RR. PP.
MASTRII
ET
BELLVTI
CVRSVS
PHILOSOPHICVS
In Quinque Tomos Diſtributus.

RR. PP. BARTHOLOMÆI

MASTRII
DE MELDVLA
ET
BONAVENTVRÆ BELLVTI

De Catana Ord. Min. Conuent. Magiſtr.

PHILOSOPHIÆ
AD MENTEM SCOTI
CVRSVS INTEGER
Tomus Primus

CONTINENS DISPVTATIONES IN ARISTOTELIS

LOGICAM.

EDITIO NOVISSIMA A MENDIS INNVMERIS, quibus priores ſcatebant, repurgata.

VENETIIS, Apud Nicolaum Pezzana. MDCLXXIIX.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

LECTORI BENEVOLO.

PHILOSOPHIAM intellectui humano facem eſſe præambulam, ne in irrationalitatis foueam præceps labatur, nemo eſt qui reuocare poſſit in dubium; vndè vidimus mentes illas doctrina in Academi hortis à Platone ſata, vel ab Ariſtotele in Lycæi reſperſa porticibus refertas ſtupendum in modum Virtutis ſpecimen toti Mundo dediſſe. Maſtrium, & Bellutum ex Scoti Palæſtra Magiſtros celeberrimos prodijſſe fatentur eorum opera Philoſophica, quæ pluries ſub prælo gementia mirum in modum ſemper in Peripatheticorum dogmatum aſſeclarum ſinibus quietem adinuenere. Nunc ad communem omnium Philoſophicis ſtudijs incumbentium profectum & vtilitatem prodit iterum in lucem, vt poſt plurimas ex ferè totius Orbis partibus poſtulationes cunctorum vota adimpleantur. Neque hoc mirum ſi Maſtrij ac Belluti Philoſophia tam crebris iteratiſque, (vt ita dicam) precibus expetatur, eò quia recentibus hiſce temporibus nullus adinuentus ſit qui tam clara, tam erudita & etiam à tenui comparanda ingenio pręcepta Peripathetica ſecundùm rationes in Scotica Academia tuendas, conſcripſerit. Quantus fuerit Maſtrius præter eius opera in æternum victura fatetur adhuc illuſtre Patauinum Lycęum, magnam ſe in obitu illius feciſſe iacturam, quod etiamſi ſuperbire omni iure valeat ſe quibuſcumque temporibus doctiſſimos ſortitum fuiſſe in omni Arte magiſtros, tamen Maſtrij memoria nunquam euaneſcet, ſed ſolida perſtabit; nec dierum alliſu, vel annorum concurſu labefactari deſtruique poterit. Nec opus eſt huius rei indicem texere, quando, vt cùm Tacito loquar in Agric. *Prudentiam, & ſcientiam in tanto viro referre, iniuria virtutum eſt*. Philoſophicas igitur haſce diſputationes gratas habe Lector beneuole, iterum recuſas, & qua valuimus diligentia à pluribus mendis, quibus exemplaria ſcatebant, expurgatas; & ſi quid illapſum, quod non correctum, proprij acumine ingenij excuſa, corrige, & Vale.

DOCTRINA SCOTICA

Cœlitus, & humanitus approbata, & commendata.

IOANNES DVNSIVS SCOTVS dum adhuc puerulus litteris incumberet, vt qui ab incunabulis omne in Sacratissimam Virginem Dei Genitricem obsequium vouerat, fertur aliquando vehementius eam orasse, vt intellectum illuminare, vegetioremque reddere dignaretur; cui mox somno correpto Deipara dignanter apparet; scientiarum copiam, & ingens in eisdem addiscendis, & exprimendis acumen pollicetur; gratias ille gaudens agit expergefactus Virginea apparitione lætabundus, studia prosequitur, & Dei Matris beneficio illustratum sibi experitur intellectum. P. Cauellus in vita Scoti c. 1. Vvandingus tom. 3. Annal. Relig. in vita eiusdem.

Parisijs Ioanni Dunsio Scoto pro immaculato Conceptu Deiparæ à Labe originali propugnaturo, atque enixius deprecanti, repetentique Vers. *Dignare me, Laudare te Virgo sacrata, da mihi virtutem contra hostes tuos*; Diuæ Virginis imago marmorea caput inclinauit, eoque miraculo victoriam benignè pollicita est, atque in eam formam, ad hæc vsque tempora sacram Imaginem perstare Parisijs testantur ex Ferchio nostro in Vita Scoti c. 5. Ioannes Pineda Soc. Iesu in aduertentijs D. Ioan. Regis Aragon. pro immaculata Concept. Gregor. Ruis ante Comment. in 4. Ioan. de Manganellis in 1. sent. Chrystoph. Moren. de purit. Virg. c. 4. fol. 273. Ioan. Baptista Lezana Carmelita in Apol. pro immacul. Conceptione.

In Reuelationibus Beati Patris Amadæi Angelus eidem testatus est Ioannem Dunsium Scotum ab Regina Angelorum dilectum multum, cum primus gladium suum exemerit pro immaculata eiusdem Virginis Mariæ Conceptione: Eumque monuit, vt in difficultatibus de augustissimo Altaris Sacramento Scoti doctrinam consuleret; sic ex eodem Ferchio loc. cit. Ludouicus de Maganellis à Polla in vita Dunsij, Dempster, & Monologio Scot. 4. Nou.

Bessarion Cardinalis in Conc. Florent. ad conciliandos Latinis Græcos ipsissimam Scoti doctrinam vsurpauit in 1. d. 11. q. 1. An Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio. Sic in orat. pro Vnione tom. 4. Conc.

Stanislaus Osius Cardinalis vnius Scoti authoritate ex quol. 20. totam Ecclesiæ Catholicæ sententiam de Missæ efficacitate corroborat contra Brentium Hæresiarcham libr. 2. de Legitimis Iudicibus rerum Ecclesiast. cap. 221. quamuis inquit, multi sint, qui tractent quæst. hanc, vtrum Sacerdotis mali Missa tantundem valeat, quantum boni (tractant enim eam Thomas de Aquino, & eius præceptor Albertus, Bonauentura, Io. Gerson, Gabriel Biel, & alij nonnulli) nos tamen vel vnius Ioannis Scoti testimonio contenti erimus, &c.

Iacobinus Bargius iussu Patrum Conc. Trid. vnam ad Scoti mentem composuit quæstionem, quam in 4. d. 17. q. 1. & 2. asserit à Sacrosancta Synodo approbatam, & iuxta Scoti placita definitam, Spiritu Sancto, qui Scotum illustrauerat, illustrante vniuersos Patres.

Ioannes de Ragusio Dominicanus Orat. in Conc. Basiliensi habita de Communione sub vtraque specie (& refertur à Canisio antiquæ Lectionis tom. 3. part. 2. car. 103.) ait, Item Scotus, qui præ altitudine, & subtilitate doctrinæ anthonomasticè nomen Doctoris Subtilis obtinuit, in 4. d. 8. quæst. 3. Vtrum Sacramentum à non ieiunis possit recipi &c.

Extat Decretum Sacræ Congreg. Cardinalium ante annum 1610. circiter sancitum, quo præcipitur doctrinarum, aut librorum Censoribus, vt quicquid Scoti esse constaret, intactum, inuiolatum admitteretur, P. Cauel. in vita Scoti cap. 5. & Vvandingus tom. 3. Annal. Relig. in vita eiusdem.

Antonius de Fantis Taruisinus Medicus in Epist. dedicat. Scotici Repertorij, quod mare magnum appellatur, de Scoto loquens, inquit, quis in Dialecticis argumentationibus acutior? quis in peripathetica Philosophia profundior? quis in sacris enodandis Mysterijs vigilantior? cuius rei singulare indicium est irrefragabilis vbique ipsius adeò ventilata subtilitas, & celebrata sapientia, vt cum plurima excellentium Virorum volumina in publicis Concilijs dearticulata fuerint, eorumque articuli sub excommunicationis nota fuerint promulgati, candidissima Doctoris volumina absque vlla erroris caligine hunc vsque in diem inuiolata permanserunt. Et in epist. ad Lectorem; Quem vnum (*Scotum*) inter Sacræ Theologiæ professores, vt inter Euangelistas de B. Ioanne in confesso est, aquilam, aut alteram mundi phœnicem iure nuncupauerim, illius siquidem opera si paulò accuratius introspiciamus eadem cum aliorum operibus Theologorum conferentes, non humano quidem ab ingenio, sed vel angelico, planeque diuino, vel potius à cœlesti quodam numine profecta, & excogitata fuisse intelligemus.

Doctoris subtilis Opera inoffenso decurrenda pede, sicut Hilarij libris scripsit ad Lætam Hieronymus, testatur etiam Antonius Posseuinus Societ. Iesu in suo apparatu, vbi de Scoto loquens ait, In scripturis diuinis, ac in Philosophia Arist. adeò præstitit, vt in Disputationibus palmam cœteris præriperet, atque ob id Doctor subtilis fuerit appellatus; & infra, cuius doctrinæ graue illud testimonium extat, quod eius Libri absque vllo erroris næuo vsque in hanc diem 300. circiter annos in Oecumenicis Concilijs inuiolati permanserint; & rursus, Haud mirum fuerit, ait, si ingenium Doctoris subtilis modestia, & charitate præditum altissimos sensus eruere potuerit ad veritatem indagandam, nunquam enim suam sententiam profert in aliorum iniuriam, vel depressionem, quin quorum errores conuellit, aut opiniones discutit, adeò id modestè, & plerumque suppresso nomine facit, vt christiano pectore hausisse à Domino sapientiam conijci possit.

Thomas de Vio Cardinalis Caietanus Ord. Præd. in Com. 1. p. q. 14. art. 13. rarum (quod nec à Sequacibus addictissimis) profundissimæ Scoti doctrinę profert Enconium: Dum enim solutiones parare nititur ad argumenta Scoti, quibus oppugnatur, Deum certò scire futura contingentia ex coexistentia actuali futurorum in æternitate; libero suo genio confitetur, postquam neminem ex Thomistis rem actu tetigisse viderit, post quindicennalem sibi irritam speculationem, tandem opus fuisse è cœlo delapsa responsa Scoti obiectionibus opponere; id, quod an etiam fuerit assecutus, iudices sint ipsimet Thomistæ, atque Neotherici Theologi.

Sixtus Senensis Ord. Præd. tom. 1. lib. 4. Bibliot. fol. 285. habet, Ioannes Dunsius Vir admirandæ eruditionis, subtilitate præditus.

Alfonsus Ciacconus Ord. Prædic. in vita Clem. V. Ioannes Scotus in diuinis scripturis, & Philosophia Peripathetica versatissimus ob ingenij acumen, & rerum abditissimarum accuratissimas interpretationes Doctor subtilis vocatus.

Cardinalis Bellarminus Societ. Iesu de Scriptoribus Ecclesiast. Ioannes Duns Ord. Min. Vir fuit acutissimo ingenio præditus.

Ferdinandus Salazar Societ. Iesu libr. de immacul. Conc. cap. 13. longè alia est subtilissimi Doctoris Scoti mens, qui quemadmodum omnibus Theologis immaculatæ Conceptionis propagandæ Auctor extitit, ita nihil prætermisit, quod in hac re ad maiorem Virginis gloriam facere posset; & cap. 42. Ioannes Duns Scotus præcipuus, & maximè puræ Conceptionis vindex, qui tanta huic doctrinæ sua authoritate fidem comparauit, quantam nullus alius ante, vel post ipsum.

Iacobus Breullius Ord. S. Benedicti Antiq. Paris. libr. 2. p. 704. Quidam, inquit, cognomento à patria sua sumpto Scotus vocatus, & Doctor subtilis, cuius memoria nunquam est peritura, præsertim inter Scholasticæ sapientiæ Professores ob eruditionem, quam scriptis suis inseruit, Hæreticorum impietati retundendæ opportunam, &c.

Vniuersalis hist. in 6. ætate fol. 321. Ioannes Scotus Ordin. Min. Theologus subtilissimus anno Domini 1300. vel circa velut alter Apollo floruit, & præ cœteris Theologis subtilissima quædam opera edidit.

S. An-

S. Anton. Ord. Præd. 3.p. tit.34.§.2.c.8. Anno 1300. claruit Frater Ioan. Scotus, qui scripsit super Sent. multa subtilia, vnde & dicitur Doctor subtilis.

Sabellicus lib. 7. c.4. Prædicari audio Ioan. Scotum, quo nemo subtilius diuinas tractauit litteras.

Tritem. de Scriptor. Ecclesi. de Scoto loquens inquit, vir in diuinis scripturis studiosus, & eruditus, & in philosoph. Arist. doctissimus, & adeo profundus, vt eius scripta paucis sint penetrabilia.

Hector Boet. lib. 15. hist. Scot. Io. Duns Scotus sub D. Francisci instituto sanctissimo tantæ eruditionis Theologus, vt eius ingenio illud sæculum censeri possit indignum.

Volaterranus in Antropol. Per id tempus Ioan. Scotus Vniuersitatem Paris. magnoperè illustrauit.

Ioan. Læsseus Episc. Rossensis lib. 7. suæ hist. pag. 250. Ioannes Scotus fuit ingenij acumine, iudicij vi, doctrinæ cognitione adeo pollens, vt Theolog. illam reconditiorem, quam Scholasticam vocant, multis subtilitatibus exquisitis fœlicissimè auxerit, in quibus quod multa, quæ in obscuro posita latebant, à tenebris acerrima ingenij perspicientia eruerit, qui eius viam, ac doctrinam auidius consectantur, imò qui quæstionis alicuius intimam rationem ad viuum resecant, ac subtilius perscrutantur, Scotistæ summa tanti ingenij laude vocantur; quasi nihil aut tanta difficultate interseptum, aut tam densa caligine inuolutum, quod Scoti ingenium non potuerit penitus inspicere, ac clarè aperire.

Antonius Contarenus Venetiarum Patriarcha, Dalmatiæque Prim. in Epist. ad Anton. de Fantis, Scotum omnium Philosophorum, ac Theol. acutissimum appellat.

Christophorus Marcellus Archiep. Corcyrensis eidem Antonio scribens, ait, Laudatissimum, ac extra omnis æquiparationis aleam positum Ioannis Scoti ingenium non opus est modò, vt laudibus extollamus, sed doctrinæ illius cultores assiduos commendemus.

Hieronimus Magnanus Episc. Buduensis eidem Anton. inter fidos, inquit, arcanorum diuinorum interpretes Ioannes Duns Scotus nuncupatus nequaquam postremas obtinet partes, si aquilinum intuitum, si digestum studium obseruemus.

Georgius Ragusæius in disp. 2. peripath. c.7. ait, Dum Iuuenis philosophiæ studerem, atque potissimum doctrinæ Scoticę operam diligenter nauarem, quo me aptius in subtilioribus disputationibus, quibus semper mirificè sum delectatus, exercerem, Scoti semper opinionem tam in priuatis exercitationibus, quam in publicis congressibus sum secutus.

Antonius Roccus in Præfat. ad lib. Phys. ait, Nec alia de causa hunc (Scotum) potius, quam alios Doctores sequi decreui, nisi quia ipsius doctrina, sicut alijs subtilitate præcellit, sic magis peripathetica, firmaque prout scio redolet veritate.

Compendium temporum Rioche lib. 4. c.48. Ioannes Duns Scotus Ord. Min. vir omni scientia profundus, & peritus, vnde Doctor subtilis nuncupatus.

Leonardus Lessius Societ. Iesu in censura scripti Oxoniensis nouiter recogniti, & Scholijs exornati à P. Cauello, ait, Nemo est, qui nesciat, Scotum esse cotem ingeniorum, & limam subtilioris Theologiæ, ac Philosophiæ, qua in Scholis, & eruditis disputationibus maximè triumphare consueuit.

Iacobus Philip. Bergomensis in Supplem. Chron. Ioannes Duns cognomento Scotus Ord. Min. Theologorum subtilissimus per hoc tempus velut alter Apollo floruit, & præ cœteris Theologis subtilissima edidit.

Gregorius Pomus aureus in Epistolis ante Commen. quem in 1. Scoti concinnauit, inquit, Scoti ingenium sine exemplo maximum fontem ingeniorum appello, in quo hoc præcipuum, quod neque ante illum, quem ille imitaretur, neque post illum, qui illum imitari posset, inuentus sit; & rursus; Si ab Scholis auferas peculiares Scoti opiniones, reliquum est, vt ipsius planè disserendi vsus, & occasio langueat.

Io. Schalinus Regiselmus Venetus in præfat. ad Repert. Scoti à P. Magistro Hyeronimo de Ferrarijs Ord. Præd. accuratè concinnatum, inquit, Hic (Hieronymus) licet ex eorum grege fuerit, qui sancitos à Diuino Dominico Canones seruare spontè deliberant, tamen sibi videndum censuit, quid venusti afferrent, quid fructuum producerent fœcundi, amenique horti fęlicium arborum excelsarum contemplationum in agro Ecclesiæ satarum à Ioanne Scoto: & infra. Cui namque Scoti nomen ignotum est, & quam difficile sit illi insitum acumen, & innatam subtilitatem extorquere? etenim facilius quiuis è manibus Herculis clauam excusserit.

Scaliger exercit. 324. alacre Scoti ingenium (quem limam veritatis appellat) Aristotelico æquiparat.

Cardanus de subtilitate libr. 16. Humanorum ingeniorum apices enumerans Ioannem Scotum peculiariter commemorat, qui Subtilis Doctoris, nomen, inquit, ob doctrinam, parque vbique acumen meritò meruit: & infra. Nec est vnum genus subtilitatis, in quo Authores celebrantur, sed plura: Aristoteles ab ingenio, cuius Æmuli Theophrastus, & Scotus.

Ioannes Pitseus Decanus Liuerduni in Lotharingia de rebus Anglicis p.3.q.1. Scotus ingenio ad litteras planè facto, & ad miraculum subtili, atque acuto, vt non tam hominem acie mentis stupendum, quam inter Philosophos quendam dixeris Deum: & paulò post, Nihil tam occultum, & abstrusum, quod perspicax eius ingenium non penetrauerit, & è tenebris eruerit, nil denique tam nodosum, quod ille quasi quidam Oedipus non dissoluerit.

His igitur de causis celebriores Orbis Vniuersitates doctrinam Scoti profitentur, ac in tanti Doctoris venerationem floret in singulis Cathedra eius doctrinæ destinata in Bononiensi, Patauina, Romana, Perusina, Papiensi, Pisana, Taurinensi, Ferrariensi, & extra Italiam in Complutensi, Salmaticensi, Conimbricensi, Viennensi, & alijs: de Parisiensi omnium Principi quid dicemus? Antonius Cucharus Episc. Acernensis in Elucidar. Virg. p.2. asserit, Authore Scoto Vniuersitatem Parisiensem decreto sanciuisse Festum Immaculatæ Conceptionis, ad quod solemniter celebrandum quotannis se obstrinxerit, Episcopo Missæ sacrificium offerente, & vno ex Magistris concionem habente: quæ festiuitas, dum in diem Dominicum incidit, in Conuentu Prædicatorum, alijs temporibus in Conuentu Minorum habetur: confirmat. P. Petrus Oyeda Soc. Iesu in sua informatione pro defensione Immaculatæ Concept. fol.62. ex Pelbarto lib.4. Stellarij p. 1. art. 3.

Idcircò mirum non est, nocte Christi Domini Natali Sacratissima Seruatorem nostrum Iesum sub specie paruuli Ioanni Dunsio Scoto apparuisse, seque eiusdem oculis, osculis, & amplexibus attrectandum peramanter obtulisse: vt referunt ex P. Ferchio in Vita Scoti cap. 5. Philip. de Sosa in Chron. Min. lib.3. p.2. c.7. Ioannes à Pola in 1. sent. Paulin. Berti Ord. S. Aug. in Vita Scoti ante 4. lib. sent. Greg. Ruis in Epist. ante Comment. in 4. sent. Scoti, Antonius Cucharus Episc. Acernensis in elucidar. Virg. p.2. Christoph. Moren. de puritate Virg. c. 4. §. vlt. Sic vtique postulabat obsequentissimus amor, quo erga Christi Matrem flagrabat, ac ipsum Dominum Iesum, in cuius etiam laudibus omnes excessit Doctores, vt constat ex his, quæ de Sanctissima eius anima docet in 3.d.13. & 14. vbi præter communem defendit, summam gratiam possibilem etiam de potentia absoluta fuisse illi collatam; intellectum eius videre, quæcunque Verbum videt, ac voluntatem summa fruitione gaudere, quæ quia sunt difficilis probationis, ac præter communem viam, se Doctor excusat deuotissimis illis Verbis d.13. cit. q.2. lit. H *In commendando Christum malo excedere, quam deficere à laude sibi debita, si propter ignorantiam oportet in alterum incidere*; quibus exprimit singularem in Christum obsequium, ob quod ait se libentius ignorantis nota inuri velle, quam indeuoti. Ex quo tandem infertur Doctrinam Scoticam deuotione non minus, quam subtilitate esse refertam.

INDEX TRACTATVVM, ET CAPITVLORVM INSTITVTIONVM LOGICALIVM, Ac Dubitationum in ipsis contentarum.

Capita per paginas, Dubitationes verò per numeros marginales indicantur.

PARS PRIMA.

De attinentibus ad formam Syllogismi.

TRACTATVS I.

De terminis, ac eorum affectionibus.

Cap. 1. Quid, & quotuplex sit terminus in communi. pag. 1.
Dub. 1. Quæ dictiones subeant rationem termini. num. 2
Dub. 2. An dentur termini in propositione mentali. n. 3
Cap. 2. De terminorum multiplicitate ratione significationis. p. 2
Dub. 1. Quid sit signum, & quotuplex. n. 5
Dub. 2. Qui sint termini mixti inter cathegorematicum, & syncathegorematicum. n. 6
Dub. 3. Qui sint terminus complexus, & incomplexus. n. 7
Cap. 3. De terminorum multiplicitate in ratione modi significandi. p. 4
Dub. Vnica, Quid sit terminus connotatiuus. n. 9
Cap. 4. De multiplicitate terminorum in ordine ad res significatas. p. 6
Cap. 5. De Vniuersalibus, siue Prædicabilibus. p. 6
Cap. 6. De Prædicamentis, & primo de absolutis. p. 8
Cap. 7. De Prædicamentis respectiuis. p. 10
Cap. 8. De Legibus eorum, quæ sunt in Prædicamento. p. 12
Cap. 9. De Terminorum collatione inter se. p. 13
Cap. 10. De Varia terminorum suppositione. ibid.
Dub. 1. An suppositio competat adiectiuis. 37
Dub. 2. Quo pacto differant suppositio determinata, & confusa. 39
Cap. 11. De reliquis terminorum proprietatibus. p. 14
Cap. 12. De terminis componibilibus. p. 15
Cap. 13. Explicantur quidam termini in scholis frequentissimi. p. 16

TRACTATVS II.

De Propositione, & eius affectionibus.

Cap. 1. De Nomine, & Verbo. p. 17
Dub. 1. An solum nomen finitum, & rectum sit nomen apud Logicum. n 47
Dub. 2. An nomina trascendentia infinitari possint. ibid.
Dub. 3. An Verbum adiectiuum, & substantiuum de secundo adiacente sint verba apud Log. n. 49
Cap. 2. De Oratione, quid sit, & quotuplex. p. 18
Dub. Vnica, An Oratio necessariò debeat constare verbo. n 51
Cap. 3. Quid sit Propositio, seu Enunciatio, & quotuplex. p 19
Dub. 1. Quænam sit recta Enunciationis definitio. n 53
Dub. 2 Quomodo Enunciatio vocalis dicatur vera, vel falsa. n. 54
Dub. 3. An diuisio in catheg. & hypoth. sit generis in species. n. 55
Cap. 4 Quid sit propositio cathegor. & quotuplex. p. 21
Dub. 1. Qualis sit diuisio propositionis in veram, & falsam, affirmatiuam, & negatiuam, vniuersalem, & particularem. n. 57
Dub. 2. Qualis sit diuisio propositionis in modalem, & de inesse. n. 58
Cap. 5. Quid sit in propositio modalis, & quotuplex. p. 22
Dub. Vn. Qualis sit diuisio propositionis modalis in compositam, & diui am. n. 62
Cap. 6. Quid sit propositio hypothetica, & quotuplex. p. 23
Dub. 1. An hypothetica propositio benè definiatur. n. 64
Dub. 2. An diuisio hypothetica in conditionalem, copulatiuam, & disiunctiuam sit generis in species. n. 67
Cap. 7. De oppositione cathegoricarum simplicium. p. 26
Dub. 1. An inter contradictoria detur medium. n 69
Dub. 2. Quot sint species oppositionis. n. 71
Cap. 8. De æquipollentia, & conuersione cathegoricarum simplicium. p. 27
Dub. 1 Quomodo æquipolleant subcontrariæ. n. 73
Dub. 2 An propositio affirmatiua de prædicato infinito æquipollcat negatiuæ de prædicato finito, & è contra. n 74
Cap. 9. De oppositione, æquipollentia, & conuersione cathegoricarum, modalium, ac etiam hypotheticarum. p. 29
Cap. 10. De propositionibus exponibilibus, & insolubilibus. p. 30
Dub. 1. An propositiones exponibiles sint catheg. vel hypot. & quomodo contradicant. n. 83
Dub. 2. An propositiones insolubiles sint catheg. vel hypot. n. 84

TRACTATVS III.

De Argumentatione, & eius affectionibus.

Cap. 1. Quid, & quotuplex sit Argumentatio. p. 31
Dub. Vn. Quæ sit consequentia materialis, & formalis. n. 86
Cap. 2. De speciebus argumentat. p. 32
Dub. 1. Quot sint argumentationis species, & num adinuicem essentialiter distinctæ. n. 87. & seq.
Dub. 2. An omnis consequentia sit argumentatio. n. 89
Cap. 3. De regulis communibus bonæ argumentationis. p. 33
Dub. Vn. An liceat argumentari ex suppositione impossibili. n 93
Cap. 4. De inductione, vbi de ascensu, & descensu. p. 34
Dub. Vn. An inductio sit bona, & formalis consequentia, vel argumentatio. n. 96
Cap. 5. De syllogismo, & eius principijs constitutiuis, vbi de figuris eiusdem. p. 36

Dub.

Dub 1 Vnde dicantur maior, & minor in syllogismo. n.99
Dub 2. An conclusio sit de essentia syllogismi. ibid.
Dub 3. An detur quarta figura. n 100
Cap. 6. De principijs regulatiuis syllogismi. p 37
Dub Vn. Quodnam sit principium præcipuum regulatiuum syllogismi. n.101
Cap. 7. Regulæ generales, & speciales cuiuscunque figuræ assignantur. p 38
Cap. 8. Assignantur modi cuiuscunque figuræ cum eorum exemplis, p 40
Dub. 1. An modi syllogismorum sint sufficienter enumerati. n 100
Dub. 2. An in 2. & 3. figura dentur modi indirectè concludentes, sicut in prima. n.111
Cap. 9. De inductione modorum imperfectorum ad perfectos. p 42
Cap. 10. De varijs speciebus syllogismi cathegorici. p 44
Dub. Vn. An detur syllogismus constans ex propositionibus non significantibus. n 117
Cap. 11. De Syllogismo hypothetico, & alijs syllogismi speciebus. p 45
Dub. 1. Vnde sint petendæ diuisiones syllogismi, & an sint essentiales. n 120
Dub 2. An syllogismus, vt sic, sit genus demonstratiui, Topici, & Sophistici. n.122
Cap. 12. De arte inueniendi medium, ac bene disputandi. p.47
Cap. 13. De modis, seu instrumentis sciendi. p 48
Dub. Vn. An detur distinctio media inter distinctionem realem, & rationis. n.130

PARS SECVNDA.

De attinentibus ad materiam Syllogismi.

TRACTATVS I.

De Syllogismo Demonstratiuo.

Cap. 1. De præcognitionibus, & præcognitis. p.51
Dub. 1. Quot sint præcognitiones, & præcognita. n.2
Dub. 2. Quid de passione præcognoscatur. n 4
Cap. 2. De Scientiæ demonstrationis effectu. p 52
Dub. Vn. An dentur scientia de nouo. n.6
Cap. 3. De necessitate principiorum, vbi de modis perscitatis. p 53
Dub. 1. Quæ prædicentur in primo modo dicendi per se n.12
Dub. 2. An modus intrinsecus prædicetur in primo modo dicendi per se. n 15
Dub. 3. Quo pacto quartus modus dicendi per se differat à secundo. n 18
Dub 4 An propositio per se conuertatur in propositionem per se. n 19.
Cap. 4. De demonstratione propter quid. p.57
Dub. 1. An causa virtualis possit inseruire demonstrationi. n 23
Dub. 2. Quomodo illud axioma propter quod, vnumquodque tale, & illud magis. n.24
Cap. 5. De demonstratione quia p.59
Cap. 6. De medio demonstrationis. p.60
Dub. Vn. De numero quæstionum. n.28

TRACTATVS II.

De Syllogismo Topico.

Cap. 1. De materia tum remota, tum proxima Syllogismi Topici. p 60
Dub. Vn. De numero prædicatorum. n.32
Cap. 2. De locis Topicis. p 61
Cap 3. De locis intrinsecis, p 62
Cap. 4. De locis extrinsecis. p.64
Cap 3. De locis medijs. p.65

TRACTATVS III.

De Syllogismo Sophistico.

Cap. 1. De Fallacijs in genere. p.66
Cap. 2. De Fallacijs in dictione. p 66
Cap. 3. De Fallacijs extra dictionem. p.68

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Primus numerus Partem primam, vel secundam indicat Institutionum, alter verò marginalem numerum.

A

Abstractum, & abstractio, quid sit terminus abstractus 1.8. quomodo abstrahentium non sit mendacium. 1.17

Accidens est verè, & propriè vniuersale non respectu suorum inferiorum, sed subiectorum 1.18. eius definitio explicatur ibid. non tantum accidens specificum, sed etiam genericum spectat ad quintum prædicabile ibid, accidens aliud prædicabile, aliud prædicamentale 1.21. accidentia communia duplicia 2.45

Actio prædicamentum definitur 1.29. quo sensu diuidatur in immanentem, & transeuntem, vt in eius species ibid. non est productiua termini, sed transmutatiua subiecti ib. eius proprietas ib. sumpta pro formali subiectatur in agente 1.30

Aequiuoca quæ sint 1.12. quo pacto æquiuocatio ab amphybologia differat 2.54.

Analogia quid sit, & terminus analogus 1.12.

Argumentatio quid 2.85. tria requirit ibid. consequens differt à consequentia ibid. argumentatio, & consequentia quotuplex 1.86. species eius quatuor, & quæ 1.87. dilemma non est species argumentationis à cœteris distincta ib. omnes aliæ reducuntur ad syllogismum 1.88. omnis consequentia est argumentatio 1.89. eius regulæ 1.90. & seq. quando liceat argumentari ex suppositione impossibili 1.93. est instrumentum sciendi cœteris præstans 1.116.

Ars est circa factibilia 2.8. ars inueniendi medium 1.123. ars benè disputandi 1.124.

Ascensus, & descensus quid, & quotuplex 1.95.

B

Bonitas, vel prauitas ad consequentiam pertinet, veritas, vel falsitas ad consequens 1.85.

C

Causa duplex in essendo, vel in cognoscendo 2.23. in essendo quadruplex 2.29. ex quolibet genere causæ potest sumi medium pro demonstratione ibid.

Circulus quid sit, & quomodo differat à regressu 2.24. non est admittendus ibid.

Cognitio intellectiua tria habet instrumenta directiua 1.116.

Conclusio quid sit 1.99. est de essentia syllogismi ibid.

Concretum quid sit, & quomodo differat terminus concretus ab abstracto 1.8.

Connotatiuum quid sit 1.9. non coincidit cum concreto ibid. neque cum relatiuo 1.10.

Consequens, & consequentia quomodo differant 1.85. Consequentia duplex 1.86. tenet consequentia à positione inferioris ad positionem superioris, non è contra 1.92. & à negatione superioris ad negationem inferioris, non è contra ibidem; nunquam distinguitur consequentia, sed consequens 1.115.

Contraria alia mediata, alia immediata 2.47.

D

Definitio est instrumentum sciendi. 1.126
Quid sit, & quotuplex. 1.127
Quot eius conditiones. 1.128
De se non affirmat, nec negat. 2.19

Demōstratio inter omnes syllogismi species, est principalior. 2.1
Duplex est propter quid, & quia. 2.21
Propter quid definitur. ibid.
Debet esse ex veris, immediatis, &c. 1.22
Demonstratio *Quia* quid sit, & quotuplex. 2.26
Varia vtriusque discrimina. 2.27

Demonstratiua quæ. 1.10

Descriptio, vide Definitio.

Determinatio triplex, distrahens, diminuens, & contrahens. 2.42

Differentia quid sit, & quotuplex. 1.16
Vt est tertium vniuersale comprehendit differentiam tam genericam, quam specificam. ibid.
Dicit partem essentiæ formalem. ibid.
Differentia formalis non pertinet ad quodquid est. 1.15

Dilemma nō est species argumētationis à ceteris distincta. 1.87

Discursus, vide Argumentatio.

Distinctio quid sit, & quotuplex. 1.130
Distinctio modalis à Recentioribus assignata est realis. ibid.
Quid sit distinctio formalis ex natura rei apud Scotistas. 1.131
Quo sensu ponenda sit media inter realem, & rationis. ib.

Diuisio est instrumentum sciendi. 1.126
Quid sit & quotuplex. 1.129
Eius conditiones. ibid.

E

Ens per accidens nequit esse subiectum, nec prædicatum propositionis per se. 2.11

Enthymema est species argumentationis. 1.87
Est argumentatio formalis. 1.97

Enunciatio quid sit, & quotuplex. 1.53
Idem est, quod propositio. ibid.
Quo sensu dici possit ab ipsa differre. ibid.
Non est instrumentum sciendi. 1.116

Error quot modis circa prædicatū vniuersale contingat. 2.20

Exemplum est species argumentationis, & qualis. 1.87
Est argumentatio formalis. 1.97

F

Fallacia quid, & quotuplex. 2.51

Figura syllogistica quæ, & quotuplex. 1.106
Quarta non datur. ibid.

Forma propositionis quæ. 1.57

G

Genus definitur. 1.14
Non dicit totam essentiam rei, sed partem materialem. ibid.
Triplex est, supremum, medium, & infimum. ibid.
Genera diuersorum prędicamentorum nullam habent communem differentiam constitutiuam, aut diuisiuam, neque communes species. 135
Subordinata communes habent differentias superiorum generum constitutiuas. ibid.

Gradus Metaphysici qui dicantur. 1.121

H

Habitus prædicamentum definitur, & eius species, & affectiones assignantur. 1.34
Constituitur per vnionem formæ ad subiectum siue sit vnio accidentalis, siue substantialis. ibid.
Quid sit habitus pro prima qualitatis specie. 1.24
Habitus intellectus sunt quinque. 2.8

I

Ignorantia duplex, & quid vtraque sit. 2.9
Eius causæ. ibid.

Indiuiduum substantiæ est incommunicabile, & indiuiduum accidentis, partim est communicabile; partim incommunicabile. 1.21

Inductio est species argumentationis, & quomodo ab exemplo differat. 1.87
Quid sit, & quæ eius conditiones. 1.94
Dicitur ascensus, & oppositus arguēdi modus descensus. 1.95
Quid, & quotuplex sit vterque. ibid.
Est argumentatio formalis. 1.96

Instrumentum, seu modus sciendi quid sit. 1.126
Est triplex definitio, diuisio, argumentatio. ibid.
Hæc est aliorum efficacior. ibid.

Intellectus triplicem habet operationem. 1.85
Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu. 2.9

Intentio duplex, prima, & secunda. 1.12

L

Locus topicus quid, & quotuplex; 2.34
Locus intrinsecus quid. 2.36
Quid locus extrinsecus. 2.46
Locus à definitione ad definitum potest esse quoque demonstratiuus. 2.37
Locus arguendi à commutata proportione. 2.49
Locus medius. 2.50

Logica proximè versatur circa terminos mentales. 1.3

Mate-

M

MAteria propositionum quæ, & quotuplex. 1.57
Methodus non est instrumentum sciendi à cœteris condistinctum. 1.126
Modus propositionis definitur, & diuiditur. 1.59
Modus, & figura syllogismi. 1.100
Qui modus dicatur directè concludere, & qui non. 1.108
Sufficientia modus in singulis figutis. 1.110
Etiam in secunda, & tertia figura dari possunt modi indirectè concludentes. 1.111
Modus sciendi, quid, & quotuplex. 1.126
Modi dicendi per se fusè explicantur. 2.12.& seq.
Quænam sint propositiones primi modi. 2.13. & seq.
Quo pacto modus intrinsecus prædicetur de re in primo modo. 2.15
Gradus primi modi. ibid.
Quæ sint propositiones secundi modi. 2.16
Quæ tertij. 2.17
Quartus modus explicatus cum eius gradibus. 2.18
Eius discrimen à secundo. 2.19
Explicantur modi per accidens. 2.20

N

NEcessitas principiorum demonstrationis qualis, & quanta. 2.11
Nomen definitur. 1.46
Casus nominis non sunt verè nomina. ibid.
Transcendentia vtique quæ etiam infinitari possunt. 1.47
Notiora nobis, & notiora natura, quæ dicantur. 2.24

O

OPeratio vitalis non est actio proprie dicta, sed tantum æquiuocè, & grammaticaliter. 1.29
Operatio intellectus triplex. 1.85
Opinio quid sit, & quomodo à scientia differat. 2.8.& 31.
Idem obiectum esse potest scibile, & opinabile sub diuersa ratione. ibid.
Oppositio propositionis, Vide Propositio.
Oratio definitur. 1.50
Non necessariò constat nomine, & verbo. 1.51
Alia perfecta, alia imperfecta. 1.52
Perfecta vel non enunciatiua, vel enunciatiua, quæ sola est propositio. ibid.
Vide Propositio, Enunciatio.

P

PAssio prædicamentum definitur, ac eius species enunciantur. 1.30
Subiectatur in passo. ibid.
Passio pro proprietate, Vide Proprium.
Positio de genere quantitatis quo pacto differat à positione de genere Situs. 1.33
Præcognitiones quæ, & quot. 2.2
Præcognita sunt tria. 2.3
Quid de singulis præcognoscatur. 2.4. & 5.
Prædicabile, Vide Vniuersale.
Prædicamentum quid sit. 1.19
Decem sunt rerum prædicamenta. ibid.
Cuius numeri efficax sufficientia assignari non potest. ibid.
Prædicamenti structura explicatur. ibid.
Prædicari in quid, & in quale quomodo differant. 1.14
Prædicata topica quatuor. 2.32
Prædicatio duplex alia directa, & naturalis, alia indirecta, & non naturalis. 2.11
Prædicatum vniuersale posterioristicum quodnam sit. 2.20
Præmissæ demonstrationis debent esse necessariæ. 2.11
De omni, per se, & secundum quod ipsum. ibid.& seq.
Debent esse veræ. 2.22
Primæ, & immediatæ. ibid.
Quomodo esse debeant causæ conclusionis. 2.23
Principium demonstrationis quid sit, & quotuplex. 2.10
Eius proprietas. 2.11
Tres gradus necessitatis eius. ibid.
Debet esse primum, & indemonstrabile formaliter vel saltim virtualiter. 2.22
Principia alia propria, alia communia. 1.25
Problema quid sit, & quotuplex. 2.33
Propositio definitur bifariam. 1.53
Quæ definitio sit essentialis. ibid.
Veritas, & falsitas passiones eius sunt. 1.54
Quæ intrinsecè sunt in propositione mentali, ac in vocali, & scripta solum extrinsecè. ibid.
Nulla propositio vocalis de rigore sermonis est vera, vel falsa. ibid.
Diuiditur in cathegoricam, & hypotheticam sicut in species. 1.55
Cathegorica definitur. 1.56
Alia est de secundo adiacente, alia de tertio. ibid.
Eius materia, & forma, quantitas, & qualitas declarantur. 1.57
Regula propositionum in materia necessaria, contingenti, & impossibili. ibid.
Diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam, veram, & falsam, vniuersalem, & particularem, & qualis sit ista diuisio. ibid.
Diuiditur in naturalem, & innaturalem, & absolutam, & modalem, & hæ non differunt specie. 1.58
Propositio modalis definitur, & eius modi assignantur. 1.59.
Dupliciter confici potest. 1.60
Eius quantitas, & qualitas. 1.61
Diuiditur in compositam, & diuisam, vt in species. 1.62
Quid sit sensus compositus, & diuisus in modalibus. 1.63
Hypothetica definitur, & diuiditur. 1.64
Eius materia, quantitas, & qualitas. 1.65
Eius regulæ. 1.66
Eius diuisio est generis in species. 1.67
Propositionis oppositio definitur. 1.68
Est quadruplex. 1.69
Contradictoria explicatur. ibid.
Explicantur contraria, sub contraria, & subalterna. 1.70
Sola contradictoria, & contraria sunt veræ oppositiones. 1.71
Oppositio signorum quantitatis. ibid.
Modalium oppositio. 1.77
Hypotheticarum oppositio. 1.80
Propositionis æquipollentia quid sit, ac eius regulæ. 1.72
Quomodo æquipolleant subcontrariæ. 1.73
In prædicatis simplicibus negatiua de prędicato finito æquipollet affirmatiuæ de prædicato infinito, & è contra, non in compositis. 1.74
Æquipollentia modalium quomodo fiat. 1.78
Modalis quomodo ad de inesse reducatur. 1.81
Propositionis conuersio quid, & quotuplex. 1.75
Eius regulæ. 1.76
Conuersio modalium quomodo fiat. 1.79
Propositio exponibilis quid, & quotuplex. 1.82
Formaliter est cathegorica, virtualiter hypothetica. ibid.
Earum oppositio. 1.83
Insolubilis quid & quotuplex. 1.84
Propositio de omni posterioristico quid sit. 2.11
Quid sit propositio per se. ibid.
Propositio per se non conuertitur in propositionem per se. 2.19
Quid sit propositio secundum quod ipsum. 2.20
Quid propositio probabilis. 2.31
Proprium vt vniuersale non distinguitur ab accidente per conuertibiliter prædicari. 1.13
Quatuor eius modi. 1.17
Solum quarto modo constituit vniuersale. ibid.
Cõstituitur in ratione proprij per prædicari conuertibiliter, non autem in ratione vniuersalis. ibid.
Sic autem constituitur per accidere omni, soli, & semper. ibid.
Vt est quartum vniuersale comprehendit proprium tam genericum, quam specificum. ibid.
Proprium prædicatur de subiecto in secundo modo dicendi per se. 2.16

Q

QValitas definitur. 1.24
Eus species, vel modi sunt quatuor, ibid.& 25
Affectiones autem tres assignantur. 1.26
Qualitas propositionum quæ. 1.57
Quantitas definitur. 1.22
Diuiditur in continuam, & discretam. ibid.
Earum subdiuisiones, & species. ibid.
Eius affectiones assignantur. 1.23
Quantitas propositionum. 1.57
Quando prædicamentum definitur. 1.31
Eius species, & affectiones assignantur. ibid.

Quæ-

Quæstiones sunt quatuor. 2.28
Omnis quæstio est medij. 2.29

R

Reduplicatio in terminis quam virtutem habeat. 1.44
Sensus reduplicatiuus quomodo differat à specificatiuo. ibid.
Regressus quomodo differat à circulo. 2.24
Regulæ antepradicamentales explicantur. 1.35
Relatio quid sit. 1.17
Alia realis, alia rationis. ibid.
Realis tres habet conditiones. ibid.
Quæ etiam duplex est actualis, & aptitudinalis, item alia prædicamentalis, alia transcendentalis. ibid.
Prædicamentalis item alia intrinsecus, alia extrinsecus adueniens. ibid.
Ad relationem quarti prædicamenti quatuor exiguntur conditiones. ibid.
Relatiua quid sint. 1.27
In illis tria considerari debent. ibid.
Alia secundum esse, alia secundum dici. ibid.
Et rursus alia mutua, alia non mutua, & denique alia æquiparantiæ, alia disquiparantiæ. ibid.
Res, & realitas quomodo differant. 1.131

S

Scientia datur de nouo. 2.6
Quid sit. 2.7
Scire tripliciter sumi potest. ibid.
Distinguitur ab alijs habitibus intellectus. 2.8
Signum definitur. 1.4
Duplex est formale, & instrumentale. ibid.
Et hoc rursus duplex naturale, & ad placitum. 1.5
Causa, & effectus sunt sibi inuicem signa. ibid.
Situs prædicamentum definitur. 1.33
Quo pacto distinguatur à positione de genere quantitatis. ibid.
Eius species, & affectiones assignantur. ibid.
Alia quædam explicatio prædicamenti Situs. ibid.
Species duplex subijcibilis, & prædicabilis. 1.13
Vtraque definitur. ibid.
Subijcibilis triplex est, suprema, media, & infima. ibid.
Prædicabilis vna tantum, scilicet infima, & specialissima, & hæc sola secundum vniuersale constituit. ibid.
Dicit totam essentiam suorum inferiorum. ibid.
Subalternans scientia quæ sit, & quæ subalternata. 2.8
Substantia prædicamentalis quid sit. 1.20
Diuiditur in primam, & secundam. ibid.
Singulæ eius proprietates declarantur. 1.21
Superius dicitur de inferiori, & quicquid prædicatur de ipso, vt de subiecto, prædicatur de omni contento sub eo. 1.35
Quo pacto intelligenda sit hæc regula. ibid.
Suppositio quid sit. 1.37
Suppositio, & significatio non sunt idem. ibid.
Conuenit termino solum in propositione. ibid.
Quomodo adiectiuis competere possit. ibid.
Quotuplex sit. 1.38. & seq.
Nobilitate discrimen inter suppositionem determinatam, & confusam. 1.39
Syllogismus est species argumentat. 1.87
Diuiditur in cathegoricum, & hypotheticum. 1.98
Quid sit syllogismus cathegorigus. ibid.
Quot eius principia constitutiua. 1.99
Quid figura, & modus illius. 1.100
Triplex est eius figura, nec datur quarta. ib. Eius principia regulatiua duo. 1.101
Et vtraque idonea, & necessaria. 1.102
Regulæ generales cuiuscunque figuræ. 1.103. regulæ speciales. 1.107. modi earum. 1.108. exempla singulorum. 1.109. sufficientia eorum. 1.110. reductio imperfectorum ad perfectos. 1.112. duobus modis fieri potest. 1.113. reductio per impossibile quomodo fiat. 1.114. variæ species syllogismi cathegorici. 1.115. & seq. quid, & quotuplex sit syllogismus expositorius. 1.116. quid, & quotuplex hypotheticus 1.118. quæ diuisiones syllogismi sint essentiales, & quæ accidentales. 1.120. syllogismus topicus quid, & quotuplex. 2.31. quomodo differat à topico, & elencho. ibid. materia eius duplex. ibid. syllogismus sophisticus quid, & quotuplex. 2.51.

T

Tempus quid sit. 1.31
Vide Quando.
Terminus definitur. 1.1
Copula propriè non est terminus. ibid.
Nec aduerbia, coniunctionis, & similia. 1.2
Nomen substantiuum extrà propositionem dici potest terminus. ibid.
Diuiditur in mentalem, vocalem, & scriptum. 1.3
Mentalis in obiectiuum, & formalem, & hic in vltimatum, & non vltimatum. ibid.
An propositio mentalis terminos habeat. ibid. Vocalis item in significatiuum, & non significatiuum. 1.4
Ille rursus vel est naturaliter, vel ad placitum significatiuus. 1.5
Hic etiam vel est cathegorematicus, vel syncathegorematicus, vel mixtus. 1.6
Cathegorematicus alter complexus, alter incomplexus. 1.7
Et hic alter finitus, alter infinitus. ibid.
Item alter est concretus, alter abstractus. 1.8. alter absolutus, connotatiuus alter. 1.9. Omnes abstracti sunt absoluti, non è contra, nec omnes connotatiui sunt concreti. ibid. Item alter denominans, alter denominatiuus. 1.10
Item vnus communis, alter singularis. 1.11.
Ille vel transcendens, vel limitatus, iste vel determinatus, vel collectiuus, vel vagus. ibid. Communis item vel vniuocus, vel æquiuocus, vel analogus. 1.112. Demum alter primæ, alter secundæ intentionis. ibid.
Terminorum quidam sunt pertinentes, & quidam impertinentes. 1.36
Terminorum status, ampliatio, distractio, restrictio, & appellatio. 1.40. & seq. Termini exclusiui, exceptiui, & reduplicatiui. 1.44
Alij termini inter disputandum frequentissimi explicantur. 1.45. & seq.
Totum quotuplex. 2.39

V

Vbi prædicamentum definitur, ac eius species, & affectiones assignantur. 1.32
Verbum definitur. 1.18. Quo sensu in propositione necessaria dicatur absolui à tempore. ibid. Infinitari potest intra propositionem. 1.49
Veritas, & falsitas sunt propositionis affectionem, non autem differentiæ essentiales. 1.53
Sunt intrinsecè in propositione mentali; extrinsecè solum in vocali, & scripta. 1.54
Vnio prædicati cum subiecto in propositione est copula. 1.57
Vniuersale quotuplex. 1.13
Sufficientia quinque vniuersalium, ibid.
Genus, species, & differentia sunt vniuersalia essentialia; proprium, & accidens accidentalia. 1.17
Prædicari conuertibiliter de suis inferioribus repugnat rationi vniuersalis. 1.13. & 17
Quilibet terminus communis, seu vniuersalis duo habet significata immediatum, scilicet & mediatum. 1.38
Sub termino communi simpliciter supponente non licet descendere, benè tamen sub termino supponente absolutè. ibid.
Vniuoca quæ sint. 1.12
Voces nedum ad placitum, sed etiam naturaliter significare possunt. 1.5

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Prior Numerus Disputationem significat, alter verò marginalem numerum, præterquam in quæst. Procem. vbi citatur tantùm marginalis.

A

Abstractio *multiplex 10.59. in substantijs, & accidentibus absolutis fit duplex abstractio in relatiuis triplex ibid. & 60. terminus vltimatè abstractus quid sit ibid. accidentalia media abstractione abstracta concernunt, si generica sunt, propria indiuidua, & species; at substantialia solum propria singularia 10. 61. quomodo abstracta prædicentur, & subijciantur in propositionibus respectu concretorum 10. 64. & seq. quomodo abstracta de se inuicem 10. 63. & seq.*

Accidens *est verè, & propriè vniuersale non respectu suorum inferiorum, sed subiectorum 5. 192. & vt tale definitur à Porph. 5. 198. eius definitio explicatur 5. 199. accidens duplex prædicabile, & prædicamentale, & eorum discrimen 5. 201. non tantùm accidens, sed etiam substantia fundat rationem quinti vniuersalis 5. 204. non tantùm accidens specificum, sed etiam genericum spectat ad quintum prædicabile. 5. 207.*

Actio *prædicamentum definitur 8. 198. quo sensu diuidatur in immanentem, & transeuntem, vt in eius species 8. 199. non est productiua termini, sed transmutatiua subiecti 8. 198. non solum successiua, sed etiam instantanea spectat ad hoc prædicam. 8. 200. non solum accidentalis, sed etiam substantialis 8. 201.*

Actus *intellectus varij 4. 60.*

Æquiuoca *definiuntur 2. 31. quomodo plura actu significent 2. 35. æquiuocum potius dici debet vnum nomen, quam multiplex 2. 36. æquiuocatio est in voce, non in conceptu 2. 37. quot species æquiuocorum 2. 38.*

Analogia *quid sit 2. 46. quotuplex 2. 47. quid analogia attributionis 2. 49. quotuplex 2. 51. quid analogia proportionalitatis 2. 56. quid analogia inæqualitatis 2. 61. inæqualitas participandi communem rationem analogiam inducit 2. 62. transcendentia se sola non inducit 2. 64.*

Analogia *quæ eam dicant conceptum vnum ab analogatis præcisum, & quæ non 2. 68. & seq. formaliter mediant inter vniuoca, & æquiuoca, non materialiter 2. 78.*

Angelus *est in prædicamento substantiæ 7. 12.*

Aptitudo *vide* Proprium.

Argumentatio *an differat à discursu 11. 2. & 7. in qualibet argumentatione sunt tria, antecedens, consequens, & nota illationis 11. 5. est instrumentum sciendi tertiæ operationi specialiter deseruiens 1. 17. est cæteris perfectius ibidem. Vide Discursus, Syllogismus.*

Ars, *quid sit quæst. proœm. 38. non solum dicitur de habitu factiuo, sed etiam actiuo ibid. 42. ars mæcanica respicit opus externum, liberalis potest in interno saluari ibid.*

Assensus *conclusionis diuersus est ab assensu præmissarum 11. 11. non attingit formaliter assensum præmissarum 11. 12. est tamen dependens ab illo ibid. quomodo assensus præmissarum necessitet ad assensum conclusionis 11. 32.*

B

Bonitas, *& malitia aliter conueniunt actibus voluntatis, quam veritas, & falsitas actibus intellectus 10. 43.*

C

Causa *quatruplex materialis, formalis, efficiens, & finalis 13. 22. omnia causarum genera apta sunt ad demonstrationem propter quid conficiendam. 13. 23. causa efficiens duplex 13. 27. in quo genere causæ præmissæ sint causæ conclusionis 11. 19.*

Circulus *quid sit 13. 66. quomodo differat à regressu 13. 67. quomodo possit admitti circulus tam in diuerso, quam in eodem genere causæ 13. 68. & seq. vide Syllogismus.*

Cognitio *intellectiua quomodo dirigibilis 1. 11. & 13. quibus instrumentis dirigatur 1. 15. quid sit certitudo cognitionis 12. 3. euidentia 12. 4. quid veritas 10. 27. quid falsitas 10. 40. quid cognitio practica, & speculatiua 12. 115. Vide Scientia.*

Compositio *Metaphysica non est rationis tantum, sed ex natura rei 5. 126. repugnat Deo 5. 127. duæ conditiones ad eam requiruntur 5. 130. fit ex genere, & differentia 5. 126.*

Conceptus *duplex formalis, & obiectiuus 10. 6. veritas propriè est in conceptu formali 10. 7.*

Conclusio *quomodo sit de essentia syllogismi 11. 6. dependet à præmissis 11. 19. quo pacto cognoscatur prius, vel simul cum eis 11. 25. non est æqualis certitudinis, & euidentiæ cum illis 13. 59. vide Syllogismus, Discursus, Præmissæ.*

Concretum *in propositione quid significet 2. 94. quid absolutè sumptum 2. 95. accidentale sumit vnitatem, & pluralitatem à subiecto, non à forma 2. 97. substantiale verò vnitatem à forma, non à subiecto, pluralitatem ab vtroq; 2. 99. ratio discriminis assignatur 2. 102. definiri potest per subiectum, ac etiam per proprium genus, & differentiam 5. 14. quomodo concretum prædicetur, & subijciatur in propositione respectu abstracti 10. 64. & seq.*

Connotatiuum *differt à relatiuo 8. 33. connotatiua à scholis ablegari non debent 8. 34. nec tamen eis abuti ibid.*

Contrarietas, & Contradictio, *Vide oppositio.*

D

Definitio *est instrumentum primæ operationi specialiter applicatum 1. 16. in ratione instrumenti est imperfectior argumentatione, in ratione cognitionis perfectior. 1. 17. & 18. notificat substantiam rei. 1. 20. ad logicum pertinet, vt instrumentum sciendi. 1. 23. quid sit, & quotuplex 1. 25. & seq. quomodo constituatur, & inuestigetur 1. 33. eius conditiones 1. 36. definitio, & definitum quomodo distinguantur 1. 38. modus inuestigandi definitionem 1. 40. conditiones definiti 1. 41. & seq. definitio alia adæquata, & completa, alia inadæquata, & incompleta 23. 38. definitio an possit demonstrari de definito 13. 41. & seq.*

Demonstratio *duplex propter quid, & quia 13. 3. demonstratio in communi ad vtrumque est subiectum in lib. Post 13. 1. prima dupliciter definitur 13. 3. & 5. quid demonstratio* quia, *& quotuplex 13. 6. quomodo causet scientiam 13. 4. Demonstrationis duæ sunt species subalternæ* propter quid, *&* quia, *& vtraque diuiditur in alias species 13. 11. quid demonstratio potissima 13. 37. medium demonstrationis quia, est vel causa remota, vel effectus, vel aliquod concomitans necessariò connexum cum re demonstrata 13. 21. demonstrationis* propter quid *est causa proxima, adæquata, & immediata 13. 22. & hoc quidem in quocunque genere causæ 13. 23. medium in demonstratione potissima est definitio causalis passionis 13. 29. quæ etiam est definitio subiecti 13. 30. & sub vtraque ratione est medium scilicet vt causa passionis, & vt definitio subiecti ibidem accidens commune nequit esse maius extremum demonstrationis potissimæ 13. 39. definitio an possit de definito demonstrari, & esse maius extremum demonstrationis propter quid 13. 41. non est necesse ad demonstr. habendam resoluere vsque ad principia vniuersalissima 13. 54. de conditionibus præmissarum demonstr. 13. 48. vide Præmissæ.*

Denominatio *alia intrinseca, alia extrinseca 2. 90. extrinseca quomodo sit realis 3. 17. quo sensu dicatur ens rationis 3. 20. non datur denominatio noua realis sine mutatione noua realis 8. 204.*

Denominatiua *propriè important concreta accidentalia 2. 86 definiuntur, & eorum definitio explicatur 2. 87. & 88. duæ eorum conditiones 2. 89. sunt prædicata vniuoca, sed non vniuocè prædicantur 2. 91. quo sensu medient inter vniuoca, & æquiuoca 3. 92.*

Descriptio, *Vide Definitio.*

Determinatio *alia contrarietatis, seu specificationis, alia contradictionis, seu exercitij, idem de indeterminatione opposita dicendum 11. 30.*

Deus *non est in prædicamento directè 7. 7. nec reductiuè 7. 17. non est metaphysicè compositus 5. 127. non fundat relationem realem*

lem

lem prædicamentalem ad creaturas 8.62. nec etiam transcendentalem 8.65. an possit efficere ens rationis 3.74.

Differentia diuiditur in communem, propriam, & magis propriam 5.111. est adæquata diuisio 5.113. non intentionis, sed rei 5.114. est vniuoci in sua vniuocata 5.116. & potest dici aliquo modo generis in species 117. quatuor differentiæ munera ibid. diuidit genus tam in statu realis existentiæ, quam obiectiuæ, licet diuersimodè 5.119. & seq. constituit speciem ex natura rei per modum partis actualis 5.126. differentia quomodo dicatur sumi à forma, & genus à materia 5.136. semper est perfectior genere 5.138. distinguit essentialiter species ab inuicem 5.140. non includit in suo conceptu genus, nec è contra 5.142. nec inferior includit superiorem formaliter ibidem, & 143. non definitur à Porph. in ea communitate, qua est tertium vniuersale 5.154. definitur à nobis 5.157. quo sensu in quale quid prædicari dicatur 5.158. non constituitur in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, sed ad inferiora speciei. 5.161. infima, & subalterna non differunt in ratione vniuersalis 5.165. differentia diuisiua vnius generis nequit esse diuisiua alterius, sed quælibet determinatum sibi genus vendicat 6.43. nec vna, & eadem est constitutiua diuersarum specierum, sed vnius tantùm 6.46.

Dirigibilitas quomodo cognitioni conuenit 1.14. Vide instrumentum sciendi.

Discursus definitur 11.2. tres conditiones eius 11.3. an differat à syllogismo 11.7. propriè est assensus conclusionis, vt ab assensu principiorum causatus 11.4. qui actus nullo modo attingit principia, sed solam conclusionem 11.11.

Distinctio quid sit 1.59. alia rationis, alia ex natura rei 1.62. hæc duplex realis, & formalis 1.63. distinctio realis quid, & eius signa 1.64. & seq. quotuplex 1.67. Distinctio formalis quid & quotuplex 1.72. quot modis sumatur identitas, & distinctio formalis 1.86. apud Scotum hæc distinctio est actualis, non virtualis tantùm, aut fundamentalis 1.82. datur tamen etiam virtualis distinctio apud Scotum 1.92. Distinctio modalis extrinseca reducitur ad realem, modalis intrinseca ad formalem 1.80. Distinctio rationis quid, & quotuplex 1.87. Distinctio rationis ratiocinatæ non fit per sola extrinseca connotata 1.88. & ideò coincidit cum distinctione ex natura rei virtuali ibid. quodnam sit fundamentum distinctionis rationis ratiocinatæ 1.89. Distinctionum septem genera à Formalistis assignata reducuntur ad pauciora 1.95. distinctio distinctio rationis ratiocinatæ, vel virtualis ad quid deseruiat apud Scotum. 1.93.

Diuisio est instrumentum sciendi secundæ operationis specialiter applicatum 1.16. est cæteris imperfectius 1.17. quid sit 1.50. quotuplex 1.52. eius leges 1.54. quo sensu tradi possit per membra priuatiuè, aut contradictoriè opposita 1.56. quomodo iuuet ad definitionem indagandam 1.58.

Dubitatio, Vide Opinio.

E

Ens rationis an possit definiri 1.43. triplex eius acceptio 3.1. in acceptione propria datur, & pendet in suo esse prorsus ab intellectu 3.3. non consistit in extrinseca denominatione 3.15. neque in aliqua relatione ex ipsa resultante 3.21. aliud materiale, aliud formale 3.20. nec est, nec esse potest extra intellectum 3.24. adhuc tamen distinguitur à puro nihilo 3.25. constituitur per quid positiuum rationis 3.27. quo modo mediet inter ens, & purum nihil 3.7. non sufficit, quod sit obiectiuè in intellectu, sed requiritur quod ibi sit ad instar veri entis 3.28. in quo consistat eius formalitas 3.30. habet causas sui in esse in quocumque genere causæ eo modo, quo est ens 3.37. causa eius materialis in qua non est intellectus, sed res vt cognita 3.42.

Ens rationis materiale ab omni potentia vitali fieri potest 3.48. formale non nisi ab intellectu, & voluntate 3.49. quo actu fiat 3.60. & 63. intellectus diuinus cognoscit entia rationis à nobis facta, tamen ex illius cognitione ea non efficit 3.71. an absolutè illa efficere possit, vel non efficere vtrumque probabile 3.74. ens rationis habet proprias affectiones 3.91. quomodo ei competat intelligibilitas 3.95. non rectè diuiditur in relationem, negationem, & priuationem 3.99. diuidi debet, sicut ens reale, ad modum cuius concipitur 3.102. diuiditur in fundatum, & non fundatum 3.103. quid propriè sit fundamentum entis rationis 3.104.

Ens reale transcendenter captum est vniuocum analogum 2.49. & seq. non includitur quidditatiuè in differentijs, suisque modis contrahentibus 2.64. non est genus, & quare 5.26. & 7.8. ens tamen finitum est genus 6.2.

Ens per accidens multipliciter sumitur 12.28. quomodo de ipso detur scientia ibid.

Enthymema, Vide Argumentatio.

Enunciatio quid sit, & quotuplex 10.2. mentalis est subiectum in lib. Periherm. 10.1. enunciatio necessaria nequit fieri falsa, impossibilis nequit esse vera. 10.10. enunc. contingens de præsenti certam temporis partem consignificans non potest mutari in falsam 10.11. contingens de præsenti, aut de præterito ab initio poterit esse vera, vel falsa, at contingens de præsenti indeterminatam temporis partem significans potest successiuè fieri vera, vel falsa 10.12. contingens de futuro multiplex 10.49. duplex determinatio, & indeterminatio propositionis de inesse, & de possibili 10.51. enunciatione de futuro contingenti absoluto habent determinatam veritatem, vel falsitatem 10.53. Vide Propositio, Veritas, Falsitas.

Error quid sit 14.23. discrimen eius à scientia, & opinione 14.25.

Exemplum. Vide Argumentatio.

F

Falsitas in repræsentando datur in propositionibus 10.39. primariò est in conceptu formali, & secundariò in obiectiuo ibid. formaliter dicit relationem disconuenientiæ 10.40. quo sensu suscipiat magis & minus 10.46. quid sit determinata falsitas in propositionibus de futuro 10.50.

Fides quid sit, & quotuplex 14.9. discrimen inter fidem, & opinionem ibid.

Figura syllogistica quid, & quotuplex. Vide Syllogismus, & Ind. Inst. Log.

Formalitas, vel realitas quid sit, vt à Re distinguitur 1.63. formalis distinctio quid sit 1.72. quomodo inter distinctionem realem, & rationis mediare dicatur ibid. vide Distinctio.

Fundamentum entis rationis, vel relationis, vide Ens rationis, Relatio.

Futurum contingens num habeat determinatam veritatem 10.49. & seq.

G

Genus potest propriè definiri 5.3. quo sensu definiatur à Porph. 5.6. quæ nam eius definitio, & quomodo explicanda 5.16. quomodo genus distinguatur à specie in ratione vniuersalis 5.19. de indiuiduis completis mediatè prædicatur, de incompletis immediatè 5.31. de illis per modum generis, de istis per modum speciei. 5.39. quodnam sit correlatiuum generis, vt eius subiicibile 5.44. quomodo verè prædicetur in recto de inferioribus esto dicat partem essentiæ 5.50. potestate continet species, & differentias, non actu 5.54. licet diuersimodè 5.56. est species infima vniuersalis 5.58. supremum, & subalternum specie non differunt in ratione vniuersalis 5.60. quomodo ad eius vniuersalitatem Logicam plures requirantur species 5.86. quomodo ad Metaphysicam 5.91. genus quomodo dicatur sumi à materia 5.136.

Genera diuersorum prædicam. nullam habent communem differentiam constitutiuam, aut diuisiuam, neque communes species 6.41. subordinata communes habent omnes differentias superiorum generum constitutiuas 6.42.

H

Habitus, quod est vltimum prædicamentum, communis explicatio ridicula 8.222. alia magis congrua, quod constituatur per vnionem formæ ad subiectum 8.222. siue sit vnio accidentalis, siue substantiali 8.224.

I

Identitas realis quid sit 1.66. eius adæquatum signum ibidem identitas formalis quot modis sumatur 1.86. quo sensu coincidat cum identitate essentiali ibid.

Indiuiduum, vt sic, propriè nequit definiri 1.48. quomodo differat à supposito, & persona 5.97. quot modis sumatur ibidem quo pacto à Porph. definiatur 5.98. eius definitiones explicantur 5.106. nedum identicè, sed etiam formaliter, & directè prædicari potest 5.109.

Inhærentia propriè conuenit accidenti prædicamentali, non prædicabili 5.203.

Instrumentum, seu modus sciendi quid sit, & quotuplex 1.1. quodnam specialiter speciales dirigat operationes 1.16. methodus non est instrumentum à cæteris condistinctum ibidem quodnam sit perfectius 1.17.

Intellectus agens, & possibilis 4.59. varius eius actus 4.60.

Intentio quid sit 3.111. est duplex formalis, & obiectiua, & vtraque

vtraque prima, vel secunda ibid. quid secunda intentio 3. 112. minus patet ente rationis, velut eius species 3. 114. & etiam relatione rationis 3. 115. in quo sensu sit formaliter ipsa comparatio passiua 3. 120. Quomodo prima, & secunda intentio definiantur, & differant 3. 12. quo actu fiant secundæ intentiones 3. 122. an solus intellectus efficiat secundas intentiones 3. 123. exercitè prædicantur de primis accidentaliter, signatè etiam essentialiter 3. 126. & 127. vna fundari potest super aliam, & tunc vna sumitur, vt quid, alia vt modus 3. 128.

L

LInea est species quantitatis continuæ 7. 69. & est species infima, non subalterna 7. 80.

Litteræ significant res ipsas, non voces 2. 3. quo sensu dicantur significare voces ibid. quomodo subordinentur vocibus 2. 4. significant ad placitum 4. 5.

Locus non est species quantitatis, vel saltim non distincta à superficie 7. 70.

Logica membrum Philosophiæ quæst. proœm. 1. multiplex eius nomen, & acceptio ibidem 2. alia naturalis, alia artificialis ibid. 3. & hæc alia docens, alia vtens ibid. 4. vtens est habitus diuersus a docente ibid. 5. quælibet pars Logicæ diuiditur in docentem, & vtentem ibid. 11. topica peculiari modo dicitur vtens ibid. 12. finis Logicæ in se, & ab Arist. traditæ ibid. 15. tam internus, quam externus, item formalis, & obiectiuus ibid. 17. Obiectum Logicæ Arist. est syllogismus ibid. 24. Logica in se est instrumentum sciendi in communi ibid. 31. non vt directiuum, sed vt habet vim dirigendi ibid. 34.

Logica docens est scientia ibid. 40. non tamen ars ibid. 42. vtens est ars, non scientia ibid. tamen passiuè sumpta dici potest scientia ibid. 43. docens ex natura rei est scientia realis prout ab Aristotel. contexta rationalis ibid. 48. cur sit eam instituerit ibid. 52.

Logica est scientia speculatiua ibidem 56. est scientia communis ibid. 59. non est simpliciter necessaria ad acquirendas alias scientias ibid. 61. est facultas simpliciter organica ibid. 36. est directiua operationum idealiter ibidem partitio Logicæ ibidem 63. & seq.

Longitudo, Vide Quantitas.

M

MAteria propositionis sunt termini, & propositiones sunt materia syllogismi. 101. Vide Ind. Inst.

Metaphysici gradus prædicamentales distinguuntur abinuicem ex natura rei formaliter, transcendentales vero tantum virtualiter 1. 93.

Methodus accipitur dupliciter, & sub vtraque ratione ad Logicam spectat 1. 96. de ratione ipsius est, quod prius ad cognitionem posterioris dirigatur ibid. non est instrumentum ab alijs distinctum 1. 16. est duplex compositiua, & resolutiua 1. 100. vtraque possumus vti in facultatibus tradendis 1. 101. methodus seruanda in scientijs tradendis 1. 103. in texendis quæstionibus 1. 105.

Modi rerum alij intrinseci, alij extrinseci 1. 80.

Motus non est vera species quantitatis continuæ 7. 71. quo sensu motus non detur ad relationem prædicamentalem 8. 35.

Multitudo, Vide Numerus.

N

NAtura communis vide vniuersale in essendo, duplex naturæ communitas, seu indifferentia positiua, & negatiua 4. 20.

Necessitas duplex absoluta, & ex suppositione, vel simpliciter, seu consequentis, & secundum quid, seu consequentiæ 10. 56.

Negatio, & priuatio non sunt entia rationis 3. 99.

Numerus alter quantitatiuus, alter transcendens 5. 53. neuter est eus per se vnum 7. 54. & ideò quantitatiuus non est vera species quantitatis 7. 46. solum pro materiali est aliquid reale 5. 54. spectat ad prædicamentum quantitatis, quia fit ex diuisione continui ibid. Vide quantitas.

O

OBiectum scientiæ est circa quod scientia versatur 12. 11. diuiditur in complexum, & incomplexum ibidem incomplexum vel sumitur impropriè pro omni eo, quod in scientia consideratur, vel propriè, quod est finis scientiæ 12. 12. hoc est duplex totale, adæquatum, seu attributionis, & partiale ibid. vtrumque diuiditur in materiale, & formale 12. 14.

Existentia subiecti tam partialis, quam totalis saltim pro statu isto potest à posteriori; non à priori in scientia probari, si hæc sumitur pro toto processu cognoscendum in aliqua facultate 12. 20. de obiecto rationalis scientiæ præsupponitur existentia obiectiua, at de obiecto scientiæ realis, aptitudinalis, actualis verò aliquando præ requiritur ex parte nostri intellectus 12. 24. quomodo obiectum debeat habere quid rei 12. 26. & seq. obiectum specificum virtualiter continet passiones, genericum verò potentialiter 12. 38. quam necessitatem habere debeat 12. 46. quomodo omnia considerata in scientia dicant ordinem ad subiectum 12. 49. conditiones obiecti scientiæ enumerantur 12. 54. obiectum completum, & adæquatum specificans scientiam non est materiale tantum, vel formale solum, sed ex vtroque constitutum 12. 18.

Obiectum adæquatum Logicæ, vide Logica.

Operatio intellectus, vide Cognitio.

Opinio quid sit, & quotuplex 14. 2. per quid à scientia differat, & suspicione 14. 3. Quomodo formido pertineat ad opinionem 14. 5. nequit stare cum actu scientiæ de eodem obiecto 14. 13. quo sensu de potentia Dei absoluta possint stare simul. 14. 18. quid dicendum, vt habitus important 14. 22.

Opposita quid sint, & eorum species 9. 4. quæ sint opposita relatiuè 9. 5. quæ contrariè ibidem qualis sit distantia contrariorum 9. 7. qualis repugnantia 9. 8. quomodo vnum contrarium nonnisi vni contrarietur 9. 9. quinam effectus formalis contrariorum 9. 10. formæ contrariæ opponuntur etiam in gradibus remissis ibidem alia sunt mediata, alia immediata 9. 11.

Opposita priuatiuè quæ sint. 9. 12. eorum conditiones ibidem quomodo à priuatione ad habitum detur regressus 9. 13.

Opposita contradictoriè quæ sint 9. 14. alia complexa, alia incomplexa ibid. inter ipsa absolutè sumpta numquam datur medium, benè tamen inter incomplexa cum syncategoremate sumpta 9. 15. numquam vero medium per participationem 9. 16. quomodo hæc oppositio sit omnium maxima 9. 21. ad saluandam contradictionem à parte rei non sufficit distinctio virtualis, aut rationis ratiocinatæ 9. 23.

Ordo doctrinæ quinam sit 1. 79. interdum coincidit cum ordine naturæ ibidem diuiditur in compositiuum, & relatiuum. 1. 100.

P

PAssio pro proprietate, vide Proprium: passio prædicamentum definitur, ac eius species assignatur 8. 202. cur distinctum constituat prædicam. ab actione 8. 203.

Praxis vnde deriuetur 12. 98. propriè significat actionem naturæ intellectualis, quæ aliquo pacto est dirigibilis à voluntate dependens 12. 100. siue sit elicita, siue imperata cuiuscunque potentiæ etiam intellectiuæ 12. 101. requiritur quoque quod sit à principio intrinseco cognoscenti ex vi cognitionis regulantis 12. 103. item quod sit libera 12. 104. actus voluntatis elicitus est primariò praxis, imperatus verò secundariò 12. 105. definitur à Scoto 12. 106.

Practica cognitio, Vide Scientia.

Prædicabile, vide Vniuersale.

Prædicamentum quid sit 6. 1. & 2. est subiectum in lib. prædicam. ibid. prædicamenta possunt constitui plura, & vnum 6. 2. debet poni realiter distincta 6. 12. congruitas denarij numeri illorum 6. 7. quænam directè in prædicam. reponantur, ae eorum conditiones 6. 16. in prædicamento substantiæ disponi debent in concreto, in alijs verò etiam in abstracto 6. 29. vltima sex prædicamenta non dicunt solas denominationes extrinsecas, aut modos merè absolutos 8. 192. sed puros respectus extrinsecus aduenientes 8. 195.

Prædicari in quid, & in quale 5. 23.

Prædicatio alia exercita, alia signata 5. 8. & 3. 125. alia formalis, alia identica 5. 107. & 10. 62. vtraque diuiditur ibid. prædicatio inter abstracta, & concreta quo pacto fieri debeat 10. 64.

Præmissæ demonstrationis quales esse debeant 13. 48. cognoscuntur diuerso actu à conclusione 11. 11. sunt causæ effectiuæ partiales conclusionis 11. 19. cognosci debent simul tempore cum conclusione, licet prius natura 11. 25. præmissæ necessariæ sic apprehensæ necessitant intellectum ex sui natura consideratum ad assensum conclusionis necessitate contrarietatis, & contradictionis 11. 32. idem dicendum de intellectu, vt subest voluntatis imperio ibid. ac etiam de præmissis probabilibus, vt nulla ratio falsi in contrarium appareat 11. 34.

Præmissæ demonstrationis potissimæ debent esse formaliter immediatæ, non virtualiter solum; sed demonstrationis propter quid vtrumque est probabile 15. 53. præmissæ demonstrationis quo sensu dicantur immediatæ, priores, notiores, certiores, & perfectiores 13. 57. & seq.

Præsentia localis, vide Vbi.

Prius,

Prius, & Posterius *quid sint 9. 27. varij eorum modi ibidem quid, & quotuplex sit prioritas naturæ 9.29. est prioritas à parte rei, & non tantum rationis 9.32. per instantia naturæ non saluatur contradictio 9. quid sit prioritas originis 9.37. propriè, & formaliter est prioritas a quo, non in quo 9.39.*

Propositio. *Vide Enunciatio, propositio per se nota definitur 13. 49. potest constare ex terminis non tantum distinctè, sed etiam confusè repræsentantibus ibid. nulla propositio contingens propriè est per se nota 13. 51. variæ diuisiones propositionis per se notæ Thomistarum examinantur 13. 52.*

Proprium *quadrupliciter sumitur 5. 171. considerari potest in ratione proprij, & in ratione Vniuersalis 5.167. definitur in ratione proprij 5.169. definitio competit tantum proprio quarti modi 5 172. eius, vt sic, sunt tres conditiones 5. 169. interdum consistit in actu, & non in aptitudine tantum 5.174. tanta est eius necessaria connexio cum subiecto, vt hoc sine illo nec esse, nec intelligi possit 5.175. in quo genere causæ causetur à subiecto 5.179. non distinguitur realiter à subiecto, sed tantum formaliter 5.80. & 181. definitur in ratione vniuersalis 5. 184. non distinguitur ab accidente per conuertibiliter prædicari 5.185. solum proprium quarto modo est quartum vniuersale 5. 188. non est vniuersale respectu generis, & speciei, sed inferiorum vtriusque 5.84.*

Q

QValitas *tripliciter sumi potest 7. 103. propriè sumpta quid sit, & quomodo definiri debeat 7. 107. species, & modi qualitatis explicantur 7. 108. & seq. præfata diuisio qualitatis est sufficiens 7. 117. non est propriè generis in species 7. 120. qualitatis affectiones assignantur 7.124.*

Quando *prædicamentum importat solam denominationem extrinsecam à tempore extrinseco desumptam 8. 218. quibus rebus conueniat 8. 220.*

Quantitas *est accidens à substantia realiter distinctum 7.44. diuiditur in continuam, & discretam 7.45. discreta non est vera species huius prædicamenti, quia nec ens per se vnum 5.46. benè tamen continua 5.45. explicatur essentia quantitatis continuæ 7.68. eiusdem species recensentur 7.69. quæ propriè sunt tres linea, superficies, & corpus, quæ sunt species infimæ 7.80. species quantitatis discretæ sunt duæ, numerus, & oratio 7.81. numerus quidem prædicamentalis, non transcendentalis ibid. non solum rerum permanentium, sed etiam successiuarum 7.83. & est species subalterna 7. 84. quo sensu oratio sit species quantitatis discretæ 7.86. non est species per se distincta à numero 7.88. affectiones quantitatis assignantur 7. 90. & seq. quæ diuisibilitas sit eius passio 7.92. quantitas infinita si daretur, spectaret ad hoc prædicam. 7. 95. impenetrabilitas princeps quantitatis passio 7.100.*

R

REalitas, & *Res quomodo differant 1.63. quid propriè significent ibid.*

Regressus, *Vide Syllogismus.*

Relatio *quid sit 8. 1. consistit in actuali referentia 8.145. duplex est realis, & rationis 8.1. relationis realis tres sunt conditiones 8. ibidem diuiditur in prædicamentalem, & transcendentalem 8. 2. verum discrimen inter eas 8, 6. prædicamentalis accidit rebus, & ab eis realiter distinguitur ibidem transcendens identificatur cum rebus realiter 8. 10. distinguitur tamen formaliter 8.13. prædicamentalis non est sola extremorum concomitantia, vel combinatio 8. 19. nec aliquid superadditum fundamento sola ratione distinctum 8.24. sed verum accidens reipsa ab eo distinctũ 8.29. producitur à solo fundamento posito tamen termino 8.43. est accidens diuisibile in materialibus 8.44. non potest esse sine extremis, neque extrema sine illa 8.46. essentialiter constituitur per ad, & in 9.51. quo sensu extrema sint, & non sint de essentia relationis 8. 57. non solum actualis, sed etiam aptitudinalis est realis 8.80.*

Quid subiectum, quid fundamentum, & quid ratio fundandi in relatione 8. 58. subiectum eius est ens reale, & finitum 8.60. non solum in accidente, sed etiam in substantia immediatè fundatur 8. 67. vna fundari potest super aliam 8.69. non tamen datur processus in infinitum 8.76. ratio fundandi non semper opus est, vt sit in extremis plurificata 8.122. fundamenta relationum primi modi 8. 154. secundi modi 8. 160. tertij modi 8.165.

Terminus relationis prædicam. debet esse realis, & actu existens 8.82. quod de transcendenti non est necesse 8.80. nec etiam de prædicam. imperfecta 8. 84. non potest eadem plures respicere terminos, sed numericè multiplicatur ad eorum multitudinem 8. 88. terminat quamlibet relationem sub ratione absoluta, non respectiua 8.101.

Relatio realis petit extrema realiter distincta 8. 119. diuiditur in intrinsecus, & extrinsecus aduenientem, prima constituit quartum prædicam. secunda verò alia sex vltima 8. 128. quæ diuisio sumitur etiam ex fundamentis proximis 8. 129. & comprehendit solas prædicam. 8. 130. distinctio specifica relationum vnde sumatur 8. 147. quædam relationes suscipiunt magis, & minus secundum se formaliter 8.179.

Relatiua *quomodo conueniant cum connotatiuis, & quomodo differant 8.33. relatiua alia secundum esse, alia secundum dici, & eorum discrimen 8.8. hæc propriè coincidunt cum connotatiuis ibid. relatiuorum definitio explicatur 8.141. tres eorum modi 8.153. species primi modi 8.155. secundi modi 8. 164. relationes quædã secundi modi, quæ communiter putantur reales, vt paternitas, & filiatio in creatis sunt tantum denominationes extrinsecæ 8. 162. relationes tertij modi explicantur 8. 165. quomodo istæ differant à relationibus primi, & secundi modi 8.170. horum modorum sufficientia 7.172. relatiua quædam secundum dici contrariantur, quædam etiam secundum esse 8.177. relatiua omnia dicuntur ad conuertentiam 8.182. sunt simul natura 8.184. sunt simul cognitione, & definitione 8.187. modus, quo debent definiri 8.188.*

Relationum quarti prædicam. genus statuitur 8. 134. species constituuntur 8. 174. proprietates assignantur 7. 175. & seq.

Repugnantia *quæ sint 9.2. diuiduntur in opposita, & disparata 9.3.*

S

SApientia *quid sit, & quomodo à scientia differat 11.14.*

Scientia *duplex habitualis, & actualis, & vtraque definitur 12. 2. ipsius conditiones declarantur 12.3. & seq. vtraque diuiditur in totalem, & partialem 12. 10. de ente per accidens quomodo detur scientia 12.28. & seq. de singularibus non datur scientia 12. 34. dabilis est vna simpliciter totalis scientia omnium scibilium 12. 56. rationabiliter tamen cum fundamento in re in plures totales secundum quidiest diuisa 12. 57. vnitas scientiæ duplex intrinseca, & extrinseca, seu obiectiua 12. 58. hæc non sumitur ex abstractione à materia, sed ex vnitate obiecti adæquati 12. 61. scientia totalis habitualis non est vna simplex qualitas, sed ad diuersitatem specificam conclusionum multiplicatur specificè 12. 68 isti speciales habitus conficiunt vnam totalem scientiam, non aggregatione, aut vnione per se physica, sed artificiali cum fundamento in re 12.77. quæ vnitas est multiplex, vel est specifica, vel generis proximi, vel remoti 12.78. & 79.*

Scientia subalternans, & subalternata quid sint 12.81. ad hanc requiritur, quod obiectum eius contineatur sub obiecto illius 12. 82. non tamen quod sint de eisdem conclusionibus 12.83. equiritur, secundò quod addat supra obiectum subalternantis differentiam accidentalem, non essentialem, vel passionem 12. 84. hæc differentia se habet, vt pars formalis obiecti, non materialis 12.85. scientia duplex practica, & speculatiua 12. 115. quid sit scientia practica 12.116. habitus alius est virtualiter practicus, alius formaliter, & hoc vel proximè, vel remotè 12. 117. quid sit scientia speculatiua ibid. ratio practici, & speculatiui sumitur ab obiecto, non à fine 12. 119. sunt differentiæ diuidentes scientiam immediatè 12.126. sunt etiam differentiæ essentiales itaut nequeat idem habitus esse simul practicus, & speculatiuus 12. 129. an scientia possit stare cum opinione 14.13. per quid differat ab opinione 14.3.

Sensus, *an efficiat ens rationis 3.49.*

Simul, *vel simultas quid, & quotuplex 9. 41. cum simultate temporis stat prioritas naturæ, non è contra, & cum simultate naturæ stat prioritas originis, non è contra 9.40.*

Singulare *non est obiectum scientiæ 12.34. non est definibile 1. 44. vide Indiuiduum.*

Situs *prædicam. definitur, & distinguitur à positione de genere quantitatis 8.212. quomodo constituat diuersum prædicam. ad Vbi ibid. alia congrua explicatio prædic. Situs 8. 214. probabile est non constituere diuersum prædicam. ab Vbi ibidem non est modus solius quantitatis, sed esse potest cuiuscumque rei corporeæ 8. 215. vide Ind. Inst.*

Species *duplex subijcibilis, & prædicabilis 5.62. solo nomine conueniunt 5.63. vtriusque definitio explicatur 5.64. omnis species subijcibilis est prædicabilis, & è contra 5.70. non tamen quatenus subijcibilis est vniuersalis 5.72. quo sensu subijcibilitas, & prædicabilitas connectantur in specie 7.78. quomodo ad eius vniuersalitatem Logicam plura requirantur indiuidua 5. 86. quomodo ad me- cam 5.91. quomodo metaphysicè aphysicè componatur ex genere, & differentia 5.126.*

Subalternatio, *Vide Scientia.* Suppositio, *vide Ind. Inst.*

Sub-

Substantia *trifariam accipitur 7.2. quo sensu sit generalissimum primi prædic. 7.11. quæ partes substantiarum excludantur a prædicamento 7.10. quo sensu etiam ex his partibus posset prædicam. constitui 7.18. Angeli, & corpora cælestia sunt in hoc prædicam. 7.11. non verò Deus 7.7. huius prædicamenti coordinatio 7.13. quid sit substantia prædicamentalis, & quomodo diuidatur in primam, & secundam 7.23. quomodo hæc diuisio explicari possit tam pro prima, quam pro secunda intentione. 7.24. vtraq. definitur 7.27. quomodo intelligatur, quo destructis primis substantiis, & c. 7.29. quomodo item, quod prima substantia est magis substantia, quam secunda 7.31. singulæ proprietates substantiæ declarantur 7.34, & seq.*

Syllogismus *in Communi secundum continentiam virtualem, & potentialem est subiectum Logicæ Arist. quæst. proœm. 24. secundum virtualem solum est subiectum in lib. Prior. 11.1. multipliciter sumitur 11.5. an differat à discursu 11.7. syllogismus circularis, & quotuplex 13.66. an possit fieri in qualibet figura, & modo ibid. circulus per quid propriè differat à regressu 13.67. circulus datur in aliquibus, non in omnibus, tam in diuerso, quam in eodem genere causæ, non tamen in iisdem numero rebus 13.68. regressus quoque est possibilis, & vtilis 13.70. non quidem formaliter, & propriè, sed materialiter, & impropriè, quod etiam de circulo dici debet 13.71. Vide Ind. Inst.*

T

Tempus; *Vide Quando, non est vera species quantitatis continuæ 7.71.*

Terminus, *Vide Ind. Inst.*

Totum, *quotuplex* 1.52.

V

Vbi *definitur, ac eius species assignantur 8.211. Vbi passiuum est modus relatiuus rei locatæ superadditus 8.204. quinam sit proprius, & per se terminus eius 8.208. aliud est locale, & aliud præsentiale ibid. quibus rebus conueniat 8.210. Vide Ind. Inst.*

Verbum, *Vide Ind. Inst.*

Veritas *duplex in essendo, & in significando 10.5. hæc propriè est in conceptu formali, & in obiectiuo dependenter ab illo 10.7. veritas cognitionis non est entitas actus, vel actus, & obiectum, sed relatio realis 10.27. quo pacto distinguatur ab actu cognitionis 10.30. an suscipiat magis, & minus 10.46. quid sit determinata veritas in contingentibus 10.50.*

Vnio *formæ ad subiectum tam accidentalis, quam substantialis est in prædicam. habitus 8.223.*

Vniuersale *quotuplex 4.1. vniuersale in essendo admitti debet 4.3. non tamen singularibus separatum, sed realiter idem 4.8. formaliter tamen distinctum 4.9. est commune per indifferentiam, non per inexistentiam 4.10. vniuersale in prædicando datur tantum per operationem intellectus 4.18. physicum, metaphysicum & logicum quomodo differant 4.26. logicum intrinsecè quid relatiuum est 4.29. quæ vnitas sit eius fundamentum proximum 4.30. quæ sit vnitas vniuersalis 4.31. constituitur per* esse in, & dici de *est passio 4.36. quo sensu id intelligatur 4.42.* esse in *actu, & aptitudine constituit vniuersale,* dici de *aptitudine tantùm est passio 4.45. vniuersale quo actu fit, & an ab intellectu agente, vel possibili 4.64. progressus intellectus in formatione vniuersalis 4.73. fundatur solum in natura plurificabili 4.75. qualis hæc esse debeat 4.87. diuiditur in quinque vniuersalia 4.93. eius sufficientia ibid. hæc diuisio est generis in species, & mediata 4.106. quinque species vniuersalium sunt infimæ 4.108. quæstiones Porph. de Vniuersalibus in suo Proœm. deciduntur 4.57. vniuersale est subiectum in lib. Porph. 5.1.*

Vniuoca *definiuntur 2.31. petunt vnitatem conceptus formalis, & obiectiui 2.39. qualis esse debeat vnitas conceptus obiectiui 3.40. debet perfectè præscindere ab inferioribus, & contrahentibus 2.41. definiuntur ab Aristotel. vniuoca essentialia, sed potest etiam conuenire accidentalibus 2.42. aliud est prædicari vniuocè, aliud esse prædicatum vniuocum 2.91. non est de ratione vniuoci, vt sic, quod vniformiter, & æqualiter conueniat omnibus vniuocatis 2.44. dantur varij gradus vniuocationis 4.43. species vniuocorum 2.44.*

Voces *res ipsas significant ad placitum, non conceptus 2.2. quomodo intelligatur dictum Aris. quod sint signa conceptuum 2.6. vocum significatio quid sit 2.12. quomodo exerceatur 2.14. earum perfectio, vel imperfectio in significando duplex 2.18. quid dicat veritas, & falsitas in vocibus 2.20. possunt voces perfectius significare rem accidenti, quam nota sit loquenti 2.22.*

Voluntas *an efficiat ens rationis 3.49.*

IN-

INDEX DISPVTATIONVM,
QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM
In hoc Opere contentorum.

Quæstio Proœmialis ad vniuersam Aristotelis Logicam.

De Natura Logicæ.

Artic.1. DE varijs Logicæ nominibus,& acceptionibus. 70
Artic.2. De fine Logicæ. 74
Artic.3. De adæquato Logicæ obiecto. 75
Artic.4. De essentia Logicæ. An sit scientia. 81
Artic.5. De qualitate Logicæ. An sit scientia realis,& speculatiua. 84
Artic.6. De necessitate, & vtilitate Logicæ, eiusque partitione. 88

DISPVTATIO PRIMA.

De modis, seu instrumentis sciendi.

Quæst.1. QVid, & quotuplex sit modus, seu instrumentum sciendi. 90
Quæst.2. Qualiter instrumenta præfata directioni cognitionis inseruiant. 92
Quæst.3. Quodnam horum instrumentorum sit perfectius. 94
Quæst.4. De definitione. 95
Artic.1. An sit,quid sit definitio, & quotuplex. ibid.
Art.2. De modo construendi,& inuestigandi definitionem. 97
Artic.3. Quænam propriè definiri possint. 99
Quæst.5. De diuisione. 100
Artic.1. Quid, & quotuplex sit diuisio,eiusque leges. 100
Artic.2. Quid, & quotuplex sit distinctio. 102
Quæst.6. De ordine,& methodo procedendi in facultatibus tradendis. 111

DISPVTATIO II.

De Vocibus, & earum communibus affectionibus.

Quæst.1. QVid voces significent,& quomodo,id est, an res, vel conceptus, & num naturaliter, vel ad placitum. 114
Quæst.2. Quid importet vocis significatio, & quomodo exerceatur. 116
Quæst. 3. De perfectione, & imperfectione vocum in significando. 118
Quæst.4. De nominibus æquiuocis, vniuocis, ac eorum significatis. 120
Artic.1. Examinatur peculiariter natura æquiuocorum. 121
Artic. 2. Examinatur peculiariter natura vniuocorum. 122
Quæst.5. De analogis, ac eorum analogia. 124
Artic.1. Quid sit analogum, & analogia, & quotuplex. ibid.
Artic. 2. Num analogum dicere possit conceptum vnum ab analogatis præcisum. 129
Artic.3. An,& quomodo analogum mediet inter vniuocum, & æquiuocum. 131
Quæst.6. Explicatur natura denominatiuorum. 133
Artic.1. An denominatiua vniuocè prædicentur, & num mediet inter vniuoca,& æquiuoca. 134
Artic.2. De principali significato concreti accidentalis,& radice vnitatis,ac pluralitatis eius. 135

DISPVTATIO III.

De ente rationis, & secundis intentionibus.

Quæst.1. AN detur ens rationis, & quale esse habeat. 138
Quæst.2. Quid sit formaliter ens rationis, & in quo eius essentia consistat. 140
Artic.1. Ens rationis formaliter non consistere in extrinseca denominatione, neque in aliqua relatione ex ea resultante in rebus. 141
Artic.2. Statuitur, & declaratur formalitas entis rationis. 143
Quæst.3. Num ens rationis habeat causas sui esse, & quas. 147
Quæst.4. An solus intellectus efficiat ens rationis, & quibus actibus. 148
Artic.1. Resolutio quæsiti de potentia entis rationis effectrice. 149
Artic.2. Resolutio quæsiti de actu, quo fit ens rationis. 152
Quæst.5. An quilibet intellectus possit ens rationis efficere. 154
Quæst.6. An ens rationis habeat proprias affectiones, & quæ sint. 157
Quæst.7. Quotuplex sit ens rationis. 159
Quæst.8. De præcipua specie entis rationis, quæ dicitur secunda intentio. 162
Artic.1. Quid sit secunda intentio, quomodo fiat, & à prima differat. ibid.
Artic.2. Vbi conferuntur secundæ intentiones cum primis, & ad se inuicem. 165

DISPVTATIO IV.

De Vniuersalibus in communi.

Quæst.1. AN detur vniuersale à parte rei. 167
Artic.1. Resolutio quæsiti de vniuersali in essendo. 168
Artic.2. Resolutio quæsiti de vniuersali in prædicando. 171
Quæst.2. In quo cõsistat essentia vniuersalis Logici. 173
Art.1. Vniuersale Logicum intrinsecè quid relatiuum esse. ibid.
Artic.2. Relatio inessendi vniuersale constituit, prædicandi est passio. 175
Artic.3. *Esse in* actu, & aptitudine constituit vniuersale, *dici de* aptitudine tantum est passio. 177
Quæst.3. Per quem actum intellectus fiat vniuersale in actu. 180
Quæst.4. Quibus naturis possit applicari intentio vniuersalis. 183
Quæst.5. An vniuersale rectè, ac sufficienter in quinq; vniuersalia diuidatur, seu prædicabilia. 186
Quæst.6. An hæc diuisio sit generis in species, & immediata. 190

DISPVTATIO V.

De vniuersalibus in particulari.

Quæst.1. DE Genere. 192
Artic.1. An genus definiri possit, & quo sensu hic definiatur. ibid.

Artic.

Artic.2. An definitio generis sit rectè assignata. 194
Artic.3. Quomodo genus prædicetur de indiuiduis. 197
Artic.4. Expediuntur varia quæsita de genere. 201
Quæst.2. De specie. 204
Artic.2. An species subijcibilis, & prædicabilis rectè definiatur. ibid.
Artic.2. Per quid constituatur in esse 2. vniuersalis, num vt subijcibilis, vel prædicabilis. 206
Artic.3. An species in vnicò indiuiduo, & genus in vnica specie conseruari possint. 208
Artic.4. Quo sensu, & an rectè hic definiatur indiuiduum à Porphyrio. 211
Quæst.3. De Differentia. 215
Artic.1. Quomodo differentia diuidat genus. 217
Artic.2. Quomodo differentia simul cum genere cõstituat speciem, vbi de compositione Metaphysica. 218
Artic.3. Quomodo differentia distinguat speciem ab alijs, vbi de mutua præcisione generis, & differentiæ, & differentiarum superioris, & inferioris. 221
Artic.4. Quomodo differentia prædicetur de pluribus. 224
Quæst.4. De Proprio. 227
Artic.1. Agitur de proprio in ratione proprij, seu pro natura reali, & præsertim de distinctione ipsius à subiecto. ibid.
Artic.2. Agitur de proprio in ratione vniuersalis. 231
Quæst.5. De Accidente. 233
Artic.1. An accidens potiatur ratione vniuersalis, & vt tale definiatur à Porphyrio, & rectè. ibid.
Artic.2. Quibus naturis conueniat vniuersalitas accidentis, & respectu quorum. 235

DISPVTATIO VI.

De Prædicamentis in communi, seu antepredicamentis.

Quæst.1. QVot sint prædicamenta. 237
Quæst.2. Quomodo prædicamenta sint inter se distincta. 240
Quæst.3. Quæ res, & quomodo reponantur in prædicamento. 241
Artic.1. Conditiones reponibilium in prædicamentis assignantur. 242
Artic.2. Constructio prædicamentorum in terminis abstractis, vel concretis determinatur. 244
Quæst.4. De diuisionibus, & regulis antepædicamentorum. 245

DISPVTATIO VII.

De prædicamentis in particulari, & primò de absolutis.

Quæst.1. DE Substantia. 250
Artic.1. De generalissimo huius prædicam. ac eius speciebus. ibid.
Artic.2. Quo sensu diuidatur substantia in primam, & secundam, & vtraque hìc definiatur, ac vna alteri comparetur. 255
Artic.3. Declarantur proprietates, & attributa substantiæ. 259
Quæst.2. De quantitate. 260
Artic.1. An quantitas continua, & discreta sint veræ species huius prædicam. ibid.
Artic.2. Quid sit quantitas continua, & quæ species eius. 264
Artic.3. Quid sit quantitas discreta, & quæ species eius. 269
Artic.4. Declarantur proprietates, & attributa quantitatis. 271
Quæst.3. De qualitate. 273
Artic.1. Quid sit qualitas, vt est supremum genus huius prædicamenti. 273
Artic.2. Explicantur quatuor combinationes, in quas diuiditur qualitas. 275
Artic.3. An præfata diuisio sit sufficiens, & vere generis in species. 278
Artic.4. Affectiones & attributa qualitatis declarantur. 279

DISPVTATIO VIII.

De Prædicamentis respectiuis.

Quæst.1. QVid sit relatio realis, & quotuplex, vbi discrimen assignatur inter prædicamentalem, & transcendentalem. 280
Quæst.2. Qualis, & quanta sit identitas relationum transcendentalium cum rebus. 282
Quæst.3. An relatio prædicam. sit accidens extremis eius superadditum, & ab eis reipsa condistinctum. 285
Artic.1. Relatio prædicam. est accidens ab extremis reipsa condistinctum. ibid.
Artic.2. Nominalium fundamenta diruuntur. 289
Quæst.4. An relatio prædicam. constituatur per esse, *in*, vel *ad*, vel per vtrumque. 493
Quæst.5. In qua consideratur relatio ex parte subiecti, seu fundamenti. 294
Artic.1. An subiectum relationis debeat esse ens reale, & finitum, ita quod nequeat esse infinitum. 295
Artic.2. An subiectum relationis esse debeat necessario accidens, & hoc absolutum, ita quod nequeat esse respectiuum. 297
Quæst.6. In qua consideratur relatio ex parte termini. 299
Artic.1. An relatio realis necessario petat terminum realem, & actu existentem. ibid.
Artic.2. An vna, & eadem numero relatio possit plures respicere terminos. 301
Artic.3. An terminus relationem terminet sub ratione absoluta, vel respectiua. 304
Quæst.7. Vbi consideratur relatio ex parte vtriusque extremi quoad eorum distinctionem ab inuicem. 308
Quæst.8. Quotuplex sit relatio prædicam. & quænam constituat quartum prædicamentum. 310
Quæst.9. Quodnam sit supremum genus quarti prædicam. & an ab Aristot. sit rectè definitum. 312
Quæst.10. Quot, & quæ sint genera, & species relationum quarti prædicam. 315
Artic.1. Vnde sumenda sit vnitas, vel distinctio specifica relationum. ibid.
Artic.2. Declarantur tres modi relatiuorum ab Arist. 5. Met. assignati. 316
Artic.3. An præfati tres modi sufficienter assignentur, ac velut adæquata, & propria genera quarti prædicam. 321
Quæst.11. Declarantur affectiones relatiuorum. 322
Quæst.12. De vltimis sex prædicamentis. 325
Artic.1. Quid formaliter dicant vltima sex prędicam. ibid.
Artic.2. De singulis sex prædicamentis. 327

DISPVTATIO IX.

De Postprædicamentis.

Quæst.1. DE oppositis. 335
Artic.1. Relatiua, & contraria oppositio declaratur. 386
Artic.2. Priuatiua, & contradictoria oppositio explicatur. 338
Quæst.12. De modis prioris. 341
Artic.1. Declaratio prioritatis naturæ. ibid.

Artic.2. Quid ſit prioritas originis. 343
Quæſt.3. De modis ſimul. 344

DISPVTATIO X.

De enunciatione.

Quæſt.1. AN enunciatio ſit ens reale, vel rationis. 345
Quæſt.2. De veritate & falſitate. ibid.
Artic.1. An veritas ſit in conceptu formali, vel obiectiuo. ibid.
Artic.2. An enunciatio poſſit de vera mutari in falſam, & è contrà. 347
Artic.3. Quid formaliter ſit veritas cognitionis. 350
Artic.4. Quid ſit falſitas cognitionis. 353
Artic.5. An propoſitiones de futuro contingenti abſoluto ſint determinatè veræ, vel falſæ. 356
Quæſt.3. De regulis bonæ prædicationis ad veras enunciationes efficiendas. 359
Artic.1. An concreta poſſint de alijs concretis, & de abſtractis prædicari. 360
Artic.2. An abſtracta poſſint de concretis, & alijs abſtractis prædicari. 362

DISPVTATIO XI.

De ſyllogiſmo in communi, ſeu diſcurſu.

Quæſt.1. AN diſcurſus differat ab argumentatione. 364
Quæſt.2. An aſſenſus concluſionis debeat eſſe diſtinctus ab aſſenſu præmiſſarum. 366
Quæſt.3. An præmiſſæ ſint cauſa concluſionis, & in quo genere cauſæ. 368
Quæſt.4. An præmiſſæ debeant priùs cognoſci, quam concluſio. 370
Quæſt.5. An aſſenſus præmiſſarum neceſſitet intellectum ad aſſenſum concluſionis. 371

DISPVTATIO XII.

De Scientia.

Quæſt.1. QVid ſit ſcientia. 374
Quæſt.2. De ſubiecto ſcientiæ. 375
Artic.1. Quid, & quotuplex ſit ſubiectũ ſcientiæ. 376
Artic.2. An de ſubiecto debeat præcognoſci *quia eſt*, ſeu exiſtentia. 377
Artic.3. An ſubiectum debeat habere quid rei. 379
Artic.4. An ſubiectum debeat continere primò virtualiter omnes veritates ſcientiæ. 381
Artic.5. An ſubiectum debeat eſſe neceſſarium. 383
Artic.6. Quo ſenſu ſubiectum reſpiciat omnia conſiderata in ſcientia. 384
Quæſt.3. De vnitate ſcientiæ. 386
Artic.1. Vnde ſumenda ſit vnitas & ſpecificatio ſcientiæ. 387
Artic.2. An ſcientia ſit vna ſimplex qualitas. 389
Artic.3. Qualis ſit vnitas ſcientiæ totalis. 392
Quæſt.4. De ſubalternatione ſcientiarum. 393
Artic.1. Explicantur primæ duæ conditiones. ibid.
Artic.2. Tertia conditio declaratur. 394
Quæſt.5. De diuiſione ſcientiæ in practicam, & ſpeculatiuam. 397
Artic.1. Quid ſit praxis. ibid.
Artic.2. Quid ſit, & vnde ſumenda ratio practici, & ſpeculatiui. 401
Artic.3. An practicum, & ſpeculatiuum conueniant ſcientiæ, & quomodo. 404

DISPVTATIO XIII.

De Demonſtratione.

Quæſt.1. DE eſſentia, & ſpeciebus demonſtrationis. 407
Artic.1. Quid ſit demonſtratio *propter quid*, & *quia*. ibid.
Artic.2. Quot ſint ſpecies demonſtrationis? 408
Quæſt.2. De terminis demonſtrationis. 411
Artic.1. De medio demonſtrationis, *propter quid*. ibid.
Artic.2. De medio demonſtrationis potiſſimæ. 412
Artic.3. De maiori extremo demonſtrationis. 415
Quæſt.3. De præmiſſis demonſtrationis. 417
Artic.1. Explicatur primitas, & immediatio præmiſſarum, vbi de propoſitione per ſe nota. 417
Artic.2. Cœteræ conditiones dilucidantur. 419
Quæſt.4. De circulo, & regreſſu demonſtratiuo. 421

DISPVTATIO XIV.

De Syllogiſmo topico, & elencho.

Quæſt.1. QVid ſit opinio, & quomodo à ſcientia differat. 423
Quæſt.2. An ſcientia, & opinio poſſint eſſe ſimul de eodem obiecto. 425
Quæſt.3. Quid ſit error, & quomodo à ſcientia, & opinione differat. 428

DISPV-

DISPVTATIONES IN ORGANVM ARISTOTELIS

Quibus ab Aduersantibus Veterum, & Recentiorum iaculis

SCOTI LOGICA VINDICATVR.

PROLOGVS

Ad Dialecticas Institutiones.

Laudabilis admodum est, & ab omnibus modo recepta consuetudo ad Logicam quæstionibus contextam præmittere Dialecticas Institutiones, quæ breuiter complectuntur ea omnia, quæ fusè tradunt Summulistæ, & Arist. in suo Organo, vnde inseruiunt veluti summa textus totius Logicæ, & introductio ad ipsam quæstionibus contextam. Ne igitur à tam vtili recedamus consuetudine, Institutiones logicales nos quoque pro Tyronibus præmittimus, antequam difficiliores quæstiones pro prouectioribus pertractemus. Quia verò subiectum adæquatum præsertim in Arist. logica est syllogismus, vt in Quæst. proem. dicemus, cum hic considerari possit quantum ad formam syllogisticam, & quantum ad materiam, in qua conficitur, quæ dici solet circa quam, hinc fit, vt in duas præcipuas partes diuidantur huiusmodi dialecticæ Institutiones; Prima pars Institutionum ea omnia continebit, quæ ad formam syllogismi spectant, vt sunt termini, propositiones, ac recta earum dispositio in modo, & in figura. Altera pars ex ijs constabit, quæ pertinent ad materiam circa quam; quæ triplex est, necessaria, probabilis, & apparens, vt ibi explicabitur. Hoc autem præsertim agemus, ne in communem incidamus abusum Recentiorum, qui ad Summulas, seu Dialecticas Institutiones ea solum opinantur spectare, quæ concernunt formam syllogismi, vnde & in ijs conscribendis missa faciunt quæcunque concernunt materiam, non tam n satis consultò, cum enim huiusmodi Institutiones paratæ sint, vt per eas ad Arist. Logicam paulatim introducantur Tyrones, sanè nedum tali præuia egebant introductione Libri Arist. in quibus agit de forma syllogismi, sed præsertim & ij, in quibus agit de materia. Et quidem Petrus Hispan. facilè Summulistarum princeps, cum præuiam Introductionem ad Logicam Arist. Tyronibus sternere cogitasset, tractatus instituit nedum de concernentibus formam syllogismi, sed etiam materiam; conscripsit enim quoque speciales tractatus de syllogismo Topico, & Elencho; licet & ipse in hoc defecerit, vt notauit Ioan. Cæsarius in sua Dialect. in præfatione ad tract. 7. quod nullam parauit Introductionem in eam Logicæ partem, quę agit de Demonstratione, cum tamen Posterioristici Libri, pręcipuam pro Tyronibus peterent introductionem, imo & maiori necessitate, quàm alij omnes, vt potè cæteris difficiliores; Tum quia, vt in quæst. proem. dicemus, demonstratio licet non sit adæquatum Logicæ obiectum, est tamen præcipuum, & principale; cur ergo præuia introductio non parabitur syllogismo demonstratiuo, si paratur Topico, & Elencho? maneat ergo ad integritatem Summularum seu Logicarum Institutionum nedum spectare tractatus tangentes formam Syllogismi, sed etiam concernentes materiam, quæcunque illa fuerit.

DIALECTICARVM INSTITVTIONVM PARS PRIOR.

De attinentibus ad formam Syllogismi.

Tria sunt, quæ spectant ad formam syllogismi, vt dicebamus, secundum se, & simpliciter considerati, vt abstrahit ab hac, & illa determinata materia, in qua confici potest, termini simplices, propositiones, & earum recta dispositio in modo, & figura: Termini sunt principia remota Syllogismum integrantia; Propositiones sunt principia proxima, & recta dispositio in modo, & in figura est ipsamet forma artificiosa syllogismi; hinc pars ista prior dialecticarum Institutionum in tres subdiuiditur tractatus, in primo agemus de Terminis principijs syllogismi remotis: In secundo de propositionibus principijs eiusdem proximis; In tertio demum de ipsamet forma syllogistica, respectu cuius etiam ipsi termini, & propositiones solent dici materia ex qua, licet absolutè loquendo ad formam syllogismi dicantur attinere, vt hæc distinguitur à materia circa quam.

TRACTATVS PRIMVS.

De Terminis, & eorum affectionibus.

CAP. I.

Quid, & quotuplex sit Terminus in communi.

QVOAD primum Arist. 1. Prior c. 1. definit *Terminum esse illum, in quem resoluitur propositio, vt prædicatum, & de quo prædicatur;* pro cuius definitionis declaratione aduertit Tatar. ib. q. 1. §. *sciendum est tertio* terminum sumi posse dupliciter, vel in lata significatione indifferenter, scilicet, pro subiecto, prædicato, & copula propositionis, aut determinatione alicuius illorum, vt idē sonat, quod dictio apud Grammaticos, quo sensu est genus ad nomen, verbum, aduerbia, & reliquas orationis partes, & hoc modo copula verbalis, signa vniuersalia, & particularia, vt omnis, nullus, aliquis, &c. & adiectiua adiectiuè tenta sunt termini, imò breuiter omne illud, ex quo constituitur propositio, terminus dici potest in hoc sensu. Alio modo sumi potest in significa-

tione magis propria attendendo vim vocabuli, quod importat vltimu, & extremum alicuius rei pro extremitatibus terminantibus propoſitioně.ſ.pro ſubiecto, & prædicato, & ſic ſumit Ariſt. terminum loc. cit. ac omnes Summuliſtæ, dum eum definiunt *eſſe extremum propoſitionis*, quam definitionem recipiunt Recentiores paſſim Villalpand. lib. 1. ſumm. cap. 1. Toler. cap. 1. Fonſec. lib. 6. c. 9. Hurtad. diſp. 1. ſum. ſec. 2. vbi priorem termini acceptionem renuit: quam tamen omnes alij agnoſcunt, Blanc. lib. 2. diſp. 1. ſect. 1. Caſil. lib. 1. tract. 1. c. 1. Fuentes p. 1. ſummul. q. vn. diff. 1. Complut. li. 1. cap. 2. Arriaga. diſp. 1. ſum. ſec. 1. Ouuied. & Poncius ibidem.

Has autem termini propriè ſumpti definitiones ità explicat Tatar. vt ſenſus ſit terminum eſſe id, in quod tanquam in extremum propoſitio cathegorica eſt immediatè reſolubilis mediante copula verbali, & dicitur *immediatè*, ad remouendum litteras, & ſyllabas, quia licet propoſitio reſoluatur in litteras, & ſyllabas, non tamen immediatè, & ideò litteræ, & ſyllabæ non dicuntur termini, etiam licet propoſitio hypothetica reſoluatur in terminos mediatè, non tamen immediatè, ſed reſoluitur immediatè, in propoſitiones ſimplices, ex quibus componitur; poſſet tamen abſque ſcrupulo etiam propoſitio ſimplex appellari terminus, quādo in hypothetica tenet locum ſubiecti, vt notat Arriag. Nec obeſt illam etiam conſtare terminis, nam benè poteſt id, quod in ſe eſt quaſi totum, eſſe pars reſpectu alterius totius, vt patet in phyſicis de corpore reſpectu totius hominis, & in alijs multis, vt diſcurrenti conſtabit. Et iuxta hanc ſecundam termini acceptionem copula verbalis, ſeu verbum, vt verbum, rationem termini nequit habere, tum quia copula non eſt extremum propoſitionis, ſed ratio coniungendi extrema; tum quia in eam propoſitio reſolui non poteſt, cum enim ſit formalis, & expreſſa extremorum vnio, facta eorum diſſolutione manere non poteſt; tum demum, quia Ariſt. in allata termini definitione meminit ſolum prædicati, & ſubiecti, & licet in propoſitione de ſecundo adiacente, qualis eſt iſta *Petrus currit*, ly *currit* videatur fungi munere prędicati, re tamen vera non tantum habet rationem prædicati, ſed etiam habet vim copulæ, cum faciat hunc ſenſum *Petrus eſt currens*; vnde licet vt gerit vices prædicati, ſit terminus, non tamen vt gerit vices copulæ. Et ſi dicas in hac propoſitione *currere eſt moueri* ly *moueri*, quod eſt verbum, habere tantum rationem prædicati, ſicut ly *currere* ſubiecti, atque ita vt verba habere rationem termini. Reſp. currere, & moueri eſſe verba tantum grammaticaliter, at apud logicum æquiualent nominibus *curſus*, & *motus*, vnde apud logicum idem eſt dicere currere eſt moueri, ac curſus eſt motus, vt ait Ant. And.

2 Dubium tamen eſt de aduerbijs, coniunctionibus, ſignis quantitatis, vt omnis, aliquis &c. caſibus obliquis, & ſimilibus, an rationem termini ſubire poſſint etiam in ſecunda acceptione? Affirmant aliqui, eo quia in propoſitione poſſunt habere locum prædicati, & ſubiecti, vt ſi dicatur *Petrus eſt aliquis, omnis eſt terminus syncathegorematicus præter, eſt aduerbium, & eſt coniunctio*, & ſic de alijs. Imò Fuent. cit. hac ratione tenet etiam voces non ſignificatiuas eſſe terminos, nam dicimus *Blittri nihil ſignificat*. Quin etiam Arriaga ob id addit litteras ipſas eſſe terminos, quando ſolæ accipiuntur, nam dicimus A eſt littera. Verum probabilius alij negant, quia aduerbia, coniunctiones, & alia id genus nunquam ratione ſui, & formaliter ſumpta fungi poſſunt munere ſubiecti, & prædicati, vnde in allatis propoſitionibus ſemper aliquod ſubſtantiuum intelligitur, in cuius virtute funguntur illa officio ſubiecti, & prædicati, vt in illa propoſitione *Petrus eſt aliquis* à parte prædicati ſubintelligitur *homo*, & ſenſus eſt *Petrus eſt aliquis homo*, & in alijs à parte ſubiecti ſubintelligitur *vox*, vel quid ſimile, vt idem planè ſit dicere *omnis eſt terminus ſincathegorematicus*, ac dicere *hæc vox omnis eſt terminus ſincathegorematicus*, & ſic de alijs, quod eo, vel maximè de vocibus non ſignificatiuis dicendum eſt; Quod ſi oppoſitam oppoſitionem ſequi velimus; tunc cum Tatar. quem ſeq. Arriaga, tract. 1. com. 3. ad 1. dicendum eſt ad hoc, vt aliquid ſit ſubiectum in propoſitione ſufficere, vt ſit vox ſignificatiua naturaliter communiter, ideſt, vt poſſit repræſentare ſeipſam, quod eſt ſignificare largè.

Sed adhuc dubium eſt de nominibus ipſis ſubſtantiuis ſolitariè ſumptis, & extra propoſitionem, poſſint ne dici termini, nam Ariſt. definitio allata videtur illis competere ſolum, quando ſunt in propoſitione. Verùm non ita rigoroſè intelligenda eſt illa definitio, nam vt aliqua dictio dicatur terminus, non eſt ſemper neceſſe, quod actu fungatur munere ſubiecti, & prædicati, ſed ſufficit aptitudo, vt ad tale munus poſſit aſſumi, & non eam habeat repugnantiam, quæ reperitur in aduerbijs, coniunctionibus, & ſimilibus; nomen ſubſtantiuum extra propoſitionem dicetur terminus non in eo ſenſu, quod actu extra illam exerceat officium termini, ſed quia intra illam fungi poteſt hoc munere, vnde dicatur terminus non actu, ſed potentia; nec aliud probant Complut. cit. oppoſitum ſuſtinentes.

3 Quoad alteram quæſiti partem Terminus vniuerſim ſumptus diuiditur in mentalem, vocalem, & ſcriptum, vt notat Tatar. tract. 7. de ſuppoſitionibus com. 1. §. *ſecundo ſciendum*, quæ diuiſio ſumitur ex triplici propoſitionum genere, hæc enim propoſitio *homo eſt animal* ſi fiat mente, dicitur mentalis, ſi voce, vocalis, ſi ſcripto, dicitur ſcripta, terminus ergo dicitur mentalis, vocalis, vel ſcriptus, prout ſubiectum, vel prædicatum propoſitionis eſt mentale, vocale, vel ſcriptum. Solent extrema quoque propoſitionis mentalis termini appellari, quod quidem de propoſitione formali, quæ eſt actus, & ſecunda operatio intellectus, intelligendum non eſt, nam propoſitio in hoc ſenſu eſt vna ſimplex qualitas carens partibus, quarum vna prædicetur de alia, vt conſtabit ex dicendis diſp. 6. de Anim. q. 10. ar. 2. num. 302. ſed debet intelligi de propoſitione mentali obiectiua, quæ talis dicitur, quia eſt obiectum ipſius formalis propoſitionis mentalis, & inſtituitur in eſſe propoſitionis obiectiuæ per eam, tanquam per formam extrinſecam; itaque propoſitio mentalis in hoc ſenſu, nimirum obiectiuè ſumpta dicitur habere terminos, & extrema, quia in ſe continet ſubiectum, & prædicatum conſtituta in eſſe talium per propoſitionem formalem; quarè cum intellectus enunciat *homo eſt animal* interna, & formalis propoſitio in ſe non continet ſubiectum, neque prædicatum, nec terminos, ſed tantum propoſitio obiectiua, vt etiam hic benè notauit Ouuied. Nomine autem termini mentalis duo poſſunt intelligi ſcilicet res quæ mente concipitur, ac ipſa cognitio, ſeu vt alij loquuntur conceptus formalis, & obiectiuus; & quidem ſi in primo ſenſu ſumatur, ſcilicet, pro re concepta, terminus mentalis à vocali, & ſcripto differre non videtur, eadem enim prorſus eſt res, quæ mente concipitur, voce depromitur, & calamo exaratur; at in ſecūdo ſenſu, ſcilicet, pro ipſo rei conceptu differt à vocali, & ſcripto, & diuidi ſolet in vltimatum, & non vltimatum. vltimatus eſt conceptus, ſeu cognitio rei ſignificatæ per vocem aliquam, vel ſcripturam, vt cum audita voce *homo* illud percipimus animal, quod eſt rationale: non vltimatus eſt conceptus ipſius vocis, vel ſcripturæ ſignificātis nō vltra ſe extendens ad rem ſignificatam, & ideo dicitur non vltimatus; ſic Græcus audiens vocem *homo* format conceptum non vltimatum, quia cum ſit ignarus ſignificationis vocabulorum latinorum, concipit ſolummodo vocis ſonum, non autem rem per illam vocem ſignificatam, ſcilicet, hominem. Porrò licet Logica, proximè verſetur circa terminos mentales, & vocales non niſi ratione mentalium attendat, quia tamen termini vocales ſunt clariores, & per eos innoteſcunt mentales, frequentius agit Logicus de terminis vocalibus, atque ideo nos etiam deinceps de iſtis agemus, ac eorum diuiſiones explicabimus.

CAPVT II.

De Terminorum multiplicitate ratione ſignificationis.

4 EX varijs capitibus ſolent termini multiplicari, & variæ eorum diuiſiones aſſignari, ex parte nimirum ſignificationis, ex parte modi ſignificandi, & ex parte rei ſignificatæ: ex primo capite, quantum ad præſens ſpectat, ſolet in primis diuidi vocalis terminus in ſignificatiuū, & non ſignificatiuum: ille eſt, qui aliquid ſignificat, vt hæc vox homo, qui naturam ſignificat humanam, iſte eſt, qui nihil ſignificat, vt Blittri, Buf, Baf. Sed vt iſta diuiſio ſit rectè tradita intelligi debet de termino in prima acceptione aſſignata cap. præced. nam in ſecunda acceptione omnes termini ſunt ſigni ficatiui, cum eſſe poſſint ſubiectum, & prædicatum in propoſitione: terminus igitur vocalis in tota ſua latitudine ſumptus diuiditur in ſignificatiuum, & non ſignificatiuum: quæ diuiſio vt benè percipiatur, cum terminus vocalis conſtituatur in ratione ſignificantis per ſigni-

significationem, videndum est quid sit significare, & quid sit signum à quo verbum *significare* deriuatum est.

Signum ex August.2.de doct.Christ.cap.1. *est illud, quod præter sui cognitionem, quam ingerit sensibus, facit nos venire in cognitionem alterius*, v.g. hæc vox *homo* præter speciem, quam imprimit in auditu, vt sonus est, facit nos venire in cognitionem alterius scilicet naturæ humanæ, vnde signum debet esse tale, vt illo cognito per sensus, mediante illo deinde veniamus in cognitionem rei, cum qua signum habet connexionem; hinc significare nil aliud erit, quàm aliquid aliud à se distinctum repræsentare potentiæ cognoscenti; ex quo patet signum dicere ordinem, & ad potentiam cognoscentem, cui repræsentat, & ad rem significatam, quam repræsentat. Diuiditur porrò signum in formale, & est illud, quod absque sui præuia cognitione aliud nobis repræsentat, & in eius cognitionem ducit, quales sunt species impressa, & expressa respectu proprij obiecti, & in instrumentale, quod præsupposita sui cognitione facit nos in alterius cognitionem venire, vt imago respectu Cæsaris, vestigium respectu feræ transeuntis; qua de causa Scotus 2. d. 3. q. 9. & quol. 14. hoc secundum signum appellat medium cognitum, quia vt ducat in cognitionem signati, prius petit ipsum cognosci, illud verò primum vocat præcisè rationem cognoscendi, quatenus præcisè est *quo* aliud cognoscitur, & non *quod* cognoscitur. Signum autem instrumentale est, de quo agimus in præsenti, & quod propriè dicitur signum, & definitur ab August. cit. ea tamen definitio etiam formali conueniet, si prima pars dematur, & dicatur signum esse, quod facit nos in alterius rei cognitionem venire. Hæc tamen signi descriptio, quamuis sit ab August. tradita, & ob tanti Doctoris authoritatem ab omn bus passim recepta, non recipitur à Poncio disp. 19. Log. q. 1. eamque impugnat quoad vtramque partem; quoad primam quidem cum ait signum esse id, *quod præter sui cognitionem, quam ingerit sensibus &c.* eam redarguit, quia non complectitur omne signum, quia possent dari signa spiritualia, quæ deducerent in cognitionem aliarum rerum nec possent percipi à sensibus materialibus. Quoad aliam verò partem, in qua ait; quod signum *facit nos venire in cognitionem alterius* eam impugnat, tanquam ab Arriag. traditam, quia obiectum facit nos in cognitionem sui venire, & tamen non dicitur signum. Rursus Deus ipse facit nos venire in cognitionem multarum rerum eas nobis reuelando, nec tamen ab vllo vocatur signum illarum rerum. Præterea cognitio est signum rei, quæ cognoscitur per ipsam, & tamen non facit nos in cognitionem venire.

Sed nimis audaciter inficiatur Poncius doctrinam D. Augustini, quam omnes venerantur, vt communis Magistri, vnde mirum esse non debet, quod sæpius hic Auctor minimo rubore suffusus doctrinam Scoti præceptoris audeat impugnare; Optima enim est illa descriptio quoad omnes partes, si benè intelligatur, nam duæ solent assignari conditiones alicuius, vt alterius rei signum dicatur, vna est, quod nos ducat in illius rei cognitionem, altera est, quod ducat in eius cognitionem, quatenus cognita, quarum conditionum vtramque optimè exprimit definitio signi ab Augustino tradita; nam per primam partem definitionis secundam exprimit conditionem; vult enim rem, quæ inseruire debet pro alterius signo, prius nostris sensibus cognitionem sui ingerere debere, specificat autem signum esse debere sensibile, quia vt notat Doctor 4.d.1.q.2.& 3. signa sensibilia sunt maximè apta pro statu isto excitare intellectum coniunctum à sensuum ministerio dependentem, vt in alterius rei cognitionem veniat; per alteram verò partem definitionis altera quoque conditio exprimitur, contra quam nil vrgent instantiæ à Poncio adductæ, quia obiectum facit venire in cognitionem sui, non alterius, nec facit venire in cognitionem sui, quatenus cognitum, vt facit signum, sed quatenus cognoscibile; nec etiam Deus hoc modo ad instar signi ducit nos in rerum cognitionem, quatenus cognitus, sed eas reuelando, quod adhuc facere posset, etiamsi prius à nobis non cognosceretur; cognitio denique esse signum rei cognitæ per ipsam formale, vt dicebamus, non autem instrumentale, quod solum propriè dicitur signum, & ab Aug. definitur, & ideo cognitio propriè loquendo non dicitur facere nos venire in cognitionem rei, quam repræsentat, quia non ducit nos in cognitionem illius rei, quatenus cognita, seu vt medium cognitum, sed vt ratio cognoscendi; solum autem signum instrumentale est illud, quod hic definitur.

5 Et hoc signum instrumentale adhuc duplex est, aliud naturale, & est, quod ex natura sua independenter ab hominum voluntate aliquid repræsentat, vt fumus ignem, & vniuersaliter omnis effectus suam causam, qui præsertim si sensibilis erit, dicetur signum causæ iuxtà sensum definitionis allatæ. An verò ita è contra causa dici possit signum sui effectus, negat Hurtad. disputat. 1. sect. 4. quia etsi causæ cognitio ducat in cognitionem effectus, tamen non est ordinata ad illum repræsentandum. Sed planè non minus ordinata est cognitio causæ ad nos ducendum in cognitionem effectus à priori, quàm cognitio effectus sit ordinata ad notitiam causæ à posteriori, quare ratio Hurtad. parum valet. At inquiunt alij, quod licet ita res se habeat, sola tamen cognitio, quæ per effectum habetur, dicitur haberi per signum, vnde sola demonstratio à posteriori, quæ est per effectum, dicitur à signo, & ideò solum effectus dici potest signum causæ, non è contra. Verum neque hoc vrget, licet enim cognitio habita per effectum veluti sensibiliorem causa, magis propriè dicatur à signo, nil tamen impedit, quin & cognitio habita per causam possit dici à signo absolutè loquendo. Potest igitur etiam causa dici signum sui effectus, & præsertim quando sensibilis est, vnde à Theologis sacramenta dicuntur signa gratiæ, cuius sunt causa, ita clarè colligitur ex Doctore 4. d. 1. qu. 2. §. *De secundo principali*, & sequitur Casil. cit. & Arriaga disp. 3. sect. 2. Aliud vero est signum artificiale, seu ad placitum, & est quod ex hominum impositione aliud repræsentat, sic ramus est signum venditionis vini, sonus campanæ est signum lectionis, & vox illius rei, ad quam significandam est imposita. Vbi tamen est aduertendum etiam in vocibus ipsis non tantum significationem ad placitum reperiri posse, sed etiam naturalem, vt patet de gemitu infirmorum, & latratu canum: & ideò terminus vocalis significatiuus subdiuidi solet in significatiuum naturaliter, & ad placitum, & hic ad Dialecticum spectat non quidem secundum suam realem entitatem, vt vox est, & sonus quidam in aere causatus, sed secundum quod impositus est ad res ipsas significandas, & conceptus mentis exprimendos, in hoc enim sensu voces pertinere dicuntur ad institutum Dialecticum, vt dicemus disp. de Vocibus, vbi etiam declarabimus, per quid constituatur ratio signi.

6 Deinde terminus ad placitum significatiuus subdiuiditur in cathegorematicum, & syncathegorematicum, cathegorematicus idem latinè sonat, quod per se significatiuus, & ideò per se absque omni alio esse potest subiectum, vel prędicatum in propositione, vt homo, animal: syncathegorematicus idem latinè sonat, quod consignificatiuus, & ideo per se non significat aliquid, nec potest esse subiectum, & prædicatum in propositione, sed cum alterius consortio, cuius significationem modificet, vt omnis, nullus, aliquis, vndè vt notat Tatar. tract. 7. com. 1. §. *Tertio sciendum*, terminus syncathegorematicus non significat aliquid, sed aliqualiter, quatenus si adiungatur cathegorematico, eius significationem modificat, & facit taliter significare, idest, reddit eius significationem, vel vniuersalem, vel particularem, vel affirmatiuam, vel negatiuam: & dicitur aliqualiter significare, non quia verè, & propriè non significet, sed quia significatum eius non repræsentatur, vt res per se, sed vt modus rei, idest exercendo modificationem alterius rei qua de causa negat Arriag. sect. 4. esse perfectè terminum. Addit Tatar. terminum mixtum idest partim cathegorematicum, partim syncathegorematicum, & est ille, qui impositus est ad significandum aliquid, seu aliqua, & aliqualiter simul, vt hæc vox *nihil*, quæ imposita est ad significandam negationem omnis entis, hæc enim ipsa negatio est illud aliquid, quod significat, quatenus verò illam negationem significat vniuersaliter cuiuscunque entis, dicitur significare aliqualiter, sic etiam significat subiectum propositionis indefinitæ, nam in materia necessaria æquiualet vniuersali, vt *homo est animal* æquiualet huic, *omnis homo est animal*, & in materia contingenti æquiualet particulari, vt *homo currit* æquiualet huic *aliquis homo currit*. Ad hoc tertium genus reducit Tolet. lib. 1. cap. 12. & Arriag. sect. 4. omnia aduerbia v. g. *sapienter*, *doctè*, *&c.* Sed nō placet, quia cum discrimen inter terminos cathegorematicum, & syncathegorematicum sumatur præsertim in ordine ad propositionem, itaut ille sit, qui sine addito, & per se potest esse subiectum, vel prædicatum

propositionis, iste verò, qui non potest esse subiectum, nec prædicatum, nisi cum addito, consequenter aduerbia omnia erunt termini syncategorematici, quia se solis, & sine addito non possint esse subiectum, vel prædicatum propositionis, & per se non significant aliquid, sed potius aliqualiter.

Potiori ratione ad hoc tertium genus termini mixti nomina adiectiua reduci possent, quamuis enim Hurtad. disp. I. sect. 10. mordicus contendat esse terminos syncategorematicos, quia non significant per se, sed consignificant, v.g. *bonus*, non significat per se, & determinatè aliquid, nisi addatur alicui, v.g. *Petrus bonus*, Tamen si nominum adiectiuorum significatio benè consideretur, videbimus, quod licet indeterminatè aliquo modo significent, ratione tamen formæ significatæ secum afferunt aliquam determinationem, nam *doctus*, v.g. doctrinam importat, quod non euenit in signis quantitatis *omnis nullus*, *&c.* quæ nullam prorsus, rem determinatam significant. Accedit, quod nomina adiectiua possunt esse saltim prædicatum in propositione v.g. *Petrus est doctus*, quod signis quantitatis prorsus conuenire non potest, ergo nomina adiectiua commodè ad hoc tertiũ genus termini possunt reuocari, quod etiam tenent Casil. cap. 3. & Arriag. cit. cum significent aliquid, & aliqualiter, vnde remanet sola nomina substantiua esse proprie terminos categorematicos, quicquid hic dicat Ouuied.

7 Rursus terminus categorematicus subdiuiditur in simplicem, seu incomplexum, & compositum, seu complexum, quam diuisionem quidam sic explicant, quod complexus est ille, qui constat ex pluribus dictionibus, vt homo albus incomplexus, qui vnica gaudet dictione, vt homo, & albus, ita Roccus lib. 1. introd. cap. 8. Blanc. libr. 2. sect. 2. At vt bene monet Tatar. tract. 1. c om. 4. hæc explicatio potius grammaticalis est; grammaticus enim vocem illam appellat complexam, quæ constat ex pluribus vocibus & eam incomplexã, quæ constat vna tantum, at non sic est apud logicum, qui non attendit vnitatem, vel pluralitatem vocum, sed conceptum in intellectu, cui istæ subordinantur, vnde etiamsi sint plures dictiones inter se connexæ, si tamen in mente vnum tantum generant conceptum, terminum constituunt incomplexum, vt v.g. Marcus Tullius Cicero, & è contra si vna tantum sit dictio, conceptum tamen generet complexum, erit terminus complexus; vt *nemo, amo, semper*, quæ æquiualent his, *nullus homo; sum amans, omni tempore*.

Alij proinde sic explicant, quod terminus incomplexus est ille, cuius partes abinuicem separatæ nihil significant, aut non significant illud, quod in integra dictione significabant, vt v.g. *Dominus* est terminus incomplexus, quia licet partes, in quas potest diuidi scilicet *Do*, & *minus* sint significatiuæ, tamen in toto, & integra dictione hanc significationem non retinent: Complexus verò est ille, cuius partes eandem retinent significationem, quam habebant in toto complexo, etiam abinuicem separatæ, vt homo iustus; ita Amicus q. 2. Rubius q. 4. Complut. cap. 3. Sot. lib. 1. cap. 9. Ioan. de S. Thom. lib. 1. sum. cap. 4. & alij passim. At hoc dupliciter intelligi potest, vel ita, quod terminus incomplexus sit ille, cuius partes separatæ non eandem habent significationem, quam habebant in integra dictione etiam sigillatim sumptæ, in quo sensu loqui videntur Auctores citati; & hæc expositio falsa est, quia hic terminus Agricola, Prorex, Respublica, & similes, sunt termini incomplexi (quicquid dicat Hurtad.) & tamen eorum partes separatæ eandem retinent significationem, quam habebant in integra dictione sigillatim sumptæ, & eodem modo vtrobique sunt per se significatiuæ, quia vt tales componunt illa nomina, vt notat Fonseca, ac de se patet. Vel ita intelligitur, quod partes termini incomplexi separatæ non retinent eandem significationem, quam habebant in integra dictione copulatim sumptæ, & hæc expositio vera est, vt constat de partibus illius dictionis *Respublica*; quæ in integra dictione significant totam hominum communitatem, quam non significant separatæ, nec in ipsa dictione sigillatim sumpta, traditur à Scoto 4. d. 8. q. 2. §. *Aliter ergo*, vbi docet partes dictionis nunquam significare conceptum simplicem, quem dictio significat, & videtur ipsius Arist. lib. 1. de interp. cap. 2. vt inf. dicemus tract. 2. c. 1. Verum quia adhuc aliquis vrgere posset, quod nec etiam partes orationis, vel termini complexi, significant conceptum complexum, quem tota oratio, aut terminus complexus significat, præstat dicere cum Tatar. cit. quod terminus incomplexus est ille, qui subordinatur conceptui incomplexo, è contra verò complexus est, qui subordinatur conceptui complexo in anima, etiam si vnica vox esset, dummodo ad aliquod complexum significandum imposita foret, quod ipse probat, quia alicui simplici voci, cuius partes separatæ non eandem retinent significationem, potest correspondere conceptus complexus in mente, si ad aliquod obiectum complexum significandum imponeretur, immo si littera A, (inquit Tatar.) imponeretur ad significandum *hominem currere*, tunc A, esset terminus complexus.

Postremò terminus incomplexus subdiuiditur in finitum, & infinitum, primus est, qui aliquam rem certam, & determinatam significat, vt homo, lapis, Alter est, qui nihil determinatè significat, sed tantum determinatè negat, vt nõ homo, non lapis, vnde terminus finitus euadit infinitus dum ei immediatè præponitur negatio, & hic terminus non efficit propositionem negatiuam, quia negatio non cadit supra copulam.

CAPVT III.

De Terminorum multiplicitate ratione modi significandi.

8 PRima diuisio termini, quæ ex hoc capite desumitur, est in concretum, & abstractum, concretus est, qui significat aliquid, vt existens in alio, quod concernit, vel vt suppositum propriæ naturæ, vel vt subiectum, vt *homo*, & *album*, nam *homo* significat humanitatem in aliquo supposito naturæ humanæ existentem indeterminatè, *album* significat albedinem alicui subiecto adiacentem, & ideò omnis talis terminus significat aliquid ad modum compositi, siue substantialis, siue accidentalis, vt *homo* significat habens humanitatem, *album* habens albedinem. Terminus abstractus significat aliquid per modum per se stantis, & non alteri inexistentis, vt humanitas est abstractum hominis, & significat naturam humanam veluti à proprio supposito separatam, albedo est abstractum albi, & significat formam albedinis, veluti à subiecto, cui inhærebat, separatam, abstrahere enim idem est, ac ab alio trahere, seu separare, & ideò omnis talis terminus habet modum significandi simplicem, & non compositum.

Altera Diuisio est in absolutum, & connotatiuum, quam aliqui ita explicant, quod absolutus rem significat ad modum per se stantis, connotatiuus verò per modum alteri adiacentis, ita cum Tolet. Auersa cap. 6. Complut. cap. 4. Ouied. in Summul. contr. 1. punct. 3. sed minus rectè, quia ista explicatio pertinet ad terminum concretum, & abstractum, cum quibus confundendi non sunt terminus absolutus, & connotatiuus. Ideò alij sic explicant, quod ille sit terminus absolutus, qui se solo est perfectè significatiuus, vt v.g. Petrus, Leo, &c. ille verò connotatiuus, qui in sua significatione notat alium terminum, sine quo non perfectè significat, primi generis sunt omnia substantiua, secundi generis omnia adiectiua, nam *albus* v.g. requirit alium terminum, vt habeat completam significationem, ita Casilius lib. 1. tract. 1. cap. 3. vbi ait, quod licet à Philosophis soleant nomina connotatiua aliter vsurpari, logicè tamen, & grammaticaliter taliter vsurpari debere, scilicet quod sint talia nomina, quæ non habeant completam significationem, nisi vel de altero prædicentur, vel alteri assigantur. Sed nec benè ita explicantur, quia, vt liquidò constat, hæc explicatio omnino pertinet ad terminos categorematicum, & syncategorematicum, nam ille est, qui se solo est perfectè significatiuus, iste verò non se solo perfectè significat, sed vt alteri adiunctus, vt constat ex cap. preced. at confundi non debent terminus absolutus, & connotatiuus cum categorematico, & syncategorematico, quia sunt diuersæ diuisiones, & ex diuersis capitibus desumptæ, vndè valdè decipitur Fuent. cit. diff. 2. art. 2. eos confundens.

9 Vt igitur ista diuisio, quæ inter omnes præcipua est, & ad multa deseruit, rectè intelligatur, sciendum est apud Summulistas illud dici connotatum alicuius nominis, quod non ex vi nominis importatur, sed potius datur intelligi ex modo significandi principalis significati vt ex Scoto colligitur quolib. 12. art. 2. vnde non importatur primario, & directè, sed secundario, & indirectè, & ideò ingreditur conceptum rei, non veluti per se pars eius per modum scilicet generis, vel differentiæ, sed veluti additum ab

extrin-

extrinseco, necessarium tamen, vt habeatur perfectus rei conceptus, & quietatiuus, sic cœna est nomen connotatiuum quia licet ex vi nominis, & directè solam importet comestionem, tamen ex modo significandi principalis significati dat intelligere tempus vespertinum, idque necessario cointelligi debet, vt habeatur conceptus perfectus, & quietatiuus cœnæ. Ex qua doctrina facilè colligitur explicatio termini absoluti, & connotatiui, nam vt docet Tatar. tract. 7. com. 1. §. 2. *sciendum*, & Brasaula q. 7. & 8. vniuers. propè finé, terminus absolutus est, qui nihil connotat idest qui præter genus, & differentiam, quæ sunt per se partes conceptus eius, nullum extraneum secundariò requirit cointelligendum, quod eius conceptum quidditatiuum ingrediatur, vt perfectus, & quietatiuus euadat, tales termini sunt bos, homo, & similia concreta substantialia prædicamenti substantiæ, nam etsi concernant suppositum propriæ naturæ, tamen quia natura cum supposito non facit vnum per accidens, vt forma accidentalis cum subiecto, ideò totum illud compositum ex æquo importatur, non verò principaliter vnum, & in recto, secundariò aliud, & in obliquo. Terminus verò connotatiuus è contra est, qui vltra principale significatum, & in recto, aliquid aliud dat intelligere secundario, & indirectè, veluti necessarium ad habendum conceptum rei perfectum, & quietatiuum, sic Pater dicitur connotare filium in ratione termini, accidens substantiam in ratione subiecti, materia formam in ratione comparis, quatenus hæc omnia licet sint extra formalem, & quidditatiuum conceptum eorum, quia nec genus sunt, nec differentia illorum, spectant tamen ad conceptum eorum integrum & perfectum, seu quietatiuum, vt Scotus explicat 4. d. 12. q. 1. sub lit. L.

Ex his sequitur omnia nomina abstracta tam substantialia, quàm accidentalia esse absoluta, non è contra, nam homo est terminus absolutus, non abstractus, id tamen ità intelligendum est, quod nomina abstracta substantialia tam secundum rem, quàm secundum modum significandi sint absoluta, accidentalia verò ratione tantum modi significandi, quia secundum rem significant aliquid alteri adiacens. Sequitur etiam non omnia connotatiua esse concreta, vt arbitrantur multi, nam nomen creationis, & conseruationis non est concretum, vt patet, & tamen est nomen connotatiuum, vt docet Doctor quol. 12. art. 2. sic etiam nomen vitalis operationis non est concretum, & tamen est connotatiuum, vt docet quol. 13. ad arg. prin. nec è contra omnia concreta sunt connotatiua, quia licet omnia concreta accidentalia sint connotatiua, non tamen concreta substantialia, nisi quando nomine adiectiuo significantur, vt corporeum, rationale, humanum, tunc enim significantur per modum alteri adiacentis; vnde ratione modi significandi sunt termini connotatiui.

10 Poncius in sua Logica parua cap. 2. num. 14. hanc nostram non approbat explicationem, quia tunc nullus esset terminus absolutus ea supposita quoad nos, neque enim possumus habere vllum conceptum distinctum, & quietatiuum de vlla re, quin necessariò habeamus conceptum de alia re; ergo si terminus absolutus est, qui significat rem sine dependentia ab alia re, quæ requiratur ad habendum conceptum quietatiuum eius, nullus erit terminus absolutus; probat antecedens, quia si esset aliquis terminus absolutus, maximè homo aut albedo, sed nec homo potest intelligi perfectè absque eo, quod intelligatur discursus, aut aliqua alia operatio propria ipsius; nec albedo absque eo quod intelligatur munus aliquod particulare, & proprium ipsius, per ordinem ad quod posset distingui ab alijs formis, ergo nullus esset terminus absolutus supposita prædicta descriptione. Deindè cœna, prout distinguitur à prandio, principaliter, & per se primò significat tempus vespertinum; ergo si terminus connotatiuus est, qui vltrà principale significat aliud indirectè, cœna non erit connotatiuus saltim ratione temporis. Hinc aliter explicat hos terminos dicendo, quod terminus connotatiuus est ille, qui significat rem relatiuam, vt relatiua est; atque adeò qui connotat terminum eius; absolutus verò, qui significat rem absolutam, vt absoluta est; cuius ratio est, quod absolutum opponatur relatiuo, ergo connotatiuus terminus, qui opponitur absoluto, debet esse relatiuus; & hinc dominus, pater, magister, Creator, seruus, creatura, generans simile, dissimile, sunt termini connotatiui; Nec refert, quod sint etiam concreti, quia hoc competit ipsis secundum diuersam considerationem, sunt enim concreti, quatenus dicunt rem affectam aliqua forma, v. g. dominus significat hominem habentem dominationem; sunt autem connotatiui, quatenus forma illa, quæ afficit, est relatiua, & propterea indigens ad conceptum aliquo alio termino; Hi verò termini sunt absoluti album, iustus, sapientia, humanitas, quia non significant formaliter relatiuum, qua tale, nec relationem.

Hæc tamen Poncij explicatio est contrà communem modum loquendi Summulistarum, qui passim docent in hac diuisione absolutum non opponi relatiuo, sed connotatiuo; non ergò per terminum connotatiuum idem prorsus intelligi debet, quod relatiuus; Tum quia licet relatiua quandam cum connotatiuis videantur habere affinitatem, quia vtraque dicunt quendam ordinem ad aliud, adhuc tamen magnum inter ea vertit discrimen, vt infrà dicemus disp. 8. q. 3. art. 1. propè finem §. *pro complemento huius artic.* vbi manifestum fit terminum relatiuum, & connotatiuum non esse idem. Tum quia aliquod concretum accidentale v. g. album est terminus connotatiuus, & tamen non est relatiuus, vt satis de se patet; quod verò sit connotatiuus, probatur, quia connotare, vt constat ex vi nominis, est simul cum vno aliud notare, non quidem ex prima nominis impositione, sed ex modo significandi principalis significati, at ita se habet hoc nomen album, quod licet formaliter, & ex ipsa nominis impositione significet formam albedinis; tamen quia significatur in concreto, ideo ratione modi significandi cum forma notatur quoque subiectum secundariò, ergo est terminus connotatiuus, cum tamen non sit relatiuus. Tum quia terminus relatiuus, vt sic, per se primò, & directè respicit aliud, & præcisè tanquam terminum, vt pater filium; connotatiuus autem secundariò, & indirectè, ac minus principaliter, hoc enim est importari aliquid de connotato idest non de principali significato, sed secundario, ac veluti accessoriè; nec etiam respicit aliud præcisè, vt terminum suę dependentiæ, vt constat in allato exemplo de albo, quod signum v. g. vel lapidem respicit, vt subiectum, non vt terminum, sed respicit illud per modum annexi, & accessorij ex modo significandi principalis significati, vt liquet de nomine cœnæ in ordine ad tempus vespertinum.

Neque rationes eius in oppositum vrgent; nam ad 1. negatur sequela antecedentis scilicet ex hac nostra explicatione sequi nullum terminum esse absolutum, sed omnem connotatiuum, quia satis constat non omnia nomina rebus imposita aliquid consignificare per modum annexi ex modo significandi principale significatum, vnde hæc, & similia nomina erunt termini absoluti; tum quia vt inquit Doctor loc. cit. 4. d. 12. q. 1. sub lit. L. falsum est non posse haberi vllum conceptum distinctum, & quietatiuum de vlla re, quin necessariò habeamus conceptum de alia re, quæ non sit de eius essentia, alioquin nulla posset à nobis assignari definitio quidditatiua rerum, sed quælibet data esset per additamentum, vndè inquit Doctor, quod quamuis formæ habere nequeamus conceptum perfectum quietatiuum, nisi cointelligatur illud, cuius est forma, & ideò quantumcunque essentialia formæ exprimerentur sine illo, cuius est forma, quamuis quidditas eius indicaretur, tamen non esset conceptus perfectus quietans intellectum, & ideò nec definitiuus; nihilominus causatum, quod est in se quoddam compositum subsistens, si concipiatur in se, intellectus ibi quiescit non requirens aliud cointelligere; & sic homo quidditatiuè, & quietatiuè intelligeretur per hoc præcisè quod intelligantur partes essentiales eius, absque eo, quod intelligatur aliud, quod non est de essentia eius; neque ex hoc, quod hominis quidditas ex aliqua eius propria operatione deprehendatur pro statu isto, sicut & aliæ rerum quidditates in vniuersum, sequitur omnia esse entia connotatiua, sed tantùm ex operatione rei nos discurrere à posteriori ad eius essentiam vestigandam, quod absque vlla connotatione fieri potest, non enim connotatio consistit in hoc, quod vnum cognoscatur ex alio, vel cum alio quomodocunque sed ita vt vnum ex nominis impositione detur intelligi, aliud verò secundariò, & minus principaliter ex modo significandi principalis significati, vt constat in exemplo de nomine cœnæ. Ad 2. negatur assumptum nempè cœnam, vt à prandio distinguitur, per se primò, & principaliter tempus vespertinum significare, quia nomen hoc ex prima institutione impositum fuit ad significandam comestionem, & solum ex modo significandi principalis signi-

significari innuit tempus vespertinum, & ideò à prandio distinguitur solum penes connotatum, quod si contendas cenam per se primò significare tempus vespertinum, vt à prandio distinguitur, adhuc erit terminus connotatiuus, quia secundariò, & minus principaliter comestionem significabit, cum vtrumque ex æquo, & per se primò significare non possit, non enim hæc duo talem habent inter se connexionem, & affinitatem, vt vnum per se conceptum facere possint. Ad aliam rationem, qua suam Pontius stabiliebat sententiam, negatur assumptum, quod scilicet absolutum, vt hic de eo loquuntur Summulistæ, opponatur relatiuo, nam potius hic sumitur, vt opponitur connotatiuo, vnde connotatio etiam in rebus absolutis reperitur, vt constat in exemplis allatis de albo, cena, & alijs.

Tertia demum diuisio est in terminum denominantem, & denominatum, seu denominatiuum, quæ diuisio grammaticaliter ità explicatur, vt denominans sit à quo denominatus deriuatur, vt à iustitia iustus, ab albedine albus; At apud logicum denominatiua dicuntur ea nomina concreta, quæ à suis abstractis differunt in modo significandi, qui est significare per modum adiacentis, & secundum illud nomen adiectiuum habent virtutem denominādi, idest denominatiuè prædicandi de subiecto. Cum ergo terminus denominatiuus ille sit, qui formam significat per modum alteri adiacentis, informantis, & denominantis, seu qualificantis, & tale sit omne concretum accidentale, substantiale vero tunc solum, quando nomine significatur adiectiuo, sequitur omnia concreta accidentalia esse denominatiua, substantialia verò non nisi quando nomine significantur adiectiuo; & quia de Denominatiuis fusè agimus infrà Disp. 2. q. 6. hic plura non addimus.

CAPVT IV.

De multiplicitate terminorum in ordine ad res significatas.

11 PRima diuisio termini, quæ sumitur ex parte rei significatæ, est in terminum communem, & singularem: Communis est, qui aliquid significat commune pluribus, itaut etiam singulis seorsim conueniat, vt homo, qui conuenit omnibus hominibus, & singulis. Terminus singularis est, qui vnam rem singularem tantum significat, vel plura per modum vnius: Et vterque subdiuiditur, communis quidem in transcendentem, & limitatum: Transcendens est, qui conuenit omnibus rebus per omnia vagando, vt Res, ens, vnum, bonum: limitatus, qui pluribus quidem communis est rebus, non tamen omnibus, vt animal, quod conuenit homini, & equo, non tamen lapidi. Singularis verò subdiuiditur in determinatum collectiuum, & vagum: Determinatus est, qui per proprium nomen, vel per commune cum pronomine demonstratiuo rem ipsam singularem determinate significat, vt Petrus, hic homo, ille homo. Vagus, qui rem singularem indeterminate significat, nempe mediante termino communi, & signo particulari, vt quidam homo. Collectiuus est, qui plura, sed in vnū collecta dicit, vt Populus, Ciuitas, Senatus. Addunt etiam terminum singularem ex suppositione, vt filius B. Virginis intelligitur Christus, quia supponitur vnum tantum habuisse filium.

Sed obijcies, quod Petrus est nomen commune singulis hominibus, qui hoc nomine appellantur, Ciuitas etiam, & Senatus plura significant, ergo non sunt termini singulares. Resp. nomen Petri vtique est commune pluribus, sed non res significata per Petrum, quia Pater tale nomen imposuit Filio suo, vt eum distingueret ab omni alio: Ciuitas verò, & Senatus plura vtique significant, sed in vnum collecta, & hoc impedit, ne sint terminus communis, qui pluribus conuenit etiam seorsim sumptis, sed adhuc erit terminus communis hoc nomen, *Ciuitas*, si ad hanc, & illam Ciuitatem comparetur, & non ad homines in eadem Ciuitate degentes.

12 Rursus Terminus communis subdiuiditur in vniuocum, æquiuocum, & analogum. Vniuocus est, qui conuenit pluribus secundum idem nomen, & rationem importatam per illud nomen, vt homo, qui conuenit Petro, & Paulo non solum secundum idem nomen, quatenus hic, & ille est homo, sed etiam secundum eandem rationem per illud nomen importatam, quia hic, & ille est animal rationale; hæc enim est ratio illi nomini correspondens. Æquiuocus est, qui conuenit pluribus secundum idem nomen, at non secundum eandem rationem illi nomini correspondentem, sed secundum diuersas, vt Canis dicitur de animali latrabili, de sydere, & pisce, sed huic communi nomini eadem ratio in omnibus non correspondet, sed prorsus diuersa, quia licet Canis terrestris & marinus conueniāt in eadem ratione animalis, non tamen in eadem ratione, & definitione Canis. Terminus analogus est, qui pluribus conueniens, vel secundum nomen tantum, vel etiam secundum eandem rationem illi nomini correspondentem, ita illis conuenit, vt participetur ab eis non æqualiter, & vniformiter, sed secundum prius, & posterius, hic enim ordo prioris, & posterioris, & dependentiæ analogatorum ad primum est ita analogiæ intrinsecus, v. benè dixerit Caiet. de nominum analogia cap. 1. in fine quasi synonima esse analogicè dici, & dici per prius, & posterius, vnde in omnibus scholis semper per talem ordinem explicata fuit analogia, sic risus analogicè dicitur de homine ridente, & prato florente secundum nomen tantum, sed prius de homine, & postea de prato metaphora inde translata, ens analogicè conuenit substantiæ, & accidenti secundum eandem etiam rationem intrinsecè ab vtroque participatam, sed conuenit accidenti per attributionem, & ordinem ad substantiam, sed quia de Vniuocis, Æquiuocis, & Analogis latè disputamus infra disp. 2. q. 4. & 5. de hac diuisione pro nunc hæc pauca sufficiant.

Demum diuiditur terminus in terminum primæ, & secundæ intentionis; terminus primæ intentionis est ille, qui impositus est ad significandas res, vt sunt in se independenter ab operatione intellectus, vt *animal*, & *homo*. Terminus secundæ intentionis est ille, qui impositus est ad significandas res sub aliquo attributo rationis, quo non afficiuntur nisi negotiante intellectu, vt *genus*, & *species*, quod enim homo dicatur species, & animal genus, hoc totum procedit ab opere intellectus.

CAPVT V.

De Vniuersalibus, siue Prædicabilibus.

13 TErminus cōmunis vniuocus quādo in ordine ad illa plura, quibus conuenit, concipitur sub secūda intentione superioritatis velut in ordine ad inferiora, dicitur terminus Vniuersalis, & dicitur etiam Prædicabile, quatenus prædicari potest, seu affirmari de illis pluribus; quinque autem sunt termini sic vniuersales, seu prædicabiles; Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens, de quibus Porph. in Isagoge cuius diuisionis sufficientia est, quia omne, quod prædicatur, aut prædicatur in quid, idest per modum nominis substantiui, aut in quale, idest per modum nominis adiectiui; si in quid, vel dicit partem essentiæ, vel totam essentiam, si partem essentiæ, sic est genus, vt animal, si totam essentiam, sic est species, vt homo; si prædicatur in quale, vel prædicatur essentialiter, vel accidentaliter; si essentialiter, sic est differentia, vt rationale, si accidentaliter, vel intransmutabiliter, & cum necessaria connexione, & sic est proprium, vt risibile, quod licet sit extraneum ab hominis natura, tamen est cum illa necessariò connexum; vel transmutabiliter, & sine necessaria connexione, & sic est accidens, vt album; Assignamus autem distinctionem Proprij, & Accidentis per transmutabiliter, aut intransmutabiliter prædicari, non autem per prædicari conuertibiliter, aut inconuertibiliter, vt multi faciunt, quia non potest Proprium constitui in ratione prædicabilis, & vt sic ab Accidente distingui per prædicari conuertibiliter, quia repugnat Vniuersale in ratione vniuersalis de suis inferioribus conuertibiliter prædicari, de ratione enim termini vniuersalis, vt supra dictum est, est, quod prædicetur de suis inferioribus etiam seorsim sumptis, ita quod etiam de singulis singillatim sumptis prædicetur, at implicat posse ità prædicari de suis inferioribus conuertibiliter, quia cum eis non conuertitur in subsistendi consequentia.

14 *Genus* est illud vniuersale, *quod prædicatur de pluribus specie differentibus in quid*, idest essentialiter, & per modum nominis substantiui, quærenti enim quid est homo? rectè respondemus per nomen substantiuum *est animal*, quid est Leo? *est animal*, licet enim homo, & Leo specie differant, conueniunt tamen in ratione generica animalis, ex hoc autem, quod prædicatur de pluribus specie differentibus, palam fit genus non prædicare totam essentiam suorum inferio-

tiorum, alioquin specie non differrent, sed tantùm partem essentiæ, & hanc potentialem, & materialem, ac per differentias contrahibilem. Triplex verò genus distingui solet, generalissimum, seu summum, & supremum, & est illud, supra quod aliud non extat genus, tale genus censetur esse substantia, quia supra se non habet nisi ens, quod non est genus, eo quia transcendens, est commune Deo, & creaturis. Genus medium, seu subalternum, & est illud, quod tam supra se, quam infra habet aliquod genus, vt corpus, habet enim supra substantiam, & infra se viuens, & animal. Genus denique infimum, seu proximum, & est, quod infra se non habet aliud genus, vt Animal, sub ipso enim immediatè ponuntur species, vt homo, leo, &c.

15 *Species* ad duo comparari potest, vel ad genus, cui subijcitur, vel ad inferiora, de quibus prædicatur, iuxta primam comparationem dicitur species subijcibilis, iuxta secundam dicitur prædicabilis, quia prædicabilitas in ordine ad inferiora attenditur, species in ratione subijcibilis definitur, quod sit ea, *quæ ponitur sub genere*, quod intelligi debet proximè, & immediatè, quia etiam indiuidua sub genere ponuntur, sed mediatè, & species sub ista ratione subijcibilitatis est triplex, summa, seu suprema, media, seu subalterna, infima, & vltima, quæ dicitur athoma, & specialissima, species subijcibilis summa est, quæ immediatè ponitur sub genere supremo, vt corpus in prædicamento substantiæ: media, & subalterna est, quæ non immediatè ponitur sub genere supremo, nec immediatè sub se continet indiuidua, vt viuens, & Animal in eodem prædicamento substantiæ, Infima, & specialissima est, quæ sub se immediatè continet indiuidua; & immediatè continetur sub genere vltimo, & proximo, vt Homo in eadem serie substantiæ, qui immediatè continetur sub animali, & immediatè sub se continet Sortem, & Platonem, ex quo patet omnia genera sub supremo contenta dici species subijcibiles, non tamen prædicabiles, quia si ad inferiora comparentur, de quibus prædicantur, cum ista specie differant, habent rationem generis, & velut genera prædicantur. Et ideò species prædicabilis est vna tantum, infima, scilicet, & specialissima, & definitur, quod sit illud vniuersale, *quod prædicatur de pluribus numero differentibus in quid* idem essentialiter, & per modum nominis substantiui, quærenti enim quid est Sortes; rectè respondemus, quod *est homo*, quid est Plato? *est homo*, licet enim Sortes, & Plato differant numero per proprias differentias indiuiduales, conueniunt tamen in ratione specifica hominis: ex hoc autem, quod species prædicatur de pluribus solum numero differentibus, statim deducitur prædicari totam essentiam suorum inferiorum, quia differentia numeralis non est differentia essentialis, & quidditatiua, differentia namq; indiuidualis non pertinet ad quid est indiuidui v.g. Platonis, sed potius ad quis est, si enim quæratur quis est iste homo? respondetur, est Plato. Ex quo tandem factum est solam speciem infimam propriè, & absolutè dici speciem, & hoc secundum Vniuersale constituere, quia siuè comparetur ad superiora, siuè ad inferiora semper dicitur species, & nunquam dici potest genus, quod non euenit in specie summa, & intermedia, quæ si ad inferiora comparentur, necessariò habent rationem generis, & nullo modo dici possunt species.

16 *Differentia*, est qua res alioqui inter se conuenientes in aliqua superiori ratione abinuicem differunt, ac discriminantur, & à Porphyrio in sua Isagog. cap. 4. diuiditur in communem, propriam, & proprijssimam. Communis est, quæ desumitur ab accidente communi, sic albedo in homine albo est differentia communis, quia per eam velut per accidens commune secernitur à quali bet alia re albedinem non habente. Propria est, quæ desumitur ab accidente proprio, sic homo per risibile differt ab equo, & Leone, velut per accidens proprium. Proprijssima tandem est differentia essentialis, per quam vna res essentialiter differt ab alia: cum alioqui essentialiter conuenit in superiori ratione, sic rationalitas ponitur hominis differentia, quia per ipsam essentialiter differt ab equo, & leone, cum quibus alioqui cõuenit in ratione generica animalis. Cum verò triplex sit species, vt dictum est, summa, media, & infima, triplex quoq. erit differentia differentia nimirũ speciei summæ, differentia mediæ, & differentia infimæ, illæ dicuntur differentiæ genericæ, sed ista dicitur absolutè differentia specifica, quia est differentia speciei vltimæ, quæ nequit dici genus, & hæc cum sit vt plurimum incognita, non fuit à Porphyrio definita, dum dixit *Differentia est, quæ prædicatur in quale quid de pluribus specie differentibus*, nam differentia speciei infimæ non prædicatur, nisi de pluribus numero differentibus, vt ipsa species infima; Cum igitur Differentia, vt est tertium Prædicabile comprehendat omnes prædictas essentiales differentias, tam, scilicet, genericam, quàm specificam, tali definitione debebit definiri, quæ omnibus sit communis, v. g. quod sit illud vniuersale, *quod prædicatur de pluribus in quale quid*, siuè illa plura differant specie, siuè solo numero, vt docet Scot. qu. 27. vniuers. sic quippe definita tam differentiam genericam, quàm specificam comprehendit; & dicitur in *quale quid*, quia de suis inferioribus vtique prædicatur essentialiter, nam dicit partem essentiæ, sed quia dicit partem formalem, & qualificantem, ideo prædicatur per modum qualis, seu per modum adiacentis, & nominis adiectiuo, quærenti enim quid est homo, rectè respondemus per genus, quod *est animal*, quærenti autem quale animal sit essentialiter, respondemus per differentiam *est rationale*. Ex quo patet subijcibilia, respectu quorum Differentia v.g. rationalitas est tertium vniuersale, non esse inferiora sua quidditatiuè idest hanc, & illam rationalitatem, quia de istis prædicatur in quid, & veluti species. sed esse inferiora sui subiecti, idest speciei humanæ, quam constituit, de istis enim prædicatur in quale quid, scilicet de Sorte, & Platone, & possunt dici sua inferiora qualitatiuè, quatenus de ipsis prædicatur in quale quid; idem dicatur de differentia generica.

17 *Proprium*, *& Accidens* sunt Vniuersalia accidentalia, quia citrà essentiam suis inferioribus conueniunt, in quo distinguuntur à tribus prioribus Vniuersalibus, quæ dicuntur Vniuersalia essentialia, eo quia essentialiter suis inferioribus conueniunt; quia tamen proprium minus distat ab essentia rei, quàm accidens commune, vt potè, quod immediatè fluit ab essentia rei, ideò immediatè sequitur, post vniuersalia essentialia. Pro cuius declaratione assignat Porph. cap. 5. quatuor modos proprij; proprium primo modo illud est, quod accidit soli alicui speciei, sed non omnibus indiuiduis eius, vt homini esse Medicum, vel Geometram; proprium secundo modo est, quod accidit omnibus indiuiduis alicuius speciei, sed non soli illi speciei, vt homini esse bipedem; proprium tertio modo est, quod accidit soli, & omni sed non semper, vt homini in senectute canescere; proprium quarto modo est, *quod accidit omni, soli, & semper*, vt homini esse risibile, etsi enim homo non semper rideat, semper tamen habet aptitudinem ad ridendum, & ait proprium hoc modo constituere quartum prædicabile, quia accidit omni, soli, & semper, & esse propriè proprium, quia conuersim prædicatur de re, cuius est proprium; Vndè aliud est considerare proprium in ratione proprij, aliud in ratione prædicabilis, in ratione proprij vtique constituitur per prædicari conuertibiliter, non tamen in ratione prædicabilis, quia sic prædicari prorsus repugnat rationi vniuersalis, quod cũ comparetur illis, de quibus prædicatur, vt superius suis inferioribus, nunquam cum eis conuertitur in subsistendi consequentia; sed constituitur in ratione vniuersalis per *accidere omni soli, & semper*, quod idem est, ac prædicari de pluribus in quale accidentale necessariò, & intransmutabiliter, vt Scot. explicat qu. 31. vniuers. in corp. vbi explicans allatam Porph. definitionem ait, quod per ly *accidit* habetur ratio prædicabilis, & modus prædicandi, scilicet, in quale accidentale, per ly *omni, & soli* habentur subijcibilia proprij, quæ nimirum sunt inferiora quidditatiuè illius generis, vel speciei, cuius est proprium, & per ly *semper* habetur necessitas prædicandi, per quam distinguitur ab Accidente, quia proprium de suis subijcibilibus ità necessariò, & intransmutabiliter prædicatur, vt de illis omninò negari nequeat, licet enim possimus non intelligere hominem cum risibilitate, quia abstrahentium non est mendacium, nequaquam tamen possumus intelligere hominem sine risibilitate, vel sub opposito risibilitatis absque præiudicio essentiæ ipsius hominis, quod non est verum de Accidente communi etiam inseparabili respectu sui subiecti, quia & sine eo, immo, & sub eius opposito potest intelligi sine repugnantia, vt Coruus sine nigredine, vel etiam sub albedine. Hic tamen aduertendum est, quod licet Porph. definierit tantum proprium specificum (fortè quia notius) potest tamen, & debet eadem definitio applicari etiam proprio generico, per ly *omni*, *& soli* intelligendo omnes, & solas species illius generis, cui adæquatur, proprium enim hoc quartum prædicabile constituens

mens complectitur genericum, & specificum, & clarius definiri potest illud esse, *quod prædicatur de pluribus in quale accidentale necessario & intransmutabiliter*, siue ista plura numero, siue etiam specie differant.

18 *Accidens* commune, quod ità vocatur ad differentiam accidentis proprij definitur à Porph. esse *quod adest, & abest præter subiecti corruptionem*, quæ definitio, vt explicet accidens commune in ratione vniuersalis, debet intelligi de accidente pro secunda intentione, & secundò intentionaliter explicari, vt Scot. docet q. 34. & 35. vniuers. vbi ait accidens sumi posse primò intentionaliter, vt idem sonat, quod inherens, vel alteri adiacens, & secundò intentionaliter, quomodo dicit illam secundam intentionem, quæ attribuitur alicui, quod sine implicantia potest affirmari, & negari de subiecto; itaque in hac definitione nomine *subiecti* intelligitur subiectum prædicationis, non inhæsionis, & ly *adest, & abest* non sonat idem, quod inhæret, vel non inhæret præter subiecti corruptionem, sed capitur secundò intentionaliter, vt idem sit, quod affirmatur, vel negatur absque præiudicio essentiæ subiecti, in quo accidens commune distinguitur ab accidente proprio, quod non potest negari de subiecto absque destructione essentiæ illius, nam sicut ex risibilitate rectè infertur à posteriori humanitas, ità ex negatione risibilitatis rectè infertur negatio humanitatis. Et hanc definitionem secundò intentionaliter esse explicandam insinuauit Porph. ipse, qui videns difficultatem, quæ ex accidentibus inseparabilibus contra definitionem oriebatur; respondet prædictam definitionem conuenire etiam accidenti inseparabili, quia rectè intelligi potest subiectum sine tali accidente, vt Æthiops non niger, immo cum accidente opposito, vt Æthiops albus sine ipsius corruptione, ergo Porphyr. locutus est in definitione de coniunctione accidentis cum subiecto, vel separatione per intellectum; quæ non fiunt nisi per secundam intellectus operationem, scilicet affirmationem, vel negationem. Explicat verò accidens in ratione vniuersalis, quia vt ait Doctor cit. per totum illud copulatum *adest, & abest præter subiecti corruptionem*, insinuatur genus, & differentia, nempè prædicari in quale accidentale transmutabiliter; Ex quo patet accidens commune nõ esse quintum Vniuersale respectu suorum inferiorum quidditatiuè, vt color non est accidens respectu albedinis, & nigredinis, sed respectu subiectorum, cum quibus contingentem habet connexionem, siuè hæc sint numero solum, siue etiam specie differentia, vt album respectu hominis, niuis, lactis, &c. quia accidens quintum prædicabile comprehendit accidens tam genericum, quod, scilicet, conuenit pluribus speciebus, quàm specificum, quod, scilicet, indiuiduis tantum vnius speciei competit: an verò etiam substantia prædicando contingenter de aliquo subiecto fundare possit secundam intentionem accidentis quinti prædicabilis, affirmatiuè respondemus in disput. & hæc sufficiant de quinque Vniuers. alia namque plura de ipsis dicenda ad quæst. differimus.

CAPVT VI.

De Prædicamentis, & primò de absolutis.

19 QVia non sufficit Logico solum cognoscere terminos prædicabiles, & subijcibiles, sed etiam rectam eorum dispositionem cognoscere debet, vt legitimas prædicationes conficere possit, ideò post quinque prædicabilia, quæ sunt modi prædicandi essentialiter, vel accidentaliter, in quid, vel in quale, de prædicamentis agere debet, quæ sunt coordinationes generum, & specierum, seu debita dispositio prædicatorum essentialium superiorum, & inferiorum secundum sub, & supra vsque ad indiuidua; decem verò sunt prædicamenta, ad quæ tanquam ad decem classes, & summa genera reducuntur omnes naturę rerum, & earum gradus, atq; essentialia prædicata, tria prima sunt absoluta, & ad se, Substantia, Quantitas, & Qualitas, & alia septem respectiua, & ad aliud Relatio, Actio, Passio, Vbi, Quando, Situs, Habitus, cuius denarij numeri efficax sufficientia assignari non potest, sed retineri debet, vt ait Scot. 4. d. 13. q. 1. C. & quol. 11. K. quia famosa est, & ipsamet antiquitate probata. Neque pertinet hæc tractatio ad Metaphysicam, cuius proprium est agere de ente, & eius speciebus; quia agitur hic de illis ijsdem, non vt naturæ quædam sunt (sic enim ad Metaph. spectant) sed modo logico, vt nimirum res explicantur, & significantur vocibus, & prædicantur, ac subijciuntur, siuè vt substant secundis intentionibus prædicabilitatis, & subijcibilitatis. Sumunt verò hæ decem rerum coordinationes à generalissimo suo nomenclaturam, vt series omnium substantiarum vocatur substantia, & series omnium quantitatum Quantitas, & sic de alijs, quodlibet verò prædicamentum tribus contexitur coordinationibus, vna media, & duabus collateralibus, media quidem est generum, specierum, & indiuiduorum ita disposita, vt genera de speciebus, et species de indiuiduis prædicentur, et vniuersim omnia superiora de suis inferioribus, in lateralibus verò differentiæ (quas sæpè per accidentia propria circumloquimur) sunt collocatæ, vnum enim quodque genus per duas diuiditur differentias ad duas species inferiores constituendas, vt substantia diuiditur per corporeum, et incorporeum, et cum hac differentia constituit spiritum, cum illa corpus, et eodem modo dicendum in alijs Categorijs: Neque in linea laterali differentiæ superiores de differentijs inferioribus per se prædicantur, sed tantum de inferioribus speciebus, et indiuiduis, quæ sunt sunt in media linea, vt sensibile non prædicatur de rationali, sed de homine; et denique cum ens finitum sit, quod in decem prædicamenta diuiditur, ac descendit, quæcunque in prædicamentis reponuntur, sunt entia finita, et limitata, talis itaque est structura arboris prædicamentalis, cuius figuram in textu videre non potestis.

20 *Substantia* prædicamentalis est ens absolutum, per se subsistens, idest non alteri inhærens ad modum accidentiũ, imò ipsis accidentibus substans, vndè tam denominatione absoluta, scilicet, à per se stando, quàm relatiua, scilicet, à substando accidentibus dicitur substantia, et duplex est, prima, et secunda; *substantia prima est illa, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto*; vt Sortes, vel hic homo, non est in subiecto, quia substantia est, non accidens; non dicitur de subiecto, tanquam de per se inferiori, quia indiuidua est, et singularis. *Secunda substantia est, quæ non est in subiecto, sed dicitur de subiecto* idest caret subiecto inhæsionis, non tamen prædicationis, tales substantiæ sunt genera, et species, animal enim licet non sit in subiecto, prædicatur tamen essentialiter de subiecto, tanquam de per se inferiori, nam dicimus homo est animal, sic etiam homo prædicatur essentialiter de Petro, et Paulo, nec tamen est in hoc, vel illo, tanquam accidens in subiecto per inhæsionem, sed tanquam natura communis in suis inferioribus. Et cum prima substantia omnibus substet, tam, scilicet, secũdis substantijs, quàm accidentibus, quia de illa hæc omnia prædicantur, ideo primò, principaliter, et maximè substare dicetur, et maximè omnium substantia, inter secundas verò substantias magis dicetur substantia species, quam genus, tum quia propinquior est primæ substantiæ, tum quia species magis substat, quàm genus, quia etiam ipsi subijcitur generi.

21 Affectiones substantię sex assignantur ab Arist. cap. de substantia. Prima, quæ communis est omnibus substantijs, et primis, et secundis, earumque pariter differentijs, est, in subiecto non esse, hoc est in subiecto nullo hærere, deque nullo accidentaliter prædicari, si secundò intentionaliter explicetur; Neque id repugnat proximè dictis in fine capitis præcedentis, vbi dictum est substantiam quoque posse de aliquo subiecto contingenter prædicari; quia ibi erat sermo de accidentaliter prædicari per modum accidentis prædicabilis, hic autem loquimur de prædicatione per modum accidentis prædicamentalis, nam fundamentum prędicationis huius est vera, ac propria inhęrentia formæ in subiecto, de quo prædicatur, quæ inhærentia cum substantiæ repugnet, consequenter ei repugnabit prædicari de aliquo subiecto per modum accidentis prædicamentalis. Secunda, quæ conuenit determinatè secundis, ac earum differentijs, est, vniuocè prædicari de primis, idest secundum idem nomen, & eandem rationem in illis essentialiter inclusam, quod etiam vniuersalibus accidentibus, et eorum differentijs competit, non quidem comparatione subiectorum, quibus inhærent, sed inferiorum sub se contentorum in sua Categoria. Tertia, quæ determinatè conuenit primis, est significare *hoc aliquid* ad differentiam secundarum, quæ significant *quale quid*, vbi isti termini non sumuntur eo sensu quo cap. præced. dicebamus quædam vniuersalia prædicari in quid, quædam in quale, sed significare hoc aliquid est significare naturam incommunicabilem, significare verò quale quid naturam multis communicabilem, aut numero, aut etiam specie differentibus, quod etiam vniuersalibus accidentibus respectu inferiorum suorum competit, nam superiora in accidẽ-

tibus

tibus per suas differentias ad inferiora contrahuntur, sicut in substantia, indiuidua verò, seu singularia ipsorum accidentium partim sunt incommunicabilia, quia sub se inferiora non habent, de quibus prædicentur essentialiter, partim communicabilia sunt, quia subiectis, quibus inhærent, denominatiue communicantur; quod est esse incommunicabilia, vt *quod*, communicabilia, vt *quo*. Quarta, substantiæ nihil contrarium esse, tam primæ, quàm secundæ, quamuis accidentia vnius frequenter contraria sint accidentibus alterius, vt accidentia aquæ accidentibus ignis; hoc verò idem competit quantitatibus etiam, non enim bicubitum, & tricubitum contrariantur; neque quatuor, & sex. & sic de cæteris. Et hoc quidem intelligendum est de contrarietate propriè dicta, quæ versatur inter formas positiuas sibi inuicem oppositas, & ab eodē subiecto se mutuò expellentes, quo pacto contrariari dicitur quamplurimæ qualitates; & per hoc soluuntur rationes, quibus Mairon. passu 16. in præd. contendit in substantijs veram statuere cōtrarietatem. Quinta, substantia nulla suscipit magis, & minus, non enim patitur intensionem, & remissionem, vt calor in aqua, qui modò intēditur in ea, modò remittitur, quod similiter cōuenit quātitatibus. Sexta demum, quæ est vera proprietas in quarto modo proprij; & competit determinatè primæ substantiæ, est, quod vna, & eadem numero sit successiuè contrariorum quorundam susceptiua cum sui mutatione, tāquam eorum vltimum subiectum; dicitur *successiuè*, quia simul contraria suscipere nequit, dicitur *contrariorum quorundam* quia opus non est vnam, & eandem substantiam omnium esse contrariorum susceptiuam, non enim lapis capax est gaudij, & tristitiæ, & sic in multis alijs, sed satis est, vt aliqua recipere possit; dicitur *cum sui mutatione*, quia oratio contrariorum quidem susceptiua est eadem numero manēs falsitatis, scilicet, & veritatis, verum id non euenit ex orationis mutatione, sed rei, ab eo enim quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa; dicitur tandem, *tanquam subiectum vltimum*, quia potest quidem quantitas cum sui mutatione contraria suscipere successiuè, vt superficies albedinem, & nigredinem, sed non tanquam subiectum vltimum.

22 *Quantitas* est *accidens absolutum, quod aduenien rei facit illam extensam in ordine ad locum, vel in ordine ad tempus*, vnde denominat eam magnam, vel paruam, diuturnam, vel breuem, &c. Diuiditur in continuam, & discretam. Cōtinua est, *cuius partes copulantur termino communi*, vel cuius partes proprios non habent terminos, nec vna est ab alia diuisa, vt linea bipalmaris, cuius partes palmares sunt inuicē coniunctæ. Discreta est, *cuius partes non copulantur termino communi*, vel cuius partes habent proprios terminos, & sunt ab inuicem solutæ, sic numerus denarius hominum dicitur discreta quātitas, quia partes eius sunt homines, quorū vnus est ab alio diuisus, similiter oratio, cuius syllabæ sunt abinuicem solutæ. Continua verò subdiuiditur in permanentem, & successiuam, illa est, *cuius partes sunt simul*, vt linea cuius partes simul existunt, hoc est, in eodem tempore; ista est, *cuius partes non sunt simul*, sed vna post aliam, vt tempus, & motus, quorum partes non sunt simul, sed vna post aliam, non enim vnus dies est simul cum alio, neque prima hora simul cum secunda. Permanētis tres assignantur species, linea, quæ est longitudo sine latitudine, & profunditate; superficies, quæ est longitudo cum latitudine, sed sine profunditate, & corpus, quod habet longitudinem, latitudinem, & profunditatem, & ideò trinam dicitur habere dimensionem, superficies duas, linea vnam tantum; addit Arist. locum, velut quartam speciem loquendo famosè. Successiuæ assignantur duæ, tempus, & motus. Et hæc diuisio quantitatis in permanentem, & successiuam reperitur quoque in quantitate discreta, permanens est numerus, cuius partes permanent; & vocalis oratio, cuius partes fluunt, dum proferuntur, vnde quantitas formaliter aliquid denominat quantum, nempè longum, latum, profundum, multum, paucum, magnum, paruum, diuturnum, & breue.

23 Affectiones quantitatis tres assignantur. Prima quæ illi communis est cum substantia, est quod nullum patiatur contrarium, nulla enim contrarietas est inter lineam, superficiem, & corpus, cum in vno, & eodem permaneant subiecto, deinde tempori etiam nihil est contrarium, nec vnum tempus alteri contrariatur, non enim hiems opponitur æstati, sed eorum qualitates, nec dies contrariatur nocti, quatenus tempus significat, sed vt significat aeris illuminationem, & nox illius priuationem, & hæc etiam oppositio non est contraria, sed priuatiua, nulla item in quantitatibus discretis contrarietas reperitur, vt patet discurrendo per singulas; Est solum aliqua difficultas de magno & paruo, multo & pauco, breui & diuturno, quæ contraria videntur; sed facilè occurrit Arist. quod si hæc aliquam videntur habere inter se contrarietatem, planè eam non habent, vt quantitates, sed vt relationem fundant, dicimus enim aliquid magnum & paruum, multum & paucum, non per se, & absolutè, sed per comparationem ad aliud. Et adhuc falsum est ista esse contraria, alioquin de vno, & eodem contraria enunciarentur, idem enim tempus est breue & diuturnum, idem mons magnus & paruus, iidem homines pauci & multi comparatione diuersorum, non igitur sunt contraria, sed potius relatiuè opposita. Altera quantitatis affectio, quæ ei pariter communis est cum substantia, est non suscipere magis, & minus, hoc est non posse intendi, vel remitti, quamuis benè suscipere possit maius, & minus, quod est magis, & minus extendi. Tertia tandem, quæ propria censetur in quarto modo, est vt secundum ipsam dicantur res materiales æquales, vel inæquales in magnitudine, vel multitudine, vel duratione, ita tamen vt ly *secundùm quam* dicat rationem fundamentalem, & non formalem, vt Scotus docet quol. 6. formaliter namque res dicuntur æquales, vel inæquales per ipsasmet relationes æqualitatis, & inæqualitatis.

24 Qualitas definitur ab Arist. per suum concretum, vt sit *accidentalis forma absoluta secundùm quam subiectum denominatur quale*; cuius quatuor assignat species subalternas, vel potius modos, vt Doctor explicat 4. dist. 6. qu. 10. N. quarum prima est habitus, & dispositio, hæc est *qualitas de facili mobilis à subiecto*, vt Virtus in adolescente; ille est *qualitas de difficili mobilis*, vt Virtus in sene, vnde habitus, & dispositio differunt tantum secundùm perfectum, & imperfectum, & ideo non duas, sed vnam tantum faciunt speciem qualitatis, quia perfectum, & imperfectum non variāt speciem; & in hac specie ponuntur qualitates omnes, quæ suum subiectum aliquo modo præparant, & disponunt ad operandum, vel patiendum, siue sint corporeæ, siue spirituales, qua ratione inquit Arist. habitum posse dici dispositionem, quatenus ad operādum disponit; vndè ad hanc speciem reducuntur habitus omnes, tam corporis, quàm animæ ex actibus acquisiti, & pariter omnes species impressæ, tum sensibiles, tum intelligibiles, quę licet propriè non sint habitus, sunt tamen habitui similes, quatenus per eas excitamur & disponimur ad operandum. Secunda species qualitatis continet omnes facilitates, vel difficultates naturales ad agendum, vel patiendum, & diuiditur in naturalem potentiam, vel impotentiam, quæ sunt duæ inter se essentialiter distinctæ qualitates ex nullo actu acquisitæ, sed à natura ipsa congenitæ, vndè naturalis potentia est quædam congenita qualitas, & ex naturali complexione alicui innata, per quam ipsum redditur naturaliter potens ad aliquid agendum, vel ad alicui resistendum, vt durities quandam naturalem potentiam significat, qua durum est naturaliter potens ad secanti resistendum, vt non facilè diuidatur; & quidam naturalem habent potentiam, & promptitudinem ad cursum, ad luctā, ad palestram, &c. Ex quo patet error ponentium in hac specie omnes potentias animæ visiuam, auditiuam, &c. & omnes proprias passiones, quia hic non sumitur naturalis potentia pro facultate indita à natura, qua potest quis simpliciter facere, (nisi talis actiua virtus realiter à suo subiecto distingueretur, nam sic ad hanc speciem adhuc pertineret, vt dicemus in quæstionibus) sed qua potest sic facere, idest promptè, & expeditè, vt Doctor notauit in 2. d. 16. qu. vn. P. Naturalis impotentia è contra est quædam congenita qualitas, & à naturali complexione indita, per quam ipsum redditur naturaliter impotens, seu ineptum ad aliquid agēdum, aut alicui resistendum, vt mollities naturalem significat impotentiam, qua molle naturaliter impotens est ad sectioni resistēdum, & in quibusdam est innata quædam desidia, & ineptitudo ad pugillandum, ad saltandum, &c. vnde in hoc differt hæc secunda qualitatis species à prima, quod in ista ponuntur facilitates naturales, & ingenitæ ad operandum, & in illa facilitates acquisitæ, vt sunt habitus; & ideò in hac specie reponit Delphinus noster in sua Dialect. cap. de Qualit. vires omnium rerum sublunarium, vt plantarum, lapidum, metallorum, & mineralium omnium, nam tales virtutes reddunt ea, quibus sunt ingenitæ, potentia ad aliquid agendum, aut alicui resistendum: ac etiam omnes Cœlorum influentias præter motum, & lumen.

25 Insuper tertia qualitatis species est passio, & passibilis qualitas, quæ tantum accidentaliter inter se differunt secundùm

dùm perfectum, & imperfectum, passio enim est qualitas illicò transiens, vt rubor ex verecundia proueniens; passibilis verò qualitas est magis radicata in subiecto: & sub hac specie omnia continẽtur sensuum externorum obiecta, vt lux, lumen, colores, odores, soni, sapores, omnes denique tangibiles qualitates frigiditas, caliditas &c. quæ omnes ideò dicuntur passibiles qualitates, quia in hac specie reponuntur, vt natæ sunt immutare sensus nostros, & eis passionem aliquam inferre, imprimẽdo nimirum in sensibus species sensibiles, & cũ eis efficiendo sensiones; & ad hanc speciem reducit Delphinus cit. omnes tum corporis, tum animæ passiones, amorem, scilicet, odium, gaudium, tristitiam, dolorem, iram, timorem, spem, &c. omnes item actus, seu operationes facultatum organicarum, siue inorganicarum, vt sensiones, imaginationes, appetitiones, intellectiones, & volitiones, eo quia sunt actus vltimi non ordinantes potentiam ad operandum, & ideò potius spectant ad hãc speciem, quàm ad primam, etsi Doctor vtrumque admittat vt probabile quol. 13. C. Arist. verò solum ponit exempla de qualitatibus sensibilibus, tanquam de manifestioribus, ait Doctor ibidem. Quarta species est forma, & figura, quæ in proposito pro eodem sumitur pro dispositione nimirum, & terminatione quantitatis, vnde in aliqua re figurata possumus considerare tria, scilicet, ipsam rem, ex qua constat, vt lignum, & quoad hoc pertinet ad genus substantiæ; quantitatẽ eius terminatam linealiter, & superficialiter, & sic pertinet ad genus quãtitatis; tandem terminationem, vel dispositionem quantitatis, quæ dici solet forma, & figura, vt rectitudo, curuitas, triangulatio, quadrangulatio, &c. & hæc constituit hanc quartam speciem qualitatis, in qua proinde ponuntur omnes figuræ artificiales, & naturales, tam animatorum, quàm inanimatorum. Monet tamen Doctor 4. d. 1. q. 1. S. & d. 12. q. 4. I. in rei veritate figuram quid absolutum importare non posse, cum figura vltra quantitatem non dicat, nisi relationem terminorum includentium partes ad se inuicem, ponitur tamen species quædam qualitatis, quia habet modum denominandi, & prædicandi qualitatis, absolutum nempè, & sine expressa relatione ad aliud, homo namque denominatione absoluta ita dicitur à pulchritudine pulcher, sicut ab albedine albus; ita Doctor quol. 18. l.

26 Affectiones qualitatis tres assignantur; Prima est habere contrarium, frigiditas namque caliditati contrariatur, albedo nigredini, quæ tamen non omni competit qualitati, nam nec colores medij adinuicem contrariantur, cũ sub eodem genere non maximè distent, quæ maxima distantia est de ratione contrariorum, nec species sensibiles, aut intelligibiles contrarium habent, nec lumen, cui etsi opponantur tenebræ, hæc tamen nõ est oppositio positiua, qualis esse debet contrarietas, sed tantùm priuatiua. Secunda est, quod suscipit magis, & minus, vna enim qualitas est magis intensa, quã alia, vnum v. g. calidum habet plures caloris gradus, quàm aliud, & idem in diuerso tẽpore est modò magis, modò minus ca idum; hæc autem proprietas non conuenit qualitati in abstracto, non enim vna albedo dicitur magis albedo altera, quia cum per abstracta nomina denotẽtur quidditates, & essentiæ rerũ consistant in indiuisibili, hinc est, quod qualitates in concreto tantùm suscipiunt magis, & minus, & secundũ gradus indiuiduales; hanc tamen affectionẽ ait Arist. non conuenire omni qualitati, quia nec quartæ speciei, nec qualitatibus in abstracto; sed quartæ speciei aliquo modo etiam cõuenire potest, quia vnam lineam dicimus esse magis, vel minus curuam alia. Tertia affectio, quæ propria censetur qualitati in quarto modo, est secundum eam aliqua dici similia, vel dissimilia, sicut secundum quantitatem dicebantur æqualia, vnde duo alba dicuntur similia, album, & nigrum dissimilia, ita tamen vt ly *secundum* notet rationem fundamentalem, non verò formalem, quia hæc est ipsa relatio similitudinis, vel dissimilitudinis.

CAPVT VII.

De Prædicamentis respectiuis.

27 RElatio est *accidens, quo vna res ad aliam refertur, seu quo vna res aliam respicit*, qua ratione solet appellari respectus, vt Paternitas est relatio, quia est id, quo Pater refertur ad filium, vel respicit filium, & ideo Relatiua, quæ sunt concreta relationis, definiuntur *esse illa, quorum esse est ad aliud se habere*: in quibus tria considerari debent, id, quod refertur, id, quo refertur, id, ad quod refertur; primũ appellatur subiectũ quatenus est illud, in quo recipitur relatio, & dicitur etiã fundamẽtũ, vt Petrus, qui fundat paternitatẽ in ordine ad Paulũ; secundũ aut est quo formale, aut fundamentale, formale est ipsamet relatio, v. g. paternitatis, fundamentale est ratio fundandi relationem, v. g. potentia actiua generãdi in Patre; tertium est terminus relationis, & dicitur correlatiuum, vt Paulus filius. Relatio alia est realis, alia rationis, hæc fit ab intellectu in re, quæ relationem à parte rei fundare non potest, vt v. g. in Deo in ordine ad creaturam; illa reperitur in re secluso quocunque opere intellectus, vt in Creatura in ordine ad Deum; ad quam tres requiruntur conditiones ex Scoto 1. d. 31. & quol. 6. art. 3. quod extrema sint realia, quod sint realiter distincta, & quod inter ea ex natura oriatur extremorum, non vero per actum intellectus, & hæc subdiuiditur in aptitudinalem, quæ respicit terminum non actu existentem, sed aptitudine, & subiecto realiter identificatur, vt sunt propriæ passiones; & actualem, quæ respicit terminum actu existẽtem, & hæc rursus subdiuiditur, alia enim est suo fundamento realiter identificata, vt relatio essentialis dependentiæ Creaturæ ad Deum, alia realiter à fundamento distincta quæ adhuc duplex est, intrinsecus aduenjens, quæ necessariò ponitur extremis positis in quacunque distantia, vt similitudo; & extrinsecus aduenjens quæ non resultat ex sola extremorum positione in rerum natura, sed vlterius requiritur debita eorum approximatio, vnde quid extrinsecũ exigit, vt insurgat, & tales præseferunt respectus vltima sex prædicamenta Actio, Passio, &c. Ex quo sequitur ad relationem de quarto prædicamento quatuor exigi conditiones, quòd sit relatio realis; quòd sit actualis, nam aptitudinales pertinent ad prædicamentum sui fundamenti, quod sit à fundamento realiter distincta ob eandem rationem, vnde quæ realiter fundamentis identificantur, dicuntur relationes trãscendentales, non prædicamentales, & tandem, quòd sit intrinsecus adueniens, nam extrinsecus aduenientes spectãt ad vltima sex prædicamenta. Relatiua similiter, quæ sunt concreta relationis, alia sunt secundum esse, quæ de principali significato relationem præseferunt, & absolutum connotãt, vt Pater, & filius, vnde secundum totum suum esse ad aliud dependere dicuntur, tanquam ad terminum; quod notanter dicitur, quia licet accidens vt sic habeat dependentiam ad subiectum, non tamen tanquam ad suum terminum, & hæc sunt relatiua huius prædicamentis: alia sunt relatiua secundũ dici, quæ de principali absolutum important, & relationem solum connotant absoluto annexam, vt scientia, quæ principaliter qualitatem importat, & connotat relationem ad scibile, & ideò ad prædicamentum absolutum spectant. Vtraq; verò relatiua alia sunt mutua, alia non mutua, illa sunt, quæ adinuicem referuntur relatione reali; ista, in quorum vno est relatio realis, & in alio rationis, nec est dependentia reciproca hinc inde, vt Creator, & Creatura. Et rursus vtraque alia sunt æquiparantiæ, quæ in vtroq; extremo fundamentũ eiusdẽ rationis habent, vt similitudo, æqualitas; alia disquiparãtiæ, quæ fundamentum habent diuersæ rationis, vt Paternitas, & filiatio, quæ tandem alia sunt superpositionis, vt Dominus erga seruum, alia suppositionis, vt seruus ad Dominum.

28 Affectiones Relatiuorum quinq; enumerantur. Prima est, quod in relatiuis, licet non in omnibus, reperitur cõtrarietas, vt inter virtutem, & vitiũ, simile, & dissimile; sed hæc non est vera affectio relatiuorum huius prædicamenti, nam virtus, & vitium sunt relatiua secundum dici, & quamuis simile, & dissimile sint relatiua secundum esse, tamen contrarietas non conuenit illis per se, & formaliter, vt relatiua sũt, quia ratione relationum tantum relatiuè opponuntur, sed tantum ratione fundamenti, idest contrariarũ qualitatum, in quibus fundantur. Secunda est, quod quædam suscipiunt magis, & minus ratione fundamenti, vt simile, & dissimile, quæ fundantur in qualitatibus suscipientibus magis, & minus, solemus etiam dicere magis, & minus æquale, vel inæquale: verum vt notat Delphinus, id impropriè dicitur, nam æqualitatis, & inæqualitatis fundamentum, quod est quantitas, non intenditur, aut remittitur, sed extenditur, & fit maior, aut minor, & ita fit maior, vel minor inæqualitas, non magis, vel minus inæquale. Sed quamuis ita communiter explicentur hæ duæ relatiuorum proprietates; adhuc tamẽ valdè probabile est cõtrarietatem propriam competere quibusdam relatiuis secundum esse etiam formaliter secundũ esse relatiuum; ac etiam quasdam relationes posse magis, & minus suscipere etiam in suis formalibus entitatibus & non in fundamentis tantum, vt ex professo dicemus infrà disp. 8. q. 11. declarando has proprietates. Tertia, quæ competit solis, & om-

& omnibus relatiuis, est dici ad conuertentiam, idest quod vnū dicatur mutuò in ordine ad aliud, siue hic ordo sit realis, siue rationis, vt si dicimus Dominus serui dominus, dici etiam valeat seruus domini seruus, scientia scibilis scientia, scibile scientiæ scibile: ex quo patet falsum esse, quod multi dicunt hanc relatiuorum conuertentiam dicere mutuam dependentiam vnius relatiui ab alio per relationem realem in vtroque extremo fundatum, atque ideò solis relatiuis mutuis hanc proprietatem conuenire; Arist. enim ait hanc affectionem omnibus relatiuis conuenire, & inter alia exempla adducit illud de scientia, & scibile, quæ sunt relatiua non mutua. Oportet tamen conuenienter assignare relatiua ad hoc, vt ad conuertentiam dicantur, si enim quis diceret seruus domini seruus, non potest conuertere dicendo, homo serui homo, vnde interdum ad hanc conuenientem assignationem oportet noua nomina componere, vt facit Arist. in textu. Quarta est, quod sunt simul natura, hoc est, simul naturali existentia, ita quod posita se ponunt, & perempta se perimunt, ad quam relatiuorum simultatem ex post prædic. c. de simul duæ exiguntur conditiones, vna, quod conuertantur secundum subsistendi consequentiam, quæ sola non sufficit, quia ita se habent subiectum, & passio, & tamen subiectum est prius natura passione; altera, quod neutrum sit causa alterius, quia causa præcedit natura causatum; & si dicas Patrem esse causam filij, id verum est de patre materialiter, non formaliter sumpto, vt relatiuum est, hæc tamē affectio non est communis omnibus relatiuis, sed tantum mutuis, vt Scot. docet 1. d. 28. q. 3. F. nam ablato (ait Arist.) scibili, & sensibili, aufertur vtique scientia, & sensus, sed non è contra ablata scientia, & sensu, aufertur scibile, & sensibile. Quinta tandem affectio, quæ eisdem cōpetit relatiuis, est, quod non tantum sint simul natura, sed etiam simul cognitione, & definitione, itaut qui definitè cognoscit vnum relatum, definitè cognoscat, & alterum, quia distincta cognitio vnius relatiui ex distincta alterius cognitione dependet, de qua proprietate fusius infra in disput. 8. quæst. 11.

29 *Actio* ex Auctore sex principiorum *est secundum quam in id, quod subijcitur, agere dicimur*, idest vt explicat Doctor in 4. d. 13. q. 1. est respectus ipsius agentis ad passū, quo agens dicitur formaliter agens, & dicitur notanter *formaliter*, quia agens effectiuè non dicitur agere actione, sed sua virtute absoluta, vt ignis effectiuè dicitur agere calore, sed formaliter dicitur agere actione, vndè notat Doctor cit. sub P. quod aliter calidum calore calefacit, & aliter calefactione, nam calore calefacit, vt principio effectiuo, & fundamentali, quod dicitur ratio agendi, calefactione verò vt principio formali denominandi calidum agens, ita quod ly *secundum quam* dicit habitudinem causæ formalis, & formæ proximè denominantis agens. Dicitur *in id, quod subijcitur*, ad differentiam productionis, quę respicit pro termino, non subiectum trāsmutatum, sed formam in illo productam v. g. calorem in aqua, atq; ideò est respectus intrinsecus adueniens ad quartum prædicamentum spectans, actio autem pro termino respicit subiectum transmutatum, & est respectus extrinsecus adueniens, quia vt insurgat, extremorum approximationem postulat, nam vt inter ignem, & aquam respectus calefactionis exurgat, debet aqua illi approximari, vnde minus rectè Delphinus & Pōcius respectum productionis in hoc prædicamento reponit. Diuiditur Actio velut genus in specie in immanentem, & transeuntem ex Scoto quol. 13. D. d. per immanentē intelligendo, quæ est ad terminū manentē in agente, vt actio, qua oculus se immutat ad visionē, & intellectus ad intellectionē, quia visio manet in vidente, &c. per transeuntem verò, quæ est ad terminum transeuntem extra agens, vt calefactio, per quam ignis non seipsum transmutat, sed aquam, in qua recipitur calor productus: solent etiam operationes vitales appellari actiones immanentes, vt visio, auditio, intellectio ex Arist. 9. met. 16. sed æquiuocè solum, & grammaticaliter, quatenus significantur per verbum actiuū, alioqui sunt qualitates de tertia specie, vt ibi diximus, & monet Doct. cit. Propria actionis affectio in quarto modo est ex se inferre passionem, non quidem illatione consecutionis, vt aliqui exponunt, quatenus si actio est, valet inferre, quod etiam sit passio, hæc enim illatio conuenit etiam passioni, quia relatiua mutua, vt sunt huiusmodi, inferunt se mutuo, sed intelligendum est de illatione causationis, quo sensu causa infert effectum, non è contra, est autem hoc proprium actioni in quarto modo, quia licet qualitas, aut substantia vt ratio agendi, & principium effectiuum inferat passionem, non tamen tanquam principium formale, & forma denominans.

30 *Passio* definitur ab Auctore sex princ. quod *sit effectus, illatioque actionis* hoc est effectus, qui infertur ab actione, quæ est quædam notificatio passionis per eius proprietatem, proprium enim passionis in quarto modo est ab actione inferri modo iam declarato, melius tamen describi potest ex Scoto loc. cit. quod sicut actio formaliter de ipsa loquendo est respectus agentis ad passū, seu transmutantis ad transmutatū, ita è contra passio est respectus passi ad agens, seu transmutati ad trāsmutans, vnde sicut actio pro formali subiectatur in agēte, ita passio in passo. Et sicut actionis duæ assignabātur species subalternæ, actio, scilicet, immanēs, & transiēs, sic duę erunt species passionis, passio nimirū immanens, quę erit effectus illatus ab agente, sed non extra seipsum, & transiens, quæ erit effectus illatus ab agente extra seipsum; vndè quando aliquid agit in seipsum vt cum aqua calida se frigefacit, dicitur pati passione immanente, Quando verò agit in aliud, illud aliud dicitur pati passione transeunte; & licet communiter hec diuisio sit actionis, nil tamē impedit, quin suo modo applicetur passioni. Omittimus hic quasdam diuisiones alias actionis, & passionis, quas affert Auctor sex princip. puta in corporalem, & spiritualem &c. quia nō sunt diuisiones formaliter, & per se actioni, & passioni competentes, sed tantum ratione subiectorum, in quibus fundantur; allatæ autē à nobis peti æ sunt à terminis, à quibus præsertim specificantur actiones. Commune est autem actioni, & passioni habere contrarium, & suscipere magis, & minus, non quidem per se, sed per accidens, quatenus qualitates, quę imprimuntur ab agente in passum inter se contrariantur, vel magis, & minus suscipiunt, idest intenduntur, & remittuntur, sic calefactio dicitur frigefactioni contraria, siue sint actiuæ, siue passiuæ, & vna res dicitur calefacere, vel calefieri magis alia.

31 *Quando*, vt prædicamentum est, non aduerbialiter, sed nominaliter sumitur, quatenus significat esse in tempore, si concretiuè sumatur, in abstracto verò dicit habitudinem, & respectum rei tēporalis ad tempus, cui res illa subijcitur, vnde definitur ab Auctore sex. princip. esse id, *quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur*; pro cuius intelligentia sciendum est tempus esse mensuram durationis istarum rerum generabilium, & corruptibilium, vnde si quæratur quantum durauit concio, respondetur vna hora, duabus, hoc autem tempus, quod est mensura rerum transeuntium, est motus primi Cœli, qui quotidie conficitur ab Oriente in Occidens, per durationem enim huius regulatissimi motus durationis harum inferiorum rerum metiri solemus, sicut in horologio per motum illius instrumenti, quod dicitur tempus, quia vniformis est, & regulatus, mensurantur motus aliarum rotarum inferiorum. Ex coexistentia verò rei temporalis ad tempus, qui est motus primi Cœli, duplex consurgit respectus mutuus, vnus in tempore ad rem temporalem, vt mensurantis ad mensuratum, & dicitur quando actiuum, alter in re temporali ad tempus, vt mensurati ad mensuram, & dicitur quando passiuum, quod solum definitur ab Auctore sex princip. cum tamen hoc non constituat prædicamentum quando, sed respectus aliquis vtriq; communis, quod etiam fecit de Vbi, Situ, & Habitu. Cur autem id fecerit, dicendum, vel quia respectus passiui sunt nobis manifestiores, ac magis familiares, vel errasse non assignando rationes horum prædicamentorum communes, vt poterant assignari, vt ait Doctor 4. d. 10. q. 1. K. De speciebus huius prædicamenti aliqui dixerunt nullas habere, vt refert Doctor 1. d. 8. q. 3. O, & adhuc esse generalissimum, de cuius ratione solum est, quod nullum habeat supraueniens genus, non autem, quod sub se nullas habeat species. Alij dicunt esse tempus præsens, præteritum, & futurum, vel melius esse in tempore præsenti, in præterito fuisse, & in futuro fore, quæ etiam explicantur per hodie, heri, & cras. At sicut præteritum, & futurum, quæ sunt partes temporis, non differunt specie, sicut nec partes lineæ inter se, ita nec coexistentia ad hoc, vel illud tempus erit specie diuersa: Itaque species huius prædicamenti erunt Quando actiuum, & Quando passiuum vt pariter dicemus de Vbi, Situ, & Habitu. Affectiones verò sunt quod non habeat contrarium, & quamuis manè contrarium vesperi videatur, id non est ratione respectuum, quos important, sed fundamentorum, scilicet lucis, & tenebræ; quod non suscipiat magis, & minus; & quod sit aptum esse in omni eo, quod incipit esse in tempore; idest quod sit aptum denominare solum res

res corruptibiles, & tempori subiacentes, & est proprium in quarto modo, An verò ad hoc prædicamentum referri debeat etiam coexistentia Angeli ad æternitatem, vt facit Delphinus, dicetur in quæstionibus, vbi etiam explicabimus, quomodo si. respectus extrinsecus adueniens.

Vbi, quod etiam nominaliter sumitur, *est circumscriptio corporis a loci circumscriptione procedens*; pro cuius definitionis explicatione sciendum, quod ex applicatione superficiei concauæ corporis locantis, quæ dicitur locus 4. Phys. 41. ad corpus locatum duplex exurgit respectus, vnus continentiæ actiuæ in ipsa superficie continente, & dicitur Vbi actiuum: alter continentiæ passiuæ in corpore contento, & dicitur Vbi passiuum, & vtrumque diuiditur in circumscriptiuum, & definitiuum; quam diuisionem fortè insinuauit Gilbertus ipse, dum Vbi diuisit in simplex, & compositum: Circumscriptiuum est proprium corporum, quia est cum commensuratione rei locatæ ad locum, & è contra; itaut totus locus toti locato correspondeat, & partes partibus. Definitiuum est proprium rerum immaterialium, quia est sine vlla commensuratione, ita quod res sit tota in toto loco, & tota in qualibet loci parte: Ex quo patet à Gilb. solum Vbi passiuum circumscriptiuum fuisse definitum, cum tamen Vbi in communi ad actiuum, & passiuum, circumscriptiuum, & definitiuum sit apex huius prædicamenti, illa vero Vbi species illius, vt docet Doct. 4. d. 10 q. 1. K. & quol. 11. infra C. Affectiones verò sunt, quod contrarietatem non habeat, quod de vera contrarietate in qualitatibus repert intelligendum est, quia contrarietatem in alio sensu, qualis est illa, quæ versatur inter terminos motus successiui, habet vtique, & alis reperitur inter Vbi sursum, & deorsum, de qua in Physicis. Altera, quod non suscipiat magis, & minus, quia Vbi non intenditur, vel remittitur. Tertia tandem in quarto modo, quam assignauit Arist. 4. Phys. est, quod sit immobile, & explicat Doctor 2. d. 2. q. 6. E. de immobilitate opposita motui locali.

33 *Situs*, seu Positio *est quædam partium situs, & generationis ordinatio*, ad cuius definitionis intelligentiam sciendum est quod ex applicatione partium loci ad locatum duplex exurgit respectus mutuus, vnus in partibus loci terminatus ad partes locati, & dicitur situs actiuus, alter in partibus locati terminatus ad partes loci, & dicitur Situs passiuus, quem solum definit Gilbert. licet generalissimum huius prædicamenti sit Situs in communi. Differt verò Situs ab Vbi, vt ex Scoto colligitur 4. d. 10. qu. 1. sub M. quod Vbi resultat (loquendo de passiuo) in re locata ex habitudine ad totum locum; Situs verò ex habitudine partium rei locatæ ad determinata partes loci, vnde fit vt immutato Vbi possit mutari situs, vt quando vinum agitatur in vase, manet intrà candem superficiem concauam vasis, & in eodem loco, at singulæ partes vini respondent vicissim diuersis partibus loci; tamen vterque respectus tam scilicet per Vbi, quàm per Situm importatus est extrinsecus adueniens; quia corpus ab ista v. g. superficie nec locari, nec situari dicitur, nisi prius ei approximetur, & fiat præsens. Differt autem positio huius prædicamenti, vt Doctor innuit loc. cit. à positione de genere quantitatis, quod hæc significat ordinationem partium in ipso toto sine respectu actuali ad locum, illa verò ordinem actualem partium locati ad partes loci, vnde inuariata positione de genere quantitatis potest mutari positio huius prædicamenti, vt fit, quando homo varijs modis se componit, erigit, incuruat, incumbit, &c. tunc enim non mutatur ordo partium hominis, nam caput semper immediatè adhæret collo, mediatè pectori, & sic de alijs partibus inter se, mutatur tamen ordo illarum ad locum. Solet situs diuidi tanquam in species in sessionem, stationem, & cubationem, item in naturalem, quem tetigit Gilbert. in allata definitione, veluti à natura institutum, vt quod caput sit supra, pedes infra: & in accidentalem, qui ex libero pendet arbitrio, vt si quis pedes supra caput eleuaret, sed non sunt verè diuisiones generis in species, sed potius subiecti in accidentia; quarè veræ species huius prædicamenti erunt Situs actiuus, & passiuus. Alij verò etiam ex Scotistis, vt Bonet. in suis Prædicam. ita explicant prædicamentum Situs, vt sit modus quidam ipsius Vbi, sic quod Vbi dicat absolutè præsentiam rei in loco, Situs verò specificet modum præsentiæ sic, vel sic scilicet iacendo, stando, sedendo; iuxta quam opinionem Situs fundatur in Vbi, & est accidens eius, & diuiditur in stationem, sessionem &c. vt genus in species, de quo fusius disp. 8. q. 12. art. 2. interim teneatur allata à nobis explicatio, vt communior inter Scotistas. Affectiones verò sunt, quod contrarium non habeat loquendo de contrarietate propriè, alioquin sursum statio opponitur sessioni, vel cubationi: rursus quod non suscipiat magis, & minus, non enim est magis situatum corpus stans, quàm sedens: Proprietas in quarto modo est nobis ignota, nisi fortè ponatur ordinabilitas in loco.

34 *Habitus*, vel *Habere* varijs modis accipitur, & quidem in lata sua significatione dicitur de omni eo, quod in aliquo est quomodocumque, qua significatione ponitur ab Arist. inter postprædicamenta; hic verò speciali modo sumitur, vt significat habitudinem mediam inter habentem, & rem habitam, & definitur à Gilbert. *Habitus est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia* sensus est, quod est mutua quædam habitudo corporis, & eorum, quæ sunt circa corpus adiacentia, ita quod corpus habet illa, & illa habentur à corpore formaliter per illam habitudinem mediam; vnde sciendum est, quod ex adiacentia vestimenti ad corpus (cuius exemplum traditur, quia notior est talis adiacentia), vel cuiuscunque alterius formæ ad suum subiectum duplex consurgit respectus mutuus, vnus in vestimento, seu forma applicata, & terminatur ad corpus, seu aliud subiectum, & dicitur habitus, seu habitio passiua, alter in corpore, vel alio subiecto, & terminatur ad vestem, vel aliam formam habitã, & dicitur habitus, seu habitio actiua; vnde Habitus cõstituens hoc prædicamentum est habitio in communi ad actiuam, & passiuã, quæ alio nomine vocatur inhærentia, informatio, vnio, &c. ita quod omnis vnio absoluti ad absolutũ, omnis respectus subiecti ad formam, & è contrà spectant ad hoc prædicamẽtum, vt benè notat Bassolius 4. d. 12. q. 1. art. 1. & Bonet. in suis Prædicam. libell. 10. quia omnis talis habitudo est aliquo modo derelicta ex adiacentia formæ ad subiectum; vel est ipsamet adiacẽtia talis, quod etiã clarè Gilbert. insinuat, dum in isto prædicamento ponit album esse, & quantũ esse, idest respectum subiecti ad albedinem, & quantitatem; Species huius prædicamenti sunt habitus actiuus, & passiuus, & important respectus extrinsecus aduenientes, quia nõ insurgunt, nisi approximatis extremis; Affectiones autem sunt, quod non habet contrarium, nam esse calceatum, & loricatum non sunt opposita, & si aliquæ informationes contrarie videbuntur, vt esse album, & esse nigrum, hoc non erit per se ratione respectuum formæ ad subiectum, sed ratione ipsarum formarum. Altera est, quod suscipiat magis, & minus, nam eques est armatior pedite, & forma magis radicata in subiecto dicitur magis haberi à subiecto, quam alia minus radicata, quamuis id non sit propriè suscipere magis, & minus. Proprietas in quarto modo est nobis ignota.

CAPVT VIII.

De Legibus eorum, quæ sunt in Prædicamento.

35 DVas assignat regulas Arist. in antepradic. cap. 3. & 4. eorum, quæ sunt in prædicamento. Prima est, quicquid prædicatur essentialiter de superiori, vt de subiecto, de inferiori etiam eodem modo prædicari debet, quæ regula de omni prædicatione essentiali debet intelligi, siue sit in quid, siue in quale, vt substantia, vel sensibile prædicatur de animali, vt de proprio subiicibili, ergo & de homine prædicari debebunt qui est inferius animali, eodem modo, nimirum essentialiter in quid, vel quale, cum hoc solùm discrimine, quod de superiori immediatè prædicantur, & proximè, de inferiori mediatè, & remotè. Quæ regula, vt sit recta, intelligi debet de omnibus prædicatis, quæ competunt superiori, vt conuenit cum inferiori, non autem de his, quæ ei competunt precisè sumpto, & quatenus ab inferiori differt, v. g. *homo est animal* in hac propositione quæcunq; prædicantur de animali, quatenus conuenit cum homine, vt sunt sensibile, corpus, substantia, illa eadem dicuntur de homine; quæ verò dicuntur de animali, prout in præciso significato differt ab homine, vt sunt esse superius, esse commune pluribus specie differentibus, &c. illa non dicuntur de homine. potest etiam hæc regula aliquo pacto de prædicatis accidentalibus verificari, quia enim v. g. album dicitur de lacte; potest quoque de eodem prædicari coloratum, quod dicitur de albo, licet nõ eodem modo, quia de albo prædicatur essentialiter, sed de lacte accidentaliter tantum.

Altera regula est, quod diuersorum generum, & non subalternatim positorum, idest quorum vnum alteri non subordinatur in prædicamentorum seriebus, diuersæ omnino

no sunt differentiæ diuisiuæ, siue talia genera sub eodem tertio genere contineantur, vt animal, & planta, siue non vt animal, & color, hæc enim omnia diuersas prorsus habent differentias diuisiuas, vt patet discurrenti. Si verò de differentijs constitutiuis loquamur, licet illa genera, quæ nō sub eodem aliquo tertio genere continentur, diuersas adhuc habeāt differentias, quia illa differentia constituitur color in esse coloris, alia animal in esse animalis, illa tamen, quæ sub eodem tertio genere continentur, easdem differentias habere possunt, vnde animalis, & plantæ eædem sunt differentiæ constitutiuæ corporeum, & animatum; Sed licet quorundam generum non subalternatim positorum eædem esse possint differentiæ constitutiuæ, non tamen esse possunt eædem species, nam cum habeant diuersas semper differētias diuisiuas, vt dictum est, consequens est, vt etiam eorum species sint diuersæ, quādoquidem ex diuersis differentijs diuidentibus, & contrahentibus idē genus sēper diuersę species constituūtur.

Verùm diuersorum generum subalternatim positorum in eadem serie prædicamentali esse possunt eædem differentiæ, sic tamen vt earum vna sit vnius generis constitutiua, & altera alterius generis diuisiua v.g. auis, & animal sunt genera subalternatim posita, & aliquas habent differentias easdem, licet non omnes, nam gressibile, volatile, aquatile, reptile, bipes; omnes sunt differentiæ animalis diuisiuæ, & vna istarum est auis constitutiua nempe volatile; sic etiam sensibile est differētia diuisiua corporis animati, & cōstitutiua animalis.

CAPVT IX.

De Terminorum collatione inter se.

36 VAriæ Terminorum diuisiones iam assignatæ sunt, qui omnes si adinuicem conferantur, vel sunt pertinentes, vel impertinentes, pertinentes dicuntur illi, qui se inferūt, seu quorum vnus deduci potest ex alio affirmatiuè, vel negatiuè, ita quod ex positione vnius ponatur alter ob connexionem, quam habent adinuicem, vel remoueatur ob repugnantiam; primò modo termini minus vniuersales dicuntur pertinentes respectu magis vniuersalium, quia ab inferiori ad superius consequentia tenet affirmatiuè, est homo, ergo animal, sed non è contra; altero modo pertinentes termini sunt, qui repugnant adinuicem, & de eadem re eodem tempore nequeunt affirmari, quia ex positione vnius necessario negatur alter; Termini verò repugnantes sunt duplices, alij disparati, alij oppositi; disparati sunt, qui non habent inter se maiorem repugnantiam, quam cum alio tertio, vt homo, & asinus non enim homo magis repugnat cum asino, quam cū equo; oppositi verò dicuntur, qui magis pugnant inter se, quam cū tertio, vt albū, & nigrū magis inter se pugnant, quàm cum tertio, v.g. dulci, & isti sunt quadruplices iuxtà quadruplicem oppositionem ab Arist. assignatam in post prædic. cap. de oppositis; relatiuam, contrariam, priuatiuam, & contradictoriam; Opposita relatiuè dicuntur, quæ per relationes oppositas adinuicem referuntur, vt Pater, & filius; contrariè quando sunt formæ positiuæ seinuicem expellentes ab eodem subiecto, vt album, & nigrum, calidū, & frigidum; priuatiuè, quādo vnum significat formam, aliud carentiam illius formæ in subiecto apto ad illam habendā, vt cœcus, & videns contradictoriè, quæ opponuntur secundum affirmationē, & negationem, itaut quod affirmat vnus terminus, negat alter, vt homo, non homo.

Omnes hi termini repugnantes disparatè, vel oppositè dicuntur pertinentes secūdo modo, quia ex positione vnius valet semper alterum remouere, vt in relatiuè oppositis, hic est Filius Petri; ergo non eius Pater; in oppositis contrariè hoc est album, ergo non nigrum: in priuatiuè oppositis hic est videns, ergo non cœcus: in oppositis contradictoriè Petrus est homo, ergo falsum est, quod non sit homo, in disparatè tandem repugnantibus, vt homo est animal, ergo non est lapis. Termini verò impertinentes dicuntur, qui nec se includunt, nec se excludunt, nec repugnant, nec se mutuò inferūt, vt diues, & sapiens, nigrum, & ignorans, doctus, & iustus, hi termini nullam inter se habent connexionem, aut repugnātiam, non enim valet deducere affirmatiuè, hic est diues, ergo sapiens, neq; negatiuè, hic est doctus, ergo non est iustus.

CAPVT X.

De varia terminorum suppositione.

37 COgnita essentia, & multiplicitate Terminorum, restat agere de eorū proprietatibus, quarū præcipua est suppositio; quia ergo termini plura significare possunt, vt hic teminus *homo* immediatè significat naturam humanam: mediatè Petrum, & Paulum; & etiam seipsum significare potest, quia omnis vox se ipsam repræsentat, ideò varia eorum significatio solet in propositione determinari mediante prædicato aut copula; & tunc dicuntur pro hoc, vel illo significato supponere, vnde si dicamus *homo currit*, terminus *homo* supponit pro aliquo indiuiduo naturę humanę, cui hoc prædicatum competit, non pro natura humana immediatè: si dicamus *homo est dictio bissyllaba*, tunc supponit pro seipso. Ex quo patet non esse idem significare, & supponere significationem, & suppositionem, vt bene notauit Petrus Hisp. tract. 7. de supposit. nam significare est facere venire in cognitionem, quomodo fumus significat ignem, sed supponere seu supponi est loco alterius suffici, & substitui, vt calculi supponuntur loco pecuniæ, significatio fit per impositionem vocis ad significandum rem, suppositio est acceptio termini iam significantis rem pro aliquo, vnde significatio prior est suppositione & significare latius patet, quā supponere, nam omne id, pro quo aliqua vox supponit, etiā significat, non è contra, vt si dicamus *homo currit* terminus *homo* indifferenter secundum se significat tam naturam humanam, quam eius indiuidua, sed in hac propositione supponit tantum pro significato mediato, nempè pro indiuiduo aliquo humanæ naturæ, & terminus connotatiuus, vt albū, significat formale, scilicet, albedinem, & supponit pro materiali, scilicet, pro habente albedinem, vt sæpè docet Tatar. non ergo sunt idem significatio, & suppositio. Ex quo rursus sequitur aliud discrimen inter significationem, & suppositionem, quod significatio potest termino conuenire etiam extra propositionem, sed suppositio illi non conuenit, nisi in propositione, quia ex varietate prædicati, quod ei adiūgitur, dicitur vario modo supponere, & eius indeterminata significatio vario modo determinari modo iam explicato; & suppositionem propriè non conuenire termino, nisi in propositione tenēt Summulistæ melioris notæ, antiqui, & Recentiores, Villalpand. lib. 1. summ. 3. p. c. 1. Bannes lib. 2. summ. tract. vnic. c. 1. Ioan. de S. Tho. lib. 2. summ. c. 10. quod sumpserunt ex Tatar. tract. 7. com. 2. §. *Primo sciendum*, & tract. 13. circa finem, & colligitur ex Scoto 1. d. 21. q. vn. in calce, & ideò suppositio definitur à Tatar. cit. quod sit *acceptio termini in propositione pro aliquo eius significato*. An autem suppositio sit solius termini substantiui, vel etiam competat adiectiuo adiectiuè tento negant Petrus Hispan. & Tatar. cit. & alij Summulistę communiter. Sed dicendum, quod si supponere capiatur in rigore, vt isti faciūt, pro eo nimirum, quod est non solum accipi pro aliquo, sed etiam reddere suppositum verbo, vtique adiectiua non supponunt, sed copulāt suū significatum formale alteri supposito, sed si minus rigorosè sumatur, pro eo, scilicet, quod est accipi pro aliquo, ita supponere possūt, vnde Tatar. ipse docet loc. c. quod in propositionibus de prædicato concreto etiam adiectiuo cōcretum supponit pro significato materiali, vt in ista *Petrus est albus* ly *albus* supponit pro re habente albedinem, & importatur in recto, itaut sensus sit Petrus est habens albedinem; ita etiam tenent Ioan. de S. Thom. loc. cit. & Casil. li. 1. tr. 2. c. 1. sect. 2.

38 Quia igitur in voce significatiua duo sunt, vnū, quod habent rationem materiæ, literæ nimirum, syllabę, & earum combinatio, ac sonus, alterum, quod habet rationem formę, ipsa nimirum vocis significatio, hinc suppositio prima sui diuisione diuiditur in materialem, & formalem; materialis est vsus, & acceptio termini pro seipso, idest pro ipsa materia vocis, vt Petrus est vox bissyllaba: formalis est acceptio termini pro suo significato, vt Petrus est homo, & ab vna suppositione ad aliam arguere non licet, vnde non valet homo est vox bissyllaba, Franciscus est homo, ergo est vox bissyllaba. Suppositio formalis subdiuiditur in propriam, & est acceptio termini pro re, quam propriè significat, & impropriam, & est acceptio termini pro re, quam impropriè, ac metaphoricè solum significat, vt cum hominem fortem appellamus Leonem; & crudelem, Neronem. Propria subdiuitur in communem, & est acceptio termini cōmunis pro suo significato, vel significatis, vt omnis homo est animal: & singularem, seu discretam, & est acceptio termini pro vna re singulari tātum, hoc modo supponit omnis terminus singularis, vt Petrus, Paulus, & terminus communis signo demonstratiuo determinatus, vt hic homo. Communis suppositio diuiditur in simplicem, & personalem, & absolutam. Simplex est acceptio termini communis pro suo immediato, & primario significato præcisè sumpto, vt abstrahit ab omnibus inferioribus, & ideò dicitur simplex, & præcisa suppositio, nam terminus quilibet communis duo habet significata, vnum primariū, seu immediatum, alterum mediatū, & secundariū, vt homo v.g. primariò, & immediatè signi-

significat naturam humanam in communi, at secundariò Petrum,& Paulum; vnde regula generalis dignoscendi hanc suppositionem est, quando terminus communis coniungitur cum tali prædicato, quod ponit differentiam inter superius, & inferius, vt cum dicimus, quod homo est species, vel natura communicabilis pluribus, quæ prædicata indiuiduis conuenire non possunt, hinc est axioma apud Summulistas, quod sub termino communi simpliciter supponente non licet descendere. Personalis est acceptio termini communis pro significatis mediatis, vt omnis homo currit, quia currere competit immediatè indiuiduis, non homini in communi, & dicitur personalis vt notat Orbellus tract. de suppos. quia inter singularia, pro quibus supponit terminus, nobiliora sunt indiuidua intellectualis naturæ, quæ dicuntur personæ; regula generalis ad hanc suppositionem dignoscendam est, quando terminus communis notatur aliquo signo omnis, aliquis, &c. vel iungitur prædicato, quod ei immediatè conuenire non potest, vt sunt accidentia communia. Absoluta suppositio est acceptio termini communis pro significato mediato, & immediato, & generalis regula ad hanc dignoscendam est, cum terminus communis iungitur prædicato, quod vtrique significato competere potest, vt homo est animal, est risibilis, nam hæc prædicata non solum humanæ naturæ in se spectatæ, sed & Petro, & cæteris indiuiduis conueniunt, & ideò dicitur absoluta, quia cum aliæ acceptiones limitentur ad significandū, vel ipsum vocis primarium significatum, vel secundariū, hæc ad vtrumq; est indifferens, hinc est axioma, quod sub termino absolutè supponente descendere licet, quid autē sit ascensus, & descensus, & quotuplex, dicemus infrà tract. 3. cap. 4.

39 Rursus suppositio personalis subdiuiditur in distributiuam, collectiuam, determinatam, & confusam. Distributiua est, cum terminus communis accipitur pro omnibus suis inferioribus, & singulis cum copulatione sumptis; ita quod prædicatum de omnibus illis in propositione copulatiua verificetur, vt in hac propositione *omnis homo est animal* ly homo distributiuè supponitur pro hoc, & illo homine itaut de singulis verum sit dicere, hic homo est animal, & hic homo est animal, & sic de singulis. Collectiua est, cum terminus cō munis accipitur pro omnibus simul, & collectiuè sumptis, vt in hac propositione *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim* ly Apostoli non supponit pro singulis Apostolis seorsim sumptis, idest pro hoc, & illo non enim valet inferre, ergo Petrus, & Paulus sunt duodecim, sed pro omnibus collectiuè, vnde de tota solum collectione inferiorum verificari potest, & ideo ait Scot. 2. d. 2. q. 9. l. signum vniuersale in hac suppositione debere accipi in plurali. Determinata est, quando terminus accipitur pro aliquo, vel aliquibus inferioribus suis determinatè, & seorsim sumptis, sed disiunctiuè, vt aliquis homo est albus, non enim inferre licet in propositione copulatiua, ergo hic homo est albus, & ille homo est albus, sed solum in propositione disiunctiua, ergo hic homo, vel ille homo est albus, & ideò dicitur determinata, quia determinatur ad vnum, licet sub disiunctione. Falsum tamen est, quod hic aiunt aliqui signa particularia, vt sunt aliquis, quidam &c. facere semper suppositionem determinatam, quia huiusmodi signa deseruiunt quoque vt mox patebit, suppositioni confusæ, vt cum dicitur, aliquis calamus est necessarius ad scribendum. Confusa est, cum terminus accipitur pro aliquo inferiori, vel aliquibus sub disiunctione, ita tamen, vt nō determinatè supponat pro aliquo, in quo distinguitur à suppositione determinata vt rectè Orbellus cit. aduertit, quæ talis est, vt etiamsi disiunctiuè significet inferiora, attamen à parte rei datur aliquod singulare, cui determinatè conueniat prædicatum enunciatum, & si non explicetur, vt si dicatur *aliquis homo currit*, nam aliquis homo determinatè currit, etiamsi sub disiunctione significetur; vnde saltim Deus ostendere potest quisnam ille sit; at confusa ita sub disiunctione supponit, vt nullum sit inferius, de quo affirmari possit determinatè, vt si dicatur *aliquis calamus est ad scribendum necessarius*, quia de nullo calamo determinatè dici potest, quod sit necessarius ad scribendum, benè tamen de aliquo homine, quod currat, vel quod sit albus.

Hinc patet latum discrimen inter suppositionem determinatam, & confusam, quas tamen aliqui discernere nesciunt, nam suppositio confusa est acceptio termini communis pro aliquo ex inferioribus, sed adeò incerto, ac indeterminato modo, vt nec Deus ipse discernere queat vllum determinatum inferius, pro quo supponat, nec mirum, quia tale non est dabile, vnde si dicas, aliquis equus est necessarius ad equitādum, quantumuis Deus equos omnes, & singulos perfectè comprehendat, nunquam tamen quendam determinatum equum designare poterit, de quo determinatè dicere queat, hic equus est necessarius ad equitandum, quia in re non est vnus magis necessarius, quam alter. At suppositio determinata talis est naturæ, quod licet ex vi ipsius non magis competat prædicatum, quod dicitur, vni ex inferioribus, quam alteri, nam si dicatur, aliquis equus currit, ex vi istius propositionis præcisè non datur intelligi, quod vllus vnus determinatus equus magis, quam alius quicunque currat in quo cō uenit cum suppositione confusa; attamen qui omnes equos videret, posset absolutè, & absque vlla disiunctione designare equum, respectu cuius propositio verificatur, & dicere, hic equus currit, quia supposita veritate illius propositionis, datur re vera à parte rei equus ille, de quo verificatur cursus, & in hoc supposito determinata differt à confusa, imo ob id dicitur determinata, quia hac de causa habet magis determinatam significationem, quam confusa & ratio huius est, quia prædicatum, quod dicitur in suppositione determinata dicit determinatam actionem exercitam, quæ petit à determinato principio procedere, vt cum dicimus, aliquis equus currit, sanè hic cursus est actio procedens à determinato principio; at cum in suppositione confusa dicimus, aliquis equus est necessarius ad equitandum, hoc prædicatum non dicit determinatam actionem, sed tantùm necessitatem cōditionatam, quæ de vnoquoque equo verificari potest supposito, quod cæteri abessent. Hinc sequitur, data hypothesi, quod duo tantùm in rerum natura dētur equi, si de vno dicatur, hic equus non est necessarius ad equitandum, non obindè licet inferre, ergo alter necessariò requiritur ad equitandum, quia sine hoc potest fieri equitatio in illo, & è contra, vnde inassignabilis est, quis illorum requiratur, ex vi suppositionis cōfusæ; at si de illis duobus equis cum veritate dicatur, aliquis equus currit, eo ipso quod vnus illorum non currat, per necessariam consequentiam licet inferre alterum currere, quia in suppositione determinata assignabile est indiuiduum, de quo verificetur prædicatum. Demum suppositio distributiua subdiuiditur in distributiuam pro singulis generum, quæ dicitur completa, & pro generibus singulorum, quæ dicitur incompleta; prima est acceptio termini communis pro singulis indiuiduis omnium specierum copulatiuè sumptis, vt omne animal moritur, hoc est Petrus moritur, & Bucephalus moritur; secunda est acceptio termini pro omnibus speciebus indiuiduorum, vnde hic nomine generum intelliguntur species, & nomine singularium indiuidua, vt omne animal fuit in arca Noe, idest ex omnibus speciebus hoc, vel illud indiuiduum, & hæc distributio solet appellari accōmoda, quatenus non absolutè & simpliciter pro omnibus, & singulis distribuit. Præfatas suppositiones alio modo assignat, & explicat Arriaga sect. 6. quia in Nominalismum prolapsus negat vniuersalia preferre rationem communem abstractam ex parte obiecti ab indiuiduis, quæ immediatè significetur, nos à communi non recedimus.

CAPVT XI.

De reliquis Terminorum proprietatibus.

40 QVædam aliæ Terminorum affectiones minoris momenti solent enumerari, de quibus hoc vno capite breuiter agemus relictis Summulistarum ambagibus, & sunt potius variationes quædam significationis, & suppositionis per quasdam additiones, aut conditiones, quam distinctæ proprietates ab illis.

Prima dicitur Status, & est acceptio termini pro suo significato secundùm illam tantum temporis differentiam, quam copula verbalis importat, vt sedens disputat, ly sedens dicitur habere statum, quia sumitur tempore determinato, quod importat verbum principale, nimirum pro tempore præsenti per verbum *disputat* importato; vnde est regula generalis, quod quando prædicatum aliquod nequit cōuenire subiecto, nisi præsupposita existentia ipsius, tunc tale subiectum dicitur habere statum, v. g. homo est albus; quia albedo nequit conuenire nisi homini existenti, ideò hæc propositio dicitur habere statum; quando verò prædicatum non determinat existentiam subiecti, tunc non dicitur habere statum, & ita est in propositionibus necessarijs, vt v. g. homo est animal, quia animal conuenit homini etiam non præsupposita existentia ipsius, ideò nomen *homo* non habet statū, sed potius ampliatur, homo enim qui est, fuit, vel erit, est animal,

ver-

verbum enim *est* non dicit existentiam extremorum, sed necessariam ipsorum connexionem.

Secunda dicitur Ampliatio, quæ statui opponitur, & est acceptio termini ad significandam rem secundum plures differentias temporis, quam indicet verbum principale propositionis, vt *Sancti Deum videbunt* ly Sancti extenditur ad Sanctos, qui fuerunt, sunt, & erunt; cum tamen per verbum principale *videbunt* significetur solum tempus futurum, & in propositione necessaria, vt dictum est, subiectum ampliatur ad omnem temporis differentiam; ex quo patet, quam inconsultò loquatur Fuentes p.p. summ. diff.3.art.2. dum ait ampliationem semper prædicato conuenire, nũquam subiecto, nam in propositionibus passim cernitur oppositum, & licet in necessarijs ampliatio cõueniat etiam prædicato, præcipuè tamen conuenit subiecto, vnde per ampliationem subiecti, & prædicati sic explicari solent *Homo est animal*, idest homo actualis, qui est tempore præsenti est animal actuale existens tempore præsenti, & homo actualis, qui fuit, erit, aut potest esse. Ex quo etiam patet terminum communem non solum ampliari ad plura tempora, sed etiam ad plura subiecta, idest, ad hominem præsentem, futurum, &c.

41 Tertia est Distractio, & est acceptio termini ad rem significandam pro alia temporis differentia, quam indicet, verbum principale, vt *homo est mortuus* ly *homo* ampliatur ad tempus præteritum, idest, ille, qui fuit homo, & in Euang. *cæci vident, claudi ambulant*, idest, qui erant cœci, & claudi; potest etiam fieri ampliatio ad tempus futurum, vt in ista *Antichristus est reprobus*, subiectum ampliatur ad tempus futurum, & sensus est, homo ille, qui erit Antichristus; Multi reducunt distractionem ad ampliationem, eo quia per ipsam ampliatur terminus; sed quia non solum ampliatur ad aliam temporis differentiam, quam indicet verbum principale, verum etiam ab illo distrahit, ideò ad Ampliationem attinere non potest, quæ licet ampliet significatum termini, non tamen distrahit; ex quo patet has tres proprietates conuenire terminis, quatenus referuntur ad mensuram temporis, illisque proueniunt ex cõiunctione cum verbo: Potest autem ad Distractionem reduci Alienatio, cum scilicet, vox addita alienat alterius significatum, vt homo mortuus, leo marmoreus, nam hæ particulæ dicuntur alienantes, & distrahentes, vnde Alienatio à nonnullis etiam Distractio nuncupatur, & in ea talis obserpatur regula, quod non valet consequentia à termino alienato ad nõ alienatum, vnde non valet est homo mortuus, ergo est homo, sed est fallacia à secundum quid ad simpliciter.

Quarta est Restrictio, & est acceptio termini ob aliquid additum coarctata ad minorẽ significationem, quam ex natura rei illi competat, vt discipulus diligens euadet doctus, vbi *discipulus* per particulam additam restringitur solum ad significandos discipulos diligentes, cum alioqui absolutè sumptus etiam negligentes comprehendat, vnde est regula, quod valet consequentia à termino restricto ad amplum, vt Petrus est homo iustus: ergo est homo. Restrictioni affinis est Diminutio, cum nimirum ex additione alicu us particulæ significatio termini minuitur, vt doctus in Grammatica, vel ita limitatur, vt non sumatur absolutè, sed tantũ secundũ quid, vt Æthiops albus secundum dentes, vbi particula *secũdum dentes* minuit, & limitat significatũ albi, quia albus secundum dentes non est absolutè albus, sed tantum secundũ quid. Porrò etsi Diminutio sit Restrictioni affinis, tamen in eis contraria obseruatur regula, quod non valet consequẽtia à termino diminuto ad non diminutum, vti valebit à restricto ad non restrictum, non enim valet, est albus secundum dentes, ergo est albus, sed est fallacia à secundum quid ad simpliciter: de quibus p.seq.tract.3.c.3.

42 Quinta demum est Appellatio, cum vox vna aliam afficit, ac denominat secundum suum formale significatũ; terminus denominans dicitur appellans, denominatus verò dicitur appellatus, vnde iste est terminus substantiuus, vel per modũ substantiui se habens, ille adiectiuus, vel habẽs modũ adiectiui; ex quo fit terminum appellantem semper accipi secũdum significatum formale, & appellatum posse accipi interdũ secundum materiale, & interdum secundum formale materialiter tamen se habens, & per modũ denominati, vnde duplex postea solet assignari appellatio, vna materialis, altera formalis. Vt autẽ dignoscatur quando materiale, & quãdo formale significatum appellatur in propositione, adducamus exemplum propositionis constantis ex prædicato composito, in qua difficilior est cognitu appellatio; v.g. *Plato est diuinus Philosophus*, in hac propositione terminus appellans, scilicet, *diuinus* non appellat materiale significatũ, scilicet, Platonem, sed formale, scilicet, Philosophũ, & hoc contingit quoties nomen adiectiuum coniungitur cum alio ex parte prædicati, vt in proposito; cũ verò terminus appellans est solus ex parte prædicati, tũc appellat materiale, vt si diceretur Plato Philosophus est diuinus, nã sic dicendo diuinitas applicatur Platoni, nõ eius doctrinæ; hæc est cõmunis doctrina Sũmulist. adhuc tamẽ verũ est etiãsi propositio fiat hoc secũdo modo terminũ appellãtẽ, scilicet, *diuinus* appellare posse supra Philosophum si ex modo proferendi propositionem ly *Philosophus* seiũgatur à subiecto, & cõiũgatur predicato, vnde nulla certior regula tradi potest dignoscẽdi, & discernendi appellationẽ formalẽ à materiali, quã diligẽs animaduersio propositionis constantis ex subiecto, vel prædicato cõposito.

Aduertendum tamen hic, quod etsi appellatio in materialem, & formalem secerni consueuerit modo iam explicato, sola tamen appellatio formalis propriè meretur nomen appellationis, non autem materialis, nam applicatio formalis significati alicuius termini ad materiale tantùm est simplex formalis prædicatio, vt si dicamus Petrus est bonus, vel Petrus est logicus; Appellatio igitur propriè dicta est, quãdo terminus appellans non absolutè conuenit subiecto, sed ratione alicuius significati formalis, quod appellat, sic quod media illa formalitate subiecto competat, vt si dicamus, Petrus est magnus logicus, *ly magnus* non absolutè conuenit Petro, sed ratione logicæ; hæc propriè est appellatiua prædicatio, vndè Appellatio definiri solet, quod sit *applicatio significati formalis vnius termini ad significatum formale alterius* cuius variatio magnos solet defectus parere in paralogismis, vt si dicatur, hic puer est magnus logicus, ergo est magnus, & logicus, variatur appellatio, quia ly *magnus* appellat in antecedente logicum, in consequente puerũ.

CAPVT XII.

De Terminis exponibilibus.

43 Interdum propositiones constãt quibusdam terminis, qui ad rectam illarum intelligentiã exponi indigent, vnde, & propositiones ex ipsis constantes, ac etiam ipsimet termini exponibiles dicuntur. Hi vero sunt multiplices, sed præcipui, & frequentiores sunt exclusiui, exceptiui, & reduplicatiui, relatiuos autem, comparatiuos, superlatiuos, & alios huiusmodi omittimus, vt minus necessarios, & potius ad Grammaticam pertinentes: de Incipit, & Desinit egimus in Physicis disp.14.

Termini itaque exclusiui sunt *tantum, dumtaxat, solum*, &c. qui possunt in propositione determinare subiectum, vel prædicatum, cum determinant subiectum faciunt propositionem de subiecto excluso, vel melius exclusiuo, vt Aldus tantum est grammaticus: cum determinant prædicatum, faciunt propositionem de prædicato exclusiuo, vt Aldus est tantum grammaticus: Cum igitur terminus exclusiuus ponitur à parte prædicati si est exclusiuus respectu numeri, vt vniuersalia sunt tantum quinque, solet propositio exponi per remotionem termini exclusiui cum hac additione, *& non plura*, & sensus est vniuersalia sunt quinque, & non plura: si verò est exclusiuus rei, vt Aldus est tantum grammaticus, exponi solet per remotionẽ termini exclusiui cum hac additione *& non aliud* vt sensus sit, Aldus est grammaticus, & non aliud, aut nihil aliud, ita Scotus lib.4.de exponibilibus, Casilius lib.2. Appendic. de exponib. c.1. Roccus lib.2.c.4. & alij. Sed quamuis præfato modo bene exponatur terminus exclusiuus respectu numeri, cum determinat predicatum, non tamen bene exponitur, cum est exclusiuus rei, nam si hæc, Aldus est tantum grammaticus ita exponatur, Aldus est grammaticus, & nihil aliud, sensus hic est falsus, quia est homo, est animal, est quantus, albus &c. & terminus exclusiuus in ea excludit ab Aldo aliam quamcunque facultatem à logica, non aliam quacumq; rem, & qualitatem; Et ideo præstat dicere cum Tatar. tract.12.com.1. §. *tertiò sciendum* quòd terminus exclusiuus rei à parte prædicati potest exponi ratione alietatis, vel alteritatis, primo modo sensus illius propositionis est, Aldus est grammaticus, & non est aliud à grammatico, idest aliquid non grammaticũ: secundo modo sensus est, Aldus est qualificatus grammatica, & non alia facultate, nam exclusio ratione alteritatis excludit qualitatem eiusdẽ rationis, seu eiusdem generis propinqui. Cũ verò terminus exclusiuus determinat subiectum, vt *tãtũ Petrus currit*, significat, quod alijs subiectis nõ conue-

nit illud prædicatum, & sensus est Petrus currit, & nullus alius currit, & notat Tatar. cit. quod ly *tantum* ex vi sermonis excludit ea subiecta, quæ sunt eiusdem speciei, aut generis propinqui, vnde sensus est Petrus currit, & nullus alius homo currit, & istius *tantum homo currit*, sensus est, quod homo currit, & nullum aliud animal currit, interdum tamē excludere potest alia quæcunque subiecta in vniuersum, vt. si dicatur, tantum homo est risibilis, excluduntur omnia prorsus, etiam ea, quæ risibilitatem participare non possunt.

44 Termini exceptiui sunt *præter. præter quam, nisi.* &c. & dicuntur exceptiui, quia excipiunt illum terminum, cui adduntur, à principali prædicato, vt omnis homo præter Petrum currit, omne animal præter hominem est irrationale, nullum animal præter hominem est risibile, hinc notat Tatar. cit. com. 2. §. *primo sciendum*, duo præsertim requiri, vt terminus exceptiuus faciat propositionem exceptiuam, vnū est, quod terminus, à quo fit exceptio, supponat vniuersaliter, seu distributiuè, ita quod sit terminus communis sumptus cum signo vniuersali, vel quod sit terminus distributus; vnde ista non est exceptiua, aliquis homo præter Socratem currit, quia excipere est à toto genere partem detrahere, ab eo autem, quod est particulare determinatum, nihil potest detrahi : vnde etsi quandoque dicatur aliquis miles præter Achillem strenuus fuit, ly *præter* idem sonat quod *vltra*, & sensus est, quod non solus Achilles fuit strenuus miles. Alterum est, quod terminus communis, à quo fit exceptio sub se contineat terminum exceptum, quare hæc non est exceptiua. Omnis homo præter hunc equum currit, quia equus terminus exceptus non continetur sub homine.

Termini reduplicatiui sunt *inquantum*, *quatenus*, *prout*, &c. & duplicem possunt in propositione facere sensum, vt notat Doct. quol. 3 H. & 3. d. 11. q. 2. reduplicatiuum, & specificatiuum; primus est, cum particula reduplicatiua denotat rationem, quam afficit, esse causam, vel saltim conditionem, cur prædicatum conueniat subiecto, vt homo inquantum rationalis, est risibilis, ignis in quantum applicatus comburit; quando reduplicat causam, vt in prima exponitur propositio per causalem, & sensus est, quia homo est rationalis, est risibilis; quando reduplicat tantum conditionem, aut concomitantiam, vt in secunda, exponenda est per conditionalem; & sensus est, si ignis comburit, est applicatus; & dat Scotus regulam ex 1. Priorum cap. 35. deductam, quod particula reduplicatiua reduplicatiuè tenta infert vniuersalem, vt si homo secundum quod rationale, intelligit, sequitur, quod omne rationale intelligit, id tamen intelligas de prædicatis conuenientibus subiecto supponenti absolutè, non simpliciter; appellatur etiam sensus reduplicatiuus, cum particula reduplicatiua notat prædicatum esse de conceptu essentiali, seu quidditatiuo subiecti, vt cum dicimus *Homo inquantum homo est rationalis*, & sensus est, quod rationale sit de conceptu essentiali hominis, vnde exponitur per hoc, quod homo nequeat quidditatiuè concipi sine rationalitate, & particula sic reduplicatiuè tenta adhuc infert vniuersalem, vt patet descendendo sub allata propositione. Porrò sensus specificatiuus est, cum denotatur, quod ratione illius rei, quę afficitur tali particula, non repugnet aliquod prædicatum subiecto, vt musicus, quantum musicus potest esse logicus, sensus est, quod dum habet musicam, potest habere logicam, & consequenter, quod logica non repugnat musicæ in eodem subiecto; vnde in hoc sensu non indicat rationem inhæsionis prædicati cum subiecto, nec prædicatum esse de essentia subiecti, sed tātum peculiarem modum considerandi subiectum, sub quo non repugnat ei prædicatum, & ideò ab his particulis specificatiuè tentis vniuersalem affirmatiuam inferre non licet, alioquin ex hac musicus in quantum musicus est logicus, valeret inferre, ergo omnis musicus est logicus.

CAPVT XIII.

Explicantur quidam Termini in Scholis frequentissimi.

45 PRimò satis frequentes sunt apud Philosophos Termini *materialiter*, & *formaliter*, & primum adhibemus, cum significare volumus prædicatum aliquod conuenire subiecto non ratione formæ per subiectum importatæ, sed ratione materiæ, in qua talis forma reperitur, v.g. hæc propositio *album, est dulce* non est vera formaliter, sed materialiter tātum, quatenus materia, in qua est forma albedinis, scilicet, lac, est dulce; tunc verò propositio est vera formaliter, quando prædicatum conuenit subiecto ratione formæ per ipsummet subiectum importatæ v.g. hæc propositio *album est disgregatiuum visus* est formaliter, quatenus albo conuenit disgregare visum ratione albedinis importatæ, in quo sensu non est vera propositio *album est dulce*, quia faceret hunc sensum, albedo est ratio, ob quam lac est dulce; in idem recidunt *pro per se significato*, & *pro connotato*, per connotatum namque materiale significatum insinuatur, & per se significatum indicat formale.

Secundò *per se*, & *per accidens*, per primum significamus prædicatum conuenire subiecto ex intrinseca eius natura, ac indigentia, non autem ab extrinseco, & accidentali aliquo euentu, vt sonat ly *per accidens*, vnde hæc propositio est per se vera *homo est risibilis*, quia risibilitas conuenit homini ex principijs intrinsecis naturæ, ista verò per accidens *homo est claudus*, & *surdus*, quia hæc merè per accidens, & casualiter illi obtigerunt, huc recidit *essentialiter*, & *accidentaliter*.

Tertiò *absolutè*, *seu simpliciter*, & *respectiuè*, *seu comparatiuè*, illud dicitur tale simpliciter, & absolutè, quod nulla facta comparatione cum alio habet tale prædicatum v.g. Petrus, si habeat sufficientem scientiam, dicitur absolutè doctus; illud verò dicitur tale respectiuè, cui non conuenit tale prædicatum, nisi comparetur cum alio, v.g. homo paruus nequit dici absolutè magnus, tamen Nano collatus dicitur magnus, magnus nimirum respectiuè, & secundum quid, non simpliciter, & absolutè; vnde *secundum quid* coincidit ferè cum *respectiuè*, & contradistinguitur à *simpliciter*.

Quartò *vt quo*, & *vt quod* illud significat formam, vel quid simile formæ, istud verò, quod habet formam, & ab illa accipit denominationem, v.g. paries est id, quod est albus, albedo est id, quod est albus. Interdum etiam, vt Quod, significat causam principalem, vt quo, instrumentalem, ita Petrus scribit, vt quod, calamus, vt quo.

Quintò *formaliter*, & *virtualiter*, tunc aliquid dicitur formaliter tale, quando verè habet in se illam formam, à qua denominatur talis, sic ignis dicitur formaliter calidus, quia vere habet in se calorem, à quo denominatur calidus; tunc verò dicitur aliquod virtualiter tale, quando vere non habet in se illam formam, à qua denominatur, potest tamen illam producere, hoc modo Sol dicitur calidus virtualiter, quia licet vere in se non habeat calorem, potest tamen illum producere.

Sextò *actu*, & *potentia* res dicitur esse actu, cum actu existit, dicitur in potentia, cum non est de facto in rerum natura, potest tamen existere; Rursus ex his, quæ sunt in actu, alia dicuntur esse talia in actu primo, alia in actu secundo, per actum primum intelligitur principium, & virtus operandi, per secundum intelligitur ipsa operatio, quæ prouenit à tali principio, & virtute, v.g. homo est scribens in actu primo, quando habet potentiam scribendi, sed non scribit, nec exercet actum scribendi, est verò scribens in actu secundo, cum in actuali scriptione se exercet.

Septimò *positiuè*, & *negatiuè*, & primum dicitur, cum aliquid est tale per formam positiuam, ità virtute imbutus dicitur positiuè bonus; secundum dicitur, cum in subiecto saltim non reperitur forma opposita; sic non imbutus virtute, & carens quoque vitio dicitur negatiuè bonus.

Octauò *in actu signato*, & *in actu exercito* primum est, cum denotatur significatio termini; secundum, cum accipitur pro exercitio significationis eiusdem, v.g. dum dicitur Definitio constare debet ex genere, & differentia, tunc sumitur definitio in actu signato, dum autem actu definimus, Homo est animal rationale, tunc definitio sumitur in actu exercito.

Nonò *In sensu composito*, & *in sensu diuiso*; primo modo significatur aliquid conuenire subiecto cum aliquo adiuncto, vt paries albus disgregat, hoc enim prædicatum de pariete verificatur, componendo cum eo albedinem; secundo modo significatur prædicatum conuenire subiecto seiuncto aliquo alio, vt *sedens potest currere*, est vera in sensu diuiso, hoc est, seiuncta sessione, nam in sensu composito falsa est, quia dum sedet, non potest currere: qui termini tract. seq. c. 5. iterum examinantur, & p. 2. tract. 3. cap. 2.

Decimò *Obiectiuè*, & *subiectiuè* ea sunt obiectiuè in alio, quæ obijciuntur alicui, dū ab illo cognoscuntur, vel appetuntur, sic quod cognoscitur ab intellectu, & quod amatur à volūtate, dicūtur esse obiectiuè in intellectu, & volūtate; ea verò sunt subiectiuè in aliquo, quę sūt in illo, vt in subiecto, à quo sustentātur, sic cognitio est in intellectu, albedo est in pariete, & omne accidēs est in substātia; Quæ verò dicātur distin-

cta realiter, quæ formaliter, & quæ ratione Disp. 1. q. 5. art. 2. ex professo differimus, ac etiam tract. 3. huius 1. p. Inst. c. vl.

TRACTATVS II.

De Propositione, & eius affectionibus.

CAP. I.

De Nomine, & Verbo.

46 ARist. lib. 1. Per. antequam de propositione agat, prius tractat de nomine, & verbo, vtpotè, quæ sola à Dialectico cẽsẽtur eius partes, licet enim omnes termini aliquo modo significatiui, de quibus hucusq; egimus, enunciationem cõponere possint, tamen solum nomen, & verbum ad talem compositionem per se concurrunt, quia de necessitate requiruntur ad eam, eo quod sine illis nec simplex enunciatio stare potest, reliqui verò termini solum quasi per accidens propositionẽ intrant, quia sine illis stare potest simplex enunciatio, & hac de causa ait D. Tho. 1. Perhier. lect. 1. sola ista duo ibi considerari à Philosopho, vt partes orationis, seu propositionis alijs prætermissis, ita etiam Petr. Hispan. tract. 1.

Nomen itaque ibi ab Arist. definitur c. 1. quod sit *vox significatiua ad placitum, sine tempore, cuius nulla pars separata significat, finita, & recta.* dicitur *vox significatiua ad placitum,* vt excludantur voces non significatiuæ, & significatiuæ naturaliter. dicitur *sine tempore* vt excludatur verbum, cuius propriam est significare cum tempore, idest exercitium alicuius actionis, vel passionis in tempore denotare, vnde licet nomina possint significare tempus, *annus, dies, tempus,* & aliquam temporis differentiam, vt *præteritio, & futuritio,* vel eã connotare, vt cœna, prandium, completorium, nunquam tamẽ significare possunt cum tempore idest importare exercitium actionis, vel passionis, quæ fit in tempore. dicitur *cuius nulla pars,* &c. vt excludatur oratio, cuius partes separatæ eandem retinent significationem, quam habebant coniunctæ, non sic nomen, nam etsi eius partes separatæ possent aliquid significare, vt quatenus istius nominis *Dominus do, & minus,* non tamen illud idem significant, quod antea coniunctæ, significabant, vt faciunt partes orationis; vnde solutio partium orationis nec tollit, nec mutat significationem illarum; at solutio partium nominis etiam compositi, aut tollit, aut saltem mutat, vt est videre in illa voce *Respublica,* licet enim singulæ eius partes, *Res, & publica* candẽ retineãt significandi vim in integra dictione, & extra illam, vt diximus tract. præced. c. 3. num. 7. tamen combinatæ in vnam dictionem significant totam hominum communitatem, quam non significant singillatim sumptæ; dicitur *finita,* vt excludãtur nomina infinita, vt non homo, non leo, quæ nõ sunt simpliciter, & absolutè nomina, sed cum addito *infinita,* eo quod nihil determinatum, & certum significant, & potius quid non sit res, quam quid sit, explicat, cum tam dicantur de his, quæ sunt quam quæ non sunt, vnde licet ingredi possint propositionem, vt prædicatum, vel subiectum, vt lapis non est homo, non tamen propositionem scientificam; dicitur *recta,* vt excludantur casus obliqui, qui ratione sui non sunt partes propositionis, nisi casibus rectis adiungantur, vt hic liber est Petri, idest aliquid Petri, vnde solum, casus nominum sunt dicenda, non autẽ nomina. Ex quo patet, vt benè notant Tat. 1. Perhier. q. 2. & Complut. lib. 2. c. 1. Arist. in præsenti nomen definisse in toto rigore, inquãtum deseruire potest propositioni scientificæ, & ideò à ratione nominis excludit terminum complexum, infinitum, syncathegorematicũ, & obliquum, huiusmodi enim termini, sicut secũdũ quid tantum, & infusa significatione dicuntur termini, eodẽ modo nomina dici possunt: Nec aliud probant oppositum affirmantes, vt Hurtad. disp. 8. §. 12. & Arriaga disp. 13. sect. 3.

47 Sed Dices, nomen infinitum ex parte significati formalis significat quid certum, & determinatum, quia *non homo* v. g. significat negationem determinatam, scilicet, hominis, & non equi, ergo est propriè nomen hac enim de causa *cæcum* est verè nomen, quia certã negationem significat, nẽpè visus, & non auditus. Accedit, quod si ratione indeterminati significati excluditur nomen infinitũ à vera ratione nominis, tunc etiam nomina transcẽdentia forent excludenda, quia nihil determinatum significant, immò aliqua applicari possunt tã enti, quã nõ enti, vt intelligibile, imaginabile, &c.

Resp. negant aliqui assumptum, & aiunt nomen infinitum de formali significare cæteras res omnes indeterminatè præter illam, quam negat: Sed hoc non bene dicitur, quia ly *non homo* planè non est impositum ad significandum leonẽ, aut bouem, sed tantum negationem rei significatæ per nomen, cui adiungitur; concedi tamen potest illa connotare, veluti subiecta, quibus applicari potest, & hæc est verior opinio, quam tradunt Ruuius 1. de interp. c. 2. qu. 5. Amic. tract. 21. q. 2. dub. 6. ex nostris antiquioribus Tatar. Ioann. de mag. & alijs. Concedendum igitur est assumptum, & neganda consequentia, licet enim nomen infinitum de formali rem certã significet, adhuc tamẽ remanet indeterminatio ex parte modi significandi, quia significat ipsam negationem formę, non significando quid sit ipsa negatio, sed quid non sit forma negata, & in hac indeterminatione, quæ se tenet ex parte modi significandi, consistit præsertim infinitas nominis; ad probationem consequentiæ negatur paritas, ly enim *cæcum* significat negationem formæ, & simul explicat quid sit ipsa negatio, vnde & determinatum, & determinatè significat. Ad aliud patet per idem, quod infinitatio nominis non tam attendi debet ex indeterminatione, quæ se tenet ex parte rei significatæ, quam ex ea, quæ se tenet ex parte modi significandi, licet igitur nomina trãscendentia significent quid indeterminatum, & communissimum, quia tamen determinatè illud significant, explicant enim, quid sit conceptus ille communissimus, non autem quid non sit, ideò propriè dicenda sint nomina.

Quæres, an hæc nomina transcendentia infinitari possint? Negant Albert. & Auic. quos sequuntur Tolet. Amic. Poncius, & alij, quia non possunt accipere indeterminationem ex negetione addita, nam cum ratione transcendentiæ vagẽtur per omnia, negatio illis addita potius destruit indeterminationem, vnde si infinitetur ens absolutè sumptum solũ de non entibus dici poterit. At potius cum Tatar. 1. Perhier. q. 2. dub. 3. sentiẽdum est oppositum, quia cuilibet termino cathegorematico negatio infinitans addi potest, & re vera hæc prædicatio *Chymera est non ens,* est affirmatiua de prædicato infinito, & ita sentiunt Louanienses 1. de interp. vbi Suessanus, & Ruuius, Sotus lib. 2. summ. c. 1. & alij. Ad rationem oppositæ sent. dicendum ex nostro fundamento infinitationem nominis consistere in indeterminatione, non rei significatæ, sed modi significandi, quẽ bene retinent termini transcendentes infinitati, vt *non ens* significat negationem entis, non per modũ determinati, idest, quid sit negatio entis, sed modo indeterminato, scilicet, quid non sit ens; nec est necesse nomen infinitũ verificari de entibus, & non entibus, sed id solum conuenit termino particulari infinitato.

48 Verbum ex Arist. 10. c. 2. *est vox significatiua ad placitum, cum tempore, cuius nulla pars separata significat finita, & recta & est semper eorum, quæ de altero dicuntur, nota,* primæ duæ particulę, in quibus verbum conuenit cum nomine, patent ex dictis. Dicitur *cum tempore* ad differentiam nominis, quod nunquam importat exercitium actionis sub aliqua differentia temporis, vt verbum, & quando in propositionibus necessarijs, vt homo est animal, verbum dicitur absolui à tempore, non est sensus, quod significet sine vllo prorsus ordine ad tempus, quia hic modus significandi essentialis est verbo, sed dicitur absolui à tempore determinato, vt notat Arriag. cit. quia cum extrema naturalem habeant connexionem, exigunt vniri simpliciter, & absolutè, & non pro tempore aliquo determinato, & ideò tract. præced. c. 11. diximus verbũ non restringere extrema in huiusmodi propositionibus in ordine tantũ ad differentiam temporis, quam consignificat, sed propositiones ampliari debere ad omne tempus. Alia particula, *cuius nulla pars separata,* &c. explicari potest, vt in definitione nominis, dictũ est ex Arist. doctrina, vel cum Tatar. cit. & tract. 1. in Petr. Hisp. sensus est, quod ei in mente non correspondet conceptus complexus iuxta declarationem termini incõplexi, quã dedimus tract. præced. c. 3. & applicari potest definitioni nominis, quia nec ei correspondet conceptus complexus in mente. Sed iuxta hanc explicationem oritur difficultas de verbo quolibet adiectiuo, vt *amat, studet,* & de *est* secundo adiacente, vt cum dicimus *Petrus est,* nam hæc omnia verba subordinantur in mente conceptui complexo, nam *amat* resoluitur per *est amans,* & *est* secundum adiacens resoluitur per *est ens,* vnde hæc omnia verba erunt saltim implicitè, & virtualiter complexa. Ad hanc difficultatẽ Auctores variè respõdent, Ioann. de S. Th. lib. 1. summ. c. 6. negat ex hoc, quod verbũ adiectiuum, aut substantiuum de secundo adiacente æquiualet copulæ, & prædicato subordinari conceptui complexo,

seu duplici conceptui, nam quocunque modo in propositione disponatur, semper significat rem per modum motus, aut actionis, & passionis, quæ tempore mensurantur, hæc autem non sunt duo significata, nec duo conceptus, sed vnum significatum cum tali modo significandi, vnde eadem actio prorsus significatur in Petro, si dicas Petrus amat, & Petrus est amans. Casilius verò lib. 2. tract. 1. cap. 2. in fine ait non esse contra rationem verbi incomplexi, quod correspondeat ei in mente conceptus rei compositæ, nam hoc est commune etiam nominibus incomplexis, cœna enim, & alia nomina connotatiua important plura, nec propterea sunt nomina complexa; vt ergo verbum sit complexum pluribus debet constare vocibus. Tataret. cit. totum concedit argumentū, & ait in rigore logico nullum verbum adiectiuum, nec substantiuum de secundo adiacente esse verbum ob allatam rationem, sed tantum *est* de tertio adiacente, hanc teneas, vel primam.

49 Deinde additur *finita* ad excludenda verba infinita, vt non currit non studet, eadem ratione, qua exclusa sunt nomina infinita à ratione nominis. Sed aliqui hanc expositionem non recipiūt, vt Conimbric. Casil. Ioan. de S. Thom. cū Albert. & Boet. dicentes verbum intra propositionem infinitari non posse, eo quod negatio ante verbum non faciat propositionem affirmatiuam, sed negatiuam, quare v. g. *homo nō currit*, sensus est *homo non est currens*, & ita etiam videtur sentire Scot. 2. Perhier. q. 1. quare inquiit Verbum hic dici vox finita, quia infinitari non potest; Sed planè Arist. eadem ratione addidit *finita* in definitione verbi, qua ipsam posuit in definitione nominis, & frustrà adderetur hæc particula, si infinitari non potest, sicut *recta* si non posset obliquari. Quantum autem ad hoc dubium in se ait Tatar. c. t. 1. Perhier. q. 2. §. *Dubitatur primo*, quòd licet verbum *est* tertium adiacēs nō possit infinitari, quia tale est purum Syncathegorema, & negatio infinitans talibus conuenienter non additur, tamen verbū adiectiuū, (& idē dici potest de *est* secundo adiacente) secundū quod includit copulā, & suū participium, potest infinitari, & hoc secūdū conceptum sui participij, atq; ita dicēdo *non currit*, sensus eius non est iste, *non est currens*, sed iste *est non currens*, sic quod actus infinitandi feratur ad participium, & non ad copulam; & vt notauit Bannes, qui hanc sequitur sententiam, Arist. ipse vsus est verbo adiectiuo hoc modo infinitato, nam 1. Post c. 10. & 2. Cœli c. 4. hunc facit syllogismum *Stellæ non scintillantes sunt propè nos. planetæ nō scintillant. ergo planetæ sunt propè nos*, minor huius syllogismi debet esse affirmatiua de verbo infinitato, vt sēsus sit *planetæ sunt non scintillantes*, nam si minor esset negatiua, conclusio quoq; negatiua esse deberet ex regulis infra tradendis. Id verò quod respondent Casil. & Ioan. de S. Thoma *non scintillare* in minori sumi infinitanter, vt æquiualet participio *non scintillantes* non soluit, imò potius confirmat, quod diximus ex Tatar. verbum infinitari posse, secundum quod includit copulam, & participium, ita quod actus infinitandi feratur ad participium, non ad copulam, & in hoc sensu verbū infinitari posse cōcedit etiā Doct. loc. cit. in corpore quæsiti, dū ait, *si tamen intelligeretur negatio infinitans referri ad rē verbi, consequens esset dicere, quod verbū infinitum maneret infinitū in oratione* in eo igitur tantum sensu negauit verbū infinitari posse, si nempè actus infinitandi feratur ad copulam, & hanc sententiam sequuntur Amic. Ruuius, & alij.

Postea additur *recta* idest præsentis temporis indicatiui modi, ratio est, quia ibi Arist. loquitur de verbo, quod per se potest enunciare veritatem, independenter ab alio, vt notant Compl. hoc autem est solum præsens indicatiui modi, alia enim tempora dependenter ab illo enunciant veritatem. nam *Petrus cucurrit*, ideò est vera, quia aliquando fuit verum dicere de Præsenti *Petrus currit*, & sic de alijs. Tandē additur, *& est semper eorum*, &c. ad excludendum participiū, quod licet significet cum tempore, nunquam tamen esse potest nota, seu vnio extremorum, & copula propositionis. Porrò verba adiectiua, ac etiam *est* de 2. adiacente, licèt expressè extremorum nota non appareant, sed potius extrema videātur, scilicet, prædicata, tamē re vera, vt ait Tatar. includunt implicitè notā cū prædicato, vt patet si resoluantur *currit est currēs*. Possēt tamē adhuc participia excludi à ratione Verbi, vt notat Orbel. quia abstrahunt à temporis determinata differentia, & cuicunque possunt adaptari, vt Petrus est amans, fuit amans, &c.

Postremo pro recta totius definitionis intelligentia tum nominis, tum verbi obseruandum est ex Tatar. cit. nomen, & verbum posse sumi primò intentionaliter, & ita significāt ipsas voces nominis, & verbi, & secundò intētionaliter, quo sensu important quandam secundam intentionem illis vocibus attributam, & ita hic definiuntur, cum logicus principaliter consideret secundas intentiones, vnde quando dicitur, nomen, aut verbum est vox, est ibi prædicatio denominatiua, & fundamentalis, & sensus est, nomen, aut verbum est vnum intentionale, seu intentio secunda attributa voci significatiuæ ad placitum, & bene potest secunda intentio accidentaliter, & denominatiuè prædicari de primis, vt diximus disp. 3. q. 8. Hurtad. vt singularis videatur, quibusdam leuis momenti obiectionibus præfatas reijcit definitiones, & alias adducit merè grammaticales, ac etiam Arriaga disp. 2. Summul. sect. 1.

CAPVT II.

De Oratione quid sit, & quotuplex.

50 Definit Arist. vbi supra c. 4. orationem, quod *est vox significatiua ad placitum, cuius aliqua pars separata significat, vt dictio non vt affirmatio, vel negatio.* dicitur *vox significatiua ad placitum*, quo conuenit cum nomine, & verbo, cum hoc tamen discrimine, quod nomen, & verbum significant ad placitum ex impositione sui, at oratio ratione suarum partium, nunquam enim aliquis imposuit totam istam orationem *homo est animal* ad significandum, sed præcisè partes orationis sunt impositæ ad significandum ratione sui; dicitur autē vox in numero singulari ratione vnius formæ, quæ est vnitas ordinis, & complexionis, vt notat Versorius hic, dicitur *cuius aliqua pars separata*, &c. quia non est necesse, quod omnes eius partes sint significatiuæ, sed satis est vt aliqua earum sic se habeat, aliæ verò sint consignificatiuæ, vt sunt omnia syncathegoremata, & non potest melius explicari hæc particula, quam dicendò cum Tatar. quod oratio subordinatur conceptui complexo, ita quod intra ipsam orationem habeantur partes componentes ipsam, quæ distinctis, & separatis conceptibus correspondeant, qua de causa dictiones compositæ figuræ, vt signifer, respublica, circumscriptio, &c. non sunt orationes, quia non respondent duplici conceptui, sed vni; vnde non oportet, ait Tat. quod partes orationis in se sint plures dictiones, quia si A imponeretur ad significandum, quod *homo est animal*, esset oratio, sed sufficit, quod subordinetur conceptui complexo, cuius partes sunt significatiuæ, vt dictio, & hanc expositionem amplectitur Ioan. de S. Thoma lib. 2. cap. 1. Vltima particula *vt dictio*, &c. ponitur ad denotandum, quod partes orationis ad minus esse debēt significatiuæ, vt dictio, & non requiritur necessariò, quod sint affirmatio, & negatio, ita quod non intendit negare, quod interdum aliquæ partes orationis significent, vt affirmatio, & negatio; nam oratio composita, seu hypothetica habet partes, quæ constant ex affirmatione, & negatione, sed necessariū est, quod aliquæ eius partes sint dictiones, nam etiam ipsamet affirmatio, & negatio, ex quibus constat oratio composita, resoluuntur in partes significatiuas per modum simplicis termini, vt patet de ista *Petrus currit, & Paulus disputat*. & cōsultò id fecit Arist. quia cum hic intendat definire orationem in communi, debuit in definitione eius ponere id, quod omni orationi commune est, & hoc est habere partes, quæ sunt dictiones, nam habere partes, quæ se habeant vt affirmatio, vel negatio competit tantum rationi compositæ, seu hypotheticæ, non autem simplici, ita exponit Tatar. cit. qu. 3. §. *Secundò sciendum*.

51 Sed petes, cur in definitione orationis, non ponatur particula *cum tempore*? Resp. Tatar. quia hic definitur oratio in communi ad perfectam, & imperfectam, & datur aliqua oratio imperfecta, in qua nulla ponitur dictio, quæ significet cum tempore, vt ista, *homo albus*, & perfecta semper significat cum tempore. At multi hanc expositionem non recipiunt, arbitrantes orationem necessariò constare debere ex nomine, & verbo, vnde complexiones sine verbo, vt *homo albus*, & consimiles aiunt esse puros terminos complexos, qui non debent cum oratione confundi, ita Hurtad. disp. 3. summ. sect. 3. Fuentes 2. p. sum. qu. 1. diff. 2. art. 4. & videtur fuisse opinio Alberti, & Philoponi, quod probant. Tū quia si qualiscunque plurium vocum combinatio sufficeret sine verbo ad orationem constituendam, tunc *Cœlum, Terra, lapis* esset oratio. Tum deinde quia terminus complexus habet quidem partes significantes, & pluribus subordinatur conceptibus, sed per modum partis alterius componentis, non per modum totius compositi, quod est proprium ora-

orationis. Tum quia nomen, & verbum sunt partes orationis principales, & necessariæ apud logicum. Tum demum quia oratio, & terminus sunt genera non subordinata, quia si oratio cōtinetur sub termino, tunc terminus de omni oratione prædicaretur, & consequenter etiam de propositione, si terminus sub oratione, iam omnis terminus oratio foret, ergo *homo albus*, & similes complexiones nequeunt contineri sub genere termini, & orationis simul, ex eo enim quod plāta, & animal sunt genera non subordinata, repugnat aliquid simul contineri sub vtroque.

Falsum tamen est orationem, vt sic, necessariò ex nomine, & verbo constare debere, nam Arist. 1. Topic. cap. 4. sub oratione comprehendit definitionem copula carentem, vt animal rationale; & quidem si verbum ad orationis constitutionē necessariò requireretur, fanè illius definitio ab Arist. allata esset manca, & deficeret particula *cum tempore*: Nec rationes in oppositum vrgent. Ad primam non qualiscunq. combinatio terminorum sufficit ad orationem, sed debent esse inuicem connexi aliquo nexu saltem grammaticali, qui non reperitur inter illa *Cœlum, Terra, Lapis*, benè tamen inter illa *homo albus*. Ad secundam ex hoc, quod *homo albus* ordinari possit per modum partis ad constituendam orationem perfectam verbo constantem, non extrahitur à ratione orationis, quia etiam ipsa oratio perfecta simplex ordinari potest, vt pars ad constitutionem orationis compositæ. Ad tertiam nomen, & verbum dicuntur partes principales orationis perfectæ, & propositionis. Ad quartam Complut. lib. 2. cap. 2. qui nostram sequuntur sententiam cum Conimb. 1. Perhier. c. 4. Tolet. Ruuio, Amic. Masio, & alijs multa dicūt concedentes terminū non esse genus respectu orationis, neq; è contra: at nos breuiter negamus assumptum, oratio namq; continetur sub termino, nec inconueniens reputamus propositionem ipsam posse dici terminum, vt probat Casil. contra Hurtad. lib. 1. tract. 1. c. 1. vnde terminus genericè sumptus diuiditur in complexum, & incomplexum.

52 Diuiditur oratio prima sui diuisione in perfectam, & imperfectam, illa est, quæ integram sententiam declarat, itaut animus audientis quiescat, nec quicquam aliud expectet, vt Deus est summum bonum; ista est, que integram sententiam non declarat, sed relinquit animum suspensum, vt si Deum timueris, & vtraq; subdiuiditur; imperfecta namque altera est cum verbo, vt in exemplo allato, altera sine verbo, vt homo albus, animal rationale, & est idem ac terminus complexus; perfecta etiam est duplex, scilicet, non enunciatiua, & enunciatiua, illa est, quæ licet sententiam explicet, & quietet, non tamen dicit verum, vel falsum, & hæc fit, vel modo optatiuo, vt *vtinam homines saperent*, vel imperatiuo, vt *disce puer virtutem*, vel vocatiuo, vt *parcite Dardanidæ*, vel interrogatiuo, vt *quo vadis?* Enunciatiua verò est, quæ verum, vel falsum dicit, vt *homo est animal*, & ideò fit in modo indicatiuo: hinc infert Petrus Hisp. quod sola oratio indicatiua dicitur enunciatio, aut propositio, eo quia aliæ nō significant verum, vel falsum, nisi reducantur ad indicatiuā; notat autem idem Tatar. id intelligendum esse de cathegorica, quia multæ sunt hypotheticæ determinatè veræ, quæ non sunt indicatiui modi, vt si Asinus volaret, Asinus haberet alas; cum quo item est obseruandum pro intelligentia definitionum orationis, propositionis, syllogismi, & similium complexorum, quod hæc non definiuntur in Logica pro prima intentione, quia sic sunt quædam complexa, complexum verò non definitur, sed pro secunda intentione attributa orationi, vel propositioni vocali, quo sensu sunt quid incomplexum, & est ibi prædicatio denominatiua, sicut in definitione nominis, & verbi.

CAPVT III.

Quid sit Propositio, seu Enunciatio, & quotuplex.

53 EX communi vsu Logicorum supponimus Enunciationem, & Propositionem pro eodem accipi, & tantum penes diuersum respectum differre propositionem ab enunciatione, nam si sola ponatur, dicitur enunciatio, quasi simpliciter veritatem, vel falsitatem enunciet; at si ponatur in argumentatione, dicitur propositio, quasi pro alio ponatur, scilicet, pro inferenda conclusione, atque ita propositio addit supra enunciationem, quod proponatur ad inferendum aliquid in argumentatione, hoc quantum ad quid nominis sufficiat.

Quo autem ad quid rei, Arist. Propositionis duplicem tradidit definitionem, nam 1. Priorum c. 1. eam definiuit per affirmationem, & negationē, dicens, quod est *oratio aliquid affirmans, vel negans*, & 1. Perhier. c. 4. eam definit per veritatem, & falsitatem, dicens, quod est *oratio verum, vel falsum significans*, quam Petrus Hisp. amplexus est; hinc orta est dubitatio, quænam istarum definitionum quidditatiua sit, & melius rem explicet, & quidem Alexander, Ammonius, & Niphus, quos sequuntur Recentiores ferè omnes fatentur secundam definitionē non esse per essentialia datam, quia veritas, & falsitas sunt accidentia propositionis, & potest vna, & eadem propositio transire de vera in falsam, præsertim in materia contingenti, nam hæc propositio *Sortes sedet*, vera est sedente Sorte, & falsa non sedente, idque docet Scotus ex professo 4. d. 8. q. 2. V. vbi proinde concludit conceptū quidditatiuum propositionis præcedere natura veritatem, & falsitatem. Idcircò communiter prima definitio acceptatur, vt quidditatiua, & magis per essentialia data, ita Complut. lib. 2. c. 3. Blanc. lib. 6. c. 1. Fuent. q. 4. diff. 2. art. 1. Hurtad. & alij, tum quia affirmatio, & negatio sunt essentiales differētiæ propositionis, vnde impossibile est eandem propositionē de affirmatiua fieri negatiuam, vel è contra; tū quia esse orationem assertiuam, in quo tota consistit enunciationis ratio, formaliter ei conuenit, vel quatenus vnum de alio affirmat, vel negat: tum quia propositio vera, vel falsa dicitur, quia affirmatiua, vel negatiua est, non è contra, non enim affirmatur, vel negatur, quia verum, aut falsum dicitur, sed ex eo verum dicitur aut falsum, quia affirmatur, quod non est, & negatur, quod est, vel è contra, tum demum, quia asserere affirmando, vel negando est de essentia enunciationis, & ita illi conueniens, vt talis affirmatiò, vel negatio in alia oratione nequeat reperiri, vnde quamuis aliqua oratio non enunciatiua videatur affirmationem, vel negationem continere, vt *vtinam studeres*, re tamen vera affirmatio huiusmodi, vel negatio non est assertiua, qualis est illa, quæ in propositione reperitur. Videatur Doctor cit. sub X, vbi eleganter docet, quomodo assertio ex vi copulationis præcedat in propositione assertionē prouenientē ex assensu, vel dissensu iudicij, atq; ideò quod in ea priori cōsistat propositionis essentia; id patet manifestè in addiscente, ait Doctor, prius .n. aliqua cōclusio nō demonstrata concipitur à discipulo per modū assertionis, secundò demonstratione ad ipsā applicata cōcipitur, vt vera.

Hæc tamen propositionis definitio non placet Ouiued. & Poncio, quia non explicatur per eam ratio propositionis, vt sic, vt abstrahit à suis speciebus, quotiescunque autem describitur benè aliquod commune, debet definitio ipsius abstrahere à rationibus particularibus. Conf. quia definitio superioris conuenit inferiori saltim secundariò, & poni potest in definitione cuiuscunque inferioris, sed definitio prædicta non rectè ponitur in definitione propositionis affirmatiuæ, aut negatiuæ, non enim propositio affirmatiua est, in qua aliquid de alio affirmatur, vel negatur. Conf. rursus, quia si quis vellet definire animam, vt sic, dicendo quod esset forma, quæ esset principium vel vegetandi, vel sentiendi, vel discurrendi, malè definiret illam, sed prorsus eadem est ratio de hac descriptione, ac de iam præmissa, ergo &c. ita discurrit Poncius in Logica parua c. 10. Tandem arguit Ouiued. controuers. 3. Summul. punct. 2. n. 6. ideò quærendam esse aptiorem definitionem propositionis, quia allata ex Arist. explicat naturam propositionis per disiūctionē, quæ inquantum fieri potest, in definitione vitanda est, quia duplicē reddit definitionem, quarum vna parti cuidam definiti, seù quibusdam inferioribus rationis communis, quæ definitur, & altera alteri parti, seù alijs inferioribus conuenit; vnde tandē ipse definit propositionem, quod sit oratio, ex vi cuius vnum de alio enunciatur seu oratio, in qua vnum de alio dicitur; sic enim data definitio conuenit propositioni, vt sic in communi, ac etiam inferioribus, quia enunciari vnum de alio abstrahit ab affirmatione, & negatione, & per vtramq; fieri potest. Poncius verò describit propositionem vocalem, vt sic, esse orationem, qua significatur iudicium intellectus de aliqua re; & propositionem mentalem formalem esse iudicium intellectus de aliqua re; & propositionem obiectiua in esse totum obiectum complexum, circa quod fertur iudiciū; quia verò intellectus habet duplex iudiciū de rebus, vnū quo affirmat aliquid de aliquo, quod est iudicium affirmatiuum, & aliud quo negat, quod est iudicium negatiuū, hinc propositio vocalis, vt sic, optimè diuiditur, tanquam genus in species in propositionem affirmatiuam, & negatiuam.

Sed quicquid sit de definitionibus propositionis ab his Auctoribus allatis, immeritò quidē refutatur ab ipsis definitio

ab Arist. data per affirmationem, & negationem iam explicata, neque enim nouum est apud Philosophos, vt notat Ferrar. lib. 2. de Anim. qu. 3. duplex genus definitionis assignari posse alicuius communioris, vnum est per pure essentialia, vt dicendo homo est animal rationale, animal est substantia animata sensitiua; alterum est, quãdo aliquod commune definitur per actus suorum inferiorum cõnumerando illos sufficienter, vt si definiretur animal per proprios omnium animalium actus; nec hoc inconuenit, nam licet proprius vnius speciei actus attribui nequeat alteri speciei, tamen actus inferiorum dicuntur competere superiori, & cõmuni vt quia homo ridet, dicimus animal ridere, nõ tamen dicimus ridere bouem, vel equum; inter quæ duo definitionum genera hoc præsertim discriminis intercedit, quod definitio primi generis competit secundum omnes partes suis inferioribus contentis sub definito, at loquendo de altera non est necesse, vt secundum omnes partes sui competat cuilibet contento, sed tantum in sensu distributiuo, & accõmodo; & quidem iuxtà communem Interpretum omnium expositionem hoc secundo definitionis genere descripsit Arist. principia rerum naturalium 1. Phys. 42. cum dixit esse illa, quæ non fiunt ex alijs, nec ex alterutris, sed ex his omnia, & animam in communi 2. de Anim. 24. cum ait esse principium primùm, quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus: & tali genere definitionis dicunt explicari solere superiora non quidem, vt abstrahunt ab inferioribus, sed potius vt illa respiciunt; Ex qua doctrina facilè soluuntur argumenta aduersa, quorũ robur totum in hoc consistit, quod definitio data ab Arist. non sit bona, quia ex integro, & secundum omnes sui partes non conuenit suis speciebus nimirum propositioni affirmatiuæ, & negatiuæ. Deinde aduertendum est Aristot. non constituisse principales propositionis species affirmatiuam, & negatiuam, sed cathegoricam, & hypotheticam, quia vt mox dicemus, hæc diuisio directè pertinet ad substantiam propositionis, interroganti namque de substantia propositionis, quænam sit, respondemus esse cathegoricam, vel hypotheticam: diuisio autem propositionis in affirmatiuam, & negatiuam potius ex parte qualitatis attẽditur: iuxtà quam doctrinam adhuc falsum est Arist. non ita descripsisse propositionem, vt eius definitio speciebus ipsius substantialibus competere possit, siquidem tam propositioni cathegoricæ, quam hypotheticæ conuenit suo modo affirmare aliquid de aliquo, vel negare: vnde ex vno, vel altero fundamento rationibus Poncij, & Ouied. contra Arist. definitionem adductis facilè satisfieri potest: Non ob id tamen negare intendimus propositiones affirmatiuam, & negatiuam esse species propositionis essentialiter abinuicem distinctas, quia, vt dictum est, affirmatio, & negatio sunt differentiæ essentiales propositionis, neque pertinere dicuntur ad qualitatem propositionis, nisi in eo sensu, quo ipsa rei differẽtia essentialis dici solet eius qualitas, vt dicemus cap. seq. Vel tandem dici potest cum Tatar. Orbel. & alijs, quod per illud disiunctum *affirmans*, vel, *negans*, circumloquimur differentiam essentialem nobis ignotam, & cum propositione, vt sic, conuertibilem.

54 Sed quamuis verum sit propositionem melius, & profundius per affirmationem, & negationem definiri; tamen vt aiunt Conimb. multò accomodatius definitur per verum, & falsum: & ratio redditur à Tat. tr. 1. Perhier. q. 3. §. *tertio sciẽdum*, quia hic principaliter consideratur de enunciationibus vocalibus, vt sunt signa cõceptuum verorum, vel falsorum: ponitur autem verum, vel falsum disiunctim (ait Tat.) ad circumloquendum nobis differentiam enunciationis, vnde illud disiunctum *verum vel falsum*, est passio disiuncta propositionis, vt par, & impar numeri, & conuertitur cum ea, quia omnis enunciatio est vera, vel falsa, & omne verum, vel falsum est enunciatio; Dum autem dicimus in enunciatione vocali veritatem, & falsitatem reperiri, id non debet intelligi tanquam in proprio subiecto, & fundamento, sic enim solum residet in propositione mentali, vt notat Tat. cit. q. 1. §. *Dubitatur secundo*, vndè veritas formalis propriè dicta est conformitas propositionis mentalis, seu iudicij ad eius significatum, quando nimirum ita est in re, vt per propositionem mentalem significatur, & falsitas est difformitas opposita; debet igitur intelligi veritatem, & falsitatem reperiri in propositione vocali, velut in signo expressiuo iudicij mentalis, eo modo, quo dicitur sanitatem contineri in vrina, quatenus est signum sanitatis animalis; Significare autẽ verum, vel falsum, quod propriè vocali propositioni conuenit, est significare rem esse, qualiter res se habet, vel aliter, quam se habeat, & hoc nõ est solũ significare aliqualiter, sicut syncathegorema, nec solùm aliquid simplex, vt cathegorema, sed aliquod compositum, seu aliquid, quod est applicatio vnius ad alterum per copulam, quem significandi modũ appellat Tatar. tract. 1. totalem, & propositionalem, vt eum distinguat à modo significandi partiali, & simplici, qui terminis conuenit. Itaq; melius explicari non potest enunciatio, vt est communis cathegoricæ, & hypotheticæ, quæ sunt principales eius species, vt postea dicemus, quam dicendo, quod significat obiectum complexum, super quod potest cadere iudicium, in quo veritas, & falsitas est, vbi per obiectum cõplexum non solum intelligendum est coniũctum per copulã verbalem, quæ vnit subiectum, & prædicatum, sed etiam per copulam hypotheticã, quæ vnit propositiones cathegoricas, nam super vtrumque complexum potest cadere iudicium verum, vel falsum; oratio autem super quam tale iudicium cadere nequit, non est enunciatio.

Ex dictis sequitur propositionem vocalem, & scriptam non dici veram, vel falsam denominatione intrinseca, sic quod veritas, & falsitas sint in ipsa, sed solum denominatione extrinseca, quatenus subordinatur propositioni mentali veræ, vel falsæ. Et si quis dicat, propositio vocalis nunquam subordinatur mentali, quia vel esset, quando subiectum profertur, vel prædicatum, vel copula, sed nullum istorum est dicendum, quia quando subiectum profertur, intellectus nõ format adhuc mentalem, sed solum in vltimo instanti suæ prolationis, & tunc non est amplius vocalis propositio. Respondet Tat. cit. ex longa disputatione, quam de hoc habet Doctor 4. d. 8 q. 2. §. *Aliter ergo*, quod nulla propositio vocalis de rigore sermonis est vera, vel falsa, sed solum de communi vsu logicorum accipientium ipsam, ac si omnes partes eius essent simul, eo modo quo Mathematici absolutè dicunt Sphæram tangere planum, & si solum in puncto tangat; ita igitur de rigore sermonis nulla propositio vocalis subordinatur mentali; sed solum de communi vsu, & institutione logicorum vtentium ea, ac si omnes partes eius essent simul.

55 Diuiditur autem Enunciatio, tãquam in species principales, in simplicem, seu cathegoricam, & in compositam, siue hypotheticam; cathegorica est, quæ constat subiecto, prædicato, & copula, tanquam partibus præcipuis, vt homo est animal; hypothetica est, quę constat ex pluribus enunciationibus simplicibus coniunctione aliqua copulatis, vt si dies est, lux est; Petrus dormit, & Paulus legit; Et quamuis Complut. cit. Ruuius q. 6. Masius 2. Periher. c. 1. qu. 5. & alij dicant hanc diuisionem non esse generis in species, sed tantum analogi in sua analogata; probabilius tamen est esse generis in species; tum quia hæc diuisio directè pertinet ad substantiam propositionis, interroganti enim de substantia propositionis, quænam sit, respondemus, quod est cathegorica, vel hypothetica; tum quia vt notauit Delphinus hic, hęc diuisio pænes partes attenditur, ex quibus componuntur, & conficiuntur propositiones, quæ omninò ad illarum substãtiam pertinet; tum deinde quia hypothetica propositio, vt talis est oratio perfecta, quæ non continetur sub specie optatiuæ, vel interrogatiuæ, aut aliarum, ergo enunciatiuæ; tum demum sicut terminus complexus, & incomplexus vniuocè conueniunt, licet vnus significet rem compositam, alius simplicem, ita cathegorica, & hypothetica cõueniunt vniuocè in significãdo veritatẽ, licet vna sit composita, & alia simplex, fatemur tamen cum tali vniuocatione esse analogiam admixtam, in quantum hypothetica constituitur ex cathegorica, & per prius inuenitur veritas in cathegorica, quàm in hypothetica; sequitur Ioan. de S. Thoma cit. q. 5. art. 3. Sotus 2. lib. Summul. c. 6. cum multis alijs.

At obijciunt Complut. non esse vniuocam generis in species; tum quia id repugnat Arist. loc. cit. vbi propositionem cathegoricam simpliciter vnam appellat, hypotheticam verò vnam tantum coniunctione, & secundum quid; Tum 2. quia hypothetica non est enunciatia, non enim vnam propositionem de alia prædicat, sed tantum eas adinuicem connectit; quod est vmbra quædam, & similitudo propriæ enunciationis. Tum 3. quia hypothetica non continet diuersam veritatem, vel falsitatem à cathegoricis, ex quibus constat; Tum demum, quia hypothetica constat ex cathegorica, ergo non est species ab ea condistincta, quia vna species non componit aliam, à qua condistinguitur, vnde potius distinguitur vt includens, & inclusum.

Respondetur ad primum, quod sicut in entibus ens simplex est magis vnum ente composito ex per se actu, & potentia, sed adhuc compositum est absolutè ens vnum vnitate com-

compositionis,ita in propositionibus, licet simplex sit magis vna,quàm cōposita, tamen adhuc composita est vna vnitate compositionis factæ per copulam hypotheticam, quantum sufficit,vt absolutè vna dicatur,& tantum secundum quid per comparationem ad aliam. Ad secundam de ratione propositionis,vt sic,est esse enunciatiuum,idest alicuius complexi assertiuam, potest autem aliquid asseri non tantum per prædicationem vnius de alio, sed etiam per copulationem plurium propositionum,quæ diuersum iudicium postulat, & diuersam veritatem ab illis, vnde qui dicit si Petrus studeret,euaderet doctus,vtique aliquid asserit. Ad tertiam negatur assumptum, quia hypothetica habet propriam veritatem, & falsitatem à cathegorica distinctam, quia non fertur iudicium solum de cathegoricis, ex quibus constat, sed etiam de ipsa coniunctione hypothetica quantum ad ita esse,vel non esse,vt patet in ista, si homo esset asinus, esset rudibilis, nam de singulis cathegoricis fertur iudicium falsum, de tota autem hypothetica verum, quod magis infra patebit. Ad quartam,si valeret,neque binarius esset species à ternario distincta,neque terminus incomplexus à complexo,neque homo à corpore,& partibus, ex quibus constat: quapropter potest vna entitas simplex alteram componere speciē distinctam, in qua habebit vtique rationem materiæ, & partis licet in se considerata sit quoddam totum,& speciem vnam constituat.

CAPVT IV.

Quid sit Propositio Cathegorica, & quotuplex.

56 Iam dictum est propositionem cathegoricam esse illam,*quæ habet subiectum prædicatum, & copulam verbalem vt partes principales sui* quod additur propter alia syncathegorematica interdum concurrentia ad propositionis constitutionem: quæ definitio ita à Tatar.exponitur tr. 1.sum.*cathegorica est illa,qua explicitè,vel implicitè,formaliter,vel æquiualenter habet subiectum prædicatum, & copulam, tanquam principales partes sui* dicitur *cathegorica*, idest prædicatiua, quia prædicatum enunciat de subiecto, & ab aliis dicitur simplex;quia solum ex verbo, & nomine componitur,dicitur *explicitè,vel implicitè*, propter propositiones de verbis adiectiuis, vt Deus creat, vel de *est* secundò adiacente,vt Deus est, in quibus implicitè solùm copula continetur, vt patet eas resoluendo, Deus est creans, Deus est ens, capiendo ens participaliter; ponitur *formaliter, vel æquiualenter*, quia etiamsi A imponeretur ad significandum tantum,quantum *animal currit*,tunc A esset propositio, quia subordinaretur conceptui complexo, cum verò propositio continet formaliter, & explicitè subiectum, copulam, & prædicatum dicitur de *est* tertio adiacente, quia nimirū illa tria explicitè continet, siuè prædicatum post copulam ponatur, siuè ante, vt in propositionibus de modo loquendi inconsueto, vt homo animal est. Interdum autem contingere solet, quod subiectum sit vnica tantum dictio, vt in exemplo allato, quandoque vna oratio, vt homo sapiens est bonus aliquando etiam vnica propositio, vt homo, qui est sapiens,fugit peccatum,& adhuc istæ sunt propositiones cathegoricæ,sicut etiam cum dicimus *homo est animal, est propositio*:nā in his,& similibus integra propositio habet rationē subiecti,& copula propositionis illius,quæ gerit vicem subiecti, dicitur copula minus principalis,quia ex illa veritas, vel falsitas propositionis non attenditur,sed ex secunda,quę idcirco copula principalis appellatur.

57 Solent autem in propositione cathegorica quatuor considerari, quæ etiam suo modo in hypothetica inueniuntur,vt postea videbimus:forma,materia,quantitas,& qualitas, metaphora translata ex physicis corporibus. Forma propositionis est copula,quæ efficit vnionem prædicati cum subiecto secundum affirmationem, vel negationem,quæ interdum in vnica propositione potest esse duplex, vna principalis,& alia minus principalis, vt nuper dicebamus. Materia sunt obiecta,in quibus,vel de quibus formatur propositio, & cognoscitur per habitudinem, vel connexionem prædicati cum subiecto;nam si sunt necessariò connexa, vt homo est animal,propositio est in materia necessaria:si sunt connexa contingenter, vt homo est albus, est in materia contingenti: si demum neutro modo connecti possunt, vt homo est lapis, est in materia impossibili, seu remota: de qua triplici propositionum materia dantur hæ regulæ,quod in materia necessaria affirmatiua semper est vera, negatiua falsa,vt omnis homo est animal,nullus homo est animal: in remota è contra, negatiua semper vera, affirmatiua falsa, vt homo est lapis, nullus homo est lapis; in contingenti verò potest vtraque esse vera, & vtraque falsa, vt omnis homo studet,nullus homo studet,aliquis homo studet,aliquis homo non studet.

Quantitas est, quæ explicat extensionem, vel restrictionem propositionis,idest quod sit vel vniuersalis,cuius nempè subiectum est terminus communis signo vniuersali determinatus,vt omnis homo est animal, nullus homo est lapis; vel particularis; cuius scilicet subiectum est terminus communis signo particulari determinatus, vt quidam homo currit, aliquis homo non currit; vel est indefinita, quæ habet pro subiecto terminum communem nullo signo notatum,& ideò dicitur indefinita,vt homo est animal, homo est albus, quæ proinde si fiat in materia necessaria, vel remota æquiualet vniuersali,nam homo est animal, idem valet, quod omnis homo est animal, & homo non est lapis idem valet, quod nullus homo est lapis; si verò in materia contingenti,æquiualet particulari,vt homo currit,idem valet,quod aliquis homo currit;vel demum est singularis, cū scilicet subiectum est terminus singularis, vt Petrus legit; vel communis signo demonstratiuo notatus, vt hic homo currit, Ex quo patet quantitatem propositionis attendi solū ex parte subiecti, quomodocunque prædicatum se habeat, vnde ista adhuc est singularis, Petrus est homo.

Qualitas propositionis est affirmatio,& negatio, veritas, & falsitas,sed quia illæ videntur esse essentiales differentiæ, ideò dicuntur qualitas intrinseca:veritas autē, & falsitas est qualitas extrinseca,& dicuntur qualitas propositionis, quia interroganti qualis est propositio, respondere solemus esse veram,vel falsam, affirmatiuam, vel negatiuam; affirmans est, in qua prædicatum affirmatur de subiecto, & negans in qua negatur, vnde ad enunciationem negatiuam necessariò exigitur, vt negatio cadat supra copulam principalem, seu verbum præcipuum, & ideò si negatio sit coniuncta cum nomine scilicet,cum subiecto, vel prædicato,propositio negatiua non erit,sed affirmatiua de termino, vel terminis infinitis,quales sunt istæ,Petrus est non lapis,non lapis est homo, non lapis est non homo, neque si negatio coniuncta sit cum copula minus principali reddit propositionem negantem,qualis est hæc,qui non studet,est iners, debet ergo esse coniuncta cum verbo præcipuo dicendo,qui studet, non est iners. Quid verò sit propositionem esse veram, vel falsam patet ex cap.præced.

Quæres,an præfatæ diuisiones propositionis in veram, & falsam,affirmatiuam,& negatiuam, vniuersalem, & particularem sint essētiales,ac generis in species, vel potius subiecti in accidentia. Resp. breuiter decisionem quæsiti quoad primam diuisionem in veram,& falsam pendere ex dicendis infrà disp. 10.q.2.art.2.an veritas,& falsitas sint essentiales, vel potius accidentales propositioni;adeoquod de vera possit mutari in falsam,& è contra,si enim res ita se habeat,planum est hanc diuisionem non esse essentialem, neque generis in species, sed potius subiecti in accidentia; contrariū verò asserendum est,si res non ita se habeat, de quo loc.cit. Quoad aliam diuisionem propositionis in affirmatiuam, & negatiuam non desunt existimantes esse accidentalem,quorum præcipuum fundamentum est, quia est diuisio penes qualitatem propositionis, qualitas autem supponit essentiam, & substantiam rei; Nihilominus dicendum est hanc esse diuisionem essentialem,ac generis in species,quia vt supradictum est, affirmatio, & negatio sunt essentiales differentiæ propositionis, nam propositio affirmatiua respicit essentialiter identitatem, & connexionem predicati cum subiecto, negatiua verò respicit essentialiter negationem prædicati cum subiecto; ex quo fit impossibile esse vt negatiua transeat in affirmatiuam, vel è contra, quia forma essentialiter constitutiua propositionis affirmatiuæ est connexio,coniunctio, & vnio inter extrema;forma verò negatiuæ est separatio, disiunctio, & diuisio extremorum: ergo omninò compertum est hanc diuisionem esse essentialem: neque oppositum fundamentum vrget,quia vt notat Orbellus, intantum hæc diuisio dicitur fieri penes qualitatem, quia sicut qualitas consequitur formam, ita affirmatio, & negatio principaliter respiciunt copulam, quæ habet rationem formæ in propositione: vel quia affirmatio,& negatio sunt differentiæ essentiales propositionis, quæ habent modum qualitatis. Dices benè transire propositionem negatiuam in affirmatiuam, vt cum dicitur lapis non est animal,

lapis est non animal, hæc enim est affirmatiua de prædicato infinito, & illa negatiua, & tamen sunt essentialiter eadem propositio. Negatur quod sint eadem propositio, quia in prima negatur animal de lapide, & in secunda affirmatur de lapide negatio animalis, ac etiam quicquid non est animal. Dices saltim esse non posse diuisionem generis in species, vel vniuoci in vniuocata, quia affirmatio, & negatio explicantur per esse, & non esse, affirmatur namque dicendo, quod aliquid est, & negatur dicendo, quod non est, sed ad esse, & non esse nequit dari aliquod commune vniuocum, ergo &c. Resp. negando assumptum, quia tam benè participat essentialem rationem enunciationis, eiusque passiones negatiua propositio, ac affirmatiua: tam enim benè potest significare verum, vel falsum vna perinde, ac altera, nec minus propriè terminare potest assensum, vel dissensum affirmatiua, quam negatiua: ad probationem assumpti dicendum, quod licet inter esse, & non esse nullum detur medium, nec aliquid commune ab eis abstrahi possit, adhuc tamen inter significare esse, & non esse aliqua duo inuicem vnita, & connexa potest dari aliquod commune abstrahens ab vtroque significatio nimirum propositionalis, & complexa, quæ conuenit propositioni, vt sic, & vtraque significatio tam, scilicet affirmationis, quam negationis est positiua, & se habent vt duæ species significationis, vt sic, quia licet obiectum significationis negatiuæ sit aliquod negatiuum, actus tamen mentis est positiuus, & realis.

Quo tandem ad aliam diuisionem propositionis in vniuersalem, particularem, &c. ferè conueniunt omnes non esse essentialem, sed accidentalem, & ratio est, quia non sumitur penes id, quod est essentiale in propositione puta penes significationem complexam, & extremorum copulationem, in quo consistit vis enunciatiua, sed penes extensionem subiecti ad ea, quibus prædicatum conuenire potest, vnde supponit enunciationem iam essentialiter constitutam per copulationem extremorum, quæ postea extenditur ad plura, vel pauciora iuxta quantitatem signi appositi termino communi. Dices posse duas propositiones specie inter se differre ratione solius quantitatis, vt istæ; omnis homo est albus, aliquis homo est albus, nam prima est falsa, & secunda est vera solùm ratione quantitatis. Negatur assumptum cum probatione, quia licet vniuersalis plura obiecta respiciat, quam particularis, tamen illa plura non sunt specie diuersa ab obiecto, quod respicit singularis, neque enim *omnis homo* quod est subiectum illius vniuersalis, specie distinguitur ab aliquo homine, qui subiectum statuitur in particulari; neque ex hoc quod vna sit vera, altera falsa præcisè ratione quantitatis, benè deducitur illas propositiones specie distingui, quia vt diximus, veritas, & falsitas non sunt essentiales differentiæ propositionis.

58 Diuiditur autem cathegorica propositio ratione prædicationis in directam, seu naturalem, & indirectam, seu innaturalem: directa est, in qua prædicatur id, quod prædicari debet, debet autem prædicari superius de inferiori, vt quantitas est accidens, distinctum de confuso, vt homo est animal rationale, accidens de subiecto, vt ferrum est durum: propositio, quæ hunc ordinem seruat, dicitur directa, seu naturalis; quæ autem ordine inuerso affirmat, dicitur innaturalis, seu indirecta, vt accidens est quantitas, animal rationale est homo, durum est ferrum. Ratione verò modi, quo exprimitur prædicatum conuenire subiecto, diuiditur in absolutam, seu de inesse, & in modalem; propositio absoluta, seu de inesse est, in qua absolutè prædicatum subiecto tribuitur nullo addito modo, quo ei conueniat, vt homo est animal. Modalis est, quæ non tantum subiecto tribuit predicatum, sed etiam modum exprimit, quo ei conuenit, vt necesse est hominem esse animal: & quia hæc diuisio satis est celebris apud Summulist. ideò relicta priori hanc prosequamur; an autem hæc diuisio sit generis in species, Tatar. lib. 2. Perhier. q. 2. §. *secundo sciendum* affirmat, quia propositiones modales, & de inesse magis differunt, quam affirmatio, & negatio, sed hæc specie differunt, ergo, &c. At assumptum est falsum, quis enim non videt plus differre istas homo est animal, homo non est animal, quam istas homo est animal, quæ est de inesse, & homo necessario est animal, quæ est modalis? potius ergo dicendum est modalem, & de inesse non differre, nisi accidentaliter, quatenus in vna prædicatum tribuitur absolutè subiecto, & in alia specificatur modus, quo ei conuenit.

CAPVT V.

Quid sit Propositio modalis, & quotuplex.

59 CVm modalis sit membrum cathegoricæ, eam quoque præmittimus hypotheticæ, dicitur autem modalis, quia constat ex modo determinante ipsam; modus enim definitur, quod sit *adiacens rei determinatio, & modificatio*; aliqui modi determinant tàtùm extrema propositionis, subiectum, scilicet vel prædicatum, de quibus egimus tract. præced. cap. 2. vt si dicamus Homo iustus est sapiens, Petrus currit velociter, ly *iustus* in prima modificat, seu restringit subiectum, ly *velociter* in secunda modificat prædicatum, & hi modi non faciunt propositionem modalem, aliqui verò nati sunt determinare totam compositionem, seu vnionem prædicati cum subiecto, vt necesse est hominem esse animal, aut homo necessario est animal, & hi constituunt propositionem modalem: vnde propositio modalis definitur, quod sit illa, *quæ constat modo determinante ipsam*, vt excludatur modus determinans extrema tàntum; modi verò determinantes totam propositionem sex enumerari solebant, vt apud Petrum Hisp. videre est possibile, impossibile, necessarium, contingens, verum, falsum, sed quia duo vltimi supra propositiones de inesse nihil addunt idem, enim est dicere hominem esse animal est verum, ac dicere, quod homo est animal; ideò quatuor primi tantùm retenti sunt, vt potè qui propriè extrahunt propositionem à ratione propositionis de inesse, & modalem constituunt: ita tamen retenti sunt, vt quamuis *possibile* sit quid commune necessario, & contingenti, & ab vtroque distinctum, tam enim necessarium, quàm contingens non repugnat esse, quæ est definitio possibilis, vt sic, sed contingēs vlterius addit posse non esse, & necessarium è contra non posse non esse; nihilominus in præsenti possibile sumitur, vt coincidit cum contingenti, quod scilicet potest esse, & non esse: vnde licet quo ad vocem sint quatuor modi, tamen secundùm rem sunt tres tantùm, & correspondent triplici materiæ propositionum iam explicatæ cap. præced. naturali, remotæ, & contingenti; hoc tamen aduertendum est, quod modalis in quacunque materia formetur, aut est necessaria, aut impossibilis, nulla contingens, nam in materia contingenti etiam est necessaria, nam si dicamus, contingens est hominem currere, certum est applicationem modi ad dictū esse necessariam, quia necesse est, vt cursus contingenter ei conueniat, nec aliter ei conuenire potest.

60 Dupliciter autem potest modus in propositione poni; nominaliter, & aduerbialiter, primo modo ita afficit totam propositionem, vt illam constituat subiectum de verbo infinitiui modi, & ipse cum alia copula finita sit prædicatū, vt Petrum currere est possibile, necesse est hominem esse animal, vnde parum refert, quod modus anteponatur, vel postponatur orationi infinitiui modi, semper enim retinet vim prædicati, vt Arist. docet 2. Perhier. c. 3. & hic aduertēdum propositionem de verbo infinito, quæ locum subiecti tenet scilicet *Petrum currere*, à Summulistis appellari *dictum*, de quo media copula finita prædicatur modus, scilicet *est possibile*; si verò modus ponatur aduerbialiter in propositione, vt cum dicitur homo necessario est animal, paries est contingenter albus, tunc modus non est prædicatum, sed mera copulæ determinatio, vnde modificat vnionem prædicati cum subiecto, vt patet in allatis exemplis; & hic etiā aliqui distinguunt modum, & dictum, nam totam propositionem, vt homo est animal, quæ modificatur à ly *necessariò*, dictum appellant: sed re vera in modalibus aduerbialiter formatis non ita propriè potest assignari dictum, sicut quando formantur nominaliter, & ratio est, quia cum aduerbialiter formantur, modus non est prædicatum totam propositionem immediatè afficiens, sed immediatè solam copulam modificat.

61 Porrò modales habent quocunque modo formentur, propriam quantitatem, & qualitatem, & quidem eam dignoscere in modalibus aduerbialiter formatis non est difficile, cum enim in his modus non prædicetur, sed solùm modificet copulam, atque ideo idem remaneat subiectum, & prædicatum, quod erat in simplici, quantitas, & qualitas earum eodem ferè modo venanda erit, sicut in propositionibus de inesse: ac in modalibus nominaliter formatis, cū modus prædicetur, & totum dictum subijciatur; ad eam venandam est aliter procedendum: in his igitur tum quantitas

tas idest vniuersalitas, vel particularitas, tum qualitas idest affirmatio, vel negatio, veritas, aut falsitas ex duplici capite attendi potest, nimirum ex dicto, & modo, sed principalius ex hoc, quam ex illo; vnde si modus negatur de dicto etsi dictum sit affirmatum, propositio dicitur simpliciter, & absolutè negatiua, & solum affirmatiua secundum quid, vt Petrum currere non est necessarium, est affirmatiua de dicto, negatiua de modo, atque ideò simpliciter negatiua, secundum quid affirmatiua; & è contra si est affirmatiua de modo, negatiua de dicto, vt hominem non esse lapidem est necesse erit simpliciter affirmatiua, secundum quid negatiua. Sic etiam veritas, & falsitas ex vtroque attendi potest, at principaliter attendi debet ex modo, an sit conuenienter positus; vnde fit, vt quamuis dictum sit verum, propositio possit esse falsa, vt si dicamus contingens est hominem esse animal, in hac dictum est verum, & adhuc propositio est simpliciter falsa, quia licet verum sit hominem esse animal, falsum tamen est illi contingenter cõuenire rationem animalis; & ideò vt modus sit conuenienter positus, & reddat propositionem simpliciter veram, attendi debet materia, in qua fit propositio, & dictum, cui applicatur modus, non enim conuenienter formaretur propositio de necessario in materia contingenti, aut propositio de contingenti in materia naturali.

Eodem modo circa quantitatem modalium discurrendum est, quòd simpliciter attendatur ex quantitate modi, secundum quid solum ex quantitate dicti, vnde illa propositio erit vniuersalis simpliciter, quæ constat modo vniuersali, etiamsi dictum sit particulare, idem è contra: illi autem censentur modi vniuersales, qui amplectuntur omne tempus, & copulam distribuunt pro omni tempore, tales sunt *Necessarium*, & *impossibile*, nam ille rem ponit pro omni tempore, iste pro omni tempore tollit; particulares modi è contra censentur *contingens*, & *possibile*, vt hic sumitur (nam si sumeretur, vt idem est, quod non repugnans, posset esse modus vniuersalis, possibile enim semper est possibile) quia non amplectuntur omne tempus, contingens enim non semper accidit, sicut nec possibile, vt contingentiam importat; illa igitur modalis, cuius dictum est particulare, & modus vniuersalis, vt ista necesse est Petrum esse animal, est simpliciter vniuersalis, & solum secundum quid particularis; & idem est è contra.

62 Diuiditur propositio modalis in compositam, & diuisam; composita est, *in qua modus se habet, vt prædicatum, & dictum, vt subiectum*, vnde constat ex modo nominaliter sumpto; diuisa est, *in qua modus aduerbialiter sumptus determinat copulam*, habes exempla superius; aiunt quamplures hanc diuisionem esse æquiuoci in æquiuocata, nam alij tantum, diuisam putant esse modalem, compositam verò esse merè de inesse, vt Tatar. tract. 1. & lib. 2. Perhier. qu. 2. §. *quarto sciendum*, cum Bargio citando, cuius ratio est, quia modalis est, cuius copula non est simplex, sed modificata per modum, sed solum diuisa copulam habet modificatam, composita vero copulam habet simplicem, & ideò hæc est simpliciter de inesse. Alij è contra cõpositam agnoscunt pro verè modali, at diuisam inquiunt esse meram de inesse, quia habet prorsus idem subiectum, & prædicatum, quod ipsa, nec in ea cernitur dictum, de quo verificetur modus. At asserendum est vtramque propositionem tum diuisam, tum compositam esse verè modalem, & ideò esse diuisionem vniuocam, nam in vtraque reperitur modus determinans vnionem prædicati cum subiecto, & in vtraque exprimitur modus, quo prædicatum conuenit subiecto, ergo vtraque verè modalis erit, per hoc enim modalis secernitur à simplici: Composita talis dicitur non tantum, quia expresse componitur ex dicto, & modo, sed præsertim quia facit sensum compositum, & diuisa è contra talis dicitur, quia facit diuisum, ita Tatar. cit. tract. 1. in Pet. Hisp. c. de modalibus, qui sensus compositus, & diuisus licet sit obiter explicatus tract. prec. c. vlt. hic tamen rursus diligentia enucleandus est, vt ille, ex cuius intelligentia pendet solutio multarum difficultatum in Theologia, vt notant Complu. lib. 2. cap. 8.

63 Sensus itaque compositus per propositionem modalē fit, vt docet Tat. cit. faciēdo modū prædicari de tota propositione correspōdente dicto, vt sensus istius propositionis *possibile est albū esse nigrum* est cōpositus, & explicatur sic per vnā cathegoricā, hęc propositio, albū est nigrū, est possibilis; ratio est, quia cū modus est predicatū in propositione modali, tūc totū dictū verè est subiectū, & cōsequēter de partibus eius simul sumptis, & per modū vnius prædicatur modus, & ideò sensus erit formas importatas per extrema dicti esse simul compossibiles in eodem subiecto, & pro eodem tempore, in quo consistit sensum esse compositum; quapropter, cū modalis composita semper vniat inter se formas importatas per extrema dicti, & de illis simul sūptis prædicet modum, hinc est, quod semper facit sensum compositum, ex quo infert Tatar. ex Scoto 2. d. 2. q. 9. modalem compositam de rigore sermonis non bene distingui secundum sensum diuisum, & compositum, quia formalissimè reddit tantum sensum compositum; quòd si sequendo communem vsum velimus eam exponere in sensu diuiso, tunc ex modali illa composita duas formare debemus cathegoricas, vnam de inesse, & aliam modalem de aduerbio, & sic allata modalis composita *possibile est album esse nigrum* explicatur per has duas, hoc est album, & hoc possibiliter est nigrum, siue potest esse nigrū, & sic in sensu diuiso est vera propositio, quia eidem subiecto pro eodem instanti tribuitur albedo cum possibilitate ad nigredinem, quæ duo non repugnant, quia vna forma non excludit potentiam subiecti ad recipiendum aliam, sed solum coexistentiam, & simultatem cum illa, ita Scotus 1. d. 39. sub G, vbi ita explicat sensum compositum, & diuisum. Hinc fit, quod sensus diuisus est ille, qui significatur per modalem diuisam, cum enim in ea modus solam copulam afficiat, & non totam propositionem, denotat subiecto conuenire illum modum, non autem ipsis formis prædicati, & subiecti simul conuenire, & ideò sicut sensus istarum compositarum, *nigrum esse album est possibile*, *stantem sedere est possibile* est compositus, & significat, quod coniunctio sedendi, & standi est possibilis; ita sensus istarum diuisarum, sedens possibiliter stat, seu potest stare, album possibiliter est nigrum, seu potest esse nigrum, est diuisus, & significat, quod subiecto sedenti conuenit potentia ad standū, non tamen ad standum simul cum sessione; totam hanc doctrinam de modali diuisa, & composita, & de sensu diuiso, & composito recipiunt. Complut. cit. & Ioan. de S. Thom. lib. 2. c. 20. vt communem Thomistarum, & valdè notanda est pro difficultatibus theologicis in materia de prædestinatione, & diuinis auxilijs; ita etiam explicat Bargius sensum compositum, & diuisum in 1. d. 39. ad §. *Ex isto secundo patet tertium* ex eodem Scoto 2. d. 2. q. 9. de hoc vide etiam p. 2. instit. tract. 3. cap. 2. vnde immeritò hanc doctrinam inficiatur Poncius c. 14. paruæ log.

CAPVT VI.

Quid sit hypothetica propositio, & quotuplex.

64 HYpotheticam cap. 3. diximus esse propositionem ex pluribus simplicibus constantem coniunctione aliqua inter se connexis, & hæ vel sunt ambæ perfectæ, & constituunt hypotheticam copulatiuam, si per particulam, &, connectantur, vt Petrus dormit, & Paulus studet: si verò per particulam *vel*, constituunt disiunctiuam, vt vel dies est, vel nox est. Aut vna propositio est perfecta, altera imperfecta, seu vnius veritas ab alia dependet, & constituunt hypotheticam conditionalem, quæ illas duas continet inuicem vnitas per particulam si, vt si Petrus currit, Petrus mouetur. Ex quo constat copulam hypotheticam non esse verbum, sed aliquod aduerbium, seu notam simplices coniungentē, v. g. Et, Vel, Si, atq; adeò per coniunctionem hypotheticā vna pars coniuncta non prædicatur de alia, solum enim verbum est nota eorum, quæ prædicantur: constat etiam esse principales species hypotheticæ, scilicet, conditionalem, copulatiuam, & disiunctiuam, ad quas aliæ minus principales reducuntur, quia enim conditionalis includit rationē discursus, & habet vim illationis, ita quod vna simplex infertur ex alia, ideo ad eam reducuntur rationalis, seu illatiua, quæ cōstat particula *ergo*, vt Sol, est, ergo dies est, ac etiam causalis, quæ constat particula *quia*, vt quia Sol est, dies est; Immo vt notat Tat. tract. 1. cap. de prop. hyp. si particula *si* non sumatur illatiuè in rigore; vt denotat consequens sequi ex vi antecedentis, sed largè vt importet concomitantiam antecedentis, & consequentis conditionalis fundatam, non quidem in bonitate illationis secūdum se, sed supposita aliqua promissione, aut proposito, vel alia causa, ratione cuius posito in esse antecedenti, poneretur etiam consequens, vt si veneris ad me, dabo tibi equum, si haberem libros, libenter studerem, quarum prima dicitur promissiua, altera purè cōditionalis, istæ etiam possunt ad hypotheticam conditionalem

lem reduci: non tamen si ly, si, in rigore sumatur, quia licet istæ in antecedenti habeant causam consequentis, non tamen necessariam, & ideò dicuntur conditionales imperfectæ, quam doctrinam recipiunt Sotus lib. 3. sum c. 8. lect. 3. Compl. lib. 2. cap. 4. Casil. lib. 2. tract. 2. c. 1. & alij ex Societate: Conditionalis verò secundum vocem tantùm, in qua nimirū conditio posita in antecedente nullo modo est causa consequentis, sed penitus disparatè se habent, vt si Cœlū tonabit, Berta filabit, nullo modo ad hanc speciem reduci potest, sed est mera copulatiua importans solam temporis coexistentiam antecedentis cum consequenti, non causalitatem. Ad copulatiuam tandem, vt notat Tatar. cit. non ad conditionalem, vt quidam putant, reducuntur omnes propositiones per aduerbium temporis, vel loci, vel similitudinis, vt Petrus dormit, quando, aut vbi Paulus studet, Plato fuit doctus, sicut Arist. & aliæ consimiles, nam sensus, earū est Petrus dormit in isto tempore, vel loco, & in eodē Paulus studet, & sic de alijs: sequitur Casil. cit. cum alijs.

Verùm cū hæc definitio hypotheticæ propositionis, quod sit constans ex pluribus simplicibus coniunctione aliqua inter se connexis, & eius diuisio in conditionalem, copulatiuam, & disiunctiuam sit omnium Summulistarum communis, vt potè quæ manifeste traditur ab Arist. 1. Periherm. cap. 4. vbi propositionem hypotheticam vocat *coniunctione vnam*, nihilominus non recipitur ab Hurtad. disp. 3. sec. 3. vbi proindè non distinguit hypotheticam à cathegorica, quia hæc constet subiecto, prædicato, & copula, tanquam partibus præcipuis, illa vero pluribus enunciationibus simplicibus coniunctione aliqua connexis; quod post ipsum tenet etiam Ouuied. controu. 3. summu l. punc. 4. quia, inquit, omnis propositio siuè cathegorica, siuè hypothetica cōstat æquè primò, & per se subiecto, & prædicato, tanquam partibus proximis, nam omnis propositio est enunciatio vnius de alio, ergo in omni propositione datur vnum quod enunciatur, & est prædicatum; & aliud de quo enunciatur, & est subiectum; ergo omnis propositio constat subiecto, & prædicato. Conf. omnis propositio est iudicium, quod essentialiter est cognitio, qua cognoscitur conuenientia duorum extremorum; ergo omne iudicium, seu omnis propositio dicit vnum extremum, cui aliud conuenit, & aliud quod conuenit, quorum hoc prædicatum, illud subiectum dicitur. Nec iuuat dicere hypotheticam habere subiectum, & prædicatum remotum, quia iudicium immediatè enunciat vnum de alio, & immediatè fertur in conuenientiam extremorum; ergo respicit extrema, tanquam immediatè affecta copula *est*, ergo tanquam partes immediatè componentes propositionem omnem. Non ergo ex hoc capite volunt hypotheticam à cathegorica secerni, sed ex eo, quod cathegorica absolutè, & se sola est significatiua, hypothetica verò minimè, sed in sua significatione pendet ab alia, tanquam à conditione, vt *si Sol lucet, dies est*, hic enim existentia prædicatur de die, non absolutè, sed dependenter ab existentia conditionata Solis, vndè sensus est, dies est existens, si Sol lucet, vbi additum illud *si Sol lucet*, prædicato appositum facit propositionem nihil ponere in esse, sed tantùm significare connexionem, seu dependentiam inter subiectum, & prædicatum. Ex quo inferunt hypotheticam differre à cathegorica ratione additi, si, afficientis illius prædicatum, ex vi cuius copula *est*, quæ absolutam existentiam ex se importat, illam tantùm dicit conditionatam; ac proindè etsi forma propositionis cathegoricæ, & hypotheticæ sit copula *est*, hæ propositiones inter se differunt essentialiter, quia copula *est* in hypothetica ratione additi se tenentis ex parte prædicati contrahitur ad significandam existentiam conditionatam prædicati, quam absolutam ex se nullo apposito addito in cathegorica propositione significat. Ex hoc tandem inferunt nullam propositionem esse propriè hypotheticam, nisi conditionalem; copulatiuam verò, & disiunctiuam esse solùm plures cathegoricas simul sumptas; ratio est, quia in his omnibus existentia prædicati absolutè enunciatur, & illam importat secundum existentiā copula *est* in propositione apposita. Deindè propositio coniunctiua *Petrus currit, & Ioannes ambulat*, non est simplex propositio, sed duplex cathegorica, ergo non est hypothetica, probat antecedēs Ouuied. quod quia à nobis non negabitur, superfluum est eius probationem adducere, ita loc. cit. discurrit hic Auctor.

Hæc est contentio ferè tota de nomine, & modo loquendi, nam quoad rem negari nequit, quin hypothetica quoque reduci possit ad modum cathegoricę, itaut copula *est* sit forma ipsā cōstituens in esse propositionis, & suo modo possit assignari in ipsa subiectum, & prædicatum, non quidem absolutè sumptum, sed per aliquam conditionem restrictum, vt patet in exemplo adducto *si Sol lucet, dies est*, quæ ita resoluitur, dies est existens, si Sol lucet; imò vt verum fateamur, hoc modo resoluta magis habet rationem propositionis, nam primo modo potius habere videtur vim argumentationis, & illationis, quia sic sumitur per modum antecedentis, & consequentis; vnde benè per hoc discerni potest cathegorica ab hypothetica, quod in illa prædicatum affirmatur de subiecto absolutè loquendo, in ista verò minimè, sed dependenter à conditione, quæ afficit, & restringit prædicatum; fatemur etiam propriè, & in rigore philosophico, licet non dialectico, solas conditionales esse hypotheticas, tum ob rationem ipsam nominis, tum quia copulatiuæ, & disiunctiuæ possunt commodè explicari per plures cathegoricas: & hic dicēdi modus re vera breuius, & clarius aperit rationem propositionis hypotheticæ, vt à cathegorica secernitur, minusque confundit Tyronum mentes. Attamē attendendo structuram ipsam artificiosam propositionum hypotheticarum benè loquuntur Summulistæ, dum aiunt formam constitutiuam illarum nō esse copulam *est*, sed aliquod aduerbium, vel notans plures simplices coniungentem v. g. *Si, & Vel*, qua ratione dixit Arist. loc. cit. propositionem hypotheticam esse vnam coniunctione, vnde tam propositiones copulatiuæ, quam disiunctiuæ sunt reuera complexę, quatenus constant duplici copula verbali; & licet conditionalis sit minus omnium composita, quatenus veritas reperitur solum in vna, & altera se habet, vt mera conditio, adhuc tamen dici potest, ac debet propositio complexa, & composita propter duplicem propositionem, vnam tamen ab alia dependentem, nam hypothetica illa *si Sol est, dies est*, includit has simplices, quæ ambæ forent verę ex suppositione existentiæ Solis super Orizontem *Sol est*, ac *dies est*; Item attendendo structuram artificiosam copulatiuarum, & disiunctiuarum benè statuunt illas esse hypotheticas, & à simplicibus essentialiter distinctas, quia veritas copulatiuæ, & disiunctiuæ, & iudicium quod fertur de ipsis, diuersum est à veritate, & iudicio, quod fertur de ipsis cathegoricis absolutè prolatis, & sine coniunctione, vel disiunctione; hoc patet de copulatiua, nam ipsa significat illas simplices, ex quibus componitur, esse simul veras, quam simultatem non significant duæ illæ simplices, non copulatæ; tum quia solutè sumptæ vna potest esse vera, altera falsa, sed dum sunt copulatæ vna existente falsa, tota coniunctiua est falsa, vt postea ex eius regulis constabit, ergo est diuersum iudicium, & diuersa veritas de vnaquaque propositione cathegorica seorsum, quam de vtriusque simulate, quia si seorsim sumantur, vna verificatur, vel falsificatur independenter ab alia, at copulatè veritas vnius dependet à veritate alterius; hoc etiam adhuc magis patet in disiunctiua, nam altera parte existente falsa, tota disiunctiua est vera, aliud ergo est iudicium, & alia veritas totius, & alia partis, per quod patet ad rationes Ouuied. in oppositum, & adhuc magis patebit ex dicendis in fine huius capitis n. 67. vbi de hac re sermo redibit. Quia ergo hic præsertim explicare intendimus formaliter structuram artificiosam hypotheticarum, & non materialiter tantùm, relinquendo modum dicendi Recentiorum, prosequimur declarare hypotheticas de more Summulistarum nostrorum Parisiensium Tatar. Orbell. Ioan. de Monte, & aliorum.

65 In hypothetica propositione suo etiam modo inuenitur materia, forma, quantitas, & qualitas; Forma eius est copula, qua ambæ simplices coniungūtur, sicut in cathegorica erat copula vniens prædicatum cum subiecto. Materia est connexio, quam habet vna propositio cum alia, sicut in cathegorica erat connexio, quam habebat prædicatum cum subiecto, & etiam ipsa potest esse naturalis, & impossibilis, & contingens, qualis erit connexio propositionum; vnde si duæ contingentes, simplices necessariò connectantur, efficient hypotheticam in materia necessaria, vt si Homo currit, mouetur, quarè non ex materia cuiuslibet simplicis seorsim, sed ex eo quod principaliter affirmatur, vel negatur per integram hypotheticam, attendenda est eius materia. Quantitas eius est, quę inuenitur in vtraque cathegorica, vnde si vtraque est vniuersalis, vel particularis, tota hypothetica talis erit; si vna vniuersalis, & alia particularis, erit mixta: an vero etiā secundum se possit aliquā habere quantitatē, mox dicemus. Qualitas demū eius erit veritas, vel falsitas, affirmatio, vel negatio, vt de cathegorica dicebamus, quæ vt magis innotescat eiusdem regulas subiungimus.

66 Pro veritate, & falsitate hypotheticarum dignoscendæ sequentes regulæ sunt obseruandæ. Ad veritatem conditionalis affirmatiuæ strictè sumptæ requiritur, vt consequẽtia secundum se sit bona, idest quod ex natura antecedentis consequens deducatur, siue antecedens, & consequens in se sint vera vel falsa, siue possibilia, siue impossibilia, siue necessaria, aut contingentia, vnde ista conditionalis est vera, si homo est asinus, homo est rudibilis; erit autem falsa si antecedens potest esse verum consequente existente falso, seu si consequens non necessario ex antecedenti inferatur; vnde quia consequentia secundum se bona semper est necessaria, & secundum se mala semper est mala, & consequenter impossibilis, ideò omnis conditionalis vera strictè sumpta vt habet scilicet vim consequentiæ, est necessaria, & omnis falsa impossibilis, & nulla datur talis conditionalis contingens. Ad veritatem rationalis vltra bonitatem consequentiæ requiritur, vt antecedens sit in se verum, vnde hæc erit falsa; homo est asinus, ergo rudibilis est. Ad veritatem causalis vltra bonitatem consequentiæ, & veritatem antecedentis in se, adhuc requiritur, quod antecedens sit causa cõsequentis, vnde hæc erit falsa, quia homo est risibilis, est rationalis, quia fumus est, ignis est; Ad veritatem tandem puræ conditionalis, & promissiuæ requiritur, vt verè existat a parte rei fundamentum illius concomitantiæ antecedentis, & consequentis, vnde vt hæc sit vera, si venetis ad me, dabo tibi equum, necesse est tunc adesse propositum dandi equũ, etiamsi postea non impleatur promissum, quod si tale propositum non adsit, erit propositio falsa, etiamsi postea promissum adimpleatur, vt bene hic Complut. aduertunt.

Ad veritatem copulatiuæ requiritur vtramque partem esse veram, quod si altera pars, vel vtraque sit falsa, falsa erit tota copulatiua; ratio est, quia cum vtramque partem coniungat, significat vtramque ita se habere, sicut enunciatur, vnde ista est falsa Petrus est homo, & homo est lapis; pariter vt dicatur necessaria, vtraque talis esse debet, & si vna sola est contingens; ratio est, quia hypothetica copulatiua non solum affirmat hanc partem, vel illam, sed vtramque, atque adeò ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua aliquando esse vera, & aliquãdo falsa, atque adeò contingenter vera, vel falsa, ergo vt necessaria sit vtramque partem necessariam requirit. Vt autem sit possibilis non sufficit vtramque partem esse possibilem, sed requiritur etiam, vt sint compossibiles, hæc enim propositio Petrus loquitur, & non loquitur, constat ex partibus possibilibus seorsim, sed quia sunt incompossibiles, tota propositio, est impossibilis.

Ad veritatem disiunctiuæ strictè sumptæ requiritur alteram partem esse falsam, quia disiunctiua in rigore continet exclusionem alterius partis, & reddit hunc sensum, alterum tantum istorum est verum, & sic semper altera pars debet esse falsa: si verò largè sumatur, vt idem valet, ac *saltem*, vel *adminus*, sic vtraque pars potest esse vera, nam reddit hunc sensum, vnum saltim istorum est verum, quo disiunctiuo loquendi modo vsus est Christus cum dixit *vbi duo, vel tres fuerint congregati*, &c. ita Petrus Hisp. tract. 1. & per hanc distinctionem sedatur grauis contentio de hac re inter Modernos. Ad eius necessitatem requiritur, quod vna pars sit necessaria, vel si vtraque contingẽs est, vna sit alteri incompossibilis, vt Petrus legit, vel non legit, quare si ambæ sint contingentes compossibiles, vt Petrus ambulat, vel legit, tota disiunctiua erit contingens. Tandem ad eius possibilitatem requiritur, quod vna pars eius sit possibilis, & ad impossibilitatem, quod vtraque sit impossibilis.

Pro affirmatione verò, & negatione hypotheticarum hæc regula pro omnibus tradi solet, quod tunc sunt affirmãtes, cum coniunctio vtramque coniungens propositionem est affirmata, tunc negantes, quando est negata: ratio est, quia hæc se habet in hypotheticis, vt copula in cathegoricis, vnde hæc erit affirmatiua, si nullus homo currit nullus homo mouetur, quia coniunctio *si* non est affecta negatione, hæc verò erit negatiua: Non si homo currit, homo mouetur, quia coniunctio *si* afficitur negatione. Sed quamuis prædicta regula pro dignoscendis affirmatiuis, & negatiuis in causali, & conditionali locum habeat, attamen non videtur satis congrua in rationali, quæ vt negatiua fiat, præponi non solet negatio particulæ illatiuæ *ergo*, neque in coniunctiua, quam dum volumus negantem facere, non præponimus particulæ, & negationem dicendo, *Non, & Petrus studet, & Paulus studet*, sed dicimus, *& Petrus non studet, & Paulus non studet*, & etiam de disiunctiua eadem dubitatio currit: Dicendum tamen est, quod licet huiusmodi hypotheticæ possint secundum rem alio modo negatiuè reddi, quàm per negationem præpositam particulæ negatiuæ, tamen secundum rigorem logicum ita debent negari, vnde hæc erit rationalis negatiua secundum regulam assignatam *Petrus est homo, non ergo Petrus est equus*, & hæc negatiua coniunctiua *Nec Petrus studet, nec Paulus studet*. nam ly *nec*, propriè est particula negatiua coniunctiua: disiunctiua tamen non videtur fieri posse negatiua, nisi per negationem partium.

Pro quantitate harum propositionum nulla peculiaris assignatur regula, eo quia diuersam quantitatem non habeant ab ea, quæ est in partibus, cum enim quantitas sumatur ex subiecto, vt dictum est supra, & hypotheticæ non componantur ex subiecto, & prædicato, indè fit propriè non esse vniuersales, aut particulares: vbi tamen aduertendum est copulatiuas, & disiunctiuas aliquo modo vniuersales, & particulares dici posse, quia particula coniunctiua nata est esse nota vniuersalitatis, & disiunctiua particularitatis, vnde ratione istarum poterunt secundum se dici vniuersales, & particulares, vt infra c. 9. magis explicabitur.

67 Quæres, an diuisio propositionis hypotheticæ in conditionalem, coniunctiuã, & disiunctiuam sit propriè generis in species? Negant quamplures, eo quia putant copulatiuas, & disiunctiuas esse omnino simplices, nec distinctã veritatem habere, aut falsitatem à simplicibus, ex quibus constant, vnde etiam, & earum sensus est simplex, & per vnam cathegoricam explicatur, sensus enim v. g. istius coniunctiuæ, & Petrus, & Paulus studet, est hic, vterque studet, sensus istius disiunctiuæ, vel Petrus studet, vel Paulus studet, est hic, vnus istorum studet; immo neque conditionalis videtur vera hypothetica, cum enim includat vim discursus, nõ significat veritatem, sed consequentiam, atque ideò erit argumentatio potius, quam hypothetica propositio. Dicendũ tamen est tam conditionalem, quam coniunctiuam, & disiunctiuam esse propriè hypotheticas, ac proinde diuisionẽ allatam esse generis in species, ita Tatar. cit. & sequitur Io. de S. Thom. qu. 5. art. 3. licet cum aliqua analogia, quia vt patet ex vi ipsius nominis propositio hypothetica prius dicitur de conditionali quam de cœteris. Ad rationem in oppositum de coniunctiua, & disiunctiua negatur assumptum, nam habent veritatem, & falsitatem propriam à simplicibus prorsus diuersam, & diuersum sit iudicium de ipsis, ac de simplicibus, ex quibus constant, vt patet ex regulis allatis pro earum veritate discernenda; sunt etiam propositiones verè complexæ, quia constant duplici copula verbali, nec dicuntur vna, nisi coniunctione, vt inquit Arist. Quod autem possit designari earum veritas per vnam cathegoricam, velut in actu signato, non tollit, quin verè in actu exercito veritas earum sit hypothetica in copulatione, aut disiunctione plurium propositionum consistens; immo, & veritas ipsius conditionalis ita exprimi potest per vnam cathegoricam in actu signato dicendo, quod est connexio plurium simplicium per particulam *si*. Ad aliam de conditionali cõcedunt Complut. cit. non participare rationem propositionis nisi secundum quid, essentialiter verò esse tantum argumentationem. Sed dicendum est conditionales multoties non tantum habere vim illatiuam, sed etiam assertiuã, cum nimirum sub conditione aliquid affirmant, vel promittunt, vt patet de ista *si homo esset asinus, esset rudibilis*, nam de ista fertur iudicium non tantum quoad illationem; sed etiam quantum ad assertionem, idest quantum ad ita esse, vel non esse, atque adeò vt sic propriam veritatem habebit.

Sed dices quomodo eadem oratio potest esse simul argumentatio, & propositio, cum hęc essentialiter sit oratio enunciatiua, cui conuenit esse veram, vel falsam, argumentatio autem solum dici potest bona, vel mala, cum non sit enunciatiua, sed illatiua? Resp. non esse inconueniens, quod eadem oratio materialiter sub diuersis formalitatibus pertineat essentialiter ad orationem enunciatiuam, & illatiuam, & ita se habet in proposito conditionalis hypothetica; quatenus enim includit vim consequentiæ, dicitur illatiua, & quatenus etiam præcisa vi consequentiæ asserit aliquid ita esse, vel non esse, non quidem per prædicationem vnius de alio, quia id pertinet ad cathegoricas, sed per connexionem plurium simplicium factam per copulam hypotheticam, dicitur enunciatiua.

CA-

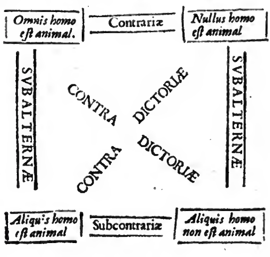
CAPVT VII.

De Oppositione Cathegoricarum simplicium.

68 Cognita essentia, & multiplicitate propositionũ, restat earum proprietates explanare, quæ sunt Oppositio, Æquipollentia, & Conuersio, & primo agemus de oppositione, postea de alijs,& adhuc prius de oppositione cathegoricarum simplicium,deinde modalium,& hypotheticarum.

Oppositio itaque est *duarum propositionum vtroque extremo participantium eodem ordine secundum qualitatem, vel quantitatem, vel vtramque repugnantiam*, ex quo patet, hic nos non loqui de oppositione reali rerum, qualis est ea,quæ inter calorem, & frigus versatur, nec de illa,quę inter terminos reperitur,nam de hac egimus tract. præced. c. 9. sed de illa præcisè, quæ inter propositiones versatur; neque oppositionem hic accipi in toto rigore, quia talis pœnes qualitatem tantùm attenditur in propositionibus; ita quod vna sit vera,altera falsa, nõ autẽ pœnes quantitatem, non enim in rigore vniuersalis,& particularis opponuntur, cùm vna contineatur sub alia, sumitur ergo fusè pro quacunque diuersitate propositionum secundum qualitatem, vel quantitatem,& dicitur *repugnantia duarum propositionum*; nam eadem enunciatio sibi ipsi non aduersatur, dicitur *vtroque extremo participantium*, idest eodem subiecto, & prædicato, hæc namque sunt extrema propositionis,& eodem modo in vtraque acceptis,ita quòd non varietur terminorum suppositio,appellatio,ampliatio,&c. sed in vtraque sumantur pro eodem significato,re,& nomine, vt seruetur terminorum vniuocatio cum eadem integritate, ne aliquis terminus ponatur in vna, qui non sit in alia, pro eodem loco,& tempore,vt docet Scot.2.d.2.q.9. sub S. vt in summa sola variatio sit in qualitate, aut quãtitate propositionum,in cęteris sint prorsus vniformes,dicitur *eodem ordine*, quia propositionũ vtroque extremo participantium, aliæ participant inuerso ordine,vt homo est animal,animal est homo, aliæ eodem ordine, ita quod subiectum in vna sit etiam subiectum in alia,& pariter prædicatum vnius sit quoque prædicatum alterius,vt homo est animal, homo non est animal,& hoc secundum requiritur ad oppositionem,dicitur *secundum qualitatem,vel quantitatem*,&c.quia secundum affirmationem, & negationem, vniuersalitatem, aut particularitatem repugnantia propositionum attenditur.

69 Possunt autem quadrupliciter propositiones adinuicem repugnare, nam esse potest repugnantia maxima, ita quod opponatur,& in quantitate,& in qualitate, & hæc dicitur contradictoria oppositio; vel esse potest minima, ita quod in sola quantitate repugnent,in qua non datur rigorosa oppositio,& hæc appellatur subalterna, vel medio modo repugnare possunt, scilicet in qualitate sola,in qua attenditur vera oppositio, in quantitate autem conuenire, quæ si fuerit vniuersalis dicitur oppositio contraria, si particularis, dicitur subcontraria: ex quo sequitur quadruplicem esse oppositionem,contradictoriam,contrariam, sub contrariam, & subalternam, quarum prima est maxima, vltima minima,aliæ duæ mediæ,& singulæ sunt explicandæ cum suis regulis,& legibus. Vt autem tota hæc doctrina de oppositione cathegoricarum simplicium à Tironibus percipiatur subscriptã figuram solent illis proponere Sũmulistæ.

Contradictoria oppositio est repugnantia duarum propositionum in quantitate, & qualitate simul, itaquod vna sit vniuersalis affirmatiua,& alia particularis negatiua, vt omnis homo est albus, quidam homo non est albus, vel vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt nullus homo est albus,quidam homo est albus;vbi notandum cum Tat.tr.1.hic definiri contradictoriam oppositionem de subiecto communi,ideò licet istæ Sortes currit.Sortes non currit, non sint vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua,tamen sunt veræ contradictoriæ,nam singularis affirmatiua, & singularis negatiua semper contradictoriè opponuntur, vt docet Arist.1.Perhier.c.5. Lex verò contradictoriarũ indispensabilis est, quod non possunt simul veræ esse, aut simul falsæ,sed semper vna est vera, altera falsa, & fundatur in illo generali,& irrefragabili principio, *idem de eodem simul affirmari, & negari non posse*;in propositionibus autem contradictorijs idem prædicatum eodem modo comparatur ad idem subiectum in vna affirmatiuè, in alia negatiuè, ergo impossibile est vtramque esse veram.

Dices ista contradicunt album, & non album, & tamen homo, inquantùm homo,nec est albus, nec non albus,ergo inter contradictoria dari potest medium.Resp.aliud esse loqui de terminis, aliud de propositionibus contradictorijs, nam inter terminos, seu contradictoria incomplexa, si sumantur cum aliqua determinatione,vel syncathegoremate, vtique dari potest medium, vt probat argumentum,si tamen fiant propositiones dicendo, homo inquantum homo est albus,homo inquantùm homo non est albus(sic enim formari debent, vt sint contradictoriæ, vt quod affirmatur in vna negatur in alia)prima est vera,altera falsa,ita Doctor 1.d.2. q.7. infra KK,& d.4.q.1.sub E,& d.5.q.1. sub L.& alibi sæpè,& male negat Casil.cit. c. 7. præfatas propositiones esse contradictorias,licet enim istæ non contradicant, *homo inquantum homo est albus*, *homo inquantum homo non est albus*, quia quod affirmatur in prima non negatur in secunda, & cum ipsa sit affirmatiua de prædicato infinito, negatio tamẽ præposita copulæ negat in secunda, quod affirmabatur in prima, & ita constituit illam contradictoriam primæ, nam illa affirmata albedinem esse de essentia hominis, quod ista directè negat, vnde falsum est, quod ait Casil.hanc secundã affirmare carentiam, seu negationem albedinis esse de essẽtia hominis, quia hæc secũda propositio est negatiua de prędicato finito, vt autem affirmaret de homine carentiam albedinis deberet esse affirmatiua de prædicato infinito hoc modo *homo inquantum homo est non albus*. Eadem de causa male negant Arriaga disp.2.nu.36. & Ouuied. has esse contradictorias *Petrus essentialiter est albus*, *Petrus essentialiter non est albus*, ea fretus ratione,quia vtraque falsum affirmat prima albedinem esse de hominis essentia, & secunda negationem illius. Nam re vera secunda propositio non est affirmatiua,sed negatiua eius, quod affirmatur in prima.

Obseruandum tamen est meliorem modum contradicẽdi, ne deceptio contingat, esse, si in negatiua propositione negatio non solum copulæ præponatur, verum etiam aduerbio,& cuicunque syncathegoremati,quod affirmatiuam afficiebat,ita enim fiet,vt verè opponantur, & quidquid in vna affirmatur, in alia negetur, nam de rigore sermonis negatio solum negat, quod post se inuenit, non quæ ante se; Hac de causa hæ non contradicunt *Petrus semper studet*, *Petrus semper non studet*; cum possint simul esse falsæ ex hypothesi, quod interdum studeat, inter dum non,quare potius sunt contrariæ,vt igitur contradicant, sic debent fieri *Petrus semper studet*, *Petrus non semper studet*, nam cum *non semper* æquiualeat *aliquando non*, sicut *non omnis* æquiualet *aliquis non*,sensus secundæ est *Petrus aliquando non studet*, quæ ideo opponitur primæ, quæ faciebat sensum vniuersalem quoad tempus,& ideò nunquam esse possunt simul veræ,vel falsæ. Dices hæ possunt esse simul veræ *homo semper studet*, *homo non semper studet*, si Petrus v.g.semper studeat,& Paulus nõ semper studeat. Resp. id verum esse, quia illæ propositiones sunt subcontrariæ,quia terminus est communis,qui in materia contingenti æquiualet particulari, ac proinde ambæ verificari possunt,cum non sint de eodem subiecto; quot autem conditiones requirantur,vt duæ propositiones inuicem contradicant,vide Tat.lib.1.Perhier. qu.3.dubit. 2. & alios Summulistas.

70 Contraria oppositio est repugnantia duarum propositionum vniuersalium in qualitate, vt omnis homo est albus, nullus homo est albus, & ad hanc spectant propositiones indefinitæ,si sint in materia necessaria,aut impossibi-

li, quia sic æquiualent vniuersalibus, quæ autem conditiones requirantur, vt duæ sint contrariæ, vide Tatar. cit. dub. 1. Lex istarum est, quod in nulla materia possunt ambæ simul esse veræ, benè tamen simul falsæ in materia contingenti, vt patet in allato exemplo: in materia verò necessaria, aut impossibili semper vna est vera, & alia falsa, vt omnis homo est animal, nullus homo est animal; non possunt ambæ simul esse veræ, quia alioqui contradictoriæ possunt esse simul veræ, nam si duæ allatæ essent veræ, etiam hæ duæ essent veræ, omnis homo est animal, & aliquis homo non est animal, ex vniuersali siquidem negatiua vera, nullus homo est animal, potest inferri particularis negans, aliquis homo non est animal; possunt tamen esse simul falsæ in materia contingenti, idest quia ex falsitate propositionis vniuersalis non rectè infertur in tali materia falsitas particularis, v.g. ex hac falsa omnis homo est albus, non sequitur hanc esse falsam aliquis homo est albus, quia predicatum, contingens potest conuenire vni ex inferioribus subiecti, licet non omnibus: in necessaria verò, aut impossibili non possunt esse simul falsæ, quia in his prædicatum omnibus conuenit inferioribus, aut nulli. Sed dices, contradictoriæ in nulla materia queunt esse simul veræ, vel falsæ, quia affirmatiua totaliter per negatiuam remouetur, sed hoc idem in contrarijs euenit, quia hæc propositio omnis homo est animal totaliter per hanc remouetur nullus homo est animal, & inter eas nullum relinquitur medium. Resp. affirmatiuam vniuersalem vt sic, non remoueri totaliter per negatiuam vniuersalem, vt benè hic notarunt Complut. nam inter omne, & nullum mediat aliquis, atque ita vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua verè habent medium, interdum tamen ratione materiæ, naturalis, scilicet vel impossibilis medium non admittunt, vt patet in exemplo allato in argumento, eadem enim ratione, qua verum est aliquem hominem esse animal, verum est etiam ratione materiæ omnem hominem esse animal, hinc dicimus in materia impossibili, vel naturali duas contrarias non posse esse simul falsas.

Subcontraria oppositio est repugnantia duarum enunciationum particularium in qualitate, vt quidam homo est albus, quidam homo non est albus. Lex earum est posse esse simul veras in materia contingenti; vt patet in allato exemplo: & ratio est, quia idem prædicatum non affirmatur, & negatur de eodem subiecto determinato, aliter essent cōtradictoriæ. Non possunt tamen simul esse falsæ, alioqui sequeretur contradictorias simul esse falsas, nam ex falsitate particularis rectè infertur falsitas vniuersalis, eo enim ipso quod prædicatū remouetur ab aliquo inferiori subiecti, non amplius conuenit illi subiecto vniuersaliter sumpto; ergo ex his duabus subcontrarijs aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus inferentur hæ contradictoriæ simul falsæ, omnis homo est albus, & aliquis homo non est albus, tū quia vt affirmatiua esset falsa, nullus homo deberet esse albus, & sic negatiua tunc esset vera.

Subalterna denique oppositio est repugnantia duarum propositionum in sola quantitate, vt vniuersalis affirmatiua cum particulari affirmatiua, vel vniuersalis negatiua cū particulari negatiua: lex earum est, quod si vniuersalis sit vera, particularis etiam erit vera, nō tamen è conuerso nisi in materia necessaria; ratio est, quia ex vniuersali vera potest inferri particularis, non è contra, quia si prædicatum conuenit omnibus inferioribus subiecti, conuenit etiam alicui ex inferioribus, non tamen è contra, si conuenit alicui, ergo omnibus, quia non valet aliquis homo est albus, ergo omnis homo est albus. Quod si hæc est vera, quidam homo est animal, ergo omnis homo est animal, hoc non prouenit ex parte formæ, cum in simili forma detur antecedens verum, & consequens falsum, sed ex parte materiæ, quia est necessaria. Deinde si particularis sit falsa, etiam vniuersalis erit falsa, non tamen è contra, ratio est, quia si prædicatum remouetur ab aliquo inferiori, iam non conuenit omnibus, non tamen si remouetur ab omnibus simul sumptis, ideò remouetur ab aliquo determinato; quod si contingat interdum ex vniuersali falsa sequi etiam particularem falsam, vt in hac, omnis homo est lapis, ergo quidam homo est lapis, id solum est ex parte materiæ, quæ est impossibilis, eadem enim ratione, qua impossibile est omnem hominem esse lapidem, eadem etiam impossibile est aliquem hominem esse lapidem.

71 Quæres an omnes supradictæ oppositiones sint veræ oppositiones? Resp. solam contradictoriam, & contrariam esse veras oppositiones, non autem subcontrariam, & subalternam, ita Tatar. 1. Perhier. quest. 4. §. *Primo sciendum*, sequitur Fonseca lib. 3. dialect. institut. cap. 6. Blanc. lib. 6. sect. 13. Arriaga disp. 2. num. 22. Amic. dub. 3. & alij quamplures, & est expressa Arist. sententia 1. Perhier. cap. 5. & 2. Priorum cap. 5. Ratio est, quia vera oppositio est eiusdem de eodem, non nominis tantum, nec rei tantum, sed rei, & nominis simul, ergo quia subalternæ non opponuntur secundum affirmationem, & negationem, & possunt ambæ esse simul veræ, & simul falsæ, vt patet ex regulis earum, immo vna illarum, scilicet vniuersalis continet aliam, quę est particularis, qui enim asserit omnem hominem esse animal, consequenter asserit aliquem hominem esse animal: sanè non erunt verè, & in rigore oppositę. Et parum refert, quod vna sit vniuersalis, altera particularis, quia in quantitate non datur vera oppositio, & quantitas maior minori non repugnat, quare subalternę dici debent potius diuersę quantitatis, quam oppositæ; vnde, & contradictorię ipsę non verè dicuntur opponi ratione quantitatis vniuersalis, & particularis, sed pręcisè ratione qualitatis, affirmationis nimirum, & negationis, falsitatis, & veritatis. Quia verò subcontrarię, licet sint affirmantes, vel negantes, non tamen sunt de vno, & eodem subiecto secundum rem, sed tantum secundum vocem, alioquin non possent esse simul verę, cum de eodem subiecto non possit idem affirmari, & negari, ideò non sunt verè oppositę: vnde quando dicimus *quidam homo est albus, quidam homo non est albus*; est idem subiectum in vtraque tantum secundum vocem, non tamen secundum rem, quia in prima supponit v. g. pro Petro, qui est albus, & in alia pro alio scilicet Paulo qui non est albus: quod si supponerent pro eodem homine, tunc non erunt subcontrariæ, sed contradictoriæ propositiones, nam affirmatio, & negatio de subiecto singulari pertinent ad oppositionem contradictoriam, vt diximus, & facerent hunc sensum, hic homo est albus, hic homo non est albus: Ex quo sequitur duas tantum esse species oppositionis in rigore, scilicet contradictoriam, & contrariam, in his enim solum, quod vna negat, altera affirmat; nihilominus Petrus Hisp. & cœteri omnes Summulistæ inter oppositiones recensent etiam subcontrariam, & subalternam, eo quod inseruiant ad conficiendam figuram oppositarum, & quia sumunt oppositionem latè pro quacunque diuersitate, vt notat Casil. cit. c. 7.

In fine, obseruandum est signa quantitatis propositionum, quæ sunt quatuor, omnis, nullus, quidam, quidam non, ex quibus duo priora sunt vniuersalia, alia duo posteriora particularia, inter se habere omnes oppositiones, quæ in enunciationibus reperiri valent, nam *omnis, & nullus* sunt notæ contrariæ, *aliquis, & aliquis non*, subcontrariæ, *omnis, & aliquis, nullus, & aliquis non*, sunt subalternæ demum *omnis, & aliquis non, nullus, & aliquis*, contradicentes; Ac etiam in signis mixtis ex vniuersali, & particulari suo modo repèritur oppositio, quia enim alia sunt magis vniuersalia, vt vterque, & neuter, alia magis particularia, vt alter, alter non, ideò vterque, & neuter opponuntur contrariè, neuter verò & alter, & similiter vterque, & alter non cōtradictoriè, alter verò, & alter non, subcontrariè, denique vterque, & alter; aut neuter, & alter non subalternè opponuntur.

CAPVT VIII.

De Æquipollentia, & Conuersione cathegoricarum simplicium.

72 ÆQuipollentia ad explicandas propositiones obscuriores inseruit, & dignoscendam vnius propositionis ad alterā, cui equiualet in significato, etsi verbis sit diuersa, cōsequentiā, & definitur, quod *sit duarum propositionum oppositarum æquiualentia in significato ob negationem in subiecto earum præpositam, vel postpositā, vel præpositam, & postpositam simul*, vnde negatio est, quæ propositiones oppositas reddit in sensu æquiualentes, cum enim sit malignantis naturæ, vt aiunt logici, & tollat quicquid post se inuenit, hinc est, quod si inuenit propositionem affirmatiuam, reddit negatiuam, si vniuersalem reddit particularem, & è contra, dūmodo negantèr accipiatur; & non infinitanter, atque ita facit propositiones oppositas æquipollere, & diuersimodè iuxta diuersam dispositionem illius circa subiectum illarū, nā præposita facit vno modo æquipollere, & postposita facit

æqui-

æquipollere alio modo, & ideò ad dignoscendam variā propositionum æquipollentiam tres solent dari regulæ hoc vno versu contētæ. *Præ contradic, Post contra, Præpostque subalter.*

Præ contradic significat primam regulam, .s. quod negatio præposita subiecto propositionis, & illius signo, reddat illam suæ cōtradictoriæ æquipollētē, vt hæc *omnis homo est albus* fit æquipollens huic *aliquis homo non est albus*, si præponas negationē, & dicas *non omnis homo est albus*, & si huic propositioni, aliquis homo non est albus, præponas negationē dicendo, non aliquis homo non est albus, fit æquipollens suæ cōtradictoriæ, quæ est, omnis homo est albus; ratio est, quia negatio, vt dicebamus, destruit omne, quod post se inuenit, & oppositū ponit. *Post contra* significat secundam regulam, .s. quod negatio postposita subiecto vniuersalis facit illam æquipollentem suæ cōtrariæ, v.g. omnis homo est albus, si postponas negationem subiecto dicendo, omnis homo non est albus, æquipollet suæ contrariæ, quæ est, nullus homo est albus, & hæc alia, nullus homo est albus, si subiecto postponas negationem dicendo, nullus homo non est albus, æquiualet illi, omnis homo est albus, quæ est sua cōtraria. *Præpostque subalter* significat tertiam regulam, .s. quod negatio præposita, & postposita subiecto facit illam æquipollere subalternæ, vt omnis homo est albus, si eius subiecto præponas, & postponas negationem dicendo, non omnis homo non est albus, æquipollet suæ subalternæ, quæ est, quidā homo est albus, & hæc rursus illi æquipollet, si eius subiecto præponas, & postponas negationem dicendo non quidā homo non est albus; vt autem facilius æquipollētia propositionum dignoscatur, & memoriæ mandetur, notarum, seu signorum propositionis aduertere debemus æquipollentiam, quæ his versibus continetur, nam illa ex ista dependet.

Non omnis, quidam non, omnis non, quasi nullus
Non nullus, quidam, sed nullus non, valet omnis
Non aliquis nullus, non quidam non, valet omnis
Non alter, neuter: neuter non, præstat vterq;

73 Restat tamen adhuc difficultas de modo, quo subcontrariæ fieri possint æquipollentes, Casilius c. 8. cum quibusdā alijs inquit pro æquipollentia subcontrariarum deseruire posse regulam datam pro æquipollentia cōtrariarum, quod nimirum postponatur negatio; At si regulam illam applicemus, inutilem esse patebit, accipiamus v.g. has duas subcōtrarias, *quidam homo currit, quidam homo non currit*, si negationem postponamus subiecto primæ dicēdo, quidam homo non currit, iam nō erit æquipollens, sed penitus eadem cum sua subcontraria, si secūdæ postponas negationem, neque ob id æquipollētiam cū prima adinuenies, sed fiet inutilis repetitio negationis dicendo quidam homo non, non currit, ergo negatio postposita inepta est pro æquipollentia subcontrariarum. Sed neque valet præposita, nam si præponatur primæ dicendo, non quidam homo currit, idē erit, quod nullus homo currit, si præponatur secundæ dicendo, non quidam homo non currit, idem erit, quod omnis homo currit. Neque tandem si præponatur, & postponatur simul, nam si id fiat in prima dicendo, non quidam homo nō curri, idē valet, quod omnis homo currit; si fiat in secunda, fit inutilis repetitio negationis, dicendo, non quidam homo non, non currit, ergo quocunque modo disposita negatio nequit facere subcontrarias æquipollentes; hac de causa Summulistæ communiter negant æquipollētiam in subcontraris reperiri posse, ita Sot. lib. 3. summ. c. 4. Villalp. lib. 2. cap. 8. Ioan. de S. Thom. cap. 18. Roccus lib. 1. cap. 14. Hieron. Pla. & alij.

Sed cum æquipollentia communiter inter proprietates propositionis enumeretur planè omnibus conuenire debet, & potius enitendum erit inuenire modum applicandi vnam ex tribus allatis regulis pro æquipollētia subcōntrariarum, quam absolutè negare proprietatem hanc illis conuenire; poterit igitur applicari secunda regula postponendo nimirū negationem, non aduerbialiter, sed nominaliter .s. *nullum*, vt aduertit Fonsec. cit. c. 7. & sequitur Blanc. sect. 18. si .n. subcontrariæ affirmanti v.g. quidam homo est albus apponas post eius subiectum negationem *nullum* faciet, hanc *quidam homo nullum est album* hæc autem æquipollet illi *quidam homo non est albus*, & si huic subcontrariæ neganti postponas negationem *nullum* dicendo, quidam homo non nullum est album æquipollet affirmanti quidam homo est albus; Quod si etiam postponeres negationem verbaliter hoc modo *quidam homo non est non albus* adhuc æquipollebit affirmāti *quidā homo est albus*, atque ita pet tres præfatas regulas habemus modū inueniēdi æquipollentiā in omnibus propositionibus.

74 *Quæres*, an propositio affirmatiua de prædicato infinito æquipolleat negatiuæ de prædicato finito, & è cōtra, ita quod ex vna possit alia inferri, vt Petrus non est iustus, ergo est nō iustus, & è cōtra. Resp. quod Arist. 1. Perhier. c. 1. ita docuisse videtur, nam ibi absolutè dicit ex negatiua de prædicato finito inferri posse affirmatiuam de prædicato infinito, & è contra, tamen postea 1. Priorum. c. vlt. illam regulam limitat, quod non valet in prædicatis compositis, non .n. valet, lapis non est lignum album, ergo est lignum non album: quia affirmatur lignum in secunda, quod nō affirmabatur in prima: quam limitationem ex Arist. etiam Scotus memorat 1. d. 4. q. 1. ad 3. E. & 3. d. 3. q. 1. sub G, docet etiam non valere in prædicatis simplicibus accidentalibus arguere à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuā de infinito v.g. Antichristus non est crudelis, ergo est non crudelis, nam secunda ratione affirmatæ copulæ, & prædicati cōtingentis importat existentiam subiecti, vbi prima de existentia subiecti nihil curat; subdit tamen posse consequentiam tenere, si in negatiua arguatur cum constantia subiecti hoc modo, Antichristus non est crudelis; & Antichristus est, ergo est non crudelis; vndè quia in propositionibus in materia necessaria, vel remota non requiritur existentia subiecti, valebit absolutè consequentia ex vna ad aliam, v.g. homo nō est animal, ergo homo est non animal, homo non est lapis, & hæc est communis doctrina Summulist. Tatar. tamen lib. 2. Perhier. quæstion. 1. §. *dubitatur primo*, inquit, quod etiam in prædicatis simplicibus accidentalibus consequentia tenet à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de infinito, quia licet album verbi gratia aut nigrum supponat existentiam subiecti, non tamen illud necessariò supponit non album, & non nigrum, immo sunt negationes extra genus conuenientes indifferenter tam enti, quàm non enti, vndè dū dicimus, Chymera non est alba, ergo Chymera est non alba, sensus est, quod Chymera est ens, vel non ens, quod est non album, & hæc doctrina videtur à Scoto insinuata 1. d. 28. q. 2. §. *ad arg. huius quæstionis*, vbi ait in simplicibus affirmatiuam de prædicato infinito sequi ad negatiuam de prædicato finito, vbi illud prædicatum infinitum significat negationem extra genus; quid autē sit negatio in genere, & extra genus, & quomodo differant docet Doctor eleganter p. d. 23. q. vn. H.

Hanc sententiam sequuntur quicunque affirmant nomen infinitum verificari tam de his, quæ sunt, quam quæ non sunt iuxta illa, quæ docuimus de nomine infinito c. 1. huius tract. & fuit doctrina Arist. 1. de interp. c. 1. dū inquit, *non homo nō est nomē, quia similiter in quolibet est & quod est, & quod non est*, & probatur ex ratione ipsius nominis infiniti, quia hoc non ponit in subiecto, nisi negationē illius, cui adiungitur negatio: sed negatio, vt verificetur, nō exigit existentiam, aut possibilitatem subiecti, quia nihil prorsus ponit in eo, ergo, &c. & ita sentiunt de nomine infinito antiquiores omnes Boet. Ammon. D. Thom. de interp. c. 1. & recentiores ferè omnes ibidem Tol. Ruu. Amic. & alij; & videtur etiam ita sentire Scot. 2. Perhier. q. 5. in fine vbi ait affirmatiuam de prædicato infinito tot modis verificari, quot negatiua de prædicato finito, esse .n. non hominis non plus ponit, quā nō esse hominis.

Sed obijcit Sotus lib. 2. Summ. c. 1. nomen infinitum non verificari de non existentibus, & impossibilibus, quia secundum regulam Summulist. propositio affirmatiua de subiecto non supponente, .i. non existente est falsa, & 1. Prio. cap. vlt. docet Arist. valere consequentiam à propositione de 3 adiacēte ad 2 adiacens, nō valeret autē, si subiectum non existeret quia est 2. adiacens dicit existentiam subiecti. Addit Arriag. disp. 13. Log. sect. 3. quod licet possit de Chymera dici, quod *non est homo*, non tamen dici potest, quod *est non homo*, quia id significat esse aliquid, quod non sit homo, hæc .n. negatio confusè dicit omnia alia ab homine, chimera autem neq; est homo, neq; aliquid ab homine distinctum.

℞. Regulam illam Summul. valere tantum in propositionibus accidentalibus, in quibus copula vnit subiecto formā aliquam positiuam secundum actualem existētiam extremorum, non autem in propositionibus necessarijs, aut illis, quæ simplicem enunciant negationem, & nihil positiuum ponunt in subiecto, vt est propositio constituta ex nomine infinito, sic etiam cum ait Arist. valere conseq. à propositione de 3. adiacente ad 2. loquitur de illis propositionibus accidentalibus, quia accidens non potest conuenire subiecto, nisi existēti. Ad Arriag. falsum est nomen infinitum, vt *non homo* significare omnia alia ab homine, quia formaliter non significat, nisi negationem rei significatæ per nomen cui adiungitur: potest tamen concedi, quod illa omnia cōnotet materialiter tanquam subiecta, quibus applicari potest.

75 Con-

75 Conuersio propositionum est per extremorum commutationem subiecti in prædicatū, & prædicati in subiectū vnius ad aliam necessaria consequentia seruata eadē semper qualitate,& veritate,idest quod maneat copula affirmatiua,& negatiua vtrobique, & vtraque sit vera, vt v.g. aliquis homo est animal,sic conuertitur,aliquod animal est homo; propositio,quæ conuertitur,dicitur conuersa, altera, quæ ex illa infertur, & in quā conuertitur,dicitur cōuertens. Triplex solet assignari cōuersio,simplex,per accidens, & per contrapositionē, prima fit, quando nec quātitas mutatur,nec qualitas,& ideò dicitur cōuersio simpliciter,totalis,& mutua,& hoc modo duo propositionum genera conuertuntur,vniuersalis negatiua in vniuersalem negatiuā, vt nullus lapis est homo, ergo nullus homo est lapis: & particularis affirmatiua in particularē affirmatiuā, vt quidā homo est animal, ergo quoddā animal est homo. Secūda conuersio fit mutata quantitate vniuersali in particularē,& sic duo propositionum genera,conuertuntur,vniuersalis affirmatiua in particularē affirmatiuā,vt omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo,& vniuersalis negatiua in particularē negatiuā,vt nullus homo est lapis, ergo quidam lapis non est homo, & ideo dicitur cōuersio partialis, & nō mutua: vbi nota vniuersalē affirmatiuam posse etiam simpliciter conuerti in terminis conuertibilibus,vt omnis homo est rationalis, ergo omne rationale est homo, & vniuersalem negatiuam posse simpliciter conuerti,& etiā per accidēs,quia particularis continetur sub vniuersali.Tertia fit,cum infinitantur extrema, & ideò dicitur per contrapositionem,quia fit per terminos infinitos,qui finitis cōtraponuntur, & sic cōuertuntur vniuersalis affirmatiua in vniuersalem affirmatiuam, & particularis negatiua in particularē negatiuā , vt omnis homo est animal , ergo omne nō animal est non homo, aliquis homo non est albus,aliquod nō albū non est non homo,& propriè non est cōuersio(nisi secundum sensū)quia non manent extrema eadem.

76 Regula communis omnibus conuersionibus,vt benè fiat, est,quod in vtraque propositione,idest.conuersa,& conuertente, seruentur semper eadem suppositio & aliæ terminorū affectiones,propterea vitiosæ sunt hæ conuersiones, aliqua species est leo, ergo aliquis leo est species, aliquis dormiens est excitatus,ergo aliquis excitatus est dormiens,in prima enim variatur suppositio, in secūda variatur status, & sic de alijs; vt verò hec omnia facilius intelligātur quatuor vocales designatę sūt. A.E.I.O.quarū prima significat vniuersalem affirmatiuam,secūda vniuersalē negatiuā, tertia particularē affirmatiuā,quarta particularem negatiuā;quod his carminibus exprimi solet.

Asserit A,negat E, sunt vniuersaliter ambæ,
Asserit I, negat O, sunt particulariter ambæ.

Ex his vocalibus quibusdam adiectis consonantibus pro integritate dictionum tres sunt constitutæ dictiones *Feci, Eua, Asto*, in quibus omnes comprehenduntur conuersiones, & his versibus indicantur.

Feci simpliciter conuertitur, Eua per acci,
Asto per contra, sic fit conuersio tota

Vnde ly *Feci*,denotat,quod vniuersalis negatiua,& particularis affirmatiua simpliciter conuertūtur, *Eua* significat,quod vniuersalis negatiua potest etiam per accidens conuerti, vniuersalis autē affirmatiua per accidens solū loquendo vniuersaliter. *Asto* demum significat,quod vniuersalis affirmatiua,& particularis negatiua cōuerti possūnt per contrapositionē.Obseruandum tamen est in cōuersione simplici,quod si prædicatum implicitè contineatur in copula, vt accidit in propositionibus de 2.adiacente, tūc resolui debet verbum in suum significatum hoc modo, omne animal sentit, ergo omne sentiens est animal, equus currit, ergo aliquod currens est equus ; in propositione verò constante terminis obliquis debet etiam fieri aliqua circumlocutio hoc modo, vt v. g. hic liber est Petri, ergo aliqua res Petri est hic liber.

Quæres quomodo conuertantur propositiones singulares, ac indefinitæ?

Resp. quod conuertuntur simpliciter , vt v. g. Petrus currit conuertitur in hanc,aliquod currens est Petrus, idem dicendū de indefinitis , quarum subiectum est terminus communis simpliciter supponens, & pro suo immediato significato, vt animal est genus, ergo aliquod genus est animal, homo est species, ergo aliqua species est homo.

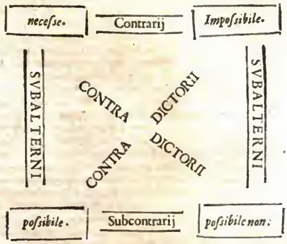
CAPVT IX.

De oppositione, æquipollentia, & conuersione cathegoricarum modalium, ac etiam hypotheticarum.

77 Oppositio in modalibus attēdi debet penes modū, si nimirum fuerit vniuersalis, aut particularis, affirmatiuus,vel negatiuus , diximus autem supra c.5.quod *necesse* est modus vniuersalis affirmatiuus,vnde assimilatur signo *omnis*; *impossibile* est modus vniuersalis negatiuus , & assimilatur signo *nullus*: *cōtingēs* autē seu *possibile* est modus particularis affirmatiuus;& assimilatur signo *aliquis*,& tandē *possibile nō*,seu *contingens non*,est modus particularis negatiuus , & assimilatur signo *aliquis non*, quod breuiter his versibus exprimi solet.

Omnis necesse valet, impossibile nullus.
Possibile quidam, quidam non possibile non.

Cū igitur hi modi per omnia assimilētur prædictis signis,cōsimili etiā modo contingit in eis oppositio , & ideò sicut contrariātur *omnis*,& *nullus* ita *necesse*,& *impossibile*,& sicut subcontrariātur *quidā*,& *quidā non*,ita subcontrariantur,*possibile*, & *impossibile non*,& rursus sicut contradicunt *nullus*,& *quidā*, *omnes*,& *quidam non* ita contradicunt *impossibile*, & *possibile* , seu *contingens*,item *necesse*, et *possibile non* , *seu contingens non* , Et tandem sicut *omnis*,& *aliquis*,*nullus*,& *aliquis non* subalternantur,ita etiā *necesse*, & *possibile non*,seu *contingens*,ac *impossibile*,& *possibile non*,seu *contingens non*. Exemplum fit in modali de dicto singulari,vt res percipiatur facilius,contrariæ sūt, Petrum currere est impossibile, Petrum currere est necesse , quia prima est vniuersalis negatiua,secunda vniuersalis affirmatiua;cōtradictoriæ sunt Petrū currere est impossibile; Petrū currere est possibile,seu contingens , quia hæc est particularis affirmatiua,illa vniuersalis negatiua ; subcontrariæ sūt,possibile est Petrū currere;possibile non est Petrū currere,quia ambę sunt particulares,prima affirmatiua,altera negatiua:subalternæ demū sunt,necesse est Petrum currere , possibile est Petrum currere,quia ambæ sunt affirmatiuę , vna vniuersalis,altera particulari , Pariter in modalibus diuisis vt fiat oppositio , attendi debet quantitas modi , & si fuerit modalis diuisa de subiecto communi debebit etiam attendi quantitas dicti. Vt autem doctrina hæc de oppositione horum modorum facilius percipiatur, hoc schema proponitur.

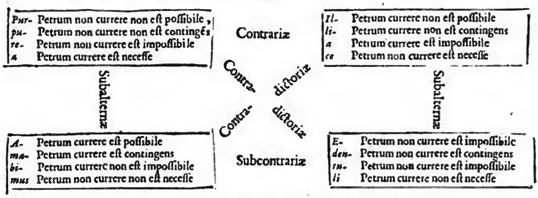

78 Æquipollētia in modalibus fit sicut in simplicibus,præponendo negationem,vel postponendo , vel præponendo , & postponendo simul,tunc autem in modalibus præponitur negatio,quando negatur modus, tunc postponitur , quando negatur dictum,tunc demum postponitur,& præponitur , cum negatur vtrumque , constituendo nempe negationem ex parte dicti, & modi simul, v.g.hæ sunt cōtradictoriæ , possibile est Petrum currere,impossibile est Petrum currere,si in prima negationem præponas dicendo, non est possibile Petrum currere,tunc æquipollet secundæ, quod si secundæ præponas negationem dicendo,non est impossibile Petrum currere,statim equipollet primę,sic etiam contrarias,& subalternas equipollentes inuenies,si alias regulas applicabis . Vt autem iuxta prædictas regulas quisque dignoscere possit oppositionem, et æquipollentiam modalium , assignari solent quatuor dictiones *Purpurea, Illiace, Amabimus, Edentuli*,in quibus notandæ sunt quatuor vocales A.E.I.V. nam prima indicat propositionem modalem affirmatiuam de dicto,et modo,secunda negatiuam de dicto,affirmatiuam de modo, tertia affirmatiuam de dicto, et negatiuam de modo , quarta negatiuam de vtroq; quod his exprimitur carminibus.

Destruit V totum , sed A confirmat vtrumque
Destruit E dictum , destruit I que modum.

Insuper in vnaquaq; ex supradictis dictionibus quatuor reperiuntur syllabę,quarum prima in singulis petit modū possibile, secunda contingens , tertia impossibile , quarta necesse

vt autem rectè ex his dictionibus constituatur figura modaliũ quatuor effici debẽt anguli, itaut in duobus superioribus sint *Purpurea*, & *Illiace* cũ modalibus eis correspondentibus, & in inferioribus *Amabimus*, ac *Edentuli*, sic enim facilè dignosces oppositionẽ, & æquipollentiã modaliũ, omnes enim propositiones sub eadẽ dictione cõtentæ sunt inter se æquipollentes, contentæ vero sub diuersis dictionibus inuicem opponuntur, nam propositiones, quę fiunt in Purpurea, & Illiace opponuntur contrariè, quæ in Amabimus, & Edentuli subcontrariè, quę in Purpurea, & Edentuli, ac pariter, quę in Illiace, & Amabimus contradictoriè, & tandẽ, quę fiunt in Purpurea, & Amabimus, & similiter, quæ in Illiace, & Edentuli opponuntur subalternè. Ad cuius rei maiorem intelligentiam pro Tyronibus proponimus hic figuram constructam in dictis de termino singulari pro modalibus compositis, quæ vt inseruiat pro diuisis constitui debet in dictis de termino communi.

79 Conuersio tandem modalium est eadem ferè, ac conuersio simplicium, nam generaliter loquendo cõuertuntur ratione dicti, nõ ratione modi, vnde regulariter modi inuariati manent tam in modali composita, quam diuisa, & sola dicta variãtur, & ideò regulæ iam assignatæ pro conuersione simpliciũ inseruire modò possunt pro conuersione modalium, & sic hæc vniuersalis affirmatiua omnis homo necessariò est animal, quę est modalis diuisa, cõuertitur in hanc particularẽ affirmatiuã, aliquod animal necessariò est homo, conuersione per accidẽs: & hæc particularis affirmatiua, aliquem hominem esse album est possibile, quæ est modalis composita, conuersione simplici in hanc conuertitur, aliquod album esse hominem est possibile, & sic de alijs, alia de modalibus missa facimus, vt inutilia & potius deterrentia Tyronum ingenia, quam iuuantia; solũ trademus regulam in fine cap. eas reducendi ad suas de inesse.

80 De Hypotheticis vero propositionibus, quia cap. 6. dictũ est non habere propriam quantitatem diuersam à quantitate simplicium, ideò inter ipsas à Summulistis non nisi oppositio contradictoria solet assignari, quæ generatim fit præponendo negationem toti propositioni itaut cadat supra copulam principalẽ, vt v.g. Si Petrus studet, erit doctus, cõtradicit huic, Nõ si Petrus studet, erit doctus, & ita præsertim Delphinus adnotauit de interp. c. de prop. oppos. vbi proindè negat posse hypotheticas cõtrariè opponi, subcõtrariè aut subalternæ. Sed quia c. cit. diximus copulatiuas, & disiunctiuas quodã modo propriam habere quantitatem, quia *&* est nota vniuersalitatis, *vel* est nota particularitatis, nã si dicimus, & Petrus studet, & Paulus studet, hæc propositio reddit hũc sensum, vterq; studet, hoc autẽ signum mixtum redolet vniuersalitatem, vt dictum est c. 7. in fine; si verò dicimus, vel Petrus studet, vel Paulus studet, hæc propositio reddit hunc sensum, alter illorum studet, hoc autẽ signum notat particularitatẽ; Hac de causa in copulatiuis, & disiũctiuis præter contradictoriam assignari etiã poterit oppositio contraria, subcõtraria, & subalterna, qualis reperitur in signis mixtis, quibus æquiualent, ista igitur, *& Petrus studet, & Paulus studet*, erit cõtraria huic, *nec Petrus studet, nec Paulus studet*, quia prima est vniuersalis affirmatiua cuius sẽsus est, vterque studet, secunda vniuersalis negatiua, cuius sẽsus est neuter studet: ex dictis autem c. 7. hęc signa opponũtur contrariè: erit verò cõtradictoria huic, vel Petrus non studet, vel Paulus non studet, nam sensus huius est, quod alter nõ studet, quod est signum particulare negatiuum: & sic etiam adinuenies oppositionem subcontrariam, et subalternam, si cõsideraueris oppositionem signorum mixtorum c. cit. explicatam, et examinaueris, quibus eorum æquiualeat hypothetica copulatiua, vel disiunctiua, vide apud Casil. lib. 2. tr. 2. c. 2. figuram de oppositione harum hypotheticarum.

De Æquipollentia hypotheticarũ parũ curant Summulistę, tum quia non omnes propriam habẽt oppositionem, et consequenter neq; æquipollentiam: tum quia æquipollentia inuenta est ad declarandam obscuritatem propositionis alicuius, at in hypotheticis obscuriores vtique forent propositiones de nouo assumptæ, quam illæ, pro quarum declaratione fierent æquipollentes. Sic etiam neque de conuersione earum sunt admodum solliciti, qu a in hypotheticis quadrare non videtur, nam in conditionalibus conuerti nequit conditio in conditionatũ, & in copulatiuis, & disiunctiuis identitas terminorum seruari non potest, cum sint diuersæ propositiones, & quando etiã aliqualis fieri posset conuersio, nullã prorsus afferret vtilitatem, & ideo de sola cathegoricarum conuersione debemus esse solliciti.

81 Quæres, quæ regula sit obseruanda in reducendis modalibus ad suas de inesse; Resp. reduci per officiantem de inesse hoc modo prius formari debet propositio de inesse implicata in modali, deinde ostendendum est, quod illi conueniat modus in propositione modali positus, hoc totum declaratur exemplis, hæc modalis composita, *contingens est Petrum currere*, reducitur sic ad suam de inesse, *hæc propositio, Petrus currit, est cõtingens*, & ista vocatur *officians* illius modalis, quatenus inseruit, vt per eam probetur de inesse in modali implicatæ, scilicet Petrus currit, conuenire talem modum, scilicet contingentiæ; Sic etiam hæc modalis diuisa, *Petrus necessario est homo*, ita reducitur ad suam de inesse per hanc officiantem *hæc propositio, Petrus est homo, est necessaria*; itaque vt reducatur modalis ad suam de inesse sufficit per officiantem ostendere, quod de inesse in modali implicatæ conueniat talis modus, qui in modali ponitur.

CAPVT. X.

De propositionibus exponibilibus, & insolubilibus.

82 Propositiones exponibiles dicuntur illæ, quæ ratione alicuius signi importantis sensum obscurum pluribus propositionibus debent exponi, & declarari, qua ratione illæ dicũtur exponibiles, istæ exponẽtes; sunt autẽ triplicis generis, exclusiuæ, exceptiuæ, & reduplicatiuæ, secũdum quod constãt signis exclusiuis, exceptiuis, vel reduplicatiuis, & quia ex horum signorum explicatione pendet propositionũ exponibiliũ intelligẽtia, cum satis fuerint explicata tract. præced. c. 12. modò de exponibilibus propositionibus nihil momenti superest declarandũ, nisi cuius sint generis: num scilicet sint cathegoricæ, an potius hypotheticæ? Resp. formaliter esse cathegoricas; sed virtualiter hypotheticas, quatenus exponuntur per plures cathegoricas, quæ faciũt vnã hypotheticã copulatiuã, aut disiũctiuam, aut conditionalem, vel causalẽ iuxta qualitatem propositionis exponibilis, nã v.g. exclusiua vt *Petrus tantũ currit*, exponitur per hanc copulatiuam hypotheticam *Petrus currit, & nullus alius currit*; reduplicatiua, vt *homo inquantum rationalis est risibilis*, exponitur per hãc hypotheticam causalẽ, *quia homo est rationalis, est risibilis*, & sic de cæteris: dicũtur ergo virtualiter hypotheticæ, eo quia virtute continẽt hypotheticam, & ei æquiualent in significando. Tatar. tamen tract. 13. com. 1. §. *secundò sciendum* contendit exponibiles non æquiualere hypotheticis in significando, sed tantum in inferendo.

83 Assignatur etiam in istis oppositio contraria, subcontraria, cõtradictoria, & subalterna, quarum figuram, vel rotulum (vt vocant) contextum afferunt Tatar. tract. cit. Casil. lib. 2. append. c. 1. & alij Summulistæ; sed grauis est difficultas de structura contradictoriarũ: aiunt enim in exclusiuis has inuicẽ cõtradicere *tãtum Petrus currit, non tantũ Petrus currit*, quod non videtur benè dictũ, cũ ãbæ possint esse falsæ ex hypothesi, quod non

non currat, sic enim falsa est prima, vt de se patet, item & secũda, quia ex hypothesi nec solus currit, nec cũ alijs associatus. Sic etiam istæ duæ sunt falsæ *Tãtum Deus est malus*, *nõ tãtum Deus est malus*, quia ista sic resoluitur *Deus est malus, & aliquis alius præter Deũ est malus*. Respondẽt Summulistæ in his propositionibus semper secundã esse veram, nam illa *non tãtũ Petrus currit* ita exponitur *vel Petrus non currit, vel aliquis alius currit* quare Petro non currente, si tamen alij currãt, verum est dicere *non tãtum Petrus currit*; vnde de rigore sermonis concedunt etiam illam, vt veram, *non tãtum Deus est malus*, quia non est resoluenda, vt dicebatur, sed in rigore logico ita debet exponi, *vel Deus non est malus, vel aliquis alius est malus*; Ratio autẽ, cur ita resolui debeãt istæ negatiuæ, est, quia propositioni copulatiuæ cõtradici debet per disiunctiuã de partibus cõtradicentibus, idest si partes copulatiuæ sunt affirmatiuæ, partes disiunctiuæ esse debent negatiuæ, si autẽ copulatiua sit de vna parte affirmatiua, & altera negatiua, prima pars disiũctiuæ erit negatiua, altera affirmatiua; & ideò cum in casu, illa exclusiua *tãtũ Petrus currit* æquiualeat huic copulatiuæ, *& Petrus currit, & nemo alius currit*, illi benè contradicetur dicẽdo, *vel Petrus nõ currit, vel aliquis alius currit*, Verum doctrina hæc multum displicet Hurtad. disp. 4. Summul. sect. 14. & Arriag. nu. 28. qui nullo modo volunt illam admittere *nõ tantum Deus est malus*, & volunt debere resolui, vt æquiualeat copulatiuæ in argumẽto allatæ, quare concludunt illas propositiones esse contrarias tantum, atque ideò esse simul falsas; cur autem sint contrariæ potius, quam contradictoriæ, ipsi declarare conantur. sed quia lis est de nomine, & modo loquendi, non vltra prosequimur; teneas, quod magis placet.

84 Propositiones insolubiles dicũtur, quæ nullo modo exponi possunt, vt in aliquo sẽsu veritatẽ habeant, quia ipsæmet se falsificant, ac suã destruunt veritatẽ, hoc autem toties contingit, quoties ex ipsamet verificatione propositionis, idest quod ita sit, vt per ipsam significatur, sequitur, quod sit falsa, vt si dicatur, *nulla propositio est negatiua*; nam ex eo, quod ita sit, vt per ipsam enunciatur, seipsam destruit, & falsificat, cum ipsa sit negatiua, eadem ratione hæc etiam seipsã destruit, *Omnis propositio est negatiua*, cum ipsa sit affirmatiua; ita Tat. tract. insolub. §. *sequitur de veritate*, vbi propositiones seipsas falsificantes ait esse duplicis generis, quædam enim seipsas per se, & immediatè falsificant, & nullo casu posito, vt allatæ; quædam per accidens solum; posito nimirum aliquo casu, quæ alias in se possent esse veræ, quod declaratur exemplo; supponamus Petrum cõuenisse cum Paulo de dando illi equo, si prima propositio, quam ipse Paulus protulerit, sit vera, & quod prima propositio prolata à Paulo sit hæc, *Petrus non dabit mihi equum*, hæc propositio, quæ alias posset esse vera, seipsam falsificat ex casu posito, quia conuentio procedere non potest de propositione, quæ sit destructiua pacti qualis est allata.

Quæres, cuius generis sint propositiones insolubiles, an cathegoricæ, vel potius hypotheticæ? Videatur Tat. cit. vbi soluit hoc quæsitum, & multa dicit curiosa de insolubilibus, quæ quia non sunt admodum necessaria, dimittimus; hoc solum est aduertendum, quod propositiones insolubiles quocunque modo se falsificent, sunt simpliciter falsæ; quia licet habeant verificationem, & ita sit, vt per illas enunciatur, quia tamen ex hoc ipso statim falsæ redduntur, non potest verificatio illa dici veritas simpliciter, & absolutè, sed potius falsitas, quia ex vero simpliciter nunquam sequitur falsum ex dicendis tractat. seq. c. 3.

TRACTATVS III.

De Argumentatione, & eius affectionibus.

CAP. I.

Quid, & quotuplex sit argumentatio.

85 HIC supponendum est ex lib. de anim. triplicem esse intellectus operationem, prima est simplex rerum apprehensio, quia nimirum res apprehendimus nihil de illis affirmando, vel negando, sicut oculus corporeus nihil affirmat, vel negat de colore, quẽ videt; secunda vocatur compositio, & diuisio, & communi nomine iudicium, quia per eam intellectus iudicat de re componendo; aut diuidendo, idest affirmando, & negando aliquid de ipsa, vt cum cognita hominis natura iudicat ipsum esse animal, & non esse lapidem. Tertia vocatur discursus, seu argumẽtatio, & ratiocinatio, per quam scilicet intellectus progreditur à cognitione vnius ad cognitionem alterius, vt cum cognoscit hominẽ esse animal, & ex hoc infert, quod est substãtia. Oratio igitur vocalis, aut scripta, quæ huic duplici cognitioni subordinatur quarum vna infertur ex alia, vocatur discursus, & argumentatio, & ideò definiri solet, quod sit, *oratio, in qua vnum ex alio deducitur*, vnde colligitur tria ad argumẽtationem conuenire, *antecedens*, quod est illa propositio, ex qua alia sequitur, *consequens*, quod est illa propositio, quæ sequitur, & *notã illationis*, qualis est particula *ergo*, vel *igitur*, aut alia similis, per quam denotatur esse connexum consequens cum antecedente, vt v. g. Sol est, ergo dies est.

Ex quo patet consequens à consequentia valde differre, nã consequens est propositio, quæ sequitur post notam illationis; consequentia verò est illatio illius, seu habitudo antecedentis ad consequens, vnde cum optima consequentia stare potest falsitas consequentis, vt si dicatur homo est asinus, ergo homo est irrationalis. Et hinc est, quod diuersas habent quoq; differentias diuisiuas, nam consequens diuiditur in verum, & falsum; non sic consequentia, sed in bonam, & malam; ratio est, quia consequentia non est propositio, ad quam solum pertinet verum, & falsum, quia affirmat, aut negat, sed est connexio illatiua propositionum, ad quam pertinet debita dispositio, & conueniens connexio, conueniens autem, & inconueniens faciunt bonum, vel malum, non verum, aut falsum, Consequentia bona est, in qua vnum ex alio rectè infertur, vt Petrus est homo, ergo est animal: mala, & vitiosa è contra est, cum vnum ex alio non ritè infertur, vt Petrus est homo, ergo dies vnde verè, & vniuocè non est consequentia, vt notat Tat. trac. 6. com. 2. §. *tertio sciendum*, cum de facto in ipsa vnum ex altera non inferatur, sed solum apparenter, & æquiuocè, quatenus duplici constat enunciatione, & nota consequentiæ.

86 Duplex est argumentatio, recta, & vitiosa, recta est, quæ bonam continet consequentiam, vitiosa, quæ malam, & ideò sicut mala consequentia absolutè consequentia non est dicenda, sic vitiosa argumentatio nuncupari nequit 1. priorum c. 5. & 1. Elench, cap. 1. Rursus argumentatio bona, quæ vera m infert, duplex est materialis, & est illa, quæ consequentiam materialem continet, & formalis, quæ nimirum continet consequentiam formalem. Consequentia materialis est, quæ vniuersaliter non tenet sed hic, & nunc tantum ratione materiæ, in qua fit, seu ratione terminorum, ex quibus argumentatio constat, v. g. hæc consequentia. Omnis homo est animal risibile, ergo omne animal risibile est homo, non tenet gratia formæ, hæc enim eadem dispositio argumentationis alteri materiæ applicata non infert conclusionem, vt v. g. omnis homo est viuens sentiens, ergo omne viuens sentiens est homo; sed tenet tantum gratia materiæ, quia nimirum fit in terminis conuertibilibus. Consequentia formalis est, quæ vniuersaliter tenet in quacunq; materia, etiam falsa, quia consequens infertur ex antecedenti gratia formæ idest ratione dispositionis extremorum, taliter vt eadem dispositio applicata cuicunq; materiæ inferat conclusionem, vt omne animal est substãtia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia; hæc enim eadem dispositio applicata cuicunq; materiæ etiam impossibili conclusionem infert, vt v. g. omne animal est lapis, omnis homo est animal, ergo omnis homo est lapis: vnde regula generalis est, quod quando seruata eadem forma in alia materia non habetur vera conclusio, talis consequentia non est formalis, ita communiter exponunt Summulistæ consequentiam materialem, & formalem, præsertim Tat. tract. 4. declarando quatuor modos primæ figuræ, iuxta quam expositionem volũt quamplures solum syllogismum esse argumentationem formalem, quia in eo ratione formæ syllogisticæ nunquam negari potest consequentia, cœteras vero argumentationes esse materiales, ita Ponc. c. 17. vnde Tat. cit. inquit, quod nulla cõsequentia præcisè tenens per locum dialecticum est formalis consequentia, & sic argumentatio ista omnis homo est animal, ergo quidam homo est animal, tenet per consequentiam materialem.

Verũ tãtus rigor non placet, nec necessarius est, immo, secũdum communẽ vsum loquendi tunc aliqua censetur esse consequẽtia formalis, quãdo innititur medio ex se directè, & vniuersaliter consequentiam inferenti, quomodocũq; termini disponãtur; & illa cẽsetur materialis, quæ innititur medio habẽti vim inferendi non ex se, sed præcisè ex subiecta materia, in qua arguitur, & acceptio ista consequentiæ materialis, & formalis ab omnibus recipitur Theologis, dum p. p. disputãt, an ex omnipotẽtia Dei cõsequẽtia formali inferatur immẽsitas, quasi nimirum omnipotentia medium ex se præcisè abstrahẽ-

do à natura infinita, vbi reperitur, valens inferre immensitatē, & planè cōsequētia illa ab vniuersali ad particularē, dicere, quod solum sit materialis, videtur irrationabile prorsus quamuis enim ex particulari non liceat inferre vniuersalem, nisi in materia necessaria, vt v.g. quidā homo est animal, ergo omnis homo est animal, & ideò hæc consequētia sit verè materialis; tamen è cōtra ex veritate vniuersalis, aut falsitate inferre particularem valet in quacunq; materia ratione subalternationis propositionis particularis ad vniuersalem; ita sentit Sot. lib. 6. c. 1. de syllogismo lect. 2. vbi ait omnem consequentiam tenentem per locum dialecticum esse formalem.

Demū argumētatio rursus duplex est, alia illatiua solū, alia illatiua, & probatiua simul, prima est, quæ solā habet vim inferēdi, sed nō probādi, quia vel conficitur in terminis non significantibus, aut in materia falsa vbi non concludit nisi ratione formæ, vel si fit in materia vera, tamen antecedens nō est notius consequente, cuius defectu antecedens non habet vim probandi consequēs, & si ratione cōnexionis necessariæ cum illo habeat vim illud inferendi. Illatiua verò, & probatiua simul est, quę habet vim inferēdi, vel ratione formæ, vel saltim materiæ connexæ, ac etiam habet vim probandi, quia vna propositio est notior alia, ac proindè ex notitia illius benè deducitur notitia alterius, vt cū ex definitione cōcludimus definitū, aut passionē de definito monstramus; Solet etiam argumētatio diuidi ex parte notæ illationis in causalem, conditionalem, & rationalem, nam nota illationis esse potest, *quia, si,* aut *ergo*, quæ diuisio facilè intelligitur recurrendo ad dicta cap. 6. præc. tract. de propositione hypothetica.

CAPVT II.

De speciebus argumentationis.

87 QVatuor solent assignari argumentationis species ex Arist. 2. Priorū c. 29. & deinceps; Exemplū, Inductio, Syllogismus, ac Enthymema; Exēplū est argumētatio, qua aliquod singulare probamus ex vno, aut paucis similibus, vt Deus pepercit Niniuitis penitētibus, ergo & nobis parcet si pœnitentiam egerimus: vnde medium, cui innititur tota vis exempli ad concludendum, est similitudo singularium: hinc Tat. tr. 5. explicās hanc speciē argumentationis aduertit, quod exemplū non est bona consequentia, nec probatiua, nisi in antecedēte, & cōsequente exprimatur terminus similitudinis, vt hoc exemplum non est bona argumentatio, Ianuenses sūt diuites, ergo, & Veneti sunt diuites, quia non exprimitur terminus similitudinis, ob quē antecedens est verū, scilicet propter portū maris. Delphinus tamen ait sufficere, si subaudiatur; dicitur autē exēplo probari aliquod singulare, quia licet interdum confirmetur aliquod vniuersale, tamen ex sua natura ordinatur ad confirmandū singulare; & inter omnes argumētationis species hæc est debilior, quia solū tenet per modum similitudinis, modo talis argumētatio multis claudicat, vt notat Tatar. 2. Priorum in fine, & ideò hæc species potius ad Rethores spectat, quam ad logicos.

Inductio, vt colligitur ex Arist. 1. Top. c. 10. & 8. Top. c. 2. & 2. Priorū. c. 23. est progressio à singularibus sufficiēter enumeratis ad vniuersale, v.g. hic ignis cōburit, & ille cōburit, & ita pariter se habēt ceteri ignes, ergo omnis ignis comburit; vnde obseruādū est debere fieri progressum ab omnibus singularibus, quę si facilè enumerari non possint, addenda est illa particula, *& sic de cæteris,* vel alia similis, quæ particula si negetur, petēda est ab Aduersario instantia, vt Arist. docet 8. Top. c. 2. quā si dederit, inductio erit firma, & cōstās argumētatio, qua de causa ex recētioribus quāplures negant inductionem esse formalem argumentationem, de quo postea: Ex quo patet inductionem non esse propriè speciem argumentationis ab exēplo distinctam, sed differre tantum penes perfectum, & imperfectū, nā inductio ex pluribus particularibus procedit ad vniuersale, à qua perfectione deficit exemplū, quod ex debilitate antecedētis singularis solū colligit aliud singulare, cū tamen si adderentur alia, etiam vniuersale colligeret, fieretq; perfecta inductio, & hæc fuit Arist. sententia 1. Post. c. 1. vbi exempla appellat inductiones imperfectas; sed quia de inductione 4. specialis erit sermo, ad alias species transimus.

Syllogismus est argumētatio tribus propositionibus cōstās, quarū tertia sequitur ex duabus primis, prima dicitur maior, secunda minor, tertia cōclusio, de quo postea agemus ex professò. Enthymema est argumētatio duabus constās propositionibus, quarū vna ex alia infertur, vt Deus est bonus, ergo est amādus, cui si addas propositionē, Omne bonū est amandum, efficies integrum syllogismum, ex quo colligitur Enthymema esse syllogismum truncatum, & imperfectum, vt ait Arist. 2. Priorum cap. 27. & ideò à Syllogismo specie non differre.

Addūt quidā speciē aliā argumentationis, quæ dicitur Dilēma, & dicitur argumentatio bicornis, eo quia duas continet partes, ita dispositas, vt necessario cogatur respondens aliquid cōtra se admittere, vel negare, vt si quis asserat tanquam verū se per totam horam elapsam in foro fuisse, nec ibi histrionem vidisse, & alius ita eum impugnet; Vel eras in foro hora iam elapsa, vel non eras, si primum, ergo mentiris dicēdo tunc nō vidisse histrionem, qui tali hora venit in forum, si secundum, mētiris adhuc dicēdo te tota illa hora in foro permāsisse, atq; ita ex concessione, vel negatione cuiulibet partis respōsor cōuincitur mendacij; Sed re vera talis argumentatio non est ab enumeratis specie diuersa, cum in Syllogismum formari possit si pro minori addas, *sed neutrū dici potest,* & potest etiā formari in enthymema, si placet, immo vt notat Casil. in prolus. ad Summ. c. 2. Dilēma non est reuera vna argumentatio, sed duplex pro duplici parte, quam impugnat, vt in exēplo allato experimentum fieri potest, & re vera est species syllogismi hypothetici ex disiunctiuis ex dicendis c. 11.

88 Quæres, an enumeratæ argumētationes sint propriæ species, & ab inuicem essentialiter distinctæ? Affirmat Masius 1. Prior. q. 5. & Lemos ab eo relatus, & videtur fuisse opinio Tat. cit. Compl. verò lib. 3. c. 1. quos sequitur Io. de S. Th. lib. 2. c. 5. & lib. 3. c. 2. volunt in rigore loquendo duas tantū esse species argumētationis, scilicet syllogismum, & inductionem, ab his verò enthymema, & exemplum solum distingui, vt perfectū, & imperfectum intra eandem speciem modo iam explicato. Sed planè si in rigore loqui velimus, potius ob eandem rationem dicendum est neq; inductionem constituere speciem essentialiter à syllogismo distinctā, quia tam enthymema, quā exemplum, & inductio ad syllogismum reducuntur, vt argumentationes imperfectæ ad perfectam, vt Arist. docet ex professò 2. Priorum c. 22. & cum eo cœteri ferè omnes, & quidē de enthymemate res est per se clara; exēplū verò reducitur ad Syllogismum accipiendo terminum importātem similitudinem pro medio, & prædicatū cōclusionis pro maiori extremitate, & subiectū pro minori extremitate, & sic exemplum iam positum reducitur, omnes habentes portum maris sūt diuites, Veneti habent portū maris, vt Ianuenses, ergo sunt diuites, vt illi; Inductio verò reducitur, accipiēdo singularia, pro medio, & prædicatum conclusionis pro maiori extremitate, & subiectum pro minori extremitate, vt Sortes currit, Plato currit, & sic de alijs, ergo omnis homo currit, sic reducitur, omne, quod est Sortes, vel Plato currit, omnis homo est Sortes, vel Plato, ergo omnis homo currit, sic fieri reductionem exēpli, & inductionis ad Syllogismū docet Tat. cit. tr. 5. licet ibidē, vt suam defendat opinionem, dicat hoc nō tollere, quin sint species distinctæ à Sillogismo, quia vnā argumentationē reduci ad aliā non est ipsam fieri aliam, sed est ipsam probari per aliam perfectiorem argumētationem; Sed id est minus rectè dictū, quia re vera talis reductio demonstrat exēplū, inductionem, ac Enthymema esse imperfectos à syllogismos, quare sicut homo, cui manus, vel brachium deficit, specie non dicitur differre ab homine integro, sic neq; argumentationes istæ syllogismo, & hic modus dicendi frequentior est, quem sequitur Faber in Philosoph. Theor. 1. Auersa. q. 25. sect. 5. & alij passim.

At obijciunt Compl. & Io. de S. Tho. quod syllogismus, & inductio sint species argumētationis essentialiter distinctæ, tū quia modus procedendi vtriusq; est essentialiter diuersus, nā syllogismus procedit à toto ad partes, seu ab vniuersalioribus ad particularia, & à notis natura ad nota nobis, inductio verò procedit modo opposito; tū quia vis concludendi vtriusq; est essentialiter diuersa, nā tota vis syllogismi consistit in vnione duorū in vno tertio, quod in præmissis assumitur, vt medium, vnde postea in conclusione infertur vnio eorum inter se; vis autē concludendi in inductione nō pēdet ex vnione extremorū in tertio, sed ex pluribus singularibus sufficiēter enumeratis infert vniuersaliter sic fieri in omnibus, quas duas essētiales differentias insinuauit Arist. 2. Priorum c. 23. illis verbis *Quodāmodo opponitur inductio syllogismo hic enim per mediū probat extremū de tertio, illa verò per tertiū probat extremū de medio; natura igitur prior, & notior est syllogismus, qui fit per mediū, nobis verò euidentior est, qui fit per inductionem,* cū ergo ex Arist. syllogismus, & inductio habeant formas argumentationis essentialiter diuersas, erunt consequenter argumentationes essentialiter specie diuersæ.

Resp. ly *quodammodo* satis ostendere illas duas differētias ab Arist.

Arist. cit. insinuatas inter inductionẽ, & syllogismũ essẽtiales non esse, sed merè accidentales, & materiales, & quidem primã differentiam ex vario modo procedendi petitam ab vniuersalibus ad singularia, aut è contra, etiam ipsimet Complut. c. 2. fatetur esse accidentalẽ, quia & syllogismus procedere potest à particularibus ad vniuersalia, & inductio è contra, quia ad eam secundũ ipsos pertinet tam ascensus, quam descensus: cęterũ quia in syllogismo frequentius vtimur medio superiori, vel saltim æquali, & rarò inferiori, è cõtra verò in inductione sæpius ascẽdimus à singulari ad vniuersale, quã descẽdamus, ideò Arist. & Dialectici ab eo, quod frequentius accidit in his argumẽtationibus, solẽt denominare illas asserentes in syllogismo procedi à toto ad partes, in inductione è cõtra, quã respõsionem gratis admittunt Complut. cit. Sed neque al a differentia essentialis est, vt ipsi putãt, quia & si nõ appareãt ibi extrema inter se vnita ex vi vnionis, quã ostendatur in antecedẽte habere in tertio, re tamẽ vera subintelligitur talis vnio, quia omnis discursus innititur illi principio *quæcũque sunt eadẽ vni tertio, sunt eadẽ inter se,* vt postea dicemus, & in quolibet discursu talis vnio interuenit saltim implicite, & virtualiter, & quo modo etiã in inductione ipsa interueniat, patet ex iam data regula reducẽdi ipsã ad syllogismũ, quod autẽ explicitẽ, & formaliter in ipsa nõ appareat, nõ infert essentialem differentiam inter syllogismũ, & inductionẽ & quoad formã argumẽtationis, alioquin etiã enthymema esset species essentialiter à syllogismo distincta, quia in eo formaliter, & explicitè talis vnio non apparet; cũ igitur in omni argumẽtatione requiratur medius terminus, siue implicitus, siue explicitus, ratione cuius teneat consequẽtia, vt aduertit Casil. lib. 3. tr. 3. c. 6. cõsequẽter omnis argumẽtatio est syllogismus perfectus, vel imperfectus.

89 Quæres, an saltim sit aliqua consequẽtia, quæ nõ sit argumẽtatio, vel syllogismus, Conimbr. 1. Priorũ c. 1. q. 2. art. 3. & Fonseca lib. 6. c. 1. Morisan. 1. Priorum c. 2. dub. 2. existimãt nõ omnem consequentiam esse argumentationem, sed quid superius ad eam, & ab ea distingui, eo quod consequentia nõ dicat medium terminũ, vt dicit argumentatio, vndè ista est consequẽtia bona (ait Fõseca) ex regulis cõuersionis deducta, *omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo,* tamen quia in ea nõ est medium, non potest dici argumentatio. Dicendũ tamen est omnem bonam cõsequentiam re vera esse argumentationem, immò in omni consequentia syllogismũ includi virtualiter, syllogismus enim vt postea magis patebit, tribus terminis cõstat tres propositiones cõstituentibus, & ita inter se dispositis, vt in primis duabus ille terminus, qui dicitur mediũ, modò cum vno cõnectatur extremo, modò cũ altero, ex vi cuius cõnectuntur tandẽ alij duo termini, qui dicũtur extrema, in vltima propositione, quæ dicitur cõclusio: sed omnis cõsequẽtia tres terminos includit, cum sit connexio consequentis cum antecedenti ratione alicuius medij, ergo re vera omnis consequentia est argumentatio, vel syllogismus saltim virtualiter, probatur minor, quia si omnis consequentia rectè perpẽdatur, concludit in virtute alicuius medij, vt est videre etiam in illa, quã facit Fonseca, & ait carere medio, nam re vera medium illius cõsequẽtię est hoc, quod aliquid repertũ in tota collectione animalium est homo; licet voce non exprimatur, vndè sic posset illa consequentia in syllogismũ efformari, aliquid, quod reperitur in tota collectione animaliũ, est homo, sed aliquod animal reperitur in tota collectione animalium, ergo aliquod animal est homo; & vt vno verbo dicamus, regulæ omnes, in quarum virtute tenẽt similes cõsequentiæ, puta ex vi subalternationis, æquipollentiæ, & conuersionis, sunt ipsamet media illa illarũ consequentiarum. Dices, multoties conuertens est æquè nota, ac conuersa, vnde deducitur, non enim notior est ista cõuersa, nullus homo est lapis, quã conuertẽs ex ea deducta, nullus lapis est homo, ergo conuersio nõ est argumẽtatio, quæ est discursus à noto ad ignotum. Resp. neg. conseq; quia argumentatio absolutè sũpta est ratio, in qua vnum ex alio deducitur, quod autem talis deductio fiat ex notioribus, peculiare est argumentationis probatiuæ, vt patet ex c. 1. huius tract. vnde in tali casu vtique conuersio non est probatiua argumentatio.

CAPVT. III.

De regulis communibus bonæ argumentationis.

90 MVltæ, & fortè plures, quam sit opus, solent afferri regulæ à Sũmulistis pro bonitate consequentiæ, nos verò ex his pluribus vtiliores, ac vniuersaliores selegemus.

Prima regula est, quod ex antecedẽti vero in bona cõsequentia semper sequitur consequens verum, ex possibili possibile, & ex necessario necessarium. Fundatur verò hæc regula in illo vniuersalissimo principio apud Dialecticos, *Non potest in bona consequentia dari antecedens verum, & consequens falsum, sed si antecedens est verum, etiam & consequens,* quod principium est naturæ lumine notum, nam cum consequens trahat post se antecedens ratione connexionis, quam habet veritas consequentis cum veritate antecedentis, idem planè est ponere antecedens verum, & consequẽs falsum, quod ponere antecedens nõ absolutè verum, sed ex parte falsum, quia consequens est quasi pars quædam eius, & cum eo connexum, quare si daretur antecedens verum, & consequens falsum, iam daretur antecedens verum, & non verum, quæ sunt contradictoria. Eadem etiam ratione si antecedens est possibile, possibile quoque uerit consequens, nam si antecedẽs est possibile, iam poterit esse verum, ergo consequens nequit esse impossibile, quod nunquam verificari potest, alioquin in ali impasuposset dari antecedens verum, & consequens falsum. Qua demum de causa si antecedẽs est necessarium, etiam consequens necessarium erit, quia si antecedens est necessarium semper est verum, ergo & consequẽs semper debet esse verum, atque ita necessarium, alias posset in aliquo casu dari antecedens verum, & consequens falsum.

Sed obijcies hos syllogismos, quibus ex antecedenti necessario deducitur consequẽs contingens, v. g. omne currens mouetur, omne currens est corpus, ergo aliquod corpus mouetur. Item omne album est coloratũ, omne album est corpus, ergo aliquod corpus est coloratũ, iam patet in his syllogismis præmissas esse necessarias, & conclusionem contingentem. Resp. propositionẽ de tertio adiacente in materia cõtingenti supponere existentiã subiecti, quæ explicatur per aliam propositionẽ de secundo adiacente, vt v. g. Petrus est albus, sensus est, & *Petrus est,* seu existit, *& est albus,* vndè quælibet talis proprositio in mate ri a cõtingẽti est virtualiter copulatiua, iam verò tract. præced. cat. 6. dictum est ad veritatẽ, & necessitatem copulatiuæ requiri vtrãque partem esse veram, & necessariam; quod si vna pars sit falsa, vel contingens, talis etiã euadit tota propositio; cũ igitur illæ præmissæ sint in materia contingenti, vt patet de illa, *Omne currens mouetur,* dicendum esse virtualiter copulatiuas, & illã æquiualere huic, *& omne currens est,* seu existit; *& omne tale mouetur;* & cum prima pars talis copulatiuæ sit contingens, tota copulatiua erit contingens, & sic de alijs præmissis discurrendum est, ac negandum, quod sint necessariæ.

91 Secunda Regula est, quod ex antecedente falso in bona consequentia sequitur falsum, & etiam interdum sequi potuerit; exemplũ primi, vt homo est asinus, ergo est rudibilis, exẽplum secundi, vt homo est asinus, ergo est animal; sic etiam ex impossibili sequitur impossibile, vt homo est leo, ergo est rugibilis; interdũ sequi potest possibile, immò; & necessarium, vt homo est equus, ergo currit, vel est animal. Sic demum ex cõtingenti sequitur contingẽs, vt Petrus currit, ergo mouetur, vbi consequentia est vtique necessaria; sed consequens in suspectatum est possibile tantum, & contingens, sed interdum etiam sequi potest necessarium, vt v. g. Petrus sentit, ergo est animal, nam prædicatum, quod contingenter conuenit subiecto antecedẽtis, & est mediũ in consequentia, potest habere necessariã connexionẽ cum prædicato consequentis, & sic illud inferre, vt patet in allato exemplo. Hic tamen aduertendum est, quod quãdo ex falso sequitur verũ, ex impossibili possibile, & ex cõtingenti necessarium, id non ita fit, quasi præmissæ falsæ, impossibiles, aut cõtingentes, veritatem, possibilitatem, ac necessitatem deriuent in conclusionẽ, nemo enim dat, quod non habet; sed fit ex certa earum dispositione, nam sic, & sic dispositis præmissis sequitur consequens verum, possibile, aut necessarium, cuius sequela vtique pendet ex illis præmissis, non tamen eius veritas, aut possibilitas, vel necessitas, sed aliunde in se verum est, possibile, vel necessarium, vt patet in exemplis allatis.

92 Tertia Regula, in bona consequentia, sicut posito antecedenti ponitur consequens, non è contra, ita ablato consequẽti, aufertur antecedens, non è contra, quod alijs verbis dici solet valere consequentiam à positione inferioris ad positionẽ superioris, non è contra; & rursus valere à negatione superioris ad negationem inferioris, non è contra, v. g. homo est antecedens, & inferius respectu animalis, animal consequens, & superius; valet vtique dicere, est homo, ergo est animal, nõ tamẽ è cõtra, quia potest esse animal, quod non sit homo, sed equus, aut leo; rursus valet dicere, non est animal, ergo nõ est homo, nõ tamẽ è contra, nõ est homo, ergo nõ est animal, quia in plus se habet animal, quam homo; & cum hæc regula sit tritissima mirũ, est, quomodo Blanc. lib. 7. sect. 3. sit hallucinatus dicendo, quod sicut posito antecedẽti ponitur cõsequens, ita ablato antecedẽti, au-

ti;·auferetur consequens, quasi arguere valeat à negatione inferioris ad negationem superioris.

Quarta Regula, in bona consequentia quicquid sequitur ad consequens essentialiter sumptum, & absolutè supponens, sequitur, & ad antecedēs illius, quod alijs verbis dici solet, quod valet consequentia à primo ad vltimum; quam arguendi formam Græci vocant acerualem, nam fit aceruatim tribuendo antecedenti prædicata, quę cōpetunt consequēti, v. g. homo est animal, animal est corpus, corpus est substātia, &c. ergo homo est corpus, substantia, &c. & fundatur hæc regula in illa antepraedicamentali, quando alterum de altero prædicatur, &c. & intelligitur sicut illa.

Quinta tandem est, quicquid repugnat consequēti essentialiter sumpto, & absolutè supponenti in bona consequentia, repugnat & antecedenti; quod alijs verbis dici solet, si ex antecedente sequitur consequens, ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. Ratio est, quia si ex opposito consequentis non sequitur oppositum antecedentis, ergo poterit stare oppositum consequentis illius, quod verum supponitur, cū isto antecedente; & sic dabitur antecedens verum, & consequens falsum, & hac regula frequenter vtimur ad ostendendam bonitatem consequentiæ procedendo à contradictorio consequentis ad contradictorium antecedentis.

93 Petes, quando liceat argumentari ex suppositione impossibili, Scotus in 1. d. 11. q. 2. sub A. docet modum, quo licet vti huiusmodi argumentandi forma, esse quod suppositio impossibilis ita fiat, vt non sequantur ex ea contradictoria per locum intrinsecum (nam ex suppositione impossibili contradictoria aliquo modo sequi semper necesse est) sed vna pars contradictionis per locum intrinsecum, altera verò per locum extrinsecum duntaxat; ratio huius est, quia vt talis forma argumentādi sit bona, requiritur constātia suppositionis, seu consistētia, non cōsisteret autē, si ex ipsa per locū intrinsecū statim sequatur vtraque pars cōtradictionis, v. g. ex ista suppositione impossibili, *si Petrus non esset animal, esset homo*, non possumus argumentari, quia *homo* formaliter, & intrinsecè includit animal, atque ita ex illa suppositione per locū intrinsecū sequitur vtraque pars contradictionis, scilicet *animal, & non animal*, vnde non poneretur in eo casu constantia suppositionis, sed formaliter, & intrinsecè seipsā destrueret; inquit igitur Doctor, quod licet positio, quæ statim ex intellectu suo includit cōtradictoria, nō possit admitti, qualis est allata, tamen illa, quæ ex intellectu suo tantū vnum cōtradictoriū includit, & aliud non, nisi per consequentiam accidentalem, vel per locū extrinsecum, benè videtur posse admitti, quia tali positione posita possunt sustineri regulæ dispositionis, potest enim concedi sequens cōsequentia essentiali, & negari repugnās; si autē inferatur aliud repugnans sequens per locum extrinsecum, vel consequentia accidentali, negandum est illud sequi, quia propositio illa, per quā talis consequentia teneret, destrueretur ex positione: vndè ex ista suppositione impossibili, *si Petrus non esset risibilis, esset homo*, possumus argumentari, quia circumscripta risibilitate, ponendo Petrum in esse hominis non ponuntur cōtradictoria ex primo intellectu positionis, sed tantū alterum, scilicet quod Petrus sit homo, reliquum verò, scilicet quod nō sit homo non ponitur, nisi ex consequentia accidentali, & per locum extrinsecum ex remotione passionis remouendo sub ictum, & ideò ista positio non sic includit opposita, quin possit admitti, & hunc dicēdi modū amplectitur Hur. disp. 15. Met. sect. 9. §. 114.

Rursus aduertit Doctor ibidem, quod etiam ex remotione impossibili vnius prædicati essentialis, quod nō sit ratio inherētiæ alterius prædicati, possumus argumētari; quia adhuc cōtradictoria nō sequerētur per locum intrinsecum, v. g. ista suppositio est admittenda, si per impossibile homo non esset animal; & esset rationalis, adhuc discurreret, & ab equo distingueretur, ratio est, quia esto animalitas sit prædicatū essentiale hominis, tamen quia nō est principiū formale discurrendi, nec distinctiuum à brutis, ideò etiam supposita animalitatis carētia benè adhuc infertur per locum intrinsecum quod homo discurreret, & ab equo distingueretur; altera autē pars contradictionis, scilicet quod nō discurreret, nec ab equo distingueretur, nō infertur, nisi materialiter, & per locū extrinsecum, ex idētitate scilicet animalitatis cū rationalitate, ex qua per cōcomitantiā sequitur, quod si homo non est animal, nec etiā est rationale, & per cōsequens, quod non discurreret, nec ab equo distingueretur; & sequitur hūc dicēdi modū Vasquez p. p. disp. 147. c. 1. Vtrumque verò approbat post longū examen Casilius lib. 3. tr. 2. c. vlt. quia re vera vterque recidit in idē, & huc collimat, quod valeat argumentari ex suppositione impossibili, quādo ex ea nō sequitur cōtradictoria per locū intrinsecum:

valde autem notāda est hæc arguendi forma, quia finis eius est, vt Vasquez aduertit, perscrutari rationem formalem rei, vnde apprimè inseruit ad distinguendam causam formalem, & prædicatum quodcunque intrinsecum à conditionibus, & prædicatis extrinsecis.

CAPVT IV.

De inductione, vbi de ascensu, & descensu.

94 QVia inter omnes argumentationis species Inductio, & Syllogismus principem obtinent locum, intantum vt aliqui eas agnouerint pro veris argumentationis speciebus abinuicem essentialiter distinctis, idcircò de his specialiter agemus, de Inductione quidem in hoc cap. te, de syllogismo autem in sequentibus.

Inductio itaq; vt dicebamus c. 2. est illatio propositionis vniuersalis ex suis singularibus, vbi singulariū nomine, vt notat Tat. 2. Priorum q. vlt. §. *dubitatur primo*, intelliguntur non solum ea, quæ sunt verè singularia, sed etiam quæ sunt minus vniuersalia respectu magis vniuersalium, & partes respectu totius; sicut enim à singularibus progredimur ad vniuersalia, hoc modo, hic ignis calefacit, & ille ignis, & sic de ceteris, ergo omnis ignis calefacit, sic etiam progredi possumus à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia, & à partibus ad totū hoc modo, omnis homo sentit; & omnis bestia sentit, ergo omne animal sentit, & etiam, caput valet, stomacus valet, & sic de alijs membris, ergo totum animal valet.

Vt autē Inductio sit bona cōsequentia, & ritè inferatur vniuersalis ex suis singularibus duæ præsertim requiruntur cōditiones. Prima est, quā tradit Tat. cit. quod inferatur mediante ista particula *& sic de alijs*, vel aliqua sibi æquiualente, & hoc quādo non enumerātur omnia singularia; quando autē enumerātur, ponitur hæc alia particula, *& non sunt plura* adhibitis. n. istis particulis redditur bona cōsequentia, quia tunc nulla reperitur instātia. Et si quis petat, quid intelligatur per illā particulā, *& sic de alijs*, Resp. Tat. quod intelligitur vna propositio vniuersalis significans esse, sicut significatur per alias singulares formaliter expressās, vt Sortes currit, Petrus currit, & sic de alijs, &c. sēsus est, &, quilibet homo alius à Sorte, & Platone currit, ergo omnis homo currit. Et si quis dicat, ergo in inductione proceditur ab vniuersali in vniuersalē. R. Tat. quod illa vniuersalis in antecedente dicitur singularis respectiuè, quia est minus vniuersalis, quam illata in consequente.

Altera cōditio, quā idē Tat. assignat 4. Phys. q. 2. §. *Quarto sciendū*, ex Scoto in 2. q. 2. b. 9. k. est, quod vt vniuersalis ex suis singularibus rectè inferatur, nō sufficit, quod omnes singulares sint veræ, sed vlterius requiritur, quod omnes sint cōpossibiles, cū vniuersalis æquiualeat singularibus copulatiuè, vel copulatim sumptis v. g. omnis homo currit, æquiualet his singularibus, & Petrus currit, & Paulus currit, & sic de alijs vel Petrus, & Paulus, Frācifcus, et alij homines currūt. Ratio est quia multoties cōtingit, quod singulares sint veræ, tamen quia non omnes sunt compossibiles, ideò non rectè infertur vniuersalē; rē hāc Doct. cit. euidenti manifestat exēplo, ponamus, ait, quod hic sint decem lapides in pondere æquales, et quod Petrus nō possit portare hos decem lapides simul, sed nouem tantū, ista propositio vniuersalis possibile est omnes hos lapides portari à Petro falsa est, non quia aliqua singularis in se sit falsa, quia verū est, Petrū posse portare hunc lapidem, et illū, et illū, sed quia aliquibus determinatis est aliqua indeterminata incompossibilis, quæcunq; n. nouē singularia sunt cōpossibilia, et decimū indeterminatè est incōpossibile illis: oportet igitur ad ritè inferendā, et colligendā vniuersalem, quod omnes singulares sint veræ, et simul cōpossibiles, tā singulares determinatæ, quā indeterminatæ, quia si omnes determinatæ essent cōpossibiles, sed aliqua indeterminata eis repugnaret, adhuc non rectè colligeretur vniuersalis, vt patet in allato exēplo, sed committeretur fallacia figuræ dictionis (ait Doct.) arguēdo à pluribus determinatis ad vnā; qua doctrina vtimur disp. 10. Phys. q. 3. ad soluenda argumenta Nominalium, quibus, conātur ostēdere continuū posse à Deo simul diuidi in omnes suas partes, quia in hoc instanti potest hāc, et illā, et illā diuidere, et sic de singulis; et pari ratione posse infinitam actu multitudinem producere, quia in hoc instanti potest à Deo produci hic homo, et ille, et ille, et sic de singulis.

95 His obseruatis cōditionibus modus arguēdi per inductionē est optimus, et vocatur Ascensus, quatenus per cā sensim à singularibus ascēdimus ad probationē vniuersalis, vnde a scēsus ordinatur ad inueniendas, et probandas veritates vniuersales,

sales, vt vniuersales sunt, idest inquãtũ constãt ex singularibus sub eis cõtẽtis nõ enim melius probari potest, quod aliquod vniuersale sit tale, nisi quia eius singularia sũt talia. Descensus verò est modus arguendi oppositus inductioni, est enim progressio ab vniuersali ad singularia, v.g. omnis ignis calefacit, ergo, & hic ignis, & ille ignis calefacit, & ideò solet etiã dici reductio, seu deductio, & præcipuè ordinatur ad ostẽdẽdã falsitatẽ vniuersalis, vt vniuersale est, optime enim ostẽditur falsitas vniuersalis descendendo sub illo, & ostẽdendo aliquod singulare non esse tale. Verũ tamen est, quod supposita veritate vniuersalis inuenta per ascensum, & comprobata, etiam descensus deseruire potest ad ostendendam correspondentiam vniuersalis ad singularia sub eo contenta; ex quo colligitur ascensum, & descensum deseruire ad ostendendam veritatem, vel falsitatem propositionis vniuersalis.

Ascẽsus, & descẽsus est quadruplex copulatiuus, & copulatus disiunctiuus, & disiunctus. Copulatiuus est, qui fit per coniunctionẽ, *&*, aut similẽ copulatiuæ acceptam, idest copulantẽ, & coniungentẽ ipsas propositiones, non terminos propositionis. Copulatus verò est, qui fit per eãdẽ particulam, *&* copulatim sumptã, idest copulantẽ partes vnius extremi, non autẽ propositiones. Disiunctiuus fit per particulã *vel* disiunctiuè sumptã, idest iungentẽ propositiones. Disiunctus est, qui fit per eãdem particulã disiunctim acceptam, idest iungentem partes vnius extremi. Ex quo patet descensum, & ascẽsum copulatiuum, & disiunctiuum, in hoc differre a copulato, & disiuncto, quod in illis fit descensus, vel ascensus per hypotheticam propositionem ex multis cathegoricis constantem; in istis verò fit enumeratio singularium per vnicam propositionem cathegoricã, cuius alterum extremum constat omnibus singularibus, in descensu quidem, aut ascensu copulato copulatim sumptis, in disiuncto disiunctim.

Hoc totum manifestatur docendo modũ resoluendi terminos: si terminus distributiuè supponit, à propositione vniuersali descenditur ad plures singulares copulatiuè, vel ad vnã de copulato extremo, & verbo singulari, sic, omnis homo est animal, ergo hic homo est animal, & ille homo est animal, vel sic, ergo hic homo, & ille homo, & ille est animal; nullus angelus est corpus, ergo nec Michael est corpus, nec Gabriel est corpus, vel sic, ergo nec Michael, nec Gabriel, nec Raphael est corpus, ascẽsus verò fieri debet è cõtra. Si autẽ terminus supponat collectiuè, tũc ascendendũ est, vel descendendũ copulatim sic, omnia elementa sunt quatuor, ergo ignis, & aer, & aqua, & terra sunt quatuor, non autem ignis est quatuor; omnes Apostoli sunt duodecim, ergo hic Apostolus, & hic, & hic &c. sunt sunt duodecim, aut è cõtra, si vis ascẽdere. Si verò terminus determinatè supponat, descenditur à propositione particulari ad plures singulares disiunctiuè sic, aliquis homo currit, ergo hic homo currit, vel ille homo currit, &c. aut ad vnã de disiuncto extremo sic, ergo hic homo, vel ille homo &c. currit: & è cõtra ascenditur. Si tandem terminus supponat confusè, eodem modo descenditur, & ascenditur à termino confuso ad singulares, & è contra, quæ omnia melius percipientur recolẽdo dicta de suppositionibus tr. 1. c. 10. Et hic aduerte, quod veritas in descẽsu copulatiuo æstimatur ex singulis partibus, quæ copulatiuè enumerãtur in copulato non ex singulis, sed ex omnibus simul collectiuè sũptis partibus, idest ex tota earũ collectione; in disiũctiuo attẽditur ex vnica determinata parte, licet sub disiũctione significata; in disiuncto demũ ex omnibus cõfusè, ex vna parte sola prorsus tamen indeterminata, & vaga a parte rei, quæ omnia constant ex dictis de supposit. loc. cit. quod si plura desideras, vide tract. de Descensu apud Tat.

96 Quæres, an inductio sit bona, & formalis consequentia, seu argumentatio? Negant Conimb. 1. Priorum c. 1. q. 2. art. 3. Amicus tr. 23. disp. 2. q. 2. dub. 5. Io. de S. Th. p. p. log. q. 8. ar. 2. consentit ex parte Tat. 2. Priorum q. vlt. §. *Dubitatur secundò*, Ponc. c. 22. Log. paruæ, & quidam alij, quod eo magis asserũt de exemplo, ac Enthimemate. Dicendum tamen est esse bonã, & formalem consequentiam seruatis conditionibus allatis, ita cõmunis, & probatur auctoritate Arist. 1. Top. c. 12. vbi habet, quod inductio est instrumentum aptius syllogismo ad persuadendum, et apertius, et secundum sensum notius: Tum 2. ratione quia efficacius probari nequit vniuersale esse tale, quã ostẽdendo singularia esse talia, sic verò procedit inductio. Tũ 3. quia consequentia ab æquiualenti ad æquiualens formalis est, ac efficax; sed ita procedit inductio, ex singularibus enim copulatiuè sumptis infert vniuersalẽ illis equiualentem; Tum demum, quia vt diximus c. 2. tam Inductio, quam enthimema, et exemplum habẽt suum mediũ, ratione cuius cõcludunt, et sunt virtualiter syllogismi; ergo sunt argumẽtationes formales, & ex vi formæ concludẽtes, quia est virtualiter syllogistica, atque ita defendunt Masius hic q. 5. & Blanc. disp. 2. Pla. disp. de induct. q. 4. licet neget de exemplo.

Sed contra obijcitur, quod non sit formalis consequentia, immò nec bona, quia vis probatiua inductionis tota consistit in processũ à distributiuo ad collectiuum, sed hic processus in multis vitiosus deprehenditur, nõ enim valet, potest homo viuere sine isto cibo, & sine illo, & illo, & sic de alijs singillatim sumptis, ergo viuere potest sine omni cibo; potest esse sine isto loco, & sine illo, & sic de alijs distributiuè sumptis, ergo sine omni; potest vitare hoc peccatum veniale, & hoc, & hoc, ergo omnia: potest Deus in hoc instãti facere hunc, & hũc hominẽ, ergo & omnes; potest diuidere cõtinuum in hanc, & illã partẽ, & illã, ergo in omnes, & ita in alijs multis arguere possumus; imò secundũ logicos à distributiuo ad collectiuum non tenet cõsequentia, nam prædicatum, quod tribuitur terminis in ascẽsu copulatiuo, nequit tribui termino communi ad quẽ fit ascẽsus, supponẽti copulatim, quod est supponere collectiuè, & ratio est, quia subiecta ascẽsus copulatiui sunt singularia seorsim sumpta, & singillatim, subiectum verò copulatũ est collectio, seu singula simul. Tum quando etiam teneret talis cõsequentia, tamen est prorsus inutilis, eo quod nõ plus, immo minus, & priori modo cognoscamus rem in cõclusione, ac in præmissis, eo quod in ijs distinctè, in illa confusè rem cognoscimus. Tum 3. quia in inductione nihil cõcluditur vi formæ, quia non habet certũ numerũ præmissarum, sed modo plures, modò pauciores, Imò etiamsi omnia enumerẽtur singularia, adhuc non erit formalis argumẽtatio, quia nihil diuersum erit in conclusione ab eo, quod est in præmissis. Tum 4. Arist. 2. Post. ait inducentem non demonstrare; ergo non necessariò infert, & ideò non est formalis argumẽtatio. Tãdem, quod tanto minus exẽplum, & Enthymema sint argumentationes formales probatur, quia ad formalem argumẽtationem requiritur, quod nullus terminus sit in consequenti, qui non sit in antecedenti, & in antecedenti sit aliquis, qui non sit in consequenti, alioquin ex quolibet antecedente posset inferri quodlibet consequens, v. g. homo est animal, ergo est irrationalis, sed in Enthymemate aliquis terminus ponitur in consequenti, qui non erat in antecedenti, v. g. omnis homo est animal, ergo est sensitiuus, ly *sensitiuus*, quod est in consequenti, non est in antecedenti; sic etiam in exemplo v. g. Salomon inuenire non potuit fælicitatem in omni gloria sua, ergò neque Alexander inueniet.

97 Ad primum, quod quando communiter dicitur vim Inductionis consistere in processũ à distributiuo ad collectiuum, non accipitur distributiuum, & collectiuum in rigore, distributiuum nempè pro solo ascensu copulatiuo, & collectiuum pro termino supponente copulatim, quia fit inductio tam ascẽsu copulatiuo ad terminum distributiuè supponentem, quam ascensu copulato ad terminum supponentem collectiuè, sed per processum à distributiuo ad collectiuũ intelligũt progressum à singularibus ad vniuersale, quocũque ascensu fiat: vt verò talis progressus sit bonus, & efficax, obseruari debent duæ conditiones superius memoratæ, nam defectu secundæ sæpius non tenet, & ita contingit in consequentijs in argumento allatis, licet enim in illis omnes singulares sint veræ, & etiã omnes determinatæ sint compossibiles, sẽper tamen multæ indeterminatæ, vel saltim vna illis repugnat, vt patet in exemplo decem lapidũ suprà ex Doctore allato, quæ repugnantia attendenda est ex particularibus materijs, in quibus arguitur, vndè si inductio quandoque non tenet, defectus prouenit ex parte materiæ, non ex parte formæ: hanc difficultatẽ fusè pertractat Casilius lib. 1. tract. 2. c. 3. sect. 3. vbi varios refert dicendi modos pro hac re declaranda: sed responsio data sufficit.

Ad secundum negatur assumptum, quia inductio valdè vtilis est ad scientias, nam agunt de vniuersalibus, ad quæ per inductionem manuducimur, Ad probationem dicimus, quod saltim scitur de nouo distinctè, quod multitudini conueniat prædicatũ, quod singularibus tantum conuenire sciebatur, & si argumentum concludit, probaret etiam à definitione ad definitũ non esse bonã consequẽtiam, quia melius cognoscitur res per definitionem, quam per definitum. Ad tertium habet inductio antecedens, & consequens, & antecedẽs vnã totalem præmissã constituit ex multis singularibus integratam, & duas præmissas habet, dũ efformatur in syllogismũ; & in conclusione, scitur idẽ, quod in præmissis, sed diuerso modo; immò dicere possumus sciri etiam aliquid diuersũ, quia in ea scimus conuenire toti collectioni, quod in præmissis sciebamus conuenire singularibus singillatim, collectio autem est quodammodo effectus particularium componẽtium ipsam collectionẽ, & ideò quidpiam ab eis aliquo modo diuersum. Ad quartum negatur con-

sequētia, quia neque omnis, qui syllogismo vtitur, demōstrat. & tamen non negatur syllogismum esse argumentationē formalē: demonstratio igitur vltra argumentationem formalem habet, quod necessariò probat, & infert, nō solum ratione formæ, sed etiā ratione materiæ. Ad quintum negatur minor, nā implicitè, & virtualiter se habent enthymema, & exemplum, sicut syllogismus, & habent medium, ratione cuius concludūt, vnde in enthymemate allato in argumēto medius terminus est *animal*, deest enim vna propositio in voce, quæ tamen habetur in mente, scilicet *omne animal est sensitiuū*, sic etiā in exemplo allato in argumento subintelligitur medium quod erit hoc, Salomon est eiusdem rationis, ac alius Rex; verum tamen est exemplum ab alijs speciebus argumentationis valde deficere.

Dices, in forma enthymematis multoties dari antecedens verū, & cōsequēs falsū, vt patet in hoc, *omnis homo est animal, ergo omnis homo est doctus*, ergo non est argumentatio formalis, ad quam exigitur, quod nunquam in simili forma arguēdi reperiatur antecedens verū, & cōsequēs falsum. Resp. ob id Recētiores quamplures Blanc. disp. cit. sect. 6. Pla. disp. de enthym. q. 5. & alios velle enthymema tūc tātū esse formalē argumētationē, quādo disponitur in terminis subalternatis, vt omnis homo est animal, ergo quidā homo est animal, tūc enim est argumētatio formalis ratione subalternationis, alias nō. Sed præstat dicere argumentationem in obiectione adductam non esse enthymema, quia ad hoc conficiendum non sufficit assumere pro antecedente, & consequente duas propositiones quomodocumque, sed tales, quod vna inferatur ex alia, & possit reduci ad formam syllogisticam addendo aliam propositionem, quod non reperitur in argumentatione allata in obiectione.

CAPVT V.

De Syllogismo, & eius principijs constitutiuis, vbi de figuris eiusdem.

98 Diximus tr. præc. enunciationem diuidi in simplicem, & compositā, seu cathegoricā, & hypotheticā, & rursus cathegoricā in absolutā, & modalem; eodē pacto syllogismus diuiditur in cathegoricum, & hypotheticū, & cathegoricus rursus in absolutū, & modalē prout continet propositiones simplices, vel coniūctas, absolutas, vel modales, prius igitur de cathegorico erit sermo, & speciebus eius, de hypothetico postea, & mixto. Arist. itaq; 1. Priorum c. 1. propè finem, & 1. Top. c. 1. syllogismum definit, quod *sit oratio, in qua quibusdam positis alterū quid à positis necesse est contingere, eo quod hæc sint*, dicitur *oratio* non autem argumentatio, quia argumētatio re vera non est genus ad syllogismum, inductionem, &c. vt dictum est. c. 2. dicitur *oratio* in numero singulari, vel quia est vnica propositio hypothetica, vt ait Tat. tract. 4. vel potius, vt aiunt Auer. Philopon. & Eustatius ratione vnitatis medij, in quo vniuntur extrema in præmissis, & vnitatis formæ, seu dispositionis terminorū, & etiam ratione vnius finis, quia ambę præmissæ ordinantur ad vnicā conclusionem inferendā; dicitur *quibusdā positis* in plurali, quia ex vna sola propositione, ex qua alia infertur, syllogismus non cōficitur, sed alia argumētatio imperfecta, scilicet enthymema, aut inductio, &c. debēt igitur plures propositiones assumi, nō quomodocunq; sed positæ, idest dispositæ in modo, & figura; & vt notat Tat. non debet addi particula, *& cōcessis*, quia siue præmissæ sint vere, siue falsæ, nihil refert ad syllogismū simpliciter, seu secūdum formam consideratum, qui hic definitur, dicitur *alterū quid a positis, &c.* ad denotandū, quod conclusio, quæ sequitur ex præmissis, est alia propositio ab illis, & ab eis necessariò illata ob illarū dispositionē, vnde ly *necesse*, vt notat Tat. & Alex. nō significat necessitatē consequētis, quasi cōsequens in omni syllogismo debeat esse necessarium, cū esse possit contingēs vel falsū, sed tantū necessitatem consequentiæ, vt ex præmissis necessariò inferatur conclusio, etiamsi illa non sit necessaria, quæ erit de essentia syllogismi, si capiatur pro aggregato ex præmissis, & conclusione, non autem si capiatur pro solis præmissis dispositis, vt capit Arist. 2. Priorum, ita docet Tatar. 1. Priorum q. 1. in fine.

Sensus igitur præfatæ definitionis est, quod syllogismus est oratio discursiua, in qua posita maiori, & minori propositione (sic enim appellātur præmissæ, vt mox dicemus) aliud scilicet conclusio ab his, quæ posita sunt, sequatur, idest deducitur ex vi dispositionis terminorū in præmissis, v.g. omne animal est substātia, om nis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, hæc tertia propositio, quæ dicitur conclusio, sequitur necessariò ex dispositione duarum priorum; vnde breuius posset definiri syllogismus, est oratio discursiua cōstans medio cum extremis disposito, vt est videre in syllogismo allato.

Sed dices, hāc definitionē nō conuenire omnibus syllogismis, quia nō hypothetico, & expositorio, de quibus infra. Resp. verū esse Arist. mentē fuisse hic definire syllogismū cathegoricum, & hunc termino communi constantē; adhuc tamē potest etiā hypotheticus hāc definitionē participare quatenus, & ipse per principia cathegorici habet regulari, & potest in cathegoricū resolui; potest etiā applicari syllogismo expositorio, & omnibus alijs, quatenus omnes, vt necessariam, & formalem inferant consequentiam, indigent dispositione terminorum, & propositionum syllogistica iam declarata, & amplius declaranda, & omnes eisdem communibus principijs regulari debent, quæ omnia ex dicendis patebunt.

99 Quia verò syllogismus est quoddā cōpositum rationis, ideò habet sua principia cōstitutiua, quę sūt duplicia, alia materialia, alia formalia; & materialia, alia proxima, vt propositiones, alia remota, vt termini propositionū, qui in quolibet syllogismo sunt tres, ex quorū combinatione tres quoq; formantur propositiones, & ideò necesse est vnumquemq; bis repeti, ratio est, quia in syllogismo debet inferri duo extrema esse simul connexa ob cōnexionē, quā habēt cum aliquo tertio, prius ergo debet vnū extremū cōnecti cum illo tertio, & erit prima propositio, deinde debet alterū extremū, cū eodē tertio copulari, & erit secūda propositio, deniq; ipsa extrema debent in cōclusionē inuicē cōnecti, & erit tertia propositio; hinc cōstat illud tertiū, quod semel in vna, & semel in alia præmissarū ponitur, vnū facere terminū, duo autē extrema cōclusionis, quæ semel in præmissis cū illo tertio, & semel in conclusione inuicem connectuntur, alios duos terminos efficere; hoc totū manifestatur exemplo, si velimus ostendere hominem esse substantiam, excogitandum est aliquod tertium, cū quo tum homo, tum substantia coniungantur, quod erit v.g. animal, si igitur substantiā, & semel hominem cum animali componas, duę propositiones resultabūt, nimirū omne animal est substātia, omnis homo est animal, postremò ex his inferendo hominem, & substantiam esse simul cōnexa, tertiam conficies propositionem, ergo omnis homo est substantia: prima propositio dicitur *maior*, cum enim denominatio maioris sit quædā dignitas, optimè illi tribuitur propositioni, quæ primum obtinet locum in syllogismo: secunda *minor*, tertia *conclusio*, quæ ponitur post notam illationis, vnde consequens in plus se habet, quā cōclusio, quia omnis propositio, quę ponitur post notā illationis, dicitur cōsequens; sed illa, quæ ponitur post notā illationis in syllogismo, dicitur propriè conclusio, ex terminis verò ille, quibus sumiturante cōclusionē, dicitur *mediū*, qui iungitur cum medio in maiori dicitur *maior extremitas*, qui vero in minori, dicitur *minus extremum*.

Sed quamuis hic explicandi modus maiorem, & minorem propositionem, ac etiam maiorem, & minorem extremitatem sit Summulistarum communis cum Petro Hispan. tract. 4. super lib. Prior. & Arist. ibid. Ouied. tamen controu. 4. Summul. punct. 3. Poncius disp. 20. Log. qu. 5. Auersa qu. 25 sect. 7. (quem falsò Ponc. in oppositum citat) & alij Recentiores inquiunt nō ex eo dici propositionem maiorem, vel minorem, quod prius, posteriusuè proferatur, sed illam dici maiorem propositionem, in qua medium est subiectum, & altera extremitas est prædicatum, & minorem è contra, in qua medium prædicatur, & altera extremitas subijcitur, & sic pariformiter maius extremū esse, quod in propositione predicatur de medio, & minus extremū, quod subijcitur. Hurtad. etiā disp. 10. Log. sect. 11. §. 70. aliter explicat, vt nimirum maior extremitas sit, quę cōtinet sub se plura, minor, quę pauciora. Attamē recedendū non est à communi, tum quia ita significarunt Arist. Petr. Hisp. cum alijs Summulist. tum quia ex opposito modo dicendi sequitur in secunda, & tertia figura non posse assignari maiorem, vel minorem, quia medium in vna semper subijcitur, & in alia præd catur, quod licet gratis concedat Ouied. hoc tamē concessi absurditatem non tollit.

At Poncius obijcit primò Arist. qui 1. Prior. c. 5. explicare volēs maiorē, & minorē extremitatē ait *dico autē maiorem extremitatē in qua mediū est* (idest sub qua mediū est) *minorē vero, quæ est sub medio*, ergo propositio illa, in qua subijcitur medium, est maior propositio, & in qua prædicatur est minor, siue primo loco proferatur, siue nō. Deinde arguit ratione, quia ex maiori particulari nihil infertur benè in secūda figura, at hoc esset falsū, si maior est, quæ primo loco ponitur, nā hic Syllo-

gismus

gismus optimè concludit, aliquod animal est quadrupes, nullus homo est quadrupes, ergo aliquod animal non est homo. Resp. Arist. ibi, vt ex contextu patet, explicare illis verbis, quenam sit maior, & minor extremitas in prima figura præcisè, non autem in omnibus; ait enim, *in prima figura, medium voco, quod est in alio, & aliud in ipso, extremitatum verò alia est, quæ est in alio, alia in quo aliud.* Ad aliud, syllogismus ille non concludit in secunda figura, nisi indirectè, cum autem dicitur ex maiori particulari nihil inferri in secunda figura, id est intelligendum de conclusione directa. At instat Pōcius ex hoc sequi etiam in secunda figura assignari debere modos indirectè concludentes, quod est falsum. Negatur falsitas, vt constabit ex infrà dicendis cap. 8. n. 111.

Solet hic quoq; disputari, an cōclusio sit de essentia syllogismi, quæ est ferè quæstio de nomine, quia iuxtà varias syllogismi acceptiones vtrūq; asseri potest; vt infrà dicetur disp. 11. q. 1. Breuiter tamē dicendum conclusionē esse de essentia syllogismi nō minus, quā præmissas, prout ab Arist. hic sumitur, & definitur, quia ait syllogismū esse orationē, in qua plures sunt propositiones, quarum vna ex alijs sequitur, per quod significat ad essentiam syllogismi spectare tam premissas, quam cōclusionem, & æquè ex vtrisq; constare, nam re vera ad structuram syllogisticam tres requiruntur propositiones. Conf. ratione, quia syllogismus est essentialiter cōsequentia, omnis autem consequentia includit essentialiter antecedens, & consequens, ergo conclusio, quæ est illatum, & consequens in syllogismo est de integritate, & complemento ipsius.

100 Formalia item principia sunt duplicia, duobus nimirū materialibus correspondentia, & quidem cum forma syllogismi sit ordinatio, seu dispositio materiæ eius, illa dispositio, qua ordinatur materia remota, seu termini, dicitur *figura*, & illa, qua ordinatur materia proxima, scilicet propositiones, dicitur *Modus*; figura igitur, quæ est forma materiæ remotæ, *est apta dispositio terminorū secūdū subiectionē, & prædicationē.* Modus, qui est forma materiæ proximæ, *est apta dispositio propositionū in debita quantitate, & qualitate*, debita quantitas est, vt non omnes præmissæ sint negatiuæ, sed aliqua sit affirmatiua; debita qualitas est, vt non omnes sint particulares, sed aliqua sit vniuersalis. Et quia recta combinatio medij cum extremitatibus, in qua consistit ratio figuræ, est triplex, triplex etiā datur figura, nā vel mediū subijcitur in vna, & prædicatur in alia, & sic habetur prima figura; vel prędicatur in vtraq; & sic habetur secunda; vel in vtraque subijcitur, & sic habetur tertia; quod eo carmine ostendi solet.

Sub: præ, prima: secunda bis præ, tertia bis sub.

Quæres an admittēda sit quarta figura, quæ tribui solet Galeno, & Auicennæ? Medici eam admittunt, & quidam alij etiā ex nostratibus, vt Tat. 1. Priorum q. de figuris syllogismorum §. *dubitatur primò*, & Roccus lib. 2. c. 10. vbi proindè recensent modos quartæ figuræ, & Camerar. q. 13. Log. Ratio fundamētalis huius opinionis, omissis alijs minoris momenti, est, quòd tot sunt figuræ, quot sunt dispositiones medij termini cum extremis, sed datur quarta dispositio medij cū extremis, ergo &c. probatur minor, quia potest ita disponi, vt prædicetur in maiori, & subijciatur in minori, vt patet sic arguendo, omnis homo est animal, omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia, quæ est forma arguendi valdè familiaris, qua ratione cōuictus Blanc. lib. 7. sect. 7. quartā figuram cum Medicis libenter amplectitur.

Verum peripathetica schola nunquam hāc quartam admisit figuram, vt à prima essentialiter condistinctam, & est manifesta Arist. sententia, qui 1. Priorum c. 2. concludit necesse esse fieri omnem syllogismū per tres prædictas figuras, & sequuntur omnes Scotus 1. Prior. q. 34. Auerr. 1. Priorum c. 8. Zab. lib. de 4. figura, Conimb. & Complut. Fuętes, Casilius, Poncius, Morisanus, Hurtad. Auersa, Amicus, & passim alij Recentiores; & quamuis varijs modis, & quidem vt plurimum inutilibus, vt ostēdit Auersa q. 25. sect. 7. reijci soleat ab Auctoribus citatis, nempe quia inferat cōclusionem innaturalem, & indirectam; aut prædicationem eiusdem de seipso; ratio tamen à priori est illa, quam si scot. cit. assignat, & ex ipso Ar. st. deducitur, quia nimirum dispositio medij non potest essentialiter diuersificari, nisi illis tribus modis relatis, quod scilicet vel in præmissarum vna subijciatur, & in altera prædicetur, vel in vtraque prædicetur, vel demum in vtraque subijciatur, ergo cum in quarta figura à Medicis assignata habeat medium primam dispositionem, planè non erit à prima figurà condistincta, quæ in eo præcisè essentialiter consistit, vt habeat medium in vna propositione subiectum, in altera prædicatū. Resp. Tatar. quod prima figura potest capi dupliciter, largè nimirum, vt est dispositio trium terminorū sic se habentiū, quod mediū subijcitur in vna præmissarū, & prædicatur in alia, siue hoc sit in maiore, seu in minore, & sic concedit quartā figuram non esse à prima condistinctam; alio modo capitur specialiter, vt est dispositio trium terminorum sic se habentium, quod medium subijcitur in maiori, & prædicatur in minori, & sic esse condistinctam.

Hæc solutio nulla est, quamuis enim verum sit medium in prima figura, ita cōmuniter disponi, quod sit subiectum maioris, & prædicatum minoris, id tamen non efficitur, vt in prima figura syllogismus fiat, sed potius regulariter, vt directè cōcludat, quia non minus in prima figura foret, si ita disponeretur, vt mediū esset prædicatū maioris, & subiectū minoris, hoc enim præcisè primam cōstituit figurā, quod medium in vna sit subiectum, in altera prædicatum, qualiscumque hæc fuerit, hoc siquidem penitus accidentariū est ad primæ figuræ cōstitutionem: Et quod diuersitas dispositionis medij, quod in maiori subijciatur, & in minori prædicetur aut è contra, non variet primam figuram essentialiter patet ex Arist. loc. cit. qui sæpè transponit præmissas, vt magis syllogismus conformetur primæ regulæ anteprædicamentali, vbi tamen nulla ratione dicendus est voluisse ponere exempla quartæ figuræ, quam ipse nunquam agnouit; ergo signum est talem variationem dispositionis medij esse prorsus accidentariam, nec sufficere ad constituendam figuram aliquam à prima essentialiter diuersam.

Ex hoc patet responsio ad fundamentum oppositæ sententiæ, & quæcunque in oppositum obijci solent, quamuis enim possint fieri quatuor combinationes medij cum extremis, illæ tamen duæ, qua medium subijcitur in maiori, & prædicatur in minori, aut è contra, non sunt essentialiter diuersæ, immò quia hæc conbinatio, qua mediū prædicatur in maiori, & subijcitur in minori, facit syllogismum concludere indirectè, vt patet in exemplo ab Aduersarijs allato, vbi minor extremitas prædicatur de maiori in cōclusione, quod est cōcludere indirectè, vt postea dicemus, deberet quarta figura (si daretur) ad primā reduci, sicut syllogismi concludentes indirectè reducuntur ad directos; maneat ergo quartam figuram non dari, aut non esse à prima essentialiter diuersam, & syllogismum ab Aduersarijs allatum re vera esse in prima figura, quia habet medium subiectum in vna, & prædicatum in alia, etsi non ita dispositum, vt possit concludere directè; potest tamen facili negotio ita disponi trāsponendo præmissas absq; vlla penitus alia mutatione dicendo; Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia.

CAPVT. VI.

De Principijs regulatiuis syllogismi.

101 Nomine principij regulatiui syllogismi intelligimus regulam, à qua syllogismus habet suā certitudinē, & euidentiam ad concludendū; sunt autē duo principia huiusmodi: Primū est generalissimū pro quocūque syllogismo, e iā expositorio, cuius mediū est terminus singularis, est autē tale, *Quæ sunt eadem vni tertio sūt eadem inter se & quorū vnū est idē cum tertio, cum quo alterum non est idem, non possunt esse eadem inter se*; quoad primam partem valet pro regulandis affirmatiuis, quoad secundam valet pro negatiuis, & hoc principium est tantæ efficacitatis, vt in ipso fundetur vniuersa structura syllogistica, vt testatur Doctor p. d. 3. q. 7. I idest in solut. ad 1. princ. pro 4. q. & declaratur sic: proposita quęstione v. g. an anima sit immortalis, ad cognoscendum num hi termini sint connexi, aduertendū est, quas habeat anima proprietates, & prædicata intrinseca, & reperto animam esse incorpoream rursus est inquirendum, an incorporeum connexionem habeat cum immortali, & reperto ita esse, tunc rectè possumus inferre ex hoc, quod illi termini sunt cum hoc tertio scilicet incorporeo cōiuncti, esse etiam inter se coniunctos; Quod si è contra reperiatur incorporeum cum immortali non posse connecti, tunc negatiuè concludendum esset nec animam cum immortali esse connexā, quia incorporeum, quod supponitur cum anima esse coniunctum, nō coniungitur cum immortali: atque ita ex hoc patet, quomodo ex connexione extremitatū cum medio infertur propositio affirmatiua, in qua extremitates vniuntur inter se, & quomodo ex affirmatione vnius extremitatis cū medio, & negatione alterius infertur conclusio negatiua, in qua vna extremitas negatur de alia. Et quamuis hoc principiū sit omnibus syllogismis cōmune, eius tamē vis in expositorio luculētius apparet, quia tertiū illud, scilicet terminus, qui est mediū, est magis vnū, cum sit terminus singularis, in alijs verò cōmunis, & ideò hoc genus syllogismorum est omnium perspicuissimum, vt potè, quod est alienum à multiplicitate, præceptorū de

de distributione, & suppositione medij, cum sit singulare; vt patet in hoc: Filius Virginis est Deus, Christus est Filius Virginis, ergo est Deus, vt infra magis constabit.

Alterum principiũ est. *Dici de omni, & dici de nullo*; quoad primam partem valet pro regulandis affirmatiuis, quoad secundam pro negatiuis: dici de omni est, quicquid vniuersaliter dicitur de subiecto absolutè supponẽte, dici etiam de quocunque contento sub illo, vt si omne animal est substantia, ergo homo, qui stat sub animali, est substantia. Sic dici de nullo est, quicquid vniuersaliter negatur de subiecto, negari etiam de quocunque contento sub eo, vt si nullum animal est lapis, ergo nec homo, qui stat sub animali, erit lapis. Hoc autẽ principium non est ita vniuersale, sicut primum, quia nõ deseruit ad syllogismum expositorium, vt notat Tat. 1. Priorum qu. 1. dub. 2. & 3. sed tantum ad illum, cuius medium est terminus communis, cui termino dumtaxat applicari possũt signa vniuersalia *omnis & nullus*, hoc principium construentia, vt illũ distribuant pro suis inferioribus; Et quamuis passim per hoc principium dicantur præcipuè regulari modi perfecti primæ figuræ, non propterea negari debet etiam cœteros regulari, per illud enim tantum insinuare volunt solos modos perfectos primæ figuræ immediate regulari per ipsum, adhuc tamen, & alij possunt mediatè regulari, quatenus omnes ad perfectos possunt reduci, vt postea dicemus. Aduertẽdum autem hic est hoc secundum principium regulatiuum à primo dependere, quod vniuersalius est, & ab eo vim regulãdi desumere, vt discurrenti patebit, immò notant Complut. lib. 3. c. 4. hoc secundum principium à primo nõ differre, nisi penes hoc, quod primum sumitur in ordine ad esse, istud verò in ordine ad prædicari; & quidem vnum affirmari de alio fundatur supra identitatem illorum, sicut vnum negatur de alio ob eorum diuersitatem & ideò liquidò patet hoc secundum principium vim suam à primo accipere. Conf. ideò enim ex hoc, quod omnis homo currit per *dici de omni*, ritè concluditur, quod Petrus currit, quia supponitur probatum Petrum esse hominem, & consequenter coniungitur cum homine Petrus, & cursus; & idem cernitur etiam in altero principio *dici de nullo*.

102 Verum enim vero quamuis hæc doctrina sit communi Summulistarum calculo probata nihilominus Mol. p. p. q. 28. art. 3. disp. 2. Vasq. p. p. d. 123. principium illud primum, *Quæ sunt eadem vni tertio &c.* tanquam infirmum respuunt, & non vniuersaliter verum, nisi reducatur ad dictum de omni, & de nullo, sequitur Casil. lib. 3. tr. 2. c. 2. Fundamentum eorũ vnicum est, quod tale principium in diuinis claudicare videtur, quia ex identitate reali diuinarum personarum cum diuina essentia non potest inferri realis identitas earũ inter se, & ideò hic syllogismus non valet; essentia diuina est Pater, filius est hæc essentia diuina, ergo filius est Pater: Vnde vt hic & similes syllogismi expositorij in diuinis ritè formẽtur, vt notat Scot. 1. Prior. q. 7. concl. 4. per dictum de omni, & dictum de nullo regulari debent, ita quod medius terminus, & si singularis, distribuatur hoc modo, Quicquid est essentia diuina est Pater, filius est essentia diuina, ergo &c. nam ita cõsequentia tenet, sed maior est falsa; Cum ergo primum illud principium; *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.* non teneat in diuinis, nisi cum multis limitationibus, quæ tandem faciunt illud recidere in aliud principium *dictum de omni*, & cum è contra secundum principium aptum sit regulare etiã syllogismos expositorios in diuinis, vt patet in exemplo allato, concludunt Vasquez, & Molina, Dictum de omni, & dictum de nullo, esse vnicũ principium regulatiuum omnium syllogismorum. Addit Casil. principium illud *Quæ sunt eadem vni, &c.* poni ad Arist. 7. Top. cap. 1. non autem 1. Priorum, vbi erat locus agendi de principijs regulatiuis syllogismorum; sed ibi tantum assignasse principium *Dici de omni, &c.* ergo hoc tantum erit absolutè principium regulatiuum syllogismorum.

Sed frustra laborant, nam veritas illius principij est vniuersalissima, & etiam valet in diuinis, & quamuis D. Th. p. p. q. 28. art. 3. & Thomistæ cum ipso aliquas afferant limitationes, vt etiam in diuinis verum sit, Scotus tamen cit. p. d. 3. q. 7. profert illud, vt absolutè verum, ita quod semper verum est, quæ sunt eadem vni tertio, esse quoque inter se eadem illa tali identitate, non tamen maiori, quia nõ potest concludi aliqua identitas extremorum inter se, nisi secundum illam identitatem, qua sunt eadem medio, & sic, inquit Doctor, ex identitate reali personarum in essentia inferri potest identitas realis ipsarum inter se, non quidem realis personalis, sed realis essẽtialis, quia hac identitate cum essentia sunt idem; syllogismus autem allatus, & similes, in diuinis non tenent, quia afferũtur, vt expositorij, cum tamen re vera tales non sint, sed sophismata, vt Doctor notat ibidem, & sequitur Arubal. p. p. disp. 102. c. 2. ratio est, quia mediũ in syllogismo expositorio ita debet esse singulare, vt sit hoc aliquid, & incõmunicabile vt quod, qualis non est essentia diuina, & ideò ipsa non est sufficiẽs medium pro syllogismo expositorio, & quando etiam illi syllogismi essent expositorij, prorsus falsum est posse regulari per dictum de omni, & dictum de nullo, quicquid dicat Poncius disp. 10. Log. q. vlt. quia hoc principio solũ regulantur discursus, qui procedunt ex vi alicuius termini distributi; repugnat autem prorsus termino singulari, qui est medium in expositorio, distribui, cum inferiora non habeat, distribui namque seu accipi distributiuè est idem, ac supponere pro singulis suis inferioribus, N. c. Scotus cit. 1. Priorum, qu. 7. facit auctoritatem, sed standum est doctrinæ, quam habet in lib. sent. Arist. autem 1. Priorum solum secundi principij expressè meminit, quia ibi solum loquitur de syllogismo, in pro medio sumitur terminus communis, vt potè qui magis inseruit ad cognitionem scientificam comparandam.

Quamuis ergo magna sit necessitas secundi principij, nam illo deficiente destrueretur descensus ab vniuersali ad particularia, quia virtute huius principij tenet talis descensus, omnis homo est animal, ergo Petrus est animal, & Paulus est animal; immò negato hoc principio duæ contradictoriæ essent simul veræ, nam cum veritate istius vniuersalis, omnis homo est animal, staret veritas huius particularis, aliquis homo non est animal, quę illi contradicit. Nihilominus fatenda etiam est necessitas illius principij. *Quæ sunt eadem. &c.* & dependentia huius secundi ab illo, nam ex eo prædicatum de quibusuis sub eo contentis prædicatur, quia ipsis aliquo modo identificatur, vt disp. de vniuersali dicemus, ergo dici de omni necessario supponit identitatem subiectorum in predicato, & dici de nullo separationem, quod benè demonstrant Hurt. disp. 10. Log. sect. 16. Arriaga disp. 8. summ. sect. 4. & alij Doctorem nostrũ secuti, & nuper Ouuied. controu. 4. summul. punct. 1.

CAPVT VII.

Regulæ generales, & speciales cuiuscunque figuræ assignantur

103 EX principijs regulatiuis syllogismi c. præced. declaratis quinque deducuntur regulæ omnibus tribus figuris communes. Prima est quod *ex puris negatiuis nihil sequitur*, vndè hæc consequentia non valet, Nullus homo est irrationalis, nullus equus est homo, ergo nullus equus est irrationalis, ratio huius est, quia non potest concludere affirmatiuè, eo quod medius terminus qui est tota ratio coniungendi, cum neutro extremo est coniunctus, nec etiam negatiuè, quia ad hoc, vt vnum extremum non iungatur cum alio per mediũ, debet idem medium cum alterutro extremo esse coniunctum, nam si vnum extremum ab altero disiungitur propter mediũ, debet hoc oriri ex eo, quod disiungatur à medio, cum quo cõiungitur aliud extremum, & ita ipsa extrema erunt inuicem disiuncta; si autem medium cum nullo extremo iungatur, non erit ratio neque coniungendi, neque separandi ipsa extrema, vnde patet hanc regulam fundari in primo principio regulatiuo. Aduertendum tamen est præmissas interdum videri affirmatiuas, cum tamen re vera occultam contineant negationẽ, & ideò non concludunt, vt in hoc syllogismo, omnis homo differt ab Angelo, omnis spiritualis substantia differt ab homine, ergo omnis spiritualis substantia differt ab Angelo, omnes hæ præmissæ sunt negatiuæ, quia differre est idem, ac vnum non esse aliud, & ita se habent omnes propositiones, in quibus est relatiuum diuersitatis.

Sed obijcies, hæc consequentia est bona, quod non mouetur, non currit, Sortes non mouetur, ergo non currit, & tamen est ex puris negatiuis. Resp. nos hic tradere regulas de syllogismo cathegorico, allatus autem est hypotheticus, nam illa maior huic conditionali æquiualet, si non mouetur, non currit, & præterea fundatur in hac affirmatiua, omne currens mouetur. Dices, hic est cathegoricus, Omne, quod non est animal, non est homo, lapis non est animal, ergo lapis non est homo, & tamen consequentia tenet ex puris negatiuis. Resp. maiorem esse vniuersalem affirmatiuam, nam æquiualet illi omne nõ animal est non homo, idque patet ex regulis cõuersionis, nam vniuersalis affirmatiua conuertitur per contrapositionem infinitatis terminis, ac etiam, etsi raro, subiecto infinitato, & negata copula, vnde hæc propositio, omnis homo est animal, sic conuertitur, omne non animal est non homo, vel sic, omne non animal non est homo, vide Casil. lib. 3. tract. 2. c. 6.

104 Secunda Regula est, quod ex puris particularibus nihil sequi-

sequitur ratione formæ, non enim valet, aliquod animal est homo, aliquis equus est animal, ergo aliquis equus est homo, & si interdum sequatur ratione materiæ, vt aliquod animal est substantia, aliquis homo est animal, ergo aliquis homo est substantia. Ratio huius regulæ est, quia in propositionibus particularibus medius terminus non complete distribuitur, idest non accipitur secundum totam suam latitudinem, & vniuersalitatem, sed solum inadæquatè, idest secundum partem; hinc fit, vt ex vi connexionis cum medio non sequatur inter duo extrema connexio, quia vnum ex his extremis potest in maiori cum hoc medio connecti secundum vnam partem, & alterum extremum in minori coniungi cum eodem medio secundum alteram partem, vt patet in allato exemplo, in quo licet homo, & equus connectantur cum animali, non tamen sequitur connecti inter se, quia animal non distribuitur completè, hinc exstat illud præceptum, quod medium in aliqua saltim præmissarum debet distribui, vt sic perfectè possit coniungi, vel disiungi ab extremitatibus, alias non regularetur syllogismus per dici de omni, vel dici de nullo, in quo principio hæc regula fundatur; aduerte tamen, quod quando medium est singulare, vt in expositorio syllogismo, tunc rectè concluditur, quia sumitur in vtraque præmissa secundum se totum.

Sed obijcies, hæc est bona consequentia, si aliquis homo currit, aliquod animal mouetur, sed aliquis homo currit, ergo aliquod animal mouetur, & tamen est ex puris particularibus. Resp. hunc syllogismum esse hypotheticum, & præterea maiorem esse vniuersalem implicitè, & æquiualet huic, quotiescunque aliquis homo currit, aliquod animal mouetur, nam ly *aliquis homo* subiectum in maiori, ampliatur, & fit terminus vniuersalis per illam cõditionalem *si*, quæ æquiualet illi, quotiescunque aliquis homo currit, &c. Dices, hic est cathegoricus, quod lucet video, *Sol lucet*, ergo Solem video, & tamen est consequentia bona ex puris particularibus. Resp. maiorem posse sumi vniuersaliter, vel particulariter, primo modo equiualet illi, omne, quod lucet, video, & consequentia est bona, secundo modo æquiualet illi, aliquod, quod lucet, video, & tunc consequentia non est bona, quia potest lucere candela, quam non vides.

105 Tertia Regula est, quod conclusio sequitur semper debiliorem partem, quare si vna præmissa erit particularis, vel negatiua, etiamsi altera sit affirmatiua, vel vniuersalis, conclusio erit particularis, vel negatiua, quia negatiua est ignobilior affirmatiua, & particularis vniuersali. Ratio huius regulæ est, quia si vna præmissarum est affirmatiua, altera negatiua, tunc vnum extremum coniungitur cum medio, & alterum ab eodem medio separatur in præmissis; quotiescunque autem aliqua duo ita se habent, vt vnum connectatur cum aliquo tertio, & alterum ab eodem tertio separetur, non poterunt non esse inuicem separata, ex eo enim quod Petrus est homo, & equus non est homo, non potest inferri, nisi Petrum non esse equum. Idem dicendum, si vna præmissarum sit particularis, quia etiãsi in propositione vniuersali vnum extremum vniatur cum medio secundum se totum, in particulari tamen alterum extremum vnitur cum illo tertio solum secundum partem, & ideo non potest inferri esse inuicem connexa extrema, nisi secundum partem, vt omnis iustus est amandus, sed aliquis homo est iustus, ergo aliquis homo est amandus, non potest inferri, omnis homo est amandus ob rationem allatam; ex quo patet hanc regulam fundari in primo principio regulatiuo, quia extrema in conclusione nequeunt habere inter se maiorẽ connexionem, quam habuerint in præmissis cum medio.

Sed obijcies, syllogismum Arist. 2. Cœli c. 4. Omnes stellæ, quæ non scintillant, sunt propè nos, Planetæ non scintillant, ergo planetæ sunt propè nos, minor est negatiua, & tamẽ cõclusio est affirmatiua. Rursus ex regulis bonæ consequentiæ traditis c. 2. ex falso sequitur verum, vt patet sic arguendo, omnis equus est animal, omnis homo est equus, ergo omnis homo est animal, ergo non semper sequitur conclusio debiliorem partem. Demum, cum plures causæ concurrunt ad eundem effectum, & vna est perfectior altera, effectus assimilatur perfectiori, & superiori, vt patet de duobus idem pondus trahentibus, quorum vnus est potentior altero, nam tractio ponderis sequitur virtutem potentioris, ergo &c. R. Ad 1. minorem illius syllogismi esse affirmatiuam de prædicato infinito, ac si diceret, planetæ sunt stellæ non scintillantes, vt patet ex dictis c. 2. huius tract. de infinitatione verbi. Ad 2. cum Summulistæ dicunt conclusionem sequi debiliorem partem, loquuntur quoad attributa propositionis ad puram formam syllogismi attinentia, qualia sunt affirmatio, & negatio, particularitas, & vniuersalitas, non autem curant de attributis sequentibus materiam, qualia sunt veritas, & falsitas, contingentia, & necessitas, nam forma bonæ consequentiæ optimè saluatur etiam in materia falsa; quid autem dicendum sit etiam de attributis se tenentibus ex parte materiæ, disputant Theologi in prologo de sacra doctrina, & in materia de fide: vide Casil. cit. fusè de hac re differentem, & Amic. tract. 23. disp. 4. q. 11. Ad 3. negatur assumptum, potius enim res è contra se habet, quod cum duæ causæ subordinatæ ad eundem concurrunt effectum, effectus formaliter magis assimilatur inferiori, quam superiori, vt apud omnes est in confesso, & notat Scot. p. d. 3. q. 7. sub A a. & patet de Sole cum causis inferioribus concurrente; paritas de duobus pondus trahentibus assumpta non valet, quia istæ sunt causæ per accidens subordinatæ, nam quilibet illorum potest aliquid illius ponderis trahere, at præmissæ sunt causæ per se subordinatæ, quarum vna nequit sine altera etiam minimam conclusionis particulam causare.

106 Quarta Regula est, quod medium nunquam conclusionem ingreditur. Ratio est manifesta, tum quia quilibet terminus bis tantum ponitur in syllogismo, ergo cum mediũ est bis positum in præmissis, iterum in conclusione poni non valebit: tum quia si in ea poneretur, non differret conclusio à præmissis, contra finem syllogismi, qui est, vt ex coniunctione quam habent duo extrema cum medio in præmissis, inferatur connexio eorundem excluso medio.

Sed obijcies, hi syllogismi tenent, cum tamen medium etiam in conclusione habeant; omnis homo est animal, sed homo est homo, ergo homo est animal. Item omnis Angelus est spiritus, Michael est Angelus, ergo aliquis spiritus est Angelus. Resp. in primo syllogismo medium ingredi conclusionem sub ratione extremitatis, non sub ratione medij; in secundo consequentia tenet ex regulis conuersionis per accidens, nam conclusio particularis est propositio conuertens maioris, quæ est vniuersalis affirmatiua, non autem tenet ex vi formæ syllogisticæ.

Quinta tandem est, quod tam in medio, quam in extremitatibus non varientur proprietates terminorum excepta suppositione, quæ prouenit à signis, vnde tam medium, quam extremitates non debent esse termini æquiuoci, nec in vna propositione ampliari, & in alia restringi, quia tũc argueretur à termino magis amplo ad eundem minus amplum, aut è contra: nec in conclusione distribui debet aliquis terminus, qui non fuerit in præmissis distributus, quia tunc argueretur à non distributo ad distributum: vt verbi gratia, si diceremus, omnis homo est animal, nullus leo est homo, ergo nullus leo est animal, nam animal in maiori non est distributum, idest vniuersaliter sumptum, sed accipitur solum pro eo, quod est in homine, nam signum vniuersale affirmatiuum nõ habet vim distribuendi terminos remotos, sed tantum proximos, idest subiectum non prædicatum, in conclusione verò distribuitur; & accipitur etiam pro eo quod est in leone, nam signum vniuersale negatiuum vim habet distribuendi terminos proximos, & remotos; Et ratio vniuersalis huius regulę est, quia si oppositum illius, quod in hac regula præcipitur, fieret, tunc essent in syllogismo quatuor termini, & dari posset antecedens verum, & consequens falsum, quod est formalissimum iudicium male consequentię.

107 Ex regulis generalibus c. præced. declaratis desumitur pro vnaquaque figura specialis quædam regula. Peculiaris itaque regula pro prima figura est, quod in quocunque syllogismo eius directè concludente, vt consequentia sit bona, nec maior debet esse particularis, nec minor negatiua. Ratio est, quia si maior esset particularis, mediũ in nulla præmissarum distribueretur contra præceptum datum in secunda regula generali; non esset distributum in maiori, quia esset particularis, neque in minori, cum enim in ea medium predicetur, & sit vniuersalis affirmatiua (alioquin foret ex puris particularibus) consequenter neque in ea distribuitur, quia vniuersalis affirmatiua non distribuit, nisi subiectum, & ideò hæc consequentia non tenet in prima figura, aliqua substantia est Angelus, omnis homo est substantia, ergo aliquis homo est Angelus. Item minor negatiua esse non debet, quia tunc in conclusione distribueretur aliquis terminus, qui non esset distributus in præmissis, & argueretur à non distributo ad distributum contra quintam regulam generalem, nam maius extremum non distribueretur in maiori, quia esset vniuersalis affirmatiua, in qua prædicatum non distribuitur, in conclusione autem distribueretur, quia esset vniuersalis negatiua, in qua per signum negatiuum distribuitur tam subiectum, quã prædicatum, quia negatio, vt aiunt, est malignantis naturæ & negat de subiecto, quæcunque inuenit post se, vt nullus homo

est

est lignum, aut quidam homo non est lignum, idest neque hoc lignum, neque illud lignum, neq; istud, & propterea vniuersalis negatiua conuertitur simpliciter, non autem vniuersalis affirmatiua; hac igitur de causa hæc consequentia non tenet in prima figura, omnis Angelus est substantia, nullus homo est Angelus, ergo nullus homo est substantia. Aduertẽdum tamen, quod si conclusio esset indirecta, potest interdum maior esse particularis, & minor negatiua, quia tunc cessant defectus assignati, vt infra constabit de quibusdam modis primæ figuræ indirectè concludentibus.

Sed obijcies hunc syllogismum esse bonum, & directè cõcludere in prima figura maiori existente particulari, v.g. aliquod rationale discurrit, omnis homo est rationalis, ergo aliquis homo discurrit. Resp. concludere, tantum ratione materiæ, nam si concluderet ratione formæ, hoc etiam aliud argumentum valeret sub eadem forma, aliquod animal est irrationale, omnis homo est animal, ergo aliquis homo est irrationalis.

Regula pro secunda figura est, quod ex puris affirmatiuis nihil sequitur, vt patet in hoc syllogismo, omnis homo est animal, omnis equus est animal, ergo omnis homo est equus: Neque ex maiori particulari, vt patet in hoc alio, aliquod viuens est animal; nullus Angelus est animal, ergo nullus Angelus est viuens. Ratio est, quia si ambæ præmissæ essent affirmatiuæ, cum in hac figura medium sit prædicatum, in neutra distribueret contra præceptum datum, quia in propositione vniuersali affirmatiua, quales sunt illæ, prædicatum numquã distribuitur, quia cum dicitur, omnis homo est animal, non est sensus, quod sit omne animal, sed tantum illud animal, quod est ad humanam speciem contractum, vel aliquod animal confusè. Si verò maior est particularis, tunc in conclusione distribueretur aliquis terminus, qui non esset distributus in præmissis, nam vt patet in allato exemplo, maius extremum non distribuitur in maiori, & distribuitur in conclusione, & sic daretur antecedens verum, & consequens falsum.

Regula tandem pro tertia figura est, quod conclusio particularis esse debet, & minor affirmatiua; Nam si conclusio nõ esset particularis, iam aliquis terminus distribueretur in conclusione, qui in præmissis distributus non esset, vt patet in hoc syllogismo, omnis homo est risibilis, omnis homo est animal, ergo omne animal est risibile, vbi animal distribuitur in conclusione, & non in præmissis. Sic etiam idem sequitur inconueniens, si minor sit negatiua, vt patet hoc alio syllogismo, omnis homo est animal, nullus homo est equus, ergo aliquis equus non est animal, vbi animal distribuitur in conclusione virtute negationis ante copulam positæ, cum tamen in maiori distributum non sit, quia est vniuersalis affirmatiua, in qua prædicatum nunquam distribuitur; & hæ regulæ sunt valdè notandæ, quia iuuant ad cognoscenda vitia syllogismorum inutilium, in quibus semper inuenitur aliquis defectus distributionis.

CAPVT VIII.

Assignantur modi cuiuscunque figuræ cum eorum exemplis.

108 SExdecim modis possunt in qualibet figura propositiones secundum quantitatem, & qualitatem variari, nam secundum quantitatem quattuor sunt combinationes, possunt enim esse ambæ præmissæ vniuersales, vel ambæ particulares, vel maior vniuersalis, & minor particularis, vel maior particularis, & minor vniuersalis; & rursus harum singulæ possunt secundum qualitatem quadrupliciter disponi in singulis figuris, aut enim sunt ambæ præmissæ affirmatiuæ, aut ambæ negatiuæ, aut maior affirmatiua, & minor negatiua, aut demum maior negatiua, & minor affirmatiua. Cæterum ex hac tota multitudine solum nouemdecim modi vtiles sunt ad rectè inferendum, sex ad 3. figuram spectantes, quatuor ad 2. & nouem ad 1. quorum primi quatuor directè concludunt, alij quinque indirectè; ille autem modus dicitur directè concludere, in cuius conclusione maior extremitas de minori prædicatur, & è contra ille concludit indirectè, in cuius conclusione minor extremitas prædicatur de maiori: porrò omnes, & singuli modi vtiles cuiuscunque figuræ his versibus comprehenduntur.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum:
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Brocardo, Ferison.

Quorum sensus difficilis non erit, si recolantur, quæ supra diximus tract. præced. cap. 8. vocalem, scilicet A vniuersalem affirmatiuam denotare, E vniuersalem negatiuam, I particularem affirmatiuam, O particularem negatiuam; illæ igitur dictiones singulos indicant modos syllogismorum cuiuscunque figuræ, & vocales contentæ in tribus primis syllabis denotant tres propositiones syllogismi, quales, & quantæ esse debeant, si quæ verò aliæ vocales supersunt in quibusdam dictionibus ponuntur metri gratia. Primi duo versus explicant nouem modos vtiles primæ figuræ, quatuor primi sunt directi, quinque alij indirecti; quatuor primæ dictiones tertij versus indicant quatuor modos secundæ figuræ; denique à *Darapti*, ad finem vsque denotantur sex modi tertiæ figuræ. Erit igitur syllogismus in *Barbara*, si medium in maiori subijciatur, & in minori prædicetur, sintque tum præmissæ, tum conclusio vniuersales affirmatiuæ, vt omne animal est substãtia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substãtia. Erit syllogismus in *Cesare*, ac in secunda figura, si in vtraq; præmissa medium prædicetur, & maior sit vniuersalis negatiua, minor vniuersalis affirmatiua, & conclusio vniuersalis negatiua, vt nullum vitium est amandum, omnis virtus est amanda, ergo nulla virtus est vitium; Erit denique syllogismus in *Darapti*, ac in tertia figura, si medium in vtraque præmissa subijciatur, & præmissæ ambæ sint vniuersales affirmatiuæ, conclusio vero particularis affirmatiua, vt omne animal est viuens, omne animal est substantia, ergo aliqua substantia est viuens; & in tribus figuris tria protulisse exempla in primis cuiusq; modi sufficeret, sed ad maiorem Tyronum commoditatem in singulis modis afferre exempla iuuabit, in primis itaque quatuor modis primæ figuræ directè concludentibus ita syllogizatur.

1
Bar Omne animal est substantia,
ba Omnis homo est animal,
ra Ergo omnis homo est substantia

2
Ce Nullum animal est lapis,
la Omnis homo est animal,
rent Ergo nullus homo est lapis.

3
Da Omnis homo est rationalis,
ri Aliquod animal est homo,
j Ergo aliquod animal est rationale

4
Fe Nulls spiritus est corpus,
ri Aliqua substantia est spiritus,
o Ergo aliqua substantia non est corpus.

109 Hæc allata exempla sunt pro quatuor modis primæ figuræ directè concludentibus, vbi vt vides, primus continet tres propositiones vniuersales affirmatiuas, secundus constat maiori vniuersali negatiua, minori vniuersali affirmatiua, & conclusione vniuersali negatiua; tertius habet maiorem vniuersalem affirmatiuam, minorem, & conclusionem particulares affirmatiuas; quartus denique habet maiorem vniuersalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & conclusionem particularem negatiuam; in alijs verò quinque modis huius primæ figuræ indirectè concludentibus ita syllogizatur, vt in sequentibus exemplis.

1
Ba Omnis spiritus est substantia,
ra Omnis Angelus est spiritus,
lip Ergo aliqua substantia est Angelus.

2
Ce Nullum animal est lapis,
lan Omnis homo est animal,
tes Ergo nullus lapis est homo.

3
Da Omnis leo est animal,
bi Aliquod rugibile est leo,
tis Ergo aliquod animal est rugibile.

4
Fa Omne animal est corpus,
pes Nullum elementum est animal,
mo Ergo aliquod corpus non est elementum.

5
Fri Aliquis homo est musicus,
se Nullus lapis est homo,
so Ergo aliquis musicus non est lapis.

Exempla nunc adducta sunt quinque modorum in primæ figu-

figura indirectè concludentium, vbi vt vides, primus conſtat ex maiori,& minori vniuerſali, affirmatiua, concluſione verò particulari affirmatiua; ſecundus conſtat maiori vniuerſali negante, minori vniuerſali affirmante, & concluſionem vniuerſalem negantem colligit; tertius continet maiorem vniuerſalem affirmatiuam, minorem particularem affirmatiuam,& ſimilem omninò concluſionem deducit ; quartus habet maiorem vniuerſalem affirmantem, minorem vniuerſalem negantem, & concluſionem particularem negantem ; quintus tandem conſtat maiori particulari affirmatiua, & minori vniuerſali negatiua,& colligit concluſionem particularem negatiuā.

Modi ſecundæ figuræ ſunt quatuor ſequentes, qui tantùm vtiles ſunt ad colligendas concluſiones negatiuas, & in eis ita ſyllogizatur.

1

Ce Nullum lignum eſt animal
ſa Omnis homo eſt animal,
re Ergo nullus homo eſt lignum.

2

Ca Omnis homo eſt animal,
meſ Nullum lignum eſt animal,
tres Ergo nullum lignum eſt homo.

3

Fe Nullum lignum eſt animal
ſti Aliquis homo eſt animal
no Ergo aliquis homo non eſt lignum.

4

Ba Omnis homo eſt animal
ro Aliquod lignum non eſt animal,
co Ergo aliquod lignum non eſt homo.

Exempla nunc adducta ſunt modorum ſecundæ figuræ, vbi vt vides, primus conſtat ex maiori vniuerſali negante,& minori vniuerſali affirmante, & concluſione vniuerſali negante: ſecundus habet maiorem vniuerſalem affirmatiuam, minorē vniuerſalem negatiuam, & ſimilem prorſus concluſionem; tertius continet maiorem vniuerſalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & colligit concluſionem particularem negatiuam, quartus denique conſtat maiori vniuerſali affirmatiua, minori particulari negatiua, & ſimili prorſus concluſione.

Modi tertiæ figuræ ſunt ſex ſequentes, qui omnes tantùm vtiles ſunt ad eliciendam concluſionem particularem, ac in eis ita ſyllogizatur.

1

Da Omne animal ſentit,
ra Omne animal eſt corpus,
pti Ergo aliquod corpus ſentit.

2

Fe Nulla planta eſt ſenſitiua,
lap Omnis planta eſt corpus.
ton Ergo aliquod corpus non eſt ſenſitiuum.

3

Di Aliquod animal eſt homo,
ſa Omne animal eſt ſubſtantia.
mis Ergo aliqua ſubſtantia eſt homo.

4

Da Omne animal eſt ſubſtantia
ti Aliquod animal eſt viuens,
ſi Ergo aliquod viuens eſt ſubſtantia.

5

Bro Aliqua planta non eſt lapis,
car Omnis planta eſt viuens,
do Ergo aliquod viuens non eſt lapis.

6

Fe Nullum animal eſt lapis,
ri Aliquod animal eſt corpus,
ſon Ergo aliquod corpus non eſt lapis.

Hęc modò adducta ſunt exempla,vt dicebamus modorum tertiæ figuræ,vbi vt vides,primus conſtat ex maiori,& minori vniuerſali affirmante,& concluſione particulari affirmante; ſecundus conſtat ex maiore vniuerſali negatiua, minore vniuerſali affirmatiua, & colligit concluſionem particularem negātem; tertius habet maiorem particularem affirmatiuam, & minorem vniuerſalem affirmatiuam, ex quibus colligit concluſionem particularem affirmatiuam ; quartus gaudet maiori vniuerſali affirmante, minori particulari affirmante, & ſimili prorſus concluſione; quintus continet maiorem particularem negantem, minorem vniuerſalem affirmantem, & concluſionem particularem negantem. Sextus deniq; conſtat maiori vniuerſali negante, minori particulari affirmante, & deducit concluſionem particularem negantem : Hos autem omnes trium figurarum modos eſſe legitimos ex eo conſtat, quod in ijs nunquam dari poteſt antecedens verum, quin etiā conſequens verum eſſe deprehendatur ex vi antecedētis:quod ſi detur aliquis argumentandi modus, in quo ex antecedente vero ſequatur aliquid falſum, non erit legitimus.

110 Sufficientia verò horum modorum in quacunq; figura facilè deducitur ex regulis earum aſſignatis tum generalibus, tum ſpecialibus, nam in prima figura ex ſexdecim combinationibus reijci debent omnes quatuor puræ negatiuæ, & omnes quatuor puræ particulares ex duabus primis regulis generalibus,& ex peculiari regula primæ figuræ reijci debent omnes modi, qui habent maiorem particularem, & qui habent minorem negatiuam, vnde quatuor modi dumtaxat remanent legitimi in prima figura directè concludentes ; quia verò diximus regulam ſpecialem primæ figuræ ſolum requiri ad concludendum directè,idcirco adhuc in ea poſſunt admitti alij modi indirectè concludentes,in quibus etiam interdum poſſit maior eſſe particularis; aut minor negatiua, vt patet in *Fapeſmo*, & *Friſeſomorum*. Sic etiam in ſecunda figura ex duabus primis regulis generalibus excluduntur octo combinationes, ſcilicet,ex puris negatiuis, & puris particularibus; & ex peculiari eiuſdem regula excluditur cōbinatio ex vtraq; præmiſſa affirmatiua,vel ex maiore particulari, & vtraque iſta combinatio poteſt bis fieri, ſcilicet, vtraque affirmatiua cum maiore particulari, & minore vniuerſali,vel è contra,& vtraque maior particularis exiſtente prima præmiſſa affirmatiua, & ſecunda negatiua, vel è contra, vnde remanent tantū quatuor modi vtiles ſecundæ figuræ. Sic denique in tertia figura ex duabus allatis regulis generalibus octo excluduntur combinationes etiam ab alijs figuris excluſæ: & ex ſpeciali regula eiuſdem, quod minori exiſtente negatiua nihil concluditur ſiue maior ſit particularis,& minor vniuerſalis, ſiue è contra, & ſic excluduntur aliæ duæ combinationes, vnde ſex tantum remanent modi in tertia figura, ex quo tādem ſequitur modos vtiles ſyllogizandi eſſe nouemdecim, cæteros verò inutiles, & vitioſos, eo quia ſemper inueniatur in eis aliquis defectus diſtributionis ; de hac ſufficientia vide Scot. 1. Priorum qu. 22.23.& 24.

Contra ſufficientiam modorum primæ figuræ obijcies, Primò quod ſint plures aſſignatis,tum quia poſſunt in ea dari alij modi directè concludentes, v. g. Barbari, & Celabo, quorum primus ex præmiſſis vniuerſalibus affirmatiuis cōcludit particularem affirmatiuam, alter verò ex maiori vniuerſali negatiua, & minori vniuerſali affirmatiua concludit particularem negatiuam: Tum quia cum quarta figura ex dictis non ſit diſtincta à prima, eius modi, qui ſunt Bamana, Camene, Dimari,Fimeto, ad ipſam pertinebunt, cum bene cōcludant. Deinde vrgebis ex alia parte, quod ſint pauciores,quia Ariſt. 1. Priorum cap. 5. ſolum duos modos indirectos enumerat in prima figura, nempe Fapeſmo, & Friſeſom.

Reſp.ad primam duas illas combinationes contineri in Barbara, & Celarent, quia ſub vniuerſali particularis continetur:hinc notat Sotus lib. 5. c. 4. lec. vn.nor. 3. nec Ari.nec Petr.Hiſp.horum meminiſſe modorum, quia Ariſt.ait, quod omnis ſyllogiſmus, qui poteſt inferre concluſionem vniuerſalem, poteſt etiam inferre particularem per ſubalternationem iſtius ad illam. Accedit, quod monet Scot.1. Priorum q.22.diuerſitatem modorum attendendam eſſe penes premiſſas, non autem pænes concluſionem, vt patet ex multitudine combinationū allata. Modi autem pro quarta figura inuenti non differunt à modis primæ, niſi ex ſola tranſpoſitione præmiſſarum merè accidentali, quare ſicut talis tranſpoſitio non diuerſificat eſſentialiter quartam figuram à prima ex dictis c. 5. ita neque in eadem figura variabit eſſentialiter modos. Ad aliud pro altera parte Tatar.1.Priorum q.de modis p.fig. art. 1. §. *primò ſciendum*, quem ſequuntur Conimb. ibi c.7.q.2.art.1.inquit Ariſt.enumeraſſe tantum modos,qui diſtinguuntur à directè concludentibus non ſolum in cōcluſione,ſed etiam ex parte præmiſſarum, quales ſunt tantum illi duo;alios tres non enumerat, quia non multum differunt à perfectis, cum illi ſint ſimiles in præmiſſis.

Deinde contra ſufficientiam modorum ſecundæ, & tertiæ figuræ obijcies, quod in ipſis poſſunt aſſignari modi indirectè concludentes non minus, quam in prima, ergo ſunt multò plures enumeratis; probatur aſſumptum, tum quia nedum Scotus cit. & cæteri communiter ita docent, ſed etiam eſt expreſſa Ariſt. doctrina 1.Priorū c.8.ibi .n.loquens de duobus mo-

modis primæ figuræ indirectè concludentibus Fapesmo, & Frisesom, subiungit fieri posse consimiliter, & in alijs figuris, hoc est posse pariter in illis indirectè concludi, vt ibi Auerroes exponit; tum quia ipsa experientia vrget, vt Doctor ostēdit loc. cit. nam in Cesare, & Camestres in secunda figura, Darapti, Disamis, & Datisi in tertia cum eadem dispositione, & ordine præmissarum potest conuerti conclusio, & à conuersa ad conuertentem est bona consequentia, in tali autem casu minus extremum prædicatur de maiori, quod est concludere indirectè; Cæteri etiam modi earundem figurarum, scilicet Festino, & Baroco in secunda, Felapton, Brocardo, Ferison in tertia possunt indirectè concludere per transpositionem præmissarum; transpositis enim præmissis conclusio, quæ prius erat directa, fit indirecta, ergo &c.

Respondent aliqui, quibus consentire videntur Fonsec. lib. 6. Inst. c. 13. & Conimb. 1. Priorum c. 7. q. 3. Poncius disp. 20. Log. q. 5. n. 55. negando assumptum, quia tunc indirectè concluditur, cum prædicatur minus extremum de maiori, sed id contingere nequit in secunda, & tertia figura, in his enim figuris designari nequit maius, & minus extremū ex coniunctione cum medio in præmissis, sed tantum in conclusione ex coniūctione ipsorum adinuicem, quia in illis vtrumq; subijcitur in secūda figura, vtrumq; prædicatur in tertia, illud ergo erit maius extremum in his figuris, quod in conclusione prædicatur; & minus, quod in eadem subijcitur, quare implicabit in adiecto dicere, posse in his figuris minus extremum prædicari, & maius subijci. Confirmant id ex Arist. qui 1. Priorum c. 6. hoc pacto videtur in his figuris maius, & minus extremū designasse, dum ait maius extremū in secunda figura esse, quod est magis propinquum medio, minus, quod est magis remotum, & è contra in tertia figura inquit c. 7. maius extremum esse, quod longius distat à medio, minus, quod est medio propinquius. Confirmant tandem, quia in secunda, & tertia figura non habemus dictiones indicantes modos indirectos præter directos, sicut in prima, signum euidens non dari in eis modos indirectè concludentes, sicut in illa.

111 Oppositum tamen verius est, vt ostendit ratio allata in argumento; & fundamentum eorum falsum est, maius enim & minus extremum generatim loquendo designātur in præmissis ex coniunctione cum medio, non in conclusione ex coniunctione eorum inter se, vnde illud dicitur maius extremū, quod digniorem obtinet locum in præmissis, scilicet in maiori cū medio; & minus extremum, quod obtinet minus dignum scilicet in minori, ita docuimus ex communi superius c. 5. ergo etiam in secunda, & tertia figura distinctio maioris, & minoris extremi sumēda est ex ordine præmissarum, non verò ex subiectione, & prædicatione ipsorū in cōclus. Neq. oppositū docuit Arist. cit. nam longè diuersus est sensus verborum eius ab eo, quem Aduersarij prætendunt, vt ibi exponit Suessan. com. 43. ab Auersa relatus q. 25. sect. 8. & textus, vt sonat, ita obscurus est, vt non magis pro eis quam pro nobis adduci queat. Non fuit autem necesse distinctas dictiones assignare indicantes modos indirectos secundæ, & tertiæ figuræ, vt factū est in prima, quia vt notat Auersa cit. longe maiorem habent differentiā modi indirecti primæ figuræ à directis, quam in cæteris; rationem assignat Scot. cit. quia si concludatur indirectè per conuersionem conclusionis, vt fit in Cesare, & Camestres secundæ figuræ, Darapti, Disamis, & Datisi tertiæ, sufficiunt ijdem modi, nam si in secunda figura sic concludamus indirectè, Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo, adhuc iste syllogismus est in Cesare, sic etiam si in tertia figura sic concludamus indirectè, omne animal est viuens, omne animal est substantia, ergo aliquod viuēs est substantia, adhuc iste syllogismus est in Darapti: & ratio est, quia vt docet Arist. 1. Priorum de syllogism. potestatibus, sicut syllogismus inferens conclusionem vniuersalem potest etiam inferre particularem ex vi consequētiæ subalternationis, ita qui infert vnam conclusionē inferre poterit suam conuertentē ex vi cōsequentiæ conuersionis, quare si Cesare infert directè illam vniuersalem negatiuam, poterit indirectè inferre suam conuertētem, & si Darapti infert directè illam particularem affirmatiuam poterit etiam indirectè inferre suam conuertentē ex legibus conuersionis simplicis. Si vero concludatur indirectè per transpositionem præmissarum, vt in cæteris modis secundæ, & tertiæ figuræ, adhuc modus indirectus non erit essentialiter diuersus à directo, quia ordo præmissarum nō sufficit distinguere modos syllogismorum: Itaq; ad argumentum principale concedendum est assumptum, neganda sequela ob rationem modò allatam.

CAPVT IX.

De Reductione modorum imperfectorum ad perfectos.

112 ARist. 1. Priorum c. 1. in fine distinguit penes formam duo syllogismorū genera, perfectos, scilicet & imperfectos, illos appellat perfectos, qui nullo indigent, vt eorū vis, ac necessitas in cōcludendo appareat, & huius generis sunt tantū quatuor modi primæ figuræ, in quibus euidentissima est vis conclusionis: imperfectos è contra vocat eos, qui indigent aliqua probatione, vt eorū necessitas cōcludendi euidenter appareat, & huius generis sūt tam reliqui modi primæ figuræ indirectè concludentes, quam cæteri aliarū figurarum, esto directè concludant, nam eorum necessitas concludendi non est ita euidens, quin indigeat aliqua probatione; Ex quo patet syllogismū imperfectum hic non accipi eo modo, quo dicere solemus Enthymema esse syllogismū imperfectum, quia nimirum ei deest pars intrinseca, & essentialis ad syllogismū necessaria, nam in hoc sensu syllogismi cuiuscunque figuræ sunt perfecti, igitur in præsenti syllogismus imperfectus pro eo sumitur, cui aliquid euidētiæ deest, vt iudicetur euidēter cōcludere, hæc autem est imperfectio quædā accidētalis dumtaxat, ita notat Tat. lib. 1. Priorum q. 1. §. *Quartò sciendum*, in fine. Soli autem quatuor modi primæ figuræ dicuntur perfecti, & euidēter cōcludūt, vt ait Tat. cit. §. *dubitatur secundo* quia soli ipsi regulantur immediatè per principiū *dici de omni, & dici de nullo*, quatenus in eis fit euidenter applicatio eorum, quæ dicuntur, vel negantur vniuersaliter, ad ea, quæ sub ipsis vniuersalibus continentur, nam in eis perfectè distribuitur medium in maiori, in qua stat vniuersaliter ex parte subiecti, & cū postea in minori prædicetur, hoc ipso euidēter ostenditur illud, de quo prædicatur, contineri sub eius vniuersalitate, & cōsequenter conuenire illi id, quod de tali medio vniuersaliter posito prædicabatur in maiore, vel negabatur, quod est immediatè regulari per *dici de omni & dici de nullo*; alij verò modi dicuntur imperfecti, & minus euidenter cōcludentes, quia nō immediatè regulantur per hoc principiū, nec in eis fit euidenter applicatio superioris ad ea, quæ sub ipso continētur, sed regulantur mediatè, & ideò reducuntur ad illos modos perfectos, & per eos probantur; vndè vt monet idem Tatar. aliquem modum reduci ad alium non est de vno facere alium, sed est consequentiam, vel ineuidentiam vnius ostendere per consequentiam, vel euidentiam alterius.

113 Duobus autem modis imperfecti syllogismi ad perfectos reduci possunt, primò ostensiuè, secundò, ad impossibile; prima reductio dicitur ostēsiua, quia per eam euidenter ostendimus, & quasi digito demonstramus syllogismum aliquem regulari per dici de omni, & dici de nullo; altera dicitur ad impossibile, quia per eam deducimus negantē consequentiam syllogismi ad metam concedēdi aliquod impossibile, & vterque modus reducendi breuiter declaratur. Reductio ostensiua fit per conuersionem alicuius propositionis, & interdum cum interuentu etiam transpositionis præmissarum, vt scilicet maior mutetur in minorē, vel è cōtra, quia hæc reductio eò collimat, vt ostēdat clariori modo posse disponi premissas, vt sic euidentius ibi innotescat regulatio per dici de omni, & de nullo.

Vt autem facilius, & sine errore possit talis reductio exerceri, notandę sunt literæ initiales singulorū modorum, reducuntur enim ostensiuè illi syllogismi ad modū primæ figuræ, qui ab eadem litera incipiunt, vt Baralipton ad Barbara, Cesare ad Celarent, Darapti ad Darij, Festino ad Ferio, & sic de alijs; aduertendæ sunt insuper quatuor aliæ cōsonantes, quæ in medio, vel fine nominis singulorum modorum imperfectorum reperiuntur, vt S. P. M. C. nam litera S. significat propositionem indicatam per vocalem sibi immediatè præcedentem conuertēdam esse simpliciter, P per accidens, M designat conuersionem non sufficere, sed præmissas transponi debere faciendo de maiore minorem, & è contra. C demum significat modos illos, in quibus reperitur, non posse reduci ostensiuè, sed per impossibile tantum, & tales sunt Baroco, & Brocardo, id autem totum his duobus versibus exprimitur.

S vult simpliciter verti, P verò per acci.
M vult transponi, C per impossibile duci.

Quod adhuc vlterius exemplis declaratur, Cesare qui est primus modus imperfectus secundæ figuræ reducitur ad Celarēt, vt indicat litera initialis C, conuertēdo simpliciter propositionē indicatam per E, quæ immediatè præcedit S, nimirū maiorem vniuersalem negatiuam, vt v. g. hic syllogismus factus in Cesare, nullū lignū est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lignum, reducitur ad Celarēt, si dicamus

in

in maiori propositione, nullum animal est lignum. Darapti, qui est primus modus imperfectus tertiæ figuræ, reducitur ad Darij, vt indicat litera initialis D facta conuersione minoris per accidens, vt denotat litera P. quæ immediatè sequitur minorem vniuersalem affirmatiuam, vt denotat litera A, vt v.g. hic sillogismus factus in Darapti omne animal est substantia, omne animal est viuens, ergo aliquod viuens est substantia, reducitur ad Darij, si in minori dicamus, aliquod viuens est animal. Baralipton, qui est modus indirectus primæ figuræ, reducitur ad Barbara, vt petit litera prima conuertendo conclusionem per accidens, vt postulat litera P, quæ reperitur post vocalem I positam in tertia syllaba, cui respondet conclusio, & ita hic syllogismus factus in Baralipton, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo, reducitur ad Barbara, si in conclusione dicamus, omnis homo est substantia: vbi tamen notandum est cum Tatar. tract. 3. conclusionem de Baralipton non posse in hac reductione dici propriè conuersam per accidens, quia particularis affirmans ex regulis conuersionis supra traditis non conuertitur in vniuersam affirmantem, sed in particularem, sed potius reductam ad suum statum naturalem, quem seruat cõclusio de Barbara, quæ cum sit vniuersalis affirmatiua, optimè conuertitur per accidens in particularem affirmantem, conuertitur ergo vel potius reducitur cõclusio de Baralipton in vniuersalem affirmantem ex vi præmissarum, nam cum sint eædem in Barbara, & Baralipton, & ad conclusionem de Barbara sequatur per conuersionem per accidens particularis affirmatiua, ergo ad præmissas de Baralipton sequitur particularis affirmatiua, quia quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur etiam ad eius antecedens; ex his exemplis facile est addiscere reductionem aliorum modorũ, nam Dabitis efficitur in Darij conuersa simpliciter conclusione, vt petit litera S, Fapesmo manet in Ferio maiori conuersa per accidens, vt petit P, & minori simpliciter, vt petit S, & facta præmissarum transpositione, vt petit M. & sic de singulis.

Bonitas verò reductionis ostensiuè per conuersionem propositionum, vt notat idem Tatar. fundatur in illa regula generali superius tradita, quicquid sequitur ex consequenti bonę consequentiæ, sequitur etiam ex antecedente, cum ergo sit bona consequentia à conuersa ad conuertentem, quicquid sequitur ex conuertente sequitur ex conuersa, talis autem conclusio sequitur ex conuertente, vt patet in syllogismo perfecto, ergo eadem conclusio benè inferebatur ex conuersa, quæ erat præmissa syllogismi imperfecti, & ob eandem rationem in syllogismo perfecto non semper infertur eadem omninò cõclusio, quæ fuerat in imperfecto, sed conuersa illius vt in Camestres, nam cum conuersa possit inferre conuertentem, sufficienter hoc modo probatur conclusio imperfecti syllogismi: Diximus autem omnes modos imperfectos posse reduci ostensiuè ad perfectos exceptis Baroco, & Brocardo, quia cum altera præmissarum in eis sit particularis negatiua, quæ conuerti non potest, nisi in seipsam per contrapositionẽ, & altera vniuersalis affirmatiua, quæ tantum conuertitur per accidens, planè si reduceretur ostẽsiuè, fieret syllogismus ex puris particularibus.

114 Reductio per impossibile fit cum negata consequẽtia, seu conclusione syllogismi ab Aduersario (sub prætextu, quod non sit in forma) fit propositio contradictoria conclusioni negatæ, ex qua cum altera ex propositionibus concessis fiunt tales præmissæ, ex quibus inferatur conclusio contradictoria alicui ex præmissis iam concessis, vnde cogitur Aduersarius vel negare, quod iam concesserat, vel concedere duo contradictoria simul esse vera; & fundatur hic reducendi modus in illo principio, *In bona consequentia ex contradictorio consequentis sequitur contradictorium antecedentis*: & hoc genere reductionis possunt reduci omnes modi imperfecti cuiuscunque fuerint figuræ ad perfectos, vt docet Tat. tract. 4. in explicatione secundæ figuræ, & 1. Priorum q. de figuris §. *Quartò sciendũ*, & ratio est, quia in omni modo vtili in quo negatur consequẽtia, debet concedi contradictorium eius, quod negatur, ex qua contradictoria concessa, & altera præmissa concessa sequitur contradictorium alterius: specialiter tamen Baroco, & Brocardo dicuntur per impossibile reduci, quia alio modo reducibiles non sunt: Vt autem ritè talis reductio fiat, hoc datur generale præceptum, vt semper attendatur ad conclusionem illatam, & sumatur contradictorium eius, deinde ponatur illa pro vna ex præmissis cum altera, & inferatur contradictorium, vel contrarium alterius præmissæ concessæ, sic enim deducetur Aduersarius ad impossibile, quod est duas contradictorias, vel contrarias concedere.

Sed vltra hoc generale præceptum tradit Tat. cit. etiam speciales regulas pro singulis figuris, vnde ait, quod modi secundæ figuræ reducuntur per impossibile sumendo contradictorium conclusionis pro minori, & retenta eadem maiori infertur contraria, vel contradictoria minoris concessæ, modi tertiæ figuræ, reducuntur per impossibile sumendo contradictorium conclusionis pro maiore, & retenta eadem minori infertur contradictorium, aut contrarium maioris concessæ; modi verò indirecti primæ figuræ possunt etiam reduci per impossibile sumendo contradictorium conclusionis pro maiori, & ponendo maiorem concessam loco minoris, & inferendo tandem contrarium minoris concessæ: excipitur tamen Celantes, in quo contradictorium conclusionis, quia est particularis, debet poni pro minori, & minor de Celantes poni pro maiori, & sic in Darij inferre contradictorium maioris concessæ. Vt autem dignoscatur ad quem modum quisq; syllogismus debeat reduci per impossibile, non est habenda ratio initialis literarum, vt in superiori reductione (excepto Baroco, & Brocardo, qui reducuntur ad Barbara, sumendo contradictorium conclusionis illatæ, quæ est vniuersalis affirmatiua) sed obseruandæ sunt quatuor dictiones à Dialecticis inuentæ. *Nesciebatis, Odiebam, Letare, Romanis* in quibus quatuor vocales reperiuntur A, quæ significat modum perfectum vniuersalem affirmantem, scilicet, Barbara, E, vniuersalem negantem, scilicet, Celarent, I particularem affirmantem, Darij, O particularem negantem Ferio. Prima dictio quinque vocalibus constat, quibus modi indirecti primæ figuræ suo significantur ordine; secunda quatuor vocalibus respondentibus quatuor modis secundæ figuræ; tertia, & quarta sex vocalibus, quę sex tertiæ figuræ modos designant, itaque modus imperfectus respondens vocali A reducitur ad Barbara, respondẽs E ad Celarent, respondens I ad Darij, respondens O ad Ferio; Vt verò regulæ traditæ pro singulis figuris memoriæ mandentur, notanda sunt quatuor carmina, quorum duo prima seruiunt primæ figuræ;

Maior fit minor, fit contradictio maior,
Dempto Celantes, in quo conuertitur ordo,
Seruat maiorem, variatque secunda minorem,
Tertia maiorem variat, seruatque minorem.

Vbi variare maiorem, vel minorem est loco maioris, vel minoris substituere contradictoriam conclusionis imperfecti syllogismi; Iuxtà has regulas possunt afferri exempla in quacunque figura; fiat hic syllogismus in Baralipton, Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo, si negatur conclusio, sumatur statim propositio illi contradictoria, quæ erit, nulla substantia est homo; tunc tollatur minor, & pro ea subrogetur maior, & sic inferatur in Celarent, Nulla substantia est homo, omne animal est substantia, ergo nullum animal est homo, iam ista propositio contradictoria est minori, quam concessit, non quidem immediatè, sed mediatè, & conuertendo illam minorem per accidens. Fiat hic syllogismus in Cesare, Nullus homo est rudibilis, omnis asinus est rudibilis, ergo nullus asinus est homo, si negetur conclusio, assumatur eius contradictoria, quæ est, aliquis asinus est homo, & retenta maiore ponatur ista propositio pro minore, deinde inferatur conclusio in Ferio, hoc pacto, nullus homo est rudibilis, aliquis asinus est homo, ergo aliquis asinus non est rudibilis, quę conclusio est contradictoria minori iam concessæ, scilicet, omnis asinus est rudibilis. Fiat tandem hic syllogismus in Darapti, omne rationale est risibile, omne rationale est animal, ergo aliquod animal est risibile, si negetur hæc conclusio, sumatur contradictoria eius, quæ erit, nullum animal est risibile, & ponatur pro maiore retenta eadem minore, & sic inferatur in Celarent, Nullum animal est risibile, omne rationale est animal, ergo nullum rationale est risibile, quæ conclusio est contraria maiori concessæ, & virtualiter contradictoria, quia sub vniuersali continetur particularis; exempla de Baroco, & Brocardo non adducimus, tum quia passim adducuntur ab alijs, quasi non agnoscant alios modos per impossibile reducibiles ab istis; tum quia, & ipsi seruant leges pro secunda; & tertia figura assignatas.

Denique Arist. 1. Priorum c. 6. docet alium modum probãdi syllogismos imperfectos, scilicet, per expositionem, seu per reductionem ad syllogismum expositorium, qui solum inseruit pro modis tertiæ figuræ, & practicatur sic, vt docet Tatar. cit. sub medio communi sumitur terminus singularis (qui est medium in expositorio, vt postea dicemus) cui vtrumque extremum tribuitur, indeque elicitur eadem conclusio, quę erat in syllogismo ex medio communi, vt v.g. sit talis syllogismus in Darapti, omnis homo est animal, omnis homo est rationalis,

lis,ergo aliquod rationale est animal;si quis hanc consequentiam neget, probari potest sumendo aliquod singulare sub homine hoc modo,si omnis homo est animal, Petrus est animal,si omnis homo est rationalis, Petrus est rationalis, tunc sic arguitur,Petrus est animal, Petrus est rationalis, ergo aliquod rationale est animal; & quia quicquid sequitur ex consequente, etiam sequitur ex antecedente, cum conclusio bene sequatur ex præmissis singularibus, quæ inferebantur ex vniuersalibus,sequitur eandem cōclusionem bene fuisse illatam ex præmissis vniuersalibus,& hac de causa hic modus probādi syllogismos vocatur per expositionem, quia ostenditur valere consequentia quodammodo ad sensum, quia sub medio communi sumitur singulare sensibile;deseruit autem hic modus determinatè pro tertia figura,quia cum hæc habeat omnes conclusiones particulares, & propositio particularis bene inferatur à singulari, v,g. Petrus currit, ergo aliquis homo currit satis cōgruenter per syllogismum expositorium probatur.

CAPVT X.

De varijs speciebus syllogismi cathegorici.

115 Varias solent enumerari species cathegorici syllogismi.

Prima species est eorum, qui constant ex medio, alijsque terminis communibus, de qua hucusque egimus, & superiores regulæ sunt traditæ, & ideò vnusquisque istorum dicitur syllogismus communis.

Secunda species est eorum,qui constāt ex medio singulari, & alijs terminis siue singularibus, siue cōmunibus, & dicitur expositorij.est autem syllogismus expositorius, vt notat Tat. tract.4.assignādo modos tertiæ figuræ,& 1.Priorū q.1.§.*Dubitatur tertio*,ex Doctore 1.d.2.q.7.I i.in sol.ad 1. prin. pro 4.q. *cuius medium est terminus singularis singulariter, & vniuocè tentus*,& ideò distribui nequit,nec vniuersalizari,sed potius perfectè debet singularizari, nam si perfectè, & complerè non sit singularizatus, vitiosus erit syllogismus, quod maximè obseruādum est, ne decipiamur syllogizando in terminis diuinis ad absoluta pertinentibus, vt v.g. sunt *Deus,& essentia diuina*, quia enim non sunt completè singulares, sed æquiualent communibus,eo quod reipsa pluribus personis communicantur, ideò non sunt apti ad syllogismum expositorium, vt supra c.6. docuimus cum Doct.cit. & tenet Auersa tract.4. cap.15.& ideo non valet, hic Deus est Pater, hic Deus est Filius, ergo Filius est Pater, quia medium non perfectè singularizatur,vnde vtendum est illo tanquam termino communi, & perfectè distribui, vt consequentia teneat, hoc modo, omne,quod est Deus, seu quicquid est hic Deus, est Pater, quicquid est hic Deus, est Filius, ergo &c. sic enim consequentia tenet, sed præmissæ sunt falsæ; quæ etiam est communis doctrina Thomistarum.Sot.lib.5.3.p.cap.1.Bannes lib.5,cap.9. Complut.summ.lib.3.Ioan.de S.Tho.lib.3.cap.8.& aliorum p.p.q.24.art.3.quare hæc erit regula,quod sicut in syllogismo communi, vt rectè concludat, debet medium perfectè distribui ex supradictis, ita ad bonitatem consequentiæ in syllogismo expositorio è contra requiritur medium esse perfectè singulare,& incōmunicabile.Dicitur autem hic syllogismus expositorius(vt etiam quid nominis explicemus) eo quod sit adeò perspicuus, ac euidens, quia est de singularibus nobis notis, vt rem veluti ante oculos exponere videatur.

116 Duplex verò est expositorius syllogismus, affirmatiuus,cuius,scilicet, ambæ præmissæ sunt affirmatiuæ, & negatiuus,cuius,scilicet,altera præmissarum negatiua est, & consequenter conclusio; principium regulatiuum pro affirmatiuis, vt notat Tatar.cit. est illud *Quæcunque vni, & eidem sunt eadem,ipsa inter se sunt eadem*, pro negatinis est aliud, *Quæcunque negantur de eodem tertio, illa negantur de se inuicem*, & id immeritò negant Conimb. 1. Priorum cap.6. qu. vn.art.1. quos sequitur Casil.lib.3.tract.3. cap.1. tum quia hæc est doctrina veterum Summulist.communissima, tum quia cap. 6. ostendimus vim illius geminati principij magis apparere in syllogismo expositorio, quam in alijs, vbi etiam solutæ sunt difficultates in oppositum. Quamuis autem possit hic syllogismus fieri in quacūque figura seruata semper affirmatione, vel negatione quam designant modi, nam in prima potest sic syllogizari; hic homo est Rex, Petrus est hic homo, ergo Petrus est Rex. in secunda sic,Petrus est hic homo, Paulus non est hic homo,ergo Paulus non est Petrus,frequentius tamen, & congruentius fit in tertia, in qua medium subijcitur, quia maximè cōuenit terminis singularibus subijci in propositione,vt Petrus est albus, Petrus est homo;ergo homo est albus; ac ideò Aristot.de his in hac sola figura meminit 1.Priorū c.7. Cauēdū tamē est, cū fiunt in tertia,ne minor sit negatiua iuxtà regulam tertiæ figuræ, vnde non valet, Petrus est homo, Petrus non est Paulus, ergo Paulus non est homo, varios autem modos constituendi hunc syllogismum in quacunque figura recenset Auersa tract.4.inst.c.14.apud quem videri possunt.

Tertia species est eorum, qui constant medio termino communi,& extremis singularibus, & est quædam species diuersa à duabus allatis, quia talis syllogismus ex parte medij differt ab expositorio, & ex parte extremorū differt à syllogismo cōmuni, & potest fieri,vt vel vtrūque extremum sit singulare,vel vnū sit cōmune, & aliud singulare, & quidē in omnibus figuris,ac iuxta diuersos earū modos possūt tales syllogismi efformari, in prima figura v.g. omnis homo est animal,Petrus,est homo, ergo Petrus est animal, vel negatiuè nullus homo est lapis, Petrus est homo, ergo Petrus non est lapis; in secunda figura; Petrus est iustus, hic homo non est iustus,ergo hic homo non est Petrus; in tertia figura omnis homo est animal, quidam homo est Petrus, ergo Petrus est animal : videatur Auersa cit.vbi c.16. etiam varios modos assignat conficiendi hunc syllogismum in singulis figuris.

Quarta species est eorum, quorum aliqua præmissa, vel ambæ constant ex termino, vel terminis obliquis, vt omnis potestas est à Deo, regnum est potestas, ergo regnum est à Deo : de hoc syllogismo ex obliquis plures solent assignari regulæ, sed breuiter dicendum est, quod cum in nulla propositione terminus sincathegorematicus, vt sunt obliqui,per se sumptus, possit subijci, vel prædicari, omnis propositio ex obliquis constans ad ipsammet ex rectis constantem reduci debet, & tunc clarè patebit, an rectè syllogismus ex talibus propositionibus conflatus concludat, id, quod Arist. docuit 2.Priorum c. 37. v.g. hæc propositio, hic liber est Francisci ad hanc reducitur, hic liber est aliquid possessū à Francisco, & hic syllogismus, omni calori contrarium est frigus,quædā qualitas est calor, ergo cuidam qualitati contrarium est frigus, ad hunc reducitur, Omnis calor habet contrarium frigus,quædam qualitas est calor, ergo quædam qualitas habet contrarium frigus, vel potius, calor & frigus sunt contraria, quædam qualitas est calor, ergo quædam qualitas, & frigus sunt contraria; itaque huiusmodi syllogismi ex obliquis reducuntur ad rectos,& intantum benè concludunt,inquantum confici possunt in terminis rectis; aduerte tamen in his, & similibus syllogismis obliquis seruari debere regulas iam traditas,& formari posse in qualibet figura.

117 Quinta species dicitur syllogismus modalis, & est ille, qui constat vtraque præmissa modali, vel altera tantum, siue sit modalis diuisa,siue composita,& confici potest secundum omnes quatuor modos nempe de possibili, contingenti, impossibili, ac necesse, & in quacunque figura, vt v.g. in prima, necesse est omnem hominem esse animal, necesse est omne rationale esse hominem vel omnis homo est rationalis, ergo necesse est omne rationale est animal; in secunda figura necesse est nullum lapidem esse animal, necesse est omnem hominem esse animal, vel omnis homo esse animal, ergo necesse est nullum hominem esse lapidem; in tertia necesse est omnem hominem esse animal, necesse est omnem hominem esse substantiam,vel omnis homo est substantia, ergo necesse est aliquam substantiam esse animal; frequens tamen vsus huius syllogismi est cum altera modali tantum, vt omnem hominem currere est possibile, aliquod animal est homo, ergo aliquod animal currere est possibile,& est optima consequentia,ratio est,quia maior propositio æquiualet huic, omnis homo potest currere, cum qua, & minori, & consequentia conficitur syllogismus in Darij, vndè licet totum dictum dicatur à Dialecticis esse subiectum, solum tamen *homo* reipsa est subiectum, de quo prædicatur possibilis cursus.

Possunt autem propositiones modales cum alijs de inesse ad constituendum syllogismum modalem quintupliciter cōbinari, vt notat Tolet.lib.4.c.16. primò cum vtraque propositio est de modo necessario. Secundò cum vna est de necessario, altera de inesse. Tertiò cum vtraque est de contingenti. Quartò cum vna est de contingenti, altera de inesse. Quintò demum cum vna est de contingenti, altera de necesse, & iuxta diuersitatem combinationum diuersas seruant regulas, immò eadem combinatio interdum in diuersis figuris, & etiā in diuersis modis eiusdem figuræ peculiares habet regulas; ex quo factum est,vt ferè tot regulę congerantur pro syllogismis modalibus,quot sunt modi figurarum,quas proinde recensere nimia foret prolixitas,& ideò breuitatis gratia paucas quasdā ge-

generales,& aliquam specialem magis necessariã adducemus; Et prima est,quod si in syllogismo in quacunq;figura confecto ambæ propositiones sint modales,cõclusio quoq;modalis erit vel saltim talis deduci poterit, nam similes propositiones cõsimilem inferunt conclusionem; si verò altera tantum sit modalis,non sequitur necessariò conclusio modalis,vt docet Doctor p.d.39.ad 1.argum.2.q.vbi notat ex vna de inesse,& altera de possibili,vel contingenti non necessariò inferri cõclusionem de possibili,vel contingenti, & hoc præsertim verum est; quando maior est de inesse, quod manifesto ostenditur exẽplo in prima figura , si maior sit de inesse , & minor de necesse sic arguendo,omne animal currit, necesse est omne hominẽ esse animal,ergo omnis homo currit,ac etiam in secunda arguẽdo in Cesare cum maiori negatiua de inesse, & minori affirmatiua de necesse tali pacto,Nullus angelus est corpus,necesse est omne coloratũ esse corpus,ergo nullũ coloratũ est angelus; ex quo patet hallucinari, qui dicit esse de essẽtia syllogismi modalis,quod inferat conclusionẽ modalem, & ad hãc necessariò inferendam sufficere,si altera premissarum sit modalis.Secũda est,quod in quacunq;figura,si vtraq;præmissa fuerit de necesse, conclusio sequitur de necesse, regulatur enim talis syllogismus per principia *de omni,& de nullo*,si enim prædicatũ necessariò inest omni medio, & mediũ necessario inest omni subiecto, & prædicatũ quoq; necessariò fuerit omni subiecto ,& hoc patet in exẽplis supra allatis de necesse in quacunq;figura Tertia demũ est,quod ex vtraq;de contingenti in secunda figura non benè concluditur,vt patet sic arguendo,contingit nullum risibile ambulare, contingit omnem hominẽ ambulare , ergo cõtingit nullum hominem esse risibilem: alias speciales regulas pro singulis figuris,& singulis earum modis vide apud Tat. 1.Priorũ tr.3.q.de cõsequẽtia ex modalibus, Conimb.1. Priorum c.8.& deinceps, Tolet.cit.Casilium lib.3.tract.3.c.5. vbi breuius,& clarius , quam alij eas recenset,& docet modum reducendi imperfectos ad quatuor perfectos primæ figuræ.

Sexta demum species est syllogismus exponibilis,in quo scilicet ali qua propositio exponibilis,vel plures repetiuntur,v.g. animal rationale tantum est risibile , homo tantum est animal rationale,ergo homo tantum est risibilis,ad quorum syllogismorum bonitatem percipiendam conducit multum exponibiles præmissas ad exponentes reducere modo sup.declarato c. vlt. tract. præc. inde enim facilè patebit bonitas, vel prauitas syllogismi exponibilis.

Quæres , an detur syllogismus constans ex propositionibus non significantibus,idest cuius partes sint termini nõ significãtes,ac proinde nec sint veræ,nec falsę? Qui existimant posse dari enunciationẽ constantem terminis non significantibus , cõsequẽter affirmant posse dari syllogismũ ex talibus propositionibus constantẽ, constituuntq; hunc syllogismũ omnis syndapsus est mindria,sed Dac est syndapsus,ergo Dac est Mindria; quod etiã confirmant ex Arist.qui in lib. Priorum omnes ferè syllogismos efformat in elementis,& terminis non significãtibus,igitur admitti debet hæc alia species syllogismi,& ita sentit Tat.1.Priorum q.1.§. *Dubitatur primo* . Qui verò nõ admittunt enunciationẽ constantẽ terminis non significantibus, cõsequenter negant talem speciem syllogismi,& quia hanc opinionem magis probabilẽ iudicauimus tr.1.c.1.nam cum dicimus *Dac est syllaba*,re vera subiectum huius enunciationis nõ est *Dac* sed alius terminus significatiuus subintellectus scilicet hæc vox,hæc dictio, *Dac* autẽ est res significata,vt ibi diximus, ideò consequẽter ad hunc dicẽdi modũ neganda erit hæc species syllogismi; Arist.autẽ vtitur literis,seu elementis in efformatione syllogismorũ,nõ quod velit syllogismum , ex elementis confectum esse verè syllogismum , sed vt ostendat se non agere de syllogismo certæ materiæ applicato.

CAP. XI.

De Syllogismo hypothetico,& alijs syllogismorum speciebus .

118 SYllogismus hypotheticus dicitur , qui ex propositionibus hypotheticis,vel saltim aliqua hypothetica constat, & quia propositionis hypotheticæ tres sunt species principales,scilicet conditionalis, disiunctiua , & copulatiua, vt patet ex c.6.tr.præc. hinc triplex etiam erit syllogismus hypotheticus , vnus constans ex conditionalibus,alter ex disiunctiuis,& alter ex copulatiuis.

Syllogismus constans ex conditionalibus est duplex,alter ex toto hypotheticus,quia nimirũ propositiones omnes,ex quib. constat, sint hypotheticæ,alter ex parte,quia non omnes sunt hypotheticæ,sed altera tantũ;syllogismorũ ex toto hypotheticorum quatuor solent constitui modi à Summulistis. *Primus quo existente quid est*,vt si es homo , es animal, si es logicus, es homo,ergo si es logicus es animal,per quod explicatur ly *quo existẽte quid est*,nã aliquis existẽs homo est animal.Secũdus *quo existẽte quid non est*,vt si es homo,non es brutum, si es logicus , es homo,ergo si es logicus,nõ es brutum. Tertius;*quo non existente quid est*,vt si Gabriel nõ est corpus,est spiritus,si Gabriel est angelus,non est corpus,ergo si Gabriel est Angelus,est spiritus.Quartus, *quo nõ existẽte quid non est*, si non studes,non es sapiens,si vagaris,non studes,ergo si vagaris,non es sapiens; & huiusmodi syllogismi dici etiã solent argumentationes à primo ad vltimum , & facile reducuntur ad cathegoricos perfectos primæ figuræ,nam primus, & tertius affirmatiuè concludentes ad Barbara reducũtur conficiẽdo ex illis hypotheticis duas vniuersales cathegoricas,vnde primus hoc modo reducitur omnis homo est animal , omnis logicus est homo , ergo omnis logicus est animal , tertius hoc modo, omne incorporeũ est spiritus,omnis ãgelus est incorporeus, ergo omnis angelus est spiritus.Secũdus verò,& quartus,qui negatiuè cõcludũt,reducũtur ad Celarẽt;secundus hoc modo, Nullus homo est brutum , omnis logicus est homo, ergo nullus logicus est brutũ,quartus hoc modo. Nullũ non studẽs est sapiens,omne vagas est nõ studens,ergo nullũ vagans est sapiens. Syllogismi ex cõditionalibus hypothetici ex parte dicũtur, qui cõstant ex maiori hipothetica, & reliquis cathegoricis, & horũ syllogismorũ duo cõstituuntur modi , vnus à positione antecedẽtis ad positionem consequentis,alter à destructione consequentis ad destructionẽ antecedentis,antecedẽs in proposito est illa prior cathegorica,ex qua constat maior hipothetica,consequens est posterior cathegorica integrans cũ prima hipotheticam , vt in hac propositione si est homo,est animal,*est homo* dicitur antecedens , *est animal* dicitur consequens; positio fit per concessionem antecedentis,siue sit affirmatiuum,siue negatiuum,destructio fit per negationem,si propositio est affirmatiua,& per affirmationem, si est negatiua; exẽplum primi modi, si est homo,est animal,logicus est homo,ergo logicus est animal,exẽplum secundi, si est homo,est animal,lapis non est animal,ergo non est homo;& facilè syllogismi vtriusq; modi ad cathegoricos reducũtur,nã primus reducitur faciẽdo maiorẽ cathegoricã illi hypotheticæ æquiualentẽ,omnis homo est animal, logicus est homo, ergo,&c. sic etiã proportionaliter secũdus.

119 Secunda species hypothetici syllogismi est constans ex disiũctiuis,cuius præcipuè duo assignantur modi, vnus à sufficiẽti partiũ enumeratione cũ destructione vnius,vel pluriũ partium pro constitutione remanentis, vt vel es calidus, vel tepidus,vel frigidus,non es calidus,nec tepidus,ergo frigidus; vel es mortalis,vel æternus, non es æternus, ergo mortalis. Alter modus est,dum propositio disiunctiua est de oppositis nõ natis de eodem verificari , tunc enim arguere possumus à positione vnius ad destructionẽ alterius, vt numerus,vel est par, vel impar,est par,ergo nõ est impar; & etiã hi duo modi facilè reducũtur ad cathegoricũ,quẽ semper includunt implicitè, vt v.g. iste secundus sic debet reduci, opposita de eodem verificari nõ possunt,sed par,& impar sunt opposita circa numerũ, ergo de eodem numero verificari non possunt, atq;ita si quis numerus est par, nequit esse impar; Et ad hanc speciẽ syllogismi hypothetici pertinet illa frequens , & elegans argumentatio bicornis,quę dicitur Dilemma,de qua mentionẽ fecimus supra c.2. Notandum tamen,quod si particula, *vel* teneretur disiunctim, non disiunctiuè , quod tunc contingit , quando non est nexus propositionũ , sed partium vnius totalis extremi scilicet subiecti, vel prædicati ex dictis c.4. syllogismus hypotheticus non tenet, nam sic arguere non valet, vnus vel alter equus requiritur ad equitandum, bucephalus est equus , ergo requiritur ad equitandum,item hic,vel ille oculus est necessarius ad videndum,oculus dexter est hic,vel ille oculus, ergo oculus dexter est necessarius ad videndum;neuter syllogismus valet,nam ly vnus,vel alter equus,hic,vel ille oculus,qui est medius terminus , æquiualet *aliquis*, & sic cum præmissæ sint particulares , nunquam est distributus , sicut non valet hic, aliquod animal est equus,homo est aliquod animal, ergo homo est equus.

Tertia species hypothetici syllogismi est, qui cõstat ex propositionibus copulatiuis,cuius duo præcipui assignãtur modi, vnus pro copulatiuis ex affirmata copula,vt v.g.omnis homo, & omnis equus currit,Sortes est homo, & bucephalus equus, ergo Sortes,& Bucephalus currũt,qui syllogismus duos cõtinet cathegoricos in Darij, & ad hũc modum spectant regulariter syllogismi ex propositionibus cõplexis, vt argumẽtationes à pari, Sicut se habent duo ad quatuor ita quinq; ad decẽ, sed duo sunt pars dimidia quaternarij, ergo quinque sunt pars dimi-

dimidia denarij,& aliæ cōsimiles, nam in huiusmodi argumētationibus semper implicantur plures syllogismi cathegorici; & hic etiam est aduertendum, quod si ly & accipitur copulatim, tunc non sumitur distributiuè, & consequenter debet repeti ly & in minori v.g. Petrus,& Paulus sunt duo: hic homo, & hic sunt Petrus,& Paulus,ergo hic,& hic sunt duo;si autem subsumeretur,hic homo est Petrus,ergo hic homo est duo,malè concluderet, quia medius terminus in maiore accipitur copulatim, in minore acciperetur diuisim, & sic non esset totale extremū. Alter modus assignatur pro copulatiuis negatiuis, in quo ponitur vna pars propositionis ad tollendam alteram, vndè conficitur ex negatione copulantis cū positione vnius partis in minori ad destructionē alterius, vt non homo currit simul,& sedet(accipiendo ly nō in fronte vt negat totā propositionem,non autē vt infinitat terminū *homo*,quia sic propositio affirmatiua foret de subiecto infinitato)sed currit,ergo nō sedet,vnde illa maior æquiualet huic disiunctiuæ,vel homo non currit,vel si currit,nō sedet:vel clarius,nullus est simul sapiēs, & ignarus,Socrates est sapiens,ergo nō est ignarus;& hic modus reducitur ad syllogismum cathegoricum, velut secundus modus supra assignatus syllogizandi ex disiunctiuis. Ex his apparet huiusmodi syllogismos hypotheticos, cuiusuis sint speciei, siue sint ex parte,siue ex toto hypothetici, non concludere immediatè ratione debitæ dispositionis,& aliarum legum syllogismorum,sed solum mediatè,eo quod implicent vnum, vel plures syllogismos cathegoricos, & ad eos reducantur, cum non habeant ex se regulas logicales iam traditas.

Denique aliqui præter syllogismum cathegoricum, & hypotheticū addūt quoddam tertium genus syllogismi, quod appellant mixtū, eo quia sit argumentatio quædā ex syllogismis cathegoricis,& hypotheticis cōtexta,ab alijs verò dicitur syllogismus ducens ad impossibile; constat autē ex tribus discursibus,nam primò accipimus contradictorium illius quod probandum est,& ex eo infertur aliquod apertè falsum. Secundo ex conclusione apertè falsa infertur falsitas eius principij. Tertio demum ex falsitate illius principij concluditur veritas illius,quod erat probandum; v.g. probare volumus, quod *nulla planta sentit* syllogismo mixto,seu ad impossibile ducente,accipiendum est contradictorium illius propositionis,quod erit hæc propositio, *aliqua planta sentit*, ex hoc inferendum est aliquod manifestè falsum, v.g. si aliqua planta sentit, ergo delectatur. Secundo ex falsitate istius consequentis concludenda est falsitas sui principij,seu antecedentis hoc modo, at falsum est plantam aliquā delectari, ergo falsum est plantam aliquā sentire. Tertio tandem ex falsitate huius contradictorij inferenda est veritas primæ propositionis, quæ huic cōtradictoriè opponebatur,hoc modo, falsum est aliquam plantam sentire, ergo verum est nullam plantam sentire, cum regula contradictoriarum ea sit,vt vna sit vera, altera falsa in quacunque materia; sed quia hic modus syllogizandi rarus est, & valde perplexus, ipsum innuisse tantum sat erit.

120 Quæres,quænam sint allatæ diuisiones syllogismi in cathegoricum,& hypotheticum, & cathegorici in communem, expositorium, modalem, &c.& vnde sint petendæ? Resp. cum syllogismus habeat suo modo materiam,& formam ex dictis c.5.& materia sit duplex, vna ex qua,vt termini, & propositiones,altera circa quam, vt res, & obiecta per terminos, ac propositiones significata; ex vtroque capite possūnt desumi diuisiones,& diuidi potest syllogismus per duplices differētias, vt notat Tat. 1. Priorū q.1.§.*dubitatur primo*,f.per formales, seu formā syllogismi consequentes & per materiales, quæ nempè materiam consequuntur, vnde syllogismus ratione materiæ ex qua,idest enunciationum,ex quibus componitur, diuiditur in simplicem,seu cathegoricum,& in hypotheticum, seu coniūctum,& rursus cathegoricus in communem, expositorium, absolutum,modalem &c. ratione verò formę diuiditur in syllogismū primæ, secundæ, & tertiæ figuræ idq; varijs modis, vt supra;Denique ratione materiæ circa quam diuiditur in syllogismum demonstratiuū, seu necessarium, topicū, seu probabilē,& sophisticum, seu apparentē,de qua diuisione agēdū in posteriori parte Institutionū: ex quo patet diuisiones huc usq; allatas petitas esse ex parte formæ syllogismi,aut materiæ ex qua.

Quæres, rursus an diuisiones syllogismi,quæ ex his tribus capitibus peti possūnt,omnes sint essentiales. Resp. Tat.cit. videtur velle,quod diuisio sumpta ex parte formæ in diuersas figuras,& modos sit essentialis,vnde non tantum syllogismū vnius figuræ specie distinguit à syllogismo alterius, sed etiam syllogismū vnius modi à syllogismo alterius modi in eadem figura. Sed quamuis primū dictum possit vniuersaliter admitti,nimirum quod syllogismi vnius figuræ specie distinguantur à syllogismis alterius in forma syllogistica, quia habitudo medij ad extrema in vnaquaq; figura est essentialiter diuersa, & ideò vis inferēdi, & iudiciū illatiuū in diuersis figuris videtur esse diuersæ speciei, ex quo oritur alia accidentalis differentia pœnes maiorem, vel minorem euidentiam illationis. vt diximus c.9. alterum tamen dictum,quod nempe syllogismi in diuersis modis eiusdē figuræ essentialiter differant,nō est vniuersaliter admittendum; sed tantum si vnus fuerit affirmatiuus,& alter negatiuus,quia modus est debita dispositio propositionū in quantitate,& qualitate,at quantitas non distinguit essentialiter propositiones, sed sola qualitas intrinseca, vt est affirmatio,& negatio,ex dictis tr.2.c.3. ergo si duo modi eiusdē figuræ ita se habent,quod cōstent propositionibus in qualitate diuersis,erunt essentialiter diuersi in eadem figura, sicut propositiones ex quibus constant, at si constant propositionibus sola quātitate differentibus, nō nisi accidentaliter erunt diuersi.

121 Diuisiones syllogismi ratione materiæ ex qua in affirmatiuū,& negatiuū,cathegoricum, & hypotheticū sunt essentiales,ratio est,quia ex dictis tr.2.c.3. propositio affirmatiua specie essentiali differt à negatiua,& cathegorica ab hypothetica,ergo pariter syllogismi affirmatiui,& negatiui,cathegorici,& hypothetici eodē modo differūt inter se, quia cōstāt materia diuersę speciei, atq; ideò præfatæ diuisiones erūt essentiales,& generis in species. Diuisiones verò syllogismi in communem,& expositorium,in absolutum,& modalem, in obliquū, & rectum, sunt accidentales; ratio est,quia syllogismus communis, & expositorius non differunt, nisi ratione quantitatis propositionū,& cōmunitatis, ac singularitatis medij ex supradictis;at propositiones pęnes quantitatē non differunt essētialiter,quia essentia propositionis consistit in copulatione extremorum affirmando,vel negando; quantitas vero dicit extēsionem subiecti ad ea,quibus potest conuenire prædicatio;vnde supponit enunciationem constitutam,& essentiam propositionis significantē ipsam veritatem complexam, quæ per copulationē extremorū cōstituitur. Item propositio modalis, & absoluta,seu de inesse non differunt,nisi accidentaliter, quatenus in vna prædicatum absolutè tribuitur subiecto, & in alia specificatur modus,quo ei conuenit ex dictis tract.2.c.4.sic etiam propositio constans ex terminis obliquis tantum accidentaliter differt ab ea,quæ constat ex rectis, quia idem essentialiter est sensus vtriusq; ergo syllogismi ex his propositionibus constituti non nisi accidentaliter erunt inter se diuersi: syllogismus verò exponibilis à non exponibili potest interdum differre accidentaliter tantum,interdū etiam essentialiter iuxta differentiā propositionum,ex quibus integratur,nam exponibilis propositio à non exponibili differt quandoq; accidentaliter tantū,vt homo est rationalis,ab ista,homo est rationalis, quia idē essentialiter est sensus vtriusque, cum enim rationalitas sit differentia hominis constitutiua, ipsi soli conuenire potest;at si exponibilis sit de prædicato contingenti,quod alijs conuenire potest, vt homo tantum currit,tunc potest essentialiter differre à non exponibili, vnde idem iudicium erit ferendum de syllogismis ex his propositionibus conflatis.

122 De vltima diuisione syllogismi sumpta ex parte materiæ circa quam in demonstratiuū, probabile, & elenchum ait Tat.cit.esse essentialem, & generis in species, si per sophisticū syllogismum intelligamus illum, qui tantum in materia peccat,quia sophisticus peccans in forma re vera non est syllogismus. Oppositum tenet Fuentes 3.p. Summul.q.2. diff. 1.art.2. Pōcius disp.20.Log.q.4. Amic.tr.23.disp.2.q.3.dub.3. Niph. 1. Priorū c.1.& alij, quorū ratio est quia hęc diuisio datur per differētias penitus materiales,nā isti syllogismi eandē prorsus formā participant syllogisticā, nec differunt,nisi quia diuersas cōnotant materias,in quibus formātur, & videtur mens Scoti lib.1. Priorū q.6. quia igitur hęc diuisio nō datur per differentias formales,ideò negat Fuētes esse essentialē cū Doctore ibidē. Resp. tamen facilè ex Tat.cit. quod syllogismus plures potest habere species,quasdam,quæ constituuntur per differētias formales,idest cōsequentes formā syllogismi,seu dispositionē propositionum,& quasdam, quæ constituuntur per differētias materiales,idest cōsequētes propositiones ipsas, quæ tamē adhuc dici debent,& possūnt differentiæ essentiales,solet siquidē essentialis differētia actui intellectus, qualis est discursus syllogisticus,præsertim peti ab obiectis ex 2.de An. Aduerte tamē (inquit Tat.) quod species,quæ cōstituūtur per differentias materiales,includūt,seu presupponūt alias species formales, nā nō potest esse syllogismus demōstratiuus, aut dialecticus, quin sit in modo,& in figura;& id fortè vult intēdere Doct.cit. in lib. Pr. quod scilicet diuisio syllogis. per differētias materiales nō est omnino prima diuisio, nā presupponit diuisionē priorē datam

per

per differentias formales; sed quicquid sit de hoc, Scot. in illis libris (si sūt eius) tenuē facit auctoritatē, vt dicemus in q. proh.

CAPVT XII.

De arte inueniendi Medium, ac bene disputandi.

123 QVia disputatio inter duos versatur, quorum vnus arguens, alter defendens appellatur, munera vtriusq; hoc vltimo capite sunt aperienda, vt disputatio benè procedat; proposita igitur à defendente conclusione disputāda debet arguēs adinuenire mediū, quo eam impugnet; Artē adinueniēdi mediū, tradidit Arist. 1. Priorum c. 29. quæ à Sumulistis Pōs asinorum vocari consueuit, sumpsit appellationem à ponte, vt notat Casil. lib. 3. tract. 2. c. 9. eo quod sicut pons est ratio connectens vtranq; partem ripæ, ita medium est ratio connectens vtrumque extremum; & dicitur asinorum, quia in inuentione medij discernuntur ingeniosi à rudibus, nam ingeniosi pollent solertia, quam dicit Arist. 1. Post. 27. esse subtilitatem inueniēdi medium in nonperspecto tempore, & qualibet propositione posita, & negata, extrema per illam negationem quasi interrupta ipsi illicò per medium quasi pōtem cōnectūt; Et quamuis antiquitus hæc ars inueniendi medium difficilis admodum iudicaretur, modò tamen ad facilem methodum redacta est.

Duplex itaque assignatur via indagandi medium ad aliquā propositionem probādam, & syllogisticè inferendam, vna est generalis non determinatis regulis innixa, sed solo lumini, & iudicio intellectus, ex cuius dictamine semper pro medio id assumendū est, quod est causa, & ratio, cur prædicatū cōueniat subiecto, vnde pro concludēda affirmatiua cōclusione pro medio assumēdū est id, cū quo extrema identificātur, & pro concludenda negatiua id, cum quo vnum extremū identificatur, & aliud secernitur. At Complut. lib. 3. c. vlt. & Io. de S. Th. c. 9. hanc viam generalē reijciūt, vt prorsus inutilem, & manifestè principium petentē, nam hoc est, quod inquirimus, quid sit illud, in quo extrema idētificantur, vel vnum eorum secernitur, & quid est illud, quod est oratio, & causa, vt prædicatum conueniat subiecto. Sed sanè hæc est regula generalis inueniendi mediū, quam docuit Arist. cit. 1. Post. c. vlt. nam ibi hominem solertis ingenij, & subtilem inueniendo medium appellat, qui statim dignoscit, & penetrat propter quid cōclusionis, & causam, cur prædicatum conueniat subiecto, & quamuis hæc via in particulari non doceat per regulas speciales, quodnam mediū sit assumendum pro hac, vel illa propositione probanda, nō idcircò petit principium, sed tantū in generali docet, quodnam pro medio sit assumendum pro quacunque conclusione, relinquens deinceps explicandum per regulas speciales, quenā media specialia sumi debeant pro certis conclusionibus, & hec docentur ab alia via speciali determinatis regulis innixa. Altera igitur via specialis docet inuētionem certi medij pro certis conclusionibus inferendis, quæ in vniuersum esse possunt, vel vniuersalis affirmatiua, vel vniuersalis negatiua; aut particularis affirmatiua, aut particularis negatiua, & quatuor præcipuis innititur regulis ex Arist. desumptis 1. Priorum c. 29. vt notat Delphinus c. de arte inuen. med.

Prima regula est: ad concludendam vniuersalem affirmatiuam, quod solum fit in Barbara, pro medio sumendus est terminus consequens ad subiectum, & antecedens ad predicatum illius propositionis concludendæ; terminus consequens ad alium ille dicitur, qui ex illo alio infertur, & sic superius dicitur consequens ad inferius, quia ex ipso infertur, & è contra ille terminus dicitur antecedens respectu alterius, qui illum infert, & sic inferius dicitur antecedens ad superius, quia illud infert; in terminis verò æqualibus, & conuertibilibus, quia se mutuo inferunt, potest quiuis respectu alterius dici antecedens, & consequens; igitur ad concludendam vniuersalem affirmatiuam debet sumi pro medio aliquis terminus consequens ab subiectum, & antecedens ad prædicatum, idest qui inferatur à subiecto, & inferat prædicatum, ad concludendum v. g. omne animal est substantia sumi potest *corpus* pro medio, sic arguendo, omne corpus est substantia, omne animal est corpus, ergo omne animal est substantia, vel sumi potest aliquod conuertibile cum subiecto, scilicet sensibile, sic arguendo, omne sensibile est substantia, omne animal est sensibile, ergo omne animal est substantia, in quibus exemplis constat medium esse consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum.

Secunda regula, quia particularis affirmatiua concludi potest in prima, & tertia figura (in secunda nequaquam) ad eam concludendam in prima, scilicet in Darij, sufficit idem medium, quo vtimur ad concludendam vniuersalem, quia sub vniuersali cōtinetur particularis, scilicet terminus consequēs subiectum, & antecedens prædicatum, vnde ad inferendum in Darij, quod *aliquod animal est substantia*, adhuc inseruire potest pro medio *sensibile*, quod infertur ex animali, & infert substātiam, & sic arguendum erit, Omne sensibile est substātia, aliquod animal est sensibile, ergo aliquod animal est substantia. Sed ad candem concludendam in tertia figura necessariò sumendus est pro medio terminus antecedens tam subiectum, quam prædicatum, vnde ad concludendam candem, *quoddam animal est substantia*, in Darapti, aut Disamis conueniens medium erit *homo*, quod infert vtrumque, scilicet animal, & substantiam, & sic arguetur in Darapti, omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo aliquod animal est substātia,

Tertia Regula est, ad concludendam vniuersalem negatiuā sumendus est pro medio terminus consequens ad subiectum, & extraneus ad prædicatum, aut è contra cōsequens ad prædicatum, & subiecto extraneus, ille autem terminus dicitur alicui extraneus, quod de illo affirmari non potest, vt homo respectu equi: v. g. ad concludendum in Celarent, & Cesare, quod nullus homo est lapis sumendum est medium consequens ad subiectum, & prædicato extraneum, vt animal, vel risibile, sic arguendo, Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis, vel nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis; ad concludendū verò eandem in Camestres, vel Celan es indirectè sumendum est mediū extraneū ad subiectū, & consequens ad prædicatum, v. g. inanimatum sic arguēdo, omnis lapis est inanimatus, nullus homo est inanimatus; ergo nullus homo est lapis, vel nullum inanimatum est homo, omnis lapis est inanimatus, ergo nullus homo est lapis.

Quarta Regula, ad inferendam particularem negatiuam sumendum est medium antecedens ad subiectum, & extraneū prædicato, & hæc regula valet pro quacunque figura, vt notat Delphinus, vnde si in prima volumus inferre hanc particularem negatiuam, *aliquod animal non est homo*, conueniens medium erit *brutum*, quod est antecedens ad animal, & homini repugnat, & in Ferio sic arguetur, Nullum brutum est homo, aliquod animal est brutum, ergo aliquod animal non est homo; in secunda sic in Festino, Nullus homo est brutum, aliquod animal est brutum, ergo aliquod animal non est homo; in tertia sic in Felapton, Nullum brutum est homo, omne brutum est animal, ergo aliquod animal nō est homo; ad quas regulas memoriter tenendas inuenerunt Summulistæ quasdam dictiones vno, aut alio carmine comprehensas, quæ planè difficiliores sunt, vt memoriæ mandentur, quam ipse regulæ, videri possūt apud Tat. 1. Priorum & alios. His itaq. vijs adinuento medio.

124 Munus Arguentis est argumentum suum proponere in formam syllogismi, aut quod magis sapit, in enthymemate, quod cum breuius, & concisius procedat, & minus manifestet vim latentis illationis, maiorem vtique respōdenti incutit difficultatem, tum quia cum tenet ancipitem; tum quia parum temporis ei concedit ad cogitandum responsum; dum autem impugnat propositam conclusionem v. g. *Logica est scientia*, debet initio disputationis aliquam in antecedente assumere propositionem, vnde inferat oppositum conclusionis, quam impugnare contendit, non enim licet statim oppositum assumere in antecedenti dicendo *Logica non est scientia, ergo falsa conclusio*, nam hæc esset manifesta petitio principij, quia assumeret pro vero, vel concesso, quod proponitur disputandum; Et quamuis Tyronibus concedatur non statim in disputationis initio cardinem difficultatis proponere, sed liceat per quandam veluti argumentorum seriem, & catenam longius inchoare, vitandæ tamen sunt pueriles argumentationes, v. g. illud non est asserendum, ex quo sequitur inconueniens, sed ex proposita conclusione sequitur inconueniens, ergo &c. Probatur minor, tunc sequitur inconueniens, quando sequitur aliquod falsum, sed &c. ergo &c. Viriliter ergo proponat argumentum, & quantum fieri potest in difficultate proposita persistat prosequendo semper idem medium per suas causas, & principia, vel ad inconueniens deducendo, non verò diuertat ad aliud medium, nec repetat probationem semel propositam, aut eisdem, aut alijs verbis, hoc enim indicat ingenij sterilitatem, & valde tædiosum est auditoribus.

Cum verò fuerit illi negata aliqua propositio, statim eam probare tenetur, itaut negata propositio sit conclusio noui syllogismi, vel consequens noui enthymematis, vt si propositio negata sit hæc *Petrus currit*, sic erit probanda, omnis homo currit, ergo Petrus currit; & omnino insulsum est

ad probandam propositionem negatam inferre *ergo falsa responsio*; vt vero quisque promptus sit ad negata probandum, valdè conducit, antequam in arenam descendat, priuato studio assuescere ad singulas propositiones probandas, nam imparatus accedens ad disputationem non semel hærere, atque perplexum esse cogetur, quod valde indecorum est. Si verò defendens argumentum soluerit distinguendo propositiones, debet statim arguens partem distinctionis negatam, quę saluat conclusionem, impugnare, vel probare, distinctionem allatam non valere, sic enim semper immediatè arguet contra responsionem, quam resumere non debet, antequam impugnetur, vt aliqui faciũt; nam ex ipsa impugnatione illicò constabit, num arguens responsionem datam perceperit, nec ne; Licet etiam arguenti interdum à respondente petere rationem negationis alicuius propositionis, aut instantiam in aliquo singulari, si prętendat propositionem assumptum esse vniuersaliter veram, & aliquando etiam explicationem alicuius distinctionis, vel responsionis, ac demum quoque intelligentiam ipsius conclusionis, vt eam impugnare possit in sensu defendentis, & in his casibus tenetur respondens arguenti in omnibus satisfacere qua maiori potuerit breuitate, & claritate.

125 Munus defendentis est audita argumenti propositione illud integre, ac fideliter repetere, ad quod multum conducet (præsertim quando argumenta repetenda sunt plura contra plures conclusiones) obseruare medium, quo vtitur arguens contra hanc, vel illam conclusionem, quia ex memoria, & intelligentia medij facilis est totius argumenti repetitio; interim verò dum argumentum ex integro prima vice resumit, perpendere debet qualitatem præmissarum, aut antecedentis, si est enthymema, & illationem conclusionis, aut consequentis, si bona sit, vel mala; semel ex integro resumpto argumento præuia tali animaduersione, repetit iterum argumentum non ex integro, sed respondendo ad singulas eius partes, negando maiorem, vel minorem, aut antecedens; si sunt falsæ, concedendo, si sunt veræ, distinguendo; si sunt dubiæ, vel æquiuocæ, permittendo per verbum *transeat*, *vel quicquid sit de hoc*, si sint impertinentes ad inferendam consequentiam, deinde ad conclusionem deueniendo, si est concedenda, dicat, concedo consequentiam, si neganda, dicat, nego consequentiam, non autem conclusionem, quia illa propositio dicitur conclusio, quæ necessariò infertur ex præmissis ratione formæ, & sic negari non potest sub nomine conclusionis; si autem est distinguenda, non dicat, distinguo consequentiam, sed consequens, (quod etiam in enthymemate obseruari debebit) consequentia enim cum consistat in ipsa illatione, non verò in assertione veritatis, non potest distingui, quia distinctio cadit super æquiuocationem, aut ambiguitatem propositionis, quatenus habet diuersos sensus in significando, sed tantum negari, vt mala, & inconueniens, vel concedi, vt conueniens, & bona; aduertat tamen nunquam distinguere consequens, nisi prius distinxerit aliquam ex præmissis, vt faciunt quidam inexperti, qui concedunt maiorem, & minorem, & distinguunt consequens; quid autem intersit inter consequens, & consequentiam dictum est c. 1. huius tract. ex quo etiam magis patebit consequens, benè posse distingui, non autem consequentiam; Si argumentum constet propositione aliqua hypothetica, vt v.g. si corpus naturale est obiectum totius Philosophiæ, etiam in lib. de anima obiectum esset corpus animatum, consequens est falsum, ergo &c. si illa hypothetica non est vera, non debet absolutè negare maiorem, sed sequelam maioris, quod si post integrum argumentum subsumeret arguens aliam adhuc propositionem, vt inde inferret aliam consequentiam, tunc toto priori argumento concesso potest illam propositionem negare sub nomine subsumpti, vel minoris subillatæ, & talis nuncupatur, quia pro maiori inseruit illi totum præcedens argumentum.

Debet autem præ omnibus curare defendens, vt sit succinctus in responsionibus, & quantum fieri potest, formæ argumenti alligatus, quod facile erit, si duo obseruabit, primum est, vt non sit sollicitus reddere rationem de omnibus, quæ dicit, nisi ab ipso arguente petatur, sed totum onus probandi relinquat arguenti. Alterum est, vt semper ante oculos habeat commune adagium inter disputantes *sæpè nega, rarò distingue, nunquam concede*, primum, & secundum documentum nos monent tutius esse negare propositionem, si in omni sensu vera non sit, quàm illam distinguere, nec ad distinctionem esse recurrendum, nisi manifesta vrgeat necessitas, aut distinctio talis sit, quæ filum argumentationis omnino aduersario præcidat; per tertium verò documentum non prohibemur concedere propositiones veras, & quæ nihil obsunt, sed tantum prodigalitatem vetat in concedendo: interdum enim euenit, vt tantæ liberalitatis defendentem pæniteat, dum videt se ex concessis ab aduersario conuictum. Quod si obiecta fuerit aliqua auctoritas, quam negari non licet, eam breuibus explicare tenetur aperiendo mentem Auctoris in sensu, qui suæ conclusioni minimè contradicat.

Postremò munus Patroni, & Præsidentis disputationis est attentè totum progressum argumẽti & disputationis comprehendere, & prouidè respondenti suggerere, negationem, concessionem, explicationem, aut distinctionem propositionis; ipse verò pauca, & cum grauitate loquatur, certus suum Defendentem plus honoris adepturum ex Assistentis silentio, quàm ex multiplici eius interpellatione, & colloquio cum arguente, nam ita indicabit illum ita se gerere in conclusionum tutela, vt Assistente non egeat. At quia supponitur disputationis Patronum esse virum doctum, ac proinde de suis partibus omnino certum, alia de eius munere addenda non sunt.

CAPVT XIII. & vlt.

De Modis, seu Instrumentis sciendi.

126 QVamuis de Modis, seu Instrumentis sciendi fusè acturi simus dis. 1. Log. per totam, attamen ad calcem huius primi Tractatus adijcere placuit hoc Caput de Modis, & Instrumentis sciendi, vt de ipsis vt potè qui præcipuè ad facultatem Logicam spectant, Tyrones etiam in hac parua Logica aliqua prælibare possint: quare hic veluti compendio complicabimus de hac materia, quæ loc. cit. fusè dicturi sumus; nomine itaq; Modi, seu Instrumenti sciendi intelligi solet in scholis via distinctè cognoscendi id, quod antè confusè cognoscebatur, vnde à Summulistis definiri solet, quod sit *oratio manifestatiua alicuius ignoti*, siue id faciat via illationis, siue alio modo, per quod excluduntur voces simplices, & incomplexæ, quia sufficientes non sunt ad explicandam rem distinctè, & explicitè, sed tantùm confusè significant, vt tradidit Arist. in prohæm. Phys. Hinc deducitur tria tantùm esse instrumenta sciendi Logica, scilicet, Definitionem, Diuisionem, & Argumẽtationem, vt docet Scot. lib. 1. Prior. q. 2. quod breui, & euidenti discursu ita suadet Tatar. quæst. 1. præamb. Logicæ; Modus sciẽdi est oratio manifestatiua ignoti, hoc autem vel est complexum, vel incomplexum; si incomplexum, vel id est essentia rei integra, & hæc per definitionem explicatur, vel partes eius, & hæ per diuisionem manifestantur, vt v.g. si ignoretur hominis essentia, manifestatur hac definitione *est animal rationale*; si ignorentur partes eius, manifestatur hac diuisione, *hominis alia pars est anima, alia corpus*, si verò quod ignoratur est quid complexum, vt v. g. quod *homo sit risibilis* statim manifestatur per hanc argumẽtationem, *Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis*, ergo sicut nullum aliud datur ignotum, quod manifestetur, ita nullus alius datur modus sciendi, qui manifestet. Alij ad hæc instrumenta sciendi Enunciationem addiderunt, & alij methodum sumendo methodum pro ordine, qui in scientijs obseruari debet, vt distinctè tradantur, & sine confusione. Sed vt dicemus in quęstionibus, enunciatio re vera nõ est instrumentum sciẽdi, quia de ratione enunciationis, vt sic, est tantum enunciare vnum de alio, non autem ignotum manifestare distinctè, in quo consistit ratio modi sciendi; neque propositio valet hoc munus obire, nisi virtute definitionis, diuisionis, & argumentationis, si nimirum in illa ponatur definitio rei, vel per illam essentia rei in suas partes diuidatur, vel deniq; per eam discursiuè procedatur ad cognitionem rei; Methodus autem, siue ordo in scientijs tradendis, quamuis valde iuuet mentis directionem, non tam est instrumentum ab illis tribus condistinctum, quam cõmunis illorum recta quædam dispositio, vt benè dirigant cognitionem nostram, vt ibi declarabitur; maneat ergo tria tantum esse instrumenta sciẽdi propriè loquendo, Definitionem, Diuisionem, & Argumentationem, & horum quidem præstantius, & efficacius esse argumentationem, vt potè quæ procedit per vim illatiuã ad manifestandũ ignotũ, de qua quia fusè tractatũ est in superioribus, alia hic addere nõ oportet, sed solũ de definitione, ac diuisione.

127 Definitio diuidi solet in definitionem *quid rei*, & *quid nominis*; illa explicare contendit rei essentiã, & quidditatẽ vel per essentialia, vel saltim per accidentalia; hæc verò non tã explicat rei essentiã, quam ipsius nominis ethimologiã, & significationem, & per hãc indicat à longè, & confuso modo ipsam rei essentiam, vt cum definitur mulier, quod sit mollis aer, lapis quod lædit pedẽ &c. itaq; dimissa definitione *quid nominis*,

vt

vt parum explicante essentiam rei, definitio quid definitur ab Arist. Topic. cap. 4. & 2. Post. c. 10. quod sit *oratio quod quid est esse rei significans*, idest oratio explicans essentiam, & naturā rei; dicitur *oratio*, quia necessariò plures terminos vocales, vel mentales continere debet, vt nimirum ex vi vnius definitum cum alijs conueniat, & hoc habebit rationem generis, vel quasi generis, & ex vi alterius secernatur ab alijs, & hoc habebit rationē differētiæ, vel quasi differētiæ; sic in hominis definitione, quod est *animal rationale*, nomē animal, vel cōceptus illi correspondens commune est omnibus brutis, rationalem autem animali coniunctū est differentia ipsum discernens à quocūque alio, quod nō est ipsum; dicitur autem *quod quid est esse rei significans*; vt per has particulas secernatur definitio à cæteris orationibus essentiam rei non explicantibus, & ab alijs sciendi modis, à diuisione quidem, quia ipsa non explicat integram, & totalem rei essentiam, sed partes; ab argumentatione verò, quia neque hæc manifestar naturam rei, sed an aliqua propositio sit vera, vel falsa. Quia verò per definitionem potest essentia rei dupliciter exprimi, nimirum vel per partes essentiales, seu principia intrinsecè rem cōstituentia, vel per proprias passiones, & accidentia extranea; definitio quid rei diuidi solet in essentialē, seu quidditatiuā, & accidentalem, seu descriptiuam; definitio essentialis dicitur, quæ datur per partes essētiales, quę si fuerint physicæ, vt quod homo est id, quod cōstat ex anima, & corpore, dicitur definitio essentialis physica, si fuerint metaphysicæ nempè genus, & differentia, erit definitio essentialis, & metaphysica, vt cū dicimus, quod homo est animal rationale; definitio accidentalis est cum essentia rei per extranea exprimitur, & circumscribitur.

128 Rursus definitio essentialis, & quidditatiua duplex est, quædam purè quidditatiua, alia verò per additamentum data; prima dicitur purè quidditatiua, quia omnes partes in ea contētæ directè, & per se primo pertinēt ad quidditatē definiti, ita definitur homo, quod sit animal rationale, ac pariter aliæ substantiæ completæ, quia earum entitates adeò absoluuntur ab ordine ad aliud extrinsecum ipsis, vt perfectè in se cōcipi possint absq; vlla tali habitudine, alia verò dicitur quidditatiua nō pure, sed per additamentum data, quia ad perfectam rei notitiā patiendam vltra essentiales partes definiti additur in definitione aliquod extrinsecum, ad quod definitum dicit ordinem saltim transcendentalem, quo pacto materia definitur per ordinē finitur per ordinē ad formā, anima ad corpus 2. de Anim. accidens per ordinē ad subiectū ex 7. Metaph. & alia huiusmodi, cū enim sint entitates nō omninò cōpletæ, sed essentialiter imperfectæ in suo cōceptu perfecto, & adæquato pendēt ab aliquo extrinseco, de qua duplici definitione videatur Doctor 1. Priorū q. 5. & 4. d. 1. q. 2. & d. 12. q. 1. P. & Tatar. q. 1. de genere, §. *sciendum*. Deindè definitio accidentalis quoq; potest subdiuidi iuxta varios modos exprimendi essentiam per extranea, nam exprimi potest per proprias passiones, vt dicendo, quod homo est animal risibile, vel etiam per accidentia communia quidē, si seorsim sumatur, sed propria si sumantur coniunctim, vt si dicatur quod homo est animal bipes, habens caput erectum, &c. quæ definitio dicitur purè accidentalis, quia per accidentia communia assignatur: potest deniq rei essentia exprimi per causas extrinsecas scilicet afficientem, & finalem, vt dicendo quod homo est animal creatum à Deo propter beatitudinem, quæ definitio dicitur causalis extrinseca, quia datur per causas extrinsecas definito.

Conditiones quædam bonæ, ac legitimæ definitionis solent assignari, quæ præsertim ad quatuor reducuntur; prima, ac inter omnes precipua est, vt constet genere, & differentia, vel saltim supplēte vices illorum, quod additur ob definitionem accidentalem, in qua genus, ac differentia propriè non reperitur, & ratio est, quam supra innuimus, quia ex vi definitionis debet definitum conuenire cum omnib. quæ cum ipso sub eodē genere continentur, & ab alijs omnib. discerni, quæ sunt sub diuersis generib. primū habet merito generis, aliud verò merito differentiæ; secunda est, vt conuertatur cum definito, itaut de quocumq; dicitur definitio, dicatur & definitum, & è cōtra, sic animal rationale conuertitur cum homine, & è contra, ratio huius conditionis est, deducitur ex præcedenti, quia definitio talis esse debet, vt per ipsam definitum adæquate exprimatur, ac secernatur à quocunq. quod nō est ipsum, at non sic exprimeret, nec distingueret illud si cum ipso non cōuerteretur, sed alijs præter ipsū conueniret; vel è contra tertia cōditio est, vt sit clarior definito, quā innuit Arist. 6. Topic. c. 2. loc. 17. vbi ait definitionē tradi debere per priora, & notiora: & ratio huius conditionis deducitur ex ipso definitionis conceptu, ipsa enim datur ad explicandā distinctè rei essentiam, quæ confusè solū, & indistinctè per definitum importatur ex prohæm. Phys. tex. 5. ergo debet esse clarior definito. Quarta denique cōditio est, vt non sit diminuta, neque superflua: non diminuta, quia tūc non explicaret totam rei essentiā, vt si defineretur homo, quod sit animal, non esset bona definitio, quia non explicatur altera pars essentiæ, quæ per differentiā importatur; neque debet esse superflua, cuius defectu non est bona hominis definitio, quod sit animal rationale mortale: aliæ solent addi conditiones, sed ad istas quatuor facilè reducuntur, & in illis virtualiter cōtinentur, vt discurrenti patebit. Quæ autē, & quot sint conditiones rei definibilis explicabitur infrà disp. 1. q. 3. art. 3. interim videatur Doctor. 4. d. 1. q. 2. vbiquinq; exigit cōditiones ad hoc, vt aliquid possit defin.rt definitione essentiali, & propriè dicta.

129 Diuisio, quæ ponitur altud instrumētum logicum, à diuisione physica nomen traxit, nam diuisio physica est quædam partium separatio, quæ antea vnitæ totum constituebant, vt cū lignum in duas secatur partes, diuidi, ex hac itaque diuisione Dialectica diuisio sumptæ est, quæ est *oratio totum in suas partes distribuens*, idest oratio distribuendo manifestans multiplicitatem, seu confusionem totius, talis est actus, quo mente, vel voce diuidimus animal, vt totum potentiale, in hominem, & brutum: dicitur *oratio*, vt secernatur à diuisione physica, quæ fit re, & in effectu, non autem mente solùm, vel voce, vt fit dialectica diuisio; additur *distribuens totum in suas partes* loco differentiæ, quia per hoc distinguitur ab alijs instrumentis sciendi, nam definitio explicat quid res sit, argumentatio qualis sit, scilicet rei proprietatem, seu rei qualitatem, diuisio verò quanta res sit, seu quantitatē idest quantum continentia sua se extendit per partes; vnde esto diuisio etiam videatur per partes explicare rei essentiam, hoc non fit per se primò virtute ipsius, quemadmodum facit definitio, sed consequenter; & diuersa quoq; modo id per vtramq; contingit, quia definitio explicat essentiam rei eius partes coniungendo, & totum componendo: diuisio verò id facit disiungendo illas, & separando, vnde directè, & per se ordinatur ad explicandam confusionem, & multiplicitatem partium totius, non autem quidditatem eius.

Quamuis autem varia diuisionum genera assignari soleant, triplex tamen diuisio præcipue traditur à Philosophis, prima dicitur totius potentialis in suas partes subiectiuas idest superioris in inferiora v. g. generis in species speciei in indiuidua, vniuersale namq; respectu suorū inferiorum dicitur totū potētiale, quia nō illa actu cōtinet, tāquā cōponatur ex illis, sed potētia, & diuiditur in illa, tāquā in partes subiectiuas predicādo de qualibet illarū; altera dicitur totius actualis in suas partes actuales, idest actu in eo cōtentas, siue hæ partes integrales sint, vt manus, & pes respectu hominis, duo palmaria respectu ligni, siue sint essentiales idest nō spectātes tantùm ad rei integritatē, sed essentiā quoq; & quidditatem, vt sunt partes hominis physicæ anima, & corpus, vel metaphysicæ animalitas scilicet & rationalitas; itaq; diuisio totius actualis in suas partes est oratio, ex vi cuius diuiditur totum, in partes quas actu continet, seu ex quibus actu cōstituitur, siue illæ partes integrales, siue essentiales, siue physicæ, siue metaphysicæ: vt si diceretur, partium hominis integralium alia est caput, alia manus, &c. essentialiū alia est anima, alia corpus loquendo physicè, alia animalitas, alia rationalitas loquendo Metaph. Tertia tandem dicitur diuisio subiecti in accidentia, vel proprius subiecti per accidentia, vt si dicatur hominum alius est albus, alius niger, in qua diuisione plura assignantur subiecta eiusdem rationis varijs accidentib. affecta, & fit suo modo diuisio alicuius totius in suas partes, sic enim diuiditur tota hominum collectio, vt aggregatum quoddam, in suas partes, ex quibus aggregatur.

Solent præterea plures assignari conditiones bonæ diuisionis, quæ ad tres reducuntur: prima est vt singula membra diuisionis sint minora toto diuiso, sed simul sūpta illud adæquent, quod alijs verbis dici solet totum diuisum latius patere singulis membris diuidentibus, non tamen omnibus simul sumptis; ratio huius conditionis est lumine naturali nota, nam totū est maius sua parte, ergo totū diuisum debet necessariò excedere singula sua membra sigillatim sumpta: item totum presertim sincathegorematicè sumptum, quo sēsu sub diuisione cadit, nihil addit suprà omnes partes simul sumptas, ergo non patet latius illis simul sūptis; hac de causa non benè diuideretur animal in rationale, & rudibile, cū singula mēbra diuidētia simul sumpta non adæquent diuisum, cum dentur animalia, quæ nec sunt rationalia, nec rudibilia; neq; è contra benè diuideretur in sensitiuū, & irrationale, quia sensitiuū æque patet, ac animal ipsum, cum sit differētia ipsius constitutiua; Secūda cōditio est, vt membra diuidētia aliquo pacto adinuicem opponātur idest sint ita inter se diuersa, ac distincta, vt in eo sēsu, quo

sunt membra diuidentia, non inuicem coincidant, vel vnum includatur in alio; & ratio est, quia tunc non essent membra distincta. Tertia conditio est vt diuisio tradatur per membra proximiora, quantum fieri potest, ne generetur confusio, vt cũ diuisum plura sub se cõtinet membra prius diuidatur in propinquiora, & hæc rursus in alia, vt animal in rationale, & irrationale, & hoc in aquatile, volatile, & terrestre, & hæc rursus in alia inferiora magis remota, de quo fusius in quæstionibus.

130 Sed quia nõ minus distinctio, quã diuisio valdè iuuat ad manifestandam rerũ multiplicitatem, & confusionem, in fine huius capitis nõ erit abs re aliqua de distinctionibus, & idẽtitatibus subiungere, quãtum fert Tyronũ capacitas, exacta nãq. de his tractatio ad Metaphysicã spectat. Thomistæ passim duas solum assignant distinctiones, realem scilicet & rationis, illã esse dicunt, quæ inter plura reperitur præter opus intellectus, seu nullo intellectu cogitante, vt inter hominem, & equum, Petrum, & Paulum; distinctionẽ verò rationis aiunt illam esse, quæ inter plura reperitur per solam intellectus operationem; quæ distinctio si aliquod habuerit fundamentum in re, dicitur distinctio rationis ratiocinatæ, siue cum fundamento, & tunc contingit, quãdo intellectus rem simplicissimam distinguit in plures cum fundamento quod habet in ipsa re propter æquiualẽtiam, quam habet cum multis, & sic distingui dicimus in luce solari virtutem calefactiuam ab exsiccatiua, quatenus eadẽ virtus simplicissima lucis æquiualet illis duabus, quas hic in igne videmus distinctas; Si verò distinctio illa rationis nullum habuerit in re fundamentum, illam vocant distinctionẽ rationis ratiocinantis, & ita distinguere solemus idem à se ipso absq. fundamento in re in prædicatione identica dicẽdo, Petrus est Petrus, consideratus enim sub secũda intẽtione subiecti distinguitur à seipso cõsiderato sub ratione prædicati. Modò difficultas est, an debeat dari aliquod tertium genus distinctionis, quod nec propriè sit realis, nec rationis, & quamuis Thomistæ id cõstanter negent, Suarez tamen disp. 7. Metaph. sec. 1. cum cæteris Recentiorib. suæ Societatis tertiam quandã distinctionẽ assignant mediam inter realem, & rationis, quam appellant modalem, & reperitur inter rem, & modũ rei; nomine autẽ modi intelligunt minimam quandã entitatem vltimò determinantem subiectum, quæ non potest esse sine tali subiecto, benè tamẽ subiectum sine illa; & hoc genere distinctionis distinguitur sessio à sedente, actio ab agẽte, vnio à re vnita &c. hanc autẽ dicunt poni debere mediã distinctionem inter realem, & rationis, quia certum est illa enumerata plusquã ratione abinuicẽ distingui, quia absolutè loquendo vnũ esse potest sine alio, licet non è contra; nec etiã dici possunt distingui realiter, quamuis enim posset dici distinctio realis, vt explicatur à Thomistis, pro illa quę reperitur inter aliqua præter opus intellectus, propriè tamen loquendo de distinctione reali, ac entitatiua, nequeũt res, & modus realiter, ac entitatiuè distingui, quia distinctio realis propriè dicta versatur inter rem, & rem; idest inter ea, quæ realiter separari possunt, & vtrumq. se solo existere saltim per Dei potentiam, quo pacto distinguuntur duo homines, anima, & corpus &c.

Verùm isto cum Recentioribus istis fateamur necessitatem distinctionis mediæ inter realem propriè dictam, & rationis; nequaquam tamen ad hoc inducimur ex fundamento ipsorũ, nam in primis falsũ est, quod ipsi dicunt, ad distinctionẽ realẽ inter aliqua opus esse, quod sint abinuicẽ separata, vel separabilia, hoc enim neq. in creatis, neq. in diuinis verificari potest, nõ quidem in diuinis, nam personæ diuinæ nõ possunt seorsim separatæ existere: cũ vna sit in altera circumincessionem, vt inquiunt Theologi, & tamen realiter distinguuntur; nec etiã in creatis, quia hic multa realiter distinguũtur distinctione reali propriè dicta, qua tamẽ nequeunt abinuicẽ separari, vel separata existere; sic aiunt Scotistæ totũ physicum, & eius partes vnitas realiter distingui inter se, non tamẽ vnum posse ab alio separari, sic etiam Thomistæ subiectũ à passione realiter distinguũt, inter quæ tamẽ necessariã agnoscunt cõnexionẽ indispẽsabilẽ; Deindè, quãdo etiam hoc totũ concederetur requiri ad realem distinctionem, vt scilicet vnũ sit separabile ab alio, adhuc tamẽ falsum est hanc separabilitatem debere esse mutuã ex parte vtriusq. extremi, vt scilicet hoc sine illo, & è contra existere possint; nã sufficiens signũ distinctionis realis, ac entitatiuę inter aliqua duo est, quod vnũ possit ab alio diuelli, quomodocũq; id cõtingat, vnde creatura adhuc realiter à Deo distinguitur, etiãsi sine ipso existere nequeat, & actus vitalis realiter distinguitur à potẽtia, & tamẽ in sententia præsertim Recẽtiorũ nequit ab ea diuelli, & se solo cõseruari; nõ ergo ad realẽ distinctionẽ necessaria est mutua separabilitas extremorũ; atq; ideò distinctio illa, quã ipsi ponunt inter rem, & modũ eius extrinsecũ (nã de distinctione rei à modo suo intrinseco aliter sentiendũ) optimè reducitur ad distinctionẽ realem, cum absolutè loquendo res possit a suo modo separari, licet non è cõtra; tum quia vt ait Doctor 2. d. p. q. 5. §. *quod si adhuc*, licet modus rei extrinsecus, vt sessio, vbi, vnio, &c. non sit ita res, sicut illa, cuius est modus non tamen nulla res est, sicut nec vllum ens, quia tunc nihil esset, quod repetit quol. 3. ab initio, vnde concludit ibid. hanc esse de nomine contentionẽ, num scilicet distinctio inter rem, & talem modum sit dicenda realis, vel modalis, quia iuxta varias entitatis, & rei acceptiones potest hæc distinctio vocari realis, vel modalis, vt fusius in quæstionibus.

131 Ex alio itaq; solidiori fundamento admittẽda nobis est distinctio quædã media inter realem simpliciter dictam, & rationis, cum Scoto 1. d. 2. q. 7. §. *Sed hic restat*, & d. 8. q. 4. quæ dici consueuit in nostra schola distinctio ex natura rei formalis; dicitur quidem distinctio ex natura rei, vt secernatur à distinctione rationis, quæ fit per opus intellectus; dicitur verò formalis, vt secernatur à distinctione reali, ac entitatiua propriè dicta, quæ versatur inter rem, & rem, at hæc media, de qua loquimur versatur inter formalitatem, & formalitatẽ, quæ plerumq; in eadẽ re physica inueniuntur immersæ per realem identitatem, qua ratione etiam alio nomine dicũtur realitates deriuato à re vocabulo cum diminutione, vt ostendatur illas nõ esse propriè res diuersas, quia non habent diuersas existentias, sed potius plures eiusdẽ rei realitates, & aliquitates, quæ cum adhuc habeant diuersas rationes conceptibiles, & definibiles secluso quocunq. opere intellectus, nõ enim esse in intellectu dat illis rationem formalem quidditatiuã, sed talem habent à parte rei, vt habet Doctor quol. 1. lit. Q. consequenter etiã fundare dicuntur distinctionẽ ex natura rei formalem, maiorem quidem distinctione rationis, quia habet esse præter opus intellectus, sed minorem distinctione reali, quia non est inter rẽ, & rem, idest inter aliqua duo, quibus diuersæ correspondeãt, existẽtiæ, sed inter realitatẽ, & realitatẽ, quæ licet habeãt proprias rationes formales cõceptibiles, non tamẽ habent diuersas existentias, sed singulæ vnica existunt existentia, nimirum illius rei, cui idẽtificantur. Confirmatur adhuc, & magis explicatur hæc communis doctrina Scotistarũ ex Doctore desumpta 2. d. 3. q. 1. nam in vna, ac eadem rẽ physica multæ reperiuntur formalitates, & realitates immersæ per identitatem, vt v.g. in homine ratio substantiæ, corporis, animalis, rationalis, risibilis &c. quæ etiã dici solent gradus metaphysici, vt per hoc ostendatur non esse propriè res diuersas, sed potius plures eiusdem rei gradus; isti verò gradus in homine licet proprias nõ habeãt existentias, sed omnes, & singuli existãt ad existentiã ipsius hominis, ideoq. diuersæ res dici nequeant, nec propriè fundare distinctionẽ realem, ac entitatiuam; adhuc tamẽ habent diuersas rationes cõceptibiles, & definibiles, vt cõstat de animali, & rationali, neq. enim hæc duo diuersas habẽt rationes, quia sic apprehenduntur ab intellectu, sed potius ab intellectu attinguntur; vt in suis conceptibus diuersa, quia talia sunt à parte rei, vt aiebat Doctor quol. 1. Q. ergo inter tales realitates, & formalitates rationabiliter alia distinctio poni non potest, quã formalis ex natura rei; nõ enim esse potest distinctio rationis, quia distinguuntur citra omnem intellectus operationem, neq. distinctio realis, quia non est inter plures res, seu plura entia propriã existentiam habẽtia, erit ergo distinctio media inter vtramque. Neque valet, quod solent dicere Thomistæ inter hæc sufficere distinctionem rationis ratiocinatæ, & cum fundamento in re; quia hæc distinctio non datur actu, & formaliter à parte rei, sed tantùm fundamẽtaliter, & virtualiter; completur verò & actuatur per opus intellectus; at gradus metaphysici prædicati pariter subiectum, & passio distinguuntur actualiter præter opus intellectus, nã citra quãcunq. intellectus operationẽ, alia formaliter est ratio animalis, alia ratio risibilis, vel rationalis.

Dicẽdum itaq. quod si per distinctionem realẽ intelligamus illam, quæ immediatẽ, & à toto genere secernitur à distinctione rationis, vt nimirum est illa, quæ datur ex natura rei, & præter opus intellectus, sic inter distinctionem realem, & rationis nulla datur media distinctio, quia distinctio formalis ex natura rei continetur sub distinctione reali sic explicata, vt quædã species. At si per distinctionem realem intelligatur illa sic propriè dicta, quæ versatur nimirum inter rem, & rem, seu inter extrema diuersas existentias habentia, siue abinuicem separari possint, siue non: sic vtiq. inter distinctionem realem, & rationis admittenda est distinctio media, quæ versatur inter plures realitates, seu formalitates eiusdem rei modo iam explicato; & sic dantur tria genera distinctionũ, ad quæ alia omnia excogitabilia reduci poterunt, nempe genus distinctionis realis, distinctionis formalis, & distinctionis rationis; distinctio realis con-

conſtituitur in ſuo eſſe per diuerſitatem,ſeu alietatem exiſtentiarum in ſuis extremis; diſtinctio formalis per diuerſitatem rationum formalium, ſeu conceptuum obiectiuorum; & tandem diſtinctio rationis per diuerſitatem conſiderationis noſtræ, ſiue cum fundamento in re,ſiue non: & hæc attigiſſe ſufficiat pro capacitate Tyronum,de quo fusè agemus infrà diſp. 1.quæſt.5.art.2. & fuſius adhuc diſp.6. Metaph.

DIALECTICARVM INSTITVTIONVM PARS POSTERIOR.

De attinentibus ad materiam ſyllogiſmi.

QVæ ad formam ſyllogiſticam ſpectant, explicuimus; reſtat, vt materiam, in qua confici ſolet ipſe ſyllogiſmus,qua ratione materiã circa quam nuncupatur declaremus:& quoniam triplex eſt,neceſſaria, contingens,& impoſſibilis,vt diximus in 1.p.tract. 2. c.4. vnde tres dantur ſpecies ſyllogiſmi ratione materiæ,puta ſyllogiſmus demonſtratiuus in materia neceſſaria,topicus in materia contingenti,& ſophiſticus, vel apparens in materia falſa, ſeu impoſſibili, vt innuimus 1. p.tract.3. cap.11. idcirco pars iſta in tres Tractatus pariformiter ſubdiuiditur. Quamuis autem nec Petrus Hiſpan.nec alij Summuliſtæ in Logicis Inſtit.de ſyllogiſmo demonſtratiuo agere ſoleant, iam dictum eſt in Proleg.ad has Inſtit. hoc non fuiſſe miſterium,ſed defectum, atq; ideò in hoc veſtigijs eorum non eſt hærendum,ſed ſpecialis quoq;debet inſtitui tractatus de ſyllogiſmo demonſtratiuo, ſicut inſtituitur de Topico, & Elencho, vt benè aduertit Io. Cæſar.in ſua Dialect.tract.7.ab initio.

TRACTATVS PRIMVS

De ſyllogiſmo demonſtratiuo.

CAP. I.

De præcognitionibus, & præcognitis.

1 INter omnes ſyllogiſmi ſpecies principẽ locum obtinet demõſtratio, vt potè quæ in materia neceſſaria conficitur, & quia ex terminis, & propoſitionibus conſtat, ſicut cæteri ſyllogiſmi,non tamẽ ex quibuſcunque,agendum erit de conditionibus terminorum, & propoſitionum demonſtrationem integrantium, ac de ipſa demoſtratione, eiuſque effectu,quæ eſt ſcientia, & iure merito,nam omnis doctrina,& omnis diſciplina diſcurſiua,inquit Ariſt.in prin.lib.Poſt. fit ex præexiſtenti cognitione,ideſt omnis cognitio illatæ propoſitionis, & concluſionis præſupponit cognitionem alterius propoſitionis inferentis,ſicut ſunt præmiſſæ,in quibus virtualiter continetur concluſio, cum diſcurſus ſit illatio alicuius ignoti ex notiori; quapropter ad exactam cognitionem adipiſcendã concluſionis demonſtratiuæ aliqua præcognoſci debẽt, vt ſunt termini,& præmiſſæ ex illis formatæ, videndũeſt igitur primò,quę debeãt eſſe pręcognita,& quid de illis pręcognoſci.

2 Præcognitio ſumi poteſt dupliciter, vel formaliter, & ſic dicit cognitionem alicuius neceſſario prærequiſitam ad cognitionem alterius, vel obiectiuè, & eſt obiectum terminans talem cognitionem, quomodo ſignificat modum cognoſcẽdi rem aliquam ab intellectu,& ſic ſumitur in præſenti. Quinque autẽ ſunt modi cognoſcendi,primus eſt *quid nominis*,ſecũdus, *an res ſit*,tertius,*quid res ſit*,quartus, *qualis res ſit*, quintus, *propter quid res ſit*, quorum poſterior præſupponit priorẽ,vt enim ſciamus,quod homo ſit,debemus pręcognoſcere,quid importetur per hoc nomẽ *homo*, vnde quia modus præcedẽs reſpectu ſequẽtis eſt præcognitio,& ſequẽs eſt quæſtio,fit quod primus modus,*quid nominis*,dictus ſẽper erit præcognitio,& vltimus modus erit quæſtio,nunquã præcognitio;quatuor igitur in ſpecie erũt præcognitiones, ſed poſſunt ad duas in genere reduci, vt facit Ariſt.1. Poſt.c.1. *Quid eſt*, & *Quod eſt*, primus modus ſubdiuiditur in *Quid eſt nominis*, & *Quid eſt rei*; etenim de re aliqua duplicẽ poſſumus habere definitionem, & conceptum, confuſum ſcilicet,& diſtinctum;primus dicitur *Quid nominis* ſecundus *Quid rei.* Secundus modus ſubdiuiditur, in *Quod eſt ſimplex, & incomplexum*, quod ſignificat eſſe rei, vel eſſentiæ, vel exiſtentiæ, ſiue aptitudinalis, ſiue actualis, & in *Quod eſt, compoſitum, & complexum*, ſignificans veritatem propoſitionis, & præmiſſarum.

Dices quatuor ſunt quæſtiones ex 2. Poſt.c.1. ergo quatuor ſuppoſitiones, ſeu præcognitiones,quia quæſtio vnum quærit, & aliud præſupponit. Tum quia tria ſunt præcognita ex 1. Poſt.c.1. ergo tres præcognitiones, quia præcognitio, & præcognitum ſunt relatiua.Reſp.eſſe quatuor in ſpecie,& duas in genere.Ad 2.negatur conſequentia,ad probat.dicimus præcognitum, vel dicit denominationem ex actu cognitionis prouenientem, & ſic cognitio, & obiectum cognitum poſſunt dici relatiua,& tot eſſe actus, quot obiecta cognita; vel dicit rem cognitam,& præcognitio modum cognoſcendi, & ſic propriè non ſunt relatiua, nam idem modus poteſt pluribus rebus conuenire, & eidem rei plures modi.

3 Præcognitum dupliciter ſumi poteſt,Primo,vt dicit obiectum terminans actum præcognitionis, & hoc modo *Quid eſt*, & *Quod eſt* præcognita dici poſſunt;ſecundo, vt dicit rem illã, quam intellectus concipit ſub modis cognoſcendi aſſignatis, & de qua percipit *Quid eſt*, & *Quod eſt*,& in hoc ſenſu ſumitur in præſenti;& ſunt tria,ſubiectum,paſſio,ſeu pędicatum,& dignitas,ſiue principium;ratio huius eſt,quia concluſio demonſtrationis potiſſimæ(de qua loquitur Ariſt.dum præcognita enumerat) conſtat ex ſubiecto,& paſſione, ergo quia cognitio terminorum præſupponitur cognitioni propoſitionum, ſubiectum,& paſſio ante concluſionem debent præcognoſci:& quia concluſio ex principijs infertur; etiam præmiſſæ debent eſſe præcognitæ, quæ dignitatis largo modo dicuntur, dignitas enim propriè de primis principijs dicitur.

Inſtabis ante concluſ. debent præcognoſci conſtructio demonſtrationis in modo,& figura,vis illatiua, & medium,ergo plura præcognita,quã tria. Tum 2.quia ſubiectum,& paſſio integrant principia, ergo non ſunt præcognita ab illis diſtincta. Tũ 3.aliquãdo in demonſtratione cõcluditur aliquod pędicatũ eſſentiale,vel accidentale per aliam cauſam tanquã per mediũ,vel per paſſionẽ ipſam,ergo paſſio nõ eſt ſẽper præcognitũ. Reſp.ad 1. hic loqui de præcognitis ad materiam demonſtrationis pertinentibus,non ad formam, qualis eſt conſtructio in modo,& figura,& vis illatiua:Medium autẽ,cum ſit in demõſtratione potiſſima definitio ſubiecti, potius erit præcognitio, quã præcognitum,vt dicemus. Ad 2. quamuis integrent principia, nõ tamen eadem præcognitione præcognoſcuntur vt in principijs vnita,& ſeorſim ſumpta,vt ſtatim declarabimus. Ad 3.aſſignata præcognita ſunt demonſtrationis potiſſimæ,in qua paſſio ſemper per ſuam cauſam concluditur de ſubiecto. Vel dicimus idcircò aſſignaſſe nos ſecundum præcognitum eſſe paſſionem,aut prædicatum, nam per iſtud intelligitur omne id, quod de ſubiecto in concluſione demonſtratur.

4 Applicando præcognitiones præcognitis; dicimus primò, de dignitate non debere præcognoſci niſi *Quod ſit complexum*, ſcilicet quod ſit vera:ratio eſt,quia & ſi dignitas,vt dicit vnam ſecundam intentionẽ propoſitionis, ſit quid incomplexum, & habeat quid nominis, & quid rei:attamen ſi exercitè ſumatur, vt dicit aggregationẽ illorum terminorum per copulam vnitorum,non habet;Quid eſt ſiue nominis,ſiue rei,neq;Quod eſt ſimplex,hæc enim omnia incomplexis cõueniunt,& in tali acceptione ſumitur,cum inter præcognita numeratur,quia vt ſic inferuit concluſioni, nõ verò vt dicit illam ſecundã intẽtionẽ, ita Doctor 1.Poſt.q.5. neceſſe eſt igitur præcognoſcere, quod principia demonſtrationis ſint vera, & etiam principia illa cõmuniſſima ab omnibus conceſſa, qualia ſunt *De quolibet verum eſt affirmare,vel negare, neceſſe eſt quodlibet vel eſſe,vel non eſſe*, ad quæ principia omnia alia reſoluuntur, vtraque enim intellexit Ariſt. nomine dignitatis.

De paſſione certum eſt,non debere præcognoſci *Quod ſit cõplexum*, neque *Quid rei*, quia in definitione paſſionis ingreditur ſubiectum,& explicatur inherẽtia paſſionis in ſubiecto,hoc autem concluditur pẽr demonſtrationem; deinde certum eſt præcognoſci de ipſa *Quid nominis*, hæc enim eſt prima omniũ præſuppoſitio, neq; poteſt de aliquo vlla quæſtio moueri, niſi ſaltim confuſè cognoſcatur,quid per tale nomen intelligitur. Dubiũ tamen eſt, an debeat præcognoſci *Quod ſit incõplexum*, ſeu ipſius exiſtentia: & quidem in aliqua demonſtratione eſt euidens præcognoſci, vt cũ à poſteriori, & per ſenſum cognoſcimus effectum, v.g.echlypſim, & poſtea per cauſam à priori demonſtramus; attamen non eſt hoc ſemper in omni demonſtratione neceſſarium, eo quia poteſt aliquando dubitari de paſſionis exiſtẽtia,& tamen de ſubiecto demõſtrari,vt eſt æternitas motus, diuiſibilitas quantitatis in infinitum, &c. qua ratio-

ratione Arist. asseruit de passione Quid nominis præcognosci, quia locutus est de præcognitione, quæ in omnibus interuenit demonstrationibus, non negauit tamen, quin aliquando etiam *an sit* de passione præsupponatur.

Dices, de subiecto in tantũ præsupponitur an sit, quia nemo quærit, an ipsi talis passio conueniat, nisi ipsum supponeret possibile, ergo nemo quæreret, an passio subiecto conueniat, nisi vt possibilis præcognoscatur. Tũ quia quid est præsupponit an sit, ergo si de passione præsupponitur Quid est, etiam an sit. Tum 3. in maiori propositione passio vnitur cũ medio termino, ergo ante conclusionem præsupponitur existere. Resp. ad 1. negando paritatem, quia subiectum est id, de quo quæritur, & ideo præsupponi debet habere aliquod esse, at passio, seu prædicatum est id, quod quæritur, an conueniat subiecto, ideoq; potest dubitari an sit in rerum natura, eo vel maximè quod existẽtia passionis est inexistẽtia in subiecto, vnde nõ potest rectè præsupponi esse, nisi in subiecto. Ad 2. assumptum est verũ de Quid est rei, nõ de quid est nominis. Ad 3. talis cognitio non conuenit passioni in se, & absolutè, sed in ordine ad propositiones, & præmissas, ideoq; non debet assignari vt præcognitio propria passioni, vt distinctum est præcognitum à præmissis. Expeditius tamen erit asserere de passione debere etiam *an sit* præcognoscere saltim confusè, & Arist. idcircò prætermisisse, quia in demonstratione distinctè ostenditur, & perfectè ipsius inexistentia in tali subiecto; quod etiam multi tenẽt, vt Moris. disp. 2. Log. q. 3. & insinuant Compl. disp. 17. q. 2.

5 Tandem de subiecto non præsupponitur, quod sit cõplexum, sed quid nominis, deinde quod sit incõplexum & ipsius existentia, nam an sit præcedit quale sit, & propter quid sit; tũ quia subiectum est basis, & fundamentum totius demonstrationis, ergo præsupponi debet existere. Præsupponitur quoque Quid rei in demonstratione potissima, nam in hac medium est quidditas & definitio subiecti, vt dicemus, ergo debet ante præcognosci: non negamus tamen, quin in demonstratione à posteriori, & quidditas, & existentia subiecti possint esse quæstiones, vt dicemus in disputationibus, cum de conditionibus subiecti scientiæ loquemur.

Potest igitur hæc tota doctrina exẽplo declarari: si quæreretur, an homo sit risibilis, vt talis propositio probetur, oportet præcognoscere quid significetur per ista nomina homo, & risibilis, & quod homo sit ens aliquod possibile, deinde quia medij demonstrãdi risibilitatẽ de homine est definitio hominis, quæ est animal rationale, ideo debet etiam de homine præcognosci quid rei. His præceptis intellectus procedit ad formandam demonstrationem demonstrãdo conclusionem per præmissas, de quibus debet esse certus, quod sint veræ, & non falsæ, nam ex falsis nequit ostendi verum, ex dictis p. p. tract. 3.

CAPVT II.

De scientia demonstrationis effectu.

6 VT naturã, & proprietates demõstrationis cognoscamus effectũ ipsius, quod est notitiam parere scietificã, inuestigare debemus. Et primò, quod detur in nobis de nouo notitia certa, & scientifica de aliqua re, probatur aduersus sophistas omnẽ scientiã negantes, & contra Platonem admittentẽ quidem scientiam, sed non de nouo: putabãt enim animã nostrã ab initio suæ creationis omnibus scientijs fuisse decoratam, at in infusione in corpus ex consortio sensuum omnium oblitam, sed paulatim indè succedentibus occasionibus ab externis excitari & eorũ, quæ sciebat, reminisci, vnde inferebat nostrũ scire esse quoddã reminisci. Quod detur, probatur experientia, aliqua enim certò scimus etiã per causas, cognoscimus etiã certò aliqua principia, ex quibus deinde alia euidẽter deducere possimus. Tũ quia habemus naturalem appetitũ ad cognitionem rerum per causas, ergo nõ debet esse totaliter frustra, vt nulla in nobis detur scientia. Tũ quia, vel hoc, quod est nos nescire omnia, certò scitur, vel nõ, si secundũ, ergo nõ debet totaliter negari scientia; si primum, ergo iam in nobis datur certa, & euidẽs notitia nostræ ignorantiæ, & consequenter scientia, quia esset notitia alicuius per causã. Deinde quod de nouo generetur preter quam quod est de fide quia anima nostra in eo instãti in quo creatur, corpori vnitur, vt determinatũ fuit in Conc. Lat. sub Leone X. probatur adhuc, nã quorum reminiscimur, non solum recordamur de illis, verũ etiã sæpè de ipso cognitionis actu, at nunquam in acquisitione primaria notitiæ rerum recordamur habuisse de illis cognitionẽ aliquã. Tũ quia nullus posset esse error in intellectu, quia phãtasma solũ excitaret species ab initio infusas, quæ nõ nisi verã cognitionem parere possent. Qua propter intellectus noster à principio est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictũ, sed in potentia ad omne intelligibile, sicut tabula ad recipiendã quamlibet picturã & potest vel totaliter ab intrinseco, & proprij viribus acquirere scientiã alicuius rei, vt cũ ipse solus per inuentionẽ aliqua cognoscit; vel partim ab extrinseco, quando scilicet non est benè dispositus, & indiget Doctore tanquã excitante, & applicante principia ad inferendam conclusionẽ.

Obijc. quod non detur rerum scientia. Tum quia intellectus mouetur à sensu, sensus autẽ fallitur, vt patet. Tum 2. quia scientia est de æternis, & certis, res verò sunt corruptibiles; Tũ 3. quia non attingimus naturas rerum, sed potius per quasdam similitudines illas percipimus, ergo non habemus verã de ipsis notitiam. Tum 4. quia de omnibus dubitari potest etiã de illo primo principio scilicet. Quodlibet necesse est esse, aut nõ esse, nã multi hoc negarunt, vt refert Arist. 4. Met. 9. Resp. ad 1. nec semper sensum falli circa proprium obiectum, quando est benè dispositus; nec intellectum necessariò sequi apprehensionẽ sensus, sed proprio lumine, & aliorum sensuum ope posse errorẽ alicuius corrigere. Ad 2. non concludit vniuersaliter, nã dãtur res æternæ, & adhuc dicimus nõ requiri ad scientiã æternitatem rerum in existẽdo, sed in essentia, puta, quod propositiones sint sempiternæ veritatis, vt infra. Ad 3. species intelligibiles sunt rerum similitudines naturaliter repræsentantes, ideoq; per ipsas verè naturas rerum attingimus. Ad 4. non debemus ob aliquorum imperitiam, immò petulantiam negare omnem notitiam certam, & euidentem.

Obijc. 2. quòd non detur scientia de nouo; nam cũ aliquid quærimus, vel illud scimus, & sic nil de nouo cognoscimus, vel illud ignoramus, & sic nũquã poterimus cognoscere, sicut si seruus alicuius aufugerit, si quispiã antea illum nouisset, inueniet, si occurreret, at si nullã habuit notitiã, etiam occurrentem non cognosceret. Tum quia si cõclusio scitur per præmissas, aut secundum se, aut applicatas in modo, & figura: nõ primum, quia sic scientia non haberetur per demonstrationem, nec secundum, quia talis applicatio, vel est nota ante demonstrationem addiscenti, & sic ipsi nota quoq; erit conclusio, vel ignota ergo non posset ducere in cognitionem conclusionis. Resp. ex Arist. 1. Post. 1. quod conclusionẽ ante demonstrationem noscimus confusè, & imperfectè in suis principijs, in quibus virtualiter cõtinetur, & virtute luminis intellectus fit nota perfectè, & distinctè, sicut res, quæ non est, virtute alicuius causæ producitur in esse. Ad 2. conclusio scitur per præmissas applicatas, quæ applicatio fit nota intellectui prius natura, quam conclusio, statim enim ac minor additur maiori, intellectus deducitur conclusionem, & præmissæ notæ fiunt ex terminorum cognitione; omnis enim doctrina, & disciplina discursiua ex præexistenti fit cognitione.

7 Hæc igitur scientia definitur ab Arist. 1. Post. c. 2. in concreto, tali pacto *Scire est rem per causam cognoscere, propter quã res est quod illius est causa & nõ cõtingit aliter se habere*, hæc est definitio scientiæ proprijssimæ dictæ scire enim tripliciter potest accipi, communiter, & dicit euidentẽ comprehensionẽ veritatis, quomodo ad cõtingentia se extendit, vt cum cognoscitur Petrũ currere, secundo propriè, & dicit euidentẽ cõprehẽsionem veræ propositionis, quæ nequit esse falsa, & sic solum necessaria sciuntur; tertio proprijssimè pro euidenti cognitione alicuius veritatis necessariæ per causam, & sic sumitur in præsenti; ly *cognoscere* stat loco generis, extenditur enim ad quamcunq; cognitionem, etiam sensitiuam, additur *per causã*, ad differentiã eorum, quorum cognitionẽ non habemus per causã, vt est cognitio principiorũ, & cognitio à posteriori, & per effectum; additur *propter quam res est*, quia multæ sũt causæ, sed ad scientiam solum concurrere debet illa causa, quę est propria illius rei, & proxima, qua posita ponitur effectus, & qua remota remouetur, subditur *quod illius est causa*, quia nedũ oportet, quòd illa causa sit causa proxima, sed requiritur, quòd intellectus sciat effectũ à tali causa: pendere tandem additur, *& non contingit aliter se habere*, quia requiritur, vt intellectus nullatenus dubitet de effectu, quòd à tali causa proueniat, imò quòd sit prorsus impossibile, vt aliter se habeat: hinc scientia nostra dicitur notitia certa euidens, per causam proximam, & nata fieri per discursum syllogismum.

8 Istam scientiam Arist. 1. Post. c. vlt. secernit ab alijs habitibus intellectus, & cognitionibus, & primo differt à cognitione sensitiua, quia sensus est singularium; scientia verò vniuersalium, quæ sub sensu non cadunt. Secundo differt ab opinione, quia scientia est de necessario, quod non potest aliter se habere, estque assensus conclusionis sine formidine de opposito, opinio verò est de contingenti, quod potest aliter se habere,

bere,& dicitur assensus conclusionis cum formidine de opposito. Verum est tamen,quod licet idem intellectus nequeat simul habere scientiam, & opinionem de eadem re, respectu eiusdem, quia implicat simul existimare aliter, & non aliter se posse habere; potest tamen idem obiectum esse scibile, & opinabile diuersa ratione, vt homo est scibilis secundum risibilitatem, opinabilis secundum iustitiam. Differt etiam ab aliis habitibus intellectualibus, quinque enim sunt habitus intellectus, scilicet, intellectus, sapientia,scientia,prudentia, & ars, ars est circa factibilia, & externa opera, prudentia est circa agibilia in eodem principio recepta, vt velle, cogitare, &c. & isti habitus versantur circa contingentia,cæteri circa necessaria, quæ vel sunt deducta ex principijs, vt sunt conclusiones,& est scientia, vel sunt principia, & hoc dupliciter, vel sunt principia demonstrationis tantum,& cognitio horum vocatur intellectus, vel sunt principia etiam entium, & sic est sapientia, quæ non solum principia complexa communissima contemplatur; sed etiam altissimas causas considerat.

Quia verò habitus specificantur ab actibus, & actus ab obiectis,hinc scientia suas conditiones,vt vnitatem,certitudinem, nobilitatem, &c.sumit à proprio obiecto,ita vt vnius obiecti, vna est scientia, & quæ est de obiecto simpliciori, & magis à materia sensibili abstracto, nobilior, & certior est ea,quæ circa obiectum magis compositum, & minus à materia sensibili abstractum versatur;sic disciplinæ mathematicæ certiores sint naturali philosophia propter obiectum magis abstractum, qualis est quantitas, & aritmethica est certior musica, quia illa considerat numerum simpliciter,hæc numerum sonorum. Et quia obiecta alia sunt disparata, alia verò subordinata ad inuicem, hinc etiam aliæ scientiæ sunt omnino disparatæ, vt arithmethica,& medicina: aliæ subordinatæ,& quæ est prior, dicitur subalternans, quæ posterior, dicitur subalternata, illa probat principia scientiæ subalternatæ, hæc accipit sua principia ab illa,quibus procedit ad alias conclusiones demõstrandas; sed de his omnibus fusius in quæstionibus.

9 Verum quia oppositorum eadem est disciplina, & quod iuxta se posita magis elucent, cum ignorantia scientiæ opponatur, eius natura, & causæ erunt explicandæ, vt facit etiam Arist.in 1.Post. c.12. & 13. Duplex est ignorantia, alia puræ negationis,& est priuatio, & carentia scientificæ cognitionis, alia prauæ dispositionis, & est positiua, & praua mentis affectio, qua opinamur oppositum veritati, & vocatur error. Hæc causatur in nobis,vel per erroneam apprehensionem,vt si quis apprehendat auricalcum, vt aurum, vel per solphisticum syllogismum, vt cum quis falsæ assentitur conclusioni; ignorantia puræ negationis interdum causatur ob defectum alicuius sensus à natiuitate; nam cæcus à natiuitate licet possit habere notitiam aliquam imperfectam, & confusam colorum, nunquam tamen perfectam, & distinctam,ratio est,quia scientiam non habemus nisi per inductionem, vel demonstrationem, & vtraque à sensu dependet, nam inductio procedit ex singularibus, quæ sensu cognoscuntur;demonstratio ex vniuersalibus, quæ per suas singulares intelliguntur, ergo deficiente aliquo sensu, deficit scientia perfecta obiecti illius sensus. Hinc deducitur illud axioma, *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit aliquo modo in sensu*;& dicitur *aliquo modo*, quia non requiritur,vt res in seipsa sensu percipiatur, sed sufficit vel per suos effectus, quomodo cognoscitur Deus per creaturas, vel per similitudinem, vt Petrus absens per Paulum præsentem eius fratrem, vel per partes, quas intellectus potest coniungere, vt qui vidit mõtem,& aurum, potest effingere montem aureum, vel aliquo alio modo, de quo Doctor in p.d.3.q.1.

CAPVT. III.

De necessitate principiorum, vbi de modis perseitatis.

10 PRincipium demonstrationis definitur ab Arist. 1. Post. c.2.quod sit propositio immediata,qua, scilicet, non est a tera prior, per quam demonstretur, vt est hæc omne animal rationale est risibile; quod principium est duplex, vnum dici ur dignitas, alterum dicitur positio, dignitas est propositio immediata, & indemonstrabilis, quam necesse est noscere, qui aliquam scientiam vult addiscere, tales sunt propositiones per se notæ: dicuntur dignitates, quia propter maximã euidentiam, quam continent, dignissimæ sunt, vt ab omnibus tanquam veræ censeantur, vocantur etiam maximæ, quia ad probandas quamplures propositiones inseruiunt, huiusmodi sunt in Metaphysica *De quolibet verum affirmare, vel negare, de nullo ambo*, similiter in Mathematica *omne totum est maius sua parte, si ab æqualibus æqualia demas que remanẽt sunt æqualia*. Positio est propositio immediata,& indemonstrabilis,quã scire non est necesse, qui aliquam sciẽtiam acquirere instituit, sed sufficit, vt à Magistro illam accipiat, vt addiscens philosophiam nõ est opus,vt sciat diffinitiones naturæ, motus, corporis naturalis,&c. Verum est tamen,quod positio non solum hanc propositionem indemonstrabilem, siue affirmatiuam, siue negatiuam significat, sed etiam definitionem, quę rei quidditatem explicat absque affirmatione, & negatione, definitio enim etsi vt in propositione sumitur,affirmat,vel negat, attamen si in seipsa spectetur, nullam dicit affirmationem,vel negationem, sed tantum genus, & differentiam, vt definitio hominis dicit *animal rationale*; dicitur quoque definitio positio,quia in initio scientiarum ponitur ad instar suppositionis, qua postea vtendum est in progressu.

11 Precipua proprietas principiorum demõstrationis est, quod sint necessaria, nam si conclusio, & scientia est de necessarijs, etiam principia, quia licet ex præmissis falsis contingat colligi conclusionem veram, & ex non necessarijs necessariã, attamen id fit non tanquam ex falsis, & non necessarijs, alioquin effectus nobilior esset sua causa, sed propter formam syllogisticam. Hanc necessitatem, & proprietatem declarat Arist.c.4. ponens tres conditiones, vel potius tres gradus necessitatis concurrentes ad constituendam necessitatem principij demonstratiui.

Prima conditio, seu primus gradus necessitatis est, vt sit *de omni*, propositio de omni est, in qua prædicatum dicitur de quolibet contento sub subiecto, & pro quolibet tempore, vt omnis homo est coloratus, istæ verò omnis homo disputat, omnis homo comedit, non sunt de omni, nam primæ deficit prima conditio, & secundæ secunda;vnde licet ad propositionem de omni prioristico sufficiat vniuersalitas subiectorum, tamen ad propositionem de omni posterioristico vltra illam, requiritur vniuersalitas temporis.

Secunda conditio, seu secundus gradus necessitatis est, vt sit *per se* propositio per se est, in qua prædicatum per se conuenit subiecto,non per accidens, quæ conditio vt explicetur, adnotari debent quatuor modi dicendi per se ab Arist. cap.4. assignati. Sed prius supponendum, quod prædicatio est duplex, alia directa, & naturalis, & est cum id, quod à parte rei subijcitur, est etiam in propositione subiectum, & quod à parte rei inest illi,est in propositione prædicatum,vt homo est animal; alia indirecta, & non naturalis, cum è conuerso, quod re vera subest, in propositione prædicatur, & quod inest, subijcitur; & ratio huius est, quia in propositione prædicatum tribuitur subiecto, illique conuenire enunciatur, ergo subiectum se tenet in propositione per modum habentis, & continentis, & prædicatum per modum habiti, & contenti,ergo illa propositio erit directa,& naturalis,quæ conformis erit rebus,vt se habent à parte rei, & vt sunt ordinatæ. Rursus accipiendum ex Doct.2.d.3.qu.4.sup.E. & 3.d.7.q.1.D, & d. 22.M.4.d.11.q.3. FF. & quol. 13. AA. quod quando aliquid est in se repugnans,vel ens per accidens, non potest de aliquo dici per se,nec de ipso aliquod prædicatum per se potest enunciari, vnde istæ propositiones non erunt per se, homo irrationalis est animal, homo albus est rationalis, homo est animal coloratum, &c.& ratio est,quia quod in se est repugnans,vel per accidens, semper erit tale, cuicumque comparetur; nam comparatio non tollit rei comparatæ, quod intrinsecè,& formaliter illi conuenit, ergo si est impossibile,& repugnans,vel per accidens, nihil de ipso dicitur possibile,& per se. Verum est tamen,quod illæ propositiones,in quibus explicatur natura horum impossibilium, vel entium per accidens; reductiuè possunt dici per se, vt chymera est impossibilis, vacuum est nihil, homo albus est ens per accidens; ratio est, quia sicut ista entia dicuntur habere propriam naturam, habita comparatione ad vera entia, & similitudinariè, ita etiam suo modo possunt in ipsis fieri prædicationes per se, His præceptis.

12 Primus modus dicendi per se est, cum prædicatum est definitio, vel ingrediens definitionem subiecti, ex quo aliqui deducunt omnia prædicata, quæ definitionem ingrediuntur tam in recto,quam in obliquo,siue sint de essentia definiti, siue aliquod additum, per se prædicari in primo modo de definito, vnde concedunt has esse per se primi modi, homo est animal, homo constat ex anima, & corpore, quæ sunt partes essentiales hominis in obliquo de ipso prædicantes, risibile est homo,pater est filij pater,& similes,nam homo ingreditur, vt subiectum definitionem risibilis, & filius vt correlatiuum in definitione patris, & probant ex ipso Arist. qui afferens exempla primi modi,ait, vt cum linea prædicatur de triangulo,

lo, & punctum de linea; at quamuis linea sit pars essentialis trianguli,& in obliquo de ipso dicatur,punctum tamen non est pars essentialis,nec de essentia lineæ, & solum definitionẽ lineæ ingreditur tanquam terminus, & quid extrinsecum, ad quod essentialem dicit habitudinem; ergo quia quodlibet accidens essentialem dicit ordinem ad subiectum per quod definitur,& relatiuum ad correlatiuum,istæ propositiones erunt in primo modo. Insuper quia non est maior identitas,quam eiusdem ad seipsum,hanc propositionem homo est homo,in primo modo collocant ex Arist.5.Met.23.& 2.Periher.cap.4. vbi bonum dicit esse per se bonum,& citatur Scotus 1.Post.q. 19.& Tromb.cum Formalistis in tr.de Form.art. 3. Tandem quia naturæ communes sunt de essentia singularium, de ipsis prædicantur etiam in primo modo.

Alij ex opposito non solum negant, quæ in obliquo definitionem ingrediuntur, ad hunc modum pertinere, siue sint de essentia, siue quid extrinsecum', verum etiam negant transcẽdentia in primo modo prædicari de inferioribus, quia non se habent ad modum formæ inexistentis, propositiones quoque identicas eadem ratione,& quia non sunt naturales,neque demonstrationi possint inseruire, cum non explicent causam cur prædicatum subiecto conueniat, & demonstratio procedat ex causis: prædicationes item vniuersalium de singularibus remouent ab isto modo, quoniam non sunt de omni,cum sint particulares, omnis autem propositio per se debet esse de omni posterioristico, sicut secundus gradus necessitatis præsupponit primum,solum ergo propositiones,in quibus tota definitio, vel partes definitionis in recto prædicantur de proprio definito, vt sunt genus,& differentia respectu speciei,in hoc primo modo reponunt.

13 Dicimus tamen, quod proprie loquendo illæ propositiones erunt per se primi modi, in quibus prædicata sunt de essentia subiecti vniuersalis,siue in recto, siue in obliquo, siue prædicamentalia sint,siue transcendentia; at quando non sunt de essentia,quamuis ingrediantur definitionem,non conficiũt propositionem per se:reductiuè verò ad hunc modum spectant prædicationes vniuersalium de singularibus, eiusdem de se ipso & propositiones negatiuæ,in quibus remouentur à subiecto prædicata opposita prædicatis illi conuenientibus in primo modo: explicantur, & probantur singula; & primò quòd prædicata essentialia in recto per se in primo modo prædicentur, patet ex communi consensu,& ex Arist.hic.& ex Doct.3. d.7.qu.1. D. & 1.Post.q.20. eo quia hæc est maior necessitas, quæ possit inter prædicatum, & subiectum reperiri, cum sint de quidditate subiecti; & idem de prædicatis essentialibus in obliquo dicẽdum,& de transcendentibus etiam, quale est ens, quod verè in quid de suis inferioribus prædicatur, vt docet Doctor 1.d.8.q.3. T.& verè ens concipitur ad modum alicuius formæ Metaphysicæ inclusæ in suis inferioribus quidditatiuè, sicut cætera prædicata quidditatiua.

Secundò quod quando non sunt de essentia,licet ingrediantur definitionem,non faciant propositionem per se primi modi, habetur expresse à Doctore 1.d.3.q.3.G. vbi negat ens in quid, & primo modo de suis passionibus dici, quod probat, quia prædicatum in primo modo est de essentia subiecti, at subiectum non ponitur in definitione passionis,vel accidentis, nec correlatiuum in definitione relatiui tanquam quid essentiale,sed vt additum, & extrinsecum;eò vel maximè,quod sæpè sunt alterius speciei, imò & prædicamenti. Tum quia 1. Post 35. prædicatio per se non conuertitur in prædicationem per se, sed passio per se prædicatur de subiecto,ergo subiectum non prædicabitur per se de passione. Tum quia in tantum prędicatum per se dicitur de subiecto, quia in subiecto est causa, & ratio formalis inhærentiæ prædicati cum subiecto, qua ratione tunc fit directa, & naturalis prædicatio,quando id,quod inest, prædicatur, & cui inest, subijcitur;sed in passione non est talis ratio, nec subiectum inest passioni, nec correlatiuum relatiuo,ergo non possunt conficere propositionem per se.Solum potest inferri, quod cum passio, vel accidens dicat essentialem ordinem ad subiectum, qui ordo circumscribit nobis essentialem differentiam, idcirco non subiectum,sed talis ordo vt sic circumscribens dicetur in primo modo de accidenti; & in hoc sensu intelligendus est Arist.dum hic affert exẽplum de linea ex punctis constante, punctum enim cum non sit pars essentialis lineæ sed terminus necessariò requisitus, nõ dicetur de linea, neque in obliquo in primo modo, sed habitudo lineæ ad punctum,vt explicans differentiam essentialem ipsius,erit prædicatum in primo modo. Hinc colligitur,quod non sufficit dicere,prædicatum primi modi est, quod ingreditur definitionem subiecti, sed requiritur adhuc,vt ingrediatur tanquam aliquod essentiale, non tanquam additum; insuper quod quando vna definitio essentialis prædicatur de altera eiusdem definiti, est vera prædicatio per se primi modi,vt animal rationale est ens substantiale corporeum constat ex corpore,& anima,nam licet, vna definitio nõ sit de conceptu alterius, sufficit, vt sit de essentia definiti, pro quo supponit.

14 Tertiò, quod illæ propositiones enumeratæ in conclusione possint ad hunc modum spectare saltim reductiuè, probatur, non enim propriè spectant, vt patet ex dictis referendo opinionem oppositam de prædicationibus eiusdem de seipso, & vniuersalis de singularibus: quod etiam dicendum est de propositionibus negatiuis, quia in eis prædicatum remouetur, non tribuitur subiecto, ergo non possunt dici propriè in primo modo; tum etiam quia negationes nequeunt esse de essentia, & constituere ens positiuum. Restat igitur, vt solum reductiuè pertineant, quia vniuersalia sunt de essentia singularium,& si ista definirentur,nõ nisi per vniuersalia, ergo istæ prædicationes erunt in primo modo, & necessariæ. Similiter si perseitas propositionis est,quia prædicatum est in subiecto nõ per aliud,itaut quantò subiectum est minus aliud à prædicato, tantò magis propositio est per se, vnde magis est per se propositio,in qua tota definitio prædicatur de definito, quàm si pars prædicaretur, cum non sit maior identitas, quam eiusdem ad seipsum, identicæ propositiones possunt dici per se, & non nisi in primo modo. Insuper quod propositiones negatiuæ, &c. ad hunc modum reducantur, patet ex dictis in Phys. disp.4.qu.1. art.1.vbi cum Doctore quol.4.E. ostendimus negationes prædicatorum simpliciter repugnantium alicui, quamuis constitutiuè non pertineant ad essentiam illius rei,consecutiuè tamẽ spectare, quatenus necessariò consequuntur ad prædicata propria essentialia, ergo quia negatio irrationalitatis v.g. consequitur in homine ad rationalitatem, quæ in primo modo dicitur de homine, etiam talis negatio ad talem modum reduci debet, vt hæc, homo non est irrationalis, suo modo sit per se primi modi,& hoc sibi vult Doctor, cum 1.Post.q.21. asserit, quod negatiua propositio est vera primò,& per se,sed dependẽter ab affirmatiua. Et ex his breuiter dilucida fiunt, quæ fusè disputant Formalistæ nostri tract.Formalit.part.3. art.3. de distinctione formali, circa propositiones spectãtes ad primum hunc modum dicendi per se, vbi præsertim contendunt de prædicatione identica,& vniuersalis de singulari, de quo plura Aretin.ibid. com.6.quæ omnia ex dictis breuiter conciliari possunt.

15 Dubitari tamẽ potest de modis intrinsecis, an in primo modo prædicentur per se de re, cuius sunt modi, quales sunt infinitas, & necessitas respectu Dei, finitas, & contingentia respectu creaturæ, intensio, & remissio graduum in qualitate, non enim videntur spectare ad 2. modum, in quo passio dicitur de subiecto, vt infra, quia modus intrinsecus intimior est ipsa passione, nec facit vnum conceptum per accidens cum re, cuius est modus, vt facit passio cum subiecto, ex Doct. quol.5.C.Resp. cum Smisinc.tract.2.disp.1.nu.4.vbi cit.Tat. & Posnan.ob rationem allatam modum propriè non pertinere ad 2.modum, sed ad primum modum, quia aliquo pacto pertinet ad quidditatem rei, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinseco;non tamen attinet ad primum gradum perseitatis primi modi,nam intimiora sunt rei prædicata quidditatiua, quam modi intrinseci. Vndè in hoc primo modo dantur gradus, primus est, quando tota definitio prædicatur de definito, secundus quando pars definitionis prædicatur de definito, tertius quando modus prædicatur de re, cuius est modus, & ad quartum gradum pertinent propositiones, quæ reductiue in hoc primo modo collocantur.

Dices, animal non est de ratione rationalis,sed hæc propositio est per se,rationale est animal,& non nisi ad primum modum reduci videtur,ergo falsum est prædicata primi modi debere esse de essentia subiecti, min.prob.quia est necessaria, & non per accidens, ergo per se; tum quia benè sequitur, omnis homo per se est animal, omnis homo per se est rationalis, ergo rationale per se est animal, quia ex propositionibus per se non sequitur nisi propositio per se, non per accidens. Resp. ex Scot.4.d.2.qu.3. FF. quod nec genus de differentia, neque differentia per se prædicatur de genere, quod etiam docuit 1. Post.q.23. quia neutrum per se includitur in altero,aliter vnũ ipsorum esset tota definitio, & licet sit necessaria, non tamen per se propter carentiam inclusionis, sed solum est necessaria propter inclusionem in tertio,scilicet,in specie.Dicitur quoq; per accidẽs logicè, vt innuit Doctor in 3.d.7.q.1.D.quatenus prædicatum est extra conceptum subiecti, non metaphysicè,

quasi

quasi quod vnum accidat alteri, vel ambo tertio. Ad aliam probationem resp. Tat. hic negando conseq. quia non est necesse, quod si extremitates vniuntur cv medio sub aliquo modo speciali prædicandi, seu cum aliqua determinatione hoc denotante, quod etiam sic vniantur inter se; imò committitur fallacia accidentis, quatenus non quicquid conuenit prædicato, dicitur etiam subiecto conuenire, eo quod prędicatum non est omnino idem cum subiecto, vide Doctorem p. Post. cit. plura circa hoc docentem.

16 Secundus modus dicendi per se est, cum subiectum est de definitione prædicati; sed hoc non sufficit, aliter hæc propositio animal est homo esset per se, cum animal sit de definitione hominis, quod tamē est falsum, vt habet Doctor 1. Post. q. 18. & in 4. cit. eo quia est prædicatio innaturalis, non inseruiens demonstrationi, & faciunt ad hoc, quæ supra diximus ostendendo hanc propositionem, risibile est homo, non esse per se, quare requiritur adhuc, quòd subiectum sit de definitione prædicati, non vt pars essentialis, sed vt additum. Sed neque hoc sufficit, aliter accidens commune in secundo modo de subiecto diceretur, & faceret propositionem per se, non per accidens, contra Arist. hic. Quapropter exigitur etiam, quod inter illa sit necessaria habitudo causę ad effectum, ita vt subiectum sit causa prædicati, quæ habitudo, vt sit necessaria, non debet esse in genere causæ materialis; nam hæc datur respectu accidentis communis, & quia hæc indifferens est ad formam, & priuationem recipiendam, quantum est de se, vt habet Doctor in 1. d. 3. q. 7. S. & 2. d. 25. C. sed in genere causæ efficientis, non cuiuscunque, sed illius, quæ per emanationem causat, & propriam resultātiam, vt explicauimus in Phis. disp. 7. q. 2. quale est subiectum respectu propriæ passionis cæteri enim effectus non habent necessariam connexionem, & habitudinem cum suis causis, quam doctrinam tradit Scot. 1. Post. q. 25. hinc alij breuius dicunt prædicationem secundi modi esse, cum passio de proprio subiecto prædicatur.

Ex quibus deducitur primò, quòd si passio prædicatur de definitione subiecti, vel de differentia constitutiua, talis prędicatio erit in secūdo modo, quia explicitè assignatur ipsius causa, ita Doctor in 3. d. 11. q. 3. B. Secundo, quod passio in secūdo modo prædicatur de inferioribus proprij subiecti, vt cum passio generis dicitur de specie, & passio speciei de indiuiduis; licet nō immediatè, & primariò, sed mediatè, & secūdariò; & hoc sibi vult Arist. cū 1. Post. 12. ait passionem generis per accidens conuenire speciei, idest non immediatè: ratio est, quia in inferioribus verè reperitur causa illius passionis. Tertiò, quod passio inferioris nullo modo prædicatur per se de superiori, ita Doctor cit. vnde hæc non est per se, animal est risibile, quia nō conuenit illi definitio huius secundi modi: neque ista est per se, numerus est par, linea est recta ob eandem rationem. Quartò, quod passiones inferiorum sub disiunctione per se in secundo modo prædicantur de superiori, vt numerus, vel est par, vel impar linea, vel recta, vel curua, quoniam hæc duo sic accepta, cum sint immediata, necesse est alterum inesse, se habent enim, ac si contradictoriè opponerentur, & simul cum disiunctione sumpta constituunt vnum proprium de genere enunciabile; idem dici potest de ista propositione, animal, aut est rationale, aut irrationale, quia diuidi in species per differentias est proprietas generis.

Dices accidens semper prædicatur accidentaliter; ergo per accidens, non per se. Resp. si ly accidentaliter determinat inhærens, idest denotat prædicatum esse ens accidentale, est verum antecedens, sed neg. conseq. quia benè potest aliquod accidens necessario conuenire subiecto; si determinat inhærentiam, & connexionem; negatur conseq. Solent hic quamplures notari differentiæ inter primum, & secundū modum dicendi per se, & quinq; enumerat Aret. cit. com. 7. sed per hoc breuiter distingui debent, quod prædicata primi modi sunt de essentia, & quidditate subiecti, non autem prædicata secundi modi; & ideò illa sunt priora subiecto, vt constitutiua illius: ista verò sunt posteriora, ex quo oritur alia differentia, quam hic assignat Lynconiens. quod prædicatum primi modi est causa subiecti quantum ad esse, quia est constitutiuum eius; sed prędicatum secundi modi est causatum à subiecto, quia dimanat, & pullulat ab eo.

17 Tertius modus communiter dicitur, quod non sit modus prædicandi, sed modus per se essendi, & variè explicatur à Doctoribus; Quidam enim dicunt esse modum per se essendi, hoc est solitariè existendi, quo sensu potest etiam conuenire accidenti, quando non est in subiecto, quam expositionem recipit Doctor quol. 9. A. Alij hunc modum per se essendi magis coarctant, vt excludat modum essendi in alio, vt in subiecto, siue actu, siue aptitudine, quo sensu competit tantum substantijs tam primis, quàm secundis. Alij adhuc magis coarctant, vt excludat modum essendi in alio, non solum vt in subiecto, sed etiam vt in inferiori, quomodo tantum primis substantijs cōpetet, nam secundæ sunt in primis tanquam in inferioribus, vnde Arist. de istis tantum exemplificauit. Zab. verò lib. 1. de propos. necess. contendit hunc esse quoque modum per se prædicandi, ita vt esse, seu existere per se dicatur de substantia in propositione de secundo adiacente, eo quia Logica non considerat modos essendi, qui sunt reales, sed modos intentionales, & prædicandi, qui demonstrationi inseruiunt, quatenus per se esse enunciatur de substantia in propositione; quæ omnia probabiliter sustineri possunt.

18 Quartus modus per se ab aliquibus appellatur modus nō per se prædicandi, sed per se causandi: at Arist. in text. & Doct. 1. Post. q. 52. clarè illum enumerant per modos per se prædicā- candi fundatum tamen super modum per se causandi, & vt ait Doct. 3. d. 7. q. 1. §. *Quinto videndum*, quando in subiecto includitur proxima ratio inhærentiæ prædicati, licet inter ipsum subiectum, & prædicatum non sit necessaria habitudo, sed cōtingens, vt cum dicitur, voluntas vult, iugulatus interijt: ex quo deducitur contra Caiet. hic non sumi causam, & effectum potētialiter, sed in actu; nā si potētialiter sumerētur, esset in illis necessaria habitudo, nec à secundo modo differret, vt si diceretur, voluntas est volitiua, calor est calefactiuus; hæc enim prędicata sunt aptitudines, & passiones subiectorum; & quamuis effectus in actu contingēter vniatur propriæ causæ in actu quoad esse, per se tamen vnitur quoad causam, quia ab ipsa essentialiter dependet, & hoc sufficit ad constituendam propositionem non omninò per accidens, sed aliquo modo per se. Deducitur etiam per causam hic intelligi non intrinsecam, & essentialem, quales sunt materia, & forma respectu compositi, quia istæ pertinent ad primum modum, sed extrinsecam, siue formalis, finalis, aut materialis sit: etenim forma accidentalis, vt albedo dicitur causa formalis extrinseca hominis albi, pro quanto non est de eius essentia, & iste modus secundum Scotistas habet tres gradus; Primus est, quando effectus formalis prędicatur de subiecto mediante sua causa formali, vt homo albedine est albus, albus enim est effectus formalis albedinis, & ipsa mediante dicitur de homine. Secundus, quando actus egrediens à sua causa formali predicatur de effectu formali illius causæ illa mediante, vt album albedine disgregat, interfectum interfectione interijt, interire enim est actus interfectionis, sicut disgregare est actus albedinis, & effectus interfectionis est interfectum esse, vt album est effectus albedinis: Tertius, quando effectus prædicatur de suo immediato principio, vt intellectus intelligit, voluntas vult.

At hic oritur difficultas, quia tunc quartus hic dicendi modus non videtur differre à secundo, nam supradictum est, quod cum passio prædicatur de definitione subiecti, vt cū dicimus, quod animal rationale est risibile, hæc est propositio secundi modi dicendi per se, sed in hac propositione effectus prædicatur de suo immediato principio productiuo, nam risibilitas est effectus, & animal rationale eius immediatum productiuū, ergo hic quartus modus non videtur differre à secundo; Lynconiensis hic videtur concedere quod primus, & quartus dicendi modus inuicem confundantur in quibusdam eorum gradibus; Trombeta verò tract. Formal. art. 3. §. *pro declaratione*, vt assignet horum modorum discretionem adinuicem ita discurrit; Prædicatum aut est intra conceptum formalem subiecti, aut extra, si primo modo, sic est prædicatum pertinens ad primum modum dicendi per se, quia in tali modo prædicatū est de intellectu subiecti; si verò prædicatum est extra intellectum subiecti, aut habet causam intrinsecam in subiecto, aut non; si primo modo, aut illa causa enunciatur expresse, & distinctè, seu explicitè, aut non; si primo modo, sic habetur quartus modus dicendi per se, quia in isto exprimitur causa prædicati, vt dicēdo interēptus interijt per interēptionē; si verò causa non enunciatur expresse, sic habetur secundus modus, vt dicēdo, homo est risibilis, vbi respectu risibilitatis nō exprimitur causa, quæ est animal rationale. Sed hęc doctrina difficultatem nō soluit, quia etiā si exprimatur talis immediata causa risibilitatis dicendo, animal rationale est risibile, adhuc propositio pertinet ad secundum modum dicendi per se, non ergo benè per illud secernitur hic quartus modus à secundo. Hinc idem Tromb. ibid. quasi hanc difficultatem pręuidisset, aliam differentiam immediate subdit inter quartum, & secundū modū dicendi per se, nā in secūdo modo in subiecto nō tantum includitur proxima ratio inhærentiæ formalis prædicati ad subiectum, verum etiam illa ratio inhærentiæ est simpli-

plici-

pliciter necessaria respectu prędicati:sed in quarto modo licet includatur in subiecto proxima ratio inhærentiæ,illa tamen propositio non est necessaria, sed contingens, & isto modo dicimus, quod istæ propositiones, calidum calefacit, voluntas vult,sint per se in quarto modo,vbi prædicatum non necessariò competit subiecto,sed contingenter, quam solutionem recipit Aret.com.9.cit.& ait esse doctrinam Scoti loc. cit.3.d.7. q.1. vbi ait, quod propositiones huius quarti modi benè sunt per se,sed non semper necessariæ, & exemplificat de ista, voluntas vult,calidum calefacit,quæ sunt contingentes, voluntas enim non vult necessariò,sed contingenter, quam doctrinam rursus habet Tromb.3.Metaph.q.2.

Sed neque hęc solutio satisfacit,& doctrina in ea contenta, quamuis innuatur à Doctore loc.citat. cum mica salis adhuc intelligenda est, quia omnis perseitas aliquam infert necessitatem, nam per se excludit per accidens, quod importat contingentiam, si ergo propositiones quarti modi sunt aliquo pacto per se,debent quoque esse suo modo necessariæ; & quidem hoc negari non potest,quia vt dicebamus contra Caiet. non sumuntur causa,& effectus in hoc quarto modo potentialiter, nec causa potentialiter,& effectus actualiter, sed ambo sumũtur in actu adeout effectus comparetur causæ, vt stat sub ipsa causalitate,vt constat in exemplis allatis, calidum calefactione calefacit, interemptus per interemptionem interijt:quamuis ergo in causis contingentibus,& liberis effectus necessariã non habeat connexionem cum causa absolutè sumpta, habet tamen necessariam connexionem cum ea,vt stat sub causalitate,quia vt ait Arist.2.Phys.& 5.Metaph. causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt, & ideò supra dicebamus, quod licet effectus in actu contingenter vniatur causæ in actu quoad esse, per se tamen,& necessariò vnitur quoad causari, vnde etiam ipsa voluntas, vt stat sub volitione, dicitur necessario volens: ergo in propositionibus quarti modi per se reperitur sua proportionata necessitas,vt benè ostendit Amic.trac. 26.disp.1.q.12.in lib.Post.Itaq.ad propositam difficultatem occurrendum est ex modo dictis, quod in isto quarto modo effectus in actu prędicatur de suo immediato principio productiuo,non autem effectus in potentia,vel in aptitudine, si enim pertinet ad secundum modum dicendi per se, & ideò illa propositio animal rationale est risibile, ad secundum modum pertinet,non ad quartum, & hanc potissimum differentiam inter secundum, & quartum modum dicendi per se inter alios adnotauit Venetus,quem sequitur Amic.cit.qu.11. dub. 3.& Aret.cit.

19 Quæri hic etiam solet, an propositio per se conuertatur in propositionem per se, & difficultas procedit præsertim de propositionibus primi, & secundi modi, quomodo inuicè conuertantur.Negant vniuersaliter Scotus 1.Post.q.18.& 1.d. 3.q.3.lit.C.Tromb 3.Met q.2.& tract. Formalit.loc.cit.l ab. theor.8.& alij Scotistæ passim. Caiet.autem 1.Post.cap. 4. ait aliquas conuerti,& aliquas non conuerti;quando termini non reciprocantur, ait ipsas non conuerti, vt ista est per se, homo est animal,non tamen hęc,animal est homo:at quando termini reciprocantur, inquit propositionem per se conuerti in propositionem per se,licet non in eodem modo,addunt aliqui sed quæ sunt primi modi cum conuertuntur, fiunt secundi modi, & è contra, v.g. ens est vnum,homo est risibilis,sunt propositiones per se secundi modi;quod si conuertantur dicendo,vnũ est ens,risibile est homo, sunt propositiones iam primi modi; sunt quidem propositiones per se, quia sunt propositiones necessariæ, & omnis propositio necessaria est per se,spectant verò ad primum modum, quia in illis conuertentibus prædicatum est de ratione subiecti, eo quia subiectum cadit in definitione passionis; & hoc est totum Caiet. fundamentum.

Oppositum tamen cum Scoto tenendum loc.cit.quod apertè docuit Arist.ipse ex professo 1.Post.cap. 18. dicens in propositionibus per se non dari conuertentiam;neque valet dicere Arist.esse intelligendum, quod propositio per se non conuertitur in eundem modum,benè tamen in diuersum; nam Arist. absolutè loquitur & non comparatiuè, & vt constabit postea soluendo fundamentum Caiet. falsum est etiam in hoc sensu vnam propositionem per se posse conuerti in aliam; Deinde probatur ratione ex Trombet.cit. cuiuscumque propositionis prædicatum dependet à subiecto quantum ad rationem formalem inhærentiæ intrinsecam subiecto,subiectum ipsius non potest consimili dependentia dependere à prædicato, sed in qualibet propositione per se prædicatum sic dependet à subiecto, ergo è contra subiectum non potest sic dependere à prædicato,ergo per se non conuertitur in per se,maior patet ex Physicis, vbi probabitur non dari circulum in dependentia essentiali in eodem genere causæ; probatur minor,quia ista dependentia videtur esse ad aliquid in ratione principij formalis, quia omnis dependentia, quæ est secundum rationem formalem intrinsecam, reducitur ad genus causæ formalis.Nec rursus dicas, non sequi circulum, quia propositio per se conuertitur in per se in eodem modo,sed in diuerso, nam mox patebit id esse falsum,tum quia quando etiam id concederetur,adhuc daretur circulus in dependentijs essentialibus in eodem genere causæ,quia siue propositio sit per se primi modi, siue secundi, perseitas, & dependentia essentialis prædicati à subiecto exercetur in genere causæ formalis.Demum iam supra dictum est,conceditúrque ab ipso Caiet. prædicationem per se debere esse directam,& naturalem, sed propositiones conuertentes assignatæ ab ipso continent prædicationes indirectas, & innaturales,vt constat, ergo &c. Conf. ad hominem, quia ipsemet Caiet.ibidem ea ratione negat esse propositionem per se, cum inferius prædicatur de superiori, vt cum dicitur, animal est homo, quia hæc prædicatio est contra naturam, sed tales quoque sunt propositiones ab ipso assignatæ, cum subiectum prædicatur de sua passione,& species de differentia, nam differentia,& passio in sunt speciei,non è contra,ergo &c.

Fundamentum verò Caiet.facilè labitur; falsum enim est propositiones illas conuertentes ab ipso adductas, rationale est homo,risibile est homo, esse propositiones per se ad primũ modum spectantes:non enim in primis sunt propositiones per se,quia non sunt naturales,& directæ:neque spectant ad primũ modum,quia in definitione passionis subiectum non cadit, vt de eius quidditate,sed vt additum ex 7.Met.tex.com.17.& 19. quod est esse extraneum à ratione eius formali, atq; ideò propositio illa ad primum modum nequaquam spectare potest. Cum verò aiebat Caiet.illas propositiones esse necessarias,atque ideò esse per se, neganda est consequentia, quia propositio de omni est necessaria,& tamen non est per se, quia perseitas dicit vlteriorem gradum necessitatis; neque ab eodem habet propositio necessitatem, & perseitatem,sed ex diuersis capitibus,vt benè notat Tromb.3. Met.q.2.ad 1.princ.nam propositio dicitur necessaria, quando extrema ipsius sunt immutabiliter vnita in quocunque esse concipiantur, siue in re, siue in intellectu,ita quod necessitas propositionis oritur ex immutabili terminorum habitudine: sed propositio est per se,quando in subiecto includitur ratio formalis inhærentiæ prædicati ad ipsum; modo stat aliqua extrema propositionis esse immutabiliter vnita, & habere necessariam habitudinem adinuicem, & adhuc vnum non includere rationem formalem inhærentiæ alterius. Dices,illæ propositiones non sunt per accidens, inquit Caiet.ergo per se. Respondetur Doctorem loc. cit.1.d.3. q.3.concedere illas esse per accidens,vbi tamen notat Bargius id intelligendum non esse in toto rigore, quoniam propositio per se, & per accidens propriè loquendo diuidunt propositionem naturalem,quando scilicet subijcitur quod debet subijci, & prædicatur quod debet prædicari,vt habet Doctor q.penul. vniuers.& 1.Post.q.18.in solutione ad argumenta, vbi per totam quæstionem benè declarat, quo pacto propositiones illæ dicantur per accidens; breuiter tamen dicendum esse per accidens,non quidem ratione obiecti, quo sensu hæc dicitur per accidens,homo est albus, sed dicitur per accidẽs ratione modi connectendi,vt docet Arist.1.Post.33.& 34.& Them.com. 35.quia prædicatur quod deberet subijci,& è contra.

Ex opposito totidem modi per accidens prædicandi assignari possunt: Primus est, quando prædicatum non est de essentia subiecti, & est oppositus primo modo dicendi per se, quo sensu hæc propositio homo est risibilis potest dici per accidens. Secundus oppositus secundo,quando prædicatum nedum non est de essentia subiecti, sed nec proprietas eius, vt sũt propositiones omnes in quarto modo. Tertius oppositus tertio (iuxta ponentes illum inter modos prædicandi, quamuis ab Arist.non numeretur) est, quando esse prædicatur de accidente,vt albedo est. Quartus oppositus quarto est, quando effectus non prædicatur de sua per se causa, sed de aliquo per accidens sibi coniuncto, vt musicus ædificat, accidit enim ædificatori, quòd sit musicus, nec ædificat vt musicus, sed vt ædificator.

20 Tertia demum cõditio,seu necessitatis gradus est, quod principium demonstrationis non solum sit de omni, & per se, sed quod vniuersaliter prædicetur:prædicatum vniuersale est, quod dicitur de omni,per se, & secũdum quod ipsum,vbi notquod vniuersale non sumitur hic pro termino multis communi, vt in lib.prædicab.sed posterioristicè, pro illo scilicet prædicato, quod primò conuenit subiecto, & secundum ipsum, idest adæquatè, & conuertibiliter (in hoc enim sensu sumi-

sumitur ly primò, non verò vt sonat ac immediatè) vt est sensibile respectu hominis, vel eius definitionis; at hec, homo est sẽsibilis; non est de prædicato vniuersali, quia sensibilitas nõ cõuenit homini, quatenus homo est, sed quatenus animal, neque ista, homo est animal, quia non conuertibiliter, & adæquatè dicitur de homine.

Vt autem clarius percipiatur natura prædicati vniuersalis, debemus cum Arist. 1. Post. c. 5. patefacere errores, quos possumus committere circa prædicatum vniuersale, vt illos euitemus, tribus enim modis possumus errare; Primò si existente vno tantum indiuiduo vnius speciei, putaret quis, quod est prædicatum per se, & vniuersale speciei, conuenire huic indiuiduo, quatenus est tale indiuiduum, vt si quis existimaret huic Lunę, quatenus hæc Luna est, conuenire eclypsari, erraret; quia etiam alteri conueniret, si daretur, vnde hoc prædicatum non conueniet Lunæ, quatenus hæc Luna, & in particulari, sed quatenus Luna, & in vniuersali. Secundò, quando sunt plures species, quibus secundum rationem communem conuenit prædicatum, quæ cum sit incognita, putaret quis tale prædicatum illis conuenire secundũ proprias rationes peculiares, vt si quis existimaret localiter moueri conuenire perfectis animalibus secundum rationes speciales, cum tamen conueniat secundum rationem communem animalis perfecti, quæ supponitur innominata. Tertiò, si quod est speciei, putamus conuenire generi, vt si esset tantum homo in rerum natura, & quis putaret homini conuenire esse rationale, quia animal, erraret. Quos errores, vt euitemus, assignat Arist. cit. hanc regulam, vt verum vniuersale prædicatum cognoscamus. Si positis omnibus non ponatur tale prædicatum, & ablatis non auferatur, signum est prædicatum illud non conuenire subiecto secundũ illas rationes: Sed secundum eam rationem erit prędicatum vniuersale, secundum quam primò, & conuertibiliter ita conuenit, vt illa ablata ab intrinseco, & per se aufertur tale prędicatum, & illa posita ponitur, vt posita rationalitate in homine ponitur risibilitas, & illa ablata, hæc etiam aufertur.

Hi sunt necessitatis gradus, quos requirit Arist. ad principia demonstrationis, quorum vltimus præsupponit secundum, & primum, propositio enim de prædicato vniuersali est per se, & de omni, secundus præsupponit primum, sed non è contra, vt patet intuenti. Verum est tamen, quod non omnes modi per se demonstrationi inseruiunt, sed solum primus, & secundus, in quibus prædicatum nunquam potest subiecto non inesse; quãuis etiam quartus possit aliquando inseruire; tertius verò modus, quando existentia demonstratur de subiecto, dumtaxat inseruit.

Dices, bonitas, sapientia &c. demonstrantur de Deo, & tamen istæ propositiones non sunt de omni, propter singularitatem subiecti: item eclypsis de Luna demonstratur, in qua conclusione non adest vniuersalitas temporis; demonstratur etiã in hyeme esse niues, in æstate grandinem fieri, &c. quæ nullam habent necessitatem, ergo falsum est, quod principia demonstrationis debent hos gradus necessitatis habere. Resp. quod vniuersalitas subiecti alia est positiua, vt quando subiectum est commune pluribus, quibus omnibus conuenit prædicatũ; alia est negatiua, vt cum esto nihil sit sub subiecto, tamen nihil est sumere sub illo etiam per impossibile, cui tamen non conueniat prædicatum: item plures dantur gradus necessitatis, quædam enim propositiones dicuntur necessariæ, quia vt plurimum verificantur, sed fallibiliter, vt quod dentur niues in hyeme; quædam aliquando, sed infallibiliter, vt quòd tali tẽpore, & positis talibus causis eclypsis Lunæ contingat; quædã, vt sint semper, & infallibiliter naturali potentia, vt quod oriatur Sol quotidie, & occidat; quædam semper, & infallibiliter secundum omnem potentiam, vt quod homo sit risibilis: ad arg. resp. quòd propositiones de Deo possint dici de omni, quatenus subiectum potest dici vniuersale vniuersalitate negatiua, quatenus nihil esset sub Deo, si esset possibile, cui non conueniret bonitas, & hoc sufficit: aliæ propositiones secundum quod sunt necessariæ, dicuntur demonstrari, & quo magis sunt necessariæ, eò perfectiori demonstratione demonstrãtur, & quia demonstratio potissima est omnium perfectissima, & de ipsa præcipuè loquitur Arist. qua propositiones maximè necessariæ demonstrantur, idcirco dixit principia demonstrationis esse debere taliter necessaria, vt sint de omni, per se, & secundum quod ipsum.

CAP. IV.

De demonstratione Propter Quid.

21 Demonstratio ab Arist. 1. Post. c. 10. diuiditur in demõstrationem *propter quid*, seu potissimam, & in demonstrationem, *quia*. Prima est, quæ per causam proximam, & adæquatam procedit tanquam per medium ad demonstrandam conclusionem. Secunda, quæ à non tali causa procedit; prior dicitur potissima, & à priori propter perfectissimum modum procedendi, & perfectissimam scientiam, quam parit: de qua Arist. c. 2. duplicem dat definitionem.

Prima definitio est ista, *Demonstratio est syllogismus faciens scire*, seu est *syllogismus scientialis*, quæ definitio constat ex genere, quale est *syllogismus*, & ex differentia, quam circumscribit nobis ly *faciens scire*, per quod à topico, & elencho distinguitur; & consequenter potest dici hæc definitio formalis, quatenus datur per causam formalem, qualis est differentia; potest quoque dici finalis, quia datur per finem demonstrationis, qui est scientia, propter quam est instituta. Verùm est aduertendum, quod si *scire*, hic sumitur lato vocabulo, vt etiam ad scire à posteriori extenditur, sic talis definitio erit demonstrationis in communi, non demonstrationis propter quid: at Arist. per *scire*, intellexit scietiam propriissimam, quam supra definierat, vnde in tex. 9. ait scientiam demonstratiuam esse ex prioribus, & causis conclusionis.

Secunda definitio, quæ materialis dici solet, quia datur per conditiones principiorum; & ex definitione scientię illam deduxit Arist. est ista, *Demonstratio est syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis.* Ab ista definitione parum differt secundum aliquos illa, quæ 1. Top. cap. 1. traditur, *est syllogismus constans ex principijs veris, aut primis, aut talibus, quæ ex primis suæ cognitionis sumpsere principium*; sed melius dicetur hanc definitionem competere demonstrationi communi ad propter quid, & quia, vt omnis demonstratio à syllogismo topico secernatur, signum huius erit, quia datur per disiunctionem *veris, aut primis*, nam principia demonstrationis *Quia* sunt vera, licet non prima, nec immediata: pro declaratione igitur huius definitionis singulæ particulæ sunt expendendæ.

22 Prima conditio est, vt sint præmissæ *veræ*, quia conclusio est vera, ergo & præmissæ, nam licet ex falso aliquando sequatur verum, hoc est per accidens, & ratione formæ syllogisticæ, non per se, & ratione materiæ, imò quamuis conclusio illa secundũ se spectata sit vera, attamen vt deducta ab illis præmissis est falsa, quia vt sic includit vim illatiuam, & causatiuam præmissarum respectu conclusionis, quatenus conclusio est effectus, & præmissæ causæ: at falsum est conclusionem veram esse effectum falsæ præmissæ, non ens enim quale est falsum, nequit esse causa entis, quale est verum, quapropter hoc totum scilicet conclusio in se vera cum relatione effectus ad præmissas falsas vt causas, est quid falsum; tum quia nonens non potest sciri, falsum est non ens, ergo nequit sciri, & illi assentiri intellectus; hæc conditio conuenit etiam syllogismo topico.

Dices, ex æternitate motus quod est falsum, Arist. colligit 8. Phys. existentiam primi Motoris, quod est verum, & in demõstratione ducente ad impossibile vna propositio est falsa. Tum quia de infinito, vacuo, & ente rationis multa demonstrantur, quæ sunt non entia, & falsa. Resp. ad 1. patet ex dictis, conclusionem Arist. de existentia primi Motoris sequi per accidés ex motus æternitate, vel quod etiam conclusio sit falsa modo explicato; in demonstratione autem ducente ad impossibile concluditur negatiuè; & præmissa falsa assumitur sub conditione, si esset vera, nunc autem non de ista demonstratione loquimur, sed de ostensiua, & propter quid. Ad 2. de non entibus, & falsis datur scientia negatiua, quatenus cognoscimus infinitum non dari, vacuum non existere, ens rationis non esse verum ens, sed falsum, non verò scientia positiua affirmando de illis aliquid verum, & reale prædicatum.

Secunda conditio est, vt sint *primæ, & immediatæ*, istæ enim particulæ, quamuis ab aliquibus distinguantur, communiter tamen pro eodem sumuntur, & in tantum Arist. apposuit ly *immediatis*, vt insinuaret, non sumi in eodem sensu ly *primis*, *& prioribus*, vndè tex. 10. & 13. eandem significationem ambobus tribuit; hæc igitur conditio denotat, quod principia demonstrationis debent esse immediata, seu indemonstrabilia per aliud medium à priori, & in eodem genere, diximus *à priori*, quia non officit, quod à posteriori, & per effectum demonstrentur; diximus *in eodem genere*, nam potest vna causa demon-

demonstrari per aliam alterius generis, & tamē dicetur prima, & immediata in proprio genere, & ratio huius cōditionis est, quia si principia essent demonstrabilia, & euidentia per alia, & illa per alia, procederetur in infinitum, quod est euitādum. ergo standum est ad aliqua principia immediata indemōstrabilia per aliud medium prius, & intimius subiecto. Verum est tamen, quod aliqua dicuntur indemonstrabilia formaliter, quia se ipsis sunt talia, alia virtualiter, si scilicet euidētiam habeant ab alijs principijs prioribus, per quæ possint demonstrari, conficiens tamen demonstrationem scit illa resoluere in priora principia; quamuis autem ad perfectissimam demōstrationem requirantur principia formaliter immediata, tamen ad perfectam demonstrationem sufficiunt principia virtualiter immediata, aliter nulla daretur scientia subalternata, dummodo tamen priora principia sint nota scienti, aliter non esset demonstratio, sed conclusio topica in ipso. Huiusmodi propositiones possunt esse tam affirmatiuæ, quam negatiuæ, affirmatiuæ præcipuè erunt, quæ non habent causam, cur prædicatum insit subiecto, vt quando definitio essentialis, aut proprium genus, vel differentia prædicatur de definito, & cum prima passio de definitione dicitur, & vniuersaliter quando effectus dicitur de sua proxima causa, vt homo est animal rationale, homo est animal, est rationalis, animal rationale est risibile, seu discursiuum, &c. at hæc *homo est sensibilis*, non dicitur immediata, quia potest rectè per animal demonstrari. Negatiuæ erunt, in quibus extrema seipsis distinguuntur, nō per aliud medium, vt animal rationale non est hinnibile, hæc verò homo non est planta, nō dicitur immediata, quia potest ostēdi per animal. Et istæ duæ conditiones conueniunt præmissis in se, absolutè, & vt propositiones sunt, sequentes verò in ordine ad conclusionem, vt principia illius.

23 Addit deinde Arist. tres alias conditiones conuenientes principijs comparatis ad conclusionem, quod sit *ex prioribus, notioribus, causisque conclusionis*, & primò vltimam explicat; à qua cœteræ proueniunt, debent igitur esse causæ conclusionis, quia scire est rem per causam cognoscere, vnde medium debet esse causa inhærentiæ prædicati cum subiecto in conclusione, ergo præmissæ talem causam debent continere. Pro cuius notitia communiter dicitur, quod causa alia est in cognoscendo, quæ scilicet est ratio, cur aliquid cognoscatur, quo sensu cum per effectum cognoscimus causam, effectus respectu causæ dicitur causa in cognoscendo, alia est causa in essendo, à qua aliquid in esse causatur, quæ etiam causa in cognoscendo dicetur, si per ipsam cognoscimus effectum. & hæc est duplex, formalis, seu propria, quæ scilicet verè est causa effectus, siue physica, siue metaphysica, alia virtualis, quæ propriè non est causa, sed taliter se habet in ordine ad aliud, quòd si illud causaretur, non nisi ab illa causa proueniret, quomodo incomprehensibilitas Dei ab infinitate ipsius prouenit, & quia hic definitur demonstratio propter quid, per causam non intelligitur illa, quæ solum causa est in cognoscendo, sed etiam in essendo, & secundum rem, siue formalis sit, siue virtualis, vt demonstrationes, quæ fiunt de Deo, veræ possint demonstrationes dici, quod consonat Scot. quol. 1. art. 2.

Sed hoc dictum de causa virtuali non placet Amico tract. 26. q. 6. dub. 1. vnde negat demonstrationes de Deo, & aliquas mathematicas sub demonstratione hic definita contineri, eo quia causæ virtuales non sunt, nisi secundum nos, non à parte rei, ergo si intelligitur res ab illa causa causari, intelligitur falsum. Tum quia etiam causa tantum in cognoscendo potest dici causa virtualis, & sic demonstratio ab effectu esset demōstratio propter quid. Tum etiam quia de principijs daretur scientia; nam apprehensio terminorum potest dici causa virtualis cognitionis principiorum, quia si hæc posset causari, ab illa causaretur.

Verum tantus rigor non placet; si enim per causam virtualē intelligitur id, à quo proprietas aliqua dimanat, & pullulat absque alia dependentia, & imperfectione, quo sensu Patres Græci nomen causæ admittunt in diuinis, & conuertitur cum principio, potest pro medio assumi in vera, & propria demonstratione propter quid, quia sufficit emanatio illa, & postulatio, & parum refert, quod sit cum vera dependentia, & imperfectione. Nec obiectiones aliquid valent: non prima, quia causæ virtuales etiam à parte rei sunt tales, quatenus à parte rei vnum pullulat ab alio, vnde non intelligitur falsum, si à dependentia præscindatur. Non secunda, quia causa non prouenit ab effectu, ideoq; effectus nō erit causa virtualis. Non tertia, quia hic est sermo de causa inhærentiæ prædicati cum subiecto, quo sensu apprehensio terminorum nequit dici causa principiorum, neq; termini principiorum habent aliam causam, cur adinuicem connectantur, cum sint prima, & immediata: quare deipsis non erit scientia. Verum est tamen, quod Arist. precipuè intellexit de causa propriè dicta, vnde est ferè quæstio de nomine.

24 Ex hoc probatur, quòd præmissæ sint priores (quæ particula differt à ly primis, dicuntur enim præmissæ primæ, quia non habent alias priores; dicuntur priores respectu conclusionis) eo quia causa est prior ordine, & natura ipsa conclusione, sicut quælibet causa prior dicitur suo effectu. Et quia sunt causæ in essendo, & cognoscendo ipsius conclusionis, euidentiam enim, & certitudinem conclusio habet ex præmissis, sequitur, quod notiores sint ipsa conclusione, quod probat Arist. per illud axioma. *Propter quod vnumquodq: tale, & illud magis*, vt si volumus medicinam propter sanitatem, magis volumus sanitatem, sed assentimur conclusioni propter præmissas, ergo magis assentimur præmissis.

Pro exacta tamen cognitione huius axiomatis multa solent à Doctoribus afferri, vt ipsius veritatem saluent, quampluresq; conditiones, & limitationes adducuntur: breuiter tamen dicimus, quod ista propositio est causalis, vnde verificatur in his, quæ se habent, vt causa, & effectus; & fundamentum sumit ex hoc, quod nulla causa producit effectum seipsa nobiliorem; sed semper causa totalis, saltim vt causa, & independens est, dicit maiorem perfectionem, quàm effectus, nam independentia dicit perfectionem, dependentia imperfectionem; hinc conditiones requisitæ ad veritatem istius axiomatis, præcipue sunt, quæ ad saluandam maiorem perfectionem causæ respectu effectus requiruntur. Prima igitur conditio est, vt causa sit totalis, & per se respectu illius effectus, qua ratione non valet, cōpositum est ens in actu propter formam, ergo forma est magis in actu, nam compositum est ens in actu subsistens, forma est actus informans, nec forma est totalis causa actualitatis compositi, sed etiā propria entitas: similiter non valet, cæli influunt propter motum, ergo motus magis influit, eo quia motus non est per se causa influxus sed per accidens, & instrumentalis. Secunda, vt prædicatum; in quo fit comparatio, conueniat formaliter tam causæ, quam effectui, vnde non valet, aer est calidus propter Solem, ergo Sol est magis calidus; Petrus odio habet peccatum propter Deum, ergo magis Deum odio habet; homo deambulat propter sanitatem, ergo sanitas magis deambulat. Tertia, quæ ex prima deducitur, vt id, quod effectū denominat talem, causetur à causa quatenus tali, qua ratione non valet, domus est alba propter ædificatorem, ergo ædificator est magis albus, quāuis ipsi etiam albedo conueniat, quia albedo ædificatoris non est causa albedinis domus. Quarta, quòd forma, in qua comparantur, suscipiat magis, & minus, hinc non sequitur, Petrus est homo propter Franciscum, ergo Franciscus est magis homo, Filius in diuinis spirat Spiritum Sanctum propter Patrem, ergo Pater magis spirat; Tandē quòd ly magis, & minus non necessariò dicit semper intensionem, & remissionem graduum, sed aliquando maiorem perfectionem quoad modum habendi talem formam, quia scilicet magis indepēdēter, & à fortiori, vt si aer vt quatuor calefaceret lignum vt quatuor, si inferretur, ergo aer est magis calidus, ly magis non diceret maiorem intensionem caloris in aere, quā in ligno, quia ambo sunt vt quatuor; sed perfectiorem modum possidendi, quia magis independenter, & nobiliori titulo possidetur calor ab aere, quia est causa, quàm a ligno. Cum his conditionibus intellectum illud axioma semper est verum in quocunque genere causæ, vt bene hic aduertunt Tat. & Io. de Magistris.

Dices, tam obiectum, quàm species ipsius sunt intelligibilia, & tamen non sequitur obiectum intelligitur propter speciem, ergo species magis intelligitur: insuper si pater, & filius essent parui, non sequitur filius est paruus propter patrem, ergo pater est magis paruus: item conclusio est finis præmissarum, ergo sunt propter conclusionem, ergo conclusio erit magis euidēs, & nota. Resp. speciem nec esse causam totalem intellectionis obiecti, neq; concurrere, quatenus est intelligibilis, vt Quæ, sed potius vt Qua representādo scilicet obiectū, vnde deficit prima, & tertia cōditio. Similiter secundo exēplo deficit prima cōditio, paruitas enim cū sit defectio, & negatio, nō est effectus per se, sed per accidens productus: Demū tertio exēplo deficit tertia conditio, nam conclusio vt finis non causat in præmissis noscibilitatem, & euidentiam, sed appetibilitatem, vnde si præmissæ solummodo propter conclusionem, & non ex alio capite amarentur, magis esset amata conclusio.

25 Sed circa noscibilitatem principiorum duo fuerunt errores antiquorum, quos refert, & reijcit Arist. c. 3. nam aliqui

nega-

negarunt sciri posse, aliter scirentur per alia principia, & sic in infinitum; alij dixerunt sciri per demōstrationem circularem, vt, scilicet, conclusio sciatur per principia, & hæc deinde per conclusionem, hinc non est in infinitum procedendum. Primum errorem, quia euidens est, non confutat Arist. sed solum soluit rationem ipsius, nempe quod quamuis notitia principiorum non sit nobis indita à natura, & intellectui nostro cōgenita, eo quia intellectus noster est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, dicuntur tamen lumine naturæ cognosci, & non per alia principia, quatenus percipimus sensibilia per sensum, ex sensu fiunt imaginationes, & phantasmata, ex quibus efficitur memoria, & ex multis memorijs experientia, tandem ab experientia plurium singularium colligit intellectus propositionem vniuersalē, cui vi luminis naturalis, & inditæ inclinationis à natura clarum, & certum præbet assensum, & in hoc principio acquiescit intellectus non procedens vlterius, sed potius ex eo colligens conclusiones; vnde non est cognitio scientifica, & per causam, sed à simplici apprehensione terminorum originatur, at de notitia primum principiorum plura vide disp. 3. Met. q. 2. Secundum errorem respuit, quia cum demonstratio circularis in hoc differat à regressu, vt illa semper eadem via procedat, scilicet, propter quid, & à causa ad effectum, hic vero diuersa via, primò à posteriori, & ab effectu, secundò à priori, & à causa; si omnia per demonstrationem propter quid scirentur, itaut daretur circulus in demonstrationibus, idem esset notius, & ignotius natura respectu eiusdem, quod contradicit; probatur sequela, nam demonstratio propter quid procedit à notioribus natura, & in se, quæ sunt principia, ad ignotiora natura, quæ est conclusio; ergo si principia deinde per conclusionem demonstrarentur demonstratione propter quid, iam conclusio esset notior natura, & in se respectu principiorum; qua propter non est admittendus circulus, sed regressus, ita vt cum principia demonstramus per conclusionem; talis demonstratio non est propter quid, & à priori, sed quia, & à posteriori per effectum nobis notiorem, sed ignotiorem natura, ad causam notiorem natura, & nobis ignotiorem. Notiora nobis, sunt sensibus propinquiora, ignotiora à sensibus remotiora, quoniam nostra cognitio ortum ducit à sensibus; & quia effectus vt plurimum sunt propinquiores sensibus, causæ verò remotiores (interdum enim res è contra se habeat, vt patet de Sole, qui propinquior est sensibus quibusdam effectis ipsius in visceribus terræ) illi erant nobis notiores, istæ ignotiores; notiora natura è conuerso, quæ sunt minus sensibilia, vt vniuersalia, ignotiora natura, quæ sunt magis sensibilia, vt singularia, de quo vide disp. 5. Metaph. qu. 9. art. 1. vbi de hac re agitur ex professo.

26 Ex his patet definitio demonstrationis materialis, & cōditionis præmissarum, ex quibus aliæ conditiones oriuntur, vt quod sint necessariæ, necessitate in præcedenti c. declarata, quæ à doctoribus ponitur potius vt passio conueniens præmissis ratione terminorum, ex quibus constant, quā conditio ipsarū, vt præmissæ sunt; item, quod sint ex per se inhærentibus, ex vniuersalibus, & æternæ, non quidem æternitate incomplexa, vt est Deus, sed complexa, vt nimirum sint propositiones æternæ veritatis; & tandem, quod sint propriæ, non communes; nam principia alia sunt propria, quæ ad propriam, & determinatam scientiam spectant, alia non propria, vel quia aliena omnino, & alterius sciētię, vt principia Geometriæ respectu Medicinæ, vel quia communia omnibus, aut pluribus scientijs, principia ergo debent esse propria, non aliena, quia causæ sunt determinatæ ad certos effectus, ergo effectus per proprias causas, & non per quascunque demonstrari debent; nō debent esse communia, quia ista non faciunt scire secūdum quod ipsum, vt dictum est supra, nisi per terminos speciales, & proprios cuiuscunque scientiæ contrahantur, vt hoc principium, si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent, sunt æqualia, est commune Geometriæ lineam consideranti, & Arithmeticæ, quæ est de numero, potest fieri proprium Arithmeticæ, si dicas, si ab æqualibus numeris, &c. proprium Geometriæ, si ab æqualibus lineis, &c. Hinc si scientiæ sunt disparatę, non licet descendere de genere in genus, hoc est, non licet per principia vnius scientiæ ostendere conclusionem alterius, quia scientiæ suam vnitatem sumunt ab obiectis, & obiecta harum scientiarum sunt omnino diuersa, & distincta, at si scientiæ sunt subalternæ, licet quodammodo transcendere de genere in genus, quia cōclusiones subalternantes inseruiunt pro principijs in scientia subalternata propter subordinationem obiectorum. Hæc omnia tradit Arist. 1. Post. vsque ad 10. cap.

CAPVT V.

De Demonstratione Quia.

27 Demonstratio Quia est illa, quæ à non causa propria, & adæquata procedit ad demonstrandam cōclusionem, qua ratione dicitur, demonstrationem propterquid facere scire propter quid res sit, nam perfectè quietatur intellectus per ipsam, demonstrationem verò Quia solum facere scire, quod res sit, nam licet euidenter demonstret predicatum conuenire subiecto, non tamen perfectè quietatur intellectus, sed vlterius procedit ad inuestigandam propriam causam.

Multipliciter autem potest fieri hæc demonstratio, Primò quando per effectum demonstratur causam esse; circa quod est notū quod effectus quandoque est cum sua causa conuertibilis, & tunc ex negatione, vel affirmatione effectus potest concludi negatio, vel affirmatio causæ, & possumus deinde progredi per demonstrationem propter quid à causa ad effectum, ita se habent risibile, & rationale; quandoque non est conuertibilis; sed inadæquatus, vel quia excedit causam, si potest ab alia produci, vt calor respectu ignis, qui potest à sole quoque generari, vel quia exceditur à causa, vt si effectus quādo est, semper à tali causa proueniat, non tamen semper ab illa causetur, ita se habet respiratio respectu animalis, nam pisces sunt animalia, non tamen respirant, sic sensibilitas respectu viuentis, animal enim est causa respirationis, & ratio viuentis est causa sensibilitatis, non tamen sunt causæ adequatæ: ab effectu, qui exceditur à causa, potest fieri demonstratio affirmatiua, vt respirat, ergo est animal, non tamen negatiua, non respirat, ergo non est animal: ab effectu vero excedente causam potest effici demonstratio negatiua, vt non est calor, ergo non est ignis non verò affirmatiua, est calor, ergo est ignis. Hæc demonstratio dicitur quoque demonstratio à posteriori, quia procedit per aliquid posterius in re, qualis est effectus in ordine ad causam.

Secundo, quando per causam remotam, & non propriam demonstratur effectus, per causam remotam intelligitur causa inadequata, & tunc si excedit effectum, à negatione causæ concluditur negatio effectus, vt non est animal, ergo nō respirat: si exceditur ab effectu, concluditur affirmatiuè à positione causæ ad positionem effectus, est ignis, ergo est calor. Hæc demonstratio potest dici à priori, quia procedit ex prioribus, quales sunt causæ: hinc quando dicitur demonstrationem propter quid esse à priori, & demonstrationem Quia à posteriori, antonomasticè hoc debet intelligi, quatenus omnis demonstratio propter quid est à priori, & omnis demōstratio à posteriori est demonstratio Quia, non tamē est vniuersaliter verum, quia datur demonstratio à priori, quæ non est propter quid, sed Quia, & demōstratio Quæ, quæ non est à posteriori.

Dices datur causa remota, à qua per demonstrationem propter quid proceditur ad effectum, ergo falsum est demonstrationē Quia procedere à causa remota; antec. prob. hæc est demonstratio propter quid, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, & tamen inter animal rationale, & risibile mediat esse admiratiuum, quod est causa proxima risibilitatis; & vniuersaliter quando est ordo inter passiones, & effectus, ita vt posterior à priori proueniat. Resp. causam remotam posse sumi dupliciter, vel vt distinguitur ab immediata, & proxima, quo sensu animal rationale erit causa remota risibilitatis, sed adæquata, & conuertibilis; vel vt distinguitur ab inadæquata, & non conuertibili, quomodo animal rationale non erit remota causa risibilitatis, in hoc sensu sumitur in definitione demonstrationis Quia, vnde negatur antec. cum sua probatione. Verum est tamen, quòd aliqui per causam remotam vtramque intelligunt, vnde negant demonstrationem allatam esse propter quid, sed opposita sententia est communior, & est quæstio de nomine.

Tertiò, potest fieri à signo aliquo naturali, quod necessariā habeat connexionem cum alio, quia inuicem se consequuntur, non tamen se habent vt causa, & effectus, vnde dici solet à concomitanti, vt est flebile, ergo est risibile; & hic modus, quamuis expresse non assignetur ab Arist. tamen quia est certus, euidens, & necessarius, qua ratione hæc propositio, flebile est risibile, non est omnino accidentalis, sed reducibilis ad secundum modum perseitatis, quatenus risibile dicitur de homine, qui datur intelligi per ly flebile; hinc poterit dici modus demonstratiuus reducibilis ad modum arguendi à non causa. Ad istum modum quoque reduci potest Inductio, que

est à particularibus sufficienter enumeratis, quæ sunt posteriora, ad vniuersale, quod est prius. Demonstratio verò ducens ad impossibile est reducibilis tam ad demonstrationem propter quid, quam ad demonstrationem Quia, nam si procedit à causa proxima, est demonstratio propterquid, vt si equus est rationalis, est risibilis, si verò à tali causa non procedit, erit demonstratio Quia, vt si equus est risibilis, est rationalis.

27 Ex his deducitur demonstrationem propter quid à demonstratione Quia differre multipliciter, nam illa procedit semper à causa proxima, adæquata, & à priori, ista vel à causa remota, & inadæquata, vel à posteriori: illa pertinet ad scientiam subalternantem, quæ, cum sit superior, reddit causam principiorum scientiæ subalternatæ & ea probat à priori; ista verò spectat ad scientiam subalternatam, quę sæpius ab effectu procedit: illa nobilior est, quia simpliciter magis facit scire, & secundum quod ipsum. Insuper deducitur demonstrationum aliam esse affirmatiuam, aliam negatiuam, sed illam perfectiorem esse, quia demonstratio affirmatiua non indiget propositione negatiua, at demonstratio negatiua indiget affirmatiua propositione, quia ex puris negatiuis nihil sequitur; sic etiam demonstratio ostensiua dignior est demonstratione ducente ad impossibile, nam illa procedit ex propositionibus veris, ista saltem ex vna falsa. Tandem colligitur, quod inter figuras syllogismorum tertia non est apta demonstrationi, nam scientia est vniuersalium; tertia autem figura particulariter concludit; secunda quamuis possit inseruire demonstrationi negatiuę, aptior tamen est prima figura, & inter omnes modos primus est aptissimus, nam prima figura non indiget alijs, sed aliæ figurę indigent prima, qua ratione nobilior est cæteris; & primus modus cōcludit vniuersaliter affirmatiuè, quo modo concludere debet demonstratio propter quid.

CAPVT VI.

De medio demonstrationis.

28 PRæcipua difficultas conficiendi demonstrationem cōsistit in inuentione medij termini, per quem cōclusio demonstratur, hinc non immeritò Arist. totū ferè 2. lib. Post. consumpsit, vt explicaret methodum, & viam inueniendi medium demonstrationis, quod innuit in fine primi libri, dum definitionem solertiæ assignauit, dicens, quòd solertia est *subtilitas inueniendi medium in non perspecto tempore*, idest est vis velociter penetrandi à causa ad effectum, vel ab effectu ad causam in paruo tempore, nam omnis demonstratio procedit, vel à causa ad effectum, vel è contra. Vt igitur tractationem medij aggrediamur, cum ipso Arist. numerum quæstionum debemus præmittere.

Quatuor igitur sunt genera quæstionum (quamuis in particulari infinitæ sint quæstiones, sicut scibilia sunt numero infinita) an sit res, quid sit res, quia sit res, idest qualis sit res, & propter quod sit res, vt de homine. Primò quæritur an sit, an, scilicet, habeat aliquod esse. Secundò quid sit in speciali illud esse, quod habet. Tertio quale sit, idest quam proprietatē habet in se. Quarto propter quam causam illi conueniat talis proprietas, primæ duæ quæstiones dicuntur simplices, quia fiunt per propositiones de secundo adiacente; reliquę dicuntur compositæ, quia fiunt in propositionibus de tertio adiacente, & verbum *est* determinatur ad peculiare prædicatum. Sufficientia verò huius quaternarij assignari poterit, quia de re aliqua, vel quæritur entitas, vel proprietas; si primū, vel quæritur de entitate rei in generali, & in vniuersali, an res existat, & habetur prima quæstio, vel in speciali, quænam sit illa entitas, & habetur secunda; si quæritur proprietas, vel quæritur inhærentia ipsius in subiecto, & habetur tertia, vel causa talis inhærentiæ, & habetur quarta quæstio.

Dices Arist. 1. Top. alias assignauit quæstiones iuxta numerum prædicatorum, scilicet, generis, definitionis, proprij, & accidentis, ergo quæstiones plures, quam quatuor. Tum quia in omni quæstione quæritur prædicatum, & supponitur subiectum; ergo si est subiecti semper est præcognitio, nunquam quæstio. Resp. duas primas quæstiones ibi assignatas contineri in quæstione quid est, nam genus, & definitio pertinent ad quidditatem rei, reliquas contineri in tertia quæstione. Ad 2. assumptum esse verum de alijs quæstionibus non de prima, in qua quæritur ipsum esse de re, & isti præsupponitur solum quid nominis, vt diximus cap. 1. huius Tract.

29 Omnes istæ quæstiones, inquit Arist. reducūtur ad vnā, scilicet, ad quæstionem medij: eo quia omnis quæstio est quęstio medij, quod probatur, nam omnis quæstio est propositio dubitabilis, si enim nō dubitaremus de aliqua re, nō esset inquisitio de illa re, sed euidentia, & certitudo; at omnis propositio dubitabilis per medium demonstratur, & quando medium scimus, quietamur, & cessat omnis inquisitio, quod patet in sensibilibus, nam ideo de eclypsi Lunæ quærimus an sit, & propter quid sit, quia nescimus causam, at si essemus supra Lunam, & videremus ipsam intrando vmbram terræ deficere, nec quæreremus de eclypsi an sit, nec propter quid sit, quia per illud medium, scilicet, per ingressum in vmbram terræ hæc omnia nobis innotescerent, quapropter omnis quæstio est de medio, per quod possit illa propositio dubitata demonstrari. Verum est tamen, quod solum quarta quæstio explicitè, quærit medium, at cæteræ quæstiones saltim implicitè, & virtualiter quærunt medium, quatenus omnes causam quęrūt, per quam possint ostendi.

Cum igitur omnis quæstio quærat causam, per quam tanquam per medium demonstretur; scirè enim est rem per causam cognoscere, vt clarius pateat, quænam causa possit in demonstratione pro medio inseruire, aduertendum, quòd causa est, à qua res accipit esse, & quæ dat esse rei, est quadruplex, duæ intrinsecæ, duæ extrinsecæ, intrinseca causa est, quæ constituit causatum, tanquam pars in causato inexistens, & vna est materialis, ex qua aliquid fit tanquam ex subiecto in se recipiente alteram partem, scilicet, formam, vt corpus est materia hominis, quia in ipso est, & animam recipit; altera causa intrinseca dicitur formalis, & definitur, quod sit quod quid erat esse rei, idest quæ ita dat esse rei, vt constituat eam actu in certa, ac determinata rerum specie, ita se habet anima rationalis respectu hominis; causa extrinseca est, quæ causat effectū, sed in illo nō manet, & vna dicitur efficiens, quę, scilicet, producit effectum, seu vt ait Arist. quæ aliquid primum mouet, vt Deus dicitur causa efficiens omnium, altera est finalis, in cuius gratia aliquid fit, sic sanitas dicitur causa finalis deambulationis.

30 Ex quolibet istorum generum potest sumi medium pro demonstratione, & maximè ex genere causæ formalis, nam in demonstratione potissima medium est definitio subiecti, quod fusius declarabimus in disp. solum hìc aduertendum, quòd illa causa debet pro medio inseruire, quæ tempore non antecedit effectum, aliter ex causa non inferretur necessariò effectus, cum possit esse sine illo, licet ab effectu possimus arguere causam, vt diximus c. præced. Insuper notū illā causam debere poni pro medio, quæ in quæsito quæritur, non verò quę est ex vi quæsiti nota, vt si quis quæreret, quare pulsantur campanæ, si responderemus, quia trahuntur, vel mouentur, non satisfacimus quæsito, nam ille non quærit causam mouentem, & efficientem, sed finalem, quia v.g. aliquis Sacerdos est celebraturus.

Deducitur tandem ex ista doctrina; quod cum idem effectus possit habere plures causas, poterit per plura media, & plures demonstrationes ostendi; & quia multæ res mutuò se generant, etsi non eadem numero, saltim specie, sequitur posse admitti demonstrationes aliquas circulares, in quibus semper à causa ad effectum procedatur, v.g. ex terra madefacta fit vapor, ex vapore nubes, ex nube pluuia, ex pluuia iterum terræ madefactio, vnde valet inferre est terræ madefactio, ergo est pluuia, à causa ad effectum, & deinde est pluuia, ergo terræ madefactio, etiam à causa ad effectum, quæ demonstrationes quamuis non sint potissimæ propter non necessariam connexionem causę cum effectu, non sunt tamen vitiosæ, neq; in illis committitur propriè circulus, quia non reditur ad idem numero, sed ad idem specie, vnde non sequitur idem omnino simul esse prius, & posterius respectu eiusdem.

Quoniam verò medium in demonstratione est definitio, tractat Arist. in 2. Post. de definitione, docetque modum eam venandi, & construēdi; sed quia de hoc fusè agimus infra disp. 1. qu. 4. hic alia non addimus ad secundum Poster. spectantia, hæc enim omnia ibi ex professo trademus.

TRACTATVS II.

De Syllogismo Topico.

CAPVT I.

De materia tum remota, tum proxima syllogismi topici.

31 POst tractatum de syllogismo demonstratiuo, de syllogismo topico occurrit sermo, sicut enim demonstratio est cæteris nobilior, quia scientiam generat, quæ opinione, & errore est præstantior, ita syllogismus topicus debet elencho, & falsigrapho præferri, quia

quia opinio, quæ effectus est topici, longè superat errorem, qui ab elencho generatur; Syllogismus topicus est, *qui ex probabilibus colligitur*, idest qui ex præmissis non necessarijs, sed probabilibus infert conclusionem etiam probabilem: vnde nõ scientiam, quæ est cognitio certa, & euidens, sed opinionem parit, quæ est adhæsio intellectus alicui propositioni cum formidine de opposito; nõ requiritur autem quod vtraq; præmissa sit probabilis, sed sufficit vna, quia conclusio sequitur semper debiliorem partem; sicut ad inferendam cõclusionem falsam, satis est vna præmissarum falsa. Probabilis propositio est, quæ videtur vera, vel omnibus hominibus, tam rudibus, quàm sapientibus, vel plurimis, vel sapientibus solum, & his, vel omnibus, vel maiori parti, vel præstantioribus: hæc autem apparentia veritatis non se tenet ex parte rei, quasi quod detur aliqua propositio, quæ in se nec veritatem habeat, nec falsitatem, hoc enim implicat, cum veritas, & falsitas contradictoriè opponantur, sed prouenit ex parte intellectus, eo quia veritas, vel falsitas illius propositionis non ita euidenter percipitur ab intellectu, quapropter vni intellectui propositio illa propter aliquas rationes apparet vera; alteri verò ex alijs capitibus apparet falsa; hinc potest esse, quod aliqua propositio sit in se necessaria, sed quia intellectus non euidenter percipit illam necessariam connexionem, ignorans causas illius necessitatis, sed tantum ex verisimili quadam, & apparenti ratione mouetur ad assentiendum illi, non habebit scientiam de illa propositione, sed opinionem, nec dicetur illa propositio necessaria, sed probabilis. Ex quibus patet, quomodo syllogismus topicus à demonstratiuo differat, & ab elencho, ille enim ex propositionibus veris, certis, & euidentibus procedit, iste ex propositionibus in se falsis, quæ veræ apparent non sapiẽtibus, neq; cum aliquo fundamento veritatis; at topicus procedit ex probabilibus apparentibus veris ipsis sapientibus propter fundamentum aliquod, & consimilem rationem veritatis; dicitur iste syllogismus dialecticus, nam dialectica, quamuis totam logicam significet, peculiariter tamen huic parti ascribitur, eo quia hac parte instructi de rebus omnibus probabilibus, & incertis copiosam disputationem instituere possumus: dicitur etiam topicus, nam *topos* apud Græcos significat idem, quod locus apud Latinos, & hęc pars logicalis locos omnes tradit, à quibus media desumimus ad probandas probabiles propositiones.

Materia huius syllogismi, sicut & aliorum, duplex est, remota, & proxima; remota sunt termini, proxima propositiones, de vtraq; agit Arist. 1. Top. hanc ait esse problema dialecticum, & propositionem dialecticam; illam ait esse prædicata topica, non quod propositiones dialecticæ ex solis prædicatis conficiantur, constant enim ex subiecto, copula, & prædicato, sed de prædicatis tantum mentionem fecit, quia ex diuersitate prædicatorum sumitur problematum diuersitas, vt infra; prius igitur de materia remota, deinde de propinqua agemus.

32 Prædicata topica quatuor assignantur ab Arist. 1. Top. cap. 4. Definitio, seu terminus, genus, proprium, & accidens. Definitio est oratio explicans essentiam rei, & dicitur terminus, nam sicut terminus agrorum, quicquid pertinet ad agros, in se claudit, ita definitio continet, quicquid est de quidditate definiti, de qua definitione ex professo agemus infra disp. 1. q. 4. Genus est, quod de pluribus differentibus specie in quid prædicatur: Proprium est, quod non indicat rei essentiam, soli autem inest, & conuersim prædicatur Accidens est, quod nec est definitio, nec genus, nec proprium, sed potest inesse, & non inesse rei, ex quo loco sumpsit Porph. definitiones prædicabilium.

Ex quibus definitionibus colligitur; vt rectè notauit Auersa q. 39. sect. 5. malè Ruuium asseruisse hic num. 8. & 9. prædicatum accidentis omnia illa sub se comprehendere, quæ de subiecto quæruntur in problemate, absq; eo quod explicitè quæratur modus, si scilicet conueniant subiecto tanquam genus, vel definitio, aut proprium, v.g. si quis quæreret, an animal conueniat homini tanquam genus, tunc animal continetur sub prædicato generis, sed si absolutè quæreret, an homo sit animal; ait Ruuius, animal tunc contineri sub prædicato accidentis. Hoc autem est falsum, quia prædicatum accidentis secundum Arist. potest non inesse, animal autem, definitio, & proprium nequeunt non inesse; quapropter quamuis aliquando explicitè non quæratur modus prædicati, implicitè tamen quæritur, & sic animal semper sub prædicato generis continebitur.

Sufficientia horum prædicatorum tangitur ab Arist. cit. nam omne prædicatum vel conuenit subiecto conuertibiliter, vel inconuertibiliter; si primum, aut essentialiter, & sic est definitio; aut accidentaliter, & sic est proprium; si secundum, aut essentialiter, & sic est genus; aut accidentaliter, & sic est accidens.

Dices, tot sunt prædicata, quot prædicabilia, se habent enim vt actus, & potentia; prædicabile est, quod potest prædicari; prædicatum, quod actu prędicatur; sed prędicabilia sunt quinque scilicet genus, species, differentia, proprium, & accidens, ergo &c. Tum quia transcendentia, & indiuiduum non continentur sub istis prædicatis, & tamen possunt de aliquo prædicari. Resp. Tat. hic, & cum eo ferè omnes Recentiores, prædicatum in communi differre à prædicabili, vt actum, & potentiam; at prædicatum topicum habere vltra hoc, quod de aliquo prædicetur, modum illum prædicandi conuersim, vel non cõuersim, quapropter si differentia specifica consideratur in ordine ad speciem, & generica in ordine ad genus, non erit prędicatum distinctum à definitione, quia vtraque prædicatur conuertibiliter, & essentialiter, si verò comparantur ad inferiora, reducuntur ad genus, ad quod reducitur etiam species, & transcendentia, quia ista omnia prædicantur essentialiter non conuertibiliter: & quamuis definitio non assignetur à Porph. inter prædicabilia, hoc est, quia solum de incomplexis omninò in ordine ad cathegorias mentionem fecit, in quibus definitio nõ collocatur, Arist. verò locutus est de prædictis in ordine ad problemata topica; Sed plenius adhuc satisfaciendum est huic dubio infra disp. 4. q. 5. non inficiamur tamen, quin aliæ possint subdiuisiones fieri, & sic multiplicari prędicata assignando differentiam, & species, vt prædicata distincta. Indiuiduum tandem potius natum est subijci, quam prædicari, de transcendentibus non sunt specialia problemata ex Scot. 1. d. 8. q. 3. S.

33 Problema dialecticum est quæstio de vtraque parte cõtradictionis, vel contrarietatis, vt an homo sit animal, an non, an terra sit frigida, vel calida; propositio dialectica est interrogatio de vna tantum parte quæstionis, vt an terra sit frigida, vnde problema, & propositio dialectica differunt sicut pars, & totum, nam problema explicitè vtramque partem quærit, propositio alteram explicitè, alteram implicitè; & diuidi possunt primò iuxta diuisionem prædicatorum, vt aliud sit problema definitionis, in quo definitio quęratur de definito, aliud sit problema generis, &c. Secundo diuiditur iuxta diuersitatem materiarum, quæ in scientijs pertractantur, vt aliud sit problema morale, aliud speculatiuum, aliud physicum, aliud metaphysicum, &c. Tertio diuidi possunt ex parte illorum, qui illis assẽtiuntur, nam aliud est, quod est æquè incertum tum vulgaribus, tum sapientibus quoad vtramque partem, quia nulla ratio vrget pro aliqua illarum, vt an numerus stellarum sit par, vel impar; aliud, in quo vulgares opinantur contra sapientes, vt sit ne Sol maior terra, an non; aliud, in quo etiam sapientes discrepant, vt an cœlum constet ex materia, & forma, vel non; vbi aduertendum, quod ad hoc, vt aliqua propositio dicatur dialectica, & problema dialecticum, requiritur, vt sit probabilis per rationes aliquas generales, non demonstratiuas. Dicuntur autem problema, & propositio dialectica materia proxima syllogismi topici, nõ quòd ipsum formaliter ingrediantur, nõ enim syllogismus constat ex propositionibus interrogatiuis, sed vel affirmantibus, vel negantibus; sed materia dicuntur, quatenus continent duo extrema, ex quibus conficitur conclusio illius syllogismi, quæ erit altera pars, vel affirmatiua, vel negatiua problematis, vt si quæratur, an terra sit altior mari, syllogismus concludet, vel quod sit altior, vel non sit altior.

CAPVT II.

De locis Topicis.

34 Diximus problema esse materiam syllogismi topici, eo quia in se conclusionem continet, & duos terminos, quapropter cum syllogismus ex tribus terminis constare debeat, medium terminum inueniri oportet ad probandam conclusionem; pro cuius inuentione quædam assignantur à Doctoribus loca topica nuncupata, ex quibus, tanquam ex promptuarijs, media extrahimus ad ostendendam conclusionem. Definitur enim locus topicus, *quòd sit sedes argumenti, vel illud, à quo conueniens elicitur argumentum ad propositam quæstionem*, per argumentum hic intelligitur medium topicum; in his enim locis reponuntur quædam maximæ, & vniuersales propositiones tantæ dignitatis vt ab omnibus concedantur, in quibus aliæ propositiones virtualiter continentur, & accipiunt vim inferendi conclusionem,

sicut locus naturalis dicitur habere virtutem conseruatiuam locati.

Solet à Summulistis diuidi locus in locum maximam, & in locum differentia maximæ, locus maximus est propositio illa vniuersalis, qua nulla est prior & notior in illo genere, sed est ex terminis nota, ipsique multæ argumentationes innituntur, vt *De quocũque dicitur definitio, dicitur etiam definitum, De quacunque prædicatur species, prædicatur etiam genus*, quibus innituntur istæ argumentationes, animal rationale est risibile, ergo homo est risibilis, Petrus est Homo, ergo est animal: locus differentia maximæ sunt termini illi, quibus maximæ differunt inter se, & ex quibus conficiuntur, sic definitio, & definitum, genus, & species dicuntur loci differentiæ maximæ, per quos terminos maximæ inter se distinguuntur, vnde prima dicitur esse in loco à definitione ad definitum, altera à specie ad genus.

35 In istis maximis duos terminos reperies, quorum vnus dicitur inferens, & est, qui solum in antecedenti ponitur, non in consequenti, alter dicitur illatus, qui consequens ingreditur, sic in exemplis adductis termini inferentes sunt definitio, & species, termini illati definitum, & genus, animal rationale erit inferens, homo erit illatus; terminus verò, qui tam in antecedenti, quàm in cõsequenti ponitur, dicitur terminus communicans: locus differentia maximæ non sumit suam denominationem, nisi à terminis inferente, & illato, ab inferente vt à termino à quo, ab illato, vt à termino ad quem, vnde solet dici locus à definitione ad definitum, à specie ad genus, &c. & quãdo isti termini diuersimodè denominantur, & diuersis nominibus, terminus inferens ponitur in ablatiuo, illatus in accusatiuo, vt patet in exemplis adductis, quando verò iisdem nominibus denominantur, ambo ponuntur in ablatiuo plurali, vnde non dicitur locus ab opposito ad oppositum, à repugnante ad repugnans, sed ab oppositis à repugnantibus.

Locus differentia maximę prima sui diuisione triplex est, intrinsecus, extrinsecus, & medius, quorum quilibet alias patitur subdiuisiones, de quibus omnibus breuiter agendum: ex his diuisionibus habentur diuisiones loci maximæ, nam maximæ diuiduntur iuxta diuersas habitudines, quas habent inter se termini, vt alia est habitudo inter definitionem, & definitum, & alia inter speciem, & genus, & secundum varias istas habitudines variæ formantur maximæ illas explicantes.

CAPVT III.

De locis intrinsecis.

36 LOcus intrinsecus est, quando argumenta sumuntur ab his, quæ ad rei substantiam, seu essentiam pertinent (substantia enim hic non accipitur pro prædicamento, sed pro rei quidditate, quomodo accidentibus etiam cõuenit) vel substantiam comitantur; qui locus est duplex, vel à substantia, vel à comitantibus substantiam. Locus à substantia est, quãdo argumentum sumitur ab his, quæ ad essentiam attinent, & conuertibiliter se inferunt; talia sunt definitio, & definitum. Diximus *conuertibiliter se inferunt*, quia si solummodo locus à substantia explicetur, quòd sumatur ab his, quæ ad essentiam attinent, vt facit Ruuius, sic sub isto loco non tantum locus à definitione sed à genere, à specie, à partibus, &c. comprehenderentur, cum tamen à Summulistis ista loca sub loco à concomitantibus substantiam ponantur, eo quia nõ explicant essentiam conuertibiliter; vt igitur à communi sententia non recedamus, locus à substãtia propriè est locus à definitione ad definitum, per definitionem non solum potest intelligi definitio propriè dicta, quę per genus, & differentiam solum explicat essentiam rei, verum etiam descriptio, & interpretatio nominis; descriptio est oratio explicans essentiam rei per genus, & accidens proprium, vel plura accidentia communia circumscribentia propriam differentiam, vt homo est animal risibilis, homo est animal bipes ad beatitudinem ordinatum, interpretatio est explicatio nominis, & est duplex: quædam, quæ cum interpretato conuertitur, vt theologia est sermo de Deo, quædã quæ nõ conuertitur, vt lapis idest lædens pedes, nã multa lædũt pedes, quæ non sunt lapides; in præsenti de prima est sermo.

37 Locus igitur à definitione ad definitum est habitudo idẽtitatis, seu cõuertibilitatis ipsorum ad inuicem, vnde quatuor maximæ ab istis eruuntur, duæ affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Prima est *De quacunq; prædicatur definitio prædicatur definitum*, vt Petrus est animal rationale, ergo est homo. Secũda affirmatiua est *Quicquid prædicatur de definitione, prædicatur de definito*, vt animal rationale est mobile, ergo homo est mobilis. Tertia negatiua, *A quocunque remouetur definitio, & definitum remouetur*, vt albedo non est animal rationale, ergo albedo non est homo. Quarta negatiua *Quicquid remouetur à definitione, remouetur à definito*, vt animal rationale non est lapis, ergo homo non est lapis, in prima, & tertia definitio est prædicatum, in secunda, & quarta est subiectum. Idem dicendum de interpretatione, & interpretato, de descriptione, & descripto.

Quoniam autem definitio, & definitum conuertibiliter dicuntur, possunt aliæ quatuor maximæ formari à definito ad definitionem, dicendo *De quocunque prædicatur definitum, prædicatur definitio*, &c. ita vt definitum sit inferens, & definitio illatum: propter quam conuertentiam similes maximæ confici possunt à differentia specifica ad speciem, & à proprio ad subiectum, & è contra mutatis nominibus.

Notãdũ est tamen, quod duo præcipuè requiruntur, vt istæ maximæ verificentur, primum, vt termini non supponant materialiter, aut simpliciter, sed formaliter, & absolutè, vel personaliter, vnde non sequitur animal rationale est ratio, ergo homo est ratio, animal rationale est definitio, ergo homo est definitio: secundum, quod non accipiantur in propositionibus, in quibus inuoluitur actus interior intellectus: vnde non sequitur, scio Petrum esse hominem, ergo scio Petrum esse animal rationale, hoc enim potest ignorari, ita Tatar. in Summ. tract. 4. item quod accipiantur in propositionibus, quæ secundum aliquos æquiualent modalibus, vt demonstrabile est hominem esse risibilem, ergo demonstrabile est animal rationale esse risibile, hoc est falsum, quia est principium demonstrationis immediatum, & indemonstrabile: ita Nicol. de Orb. in tract. de locis.

Rursus hic aduertendum est hunc locum à definitione non solùm esse topicum, vnde scilicet possit argumentum probabile deduci, sed etiam demonstratiuum; & ideò dicendum est hunc locum tunc deseruire topico syllogismo, quando vel nõ constat esse veram, & propriam rei definitionem, vel descriptionem, quæ pro tali assumitur, vel non constat prædicatum conclusionis conuenire definitioni subiecti, aut definitionem prædicati conclusionis conuenire subiecto eiusdem, quod etiam proportionaliter intelligendum est de alijs locis topicis, à quibus deduci possunt argumenta necessaria.

38 Locus à comitantibus substantiam desumitur ab illis terminis, qui non conuertibiliter idem important, sed vnus includitur in alio aliquo modo essendi in, & sunt octo: A toto, A parte, A causa, Ab effectu, A generatione, A corruptione, Ab vsibus, & A communiter accidentibus: nam pars est in toto, & totum dicitur esse in parte, effectus etiam dicitur esse in causa, & ideo sumuntur duo loca à causa, & ab effectu: generatio dicitur esse in re genita, quia est via in formam, & corruptio vnius est generatio alterius, vsus etiam dicitur finis rei, & res est in suo fine, & tandem communiter accidentia sunt in suo subiecto.

Totum quia relatiuè refertur ad partem, quot modis dicitur totum, tot etiam dicitur pars, vndè locus à toto, & à parte diuiditur ad diuisionem totius, & partis. Totum est multiplex, scilicet vniuersale, integrale, quantitatiuum, in modo, seu modale, in loco, seu locale, & in tempore, seu temporaneum, totidem etiam diuiditur pars.

39 Totum vniuersale est omne superius, & magis commune in linea prædicamentali, pars huius totius est inferius, & minus commune, & dicitur pars subiectiua, à toto vniuersali ad partem subiectiuam valet arguere destructiuè, seu à negatione superioris ad negationem inferioris, & est maxima, *A quocunque remouetur totum vniuersale, quælibet eius pars remouetur*, vt non est animal, ergo nec homo, nec Leo, &c. ratio est, quia superius essentialiter includitur in inferiori, vnde vbi non est superius, nec inferius potest esse; & hoc est verum, si totum se teneat ex parte prædicati; at si est subiectum, non quicquid remouetur à toto vniuersali remouetur ab omnibus eius partibus, nisi in propositionibus negatiuis in primo, & secundo modo perseitatis; vt animal non est lapis, ergo nec homo est lapis, nec leo, &c. in alijs vero propositionibus remouetur non ab omnibus partibus, sed ab illis sub disiunctione acceptis, vt animal non est rationale, ergo aliqua eius species non est rationalis, scilicet vel equus, vel leo, &c. A toto vniuersali ad partem subiectiuam affirmatiuè non valet, nisi in propositionibus per se, siue sit subiectum, siue prædicatũ, in alijs non nisi sub disiunctione, vt modo dicebamus, vt animal est sẽsibile, ergo homo est sẽsibilis, leo est sẽsibilis, &c. animal currit, ergo vel homo, vel leo currit: vnde dicebat Aris. 2. Top. c. 4. si genus prędicatur de aliquo, necesse est aliquã eius speciem

speciem de eodem prædicati, vt hoc est animal, ergo vel est homo, vel leo, vel equus; ex quibus patet, quod à toto vniuersali ad partem subiectiuam non possumus habere regulam generalem nisi primam, toto se tenente ex parte prædicati, at alio modo semper illæ regulæ limitantur, signum euidens, quod non tenent gratia formæ, sed gratia materiæ.

A parte subiectiua ad totum vniuersale non tenet destructiuè, sed constructiuè, seu affirmatiuè, siue inferius se teneat ex parte subiecti, siue ex parte prædicati, vnde sunt duæ maximæ *Quicquid prædicatur de inferiori, prædicatur de superiori*, vt homo currit, ergo animal currit: *de quo dicitur inferius, dicitur superius*, vt Petrus est homo, ergo est animal: ratio est, quia inferius semper continet in se superius, nec sine illo reperiri potest, at superius potest esse sine aliquo inferiori, vnde non valet, non est homo, ergo non est animal, quia animal potest saluari in alijs speciebus.

Dices, valet, est ens, ergo est Deus; est numerus, ergo est binarius, ergo à superiori ad inferius tenet cõsequentia affirmatiuè. Tum quia non valet, Socrates differt à Paulo, ergo differt ab homine, Socrates incipit esse albus, ergo incipit esse coloratus, supposito, quod prius fuerit niger, ergo ab inferiori ad superius non tenet affirmatiuè. Tum 3. quia valet dicere homo nõ currit, ergo animal non currit, ergo ab inferiori ad superius nõ solum affirmatiuè tenet, sed etiã negatiuè. Resp. ad 1. illam consequẽtiam tenere per locum ab effectu ad causã, quia Deus est omnis entis creati causa: vel si ens supponat pro ẽte in vniuersali, tenet gratia materiæ propter sũmam Dei necessitatem in essendo, non gratia formæ, exemplũ de numero valet per locũ à toto integrali, vt infra. Ad 2. propositiones illæ sunt virtualiter negatiuæ, nã est sensus Socrates nõ est Paulus, Socrates nũc est albus, antea nõ erat, ideo nõ tenet cõsequẽtia. Ad 3. valet illa consequẽtia vt notat Tat. duobus seruatis, primũ quod pars cõsistat, idest quod verè à parte rei sit illud inferius absq; tali prædicato, vnde si diceretur Adam non est albus, ergo homo nõ est albus, non valet, quia non adest cõsistentia partis nã Adam non solũ non est albus, sed neq; existit: secundum, quod totũ non distribuatur pro omnibus, & singulis inferioribus, sed confusè supponat: his seruatis potest procedi à parte subiectiua ad totum negatiuè.

40 Totum integrale est corpus constans ex partibus quantitatem habentibus, vt domus aut huic corpori simile, vt est totum physicum respectu partium essentialium; partes integrantes sunt partes componentes hoc totum, quæ sunt duplicis generis, aliæ principales, sine quibus totum nequit consistere, vt caput, cor, respectu hominis, paries, tectum respectu domus; aliæ minus principales, sine quibus totum potest esse, vt fenestra in domo, digitus in homine. Locus à toto integrali ad partem, & a parte ad hoc totum est habitudo ipsorum: & à toto ad partes principales tenet affirmatiuè, arguẽdo de est 2. adiacente ad est 2. adiacens, vel arguendo de prædicatis necessariò consequentibus est 2. adiacens, non in alijs prædicatis, vt bene notat Tat. cit. vt est domus, ergo est paries, domus est aliquid, quia ly *aliquid*, cum sit transcendens, consequitur ad est 2. adiacens, non tamen sequitur, domus valet cẽtum, ergo paries valet centum. Maxima est ista, *Posito toto integrali, ponitur quælibet eius pars principalis*; nam minus principalis non necessariò ponitur: Non tamen tenet negatiuè, non est domus, ergo non est paries, quia licet ad positionem posterioris requiratur positio prioris, non tamen ad destructionem posterioris necessariò sequitur destructio prioris.

A parte integrali ad totum tenet negatiuè in eisdem terminis, quos retulimus de toto integrali, vt non est paries, ergo non est domus, non tamen sequitur, paries non valet centum, ergo neq; domus. Maxima est *Destructa parte integrali principali, destruitur totum*, quia ad destructionem prioris sequitur destructio posterioris, affirmatiuè verò non tenet, nisi ponantur partes omnes, & vnitæ, vt sunt paries, tectum, & fundamentum inter se vnita, ergo est domus.

41 Totum in quantitate est terminus communis cum signo vniuersali, vt omnis homo, nullus lapis, pars in quantitate est ille terminus cum signo particulari, vt aliquis homo, vel inferiora contenta sub illo cõmuni termino ex quo sequitur, quòd totũ, & partes huiusmodi debent supponere non materialiter, sed personaliter, vt optimè notat Orbellus: à toto in quãtitate ad partes tenet consequẽtia tam affirmatiuè, quã negatiuè, siue sit subiectũ, siue prædicatum, eo quia totum hoc distribuit pro omnibus, & singulis inferioribus: & formantur duæ maximæ in genere, vel quatuor in specie, *Quicquid affirmatur, vel negatur de toto in quantitate, affirmatur, vel negatur de omnibus, & singulis partibus*, vt omnis homo currit, ergo Socrates currit, Petrus currit, &c. Secunda, *De quo affirmatur, vel negatur totum in quantitate, affirmantur vel negantur eius partes*, vt lapis nullum habet sensum, ergo nec habet visum, nec auditum, &c.

Dices, non sequitur, omnes Apostoli sunt duodecim, ergo Paulus est duodecim; item omne animal fuit in arca Noe, ergo Bucephalus fuit in arca Noe. Resp. ex dictis 1. p. tract. 1. c. 10. & tract. 3. c. 4. quòd descensus sub termino communi, seu illatio consequentiæ à toto in quantitate ad partes, debet fieri iuxta suppositionem illius termini in tali propositione; hinc quia in prima supponit collectiuè, debet illatio fieri ad partes simul sumptas; & quia in secunda supponit distributiuè pro generibus singulorum, debet inferri descensus tali suppositioni accommodatus.

A partibus in quantitate; si omnes simul sumantur, tenet ad totum tam affirmatiuè, quam negatiuè, tam a parte subiecti, quam à parte prædicati, & sunt duæ maximæ, vt de toto diximus, *Quicquid affirmatur, vel negatur de omnibus partibus simul sumptis affirmatur, vel negatur de toto in quantitate*, vt Socrates currit, Petrus currit, & sic de alijs, ergo omnis homo currit. Secunda, *De quo affirmantur, vel negantur omnes partes simul sumptæ, affirmatur vel negatur totum in quantitate*, vt Petrus habet visum, gustum, &c. ergo habet omnem sensum.

42 Totum in modo est terminus communis sine aliqua determinatione sumptus, vt homo, Philosophus, pars in modo est terminus communis cum aliqua determinatione acceptus, vt homo albus: homo dicitur totum, quia ad plura se extendit, quàm modificatus per album, vnde totum vniuersale distinguitur à toto in modo, quia illud respicit inferiora essentialia, istud inferiora accidentalia, vt homo, vt totum vniuersale, respicit Petrum, Franciscum, &c. præscindendo ab accidentibus, sed solum vt homines sunt; homo verò vt totum in modo respicit inferiora quatenus determinata, & distincta per aliquas accidentarias determinationes, vt hominem album, hominem nigrum, &c.

Est etiam not. quod determinatio modificans terminum communem est triplex, alia est distrahens, seu alienans quæ repugnat suo determinabili, & tollit rationem sui determinabilis, vt homo mortuus, pictus, irrationalis, &c. alia est diminuens, quæ non tollit omnino rationem illius, cui adiungitur, sed partim diminuit, vt homo cognitus, album secundum dentes; alia est contrahens, seu restringens, & est quæ non tollit, aut diminuit significatum termini communis, imò ipsum supponit, facit tamen stare pro paucioribus suppositis, vt homo albus; vt rectè arguatur à toto in modo ad partem, & è contra, modus debet sumi in tertio sensu, nam non sequitur, cadauer non est homo, ergo non est homo mortuus; Petrus non est homo mortuus, ergo non est homo; neque sequitur, rosa est cognita; ergo rosa est; æthyops est albus secundum dentes, ergo est albus. Attamen vt rectè arguatur à toto in modo ad partem secundum determinationem contrahentem, requiritur adhuc, quod copula æquè primariò afficiat tam terminum, quàm modum à parte prædicati, & ratione vtriusq; per copulam tribuatur subiecto, vt Petrus fit homo doctus, ergo fit homo non valet, quia ly *fit* non afficit hominem, sed ly doctum; his obseruatis à toto in modo ad partem, tenet negatiuè tam in subijci, quam in prædicari, vt Petrus non est lignum, ergo non est lignum album, homo non est lapis, ergo homo albus non est lapis, non tamen affirmatiuè, vt Petrus est homo, ergo est homo albus, homo currit, ergo homo albus currit, nisi in ordine ad prædicata primi, & secundi modi, vt homo est risibilis, ergo homo albus est risibilis; quæ consequentia tenet gratia materiæ, quamuis propositio non sit per se, vnde maxima *Destructo toto in modo, destruitur quælibet eius pars*.

A parte in modo ad totum tam subijciendo, quàm prædicando tenet constructiuè, dummodo termini non supponant simpliciter, sed personaliter, vt homo albus currit, ergo homo currit, Socrates est homo albus, ergo est homo: Maximæ sunt istæ, *Quicquid prædicatur de parte in modo, prædicatur de suo toto*: & *de quocunque prædicatur pars in modo, prædicatur, & suum totum*. Diximus, si suppositio non sit simplex, nam non sequitur, homo albus est ens per accidens, ergo homo est ens per accidens, ly homo albus supponit simpliciter pro illo aggregato; & idem omnino dicendum hic, quod supra diximus de loco à parte subiectiua ad totum vniuersale, quomodo scilicet possit etiam negatiuè procedi.

43 Totum in loco est dictio comprehendens aduerbialiter omnem locum, vt vbique, nullibi, pars totius in loco est dictio comprehendens aliquem locũ aduerbialiter, vt hic, illic. Simi-

liter totum in tempore est dictio aduerbialis comprehendens omne tempus, vt semper, nunquam, pars totius in tempore est dictio aduerbialis significans aliquam partem temporis, vt hodie, heri, &c. ab istis totis ad partes tenet consequentia tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt Deus est vbique, ergo est hic, Antichristus nullibi est, ergo non est hic, Deus est semper, ergo est hodie, Deus nunquam fuit malus, ergo neque hodie est malus, & sunt duæ maximæ. *Cuicunque conuenit totum in loco, vel in tempore, conuenit etiam pars*: *A quocunque remouetur totum in loco, vel in tempore, remouetur etiam pars.*

A partibus verò in loco, & in tempore ad totum semper tenet negatiuè, vt Cæsar non est hic, ergo non est vbique nō est hodie, ergo non fuit semper; & fit hæc maxima, *A quo remouetur pars in loco, vel in tempore, remouetur totum in loco, vel in tēpore*; hæc tota possunt reduci ad totum in quantitate, & eisdem regulis omninò possumus vti.

44 Locus à causa ad effectum, & ab effectu ad causam est habitudo, quam habent ad inuicem hi termini, & sicut causa est quadruplex, efficiens, materialis, & formalis, & finalis, vt diximus tract. præced. c. 6. sic quatuor loca possunt à causa, & ab effectu desumi; & primò à causa efficiente ad effectum fit argumentatio respectu horum prædicatorum *est, fit, bonum, & malum*, proportionaliter accomodãdo iuxta exigentiam habitudinis causæ ad effectum, & è contra, idest si est sermo de causa in potentia, arguatur ad effectum, vt potest esse, si de causa in actu, ad effectum, vt est in actu, & fit, vt Philosophus est, ergo potest docere, docens actu est, ergo discens actu est, domificans est bonus, ergo domus fit, vel erit bona, est malus, ergo erit mala; quod non est intelligendum de bonitate, aut malitia morali, vel entitatiua, nam peccator potest esse optimus artifex, sed de bonitate, & malitia causæ, & effectus, idest in quantum causa efficiens est, & non addit impedimentum ex alio capite; & dantur maximæ à causa efficiente ad effectum, & è contra aliæ duæ ab effectu ad causam efficientem. *Posita, vel remota causa efficiente in potentia, vel in actu, ponitur, vel remouetur effectus in potentia, vel in actu*: Secunda *Posita causa efficiente, bona, vel mala, ponitur effectus bonus, vel malus*; ex parte effectus *Posito, vel remoto effectu in potētia vel in actu, ponitur, vel remouetur causa efficiens in potentia, vel in actu*; Secunda, *Posito bono effectu, vel malo, ponitur causa efficiens bona, vel mala.*

Causa materialis est duplex, vna permanens, vt æs in statua ænea, alia transiens, vt semen in arbore, farina in pane; ab ista causa sumuntur duæ maximæ, 1. *Posita causa materiali, possibilis est suus effectus*, vt posito ferro possibilis est gladius, 2. *Remota causa materiali, remouetur effectus*, vt remotis lapidibus, lignis &c. remouetur domus, Ab effectu quoq; ad istã causam duæ maximę sumũtur, 1. affirmatiua, *Posito effectu ponitur materiam permanẽtē esse, & transeuntem fuisse*: 2. negatiua, *Remoto effectu remouetur causa materialis in actu, non tamē in potētia.*

A causa formali in actu sunt duæ maximæ ad effectum, & è contra, inferuntur enim ad inuicem, *Posita, vel remota causa formali, ponitur, vel remouetur effectus formalis*, vt albedo est, ergo album est, albedo non est, ergo album non est; ab effectu quoque similis maxima desumitur, *Posito, vel remoto effectu, ponitur, vel remouetur causa formalis*, vt album est, ergo albedo est; diximus à causa formali in actu, quia potest esse aliqua forma separata, quæ nullum actu effectum causet, vt anima separata, & accidentia in Sacramento altaris, à qua causa non valet inferre effectum.

A fine ad effectum sumitur locus in ordine ad ista prædicata bonum, & malum, & tenet affirmatiuè, & negatiuè; idem dicendum de loco ab effectu ad hanc causam, vnde sunt istæ maximæ, *Cuius finis est bonus, vel malus, effectus est bonus, vel malus*, & *si effectus est bonus, vel malus, finis eius erit bonus; vel malus*, vbi not. quod effectus finis præcipuè sunt media ad consequendum ipsum, quæ sunt duplicia, alia, quæ ex sua natura habent proportionem, & ordinationem ad finem, & assumuntur secundum rectum dictamen rationis, vt operationes meritoriæ ad consequendam beatitudinem, medicina ad acquirendam sanitatem; alia, quæ per accidens, & non secundum prudens dictamen rationis ordinantur ad finem, vt si quis æger potum aquæ assumeret ad sanitatem acquirendam, aut furtum propter eleemosynam, regulæ datæ intelliguntur de primis, non de secundis.

45 Locus à generatione est habitudo generationis ad genitum, generatio hic capitur pro acceptione cuiuscumque esse, siue substantialis, siue accidentalis, & fit argumentatio respectu prædicatorum boni, & mali, & est talis maxima. *Cuius generatio bona est, genitum bonum est, cuius generatio mala est, genitum malum est*, & è conuerso potest argui à genito ad generationem, vt aurum est bonum, ergo generatio auri est bona, generatio furis est mala, ergo fur est malus, & hoc sequitur, quia generatio terminatur ad esse rei, quare si illud esse erit bonum, bona erit generatio, non mala.

Corruptio est deperditio alicuius esse & quia non terminatur ad esse rei, sed ad non esse, hinc desumitur talis maxima *Cuius corruptio est bona, corruptum est malum, & cuius corruptio est mala, corruptum est bonum*, nam si esse rei est bonum, carentia ipsius est mala, si malum, erit bona, & eodem modo arguitur à corrupto ad corruptionem, vt hæretici sunt mali, ergo illorum corruptio est bona, Doctores ecclesiæ sunt boni, ergo eorum corruptio est ecclesiæ mala.

Dices, mors Christi fuit bona ecclesiæ, ergo Christus fuit malus ecclesiæ, quod est falsum; ergo falsa illa regula. Resp. hanc regulam vniuersaliter valere, quando ex opposito ab esse geniti arguitur generatio mala, nam tunc rectè infertur, quod si generatio est mala, corruptio illius est bona, quando verò ex bonitate corruptionis nequit argui malitia generationis, signum erit, quod talis bonitas corruptioni non ex se, sed ab extrinseco prouenit, vt est in casu, in tantum enim mors Christi fuit bona, quia fuit à Deo ad nostram salutem ordinata; sic Sancti sunt boni, & tamen ipsorum mors dicitur in Psalm. pretiosa, quatenus à Deo ordinatur vt meritoria vitę æternæ.

Vsus est exercitum alicuius rei, quæ res dicitur vsitata, & ab vsu desumitur locus, vt à causa finali respectu mediorum in ratione boni, & mali. *Cuius enim vsus bonus est, ipsum bonum est*; quare nihil de nouo occurrit dicendum.

Tandem communiter accidentia sunt duplicia, alia, quę non semper se consequuntur, vt esse album, & doctum, alia, quæ se inferunt saltem vt plurimum, & hoc dupliciter, vel pro eodem tempore vt est interpositio terræ, & eclypsis Lunæ, vel pro alio tempore, vt sunt mors, & vita, partus, & conceptio; à primis non potest desumi locus, sed à secũdis, & si ad inuicem inferuntur pro eodem tēpore, tunc ab vno ad aliud tenet consequtam affirmatiuè, quàm negatiuè, & è contra, vt in exemplo adducto de eclypsi at si pro diuersis tēporibus se inferunt, tunc affirmatiuè *A positione posterioris sequitur positio prioris*, non è contra, vt peperit mulier, ergo concepit, mortuus est, ergo vixit; torquetur, ergo commisit errorem; Negatiuè verò arguitur *A destructione prioris ad destructionem posterioris*, non vixit, ergo neque mortuus est.

Dices pænitere supponit delictum, & tamen non valet, Christus egit pænitentiam, ergo deliquit. Resp. pænitentia propriè est dolor de peccatis à se commissis, & hic dolor supponit delictum, quam pænitentiam non habuit Christus.

CAPVT IV.

De locis extrinsecis.

46 Locus extrinsecus est, quando terminus inferens non est in illato secundum aliquem modum essendi in, sed omnino est extrà illum, & sunt isti, Ab oppositis, A maiori, A minori, A simili, A proportione, A transumptione, & Ab authoritate.

Locus Ab oppositis est habitudo vnius oppositi ad aliud: & quia oppositio est quadruplex ex dictis 1. p. tract. 1. cap. 9. scilicet relatiua, contraria, priuatiua, & contradictoria, ab his omnibus sumuntur loci, & maximæ. Attamen de oppositis in communi sunt duæ maximæ omnibus conuenientes. Prima, *De quocunque affirmatur vnum oppositorum, negatur alterum respectu eiusdem, & secundum idem*, quod ponitur, quia idem potest esse filius, & pater respectu diuersorum, idem potest esse mobile, & mouens respectu eiusdem formæ, vt cum aqua se reducit ad pristinam frigiditatem, sed non secundum idem, nam aqua est mouens, vt est in actu virtuali, & potentiam habet actiuam; est mobilis, vt est in potentia formali, & passiua. Secunda, *Opposita oppositis conueniunt*, vt si pater est superior, filius est inferior, si virtus est bona, vitium est malũ. Tria verò ex Moris. hic requiruntur ad veritatem huius regulæ, primum, quod propositio antecedens sit per se, vnde non valet, album est dulce, ergo nigrum est amarum; secundum, quòd quando termini antecedentes se habent vt inferius, & superius, in consequenti oppositum superioris contradictorium ponatur à parte subiecti, vt homo est animal, non sequitur, ergo non homo est non animal, sed non animal est non homo; Tertium, quod illa contraria non opponantur sub eodem genere per excessum, & defectum, vt non valet, auaritia est mala, ergo prodigalitas est bona.

Are-

A relatiuè oppositis arguitur tam affirmatiuè, quam negatiuè quoad verbum est de secundo adiacente, vnde est maxima, *Posito, vel remoto vno relatiuo, ponitur, vel remouetur alterum*, vt si pater est, filius est, si pater non est, filius non est.

47 Contrariorum alia sunt mediata, quæ medium habent secundum formam, vt album, & nigrum inter quæ sunt medij colores, alia immediata, inter quæ nulla forma mediat per participationem extremorum, sed solum subiectum vtriusque capax. A mediatis tenet affirmatiuè, *Posito vno contrariorum in subiecto, remouetur alterum*, vt est album, ergo non est nigrum, non tamen è contra, non est nigrum, ergo est album, quia potest esse viride. Ab immediatis tenet etiam negatiuè, vt *Remoto vno in subiecto existente, & capaci ponitur alterum*, vt non est sanus, ergo est æger; diximus in subiecto existente, quia requiritur constantia subiecti; vnde non sequitur Antichristus non est sanus, ergo est æger; diximus in subiecto capaci, quia si non est capax, nec etiam valet, vt lapis non est sanus, ergo est æger, & hoc quia ista contraria annexam habent oppositionem aliquam priuatiuam.

A priuatiuè oppositis tenet conseq. affirmatiuè, vnde *Posito vno in subiecto, remouetur alterum*, negatiuè tamen nō tenet, nisi sit constantia subiecti, eius capacitas, vt de immediatè contrarijs diximus, & tempus determinatū, quia Catulus ante nonū diem non est videns, non tamen est cæcus, quia non habet determinatū tempus à natura ad videndum. Sed est hic not. quod aliquando priuatio negat actum, vt tenebra, aliquando negat etiam principium illius actus, vt cæcitas, à prima valet semper arguere negatiuè *Remoto vna priuatiuè opposito ponitur alterum*, vt aer non est lucidus, ergo est tenebrosus; à secunda verò non valet arguere à simplici negatione actus ad priuationem, vt Petrus non videt, quia dormit, ergo est cæcus.

48 Contradictoriè opposita alia sunt incomplexa, & sunt termini, quorum vnus est finitus, alter infinitus, vt homo, & non homo: alia complexa, vt sunt propositiones affirmatiua, & negatiua de eisdem terminis: in primis potest dari medium in propositionibus sumptis cum aliquo sincathegoremate, vt cū Doct. diximus p. 1. tract. 2. c. 7. & 10. & ideo non valet semper arguere à positione, vel negatione vnius ad positionem, vel negationem alterius: in secundis nullum potest dari medium, & ideo potest in ipsis argui tam constructiuè, quam destructiuè respectu horum prædicatorum veri, & falsi; vnde est maxima *Si vnum contradictorium est verum, alterum est falsum*; vt falsum est me legere, ergo verum est me non legere.

Præter ista oppositorum genera dantur etiam disparata, quæ ad inuicem non possunt verificari, vt homo, & asinus, ab istis arguitur affirmatiuè; vt est homo, ergo non est asinus, non tamen negatiuè; vt non est homo, ergo est asinus; Sed debent adesse duæ conditiones, vt notat Tat. hic, prima, quod ista disparata non subijciantur in propositione, aliter non semper rectè argueretur, vt homo est animal, ergo asinus non est animal; secunda, quod in accidentibus arguatur in terminis abstractis, quamuis in substantijs possit argui etiam in terminis concretis, vnde non valet, lac est album, ergo non est dulce.

49 Locus à maiori ad minus, & à minori ad maius est habitudo istorum terminorum, vbi not. cum Tat. hic per maius intelligitur illud, quod habet maiorem apparentiam, & probabilitatem essendi, & conueniendi alicui subiecto; per minus intelligitur id, quod habet minorem apparentiam conueniendi, v. g. facilius est superare decem, quàm mille, facilius est expugnare vnam ciuitatem, quàm regnum, ideo illud dicitur maius, hoc minus, & potest tripliciter fieri comparatio, vel vnum prædicatum ad duo subiecta comparatur, vt debellare prouinciam respectu regis, & militis, vel duo prædicata ad idē subiectum, vt ferre centum, & ferre decem in ordine ad eundē hominem, vel tertiò duo prædicata ad duo subiecta vt ferre centum, & ferre decem respectu hominis adulti, & paruuli: A maiori ad minus tenet negatiuè, & fit maxima, *Si id, quod magis videtur inesse, non inest, neq. quod minus videtur inesse, inerit*, vt si homo adultus nequit ferre decem, neque paruulus poterit ferre centum. A minori ad maius tenet affirmatiuè, & est ista maxima. *Si quod minus videtur inesse, & inest, ergo quod magis videtur inesse, inerit*, vt si miles potest ciuitatem debellare, ergo & Rex; in hoc tamen non sequitur, miles potest facere decē, ergo, & Rex, nā quāuis videatur argui à minori ad maius propter maiorē Regis potentiā, re vera tamē arguitur à maiori ad minus, nam probabilius est militem posse maiorē laborem sustinere, quā possit Rex; quia vt diximus per maius, & minus intelligitur maior, vel minor probabilitas, vel facilitas rei.

Locus à simili parum differt à loco à proportione, si accipiatur simile non pro conuenientia solum in qualitate, sed pro quacunque, & tenet tam affirmatiuè, quàm negatiuè, si arguatur quoad illa, in quibus est proportio, & similitudo, & est maxima, *De similibus, & proportionalibus est idem iudicium*, vt sicut se habet Rex in regno, ita Generalis in religione, sed Rex debet esse prudens, & sapiens, ergo & Generalis, diximus, *si arguatur quoad illa*, &c. nam non valet, Rex debet habere milites, ergo & Generalis.

Ab isto loco sumitur modus arguendi à commutata proportione, in quo sunt istæ regulæ, vt notat Doctor in 1. d. 36. K. in 4. d. 43. q. 3. G. Prima, quòd accipiantur quatuor termini, & primus comparetur cum secundo, tertius cū quarto. Deinde commutando, vt primus comparetur cum tertio, & secundus cum quarto, vt sicut se habet duo ad quatuor, ita tria ad sex, ergo commutando sicut se habet duo ad tria, ita quatuor ad sex; sed duo ad tria est proportio sexquialtera, quia includit duo, & medietatem ipsius, ergo quatuor ad sex erit proportio sexquialtera. Secunda regula est, quòd quando fit in alijs rebus à quantitate, fiat in terminis conuertibilibus, & contradictorijs, nec vnum sit superius, alterum inferius, & hoc vult dicere Doctor ibi, cum ait argumentum à commutata proportione tenere in omnibus quantum ad contradicere, & conuerti, in alijs non necessariò tenet, vnde non valet, sicut se habet superficies ad hanc superficiem, ita color ad hunc colorem, ergo commutando sicut se habet superficies ad colorem, ita hæc superficies ad hunc colorem, sed superficies nequit esse sine colore, ergo neque hæc superficies sine hoc colore, non valet, quia termini non contradicunt, sed sunt positiui: similiter non valet, sicut se habet homo ad non hominem, ita animal ad non animal; ergo commutando sicut se habet homo ad animal, ita non homo ad nō animal, sed quod est homo, est necessariò animal, ergo quod est non homo, est necessariò non animal, non valet, quia licet termini contradicant, se habent tamē vt superius, & inferius, vnde in hoc casu, inquit Doctor, nō debet comparari secundus cum 4. sed quartus cum 2. quia ab inferiori ad superius non tenet negatiuè, sed benè à superiori ad inferius, hinc extrema contradictoria non habent eandem vim se inferendi ad inuicem, sicut sua opposita, vt patet ex dictis; quando ergo seruantur istæ duæ regulæ, valet commutata proportio non solum in quantitatibus, verum etiam in alijs rebus, vt sicut se habet homo ad non hominem, ita rationale ad non rationale, ergo sicut se habet homo ad rationale, ita non homo ad non rationale, sed Brunellus est non homo, ergo est non rationalis.

Transumptio est duplex, vna, quando aliqua vox sumitur ad significandum significatum alterius vocis propter quādam similitudinem, & analogiam in illis repertam, & dicitur metaphora, vt cum risus tribuitur florere pratorum; altera, quando vnum nomen minus notum declaratur per aliud magis notum, & hoc modo sumitur hic, & differt à nominis definitione, quia definitio nominis conuertitur cum definito, & & in ipsa accipitur expositio nominis, vt philosophus, idest, amator sapientiæ, at in transumptione solum accipitur nomen notius, vt si quis pro Philosopho vteretur sapientis nomine, & tenet affirmatiuè, & negatiuè, estque maxima, *Quicquid alicui conuenit, vel disconuenit sub nomine magis noto, conuenit, vel disconuenit illi sub nomine minus noto*, vt sapiens studet, ergo philosophus studet: ex quo deducitur, propriè hunc locum non esse extrinsecum, quia hæc nomina eandem rem significant.

Tandem authoritas est iudicium sapientum in propria scientia, & locus ab authoritate habet hanc maximam, *Cuicunque experto in sua scientia est credendum*; & quò magis est expertus, eò minus falli potest, & consequenter maiorem inducet probabilitatem, & quia Deus non potest falli, aut mentiri, idcirco authoritas diuina maximam inducit certitudinē, at homines, quia sunt fallibiles, quamuis sapientissimi, non inducūt firmum testimonium, nisi aliqua sit ratio illud comprobans: locus iste tenet affirmatiuè, vt Astrologus ait cœlos mobiles esse, ergo sunt mobiles, negatiuè tamen non tenet ab authoritate negata, vt Arist. non dixit expressè animam rationalem esse immortalem, ergo non est immortalis; nō tenet, valet autē ab authoritate negatiua, quando expressè ab aliquo sapiēte negatur aliquid, vt Arist. negauit infinitū, ergo nō datur.

CAPVT V.

De locis medijs.

50 LOcus medius est, quando termini inferens, & illatus partim conueniunt, & partim differunt, vel se habent

vt membra diuidentia, & sunt tres, scilicet, A coniugatis, A casibus, & A diuisione.

Coniugata quasi idem iugum ducentia sunt denominantia, & denominatiua, quæ idem habent significatum principale, licet in modo significandi differant. Ab his parum differunt casus, nam coniugata sunt nomina ab vno prouenientia, vt sapiens à sapientia, casus verò sunt siue nomina, siue verba, siue aduerbia ab vno deriuantia, vt bonum, bene à bonitate, sapiẽs, sapienter, à sapientia. Ab istis ergo coniugatis, & casibus arguitur tam affirmatiuè, quàm negatiuè per illam maximam *Quicquid conuenit, vel repugnat vni coniugatorum, vel casuum, conuenit, vel repugnat reliquo, & Cui inest, vel non inest vnum coniugatorum, & casuum, inest, vel non inest reliquum,* vt album est coloratum, ergo albedo est color, iustum est bonum, ergo quod iuste fit, bene fit.

Pro veritate tamen huius argumentationis assignantur plures regulæ. Prima, quod non fiat in terminis, vltima abstractione abstractis, vt notat Doct. 1.d.5.q.1. vnde non valet, albedo est color, ergo albedineitas est colorceitas: homo est animal, ergo humanitas est animalitas. Secunda, quod fiat in prædicatis per se, maximè si affirmatiuè arguatur, vel si negatiuè ab abstractis ad concreta, vt non valet, album est dulce, ergo albedo est dulcedo, vel albedo non est dulcedo, ergo album non est dulce; quamuis à concretis ad abstracta negatiuè semper valeat. Tertia, vt non sit factum aliquod miraculum circa formam, idest si albedo esset à subiecto separata non valet, albedo est color, ergo album est coloratum, tunc enim non datur concretum ad subiectum. Quarta, quod fiat in diuersis prædicatis: & nomina cum nominibus, aduerbia cum aduerbiis copulentur, vnde non valet, album est coloratum, ergo albedo est colorata, sed albedo est color, & iustum est bonum, ergo iustè agere benè est.

Diuisio est duplex pro nũc, vna, quæ datur per negationem, vt hoc vel est ens, vel non ens, sed non est ens, ergo est non ens, & datur maxima, *Si aliqua duo diuidunt aliquod tertium, si illi tertio inest vnum eorum, non inest alterum,* vt patet in exemplo adducto.

Altera diuisio est, quę datur per affirmationẽ, & est duplex, alia per se, alia per accidens, prima est triplex, vel generis in species per differentias, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, vel totius integralis in partes, vt domus in tectũ, parietem, &c. vel vocis in sua significata, vt canis alter cælestis, alter terrestris, alter marinus. Secunda diuisio etiam triplex est alia subiecti in accidentia, vt animalium aliud album, aliud nigrum, alia accidentis in subiecta, vt aliud nix, aliud papirus; Tertia accidentis in accidentia, vt dulcium aliud album, aliud nigrum.

Locus à diuisione tenet tam constructiuè, quàm destructiuè, & dantur istæ maximæ *Ab affirmatione diuisi de aliquo cum negatione alterius membri de eodem, vel omnium dempto vno ad affirmationem alterius tenet consequens* dicitur *ab affirmatione diuisi de aliquo,* quia subiectum debet contineri sub diuiso, & sub illo genere, vnde non valet, lapis non est animal rationale, ergo est animal irrationale, dicitur, *vel omnium dempto vno,* quia si diuisum habet plura membra, à negatione vnius non sequitur affirmatio alterius, vt est canis, & non est cælestis, ergo marinus. Secunda *Posito vno membrorum diuidentium in aliquo subiecto, remouetur alterum,* vt homo est rationalis, ergo non est irrationalis; dummodo tamen membra non coincidant, sed omnino sint diuersa.

TRACTATVS III.

De Syllogismo Sophistico.

CAPVT I.

De fallacijs in genere.

51 REmanet pro complemento harum Institutionũ Logicalium, vt de syllogismo litigioso, seu sophistico agamus, non quidem vt possimus deinde disputando aliquem fallere, indignũ est enim scietifico viro, sed vt sciamus insidias, & sophistarum captiones euitare: cuius notitię tanta est vtilitas, vt noster Ocham in 4.p.partis tertiæ Logic.c.1. asseruerit, neminem siue naturalẽ philosophiam, siue moralem, ius ciuile, aut canonicum, Metaphysicam, & Theologiam perfectè acquirere posse sine notitia fallaciarum, imò necessaria ista ignorans in multos prolabitur errores: nequit enim euitari malũ, si non cognoscatur.

Syllogismus itaq; sophisticus est syllogismus deceptorius ex apparentibus concludens errorem, quæ tamen vera nõ sũt; vnde sicut in rebus dantur colores apparentes, vt in collo columbæ radijs Solis expositæ similes veris coloribus, ita syllogismus apparens non est verus syllogismus, sed similis illi; quapropter syllogismus ille, qui ex euidenter falsis constat, non dicetur sophisticus propter non apparentiam. Tripliciter autem hic syllogismus potest dici à vero declinare, vel quia peccat in forma, quia, scilicet, non fit in modo, & figura; vel quia peccat in materia, si terminos æquiuocos contineat, quæ deuiatio implicitè arguit primã, nam cũ terminus æquiuocus sit multiplex, nõ vnus, consequenter nullus syllogismus talis erit ex tribus terminis, sed ex quatuor; vel tandem, quia peccat in vtroq; de defectibus circa formã satis diximus in 1.p. tract. 3. dum regulas veri syllogismi assignauimus, restat, vt defectus circa materiam aperiamus, fallacias communiter nũcupatas.

52 Fallacia igitur, quamuis multas habeat acceptiones, in præsenti sumitur pro loco sophistico, seu illa propositione, in qua fundantur syllogismi deceptorij, & qua consequentię falsæ ostenduntur, vt veræ, sicut enim dantur loca topica, quæ maxima, & differentia maximæ dicuntur, è quibus probationes eruuntur ad inferendam conclusionem probabilem, & dicuntur locus à substantia, locus à definitione, &c. sic dantur loca sophistica & ab illis maximis denominantur, vnde dicitur fallacia æquiuocationis, fallacia amphibologiæ &c. & in qualibet istarum datur causa apparentiæ, quę mouet ad credendum illud, quod non est, & causa deceptionis, quæ facit creditum esse falsum, & latet in causa apparentiæ.

Fallacia in communi diuiditur in fallaciam in dictione, & in fallaciã extra dictionem; fallacia in dictione est, cuius causa apparentiæ sumitur ex parte dictionis, quatenus, scilicet, ijsdem signis non significatur vnum, sed plura, & dictio hic accipitur tam pro termino incomplexo, quam pro complexo, & oratione: huius species sunt sex, scilicet, fallacia æquiuocationis, amphibologię, compositionis, diuisionis, accentus, & figuræ dictionis. Fallacia extra dictionem est, quæ causam apparẽtiæ sumit ex parte rerum propter ignorantiam plurium habitudinum, quas habent ad inuicem, non quidem vt sic, sed vt tales res per voces significantur, & explicantur, vnde prima sumit causam apparentiæ ex parte multiplicis significationis dictionis, secunda ex parte multiplicis habitudinis rerum significatarum; & huius sunt septem species, scilicet, Accidens, Secundum quid ad simpliciter, Ignorantia, Elenchi, Petitio principij, Consequens, Non causa vt causa, & Secundum plures interrogationes vt vnam.

CAPVT II.

De fallacijs in dictione.

53 PRima fallacia in dictione est fallacia æquiuocationis, quæ est idoneitas decipiendi ex vnitate vocis diuersa omninò significantis, vnde causa apparentiæ est vnitas vocis, causa deceptionis est pluralitas significatorum, & tripliciter potest contingere, primò quando aliquis terminus est equiuocus à casu, vt cum plura immediatè significat absque analogia, & in vna præmissarum pro vno supponit, in altera pro altero, vt in communi exemplo de cane cælesti, & terrestri, omnis canis currit, sidus cæleste est canis, ergo currit; vt præmissæ sint veræ, in maiori ly canis supponi debet pro terrestri, in minori pro cælesti, & sic argumẽtum est in quatuor terminis, vel si pro altero tantum supponit, vna illarum est falsa. Secundò potest contingere, quando aliquis terminus est æquiuocus à consilio, & cum analogia admixtus plura significans ordine quodam, quatenus vnum propriè significat, alterum verò per transumptionem, & metaphoram, vt quicquid currit habet pedes, aqua currit, ergo habet pedes. Tertiò quando vna dictio per se accepta vnum significat, sed sumpta cum alia plura significat, vt mortale significat, quod potest mori, at sũptum cum propositione *in* potest significare, vel quod potest non mori, quomodo negat actum moriendi, vel quod non potest mori, quomodo negat actum, & potentiam ad moriẽdum, si arguatur omne immortale est æternum, quod potest nõ mori, est immortale, ergo quod potest non mori, est æternum, in ma. immortale negat actum, & potentiam, in mi. negat actum; item omnis iniustus est puniendus, lapis est iniustus, ergo puniendus in ma. ly iniustus dicit non tantum negationem iustitiæ, sed etiam priuationem iustitiæ, imò habitum positiuum iniustitiæ, in mi. dicit simplicẽ negationẽ, huc spectat æquiuocatio proueniẽs ex ampliatione nominis, si cũ in vna terminus propter copulam de præterito supponat pro his, qui fuerũt, in

altera

altera propter copulā de præsēti supponat pro his, qui nūc sūt, vt quicquid currebat, sedet, ambulans currebat, ergo ambulās sedet, nam ly ambulans in min. supponit pro his, qui nunc ambulant, & qui prius ambulabant, at in conclus. supponit pro his, qui nunc sunt ambulantes ratione præsentis temporis.

54 Amphybologia differt ab æquiuocatione, quod æquiuocatio dicit multiplicitatem significati cum vnitate vocis, amphybologia verò pertinet ad totam orationem, vt cum vnica est oratio secundum materiam, & formam, sed multiplicem habet sensum, propter vnitatem orationis est apparentia huius fallaciæ, propter multiplicitatem sensuum est deceptionis causa; & potest etiam tripliciter euenire, vt in æquiuocatione, nam po: est esse, quod oratio aliqua ex se plures habeat sensus, vt hic liber est Arist. potest enim dicere ly est, vel habitudinē possessionis, vel habitudinem causæ efficientis, & effectus, vnde non valet, quicquid est Arist. possidetur ab Arist. hic liber est Arist. ergo possidetur ab Arist. Secundo potest contingere per transumptionem, & prouerbialiter, vt laterem lauare secūdum proprium sensum est aquam in laterem immittere, sed impropriè, & prouerbialiter significat etiam in aliqua re operam inutiliter perdere, hinc non sequitur, quicunq; laterem lauat, infundit aquam in laterem, quicunque insanum docet, laterem lauat, ergo &c. Tertiò tandem si vna oratio ex se habeat vnum sensum, sed cum alia aliud significet, vt hæc propositio *id cognoscit*, si ly, *id*, sumatur in nominatiuo, facit hunc sensum, quod sit aliquod cognoscens, si in accusatiuo, facit alium, nempe quod sit aliquod obiectum cognitum, vnde non valet, quod quis cognoscit, id cognoscit, lapidem Petrus cognoscit, ergo lapis cognoscit, nam vt maior sit vera, ly *id* sumi debet in accusatiuo, sed in conclusione insinuatur quod sumeretur in nominatiuo.

55 Fallacia compositionis, & diuisionis cadit in illis propositionibus, quæ possunt admittere sensum compositum, & diuisum, itaut secundum vnum sensum sunt veræ, secundum alium sensum sunt falsæ, nam si secundum vtrunq; sensum essent veræ, vel falsæ, non possent decipere, quia vel non haberent falsitatem, vel non haberent apparentiam: compositio ergo ad fallaciam requisita est eorum, quæ deberent separari, falsa vnio, & diuisio est eorum, quæ deberent vniri, falsa separatio: fallacia compositionis est cum ex oratione vera in sensu diuiso infertur conclusio falsa in sensu composito, fallacia diuisionis est cum ex oratione vera in sensu composito infertur falsa in sensu diuiso, causa apparentiæ est materialis identitas propositionis, propter quam videtur vera in quolibet sensu: causa deceptionis est multiplicitas sensuum, quorum vnus est verus, alter falsus.

Tripliciter autem contingere potest propositionem aliquā hos sensus admittere, vel quia est modalis & de ista iam diximus in 1.p.tract.2.c.5. quomodo scilicet explicentur modales in sensu cōposito, vel diuiso, & in istis potest cōmitti fallacia cōpositionis, vt quecūq; possibile est esse album, possibile est, quod sit albus, possibile est nigrū esse albū, ergo possibile est, quod niger sit albus; procedit à minori vera in sensu diuiso ad conclusionem falsam in sensu composito: committitur etiam fallacia diuisionis, vt impossibile est; sedentem ambulare, Petrus sedet, ergo impossibile est Petrum ambulare, procedit à maiori vera in sensu composito ad conclusionem falsam in sensu diuiso.

Potest etiam Secundò esse, quod aliqua propositio admittat hos sensus, quando eius partes copulantur similibus coniunctionibus & particulis, *&, vel, nec, aut*, &c. quæ particulæ si determinant vnum extremum propositionis, sumuntur coniunctim, vel disiunctim, & faciunt vnam propositionem cathegoricam de subiecto, vel prædicato composito, vnde faciūt compositum sensum; si verò determinant totam propositionem, sic sumuntur copulatiuè, vel disiunctiuè, & faciunt plures propositiones hypotheticas, & sensum diuisum, v.g. omne animal rationale, vel irrationale est homo, si ly vel cadit supra subiectum, sumitur disiunctim, & facit hunc sensum compositum, omne animal, siue sit rationale, siue irrationale, est homo, & est falsa propositio, si cadit supra totam propositionem, sumitur disiunctiuè, & generat sensum diuisum, scilicet vel omne animal rationale est homo, vel omne animal irrationale est homo; similiter, duo, & tria sunt quinque, ly *et* si sumitur copulatim, facit sensum compositum verum, nā est sensus, quod duo, & tria simul sumpta faciūt quinq; si sumitur copulatiuè, facit sensum diuisum falsum, est enim sensus, quod tam duo est quinq; quam tria est quinq; vnde non valet omne animal rationale, vel irrationale est homo, asinus est animal irrationale, ergo est homo; duo, & tria sunt quinq; duo, & tria sunt par, & impar, ergo quinq; est par, & impar.

Tertiò potest aliqua propositio vtrumque sensum admittere, quando aliqua dictio, seu aduerbium potest cum diuersis coniungi, & si coniungitur cum illo, cum quo aptius videtur construi, facit sensum compositum, si cum illo, cum quo minus aptè, & conuenienter construitur, facit sensum diuisum, aptius tamen, & conuenientius est præcedens, quam sequens, & proximum, quam remotum; vt quicquid viuit semper est, si ly *semper* coniungatur cum ly *viuit*, facit sensum compositum, & est vera propositio, si cum ly *est*, facit sensum diuisum, & est falsa: quicunque litteras scit, nunc didicit eas, si ly *nunc* construatur cum ly *scit*: est compositio vera, si cum ly *didicit*, est compositio falsa, vnde non sequitur, grammaticus scit litteras, ergo nunc didicit eas.

56 Accentus hic capitur pro modo proferendi, vel scribendi dictionem aliquam, & quia ex diuersitate huius modi aliquando prouenit diuersitas significati illius dictionis, hinc committitur fallacia accentus, quæ est deceptio proueniēs ex identitate materiali dictionis, quæ est causa apparentiæ, & diuersitate significati illius dictionis ex modo diuerso proferēdi, vel scribendi, quæ est causa erroris; variatur autem dictio, vel ex variatione aspirationis, vt ara significat altare, hara verò cum aspiratione significat porcorum stabulum, vnde non valet, ara est in templo stabulum porcorum est hara, ergo est in templo: vel ex variatione diphtongi, vt æquus significat iustum, equus verò significat animal hinnibile, & nō valet, equi sunt hinnibiles, sancti sunt æqui, ergo sūt hinnibiles, vel ex variatione accentus, & quantitatis syllabarum, vt populus si habet primam longam significat arborem, si breuem, significat gentem, hinc non sequitur, omnis populus est arbor, gens Itala est populus, ergo gens Itala est arbor; vel tandem, quando eadem dictio modò profertur vt vna, modò vt plures, vt inuitè significat coactè vt vna dictio, vt duæ dictiones significant arborem vitis, hinc non rectè infertur, nihil fit à Deo inuitè, racemi fiunt in vite, ergo racemi non fiunt à Deo.

57 Fallacia figuræ dictionis est deceptio proueniens à similitudine apparenti dictionum, vel in voce, & desinentia, vel in significato, vel in modo significandi, aut in aliquo alio, cū tamen re vera differant; quod tripliciter esse potest: Primò si quis crederet dictiones omnes similes in voce, vel desinentia esse eiusdem generis, vel masculini, vel fœminini, vel neutri, vt omnis substantia est bona, poeta est substantia, ergo poeta est bona, vbi quia tam substantia, quam poeta desinunt in a, posset quis credere eiusdem generis fœminini esse; idem potest in verbis contingere, vt calefacere est agere, calefieri est pati, ergo intelligere, & videre est agere, intelligi, & videri est pati.

Secundò contingit, quando sub termino distributiuo vnius prædicamenti subsumitur terminus alterius prædicamenti, vel sub termino distributiuo speciei vnius prædicamenti subsumitur terminus alterius speciei eiusdem prædicamenti; pro quo not ex Och. & Orbel. hic, quod sicut diuersæ interrogationes conueniunt diuersis prædicamentis, sic etiam diuersa distributiua illis competunt, v.g. si de Petro interrogetur substantia, & quidditas, interrogatio fit per quid, dicendo, quid est Petrus? & resp. per terminos explicantes proprium genus, & propriam differentiam; si quæratur magnitudo, interrogatio non fiet per quid, hæc enim propria est prædicamenti substantiæ, sed per quantum, scilicet quantus est Petrus? & respondetur per terminum exprimentem quantitatem continuam, non discretam, quot enim est interrogatio ad quantitatem discretam attinens, quale ad qualitatem; quando ad prædicamentum quando, vbi ad prædicamentum vbi, &c. vnde secundum quod fiunt interrogationes, debet responderi per terminos proportionatos, & conuenientes: pariformiter diuersa sunt distributiua, nam distributiuum substantiæ est *quicquid, quilibet*, distributiuum quantitatis continuæ est *quantumcunq;* quantitatis discretæ, *quotcunq;* qualitatis, *qualecunque* prædicamenti vbi hoc signum *vbicunque* prædicamenti Quando, *quandocunque*; &c. Verum est quod ly *quicquid*, non solum est distributiuum substantiæ, sed cuiuscunque termini absoluti, etiam si accidens sit, eo quia correspondet interrogationi factæ per quid, quæ etiam fit de accidētibus in terminis absolutis, & sine ordine ab subiecta, quomodo explicantur quidditates ipsorum, non in terminis connotatiuis, & in concreto.

Quando ergo sub distributiuo alicuius prædicamenti subsumitur terminus alterius prædicamenti, vel sub distributiuo vnius speciei subsumitur terminus alterius speciei eiusdē prædicamenti, cōmittitur fallacia figuræ dictionis, eo quia propter similitudinem illarum dictionū credit quis licitè argumētari

posse in illis terminis, vt Quicquid emisti comedisti, carnem crudam emisti, ergo carnem crudam comedisti, ly quicquid est distributiuum substantiæ, quod subsumitur, est terminus complectens vnum terminum significantem rem suam per modum substantiæ, & alterum per modum qualitatis, scilicet, ly crudam. Item Quicquid Deus facit medijs causis secũdis potest se solo facere, Deus cum causis secundis facit actum meritorium, ergo se solo potest facere actum meritorium, quod est falsum; quia Deus non meretur, cum non habeat legem aliquam superioris, cui conformetur, vnde committitur hæc fallacia, nam fit transitus à distributiuo prædicamenti substantiæ ad terminum de prædicamento relationis, qualis est ly meritorius: similiter, quandocunque fuisti Romæ, fuisti homo, bis fuisti Romæ, ergo bis fuisti homo, fit trãsitus à prædicamento Quando, ad quantitatem discretam: Vbi aduerte ex Tatar. hic, quod huic distributiuo *quandocunque*, æquiualet interdum *quotiescunque* si sumatur pro qualibet temporis differentia, sed interdum significat partes temporis discretas, & interruptas, quomodo est distributiuum quantitatis discretæ; item quantoscunq; digitos heri habuisti, hodie habes, decem digitos heri habuisti, ergo decẽ hodie habes, quod esset falsũ, supposito quod vnum amiserit, eo quia in maiori est sermo de mole, & continua quantitate digitorum, in minori de numero ipsorum, debet ergo subsumi terminus aptus ad satisfaciendũ interrogationi illius prædicamenti, vt qualecunque cu rit, disputat, si subsumatur Sortes currit, ergo disputat, non valet, sed subsumi debet, album currit, ergo disputat; rursus, quandocunque est pater, est filius, Petrus est pater, ergo est filius, non valet, sed debet subsumi, in hoc tempore est pater, ergo in hoc tempore est filius.

58 Tertiò committitur hæc fallacia, vt habet Sco. 1. d. 2. q. 7. II. & quol. 5. d. quando qualequid mutatur in hoc aliquid, vel è contra, vt quando commune, quod dicitur qualequid, mutatur in singulare, quod est hoc aliquid, vel è contra, quo casu variatur suppositio illius termini; non tamen ad variationem cuiuslibet suppositionis committitur hæc fallacia, aliter hic syllogismus non esset rectus, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo est animal: vbi ly homo in ma. supponit distributiuè in min. determinatè, sed solum quando variatur suppositio materialis in formalem, vel simplex in personalem, vel confusa in determinatam, vnde non valent isti syllogismi, homo est dictio bissyllaba, animal rationale est homo, ergo &c. hic homo in ma. supponit materialiter, in mi. formaliter; homo est species, Petrus est homo, ergo &c. hic homo supponit in ma. simpliciter, in mi. personaliter; in isto alio est eadem variatio, Socrates est alius ab homine, Socrates est homo, ergo homo est alius ab homine; omnis homo est animal: ergo omnis homo est hoc animal, ly animal in antec. supponit confusè, in conseq. determinatè. Committitur etiã hæc fallacia, quando arguitur à pluribus determinatis ad vnã determinatam, idest quando in antec. terminus communis supponit determinatè respectu partium totius in quantitate, qualia sunt inferiora termini communis, in consequ. verò supponit determinatè respectu totius in quãtitate, quod est terminus communis cum signo vniuersali, vt animal est Petrus, animal est Paulus, & sic de alijs, ergo animal est omnis homo, ly animal supponit pro vno determinato in antec. in conseq. pro pluribus determinatis.

CAPVT III.

De fallacijs extra dictionem.

59 INter fallacias extra dictionem prima est fallacia accidentis, vt pote cæteris efficacior ad decipiendum, pro cuius notitia not. quod trium terminorum syllogismum ingredientiũ, medius dicitur accidens, non quia sit semper quintum prædicabile, non enim taliter hic sumitur accidens, sed sumitur pro extraneo, quatenus est ex parte idem, & ex parte diuersum cum alio termino, cui coniungitur, & de quo prædicatur, & sic tam superiora dicuntur accidentia respectu inferiorum, quam inferiora respectu superiorum, propter inadæquatam identitatem inter illa; minor extremitas dicitur res subiecta, & maior dicitur attributum, eo quia minori extremitati attribuitur in conclusione. Fallacia igitur accidentis est deceptio proueniens ex inadæquata, & partiali identitate accidentis cum re subiecta, quæ identitas est causa apparentiæ in syllogismis affirmatiuis, & diuersitas est causa erroris; in negatiuis è contra, ita Doctor in p. d. 2. q. 7. II.

Tribus modis potest hæc fallacia committi; primus est, quando ex coniũctione extremitatum cum medio in præmissis: infertur coniunctio ipsorum in conclusione affirmando vnum de altero, vt essentia diuina est pater, filius est essentia diuina, ergo filius est pater, committitur fallacia accidentis, quia inquit Doctor, maior identitas concluditur in conclusione, quam fuerit in præmissis assumpta, in præmissis enim erat sermo de identitate in essentia, quæ si concluderetur in cõclusione, esset vera, filius enim est idem cum Patre essentialiter, at concluditur identitas personalis; qua propter explicanda est illa propositio *Quæ sunt eadẽ vni tertio sunt eadem inter se*, scilicet, eadem identitate, qua in tertio conueniunt; huc spectant syllogismi in secunda figura ex puris affirmatiuis, vt homo est animal, leo est animal, ergo leo est homo.

Secundus modus, quando ex non identitate extremitatũ cũ medio in præmissis arguitur non identitas ipsorum in conclusione, vt quando arguitur ex puris negatiuis, nullus homo est asinus, nullum rudibile est homo, ergo nullum rudibile est asinus, nullum animal est lapis, nullus homo est lapis, ergo nullus homo est animal, arguitur maior distinctio in conclusione inter extremitates, quam sit in præmissis cum medio.

Tertius modus est, quando ex aliquibus diuisim acceptis in præmissis infertur indebita coniunctio ipsorum in conclus. vel quando ab aliquibus coniunctim sũptis in premissis infertur indebita diuisio in conclusione, vt iste est albus, & est monacus, ergo est monacus albus, iste canis est pater, & est tuus, ergo est pater tuus, iste est homo mortuus, ergo est homo, & est mortuus: diximus *indebita coniunctio, vel diuisio*, quia à diuisis ad coniuncta valet inferri, & è contra, vt iste est animal, & est rationale, ergo est animal rationale; iste est animal album, ergo est animal & est albũ, quapropter est videndum quando sit indebita coniunctio, & diuisio.

60 Not. igitur ex Tat. 2. Periher. c. 2. q. 1. §. 3. *sciendum*, & §. 4. *sciendum*, quod arguere à diuisis ad coniuncta est arguere ab antec. in quo ponuntur duo prædicata mediante particula coniunctiua, *&*, ad consequens, in quo prædicata reponuntur sine aliqua coniunctione, & ad hoc tria requiruntur, primum, quod illa prædicata diuisa se habeant vt determinabile, & determinatio, seu vt substantiuum, & adiectiuum, sic se habet animal respectu rationalis, albi, musici, &c. defectu cuius non sequitur, iste est monachus, & albus, ergo est monachus albus, quia albedo non est determinatio illius prædicati monaci, secundum quod determinatio non sumatur æquiuocè, & significatum varietur, qua ratione non valet, iste canis est genitor, & est tuus, ergo est genitor tuus, nam ly tuus in antec. denotat habitudinem possessionis, in conseq. habitudinem effectus ad suam causam efficientem; tertium, quod non sequatur negatio, neque fiat oratio impropria, vt Petrus est homo, & animal, ergo est homo animal, vel est homo, & rationalis, ergo est homo rationalis.

Arguere vero à coniunctis ad diuisa, est arguere ab antec. in quo ponantur prædicata sine coniunctione ad cons. in quo sint prædicata cum copula coniunctiua; ad quod etiam duæ conditiones requiruntur ex Orbello hic; Prima, quod determinatio non sit distrahens, vnde non valet, Sortes est homo mortuus, ergo est homo, & est mortuus chymera est ens impossibile, ergo est ens, & impossibilis; Secunda, quod vnum prædicatum ex se, & simpliciter conueniat subiecto, non ratione alterius prædicato, vt hæ conseq. non valent, Camaldulensis est monacus albus, ergo est monacus, & albus, quia albedo conuenit illi ratione habitus. Franciscus est bonus artifex, ergo est bonus, & artifex, nam bonitas illi competit ratione artis; essentia diuina est pater generans, ergo est pater, & est generans, generare enim dicitur de illa ratione paternitatis. Quandocunq. igitur deficiunt istæ conditiones, fit indebita coniunctio, vel diuisio, & committitur fallacia accidentis.

61 Fallacia de secundum quid ad simpliciter est affinis cum præcedenti, pro cuius notitia recolenda sunt, quæ diximus tract. præced. c. 3. de toto, & parte in modo, dictum enim simpliciter est terminus communis solitariè sumptus, & dicitur totum, in modo dictum secundum quid est terminus ille cum determinatione, quæ dicitur pars in modo; sed in proposito vt committatur hæc fallacia, requiritur, vt totum sit determinatum ab aliqua determinatione, vel distrahente, vel diminuẽte, non verò restringente, vnde non valet, cadauer est homo mortuus, ergo est homo, æthyops est albus secundum dentes, ergo est albus, valet autem, Sortes est homo albus, ergo est homo, eo quia ly mortuus est determinatio distrahens, ly album secundum dentes est diminuens, & ly albus est restringens: quapropter fallacia ista est deceptio proueniens à conuenientia apparenti dicti secundum quid ad dictum simpliciter;

citer ; & potest etiam è conuerso fieri fallacia à simpliciter ad secundum quid, vt Sortes est homo, ergo est homo mortuus.

Hæc fallacia multiplex est iuxta multiplicitatem additi diminuentis; nam vel est diminuens secundum totum, qualis est conditio distrahens, vt exemplificauimus de mortuo homine; vel est diminuens secundũ partem, & hoc est tripliciter, nam vel hæc determinatio est secundum maiorem partem, vt cum paries secundum maiores partes est albus, vel secundum certam, & determinatam partem, quæ sit proprium subiectum illius conditionis, vt simitas respectu nasi, & ex istis valet arguere à parte ad totum, sequitur enim paries secũdum plures partes est albus, ergo est albus; Sortes est simus secundum nasum, ergo est simus, neq; propriè dicitur conditio diminuẽs; vel est secundum partem minorẽ, nec determinatã, vt æthiops est albus secũdum dẽtes, nõ sequitur; ergo est albus: vel tertiò est diminuens secundum locum, vt non licet in mari audire sacrum, non sequitur; ergo non licet audire sacrum; quarto vel est diminuens secundum tempus, vt non licet vesci carnibus in quadragesima, non valet, ergo non licet vesci carnibus; tandem vel est diminuens secundum vsum, vt male vtenti non expediunt scientiæ, non valet, ergo non expediunt scientiæ.

62 Dices, in ista propositione Petrus est perfectus latro, est monachus albus, &c. ly perfectus, & ly albus sunt conditiones restringentes & tamen non sequitur, ergo est perfectus, est albus, ergo malè dicitur; quod à conditione restringente non committitur hæc fallacia. Tum quia cadauer est homo mortuus, licet non possit inferri, ergo est homo, potest tamen inferri ergo est mortuum, ergo arguendo à conditione distrahente non committitur hæc fallacia. *Resp.* ad 1. non sequi consequentias illas, non quia committatur hæc fallacia, aliter nunquam valeret arguere à termino determinato per conditionem restringentem ad ipsum simpliciter, sed quia committitur fallacia accidentis, quatenus non adsunt omnes conditiones requisitæ, ad hoc vt possit fieri bonus processus à coniunctis ad diuisa, vt nuper dicebamus, vel dicendum, quod licet in istis casibus non sequatur, eo quia vnum prædicatum conuenit propter aliud, in alijs tamen sequitur. Ad 2. concedimus, quãdo est determinatio distrahens, posse fieri progressum ad determinationem, nõ tamen ad ipsum determinatum, quod se habet vt simpliciter dictum; quando verò est conditio restringens, potest fieri progressus ad vtrumq; dummodo adsint cõditiones assignatæ in tertio modo præcedẽtis fallaciæ.

Quod dictum est secundum quid, & simpliciter, vt se tenẽt ex parte prædicati, proportionaliter est dicendum de ipsis, vt se tenent ex parte subiecti, vt homo mortuus est cadauer, nõ sequitur, ergo homo est cadauer, rosa cognita est in intellectu, ergo rosa est in intellectu; at si est conditio restringens, tenet consequẽs vt homo albus currit, ergo homo currit, dummodo non comparetur ad aliquod prædicatum conueniens illi toti, vt totum est, & consequenter faciens illud totum supponere simpliciter, vt homo albus est aggregatum per accidens, ergo homo est aggregatum per accidens, non valet.

Specialiter autem potest hæc fallacia committi, vt aduertit Ocham in p. 4. partis tertiæ suæ logicæ c. 3. quando arguitur ab esse de 2. adiacente ad ipsum de 3. adiacente, vel è contra: tam affirmatiuè, quam negatiuè; tunc ab esse de 2. adiacente ad esse de 3. adiacente affirmatiuè fit hæc fallacia, quando additum non necessariò competit subiecto, vt homo est, ergo est albus, at si necessariò conuenit, est recta illatio, vt rosa est, ergo est ens, est possibilis &c. tunc negatiuè fit hæc fallacia, quando additum est prædicatum necessarium conueniens subiecto, siue existat, siue non, vt rosa non est, ergo non est possibilis; si verò additum sit prædicatum supponens necessariò existentiam subiecti, rectè arguitur, vt rosa non est, ergo non videtur. E contra ab esse de tertio adiacente ad ipsum de secundo affirmatiuè committitur hæc fallacia, si additum sit prædicatum necessarium: non committitur, si sit prædicatum contingens præsupponens constantiam, seu existentiam subiecti, vt sequitur, Sortes est albus, ergo est, non sequitur Sortes est possibilis, ergo est. Negatiuè verò semper committitur hæc fallacia, præterquam in prædicatis, quæ existentiæ opponuntur, nam sequitur chymera non est possibilis, ergo non est, non tamen sequitur homo non est lapis, non est albus, &c. ergo homo non est.

63 Fallacia ignorantiæ elenchi prouenit ex deceptione, qua putat quis elenchũ syllogismum habere omnes conditiones, syllogismus elenchus est syllogismus contradictorius, idest ostendens contradictorium eius, quod est à respondente concessum, vnde requirit primò omnes conditiones optimi syllogismi in modo, & in figura. Secundò, quod constet ex propositionibus verè contradictorijs, ad quas requiruntur quatuor conditiones, quod sint ad idem, secundum idem, similiter, & eodem tempore, quibus addi potest identitas loci, nisi velimus hanc reducere ad secundam. Potest igitur ignorari elenchus syllogismus, vel quo ad primarias conditiones, si scilicet quis putaret illum syllogismum esse in modo, & in figura, cum tamen non sit, & fallacia huius ignorantiæ est nimis ampla omnibus fallacijs conueniens; vel potest ignorari quoad secundarias conditiones, si existimaret aliquis propositiones illas esse verè contradictorias, cum non sint, & de ista est sermo, quæ tot modis potest euenire; quot sunt conditiones contradictoriarũ, vt quinque est medietas denarij, non est medietas binarij, ergo est medietas, & non est medietas, non valet, quia non sunt ad idem; lignum est alteri æquale, secundum longitudinẽ, inæquale secundum latitudinem, ergo est, & non est æquale, non valet, quia non sunt secundum idem: homo est species, nullus homo est species, ergo est, & non est species, non sequitur, quia non est similis, & eadem suppositio; Petrus hodie non currit, cras currit, ergo currit, & non currit, non valet, quia deest identitas temporis; Petrus audit Sacrum in templo, non audit in cubiculo, ergo audit, & non audit, est defectus identitatis loci.

64 Fallacia petitionis principij est, quando idem per seipsũ probatur, & hoc, vel ijsdem omninò verbis, & dicitur petitio principij statim, vt homo currit, ergo homo currit, & hæc non est in vsu vel sub alijs verbis, & hoc multipliciter, vt quando quis vteretur synonimis verbis, vt gladius cædit, ergo ensis cædit, vel cum particularis probatur per vniuersalem, & è contra; vel cum definitum ostenditur per definitionem, & vniuersaliter quando id, quod debet probari, ostenditur per ignotius, vel æque notum. Verum est tamen, quod propriè loquendo, & ex natura rei in his casibus non semper committitur petitio principij, nam & definitio notior est in se definito, & totum partibus, aut è contra; potest tamen committi ad hominem, si scilicet respondenti æque ignota sint definitio, & definitum, totũ; & partes, & tunc respectu ipsius respondentis committitur petitio principij, quia æqualiter negabit propositionem assumptam ad probationem, in qua v. g. ponitur definitio, sicut antea negauerat antecedens in quo erat definitum, quia æquè ignorat vtrumque.

65 Fallacia consequentis est deceptio prouẽniens ex apparenti conuertibilitate secundæ consequentiæ cum prima, itaut sicut prima est bona, ita putetur esse secunda; ex quo infertur, quod ad hanc fallaciam semper sunt duæ consequentiæ, vel explicitè, si arguatur enthymematibus, vel implicitè, si arguatur ex maiori hypothetica conditionali, & per antecedens, & consequens hic intelligitur propositio, in qua assumitur inferius in ordine ad superius, vel è contra: hæc enim fallacia fit in terminis non conuertibilibus, vt sunt superius, & inferius: idcirco tunc committitur huiusmodi fallacia, quando non rectè à superiori ad inferius, vel è contra argumentamur; duobus autem modis non rectè arguitur, sicut duobus etiam modis optimè infertur, nam à superiori ad inferius affirmatiuè non valet, sed è contra, ergo a positione consequentis ad positionẽ antecedentis committitur hæc fallacia, quamuis arguendo à positione antecedentis rectè positio consequentis inferatur; positio est assumptio eiusdem propositionis, destructio est assumptio contradictoriæ positionis, vnde in hoc discursu est homo, ergo est animal, est animal, ergo est homo, committitur fallacia consequentis, quatenus secunda consequentia putatur recta, sicut prima, & est à positione consequentis, scilicet ab assumptione illius consequentis *est animal*, ad assumptionem antecedentis. Deinde à superiori ad inferius negatiuè tenet, nõ è contra, ideò à destructione antecedentis ad destructionem consequentis non valet, vt si est homo, est animal, non est homo, ergo non est animal: huc etiam spectant similes syllogismi, Qui dicit te esse animal, dicit verum, qui dicit te esse asinum, dicit te esse animal, ergo qui dicit te esse asinum, dicit verum, in hoc arguitur à positione consequentis ad positionem antecedentis, seu à superiori ad inferius affirmatiuè, ab esse animal, ad esse asinum.

66 Fallacia secundum non causam, vt causam est deceptio proueniens ex apparentia, quam habet vna propositio ad inferendam aliam, ac si esset verè illius causa, quod potest dupliciter euenire, primo quando fit duplex progressus, vnus in quo concluditur conclusio falsa, alter, in quo assignatur pro causa falsitatis conclusionis aliqua præmissarum, quæ verè non est causa. Secundò vt colligitur ex Scot. 1. d. 3. q. 7. *Resp.* quando infertur falsa conclusio ex vna propositione, quæ tanquam causa assumitur illius falsitatis, cum tamen reuera non sit, vt

vinum

vinum inebriat, ergo est ebrius, inebriare enim non est causa ebrietatis in vino, sed in alieno supposito.

67 Vltima fallacia est secundum plures interrogationes vt vnam; quadrupliciter enim potest fieri interrogatio: Primò, quando vnum de vno quæritur, vt est ne Sortes homo? 2. quãdo vnum quæritur de pluribus, vt est ne Sortes, & bucephalus rationalis? 3. quando plura quæruntur de vno, vt est ne homo animal, & albus? 4. quando plura de pluribus quæruntur coniunctim, vt an homo, & talpa sunt videntes, vel cœci? in his omnibus modis committitur hæc fallacia, præter quam in primo, & fit cum vnica responsione satisfit pluribus interrogationibus apparentibus, ac si essent vna interrogatio, cum tamen pluribus egeat quæsitum illud responsionibus, vt si essent duo homines, vnus cœcus, alter surdus; & quæreretur an essent cœci, vel surdi; si responderetur; quod sunt cœci, ergo surdus erit cœcus, si surdi, ergo cœcus erit surdus; quare duplici responsione debet huic quæsito satisfieri, scilicet iste est cœcus, & iste est surdus, & distinctione vtendum. Hic notat Orbell. quod licet respondens affirmatiuè respondendo ducatur ad inconueniens, vt patet in exemplo adducto; si tamen negatiuè respondeat dicendo, non sunt cœci, neque surdi, solum apparenter ducitur ad incoaueniens, non enim sequitur, ergo nullus est cœcus, & nullus surdus, nam sensus illius responsionis est, quod nec ambo sunt cœci, nec ambo surdi; & hæc dicta sufficiant pro complemento Institutionum Dialecticarum, vt facilius Tyrones ad Logicam magnam, & hanc quæstionibus contextam gradum facere possint.

Finis Summularum.

QVÆSTIO PROOEMIALIS
Ad vniuersam Aristotelis Logicam.

De Natura Logicæ.

1 PHILOSOPHIA olim sapientia vocabatur, & qui rebus cognoscendis incumbebant, sapientes: at quia nomen hoc tumorem, & iactantiam præseferre videbatur, vt Scotus refert 1. Met. sum. p. cap. 2. Pythagoras noluit se sapientem appellari sed Philosophum, hoc est, sapientiæ amatorem, hinc nomen sapientis in nomen Philosophi est mutatum, & doctrina, quæ sapientia dicebatur, Philosophia cœpit nuncupari, Definitur ab Arist. 1. Met. cap. 3. *Cognitio rerum, vt sunt*, siue per *per suas causas*; cum enim omnia creata habeant suum esse per causas, tunc vti sunt, intelliguntur, cum per suas causas cognoscuntur, & hac ratione aiebat Plat. in Theæt. & Arist. 1. Met. c. 2. homines ex admiratione philosophari cœpisse, hoc est, ex notitia effectuum, & ignorantia causarum inuestigare cœpisse rerum causas; ex quo deducitur Philosophiam esse rerum cognitionem per suas causas, & Philosophum esse, qui rerum cognitionem hoc modo est assecutus.

Diuidi solet in hac amplitudine sumpta in Naturalem, Moralem, & Rationalem. Naturalis Physicam comprehendit, & Metaphysicam, quibus addi solet Mathematica. Moralis Ethicam. Rationalis Logicam, seu Dialecticam; hæcque trimembris diuisio Philosophiæ non solum communi calculo Stoicorum, & Platonicorum recepta fuit, vt videre est apud Euseb. lib. 2. de præpar. Euang. Alcin. de doctrina Plat. c. 3. Cic. libr. 1. de Orat. ad Quintum fratrem, sed Arist. ipse eam amplexus est 1. Top. cap. 12. vbi facta diuisione problematum in Naturale, Morale, & Logicum, subdit *ad philosophiam igitur secundum veritatem de his negotiandum est, dialectico autem modo ad opinionem.* Eam quoque amplectitur D. Aug. lib. 8. de Ciuit. Dei c. 4. & eius sufficientiam ex professo probat, Philosophia namque ad hominis fœlicitatem ordinatur, quam in hac vita consequi potest, hæc autem tum in contemplatione veritatis cõsistit, tum actione veritati consentanea, vt docet Arist. lib. 1. ad Nichom. cap. 7. & 8. statuenda igitur est scientia, quæ rerum causas, & arcana naturæ scrutetur, & contemplationi solius veritatis incumbat, & hæc erit Naturalis philosophia Physicam, & Metaphysicam complectens: Altera deinde pars Philosophiæ est assignanda, quæ incumbat moribus instruendis, & ad ciuilem vitam instituendam, & hæc est Moralis. Quia verò hæc omnia non nisi discurrendo, & disserendo comparantur, & intellectus noster sæpè decipitur, & errat in discursu, constituenda denique est altera Philosophiæ pars, quæ mentem dirigat in suis operationibus, & hæc est rationalis. Hanc denique trimembrem diuisionem recipit. S. Thom. initio Ethic. ad Nichom. & quicunque tenent Logicam esse scientiam, & partem Philosophiæ, Conimb. in prooemio ad lib. Phis. Moris. initio Logicæ, Complut. disp. 1. qu. 5. Amic. tract. 1. qu. 4. dub. 1. & alij quamplures; Verum tamen est, quod notat Pasqualig. in Met. 1. p. disp. 4. sect. 3. posse hanc trimembrem diuisionem reduci ad bimembrem, scilicet ad Naturalem, & Moralem, accipiendo naturalem non pressè, vt dicit solam contemplationem de natura, sed largè prout complectitur res omnes intra ordinem naturæ speculabiles, sub quacunque abstractione illæ sint, sic enim accipiendo naturam, res à Logica consideratæ non erunt extra ordinem naturæ, atque ita spectabit ad philosophiam ipsam naturalem.

Vniuersam itaque Philosophiam iuxta Scoti principia, & Arist. dogmata, vbi nostræ non obuiant fidei, contexere intendentes ab ea parte, qua Rationalis dicitur, exordium sumimus, quia hæc ipsa pars philosophiæ est instrumentum respectu cæterarum partium, Naturalis nimirum, & Moralis, quæ non nisi disserendo, & discurrendo acquiruntur; modus autem disserendi, & discurrendi à Logica docetur. Hanc igitur procemialem quæst. de natura Logicę differentem in plures distribuemus articulos, vbi de varijs Logicæ nominibus, & acceptionibus disseremus, de eius fine, obiecto, essentia, qualitate, necessitate, partitione, ac denique de eius vnitate, & à cœteris facultatibus distinctione.

ARTICVLVS PRIMVS.

De varijs Logicæ nominibus, & acceptionibus.

2 QVoad primum, facultas, quam aggredimur explicandam, Logica passim appellari solet, & quidem Logica dicitur quasi sermocinalis, vel rationalis facultas ex eo, quod sermonem verum vel falsum considerat, vel quia ratiocinari docet, logos enim vox Græca vtrumque significare potest, sermonem, scilicet, & rationem, melius tamen, inquit Scotus q. 1. Prædicam. dicetur Logica scientia rationalis à ratione, quam sermocinalis à sermone, quia per hunc loquendi modum significari videretur Logicam versari circa sermonẽ, & voces, tanquam eius obiectum, quod falsum esse monstrabitur infra. Dialectica etiam consueuit appellari, hoc est, facultas disceptatrix, vel disputatrix, quatenus disserere, ac disputare docet, est enim nomen Græcum deriuatum à verbo, *dialegome*, quod significat disserere, ac disputare: quamuis autem apud antiquiores Philosophos Dialecticæ nomen vsurpatum fuerit pro ea tantum Logicæ parte, quæ dicitur Topica, & agit de syllogismo probabili, vt fusè Zabar. tradit lib. 1. de natura Logicæ cap. 9. & Arist. ipse non semel insinuauit, qui 1. Topic. 1. Elench. 3. Met. & alibi sæpè per Dialecticam intelligit solam partem topicam: modo tamen communiter toti Logicæ tribuitur: quamuis enim disserere, & disputare propriè significet ex probabilibus discurrere, cum nimirum pro vtraque quæstionis parte probabilia asseruntur argumenta, absolutè tamen significat quocunque modo discurrere, & ex notis ignota manifestare, & quidem etiam apud Arist. reperitur hoc nomen Dialecticæ vniuersaliter vsurpatum pro tota Logica, vt videre est 1. Rethor. c. 1. 1. Met 8. tex. & alibi sæpè, vt Fons. notat 2. Met. cap. 3. qu. 1. sect. 3. Demum Arist. opus suum

suum logicum, vti constat ex vulgari inscriptione, Organum nuncupauit, ad significandam logicam veluti instrumentum inseruire ad aliarum scientiarum acquisitionem.

3 Quoad 2. Logica in primis diuidi solet in naturalem, & artificialem, Naturalis est ipsum naturale lumen nobis congenitum dictans modum rectè apprehendendi, iudicandi, & discurrendi, siue istud naturale lumen sit nuda potentia intellectiua, siue intellectus cum habitu principiorum, quæ sunt naturaliter nota, vt Complut. contendunt disp. 1. Log. qu. 1. Artificialis autem est habitus studio comparatus, quo intellectus instruitur, & dirigitur, ne erret in suis operationibus exercendis; traditur autem hæc diuisio ab Arist. 1. Reth. c. 1. & 1. Elenc. c. 8. & ij. & ab omnibus est recepta. Rursus artificialis diuidi solet in vniuersalem, & particularem, quàm diuisionem tradidit Auer. 2. Met. com. 15. & 1. Elench. q. 1. & 2. vt notat Maurit. noster q. 1. prædicab. Vniuersalis dicitur, quę docet præcepta communia omnibus scientijs, vt quod demonstratio constare debeat ex necessarijs, definitio tradenda sit per essentialia. Particularis dicitur, quæ tradit præcepta applicata, materiæ huius, vel illius scientiæ, vt quod in Met. definiendum sit per genus, & differentiam, in Phis. per materiam, & formam, alio modo explicatur hæc diuisio à Zab. lib. 2. de nat. log. c. 1. sed allata explicatio communior est, & magis congrua.

4 Frequentior tamen adhuc, & magis famosa est illa diuisio logicæ artificialis in docentem, & vtentē, tā apud Latinos, quàm apud Græcos, licet sub alijs terminis, docentē.n. vocant logicam à rebus auulsam, vtentem verò rebus coniunctam, vt Philop. refert in præfat. ad lib. Prior. Logicam docentem vocant ipsammet doctrinā logicam, quæ docet modū sciēdi, & certas regulas in quacunq; scientia obseruandas in definiendo, diuidendo, & discurrendo, vtentem vocant earumdem regularum vsum, & exercitium, seu potius eandem docentem, quatenus in vsu positam, & huic, vel illi scientiæ applicatam per actuale exercitium definitionis, diuisionis, & argumentationis. Hinc aliqui deducunt logicam vtentem non esse propriè logicam, sed scientiam ipsam determinatam, Physicam nimirum. Metaph. Moralem, vel aliam, cuius est materia discursus, & sic definitio, diuisio, vel syllogismus in materia physica dicitur logica vtens, eo quod tunc vtamur regulis: & præceptis logicæ docentis; ex quo tandem inferunt non esse propriè aliam logicam, quam docentem. At isti manifestè falluntur, tum quia sicut in materijs aliarum scientiarum datur vsus logicæ, ita etiam in ipsa materia logica, definiendo, diuidendo, & arguendo, ergo saltim in hoc sensu, cum nimirum seipsa vtitur, dari debet propriè logica vtens; tum quia etiam quando exercetur in alijs scientijs, quamuis actualis vsus syllogismi v.g. quoad materiam spectet ad illas scientias, adhuc tamen quoad formam, & modum ad logicam attinet; tum denique quia adhuc in alio sensu magis proprio præfatam diuisionem explicabimus, secundum quem necessariò concedendus est habitus, qui propriè dicatur logica vtens.

Sed circa allatam diuisionem duplex oritur dubitatio. Prima est, quomodo distinguantur logica docens, & vtens, an scilicet importent vnum, & eundem habitum, an potius plures specie, & numero diuersos: communis sententia Thomistarum affirmat esse vnum, & eundem realiter habitum ex diuersis muneribus tantū, & diuersis considerationibus hec nomina subeuntem, vnde dicunt, quod idem logicæ habitus, quatenus tradit præcepta definiendi, diuidendi, & discurrendi, dicitur Logica docens, quatenus verò alijs scientijs applicatur per vsum suorum præceptorum, & regularum ad illas acquirendas, dicitur vtens, ita Complut. disp. 1. Log. q. 4. §. 2. Soto q. 2. proœmial. Sanchez. lib. 1. Log. q. 6. Masius sect. 1. q. 4. Didacus à Iesu q. 5. Ioan. de S. Thom. p. 2. Log. qu. 1. art. 5. Auersa qu. 1. Log. sect. 2. licet concedat actus logicæ docētis, & vtentis esse realiter, & essentialiter distinctos. Ruuius q. 3. proœm. & alij passim; Sed præter Thomistas videtur etiam communis opinio Scotistarum, nam satis apertè eam insinuat Doctor q. 1. prædicab. vbi non nisi ex diuersa consideratione videtur secernere logicam docentem, & vtentem, & sequitur Faber Theo. 1. c. 1. Poncius disp. 2. Log. qu. 6. Fuentes quæst. 4. diff. 2. art. 1. & alij passim.

5 Dicendum tamen est, quod si de logica vtente propriè sit sermo, importat habitum realiter distinctum, & specie diuersum ab habitu logicæ docentis. Conclusio hæc prius explicatur, deinde probatur, Logica namque vt ens, vt notant Mauritius qu. 1. vniuers. §. 6. *difficultas* & Tatar. qu. 1. prohæm. Log. §. 1. *sciendum*, potest accipi dupliciter, vno modo pro habitu scientifico logico per demonstrationem acquisito, quo vtimur in singulis scientijs definiendo, diuidendo, arguendo; alio modo pro habitu acquisito ex frequenti exercitio definiendi, diuidendi, arguendi, ex istis enim actibus frequentatis generatur in intellectu promptitudo quædam ad similes actus eliciēdos, quia secundum Doctorem 3. d. 33. ex omni actu voluntatis, vel intellectus potest generari habitus, vel promptitudo; si logica vt ens primo modo sumatur, non est distinctus habitus à logica docente, sed est ipsamet logica docens in vsu posita, & alijs sciētijs applicata, vnde in hoc sensu impropriè dicitur vtēs, cū potius dici deberet vsu, seu vsitata, vt notat Mau. cit. & Anglicus q. 1. vniuers. & ita loquitur Auerr. 1. Phys. com. 35. at in 2. sensu est habitus prorsus distinctus à logica docente, nam docens est habitus speculatiuus, & contemplatiuus, vtens verò practicus, & operatiuus, ac proindè propriè dicitur vtens actiuè, nam est talis habitus, quo quis instructus promptè, & faciliter vtitur logica docente, eiusq; regulis, & præceptis, & distinctio logicæ docentis, & vtentis in hoc sensu coincidit cum ea, quam alij tradunt in logicam contemplatiuā, & factiuā, contēplatiua enim est docens factiua verò vtens.

6 Hoc autem modo explicata conclusio facilè suadetur ex eo, quod ait Scot. q. 4. Prolog. in solut. ad 2. & 3. Bb. docet enim ibi, quod vbi cognitio aliquorum non est propter speculari simpliciter, sed etiam aliquo modo propter operari, tunc respectu eorū duplex est necessarius habitus in intellectu nostro, vnus erit vniuersaliū, alter verò particularium ex particularibus actibus genitus, sic rerum operabilium scientiam moralē habemus, quæ est cognitio quædam vniuersalium, & prudentiam, quæ est particularis quidam habitus genitus ex pluribus egisse, & quo in particulari cognoscimus, quomodo talis actio fieri debeat; cum igitur cognitio instrumentorum logicalium non sit propter seipsam simpliciter, sed ad dirigendas operationes intellectus, sic duplex respectu eius ponendus est habitus in mente nostra, vnus erit vniuersalium, quo generales regulæ definiendi, diuidendi, & arguendi agnoscimus, alter verò particularis habitus quidam genitus ex frequenti applicatione omnium illarum regularum ad certas, & determinatas materias in particulari, vndè intellectus habilis, & promptus redditur ad definiendum, arguendū &c. Conf. ratio ex comuni natura omnium facultatum organicarum, eius enim naturæ sunt omnes istæ, vt quælibet diuidatur in docentem, & vtentem, sic enim diuiditur frænefactiua in frænefactiuam docentem, & vtentem, scriptoria in docentem, & vtentem, medicina similiter, & aliæ consimiles facultates; sed in his omnibus facultas docens realiter ab vtente distinguitur, & diuersos important habitus, ergo similiter in Logica, quæ disciplina organica est, dicendum erit; Probatur minor, quia v.g. scriptoria docens est habitus ille, qui tradit regulas benè scribendi, vtēs est, qui acquiritur ex frequenti scriptione, sicut etiam medicina docens est habitus tradens regulas, & præcepta medendi, & solet dici Theorica, vtens est alter habitus, qui acquiritur ex actuali vsu medicinæ docētis, & dici solet Practica, vndè sēper prius acquiritur habitus facultatis docentis, quam vtentis, ille acquiritur ex auditu Magistri, & studio regularum, & præceptorum, iste verò ex actuali vsu, & exercitio illorum sic igitur etiam de Logica dicendum erit, quod docens est habitus ille, qui acquiritur ex auditu magistri, lectione librorum, &c. vtēs verò est, quem deinceps acquirimus ex frequentatis actibus definiendi, arguendi, &c. & multoties euenit, quod aliquis habet Logicam docentem, & non vtentem, vt patet in Tyronibus, qui regulas logicales maximè tallent, sed in conficiēdis syllogismis sunt adhuc inexperti, & inexercitati.

7 Et hinc rursus alia deducitur confirmatio, quia postquā de recenti intellectus instructus est habitu docentis Logicæ, definit, diuidit, arguit conformiter ad illas regulas, & præcepta, sed cum aliqua difficultate, non expeditè, & promptè: verum frequentando hos actus acquirit facilitatem quandam, & promptitudinem ad illos promptius, facilius, & expeditius efficiendos, ergo acquirit nouum habitum ab illo realiter distinctum, hoc enim est manifestum inditium habitus acquisiti, cum aliquid operamur promptè, & expeditè, quod prius difficulter efficiebamus; Probatur assumptum, quia etsi Tyrones optimè sciant definitionem constare debere ex genere, & differentia, quod in conficiendis syllogismis medius terminus in prima figura debet habere locum subiecti in ma. tamen antequam sæpius se exercuerint, difficultatem sentiunt in cōficiendis syllogismis in hac, vel illa figura; quare cum applicatio præceptorum Logicæ etiam post exactam eorum cognitionem benè, vel malè fieri possit, sanè requiritur specialis habitus inclinans ad eam ritè faciendam, & hic erit Logica vtēs. Hinc aiebat Arist. 1. Priorum c. 28. non solum oportere Logicam *generationē syllogismorum considerare*, quod fit per Logicā do-

docentem, *sed etiam potestatem haberet faciendi*, & hic est habitus Logicæ vtentis.

Respondent negando intellectum Logica docente imbutũ indigere distincta facilitate,& habitu propter applicationem, cognitis enim regulis, & præceptis Logicæ, non est vlla difficultas in applicatione, & vsu earum ad talem, & talem materiam,sed solum indiget appositione materiæ, ad quam ipsæ regulæ sine noua difficultate vincenda ex parte sui applicantur, & extenduntur, vnde tota difficultas consistit in cognitione, & ordinatione regularum, qua adepta applicatio ipsa non habet specialem difficultatem, quia intellectus naturaliter tendit ad obiecta semel proposita, & applicatio ipsa fit ad res cognitas per actus naturali repræsentatione, & tendentia respicientes obiecta, non morali, seu voluntaria motione, vnde cognito præcepto logico, v. g. passionem prædicari debere de subiecto, statim ac Physicus dicit, quæ sit passio, & quod subiectum, nulla difficultas remanet, cur fieri nequeat propositio; Hinc Ioan.de S. Th. negat paritatem assumptam in argumento principali de Logica, & Morali, quia in morali post iudicatum, & cognitum bonum, restat præcipua difficultas in applicanda voluntate propter eius libertatem, seu indifferentiam, vel resistentiam ad bonum regulatum, vnde præter Synesim,& Eubuliã,quæ benè iudicant, & consiliantur,requiritur distinctus habitus, qui imperet, & exequatur, & hic est Prudentia. Ad Confirm. demum eiusdem argumenti deductam ex natura facultatum organicarum concessa paritate negat minorem, citharædus enim vel musicus,si post artis perfectam cognitionem digitos mouere non potest, vel linguam, & palatum, aut non ita expeditè, ad hanc difficultatem vincẽdam noua arte non indiget, sed exercitatione corporali, aut aliquo, quo tollatur prædictum impedimentum, & ita qui expeditus mouet digitos, non generat nouam artem, sed impedimentum exercitij eius tollit; sic intellectus quando exercetur in syllogizando circa diuersas materias, vel scientias, non acquirit nouam artem, seu habitum diuersum ab ipsa doctrina logicæ, sed expeditiorem vsum. Ruuius verò negat paritatem,nam artes,quæ per externa membra exercentur,duplicem vtique facilitatem petunt, vnam in intellectu, in quo sunt,tanquam in subiecto,alteram in mẽbro externo,per quod exercentur;ars verò logicæ,sicut non exercetur per membra externa, sed per solum intellectum, ita non petit nisi facilitatem intellectus, quæ est vnus, & idem habitus, quo cognoscuntur regulæ logicæ, & applicantur.

8 Sed solutiones istæ ex dictis corruunt,nam post exactissimã logicorum præceptorum cognitionẽ adhuc manere difficultatem ad illis vtendum, ipsa experientia docet in Tyronibus, sicut & facilitatem generari in eisdem ex frequenti vsu syllogizandi. Et parum refert, quod intellectus sit potentia naturalis, & naturaliter tendat in obiecta proposita;quia habitus admittuntur non solum propter indeterminationem potẽtiæ (alioqui solum darentur in potentijs liberis) sed etiam ob difficultatem,quam interdum habent ad aliquas operationes, vt dicemus in lib.de Anim.Cum igitur hanc retineat intellectus ad applicationem præceptorum logicalium etiam post exactam eorũ cognitionem, consequenter nouo indigebit habitu ad eam tollendam.Nec valet,quod ait Ioan.à S. Th.hanc difficultatem tolli exercitio syllogizandi, nõ per generationẽ noui habitus, sed per solam impedimenti remotionem, sicut in Citharædo post apprehensionem artis difficultas applicãdi digitos instrumento paulatim tollitur exercitio, non per generationẽ noui habitus in digitis, sed per impedimẽti ablationẽ,quod erat in digitorum neruis.Non valet,tum quia in primis sic respondendo iam fatetur,post apprehensionem præceptorum logicæ, & appositionem materiæ adhuc manere difficultatem,que tollitur paulatim exercitio,quod prius negabat; tũ quia quando etiã facilitas ad operandum in mẽbris externis non esset propriè habitus,vt multi sustinent, facilitas tamẽ ad operãdũ in intellectu, & voluntate importat habitũ secundùm cõmunem, ac magis receptam sententiã; tũ quia si ad difficultatem tollendam, & expeditiorẽ vsum introducendum sola sufficit impedimenti remotio,in nulla potentia constituendus erit habitus ad faciliter operãdũ, sed sola impedimẽti ablatio; Et per hoc etiã reijcitur Ruuij solutio, quãuis enim ars logica per solũ intellectũ exerceatur,& non per aliã potentiã, quæ disponi debeat; tamen quia intellectus duplicem sentit difficultatem, vnam in cognoscendo præcepta logicalia, alteram in applicando,ita duplex facilitas,vel habitus in eodem debebit admitti,vnus, quo prior tollatur difficultas, & erit logica docens, alter, quo posterior, & erit vtens.

9 Denique actus vtentis Logicæ multiplicati generant aliquem habitum,non Logicę docentis,quia non sunt actus scientifici, & sic non generant, neque augent scientiam, qualis est Logica docens,ergo alium à docente distinctum.Resp.Ruuius ipsamnet Logicam docentem perfici per exercitium efficiendi syllogismos,non vt scientiam,sed vt artem,vult enim quod idemmet habitus Logicæ,prout dat regulas,& præcepta Logica,est scientia,& dicitur Logica docens,sed inquantum efficit syllogismos singulares; est ars, & Logica vtens vocatur. At statim reijcitur hæc solutio; tum quia implicat vnum,& eundem habitum esse simul, & semel practicum,& speculatiuum, cum hæ sint differentiæ essentialiter habitum diuidentes, vt dicetur in lib.Post.at Logica docens habitus est speculatiuus, vtens practicum redolet,tum quia per secundam regulam antepræd.diuersorum generum,& non subalternatim positorum diuersæ sunt species,& differentiæ, scientia verò,& ars diuersa constituunt genera. Nec dicere iuuat, quod licet Logica docens,ac vtens sint idem habitus, tamen secundum diuersas rationes esse potest ars,& scientia,nimirum quatenus docens est scientia, ars verò,quatenus vtens. Quia cum Logica inferior sit ad scientiam, vel artem, qui sunt habitus superiores,planè per rationes docentis, & vtentis non poterit contrahi ad esse generis superioris,sicut per rationale,& irrationale non potest animal contrahi ad esse corporis, vel viuentis, ergo debemus dicere Logicam docentem,& vtentem importare diuersos essentialiter habitus sub diuersis generibus collocatos,nimirum scientiæ, & artis.

Resp.Ioan.de S.Thom.quod actus Logicæ vtentis generant quandam facilitatem per modum dispositionis, & expeditionis in applicatione materiæ, quæ non est nouus habitus,sed aliquid imperfectum in tali genere inseruiens veluti dispositio, seu expeditio quædam in ipso exercitio artis, quam responsionem pluribus declarare conatur. Sed frustra protsus, & quæstio euadit nominalis,an facilitas de nouo genita ex actibus Logicæ vtentis habitus,vel dispositio dici debeat, sufficit nobis, vt noua qualitas generetur intellectum reddens promptum,& expeditum ad definiendum,arguendum,&c.

10 Contra hanc conclusionem obijcies 1. Authoritate Scoti q.1. vniuers. vbi insinuat logicam docentem,& vtentem non,nisi ex diuersis muneribus,& considerationibus distingui. Tum 2.ratione, quia posito habitu logicæ docentis, & cognitione materiæ, in qua exerceri debet,nulla videtur remanere difficultas, qua non possimus facilè definire, diuidere, & arguere, ergo non est ponendus nouus habitus ad eliciendos actus logicæ vtentis. Tum 3.ad logicam docentem pertinet non solum considerare regulas rectæ operationis secundum se, sed etiam iudicare, an benè sint applicatæ hic, & nunc in hac, & illa materia, ergo superfluit alius habitus ab ea. Tum 4. habitus vtens idem sonat,quòd habitus regulans, & dirigens, siue quo intellectus per modum regulæ vtitur, ergo logica vtens non est habitus secundum rem diuersus à docente. Tum 5. dũ Tyrones incipiunt arguere, definire, & applicare regulas logicæ docentis, illi primi actus sunt logicæ vtentis, & tamen adhuc genitus non est in illis nouus habitus, ergo non est à docente distinctus. Tum tandem habitus logicæ docentis inclinat ad definiendum, & syllogizandum, & facilitat intellectum ad vsum instrumentorum logicalium, facilior est enim intellectus ad conficiendum syllogismum, postquam cognouit, quid sit, quoue modo confici debeat, quam antea, ergo est vnus,& idem habitus,quia quatenus tradit regulas,dicitur docens,quatenus docendo ad vsum facilitat,dicitur vtens,ita Didacus à Iesu.

Resp. Doctorem ibi loqui de logica vtente in primo sensu, quo modo non distinguitur à docente, sed est ipsa in vsu posita, quod si Doctor ibi (vt verius est) per logicam docentem sumit habitum procedentem ex necessarijs,per vtentem sumit habitum procedentem ex probabilibus, qualis est Topica, auctoritas est ad oppositum, nam concludit distinctionem, non identitatem.Ad 2.negatur assumptum, nam supposita logica docente,& cognitione materiæ,v.g.physicæ, remanet adhuc difficultas applicationis logicorum præceptorum ad materiam physicam,quæ per habitum logicæ vtentis tolli debet. Ad 3.negatur sequ. quia præter habitum facientem dignoscere errores, qui contingere possunt in operationibus intellectus, debet alter admitti reddens intellectum promptum, & expeditum ad rectè hic, & nunc operandum. Ad 4 quod est Auersæ,negatur assumptum,nam nisi velimus vocabulis abuti, habitus vtens non est,quo vtimur,sed qui nos facilitat, & promptos reddit ad vsum logicæ docentis. Ad 5. illi primi actus sunt logicæ vtentis, non quia procedant ab habitu logicæ vtẽtis,sed quia sunt generatiui illius, sicut vniuersaliter in mora-

libus

libus actus dicitur ad aliquam spectare virtutem, quia vel generat illam, vel generatur ab illa, illi ergo priores actus producuntur ab intellectu nudo cum solo auxilio regularum logicæ docentis, quæ solum regulatiuè concurrit ad eos, & ideò cum difficultate producuntur, quæ deinde tollitur ab habitu logicæ vtentis, quæ paulatim illis actibus acquiritur. Ad 6. quod magis vrget, dicimus omnino distinguendos esse actus; quibus addiscimus regulas, & præcepta logicæ, & quibus illis vtimur definiendo, arguendo, &c. actus primi generis sunt speculatiui, secundi sunt operatiui, primi sunt generatiui scientiæ, secundi artis, logica itaque docens inclinat, & facilitat physicè ad actus primi generis, scilicet ad tradenda præcepta, ad actus verò secundi generis facilitat solum idealiter, & directiuè, quatenus intellectus, quo magis logica docente instructus est, minus exponitur erroribus in arguendo, at quantumuis regulas calleat logicales, semper aliquam patietur difficultatem quousque per exercitium auferatur.

Sed dices, vt quis bene arguat in aliqua scientia particulari, v.g. physica, non alio habitu indigere videtur, quam logica, vt dirigente actum syllogizandi, & physica, vt eliciente actum, ergo superfluit alter habitus, quia ad dirigendum sufficit logica docens, ad efficiendum physica. Resp. sufficere vtique illos duos habitus, vt bene arguatur in Physica, at vt faciliter, & promptè arguatur, exigi alium habitũ, & erit logica vtens concurrens ad illum actum, non quidem directiuè, & idealiter, quia hoc gerit logica docens, sed elicitiuè, non quidem quantum ad materiam syllogismi, quia hoc præstatur à Physica, sed quantum ad formam syllogisticam, & sic in tali casu tres habitus eidem actui correspondérent, habitus logicæ docentis concurreret regulatiuè, & directiuè, habitus logicæ vtentis elicitiuè quantum ad formam, & habitus Physicæ elicitiuè quãtum ad materiam, quod quamuis absurdum dicat P. Didac. q. 1. Proœm. concl. 3. id tamen non probat. Nititur quoq. Poncius disp. 2. cit. q. 6. à nu. 59. nostram oppugnare sententiam, ac rationes diluere; sed iam disp. 1. Met. q. 3. à nu. 65. omnibus eius instantijs abundè satisfactum est, adeout plura hic addere non sit opus; Et ex eadem doctrina occurrendum est Ouied. controuers. 2. Log. punct. 2. vbi ex eisdem fundamentis nos impugnat.

Expeditur alia difficultas.

11 Altera difficultas, quæ contingit circa allatam diuisionem, est, an hæc distinctio cadat in omnes, & singulas logicæ partes, an in quasdam tantum: cui difficultati ansam præbuerunt Angelicus, & Subtilis Doctor, ille siquidem 4. Met. lect. 4. apertis verbis negauit in parte demonstratiua logicam vtentem, iste verò quest. 1. vniuers. in corpore quæsiti solam partem Topicam affirmat esse vtentem, vt notant Maurit. & Faber, quare Auctores quamplures tanta auctoritate suffulti negant hanc diuisionem toti logicæ conuenire, & singulis eius partibus, ita Complut. qu. 4. proœm. Conimb. q. 4. art. 2. Fonsec. 2. Met. cap. 3. qu. 1. sect. 6. & Mauritius q. 1. vniuer. qui in hoc maximè laudat dictum D. Th. sed his non obstantibus

Dicendum est cum communiori, hanc diuisionem toti logicæ conuenire, & singulis eius partibus, licet peculiari quodam modo conueniat Topicæ quod dicatur vtens; concl. hanc docuit Scot. ex professo qu. 1. & 2. Elench. & sequitur Anglic. q. 1. vniuers. & probabilem putat Maurit. cit. & est passim recepta à Recentioribus Ruuio, Auersa, Didaco, à Iesu, Ioan. de S. Thom. & quidem logicam docentem reperiri in omni parte logicæ omnes ferè concedunt, quia non solum docet scientifico modo conficere demonstrationem, sed etiam syllogismum probabilem, & apparentem, Quod etiam in omni parte possit dici vtens, probatur, quia cœteræ scientiæ vtuntur nedum modo probabili arguendi à logica tradito in lib. Top. sed etiam demonstratiuo, quem docet in lib. Post. ergo etiam in parte demonstratiua dabitur logica vtens, & in primo, & in secundo sensu huius distinctionis iam explicato; Accedit, quod in ipsamet parte demonstratiua non solum datur doctrina de demõstratione, verum etiam datur vsus ipsius, quia in explicanda eius natura multas conficit demonstrationes. Denique logica secundum se totam dicitur scientia communis, vt docet Scot. qu. 2. vniu. & 2. Met. text. 15. quia in omnibus scientijs exercemus partem demonstratiuã, definitiuam, disputatiuã, &c. ergo logica vtens per omnes partes diuagatur in vtroque sensu distinctionis, in primo quidem, quia omnibus partibus logicæ vtimur in alijs scientijs, in 2. verò, quia sæpius definiendo acquirimus habitum operatiuum nos promptos reddentem ad consimiles actus, sic demonstrando, aut probabiliter disputãdo

12 Addit tamen Scot. q. 1. Elench. quod licet tota logica sit communis quoad doctrinam, diuersus tamen est vsus doctrinæ, qui traditur in Dialectica, 1. Topic. & in demonstratiua, nam Dialectica est ex communibus, & in singulis scientijs ad proprias conclusiones ex communibus arguit, nam ostendit, quod amor, & odium sunt in eodem susceptibili, non per proprietatem amoris, vel odij, sed per hoc medium, quod contraria nata sunt fieri circa idem, vnde ex communibus arguit ad proprias conclusiones, illa autem pars logicæ, quæ est demonstratiua, & si in doctrina tradatur de communibus, puta de syllogismo demonstratiuo, & de attributis ad ipsum, quæ sũt communia cuilibet scientiæ, tamen in singulis scientijs arguit, per proprium medium, nam Geometra vtitur ratione demõstratiua, vnde accipit primas, & veras causas conclusionis, & per proprium medium arguit ad propriam concl. sed arguens dialecticè aliam, & aliam conclus. in alia, & alia scientia per idem medium potest ostendere, hæc Doctor. hac igitur de causa, inquit ipse, peculiari quodam modo Topica dicitur vtens, quia si communem attendimus loquendi modum, tunc aliqua re vti posse propriè dicimus, quando eam in hanc rem, vel illam possumus consumere, vt bene notauit P. Didacus, quia ergo hæc in determinatio, & hic indifferens in hanc, & illam scientiam vsus solum in rebus Topicis, & probabilibus inuenitur, ex locis enim Topicis a definitione, à diuisione, à coniugatis, à toto, à similibus, à paribus, à dissentaneis, ab oppositis &c. possumus argumenta desumere probabilia ad quamlibet conclusionem inferendam in singulis scientijs, quod non inuenitur in rebus necessarijs, & demonstrabilibus, quę ad vnam tantum partem determinata sunt, hac ratione nomen vsus, seu logicæ vtentis peculiariter parti Topicæ tribuitur.

13 Contra hanc conclusionem obijciunt Complut. probãdo, quod in parte demonstratiua non detur logica vtens; quia si logica haberet vsum respectu partis demonstratiuæ, vel esset in materia necessaria aliarum scientiarum, vel in materia propria; non primum, quia quælibet scientia conficit suas demonstrationes per directionem logicam, vnde tales demonstrationes non procedunt à logica, sed ab ipsis scientijs, alias si sola logica omnes efficeret demonstrationes, ipsa sola esset scientia, quod est absurdum. Neq. 2. quia vsus, de quo hic loquimur, & à quo logica denominatur vtens, debet esse distinctus à doctrina, vt logica per ipsum vsum formaliter non doceat, sed potius recipiat doctrinam, & operetur iuxta illam, aliàs considerationes logicæ docentis, & vtentis non essent diuersæ, sed vsus in materia demõstratiua logicæ non distinguũtur à doctrina, sed potius per talem vsum formaliter docemur, vt patet, ergo ab eo logica nequit dici vtens. Tum quia si logica respectu suę materiæ necessariç diceretur vtens, iam non essent idem logica vtens, & logica rebus concreta, neque similiter logica docens, & logica à rebus auulsa, logica enim dum est in materia propria, & non descendit ad extraneas materias, semper est à rebus auulsa, ergo respectu propriæ materiæ semper est docens, & non vtens.

Resp. Logicam habere vsum vtroque modo respectu partis demonstratiuæ, est vtens passiuè in materia aliarum scientiarum, dum illæ in suis demonstrationibus conficiendis vtuntur præceptis à logica traditis in lib. Post. est etiam vtens actiuè dum habitu operatiuo logico per exercitium sæpius demonstrandi acquisito concurrit etiam physicè, & elicitiuè ad demonstrationes aliarum scientiarum quantum ad partem demonstratiuam, vnde falsum est, quod demonstrationes aliarum scientiarum non procedant à logica vtente elicitiuè; neque ex hoc sequitur solam logicam esse scientiam, quia etiam aliæ scientiæ concurrunt physicè, & elicitiuè ad proprias demonstrationes quantum ad materiam, vt supra diximus, vnde demonstrationes illæ ex parte materiæ ad illam particularem scientiam spectant, sed ex parte formæ spectant ad logicam, directiuè ad docentem, elicitiuè ad vtentem. Datur etiam vsus partis demonstratiuæ in materia propria, dum scientifico modo ostendit logica modum struendi demonstrationem, vnde negatur assumptum etiam quoad alteram partem; ad primam probationem, vel ibi sermo est de vsu, à quo logica dicitur vtens passiuè, & sic vera est minor, quia sicut logica vtens in hoc sensu non est habitus à docente distinctus, ita hic vsus non distinguitur à doctrina, & per ipsum formaliter docemur, vel sermo est de vsu, à quo logica dicitur vtens actiuè, & sic falsa est minor: quia sicut logica vtens in hoc sensu est habitus operatiuus realiter à docente distinctus, ita hic vsus realiter distinguitur à doctrina, nec per ipsum formaliter docemur, sed per ipsum operamur, & ab hoc vsu propriè denominatur logica vtẽs. Ad alteram probationem negatur conseq. nam logica

etiamsi

etiamsi in docendo vtatur suis regulis, & præceptis, quia tamen hoc est merè per accidens, & sibi ipsi inseruit, ac si penitus esset distincta scientia, hinc est, quod quamdiu ad extraneas materias aliarum scientiarum non descendit, semper censetur à rebus auulsa.

ARTICVLVS II.

De fine Logicæ.

14 VT obiectum logicæ docentis eiusque naturam inuestigemus, consultò exordimur à fine illius, si enim verum est finem intrinsecum scientiæ coincidere cum obiecto, vt notat Faber Theor. 1. in fine, & obiecti cognitionē in practicis maximè ex fine pendere, cum logica, etsi practica non sit, se tamen habeat ad modum practicæ facultatis, vt potè quæ disciplina organica est, maximè iuuabit quæstionem de eius fine præmittere tam secundum se, & totam amplitudinem suam consideratæ, quam vt ab Arist. traditæ; Fatentur omnes finem, & scopum logicæ, in quem tota collimat, esse dirigere intellectum in suis operationibus, consentaneum enim erat vt quemadmodum instituta erat scientia ad directionem actionum voluntatis, quæ est Ethica, ita alia institueretur pro directione operationum intellectus, cum non minus sit errori expositus, quam voluntas, præsertim pro statu isto, in quo in rerū cognitione depēdet à sensu, qui sæpè sæpius decipitur, ita notauit Antonius de Fātis spec. ration. art. 2. diff. 12. hæc autem est logica, vt notat Scot. qu. 4. Prolog. art. 1. & Ant. And. 6. Met. q. 3. quæ hac ratione ab Arist. dicitur *modus sciendi*, 2. Met. 15. & definitur, quod *sit scientia rationalis discretiua veri à falso.* Verum cum tres sint intellectus operationes, simplicium apprehensio, iudicium, & discursus; difficultas est, an hæc directio per se intenta à logica sit omnium, & singularum operationum, an solius tertiæ; ad quam prima, & secunda ordinantur; & rursus an hæc directio sit per se intenta in quacunque materia, tam scilicet probabili, quam demonstratiua, an potius in demonstratiua tantum. Quantum attinet ad primam difficultatem, multi tenent adæquatum logicæ finem esse dirigere tantùm tertiam operationem, qua ex notis inuestigatur ignotum, ita opinatus videtur Zab. libr. 1. de natura log. cap. 18. & quicunque tenent syllogismum esse adæquatum obiectum in logica tota sua amplitudine. Quantum attinet ad secundam, tenent quamplures finem logicæ esse dirigere cognitionem nostram in materia tantum demonstratiua, ita sensisse videtur Auic. p. p. log. capit. 2. Ammon. præfat. in prædic. Philop. & Alex. præfat. in Prior.

15 Dicendum tamen est, quod si loquamur de logica in tota amplitudine sua, finis adæquatus eius est dirigere omnes, & singulas tres intellectus operationes in quacunque materia, siue probabili, siue necessaria; si verò sermo sit de logica ab Arist. tradita, vtique finis eius adæquatus est tantum tertiæ operationis directio. Conclusio est Scoti 1. Prior. q. 2. §. *Quantum ad tertium*, & probatur primò quoad primam partem, quia omnes tres operationes sunt per se dirigibiles in quacunque materia, ergo logica secundum se ordinatur ad omnes, & singulas dirigendas in quacunque materia. Prob. assumptum, quia quælibet independenter ab alia proprium potest participare errorem, quia si implicaret dari tertiam operationem, adhuc darentur precepta de secunda, vniuersalem v. g. negatiuam simpliciter conuerti, affirmatiuam in partem, &c. & si implicaret dari secundam, adhuc darentur præcepta de prima, v. g. quod ad distinctè quidditatem apprehendēdā oportet concipere genus, & differentiam obiecti. Et quamuis vna operatio indigeat maiori directione, quam alia, vt tertia, quam secunda, secunda, quam prima, non tamen hinc fit eam, quæ indiget minori directione; per se ad logicam non pertinere, quia hæc directio, qualiscunque sit, non nisi ad logicam pertinere potest.

Nec satisfacit dicere cum Aduersarijs pertinere vtique, sed indirectè, ac reductiuè, quatenus prima, & secunda reducuntur ad 3. Nam licet prima conferat ad 2. & secunda ad 3. tamen singulæ per se habent suam rectitudinem, & sunt capaces directionis, habentque suas regulas, & præcepta distincta. Quòd verò vna magis capax sit, ac indigens directionis, non efficit, quin omnes per se, & directè sint à Logica dirigendæ per instrumenta propria, sed solum quod directio vnius magis principaliter intendatur, quàm alterius; vnde concedendum vltrò est, quod Logica etsi adæquatè sit inuenta ob directionem trium simul operationum intellectus in quacunque materia, principaliter tamen inuenta est propter directionem tertiæ operationis, & in materia necessaria, quia inter operationes intellectus ea est difficilior, & ideo præcipuus finis Logicæ etiam in tota sua latitudine erit dirigere demonstrationem, idest syllogismum in materia necessaria, non tamen adæquatus.

16 Quoad alteram partem etiam probatur, quia vt ait Scot. cit. Arist. parum curauit de diuisione; nec egit de definitione, nisi quatenus inseruit argumentationi, & demum totam suam Logicam in gratiam argumentationis composuit, vtpote instrumenti cœteris omnib. perfectissimi, quod etiā probat Doctor ibidem tali discursu, Quicquid tractat Arist. in sua Logica, in gratiam argumentationis, seu syllogismi tractat, ergo adæquatus finis eius est directio solius tertiæ operationis; Probatur assumptum, principia enim eius tam proxima, quam remota in lib. Prædic. & Periher. declaratur, rationem eius in communi, & quidditatem, qua ue ipsi in communi accidunt, in lib. Priorum manifestauit, & tandem partes subiectiuas in lib. Post. Topic. & Elench. quibus tractatibus tota absoluitur Arist. Logica. Immo Arist. ipse in fine Elench. volens se ostendere inuentorem Dialecticæ, dixit se de syllogismo tractasse, quasi tractatio de syllogismo sit tota Logica ab Arist. contexta; hinc Doctor etiam q. 4. Prolog. ar. 1. inquit finem Logicæ esse dirigere intellectum in actibus discurrendi, licet enim dici posset ipsum de fine præcipuo Logicæ in se fuisse locutum, verisimile tamen est de Logica ab Arist. tradita verba fecisse. Hic tamen addendum est, quod etsi Logica Arist. sit adæquatè instituta pro directione discursus in quacunque materia, vt patet ex eius dicto in fine Elench. nunc relato, principaliter tamen est instituta ob directionem eius in materia necessaria, vt clarè colligitur ex 1. Prior. c. 5. vbi proponit se primum idest præcipuè tractaturum de demonstratione, quod dicit se præstitisse in 1. Post.

17 Sed quia in disciplinis organicis, de quarum numero est Logica, alijsque facultatibus adminiculatiuis duplex solet finis distingui, internus nempe, qui attingitur ab ipsis, & externus, qui nō attingitur ab ipsis, sed ab alijs facultatibus, quibus inseruiunt, vt patet in frænefactiua, quæ famulatur equestri, nam eius finis internus est frænum, externus verò est directio equi, ad quam frænum ordinatur, quæ directio solum attingitur ab equestri. In proposito directio operationum intellectus in esse exercito non est finis intrinsecus Logicæ, sed extrinsecus tantum, quia etsi Logica sit directiua, hoc non facit elicicndo operationes ipsas directas, quia hoc pertinet ad particulares scientias simul cum Logica vtente, sed tātùm est directiua exemplariter, & idealiter, quatenus contemplatur instrumenta, ac ideas, ad quarum imitationem fieri debent operationes ipsæ, vt sint rectæ: & quia finis internus adhuc duplex est, vt notat Scot. q. 3. Prolog. supra T. formalis, scilicet & obiectiuus, vel vt alij loquuntur, *Quo*, & *Qui*, vt patet in ipsa frænefactiua, in ipsa finis internus obiectiuus, & Qui est ipsum frænum; internus formalis, & Quo est perfecta cognitio ipsius fræni, & vniuersaliter cognitio perfecta sui obiecti in vnaquaque facultate, vt docet Doct. cit. In proposito finis Quo, seu formalis intrinsecus Logicæ in tota sua latitudine est cognitio modi, quo dirigantur omnes, & singulæ operationes intellectus, finis verò Qui, & obiectiuus est modus ille cognitus, nā vniuersaliter loquendo finis formalis intrinsecus cuiuscūque habitus est cognitio, quæ immediatè ab eo elicitur circa proprium obiectū, finis vero Qui est id, ad quod terminatur finis Quo, scilicet cognitio ipsa; & sic demum seruata proportione dici debet de Logica ab Arist. tradita, quod finis internus eius formalis, & Quo est cognitio dumtaxat argumentationis, seu syllogismi, finis obiectiuus, & Qui est syllogismus ipse.

18 In oppositum obijcitur Primò ad probandum directionē operationum intellectus nullo modo esse posse finem Logicæ. Tum quia efficere operationes rectas in cognitione rerum; verumque à falso discernere pertinet ad singulas scientias, ergo non est hic peculiaris Logicæ finis. Tum quia si esset hic finis Logicæ, ergo foret quoq; directiua operationum suarum, quod falsum est, quia tunc procederetur in infinitum.

Respond. ex Bassolio q. 8. Prol. ar. 2. quod efficere operationes rectas eliciticiuè, & in esse exercito vtiq; ad alias scientias spectat circa propria obiecta, sed efficere operationes rectas exemplariter, & idealiter, ac in esse quasi signato ad solam Logicam spectat. Sic etiam discernere verum à falso formaliter spectat vtique ad singulas scientias circa propria obiecta, at discernere verum à falso instrumentaliter ad solam Logicam pertinet; quatenus ipsa sola dat regulas dignoscendi errores, & euitandi in quacunque operatione intellectiua, vt notat Zab.

lib.

lib.1.de nat.Log.c. 3. Ad 2. negatur falsitas consequentis, & processus in infinitum, quia intellectus per eadem præcepta, quibus dirigit actus aliarum scientiarum, dirigere etiam potest actus Logicæ siue implicitè, siue explicitè ex vi reflexiua, quam habet supra suos actus; vnde præceptum syllogismi, quod habeat tres terminos, est sufficiens ad dirigendum intellectum non solum in materia Physica, sed etiam Logica.

Secundo arguitur ad probandum, quod si finis Logicæ est dirigere, hoc est tantum in ordine ad 3. operationem, quæ solū indiget directione, nam prima operatio est apprehensio obiecti repræsentati per speciem, quæ necessariò repræsentat, qua ratione negat Arist. contingere falsitatem in prima operatione; secunda verò operatio, vel est circa obiectum notum ex terminis, itaut propositio sit per se nota, & non indiget directione Logica, quia satis est lumen intellectus, & apprehensio terminorum, si verò sit circa obiectum ignotum, iam notificari debet ex vi tertiæ operationis, vnde non dirigitur, vt secunda, sed vt tertia. Quin etiam Logica non habet dirigere ipsam tertiam operationem, nisi in materia necessaria, nam Logica dicitur instrumentum sciendi, at scientia habetur tantum per demonstrationem.

19 Resp. negando assumptum, ostendimus enim primam, & secundam operationem esse per se dirigibiles; ad probationem dicimus, quod licet in prima operatione non reperiatur falsitas complexa, potest tamen interuenire interdum falsitas incomplexa, talis nempè defectus, quo concipit intellectus rem aliter, quam sit, vt cum apprehendit angelum, tanquam corporeum, vel obscurè, & implicitè rem aliquam apprehendit, non per se considerando omnes, & singulos gradus essentiales eius, vel indistinctè, & confusè concipit vt vnum quid, quæ distinguenda sunt, propter quos, & similes defectus indiget intellectus directione etiam in prima operatione; & cum dicitur, quod in hac operatione intellectus necessario conformatur cum obiecto repræsentato per speciem, quia species necessariò repræsentat, verum est speciem necessariò repræsentare, negatur tamen semper repræsentare rectè, sæpius enim ex mala constitutione sensuum internorum, aut etiam aliquo defectu externorum prouenit mala repræsentatio specierum intelligibilium; ex quo fit veritatem, vel falsitatem incomplexam in hac operatione attendi debere ex obiecto non vt repræsentato, sed vt est in se, de quo suo loco agemus in lib. de Anima; Secunda quoque operatio est erroris capax, deficit enim sæpè intellectus in enunciationibus saltim non per se notis, & adhuc in istis met indiget directione logica, quæ dat regulam ordinatè connectendi prædicatum cum subiecto, siue connexio sit nota, siue ignota, talis enim connexio fit non intuendo obiectum, sed regulas logicales; quod si obiectum notificetur per tertiam, adhuc tamen directio secundæ est distincta à directione tertiæ, & potest in se rectificari abstrahendo ab omni tertia. Tertia denique operatio, vt est erroris capax in quacunque materia, ita dirigi habet à logica in omni materia, & non in necessaria tantum, & quando logica dicitur instrumentum sciendi, non sumitur verbum sciendi in rigore pro cognitione per demonstrationem acquisita, sed pro quacunque cognitione, quocunq; modo sit acquisita.

Tertiò arguitur ad probandum finem etiam logicæ Arist. esse directionem cuiuscunque operationis, & non solius tertiæ, quia si tota percurratur Arist. logica videbimus distinctos composuisse libros pro directione cuiuscunque operationis sigillatim: edidit enim librum prædicamentorum ne intellectus in apprehensione rerum confunderetur, sed habendo ante oculos seriem omnium rerum distinctam distinctè, ac sine cōfusione rem vnamquamque conciperet, ad euitandos autem errores, quos potest committere in coniungendo terminos apprehensos datæ sunt regulæ in lib. Periher. ad euitandos tandē errores in discursu contingere natos tam quoad formam, quā quoad materiam cœteros composuit libros Prior. Post. Topic. & Elench. ergo finis logicæ Arist. non est tantum directio tertiæ operationis, sed cuiuscunque.

20 Respondetur concedendo Logicam Arist. etiam partiri posse iuxta tres intellectus nostri operationes, vt docet Ant. And. initio Periher. & in lib. Prædicam. & Periher. dedisse regulas pro directione primæ, & secundæ operationis, sed quia terminos, & propositiones ibi non considerauit propter se, sed tantum vt sunt partes, hæ proximæ, illæ remotæ syllogismi, vt ibidem docet Ant. And. & Scot. cit. 1. Prior. q. 2. hinc fit, quod simpliciter, & absolutè finis adæquatus logicæ Arist. sit directio tantum tertiæ operationis.

Quartò obijcitur ad probandum directionem operationum intellectus esse finem logicæ nedum extrinsecum, sed etiam intrinsecum, Tum quia finis intrinsecus habitus *directiui* est directio, sed logica est essentialiter habitus directiuus, ergo &c. Nec dicere sufficit logicam esse habitum directiuum idealiter tantum, & in esse signato, non elicitè, & in esse exercito, ac proinde quod finis intrinsecus eius est directio tātum idealis, quæ non est, nisi cognitio ideæ, ad cuius exemplar fieri debet operatio, vt recta sit. Non sufficit, nam contra hoc est, quod logica efficit, & elicit operationes rectas in propria materia, ergo attingit directionem etiam in esse exercito. Tum deinde probatur exemplo sæpius adducto frænefactoriæ, quæ non solum respicit intrinsecè cognitionem frænifaciendi, sed ipsam quoque directionem, qua fit frænum rectum. Nec dicere suffragatur, quod directio equi non respiciatur à frænefactoria intrinsecè, sed extrinsecè, quia frænefactoria non est directiua equi, cum hoc sit munus equestris, at logica est directiua operationum.

Respondetur ad primum solutione data inter arguendum, ad replicam dicimus logicam per accidens solum attingere directionem in esse exercito, non per se, & quatenus logica est; accidit enim sibi, quod sit logica in tali casu, & hoc exercet munus, veluti esset scientia distincta: Cui accedit, quod etiam in propria materia directio in esse exercito attingitur à logica vtente, non docente. Ad alterum respondetur, quod si frænefactoria consideretur, vt est habitus in intellectu docens modum rectè faciendi frænum, quo sensu spectari debet, vt valeat paritas, falsum est directionem in esse exercito esse eius finem intrinsecum, non enim attingitur ab ipsa, sed ab alio habitu in potentijs externis residente, qui dicitur frænefactiua vtens, hæc enim est, quæ conficit frænum iuxta regulas à docente præscriptas.

ARTICVLVS TERTIVS.

De adæquato Logicæ obiecto.

21 Constituto fine huius facultatis tam intrinseco, quā extrinseco, tamen secundum se consideratæ, quàm vt ab Arist. conscriptæ, eiusdem proprium, & adæquatum subiectum in vtraque consideratione venari difficile non erit; At quia nomen subiecti multas habet acceptiones, vt docet Scot. 1. Prior. q. 2. quandoque pro subiecto inhæsionis, quandoque pro subiecto propositionis, & alijs modis, sumitur in præsenti pro eo, circa quod vnaquæque scientia versatur, quo sensu 1. Post. 25. vna scientia dicitur esse vnius generis subiecti, & appellatur subiectum considerationis, & etiam obiectum, quod potentiæ, vel habitui obijcitur cognoscendum, quod cum iterum sumi possit, vel fusè pro omni re considerata in scientia, aut arte, quo sensu in medicina, v.g. non solum corpus humanum, vt sanabile, sed etiam omnia medicamenta, & instrumēta dicuntur subiectum circa quod artis medicæ, & quicquid demum in scientia tractatur, eius subiectum vocatur; vel propriè, pro re non quocunque modo, sed per se, & primo considerata in scientia, hic loquimur de subiecto considerationis in secundo sensu; quod cum iterum diuidatur in subiectum adæquatum, seu totale, & in subiectum inadæquatum, seu partiale, quod deinde diuiditur in principale, & est principaliter pars subiecta earum, quas sub se totale subiectum comprehendit, & minus principale, & est pars subiectiua inferioris conditionis eiusdem subiecti totalis, hic loquimur de subiecto totali, & adæquato, quod est ita primo per se consideratum in scientia, vt tota artificis cura in eius contemplatione sita sit, ac proinde cœtera omnia in scientia considerata reuocentur ad ipsum, & habeant attributionem, quod proinde subiectum attributionis appellari consueuit, licet id à Modernis quibusdam sumatur pro subiecto principalitatis.

22 Quamuis autem subiecti hoc modo sumpti variæ, ac multiplices enumerari soleant conditiones, præcipuę tamen, ad quas cæteræ omnes reducuntur, sunt, quas enumerat Doctor q. 3. vniuersal. quod de eo in scientia præsupponatur quid est, & quod est, quod per eius quod quid est demonstrentur affectiones de eo in illa scientia, & tandem quod omnia determinata in scientia reducantur ad ipsum, & propter ipsum considerentur, vel tanquam eius principia, vel tanquam partes, aut species, vel proprietates eius, vel alia consimili ratione, quæ subiecti conditiones, veluti necessariæ, & sufficientes recipiuntur passim ab Auctorib. Complut. disp. 1. Proœm. qu. 2. Didac. à Iesu qu. 3. Proœm. & alijs, & expressè deducuntur ab Arist. 1. Post. tex. 2. & 25. vbi docet subiectum esse illud, cuius principia, partes, & passiones in scientia inquiruntur; necessitatem verò harum conditionum, earumque sufficientiam ostendere

dere non est huius loci, nam ex professo tractabitur infra disp. de scientia 12.qu.2. Et quia etiam vt ibidem trademus, subiectum adæquatum scientiæ parte materiali constat, & formali, re scilicet considerata, & modo considerandi, ex quibus in scibili componitur vnum subiectum, quod totius scientiæ, de vtraque parte subiecti logicæ erit hic etiam differendum.

Hac præmissa doctrina (quantum ad præsens sufficit, nam de hoc fusè infra loc. cit.) de natura subiecti adæquati scientiæ, modò descendimus ad quæstionem propositam de subiecto adæquato logicæ. Et quidem mirum est, quanta sit Auctorum varietas in huius facultatis obiecto assignando, nam viginti, & amplius sententiæ recitantur de hac re, nos celebriores referemus, quæ ad duas classes reuocari possunt. Vna erit eorum, qui ponunt logicam esse scientiam realem, ac proinde obiectum reale ei assignant. Altera est eorum, qui eam faciunt scientiam rationalem, ac proinde aliquod ens rationis obiectum eius statuunt.

23 Auctorum primæ classis Prima Opinio est eorum, qui statuunt obiectum logicæ res omnes, siue omnia entia, non tamen quatenus entia sunt in seipsis, & à parte rei, sic enim de eis agit Metaph. sed quatenus sunt ab intellectu cognoscibilia. Secunda asserit non res, sed voces, vt rerum significatiuas esse logicæ obiectum, quæ opinio communiter tribui solet Nominalibus, & est Aureol. in prolog. art. 5. Tertia asserit modum, seu instrumentum sciendi reale esse subiectum in logica, variè tamen auctores instrumentum sciendi acceperunt; Quidam enim sumpserunt illud in toto rigore pro sola demonstratione, quæ est instrumentum scientiæ productiuum proprijssimè dicta, ita multi veteres. Alij sumpserunt latius pro syllogismo, vel argumentatione, & quidem pro prima intentione, quo sensu tantum sunt instrumenta realia. Alij demum latissimè acceperunt instrumentum sciendi reale, prout scilicet complectitur definitionem, diuisionem, & argumentationem pro conceptibus obiectiuis, seu pro prima intentione, ita Conimb. q. 2. Procem. qui tamen protestantur se loqui de logica secundum se considerata, non prout ab Arist. tradita, ita enim solam argumentationem assignant pro subiecto adæquato. Quarta sententia, quæ communis est inter Neotericos, non instrumenta directiua, sed potius operationes intellectus; ad quas hæc ordinantur, asserit esse subiectum, vnde statuunt pro subiecto, vel tres operationes intellectus quatenus dirigibiles, vel vt specialiter loquitur Auers. q.2. sec. 5. cognitionem intellectuum comprehendentem tres actus nostri intellectus, quatenus dirigibilem, itaut illud in materiale, hoc verò formale, ita Auers. cit. Amic. in log. tract. 1. qu. 5. dub. 4. Blanch. disp. 1. qu. 9. Didacus à Iesu qu. 3. procem. Arriag. disp. 2. log. nu. 34. Ouiied. contr. 2. log. punct. 1. Ruuius qu. 6. secuti Suarez. p. tom. Met. disp. 1. sec. 4.

Non sunt pauciores opiniones inter Auctores secundæ classis, eorum enim qui entia rationis pro obiecto assignarūt, Quidā putarunt ens rationis in sua cōmunitate sumptum debere statui obiectum. Alij hanc opinionem coarctantes nō omnes ens rationis ponunt obiectum logicæ, sed tantum genus quoddam entis rationis, quod appellant ens rationis logicum, & secundam intentionem, & est illud ens rationis, quod significari solet passim in logica per terminos logicales genus, species, subiectum, prædicatum, definitio, enunciatio, & alios similes, ita Thomistæ omnes Caiet. c. de genere p. 2. Scotus q. 5. Proem. Masius hic sec. 2. q. 13. Sanch. lib. 1. q. 17. Iauel. tract. 1. log. c. 3. Niger. qu. 12. Clip. Complut. disp. 1. qu. 3. Ioan. de S. Thom. p. 2. log. qu. 1. art. 3. Galleg. Petronius, & alij, qui pro hac sententia citant veteres omnes Thomistas. Alij tandem adhuc magis se restringentes, nec inter logicam secundum se, & vt ab Arist. traditam distinguentes, subiectum logicæ statuerunt illud ens rationis, quod per argumentationem importatur, vel certè syllogismum, quam sententiam de syllogismo docuit Scotus ex professo q. 3. vniuers. & sequuntur Scotistæ passim in eum locum Maurit. Anglic. Brasaul. Sarnan. Faber Theor. 6. Roccus q. proœm. 5. Fuentes q. 3. diff. 3. art. 6. tanquam Doctor ibi locutus fuerit de subiecto logicæ quocunque modo sumpte; Faber tamen c. 3. inquit ibi Doctorem assignare subiectum logicæ Aristotelicæ.

Resolutio de obiecto logicæ Aristotelis.

24 DIcendū est, in logica, prout est ab Arist. tradita, non aliquid reale esse obiectū, sed ens rationis, nō quidē in tota sua communitate neq; vt limitatum ad ens rationis logicum, siue secundā intētionem, sed quatenus ad argumētationem, seu syllogismum coarctatur. Cōclusio est Scoti q. 3. vniuers. & etiam 1. Prior. q. 2. vbi aliud statuit subiectum in logica, vt ab Arist. tradita & in tota amplitudine sua consideratur, est communis inter Scotistas nemine discrepante vno excepto Poncio, qui disp. 2. log. q. 5. parum curans Scoti authoritatem, & omnium Scotistarum, assignat logicæ, etiam prout est ab Arist. tradita, obiectum reale, & syllogismum pro prima intentione captum; & probatur quoad omnes partes.

Primò quod in logica Arist. non sit aliquod reale subiectū, suadetur, tum quia quæcunq; traduntur in logica Arist. sunt entia rationis, & secundæ intentiones logicales, vt genus, species, vniuocum, analogum, prædicamentum, propositio, æquipollentia, antecedēs, inductio, syllogismus, figura, subiectum, prædicatum, &c. tum quia hac ratione dixit Boetius logicam esse de secundis intentionibus applicatis primis, quia Arist. totam logicam suam tradidit sub terminis secundarum intentionum; tum deniq; quia hac ratione dicta fuit scientia rationalis, & seclusa à numero scientiarum realium, vt notat Scot. q. 3. Prolog. lit. l. & fuit perpetua, & constans sententia omniū Peripateticorum, qua etiam ratione Grāmatica, & Rhetorica distinguuntur contra scientias reales, quia traduntur sub terminis secundarum intentionum, vt sunt nomē, verbum, participium, &c. ergo ens rationis, nō autem ens reale subiectū erit logicæ Arist. quia per ēs rationis distinguitur à cæteris sciētijs.

Resp. Auersa q. 2. sec. 3. negādo assumptum, quia potius logica Arist. in omnibus suis libris, & tractatibus agit de entibus realibus, in lib. Periher. Priorum, & sequentibus per se agitur de actibus nostri intellectus de enunciatione, discursu &c. nec per se quæruntur secūdæ intentiones, quæ ex illis actibus resultant; in lib. prædicam. per se considerantur, & certis locis disponuntur naturæ reales exclusis entibus rationis. In lib. etiam predicab. quamuis tractetur de genere, differentia, & reliquis, quæ videntur entia rationis, tamen tractatur de illis, quatenus important entia realia, & vniuersaliter ita procedit tota Arist. logica, ea enim quæ docet, verificatur de ētibus realibus, non rationis, docet enim genus prædicari de speciebus, speciem de indiuiduis, at non valet vtrique prædicare dicendo species est genus, indiuiduum est species, sed homo est animal, Petrus est homo; docet prædicatum affirmari de subiecto, at non valet dicere subiectum est prædicatum, sed bene Petrus est albus, est homo.

Sed hæc solutio facilè refellitur, falsum enim est, quod in lib. Periher. & Prior. agatur per se de actibus nostri intellectus, enunciatione, & discursu, sed agitur de regulis, & præceptis, quibus operationes illæ dirigi debent, & istæ regulæ traditur per terminos secundarum intentionū, quod prædicatum affirmatur de subiecto, quod in prima figura maius extremū prędicatur de medio termino, medius terminus de minori extremo, & in conclusione maius extremum de minori; falsum est in prædicamentis naturas reales per se considerari, nam de substantia, quantitate, qualitate, alijsq; prædicamentis agit logicus secundum quod in eis attenditur subijcibilitas, & prædicabilitas, vt verò sunt partes entis realis pertinent ad Metaph. & sic etiam dicendum de naturis communibus, quas importāt genus, & species, cæteraq; prædicabilia, quod per se ad logicum non spectant, sed secundæ intentiones vniuersalitatis, quas fundant; Nec est necesse, ea quæ docet in secundis intentionibus verificari de eisdem prædicatione exercita, trita est enim logicalis regula, quod quæ signantur in secundis, exercentur in primis, non verò in eisdē secundis, & ideò tota hæc responsio falsa est.

25 Secundò quod ens rationis in tota sua communitate non sit subiectum logicæ Aristotelicæ, nulla indiget probatione, tum quia, & Grammatica, Poetica, & Rhetorica sua habent entia rationis, tum quia Complut. ipsi testantur certissimum esse ens rationis vniuersaliter sumptum non esse obiectum logicæ, nec aliquem Thomistarum oppositum asserere nam logica non considerat relationem rationis dextri, & sinistri in columna, nec relationes rationis quibus Deus ad creaturas refertur. Sed quod neque subiectum sit ens rationis logicum, seu secunda intentio, quæ est veritatis manifestatiua, qualis est sola secunda intentio logica, probatur. Tum quia in qualibet scientia distinguendum est subiectum cōmunitatis à subiecto attributionis, neq; hoc coincidit cum illo, secunda autem intentio in logica est subiectum cōmunitatis, quia prædicatur essentialiter de subiecto, prædicato, copula, genere, propositione, &c. ergo non est subiectum attributionis. Tum quia iuxta hanc sententiam non contradistinguerentur in logica principia, passiones, & subiectum, vt docuit Arist. 1. Posteriorum. 26. quia hæc omnia considerarentur, vt species, cum intrinsecè imbibant conceptum entis rationis logici, & secundæ intentionis.

tionis. Tum quia etiamsi Arist. in sua logica consideraret omnes secundas intentiones veritatis ostensiuas (quod tamen non fecit) non proinde dicendum foret considerari omnes per se, & directè, veluti species obiecti totalis, sed indirectè, & reductiuè, & sic de facto considerauit terminos, & propositiones, vt principia sui obiecti, aliquas verò secundas intentiones veluti affectiones eius.

Hinc deducitur non conuenire secundæ intentioni conditiones obiecti scientiæ supra recensitas, & à Complut. cæterisque Thomistis receptas, nam vna illarum est etiam iuxta eorum doctrinam, quod contineat omnia, quæ tractantur in scientia, ita vt ad ipsum omnia reuocentur, vel tanquam principia, vel partes, vel species, vel proprietates eius; altera est, quod sit, de quo potissima cura est in tali scientia, & de quo (si aliqua fuerint) tradantur præcepta; at prima conditio secundæ intentioni non conuenit, quia omnia considerata in logica reducuntur ad ipsam, vt species, non vt principia subiecti, neq; vt proprietates; neq; secunda, quia tota Arist. cura fuit agere de syllogismo, vt ipse testatur c. vlt. 2. Elench. eiusq; regulas, & præcepta disertè tradidit, de secundis autem intentionibus, nec peculiarem tractatum confecit, nec passiones aliquas de ipsis demonstrauit, quod tamen necessarium erat, si secunda intentio sumenda erat pro subiecto. Accedit, quod de definitione, & diuisione ex professo non egit, ergo secunda intentio veritatis ostensiua non est in Arist. logica adæquatum subiectum, cum non omnes tales intentiones in ea considerentur.

Resp. Complut. quod quamuis Arist. ex professo non egerit de definitione, aut diuisione, hoc tamen non est, quia non contineantur sub obiecto logicæ, sed vel quia de definitione iam egerat Socrates, de diuisione Plato, ac nullus, vel perfunctoriè de arte syllogistica, & sic eam suscipit Arist. ex professo explicandam. Vel fortè quia, vt inquit Laertius lib. 5. in vita Arist. de definitione, & diuisione nonnulla ediderat volumina, quę tamen iniuria temporis perierunt, immò cum Arist. referente Laertio de logica scripserit 150. libros, fortè de alijs intẽtionibus logicalib. ex professo disputat. Sed hac solutione ostenditur solum tractatus de definitione, & diuisione ex natura rei ad logicæ obiectum spectare in tota sua amplitudine; quod gratis concedimus, at hic de logica ab Arist. traditalest sermo; & parum refert, quod volumina alia ediderit de definitione; & diuisione, quæ perierunt, quia quæstio est de logica Arist. quæ nunc extat, eiusq; in præsenti quærimus obiectum.

26 Tertiò tandem, quod in logica Arist. subiectum adæquatum sit syllogismus, seu argumentatio, probatum manet tum ex refutatione aliarum opinionum; tum ex dictis articulo præcedenti, vbi demonstratum est finem logicæ Arist. esse tradere instrumentum directiuum tertiæ operationis, quod est argumentatio, vel syllogismus, finis autem internus coincidit cum obiecto, tum tandem patet ex progressu ipsius Arist. cõstat enim syllogismum in eius logica omnibus potiri conditionibus ad obiectum scientiæ desideratis, gaudet prima; nam in ea supponitur esse, & post tractationem de principijs remotis, & propinquis in lib. Prædicam. & Perhier. statim in lib. Prior. præmittit definitionem eius; gaudet secunda, quoniam in eisdem lib. Prior. multæ passiones de illo demõstrantur per prædictam definitionem, vt esse in modo, & in figura, constare ex tribus terminis, concludere vniuersaliter, particulariter, affirmatiuè, & negatiuè; gaudet deniq; tertia, quandoquidem omnia, quæ in scientia tractantur, vel sunt principia syllogismi, & sic habentur lib. prædicam. & Periher. vel sunt proprietates eius, & sic habentur libri Priorum, vel species, & sic habẽtur lib. Post. Topic. & Elenc. ita discurrit Doct. 1. Prior. q. 2.

In oppositum obijcitur Primò cum Neotericis quod aliquid reale, & non rationis, poni debeat obiectum in logica. Tũ quia quælibet scientia realiter causatur ab obiecto suo partialiter, & ab eodem in perfectione mensuratur, dicit enim relationem ad illud, vt ad mensuram ex Arist. c. de relat. sed nullum ens rationis potest causare scientiam, quæ est realis qualitas, nec eius perfectionem mensurare, cum sit imperfectius illa, ergo &c. Tum 2. quia obiectum scientiæ debet esse scibile, & per se intelligibile, id autem enti rationis conuenire non potest, cũ intelligibilitas sit prima passio entis realis. Tum 3. quia subiectũ debet continere virtualiter notitiam suarũ passionum, quæ scilicet ipsum formaliter consequuntur ex Scoto q. 3. Prolog. at ens rationis nõ potest causare notitiam suarum passionum, cum talis notitia sit qualitas realis. Tum 4. quia si logica ageret de ente rationis, ideò esset, quia tractat de genere, specie, subiecto, predicato, & alijs similibus intẽtionibus, sed hæc etiã dicunt entia realia, quia in hac propositione, *homo est animal*, actus intellectus correspondens illi termino *homo*, non repręsentat naturam humanam præcisè, sed vt subijcitur animali, ergo non solum repræsentatio hominis, sed modus etiam repræsentandi illum, vt id, de quo dicitur animal, est quid reale. Tum 5. si logica est de secundis intentionibus, vtiq; non erit de ipsis in abstracto, sed in concreto, vt applicatæ sunt primis, atq; ita logica haberet pro obiecto aggregatum per accidens. Tum demum, demonstratio, quæ est subiectum principale in logica, consideratur in ea, vt quid reale, ergo etiam subiectum adæquatum, sub quo continetur, reale erit, probatur assumptum, quia consideratur à logica, vt est effectrix scientiæ, sed vt talis non potest esse ens rationis, ergo &c.

27 Resp. ad 1. quod sicut non est de essentia obiecti esse motiuum, & mensuratiuũ sui actus in perfectione, ita non est de ratione scientiæ vt sic, quod causetur à proprio obiecto, & ab eo in perfectione mensuretur, vt ex Doctore colligitur 4. d. 1. q. 1. sub, S, sed tantum, de ratione scientiæ realis, qualis non est logica, vt est ab Arist. tradita, & contexta, quæ causatur non ab ente rationis, sed à fundamento, quod habet à parte rei, ita Maurit. q. 3. vniuers. §. 6. *dubitatur*, in sol. ad 1. vbi addit etiam poni posse totalem causalitatem habitus logicalis ex parte intellectus, nã licet in actu recto obiectum sit causa partialis, & hoc primarium, in actu tamen reflexo potest totalis actiuitas tribui potentiæ, & quamuis ens rationis nequeat esse mensura scientiæ quantum ad perfectionem, potest tamen esse mẽsura sui actus quoad veritatem, quatenus notitia intãtum vera est, inquantum exprimit obiectum, sicut est, quo sensu de relatione mensurabilis ad mensuram videtur Scotus loqui quol. 13. M. & O. & propriè dici solet relatio conformitatis actus ad obiectum. Ad 2. negatur minor, quamuis enim non habeat intelligibilitatem obiecti primarij, hæc enim est passio entis realis, habet tamen intelligibilitatem obiecti secundarij, quatenus sicut entitatem habet ad modum entis realis, ita scibile est ad modum illius. Neq; dicas ex hoc sequi, quod tantum sit scibile per accidens. Quia sicut eius essentia in hoc sita est, quod cognoscatur ad modum entis realis, sic per se conuenit illi, quod sciatur ad modũ alterius, de quo fusius infrà disp. 3.

Ad 3. ait Maurit. cit. quod continentia virtualis, cuius meminit Doctor, conuenit tantũ subiecto scientiæ realis, de quo ibi loquitur; vel quod cõuenire potest etiam enti rationis fundamẽtaliter; Sed expeditius dici posset, quod ideo subiectum dicitur cõtinere virtualiter passiones suas quoad esse cognitũ, nõ quia subiectum ipsum, vt sic, causet notitiam passionis, sed quia subiectum, vt cognitum, siue notitia subiecti causat notitiam passionis, quo sensu hoc munus potest etiam competere enti rationis, quia eius cognitio est ens reale. Ad 4. negatur minor, nam licet repræsentatio hominis in ea propositione sit realis, ea tamen subiectio in propositione nõ est quid reale, sed denominatio extrinseca derelicta ab actu recto intellectus, quæ fit ens rationis, & secũda intẽtio formaliter per actum reflexũ. Ad 5. vtiq; logica est de secundis intentionibus in cõcreto, nimirum, vt applicatis primis, sed non idcirco est de aggregato per accidens, quia res primæ intentionis non cadit in intellectu secundæ, veluti pars, sed vt terminans respectũ eo modo, quo accidens, quando intelligitur dependere à subiecto, nõ intelligitur vti vnum per accidens. Ad 6. demonstratio potest sumi, vel materialiter, & pro prima intentione, & sic est illa materialis collocatio propositionũ, qua medius terminus ita ordinatur, vt in vna subijciatur, & in altera predicetur, vel formaliter, & pro secunda intentione, & est relatio, vel relationes ab intellectu fictæ antecedentis, & consequentis, maioris, minoris, &c. occasione desumpta ex illa reali ordinatione, primo modo causat scientiam realiter, & exercitè, secundo modo signatè, & sic cõsideratur in logica Aristot. & ab eo definitur, quod faciat scire. Poncius cit. disp. 2. q. 5. adducit cum Auersa nonnullas rationes, quibus ostendere nititur Log. habere obiectum reale, imo contra communem negat genus, speciem, subiectum, prædicatum, syllogismum, & alios huiusmodi esse terminos secundæ intẽtionis; Sed rationes illæ nõ egent speciali solutione, quia ad summum probant, quod infra dicturi sumus art. 5. logicam ex natura rei, & secundum se cõsideratam esse scientiam realem; at id non probant de logica, prout fuit ab Arist. contexta, qui eam expresse docuit sub terminis secundarum intentionum, in quo sensu hic loquimur, & quod illi termini sint 2. intentiones patebit infrà disp. 2. q. 8. art. 1. & disp. 2. Met. q. 9. art. 1. n. 54.

28 Secundò obijcitur cum Thom. ad probandum, quod ens rationis, seu secunda intentio sit subiectum. Tum quia log. dicitur scientia rationalis hac de causa, quia est de ente rationis, vt de obiecto, alioqui intrinsecè est qualitas realis. Tũ 2. quia

sicut datur vna scientia, quę tractat de ente reali in vniuersum, & est Metaph. ita dabitur alia, quæ tractet de ente rationis in vniuersum, & erit logica. Tum 3. quia quæcunq; tractat logica, sunt entia rationis, ac intentiones secundæ, vt termini, enuciationes, syllogismi, figuræ, &c. & hac ratione aiebat Boetius, quod logica est de secundis intētionibus applicatis primis. Tū 4. quia enti rationis, & secundæ intentioni conueniūt cōditiones subiecti, quia prædicantur de omnibus, quæ in logica tractantur, aliaq; ad ipsum reducuntur, vel tanquā partes, vel principia vel passiones. Tum demum quia omnes secundæ intētiones, de quibus logica tractat, sunt veritatis ostensiuæ, & per se conducunt ad dirigendas operationes intellectus, ergo omnes indifferenter continentur sub obiecto adequato eius, quod erit ens rationis logicum, siue secunda intentio veritatis ostensiua; conseq. patet, nam omnes participant rationem obiectiuam, per quam logica secernitur non solum ab alijs scientijs realibus, sed etiam rationalibus, quales sunt Grammatica, & Rhetorica, quæ considerant secundas intentiones ostensiuas congruitatis, vel incongruitatis sermonis, non autem veritatis, & falsitatis, ita Compl. cit.

Resp. ad 1. logicam absolutè dici scientiam rationalem, quia est directiua rationis in suis actibus, logica verò Arist. adhuc speciali ratione dicitur rationalis, quia nimirū est de ente rationis, vt de obiecto, hoc autē non est subiectū eius in quacunq; cōmunitate inspectū, sed vt supponit pro argumentatione, vel syllogismo. Ad 2. ens rationis in cōmuni per se primò, & directè ad nullam scientiā pertinet, sed solū indirectè, & reductiuè pertinet ad Met. quatenus secundū essentiam suā est ens apparēs quia eiusdē scientię est cōsiderare id, quod est tale, & quod videtur tale 4. Met. text. 4. Ad 3. concedimus totū, quia logica Arist. tradita est sub terminis secundarum intentionum, & dicitur esse de secundis intētionibus eo modo, quo Philosophia dicitur esse de rebus naturalibus, non verò quod omnes propriè sint subiectum attributionis. Ad 4. negatur assumptū, quia non est de ratione subiecti, quod sit cōmune omnibus in sciētia consideratis per prædicationem, sed per attributionem, ita vt omnia reducantur ad illud vel tanquam partes, vel principia, vel passiones, at omnia considerata in logica reducuntur ad secundam intentionem, vt species ad suum genus. Ad 5. cōcesso assumpto adhuc negatur consequentia, nam si præcipua cōditio obiecti scientiæ est, vt sit id, de quo potissima cura est in tali scientia; & de quo traduntur præcepta, vt Compl. fatentur, planè potissima cura Arist. fuit in sua logica elucidare secundam intentionem, quę est veritatis manifestatiua per virtutem illatiuam, vt constat ex verbis ipsius Philosophi 2. Elench. c. vlt. hęc autem est argumentatio, seu syllogismus, de quo etiam plura reliquit præcepta.

Tertiò obijcitur, quod obiectum adæquatum logicæ Arist. non sit syllogismus. Tum quia non solum egit Arist. de syllogismo, sed de ceteris etiā speciebus argumentationis, inductione, Enthymemate, & exēplo, ergo potius argumētatio in communi erit obiectū. Tum secūdò, quia non solū egit de argumētatione, sed distinctos libros etiam composuit pro directione primæ, & secundæ operationis, vt lib. prædicam. & Periher. & de definitione latè tractat 2. Post. ergo potiùs modus sciendi in communi, seu instrumentum directiuum in sua amplitudine erit obiectum. Tum tertiò, quia dicere non valet terminos, & propositiones Arist. ibi non considerasse propter se, sed tantum, vt sunt partes syllogismi; quia & si hoc modo sint considerabiles, tamen non obstat, quin etiam per se, & directè cōsiderentur (ait Auersa sec. 4. & fuit argumentum Aureol. in prolog. art. 5.) sicut in Physica, licet elementa concurrant ad constituendum mixtum, tamen Physica non agit per se solum de mixtis, neq; corpus mixtum est adæquatum obiectum eius, sed per se etiam agit de elementis, & corpus cōmune mixtis, & elementis est obiectū Philosophiæ. Tum deniq; quia, vt vrgēt Complut. si semel admittimus in obiectis particularibus alicuius scientiæ quemlibet ordinem vnius ad aliud excludere illud, quod sic ordinatur, à ratione propria, & immediata obiecti, iā in qualibet scientia obiectum principale esset adequatum, possemusq; dicere Deum, aut intelligentias esse obiectum adequatum Metaphysicæ, & hominem Philosophiæ naturalis, & in proposito logicæ Demonstrationem, siquidem quæ tractantur in Met. dicunt ordinem ad Deum, qui est primum ens, & quæ in Philosophia, ad hominem, qui est præcipua substantia materialis, & quæ in logica ad Demonstrationē, quæ est genuinū instrumentum sciendi, ergo licet intentio generis deseruiat definitioni, & intentio prædicati propositioni, & hæc argumētationi, non ideò intentiones istæ debent excludi ab obiecto per se, & immediato Logicæ.

29 Resp. ad primum argumentationem, & syllogismum non differre, & inductionem, & exemplum, ac Enthymema nō constituere species à syllogismo essentialiter distinctas, sed ad ipsum veluti imperfectum ad perfectum reduci, quia sunt syllogismi imperfecti habētes totam vim inferendi à syllogismo, vnde & in syllogismum transuerti facile possunt, & ad aliquā trium figurarum reduci, vt Arist. docet in postrema parte 2. lib. Prior. ita eruditè demonstrat P. Faber Theor. 6. c. 3. & nos ostendimus 1. p. inst. tract. 3. cap. 2. Ad 2. ait Doct. 1. Prior. q. 2. terminos, & proposit. in illis libris considerari in ordine ad syllogismum, cuius sunt partes proximæ, vel remotę; de definitione vero 2. Post. loquitur in ordine ad demonstrationem, quam ingreditur, vt medium, vt omnes fatentur. Ad 3. potuit vtique Arist. logicam suam ita instituere, vt termini, & propositiones per se considerarentur, ita quod directè includerentur in obiecto logicæ, veluti species eius, sicut elementa considerauit in naturali philosophia: sed non ita fecit; quin potius vt patet ex progressu operis considerauit ea indirectè, & reductiuè per ordinem ad syllogismum, quem constituunt, quia solum de directione discursus fuit sollicitus. Ad 4. concedimus non quęlibet ordinem vnius obiecti partialis ad aliud excludere illud, quod sic ordinatur, à ratione propria, & immedia a obiecti, sed solum quando ita consideratur in ordine ad illud, vt nullo modo propter se, & directè consideretur, sed indirectè penitus, & in gratiam alterius, quod non ex natura rei pensandum est, sed ex progressu scientiæ, & Auctoris eius, sic autem cōsiderari terminos, & propositiones, nimirum in gratiam penitus syllogismi, vt partes eius, in logica Arist. fatentur omnes eius expositores, & ipse in fine 2. Elench. Neq; hinc confunditur subiectum adæquationis, cū subiecto principalitatis, vel via discernendi vnum ab alio precluditur; quia subiectum adequationis semper illud erit, ad quod reducuntur omnia considerata in scientia, vel vt partes, vel species, vel principia, aut alia consimili ratione, subiectum verò principalitatis erit, quod est nobilius, & præstātius cōtentum sub obiecto adæquationis, quod vtiq; in logica est demonstratio, quia est syllogismus in materia necessaria confectus, ac proinde scientię generatiuus, & inter omnes præstantissimus.

30 Quartò tandem arguitur ad idem. Tum quia nihil est subiectum totius, & partis, sed syllogismus est subiectū in lib. Prior. ergo. Tum 2. quia nulla scientia suum conficit subiectū, sed logica conficit syllogismum. Tum 3. nullum complexum potest esse subiectum, quia de subiecto præsupponitur, quod est incomplexum, at syllogismus est quid complexum. Tum 4. quia assignando simpliciter, & absolutè syllogismū pro subiecto, assignatur tantum pars materialis, ergo diminutus est Doctor non assignando etiam formalem, nam ex vtrisq; coalescere debet subiectum adæquatum scientiæ.

Respondetur ad primum ex Doct. q. 3. Vniuers. maiorem esse veram eodem modo, at diuerso idem esse potest subiectū totius, & partis, sic in proposito syllogismus est subiectum in lib. Priorum, quoad continentiam tantum virtualem, idest quantum ad proprietates ipsum formaliter consequentes; est verò subiectū totius quoad continentiā virtualem, & potentialem simul, idest prout supponit etiam pro suis speciebus, & nō pro seipso tantum in communi. Ad 2. non est Logica docens, quæ conficit syllogismum, sed vtens, illa tantum regulas tradit, & præcepta rectè conficiendi. Accedit nō semper opus esse, quod subiectum sit prius scientia quantum ad esse actuale, sed possibile. Ad 3. si syllogismus exercitè sumatur pro aggregato scilicet plurium propositionum, vtiq; de ipso præsupponi nequit, quod est simplex, nec statui subiectum logicæ; tamen si sumatur pro secunda intētione in illo aggregato fundata potest poni subiectū, & de ipso supponi, quod simplex, in hoc enim sensu est quid incomplexum. Ad 4. ait P. Faber Theor. 6. c. 3. quòd quādo subiectū materiale in sciētia cōsideratur omnibus modis, quibus est cōsiderabile, tunc necessariam non esse additionem partis formalis, quæ solum additur ad restringendā considerationem obiecti materialis, & ita inquit cōtingere de syllogismo in logica, quia cōsideratur ab ea omnibus modis quibus est considerabilis. Sed fortè in syllogismo aliqua ratio cōsiderari potest, quæ non attingitur à logico, quia ratio generalissima entis rationis in ipso imbibita spectat ad Met. & limites logicæ excedit, sicut & communis ratio secundæ intentionis, quæ etiam vagatur per Grammaticam, & Poeticam; certum est logicum præsertim cōsiderare syllogismum, quatenus habet vim manifestandi ignota ex notis per vim illatiuam, & hanc esse rationem formalem obiectiuam eius. Itaq; ratio formalis obiectiua in log. Arist. assignanda erit, vt in alijs scientijs, vnde sicut in Philosophia naturali ponitur subiectum cor-

corpus naturale, quatenus naturale, in Metaph. ens, vt ens, in Theologia Deus, vt Deus, ita in Arist. Logica erit syllogismus, quatenus talis, idest quatenus habet vim dirigendi intellectum in inuestigatione ignotorum ex notis, ita enim specificatur ratio formalis, secundum quam consideratur, atque ita non est diminutus Doctor, quia intellexit syllogismũ, quatenus syllogismũ, esse subiectũ. Vide alia argumẽta apud Doct.

Resolutio de obiecto Logicæ in se.

31 SI de Logica secundũ se loquamur, idest prout adæquatè institui potest secũdum totã suam latitudinẽ, & omnes eius partes, ad quas se extendere potest, obiectum adæquatum eius est modus sciẽdi, seu instrumentum sciendi in communi, & in tota amplitudine sua, vt nimirum cõprehendit definitionẽ, diuisionem, argumẽtationem, & si quæ alia sunt instrumẽta ad hoc munus idonea (de quo disp. seq.) Ita Scot. 1. Priorum q. 2. tenent Fonsec. 2. Met. c. 3. q. 1. sect. 4. Conimb. q. 2. Proæm. Log. Tolet. q. 5. Tatar. q. 3. Proæm. consentit Faber c. 5. & alij Scotistæ, & probabilem putat P. Fuentes q. 3. diff. 3. art. 5. d. 20. & si ratio, quam ibi ad hanc conclusionem probandam adducit, nihil concludat, quia solum probat instrumentum sciendi esse subiectum prædicationis. Quamuis autem P. Faber Theor. 6. c. 3. & alij Scotistæ negent illos libros Priorum esse Doctoris, quia nimirum plura continent, quæ non sunt consona dictis eius in li. Vniuers. in Metaph. & lib. Sent. vbi maiorẽ habet auctoritatem; tamen vt benè notat Fuentes cit. id non est sufficiens argumentum, vt negemus eos libros esse Doctoris, quia eadem ratione possemus dicere tractatum Vniuers. esse alterius Doctoris, quia q. 12. negat ens esse vniuocum, q. 3. ad 2. principale ponit corpus mobile subiectum naturalis Philosophiæ, imò in li. de Anim. & Met. habet quamplurima passim dissona ab his, quæ docet in li. Sent. vt versatis in eius li. faciliè patebit. Non ergo quia multa retractat Doctor in lib. Sent. & quol. quæ dixerat in Logica, & Metaph. negare debemus eos libros fuisse ab eo conscriptos, quia non est nouum Authores classicos in vltimis, & maturius consideratis lucubrationibus interdum, quæ antea dixerant, reuocare, sed potius regulã hinc vniuersalem deducere debemus, quod in schola Subtilium libri duntaxat sent. & quol. auctoritatem facere debent irrefragabilem, cæteri verò Log. Anim. Met. non absolutam facere debent auctoritatem, sed in his tantum, quæ consona sunt scriptis sent. & hunc in modum in hoc opere vtemur auctoritate Doctoris.

32 Primò itaque probatur nostra conclusio ratione deducta ex ipsa natura logicæ, nam obiectum artis instrumẽtariæ simpliciter, loquendo vniuersaliter, est instrumentum, circa quod versatur, & cuius constructionem docet, sed logica est facultas instrumentaria simpliciter, instrumentaria quidem, quia est de modo, seu instrumẽtis sciendi 2. Met. tex. 15. instrumẽtaria verò simpliciter, quia deseruit, & adminiculatur alijs scientijs 1. Top. c. 9. ad hoc enim inuenta est, ergo habebit pro obiecto adæquato modum, seu instrumentum sciendi, non potest autem habere pro obiecto adæquato hoc tantum, vel illud instrumentum sciendi, quia per se, & directè tenetur dirigere omnes operationes intellectus, cum in omnibus possit error contingere, ergo non solum demonstratio, sed omnis syllogismus, & argumentatio, non solum argumentatio, sed etiam definitio, & diuisio, & si quod aliud extet instrumentum, debet per logicam considerari, & pertractari; quare cum logica secũdũ se amplioris sit ambitus, quàm prout fuit ab Arist. tradita, instrumentũ sciendi in communi, prout ab hoc, & illo abstrahit, assignãdum erit illi pro obiecto totali, & adæquato; Maior probatur à simili in omnibus facultatibus instrumẽtarijs simpliciter, omnes enim ita versãtur circa instrumẽta, vt nõ attingã: opus, ad quod suaptè natura ordinãtur, sed hoc ab alia perficitur, cui istæ famulantur, quas proinde ministras meritò nũcupauit Arist. 1. Ethic. c. 1. & 1. Polit. c. 5. sic se habet frenæfactiua respectu equestris, quia versatur circa frænum, quod est instrumentum ordinatum ad equi directionem, & ita circa illud versatur, vt non attingat opus, ad quod suaptè natura ordinatur, sed hoc attingitur ab equestri, cui ipsa subseruit, sic se habet ferraria respectu lignariæ, quia versatur circa serram, & dolabram, quæ sunt instrumenta ordinata ad conficiendum scamnum, vel statuam, & ita circa illa versatur, vt non attingat scamnum, vel statuam, sed perficiantur ista à lignaria, cui ipsa subseruit: omnes igitur eiusmodi instrumentariæ facultates sistunt in consideratione, & constructione instrumẽtorum, nec transeunt ad opus, vnde ipsum instrumentum est, ad quod reducuntur omnia, quæ in tali facultate continentur, & ipsum non reducitur ad aliquod aliud intra eandem contentum; immo si opus aliquo modo considerat, ad quod instrumentum, de quo agit, ordinatur, illud idem considerat in gratiam talis instrumẽti, vt scilicet illud benè conficiat, vel regulas rectè cõficiendi edoceat, vt sit idoneum ad tale opus obeũdũ; sic frænefactiua equi directionem considerat in gratiã fræni, vt scilicet regulas edoceat illud ita conficiendi, vt aptũ ad tale munus, diuersa enim instrumẽta exigũtur pro operum diuersitate, & natura operis benè cognita valdè conducit ad regulas tradendas de instrumento construendo ad tale opus ordinato.

Resp. Auersa sect. 4. in fine falsum esse logicam ita esse facultatem instrumentariam, vt non attingat opus, ad quod ordinantur instrumenta ab ipsa considerata, sed in simplici instrumentorum contemplatione consistat; nam non solum conficit, & rimatur instrumenta sciendi, vt alijs sciẽtijs tradat, sed ipsa logica per sua instrumenta perficit, ac dirigit ipsas operationes; Sed falsitas istius responsionis ex præcedenti articulo liquet, vbi ostensum est ex professo logicam non perficere operationes intellectus physicè, & elicitiuè, seu in esse exercito, sed idealiter tantum, & veluti in esse signato, quatenus tradit regulas, & præcepta cæteris scientijs benè definiendi, diuidendi, & discurrendi.

33 Secundò Modus sciendi, seu instrumentum rectè cognoscendi (vocabulum namq; sciendi fusè sumitur) in logica secundum se considerata omnes habet conditiones ad obiectum sciẽtiæ requisitas, est enim id, quod per se intenditur, & consideratur in logica, cum finis intrinsecus eius sit docere instrumenta omnia, quæ nostrã cognitionem coadiuuare possũt ex art. præced. vndè si tota traderetur, de ipso præacciperet quid est, & quod est, est id, ad quod reducuntur omnia, quæ consideranda forent in logica secundũm se sumpta, omnia namque ad hoc tenderent, vt rectas facere operationes intellectus docerent, essent enim regulæ, & præcepta inseruientia pro directione primæ, vel secundæ, vel tertiæ operationis proximè, vel remotè; Neque ordinaretur ad aliquid vlterius in ipsa logica considerandum, etsi enim aliquo modo transiret ad considerandas operationes intellectus, sanè illas non consideraret, nisi vt dirigibiles per eiusmodi instrumenta, hoc autem nõ est contemplari instrumenta in ordine ad operationes, vt ostẽdere conatur Auersa, sed operationes in ordine ad instrumenta, vt cognita earum natura, ac dirigibilitate, idonea cõficiantur instrumenta pro earum directione. Rursus habet partes, principia, & passiones, nam instrumentum sciendi in communi diuiditur in definitionem, diuisionem, & argumẽtationẽ, & si quæ alia sunt sciendi instrumenta, tanquam in partes subiectiuas; habet suam primariã, & adæquatã passionem, quæ est esse directiuum operationũ intellectus, habetq; principia, ex quibus posset logica demonstrare talem proprietatem, nimirum definitionem, aliasq; positiones, vel suppositiones ad talẽ scientiã attinẽtes; ergo nihil desideratur, vt sit obiectum logicæ in se.

34 Denique probatur cæteras opiniones excludendo, in primis enim nequeunt res omnes, quatenus intelligibiles poni subiectum: tũ quia iam omnes aliæ scientiæ superfluerent, vt enim ait Scot. q. 3. Prædic. nihil est subiectum sciẽtiæ alicuius, nisi sub ratione scibilis, vndè res quatenus scibiles nequeunt spectare ad Logicã adæquatè; Tũ quia ad Metaph. præsertim spectat cõsiderare res, quatenus intelligibiles, cum hæc sit præcipua passio entis, quod ponitur obiectum in Metaph. Neque obiectum logicæ possunt esse voces, tum quia si nulla esset, vel esse posset vox, adhuc esset operatio intellectus nostri, quæ posset dirigi, & regulari ab aliqua scientia, quæ non esset, nisi logica, & Angeli de facto perfectam possident logicam sine vocibus; Tum quia vt notat Mauritius q. 1. vniuers. voces non pertinent ad logicum, nisi per accidens, quatenus per illas conceptus manifestat, non autem per se, quia sine externa voce potest logica consistere. Neque eadem ratione potest ens rationis, quomodocunque sumatur, statui obiectum logicæ in se: tum quia si nullum esset, vel esse posset ens rationis, adhuc esset operatio nostri intellectus, quæ posset, & deberet dirigi ab aliqua sciẽtia, quæ vtique foret logica, cum sit ad hoc munus adinuenta. Tum quia per accidens est, quod logica tradat regulas, & præcepta per terminos secundarum intentionum, cum etiam id fieri potuerit per terminos primarum, ergo ex natura rei petit instrumentum sciendi reale, & pro prima intentione pro adæquato subiecto, sed de hoc agemus infra articul. 5. vbi ostendemus logicam secundum se esse scientiam realem, ac proinde petere obiectum reale.

Nec demum subiectum logicæ in se esse possunt operationes mentis nostræ, quatenus dirigibiles, vt autumant Neoterici qui-

quibus subscribit Poncius disp.1.q.4.concl.3. aut cognitio intellectiua,quatenus dirigibilis, vt loquitur Auersa, quia cum subiectum præsupponatur notum in scientia quoad quid est,& quod est, debet Artifex in sua facultate exploratam habere vndequaque naturam sui obiecti adæquati,& explicatam tam quoad rem consideratam,quàm quoad modum considerandi, sed res considerata secūdum hanc opinionem est cognitio intellectiua,cuius essentia, & quidditas nō explicatur in logica, neque à logica supponitur explicata in priori scientia, quæ ipsam antecedat,huiusmodi enim explicatio ad sciētiam de anima spectat,vt docet Ant. And. initio Periher. ergo quoad rem consideratā errat hæc opinio. Sed errat etiam quoad modum considerandi,quia sequeretur logicā aliquo modo subalternari scientiæ de anima,quia addit supra operationes, quas considerat anima,conditionē, seu differentiā accidentalem, scilicet dirigibilitatem. Accedit,quòd ratio formalis obiecti debet esse indemōstrabilis de subiecto, quia est medium in demōstratione,quæ de ipso demōstratur propria passio, sed dirigibilitas nō potest esse medium, cū potius sit passio de subiecto ipso demonstrabilis:Tandem obiectū instrumētariæ facultatis,qualis est logica,non est opus,ad quod instrumentum ordinatur, sed instrumentū ipsum; & in ipsa logica, aut non agitur de dirigibilitate cognitionis,aut certè si operationes intellectus considerātur, quatenus dirigibiles, hoc fit in gratiam instrumētorū sciendi, vt nimirum cognita earū dirigibilitate, & indigentia, apta conficiantur instrumenta pro directione, vt supradictum est.Remanet igitur obiectū logicæ in se esse instrumentū sciēdi, vt cōprehendit definitionē,diuisionē,argumentationem,& si quæ alia sunt instrumenta rectè cognoscendi;quamuis enim Doctor cit. enumerando species instrumenti sciendi, illa tantum tria recenseat, non ideo excludere intellexit alia minoris momenti instrumenta, sed ita locutus est, quia illa tria sunt generalia, & principalia quædam instrumenta, ad quæ cætera minoris momenti reduci possunt, vt dicemus disput.sequenti.

34 Verùm adhuc dubium remanet de ratione formali, secūdum quam logica in se considerat instrumentum sciendi; quicunque nostram amplexati sunt sententiam, dicunt logicam illud considerare, quatenus directiuum, ita vt directiuitas sit obiectum formale, instrumentum sciendi materiale, & ita coniungendo partem materialem cum formali, subiectum adæquatum sit instrumentum sciendi, quatenus directiuum; qui dicendi modus eandem censuram patitur, quam ille, qui in Philosophia naturali statuit pro obiecto corpus mobile, quatenus mobile, quia non est confundenda ratio formalis subiecti cum passione eiusdem, cum hæc debeat per illam de subiecto demonstrari: directiuitas verò, vt diximus, est propria passio instrumenti sciendi, ideo non bene coniungitur cum eo,velut ratio formalis:assignanda est ergo ratio formalis obiectiua logicæ in se, sicut in alijs scientijs, vt supra diximus, vnde sicut in Philosophia naturali ponitur subiectum corpus naturale,quatenus naturale, in Met.ens vt ens,in logica quoq;erit instrumētum sciendi,quatenus tale, hoc est quatenus habet virtutem faciendi scire,vimq;dirigendi, ita enim specificatur ratio formalis, secundum quam consideratur, & per quam de ipso directiuitas, velut propria, & adæquata passio potest demonstrari.

Sed aduersus positam conclusionem obijcitur Primo probando res omnes, vel voces, aut entia rationis esse subiectum in logica,Tū quia 1.Elench.c.2. & 1. Rhet.c.1. & 2.docet logicam non versari circa rem aliquam determinatam,sed circa omnes res,& 4.Met.tex.5. ait Dialecticā laborare circa omne ens, sicut Met. ergo res ipsæ sunt subiectum. Tū deinde arguit Aureol. pro vocibus omnes libri logicæ inchoantur à vocibus,liber prædicam.ab æquiuocis,& vniuocis,lib.de Interp.à nomine,verbo,& oratione,lib.resolutorij à definitione syllogismi per orationem,ergo logica est de vocibus, quatenus expressiuis conceptuum.Tū demum ad probandum ens rationis aliquod esse subiectū probari potest rationibus allatis præcedenti artic. quibus ostensum est log. non pati obiectum reale, sed obiectum rationis exposcere.

35 Resp.Arist.1.Elench.& Rhet. voluisse solum Dialecticā quantum ad vsum versari circa omnes res, & ad nullum certum genus constringi, quia in omnibus scientijs syllogismi exercētur;& in hunc sensū etiā explicari potest 4.Met.5.laborat enim Dialecticus circa omne ens,quia omnibus rebus applicantur instrumēta logica,ideoque dicitur sciētia cōmunis, ita innuit Sc.q.3. vniuers.Ad 2. Arist.cōsultò inchoauit à vocibus,quia voces sunt instrumēta manifestatiua cōceptuū,hoc autem nō est agere per se de vocibus, sed per accidēs, & in ordine ad aliud. Accedit, quod hic est sermo de logica secundum se considerata,non autem vt ab Arist.tradita. Ad 3.resp. per idem, quod rationes allatæ art.præced.procedunt de logica Arist. quæ cum tradita sit per terminos secundarum intentionum,vtiq; ex modo procedendi Artificis,sibi vendicat aliquod ens rationis pro obiecto, non tamen ex natura rei, quia sine secundis intentionibus adhuc posset logica institui. At rursus instat Aureol. cit. pro vocibus; quod est primo subiectum veri, & falsi est subiectum in logica, quia verum, & falsum sunt passiones generales à logico consideratæ,sed oratio, vt expressiua conceptus est subiectum, veri, & falsi, ergo, &c. Resp.argumentum in primis etiam contra Aureol. militare, quia probat vocem tantum complexam esse subiectum in logica, nam hæc sola potest esse subiectum veri, vel falsi, & tamen Aureol. tenet vocem in communi ad complexam, & incomplexam esse subiectum;Deinde maior est falsa,quia verū, & falsum non sunt passiones adæquatæ logicæ, quæ præcipuè versatur, etiam circa bonitatem discursus, minor etiam est manca, quia non conueniunt primò orationi vocali, sed mentali ex 1.p.Instit.n.54.

Secundo obijcit præsertim Auersa probans operationes intellectus,quatenus dirigibiles, esse obiectum. Tum quia sicut operationes intellectus, quatenus tales spectant ad physicam, sic quatenus dirigibiles spectant ad logicam, sed si in logica considerantur,non videtur quomodo reduci possint ad instrumenta directiua, non enim operationes sunt propter instrumenta,sed instrumenta propter operationes, media verò reducuntur ad finem,& non finis ad media, ergo operationes, quatenus dirigibiles erunt obiectum. Tum 2.quia in alijs facultatibus organicis experimur non instrumenta esse obiectum, sed operationes, ad quas instrumenta ordinantur; sic in arte scribendi non calamus, sed scriptura, ad quam ordinatur, est obiectum,in arte pingendi nō penicillus, sed pictura, ad quam ordinatur, in medicina non pharmaca, sed sanitas, vel homo sanabilis,ergo pariter in logica.Tum 3. Ethica, quæ tradit regulas,& præcepta directiua operationum voluntatis, nō habet pro obiecto tales regulas,& præcepta, sed operationes voluntatis,ad quas illa ordinantur,ergo pariter in logica.Tum tandē,quia logica docet definire diuidere, & ratiocinari, sed hæc sunt operationes intellectus; immo asserere definitionem, diuisionem, & argumentationem esse subiectum, est ponere ipsasmet operationes intellectus, nam definitio, diuisio, & argumentatio non sunt, nisi ipsimet actus intellectus apprehendendi, iudicandi, & discurrendi.

36 Resp.concesso etiam operationes intellectus, quatenus dirigibiles,à logica considerari,negando eas, vt sic,ad instrumenta, per quæ diriguntur, reduci non posse, tanquam ad obiectum in logica primò consideratum; quamuis enim instrumenta sint propter operationes in esse physico, tamen in esse scibili res è contra se habet, quod operationes considerantur propter instrumenta modo iam explicato, sic in lib. Post. demonstratio est propter scientiam in esse physico,& scientia est finis demonstrationis, nec propterea scientia ibi ponitur obiectum,nec demonstratio ad eam reducitur,velut ad primò cōsideratum in eis libris, sed potius è contra res se habet, quod scientia reducitur ad demonstrationem,quia ibi consideratur natura scientiæ, vt rectè conficiatur instrumentum generatiuum eius,quod est demonstratio, vnde Arist.c.2.ex hoc,quod scire est rem per causam cognoscere &c. conclūdit, quod demōstratio debet esse ex primis,veris, &c. signum euidēs,quod scientiam considerat in gratiam demonstrationis, sic in lib. Physic. corpus naturale est propter moueri, quia habet principium motus, & quietis, nec tamen corpus naturale ponitur ad motum reduci, tanquam ad obiectum ibi primo consideratum, & sic in multis alijs.

Ad 2. facultates organicæ, aliæ sunt simpliciter organicæ, que nimirum ita circa instrumenta versantur,vt non attingant opus,ad quod illa ordinātur,sed facultates illas,quibus famulantur,vti se habet frænefactiua respectu equestris,ferraria respectu lignariæ,lignaria respectu nauticæ,& sic de multis alijs; aliæ sunt, quia ita de instrumentis agunt, vt etiam attingant opus, ad quod ordinantur, quæ proinde ministræ simpliciter appellari non possunt,quia alijs non famulantur,nec simpliciter instrumentariæ, quia etsi de instrumentis agant,nō tamē vt alijs ea subministrent, sed vt eisdem ipsemet vtantur ad illud idē opus perficiendū,ita se habēt scriptoria, pictoria,medicina, &c. quamuis igitur in facultatibus organicis secundi generis nō instrumenta,sed actiones, ad quas ordinantur, sint obiectū, tamē in facultatibus primi generis instrumenta solū sunt obiectum,non actiones, quæ à tali facultate non attingūtur vnde negatur paritas in argumento assumpta, scriptoria in pictoria, medi-

medicina,&c.sunt artes secundi generis,logica verò primi, vt ostensum est.

Ad 3.negari posset operationes voluntatis, quatenus dirigibiles esse obiectum in Ethica,cum potius sit homo, quatenus beabilis,vt innuit Scot.q.3.Prolog.ad 3.1.q. Concesso tamen hoc, negari debet paritas assumpta de Ethica, & logica quia Ethica nō solum tradit regulas, & præcepta operationum voluntatis,verumetiam elicitiuè attingit operationes ipsas directas,logica verò non ita se gerit circa operationes intellectus, vt dictum est.

Ad 4.logica docet definire,diuidere,& ratiocinari idealiter tamen,quatenus tradit instrumenta directiua apprehensionis, iudicij,& discursus,quæ sunt definitio,diuisio, & argumentatio; ex quo sequitur potius logicam versari circa instrumenta, velut obiectum, quam circa operationes. Cum verò dicitur, isthæc non esse,nisi ipsos actus intellectus apprehendendi, iudicandi,&c. respondemus definitionem, diuisionem, & argumentationem dupliciter sumi posse, vel formaliter quatenus sunt actus,quibus apprehendimus,iudicamus,& discurrimus; vel obiectiuè, quatenus sunt instrumenta quædam directiua actuum intellectus,secundum quod munus terminare possunt actum intellectus,& tanquam obiecta scientiam constituere, si primo modo considerentur, vtique coincidunt cum operationibus intellectus, sed non secundo modo, in quo tantum hic de illis loquimur.

Tertiò ad idem vrget Ouuied.contr.2.log.punct. 1. nu. 18. probans logicam primariò,& per se non agere de conceptibus obiectiuis,sed tantum secundariò, quatenus hi sunt obiectum formalium; logica immediatius agit circa conceptus formales,quam circa obiectiuos,ergo &c.Probatur assumptum, cōceptus obiectiui resultant ex formalibus, & eatenus potest illis aliqua regula præscribi, quatenus formalibus præscribitur, cum enim in seipsis non fiant,sed tantū in formalibus, ex quibus resultant, sic in seipsis dirigi non possunt, sed tantum in formalibus,ergo immediatius agit logica de conceptibus formalibus,quam de obiectiuis. Conf.eatenus potest agere de cōceptibus obiectiuis,vt subsunt formalibus,& de illis præcepta tradere,quatenus ab ipsa fiunt,sed conceptus obiectiui,vt directi tantum fiunt à logica,quatenus ab ipsa fiunt formales,ergo tantum agere potest de conceptibus obiectiuis,vt subsunt formalibus, quatenus agit de formalibus; maior patet, frustrà enim traderentur præcepta de illo, quod fieri nequit,& similiter minor. Conf.rursus, conceptus obiectiui, vt directi, seu vt formalibus subsunt, per se non fiunt, sed tantum resultant ex formalibus,sicut denominatio visi resultat ex visione, & eatenus tātum possunt benè,vel malè fieri,quatenus benè, vel malè fiunt formales, ergo tota directio eò debet tendere, vt rectè fiant formales, quibus rectè factis obiectiuos esse directos necesse est.Demum breuibus vim argumenti declarat, id doceor logica,quod facio,sed ego tantum facio conceptus formales, ergo tantum logica doceor circa conceptus formales. Tum quia logica docemur definire, diuidere, enunciare, discurrere, quæ omnia consistunt in operationibus nostri intellectus.

Resp. in hac argumentatione magnam esse confusionem, & vocabulorum abusum,si enim per cōceptus obiectiuos intelligit definitionem, diuisionem, & discursum obiectiuè sumpta,ineptè vocat hæc instrumenta directa, & regulata per conceptus formales, nam potius res è contra se habet, quod hæc sunt instrumenta directiua, & regulatiua conceptuum formalium,vt constabit ex infra dicendis disp.1.q.1.conceptus enim obiectiuus est,qui dirigit actum post ea eliciēdum; sicut enim quilibet artifex,vt opus suum rectè efficiat,prius illud mente præconcipit,qualiter sit efficiendum cogitando regulas,& præcepta tale opus efficiendi, sic intellectus vt rectè definiat,& discurrat,considerat regulas, & præcepta definitionis,& discursus,& virtute huius notitiæ, & conceptus obiectiui rectè deinde elicit, & efficit actualem definitionem,& discursum; non ergo conceptus formalis dirigit, & regulat obiectiuum,sed è contra. Rursus falsum est conceptum obiectiuum resultare ex conceptu formali,quia nō actus præcedit obiectū, sed obiectum præsertim motiuum, & mensuratiuum actus præcedit actū ipsum;hoc animaduertere placuit, vt pateat propositiones in argumento assumptas non esse absolutè veras,vt proferuntur, tamē ne per solam negationem propositionum videamur velle argumentum dissoluere, addimus per conceptum obiectiui duo intelligi posse,nimirum & entitatem ipsam obiecti, & denominationem ipsam cogniti, & obiecti, quatenus actu obijcitur intellectui; secundum primam considerationem planum est conceptum obiectiuum præcedere formalem,quia hoc pacto significat obiectum conceptibile, sed in alio sensu vtiq; cōceptus obiectiuus resultat ex formali,quia significat obiectum actu conceptum, seu vt actu subest conceptui formali; Cum ergo in argumento,eiusq; confirmationibus ait Ouuied. cōceptum obiectiuum resultare ex formali,ac per ipsum regulari, & dirigi,si id intelligit de conceptu obiectiuo in primo sensu, est omnino falsum, sic enim potius conceptus formalis fit ex obiectiuo,& per ipsum mensuratur,ac dirigitur;si verò intelligit de conceptu obiectiuo in alio sensu, vtique verum dicit, at non in hoc sensu dicimus instrumenta sciendi obiectiuè sumpta esse subiectum in logica; & per hanc doctrinam patet ad argumentum cum suis confirmationibus, & dignosci potest abusus multorum vocabulorum, quem ibi habet hic Auctor.

Deinde solutio ipsa,quam inibi Ouuied.innuit ad hoc argumentum, sufficere posset, nam dici posset eo argumento probari actus practicos logicæ tantum tendere circa conceptus formales, dari tamen in eadem logica alios actus speculatiuos,qui versantur immediatè circa conceptus obiectiuos, hæc itaq;solutio sufficiens est,quia consonat doctrinæ supra traditæ de logica docente, & vtente:nam logica vtens est, quæ actibus suis practicis efficit immediatè rectas operationes intellectus; docens verò non elicit illas operationes, sed sistit in sola contemplatione regularum, quibus illæ dirigi valeant. Verū hanc solutionem reijcit Ouuied. quia nullus actus speculatiuus reperitur in logica, & quando hi darentur in ipsa, immediatè formales conceptus intuebuntur;quod sic probat; logica non speculatur res, secundum se sumptas, sed formaliter quatenus directas, ergo id quod formaliter speculatur, est earum directio, sed directio ipsarum nihil aliud est, quam formales conceptus,à quibus obiecta extrinsecè directa dicuntur, ergo id quod formaliter logica immediatè contemplatur, tantum est directio conceptuum obiectiuorum, quæ non distinguitur à conceptibus formalibus.Sed hæc ipsa impugnatio rursus cōfundit terminos, & nihil concludit, falsum namque assumit dupliciter, quod scilicet non dentur in logica actus speculatiui, & quod isti non immediatè versentur circa conceptus obiectiuos instrumentorū sciendi; vnde ad antecedens dicendum est vtique logicam non speculari res secundum se sumptas, non tamen speculatur eas,quatenus directas,propriè loquēdo, sed quatenus dirigibiles, sic id, quod immediatè contemplatur,sunt instrumēta sciendi,quatenus directiua; & quando etiā concederetur, id quod immediatè contemplatur, esse directionem ipsam, falsum est hanc esse directionem conceptuum obiectiuorum, quia vt dictum est, directio immediatè cadit super ipsos actus formales,& hæc exercetur attendendo ad regulas benè definiendi,diuidendi, & discurrendi,quæ docentur in logica,vnde omnes ferè propositiones in argumento assumptæ sunt falsæ.

37 Quartò obijcit P.Fuentes cit.ar.6.argumentatio sola, seu syllogismus est verè modus, & instrumentum sciēdi, quia habet vim illatiuam,non autem definitio, & diuisio, ergo solus syllogismus est subiectum in logica secundum se: Probatur assumptum, nam definitio, & diuisio,etiamsi supponantur ad scientiam,non tamen modum sciendi tribuunt, nisi quatenus vi syllogistica diriguntur,patet in hac definitione, *Homo est animal rationale*, quæ nec scientia est, nec potest modum sciendi tribuere, nisi in syllogismo constituatur hoc modo, *Omnis homo est animal rationale, Petrus est homo ergo est animal rationale*, ergo definitio non est propriè instrumentum sciendi. Resp. nos hic non accipere instrumentum sciendi in tanto rigore,sed iuxta communem loquendi modum Summulistarum, qui illud definiunt, quod sit oratio manifestatiua alicuius ignoti,quomodocunque id fiat,siue per vim illatiuam,siue alio modo, & nomine modi sciēdi intelligimus viā quādā distinctè cognoscendi id, quod antea cognoscebamus confusè, quo sensu definitio,& diuisio sunt instrumenta sciendi,vt magis patebit disp. seq.

ARTICVLVS IV.

De essentia Logicæ, An sit scientia.

38 SEx genera notitiæ intellectualis, loquens præcipuè de habituali,tradidit Arist.6.Ethic.c.3.Intellectum,quę est notitia primorum principiorum, quibus intellectus assentitur ex sola terminorum apprehensione absq;discursu; Scientiam,quæ est notitia certa, & euidens de obiecto necessario habita per discursum syllogisticum, si propriè sumatur, vt de ea loquitur Arist.1.Post.c.2.Sapientiam,quæ est notitia rerum

præstantissimarum,& maximè vniuersalium,vnde Metaphysica dicitur propriè sapientia 1.Met.c.1.Prudentiam,quæ est notitia directiua actionum humanarum, vt benè fiant in genere moris,& laudabiliter.Artem,quæ est habitus cum ratione actiuus,vel factiuus,& Opinionem, quæ non est notitia certa, & euidens, ac de obiecto necessario, sed probabilis,& obscura,ac de re contingenti.Vt ergo quidditatem,& naturam logicæ attingamus,videndum est,sub quo horum habituum intellectualium contineatur. Quod enim quamplures asserunt, vt Zab.lib.1.de nat.Log.Balduinus q.7.Niger q.11.Clyp.Zimar. in Tab.verb.*absurdum est* logicam ad nullum ex his generibus pertinere,sed esse peculiare quoddam genus notitiæ, quam vocant habitum, seu facultatem instrumentalem, & modum sciendi,ex hoc ipso refellitur, quod manca faciunt,& sufficiétem diuisionem ab Arist.cit.datam de habitibus intellectualibus vt fusè prosequitur Faber.theor.1.c.3.

Neque ad rem est,quod nuper excogitauit Auersa q.1.Log. sect.5.vt aliquid noui videretur afferre, quod nimirum Logica in aliqua sui parte est essentialiter intellectus,quia continet quædam principia ex terminis nota,& per se statim euidentia, eaque tradit in ordine ad directionem nostræ cognitionis; & in magna parte est essentialiter opinio: nam ea,quæ fusius, & acrius pertractantur in Logica,sunt illa,quæ in disputationem veniunt, quæ auctoritatibus, ac rationibus probabilibus transfiguntur, & varijs opinionibus in partes contrarias resoluuntur,nec habetur certitudo,& euidentia veritatis,sicut ad scientiam requiritur, vnde in his omnibus logica est opinio,non scientia; concludit tandem esse verè, & propriè scientiam quantum ad illas veritates; & conditiones vniuersales, quas certò, & euidenter probat. Sanè inutilis prorsus est hic labor Auersæ, & minimè necessarius: tum quia ita quoque res se habet in cœteris scientijs, quælibet enim sua principia habet per se nota;& in quacunque plura probabiliter disputantur ab Auctoribus pro vtraque parte: tum quia quando proponitur quæstio de aliqua facultate, an sit scientia, sermo instruitur non de notitia principiorum primorum in ea facultate, sed de notitia conclusionum,& quærimus,quomodo procedat ad probandas illas,& ex tali processu arguimus,an sit scientia, vel opinio:tum tandem quia conditiones scientiæ, quæ ab Arist.insinuantur 1.Post.text.5.& 6.E.hic.c. 3. ad tres reducuntur,quod habeat subiectum, quod illud subiectum habeat passiones, & quod hæ demonstrentur de illo per causam,ergo eo ipso quod aliqua facultas habet hæc omnia,licet alia quædam quæsita minoris momenti in ea facultate cadant sub disputantium opinione, absolutè tamen facultas illa dici debet scientia,qua ratione etiam Auersa loc.cit. concludit Logicam absolutè dici debere scientiam & ita est loquendum in cœteris scientijs; etiamsi multas contineant conclusiones probabiles, vt benè notant Arriag.disp.3.Log.sect.2. & Ouiued. contr. 2. punct.3.

39 Extant itaque in hac re quatuor placita,duo extrema,& duo media: Prima sententia extrema est eorum, qui absolutè negant Logicam tam docentem,quam vtentem esse scientiam pro qua referuntur Simplicius, Amonius, Philoponus, & alij veteres,quos sequitur Villalp.qu.5.procem. Secunda extrema asserit vtramque esse scientiam,ita Murcia qu. 3. procem. Didacus à Iesu q.5. Cauero disp.2.dub.4. & alij moderni. Tertia media vtentem Logicam ait esse scientiam, non quidem distinctam ab alijs scientijs,sed esse varias ipsas scientias, docentem verò,quæ propriè est Logica ab alijs scientijs distincta, non esse scientiam,ita Zab.loc.cit. vbi testatur hanc esse communem Græcorum sententiam.Quarta tandem media,quæ est Latinorum communis,è contra asserit vtentem Logicam non esse scientiam, sed potius artem, benè tamen docentem, ita Scot.q.1. vniuers. quem sequuntur Scotistæ omnes Maur. Anglic.Sarnan.Brasauol.ibi,Faber theor.1. Fuentes q.5. diff. vn. art.3.Roccus qu.2. procem.& Tat.tenet etiam D.Tho.4.Met. lect.4.cum suis Sot.Sanc.Mas. Complut. Sed inter istos adhuc quæstio est,an Logica docens quoad omnes partes sit scientia, multi namque Topicam excludunt, eo quia procedit ex communibus;vnde hac ratione nolunt eam appellare docentem, sed vtentem, & in hunc sensum Scotistæ quamplures Scotum interpretantur q.1.vniuers. quando ait Logicam vtentem non esse scientiam, quia procedit ex communibus, ita Sarnan. & Fab.cit.

40 Dicendum est, logicam docentem quoad omnes suas partes esse scientiam, non artem;vtentem vero artē,non scientiam. Ita Scot.q.1.vniu.& q.3.Elench.vbi Maur.& Angli.Probatur autem primo,quod sit scietia quoad omnes partes, quia Logica demonstratiuè procedit ad suas conclusiones probandas,non solum in parte analytica, sed etiam in topica, & sophystica, nam vt Maurit.ait, ista probabilitas de syllogismo dialectico, & apparentia de sophistico, & necessitas illationis de syllogismo simpliciter sumpto demonstrantur per propria principia sicut procedere ex necessarijs de syllogismo demonstratiuo, ergo quoad omnes partes est verè scientia. Probatur assumptum ex Scot.qu.3. Elench.ita enim benè ostenditur apparentia de syllogismo sophistico, tanquam eius passio,per vnitatem vocis in fallacia æquiuocationis, tanquam per proprium medium, sicut risibile de homine per animal rationale,ita etiam per proprium medium probabilitatem demōstrat de syllogismo Topico, quia omnis syllogismus cōstās ex probabilibus præmissis natus est inferre conclusionem probabilem,sicut constans ex necessarijs natus est inferre necessariam,cum ergo doctrina,quā Logica tradit de syllogismo probabili,& apparenti in Top.& Elench.non sit probabilis,& vitiosa,sed certa,& euidens,ac illa,quam tradit in parte analytica de demonstratiuo, consequens est,vt Logica docens quoad omnes partes sit scientia propriè dicta,quia simili etiam modo probat,quod vniuersale prędicatur de pluribus, quia est in multis, quod definitio est manifestatiua quidditatis rei, quia constat ex genere,& differentia,& sic de alijs.

Resp.Zab.cit.c.3.quòd licet doctrina Logica dici possit sciētia capiendo scientiam pro cognitione certa,& euidenti acquisita ex vi syllogismi necessarij,& euidentis, tamen nequit propriè dici scientia,quia non est de obiecto necessario, & æterno,vt ad scientiam exigitur 1.Post. c. 2. quia versatur circa secundas intentiones,quę sunt merè contingentes,& tandiu sunt quandiu ab intellectu fiunt.

41 Faber cit.c.3.vt ostendat,quomodo etiam entia rationis sint suo modo necessaria, distinguit tres gradus necessitatis, in primo ponit substantiam, in 2.accidentia,in 3.secundas intentiones logicales, quas intantum vult esse necessarias, inquantum fundamentum habent in rebus, & non perperam finguntur ab intellectu nostro, in quo distinguuntur à figmentis, quod ibi longo sermone declarat. Sed euasio Zab. parum valet,& Faber laborem assumit voluntarium, quia vt docet Doctor 1.d.3.qu.4. non exigitur in obiecto scientiæ necessitas incomplexa,nec de tali loquitur Arist.alioqui nec Philosophia, immo nec vlla cognitio de rebus creatis posset habere rationem scientiæ,cum omnes sint corruptibiles, & solum de Deo scientia foret,sed sufficit necessitas complexa, idest necessitas connexionis alicuius prædicati cum eo, & talis necessitas locū quoque habet in entibus rationis, & secundis intentionibus, nam de ipsis etiam formari possunt propositiones æternæ veritatis coniungendo cum eis prædicata, quæ ipsis necessario competunt,& talibus propositionibus tota logica est plena, vt quod Genus prædicatur de pluribus specie differentibus, de quocunq;dicitur subiectum,dicitur quoque prædicatum. Cui accedit, quod instantia Zab.procedit etiam solum in logica Arist.quæ est de secundis intentionibus, non autem in logica absolutè sumpta,& ex natura rei,quo sensu agit de instrumentis sciendi realibus.

Resp. alij non sufficere ad scientiam, quod sit cognitio certa, & euidens, & de obiecto necessario habita per demonstrationem, sed adhuc esse debet ob solam veritatem, in qua sistatur, at logica ordinatur ad opus nimirum ad efficiendas rectas operationes intellectus. Sed hæc etiam euasio nulla est, quia hæc non est conditio scientiæ absolutè sumptæ, vt patet ex 1. Posterior.capit. 2. sed tantum scientiæ speculatiuæ, & hæc ipsa ordinatio ad aliud non impedit, quin aliqua cognitio sit scientia, alioqui nulla practica foret scientia.

42 Secundò probatur logicam docentem non posse dici artem; quia vt colligitur ex Arist. 6. Ethic. cap. 4. ratio artis repugnat scientiæ, nam ars circa singularia versatur, versatur enim circa generationem rerum, & generatio est singularium, scientia verò est vniuersalium, ars agit de contingentibus, scientia de rebus necessarijs, ergo cum logica docens sit scientia, non potest dici ars; Tum quia logica docens est habitus speculatiuus, ars omnis autem est habitus practicus, & operatiuus saltim prout practica distinguitur à theorica, vnde D. Thom. 1. Metaph. lect. 1. diuidit artem contrà rationem speculatiuam, illamque ponit in parte practica intellectus. Tum tandem quia finis intrinsecus artis est opus, vnde definitur, quod sit habitus cum recta ratione factiuus, operatio verò directa non est finis intrinsecus logicæ docentis, sed tantum extrinsecus, vt patet ex 2. art. non enim ipsa efficit syllogismos, sed efficere docet, & in tali contemplatione sistit.

Ter-

Tertiò quod ex opposito logica vtens non sit scientia, sed ars; probatur, quia logica vtens propriè loquendo est habitus, quo instructi facile conficimus definitiones, diuisiones, & syllogismos iuxtà præcepta docentis logicæ, cum ergo circa singularia versetur, & res à nobis operabiles, non erit scientia, sed ars, quia ars est habitus cum recta ratione factiuus, cum verò non efficiat opera externa, sed interna, non erit ars mechanica, quæ in operibus externis consumatur, sed liberalis in bonum animi ordinata, & ita eam appellauit Suarez in Met. disp. 44. in fine.

Resp. aliqui ad rationem artis requiri, quod producat opus externum, ita enim docuisse videtur Arist. 6. Ethic. c. 4. atque ideo logicam vtentem non posse dici artem: Sed Contrà, quia vt benè notat Blanch. disp. 2. proem. sec. 5. ex eo, quod opus sit externum, vel internum, non tollitur ab eo ratio operis artificiosi, ergo neque ab habitu tolletur ratio artis ex hoc quod istud, vel illud efficiat, probatur assumptum, quia propria ratio operis artificiosi in eo sita est, vt sit conformis regulis artis, potest autem talis conformitas in opere reperiri, siue sit externum, siue internum. Accedit, quod si ad rationem artis necessaria foret effectio externi operis, artes liberales amittent rationem artis, cum interius præsertim consumentur, vt pote quæ ordinatæ sunt in bonum animi, non corporis. Arist. autem cit. ideo præsertim habitui factiuo, idest cui opus externum correspondet, tribuit rationem artis, quia sicut in opere externo, vt pote sensibiliori magis apparet receptio directionis factæ per regulas artis, quam in interno, ita in habitu factiuo etiã magis apparet ratio artis; non ob id tamen absolutè neganda est ratio artis habitui actiuo, & immanenti, qualis est logica vtens, nam Arist. 6. Met. c. 1. diuidit autem in artem actionis, & effectionis, vt notat idem Blanc. libr. 1. instit. Dialect. sect. 4.

43 Quæres, an logica saltim vtens passiuè sumpta nimirum pro logica ipsa docente cæteris scientijs applicata, vt sic, possit dici scientia? Negat P. Faber c. 1. concl. 2. quia talis vsus, & applicatio non habet vim tribuendi logicæ rationem sciẽtiæ, sed potius supponit habitum logicæ in tali genere constitutum, ergo sub tali specificatione recipere nequit denominationem scientiæ. Sed potius cum Tat. qu. 1. proem. §. *primo sciendum*, dicendum est esse scientiam, quia in hoc sensu non est habitus distinctus à logica docente, & sub hac specificatione adhuc dici potest scientia; imò hac ratione passim logica dicitur scientia communis, vt docet Scot. q. 2. vniuers. non ergo hæc communitas vsus, & applicationis eius quibuscunq; scientijs tollit, quin adhuc sub tali communitate dicatur sciẽtia, & vt sub tali vsu possit dici scientia, non est necesse, quòd ab eodem vsu rationem scientiæ accipiat, vt Faber velle videtur, sed sufficit vt ratio scientiæ, & vsus non pugnent in eodem habitu, & ita est in proposito.

Soluuntur obiectiones.

IN oppositum obijcies 1. auct. Arist. quod Logica docens nõ sit scientia, nam 1. Ethic. c. 4. ait tollere naturam logicæ, qui eam non vt facultatem, sed vt scientiam tradunt, & 1. Topic. c. 9. enumerãs tria problematum genera, docet, quod alia per se respiciunt electionem, & fugam, vt sunt problemata actiua, alia per se tendunt ad veritatem, & scientiam, & sunt speculatiua, alia demum ait vtriq; parti auxiliari, & sunt problemata Logica. Et 2. Met. 15. ait absurdum esse quærere simul scientiam, & modum sciendi, vbi per modum sciendi intelligit logicam secundum omnes expositiones, ergo cum distinguat Arist. scientiam à modo sciendi, logica non erit scientia. Et 4. Met. 5. & in principio Rhet. ait logicam non tractare de aliqua re determinata, cum tamen scientia versari debeat circa obiectum certum, & ei proprium. Et demum 6. Met. c. 1. enumerans scientias speculatiuas logicæ non meminit, sed tantum recenset Mathematicam, naturalem, & diuinam.

44 Resp. ad primam, non negare ibi esse scientiam absolutè, sed qualem eam aliqui ponebant, vt, scilicet, non esset disciplina organica, & alijs scientijs premitteda, reprehendit enim eos, qui in Dialectica de materia omnium scientiarum promiscuè disputabant, & monet eam debere præmitti alijs scientijs. Ad 2. inde non colligitur non esse scientiam, sed esse scientiam organicam, non autẽ prorsus gratia sui, vt sunt aliꝫ scientiæ merè speculatiuæ. Ad 3. ait Doct. q. 1. vniuers. Logicam dici modum sciendi, non formaliter, & in recto, sed materialiter tantum, & in obliquo, quatenus est de modo sciendi, tanquam de proprio obiecto, per scientiam verò alias intelligit sciẽtias, quæ sunt de rebus, & non de modis sciẽdi, & quia prius debet cognosci modus sciendi, quàm res, ideo ait Arist. absurdum esse vtrumque simul quærere. Ad 4. logica quantum ad doctrinam est de certa re, & determinato obiecto, quod est instrumentũ sciendi in tota logica absolutè sumpta, vel syllogismus in Logica Aristot. sed quantum ad vsum versatur circa omnia indeterminatè, quia omnibus scientijs applicatur, vnde dicitur scientia communis. Ad 5. iam supra statuimus logicam esse partem Philosophiæ, atque ideo reducitur ad secundum membrum, præterquam quod locus ab auctoritate negatiua nihil probat.

Secundo arguitur ad idem rationibus scientia est de necessarijs, & perpetuis, vt docet 1. Post. Arist. c. 2. & 7. sed logica docens est de contingentibus, nam est de secundis intentionibus, quæ fiunt ad libitum nostrum. Nec valet solutio superius allata in conclusione probanda, scilicet in secundis intentionibus inueniri etiam suo modo necessitatem complexam, idest necessariam connexionem quorundam prædicatorum cum ipsis, & hanc ad scientiam sufficere; & argumentum ad summum concludere de logica Arist. quæ vtiq; est de secũdis intentionibus, non de logica in se, quæ est scientia realis. Neutra solutio valet, non prima, quia extrema propositionum logicalium sunt corruptibilia, ergo etiam connexio, quæ super illa fundatur, quandoquidem destructo fundamento labitur quoq; fundatum; neq; secunda, quia etiam logica in se tractat de instrumentis sciendi, quæ sunt res à nobis operabiles ac proinde contingentes.

45 Resp. optimam esse solutionem allatam, ad impugnationem dicimus ex Scot. 1. d. 3. qu. 4. duplicem esse necessitatem, & immutabilitatem connexionis, vnam simpliciter, quæ competit extremis defitioni non obnoxijs, alteram secundum quid, quæ cadit inter extrema, quæ licet in se sint corruptibilia, habitudo tamen inter ea nunquam mutari potest in falsam, & hæc necessitas reperitur in propositionibus Logicalibus, & sufficit ad scientiam, alioqui argumentum vrgeret etiam in propositionibus Physicalibus, & Mathematicis, quarum extrema sunt corruptibilia. Nec etiam argumentum concludit de logica in se, quia licet instrumenta illa quoad existentiam sint res contingentes, & à nobis operabiles, necessaria tamen sunt quoad possibilitatem, & in hoc sensu constituuntur obiectum logicæ in se.

Tertiò probatur, quod saltim in omni sua parte non sit scientia, vt docens, nam in lib. Top. instituit modum, quo procedi possit ad conclusiones in singulis scientijs probabiliter ostendendas, vnde Topica dicitur procedere ex cõmunibus, ideo Doctor. qu. 1. vniuers. negat esse scientiam, In lib. Elench. instituit modum, quo possimus decipere, & sophismata efformare, vnde vocatur ars deceptoria. Rursus non omnes actus procedentes ab habitu logicæ docentis sunt sciẽtifici, imò potius generant falsitatem, nam si hic conficiatur syllogismus in Barbara, Omnis canis est asinus, omnis homo est canis, ergo omnis homo est Asinus, fatetur logicus esse discursum bene confectum in Barbara, & tamen generat falsitatem. Demum logica non acquiritur per demonstrationem, quia tunc ante logicam danda esset alia logica, per quam illa demonstratio esset nota, & sic daretur processus in infinitum, ergo &c.

46 Resp. ex Scot. q. 3. Elench. quod licet logica instituat modum, quo procedi possit ad conclusiones probabiliter, & etiã sophisticè ostendendas, hoc totum tamen demonstratiuè facit ex proprijs principijs ostendendo probabilitatem de syllogismo Topico, apparẽtiam de Elencho; Topica verò dicitur procedere ex cõmunibus, quia quando applicatur ad alias scientias, vtimur suis locis cõmunibus à definitione, à coniugatis, à cõtrarijs, &c. quo sensu vtiq; nõ est scientia. Ad 2. potest in eo, & similib. syllogismis considerari consequens, & consequentia, & licet non detur in eis actus scientiæ consequentis, quod materiam concernit; datur tamen vera scientia consequentiæ, quæ respicit formam, & cum ab habitu logicæ dependeant quoad formam, & secundum formam sint optimè dispositi in modo, & figura, sequitur scientificum esse habitum logicæ, & ad actus scientificos inclinare. Ad 3. logica acquiritur per aliquam vnam demonstrationem directam, & regulatam à logica naturali, vel artificiali imperfecta.

Quartò arguitur, quod logica docens sit etiam ars cum Ioan. de S. Th. p. 2. log. q. 1. art. 2. & Auers. cit. quia ars est recta ratio operum faciendorum, talis autem est logica docens in ordine ad operationes intellectus. Tũ 2. quia duo requiruntur ad artẽ, ex parte materiæ, quod sit capax regulationis, ex parte formæ, quę se habet vt regula diriges, quod fiat directio per certas, & determinatas regulas, vtrumq; adest in proposito, nam

operationes intellectus, sicut sunt capaces erroris, ita,& directionis, & logica habet certas, & determinatas regulas, ergo nil deficit, vt ars liberalis dicatur. Tum 3. quia ratio artis non repugnat cum scientia, nam licet ex parte applicationis hic, & nunc faciendæ ars sit de singularibus,& contingentibus, tamen ex parte regularum est de necessarijs,& vniuersalibus, illæ enim sunt certæ, & determinatæ in vniuersali. Tum 4. quia, vt ait Auersa, præter notitiam vniuersalē logicam datur particularis,& determinata ad hoc opus efficiendum hic, & nunc, ergo saltem talis notitia directiua, quæ spectat ad logicam docentem, erit propriè ars. Tum deniq; quia falsum est omnem artem esse habitum practicum, id enim verum est, quando eius opus est praxis, non autem quando est pura speculatio, vt est in proposito.

47 Resp. negando assumptum, quod illa sit completa ratio artis, nam 6. Ethic. c. 4. definitur, quod sit habitus cum recta ratione coniunctus ad efficiendum idoneè, ex quo colligitur artem integrari ex habitu cognitiuo in intellectu, & operatiuo in potentia exequente, siue sit ab intellectu distincta, siue nō, & ratio est, quia finis intrinsecus artis nō est sola cognitio modi, quo operari debemus, sed etiam ipsum opus, modo logica docens sistit in sola contemplatione regularum, non autem efficit rectas operationes intellectus, sed hæc est logica vtens, quæ ideò dici potest ars. Ad 2. præter illa duo requiritur adhuc, vt habitus, qui dicitur ars, physicè, & exercitè introducat formā in materiam capacem directionis, quod non facit logica docens, quæ tantum docet, non autem efficit. Ad 3. negatur assumptum, ad probationem dicendum artem præscindi non posse ab applicatione ad opus hic, & nunc exercendum, cum sit habitus suapte natura effectiuus cuius proinde finis extrinsecus est opus, & ideò 6. Ethic. c. 3. ait Arist. *artem versari circa generationem rerum*. Ad 4. nec etiam illa notitia particularis dici potest propriè ars eadem ratione, quia scilicet physicè nō attingit opus, quod est de ratione artis, sed tantum idealiter, & directiuè. Ad 5. ars omnis dicitur habitus practicus, quatenus est operatiuus,& effectiuus, non autem in simplici contemplatione consistens, etiamsi operatio, quam attingit, non sit praxis. Hac tamen ratione negant Complut. q. 6. esse propriè artem, quia non operatur ea intentione, vt operetur, sed vt cognoscat, & D. Thom. vocat artem speculatiuam 2. 2. q. 47. artic. 2.

Quintò tādem obijcitur ad probandū, quod logica vtens sit scientia; quia secundum communionem est idem habitus cū docente, cum autem ex natura rei, & non ex consideratione nostra habitui conueniat esse scientificum, vel non esse, planè si docens est scientia, erit etiam vtens, alioquin de eodem contradictoria ex natura rei verificarentur. Resp. hoc argumentum satis molestum esse ponentibus logicam docentem, & vtentem eundem habitum realiter importare, vnde valdè laborant Compl. pro eius solutione disp. 1. proœm. q. 6. Fuentes verò mirabilia effutit indigna planè, quæ referantur; Didacus q. 5. proœm. vt consequenter loquatur, concedit logicam vtentem esse scientiam; nobis tamen argumentum nihil facessit negotij, quia concedimus importare diuersos realiter habitus, immò hæc erat vna ratio, qua id probauimus art. 1.

ARTICVLVS V.

De qualitate Logicæ, An sit scientia realis, & speculatiua.

48 Circa qualitatem istius scientiæ duplex occurrit difficultas. Prima est, an sit scientia realis, vel rationalis; nec est difficultas de logica intrinsecè considerata, & formaliter; in hoc enim sensu, cum sit vera qualitas de prima specie, nulli dubium est esse scientiam realem, sed difficultas est de logica extrinsecè, & obiectiuè considerata. Recentiores, quamplures, & præsertim, qui art. 3. assignabant logicæ obiectum operationes intellectus, defendunt logicam esse scientiam realem. Qui verò statuebant obiectum ens rationis, aut secundam intentionem, vel aliquid consimile, asserunt consequenter esse scientiam rationalem, & ita supponere videntur Thomistæ, & Scotistæ omnes excepto Poncio disp. 2. q. 5.

Dicendum nobis est consequenter ad ibi dicta; quod logica ex natura rei est scientia realis, sed prout est ab Arist. contexta est scientia rationalis. Probatur autem cōclusio euidētissimis rationibus: Certum est scientiam pendere in suo esse, & conseruari ab obiecto, nam scientia est alicuius scibilis sciētia, vnde impossibili existēte aliquo obiecto, impossibilis quoq; est sciētia illius obiecti, sed si impossibile foret ens rationis, & quælibet secunda intentio, adhuc extaret, vel possibilis foret illa scientia, quæ logica nuncupatur, ergo ex natura rei est scientia realis; probatur minor, si nullum daretur ens rationis, adhuc intellectus noster posset operari, quia neque intellectus, nec eius operatio pendet ab ente rationis, sed è contra,& eius operatio posset adhuc dirigi, & regulari per aliqua præcepta, scientia vero tradens huiusmodi præcepta esset logica, quæ in hunc finem est ad inuenta, vt dirigat intellectum, ne erret in operando.

Resp. contrarij, quod cum regulæ dirigentes actus intellectus tradantur in actu signato, vt patet cū dicitur genus prædicari de specie, speciem de indiuiduo,& hoc modo assignari nequeat, nisi per terminos secundarū intentionū, idcirco nisi istæ possibiles forent, nec illæ regulæ possent ab aliqua scientia tradi, & sic amotis secundis intentionibus remoueretur logica, in qua traduntur huiusmodi regulæ. Sed contra, quia huiusmodi regulæ possent tradi etiam in actu signato per terminos primę intētionis, ergo &c. probatur assumptum, vbi enim nunc dicitur genus prædicari de specie,& per hanc regulam dirigitur intellectus ad benè apprehendendam speciei quidditatem, & de illa rectè iudicandū, & enunciandum, possemus per terminos primæ intētionis eandē assignare regulam dicēdo, quod natura cōmunis semper includitur inferioribus, quæ regula nō minus inseruiet ad benè apprehendendā inferioris naturam,& de illo rectè iudicandū, quàm illa per terminos secundæ intentionis tradita, vt patet cōsideranti, & idē iudiciū de alijs regulis, quas nunc in terminis secundę intentionis habemus in logica, est faciendū. Accedit, quod sicut Ethica instituta ad dirigēdas operationes volūtatis tradit suas regulas per terminos primæ intētionis, posset similiter logica alias regulas, vel easdem tradere per terminos eosdē dirigētes operationes intellectus; Nec vnquā contrarij sufficiēter ostendent, vnde tantam habeat logica necessitatem secundarum intētionum ad dirigendas operatio intellectus, sola vtilitas ostendi potest, vt postea dicemus.

49 Deinde adhuc efficacius arguitur; instrumenta sciendi, de quibus agit logica,& præsertim demonstratio, quæ est omnium præstantissimum, sumpta pro prima intentione, vel habēt vim faciendi scire, ac dirigendi, vel eam nō habent, sed accipiūt à secunda intentione, superueniente; non secundū, quia ens rationis talem vim enti reali cōferre non potest,& cū demōstratio sit vera,& realis causa scientiæ, dici nequit, quod producat effectum realem per ens rationis, tanquam per rationem causandi; tum etiam quia secundæ intentiones logicales habent fundamentum in primis, atque ita vim faciendi scire præsupponunt in primis, ergo primum concedendum est, sed si instrumenta logicalia vim habent dirigendi, & faciendi scire antecedenter ad secundas intentiones, consequens est, vt etiam antecedenter ad eas possint constituere scientiam logicalem.

Resp. P. Io. de S. Th. p. 2. log. q. 1. art. 3. quod effectiua,& physica causalitas; qua actus demonstrationis generat scientiam, non pertinet per se ad logicam dirigentem, sed ad scientiā directam, & hæc effectiua generatio conuenit illi ratione actuū realium, quibus demonstratio constat. Per se autem pertinet ad logicam considerare in demonstratione rectam dispositionem syllogisticam veritatum, & conuenientiam materiæ, scilicet quod propositiones sint necessariæ, per se,& rectè dispositæ, quæ sunt conditiones ex parte obiecti requisitę, vt processus scientificus ordinetur, non autem tales conditiones sunt virtus ipsa effectiua scientiæ.

50 Sed contra est, quod in primis conueniētia materiæ, idest propositionū necessitas, non est aliquid rationis, ergo cum hæc per se spectet ad Logicam, vt etiam fatetur hic Auctor, aliquid reale per se considerabit, sed probatur etiam, quòd conuenientia formæ, idest recta dispositio propositionum sit aliquid reale, nam certum est demonstrationem generare scientiam, non quomodocunque, sed inquantum est rectè disposita, quia ex eisdem propositionibus non ordinatis, vel generatur error, vel saltim disparata cognitio, ergo cum etiam hæc ordinatio concurrat ad generationem scientiæ, erit quid reale, non autem pura relatio rationis, cum effectus realis dependere nequeat essentialiter ab ente rationis, & cum hæc ad Logicam per se spectet, planè Logica ex natura rei scientia realis erit. Conf. hæc ratio, ideo enim dicimus Musicæ proportiones,& coordinationes esse aliquid reale, quia aurium oblectamentum causant, qui est effectus realis, quod vtique sine ordine non causarent, ergo sic in proposito.

Resp. Complut. disp. 1. q. 2. n. 25. non ex eo, quod inter ipsos actus requiratur talis ordo, vt dispositio, vt generent scientiam,

tiam,

tiua, ideo ordo ille debet dici realis, quia iste non est forma cōstitutiua actuum in esse causæ scientiæ, sed tantum conditio sine qua non, non repugnat autem aliquod ens rationis interdum esse conditionem alicuius causæ realis, nam in Sacramen is nouæ legis significatio est quid rationis, & tamen est conditio sine qua non causarent realiter gratiam, & quod certius est, voces significatiuæ verè, & realiter causant in auditu species intentionales rerum, quas significant, cum tamen significatio, sine qua tales species non causarent, sit quid rationis resultans in illis ex impositione humana.

51 Sed quamuis verum sit præfatam actuum ordinationem concurrere ad generandam scientiam non velut ratione causandi, sed vt conditionem causantis, & relationem realem posse per modum conditionis sine qua non concurrere ad effectum realem absolutum, vt Scot. docet 3.d.2.q.2.sub F. de approximatione causarum extrinsecarum, & vnione extrinsecarum ad communem effectum producendum, nam causæ nequeunt effectum producere, nisi approximatæ, & vnitæ. Ex hoc tamen non sequitur præfatam actuum dispositionem in demonstratione esse respectum rationis, imò cum ille ordo inter præmissas ad inferendam conclusionem se habeat, veluti approximatio causarum, vt effectum producant, sicut hæc in causis est relatio realis, ita & ordo ille inter præmissas, quo vna collocatur sub alia, erit respectus realis. Nec sequitur, si relatio realis potest esse conditio causæ realis, ita esse posse relationem rationis, nam non videtur vnde assignari possit in effectu reali talis, ac tam necessaria dependentia ab ente rationis; & si assignabitur, tandem reduci debebit in aliquam causam, seu conditionem realem, ex qua resultat illud esse rationis, vt ipsimet Complut. ibi fatentur; ex quo patet illud esse rationis merè concomitanter, & per accidens se habere ad productionem realis effectus, & ita euenit in propositio in illatione conclusionis ex præmissis, vt infra declarabitur ex professo disp. 3. Exempla verò adducta à Complut. non sunt ad rem; nam falsum est sacramenta nouæ legis physicè causare gratiam, cum tantum causent moraliter, vt apud nostros in materia de sacramentis habetur; & voces causare physicè species intentionales in auditu, exercitium siquidem significationis vocis; cū scilicet, ingerit audienti notitiā rei significatæ, non fit per causalitatem physicam, sed per quandam excitationem, veluti moralem, qua vox moraliter excitat mentem auditoris, vt ad prolationem vocis, cuius significatum scit, statim eliciat rei significatæ conceptum, vt fusè diximus disp. de Vocibus ex Doctor. in 2.d.42.ad 2.q.2.& 4.d.1.q.5.B.

Hæ rationes adeò sunt euidentes, vt P. Ioan. de S. Th. loc. cit. in fine tandem fateatur, *quod etiam si nō resultarent entia rationis formaliter, & secundum existentiam obiectiuam, adhuc daretur logica, quæ illarum rationes consideraret saltem ex parte sui fundamenti*, planè hoc est, quod ab Aduersarijs contendimus, non esse nimirum Logicam ex natura rei ita connexam, & dependentem à secundis intentionibus, vt ipsis amotis Logica tota funditus ruat, cum benè seruari possit contemplando instrumenta sciendi pro prima intentione, & regulas tradendo in terminis eiusdem.

52 Quod autem Logica Arist. (quod attinet ad secundum conclusionis partem) sit scientia rationalis, patet ex dictis art. 3. cum enim Arist. data opera logicam suam tradiderit sub terminis secundarum intentionum, vt sunt genus, species, subiectum, prædicatum, antecedens, consequens, &c. hinc factū est, vt logica, quæ suapte natura scientia realis est, ex intentione Artificis euaserit rationalis. Si autem quæratur, cur Arist. Logicam suam instituerit sub terminis secundarum intentionum potius, quam primarum, dicendum hoc fecisse ob faciliorem methodum, facilius siquidem, & commodius dantur intelligi res logicales sub terminis secundarum intētionum, quam primarum; vbi enim multa dicenda forent de re, quæ in propositione affirmatur, vel negatur de alia, similiter de re, de qua alia affirmatur, sub istis signis intentionalibus subiecti, & prædicati breuiter omnis res comprehenditur, quæ de alia dicitur, & de qua alia dicitur; sub nomine generis comprehenditur animal, planta, color, &c. sub nomine speciei leo, homo, asinus, & sic de alijs, per hanc regulam, quod genus predicatur de specie, datur vniuersim intelligi, quod homo est animal, leo est animal, asinus est animal, &c. & ita vbi multa necessaria forent ad docenda logicalia sub terminis primarum intentionum, paucissimis id fit vtendo terminis secundarum; & hoc fuit in causa, cur Arist. qui maximè cupiebat Logicam reducere ad faciliorem methodum possibilem, eam instituerit sub terminis secundarum intentionū, & ita vbi suapte natura realis erat, rationalē fecerit ex modo eā contexēdi.

53 In oppositum obijcit P. Fuentes qu. 5. diff. vn. art. 4. Doctorem q. 1. vniuer. in fine, vbi Logicam vocat rationalem, vt contradistinguitur à scientia reali, & in 6. Met. q. 1. scientiam speculatiuam diuidit in realem, & rationalem, & sub hac Logicam constituit, & in prolog. sen. q. 3. & 2. Later. §. *ex his dictis* idem habet. Resp. breuiter Scotum, & alios Auctores, cum Logicam appellant scientiam rationalem, & non realem, ipsos loqui de Logica ab Arist. contexta, qua omnes vtimur, non autem de Logica in se, & vt ex natura rei posset institui, vndè Doctor 1. Prior. qu. 2. assignans subiectum Logicæ in se nequaquam eā ibi dicit scientiam rationalem, & sic etiam intelligendus est Boetius, cum ait Logicam esse de secundis intentionibus. Sed instabis etiam Logicam in se dici scientiam rationalem, ergo &c. Resp. Logicam in se dici rationalem, non vt contradistinguitur à reali, sed quia est directiua rationis, hoc est, intellectus in actibus suis. Sed rursus instabis, Logica Arist. est pars Logicæ in se, & obiectum illius cōtinetur sub obiecto istius, ergo si Logica Arist. est rationalis, vt distinguitur à reali, & obiectum eius aliquid rationis, talis erit etiam Logica in se, & secundum totum ambitum. Resp. quòd sicut tota Logica ex natura rei realis est, & petit subiectum reale, ita etiam illa pars de argumentatione, quæ tradita est ab Arist. in se, & ex natura rei realis est & petit subiectum reale, & sicut hæc pars tradita est ab Arist. sub terminis secundarum intentionum, ita poterat institui tota, & subiectum vnius semper est sub subiecto alterius, si vtraque spectetur vniformiter; at difformiter, minimè, vnde nunc syllogismus, quia est subiectum Logicæ Arist. secundò intentionaliter captus, vtique non continetur formaliter sub instrumento sciendi reali, sed fundamentaliter tantum. Sed iterum vrges, non est in Auctoris arbitrio scientias immutare, ergo si Logica ab Arist. tradita est rationalis, talis erit ex se, non verò quia Arist. ei assignauit pro obiecto aliquod ens rationis, quia non stat in Auctoris arbitrio assignare obiectum scientiæ, cum quælibet determinatum obiectum sibi vendicet ex natura rei. Resp. quod quamuis secundum rem non possit Auctor scientias immutare, & diuersa obiecta tribuere ad libitum suum, potest tamen immutare secundum modum, & ita contingit in proposito, quia cum instrumenta sciendi, & regulæ benè cognoscendi sint obiecta Logicæ ex natura rei, & cum hæc tradi possint per terminos primæ, & secundæ intentionis, placuit Arist. eas tradere hoc secundo modo; & ideò Logica eius est rationalis, & quamuis vtatur terminis secundarum intentionum ad significandas res, & regulas tradat in actu signato per terminos secūdarum, vt exerceantur in primis, hinc tamen deducere non debemus cum Neotericis etiam Arist. Logicam agere de secundis intentionibus tantum per accidens, sed potius materiam proximam, circa quam per se versatur, esse secundas intentiones, primas verò, quibus eas applicat, esse materiam remotam.

54 Secundo obijcit tunc actus enunciationis est ordinatus, quando vnum extremum concipitur, vt subiectum, & aliud vt prædicatum, tunc actus discursus est ordinatus, & rectè dispositus, vt cum vna propositio est antecedens, & alia consequens, sed esse subiectum, & prædicatum, antecedens, & consequens sunt entia rationis, ergo ordo actualis in enunciatione, & discursu necessariò est ens rationis. Conf. quia propositionem esse maiorem, vel minorem, primo, vel secundo loco poni, vnum alteri subijci nihil ponit in rebus reale, & totum hoc res habent ab intellectu, ergo totum hoc est ens rationis, atque ita Logica scientia merè rationalis.

Resp. negando maiorem, tunc enim actus enunciationis est ordinatus, quando vnum de alio affirmatur, vel negatur, licet adhuc termini non denominentur à notionibus subiecti, & prædicati, & sic etiam dicendum de actu discursus, quod eo ipso est ordinatus, cum vna propositio infertur ex alia, licet non denominentur adhuc propositiones à notionibus antecedentis, & consequentis, quæ postea fiunt per actum reflexum, quare cum antequam termini vel propositiones denominentur à secundis intētionibus, vnus terminus de alio affirmetur, vna propositio inferatur ex alia, ordo, qui reperitur inter subiectum, & prædicatum, inter antecedens, & consequens, planè realis erit. Ex hoc patet ad Confirm. quod quamuis esse subiectum, prædicatum, maiorem, minorem, &c. sint relationes rationis, tamen intellectus à parte rei sine vlla fictione vnum affirmat de alio, vel negat, & collocatio minoris sub maiori vera est, ac realis, & non ficta, & se habet in præmissis, velut approximatio in causis, cum coeunt ad causandum communem effectum.

Tertiò arguunt Complut. disp. 1. q. 2. n. 20. In qualibet scientia

tia dantur aliqua prima principia obiecti illius scientiæ, à quibus procedit ad conclusiones demonstrandas de obiecto, vndè si obiectum est ens reale, necessariò principia debent esse realia; sed Logica non habet aliqua prima principia realia, ex quibus procedat ad conclusiones de suo subiecto demonstrãdas; ergo eius obiectum non potest esse ens reale, & consequẽter nec ipsa scientia realis; maior patet, probatur minor, quia in omni opinione tota ars syllogistica innititur duobus illis principijs *dici de omni, & dici de nullo*: vel illis *quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, & quæcunque sunt eadem inter se, distinguuntur ab vno tertio*, similiter ars definiendi, & diuidendi innititur intentionibus generis, differentiæ, & similibus, quæ omnia constat esse entia rationis.

Resp. negando minorem de Logica in se, concedendo de Logica Arist. similiter dicendum ad probationem, quod vtique Logica Arist. innititur illis principijs explicatis per terminos secundarum intentionum, at Logica in se potest alijs inniti, & etiam eisdem traditis, tamen in terminis primarum intentionum, vt supra declaratum est; immo principium illud *quæcunque sunt eadem &c.* est principium reale assignatum per terminos primæ intentionis.

55 *Altera difficultas* de qualitate Logicæ est, an sit scientia practica, vel speculatiua, cuius exacta cognitio quamuis pendeat ex dicendis infra disp. de scientia, vbi expendemus quomodo habitus diuidatur per practicum, & speculatiuum, & de natura vtriusque differemus, hic tamen sub silentio penitus præ ereunda non est: de qua quatuor sunt sententiæ. Prima fuit nostri Gerardi de Odonis in Prolog. Etich. qu. 3. apud Maurit. q. 1. vniuers. qui asseruit non esse practicam, neque speculatiuam, sed esse instrumentum ad assequendas vtrasq; sequitur Zab. lib. 1. de nat. Log. c. 11. & 12. Petrus Niger q. 14. ar. 6. quæ opinio modo communiter reijcitur, tum quia Arist. 3. de anima c. 10. adæquatè diuisit intellectum in practicum, & & speculatiuum, & 6. Met. c. 1. scientiam in practicam, & speculatiuam; tum quia cognitio practica, & speculatiua rationes contradictorias præseferunt, vel enim sistit in sola cõtemplatione veritatis, & sic est speculatiua, vel non sistit, sed ordinatur ad opus, & sic est practica, vt Arist. docuit 2. Met. c. 2. dicens *speculatiuæ finis est veritas, practicæ verò opus*, ergo non datur medium neque per participationem extremorum, neque per abnegationem, ita notauit Doctor qu. 4. Prolog. ar. 1. & Anton. And. 6. Met. q. 2. Alia sententia è contra docet logicam esse simul practicam, & speculatiuam, ita Vasq. p. 1. disp. 8. c. 5. & disp. 9. cap. 3. Suarez disp. 44. Met. in fine, Rutius hic qu. 5. Hurtad. disp. 2. sec. 2. Cauer. disp. 3. dub. 3. Louaniens. qu. 15. in Porphir. Tolet. hic, & alij, quæ opinio eisdem rationibus refellitur, qua præcedens, nam practicum, & speculatiuum vel sunt differentiæ essentiales sciẽtiæ, vel certè eas nobis circumscribunt, vt monet Doct. cit. vnde implicat eandem cognitionem esse simul practicam, & speculatiuam, sicut implicat eundem numerum esse simul parem, & imparem, (quicquid in oppositum dicat Poncius disp. 2. Log. qu. 8. n. 91. quem impugnatum vide disp. 1. Metaph. n. 72.) & quia præseferunt rationes penitus contradictorias, sicut non patiuntur medium per abnegationem extremorum, ita nec admittunt medium per participationem, quæ omnia ex professo disp. de scient. probatur. Hinc est, quod cæteri Auctores communiter logicam ponunt, aut absolutè practicam, vt Nominales passim, Ocham in prolog. sent. vbi Gabriel q. 11. Greg. q. 5. art. 2. Aureol. & alij antiqui, quos ex modernis sequuntur Fons. 2. tract. c. 3. q. 2. sec. 4. Conimb. qu. 4. proœm. ar. 5. Auersa qu. 1. sec. 6. Murc. disp. 1. qu. 4. Ouied. contr. 2. Log. punc. 5. Arriaga disp. 3. sec. 5. aut absolutè speculatiuam, vt D. Tho. cum suis apud Complut. disp. 1. q. 6. Et Scotus qu. 4. Prolog. vbi Bargius, Lichet. Viger. & alij Expositores, & 6. Met. q. 1. in sol. ad 1. Ant. And. 1. Met. q. 2. Maurit. q. 1. vniuer. vbi Sarnan. Brasauol. & alij circa eum locum. Ratio discriminis inter hos Auctores ex nomine praxis, & notitiæ practicæ ortum duxit, nam aliqui omnem operationem dirigibilem, vt sic, contendunt esse praxim, & notitiam directiuam eius appellant practicam, eo quia non sistit in simplici contemplatione obiecti, sed versatur circa illud modo operabili, & tẽdit ad illud efficiẽdũ, vnde cum ita versetur logica circa operationes intellectus, & instrumenta sciendi, planè practica scientia erit. Alij verò non omnem operationem dirigibilem volunt esse praxim, nec omnem directiuam practicam, sed operationem dirigibilem tantum per dictamẽ prudentiæ, vel artis in genere moris vocant praxim, vnde cõsequenter volunt esse operationem ab electione voluntatis pendentem, alioqui non foret laude, aut vituperio digna, & omnem cognitionem huiusmodi operationum directiuam censent esse practicam, quia per ipsam remouetur error practicus; & quia logica ita dirigit operationes intellectus, vt tãtum intẽdat ab eis remouere errorẽ speculatiuũ, qui est falsitas, vnde tota ista directio est propter scire, & circa verum versatur, quod est obiectum intellectus, ideò scientia speculatiua censenda est; & hi absque dubio melius loquuntur, & magis propriè declarant naturam praxis, & notitiæ practicæ, & speculatiuæ, vt inferius suo loco dicemus, & hic est sensus ab Arist. intentus 1. Met. c. 2. dum ait finem speculatiuæ esse veritatem, practicæ opus, ita namque hæc verba exponit Comment. com. 3. *Per speculatiuam scimus, vt sciamus, per practicam verò sumus scientes, vt operemur, quia practicæ finis opus*; quantumcunque ergo logica dirigat operationes intellectus, cum tales duntaxat dirigat, vt sciamus, semper finis eius est veritas, & per consequens scientia speculatiua est, namque per eam scimus, non vt operemur, sed vt sciamus, qua in logica tam actio dirigens, quam directa est scire, & veritatis cognitio.

56 Dicendum igitur est, quòd licet per quandam analogiam, & secundum quid Logica dici possit scientia practica, simpliciter tamen, & absolutè loquendo est speculatiua: Conclusio est Scoti in terminis 6. Met. q. 1. ad 1. prin. vbi sic loquitur *de logica licet dici possit, quod est practica quia non est tantum propter scire proprium, sed directiuum in aliquo actu, extendendo nomen, quia tamen actus, in quo dirigit, non est nisi speculatio, ideo logica propriè non est practica, sed speculatiua*. Probatur, & explicatur conclusio, nam cognitio practica potest sumi latè, pro notitia, scilicet, cuiuscunque operationis contingentis, quæ sit erroris capax siue practici, siue speculatiui, & non est purè contemplatiua naturæ proprij obiecti, sed etiam effectrix illius, & sic Logica dici potest scientia practica, nam scientia Logica non sisti in hoc, vt tantum cognoscamus naturam syllogismi, sed tradit regulas, & præcepta illum rectè conficiendi: sed quia hoc non sufficit ad notitiam practicam propriè dictam, sed esse debet directiua praxis, nimirum operis ab electione pendentis, & quod sit capax erroris practici, ac proinde imputabilis ad laudem, vel vituperium, ideò propriè loquendo logica non est practica, sed speculatiua, quia ipsa dirigit actus intellectus, ne contingat in eis falsitas, qui est error speculatiuus, & totus eius finis est veritas, & scire non autem operari, nam non solum cognitio naturæ syllogismi, verùm & illius constructio est propter scire, & Logica efficit instrumenta sciendi, non vt operemur, sed vt rectè cognoscamus; Et vt modo abstineamus ab ea concertatione, an operatio intellectus dici possit praxis, de quo inferius loc. cit. hoc omnes fateri tenentur, quod licet actus intellectus in ordine ad bonitatem moralem directus rationem praxis habere possit; tamen quatenus dirigitur in ordine ad veritatem, non habet rationem praxis, quia tunc finis illius directionis est veritas, & non opus, modo logica dirigit operationem intellectus, non vt participat bonitatem moralem à voluntate communicatam, sed vt versatur circa verum, quod est proprium intellectus, & hoc est præcipuum fundamentum, cui hæc innititur sententia.

57 At respondent contrarij, & præsertim Auersa cit. parum referre, quod cognitio speculatiua, quæ dirigitur per Logicã, sistat in contemplatione veritatis. Nam ipsa Logica non sistit in contemplatione veritatis de ipso suo obiecto, sed ordinatur ad illud efficiendum, atque adeo non est propter seipsam, & gratia sui, in quo consistit ratio scientiæ practicæ, illa autem cognitio est speculatiua, quæ sistit in contemplatione veritatis de suo obiecto, quod considerat, & sic est gratia sui, & propter seipsam. Et quando dixit Arist. speculatiuæ finis est veritas, practicæ opus, non intellexit de fine operationis directæ, sed de fine ipsiusmet cognitionis, quæ dicitur speculatiua, vel practica, eo quod speculatiua ita cognoscit veritatem sui obiecti, vt aliò veritatem non dirigat ex modo cognoscendi, scilicet, præcipiendo, & dictando, de obiecto cognito faciendo, alioquin non foret merè cognoscitiua, & omnino non sisteret in notitia veritatis, sed operatiua foret, & practica. Tota hæc responsio falsæ innititur intelligentiæ naturæ cognitionis practicæ, & speculatiuæ, falsum siquidem est qualemcunque ordinem ad opus scientiam extrahere à ratione scientiæ speculatiuæ, & ita in simplici, & nuda contemplatione sui obiecti sistere debere, vt nequaquam ad illius effectionem dirigere possit, quod P. Didacus q. 6. proœm. & Compl. manifesto demonstrant exemplo, Geometria namque Astrologia, & Mathematica scientiæ speculatiuæ sunt, & tamen non est contra speculationem earum aliquid operari, nimirum triangulum, spheram, aut astrolabium, opus etiam numerandi, vel mensurandi spectat ad illas, & tamen eas non extrahit à ratione spe-

speculatiuæ, non alia ratione, nisi quia horum instrumẽtorum constructio ordinatur ad cognitionem veritatis, neque per illam intendunt scientiæ huiusmodi opus ipsum factum, sed veritatem, ergo cum Logica nõ solum omnia ordinet ad cognitionem veritatis, sed ipsum opus, quod dirigit, cognitio veritatis sit, planè ordo talis ad opus à ratione scientiæ speculatiuæ ipsam non extrahet; Et hac de causa etiam propter seipsam dicetur, & non propter aliud, quia etiamsi dirigat in opus, tamen in hac ipsa actuali directione, immo, & effectione operis non intendit opus, vt sic, sed veritatem.

Poncius etiam disp.2.Log.q.8.n.85. hanc probationem inficiatur, & ait facilè solui posse dicendo, quod licet finis proximus practicæ sit opus, non veritas tamen veritas potest esse finis eius remotus, & sic in proposito dici poterit Logicam esse practicam, quia licet remotè ad veritatem ordinetur, proximè tamen ordinatur ad opus, scilicet ad confectionem syllogismi, & aliorum instrumentorum sciendi, quod sufficit, vt absolutè, & simpliciter practica dicatur; quod enim hoc opus vlterius ordinetur ad veritatem cognoscendam impertinens est ad Logicam (inquit) nam si scamnum ordinaretur, per se essentialiter ad acquisitionẽ scientiarum, non propterea scientia tradens modum illud faciendi esset speculatiua; sicut nec de facto Medicina, quæ tradit modum recuperandæ memoriæ, & disponendi caput in ordine ad acuendum ingenium dicitur speculatiua, licet recuperatio memoriæ, & acumen intellectus ordinentur ad scientias habendas; Ad illud de Mathematica, quæ docet conficere triangulum, & tamen est speculatiua, ait non esse practicam, quia non ostendit adæquatè, quomodo triangulus fieri possit, si enim sic ostenderet, planè practica non foret. Hinc tandem nu. 87. ipse probat conclusionem, quod Logica non sit practica, sed speculatiua quia in omnibus eius partibus dirigit actus intellectus, non autem actum alterius potentiæ ab intellectu, quæ sola est praxis, vt docet Scot.qu.4.Prolog. Hæc tamen sua ratio parum valet, quia vel falsum, vel saltim dubium assumit, quod, scilicet, nulla operatio intellectus dici possit praxis, oppositum namque probabilius est, vt infrà patebit disp.12.qu.5. art.1. & tenet etiam Poncius ipse disp. cit. nu.80. & ideò libenter ab hac ratione abstinuimus; quo vsque infra melius declaretur; Quarè præstat adhibere ratione à nobis adductam, quæ non est ita facilis solutionis, vt Poncius arbitratur, sensus namque illius axiomatis, quod finis speculatiuæ sit veritas, practicæ verò opus, verus, & genuinus est, quem verba ipsa præseferunt, non autem quem ipse comminiscitur, nempè quod finis per se intentus à speculatiua est veritas, practicæ verò opus bonum in genere moris, vel artis; & si interdum speculatiua opus attingit, aut practica veritatem, id esse merè per accidens, & propter aliud; nam speculatiua opus attingit, vt v.g. in proposito logica syllogismum, non nisi gratia veritatis, vndè illud assumit pro medio, nõ autem pro fine à se intento; sic Astrologia docet cõficere, & conficit sphæram materialem ad eum modum, quo Cœlos esse inter se dispositos existimat, tamen quia hoc opus non propter se conficit, sed in ordinè ad veritatem assequendam de situ, & motibus Orbium, non amittit rationem speculatiuæ. Quod autem subdit de Medicina disponere caput ad acuendum ingenium, & arte lignaria scamni confectiua, quod ordinari potest ad veritatis studium sedendo super ipsum, valdè est abs re nostra; quis enim non videt syllogismum opus esse magis aptum pro veritate assequenda, quam sit scamnum? & quo pacto fieri potest, vt scamnum per se essentialiter ordinetur ad acquisitionem scientiarum, vt ipse supponit? nonne hæc est ridicula suppositio? sic pariter quis non videt, quando Medicina remedia tradit memoriæ recuperandæ, & disponendi caput ad acuendum ingenium, finem ab ipsa per se intẽtum esse capitis purgationem, acquisitionem verò scientiarum, & veritatis merè per accidens ad ipsam attinere; non ergo exempla illa ad rem faciunt, neque rationem nostram labefactant. Denique omninò falsum est, quod aiebat hic Auctor Mathematicam non adequatè docere, quomodo triangulus fieri possit, imò vnicus Mathematicæ scopus est docere modum formandi huiusmodi figuras mathematicas, vt videri potest apud Euclid. quod si Mathematica id adæquatè non docet, debebat hic Auctor facultatem assignare, quæ plenè id doceat.

58 In oppositum obijcies 1. præcipuum oppositæ sent. fundamentum, Habitus dirigens actiones voluntatis est practicus, ergo & habitus dirigens actiones intellectus. Nec valet negare paritatem, eo quia operatio voluntatis est praxis, non operatio intellectus. Hæc namque non est sufficiens ratio, vt ille habitus dicatur practicus, iste speculatiuus, quia prudentia est habitus practicus, & cum sit omnium directiua virtutũ, etiam dirigit operationes aliquas intellectus, qui ad virtutes pertinent, ergo quod Logica dirigat operationes intellectus, non obstat, quominus sit scientia practica. Nec etiam dicere valet, operationes intellectus, vt à prudentia directas, habere rationem praxis, quia vt sic, pendent ab electione voluntatis, & sunt capaces erroris practici, ac proinde imputabiles in genere moris, non autem ita se habere, vt diriguntur à Logica, quia non cadunt sub directione Logica, nisi vt sunt capaces erroris speculatiui, scilicet falsitatis, & ideò non sunt praxes, sed merè speculationes. Nam contra vrget Vasquez, quod etiam in operibus Logicæ principium est electio, si quidem liberè fiunt, & voluntas mouet intellectum ad suos actus, sicut cæteras potentias, ergo Logica verè est scientia practica actiua, vt potè quæ versatur circa opera, cuius principium est electio.

Resp. quicquid sit de prima solutione, quæ pẽdet ex alia difficultate, an operatio intellectus possit habere rationem praxis (videtur enim habere posse quatenus benè, vel malè moraliter fieri potest) de qua inferius suo loco, secundã solutionẽ omninò satisfacere pro negatione paritatis. Et impugnatio Vasquez, quamuis apud Mauritiũ alicuius videatur momẽti, eam enim adducit, & nõ soluit, ita tamẽ friuola est, vt etiã Cõplut. aduertunt, quod si quid probat, probat quoque nullam esse scientiam speculatiuã, siquidẽ omnes actus cuiuscunq; scientiæ fiunt, vel saltim fieri possunt à nostro intellectu liberè, & media motione voluntatis, cum igitur ait Arist.6.Met.c.1. scientiam actiuam versari circa ea, quorum principium est electio, intelligit de operationibus, quibus per se conuenit procedere ab electione, & tales sũt actiones virtutis moralis, omnes enim tales aut sunt actus eliciti, aut saltim imperati à voluntate, at operationibus intellectus, vt à Logica diriguntur, merè per accidens cõuenit libertas, seu voluntatis imperiũ, quia antecedẽter ad quãcunque voluntatis operationẽ potest intellectus errare in suis actibus, & per regulas, quas tradit Logica dirigi, & ideò actus eius, quatenus à Logica dirigũtur, non sunt praxes.

Secundò obijciunt rationes ex Aureol. quia Logica est de obiecto operabili, & circa illud versatur modo operabili, & vt vocant, compositiuo, & non merè speculabili, & resolutorio, non enim contemplatur tantum naturam definitionis, & argumentationis, sed tradit regulas, & præcepta benè illa construendi, & huic argumento innititur Ouuied. loc. cit. Tum 2. quia agit de operationibus intellectus, quatenus illius sunt naturæ, vt benè, vel malè fieri possint, & tradit modum, quo benè fiant, ac detegit vitia, quæ contingere possunt in exercitio earum, atqui hæc propria sunt scientiæ practicæ. Tum 3. actus, qui eliciuntur à Logica, quomodo fieri debeat definitio, enunciatio, syllogismus, &c. non sunt propter solam veritatis cognitionem, vt ibi sistamus, sed ex natura sua referũtur ad vsum, vt definitiones fine errore faciamus. Tum 4. Logica est habitus non tantum cognitiuus, sed etiam operatiuus, vndè diuiditur in docentem, & vtentem, sed omnis talis habitus est practicus. Tum 5. habitus speculatiuus est propter se 1. Met.c.2. sed Logica non est propter se, sed propter alias scientias. Tum 6. quia tunc esset nobilior scientijs practicis, quod tamen falsum est, quia ipsa est de ente rationis, illæ de ente reali, patet conseq; quia speculatiua qualibet nobilior est quacunq; practica ex 1.Met.c.2. Tum demum, quia Logica non solum dirigit syllogismos speculatiuos, sed etiam practicos, ergo saltim ex hac parte practica est.

59 Resp. ad primum vtiq; directionem ad Logicam pertinere, hinc tamen non sequitur esse practicam, eo quia in ipsamet directione, imò & operatione nõ quærit, nisi veritatem, omnis namque Logica directio ad veritatem rectè indagandam ordinatur, directio verò practica non ordinatur ad hoc, vt rectè cognoscamus, sed vt boni efficiamur, vt verbis expressis docet Arist.2.Ethic.c.2. vndè modus compositiuus Logicæ diuersus est ab eo, quo vtuntur practicæ. Ad 2. Logica agit de operationibus intellectus, quatenus benè, vel malè fieri possunt speculatiuè, non practicè, & detegit etiam vitia speculatiua, quæ in ipsis contingere possunt; proprium autem scientiæ practicæ est dare regulas ad euitandam prauitatem in genere moris, quales non sunt regulæ logicales, quæ solum dantur ad fugandam ignorantiam; neque modus præceptiuus est proprius scientiæ practicæ, nisi ordinetur ad alium finẽ, quàm ad veritatem. Ad 3. dicitur adhuc sistere in ipsa veritatis contemplatione, quia ipsemet vsus instrumentorum logicorum ad hoc inseruit, vt sciamus, non vt boni efficiamur, & tendit ad fugandã ignorãtiam, nõ prauitatem, vel errorẽ practicum contra regulas prudentiæ, vel artis. Ad 4. cui presertim innititur Arriaga cit. falsũ est Logicã docentẽ, de qua hic est sermo, attingere operationẽ, nam ipsa solum est directiua operationum, illas autem facere

directas

directas spectat ad alias facultates auxilio logicæ vtentis, vt patet ex 2.& 3.ar. & quando etiam eliceret operationem directam, non posset adhuc dici in rigore practica, quia non dirigeret praxim,sed in ordine ad veritatem, quod est munus scientiæ speculatiuæ,non practicæ;Logica verò vtens, quia est effectrix operis, induit rationem artis, & dici potest habere rationem practici, quatenus est operatiua; speculatiui verò, quia opus ipsum,quod efficit, est speculatio, non praxis. Ad 5.non probat, quod non sit speculatiua, sed solum,quod non sit speculatiua principalis, sed potius ministra, & instrumentalis. Ad 6.Arist.ibi loquitur de speculatiuis principalibus, qualis non est Logica,& verum est omnem speculatiuam esse practica nobiliorem,si non ex obiecto,saltim ex modo procedendi circa illud, & in hoc sensu Logica dici potest nobilior practicis. Ad 7. regulat Logica etiam syllogismos practicos, sed in ratione veri,prudentia autem in ratione boni,& ideò est habitus practicus,illa speculatiuus:hæc igitur,& alia argumẽta, quæ adducit, & soluit Ant.And.cit.solum probant, quod Logica habet modum practici, at quia omnis ista directio ad speculandum ordinatur, & ad rectificandum speculationis opus, simpliciter speculatiua manet.

Et per hoc patet ad quasdam Arist.auct.vt 1.Rhet.c.1.dum ait Dialecticam esse inuentam ad dirigenda opera, quæ benè, vel malè fieri possunt, & 1. Prior.sect.2. vbi ait logicum non solum considerare debere generationem syllogismorum, verum, & faciendi potentiam habere, & alias similes: quando verò 6.Met.c.1.speculatiuam diuidit in Mathematicam,Physicam,& Metaphysicam, nullam logicæ mentionem faciens, vel locutus est de speculatiuis principalibus,inter quas logica non est,vel ipsam subintellexit sub secundo membro, cum sit pars Philosophie. Ad hunc etiam articulum de qualitate logicæ spectat quæstiuncula illa, An sit scientia communis, quam quia difficultate vacat,breuibus resoluit Doctor qu. 2. vniuers. dicens, quòd est scientia communis communitate nimirum vsus,& applicationis,quatenus quæ in ea tractantur, sunt omnibus applicabilia facultatibus,& sic logica est scientia communis,quoad omnes partes; verum tamen est Topicã peculiari ratione dici communem, quatenus nimirum locos quosdam arguendi communes tradit indifferenter ad quodlibet probandum applicabiles.

ARTICVLVS SEXTVS.

De necessitate, & vtilitate Logicæ, eiusque partitione.

60 LOgicam ad omnes scientias, & facultates esse perutilem nemo dubitat, id enim ostentant variæ eius appellationes,& encomia,illud præsertim apud omnes receptissimum,quod est *Ars artium, scientia scientiarum, ad omnium Methodorum principia viam habens*; sed dubitatur,an etiam sit necessaria; & quamuis non defuerint,qui simpliciter, & absolutè esse necessariam dixerunt ad alias scientias quomodocũque comparandas etiam imperfecto modo, quos sequitur Arauxo 2.Met.q.3.art.3.Galleg. hic controu.1. Blanch.disp. 3.sect.3.& Amic.tract.1.qu.2.dub.2.art.3.concl. 6. Frequens tamen,& communis opinio veterum,& Recentiorum distinguit, & ait non esse simpliciter necessariam ad alias scientias vtcunque comparandas, partialiter nimirum, & imperfectè; palam enim est,quòd scientiam partialem, idest,actum aliquẽ scientificum potest quis elicere in aliqua scientia solo lumine naturæ, vt v. g. consequentiam in Barbara esse necessariam; problemata aliqua Mathematica esse certa, vt si ab æqualibus æqualia demas,quæ remanent, sunt æqualia; manifestum etiam est alias scientias sine logica imperfecto quodam modo acquiri posse, tum quia ante logicæ inuentionem extiterunt scientia naturalis, & Philosophi; tum quia modo videmus multos in Theologia, iure,& alijs facultatibus cognitionem quandam superficialem,& imperfectam consequi sine logica. Verùm ad eas totaliter, & perfectè acquirendas asserunt esse simpliciter necessariam, non enim quis potest perfectè scientiam aliquam comparare, nisi sciat conclusiones omnes resoluere vsque ad prima principia, cognoscatque bonitatem illationum, necessitatem, & conditiones præmissarum,deceptiones, quæ circa eas solent contingere, & alia plura,quæ sola logica artificialis docet. Tum etiam quia nullum vidimus absq; logica in alijs scientijs consummatum euasisse, cum tamen solius Dialecticæ ductu absq; alio magistro plures sciẽtias multi comparauerint. Hinc Arist.1.Phys.c.3.1.Met.8. & 22. & alibi sæpe testatur veteres Philosophos ob Dialecticæ ignorantiam in multos, & turpes fuisse prolapsos errores; & Plato 7.de Repub.ait, *Impossibile est intellectum sine dialectica exactè rem aliquam attingere*,ergo logica ad alias scientias totaliter, & perfectè acquirendas est simpliciter necessaria; Ita tenent Complut.disp.1.qu.7.Sanch.lib.1.qu.2.Didac.disp.2. qu.1.Ioan.de S.Tho.qu.1.art.2. Masius sec.2. qu.3. Auersa q. 1.sec.4.Morisan.prolog.8. Rocchus qu.4. proœm. Tolet. hic qu.1.Ruuius qu.1. citant pro hac sent.Iamblic. epist. ad Sosipatr.Alexand.in prolog.Topic.D.Tho.opusc.58.& 70.Ægid. 1.Post.Albert.tract.1.Log.c.3.

61 Dicendum tamẽ est Logicam artificialem(de hac enim est quæstio) nequaquam necessariam esse simpliciter, & absolutè ad acquisitionem aliarum sciẽtiarum;& Probatur quia, vt experientia docet, & multi Theologiam acquirunt, ius ciuile, & Pontificium cum nulla, aut parua saltim cognitione regulatum logicalium. Quod verò inquit communis opinio hos non acquirere facultates illas totaliter, & perfectè,ideoq; ad illas sic acquirendas simpliciter necessariam censeri debere; Sanè id non probat necessitatem logicæ simpliciter ad illas scientias comparandas,sed necessitatem secundum quid,& ex suppositione, illud enim dicitur necessarium simpliciter, & absolutè ad aliquem finem, sine quo finis absolute obtineri non potest; illud dicitur necessarium secundum quid, & ex suppositione, sine quo, licèt finis absolutè possit obtineri, non tamen certo aliquo modo,v.g.non æquè commodè,non æquè facile, non æquè citò, quare necessitas ista potius spectat ad modum acquisitionis, quàm ad substantiam finis obtinendã; Cum igitur absque logica absolutè possint aliæ facultates obtineri, eius necessitas ad earum acquisitionem simpliciter non erit, & absoluta, sed tantum secundum quid,& ex suppositione, nam quòd æquè facilet, & perfectè sine logica obtineri nequeant, pertinet ad modum acquisitionis, non ad substantiam finis.

Confirmatur exemplo, nam ad salutem animæ necessarius simpliciter est status Christianus, hic autem duplex est,laicalis vnus, religiosus alter, & quidem religiosum adhibendo longè tutius, atq; perfectius acquiritur hic finis; quemadmodum igitur ex hoc inferre non valet statum religiosum esse simpliciter necessarium ad animæ salutem, ita ex hoc, quòd logica mediante perfectè, & totaliter aliæ scientiæ acquirantur, non bene infertur eius necessitas simpliciter, & absoluta ad illas acquirendas. Tandem quod pertinet ad acquisitionem finis tantum hoc,vel illo modo, non bene cẽsetur necessarium simpliciter ad acquisitionem illius finis,sed tantum secundum quid, & ex suppositione, cum non pertineat ad substantiam acquisitionis eius, sed tantum ad modum; sed Logica ex opinione communi allata non pertinet ad substantiam acquisitionis aliarum scientiarum,sed tantum ad modum,vt,scilicet, totaliter, & perfectè acquirantur, ergo Logica non est necessaria simpliciter ad illas acquirendas.

61 In oppositum obijcies Primò,probando, quod sit necessaria simpliciter ad alias scientias etiã vtcunq; acquirendas;nã scientia etiam in esse imperfecto est verè scientia,sicut animal imperfectum est verum animal,sed non potest comparari vera scientia sine Logica, vera enim scientia habetur per demonstrationem,& hæc per Logicam artificialem. Tum 2.quia nullus habet veram scientiam, nisi sciat illam resoluere vsque ad prima principia ex Arist. 1. Post. c. 2. Sed sine Logica nullus scit resoluere etiam imperfectè. Tum 3. ad scientiã requiritur euidentia illationis, idest quod cognoscamus euidenter conclusionem inferri ex præmissis,atqui sola Logica docet, quando conclusio inferatur ex principijs. Tum 4.quia licet quis ex lumine naturali assentiri possit vni,vel alteri conclusioni proximæ principijs lumine naturæ notis, ille tamen assensus non est scientificus sine certitudine consequentiæ, quia etiam in prima figura potest error contingere, vnde nemo certus est se non errare sine aliqua reflexione, quòd seruauerit regulas bonæ consequentiæ,quas docet Logica artificialis. Tum demum quia ipsa est modus sciendi 2. Met. 15. Resp.per solam Logicam naturalem confici posse aliquam demonstrationem,quia in scientijs sunt aliquæ conclusiones ita proximè innitentes principijs lumine naturali notis, ex quibus adeò euidenter sequitur conclusio, vt explicatis terminis conficiantur absque difficultate tales demonstrationes. Ad 2. in scientijs aliqua resolutio in prima principia, & aliqua illatio consequentiæ esse potest ita per se nota;vt sine arte possit attingi certè,& absque formidine. Ad 3. naturale lumen, sicut propria virtute se extendit ad assensum principiorum, ita ad vnam, vel alteram conclusionem principijs proximã se extendere potest sine arte, ad cæteras verò remotiores vtique se extendere nequit, nisi ex arte, & magna reflexione. Ad 4.neg.in huiusmodi demon-

monstrationibus proximã innixis primis principijs haberi nõ posse certitudinem consequentiæ sine arte,& reflexione, nam etiamsi in aliquo modo primæ figuræ posset error contingere, in primo tamen consequentia est prorsus infallibilis,& necessaria. Ad 5. probat solum conferre ad facilem, & perfectam scientiarum acquisitionem.

62 Secundò obijcies è contra, logicam artificialem nullo prorsus modo esse necessariam ad aliarum scientiarum acquisitionem,nam ad scientiam duo sunt necessaria,& quod adsint principia per se nota, quibus præbeatur assensus, & vt ex illis certa deducatur conclusio; sed ad primum sufficit lumen naturale, & etiam ad secundum, nam necessitas consequentiæ etiam fundatur in principijs per se notis, scilicet dici de omni,& dici de nullo. Tum 2. si esset necessaria,maximè id esset propter definitiones,& diuisiones, sed quælibet scientia habet suas definitiones, & diuisiones, ergo. Tum 3. nam quisque percipit, num rectè intelligat ex obiecto, cui operatio conformatur, vel non, & scientia quælibet cognoscit suum obiectum. Tum 4. quia si est necessaria ad alias scientias saltim perfectè acquirendas,pari ratione necessaria foret ad seipsam perfectè acquirendam,quod impossibile videtur. Tum 5. quia saltim ad practicas scientias non videtur necessaria, nam practicæ solum respiciunt rectitudinem operis, non autem ipsam indagationem veritatis, vnde solum indigent prudentia, vel arte. Tum demum quia habitus naturalis non datur ad simpliciter posse, sed ad facilius posse, ergo sine Logica artificiali poterit etiam perfectè intellectus consequi alias scientias,licet cum maiori difficultate.

Resp. per illud probari solum lumen naturale extendi posse ad vnam, vel alteram conclusionem principijs per se notis proximam ad cæteras tamen remotiores extendi nequit sine arte,& reflexione ad regulas artis, & in istis necessitas consequentiæ non potest certò cognosci sine Logica. Ad 2. licet scientiæ particulares habeant definitiones, & diuisiones certis materijs applicatas, illarum tamen bonitas, & certitudo ex præceptis logicis de definitione, & diuisione dignosci debet. Ad 3. patet ex dictis art. 2. in sol. ad primum. Ad 4. concedimus logicam etiam sibi esse necessariam,sicut lumen,quod est medium necessarium ad quodlibet videndum, est etiam sibi ipsi necessarium,vt videatur, & re vera logica sibimet inseruit per applicationem vnius partis ad aliam, nam illa pars, quæ agit de terminis simplicibus ad directionem primæ operationis attinens,iuuat ad cognitionem alterius partis,quæ agit de enunciatione, & attinet ad directionem secundæ, & hæc pars ipsa iuuat ad illam, quæ agit de discursu,& tota ipsa Logica ruditer, & imperfectè tradita in institutionibus pro Tyronibus est necessaria ad seipsam postea perfectè tradendam, & pro dignitate. Ad 5. licet id gratis concedat Io. de S. Thom. id tamen admittendum non est, quia practicæ quamplures scientificè procedunt, & suas demonstrationes conficiunt, vnde saltim ex hoc capite Logica indigent. Ad 6. negatur conseq. quia licet semel, atq; iterum possimus benè operari in aliqua materia, & per logicam naturalem, & naturæ lumen circa nostras operationes reflectere,id tamen non potest fieri semper,& in qualibet materia sine regulis artis. Dices, ergo ad scientias saltim sic acquirendas, scilicet perfectè, erit simpliciter necessaria. Neg. conseq. imò est implicantia in adiecto, ly enim sic pertinet ad modum acquirendi scientias,nõ ad substantiam,& ideò non rectè infertur inde necessitas logicæ simpliciter, quia sine Logica acquiri potest aliqua scientia quoad substantiam habitus, nam hoc fit per quamlibet demonstrationem, sed tantum necessitas secundum quid,& ex suppositione, vt declaratum est in conclusione probanda.

63 De partitione Logicæ(que erat altera pars huius articuli) varij extant modi dicendi. Tat. q. 1. procem. Logicam partitur in veterem, & nouam,vetus est illa, quæ de partibus argumentationis tam propinquis, quàm remotis tractat; noua,quæ est de argumentatione ipsa,eiusque partibus subiectiuis. Maurit. qu. 3. vniuers. Logicam secernit in eam portionem, quæ est de partibus integrãtibus syllogismum, & complectitur libros prædicabilium, prædicam. & Periher. & in illam, quæ est de partibus subiectiuis. Conimb. cum alijs Auctoribus passim in procem. Log. secant Logicam in tres partes sumpta diuisione ex parte obiecti, in eam, quæ est de definitione, in eam, quæ de diuisione, & in eam, quæ agit de discursu iuxta numerum instrumentorum tribus operationibus intellectus deseruientium.

Dicendũ tamen, quòd Logica in se, & in tota latitudine sua in duas diuidi debet principes partes, in quarum vna de instrumẽto sciendi, in cõmuni agatur in altera de speciebus, & partibus subiectiuis eius, & prima pars subdiuidi potest in illam, in qua de principijs, siue essendi, siue cognoscendi modi sciendi in communi agatur, & in illam, quæ tractet de affectionibus eius, vt sic; secunda etiam subdiuidi potest iuxta numerum specierum modi sciendi, quæ præstantiores saltim, ad quas cæteræ reduci possunt, tres recenseri solent, definitio, diuisio, & argumentatio. Ratio huius partitionis facilè deducitur supponendo, quod quando scientia diuiditur, debet primò diuidi in partes principales, non autem in minus principales, illæ verò sunt partes principales in scientia, quæ per se, & directè ad illius scientiæ texturam, & integritatem spectant, & propter se expetuntur, & non omninò in ordine ad aliud, seu ad aliam partem, alioquin cum illa constitueret vnam partem principalem, non autem in se talis esset; sed si logica contexeretur secundùm totum ambitum suum, vtique tractatus de instrumento sciendi in communi directè, & per se institueretur tractando de eius principijs, & passionibus, & propter se expeteretur similiter tractatus de speciebus ipsius, ergo &c. maior ostenditur exemplo, nam lib. 1. & 2. Phys. non constituunt partem distinctam principalem à cæteris lib. Phys. licet in illis de principijs agatur, in istis de passionibus corporis naturalis, non alia certè ratione, nisi quia omnes ordinantur ad cognitionem corporis naturalis in communi; Minor patet, quia quilibet tractatus directè pertineret ad Logicæ considerationem, nec vnus ita alteri subordinatus esset, vt nequaquam propter se expeteretur; nam materia tradita in vnoquoque digna foret propria, & peculiari consideratione, etiam præciso ordine vnius ad alium.

64 At si sermo sit de Logica Arist. hæc in duas diuidi debet principales partes, in quarũ in prima agitur de syllogismo, in altera de speciebus eius, illa continebit libros prædicabilium, prædicamenta. Perih. & Prior. ista libros Post. Top. & Elench. Ratio huius partitionis est, quia lib. prædicam. & Periher. non propter se expetuntur, sed in gratiam prorsus syllogismi in communi, ergo non possunt constituere partem principalem, sed cum lib. Prior. vbi de ipso syllogismo agitur, vnam partem principalem constituant, quod pariter est de secunda dicendum. Adhuc tamen partes eiusmodi principales in alias minores secari possunt, prima in duas, in eam, scilicet, quæ est de principijs integrantibus syllogismum, quæ adhuc subdiuiditur; vel enim sunt principia remota, & sic est liber prædicam. cui inseruit liber prædicab. vel sunt propinqua, & sic est liber Periher. & in eam, quæ est de quidditate, & affectionibus ipsius syllogismi in communi,& sic sunt libri Prior. Altera verò diuiditur in tres minores partes iuxta tres species syllogismi, nam vel est demonstratio, & ita habentur lib. Post. vel syllogismus probabilis, & sic habentur lib. Topic. vel deceptorius, & sic habentur lib. Elench. qui discursus integer colligitur ex Doct. 1. Prior. qu. 2. Nos quamuis Logicam in tota latitudine sua ad nimiam prolixitatem euitandam contexere non intendamus, quia tamen ampliorem contexere volumus, quàm reliquerit Arist. altius initium Disp. petemus; nimirum ab ipso instrumento sciendi in communi; paulatim postea descendendo ordinem ipsius Arist. capiemus. Alias quasdam difficultates de vnitate Logicæ, subalternatione, &c. quia non sunt Logicæ peculiares, sed alijs quoque scientijs communes, hic libenter missas facimus, & vsque ad Post. lib. differimus ad Disp. de scientia, nam ibi de vnitate habituum, subalternatione scientiarum, alijsque communibus earum attributis sumus acturi, & ex ibi dicendis facilè patebit earum resolutio.

DI-

DISPVTATIO PRIMA.

De modis, seu instrumentis sciendi.

Post Quæstionem Proœmialem merito primum locum poscit hæc Disputatio, cum enim modus sciendi, seu instrumentum cognoscendi statutum sit obiectum Logicæ, planè hinc Logica debet incipere, vt ab initio exactam præmittat sui obiecti cognitionem; hic autem non solum de modo sciendi in communi agemus, sed etiam ad quædam instrumenta particularia descendemus, ad ea nimirum, quorum notitia est prorsus necessaria ad cæterorum captum, & se habent velut clauiculæ quædam ad alia aperienda.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit modus, seu instrumentum sciendi.

1 De natura instrumenti Logici, quod est modus sciendi, eiusque conditionibus variè loquuntur Auctores, Zabarel. in suis lib. de methodis per totum, quem sequitur Faber Theor. 16. contendit de ratione instrumenti sciendi esse vim illatiuam, ita quod illud solum dicatur instrumentum logicum, quod habet vim notificandi ignotum ex noto. Alij mitius agentes inquiunt sufficere ad instrumentum logicum, quod habeat vim manifestandi ignotum, siue id faciat via illationis, siue alio modo, ita Soto lib. 2. summ. cap. 4. Auersa qu. 4. Log. sect. 1. Complut. in præamb. ad summ. Casil. ibid. cap. 5. & est communis opinio Summulistarum, qui modum sciendi definiunt, quod est *oratio manifestatiua alicuius ignoti*. Alij demum per modum sciendi intelligunt, non solum, quod habet vim manifestandi ignotum, sed quicquid quo quomodo iuuare potest intellectum nostrum in dirigendis operationibus eius, ita loqui videntur ijdem Complut. disp. proœm. qu. 3.

Hinc de numero instrumentorum logicorum varij exorti sunt modi dicendi, nam Auctores primæ sententiæ solam argumentationem instrumentum logicum appellant, & eam præcipuè, quæ est in materia necessaria, qualis est demonstratio, hæc enim parit scientiam propriè dictam, vndè in toto rigore meretur nomen instrumenti sciendi. Auct. 2. sent. licet maior pars eorum tria assignent instrumenta logica, Definitionem, Diuisionem, & Argumentationem, tamen aliqui hunc numerum minuere aggressi sunt subtrahendo diuisionem, eo quia non sit ab alijs instrumẽtis condistincta, ita Hurtad. disp. 10. sect. 6. Vallius init. Post. qu. 1. cap. 3. & fuit sent. Algazel. in sua Logica. Alij è contra numero ternario non contenti addiderunt Resolutionem, quæ est progressus à particularibus ad vniuersalia, à posterioribus ad priora, ita Eustrat. in sua præfat. super 2. Post. Ammon. super proœm. Porph. Damasc. c. 1. suæ Phys. Alij addiderunt enunciationem, vt Auers. cit. & quamplures methodum, sumendo methodum pro ordine, qui in scientijs obseruari debet, vt distinctè tradantur, & sine confusione. Auctores deniq; 3. sent. latissimè vsurpantes modum sciendi appellant instrumenta logica omnes secundas intentiones, de quibus logica tractat, siquidem omnes illæ sunt aliquo modo veritatis ostensiuæ, & conducunt ad directionem operationum intellectus, qui est vnicus logicæ finis, ita Complut. loc. vlt. cit.

2 Dicendum est, quod licèt strictissimè loquendo de modo sciendi, & instrumento logico sola argumentatio possit dici modus sciendi, vt potè quæ sola ex noto ignotum manifestat per vim illatiuam; & illum fusè sumendo secundum totam extensionem, quam potest habere, omnes secundæ intentiones logicæ dici possint instrumenta sciendi, idest rectè cognoscendi, vt potè quæ omnes sunt aliquo modo veritatis ostensiuæ, & intellectus directiuæ, tamen propriè loquendo modus sciendi, & instrumentum logicum est illud, quod habet vim manifestandi ignotum quomodocunque id faciat, cumq; id solum conueniat cum omni proprietate Definitioni, Diuisioni, & Argumentationi, hæc tria propriè erunt instrumenta logica, non plura, nec pauciora. Concl. est Scoti qu. 2. lib. 1. Priorum quam tenet Tat. qu. 1. præamb. logicæ, & Summulistæ omnes. Et quantum spectat ad assignandam rationem modi sciendi, seu instrumenti logici probatur breuiter, quia vt docet Scot. 4. d. 1. qu. 2. significata vocabulorum probare non possumus, sed oportet ea supponere ex communi vsu loquentium, vt apud logicos nomine modi sciendi consueuit intelligi via distinctè cognoscendi id, quod antè confusè cognoscebatur, vndè instrumentum sciendi à Summul. communiter definitur, quod sit *oratio manifestatiua alicuius ignoti*, per quod excluduntur voces simplices, & incomplexæ, quia sufficientes non sunt ad explicandam rem distinctè & explicitè, sed tantum confusè significant, ergo absque sufficienti ratione Auctores primæ sent. nimis coarctant rationem instrumenti logici, seu modi sciendi, vt solum ab illis orationibus participetur, quæ habent vim manifestandi ignotum per illationem, & nimis ampliant Auctores 3. sent. dum volũt eam conuenire etiam vocibus simplicibus, & quibuscunque intentionibus logicis.

3 Deinde probatur exemplo artis, vnde nomen instrumenti deductum est, nam in eis non solum appellatur instrumentum, seu modus conficiendi artefactum illa vltima dispositio, seu applicatio materiæ, ex qua immediatè resultat artefactum, sed ad quamlibet partem artefacti seorsim faciendam datur etiam modus, quo rectè, & facilè talis pars efficiatur, sed quia non ita cernitur modus rectè operandi in qualibet minutissima parte artefacti efficienda, nec certum instrumentum illi correspondet, sed in principalioribus partibus illius; ita hac proportione seruata logici nomen modi sciendi non restringunt ad solam argumentationem, vel demonstrationem, quæ est vltima dispositio, ex qua immediatè resultat scientifica cognitio, neque ampliant ad minutissimas quascunque intentiones logicales, sed tribuunt illud principalioribus quibusdã intentionibus, scilicet, Definitioni, Diuisioni, & Argumentationi, quia sunt generalia quędam instrumenta sciendi, in quibus elucet vis manifestandi ignotum, vndè proximè, & immediatè dirigunt intellectum in suis operationibus, ac proinde speciali modo conuenit eis esse veritatis ostensiuas.

Hinc facilè probatur altera pars conclusionis, quod tria tantùm sint instrumenta logica, Definitio, Diuisio, Argumentatio; nam vt discurrit Tatar. Modus sciendi est oratio manifestatiua ignoti, hoc autem, vel est complexum, vel incomplexum, si fuerit complexum, manifestatur per argumentationẽ; si verò incomplexum, vel ignoramus essentiam, & hanc explicat definitio, vel partes eius, & has manifestat diuisio, vt v. g. in homine si essentiam ignores, manifestatur hac definitione *est animal rationale*, si ignores partes eius, manifestantur hac diuisione *Hominis alia pars est anima, alia corpus*, & si ignores propriam passionem, quæ de illo prædicatur, dicendo *homo est risibilis*, manifestatur per hanc argumentationem *Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis*, ergo sicut nullum aliud datur ignotũ, quod manifestetur, ita nullus alius datur modus sciendi, qui manifestet. Tum 2. quia & si aliæ intentiones logicales conducant ad cognitionem rerum acquirendam, & intellectum iuuent in suis operationibus, tamen proximè, & immediatè id non efficiunt, sed mediantibus illis tribus, ergo illa tria propriè sunt instrumenta logica, & ad ea reduci debent cætera, quæ ad modum sciendi quoquomodo pertinent.

4 Præterea numerus hic ternarius non potest rationabiliter augeri, nec minui, ergo instrumenta logica non sunt plura, nec pauciora tribus; probatur assumptum, non potest in primis augeri addendo Resolutionem, vt instrumentum ab illis tribus condistinctum, nam resolutio sæpè sæpius cum Diuisione coincidit, nam diuidendo resoluimus, & reducimus rem in sua principia, vnde & Arist. in proœm. Phys. Resolutionem appellat diuisionem tex. 3. *Posterius autem ex his nota fiunt elementa, & principia ijs, qui hæc diuidunt*, idest resoluunt; interdum etiam coincidit cum Definitione, & Demonstratione, quando nimirum resoluimus definiendo, & demonstrando, definiendo quidem, quia sic reducimus definitum in sua principia definientia, demonstrando verò, cum per demonstrationem à posteriori, seu à signo, quæ dici solet Methodus resolutiua, effectum resoluentes causam inuenimus ex Acerb. lib. 5. qq. Perip. qu. 1. Nec debet augeri addendo Enunciationem cum Auersa, quia de ratione enunciationis, vt sic, est tantum enunciare vnum de alio, non autem manifestare ignotum, in

quo

quo consistit ratio modi sciendi, vnde secundum quod est propositio, non necessario affert res notiores, sed solum id euenit, quando coincidit cum definitione, aut diuisione, vt cum dicimus *homo est animal rationale, hominis alia pars est anima, alia corpus*, quo casu enunciatio manifestat ignotum non ratione sui, sed definitionis, vel diuisionis, quæ in ea continetur, ergo enunciatio, vt sic, non est modus sciendi condistinctus à cæteris, quia per eam absolutè profertur vnum de alio, sed nullo modo ostenditur veritas illius; quod per enũciationem asseritur: Nec demum augeri debet addendo Methodum, seu ordinem seruandum in scientijs tradendis, quamuis enim hic ordo maximè iuuet mentis directionem, valdeque conducat ad scientiarum acquisitionem, nam ordo confusionem eliminat ab intellectu, non ob id addendus est, vt instrumentum ab illis tribus condistinctum, sed potius dici debet illorum communis quædam recta dispositio, vt bene dirigant cognitionem nostram, quod ita probatur; nullum instrumentum ad suum munus applicatur, nisi prius sit rectè dispositum, & accõmodatum, non vtimur securi ad scindendum, si est obtusa, sed prius ad cotem acuitur, non vtimur calamo ad scribendum, nisi prius attemperato, & sanè acumen hoc in securi, & calamo non est instrumentum distinctum à securi, & calamo, sed est dispositio quædam necessaria ad instrumentum, vt bene suum munus exerceat, at Methodus, & ordo est similis quædam dispositio communis illis tribus instrumentis, vt bene dirigant cognitionem nostram, quælibet enim scientia tradit suam doctrinam arguendo, definiendo, &c. hæc autem omnia ordinatè tenetur facere, ne confusionem pariat, ergo censeri non debet instrumentum distinctum ab illis.

5 At neque debet minui hic numerus, non enim minui potest subtrahendo Argumentationem, quia ad dirigendum discursum planè efficacius instrumentum excogitari nequit; & licet, inter argumentationis species demonstratio dignior sit, ac præcipua, atque ideo per excellentiam soleat appellari modus sciendi ex Arist. 1. Post. c. 3. non tamen ipsa sola absolutè loquendo dici debet instrumentum logicum, & modus sciendi, quia hic non accipimus nomen scientiæ in rigore, sed fusè vt instrumentum sciendi idem sonet, quod cognoscendi. Nec minui potest subtrahendo Definitionem, tum quia ad explicandas rerum quidditates, & earundem proprietates inueniẽdas ex communi omnium sensu maximè confert; tum quia Arist. ipse 1. de An. 8. & 1. Met. 48. inter instrumenta cognoscẽdi eam connumerant simul cum demonstratione, & 6. Topic. c. 1. & 3. ait definitionem facere, vt cognoscatur substantia, quod repetit 3. Post. cap. 2. Nec demum minui potest subtrahendo diuisionem, tum quia Arist. 1. de Anim. tex. 5. inter Methodos, instrumenta cognoscendi simul cum demonstratione coniungit diuisionem; tum quia de se patet, quantum diuisio iuuet ad distinctos conceptus rerum efformandos, ad discernendum quid affirmari, vel negari debeat; imò tanta est efficacitas eius in veritate manifestanda, vt Arist. 1. Priorum sect. 2. cap. 3. eam appellauerit paruam quandam syllogismi particulam, & veluti imbecillem syllogismum; & tandem in dissoluendis difficultatibus, & rebus declarandis in dubium vertentibus nil frequentius vtimur, quam diuisione, & distinctione, ergo cum etiam diuisio sit manifestatiua ignoti, inter instrumenta logica ipsa quoque erit computanda.

Soluuntur obiectiones.

6 IN oppositum obijcitur 1. quod sola argumentatio sit modus sciendi, & instrumentum logicum, nam omne instrumentum logicum est discursus à noto ad ignotum, & intrinsecè includit vim illatiuam, sed definitio, & diuisio non includunt vim, sed sola argumentatio, ergo &c. minor patet, maior probatur, tum ex ipso nomine facultatis logicæ, logica enim dicitur à *logos* idest à ratione, & discursu, vndè ipsa est facultas discursiua, ergo instrumenta logica, vt verè talia dicantur, debẽt includere discursum à noto ad ignotum; tũ etiã ex ipsa ratione assignata modi sciendi, nam si in hoc sita est, vt sit oratio manifestatiua ignoti, necessariò illationem includit, nam nihil ignotum ex notis notum redditur, nisi beneficio illationis; & hoc est vnicum fundamentum Zab. lib. 3. de Meth. cap. 73. & Fabr. cit. Quod confirmari potest auctorit. Arist. qu. 1. Post. 1. & 1. Topic. 10. 6. Ethic. 3. 1. Ret. 2. loquens de instrumentis sciendi meminit tantum syllogismi, & inductionis, & planè non sufficienter 1. Post. 1. probaret omnem doctrinam fieri ex præexistenti cognitione, eo quod fiat syllogismo, & inductione, & tex. 33. dum probat deficiente sensu deficere omnem scientiam illius sensibilis, quia non amplius sit inductio, & demonstratio. Demum si de ratione modi sciendi foret, vt sit ignoti manifestatiuus quomodocunque, tunc etiam termini, & voces simplices instrumenta logica forent appellanda, cum nobis aliquid significent, & declarent, quod prius ignorabamus; & si quis diceret alicui Indias esse, quas iste nunquam vidit, foret talis oratio modus sciendi, quia esset manifestatiua alicuius ignoti.

Resp. negando maiorem, neque enim hìc sumere debemus instrumentum logicum ad libitum Zabarel. sed iuxta communem loquendi modum, quo vsi sunt veteres Summulistæ, pro medio apto ad manifestandum ignotum, siue id fiat via illationis, siue alio modo, quo sensu nomine instrumenti vsus est Arist. ipse 1. Met. 48. vbi definitionem appellat instrumentum, quo omnes scientiæ vtuntur; ad primam probationem maioris, logica dicitur scientia rationalis, quia est directiua rationis in omnibus actibus suis, vndè considerare tenetur instrumenta directiua cuiuscunque operationis intellectus, & non tantum discursus, verum quia inter omnes actus discursus est dignior, ab isto actu logica dicta est scientia discursiua sumpta denominatione à nobiliori; ad alteram probationem negatur absolutè non posse ignotum fieri notum, nisi via illationis, nam fieri potest componendo per definitionem, & resoluendo per diuisionem. Ad Conf. si Arist. ibi non meminit definitionis, & diuisionis, meminit alibi, & 1. Post. tex. 1. loquitur de doctrina discursiua, vt patet ex ipso contextu, & tex. 33. loquitur de obiecto complexo ignoto, quod vtrumq; manifestatur per discursum. Ad alteram Conf. est de ratione modi sciendi, vt manifestet ignotum nõ quomodocunq; sed distinctè, & explicitè, & ideò nomina, & voces dici nequeunt instrumenta logica, quia rem notificant confusè tantum, & implicitè, vt docuit Arist. in procem. Phys. qua etiam ratione oratio illa, quod Indiæ reperiantur, & aliæ consimiles nequeunt dici instrumenta sciendi, quia rem confusè solum, & indistinctè significant, vndè enunciationem absolutè sumptam hac ratione exclusimus à numero instrumentorum logicorum.

7 Secundò, obijcitur, quod definitio non sit instrumentum Logicum, nam si esset instrumentum à demonstratione distinctum, logica non haberet vnum subiectum, nec consequenter esset vna, quia definitio nõ potest ad syllogismum reduci, qui est adæquatum logicæ obiectum. Deinde quando fuerit clarè cognita natura hominis, hæc definitio *animal rationale* nõ erit modus sciendi, si quidem tunc non manifestat ignotum. Tandem instrumentum debet distingui à fine, ad quem ordinatur, sed definitio non distinguitur ab illa cognitione, quæ est finis eius, quia definitio est simplex quidditatis rei intuitus, neq; alia cognitio sequitur ad illum intuitum, ratione cuius sit instrumentum: Immo hac ratione Blanc. lib. 5. dialect. instit. sect. vlt. negat vniuersaliter Def. Diuis. & Argum. esse instrumenta logica, quia potius sunt opera ipsius logicæ.

Resp. ad 1. in Logica absolutè considerata in toto ambitu suo, non syllogismum, sed instrumentum sciendi esse adequatum obiectum. Ad 2. idem argumentum confici posset contra argumentationem, quod non manifestet ignotum illi, qui iam distinctè conclusionem per eam illatam noscebat, dicendum itaque, quod licet definitio non manifestet ignotum ei, qui iã clarè definiti naturam agnouit, tamen ex natura sua est manifestatiua, & hoc sufficit ad rationem modi sciendi. Ad 3. idem etiam argumentum vrgeri potest contra argumentationem, quod non distinguatur ab ipsamet notitia discursiua, atq; ideò esse nequeat instrumentum eius; vt vrgebat de facto Blanc. cit. itaq; respondet Amic. tract. vlt. Log. q. 6. dub. 2. dupliciter definitionem posse dici instrumentum sciendi, primò respectu ipsius scientiæ, & ità certum est non esse instrumentum, quia esset instrumentum sui ipsius, quia per definitionem non habemus aliam scientiam, quam cognitionem quidditatis, quæ est ipsissima definitio. Secundò, vt sit instrumentum respectu quidditatis cognitæ, & ita benè dicitur instrumentum, & sic intellectus est principale agens, cognitio definitiua est instrumentum, quo apprehendit obiectũ, sicut manus dicitur instrumentum corporis, quia per eam aliquid apprehendit. Sed hæc responsio non satisfacit, non enim obiectũ, sed cognitio recta obiecti est finis instrumenti logici, ergo malè concedit definitionem esse instrumentũ obiecti tãtùm, nõ autem cognitionis. Quòd si dicat, etiam obiectum, quatenus rectè cognitum, stare posse finem logici instrumenti; hoc nihil est, cum enim esse cognitum in obiecto nihil reale dicat, nisi cognitionem ipsam, vt ad illud terminatam, planè dicere definitionem esse instrumentum obiecti, quatenus cogniti, est idem, quod asserere esse instrumentum cognitionis ipsius, atque ita redit integra difficultas.

8 Po-

8 Potius ergo dicendum, quod definitio, sicut etiam diuisio,& argumentatio possunt sumi dupliciter, vel formaliter, vel obiectiuè, primò modo sunt ipsimet actus definiendi, diuidendi, arguendi, secundo modo sunt obiecta, quę per hos actus menti obuersantur, cognoscit enim intellectus per logicam instructus regulas,& præcepta bonæ definitionis, diuisionis, &c. & sic cognoscit, quomodo definiendū sit, diuidendum, &c. & hoc modo sumpta præcipuè habet rationem instrumenti logici, vt Tat. cit. ibidem innuit,& Auersa sect. 2. conceptus enim obiectiuus est, qui dirigit actum postea eliciendum, sicut enim quilibet artifex, vt opus suum rectè efficiat, prius illud mente præconcipit, qualiter sit efficiendum cogitando regulas, & præcepta tale opus efficiendi, sic intellectus, vt rectè definiat, discurrat &c. considerat regulas, & præcepta definitionis, & discursus,& virtute huius notitiæ, & conceptus obiectiui, qui in proposito est discursus regulatus, vel definitio efficit subinde actualem discursum, vel definitionem. In proposito itaq; licet definitio formaliter sumpta non distinguatur à notitia ipsa quidditatis, obiectiuè tamen sumpta distinguitur, saltim quoad modum essendi, sicut distingui solet res obiectiuè concepta à seipsa, vt existit realiter à parte rei, & hæc sola distinctio sufficit ad saluanda quæcunq; dicuntur de cognitione dirigibili,& instrumento directiuo, & per hoc patet ad instantiam Blanc. formaliter sumptæ sunt opera logicæ, sed obiectiuè sunt instrumenta. Sed dices, definitio, & argumentatio sic sumptæ pro conceptu obiectiuo rei efficiendæ non sunt, nisi Idea,& exēplar definitionis actualis,& discursus, at idea non dicitur instrumētum, sunt enim causæ distinctæ idealis,& instrumentalis,& domus in mente Architecti non solet dici instrumentum ædificandi, sed tale dicitur malleus, securis, &c. ergo hoc modo inspecta definitio nequit dici instrumentum. Resp. ideam in logica habere rationem instrumenti, nec est par ratio de alijs artibus factiuis,& logica, quia in illis cum exerceantur per actus transeuntes habentur instrumenta externa, quæ propriè tali nomine nuncupātur, sed logica cum exerceatur per actus immanentes,& opus eius dirigibile sit cognitio intellectiua, nil aliud habet, quod ita propriè sortiri possit rationem instrumenti directiui, quàm ipsammet ideam operis faciendi.

9 Tertiò obijcitur, quod diuisio non sit instrumentum logicum; tum quia 1. de An. tex. 8. habeatur, quòd omnis ratio, vel est definitio, aut demonstratio,& 1. Met. 48. omnis disciplina, aut est per demonstrationem, aut per definitionem; tum quia 2. Post. in principio proponens Philos. numerū quæstionū scientialium, tantum quatuor enumerat, an sit, quid sit, &c. nullam faciens mentionem de quotuplex sit, ergo frustra fingitur Methodus ista distincta ad satisfaciendum illi quæsito, tum deniq; quia idem cognoscimus per hanc definitionem *homo est animal rationale*, & per diuisionem eiusdem in partes Metaphysicas, ergo diuisio non est instrumentum condistinctum à definitione.

Resp. in primis duobus locis Arist. loqui de cognitione ipsius quod quid est, & etiam de illa cognitione, quæ propriè scientia appellatur, has namque cognitiones maximè æstimauit veluti principales in qualibet facultate, & in ordine ad istas, tanquam instrumenta præcipua constituit definitionem, quæ est generatiua primæ,& demonstrationem, quæ alteram generat, & non assignauit diuisionem, quia hæc non est ita necessaria, vt definitio,& demonstratio ad perfectam rei notitiam assequendam. Ad alteram de 2. Post. Arist. ibi enumerat tantum illa quæsita, quæ pertinent ad rem in se, & in sua communitate inspectam ante diuisionem in plura; vel quęsitū quotuplex res sit reducitur ad quæsitum qualis sit, quia species non sunt de essentia generis, sed veluti eius accidentia, quia inferiora accidunt superiori. Ad 3. si interdum per definitionem, & diuisionem idem exprimitur obiectum, id tamen non fit eodem modo, quia definitio componit essentiam rei, quam diuisio resoluit in partes, differunt ergo illæ duæ propositiones non ratione obiecti, seu rei significatæ, sed modi significandi, & manifestandi eandem rem, qui diuersus est in definitione, ac diuisione, quia primus est modus cōpositiuus, alter diuisiuus, quod sufficit ad diuersitatem illorum instrumentorum; quod adhuc magis explicabitur infra q. 5. art. 1.

10 Quartò demum obijcitur, quod sint plura tribus, nam sicut argumentatio communi consensu inter instrumenta logica numeratur, quia mediantibus regulis de ipsa traditis est aptissimum instrumētum ad directionem discursus, ita pariter enunciatio erit aptissimum instrumentum ad directionem iudicij, quia & ipsa habet proprias regulas, & præcepta, quibus obseruatis non minus benè dirigitur iudicium, quàm regulis argumētationis seruatis dirigatur discursus. Cōf. quia si ignoranti naturam hominis dicatur, *Homo est animal*, verè manifestatur illi aliquod ignotum, ergo verè est modus sciendi. Præterea omnes secundæ intentiones logicales sunt aliquo modo veritatis ostensiuæ, & singulæ iuuant ad acquirendam scientiam, & dirigendum intellectum, ergo omnes sunt modi sciendi. Demum Arist. 2. Met. c. vlt. Methodum, seu modum procedendi in tradendis scientijs appellauit modum sciendi, ergo non bene excluditur.

Resp. hæc, & similia argumenta probare dumtaxat instrumenta sciendi esse plura tribus, si modus sciendi latius vsurpetur,& secundum omnem extensionem pro quacunque norma rectè intelligendi: at non si propriè sumatur pro oratione manifestatiua ignoti, vnde Ad 1. non ideò præcisè argumentatio ponitur instrumētum logicum, quia habet proprias regulas, quibus discursum dirigit, nā pari ratione, nedum enunciatio, sed etiam termini simplices inter instrumenta logica forent computanda, cum etiam de subiecto, copula, & prædicato propriæ tradantur regulæ, quibus obseruatis dirigitur apprehēsio in ordinē ad iudiciū, sed ideò dicitur propriè modus sciendi, quia manifestat ignotum, quod enunciationi non conuenit, qua talis est. Ad 2. aiunt Complut. in præamb. ad summ. negando, quòd enunciatio ex se sit manifestatiua ignoti, nam ipsa solum vnum de alio enunciat, ad hoc autem, vt verè manifestaret ignotum, deberet ostendere sic esse, sicut per talem propositionem asseritur, quod tamen non fit per ipsam, sed per argumentationē. At ita respondendo planè concedunt de ratione instrumenti logici,& modi sciēdi esse vim probatiuam, & illatiuam, quod tamen, & ipsi negant. Dicendum igitur, quod enunciando vnū de alio propositio vtique aliquod ignotum manifestat, sed non quantum sufficit ad modum sciendi, cuius est manifestare ignotum distinctè,& explicitè, quod nō facit propositio, nisi vel coincidat cum definitione (vt est in exemplo adducto in argumento) vel cum diuisione, vel per argumentationem illata sit, cuius proprium munus est manifestare distinctè, & explicitè ignotum complexum. Ad 3. & 4. concludunt solum omnes intētiones logicales, & methodum ipsam esse modos sciendi, & instrumenta logica sumpto sciēdi modo secundum omnem extensionem.

QVÆSTIO SECVNDA.

Qualiter instrumenta præfata directioni cognitionis deseruiant.

12 Certum est cognitionem intellectiuam per illa instrumenta dirigi posse; sed aliqua difficultas est in explicando, quomodo in ea talis directio exerceri possit; nam clarum est talem directionem non exerceri circa cognitionem in communi abstrahentem à recta, & indirecta, sed circa cognitionem in particulari, logica enim vtens, vt supra dicebamus, versatur circa particulares discursus, & particularia iudicia, omnis autem actus cognitionis particularis, vel est actus verus,& rectus, vel indirectus,& falsus, aut enim est cōformis, aut difformis obiecto, nec dari potest medium, si cognitio est recta,& vera, iam non indiget directione, si verò est indirecta, & falsa, non potest ipsamet eadem permanens dirigi, & recta fieri, iudicium enim quo hominem esse animal irrationale asseritur, nullo prorsus modo idem permanens potest fieri verum, sed debet è mente tolli,& oppositum introduci, nō enim secundum se est capax directionis, & veritatis,& ita vniuersaliter est de propositionibus necessarijs, quod si in contingentibus possit interdum idem iudicium mutari de vero in falsum, hoc certè fieri nequit, nisi per mutationem obiecti, at dirigere hoc modo non spectat ad logicam, quia ipsa non habet vim dirigendi cognitionem mutando obiectum, sed solū mutando cognitionem ipsam. Accedit, quod solum necessarijs est sciētia, & ita logica præsertim adinuenta est, vt dirigat in cognitione scientifica acquirenda.

Auersa in sua Log. q. 3. sect. 7. explicat posse dirigibilitatem conuenire cognitioni indirectæ, & falsæ, sicut Theologi in materia de peccatis explicare solent in actibus malis priuationem bonitatis, & capacitatem oppositæ rectitudinis, in actu enim falso duo consideranda sunt (inquit) & quod sit actus cognitionis, & quod sit indirectus, quatenus ergo indirectus, est vtique incapax rectitudinis, quatenus falsus, est incapax veritatis, quia irrectitudo,& falsitas rectitudini, & veritati repugnant, estq; illi incompossibilis; quatenus verò actus cognitionis est, sic secundum ipsam communē rationem retinet rectitudinis capacitatē, & vt sic est dirigibilis, reducitur autem hæc capacitas ad actū nō quidem faciendo, vt idē actus mutetur

tur in verum, sed conuertitur in alium actum verum realiter diuersum, & oppositum, conuenientem tamen cum illo in ratione communi cognitionis circa tale obiectum, & tandem subdit Auersa hoc genus aptitudinis, & capacitatis fuisse ab Arist. assignatum 5. Met. c. 22. dum ait Talpam esse capacem visus, non quatenus Talpa est, sed quatenus animal est, & hac ratione dici cœcam.

12 Sed hic dicendi modus patitur in primis omnes difficultates, quibus premitur sententia Theologorum tenentium actui odij, & blasphemiæ deberi rectitudinem secundum genus, & hac ratione esse formaliter malos quæ planè magni sūt põderis. Deinde falsitas maximam ponit imperfectionem in actu, sed priuatio secundum genus nullam dicit imperfectionē in taliter priuato, vt benè Scot. ostendit 1. d. 28. c. 2. ad 1. nam priuatio visus in planta est quodammodo priuatio ex Arist. 5. Met. 28. & non importat imperfectionem in planta, alioquin priuatio sensibilitatis in lapide, & infinitæ perfectionis in ente creato id etiam faceret, quia lapis, qua substantia, est capax sensationis, & quodlibet ens creatum, quatenus ens, est capax infinitę perfectionis, ergo falsitas, & irrectitudo cognitionis non benè explicantur per priuationem rectitudinis in actu secundū genus. Rursus falsò supponit Auersa cognitioni intellectiuæ, vt sic, cōuenire, atq. deberi rectitudinem, quia cognitio intellectiua, vt sic, abstrahit à recta, & indirecta, ergo vt sic neutrum ei conuenit, vel debetur, sicut nec animali, vt sic, debetur rationalitas, vel irrationalitas, quia ab his abstrahit. Confirm. nam repugnat in terminis actui falso secundum gradum genericum deberi rectitudinem, quam non potest habere secundum specificum, nam si debetur gradui generico, debetur etiam omnibus inferioribus, vel si eis omnibus non debetur, nec debetur gradui generico, sed aliquibus speciebus illius generis, sicut quantitas debetur substātiæ corporeæ, nō autē spirituali, & ideò nō debetur gradui generico substantiæ in cōmuni; alioquin si deberetur generi, deberetur etiā omnibus speciebus. Et per hoc patet ad exemplum de Talpa, nam si Talpæ repugnat visus secundum speciem, falsum erit visum deberi gradui generico animalis, vnde tenēdo Talpā nō carere visu secundum speciē, non est simpliciter cœca, vel priuata, sed tantū secundū quid, seu secundum genus, nō quod eius generi, idest animali debeatur visus, sed quia ei nō repugnat; quæ doctrina est Scot. loc. cit. vbi ait carentiā rationis in boue esse priuationem secundum quid, quia licet ratio repugnet boui, qua bos nō repugnat tamen animali, & ait hanc priuationem nihil dicere imperfectionis in priuato ob rationem allatam, & ita intelligendus est Arist. cit. dum loquitur de Talpa.

Si Respondeat Auersa sufficere, quod rectitudo saltim non repugnet generi actus, licet rei non debeatur, quia hoc sufficit, vt cognitio intellectiua in communi dicatur dirigibilis. Cōtra hoc est, quia dirigibilitas ab ipso ponitur passio cognitionis intellectiuæ, ergo non erit mera non repugnantia, sed debitum, & aptitudo ad dirigi.

13 Alij proinde fatentur directionem vtiq. nō deberi actibus elicitis nec secundum speciem, nec secundū genus, sed deberi actibus eliciendis, vt sic enim nō sunt recti, nec errati, sed esse possunt vtrumq. recti quidem si eliciantur iuxta præcepta logica, errati verò, si nō ita eliciantur. Sed contra hoc etiā est, quòd idem prorsus est indiuiduum, quod nunc existit, & prius in potentia obiectiua, vt docet Doct. 2. d. 16. q. vn. A. ex Arist. 9. Met. ergo si cum existit non potest idem numero dirigi, ergo neque cum existere potest, idem enim numero est actus elicitus, & eliciendus.

14 Dicendum itaq; cognitionem intellectiuam intantum dici dirigibilem, & directionis capacem, inquantum intellectus cognoscēs, & operans potest dirigi, & corrigi transeundo ab actu falso ad verum. Probatur, quia si hoc modo explicetur capacitas directionis in cognitione, vt scilicet rectitudo debeatur potentiæ intellectiuæ, non actui cognitionis, facillimè vitatur difficultas in principio proposita, & vniuersaliter defenditur omnem cognitionem, siue sit de obiecto contingenti, siue necessario esse dirigibilem, rectitudinisq capacem, quatenus intellectus in omni cognitione potest dirigi, & emendari. Accedit, quòd quando dicimus finem logicæ esse dirigere operationes intellectus, aliud non intelligimus, quàm intellectum per logicā dirigi posse, & debere in suis operationibus, ergo rectitudo debetur potentiæ intellectiuæ operanti, non ipsi operationi. Deniq. licet modus dicendi Auersæ, quòd rectitudo debeatur operationi, sustineri posset in illis contingentibus actibus (si tamen dantur, de quo in lib. de An.) qui ijdem numero manentes possunt de veritate ad falsitatem migrare, & è contra; nullatenus tamen sustineri potest de actibus necessarijs, & alijs contingentibus, ergo vt detur vniuersalis regula, quomodo cognitio intellectiua sit capax directionis, restat dicere, quod sit capax illius mediatè, non immediatè, idest ratione intellectus dirigibilis, non ratione suæ entitatis, siue specificè consideretur, siue genericè.

At in contrarium obijcies, directio, vel indirectio conuenit intellectui mediante cognitione, ergo, & dirigibilitas, quia est eadē ratio; probatur assumptum, quia tunc intellectus est rectus, quando est verus, indirectus quando est falsus, sed veritas, & falsitas immediatè conuenit cognitioni, mediatè intellectui, quatenus habet cognitionem veram, vel falsam. Rursus cognitio dicitur immediatè directa, ergo etiam immediatè dirigibilis; Conseq. patet, quia actus in subiecto, cui inest, supponit potentiam ad ipsum. Resp. ad 1. negando paritatem, quia directio, vel indirectio respicit actum secundum, & sumitur immediatè ex conformitate, vel difformitate ad obiectum, quæ fundatur immediatè in actu, sed dirigibilitas respicit actū primum, & sumitur ex posse, vel non posse elicere actum rectum. Ad 2. in actu est potentia logica ad directionem, idest non repugnantia ad dirigi, quo sensu Deus dicitur habere potentiam ad esse, non autem potentia physica, seu subiectiua, quæ dicitur contradictionis, sed hæc in intellectu solū reperitur, & de potentia ad dirigi in hoc sensu loquimur in proposito.

15 Sed adhuc vlterius pro maiori notitia famulatus horū instrumentorum dubitari solet, an præfata singula instrumenta singulis deseruiant operationibus, vel potius æqualiter omnibus. Pro decisione breuiter dicēdum est, quod licet omnia, & singula assignata instrumēta omnibus, & singulis inseruiāt operationibus, nō tantū omnibus æqualiter famulātur; & quidē primū facillimè probatur discurrendo per singula. Definitio enim maximè iuuat ad dirigendā primam operationē, ipsa enim mediāte ritè cōcipimus essentiam propriā rerū, hinc etiā valet ad directionē secundę, cum enim nos ducat in cognitionem quidditatis, docet consequenter, quæ prædicata essentialia de ipsa enunciare debeamus, & quæ negare, valet tandem ad dirigendam tertiam, quia ex eadem definitione concluditur illatiuè propriæ passiones, & attributa, & repugnantia excluduntur, nam medium demonstrationis, per quod passionē ostēdimus de subiecto, est ipsius subiecti definitio. Diuisio similiter tendit ad directionem cuiuscunq. operationis intellectus, per diuisionem siquidem resoluendo rem in sua prædicata distinctè apprehendimus essentialia rei; & quia diuidendo cognoscimus, quid de re affirmandum sit, vel negandum, cōsequenter famulatur secundæ. Tandem tertiæ deseruit, quia in discurrendo frequenter vtimur distinctione, sæpius fit argumentum à sufficienti diuisione, & præsertim perpulcher ille arguēdi modus, qui dicitur dilēma, in diuisione fundatur. Argumētatio deniq; iuuat & ipsa omnes, & singulas intellectus operationes; de discursu res de se patet, de iudicio probatur, quia si interdū intellectus enunciando decipitur, tribuēdo scilicet prædicatum aliquod rei, quod verè ei non conuenit, non melius corrigitur, & in notitiam erroris deuenit, quā per argumētationē; dirigit etiam apprehensionem, quia ad inueniendam perfectam rei quidditatem nō semel vtimur syllogismo.

16 Verum quamuis hoc totum verum sit omnia, & singula hæc instrumenta omnibus, & singulis famulari operationibus vt probatū est, non tamē omnibus æqualiter inseruiūt, sed certū instrumētum certę operationi est specialiter applicatum, & addictum, & proximè, ac directè ad eam rectificandam ordinatur, quod pariter probatur discurrendo per singula, & singula conferendo singulis operationibus, & quidē Definitio quāuis iuuet, & dirigat secūdam, & tertiam operationem, vt diximus, tamen per se primò valet ad directionem primæ, quia obiectū proprium primæ operationis assignatur quodquid est rei ab Arist. 3. Met. 8. & 3. de Anim. 26. & alibi sæpè, sed veram rei quidditatem noscimus per definitionem 2. Met. Sum. 3. c. 1. ergo definitio per se primò valet ad directionem primæ operationis. Diuisio autē licet etiam primæ, & tertiæ operationi deseruiat, secundæ tamen speciali modo adminiculatur, quia per diuisionem præsertim dignoscimus, quid affirmandum sit, vel quid negandum de re, quam inquirimus. Accedit, quod secūda operatio consistit in affirmatione, vel negatione prædicati de subiecto, hæc autem affirmatio fundatur in identitate prædicati cum subiecto, sicut negatio in eorum diuersitate, at per diuisionem potissimum deuenimus in notitiam huius idētitatis, vel diuersitatis, ergo peculiari modo deseruit secūdæ operationi. De argumentatione tandem certum est apud omnes, quod licet primam, & secundam operationem iuuet, per se tamen primò instituta est ad directionem tertiæ.

Methodus verò, cum non sit peculiare instrumentum à cœteris condistinctum, vt liquet ex q. præced. sed potius communis quædam conditio, ac veluti cuiuscunq; dispositio, vt bene suum munus gerat, & cognitionem dirigat, consequenter non est censendum instrumentum alicui certę operationi affixum, sed omnes, & singulas indifferenter coadiuuans.

QVÆSTIO III.

Quodnam horum instrumentorum sit perfectius.

17 Etiamsi exacta huius quæsiti intelligentia supponeret particularem tractationem de vnoquoq; eorum singillatim, placuit tamen; & vtile visum est id in præsenti inuestigare, vbi de omnibus promiscue tractamus, & vnum ad aliud conferre: Et quidem in primis certum est apud omnes, & absq; cōtrouersia receptum Diuisionē esse imperfectius instrumentū cœteris, vt Scot. docuit lib. 1. Prior. qu. 2. vnde sola remanet difficultas de Definitione, & Argumētatione. Eustrat. præfat. in 2. lib. Post. Balduin. qu. 9. Smigl. & alij quamplures tenent Definitionem esse perfectius, & nobilius instrumentū cœteris omnibus. At Scot. cit. Faber. Theor. 16. Zab. Philop. Simp. & Græci omnes asserūt argumētationem præsertim, quæ fit in materia necessaria, præstare definitioni, & sequitur Amic. tract. vlt. q. 7. dub. 3. & si ratio, qua id asserit, sit insufficiēs, fundatur enim in hoc, quod definitio non sit instrumētum respectu cognitionis, sed potius respectu obiecti, quæ doctrina superius explosa est q. 1. huius disp. in sol. ad 2.

Dicendum breuiter est argumētationem, & eam præsertim, quæ fit in materia necessaria, præstare cœteris instrumentis logicis, etiam definitioni ipsi in ratione instrumenti. Conclusio est Scoti loc. cit. vbi in corpore quæsiti ait quòd argumentatio est modus sciendi perfectissimus inter alios, & quod ideò Arist. fecit quasi totam suam Logicā de argumentatione. Probari autem potest. Tum quia inter instrumenta logica sola argumentatio vim probatiuam, & illatiuam possidet, ergo perfectiori modo dirigit, & manifestat ignotum, nam negari nequit, quin virtus illatiua in manifestatione ignoti ex notis maximā habeat energiam. Tum 2. quia tunc instrumētum censetur perfectius in arte, quātò illuminatior est eius famulatus, & ad plura deseruire potest, at argumentatio non solum inseruit directioni discursus, sed etiā iudicij, & apprehēsionis; nam & si hoc sit commune singulis instrumentis, quod omnibus, & singulis operationibus deseruire possūt, vt patet ex q. præced. negari tamen non potest, quin perfectiori modo id competat argumētationi; si enim intellectus falsa opinione detineatur, statim argumentatio ex notis ad ignota procedendo eius errorem conuincit. Tum etiam efficacissima est ad inueniendam rei essentiam, & cōceptum eius quidditatiuum, cum enim definitio est ignota, inuestigatur per discursum à posteriori, & methodum resolutiuam, quæ vel est demonstratio quia, vel inductio, vt docet Faber cum Zab. theor. 17. ergo cum definitio ipsa sępius argumentatione manifestetur, planè in ratione instrumenti logici, idest ignoti manifestatiui deficiet à demonstratione.

18 Consultò autem dictum est in conclusione definitionem *in ratione instrumenti logici* excedi ab argumentatione, quia si in ratione cognitionis consideretur, res è contra se habet, vnde notauimus loc. cit. qu. 1. in sol. ad 2. posse definitionem, & argumentationem dupliciter sumi, vel formaliter pro ipsis actibus definiendi, & arguendi, seu pro ipsa cognitione definitiua, aut demonstratiua rei, vel obiectiuè, quo sensu præsertim induunt rationē instrumenti logici, vt ibi declaratum est; quamuis ergo in ratione instrumenti argumentatio definitionem excedat, in ratione tamen cognitionis definitio excedit argumētationē etiam in materia necessaria, idest cognitio definitiua rei excedit demonstratiuam, quod facilè probatur. Tū quia definitio ex genere suo circa substantiam rei versatur, demonstratio circa accidens, manifestat enim necessariam inhæsionem passionis cum subiecto, ergo cum perfectio essentialis cognitionis ex obiecto formali eiusdem mensuretur, planè in ratione cognitionis definitio perfectior erit demonstratione, quia est circa nobilius obiectum ex genere suo. Tum etiā, quia & si interdum accidat, vt definitio, & demonstratio sint circa accidens aliquod, adhuc tamen definitio ex genere suo est circa essentiam, & quidditatem illius accidentis, demonstratio autē circa passionem eius, quæ est prædicatum extra quidditatem existens, ergo vniuersim loquendo definitio in ratione cognitionis semper perfectior est demōstratione. Tum prætereà, quia etiamsi contingat, quod definitio, & demonstratio sint circa idē prorsus obiectū, adhuc perfectior erit cognitio definitiua rei, quàm demonstratiua, quia hæc est cognitio habita per discursum, illa per simplicem quasi intuitum, cœteris autem paribus nobilior est modus attingendi obiectum sine discursu, quam cum discursu, qua ratione hic intelligēdi modus Deo tribuitur. Tum demum quia hac ratione ait Arist. 3. Met. 3. & 7. Met. 4. quod dicimur magis scire, cum scimus, quid sit homo, quàm quando qualis sit; ergo in ratione cognitionis definitio excedit demonstrationem.

19 In oppositum obijcitur 1. quod definitio etiam in ratione instrumenti perfectior sit argumentatione. Tum quia illud est nobilius instrumentū logicum, ad quod omnia instrumenta logica reducuntur, sed omnia reducuntur ad definitionem, etiam demonstratio ipsa, vt docet Auer. 1. Post. com. 11. vbi ait scientiam rerum per demonstrationem quæri propter scietiā definitionis; vnde 1. Post. com. 38. ait tractationem 1. Post. ordinari ad secūdum librum, vbi agitur de definitione, ergo definitio nobilior est, quia finis nobilior est his, quæ sunt ad finē. Tum deinde nobilius est instrumentum, quod versatur circa perfectius obiectum, seu scientiam causat de nobiliori obiecto, sed definitio est circa substātiā, demōstratio circa accidēs, ergo &c. Tum tandem quia definitio rem manifestat per causam formalem, & intrinsecam 3. Met. 3. & 7. Met. 35. quæ certius ducit in cognitionem, quàm causa efficiens, & extrinseca, per quam procedit demōstratio, ergo nō tantū ex obiecto, circa quod versatur, sed etiā ex medio, quo vtitur ad illud manifestādū, definitio excedit demōstrationē, ita arguit Bald. loc. cit.

20 Resp. ad 1. neg. minorem, nam in logica secundum se considerata in tota latitudine de singulis instrumentis per se agitur in ordine ad singulas operationes intellectus, vt patet ex dictis q. procem. in Logica verò Arist. (quicquid dicat Auer. de quo non curamus) tantum abest vt de demonstratione agatur in ordine ad definitionem, quòd potius omnino è contra res se habet, nam in 2. Post. consideratur, vt est medium in demonstratione potissima, vnde ad eam reduci habet, velut pars ad totum. Ad 2. Faber cit. absolutè negat definitionem notificare substantiam, & inquit significare tantum substantiam rei, vnde postea theor. 17. ostendit substantiam notificari Methodo resolutiua, quæ vel est demonstratio quia, vel inductio. At malè negat Faber definitionem esse notificatiuam, & declaratiuam substantiæ rei; tum quia hæc est aperta Arist. doctrina 6. Top. c. 1. & 3. & 7. Met. tum quia id ratio conuincit, nam si definitio significat substantiam, & essentiam rei, vt ipse concedit, vtiq; certum est non significare illam confusè, & implicitè, vt significatur per nomen definiti, sed clarè, & distinctè, vt docet Arist. in Procem. Phys. tex. 5. ergo illam notificat, & declarat, nam significare distinctè rem est ipsam declarare, & notificare: & falsum est, vt patet ex supradictis, rem notificari non posse nisi per illationem, & discursum ex noto ad ignotum, & ideo quamuis concedamus substantiam rei modo illatiuo notificari posse per Methodum resolutiuam, negamus tamen alio modo manifestari non posse, quia definitio per simplicem velut intuitum sine discursu quidditatem rei manifestat.

21 Potius ergo ex dictis occurrendum est, aliud esse cōparare adinuicem definitionem, & demonstrationem in ratione cognitionis, aliud in ratione instrumēti, vt bene notauit Amic. cit. nam si primo modo cōparetur, negari nequit, quin definitio nobilior sit demonstratione, vt bene probat argumētum, at nō probat, quòd sit perfectior in ratione instrumenti, nam perfectio instrumenti formaliter non attenditur ex fine vel obiecto, quia alioqui nobilior esset demonstratio quia demonstratione propter quid, nam illa substantiam, & essentiam rei manifestat, hæc accidens: sed sicut ratio instrumenti consistit in famulatu, & in modo adiuuandi intellectum in cognitione obiecti, ita ex conditionibus augentibus non perfectionem cognitionis, sed vim adiuuantem intellectum ad eam obtinendam, attendi debet perfectio, & nobilitas logici instrumenti, cumq; hec virtus magis eniteat in demonstratione, quam in definitione, quia in ea vis illatiua continetur, ideo in ratione instrumēti ab ea excedĭtur, licet in ratione cognitionis excedat. Ad 3. falsum est definitionem vti causa formali pro medio, quia ipsa ad rē manifestandam non procedit via illatiua, imò potius ipsa mediū est in demonstratione potissima; dicitur tamen rem notificare per causam formalem, & intrinsecam, pro quanto definitum declarat proponendo partes intrinsecas quidditatis eius.

Secūdò obijcitur è cōtra, quòd nec in ratione cognitionis definitio præstet demōstrationi, nam vt vna cognitio aliā excedat in perfectione, non sufficit, vt sit de nobiliori obiecto, sed debet circa illud adæquatè versari, ergo si demōstratio pariat clariorē, & magis adequatā cognitionē de accidēte, quā faciat definitio de substātia, erit perfectior definitione, etiā in ratione cogni-

gnitionis,& si sit de ignobiliori obiecto. Accedit,quòd etiam interdum contingere potest, vt demonstratio sit circa accidens nobilius,& definitio circa ignobilius, illa nimirum circa intellectionem,hæc autem circa albedinem.

22 Resp. duplicem esse perfectionem cognitionis, aliam essentialem, quæ attenditur penes obiectum formale, accidentalem alteram,quæ attenditur penes conditiones accidentales cognitionis,penes nimirum intensionem, claritatem,certitudinem,&c.& vtique cõtingere potest, vt vna cognitio sit perfectior alia essentialiter, & imperfectior accidentaliter: & sic dicemus cognitionem confusam substantię imperfectiorẽ esse distincta accidentis;sic igitur in proposito,etiamsi definitio rei imperfecta foret,tamen quia ex genere suo versatur circa perfectius obiectum, quam demonstratio,semper secundum speciem eam excederet, & solum in quibusdam accidentalibus conditionibus excederetur ab ea, quæ doctrina est Scoti 2. d. 3.q.9.& tradita fuit ab Arist.1.de part.animal.c.5.vbi ait melius esse secundum essentiam, & speciem de diuinis, & cœlestibus rebus tenuẽ cognitionem habere, quàm de corruptibilibus magnam,& perfectam secundũ cõditiones accidentales. Ad aliud dicimus id euenire per accidens, per se tamen, & ex genere suo definitio in ratione cognitionis perfectior est demonstratione, quia definitio est circa quidditatem rei, & demonstratio circa accidens eiusdem rei, vnde vt comparatio recta sit inter definitionem, & demonstrationem, fieri debet respectu eiusdem rei,sic enim definitio deprehenditur semper perfectior demonstratione,quia per eam res cognoscitur quid sit, per istam qualis sit.

QVÆSTIO IV.

De Definitione.

23 QVamuis definitio,vt importat rei quidditatẽ, ad Met. spectet, qua ratione Arist. fusè de illa pertractat 7. Met. nam attinet ad eum disputare de conceptibus transcendentibus,qualis est conceptus ipsius quidditatis, tamen vt est medium in demonstratione,& instrumentum sciendi, seu cognoscẽdi quidditatẽ,ad logicã attinet,ita directè docuit Auer. 7.Met.com.42.& quamuis ipsam considerare, vt est mediũ in demonstratione spectet ad lib. Post. tamen vt instrumentum cognoscendi ad hanc pertinet disp. vbi agere decreuimus etiã in particulari de quibusdam instrumentis logicalibus, quorũ cognitio prorsus necessaria videtur ad cæterorum captũ, nã se habent velut clauiculæ quædam ad alia aperienda; tale autem instrumentũ est definitio,de qua quia plura occurrunt differẽda, ideò quæstionem hanc in plures distribuemus Articulos.

ARTICVLVS PRIMVS.

An sit,quid sit Definitio, & quotuplex.

24 CIrca primam articuli partem, etsi vt Aristot. refert 2. Post.20.& 8.Met.9. Antiquiores quidam Antisthenis Sectatores negauerint possibiles esse rerũ definitiones, quã opinionem secutus est Ioan.Franc.Picus in examine vanæ doctrinæ gent. lib. 5. cap.7. & 8. ita tamen exploratum est apud omnes rerum definitiones non solum esse possibiles,verum de facto dari, vt cæteri omnes Philosophi oppositum docuerint; ita Plato apud Alcin.de doctr.Plat.c.5. Pythag. & Socr. apud Laert.in vitis eorum,Democr.quem idcircò laudat Arist.1.de partib.anim.cap.1.& Arist.ipse ferè vbique,sed ex professo 6. Topic.2.Post.7.& 8.Met. Accedit ratio euidẽs,quia ablata definitione tollitur demonstratio, cuius est medium, & ablata demonstratione omnes scientiæ tolluntur, nihil prorsus sciremus, & ea quoque ignoraremus, quæ sunt obuia sensibus, & facillima cognitu:in hac igitur parte nullus remanet ambigendi locus de existentia definitionis.

25 Quantum verò ad aliam quesiti partem de ratione definitionis,recolenda est communis illa diuisio definitionis in definitionem *quid rei*, *& quid nominis*. Definitio quid rei apud omnes est, quæ explicat naturam rei; sed rationem definitionis quid nominis non assignant omnes eodem modo: Auersa tract.1. instit.c.3. Blanc.lib.4.instit.sect.4. Amic.tract.vlt.q. 1.dub.4.Arriag.disp.3.Ouied.cõtrou.2.Sum.inquiunt,quod definitio quid nominis est,quæ explicat vim,& significationẽ nominis, vt si definiatur hoc nomen *homo* dicendo, *est nomen significatiuum animalis rationalis*. Sed hoc non benè dicitur, nam cum natura nominis,eiusq.essentia in significatione consistat, & ipsum nomen quoq. sit res quædam verè definibilis per definitionem quidditatiuam, certè si definiatur per genus, & differentiam,vt dicendo,quod hoc nomen homo, est *nomẽ significatiuum animalis rationalis*, talis definitio verè erit quid rei,nam verè explicat per genus, & differentiam totam essentiam illius nominis *homo*.Fuentes 2.part.Sum.q.2.diff.1. art. 1.ait definitionem quid nominis esse rationem entis impossibilis, & ideò subdit hoc genere definitionis definiri chymerã, hircoceruum, & alia entia impossibilia, & ideò nominis definitio appellatur, quia totum esse definiti nullum est aliud, quam nominari, & hanc ait fuisse mentem Arist.2.Post. c.7. vbi docet de rebus,quibus actu esse, & existere repugnat, non posse sciri, quid sint ipsæ,sed tantum quid nomina significent; quod etiam ait insinuari à Scot.4.d.1. q.2.§. *Hic primò videndum*. Sed neque hoc benè dicitur, quia entia quoque realia vltra definitionem quid rei,habent etiam quid nominis, ergo falsum est id formaliter significare rationem entis impossibilis, assumptum patet ex 1.Post.tex.2.5. 24. & 25. vbi ostenditur ad demonstrationem necessariam esse præcognitionem quid nominis,idem innuit Arist.2.Post.tex.10.qui est locus à Fuentes citatus, & 4.Met.28. Et è contra etiam entia impossibilia possunt explicari suo modo definitione quid rei, nimirũ per rationem explicitè, & distinctè explicantem illud, quod nomen importat implicitè, & confusè, vt Scot. docet loc.cit. ab ipso Fuent. Quod si contendat Scot. ibi loqui de quid nominis, adhuc habemus intentum, quia inquit ibi, hanc rationem nominis esse tam entis, quàm non entis, quod etiam docuerat in 1. d. 3.q.6. art. 3. falsum igitur est Doctorem huius fuisse opinionis; quod ibi asserit, est, definitionẽ quid rei propriè explicare tantum veram, & ratam rei essentiam,vndè negat hanc esse propriè entis impossibilis, quod vtique verum est, nam hæc est vna conditio entis definibilis, vt postea dicemus, & hoc ad summum significare voluit Arist.2.Post. cap. 7. quia enim definitio quid rei propriè enti tantum reali conuenit, ideò ibi dicebat entia impossibilia præsertim explicari per definitionem nominis.

Definitio igitur quid nominis, vt colligitur ex Doctore 1. d.22.q.1.§. *Potest dici*,& ex 4.loc.cit.§. *ex his prædictis*, vt distinguitur à definitione quid rei,est explicatio, seu significatio nominis, vel per aliud nomen clarius, vel per ethymologiam eius, vel alio consimili modo; sic definitur mulier, quod est mollis aer, homo, quod ab homo trahit originem, Sol, quod solus sit in Orbe, lapis, quod sic dicatur à læsione pedis, ita enim non verè explicatur natura ipsius nominis, vt res quædã est,sed crasso quodam modo significatum eius, vndè definitio quid nominis propriè, vt notat Tat. in 2. Post. q.1. §. *Primò sciendum* idem est, quod nominis interpretatio, quicquid dicat Fuent.cit.& sequuntur Complut.præamb.de modis sciendi, Casil. tract.3. cap.1. ex quo demum sequitur vt ibi notant ijdem,solam definitionem rei esse propriè, & simpliciter definitionem, atq. ideò prædictam diuisionem esse æquiuocam analogam, & ideò dimissa definitione quid nominis,ad aliam progredimur.

Definitio itaque quid rei, vt ab eius nomine exordiamur, ita appellata est metaphora desumpta ex terminis, & finibus agrorum,vt notauit Quintil. lib.7. cap.4. vnde 1. Topic. c.4. ab Arist. vocatur terminus, eo quia vt fines agrorum eos definiunt, & claudunt, vt ab alijs secernant; sic definitiones naturæ, & definitiones rerum circumscribunt, & ab alijs separant, definitur verò ab Arist.1.Top.cap.4.& 2.Post.tex.10. quod sit *oratio quodquid est esse rei significans*, idest oratio explicans naturam,& essentiam rei,nam frequens est apud Arist.loco *essentiæ* ponere *quodquidest esse rei*. quia per illam respondetur ad interrogationem factam de re per *quid*; in qua definitione genus est *oratio*, in hoc enim conuenit cum alijs modis sciendi, per reliquas particulas differt definitio ab illis, & à cæteris orationibus, quæ non explicant essentiam rei; dicitur autem oratio, quia essentia rei nõ potest vno nomine exprimi distinctè,nam vt docet Alens.7.Met.tex.54. qualibet res definibilis habet rationem quandam communem, qua cum alijs conuenit, & aliam peculiarem,qua ab ijs discernitur; cum igitur hæ duæ rationes per definitionem sint explicandæ,plures termini vocales, aut mentales sunt adhibendi, cum vnico præstari non possit, nam nullus terminus vniuocus, quales sunt, qui definitionem ingrediuntur, potest significare plures conceptus; idem habet Doctor 6.Met.tract.33.

27 Potest autẽ definitio formaliter sumpta,& non obiectiuè, idest pro actu,quo intellectus rem definit, dupliciter sumi,vel pro sola apprehensione quidditatis rei per se sumpta, quæ importatur per genus, & differentiam vt est *animal rationale* respectu hominis, vel etiam pro enunciatione, qua talis essen-

tia affirmatur de homine, dicendo, quòd *homo est animal rationale*, primo modo inspecta attinet ad primam intellectus operationem, quia est oratio imperfecta, & diminuta ab omni affirmatione præscindens, & in hoc sensu locutus est Arist. 1. Post. cap. 10. & lib. 2. c. 2. dum ait definitionem non esse enunciationem, seu affirmationem, sed esse id, quod affirmatur de re, solumque percipi, & apprehendi, vt ibi docet Comment. at secundo modo inspecta pro integra nimirum enunciatione includendo definitum, & copulam, ita planè spectat ad secundam, & in hoc sensu Arist. 1. Post. cap. 2. & 7. & lib. 2. cap. 10. ait definitionem esse propositionem, & esse vnam ex præmissis in demonstratione, & etiam interdum esse conclusionem, si probetur nimirum, & inferatur ex alijs præmissis, quo casu spectare etiam poterit ad tertiam operationem, & ita facile resoluitur inutilis quæstio, quę solet de hac re controuerti, tota namque difficultas pendet ex diuerso modo accipiendi definitionem, magis tamen propriè capitur primo modo, quia alio modo est potius enunciatio definitiua, quàm pura definitio.

28 Demum quoad tertiam partem articuli, multiplicitas definitionis pendet ex multiplici modo explicandi essentiam rei, potest autem per definitionem dupliciter explicari essentia rei, nimirum vel per partes essentiales, & principia intrinseca rei, vel per proprias passiones, & accidentia extranea prima dicitur definitio quid rei essentialis, & quidditatiua, altera verò descriptiua, & accidentalis, sed quia essentia rei explicari potest, vel per partes essentiales physicas, vt dicendo, quod homo est compositum ex corpore, & anima rationali, vel per Metaphysicas, vt homo est animal rationale, hinc definitio essentialis subdiuiditur in Physicam, & Metaphysicam, & definitio essentialis physica appellari solet definitio causalis intrinseca, eo nempe quia datur per causam materialem, & formalem, quæ sunt causæ intrinsecæ, quia manent in definito, vt patet de anima, & corpore respectu hominis, vt notat Tatar. cit. §. *secundo sciendum*. Definitio autem descriptiua est, quando per extranea circumscribitur essentia rei, ex Tat. ibi. §. *Quarto sciendum*. Potest verò essentia rei tripliciter per extranea insinuari, & significari; primo per proprias passiones, vt dicendo, quod homo est animal risibile, & hic est frequens describendi modus; secundo modo per causas extrinsecas efficientem, scilicet & finalem, vt dicendo, quod homo est animal creatum à Deo propter beatitudinem, quæ definitio dicitur causalis extrinseca, eo quia datur per causas extrinsecas extra definitum manẽtes, de qua Arist. 2. Post. 44. ait esse orationem significantem propter quid est; & vt talis definitio sit bona, debent assignari in ea propriæ causæ definiti, quia si essent communes, non posset conuerti cum suo definito; tertio modo explicari potest, & circumscribi per accidentia communia quidem, si seorsim sumatur, sed propria rei coniunctim sumpta, vt si dicatur, quod *Homo est animal pulchrum, bipes, implume, habens caput erectum, &c.* hæc enim, quamuis sint accidentia alijs ab homine conuenientia, si seorsim sumantur, tamen coniuncta simul soli homini conueniunt, & hæc definitio dici solet purè accidentalis, eo quia per accidentia communia assignatur, quæ quamuis à pluribus Auctoribus reijciatur; tamen ita explicata admitti debet, quia sic seruat leges bonæ definitionis, vt aduertunt Complut. citat. & docuit Auer. 2. Phys. text. 28. & 93.

29 Rursus autem, vt notat Tat. q. 1. de genere, §. 3. *sciendum*, ex Scot. 1. Prior. q. 5. & 4. d. 1. q. 2. & d. 12. q. 1. P. & alibi sæpè definitio essentialis, & quidditatiua est duplex, quædã est purè quidditatiua, cuius omnes partes pertinent ad quidditatem definiti, sicut ista *homo est animal rationale*, sic substantiæ cõpletæ definiuntur, quia earum entitates ita absolutæ sunt ab ordine ad aliud extrinsecum illis, vt sine vlla tali habitudine possint perfectè concipi. Alia est quidditatiua data per additamentum, quia nimirum ad perfectam notitiam rei pariendam additur aliquod extrinsecum in definitione, ad quod definitum dicit ordinem saltim transcendentalem, sic definitur accidens per ordinem ad subiectum ex 7. Metaph. 17. relatio per ordinem ad terminum, anima per ordinem ad corpus, cum enim sint entitates non omnino completæ, sed essentialiter imperfectæ, vt non solum quidditatiuè, sed etiam quietatiuè concipi possint, pendent ab aliquo extrinseco; Vnde quia huiusmodi definitio præter genus, & differentiam, continet etiam aliquod extrinsecum definito, ideò admitti debet præter definitionem essentialem, & descriptiuam alia definitio, quæ quasi mixta sit ex essentiali, & descriptiua, & accidentali.

In oppositum contra prædicta arguitur, Primò, quod non sit possibilis alicuius rei definitio, nã vt vrgebant Anthistenici prædicata, per quæ res definitur, debebunt & ipsa per alia definiri, & rursus hæc per alia, vnde tandẽ in infinitũ abiretur. Accedit, quod nõ potest cognosci quidditas, nisi cognoscatur vltima differentia, & hæc cognosci nõ potest, nisi cognitis infinitis rebus, à quibus per eã secernitur. Conf. quia delinquimus (ait Picus) cũ quid substantiale definituri adhibeamus ea, quæ sẽsibus nostris occurrunt, nã hæc sunt accidentia, at substantia non tã sensibus percipitur, quàm ratione perquiritur. Resp. ad 1. negando assumptũ, nam vt docet Arist. 8. Met. 7. in definiendo peruenimus ad suprema prædicata, quæ vlterius per alia definiri non exigunt, & tales sunt conceptus entis, & vltimæ differentiæ. Ad 2. negatur subsumptum, nam vt Scot. docet 2. Post. q. vlt. ad agnoscendũ tale discrimen definiti à cæteris rebus non est necesse singulas in particulari pertingere, sed sufficit illas cogitare in aliquo conceptu communi, saltim negatiuo, quatenus scilicet talem essentiam non participant. Ad 3. negatur assumptum, & si enim accidentia non valeant directè in notitiam substantiæ nos ducere, valent tamen indirectè, & arguitiuè, vt suo loco dicemus in lib. de Anim. vnde extat dictum Arist. quod accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est, vide Scotum 2. Post. q. 59.

30 Secundò obijcitur cõtra definitionẽ allatã de ipsa definitione, & primò cõtra partes eius; nã cũ propriè spectet ad primã operationẽ, malè dicitur *oratio*. Tum quia vna sola vox potest significare totã rei essentiã, vt humanitas. Tum 3. cuiuslibet rei efformari potest vnus conceptus adæquatus per definitionem explicatus, ergo nõ est oratio necessariò plures explicans, scilicet cõceptũ conuenientiæ, & differentię. Tum 4. quia etiã diuisio est oratio explicans naturã rei per suas partes, in quã resoluit definitũ. Ergo nõ benè ponitur illa particula loco differẽtię.

Resp. ad 1. quod definitio est oratio imperfecta, & diminuta, quæ habet rationẽ vnius termini cõplexi prædicabilis de definito, & ideò propriè spectat ad primã operationẽ. Ad 2. vna vox potest significare totã essentiã indistinctè, & cõfusè, vt in exẽplo allato, & ideò cũ definitio debeat explicare essẽtiã clarè, & distinctè, id facere debet pluribus vocibus diuersas essẽtiæ partes significãtibus, rationẽ nimirum genericã, & differẽtialẽ. Ad 3. negatur cõseq. quia ille met cõceptus adequatus integratur ex pluribus inadæquatis, quorũ vnus est genericus & cõmunis, alter differẽtialis & proprius, & vterq. debet exprimi in definitione. Ad 4. quãdo etiã diuisio manifestaret essentiã, de quo q. seq. adhuc tamẽ id non efficit eodẽ modo, vt patet ex dictis q. 1. in sol. ad 3. & amplius patebit ex dicẽdis q. seq. art. 1.

31 Tertiò arguitur contra totam definitionẽ; Tum quia idem nequit esse definitio, & definitũ, alioquin esset notius, & ignotius seipso, nam definitio est notior definito, ergo definitio definiri non potest, quia esset simul definitio, & definitũ. Tum etiã, quia sicut actionis nõ est actio, quia abiretur in infinitum, ita neq; definitionis definitio. Tũ 3. definitio dicitur ad conuertentiam cum definito, hæc autẽ tradita non dicitur ad conuertentiã cũ definitione, quia hæc definitio tradita est quædã singularis definitio quæ & ipsa continetur sub definitione in cõmuni, atq ideò cũ ipsa cõuerti nõ potest. Demũ si definitio definitur, vtiq; per definitionẽ definitur, atq; ita idẽ seipsum definit.

Resp. ad 1. frequens esse in secundis intentionibus, quod vna sit formaliter talis, & simul alia denominatiuè, vt inferius dicemus, ita genus formaliter est intentio generis, denominatiuè verò est species vniuersalis, intellectus enim per reflexionẽ potest super vnam secundam intentionem aliam inducere, sic igitur in proposito, quãuis nequeat definitio esse simul definitio, & definitũ formaliter, potest tamen esse formaliter, & essentialiter definitio, & denominatiuè definitũ, quatenus cõparatur ad suam definitionem. Ad 2. hic definitur definitio in actu signato, idest pro secunda intentione sumpta, non autẽ in actu exercito, atq; ideò non sequitur processus in infinitũ, quia omnes definitiones in actu exercito continentur sub ipsa definitione in actu signato; atq. ita consequenter etiam ipsius definitionis definitio exercita; nam & definitio definitionis est vtiq. definitio quædam, & definitio, quæ traditur de definitione ipsa in actu signato, conuenit illi. Ad 3. negatur minor, ad probationem, etsi definitio definitionis sit singularis in essendo, est tamen vniuersalis in repræsentando, & significãdo, quia hæc ipsa definitio conuenit omnibus definitionibus rerum in particulari. Ad 4. definitio in actu signato definitur per definitionem in actu exercito, seu definitio in cõmuni definitur per definitionem in particulari, atq. ideò idem non definitur per seipsum, quia definitio in actu signato non est definitio in actu exercito, sed definitum per eam.

32 Quartò tandem arguitur contra multiplicitatẽ definitionis,

nis, nam sicut vnius rei est vnica essentia, ita & vnica definitio, ergo malè assignantur tot species definitionis, essentialis, & accidentalis, essentialis Physica, & Metaphysica, non enim alia est essentia rei Physica, & alia Metaphysica. Tum præsertim, vt arguit Blanc. lib. 5. instit. sec. 6. nulla est admittenda definitio purè accidentalis, & ratio à priori est, quia in omni definitione explicatur quid sit definitum, non potest autem explicari quid res sit, quin in ipsa definitione ponatur aliquid intrinsecum definito, nam quæ sunt extrinseca rei, & communia, nisi coniungantur cum aliquo intrinseco eiusdem, non possunt verificari de illo solo, sed cæteris etiã erunt communia. Tũ demũ, vt arguit idẽ, nulla etiã est admittenda definitio mixta, nã omnis definitio, aut traditur per intrinseca tantum, aut per intrinseca, & extrinseca simul; si primum, erit tantũ essentialis, si secundũ, erit tantũ accidentalis, sicut compositum dicitur accidentale, licèt pars materialis eius sit substantia; v. g. paries, & argumentatio constans ex vna probabili, & altera necessaria, absolutè dicitur probabilis.

Resp. vtiq. vnius rei non nisi vnicam definitionem posse assignari quãtum ad rem explicatam, plures tamẽ assignari posse quantum admodum explicandi, eadem enim essentia potest per essentialia indicari, vel accidentalia circumscribi, item vel per essentialia Physica, vel Metaphysica, & hoc nullũ est inconueniens. Ad 2. negatur minor, ad probationem accidẽtia extrinseca, & cõmunia, etsi separatim sumpta conueniant alijs, coniunctim, tamen soli definito conueniunt. Ad 3. verũ est non debere admitti definitionem mixtam, vt quandam tertiã speciem ab illis duabus condistinctam, nam absolutè loquendo omnis definitio, aut essentialis est, aut accidentalis, & præsertim definitio data per additamentum computari debet inter essentiales, quia datur per genus, & differentiam, & quamuis aliquod extrinsecum in ea ponatur, non tamen attinet ad eam directè veluti pars intrinseca definiti, sed indirectè tantum, & connotatiuè, veluti terminus, aut subiectum, aut aliud quid consimile necessario requisitum ad perfectam notitiam definiti, potest tamen appellari definitio mixta, quatenus constat ex vna parte essentiali, & altera accidentali.

ARTICVLVS II.

De modo constituendi, & inuestigandi Definitionem.

33 Plurima tradidit Arist. tum 6. Top. tum 7. Met. Sum. 2. c. 13. de modo constituendi definitionem, ex quibus omnibus breuiter colligitur hunc esse modum benè constituendi definitionem, quod scilicet in ea ponãtur ea prædicata, quæ intrinsecè sunt de eius essentia, & si interdũ ista non sufficiunt ad quietandũ intellectũ, addantur vlterius ea, ad quæ res definienda dicit ordinem quendam transcendentalem, & quasi essentialem, sine quibus perfectè, & quietatiuè intelligi non posset, & ita definitur accidens per subiectum 7. Met. 17. relatio per terminum, actus per obiectum, &c. Ratio autem, cur in definitionibus horum entium, & consimilium adhibeatur semper aliquid extrinsecum, non est quia id sit prædicatũ essentiale illorum, nec quia ordo, & respectus ad tale extrinsecum sit de essentia eorum, aut saltim realiter idem, vt Recentiores putãt, quia vt ait Doct. 4. d. 12. q. 1. in corp. in sol. ad 2. dub. idẽtitas respectus ad fundamentum, vel non identitas non est ratio, quare terminus cadat in definitione fundamenti, vt additum, nec dependentia essentialis, & necessaria est causa, quod terminus dependentiæ addatur in definitione fundamenti dependẽtis (ait Doctor) tunc enim Deus magis poneretur in definitione cuiuscunque creati, quàm substantia in definitione accidẽtis, sed causa est, quia nulla forma potest habere conceptum perfectum quietatiuum, nisi cointelligatur illud, cuius est forma, definitio autem exprimit conceptum perfectum definiti, & ideò quantumcunq; essentialia formæ exprimerentur sine illo, cuius est forma, quamuis quidditas eius indicaretur, tamẽ non esset cõceptus perfectus quietans intellectum, & ideò nec definitiuus, hæc Doct. cit. & idem seruata proportione dici debet de alijs consimilibus rebus imperfectis, quę petunt definiri per additamentum.

24 Secundò, prædicata verò, quæ directè spectant ad essentiam definiti, vel sunt partes Physicæ, vel gradus Metaphysici; si primum, constituunt definitionem physicam, illamq; componunt, non in recto posita sed in obliquo, quia homo non dicitur anima, & corpus, sed ex corpore, & anima, constans, si sunt gradus Metaphysici, ponuntur in recto in definitione, & cõstituunt definitionẽ Metaphysicã; potest autẽ definitio Metaphysica duobus modis construi, vt docet Arist. 7. Met. 43. & Doctor ibid. vno modo ex genere primo generalissimo, & omnibus differentijs vsq; ad vltimam, & hoc est, quãdo genus proximũ est innominatũ, tunc enim circumloquimur ipsum per genus remotũ, & differentias cõmunes v. q; ad vltimã; & tunc genus remotũ cũ omnibus differentijs præcedentibus, & communibus tenet locũ generis proximi; secundo modo assignatur definitio ex genere proximo, & vltima differentia, & hoc quando proximum genus est nominatũ, & vltima differẽtia est nobis nota; exẽplũ primi, vt si dicatur, quòd homo est substãtia corporea, animata, sensibilis, rationalis, dato quòd genus proximũ ignoretur: exẽplum secundi, vt si dicatur, quòd homo est animal rationale, dato, quòd animal sit genus proximũ, & rationale sit vltima differentia; ita Doct. loc. cit. & in 4. d. 11. q. 3. §. *Ad rationes*: ex quo patet non benè definiri per summũ genus solum, & infimã differẽtiã; quamuis autẽ prior definiẽdi modus sit magis magistralis, & exquisitus, posterior tamen est magis vsitatus, & expeditus, & quantum fieri potest, eo vti debemus; tum quia sic euitatur prolixitas, vt ait Arist. 1. Prior. sect. 3. c. 39. tum quia omnia necessaria continet, nam supponitur genus proximum esse cognitum explicite, idest quo ad omnes gradus superiores in ipso contentos, vt ex Arist. colligitur 2 Post. 21. vnde non esset exacta definitio, si daretur per genus proximũ tantum confusè cognitũ; siue autẽ vtamur primo, siue secundo modo, omnia prædicata essentialia, quæ in tali definitione ponuntur, vt colligitur ex Arist. cit. 7. Met. 43. erũt genus, vel differentia, aut saltim se habebunt ad instar eorum, quod addimus, casu, quo prædicata transcẽdentia in definitione ponerentur, quod tamen euitari debet, quantum fieri potest, nam termini transcendentes in definitionibus nõ bene sonant.

Hinc infertur non posse partes definitionis ad libitum vtcũque disponi, sed prius genus debere poni, & differentiam deinde, vt insinuauit Arist. 2. Post. text. 19. & 21. & ratio est, quia tunc genus in differentiam transmutaretur, vel differentia inferior in superiorem, quia quod primo loco ponitur, censetur vniuersalius, & per posterius contrahibile, vnde non explicaretur res, vt est in se, si ordo inuerteretur.

35 Tertiò, quando autem res definitur per illa, ad quæ dicit ordinem, non tamen secundùm se inclusa in ipsa essentia rei, ait Auersa q. 4. sect. 4. quòd deberet poni omnia, ad quæ res essentialiter dicit ordinẽ, vt perfecta, & adæquata esset definitio; sed ad breuẽ, & expeditam definitionem sufficere, quod ponãtur aliqua donec formetur conceptus ita proprius definiti, vt soli ipsi, & non alijs conueniat; & ideo iuxta hoc non oportere in definitione causali omnes rei causas apponere, nec in definitione per effectus omnes proprietates; eandem doctrinam habet Amic. tract. vlt. qu. 1. dub. 7. Sed si ordo ad hæc extrinseca est de essentia rei definiendæ, vt isti concedunt, planè implicat assignari posse definitionem eius ponendo aliqua tantũ in definitione, & non potius omnia, ad quę res illa essentialem dicit ordinem, vt enim rei definitio rectè assignetur, omnia illius prædicata quidditatiua debent in ea exprimi, vt ait Arist. 2. Post. 21. tales autem sunt isti respectus transcendentales in rebus ex opinione istorum, ergo omnes debebunt in definitione exprimi, & si ita est, non videtur, quare omnia creata per additamentum definiri non debeant cum nulla res creata sit ab his respectibus absoluta, saltim enim omnia dicũt relationem transcendentalem ad Deum, vt ad primum efficiens: & planè si talis ordo exprimi debet in definitione, quia est de essentia rei, cum non magis sit de essentia eius ordo ad hanc rem, quàm ad aliam, non videtur posse assignari ratio, cur potius hæc causa, quàm illa, explicari debeat in definitione, cum ordo ad vtrãq; sit essentialis rei. Potius ergo regula vniuersalis erit, quã Doct. tradit loc. cit. 4. d. 12. qu. 1. quod quando res definiri habet per additamentum, etsi ad multa dicãt ordinem transcẽdentalem, non tamen illa omnia exprimi debent in definitione, quia nec identitas talis respectus ad fundamẽtum, nec dependentia essẽtialis fundamenti est causa, cur terminus huiusmodi respectus aut dependentiæ cadat in definitione fundamenti, vt additum; sed tantum illa, quæ necessaria videntur ad habendum perfectum, & quietatiuum conceptum rei, ita vt intellectus anxius ad vlteriora non maneat.

36 Quartò ex his deducuntur quatuor conditiones ad bonam definitionem requisitæ; prima, & principalis est, quod cõstet genere, & differentia, vel saltim aliquo supplente vicem generis, & differentiæ; quod additur ob definitionem accidentalem, in qua genus, & differentia propriè non reperitur, sed aliquid loco illorum; definitio enim vt docet Scot. 7. Metaph. in text. 74. constare debet ex conceptu quidditatiuo, qui expli-

explicat esse etiam quátum ad ea, in quibus cũ alijs conuenit, & tenet locum generis, & qualita suo, qui explicat essentiam quoad ea, per quæ ab eisdem secernitur, & tenet locum differentiæ. Ex hac deducitur secunda conditio, quæ est, vt conuertatur cum definito, & è contra, si enim definitio continet totã essentiam definiti, consequens est, vt nulli alteri possit conuenire, sed soli definito, itaut de quocunq; dicitur definitio, dicatur & definitum, ac è contra. Tertia conditio est, vt definitio sit clarior defini o, cum enim adhibeamus definitionem ad manifestandũ definitum, cõsequens est, vt definitio sit clarior, alioquin ignotum per æque ignotum manifestaremus; & cum totam essentiam manifestet per partes suas, necessariò sequitur, quod sit clarior, & notior definito in ordine distinctè cognoscendi, & si in ordine confusè cognoscendi possit definitũ esse notius definitione ex procem. Phys. tex. 5. Quarta denium conditio, quæ ex hac tertia sequitur, est, vt non sit diminuta, quia tunc non explicaret totam essentiam definiti, vt si diceremus, quod homo est substantia rationalis, quia tunc intermedia genera omitterentur, neq; superflua, vt si diceremus, quod homo est animal rationale bipes, quia tunc potius pareret confusionem, quàm claritatem.

37 Quintò ex tertia conditione sequitur definitionem, & definitum differre non penes rem significatam, sed tantũ penes modum significandi, quia quod definitum significat cõfusè hoc ipsum significat definitio distinctè 1. Phys. tex. 5. nam si definitio non explicaret idem, quod significat definitum, iam non esset definitio eius, sed illius alterius, quod significaret. Hinc orta est contentio inter Thomistas, & Scotistas de distinctione definitionis à definito; illi siquidem afferunt non differre, nisi ratione & secundum nostrum intelligendi modũ, quia tota eorum diuersitas non ex parte rei conceptæ, sed solũ ex parte intellectus concipientis se tenet, ita Caiet. 1. Post. c. 3. & 1. p. q. 2. art. 1. Auersa cit. Morisan. disp. 11. Log. q. 5. & alij passim Scotistæ è contra tract. Form. art. 2. contendunt differre etiam ex natura rei; eo quia seclusa quacunq; intellectus operatione de ipsis contradictoria verificantur, nam definitio exprimit rem distinctè, & definitum confusè, & quidem quæstio non est de definitione formali, capta nimirum pro actu intellectus apprehendente quidditatem rei, sed obiectiua, quæ est res ipsa definita distinctè repræsentata intellectui per partes essentiales, & rursus non est contentio de definitione, & definito pro secunda intentione; sic enim certum est non posse inter ea versari, nisi distinctionem rationis, vt ait Tromb. ibid. sed prò prima intentione, & pro denominato, quo sensu est præcisè res ipsa definita distinctè intellectui repræsentata.

38 Scot. agit de hac re in 1. d. 2. q. 2. & quãuis ibi nõ explicet, qualis sit distinctio, quæ inter definitũ, & definitionẽ reperitur, probat tamẽ ex professò, quòd definitũ, & definitio nõ sunt termini synonimi, sed diuersi, & hoc siue accipiantur pro vocibus significantibus, siue pro conceptibus significatis; tum quia definitũ importat conceptũ obiectiuum rei confusum, definitio distinctum; tum quia alioqui in demonstratione essent tãtũ duo termini, quia in ea solum sunt definitum, siue subiectũ, definitio, quod est medium, & passio demonstrata; & cũ in ea demonstretur passio de subiecto mediante subiecti definitione, vt risibilitas de homine mediante rationalitate, semper peteretur principium, quia probaretur idem per idem, ita probat Doctor alietatem horum terminorũ, quam etiã concedunt ipsi Thomistæ. Tota igitur difficultas consistit in hoc, qualis distinctio ex hac alietate inferatur inter definitionem, & definitũ; & in primis certum est non inferri tantum distinctionem rationis ratiocinantis, quæ tota se tenet ex parte intellectus concipientis, vt volebant Thomistæ, & præsertim Caiet. & Auersa cit. tum quia quando Petrus prædicatur de seipso, talis distinctio versatur inter Petrum à parte subiecti, & seipsum à parte prædicati positum, & tamen adhuc propositio est identica, ergo ad alietatẽ terminorũ, ita quod propositio non sit identica, maior distinctio requiritur, quàm ratiocinantis, quæ est merè ficta per intellectum; tum quia Auersa q. 6. sect. 4. docet cũ cæteris Thomistis, vt voces, & termini non dicantur synonimi, diuersos conceptus obiectiuos eis correspondere debere, quia synonima sunt, quæ non solum significant eãdem rem, sed etiã secundum eandẽ rationẽ, eundemq; conceptum, ergo definitio, & definitũ, cum non sint termini synonimi, differunt non tantum quoad voces significantes, sed etiã quoad conceptus significatos; atq; ideo distinctio, quæ inter definitũ, & definitionẽ reperitur, non se tenet præcisè ex parte intellectus concipientis.

Sed neque ex alietate terminorum in propositione, aut syllogismo confestim inter eos inferre debemus distinctionem ex natura rei actualem, & omninò ab opere intellectus præscindentẽ, vt velle videbantur Scotistæ, quia ne propositio sit identica, sufficit, vt idem confusè, & inadæquatè conceptũ dicatur de ipso adæquatè concepto, vt docet Bargius 1. d. 8. q. 2. in §. *Respondeo, quod, quando*, & ita accidit vniuersaliter, dum conceptus transcendentes, quibus nulla à parte rei correspondet adæquata realitas, enunciantur de suis inferioribus; & ne petatur principiũ, sufficit, vt per rem distinctè cognitã probetur eidẽ confusè cognitæ aliud cõuenire, & ita accidit vniuersaliter, dũ de transcendẽtibus propriæ ostẽdũtur passiones per eorum conceptus quidditatiuos; igitur ex alietate terminorũ quoad conceptus obiectiuos importatos tam in propositione, quam in syllogismo sola inferri potest distinctio rationis ratiocinatæ, & materialiter solũ, ac de per accidẽs potest maior inferri, nimirũ quia termini illi res diuersas importãt, aut realitates; cũ igitur Doct. loc. cit. aliud non probet de definitione, & definito, quam solam terminorũ alietatẽ, illis rationibus nõ sufficiẽter ostẽditur inter illa distinctio ex natura rei actualis.

39 Vt igitur distinctionem agnoscamus, quæ re vera inter definitionem, & definitum versatur, expendendum est Aduersariorum fundamentum iam insinuatũ, quod definitio, & definitũ differunt solũ secundum confusè concipi, & distinctè cõcipi, cũ ergo eadẽ prorsus sit res explicata per nomẽ definiti, & definitionem, & sola diuersitas se teneat ex parte modi concipiendi confusè, vel distinctè, planè tota distinctio se tenebit ex parte intellectus concipientis, & nullo modo ex parte rei cõceptæ, atque ita erit sola distinctio rationis ratiocinantis inter illa, & sola distinctio quoad voces significantes, non quoad conceptus obiectiuos. Verũ pro intelligẽtia istius rei, & euersione istius fundamẽti obseruandũ est, quòd cõfusio, & distinctio, seu claritas non modificant tãtũ actũ cognitionis, seu cõceptũ formalẽ sed etiã obiectiuũ, idest ipsam rei cognoscibilitatẽ, quatenus intrinsecè ipsa res cognoscibilis est hoc, vel illo modo, confusè per nomẽ definiti, distinctè per definitionem, & hoc totũ concedunt Thomistæ 1. p. in materia de visione beatifica, loquentes enim de cõprehẽsione docent illã esse cognitionẽ obiecti cõprehensiuam, qua distinctè, & clarè attingitur obiectum, quantũ intelligibile est, distinctione, & claritate se tenente ex parte cognoscibilitatis obiecti, non autẽ cognitionis, quia v. g. tã cõprehendit formicam Angelus inferior quàm superior, quamuis iste clarius, & distinctius eam attingat claritate se tenente ex parte intellectus cognoscentis. Stante igitur hac doctrina, quòd confusio, & claritas cognitionis non tantum se tenet ex parte intellectus cognoscentis, sed etiam obiecti cogniti, eneruatur confestim fundamentum Aduers. concedendo, quòd vtiq; eadem res per definitionẽ, & definitũ declaratur, & significatur, & quòd est sola diuersitas in modo concipiendi eandem rem distinctè, vel cõfusè; verum ista claritas, & confusio non se tenet tantum ex parte intellectus cõcipientis, sed etiam ex parte rei conceptæ, & ideò cũ se teneat ex parte obiecti, optimè inquit Doctor definitionem, & definitũ esse diuersos terminos, non solum quoad voces significantes, sed etiam quoad conceptus significatos, & obiectiuos, non quod diuersas res explicent, sed quia explicant eandem diuersis modis ex parte obiecti se tenentibus. Vnde hac ratione etiam cum Scotistis asseri potest, quod definitio, & definitum differunt ex natura rei actualiter, quatenus à parte rei idem prorsus obiectum duplici modo ex natura rei est conceptibile, confusè scilicet per nomen definiti, & distinctè per definitionem ipsam, & hi duo modi cõceptibilitatis sunt in obiecto abinuicem distincti antè omne opus intellectus; & qui de hac re plura desiderat adeat P. Fabrum theor. 7. vbi satis eleganter hac de re disserit, à quo solutiones ad argum. Caiet. transcribere de verbo ad verbum non erubuit Posnan. 1. d. 2. q. 1. art. 3.

40 Sextò tandem modum inuestigandi definitionem docuit Arist. 2. Post. c. 8. Plat. in Sophist. de quo latè tractat Zabar. lib. 3. de Method. ferè per totum; Plato docuit inuestigare definitionem via diuisionis sumendo prædicatũ, quod est cõmunius re definienda, & illud diuidendo per differentias in species, deinde adiungendo illi differentiam specificam, quæ si cõuertatur cum re definienda, erit definitio rei adinuenta, at si non conuertatur, vlterius progrediendum est, donec oratio conuertatur cũ re definienda, quod quisq; exẽplo sibi manifestare poterit, & in hoc sensu vtilem esse diuisionem ad inueniendã definitionem docet Scot. 1. d. 3. q. 2. N. Arist. verò vtilior visa est via compositionis, vnde è contra vult, quòd primò sumantur inferiora rei definiẽdæ, deinde videatur adæquata ratio, in qua ipsa conueniunt, & hæc erit definitio talis rei, vt si quis velit hominem definire, sumat Ioannẽ, & Paulum, & videat prædicata, in quibus essentialiter conueniunt alijs seclusis, hæc enim prædicata singillatim expressa erunt hominis definitio.

At

At breuior modus est, quem insinuauit Galen. lib. 1. de sanit. tuenda, & lib. 1. de differ. morb. vt refert Amic. cit. dub. 4. & Doctor obseruasse videtur 4. d. 1. q. 2. inuestigando definitionẽ Sacramenti; Primò igitur percipiendum est quid nominis illius rei, quam volumus definire, si enim hæc ignoretur, ad inuestigandam rei quidditatem omnis via præcluditur, vt etiam Arist. fatetur 2. Post. deinde inuestigandum est, sub quo genere sit, quod facile deprehenditur ex proprietatibus generis, vnde rarò id est ignotum, demum inuestigare debemus, quænam differentiarum insit rei, & hoc fit, vel inductione, si differentia sensibilis sit in suis particularibus, vel per demonstrationem *quia*, vt latè docet Zabar. Consulatur Doctor loc. citat. & expendatur modus, quo vtitur in inuestiganda definitione Sacramenti.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quænam propriè definiri possint.

41 Resoluit Scotus quæsitum hoc ex professo in 4. d. 1. q. 2. vbi docet ad hoc, vt aliquid definiri possit propriè, idest definitione essentiali, quinque conditiones necessarias esse, quas Scotistæ recipiunt passim Tat. q. 1. de genere, §. *tertio sciendum*, Fuent. cit. diff. 2. ar. 1. Amic. tr. vlt. q. 2. Auersa loc. citat. & alij communiter, quamuis aliquas non recipiat Blanc. lib. 5. instit. sec. 7.

Prima conditio est, quòd definibile sit ens positiuum; & probatur, tũ quia definitio propriè dicta est oratio verũ esse significans 1. Top. cap. 4. at non entia, priuationes, & negationes tale esse non habent; tum quia definitio essentialis explicat essentiam, & naturam rei, at essentia est entis essentia, non verò non entis, & ideò Arist. 1. Post. t. 7. ait non ens posse quidẽ habere definitionem quid nominis, non autẽ rei; quia tamen non entia, negationes, & priuationes concipiuntur per modum entis, & habent suum genus, & speciem priuatiuam, vt notat Doctor quol. 18. §. *ex isto sequuntur*, ideò possunt definiri suo modo assignando earum genus, & differentiam.

42 Secunda est, quod sit ens per se vnum, siue vnum sit vnitate simplicitatis, quia caret partibus physicis, vt angelus, & albedo, siue vnitate compositionis ex per se actu, & per se potentia, quale est compositum physicum; requiritur ergo, vt non sit aggregatum quoddam ex diuersis naturis, quæ non sunt natæ facere per se vnum, nam omne tale est ens vnum per accidens, vt homo albus, & aceruus lapidum, simpliciter verò, & absolutè sunt plura entia; atq; ideò vnica definitione explicari non potest, cum vnam non importet naturam, sed plures, hinc Arist. 7. Met. 12. & 13. & 42. & 8. Met. tex. 15. ait huiusmodi entia per accidens posse nominis definitione explicari, non autem definitione rei, vt autem melius intelligatur hæc per se vnitas requisita ad definitũ, videndi sunt quinq; gradus vnitatis, quos Scot. assignat 1. d. 2. q. 7. H h. & quæ de hac re notauimus disp. 5. Phys. q. 11. art. 1. Subdit tamen hic Doctor. quòd ista per se vnitas nõ impedit, quòd definitum includat aliquid tanquam terminum per se dependentiæ suæ, vt accidens includit subiectum, vel sicut aliquid, quod simul est secum natura, vt relatiuum includit correlatiuum; ita quod licet in definitione accidentis cadat subiectum, tanquam terminus depẽdentiæ eius, & in definitione vnius relatiui ingrediatur suum correlatiuum, tanquam aliquid, quod est secum simul natura, non obstat, quo minus definitio accidentis, & relatiui non sint quidditatiua, sed prohibet, quod nihil includatur, tãquã per se pars in ipso, quod non se habet ad aliud in eodem, sicut per se actus ad per se potentiam, vel pars eiusdem actus, vel eiusdem potentiæ ad aliam partem, sicut contingit in toto per accidens; hæc Doct. loc. citat. quibus verbis docere voluit accidentia debere definiri definitione quidditatiua, quam vocant per additamẽtum, quia habent definiri per ordinem ad substantiam, quę doctrina fuit Arist. 7. Met. tex. 12. vsq; ad 20. vbi docet substantiæ dari definitionem simpliciter quidditatiuam, idest sine addito alterius naturæ, at accidentis esse definitionem quidditatiuam per additamentum, quia etiamsi habeant proprium genus, & propriam differentiam, quantumcunq; hæc explicentur in definitione, non quiescit intellectus, quousq; attingat subiectum, cuius sunt accidentia, vt explicatum est initio præced. art. ex Doct. 4. d. 12. q. 1.

43 Tertia conditio, quæ posset ad primam reduci, est, quod sit ens reale, & patet ex prima conditione, quia definitio explicat veram quidditatem, at entia rationis, & fictitia veram essentiam non habent, sed eam habere finguntur per intellectũ, vt disp. 3. dicemus, ergo propriè definiri non possunt, & fuit doctrina Auer. 1. Post. com. 10. subdit tamen inferius Doctor, quod licet entia rationis non possint in hoc sensu propriè definiri, quatenus nempè definitio exprimit veram essentiam extra animam, adhuc tamen in alio sensu dici possunt habere suo modo proprias definitiones, in quibus inueniatur genus, & differentia, & per quas explicetur conceptus in anima per se vnus, & hoc modo definiuntur omnes intentiones logicales; & sic habere definitionem sufficit ad scientiam propriè dictã, alioquin logica non esset scientia.

44 Quarta est, quod habeat aliquam compositionem, per quam sit in plures conceptus resolubile dicẽtes quid, & quale, vnde quæ non habent, nisi conceptum simpliciter simplicem, veluti sunt ens, & vltimæ differentiæ, propriè definiri non possunt, sed solum aliquam explicationem admittunt, quæ suso vocabulo dici potest definitio; probant hanc conditionẽ Scot. ex Arist. 8. Met. c. 9. vbi ait definitionem esse orationem lõgam exprimentem quid, & quale, quia distinctè, & per partes explicat, quod definitum implicitè importat, ergo oportet, quod de definito possint plures conceptus formari, quidditatiuus nempè, per quem cum alijs conuenit, & qualitatiuus, per quẽ ab alijs differt, & satis liquet hæc conditio ex art. præced. vbi inter assignandum conditiones bonæ definitiones eam esse præcipuam dicebamus, quod constaret ex genere, & differentia, seu conceptu quidditatiuo, & qualitatiuo.

Quinta demum, & vltima conditio est, quod si res vniuersalis, per quam excluduntur singularia, ita Arist. 2. Post. tex. 2. 7. Met. 53. & 1. Met. text. 5. & probatur, quia definitio explicat quidditatem rei, at singularitas, seu differentia indiuidualis, quamuis pertineat ad substantiam, & integritatem rei, non tamen pertineat ad quidditatem, vt docet Doct. 2. d. 3. q. 6. §. *& per hoc patet*: tum quia quidditas est communicabilis, non autẽ singularitas: tum quia hac ratione dicitur species tota quidditas indiuiduorum; tum quia etiam ex communi modo loquendi per singularitatem potius explicatur de singulari aliquo quis sit, quam quid sit; tum tandem quia si singularitas adderet nouum gradum essentiæ à specie distinctum, indiuidua inter se essentialiter differrent. Ex his itaq; concludit Doctor, quod definitio propriè dicta non est nisi entis positiui, per se vnius, realis, compositi realiter, vel saltim quantum ad conceptus, & vniuersalis.

45 In oppositum arguitur 1. contra tres priores conditiones, nam negatio habet distinctam formalitatem ab affirmatione, cui opponitur, vt docet Ant. And. 4. Met. q. 2. & priuationes habent sua genera, & species ex Scot. quol. 18. ergo propriè definiri possunt, atq; ita prima conditio necessaria non est. Deinde ens per accidens est scibile, vt multi tenent, & Scot. ipse 6. Met. q. 2. ergo & propriè definibile. Nec valet dicere definiri non posse, quia directè plura entia importat: quia hoc tantum facit, vt vna definitione non possit explicari, sed pluribus, cum quo stat, vt adhuc sit propriè definibile. Tandẽ in Logica definiuntur genus, species, & cœteræ intentiones logicales: Nec respondere iuuat definitiones illas exactas non esse, quia sicut Logica est vera, & propriè scientia, ita proprijs vtitur definitionibus ergo secunda, & tertia conditiones necessariæ non sunt.

Resp. ad 1. satis patere ex dictis in explicatione primæ conditionis, quomodo negationes, priuationes, & cœtera non entia possint definiri, & quomodo propriè careant definitione quid rei; nam sicut propriè non sunt res, nec quid, ita proprie quid rei habere non possunt, sed tantum per analogiam ad entia positiua. Ad 2. de assumpto differendum erit infra disp. de scient. pro nunc dicatur, quod sicut non est saltim ita propriè scibile, velut ens per se vnum, sic etiam non est ita propriè definibile; & solutio inter arguendum allata est sufficiens eo enim ipso, quod aliquid non est vna definitione explicabile, confestim conuincitur non esse propriè definibile, alioquin etiam æquiuocũ definiri posset, sed tantũ explicari posse pluribus definitionibus, quas Arist. 6. Top. vocat complicatas definitiones, & sic explicare possumus, quid sit homo albus assignando definitiones hominis, & albedinis. Ad 3. patet ex dictis in explicatione tertiæ conditionis non posse esse definitionẽ de secundis intentionibus eo modo, quo est ratio explicans verum quid extra animam, sed eo modo, quo exprimit vnũ conceptũ per se in intellectu, siue conceptus ille sit rei extra; siue rationis, benè posse definiri, & hoc modo tantũ, & nõ aliter definiuntur omnes intentiones logicales, & sic habere definitionẽ sufficit ad sciẽtiam propriè dictã, ita Doct. loc. cit.

Secundò arguitur contra quartam, quia per definitionem explicatur quidditas rei; sed quidditas consistit in indiuisibili 8. Met. tex. 11. ergo quarta conditio est impertinẽs. Tum etiã quia

quia definitio fit per actum simplicem, pertinet enim ad primam operationem, sed quæ intelliguntur per actum simplicē, non habent partes. Tum tandem, quia Deus, & summa genera propriè definiuntur, & tamen non componuntur.

Resp. ad 1. quidditatem dici indiuisibilem quoad intensionem, quatenus non suscipit magis, & minus, non autem ob carentiam compositionis realis, aut saltim quoad conceptus. Ad 2. negatur minor, nam sicut oculis simplici intuitu imaginem perspicimus multis constantem membris, ita mente simplici intuitu possumus cognoscere quidditatem ex genere, & differentia constantem, eo vel maximè quia multiplicitas illa partium non tollit vnitatem, vt probat Arist. 7. Met. 42. & 8. Met. 15. Ad 3. ait Amic. & sequitur Auersa, illa propriè non definiri duplici de causa, & quia non sunt composita, & quia definitum debet esse sub genere, quam doctrinam inquit esse Boet. lib. de diuis. & Ammon. in Porph. q. 4. idem docet S. Th. 7. Met. lect. 3. Sed arbitramur Deum, & summa genera posse propriè definiri, quia etsi non sint composita ex genere, & differentia, adhuc tamen simpliciter simplicia non sunt, sed resolubilia in vlteriores conceptus quidditatiuū, & qualitatiuum, definitio autem quidditatiua non debet necessariò constare ex genere, & differentia, sed vel ex his, vel ex proportionalibus, vt docet Arist. 9. Met. tex. 2. idem tenet Blanc. cit. & quidem Doctor per illā quartam conditionem solum excludit ea, quę habent conceptum simpliciter simplicē, qualia sunt transcendētia, differentiæ vltimæ, & etiam propriæ passiones, vt explicat Tat. cit. qui proinde aduertit duplicē esse definitionē purè quidditatiuā, quædā est cuius omnes partes pertinent ad quidditatē definiti, sed non vt genus, & differentia, vt definitiones generū generalissimorum, quæ dantur per ens, & modum intrinsecum ipsorum; alia est, quę datur per genus, & differentiā, & de illa communiter dicitur, quod sola species definitur, capiendo speciem tam pro specie specialissima, quàm subalterna; itaque Deus, & genera summa propriè definiuntur, nam sunt composita saltim quoad conceptus, & solum excluduntur per hanc particulam transcendentia, & vltimæ differentiæ, quæ solum definiuntur proportionaliter, vt ait Arist. cit. 9. Met. 2. & Doct. in eum tex.

47 Tertiò obijcitur contra quintam, quia indiuidua habent proprias rationes indiuiduales, ergo definiri possunt explicata natura specifica, & addita tali differentia. Conf. quia illa definiri possunt definitione essentiali, quæ habent plures conceptus intrinsecos, quorum alter sit principium conueniendi, alter distinguendi, at indiuidua sunt huiusmodi, ergo &c. Nec valet dicere (ait Blanc.) quod ponitur in definitione essentiali debere esse aliquid spectans ad essentiam definiti, qualis non est differentia indiuidualis. Non valet, quia sufficit, quod definitio essentialis constet ex gradibus essentialibus, aut substātialibus, cum omnes sint intrinseci rei definitæ, & in proposito licet differentia indiuidualis non sit de essentia indiuidui, est tamen de integritate substantiæ ipsius, & consequenter est gradus intrinsecus rei, quod sufficit, vt possit intrare definitionem essentialem. Tum 3. quia Aristot. 2. Post. 22. ait facilius esse definire singulare, quàm vniuersale, & de facto Porph. c. de specie definit indiuiduum, & cap. de subst. definitur prima substantia. Tum tandem quia definitio speciei conuenit indiuiduo, ergo potest definiri.

48 Resp. ad 1. ea ratione, vt notat Marg. Scot. 2. d. 3. q. 6. Bonetum in Met. asseruisse singulare posse propriè definiri, quod etiam sensisse videtur Ant. And. 7. Met. q. 7. & sequitur Arriag. disp. 3. Summul. n. 7. vbi hac eadem ratione ait indiuiduum posse ex se definiri, per accidens tamen pro hoc statu à nobis non posse, quia nō cognoscimus differentias indiuiduales. Sed cum Doct. modò cit. in sol. ad 3. & eodem Ant. And. 7. Met. q. 13. ad 2. prin. dicendum est, quod etsi aliqua ratio possit exprimere, quicquid concernit ad entitatem indiuidui, non tamen illa ratio erit perfecta definitio, quia non exprimit quodquid erat esse, at definitio secundum Arist. 1. Top. c. 4. est oratio exprimens quodquid est rei. Ad 2. sufficiens est solutio inter arguendum data, quam frustra conatur Blanc. euertere, dum ex proprio capite fingit ad definitionem essentialem sufficere, vt conceptus eam intrantes sint gradus intrinseci, & substātiales, non autem essentiales; quia oppositum constat ex ipso nomine definitionis essentialis, nam talis dicitur, quia gradus, ex quibus conflatur, omnes sunt essentiales rei definitæ, & alioqui partes etiam integrales ingredi possent definitionem essētialem hominis, quia sunt de integritate substantiæ eius. Ad 3. Aristot. ibi per singulare intelligit minus vniuersale, vt ex ipso contex. colligitur, quod quomodo intelligendū sit, suo loco expendemus; Porphyrius verò definit singulare pro secunda intentione, & in actu signato, non autem pro denominato, & in actu exercito, idest definit singularitatem ipsam in communi, quæ vt sic induit modum speciei, & sic etiam definitur prima substantia, vt magis ibi explicabitur. Ad 4. immo, ex hoc concludit Doctor citat. indiuiduum, vt sic, ratione sui non posse definiri, quia indiuidua non habent aliam definitionem essentialem à definitione speciei, hinc distingui solet duplex definitum, aliud propinquum, & immediatum, & est natura communis, quæ immediatè per definitionem explicatur, aliud remotum, & mediatum, quod scilicet remotè explicatur, quatenus continetur in propinquo, & sunt indiuidua.

QVÆSTIO V.

De Diuisione.

49 NOn defuerunt, qui solam diuisionem generis in species dixerunt esse instrumentum logicum, & proinde hanc solam diuisionem totius vniuersalis in suas partes subiectiuas per se ad logicam pertinere, ita refert Zab. lib. 3. de Meth. c. 6. & videtur tenuisse Ant. And. in lib. diuis. Boetij. At praxis Dialecticorum modo est in oppositum; nam hic in logica de diuisione agentes, ex professo omnes modos diuisionis declarant, tam totius vniuersalis, quam essentialis, & integralis, immo recensent etiam modos diuisionis per accidens, & de omnibus proprias regulas assignant. Nec planè absq; ratione, quia sicut in definitione duo solemus distinguere, materiā, & formam, & quamuis quantum ad materiam possit ad Physicam spectare, vel Metaphysicam iuxta diuersitatem materiæ, ex qua conficitur, forma tamen, & modus eam conficiēdi ad Logicam spectat, ita diuisio Physica, vel Metaphysica, etiamsi quantum ad materiam ad hanc, vel illam attineat facultatem, quantum tamen ad formam, & modum eam rectè conficiendi spectat ad logicam, quæ tradit leges, & præcepta omnibus diuisionibus communia; igitur & nos omnes diuisionis modos attingemus, quia diuisio amplè sumpta est instrumentum logicum, & ita tenent Recentiores omnes; imò non solum de diuisione in tali significatione, hic agemus, sed adhuc etiam in ampliori, quatenus nimirū æquiualet distinctioni, quæ in plus se habet, quàm ipsa diuisio, vt notat Trōb. initio formalit. quia omnis diuisio est distinctio, sed non è contra; & ratio est, tum quia distinctio non minus iuuat ad manifestandam rerū cōfusionem, quàm faciat diuisio; tum quia quæ, & quot sint distinctionum genera est ita necessarium addiscere, antequam gressum faciamus ad alias facultates, vt quamuis hæc disputatio de rerum identitatibus, & distinctionibus ad Metaphysicā re vera pertineat ex professo; adhuc tamen saltim per compendiū sit in Logica præmittenda, in Metaphysica deindè rursus pro rostris euoluenda, nam non solum in rebus physicis, verum etiam in logicis ipsis tradendis nil frequentius vtimur, quam distinctionum varijs generibus, vt planè mirum sit, quare Auctores omnes de rerum distinctionibus in Logica aut parum, aut nihil prorsus tractent; prius igitur agemus de Diuisione, postmodum de multiplici rerum distinctione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid, & quotuplex sit Diuisio, eiusque leges.

50 DIuisio est *oratio totum in suas partes distribuens*, idest, est oratio distribuendo manifestans multiplicitatem, seu confusionē totius; dicitur *oratio*, vt intelligatur non pertinere ad dialecticum diuisionem quocunque modo factā, sed tantum mentalem, & vocalem, quando scilicet mente diuidimus hominem in animal, & rationale, aut in animā, & corpus, vel ore has easdem partes exprimimus; ponitur loco generis, vnde per orationem hic intelligitur illa, quæ est modus sciēdi, id enim indicat particula illa *distribuens*, quæ idē sonat, ac distribuendo manifestans, potest autem accipi tam pro oratione perfecta, quàm imperfecta, quo sensu coincidit cum termino complexo, & ratio est, quia in exercenda ipsa diuisione interuenit operatio prima intellectus, apprehensio nimirum totius, & partium, & potest ipsa diuisio in propositione cathegorica per modum termini complexi, habere rationem prædicati, sicut ipsa definitio, vt cum dicimus animal, aut est rationale, aut irrationale, sed præcipuè sumi debet pro oratione perfecta, sicut diuisio fit ab intellectu, & præcipuè exercetur per secundam operationem, tunc enim cum omni proprietate dicitur intellectus diuidere, quando affirmat totius hanc, & illam esse partes, quod si intellectus talem diuisionem infer-

inferret ex alijs præmissis, tunc actus diuidendi ad tertiam operationem spectaret.

51 Additur ly *distribuens in suas partes* loco differentiæ, per hoc enim diuisio à definitione distinguitur, & argumentatione, vt notat Ant. And. li. 6. diuis. Boet. §. *Circa istam lectionem*, quod definitio explicat quid res sit, seu rei quidditatem, argumentatio qualis res sit, idest rei proprietatem, & qualitatem, diuisio verò quanta res sit, seu quantitatem, idest quantum sua continentia se extendit per partes; vndè quamuis diuisio explicando partes consequenter manifestet essentiam rei realiter, non tamen explicat illam formaliter, vt essentia est, vt facit definitio, sed solum explicat multiplicitatem in tali essentia existentem, & hoc est, quod supra dicebamus definitionem explicare essentiam coniungendo partes, & componendo totum, diuisionem verò disiungendo, quare diuisio directè, & per se ordinatur ad explicandam confusionem, seu multiplicitatem partium totius, nō autem ipsum totum, vel eius quidditatem, & demum definitio respicit totum cathegorematicè, diuisio sincathegorematicè solum, quorum terminorum explicationem videas apud Scot. 4. d. 2. qu. 1. A. ex qua doctrina facilè solui possunt, quæcunque contra hanc communem sententiam obijciunt Hurt. disp. 10. Log. sect. 7. & Arriag. disp. 3. summ. nu. 13. non distinguentes diuisionem à definitione, nisi in toto potentiali, vbi id omnino negari nō potest. Ex his colligitur in omni diuisione dari totum, quod per ipsam diuiditur, & appellatur diuisum, & dari partes, in quas diuiditur, & dicuntur membra diuidentia; vbi notandum est non oportere ad efficiendam diuisionem semper interuenire veram rationem totius, & partis, sed quandoque fieri per imitationem quādam totius, & partium, vt contingit in diuisione, qua subiectum in sua accidentia diuiditur, nam nec subiectum est verè totum in ordine ad accidentia, nec accidentia partes in ordine ad subiectum, sed quia accidentia cum subiecto faciūt vnum per accidens ad imitationem veri totius, ideò hoc sufficit ad efficiendam diuisionem saltim per accidens, vt mox explicabitur magis.

52 Secundò, duplex est diuisio, alia nominis, alia rei. Diuisio nominis est illa, qua vox in suas distribuitur significationes, vt quando dicimus hanc vocem *Canis* varias habere significationes; per hanc verò diuisionem non tantum distribuitur termini simplices in varias significationes, verumetiam oratio integra in varios sensus, quos recipere potest, vnde hic modus diuidendi multum deseruire solet in disputationibus ad indagandam propositionum veritatem. Diuisio rei est, qua res in suas partes secernitur; & quia totum diuisibile est multiplex, ita etiam diuisio rei; Totum itaq; aliud est per se, quod nimirum constat partibus per se vnitis, & non aliquo vinculo merè accidentali, aliud per accidens, cuius partes merè per accidens adunatæ sunt, & sic in primis duplex est diuisio, alia per se, quæ nimirum manifestat multiplicitatem partium per se vnitarum, alia per accidens, quę è contra explicatur. Totum autem per se duplex est ex Scot. 2. d. 3. q. 4. aliud potentiale, seu vniuersale, & est illud, quod diuiditur in partes subiectiuas prædicando de qualibet illarum, aliud actuale, & est illud, quod actu continet partes, ex quibus componitur, nec est prædicabile de qualibet illarum; ita etiam duplex est diuisio, alia potentialis correspondens primo toti, & est, qua vniuersale diuiditur in partes, quas sub se, & in potentia continet, vt est diuisio generis in species, & speciei in indiuidua, & ad hanc reducitur diuisio generis per differentias, nam; illas quoque dicitur genus in potentia continere, licèt non vt partes subiectiuas, quia in eis non includitur, nec prædicatur, vnde propriè non dicitur genus diuidi in differentias, sed per differentias; alia est diuisio actualis, alteri toti correspondens, & est, qua tale totum diuiditur in partes, quibus actu constat, & componitur.

Rursus totum actuale diuiditur in essentiale, & integrale: illud est, cuius singulæ partes spectant ad essentiam rei, quæ si fuerint physicæ, constituunt totum essentiale physicum, si metaphysicæ, constituunt metaphysicum, integrale verò est, cuius partes singulæ, etsi non spectent ad essentiam rei, pertinent tamen ad integritatem rei materialis, vnde solum in materialibus reperiuntur, quæ si fuerint similares, & eiusdem rationis, vt guttæ aquæ in Oceano constituunt totum, quod dicitur homogeneum, si fuerint dissimilares, & alterius rationis, vt brachium, & caput in homine constituunt totum, quod dicitur heterogeneum; sic igitur diuisio actualis, alia erit essentialis, qua totum diuiditur in partes, quarum singulæ sunt de essentia diuisi, quæ si fuerint physicæ, vt corpus, & anima respectu hominis, erit essentialis Physica, si Metaphysicæ, vt animalitas, & rationalitas, erit essentialis Metaphysica, alia erit integralis, qua totum materiale diuiditur in partes, ipsum integrantes, quæ iuxta variam naturam partium integrantium geminanda erit.

53 Ex parte verò totius per accidens adhuc triplex diuisio solet assignari, Vna est subiecti in accidentia, vt cum diuiditur homo in album, & nigrum, homo enim, qui diuiditur, est subiectum albedinis, & nigredinis, quæ illi accidunt, & ad hanc pertinet diuisio vocis in suas significationes supra allata, significatio enim est accidens vocis, & eadem vox veluti subiectum plures interdum habet significationes. Altera è cōuerso est accidentis in subiecta, vt quando diuiditur album in lac, & lilium, quibus veluti subiectis inest albedo diuisa. Alia demum assignari solet diuisio accidentis in accidentia, vt cum dulce diuiditur in album, vt est lac, & flauum, qualè est mel, re tamen vera hæc diuisio non est à cæteris condistincta, nam si diuisum est de essentia membrorum diuidentium, vt cum diuiditur coloratum in album, & nigrum, tunc pertinet hæc diuisio ad diuisionem totius vniuersalis, & est generis in species, est enim, ac si dicatur, colorum alter est albedo, nigredo alter; si verò diuisum non est de essentia membrorum diuidentium, vt est in allata diuisione dulcis in flauum, & album, tunc pertinet ad diuisionem subiecti in accidentia, quia dulce, quod est diuisum, non sumitur pro forma dulcedinis, sed pro subiecto ipso dulci, cui accidit esse album, vel flauum.

54 Tertiò multæ solent afferri leges bonæ diuisionis, sed præcipuæ, ad quas aliæ reducuntur, duæ sunt, vel tres ad summum. Vna est, quæ singula membra diuidentia sint inferiora, idest minora diuiso, & ratio est euidens, quia omne totum est maius sua parte; omnia verò simul sumpta totum diuisum adæquent, ac exhauriant, & ratio est, quia in toto præsertim syncathegorematicè sumpto, vt à diuisione attingitur, non est aliud, quam omnes suæ partes simul. Nec valet; si dicas, hominem benè diuidi Metaphysicè, in animal, & rationale, in qua diuisione constat alterum membrum diuidens, nempe animal, totum diuisum excedere, scilicet hominem: Nam quamuis animal in ratione totius potentialis excedat hominem, tamen ratione partis actualis metaphysicæ exceditur ab homine, & in hoc sensu est membrum diuidens in allata diuisione. Altera regula est, vt membra diuidentia habeant aliquam inter se oppositionem, idest sint ita inter se distincta re, vel ratione, vt non coincidant in eo sensu, quò sunt membra diuidentia, aut vnum non includatur in alio.

55 Sed hic moueri solet difficultas, an diuisio tradi possit per membra solum priuatiuè opposita, aut contradictoriè, vt v. g. an ista diuisio sit bona, animal aliud homo, aliud nō homo; Affirmant aliqui, quos sequitur Ioan. de S. Tho. p. p. Log. q. 4. art. 3. & probat, quia fieri potest diuisio penes terminos priuatiuos, vt si dicatur, homo, alius videns, alius cæcus, aer alius tenebrosus, alius lucidus, ergo etiam fieri potest per terminos negatiuos, quia priuatio de formali negatio quædam est; constat etiam ex vsu communiter hanc diuisionem ab omnibus admitti, animal aliud rationale, aliud irrationale, & tamen irrationale est negatiuū, seu priuatiuū respectu rationalis. Cōplut. vero preāb. de modis sciēdi cōcedunt dari posse diuisionem per vnum membrum positiuum, & aliud priuatiuum, nō tamen merè negatiuū, vnde in ea diuisione, qua animal diuiditur in rationale, & irrationale inquiunt, ly *irrationale* non esse intelligendum purè negatiuè, sic enim non solum conuenit brutis, sed etiam plantis, elementis, & alijs, quæ non continentur sub animali, hæc enim omnia non sunt rationalia, quod tamen est contra primam regulam, iuxta quam vnum membrum diuidens non potest extendi vltra diuisum; vt ergo bona sit diuisio debet membrum negatiuum sumi priuatiuè; idest pro carentia alterius membri positiui, non vbicunque, sed in tali subiecto, idest contento intra sphæram totius diuisi, & sic irrationalitas in præfata diuisione hoc modo sumpta significat carentiam rationalitatis, non in quocunque subiecto, sed in apto nato, idest intra genus animalis.

56 Ant. And. cit. de diuisione generis in species præcipuè loquens negat fieri posse per priuatiuè, aut contradictoriè opposita præcisè, & probat, quia genus diuiditur in species per differentias, species autem aliquid ponit, & per consequens differentia, quæ constituit intrinsecè speciem, negatiuum autem non potest esse de intrinseca constitutione positiui; quæ ratio etiam in alijs per se diuisionibus militare videtur, nam in his totum, quod diuiditur, aliquid positiuum est, & cum diuidatur per suas partes planè diuisio non poterit fieri per solam negationem, aut priuationem, quia nec priuatio, nec negatio totum positiuum constituere possunt. Addit tamen, quòd quia

diffe-

differentiæ rerum communiter sunt nobis ignotæ, species etiã non semper proprijs nominibus nuncupantur, hinc est, quod circumloquimur eas per aliqua vocabula, quibus quandoque addimus particulam priuatiuam, vel negatiuam, & tunc diuisio generis dicitur fieri per contradictoria, & priuatiuè opposita, tum per negationem, aut priuationem positam in diuisione circumloquimur, & intelligimus aliquid positiuum speciem, vel differentiam, & in hoc sensu etiam Cafilius concedit dari posse diuisionem per terminos negatiuos lib. 1. tract. 3. c. 2. atque ita concludendum est dari posse diuisionem per se per terminos priuatiuos, vel negatiuos, non tamen merè negatiuè, aut priuatiuè tentos, & in hoc sensu animal diuiditur per irrationale, quod nobis circumscribit differentiam brutalem; verum tamen concedendum est diuisionem per accidens tradi posse per terminos negatiuos, aut priuatiuos negatiuè, vel priuatiuè se habentes, idque solum probant exempla supra allata à Ioan. de S. Thom. quod homo alius est videns, alius cæcus, aer, alius est lucidus, alius tenebrosus, nam istæ, & similes diuisiones attinent ad diuisionem subiecti in accidentia, nam habitus, & priuatio accidunt suo subiecto, circa quod immediatè se habent.

57 Solet etiam addi alia conditio, quod diuisio tradatur per proxima membra, quantum fieri potest, & sit bimembris si est possibile, ne multitudo membrorũ pareret confusionẽ; Verùm hæc regula non semper est necessaria; imò quando aliquod genus distribuitur per species plures ex æquo, & immediatè subiectas, poterit diuisio per tot membra tradi, quot sunt species immediatè subiectæ, sic bonum bene diuiditur in honestum, vtile, & delectabile, si autem species non ita se habeant, iuuabit vtique conficere diuisionem bimembrem, ita vt membra sint duo, vel pauciora, quantum fieri potest, quæ deinde in alia inferiora distribuantur, sic substantia non bene diuideretur in lignum, lapidem, & angelum, sed prius diuidi debet in corpoream, & incorpoream, corporea in sentientem, & non sentientem, &c. adhuc tamen non erit absolutè necessarium, nam si omnes species substantię, vel alterius generis essent alicui notæ, posset illas immediatè enumerare absq; erroris nota non illo ordine seruato, & adhuc illa diuisio esset bona, quia esset manifestatiua multiplicitatis totius diuisi, vt notant Complut. cit.

58 Quartò tãdem, vt de vtilitate diuisionis aliqua tãgamus, iam diximus q. 4. art. 2. in fine valde vtilem esse ad definitionem indagandam, quod præter Platonem ibi cit. docuit etiam Boet. lib. diuis. & Ant. And. ibidem, cuius ratio est, quia omnis bona definitio datur per genus, & differentias, sed differentiæ habentur per diuisionem generis, cum per differentias diuiditur, sic etiam diuidendo genus colliguntur omnes differentiæ necessariæ ad definitionem speciei; Quando autem Arist. 2. Post. tex. 4. probat, quòd via diuisiua non est vtilis ad inuestigandum quod quid est, idest definitionem, quia committitur petitio principij, inquit Ant. And. dupliciter intelligi posse viam diuisiuam ad definitionem valere, vno modo per modum syllogizandi, alio modo colligendi, & componendi differentias cum genere, primo modo negatur ab Arist. propter petitionem principij, vt si velimus probare animal rationale esse definitionem hominis, sic vel animal rationale est definitio hominis, vel animal irrationale, sed non est definitio hominis animal irrationale, ergo est animal rationale, hic petitur in minori, quod debet probari, quod si probatur, vtique non potest probari per modum diuisiuum, sed alia via, at alio modo, scilicet per modum colligendi differentias, valet vtique via diuisiua ad definitionem, neque id negat Arist. 2. Post. Sed dices definitio est prior diuisione, quia antequam aliquid diuidatur, oportet scire per definitionem, vtrum sit vniuocum, vel æquiuocum, ergo ad illam inuestigandam non valet, Resp. Ant. Andr. ibidem, quod diuisio præsupponens definitionem sui diuisi est vtique posterior illa, nec valet ad illam inuestigandam, sed valet ad aliam posteriorem, vt v. g. diuisio animalis non valet ad definitionem animalis, quę presupponitur sed ad definitionem hominis, quæ quæritur; & duplici ratione iuuat ex Arist. 2. Post. text. 19. com. 74. & 75. primo enim iuuat, vt rectè disponantur partes definitionis, cum enim duæ sint, scilicet, genus, & differentia, diuisio facit, vt præponatur, quod est communius, deinde iuuat, vt nihil prætermittatur eorum, quæ prædicantur in quid, quia colligit omnes, & singulas differentias, quæ de specie prædicantur in quid.

Est vtilis etiam diuisio ad totam aliquam scientiam, vt notat Amic. tract. vlt. q. 5. dub. 4. nam iuuat ad disponendas partes scientiæ, vt patet ex progressũ Arist. in Physica, nam cum de corpore naturali vellet agere, prius de eo tractat in vniuersali in octo lib. Phys. tum diuisit illud 1. Celi ab initio in simplex, & mixtum, atque de simplici prius egit in lib. de Cœlo, mixtum autem, cum diuidatur imperfectum, & imperfectum, & perfectum in homogeneum, & heterogeneum, homogenea in lapides, & metalla, heterogenea in plantas, & animalia, & horum species, vt legitur 1. Metheor. c. 1. agit deinceps de his omnibus hoc eodem ordine.

ARTICVLVS II.

Quid, & quotuplex sit distinctio.

59 IN primis de formalitate ipsa distinctionis est difficultas, in quo, scilicet, formaliter consistat, an importet aliquid positiuum, vel potius in sola consistat negatione, & remotione identitatis; Pasqualig. in Metaph. p. 2. disp. 47. sect. 1. tenet identitatem quid positiuum præseferre, vnde post ea sect. 2. subdit distinctionem consistere formaliter in ablatione talis positiui per identitatem importati, sequitur Ioan. de S. Th. part. 2. log. qu. 2. art. 3. & alij Recentiores passim; Mauritius noster è contra in Epithom. formalit. docere videtur, quod distinctio formaliter consistit in aliquo positiuo nimirum in alietate, seu diuersitate extremorum, identitas verò in negatione talis alietatis, sequuntur alij formalistæ, & Achillinus li. de distinct. c. 26. art. 3. Sed cum hic sermo sit de distinctione, & identitate in tota sua amplitudine, vt nimirum sub se comprehendit tam realem, quam rationis, tam positiuam, quam negatiuam, vanum est laborare, vt inquiramus aliquam rationem communem vniuocam distinctionis, aut identitatis sic implectæ, quia nulla talis datur; quare cum distinctio, & identitas in tanta communitate sit aliquid æquiuocum, sufficiet assignare quid nominis explicando formalitatem distinctionis per negationem, aut carentiam identitatis, & è contra identitatem per negationem distinctionis, seu alietatis.

60 Quantum verò ad numerum distinctionum; veteres Thomistæ duo tantum identitatum, & distinctionum genera posuerunt, primum genus continet distinctionem, & identitatem realem, quæ est à parte rei ante opus intellectus, & conuenit ijs, quæ vel important res diuersas, vel sunt vna, atq; eadem res: alterò genus est identitas, & distinctio rationis, quæ habet esse per intellectum, & tunc contingit, cum eadem res in seipsa cum distinctione ab intellectu concipitur. Hoc autem genus distinctionis subdiuidunt in eam, quæ est sine vllo fundamento ex parte obiecti, vt cum idem distinguitur à seipso, & vocant distinctionem rationis ratiocinantis, & in eam, quæ fit cum fundamento ex parte obiecti, quo modo distinguunt gradus essentiales metaphysicos, & vocant distinctionem rationis ratiocinatæ, & parum, vel nihil ab hac sententia distant Nominales.

Recentiores verò Thomistæ, qui & Neoterici, seu Neutrales dicuntur; præter distinctionem realem, & rationis, addunt tertium genus distinctionis, quam appellant modalem, eo quia non versatur inter rem, & rem, sed inter rem, & modum eiusdem rei, nam præter res in rerum natura dantur circunstantiæ quædam earundem rerum afficientes illas, & vltimo determinantes, vt est sessio respectu sedentis, figura respectu quantitatis, qui modi in seipsis propriè non sunt entia, vel res, sed potius rerum circumstantiæ, quarum virtute sic, vel sic se habent; explicant autem ita hoc genus distinctionis, vt solum inter ea versetur, quæ sic ex natura rei, & præter opus intellectus distinguuntur, vt non vtrũque ipsorum, sed alterum tantum possit separatum existere, nimirum res sine modo, non è contra, vt sedens sine sessione, quantitas sine hac, vel illa figura, extrema sine vnione, non è contra, quia essentia modi ita sita est in actuali modificatione, vt nec per diuinam potentiam fieri possit, vt modus existat separatus à re modificata, & hac de causa nolunt hanc distinctionem etiamsi ex natura rei, & præter opus intellectus, appellare realem, quia distinctio realis propriè versatur inter rem, & rem quarum vna vicissim sine alia potest existere saltim per potentiam Dei absolutam; ideò ita statuunt hanc distinctionem, vt sit membrum immediatè diuidens distinctionem, vt sic, vt bene notauit Pasqualig. cit. disp. 51. sect. 1. nu. 4. non verò quod sit membrum distinctionis realis, & hanc sententiam docuerunt Fonsec. 5. Met. cap. 4. qu. 6. sect. 2. Suar. in Met. disp. 7. sect. 1. à nu. 15. quos cœteri Neoterici passim sequuntur.

61 Scotistæ antiquiores, qui Formalistæ nuncupati sunt, septem

septem assignarunt distinctionum genera, scilicet, distinctionem rationis, ex natura rei, formalem, realem, essentialem, se totis subiectiuè, & se totis obiectiuè, quas singulas breuiter explicatas videre licet apud P. Fabrum in suo breui tractatu Formalit. c. 7. ita docuerunt vnanimiter Ant. Sirect. qui propterea Magister Formalit. est appellatus, Trombet. Maurit. Vallon. Doduet. in suis tract. Formalit. Lichet. in 2. d. 1. qu. 4. Zerb. in quæst. de pluralitate distinctionum, & passim alij antiquiores nostræ Scholæ. Verum alij Scotistæ tot genera distinctionum inficiantur tribus tantummodo contenti, ad quas omnes alias reducunt, nempe reali, rationis, & formali media inter vtramque, quæ minor est illa, quia non versatur inter rem, & rem, sed inter plures eiusdem rei formalitates, & maior ista, quia inter illas reperitur citra quodcunque opus intellectus; & hoc genere distinctionis secerni volunt inter se gradus Metaphysicos in creatis, vt animalitatem, & rationalitatem in homine, & attributa in diuinis, vt iustitiam, & misericordiam in Deo, ac vniuersaliter subiectum, & propriam passionem, ita Tataret. quest. vlt. prædicab. dub. 2. Burlifer. & Bonet. in suis tract. formalit. & sequuntur Recentiores omnes Scotistæ Faber cit. Vulpes in sum. tom. 1. p. 1. disp. 8. ar. 5. & 6. & tom. 3. disp. 59. ar. 3. Smisinch. 1. p. tract. 2. disp. 1. nu. 58. Meurisse in Met. lib. 2. cap. 3. 4. p. qu. 4. & ita ponunt hanc distinctionem mediam, vt sit membrum immediatè diuidens distinctionem in genere, vt sic.

62 Dicendum est pro totali resolutione istius materiæ duo esse prima genera distinctionum, & identitatum, nempe ex natura rei, seu præter opus intellectus, & rationis, seu per opus intellectus, & hæc rursus subdiuidi in varias species iuxta variam rerum, vel realitatum vnitatem, vel pluralitatem, in quibus fundantur, ita Scotistæ quamplures Rada 1. p. controu. 4. Nolan. in Pynach. qu. 1. Conclusio hæc probatur ex regulis bonæ diuisionis iam assignatis in preced. ar. quia cum aliquod commune in inferiora diuiditur, debent ea assignari, quæ immediatè se habent ad rationem communem, nam si vnū membrum assignaretur, quod immediatè diuideret rationem communem, aliud verò, quod non immediatè diuideret, confusa nimis, ac inordinata prorsus euaderet diuisio, nam infinita penè membra possent assignari sic diuidentia, ergo in assignādis generibus distinctionum illa primò debent assignari, quæ immediatè diuidant distinctionem, vt sic, seu in communi sumptam, sed talia sunt membra iam assignata, ergo &c. Probatur minor, membra, quæ diuidunt immediatè ens in tota sua amplitudine, sunt ens reale, & rationis, capiendo ens reale pro omni eo, quod est extra nihil, nam impossibile est aliquam rationem entis excogitari, quæ non dicat, aut ens reale, aliquid nimirum habens esse independenter ab intellectu, aut ens rationis, aliquid nimirum habens esse dependenter ab intellectu; cum igitur identitas, & distinctio sequantur ordinem, & rationem entis, cuius assignantur veluti passiones disiunctæ, conceptus communissimus identitatis, & distinctionis per assignata membra debebit primò, & immediatè diuidi. Conf. tunc rectè assignatur diuisio alicuius communis, cum membra primò diuidentia ita se habent ad rationem communem, vt sub ipsis contineantur alia inferiora, siue genera, siue species, ita quod membra diuidentia simul sumpta æquè pateant, ac ipsum commune diuisum, vt patet ex eodem art. præced. ergo in assignandis distinctionū, & identitatū generibus illa primò assignari debemus, quę sub se omnes alias continent mediatè, vel immediatè, sed ita se habent membra iam assignata, nam omnes identitates, vel distinctiones assignabiles ad illa reducūtur, ergo &c. probatur minor assignādo sub illis generibus totam seriem identitatū, & distinctionū.

63 Distinctio itaque ex natura rei, seu præter opus intellectus, vt ex Scoto colligitur 1. d. 2. qu. 7. §. *Sed hic restat*, & d. 8. qu. 4. §. *Ad quæstionem*, & 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quæstionem istam*, & d. 3. qu. 1. & alibi sæpè, subdiuiditur in distinctionem ex natura rei realem, & in distinctionem ex natura rei formalem, ratio est, quia vt docet Arist. 5. Met. tex. 18. identitas proximè fundatur super vnitatem, distinctio supra multitudinem, seu pluralitatem, ergo tot modis distinctio ex parte rei dicetur, quot modis dicitur pluralitas, & multitudo, sed pluralitas à parte rei, vt notat Doctor 1. d. 13. qu. vn. & 4. d. 46. qu. 3. in sol. ad 1. duplex est, altera rerum, & dicitur pluralitas simpliciter, altera realitatum, seu formalitatum, & dicitur pluralitas secundum quid, ergo &c. declaratur subillata minor; per *Rem*, quæ multiplicata facit pluralitatem simpliciter, & est nata fundare realem distinctionem, non tantùm venit intelligendum id, quod per se primò, & immediatè existit, vel sic existere potest, vt multi Formalistæ velle videntur, sed omne id, quod per veram efficientiam, & physicam causalitatē accipit esse, siue solitariè existere possit, siue non, & ita se habent omnes physicæ entitates, omnes nimirum substantiæ, siue completæ, siue incompletæ, vt materia, & forma, omnia item accidentia, siue absoluta, siue respectiua, hæc enim omnia verè sunt entia in recto propriam essentiam, & existentiam habentia, etsi non omnia solitariè existere nata, vt patet de relationibus, quòd solum indicat ea habere exilem existentiam, & ab existentia alterius dependentem, non verò carere prorsus existentia; ac proinde omnia isthæc sunt idonea fundamenta distinctionis realis, & nata facere pluralitatem simpliciter, quia sunt veræ res, & vera entia physica per veram causalitatem physicam à causis suis producta in sensu explicato in Phys. disp. 7. qu. 2. Per *Realitatem* verò, quæ multiplicata solum nata est facere pluralitatem secundum quid, & fundare distinctionem ex natura rei formalem, intelligitur id, quod est aliquid rei præfato sensu explicatæ, non quocunque modo, sed per identitatem realem (qua ratione dici solet aliquatas) siue perfectam, vt est identitas attributorum in Deo, quæ habetur ratione infinitatis extremorum, siue imperfectam, vt est identitas graduum metaphysicorum in creatis, quæ habetur præcisè ex vnione eorum in tertio, vt docet Doctor 1. d. 8. qu. 4. atque ita per realitatem omne id intelligendum venit, quod per se non recipit esse à sua proxima causa per verum influxum physicum, sed per simplicem dimanationem metaphysicam, quo sensu ait Doctor 1. d. 3. q. 7. §. & 2. d. 25. C. passionem emanare à subiecto, & 2. d. 16. q. vn. potentias ab anima, & vniuersaliter emanant realitates, seu gradus metaphysici à rebus physicis, vt animalitas, & rationalitas à corpore, & anima.

Explicatur distinctio Realis.

64 Distinctio igitur ex natura rei Realis est, quæ reperitur inter rem, & rem præfato modo explicatam, quam explicuit Doct. 2. d. 1. qu. 5. §. *Contra istam opinionem*, & §. *Ad quæstionem* lit. M. sed exactius 2. d. 2. qu. 2. A, & B. vbi talem tradit regulam dignoscendi distinctionem realem, ea realiter distinguuntur, quorum vnum vel est, vel esse potest separatum ab alio, vel saltim talia sunt, quę sic adinuicem se habent, sicut illa, quæ sunt separata, vel separabilia: quod separatio actualis sit signum sufficiens distinctionis realis, fatentur omnes, & est de se euidens, id autem intelligi debet, etiamsi quæ separata sunt, vnum absque alio vicissim existere non possit, sola enim illa actualis separatio sufficit, & hac ratione relatiua, vt Pater, & filius, distinguuntur realiter, etiamsi vnum sine alio existere non contingat; separatio itē potentialis sufficiens est ad inferendam distinctionem realem inter illa, quę ita sunt separabilia, nam omne ens est vnum, ac per consequens indiuisibile à seipso, & inseparabile, quare eo ipso, quod aliqua sunt separabilia, iam non vnum ens, sed duo entia realiter distincta censeri debet. Nec est necesse ad distinctionem realem inferendam, quod separabilitas ista sit mutua, ita, scilicet, vt hoc sine illo, & è contra vicissim existere possit, vt contendunt Recentiores, nam ad distictionem realem cum omni proprietate sufficit, quod alterum extremorum existere possit sine altero, etsi non è contra, & impossibilitas ex parte vnius extremi existendi sine alio solum infert, quod dici nequeat mutuo separabilia cum retentione propriæ existētię; & quamuis vnio, sessio, & aliæ huiusmodi entitates modales dici non possint res, vel entitas, sumendo rem pro eo, quod per se, & immediatè saltim per Dei potentiā existere potest, tamen dici possunt res, & ens eo modo, quo hoc in decem prædicamenta descendit & saltim, ait Scotus 2. d. 1. q. 5. §. *Quod si adhuc*, licèt modus non sit ita res, sicut illa, cuius est modus, non tamen nulla res est, sicut nec nullum ens, quia tunc nihil esset, quod etiam repetit quol. 3. ab initio, vnde concludit hanc esse contētionem de nomine, quia iuxtà varias acceptiones entitatis, & rei potest huiusmodi distinctio vocari realis, & modalis; Hoc tamen certum est, quod respiciendo naturam distinctionis in se, & non denominationem à modo desumptam, debet potius dici realis, quia non ex hoc, quod subiectum existere potest sine modo, non è contra, statim inferri debet, quod hæc distinctio non sit realis, sed modalis, quia Deus, & creatura verè distinguūtur realiter, & tamē nulla alia inter ea versatur distinctio, nisi hæc, quod Deus existere potest sine creatura, non è cōtra. Nec valet, quod aiunt quidam, distinctionē, quę est inter Deū, & creaturam nō posse dici modalē, quia creatura non est modus Dei, nec illum afficit in ratione modi: Non valet, imò potius ex hoc confirmatur, quod respiciēdo naturā huius distin-

ctio-

ctionis in se realis potius dici debet absolutè loquendo, & solum poterit appellari modalis, quando res, quæ sine alia existere nequit, benè tamen è contra est modus illius, & eam afficit in ratione modi. Nos tamen præsertim hanc distinctionem debemus appellare realem, & non modalem, quia distinctio modalis apud nos consueuit accipi pro ea, quæ versatur inter rem, & modum intrinsecum eius, vt inter essentiam, & existentiam, non autem inter rem, & modum eius extrinsecum, & accidentalē, qualis est hic, de quo Recentiores loquuntur.

65 Separatio tandem proportionalis sufficit etiam ipsa ad inferendam realem distinctionem, hæc autem proportionalis separatio inter ea versatur, vt notat Doctor cit. quæ, etsi sint abinuicem inseparabilia, hæc tamen inseparabilitas non prouenit ab intrinseco, sed merè ab extrinseco, quod ipsemet in 2.d.1. q.4. §. *Ad quæstionem*, explicat exemplo motus Cœli, quia secundum Arist. contradictio est Cœlum esse sine motu, non quidem ex causa intrinseca in Cęlo, quia est receptiuum motus, & indifferens ad quietem, sicut ad motum, sed ex causa extrinseca necessariò mouente, & ideò ex tali inseparabilitate non rectè infertur Cęlum esse realiter idem cum motu suo; vel si inseparabilitas ab intrinseco prouenit, adhuc tamen se habent, vt producens, & productum, causa, & causatum, & vnum ad aliud dependentiam habet essentialem, hæc enim contradictoria prædicata necessariò inferunt distinctionem realem, vt Scot. declarat. 2.d.25.q.vn.§. *Ad primam*, quia relationes producentis, & producti repugnāt in eadem persona, relationes, quæ dicunt dependentiam essentialem, vt causæ ad causatum, repugnant non solum in eadem persona, sed etiam natura, vnde hac ratione, quamuis personæ diuinæ sint ab intrinseco inseparabiles propter vnitatem essentiæ, adhuc tamen realiter distinguuntur, quia vna est producens, & altera producta, vt docet D. Aug. 1. de Trin. cap. 1. quamuis totum sit à partibus inseparabile, item ab intrinseco, quia tamen ad eas dependentiam dicit essentialem, vt causati ad causas intrinsecas, hac de causa adhuc ab eis realiter est distinctum, vt Scotus docet 3.d.2.q.2. Itaque concludamus separationem extremorum actualem, vel potentialem, vel saltim proportionalem singulas disiunctim sumptas esse sufficiens signum realis distinctionis, & omnes coniunctim sumptas esse signum adæquatum.

66 Hinc facile deducitur, quid sit identitas realis, nam è contra illa erunt eadem realiter, quę nec separata sunt, nec possunt separari, nec proportione correspondent his, quæ sunt separabilia, ita quod vnicum, & adæquatum signum identitatis realis sit inseparabilitas aliquorum tam actualis, quàm potentialis, & proportionalis, quali inseparabilitate solum potiuntur ea, quorum vnum nō est sine alio, nec esse potest ab intrinseco, nec se habent vt producens, & productum, vel causa, & causatum, ita vt vnum essentialiter ab alio dependeat, quia hęc inferunt separationem proportionalem, idest talia inferunt cōtradictoria in his; quæ ita se habent, scilicet vt producens, & productum, causa, & causatum, qualia nata sunt verificari de his, quæ sunt separata, vel separabilia seruata proportione; ex quo patet, malè Recentiores omnes assignare veluti sufficiēs, & adæquatum signum realis distinctionis separationem in esse actualem, vel potentialem, & identitatis realis in separationem actualem, & potentialem.

67 Deinde distinctio realis iam explicata subdiuidi solet in negatiuam, & positiuam, & hæc rursus in accidentalem, & essentialem; negatiua est, quæ versatur inter ens, & non ens, vt inter materiam, & priuationem, vel inter duo non entia, vt inter duas priuationes, de qua Scot. 3.d.8. q.vn. quol. 18. vnde quia propriè non est inter rem, & rem, dicitur distinctio realis imperfecta, positiua est, quæ versatur inter duo entia realia, quorum vnum realiter non est aliud; realis essentialis est, quæ oritur inter duo ex principijs eorum essentialibus, & ita distinguuntur res, quæ extant sub diuersis generibus, vel speciebus, quia hæc habent essentias, & naturas alterius rationis; quam distinctionem vocat Doct. 1.d.2.q.7.F F. distinctionem realem naturarum, ex quo patet distinctionem essentialem reduci ad realem, quia nō est, nisi distinctio realis naturarum, vt bene notauit Tatar. loc. cit. natura enim, & essentia idem sunt; distinctio verò realis accidentalis est, quæ per principia accidētalia causatur, quomodo homo albus à nigro distinguitur, & ad hanc reduci potest distinctio numerica indiuiduorum, quatenus principium indiuiduationis, vnde oritur, etsi pertineat ad substantiam indiuidui, est tamen extra essentiam eius, vt dictum est q. præced. art. 3. quæ tamen distinctio potiori vocabulo solet materialis appellari, quatenus differentia indiuidualis, quæ est eius principium, dicitur materia totius, vt Scot. docet 2.d.3.q.6. & ab eodem loco cit. 1.d.2.q.7. optimè appellatur distinctio realis suppositorum. Denique ad distinctionem realem reducunt etiam illam, quæ versari solet inter totum, & singulas partes singillatim sumptas, quam vocāt distinctionem includētis ab incluso, quomodo totum corpus distinguitur à capite, quia includit illud, & adhuc alias partes. Verùm quia non solum datur totum Physicum, sed Metaphysicum, etiam, & logicum, poterit hæc distinctio includentis, & inclusi ad varia genera distinctionum pertinere pro qualitate totorum.

68 Meurisse loc. cit. concl. 3. diuidit distinctionem realem in mutuam, & non mutuam, & rursus vtramque in actualem, potentialem, & virtualem; mutuam ait esse, qua distinguuntur ea, quæ esse possunt mutuò sine se inuicem; non mutuam, qua vnum existere potest sine alio, non è contra, & sic ait distingui rem, & modum eius; actualem ait esse, qua distinguuntur actu separata; potentialem, qua distinguuntur separabilia; virtualem, qua distinguuntur ea, quæ se habent ad modum separabilium. Verum tota hæc doctrina falsa est, quia implicat vnum esse realiter distinctum ab alio, & quod vice versa hoc non sit realiter distinctum ab illo, ergo in hoc sensu omnis distinctio realis est mutua. Quod autem aliqua duo extrema sint ita realiter distincta, vt vnum possit existere separatum ab alio non è contra, non facit, quod inter ea non sit realis distinctio mutua, sed solum quod non sit mutua separabilitas, multum autem differt aliqua duo non esse mutuò realiter distincta, & non esse mutuò realiter separabilia. Rursus ex hoc, quod Doctor in 2.d.2.q.2. docet distinctionē realem inter aliqua duo concludi ex eorum separatione, vel actuali, vel potentiali, vel saltē proportionali, malè subdiuidit Meurisse distinctionē realem in actualem, potentialem, & virtualem, seu proportionalem; tum quia Scotus ibi expressè loquitur de distinctione reali actuali, cuius sufficiens, & adæquatum signum inquit esse separationem, vel actualem, vel potentialem, vel proportionalem; tū quia non pari passu currunt distinctio realis, & separatio, ita vt eodem modo secerni debeant in actualē, & potentialem, & quod si separatio inter aliqua duo sit actualis, inferat distinctionē actualē, si potentialis, potentialē tantū, & si virtualis, virtualē, quia clarissimū est separationem potētialem tantum inferre inter sic separabilia distinctionem realem actualem, sic partes totius essentialis, & integralis, eo quia sūt abinuicem separabiles, censentur actu realiter distinctæ, quia earum vnio non excludit distinctionem actualem earundem, sed tantum separationem, & diuisionem actualem; sic etiam motus Celi, & ipsum Celum, quæ sunt secundùm Philosophū inseparabilia, proportione tamen correspōdent his, quæ possūt separari, sunt realiter actu distincta, ergo separatio potentialis, & virtualis semper inferunt distinctionē realem actualē, & nō tantū potentialē, vel virtualē inter ea, quæ sic sunt separabilia.

69 Sed contra allatam doctrinam de distinctione reali moueri solet difficultas de toto, & partibus, quod vtique (loquēdo de essentiali) realiter distinguitur à partibus etiam simul vnitis ex Scot. 3. d.2.q.2. & d.22. q.vn. constat autem nec totum existere posse sine partibus simul iunctis; nec viceuersa partes simul iunctas absque toto; constat etiam nec ista esse separata abinuicem, nec separabilia, nec se habere ad modum separabilium, nec tandem vnum esse propriè producens, & aliud productum, ergo doctrina allata de distinctione reali est insufficiens. Hæc difficultas ardua adeò visa est Meurisse loc. cit. vt ea coactus ausus sit negare famosam sententiam Scotistarum de distinctione reali totius à partibus. ait enim falsum esse de mente Doctoris totū distingui realiter à partibus vnitis, cum enim in 1.d.1.q.4. & in 2.d.1.q.5. & alibi passim doceat, omne prius naturaliter posse esse sine suo posteriori absque contradictione, si non sit ei idem, sequeretur partes vnitas posse esse sine toto, quia sunt priores eo naturaliter, cum igitur vnitæ sine eo esse nequeant, fit, vt sint ei realiter idem, quod expressius ait docuisse 1. Phys. q.9. vbi disertè docet totum, & partes vnitas esse idem realiter: quare subdit deceptos omnes esse, qui hactenus existimarunt de mente Scoti totum distingui realiter à partibus vnitis, ex eo fortè quia in 3. d. 2. q. 2. permixtim probat distinctionē totius, tum à partibus vnitis, tum diuisis, nam quando probat totum esse aliam entitatem à partibus vnitis intendit solùm inter ea inducere distinctionem formalem, ita quod in sententia Doctoris totum distinguitur à partibus vnitis formaliter solum, seu ex natura rei, nō quidē formaliter conceptibiliter, seu metaphysicè, quo genere distinctionis distinguuntur gradus metaphysici, sed formaliter entitatiuè, seu physicè, quomodo distinguuntur gradus physici inseparabiles, quod expressè colligi arbitratur ex quibusdā

verbi

verbis Doctoris in 3.d.22.qu.vn. contra Magistrum in sol. ad arg. opinionis aduersæ, vbi concludit, quod *quamuis totum non sit sine vnione partium; tamen vnio illa, vel relatio non est formalis ratio illius totius*, quibus verbis indicat solum inter partes vnitas, & totum non esse identitatem formalem.

70 Verum quantum distet hic Scotista à germana Scoti sententia, & veritate constat ex dictis in Physf.disp.5.q.13.art.1.vbi ex professo de hac re disserimus, nam in 3.d.2.quæst.2. quarta præsertim ratione efficaciter demõstrat distinctionem realem inter totum, & partes vnitas, quia sic vnitæ verè causãt totum, & nihil realiter causat seipsum, nam inter causam, & effectum vniuersaliter intercedit semper realis distinctio, vt ostendimus in Physf.disp.8.qu.2.art.1. Et in 3. d.22.qu.vn.§. *quantum ergo*, ait entia materialia composita habere causalitatem intrinsecam per causas inexistentes materiam, scilicet, & formam, quas, statim ait, esse realiter distinctas à tali composito, vt ibi est videre; falsum ergo est ex eo loco solum colligi distinctionem formalem; & planè non videmus quomodo ex verbis illis à Meurisse adductis deducatur totum in Scoti sententia à partibus vnitis solum formaliter distingui. Accedit, quod frustra præter distinctionem formalem, quæ propriè versatur solum inter formalitates metaphysicas, fingit aliud genus distinctionis formalis physicæ, vt eam astruat inter totum, & partes vnitas, nam in Scholam præsertim Scotistarum hucusq. talis distinctio formalis ingressum non habuit. Quod verò expresse docuerit Doctor 1. Physf. qu. 9. identitatem totius cum partibus vnitis, nos parum vrget, quia opus illud Scoticum non est, cum passim multa contineat dissona à Scoti doctrina in Metaph. & lib.sent. sed est Marsilij Inguen Nominalis, cuius scriptum se comperisse in quadam vetusta Bibliotheca Venetijs testatur Roccus in Physf. in epist.ad Lectorem, & idem ingenuè fatetur P. Lucas Vuadingus, dum genuina Doctoris opera recenset, & nobis oretenus dixit; ex quo factum est, vt in Physic. illius pseudoscoticæ philosophiæ nec verbum quidem vnquam fecerimus. Quod tandem ait, hinc sequi partes vnitas posse esse sine toto, quia in sententia Doctoris omne prius naturaliter potest separari à posteriori, si non sit ei realiter idem; quod si sit inseparabile, id arguere realem identitatem cum posteriori, vt patet de subiecto, & passione. Hoc etiam parum vrget, iam enim supradictum est ex Scoto 2.d.1.qu.5.N. & d.2.qu.2.A. id verum esse, quoties cunque repugnantia separationis ab intrinseco veniat, & non ab extrinseco, vt est in proposito, quod enim partes vnitæ esse nequeant sine toto, prouenit ab extrinseco, nempe ex earum vnione, quæ illis accidit, & qua supposita nequeunt non causare totum, non autem talis necessitas prouenit ex absoluta earum entitate, vt notauit Lichet.2. d.12.qu.2. in sol. ad instantias Caiet. contra maximam Scoti *Omne absolutum prius alio, &c.* sed fusius hanc difficultatem pertractamus in Physf.loc.cit.in sol.ad 3.prin.

71 Rectius ergo dicendum est in hac re P. Meurisse fuisse deceptum, & non omnes alios Scotistas, vt ipse parum humiliter dixit, & ad argumentum ex dictis occurrendum est, quòd licet totum, & partes vnitæ, nec sint separata, nec separabilia, proportione tamen correspondent ijs, quæ separari queunt, vt supra explicatum est; & quamuis non se habeant propriè, vt producens, & productum, quia hoc spectat ad genus causæ efficientis, se habent tamen vt causa, & causatum in genere causæ materialis, & formalis, quod sufficit ad inferendam realem distinctionem, quia inter causam, & effectum in quocunque genere causæ realis, & physicæ realem intercedere distinctionem semper est necesse, vt fusè probamus in Physf. loco iam cit.disp.8.q.2.art.11.

Distinctio formalis declaratur.

72 Distinctio ex natura rei formalis, quæ erat alterum membrum distinctionis ex natura rei, vt à distinctione rationis, & facta per intellectum secernitur, est illa, quę versatur inter plures eiusdem rei formalitates, quæ nimirum in eadem physica entitate radicantur, & identificantur, est autem formalitas ratio obiectiua, & secundum se conceptibilis, vnde illa dicuntur distingui ex natura rei formaliter, quæ habent aliam, & aliam formalitatem, seu rationem conceptibilem, ita vt vtrumque definiendo non erit idem adæquatè conceptus obiectiuus vtriusque, ita explicant distinctionem formalẽ Scotistæ quamplures Tatar. Bonet. Burlif. Fab. Meuriss. loc.c. vnde è contra illa erunt eadem ex natura rei formaliter, quæ eandem habent formalitatem, & eandem rationem conceptibilem. Verum, vt docet Scotus cit. 1.d.2.qu.7.§. *Sed hic restat*, duplex reperitur distinctio ex natura rei formalis, actualis nimirum, & virtualis; actualis est, quæ versatur inter plures formalitates in eadem re physica actu, & non virtute tantum existentes, quæ proinde à parte rei citra quodcunque opus intellectus habent diuersas rationes conceptibiles, sic distinguuntur ex natura rei formaliter actualiter diuersæ potentiæ in eadem anima radicatæ, diuersi gradus Metaphysici in homine, & diuersa attributa in Deo ex Scoto 1. d.8. q.4. §. *Ad quæstionem*, quia nimirum hæc omnia sunt diuersæ perfectiones formaliter, & actu in Deo existentes, & non virtualiter tantum, vnde, & eorum distinctio actualis esse debet. Virtualis verò est, quæ versatur inter plures eiusdem rei formalitates, non actu, sed virtute tantum in ea contentas, quatenus eadem simplicissima res, vel realitas ob sui eminentiam æquiualet pluribus realitatibus, vnde occasionem præbet intellectui formandi plures conceptus inadæquatos obiectiuos ex eodem obiecto adæquato, quibus actualiter distinctas facit formalitates illas, quæ solum erant virtualiter distinctæ ante opus intellectus inadequatè concipientis, qua ratione solet hæc distinctio appellari rationis ratiocinatæ, quatenus solum per opus intellectus fit actualis, cum anteà solum esset virtualis; ita diceremus in Sole solum ex natura rei virtualiter distingui virtutem calefactiuam, & desiccatiuam, quia nimirum huiusmodi virtutes non actu continentur in Sole secundum suum esse formale, sed virtualiter tantum, & eminentialiter, quatenus Sol per vnicam, & simplicissimam virtutem eminentioris ordinis æquiualet illis duabus, ex quo intellectus occasionem sumit distinguendi has virtutes in Sole, cum tamen à parte rei vnica sit, & simplicissima. Ex quo patet falsum esse, quod Recentiores passim Scoto tribuunt, quod, scilicet, nullam distinctionem formalem virtualem agnouerit, sed omnem distinctionem cum fundamento in re actualem posuerit, nam loc.cit. eam expresse admittit, & etiam quol. 1.§. *De secundo articulo*, & in 1. d.8.qu.4.§. *Ad quæstionem*, vt vt mox dicemus explicando distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ cum formali virtuali coincidit.

73 Sed Thomistæ, & alij Neoterici communiter negant distinctionem formalem actualem, & solam virtualem admittunt, quam etiam alio nomine vocant distinctionem rationis ratiocinatæ; distinctionem verò ex natura rei actualem volunt semper esse realem, & cum ea prorsus coincidere, vnde Pasqualig.disp.50. sect.2. ait hanc esse communem sententiam extra scholam Scotistarum; sed præter distinctionem ex natura rei realem, & ex natura rei virtualem debere etiam admitti distinctionem formalem actualem, minorem illa, quia non est inter rem, & rem, maiorem ista, quia est actualis, & in esse distinctionis nullo modo ab intellectu dependet, probatur euidenter; quia multoties plures perfectiones in inferioribus dispersæ reperiuntur in aliqua re superiori ob eius eminentiã vnitæ realiter, vbi in inferioribus erant realiter distinctæ, & quia secundum se sunt perfectiones simpliciter, manent adhuc in ea re secundum suas proprias formalitates, vnde continentur in ea formaliter, & non virtualiter tantùm, aut eminenter, ergo perfectiones huiusmodi, vt sic contentæ in ea re superioris ordinis, nequeunt distingui realiter, quia continentur in ea per idẽtitatem realem, neque solum virtualiter, quia non existunt ibi virtute tantùm, sed actu secundum proprium esse formale cuiuscunque; assumptum patet, quia ita continentur attributa in Deo iustitia, misericordia &c. vbi enim in nobis sunt perfectiones accidentariæ realiter abinuicem distinctæ; in Deo realiter adunantur; & quia sunt ex se perfectiones simpliciter, extant in eo formaliter, & non virtualiter tantum; sic etiam vegetatiua, & sensitiua continentur in homine, quia vbi in brutis, & plantis sunt formæ realiter distinctæ, adunantur in homine in vnicam formam, quæ est ordinis superiotis, scilicet, in anima rationali; sed quia anima rationalis est forma, qua homo non solum intelligit, sed sentit, & vegetat, & informat non solum quatenus rationalis, sed etiam quatenus sensitiua, & vegetatiua, hinc dicimus sensitiuam, & vegetatiuam in homine adhuc retinere proprium esse formale, quod per earum definitionem explicatur, etsi non retineant proprium esse realem.

74 Respondere solent aduersarij concedendo huiusmodi formalitates actualiter ex natura rei reperiri in eadem re, actu enim reperitur in Deo formalitas iustitiæ, & misericordiæ, actu reperiuntur in homine animalitas, & rationalitas, sed negant reperiri actu distinctas, non enim benè (aiunt ipsi) ex actuali earum existentia in eadem re deducitur actualis earum distinctio ex natura rei. Sed hæc responsio, quam semper habent in promptu, efficaciter refellitur, quia distinctio for-

formalitatum eiusdem rei fundatur in modo, quo ibi sunt, & reperiuntur, ergo si ibi sunt ex natura rei actualiter, eodem etiam modo erunt ibi distinctæ, probatur assumptum, quia quo res est, eo formalissimè est vna vnitate proportionata suæ entitati, ergo formalissime est indistincta à se, & distincta ab omni alio secundum formalitatem vnitatis. Accedit ex supradictis ex Arist. 5. Met. 18. identitatem fundari supra vnitatem, distinctionem supra multitudinem, & pluralitatem, si ergo formalitates, v.g. iustitiæ, & misericordiæ actu existunt in Deo, vel sunt formalissimè vnamet perfectio, & hoc dici nequit, quia tunc vnaquæque non existeret ibi secundum suam rationem formalem, secundum quam dicit perfectionem simpliciter, vel sunt plures, & tunc necessario infertur actualis distinctio inter illa, quia hæc sequitur pluralitatem.

75 Præterea principaliter, multa realiter identificantur, quę tamen adhuc varijs definitionibus exprimuntur, vt Arist. docet 3. Phys. 22. de actione, & passione, & 3. Met. 10. de genere, & differentia, sed definitio, præsertim cum traditur per conceptus adæquatos, explicat esse formale, quod habet definitum à parte rei, licet non explicet esse reale, quod veluti materialiter se habet, ergo debet admitti distinctio formalis actualis à parte rei, quæ sit minor reali, & maior virtuali. Et demum contradictio semper infert distinctionem, implicat enim de eodem secundum idem contradictoria verificari, & quidem talem infert distinctionem, qualis ipsa est, si est contradictio rationis, infert distinctionem secundum diuersum esse rationis, vt cum de Petro posito à parte subiecti in propositione identica affirmamus esse subiectum, & de eodem negamus esse subiectum, vt stat à parte prædicati; si est contradictio secundum esse reale, infert distinctionem realem, vt si dicamus, quod Vrbanus VIII. est, Paulus V. non est, talis cōtradictio infert inter istos Pontifices realem distinctionem; si est contradictio secundum esse formale, infert distinctionem formalem, non realem, quia multæ propositiones veræ sunt in sensu reali, & identico, quæ non admittuntur in sensu formali, sic in diuinis verum est in sensu identico essentiam esse incommunicabilem, quatenus est eadem res cum Paternitate, quæ est incommunicabilis, at falsa est in sensu formali, qui explicat rationem præcisam rei, quæ per se primò significatur, & per essentiam in diuinis per se primò importatur entitas communicabilis. Verùm contradictio secundum esse formale, & ex natura rei esse potest duplex, alia actualiter, & formaliter vera citrà quodcunque opus intellectus, vt cum dicimus, quod homo per animalitatem actu à parte rei conuenit cum Asino, & per rationalitatem actu à parte rei differt nullo intellectu cogitante; alia virtualiter solum, & fundamentaliter, vt si diceremus in Sole esse idem principium proximum calefactionis, & desiccationis, & non esse idem, hæc contradictio non verificatur à parte rei actualiter, quia actu à parte rei est vnicum, & proximum principium vtriusq; sed tantum virtualiter, & fundamentaliter, quatenus vnica illa virtus æquiualet duplici virtuti; ergo cum contradictio inferat semper distinctionem, qualis ipsa est, non dabitur tantum distinctio formalis virtualis, sed etiam formalis actualis.

76 Respondent Recentiores ferè omnes quod cum definitio fiat per actum intellectus, & non definiatur aliquid, nisi inquantum apprehenditur, non explicatur res secundum esse subiectiuum, quod habet à parte rei, sed secundum esse obiectiuum, quod habet in intellectu, vnde non repugnat, quod si de eodem apprehenduntur, & præscinduntur diuersæ rationes formales, etiam diuerso modo definiantur, & explicentur; nec propterea intellectus rem concipit aliter, quam sit, quia rationes illæ fundamentaliter differunt in re. Ad aliud de contradictione pariter dicunt nullam contradictionem dari actu à parte rei formaliter, sed tantum dari fundamentum contradictionis, quia contradictio consistit in affirmatione, & negatione, quæ solum habentur per intellectum alterum de altero affirmantem, & negantem, ita præsertim Pasqualig. disp. 59. & 60.

77 Sed neutra responsio satisfacit, non prima, quia definitio exprimit naturam rei, prout entia res diuersimodè definiūtur, quia diuersas habent naturas in seipsis, & non quia diuersimodè ab intellectu concipiantur: & per definitionem exprimitur esse rei quidditatiuum, & formale, non autem esse, quod accipit per apprehensionem intellectus, ergo falsum est per definitionem non explicari esse subiectiuum rei, quod habet extra, sed tantum obiectiuum, quod habet in intellectu; & licèt definitio fiat per actum intellectus, non propterea sequitur, quod explicet formaliter aliquid intentionale, sed verè explicat aliquid à parte rei, sicut licèt hæc propositio, *Sol est lucidus*, fiat per intellectum enunciantem lucē de Sole, tamen exprimit rem, sicut se habet à parte rei actualiter etiam nullo intellectu cogitante; sic autem vniuersaliter contingit, quotiescunque definitio rem exprimit per conceptum adæquatum, cui, scilicet, correspondet totum id, quod est in re exprimēdum, possunt autem sic exprimi omnes formalitates, quæ actu plurificatæ reperiuntur in vna, & eadem re physica, vt intellectus, & voluntas in anima, animalitas, & rationalitas in homine, bonitas, & sapientia in Deo; formalitates verò, quæ solum virtute in aliqua re continentur ob eius eminentiam, non possunt exprimi, nisi inadæquatè, quia à parte rei nulla in suo ordine correspondet realitas adæquatè explicabilis, vnde hoc genere definitionum, quæ solum per conceptus inadæquatos traduntur, verum est non exprimi rem, nisi vt apprehenditur cum fundamento in re, qua de causa non fallitur.

78 Ideò Pasqual. disp. 60. sect. 1. nu. 3. & Complut. disp. 3. Log. qu. 4. nu. 38. distinguunt de duplici definitione, alia est physica, vt si homo definiatur, quod constet ex corpore, & anima rationali, & hæc vtique cum explicet totum esse rei adæquatum, infert distinctionem à parte rei actualem inter ea, quæ diuersas habēt huius generis definitiones, sed talis distinctio est essentialis, vnde coincidit cum distinctione reali naturarum; alia est definitio metaphysica, & falsum est, quæ habēt diuersas huius generis definitiones, distingui à parte rei actualiter, quia per has non exprimitur obiectum secundum totum esse adæquatum, quod habet à parte rei, sed secundum esse obiectiuum metaphysicum, quod habet in intellectu; hoc autem esse, vt subijcitur definitioni, semper supponit aliquam distinctionem rationis, nam supponit aliquam præcisionem, formalitates enim Metaphysicæ per abstractionem, & præcisionem constituuntur. Hæc solutio magis cautè procedit, sed quamuis, quod ait de definitione physica, totum sit verum, nō tamen omninò verum est, quod ait de metaphysica, quia quando in aliqua re physica plures actu continentur formalitates, quæ sunt aliquid eius per identitatem, tunc potest assignari definitio metaphysica illas exprimens adæquatè in suo ordine, sic possumus exprimere adæquatè animalitatem in homine, & hoc vtique fiet per præcisionem animalitatis, à rationalitate, cum qua identificatur in homine, sed talis præcisio erit adæquata quando verò in re physica pluralitas formalitatum non est, nisi virtualis, & per æquiualentiam, tunc verum est definitionem metaphysicam illas non exprimere, nisi inadequatè, & præcisionem earum abinuicem non esse, nisi inadæquatam, quia nulla realitas eis correspondet adæquatè manifestabilis in suo ordine.

79 Altera quoque solutio ad argumentum de contradictorijs nulla est, quia à parte rei multa contradictoria actu verificantur nullo prorsus cogitante intellectu, vt v.g. quòd homo ratione corporis conuenit cum rebus materialibus, ratione animæ non conuenit, & planè hec conuenientia, & disconuenientia est formalis, & in actu, & non fundamentalis tantum, vnde iure merito Caiet. 1. p. qu. 39. art. 1. hanc solutionem, vt prorsus falsam refellit, quamuis enim contradictoria enunciëntur tantum per intellectum, non inde sequitur eorum veritatem formalem, & actualem ab intellectu pendere, alioquin nulla propositio, quantumuis necessaria, esset formaliter vera citra opus intellectus, quia materialis illa connexio prędicati cum subiecto etiā ab intellectu confici ut; sicut ergò à parte rei verū est actualiter hominem esse ex corpore, & anima constitutum, quia hæ partes actu continentur in ipso, ita hæc contradictoria sunt actu vera de ipso, quod per animam differt à rebus materialibus, & per corpus non differt; & sicut verum est actu à parte rei formaliter, quòd paries est albus, si albedo ei formaliter inhæret, nam subiectum esse formaliter tale est habere talem formam, ita verum erit formaliter, & actu, quod per albedinem est similis Cygno, & dissimilis Coruo; verum tamen est. quod quædam reperiuntur contradictoria, quæ de rebus actualiter verificari non possunt, sed tantum virtualiter, & fundamentaliter, vt patet in exemplo superius allato de Sole, sed non ita est in omnibus. Ideo cum Caiet. cit. concedunt alij contradictoria actu à parte rei verificari, v.g. quòd homo per animalitatem formaliter, & actu conuenit cum asino, & non conuenit per rationalitatem, sed hinc aiunt non inferri distinctionem formalem actualem inter animalitatem, & rationalitatem, sed tātum virtualem; hec enim sufficit ad tollendam contradictionem. Sed neque ista responsio satisfacit, quia causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt 2. Phys. & 5. Met. sed causa contradictionis est distin-

distinctio, nam qualibet contradictio semper aliquam arguit distinctionem, ergo quando contradictio est formaliter, & actualiter vera, arguere debet distinctionem formalem actualem, & non sufficit sola virtualis, de quo vide disp. 9. q. 1. art. 2.

80 At respondet Caiet. ibid. negando, quod sola actualis distinctio sit causa actualis contradictionis, nam iste effectus potest esse à distinctione, vt à causa quasi vniuoca, & à virtualiter continente distinctionem, qualis est eminentia rei, vt à causa æquiuoca, itaque iste effectus in actu habebit causam in actu, non tamen necessariò vniuocam, nam etiam sufficit æquiuoca nempe eminentia rei, quæ continet virtualiter distinctionem, hæc enim sola sufficit ad tollendam contradictionem, quia opposita enunciantur de eadem re eminenti, nō quatenus vna, sed vt virtualiter multiplici. Contrà, eminentia rei non tollit contradictionem actualem, ergo non æquiualet distinctioni actuali, vt inquit Caiet. Probatur assumptum, tum quia contradictio actualis tollitur per multiplicitatem rei actualem, & non virtualem tantum, alioquin de eodem secundum idem à parte rei actualiter contradictoria verificarentur, tum quia contradictio semper arguit distinctionem inter ea, de quibus verificatur, & quidem talem, qualis ipsa est, vt diximus, si est contradictio rationis, infert solum distinctionem rationis, si realis realem, ergo contradictio actualis arguet actualem distinctionem, & non tantum virtualem.

Omnino igitur admittenda est distinctio ex natura rei formalis actualis, quæ sit minor reali actuali, & maior formali virtuali, & hæc distinctio, vt bene ait Bonet. nō habuit ortum in Scotia, nec in Francia, sed in Græcia apud Athenas in Schola Arist. qui verbo, & scriptis eam docuit, vt bene probat Bonet. ibidem. Et ad hanc distinctionem debet reduci distinctio, quæ versatur inter rem, & modum eius intrinsecum, vt inter essentiam, & existentiam, vt docet Tatar. cit. nam vt supra insinuatum est, dantur modi rerum vltimò eas determinantes in suo esse, quidam sunt intrinseci, quia nimirum intrinsecè rem determinant, vt existentia essentiam, infinitas Deum, finitas creaturam, quidam determinant res extrinsecè solum, & accidentaliter, & ideo dicuntur modi extrinseci, ita se habet sessio respectu sedentis, figura respectu quātitatis, &c. Sicut autem isti non appellantur in recto res, & entia, quia seipsis existere nequeunt in rerum natura, sed semper petunt esse rebus affixi, ita modi intrinseci propriè non dicuntur formalitates, quia nequeunt seipsis concipi, sed petunt concipi cū re, quam modificant, atque ideo sicut distinctio rei, & modi eius extrinseci ponebatur distinctio realis licet quasi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione rei, ita in proposito distinctio rei, & modi eius intrinseci poni debet formalis, licet quasi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione formalitatis, & petita denominatione à modo poterit illa dici realis modalis, hæc formalis modalis, ne confundantur communi nomine distinctionis modalis distinctio rei à suo modo extrinseco, & distinctio eiusdem à suo modo intrinseco.

81 Contra prædicta objicitur. Primò, quod distinctio formalis actualis sit superflua. Tum quia nulla est necessitas eam ponendi, cum ea omnia æquè bene saluentur per solam distinctionem virtualem; propter quæ inuenta est à Scotistis distinctio formalis actualis. Tum secundò, quia Doctor ipse in 1. d. 2. q. 7. §. *Sed hic restat*, distinctionem formalem, quā astruit inter essentiam, & relationes originis, vocat virtualem, & ait melius esse vti ista negatiuā, quod inter essentiam, & relationes sit non identitas formalis ex natura rei; ex quo colligitur talem distinctionem formalem secūdum Scotum non esse positiuam, sed negatiuam, & proinde non esse actualem, sed virtualem, quibus verbis motus Hurtad. in Metaph. disp. 6. sect. 3. putat firmiter Scotum per distinctionem ex natura rei formalem nullam intellexisse distinctionem actualem, sed solum virtualem, quod etiam ex nostris tenet Herrera 1. disp. 14. q. 1. concl. 2. Tū tertiò, quia omne ens actu, aut est reale, aut rationis, ergo omnis distinctio actualis, aut est realis, aut rationis, quia proprietas omnis sequitur conditionem sui subiecti, ergo non est admittenda distinctio media actualis inter distinctionem realem, & rationis, sed sola virtualis. Tum quartò, quia vt arguit Ioan. de S. Th. 2. p. Log. q. 2. art. 3. extrema per distinctionem formalem non manent ita distincta, quòd possint fūdare inter se veram relationem distinctionis, vt patet in attributis diuinis, quæ Scotus ponit hoc modo distingui, & tamen inter vnū, & aliud non versatur relatio realis; sed sola negatio idētitatis, seu cōnexionis formalis, ergo distinctio formalis nō est positiua, & actualis distinctio ex natura rei, sed potius negatiua, & virtualis. Tū quintò, vt arguit idem q. 3. ar. 6. distinctio formalis non tollit identitatē in ipsa entitate rei, sic enim esset realis, sed solam identitatem conceptus, seu formalis rationis, ita quod vnum non sit de conceptu formali alterius, ad hoc autem non requiritur distinctio actualis, sed sufficit virtualis, & fundamentalis, quia scilicet præbet fundamentum, vt vnū sub distinctione ab altero concipiatur, & sine illo repræsentetur, & sic ibi actu reluceat distinctio, vbi actu est ablata identitas; ceterum in re solum inuenitur, quod vnum non sit formale constitutiuum alterius, atque adeò non habet connexionem essentialem cum alio modo formali, seu constitutiuo, licet habeat modo identico.

82 Resp. ad 1. negando assumptum, quia distinctio virtualis nō sufficit ad tollendam contradictionem ex natura rei actualem, quæ de eadem re enunciari solet, vt quod anima per intellectum operatur naturaliter, non per volūtatem, Deus per iustitiam punit, non per misericordiam, homo per animalitatem conuenit cum asino, nō per rationalitatem, & sic de alijs. Ad 2. Doctor ibi docet distinctionem inter essentiam, & relationes ex natura rei repertam posse vocari virtualem, non tamen id asserit cum præcisione, quasi sit virtualis tantum, nā postea infrà ait, *Breuiter igitur dico omittendo illa verba de distinctione rationis, & de distinctione virtuali quod in essentia diuina ante actum intellectus est entitas A, & est entitas B, & hæc non est formaliter illa*; & paulò superius dixerat, quod *essentia, & relatio habent aliquam distinctionem præcedentem omnem actum intellectus creati, & increati*, ergo cum hæc distinctio ex natura rei, de qua ibi loquitur Doctor, & ponit inter essentiam, & relationes, præcedat secundum rationem distinctionis omnem actum intellectus, non potest esse sola virtualis, seu rationis ratiocinatæ, quia hæc licet præcedat secundum fundamentum, non tamen præcedit secundum rationem distinctionis; vndè valdè decipitur Hurtad. vt benè notauit Pasqualig. disp. 60. sect. 1. n. 4. vbi maturius in hoc ponderat Scoti mentem, quam fecerint Hurtad. & Herrer. Hanc verò distinctionem ex natura rei voluit ibi appellare non identitatem, quia ex communi vsu loquendi præsertim tunc temporis distinctio ex natura rei pro vera distinctione reali vsurpari solebat, vt ibidem Doctor insinuat vers. *Sed numquid hæc distinctio dicetur realis?* & etiam quia talis distinctio non importat veram relationem, vt ibi Tatar. & Vigerius aduertunt. Ad 3. hæc distinctio dici potest realis actualis, & ens reale consequi, si amplè sumatur pro omni eo, quod est extra nihil, siuè secundum se, & immediatè, siuè quia per identitatem est aliquid alterius, quod secundum se, & in recto est extra nihil, & sic nō est distinctio media, sed membrum distinctionis ex natura rei in communi, vt contra distinguitur à distinctione rationis, si tamen ens reale minus amplè sumatur, pro eo nimirum, quod est ens, & res, vt à realitate, seu aliquitate distinguitur, & distinctio realis pro ea, quæ versatur inter duo taliter entia, sic vtique distinctio realis dici non potest, sed media inter realem, & rationis, minor illa; & maior ista. Ad 4. Vallon. p. 2. formalit. art. 2. in fine concedit distinctionem formalem ex natura rei præseferre in re relationem positiuam actualem, sed hoc est falsum, quia vt docet Doct. 1. d. 31. relatio realis versatur inter extrema realia, & realiter distincta: nō ergo distinctio formalis censenda est actualis ratione relationis formaliter importatæ per distinctionem, sed solum materialiter ratione extremorum, quæ sic à parte rei distincta ita habent in eadē re proprium esse actuale extra nihil, vt esse formale vnius non sit esse formale alterius, ita Bassol. 2. d. 22. q. 4. art. 2. Tatar. & Vig. cit. & sequitur Vulpes loc. cit. Ad 5. negatur minor, quādo definitio explicat formalitatem conceptu adæquato; imò si in virtute huius distinctionis in re inuenitur, quod vnum non habeat connexionem essentialem cum alio modo formali, sed tantum identico, vt fatetur hic Auctor, iam manifestè concedit hanc distinctionem esse actualem, quia actualiter vnum non habet in re connexionem cum alio modo formali.

83 Secundò objicitur cum Pasqualig. cit. quod hæc distinctio formalis coincidat cū reali, si ponatur actualis, ante opus intellectus. Tum quia quod est extra aliud à parte rei, est extra illud secundum illud esse, quod natum est esse à parte rei, sed solum esse entitatiuum physicum natum est esse à parte rei, itaut formalitates non sint aptæ ad essendum à parte rei, nisi prout sunt in entitatibus physicis, ergo si huiusmodi formalitates essent inter se distinctæ, itaut vna esset extra aliam à parte rei, iam deberent esse tot entitates, cum debeat vna esse extra aliam secundum esse, quod aptum est esse à parte rei. Tum 2. extrema huius distinctionis inuoluunt rationem entis, ita vt in vnaquaque sit propria ratio entis, quia huiusmodi formalitates verè sunt aliquid positiuum, ergo si distinguuntur

ante

ante opus intellectus actualiter, distinguuntur tanquam entitates actuales extra nihil, atque ideò realiter. Consequentia probatur, quia quotiescunque aliqua non communicant in esse, quod habent à parte rei, distinguuntur secundum illud esse, quod habent à parte rei, cum ergo esse, quod res habet à parte rei, sit esse physicum, ac entitatiuum, iam entitatiuo modo distinguentur, & consequenter reali distinctione. Tum 3. definitio explicat essentiam rei, ergo si illa censentur formaliter distincta, quæ habent diuersas definitiones, habebunt etiam essentias diuersas, ac etiam consequenter existentias, quia quamlibet essentiam sequitur propria existentia, atque ita erunt verè realiter distincta. Tum 4. contradictio actualis de aliquibus infert distinctionem realem inter ea, quia de eadem re nequeunt actu à parte rei contradictoria verificari, ergo cum distinctio formalis actualis ex actuali contradictione ex natura rei colligatur, signum est coincidere cum reali; Nec valet dicere, ad verificandam contradictionem de eadem re sufficere, si in ea plures reperiantur formalitates ex natura rei distinctæ. Quia ita dicendo nunquam ex contradictione distinctionem realem colligere possemus, quia diceretur sufficere distinctionem formalem inter aliqua, vt de ipsis contradictoria verificentur. Demum ex Arriag. disput. 5. sect. 1. cum Hurt. cit. esse aliquid à parte rei ante actum intellectus est esse quid reale, hæc enim est definitio entis realis, sed distinctio formalis est à parte rei, ergo realis.

84 Resp. ad 1. aliquid esse posse à parte rei, & extra nihil dupliciter, vel ratione sui, & in recto, vel in obliquo, & ratione alterius, cuius est aliquid per identitatem, primo modo sunt extra nihil res physicæ, secundo modo formalitates metaphysicæ; concessa igitur maiori, dicitur ad minorem, quod vtique solum esse entitatiuum physicum natum est esse à parte rei primo modo, at secundo modo etiam formalitates metaphysicæ natæ sunt esse à parte rei, præsertim illæ, quæ sunt prædicamentales, & veram faciunt compositionem metaphysicam à parte rei, & inde negatur Conseq. vt enim essent tot entitates, deberet vna esse extra aliam primo modo. Ad 2. esto quædam formalitates metaphysicæ includant formaliter rationem entis transcendentis, adhuc tamen propriè, & absolutè non dicuntur entia, aut entitates, sed gradus entis, & aliquitates, quia iuxta communem loquendi modum per ens extra nihil intelligitur res, quæ est terminus causalitatis physicæ iuxta superius dicta, vnde in hoc sensu nequeunt formalitates metaphysicæ dici absolutè entia, quia non sunt extra nihil ratione sui, & in recto, sed in obliquo tantum, ratione scilicet illius, cuius sunt aliquid per identitatem; & ad probat. cōseq. negandum est, quod esse rerum sit solum esse physicum, & entitatiuum, quia etiam à parte rei possident esse Metaphysicū purius, & magis defæcatum à conditionibus materialibus, licet non ab eo realiter distinctum; vnde in homine à parte rei non solum datur materia, & forma, sed etiam animalitas, & rationalitas. Ad 3. definitio propriè dicta, vt constat ex genere, & differentia, vtique non conuenit, nisi rebus propriam essentiam, & existentiam habentibus, vnde quæ habent diuersas definitiones in hoc sensu; verè distinguuntur realiter distinctione reali naturarum, sed si definitio magis amplè sumatur, pro conceptu quidditatiuo explicante propriam alicuius conceptibilitatem, qualiscumque sit, in hoc sensu etiam formalitates poterunt definiri, & ea dicuntur formaliter distingui, quæ habent in hoc sensu diuersas definitiones, idest cōceptus obiectiuos; & tunc negatur conseq. quia definitio in hoc sensu non exprimit essentiam rei propriè dictam, quæ scilicet constat ex genere, & differentia, & datur in ordine ad existentiā, sed propriā conceptibilitatem, qualiscūque ea sit. Ad 4. negatur assumptū, quia interdū sola distinctio formalis ex natura rei sufficit ad enunciāda contradictoria cum veritate de eadē re, sic de subiecto, & passione ob talem distinctionem verificantur contradictoria actu à parte rei, & falsū est hac ratione precludi viā concludēdi ex cōtradictione ex natura rei distinctionē realē; vt enim notat Bonet. c. de dist. ex natura rei, licet omnia contradictoria æque repugnent quoad veritatē in eodē respectu eiusdē, tamen quoad distinctionē inferendā non æquè repugnant, nam quædam inferunt distinctionem realem, quædam formalem tantum; sunt enim aliqua prædicata quæ competunt ipsi rei per se primò existenti, sicut sunt esse, & non esse secundum adiacens, existere, & non existere, & contradictoria de talibus prædicatis concludunt distinctionem realem, cuius ratio est, quia alia prædicata, quibus insunt, insunt ratione rei, & non ratione realitatis in ea inclusæ: sunt etiam alia prædicata, quæ proximè competunt realitati, & rei non competunt, nisi ratione illius realitatis in ea inclusæ, vt velle, & intelligere in anima, nam intelligit per intellectum, & vult per voluntatem, & talia cōtradictoria non concludunt distinctionem realem illorum, quibus applicantur, sed tantum formalem ex natura rei. Ad 5. talis distinctio, vt sæpe dictum est, potest dici realis, vt ens reale distinguitur ab ente rationis.

85 Tertiò obiicitur, quod hæc distinctio non sit rectè assignata, neque quantum ad quid nominis, neque quantum ad quid rei. Non primo quantum ad quid nominis, quia nomen distinctionis formalis est nomē valde æquiuocum, & accommodari potest tam distinctioni reali, quàm rationis, quatenus distincta realiter essentialiter habent diuersas essentias, & vnitates formales, & distincta ratione secernuntur per rationes formales, & præcisas ab intellectu. Neq. quantum ad quid rei, quia Scotus 1. d. 2. q. 7. §. cit. illam vocat, *identitatem formalem, vbi illud, quod dicitur sic idem, includit illud, cui sic est idem, in sua ratione formali, & per consequens per se primo modo*, ex quo Maurit. Sirect. Vallon. & alij formalistæ deducunt inferius esse idem formaliter suo superiori, quia illud includit in sua ratione formali, non è contra; ergo ex opposito per Scotū illa erit distinctio formalis, per quam illud, quod sic distinguitur, non includit aliud in primo modo dicendi per se; non verò illa, quę est inter duas formalitates, quarum vna præcisè, & adæquate non est alia.

86 Resp. ad 1. ex Scot. 4. d. 1. qu. 2. significata nominum probari non posse, sed standum esse communi vsui loquentium; cum igitur illa, quæ sunt res diuersæ, & diuersas habent essētias, secundum communē vsum loquentium dicātur realiter, & essentialiter distingui, quę verò tantū per intellectū, dicātur distingui ratione; planè velle his distinctionibus applicare nomē distinctionis formalis est velle vocabulis abuti, nā vt testatur Ioan. de S. Thom. cit. q. 2. art. 3. concl. 1. secundum communem loquendi modum vocamus identitatem formalē illam, quæ proprio, & formali conceptu exprimitur, seu quo formaliter aliquid constituitur, vnde dicuntur differre formaliter, quæ differunt definitione, seu ratione propria; identitatem materialem, seu in sensu identico vocamus, quando aliqua sunt idem in ipsa entitate physica, non autem in ipsa ratione, quæ per se primò significatur. Ad 2. dicendum apud Scotum, & formalem idētitatem, & distinctionem formalem tribus præsertim modis vsurpari solere, primo in eo sensu, vt aliquid dicatur formaliter idem alicui, cum illud includit in sua ratione formali, & sic inferius est idem formaliter suo superiori, vnde è contra illud erit formaliter distinctum ab alio, quando illud non includit in sua ratione formali, & in hoc sensu, (qui tamen est minus frequens, & proprius) locutus est Doctor de identitate, & distinctione formali 1. d. 2. q. 7. H h. Alio modo magis proprio aliquid dicitur formaliter idē alicui, cum est de ratione formali illius, quo sensu superius est idem formaliter inferiori, & è contrà illud non est idem formaliter alicui, quod non pertinet ad rationem eius formalem, quo sensu de identitate, & distinctione formali locutus est Doctor in 4. d. 12. qu. 1. & coincidit cum identitate, & distinctione essentiali, de qua loquitur Doctor quol. 1. D. & nos in Phys. disp. 5. qu. 13. art. 1. concl. 4. Alius demum sensus magis frequens, & proprius distinctionis formalis est, quando ratio obiectiua vnius formalitatis est alia à ratione obiectiua alterius, quo sensu superius, & inferius sunt formaliter ex natura rei distincta, quia ratio humanitatis alia est à ratione animalitatis, quia aliquid addit super illam, & sic de distinctione formali loquitur Doctor 1. d. 8. qu. 4. cum ait diuina attributa abinuicem formaliter distingui, quia ratio bonitatis non est ratio sapientiæ, & sic iuxta hunc sensum identitas formalis est illa, qua plures rationes solum per intellectum distinctæ communicant in eadem conceptibilitate, & ratione obiectiua, & ita se habent secūdum Scotum generatiuitas, generatio, & paternitas in eadē relatione constitutiua primæ personæ in diuinis quol. 4. & de idētitate formali in hoc sensu loquitur in 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quæstionem istam*, vbi circa finem ait relationē non esse eandem formaliter fundamēto, quia per se ratio respectus non includit formaliter rationem absoluti, nec absolutum per se includit formalē rationē respectus, quibus verbis insinuat, vt notauit Meuriss. identitatē formalē nō esse solùm inclusionem alicuius gradus superioris, sed inclusionem mutuam, qua plures rationes solum per intellectū distinctæ in eadē ratione obiectiua conueniunt; atq. ita cessat inutilis contētio hucusq. tam acriter agitata apud nostros Formalistas, quā veluti prorsus inanē benè spernit P. Faber cit. c. 8. quē sequitur Meurisse, verus enim & proprius modus idētitatis, & distinctionis formalis

-malis est hic vltimus, nam si omnis identitatis fundamentum est vnitas, & distinctionis pluralitas, sequitur, quod quæcunq. vnam, & eandem formalitatem habent, sint formaliter eadem, quæ verò aliam, & aliam, sint formaliter diuersa.

Distinctio rationis elucidatur.

87 Distinctio rationis est, quæ non inest rebus, quæ distinguuntur, prout sunt in se, sed tantum prout substant conceptibus nostris, & hæc duplex est. Vna, quæ non habet fundamentum in re ipsa, & dicitur distinctio rationis ratiocinantis, & fit, quando ei, quod est à parte rei vnum, & idem realiter, & formaliter, affinguntur diuersæ relationes rationis diuersimodè illud concipiendo, itaut tota diuersitas sit ex parte modi concipiendi, non ex parte rationis conceptibilis, & ideò dicitur distinctio rationis ratiocinantis, quia nimirum solum ex ipso intelligente, seu ratiocinante originatur, talis est v.g. distinctio, quæ reperitur inter Petrum à parte subiecti, & seipsum à parte prædicati in propositione identica, *Petrus est Petrus*, & vniuersaliter contingit, cum diuerso modo concipitur idem omninò obiectum, siue diuerso modo Grammaticè, vt homo hominis, siue etiam logicè, vt homo, & humanitas, etenim abstractum aliter concipitur à concreto, cum illud concipiatur per modum naturæ præcisè, hoc verò per modum subsistentis, ita Scot. 1. d. 2. q. 7. §. cit. & d. 8. q. 4. §. *Ad quæstionem*. Altera distinctio rationis est, quæ habet fundamentum in re ipsa, quæ distinguitur, & dicitur distinctio rationis ratiocinatæ, dicitur *rationis*, quia formaliter, & actu non est in rebus, sed fit, & actuatur per rationem; dicitur verò rationis ratiocinatæ, quia est quasi inchoata à parte rei, & si complementum ab intellectu recipiat, quatenus res circa quam versatur ratio, seu intellectus, præbet occasionem, seu fundamentũ talis distinctionis propter eminentiam suæ naturæ, de qua intellectus format conceptus inadæquatos, idest quibus non exprimitur totum id, quod est in re, nam licet singuli attingant aliquid, quod est in re, nullus tamen seorsim sumptus adæquat totam naturam, & rationem obiectiuam rei; sic Thomistæ distinguunt in Deo omnia attributa, sapientiam, misericordiam, iustitiam, &c. quia enim creatus intellectus non potest ob suam imperfectionem vnico conceptu adæquare totam diuinam naturam ob eius infinitam perfectionem, eam conceptibiliter partitur ex ordine quodam ad diuersos effectus, quos potest producere, vel per habitudinem quandam ad virtutes, vel attributa, quæ in homine videmus abinuicem realiter distincta, hoc etiam genere distinctionis distinguunt Thomistæ in creatis gradus metaphysicos, idest prædicata superiora, & inferiora, vt esse animal, esse viuens, esse rationale in homine, nam conceptibiliter partiuntur eandem humanitatem ex ordine ad diuersos effectus vegetandi, sentiendi, & intelligendi, quos potest se sola producere ob suam eminentiam; licet hæc omnia nos Scotistæ ponamus formaliter ex natura rei distincta, vt suo loco probabitur.

88 Hinc orta est contentio de fundamẽto huius distinctionis ratiocinatæ, an semper debeat intrinsecè reperiri in obiecto, nimirum quòd aliquam habeat eminentiam vnientem diuersas perfectiones, seu formalitates, quod vocatur virtualis distinctio, quia eadem forma virtute facit sola, quicquid facerent diuersæ; an potius sola extrinseca connotata absque intrinseco fundamento distinctionis in obiecto sufficiant ad cõstituendam inter aliqua distinctionem ratiocinatam, quatenus intellectus ex illis motus supposita sua imperfectione eãdem omninò rem, in qua nulla est actualis, aut virtualis distinctio intrinseca, concipit pluribus conceptibus inadequatis eam diuidendo in plures rationes conceptas; Hanc secundam sententiam citat, & sequitur vt communem Pasqualig. disp. 57. sec. 2. quod tenuit Vasquez 1. p. disp. 117. c. 3. & Torreciõ tract. 2. disput. 1. q. 1. Verũ magis placet prior dicendi modus, quòd sola extrinseca connotata non sufficiant absque fundamento intrinseco distinctionis in obiecto ad constituendam distinctionem rationis ratiocinatæ, sed solam constituant distinctionem rationis ratiocinantis, & ita videtur sensisse Scotus loc. cit. dum docuit concretum, & abstractum non differre, nisi ratione ratiocinante, nimirum penes diuersum modum concipiendi idem formale obiectum, certum autem est concretum, & abstractum non differre, nisi per connotatum extrinsecum, nimirum subiectum, quod connotatur à forma in concreto sumpta, non in abstracto. Et planè id conuincit manifesta ratio, quia vel in ipso obiecto, quod distinguitur, est aliqua proportio, seu fundamentum, vt ad instar connotatorum extrinsecorum realiter distinctorum concipiatur, vel non; si primum, ergo præcedit fundamentum intrinsecum distinctionis in obiecto, & iam tota ratio distinguendi non sumitur ex parte connotatorum extrinsecorum; si secundum, cum sine vllo fundamen o ex parte rei ipsius, quam distinguimus, eam concipiamus in ordine ad ea, quæ sunt distincta, sequitur nos eam ad libitum nostrum, & sine fundamento distinguere, quod est facere distinctionem rationis ratiocinãtis, sicut si idem à seipso distinguas concipiendo in ordine ad res diuersas; & hac ratione Ioan. de S. Thom. q. 2. art. 3. tenet hunc dicendi modum, iuxta quem distinctio rationis ratiocinatæ prorsus coincidit cum distinctione ex natura rei virtuali superius explicata, quia semper petit fundamentum intrinsecum distinctionis in obiecto; nam iuxta alterum dicendi modum non omninò coincideret, quia posset assignari distinctio rationis ratiocinatæ in obiecto, in quo nulla præcederet virtualis distinctio, ex solo ordine ad diuersa connotata extrinseca.

89 Fundamentum igitur, quod requirit distinctio rationis ratiocinatæ ex parte obiecti, est virtualis aliqua distinctio, seu eminentia rei, quæ vnica existens plures rationes, seu perfectiones continet in aliquo esse; & ratio est, quia res aliqua quantò superior est, & eminentior, plures perfectiones vnit, quàm inferior, vnde in superioribus simpliciori modo inueniuntur perfectiones, quam in inferioribus, vbi sunt diuersæ res, ac entitates, si in re superiori adunentur, & contineantur secundum suas proprias vniuscuiusq. rationes formales, in ea re superiori erunt realiter idem ac entitatiuè, sed quia in ea continentur secundum proprias formalitates, remanebunt adhuc formaliter actu ex natura rei distinctæ, sed si continentur tantum virtualiter in ea, & eminenter, vt virtus calefactiua, & desiccatiua in Sole, & secundum multos sensitiua, & vegetatiua in rationali, tunc inter eas virtutes, & perfectiones nulla erit à parte rei actualis distinctio, nec realis, nec formalis, quia in ea nõ extant, nec secundum proprias entitates, nec formalitates, sed tantum aderit fundamentũ cogitandi illas actu distinctas; vndè intellectus manifestando illas pluribus cõceptibus, hanc attingendo vno cõceptu, & aliam alio, distinguit illas in esse obiecti, cum tamẽ in esse rei, & realitatis distincta non sint, sed vnum; itaq. fundamentum huius distinctionis cõsistit in eminentia, seu vnitate rei virtualiter continente plures rationes, simul cum intellectu inadæquatè attingente illam, & sic pluribus conceptibus diuidente, & abstrahẽte vnam rationem ab alia, vnde ex parte intellectus requiritur etiam ad hãc distinctionem constituendam imperfectus modus intelligendi, itaut non vnico actu, sed pluribus attingat totam rei eminentiam, & quidem singulis inadæquatè.

In oppositum obijciunt 1. Vasquez ci. Suarez in Met. disp. 7. sect. 1. quos sequitur Blanc. disp. 2. vniuers. sect. 4. probando, quod distinctio rationis ratiocinantis non sit propriè distinctio, sed potius eiusdem formalis conceptus repetitio circa idem omninò obiectum, vt cum in propositione identica dicimus, quod Petrus est Petrus, hic nulla prorsus oritur distinctio Petri à seipso per intellectum, immo potius è contra per hanc prædicationem intellectus concipit Petrum cum seipso identificatum, ergo hæc est potius eiusdem nominis, vel conceptus repetitio, non distinctio. Si dicas, eo ipso quod intellectus identificat realiter, & formaliter Petrum cum seipso in illa enunciatione, distinguere eundem à seipso ratione, quatenus eundem Petrum quasi duplicat, semel ipsum accipiendo à parte subiecti, & iterum à parte prædicati. Contrà, inquiunt, quia id solum probat cadere distinctionem inter conceptus ipsos formales, quibus Petrum in eadem propositione subijcimus, & prædicamus, aut inter ipsas secundas intentiones prædicati, & subiecti, quas eidem Petro tribuimus, non autem inter Petrum, & seipsum, quia distinctio non cadit in Petro, sed super extrinseca Petro, super Petrum autem cadit solum repetitio.

90 Respond. negando distinctionem rationis ratiocinantis esse solam eiusdem conceptus repetitionem, repetitio enim propriè est, cum idem obiectum, & eodem modo semel, atq. iterum concipimus, & nominamus, vt si dicatur Petrus, atq. iterum Petrus, tertiò denique Petrus; at in distinctione rationis idem vtiq. obiectum concipimus, sed non eodem modo, quia dicendo Petrus est Petrus, primò, cõcipitur, vt subiectũ, deinde vt prædicatum, vndè non solum pluries concipitur Petrus, sed etiam vt plures, quia intentionaliter geminatur, vt substat diuersis intentionibus subiecti, & prædicati, hinc vt intellectus faciat in obiecto distinctionem rationis ratiocinãtis, opus est, vt idem comparet ad seipsum, vel respectum apprehendat in ipso obiecto, quo accipiat ipsum, quasi duo,

duo, non quidem secundum diuersas rationes in ipso obiecto intrinsecas, & ex parte eius fundatas, sed ex ista comparatione extrinseca resultantes. Ad replicam contra hoc in argumento allatam dicimus, distinctionem, quæ fit per actu collatiuum, non cadere supra conceptus formales, quia tunc esset distinctio realis, non rationis, nec proprie supra secundas intentiones ipsas, sed supra rem ipsam conceptam, quatenus habet esse obiectiuum in intellectu, itaut propriè idem dicatur à seipso distingui, non secundum esse reale, sed obiectiuum, & intentionale, quia idem prorsus obiectum à parte rei realiter, & formaliter, dum intellectus facit propositionem identicam, ipsum quasi geminat intentionaliter; ita Trom. trac. Formal. art. 2. §. *Pro intelligentia primæ concl.* vbi docet, quod distinctio rationis ratiocinantis fundatur super pluralitatem esse obiectiui, & cogniti, quod intellectus per actum collatiuum deriuat in idem obiectum reale, & è contra, quod identitas rationis fundatur super vnitatem eiusdem esse cogniti, quando nimirum obiectum non substat pluribus secundis intentionibus, sed vni tantum, namque ita consideratum vt vni, & eidem substat secundæ intentioni, dicitur esse idem ratione cum seipso, sequitur, & fusè declarat Pasqualig. disp. 54. sect. 2.

91 Secundò arguitur contra distinctionem rationis ratiocinatæ, quod non detur veluti membrum à distinctione formali natura rei condistinctum; Tum quia Scotus nullibi hanc distinctionem assignauit veluti condistinctam à distinctione ex natura rei, & ideò omnes Scotistæ tum veteres, tum Recentiores semper tenuerunt hanc distinctionem rationis ratiocinatæ, seu vt ipsi aiunt, rationis ratiocinabilis, cum distinctione ex natura rei prorsus coincidere, vt videre est apud Formalist. art. 2. & omnem distinctionem rationis concludi docent intra genus illius distinctionis, quæ fit per actum collatiuum, & pro hac sententia citatur ab omnibus Auctoribus, vnde prorsus nouum videtur hanc distinctionem rationis ratiocinatæ in Scotistarum scholam inuehere, cum prorsus sapiat doctrinam Thomisticam. Tum quia in schola Scotistarum est pro sus superflua, nam Thomistæ eam admittunt propter diuina attributa, & gradus metaphysicos, hæc enim omnia inter se faciunt distincta tali genere distinctionis, cum igitur Scotistæ hæc faciant actu formaliter distincta, sanè eorum schola hoc genere distinctionis non indiget. Tum demum distinctio rationis ratiocinatæ de illa tantum re potest haberi, de qua intellectus venari potest multos conceptus, sed nullum obiectũ potest plures de se conceptus causare in intellectu, nisi in ipso sit aliqua distinctio plurium formalitatum ex natura rei præcedens omnem actum intellectus, ergo distinctio rationis ratiocinatæ coincidit omninò cum distinctione formali ex natura rei. Probatur minor, quia vnũ obiectum naturaliter agens ad eius intellectionem non causat nisi vnicum conceptũ, quia cum agat secundum vltimum virtutis suæ, causat omnem cõceptum, quem potest causare, ergo si est vnicum, tam realiter, quam formaliter, vnicum tantùm causabit de se conceptum. Nec respondere iuuat vnicum tantum causare conceptum adæquatum, sed plures causare posse inadæquatos in intellectu præsertim imperfectè rem concipiente. Non valet, quia vna res vnum tantum nata est de se causare conceptum, & hunc adequatum, quia aliàs non esset vnum cognoscibile, nec vnico actu cognoscibile, & istum conceptum formando immutat intellectum, quantum potest, ergo non formabit intellectus de tali obiecto alium, & alium conceptum, nisi per actum collatiuum intellectus, ita arguit Tromb. loc. cit.

92 Resp. ad 1. Doctorem nõ semel meminisse huius distinctionis, & eam admisisse, veluti membrum à distinctione formali natura rei condistinctum, vt mirum sit, quare Scotistæ tã vnanimiter oppositum doceant; eam igitur in primis admittit 1. d. 2. q. 7. §. sæpe cit. sub nomine distinctionis virtualis superius explicatæ; deinde in eodem 1. d. 8. qu. 4. §. *Ad quæstionem*; ait inter diuina attributa *non est tantum differentia rationis, hoc est diuersorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim distinctio est inter sapientem, & sapientiam, nec est ibi tantum distinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum est prius, illa nunquam est in cognitione intuitiua, est ergo ibi distinctio tertia præcedens intellectum omni modo*, vbi, vt patet, per primum gradum distinctionis rationis intelligit distinctionem rationis ratiocinantis, per secundum intelligit distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ quando actualiter fit ab intellectu, ex conceptibus intellectus resultant diuersi conceptus obiectiui non in esse rei, sed in esse obiecti, & repræsentati, & ideò ait esse distinctionem obiectorum formalium in intellectu; & quidem etiam hoc modo ab ipsis Thomistis explicatur; per tertium tandem gradum intelligit distinctionem formalem actualem ex natura rei; & quol. 1. art. 2. duplicem assignat distinctionem rationis, vnam merè causatam per actũ intellectus, & hæc est rationis ratiocinantis, alteram sumptam, seu occasionatam ex parte rei, & hæc est rationis ratiocinatæ, ex quibus patet Doctorem verè agnouisse distinctionem rationis ratiocinatæ, vt genus condistinctum à distinctione ex natura rei actuali, atque ita sentit P. Vulpes to. 1. d. 6. art. 7. & loc. initio art. cit. ac omnes illi Scotistæ, qui docent: gradus transcendentes non præseferre realitates, sed conceptus inadæquatos; memini etiam huius duplicis distinctionis rationis Doctor 1. d. 8. qu. 4. §. *Ista tamen positio*, vt ibi Bargius aduertit.

93 Ad 2. negatur assumptum, quamuis enim Scotistæ, nec propter diuina attributa, nec ob gradus metaphysicos prædicamentales hoc genere distinctionis egeant, quia hæc omnia apud Scotum sunt abinuicem ex natura rei formaliter actualiter distincta, illo tamen indigent ob distinctionem ponendam inter prædicata quidditatiua Dei, & gradus omnes transcendentes, cum enim illa non inter se differant, & ab essentia tantum distinctione rationis, & ex alia parte maiori distinctione ex natura rei ab essentia distinguantur attributa, quam prædicata quidditatiua, vt spiritus, & vita intellectualis, & docet Doct. quol. 1. sub lit. I. planè sequitur, quod cum attributa distinguantur actualiter ex natura rei, prædicata quidditatiua distinguantur tantum virtualiter, seu ratione ratiocinata, vt declarat Vulpes cit. disp. 6. art. 7. Et cum gradus metaphysici transcendentes nõ dicant realitates, sed solum conceptus inadæquatos, vt Scotistæ melioris notæ docent, vt suo loco in Metephysica dicemus, consequens est, vt cum pro eorum distinctione non sufficiat sola rationis ratiocinantis distinctio, & ex alia parte distinctionem ex natura rei actualem fundare nequeant, quia non dicunt realitates, quòd distinctione virtuali, seu rationis ratiocinatæ distingui debeant, vnde ex hoc duplici capite oritur indigentia huius distinctionis in subtilium Schola, quæ planè suppleri nequit per distinctionem ex natura rei actualem, vt proprijs locis declarabitur.

94 Ad 3. argumentum Trombet. probat tantum vnius rei generari non posse in intellectu, nisi vnum conceptum adæquatum, si illum immutet quantum potest, & per propriam speciem, at extra has circumstãtias nil impedit, quin eiusdem simplicis obiecti plures habeantur conceptus inadæquati per actum præcisiuum, & non collatiuum, quatenus inadæquatè obiectum intelligendo vnam rationem præscindit ab alia, vnde necessitas formandi hanc distinctionem rationis prouenit ex limitatione; & imperfectione nostri intellectus, qui vel vnico conceptu totam rei naturam exhaurire nequit ob eius eminentiam, vel in intelligendo cogitur vti alienis speciebus, quæ enim non repræsentent totum obiectum adæquatè, debet pluribus vti, vt rem adequatè intelligat, ex quo fit etiam, quod per plures conceptus eam intelligit, & plures rationes obiectiuas in ea distinguit, quas alioquin non distingueret, si rem per propriam speciem cognosceret.

95 Ex dictis in hoc articulo concluditur septem illa Formalistarum genera distinctionum, ac identitatum, quæ seinuicem inserrent, esse prorsus superuacanea, vt abinuicem condistincta, nam distinctio ex natura rei non est membrum condistinctum à distinctione formali, vt benè probat P. Faber cit. c. 9. nam si illa censentur ex natura rei distincta, de quibus secluso opere intellectus prædicata opposita, & contradictoria verificantur, & illa eadem ex natura rei, de quibus talia prædicata verificari non possunt, planè ex hoc manifestè deducitur hæc non esse diuersa distinctionum genera, quia de illis tantum verificari possunt à parte rei aliqua contradictoria prædicata, quæ habent diuersas formalitates, & conceptibilitates, quæ in eadem conceptibilitate, & ratione formali conueniunt, contradictoria ex natura rei non patiuntur, & quidem Doctor nunquam distinxit inter distinctionem ex natura rei, & formalem, vt constet ex his, quæ habet 1. d. 2. q. 7. & d. 8. qu. 4. & d. 13. q. vn. & alibi sæpè; exemplum verò, quod adducunt ad hanc distinctionem ex natura rei declarandam de definitione, & definito, nihil facessit negotij, constat enim ex dictis supra q. 4. art. 2. quo sensu definitio, & definitum dici queant differre ex natura rei. Distinctio essentialis quoque non constituit genus peculiare distinctionis condistinctum ab alijs; quia apud Formalistas duas habet acceptiones hæc distinctio; nam in vno sensu illa dicuntur essentialiter distincta, quæ habent diuersas essentias, & è contra illa dicuntur eadem, quæ in eadem essentia communicant; in alio sensu illa dicuntur

tur essentialiter distingui, quorum vnum non est de essentia alterius, nec eius conceptum formalem ingreditur, & è contra illud dicitur idem essentialiter alteri, quod constituit eius essentiam, & eius conceptum formalem ingreditur. Patet autem, quod identitas, & distinctio essentialis in primo sensu coincidit cum distinctione reali, nam quæcumque habent diuersas essentias, sunt etiam diuersæ res; in altero autem sensu accepta coincidit cum identitate, & distinctione formali capta secundo modo ex illis tribus, quos supra insinuauimus declarando hanc distinctionem in solut. 3. obiect. Sic etiam distinctio se totis obiectiuè, qua distingui, aiunt, quæ in nullo conceptu quidditatiuo conueniunt, vt passiones entis, & vltimæ rerum differentiæ, & distinctio se totis subiectiuè, qua distingui, aiunt, quæ non conueniunt in aliqua realitate potentiali ad ipsa contrahibili, vt Deus, & creatura, non constituunt duo genera distinctionum à cæteris condistincta, sed coincidunt cum reali, & formali, vt bene notauit Tatar. cit. quia quæ distinguuntur se totis obiectiuè, aliquando distinguuntur tantum formaliter, vt bonitas, & veritas in Deo, & interdum etiam realiter distinguuntur, vt duæ vltimæ differentiæ; pariter quæ distinguuntur se totis subiectiuè, quandoque realiter distinguuntur, vt Deus, & creatura; interdum tantùm formaliter, vt bonitas, & veritas in Deo, vel creatura, & hæc dicta sufficiant pro dignoscendis varijs distinctionum generibus, quantum ad logicum spectat, relictis ambagibus Formalistarum, à quibus non tantum Tyrones, verum etiam prouectos abstinere consulimus, nam in illis multa continentur tum logica, tum philosophica, tum metaphysica, & theologica, ita confusè, & promiscuè tradita, vt potius Gmore allico pulmentum quoddam confecerint Formalistæ, quàm nouam quandam scientiam, cuius subiectum sit formalitas, vt ipsi prætendunt, aptissimum ad obruendum quodcunq. quantumuis perspicax ingenium; nec dubitauimus asserere tractatum hunc formalitatum plures alumnos è subtilium Schola indolis excellentis perdidisse, & quotidie perdere, vt mirum sit, cur adhuc in nostra Schola toleretur, immò vt omninò necessarius Tyronibus à quibusdam prædicetur.

QVÆSTIO VI.

De ordine, & Methodo procedendi in facultatibus tradendis.

96 DE Methodis quamplures scripsere Philosophi magni nominis, tum veteres, tum Recentiores (& fortè plusquam peteret necessitas, ac materiæ vtilitas) & nuperrimè non minus, quam doctissimè scripsit Scipio Claramontius vir omnigenæ literaturæ libros quatuor; notant autem Methodum posse dupliciter accipi, vno modo pro regula, & canone procedendi in scientia, & ordinandi res in ipsa tractandas, vt de hac prius, & de illa posterius agatur; alio modo pro ordine ipso, veluti in actu exercito, seù pro ipso progressu; sumi etiam solet interdum pro omni instrumento sciendi, sed quia hæc est fusa nimis acceptio, propriè, & peculiariter nomen Methodi restringitur ad relatas duas significationes. Dubitant autem primò sub qua ex relatis significationibus Methodus ad Logicum pertineat, ac ab ipso definiri debeat, an scilicet, accepta pro regula, & norma procedendi in scientia, vel pro ipso progressu; Eustatius, & Ioan. Grammat. ex antiquioribus, & Pendasius, ac Zabarel. ex recentioribus apud Claramont. cit. lib. 1. cap. 2. arbitrantur Methodum considerandam esse, ac definiendam à Logico pro regula, & canone procedendi; at Claramont. opinatur potius definiendam esse pro progressu ipso, quia Methodus ex vi nominis significat viam, & progressum ipsum, & hoc est eius formale significatum, res autem, inquit, definiri debet in sua formali significatione.

Hæc est ferè quæstio de nomine, adeo vt mirum sit doctissimos viros tot verba in re parui, vel nullius momenti consumere; nam certum esse debet Methodum sub vtraque acceptione ad Logicam pertinere, sub prima quidem acceptione ad Logicam docentem, cuius munus est tradere regulas, & instrumenta sciendi, & ordinatè sciendi, sub secunda autem acceptione spectat potius ad Logicam vtentem, quam docentem; nam Logica vtens, vt in quæst. procem. dictum est, talis appellatur, quia ponit in vsum regulas, & præcepta logicæ docentis, cum ergo ordinatè, ac distinctè proceditur in aliqua facultate tradenda, talis progressus est actus logicæ vtentis; ergo sub vtraque acceptione Methodus ad logicum pertinet, & ab ipso sub vtroque sensu considerari debet. Confir. quia vt dictum est, non sumitur hic Methodus pro quocunque instrumento sciendi, sed peculiariter pro ipso ordine, qui in scientijs obseruari solet, vt ritè, ac sine confusione tradantur, qua ratione ex communi sententia definiri solet, quod *est habitus instrumentalis, seu instrumentum intellectuale, quo docemur cuiusque disciplinæ partes conuenienter disponere*, vt refert Zab. lib. 1. de Method. cap. 4. spectat autem ad logicam tradere methodum, & ordinem procedendi in scientijs, sicut enim ipsa tradit modum sciendi, ita etiam tradere debet modum ordinatè sciendi, & procedendi in scientijs tradendo regulas, & præcepta ipsius ordinis; nedum ergo ad logicam spectat, ac ab ipsa definiri debet methodus sumpta pro ipso progressu, sed etiam sumpta pro ipsa regula, & norma procedendi in scientia, ac ordinis seruandi; Et falsum est, quod dicebatur methodum ex vi nominis significare præcisè progressum ipsum, nam in quæstionibus de nomine, vt sæpè dictum est, communis ac frequentior loquendi modus semper præferri debet; Methodus autem apud Philosophos, nedum accipitur pro ipso progressu, sed etiam pro regula, & norma ordinatè progrediendi.

Secundò dubitatur, an de ratione methodi, vt hic sumitur pro ipso ordine seruando in scientia, vt de hoc prius agatur, quam de illo, sit quod prius ad cognitionem sequentis dirigatur. Negat Claram. lib. 1. de Method. cap. 8. quod probat explicando notiorem ordinis sensibili exemplo, nam si numerāda sint loca litoris Tyrrheni, cuius ab Occidente principium est Monœci portus, ab Oriente est Leucopetra, potest numeratio ab alterutro termino exordiri, & esse ordinata, dum tamen cæptus ordo retineatur, v. g. si post Moneci, portum Albiminium, indè Albigaunum, posteà Genuam memorauerit, atq. ita subindè semper quæ succedunt in Orientem loca numeret; vnde deducit ad rationem ordinis requiri quidē, quod de hoc prius, quam de illo agatur, nequaquam autem, quod prius ad sequentis cognitionem dirigatur, neque enim ad cognitionem Genuæ Albigaunum pertinet.

Dicendum tamen est de ratione ordinis, vt hic de eo loquimur, vt nimirum est ordo doctrinæ, & præcipua species methodi, vel potius methodus ipsa seruanda in facultate tradenda, esse quod prius ad cognitionem sequentis dirigatur. Probatur quia licet de ratione ordinis, vt sic, sit esse dispositionem plurium secundum prius, & posterius, vt benè ostendit exemplum allatum, tamen vt ex mox dicendis patebit, de ratione ordinis doctrinæ est, vt ab ijs incipiat, quæ sunt faciliora captu, & conferre possunt ad notitiam sequentium, & sic obseruari videmus ab Auctoribus ipsis, qui in facultatibus tradendis nō temerè, & casu prius hanc dispositionem instituunt, quam illā, sed quia hæc prior confert ad cognitionem sequentis. Conf. quia commune proloquium est, quod lectio lectionem aperit, vt per id ostendatur rectum doctrinæ ordinem tunc seruari, quando non solum prius hæc lectio instituitur, quam illa, sed itaut prior lectio conferat ad notitiam sequentis. Conf. tandem ex dictis ipsius, nam c. 4. definit methodum sumptam pro ipso progressu, quod sit via ad cognitionem promouens absque errore, & hinc c. 6. deducit ordinem esse speciem methodi, quoniam & ipse est progressio à priori ad posterius, & ad cognitionem promouet, iuuat enim ordo ad rerum cognitionem assequendam, sicut confusio impedit, ac perturbat, ergo de ratione ordinis doctrinæ est, vt prius ad cognitionem sequentis dirigatur, idq. expressè docet Zabarel. loc. cit. At respondet Claramont. ordinem in disciplinis tradendis vtique nostram iuuare cognitionem, non tamen in eo sensu, quod priora conferant ad cognitionem eorum, quæ posterius dicūtur, hoc enim conuenit methodo specialiter dictæ, quam ponit speciem ab ipso ordine condistinctam; sed quatenus per ordinem tollitur confusio, quæ tum intelligentiam retardat, tum memoriam impedit, reminiscentiamque penitus tollit, & hæc est vtilitas ordinis per se, & præcisè sumpti. Sed iam dictū est hic sermonem non esse de ordine præcisè sub ratione ordinis, sed de ordine doctrinæ seruando in disciplinis tradendis, & dicimus hunc expostulare, vt quæ prius dicuntur conferant aliquo modo ad posteriorem notitiā. Tū quia superfluū videtur ponere methodum specialem, veluti speciem per se ab ordine condistinctam, de cuius ratione sit, vt superius conferat ad cognitionem posterioris, nam vt dictum est, hic nō est sermo de methodo pro quocunque instrumento sciendi, sed præcisè pro ipso ordine doctrinæ, qui in scientijs obseruari solet, vt ritè, ac sine confusione tradantur, quod præcipue contingit, quando priora conferunt ad posteriorum notitiam.

Tertiò dubitatur, quænam sit norma ordinis doctrinæ, quã in scientijs tradendis obseruare debemus; Aliqui docuerunt ipsummet naturalem rerum ordinem esse regulam, & normã ordinis doctrinæ, itavt ordo doctrinæ tunc rectus est, quando conformis est ordini naturali ipsarum rerum, idest quando in scientia res illa prius cognoscitur, & consideratur, quæ etiam in essendo est prior, ita opinatus est Piccolomineus in sua Morali introductione c.14.& 15. & sequitur Auersa q.30. Log.sec.2.licet addat interdum etiam licere ob vrgentem aliquam rationem facilitatis,& commoditatis,ordinem naturæ immutare. Alij ex opposito docuerunt normam ordinis doctrinæ vniuersaliter loquendo esse faciliorem methodum nostræ cognitionis, ita quod cum in scientia primò tractamus res cognitu faciliores,& paulatim ad difficiliores ascẽdimus, rectum ordinem doctrinæ seruamus, licet non seruetur ordo naturalis rerum in essendo, quam opinionem latè defendit Zabar.lib.1.de Met.à c.6. & lib.1. Apolog. Mercenarius in suis dilucid. Faber Theor.18. Complut.disput.procem. Log. in append. q. vlt. & alij quamplures, in quam etiam incidit Auersa cit. dum fatetur ipsum ordinem naturæ non semper solere esse faciliorem, & commodiorem ad perfectam rerum notitiam assequendam, ac etiam Claramont.loc.cit.

97 Dicendum est cum secunda sententia, veram normam ordinis doctrinæ esse faciliorem modum nostræ cognitionis, siue seruetur ordo naturæ, siue non, quod addimus, quia ad hanc facilitatem interdum etiam iuuat ipsemet ordo naturæ, vt nimirum res omnes eo ordine disponantur, quo ex natura sua sunt inter se connexæ, & ordinatæ; vnde ordo doctrinæ nõ est adæquatè condistinctus ab ordine naturæ, sed interdum coincidit cum eo. Conclusio deducitur ex Scoto 1.d.3.q.2.vt bene Faber aduertit,nam ibi ait Doctor Metaph.esse vltimam scientiam ordine doctrinæ, etiamsi agat de principijs aliarum scientiarum, Philosophiam verò naturalem esse priorem; & planè ratio, cur Arist. has scientias sic ordinauit,non est,quia ordo naturalis rerum sic peteret, quia potius hic ordo oppositum postulabat, vt nimirum Metaph.præmitteretur, veluti quæ agit de principijs primis omnium rerum communissimis, non autem Physica,quæ agit de particulari ente; ordinauit ergo Philosophus has scientias hoc modo, & Physicam præmisit Metaphysicæ, quia illa est facilior, vt potè quæ est de rebus sensibilibus, quæ sunt cognitu faciliores.

Probatur autem conclusio manifestis Arist.auctoritatibus, & in primis 5.Met.tex.1. adest auctoritas, quæ nullam patitur glossam, nam ibi distinguens inter principium essendi,& cognoscendi ait, principium doctrinæ non semper est principiũ rei, sed vnde quis facile addiscere potest, inquit enim, *vt doctrinæ non à primo, ac rei principio aliquando inchoandum est, sed vndè quis facilius discat*. Nec valet solutio Piccol. quod ibi Arist. loquitur de via doctrinæ, idest de Methodo, & demonstratione,quæ est propria via sciendi,non autem de ordine doctrinæ. Hoc enim manifestè repugnat textui, vbi ponit varias acceptiones principij, & postquam locutus est de principio doctrinæ, inferius in eodem capite loquitur de principio pro medio demonstrationis illis verbis, *præterea cum cognoscibilis res est, principium hoc quoq. dicitur, vt demonstrationũ suppositiones*, non ergo in priori loco loquitur de methodo, & via doctrinæ, sed de ordine. Item 1.Phys.tex.4. assignans ordinem procedendi in scientia naturali ait, ab vniuersalioribus esse incipiendum, & rationem adducens inquit, quia sunt nobis notiora, quod etiam repetit 1. Ethic. cap.4. ergo norma ordinis doctrinæ est facilior nostra cognitio. Nec iuuat respondere cum Piccol. quod illa non est sufficiens ratio, neq. primaria,quia scilicet ex vniuersaliũ cognitione facilius habemus cognitionem aliarum rerum naturalium, sed primaria ratio est, quia sunt priora, ideò illis cognitis facilius aliæ res cognoscuntur, nam ipse ordo naturæ facilior, & commodior est ad perfectam rerum notitiam assequendam. Non valet, tum quia nimis derogatur Philosopho dicendo statim in ingressu Philosophiæ defecisse non assignando primariam rationem,& sufficientem ordinis,quem seruaturus erat in progressu;tũ quia falsum est vniuersalia,de quibus ibi loquitur Arist. esse priora secundum ordinem naturæ, quia non loquitur de vniuersalibus,in prædicando,sed in continendo,vt dicimus in Phys.in expositione textus ex Scoto 1.d.3.q.2.Q.Tum quia etiamsi per vniuersalia intelligeret ibi cõmuniora, quæ sunt priora secundum naturam particularibus, adhuc tamen vniuersaliter verum non est(& si interdum ita sit)quod ipse ordo naturæ facilior sit,& commodior ad nostram cognitionem, atque ideò illa adhuc esse non posset primaria ratio, quia sunt priora; tum tandem quia etiamsi ipse ordo naturæ semper facilior esset, hinc non sequitur primariam rationem, cur velit Arist.ab vniuersalioribus procedere, esse, quia ista sunt priora, imò potius sequitur oppositum, quia adhuc non conquiescit intellectus; sed adhuc quærendum manet, quare vult agere prius de prioribus secundum ordinem naturæ? & respondere debemus,quia faciliorem cognitionem habemus seruando hunc ordinem; cum ergo hæc sola causa, facilior nempe modus nostræ cognitionis quietet nostrum intellectum, ipsa sola erit primaria.

98 Præterea videmus Arist. pluries ordinem naturalem rerum prætermisisse,& ordinem nostræ facilioris cognitionis secutum esse; hinc prius egit de animalibus, quam de plantis, non alia ratione, nisi quia sunt nobis notiora, vt ipse dicit de long. & breuit. vitæ, & lib.1. hist. animal capit.6. dicit prius se agere velle de differentijs, & accidentibus, quæ circa animalia contingunt, postea ad causas inquirendas ascendere, ait enim rationem congruam nostrò naturali cognoscendi modo esse, vt à facilioribus,& propinquioribus nobis ad difficiliora, & remotiora procedamus, & ibidem de partibus animal. cap.20. reddens rationem, cur prius de homine agere velit, subdit, quia *exteriorum partium eius forma notissima est*. Nec valet, quod ait Piccol. hoc ab Arist. factum fuisse ex accidenti. Quia Arist. ipse testatur se ita agere, quia ratio docendi expostulat,vt à facilioribus nobis ad difficiliora procedamus; non ergo id fecit ex accidenti, sed consultò, & data opera. Et hæc sententia non solum fuit Arist. sed etiam Platon.lib.2.de Rep. Galen.lib.9. de decretis Hipoc.& Plat.c.2. & Auicen. in prin. lib. de An:m. quibus in locis vnanimiter docent in rerum tractatione, & facultatibus tradendis à facilioribus, & clarioribus nos exordiri debere. Demum huic sentẽtiæ manifesta ratio suffragatur, nam etsi pluries iuuet res addiscere eo modo,quo sunt à natura dispositæ,nam valdè cõfert tractatum de communioribus præmittere tractatibus de particularibus, vndè Arist. in lib. Phys. agit de principijs, & proprietatibus corporis naturalis in communi, deinceps in alijs lib.de varijs speciebus corporis naturalis;sæpe tamen etiã contingit rem aliquam, quamuis in essendo priorem,esse adeò reconditam, vt non aliter possit bene cognosci, quàm ex præuia cognitione alicuius rei posterioris sensibus obuiæ, atq; ideò à nobis cognitu facillimæ, sic Arist. in Met. acturus de substantijs separatis prius agit de materialibus; & ideo non ordo naturalis rerum vniuersaliter esse potest norma ordinis doctrinæ, sed facilior modus cognitionis nostræ, vnde semper debemus incipere à notioribus nobis.

99 Hic tamen aduertendum est cum Fabro cit.c.2. in fine, quòd cum dicimus ordinem doctrinę postulare,vt à notiorib. nobis exordium sumatur,per notiora nobis non intelligimus, quæ solent contradistingui à notis natura, sed per notiora nobis intelligimus illa, quæ facilius àlijs initio scientiæ addiscimus,& ex quorum cognitione facilius in cognitionẽ aliorum in illa scientia deuenimus; ex quo fit, vt etiam pluries in scientijs ordo doctrinæ sequatur ordinem naturæ,& priora natura declarẽtur,deinde posteriora; hoc autem nõ ideo fit,quia ordo naturalis sit norma veri ordinis doctrinæ;vt Piccol.arbitratus est, sed quia hic, & nunc ille ipse ordo naturæ est facilior,& commodior ad assequendam notitiam aliorum in sciẽtia contentorum,nec posteriora poterunt ritè percipi, nisi supposita notitia priorum secundum naturam, hac ratione Arist. prius egit de elementis,quam de mixtis,quia ritè mixti naturã percipere non possumus, nisi prius elementa cognoscamus; Et per hoc facile conciliantur omnes Arist. auctoritates, quibus ipse testatur se ideò prius agere de quibusdam rebus, quia secundum naturam priora sunt,ita 1.Elench.c.1.& 3.Rethor. c.1.lib.de sensu, & sensato in principio,2. de gen. animal.c.4. 1.Phys.57.2. de Anim.64. 2. de partibus animal.c.10. & in Phys. primo loco agit de principijs rerum naturalium, quia secundum naturam priora sunt, quamuis alioqui sint difficiliora. Conciliantur autem omnes istæ auctoritates, & consimiles dicendo Arist. sæpe sæpius conformasse ordinem doctrinæ cum ordine naturæ, non quia ordo ille naturalis sit norma veri ordinis doctrinæ, sed quia facilior nostra cognitio tunc illum ordinem expostulabat, & ordo ipse naturalis conducebat ad faciliorem captum aliarum rerum in scientia, vnde & quando Arist. à prioribus secundum naturam incipit seruando ordinem naturæ, & quando eundem ordinem omittit, id semper facit ob faciliorem nostram cognitionem, ita quod modus facilior nostræ cognitionis sit semper norma ordinis doctrinæ, siue incipiendo à prioribus, siue à posterioribus secundum naturam. Neque huic resolutioni aduersatur, quòd res sicut se habent ad esse,ita ad cognosci, atque

ideò ordinem in cognoſcendo ſequi debere ordinem in eſſendo, & ordinem ſcientificum conformem eſſe debere ordini naturali. Non ſequitur, debet enim vtique ſcientia docere res, & modum, quo inter ſe ſunt à natura diſpoſitæ ſecundum prius, & poſterius, ſed in docendo neceſſarium non eſt, quòd illum modum imitetur, debet v.g. docere, quid ſit Deus, quid creatura, & quod Deus eſt prior creatura, ſed hinc non ſequitur, quòd pro declaranda Dei natura incipere non poſſit à creatura, quæ eſt notior, iuxta præceptum D. Pauli ad Rom. 1. *Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.*

100 Quartò dubitatur in hac quæſtione, an in facultatibus tradendis vtendum ſit methodo reſolutiua, vel potius compoſitiua, ita enim diuidi ſolet methodus, ſeu ordo ſcientificus in compoſitiuum, & reſolutiuum, & quamuis Carpentar. diſp. de Method. & Maſius q. vlt. proœm. log. addant, & defendant tertiam ſpeciem methodi, quam appellant definitiuam, ex Gal. lib. de arte medic. à principio: communis tamen diuiſio methodi in compoſitiuam, & reſolutiuam ſufficiens eſt, & immediata, nec methodus definitiua eſt ab illis condiſtincta, vt Zab. oſtendit lib. 2. de Method. & lib. 2. Apolog. & ita colligitur ex Ariſt. Ethic. cap. 4. vbi non niſi duplicis ordinis ſcientifici meminit in diſputationibus ſeruandi, vnus eſt, qui eſt à principijs ad principiata, qui proinde dicitur compoſitiuus, nam partes componunt totum, & principia principiatum, alter eſt à principiatis ad principia, qui proinde dicitur reſolutiuus, quia totum in ſuas partes reſoluitur, & principiatum in ſua principia. Zabar. loc. cit. docet ordinem compoſitiuum eſſe proprium ſcientijs ſpeculatiuis, nam cum iſtæ non referantur ad finem alicuius operis faciendi, non poſſunt aliter ordinari, quàm à principijs inchoando, & hoc eſſe de mente Ariſt. 1. Phyſ. c. 1. Ordinem verò reſolutiuum docet eſſe proprium ſcientijs practicis, & artibus, nam ex notione finis, ad quem referuntur, artes ſunt adinuentæ, & ſic Ariſt. ipſe docet 7. Met. 23. in quauis arte prius conſiderari finem, deinde media, & in ſcientia morali ita obſeruat, quia prius agit de fœlicitate, quæ eſt finis, deinde de virtutibus, quæ ſunt media, itaque concludit in tradẽdis ſpeculatiuis methodo compoſitiua vtendum eſſe, ſed in tradendis practicis reſolutiua, quam opinionem ſequuntur Complut. cit.

101 Dicendum tamen eſt neceſſarium non eſſe ſpeculatiuas procedere ordine compoſitiuo, & practicas reſolutiuo, ſed vtrumque ordinem his, & illis inſeruire poſſe iuxtà exigentiam noſtræ facilioris cognitionis; ita P. Faber cit. cap. 3. & tenet Auerſa cit. & ſequitur ex proximè dictis; iam enim cõcluſum eſt ordinem doctrinę reſpicere noſtram faciliorem cognitionem, ſed multoties contingit, quod facilius addiſcimus incipiendo à compoſitis, & principiatis ad prima vſque principia procedendo, & ab effectibus nobis notioribus ad cauſas etiam in ſcientijs ſpeculatiuis, vt ſupra probatum eſt, & multoties contingit oppoſitum etiam in practicis, ergo in vtriſque facultatibus iuxtà exigentiam facilioris noſtræ cognitionis arripere poſſumus vnam methodum, vel alteram. Imò vt notat Auerſa, cõtingere poteſt, vt plures partes eiuſdem ſcientiæ totalis, ita ſint diſpoſitæ, vt vna procedat ordine compoſitiuo, alia reſolutiuo, v.g. pars illa Philoſophiæ, quæ prius conſiderat mundum quantum ad compoſitionem, & ſtructurã ſuam; vnitatem, originem, & alia, deindè diſtinctè conſiderat ſingulas mundi partes, procedit methodo reſolutiua; alia verò pars, quæ prius conſiderat elementa, deinde mixtum, procedit ordine compoſitiuo.

Sed cum Zab. obijcies, quod ordo debet tradere cognitionem diſtinctam rei, ergo debemus incipere à cõmunioribus, & à principijs, & cauſis, quæ ſunt nobis notiora cognitione diſtincta. Conf. ex Ariſt. qui 1. Phyſ. 57. & lib. 3. tex. 2. & 1. de part. animal. c. 1. & 4. docet prius de communibus agendum eſſe, deindè de particularibus; & ratio eſt, quia ſcientiæ intendunt tradere explicitam, & diſtinctam rerum notitiam, ſed notitia vniuerſalium requiritur ad explicitam cognitionem inferiorum, & particularium, ergo ab vniuerſalibus incipiendum eſt. Reſp. cum Fab. cit. negando aſſumptum, quia non ſpectat ad ordinem tradere cognitionem diſtinctam, vel confuſam rei, id enim munus eſt inſtrumentorum ſciendi, ſed ordo propriè inſeruit ſolum facilitati ſcientiæ; vnde ſæpe euenit, quod priori loco quædam præmittimus, de quibus habemus ſolutionem quandam rudem, & per rationes parum efficaces, non alia ratione, niſi quia hæc rudis ipſa cognitio nos adiuuat ad acquirendam claram aliarum rerum cognitionẽ. Ad Conf dicimus ea probari tantum ordinem compoſitiuum longè præſtare reſolutiua, & in diſciplinis tradendis eo vtendum eſſe, quantùm fieri poteſt; non tamen probat, quod ſi neceſſitas, & commoditas addiſcentium id expoſtulet, non poſſimus interdum illum prætermittere vtendo ordine reſolutiuo, præmittendo nimirum cognitionem rudem, & confuſam effectuum, & compoſitorum, vt indè procedentes ad cognitionem cauſarum, & principiorum in hunc modum acquiramus cognitionem quoque diſtinctam eorundem.

102 Quintò dubitatur, an quælibet ſcientia melius tradatur ordine expoſitionis, vel potius tractationis, an vtrumque permiſcendo; & vt ſenſus dubitationis pateat, tunc ſcientia traditur per modum expoſitionis, cum quis aſſumẽdo certum Auctorem, à quo ſcientia antea eſt tradita, vt Ariſtotelem in Philoſophia, Magiſtrum Sententiarum in Theologia, ſatagit illum explicare, & reconditos illius ſenſus aperire; & qui ſciẽtias in hunc modum tradunt per modum Commentarij non alio ordine procedere tenentur ab illo, quem ſeruat Auctor principalis. Tunc verò ſcientia traditur per modum tractationis, cum quis aliquam ſcientiam tradit res tractandas in ea diſponendo ordine quodam diſtincto, & exquiſito proprio veluti Marte adinuento, non autem cuiuſdam Auctoris textui innitẽdo. Tunc tandem mixto modo traditur, cum quis poſtquam certũ Auctorem ſibi exponendum aſſumpſit, occaſione quorumcunque verborum, quæ ab Auctore textus interponuntur, ex profeſſo ſuas inſtituit quæſtiones, ſic enim hucuſq; Auctores vtrumque ordinem miſcuerunt.

Antiquiores primo modo tam Philoſophiam, quàm Theologiam tradiderunt, nam Auerr. Alexander, Themiſtius, Simplicius, Philop. & alij illam docuerunt Ariſtotelem commẽtando, iſtam verò Ægidius, Scotus, Riccardus, D. Bon. & alij quamplures exponendo Magiſtrum. Secundo modo omnium primus Theologiam tradidit noſter Alenſis nouo ordine contexendo ſummam theologicam iuſſu Innocent. IV. quem poſtea ſumma cum laude Sanctus Thomas eſt imitatus; & quidem immerito Auerſa qu. 30. ſect. 1. & 7. hoc præconium ſubripit Alenſi, vt tribuat Aquinati, qui alijs mille titulis cumulatus meritis hac laude non eget; nam id apertè teſtantur Abbas Tritem. in Catalog. ſcriptorij Eccleſiaſtic. Bartholom. de Piſis lib. 1. Confirmit. Firmamen. trium ordin. p. 1. Sixtus Senenſ. lib. 4. Bibliot. ſanc. quorum teſtimonia extant affixa in principio Summæ Alenſis, & affirmant etiam primum ſcripſiſſe ſupra Magiſtrum; hoc etiam ſecundo modo nunc paſſim Recentiores Philoſophiam tradunt, proprias namque, relicto Ariſt. textu in angulo, contexunt quæſtiones, ac diſputationes, quaſi nil referat ſcire Ariſtot. mentem in rebus philoſophicis, in quibus tamen veluti Magiſtrum, & oraculum antiquitas eſt venerata. Tertiò tandem modo philoſophiam tradiderunt Auctores quidam inferioris notæ, qui occaſione arrepta alicuius verbi, quod incidenter habet Auctor in textu, quæſtiones intrudunt ad illum locum, & etiam interdum ad eam ſcientiam prorſus impertinentes, veluti ſunt illi qui 1. Phyſ. vbi de principijs rerum naturalium agendum eſt, diſputant de entis vniuocatione. quæ ſpectat ad Metaphyſicam, & de primo cognito, quod attinet ad libros de Anima.

103 Dicendum breuiter eſt quod licet in Sacra Theologia conſcribenda, in qua alium textum non habemus, quàm Scripturam Sacram, & Sanctos Patres ordo tractationis ſit admodum accõmodatus, itaut aptè diſponantur materiæ, & tractatus pro rei exigentia; Philoſophia tamen, in qua habemus Ariſt. vt oraculum, & Magiſtrum, non bene traditur per modum puræ tractationis textum prorſus omittendo, quia Ariſt. textus re vera eſt totius Philoſophiæ baſis, & fundamentum; nec bene traditur per modum puræ expoſitionis nullam prorſus contexendo quæſtionem, quia vt ait Ariſt. ipſe in prædicam. ad aliquid, dubitare de ſingulis non eſt inutile, & quæſtiones ſunt, quæ acuunt, & exercent ingenia, & ad veritatem indagandam maximè iuuant, vt potè quę efficaciores rationes pro alterutra parte producunt ponderandas. Sed mixto quodam modo tradenda eſt, non quidem tali, qualis eſt ille iam relatus, quo hucuſque Auctores quamplures vſi ſunt; imò hic vt penitus ineptus, & noxius eſt è ſcholis eliminandus, ſed alio quodam ſic accõmodato, vt ab initio totus præmittatur Ariſt. tex. in ſummam redactus, & deinde queſtiones, ac diſputationes contexantur illi reſpondentes vel eo ordine diſpoſite, quo textum Ariſ. ordinauit, vel alio nouiter adinuento, vt introduci poſſint quæſtiones, quæ de nouo pertractantur; ſic nos logicam modo contexìmus, quia Summulas præmiſimus, vt Ariſt. textus breue compendium, & nunc diſputationes ſubnectimus illis reſpondentes, eundemque ordinem ſeruauimus in Phyſicis, & in alijs libris tenebimus.

104 Dubitatur tandem, quis ordo ſeruandus ſit in qualibet quæ-

quæstione disponenda, præsertim quando circa illam variæ, ac inter se repugnantes extant Auctorum sententiæ; & quidem cum tota quæstio in his duobus vertatur cardinibus, in alienis nimirum impugnandis, & proprijs confirmandis, hoc tribus modis fieri potest; primò vt aliena referantur, & reijciantur, propriam deinde introducendo sententiam, & confirmando, quem ordinem obseruauit Arist. 1. Phys. agens de rerum principijs, & 1. Cœli agens de origine mundi, & 1. ac 2. lib. de Anima agens de natura ipsius animæ, & 1. Ethic. agens de humana fœlicitate; secundò vt prius propria aperiatur, & solidetur sententia, postea alienæ referantur, & confutentur, quam methodū seruauit 3. Phys. agēs de motu, vbi prius suam tradit definitionem de motu, deinde Antiquorum; tertiò demum, vt prius quidem alienæ referantur sententiæ, & minus probabiles, & postea propria, & magis probabilis, sed illæ non reijciantur, nisi dum propria fulciur sententia, ita quod simul, & semel propria probetur sententia, & oppositæ refellantur, & propriæ confirmatio sit alienæ confutatio, ac è contra; & sanè hic ordo magis expeditus est, & breuitati adaptatus, nam sic non oportebit in plures articulos quæstionem diuidere, in quorum vno aliorum sententiæ refellantur, & in alio propria introducatur, atque probetur, sed in vno, & eodem articulo ambæ partes commodè exequi poterunt simul, & semel propriam confirmando, & contrariam euertendo, & hunc ordinē nos ferè semper obseruabimus in quæstionibus disponendis, nisi interdum magna sententiarum copia circa eandem quæstionem petteret hunc ordinem aliqualiter immutari.

105 Sed quamuis hæc methodus in quæstionibus disponēdis modo sit familiaris, & consueta, tamen in referendis, & dissoluendis alienæ sententiæ argumentis non eodem modo procedunt omnes; quamplures enim dum ab initio quæstionis aliorum proponit opiniones, illas adducunt cum suis fundamentis, quæ postea disoluit in fine quæstionis ex declaratione propriæ sententiæ, quam posuerunt in corpore quæsiti, & hac methodo vsi sunt vniuersaliter omnes antiqui Scolastici, quā etiam Arist. ipse commendat 3. Met. tex. 1. nam visis aliorum rationibus maturius fertur de veritate iudicium, inquit Philosophus. Verùm, vt aduertit Auersa cit. quamuis hæc methodus sit valde illi commoda, qui propria industria, & exercitatione veritatem indagare contendit, ille tamen Auctor, qui veritatem inuentam alijs tradere, & persuadere contendit, consultius vtique procedet, si ab initio quæstionis referendo aliorum sententias, illarum fundamenta non referet, sed differet ad finem quæstionis, postquam suam stabiliuit sententiam, ea simul referendo, & dissoluendo; & ratio est, quia si in quæstionis vestibulo referantur non solum sententiæ aliorum, sed etiā eorum fundamenta, cum tunc intellectus addiscētis sit nudus, & tanquam tabula rasa imbuitur quodammodo primò illis falsis fundamentis, vnde minus facile postea disponitur ad assentiendum rationibus propriæ sentētiæ, cum semper anxius maneat de solutione argumentorum oppositę sentētiæ, melius igitur est intellectus primò imbuatur fundamentis veræ sententiæ, neque tali anxietate laboret. Accedit vlterius experientiam ipsam docere, quantum afferat incommodi Tyronibus conferre solutiones in fine quæstionis positas cum argumentis ab initio præmissis, magnum planè est incommodum; & præsertim quando quæstio est prolixa, quod si post argumentum Aduersarij relatum statim sua immediatè subdatur solutio, confestim gaudet addiscentis ingenium, nec manet anxius, aut perplexus, & melius solutionem memoriæ mandat.

DISPVTATIO SECVNDA.

De vocibus, & communibus earum affectionibus.

SCientia quæcumque, vt more humano tradatur, vocibus indiget, quæ sunt manifestatiuæ conceptuum; quia igitur logica est instrumentum generale omnium scientiarum, tenetur hac ratione, quatenus nempe sunt signa conceptuum, tractare de vocibus, vt colligitur ex Arist. lib. 1. Periher. cap. 1. & ibi docet S. Thomas lect. 2. & quibusdam earum communibus affectionibus, æquiuocatione nimirum, vniuocatione, analogia, &c. à quibus proindè consultò Arist. suam inchoauit Logicam, & non ex abrupto, vt putauit Auersa q. 2 sect. 4. quasi tractatus aliquis ex Arist. Logica sit amissus iniuria temporū, qui illum præcedebat; Et Isagoge Porphyrij hanc tractationem præcedere non debet, sed sequi, cum Arist. ipse de prædicabilibus agat cap. 2. antepredic. quantum satis illi videbatur ad librum prædicament. vnde malè disputatio de Vniuersalibus communiter præmittitur disputationi de Vniuocis, & Æquiuocis, cum re vera pertineat ad cap. 2. antepræedic.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid voces significent, & quomodo, hoc est, an res, vel conceptus, & num naturaliter, vel ad placitum.

1 CErtum est, cum externo sermone aliquid significare intendimus, duo in mente loquentis præsupponi, rem, scilicet, cognitam, de qua loquitur, & illius rei cognitionem, quæ conceptus formalis appellari solet, sicut res ipsa cognita, vt sic, conceptus obiectiuus; difficultas igitur est, quidnam horum voce significetur principaliter, & immediatè. Asserunt quamplures voces immediatè significare conceptus ipsos formales, & res ipsas mediantibus illis, ita D. Thom. 1. p. q. 13. art. 1. & qu. 9. de potentia art. 5. & 1. Periher. lec. 1. & videtur fuisse communis opinio expositorum Aristot. Ammonij, Alexand. Auerrois, Boet. Porph. & aliorum; addunt tamen nonnulli huius opinionis Auctores, quod licèt voces immediatius significent cōceptus, quam res, principalius tamen significant res, quam conceptus, quia ipse conceptus ordinatur vltimatè, & principaliter ad repræsentandum ipsam rem, cuius est similitudo intentionalis, ita Ioan. de S. Th. 1. p. Log. q. 1. art. 5. quæ fuit opinio Bassolij 1. d. 22. qu. 1. art. 1.

Alij verò absolutè dicunt per voces significari res ipsas non solum primario, & principaliter, verumetiam directè, proximè, & immediatè, & hæc est communior opinio, quam sequitur Nominales omnes Ocham, & Gabr. 2. d. 22. q. vn. & passim Recentiores Fonsec. 2. Met. cap. 1. qu. 2. sect. 4. Vasq. 1. p. disp. 57. nu. 8. & disp. 75. cap. 3. Suarez 1. p. tract. 1. lib. 2. cap. 31. n. 6. Hurtad. disp. 8. Log. sect. 3. Arriag. disp. 13. sect. 2. Ruuius q. 1. Murcia disp. 2. qu. 1. Amic. tract. 31. disp. 1. qu. 1. dub. 4. Auers. q. 6. Log. sect. 4. Ouuied. controu. 8. Log. nu. 7. Poncius disp. 9. Log. q. 2. & fuit sententia Scoti, quamuis enim 1. Periher. qu. 2. problematicè procedat, & dicat, quod attendendo auctoritatē prima opinio est probabilior, sed attendendo rationem secunda, postea tamen in 1. d. 27. qu. 1. ad 2. prin. resolutè docet res ipsas, non verò earum cōceptus per voces immediatè, & principaliter significari, imò disertis verbis declarat ibi res tantum propriè loquendo significari per voces, & nullo modo conceptus, nec mediatè, nec immediatè, quia litteræ, voces, & conceptus sunt signa immediata vnius tantum significati, scilicet, rei, nec vnum propriè est signum alterius, sed pro tanto dici solet signum, quatenus dat illud intelligere, nec signum posterius significaret, nisi prius signum idem significatum immediatius manifestaret; vnde cōcludit Doctor, litteras, voces, & conceptus adinuicem subordinari in ratione signi prioris, & posterioris, veluti subordinantur plures effectus ab eadem causa immediatè producti, non autem in ratione signi, & significati, quia propriè loquendo litteræ non significant voces, nec voces conceptus, sed hæc omnia sunt immediata signa eiusdē significati, scilicet, rei, & hūc dicendi modū passim Scotistę docēt 1. d. 22. & 1. Periher. q. 1. vt Tat. Io. de Mag. & alij.

Circa alteram quæsiti partem de modo significandi vocum non est difficultas inter Peripateticos, omnes namque vnanimi consensu docuerunt voces articulatas (ex his enim constituitur humanus sermo, de quo hic loquimur) non significare naturaliter, sed ad placitum, hoc est voces ex sua naturali virtute nullam vim habere significandi, sed ex sola hominum impositione. Oppositum docuerunt veteres quidam Cratyllus, & Heraclitus apud Ammonium 1. Periher. cap. 2. & Pythagorici apud Dexippum ibidem cap. 6. ex quo inferebant sapientis munus non esse rebus nomi-

nomina imponere, sed nomina rebus imposita à natura ipsa adinuenire.

2 Dicendum est pro solutione quæsiti quoad vtramque partem, per voces significari res ipsas non solum primariò, & principaliter, sed etiam proximè, & immediatè, imò propriè loquendo solas res significari per voces, & nullo modo conceptus non quidem naturaliter, sed ad placitum. Conclusio est ferè communis, & probatur quoad omnes, & singulas partes, & Primò quidem, quòd significent res ipsas principaliter Auctores ipsi primæ opinioni libenter admittunt; tum quia id manifestè docuit Arist. 1. Elenc. cap. 1. vbi ait, quòd in disputatione pro rebus vtimur nominibus, quia res ad disputationē afferre non possumus, sicut in ludo vtimur fabis pro nummis, & 4. Met. 28. *ratio*, inquit, *quam significat nomen, est definitio*, at definitio indicat veram essentiam rei; tum quia id principaliter significatur, ad quod significandum primario nomen imponitur, & quod repræsentatur intellectui audientis ad prolationem nominis; sed intentio imponentis nomen principaliter est, vt significentur res, vnde Genes. c. 2. nomina dicuntur imposita rebus, & statim audito nomine ferimur in res, & constituitur intellectus rei, non autem speciei, vel conceptus; tum etiam si voces primariò conceptus significarent, omnes propositiones de secundo adiacente essent veræ, vt istæ Antichristus est, Chymera est, quia intellectio Antichristi tunc est, & pariter intellectio Chymeræ, & è contra omnes de tertio adiacente, in qua vnum enunciatur de alio, essent falsæ, nam dum dicitur *homo est animal* sensus esset, quod intellectio hominis est intellectio animalis; tum demum, quia ipse conceptus ordinatur vltimatè, & principaliter ad repræsentandam ipsam rem, cuius est similitudo intentionalis, ergo vox, quæ substituitur solum loco conceptus, ad eandem repræsentandam principalius ordinabitur, quæ rationes tanguntur à Scoto 1. Periher. q. 2.

3 Secundò, quòd non solum principaliter, sed etiam directè, & immediatè res ipsas significent, probatur eisdem rationibus, & adhuc vlterius, quia significare est deducere audientem in notitiam rei significatæ, at nomina immediatè deducūt in rerum notitiam, quia quòd prius obijcitur intellectui audientis per nomen, est res ipsa, nam audito nomine lapidis statim lapidem ipsum concipimus, non autem cognitionem, quam de lapide habet loquens, imò illa non nisi per reflexionem attingitur, quia prius concipimus lapidem audito eius nomine, & deinde fit reflexio, quod loquens talem rem intelligit. Accedit ex Tatar. cit. quod potest res audienti repræsentari nihil cogitanti de cognitione loquentis, vt experientia constat, ergo per vocem res immediatè repræsentatur, & non eius cognitio. Demum conceptus non significatur, vt id, ad quod sit impositum nomen, ergo non potest immediatè significari nomine, quia nominis immediata significatio est ab imponente nomen. Quod autem diximus de vocibus in ordine ad conceptus, idem dicendum est de littera, & scriptura in ordine ad voces, litteras nempe scriptas principaliter, & immediatè significare res ipsas, non autem voces, vt contendit Auersa cit. in fine sec. & Arriag. n. 36. quia Arist. 1. Periher. c. 1. eandem paritatem affirmat inter litteras, & voces, ac inter voces, & conceptus, & Scotus cit. ait hæc tria, litteras, voces, & conceptus esse immediata signa eiusdem rei significatæ; & tandem quia vrget eadem ratio, quia si scriptura immediatè significat vocem, hæc propositio scripta *homo est animal*, esset falsa, sensus enim esset, quòd hæc vox *homo* est ista vox *animal*, qua ratione Arriaga conuictus fatetur sub num. 38. scripturam immediatè supponere pro rebus, esto eas non ita significet. Posset tamen in hoc sensu dici voces proximè, & immediatè significare conceptus, & litteras voces, quatenus cum nequeamus immediatè causare notitiam rei in intellectu audientis Angelorum instar ratione impedimenti corporis, loco conceptuum subrogamus, & immediatè substituimus voces, quæ excitando mentem audientis ingerunt illi notitiā rei significatæ, & cum non possumus absentem alioqui ratione distantiæ, loco vocum immediatè litteras, & epistolas substituimus, atque ita voces gerunt immediatè vices conceptuum, & litteræ vocum; vnde hac ratione possumus dicere litteras immediatè significare voces, & voces conceptus in animo; neque quid amplius probant Auctores modò cit.

4 Tertiò probatur hinc tertia pars conclusionis, quòd scilicet voces, & conceptus subordinentur inuicem in ratione signi prioris, & posterioris, nō autem propriè in ratione signi, & signati, quia vt notat Ioan. de S. Thoma cit. vnum significare mediante alio potest intelligi tripliciter; primo mediātè alio, tanquam ratione formali, non tamen tanquam re repræsentata, & sic vox dicitur significare media impositione, conceptus media similitudine intentionali; secundò mediante alio, vt re repræsentata, tanquam primario, & immediato significato, & sic homo dicitur significare immediatè hominem in communi, & mediatè Petrum; tertiò mediante alio, non vt re significata, sed vt principali significante, cuius vox est substitutum, & quasi instrumentum, & hoc modo vox significat conceptum, ita Auctor relatus, & est quod Scotus docet vocem dare intelligere, & insinuare conceptum in ratione signi prioris, & principalis, non autem in ratione rei significatæ; ex quo patet hanc controuersiam, si bene sensus Auctorum vtriusque sententiæ perpendatur, esse de solo nomine. Hic tamen aduertendum est cum Bargio in 1. d. 27. ad secundum 1. q. & Tatar. cit. non eodem modo litteras subordinari vocibus, ac voces conceptibus, quia voces sunt ita per se conceptibus subordinatæ in significando, quod res nullatenus significarent, nisi earum cognitio præcederet in mente loquētis, non enim narrare possumus, quæ ignoramus, & non cogitamus, sed non ita litteræ sunt vocibus subordinatæ, quia vocibus non existentibus adhuc litteræ, & scripturæ significarent, & sua significata ostenderent, & hic mos scribendi apud Ægyptios fuit in vsu, qui figuris quibusdam, quæ Hieroglyfica dicebantur, non voces aliquas, sed immediatè res ipsas denotabant, qui mos scribendi adhuc apud Iaponios viget, vt referunt Historici, qua ratione Valles. cap. 3. de sacra Philosoph. ait scripturam per se significare independenter à vocibus; & idem constat apud nos de figuris numeros significantibus, quòd vltrò concedit etiam Arriaga cit. licet neget de alijs vocibus.

5 Quartò probatur quoad vltimam partem, voces nempe significare res ex voluntaria hominum impositione, non verò ex earum naturali virtute, quia ita docuit Arist. 1. Periher. c. 2. & 4. & Plato in Cratyllo, vt refert Alcinous c. 5. Scotus 1. Periher. q. 4. & 2. d. 42. q. 2. ad 2. & 4. d. 1. q. 5. tum quia alioqui ab omnibus nationibus omnes linguæ intelligerentur, sicut alia signa, quæ naturaliter significant, & eædem voces apud omnes significarent; & surdi à natiuitate loqui possent, si à natura voces nobis inessent, vt signa naturalia rerum significandarum, sicut naturaliter formam gemitus, & suspiria emittunt; tum etiam signum naturale non patitur mutationem ex vsu, vel consuetudine, sed est independens ab hominum volūtate, voces autem mutantur in dies; item signum naturale significat tantum rem aliquam determinatam, sed eadem vox sæpè multa significat, & interdum opposita, ergo. Demum, quod magis vrget, Sacra Scriptura 2. Gen. docet Adam imposuisse nomina rebus. Id autem, quod de vocibus dictum est, de litteris etiam intelligendum est, quia non est aliqua naturalis vis insita characteri sic, vel aliter efformato ad vnam, vel aliam litteram denotādam, sed hominum placito factum est, vt hæc, & illa littera sic, vel sic effingeretur, vndè sicut non apud omnes extant eædem voces, ita nec litteræ eædem.

6 In oppositum obijcitur Primo auctoritate probando voces primò, & immediatè significare conceptus, id namq. manifestè docuit Arist. 1. Periher. c. 1. dum dixit Voces esse signa earum, quæ sunt in animo passionum, & August. 15. de Trin. c. 11. vbi ait Verbum, quod foris sonat, esse signum verbi, quod intus latet, & omnes deniq. aiunt res significari per voces, quatenus cognitæ, quia non potest quis externo sermone quidpiam significare, nisi prius actu interno intellectus illud cognouerit, ergo voces primò, & immediatè significant conceptus, & illis mediantibus res extrà manifestant. Resp. dictum Arist. diuersimodè explicari solere, ac magis recepta expositio est, quam tradit Doctor cit. 1. d. 27. quod voces significant cōceptus, non vt rem significatam directè, sed vt principale significatiuum, ita quod subordinantur nō in ratione signi, & signati, sed in ratione signi prioris, & posterioris, nam intellectus prius per cognitionem res apprehendit, deindè illas immediatè per nomina significat, & in hoc sensu explicat Scotus cit. dictum Aug. & in eodem dicuntur res significari, quatenus cognitæ, & medijs conceptibus, non quidem reduplicatiuè, qua si cognitio mediet, vt obiectum ad quod significandum sint voces impositæ, sed specificatiuè ita vt solum mediet, veluti conditio necessariò prærequisita ad rem extra significandam, quia vt ait Doct. cit. 1. Periher. significare præsupponit intelligere, sicut illud, sine quo non, quia non prius res ore profertur, quia mente concipiatur.

7 Secundò arguitur ad idem rationibus. Tum quia voces sunt inuentæ, vt homines suos exprimant conceptus, ergo sunt immediata signa illorum. Tum 2. per voces sæpè significamus res in eodem statu, quem habent in nostro intellectu, vt cum

significamus albedinem, vel aliud accidens in abstracto, quod tamen in re non est abstractum. Tum 3. tam hæ voces incomplexæ intellectio, cognitio, quam hę complexæ intelligo, cognosco, significãt immediatè conceptus nostros. Tum 4. gemitus animalis significat immediatè dolorem eius internum, ergo pariter, voces hominis immediatè passiones eius internas significare debent. Tum 5. quia de facto multa syncathegoremata solos conceptus significant, vt *si, fortè,* & similia dubitationem significant. Tum 6. voces sunt mentis nostræ interpretes, sed interpres prius verba referre debet, quam rem ipsam interpretur, ergo voces prius, & immediatius significant conceptus, quam res. Tum 7. quando vnum signum substituitur loco alterius, necesse est, quod prius indicet signum, pro quo substituitur, quam rem ab illo significatam, quia tendit in rem beneficio illius, sed voces substituuntur pro conceptibus, ergo immediatiùs significant conceptus. Tum demum, quia alioquin non daretur mendacium, nam mentiri est contra mentem ire ex D. Tho. 2.2. qu. 110. art. 3.

8. Resp. ad 1. inuentas esse voces, vt homines suos exprimãt conceptus obiectiuos, non formales, & hoc loquendo regulariter, quia interdum etiam accidere potest, vt principalis intentio loquentis sit alteri exprimere non res, sed quid ipse sentiat de rebus ipsis, an benè concipiat; vnde verum est aliquãdo ex intentione loquentis principaliter primitate finis significari conceptus. Ad 2. in eo etiam casu voces ita significant albedinem, vel aliud accidens in abstracto, vt immediatè non significent abstractionem ipsam loquentis, quare etiam in eo casu voces sunt immediata signa rerum. Ad 3. illæ etiam voces attingentes actus mentis significãt illos, vt sunt res quædam cognitæ, & obiecta, non vt puri actus, vel conceptus intellectus. Ad 4. negatur paritas, quia gemitus est vox inarticulata naturaliter significans, non ita humanus sermo. Ad 5. talia syncathegoremata, si per se proferantur, nullam rem significant, vt dictum est 1. p. inst. Log. tract. 1. quod si dubitationem significant, illam certè significant, vt rem quandam sub obiecto intellectus cadentem, non vt actum, & purum mentis conceptum. Ad 6. paritas tantum in hoc valet, quod voces interpretantur mentem, cuius dicuntur interpretes, sicut interpres interpretatur verba eius, cuius dicitur interpres, modus tamen interpretandi vtriusque est diuersus, quia interpres prius exprimit verba, deinde res, voces verò prius exprimunt res, deinde conceptus. Ad 7. probat tantum voces prius indicare conceptum, quam rem, in ratione signi prioris, & principalis, cui subordinantur, vt signum minus principale, quod libenter admittimus, non autem probat prius indicare conceptũ in ratione rei significatæ. Ad 8. sufficit ad mendacium, quod teneamur per voces exprimere nostros conceptus obiectiuos, & quid in mente habemus.

9 Tertiò obijcitur probando, quod voces significent naturaliter, nam dantur quædam nomina, quæ tantam affinitatem habent cum rebus significatis, vt quædam proportio naturalis, & particularis efficacia videatur illis indita à natura ad huiusmodi res significandas; sunt enim quædam voces rigidæ, & asperæ, quæ similibus rebus significandis sunt idoneæ, v. g. ferrum, conturbatio, contritio; similiter bombus, sibilus, tinnitus videntur naturaliter significare sonum illum, ad quem significandum illis vtimur. Accedit, quod in idiomatum varietate periti testantur vocem hanc *saccus* idem repræsentare apud omnes nationes, signum euidens dari sermonem à natura hominibus inditum quo vteretur infans (iuxta quorundam placitum) in siluis enutritus, & ab omni hominum loquentium consortio segregatus naturali instinctu. Item si omnis vox significaret ad placitum, hæ quoque propositiones essent veræ, *homo est asinus, Deus est diabolus,* quia quilibet terminus istarum institui potest ad quodlibet significandum. Tandem in Genes. loc. cit. nomina ab Adamo rebus imposita dicuntur propria illarum, quo manifestè indicatur, non fuisse imposita omnino ad placitum, alioquin malè dicerentur propria rerum.

10 Resp. ad 1. probare solum quasdam esse voces, quæ non temerè, ac mere fortuito fuerunt rebus impositæ, sed rationabili occasione, & spectatis earum proprietatibus, vt Doctor aduertit 1. d. 22. qu. vn. §. *potest dici breuiter;* hinc autem deduci non potest, quod talem significationem habeant à natura, quod ex eo patet, quod multi istas voces non intelligunt, & voces valde affines aliud significant. Ad 2. illa vox tantum dicitur naturaliter significare, quæ apud omnes nationes idem repræsentare nata est, etiamsi circa ipsam nulla fuerit facta impositio; ex quo sequitur, quod si illa vox *saccus* per totum orbem idem significet, non ob id dicenda est significare naturaliter, sed ex hominum impositione, qua præcisa nihil significaret; vnde contẽdunt aliqui esse vocem origine Hebræã, & habere vim significandi ex instituto saltim Dei, à quo prima illa lingua instituta est, & retentam fuisse in dispersione ædificantium turrim Babylon, cum enim discedendum esset, singuli saccos suos quærebant, in quibus res suæ condebantur, eodem vtendo vocabulo, quæ tamen existimatio nullum habet fundamentum; sed adhuc magis vana est existimatio illa de infante in siluis enutrito, si namque talis loquela daretur à natura hominibus indita, planè quisque eam retineret, etiamsi alium sermonem addisceret, vt notat Auersa cit. sect. 2. sicut sermonem patrium semper retinemus, etiamsi alium quemcunque extraneum apprehendamus; igitur infans enutritus in siluis nullo idiomate loqueretur, vt liquet ex celebri illa historia, quam refert Herodotus lib. 20. de infantibus enutritis in siluis cum pecoribus, qui post biennium dimissi emittebant solam hanc vocem *becor*, quam à capris, cum quibus erant enutriti, didicerant. Ad 3. vox non dicitur significatiua ad placitum, quia significat ad placitum huius, vel illius, sed quia significat ad placitum alicuius totius communitatis, vel alicuius habentis auctoritatem in ea, vnde non licet cuique fingere significata vocabulorum, sed standum est vsui communiter loquentium, vt docet Scot. 4. d. 1. q. 5. iuxtà quem propositiones illæ *homo est asinus, &c.* verificari non possunt. Ad 4. nomina rebus ab Adamo imposita dicebantur propria rerum, quia ex eius institutione omnes deinceps illis vsi sunt, eo modo, quo nunc *homo* dicitur nomen proprium animalis rationalis, & Franciscus nomen proprium cuiusdam indiuidui, quia omnes illis vtimur ad has res significandas.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid importet vocis significatio, & quomodo exerceatur.

11 QVid sit significare, quidue signum, à quo verbum significare deriuatum est 1. p. Inst. dialect. tract. 1. c. 2. obiter declarauimus, nunc ex professo examinandum est, quid importet vocis significatio; & vt quæsiti sensus magis elucescãt, hic per significationem intelligimus vim, quam habet vox in actu primo per impositionem ad hanc, vel illam rem significandam, & quærimus, quid dicat, quidue ponat in ipsa voce, & loquimur de vocibus articulatis ad placitum significantibus, non vero de inarticulatis, & naturaliter significantibus, in his enim clarum est vim significatiuam aliquid reale importare, potentiam nempe, & aptitudinem talis vocis ad talem rem significandam, vt gemitus ad denotãdum dolorem, risus gaudiũ; loquimur ergo de vocibus articulatis, quæ vim significandi habent ex hominum impositione, quid dicat significatio in his vocibus, & quomodo exerceatur, idest quomodo ingerat audienti notitiam rei significatæ.

D. Thom. 3. p. qu. 62. art. 4. ad 1. sensisse videtur hanc significationem esse formam realem, & intrinsecam ipsi voci, veluti vim quãdam, & virtutem inexistentem illi gignendi notitiam rei significatæ in mente alterius, itaut contineat in se virtualiter conceptum rei, quem causat in animo audientis, sic enim loquitur, *In ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis*, & hinc consequenter voluisse videtur, quod exercitium significationis vocis, cum actu generat notitiam rei significatæ, fiat per aliquam causalitatem physicã, qua vox producat cognitionem; quem opinionem refert, & refellit Doctor in 2. d. 42. ad 2. 2. q. & in 4. d. 1. q. 5. B. vbi de hac re suam explicauit sententiam, quæ est communiter recepta, & sequentibus conclusionibus declaratur.

12 Dicendum in primis est significationem in actu primo nullam formam realem & intrinsecam ipsi voci dicere, absolutam, aut respectiuam, sed solum denominationem realem extrinsecam deriuatam in ipsa à voluntate primi instituentis. Conclusio quoad vtramque partem est Scot. loc. cit. quam tenent Recentiores omnes Hurtad. disp. 8. Log. sec. 2. Arriaga nu. 20. & 21. disp. 13. Auersa qu. 6. Log. sec. 3. & alij passim; Quoad primam partem probatur à Doctore; tum quia si vox haberet talem virtutem vt ait S. Th. tunc mouere posset intellectum audientis secundum illam intentionem, inquantum, scilicet, est vox significatiua, & sic vox Latina, v. g. lapis moueret intellectum Græci audientis eam causando in eo conceptum lapidis, quem in se continet, probatur consequentia, quia conceptus significat idem apud omnes; tum quia talis virtus per modum qualitatis spiritualis, vt ponebatur à S. Th. non potest inesse voci, quæ materialis est, & corporea, nequit enim

enim accidens spirituale recipi in subiecto corporeo præsertim naturaliter, tum tandem quia in voce imposita ad significandum nulla talis forma reperitur ex natura rei, vt patet de voce, *blittri*, ergo neque post impositionem recipit aliquam talem formam, siue absolutam, siue relatiuam, sicut neque in ramo apposito ad vendendum vinum ex tali impositione vlla qualitas de nouo, vel realis relatio imprimitur.

Fortè dices, ex tali impositione derelinqui saltim in signo relationem realem ad signatum. Sed neque hoc dici potest, quia idem prorsus signum simul, & semel à diuersis imponi potest ad opposita significanda, at relationes reales oppositæ eidem simul conuenire non possunt. Si dicas conuenire posse ex diuersis impositionibus, veluti ex diuersis rationibus fundandi. Contra est, quia impositio nihil reale, & physicum importat in signo, cum ab imponentis voluntate nihil reale producatur, nec in re volita, nec in voce imposita, nec in re significata, ergo nequit esse ratio fundandi relationem realē.

13 Ex hoc probata manet altera conclusionis pars; si enim hæc vis significatiua in vocibus non est aliqua qualitas impressa in voce à voluntate imponentis, neque relatio realis in voce derelicta, sequitur aliud non esse, quàm denominationē realem extrinsecam derelictam ab actu voluntatis primi imponētis, quæ explicari potest per relationem rationis, vt Scot. docet loc. cit. in 4. Et probatur, quia nucem, vel ficum significare hunc, vel illum fructum, aliud non est, quàm hoc vocabulum institutum fuisse ab hominibus, vt proferatur à quocunque, qui talem fructum intendat significare, id autem in tali voce non dicit, nisi denominationem realem extrinsecā. Accedit, quòd esse cognitum, esse volitum in obiecto non dicit, nisi denominationem extrinsecam ex Doct. cit. in fine quæst. sed hominem v.g. significare animal rationale aliud nō est, quam hoc vocabulum *homo* fuisse assumptum à voluntate primi instituentis ad id significandum, quod non est, nisi terminasse actum voluntatis primi instituentis. Denique hæc significatio potest in vocibus mutari ex vsu, vel consuetudine, vt experientia constat, ergo significare non est quid reale vocibus intrinsecum, sed penitus extrinsecum, ex voluntate hominum pendens; id tamen explicari potest per relationem rationis, quatenus hæc significatio in voce concipi solet quasi virtus quędam intrinseca fundans relationem ad notitiam gignendā in mente audientis; absolutè tamē loquendo ita explicari non debet, quia ita nō explicaretur, quid dicat à parte rei.

Sed dices, licet significatio in potentia proxima, idest vis, quam habet vox per impositionem ad significandum, non dicat quid reale in voce, significatio tamen in potentia remota, quatenus scilicet potest vox assumi ad hoc, vel illud significandum, videtur dicere aliquid reale. Resp. hanc etiam potentiam remotam, vel non dicere, nisi denominationem extrinsecam deriuatam à voluntate potente imponere, vel ad summum capacitatem, & potentiam quasi obedientialem ad agens intellectuale, vt illa vtatur, veluti signo, ad quicquid velit significandum.

14 Dicendum secundo exercitium significationis vocis, cū scilicet ingerit audienti notitiam rei significatæ, non fieri per aliquam causalitatem physicam, qua vox producat cognitionem, seu conceptum rei in mente, sed fit per quandam excitationem, & causalitatem veluti moralem, qua vox moraliter excitat mentem auditoris, vt ad prolationem vocis, cuius significationem scit, statim eliciat rei significatæ conceptum merito speciei impressæ illius, quam præhabet. Conclusio quoad vtramque partem est Scoti loc. cit. & prima pars patet ex conclusione præcedenti, cum enim vox sit accidens materiale, non potest habere vim producendi cognitionem intellectus, quæ spiritualis est. Alteram partem verò probat Doctor declarando modum, quo vox ingerit notitiam rei significatæ in audiente, modus autem est hic, quod vox tantum immutat sensum auditus, nec habet causare in sensu, vel in phantasia, vel in intellectu, nisi conceptum vocis ex se; auditu tamen immutato à voce significatiua immutatur phantasia, & memoria, & rememoratur rei, cui tale nomē fuit impositum, & sic excitar intellectum ad considerationem illius rei, cuius prius habuit notitiam, non enim moueret, & excitaret, nisi res, cui imponitur, prius fuerit sibi nota, & quod ad rem illam significandam imponebatur; & si hæ conditiones sunt in audiente, tunc vox reducit præfato modo intellectum ad actualem intellectionem illius rei prius notæ habitualiter per speciē prius habitā, ita loquitur Doctor in duobus locis iam cit.

15 Ex hoc colligitur, quod vt vox significatiua suum munus exerceat, ducat scilicet mentem audientis in cognitionem rei significatæ, triplex notitia requiritur, tum ex parte loquentis, tum audientis, notitia scilicet ipsius vocis, significationis eius, & rei significatæ per ipsam; requiritur hæc triplex notitia ex parte loquentis, nam qui verba profert, debet prius in mēte illa habere; debet etiam significationem vocis callere, qui enim nesciret vocem, vel significationē eius, certè vti nō posset tali voce ad aliud significandum, tandem debet habere notitiam rei significatæ, quia per voces non significamus, nisi res à nobis cognitas; triplex ergo notitia prædicta prærequiritur in loquente, cum hoc tamen discrimine, quod notitia de voce in se, & re significata per vocem esse debet actualis, quia qui de aliqua re loquitur, actu cogitat in mente, & vocem, & rem significatam per vocem, sed notitia significationis vocis sufficit, quod sit habitualis, non enim opus est, vt loquens illius actu recordetur. Sed dices interdum accidere, vt quis vocem proferat, cuius significationem ignorat, & consequenter rem significatam, vt si Italus proferat verbum Gallicum, vel Hispanum illorum idiomatum ignarus. Resp. quod in tali casu non profertur vox formaliter, & quatenus significatiua, sed solum materialiter, tanquam sonus quidam ad modum vocis non significatiuæ, quo pacto Picæ, & Psittaci voces quasdam articulatas efformare solent.

16 Quod autem ex parte auditoris pariter necessaria sit illa triplex notitia de voce, de significatione vocis, & re per vocem significata, clarissimè docetur à Scoto loc. cit. & probatur ab eo, quia si ab audiente vox ignoraretur, vel res significata per vocem, vel quod ad talem rem significandam fuerit imposita, nullus planè conceptus (ait Doctor) causaretur in eo de illa re, ergo debet audiens scire, quid vox significet, debet percipere ipsius vocis sonum, & tandem speciem habere rei prolatæ, vndè subdit Doctor in 4. cit. quod per voces non intelligimus, nisi res, quarum habemus species, qua ratione in 2. inquit vocem significatiuam esse signum rememoratiuū ad placitum. Cum hoc tamen discrimine prærequiritur in audiente triplex præfata notitia, quod notitia vocis necessariò debet esse actualis, nisi enim audiens interna cogitatione percipiat loquentis vocem, nullatenus poterit rem percipere ex vi vocis prolatæ; cognitio verò significationis vocis non debet esse necessariò actualis, sed sufficit habitualis, vt de loquēte dicebamus; notitia verò rei significatæ nullo modo potest esse actualis, necessariò tamen esse debet habitualis: nequit esse actualis, quia cum vox à loquente proferatur, vt ingerat audienti notitiam rei significatæ, vtique talis notitia non præexigitur in audiente, sed potius de nouo gignitur in ipso ad prolationem vocis: imò actualis cogitatio rei impedit actum significationis, quia rem significare alicui est rem illi notificare, si igitur ille rem actu cognoscit, vox significatiua suum munus exercere non potest, cum sit præuenta eo modo, quo ait Doctor de intellectu agente in Angelis, & Christo Domino, supposito, quod ab instanti suæ creationis omnium species receperint. Debet tamen necessariò esse habitualis, quia quantumcunq. sermo proferatur, si audiens non habet in se speciem rei prolatæ, nullus conceptus causaretur in eo de illa re, quia conceptus rei, v.g. coloris, causatur in intellectu per propriam speciem illius, nec vllo modo species soni, qualis est species vocis, potest causare in intellectu conceptum coloris, ergo necessariò prærequiritur in intellectu auditoris species illius rei, de qua fit sermo, ad quam se conuertat intellectus excitatus per vocem, & mediante illa actualiter rem considerct.

17 Sed Auersa cit. cum totam hanc Scoti doctrinam tum de vocis significatione, tum eius exercitio transcribat (licet eum non memoret grati animi gratia, vt moris est Recentiorū) hoc tamen, quod postremo diximus, non recipit, nam cōcl. 3. contendit notitiam rei significatæ per vocem non necessariò debere esse habitualem, quia sæpe vnus ex locutione, & doctrina alterius addiscit, quæ nūquam sciuerat, & ad hoc se extendit etiam significatio vocis, vt non solum possit in mentem reducere illa, quæ audiens aliquando cognouit, sed etiam possit de nouo manifestare illa, quæ nunquam sibi fuere nota. Fallitur tamen Auersa, quia siue audiens acquirat per voces cognitionē alicuius complexi de nouo, siue incomplexi, quam nunquam habuit, hoc tamen semper fit per voces earum rerū significatiuas, quarum species in mēte habebat, & illarum virtute acquirit cognitionem nouam illius complexi, vel incōplexi, quod de nouo sibi à loquente notificatur; vt si quis per voces insinuare velit auem, quæ solum in India nascitur, hoc vtique explicabit per voces nobis notas, quòd nempe sit auis talis coloris, magnitudinis, &c. quarum rerum species iam pridem habemus in mente, & ex earum concursu deuenimus in notitiam illius auis; ita etiam contingit, cum nobis

nam-

manifestatur aliquod complexum, id enim fit per voces earum rerum significatiuas,quarum species apud nos habemus. Verum est hanc rem esse penitus animasticam, sed cum voces quatenus significatiuæ logico considerandæ proponantur,non fuit abs re quæsitum hoc de vocis significatione, quantum ad præsens spectat, resoluere.

QVÆSTIO III.

De perfectione, & imperfectione vocum in significando.

18 DVplex attendi potest perfectio, vel imperfectio in significatione vocum,veritas scilicet,& falsitas,distinctio,& confusio, sicut enim cognitio habet repræsentare obiectum verè,vel falsè,distinctè,vel confusè;ita vox in sua significatione habet significare verè,vel falsè,distinctè,vel indistinctè; & sicut in cognitione veritas, claritas, & distinctio perfectionem importat, imperfectionem verò falsitas,& confusio,ita pariter in significatione vocis,veritas, & claritas dicit perfectionem,falsitas,& confusio imperfectionem. Dubitatur igitur in præsenti de perfectione,& imperfectione vtriusque generis; de veritate,& falsitate dubitatur,quid importent in vocibus,an scilicet quid reale,necne,& vnde sumi debeant, an ex conformitate, vel difformitate ad res significatas per voces, num potius ex ipsamet cognitione vera,vel falsa in intellectu præcedenti, vt arbitratur Auersa citat.sect.7. vbi docet voces denominari veras, vel falsas per participationem veritatis, vel falsitatis, quæ intrinsecè in cognitione reperitur, adeò vt propositio vocalis sit vera, quando subordinatur iudicio vero, seu substituitur loco iudicij veri; tunc vero sit falsa,quando subordinatur iudicio falso, seu loco illius substituitur.

19 De perfectione verò, & imperfectione secundi generis puta distinctione,& confusione,maius adhuc extat dubium, an distinctio significationis vocis, ac indistinctio proportione sequatur distinctionem, & confusionem conceptus mentalis in repræsentando, itaut res extra taliter præcisè per vocem significetur, qualiter interius per mentem concipitur, an potius interdum contingere possit, vt res distinctius per nomen, & magis propriè,ac quidditatiuè significetur, quàm per mentem concepta fuerit à loquente. D. Thom.cum suis 1.p.q. 13. art. 1. tenet mensuram significationis sumendam esse ex conceptu loquentis, & ideò non posse aliquem perfectius rem significare alicui,quam ipse cognoscat; sequuntur Recentiores quamplures Zumel 1.p.q.13.art.1.Valentia punct. 1. Fonsec.2.Met.cap.1.qu.2.sect.4.Suarez disp.30. Met. sect. 13. nu. 8.& 9.& 1.p.tract.1.lib.2.cap.31.nu.13.Hurtad. disp. 8.Log. §.24.Amic.tract.31.Log.disp.1.qu. 1.dub.7.art.2.& alij. Oppositum docuit Scotus 1.d.22.qu.vn. quem sequuntur nedum Scotistæ ibidem,Faber in 1.disp.48. Vulpes tom. 1. p. 1. disp. 22.art.2. Smising. de Deo vno tract.2.disp.7.qu.2. Posnan. 1. d.22.verùm etiam Nominales omnes Ocham,& Gab.1.d.22. & ex Recentioribus Molina 1.p.q.13.art.1.disp.2. & Vasquez ex professo disp.57.At quidam alij Recentiores, vt Auersa cit. sect.6.mediant inter vtramque sententiam, & inquiunt voces non posse perfectius rem significare audienti, quam notà sit loquenti,si audiens nullam vnquam notitiam habuerit de illa re,sed omnino de nouo acquirit illam,si verò talem notitiam aliquando habuit,& species impressa rei in ipso remansit, tūc voces possunt perfectius significare rem audienti, quàm nota sit loquenti excitando in audiente notitiam virtute illius speciei perfectiorem:quod claris exemplis infra manifestabitur, atque in hunc modum vtramque conciliant opinionem, dicentes D. Thom. in primo sensu loqui, & Scotum in secundo,vt clarè deducitur ex exemplo, quod adducit de ignorante linguam Hæbraicam,& characteribus illius linguæ nomina imponente, & quidem in hoc sensu intelligit Vasq; & sequitur sententiam Doctoris, pro resolutione quæsiti quoad vtramque partem.

20 Dicendum est primò, quod veritas, & falsitas in vocibus est mera denominatio extrinseca,propriè, & per se procedens non ex cognitione intellectus vera, vel falsa,cui subordinetur vocalis sermo,vel cuius loco substituatur, vt aiebat Auersa, sed ex obiectis à parte rei ita se habentibus, vel non habentibus, sicut per voces significantur. Conclusio quoad primam partem colligitur ex Doct.supra cit.in 2.d.42. ad 2. qu. 2. & probatur, quia voces intantum sunt veræ, vel falsæ, inquantum significant, adeòut significatio ipsa sit vnica ratio fundandi veritatem, & falsitatem; sed significatio vocum formaliter est sola denominatio extrinseca ex voluntate primi instituentis in voces deriuata, ergo etiam veritas, & falsitas super ipsam fundata erit sola denominatio extrinseca.

At inquies, veritas cognitionis dicit formaliter relationem realem in cognitione ad rem extra,vt docet Scot. 4.d.8.qu.2. sub V.ergo idem dicendum de veritate in vocibus, imò Doct. ibi loquitur non solū de veritate orationis mentalis, sed etiam vocalis, vel si veritas in vocibus saluatur per solam connotationem ipsarum rerum significatarum ita se habentium,vt voces declarant, poterit eodem modo saluari in conceptibus mētis.Resp.Doct.loc.cit.non explicare,an relatio,quam dicit gnitio ad obiectum extra, sit realis, vel rationis, sed admisso pro nunc,quod sit realis (nam de hoc infra disput. 10.) neganda est paritas de conceptibus, & vocibus in significando; conceptus enim mentales sunt signa naturalia rerum,& proinde fundare possunt relationem realem repræsentantis ad repræsentatum, at voces sunt signa ad placitum repræsentantes hoc, vel illud non ex intrinseca sua natura, sed ex mero hominum libito, & ideò veritas, & falsitas in ipsis à parte rei non nisi solam denominationem extrinsecam importare potest.

21 Quod verò hæc denominatio extrinseca sumenda sit ex obiecto à parte rei ita se habente, vel non, vt per vocem exprimitur (quæ erat altera pars conclusionis)non autem ex cognitione vera,vel falsa præcedente in intellectu,colligitur ex Doct.citat.1.d.27.ad 2 qu.2.& 4.d. 8. qu. 2. infra V. & probatur,tum auctoritate Arist.in prædic.subst. quam Scotus ibi adducit, *ab eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa*, & quidem Arist. ibi nedum loquitur de oratione mentali, sed etiam vocali; tum quia veritas signi consistit in conformitate eius ad signatum, sed voces per se,& propriè sunt signa rerum,& non conceptuum ex dictis qu.1.huius disp.tum tandem,quia sæpius sermo vocalis dicitur falsus nulla præcedente falsa cognitione in intellectu, & ita semper euenit, quando habens in mente veram rei cognitionem exterius oppositum asserit, volens audientem decipere, ergo in istis casibus sermo vocalis non potest dici falsus ex falsa cognitione, quæ in intellectu præcedat, cum nulla talis adsit, sed falsus dicetur, quia non est conformis obiecto extra, & ita vniuersaliter dicendum est.Hic tamen aduertendum est,quod licet veritas locutionis consistat præcipuè in conformitate ad rem extra,vt tamen completa sit ex omni parte, exigit etiā conformitatem ad mētem loquentis:contingere enim potest quempiam mentiendo verum obiectiuè dicere, & non mentiendo dicere falsum, vt cum in mente sua falsam habet existimationem de re, & ita etiam falsum enunciat, putat tamen se verum asserere; vt ergo vox vel locutio sit complete vera, petit vtrique, menti scilicet, & obiecto conformari, quia vtrumque significat, licet diuersimodè, vt dictum est q.1.

22 Dicendum 2. posse voces perfectius significare rem audienti,quàm nota sit loquenti,ita Doctor 1.d.22.& quidem in eo casu, quo res supponatur audienti habitualiter nota, in quo sensu præsertim Scotus ibi loquitur, manifestè probatur exemplo ab ipso ibidem adducto,si quis linguam Hæbraicam ignorans,& characteres illius, imponeret ipsis nomina ordine inter ipsos seruato, vt primo characteri vnum nomen, secundo aliud,tertio aliud tribueret,&c.certè nomina hęc distinctius, & clarius characteres significarent scientibus literas Hæbraicas, quam is, qui ea nomina imposuit,ipsas literas intelligeret. Alia duo exempla addit Vasquez, nimirum si Rex præciperet Duci exercitus, vt insulam primò capiendam vocaret nomine Regis, v.g. Philippinam, & si cæcus imponeret nomina coloribus,audito nomine talis insulę, vel auditis talium colorum nominibus, perfectius conciperet Dux insulam,qui eam vidit, & cepit,quàm Rex, qui non vidit, & nomen imposuit, & perfectius conciperet colores, qui illos vidit,quàm cœcus,qui non vidit, & nomen imposuit; concludit igitur Vasquez, cum Scoto, quòd dum quis habens imperfectiorem rei notitiam loquitur alteri, qui aliunde perfectiorem notitiam habuisse supponitur, excitat in illo actum perfectioris notitiæ, vt si sciens loca sancta Romæ ex relatione aliorum narraret alteri,qui ea loca vidisset,audiens distinctius,& melius perciperet, quàm narrans. Et hoc suadet ratio à priori, quia voces non solum vim habent ingerendi notitiam audienti rei antea ignotæ, sed etiam excitandi notitiam præcedentem, & habitualiter permanentem, quando igitur audiens habitualiter habet notitiam perfectiorem de re, quàm loquens, hæc vtique excitabitur, vnde & in

tali

tali casu voces perfectius rem significabunt audienti, quàm nota sit loquenti, idem tenet Ouiued. controuerf. 8. Logic. numer.6.

Respondent Caiet. Suar. Hurtad. Amic. & alij in his casibus cognitionem illam perfectiorem in audiente non oriri ex vi vocis, & significationis eius, sed ex specie impressâ, quam de illa re habet audiens perfectiorem, quàm habeat loquens, quæ species excitata est ex auditu illius vocis; ideo inquiunt dici non debere in his casibus voces perfectius significare, quàm loquens concipiat, quia ad significationem attendi debet id, quod per se est effectus significationis, non autem quod per accidens se habet, & aliunde prouenit.

23 Sed valde falluntur Aduersarij, dum putant excitationem speciei factam in audiente per vocem per accidens se habere ad vocis significationem, & eius exercitium, nam q. præced. ex professò demonstrauimus speciem, quam de se ingerit vox in mentem auditoris, non sufficere cum intellectu ad rem significandam, de qua fit sermo, sed necessariò prærequiri in intellectu auditoris speciem illius rei, quam vox significat, quæ species per vocem excitata concurrit postea cum intellectu ad pariendam notitiam significati, ad quam occasionaliter tantum, & per modum excitantis vox habet concursum; cum igitur talis excitatio speciei in audiente per se spectet ad significationem vocis, & eius exercitium, nec alio modo perficiatur, ac exerceatur significatio, quàm per præfatam excitationem ex dictis q. præced. concl. 2. ruit allata responsio. Accedit, vt benè notat Auersa citat. contra hanc solutionem, quòd voces possunt significare, seu causare cognitionem in mente audientis, vel per modum notitiæ nouæ, rei scilicet antea ignotæ, vel per modum rememorationis excitando audientem ad actualiter cogitandum de re alias sibi nota ex dictis q. præced. licet ergo in præfatis casibus talis perfectior notitia in audiente non oriatur ex vi vocis, & significationis, quæ refertur ad causandam notitiam de nouo rei alias ignotæ, oritur tamen ex vi vocis, & significationis, quæ refertur ad excitandam, & renouandam antiquam notitiam rei prius notæ.

24 Sed maior est difficultas casu, quo res, de qua fit sermo, non supponatur audienti aliunde habitualiter nota, an etiam tunc possit res distinctius significari audienti, quam nota sit loquenti; & quidem quamuis Doctor loc. cit. id non exprimat, ratio tamen, quam adducit, id etiam ostendit esse possibile, quia interdum (ait Scot.) alia est ratio, ex qua desumitur nomen, & alia, ad quam significandam assumitur, interdum enim qui nomen imponit, certam aliquam rationem in re nominata considerauit, ex qua motiuum accepit nomen imponendi secundum aliquam ethymologiam, tamen non ad illam præcisè rationem significandam nomen impositum est, sed ad absolutè significandum rem ipsam secundum omnem rationem eius; sic homo dictus est ab humo, lapis à læsione pedis, & tamen hæc nomina non significant has præcisè rationes, sed absolutè, & adæquatè ipsas res, quæ doctrina est etiam D. Thomæ 1. p. quæst. 13. art. 8. Imò ita est, vt plurimum, inquit Doctor, de nominibus substantiarum, quia imponens nomen substantiæ non concipit de illa, nisi aliquam proprietatem, vel accidēs quoddam, quod est sibi ratio imponendi nomen, vt dicebamus de substantia hominis, & lapidis, & tamen in se non significat solam læsionem pedis, quam solam concipiebat impositor nominis, cum nomen imposuit, sed significat substantiam illam terream, & auditor hoc nomen audiens plus intelligit, quam solam læsionem pedis, ergo nomen simpliciter, & absolutè loquendo plus significat, vel significare potest, quàm sit cognitio imponentis, vel quam ostendat impositor nominis habuisse in impositione illius.

25 Respondent Aduersarij res à nobis significari, quomodo intelliguntur, vnde si substantias in seipsis non intelligimus, non possumus imponere nomen, quod significet illas in se, sed tantum ex aliqua proprietate nobis cognita, quare sicut ex hac proprietate lædendi pedem cognoscimus naturam lapidis confusè, ita significamus confusè. Contra est, quia si per nomina substantialia à nobis imposita non significaremus quidditates substantiarum in se, sed præcisè sub velamine proprietatis in concreto, vnde desumptum est nomen, planè non aliud erit significatum subiecti, & aliud prædicati, cum de substantia aliquam enunciamus proprietatem, vel operationem, vnde sensus huius propositionis *lapis lædit pedem*, esset, lædēs pedem lædit pedem, ne igitur nugatoria sit propositio, lapis significare debet quidditatem lapidis in se, & non præcisè, vt insinuatur per læsionem pedis. Accedit, quod voces illud significant, cuius conceptum ingerunt audienti, ingerunt autem audienti conceptū rei, non autem modum, quo loquens rem ipsam concipit, nam modus, quo audiens concipit rem auditam, non solum ex illo signo, & vi nominis, sed ex alijs etiam principijs cognoscendi ortum ducit, puta ex perfectione intellectus, qui excitatus à significatione nominis, sua vi rem significatam distinctius attingit penetrādo illius prædicata; cum igitur perfectio significationis non tantum ex cognitione loquentis, sed etiam audientis pensanda sit, vt experientia constat, nam audito vno, & eodem nomine vnus concipit rem significatam perfectius, quàm alter audiens, benè esse potest, quod imponens nomen lapidi læsionem tantum pedis tunc conceperit, & audientes illud nomen non eadem modo concipiant, sed aliquid amplius, quia modus concipiendi auditoris non necessariò attaatur ad modum concipiendi loquentis.

26 In oppositum obijciunt Aduersarij, præsertim Spar. loc. cit. primò, quia nomina eo modo significant, quo possunt vi sua causare in audiente notitiam rei significatæ, hæc est enim communis ratio signi ex Aug. lib. 2. de doct. Christ. c. 1. quod præter se aliquid aliud faciat in mentem venire, sed vis significandi in nomine oritur à cognitione imponentis, & ei commensuratur, vnde Genes. 2. dicitur Deus adduxisse animalia ad Adam, vt videret, quid vocaret ea, ergo non possūnt perfectius significare, quàm loquens eorum significatum nouerit. Conf. quia si audito nomine aliquo vnus concipit perfectius alio rem significatam, id non est ex vi nominis, sed ex alijs principijs cognoscendi, quæ suppetunt vni, & non alteri audienti, sed significatio vocum est ea, quam habent vi sua ex imponentis intentione, adeòque etiam ex cognitione, quomodo enim potest intendi significatio, quæ non cognoscitur? Conf. adhuc, si quis nullo modo rem cognosceret, illi certè nomen imponere non posset, ergo cum illam imperfectè cognoscit, non potest imponere nomen eam perfectius significans. Conseq. patet ex proportione inter ignorare rem simpliciter, eamque confusè cognoscere in ordine ad posse vel non posse illam nominibus significare. Rursus vox non significat rem, nisi quatenus conceptam, ergo nequit nomen distinctè rem significare, cum distinctè per conceptum non repræsentatur. Tandem commune est axioma facilius esse rem concipere, quam verbis explicare, ergo non potest quis melius rem significare, quam ipse concipiat.

27 Resp. ad primum negando maiorem, falsum enim est nomina solum eo modo posse significare, quo vi sua possunt causare in audiente notitiam rei significatæ, neque id habetur in definitione signi, sed solum, quod seipsum, & præter se aliud faciat in mentem venire, siue hoc faciat sola vi sua, siue adiunctis alijs cognoscendi principijs; minor etiam deficit, falsum enim est mensuram significationis solum sumendam esse ex conceptu loquentis, quia eius perfectio non solum ex loquente, sed etiam ex audiente per se pensanda est. Ad 2. patet per idem, quia modus, quo audiens rem concipit auditam, non solum ex vi nominis attenditur, sed ex alijs etiam principijs, quæ aliunde audienti suppetunt; & quia loquens non intendit suum concipiendi modum, sed præcisè rem conceptam significare, vt audiens eandem concipiat, modo tamen accomodato suis principijs cognoscendi aliunde acceptis, ideo significatio, quam intendit, semper censetur illi nota saltim confuso modo. Ad 3. negatur consequentia, nam vtique cognitio requiritur ex parte imponentis, vt possit nomen imponere, sed quia perfectio significationis non ex ea sola pendet, verum etiam ex cognitione audientis, ideò non tenet allata paritas, & ille modus arguendi valet tantum in causis præcisis, & in proposito causa præcisa perfectionis in significatione non est cognitio imponentis, quia ad id concurrit etiam cognitio audientis. Ad 4. verum est assumptum, quatenus in loquente supponitur semper cognitio rei significatæ per vocem, sed quia loquens per vocem solum obiectum cognitum intendit exprimere audienti, non modum, quo concipit, distinctum, vel confusum, ideo sequela negatur. Ad 5. argumentum plus probat, quam velint Aduersarij, nedum enim concludit non posse rem perfectius significari, quā concipiatur, sed quod nec etiam æquè perfectè; dictum igitur illud intelligendum præsertim est in explicatione illarum rerum, quas loquens vidit, ac intuitiuè nouit, quia virtute suæ locutionis nunquam potest audienti impartiri notitiam intuitiuam, illius rei, quam vidit.

28 Secundò arguit Amic. cit. probans perfectionem significationis nullo modo per se pēdere ex cognitione audientis sed tantum loquētis, & imponētis, & ideo nunquam excedere

posse

posse perfectionem eius; vel enim loquimur de significatione, qua vox habet in actu primo, & veluti habitualiter, & planè perfectio significationis in hoc sensu non pendet ex audiente, quia conuenit voci priusquam audiens actu audiat; vel loquimur de illa in actu secundo, & ita nec etiam pendere potest eius perfectio ex cognitione audientis, cum potius ipsamet actualis significatio sit causa cognitionis in audiēte. Confirm. quia si perfectio significationis etiam ex audiente pensanda est, sequitur nullum nomen habere determinatam significationem, sicut non est determinata dispositio audiētium quoad cognitionem rei significatæ, nam alius alio perfectius cognoscit, at negare determinatam significationem vocis esset omnia nomina facere æquiuoca.

Resp. perfectionem significationis in actu secundo, & veluti exercito nedum per se pendere ex cognitione loquentis, sed etiam ex alijs principijs intelligendi, quæ suppetunt audienti aliunde, quam ex vi nominis, vt ex præterita cognitione, quā habuit de re, vel ex perfectione intellectus, qui excitatus à significatione nominis sua vi rem distinctius attingit, quæ cognoscendi principia præcedunt in audiente significationem actualem, licet notitia de re per vocem parta sequatur, & in hoc sensu dicimus perfectionem significationis in actu exercito pendere ex cognitione audientis, vt rectè notat Smising. cit. Ad confirm. gratis concedimus nullum nomen habere determinatam significationem quoad modum significandi perfectè, vel imperfectè, & ad talem, seu tam perfectam notitiam causandam, esse prorsus indifferens ad excitandam quamcunque iuxta perfectionem intellectus audientis; neque hinc sequitur omnia nomina esse æquiuoca, quia cum indeterminatione in modo significandi retinent semper determinationem in re significata, quod sufficit ad vniuocationem.

29 Tertiò arguit Auersa cit. concl. 2. nomina substituuntur loco conceptuum, & intantum habent vim significandi, inquantum sic substituuntur; loco igitur conceptus imperfecti ponetur vox eodem modo imperfectè significans, & loco conceptus perfecti vox perfectè significans; nec fieri potest, vt loco conceptus imperfecti substituatur vox perfectius significās. Conf. si quis naturaliter loqueretur manifestando alteri immediatè conceptum suum, vtique conceptus rem exprimet iuxta suam perfectionem taliter, quod si est confusus, non poterit rem manifestare distinctè, ergo tanto magis idem dicendum de voce, cui non competit intrinsecè ex natura sua rem significare, sed extrinsecè, & ex libera hominum impositione. Demum si voces, quæ proferuntur haberent vim gignendi notitiam perfectiorem, deberent etiam illam gignere in ipso loquente.

Resp. ad 1. concesso antecedente negando consequentiam, quia sicut potest loquens loco conceptus perfecti ponere vocem imperfectius significantem, vt quando habens perfectum rei conceptum profert voces minus perfectè significantes, ita potest loco cōceptus imperfecti substituere vocem perfectius significantem; imò si arctatur loquens ad substituendas voces perfectas iuxta mensuram perfectionis conceptuum, nūquam possent res perfectius concipi, quam verbis explicari, sed eodem prorsus modo exprimerentur, quo concipiuntur; cuius oppositum experientia docet, & ipse Auersa concl. 3. Ad conf. concesso antecedente negatur consequentia, enimuerò quia conceptus sunt signa naturalia rerum, ideò nequeunt illas manifestare vltra suam perfectionem innatam, at quia voces sunt signa ad placitum, potest imponens habita notitia confusa rei, vel quoad vnam eius proprietatem tātum, ex tali proprietate nomen assumere, & velle, quod talis vox, non tantum illam proprietatem significet, sed totam rem adæquatè, vt dicebamus de nomine lapidis, & hominis. Ad vltimum voces gignunt illam perfectiorem notitiam in audiente, non in loquente, tum quia voces per se significant audienti, non loquē-ti: tum quia audienti suppetunt aliunde meliora principia cognoscendi, quam habeat loquens, quæ concurrunt ad perfectionem significationis in actu secundo.

QVÆSTIO IV.

De nominibus æquiuocis, & vniuocis ac eorum significatis.

30 POssunt res, vt patet ex dictis, nedum conceptibus, sed etiam nominibus significari, cū hoc discrimine, quod cōceptus, velut naturalis imago rei, illā naturaliter significat, nomen verò ad placitum primi imponētis; ex quo fit, vt quoad vnitatem, & diuersitatem, conceptus proportionetur rebus; ita quod vnius rei vnicus sit conceptus formaliter, & specificè (plures enim numero esse possunt etiam in eodem numero intellectu successiuè eandem rem cognoscente) & plurium rerum plures, cum enim naturalis imago rei, eius naturam, quantum fieri potest, imitari debet; secus autem est de nominibus, res enim plures, ac specie diuersæ vnico nomine significari possunt, vt patet de voce *canis*, quæ eadem imposita est ad significandum canem terrestrem, piscem marinum, & cœleste sidus, & hæc nomina res adeò diuersas vna voce significantia dici solent *æquiuoca*, quasi plures res appellantia eadem voce, fieri etiam potest è contra vt vnius rei plura sint nomina, vt gladius, & ensis, quæ eandem prorsus rem significant, & proinde dici solent *synonima*, vel *multiuoca*; fieri item potest, vt res plures conceptibus diuersis significatæ diuersis etiam vocibus significentur, vt homo, & equus, & dicuntur *diuersiuoca*; Tandem fieri potest, vt plures res eodem conceptu quidditatiuo explicabiles etiam eodem nomine significentur, & dicuntur *vniuoca*, vt homo, & equus inquantum animalia. Itaq. quæ in nomine, & in conceptu per illud nomen significato conueniunt, *vniuoca* dicuntur; quæ in vtroq; differunt, *diuersiuoca*, quæ in conceptu conueniunt, & in nomine differunt, *synonima*, aut *multiuoca*, quæ demum conueniunt in nomine, sed in conceptibus differunt, dicuntur *æquiuoca*.

31 Dum verò hæc nominum vnitas, vel diuersitas rebus conueniat ex sola hominum institutione, res ipsæ non sunt vniuocæ, vel æquiuocæ ex se, sed tales dicuntur, inquantum à nobis his, vel illis nominibus significantur, & ideo æquiuocatio, & vniuocatio (de quibus præsertim in præsenti est sermo) tam rebus, quàm vocibus conueniunt per intellectum, primariò tamen vocibus, & secundariò rebus, quia istæ non dicuntur tales, nisi in ordine ad voces vniuocas, aut æquiuocas. Hinc distingui communiter solent æquiuoca, & vniuoca in actiua, & passiua; illa sunt nomina ipsa vniuocè, vel æquiuocè significantia, ista sunt res ipsæ illis nominibus significatæ.

Arist. in prædicament. c. 1. multiuocis, & diuersiuocis relictis, vt suo proposito inutilibus, agit de vniuocis, & æquiuocis, definit æquiuoca, *quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ importata per nomen est diuersa*; è contra vniuoca definit, *quorum nomen est commune, & ratio substantiæ importata per nomen est eadem*. In vtraque definitione ponitur *nomen*, vbi *nomen* non sumitur in rigore, vt à verbo condistinctum, sed latè, vt comprehendit etiam verbum, participium, & quamlibet aliam orationis partem, nam in his omnibus vniuocatio, & æquiuocatio cadere potest, vt *lego* est æquiuocum ad legere, & legare, *diligo* vniuocum ad actus dilectionis. *est commune*, ponitur ad insinuandum nomen esse debere omnino vnum, & idem non solum per easdem litteras, sed etiam per eandem pronunciationem, & syllabarum quantitatem, sic enim propriè erit commune, vnde qualibet diuersitas, vel solius accentus, tollit æquiuocationem. *ratio* sumitur pro conceptu obiectiuo, siue sit propria definitio, siue non, vt notat Ant. And. hic *substantiæ*, vbi non sumitur in rigore pro substantia ab accidente condistincta, quia etiam in accidentibus inueniuntur vniuoca, & æquiuoca, sed sumitur pro essentia, & quidditate, quam substantiæ acceptionem docuit Arist. 5. Met. 15. Additur *importata per nomen*, quia ratio substantiæ ad illud idem nomen referri debet, in quo res vniuocantur, vel æquiuocantur, alioqui æquiuoci in vno nomine possunt vniuocari in aliqua ratione communi per aliud nomen importata, vt Canis terrestris, marinus, & cœlestis in ratione corporis, & substantiæ. Demum hæc ratio substantiæ secundum idem nomen in vniuocis est eadem, in æquiuocis diuersa, quia hæc non possunt, sicut illa, sub vno nomine vna definitione ipsis adæquata definiri, & in hoc formaliter consistit eorum differentia; ita passim exponunt Auctores has definitiones, & præsertim nostrates in Antepr ædic. cap. 1. & Scotus quæst. 5. & 6. prædicam. & Bonet. in sua Met. cap. 2. lib. 1.

32 Ex quibus constat Arist. definire æquiuocā, & vniuoca passiua, non actiua, id est æquiuoca æquiuocata, & vniuoca vniuocata, hoc est res ipsas, non quidem nudè inspectas, sed prout nominibus significantur, & vt subsunt secundis intentionibus vniuocationis, & æquiuocationis, quæ immediatè fundatur in vocibus, propterquod eas definiens non dixit *æquiuoca sunt, vniuoca sunt*, &c. sed *æquiuoca dicuntur, vniuoca dicuntur*, &c. quare definitum in his definitionibus est secunda intentio constitutiua æquiuocorum, & vniuocorum significata in concreto, quomodo supponit pro ipsis rebus æqui-

æquiuocatis,& vniuocatis,& in esse signato, vt docent Scotistæ omnes cum Doct. citat. & etiam Thomistæ, Sanchez libr. 4. quæst. 1. concl. 4. Complut. in prædicam. cap. 1. contra Toletum, Conimbric. & alios contendentes hæc definiri pro rebus ipsis, quem definiendi modum logico consuetum, qui per se secundas intentiones contemplatur, res vero, non nisi vt illis substant, fusius infra declarabimus disp. de Vniuers. Quamuis autem hic Arist. ex intentione definiat vniuoca, & æquiuoca passiua, adhuc tamen ex his definitionibus facile est definire actiua, nomina scilicet vniuocantia, & æquiuocantia; æquiuocum enim est, quod commune pluribus est secundum diuersas rationes, Vniuocum vero, quod est commune pluribus secundum vnam, & eandem, vnde nomina æquiuoca sunt Gallus, quod dicitur de homine Franco, & gallo gallinaceo, Canis, quod dicitur de cane terrestri, de pisce quodam marino, & cœlesti sydere, nomina vniuoca sunt homo, animal, substantia, quantitas, & similia, quibus subest natura vniuersalis, quæ per se primò significatur per talia nomina, & est communis pluribus.

33 In oppositum obijcies Primò contra definitionem æquiuocorum, quod non rectè assignetur; tum quia omne definibile debet esse vniuocum; tum quia debet esse quid vnum, sed æquiuoca sunt essentialiter multa 7. Met. 32. tum demum, quia æquiuoca nullam habent rationem communem, in qua conueniant. Resp. Doct. cit. q. 5. ad 6. quod licet æquiuoca sint essentialiter multa, accidentaliter tamen vniuocari possunt, quatenus fundare nata sunt secundam intentionem eiusdem rationis in vna ratione communi, quæ omnia denominat æquiuoca, & in hoc sensu sunt vnius definitionis capacia, in quo casu essentialiter æquiuoca, & vt quid, euadunt vniuoca accidentaliter, & vt modus, quam responsionem cœteri omnes recipiunt, & nos sæpius adhibemus, et magis declaramus infra disp. Vniuers. Sed Vrges, ergo non definiuntur ab Arist. æquiuoca, vt sic, sed potius quatenus rationem vniuocorum induunt. Resp. si ly *quatenus* reduplicat rationem definitam, negatur sequela, quia hic re vera definiuntur æquiuoca pro secunda intentione, in qua accidentaliter vniuocantur, et eorum natura explicatur, velut in esse signato, si reduplicet conditionem definiti, conceditur, quia conditio rei definibilis est, quòd sit vniuocum quid, vel essentialiter, vel saltim accidentaliter, vt est in proposito.

34 Secundò obijcitur contra definitionem vniuocorum, quia videtur etiam æquiuocis competere, nam æquiuoca omnia, vt sic, habent nomen æquiuocationis commune, et rationem eandem secundum illud nomen, videtur etiam conuenire denominatiuis, quia album secundum idem nomen, et secundum eandem rationem dicitur de niue, et Cygno, non enim hæc solum alba dicuntur, sed re vera talia sunt, vnde non solum nomen, sed etiam rationem, et naturam albi participant, estò accidentaliter. Resp. quod sicut æquiuoca, vt quid, et in esse exercito, dicuntur vniuoca, vt modus, et velut in esse signato ob intentionem æquiuocationis, quam fundare possunt, ita etiam accidentaliter, et in esse signato participare possunt definitionem vniuocorum; Nec valet dicere vniuoca, et æquiuoca esse opposita, et ideò vnum de alio prædicari non posse etiam accidentaliter. Opponuntur vtique, si ambo sumantur eodem modo, at sumendo vnum, vt quid, et in esse exercito, alterum vt modus, et in esse signato, ita non opponuntur, quin potius vnum, vt modus, dici potest de altero vt quid, quo sensu genus dicitur species vniuersalis, vt infra. Nec minus allata definitio denominatiuis competit, si ly ratio substantiæ sumatur, vt dicat relationem essentialem essentialiter vniuocatis conuenientem, vt videtur Aristot. intentio, de quo statim dicemus; verum tamen est denominatiuis posse applicari materialiter, quatenus idem prædicatum potest esse simul denominatiuum, et vniuocum, vt infra.

Tertiò obijcitur, quod præfatæ definitiones rebus competant, non intentionibus; tum quia habere nomen commune competit rebus, et non intentionibus; tum quia Arist. ipse exemplificauit in rebus. Resp. sensum illarum definitionum esse materialem, nempe *æquiuoca*, vel *vniuoca dicuntur illa*, idest sunt secundæ intentiones applicabiles conceptibus, seu rebus conceptis, & exemplificauit in rebus, quia familiare est Logicis, & Arist. prædicationes signatas, quæ fiunt per verbum *dicitur, prædicatur*, explicare per exercitas, quæ fiunt per verbum *est*, vt fusius dicemus disp. de Vniuer. Verum vt æquiuocorum, & vniuocorum natura magis adhuc eluceat, licet subdere duos articulos ad hanc q. attinentes, in quibus singillatim horum, & illorum conditio explicetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Examinatur peculiariter natura æquiuocorum.

35 AD maiorem nominum æquiuocorum intelligentiam nonnulla dubia, quæ de illis moueri solent, sunt breuiter resoluenda. Primò igitur dubitari solet, quomodo nomen æquiuocum plura significet, an plura actu significet, vel aptitudine, & an sub disiunctione, vel potius sub copulatione omnia sua significata simul contineat. Aliqui, vt Auersa q. 15. Log. sect. 1. dicunt nomen æquiuocum ex vi sua nudè prolatum actu non gignere in mente audientis, nisi conceptum non vltimatum sui ipsius. quantum verò ad rem significatam, dubium, & suspensum relinquere audientem, quidnam loquens significare velit, aptum tamen esse, vt per appositionem alterius nominis determinatè significet aliquã rem ex his, quibus nomen competit. Hæc opinio reijcitur à Scoto qu. 11. Elench. tum quia vis significatiua vocis exercetur, cum actu profertur, in ordine ad res, quibus imposita est, vt etiam ipse Auersa concedit qu. 6. de Vocibus sect. 3. ergo cum hæc vox *Canis* profertur, actu debet aliquid significare præter seipsam tum quia hoc sermone prolato *Canis mouetur*, possunt plura actu concipi, quia vnus accipere potest Canem pro animali terrestri: alter pro marino, alius pro sidere; tum quia licet auditor ambiguus remaneat de intentione loquentis ad quid significandum determinatè illam vocem proferat, non sequitur, quòd ipse aliquid concipere nequeat actu ex nuda prolatione illius vocis, estò non ad intentionem loquentis; tum denique si actu non significaret vox æquiuoca, nisi determinata per appositionem alterius nominis, sequitur quod nunquam actu significabit æquiuocè, sed semper vniuocè, quia semper determinatè ex vi illius appositionis.

Alij proinde dixere, quod nomen æquiuocum plura actu significat sub disiunctione, itaut dicendo *Canis mouetur*, sit sensus, vel terrestris, vel marinus, vel cœlestis. Hunc etiam dicendi modum refellit Scot. ibidem quæst. 9. quia tunc respondendum non esset ad terminum æquiuocum per distinctionem, si prædicatum vni significatorum conueniret; imò concedendum esset, quòd talis propositio sit simpliciter vera, nam ad veritatem disiunctiuæ sufficit, quòd altera pars eius sit vera. Alij tandem dicunt, quòd plura actu significat sub copulatione; sed ait Doctor qu. 10. quòd potest hoc bifariam intelligi, vel ita quòd copulatio cadat inter ipsas res significatas, quod nempè Canis significet, & terrestrem, & marinum, & cœlestem copulatim, & ita non significat plura actu sub copulatione, tum quia id potius est significare vnum, quam plura, quia totum hoc copulatum potest habere vnam rationem intelligendi, cum sit extremum orationis, atque ita etiam habebit vnam rationem significandi, sicut & hoc aliud copulatum in ista oratione *duo, & tria sunt quinque*; tum etiam quia tunc ad terminum æquiuocum non esset respondendum per distinctionem, sed concedendum esset, quod propositio, vel est simpliciter vera, vel simpliciter falsa; vera, si prædicatum omnibus significatis conueniret; falsa, si vni soli non conueniret, nam ad copulatiuæ falsitatem sufficit, quòd altera eius sit falsa: alio modo potest id intelligi, itaut copulatio cadat, non super res significatas, sed super ipsos actus significandi, & sic verum est nomen æquiuocum plura actu indeterminatè significare, nam Canis significat latrabile animal, & significat marinam belluam, & significat cæleste sidus.

36 Secundò dubitatur, an absolutè loquendo nomen æquiuocum dici debeat vnum, vel plura nomina, & ratio dubitandi est, quia nomen formaliter constituitur per significationem, ergo cum nomen æquiuocum multas habeat significationes, non vnum, sed vtique plura nomina dici debebit; ex alia parte certè vna vox est Canis, & Gallus, quamuis plura significent, & Arist. ait æquiuoca habere vnum nomen commune; quamobrem Doctor quæst. 8. Elench. ait nomen æquiuocum posse dici vnum multiplex, quasi vnum complicans multa, vnum scilicet materialiter, quatenus est vnus sonus, vna vox, & multiplex formaliter, quia plures habet significationes. Quantum tamen spectat ad modum loquendi, potius debet dici vnum nomen, quàm multiplex, ob rationem, quam ibi Doctor assignat, quia concreta, aut composita accidentalia non multiplicantur pro diuersitate formarum, si vnum sit omnium subiectum, sic enim dicitur vnus artifex, quamuis plures habeat artes; cum igitur in proposito nomen æqui-

æquiuocum sit compositum quoddam accidentale, & artificiale ex nomine, & voce pro materiali, ex significatione pro formali, quamuis multiplicetur formale, nimirum significatio, tamen non multiplicatur accidentale compositum, quia materiale, scilicet vox, & nomen est vnum, quæ doctrina consonat his, quæ habet quol. 11. ar. 3. & 3. d. 8. q. vn. & ex professo q. seq. explicabitur; qua ratione è contra nomina synonima absolutè dicuntur plura nomina, non vnum, estò vnam, & eandem habeant significationem.

37 Tertiò dubitatur, an in mente, seu in conceptu reperiri possit æquiuocatio, sicut in voce, & communis ferè sententia est, quod licet in conceptu non vltimato, qui est cõceptus ipsius vocis significatiuæ, possit contingere aliquo modo æquiuocatio, vt benè declarat Tat. in prædicam. q. 2. dub. 1. in fine, tamen in conceptu vltimo, qui est conceptus rei significatæ per vocem, contingere non potest, vt Scotus docet q. 1. prædicam. ad 2. Ratio fundamentalis est, quia vt diximus ab initio quæst. cum conceptus sit naturalis imago rei, quoad vnitatẽ, & diuersitatem, proportionatur rebus ipsis, itaut eiusdem rei vnicus sit conceptus, & plurium rerum plures, cum ergo in mente non sit idem conceptus rerum diuersarum, quæ appellantur vnico nomine, consequenter nec poterit esse æquiuocatio, non igitur est eadem ratio de voce, & conceptu; quia enim vox non est intrinsecè significatiua, sed ex impositione, non repugnat eidem voci diuersas conuenire impositiones, sicut repugnat conceptui diuersas conuenire naturales repræsentationes. Quod adhuc magis declaratur, quia æquiuocum est, quod significat plura inquantum diuersa, si enim plura significaret inquantum in aliquo conuenientia, non esset pura æquiuocatio, sed vniuocatio saltim imperfecta, conceptus autem cum sit naturalis imago rei, non potest esse vnus, si obiecta sunt plura, & nullo modo vnum, quia vnitas eius in ratione repræsentationis, et similitudinis sumitur ex aliqua vnitate rei repræsentatæ, vt Doctor solidè probat 2. d. 3. q. 10. ab obiecto enim suam sumit vnitatem specificam, nec vno, et eodem actu possunt plura obiecta disparata, vt sic, intelligi, vt docet Bargius 1. d. 1. qu. 4. ex Scoto multis in locis, ergo in mente æquiuocatio cadere non potest, ita quod possit rerum disparatarum, et diuersarum esse conceptus idem, sicut est eadem vox, quod etiam in mente diuina suo modo asserendum est; nam licet vnus realiter, et materialiter sit actus, quo omnia concipit, tamen ille idem conceptus ratione distinguitur, vt concipit vnam rem, et aliam, et dicitur virtualiter multiplex.

38 Quartò tandem dubitatur, quot sint æquiuocorum species, et cõmunis opinio est esse duas, quarũ Prima est eorum, quæ dicũtur purè æquiuoca, quæ scilicet sine omni prorsus habitudine, & conuenientia adinuicem eodem nomine sunt appellata, vnde etiam dici solent æquiuoca à casu, vel à fortuna, vt v. g. gallus homo, et gallus auis dicuntur equiuoca pura, et à casu, quia merè fortuitò euenit, vt homo, et auis nulla habita inter illos conuenientiæ ratione eodem nomine appellarentur. Altera æquiuocorum species est eorum, quæ dicuntur æquiuoca analoga, quia scilicet participant idẽ nomẽ ob aliquam conuenientiam, et proportionem inter ipsa repertam, ita ridere dicitur de homine, et de prato, pratum namq; florens ridere dicitur, quia assimilatur homini læto, et ridenti, homo dicitur de vero, et picto, quia conueniunt in externa figura, et sic de multis alijs, qua ratione solent etiam appellari æquiuoca à consilio, quia non temerè, sed consultò vnum, et idem nomen extensum est ad plura significanda; Consueuit tamen æquiuoca à consilio etiam dici, nõ solum quãdo idem nomen de pluribus dicitur ob habitudinem aliquam, vel proportionem inter illa repertam, sed etiam quando, vel ex deuotione imponentis in aliquem sanctum, vel ex affectu ad aliquem defunctum eiusdem cognationis, vel memoria alicuius viri insignis, vel alia rationabili de causa idem nomen alicui imponitur puello.

ARTICVLVS II.

Examinatur peculiariter natura vniuocorum.

39 AD ampliorem quoque Vniuocorum intelligentiam dubia quædam de illis incidentia resoluere iuuabit. Primò igitur dubitari solet, an ad vniuocationẽ sufficiat vnitas conceptus formalis, mediante quo omnia inferiora immediatè concipiantur, num potius requiratur, quod terminus talis conceptionis importet aliquod cõmune pluribus, scilicet conceptum obiectiuũ. Dixerunt aliqui ad vniuocationẽ sufficere solam vnitatem conceptus formalis, quo nimirum plura immediatè concipiantur, velut similia; talis videtur opinio Nominalium Ocham 1. d. 2. q. 5. 6. & 7. Rubio. 1. d. 3. q. 3. & aliorum, vbicunque loquuntur de conceptu naturarum vniuersalium. Sed vt docet Tatar. q. 2. prædicam. §. 2. *sciendum* ex doctrina Scot. 1. d. 2. q. 3. & d. 8. q. 3. & Bonet. in Met. loc. cit. præter vnitatem conceptus formalis ad vniuocationem requiritur etiam vnitas cõceptus obiectiui, idest quod vox vniuoca significet primariò aliquod commune illis, sicut homo significat primò, & immediatè humanitatem, quæ est communis suis inferioribus; Est communis omnium sententia contra Nominales, & probatur, tum quia cũ inquit Arist. vniuoca participare non solum commune nomen, sed etiam communem substantiæ rationem in eis essentialiter imbibitã, vtique per rationem substantiæ non intelligit conceptum formalem illis communem, sed obiectiuum, hic enim est, qui in eis essentialiter includitur, non ille; tum quia quando dicuntur æquiuoca, vt ab vniuocis secernantur, carere vnitate rationis, & conceptus, præsertim sermo est de vnitate conceptus obiectiui, quia ad prolationem ipsius nominis æquiuoci experimur intellectum nostrum non vniri concipiendo aliquod vnum commune illo nomine significatum, sed ad diuersa immediatè obiecta distrahi, v. g. ad prolationem *Canis* nõ vnitur intellectus aliquo modo, sed potius distrahitur ad diuersa immediatè concipienda, scilicet canem marinum, terrestrem, & cœlestem, è contra igitur vniuoca dicentur habere vnam, & eandem rationem obiectiuam, & in prolatione vocis vniuocæ debebit intellectus colligi ad vnum, in quo inferiora conueniant: tum tandem quia vnitati conceptus formalis debet necessariò respondere vnitas obiectiui, ergo si habent vniuoca vnitatem conceptus formalis, vnitas obiectiui eis denegari non poterit; patet assumptum, quia vnitas conceptus formalis attenditur penes vnitatem obiectiui; & hæc est sententia communis, quam fusè probat Pasqualig. p. 2. Met. disput. 28. sect. 3.

40 Secundò dubitatur, an vnitas istius conceptus obiectiui necessariò debeat esse realis, ita quod correspondeat ei à parte rei aliqua res, vel realitas & natura communis per ipsum adæquatè concepta, & explicata, ratione cuius intercedat distinctio ex natura rei formalis inter prædicatum commune, & inferiora, an potius sufficiat vnitas rationis, & præcisionis per intellectum immediatè plura inadæquatè concipientem, quatenus similia, ratione cuius inter prædicatum commune, & inferiora intercedat sola distinctio virtualis, ac rationis ratiocinatæ. Primum dicendi modum sequi videntur Scotistæ illi omnes, qui non solum gradus communes prædicamentales, vt hominem, & animal, sed etiam transcendentes, vt ens, & substantiam proprias realitates adæquatè conceptibiles, & inferioribus vniuocè communes (etsi cum analogia mixta) præseferre dicũt, vt Canon. 1. Phys. q. 3. Faber Theor. 94. Meurisse 1. lib. suæ Met. q. 7. & Bonet. cit. sequuntur etiam Recentiores quidam, vt Amic. in Log. tract. 12. q. 6. dub. 4. qui per hoc distinguunt prædicatum vniuocum ab analogo, quod illud dicit vnitatem, & communitatem realem præfato modo, sed analogum per solam præcisionem intellectus plura immediatè concipientis inadæquatè, vt similia. Alterum dicendi modum sequuntur alij Scotistæ, qui solum gradus communes prædicamentales asserunt importare realitates, & naturas verè communes adæquatè conceptibiles, gradus verò transcendentes Deo, & creaturæ communes, inquiunt importare solum conceptus inadæquatos, non autem realitates, vt Lich. Viger. Tromb. Barg. Herrera, & alij. Verum quicquid sit de prædicatis transcendentibus, an præseferant realitates, vel solos conceptus inadæquatos, de quo in Metaph. dicendum est in proposito ad vniuocationem perfectam, & puram necessariò requiri vnitatem conceptus obiectiui ita esse realem, vt à parte rei correspõdeat ei realitas, & natura communis per ipsum adæquatè conceptibilis, ita Doctor in 2. d. 3. q. 1. & 6. ostendit ex professo, vt ibi est videre; ad vniuocationem verò imperfectam, & cum analogia mixtam (de qua duplici vniuocatione statim dicemus) qualis est vniuocatio omnium transcendentium, non necessariò requiritur vnitas conceptus realis præfato modo, sed sufficit vnitas rationis, quæ non ideò talis dicitur, quia sit merum opus intellectus, vt purum ens rationis, sed quia fit per abstractionem, & præcisionem intellectus plura immediatè concipientis inadæquatè, vt similia, ob fundamentum similitudinis, quod reperit inter ea à parte rei, vndè in hoc sensu poterit dici vnitas realis fundamentaliter, in quo sensu asserit Doct. 1. d. 26. lit. Y. à relationibus diuinis conceptum communem realem abstrahi posse, cum

tamen

tamen relationibus diuinis nulla sit realitas communis, & aliqui Scotistæ etiam ab vltimis differen. ijs conceptum communem hæcceitatis, cum tamen in rea itate sint primò diuersæ ex Doctore in 1.d.3.q.3.§. *Ad quæstionem igitur.*

41 Tertiò dubitatur, an conceptus vniuocus debeat necessariò perfectè præscindere tum à suis inferioribus, tum differentijs, vel modis contrahentibus, ita vt in eo rationes inferiorum, vel contrahentium nullo modo inuoluantur nec explicitè, nec implicitè. Negat Auersa cit. q.15. sect.1. vbi ait sufficere imperfectam præcisionem, vnde q.13. sect.1. statuit genus non semper præscindere perfectè à differentijs, sed in eo sæpius inuolui rationes illarum implicitè, & in tali casu non præscindit genus, nisi ab explicito, & expresso conceptu differentiarũ. Verum opposita opinio communis est præsertim apud eos, qui per præcisionem perfectam, & imperfectam ab inferioribus, & contrahentibus distinguunt prædicata transcendentia à non trãscendentibus, & vniuoca ab analogis imò Scotus ita huic sententiæ adhæsit, vt non solum gradus communes prædicamentales perfectè præscindere sit arbitratus ab inferioribus, & contrahentibus, vt genus à differentijs, sed etiam idem affirmauerit de ipso conceptu entis tum respectu inferiorum, tum modorum contrahentium 1.d.3.q.2. quem sequuntur ferè Recentiores omnes, & multi ex Thomistis. Ratio autem, cur conceptus vniuocus debet perfectè præscindere ab inferioribus, & contrahentibus est, quia in eo vniuocata conueniunt, & perfectè assimilantur, si est perfecta vniuocatio, ergo excludere debet rationes peculiares inferiorum, & contrahentium, quia si illas aliquo modo includeret, non esset tantum ratio assimilandi, sed etiam distinguendi. Accedit, quod genus, vt dicemus inferius, nullo modo actu continet species, & differentias, nec determinatè, nec indeterminatè, nec explicitè, nec implicitè, sed potentia tantum, ergo perfectè præscindit ab eis.

42 Quartò dubitatur, num oporteat rationem significatam per nomen vniuocum essentialiter conuenire vniuocatis, an sufficiat, quod eis conueniat accidentaliter, & sub allata definitione tam vniuoca essentialia, quàm accidentalia comprehẽdantur. Et dicendum est cum communi (quicquid dicat Pasqual. p.2. Met. disp.27. sect.2. n.4.) nomen vniuocationis posse sumi dupliciter, primo modo magis propriè quo sensu significat eandem rationem essentialem pluribus communem, ac in eis essentialiter inclusam, & talia prædicata dicuntur vniuoca essentialia, & hæc sola videtur Arist. voluisse comprehendere sub vniuocorum definitione, vt Scotus docet q.6. Predicam. in corpore & in 3.d.7.q.1. quod probat ex illis verbis, *& ratio substantiæ eadem, &c.* per hæc enim satis exprimit (inquit Doctor) talem rationem debere esse essentialem vniuocatis, quod adhuc magis liquet ex exemplis, quæ adducit de vniuocis essentialibus: tum quia c. de subst. docet accidentia prædicari non posse de subiectis nomine, & ratione, quod vtique falsum esset, si sub hac definitione etiam vniuoca accidentalia comprehendere vellet; tum demum, quia Arist. diuisit tanquam in membra opposita, nedum formaliter, sed etiã materialiter æquiuoca, vniuoca, & denominatiua, sed si sub allata definitione comprehenderet etiam vniuoca accidentalia, confunderet vtique vniuoca cum denominatiuis, vniuoca namque accidentalia sunt denominatiua, vt postea dicemus. Alio modo magis latè, vt significet rationem pluribus communem, siue essentialem, siue accidentalem, nam vt inferius dicemus, non solum dantur vniuersalia essentialia, vt genus, & species, sed etiam accidentalia, vt Proprium, & accidens: & certum est de ratione vniuersalis esse, quòd sit vniuocum, ergo non solum admitti debent vniuoca essentialia, sed etiam accidentalia, & quidem Scotus quoque hanc distinctionem sæpius inculcauit ponens differentiam inter prædicatum vniuocum, & vniuocè prædicari 1.d.3.q.3. & d.8.q.3. P. & 3.d.7.q.1.D. & cum eo Formalistæ omnes art.1. formalit. vbi per prædicatum vniuocum intelligunt vniuocum accidentale, quod de suis prædicatur subiectis secundum idem nomen, ac eandem rationem accidentalem, vt album de cygno, & niue, per prædicatum verò vniuocè intelligunt vniuocum essentiale, quod de suis prædicatur inferioribus secundum eandem rationem essentialem, vt animal de homine, & equo; Quamuis autem intentio Arist. fuerit definire vniuoca tantum essentialia, vt dictum est, certum tamen est absolutè loquẽdo posse sub hac definitione comprehendi vtraque vniuoca, ita enim prædicatur animal secundum idem nomen, & rationem de homine, & equo, sicut album de niue, & cygno, vt docet Scot. cit. nec refert ad rationem vniuocationis, quod ratio sit vna, & eadem essentialiter, vel accidentaliter, atque ita *ratio substantiæ* explicari debebit, quod denotet vnitatem conceptus obiectiui, qualiscunque ille sit, essentialis, vel accidentalis, & de facto ita intelligun., & exponunt Sanch. q.1. prædicam. Caiet. Hurtad. & alij.

43 Quintò dubitatur, an oporteat rationem significatam per nomen æquè primò, & principaliter conuenire omnibus vniuocatis, vel possit conuenire vni principaliter, & primariò, alij minus principaliter, & secundariò, siue vni originaliter, & independenter, alij participatiuè, & dependenter ab illo. Et quidem Recentiores multi cum Suar. disp. 2. Met. sect.2. num.6. primum affirmant, ita vt si adsit vnitas conceptus, sed inæqualitas in participatione ipsius, inquiunt, hanc sufficere etiam si minimam, vt ille conceptus cadat à ratione vniuocationis, & fiat analogus. At potius cum Scoto q. vlt. Prolog. in calce de duplici vniuocatione distinguendum est, altera perfecta, & completa, altera diminuta, & incompleta; prior est, cum inter aliqua est similitudo in forma, & in modo habendi, seu essendi formæ, sicut cũ forma nõ tantum eiusdem rationis continetur in illis, sed etiam secundum eundem essendi modum, secundum eundem ordinem essentialem, & secundum eundem perfectionis gradum, quæ vniuocatio physica solet appellari, & tantum in specie infima reperitur 7. Phys. 31. sic enim tantum natura specifica indiuiduis communicatur, & constituit primum, & supremum gradum vniuocationis, ex quo colligitur quatuor conditiones ad vniuocationem puram, & perfectam requiri; Prima est vnitas conceptus; Secunda, quod eodem modo essendi sit in omnibus; Tertia quod descendat in illa eodem ordine; Quarta quod vniuocata sint eiusdem perfectionis essentialis, et ad hanc vniuocationem vtique requiritur, quod communis ratio æqualiter participetur ab omnibus; et cum tota perfectione essentiali, secundum quam concipitur esse in vno, concipiatur etiam esse in alio. Vniuocatio verò incompleta, et diminuta, est cum inter aliqua reperitur solum similitudo in forma, quatenus secundum eandem rationem imbibitur in illis, quæ est prima conditio simpliciter necessaria ad vniuocationem, deficiunt tamen cæteræ, quæ non sunt simpliciter necessariæ, vt in conceptu entis respectu Dei, et creaturæ, substantiæ, et accidentis, et hic est minimus gradus vniuocationis, vel saltim aliquæ, quatenus illa eadem ratio, licet reperiatur in illis secundum eundem essendi modum, non tamen secundum eundem ordinem descendit in illa, vt numerus respectu binarij, et ternarij, vel si eodem ordine in illa descendit, non tamen secundum eundem perfectionis essentialis gradum reperitur in illis, quemadmodum se habet genus respectu specierum, quia vna species est perfectior essentialiter alia ratione differentiæ nobilioris, et hi sunt duo gradus medij inter supremum, et infimum, et hæc vniuocatio incompleta appellari solet metaphysica, et logica, quæ non differunt, nisi quia prima fit in terminis primæ intentionis, altera in terminis secundæ, et ad vniuocationem huius secundi generis planè non requiritur æqualitas, et vniformitas in participanda eadem communi ratione, vt patet ex eius declaratione.

44 Ex quibus constat ad Vniuocationem absolutè, et in tota latitudine sumptam, quo sensu vniuoca definiuit Aristot. conditionem illam æqualitatis, et vniformitatis in participanda eadem communi ratione non requiri, quia nihil tale ponitur ab Arist. in definitione vniuocorum, vnde Doctor 1. d.3.q.2. B. loquens de vniuocatione in tota sua vniuersalitate inquit, *ne fiat contentio de nomine vniuocationis, conceptum vniuocum dico, qui ita est vnus, quod eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipsum de eodem, & sufficit pro medio syllogistico, vt extrema vnita in medio sic vno sine fallacia æquiuocationis concludantur inter se vnum*, talis igitur vnitas cõceptus requiritur ad vniuocationẽ absolutè sumptam, et abstrahit ab æqualitate, vel inæqualitate in participanda communi ratione. Hinc demum infertur vniuocorum in hac amplitudine duas esse species: Altera est eorum, quæ habeant eandem rationem, et eodem omnino modo distributam inferioribus, et sic vniuocè communicantur species infimæ indiuiduis ratione differentiarum indiuidualium æqualis omnino perfectionis essentialis, et hæc dicuntur purè vniuoca. Altera est eorum, quorum est eadem ratio, non tamen eodem modo, sed inæqualiter inferioribus communicata, et ordine quodam; talia sunt genera, in quibus hac ratione ait Aristot. 7. Phys. 31. latere æquiuocationes, et in vniuersum prædicata transcendentia, et ista dicuntur vniuoca analoga.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

De Analogis, ac nominum Analogia.

55 VEteres Scholastici de Analogis pauca scripserunt, et Arist. ipse in Antepræd. agens de Vniuocis, Æquiuocis, et Denominatiuis, nec verbum quidem fecit de Analogis, signum euidens materiam hanc in se non multum continere difficultatis; at postquam Caietanus edidit opusculum illud (quod aureum Complut. appellant disp. 10. Log.) de nominum Analogia, tot sunt exortæ difficultates, vt nullus in logica, vel metaph. extet tractatus difficilior, ideout Auctores non solum in recipsa non conueniant, verum nec etiam in vsu nominum ad ipsam explicandam. Nos igitur in tanta huius rei ambiguitate, et prolixitate breuiter, quantum fieri potest, tribus articulis quæstionem hanc absoluemus, inquirendo quid, et quotuplex sit analogia, an habeant analoga conceptum vnum communem obiectiuum præcisum, et quomodo inter vniuoca, et æquiuoca mediare dicantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit Analogum, & Analogia, & quotuplex.

46 ANalogia vox Græca est, et idem sonat, quod Latinè *proportio. comparatio*, seu *proportionalitas*, vt habetur ex Quintil. libr. 1. cap. 6. et Cicer. lib. 1. de Vniuersit. quæ omnia aliqualem conuenientiam simul cum differentia, aut inæqualitate important, vnde Analogia ex vi nominis significat diuersitatem cum aliquali similitudine mixtam; quare sicut ea propriè dicimus esse adinuicem proportionata, aut proportionalia, quæ non ita sunt diuersa, vt non in aliquo etiam sint similia, ita illa dicuntur analoga, *quorum nomen commune est, & ratio significata per illud nomen partim est eadem partim diuersa*, quæ analogorum explicatio communiter ab omnibus recipitur, et ex ipsa deducitur analogia in nominibus debere dicere aliquam rationem, quę subster alicui nomini, quæ tamen ratio obiectiua aliquam vnitatem, & aliquam simul diuersitatem importet, qua ratione Scotus 1. d. 8. quæst. 2. sub E. ait vnitatem analogiæ (quam ibi attributionis appellat) esse maiorem vnitate æquiuocationis, & minorem vnitate vniuocationis, atque ideò communiter censentur analoga verè mediare inter vniuoca, & æquiuoca, quod in suo sensu sit verum, postea explicabimus. Vera igitur ratio analogiæ consistit in proportione plurium rerum, quam habent adinuicem secundum diuersas rationes, quod meritò additur, quia proportio, quæ est secundum easdem rationes, non est vera proportio, sed vnitas, quæ constituit vniuocationem, vt Petrus, & Paulus in humanitate non dicuntur proportionari, quia non comparantur inuicem secundum diuersas rationes, sed penitus assimilari, & hinc patet, quomodo Analogia dicat conceptum obiectiuum partim eundem, partim diuersum; est enim diuersus, quatenus dicit diuersas rationes obiectiuas, est idem nempe secundum proportionem, quia proportio, cum ex intrinseca sua ratione ponat aliquam similitudinem, dicit etiam aliquam vnitatem estò imperfectam. Patet etiam, quomodo Analoga discernantur ab vniuocis, & æquiuocis, dicuntur enim vniuoca conuenire secundū vnitatem simpliciter, quia assimilantur in aliqua natura, analoga verò dicuntur conuenire secundum vnitatem proportionalem, quatenus non sunt res habentes paritatem, seu similitudinem in aliqua natura, sed dicuntur esse idem proportionaliter, non æqualiter, quasi scilicet in sua mensura, & proportione, vnde vniuoca habent rationes absolutè similes, & absolutè conueniunt in natura, at analoga habent solum conuenientiam relatiuam, idest iuxta proportionem, & commensurationem, neutram habent æquiuoca, sed in sola voce conueniunt.

47 Quot autem modis analogia contingat, quotque sint eius species, maior est difficultas, nam in primis in ipsis assignandis valde discrepant Auctores; aliqui enim vnam tantum speciem analogię propriæ agnoscunt, sed non omnes eandem assignant, Caiet. opusc. cit. c. 1. vi nominis analogiæ insistens, quod proportionem significat, vt diximus, solam analogiam proportionis vocat veram analogiam, reliquas abusiuè; sic etiam loquitur Soto c. de æquiuoc. art. 2. Corollar. 1. Pasqualig. p. 2. Met. disp. 30. ubi analogiam attributionis negat esse veram analogiam. Scotus è contra hanc solam videtur agnoscere, nam vbicunque de analogia loquitur, semper de attributionis analogia sermocinatur, vt in 1. d. 3. q. 3. Q. & d. 8. q. 3. E. & in 2. d. 12. q. 2. G. & in 4. d. 12. q. 1. H. & q. 13. vniu. Arriaga quoq. disp. 11. Log. sect. 4. sola admittit analoga attributionis, metaphorica tamen, in quibus ratio significata non reperitur propriè in omnibus analogatis, in quo differt à Scoto, vt videbimus postea. Alij verò analogiæ nomen extendentes, vt dicat non solum proportionem, & similitudinem inter aliqua, sed etiam habitudinem per modum ordinis, seu dependentiæ, duas agnoscunt species, vnam, quæ dicitur proportionis, seu proportionalitatis, alteram attributionis, ita Scotistæ quamplures Faber in Philos. Theor. 95. c. 1. & in Met. libr. 4. di p. 1. c. 21. Meurisse lib. 1. suæ Met. qu. 8. no. 3. Fuentes in Log. q. 12. diff. 2. ar. 1. & passim Recentiores Thomistæ Compl. in Log. disp. 10. quæstione secunda. lo. de S. Th. p. 3. Log. q. 13. art. 3. Morisan. disput. 3. Log. quæst. 2. art. 1. Alij vltra has duas species tertiam addunt, quæ est inæqualitatis, vnde præter analoga attributionis, & proportionalitatis, assignant analoga inæqualitatis; ita videtur sentire Suar. dum in Metaph. disput. 2. sect. 2. numer. 6. & alibi sæpe docet esse de ratione vniuocationis, quòd ratio significata per nomen æqualiter competat inferioribus, & non vni dependenter ab alio, alioquin ex tali inæqualitate statim emergit analogia, & sequitur Auersa q. 15. Log. sect. 3. Alij demum quartam addunt speciē analogiæ, scilicet transcendentiam, ita ex Recentioribus quāplures, qui contendunt solam transcendentiam, qua ita ratio aliqua transcendit per interiora, vt imbibatur in ipsorum differentijs, constituere analogiam etiam seclusa omni dependentia vnius analogati ab alio. Hurtad in Log. disp. 9. sect. 4. subsec. 5. Didacus a Iesu disp. 11. qu. 4. Blanc. disp. 4. sect. 6. & alij &c. Verum non tantum discrepant Auctores in assignatione specierum analogiæ, sed etiam in earum appellatione, quidam enim vocant analogiam proportionis, quam alij dicunt attributionis, vnde distinguunt analogiam proportionis ab analogia proportionalitatis, alij è contra confundunt analogiam proportionis cum analogia proportionalitatis, vt eandem.

48 Pro resolutione quantum spectat ad litem de nomine, ne de verbis contendamus vocabulum *proportionis* deseremus, de quo est contentio, retinendo vocabula *attributionis*, & *proportionalitatis*; quantum verò spectat ad litem de re, aduertendum est, quòd dum laborant Auctores inquirere veras, & proprias analogiæ species, si per propriam analogiam intelligant eam (vt velle videntur) quæ omnem prorsus excludat vniuocationem, vel æquiuocationem à prædicato, quod in esse analogi constituit, vanus est eorum labor, quia nullum tale prædicatum reperiri potest, quod sit purè analogum, sed analogia semper reperitur mixta cum vniuocatione, vel æquiuocatione, vt infra, illa igitur erit vera, & propria analogia, quæ excludit puram vniuocationem, & puram æquiuocationem, & iuxta maiorem, vel minorem exclusionem huiusmodi puritatis variæ poterunt, & debebunt assignari analogiæ species, vnde iuxta hanc doctrinam, quæ frequentissima est in Schola Scotistarum assignantium diuersos gradus vniuocationis, & æquiuocationis loquemur.

Explicatur Analogia attributionis.

49 DIcendum est primò Analogiam attributionis non solum esse veram, sed primam quoq. & principalem analogiæ speciē, & huius speciei analoga dicuntur illa, quæ cum cōmuni nomine significentur, vnum tamen ad aliud ordinē, & attributionē habet in participanda cōmuni ratione, vel ambo ad tertiū, merito cuius dependentiæ, ac subordinationis vocantur hæc analoga ab Arist. *ab vno, & ad vnum* 1. Ethic. c. 6. 4. Met. 2. 7. Met. 15. & alibi sæpe, nā quatenus omnia denominantur ab vna forma, dicūtur *ab vno*, & quatenus minus principalia analogata dicūtur talia per ordinem ad vnum terminū, dicuntur *ad vnum*. Conclusio ab omnibus recipitur paucis quibusdam exceptis, et quod sit vera species analogiæ, manifestè colligitur ex Arist. 4. Met. c. 1. et lib. 5. c. 6. et libr. 7. c. 4. quib. in locis disertè docet ens dici de substātia, et accidēte analogicè, vt sanū dicitur de animali, cibo, et pulsu, et inter ea cōstituit analogiam attributionis; probatur etiam ex ratione Analogiæ attributionis, quam omnes definiunt *esse illam, secundum quam aliqua habent nomen commune, rationem vero substantiæ secundum illud nomen, eandem secundum terminum, & diuersam secundum habitudines*; sicut sanum dicitur analogum attributionis, quia conuenit medicinæ, et pulsui, respe-

spectu eiusdem termini, scilicet sanitatis in animali, at habitudines sunt diuersæ, nam pulsus habet habitudinem signi, & medicina habet habitudinem efficientis, vt bene Doctor explicat loc. cit. cum igitur ista præter communitatem nominis habeant quoque rationem substantiæ, partim eandem, partim diuersam, planè analoga erunt, quæ ita describuntur, & hæc vnitas attributionis, & ordinis verè analogica erit; Tandem vt ait Io. de S. Thom. citat. vsus inualuit in omnibus Scholis, vt analoga sumantur generaliter pro his, quæ nec purè æquiuoca sunt, nec purè vniuoca ex quacunq; habitudine id procedat, frustra ergo conatur Pasqualig. cit. disp. 33. sect. 3. negare analoga attributionis, quæ nec sunt purè vniuoca, quia attributio tollit æqualitatem in participando communi nomine, & ratione, nec purè æquiuoca, quia vnitas attributionis est maior vnitate æquiuocationis.

50 Quòd verò sit prima, & principalis species analogiæ probatur; tum quia Arist. 5. Met. 12. docens, quæ dicantur vnū secundum analogiam, explicat hanc vnitatem per habitudinem, quæ constituit analogiam attributionis, dicens *secundū analogiam verò, quæcunque se habent vt ad aliud*, quasi nulla alia detur species analogiæ præter istam; tum quia etsi dentur aliæ species analogiæ, in omnibus tamen, & singulis aliquo semper modo inuoluta inuenitur attributio, & ordo ad vnum principale analogatum, quod prius, & perfectius communem rationem participat, qua ratione D. Thom. 1. p. quæst. 13. art. 5. & qu. 16. ar. 6. docet in omnibus analogis necesse erit, quod omnia dicantur per respectum ad vnum, & Scotus nullam aliam videtur speciem analogiæ admittere præter istam, vt Faber cit. adnotauit 4. Met. & Ruuius in Log. tract. de analog. ita de facto tenet cum multis alijs. Tum demum, quia hæc analogiæ species tam cæteris præstat, vt per eius rationem explicetur analogia in cōmuni, hæc enim ab omnibus explicari solet per habitudinem, & ordinem prioris, & posterioris in participanda communi ratione, in qua fit analogia, quod intātum verum est, vt dixerit Caiet. c. 1. de nom. analog. in fine quasi synonima esse aliquid dici analogicè, & dici per prius, & posterius, & Pasqualig. disp. 30. sec. 2. testatur esse omnium tam communem sententiam, vt potius supponatur, quam probetur, sed hic ordo prioris, & posterioris adinueniri nequit, nisi cum attributione posterioris ad prius, ergo &c.

51 Cæterum, vt Doctor aduertit 2. d. 12. q. 2. G. 4. d. 12. qu. 1. sub H. & Alensis 7. Met. tex. 5. quos præter Scotistas iam cit. sequuntur Suar. in Met. disp. 28. sect. 3. nu. 14. Ruuius, & Morisan. loc. cit. Auersa qu. 15. sect. 4. & etiam ex Thomistis quamplures Capreol. 1. d. 2. q. 1. ar. 1. concl. 9. Ferrara 1. contra Gentes cap. 34. §. *Ad primum*, & §. *Aduertendum* Bannes 1. p. q. 13. art. 6. hæc analogia dupliciter contingere potest, vel ita quod analogata sic se habeant, vt primum tantum analogatum propriè, & intrinsecè tale denominetur per formam sibi inexistentem, reliqua verò extrinsecè ratione solum illius habitudinis, quam habent ad illud primum, ac velut impropriè; vel ita quod omnia analogata formam illam propriè, ac intrinsecè includant, licet adhuc cum subordinatione & dependentia vnius ad aliud vel amborum ad tertium; primo modo analogicè dicitur sanitas de animali, cibo, medicina, & vrina, quia ratio formalis sanitatis, quæ est debita humorum temperies, intrinsecè, & formaliter est in solo animali, in medicina verò, cibo, & vrina, tantum extrinsecè, tanquam in terminis habitudinis, quam dicunt ad sanitatem animalis, scilicet in medicina, tanquam in causa effectiua, in cibo tanquam in cōseruatiua, & in vrina tanquam in signo; alio modo analogicè dicitur ens de Deo, & creatura, substantia, & accidente, vt Arist. docet 4. Met. c. 1. & lib. 5. c. 6. & lib. 7. c. 4. quibus in locis constituit analogiam accidentium ad substantiam, quam certum est tāle messe, vt ratio entis propriè, & intrinsecè omnibus conueniat; & hæc analoga multis inter se differunt, vt notat Suar. & clarè colligitur ex Scot. citat. primò, quia in analogis prioris generis ordo, & habitudo ad primum analogatum est ratio formalis, & præcisa, cur talia dicuntur, non sic in analogis secundi generis, vt patet in exemplis allatis. Secūdò, quia si analoga primi generis definiuntur, per ordinem ad primum definiri debent, quia est ratio præcisa, cur talia dicantur, in analogis secundi id necesse non est, cum omnia à propria forma talia dicantur; Tertiò in priori genere nomen propriè tribuitur solum primo analogato, cœteris impropriè, in posteriori propriè omnibus. Quartò in priori genere non datur vnus conceptus communis omnibus; quia forma, vnde sumitur analogia est in vno tantum intrinsecè, in alijs extrinsecè solū, at in secundo datur conceptus communis omnibus, quia omnibus inest extrinseca forma, vnde desumitur; tandem nomen analogum prioris generis nequit esse medium in demonstratione, quia deficit ei vnitas rationis, secus de nomine analogo posterioris generis.

52 Adhuc autem analoga attributionis vtriusque generis subdistinguuntur; si enim loquamur de analogis prioris generis, sunt quadruplicia, sicut quadruplex nata est esse dependentia cœterorum analogatorum ad primum iuxta quatuor causarum genera, vnde alia erunt analoga attributionis ex efficiente, vt medicum instrumentum, & præceptum medicum, quatenus in hoc communi nomine conueniunt cum medico, ad quem dicunt ordinem, vt ad causam efficientem illis vtentem; alia ex fine, vt medicina sani, sana dicta, quatenus conueniunt in communi nomine sani propter dependentiam, quam habent ad sanitatem animalis, vt ad suum finem; alia ex forma, vt homo viuus, & homo pictus, vel sculptus, quatenus conueniunt in nomine hominis propter ordinem ad formam, & effigiem hominis viui, quam imitantur; alia demum ex materia, vt aureum vas ex auro confectum, & aureum vas pictum, quod vas ex auro confectum imitatur. Si vero loquamur de analogis posterioris generis, sunt triplicia, prout ordo in eis, quæ eandem formam, & rationem participant, ex triplici capite oriri potest, nam interdum oritur talis ordo præcisè ex varietate graduum perfectionis essentialis eorum, in quibus reperitur, sicut accidit in speciebus sub vno genere, quarum vna est perfectior alia essentialiter ratione differentiæ ex Aristotele decimo, Metaphysicorum secundo. Aliquando etiam oritur propter ordinem essentialem, quem seruat illa ratio communis in inferiora descendens, sic accidit in numero (vt communi Scotistarum exemplo vtamur) qui in binarium prius, quàm in ternarium descendit. Aliquando nedum propter ista, sed etiam ob diuersitatem modorum essendi, vt accidit de ente respectu Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis, quæ in Deo est à se, & per essentiam, in creatura ab alio, & per participationem, in substantia per se, & in se, in accidente per inalietatem, & dependentiam ab ea, & in hoc sensu attributio sumitur in omni rigore pro dependentia nimirum essentiali vnius analogati ab alio, vel plurium analogatorum ab vno tertio.

53 Contra hanc conclusionem Primò objicit Pasqual. cita. probans hæc analoga attributionis non esse verè analoga, sed *ab vno*, vel *ad vnum*. Tum quia ita vbiq; loquitur Arist. & præsertim 1. Ethic. 6. contradistinguit analoga ab his, quæ *ab vno*, vel *ad vnum* dicuntur. Tum 2. quia analogia constituitur per proportionem, vt patet ex vi nominis analogiæ ab initio articuli, ergo cum hæc attributio nullam importet proportionē, neque etiam importabit veram analogiam. Tum demum quia hæc attributio importat præsertim dependentiam aliorū analogatorum ad principale analogatum, sed dependentia præcisa proportione analogiam non inducit, alioqui vbicunque reperiretur; etiam adesset analogia, quod tamen constat esse falsum, nam effectus vniuocus est talis dependenter à causa vniuoca.

Resp. estò ab Aristot. vocentur hæc analoga *ab vno*, & *ad vnum* ex vi attributionis, quam important, non idcircò ea exclusit ab analogorum numero, & falsum est 1. Ethic. cap. 6. contradistinguere analoga ab his, quæ *ab vno*, vel *ad vnum*, imò potius analoga distinguit in analoga attributionis, quæ appellat *ab vno*, & *ad vnum*, & in analoga proportionis, seu proportionalitatis, quæ vocat *secundum comparationem rationum*. Ad 2. licet analogia ex vi Græci vocabuli solam proportionem sonet, tamen apud Latinos analogiæ nomen magis extensum est, vt non solum dicat proportionem, seu similitudinem inter aliqua, sed etiam habitudinem per modum ordinis, seu dependentiæ, & attributionis; imò multi hanc analogiam attributionis vocant proportionis, vt diximus, nam attributionem, quam habet vnum ad alterum, vel multa ad vnum, volunt esse proportionem, vnde sanum appellant analogum proportionis, & attributionis, quia de vrina, & medicina dicitur secundùm proportionem, quam habent cum sanitate animalis, inquantum vrina est signum sanitatis, medicina verò causa, & hoc est dici per attributionem ad illam. Ad 3. præter dependentiam requiritur ad inducendam analogiam prædicatum commune pluribus conueniens vni principaliter quantum ad nominis impositionem, ac independenter, alteri verò minus principaliter, et dependenter, quod in causa, & effectu non cernitur, nam calor v. g. æquè primò significat calorem ignis, vbi est independenter, et aquæ, vbi est dependenter ab igne, ita insinuat

nuat Doctor loc.cit.vbi etiam docet qualemcunq;inæqualitatem in participanda communi ratione sufficere ad inducendam analogiam,vt magis mox declarabimus,& ideò consultò plures modos huius analogiæ constituimus iuxta varios gradus vniuocationis,quos tollunt, vt quisque videat dependentiam per hanc analogiam importatam non semper essentialem esse.

54 Deinde quamplures Thomistæ, quibus præiuit Caiet. opusc.cit.cap.2.Complut.Ioan.de S.Thom.Pasqualig. Didacus à Iesu,Cumel 1.p.q.13.art.6.qu.2. Serna in Log. disp.13. sect.1.q.1.ar.4. Tolet.in anteprædic.c.1.Amic. tract. 12. Log. q.4.dub.2.art.3.probant esse contra analogiam attributionis, quod omnia analogata intrinsecè participent formam,in qua fit analogia. Tum quia secundariò analogata non dicuntur talia,nisi per attributionem ad primum,sed attributio non videtur esse nisi quædam extrinseca denominatio, ergo &c. Tum 2.quia si reperiretur in singulis,non esset cur dependerent minus principalia analogata ab vno termino, & talia dicerentur per habitudinem ad illud, cum illa forma sit in omnibus. Tum 3.quia Arist. ipse hæc attributionis analoga explicat exemplo sanitatis in animali,cibo,pulsu,&c.quę solum in animali intrinsecè reperitur. Tũ 4.dici non potest posse esse in singulis cum dependentia tamen ab vno,nam in principali analogato est independens, & in alijs est dependens, at impossibile est eandem formam esse dependentem, & independentem ex natura sua. Tum 5. si intrinsecè participãt formam eiusdem rationis,iam vniuocè, non verò analogicè conuenirent in ea. Tum 6.quia non fieret attributio aliorum analogatorum ad primum secundum diuersas habitudines,vt habetur in definitione huius analogiæ superius allata, sed secundum habitudines eiusdem rationis, quia in omnibus esset afferri ratio fundandi; imò non posset afferri ratio, cur hoc analogatum pendeat ab alio,& non è contra, cum eadem forma sit in omnibus.

55 Resp. ad 1. ex Scot. in 4. loc. citat. vtique in analogis prioris generis habituditudinem ad principale analogatum esse rationem formalem præcisam denominandi talia cœtera analogata,& dicere denominationem extrinsecam à forma illi inexistente desumptam, & in cætera deriuatam, at secus est in analogis posterioris generis, nam in vtroque extremo (ait Doctor) est aliquod absolutum, propter quod formaliter vtrumque dicitur tale,licet super vnum absolutum fundetur ordo ad aliud, vnde denominabitur tale per formam sibi intrinsecam fundantem ordinem ad aliud. Ad 2.illa forma habetur in omnibus,sed diuersimodè descendit in ea, quia nimirum conuenit vni per aliud, vt est de ente respectu Dei, & creaturæ,& perfectius in vno reperitur, quam in alio, & hæc diuersitas in modo participandi eandem formam etiam intrinsecè sufficit ad inducẽdam attributionem vnius ad aliud, & consequenter analogiam,vt docet Doct.cita.& lib. Elench. quæst.13. §.*ad primam ergo quæstionem*. Ad 3. ait Doctor in 2.loc.citat.quod etsi res ita se habeat in vno exemplo,scilicet de sano,in centum est contrarium,vnde adducit ibi alia exempla ad oppositum, scilicet de ente respectu Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis, de gradu generico respectu specierum, in quibus semper est aliqua attributio ad perfectiorem, quia in vnoquoque genere semper est vnum, quod est metrũ, & mensura aliorum ex 10. Metaph. vtitur verò Arist. sæpè exemplo de sano,quia in illo manifestior cernitur attributio, & analogia. Ad 4. non implicat formam eiusdem rationis, & eandem non quidem per inexistentiam, sed per indifferentiam (quo sensu quælibet natura communis dicitur eadem in suis inferioribus, vt in Metaph. declarabitur) in vno suorum inferiorum dependere, in alio non dependere,quia id non procedit ex tali identitate, sed ex diuerso modo descendendi in illa, & quando etiam tota hæc diuersitas prodiret ab extrinseco ex differentijs nimirum contrahentibus, vt omnes concedunt de gradu generico respectu specierum, adhuc ista sufficit (inquit Doctor) ad inducendam analogiam, vt docet Aristot. 7. Phys. 31. vbi ait in genere analogiam latere ex hac sola diuersitate ab extrinseco prodeunte,& ratio est,quam adducit 3.Met.11.quia prius, & posterius (quocunque modo sit) non stat cum omnimoda vniuocatione; per quod diluuntur omnes obiectiones,quas contra hanc resolutionem congerit Pasqual.cit.disp.33.sect.5. Ad 5. gratis conceditur in eo casu illa plura vniuocè conuenire in forma, sed cum tali vniuocatione stat etiam analogia, quia supponitur illa forma participari ab eis non æqualiter, & vniformiter sed per prius, & posterius, perfectiori, & imperfectiori modo quod analogiam inducit. Ad 6.quamuis illo definitio,præsertim à Thomistis afferatur,adhuc nobis non officit, & adhuc secundum diuersas habitudines cœtera analogata referentur ad primum, quia non sola forma in omnibus intrinsecè reperta est ratio fundandi, vel terminandi habitudinem, sed debet etiam attendi modus, quo in eis reperitur, nam cum diuersimodè in ea descendat, in vnum prius, independenter, & perfectius, in aliud posterius, dependenter, & imperfectius, ideo in istis est ratio fundandi dependentiam,& in illo est ratio terminandi.

Explicatur Analogia proportionalitatis.

56 Dicendum est secundò, alteram speciem analogiæ, quæ dici solet proportionis, vel melius proportionalitatis,admitti debere, velut aliquo modo,non tamen prorsus,condistinctam ab analogia attributionis. Analoga huius speciei sunt illa, quæ licet habeant rationes simpliciter diuersas,quia tamen sunt proportionaliter similes, ideò participant commune nomen, quorum plurima solent afferri exempla, nam Arist.2.Post.87.attulit exemplum spinæ,& ossis,dicens ita se habere spinam in pisce,sicut os in alijs animalibus, & 1.Ethic.c.6.affert exemplum visus, quod nomen dicitur de intellectu, & de oculo, quia dicimur videre corporaliter, & intellectualiter,& Auer.5.Metaph.com.12.attulit exemplum gubernatoris,quod nomen dicitur de eo, qui regit ciuitatem, & qui regit nauem, & qui regit domum, & communiter circumfertur exemplum de risu, qui dicitur de homine, & de prato florente, & exemplum de pede, qui dicitur de pede animalis, de base lectuli, & radice montis, vnde tunc semper ista interuenit analogia, cum nuncupamus aliquid eodem nomine à proportione,quam habet ad aliam rem. Hæc verò analogia potius dici debet proportionalitatis, quàm proportionis, hoc enim interest secundum Mathematicos inter hãc, & illam,vt notat Doct.4. d. 5. quest. 10. quod proportio est habitudo quædam vnius rei ad aliam; vt inter duo, & quatuor est proportio dupla, sed proportionalitas est habitudo duarum proportionum adinuicem conuenientium, vt si dicamus,sicut se habet duo ad quatuor, ita se habet tria ad sex, cum igitur hæc species analogiæ in tali comparatione consistat, quòd v. g. sicut se habet risus ad hominem, ita florere ad pratum, & sic de alijs, planè analogia proportionalitatis potius, quæ inter quatuor versatur terminos, quam proportionis, quæ tantum inter duo, vocari debet.

57 Potest autem hæc quoque analogia dupliciter contingere,vt de analogia attributionis dicebamus,vno modo,ita quod vnum membrum sit absolutè tale per suam formã, aliud verò,vt stat sub comparatione,& proportione ad illud, ratione cuius per metaphoram significatur nomine absolutè, & propriè primo membro conueniente, vt patet de risu respectu hominis,& prati,nam propriè dicitur de homine, de prato verò metaphoricè per quandam comparationem, & proportionem, nam sicut risus in homine prouenit ex interiori hilaritate,cum benè se habet, & aliquo oblectatur obiecto,sic pratum ridere dicimus, quia bene se habeat,& sua amenitate quasi tripudiare,ac luxuriare videatur:altero modo contingere potest per denominationem intrinsecam omnium analogatorum, cum nimirum in vnoquoque est verum, & intrinsecum fundamentum proportionalis conuenientiæ,& vnumquodq; participat commune nomen,quia licet habeant rationes diuersas, tamen cum hac ipsa diuersitate proportionem aliquam inter se seruant, quæ, quia cuicumque est intrinseca, ideò ex natura rei, & propriè vnumquodque participat illud commune nomen, quod talem indicat proportionem; ita analogicè dicitur principium de patre respectu filij, de fonte respectu riuulorum, de corde respectu vitæ, de fundamento respectu domus, de puncto respectu lineæ, de præmissis respectu demonstrationis, &c. & nomen gubernatoris de eo, qui regit ciuitatem, qui regit nauem, & qui regit domum, non enim ita metaphoricè hæc nomina dicuntur de aliquo suo significato, sicut per metaphoram dicuntur prata ridere, & Christus appellatur Agnus, Leo, Petra, &c. sed cum longè maiori proprietate.

58 Hunc modum analogiæ proportionalitatis admittunt tam Thomistæ ex Caiet.loc.cit. c.3. quàm Scotistæ,vt est videre apud Fabr.& Meuriss. in Metaph. cit. sed cum aliquo discrimine, nã in istis analogis Thomistæ nullam admittunt attributionem vnius ad aliud,sed volũt commune nomẽ omnia æqualiter,& per se significare,et quidem illa omnia immediatè

tè significare, non autem aliquem conceptum eis communem, ac etiam secundum suas proprias rationes, non absolutè sumptas, sed vt proportionabiliter se habentes inter se, vt declarat Complut. et Ioann. de S. Thom. cit. Scotistæ è contra volunt hoc nomine significari conceptum communem analogatis, et erit v.g. conceptus principij, vt sic, gubernatoris, vt sic, et vlterius in istis analogis admittunt attributionem ad vnum prius, et Faber, quamuis hanc negauerit in Philosoph. tamen postea concedit in Met. loc. cit. iuxta quam explicationem nullatenus prorsus differt hic secundus modus analogiæ proportionalitatis à secundo modo analogiæ attributionis, vnde et hunc modum, sicut et illum ad vniuoca reducunt. Verùm hic modus non est cum illo prorsus confundendus, quamuis enim cum eo conueniat, quantum est ex parte attributionis, quam inuoluit, vt clare patet in exemplis allatis, nam principium primò, et per se significat illud, à quo per veram originem procedit aliud secundum esse, & per attributionem ad hoc principium dicitur de reliquis, gubernator primò dicitur de rectore ciuitatis, & per attributionem ad hunc dicitur postea de rectore nauis, & domus, quatenus funguntur isti in domo, et naui eodem munere, quo ille in ciuitate, vnde immeritò negant Thomistæ attributionem in his analogis; adhuc tamen in hoc discriminantur, quòd hic nomen commune non significat vnum communem conceptum, et vnam formam, vt in analogis attributionis, sed immediatè plures, non quidem omninò diuersas, vt in purè æquiuocis, sed proportione similes; alia enim ratio principij est in corde, fonte, puncto, etc. cum tamen non sit alia sanitas, à qua animal dicitur sanum, et medicina sana, nec alius entitatis conceptus, à quo substantia, et accidens dicuntur ens; quare hic modus analogiæ attributionis ad æquiuoca reducendus erit, non ad vniuoca, cum non importet vnitatem conceptus; qua de causa in secunda conclusione diximus hanc speciem analogiæ proportionalitatis admitti debere, velut aliquo modo, non tamen prorsus condistinctam ab analogia attributionis.

59 Contra hanc conclusionem arguunt Suarez, Ruuius, Pasqualig. Blanc. loc. cit. probādo, quòd omnis vera analogia proportionalitatis includit aliquid metaphoræ, et improprietatis, vt patet de risu respectu hominis, et prati, quorum fundamentum est, quia proportionalitas de se est insufficiens ad inducendam analogiam, siquidem vera proportionalitas potest etiam reperiri inter res vniuocas, et omnino similes, verè enim dicimus, quod sicut se habet quatuor ad duo, ita octo ad quatuor, vel quod sicut homo comparatur ad suos sēsus, ita equus ad suos, et tamen nomen dupli, vel animalis non est analogū, sed vniuocum, ergo vt proportionalitas analogiam inducat, debet aliquid metaphoræ, et improprietatis includere. Deinde vel ratio cōmuni nomine significata inuenitur per se primò, et intrinsecè in omnibus analogatis, vel in vno tantum, in cæteris verò extrinsecè, et veluti per metaphoram; si primum, ergo erunt vniuoca, nam omnis ratio communis pluribus æqualiter ab illis participata est vniuoca; si secundum habetur intentum. Denique hæc analogia fundatur in proportione duorū, vel plurium adinuicem, ergo non potest, quod dicit in vno propriè, dicere propriè in alio, sed tantum metaphoricè, alioquin non esset in eo secundum proportionem; proportio enim excludit proprietatem.

60 Resp. ad 1. concedendo posse fieri proportionalitatem in vniuocis ad exprimendam omnimodam similitudinem (estò aliqui contendant hanc non fore propriè proportionalitatem) et talem proportionalitatem vtique non sufficere ad analogiam, sed datur alia proportionalitas, quæ non supponit, nec exprimit, nisi meram vnitatem, et conuenientiam proportionalem, et hæc se sola sufficit sine aliqua metaphora, vel improprietate ad analogiam. Ad 2. hoc nomen analogum non significat rationem vnam, sed immediatè significat ipsa analogata secundum suas proprias rationes, non absolutè sumptas, sed vt proportionabiliter se habentes inter se, inquātum scilicet vnumquodq. fundat habitudinem ad suum esse similem habitudini, quam fundat alterum, sine metaphora, vel improprietate, quare est analogum ad æquiuocationem potius tendens, quam ad vniuocationem. Ad 3. proportio excludit proprietatem, si per hanc intelligatur omnimoda similitudo, nam quæ sunt proportionaliter similia, vtique non sunt omninò similia; at non semper excludit proprietatem; si per hanc intelligas veritatem, et in hoc sensu dicimus interdum nomen analogum propriè, idest verè, et non metaphoricè dici de pluribus, verè enim et non metaphoricè, cor est principium vitæ, fundamentum domus, et vtrumq. nomine principij nominamus, quo vtique non significatur aliqua vna natura, seu similitudo omnimoda vtrobique participata, sed vniuscuiusque formæ proportio, vt sicut se habet cor in animali, ita fundamentum in domo, atq; adeò aliquam vnitatem retinent ista duo in ipsa ratione principij, non quidem vnitatem naturarum, sed solùm proportionum absque metaphora.

Explicatur Analogia inæqualitatis.

61 Dicendum tertiò admittendam quoque esse alteram speciem analogiæ, quæ dicitur inæqualitatis, vt vtilem, non tamen, vt condistinctam ab analogia attributionis. Conclusio est contra Caiet. cit. vbi analoga huius speciei definit esse illa, quorum nomen est commune, & ratio secundùm illud nomen est eadem, inæqualiter tamen participata quoad perfectionem, vt homo, & brutum conueniunt in nomine, & ratione animalis, sed homo participat naturam animalis contractam per rationalitatem, quæ est differentia multò perfectior irrationalitate contrahente animal ad brutum, vndè fit, vt natura animalis in homine sit multò perfectior, quàm in bruto, non quidem per essentiam ipsius animalis præcisè, sed per differentiam rationalitatis adiunctam; quocirca cum hæc inæqualitas etiam in gradibus vniuocis reperiatur, scilicet in generibus respectu specierum, infert Caiet. non inducere veram analogiæ speciem, quam putat esse cum vniuocatione incompossibilem, & ideò concludit hanc speciem analogiæ esse inutilem, & sequuntur passim Recentiores omnes.

62 Sed apud Scotistas, quos sequitur Auersa cit. admittentes varios gradus, tum vniuocationis, tum analogiæ, & compossibilitatem huius cum illa in aliquo gradu, inæqualitas participandi eandem communem rationem quoad ordinem, vel perfectionem essentialem sufficit ad inducendam veram analogiam, quia ex vi huius inæqualitatis illa ratio communis in inferioribus partim est eadem, partim diuersa, in quo ratio analogiæ consistit; Et hic dicendi modus fundamentum habet in Aristot. qui ratione huius inæqualitatis 7. Phys. 31. ait in generibus latere analogiam & 3. Phys. 70. ait naturam infiniti non esse vnam, & eandem, idest vniuocam in pluribus, quia dicitur secundùm prius, & posterius, & 3. Met. 11. insinuat prius, & posterius non stare cum perfecta vniuocatione, de cuius ratione est, quod natura participetur ab inferioribus cum omnimoda æqualitate, ac vniformitate quoad per se ordinem, & perfectionem essentialem; cum igitur secundum Aristot. sufficiat hæc inæqualitas ad tollendam perfectionem, & puritatem vniuocationis, sufficiens item erit ad inducendam veram, & propriam analogiam, nam per analoga apud omnes intelliguntur illa, quæ nec sunt purè æquiuoca, nec purè vniuoca.

Respondent aliqui ex Suarez loco cit. non quamlibet inæqualitatem sufficere ad analogiam, & præsertim illam, quæ oritur ex differentijs contrahentibus, sufficientem non esse, quia cum hæc sit extrinseca prorsus naturæ communi, nullo modo minuit vnitatem rationis eius, & vniuocationem, sed ad analogiam inferendam requiri inæqualitatem perfectionis, & ordinis prouenientem ex ipsa ratione communi, quæ ex se postulet prius, & absolutè esse in vna specie, & deinde in alijs per habitudinem ad primam, & hæc inæqualitas dici potest essentialis dependentia, vt patet in ente, sano, & similibus, nam ipsa ratio communis entis ex se postulat, vt determinetur per modos intrinsecos cum tali ordine, & habitudine ad vnum, & ideò licèt secundum confusam rationem sit eadem ratio entis, sicut est vna, tamen non est omninò eadem, quia non est ex se omninò vniformis, qualem vniformitatem requirunt vniuoca; Hinc ad Aristot. testimonia allata dicentis prius, & posterius non stare cum vniuocatione, inquiunt, id intelligi non de quolibet priori, sed de participatione priori, & posteriori alicuius communis, vt vni conueniat per aliud, non autem de participatione priori, & posteriori secundum proprias rationes diuidentes illud commune, nam ibi non est prioritas constituens dependentiam, sed tantùm dignitatem.

63 Hæc solutio allatis Aristot. testimonijs directè aduersatur, qui manifestè loquitur de inæqualitate perfectionis, & ordinis resultante in ipsa natura communi ex membris diuidentibus, & ait hanc etiam aliquam inducere analogiam, quod autem hæc inæqualitas non minuat vnitatem rationis eius, non obstat, quin analogiam inducat, nam non ex defectu vnitatis dicimus talem naturam esse analogam, sed ex defectu illius æqualitatis, & vniformitatis, qua solet natura specifica descendere

in indiuidua nullo prorsus per se ordine seruato, qua ratione ipsa sola dicitur perfectè, & purè vniuoca ob æqualitatē differentiarum in perfectione essentiali. Accedit, non esse omninò certum talem inæqualitatem ex ipsa ratione communi pullulantem possibilem esse, & fortè nulla alia inæqualitas in rationibus communibus, & præcisis adinueniri potest, nisi quæ illis superuenit extrinsecè, ex differentijs contrahentibus, vt multi vrgenter demonstrant præsertim Pasqual. cit. & Hurtad. disp. 9. Log. sec. 3. subsec. 4. & Arriaga disp. 11. Log. sec. 2. quod multo antea de ipso ente docuit Mairon. q. de vniuoc. entis dub. penult. cum ergo dicit Arist. inæqualitatem in rationibus communibus ad analogiam sufficere, vtique de ista intelligi debebit, & denique quando illa inæqualitas concedatur, & vt sufficiens ad analogiam admittatur, non idcircò hæc alia velut insufficiens reijci debet, & negare, quod suo modo analogiam non inducat. Quod eo magis dicendum est, quia etsi hæc inæqualitas ex differentia oriatur, adhuc tamen ex ipsa ratione communi oriri dicitur suapte natura exigente talem differentiarum inæqualitatem. Vtilis igitur est ista species inæqualitatis, non tamen est ita constituenda, vt sit diuersa ab analogia attributionis, quia includitur in illa, vt bene aduertit Faber cit. in Met. nam quod est analogum analogia attributionis, per prius dicitur de vno, posterius de altero.

Explicatur Analogia Transcendentiæ.

64 DIcendum 4. Transcēdentiam se sola analogiam inducere nō posse, sed tantum ratione inæqualitatis, qua prædicatum transcendens in inferiora descendit per dependētiam essentialem vnius ab alio, atq. ideò non constituit speciē ab analogia attributionis distinctam. Conclusio est Scot. loc. cit. vbi docet ens, & alia prædicata ratione huius inæqualitatis esse analoga, & probatur, quia in primis Auctores oppositæ sententiæ abutuntur nomine transcendentiæ, nam per ipsam intelligunt rationem omnibus rebus communem, ac in eis essentialiter imbibitam; at multa sunt prædicata transcendentia, quæ non sunt ita communia, vt cōceptus voluntatis, iustitiæ, scientiæ; & malè negat Hurtad. cit. §. 46. esse transcendentia, quia cum non includantur in aliquo prædicamento, & sint indifferentia ad finitum, & infinitum, transcendentia dici debent; nā per se primus conceptus transcēdentiæ in tali indifferentia cōsistit, & exclusione à prædicamēto, vt Scotus docet 1. d. 8. q. 3. N. & O. quòd autem sit commune multis prædicatum transcēdens, hoc ei accidit, inquit Doctor, & sequitur Auersa in Philosoph. q. 3. sect. 12. Et substantia in cōmuni ad Deū, & creaturā vtique transcendens dicitur, cū tamen non sit omnibus rebus cōmunis, cum ergo ex suo primo conceptu trāscendentia nō dicat partim similitudinē, partim dissimilitudinem (quæ est ratio analogiæ) eorum, quibus cōmune est prædicatū transcendens, sed tantū exclusionem à prædicamento, & indifferentiam ad finitum, & infinitum, planè non se sola, sed ex vi inæqualitatis annexæ, qua in inferiora descendit, analogiam inducet. Accedit etiam, falsum esse ipsum ens esse ita transcēdens, vt non solum essentialiter, & quidditatiuè imbibatur in inferioribus suis, verùm etiam in ipsorum differentijs, ac in suis modis contrahentibus, nam dato quòd ita includatur in quibusdam paucis differentijs, quas appellant nō vltimas, falsum tamen est includi eodem modo in differentijs vltimis, ac suis modis contrahentibus, vt docet Doct. 1. d. 3. q. 3. §. *Contra istam vniuocationem*, & dicemus in Met. disp. de natura entis; fuit igitur totum fundamentum huius opinionis, quod erat prædicatum transcendens ex vi suæ transcendentiæ formaliter imbibi in inferioribus, & eorum differentijs, & sic esse rationem simul, & semel ea distinguendi, & assimilandi. Rursus dato, quod inferiora, ac eorum differentiæ ita essentialiter includant transcendentia, tamen transcendentia in suis rationibus non ita includunt inferiora, ac eorum differentias, quia inferiora, & contractiua semper accidunt superioribus, et hoc verum est de gradibus communibus tam prædicamentalibus, quàm transcendentibus, quia vtrobique eædem rationes militant, ergo ratio præcisa transcendentis dicit tantum similitudinem inferiorum, et sic ex vi suæ transcendentiæ non erit analoga, sed tantum ratione inæqualitatis, qua in inferiora descendit. Denique ex eo præcisè, quod aliqua ratio sit transcendens, non sequitur, quod in illa conueniant, et differant formaliter inferiora, etiamsi sequi concedatur inclusionem eius in differentijs eorum, ergo ex simplici transcendentia non sequitur analogia: probatur assumptum, quia fieri potest, quod aliqua differant secundum suas differentias, non verò secundum rationem inclusam in illis, vnde non valeret sic arguere, differentiæ differunt se totis, ipsa tota sunt entia, ergo differunt, vt entia, quia quamuis, vt differunt, includerent ens, non tamen differrent formaliter in ipso ente, sed potius conuenirent in hoc, quod vtraque differentia est ens.

65 Contra hanc conclusionem instant Hurt. Blanc. Dida. & alij, tunc aliqua ratio est analoga, quando in ea inferiora aliquo modo conueniunt, & differunt, in hoc enim consistit vera analogia, & per hoc distinguitur à pura vniuocatione, & æquiuocatione, quarum vna solum est ratio conueniendi, altera differendi, at sola transcendentia, & inclusio entis v. g. in vltimis differentijs hominis, & leonis, facit vt homo, & leo conueniant in ratione entis prout præcisa, & in eadem prout inclusa in vltimis differentijs ipsorum distinguantur, ergo sola transcendentia analogiam causat. Confir. ratio vniuoca, ideò tantum est principium conueniendi inter sua inferiora, quia in differentijs eorum non includitur, vt constat de ratione animalis respectu hominis, & leonis, ergo cum transcendentia causet talem inclusionem, analogiam quoq; causabit. Confirmatur adhuc, quia sola inæqualitas prouenieus ex ipsa ratione superiori, quæ suapte natura petit prius participari ab vno inferiorum, & postea ab alijs dependenter ab illo, sufficit ad analogiam, non autem illa, quæ præcisè prouenit ex ratione differentiarum, alioquin nulla ratio communis esset vniuoca, quia in inferiobus habet diuersitatem ratione differentiarum; sed talis inæqualitas oritur præcisè ex transcendentia rationis communis, ex vi cuius includitur etiam in differentijs inferiorum, ergo ipsa sola sufficit, maior patet, probatur minor, quia eo ipso, quòd includitur in differentijs, nō potest inæqualitas ex parte differentiarum emergere, quin etiam emergat ex parte ipsius rationis communis, quæ in eis includitur. Denum analogia rei transcendentis participatæ ab inferioribus cum dependentia vnius ab alio non prouenit ex dependentia, ergo ex sola transcendentia, probatur assumptum, quia talis dependentia stare potest cum perfectissima vniuocatione, sicut enim accidens pendet à substantia in genere causæ efficientis, & materialis, ita actus vitalis à potentia, quæ tamen vniuocè conueniunt in genere qualitatis.

66 Resp. has omnes rationes ex eodem falso fundamento procedere, quod scilicet transcēdentia importet inclusionem transcēdentis etiam in differentijs, ac modis contrahētibus ipsum, quod prorsus falsum est; quo etiam admisso, nec sequitur intentū, vt constat ex dictis in probanda conclusione; ad primam igitur negatur minor; At instant, si non includitur ens formaliter in differentijs, & modis contrahentibus, ergo per nihil contraheretur ad constituendum aliquid, quia modi cōtrahentes essent formaliter nihil. Resp. faciliter ex Doct. citat. modos entis formaliter loquendo non esse entia, aut aliquid, nec non entia, aut nihil, sed esse entia, & aliquid solum realiter, & identicè, formaliter verò sunt talitates entis, quod etiam dicere tenetur Hurtad. & quicunque ex Aduersarijs concedunt differentias nō includere formaliter rationem generis, nam præciso conceptu relationis, vel qualitatis à contrahentibus differentijs, vel istæ sunt formaliter relatiuæ, vel absolutæ, & currit omnino eadem paritas, vt dicetur in Met. disput. de natura entis. Ad Confirm. tunc ratio vniuoca est perfectum principium conueniendi, quando in inferiora descendit eodem ordine, & per differentias prorsus æquales in perfectione essentiali, quales sunt indiuiduales, quod si differentiæ non sint æquales, redundat inæpualitas in rationem communem, ob quam deficit aliqualiter ab vniuocatione, & ad analogiam vergit; potius ergo ex defectu inæqualitatis in contrahentibus, quàm inclusionis in eis, procedit, quod ratio vniuoca sit tantum principium conueniēdi; & rursus falsū est, quod assumitur in consequente, transcendentiam scilicet causare huiusmodi inclusionem. Ad aliam Conf. falsa est maior, vt enim constat ex 3. concl. etiam inæqualitas ex parte cōtrahētium præcisè emergens sub modo analogiam inducit (siue hæc appelletur analogia Metaphysica, siue sit solum Physica, vt aliqui cōtendunt, parū refert) nec inde sequitur nullā rationē fore perfectè vniuocam, quia etsi quælibet habeat in inferioribus diuersitatem ratione differentiarum, non tamē semper hęc diuersitas in inferioribus est essentialis; falsa est etiam minor, vt sæpè dictum est, quod transcendentia causet eam inclusionem. Ad vltimum facilis patet ex solutione tertiæ Conf. primi argumenti contra primam conclusionem huius art. qualis dependentia requiratur vnius ab alio in participanda communi ratione ad inducēdam analogiam, & falsum

est

est potentiam vitalem esse in genere qualitatis, vt notat Doct. 2. d. 16. q. vn.

ARTICVLVS II.

Num Analogum dicere possit conceptum vnum ab analogatis praecisum.

67 QVaesitum hoc examinari solet tam de conceptu formali, quàm obiectiuo, nos tamen praesertim de de obiectiuo disseremus, nam inde constabit, quid dicendum sit de conceptu formali, quia nullam potest habere vnitatem conceptus formalis, quam non accipiat ab obiectiuo per ipsũ repraesentato, vnitas siquidem imaginis, qualis est conceptus formalis, non nisi ex vnitate rei repraesentatae, qualis est obiectiuus, potest attendi; vnde satis allucinantur illi, qui analogatis vnitatem conceptus obiectiui denegantes, concedunt vnitatem conceptus formalis.

Prima sententia negat vniuersaliter analogis omnibus talem vnitatem conceptus, & asserit analogum dicere tantum ipsa analogata in confuso, prout habent inter se aliquam habitudinem, ita Caiet. tract. cit. Complut. & Ioan. de S. Thom. loc. cit. Zimara in tabula verbo *Analoga* Fonseca 4. Met. cap. 2. q. 1. & 2. Vasquez 1. p. disp. 114. c. 2. num. 6. Ruuius in Log. tract. de analog. Pasqualig. p. 2. Met. disput. 31. Altera sententia affirmat posse in analogis saltim quibusdam reperiri conceptũ vnum praecisum, ita Scotistae omnes (vno excepto Fuentes iam citat.) cum Scot. loc. citat. 1. d. 3. quaest. 3. in sol. ad 2. et d. 8. quaest. 3. in solut. ad 3. & quicumque cum ipso tenent analogiam esse cum vniuocatione interdum compossibilem, sequitur Suarez in Metaph. disput. 2. sect. 2. & disp. 27. sect. 3. & disp. 32. sect. 2. Hurtad. in Log. disp. 9. sect. 5. Auersa in Log. q. 15. sect. 3. Serna in Log. disput. 3. sect. 1. qu. 1. art. 5. & multi ex insignioribus Thomistis Capreolus 1. d. 2. qu. 1. Iauell. 4. Met. q. 1. Sotus c. 4. Antepraed. q. 1. & quicunque tenent ens esse analogum, & habere conceptum praecisum ab inferioribus.

68 Pro decisione quaesiti recolendum est ex praecedenti articulo ex analogis quaedam esse, quorum significatum non reperitur formaliter, & intrinsecè, nisi in principali analogato, in coeteris autem per denominationem extrinsecam, ita se habent analoga attributionis, & proportionalitatis primi modi, vt patet de sano respectu animalis, & medicinae, & de risu respectu hominis, & prati; quaedam verò esse, quorum significatum reperitur formaliter, & intrinsecè in omnibus analogatis, sed primario, & principaliter in vno, in quo est independenter, in alijs verò dependenter ab illo, & ita se habent analoga attributionis, & proportionalitatis secundi modi, vt patet de ente respectu Dei, & creaturae (quod supponimus esse analogum attributionis, vt in Metaph.) de principio respectu fontis, cordis, fundamenti, domus, &c. hoc praenotato.

Dicendum 1. analoga attributionis, & proportionalitatis primi modi non posse habere vnum conceptum communem, neque obiectiuum, neque formalem, sed plures, cum vnitate tamen comparationis, & connotationis, quo solo differunt à purè aequiuocis. Conclusio habetur quasi in terminis ex Doctore citat. in 2. d. 12. quaest. 2. in sol. ad 4. pro altera opinione, vbi sic loquitur, *non est idem conceptus sanitatis, qui dicitur de vrina, de animali, & de dieta, nam non est idem formalis conceptus sanitatis, vt est aequalitas humorum, & vt est quid causatiuũ sanitatis, vel significatiuum sanitatis, licet in vtroque materialiter includatur formalis conceptus sanitatis, & tunc dico, quod huiusmodi conceptus sunt formaliter diuersi in illis de quibus dicuntur, nam causatiuum sanitatis est formaliter in dieta, vel in tali potione; vel herba, significatiuum in vrina est, & hi conceptus formaliter diuersi ordinantur ad istum conceptum sanitatis qui est aequalitas vel proportio humorum quae vt sic formaliter est solum in animali*, per quae vltima verba insinuat vnitatem comparationis, & connotationis, quae est propria analogiae, maior quidem vnitate aequiuocationis purae, quae est solius nominis, sed minor vnitate vniuocationis, quae dicit vnitatem conceptus communis omnibus, vt ait in 1. d. 8. quaest. 3. infra E. idem dici debet de risu respectu hominis, & prati, quod est analogum proportionalitatis primi modi, non ergo vnitas aliqua naturae, & conceptus significati debet concedi huiusmodi analogis, sed ad summum habitudo quaedam, quae non sit per modum verae, & absolutae vnitatis, sed per modum cuiusdam attributionis, & proportionis, quae solet dici vnitas proportionalis.

69 Probatur autem conclusio, quia vnitas horum analogorum nõ consistit in aliquo, quod intrinsecè reperiatur in omnibus, sed in ordine vnius, vel plurium ad vnum terminum, à quo recipiunt denominationem, quia ad illum habent connotationem, vel habitudinem, ergo ista analoga non possunt reduci ad vnum conceptum, probatur Consequentia, quia talis vnitas, cum sit vnitas ordinis, et habitudinis vnius, vel plurium ad aliud, necessario plures petit conceptus illi ordini adiunctos, et ad talem connotationem, et habitudinem exercendam necessarios. Confirmatur, quia ei, quod est simpliciter tale, et per intrinsecam denominationem, et quod est secundum quid tale, et per extrinsecam, non est dabilis vna ratio communis vt monet Doct. 1. d. 29. q. vn. sed ita res se habet in his analogis, quia solum principale analogatum dicitur simpliciter, et absolutè tale per intrinsecam denominationem, caetera verò talia secundum quid per denominationem ab illo; et rursus si talis ratio communis est abstrahibilis, petendum est, an sit intrinsecę denominationis, et sic non erit communis omnibus, quia non in omnibus talis forma est intrinseca, vel tantum extrinsecae denominationis, et sic nõ competeret principali analogato. Tandem in his analogis peculiariter verificatur commune Dialecticorum axioma, quòd *analogum per se sumptum stat pro famosiori significato*, signum euidens non posse ab his analogis communem abstrahi conceptum, qui, si possibile foret, vtiq; pro hoc communi supponeret analogum absolutè sumptum; et hinc fit, vt huiusmodi analogum nequeat esse medium in demonstratione, quia significat rationes plures.

70 Dicendum 2. nec etiam omnia analoga denominationis intrinsecae habere vnum conceptum communem praecisũ, sed illa tantum, quae sunt attributionis secundi modi. Conclusio colligitur ex Scoto cit. et probatur, quia analoga proportionalitatis secundi modi vtique sunt analoga per denominationem intrinsecam, quia vnumquodque verè dicitur tale, et non metaphoricè tantum, vt constat ex dictis art. praeced. concl. 2. et tamen non habent vnum conceptum communem, ergo non omnia analoga intrinsecae denominationis habent cõmunem conceptum abstrahibilem, probatur assumptum, quia vt repraesententur haec analoga, quatenus talia sunt, debet repraesentari propriae rationes ipsorum fundantes diuersas proportiones cum aliqua tantum inter se similitudine, quae proportionalitas appellatur, fundata in illis diuersis proportionibus, ergo haec analoga, vt eadem secundum proportionem, nequeunt repraesentari vnico conceptu obiectiuo, quia licet habeant vnitatem, et conuenientiam proportionis, haec tamen conuenientia adeò exilis est, vt nequeat illa coadunare in vnicum conceptum obiectiuum, sed tantum habet vim cõnectendi diuersos illos conceptus adinuicem, cum enim proportio sit essentialiter ad aliud, non potest aliquid intelligi, vt proportionem habens, nisi cum alio cõferatur, vnde ex vi cõceptus ipsius debet etiã aliud cõcipi. Conf. quia et si haec analoga sint talia per intrinsecã denominationem formae, haec tamen denominatio nõ sumitur ab vna forma in omnibus intrinsecè reperta, sed sumitur à pluribus, et diuersis, non quidem vt omnino diuersis sicut contingit in aequiuocis, sed vt proportione similibus, vt explicatum est conclus. 2. praeced. artic.

71 Ex hoc probatur altera conclusionis pars, quòd nimirũ analoga attributionis secundi generis habeant vnum conceptum communem praecisum, quia haec propriè, ac intrinsecè talia dicuntur ab vna forma, quae in omnibus, & singulis est eiusdem rationis, vt quaedam natura communis in inferioribus, ac proinde verè, & propriè cõueniunt in tali forma, ratione cuius propriae cõuenientiae abstrahibilis est vna ratio communis omnibus, vt patet de ente ceteris, & trãscẽdẽtibus, quod ex professo in Met. probabimus. Verum quidem est (quod est valde notãdum) vt monet Doctor 1. d. 8. qu. 3. talem vnitatem conceptus his analogis conuenire nõ ex vi ipsius analogię, sed ex vi vniuocationis annexae (vt enim dicemus art. sequ. omnia huius generis analoga mixta sunt cum vniuocatione) nam ex vi simplicis analogiae nequeunt habere, nisi vnitatem attributionis, & ordinis ad primum analogatum, quae licet sit maior vnitate ęquiuocationis, adhuc tamen minor est (ait Doctor) vnitate vniuocationis, vt potè quae indifferenter compossibilis est cum hac, & illa, ex quo patet analoga, vt analoga, nunquam peruenire posse ad vnitatem conceptus abstrahibilis, quia haec est propria vniuocorum.

72 In oppositum obijcitur Primò, probando omnia analoga in vniuersum habere conceptum communem precisũ,

Tum quia omnia analoga, quantumuis imperfecta, analoga sunt, non æquiuoca, ergo habent aliquid commune, non solū in voce, sed etiam in re significata per illam. Tum 2. certum est analogum de suis analogatis prædicari, vel igitur sola vox communis prædicatur, & sic erunt æquiuoca pura, vel aliquod commune significatum per eam, & habetur intentum. Tum 3. quando concipiuntur analoga conceptu repræsentante conuenientiam ipsorum, vel concipiuntur secundum rationem aliquam communem, & habetur intentum, vel secundū rationes particulares, & sic non concipiuntur secundum rationem conuenientiæ. Tum 4. quando plura concipiuntur, vt plura, secundum rationes quidditatiuas, concipiuntur, vt æquiuoca, ergo vt concipiantur vt analoga, debent concipi secundum aliquam rationem communem, & vnam. Tum tandem vel analoga, quando concipiuntur, sunt plura simpliciter vel aliquo pacto vnum; si primum, non cognoscuntur, vt analoga, sed vt merè æquiuoca, quia analoga sunt aliquo pacto vnum, si secundum, ergo habent aliquam rationem obiectiuam vnitatis.

73 Resp. ad 1. analoga ex vi analogiæ non habere communem conceptum, in quo coadunentur obiectiuè, habere tamen connexionem rationum particularium secundum esse obiectiuum, habent enim inter se, vel ad vnum tertium talem habitudinem, seu dependentiam, ex vi cuius vnum concipi non potest sine alio & in hoc secernuntur ab æquiuocis, qui ex vnitate vocis non habent talem connexionem particularium conceptuum, siquidem ad prolationem vocis *Galli*, aut alterius nominis merè æquiuoci potest ad libitum intellectus ita solum concipere gallum gallinaceum, sicut & hominem ex Gallia ortum. Ad 2. analogum, vt analogum, dicitur de pluribus, secundum diuersas rationes, & secundum aliquam habitudinem, analoga quidem attributionis dicuntur secundum habitudinem, qua vnum ordinatur ad aliud, proportionalitatis verò secundum habitudinem, qua vnum comparatur, & quodammodo assimilatur alteri; vnde ex vi analogiæ nulla habetur vnitas, & communitas rationis, sed solius nominis, cui substituuntur immediatè diuersæ rationes obiectiuæ, non vt absolutè diuersæ, sed vt habentes proportionem adinuicem, in quo analoga differunt à purè æquiuocis, quæ habent commune nomen diuersa significans, & sub rationibus diuersis absq; vlla prorsus habitudine, vel proportione vnius ad alterum. Ad 3. per nomen analogum, vt sic concipiuntur immediatè ipsa analogata secundum suas proprias rationes, non absolutè sumptas, sed vt proportionabiliter se habentes inter se, & in hoc sensu dicuntur concipi secundum rationem conuenientiæ. Ad 4. analoga licet concipiantur, vt plura, & secundum diuersas rationes, non tamen concipiuntur, vt æquiuoca, quia simul concipitur proportio, quam habent ad inuicem. Ad 5. concipiuntur, vt plura simpliciter, & vnum proportionaliter, quæ vnitas attributionis, & proportionis deficit æquiuocis, & minor est vnitate vniuocationis.

Secundò obijcitur probando, quod analoga omnia, saltim intrinsecæ denominationis, habere debeant conceptum communem præcisum. Tum quia ideo conceditur talis vnitas analogis attributionis secundi generis, quia omnia analogata sunt talia per denominationem intrinsecam, cum ergo ita se habeant etiam analoga proportionalitatis secundi generis, ipsis etiam vnitas conceptus obiectiui neganda non videtur. Tum 2. quia omninò abstrahibilis videtur ratio communis principij ad cor respectu vitæ, fontis respectu riuulorum, fundamenti respectu domus, &c. gubernatoris respectu regentis domum, ciuitatem, & nauem, sustentandi carnes respectu ossis, & spinæ, quæ communis ratio sustentandi carnes, regendi, & principandi postea contrahatur per rationes peculiares sic sustentandi, sic gubernandi, sic principandi, ergo his, & similibus analogis non est neganda talis vnitas rationis. Tum tandem quia ipsa saltim proportionalitas, seu similitudo proportionum potest ab his analogis præscindi, & illa vnico conceptu repræsentari, ergo &c.

74 Resp. ad 1. analogis attributionis secundi generis deberi, et assignari vnitatem conceptus, non præcisè quia intrinsecè talia denominentur, sed quia sic denominantur ab vna, et eadem forma in omnibus, quod non contigit in analogis proportionalitatis secundi generis, vt dictum est in probanda secunda conclusione. Ad 2. in illis analogis sub nomine principij, gubernatoris, &c. re vera non significatur vna forma, vt multi etiam ex nostris existimant, quæ simpliciter sit vna in ratione, et quidditate formæ, sed solum insinuatur conuenientia quædam in singulis in modo habendi suas formas, quod est suo modo, et proportionabiliter esse tale, non simpliciter, vnde ratio v.g. principij in fundamento, et in corde non dicit aliquam vnam formam constituentem rationem fundamenti, & cordis, sed omnino diuersas formas, suo tamen modo habentes rationem principij; & hoc tenemur dicere, ne confundamus vnitatem proportionis cum vnitate vniuocationis. Ad 3. concedimus posse præscindi conceptum proportionalitatis, at nomen analogum, scilicet principij, gubernatoris, &c. non significat gradum ipsum relationis, in quo conueniunt duæ proportiones, quia hoc significatur per nomen ipsum proportionalitatis, sed significat ipsa extrema, inter quæ versatur proportionalitas, quæ quia in ratione analogorum non considerantur secundùm gradum communem, sed secundum proprias rationes, vt tamen proportionabiliter se habentes, ideò ab illis, vt sic, abstrahi nequit ratio aliqua communis, etsi ab ipsis relationibus abstrahi possit.

75 Tertiò obijcitur è contra nullum prorsus analogum posse habere conceptum vnum præcisum analogatis communem, quia planè implicat, & est repugnantia in terminis, quòd sit conceptus analogi, & quòd sit vnus, quia analogia intrinsecè includit vel plures rationes habentes inter se proportionem, vel plures habitudines ad vnam formam, ratione quarum conceptus obiectiuus analogi non potest esse vnus. Confirmatur, quia si talis conceptus non attingit plures rationes, sed vnam, in qua singula inferiora conueniant, iam erit vniuocus, nil enim amplius ad vniuocationem desideratur, quam præfata vnitas. Si dicatur cum Suarez, posse analogum præferre conceptum communem, & vnum, sed inæqualiter inferioribus communicabilem per differentias dependentiæ, & independentiæ, ita quod intelligatur prius descendere ad vnum analogatum, & posterius ad aliud in virtute prioris, ac proinde non esse vniuocum, de cuius ratione est esse æqualiter communicabilem inferioribus sine essentiali dependentia vnius ab alio; & sic adhuc in eo consistere rationem analogiæ, quia in illo vno, & eodem conceptu conueniunt inferiora, & differunt; conueniunt ratione vnitatis eius, differunt ratione illius inæqualitatis. Contra instat Hurtad. conceptus communis non est diuerso modo, & inæqualiter participabilis, nisi ratione modorum contrahentium, sed hi modi non includuntur in conceptu abstracto, neque igitur includetur illa inæqualitas. Neque dicas, quod licet in conceptu abstracto non includantur hi modi, tamen includitur ordo ad hos modos, quatenus ille conceptus est suaptè natura capax, & exigitiuus talium differentiarum inæqualium. Nam in conceptu abstracto, vel consideratur hic ordo, & tunc non potest esse abstractus ab his modis, sicut neque ordo potest considerari non consideratis terminis, ad quos est ordo, vel non consideratur, & sic abstrahit ab ipsomet ordine. Accedit, quòd admissa hac inæqualitate ex parte ipsius rationis communis prodeunte, & non præcisè ex parte differentiarum, iam ille conceptus non erit in se vnus, sed potius geminatus, & duplex, quia inæqualitas necessariò exigit duo.

Si dicatur, hanc inæqualitatem non tollere vnitatem conceptus, sed tantum ex parte minuere, itaut non sit tam perfectè vnus, quantum ad vniuocationem requiritur. Contra, instat Pasqualig. citat. non datur imperfecta vnitas, quia vnitas non potest tolli, nisi per multiplicitatem, & hæc ex natura sua perfectè tollit vnitatem; ex quo fit, quòd vnitas, & multiplicitas consistant in indiuisibili, vnde si altera ab altera tollitur, adæquatè tollitur, ergo non potest dari aliquid, quod non sit perfectè vnum, aut perfectè multiplex. Accedit, quòd omnis ratio Metaphysica consistit in indiuisibili, nam essentiæ rerum sunt sicut numeri 8. Metaph. 10. ergo non potest tolli indiuisibilitas, nisi ponatur multiplicitas rationum formalium; ex quo rursus sequitur, quod si ratio illa ad inferiora descendit, debet modo indiuisibili, & secundùm se totam descendere ad omnia, quia non potest aliquid relinquere, secundum quod non descendat, alioquin esset diuisibilis, si autem secundum se totam ad omnia descendit, iam descendit æqualiter, nec perfectiori modo est in vno, quàm in alio, quantum est ex se, sed tantum ratione contrahentium.

76 Resp. hanc difficultatem illos vrgere, qui admittunt possibilem esse conceptum præcisum, & vnum purè analogi, & talem de facto ponunt conceptum entis, & cuiusq; transcedentis, at nos non admittentes purum analogum, leuiter premit, quia libenter concedimus analoga, vt analoga nunquam per-

peruenire posse ad vnitatem conceptus abstrahibilis, quod si interdum talem videantur obtinere vnitatem, vt in transcendentibus, hoc vtique non est ex vi ipsius analogiæ, sed ex vi vniuocationis annexæ, analogia enim secum non defert, nisi vnitatem attributionis, vel proportionis, quæ est vnitas imperfecta semper inuoluēs, vel plures rationes inter se proportionem habentes, vel plures habitudines ad vnam formam, vt bene concludit argumentum, hæc vero vnitas attributionis addita vnitati vniuocationis, cum qua bene compossibilis est, sicut vnitas minor cum maiore, propriè non minuit eam, sed tantum reddit inæqualiter participabilem ab inferioribus; & quamuis hæc inæqualitas oriatur ex differentijs analogatorum, vt contendit Hurtad. tamen adhuc dicitur oriri quoque ex ipsa ratione communi exigente tali modo, & tali genere inæqualitatis participari, quia licèt in illo statu abstractionis præscindat à differentijs, tamen consideratur adhuc, & fundamentaliter est capax, & exigitiua differentiarum sic inæqualium, non igitur ex defectu vnitatis talem conceptum appellamus analogum, sed potius ex defectu æqualitatis, quæ requiritur ad perfectam vniuocationem; Præterquam quod falsum est, quod Pasqualig. addebat, non posse dari vnitatem, nisi sit perfecta vnitas, nec multiplicitatem, nisi sit perfecta multiplicitas, nam quis non videt in vtraque dari latitudinem? sanè Arist. 5. Met. 12. plures gradus vnitatis distinxit, dum dixit *alia numero, alia genere, alia specie, alia analogia vnum sunt*, & de facto videmus cum vnitate specifica naturæ stare multiplicitatem eius numeralem, & cum vnitate generica stare specificam, non ergo quælibet multiplicitas statim ex integro quamlibet destruit vnitatem, nec quælibet vnitas dici potest perfecta, sed tantum illa, quæ nullam secum compatitur multiplicitatem.

ARTICVLVS TERTIVS.

An, & quomodo analogum mediet inter vniuocum, & æquiuocum.

77 APud Thomistas omnes ita certum est analogum mediare inter vniuocum, & æquiuocum, vt id potius supponant, quam disputent, vnde pauci tractant hoc quæsitum in terminis. Scotistæ è contra ita pro comperto habent oppositum, vt absolutè pronuncient analogum inter vniuocum, & æquiuocū nullatenus mediare posse, ita Formalistæ omnes artic. 1. Formal. Sirect. Vallon. Trombet. Faber 4. Met. loc. cit. Meurisse in sua Met. lib. 1. q. 2. not. 3. & alij passim. Pro resolutione quæsiti notandum est analogum sumi posse dupliciter, formaliter, scilicet & materialiter; analogum materialiter est ipsummet prædicatum, quod denominatur analogum, formaliter verò est ipsamet ratio analogiæ, quæ ipsum tale denominat; quare cum quæritur, an, & quomodo analogum mediet inter vniuocum, & æquiuocum, potest quæsitum intelligi de analogo formaliter, & materialiter sumpto & iuxta diuersam analogi acceptionem quæstio erit diuersimodè resoluenda.

78 Dicendum igitur est iuxta allatam distinctionem, quod analogum formaliter sumptum ita mediat inter vniuocum, & æquiuocum, vt nūquam cum alterutro coincidat, at materialiter sumptum semper cum alterutro coincidit; & sensus est reperiri non posse prædicatum analogum, quod simul non sit, vel vniuocum, vel æquiuocum, ita quod ratio analogiæ in aliquo prædicato sola reperiri non potest, sed semper mixta cum vniuocatione, vel æquiuocatione, sed quamuis analogum semper sit materialiter mixtum cum vniuocis, & æquiuocis, formaliter tamen semper remanet impermixtum, quatenus ratio formalis analogiæ nunquam coincidit cum ratione formali vniuocationis, & æquiuocationis, & vnitas analogiæ est formaliter diuersa ab vnitate vniuocationis, & æquiuocationis, siquidem est maior ista, & minor illa. Conclusio apertè traditur à Scoto 1. d. 8. q. 3. in sol. ad 3. E. vbi docet vnitatem analogiæ, quam ibi vocat attributionis, esse vtique maiorem vnitate æquiuocationis, sed minorem vnitate vniuocationis, ac proinde esse cum illa compossibilem, quia non repugnat minor vnitas cum maiori, sicut quæ sunt vnum genere sunt vnū specie, licèt vnitas generis sit minor, quàm vnitas speciei, ita, inquit Doctor, licèt vnitas attributionis non ponat vnitatem vniuocationis, potest tamen stare cum illa, licèt hæc non sit formaliter illa; hæc Scotus, quibus verbis Doctor duo manifestè insinuat (quæ sunt duæ partes nostræ conclusionis) vnum est, analogiam stare posse cum vniuocatione, vel æquiuocatione in eodem prædicato, quod est coincidere materialiter cum vniuocis, vel æquiuocis: alterum, quod esto ita coincidat adhuc tamen semper est formaliter diuersa vnitas analogiæ ab vnitate tam æquiuocationis, quàm vniuocationis, cum quibus coniuncta reperitur, & est quodammodo media, quia est minor ista, & maior illa; & quidem hanc veritatem attigit P. Faber in sua Philos. Theor. 95. c. 1. in fine vbi etiam soluit rationem aliorum Scotistarum in oppositum, quamuis postea in Met. loc. cit. eadem ratione fultus absolutè pronunciet analogum nullo modo inter vniuocum, & æquiuocum mediare, & quòd licèt vnitas analogiæ sit formaliter diuersa ab vnitate vniuoca, & minor illa, tamen non est media inter vnitatem vniuocam, & æquiuocam.

79 Probatur itaque in primis contra Thomistas omnes analogum materialiter semper coincidere cum vniuoco, & æquiuoco, ac proinde dari non posse prædicatum, quod sit purè analogum medians inter vniuocum, & æquiuocum. Vnitas analogiæ est quædam vnitas proportionis, vel potius vnitas cuiusdam ordinis, & attributionis vnius ad aliud, vel plurium ad tertium in participanda ratione, in qua fit analogia, secundum prius, & posterius, sed hæc vnitas ordinis, & attributionis stat cum vnitate æquiuocationis, & vniuocationis, ergo frustra medius ei assignatur locus, maior patet ex dictis hucusque de ratione analogiæ, probatur minor, quòd enim talis vnitas attributionis stet cum vnitate æquiuocationis, quæ est solius nominis, patet de risu respectu hominis læti, & prati ridentis, quibus vtiq; est commune æquiuocum, tamen prius dicitur de homine, posterius de prato dependenter ab eo, & alia mille exempla adduci possunt de his æquiuocis à consilio, in quibus ob talem ordinem, & attributionem ab omnibus admittitur analogia, quod etiam eadem vnitas attributionis stet cum vnitate vniuocationis, probat Doct. loc. cit. 1. d. 8. q. 3. & d. 3. q. 3. Q. nam Arist. 10. Met. tex. 2. & inde concedit ordinem essentialem, seu attributionem specierum eiusdem generis ad vnum primum in illo genere, quod est metrum, & mensura omnium aliorum, & tamen cum hoc stat vnitas vniuocationis rationis generis in ipsis speciebus; quod adhuc vlterius ostendit Doctor, quia nunquam aliqua comparantur, vt mensurata ad mensuram, nisi in aliquo vno conueniant, sicut enim comparatio simpliciter est in simpliciter vniuoco 7. Phys. tex. 24. & inde, ita omnis comparatio est in aliqualiter vniuoco; quando enim dicitur, hoc est perfectius illo, si quæratur, quid perfectius? oportet ibi assignare aliquod commune vtrique, ita quod omnis comparatiui determinabile commune est vtrique extremo comparationis, non enim homo est perfectior homo, quàm asinus, sed perfectius animal, cum ergo aliqua possint comparari in ente, quod omnes fatentur esse analogum, vt quod Deus est perfectius ens creatura, oportet entitatem esse vtriq. communem, in qua, cum sit attributio vnius ad aliud, clarè patet, quomodo cum vnitate attributionis stet vnitas vniuocationis.

Rursus tunc aliquod prædicatum censetur analogum, cum pluribus conuenit, sed inæqualiter, & vni dependenter ab alio, analogia namque semper aliquam secum defert inæqualitatem, & attributionem vnius ad aliud, ob quam in omnibus analogis verum semper est suo modo (quia sanè in vno analogorum genere magis verificatur, quàm in alio) Dialecticorum axioma, *analogum absolutè sumptum stare pro famosiori significato*; potest autem prædicatum huiusmodi habere ad illa plura cum tali ordinis vnitate communitatem solius nominis, vt est de risu respectu hominis, & prati, aut etiam rationis, vt est de ente respectu Dei, & creaturæ, nec medium videtur excogitari posse, si primum, erit analogum æquiuocum, si secundum, erit analogum vniuocum; & hæc est potissima ratio, cur Aristot. in antepraedicam. cum egisset de æquiuocis, & vniuocis, nullum deinceps instituit de analogis sermonem, quia addito ordine prioris, & posterioris habent eundem modum prædicandi cum vniuocis, & æquiuocis, & cum eis coincidunt.

80 Postremò probari potest à sufficienti diuisione; analoga enim omnia, aut sunt attributionis, aut proportionalitatis, vt patet ex 1. articul. nam aliæ duæ species inæqualitatis, scilicet & transcendentiæ non sunt à primis duabus condistinctæ; sed hæc omnia coincidunt cum vniuocis, vel æquiuocis, ergo &c. Probatur minor, nam analoga attributionis, & proportionis primi generis sanè cum æquiuocis coincidunt, quia illis secundum nomen commune correspondent rationes diuersæ, vt patet ex eorum natura iam explicata, quia primum analogatum inter ea propriè est tale, secundum impropriè, & per meta-

phoram, primum absolutè est tale, alterum per quandam similitudinem, & proportionem, primum est tale per formam sibi intrinsecam, alterum extrinsecè tantum, & per simplicem habitudinem ad illud, vt patet de sano respectu medicinæ, & dietæ, de risu respectū hominis, & prati, vndè non satis consultò P. Faber in Met. loc. cit. ait sanum in ordine ad illa esse prædicatum vniuocum, planè hoc est contra rationem, & Scotum ipsum, qui in 2. d. 12. q. 2. ad 4. & clarius 4. d. 12. q. 1. sub H. docet esse prædicatum omninò æquiuocum verbis ita expressis, vt nullam admittāt glossam. Item analoga proportionalitatis secundi generis esto talia dicantur per intrinsecam denominationem, adhuc tamen quia talis denominatio non sumitur ab vna forma eiusdē rationis in omnibus, sed à diuersis in singulis illorū existentibus, licèt nō vt omninò diuersis, sed vt proportione similibus, vt satis supra explicatum est, ideò adhuc ad æquiuoca pertinent, quia non est abstrahibilis ab eis vna communis ratio, vnde neque satis cōsultò hæc analoga reducit Meur. loc. cit. ad vniuoca. Analoga tandem attributionis secundi generis, quia intrinsecè denominantur ab vna forma eiusdem rationis existente in singulis, qua de re abstrahibilis est ab eis communis conceptus, spectant ad vniuoca, vt patet ex dictis, ergo analoga omnia, cuiuscunque sint generis, ad vniuoca reducuntur, vel ad æquiuoca iuxta varietatem analogiæ, nec dari potest purum analogum, quod nec vniuocum sit, nec æquiuocum, sed medium.

Respondent quamplures Recentiores cum Suarez supra cit. quod licèt analoga attributionis secundi generis habeant vnitatem conceptus, & inferioribus suis conueniant non solum secundum idem nomen, sed etiam secundum eandem rationem, adhuc tamen vniuoca non sunt, quia præter vnitatem nominis, & rationis ad vniuocationem adhuc requiritur, quòd illa ratio communis equaliter participetur à suis inferioribus, atq. ideò defectu talis æqualitatis præfata analoga, quæ comprehendunt omnia transcendentia, nec posse, nec debere dici vniuoca, quia inæqualiter descēdunt in Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, quæ etiam fuit opinio quorundam veterum Thomistarum, vnde Iauell. 4. Met. q. 4. existimat rationem analogi consistere in hoc, quod participetur secūdum prius, & posterius, vniuoci vero, quod participetur æqualiter, ideoque analogum mediare inter vniuocum, & æquiuocum, quia æquiuocum nullo modo participatur secundum rationem, vniuocum participatur æqualiter, analogum verò inæqualiter secundum prius, & posterius.

81 Sed hæc responsio ex dictis corruit, tum quia Arist. in definitione vniuocorum huius æqualitatis, quam dicunt formalissimè constituere vniuocationem, nec verbum quidem fecit, signum euidēs ad vniuocationem simpliciter, & absolutè sumptam non esse necessariam, sed tantum ad vniuocationem perfectissimam, & in primo gradu ex supra assignatis, quam physicam appellant, tum quia si talis æqualitas esset necessaria, sequeretur (ait Doctor) quod nullum genus esset vniuocū, quia inter species cuiuscunque generis datur inæqualitas essentialis ob differentias contrahentes, quarum vna est essentialiter perfectior alia. At respondent, quod aliqua ratio communis potest inæqualiter participari à suis inferioribus dupliciter, vel intrinsecè, & ratione sui, itaut secundum se sit perfectiori modo in vno, quàm in alio, & in vno cum essentiali dependentia ab alio; vel extrinsecè tantùm, & ratione contrahētium, & talis est inæqualis participatio naturæ genericæ à speciebus, quæ non tollit vniuocationem, nec analogiam constituit, cùm merè ab extrinseco proueniat, sed inæqualitas primi generis propriè vniuocationem tollit, & analogiā ponit, quia prouenit ab intrinseca ratione ipsius naturæ participatæ, quæ intrinsecè petit contrahi per differentias inæquales, & prius descendere ad vnum analogatum, & posterius ad aliud in virtute prioris, & ita se habet ens cum cæteris transcendentibus ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, quantumuis enim abstractè concipiatur ratio entis, adhuc in tali statu est exigitiua differentiarum inæqualium, & intrinsecè petit hunc ordinem, vt per se primò competat Deo, & dependenter ab eo in creaturas descendat.

82 At hæc solutio, etsi apud multos plausibilis, ex dictis multipliciter reijcitur, quia in primis Arist. in vniuocorum definitione nullam prorsus æqualitatem memorat, quæ necessaria sit ad constituendum vniuocum simpliciter, & absolutè sūptum, sed solam nominis, & rationis vnitatem requirit. Tū quia ista inæqualitas analogiam constituens, quæ nimirū proueniat ex ipsa ratione communi, & non potius solum ratione cōtrahētiū, multis implicare videtur doctissimis viris, nō enim potest ratio cōmunis inæqualiter descendere, nisi aliquid de se dicat in vno, quod non dicat in alio, alioquin si æqualiter quod in vno dicit, etiam dicit in altero, æqualiter descendet, sed hoc stare non potest cum eius vnitate, & indiuisibilitate, nam diminuta tunc erit, vbi de se imperfectius existit, & distincta, prout est in isto, à seipsa, prout est in alio ratione illius maioris perfectionis, & quidem intrinsecè, cum talis inæqualitas ex eius natura pullulare dicatur; vel si est vna, & quantū est de se, eiusdem rationis in omnibus, planè quicquid perfectionis intrinsecæ ponit in vno, etiam ponit in alio. Tum etiā quia si talis inæqualitas dependentiæ, & independentiæ sufficit ad inducendam analogiam, eo quia oritur ex ipsa ratione communi, & antecedenter cogitatur in ea ante actualem contractionem per differentias, quia ex sua natura petit talem differentiarum inæqualitatem; hoc totum dici poterit, & debebit de qualibet natura generica, cum enim quælibet talis sit per differentias inæquales in perfectione essentiali contrahibilis, talis inæqualitas cogitari poterit in ea antecedenter ad contractionem, & dici poterit oriri ex ipsa ratione communi generica, quatenus, & ipsa suapte natura, quantumuis abstracta, exigitiua pro sui contractione differentiarum sic inæqualium. Tum deinde, quia si dicatur, nec etiam quamlibet inæqualitatem ex parte rationis communis pullulātem sufficere ad analogiam, sed præcisè esse debere inæqualitatem per differentias dependentiæ, & independentiæ, & non sufficere inæqualitatem per differentias perfectiores, & imperfectiores essentialiter sine dependentia, qualis est inæqualitas. Hoc planè videtur voluntariè dictum, quia nec ratio, nec auctoritas ad id suppetit: immo Arist. 7. Phys. 31. et 10. Metaph. 26. ob hanc solam inæqualitatem inquit in natura generica analogiam subesse, et ratio suadet, quod quælibet inæqualitas in communicatione naturæ, dummodo sit per differentias essentiales, sufficit ad inducendam analogiam maiorem, vel minorem iuxta maioritatem, vel minoritatem eiusdem, cum vniuocatione tamen compossibilem; qua de causa supra assignauimus varios gradus vniuocationis, et analogiæ.

83 Altera verò pars conclusionis, quod nimirum analoga non coincidant formaliter cum æquiuocis, vel vniuocis, sed in hoc sensu medient inter illa, conceditur ab omnibus fortè etiam à Scotistis relatis, qui quando negabant analoga esse media inter vniuoca, et æquiuoca, verisimile est, quod in priori sensu loquerentur, estò eorum rationes quid amplius probare videantur, et ideò infra soluentur ex ea parte, qua nobis videntur officere; et facilè probatur, quia vt inquit Doctor, vnitas analogiæ, etiamsi reperiatur cum vniuocatione, aut æquiuocatione in eodem prædicato, non tamen formaliter confundi debet cum hac, et illa, sed semper manet formaliter ab vtraque distincta, et est maior vna, et minor alia, vnde formaliter inspecta mediat inter eas; est maior vnitate æquiuocationis, quia hæc est vnitas solius nominis, supra quam analogia addit vnitatem attributionis, vel proportionis, est autem minor vnitate vniuocationis, quia quæ sunt vnum per habitudinem attributionis, vel proportionis non est necesse, quod talem habeant habitudinem secundum eandem rationē omnibus intrinsecè participatam, sed sufficit quocumque modo illam fundent, vt patet in exemplis de sano, et risu sæpius allatis, ergo vnitas analogiæ verè mediat inter vtramque, licèt cum vtraque sit compossibilis. Accedit, quod licet analoga semper in re coincidant cum vniuocis, et æquiuocis, alia tamen semper est ratio vniuocationis, æquiuocationis, et analogiæ, nam si analogum coincidit materialiter cum æquiuoco, ratio æquiuocationis consistit in illa communitate nōminis, cui rationes diuersæ correspondent, ratio verò analogię consistit in illa qualicunq; vnitate proportionis, aut attributionis vnius ad aliud, quatenus illo communi nomine participant; si verò analogum coincidat cum vniuoco, ratio vniuocationis consistit in illa vnitate nominis, et rationis, analogia verò in illa vnitate ordinis, et attributionis vnius ad aliud, vel plurium ad tertium, quæ semper est minor vnitate vniuocationis, ergo analogum formaliter sumptum verè mediat inter vniuocum, et æquiuocum, nec vnquam coincidere, vel permisceri possunt, aut confundi secundum suas rationes formales.

84 In oppositum obijcitur 1. pro Thomistis probando analogum propriè mediare inter vniuocum, et æquiuocum: nam analoga dicuntur illa, *quorum nomen commune est, & ratio illi nomini substans partim est eadem, partim diuersa*, quæ analogorum definitio ab omnib. recipitur, vt patet ex art. 1. ab initio, ergo verè mediant inter æquiuoca, quorum ratio importata per nomen est omnino diuersa, et inter vniuoca, quo-

quorum ratio est prorsus eadem. Tum 2. æquiuoca habent solam vnitatem nominis, vniuoca præter vnitatem nominis habent etiam vnitatem rationis, & naturæ communicabilis, quæ vnitas analogis, vt sic, conuenire non potest, sed vltra nominis vnitatem eis solum competit habitudo quædam, quæ non fit per modum vnitatis, sed vel per modum attributionis, vel per modum proportionis iuxta varias analogiæ species. Tum 3. analogum, vt sic, plura immediatè significat secundum rationes diuersas, non absolutè sumptas, sed vt proportionabiliter se habentes, ergo in nullo sensu potest cũ æquiuoco coincidere, quod significat plura sub diuersis rationibus, vt sic, absque aliqua habitudine, & proportione, & cum vniuoco, quod significat plura sub vna, & eadem ratione. Tum 4. vniuocum, vt sic, dicit conuenientiam plurium sub eadem ratione præscindendo à diuersitate, æquiuocum è contra dicit diuersitatem in rationibus præscindendo à conuenientia, ergo prædicatum analogum, quod simul dicit vtrunque, nec etiam materialiter potest cum istis coincidere, alioquin idem prædicatum simul, & semel præscinderet, & non præscinderet à conuenientia in communi ratione, aut à diuersitate. Tum 5. quia Aristot. 4. Met. 2. vbi & Auer. analoga, quæ dicuntur ab vno, & ad vnum, aperte constituit media inter vniuoca, & æquiuoca.

Resp. hæc, & similia argumenta probare solum, quod nequeant analoga coincidere formaliter cum vniuocis, & æquiuocis, non verò quod nec etiam materialiter coincidere possint; quare ad primum concedimus Consequens cum consequentia in præfato sensu, negatur, si quid amplius probare contendat; sicut etiam negatur, quod vniuocum absolutè sũptum dicat rationem ita prorsus eandem, vt nunquam possit habere annexam diuersitatem ex analogia causatam, quia vnitas analogiæ compossibilis est cum vnitate vniuocationis absolutè sumptæ; solumque repugnat cum vnitate vniuocationis puræ. Ad 2. & 3. patet per idem. Ad 4. vtique ipsamet ratio vniuocationis à diuersitate præscindit, at non ipsum prædicatum vniuocum (nisi sit purum) quia potest esse simul analogum, nec implicat vnum, & idem prædicatum importare conuenientiam, & diuersitatem sub diuersis rationibus, analogiæ nimirum, & vniuocationis in ipso coniunctæ. Ad 5. si ita docent Arist. & Auer. loquuntur de analogis formaliter, non materialiter.

85 Secundò è contra probatur cum Scotistis analogum in nullo sensu mediare inter vniuocum, & æquiuocum, quorum vnicum fundamentum est; inter contradictoria nullum datur mediũ, vniuoca & æquiuoca sunt huiusmodi, ergo &c. maior patet, probatur minor, quia vniuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem; equiuoca quorum nomen est commune, & ratio substantiæ non est eadem, at habere eandem rationem, & non habere eandem rationem contradicunt. Et Confirm. quia inter idem, & diuersum, idem, & non idem non est dare medium, idem enim, & diuersum sunt immediate opposita circa ens 10. Met. 12. sed definitiones vniuocorum, & æquiuocorum dantur per ista immediata, ergo &c.

Resp. si Scotistæ hac ratione solum probare contẽdunt analogum materialiter sumptum non mediare inter vniuocum, & æquiuocum, eam libenter admittimus; at si quid amplius probare intendunt, nimirum, quòd neque formaliter possit mediare, eis non assentimur; quia re vera à Scoto recedunt, qui loc. cit. manifestè docet vnitatem analogiæ formaliter mediare inter vnitatem vniuocationis, & æquiuocationis, vt minorem ista, & maiorem illa, & eorum ratio ad hoc probandum ingenue aliud non conuincit, quam reperiri non posse prædicatum, quod sit purè analogum, & verè medium inter vniuocum, & æquiuocum, sed omne analogum, vel esse simul æquiuocum, vel vniuocum, quia hæc immediata sunt, cum quo tamen adhuc stat, quod ratio analogiæ reperta cum vniuocatione, aut cum æquiuocatione in eodem prædicato sit adhuc formaliter ab eis distincta, sicut & eius vnitas, neq. id asserere est mediũ constituere inter vniuocum, & æquiuocum quatenus contradictoria, vnde hæc ratio bene concludit contra Thomistas, qui admittentes analogum purum re vera medium constituunt inter contradictoria. At de vniuocis, æquiuocis, & analogis rursus redibit sermo disp. 2. Met. qu. 5. art. 1.

QVÆSTIO VI.

Explicatur natura Denominatiuorum.

86 CVm ex dictis 1. p. Instit. tract. 1. cap. 3. in fine terminus denominatiuus ille sit, qui formam significat per modum alteri adiacentis, informantis, & denominantis, seu qualificantis, & tale sit omne concretum accidentale, substantiale vero tunc solum, quando nomine significatur adiectiuo, sequitur omnia concreta accidentalia esse denominatiua, substantialia verò non, nisi quando significantur nomine adiectiuo, & sicut prædicatio denominatiua, licet distingui soleat in essentialem, & accidentalem, in quibus, scilicet, prædicatum dicitur de subiecto, vel in quale essentiale, vel accidentale, vt notat Doctor quol. 3. O. tamen propriè importat prædicationem accidentalem, & non nisi extẽsiuè essentialem, sic etiam denominatiua propriè important concreta accidentalia, & solum extensiuè essentialia in quale quid prædicantia, vt notat Mayron. super prædicam. passu 3. & Brasauol. in q. 16. Vniuersal. ad primum.

Denominatiua igitur propriè dicta nempe concreta accidẽtalia definit Arist. in antepræd. quod sint illa, *Quæcunque ab aliquo solo differentia casu secundum nomen habent appellationẽ*, vt à Grammatica Grãmaticus, à fortitudine fortis, cuius definitionis intelligentia ea est apud expositores passim, quod denominatiua, quæ semper sunt cõcreta, cũ forma denominante, quæ semper est abstracta, conueniant in principio nominis, quod insinuatur per ly, *secundum nomen habent appellationem*, & differant in fine, & terminatione, seu desinentia eiusdem, quod innuitur per *ly solo casu*, idest cadentia nominis, vnde postea ad soluendas difficultates hinc emergentes distinguunt tria denominatorum genera, voce tantum, vt studiosus à studio, re tantum, vt studiosus à virtute, re, & voce simul, vt ea, de quibus exemplificat Arist. & hæc tantum, inquiunt, Philosophum definire, quorum etiam plures assignant conditiones.

87 Dicendum tamen est, hanc denominatiuorum definitionem non ita merè grammaticaliter intelligi debere, vt etiã fatetur Arriaga disp. 10. Log. sec. 2. sed logicè explicandam esse, & quòd licèt Arist. denominatiua solum accidentalia definire intendat, vt ex eius constat exemplis, potest tamen tota definitio intelligi de denominatiuis etiam essentialibus; ita docet Scotus qu. 8. prædicam. & qu. 28. prædicab. ad tertium, & in 2. d. 12. q. 1. ad 1. & quoad primam partem probatur conclusio, quia si ita intelligi deberet hæc definitio, vt communiter explicatur, multæ denominatiuæ prędicationes de medio tollerentur, vt à musica mulier musica, & à virtute homo studiosus, nam in priori prædicatione est conuenientia in principio, & fine vocis, in posteriori differentia in principio, & fine. Nec respondere valet tales prædicationes non esse denominatiuas rei, & vocis, sed rei tantum. Quia etsi de homine studioso à virtute sic dicto id admitteretur, de muliere tamen musica sic dicta ab arte musicæ id nequit admitti, quia secundum Grammaticos genus nominis non variat nomen, vnde aliqui fatentur has, & similes prędicationes verè esse denominatiuas, & conuenientiã illam in fine vocis nõ esse necessariã. Deinde non solum nomina adiectiua à substantiuis abstractis deriuata dicerentur denominatiua, sed etiam casus obliqui nominum, ac etiam plura aduerbia à nominibus deriuata, illi enim cum recto conueniunt in principio vocis, & differunt in fine, vt Doctor Doctoris, tempus temporis, & pariter ista cum nominibus, à quibus deriuantur, vt à copula copulatim, ab ostio ostiatim. Tandem si accipienda est ista definitio in sensu, quo passim explicatur, sanè concretis etiam substantialibus nomine quoque substantiuo significatis conueniret, nec videtur, per quam particulam debeat accidentalibus coarctari, *animal* enim ita conuenit cum *animalitate*, & *homo* cum *humanitate* in principio, & fine vocis, sicut albus cum albedine; & quidem prorsus vanum est, quod aiunt aliqui, per particulam illam *ab aliquo*, significari formam denominantem non debere esse de essentia rei denominatæ, nam quod de essentia rei est, propriè non dicitur aliquid aliud ab ipsa, & propterea *homo* non esse denominatiuum ab humanitate, neq. *animal* ab animalitate. Hoc parum valet; tum quia exponere ly *aliquo* pro *alio* est merè voluntarium; tum quia data hac expositione *humanitas* est alia ab hoc termino *homo*, quantum sufficit ad formam denominantem, alietas enim requisita inter formam denominantem, & terminum denominatiuum est alietas abstracti à concreto, quæ in proposito versatur

vtique

vtique inter illos terminos, quare magis consequenter ad præfatum definitionis sensum loquitur Mayr. cit. quem sequitur Hurt. disp. 9. Log. sec. 2. qui concedunt hec esse denominatiua ex vi illius definitionis sic intellectæ.

88 Alio igitur modo magis digno, & in sensu magis logico explicari debet præfata definitio cum Scoto loc. cit. quem imitantur Ant. And. & Nicol. de Orbellis, & alij Scotistæ in expositione huius definitionis in antepredicam. & est, quod cum concretio formæ, & naturæ alicuius possit esse duplex, vt Doctor aduertit q. 16. vniuers. ad 1. & 1. d. 5. q. 1. B. alia ad suppositum eiusdem naturæ, vt homo, alia ad suppositum alterius naturæ, vel subiectum, vt album, ita casus, seu cadentia formę ad aliud potest esse, vel sicut accidentis ad subiectum, vel sicut formę ad suppositum eiusdem naturę, vt Scotus docet loc. cit. in 2. d. 12. qu. 1. I atque ita per *casum*, in præfata definitione debemus intelligere non desitionem nominis, sed cadentiam formæ ad subiectum, seu suppositum alterius naturæ, non autem propriæ, quia sic esset denominatiuum essentiale, & potius pertineret ad prædicata vniuoca, cum tamen hic Arist. agat de denominatiuis, vt ab vniuocis distinguuntur ex dictis q. 4. art. 2. dub. 4. ita exponit Doctor hanc præfatæ definitionis particulam qu. 16. cit. vniuers. ad 1. & q. 18. ad 3. & Mauritius q. 13. Quòd autem secundùm nomen habeant appellationem, non debet intelligi quasi per nominis deriuationem ab alio, sed potius quia prædicantur secundum nomen tantum de re denominata, appellare enim quandoque accipitur pro prædicari ex 2. Topic. c. 2. & ita explicauit hanc particulam ipsemet Philosophus c. de substantia, dum dicit differentias essentiales non prædicari denominatiuè, bene tamen accidentia de suis subiectis, quia prædicantur de illis secundum nomen tantum, & non secundum rationem, idest accidentaliter, & non essentialiter; vbi tamen aduertendum est quod quando hic dicimus formam denominantem debere esse quid accidentale, nomine accidentis intelligimus quicquid non est de essentia subiecti, etiamsi materialiter, & entitatiuè habeat rationem substantiæ, non enim minus denominatiua est prædicatio ista *Corona est aurea*, quàm *homo est albus*, vt ex professo probabitur infra cum de accidente prædicabili dicemus: ita quod sensus definitionis sit iste, vt notat Ioan. de Magistris, quòd denominatiua dicuntur ea nomina concreta quæ à suis abstractis differunt in modo significandi, qui est significare per modum adiacentis, & secundum illud nomen adiectiuum haben. virtutem denominandi, idest denominatiuè prædicandi de subiecto, & hæc etiam fuit Auerrois opinio in epitom. in lib. Log. cuius verba refert Brasau. cit.

89 Ex his verò duo deducuntur, vnum est, facile posse prędictam definitionē de denominatiuis essentialibus applicari, vt facit Doctor 2. d. 12. qu. 1. cit. ad 1. (quæ erat altera conclusionis pars) quia etiam huiusmodi denominatiua, vt à suis abstractis distinguuntur, cadunt ad aliud, & aliud concernunt, scilicet, proprium suppositum, vnde à suis abstractis dici possunt solo differentia casu discriminari; possunt etiam dici ab eis appellationem habere secundùm nomen, si huiusmodi appellatio significet, vel solam nominis deriuationem, vel modum prædicandi in quale. Alterum est, duas conditiones ad denominatiua requiri, prima est, vt conueniant cum forma denominante in principali significatione: secunda, quod differant in modo significandi, nam cum omnis forma accidentalis, quæ in subiecto est, dupliciter sumi possit; vno modo sub propria consideratione contemplando nimirum ea tantum, quæ sunt eius, & abstrahendo ab omni eo, quod non est ipsa, sic vtique in abstracto significabitur per seipsam: altero modo, vt informat subiectum, & sic in concreto sumitur, ac denominatiuè dans nobis intelligere subiectum, non quòd sit per se de intellectu ipsius, sed tanquam ad quod intellectus eius dependet sub tali modo concipiēdi, quare ipsa in abstracto, & denominatiuum ab ea in concreto eandem formam significabunt, sed sub diuerso modo considerandi: & hæ duę conditiones ex ipsamet Denominatiuorum definitione colliguntur, prima ex eo: quòd *secundùm nomen habent appellationem*, hoc enim insinuat, quòd conueniunt in principali significato formæ, quæ prædicatur; & ex eo, quòd *solo casu* differunt, insinuatur diuersus significandi modus, scilicet, concernendo subiectum, vel abstrahendo.

90 Sed quia Denominatiua sunt duplicis generis, alia per intrinsecam denominationem, quæ sumitur à forma intrinseca, seu inhærente subiecto, quo modo paries dicitur albus ab albedine ei realiter inhærente; alia per extrinsecam, quæ sumitur à forma in alio subiecto, quo modo paries dicitur visus à visione, non in ipso, sed in oculo existente, quæ distinctio indicatur à Scoto 1. d. 30. qu. 2. & quol. 18. R. & Bonet. in suis Formalit. Hic definiūtur solum denominatiua primi generis, quicquid dicat Arriaga cit. cum Caietano; tum quia considerantur per cadentiam formæ ad subiectum, quod intrinsecè denominat, non verò per ordinem ad aliud, quod solum respici in ratione termini ac proinde tantum extrinsecè denominet, tum quia denominatio extrinseca, etsi vera sit à parte rei, nihil tamen reale, & physicum ponit in termino, quem denominat, quia extrinsecè tantum illum attingit per simplicem respiciētiam, atque ideò denominatiua huius secundi generis nequeūt conuenire cum forma denominante in principali significato, cum eam realiter non importent, vel participent, sed potius eius terminationem ad aliud, vt ad terminum, hæc autem erat vna ex conditionibus requisitis ad denominatiua, quæ hic definiuntur. Verùm tamen est hanc definitionem illis etiam applicari posse, si vel purè grammaticè explicetur cum communi, vel per casum intelligamus nedum inhæsionem ad subiectum, sed respicientiam quoque ad terminum. Sed adhuc ad maiorem denominatiuorum intelligentiam duos subiungimus articulos ad hanc quæstionem attinentes.

ARTICVLVS PRIMVS.

An denominatiua vniuocè prædicentur, & num medient inter vniuoca, & æquiuoca.

91 Quoad primum Scotus 1. d. 8. qu. 3. §. *Ad argumenta opin opposit. in fine*, & 3. d. 7. qu. 1. D. & 1. d. 3. qu. 3. §. *Contra istam vniuocationem*, & alibi sæpe negat prædicari vniuocè denominatiua de subiectis, & vult esse tantum vniuoca prædicata (quid autem intersit inter vniuocum prædicatum, & vniuocè prædicari explicatum est quæst. 4. artic. 2. dub. 4.) asserit esse vniuoca prædicata, quia prædicantur secundum vnitatem nominis, & rationis, vt album de niue, & Cygno negat vniuocè prædicari, quia ratio prædicati non est de ratione subiecti. Ex alia parte Caiet. Soto, Sanchez, & alij recentiores docent vniuocè prædicari de subiectis, nō quidem essentialiter, sed accidentaliter tantum, inquiunt vniuocè prædicari, qui prædicantur de illis secundum idem nomen, & rationem, de niue enim, & Cygno æquè prædicatur nomen albi, & eius definitio, prædicatur tamen accidentaliter, quia albedo vtrique accidit. Controuersia est de solo nomine, etenim in re conueniunt album prædicari de niue, & Cygno secundum vnitatem nominis, & rationis, & quod Scotus appellat prædicatum vniuocum duntaxat, ipsi vocant prædicatum etiam vniuocè dictum, accidentaliter tamen, vnde prædicari vniuocè sumunt in latiori significatione, quàm sumat Scotus; Doctor tamen magis peripateticè loquitur, nam Arist. c. de subst. dicit secundas substantias vniuocè prædicari de primis, idest secundùm nomen, & rationem, accidentia verò ait non prædicari vniuocè, quia prædicatur de illis tantum secundùm nomen, ergo iuxta phrasim Arist. prædicari vniuocè de pluribus est prædicari de illis essentialiter secundùm vnitatem nominis, & rationis, quare melius loquitur Scotus, & in rigore negari debet denominatiua prædicari vniuocè de subiectis denominatis, & asseri esse prædicata duntaxat vniuoca.

92 Quoad 2. dubium, an denominatiua re vera medient inter vniuoca, & æquiuoca, an potius coincidant cum eis; Certum est formaliter non coincidere, sunt enim diuersę intentiones, & diuersę rationes formales singulorum; an verò materialiter etiam mediare dicantur, ita quod dari possit prędicatum purè denominatiuum, quod nec vniuocū, nec equiuocum sit, ait Doctor cit. 1. d. 8. q. 3. quòd de predicato vniuoco possumus dupliciter loqui, vel intelligendo predicatum de pluribus essentialiter dictum, & in quid, quo sensu illud definiuit Arist. vt supra dictum est qu. 4. vel intelligendo predicatum de pluribus dictum secundùm vnitatem nominis, & rationis, non tamen essentialiter, & in quid; si primo modo sumatur, denominatiuum mediat inter vniuocum, & equiuocum, non solum formaliter, sed etiam materialiter, quia sic non est equiuocum, cum de pluribus predicetur secundùm vnitatem nominis, & conceptus, neque vniuocum, cum de illis prediceiur, non essentialiter, sed accidentaliter, At si sumatur secundo modo, denominatiuum non est medium inter equiuocum, & vniuocum, sed cum altero illorum semper materialiter coincidit, cum vniuoco quidem; si dicitur de pluribus cum vnitate nominis, & conceptus, vt album de Cygno, & niue, cum equiuoco autem, si de illis dicatur cum vnitate nominis, sed conceptus, vt viride dictum de her-

herba, & Iride, aut collo Columbæ, in quibus re vera non extat talis color, sed tantum apparenter secundum communem opin. Hinc habes, vt docet Ioann. de Magist. cap. de Denomin. quòd licèt omne prædicatum sit vniuocum, vel æquiuocum, & non detur medium, modi tamen prædicandi abinuicem essentialiter distincti sunt tres, quia omne prædicatum vel habet eandem rationem respectu eorum, de quibus prædicatur, vel non; si secundum, habetur modus predicandi æquiuocè, si primum, hoc contingit dupliciter, nam vel ita prædicatur, vt illa ratio sit essentialis subiecto, & sic habetur modus prædicandi vniuocè, vel est extranea, & accidentalis subiecto, & sic habetur modus prædicandi denominatiuè medius inter vniuocè, & æquiuocè prædicari, vt Delphin. cap. de vniuoc. Et hæc est ratio, vt notat Maurit. in Margine art. 1. Formal. cur Arist. posuit denominatiua alia ab vniuocis, & æquiuocis, quia nimirum illa considerauit in habitudine ad subiecta iuxta diuersos prædicandi modos.

ARTICVLVS II.

De principali significato concreti accidentalis, & radice vnitatis, aut pluralitatis eius.

93 PRæcipuum est dubium, an denominatiua, quæ sunt concreta accidentia, principalius significent formam, vel subiectum, quod etiam de concreto substantiali quæri solet in ordine ad suppositum propriæ naturæ. Certum est apud omnes in hoc dubio, & colligitur clarè ex Arist. 7. Met. 21. concretum accidentale significare simul aliquo modo formam, & subiectũ ad differentiam abstracti, & etiam concretum ipsum substantiale substantiuum, vt homo, lapis, simul cum natura significare suppositum, sed difficultas est, an vtrumque importet æquè principaliter, an potius vnum primariò, alterum secundariò, & quodnam ex illis sit significatum primarium, quodue connotatum. Et quamuis Auersa q. 23. Log. sect. 3. cum Fonseca 5. Met. c. 7. q. 5. sect. 5. velit concretum nedum substantiale, sed etiam accidentale vtrumque significare per se directè, & intrinsecè; id tamen omninò dici non potest de concreto præsertim accidentali, quod ex rebus diuersorum predicamentorum coalescit, ex quibus conceptus per se vnus fieri nequit, vt docet Scot. quol. 13. §. *De tertio principali* 4. d. 1. q. 2. & q. 8. vniuers. & prædicam. & alibi sæpe, quia genus, & differentia ad idem debent spectare prædicamentum; Accedit, quod ita dicendo concretum accidẽtale semper erit ens per accidens, illud enim propriè dicitur aggregatum per accidẽs ex Doct. ibidem. quod dicit plura diuersæ rationis, vt plura sunt, idest æquè principaliter, cum ergo concretum accidentale verè definiatur, in prædicamento ponatur, & de ipso scientia instituatur, ac passiones demonstrentur, vt inferius videbitur, dicendum est, quod vnam naturam principaliter importet, & aliam connotet, hoc enim non præiudicat naturæ entis per se vnius.

94 Et quidem si de cõcreto loqueremur, vt propositionem ingreditur, facile est cognoscere, quid per illud significetur, quidue connotetur, nam positum à parte subiecti regulariter significat subiectum, & connotat formam, è contra verò, si ponatur à parte prædicati, quod ita probatur, primitas significati in nomine non attenditur ex primitate secundum rem, sed ex primitate impositionis ipsius nominis, vt docet Doct. citat. 4. d. 1. quæst. 2. G. & qu. 8. prædicam. ad 1. vbi ait, quod significare est aliquid repræsentare ex impositione nominis, itaut nomen ex intentione primi instituentis ad illud significandum fuerit impositum, connotare verò est aliud dare intelligere ex modo significandi principalis significati; sed sic est, quòd quando concretum se tenet ex parte prædicati in propositione, vt cum dicimus homo est doctus, aqua est calida, paries est albus, maximè intendimus prædicare formam de subiecto, & non subiectum de seipso, alioquin vt notat Doctor cit. qu. 8. prædicam. sensus illarum propositionum esset nugatorius, quia ponendo rationem concreti loco nominis, idem subiectum bis diceretur; sensus enim esset, *aqua est aqua calida*, vel si explicaretur, *est res, aut ens calorem habens*, propositio non esset merè per accidens, quia non solum calor, sed etiam entitas enunciaretur de aqua; è contra verò cum ea tenet à parte subiecti, vt cum dicimus *album est frigidum*, *musicus ædificat*, vtique actum ædificandi, & frigus intendimus prædicare de subiectis frigoris, & musicæ, & non de ipsis formis. Verum tamen est concretum tam substantiale, quàm accidentale etiam à parte subiecti positum interdum ex vi alicuius particulæ, aut prædicati adiuncti determinari ad significandam formam, sic cum dicimus, *album est per se disgregatiuum visus*, ex vi particulæ *per se* significatur forma, quia illi, & non subiecto per se competit proprietas *illa*, & cum dicimus *Homo est risibilis*, tale predicatum determinat subiectum ad supponendum pro forma, & natura, non pro supposito, quia hæc proprietas est naturæ, non suppositi, vnde vt habeamus regulam generalem, dicere debemus concretum in propositione significare iuxta exigentiam alterius extremi, cum quo coniungitur.

95 Difficultas igitur præcipua est de concreto in se, & absolutè sumpto: & Auicen. 1. p. Log. c. de proprio, quem sequitur Hurtad. disp. 9. Log. sec. 3. Arriag. disp. 1. in Summul. sect. 9. docuit significare subiectum, & connotare formam; at opposita sententia nempe significare formam, & connotare subiectum est communis, quam docent Auerroes 5. Met. com. 14. Alensis 7. Met. tex. 3. q. 2. & tex. 14. Aureol. 1. d. 4. 1. p. ar. 1. Scotus qu. 8. circa prædicam. & 1. d8. qu. 1. in fine & d. 12. quæst. 1. §. *Ad quæstionem*. Zerbius 5. Met. qu. 9. Tatar. qu. 2. anteprædic. §. *Dubitatur* 1. Ant. And. cap. de Denomin. D. Thom. 5. Met. lec. 9. tex. 3. & 1. Periher. lec. 4. & 1. p. q. 3. art. 3. & qu. 16. art. 5. Sot. Caiet. Sanch. & alij in Logica, & manifestè docuit Arist. in prædic. cap. 1. vbi ait denominatiua, siue concreta ab abstractis differre *solo casu*, ergo non differunt in significato principali, & cap. de subst. post medium ait significare solum qualitatem, hoc est, principaliter importare, quod repetit 5. Met. cap. 4. & 1. Post. 35. ait hanc, *album est lignum*, esse per accidens, quod non esset, si album primario significaret subiectum, & 7. Met. à tex. 12. ostendit concreta accidentium definiri per substantiam peradditamentum, idest tanquam per aliquid extrinsecum non per se, & directè spectans ad eorum intellectum, & cap. de qualitate ponit in prædicamento qualitatis concretum eius, cum potius in prædicam. subst. reponendum fuisset, si subiectum esset principale significatum; & tandem vrget manifesta ratio, nam significare est intellectum constituere, in dicente, & audiente 1. Periher. cap. 3. ergo id principaliter significatur, quod principaliter obijcitur intellectui audientis, at denominatiua principaliter obiciunt intellectui formam, cum illam explicitè dicant, & in propria specie, nam non differunt à forma, nisi casu, seu inhærentia ad subiectum logicaliter, & terminatione vocis grammaticaliter.

Contra hanc resolutionem obijcitur. Tum quia id principaliter significatur, quod dicitur in recto, cum explicatur, sed concretum explicatur, & definitur per subiectum in recto, & formam in obliquo, vt album est res habens albedinem. Tum 2. eadem sunt principia constituendi, & distinguendi, & differentia est pars præcipua rei, at concretum differt ab abstracto præsertim per subiectum, ergo etc. Tum 3. concretum dicit formam, et subiectum, ergo quod principalius est, principalius significatur, sed subiectum principalius est, cum sit substantia, etc. Tum 4. concretũ supponit pro subiecto, vt inquiũt Summulistæ, et nos 1. p. inst. tract. 1. c. 10. ergo significat subiectum, quia id supponit, quod significat. Tum demum ait Hurtad. si album v. g. formam per se significat hæc propositio *pomum est album*, sic exponi deberet, *pomum est albedo habens subiectum, vel vnita subiecto*, quæ expositio falsa est, et insolens, cum potius sic habeat exponi, *est pomum vnitum albedini*, *vel habens albedinem*.

96 Resp. ad 1. quod est vnicum fundamentum Aduersariorum Tatar. citat. ex Scoto 1. d. 4. quæst. 1. in fine, cum dicitur, album est res habens albedinem, non esse per se significati expressionem, sed potius quandam nominis explicationem, qua vulgus vtitur, vnde magis propriè diceretur, quod album est albedo existens in subiecto, hinc consultò ait Amic. in Log. tract. 12. q. 7. dub. 3. art. 4. illam non esse bonam regulam cognoscendi principale significatum in concretis, et connotatiuis, quia vniuersaliter concreta omnia, etiam quando expresse stant pro forma, petunt ex eorum naturali constitutione definiri per subiectum in recto; quare vera regula colligendi significatum principale erit attendere, quid concretum repræsentet ex impositione nominis: Summulistæ vero inquiunt ex hoc, quod concretum explicetur, & resoluatur per subiectum in recto, non bene deduci ipsum principalius significari, sed tantum quod concretum pro ipso supponat, & non pro forma, pro illo enim dicitur nomen supponere apud logicũ, quod importatur in recto, idest si resoluatur illud nomen, importetur in nominatiuo. Vel demum concesso, quod concretum dicat subiectum in recto, idest in nominatiuo casu, & formã in obliquo, tũc negandũ est esse idem dicere aliquid in recto, & dicere aliquid formaliter, vel de principali significato, & rursus esse idem dicere aliquid in obliquo, & directè aliquid

quid materialiter, seu pro connotato; imo contingere potest, quod aliquid dicatur in recto, & sit connotatum aliquid in obliquo, & sit principale significatum, unde hæc videtur controuersia de nomine. Ad 2. potius est ad oppositum, nam vnum concretum differt ab alio, vt album à nigro per formã, non per subiectum, & ex eo, quod concretum à suo abstracto differat per subiectum, non bene deducitur subiectum principalius significari, quia vt dictum est ex Arist. concretum, & abstractum non differunt in re significata, sed tantum in modo significandi, concretum enim, non quidem ex ipsa nominis impositione, sed ex modo significandi principalis significati dat intelligere subiectum. Ad 3. negatur consequentia, quia primitas significati non attenditur ex primitate secundũ rem, sed ex primitate impositionis, sicut enim significatum nominis non pendet ex natura rei, sed ex imponentis intentione, ita & primarium significatum ex eadem intentione pendet. Ad 4. quicquid sit de antecedente negatur consequentia ex Scot. q. 8. prædicam. cit. ad 2. princ. differunt enim supponere, & significare ex dictis 1. p. Instit. loc. cit. unde terminus supponit vtique, quod significat, sed non semper supponit pro eo, quod significat, sed interdum pro eo, quod connotat, & dat intelligere secundariò, vt patet in suppositione personali, in qua terminus communis supponit pro supposito, quod tamen non significat, sed tantum dat intelligere secundariò. Ad 5. neutro illorum modorum exponi debet illa propositio, non primo, quia albedo importata in concreto prædicari debet de subiecto per modum adiacentis, & informantis, quod non habet, dum in abstracto profertur, & effertur de subiecto, neque secundo, quia dicendo *pomum est vnitum albedini, aut habens albedinem*, vel sensus est *pomum est id, quod est album* significando per ly *id* in genere, aut determinatè ipsum subiectum, & tunc propositio est nugatoria, vel non merè per accidens, vt dicebamus; vel sensus est, pomum est vnitum albedini, aut habens albedinem, idest pomo inhæret albedo, & hic est verus sensus in rigore logico, sed sic per album non importatur subiectum in recto, sed ipsa forma albedinis, non quidem in se, sed per modum adiacentis, & informantis, de modo definiendi concreta, vide di sp. 5. art. 1. q. 1.

97 Sed adhuc maius extat dubium, vndè sumatur vnitas, vel pluralitas concreti, an ex parte formæ, vel subiecti, vel vtriusque simul? De concretis accidentalibus, & adiectiuis non est grauis difficultas, omnes enim in hoc conuenire videntur, huiusmodi concreta vnitatem sumere, & pluralitatem ex parte subiecti, vndè si eadem albedo esset in pluribus subiectis absolutè dicerentur plura alba, & è contra, si plures albedines forent in eodem subiecto, vnum duntaxat diceretur album, ita inter alios docet Scot. 3. d. 6. q. 1. & d. 8. q. vn. & quol. 11. H, cuius ratio communiter reddi solet, quia cum nomen adiectiuum dicat formam per modum adiacentis subiecto, maximè determinatur per ipsum subiectum, quod magis, & profũdius declarans Doctor 1. d. 12. q. 1. §. *iuxta quæstionem istam* ait, quod nomen adiectiuum primò, & per se afficit substantiuum, cui adiacet, & non alterum adiectiuum, quia solum substantiuum natum est terminare dependentiam adiectiui, non autem adiectiuum, nisi substantiuè sumatur; cum autem accidens non tribuat effectum suum formalem, nisi subiecto, quod afficit, sequitur, quod terminus numeralis duo, tria, sex &c. tribuit effectum formalem numerationis substantiuo, ad quod terminatur, non adiectiuo vtpotè impotenti ad terminandam eius dependentiam, vnde si vna albedo esset in tribus subiectis, tria alba dicerentur, quia tam nomen numerale *tria*, quam *album* sunt adiectiua, & ideò ambo terminantur ad tertium, scilicet ad subiectum, & illi tribuunt suum effectum formalem, quod cum in casu sit triplex, tria etiam erunt alba de rigore sermonis; qua etiam ratione, si plures personæ diuinæ eandem assumerent humanitatem dicerentur plures humanati, & incarnati; è contra verò si plures albedines essent in eodem subiecto vnum duntaxat diceretur album, sicut de facto vnus habens multas scientias est vnus sciens, ait Doctor quol. cit. & si vna persona diuina plures assumere humanitates, diceretur vnus dumtaxat humanatus, vnus incarnatus, non plures, quæ doctrina communis est omnibus Scotistis, & probatur à Molin. 1. p. q. 36. art. 4. disp. 2. Casil. lib. 1. Introduct. tract. 1. c. 3. & multis alijs.

98 De concretis verò substantialibus, & substantiuis est maior difficultas, & quidem aliqui totum oppositum docent eius, quod de accidentalibus, & adiectiuis dicebamus, volunt enim vnitatem eorum, & pluralitatem ex parte formæ sumi debere ob eandem rationem, quia cum nomen substantiuum dicat formam ad modum per se stantis, maximè determinatur adiectiuum numerale per ipsam formam, vndè si eadem diuina persona plures assumeret humanitates, dici deberet plures homines, ita Vasquez 1. p. disput. 155. c. 4. & alij quamplures, quæ videtur fuisse opinio Doctoris 3. d. 1. q. 3. vbi resolutionẽ illius quæsiti, an illa persona dici deberet plures, vel vnus homo, remittit ad ea, quæ dixerat de pluritate, & vnitate concreti in 1. d. 12. q. 1. ex regula autem ibi tradita de termino numerali, quod semper tribuit effectum formalem illi, quod terminat eius dependentiam, manifestè deducitur, quod ad multiplicationem concreti substantialis sufficit sola formæ pluralitas, quia hæc est apta terminare dependentiam termini numeralis; qua ratione omnes ferè Scotistæ veteres Lichet. Bargius, Bassolius, & alij, concedunt in casu posito personam illam esse plures homines, quia ly *plures* non determinat suppositum, sed substantiuum, cui immediatè adiungitur, quod in proposito est ly *homines*, & sic solum multiplicat humanitates, non supposita.

99 Sed licèt prima regula de concretis accidentalibus, & adiectiuis data sit vniuersaliter vera ob rationem allatam, & etiam altera de concretis substantialibus, & substantiuis quantum ad vnitatem; verum enim est solam vnitatem formæ inferre vnitatem concreti substãtialis, etiam si supposita sint multa, vnde tres personæ Diuinæ vnus tantum Deus dicuntur ob vnitatem formæ, & naturæ, Falsa tamen est quoad alteram partem, quod, scilicet, sola formæ pluralitas sufficiat ad pluralitatem concreti substantialis sine suppositorum pluralitate, quia vniuersaliter vera est illa Scoti regula de concretorum multiplicatione tradita loc. cit. in 3. d. 6. q. 1. ad 1. & d. 8. qu. vn. F. & quol. 11. H. & alibi sæpe, quod ad multiplicationem concretorum non sufficit sola multiplicatio formarum, sed requiritur multiplicatio suppositorum, qua ratione negat 1. d. 12. q. 1. ad 3. Patrem in Diuinis esse plura principia, licet habeat duo principia productiua, & 3. d. 6. qu. 2. Christum esse duo neutraliter, & masculinè, & quouis modo, vnde licèt habeat duas naturas substantiales, & viuentes, dicitur vna substantia, & vnus viuens ob vnitatem suppositi, qua etiam ratione dicendum est, quod si Verbum plures assumeret naturas humanas, non esset plures homines, sed vnus homo, & ita docent quamplures Scotistæ recentiores, vt P. Faber in 1. disp. 41. c. 4. in fine, & Aretinus in 3. d. 1. q. 3. art. 2. Nec respõdere valet enim Bargio 1. d. 12. qu. 1. ad 3. prædictam regulam à Scoto traditam de concretorum multiplicatione valere solum de accidentalibus, non de substantialibus. Quia Doctor in 3. d. 8. q. vn. illam tradit de concretis quidem accidentalibus, sed substantiuè sumptis, sicut sunt pater, filius, causa, principium, artifex, opifex, &c. hæc enim concreta accidentalia, quia substantiuè dicuntur, æquiualent substantialibus, & terminare possunt dependentiam cuiuscunque adiectiui, & tamẽ Doctor ait, quod homo habens plures paternitates, vel filiationes dici nequit plures Patres, vel plures Filij ob vnitatem suppositi, ergo regula illa de mente Doctoris tenet etiam in concretis substantialibus, & substantiuis, nam si de solis accidentalibus teneret vt ait Bargius, posset dici Pater æternus duo principia, duo productores, & Christus duo viuentes, duo entia, quod tamen negat Doctor.

100 Cum verò alij Scotistæ dicebant ex regula Doctoris tradita de termino numerali in 1. d. 12. q. 1. necessariò deduci, quod eadem persona plures assumens humanitates plures diceretur homines, quia cum ly *homines* sit substãtiuum, terminare potest dependentiam adiectiui numeralis, & ita secundũ illud numerari; occurrendum est, & dicendum vtiq. terminare posse, sed non vltimatè, sicut quantitas terminare potest dependentiam alterius accidentis, sed non vltimatè, quia adhuc ipsa dependet ad substantiam, sic etiam in proposito concretum naturæ, vt homo, vtique terminare potest dependentiam adiectiui numeralis, sed quia adhuc ipsum dependet ad suppositum, quod concernit vagè, vt omnes fatentur, etiam Doctor 3. d. 6. q. 2. D. & de Spiratore in 1. loc. cit. ideò terminare nequit absolutè, & vltimatè, sed tantum cum vlteriori dependentia ad suppositum: ex quo fit, vt etiam in concretis substantialibus, et substantiuis rectè plurificatio fieri nequeat, nisi adsit plurificatio suppositorum, et hæc est ratio à priori, quam optimè insinuauit Franciscus à Christo in 3. d. 1. q. 9. quando dixit, quod nomina concreta etiam substantialia, vt homo, dicuntur in plurali pluralitate tam formæ, quàm suppositi, quia significant formã cũ habitudine ad suppositum, vnde ad hoc, quod sint plures homines, requiruntur et plures humanitates, et plura supposita.

Solum-

Soluuntur Obiectiones.

101 Contra prædictas regulas obijcitur 1. si ad multiplicationem concretorum accidentalium, & adiectiuorum sola sufficit subiectorum pluralitas, ergo in diuinis ritè dici possent tres æterni, tres immensi, tres omnipotentes, quia sunt tria supposita, & si ad vnitatem eorundem concretorum sufficit sola subiecti vnitas, etiam si formæ sint plures, tunc omnia accidentia, quæ sunt in eodem subiecto, haberent eandem vnitatem, & facerent idem concretum, v.g. in lacte albũ, dulce, frigidum essent vnum, & idem concretum ob vnitatem subiecti; at istæ Consequentiæ sunt falsæ, quia & D. Athan. in Symb. negat dici posse tres eternos, tres immensos, & est communis omnium sensus album, dulce, frigidum in lacte esse diuersa concreta ob solam formarum diuersitatem in eodem subiecto.

Resp. de rigore sermonis dici posse in diuinis tres æternos, tres immensos, &c. negatur tamen hic modus loquendi ab Athanas. esse rectus, quia cum careamus proprijs cõcretis substantiuis, qualia forent immensor, sapientor, quæ non sunt in vsu, concreta ipsa adiectiua sumimus substantiuè, & ideò cum vna sit æternitas in tribus, vna immensitas, vnum dicimus eternum, non tres æternos &c. Ad aliud, dum hic loquimur de vnitate, & pluralitate concretorum, sermo est de concretione secundum significationem eiusdem formæ, nam istam non multiplicant formæ, nisi multiplicentur subiecta, quibus inhærent, quia ipsæ formæ ex se concretionem non faciunt, sed ratione subiecti, & ideò estò lac sit dulce, album, frigidum, non tamen dicitur plura qualia, sed vnum quale; estò homo sit Logicus, Geometra, Theologus, non tamen dicitur plures scientes, sed vnus sciens.

Secundò, si ad pluralitatem concretorum substantialium, & substantiuorum non sufficit sola formæ pluralitas, quia concretum substantiale adhuc dependet ad suppositum, & cum tali dependentia terminare debet adiectiuum pluralitatis, eadem ratione sola formæ vnitas ad vnitatem concreti substãtialis non sufficiet, quia cum dependentia ad suppositum terminare debet tam adiectiuum multitudinis, quam vnitatis, & ideò si sunt plura supposita, & natura vna, non poterit cum veritate vnum dici concretum, sicut cum veritate dici plura nequeunt, si suppositum est vnum, & naturæ plures.

102 Resp. negando paritatem, nam vtique potest concretum substantiale determinari ab adiectiuo vnitatis præscindẽdo ab vlteriori tendentia, & dependentia ad suppositum, non autem sic ab adiectiuo multitudinis, sed ratio disparitatis non eadem affertur ab omnibus; Auersa qu. 23. Log. sect. 3. in fine inquit potissimam rationem huius rei esse ipsum vsum loquẽdi, quo factum est, vt huiusmodi concreta singulariter dicta significent, vel vnitatem formæ, vel subsistentiæ, & suppositi, pluraliter autem dicta significet pluralitatem vtriusque simul; At hæc ratio non satisfacit, quia negare quis posset talem vsum loquendi apud omnes acceptum, quo etiam admisso tenemur reddere rationem huius vsus, quare non sit abusus. Ideò Suarez 3. p. disp. 13. sect. 2. hanc reddit rationem disparitatis; ad hoc vt aliqua sint vnum, sufficit, quod in aliqua ratione vniantur, vt puta in illa ratione, per quam sunt vnum; ad hoc verò vt sint plura, in nulla vnitate absolutè debent conuenire, quia multitudo, cum sit idem, quod diuisio opponitur vnitati, vt ergo concretum multiplicetur, necesse est, quod omnino, & simpliciter omnia plurificentur, & nulla vna ratio remaneat. Sed neque hoc satisfacit, tum quia potius res opposito modo se habet, quod plus ad vnionem, seu vnitatem requiritur, quàm ad diuisionem, & multitudinem, vnde homo, & equus simpliciter plura dicuntur, etiamsi habeant vnitatem genericam, & vnitas velut perfectio, & simpliciter bona procedit ex integra causa; diuisio autem, et multitudo quæ vergit ad malum, procedit ex quocunque defectu, tum quia hoc non est verum in concretis accidentalibus, quæ plurificantur sine pluralitate formæ: Quod si dicat Suarez esse verum in substantialibus, sanè principium petit, hoc enim est, quod quæritur, cur sola vnitas formæ sufficiat ad vnitatem concreti in substantialibus, et non sola pluralitas eiusdem ad pluralitatem, cur quę concretum substantiale terminare possit cum veritate adiectiuum vnitatis stante suppositorum pluralitate, non autem adiectiuum pluralitatis stante vnitate suppositi cum sola multitudine formæ.

Itaque præstabit dicere rationem discriminis, cur possit cõcretum substantiale determinari ab adiectiuo vnitatis sine vlteriori dependentia a supposita, non sic ab adiectiuo multitudinis, esse, quia vnitas pertinet ad naturam, multitudo ad supposita, hæc enim in natura vniuntur, & natura in illis multiplicatur, qua etiam ratione adiectiuum multitudinis tribuitur concreto naturæ, vt supponit personaliter, adiectiuum verò vnitatis, vt supponit simpliciter; & ideò dixit Porph. plures homines ratione naturæ dici vnum hominem; hinc igitur est, quod concretum substantiale determinari potest ab adiectiuo vnitatis præscindendo ab vlteriori dependentia eius ad suppositum, non verò ab adiectiuo multitudinis, quia sub hoc adiectiuo præsertim respicit supposita.

103 Sed dices, si ita est, ergo Pater, & Filius in diuinis poterunt dici duo spiratores, quia concretum hoc dependeat etiam ad suppositum, iam duo sunt supposita, quæ spirant. Resp. negando consequentiam, quia licet ex ea parte, qua concernit suppositum, possent dici duo spiratores, tamen ex alio capite, quia etiam in se immediatè natum est terminare dependentiam termini numeralis adiectiui, quia est substantiuum, & vis spiratiua tantum vna est in Patre, & Filio, vt docet Theologus, ideò cum veritate non potest suscipere effectum formalem adiectiui numeralis; sicut ex alio capite Pater, etiamsi habeat duo principia productiua, non potest dici duo productores, quia etsi adsit pluralitas formæ, deest tamen pluralitas suppositorum, & hæc est ratio, cur ad pluralitatem concretorum accidentalium, & adiectiuorum sufficit sola pluralitas subiectorum, & ad pluralitatem substantialium vtraque requiritur, quia ibi solum subiectum terminat dependentiam adiectiui numeralis, cum adiectiuum nullo modo terminare queat, hic verò duo forma nempe, & suppositum, hoc vltimatè, illa non vltimatè.

Tertiò arguit Arriaga cit. veritatem prædicationum, & multiplicationem terminorum concretorum non ex formali significato eorum attendi debere, sed ex eo, quod importatur in recto, & in hac ratione ait concreta accidentalia vnitatem sumere, & multiplicationem ex parte subiecti præcisè, quod important in recto, non ex parte formæ, etiamsi illam significent de formali, cum ergo concreta substantialia ex natura, & subsistentia dicant in recto naturam, & in obliquo subsistentiam, sequitur necessariò ex prædicta regula, quod si in eodem supposito duæ subsisterent naturæ, v.g. humanitates, illud dici deberet plures homines, quia plures naturas importaret in recto. Et nu. 62. ait falsam esse regulam à nobis traditam quod nomina numeralia coniuncta concretis substantiuis multiplicant formale, & materiale; quia nomen *persona* est concretum substantiuum, & tamen nomen numerale illi adiunctum non multiplicat formale, & materiale illius significatum, aliàs dum dicuntur *tres diuinæ personæ*, etiam multiplicaretur *diuinitas*, quæ est materiale illius significati.

104 Resp. concreta accidentalia numerari ad numerationem subiectorum præcisè, quia ipsa sola subiecta terminant dependentiam adiectiui numeralis, & hæc est ratio propria, & à priori, & quia in concretis substantialibus tam forma, quàm suppositum terminant, ideo ad eorum requiritur multiplicationem vtriusque multiplicatio. Neque ex hac regula sequitur cum dicimus *tres diuinæ personæ*, etiam diuinitatem multiplicari debere, quia cum ly *diuinæ* nomen sit adiectiuũ, nequit terminare dependentiam adiectiui numeralis; sed terminatur ad nomen *personæ*, cuius significatum, nimirum subsistentiam multiplicat. Regula verò ab ipso tradita, vel non est ad rem, vel pro nobis contra ipsum concludit, quod si in eodem supposito plures subsisterent naturæ, illud dici deberet vnus homo, & non plures, quia concretum quoque substantiale, sicut accidentale, explicatur per suppositum in recto, nam homo est habens humanitatem, sicut album est habens albedinem.

DISPVTATIO TERTIA.

De Ente rationis, & secundis Intentionibus.

PLanè ad Metaphysicam spectat tractare de ente rationis per reductionem ad ens reale, quod est proprium eius obiectum; vsus tamen apud multos inualuit, vt iste tractatus Logicæ demandetur, & quidem rationabiliter, tum quia cognitio entis rationis, & secundarum intentionum valdè inseruit Logicæ in se, vt potè quæ multum iuuat directionem operationum intellectus, res enim sub his denominationibus rationis melius percipiuntur, & commodius applicantur definitionibus, diuisionibus, & argumentationibus, vt constat ex dictis q. Proœm. tum quia adhuc magis deseruit Logicæ ab Arist. traditæ, quæ tota sub terminis secundarum intentionum est instituta, vt magis patebit ex dicendis, his igitur de causis communem vsum sequentes hic de ente rationis agemus, & secundis intentionibus.

QVÆSTIO PRIMA.

An detur Ens rationis, & quale esse habeat.

1 NOmine entis rationis in tota sua latitudine intelligitur, quicquid habet esse aliquo modo dependenter à ratione, quod quidem potest tripliciter contingere, vt docent Formalistæ nostri art. 1. Formalit. & colligitur ex Scoto 4. d. 1. qu. 2. §. *hic primò videndum est.* Primò effectiuè, seu causaliter, quia nimirum per verum, & physicum influxum causatur, & producitur ab intellectu, quales sunt actus intelligendi, qui efficiuntur ab eo. Secundò subiectiuè, quia subiectatur, et recipitur in intellectu, eique adhæret, quales sunt ijdem actus intellectus, et omnes habitus scientiarum, quatenus recipiuntur in intellectu, eique tanquam subiecto adhærent. Tertiò obiectiuè, quia obijcitur intellectui, seu ab intellectu cognoscitur, qualia sunt omnia, quæ ab intellectu percipiuntur, vt sic; Sed adhuc dupliciter in hoc vltimo sensu potest aliquid dependere in suo esse à ratione, vel ita quod haberet illud esse, etiamsi intellectui non obijceretur, vt ignis, qui est calidus, licèt à nobis non cognosceretur, vt calidus; vel ita quod non haberet illud esse, nisi obijceretur intellectui, sed intantum illud habet, inquantum ab intellectu cognoscitur, cuius cognitione cessante statim euanescit, vt Angelus, qui non est pulcher iuuenis, nisi quatenus tali modo apprehenditur ab intellectu; et hoc est illud ens rationis, quod dicitur habere esse tantum obiectiuè in intellectu, quod dicitur ens fictum à ratione, et de quo quæritur in præsenti, an debeat admitti, quo etiam admisso dubitatur deindè quale esse sit ei tribuendum.

2 Circa primam quæsiti partem entia rationis, ac secundas intentiones videntur negasse Mayron. quodlib. 7. Ioann. Gandau. lib. 2. Met. in fine, et lib. 4. qu. 6. licet non sibi constet 6. Met. qu. 5. Bernardus quidam Mirandulanus in exposit. prædicam. et Vallesius controu. 10. Physicæ. Opposita tamen sententia est communis omnium sensus, qui admittunt, et passim supponunt entia rationis; sed adhuc non omnes conueniunt in altera quæsiti parte, qualenam esse sit eis tribuendum; Quidam enim quibusdam entibus rationis tantum deferunt, vt eis concedant esse formale, & actuale antecedenter ad omnem operationem intellectus, ita loquitur Medina 3. p. quæst. 35. art. 5. dub. 1. ad 1. de illis entibus rationis, quæ habent fundamentum in rebus, & Fonseca 4. Met. cap. 2. q. 7. sec. 9. & lib. 5. cap. 15. qu. 4. sect. 4. de illis relationibus rationis, quæ ex denominationibus extrinsecis resultare videntur, vt sunt relationes Creatoris, prioris, & posterioris, ac aliæ consimiles; Alij verò etsi fateantur, omne ens rationis quantum ad existentiam ab intellectu prorsus pendere, adhuc tamen asserunt habere suam essentiam independenter ab eius operatione, secundum quam reuera dicitur possibile esse in intellectu, sicut ens reale per suam essentiam dicitur possibile esse extra intellectum; Alij demum statuunt ens rationis penitus ab intellectu dependens quoad omne suum esse, non solum existentiæ, sed etiam essentiæ.

3 Dicendum est pro resolutione quæsiti quoad vtramque partem ens rationis omninò concedendum esse, non tamen in eo sensu, vt ante opus intellectus aliquod esse formale, & actuale habeat, sed ita quod omne suum esse actuale accipiat à ratione. Conclusio quoad primam partem est communis Græcorum, Arabum, & Latinorum, vt testatur Carrarius de primis princ. vniuers. Log. lect. 7. nam Auicen. 1. suæ Met. c. 2. & 3. Auerroes 4. Met. comm. 2. & in Epitom. Log. cap. vlt. docent logicam esse de secundis intentionibus, hoc idem asserit Ammonius in lib. prædicab. & Porphyrius in lib. prædicam. interrog. 3. & subscribunt Latini famosiores D. Thom. Scot. Ægid. Albert. Alensis, & alij passim, ita quod sola Antiquitas sufficere potest ad ostendendam huius conclusionis veritatem; hanc Suarez probare conatur disp. vlt. Met. sect. 1. nonnullis Arist. testimonijs, quæ ad rem non facere ostendit P. Faber 4. Met. disp. 4. cap. 1. sed Arist. pro hac stare sententia manifestè demonstrat famosa illa diuisio entis in anima, & extra animam, quam sepius ipse tradidit, præsertim verò 6. Met. in fine, & lib. 11. sum. 3. c. 2. vbi per ens in anima expositores intelligunt ens rationis; præcipuè Scotus in 1. d. 36. qu. vn. F. Et Mayr. ipse non absolutè negat entia rationis, sed tantum disputandi gratia, vt potestatur in fine quol. 6.

4 Probatur etiam ratione multipliciter; Tum quia multa sæpè cogitamus, ac si essent, quæ tamen nec sunt, nec esse possunt, vt patet de Chymera, Hircoceruo, & similibus, ergo cum aliud esse non habeant, quàm cogitari, & tamdiu sint, quamdiu cogitantur, verè sunt entia rationis. Tum quia cum intellectus concipit negationes, priuationes, ac extrinsecas denominationes, eas vtique concipit ad modum entium, cum enim eius obiectum adæquatum sit ens reale, nihil concipere potest, nisi ad modum veri entis, vnde tenebram in aere, cœcitatem in oculo concipit per modum quarundam formarum luci, ac potentiæ visiuæ contrarium, hoc autem est efformare ens rationis. Tum etiam quia experimur aliquos actus, quorum obiecta non sunt à parte rei, vt cum equum rationalem concipimus, & Angelum corporeum, nam hæc obiecta, equus nempe identificatus cum rationali, & Angelus cum corporeo, non sunt à parte rei, nec esse possunt, sed merè obiectiuè existunt in intellectu fingente equum rationalem, & Angelum corporeum. Tum denique quia tota Arist. Logica plena est his terminis genus, species, subiectum, prædicatum, singulare, vniuersale, & similibus, quæ omnia sunt entia rationis.

Respondent negãtes entia rationis, cum intellectus equum rationalem, Angelum corporeum, & similia concipit, non vtique per talem actum concipere quid fictum, & apparens, quod dicatur ens rationis, sed concipit veram, & realem rationalitatem, veram & realem corporeitatem, quam in alijs rebus cognoscit, & eas intentionaliter connectit cum equo, & Angelo, atque ideò nunquam dari tale ens rationis, quod ex parte obiecti actui fingenti correspondeat. Sed hanc solutionem optimè confutat Arriaga disp. 6. Met. sec. 2. n. 10. nam quando intellectus asserit equum rationalem, Angelum corporeum, planè non prædicat rationalitatem, quæ conuenire solet indiuiduis humanæ naturæ, neque corporeitatem conuenientem rebus materialibus, sed aliam consimilem, quam supra numerum earum, quæ sunt possibiles, fingit intellectus, sicut si Thomista tenens sub specie Gabrielis vnicum tantum indiuiduum esse possibile, conciperet vltra illud adhuc aliud esse possibile, tunc vtique hoc aliud, quod conciperet, non esset indiuiduum ipsum Gabrielis, sed aliud fictum, & repugnans in eius sententia, ita igitur in proposito cum alia rationalitas distincta ab omnibus rationalitatibus humanorum indiuiduorum. illis tamen consimilis, non sit realis, sed ficta, & chymerica, quando concipitur equus rationalis, & Angelus corporeus, verè efficitur ens rationis. Accedit, quod etiam admissa ea solutione adhuc non euitatur ens rationis, licèt enim rationalitas equo applicata esset realis, adhuc vnio rationalitatis cum equo esset omninò ficta, & rationis Quod si instes, intellectum illis extremis etiam applicare veram vnionem, quas inter alias res experitur. Non adhuc euitatur ens rationis, quia saltim applicatio illa obiectiua ipsius vnionis erit rationis, & ficta, quia applicatur rebus inunibilibus.

5 Quo

5 Quo etiam ad alteram partem conclusio est communis, & est præsertim Scoti quol.3.A. vbi docet ens rationis habere præcisè esse in intellectu considerante, & 1.d.36. qu. vn.F. & G.appellat illud ens in anima, vt contradistinguitur ab ente extra animam tam in esse actuali, quàm in esse possibili, tam quoad esse existentiæ, quàm essentiæ; ita quod omnem prorsus realitatem, & existentiæ, & essentiæ, & actualem, & possibilem negat Doctor enti rationis, & ei duntaxat tribuit esse obiectiuum, secundum quid, & diminutum, quod non habetur, nisi beneficio intellectus; & iterum in 2.d.1.qu.1. art.2.disertè docet entia rationis non habere esse actuale, & formale, nisi cum intelliguntur; & manifestè deducitur ex ipso conceptu entis rationis, id enim intelligimus per ens rationis, quod omninò contradistinguitur ab ente reali, ergo nullum esse formale, & actuale habet ante opus intellectus, nam si aliquod tale haberet, profectò ab ente reali non esset prorsus condistinctum. Per quod excluditur Medinæ responsio, & aliorum dicentium hanc rationem solum concludere, quod ens rationis in actu perfecto, & completo pendet ab opere intellectus, & quod tamen præcedere potest in actu imperfecto, & incompleto. Exploditur hæc solutio, quia si aliquā realem actualitatem, quantumuis imperfectam antecedenter ad opus intellectus haberet ens rationis, sanè non esset ab ente reali vndequaque distinctum, nec propriè esset ens rationis, quod ideò dicitur rationis, quia nullo modo potest esse in actu, nisi per opus intellectus. Et hæc ratio nedum probat de esse existentiæ (vt nonnulli respondent) sed etiam de esse essentiæ; tum quia existentia proportionatur essentiæ, vt modus eius, vnde ex conditione existentiæ arguimus essentiæ conditionem à posteriori, ergo si existentia entis rationis prorsus ab intellectu pendet, idem de essentia dicendum erit; & prorsus irrationabile est alicui assignare essētiam realem, & deinde existentiam rationis, tum quia existentia aliud non est, quā ipsius essentiæ actualitas, ergo si entia rationis habent existentiam solum ab intellectu, idem erit de essentia dicendum; Tū tandem, quia hæc ipsa est essentia entis rationis, quod nec sit, nec esse possit citra operationem intellectus, & hac de causa dicitur ens rationis, imò si haberet essentiam realem, iam quidditatiuè, & formaliter ens reale foret, & non rationis.

6 In oppositum obijcitur Primò probando ens rationis admitti non debere, Tum quia nulla potest illius assignari causa, hæc enim præsertim deberet esse intellectus, at hic est causa realis, & causat media actione reali, ac proinde effectum semper attingit realem. Tum 2. quod est impossibile, non potest concipi, nec mente intelligi, quia intelligi sequitur esse, & solum ens reale est obiectum adæquatum intellectus, sed ens rationis est impossibile realiter, ergo etiam mentaliter. Tum 3. implicat obiectum in intellectu, quod non prius sit intelligibile, quàm intellectum, quia quod intelligitur in actu secundo, sanè supponitur intelligibile in actu primo, at tale foret ens rationis ex dictis, si daretur. Tum 4. implicat dicere illud habere esse proprium, quod tantum fingitur esse, cum reuera nec sit, nec esse possit, quia quod tantum fingitur, nec est, nec datur. Tum 5. si actui affirmanti Angelum esse corporeum correspondet ex parte obiecti vnio ficta, esset actus verus, quia affirmaret, quod verè daretur, nam inter Angelum, & corporeum datur vnio ficta, ergo vt sit falsus, debet inter ea concipi vnio realis. Tum 6. non potest dari medium inter ens reale, & purum nihil, quia contradictoriè opponuntur, sed si daretur ens rationis, inter illa duo mediaret, non enim esset ens reale, vt patet, neque purum nihil, quia aliquod esse haberet per intellectum. Tum denique quia horum entium nulla videtur necessitas, vel saltim vtilitas ad res veras declarandas, & doctrinas capiendas; ergo &c.

7 Resp. perfectam harum difficultatum solutionem pendere ex dicendis, quantum ad præsens spectat; ad 1. dicendum est intellectum esse causam efficientem entis rationis, non tamen propriè, & in rigore dictam, quæ scilicet, verè, & physicè influat in effectum, sicut enim ens rationis non habet esse verum, & reale, ita etiam nequit esse effectus causæ verè, & realiter influentis, nec ab intellectu pendere per realem, & physicā actionem, sed sicut est ens secundum quid, & veluti vmbra, & similitudo entis realis, ita etiā secundùm quid dicitur fieri, & produci, vt Scot. docuit 1.d.36.q.vn. & 2.d.1.q.1. & fusius explicabitur infra. Ad 2. negatur assūptū, quia in plus se habet intelligibile, quā possibile, nā omne possibile est intelligibile, non è contra, cum possit intellectus fingere, & cogitare, quod nec est, nec esse potest; ex eo autem quod ens reale sit adæquatum intellectus obiectum, colligitur solum ens rationis non esse per se, & absolutè intelligibile, sed tantùm in eius virtute, quatenus nequit intelligi, nisi ad modum eius percipiatur, & hæc est propria eius intelligibilitas, vt infrà dicemus. Ad 3. verum est formaliter, & actualiter ens rationis non prius habere esse intelligibile, quam intellectum, vt notat Scot.2.d.1.q. 1.art.2.G. quem sequuntur Complut. hic; sed hoc non dicitur, quia absolutè loquendo nullo modo sit cognoscibile, antequā cognoscatur, nec possit actus secundus vllo modo à primo discerni, quia saltim virtualiter in suis causis potest dici prius intelligibile, quam intellectum, imo etiam & in aliquo sensu formaliter, & actualiter; sed hoc dicitur ad denotandū, quod non sit prius in se cognoscibile, idest secundùm suum esse formale & actuale, quam cognoscatur, quia actu cognosci est de essentia entis rationis, & quando actus est de alicuius essentia, vel saltim identicè, tunc in illo potentia non antecedit actum, quia ratione in Deo potentia ad existendum non absolutè dicitur præcedere actum existendi; quomodo autem saltim virtualiter in suis causis possit dici prius intelligibile, quam intellectum, imò etiam, & in aliquo sensu formaliter & actualiter mox diecemus, quæ verò contra id obijcit Poncius disp. 1. Log.q.2. vide diluta disp.2.Met.q.2.art.1. Ad 4. concludit de esse simpliciter, quod est proprium entium realium, non de esse secundùm quid, diminuto, & abusiuo. Ad 5. quod aliqui magnifaciunt, vt notat Arriaga cit. redargutionem inuoluit, nam in antecedente concedit illi actui vnionem fictam correspondere, quam deinde negat in consequente, vndè ibi benè retorquet argumentum; correspondet igitur illi actui vnio ficta, sed quia fingitur, & concipitur, ac si realis esset, ideò actus est falsus, quando verò intellectus denuò reflectitur attingendo illam vnionem, vt fictam, tunc actus ille verus est.

Ad 6. negatur minor, nam vt docet Doctor quol.3.art.1. vel nomen entis sumitur in rigore pro eo, quod verè, & propriè est, idest realiter, vel saltim sic existere potest, & nihil, prout opponitur enti hoc modo sumpto, & sic ens rationis est purum nihil, quia nec realiter est, neque sic esse potest; vel nomē entis sumitur magis amplè pro eo, quod est vel in re, vel saltim in apprehensione, nihil verò, prout opponitur enti in ista amplitudine, & in hoc sensu ens rationis non est purum nihil, sed aliquo modo ens; vel demum sumitur ens propriè, & in rigore, & nihil sumitur amplè pro eo, quod negat quodcunque esse, siue in re, siue in apprehensione, & sic ens rationis est medium inter ens, & purum nihil, quia ex vna parte non est ens reale, ex alia non caret quocunque esse, quia habet esse saltim in intellectu; hinc tamen non sequitur esse medium inter contradictoria, quia ens reale, & nihil hoc tertio modo sumptum non contradicunt, vt benè notat Amic. tract.3. q.2. dub.5. ab initio. Ad 7. necessitas, & vtilitas efformandi entia rationis potissimum desumenda est ex nostro imperfecto concipiendi modo, sæpè enim nequit intellectus noster concipere res, vt in se sunt, & ità concipit eas per comparationem ad aliud, fingitque relationem rationis, vbi re vera non est, distinctionem, vbi non reperitur, & in hunc modum entia rationis multum iuuant nostrum imperfectum intelligendi modum, vt benè discurrit Smising. tract.3. de Deo vno disp.2. n.175.

8 Secundò è contra arguitur contra alteram conclusionis partem, probando, vel omnia, vel saltim aliqua entia rationis actu dari citrà operationem intellectus. Tum quia nullo operāte intellectu dantur à parte rei cæcitas in oculo, priuatio in materia, paries visus, Deus creator, & similia, quæ profectò quidpiam reale positiuum non important, sed rationis. Tum 2. quia entia rationis prius habent esse intelligibile, quàm intellectum, & prius esse possibile, quam actuale, nam antequam ad modum entium concipiantur, possunt sic concipi, & verum est dicere ante operationem intellectus ens rationis esse possibile, & posse per eum fieri. Tum 3. ens rationis est prius cognitione illa, per quam cognoscitur, ergo non habet esse solum, quatenus cognoscitur. Probatur assumptum ex Arist. 1. de Anim. 33. vbi ait obiectum esse prius actu in ipsam tendente; ac etiam ratione, quia quælibet potentia cognitiua supponit obiectum, in quod feratur, & non actu suo illud efficit, vt oculus supponit colorem, non verò illum efficit videndo. Tum 4. ens rationis debet esse alicubi subiectiuè, cum non sit substantia per se subsistens sed non est subiectiuè in intellectu, cum in eo sit tantum obiectiuè, ergo subiectiuè erit in rebus ipsis, de quibus prædicatur; quod etiam Scotus insinuauit q.9. prædicab. & in 4. d.23. q.vn. vers. *contra opin.* Tum 5. dantur propositiones essentiales de ente rationis æternæ veritatis ex parte obiecti, non minus quàm de ente reali, ergo sicut in ente reali arguunt essentiam realem, in qua fundatur talis veritas præcisa existentia, ita et in ente rationis. Tum tandem si esse entis rationis prorsus in cognitione consistit, ergo poterit dari

dari gradus genericus sine specifico, quia poterit cogitari ens rationis in communi,& non in particulari,in genere,& non in specie, & eadem ratione poterit dari subiectum sine passione.

9 Resp.ad 1. negando numerata ibi esse entia rationis formaliter, quamuis enim entia realia non sint, non protinus inferendum est esse entia rationis, sed esse negationes, & priuationes reales, vt sunt tenebræ,& cæcitas ex Doctore 1.d.23. q. vn. vel denominationes reales extrinsecas, vt Deū esse Creatorem, parietem visum, vt docet idem 1.d.30.q.2.vbi in calce optimè notat, quod quando aliquam negationem,& denominationem dicimus esse realem, tunc realitas determinat tantum compositionem,& tunc nihil aliud est, quam illud,quod verè est, & ita se habet à parte rei, non autem prædicatum, quia esse Creatorem nihil Deo realitatis addit de nouo, sicut nec esse visum parieti. Ad 2.entia rationis, antequam intelligantur,non sunt intelligibilia formaliter,sed tantum virtualiter,ad hoc autem non est necessarium quod præcedant opus intellectus secundum aliquod esse proprium,sed sufficit,si in re præcedat fundamentum, qualecunque illud sit & in intellectu potentia & virtus intelligendi; vnde quòd ens rationis sit possibile, quòd possit fieri & intelligi, hoc totum verificatur per ordinem ad potentiam intellectiuam,seu ad operationem possibilem illius,quare esse intelligibile in entibus rationis non est aliquod intrinsecum, vt in entibus realibus, sed potius est mera denominatio extrinseca à potētia intellectiua procedēs, quatenus quæ non sunt,nec esse possunt,concipere ad modum entis potest. Ad 3. negatur assumptū, auctoritas verò Arist. & ratio ad illud probandum adductæ valent tantum de obiecto motiuo, quod scilicet natum est producere in potētia sui speciem impressam, & cum ea expressam, non autem de simplici terminatiuo, quale est ens rationis, vt clare Doct. insinuat 4.d. 1.q.1. sub S, & magis infra explicabitur; vel clarius potest intellectus rem dupliciter cognoscere, vel sicut est, vel aliter ac est, cum primo modo cognoscit, tunc vtique præsupponit obiectum esse, sed dum cognoscit secundo modo, tunc efficit obiectum suum, & nullo modo supponit, quia tale obiectum non habet aliud esse, nisi quod tunc ei tribuit intellectus, ita verò cognoscit, dum efficit ens rationis, nam illud efformat cognoscendo rem aliter ac sit, & quidem toties intellectus per actum suum sibi efficit obiectum, quoties fallitur iudicando esse id, quod re vera non est, vt ipsa experientia docet.

10 Ad 4. negatur maior,si enim ens rationis esset verè in aliquo subiectiuè,tunc esset verum accidens,& per consequēs ens reale, sed tantum est obiectiuè in intellectu ipso; neque idcircò erit substantia,quia hæc realiter est,& subsisti, potest tamen concipi,vt per se subsistens, & ad modum substantiæ potest & concipi, vt in aliquo subiectiuè existens ad instar accidentis, & ita est, quando ab intellectu prædicatur de rebus ipsis, vt cum dicimus animal esse genus, in hac enim, & similibus prædicationibus prædicatum non inest subiecto in se, sed vt cognitio; & ita locutus est Doctor cit. cum inquit entia rationis esse subiectiuè in rebus ipsis. Ad 5.negatur veritatem propositionum in entibus realibus fundari in aliquo esse essentiæ, quod res actualiter habeant ante esse existentiæ, sed fundatur in eo, quòd ipsa essentia rei sit possibilis, vt actu ponatur in esse existentiæ, & essentiæ, vt latè docet Scotus 1. d. 36. q,vn. potius ergo dicendum est, quòd sicut veritates entium realium fundantur super possibilitates eorum, vt actu sint, & actu ponantur in esse extra intellectum, eo quia istæ propositiones eatenus veræ sunt,quatenus ab omni actuali existentia præscindunt,ita etiam veritas propositionum essentialium de entibus rationis fundatur in eo, quod ipsa essentia entis rationis possibilis sit, vt actū sit, & actu ponatur in esse per intellectum. Ad 6.conceditur sequela, sicut enim obiectiuè cogitari potest natura vniuersalis abstracta à singularibus, & natura generica à speciebus, ita fieri potest ens rationis in communi non facto in particulari, ens rationis subiectum,non facto ente rationis, quod est passio; neque id conuenit in ijs, quæ aliud fieri, & existere non habent, nisi in mente, & obiectiuè. Dices ergo inter gradum genericum, & specificum, subiectum, & passionem in entibus rationis dabitur suo modo distinctio realis. Negatur conseq. quia licèt possit cogitari gradus genericus non cogitato specifico, & subiectum non cogitata passione præcisiuè tamen cogitari nequit diuisiuè, quod requireretur ad distinctionem realem. Accedit, quia harum intentionum esse consistit in cognosci non repugnare vnam actu esse sine altera in ipso intellectu cognoscente, nam connexio harum intentionum non attenditur quoad existentiam actualem,ita quod vna sequatur ad aliam in esse,cum esse non conueniat eis per consecutionem, sed per cognitionem: connexio igitur attenditur in eis ratione fundamenti,quatenus fundamentum ita fundat vnam, quod ex vi illius petit etiam fundare aliam.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid sit formaliter ens rationis, & in quo eius essentia consistat.

11 QVamuis vt monet Doctor 4.d.1.qu.2. I. ens rationis propriè definiri non possit restringendo definitionē ad quid propriè dictum extra animam,tamen quia definiri potest eo modo, quo definitio exprimit vnum conceptum per se in intellectu, siue conceptus ille sit rei extra, siue rationis,ideo in hoc sensu quæritur in præsenti, quid sit ens rationis, & quænam eius definitio; & licèt communis sententia ens rationis admittens concedat illud nullum habere esse extra animam,& subiectiuum,sed tantum in anima,& obiectiuum,vt ex præced. quæst.liquet;adhuc tamen discrepant authores in explicando, quid sit illud,quod habet esse tantum obiectiuè in intellectu, & solum tandiu est, quandiu consideratur, quod est proprium esse entis rationis, qua in re plures extant opiniones,quæ præsertim ad quatuor reducuntur.

Prima satis famosa constituit formalitatem entis rationis in denominatione extrinseca, quam aliqui sine vlla limitatione amplectentes affirmant quamlibet denominationem extrinsecam à quacunque forma prouenientem esse ens rationis, vnde iuxta hunc dicendi modum non solum denominatio, qua res denominatur cognita, sed etiam ea,qua denominatur volita, visa. &c. imò qua res insensibilis,vt columna, dicitur dextra, vel sinistra ex vario animalis situ,& similes sunt formaliter entia rationis, ita sensisse videtur Fonseca 5.Met. c.7.q.6. sect.3. & Vasq.1.p.disp.115.nu.2.& p.2.disp.95.c.10. vbi denominationem extrinsecam inquit esse aliquid rationis. Alij verò eiusdem sententiæ Auctores eam coarctant ad solam denominationem in obiectum deriuatam ab actu rationis qualis est denominatio cogniti, & intellecti, ita Durand.1.d.19.q.5.n. 7.Soto q.2.vniuers.Omnia ibidem, & probabilissimam censet Didac.à Iesu disp.3.Log.q.1. Alij demum Recentiores adhuc eandem sententiam magis coarctantes dixerunt non omnem denominationem extrinsecam ab actu intellectus prouenientem appellandam esse ens rationis formaliter, sed illam dumtaxat, quæ prouenit ab actu intellectus concipientis obiectum aliter, ac sit. Et in hanc sententiam de extrinsecis denominationibus trahi solet Scotus; quia in 1.d.36.q.vn. docet intellectum diuinum producere ab æterno creaturas in esse cognito, quod ibi appellat ens rationis,& contradistinguit ab esse reali, & in eodem 1.d.45.qu.vn. pariter esse volitum in obiecto appellat ens rationis à voluntate factum, & ita sentit Tromb.tr. Formal.art.2.§.*Pro intelligentia primæ concl.*

12 Secunda sententia negat ens rationis esse formaliter ipsam denominationem extrinsecam, sed ait esse relationem rationis ex ipsa denominatione extrinseca, seu ex forma rem extrinsecè denominante resultantem; quam opinionem aliqui sine limitatione amplectentes affirmant ens rationis esse relationem resultantem per actum cuiuscunque potentię attingentis obiectum, & per omnem formam extrinsecè denominantem aliquod subiectum,ita indicauit Viguer. in inst.de Anim. rationali §.2.vers.4. & alij in materia morali. Alij vero coarctant hanc sententiam ad solas denominationes ex actibus vitalibus desumptas, & volunt relationem ex illis resultantem esse formaliter ens rationis,imò aliqui specificāt hanc relationem,in qua consistit ens rationis,esse illam præcisè,quæ resultat per actum rationis,quo cognoscitur obiectum; hanc autem resultantiam i.a intelligere videntur, vt relatio insurgat in obiecto statim, ac terminat actum potentiæ vitalis absque alia operatione reflexa supra præcedentem operationem; non satis autem explicant terminum huius relationis resultantis, an, scilicet sit obiecti cogniti,vt sic,ad potentiam cognoscentem, an ad actum ipsum cognitionis,ex quo derelinquitur,an potius ad aliud obiectum,cui comparetur,sed variè loquuntur, & in hac sententia fuisse videntur quamplures Thomistæ veteres, vt Soncin.6. Met.qu.18. & Scotistæ, qui proinde frequentius describunt ens rationis, quod habeat esse per actum collatiuum intellectus, vel alterius potentiæ collatiuæ, vt est videre apud Formal.art. de ident. & distinc. rationis, vbi solum ens rationis respectiuum agnoscere videntur ex actu collatiuo consurgens, quibus plurimum fauet Doctor 4. d. 1. quæst.2. art.1.vbi ait *ens in anima* (idest ens rationis) *in summa non esse, nisi relationem rationis*, quod etiam insinuauit 1.d.35. qu.vn.

q.vn.§.*Poteſt dici*,& 4.d.16.q.2. E. & in eod.4.d.1.qu.5.in fine, & alibi ſæpè.

13 Tertia ſententia inter Recentiores receptiſſima, quibus præiuit Suar.diſp.vlt.Met. ſect.2.docet ens rationis eſſe illud, quod ſolum habet eſſe obiectiuè in intellectu, ſic enim definiuit ens rationis Commentator 6.Met.com.3. id autem ita explicat,vt ens rationis ſit illud, quod cum à parte rei nihil ſit, ab intellectu tamen percipitur per modum entis,quaſi aliquid eſſet,cœcitas enim,& quæuis alia priuatio, at etiam extrinſeca denominatio, quæ à parte rei non ſunt reale aliquid concipiuntur ab intellectu per modum cuiuſdam formæ exiſtentis in oculo,vel in alio ſubiecto, aut obiecto denominato,& ideò cum entitatem non habeant, niſi beneficio intellectus concipientis in illis rationem entis,meritò dicuntur entia rationis, cum ita concipiuntur; quæ explicatio deſumitur ex S. Thom. 1.p.q.16.art.3.dum ad 2.reſpondens ait *ens rationis eſſe, quod cum non ſit in rerum natura, accipitur vt ens in ratione*, quod etiã docuit opuſc.42. c. 1. At quoniam iuxta hanc ſententiam ad ens rationis duo ſpectare videntur,nihileitas nimirum, qua ab ente reali diſtinguitur, & entitas ficta ab intellectu ad modum veri entis, qua ab omninò nihil diſtinguitur, quod ſcilicet non habet eſſe neq; realiter,neq; mentaliter,vnde quodammodo mediat inter ens reale, & purum nihil, hinc variæ dubitationes, & varij modi dicendi exoriuntur in exemplificãda hac ſententia. Nam dubitatur primò an illa nihileitas intret formalitatem entis rationis, an potius materialiter ad eam ſe habeat; quidam primum aſſerunt, eo quia per nihileitatem ens rationis intrinſecè, & formaliter diſtinguitur ab ente reali:alij negant, quia cum includat in ſuo conceptu entitatem illã fictam, quæ habet modum poſitiui, tunc conceptus entis rationis ex poſitiuo, & negatiuo conflatus eſſet, quod repugnat. Sed quocunq;modo nihileitas ſe habeat ad ens rationis, dubitatur rurſus, qualis eſſe debeat, an ſcilicet, talis eſſe debeat, vt non ſolum excludat actualem exiſtentiam obiecti in rerum natura, verum etiam poſſibilitatem ad ſic exiſtendum, an potius ſufficiat, vt ſolum excludat actualem exiſtentiam, ideſt non ſit actu à parte rei, & tamen eſſe concipiatur,etiamſi aliàs ſit poſſibile in rerũ natura,vt tenet Hurt.diſp.19.Me.ſec. 1.§. 14.& Arriaga diſp.6.Met.ſect.3.ſubſec.1.Deinde dubitatur inſuper de illa entitate ficta per modum veri entis, cum talis non ſit,an ita conſtituat formalitatẽ entis rationis, vt ſit de conceptu entis rationis,quod quãdo efformatur ab intellectu concipiatur aliter, quàm eſt, vt communis velle videtur, an potius ſit eius proprietas, quidditas verò ſit ſola obiectiua exiſtentia in intellectu,vt tenet Cœleſtin.par.prior.diſp.Log. diſp.2.ſect.1. vel an id contingat merè per accidens, vt tenet Didac.diſp.3.q.1.vbi defendit ens rationis efformari poſſe ab intellectu etiam cognoſcente rem, ſicuti eſt,& ideò aſſerit de ratione entis ſolum eſſe, quod obiectiuè tantum habeat eſſe in intellectu.

14 Quarta demum ſententia eſt Recentiorum quorundam Scotiſtarum,qui ad concludenda varia dicta Scoti, quibus fauere videtur relatis opinionibus, admittunt omnes præfatos modos conſtituendi ens rationis,& ita latè deſcribunt ens rationis, vt eius formalitas conuenire poſſit tum denominationibus extrinſecis,tum relationibus ex illis reſultantibus,tum entibus confictis per operationem reflexam intellectus ad modum veri entis,ita Meuriſſe lib.1.ſuæ Met.q.3.& Smiſing. tract.3.de Deo vno diſp.2.n.180.& ſeq.Poſſet etiam quinta ſententia referri non prorſus improbabilis, quæ ſtatuit ens rationis in applicatione vnius entitatis realis cum alia incompoſſibili,de qua erit ſermo art.2.huius quæſt. in ſol.ad 2.

ARTICVLVS I.

Ens rationis formaliter non conſiſtere in extrinſeca denominatione,neque in aliqua relatione ex ea reſultante in rebus.

15 DIcendum eſt Primò ens rationis formaliter non conſiſtere in extrinſeca denominatione prouenĩete ab aliqua forma reali,neque ab actu rationis,ſiue hic exprimat rem,ſicut eſt,ſiue aliter. Cõcluſio eſt cõtra Auctores primæ ſent.& ſingulos eius dicendi modos, & Scoti 1.d.30.q.2. ad vlt. vbi docet denominationes extrinſecas à formis realibus deſumptas eſſe reales, non quia ſint entia realia, ſed quia verè dantur à parte rei eo modo, quo in eodem 1.d.23.qu.vn. docet dari negationes, & priuationes reales, etiamſi non ſint entia realia; ſequuntur Scotiſtæ quamplures, & ex recentioribus P.Faber 4.Met.diſp.4.& Vulpes to.1.p.part.diſp.17.art. 8.num.6.& diſp.28.art.vlt.n.7. Fuentes q.2.Log.diff.2.art.4. Thomiſtæ, ac Neoterici ferè omnes Suarez in Met.loc. citat. Compl.diſp.2. Log.q.2.Auerſa q.5.ſec.2.Blanc.diſp.1.ſec.2. Didac.cit.q.2.Amic.tract.3.q.2.dub.2.ar. 2. Hurtad.Ruuius, & alij paſſim in hoc tract.Sed vt verus huius concluſionis intellectus habeatur, eſt aduertendum hic nos non loqui de denominatione formaliter, vt nimirum eſt ipſamet actualis appellatio,nominiſq;impoſitio,ſic enim, cum non pertineat ad ordinem rerum, ſed nominum(nam res,non vt res ſunt, ſed vt nominibus ſignificantur, denominari, vel denominare dicuntur) eſt ens rationis,ſiquidem eſt ipſa ſignificatio,vel impoſitio nominis, & eſt opus rationis, quia intellectus eſt, qui imponit nomina rebus; ſed loquimur de denominatione quaſi pro materiali, & prout ſpectat ad ordinem rerum, nempe ſecundùm quod forma tribuendo ſuum effectum formalem ſubiecto,& aliud reſpiciendo pro termino, dicitur hoc quidẽ extrinſecè, illud verò intrinſecè denominare, & in hoc ſenſu aſſerimus, quando forma denominans eſt realis denominationem tam intrinſecam, quàm extrinſecam, ab ipſa procedentem eſſe realem, ideſt verè dari à parte rei nullo cogitante intellectu, paries enim v. g. dicitur à parte rei albus ab albedine ſibi inexiſtente, & viſus à viſione exiſtente in animali.

16 Probatur igitur in hoc ſenſu intellectu Concluſio, quia ens rationis formaliter habet eſſe præcisè per opus intellectus, at denominationes extrinſecæ dantur à parte rei citrà quodcunque opus intellectus,ſicut verè à parte rei dantur terminationes realium habitudinum, quas res quædam ad alias præſeferunt, ſic enim verè Deus dicitur à parte rei creator per extrinſecam terminationem eſſentialis dependentiæ, quam habet creatura ad ipſum ex Doctore loc.cit.& in 3.d.8.quæſt. vn.ad 4.& quol. 12. & paries viſus à viſione exiſtente in animali. Neque Auctores hanc defendentes ſentent. cum Durand.in ſecundo ſenſu poſſunt vim rationis euadere aſſerentes diſcrimen inter denominationes prouenientes ab actibus intellectus, & alias prouenientes ab actibus aliarum potentiarum, & alijs formis extrinſecis. Quamuis enim huiuſmodi denominationes poſſent aliqua peculiari ratione dici denominationes rationis, quia ſcilicet proueniunt ab actibus rationis, attamen non poſſunt dici entia rationis,& denominationes rationis in ſenſu, quo hic ſumitur ens rationis, ſicut enim non minus actus intellectus, quàm aliarum potentiarũ vitalium,& cœteræ formæ ſunt reales,& realem dicunt habitudinem ad obiectum, ita denominationes ab omnibus prouenientes pari modo reales erunt. Et hac ratione neq; Auctores eandem ſent. tuentes in tertio ſenſu poſſunt rationis robur ſubterfugere,licet.n.per denominationem illam extrinſecam, qua Angelus concipitur,vt Iuuenis alatus,exprimatur res aliter,quam ſit, attamen in ſe realis eſt, & à forma reali deſumitur, non minus quam aliæ denominationes extrinſecæ, per quas res cognitæ dicuntur,ſicut ſunt.

Reſpondet Smiſing. cit. nu. 184. denominationem extrinſecam non eſſe realem, quia ad realitatem denominationis præter formam denominantem,& rem denominatam, requiritur vera vnio formæ denominantis cum re denominata, & ideò cum forma extrinſecè denominans non habeat veram vnionem cum ſubiecto denominato, denominatio extrinſeca non eſt realis, ſed ſolum ens rationis conſiſtens in concomitantia plurium entium inſtar terminantis, & terminati ſe habentium;idem habet Io.de S.Thom.p.2.Log.quæſt.2.ar.1. ait enim, quòd licet ratione formæ denominantis poſſit extrinſeca denominatio dici realis, ratione tamen vnionis, & applicationis ad rem denominatam eſt rationis, quia nihil reale in ea ponit.

17 Sed prorſus falſum eſt etiam in extrinſeca denominatione non reperiri ſuo modo vnionem realem formæ denominantis cum re denominata; ſanè Doct.quol.13.art.2.talem relationem vnionis, & quidem realem, agnoſcit in actib. vitalibus ad obiecta,cum quibus vnit potentias vitales,quam habitudinem ait ſub M. ſpecialiori nomine vocari poſſe relationem attingentiæ alterius,vt termini,vel tendentiæ in alterum,vt in terminum, in quo nihil reale ponit; ſed quod viros iſtos decepit, eſt, quod omnem vnionem conſtituunt per modum inhæſionis, quod falſum eſt, quia etiam admitti debet vnio per modũ adheſionis,ex quo vnionis modo oriũtur denominationes extrinſece,ſicut ex priori intrinſecę,& ex vi huius habitudinis,licet nihil à parte rei dicatur eſſe in termino,verè tamẽ aliquid dicitur eſſe ad terminũ;vnde ſi ex hac habitudine aliquid velimus in termino cõſtituere per modũ *in*, neceſſariò erit aliquid rationis,vt bene adnotauit Didac.loc.cit.vbi

eruditè satis discurrit de realitate denominationis extrinsecæ.

Respōdēt proinde alij cōcedendo denominationes extrinsecas à parte rei vtique de rebus verificari, non tamen formaliter, sed tantum fundamentaliter, & sic aiunt esse reales fundamentaliter, sed formaliter esse rationis. At neque hoc bene dicitur, quia sicut oculus per visionem dicitur formaliter videns, ita paries per terminationem visionis dicitur formaliter visus, & sicut res per dependentiam essentialem ad Deum dicuntur formaliter creaturæ, ita Deus per terminationem eiusdem dicitur formaliter creator, & non fundamentaliter solum. Nec refert, quòd forma denominans non sit in re denominata; id enim solum infert, quòd res per eam formam non denominatur talis formaliter intrinsecè, sed tantum extrinsecè; bene verum est, quod quia & visio ad parietem terminata, & dependentia creaturæ ad Deum, sunt fundamenta, vel occasiones fingendi mutuas relationes rationis in Deo ad creaturam, in pariete ad oculum, possunt hac ratione antecedenter ad talem fictionem paries dici fundamentaliter relatus ad oculum, & Deus ad creaturam, adhuc tamen debet dici paries formaliter visus, & Deus Creator omnium, quia videri à parte rei non est referri, sed terminare visionem, sicut creare est terminare dependentiam rei creatæ.

18 Sed dices, si paries ante quodcunque opus intellectus est realiter visus non solum fundamentaliter, sed etiam formaliter, & Deus Creator, ergo denominatio extrinseca aliquid reale ponit in re denominata, probatur cōsequentia, quia idem videtur esse, quod paries sit realiter visus, & quod esse visum est aliquid reale in pariete. Respondetur ex Doctore cit. 1.d.30.q.2.ad vlt. negando consequentiam, cum enim dicimus, paries est realiter visus, Deus est realiter creator, tunc ly realiter non determinat prædicatum, quasi prædicatum aliquid importet reale inhærens subiecto, de quo enunciatur, sed tantum determinat compositionem, & tunc nihil aliud est (inquit Doctor) quàm illud, quod verè est, sicut cum dicimus *hæc propositio est realiter falsa*, sensus est, quod est verè falsa, & sanè hic est aptissimus modus declarandi realitatem denominationum extrinsecarum. Neque illæ propositiones æquivalent *paries est realiter visus, & esse visum est aliquid reale in pariete*, quia per hanc significatur parietem esse materiam, in qua aliquid reale ponatur ex vi visionis, vbi per illam insinuatur solum, quod sit materia, circa quam operatur potentia, seu obiectum eius: ex quo colligitur re vera prius esse, quod res sit extrinsecè denominata, posterius verò, quod in re sic denominata aliqua relatio rationis concipiatur.

Demum quando etiam concederetur denominationes extrinsecas præsertim ex actibus rationis prouenientes esse fundamentaliter tantum reales, formaliter verò rationis, adhuc tamen nō bene per denominationem extrinsecam cogniti explicaretur formalitas entis rationis in communi; vel enim ista denominatio est ipsa forma constituens ens rationis, & hoc non, cum ista denominatio etiam afficere possit entia realia, cū actu cognoscuntur, nec tamen ob id euadunt entia rationis; vel est id, quod suscipit formalitatem entis rationis, cum nimirum apprehenditur, vt forma intrinsecè afficiens obiectum, quod cadit sub actu cognitionis, & hoc vtique verum est, at non tantum denominatio extrinseca ita efformatur in ens rationis, sed etiā alia non entia, vt negationes, priuationes, &c.

19 Et quidem immeritò trahitur Doctor in hanc sententiā inuitus, vt ex diuersis locis colligitur, in quibus de ente rationis loquitur, aut secunda intentione, in 1.d.2.q.7.Gg.ait, *quicquid intellectus causat sine actione obiecti circa obiectum præcisè, hoc est, virtute propria intellectus, & hoc loquendo de obiecto, vt habet esse cognitum in intellectu præcisè, & de intellectu, vt considerans est, illud est præcisè relatio rationis*, ergo non eo ipso, quod obiectum causatur ab intellectu in esse cognito per actum rectum, causatur in eo ens rationis, sed potius obiectum supponitur cognitum, tum virtute sui, tum intellectus, ex his enim duobus causa totalis cognitionis integratur, & deinceps intellectus se solo operans circa obiectum, vt cognitum, apprehendendo nimirum per actum veluti reflexum illud esse cognitum, vt quid intrinsecum obiecto, causat in illo vt cognitio ens rationis. Et in 2.d.1.q.1.art.2.§. *quantum ad hoc*, vers. *de hoc quod dicit* (licet signetur pro extra) inquit, quod *intentio secunda sine actu comparatiuo nunquam erit, esto fiat per intelligentiam in vero esse suo*, quibus verbis, vt aduertit P. Vulpes loco citat. num. 4. insinuat Doctor per actum comparatiuum habere secundas intentiones tantum esse derelictum, & per intelligentiam reflexam suscipere postea verum esse rationis fabricatū, ergo secundùm Scotum illa denominatio extrinseca cōparati in hoc, & illo obiecto derelicta ab intellectu comparante non est verū esse entis rationis, & secundæ intentionis, in 3.d.8.q.vn. H.ait, quod *ens rationis, non est in aliquo, nisi vt tantum habet esse in intellectu, sicut cognitū in cognoscente*, at per ipsum actum, quo res aliqua denominatur cognita, non cognoscitur illud esse cognitū, & per consequens nondum est obiectiuè in intellectu, vsq; dum per alium actū cognoscatur; & tūc fiet ens rationis. in 4.d.1.q.2.art.1. sub B. inquit, quod ens rationis est *ens in anima, tanquam secundò consideratum, non tāquā primò consideratum, ad quod considerandum mouetur primò anima à re extra sed tanquā ens in primò considerato, inquantum consideratum*, sanè clarius insinuare non poterat, quod obiectū reale non suscipit esse rationis formaliter, cum primò consideratur, cum tamen tūc suscipiat denominationem extrinsecam cogniti, sed suscipit illud quando secundò consideratur quasi per actum reflexum apprehendendo illud esse cognitum, velut quid intrinsecum obiecto. Tandē quol.3.art.1.ab initio ait ens rationis esse illud, quod *est præcisè habens in intellectu considerante*, & haud dubiè loquitur de consideratione, qua cogitatur ipsum ens rationis, sed cū primò res cognoscitur, tūc denominatio cogniti non cognoscitur, neq; consideratur, quia in illo omninò primo signo se habet vt quo, non vt quod; ergo secundum Scotum denominationes extrinsecæ, vt sic, non sunt entia rationis formaliter, sed nouus actus intellectus requiritur, per quem tale esse suscipiant.

20 Quando autem Doctor 1.d.36.q.vn.§. *Concedo*, illud esse cognitum, quod habent creaturæ ab æterno per actum diuini intellectus, vocat ens rationis, notat Fuentes loc.cit. Scotum reuera non vocare ens rationis illud esse diminutū creaturarum, sed relationem quandam in ipso fundatam ad Deum cognoscentem, & inquit Doctorem ita se explicuisse in §. *Ad secundum*, & ita loquitur in 4.d.1.q.5. in fine; sed quando etiam loqueretur de illo esse diminuto, & denominationis extrinsecæ, dicendum est cum P. Vulpio Doctorem non appellare illud ens rationis formaliter, sed materialiter tantum, quo sensu illud dicitur ens rationis, quod per actum intellectus potest formaliter esse rationis suscipere; hinc communiter distingui solet, & præsertim in schola subtilium, ens rationis in materiale, & formale, seu vt ipsi loquuntur, in ens rationis à ratione fabricatum, & à ratione derelictum. Ens rationis formale, & fabricatum, seu actuale est, quod habet existentiam ab intellectu fictam, ens verò rationis materiale, derelictum, seu potentiale est illud, cui ab intellectu sit concipiente, vel fingente existentia talis non repugnat; denominationes igitur extrinsecæ secundum se sunt entia rationis materialia, quatenus scilicet possunt concipi, vt forma intrinseca in obiecto, fiunt verò entia rationis formalia, cum ita concipiuntur, & finguntur. Itaque Doctor in hoc sensu appellauit illud esse cognitum creaturarum ens rationis, quatenus scilicet fundare potest per opus intellectus aliquod esse, vel relationem rationis, vt ipse expressit ibidem in sol.ad 2. prin. Nec mirum esse debet, quod Scotus ibi denominationes extrinsecas appellet entia rationis; tum quia interdum solet ipse confundere ens rationis materiale & formale, vt patet in eod. 1. d.30. q.2. L. vbi ait Deum fieri dominum per relationem rationis ab intellectu creato in ipso conceptam, vel per terminationem alicuius relationis in creatura; tum quia etiam apud alios Doctores frequens est hic loquendi modus, immò si ens rationis dicatur ad differentiam entis realis, non in tota sua latitudine, sed tantum, vt intrinsecè & subiectiuè conuenit rebus, de quibus dicitur, sic omnes denominationes extrinsecæ possunt dici entia rationis.

21 Dicendum 2. ens rationis formaliter neque consistere in aliqua relatione, quæ in rebus resultet ex ipsa denominatione extrinseca, seu ex formis res extrinsecè denominantibus, siue per has formas intelligantur solū actus intellectuales, seu quæcunque aliæ formæ res extrinsecè denominare valentes. Conclusio est contra Auctores secundæ sent. in eo præsertim sensu, quo ab eis defenditur, & manifestè colligitur ex Scoto 4.d.1.q.2.B.& 3.d.26.q.vn.E. quæ loca infra ponderabimus art. seq. in sol.ad 2. Probatur euidenti ratione, quia vel talis relatio resultat in rebus ante operationem intellectus, vel per solam eius operationē; si primum, profectò relatio realis erit, & non rationis, sicut sunt aliæ omnes relationes, quæ dicuntur resultare in suo subiecto, quando ponitur terminus; si secundū, præterquā quod per actus aliarū potētiarū, & alias formas ens rationis in rebus resultare nequibit, quęrēdū manet, quęnā sit hęc intellectus operatio, per quā fit talis relatio, vel enim est actus ille directus, quo primò attingitur obiectū in suo esse reali, vel alius reflexus, quo cogitat obiectū esse cognitū, & esse cognitū apprehendit, vt quid intrinsecum obiecto per quod referatur ad cognitionem, actus prior esse non potest, quia ex vi ipsius

in obiecto nulla resultat relatio, sed sola denominatio cogniti derelinquitur. Nec dici potest ex eo resultare effectiuè, quia sic esset ens reale, nam quod ex vi actus intellectus efficitur, est reale, vt patet de habitu naturali; si verò est actus posterior, bene dicit illa sentētia, attamen neq; adhuc adæquatè assignat, in quo consistat formaliter ens rationis, quia non omne ens rationis est relatiuū, vt existimasse videntur ex veteribus Scotistis quamplures, & ex modernis Fuentes citat. art. 3. dantur enim etiam entia rationis absoluta, vt infra ostendemus de mente Doctoris, qui etsi frequenter ens rationis explicuerit per relationem rationis, non ideo hoc fecit, quia putauerit formaliter, & adæquatè illud consistere in relatione rationis, sed quia vt plurimum locutus est, non de ente rationis in sua communitate, sed de illo præcipuè, quod dicitur secunda intentio, vt bene aduertit P. Faber 4. Met. disp. 4. cit. c. 3. & 5. ab initio, quæ vtique consistit in relatione rationis, vt postea dicemus.

22 In oppositum obijcitur Primò contra primam conclusionem, quia denominatio est opus rationis, ergo non datur ante operationem intellectus, sed est formaliter ens rationis. Tum 2. quia Deus ex tempore dicitur creator, & quidem non per aliquod reale, quod ei de nouo adueniat, sed rationis, at sola denominatione extrinseca dicitur creator, ergo &c. Tum 3. quia ea præsertim denominatio extrinseca, qua res denominatur cognita, nullum prorsus esse habet, nisi obiectiuè in intellectu, & ita pendet in suo esse ab operatione intellectus, vt ipsa cessante penitus euanescat, ergo formaliter est ens rationis, hæc enim cōueniunt enti rationis. Tū 4. quia adhuc magis præcipuè hoc totū verificatur de illa denominatione, qua res denominatur cognita aliter, ac fit: cum enim res ita cognoscitur profectò nihil aliud habet præter ipsum obijci, seu cognosci, quod est proprium entis rationis. Tum tandem, quia ens rationis non est, nisi dum cognoscitur, ergo totum esse entis rationis est cognosci, ergo adæquatè ens rationis consistit in ipsa denominatione cogniti.

Resp. ad 1. cōcedendo assumptū, si denominatio sumatur formaliter, & vt pertinet ad ordinem nominum, hoc enim modo etiā denominatio ipsa intrinseca quantum ad impositionem nominis denominatiui est opus rationis, vt omnes fatētur, sed negatur, si sumatur materialiter, & vt pertinet ad ordinē rerū, quo sensu hic loquimur. Ad 2. patet ex dictis Deum à parte rei dici creatorē à relatione reali creaturarum ad ipsum, & non per aliquā relationem rationis, nisi operante intellectu. Ad 3. dicendū cum Scoto in 4. d. 1. q. 1. Q. & 1. d. 36. G. quē sequuntur Suarez disp. 51. cit. sect. 2. n. 13. Auersa q. 5. sect. 2. in sol. ad 4. Compl. disp. 2. q. 2. n. 13. & alij, illud esse cognitū, quod est denominatio extrinseca, potius formaliter, & subiectiuè esse in intellectu, quā obiectiuè, quia vt ait Scot. realiter participat in intellectu illud idē esse, quod habet formaliter ipsa cognitio, realiter enim non est, nisi ipsa cognitio ad obiectū terminata, neq; est obiectiuè, nisi in cognitione reflexa, qua attingitur obiectum, vt cognitū, & apprehēditur illud esse cognitū, vt quid intrinsecum obiecto, vnde per ipsum actum, quo res aliqua denominatur cognita, non cognoscitur istud esse cognitum, & per consequens adhuc non est obiectiuè in intellectu, sed fit in tali esse per alium actum sequentem, in quo statu vtique est ens rationis formaliter; & quamuis denominatio cogniti in obiecto pendeat ab actuali opere intellectus, & quidem non in ratione producentis, quo modo pendent ab eo actus ipsius, sed operantis, & considerantis, adhuc tamen non pendet ab eo, nec habet esse ex vi cognitionis, vt habet ens rationis, hoc enim dicitur habere esse ex vi cognitionis, per quā cognoscitur, itaut intantum sit, & fiat, inquantum cognoscitur, quia totum illius esse est esse in intellectu obiectiuè, quod non conuenit extrinsecæ denominationi cogniti, nam ex vi cognitionis directæ non est obiectiuè in intellectu, sed solum formaliter, & subiectiuè ratione formæ denominantis, quam realiter dicit. Ad 4. cum dicitur totum esse entis rationis consistere in obijci intellectui, id accipi non debet in sensu formali, quasi illamet passiua attingentia, in qua consistit extrinseca denominatio, sit essentialiter ens rationis, talis enim attingentia, etiam cum res concipitur aliter, ac fit, verè datur à parte rei; sed potius in sensu causali, vt benè explicant Compl. cit. quatenus sic obijci, & attingi est causa, vel occasio essendi enti rationis, nam ex eo, quod res attingitur aliter, ac fit, resultat quoddam esse fictum, quod habet rationem obiecti, & termini, & hoc est formaliter ens rationis. Ad 5. patet per idem, ens rationis non esse denominationem ab ipso actu cognitionis etiam intellectus fingentis prouenientem, quia talis denominatio etiam enti rationis applicata realis est, sed esse id, cui conuenit talis denominatio nempe id, quod cognoscitur & cognoscendo fingitur ab intellectu; quare cum dicitur totum esse entis rationis est cognosci, sensus est, quod est illud, quod cognosci solum potest, at realiter esse non potest, non verò, quod sit ipsa denominatio cogniti, quia hæc etiam applicata enti rationis realis est, sicut à parte rei verum est ens rationis ab intellectu concipi.

23 Secundò Contra secundam conclusionem, quod relatio rationis resultet ad directam obiecti attingentiam absq; alia quasi reflexa, nam posito tali actu statim resultat in obiecto formalis denominatio rationis, quæ planè prouenire non potest, nisi ab ipsa forma, & relatione rationis, quæ in obiecto resultauit ex sola terminatione actus directi Prob. assumptum, quia Vrbano v. g. conuenit formaliter esse Pontificem ex solo actu electionis per Cardinales facta, absq; alia fictione, & id passim cernitur in moralibus.

Resp. Ioan. de S. Thoma q. 2. art. 4. in relationibus rationis fieri posse formalem denominationem, etiam antequam actu resultent, solum per hoc, quòd ponatur fundamētum fictionis earum, quod est actus ille directus, & ratione potētiæ denominatiuæ, & inquit hoc esse peculiare in relationibus rationis, quæ doctrina fuit Fonsecæ cit. q. 1. qui aiebat relationes rationis in moralibus resultare in obiectis ex ipsa terminatione actus directi, non quidem quoad existentiam obiectiuam, sed subiectiuam, idest quoad conuenientiam respectu subiecti, quod denominant, antequam existant. Sed hæc doctrina prorsus falsa est, quia forma non potest conuenire subiecto, nisi existat existentia sibi proportionata, & implicat subiectum denominari ab aliqua forma formaliter, ac intrinsecè, nam de tali denominatione loquuntur hi Auctores) quæ nec in ipso, nec in rerum natura existit, cum talis denominatio non fiat, nisi per communicationem formæ subiecto denominato; potius ergo dicendum denominationes in argumento relatas non esse intrinsecas, sed extrinsecas desumptas ab actibus intellectus, vel voluntatis humanæ actu existētibus, vel saltim moraliter permanentibus in hominum memoria, & talia passim sunt entia moralia; vnde negatur esse, vt sic denominationes entis rationis; quatenus verò denominantur intrinsecè à relatione, ita sunt denominationes rationis, sed non sine cognitione, qua concipiantur ad modum veræ relationis.

ARTICVLVS II.

Statuitur, & declaratur Formalitas entis rationis.

24 Multa sunt, quæ in efformando ente rationis interueniūt, quod in causa est, vt eius natura reddatur difficilis cognitu, nec facile sit discernere; quænam spectent ad formalitatem entis rationis, & quæ materialiter tantum ad illam se habeāt, plerique namque vnum cum altero confundūt, & miscent; per singula igitur discurrere iuuabit, vt inde purā, & sincerā entis rationis formalitatē colligere valeamus excludendo, quæ prorsus materialiter, & concomitanter ad eam pertinent.

Primò igitur statuendum est ens rationis formaliter sumptum omninò distingui ab ente reali sumpto tam pro reali existente, quàm pro possibili; probatur tum auctorit. Arist. qui 5. Met. tex. 14. & 6. Met. in fine ens in anima, quod est ens rationis, omninò contradistinguit ab ente vero, & rato; tum Scot. qui 1. d. 36. q. vn. F. docet ens in anima esse omninò aliud ab ente extra animam, & ens extra animam, vt contradistinguitur ab ente in anima, comprendere sub se tam ens verbaliter, quod scilicet actu existit, quam ens nominaliter, quod scilicet non existit, benè tamen existere potest, quod iterum docet quol. 3. ab initio, cum ait ens rationis illud esse, quod nec est, nec esse potest extra animam; tum ex communi conceptu, omnes enim communiter concipiunt ens rationis, vt quid distinctum ab ente reali; tum ratione, quia enti rationis nec conuenit, nec conuenire potest, nisi existentia tantum obiectiua, ergo distinguitur ab ente reali tam existente, quàm possibili, tum tandem quia quod possibile est in re, licet actu putetur esse, cum actu non sit, vt mons aureus, non est ens rationis, sed verè ens reale, quia ad rationem essentialem entis realis per accidens est actu existere, sed eius essentia saluatur in hoc, quod sit aptum existere, vt fusè probat Doctor loc. cit. vnde abstrahendo ab omni existentia verum est dicere, quod homo est ens reale, cum ergo ens rationis enti reali opponatur, profectò ab omni eo distingui debet, siue existenti, siue possibili, itaquod omnis prorsus ab eo excludatur realitas tam actualis, quàm possibilis. Ex quo patet falsum esse,

esse, quod aiebat Hurt. & Arriaga supra cit. ad efformandum ens rationis non requiri, vt obiectum actus sit impossibile, sed sufficere, vt obiectum actu non sit, sicut repræsentatur, etiamsi alias sit possibile.

25 Sed Instabis cum eodem, hæc propositio *Petrus currit*, ipso dormiente, aut sedente quid fictum est, & ens rationis habens totum suum esse obiectiuè in intellectu, & tamen non est impossibile Petrum currere, ergo &c. Resp. negando assumptum, quia ens rationis sic obiectiuè tantum in intellectu existit vt extra illum nec actu existat, neque existere possit, alioquin rosa in hyeme concepta ens rationis esset, quia actu non extat in rerum natura; Vel si concedatur assumptum, dicendũ est ibi poni impossibile, non simpliciter, sed ex suppositione, cum enim Petro dormiente, vel sedente enunciatur Petrus currere, sanè hoc est impossibile in sensu (vt aiunt) composito, quod scilicet currat pro eo tempore, quo non currit, vt notat Fuentes cit. art. 2. num. 5. Distinctio autem illa, quam affert Arriaga num. 23. ad sedandam hanc litem de duplici ente rationis, vno chymerico, & impossibili, & altero possibili, prorsus vana est, quia possibilitas destruit essentiam entis rationis.

Secundò statuendum est ens rationis formaliter sumptum distingui etiam à puro nihilo; probatur, quia purum nihil, vt sic, dicit purum negationem cuiuscunque entis siue in re, siue in apprehensione, vt enim diximus q. præced. in sol. ad 1. ad 5. conf. purum nihil dicitur, quod nec habet, nec habere potest vllam existentiam siue realem, siue obiectiuam, quia si habere posset secundum se existentiam aliquam, iam non esset purum nihil, sed admixtum cum entitate; cum ergo ens rationis existentiam habeat obiectiuam, & sit ens, licèt à ratione factum, vt docet Scot. q. 4. vniuers. vbi determinat vniuersale esse ens, vtique ponendum est à puro nihilo distinctum. Tum quia purum nihil vel duplicem continet negationem, scilicet entis realis, & entis obiectiui, vel potius vnam negationem totius entis adæquatè, & in sua maxima amplitudine, si hoc secundũ dicatur, palam est ens rationis non esse purum nihil, sed contineri sub ente in illa amplitudine; si primum dicatur, adhuc idem sequitur, non enim est negatio entis obiectiui, cum sit ip sum ens obiectiuum, nec propriè negatio entis realis, quia tales negationes, & priuationes sunt reales, & dãtur ante quodcunque opus intellectus, vt infrà ex Doct. 1. d. 23. q. vn. demonstrabitur, qua ratione Smising. cit. n. 180. ait ens rationis non habere vllum prorsus esse extra intellectum, nec positiuum, sicut entia realia, nec negatiuum, vt priuationes, & negationes. Tum etiam quia ens rationis formaliter habet conceptum positiuum, vt Doctor indicat 4. d. 16. q. 2. ad 1. in oppositum, esse scilicet obiectiuum ad instar veri entis, vel saltim multa sunt entia rationis, quæ in formali conceptu intrinseco non dicunt negationem entis, sed potius ens positiuum, vt est relatio Dei ad creaturas, generis ad species, & similes, quæ exigunt concipi, tanquam respectus positiui ad aliud. Tum tandem quia hac ratione dicebamus supra q. præced. loc. cit. ens rationis esse medium inter ens reale, & purum nihil.

Sed Vrges, cum ens rationis non sit ens reale, necessariò cõtinebitur sub membro opposito, idest sub non ente reali, quia inter duo contradictoria non datur medium, sed non ens reale formaliter idem est, ac purum nihil, quia purum nihil dicitur id, quod est sine admixtione alicuius realitatis, ergo &c. Resp. negando minorem, quia purum nihil non solum dicit negationem realitatis, sed etiam existentiæ obiectiuæ, concedimus ergo ens rationis non esse ens reale, sed inde non sequitur esse purum nihil, quia est ens mentale, & obiectiuum.

26 Tertiò inuestigandum est, per quid formaliter, & intrinsecè distinguatur ens rationis ab ente reali, & à puro nihilo, inter quæ medium constituitur, hoc enim erit ratio formalis ipsius; & quidẽ per quid distinguatur à puro nihilo non est difficile assignare, nam ab eo secernitur per entitatẽ suam obiectiuam, quam acquirit intellectus ministerio, ideò enim extra spheram puri nihil constituitur, quia habet esse saltim in apprehensione. Sed an solum per hanc eandem obiectiuam entitatem ens rationis distinguatur ab ente reali, num verò etiam per negationem entis realis, ita quod ista nihileitas inter rationem formalem entis rationis, per quam à reali secernitur, non est ita facile resoluere, nam ex vna parte ita videtur asserendũ, quia ens rationis secundùm se non est ens reale, ergo talem negationem quidditatiuè includit, & per eam intrinsecè ab ente reali distinguitur; sed ex alia parte id minimè asserendum videtur, cum enim ens rationis in suo conceptu dicat entitatẽ obiectiuam, quæ habet modum positiui, si rursus includit talem negationem, tunc conceptus entis rationis vtique per se vnus ex positiuo, & negatiuo conflatus esset, quod est inconueniens.

27 Quamobrem dicendum est ens rationis non includere in sua formalitate illam negationem, sed solum positiuum illud, quod actualiter fingitur ab intellectu, illud verò negatiuũ, scilicet non ens reale, præcedit formalitatem entis rationis, vt materiale, & substratum cui talis formalitas attribuitur, cum concipitur ad modũ veri entis; ex quo sequitur formaliter, & primariò ens rationis ab ente reali distingui per suam entitatẽ obiectiuã, non verò per illam negationem; Hoc assertum probatur, tum quia ens rationis formaliter, & explicitè dicit ens, estò à ratione fabricatum, & licet non sit ens reale, illam tamen negationẽ nõ dicit formaliter, & explicitè, sed implicitè, & concomitanter ad summum, seu consequenter; sicut è cõtra ens reale dicit negationem entis rationis, & tamen certum est non cõstitui formaliter per talem negationem, sed potius per rationem formalem realitatis, vnde sequitur illa negatio; per quod soluitur ratio dubitandi allata in oppositum. Tum quia talis nihileitas realis est, & suo modo datur à parte rei, ergo nequit formalitatẽ entis rationis constituere, quæ omnino habet esse per intellectum. Tum etiam fieri potest ens rationis, etiamsi talis nihileitas nõ concipiatur, ergo ad eius formalitatẽ non spectat, sed prorsus materialiter se habet; probatur assũptum, quia experientia docet fieri plerumque entia rationis nihil cogitando an possint esse, vel non esse à parte rei, vt patet, dum concipimus Deum referri ad creaturas, obiectum ad cognitionem, nam ad formationem entis rationis sufficit cogitare esse ens, quod re vera non est, licèt id non cogitetur; Imò adhuc efficeretur ens rationis, etiamsi intellectus putaret verè esse ens, cum tale non sit, formatur enim ens rationis eo ipso, quod non ens obijcitur intellectui vt ens, siue intellectus sciat re vera illud nõ esse, siue nesciat, hoc solum interest, quod si id sciat intellectus, fingit solum, at non decipitur; si nesciat, fingit, simul atq; decipitur.

28 Quartò statuendum est illud esse imaginarium, quod sibi proprium vendicat ens rationis, necessario pendere ab ea imaginatione, qua concipiatur per modum veri entis; quæ doctrina præterquam quòd est communis omnibus Recentioribus, recipitur etiam à Neotericis Scotistis Fuent. cit. art. 2. & 3. vbi ait ens rationis esse impossibile apprehensum per modũ possibilis, & existentis, Vulpio disp. 28. cit. art. vlt. nu. 4. vbi ait ens rationis formale illud esse, quod actu ad modum *veri* entis concipitur, Fabro 4. Met. disp. 4. cit. c. 4. ab initio; vbi ait ens rationis fieri per fictionem alicuius rei, quam ad modum entis realis percipit intellectus, licet reuera non sit ens reale, ac proinde subdit in hac materia de ente rationis nullam, quantum ad rem spectat, vertere discrepantiam inter Scotum, & D. Th. imò etiam ex parte recipitur à Meurisse, & Smising. loc. cit. initio qu. vbi proinde num. 177. hunc dicendi modum inquit esse probabilem in sententia Doctoris; & hæc opinio non est noua, sed vetustissima, quam multi antiquitus tenuerunt apud Mayron. in quodlib. q. 6. & credimus fuisse omnium fere veterum Scotistarum, ipsi namque iuxta doctrinam traditam à Scoto de relatione reali, & rationis 1. d. 29. qu. vn. tenuerunt ens communissimè sumptum esse æquiuocum ad ens reale, & rationis, non tamen purè æquiuocum, sed æquiuocum analogum, vt est videre apud Magistr. Formalit. art. 1. vnde Meurisse lib. 1. suæ Met. q. 2. concl. 3. ait hanc esse communem in nostra schola, at hæc analogia fundari nequit, nisi in aliquo ordine attributionis inter ens reale, & rationis, talis autem ordo non videtur esse, nisi imitabilitatis obiectiuæ, quæ consistit in cognoscibilitate vnius ad similitudinẽ alterius. Potest etiã dici, quòd hæc sit analogia proportionis cum Vallon. art. 1. Formal. & Meurisf. cit. nam quod non potest comparari ad verum ens secundum aliquam habitudinem, vel proportionem, non potest appellari ens, vt patet inductione in alijs æquiuocis analogis, quia sanũ, quod principaliter, & per se dicitur de animali, nõ dicitur de vrina, & dieta, nisi ob aliquam proportionẽ, & habitudinem quam habent ad sanitatem animalis, & ridere dicitur de prato florente ob proportionẽ, quã habet pratum florens ad hominẽ hilarẽ, cum igitur ens reale sit obiectũ intellectus principale, & attributionis, ens rationis profectò postulabit concipi ad modũ entis realis, quia suũ esse habet ex habitudine, & proportione ad ens reale, & quia in analogis æquiuocis ordo, & habitudo ad principale analogatum est ratio formalis, cur cæteris cõueniat ratio analoga, vt ordo ad sanitatẽ animalis est, quo formaliter vrina dicitur sana, vt dictũ est disp. præced. q. 5. ex Scoto 4. d. 12. q. 1. infrà H. ideò ad rationem formalem entis rationis non tantum spectat, quòd sit obiectiuè in intellectu, sed etiã quod ibi sit ad instar veri entis,

nam

nam ratione istius habitudinis præcisè participat extrinsecè, & æquiuocè esse, imò id fortè intellexerüt prisci Scotistæ, cum absolutè dixerunt quodcunq. ens rationis fieri actu collatiuo, quia nimirum intercedit aliqualis comparatio, qua concipitur ad instar entis realis, vt infra q.4.art.2.

29 Et sanè hæc etiam fuit perpetua Doctoris sententia, quã postea Recentiores amplexi sunt, nã loc.cit.1.d.29.docet relationi reali, & rationis nihil esse commune vniuocum, quia ei, quod est secundum quid tale, & ei, quod est simpliciter tale, inquantum tale, non est commune vniuocum illud, quòd accipitur in eis secundũ quid, & simpliciter, relatio autem realis est simpliciter relatio, & relatio rationis est secũdum relatio, quia sicut esse in ratione est esse secundum quid, ita referri secundũ rationẽ, siue comparari à ratione est referri, vel cõparari secundũ quid; ita arguit Doctor loc.cit. ex quo colligitur Doctorẽ velle ens rationis dici ens secundũ quid, & omninò per analogiã ad ens reale, atque ideò petat concipi per modũ veri entis, sicut homo pictus, cõcipitur per modũ veri hominis. Accedit Doctorẽ vbique docere relationes rationis tunc fabricari, quando per intellectus aut alterius potentiæ collatiuæ operationẽ duo aliqua referuntur inter se, vel vnum ad alterũ, quę à parte rei non referuntur, nec sunt nata referri, ac ita præsertim docet 1.d.45.q.vn.C.& quol.17.C.& 3.d.26.q.vn.E. sed intellectũ referre adinuicẽ aliqua duo, quæ nõ sũt nata referri, aliud sanè non est, quàm cõcipere nõ relata inter se, ac si relata esset, & illa omninò concipere ad modũ relatorũ, ergo vniuersaliter in eius sententia tunc ens rationis formaliter fit, cum id, quod non est, nec esse potest, concipitur, ac si esset, & per modũ entis existentis, siue absoluti, siue respectiui. Rursus cum in 1. d. 13. q.vn.§. *Aliter dicitur*, vers. *contra istud*, & 4. d.1. q.2. & quol.3.art.1.& locis omnibus citat.art.præced. inquit ens rationis non habere esse, nisi inquantum cognitũ, & consideratũ, proculdubio loquitur de ea cognitione, qua per modum entis concipitur, intellectus enim nihil, nisi per modũ entis cõcipere valet, qua ratione q.4.vniu.asserit vniuersale esse ens, quia sub ratione non entis (ait Doctor) nihil intelligitur & 5.Met. q.2.ab initio ait, quod non habere intellectus, vndè conciperet relationem rationis, nisi apprehendisset, & in aliquo relationem realem. Et hac ratione ait Arist.4. Met. ab initio non ens esse dicimus, quia nil intelligitur sub ratione non entis.

Et tandem hic dicendi modus probatur manifesta ratione, quia ens reale, vel est obiectum adæquatum, vel saltim primarium intellectus, vt omnes concedunt cum Doctore 1.d.3. q. 3. ergo ens rationis non potest intelligi, nisi quatenus concipitur, vt imitatio quædam entis realis, quia obiectum potentiæ secundarium debet aliquo modo participare rationem formalem primi obiecti, at ens rationis non potest participare formaliter, & intrinsecè entitatem realem, ergo debet participare secundum aliquam similitudinem, & proportionem.

30 Quintò tandem ex his colligitur *ens rationis esse illud, quod obijcitur, vel potest obijci intellectui, ac si esset, cum tamen nec existat in rerum natura, nec existere possit*; vndè sequitur totum esse illius esse obiectiuum, mentale, & fictum, & quia ab intellectu nostro veris entibus assueto fingitur ad instar veri entis, ideò ens rationis dicitur vmbra entis realis, & eius entitas vmbrata, quia participat analogicè æquiuocè rationem entis realis; & quidem semel admisso ens rationis non consistere in aliqua denominatione extrinseca, necessariò est asserendum esse aliquod esse fictum resultans in rebus ex operatione intellectus; & planè omnes relationes rationis, & præsertim secundæ intentiones logicales, si non dicunt solas denominationes extrinsecas, quibus res dicuntur cognitæ, alio modo explicari nequeunt, nisi per istud esse fictum, & vmbratum resultans in rebus, vt cognitis, & eas quasi intrinsecè denominans. Et per hoc esse explicatur tùm essentia, tum existentia entis rationis, nam in illo esse ficto consistit, & quidditas, & actualitas eius cum hoc solo discrimine, quod quatenus actu est, dicetur esse existentiæ, quatenus verò considerari potest vt possibile, abstrahendo ab actualitate essendi, dicetur esse essentiæ, vndè consultò diximus ens rationis esse illud, quod obijcitur, vel obijci potest intellectui, ac si esset, idque significauit Mayron.quol.6.ab initio, vbi quadruplicem entis rationis assignans acceptionem inquit vltimam, quæ est entis rationis modò declarati, esse propriam.

Obiectiones enodantur.

31 IN contrarium arguunt Primò Didac.& Smising.cit. ens rationis fit, & concipitur non solum fingendo illud per modum vere entis, & concipiendo aliter, quid sit, sed etiam concipiendo illud per modum entis rationis, & sicut est, & ita contingit, quando consideratur secundum suam quidditatem, & sibi essentialia, quod enim tunc concipitur vtiq. ens rationis est, & non reale; imo ita de facto diuinus intellectus concipit, & efficit entia rationis. Confirmatur, quia si in cognitione, & formatione entis rationis opus esset illud concipere aliter, ac sit idest per modum veri entis, planè semper intellectus falleretur, & nunquam cognosci posset, sicut est, ergo &c.

Resp. duplicem esse cognitionem entis rationis, vnum directam, alteram quasi reflexam, vt Doctor indicat 2.d.1.q.1. art.2. (licèt in quibusdam voluminibus signetur pro extra) & adhuc clarius in eodem 2.d.1.q.5. B. prima est, qua fingimus ens rationis concipiendo quod non est, ac si esset, secunda, qua concipitur ens rationis, sicut verè est, & cognoscimus rem esse cognitam aliter, ac sit, vndè Scotus 5.Met.qu.2. ab initio vt notat ibi P.Cauellus Schol.1. quem etiam citat 4.d.16.qu.2.n. 7.§. *Contra conclusionem*, docet ens rationis fieri per cognitionem directam, non reflexam, nam per hanc potius recogitatur factum, & vt ait ibi Doctor, in hac secunda cognitione habet præcisè rationem obiecti non effectus hinc est, quod prima cognitio vocatur practica, quatenus non tantum est expressiua, sed etiam factiua entis rationis, & in hoc sensu posse dici practicam docuit Scotus 6.Met. q.1. ad 1.arg. quia per eã practicè, & in actu exercitu versatur intellectus circa ens rationis fingendo, quod non est, ac esset; secunda verò dicitur speculatiua, quia per eam veluti in actu signato cõsideratur obiectum illud fictum per priorem cognitionem, atque ideò ab alijs dicitur contemplatiua, quæ distinctio in hac materia de ente rationis est valdè notanda, & ab omnibus Recentior. passim recipitur, vt est videre apud Auers.q.5. Log. sect.5.concl.3. & Blanc.disp.cit. sect.5.& Alios, etsi de more Scotum non memoret, potest igitur (vt argumentum soluamus) ens rationis vtroq. modo cognosci, in prima cognitione attingitur aliter, ac sit, quia per modum entis realis concipitur, cum tale nõ sit, in secunda concipitur vt est, quia attingitur, vt ens rationis, & fictum per primam cognitionem recipit esse, at per secundam non recipit esse, sed supponitur ei, vt vnum de genere intelligibilium, vt loquitur Doctor cit.2.d.1.qu.5.P. & hoc modo ens rationis cognoscitur à Deo, vt postea dicemus, nec tamen efficitur ab eo. Ad Conf. patet per idem, quia ens rationis cognosci potest sicut est, cognitione reflexa; aduertendum tamen est neq. intellectum propriè falli, quando per directam ens rationis efformat, non enim tunc iudicat ens rationis esse ens reale, quia hoc ad secũdam spectat operationem, in qua propriè falsitas reperitur, sed dũtaxat simplici apprehẽsione illud ad modum entis realis percipit, sicut quando rem spiritualẽ ad instar corporeę apprehendimus, tunc propriè nõ fallimur, quia tũc nõ iudicamus rẽ spiritualẽ esse corporeã; de quo fusius infra q.5.

32 Secundò arguit Meurisse, quamuis talis modus faciendi per conceptionem, scilicet, ad modum veri entis, posset conuenire entibus purè fictitijs, ac etiam fictis cum fundamento, relationibus tamen rationis neutiquam conuenire potest, quæ per meram resultantiam fiunt in obiectis cognitis, & comparatis, absque quòd intellectus eas concipiat ad instar realium relationum, formata enim hac propositione *Petrus est homo*, resultat in illis extremis relatio prædicati, & subiecti, absque quod intellectus reflectatur super illa extrema cognita, & apprehendat rationem subiecti, & prædicati per modum entis. Confirmat ex Doctore 4.d.1.q.2. vbi dicit relationem rationis nihil aliud esse, quàm comparationem passiuam, qua obiectũ aliquod consideratum comparatur ad aliud per actum intellectus comparantis, & in 1.d.35. ait in eodem instanti, in quo diuinus intellectus producit lapidem in esse cognito, resultare relationem rationis in lapide ad diuinum intellectum, idem habet 4.d.1.q.5.in fine, & d.16.q.2.E.& alibi sæpè, ergo ad relationes saltim rationis efficiendas non est opus actione intellectus, qua eas concipiat ad modum relationum realium.

Resp. satis patere ex dictis art.præced.concl.2. non resultare statim relationem cogniti, & voliti in obiecto absque alia fictione intellectus, quia hoc interest inter relationem realem, & rationis, quòd illa positis extremis statim datur, quia insurgit ex natura illorum, vt sæpe docet Doctor 5.Met. qu.11. loc. cit.& 1.d.31.qu.1.& quol.6. & alibi, sed relatio rationis vltra extrema indiget operatione intellectus, qua efficiatur, nimirum cogitatione intellectus, antequam operationem esse cognitum, & volitum meras denominationes reales important in obiectis; & cum Doctor loc.cit. indicat ex illis denominationibus resultare relationes rationis in obiectis denominatis, id intelligendum est per aliquam operationem intellectus, & non ex natura rei, quam licet Doctor non exprimat, eam

eam tamen supponere non est dubitandum, quod magis infra constabit agendo de ente rationis relatiuo; Et planè falsum est Doct. cit. in 4. d. 1. q. 2. velle relationem rationis esse meram denominationem extrinsecam passiuæ comparationis derelictam in obiectis comparatis ex simplici actu intellectus comparantis, aut relationem ex illis sic comparatis immediatè resultantem absque nouo actu intellectus accedente, vt intelligit Meurisse cum Valon. pag. apud nos 43. imò ibi directè docet fieri relationem rationis, quando illa obiecta primo considerata, & comparata per vnum actum, deinde per alium actum sequentem secundo considerantur apprehendendo comparationem passiuam illorum, veluti quandam relationem inter ipsa interiacentem, & ideò, inquit, ens rationis esse *ens in anima, tanquam secundo consideratum, non tanquam primo consideratum*. Et quando alibi Doctor insinuare videtur relationem rationis produci per actum comparatiuum, quo duo obiecta comparantur, sic debet intelligi, vt bene exponit Bargius in 1. d. 23. q. vn. pro qua expositione citat quoq; Lichet. 2. d. 1. q. 1. quòd non potest produci, nisi præsupposito actu comparatiuo, quo habito intellectus nouo actu producit intentionem in re cognita, & non producit eam ipso actu comparatiuo, ita Bargius, quod etiam expressis verbis docuit Doctor 3. d. 26. q. 26. q. vn. E. dum ait, *quòd omnis potentia collatiua potest obiectum suum comparare ad aliud, & in eo sic comparato causare respectum rationis, qui non inest, ex natura rei, sed ex potentiæ*, ergo alium actum sequentem ponit Doctor, per quem resultat relatio rationis.

33 Sed vrges, oppositum manifestè indicari à Doctore loc. cit. supra in sol. ad primum, nam 5. Met. q. 11. ab initio ait, *falsum est, quòd actu reflexo intelligendi fit relatio rationis, fit enim primo actu, scilicet directo intellectus comparantis hoc ad illud, quando autem reflectit intelligendo comparationem illam, vt obiectum, tunc non causatur relatio rationis, sed consideratur*, ergo per primum omnino actum, quo obiecta comparantur, statim immediatè resultat relatio rationis absq; nouo actu, idem habet 2. d. 1. q. 5. B. ait enim, *relatio rationis est modus obiecti in primo actu intellectus, & tamen non est in se nihil in genere intelligibilium, sed est in se aliquid verè intelligibile, & ita non intelligitur, nisi in actu reflexo*, vult ergo, quòd in primo actu fiat, & in secundo tantum intelligatur, vt facta.

Resp. ad tollendam æquiuocationem actus directi, & reflexi, quæ hanc ingerit difficultatem, & Doctorem reddit obscurum, hic distinguendi sunt tres actus, primus est, quo duo obiecta realia comparantur adinuicem, ex quo in ipsis aliud non resultat, quam sola extrinseca denominatio passiuæ comparationis: secundus, quo intellectus concipit talem cõparationem passiuam in obiectis per modum cuiusdam relationis; tertius tandem, quo relationem ita confictam in obiectis intelligit, sicut est, hoc est, esse relationem confictam, & rationis; primus actus est omninò directus, sicut è contra tertius est omninò reflexus, secundus verò potest dici quodammodo reflexus respectu primi, & directus respectu tertij, qua de causa interdum dicitur directus, interdum reflexus; sed certè cum sit prima cognitio, quam directè habemus de ente rationis, in ordine ad ens rationis absolutè dici debet actus directus, cum ergo Doctor loc. cit. inquit ens rationis fieri cognitione directa non reflexa, quia in ista habet tantum rationem obiecti, non effectus, non loquitur de primo omninò actu, quia per illum attingitur solum ens reale, & nullo modo ens rationis, sed de secundo actu, quo primò, & directè attingitur ens rationis, quia per ipsum accipit esse, & intelligitur, & ideò respectu eius habet rationem tùm obiecti, tùm effectus, vbi in tertio actu, qui verè est reflexus in ordine ad ens rationis, habet præcisè rationem obiecti, qua de causa supra dicebamus in sol. ad 1. priorem cognitionem entis rationis, quæ sequitur immediatè ad cognitionem entis realis, esse practicam, & factiuam, posteriorẽ verò esse merè speculatiuam & cõtẽplatiuã.

34 Tertiò si ens rationis est id, quod concipitur ad modum veri entis, ergo non fit fingendo aliquam formam, quæ secundũ se totam sit merè obiectiua, & apparens, sed potius per falsam applicationẽ vnius entitatis realis cum altera incompossibili, vndè entitas obiecta intellectui erit secundũ essentiam realis, & solum secundum existentiã obiectiuam rationis, quatenus per intellectum est applicata subiecto, cui non est applicabilis; probatur consequentia, quia iuxta hanc sententiam, quando intellectus concipit Deum, vt relatum ad creaturas, concipit ibi relationẽ realẽ solitam à se concipi inter causam creatã, & effectum, sed dicitur esse rationis, quia applicatur Deo, cui est in applicabilis; quando concipit spiritum ad modum corporis, verè ibi concipitur substantia extensa, sed dicitur esse rationis, quia applicatur subiecto incompossibili; quando concipit hyrcoceruum, concipit veram vnionem, quæ inter res verè vnibiles reperiri solet, inter naturas hirci, & cerui, quæ tamen quia vnibiles non sunt ad constituendum per se vnum, ideò vnio inter illas concepta dicitur rationis.

35 Resp. sententiam illam, quod ens rationis consistat in falsa applicatione vnius entitatis realis cum alia incompossibili, quam indicauit. Mayr. quodlib. 7. pũct. 7. quamuis modo paucos habeat asseclas, esse tamen satis probabilem, vt testatur Amic. tract. 3. q. 2. dub. 5. cõcl. 6. & nos insinuauimus disp. 7. Physic. q. 8. art. 2. Imò fatemur ita intelligi posse, & explicari communem sententiam veterum Scotistarum, cum aiunt entia rationis fieri solum à potentia collatiua, & non nisi actu collatiuo, cum enim quæcunque talis potentia comparando vnum obiectum ad aliud iungit non vnibilia, efficit ens rationis, & quidem ita de facto interpretari videtur Fuẽtes cit. q. 2. diff. 1. art. 3. communem Scotistarum, quæ fortè in alio sensu defendi nequit, vt sit vniuersaliter vera, vndè si nostra sententia ita interpretaretur, adhuc sustineri posset. Verum quia non omnia entia rationis fiunt per apprehensionem plurium partium cum vnione earum, vt constat de multis, quæ concipiũtur ad modum per se subsistentium, & non alteri inhærentiũ, & cogitur hęc sententia asserere omnia entia rationis fieri per copulam, non autem per prædicata, & subiecta, quod tamen falsum est, quia sæpè ex parte prædicati acto correspondet aliquid fictum; non secus ac ex parte vnionis, vt cum dicimus *animal est genus*, nam prædicatum ita est forma ficta, sicut copula; & demum quia hæc sententia non saluat ens rationis, nisi in concreto, quatenus entitas realis ab intellectu applicatur huic, vel illi subiecto incompossibili, in abstracto autem cogitur concedere ens rationis omninò dicere formam realem, & adhuc ipsa quoque tenetur dicere applicationem illam obiectiuam, siue distinguatur ab vnione, siue non, esse omnino ens rationis absque alia rursus falsa applicatione vt diximus q. 1. ideò præstat alio modo nostram interpretari sententiam vnde ad arg. neganda est consequentiam, quia re vera valde nostra sententia differt ab illa, vt constat ex loc. proximè cit. aliud enim est in formatione entis rationis concipere ens reale falsò alteri applicatum, aliud verò concipere, quod non est ens reale, ad similitudinem entis realis, vt nostra asserit opinio, quia primum fieri nequit sine actuali conceptione entis realis, ad secundum verò non est necessaria, sed sufficit, quod supponatur cognitio illius entitatis realis, ad cuius similitudinem ipsum ens rationis efformatur, & si interdum in efformando ente rationis accidit ens reale actu cognosci, non vtique interuenit, vt obiectum cognitionis, qua formatur ens rationis, sed vt terminus similitudinis, secundum quam effingitur; & sic quando in Deo concipimus relationem ad creaturas, hæc relatio à nobis concepta est tota apparens, & obiectiua, & solum realis est relatio illa, ad cuius instar effingitur, & sic dicendum de alijs exemplis in argumento relatis, vide quæ diximus q. 1. probando primam partem conclusionis.

36 Quarto si ens rationis concipi deberet ad similitudinem entis realis, sequitur concipi non posse sine ente reali, quod est terminus talis similitudinis, at hoc est contra experientiam. Deinde similitudo, cum sit relatio æquiperantiæ secundi modi 5. Met. tex. 20. requirit in extremis rationes fundandi eiusdẽ rationis, sed talis ratio fundandi in ente rationis reperiri non potest. Demum entitas ficta quam prefert ens rationis, formaliter impossibilis, ergo non potest habere similitudinem cum ente realiter possibili, quia opposita non habent similitudinem adinuicem, sed dissimilitudinem.

Resp. similitudinem entis rationis cum reali non esse vniuocationis, seu communicationis, qualis est albi ad album, sed proportionis, & imitationis tum in existentia, tum in modo existendi, quia sicut ens reale existit à parte rei, ita ens rationis existit obiectiuè in intellectu, & sicut dupliciter potest ens reale extare in rerum natura, aut per se stans, aut in alio, ita ens rationis potest concipi dupliciter habere existentiam, scilicet, per modum per se stantis, & per modum inhærentis, ad hoc autem non est necessaria pro illo tunc cognitio entis realis actualis, & explicita, seu sufficit habituali, & implicita, vt ad præcedens argumentum dicebamus: neque inconueniẽs foret, si illa interueniret, quia in analogis æquiuocis consuetũ est, vt secunda analogata definiantur per primum, vt patet de sano. Ad 2. patet per idem, quia similitudo non est vniuocationis, & communicationis, sed imitationis. Ad 3. opposita in essendo possunt habere aliquam similitudinem in repræsentãdo, vt patet de specie impressa substãtię, quæ illi assimilatur in repræsentãdo, cũ tamẽ sit opposita in essẽdo; sic in proposito ens

reale,

reale,& rationis opponuntur in essendo,sed cum hoc sit veluti vmbra illius, assimilatur illi quodammodo in repræsentando, & imitando eo modo, quo vmbra imitatur esse corporis. Multa objicit Poncius hic contra doctrinam à nobis traditam de ente rationis, quæ omnia diluta videri possunt disp.2.Met. q.9.art.1. à n.241. vbi etiam n.243. impugnatur ridicula quædam descriptio entis rationis, quam ipse ex suo penu affert dicens ens rationis esse illud,quod nequit aliquid efficere,neq. inexistere alicui potenti efficere, nisi per considerationem potentiæ potentis aliquid considerare; cui benè quadrat illud Horat. de arte poet.

Spectatum admissi risum teneatis amici.

QVÆSTIO III.

Num ens rationis habeat causas sui esse, & quas.

37 CVm loquimur de causalitate entium rationis,vt Tatat. aduertit 4.d.1.q.2. quæstiunc.4. earum, quæ ibi mouet de secundis intentionibus,& Bargius 5.d.13. q. vn.non est sermo de causa propriè dicta, cum enim entia rationis non sint propriè entia,sed solum concipiantur ad modum entium, profectò habere nequeunt veras causas, implicat enim aliquid habere veras causas, & non habere verum esse; qua igitur ratione dicuntur entia,eadem proportione modò quæritur,an habeant causas sui esse, & quas. Negarunt aliqui ens rationis habere causas sui esse, citantur Hæruæus tract. de secundis intentionibus, Mayron.quodlib.6.Sonc.6.Met.q.18. Niger q.4. clypei in fine. Suarez verò, quem multi ex Recentioribus sequuntur,disp.54.Met.sect.2. concedit quidem ens rationis eo modo,quo est ens,habere causam effectiuam sui esse; id tamen de alijs causis,& maximè de finali concedere inficiatur,& seq. Amicus q.3. dub.1.art.2. Concedunt alij cæteras causas præter formalem, ita Complut.disp.2.q.1.n.6. Blāc.disp.1.sect.3.

Dicendum tamen est ens rationis eo modo, quo est ens, etiam habere causas sui esse, & quidem in omni genere causæ. Colligitur ex Scoto 1.d.3.q.7.vbi arguens contra Gotfredum docet entia rationis causari, & d.36. q.vn. & 2. d.1.q.1. docet produci, & probatur.

38 Primò quidem, quod entia rationis suo modo causentur, quia cuiuslibet existẽtis citrà primum ens est aliqua causa proportionata illius existentiæ,vt patet, alioquin deduceretur de non existente ad existendum per seipsum, sed entia rationis existunt, cum antea non existerent, ergo &c. Confirm. quia non semper habent illud esse obiectum, seu obiectiuum in mente,quod est esse rationis,nisi cum concipiuntur ad modum entium, ergo cum tunc illud esse habeant,non antea, vel post,certè in aliquam causam id referendum est,alioquin nulla ratio sufficiens illius qualiscunq. varietatis reddi posset. Et tandem cum ea ad modum entium fingimus, vtique concipimus ea ad modum causatorum.

Secundò vt singillatim ostendamus habere causam proportionatam in vnoquoque genere causæ, probatur in primis, quod habeant saltim intellectum pro causa efficiente (nam an aliqua alia potentia vitalis possit ens rationis efficere,dicemus posteà) dicitur enim ab omnibus ens rationis fieri ab intellectu,effici per operationem intellectus,& similia; imò hac potissimum de causa ens rationis dictum est, quia à ratione machinatur, ergo habet intellectũ aliquo modo pro causa effectiua. Accedit,quod sicut suo modo dicitur ens, & esse obiectiuè in intellectu, pari modo dici debet tale esse accipere ab eodē.

39 Sed contra obijci solet, quod causæ reali correspondet effectus realis, & potentiæ reali obiectum reale, ergo à nulla causa,& potentia reali, qualis est intellectus, ens rationis effici potest. Resp. communiter præsertim à nostris causæ reali primariò, & immediatè vtiq; correspondere effectum realem; secundariò tamen,& mediatè effectum non realem correspondere posse, qui quasi comproducatur ad productionem effectus realis,& ita in proposito ens rationis secundum esse obiectiuum producitur ad productionem realis intellectionis,quæ est effectus primarius intellectus. Hæc solutio procedit potius de ente rationis pro materiali,qualis est denominatio cogniti, quæ derelinquitur in obiecto ex intellectione super illud transeunte, non de ente rationis pro formali, quod immediatè producitur ab intellectu ea cognitione, qua intelligit rem aliter, quam sit. Quare præstabit dicere verum esse assumptum, quando causa producit per actionem physicam, & realem, quo modo intellectus producit intellectionem per actionem intellectualem, quæ dictio appellatur à Doctore quol. 13. & alibi sæpè, at non quando agit actione metaphorica, & quasi grammaticali, qualis est cognitio, per quam ens rationis producitur, siquidem per cognitionem non producit intellectus aliquam entitatem realem, quia non est actus productiuus,& vera actio, sed tantum operatiuus ex Doctore ibidem,ac proindè affert tantum esse quoddam obiectiuum, non reale, vnde si in obiecto,quod intelligitur,nullum aliud esse reperitur præter hoc esse obiectiuum, quod ab intellectu recipit,erit ens rationis, & productio eius erit productio secundum quid,& rationis, non realis, vt docet Doctor 1. d. 36. q. vn.& 2.d.1.q.1.Pariter potest potentia realis ex Doctore nunc cit. habere ens rationis pro obiecto saltim secundario, & terminatiuo, licet primarium, & motiuum debeat esse reale, & præsertim ita contingit, quando rem concipit aliter, ac est, vt accidit in formatione entis rationis ex dictis q.1.in sol.ad 2.ad 3. Confirm.

40 Tertiò habet etiam suo modo causam finalem, nam sæpè intellectus format entia rationis, vt res rectè, & sine errore cognoscat, ac præsertim ad hunc finem ex natura sua ordinantur intentiones logicales, ergo &c.probatur assumptum, sic enim quia priuationes, & negationes ex se intelligibiles non sunt,nisi iudicio quodam diuisiuo,vt v.g. intelligendo in tali organo non esse potentiam videndi, in aere non esse lucem, & è contra denominationes extrinsecæ non sunt intelligibiles, nisi iudicio quodam compositiuo, vt v.g. intelligendo Deum creatorem, parietem visum per hoc, quod relatio existens in creatura terminatur ad Deum, visio existens in oculo terminatur ad parietem, vt eas intellectus apprehendat apprehensione simplici, quæ est entium, & de ipsis prædicet,quæ eis cōueniunt, & necessaria sunt ad explicandam earum naturam, data opera fingit illa ad modum entium,vt cœcitatem,veluti quandam prauam dispositionem in oculo,& sic de alijs, ergo entia rationis fieri possunt,imò de facto fiunt propter aliquem finem. Sic etiam conficit intentiones logicales, vt certam sibi præscribat regulam,qua in vnum plures propositiones cognoscere valeat, nam in primis intentionibus ex cognitione vnius propositionis exercitæ non potest deuenire in cognitionem alterius, quia vna exercita non continet aliam; hinc fit, quod cum posteaquam plura adinuicem comparauerit,consimilem inueniat modum essendi denominationis extrinsecæ in pluribus, format secundas intentiones, v.g. quod animal sit genus, quod homo, leo, bos, sint species, & sic prædicando signatè præscribit sibi regulam dicendo, *genus prædicatur de speciebus*, sub qua propositione signata continentur omnes exercitæ dicendo, ergo homo est animal, leo est animal, quia vna signata plures exercitas continet.Pariter quia longum esset enumerare omnia, & singula, quæ in propositione affirmari, vel negari possunt, de aliqua re, et valdè prolixum singula recensere, de quibus alia affirmari, vel negari possunt, vt vno nomine hæc omnia complectantur, vtimur consultò nomine subiecti, & prædicati; Et quia de conclusione in syllogismo, & de præmissis, de prima, & secunda præmissa forent quamplura dicenda, vtimur nomine antecedentis, & consequentis, maioris, & minoris, quæ omnia sunt entia rationis;& propter eum finem intenduntur, vt operationes nostri intellectus benè fiat, imò vt dicebamus q. proœm. hic est præcipuus logicæ finis, & hac de causa Arist. eam instituit sub terminis secundarum intentionum.

Respondent aliqui ex Suarez cit. quod licèt intellectus aliquando entia rationis effingat ob prædictos fines, isti tamē non sunt propriè fines illorum entium rationis, sed potius eorum actuũ,quibus finguntur,& sic in Logica directio operationum intellectus non est finis illius esse rationis, quod ab intellectu recipiunt res logicales,nam ea omnia,vt esse prædicati, subiecti,antecedentis,consequentis, &c. quasi consequenter insurgunt ex actionibus mentis nostræ,& non à proposito,sed propriè est finis illius cognitionis, qua finguntur illa entia rationis logicalia.

41 Sed hæc solutio nulla est, quia vtique concedimus causam illam finalem non esse verè,& propriè causam finalem respectu entis rationis (præsertim si causalitas finis ponatur esse realis,de quo in Phys.) attamen prout in præsenti loquimur de causis, ipsi etiā enti rationis causalitas finalis deneganda nō est,nam ad hoc sufficit, vt ad modum causati, et procedentis à tali causa concipi possit. Accedit, quod si cognitio logicalis dicitur à causa finali procedere, quia à proposito intenditur propter eum finem,sic et entia logicalia suo modo ab illo fine dependentiam habebunt, quia ad eum finem ipsa præsertim inseruiunt,plusquam ipsa cognitio, vnde resultant. Demum si entibus rationis suo modo cōceditur causa efficiens,à fortiori etiam causa finalis ei cōcedi debebit, tum ob generalem con-

nexionem harum causarum, tum quia causalitas finis maximè deficit à Physico causandi modo, cum metaphoricè causet, & ideò talis causalitas magis proportionata est enti rationis, quam causalitas efficientis, suas ex natura.

Dices, à Scotistis nostris entia rationis reliquijs cretæ à figulo derelictis, dum vas intendit efformare, assimilari solere ea ratione, quòd sicut figulus solum vas per se effingere intendit, reliquiæ verò merè per accidens sequuntur præter eius intentum, ita logicus actus logicales per se intendit, intentiones autem logicales ex illis resultantes solum per accidens. Resp. hoc Scotistarum dictum debere intelligi de ente rationis pro materiali, vt sunt denominationes extrinsecæ cogniti, comparati, &c. istæ enim verè, & per se non intenduntur ab intellectu, sed per accidens derelinquuntur in obiecto, cuius cognitionem per se, & à proposito intellectus quærit, dum verò easdem denominationes per alium actum sequentem concipit intellectus, vt quid intrinsecum obiecto, hoc certè facit in logica præsertim ob aliquem finem intentum, & dicere secundas intentiones in logica non per se intendi ab intellectu, sed ipsos actus logicales, est asserere nedum logicam in se, sed nec etiam logicam ab Arist. traditam esse per se de secundis intentionibus, quod est falsum ex dictis in quæst. procem.

42 Quartò habent etiam suo modo causam materialem, & formalem, quocunque modo sumantur, si enim sumuntur velut causæ intrinsecè rem componentes, sic entia rationis suo modo habere poterunt causam materialem, & formalem, & erunt huiusmodi omnia illa entia rationis, quæ fingi possunt ad instar substantiæ materiatæ, & corporeæ, veluti sunt hircoceruus, chymera, & similia, si verò sumatur causa materialis non pro illa, quæ dicitur ex qua, sed in qua, & pariter causa formalis non pro forma partis, & physica, sed pro forma totius, & metaphysica, sicut est essentia, & quidditas, sic etiam entia rationis habebunt causam materialem in qua, entia nimirum illa, quæ concipiuntur ad modum accidentis, & formę simplicis absolutę, vel relatiuę alteri inhęrentis. Habebunt denique omnia rationis entia causam quoque formalem in hoc sensu, quatenus habent omnia propriam quidditatem, & essentiam sibi proportionatam.

Quæres, quanam sit causa materialis, in qua entium rationis conceptibilium ad modum alteri inhærentis, num sit intellectus, an potius res ipsa, de qua enunciatur tale ens rationis. Dicendum est non esse intellectum, sed rem ipsam, quatenus cognitam, & ab intellectu apprehensam, ita Scot. qu. 9. vniuers. & in 4. d. 1. q. 2. B. & in 1. d. 23. q. vn. & alibi sæpe, quod probatur, quia huiusmodi entia rationis eadem proportione dicuntur entia causata, & habere subiectum, sicut ergo dicuntur entia, quia ad modum entis concipiuntur, dicuntur causari, quia ad modum causatorum concipiuntur, ita cum eorum subiectum quærimus, sensus est quodnam est illud, quod à nobis per modum subiecti concipitur, in quo illa sint, at clarum est, quòd cum concipimus intentionem generis, illam vtique concipimus in animali, non vtcunque, sed in ipso, vt cognito, & animal subijcitur, vt sic, ergo in animali cognito erit, tanquam in subiecto. Tum quia formæ non denominant, nisi res, quibus inexistunt, vt de albedine constat in ordine ad parietem, sed ens rationis denominat rem, & non intellectum, natura enim humana dicitur vniuersalis, dicitur species, nō intellectus, ergo &c. Tum tandem, quia illi inexistere concipiuntur, cui applicantur, sed applicantur rebus, vt cognitis, iuxta illud Boetij, logica est de secūdis intētionibus applicatis primis.

43 At contra instabis; Tum primò quia, si ens rationis esset in rebus subiectiuè, esset accidens, & per consequens ens reale, vt arguit S. Th. opusc. 43. tr. 2. cap. 1. Tum 2. quia hac ratione Scotus ipse docuit 7. Met. qu. 18. habere esse in intellectu, non solum obiectiuè, sed etiam subiectiuè, non autem in rebus extra. Tum 3. quia ens præcipua diuisione diuiditur in ens in anima, & extra animam, sed per ens in anima intelligitur ens rationis, ergo debet esse in anima, non in rebus ipsis. Tandem Chymera, & hircoceruus nequeunt esse subiectiuè in rebus, etiam quatenus cognitis, quia non cōcipiuntur ad modum entis alteri inhærentis, sed ad instar substantiæ, & rei per se stantis, ergo debent statui in intellectu subiectiuè.

Resp. ad 1. quòd consequentia teneret, si ens rationis poneretur rebus inesse, vt sunt extra intellectum, & ita intelligit S. Thom. at ex hoc, quod ponitur subiectiuè in rebus, vt cognitis, & vt in intellectu iacent, sequitur solum esse accidens intentionale, seu rationis, quatenus concipitur ad instar alteri inhærentis. Ad 2. Doctor intelligendus est, vt se explicuit 5. Met. q. 1. quòd vniuersale inhæreat rei, non quomodocunque, sed quatenus habet esse cognitum in intellectu, quia cum res possint considerari tripliciter, vel secundum suum esse quidditatiuum, quomodo eas considerat Metaphysicus, vel secundùm suum esse materiale, quomodo eas considerat Physicus, vel secundùm illud esse cognitum & comparatum, quod habent per operationem intellectus, quomodo eas considerat Logicus, vniuersale non inest rebus quomodocunque, sed quomodo eas considerat Logicus, & ideò prout sunt in intellectu, quare ens rationis est in intellectu subiectiuè nō immediatè, sed mediatè, mediantibus nimirum rebus, vt cognitis. Ad 3. dicitur ens in anima obiectiuè, non subiectiuè, & per hoc distinguitur ab ente extra animam, vel si etiam subiectiuè dicitur ens in anima, id debet intelligi mediatè modo nunc explicato, non immediatè, sicut inest intellectio, alioquin esset accidens reale, vt actus, & habitus intellectuales. Ad 4. illa entia rationis nullibi sunt subiectiuè, nec habent materiam in qua, quia ad instar substantiæ concipiuntur, sed ex qua, & sunt tantum obiectiuè in intellectu.

QVÆSTIO IV.

An solus intellectus efficiat ens rationis, & quibus actibus.

44 NEmo negat ens rationis per intellectum effici, quare hoc supposito quæritur an eius tantum sit hoc munus, num potius aliæ etiam potentiæ vitales illud efficere possint. Communis opinio asserit hoc esse speciale munus intellectus præsertim Thomistæ Compl. disp. 2. q. 3. Io. de S. Th. p. 2. Log. qu. 2. art. 4. Caiet. 1. p. qu. 28. art. 1. Auersa qu. 5. sect. 4. Blan. disp. 1. sect. 3. Amic. tract. 3. qu. 3. dub. 2. & 3. Contendunt alij, vt Scotistæ communiter, etiam per voluntatem, quia potentia collatiua est, ens rationis effici posse, ita Formalistæ omnes tract. Formal. Faber, Fuentes, Smising. Meurisse loc. supra cit. nam sic insinuare visus est Doct. 1. d. 45. quęst. vn. §. *Ad argumenta*, & 3. d. 26. q. vn. §. *Ad quæstionem*, & 4. d. 16. qu. 2. §. *Respondeo*, & quodl. 17. art. 2. §. *potest dici*, dum præsertim docet posse voluntatem suo modo causare relationem rationis in obiectis, quando, scilicet, ordinat vnum obiectum ad aliud, ad quod non est ordinabile à parte rei, vt si Deum amat in ordine ad creaturas. Imò vlterius aliqui Scotistæ progressi sunt asserentes etiam Phantasiam, seu Imaginatiuam posse ens rationis efficere, eo quia inter potentias sensitiuas ipsa sola habet virtutem coniungendi, & conferendi obiecta adinuicem, vt patet dum Chymeras, & hircoceruos in somnis effingit coniungendo simul species harum naturarum à parte rei incompossibilium, ita Faber cit. c. 5. Fuentes diff. 3. art. 1. Meurisse cit. qu. 3. in fine, Vallon. pag. nobis 43. Ant. Roccus tract. de secundis intentionibus (quamuis isti duo exprimant phantasiam, etiamsi vim habeat collatiuam, non posse idcircò efficere secundas intentiones) quod etiam tanquam probabile amplectitur Suarez disp. cit. sec. 2. n. 18. & Ruuius q. 4. Tādem idipsum alij affirmarunt non tantum de cæteris sensibus internis, verumetiam externis, eo quod ipsi quoque plerumq; percipiant, & repræsentent, quod non est, ad modum entis, vt cum oculus percipit remum fractum in aqua, Solem exiguæ magnitudinis, &c. ita Iandun. insinuat 5. Met. q. 23. & Arriaga ex professo tenet disp. cit. sec. 3. subsec. 2. & 3. vbi eò magis id tenet de voluntate.

45 Circa alteram quæsiti partem dupliciter dubitatur; Primò generatim, cum enim actus intellectus generaliter loquēdo sit, vel absolutus, quo, scilicet, obiectum absolutè consideratur sine ordine ad aliud, vel collatiuus, quo consideratur cum tali ordine, & rursus vterque aut directus, quo, scilicet, primò, & directè obiectum attingitur illis actibus, aut reflexus quo nimirum reflectitur super obiectum, vt absolutè cognitū, vel relatiuè; dubitatur in proposito, qualis in vniuersum esse debeat actus, quo ens rationis efformatur; Scotus 5. Met. q. 17. ab initio expressè docet hunc actum esse debere directum, & comparatiuum, & est cōmunis doctrina priscorū Scotistarū, cū hoc tamē discrimine, quòd Doctor loc. cit. loquitur speciatim de relatione relationis, at ipsi loquuntur vniuersaliter, fortè quia omne ens rationis putarunt esse relatiuū, quos ex recētibus Scotistis sequitur Fuentes cit. & ex Thomistis Ioan. de S. Th. qu. 2. art. 4. concl. 3. Vulpes verò disp. cit. 28. art. vlt. n. 4. ait per actum directum comparatiuum secundas intentiones habere tantum esse derelictum, & per intelligentiam reflexam suscipere verum esse rationis fabricatum; Meurisse cit. concl. 3. declarat diuersa entium rationis genera ex diuersis actibus resultare, denominationes extrinsecas cogniti (quas putat ad ordinem entium rationis pertinere) ex cognitione directa, relationes rationis ex comparatiua, & entia rationis fictitia

fieri

fieri per actionem reflexam, qua intellectus apprehendit esse, quod re vera non est. Ex Neotericis Suarez cit. nu. 16. quem multi sequuntur, docet omnem actum, quo fit ens rationis, esse comparatiuum, non quia omne ens rationis sit relatiuum, vt prisci Scotistę dicebant, sed quia ens rationis quodcunque, siue absolutum, siue relatiuum, fit per comparationem non entis ad ens reale, quatenus concipitur ad instar entis realis; hanc verò cognitionem contendunt aliqui semper esse directam, vt Blancus citat. sect. 4. Suarez ibidem innuit potius esse debere reflexam, & præsertim in fabricandis secundis intentionibus. Alij demum distinctius procedentes inquiunt, omne ens rationis absolutum fieri per cognitionem absolutam, & omne relatiuum per relatiuam, & rursus illa entia rationis, quæ fundantur in ipsis operationibus intellectus, & habent pro materia denominationes extrinsecas cogniti, &c. fieri per notitiam reflexam, quando nimirum intellectus reflectendo concipit denominationes ortas ex priori cognitione in obiecto ad modum alicuius relationis, seu formæ extrinsecæ, cætera verò fieri per notitiam directam, idest non inuoluentem reflexionem circa aliam præuiam cognitionem, ita Auers. cit. sect. 6. Complut. qu. 3. & alij quamplures sic loqui videntur Hurtad. disp. 1. de obiecto Log. sect. 3. Amic. tra. 3. q. 3. dub. 6. art. 2.

46 Deinde cum tres sint intellectus nostri operationes ex dictis 1. p. Instit. Log. dubitatur in specie, an per omnes, & singulas fieri possit ens rationis, an per aliquas tantum; de quo tres extant sententiæ. Prima docet fieri solum per primam operationem, quando obiectum simpliciter apprehenditur aliter, ac sit, nam quando postea aduenit secunda, & tertia operatio, scilicet iudicium, & discursus inueniunt ens rationis factum per primam. Secunda negat ens rationis fieri per primam, sed asserit solum fieri per secundam, ita Coronell. qu. 2. prædicab. art. 3. dub. 3. & Hurtad. disput. 1. Log. sect. 4. §. 18. & fusius disp. 19. Metaph. sect. 1. §. 15. eo quia omne ens rationis est quid falsum, & ad modum alterius consideratum dando illi aliquod esse repugnans, sed veritas, & falsitas ad secundam tantùm operationem spectant. Tertia concedit fieri per omnes, & singulas, quia apprehendi potest aliquid esse, vel existere, quod nec existit, & existere implicat, potest item affirmari, quod est impossibile, & negari, quod est necessarium, & possumus tandem cogitare vnum sequi ex alio, quod verè non sequitur, quæ omnia sunt non entia ad modum entium ficta per singulas operationes, & est communis inter Modernos Fuent. citat. art. 2. & 4. Complut. quæst. 3. concl. 2. Amic. cit. concl. 4. Ruuius tract. de ente rationis quæst. 4. & alii passim; quam aliqui adhuc magis explicantes inquiunt hanc sententiam non ita intelligi debere, quasi quodlibet ens rationis promiscuè fieri per quamlibet intellectus operationem, sed per primam determinatè fieri ens rationis genus, species, apprehensum, & similia, quæ conueniunt terminis simplicibus, per secundam fieri ens rationis prædicatum, subiectum, propositionem, & alia huiusmodi, quæ conueniunt integris enunciationibus; per tertiam tandem fieri ens rationis medium terminum, maius, & minus extremum, antecedens, consequens, & similia, quæ argumentationem concernunt, & in hunc modum hanc declarauit sententiam. Durand. 1. d. 19. qu. 5. & 6.

ARTICVLVS I.

Resolutio quæsiti de potentia entis rationis effectrice.

47 Pro resolutione quæsiti quoad primam partem, quæ est de potentia entis rationis effectrice, est aduertendum ens rationis dupliciter accipi posse, primò pro eo, quod solum habet esse ex vi rationis, secundò pro ente proportionali, & æquiualente enti, quod fit à ratione; in proposito cum quæritur, quæ potentia ens rationis efficere possit, & an hęc solus sit intellectus, non est sermo de ente rationis in primo sensu, nam sic esset repugnantia in terminis, quòd alia potentia ab intellectu, qui dicitur ratio, seu potentia ratiocinatiua, ens rationis efficere posset; sed est sermo in altero sensu, quare quæsiti sensus erit, an sicut datur aliquod ens, quod solum existit obiectiuè in intellectu, ita detur, vel dari possit ens, quod solum obiectiuè existat in aliqua potentia intentionali alia ab intellectu; & hoc voluit innuere Doctor, cum in 1. d. 45. quæst. vn. C. & quol. 17. C. inquit relationem, quam potest voluntas, & quælibet potentia collatiua alia ab intellectu causare in obiectis ab ipsa inuicem comparatis, in quibus ex natura rei non reperitur, non esse rationis loquendo strictè de relatione rationis, quia non semper potentia illa comparans est ratio, siue potentia ratiocinatiua, sed dici rationis, vel quia illis obiectis non conuenit ex natura rei absque actu potentiæ intentionalis, vt ait ibi, vel prout hoc nomen ratio comprehendit intellectum, & voluntatem iuxta phrasim Arist. 9. Metaph. vbi eas appellat potentias rationales, vt quolib. citat. adnotauit, vel quia hoc nomen ratio extendi etiam solet ad quamcunque potentiam collatiuam, vt ait Trombet. in Formalit. art. 2. princ. §. *notandum vlterius*, vel tandem quia relatio, aut denominatio comparati in obiecto causata per actum potentię collatiuæ magis participat rationem entis rationis in primo sensu, quam aliæ denominationes visi, cogniti, &c. quia vt docet Scot. 5. Metaph. quæst. 11. ab initio nedum esse rationis habet, quatenus à potentia intentionali procedit, sed etiam aliud esse rationis supponit, in quo fundatur, quia denominatio comparati non resultat in obiecto, nisi prius absolutè cognitum supponatur quoad illud attributum, in quo alteri comparatur.

48 Rursus cum ens rationis ex dictis quæst. 2. art. 1. duplex sit, aliud materiale, & derelictum, ac potentiale, quia nimirum formalitatem entis rationis actu non participat, sed vtique participare potest per actum potentiæ fingentis, quo sensu negationes, priuationes, & omnes extrinsecæ denominationes reales dicuntur entia rationis materialiter, & fundamentaliter, quia possunt intellectiui, vel alteri potentiæ præstare fundamentum fictionis, vt concipiat id, quod non est, ac si esset: aliud verò formale, & actuale, quod nimirum actu participat formalitatem entis rationis, quia. s. actu fingitur esse ab intellectu, aut alia potentia, & ita obiectiuè existit in ea, vt extra illam nec existat, nec existere possit. Non est hic quæstio de ente rationis materiali, & derelicto, sic enim concedunt omnes, non tantum intellectum, verum etiam voluntatem, imaginationem, & omnes sensus internos, & externos posse ens rationis efficere, quia in actibus omnium harum potentiarum potest vtique ens rationis formaliter fundari, quatenus denominationes extrinsecæ per actus earum in obiectis derelictæ concipi possunt, vt formæ illis intrinsecæ, ac inhærentes; quæstio igitur est de ente rationis formali, & est sensus, an per opus alterius potentiæ ab intellectu possit fieri ens habens solum esse obiectiuè in ea potentia, & ex vi actus illius.

49 Dicendum est certum esse nullam potentiam vitalem præter intellectum, & voluntatem posse ens rationis efficere, & ex his duabus certum esse intellectum efficere posse, de voluntate verò non ita certum, satis tamen probabile. Conclusio est Scoti locis omnibus citatis, ac etiam mox citandis, & probatur quoad singulas partes. Et quidem Primò, quòd nulla potentia sensitiua, siue interna, siue externa possit, ostenditur generali ratione, illa sola potentia vitalis potest entia rationis efformare, quæ ita rei præstare potest esse obiectiuum in seipsa, vt extra illam nec sit, nec existere possit, at in nullo sensu, siue externo, siue interno potest aliquid ita obiectiuè existere ex vi alicuius actus sensitiui, ergo nullus sensuum ens rationis potest efficere, maior patet ex dictis de formalitate entis rationis, quod talis est naturæ, vt illi prorsus repugnet existere extra potentiam à qua formatur; probatur minor, tum quia vniuersaliter loquendo obiectum sensuum est sensibile, sed esse sensibile est esse reale contradistinctum ab esse rationis; tum quia obiectum præsertim sensus externi est aliqua qualitas sẽsibilis, & existens à parte rei, vnde communiter dicitur sensationem externam pendere non solum ab obiecto existente, sed etiam in se præsente, ergo sensus externus non potest dare esse obiectiuum rei non existenti, nam semper terminatur ad esse reale eius actui præsuppositum etiam in illis casibus, de quibus dubitari solet; nam remus, v. g. representatur curuus, vel fractus in aqua ab illa specie, quæ transmittitur ad oculum ex immutatione facta ab aqua, per quam transit, antequam remus percipiatur ab oculo, ergo remus ille non habet rationem curui ex ipso actu visionis, sed antecedenter ad illum, quia species illa sic immutata determinat oculum ad videndum tali modo, & ita suo modo dicendum in alijs casibus, cum nimirum Sol propter distantiam apparet minor, quam sit, & denarius in aqua maior, & ædificia disiuncta eminus apparent coniuncta, & concauitates in pictura; in his enim, & similibus casibus attingit visus apparentiam illam causatam ex vi specierum sic, vel sic immutatarum, vel aliunde, & hæc apparentia, & representatio vera est, & realis, licet non representetur obiectum, sicut est, ob immutationem specierum, aut

alia

alia de causa, sed in hoc nullum interuenit ens rationis, alioquin etiam speculum, quando repræsentat remum curuum in aqua ens rationis efficeret.

50 Et ex eodem capite probatur eadem minor argumenti principalis de sensibus internis, præsertim de imaginatiua, aut æstimatiua, de qua est dubitatio, quia licet hæ potentiæ non necessariò pendeant ex præsentia obiecti in seipso, vt sensus externi, adhuc tamen non respiciunt totam latitudinem entis, vt intellectus, sed determinatum exposcunt obiectum, & hoc quidem sensibile, quia non percipiunt essentias, & substantiam rerum, sed tantum qualitates, & accidentia externa, quæ vtique sunt entia realia; vnde vt docet Scot. 1. d. 3. quæst. 2. F. contra Henricum, dum agnus fugit lupum, non apprehendit rationem inimicitiæ, sed accidentia Lupi, vt sibi materialiter disconuenientia; à quorum apprehensione mouetur ex instinctu naturæ appetitus ad fugam, sed hæc fusius prosequi spectat ad libros de Anima, & ideò rationes, quæ inde sumi possent ad probationem conclusionis dimittimus, hac solum contenti, quæ ex natura entis rationis deducitur, quod sensus dare nequit esse obiectiuum rei non existenti; Et quando etiam in allatis casibus concederetur sensus externos dare esse obiectiuum rebus non existentibus, & præcipuè imaginatiuam id facere, cum montem aureum, vel mare vitreum imaginatur, hoc etiam admisso non sequitur hæc idola esse entia rationis, quia hæc obiecta non habent impossibilitatem ad existendum à parte rei, quod est de essentia entis rationis, quod non solum excludit actualem existentiam obiecti, sicut repræsentatur, verum etiam possibilitatem ad existendum; cum igitur neque per sensus externos, neque in eis nos tale possimus idolum machinari, cui repugnet existere in rerum natura saltim per potentiam Dei absolutam, concludendum est nullum sensuum posse tale esse obiectiuum dare rei non existenti, quale requiritur ad ens rationis.

51 Resp. aliqui ex Suarez cit. imaginatiuam saltim in homine habere hanc virtutem fingendi, quod non est, nec esse potest, ex coniunctione, quam habet cum intellectu, vnde inquit Suarez imaginationem in homine participare vim rationis, & fortè nunquam fingere, quod non est, nisi cooperante ratione, quod etiam experientia ipsa edocet, non enim imaginatiua machinatur solum montem aureum, mare vitreum, & alia, quæ vtique possibilia sunt, sed alia quoque, quæ prorsus impossibilia sunt, vt hircoceruum, & chymeram, & alia huius generis repugnantia.

Sed facilè euertitur hæc solutio, tum quia propter hanc coniunctionem non potest imaginatiua extendi extra suum adæquatum obiectum, quod est ens sensibile existens vel existere potens, quale non est ens rationis; tum quia etiam ipsa imaginatiua humana adhuc continetur infra limites potentiæ organicæ, atque ideò respicit obiectum, quod continetur infra limites obiecti materialis ob proportionem, quæ versari debet inter potentiam, & obiectum quoad rationem formalem operandi; tum quia falsum est imaginatiuam per se participare vim rationis in homine, nam tantum cum ipso intellectu conuenit in ratione potentiæ cognitiuæ internæ; tum tandem quia vt ait Auersa, si imaginatiua suo proprio actu distincto ab actu intellectus habet efformare ens rationis, frustra affertur consortium intellectus. Neque experientia est in oppositum, dum enim concipimus hircoceruum, chymeram, Deum corporeum, & similia, planè vt passim notant Auctores, non ex vi imaginationis vniuntur naturæ, aut essentiæ incompossibiles, quia nec imaginatio, nec alius sensus profundat se vsque ad substantiam, sed tantum externa accidentia hirci v.g. & cerui, quorum coniunctio certè non repugnat, nam sæpius visa sunt monstra ex diuersis animalium figuris constituta, vnio autem naturarum incompossibilium fit à solo intellectu.

52 Altera etiam pars conclusionis comprobatur, & primò quidem ens rationis ab intellectu fieri ita compertum est inter admittentes entia rationis, vt probatione non egeat, quod vel ex ipso nomine entis rationis inde deducti constare debet, id autem etiam de voluntate posse probabiliter affirmari ostenditur manifesta ratione, quia nihil illi deest ex requisitis ad potentiam formatricem entis rationis, si enim requiritur, quod talis potentia sit collatiua, certum est hoc voluntati non deficere, ita enim potest comparare vnum obiectum alteri, sicut intellectus, non quidem per modum iudicij, & cognitionis, sed per modum ipsius, ordinis, & acceptationis, vt notat Brasauol. qu. quol. 20. ex Doctore cit. vt cum vult media propter finem, imò potest inuicem ita duo conferre obiecta, quæ à parte rei non sint referibilia, vt cum peruersè agēs vult Deū propter creaturam vtendo fruendis, & fruendo vtendis; Si requiritur quod talis potentia sit reflexiua, vt vlterius exigit, aliqui ex Suarez n. 17. ob quod negant sensus ens rationis efficere posse, quia oculus parietem videt, sed reflexè non nouit parietem esse visum, nec imaginatio percipit, quid sit esse imaginatum in obiecto. Neque id voluntati deficit, quia voluntas aliquid volens sæpius per actum reflexum consentit se velle, vt docet Scot. quol. 16. D. & 1. d. 47. q. vn. D. & rationē reddit quol. 17. C. quia hæc munera competunt illis potentijs per rationem ambabus communem, scilicet, ob earum immaterialitatem; Si tandem requiritur (quod principalius est) quod potentia det esse obiectiuum rei, quæ realiter non est nec esse potest, adhuc neque hoc deficit voluntati, tum quia potest voluntas impossibilia, etiā vt talia ab intellectu ostensa, appetitu saltim inefficaci appetere, vt docet Scot. 2. d. 6. qu. 1. qua ratione tenet Fuentes citat. posse volūtatē ens rationis efficere, tum quia (quod magis vrget) potest voluntas ex sua libertate bonitatem in obiecto fingere, vbi re vera non reperitur, nec reperiri potest, neque vt bonum ab intellectu proponitur, ergo potest tale esse obiectiuum bonitati tribuere, quale requiritur ad ens rationis constituendum, consequentia patet, quia in tali casu voluntas est, quæ primò fingit bonitatem in obiecto, vbi non est, nec esse potest, non autem intellectus; per quod excluditur communis responsio Recentiorum dicentium, quod licèt voluntas interdum tendat in bonum, quod re vera tale non est, tamen ipsa non fingit tale bonum, sed supponit iam confictum ab intellectu, & propositum per intellectum; assumptum probatur, quia in sententia præsertim Scoti præter finem verum, & apparentem datur etiam finis præfixus, seu præstitutus in 1. d. 1. qu. 1. art. 3. & 4. & est quando obiectum præcisè est à ratione ostensum sub ratione mali, & voluntas ex sua libertate illud sibi præfigit, tanquam finem, non quod volūtas feratur in malitiam per se, quia hæc non est obiectum prosecutionis, sed quia ostenso obiecto voluntati sub ratione mali, & ex alia parte ostensa ratione boni, vel in se, vel in alio obiecto, potest voluntas bonitatem illi obiecto affigere, quam tamen non habere prius ostenderat intellectus, & sub illius bonitatis prætextu obiectum illud in se malum acceptare, de quo agimus ex professo disp. 7. Physic. qu. 8. art. 2. sicut igitur probabile est dari finem præfixum, & esse sufficiens voluntatis motiuum, non tantum bonum verum, & apparens, sed etiam præstitutum, vt ibi probatur, ita probabile est voluntatem ens rationis efficere posse, vt hic de eo loquimur, & hoc est præcipuum huius assertionis fundamentum; quod frustrà nititur impugnare Poncius hic, cui occurrimus disput. 2. Met. qu. 9. art. 1. à n. 246.

Soluuntur Obiectiones.

53 IN oppositum obijcitur Primò probando diuersis experientijs sensus externos ens rationis efficere posse; videmus enim colores in Iride, vitro triangulari, collo columbæ, concauitates in picturis, vnum, & idem obiectum multiplicatum compresso oculo ex parte superiori, vel inferiori, & alia huiusmodi, quæ à parte rei non existunt in obiectis visis, sed tantum in ea cognitione, qua exprimuntur. Confirmatur, quia in his casibus, & alijs multis falluntur sensus externi, quis hoc neget? at per omnem actum falsum fit ens rationis, inquit Arriaga cit. quia statim ac actus est falsus, obiectum eius non est à parte rei, sed tantum in illa ipsa cognitione. Demum oculis videmus non adesse lucem, quod vtique fieri nequit, nisi apprehendendo negationem illam per modum formæ positiuæ, & sensibilis, quia potentia sensitiua non attingit, nisi obiectum sensibile, id autem est ens rationis machinari.

Resp. iam ex dictis patere, quomodo in illis, & similibus experientijs nihil fingitur ab oculo, quia ipse non habet vim componendi curuitatem cum remo, paruitatem cum Sole, colores cum Iride, &c. sed re vera exprimere, quod illi per species obijcitur antecedenter ad actum visionis, hæc igitur omnia non sunt obiectiuè tantum in oculo, sed verè à parte rei, non quidem secundùm esse reale, & subiectum in illis obiectis, sed secundùm esse repræsentabile, & intentionale, quod variatur iuxtà variam specierum, vel etiam ipsius organi immutationem, sicut paries, qui à parte rei est albus, posito ante oculos vitro viridi ob immutationem specierum, quæ per tale medium deferuntur ad oculum, est viridis, non quidem realiter, sed secundùm esse repræsentabile; & hoc sufficit ad soluendum argumentum ex illis experientijs deductum, nam explicare vnde in singulis proueniant illæ apparentiæ, vt duplicitas obiecti in oculo compresso, colores in

collo columbæ, concauitates in pictura, spectat ad libros de anima, videatur Amic. qui tract. 3. Log. quæst. 3. dub. 2. art. 2. singula explicat. Et quando etiam concederemus hæc omnia existere tantum in visione, qua exprimuntur, adhuc neganda foret consequentia, quia vt sæpè dictum est, ad ens sensibile æquiualens enti rationis non sufficit, quod videatur id quod non est, sed quod etiam illud sit impossibile, sicut apparet, modo nec colores apparentes in collo columbæ nec remi curuitas; & alia huiusmodi apparentia sunt impossibilia, qua ratione conuictus Arriaga concedit per sensus externos fieri non posse ens rationis impossibile, sed tantum illud, quod actu à parte rei non existit, licet sit possibile. At iam ex dictis constat hanc suam distinctionem de duplici ente rationis penitus implicare, quia realis possibilitas repugnat enti rationis, vt sic.

54 Ad Confirm. in his casibus, & similibus re vera sensus non fallitur, quia apprehendit illa obiecta, si non vt sunt, saltim vt à parte rei repræsentantur à speciebus, vnde visus apprehendit solum apparentiam illam colorum v. g. in collo columbæ, in quo falsitas nulla, aut fictio interuenit, quia à parte rei ita fit repræsentatio per species; quare si error interuenit, hic potius erit imaginatiuæ, vel intellectus, vt constat in exemplo vuarum à Zeusi pictarum, quas aues existimarunt veras, & lintei à Parthasio depicti, quod Zeusis ipse existimauit verum, nam in his casibus visiua non est decepta, quia visio verè ad vuas pictas, & linteum pictum terminabatur, sed existimatiua tantum, vel intellectiua ob simillima accidentia, imo neque intellectus ipse, aut imaginatiua falleretur, si eius iudicium feratur non supra obiecti existentiam, sed supra solam eiusdem apparentiam, quia tunc iudicaret, quod verè à parte rei apparet. Quod si interdum fallatur ipse intellectus cum ipso sensu, adhuc obiectum talis sensationis, aut intellectionis non erit ens rationis, quia vt sæpè dictum est, obiectum sensuum non habet incompossibilitatem ad existendum à parte rei, quæ ad ens rationis requiritur, vnde negatur absolutè, quod ait Arriaga, per quemcunque actum falsum rationis constitui.

Ad Confirm. vltimam negatur assumptum, nullus siquidem sensus, præsertim externus, percipere potest negationem actu positiuo, sed tantum percipere subiectum non cognita forma negata, atq. ita non videmus tenebras in aere, sicut neq. silentium audimus in solitudine, sed per carentiam actus dumtaxat id dicere solemus abusiuè.

55 Secundò obijcitur probando fieri posse saltim per sensus internos, & præsertim imaginatiuam, seu phantasiam. Tum quia etiam ipsa est potentia collatiua, vt Scot. docet 1. d. 45. quæst. vn. in fine, & habet virtutem nedum obiectiuè coniungendi, quæ compossibilia sunt, vt cum ex connexione specierum montis, & auri fingit montem aureum, sed etiam incompossibilia, vt cum ex connexione specierum hirci, & cerui coniungit illas naturas. Nec respondere valet phantasiam vnire accidentia externa illarum naturarum, non ipsas naturas. Quia phantasia format sibi obiectum, vt est cognitum ab intellectu, quia quod intellectus intelligit, id ipsum phantasia phantasiatur, sed intellectus in eo casu non sola accidentia externa coniungit, sed etiam naturas, ergo &c. Tum 2. quia imaginatiua potest concipere lineam quandam infinitam, quæ implicat, & alia huiusmodi, vt spatium reale extra Cœlum, qua ratione Dialectici dicunt ens imaginabile magis ampliari, quàm ens possibile. Tum 3. ex Arriaga interdum fallitur canis reputans vmbram hominis esse hominem illum, à quo vapulauit, & aufugit imaginando ab eo, quod videt fuisse lęsum, at coniungendo percussionem cum illa vmbra, vt cum causa efficiente profectò impossibilia coniungit, quia cum vmbra sit nihil, non potest dare ictus. Tum 4. ex eodem, dum quis videns à longe statuam putat esse hominem, vtique habet hanc apprehensionem, quòd ille est homo, at impossibile est hominem esse statuam, ergo sæpius phantasia apprehendit vnionem, seu identitatem rerum impossibilem.

Resp. non esse certum apud Scotum phantasiam esse potentiam formaliter collatiuam, nam loc. citat. 1. d. 45. & 4. d. 49. quæst. 1. relinquit sub dubio, quin potius oppositum apertè alibi sæpè docuit 1. d. 1. quæst. 5. & in 3. d. 33. & in 4. d. 43. quæst. 2. vbi Tatar. & d. 45. quæst. 3. quæ loca ponderat Bargius in 1. d. 3. quæst. 1. §. *Quinto dico*, & quol. 17. C. cum innuit vim collatiuam oriri ex immaterialitate potentiæ, & cum dicitur phantasiam coniungendo species montis, & auri componere montem aureum, & illud attingere, vt quid vnum, inquit Bargius cum Tatar. illud tantum attingere velut complexum indistans, idest sine copula eo modo, quo oculus sine formali complexione attingit Petrum currere, dum actu illum videt currere, non autem velut complexum distans, idest cum copula, quasi attingat formaliter vnionem illorum, vnde iuxta hanc viam, quam sequuntur Complut. disput. 2. quæst. 3. num. 28. cum alijs modernis, & ex professo docet Brasau. q. 13. quol. (à quò, vt eius moris est, Posnan. 1. d. 35. disp. 1. vbi de hac re agit, totam transcripsit quæstionem suppresso nomine phantasia non est virtus collatiua formaliter, & propriè, nec dicitur componere chymeram, quasi attingat sua cognitione illud aggregatum formaliter, quatenus est quid compositum, & vnionem illam in ratione obiecti; sed dicitur eam componere materialiter, quatenus simul, & quasi vnica apprehensione attingit partes, ex quibus chymera resultat, quas antea seorsim cognouit, & iuxta hanc viam omnia illa argumentarunt, vtpotè quæ supponunt phantasiam esse potentiam formaliter collatiuam, & attingere formaliter vnionem duorum in ratione obiecti.

57 Sed quia hoc plenius discutere spectat ad libros de Anim. admittatur pro nunc phantasiam esse formaliter collatiuam, quia tamen non egreditur limites potentiæ sensitiuæ, planè componere nequit, nisi species sensatas, vt Scot. docet 1. d. 3. quæst. 2. §. *Quinto dico*, quare in compositione chymeræ, & hircocerui solum attingere potest vnionem accidentium re quæ vtique possibilis est, non naturarum, & ad instantiam illam dicendum est verum esse, quòd cum intellectus operatur, etiam phantasia operatur, sed circa suum obiectum, quod sensibilitatem non transcendit, vnde cum intellectus intelligit naturas incompossibiles, phantasia cognoscit figuram, quantitatem, & accidentia externa illarum. Ad 2. negatur assumptum, cum potius experientia constet cognitionem imaginatiuæ ferri ad obiectum cum aliquo termino, quia ex modo eius operandi concipere nequit obiecta, nisi in determinato loco, figura, & similibus, vt notat Amic. cit. qui etiam ait imaginabile ex vi imaginatiuæ non latius patere, quàm ens possibile, quia dicit quantitatem, figuram, & similia, quæ sunt possibilia, sed in ordine ad intellectum magis latè patere, quia comprehendere potest ficta, & de hoc intelligi dictum Dialecticorum. Vel dicendum posse phantasiam concipere lineam, & spatium infinitum syncathegorematicum, quod non implicat, non verò cathegorematicum, vt dicimus in Physicis. Ad 3. supponitur falsum in argumento quod scilicet possit phantasia suffodere species inimicitiæ, hoc enim negat Doctor supracitat. loquens de agno respectu lupi; falsum item est canem visione attingere vmbram, quæ est mera priuatio, & cum ea coniungere percussionem, vt cum efficiente causa, quod igitur in vmbra percipit, est lumen ipsum secundum, & ipsius luminis figura, qua terretur ob similitudinem, quam habet cum figura hominis, à quo vapulauit, & cum ea coniungit speciem percussionis, vnde nunquam attingit, nisi vnionem sensibilium accidentium, quæ possibilis est. Ad 4. intellectus est, qui facit illam complexionem, phantasia vero cum non se profundat ad substantiam, sistit in contemplatione externæ figuræ hominis, & statuæ, & eas ob similitudinem coniungit adinuicem, & earum vnionem attingit, non verò naturarum.

58 Dices, imaginatiuam saltim per modum memoriæ, & reminiscentiæ posse ens rationis efformare, quia reminiscendo percipit rem, quæ non est, sed fuit, & facit reflexionem quandam supra actum suum præteritum, ex qua reflexione resultare solet ens rationis, ita enim formatur ab intellectu. Resp. licet Complut. citat. num. 29. probabile censeant cogitatiuam, & reminiscitiuam ob maiorem quandam coniunctionem, quam habent cum intellectu in homine supra cæteros sensus, posse aliquod ens rationis efficere, tamen quia ob talem coniunctionem non eleuantur illi sensus extra sphæram sensitiuæ potentiæ, vt supradictum est contra Suarez; præstat id potius absolutè negare, nam quamuis possit imaginatiua per modum reminiscentiæ cognoscere obiectum; vt antea recognitum, hæc tamen non est reflexio eius generis, qua fieri solet ens rationis, quia illud apprehendit solum quoad an est recolendo antecedentem actum cognitionis, non autem recogitando quidnam fuerit tale esse cognitum in obiecto.

Tertiò obijcitur ex Suarez, quòd nequeat voluntas efficere ens rationis. Tum quia etsi sæpè appetat id, quod non est re ipsa bonum, sed tantum apparenter; nihilominus cum non det ipsa illi bono apparenti esse obiectiuum, sed intellectus, non poterit voluntas dici fingere illud bonum, sed potius ferri in illud iam fictum ab intellectu. Tum 2. quia cum volun-

luntas sit potentia cœca, supponit obiectum propositum per cognitionem, siue sit bonum, siue apparens, ergo cum non faciat obiectum, sed illud supponat, inepta prorsus est ad ens rationis efficiendum. Tum 3. etiamsi voluntas possit vnum ordinare ad aliud, ad quod non est suapte natura ordinabile, non format noua relationem ordinis in tali medio, quæ sit ens rationis, sed tantum resultat in eo suo modo denominatio extrinseca relatiua, vt passim resultant ex actibus aliarum potentiarum. Tum 4. quia etiamsi possit vlterius voluntas reflecti supra suas denominationes extrinsecas in obiectis derelictas amati, voliti, ordinati, &c. sicut intellectus supra suas, tamen per talem reflexionem non illis affert nouum esse rationis, sicut intellectus, qui illas apprehendit, vt quid existens in obiectis. Tum tandem, quia intellectus efficit ens rationis affirmando, quod non est, & negando, quod est, & sic efficit obiectum, voluntas autem accedit, vel recedit ab obiecto, quod non est illud efficere.

59 Resp. ex dictis non tantum bonum verum, aut apparens esse sufficiens voluntatis motiuum, sed etiam bonum præfixum, licet ergo quando voluntas tendit in bonum apparens peccando ex ignorantia, fictio se teneat ex parte intellectus, tamen quando tendit in bonum præfixum peccando ex mera malitia, fictio non se tenet ex parte intellectus, quia ipse ostēdit obiectum malum, & sub ratione mali, sed totaliter se tenet ex parte voluntatis, quæ non obstante intellectus ostensione ex mera sua libertate applicat illi obiecto bonitatem, & illud bonitate falsò indutum sibi præfigit, tanquam finem, quo casu peccare dicitur ex certa malitia. Ad 2. patet per idē, quia in tali casu præfigit sibi obiectum, in quod tendat. Dices, ergo tendit in incognitum, cum realis bonitas non sit ab intellectu in illo obiecto ostensa. Negatur sequela, esto namque intellectus non ostendat bonitatem in tali obiecto, eam tamen ostendit in alio, vel in se abstractè, quod sufficit, vt voluntas possit eam applicare obiecto proposito, vt malo, nec ob id dicatur ferri in incognitum, vt declaramus in Physica disp. cit. Ad 3. verum est actu directo, quo primò vnum obiectum ordinat, & comparat ad aliud non resultare ex vi talis comparationis actiuæ in obiecto, nisi extrinsecam denominationem comparati, tamen in eo sic comparato, & denominato potest per alium actum quasi reflexum causare respectum rationis, vt declarat Doctor 3. d. 26. quæst. vn. E. Ad 4. negatur assumptum, nam vt docet idem Doctor quol. 17. C. quemadmodum intellectus suas denominationes extrinsecas apprehendendo ad modum entium dicitur illas efformare in entia rationis, sic & voluntas idipsum facere potest acceptando suas, nam acceptando obiectum eo præcisè, quia ab alio, vel etiam à seipsa est amatum, tribuit illi extrinsecæ denominationes esse quoddam rationis nimirum quandam rationem boni, & amabilis, ob quam mouetur ad illud obiectum acceptandum. Ad 5. quæ censetur ratio à priori ex diuerso modo tendendi intellectus, & voluntatis desumpta, negatur assumptum esse vniuersaliter verum, quia non solum per iudicium, sed etiam per apprehensionem incomplexam fit ens rationis, vt dicemus art. sequ. quando nimirum obiectum non habet aliud esse, nisi cognitum in ea, quod autem voluntas operetur accedendo, vel recedendo ab obiecto non refert, sufficit enim, quòd illud obiectum non habeat esse in se, sed tantum in voluntate.

At Dices, id implicare, cum enim non feratur in incognitum, sed ab intellectu propositum, nunquam dare potest primum esse obiecto, sed potius fertur in illud iam datum ab intellectu, & consequenter est ens rationis solum in ordine ad intellectum. Resp. iam ostensum esse, in quo casu possit voluntas dare primum esse obiecto; & adhuc concesso illo antecedente deberet negari consequentia, licet enim ens rationis nō fieret primò à voluntate, adhuc tamen suo modo fieri posset secundo, vt benè aduertit Arriaga cit. n. 37. sicut Aduersarij concedunt iudicium suo modo facere ens rationis, licet supponatur factum ab apprehensione, vt mox dicemus, & sicut omnes fateri tenentur, per repetitos actus posse ab eodem intellectu idem ens rationis sæpius fieri. Ouied. controuer. 12. Metaph. punct. 6. nu. 7. fatetur ingenuè rationem allatam, cui quamplures valdè fidunt, & præsertim Poncius, non concludere intentum, quia licet ens rationis non fieret primò à voluntate, adhuc tamen suo modo fieri posset secundo; vnde ex alio capite probat voluntatem ens rationis efficere non posse, quia nequit præstare rebus esse obiectiuum, & intentionale, quod fundamentum esse falsum ostendimus disp. 2. Met. q. 9. art. 1. n. 248.

ARTICVLVS II.

Resolutio quæsiti, de actu, quo ens rationis fit.

60 Dicimus Primò, ens rationis in vniuersum fieri per illum actum intellectus, quo per modum entis concipitur id, quod in re non habet entitatem, (seu vt etiam actus voluntatis comprehendatur) fieri per illum actum, ex vi cuius ita aliquid existit obiectiuè in ea potētia, cuius est actus, vt extra illam nullum prorsus esse habeat, vel habere possit; hic verò esse potest absolutos, vel collatiuus, directus, vel reflexus iuxta exigentiam entium rationis, quæ fiunt. Conclusio sequitur ex dictis quæst. 2. art. 2. de formalitate entis rationis nam si ens rationis illud est, quod habet tantum esse obiectiuum in potentia, à qua fabricatur, vtiq; per actum illum producetur, ex vi cuius accipit tale esse obiectiuum; & cum in intellectu talis actus sit ille, quo per modum entis concipitur, quod in re nullam prorsus entitatem habet, planè per hunc eundem actum producetur ab eo, & ita fieri ipsa experientia docet, cum enim actu simplici, & positiuo priuationes, negationes, & alia impossibilia, item & extrinsecas denominationes, quæ omnia sunt entia rationis materialia, concipimus, & efformamus in entia rationis formalia, vtiq; illa concipimus ad instar veri entis, nempe cœcitatem, vt prauam organi dispositionem tenebram vt quandam aeris dispositionem, creationem actiuam in Deo, vt relationem quandam ad creaturam, & visionem passiuam in pariete vt aliam relationem actiuæ in oculo correspondentem, & sic de alijs, vt discurrenti constabit.

61 Quod verò hic actus entis rationis formatiuus possit esse absolutus, vel comparatiuus directus, vel reflexus, iuxta variam conditionem entium rationis, quæ sunt facienda; Prob. quia omnis relatio rationis fit per actum conferentem, vel ordinantem vnum ad aliud, nec aliter fieri potest, si enim denominationem extrinsecam Creatoris in Deo volumus in ens rationis efformare, necessariò conferimus Deum cum creatura. vt relatiuum cum suo correlatiuo; è contra ens rationis absolutum (quod infra concedendum esse ostendimus) fit concipiendo aliquid non in ordine ad aliud, dum enim tenebra concipitur, velut forma extensa per aerem, nulla profectò interuenit comparatio tenebræ ad aliud, vt ad terminum. Rursus quia multa sunt entia rationis, quæ fundantur in ipsis operationibus intellectus, vt sunt omnes intentiones logicales, hæc omnia fieri petunt per notitiam reflexam, tunc enim propriè efficiuntur, cum intellectus reflectendo concipit denominationes ortas ex priori cognitione in obiecto ad modum alicuius relationis, seu formæ intrinsecæ; è contra vero alia entia rationis, quæ non habent pro fundamento proximo denominationes extrinsecas cogniti, abstracti, & alias ex actibus intellectus ortas, sed immediatè fundat eas intellectus supra ipsam entitatem realem, vt relatio creatoris, & similes, fieri habent per notitiam directam non inuoluentem reflexionem circa aliam præuiam cognitionem.

Sed objicies 1. quod omne ens rationis fieri debeat per notitiam comparatiuam, quia fit per eum actum, quo concipitur ad instar entis realis, ergo semper concipitur comparatiuè ad aliud, & ex actu collatiuo consurgit. Secundo, quod semper fiat per actum reflexum, nam actus intellectus, quo fit ens rationis, semper supponit alium actum eiusdem intellectus. vt enim paries cognoscatur visus, supponitur cognitio alicuius visionis terminatæ ad ipsum; vt fiat hircocervus, supponitur cognitio hirci, & cerui, & cum omne fiat ad instar entis realis. Tandem è contra videtur nunquam fieri posse per actum reflexum, quia actus reflexus non facit ens rationis, sed attingit illud iam factum per priorem cognitionem directam vt supra docuimus q. 2. art. 2. in sol. ad 1. cum Doctore 5. Met. q. 11. & 2. d. 1. q. 5. B.

62 Resp. negando assumptum, quamuis enim intercedat aliqualis comparatio in formando ente rationis, non tamē intercedit illa comparatio, qua refertur vnum ad aliud, vt ad suum terminū quæ propriè est comparatio, & per actum collatiuum fit, vt benè notauit Auersa q. 5. sect. 6. sed tantum concipimus vnum ad similitudinem alterius, sic dicimus v. g. concipere tenebram in aere per comparationem ad lucem, quia eam concipimus extendi per aerem, vt solet extendi lux, quæ propriè non est comparatio, sed potius imitatio; quod si conciperemus tenebram in aere velunt quandam respectum

ctum ad lucem, tunc vtique hæc foret vera comparatio, & referentia ad lucem, vt ad terminum, & esset ens rationis propriè factum per notitiam comparatiuam; ob illam tamen aliqualem comparationem dixit Suarez num. 16. actum formatiuum entis rationis esse aliquo modo comparatiuum, & fortè etiam in hoc sensu locuti sunt Scotistæ illi, qui dixerunt ens quodcunque rationis actu collatiuo fieri. Ad 2. si actum reflexum sumamus pro cognitione quomodocunq aliam priorem supponente, sic dici potest omne ens rationis fieri per actum reflexum, siquidem necessariò illi supponitur cognitio entis realis, ad cuius instar efformatur; sed si actus reflexus sumatur propriè, pro eo scilicet quo intellectus se reflectit vel supra se cognoscentem, vel supra obiectum, vt à se cognitum, vel supra actū ipsum cognitionis (in quo sensu propriè distinguitur ab actu recto, nō autē in priori, nam discursus supponit iudiciū, & hoc apprehensionem, & tamen tā iudicium, quàm discursus actus recti sunt, estò etiam ipsi possint esse reflexi) sic non est opus omne ens rationis per notitiam reflexam fieri. Ad 3. iam ibi qu. 2. ar. 2. in resp. ad instantiam factam contra solutionem secundi principalis plenè declaratum est, quo sensu dicat Doctor ens rationis fieri per notitiam directam, non vero reflexam, nam loquitur de notitia reflexa merè speculatiua, non autem de reflexa practica, & factiua, quæ in tantum appellatur directa, quia per ipsam primò intelligitur ens rationis, vt ibi dictum est.

63 Dicimus secundò, entia rationis spectantia ad materiam propositionis, & discursus fieri posse per tres operationes intellectus distributiuè; alia nempe per primam, alia per secundam, alia per tertiam, spectantia verò ad formam, vt genus, species, subiectum, prædicatum, antecedens, consequens, &c. fiunt per primam duntaxat. Conclusio duas habet partes, & quoad vtramque probatur, & explicatur, potest enim intellectus apprehendere terminos repugnantes, vt cum concipit alium Deum à Deo vero distinctum, chymeram, hircoceruum, ac alios terminos incomplexos repugnantes; potest item componere propositiones falsas, & repugnantes, affirmando, quod impossibile est, & negando quod necessarium est, vt hominem esse brutum, hominem non esse animal; potest deniq; prauos efficere discursus ex aliquo antecedente deducendo, quod nullo modo sequi potest ex illo; sic autem apprehendendo, iudicando, & inferendo fingit directè id, quod non est, nec esse potest, qui enim dicit *equus est rationalis*, non solum concipit equum, & rationalem, sed etiam vtriusque identitatem realem, quæ nullibi est, nisi in illa cognitione, similiter qui ex vno antecedente deducit consequens, quod ex illo sequi non potest, non solum concipit antecedens, & consequens, sed etiam consequentiam, quæ nullibi est, nisi in illa repræsentatione, idemque dicendum in apprehensione termini simplicis repugnantis, cui nihil correspondet à parte rei, ergo obiecta horum actuum verè sunt entia rationis directè fabricata per illas. Et in hoc sensu tantum admitti debet sententia superius relata initio quæstionis, quæ asserebat in tantum per secundam, & tertiam operationem entia rationis fieri, quatenus intellectus falsò iudicat, & malè discurrit; alioquin absolutè loquendo non benè rem explicat, quia videtur velle, quod propositio, & syllogismus non sint entia rationis, nisi quando propositio est falsa, & syllogismus prauus, quod quidem falsum est; nam siue propositio sit vera, siue falsa, siue consequentia sit bona, siue mala, propositio in esse propositionis, & consequentia in esse consequentiæ sunt entia rationis formaliter, quia sunt nomina secundarum intentionum logicalium, sub qua tamen formalitate rationis non fiunt, nisi per primam operationem, vt mox patebit.

64 Altera verò conclusionis pars, quæ est contra Recentiores omnes asserentes secundas intentiones logicales ad secundam, & tertiam intellectus operationem spectantes, vt sūt prædicatum, subiectum, consequens, consequentia, &c. fieri per illas non tantum fundamentaliter sed etiam formaliter. Probatur euidenter, & in primis quòd entia rationis logicalia ad terminos simplices attinentia, scilicet, vniuersale, genus, species, fiant formaliter per primam operationem ex Aduersarijs concedunt quamplures, & facile probatur, quia cum intellectus cognoscit terminum simplicem, non eo ipso fit ens rationis, sed tantū habetur actus extrinsecè denominans illud obiectum cognitum; & si res cognoscitur abstractè, non eo ipso habetur ens rationis, quod dicitur vniuersale, sed tantum habetur denominatio extrinseca, qua obiectum denominatur abstractè cognitum; tunc verò habetur ens rationis formaliter, quod dicitur vniuersale, quando illud esse cognitum abstractè concipitur in obiecto per alium actum reflexum per modum alicuius formæ realis in re sic abstractè apprehensa. Eodem etiam modo probatur alia quoque entia rationis logicalia ad secundam, & tertiam operationem intellectus materialiter spectantia, fieri formaliter per primam intellectus operationem, considerando enim iudicium, quo affirmatur hominem esse animal, hoc ipso actu non efficitur ens rationis subiectum, prædicatum, aut propositio, sed tantum habentur denominationes extrinsecæ, quibus animal denominatur affirmatum, & prædicatum, homo subiectum, copula connectens, quæ denominationes extrinsecæ desumuntur ab actu intellectus prædicantis, subijcientis, & connectentis duo in aliqua enunciatione; tunc verò in entia rationis efformantur, cum intellectus concipit esse subiectum in homine, & prædicatum in animali, & connexionem in copula per modum quarundam relationum realium; sic etiam antecedens, consequens, & consequentia non sunt entia rationis per ipsummet actum illationis, sed solum denominationes extrinsecæ, quibus vna propositio denominatur antecedens, vel inferens, alia verò consequens, vel illata; tunc verò fiunt entia rationis, cum esse inferens in propositione concipitur per modum cuiusdam relationis ad propositionem illatam, & esse consequens concipitur in propositione illata per modum alterius correlationis; omnes autem istæ fictiones, quibus, scilicet, esse prædicatum fingitur ad modum formæ realis in obiecto, esse antecedens, vel consequens in propositione, fiunt per primam intellectus operationem, quia vniuersaliter denominationes extrinsecæ non apprehenduntur ad modum entis; nisi per primam operationem, & per conceptus simplices. Cum ergo omnia entia rationis logicalia non solum ad terminos simplices spectantia, sed etiam ad formam enunciationis, & discursus sint extrinsecæ denominationes prouenientes à diuersis actibus intellectus, & denominationes extrinsecæ concipiantur per modum entis per solam primam operationem, quia sola apprehensio est entium, vbi iudicium, & discursus sunt etiam non entium, consequenter hæc omnia fient entia rationis formaliter per illam.

65 Confirmatur, quia licet relationes rationis, quā importat enunciatio, & argumentatio in concreto, & in actu exercito, quatenus nempe applicantur actibus iudicij, & discursus, quid complexum importent; tamen in abstracto, & velut in actu signato etiam ipsæ sunt quid incomplexum, nam habitudo, quam dicit prædicatum ad subiectum, etiam vt actu prædicatur, & consequens ad antecedens, etiam vt actu infertur, est quid simplex, & incomplexum, cum non sit, nisi quædam relatio rationis, vt etiam concedunt Complut. cit. n. 25. ergo non sunt obiecta improportionata primæ operationis.

Aduersus hanc conclusionem obijcies 1. probando per primam operationem nullum fieri posse ens rationis; Tum quia in ea nulla datur falsitas, at ens rationis fit per actum falsum, quo nimirum concipiatur res aliter, quàm sit, qua ratione contendit Hurtad. cit. fieri solum per secundam operationem. Tum quia tanto magis videtur inepta ad entia rationis conficienda, quæ spectant ad enunciationem, & discursum, quia illa omnia sunt complexa, at prima operatio est incomplexorum, qua ratione videtur nec efficere posse entia rationis purè fictitia Chymeram, & hircoceruum, quia hæc fieri nequeunt, nisi per compositionem plurium naturarum incompossibiliū, quæ compositio ad secundam spectat operationem. Tum demum quia si per primam operationem fiunt entia rationis etiam spectantia ad secundam, & tertiam, ergo per istas nullo modo efficiuntur, sed potius facta inueniuntur ex vi solius primæ.

65 Resp. negando minorem, quia ad ens rationis præcisè sufficit, vt obiectum, quod cognoscitur, non habeat esse, nisi in intellectu, quomodocunque id contingat, & hoc vtique fieri potest per primam operationem; dicitur autem in formatione entis rationis concipi res aliter, quam sit, non quia semper contingat in ea propria, & formalis falsitas, affirmando, nimirum de re, quod non est, & negando, quod est, sed quia interuenit potius inadæquatio quædam, & impropriętas apprehendendo rem non per proprios conceptus, sed extraneos, & connotatiuos, quod est concipere rem aliter, quàm sit, quasi præcisiuè, non diuisiuè, vt diximus quest. 2. art. 2. in sol. ad 1. Ad 2. patet ex dictis, quomodo etiam illa ipsa entia rationis in abstracto, & secundum se sint incomplexa, quod eo magis asserendum est de chymera, & hircoceruo, quorum partes incompossibiles intellectus non componit affirmando vnam de alia, quæ compositio spectat ad secundam operationem, sed apprehendendo illa duo, vt vnum per simplicem, &

incom-

incomplexam attingentiam vnionis fictæ inter illa. Quod si etiam entia rationis spectantia ad formam enunciationis, & discursus secum ab intrinseco aliquam adferrent complexionem, non adhuc forent prorsus improportionata obiecta primæ operationis, quia hæc suo modo extenditur etiam ad complexa, datur enim apprehensio non solum terminorum simplicium, sed etiam integræ propositionis absque assensu, vel dissensu, vt docet Scot. 2. d. 6. q. 2. & quol. 14. artic. 2. vbi inquit, tunc apprehendi propositionem, vt neutram; Ad 3. etiam ex dictis constat enunciationem, & argumentationem posse dupliciter considerari, vel quoad formam, pro illa, scilicet, ordinatione prædicati, subiecti, & copulæ in enunciatione, & propositionum in argumentatione; vel quoad materiam primam quantum ad veritatem, vel falsitatem connexionis prædicati cum subiecto in propositione, antecedentis, & consequentis in argumentatione: si primo modo considerentur, fiunt per primam operationem, quia illa ordinatio est relatio quædam simplex rationis, & quæ reperitur in omni propositione, & argumentatione, siue vera, siue falsa; at secundo modo fiunt à secunda, vel tertia operatione, quando sunt falsæ, quia in tali casu intellectus connectit plura, quæ inter se connexionem non habent, vel iudicando, vel discurrendo, vnde eodem ipso actu directo iudicandi, vel discurrendi fiunt istæ complexiones fictitiæ, & falsæ.

67 At instabis, etiam quantum spectat ad materiam propositionis nihil rationis de nouo ex parte obiecti fictum additur in secunda operatione, quod non fuerit in prima, ergo ens rationis complexum nullo modo fit per secundam operationem, quia etiam quantum ad materiam reperit illud factum per primam, probatur assumptum, quia in hac propositione *homo est brutum*, apprehensio præcedit iudicium, & per apprehensionem attingit intellectus nedum extrema realia, sed etiã vnionem eorum, quæ est merè ficta ex modò dictis, cum ergo hæc vnio fingatur à prima operatione, nihil rationis remanet addendum obiecto per secundam, similiter possumus arguere de tertia. Resp. negando assumptum, sicut enim ex parte actus secunda operatio addit aliquid primæ, nempè determinationem quandam cognitionis per assensum, vel dissensum, ita ex parte obiecti additur, quod determinato modo cognoscatur per affirmationem, vel negationem, vndè dicetur facere ens rationis quantum ad hunc peculiarem modum determinationis, dum affirmat, quod non est possibile, vel negat quod est necessarium.

88 Secundò obijcies probando fieri entia rationis spectantia ad formam propositionis, & discursus per secundam, & tertiam operationem, quia cum intellectus affirmat vnum de alio, & vnum ex alio deducit, statim resultat relatio rationis inter subiectum, & prædicatum, inter propositionem inferentem, & illatam, ergo per iudicium fit formaliter ens rationis prædicatum, & subiectum, per discursum antecedens, & consequens; Confirm. quia licet prædicatio, & consequentia in abstracto, & actu signato simplices importent relationes per primam operationem attingibiles, tamen in concreto, & actu exercito sine complexione non fiunt, atque ita non nisi per secundam, & tertiam.

Resp. negando assumptum, sistendo enim præcisè in actibus iudicij, & discursus, non habemus, nisi extrinsecas illas denominationes, fiunt autem relationes rationis, cum denominationes illæ cogitantur ad modum realis relationis, quod vtique fit per simplicem apprehensionem collatiuam. Ad Confirm. dicitur per eam solum probari fundamenta illarum relationum, ipsas nimirum complexiones, quibus applicantur, fieri debere per secundam, & tertiam operationem, quod vtique verum est, at non probat per istas etiam attingi relationes illas rationis, quæ solum à prima operatione inducuntur super complexiones factas à secunda, & tertia.

QVÆSTIO V.

An quilibet intellectus possit ens rationis efficere.

69 Tota huius quæstionis difficultas reducitur ad intellectum diuinum, de humano enim, & angelico secundum se, & naturaliter consideratis nullus videtur dubitãdi locus, & quidem de humano omnes concedunt, ac etiam de angelico concedere debent posse entia rationis efficere, cum enim & ipse discurrat (vt modo supponimus) & multa per coniecturam cognoscat, potest vtique circa talia obiecta actus falsos elicere, ex quibus resultent entia rationis; imò & per primam operationem potest, id quod non est, cogitare, ac si esset, & in hoc nulla cernitur repugnantia, nec aliquid cum eius natura incompossibile; si enim illi non repugnat peccatum, & error, tanto minus entia rationis effingere, etiãsi aliquam inuoluat imperfectionem, ac intellectus errorem. Itaque de solo intellectu diuino remanet difficultas, quæ estò Theologica sit, quia tamen eius intelligentia ad formationem entis rationis multum conducit, & ex principijs logicis eius solutiò dependet, in præsenti non inconsultò proponitur; Neque hæc disputatio initur cum illis Auctoribus, qui supra qu. 2. constituebant entia rationis formaliter in denominationibus extrinsecis cogniti, & cogitati, sic enim certum est Deum formare entia rationis, quemadmodum indubitatum est seipsum, & alia à se cognoscere, & iuxta hanc viam docet Smising. tract. 3. disp. 2. nu. 197. Diuinum intellectum entia rationis fabricare, vt consequenter loquatur; Neque est disputatio cum Auctoribus, qui praeced. quæst. asserebant ens rationis formaliter fieri solum per actus falsos, sic enim tam certum est diuinum intellectum ens rationis efficere non posse, quàm falli non posse, vel decipi. Igitur sola disputatio est cum eis, qui nobiscum conueniunt tam in formalitate, quàm in formatione entis rationis, vt supra explicatum est, cum enim iuxta hanc viam fiat ens rationis, cum cogitatur, quod non est, ac si esset, idest per quandam comparationem ad ens verum, seu sub quadam similitudine veri entis, prout nos illud imaginamur, concipere autem hoc modo videatur imperfectus concipiendi modus, quia aliqua saltim proprietas, & inadæquatio reperitur in eo, hoc est, quod dubitationem facit in præsenti, & Auctores scindit in diuersas opiniones.

70 Prima est eorum, qui hac de causa nedum negarunt diuinum intellectum ens rationis efficere, sed etiam ab alio factum cognoscere, cum enim fieri ens rationis sit cognosci, profectò si cognoscit, facit; sequuntur Vasquez 1. p. disp. 118. c. 2. & 3. Cælest. disp. 2. Log. sec. 1. & alij. Secunda è diametro opposita vtrumque affirmat, & cognoscere, & efficere, eo quia tota illa imperfectio potius se tenet ex parte obiecti intelligibilis, ita Faber, & Fuetes cit. cum omnibus antiquioribus Scotistis, talis enim videtur fuisse Doctoris sententia 1. d. 30. q. 2. §. *Respondeo igitur*, & d. 35. qu. vn. §. *Potest dici ad quæstionem*, & d. 36. & 4. d. 16. qu. 2. & quol. 17. & alibi sæpe, & cum in hunc sensum interpretantur eius expositores Lichet. Tatar. Barg. & alij circa ea loca, & sequuntur Fonnalistæ omnes, ac etiam multi ex Neotericis, inter quos totus præsertim est Arriaga disp. cit. sect. 4. Tertia sententia media valde communis, & plausibilis negat diuinum intellectum entia rationis efficere, addit tamen cognoscere à nobis facta, vel factibilia, ita Suarez disp. 54. Met. cit. Auersa quæst. 5. sec. 5. Blanc disp. 1. sec. 5. Rursus trac. de ente rationis. Vulpius ex nostris to. 1. p. 1. disp. 28. art. vlt. & disp. 29. art. 4. Quarta distinguitur de ente rationis ficto, vt sunt illa, quæ entia prohibita dicuntur, & figmenta, & fundato, quales sunt intentiones logicales, & aliæ multæ relationes, & concedit entia rationis secundi generis fieri posse ab intellectu diuino, quia nulla in eorum formatione interuenit imperfectio, non autem entia primi generis, ita Amic. tract. 3. q. 3. dub. 5. art. 2. Meurisse cit. q. 4. vbi negat Deum facere entia rationis fictitia, affirmat facere illa, quæ habent esse per resultantiam, quales sunt relationes rationis; ita etiam loqui videtur Io. de S. Thom. nam q. 2. art. 5. ait entia rationis, quæ ex sua intrinseca ratione formantur, & cognoscuntur ex imperfecta rei apprehensione Deum facere non posse, bene tamen quosdam respectus rationis, qui non fundãtur super cognitionem imperfectam, re tamen vera potius est tertiæ opinionis, quia addit hos respectus rationis tantum fundamentaliter ab intellectu diuino causari, non formaliter. Quinta tandem affirmat posse diuinum intellectum ens quodcunque rationis efficere, sed ad euitandas difficultates inquit hoc non posse facere directè, & immediatè, vt facit intellectus creatus, sed tantum indirectè, & mediatè, quatenus cognoscẽdo entia rationis à nobis facta dat illis rursus aliud esse obiectiuum quasi secundarium, ita sentire videtur P. Didacus à Iesu disp. 3. q. 3. cum quibusdam alijs.

71 Dicimus 1. Diuinum intellectum cognoscere entia rationis à nobis facta, tamen ex vi illius cognitionis illa non facere. Conclusio est contra primam opinionem, & quoad primam partem est adeò certa, quod Turrianus opusc. 7. disp. 4. dub. 8. conatur ostendere Vasquez ipsum ab ea non recedere, manifestè colligitur ex illo Sapientiæ 8. *Scit versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum, signa, & monstra scit, antequam fiant*, & probatur euidenti ratione, quomodo enim dice-

diceretur Deus scire cordiū cogitationes, nisi obiecta cogitata videret, quæ sæpe sæpius impossibilia sunt, & chymerica, vt cū affirmamus equum esse rationalem, hominem irrationalē &c. Nec valet responsio Vasquez cognitionem illam dicere ordinem transcendentalem solum ad illa extrema realia, non ad vnionem fictam inter ea, atque ideò Deum cognoscere solum extrema illa realia, non ens rationis. Non valet, quia ille actus est falsus, & vt talis à Deo cognitus, ergo non tantum extrema illa realia attingit Deus, verum etiam vnionem à nobis affirmatam inter ea, quia sola extrema attingere non sufficit ad cognoscendam falsitatem actus, cum illa eadem attingi possint per actum verum, vt si dicatur equum non esse rationalem. Nec minus valet, quod ait, ens rationis nostrum non posse habere esse obiectiuum in mente Dei, quia in mente sua non habet nostrum conceptum formalem, à quo dependet; Alioquin nec intelligere posset obiectum reale cognitionis nostræ, eo quod illam cognitionem in mente sua non habet; Non ergo opus est diuinum intellectum nostra cognitione informari, vt attingit obiectum eius siue reale, siue rationis, sed sufficit, vt illa sit obiectiuè in diuina mente, tunc enim non tantum ipsa attingitur à Deo, sed etiam illud ipsum obiectum, quod erat eius terminus in mente nostra. Nec demum valet, quod inquiunt alij, cognoscere quicquid est in nostro intellectu, & hoc ad diuinam spectare perfectionem, non tamen semper eo modo, quo est in ipso, quia cum hic sit imperfectus, attingi non posset sine imperfectione ex parte Dei, sic dicere solemus Deum nostras cognoscere complexiones, & discursus, sed sine complexione, & discursu. Non valet, quia ad excellentiam diuinæ comprehensionis spectat nedum attingere, quæcunque cognoscuntur à nobis, sed etiam modum quantumuis imperfectum, quo cognoscuntur à nobis, quia & hic ipse vtique cognoscibilis est, vnde & ipsos nostros discursus, licèt Deus attingit sine modo discursus ex parte potentiæ, non tamen ex parte obiecti, alioquin cognosceret obiectum aliter, ac est; ergo ens rationis à nobis factum debet à Deo cognosci, & etiam ipse modus, quo à nobis factum est. Et tota huius ratio est, quia licèt falli, & fingere ens rationis si hoc modo fiat, sit imperfectio, perfectio tamen est cognoscere alios falli, & illorum figmenta, ac proinde talis cognitio non est Deo deneganda.

72 Deinde, quod ex vi talis cognitionis non dicatur Deus formare entia rationis, quod est altera pars conclusionis & est contra Poncium disp. 1. Log. n. 95. probatur facile ex dictis q. 2. art. 2. in sol. ad 1. vbi diximus ens rationis non existere, nec formari per illam cognitionem, qua cognoscitur, vt quod, & vt terminus cognitus, seu in qua habet præcisè rationem obiecti, non effectus, sic enim solum redditur cognitum denominatiuè, sicut aliæ res quando cognoscuntur, sed quando Deus cognoscit entia rationis à nobis formata, attingit ea tali genere cognitionis, nam supponit illa à nobis efformata per aliam cognitionem, & cognoscit illa, vt quod, ergo solum reddit illa extrinsecè cognita, non autem illa format. Nec refert, quod ita cognoscendo det illis esse obiectiuum; quia vt notat Gillius lib. 2. tract. 6. cap. vlt. duplex est esse obiectiuum, alterum entis rationis proprium, & est illud, quod nullum prorsus aliud supponit esse in obiecto, siue reale, siue rationis ex vi prioris cognitionis: alterum commune cum alijs rebus, quæ obijciuntur intellectui, per quod non constituitur ens rationis; dum autem Deus cognoscit entia rationis à nobis facta tribuit illis esse obiectiuum secundi generis. Tandem suadetur à priori, ens rationis nequit esse extra potentiam formantē illud, imò neque extra illum actum, quo dicitur formari, quia totum esse suum debet habere in illo, & ex vi illius, sed quando Deus cognoscit entia rationis à nobis facta, non solum attingit illa, vt existentia extra suum actum, sed etiam extra suum intellectum, nam illa videt in intellectu nostro, ergo ex vi talis cognitionis non format illa.

Fortè dices, saltim indirectè illa efficere, quia indirectè, & mediatè intelligit aliquid, quod non est ita à parte rei. At neque hoc dici potest, quia Deus cognoscendo creatum intellectum fingere ens rationis, dum concipit rem aliter, ac est, eo ipso cognoscit rem, sicut est, hoc enim modo conficit intellectus creatus ens rationis, vnde ly *aliter, ac est*, est modus cognitionis humanæ, & obiectum diuinę, & declaratur exemplo; si enim quis affirmat Petrum esse mētitum, hic nullo modo mentitur, nec directè, nec indirectè, nam ita est à parte rei, sicut affirmat, ergo pariter dum Deus videt creatum intellectum ens rationis efficere, dum concipit rem aliter, ac est, nec directè, nec indirectè concipit rem aliter, ac est, nam ita res se habet à parte rei, sicut ipse nouit.

73 Maior est difficultas, an possit Deus entia rationis in se cognoscere absque ordine ad intellectum nostrū, hoc enim admittendo difficile est euadere, quin formet entia rationis, ita enim ex vi diuinæ cognitionis reciperent esse obiectiuum omninò primum, quod est proprium entis rationis, & quidem non videtur negari posse Deum ita entia rationis cognoscere posse, nam de facto Deus multa impossibilia nouit absque ordine ad intellectum nostrum, puta chymeram repugnare, equum rationalem non esse possibilem, & vtique cognoscit Deus, quod negat, & impossibile reputat; cum igitur hæc obiecta attingat in se, & non intellectu nostro, formabit entia rationis. Accedit ex Scoto 1. d. 43. qu. vn. impossibilitatem in rebus formaliter pendere ex rationibus formalibus earum, principiatiuè verò ab intellectu diuino, ergo attingit impossibilia independenter ab intellectu nostro, & de facto ita cognouit ab æterno, quando nullus extabat creatus intellectus, qui illa effingeret. Nec sufficit dicere cum communi tunc cognita fuisse in fictione humana futura, aut possibilia, cum enim ab æterno cognouerit omnes, & singulos actus tam veros, quàm falsos à mente humana temporis decursu futuros, vel saltim possibiles, cognouit consequenter obiecta horum actuum. Non sufficit, quia etsi hoc modo cognosci potuerint, vt obiecta nostrorum actuum, tamen adhuc absolutè independenter ab eis cognosci potuerunt, nam data hypothesi, quod intellectualis creatura repugnaret in rerum natura, adhuc diuinus intellectus impossibilia cognosceret, ergo eorum intelligibilitas non habet necessariam connexionem cum actibus nostris futuris, vel possibilibus; si ergo potest dare illis esse obiectiuum independenter ab eo, quod eis tribuitur, vel tribui potest ab intellectu creato, videtur facere posse ens rationis; itaque pro resolutione huius difficultatis.

74 Dicimus secundò vtrumque esse probabile, quod diuinus intellectus facere possit, vel non possit ens rationis. Conclusionem hanc ponimus problematicam, quia Doctorem de hac re omninò certum non habemus, quamuis enim locis citatis pro secunda sententia partem affirmatiuam problematis asserere videatur, alibi tamen vel negatiuam insinuat, vt in 1. d. 8. qu. 4. N. vbi negat intellectum diuinum, eo quia omnia intuitiuè cognoscit, sicuti sunt, posse causare relationem rationis, & concipere vi distincta, quæ à parte rei distincta non sunt, vel saltim dubitatiuè loquitur, vt in 1. d. 35. H. vbi quatuor instantia ponit, in quorum primo ait Deum intelligere essentiam sub ratione merè absoluta, in secundo producere lapidem in esse intelligibili, in tertio comparando intellectionem suam ad quodcunque intelligibile fortè posse causare in se relationem rationis ad lapidem intellectum, in quarto demum reflexione cognoscere illam relationem rationis; Qua de causa etiam Mauritius qu. 8. vniuers. dub. 5. hanc tangens difficultatem, an possit diuinus intellectus causare respectus rationis, problematicè procedit dicens asseri posse, quod Deus hæc entia rationis cognoscit, vt habent esse obiectiuum in intellectu creato, vt tertia ponebat opinio, vel non esse inconueniens ponere huiusmodi respectus in Deo, vt etiam habent esse cognitum, & obiectiuum in intellectu ipsius, vt asserebat secunda opinio, quæ consequenter aiebat ens rationis ab intellectu diuino effici posse.

75 Affirmatiua pars problematis diuersimodè probatur à diuersis. Quidam ex eo probant, quia in efficientia entis rationis nulla interuenit falsitas, vel error, præsertim cum sit per simplicem apprehensionem, nā non ens reale, quod tunc obijcitur intellectui, non cogitatur esse à parte rei, sed simpliciter cognoscitur existere obiectiuè in intellectu, quod non falsò, sed verè dicitur, ergo efficere ens rationis non repugnat intellectui diuino. Hæc ratio est insufficiens, quia licet non sit falsitas in tali conceptu nostro, cum non affirmet intellectus noster ens rationis esse verum ens, cum sciat contrarium, tamen in eo conceptu improprietas quædam videtur esse, quatenus non ens reale, etsi non apprehendamus esse ens reale, apprehendimus tamen illud ad modum entis realis, & per species alienas, quod est extraneo modo rem attingere, & quasi aliter, quàm sit saltim modo præcisiuo, si non diuisiuo. Alij probant ex eo, quod non est de ratione entis, vt res cognoscatur aliter, ac sit, sed tantum quòd aliud esse non habeat, quàm obiectiuum, potest autem intellectus diuinus tale esse tribuere non enti. Neque hæc ratio sufficit, nam dicet sustinens partem negatiuam problematis repugnare, quod aliquid habeat tantum esse obiectiuum in intellectu, & non intelligatur aliter, quàm est, non quidem, vt sit ens reale, sed

quia

quia ad modum entis realis concipiatur,& in illis subiectis cõcipiatur esse, in quibus verè non est, vt relationem in Deo ad creaturas; ergo,eo ipso quod aliquid concipitur esse,quod re vera non est, nec esse potest, non conformatur intellectus obiecto à parte rei,atque ideò concipit rem aliter, ac sit. Nec dicas intellectum in conficiendo ente rationis conformari debere obiecto, vt est in ipso intellectu,non vt est à parte rei. Quia tunc sequeretur ens rationis fieri non posse, nisi per actum verum, nam talis conformitas semper adest, quod tamen est omninò falsum. Alij probant, quia licèt efficere entia rationis,& rem aliter,ac est,cognoscere assentiendo, vt facit intellectus noster, sit maxima imperfectio, quia interuenit deceptio, tamen ea efficere per actum dissensus, & cognoscere aliquid aliter, ac est, dummodo cognoscatur, vt est, non infert imperfectionem in cognoscente, quia per hoc secundũ omnis ab eo excluditur imperfectio,ac proinde Deus potest hoc modo ens rationis efficere, ita Ouuied. contr. 12. Met. pun. 7. & Poncius disp. 1. Log. n. 97. Sed planè hoc aliud non est, quàm dicere posse Deum habere aliquam imperfectionem,dũmodo etiam habeat perfectionem, quod est prorsus ridiculum, etsi enim posterior concipiendi modus deceptionem non inducat in cognoscente,adhuc tamen arguit imperfectionem in modo cognoscendi rem aliter, ac sit. Accedit, Deum per actum dissensus ens rationis facere non posse circa impossibilia,cũ enim intelligit Chymeram repugnare, equum esse non posse rationalem, profectò dicit, quod est à parte rei,atque ita non efficit ens rationis.

At instat Ouuied. controu. 12. Metaph. punct. 6. concl. 7. ens rationis fieri per dissensum chymeræ, seu per iudicium, quo dicitur, *chymera est non existens,& repugnans*, quia per hoc iudicium non solum cognoscitur repugnantia chymeræ, seu nõ esse chymeræ;sed etiam ipsa chymæra, cuius est negatio,seu de qua prædicatur negatio; ergo hoc iudicium habet duplex obiectum,negationem scilicet & chymeram;ergo ex vi huius iudicij datur aliquod habens esse obiectiuè in intellectu, quod nullum esse habet extra intellectũ ergo ex vi huius iudicij datur ens rationis, quod est id, quod tantum habet esse obiectiuè in intellectu. Ad rationem verò nuper adductam, quod totum illud complexum, chymæra non existens, datur à parte rei, & ideò apprehendens chymæram, vt non existentem, non facit ens rationis,respondet chymæram,vt non existentem duo dicere,negationem chymeræ, & ipsam chymæram,primũ habet esse à parte rei.quia à parte rei est negatio chymeræ,secundum scilicet chymæra non habet esse à parte rei,sed tantũ obiectiuè in intellectu.ex quo fit cognoscẽtem hoc cõplexũ, chymæra vt non existens duo cognoscere, negationẽ scilicet chymæræ, ex vi cuius præcisè non facit ens rationis, & ipsã chymærã, ex vi cuius facit ens rationis,fundamentum huius Auctoris,quo cõtendit per dissensũ circa impossibilia fieri ens rationis,& hinc soluit rationem allatã, falsum est, nempè quod per illud iudicium,quo dicitur,chymæra est non existens,non solùm attingatur repugnantia, seu non existentia chymeræ, sed etiam ipsa chymæra, nam vt ex professò dicemus disp. 6. de Anim. q. 10. art. 2. ac tenet etiam Ouuied. ipse controu. 5. de Anim. punc. 2. actus iudicij est vna simplex qualitas,cuius proximum, & immediatũ, imò & adæquatum obiectũ non sunt termini illi incomplexi subiectũ,& prædicatum, sed copula illos cõnectens; termini verò illi attinguntur per actus apprehensionis præcedentes actũ iudicij,illisq. coexistentes, cum aduenit: cum ergò extrema illa non attingantur ex vi actus iudicij,sequitur euidẽter per iudicium, quo dicitur, chymæra non est existens, non fieri ens rationis;quia per talem actum precisè attingitur repugnantia,siue non existentia chymæræ,non autem ipsa chymæra,vnde constat tam rationem Ouuied. quam eius solutionẽ ad nostrum argumentum falso inniti fundamento,quod nec eius principijs consentaneum est. Alij probant ex eo, quòd vis efficiendi ens rationis non oritur ex imperfectione intellectus, sed potius ex perfectione,nam secundum hanc rationem superat potentias sensitiuas, quæ nequeunt sibi formare obiectum ad similitudinem proprij obiecti. Sed neque hæc ratio vrget, alioquin probaret esse perfectionem in intellectu sibi conficere obiectum per actum falsum; & quia putatur ratio à priori sumpta ex vniuersalitate obiecti intellectus,rursus ponderabitur infra. Alij denique distinxerunt de varijs generibus entiũ rationis,& dixerunt vnum genus efformari posse ab intellectu diuino, non aliud, fundata nimirum, non fictitia, quia in his formandis vtique falsitas interuenit, & deceptio,quia nullum correspondet fundamentum à parte rei,at non in illorum formatione, cum intellectus tunc tribuat obiecto, quod illi conuenit ratione fũdamẽti, qua de causa nec fingit,nec decipitur. Sed quamuis hæc via facilior videatur ad hanc partem problematis defendendam, tamen solidior ratio pro hac parte vniuersaliter probat de ente rationis tam fundato, quàm non fundato, quod possit fieri à Deo. Accedit, quod oppositam partem sustinentes adhuc vrgebunt, quod licet cognitio formatiua entis rationis fundati veritatem habeat ratione fundamenti, falsa tamen erit ratione obiecti immediati, & formalis.

75 Ratio igitur ad hanc partem probandam est,quia potest Deus quodcunque ens rationis cognoscere absque ordine ad intellectum creatum, & consequenter dare illi primum esse obiectiuum, & imperfectio, quæ interuenit in fabricando ente rationis,oritur præcisè ex natura obiecti,quod ita petit intelligi,nam cum intrinsecè analogiam includat ad ens reale, non nisi ad instar eius, & per ordinem ad illud intelligi potest, & hic est modus proprius intelligibilitatis eius; & quando ita intelligitur,dici potest intelligi, sicut est,quia talis est eius natura, vt intelligatur per imitationem entis realis; cum igitur tota imperfectio se teneat ex parte obiecti, poterit diuinus intellectus illud attingere etiam ad modum entis realis, quia ad perfectionem eius spectat, vt vnumquodque cognoscat, sicut est; nec absurdum est diuinum intellectum concipere obiectum cum imperfectione, quam secum adfert ex natura rei; & per hoc solui possunt omnes rationes partis oppositæ, quæ fundantur in imperfectione potentiæ requisitæ ad faciendum ens rationis.

77 Pars verò problematis opposita, quod nequeat diuinus intellectus entia rationis conficere, ex opposito fundamento est probanda quod nempe imperfectio,quæ interuenit in fabricando ente rationis, non oritur præcisè ex natura obiecti, sed ex nostro præsertim improprio, & inadæquato concipiendi modo, quo sæpe sæpius concipimus, quæ non sunt distincta, vt distincta,quæ non sunt relata, vt relata, quæ sunt negatiua, & priuatiua, vt positiua, in quibus omnibus apparet res concipi extraneo modo, & non quales sunt, hoc autem repugnat perfectioni diuini intellectus,qui res cognoscit vt sunt in seipsis, & ideò cum entia rationis non sint in rebus ipsis, non potest cognoscere ibi esse v.g. distinctionem,vbi non est,relationem, vbi non est; poterit igitur diuinus intellectus attingere in intellectu creato hunc imperfectum cognoscendi modum, sed nequaquam eo vti; poterit etiam attingere entia rationis cognoscendo fictiones ab intellectu nostro futuras, vel possibiles,quarum sunt obiecta,non tamen illa attingere in seipso, & hæc pars problematis magis consonat communi modo loquendi de ente rationis.

78 In oppositum arguitur primò, quod Deus non cognoscat entia rationis à nobis facta; Tum quia esto attingat omnes fictiones nostras, non proinde dicendus est cognoscere ens rationis, quod per eas efficimus, quia vel attingeret idem numero ens rationis per illas machinatum ab intellectu nostro,& hoc non: quia istud ens rationis ita depẽdet ab actu illo intellectus creati,vt à quauis alia cognitione dependere repugnet; vel attingit aliud ens rationis, quod ipse faciat ad similitudinem illius & neque hoc, alioquin non attingeret ens rationis à nobis factum, sed aliud ei simile. Tum quia si cognoscẽdo fictiones nostras attingit etiam figmẽta,quæ sunt earum obiecta,iam illa cognoscet ad modum entis,quia sic continẽtur in ea fictione,ergo efficiet ens rationis,quia hoc est cognoscere non ens ad modum entis. Tum tandem,quia etiamsi illa cognosceret vt à nobis facta, tamen quia recipiunt nouum esse obiectiuum ab intellectu diuino,tanquam ab integra causa, nam ad illud, vt sic, non concurrit intellectus creatus, erunt entia rationis ab ipso efformata,non autẽ ab intellectu creato.

Resp. intellectum diuinum cognoscere idem ens rationis à nobis factum, quod licèt in esse, & fieri ita pendeat ab actu illo intellectus creati, vt sic nequeat ab alio dependere, potest tamen ab alio actu dependere in cognosci modo merè speculatiuo,& veluti in esse signato,& in hoc sensu pendet à cognitione Dei. Ad 2. immediatè,& formaliter cognoscit illa sicuti sunt, quia videt esse figmenta, & entia rationis, & mediatè solum attingit illa per modum entis; quatenus videt sic esse obiecta nostrorum actuum. Ad 3. dat illis esse obiectiuum extrinsecum, & denominatiuum, quale est illud, quod conuenit etiam entibus realibus, non autem intrinsecum, & formale,quod solum constituit ens rationis ex dictis concl. 1. & ideò licèt illud esse obiectiuum primi generis à solo pendeat intellectu diuino, non idcircò dicuntur ab eo entia rationis fieri, sed tantum facta, vel factibilia cognosci.

79 Secundò, quòd possit facere ens rationis. Tum quia, vt arguit Amic. cit. vis efficiendi ens rationis pertinet ad perfectio-

ctionem intellectus creati, ergo non debet denegari diuino, probatur assumptum, quia oritur ex latitudine, & vniuersalitate obiecti, quæ vtique ad perfectionem potentiæ spectat, nam quò potentia ad plura se extendit, eò est perfectior, & ideò vis effectiua entis rationis negatur potentiæ sensitiuæ ob eius imperfectionem, quia arctatur ad ens determinatum, tanquam ad obiectum, puta ad rem sensibilem. Tum quia vt arguit Fuent. cit. de ratione intellectus comprehendentis est, vt obiectum omni modo, quo cognoscibile est, penetret, sed priuationes, & angeli non solum secundum se, sed ad modum alterius sunt attingibiles, ergo à diuino intellectu etiam hoc modo attingi possunt formando entia rationis. Tum tandem, quia Deus cognoscit priuationes, & negationes, quæ sunt non entia, & vtiq. per modum entium, quia nihil est per se intelligibile, nisi ens, & vt Doct. ait. q. 4. vniuersal. nihil intelligitur sub ratione non entis, & hæc necessitas communis est omni intellectui, quia non fundatur in imperfectione intelligentis, sed in ipsa natura obiecti intelligibilis, ergo &c.

Resp. negando assumptum cum sua probatione, non enim ita patet obiectum adæquatum intellectus, vt etiam sub se directè comprehendat ens rationis; imò ex Doctore 1. d. 3. qu. 3. solum ens reale est obiectum primum primitate adæquationis; quare ex latitudine sui obiecti non habet, quod ferri possit in ens rationis, nisi in virtute entis realis, & concipiendo ens rationis ad modum eius, & quia talem collationem non entis ad ens reale nequit sensus facere ob suam materialitatem ex Scoto quol. 17. C. ideò negatur illi vis efficiendi ens rationis, quæ tamen in intellectu non est imperfectio simpliciter, sed perfectio supplens imperfectionem, aut potius imperfectio, & improprietas in concipiẽdo; neque hoc est mirum, quia etiam vis reflexiua tribuitur intellectui ob eius spiritualitatem, & negatur sensui ob eius imperfectionem, & tamen formaliter non reperitur in Deo. Ad 2. valet assumptum de modis non inducentibus imperfectionem in comprehendente, qualis est ille, quo ens rationis efficitur, alioqui probaret etiam res à Deo cognosci debere cum discursu, cum hoc quoq. modo sint cognoscibiles. Ad 3. perfectus modus cognoscendi negationes, & priuationes non est illas attingere directè per modum entis, sed indirectè iudicio quodam diuisiuo, quo modo attingimus cæcitatem concipiendo in tali organo non esse potentiam visiuam, sic enim cognoscuntur, sicuti sunt, & per modum nõ entis, & hoc quidem modo cognoscuntur à Deo, in quo nullũ interuenit ens rationis, quia non cõcipiuntur ad modum entis.

90 Tertiò è contra probatur non posse Deum efficere ens rationis. Tum quia vis efficiendi ens rationis non tam pendet ex imperfectione obiecti intelligibilis, quã intellectus, qui non adæquatè obiectum comprehendens, nec intuitiuè videns, causat in eo distinctionem rationis, & alias intentiones logicales, quæ fiunt per abstractionem. Tum quia tunc concipere posset, quæ non sunt distincta, vt distincta, quæ non sunt relata, vt relata, & priuatiua, vt positiua, & consequenter res aliter, ac sint. Tum tandem quia entia rationis dicuntur formæ fictæ, præsertim, quæ nullum habent fundamentum in re, ergo nequeunt à Deo fieri, alioquin fingere diceretur.

Resp. negando assumptum, quamuis enim quædam entia rationis ex sua intrinseca ratione formentur ex imperfecta apprehensione rei, vt fortè sunt relationes rationis in argumento tactæ, tamen vniuersaliter loquendo vis efficiendi ens rationis pendet potius ex parte obiecti intellectus, quod cum sit ens, intellectus volens concipere nihil, cogitur formare ens rationis, quia nihil concipere potest, nisi sub ratione entis, & ideò non est absolutè asserendum Deum nullum prorsus ens rationis efficere posse; quin etiam intellectus circa obiectum intuitiuè visum potest formare ens rationis, puta relationem visi, ac intuitiuè cogniti, de quo vide Lichet. 1. d. 8. q. 3. in §. *Præterea intellectus intuitiuus.* Ad 2. negatur in efficientia entis rationis semper misceri errorem, & rem concipi aliter, ac sit, quia esse, quod tunc intellectus tribuit non enti, & esse discretum, vel relatum, quod tribuit non distinctis, & nõ relatis, non est reale, sed rationis, & concipit non ens sub illa ratione entis, quæ illi conuenit ex vi intellectus, in quo nullus interuenit error, nam concipit non relata realiter, vt relata ratione, non ens realiter, vt ens rationis, & quamuis in hac conceptione cogatur ex natura ipsa entis rationis illud concipere ad instar veri entis, non ob hoc concipit illud, vt verum ens reale, sed ad eius similitudinem, quæ duo multum differunt, nam in prima conceptione est falsitas, & error, non in secunda; imò eo ipso quod ens rationis concipitur ad instar entis realis, concipitur, vt est, ob intrinsecam analogiam, quam habet ad illud. Ad 3. non omnia entia rationis debent dici ficta, nam illa, quibus correspondet à parte rei fundamentum, propriè non sunt figmenta (nisi fortè talia dicerentur per comparationem ad entia realia, quorum vmbræ, & spectra dicuntur) vt infrà ex Scoto dicemus q. 4. vniuers. in fine, & 5. Met. qu. 11. ab initio; sed quicquid de antecedente, negatur Consequentia, tunc enim Deus fingere diceretur, quando ita conciperet impossibile, vt illud affirmaret esse, at Deus ita concipit, vt simul neget esse, quod non est fingere, sed potius euertere figmentum, vt benè aduertit Arriaga sect. 4. n. 41.

QVÆSTIO VI.

An Ens Rationis habeat proprias affectiones, & quæ sint.

91 NOn quærimus hic, num entia rationis habeant proprietates, quæ ab ipsis verè fluant, sicut enim non sunt propriè entia, ita nequeunt habere veras proprietates ab ipsis verè fluẽtes. Quemadmodum ergo dicuntur entia per solam analogiam ad ens reale, ita quærimus proprietates, quæ tales dicantur per analogiam ad veras proprietates, & quatenus ad modum illarum concipi possunt.

Dicimus Primò Ens Rationis habere in suo ordine proprias affectiones. Conclusio est Scoti 4. d. 1. qu. 2. I. & qu. 6. vniu. vbi esto in specie loquatur de secundis intentionibus, & vniuersali logico, doctrina tamen communis est, & probatur, tum quia, vt ait Doctor cit. in entibus rationis non solum inuenitur prædicatum in quid, & prædicatum in quale essentiale, sed etiam in quale accidentale conuertibile, quod est proprium, vt inductione probari potest in omnibus, tum quia formari possunt de ipsis propositiones, nedum in primo modo dicendi per se, sed etiam in secundo, in quo propria passio de suo subiecto prædicatur; tum tandem quia si habet suo modo essentiam, ergo etiam, & proprietates ab ea fluentes ei proportionatas, nam quamcunque essentiam propriæ comitantur passiones.

Contra obijcies; Tum quia proprietas ita se habet, ergo subiectum, quod ex natura rei distinguitur ab illo, ab eius quidditate fluit, & est minus ens illo, sed nullæ affectiones cogitari possunt, quæ ita se habeant erga ens rationis, non enim ex natura rei distingui possent ab ente rationis, cum non existerent à parte rei, nec possent ab eius quidditate fluere, cum ens rationis nullam habeat efficientiam; nec possunt esse minus ens eo, quia quod est minus ens ente rationis, est penitus nihil. Tum quia tales passiones non essẽt reales, vt patet, neque rationis, alias continerentur essentialiter sub ente rationis, & de illis essentialiter prædicaretur, quod repugnat cuilibet essẽtiæ respectu propriarum passionum. Tum tandem, quia dantur quædam entia rationis, quæ nullam habent determinatam naturam, eo quia nullum habeant à parte rei fundamentum, vt sunt chymerica, ergo saltim ista proprias passiones habere non possunt, quia istæ petunt determinatam naturam, à qua fluere concipiantur.

92 Resp. conditiones propriæ passionis assignatas in maiori solum affectionibus realibus simpliciter conuenire; at secũdùm quid possunt etiam cõuenire affectionibus rationis, nam suo modo concipi possunt, & fluere ab essentia entis rationis, & ab illo ex natura rei distingui, & esse minus ens eo, nec ob id sequitur esse nihil prorsus (ait Doctor cit. q. 6. vniuers. ad 4.) quia sicut in entibus realibus dantur gradus in essendo, nam accidens est minus ens substantia, non tamen nihil, ita suo modo admitti debent in entibus rationis, cum omninò concipi debeant ad instar eorum. Ad 2. sicut ens reale ob suam transcendentiam prædicatur de suis passionibus, vel quidditatiuè, vt aiunt Thomistæ, vel denominatiuè, vt nos, & ideò essentialiter non continentur sub ipso, cum propriè, & formaliter non sit ens reale, sed tantum aliquid eius, ita pari modo dicendum de ente rationis. Ad 3. chymeræ, & similia entia rationis fundamento carere dicuntur, & non habere determinatam naturam, non quia nullum habeant prorsus fundamentum, & occasionem à parte rei, nec quia non habeant naturam sibi proproportionatam, sed quia fundamentum illis correspondens à parte rei non determinat nos ad illa fingẽda hoc potius, quàm illo modo, sicut nos determinant fundamenta, quæ solent correspõdere determinatis entibus rationis, & secundis intentionibus generis, speciei, &c. potest igitur ipsis etiam adscribi natura suo modo determinata, & affectiones illis correspõdẽtes; immò hæc ipsa erit eorum natura, vel affectio necessaria, quòd fingi possint quocunque modo ad libitum nostrum, & per hoc essentialiter secernẽtur ab alijs entibus rationis, quę nõ

poſſunt fingi, niſi alio modo, ad quem nos determinat, & impellit fundamentum illis correſpondens à parte rei, vt magis explicabitur q. ſeq.

93 Dicimus 2. ens rationis in communi habere ſuo modo omnes illas proprietates, quæ cõueniunt enti reali in cõmuni, ad cuius inſtar concipitur, & pariter entia rationis in particulari habere proprietates illorum entium, ad quorum inſtar concipiuntur. Prima pars concluſionis probatur, & explicatur, ens reale habet proprietates ſimplices, vt vnum, verum, bonum, & diſiunctas, vt contingens, neceſſarium, idem, & diuerſum, finitum, & infinitum, ſed omnia iſta poſſunt ſuo modo adaptari entibus rationis, ergo &c. Prob. minor, quodlibet enim ens rationis in ſe eſt vnum ſuo modo, quia in ſe indiuiſũ, & à quocunque diſtinctũ; vnde natum eſt ad quodcũque cõparetur idem, vel diuerſum ſuo modo eſſe; eſt etiam ſuo modo verum in eſſendo, ſi veritas, quæ eſt paſſio entis, declaratur per ordinem adæquationis rei ad intellectum; etenim etiã ens rationis natum eſt terminare conformitatem cognitionis ad ipſum, & hoc præſertim euenit, quando factum per priorẽ actum recogitatur inde per alium poſteriorem, & reflexũ, per quẽ verè attingitur, ſicuti eſt, vt ſupra declarauimus, atque ideò propriam habet intelligibilitatem, vt ait Doctor 2. d. 1. q. 5. B. nam ſicut habet entitatem ad modum entis realis, ita & intelligibilitatem. Neque hinc inferas ipſum eſſe tantum per accidens intelligibile; imò ſicut eius eſſentia conſiſtit in hoc, quòd cognoſcatur ad modum entis realis, ita hinc inferendum eſt per ſe conuenire illi, quòd ſit cognoſcibile ad modum alterius. Habet etiam bonitatem ſuo modo, nam ſæpe videmus voluntatem ferri in bonum apparens, & fictum. Poſſunt denique etiam ſuo modo applicari enti rationis affectiones diſiunctæ finitum, & infinitum, neceſſarium, & contingens (licet aliqui negent) vt conſtat, quando Deum concipimus ad modum venerabilis ſenis ſemper durantis, & infinitæ virtutis.

Probatur etiam, & explicatur altera pars concluſionis, nam proprietates entium rationis correſpondere debent ſuo modo rebus illis, ad quarum inſtar concipiuntur, quapropter ſi concipiantur ad modum ſubſtantiæ, non habebunt proprietates accidentis, ſed ſubſtantiæ, ſi ad modum accidentis, è contra, & pariter ſi concipiantur ad modum entis relatiui, non habebunt proprietates abſolutorum, ſed relatiuorum, ſi ad modum entis abſoluti, è contra.

94 Contra obijcitur 1. quòd entia rationis non habeant propriam veritatem, & intelligibilitatem. Tum quia hæc eſt propria, & adæquata paſſio entis realis, vt docet Doctor 1. d. 3. q. 3. Tum 2. quia obiectum concurrit cum potentia ad comproducendam ſui notitiam, at ens rationis nequit partialiter producere ſui notitiam, cum hæc ſit ens reale. Tum 3. nihil eſt in intellectu, quod prius nõ fuerit in ſenſu, ſed ens in rationis ſub ſenſu cadere nequit. Tum 4. vel eſſet prius illa cognitione, per quam attingitur, & hoc non, quia per ipſam accipit eſſe, qua ratione nec etiam poteſt eſſe ſimul cũ ea, vel poſterius, & neq; hoc, quia cognitio in illo priori ad nihil terminaretur. Tum 5. quia de entibus rationis præſertim fictis non datur ſcientia, quia non habent certam naturam, de qua determinata paſſio ſit demonſtrabilis, & ideò Scot. quol. 3. ab initio docet entia rationis merè ficta, & quæ contradictionem includunt, non eſſe per ſe intelligibilia. Tum 6. obiectum ſpecificat cognitionem, quæ cum ſit realis, debet habere ſpecificatiuum reale. Tum 7. obiectum eſt menſura cognitionis, cum tota perfectio cognitionis menſuretur ex obiecto, at ens rationis nequit eſſe menſura cognitionis, quæ eſt ens reale, vt Scotus docet 4. d. 1. q. 1. ſub S. quia ex 5. Met. menſura eſt perfectior menſurato. Tum demum quia cognitio dicit relationem realem attingẽtiæ ad obiectum, quod per ipſam attingitur ex Scot. quol. 13. at relatio realis expoſcit terminum realem.

95 Reſp. ad 1. Mauritius q. 5. vniuerſ. §. *Quantum ad tertium*, quod licet intelligibilitas motiua ſit propria paſſio entis realis, terminatiua tamen eſt cõmunis vtriq; quia obiectum adæquatũ terminatiuũ intellectus non eſt ens reale, ſed cõmuniſſimè ſumptũ ad reale, et rationis, quæ reſpõſio innuitur à Doctore quol. 3. ab initio; ſed quia inferre videtur vniuocationẽ entis communiſſimè, quod re vera æquiuocum eſt ad reale, et rationis, ideò aliã ſubdit reſponſionẽ ab omnibus Scotiſtis receptã, quod ſicut ens rationis eſt ens per reductionem ad reale, ita eſt intelligibile per reductionem ad illud, nã ens reale conſtituitur obiectum adæquatum intellectus per duplicẽ primitatem, vt docet Scot. cit. 1. d. 3. q. 3. §. *Quantum ad ſecundum articulum*, communitatis, per quam ſub ſe continet omnia, de quibus quidditatiuè prædicatur, et virtualitatis, per quam ſub ſe continet omnia, quæ quoquomodo in eo virtualiter continẽtur, & ſub eo originem ducunt, quo ſenſu entia rationis dicuntur in realibus contineri fundamẽtaliter, & inchoatè, & ſecũdæ intentiones dicuntur originari à primis, & hac ratione dicitur ens rationis per ſe intelligibile, nimirum virtute entis realis, in quo fundatur, quæ ſolutio eſto præſertim inſeruiat pro entibus rationis fũdatis, vt declarat Tat. q. 3. præamb. dub. 2. deſeruire tamẽ etiam poteſt pro alijs, quia vt ſupra diximus in hac quæſt. omne ens rationis habet aliquale fundamentum à parte rei, quod quando tale non eſt, vt cogat ad ſic illud effingẽdum tunc ens rationis dicitur non fundatũ. Hæc quidem reſponſio optima eſt, ſed vt aduertit Barg. 1. d. 3. q. 3. in illud. §. *Quantum ad 2. art.* procedit tantum de obiecto motiuo, nam in ratione motiui vtique ens rationis reducitur ad reale, non tamen in ratione terminatiui, quoniam ratio terminatiua non poteſt ſuppleri, vt conſtat de creaturis in diuina eſſentia, vbi licet non moueant, terminant tamen, ideoq; erroris notat Lichet. quòd ibidẽ dixerit ſecundas intentiones reduci ad primas etiam in ratione terminatiui, & laudat Vigerium, qui ſicut ens rationis ſtatuit eſſe alterius rationis à reali, ita ponit duas intelligibilitates terminatiuas correſpõdentes illis, vna erit ſimpliciter, alia ſecundũ quid, iuxta illorũ entium cõditionẽ; neq; hinc timendum eſt inferri vniuocationem entis communiſſimè ſumpti, quia ratio mouendi, ſi foret communis, inferret vniuocationem nõ autem ſola ratio terminandi, inquit Barg. vide Braſau. q. 3. vniuerſ. in fine, & Barg. cit. in §. *Ad quæſtionem*, quomodo etiam hinc non cogimur ponere vnum obiectum terminatiuum intellectus ex Scot. in 2. d. 24. ad 2.

96 Ad 2. ſæpius dictum eſt aſſumptũ valere de obiecto motiuo, non determinatiuo, quale ponitur ens rationis. Ad 3. ait Doctor q. 3. vniuerſ. ad 3. aſſumptum valere de illo, quod eſt primum intelligibile pro ſtatu iſto, quod eſt quidditas materialis, vel ſenſibilis, non autẽ de omnibus per ſe intelligibilibus, multa enim intelliguntur, nõ quia ſpeciẽ faciant in ſenſu, ſed per reflexionem intellectus, quare nõ eſt ſenſus illius aſſumpti, quod nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu per ſe, & immediatè, quia res ſpirituales intelligimus, vt Deum, & Angelos, quæ ſub ſenſu non cadunt, ſed vt notat ibi Mauritius ex Ant. And. 1. Met. q. 5. art. 2. quod prius non fuerit in ſenſu aliquo modo, vel per ſe, & immediatè, vt colores, vel per accidens, vt ſubſtantia, quæ cognoſcitur medijs accidentibus, vel ſecundũ ſuas partes, vt hircoceruus, mons aureus, vel per effectus, vt Deus, & Angeli, vel per ſimilia, vt cum cognoſcimus abſentes per ipſorũ imagines, vel per oppoſita, vt aſpera per lenia, tenebras per lucẽ; & in hoc sẽſu falsũ eſt, quod ens rationis non fuerit in sẽſu, quia occaſionem illud fingẽdi habemus à re sẽſibili, neque cognoſcitur ab intellectu, niſi ad inſtar alicuius rei aliquo modo à ſenſu cognitæ. Ad 4. eſt ſimul cũ ea cognitione, per quam fit, eſto per noſtrũ concipiendi modum poſſit dici poſterius ea, quatenus per ipſam accipit eſſe, eſt autẽ prius cognitione reflexa ſequenti, per quam attingitur factum. Ad 5. etiã de fictitijs poteſt haberi ſcientia, cum habeant paſſiones de ipſis demõſtrabiles, vt patet ex dictis concl. 1. & quãdo cõmuniter dicitur de illis non haberi ſcientiam, id non debet abſolutè intelligi, ſed cõparatiuè ad alia entia rationis fũdata, quatenus de illis nõ poteſt ſcientia inſtitui in tali gradu certitudinis, qualis habetur de iſtis, & ſic debet Doct. intelligi loc. cit. ſi ibi loquitur de figmentis, re tamen vera de illis loquitur, quæ ita per ſe primò contradictionem includunt, vt nedum eſſe in rerũ natura repugnet, verum etiam ob manifeſtam implicantiã nequeunt intellectui obijci, vt vnũ intelligibile, quod clarè colligitur ex eius verbis. Ad 6. obiectum ſpecificat cognitionẽ non intrinſecè, ſed extrinſecè tantum, vt ſæpe docet Scotus, & ideò hoc munus ſuo modo poteſt etiam enti rationis conuenire. Ad 7. licet ens rationis nequeat eſſe menſura ſuæ cognitionis quoad perfectionẽ, poteſt tamen eſſe mẽſura quoad veritatem, quo ſenſu de relatione menſurabilis ad menſurã Doctor loqui videtur quol. 13. M. & O. & propriè dici ſolet relatio conformitatis actus ad obiectum. Ad 8. ſicut in notitia abſtractiua datur relatio realis attingentiæ ad obiectum non exiſtens ex Scoto ibidẽ, ita dicendũ erit in notitia entis rationis; nec in relationibus tranſcendentalibus, qualis eſt illa, incõuenit eſſe ad terminũ nõ realẽ, vt patebit diſp. de Relat. quia earũ realitas potius à fundamento ſpectanda eſt, quàm à termino.

97 Secundò arguitur, ſi ens rationis eſt intelligibile, vel cognoſcitur per propriam ſpeciem, vel per ſpeciẽ entis realis, nõ primum, quia cũ ens rationis non ſit obiectum motiuum, propriã ſpeciẽ cauſare non poteſt, neque ſecundũ, quia ſpecies diſparata non poteſt cauſare notitiã alicuius obiecti diſparati, vt per ſpeciẽ hominis nõ poſſumus venire in cognitionẽ leonis, vt Scot. docet 2. d. 3. q. 10. & tamen magis aſſimilãtur adinuicẽ

homo,

homo, & leo, quàm ens reale, & rationis, sed species intantum repræsentat aliquid, quia est eius similitudo, ergo species entis realis nullo modo repræsentare potest ens rationis.

Resp. discrepare Doctores, an ens rationis habeat propriam speciem impressam, an potius cognoscatur solum per speciē entis realis, in quo fundatur, & ad cuius similitudinem concipitur, vtrumque probabile putant Complut. disp. 2. Log. qu. 3. n. 9. At ens rationis non habere propriam speciem impressam manifestè colligitur ex Scot. q. 3. vniuers. ad 3. vbi innuit entia rationis intelligi per reflexionem intellectus, & non per propriam speciem, quod non est ita intelligendum, vt intellexit Bonetus in prædicam. cap. de relatione, quasi vno actu producantur, & alio reflexo intelligātur, eodem enim actu, quo producuntur, etiam intelliguntur, cum eorum produci sit cognosci, & est expressa Scoti doctrina in 2. d. 1. q. 1. art. 2. vbi ait non prius habere entia rationis esse intelligibile, quā intellectū, & licet 2. d. 1. q. 5. B. videatur innuere, quod solum in actu reflexo intelligitur ens rationis, & quòd in directo producitur, velut modus obiecti, non obiectum, iam superius explicatum est q. 2. art. 2. in sol. ad 1. quod in cognitione reflexa cognoscitur, sicut est, in priori verò, qua formatur, cognoscitur aliter, quàm sit, quia attingitur ad modum entis realis. Quod autem ens rationis non habeat propriam speciem impressam, Probatur, quia hæc species nequit esse producta ex phantasmatibus, cum ens rationis non sit sensibile, & consequenter proprium phantasma non habeat, neque etiam educta esse potest ex ipso ente rationis, cū ipsa sit accidens reale quod non nisi ex reali subiecto est educibile. Accedit, quod materia prima non cognoscitur per propriam speciem, sed per analogiam ad formam 1. Phys. 7. item relationes reales, & omnia transcendentia propriam speciem non habent, vt docet Bargius 1. d. 3. qu. 1. in §. *Quintò dico, quod ista*, ergo tanto minus ens rationis, quod est inferioris conditionis omnibus istis; sicut igitur materia cognoscitur per analogiam ad formam, vniuersalia, & transcendentia per species inferiorum, in quibus continentur, & relationes per species absolutorum, in quibus fundantur, vt ait Barg. sic in proposito entia rationis cognoscentur per species entium realium, in quibus quoquo modo fundantur, vt hircoceruus per species hirci, & cerui, & omninò per analogiam ad ens reale.

98 Et cum dicitur in argumento speciem vnius obiecti disparati causare non posse notitiam alterius, &c. Resp. speciem hominis esse magis disparatam à leone, quàm sit species entis realis ab ente rationis, quamuis enim in essendo magis assimilentur homo, & leo, tamen in repræsentando possunt conuenire magis ens reale, & rationis, sicut duæ substantiæ magis in essendo inter se conueniunt, quàm cum accidente, & tamen in repræsentando magis conuenit accidens cum substātia, quàm vna substantia cum alia, nam species repræsentatiua substantię accidens est, non substantia; sic igitur in proposito, quia secūdæ intentiones virtualiter continentur in primis, dicere possumus, quod species entis realis, licet sit repræsentatiuum formale solius entis realis, ideoque per se primò in eius notitiam ducat, tamen est repræsentatiuum virtuale etiam entis rationis, ideoq. secundariò in eius notitiam ducere valens. Nec inconuenit species obiecti vnius generis esse virtuale repræsentatiuū obiecti alterius generis, ait Barg. cit. quando hoc continetur in illo, quia videmus speciem albedinis esse virtuale repræsentatiuum similitudinis in ea fundatę, quamuis sit alterius generis; Et hoc eò magis in proposito dicendum est, quia dicimus ens rationis quando in cognitione directa attingitur per speciem entis realis, non cognoscit adæquatè, & sicut est, quia cognoscitur per speciem alienam: quando verò in cognitione reflexa attingitur, sicut est, tunc dicendum est nullo modo concurrere speciem entis realis ad eam cognitionem, sed tota actiuitas tribuenda est virtuti reflexiuæ intellectus, vt innuit Doct. cit. q. 3. vniuers. ad 3. & Mauritius ibidem. §. *Sextò dubitatur*, in solutione ad primum.

QVÆSTIO VII.

Quotuplex sit Ens Rationis.

99 CElebris, ac in Scholis frequens diuisio entis rationis est illa in tres species relationem, negationem, & priuationem, quam afferunt, & recipiunt Recentiores omnes, vt traditam à D. Th. q. 21. de verit. art. 1. & 1. d. 2. q. 1. art. 3. & d. 19. qu. 1. art. 1. ita Suarez disp. 54. Met. sec. 3. Didacus disp. 3. Log. q. 5. Serna disp. 1. sect. 4. qu. 2. art. 3. Blanc. d. 1. q. 6. Auersa quæst. cit. sect. 7. Amicus fusè tract. 3. qu. 5. Ruuius tract. cit. & alij passim. Eandem diuisionem ex D. Th. cit. afferunt Complut. disp. 2. qu. 4. lo. de S. Thom. qu. 2. art. 1. sed bimembrem, scilicet, in negationem, & relationem rationis, quia sub negatione amplè sumpta etiam continetur priuatio, & hoc modo testantur tradi à D. Th. cit. & q. 3. de malo art. 7. vbi ens rationis immediatè diuidit in relationem rationis, & carentiam, & hanc in negationem, & priuationem.

Sed quocunque modo tradatur hæc diuisio, semper graues passa est difficultates. In primis enim non videntur rectè assignari, vt species entis rationis, negatio, & priuatio, quia cùm non sint entia realia, non proindè inter entia rationis formaliter computanda sunt, cum verè dentur à parte rei, non quidem vt entia realia priuatiua, vel negatiua, vt arbitratur Faber 4. Met. disp. 2. & Fuentes 1. Phys. qu. 3. diff. vn. cum multis alijs (hunc enim dicendi modum, vt valdè improprium confutamus disp. 4. Phys. qu. 1. art. 1.) sed vt amotiones reales entium, quatenus nullo cogitante intellectu verè aer est tenebrosus, & homo niger, non albus. Quod si dicas cum Suarez, & alij hic non sumi negationem, & priuationem, vt sunt amotiones realium entium, sic enim à parte rei reperiuntur, sed quatenus concipiuntur ad modum formæ positiuæ, vt cum intellectus concipit cœcitatem in oculo per modum formæ positiuæ tollentis visum, sic enim sunt aliquo modo entia, non realia, sed rationis. Contra est, quia negatio, vel priuatio, vt concipitur per modum formæ positiuæ, non est priuatio, sed forma positiua ficta; & negatio, vel priuatio in se materialiter se habet ad ens rationis, & veluti substratum, quia est id, cui tribuitur esse rationis ex dictis q. 2. art. 2. ergo vt tales nunquam sunt entia rationis, & ratio à priori est, quia intellectus format ens rationis illud fingendo ad modum entis positiui, etiam ipsa nō entia, & negationes reales, ergo nullum datur ens rationis negatiuum, sed omne est positiuum, vt innuit Doctor 4. d. 16. q. 2. ad 1. oppositum; Et per hoc reijcitur solutio, quam ad hanc rationem affert Blanc. cit. vbi vult tantum ens reale, ad cuius instar ens rationis concipitur, esse formam positiuam, non autem ipsum ens rationis. Hoc prorsus falsum est, nam si ens rationis formari debet ad instar entis realis, cum hoc sit formā positiua, talis etiā esse debet ens rationis, nō quidē verè, & realiter, sed fictè & similitudinariè, alioquin nō esset ad instar illius.

100 Solet etiam præfata diuisio reijci, velut insufficiens, & diminuta; nam præter enumerata dantur alia entia rationis, quæ consueuerunt appellari figmenta, & entia prohibita, vt chymera, & hircoceruus, hæc enim neque ad relationem, aut priuationem pertinent, quia dum finguntur, non concipiuntur per modum relationis ad aliud, aut per modum carentiæ in subiecto apto, vt fingi solet priuatio. Neque pertinent ad simplicem negationem, & veluti extra genus, quæ ab omni subiecto præscindit, quia negatio, vt ens rationis statuitur, dicit carentiam formæ conceptam ad modum entis extrà subiectum, at chymera nō dicit carentiam, sed aliquid positiuum, scilicet, animal quoddam per se vnum ex homine, & leone compositū. At inquit Suarez cit. sect. 4. n. 10. & sequuntur alij, omnia hæc figmenta sub negatione cōprehendi, quia sunt simpliciter non entia. Contra est, tum quia hac ratione, vt benè notat Auersa, etiam relationes rationis sub negatione continerentur, quia simpliciter sunt non entia: tum quia vt ait Blanc. aliud est concipere negationem animalis, quod simul sit homo, & leo per modum vnius compositi, aliud verò concipere animal simul hominem, & leonem, quamuis igitur ens rationis primo modo formatum ad negationem spectare possit, tamen ens rationis secundo modo fictum est prorsus ab ea distinctum.

Ideò alij, vt saluent sufficientiam illius diuisionis, inquiunt hæc, & similia entia rationis esse ficta sine fundamento, & idcircò in ea non includi, quæ solùm est entium rationis habentium fundamentum in re; ita Didac. & Complut. cit. ex Suar. cit. n. 2. Quæ solutio nihil prorsus valet, tum quia plura sunt entia rationis habentia fundamētum in re, quæ excogitari possunt in alijs prædicamentis à relatione, imò illa ipsa, quæ finguntur in prædicamento substantiæ chymera, & hircoceruus non omni prorsus caret fundamento, vt postea dicemus; tum quia è contra inter species diuisionis allatæ aliquod ens rationis continetur non habens fundamentum in re, vt negatio extra genus, quando concipitur veluti res per se existens.

101 Auers. loc. cit. maluit præfatam diuisionem in peregrinos sensus deducere, vt eam faceret sufficientem, quàm deserere, inquit enim, quòd primò concipi potest ens rationis per modum essendi ad aliud, & hoc esse relationem rationis; secundò per modum essendi in alio velut in subiecto sine ordine ad aliud, vt ad terminū, & hoc esse priuationē, de cuius ratione est esse in subiecto; tertiò sine respectu ad terminū, & sine modo

essendi in subiecto per modum essendi in se, & per se, vt cum concipitur chymera, & hircoceruus, & hoc est negatio, quæ non necessariò ad subiectum determinatur, sed æquè bene saluatur extra illud; itaq. tria statuit genera entium rationis, ens rationis ad aliud, quod est relatio rationis, ens rationis in alio, quod est priuatio rationis, & ens rationis in se, quod est negatio rationis, & subdit his vltimis duobus generibus bene applicari nomina priuationis, & negationis, quia in vniuersum ens rationis non est ens reale. Sed licet in re bene discurrat Auersa, displicet tamen in modo loquendi; esto enim primum genus entis rationis conuenienter appelletur relatio, nihilominus non rectè cœtera duo negatio, & priuatio vocãtur ea præsertim ratione, quam affert, quia in vniuersum ens rationis non est ens reale. Quia hac ratione etiam relatio rationis dici deberet negatio, vel priuatio, quia non est ens reale, vt ipse ibidem negabat contra comprehendentes figmenta sub negatione, quia sunt non entia. Accedit ratio principalis allata initio quæst. ens rationis in vniuersum quid positiuum rationis præseferre, ac proinde formaliter consistere non posse in negatione, aut priuatione.

102 Dicendum igitur est ens rationis data proportione diuidi debere, sicut ens reale, ad modum cuius cõcipitur. Cõclusio colligitur ex Scoto q. 6. vniuers. in fine, vbi docet, quod sicut in ente reali dantur diuersi gradus essendi, ita etiam in entibus rationis, & probatur Primò ex illo generali principio, quod quicquid simpliciter est in entibus realibus, secundùm quid inuenitur in entibus rationis, ergo qualis est diuisio simpliciter entis realis, talis erit secundùm quid diuisio entis rationis. Deinde quia naturã entis rationis, & quid sit, & quotuplex, omninò inuestigare debemus per analogiã ad ens reale, sicut ergo intantũ habet esse inquantũ cõcipitur ad modum entis realis; ita intãtũ diuiditur quatenus concipitur diuidi ad modũ entis realis; quare sicut ens reale diuiditur in substãtiã, & accidens, & hoc in absolutum, & respectiuum, & rursus absolutum in quantitatem, & qualitatem, respectiuum verò in intrinsecus, & extrinsecus adueniens, sic ens rationis diuiditur in substantiam rationis, & accidens rationis, & hoc in absolutum, & respectiuum rationis, idque rursus in intrinsecus, & extrinsecus adueniens. Demum probatur demonstrando in singulis prædicamentis proportionata entia rationis ab intellectu formari, vt docuit Mayr. quol. 6. & multi etiam ex Aduersarijs fatentur Suarez cit. sect. 4. Vasq. 1. p. disp. 114. à n. 14. Caiet. 1. p. q. 28. ar. 1. & Molina ibidem, Auers. loc. citat. & alij, etenim in substantia concipiuntur chymeræ, & similia monstra, quæ non vt alijs adiacentia, sed vt in se subsistentia finguntur, in quantitate spatium imaginarium extra Cęlum, & ipsam quantitatẽ molis in chymera imaginatam, in qualitate concipimus famam, & honorem, vt dispositiones conuenientes personæ honoratæ, & ipsas denominationes extrinsecas cõcipimus in rebus denominatis per modũ correlationis, vt relationem cogniti ad cognitionem; fingimus etiam actionem, & passionem, cum cogitamus ignem animas torquere, & in eas agere actione corporea, easq. torqueri passione consimili, & tandẽ alia quoq; fingimus, cũ cogitamus Deũ replere hunc mũdum ad modũ corporis, stare in Cælo, vel sedere, infinito temporis spatio durare, & esse amictum lumine tanquam vestimento. Et quidem quod præter ens rationis respectiuum, quod solum videntur agnouisse veteres Scotistæ, etiam absolutum concedi debeat, expresſè docuit Scotus 1. d. 36. q. vn. §. *Contra istud obijcitur*, in sol. ad 2. & ex Recentioribus Scotistis, quamplures P. Fab. 4. Met. disp. 4. c. 5. & 1. disp. 51. nu. 26. Sarnanus tract. de 2. intent. Smising. tract. 3. disp. 2. n. 179. & infra, vbi etiam citat Tat. 4. d. 1. q. 2. Rada 1. p. controu. 29. Nolanus in Pinach. q. 13. Vulpes 1. p. tom. 1. disp. 28. art. vlt. Camerar. q. 14. Met.

103 Rursus ens rationis in tota sua amplitudine diuidi debet in ens rationis fundatum in re, & nõ fũdatum, sed à nobis merè fictum, quod hac ratione sibi vendicauit nomen figmenti, vt chymera, & hircoceruus. Et quidem per fundamentum entis rationis non debet accipi in præsenti imperfectio nostri intellectus, ac debilis eius concipiendi modus, vt quidã volunt, alioquin omnia entia rationis haberent fundamentũ, & illa præsertim, quæ dicuntur chymera, & fictitia, ista namque præcipuè pendent ex actibus chymericis nostri intellectus ea ad libitum fingentis, vndè ista magis dicerentur fũdata, quàm alia, cum magis nitantur nostro concipiendi modo imperfecto. Neque per fundamentum entis rationis debet accipi illud ens reale, ad cuius instar concipitur, eadem ratione quia nimirum omnia entia rationis haberent fundamentum in re, etiam chymeræ, & monstra, vt benè aduertit P. Faber in Met. cit. c. 2. in fine, nam intellectus ex apprehensionẽ rerum realium sumit occasionem fingendi illa monstra, non enim ens rationis cogitaret, nisi prius ens reale cognouisset, vnde chymæram ipsam concipit ad instar animalis, quod ens reale est. Neq. per fundamentum entis rationis sumi debet ens reale, quod ab ente rationis denominatur, seu de quo ens rationis prædicatur, vt forma intẽtionalis de subiecto, sicut existimauit Fonsec. 5. Met. c. 7. q. 1. sect. 5. Quia ens rationis potest alicui subiecto attribui sine fundamento, vt si homini tribueret intellectus intentionem generis, non speciei, colori relationem auditi, non visi, ergo fundamentum entis rationis aliquid aliud importat præter subiectum, cui tribuitur ipsum ens rationis, occasionẽ nempe illam tribuendi tali subiecto tale ens rationis, & non aliud, non ergo fundamentum entis rationis confundi debet cum eius subiecto, præsertim quia accidere potest, quod intellectus efformet ens rationis cum fundamento absq. subiecto, cui illud tribuat, sic spatium imaginarium ab eo cogitatum per modum cuiusdam extensionis censetur ens rationis cum fundamento, nam occasionem habet à parte rei illud ita concipiendi, & non alio modo, & tamen nulli enti reali cogitatur adiunctum, de quo prædicetur.

104 Itaque per fundamentum entis rationis illud intelligimus, quod est specialis quædam occasio, ac veluti motiuum vrgens intellectum ad excogitanda entia rationis, & tali, vel tali modo fingenda, itaut intellectus non temerè, & merè gratis, sed ex ipsis rerum proprietatibus occasione desumpta efficiat entia rationis, & hæc est communis explicatio Scotistarum Fabri cit. ca. 3. Sarnani, & Rocci tract. de secund. intent. & aliorum, dum inquiunt secundas intentiones logicales generis, speciei, &c. non posse ad libitum super quascunque res fundari, sed iuxta rerum proprietates, vt si aliqua natura sit aliquibus communicabilis, super ipsam fundabitur ratio vniuersalis, si pluribus, magis vniuersalis, si nullis, particularis, &c. quæ explicatio expresſè traditur à Doctore q. 4. vniuer. in fine, vbi vniuersale ponit esse ens rationis fundatum, quia aliquid ei in re extra correspondet, à quo mouetur intellectus ad causandum talem intentionem, & non aliam; figmentum verò inquit esse non fundatum, quia nihil tale extra correspõdet, vnde concludit ens rationis fundatum distingui à figmẽto, quia originaliter, siue occasionaliter est à proprietate in re, figmentum verò minimè, ita Doctor ibi, ac eius Expositores Maurit. Brasauol. & alij. Iuxta quam doctrinam à pluribus Recentioribus receptam, & præsertim ab Auersa q. 5. sect. 3. entia rationis cum fundamento illa sunt, quæ ex aliqua necessitate, vel occasione sic finguntur, & non alio modo; at sine fundamento illa dicuntur, quæ fingimus prout volumus, cum nulla sit necessitas, vel occasio, quæ nos determinet ad hoc potius, quàm illo modo fingendum, vt dum fingimus chymeram, vel aliud monstrum, in quo non determinamur ad hoc potius, quam illo modo fingendum; Quem dicẽdi modũ optimè suadet Auersa cit. ex cõsueto loquendi modo, illud enim, quod est nobis motiuum, & occasio aliquid opinandi, dicitur fundamentum nostræ opinionis, & indicia, ac signa, quæ mouent ad aliquid iudicandum, dicuntur talis iudicij fundamentum, sicut è contra cum quis sine ratione opinatur, & sine talibus iudicijs iudicat, dicitur sine fundamento gratis, & temerè opinari, & quia chymeræ, & consimilia monstra ita formantur, ideò antonomasticè nomen figmenti sibi vsurparunt.

105 Ex hoc veteres quidam Scotistæ, & Thomistæ deduxerunt sola entia rationis fundata verè & propriè esse entia rationis; quorum proinde cognitio doctrinalis est, & ad sciẽtias deseruire potest; alia verò minimè, sed potius dici debere entia fictitia, & prohibita, quia eorum cognitio doctrinalis non est, potestque in infinitum multiplicari nulla habita ratione rerum, & naturarum realium, sed pro intellectus cerebro, vt ait Didacus, iuxta quam doctrinam præfata diuisio esset æquiuoci in æquiuocata. Verùm immeritò huiusmodi entia fictitia excluduntur à serie entium rationis, nam si ens rationis illud est, quod esse repugnat à parte rei, & solum habet esse obiectiuè in intellectu, vt supra sancitum est ex communi omnium sensu, planè fictitia quoq. erunt entia rationis cum non habeant esse nisi per opus intellectus; imò vt ait Auersa; hæc videntur quodammodo magis participare de ente rationis, vt potè quæ magis pendent à virtute fictiua intellectus, & minus nituntur rebus ipsis, & consequenter magis distant ab ente reali. Neque huic obstat, quod nequeant ita scientijs deseruire, sicut entia rationis fundata.

In oppositum obijcitur 1. ad probandum negationem, & priuationem esse entia rationis. Tum quia Aristot. ea cõnu-

merat inter entia 4.Met.2.& lib.5.tex.14.& planè non nisi inter entia rationis connumerare potuit. Tum 2.quia non solum dantur negationes reales, quales sunt omnes, quæ veræ sunt à parte rei, sed etiam negationes rationis, quales sunt omnes, quæ sunt falsæ à parte rei. Tum 3.quia non tantum concipimus id, quod non est, ac si esset, vel etiam id, quod est, ac si non esset, & non solum affirmamus, quod impossibile est, sed negamus, quod necessarium est, ergo non omne ens rationis formaliter est positiuum, sed dari etiam debet negatiuum. Tum randem, quia esto negatio, & priuatio, vt sunt à parte rei, non sint entia rationis, tamen quando à nobis concipiuntur, vt formæ positiuæ, participant rationem entis, non realis, ergo rationis.

106 Resp. negationem, & priuationem in se esse entia rationis fundamentaliter tantum, quatenus intellectui præbere possunt occasionem efformandi illa in entia rationis illis tribuendo esse positiuum, vt bene notat Hurt.disp.19.Met.§.87. & in hoc sensu Arist. illas enumerauit inter entia rationis; vel potius enumerauit inter non entia, ait enim *quare & ipsum non ens esse non ens dicimus*, vt aduertit Fuentes. Ad 2.ipsa quoque negatio rationis à nobis apprehenditur per modum formæ positiuæ; vt magis constabit ex responsione sequenti. Ad 3. negatur sequela, siue enim affirmemus, quod impossibile est, siue negemus, quod necessarium est, hoc semper fit fingẽdo, quod non est, ac si esset, vnde cum iudicamus hominem non esse animal rationale, cogitamus id, ac si ita esset à parte rei, & fingimus veritatem in ista propositione, in qua tamen nulla est veritas, & veritas ista ficta quid positiuum est, sicut veritas realis in propositione quid positiuum dicit. Ad 4.cum concipiuntur à nobis per modum formæ positiuæ, sequitur solum, quoad illud esse positiuum, quod illis ab intellectu tribuitur, esse entia rationis formaliter, non autem vt sunt negatio, & priuatio.

107 Secundò obijcitur solum in prædicamento relationis, non autem per alia posse ens rationis proportione distribui, ratione D.Th.1.p.qu.28.art.1.quia prædicamentum relationis constituitur per *esse ad*, cætera verò accidentium genera per *esse in*, & inhærere, at hoc interest inter *esse ad*, & *esse in*, seu inhærere, quòd *esse ad* abstrahit à reali, & rationis, sed inhærere ex proprio conceptu dicit aliquid reale, ergo solum in genere relationis potest inueniri ens rationis, non in alijs; ita hāc rationem declarant ibi Caiet. & alij Expositores D. Th. Confirmatur, & declaratur ab alijs in hunc modum, potest intellectus referre vnum alteri, ad quod re vera non refertur, at nō potest facere inhærere, quod re vera non inhæret, & tanto minus subsistere, quod à parte rei non subsistit, ergo inter omnia prædicamenta sola relatio potest in sua coordinatione entia rationis admittere. Rursus etiam in communi modo loquendi non admittitur substantia rationis, & quantitas rationis, vt notat Doctor 5.Met.qu.11. ab initio, sed sola relatio rationis. Demum licèt aliquid possit fingi ad instar substantiæ, vt chymera, & quantitatis, vt vacuum, non ob id sequitur dari posse substantiam rationis, vel quantitatem rationis, quia non est substantia, vel quantitas id, quod per rationem formatur ad instar entis realis, sed negationes substantiæ, vel quantitatis ad instar substantiæ, vel quantitatis concipiuntur; non dicitur autem ens rationis id, ad cuius instar aliquid concipitur, sed id, quod concipitur ad instar entis, cum sit non ens.

108 Resp. rationem illam D. Thomæ parũ valere, vt enim constabit ex inferius dicendis de Relatione, falsa est maior, quia relatio ex proprio conceptu intrinseco non solum dicit *ad*, sed etiam *in*, falsa est etiam minor, quia *esse ad* verè, ac propriè sumptum, quo sensu constituit prædicamẽtum relationis, quippiam reale est, quare sicut hoc non obstante potest dari *esse ad* rationis, ita & *esse in*, & quidem inhærere diminutè sumptum conuenit etiam entibus rationis, cum suo modo habeant causam materialem ex supradictis. Ad Confirm. sicut intellectus vim habet concipiendi respectum inter aliqua, quæ non referuntur, ita planè vim habet apprehendendi accidens in aliquo subiecto, cui inesse nequit, ac etiam aliquid in rerum natura subsistere, quod implicet; & quāuis nequeat intellectus virtute sua facere inhærere, quod non inhæret, cogitare tamen potest illud, vt inhærens, sicut quando irreferibilia adinuicem refert, vtique non facit illa referri à parte rei, sed illa apprehendit, vt relata; idem dicatur de subsistere. Ad aliam Conf. frequentius nominatur relatio rationis, quam substãtia rationis, quantitas, &c. quia illa magis in scientijs deseruit, & aptior est ad nostros conceptus explicandos. Doctor autem loc. cit. ait quantitatem rationis non resultare in intellectu ex vi actus collatiui, vt ibi est videre. Ad vltimam, si valeret, concluderet etiam non dari relationem rationis, vt constat, si de ipsa argumentum formetur, sicut igitur in formatione relationis rationis, neque relatio realis, ad cuius instar efficitur, nec negatio relationis est relatio rationis, sed forma relatiua ficta, ita in formatione substantiæ, & quantitatis rationis, nec ipsa realis substantia, vel quantitas, ad cuius instar efficitur, nec eorum negatio est substantia rationis, vel quantitas rationis, sed præcisè forma absoluta ficta ad eorum similitudinem, hæc enim est, quæ habet præcisè esse obiectiuum in intellectu, & nullo alio modo existit.

Tertiò arguitur ad idem. Tum quia non debemus ponere tantam distinctionem inter ea, quæ finguntur ad modum entium, quanta est inter entia ipsa simpliciter, ergo non debent distribui per omnia prædicamenta. Tum 2.substantia, quantitas, &c. differunt genere generalissimo, & habent decem modos essendi primò diuersos, sed omnia entia rationis habent vnum, & eũdem essendi modum, scilicet, fictum per rationem, & diminutum. Tum 3.quia hac ratione Doctor q.11.prædicã. constituit peculiare prædicamentum entium rationis, quod postea Scotistæ omnes amplexati sunt, & appellarunt vndecimum prædicamentum. Tum tandem quia diuisio entis rationis in sua inferiora non est vniuoci analogi in sua analogata, ergo non potest esse alicuius transcendentis in plura genera, qualis est diuisio entis realis. probatur assumptum, quia vnum ens rationis non dicitur tale per analogiam ad aliud ens rationis, sed omnia dicuntur talia per analogiam ad ens reale.

109 Resp. non debere pon: tantam distinctionem simpliciter, & absolutè, sed tantam secundum quid, & proportionaliter, sicut inter hominem, & leonem pictos vtique simpliciter non tanta distinctio reperitur, quanta est inter illa animalia vera, reperitur tamẽ tanta secundum quid, & proportionaliter ad illa vera. Ad 2.iam superius dictum est ex Scoto qu.6. vniuers. in fine, quòd sicut intra latitudinem entis realis dantur varij gradus essendi, ita proportione dicendum est de ente rationis, ita quod substantia rationis sit perfectius ens accidente rationis, quia nimirum concipitur ad instar perfectioris entis; & cum dicitur, quod omnia habent vnum, & eundem essendi modum, scilicet, fictum per rationem, verũ est de communissimo, & transcendenti, nō autem de specifico, sicut etiam entia realia dicuntur habere vnum, & eundem essendi modum, quatenus omnia præter opus intellectus existunt, vel existere possunt. Ad 3.Doctor ibi mouet dubium, an entia rationis reducantur ad prædicamenta realia, num potius proprium constituant prædicamẽtum, nec aliquid resoluit, sed pro vtraque parte disputat; & quamuis Scotistæ passim peculiare illis assignẽt prædicamentum, tamen ne prædicamenta multiplicentur sine necessitate, reduci possunt ad illa prædicamenta realia, ad quorum instar concipiuntur, sicut vmbra reducitur ad corpus. Potest tamen quoque cõstitui vnum prædicamentum pro omnibus entibus rationis sub eodem genere generalissimo, quod sit ens rationis in tota sua amplitudine, inquantum constitui etiam potest vnum prædicamentum pro omnibus entibus realibus sub vno, & eodem genere generalissimo, quod sit ens reale finitum; sed siue hoc, siue alio modo entia realia distribuantur, de quo inferius suo loco, idest siue in vno, siue in pluribus prædicamentis, certè entia rationis eodem modo distribui, ac diuidi debent, sicut illa seruata proportione; de hoc vide Fabrum cit.c.6.& Vallonum in Formalit.pag.nobis 93. & Zerb.5.Met.q.8.Ad 4. negatur assumptum cum sua probatione, sicut enim accidens reale habet attributionem ad substantiam realem, sic accidẽs rationis habet attributionem ad substantiam rationis secundum quid, & proportionaliter, estò deinde verum sit ista omnia vltimatè attributionem habere ad ens reale, & ex tali attributione vltimatè dici entia rationis, neque hæc vltimata attributio impedit illam; sic dicere solemus qualitatem dependere proximè à quantitate, vtrumque verò vltimatè à substantia.

110 Quartò obijcitur, quod omnia entia rationis sint fũdadata, quia semper ad illa effingenda occasionem intellectus sumit à rebus, quod etiam in ipsis chymeris experimur, non enim eas ex incompossibilibus partibus constitutas fingere possemus, nisi partes illas seiunctim, & in diuersis repertas intelligeremus.

Resp. negando assumptum, estò enim per fundamentum entis rationis intelligamus occasionem, vndè mouetur intellectus ad fingendum, non tamẽ quãcunque, sed occasionem proximam, & vrgentem, nam si leuis sit, & remota, propriè, & ex communi modo loquendi non censetur fundamentum, sicut in moralibus, qui iudicat aliquid de proximo suo, etsi id non faciat absque motiuo, si tamen motiuũ nō est vrgens, sed parui mo-

momenti, iudicium illud vocamus temerarium, & sine fundamento; talis autem est occasio, vndè mouetur intellectus ad fabricandas chymeras, leuis nimirum, & remota, sicut remotè tantum fundatur in rebus, scilicet, ratione suarum partium, nō ratione totius. Imò P. Brasauola q.4. vniuers. in fine exponens dictum Doctoris dicentis figmento nihil extrà correspondere, inquit Doctorem loqui de figmento ea ratione, qua est figmentum, & quod per ly nihil intendit excludere omnia. Quod si obijcias partes correspondere figmento. Negat hoc esse verum de figmento ea ratione, qua tale est, quia ratione partium non est figmentum sed tantum ratione vnionis earum, cui vnioni nulla penitus possibilitas correspondet à parte rei, & ideò cōcludit figmentum vt tale, nullam prorsus occasionem habere in rebus, nec proximam, nec remotam.

QVÆSTIO VIII.

De præcipua specie Entis Rationis, quæ dicitur secunda Intentio.

111 IN hac materia de secundis intentionibus Auctores extremi sunt, quidam enim Thomistarum, & Scotistarum integros ediderūt tractatus de secundis intentionibus, vt Hærueus, Mengus, Sarnanus, Roccus, Billeus, & alij. Neoterici verò, vel nihil, vel parum de illis tractant, vt est videre apud Suarez, Ruuium, Hurt. Did. Blanc. Complut. Arriag. & alios. Nos mediam tenentes viam superflua omittemus, & illa solum trademus, quæ necessaria videbuntur ad cognoscendam naturam, & affectiones secundarum intentionum, quas non adeò aspernari debemus, vt Neoterici, cum circa ipsas versetur Logica, vt est ab Arist. contexta; omnia verò duobus articulis complectemur, in quorum primo naturam, & quidditatem earum, affectiones in altero explicabimus. Et vt à nominis explicatione exordiamur, aduertendum est non sumi hic intentionem presse pro tendentia voluntatis in suum finē, sed latè pro tendentia intellectus in rem cognitam, seu pro cōceptu intellectus, sed quia conceptus intellectus est duplex, formalis, & obiectiuus, sic etiam duplex erit intentio, formalis, & obiectiua; formalis est actus ipse intellectus tendens in obiectum, obiectiua est ipsa res, in quam tendit intellectus, & vtraque duplex est, prima, & secunda; dum instituitur quæstio in præsenti de secunda intentione, non instituitur de formali, hanc enim fatentur omnes esse ens reale, quia est actus ipse intellectus, quo secundariò tendit in rem, sed instituitur de secunda intentione obiectiua.

At circa hunc communem loquendi modum, & accipiendi intentionem primam, vel secundam, oritur difficultas, quia res ex eo dicitur prima, vel secunda intentio, quia terminat primariam, vel secundariam tendentiam intellectus ad ipsam, sed res vt intellecta dicitur intēta in concreto, non intentio in abstracto, ergo communis hic loquendi modus non videtur rectus, quia prædicatio in abstracto semper est per se, & essentialis. Varias ad hoc responsiones afferunt Herueus, & Mēgus tract. cit. Sed breuiter dici potest ex Scoto qu.14. vniuers. in corpore etiam hoc nomen *intentio* esse concretum, intentio enim inquantum intentio, est applicabilis rei, inquit Doctor, atque ideò significat quidditatem intentionis in concernentia ad rem ipsam, vt ibi Brasauola exponit, vel saltim omnes eo nomine vtuntur, ac si concretum esset, in adhibendis autem vocabulis communi loquentium vsui standum est vt monit Doct. 4. d. 1. q. 2. explicato quæstionis titulo, & quid nominis intentionis secundæ, nunc explicandum est quid res.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit secunda intentio, quomodo fiat, & à prima differat.

112 IN explicanda natura, & quidditate secundarum intentionum varij sunt dicendi modi. Mayr. in primis 1. d.23. q.1. & 2. & quol.7. ait primas intentiones esse rerū quidditates, secundas verò esse earundem aptitudines, vt v.g. ratio speciei in homine non est, nisi aptitudo communicabilitatis pluribus indiuiduis naturaliter humanitati inexistens, & ratio differentiæ in rationali est virtus quædam, qua natum est animal diuidere, & hominem constituere; vndè censere videtur secundas intentiones esse potius entia realia, quam rationis; quia vniuersalitas, quæ ab omnibus ponitur secunda intentio, in homine, & animali aliud non importat, quàm harū naturarum aptitudinem, vt pluribus communicentur, & hæc aptitudo vtique illis naturis conuenit citrà opus intellectus.

Verùm hæc opinio reijcitur ex sola terminorum declaratione ab omnibus recepta primæ, & secundæ intentionis, tam formalis, quàm obiectiuæ; nam cum intellectus, tendens in obiectū exprimit illud in suo ordine, idest cognoscit in illo ea attributa, quę ipsi conueniunt ex natura rei citrà omnē intellectus negotiationem, adeò vt si nulla daretur fictio intellectus, adhuc illa attributa ipsi obiecto conuenirent, talis cognitio dicitur prima intentio formalis, & obiectum illud sic cognitum dicitur prima intentio obiectiua, vt v.g. quando intellectus cognoscit naturam humanam participari à Petro, & Paulo; natura humana cognita cum hoc attributo dicitur prima intentio obiectiua, & cognitio, qua intellectus tendit in naturam humanam sub ea ratione, dicitur prima intentio formalis. Cum verò hac occasione motus intellectus, quia, scilicet, videt naturam humanam communem Petro, & Paulo, cōcipit illam vniuersalem, & illam veluti speciem actu de illis prædicat. hæc vniuersalitas concepta in ipsa est secunda intentio obiectiua, & cognitio eam exprimens sub tali formalitate est secunda intentio formalis, quæ licèt sit realis, id tamen, quod ei correspondet ex parte obiecti, reale non est, quia vniuersalitas nō datur à parte rei sed fit per opus intellectus, vt dicemus disp. seq. & inconsultò prorsus confundit Mayron. fundamenta, & occasiones secundarum intentionum cum ipsis intentionibus, nam aptitudines illę naturarum, vt pluribus cōmunicentur, sunt radices, & occasiones fundandi secundas intentiones, non ipsæ secundę intentiones, vt ex eadem disp. constabit. Cum igitur secundæ intentiones terminent secundarias animi conceptiones, consequenter entia rationis erunt, & non realia, nam vt colligitur ex discrimine posito; prima intentio ideò dicitur prima, & alia secunda, quia cum obiectum considerari possit in duplici statu, primò secundum quod est in se, & secundum attributa ei conuenientia ex natura rei; secūdò vt est in apprehensione, & secundū attributa ei conuenientia ex intellectus operatione, qui status, vt liquet, posterior est illo; meritò cognitio, quę exprimit obiectū sub primo statu, dicitur prima intentio, & quę illud exprimit sub posteriori, dicitur secunda, & consequenter quę talem conceptionem terminant, entia rationis erunt.

113 Secundò Zabar. lib.1. de natura Logicæ c.3. inquit primas intētiones esse nomina res ipsas significātia medijs animę conceptibus, vt nomen homo, animal, seu esse cōceptus ipsos, quorū hæc nomina signa sunt. Secundas verò intentiones ait esse alia nomina his nominibus imposita, vt genus, & species, quæ sunt nomina imposita animali, & homini, sed esse conceptus ipsos, qui per hæc nomina significantur, & subdit primas intentiones ideò non esse animi nostri figmēta, quia significant res prout sunt, vt homo, & animal naturam hominis, & animalis in se, at secundæ intentiones res significant, prout à nobis mente concipiuntur, non prout extra mentē sunt, vnde potius conceptus conceptuum significāt, quā rerū, & ideò iure meritò secūdæ intētiones appellātur, atq; animi nostri opera, & figmēta, quę fuit opinio Nominaliū, vt refert Tat. q.3. preāb. Logicę dub.1. ac Boetij vt refert Dudonet. li.1. Formalit. c.16.

Sed neque hic modus dicendi est admittendus, nam vt docet Mauritius qu.3. vniuers. aliud est loqui de primis, & secundis intentionibus, aliud de terminis primarum, & secundarum intentionū, nam prima & secunda intentio, vt cōstat ex ipsis vocabulis, important conceptus mentis, & quæ conceptibus illis exprimuntur, termini verò, seu nomina earū vt homo, animal, genus, species solas voces important significātes illas ad placitū, confundit ergo Zabarel. cū Nominalibus nomina secūdarū intentionū, & primarum cū intētionibus ipsis, quod est cauēdū.

114 Tertiò, alij explicant secundam intentionem omninò, vt ens rationis, putant enim hæc duo esse adæquatè idem, ita Zerbius 5. Met. qu.8. ad 2. Aretin. art.1. Formal. com.4. Mengus, & Roccus tract. de secund. intent. quod probant, nam ipsum ens rationis, quodcunque sit, secundariò intelligitur, nunquam enim circa ipsum potest intellectus operari, nisi prius rebus realibus intellectis, ergo in vniuersū ipsa entia realia sūt primæ intentiones, & entia rationis secundæ. Alij ita explicāt, vt secunda intentio latius pateat, quam ens rationis; ita Didac. cit. q. vlt. quem sequitur Fuent. q.2. diff.2. art.2. & probat, quia secunda intentio obiectiua includit omnia illa, quę rebus non conueniunt ante operationem intellectus, vnde etiam includit denominationem extrinsecam ab actu rationis prouenientem, vt esse cognitum, quia hæc licet ens rationis non sit formaliter, non tamen conuenit rei ante opus intellectus, & consequenter est secunda intentio.

At vtriusque modi dicendi Auctores valde decipiuntur, quia tātum abest, quod intētio secūda æquè pateat, vel magis, ac ens

ac ens ratios, quod potius è contra res se habet, vt bene notat Dudoueib. 2. Formalit. c. 6. nam secunda intentio semper est ens r.onis relatiuum, cum fiat per collationem rerũ adinuicem attributo rationis, vt mox dicemus, ens vero rationis, vt sic, abstrahit ab absoluto, & respectiuo, vt constat ex dictis, atq; eò consultò in titulo quæstionis diximus secundam intentionem esse speciem entis rationis. Ratio vero primorum proc tantum quodcunq; ens rationis posse dici secundam inteionem, quatenus in omni inuenitur secunda attentio supponens priorem cognitionem de ente reali, ad cuius instar conpitur, quæ secundæ intentionis acceptio valde fusa est, & impropria, vt notant Compl. q. 5. n. 44. & Suar. sect. 6. nu. 10. ad fundam verò intentionem propriè dictam hoc non sufficit, sed vlterius requiritur, quòd fundetur supra rem, secundum quod cognita est, & cõparata cum alia in attributo rationis, quod non reperitur in omni ente rationis, & ideo nõ quodcunq; est secunda intentio. Ratio etiã aliorũ parũ roboris habet, nam q. 2. art. 1. satis apertè demonstrauimus denominationem extrinsecã etiam ex actu cognitionis desumptam pertinere ad illa, quæ rebus cõueniũt ante operationẽ intellectus, non quidẽ illa, ex qua desumitur (sic enim & actus, & habitus ipsi intellectus secundæ intentiones dici deberent, cum nõ habeant esse ante opus intellectu) sed illam, qua fiunt entia rationis, & à Recẽtioribus dicitur fictio, ab antiquis autẽ negotiatio intellectus. Accedit, quòd secundæ intentiones supponũt pro fundamento esse cognitum, sicut genus supponit rem esse ab inferioribus abstractam, ergo formaliter non sunt ipsæ denominationes cogniti, & cogitati, sed aliquid aliud super illas fundatum.

115 Quartò, concedunt alij secundam intentionem esse speciem entis rationis, illam nimirum, quæ constituit ens rationis relatiuum, vnde asserunt consequenter omnem relationem rationis esse secundam intentionem, & è contra, inquiunt enim omne ens rationis ex actu collatiuo resultans esse secundam intentionem, sed tale est omne ens relatiuũ rationis, ergo &c. ita Scotistæ quamplures. Neq; iste modus dicẽdi recipiendus est, duo enim præsertim manifestè falsa continet; primum est, quod omnis relatio rationis sit secunda intentio, docet vtique Scotus in 1. d. 23. q. vn. §. *Contra istud*, omnem secundam intentionem esse relationem rationis, sed non quãcumq; signum euidens relationem rationis magis patere secunda intentione, vt ibi notat Bargius, & in 1. d. 8. q. 3. in §. *Vlterius probo*, Brasauol. q. quol. 19. & sequuntur Recentiores omnes Suarez, & Complut. cit. cum alijs, & manifestè probatur, quia secunda intentio est talis relatio rationis, quæ denominat rem, vt cognitam, & illam exprimit in aliquo attributo rationis, vt genus, & species, quæ naturam denominant, vt ab inferioribus abstractam, & illis collatam in ratione superioris, vnde esse sic cognitum præcedit in re velut ratio proxima fundandi secundam intentionem, quæ ideò dicitur exprimere rem extra suum ordinem, & in statu secundo, qualis est esse cognitũ; sed multæ relationes rationis, licet ex cognitione resultent, tamen non supponunt esse cognitum, velut rationem fundandi, sed potius vt meram conditionem sine qua non, & immediate fundantur supra esse reale rei, & ideò rẽ exprimũt in suo ordine, non autem in aliquo attributo rationis, quod ei competat, quatenus cognita est, ergo nõ omnis relatio rationis est secunda intentio, maior patet ex communi conceptu, quẽ omnes habent de relatione, probatur minor de relatione creatoris in Deo, dextri in columna, & alijs, quia licet relatio creatoris in Deo fiat effectiuè à cognitione, ipsum tamẽ esse cognitũ in obiecto nõ se tenet ex parte fundamẽti, vt ratio recipiẽdi talẽ relationem, non enim ideò Deus fundat relationem creatoris, quia cognitus est, sed quia est omnipotẽs, vel creaturas produxit, & ideò exprimit Deum secundũ id, quod est à parte rei, idest secundũ habitudinem realẽ, quam dicit creatura ad ipsum, ac proinde non est secunda intentio, de cuius ratione est exprimere rẽ extra suũ ordinẽ, hoc est, in secũdo statu, qui ei competit, quatenus cognita est. Rursus secunda intentio est relatio rationis in vtroq; extremo ex Scot. cit. quia derelinquitur per rationem in obiectis cõparatis adinuicem in attributo rationis, vt patet de secundis intentionibus logicalibus, sed relatio Dei ad creaturam, licet sit rationis, tamen relatio sibi correspondens in alio extremo est realis, ergo non quæcunque relatio rationis est secunda intentio.

116 Alterum, quod falsum assumebatur ab illa opinione, est ex quocunque actu collatiuo duorum obiectorum cognitorum resultare relationem rationis, quæ sit secunda intentio, nam vt docet Scot. 1. d. 3. q. 7. infra E. arguens contra Gotfred. intellectus conferens vnum obiectum ad aliud secundum talem habitudinem, qualis est ipsorum ex natura rei, *non causat* relationes rationis, quæ sunt secundæ intentiones (*de his enim* ibi loquitur) sed tantum quando comparat in habitudine, quę non sequitur illa ex natura rei, sed tantum eis conuenit ex negotiatione intellectus, at per multas relationes rationis solẽt explicari res in suo ordine, idest in habitudine, quam vna ex natura rei dicit ad aliam, vt modo dicebamus de relatione creatoris in Deo, quæ licet sit rationis, adhibetur tamen ad exprimendam realem habitudinem creaturæ ad Deum, ergo nõ quodlibet ens rationis ex actu collatiuo resultans est secunda intentio; ex quo etiam infertur non semper primam intentionem esse ens reale, sed interdum esse rationis, vt rectè notauit Amic. tract. 3. qu. 1. art. 3. in fine, & ita euenit, quotiescunq. per ens rationis res exprimitur in suo ordine, hoc enim spectat ad conceptum rei primarium, & per consequens limites non egreditur primæ intentionis.

117 Quintò hac de causa Recentiores communiter ponũt secundam intentionem esse vtiq. relationem rationis, non tamen omnem, sed illam solum, quæ supponit aliquam priorem cognitionem, & intentionem, in qua fundetur, quæ proinde non solum in fieri ab intellectu depẽdet, vt est relatio rationis in Deo, sed etiã in fundari, fundatur enim specialiter in priori cognitione, vel in obiecto, prout denominato à priori cognitione, atq. ita cum concipitur esse cognitum, esse prædicatum, esse subiectum per modum relationis fundatæ in obiecto prius cognito, dicunt fieri secundas intentiones; ita Suarez, Auersa, Compl. Io. de S. Tho. & alij passim, & ratio eorum potissima est, quia secundæ intentiones illæ dicuntur, quæ secundæ notioni, seu intentioni formali obijciuntur, appellantur enim secundæ intentiones, quasi resultantes ex secunda attentione, vel consideratione intellectus, sed non solũ esse prædicatum, esse subiectum, &c. sed etiam esse cognitum, esse apprehensũ, cum reflexè concipiuntur per modum relationis, obijciuntur secundæ notioni formali intellectus, ergo propriè erunt secũdæ intentiones, & tales vniuersaliter erunt omnes relationes rationis, quæ fundantur in priori cognitione, vel in obiecto resultant, prout denominatio à priori cognitione.

118 Quamuis iste modus dicendi multum habeat probabilitatis, & propius alijs accedat ad veritatem, tamẽ nec ipse attingit formalitatẽ secundę intentionis, nam de ratione secũdæ intẽtionis est, vt per eam exprimatur res extra suũ ordinẽ, idest quoad attributa rationis, quæ ei cõpetunt in secũdo statu, in quo nõ ponitur, nisi ab intellectu negotiãte; sed per relationes rationis etiã fundatas in priori cognitione, seu in obiecto, quatenus prius cognito sępè exprimitur res in suo ordine, & secundũ quod sunt à parte rei, ergo non omnes huiusmodi relationes sunt secũdæ intẽtiones, maior patet, quia quãdiu res exprimitur in suo ordine, & secundũ quod est à parte rei, illa expressio pertinet ad cõceptũ rei primariũ, nõ secundariũ. Probatur minor, quia sicut per relationẽ creationis in Deo exprimimus, quod est à parte rei, licet sit relatio rationis, nã exprimimus habitudinẽ realẽ creaturæ ad ipsũ, ita per relationem cogniti in obiecto ad potentiã cognoscentem exprimimus id, quod est à parte rei, scilicet habitudinem cognitionis ad obiectũ, & obiectũ à parte rei terminare actũ mentis; ergo sicut hac ratione exclusimus à numero secundarum intentionũ relationem creatoris in Deo, sic in proposito excludere debemus relationem conceptã in obiecto cognito ad potentiã cognoscẽtem; & ratio est, quia omnes istę notiones non egrediuntur limites cõceptus primarij rei, cũ explicent rem in suo ordine. Rursus ideò relationẽ creationis in Deo diximus nõ esse secũdã intentionem, quia nõ est rationis in vtroq; extremo, cum in creatura sit realis; secũda verò intẽtio est relatio rationis mutua in vtroq; extremo, quod clarè innuit Doct. 1. d. 23. q. vn. cũ inquit, quod est relatio rationis pertinens ad extrema, & suadet manifesta ratio, quia cum resultet in extremis per mutuã cõparationem in attributo rationis, sequitur debere esse mutuam in ambobus, sed sic est, quod in proposito relatio cogniti in obiecto ad potentiam cognoscentẽ non est rationis in vtroq; extremo, quia habitudo intellectus ad obiectũ est realis, ergo &c. Neq; Recẽtiorũ ratio conuincit oppositum, quia per secundam intentionẽ formalem, seu secundariã cõceptionem intellectus non debemus intelligere quamcunq; cognitionem reflexam, quæ cadit in aliam cognitionem, vel in obiectum, prout denominatum in priori cognitione, vt ipsi putant, constat enim non solum obiectum, quatenus cognitum; sed etiam ipsam intellectionem realem posse reflexè cognosci, & in hoc sensu obijci secundæ intentioni formali; sed per secundam intentionem formalẽ intelligi debet actus res exprimens extra suum ordinem, quod fit per actum collatiuum illarum in

in aliquo attributo rationis; in hoc autem sensu esse cognitum, & esse apprehensum non obijciuntur secundæ intentioni formali, sed primæ; nam sicut pertinent ad illa, quæ rebus conueniunt ex natura rei, hoc est, ante negotiationem intellectus ex dictis q.2. art.1. ita non terminant, nisi primarias animi notiones.

119 Obijcies, cum obiectum cognitum re cogitatur esse cognitum, concipitur extra suum ordinem, & ponitur in secūdo statu, quia intelligitur sub aliquo attributo, quod non est aliquid eius ex natura rei, nempe sub relatione rationis ad potentiam cognoscentem, ergo conceptus reflexus, quem terminat, est secundarius, & esse cognitum huic conceptui obiectū erit secunda intentio obiectiua. Negatur assumptum; quia per eam ipsam relationem rationis obiecti cogniti ad potentiam cognoscentem aliud exprimere non intendimus, quam obiectum terminare actum intellectus, quod totum est à parte rei, & per consequens attinet ad conceptum rei primarium; ad secundam autem intentionem non sufficit, quod sit relatio rationis, sed vlterius requiritur, vt per eam res exprimatur extra suum ordinem, & in statu secundo.

Sextò tandem hac de causa Scotistæ non omnes relationes rationis etiam fundatas in priori cognitione, vel obiecto, quatenus cognito, agnoscunt pro secundis intentionibus, sed illas tantum, quæ derelinquuntur in obiectis comparatis, vt comparatæ sunt in aliquo attributo rationis, quod apertè colligitur ex Doctore 1.d.3.q.7. infra E. & d.23. q.vn. & 4.d.1. q.2. & 5. Met.q.11. & alibi sæpe, quæ sententia ita intelligitur ab Auctore Formalit. & Tromb. in Formalit. & alijs Scotistis, quos sequitur P. Fuent. cit. vt secunda intentio formaliter sit ipsa passiua comparatio derelicta in obiectis ex actu intellectus comparantis, ita enim loqui videtur Scot. 4.d.1.q.2. Sed non assentimur, quia vel per comparationem passiuam intelligitur ipsa denominatio extrinseca derelicta in obiectis ex terminatione actus comparantis, vel quædam relatio rationis, quæ resultare concipiatur in obiecto, vel obiectis comparatis ad intellectum comparantem, sed quocunque modo accipiatur, pertinet ad conceptum rei primarium, ergo non bene ponitur secunda intentio obiectiua. Probatur minor, quia si primo modo sumatur pro denominatione extrinseca, clarè liquet ex loco sæpe cit. q.2. art.1. huius disp. pertinere ad ea quæ rebus conueniunt nullo fingente intellectu, cum aliud realiter non sit, quàm ipsemet actus collationis ad illa obiecta terminatus, quod quidem verum est de extrinseca denominatione à quocunq; actu vitali derelicta, vt ibi ostenditur: si sumatur secundo modo, adhuc non egreditur limites conceptus primarij, quia licèt sit relatio rationis, cum non assumatur, nisi ad exprimendam realem terminationem, qua obiectum terminat actum realem mentis collatiuum, planè exprimit rem, sicut est in suo ordine, & ita est prima dumtaxat intentio.

120 Debet igitur hæc sententia sic intelligi, quòd comparatio passiua duorum obiectorum in aliquo attributo rationis concepta ab intellectu inter illa ad instar respectus inter illa duo versantis sit secunda intentio, & quatenus per illam obiecta comparata referuntur adinuicem, nō autē ad intellectū cōferētem; aliud enim est esse cōparatum, quod habent in ordine ad intellectum comparātem, & aliud illud esse cōparatū, quod inter se habent ex negatione intellectus, & aliud est concipere illud esse comparatū, & hoc; cōcipientes enim illud esse cōparatum obiectorū in ordine ad intellectum cōparantē non egredimur limites conceptus primarij, vt nuper dicebamus, conceptum verò secundarium formamus, cum illud esse comparatum concipimus, quod obiecta inter se habent ex negotiatione intellectus; quare magnum discrimen est inter conceptū, quo concipitur homo, v.g. habere esse cognitum, vel comparatū in ordine ad intellectum concipientē, & comparantem, & alium conceptum, quo cōparatus cum Petro, & Paulo intelligitur habere rationem prædicabilis, quia hic vltimus, ex quo nec rem, nec habitudinē realem eius ad aliud exprimit, aut alterius ad ipsā, est conceptus omninò secundarius exprimens hominē, & Petrum, non sicut sunt in suo ordine, sed secundū illud additum ab intellectu ea cōparante in attributo rationis; ille verò prior conceptus est primarius, quia ex quo exprimit realē terminationē, qua obiectum terminat actum realē mētis collatiuum, exprimit rem, sicut est in suo ordine. Hinc Scotus 5. Met.q.2. ait, quod secunda intētio inest rei, inquantum cōsideratur, & per considerationem alteri cōparatur, quæ consideratio est collatiua vnius ad aliud, quasi dicere velit secundam intentionē inesse rei, vt cōsideratur alteri cōparata, seu in ordine ad aliud, cui comparatur, non in ordine ad intellectum cōparantem, quia talis consideratio collatiua solum est, quæ dat rebus esse omninò rationis, & inuicem referri ratione rationis, quod etiam manifestè docuit 1.d.23. dum dicit secundūm intentionem esse relationem rationis pertinentem ad extrema (nempe inter quæ versatur) actus intellectus comparantis, & in 4.d.1.q.2. sub B. quando ait, quod secunda intentio est relatio rationis, seu comparatio, quia consideratum comparatur ad aliud per actum considerantis, & ita intelligunt hanc sententiam Mauritius q.3. vniuers. §. *Sed quia*, Brasau. q. quol. 19. Bargius 1.d.23. qui citat Lichet. & alios. Qui tamen in hoc deficere videntur, quia putant secundas intentiones necessariò aliquam proprietatem à parte rei exigere, vnde moueatur intellectus ad illas causandas, quod nobis omnimō probatur, quia comparatio passiua inter duo obiecta, quæ modo explicata est, potest omninò fingi ab intellectu sine vllo fundamēto in re. Verum est vtique intentiones logicales non formari sine fundamento, formatur enim vniuersale v.g. stante reali conuenientia plurium in eadem natura, formatur prædicatio vnius de alio stante reali identitate vtrorumq. adinuicem, formatur illatio, vel consequētia stante reali emanatione vnius ab alio, vel saltim concomitantia, & sic de alijs. Ast hoc non impedit, quin possint alię excogitari secundæ intentiones omninò phātasticæ, quibus intellectus comparet ad libitum obiecta cognita in attributis rationis, vnde non est de ratione secundæ intentionis, vt sic, habere fundamentum in re.

Ex dictis infertur definitio primæ, & secundæ intentionis, & discrimen inter illas. Nam *prima intentio est obiectum actu cognitum, vel absolutè per actum rectum, aut reflexum, vel in ordine ad aliud per actum collatiuum secundùm aliquod attributum conueniens illi ex natura rei ante intellectus negotiationem*. Ratio huius definitionis est, quia per actum rectum, & reflexum res concipi solet in suo ordine, & hoc etiam fieri potest actu collatiuo, si res conferātur adinuicem secundùm aliquod attributum reale; si quis enim hominem, & animal concipiat actibus absolutis, & rectis intelligendo quid sint, ac etiam reflexis intelligendo se illa intelligere, vel illa vt à se cognita, adhuc, & actu collatiuo intelligendo hominem essentialiter participare naturam animalis, animal autem nō includere naturam hominis, nihil tale concipit, quod homini, & animali in suo ordine non conueniat. Verùm si actu collatiuo alterius generis concipiat animal dictum de homine esse genus hominis, eo quod intellectus cognoscens hominem participare naturam animalis sumpsit occasionem prædicandi animal; & subijciendi hominem dicendo *homo est animal*, tunc vtique in obiectis sic comparatis diuersæ comparationes passiuæ per talem actum collatiuū derelinquuntur, quę ex parte extremorum secundum diuersas eorum proprietates diuersimodè nominātur; & intentiones secundæ dicuntur prædicati, subiecti, generis, speciei &c. Specificauimus autem primam intentionem esse obiectum actu cognitum, vt contra quamplures Scotistas doceamus non sufficere, quod sit cognoscibile, vt prima intētio dicatur, & ratio est, quia sicut obiectū non dicitur cognitū, & intellectum, nisi quando actualiter terminat actum intellectus, sic non habet esse primò intentum, vel primam intentionem, nisi quatenus primò terminat actum intellectus, vnde obiectum, vt cognoscibile, dici nequit prima intentio, nisi remotè, actu verò constituitur talis, cum terminat actualiter primam intentionem formalē intellectus, vt benè notarunt Tromb. 7. Met. qu.9. Sarnanus, & Fuentes cit. *Secunda verò intentio est cōparatio passiua, quæ reperitur inter duo, vel plura obiecta adinuicem comparata in aliquo attributo rationis ficto ab intellectu per modum relationis mutuæ inter illa*, quæ definitio colligitur ex Scoto 1.d.23.q.vn. cuius intelligentia ex dictis facile deducitur quoad omnes eius particulas. Maximè autem ad hūc dicendi modum accedit Aureol. 1.d.23. par. 1. art.2. in fine, vbi ait intentiones primas esse conceptus obiectiuos primi ordinis, quos intellectus immediatè format circa res; intentiones verò secundas esse conceptus secundi ordinis, quos intellectus fabricat reflectendo, & redeundo circa primos conceptus, vt sunt vniuersalitas, prædicabilitas, & huiusmodi quantū ad actū componentem, & diuidentem, & connexio extremorum in medio quantum ad actum discursiuum, & inquit omnes istas intentiones pertinere ad prædicamentum relationis.

122 Quomodo autem, ac per quem actum fiant secundę intentiones, facilè deducitur ex dictis q.4. art.2. nam iuxtà principia ibi tradita de formatione entis rationis dicere debemus secūdam intentionem materialiter fieri, hoc est derelinqui per actum collatiuum intellectus, non quidem omnē, sed illū dūtaxat, quo res cōparantur in aliquo attributo rationis; formaliter verò fit per actum reflexum, quo talis cōparatio passiua cōcipitur in obiectis cōparatis ad modū verę relationis, & mu-

tue inter illa. Ita insinuat Doctor 2.d.1.q.1.art.2.dũ loquẽs de secundis intentionibus ait nõ habere esse sine actu comparatiuo,estò fiant per intelligentiam in vero esse suo,his .n. verbis, vt P.Vulpes cit.disp. art.vlt. adnotauit, significat secundas intentiones per actum comparatiuũ habere tantum esse materiale,& derelictum, & per intelligentiam reflexam suscipere postea esse verum rationis fabricatum,& formale. Et probatur breuiter,quia talis comparatio passiua antè actum reflexum, quo concipitur ad modum relationis, est tantum denominatio extrinseca in obiectis comparatis derelicta ex terminatione actus collatiui,ergò ante talem actum non habet esse actuale, & formale rationis,sed tantum materiale, & fundamentale,cum verò tali actu concipitur ad instar veræ relationis inter illa obiecta, tunc suscipit formale esse rationis,i.à sentit Bargius cit.1.d.23. vbi notat, quod si interdum inquit Doctor secundas intentiones produci per actum comparatiuum, id debet intelligi non formaliter, sed præsuppositiuè,inquantũ produci non potest secunda intentio,nisi præsupposito actu cõparatiuo; quo habito intellectus nouo actu producit intentionẽ in re cognita,& non producit eam ipso actu comparatiuo,hęc Bargius ibi, pro quo modo dicendi citat etiam Lich.2.d.1.q.1. idem habet Maurit.cit.q.3.vniuers. vbi in formatione entis rationis ponit multa signa,& cum in decimo signo dicat intellectum habere actum comparatiuum plurium obiectorum in attributo rationis,postea subdit in vndecimo habere actũ productiuum secundæ intentionis consurgentem ex comparatione prædicta,& idẽ docet Brasauol.9.quol.19. Et quia hic actus apprehendendi illam comparationem per modum veræ relationis spectat ad primam operationem, ideo per hanc solam operationẽ fiunt secundæ intentiones in suo esse formali. Quia verò actus collatiuus omnibus,& singulis operationibus conuenire potest,ideò poterit per omnes fieri materialiter & derelinqui peculiaris secunda intentio,sic per primam operationẽ intellectus conferendo animal rationale in ratione definitionis ad hominem in ratione definiti,& è contra absq;aliqua affirmatione,quæ non est de essentia definitionis, derelinquitur in his obiectis secunda intentio definitionis,ac definiti; per secundam operationem conferentem animal, & hominem in ratione superioris,& inferioris,generis,& speciei,prædicati,& subiecti, prædicando, .s.animal de homine,derelinquuntur in huiusmodi obiectis comparatis cõparationes illæ passiuæ prædicati, & subiecti,copulæ,propositionis,&c. & tandẽ per tertiã operationem conferendo vnam propositionem in ratione antecedentis ad aliam in ratione consequentis derelinquuntur in illis propositionibus comparationes passiuæ pertinentes ad argumẽtationẽ,maioris,minoris sequelæ, &c.quæ omnia satis liquent ex dictis q. 4.art.2.& in hoc sensu dixit Zerbius 5. Met. q.8. ad 3.secundã intentionẽ non tantũ reperiri in prima operatione,quando est comparatiua; quod vtique potest illi conuenire, vt docet Scot.2.d.6.q.2.sed etiam in secunda, & tertia, quando per eas vnum alteri comparatur in attributo rationis.

123 Quæres,an solus intellectus efficere possit secundas intentiones,num potius etiam voluntas, & dubium pertinet solum ad Scotistas concedentes ens rationis etiam à voluntate fieri posse. Bargius cit.negat,& est doctrina communis apud Recentiores, idque non probat, sed velut manifestum supponit,imò hac de causa,inquit non omnes relationes rationis esse secundas intentiones; quia multæ relationes rationis fiunt à voluntate,quæ tamen non sunt intentiones secundæ. Sed alij Scotistę concedunt,vndè passim definiunt secundam intentionem, quod sit respectus causatus ex actu collatiuo intellectus, vel alterius potentiæ collatiuæ, vt comprehendant respectus rationis à voluntate causatos, & Tatar.præsertim lib.1. Elench.q.1.§.*Quartò sciendum*,inquit,quod significatio,quę in vocibus est relatio rationis vocis significatiuæ ad rem significatã, est secunda intẽtio facta per voluntatem,quia hæc comparatio vocis in ratione signi ad rem in ratione signati fit à voluntate, non ab intellectu,& tales videntur esse omnes relationes rationis,quæ in vtroq. extremo fundantur ratione denominationis extrinsecæ ab actu voluntatis procedente, vt sunt relationes dominij,& seruitutis, ementis,& vendentis, &c. quæ omnes oriuntur ex contractibus,& voluntatibus humanis; neque in hoc dubio videtur esse maior difficultas,quàm in illo,an possit efficere ens rationis,quare si defendatur posse ens rationis efficere, facilè etiam defendi poterit posse formare secundas intentiones.

ARTICVLVS II.

Vbi conferuntur secundæ intentiones cum primis, & ad se inuicem.

124 Conferri solent intentiones secundæ tum cum primis,quibus innituntur,& applicantur,tum ad seinuicem,quatenus seinnicem denominant,ex qua collatione variæ dignoscuntur affectiones earum.

Primò itaque conferuntur secundę intentiones cum primis, sicut imagines cum rebus imagatis, inuentæ enim sunt ad repræsentandas res ipsas secundum methodum,& breuitatem,eo modo,quo declarauimus q.3. huius disp. explicando causam finalem entium rationis, & q.Procem.Log.art.5. & hac potissimum ratione dicuntur directrices nostræ cognitionis, vt ibi explicatum est,& notauit Auersa q. 5. sect.8. Ex tali vero collatione oritur, quod quicquid secundis tribuitur intentionibus, etiam de rebus ipsis verificetur, sicut quicquid tribuitur imagini,de re, cuius est imago,verificatur, cum hæc sit facta ad instar illius,illis duntaxat prædicatis exceptis,vt bene Roccus aduertit trac.de secund.intent.quæ ponunt differentiam inter ipsas secundas intentiones,& primas, non enim valet dicere,genus est ens rationis, seu secunda intentio, animal est genus,ergo animal est ens rationis, vel secunda intentio, quia eiusmodi prædicata sunt illa ipsa, quæ discernunt genus, speciem,& alias intentiones secundas à primis;sicut si diceremus de imagine esse figuram,vel picturam, vtique hæc prædicata de re, cuius est imago, verificari non possent, quia sunt illa ipsa,quæ discernunt imaginem ab imagato, & conueniunt imagini ratione sui, non ratione imagati.

125 Dupliciter autem hoc contingere potest, sicut bifariã possunt intentiones secundæ primis applicari, vno modo mediante prędicatione exercita,alio modo mediante signata, quã duplicem prædicationem ita declarat Doct.q.14.vniu.in corpore quæsiti, & omnes eius expositores ibi, quod exercita sit illa,quæ fit in rebus,vel intentionibus per verbum *sum,es, est* vt homo est animal; signata verò sit illa, quæ fit per terminos secundarum intentionum per verba *dici,& prædicari*,vt genus prædicatur de pluribus specie differẽtibus,ex quo infert Mauritius q.cit. hanc posteriorem non tam esse prædicationem, quàm signum prædicationis, cuius indicium est, quia quod deberet poni à parte prædicati, in ea ponitur à parte subiecti, vt patet in allata prędicatione signata, at talis non est propriè prædicatio,quia non prædicatur, quod natum est prædicari,& non subijcitur,quod natum est subijci,quam doctrinam non recipit Brasauol. illa eadem quæst. contendit enim etiam signatam prędicationem esse in suo genere veram,& propriam prædicationem; quæ lis est parui momenti, concedi enim potest esse veram prædicationem in suo genere, absolutè tamen loquendo negari nequit,quod prædicatio exercita non sit magis propria prædicatio, vtpo è illa, quæ primo intuitu ante oculos ponit identificationem prædicati cum subiecto, quod non facit prædicatio signata; sed rursus de hac duplici prædicatione redibit sermo inferius disp.5.q.1.art.1.

126 Ad propositum redeundo, si secundæ intentiones applicentur primis mediante exercita prædicatione, prædicari nequeunt nisi accidentaliter, & denominatiuè, nam non sunt nisi relationes quædam rationis, quas intellectus veluti accidentia quædam intentionalia attribuit primis intentionibus, ac proinde non nisi denominatiuè de illis prædicari possunt, hic enim est proprius modus prædicandi accidentium de suis subiectis,ita docet Doctor q.10.vniuers. & sicut accidentia realia de suis subiectis prædicantur in concreto,non in abstracto,dicimus enim, quod homo est albus, non albedo, ita dicendum est de his prædicationibus secundarum intentionum respectu primarum; vnde animal dicitur genus,non genericitas & sic de alijs quia hic etiam est proprius modus prædicandi accidentium de suis subiectis, vt concreta prædicentur de cõcretis. Possunt autem similes prædicationes, animal est genus,homo est species,sumi in sensu formali, aut tantum fundamentali,& quidem si fundamentaliter sumantur, sunt veræ à parte rei, sensus enim est,quod animal est fundamentum idoneum,vt ad plures species referri possit in ratione vniuersalis,quod vtique verum est nullo cogitante intellectu; at si sumantur in sensu formali, nõ sunt verę, nisi intellectu actu illis fundamentis affigente tales relationes rationis, & per eas referente ad plures species, vel indiuidua in ratione vniuersalis.

127 Si verò huiusmodi applicatio secundarum intentionũ ad

ad primas fiat media prædicatione signata, potest fieri etiam prædicatio essentialis, vt constat, cum dicimus genus prædicari in quid de pluribus speciebus, speciem de pluribus indiuiduis; verum tamen est hanc non exerceri, nisi in terminis primarum (potest tamen exerceri etiam in secundis, quando intentiones se habent, vt superius, & inferius, vt notat Tatar. q. 1. de genere dub. 1. vnde valet dicere Vniuersale prædicatur de genere, ergo genus est vniuersale) vt docet Scot. q. 14. cit. vnde ista prædicatio signata in secundis species prædicatur in quid de pluribus indiuiduis ita exercetur, & prædicatur in primis, Petrus est homo, Paulus est homo, & ratio est, inquit Doctor, quia secundæ intentiones, maximè quando copulantur per verbum *prædicari*, supponunt pro fundamentis, & ideò tales prædicationes verificari debent per terminos primarum. Ad cognoscendum autem, quomodo fieri debeat huiusmodi applicatio secundarum intentionum ad primas præsertim per exercitam prædicationem, attendi debet fundamentum, quod est in primis intentionibus, nam si inferiora, de quibus natura apta est prædicari, differant essentialiter, illi naturæ applicari debet intentio generis, si vero sunt indiuidua, applicari debet intentio speciei, & sic de alijs.

128 Deinde conferendo secundas intentiones adinuicem, videmus vnam secundam intentionem alteri applicari, & de illa prædicari tam exercitè, quam signatè, vt genus est species vniuersalis, vniuersale prædicatur de genere. Ratio est, quia vt docet Scot. q. 6. vniuers. vbi omnes eius expositores & q. 3. antepprædic. ad 3. & q. 2. postprædic. ad vlt. & 4. d. 13. q. 1. infra T. & quol. 6. infra X. & alibi sæpè, potest ab intellectu vna secunda intentio fundari super aliam, & sic de alijs prædicari, quod præsertim pendet ex virtute reflexiua, quã habet intellectus supra suos actus, hinc enim potest ipsam secundam intentionem reflexè cognoscere, & ipsam alteri comparare in attributo rationis, atq; ita cognoscendo, & comparando super ipsã fundare aliam secundam intentionem, sicut intentio generis, quæ tribuitur animali, fundat intentionem speciei eo ipso, quod ab intellectu comparantur vniuersali, vt inferius suo superiori, & tunc secunda intentio fundata denominat priorem fundantem, & sic in præfato exempto dicitur, quod genus formaliter est genus, & denominatiuè species, & ideò inquit Doctor, quod in his casibus intentio fundans sumitur, *vt quid*, fundata verò, *vt modus*; hos autem terminos ita explicant Expositores q. 6. cit. ex verbis ipsius Doctoris præsertim qu. 8. §. *propter hoc*, vt sumere intentionem fundãtem, *vt quid*, sit illam accipere secundùm suam quidditatem, & naturam, seu vt est id, quod intelligitur: sumere intentionem fundatã, *vt modum*, sit illã accipere, vt determinationem, & modum considerandi alterius, & sic cum in præfato exemplo dicimus, quod genus est species, genus sumitur vt id, quod intelligitur, species vt modus, sub quo intelligitur, & hoc modo nõ incõuenit, quod vna secunda intentio prædicetur de alia, & signatè, & exercitè; imò eadem de seipsa, vt cum dicimus *species est species*, in quo casu non est imaginandum, quod eademmet intentio numero sit illa, quæ intelligatur, & sub qua intelligatur, quasi eadem intentio numero sit modus sui ipsius, vt putauit Mauritius, sed est intelligendum eandem intentionem specie esse modum sui ipsius, itaquod cum dicimus, species est species, tunc species, quæ accipitur vt modus, & ponitur à parte prædicati, non est illa eadem numero, quæ sumitur vt quid, & ponitur à parte subiecti, quia idem numero non potest applicari sibi ipsi, vt additum, quilibet autem modus est quid additum, quod benè notauit Brasauola contra Mauritium q. 6.

129 Hoc autem interest inter applicationem, quæ fit secundarum intentionum ad primas, & ad se inuicem, quod primis semper applicantur, vt modi accidentales, quia semper applicãtur, vt accidentia subiectis, & ideò cõstituũt prædicationes exercitas accidentales tãtùm, ac denominatiuas; verùm cũ vna intẽtio secunda alteri applicatur, potest illi applicari tam vt modus accidẽtalis, quàm essentialis, nam si intẽtio, quæ alteri applicatur, vt modus, sit illi superior, vt cũ dicimus genus est vniuersale, est secunda intentio, est ens rationis, tunc applicatur vt modus, & determinatio essẽtialis, & constituit prædicationem quidditatiuam superioris de inferiori; si verò intentio alteri applicata, sit inferior, vt cũ dicimus vniuersale est genus vel disparata, vt genus est species, tunc applicatur, vt modus, & determinatio accidentalis, quia inferiora accidunt superioribus, & vnum disparatum alteri disparato; quod valdè notandũ est, quia Scotistæ communiter, & alij vniuersaliter docent absque vlla limitatione, cum vna secunda intentio fundatur in alia, & illi applicatur, vt modus, eam denominare, seu prædicationem accidentalem, & denominatiuam cõstituere, quod vniuersaliter verum non est, vt cõstat in allatis exemplis, in quibus intentio superior prædicatur de inferiori, an verò præsertim in hoc casu, cum superior intentio de inferiori prædicatur, possit, nedum in concreto, sed etiam in abstracto fieri prædicatio, vt genus, vel genereitas est vniuersalitas, infrà suo loco dicemus, quia est difficultas communis etiam ad alias prædicationes.

Contra prædicata obijcitur 1. probando secundas intentiones de primis prædicari non posse, quia oppositum nequit prædicari de opposito, sed ens reale, & rationis sunt huiusmodi, quia habent contradictoria prædicata, ergo &c. Nec dicas interdum posse oppositum prædicari de opposito, saltim per accidens, & ita esse in proposito. Nam contra probatur secundas intentiones nec etiam accidẽtaliter posse prædicari de primis, in accidentibus enim experimur, quæ verè prædicantur de inferioribus, verè etiam prædicari de superioribus, & si verè prædicantur de superioribus, verè etiam prædicantur de aliquo inferiori, vt si de Petro prædicatur cursus, necesse est etiam prædicari de homine, & animali, & si prædicatur de homine, necesse est etiam prædicari de aliquo homine singulari; sed nec secundæ intentiones, quæ prædicantur de inferioribus, possunt prædicari de superioribus, nam secunda intentio indiuidui prædicatur de Petro, non tamen de homine & animali, nec quæ prædicantur de superioribus, possunt prædicari de inferioribus, nam species dicitur de homine, non de Petro, ergo &c.

130 Resp. ens, & non ens esse propriè opposita cõtradictoriè, non autem ens reale, & rationis, vnde potius dici debent disparata, velut substantia, & accidens, & ideò sicut tali disparatione, vel qualicunque oppositione non obstante, adhuc accidens prædicatur de substãtia denominatiuè, ita à pari poterit eodem modo ens rationis de ente reali prædicari, & secunda intẽtio de prima; sed cõcessã minori, adhuc sufficienter soluitur argumentum per responsionẽ inter arguendũ allatam, quia vt notat Doctor 1. d. 2. q. 3. C. & 4. d. 13. q. 1. infra T. benè potest oppositum prædicari de opposito saltim denominatiuè, & vt modus. Ad impugnationem, quod neq; per accidens possint secundæ intentiones prædicari de primis, neganda est paritas de accidentibus realibus, & rationis, quia vt notauit Ruuius tract. de predic. secund. intent. ex doctrina Mauritij pluribus in locis, accidentia realia cõueniunt subiectis absolutè, vt sunt à parte rei, sed secũdæ intẽtiones conueniunt naturis, vt tali modo cõcipiũtur ab intellectu; hinc est, quod secunda intentio indiuidui, quæ Petro cõuenit, nõ dicitur de homine, & animali, quia illi cõuenit, vt concipitur indiuisibilis in partes subiectiuas, quæ cõceptio repugnat homini, & animali, & è cõtra species dicitur de homine, non de Petro, genus de animali, non de homine, quia tales intentiones conueniũt illis naturis, vt sunt diuisibiles in tales partes subiectiuas, quæ prorsus repugnant indiuiduo, & etiam speciei, si plusquam numero sint diuersæ.

131 Secũdò obijcitur è cõtra probando secũdas intentiones prædicari de primis, nedũ accidẽtaliter, sed etiam essentialiter, quia homo per se prædicatur de pluribus differentibus numero, ergo per se est species, consequentia tenet per locũ topicũ à definitione ad definitũ. Si negetur assũptũ, quia prędicari cõuenit per se intẽtionibus, rebus verò tãtum per accidẽs, vt docet Scot. q. 14. vniu. in corpore quæsiti. Cõtra est, quia si homo per accidẽs tantũ, & nõ per se de inferioribus prædicatur, ergo Petrus per accidẽs tantũ, & non per se est homo, cõsequẽtia patet, quia ideò Petrus est homo, quia homo prædicatur de suis inferioribus, & eo modo est homo, quo homo de inferioribus prędicatur, valet enim cõsequẽtia à signata prędicatione ad exercitã, vndè si predicatio signata nõ est per se, nec exercita talis erit.

Resp. Doctor q. 11. negãdo assumptum, si ly per se determinet inhærẽtiã ob rationẽ assignatã in solutione inter arguendũ data, sed verum est dumtaxat, si ly per se determinet inhærens; pro cuius declaratione nota, quod per inhærentiam intelligit vnionem prædicati cum subiecto, per inhęrens verò ipsummet prædicatum, in quo fundatur illa vnio quando igitur aliqua determinatio, vel syncathegorema cõstruitur cum copula verbali determinat inhærentiam, vt si dicatur, accidens per se est ens, nam sensus est, quod ens cõuenit per se accidenti; quando verò construitur cum prædicato, tunc determinat inhærens; vt si dicatur, accidens est ens per se, quæ est propositio falsa, quia est sensus, quòd sit ens non alteri inhærens; ita igitur in proposito inquit Doctor assumptum esse falsum, si ly per se determinet inhærentiam, quia sicut species per accidens inest homini, ita & prædicari de pluribus numero differentibus: concedi tãtũ potest, si ly per se determinet inhærens scilicet ly prędicari, & tũc sensus est, quod prædicari per se de differẽtibus numero

inest

inest homini non quidem per se, sed solùm per accidens; vnde patet solutionem inter arguendum datam esse sufficientem, si bene intelligatur. Ad impugnationem ibi factam negatur Consequentia, ad probationem dicimus, valere vtiq; consequẽtiam à signata ad exercitam, quotiescunq; illa fit in terminis secundæ intentionis, quomodo propriè est prædicatio signata, & virtualiter continet exercitam, non autem quando fit in terminis primæ intentionis, vt est in argumẽto allato; quod si interdum in similibus prædicationibus tenet Consequentia à signata ad exercitam, hoc planè est gratia materiæ, non gratia formæ, ita Maurit. qu. 8. in fine, clariùs Brasauol. quæst. 11. quam doctrinam habet Doctor q. 14. & omnes eius Expositores ibidem.

132 Tertiò obijcitur non posse vnam secundam intentionem alteri, velut modum applicari, & in ea fundari. Tum quia implicat dari modum modi, non enim datur actionis actio, nec vnionis vnio, & sic de alijs modis, cum ergo secunda intentio, vt sic, sit modus intelligendi primæ intentionis, nõ poterit per aliã superuenientẽ intentionem modificari, & denominari. Tum 2. quia secunda intentio dicitur talis, quia primæ superuenit, & in ea fundatur, ergo si intentio vna potest alteri superuenire, & huic alia, dabitur non solum prima, & secunda intentio, sed tertia, quarta, quinta, &c. iuxta catenam fabricatam secundarum intentionum. Tum 3. quia fundamentum est maius ens fundato, quia hoc substentatur in illo, sed vna secunda intentio non est maius ens alia, nam omnes æquè pendent ex intellectus operatione, ergo &c. Tum tandem, quia daretur processus in infinitum, qui euitandus est quantum fieri potest.

133 Resp. ad 1. quicquid sit de modis essendi, in modis tamen intelligendi, vt sunt intentiones secundæ, non implicare dari modum modi, dummodo alter sumatur, vt quid, & determinabile, alter vt modus, & determinans; & sic contingit in casu nostro, cum vna secunda intentio super aliam fundatur, tunc enim secunda intentio fundãs sumitur, vt quid, & induit quasi conditionem intentionis primæ respectu alterius fũdatæ, non quia sit simpliciter prima, sed quia est prior illa, quã fundat, & determinatur per eã, vt modũ intelligẽdi eius. Ad 2. negatur assumptum, non enim secunda intẽtio dicitur secunda, quia superueniat primæ, sed quia explicat res in esse secundo, & attributo rationis, vt art. 1. declaratum est, vnde licet vna secunda intẽtio fundetur super aliã, & fundantes dicãtur secũdum quid primæ respectu superuenientium, simpliciter tamẽ, & absolutè omnes dicuntur secundæ, nõ autẽ tertia, vel quarta, quia omnes conueniunt obiecto, vt cognito, & comparato in attributo rationis, quod esse cognitum, & comparatum est status rei secundus. Ad 3. negãt aliqui maiorẽ, vt Masius sect. 3. de rebus vniuersis qu. 8. sed quicquid sit de hoc, vera est maior, quando fundatio exigit substentationẽ, & influxum fundamenti, quod non requiritur in proposito de secundis intẽtionibus, quæ sunt meræ relationes rationis, & nullum verum influxum exigunt ex parte fundamenti, sed qualiscunq. exigitur ad dandam illis existentiam obiectiuam, totus attenditur ex parte intellectus: & adhuc concessa maiori deberet negari minor, quia vt constat ex quæst. 6. intra spheram entis rationis inuenitur suo modo gradualis latitudo, vt in ente reali ex Doctore q. 6. vniuers. in fine, & ibi notant Mauritius, Anglicus, & alij. Ad 4. Negant aliqui Scotistæ processum in infinitum nam tres tantum assignant gradus in secundis intentionibus, in primo gradu ponunt secundas intentiones fundatas in primis, in secundo passiones fluentes ab ipsis, & in 3. modos, sub quibus concipiuntur, & hic datur status, quare vsq; ad istum tertium gradum duntaxat admittunt progressum in fabricanda catena secundarum intentionum, & hoc putant esse de mente Doctoris quæst. 6. cit. in sol. ad 4. vbi expressè admittit vltimum gradum in secundis intentionibus, qui est tertius iam assignatus.

Verùm solutio hæc non est idonea, nam etiamsi in ordine entium realium processus in infinitum esset euitandus, tamen non inconuenit in relationibus rationis, vt expresè docet Scot. 4. d. 6. quæst. 10. sub E. & alibi sæpè, id enim aliud non significat, quàm intellectum posse successiuè in infinitum intelligendo reflectere se supra obiecta cognita, & illa comparare in attributo rationis, cum loc. citat. admittit Doctor vltimum gradum in entibus rationis loquitur ex suppositione, vt ibi notauit Mauritius, quæ tamen suppositio est absoluiè falsa. Vel dicendum, quod etiam tribus illis duntaxat gradibus admissis in secundis intentionibus, hoc non obstat quin adhuc vna secunda intentio possit super aliam fundari in infinitum, quia in illo tertio gradu potest institui latitudo infinita secundarum intentionum, quarum vna super aliam fundari possit, & omnes spectabunt ad illum tertium gradum, quia quatenus vna secunda intentio super aliam fundatur, habet rationem modi.

DISPVTATIO QVARTA.

De Vniuersalibus in Communi.

Explicata natura Entis Rationis, & secundæ Intentionis, vt sic in genere, nunc ad explicandas in specie descendimus intentiones Logicales, & ab eis incipimus, quæ Vniuersalia, seu Prædicabilia dicuntur, eo quia eorum cognitio multum deseruit ad ordinanda prædicamenta; agemus autem de ipsis primò in communi, posteà in particulari. Hæc dici solent vniuersalia in prædicando ad differentiam vniuersalis, tum in causando, cuiusmodi est Deus, & quæcunque alia causa concurrens ad plures effectus; tum in significando, qualis est vox plura significans, vt hoc nomen animal, *quod omnia significat animalia; tum in repræsentando, qualis est hominis imago, aut etiam eius cognitio, quæ aliquo modo omnes homines repræsentat; tum denique ad differentiam vniuersalis in essendo, quod nempè cũ aliquali sua vnitate est, vel esse potest in multis, vt natura animalis in omnibus animalibus, & hominis in omnibus hominibus. Igitur Vniuersale in prædicando, de quo hic agere intendimus, nullum horum est, sed tantum est secunda quædam intentio applicata illi naturæ communi, quæ dicitur vniuersale in essendo, per quam relationem rationis illa natura communis constituitur proximè potens prædicari de multis. Ex quo patet vniuersale in essendo esse fundamentum vniuersalis in prædicando, ex eo enim quòd natura humana est in Petro, & Paulo, prædicatur de illis. Hinc vniuersale in essendo consueuit appellari vniuersale materiale, & fundamentale, & pro prima intentione, item vniuersale Metaphysicum, quatenus Metaphysicus considerat naturas rerum secundum se; vniuersale verò in prædicando dicitur vniuersale formale in actu, & pro secunda intentione, quia nimirum importat ipsam intentionem vniuersalitatis, quæ est forma rationis, qua aliquid denominatur vniuersale in actu, dicitur etiam vniuersale Logicum, quia Logicus per se considerat secundas intentiones, naturas verò rerum non, nisi quatenus inseruiunt pro fundamentis illarum, quia agit de secundis intentionibus, vt fundantur in primis. Cum igitur vniuersale in essendo propriè ad Metaphysicum spectet, ad Metaphysicam tractationem eius ex professo remittimus, vt Metaphysica à Logicis, quantum fieri potest, discernamus; quia tamen fundatur in eo vniuersale Logicum, ne fundamentum eius sit tyronibus prorsus ignotum, aliqua obiter initio huius disp. de ipso vniuersale in essendo ex Metaphysica supponemus.*

QVÆSTIO PRIMA.

An detur Vniuersale à parte rei.

2 Mouetur quæsitum tam de Vniuersali in essendo, quàm in prædicando, & quoad vtramque partem hic resoluetur, obiter tamen de vniuersali in essendo. Hac de re duæ extant extremæ opiniones, & vna media, quæ est vera, ac tenenda. Prima est quorundam Philosophorum antiquorum, quam refert Arist. 1. Met. c. 6. & 4. Met. cap. 5. de Heraclito, & Cratillo, qui in rerum natura singularia solum agnoscebant, & vniuersalia prorsus negabant; ab hac opinione non multum distat Nominalium placitum, qui rationem vniuersalis reponunt solum in vocibus, & conceptibus concedendo tantum vniuersalia in significando, & repræsentando, negando prorsus in essendo, vndè & Nominales cognominati sunt, ita Ocham 1. p. Log. c. 14. & 1. d. 2. q. 4. & quol. 5. q. 12. & 13. Gabriel. 1. d. 2. q. 7. Greg. 1. d. 3. Rubion. ibid. q. 7. & ex Recentioribus quamplures ex Patribus Societatis præsertim Hurt. disp. 5. Met. sect. 10. Arriag. disp. 6. Log.

Log. sect. 4. Altera opinio ex diametro opposita concedit vniuersale in actu à parte rei, non tamen eodem modo. Plato namque hoc admittebat separatum à singularibus, vt ei impingit Arist. 1. Met. cap. 6. & lib. 7. cap. 8. itaquod daretur homo, seu humanitas in communi, de qua singuli homines participent, & equus in communi, de quo omnes equi, eo ferè modo, quo plures lucernæ ex eodem lumine accenduntur. Alij verò admittunt vniuersale à parte rei, non tamen à singularibus separatum, sed in eis realiter inclusum, imò & cum eis realiter identificatum; vocant autem illud vniuersale in actu; quia naturam communem in pluribus indiuiduis repertam, inquiunt, verè, ac propriè debere dici vniuersalem, nec ei aliquid deficere ad actualem vniuersalitatem requisitum, ità Paulus Venet. q. 1. vniuers. & lib. 2. Met. & mordicus tenet Monlorius disp. de vniuers. cap. 6. & solet quoque Scoto impingi, eo quia in 2. d. 3. q. 1. docet naturam à parte rei de se pluribus communicabilem esse. Tertia demum sententia concedit à parte rei vniuersale in essendo, scilicet naturas communes in singularibus existentes, non quidem quasi sit completum, & in actu, sed inchoatè solum, & remotè, quatenus fundare potest secundam intentionem vniuersalis Logici, quod solum fatetur esse vniuersale completum, & in actu, at non habere esse, nisi per intellectus operationem, quæ est vera sententia in omnibus scholis recepta.

ARTICVLVS PRIMVS.

Resolutio quæsiti de Vniuersali in essendo.

3 Dicendum est Vniuersalia in essendo reperiri in rerum natura, non quidem à singularibus separata, sed in eis inclusa, & cum eis realiter identificata. Conclusio est Arist. loc. cit. vbi acriter inuehitur in eos, qui tãtum singularia agnoscebant in toto entium ordine 7. Met. ait definitionem, per quam explicantur rerum quidditates, dari de rebus vniuersalibus, & 1. Post. c. 5. & 11. scientiam esse de vniuersalibus, quæ in singularibus existunt, & cum scientiæ plurimæ sint reales, planè vniuersalia eorum obiecta erunt aliquo modo à parte rei, & 1. Periher. rerum alias ponit vniuersales, & alias singulares, & 1. Post. c. 2. & 2. de Anim. c. 5. ait vniuersalia intellectu, singularia sensu cognosci; certum autem est obiectum, præsertim motiuum, antecedere actum potentiæ cognoscentis aliquo modo, ergo hæc conclusio est peripatetica, quam proinde recipiunt vnanimiter Thomistæ, & Scotistæ contra Nominales cum D. Tho. de Ente, & essentia c. 4. & opusc. 55. & 56. Scoto 2. d. 3. q. 1. & 7. Met. q. 13. Probatur quoque euidenti ratione ipsam declarando. Nam per vniuersalia in essendo hic intelligimus solum naturas communes, per quas indiuidua à parte rei conueniunt, & assimilantur, sed tales naturas reperiri ipsa experientia docet, nam per humanitatem Petrus conuenit cum Paulo, non cum Bucephalo, per animalitatem conuenit cum Bucephalo, non cum lapide, ergo &c. Item per vniuersale in essendo secundùm communem loquendi modum non intelligitur vniuersale completum, & in actu, sed natura communis, quæ possit esse fundamentum intentionis vniuersalitatis, & ob suam communitatem præbere occasionem intellectui, vt ipsam concipiat verè, & positiuè vnam in multis, & de multis prædicetur, at admittere vniuersale à parte rei in hoc sensu, inchoatum nimirum duntaxat, & incompletum, non solum absurdum non est, sed maximè necessarium, ne dicamus intellectum temerè, & absque sufficienti fundamento cogitare naturas vniuersales, ergo &c. vide Tromb. 7. Met. q. 9 & Ant. And. ibidem, & initio prædicab.

4 Secundò probatur eadem Conclusio contra Nominales, nempe non solum dari voces, aut conceptus formales communes, sed illis verè correspondere naturas communes pro conceptibus obiectiuis, idque probatur in primis ex veritate prædicationis, in qua natura communis enunciatur de aliquo singulari, vt cum dicimus *Petrus est homo*, hìc planè vniuersale quoddam enunciamus de singulari, & ostendimus habere cum eo essentialem connexionem, & quidem non indicatur connexio inter illas voces *Petrus*, *&* *homo*, neque inter conceptus formales illarum, quia prædicatio esset omninò falsa, sed inter res per illas voces, & conceptus significatas, ergo cũ enunciatio sit vniuersalis de particulari, planè præter singularia, & vniuersalia in significando admittendę sunt naturę communes, quæ dicuntur vniuersalia in essendo, & conceptibus formalibus communibus correspondent pro conceptibus obiectiuis.

5 Respondent Nominales neg. conseq. conceptus namque formalis hominis, vt sic non significat immediatè aliquam naturam communem indiuiduis humanis, sed immediatè omnia ipsa singularia confusè cognita sine distinctione inter illa. Contra, vel significat illa copulatiuè, aut copulatim sumpta, vel disiunctiuè, seu disiunctim; non primum, quia cum totum quod concipitur ex parte prædicati, debeat affirmari de subiecto, si per illud prædicatum *homo* copulatiuè significantur indiuidua omnia, & singula naturæ humanæ, omnia quoque, & singula de Petro affirmarentur, & sic esset propositio falsa. Nec valet quorundam responsio, quòd licèt videantur omnes naturas singularium de Petro affirmari, re tamen vera non affirmatur, nisi propria eius natura, quia in hoc differt actus copulatiuus confusus, per quem fit supradicta propositio, à copulatiuo claro, quod vbi iste de subiecto affirmat totũ id, quod ex parte prædicati attingit, confusus non affirmat, nisi partem sui obiecti. Non valet, quia ad veritatem propositionis copulatiuæ absolutè sumptæ, siue nimirum sit copulatiua clara, siue confusa, indispensabiliter requiritur, vt totum prædicatum, & qualibet eius pars verificetur de subiecto; nec sufficit, quod aliqua pars tantum illi conueniat, & in hoc præsertim à disiunctiua secernitur vt constat ex Summulis. Si verò alterum asseratur cum Hurt. §. 179. quòd scilicet *homo* in allata propositione significat omnia humana indiuidua disiunctiuè; tunc illa propositio *Petrus est homo*, sic resoluetur, Petrus est hic, vel ille homo, sed ista non est prædicatio vniuersalis de singulari, sed indiuidui vagi, vt cum dicimus *Petrus est aliquis homo*, ita enim resoluitur, vt eius sensus sit, quod est hic, vel ille homo; tum quia vniuersale debet de pluribus prædicari per modum vnius, hac enim ratione dicitur vnum in multis & de multis, ergo in prædicatione non potest significare plura disiunctim. Si tandem dicatur, vt ait Arriaga cit. sect. 6. nu. 31. naturam humanam confusè conceptam esse prædicabilem de quolibet indiuiduo inadequatè, idest vnam de vno, & aliam de alio, quod sufficit, vt absolutè illa sit prædicabilis de pluribus, vt ad vniuersale requiritur. Contra, quia tunc in qualibet propositione propria natura prædicabitur de proprio indiuiduo, & ita cum dicimus *Petrus est homo*, non erit prædicatio superioris de inferiori, & vniuersalis de singulari, sed eiusdem de seipso; vt bene vrget Lichet. contra Ocham. 2. d. 3. q. 1. §. *Ad responsionem*, quem nodum vt soluat Arriaga cit. mirabilia dicit; & incredibilia, quæ confutatione non egent.

Deinde principaliter, cognitio vniuersalis non immediatè terminatur ad omnia singularia contenta sub illo, ergo obiectum immediatum talis actus erit aliqua vna natura ita communis à parte rei omnibus illis, vt in ipsa omninò conueniant & assimilentur. Probatur assumptum, quia ille actus omninò præscindit à singularitatibus, cum ex vi ipsius indiuidua conueniant, & non distinguantur, ergo non immediatè terminatur ad illa, alioquin etiam singularitates attinguntur. Resp. Hurtad. cit. §. 163. per illum actum concipi immediatè omnia indiuidua, vt similia, & ideò præscindere à singularitatibus, quæ ipsa reddunt dissimilia, vnde §. 147. inquit immediatum fundamentum vniuersalitatis esse plura singularia, vt similia. Hæc solutio tam infirma est, vt neque Arriaga, estò sit eiusdẽ opinionis, eam recipiat, & quia est quorundam veterum Thomistarum præsertim Heruæi, eam refert, & optimè impugnat Zerbius 5. Met. q. 17. §. *Propter secundum*, nam quæritur, quid sit illud, in quo indiuidua v. g. humana sunt similia, sanè ens rationis esse nequit, quia similitudo supponitur esse realis, si est quid reale, planè id esse nequit aliqua natura singularis pluribus communicabilis, quia id tantum Diuinis personis reseruatur, ergo communis. Neque immediatum fundamentum talis similitudinis possunt poni ipsa omnia singularia, vt conformia, vt dicebat Hurt. nam hoc, quod est omnia singularia, vt conformia, vel dicit aliquid præter ea absolutè considerata, vel non; si non, cum omnia singularia absolutè considerata sint plura, vt plura, tunc omnia singularia, vt similia, erunt plura, vt plura, & sic ratio pluralitatis, inquantum talis, esset ratio formalis conformitatis, & vnitatis, quod est impossibile; si primum, certè id esse nequit, nisi aliquod reale ipsis commune, in quo conueniant, quod est intentum.

7 Resp. Arriag. cit. per actum illum confusum plura cognosci ex parte obiecti etiamsi ex parte modi attingantur; vt vnum, quatenus per confusionem non distinguuntur illa plura. Contra, ille actus ob sui confusionem non attingit singularitates omnium indiuiduorum, ergo non attingit plura, vt plura ex parte obiecti, quia indiuidualis pluralitas ex illis solum prouenit, ergo nedum ex parte modi, sed etiam ex parte obiecti plura attingit, vt vnum; Prob. conseq. quia cognitio

id

id tantum repræsentat, quod se tenet ex parte obiecti, si igitur non repræsentat pluralitatem, & distinctionem, certè neq; obiectum, prout est terminus illius cognitionis, distinctionem habebit. Confir. quia si ex parte obiecti plura attingit vt plura, ergo non repræsentabit illa vt indistincta, & per modum vnius, nam totum id repræsentat, quod attingit, cum ergo non repræsentet plura, sed vnum, signum est non attingere plura, sed vnum. Tandem in lib. de Anim. ostendemus obiectum non accipere vnitatem à conceptu, sed potius è contra conceptum ab obiecto, quia potentiæ specificantur per actus, & actus per obiecta ex 2. de Anim. ergo falsum est naturam humanam v. g. aliam vnitatem non habere, nisi quam accipit à conceptu formali intellectus confuso; sed contra hoc Nominalismum fusius agemus in Met. Vide Tatar. q. 1. Prædicab. dub. 2. Fabrum 4. Met. disp. 9.

8 Tertiò quod hæc vniuersalia in essendo, seu naturæ communes poni non debeant à suis singularibus separata, sed in eis inclusa, & cum eis realiter identificata, est etiam communis Peripatheticorum sensus, & expressa Arist. sententia contra Platonem, vnde 7. Met. ait, quod nullum vniuersale existit præter singularia separatum, & 10. Met. vniuersalia non sunt præter multa, & 1. Post. domus non est præter has domos, & lateres præter hos lateres, & in prædic. substantiæ habet, corruptis primis substantijs impossibile esse aliquid aliorum remanere, hoc est, destructis singularibus vniuersalia quoque euanescere, vt expositores ibi tradunt; & probatur manifesta ratione ex ipso Arist. deducta 7. Met. contra Platonem, quia vniuersalia verè prædicantur de suis singularibus, vt Sortes est homo, sed prædicari verè de alio præsupponit esse in illo, de quo prædicatur, ergo vniuersale est in indiuiduis, non autem separatū ab eis. Imò vniuersalia essentialia, vt sunt genera, & species, non solum debent esse in indiuiduis, de quibus prædicantur, inclusa, sed etiam realiter identificata, cum sint essentia, vel pars essentiæ illorum. Accedit, implicare in terminis vniuersale existēs solitariè à singularibus separatum, quia omnis res, quæ solitariè existit, & immediatè in vniuerso, singularis est, ac indiuidua, iuxta illud Boetij axioma *Omne, quod est, ideò est, quia vnum numero est*, quod in hoc sensu ab omnibus intelligitur. Verùm an talis fuerit sententia Platonis, qualem ei imposuit Arist. valdè dubium est, & quod suspicionem auget, est, quod testatur D. Thom. (testis planè fide dignissimus, & omni exceptione maior.) lib. 4. de regim. Princ. c. 4. Arist. neque non planè referre aliorum sententias, maximè Socratis, & Platonis, & quidem grauissimi Patres, & Philosophi, præsertim verò August. lib. 83. q. 9. q. 46. & lib. 7. de Ciuit. Dei c. 28. Seneca lib. 8. & Eugubinus de perenni Philos. c. 10. Platonem ab hac vindicant impostura, & inquiunt fuisse locutum de Ideis in mente diuina, quibus subscribit Scot. 1. d. 35. q. vn. §. *Ad ista*, affirmans Arist. malè retulisse Platonis sententiam, subdit Mayron. 1. d. 47. q. 3. id fecisse inuidia motum, sed videantur Auersa q. 8. Log. sect. 2. & Pasqual. partic. 2. suæ Met. disput. 11. sect. 3. de mente Platonis optimè discurrentes, & Mayron. loc. cit. pro Platone contra Arist. strenuè decertans. De vniuersali platonico etiam diffusè differit Bonet. 7. suæ Met. c. 2. & 3. & postea lib. 8. cap. 1. agit de eisdem vniuersalibus iuxta mentem Arist. & Contaren. to. 3. quæst. perip. q. 1.

9 Hæc igitur est communis sententia Realium contra Nominales de Vniuersalib. in essendo, vt notat Meurisse lib. 2. Met. cap. 3. q. 3. & quidem Scotum illa admittere à parte rei modo iam declarato patet ex loc. cit. 2. d. 3. q. 1. vbi totis viribus id probare contendit, quia verò S. Th. loc. supracit. ita apertè non loquitur, vndè non desunt, qui eum trahere conantur in Nominalismum, vt Hurt. & Arriag. cit. ideò locum aliū adducere libet, quem refert Zerbius, ex tractatu de sensu respectu singularium, & intellectu respectu vniuersalium, vbi in fine inquit, *ipsæ naturæ, quibus accidit intentio Vniuersalitatis, sunt in rebus, & propter hoc nomina communia significantia naturas ipsas prædicantur de indiuiduis, non autem nomina significantia intentiones, Sortes enim est homo, sed non species*, hunc, & alia loca. S. Thomæ ex tract. de Vniuersalib. & de natura generis, & ex 1. sent. d. 18. q. 5. art. 1. in corp. adducit Zerbius, ex quibus manifestè deducitur Doctor. Angel. non à Nominalibus, sed à Realib. stare. Verum tamen est, Reales postea etiam inter se discrepare in modo ponendi vniuersalia in essendo; Scotistæ namque docent, naturam ita existere in singulari, vt quamuis sit illi realiter identificata, manet adhuc tamen ex natura rei formaliter distincta à singularitate ob diuersitatem suarum rationum, quas etiam in tali identitate reali seruant impermixtas: natura enim ex sua ratione formali semper est pluribus communicabilis, singularitas incommunicabilis, adeoquod natura ex contractione per singularitatem facta, non nisi extrinsecè, & denominatiuè manet singularizata, quam distinctionem etiam agnoscunt inter gradus metaphysicos idest inter prædicata essētialia naturę superiora, & inferiora lineæ prædicamentalis eadē ferè ratione, vt v. g. animal, & rationale ita distinguūtur, quia importāt diuersas formalitates, quarum vna est potentialis, altera actualis, vna est ratio, qua homo, et brutum conueniunt, altera est ratio, qua differunt, citra quodcūq; opus intellectus; cū ergo de eodē secundùm idem contradictoria à parte rei verificari non possint, necesse est, quod importēt distinctas ex natura rei formalitates, ita videre est apud Scotum 7. Met. q. 13. et 16. vbi Tromb. q. 4. et Ant. And. q. 14. et in 1. d. 8. q. 3. et 2. d. 3. q. 1. vbi Tat. Lichet. et alij Scotistæ circa eadem loca. Thomistæ verò, concedunt quidem naturam communem habere esse reale in singularibus, sed nullo pacto ab esse singularium, et differentia indiuiduali ex natura rei actualiter distinctum, sed tantum virtualiter, et per intellectum concipientem cum fundamento in re naturam communē à singularitate abstractam, & ita consequenter loquuntur de cæteris gradibus metaphysicis; vnde ad argumentū illud de contradictorijs respondent ad tollendā contradictionem sufficere distinctionem virtualem, ratione cuius aliqua non sunt omninò idem, & adæquatè, & ita fit cōtradictio circa idem, non sub eadem ratione, nec sub eodem modo. At hæc solutio parum valet, vt constat ex dictis disp. 1. q. 5. art. 2. loquendo de distinctione formali, & ex dicendis disp. 9. q. 1. art. 2. esto enim sufficiat ad euitandam contradictionem supposita intellectus operatione, & diuersa eiusdem rei apprehensione, quia tunc opposita prædicata non verificātur de re secundū adæquatam ipsius rationem, sed inadæquatā, & aliquid conuenit vni conceptui, quod repugnat alteri, tamē præciso opere intellectus non sufficit, quia ibi non est alia, & alia ratio, vndè absolutè quicquid prædicatur de vno, prædicatur, etiā de altero, vt sunt à parte rei; sed de distinctione graduū prædicamentalium, & compositione metaphysica, quam faciunt, quatenus vna est realitas actualis, & contractiua, altera potentialis, & contrahibilis ex professo in Metaph. agendum est; quamuis de compositione aliqua dicemus disp. seq. q. 3.

10 Præterea neque ipsi Scotistæ satis inter se conueniunt de communitate reali naturarum, quidam enim contendunt esse communes per inexistentiam, ita quod vna, & eadem humanitas realiter reperiatur in omnibus hominibus, v. g. humanitas Petri, & humanitas Pauli non differunt, nisi extrinsecè, ratione scilicet differētiarū adiunctarum; quando autem asserunt vnā esse naturam in omnibus singularibus, sanè nō intelligunt esse vnā numericè, id enim diuinis tantū personis reseruatum est, in quibus vna, & eadē numero prorsus indiuisa natura reperitur; sed loquuntur de illa vnitate propria naturæ, quæ importat indiuisionem per principia essentialia, vndè dici solet vnitas formalis, & essentialis, quæ ideò est minor vnitate numerali; & ponere in creatis eandem naturam sic vnam in pluribus singularibus nedum non arbitrātur absurdum, sed summè necessarium, ita defendunt Canon. 1. Phys. q. 6. Bonet. lib. 1. Met. c. 2. rationibus sanè non spernendis, Meurisse loc. cit. q. 4. et fusè Pasqualig. tom. 2. Met. disp. 15. et etiam ita loqui videtur Faber in Met. loc. cit. et in Philosoph. theor. 93. cū alijs quibusdam; Cœteri verò Scotistæ admittunt naturas communes solum per indifferentiam, non autem per inexistentiā, vnde cōsequenter volunt quodlibet suppositum habere propriam naturā cum sua vnitate formali, et aliam esse humanitatē Petri, aliā Pauli, etiam antecedenter ad differencias indiuiduales; dicitur tamē vnaquæq; natura communis, quia quantumuis sit extrinsecè contracta per differentiam ad hoc, vel illud indiuiduum, intrinsecè tamen sēper indifferens manet, vt sit in hoc, vel in illo, sicut enim constituit modo Petrum, ita quātum est de se, poterat constituere Paulum, si illi à generante communicata fuisset, et ideò dicitur communis per indifferentiam, ita defendunt Tat. q. 1. prædic. dub. 3. Vallo. in Formalit. in explicatione diuisionis entis rationis, et egregiè Lichet. cit. vbi tamen bene notant, quòd licèt sint tot humanitates, quot homines, adhuc tamen vna tātum est species humana, quia vnaquæque non est nata fundare, nisi secundam intentionem eiusdem speciei, vtpotè entitates eiusdem rationis, idem tenet Rada 2. p. contr. 3. art. 1.

11 Et sanè hæc fuisse videtur mens Doctoris, vt patet ex toto processu illius q. 1. dist. 3. secūdi, nā præsertim à §. *Sed contra* vsque ad finem quest. apertissimè docet communitatem naturæ esse per indifferentiam, non per inexistētiā, et q. 6. eiusdē dist. sub D. respondens ad illud quæ situm, an vnitas naturę cōmunis sit alicuius entitatis in vno tantum indiuiduo existē-

tis,

tis, an verò alicuius, quod simul est in duobus, inquit *Concedo ergo, quod hæc vnitas formalis non est alicuius entitatis existentis in duobus indiuiduis, sed in vno*, & in 3.d.8. q.vnica in fine ait aliam esse vnitatem formalem humanitatis Christi, & aliã humanitatis Mariæ, & 2.d.3.q.7.D. inquit esse distinctas humanitates in pluribus hominibus, etiam vt præcedunt singularitates; hinc tamen inferri non debere, quod differat in humanitate; aliud enim est, aliquid distingui, & aliud ipsũ esse primã rationem distinguendi, vel distinctionis, quia cum hoc, quod ipsum sit distinctum, stat, quod ipsum non sit ratio distinguẽdi; concedit ergo Doctor humanitatem Petri esse entitatiuè distinctam ab humanitate Pauli, non tamen esse rationem distinguendi Petrum à Paulo, quia quantum est de se est etiam communicabilis Paulo, & ideo cum sit entitas communis per indifferentiam, non potest esse prima, & per se ratio distinguendi, hæc ergo est genuina mens Doctoris, vnde Canon. ipse cit. quamuis probabiliter oppositam tueatur sententiam, subdit tamen hanc secundam esse magis subtilem, & opinioni Scoti consonam.

12 Et quidem sustinẽdo dari naturas communes per inexistentiam, euitari nequeunt absurda illa, quæ contra naturæ communitatem vrgebant Aureolus, & Ocham, nimirum quòd vna, & eadem natura erit simul, & semel misera, & beata, quia in Christo existens est beata, & in Iuda damnata; & quod Petrus nequit annihilari à Deo, quia semper aliqua eius entitas remaneret, nẽpe illa, quæ communis est illi cum cæteris indiuiduis remanentibus; neque nouus homo creari, quia creatio petit esse ex nihilo, & in hac sententia præexisteret eius natura in indiuiduis iam existentibus; daretur insuper de facto vniuersale in actu à parte rei, ex vna enim parte natura est realiter vna, & ex alia cum tali vnitate reperiretur in multis, quæ duo cõstituunt vniuersale in actu, vt patebit art.seq. Conantur quidem Auctores alterius opinionis Doctorem explicare, & hæc inconuenientia euitare, vnde ad primam auctoritatem ait Meurisse q.4. Scotum intelligere vnitatem naturæ non esse alicuius entitatis existentis in duobus indiuiduis cum sui diuisione etherogenea idest per differentias alterius rationis, quales sunt specificæ, bene tamen cum sui diuisione homogenea idest per differentias eiusdem rationis, quales sunt indiuiduales. Ad 1. inconueniens ait Faber, quod natura Christi est numero diuersa à natura Iudæ, & solum eadem specie, non inconuenit autem aliquam naturam eiusdem speciei cum natura Christi esse miseram. Ad alterum inconueniens inquit Canon. sufficere ad annihilationem, si nihil remaneat singulare, & ad creationem, si nihil præexistat singulare.

13 Sed sunt vani conatus, nam cum ait Doctor vnitatem formalem naturæ non esse alicuius entitatis existentis in duobus indiuiduis, sed in vno, estò exemplificet de natura specifica, tradidit tamen illam doctrinam generatim de vnitate naturæ tàm specificæ, quam genericæ, de quibus loquitur promiscuè in illis quæst. imò si verum est, quod ibi docet Meurisse naturam humanam esse totũ homogeneum Metaphysicum, & indiuidua naturæ humanæ esse partes subiectiuas illius totius, atq; ideò naturam cõtractam habere solam vnitatem negantẽ diuisionem etherogeneam, non homogeneam (in quo melius loqui non poterat) certè non amplius defendere potest communitatem naturæ per inexistentiam, quia nulla eadem entitas est in duobus indiuiduis, alia enim est entitas humanitatis Petri, alia Pauli, esto omnes sint homogeneæ, sed tantum per indifferentiam, quatenus quæ constituit Petrum, poterat etiam constituere Paulum. Neque etiam Faber primum subterfugit absurdum, quia argumentum vrget inconueniens esse, quòd vna, & eadem entitas, quomodocunque ponatur vna, siue numero, siue specie, dummodo sit vnitas realis, qualis ponitur esse vnitas naturæ, sit simul, & semel misera, & beata, nam in illa opinione humanitas Christi, & Iudæ antecedenter ad singularitates non sunt distinctæ res, vel entitates; ergo licèt non eadem singularitas sit misera, & beata, simul, & semel, bene tamen eadem natura, quod adeò absurdum est etiam in hoc sensu asserere, vt meritò Tatar. cit. hanc imaginationem appellet meram fatuitatem. Nec etiam candidè Canon. alterum subterfugit absurdum, quia secundum communem, & sanum sensum annihilationem requiritur, vt nihil remaneat in rerũ natura entitatis actualis, quæ intrinsecè componebat rem annihilatam, sicut ad creationem, vt nihil præexistat entitatis intrinsecè componentis rem creatam, sed de hoc ex professo agemus in Metaphysica.

Soluuntur Obiectiones.

14 IN oppositum obijcitur 1. pro opinione Heracliti, & Cratilli, quia quicquid est in rerum natura, vel est Deus, vel creatura; sed vnumquodque horum singulare est, de Deo patet, ac etiam de creatura, quia hæc existit ex vi alicuius actionis realis, actiones verò sunt circa singularia 1.Met. tex.1. Tum 2. existentia est actus rei singularis, ergo quicquid existit singulare est. Tum 3. quia omne, quod est, ideò est, quia singulare est ex Boet. Tum 4. si darentur vniuersalia, id potissimum esset propter scientias, sed istæ possunt esse de singularibus, vt constat de Theologia, quæ est de Deo singularissimo. Tum 5. ad vniuersale duo necessario requiruntur, vnitas, & multitudo, vnde definitur, quòd sit vnum in multis, quia si esset vnum, & non respiceret multa, tunc deesset communitas, si verò respiceret multa, & non esset vnum, tunc esset merè simpliciter plura, sed vnitas & multitudo inter se repugnant, ergo &c. Tum tandem quia Arist. ipse 1. Post. 149. loquens de vniuersalibus ait, *species valeant, figmentum enim, sunt*, & 1. de Anim. c. 3. ait vniuersale, aut nihil est, aut posterius est scilicet per solam operationem intellectus.

Resp. neg. minorem de creatura qualibet vniuersim, licèt enim omnes illæ creaturæ quæ primariò, & immediatè terminant actionem productiuam, sint singulares, non tamen quicquid producitur concomitanter ad earum productionem, necesse est esse intrinsecè singulare, & in hoc sensu possunt actiones esse etiam circa vniuersalia, vt ait Doctor.3.d.22. q. vn. G. Ad 2. verum est assumptum de existentia perfecta, & vltimata, qualis est existentia rei immediatè existentis, talis non est existentia naturæ, quæ existit solum mediantibus singularibus. Ad 3. ideò sic loquitur Boet. quia etiam naturæ communes ideò existunt, quia sunt in singularibus, qua ratione, & ipsæ singulares dicuntur, non per se, & intrinsecè, sed per accidens, & denominatiuè ratione differentiæ indiuidualis adiunctæ, vt declarat Doctor 2.d.3.q. 6.T. Ad 4. data ma. neg. min. vt enim dicetur ad lib. Post. scientia propriè non est de singularibus, Deus autem esto sit singularis, adhuc tamen est summè necessarius, & ideò de ipso scientiam datur. Ad 5. vnitas, & multitudo non repugnant, nisi eodem modo sumantur, nempe vnitas numeralis, & pariter numeralis multitudo, quãdo autem dicimus ad vniuersale in essendo etiam suo modo requiri vnitatem, & multitudinem, loquimur de vnitate formali, & multitudine numerali, quæ inuicem non repugnant, quia vnitas formalis est minor numerali; benè tamen verum est non requiri tantam vnitatem ad vniuersale in essendo, quãta requiritur ad vniuersale in prædicando, vt patebit ex dicendis. Ad 6. vt omnes Expositores aduertunt, ibi loquitur Arist. de Vniuersalibus Platonicis; & loc.cit.1.de Anim. loquitur de Vniuersali Logico, quod vtique aut nihil est, cum solum sit ens rationis, aut posterius est, cum abstrahatur à rebus per operationem intellectus.

15 Secundò arguitur pro Nominalibus, quod dentur sola vniuersalia in significando, quia Arist. 6. Met. 13. & lib. 10. 6. inquit genera, & species substantiarum non esse substantias; in prædicam. cap. de sub. ait secundas substantias qualequid significare, sed significare proprium est nominum, & conceptuum, ergo hæc omnia sunt voces duntaxat, & conceptus. Et 4. Polit. cap.2. ait de optimo statu Rei pub. differere nil aliud esse, quam de nominibus disputare. Præterea dantur termini vniuersales, & particulares, vt ex Summulis constat. Tandem scientia est de Vniuersalibus, at non est nisi de vocibus, & conceptibus, cum enim intellectus affirmando, vel negando iungit, vel separat extrema, certè non iungit, vel separat res ipsas, sed tantum conceptus formales, & voces, dum foris exprimuntur, ergo inter conceptus solùm, & voces exercentur prædicationes mentales, & vocales.

Resp. Arist. negat genera, & species substantiarum esse substantias separatas, vt aiebat Plato, ita exponunt ibi Scotus presertim, & D. Thomas, in prædic. sub. vtitur re pro nomine, vt sensus sit secundæ substantiæ idest nomina secundarum substantiarum significant quale quid, eodem enim modo ibi dixit primam substantiam significare hoc aliquid, quæ tamen etiam secundum Nominales non est purum nomen; vel accipit significare pro esse, sicut dicere solemus, quod homo significat animal rationale idest est animal rationale; 4. Polit. non habentur illa verba, si alibi habentur, dicendum est interdum accipi nomina pro rebus, & quidem phrasis est Sacræ Scripturę satis familiaris accipere verbum pro re significata, *videamus hoc verbum, quod factum est*, &c. *displicuit hoc verbum*

bum in conspectu regis, &c. Ad 2. illa distinctio conuenit terminis ratione significati vniuersalis, vel particularis, quod optimè docuit Arist. 1. Elenc. cap. 1. cum ait nominibus nos vti pro rebus, quia res in disputatione adduci non possunt, vndè nec de singularibus ipsis loquimur, nisi vtendo nominibus. Ad 3. neg. min. cum sua probat. intellectus enim in propositione iungit, & separat res ipsas, non quidem vt sunt à parte rei, sed vt sunt obiectiuè in ipso, & similiter dum fiunt prædicationes vocales non enunciatur vna vox de alia, sed res significatæ per voces.

15 Tertiò arguitur pro Platonicis, quod si dantur vniuersalia in essendo, debeant poni separata à singularibus; scientia debet esse de obiecto immutabili incorruptibili, ac æterno, sed vniuersalia admittuntur, vt vera de rebus habeatur sciẽtia, ergo hæc statui debent immutabilia, perpetua, & æterna, sed si ponerentur in singularibus, non essent huiusmodi, quia ad corruptionem illorum interirent, ergo debent poni ab illis separata. Tum 2. si nullus existeret homo in particulari, adhuc daretur scientia de homine in communi, verum enim esset dicere hominem esse animal rationale. &c. ergo datur homo in communi, de quo id verè affirmari potest. Tum 3. essentiæ rerum sunt æternæ, cum semper verum sit dicere hominem esse animal rationale, sed non sunt æternæ in suis singularibus, ergo extra illa. Tum 4. simile debet generari à simili, at videmus multa à causis particularibus dissimilibus generari, ergo debet dari aliqua causa vniuersalis, quæ suam similitudinem rebus genitis imprimat. Tum 5. si non daretur vniuersale separatum, tunc intellectus falleretur cognoscendo vniuersale non cognitis singularibus, quia cognosceret extrà illa, cum tamen sit intra. Tum demum si vniuersale esset in singulari, ipsum quoque redderet vniuersale, sicut albedo existens in homine ipsum reddit album.

17 Resp. non esse de ratione obiecti scientiæ, quod sit necessarium, & immutabile quoad existentiam, sed tantum quoad connexionem prædicati cum subiecto, quod est dicere ad sciẽtiam requiri necessitatem complexam, & propositionis, nõ verò incomplexam, & terminorum, vt docet Doctor 1. d. 3. q. 4. I. & K. Ad 2. neg. conseq. quia ad veritatem propositionum necessariarũ non requiritur, quod extrema supponant pro aliquo existente, sed sufficit, quod supponant pro aliquo in esse cognito, & quod iungantur adinuicem, quandocunque enim extrema talium suppositionum componuntur adinuicem, propositiones constitutæ ex ipsis sunt semper veræ, quia semper tunc est conformitas actus intelligendi, seu propositionis mẽtalis ad rem cognitam, ità Tatar. q. vlt. prædic. art. 2. dub. 3. ex Scoto 1. Periher. q. 8. & fusius 1. d. 36. q. vn. Ad 3. essentiæ rerum dici solent æternæ, non simpliciter, & incomplexè, quia & ipsæ corrumpuntur ad singularium corruptionem, vt notat Doctor 3. d. 22. q. vn. G. secundum quid, & complexè, quatenus propositiones æternę veritatis de ipsis efformamus, dum eis coniungimus propria prædicata; dicuntur etiam æternæ, vt notat Doctor cit. quatenus non sunt proximè corruptibiles, ignis enim non est in potentia propinqua ad corruptionem, nisi sit in esse existentiæ. Ad 4. non est necessaria semper similitudo formalis, & vniuoca inter causam, & effectum; sed multoties sufficit virtualis, vt generatim patet in causis æquiuocis; & saltim in effectibus vniuocis locum habere nequit vniuersale Platonicum. Ad 5. intellectus non fallitur, quia dum considerat naturam non consideratis indiuiduis, propriè non diuidit, aut separat naturam ab illis, quia non contemplatur naturam sine illis, sed consideratiuum non considerando aliud, quod est præscindere, & abstrahere, abstrahentium verò non est mendacium 2. Phys. 12. Ad vlt. negatur sequela, quia natura est in singularibus, vt superius in inferiori, non vt accidens in subiecto, & communitas conuenit naturæ, vt supponit simpliciter, non autem personaliter.

ARTICVLVS II.

Resolutio quæsiti de Vniuersali in prædicando.

18 **D**Icendum est Vniuersale in prædicando, quod solum propriè est vniuersale, non dari à parte rei, sed tantũ per operationem intellectus. Hæc conclusio est communis, quam ità manifestè docuit Scotus, vt immeritò prorsus citetur in oppositum, quamuis enim 2. d. 3. q. 1. & seq. tribuat naturæ à parte rei quandam vnitatem minorem vnitate numerali, & quandam aptitudinem ad essendum in multis disiunctim, ibi tamen apertè se declarat hoc non sufficere ad rationem vniuersalis in actu, vndè sub I. sic loquitur, *est ergo in re commune, quod non est de se hoc, sed tale commune non est vniuersale in actu*, cuius dicti rationem reddit ibidem; imò §. *Ad quæstionem* disertè docet naturam de se, nec esse vniuersalem, neque particularem, sed ad vtrumque indifferentem, & in fine quæst. ait, quòd communitas conuenit naturæ ex se, non tamẽ vniuersalitas, & ideò quærenda est causa vniuersalitatis, non tamen quærenda est causa communitatis alia ab ipsa natura, & 1. d. 23 q. vn. versus finem inquit vniuersalitatem non conuenire homini, nisi per actum intellectus operantis, & negotiantis, & 1. Met. q. 6. num. 6. item 7. Met. q. 13. num. 19. sic loquitur *Intelligendum, quòd vniuersale completum est, quod est in pluribus, & de pluribus, non actu, sed potentia propinqua, & tale nihil est, nisi ex consideratione intellectus*, sic etiam loquuntur eius Discipuli circa eadem loca; vnde Tromb. 7. Met. q. 9. estò vniuersale Metaphysicè sumptum ponat à parte rei, vt fundamentum vniuersalitatis Logicæ, ipsum tamen vniuersale Logicum, inquit, esse tantùm in intellectu, & nullo modo extra intellectum, de mente igitur Scoti, & Scotistarum nullus remanet ambigendi locus.

19 Probatur itaque conclusio auctoritate, Arist. loquens 1. de anim. tex. 8. de vniuersali logico, ait, aut nihil esse in rebus, aut posterius esse, quia nimirum opere intellectus fit per abstractionem ab eis; & Auerroes ipse dixit ibidem intellectum facere vniuersalitatem in rebus, & Phil. 1. Post. cap. 20. dicentis vniuersale in sola intelligentia habere esse, & omniũ denique Græcorum, & Latinorum. Ratio à priori huius conclusionis est quam Scotus adducit 2. d. 3. q. 1. H. vniuersale in actu illud est, quod habet vnitatem indifferentem, secundum quam ipsum idem est in potentia proxima, vt dicatur de quolibet supposito prædicatione dicente, hoc est hoc, quia vniuersale 1. Post. 25. est, quod est vnum in multis, & de multis, sed nihil secundum quamlibet vnitatem in re est tale, quod secundum ipsam vnitatem præcisam sit in potentia proxima ad talẽ prædicationem, ergo nulla natura à parte rei dici potest vniuersalis propriè, & in rigore; Prob. min. quia licèt alicui existenti in re non repugnet esse in alia singularitate ab illa, in qua est, non tamẽ illud verè dici potest de quolibet inferiori, quod quodlibet sit ipsum, quia actu non reperitur, nisi in vno indiuiduo, & à parte rei non constituit, nisi illud, quare de illo solo poterit affirmari.

20 Pro intelligentia huius rationis notandum est, quòd in Schola subtilium duplex distingui solet communitas, seu indifferentia, aut aptitudo naturæ ad essendum in multis (quæ distinctio estò à quibusdam Scotistis soleat paulò aliter explicari, à nobis tamen explicabitur magis ad phrasim Doctoris cit. d. 3. q. 1. vbi illam insinuauit) altera positiua, altera priuatiua vel negatiua: positiua est illa, secundum quam natura cõcipitur in se indiuisa, & ab omnibus differentijs indiuidualibus abstracta æqualiter omnes respiciens, qua ratione appellari etiam solet indifferentia, seu indeterminatio contraria, quatenus positiuè contrariatur determinationi actuali per differentiam, & eam penitus excludit, si enim illam secum admitteret, iam non esset ab omnibus singularibus abstracta, nec æqualiter omnia respiceret; priuatiua verò, seu negatiua est illa indifferentia, quam adhuc natura in se retinet, quando contracta est, quia enim adhuc contracta distinguitur formaliter à differentia, per quam contrahitur, hinc retinet quandã non repugnantiam ex sua ratione formali procedentem, vt possit esse quantum est de re, sub alia singularitate ab ea, in qua est, & dicitur priuatiua, vel negatiua, quia cum simili indifferentia naturæ stat extrinseca determinatio eiusdem per aliquam differentiam indiuidualem. Quæ distinctio ab alijs adhuc facilius traditur sub nomine aptitudinis, quòd duplex sit aptitudo naturæ ad essendum in multis, vna proxima, altera remota; proxima est potentia libera, & expedita; remota est potentia impedita, propter quod impedimentum reduci nequit ad actum, sicut materia secundum se dicit potentiam proximam recipiendi formas quaslibet disiunctim, ita vt habeat simultatem potentiæ, non potentiam simultatis, sed affecta aliqua forma est in potentia remota ad recipiendam alteram.

21 Rursus not. est, vt supra insinuauimus, rationem formalem vniuersalis consistere in duobus, scilicet in vnitate, & communicabilitate, idest vt actu, vel saltim aptitudine pluribus insit, nam vtrunque explicat Arist. definiens vniuersale *vnum in multis*, & quidẽ id intelligendum est de communitate positiua, & aptitudine proxima, ita vt ex æquo omnia inferiora respiciat, & non magis vnum, quam aliud; sed natura non potest ita se habere à parte rei, sed tantum per intellectum illam

præ-

præscindentem à differentia indiuiduali, sub qua actu reperitur; probatur hoc, quia à parte rei in vno tantum indiuiduo reperitur vna, & in multis multiplex,& ab vna differentia determinata, ac proinde extrinsecè impedita vt omnia inferiora ex æquo respiciat;& omnibus disiunctim communicari possit, vnde à parte rei non est indifferens, nisi negatiuè, per intellectum autem aufertur huiusmodi impedimentum, dum præscinditur à differentia indiuiduali, & redditur communis positiuè, dum concipitur pluribus actu communicata, vel saltim communicabilis, vt magis mox patebit ergo solum per intellectum efficitur propriè vniuersalis.

In oppositum arguitur, quod natura communis sit propriæ vniuersalis à parte rei, nam habet de se propriam vnitatem formalem minorem numerali, item de se habet, quòd sit pluribus communicabilis, quæ duo sufficiunt ad constituendum vniuersale. Tum 2. natura vniuersalis est obiectum intellectus, vnde scientia dicitur esse de vniuersalibus, sed obiectum præcedit actum suæ potentiæ,ergo &c. Tum 3. multa attributa realia de naturis enunciantur, quatenus vniuersales sunt, quod nempe sint obiecta scientiarum, definibilia, immutabilia, ergo à parte rei sunt tales. Tum 4. Non potest vnitas naturæ vniuersalis attendi ex vnitate conceptus mentis, tunc enim sequeretur, quòd multiplicatis numero conceptibus naturæ humanæ in pluribus intellectibus, plures quoque essent naturæ humanæ vniuersales, ergo debet attendi ex parte rei. Tum demum à parte rei datur singulare in actu, ergo & vniuersale in actu,quia relatiua sunt simul natura.

22 Resp. estò natura habeat à parte rei vnitatem formalem & communitatem negatiuam, hæc tamen non sufficit ad vniuersalitatem propriè dictam, sed debet esse communitas positiua, vt nimirum actu sit in multis, vel saltim in potentia proxima ad sic essendum, imò non tantum maior communitas, sed etiam maior vnitas requiritur ad vniuersale, quam habeat natura à parte rei, vt constabit ex dicendis. Ad 2. natura vt vniuersalis materialiter, & remotè ob suam indifferentiam negatiuam est obiectum intellectus,vt notat Doct.cit.2.d.3.q. 1.§. *Ad quæstionem*,non autem vt vniuersalis formaliter. Instabit Scot.1.d.3.q.6. §.*Contra istā opinionem* docere vniuersalitatem formalem esse saltim conditionē obiecti intelligibilis, sed obiectu præcedit actū secundū cōditionem, quæ requiritur ad rationem,obiecti,ergo &c. Res.etiam ibi Doctorem loqui de vniuersalitate materiali, & remota, vt aduertunt Vigerius, & Lichet. quod si contendatur loqui de formali, dicemus non esse conditionem prærequisitam, sed tantum concomitantem actum intellectus. Ad 3. patet per idem, illa namq; attributa enunciantur de naturis, quatenus vniuersales sunt materialiter,& remotè, quia nimirum non pendent ex conditionibus indiuiduantibus, sed à ratione formali naturæ. Ad 4. verum est vnitatem vniuersalis præsertim attendi debere ex vnitate formali,quam habet natura à parte rei, in qua fundatur, tamen adhuc concedendum est naturam vniuersalem ab actu cognitionis suscipere per extrinsecam denominationem vnitatem numeralem obiecti, vt notat Doct.2.d.3.q. 1. H. quatenus est vnum de numero intelligibilium. Hinc tamen non sequitur esse diuersa numero vniuersalia,quia concretum præsertim accidentale non multiplicatur ex multiplicatione formarum, quando est idem subiectum ex dictis disp.2.q.6.art.2. at in casu,natura, quæ est subiectum intentionis vniuersalitatis est semper vna sua vnitate formali. Ad vlt. tam singulare,quam vniuersale sumi possunt formaliter, & materialiter, nimirum pro intentionibus superioritatis,& inferioritatis, & pro rebus substratis illis intentionibus,vniformiter sumpta sunt relatiua, & simul natura; materialiter enim sūpta ambo sunt à parte rei, formaliter verò solum per intellectum prædicantem, & subijcientem illa inuicem.

23 Secundò arguitur ad idem. Tum quia prædicamenta sunt entia realia, & extra animam, sed in ipsis continentur naturæ vniuersales, ergo &c. Tum 2. Constans ex materia, & forma est ens reale, compositum naturale etiam in vniuersali est huiusmodi,ergo &c.Tum 3. vniuersale cadit sub sensu, vt eius obiectum, ex 2. Post. in fine, esto enim sensitiua potentia non attingat naturam,nisi sub singularitate,non tamen singularitatem attingit, vt docet Doctor dist. & q.cit. sub C. sæpè etiam apprehenditur res distans sine cognitione differentiæ contrahentis, vt cum cernimus aliquod esse animal, sed non cognoscimus speciem, vel esse hominem, & non cognoscimus indiuiduum, ergo &c. Tum 4. & est argumentum Doctoris ibidem,à parte rei non solum datur diuersitas numeralis, sed etiam specifica, & generica,ergo etiam à parte rei dari debent vnitas specifica, & generica, quæ sunt vniuersales, patet Conseq.quia vnum & multa,idem, & diuersum sunt opposita 10. Met. toties autem dicitur vnum oppositum, quoties & reliquum ex 1. Topic. Tum 5. intellectus concipit naturā vniuersalem, ergo talis est à parte rei, quia ipse non mutat realiter obiectum, nec verè potest illi tribuere, quod à parte rei non conuenit.

Resp. prædicamēta esse entia realia nō ratione vniuersalitatis, sed ratione naturæ, quæ denominatur vniuersalis, quorū contemplatio, vt sic, spectat ad Metaph. esto quatenus vniuersalia ad logicum pertineant. Ad 2. compositum naturale in vniuersali constat ex materia, & forma obiectiuè, & veluti in esse signato, non autem realiter, & exercitè. Ad 3. respectum sensus licèt singularitas non sit ratio mouendi,est saltim conditio mouentis, itaut quod sentitur, semper singulare est, vt in libris de Anim. sic etiam quod à longe videtur, semper est aliquod singulare, vt docet Scot.4.d.8.q.2.§. *Has omnes conclusiones*, quamuis confusè, & indistinctè: constat enim semper attingi sub conditionibus indiuiduantibus temporis, & loci, vt animal,vel hominem hìc, & nunc ambulantem. Ad 4. probat solum dari à parte rei vnitatem genericam, & specificam fundamentaliter, & ad hoc inducitur à Doct. loc. cit.non autem formaliter,quia sic præseferunt secundas intentiones, merito quarum fiunt vniuersales. Ad vlt. neg. conseq. quamuis enim intellectus non mutet realiter obiectum,immutat tamen obiectiuè, nec propterea falsum dicit, quia licèt attributum vniuersalitatis non conueniat naturæ à parte rei formaliter, & actualiter, conuenit tamen fundamentaliter, & virtualiter,quod sufficit ad falsitatem tollendam.

24 Tertiò adhuc fortius arguitur ad idem, natura communis est à parte rei vna, & eadem in omnibus singularibus intrinsecè, & solum extrinsecè multiplicata per differentias contractiuas, ergo verè est vniuersalis à parte rei. Conseq. patet, quia vt dicebamus art. præced. admittendo naturam communem vnam in omnibus per inexistentiam vnitate illa formali,quæ est minor numerali, tenemur quoque à parte rei admittere vniuersale in actu; assumptum verò fusè probatur ab Auctoribus, qui vnitatem formalem naturæ non multiplicant in inferioribus ad multiplicationem vnitatis numeralis,sed prorsus ponunt eandem;& fundamentum est, quia natura humana, quæ est in Petro, & Paulo, caret diuisione formali,& essentiali;ergo à parte rei;vt est in pluribus,est formaliter vna, & consequenter vnitas formalis naturæ humanæ est vna in omnibus,nec multiplicatur ad multiplicationē entitatis numeralis.Conseq.patet,quia vnitas est carentia diuisionis 5.Met. 11. & quæ diuisione carent, eo modo sunt vnum, quo carent diuisione. Prob.antec. quia Petrus, & Paulus non differunt in natura, & essentia, & in ratione hominis non sunt plura à parte rei, quia si Petrus non esset essentialiter vnum cū Paulo à parte rei, non magis differret à Paulo quā à *Brunello*. Imò vnitas formalis naturæ ex hoc capite dicitur minor numerali, quia hæc reperitur tantum in vno,illa vero in pluribus & est quædam vnitas communis importans indiuisionem per principia formalia,& essentialia.

25 Resp. solutionem huius difficultatis prolixam petere disputationem in Metaph.differendam, pro nunc dicimus,ens dupliciter accipi, primò formaliter, seu nominaliter,& significat essentiam, secundò materialiter, seu participaliter, & significat existentiam, & quidem primo modo abstrahit secundùm se ab omnibus conditionibus indiuiduantibus, alio modo concernit omnes; cum ergò dicitur vnam, & eandem naturam seu entitatem communem esse in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, non est intelligendum de entitate in secundo sensu, sic enim nulla prorsus entitas, quæ est in Petro à parte rei, reperitur in Paulo,omnia enim sunt realiter,ac entitatiuè diuisa, at in primo sensu entitas communis, quæ est in Petro,etiam in Paulo reperitur, quia vna formaliter est vtriusque essentia,quia entitas,vt dicit essentiam,nullam dicit determinationem, nec loci, nec temporis, nec indiuiduationis; vnde falluntur imaginatione Aduersarij, quia cum hæc feratur ad entitatem singularem concipiunt particulam aliquam integræ entitatis Petri esse etiā in Paulo; cōcludimus ergo naturam non habere suam vnitatem formalem adæquatè in omnibus indiuiduis à parte rei,quasi sit eadē entitas participaliter in omnibus, sed in hoc sensu in quolibet indiuiduo est vnitas formalis suam consequens naturam distincta ab vnitate numerali eiusdē indiuidui,& ab vnitate formali naturę alterius indiuidui;& licet multiplicetur cū vnitate numerali adhuc tamē dicitur minor ea, quia quantū est de se,potest esse in alio indiuiduo ob intrinsecam eius communitatem, vnde dici potest stare cum multitudine numerali,saltim aptitudina-

liter. Bene tamen verum est, quòd dum per intellectum natura, quæ est in omnibus à parte rei solum per indifferentiam, cōcipitur etiam vna in omnibus per inexistentiam (quo actu fit vniuersalis, vt infra dicemus) tunc eius vnitas dicitur minor numerali, quia actu stat cum multitudine numerali, verū hæc vnitas non est realis, sed rationis, & dicitur vnitas vniuersalis.

26 In fine huius art. aduertendum est Pasqualig. tom. 2. suæ Met. disp. 18. sect. 3. hanc eandem tenere sententiam de vniuersali in prædicando ad mentem Doctoris vbi supra; & eius verba refert, ac ponderat. Verum in duobus errat, primò in hoc, quòd vniuersale in prædicando putat esse vniuersale Metaphysicum; vnde consequenter etiam errat in alio, quia quod Scotus ibi docuit de vniuersali in prædicando, putat docuisse de Metaphysico, quia hoc cum illo confundit; hinc postea ad mentem Doctoris ibidem ponit duplex vniuersale, alterum Physicum, alterum Metaphysicum, per illud intelligens naturam à parte rei in statu realis existentiæ complicatā cum differentijs indiuiduantibus, per istud eandem naturam in statu præcisionis obiectiuæ, quando nimirum per intellectum exuitur differentijs indiuiduantibus, quod subinde ait esse vniuersale in actu, & esse prædicabile de pluribus in potentia proxima. Hic loquendi modus admittendus non est, quia vniuersale Metaphysicum non est vniuersale in actu, & formaliter, sed in potentia tantum, & fundamentaliter, & hoc nedum in Schola Subtilium, vt videre est apud Parisienses, Trombet. 7. Met. q. 8. & 9. sed etiam in Schola Thomistarum, vt testantur Complut. disp. 3. Log. q. 6. in fine, vbi aiunt aliter loqui esse abuti terminis, & quidem velle vniuersali metaphysico prædicabilitatem tribuere, est prorsus irrationabile, & contra communē loquendi modum, tum quia apud omnes vniuersale logicum, non autem metaphysicum, est totum potestatiuum diuisibile in plures partes subiectiuas, de quibus est prædicabile, vniuersale verò metaphysicum vt fatetur Pasqual. nu. 4. potius habet rationem partis potentialis per differentiam contrahibilis ad constituendum totum essentiale metaphysicum; tum quia prędicari est proprium secundarum intentionum, ac proindè attinet ad vniuersale logicum, non metaphysicum. Neq. Scotus 2. d. 3. q. 1. quando sub H. ait vniuersale in actu esse id, quod est in potentia proxima ad prædicari de pluribus, loquitur de vniuersali metaphysico, sed logico, superius enim sub E. de illo verba fecerat, quando dixit naturam de se nec vniuersalem esse actu, nec particularem, & licèt realiter nunquam sit sine aliquo istorum, non tamen est de se aliquod istorum, sed est prius naturaliter omnibus istis, & secundum istam prioritatem naturalem est quodquidest, & per se obiectum intellectus, & per se vt sic consideratur à Metaphysico; ita Doctor, quibus verbis apertè significat vniuersale metaphysicum esse naturam secundū se consideratam, vt præscindit à singularitate, & vniuersalitate actuali: non ergo secundum Doctorem vniuersale metaphysicum est vniuers. in actu, sed tantum in potentia.

27 Quantum verò ad illam distinctionem, quam ait esse de mente Doctoris, de vniuersali physico, & metaphysico, vt illud, constituat vniuersale in potentia, hoc in actu; verum est quamplures hanc admittere distinctionem, vt est videre apud Suarez disp. 7. sect. 8. n. 3. per vniuersale physicum intelligentes naturam, dum in esse realis existentiæ contracta manet per differentiam indiuidualem; per metaphysicum eandem naturam, quando est à conditionibus indiuiduantibus per abstractionem intellectus omninò immunis, concipiturque solum in ordine ad sua prædicata essentialia, in quo statu præcisionis dicebat Auicen. à Doctore relatus, quod *equinitas est tantum equinitas*, sed vlterius addunt vniuersale logicum, per quod intelligunt eandem naturam affectam secunda intentione vniuersalitatis, per quam ad inferiora refertur in ratione superioris, & prædicabilis; & quidem rationabiliter consideratur natura in hoc tertio statu, quia in secundo statu re vera non habet rationem vniuersalis in actu, seu prædicabilis, quia tunc vel consideratur vt pars metaphysica potentialis per differentiam contrahibilis, & sic non habet rationem vniuersalis, quia non respicit differentiam, vt inferius, de quo prædicari possit, vel in illo statu concipitur, vt quoddam totum actuale, idest in ordine tantum ad ea attributa, quæ actu continet, non verò in ordine ad inferiora, quæ continet in potentia, & vt sic potius natura illa concipitur, vt subijcibilis, quam vt prædicabilis; ergo necessario addendus est tertius status, vt natura fiat vniuersalis in actu; benè verum est, quod in secundo statu est in potentia proxima ad recipiendam relationem vniuersalitatis, quia tunc intelligitur positiuè indifferens ad multa, sicut in primo statu; quando est contracta per singularitatem, dicitur in potentia remota, quia non habet indifferentiam ad multa, nisi priuatiuam, hinc est, quod nostrates passim, vt est videre apud Trōbet. cit. q. 9. non assignant, nisi vniuersale logicum, quod est in actu, & metaphysicum, quod est in potentia, & fundamentum illius, quod rursus dupliciter accipi potest, vel pro fundamento remoto, & est natura ipsa per differentiam contracta, vel pro propinquo, & immediato, & est ipsa natura per intellectum abstracta à conditionibus indiuiduantibus; & hic modus loquendi est magis consentaneus, quia per vniuersale, seu genus physicum consueuit significari materia prima iuxtà communem expositionem illius dicti Arist. 10. Met. 26. corruptibile, & incorruptibile differunt plusquam genere, vt refert Doctor 4. d. 6. qu. 10. M. id animaduersione dignum iudicauimus, ne varietas Auctorum in modo loquendi de Vniuersali confusionem pareret.

QVÆSTIO II.

In quo consistat essentia Vniuersalis Logici.

28 Communis sententia est, essentiam Vniuersalis Logici in relatione consistere, & per respectum rationis naturæ communis ad inferiora constitui; non defuere tamen, qui naturæ vniuersalitatem in ratione absoluta constituebant, vnde Suarez disp. 6. Met. sect. 6. n. 3. refert opinionem quorundam asserentium naturam fieri vniuersalem in actu per operationem directam intellectus possibilis, qua cognoscit naturam communem secundum suam præcisam rationem formalem, & essentiam, nihil de inferioribus rationibus, vel de indiuiduis considerando, neque etiam formaliter, & quasi in actu signato considerando communitatem ipsius naturæ, quia hæc ei cōuenit in secundo modo dicendi per se, sed solam essentiam, quæ communis est, quam sententiam deinde etiam ipse Suarez ex parte approbat n. 8. Conimb. q. 5. art. 3. & amplectitur Tolet. q. 2. vniuers. & videtur fuisse Durand. 1. d. 3. p. 2. q. 5. & in 2. d. 3. qu. 7. Quamuis autem communis D.D. vt dicebamus, constituat formalitatem vniuersalis in actu in respectu rationis ad inferiora, quia tamen duplex constitui potest respectus rationis in natura versus inferiora, nimirum, vel ad essendum in illis, vel ad prædicandum de illis, dubium est, quisnam istorum constituat essentiam vniuersalis, cui dubio occasionem dedere plures definitiones vniuersalis, quas assignauit Arist. modò definien. illud per *esse in*, vt 7. Met. 45. modo per *dici de*, vt 1. de Interpr. c. 5. modò per vtrumq. vt 1. Post, 25. vbi inquit esse *vnum in multis, & de multis*: quapropter D.D. diuisi sunt, alij dicentes, quod ratio vniuersalis consistat in *esse in*, & *dici de* sit passio, que sententia frequens est in Schola Thomist. alij è contra, quod *dici de* sit defini io, & *esse in* sit passio, quæ apud Scotistas receptissima est, vt est videre apud Expositores super q. 6. vniuers. Mauritium, Anglic. Brasauol. & alios, esto Doctor ibi expressis verbis se in hac re problemaricum ostendat. Auctores verò vtriusque sententiæ adhuc inter se diuisi sunt, quidam enim sentiunt essentiam vniuersalis consistere in *esse in*, vel *dici de*, vt important aptitudinem, & non actum; alij è contra, vt important actum, & non aptitudinem, cui etiā dubio ansam præbuit Arist. ipse, qui in præfatis definitionibus modò vsus est nomine actus, vt 1. Post. 25. modò aptitudinis, vt alijs duobus in locis, quare ad plenam essentiæ Vniuersalis notitiam tria puncta examinare debemus, an eius essentia sit absoluta, vel relatiua; constituto, quod sit relatiua, in quonam respectu consistat ex prædictis; & an poni debeat actualis, vel sufficiat aptitudinalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vniuersale Logicum intrinsecè quid relatiuum esse.

29 Dicimus Vniuersale Logicum formaliter constitui per relationem rationis naturæ cōmunis, velut superioris, ad inferiora, & subijcibilia. Conclusio est communis, sed præsertim Scoti, & Scotistarum locis omnib. cit. deducitque ex ipsa definitione vniuersalis, quod est *vnum in multis, & de multis*, per hoc enim datur intelligi secundam intentionē vniuersalitatis esse relationem rationis ad multa, quod amplius declaratur, quia ad constitutionem vniuersalis duo necessariò interueniunt, vnitas, & communitas, seu indifferentia, & aptitudo ad plura, non qualiscunque sed indifferentia positiua, & aptitudo proxima, & expedita, vt dictum est q. præced. art. 2. & ratio est, quia si natura non est aliquo modo vna, sed prorsus multiplex, iam erit multitudo, seu collectio multorum, & non vniuersale; si non sit communicata, vel communicabilis plu-

pluribus,iam erit singulare,& non vniuersale,ergo vniuersalitas in natura vniuersalizata ponit necessariò hunc ordinem ad plura, quo apta constituatur ad essendum in illis, ac prædicandum de illis. Conf. vniuersali Logico secundum omnes conuenit esse prædicabile de pluribus,vel vt eius formale constitutiuum, vel vt propria passio iuxta diuersitatem opinionū; si primum,iam habetur intentum, quod erit essentialiter relatiuum, quia prædicabilitas dicit ordinabilitatem vniuersalis ad plura; si secundum, adhuc habetur intentum, quia talis passio non potest fluere à natura, vt est à parte rei, quia nulla natura à parte rei, vt vna, & indiuisa est in pluribus, aut esse potest in pluribus ob impedimentum extrinsecum differentiæ contrahentis,neq; à natura vt abstracta à singularitate,quia esto vt sic sit vna,tamen vt sic præscindit potius à singularibus, quam ea concernat, ergo oriri non potest,nisi ab vnitate naturæ cū ordine ad essendum in pluribus. Demum vniuersale Logicum in hoc differt à Metaphysico, quod illud est vnum in multis, hoc verò vnum extra multa, quatenus ab illis abstrahit,neque illa concernit, nisi vt terminum à quo, ergo estò essentia vniuersalis Metaphysici statui possit absoluta sine vllo ordine ad inferiora iuxta illud Auicen. *equinitas est tantum equinitas*, essentia tamen vniuersalis Logici poni debet relatiua.

30 Sed vt magis dignoscatur hæc secunda intentio vniuersalitatis, consideranda est, ac inuestiganda in natura communi ratio proxima fundandi ipsam,ait Doctor, vbi supra rationem proximam fundandi esse vnitatem naturæ, non illam realem, quam habet natura à parte rei. Ratio est,quia sola vnitas formalis,quam habet natura à parte rei in singulis indiuiduis, non sufficit ad vniuersalitatem, nam illa multiplicatur in inferioribus, quod vnitati vniuersali repugnat; tum quia sub ista debent inferiora vniri iuxta illud Porphir. *participatione speciei plures homines sunt vnus homo*, tum quia si vnitas vniuersalis multiplicaretur in inferioribus, vt formalis, planè tot constituenda essent genera, quot sunt species, & tot species, quot indiuidua, quia vnitas generica multiplicaretur in singulis speciebus, & specifica in singulis indiuiduis; maior ergo vnitas assignari debet pro fundamento proximo vniuersalitatis,& maioritas consistit in hoc. quod in hoc statu præcisionis obiectiuæ concipitur natura habere vnitatem indifferentem positiuè, vbi à parte rei non nisi negatiuè erat indifferens; imò dum fit vniuersalis concipitur habere talem indifferentiam positiuam,vt possit esse absque impedimento in omnibus, & singulis inferioribus, non tantum disiunctim, sed simul, & coniunctim, quia de ratione vniuersalis est, vt sic etiam de suis inferioribus possit prædicari, vt docet Scot. loc. cit. & adhuc magis expressè in 4.d.43.qu.2.F. ex quo fit postea, vt quando concipitur natura vniuersalis actu in suis inferioribus, concipiatur in eis vna per inexistentiam, quamuis enim talis vnitas repugnet naturæ, vt existit à parte rei in singularibus, vt dicebamus q.præced.art.1. non tamen illi repugnat, vt concipitur in eis per intellectum per modum vniuersalis. Addit præterea Doctor sub H. debere naturam vniuersalem habere vnitatem numeralem obiectiuam, seu in ratione obiecti intellecti, non quasi ipsa natura in se sit vna numero, quia hoc ei repugnat,quatenus vniuersalis,sed in hoc sensu, quod sicut conceptus formalis hominis, vt sic, est vnus numero, ita obiectum eius in ratione obiecti vnum numero dici potest per denominationem extrinsecam à conceptu mentis,quia vt sic cum tota sua communitate est vnum de numero intelligibilium, & cū tali numerica vnitate est communicabile inferioribus per contractionem rationis, & secundum ipsam de omni singulari est prædicabile prædicatione dicente, hoc & hoc, quod optimè declarat Lichet.2.d.3. qu.1. §. *Ibi sed contra istud*, & sequitur Suarez cit.sect.2.num.12.

31 Ex his patet,quomodo verum sit, quod superius innuimus q.1.art.2.vnitatem, & indifferentiam requisitam ad vniuersalitatem esse maiorem vnitate, & indifferentia, quam possidet natura à parte rei, nam vnitas,quam habet à parte rei, est vnitas per indifferentiam, quæ non stat cum multitudine numerali actuali, quia multiplicatur in indiuiduis secundum propriam cuiusq. naturam; vnitas verò, quam habet per intellectum,quando vniuersalizatur,est per inexistentiam,ita quod eius vnitas stat cum multitudine numerali indiuiduorum, eo quia vna per inexistentiam concipitur in omnibus,& singulis. Indifferentia quoque, seu aptitudo ad essendum in pluribus maior est,quando fit vniuersa, quam habeat à parte rei, quia à parte rei est indifferentia negatiua, & aptitudo remota ad essendum in pluribus disiunctim, at sub vniuersalitate concipitur indifferens positiuè, & proximè apta ad essendum in multis,nedum disiunctim,sed etiam simul, & coniunctim, ex quo rursus patet tam vnitatem, quàm aptitudinem requisitas ad vniuersalitatem non esse reales, sed rationis, cum tales non habeat à parte rei.

Hinc fallitur Suarez cit. dum ait vnitatem vniuersalis logici consistere in indiuisione alicuius naturæ in plures naturas similes sub eodem nomine, & ratione cū aptitudine, vt in eas diuidatur,& hac de causa,inquit,nō esse vnitatem realem, sed rationis,quia talis indiuisio non competit naturæ in statu realis existentiæ, vbi per varias indiuiduales differentias diuisa manet, sed solum in statu præcisionis obiectiuæ, & vt substat conceptibus mentis,hoc enim modo omnes homines in ratione speciei dicuntur vnus homo,quia in conceptu hominis, vt sic,non diuiduntur; facta verò diuisione,seu contractione vniuersalis etiam per intellectum, statim eius vnitas corruit,quia iam diuiditur in plura eiusdem nominis,& rationis,vnde vult vnitatem vniuersalis esse solum compossibilem cum aptitudine essendi in multis, non tamen cum actu.

32 Hæc doctrina omninò non placet,arbitramur enim vnitatem vniuersalis etiam cōsistere cum actu essendi in multis, ratio est, quia hoc negato nulla amplius daretur prædicatio vniuersalis de inferiori,dū enim vniuersale actu prædicatur de inferioribus, vel supponitur per intellectū prius cōtractū ad illa,vt de illis prædicetur,vel saltim sic cōtrahitur in ipsa actuali prædicatione,ergo nisi exterminare velimus omnes huiusmodi prædicationes:fateri debemus vnitatem, & aptitudinē vniuersalis manere cū ipso actu essendi in multis,& prædicādi de multis. Accedit aptitudinē non dari ad actū cū ipsa repugnātē, imò passim videmus actū perficere aptitudinē, & esse cū ea cōpossibilē, solūq; destrui ordinē prioritatis ad actum, ergo idē suo modo dicendū etiā in aptitudine rationis, qualis ponitur ista naturæ vniuersalis ad essendū in multis, & prædicādum de multis,igitur fatendū est, vniuersalitatē stare etiam cum actu essendi in multis per rationem, quia tunc natura concipitur habere in omnibus illis adæquatè suam vnitatem formalē per inexistentiam ratione eiusdem cōmunis entitatis in omnibus conceptæ, ac intrinsecè indiuisæ. Vltrò quidem concedimus in statu præcisionis obiectiuæ possidere naturam indiuisionē in plura eiusdem rationis,& eam amittere dum per differētias diuidi concipitur. Verùm aliud est loqui de vniuersali, quatenus præcisè est quoddam totū potentiale habens partes subiectiuas, in quas mente diuidi potest,aliud de ipso loqui quatenus etiam totum quoddam actuale est, & secundum hanc actualitatem includitur in omnibus illis, ratione cuius inclusionis etiam prædicatur de ipsis prædicatione dicente, hoc est hoc;sanè, quando vniuersale v.g. animal diuiditur in sua inferiora,vt hominem,& equum,destruitur totalitas potētialis,& per consequens eius vnitas,quæ in illa indiuisione cōsistebat; sed adhuc manet vnitas eius,quatenus est totū actuale, secūdū quā totalitatē est in singulis,licèt non totaliter,& adequatè,& ideò adhuc diuisum (vt notat Doctor 2.d.3.q.4.sub H.& 3.d.2.q.1.§. *Cum arguitur*) potest in ratione vniuersalis prædicari de omnibus illis, & in hoc sensu dicebat Porph. participatione speciei omnes homines esse vnum hominem, vtique enim quādo hoc dixit Porph. loquebatur de homine diuiso in plura indiuidua, & ab omnibus participato, asserebat tamen adhuc illa omnia dici vnum hominem, quatenus natura humana cōcipitur in omnibus vna vnitate formali, quæ est minor numerali,per inexistentiam,& solū extrinsecè diuisa per differētias.

33 Contra positam Conclusionem obijcitur vniuersale logicum quid absolutum esse: natura fit singularis per differentias indiuiduantes,ergo tantum abest,quòd fiat vniuersalis per respectum ad singularia,quod potius singularizatur,& eo ipso quod ab omnibus illis præscindit per cōceptum abstractum, vniuersalizatur. Tum 2. quia si homo ita in re existeret, sicut illi conceptui absoluto obijcitur, esse vniuersale in essendo, quale Platoni tribuitur, ergo etiam nunc est vniuersale per denominationem ab intellectu absque aliquo respectu ad inferiora. Tum 3. si intellectus reflectatur supra hominem sic conceptum considerans conditionem, & statū eius,cognoscit illū non esse aliquod singulare, sed esse quid commune omnibus singularibus, in qua reflexione non tribuit intellectus homini sic concepto aliquod nouum,sed concipit,quod in eo præerat, ergo ante hanc reflexionē iam homo erat vniuersalis per priorem conceptionem directam. Tū 4. quia vniuersale potest concipi per modum absoluti non dicentis respectum ad alterum, sed potentis fundare talem respectum, vt album, & quantum, quæ sunt absoluta, & possunt fundare relationem similitudinis,& æqualitatis. Tū tandē licèt vniuersale regulariter loquēdo fiat per cognitionem cōparatiuā, itaut abstrahatur à multis ob similitudinem inter ea repertam, absolutè tamen loquendo

do abstrahi etiam potest natura communis per puram præcisionẽ naturæ ab vno inferiori absq; vlla comparatione, vel superioris conceptus ad aliquẽ inferiorẽ, vel ipsorum inferiorũ adinuicem, vt quãdo à solo Petro simpliciter præscindimus singularitatem, & sistimus in solius humanæ naturæ consideratione, quo casu habemus conceptum vniuersalis absolutũ.

34 Resp. per solam abstractionem à conditionibus indiuiduantibus naturã fieri vniuersalẽ metaphysicè, nõ logicè, licèt enim sequatur, quòd abstracta à propria indiuiduatione se habeat indifferenter positiuè ad hanc, vel illam indiuiduationem diuisim, non tamen fit, quod virtute illius simplicis præcisionis possit vna esse in pluribus coniunctim, qualis est vnitas, quæ exigitur in natura ad fundandã proximè logicã vniuersalitatẽ, & quamuis cũ vnitate præcisionis non cohæreat actus essendi in pluribus, benè tamen cohæret aptitudo, & sic non implicat naturam esse præcisam à pluribus, & adhuc retinere aptitudinem essendi in pluribus; imò art. 3. huius quæst. ostendemus actũ ipsum essendi in pluribus per rationem, esto repugnet cũ vnitate præcisionis, non tamẽ cũ ipsa vnitate vniuersalis logici, sed actum dumtaxat essendi in multis per realẽ contractionẽ. Ad 2. patet per idem, quod tale idolum non transcenderet limites vniuersalis metaphysici. Ad 3. attingeret intellectus in tali reflexione solum vniuersalitatem quandã negatiuã quatenus cognosceret hominẽ, vt sic, nõ esse aliquod singulare, non autẽ positiuam, quia non cognosceret illum, vt communicabilem pluribus simul. Ad 4. negatur assumptum, quia vniuersale, vt patet ex eius definitione, dicit formaliter relationẽ ad multa. Ad vlt. Suarez sect. 6. n. 11. velle videtur ab vno solo abstrahi non posse vniuersale logicum; quod est respectiuum, sed hoc necessariò plura requirere inuicem comparata à quibus abstrahatur ob similitudinem inter ea repertam; vult igitur ab vno solo abstrahi tantũ vniuersale, quod appellat absolutum; in quo reijcitur ab omnibus, quia natura apta ad vniuersalitatẽ logicam ita abstrahi potest ab vno, sicut à duobus, alioquin natura solaris vniuersalitatem logicam fundare non posset, ratio est, quia natura, postquam est abstracta, etiamsi abstractio facta sit ab vno solo, non plus est illius, quam aliorum quorumcunq; similium, & ad omnia indiuidua manet indifferens positiuè, alioquin abstracta non esset; ita Auersa q. 8. sect. 11. Pasqualig. disp. 20. Amic. tract. 4. q. 2. dub. 5. in fine, & alij passim; igitur ad argumentum in se dicimus, quod natura, siue abstrahatur ab vno solo indiuiduo, siue à pluribus quousq; non concipitur cum ordine ad inferiora, nempè vt illis communicabilis coniunctim, non transcendit limites vniuersalis metaphysici.

35 Rursus arguitur ad idem; pura relatio rationis nequit cõstituere naturã vniuersalẽ, ac de multis prædicabilem, ergo vniuersale logicũ non est formaliter relatiuũ, probatur assũptum, tum quia illa relatio rationis est singularis quædam secunda intentio, ergo nequit vniuersale constituere; tum quia nec ipsam relationẽ vniuersalitatis prædicamus de inferioribus, non enim dicimus, quod Petrus est species, nec ipsam naturã sub tali relatione conceptam, quia sic est ens per accidens, ergo talis relatio merè impertinens est ad constituendum vniuersale logicum.

Resp. negando assumptum, ad primam probationem dicimus, quòd sicut species impressa, vel expresa est vniuersalis in repræsentando, esto sit singularis in essendo, sic secunda intentio vniuersalitatis potest naturam denominare vniuersalem, estò entitatiuè sit singularis, vndè ipsa non est vniuersalis, vt *quod*, & in esse exercito, sed solum, vt *quo*, ac in esse signato; ad secundam pariter dicimus relationem vniuersalitatis non esse prædicatum, sed conditionem prædicati, quod optimè Lichet. cit. adnotauit, cum ait naturam sub ratione relationis ad inferiora prædicari de illis, non quidem quatenus est ens per accidens ex natura, & relatione constitutum, sed tantum per rationem naturæ, quæ est vnum ens per se, quæ tamen prædicari non potest, nisi actu sit sub tali relatione rationis.

Hoc autem probatur euidenti ratione, quia non vniuersalitas, nec aggregatũ ex natura, & vniuersalitate, sed natura tantũ est in rebus vniuersalis subiectis, ergo natura erit, quæ propriè prædicabitur de illis, illud enim prædicatur de subiecto quod est in eo, & vniuersalitas erit conditio, quæ facit naturam in potentia proxima de illis prædicabilem. Verum tamen est in prædicatione signata, non propriè naturam, neq; aggregatum ex natura, & vniuersalitate; sed vniuersalitatem ipsam, in concreto tamen, idest vt applicatam naturę prædicari de pluribus, ratio est, quia prædicatio huiusmodi fit per terminos secundæ intentionis, vt applicantur primis.

ARTICVLVS II.

Relatio inessendi vniuersale constituit, prædicandi est passio.

36 HÆc conclusio est Scoti in 2. loc. toties citato §. *Sed contra*, cum enim q. 6. vniuers. §. *Dicendum*, de hac re dubius mansierit, dicens, quod si definitio vniuersalis tradita 1. Periher. cap. 5. quod est esse prædicabile de pluribus, sit vera definitio, tunc esse vnum in multis, per quod definitur 1. Post. 25. erit passio; & è contra si ista est vera definitio, tunc prædicabile de multis erit passio; dum postea 2. sent. loc. cit. vbi maiorem habet auctoritatẽ, acceptat pro vera definitione illam, quæ traditur 1. Post. per *esse in*, tenendum est in sententia Doctoris potius *esse in*, quã *dici de* esse vniuersalis essentiam, & quidem hæc est expresa mens Doctoris ibidem, docet enim quod vniuersale in actu illud est, quod habet vnitatem indifferentẽ, secundũ quam ipsum est in potentia proxima, vt dicatur de quolibet supposito; quod non conuenit naturę à parte rei, quia licèt ei non repugnet esse in alio singulari, quantum est de se, tamen quia in vno reperitur, nequit esse simul in alijs, & ideò de illo solo prædicari potest cum veritate, non de omnibus, sed hoc solum est possibile de natura concepta sub indifferentia positiua ad essendũ simul in pluribus; quando enim habet vnitatem sic indifferentẽ, tunc statim est in potentia proxima ad prædicandum de pluribus, cum ergo dicat Doctor vniuersale in actu illud esse, quod habet vnitatẽ positiuè indifferentẽ ad essendum in multis, & ex tali indifferentia oriri potentiam proximam ad prædicandum, seu prædicabilitatem de multis, palam est sensisse, quod vniuersale constituitur per *esse in* & *dici de* est passio, idem docuit q. 18. vniu. in fine, vbi ait genus non esse aptum dici de multis speciebus, nisi prius ab intellectu concipiantur multæ species, in quibus sit genus, sed in hac re præsertim testimoniũ Doctoris in quæst. vniu. siue pro vna, siue pro altera parte parũ debet vrgere, quia ibi fuit dubius; preterquãquod etiãsi assertiuè locutus esset, stare debemus testimonio scripti sent. dum ibi dicta alibi reuocat, iuxta regulam datam in quæst. proæm. idem denique habet 7. Met. q. 13. n. 19. & in tex. 45. eiusdem lib. Hanc eandem sententiam tradidit Mayron. super vniuers. passu primo. Lichet. in 2. dist. cit. Tat. trac. 2. in Petrum Hisp. in princ. Trombet. 7. Met. q. 8. art. 1. vbi postquam docuit duas conditiones ad vniuersale in actu requisitas ità concludit, ex his sequitur, quod præmissum est, quòd ad rationem vniuersalis in actu requiritur natura ipsa, quæ est actu participata in multis, & ipsa intentio vniuersalitatis attributa naturæ per actum intellectus comparantis talem naturam, vt prædicabilem ad indiuidua, hæc Tromb. vbi vides ad vniuersale in actu prius exigere, quod natura concipiatur vna in multis, vt de illis reddatur prædicabilis; sic etiam loquitur Bargius de Vniuersali in actu 1. d. 3. q. 6. §. *Ex alio membro sic arguitur*, ex Recentioribus verò tradit hanc sententiam ex professo P. Fuentes q. 6. diff. 3. art. 3. & quidem cum hæc sententia sit expressissima Doctoris in 2. sent. & oppositam sub dubio solum tradiderit q. 6. vniuer. mirum est cur Scotistæ tam vnanimiter hanc arripuerint, vt de mente Doctoris; sed antequam conclusionem probemus aduertendum est, quod cum dicimus vniuersale constitui per esse vnum in multis, loquimur de illa vnitate indifferenti positiuè ad esse in multis simul, & coniunctim per intellectum, quam art. præced. declarauimus.

37 Primò itaque Probatur conclusio in hunc modũ, quod primo intelligimus de aliquo dicimus esse essentiam eius, sed primum, quod intelligitur de vniuersali Logico, & in actu, est esse in multis, ergo hoc spectabit ad essentiam eius; ma. patet min. prob. tum ex Arist. qui 1. Poster. 25. vtrumque attribuens vniuersali logico, prius tribuit *esse in*, postea *dici de*, inquiens vniuersale esse vnum in multis, & de multis, tum ex Scot. cit. vbi ex hoc, quod vniuersale concipitur vnũ in multis, vel saltim sic aptum esse in illis ob indifferentiam positiuam naturæ, arguit, quòd sit in potentia proxima, vt dicatur de multis; tũ tandem ratione, quia *esse in*, est causa *dici de*, sicut enim quia hoc est in illo realiter, ideò enunciamus hoc de illo realiter, sic quia hoc est in illo per rationem, ideò enunciamus hoc de illo per intellectum.

Respondent Scotistæ oppositæ opinionis distinguendo de duplici *esse in* reali, & rationis, hoc importat communitatem positiuam, illud negatiuam, verum est *esse in* reale præcedere *dici de*, & esse causam, cur natura sit prædicabilis de infe-

rioribus, sed est causa remota,& non sufficit ad constitutionem vniuersalis logici, sed tantum metaphysici; sed si de *esse in* rationis,& per intellectum sermo fiat, falsa est omninò minor;sic enim *esse in* sequitur *dici de*, & vniuersale est vnum in multis, quia dicitur de multis, vel saltim non praecedit, sed sunt prorsus idem *dici de*, & *esse in*, in hoc sensu, praedicatio enim quae fit superioris de inferioribus per intellectum, non est nisi quaedam identificatio rationis illius cum multis, & vnum praedicari de alio est hoc esse in illo per aliquam identitatem. Hinc ad 1.prob. min. ex Aristot. dicunt, quod si loquitur de *esse in* reali, iam non definit vniuersale logicum,sed metaphysicum, si loquitur de *esse in* rationis, hoc non distinguitur ab ipso *dici de*,quia praedicatio non est,nisi identificatio rationis praedicati cum subiecto. Sic etiam ad 2. prob. ex Scoto respondent, & addunt aliqui Doctorem ibi non loqui de vniuersali completo,sed incompleto, & pro fundamento proximo. Ad 3.aiunt valere in praedicationibus,quae sunt formaliter verae à parte rei, non in illis, quae sunt formaliter verae per intellectum, & attributionem alicuius secundae intentionis, non vero à parte rei, nisi fundamentaliter, vt est in proposito, cum superius praedicatur de inferiori.

38 Leuissima quidem responsio, & multa falsa continens, nam Arist.cit.loquitur de vniuersali logico, ac proinde de *esse in* rationis, imò ne quia suspicaretur ibi definire vniuersale metaphysicum,illud definiuit per actum essendi in multis, nō per aptitudinem; dicere verò, quod *esse in* rationis, & *dici de* sunt idem, est prorsus ridiculum, tunc enim frustra quaereretur, quodnam sit essentia, & quod passio, quia vel vtrumque esset de essentia, vel vtrumque passio, certum enim est, quod dum haec quaestio instituitur, non est altercatio de *esse in* reali, nam apud omnes est in confesso vniuersale logicum per *esse in* reale non constitui; falsum etiam est praedicari aliquid de aliquo formaliter esse vnum identificari cum alio, vel esse in illo, sed potius est per praedicationem ostendere, quod hoc est in illo, vel identificatum cum illo, itaut inexistentia, vel identitas vnius cum alio semper aliquo modo praesupponatur, vt causa veritatis praedicationis, hoc innuit Doctor sub litt. I. dum ait indifferentiam positiuam esse illam, secundum quam vniuersale *aliqua identitate est praedicabile de quolibet indiuiduo*, vbi vides secundùm Scotum praedicabilitatem in aliqua identitate fundari; & ratio ipsa suadet, quia fundamentum, & radix praedicabilitatis est identitas extremorum praedicabilium, quod enim non est idem cum aliquo, non praedicatur verè, sed remouetur ab illo, ergo aptitudo ad identificandum est fundamentum aptitudinis ad praedicandum, & actualis identificatio est causa actualis praedicationis.

39 Facile etiam refellitur expositio allata ad auctoritatem Scoti, qui dubio procul. loc. cit. loquitur de vniuersali completo, vt patet ex his, quae habet sub lit. I. vbi ait, quod indifferentia positiua, secundum quam natura concipitur vna in multis per intellectum, complet vniuersale in actu,quod iampridem docuerat 7.Met.q.13.n.19.dum ait *vniuersale completum esse, quod est in pluribus,& de pluribus*, ergo Doctor loquitur de vniuersali completo, & per consequens de *esse in* rationis, loquitur enim ibi de vnitate in multis, quae constituit vniuersale in potentia proxima, vt possit dici de illis, vnitas autem realis, quam habet natura per indifferentiam negatiuam, non constituit naturam proximè praedicabilem de multis, sed tantum remotè. Accedit, quod si vnitas realis in multis est causa remota praedicationis, vt Aduersarij concedunt, debent assignare talem vnitatem, quae sit causa proxima, & haec non est, nisi vnitas rationis in multis, vt ibi docet Doctor. Confirm.quia ibi ex non repugnantia naturae ad essendum in multis diu sin à parte rei arguit; quod solum remotè est praedicabilis de multis, & ex aptitudine ad essendum in multis simul per intellectum ait, quod est praedicabilis in potentia proxima, quod etiam repetit 4. d.43. q.2.F. ergo *dici de* oritur ab *esse in* ratione, seu per intellectum.

40 Quòd tandem dicebant ad 3.prob. est prorsus falsum,& voluntariè dictum, si enim praedicari accidentis de subiecto praesupponit esse accidentis in subiecto,cur idem non erit de praedicatis per rationem formaliter, quod prius praesupponantur *esse in*, posteà de illis enuncientur, in quibus ab intellectu praeconcepta fuere? hanc planè paritatem conuincunt rationes adductae; & adhuc vlterius probatur, nam simplex apprehensio praecedit compositionem, quia haec spectat ad secundam, illa ad primam operationem, sed per illam natura apprehenditur in pluribus, per istam praedicatur de pluribus, ergo *esse in* praecedit *dici de* in omni praedicatione. Item in praedicatione formali praedicatum debet aliqua identitate identificari cum subiecto, sed natura secluso opere intellectus non identificatur singulis indiuiduis, sed illi soli, cuius est propria; ergo necesse est, quod intellectus aliquam machinetur vnitatem, secundum quam cum singularibus identificetur, vt proximè possit de quolibet praedicari.

Secundò principaliter prob. concl. si daretur natura communis vna per inexistentiam à parte rei,sicut datur per indifferentiam negatiuam, proculdubio daretur vniuersale à parte rei in actu,haberet enim simul, & semel, & vnitatem, & communitatem positiuam in multis, quae duo sufficiunt ad constitutionem vniuersalis in actu, sed natura Petri cum sua vnitate formali in ipso existens redditur communis positiuè multis eo ipso,quod consideratur vt contracta non ad solum Petrum,sed ab omnibus indiuiduis simul,ita quod non sit propria alicuius, sed omnium indifferenter,ergo per hanc simplicem apprehensionem naturae in pluribus simul habetur vniuersale in actu, absque quod natura affirmetur de hoc, & illo indiuiduo, quia vt dicebamus, hoc pertinet ad secundam intellectus operationem.

Tertiò probatur, quia natura diuina est actu communis positiuè pluribus personis, non potest autem dici vniuersalis, non quia de illis non praedicetur praedicatione dicente,hoc est hoc, sed solum quia est vna numero in illis absq; vlla sui diuisione, & multiplicatione, vt Scot. notat 1. d.8. q.3. in fine cum coeteris Theologis,quòd si esset vna in illis tribus cum aliqua sui diuisione, saltim numerali, ita quod esset vna in tribus aliqua vnitate minori, quam sit numeralis, sanè esset vniuersalis in actu, etiamsi non conciperetur actu, vel potentia praedicari de illis, ergo vnitas naturae in multis per inexistentiam, quae sit minor vnitate numerali, cum communitate positiua sufficit ad constitutionem vniuersalis in actu.

41 Quartò tandem ostenditur euidenti ratione, vniuersale praedicari, vel praedicabile esse de pluribus aliud non est,quam vt superius enunciari, vel enunciabile esse de illis, vt de inferioribus, at inferiora non sunt, nisi per inclusionem superioris in illis,ergo *esse in* semper praecedit *dici de*. Dices, quod sicut superius in ratione superioris intelligitur, eo ipso quod concipitur potens esse in inferioribus, etiamsi non sit actu inclusum,sic è contra inferiora intelliguntur esse talia,eo ipso quod concipiuntur includere posse superius,esto actu non includāt; & ideò actualis inclusio superioris non est necessaria ad constituendam formalitatem inferioris.Contra,neq;argumentum contendit probare modò esse necessariam actualem inclusionem superioris ad constituendam formalitatem inferioris,sed solum probare intendit *esse in* semper praecedere *dici de*, si vniformiter sumantur, vndè dato, quod inferiora talia dicantur per solam inclusionem possibilem superioris in eis, & actualis necessaria non sit, adhuc tamen habemus, quod *esse in* aptitudinale praecedit *dici de* aptitudinale, sicut actuale praecedit actuale, quia inferiora non sunt, nisi superius intelligatur posse in eis includi, sed praedicabilitas vniuersalis non est, nisi de inferioribus,ergo *dici de* semper necessariò praesupponit *esse in* vniformiter sumpta.

42 Restat igitur ex dictis,quod *dici de* sit passio,nam quando sunt aliqua duo attributa, quae eidem rei conueniunt, si vnum est causa alterius, non potest id, quod est causa, esse passio subsequens illud, cuius est causa, sed potius è contra, sed esse in multis, & praedicari de multis conueniunt vniuersali,& primum est causa secundi,vt hucusq;probatum est,ideò enim homo praedicatur de pluribus,quia est in pluribus;secūda enim operatio,per quam fit illa praedicatio, supponit primam, qua hoc apprehenditur in illo absq;vlla affirmatione,ergo *esse in multis* erit essentia, & *dici de* erit passio. Confir.quod supponit essentiam rei adaequatam, sed adhuc necessariò sequitur illam, est passio eius, at posse praedicari de multis supponit adaequatam Vniuersalis essentiam iam constitutam per *esse in* rationis, & adhuc necessariò conuenit ipsi, ergo est proprietas eius. Dum verò dicimus passionem vniuersalis esse posse praedicari de pluribus, intelligendum est verè affirmatiuè, & directè, siue essentialiter, siue accidentaliter, siue in quid, siue in quale, siue necessario, siue contingenter. Ratio est, quia omne, quod est in alio, verè, affirmatiuè, & directè potest praedicari de illo, verè quidem, & affirmatiuè, quia reperitur in illo, directè etiam, quia directa praedicatio illa est, in qua praedicatum aliquo modo recipitur in subiecto propositionis, vt haec, homo est animal, nam animal recipitur in homine, vt pars materialis essentiae ipsius, sicut è contra illa dicitur indirecta, in qua potius subiectum includitur in praedicato, vt animal est homo, vndè haec dicitur innaturalis, & illa naturalis,

ralis, vt declaratum est 2.p.Instit.tract.1.c.3.cum ergo vniuersale sit in multis, verè, affirmatiuè, & directè potest, & debet prædicari de illis. Debet autem sic prædicari abstrahendo ab illis determinatis modis prædicandi essentialiter, vel accidentialiter, in quid, vel in quale, necessariò, vel contingenter, quia ex quinque vniuersalibus infrà enumerandis quædam conueniunt inferioribus necessariò, scilicet, genus, species, differentia, & proprium aliud verò contingenter, scilicet, accidens. Itē quędam prædicantur intra essentiam, vt prima tria, quædam extra, vt vltima duo. Rursus quædam prædicantur in quid, nempe non per modum alteri inhærentis, sed per modum per se existentis, & quasi aliud sustentantis, vt genus, & species; alia verò in quale, scilicet, per modum alteri adhærentis, & ex his quoddam prædicatur in quale essentiale, vt differentia, alia verò in quale accidentale, vt proprium, & accidens. Debet tandem posse de omnibus prædicari, nedum successiuè, & disiunctim, sed etiā simul, & coniunctim, nam homo in ratione vniuersalis potest simul dici de Petro, & Paulo, ac cæteris indiuiduis, vnde dicebat Porphirius, quod participatione speciei plures homines sunt vnus homo, non quidem à parte rei, sed per intellectū; ratio huius est, quia vniuersale habet indifferentiam positiuam, secundum quam potest descendere ad plura simul, & consequenter de omnibus pari modo prædicari, quia *dici de* proportionatur *esse in*.

43 Contra allatam doctrinam solet obijci Primò auctoritate Porph. definientis vniuersalia per prædicari de multis, non autem per *esse in*; ac etiam Scot.qu.15.vniuers.§.*Dicendum*, vbi docet rationem vniuersalis esse *dici de*, & sufficientiam vniuersalium assignat per *dici de*, quod etiam probat hac ratione, quia in quid, & in quale sunt differentiæ essentiales diuidentes vniuersale in communi, & constituentes quinque vniuersalia, sed in quid, & in quale diuidunt, & contrahunt prædicari de pluribus, vt constat ex definitionibus prædicabilium, ergo prędicabilitas est ratio vniuersalis. Deinde obijcitur ratione. Tū quia tunc vniuersale concipitur in ordine ad multa, cum cognoscitur conuenire multis, sed hoc fit per prædicationem, ergo &c. Tum etiam, quia vt passim Dialectici docent, & ipse Scot.qu.14.vniu.hoc interest inter *dici de*, & *esse in*, quod *dici de* per se competit secundis intentionibus, rebus verò per accidens, è contra verò *esse in* rebus per se competit, & secundis intentionibus per accidēs, ergo cum vniuersale sit secunda intentio, eius ratio erit *dici de*, non *esse in*. Tum tandem, quia vniuersale Logicum, vt à Metaphysico secernitur, dicitur vniuersale in prædicando, & metaphysicum in essendo, ergo *esse in* est ratio istius, & *dici de* illius.

44 Resp. primò falsum esse omnia vniuersalia definiri per *dici de*, quia proprium, & accidens definiuntur per *esse in*, vt videbimus disp. seq. Deinde non tantum per *dici de*, sed per ipsum actum prædicandi definitur genus, & species, & tamen certum est actualem predicationem nō esse de essentia vniuersalis, imò nec eius proprietatem, sed accidens commune, sicut actus ridendi in homine, vt art.seq.non igitur quia per *dici de* solent vniuersalia describi, & eorum sufficientia assignari, inferre debemus esse de essentia, quia & ipse Scotus non tantum qu.12.& 19.vniuers. sed etiā q.illa 15.ingenuè fatetur in quid, & in quale prædicari non esse per se differētias vniuersalis, sed potius modos, qui inquantum important conceptus contrahētes, dicentes quale, possunt appellari differentiæ. Ratio autem, cur ita factum sit, est, quia tractatus de vniuersalibus inuentus est, vt ritè cognoscentes terminos simplices absque errore possemus eos adinuicem coniungere secundùm debitam subiectionem, & prædicationem, vnde cum vniuersalia deseruiant proximè ad bene enunciandum terminos communes de particularibus, hac de causa per *dici de* fuerunt à Porph. descripta, & per *dici de* eorum sufficientia tradita, & demum vniuersale logicum hac ratione consueuit appellari vniuersale in prædicando, vt ideò verum sit vniuersale in Logica potius considerari sub ratione prædicabilis, quàm vniuersalis, vnde & illæ quinque species vniuersalis solent potius prædicabilia nuncupari, quam vniuersalia.

Ad 1.rationem neg.min. potest enim vniuersale, vt q. seq. dicemus, cognosci conuenire multis etiam per primam operationem, quando nempe per simplicem apprehensionem cōcipitur in multis actualiter, vel saltim aptitudine. Ad 2. Doctor ibi ait *esse* conuenire per se rei, & per accidens intentioni, non autē loquitur de *esse in*, & quando etiā de ipso loqueretur, intelligendum esset de *esse in* reali, hoc enim per accidens cōuenit intentionibus secundis, quatenus fundantur in primis. Ad 3.vniuersale metaphysicum dicitur vniuersale in essendo, loquendo de *esse in* reali, per quod non excluditur, quod logicum nequeat dici vniuersale in essendo, loquendo de *esse in* rationis, tamen ne æquiuocatio contingeret in vocabulo, & etiam ob rationem nuper adductam vniuersale logicum in communi vsu loquendi vniuersale in prædicando appellari consueuit, & per prædicabilitatem à metaphysico distingui.

ARTICVLVS III.

Esse in actu, & aptitudine constituit vniuersale, dici de aptitudine tantum est passio.

45 Dicimus, *esse in multis* spectare ad vniuersalis essentiam, nedum vt dicit aptitudinem, sed etiam vt dicit actū, *dici* verò *de multis* esse passionem tantum, vt dicit aptitudinem. Conclusio tres habet partes, & quoad omnes colligitur ex Scoto, & probatur. Et quidem primò, quod aptitudo proxima ad essendum in multis simul, & coniunctim sufficiat ad constituendum vniuersale in actu, est communis opinio, & eam manifestè tradidit Doctor loc. sæpe cit. dum ait indifferētiam proximam ad essendum in multis simul complere vniuersale; probatur ex Arist. qui 7.Met.45.definiuit, vniuersale per aptitudinem dicens esse illud, *quod aptum est, vt pluribus insit*. Nec valet cum quibusdam respondere, ibi definiri vniuersale metaphysicum, & fundamentale, quia, vt notat Doctor in eū textū, & cœteri Expositores, loquitur de vniuersali formali, & in actu; Probatur etiam ratione, quia per vniuersale in actu illud intelligitur, quod est commune, vel saltim communicabile multis cum sui diuisione, remanente tamē adhuc aliqua eius vnitate, sed aptitudo proxima, & indifferentia positiua constituit naturam in tali statu, quem vtique non habet à parte rei; quia licèt, vt ait Doct. natura à parte rei sit ita communis, vt ei intrinsecè non repugnet esse sub alia singularitate ab ea, sub qua est, disiunctim, non tamen est ita communis, vt possit esse in multis simul, ergo talis aptitudo sufficit ad constituendum vniuersale in actu. Confirm. quia quousque manet natura coniuncta hæcceitati, nequit dici vniuersalis, quia vt sic non est omnibus communicabilis, at redditur talis eo ipso, quod à differentia indiuiduali per intellectum secernitur, vt indifferenter comparatur ad omnia indiuidua, vt eis communicabilis, ergo &c. Præterea actuali communicationi rationis, qua vna per inexistentiam concipitur in multis cum sola diuisione numerali, correspondere debet potentia, seu aptitudo proportionata, ergo si actualis communicatio constituit vniuersale in actu secundo, ac velut in exercitio, aptitudo & potentia illi correspondens constituet vniuersale velut in actu primo.

46 Negat Blanc. disp.2. q.2. in natura abstracta talem aptitudinem, quia in natura, antequam actu referatur ad inferiora, à quibus est abstracta, solum supponitur entitas naturæ, & denominatio extrinseca, à qua denominatur cognita cum exclusione hæcceitatum; atqui neque entitas naturæ est talis potentia, sic enim esset potentia realis, cū entitas naturæ sit realis, neque ipsa denominatio extrinseca, nam ab ea solum cognita denominatur, non verò apta ad essendum in multis, ergo talis aptitudo rationis non est admittenda in natura abstracta, sed ad summum non repugnantia. At exilis est hæc solutio, nā quando nil aliud suppeteret, dicemus illam non repugnantiā ex intrinseca ratione naturæ procedentem, quando nō est impedita consortio hæcceitatis, quomodo se habet in statu præcisionis obiectiuæ: concipi à nobis per modum cuiusdam aptitudinis proximæ, & positiuæ indifferētiæ ad essendum in multis simul. Et sanè non videtur vllo modo negari posse vniuersale in actu constitutum per solam aptitudinem rationis ad essendum in multis per diuisionem differentiarum; nam genus, & species, vt tota quædam potestatiua, & per differentias in plures partes subiectiuas eiusdem nominis, & rationis diuisibilia, præcedunt & differentias diuisiuas, & inferiora constituta, quia vniuersalia sunt priora natura particularibus, & procul dubio in illo priori antecedenter ad contractionem, & diuisionem sunt vniuersalia in actu, ergo &c.

47 Secundò, quòd etiam vniuersalitas consistat cum actuali communicatione ipsius vniuersalis, colligitur ex Scot. loc. cit. vbi vult vniuersale in actu dici, dū est in potentia proxima, vt prædicetur de multis simul, sed nunquam est in potentia magis propinqua ad sic prædicari, nisi quando actu cōcipitur vnū in multis, tunc enim immediatè potest sequi talis prædicatio, nec vnquam fieri potest talis prædicatio, nisi prius natura concipiatur, nedū apta, sed etiam actu existens in pluribus, idē expressius habet 4. d.43. qu.2. F. dicens vniuersale esse *simul dicibile de omnibus singularibus, in quibus saluatur*, vult er-

go vniuersale in actu etiam saluari in singularibus post actualem communicationem, & quamuis hoc assertum sit contra communem, quę reponit totam rationem vniuersalis in actu in sola aptitudine ad essendum in multis, tamen viri graues illud recipiunt Blanc. loc. cit. Cœlest. disp. 3. vniuers. sec. 3. ita etiam loqui videntur Fuentes supracit. & Meurisse, dum ait vniuersale in actu fieri per actualem collationem eius cū suis inferioribus; fulcitur quoque auctoritate expressa Arist. qui 1. Post. 25. & lib. 2. in fine volēs vniuersale in actu definire, illud exprimit per actum, non per aptitudinem, vt per hoc indicaret, nedum cum aptitudine, sed etiam cum actu ipso essendi in multis consistere vniuersalitatem; ac etiam solidissimis rationibus, quæ deducuntur ex dictis art. 1. contra Suarez, nam proprium est naturæ vniuersalis esse prædicabilem de multis in ratione vniuersalis, ergo actualis prædicatio de multis, quæ fit, vel fundatur in actuali communicatione naturæ per intellectū ad illa multa simul, non tollit vniuersalitatem, tum quia actus non destruit aptitudinem ad ipsum, vt risus risibilitatem, imò potius perficit, & ponit in actu secundo; tum quia nulla alioqui daretur actualis prædicatio vniuersalis de suis singularibus; & certè in hac prædicatione *Petrus est homo*, videmus ly *homo* manere in sua vniuersalitate, quia non supponit suppositione singulari sed communi, aliàs esset sensus *Petrus est hic homo*, & sic nunquam prædicaretur de Petro aliquod sibi commune cum Paulo in natura, ergo vniuersalitas consistit cum ipso actu essendi, in multis, & non cum aptitudine tantū. Cōf. quia naturam esse in pluribus actu communicatam per intellectum sub eadem entitate, ac vnitate formali cum sola diuisione materiali, seu numerali est actus secundus naturæ consideratæ secundum esse præcisum ab indiuiduis à parte rei, itaquod natura sub tali præcisione, ac indifferentia positiua sit veluti in actu primo respectu actus existendi in pluribus, & per talem postea actum non destruatur, sed potius exerceatur naturæ vniuersalitas.

48 Nec valet consueta Aduersariorum responsio naturam, dum est in inferioribus desinere esse vniuersalem, quia amittit vnitatē, quam habebat in statu præcisionis obiectiuæ, eo quod diuidatur in plura eiusdem nominis, & rationis. Non valet, quia diuitur solum secundum esse materiale, & numericum, non verò secūdum proprium esse formale, quia vna, & eadem sibi correspondet formalis vnitas, vt est in omnibus inferioribus adæquate, vnde valde diuersus est status naturæ, vt extat in indiuiduis à parte rei diffusa, ab eo, quo concipitur in eisdem per intellectum dum facta est vniuersalis, nam in illo primo statu ita diuiditur, vt diuisio redundet etiam in ipsammet formalem naturæ vnitatem, itaquod natura in statu realis cōtractionis estò habeat suam vnitatem formalem, non tamen quæ sit eadem in omnibus indiuiduis, sed propria vniuscuiusque, quia, scilicet, in ipsis multiplicatur natura, & cōsequenter etiā vnitas naturæ, vnde in tali statu Petrus, & Paulus nō sunt vnus homo, sed plures homines ob pluralitatem humanitatum; at in altero statu contractionis per intellectum diuisio non redūdat in vnitatem formalem naturæ, sed simpliciter sistit intra latitudinem hæcceitatum, & ideò natura in tali statu contractionis remanet vna formaliter in omnibus indiuiduis, & solum extrinsecè multiplicatur numeraliter, vnde & in tali statu ob eādem naturæ vnitatem in omnibus Petrus, & Paulus dici possuntvnus homo eo modo, quo Porph. dicebat omnes homines participatione speciei esse vnum hominem. Ratio huius diuersitatis est, quia aptitudini respondere debet actus ei proportionatus, cum igitur aptitudo, quam habet natura à parte rei ad essendum in multis, sit remota, & ad plura disiunctim, consequenter ita debet ad actum reduci, vt à parte rei sit in vno solo indiuiduo cum sua vnitate formali, & non in alijs; cum autem aptitudo, quam habet natura in statu præcisionis obiectiuæ, ad essendum in multis, sit proxima, & ad plura coniunctim: vt reducatur ad actum ei proportionatum, debet assignari vna, & eadem natura per inexistentiam in omnibus, & singulis, ita quod vnitas formalis eius illi correspondeat, vt est in omnibus indiuiduis adæquatè.

49 Deinde argumentum nostrum non loquitur de illa vnitate importata per indiuisionem in plura eiusdem rationis, quam natura acquirit ex vi præcisionis obiectiuæ, hanc enim vtique concedimus dissolui eo ipso, quod diuiditur, & ad inferiora contrahitur, siue realiter, siue per intellectum, vt loc. cit. dicebamus, nam talis vnitas est prorsus incompossibilis cum differentijs, cum ex suo conceptu dicat negationem actualis coniunctionis cum eis, sed loquitur de vnitate formali, quæ sequitur naturam, vt est totum quoddam actuale, & essentiale, & de esse, quod essentialiter dicit, & per prædicationem tribuitur indiuiduis, modò idem prædicatum obiectiuè sumptum ita intellectus tribuit vni indiuiduo, vt tribuat etiam alteri, ergo licèt per diuisionem, & contractionem ad inferiora dissoluatur vnitas eius, quæ ipsum sequebatur ante diuisionem in ratione totius potentialis, adhuc tamen etiam post diuisionem perseuerat vnitas, quæ ipsum sequebatur in ratione totius essentialis.

50 Tertiò tandem, quòd *dici de multis* sit passio vniuersalis, tantum vt dicit aptitudinem, non actum, docet Doctor 7. Met. 45. dum ait actum ipsum prædicandi accidere vniuersali, quod etiam manifesta ratione conuincitur, quando homo v. g. de vno solo prædicatur dicendo *Petrus est homo*, sanè prædicatur adhuc, vt vniuersale, quia non supponit suppositione singulari, sed communi, vt supra dicebamus, id autem non habet ex vi actualis istius prædicationis, imò ex vi illius extraneatur relatio vniuersalis, vt notat Doctor q. 16. vniuers. in sol. ad 8. quia ex vi illius applicatur vni singulari tantum, non ad plura, sed præcisè id habet ex vi prædicationis aptitudinalis, nam estò ex vi actualis ad vnum tantum singulare maneat coarctatum, tamen ex vi aptitudinalis manet adhuc illimitatum ad plura, ergo *dici de* est passio vniuersalis, vt dicit aptitudinem, nō actū. Dices saltem actu prædicari de plurib. posse poni passionem. Neque hoc benè diceretur, quia ex vi actualis prædicationis vniuersale non magis applicatur ad plura, quàm ad vnum solum, sed ad vtrumque manet indifferens, at ex vi aptitudinalis necessariò extenditur ad plura. Confirm. id etiam, quia vniuersale in actu aptum est proximè, & immediatè prædicari de multis, hæc autem aptitudo non competit ei in primo modo, vt probatum est, ergo in secundo; atque ita hæc aptitudo prædicandi, seu prædicabilitas de multis erit passio vniuersalis, actualis verò prædicatio, siue signata, siue exercita erit exercitium illius passionis, vt est ridere risibilitatis.

51 In oppositum obijcitur 1. probando *esse in* constituere vniuersale, vt dicit ipsum actum essendi in multis præcisè, non autem aptitudinem, quia vt arguit Blanc. cit. vniuersale metaphysicum tunc tale fit, quando actu cognoscitur natura sine differentijs inferiorum, ergo vniuersale logicum tunc fiet tale, quādo actu cōparatur ad inferiora, atque adeò sicut vniuersum metaphysicum non cōstituitur per aptitudinalem abstractionē, sed per actualem, ita neque logicum per aptitudinalem comparationem, sed per actualem; vnde sicut vniuersum metaphysicum, vt optimè definiatur, debet definiri vnum actu à multis abstractum per rationem, ita pariter vt optimè definiatur vniuersum logicum; erit definiendum vnum actu in multis per rationem. Deinde vniuersum logicum constituitur tale per actualem relationem ad multa, non aliter ac album constituitur tale per actualem albedinem, atqui album definitur subiectum actu affectum albedine, non autem potens illa afficere, ergo pariter vniuersum logicum erit natura actu affecta relatione ad multa, tunc sic, non potest concipi natura actu relata, quin concipiatur actu in multis, ergo non potest concipi vniuersa logicè, quin concipiatur vna actu in multis, & consequēter vniuersum logicum definietur vnum actu in multis secundum rationem. Demum opinio Blanc. sic confirmari potest, vniuersalitas est relatio rationis ad plura inferiora, in quibus est natura vniuersalis, & de quibus prædicabilis est, necesse est ergo, quòd si illa plura non sunt à parte rei, saltim per intellectū accipiāt esse, quia relatio nequit esse, vel cōcipi sine extremis, vnde illa plura, quæ à parte rei sunt possibilia, dū fit vniuersale, sint in actu per consideratione, ergo vniuersum logicum essentialiter respicit plura, in quibus actu sit, & nō aptitudine tātū.

52 Resp. hæc omnia argumenta in æquiuoco laborare, concedimus enim vniuersale logicum fieri per actualem comparationem ad inferiora, non autem aptitudinalem; hæc tamen actualis cōparatio vniuersalis non fit semper ad inferiora, in quibus actu consideretur inclusum, sed interdum in quibus consideratur aptum includi, quare actualiter cadit vtique semper supra comparationem, non autem semper supra inclusionem, argumenta autē ita procedunt, ac si negaremus actualitatem etiam in comparatione, & ex actualitate in comparatione contendunt inferre actualitatem etiam in inclusione, quod falsò deducitur, nam ante actualē inclusionem ipsa inferiora sunt, vt potentia includere, inquantum inferiora, sicut ipsum superius, vt potens includi, & sic terminant relationem superioris, & vniuersalis, antequā cōsideretur actualis inclusio in multis. Dices inferiora non esse, nisi per actualē inclusionem superioris; atque ideò non terminare relationem illius in ratione vniuersalis, nisi per *esse In* actuale. Negatur assumptum, sicut enim actu est aliquid superius, non tantum quando actu includitur in pluribus, sed etiam quando ei conuenit aptitudo, vt

sit,

sit, & includatur in multis; quia ad formalitatem superioris non est necessaria actualis inclusio in inferioribus, sed sufficit etiam potentialis; ita inferiora sunt actu talia, non tantū quando actu includunt superius, sed etiam quando considerantur, quod actu eis conuenit posse includere, & contrahere superius; ex quo patet quid dicendum sit ad singula argumenta, & hæc doctrina expressè habetur à Doctore q. 18. vniuers. in corpore quæst. vers. *Item si aliquid.*

53 Secundò obijcitur è contra probando esse *in* constituere vniuersale, vt dicit aptitudinem tantum, non verò actum, quia sic passim Scotistæ docent ex Doct. cit. vt natura sit vniuersalis, requiritur indeterminatio positiua, seu contraria, sed hanc indeterminationem non habet natura eo ipso, quod ponitur contracta, siue id sit à parte rei, siue per intellectum, ergo vniuersalitas repugnat cum actu essendi in multis, quia hic est status contractionis. Tum 2. quia quamuis natura de se indifferens sit ad singularitatem, & vniuersalitatem disiunctim, coniunctim tamen hæc duo in natura repugnant, sed status contractionis est status singularitatis, ergo repugnat ei vniuersalitas in tali statu. Tum 3. vniuersale formaliter ita habet indeterminationem ad plura, vt sit incapax determinationis ad vnum, at natura in statu contractionis est determinata ad vnum per differentiam contrahentem, ergo non est vniuersalis. Tum 4. natura contracta non prædicatur, vt indifferens, ac indeterminata, sed vt applicata isti indiuiduo, de quo prædicatur, & vt vnum cū illo, alioquin verè non prædicaretur, ergo non manet vniuersalis, remota enim indifferentia tota vniuersalitas ruit. Tum tandem natura non habet vniuersalitatem, nisi in suppositione simplici; nā quando dicitur *homo est species, homo est vniuersalis*, ly homo supponit simpliciter, ita quod non descendit ad supposita sub formalitate speciei, & vniuersalis, sed quando per actualem contractionem prædicatur actu de indiuiduis, non habet suppositionem simplicem, sed personalem, verificatur enim de personis, & indiuiduis, ergo in actuali prædicatione non habet vniuersalitatem.

54 Resp. hæc pariter argumenta in æquiuoco laborare, ita enim loquuntur de natura contracta per intellectum, ad actu essendum in multis, ac de natura contracta à parte rei, cum tamen ambo hi status contractionis sint inter se valde diuersi; quando enim natura contrahitur à parte rei, cum vna, & eadem nequeat esse simul, & semel in pluribus, determinatur ad vnum, & sit illi propria, atque ideò in tali statu realis contractionis repugnat illi vniuersalitas; quando verò contrahitur per intellectum, cum vt sic obiectiuè considerata nō repugnet vna, & eadem in pluribus cum sola diuersitate numerali, tunc non consideratur, vt contracta ab vno solo, sed ab omnibus inferioribus simul, & semel, ita quod licèt hoc, & illud cōstituat, nequit tamen dici ad vnum determinata, aut alicuius propria, quia indifferenter omnia respicit, & omnia constituit; & ideò licèt per contractionem realem amittat natura indifferentiam positiuam, & indeterminationem contrariam, non tamen per contractionem rationis, quæ fit æqualiter ad omnia inferiora perseuerante vnitate formali eiusdem naturæ in omnibus concepte; ex quo patet, quid dicendum ad singula argumenta, nam ad prima tria vera est minor de natura contracta à parte rei, falsa de ipsamet contracta per intellectum. Ad 4. estò ex vi actualis prædicationis maneat vniuersale applicatum ad vnū, adhuc tamen ex vi aptitudinalis remanet ad alia indifferens, & ideò retinet vniuersalitatem, vnde dum dicimus *Petrus est homo*, ly homo non amittit vniuersalitatem, vt enim eam amitteret, opus esset conceptum communem mutari in singularem. Ad vlt. falsa est maior, quia natura retinet vniuersalitatem etiam in suppositione absoluta, sub qua potest etiam ad indiuidua descendere, & ideò falsa est quoque minor, quòd quotiescunque natura de indiuiduis prædicatur, sit suppositio personalis, vt constat ex dictis Inst. tract. 1. c. 10.

55 Tertiò tandem obijcitur, ad probandum *dici de* esse passionem vniuersalis, vt dicit actum, non verò aptitudinem, quia passio proportionata vniuersali debet esse rationis, non realis, at sola actualis prædicatio est relatio rationis, prædicabilitas verò est realis, cum talis aptitudo competat naturæ etiam à parte rei, ergo &c. Resp. naturam esse prædicabilem de multis, posse dupliciter intelligi, vel fundamentaliter, & remotè, & sic est quid reale, neque hoc modo est passio vniuersalis; vel formaliter proximè, & immediatè, & sic est quid rationis, & passio vniuersalis, vide rationem huius in Doct. cit. H. Dices nulla datur relatio rationis aptitudinalis, sed quælibet est actualis, cum ambo extrema habeant actualem existentiam obiectiuam, ergo &c. Resp. quicquid dicat Brasauol. q. 18. negatur assumptum, nam suo modo dantur aptitudines rationis, possuntque superius, & inferius inuicem actu conferri in ratione subijcibilis, & prædicabilis, non verò in ratione actu subiecti, & prædicati, & in hoc sensu collatio eorum erit actualis, sed relatio aptitudinalis.

56 Explicata Vniuersalis essentia, facile est colligere germanam vniuersalis definitionem, quod scilicet sit *Vnū in multis cum sui multiplicatione, & diuisione*, ac veram eius intelligētiam, quæ talis est, quod per ly *vnū* intelligere debemus vnitatem rationis, per quod excluduntur æquiuoca habentia solum vnitatem nominis, & analoga, quando sunt cum æquiuocatione coniuncta, quia de ratione vniuersalis est, vt sic prædicatum vniuocum de suis inferioribus, idest habens rationem in se vnam, quomodocunque hæc inferioribus conueniat, siue essentialiter, siue accidentaliter, dantur enim, vt videbimus infra, vniuersalia nedum essentialia, sed etiā accidētalia; & ratio huius est, quia cū de ratione vniuersalis sit, quòd possit esse in multis, nisi diceret rationem vnam, secundū quā reperiatur in illis, iam non esset in multis, sed vna ratio esset in vno, & alia in alio: ly *in multis* indicat, quod vnitas vniuersalis non debet esse numerica, sed communis; tum quia vniuocatio propriè spectat ad terminum communem; tum quia vniuersale directè opponitur singulari: quod adhuc magis declaratur per particulam à nobis additam ad maiorem expressionem *cū sui multiplicatione, & diuisione*, per quam significatur naturam vniuersalem debere quidem pluribus communicari, sed cum sui multiplicitate, ac diuisione numerali, ita quòd estò ratione eiusdem naturæ vniuersalis formaliter, & essentialiter indiuisæ possint humana indiuidua dici vnus homo in communi, vt aiebat Porph. toties cit. ratione tamē diuisionis numeralis etiā in ipsam naturam redundantis possunt quoque dici non tantum plura indiuidua, sed etiam plures homines. Ex quo sequitur, vt docet Doctor hic sub I, & omnes alij aduertunt naturā diuinam, estò de facto sit tribus personis communicata, dici nō posse vniuersalem, quia non est communicata cum multiplicitate numerali, sed vna, & eadem numero est in omnibus tribus suppositis diuinis; qua etiam ratione neq; forma eadem numero, si poneretur à Deo per replicationem in pluribus subiectis, acquireret vniuersalitatem, quia in eis non esset cum sui multiplicatione numerali.

57 Facile etiā est ex dictis satisfacere quæstionibus à Porph. excitatis de vniuersalibus in suo proœm. Si enim primò quæratur, an vniuersalia sint in rebus, vel potius in intellectu, idest an sint entia realia, vel rationis? Resp. si materialiter sumantur scilicet pro naturis, quæ denominantur vniuersales, sunt in rebus, seu entia realia; si verò formaliter sumantur, sunt entia rationis, & tantum obiectiuè in intellectu. Aduertendū tamē est vniuersale etiam materialiter sumptum posse interdum esse ens rationis, cū enim vna secūda intentio possit super aliam fūdari ex dictis disp. 3. q. 8. art. 2. poterit vniuersalitas ipsa applicari etiam entibus rationis, & ita euenit, cum entia rationis ad instar realium à suis inferioribus abstrahuntur, & iterū ad ipsā comparantur, vnde vniuersale dicimus esse genus ad quinque vniuersalia, vt infra. Si secūdò quæratur, an vniuersalia sint corporea, vel incorporea? Resp. formaliter sumpta nec corporea esse, nec incorporea, cum ita non sint, nisi quædam secundæ intentiones huic, vel illi naturæ affixæ; materialiter verò, quia ratio vniuersalis non limitatur ad naturas corporeas, vel incorporeas, consequenter & corporea, & incorporea esse possunt, & etiam ab his abstrahentia, quandoq; quidem per indifferentiam, quandoq; verò etiam per essentiam; quando natura, quæ denominatur vniuersalis, est corporea, tunc vniuersale corporeum est, vt homo respectu Petri, & Pauli; quando est spiritualis, tunc est incorporeum, vt angelica natura respectu Gabrielis, & Raphaelis; quando nec est corporea, nec incorporea formaliter, sed vtrumq; permissiuè, vt substantia, quæ est apex in primo prædicamento, tunc est abstrahens ab vtroq; per indifferentiam, quia & hoc, & illud esse potest, estò neutrum sit formaliter; quando tandem natura denominata est ens rationis, quod nec corporeum, nec incorporeum esse potest, cum hæc sint differentiæ entis realis, tunc vniuersale dicitur abstrahens ab vtroq; non per indifferentiam, sed per essentiam, quia istæ negationes ei conueniunt essentialiter. Si tandem quæratur, an vniuersalia sint in singularibus, vel potius ab eisdem separata. Resp. materialiter sumpta esse in singularibus, formaliter verò accepta possunt aliquo modo dici ab eis separata, quatenus vniuersalitas est ens rationis habens tantum esse obiectiuum in intellectu; adhuc tamen etiam in isto statu dici possunt cum singularibus coniuncta per intellectum, qui constituuntur per esse in illis actu, vel aptitudine.

58 Eodem tandem modo alijs quibusdam quæsitis de vniuersalibus potest satisfieri; nam si quæratur, an sint substantiæ, vel accidentia? Resp. formaliter sumpta, nec esse substantias, nec accidentia realia, dici tamen posse accidentia rationis, quatenus sunt secundæ intentiones, quæ sunt relationes rationis; materialiter verò accepta, & substantias esse posse; & accidentia, & etiam ab his abstrahentia, intentio enim vniuersalis fundari potest super naturas substantiales, & accidentales, & super formalitates etiam ab his abstrahentes. Si quæratur an sint æterna, vel temporalia? Resp. formaliter sumpta non esse æterna, tamdiu enim sunt, quamdiu ab intellectu fiunt; materialiter verò sumpta, quantum ad existentiam adhuc æterna non sunt, quia cum hanc habeant in singularibus, ad eorum corruptionem desinunt; dicuntur ergo eterna quantum ad essentiam: tum quia non sunt in potentia propinqua ad corruptionem, nisi sint in esse existentiæ, vt Doct. docet 3. d. 22. q. vn. G. tum quia quantum ad esse possibile semper talia fuerunt, & erunt, vt docet 1. d. 36. q. vn. & d. 43. tum quia quantum ad prædicata complexa, quæ ab existentia non pendent, semper talia fuerunt, & erunt, quia etiam si non existerent singularia adhuc talia prædicata sibi debita forēt, destructis enim omnibus indiuiduis humanæ speciei, verum adhuc esset dicere hominem esse animal rationale, vt docet 1. d. 3. q. 4. I. & k. quia verbum *est* in his propositionibus non dicit existentiā extremorum, sed necessariam connexionem inter illa. Sed dices, si vniuersalia perpetua sunt, certè alicubi permanere debent, at si nullum esset singulare, vbi erunt? Resp. ex Doct. cit. nullibi actu erūt, sed obiectiuè solum in intellectu diuino actū cognoscente eis esse debita huiusmodi prædicata, & cum his coniungi debere, quādo ad extra producantur in singularibus.

QVÆSTIO III.

Per quam operationem intellectus fiat vniuersale in actu.

59 LIbenter abstineremus ab hac quæstione eò, quod tota animastica sit, sed quia multum confert ad notitiam Vniuersalis Logici, eam discutiemus non ex professo, sed solū quantum patitur Logicum institutum. Pro intelligentia tituli quæst. supponendum est ex 3. de Anim. duplicem in nobis constitui intellectum, vnum agentem, alterum passibilem, seu possibilem (siue formaliter, siue solum ratione distinctos) cum enim cognitio ex potentia, & obiecto generetur, vt fusè Doctor 1. d. 3. q. 7. & nequeat obiectum materiale immediatè recipi in intellectu per suam entitatem, necesse fuit, vt in eo reciperetur per sui speciem, & similitudinem intentionalem, vnde dicebat Arist. quòd lapis non est in intellectu, sed species lapidis, quæ est accidens quoddam gerens vicem obiecti, & illud repræsentans. Verùm licèt species sensibiles ab obiectis externis totaliter imprimantur in sensibus, tam exterioribus, quam interioribus, quia & ipsæ sīt adhuc materiales, & corporeæ, ideòque opus non sit aliquo sensu agente, qui cum illis obiectis species sensibiles comproducat, tamen quia species istæ non sunt intellectui proportionatæ, vtpotè qui est potentia mere spiritualis, ac proinde non receptiuus specierum, nisi prorsus immaterialium, ideò vltra intellectum passibilem, qui talis dicitur, quatenus est specierum receptiuus, fuit opus aliam constituere intellectiuam facultatem, quæ ex speciebus sensibilibus spiritualem, ac, vt vocant, intelligibilem speciem eliceret, & intellectui possibili imprimeret, à quo munere producendi species intellectus agens est appellatus, de quo fusè Doctor 1. d. 3. q. 6. & quol. 15. quia obiecta sensibilia non possunt seipsis producere speciem spiritualem saltim totaliter.

60 Rursus ex dictis disp. præced. q. 4. art. 2. & q. 8. art. 1. recolendi sunt varij actus, quos circa idem obiectum potest habere intellectus possibilis: potest enim in primis habere actum absolutum, quo supra rem absolutè fertur non in ordine ad aliud ipsum considerando, qui etiam subdiuiditur in rectum, & reflexum, vt ibi dictum est; potest etiam habere actum collatiuum, quo rem aliquam, non in se, sed in ordine ad aliam cōsiderat, qui rursus subdiuiditur, nam alter terminatur ad res, vt inuicem comparatas in aliquo attributo eis conueniente ex natura rei in suo ordine, alter verò terminatur ad res, vt inuicem comparatas in aliquo attributo rationis, & rursus actus collatiuus tam primi, quam secundi generis duplex est, simplex, & compositus; simplex est, quo concipitur vnum in ordine ad aliud sine aliqua affirmatione, & ideò pertinet ad primam operationem, potest enim & ipsa simplex apprehensio esse comparatiua, vt docet Scot. 2. d. 6. q. 1. ad 2. & bene declarat P. Cauel. q. 8. de Anim. num. 3. quomodo relationem ipsam semper apprehendimus; compositus verò est, quo intellectus ita vnum ad aliud comparat, vt per actualem prædicationem vnum de alio affirmet.

61 Quæstio igitur supponit ad intellectum duntaxat spectare vniuersalis effectionem, sensus enim, quia est corpori affixus, nequit naturam attingere, nisi sub conditionibus indiuiduantibus temporis, loci, &c. vt dictum est q. 1. art. 2. in sol. ad 2. ideòque vniuersale efficere nequit, quod abstrahit omninò ab his conditionibus. Nec alias posse efficere saltim tale vniuersale, nempe sensibile, abstrahendo quidditatem rerum sensibilium, Quia & ipsa natura rerum sensibilium, si secundum se consideretur, non amplius est sensibilis, licèt sit quidditas rei sensibilis, ratio est, quia sensibilitas nedum oritur ex tali quidditate, sed etiam ex eo, quòd sit immersa cæteris conditionibus indiuiduantibus, vt rectè aduertit Pasqualig. cit. disput. 19. sect. 2. vbi de hac re agit ex professo; supponit igitur quæstio (vt dicebamus) solum intellectum efficere vniuersale, & quærit, cuius intellectus sit hoc munus, num agentis, vel potius possibilis, quòd si ad possibilem pertinere dicatur, quærit vlterius ex multis actibus, quibus se potest exercere circa aliquod obiectum, quem adhibeat ad vniuersale conficiendum.

62 Hinc variæ sunt exortæ opiniones; Quidam enim asserunt hoc esse munus intellectus agentis, quia putant ipsum cum phantasmate, nedum speciem intelligibilem singularis producere, verum etiam species magis, & minus vniuersaliū, in quibus proinde natura relucet denudata à conditionibus indiuiduantibus, ita Auer. 1. de Anim. com. 8. D. Thomas 1. p. q. 85. art. 1. Caiet. ibidem, & de ente, & essentia c. 4. q. 6. Sot. q. 2. vniuers. Zumel. 1. p. q. 13. art. 7. Masius sec. 2. q. 5. Flandria 3. Met. q. 3. art. 2. & alij Thomistæ quamplures, & ex nostris Orbellus initio prædicabilium. Faber 4. Met. q. 9. c. 4. citans Doctorem 1. d. 3. q. 6. Alij è contra volunt, hoc esse munus intellectus possibilis, sed adhuc inter se discrepant, nam asserunt multi fieri ab intellectu possibili per actum absolutum, quo naturam præscindendo à suis inferioribus concipit quoad sua prædicata quidditatiua, quem proinde vocant actum abstractiuum, seu præcisiuum intellectus possibilis, vnde hæc secunda opinio parum differt à prima, quia vtraque consentit vniuersale fieri per abstractionem ab inferioribus, & solum discrepant de potentia abstrahente, hæc vult esse intellectum agentem, illa possibilem; ita defendunt Auctores cit. q. præced. qui statuebant formalitatem vniuersalis in absoluto, & Capreol. 1. d. 8. q. 2. art. 3. Hæru. c. 1. de secund. intent. Conimb. q. 4. Vallius de vniuers. in communi q. 4. c. 9. Petronius lib. 4. q. 1. art. 6. Serna disp. 1. sec. 4. q. 7. art. 6. & alij. Tertia sententia docet vniuersale fieri per actum collatiuum, quo natura facta vna per abstractionem, & positiuè indifferens cognoscitur pluribus inesse cum tali vnitate, vel saltim sic apta ad inessendum, ita communiter Scotistæ cum Doctore 5. Met. q. 11. & lib. 7. q. 13. & in 1. d. 3. q. 7. & 4. d. 1. q. 2. & ex professò 2. d. 3. q. 1. vbi eius expositores præsertim Lichet. §. *Secundò principaliter*, Ant. And. 5. Met. q. 6. Tromb. 7. Met. q. 8. & 9. Zerb. 7. Met. q. 17. Bargius 1. d. 3. q. 6. §. *Ex alio membro*. Fuentes, q. 6. diff. 3. art. 2. Meurisse loc. cit. Metin. disp. 2. de Vniuers. q. 1. Item ex Thomistis Complut. disp. 3. q. 6. Ioan. de S. Tho. p. 2. Log. q. 4. art. 2. Sanch. q. 38. Vniuers. Soncin. 9. Met. 27. fauet S. Tho. opusc. 55. & 1. p. q. 28. art. 1. q. 7. de pot. art. 1. 4. Met. lect. 4. & 2. Periher. lect. 10. Item Recentiores ex Societate, Ruuius q. 5. & 6. Vniuers. Amic. tract. 4. q. 4. dub. 6. concl. 6. qui alios citant. Moris. disput. 1. Log. q. 8. & Blanc. supra cit. Verùm neq; adhuc Auctores cit. omninò inter se conueniunt, significant enim aliqui hunc actum collatiuum esse primi generis, alij insinuant esse secundi generis (nam re vera in hoc puncto non se satis explicant.) Rursus quamplures volunt actum collatiuum esse simplicem spectantem ad primam operationem, alij inquiunt esse compositum spectantem ad secundam, & ita defendunt quicunq; contendunt essentiam vniuersalis consistere in actuali prædicatione de multis.

63 Demum nonnulli Moderniores volentes relatas sententias concordare, distinguunt, aliud esse vniuersale fieri ab intellectu, & aliud cognosci, vt vniuersale; fit enim per simplicem abstractionem absque aliqua comparatione, non tamen cognosci potest, vt vniuersale, nisi per cognitionem comparatiuam, quia debet cognosci cum ordine ad inferiora. Sed hæc concordia parum valet, quia ens rationis, quale est vniuersale, vt hic de eo loquimur, non habet, nisi esse obiectiuum in intellectu, non habet autem tale esse, nisi ex vi alicuius cogni-

tionis, ergo tunc fit vniuersale, quando cognoscitur; tum quia generatim loquendo fieri entis rationis est cognosci, & intantum fiunt, inquantum cognoscuntur, vt dictum est disp. 3. q. 4. art. 2. ergo prorsus inepta est hæc concordia, ac proinde ipsa relicta.

64 Dicendum est vniuersale in actu non fieri per actum intellectus agentis, sed possibilis, non quidem absolutum, sed collatiuum, non compositum, sed simplicem, & hunc non primi, sed secundi generis. Conclusio est Scoti, & Scotistarum loc. cit. quoad omnes partes, & quoad singulas probatur. Primò non fieri per actum intellectus agentis sed possibilis, vt alia loca mittamus, docet Scot. sæpe cit. 2. d. 3. q. 1. sub H. ibi enim ex professo impugnat illud dictum quòd intellectus agens faciat vniuersale illis verbis; *Ex hoc apparet improbatio illius dicti quod intellectus agens facit vniuersalitatem in rebus per hoc, quod denudat ipsum quodquid est in phantasmate existens* de quo statim infra concludit, quòd in intellectu agente nunquam *est tale, cui potentia proxima conuenit dici de quolibet, sed tantum est in potentia proxima, vt est in intellectu possibili*; & probatur efficaciter, quia opinio aduersa ideò statuit vniuersale fieri per intellectum agentem, quatenus arbitratur ipsum ita abstrahere species intelligibiles ex phantasmate, vt naturam depuret, non tantum à materialitate sed etiam à conditionibus indiuiduantibus, ita quod in specie sola natura communis repræsentetur, at hoc fundamentum est satis dubium, quia vt dicemus in lib. de Anim. probabilius est speciem productam ab intellectu agente repræsentare naturam adhuc cum conditionibus indiuiduantibus, quæ in phantasmate relucebant, & intellectus possibilis sit ille, qui eam vlterius abstrahat à conditionibus illis, ita quod species, & phantasma non distinguantur ex obiecto repræsentato, sed ex propria entitate, quòd phantasma sit ens corporale, & species intelligibilis, spirituale, vnde intantum intellectus agens dicatur abstrahere à concretione materiæ, inquantum producit species spirituales; hæc enim est magis recepta doctrina de intellectu agente, quam docuit Scot. 4. d. 45. q. 3. Tromb. 7. Met. q. 7. & 8. Bargius cit. & alij Scotistæ, qui passim cum ipso dicunt intellectum agentem vtique trasferre obiecta de ordine in ordinem, idest ex ordine materialium ad ordinem immaterialium, non tamen ex ordine singularium ad ordinem vniuersalium: & idem cum Scoto docent alij cõmuniter Amic. cit. art. 3. Pasqual. sec. 3. Auersa q. 8. Blanc. cit. cum cœteris. Accedit, vt aduertunt omnes hi Auctores, quod etiam dato intellectum agentem ita abstrahere speciem, vt etiam depuret naturam à conditionibus indiuiduantibus, adhuc tamen non dicetur efficere vniuersale in actu, quia tota eius efficientia terminatur ad illam speciem, quæ est quid singulare, poterit igitur ad summum dici intellectus agens efficere vniuersale in repræsentando, quatenus producit speciem, quæ ex hypothesi est repræsentatiua vniuersalis, aut vniuersale in habitu, quatenus præparat medium, quo vniuersale in actu fiat ab intellectu possibili, dum illi per speciem obijcitur, vt docet Bargius cit. & in hunc sensum interpretantur S. Thomam, & Caiet. cit. pro prima opinione Complut. Ioan. de S. Thom. & alij Recentiores Thomistæ.

65 Secundò, quòd non fiat per actum absolutum, & præcisiuum intellectus possibilis, sed collatiuum, est Scot. cit. dum ait *vniuersale in actu esse illud, quod habet vnitatem indifferentem, secundùm quam ipsum idem est in potentia proxima, vt dicatur de quolibet supposito*, ergo secundum mentem Doctoris tunc fit natura actu vniuersalis, quando iam facta vna, & indifferens positiuè per abstractionem, postea comparatur ad inferiora in ratione participabilis simul ab omnibus, & de omnibus prædicabilis, quod adeo clarum est, vt nesciamus quo verbo Doctoris ibidem motus dixerit Pasqual. cit. ipsum inibi sentire, quod vniuersale fiat per cognitionem purè abstractiuã planè si Doctor ibi vult vniuersale in actu esse prædicabile de multis, & non poterit hoc fieri per cognitionem purè abstractiuam, quia à natura sic abstracta non est de alio prædicabilis, non enim dicimus *Petrus est humanitas*, oportet igitur, vt natura per actum absolutum abstracta ab indiuiduatione, quæ ipsam ad vnum determinabat, fiat concreta per respectum ad inferiora, quod fieri nequit sine superuenienti actu collatiuo. Neque dicas posita tali abstractione naturæ statim in ea resultare respectum ad inferiora absque interuentu noui actus, qui collatiuus dicatur: Hoc enim prorsus voluntariè diceretur; tum quia ex vi actus abstractiui potius tollitur à natura quilibet respectus ad inferiora, quàm ponatur; tum quia relatio rationis, & secunda intentio, qualis est vniuersalitas, non habet esse per resultantiam ex vi positionis extremorum, sed ex vi cognitionis, & negotiationis intellectus ex dictis disp. 3. qu. 4. art. 2. Ratio autem à priori huius asserti est, quia vniuersale definitur vnum in multis, ergo nequit natura hanc vniuersalitatem recipere, nisi concipiatur in ordine ad multa, sed hoc fieri nequit per abstractionem, quando enim intellectus naturam abstrahit, potius illam segregat ab inferioribus, quàm concipiat illis communem, ergo id fit per comparationem; prob. min. aliud enim est concipere aliquid in alio, aliud verò concipere aliquid sine illo, vel non cum illo, per abstractionem intellectus concipit naturam non concepto aliquo inferiori, ergo per abstractionem nequit natura vniuersalis fieri, & hæc ratio vrget tam de abstractione facta ab intellectu possibili, quàm ab agente.

66 Tertiò, quod fiat per actum collatiuum simplicem, non compositum, sequitur ex dictis q. præced. art. 2. & 3. ibi enim dicimus ex sent. Doct. actum prædicandi supponere naturam prædicabilem, quia ipse est veluti exercitium prædicabilitatis, & vt aiunt Complut. potius faci prædicatum, quam prædicabile: prædicabile verò supponit vniuersale iam actu constitutum, quia est eius passio, ergo actualis prædicatio, quæ fit per comparationem compositam, supponit iampridem vniuersale formale constitutum. Accedit, quod estò per actualem prædicationem consurgat aliqua relatio rationis, hæc tamen ad vniuersalitatem sufficiens non est, quia vniuersalitas refert naturam ad multa necessariò, alioquin vniuersalitas non esset, at prædicatio actualis ex dictis ibi art. 3. indifferenter refert vniuersale ad vnum, & ad plura, loquendo præsertim de prædicatione exercita, ergo non est sufficiens ad constituendum vniuersale, imò ait Doctor q. 16. vniuers. per hanc prædicationem actualem potius extraneari a natura relationem vniuersalis, quàm constitui, ob rationem allatam.

Quartò tandem, quòd vniuersale fiat per actum collatiuum secundi generis, non primi, constat ex dictis disp. 3. qu. 8. art. 1. vbi diximus secundas intentiones, de quarum numero est vniuersale logicum per talem actum collatiuum fieri; Et sicut ibi diximus secundam intentionem per actum collatiuum accipere tantum esse materiale, & derelictum ex illo eodem actu in obiecto comparato, esse autem rationis formale, & actuale, recipere per alium actum reflexum, quo illa extrinseca denominatio comparati concipitur in obiecto comparato per modum cuiusdam relationis ad aliud obiectum, cui comparatur; sic in proposito cum dicimus vniuersale accipere esse per actũ collatiuum, id est intelligendum de esse materiali, ac derelicto rationis, quia esse formale non habet, nisi cum intellectus reflectens se supra naturam comparatam in attributo rationis ad inferiora, concipit talem comparationem in natura ad modum cuiusdam veræ relationis ad inferiora terminatam.

67 In oppositum obijcitur 1. vniuersale in actu fieri ab intellectu agente; tum quia vt ait Faber cit. est expressa Scoti sententia 1. d. 3. qu. 6. §. *Contra istam opinionem*, vbi vers. *Non arguitur hic* habet Doctor, quòd in specie relucet actu vniuersale, & 7. Met. qu. 16. manifestè declinat ad hanc partem; Tum quia id suadet ratio, nam vniuersale est obiectum intellectus possibilis, sed tale obiectum præparatur ei ab intellectu agente, dum species abstrahit à phantasmatibus, & præcedit quemcunque actum intellectus possibilis, ergo &c. Resp. textum à Fabro citatum signari pro extra, & quando etiam concederemus intellectum agentem tales abstrahere species, non sequitur ipsum ob id propriè facere vniuersale, sed quod formet speciem, qua mediante possibilis intellectus naturam intelligens sine indiuiduatione formet vniuersale, vt supra deductum est, & in hoc sensu dici potest in specie relucere actu vniuersale, quatenus nimirum in ipsa obiectum est actu inspectum ab intellectu possibili, non autem antecedenter, nisi in habitu. Ad locum ex Met. ait Bargius cit. primò, quòd Doctor in Met. communem tunc temporis secutus est opinionem, sed in 2. d. 3. qu. 1. suam docuit; deinde, quod in Met. loquitur secundum tenentes, quòd intellectus agens causet cognitionem, quod communiter in sua Schola non tenetur, & in 2. loquitur secundum aliam viam probabiliorem; demum ait, quod in Met. loquitur de vniuersali habituali, quod est species intelligibilis, & in 2. de vniuersali actuali. Ad rationem iam diximus q. 1. ar. 2. in sol. ad 1. vniuersale fundamẽtaliter tantum esse obiectum intellectus idest naturam, vt à singularitate præscindit, vel præcisione negatiua, quomodo præscindit à parte rei, quatenus formalitas naturæ non est formalitas hæcceitatis, vel præcisione positiua, quomodo præscindit cum per intellectum singularitate denudatur, qua etiam responsione vtuntur Complut. hoc tamen non est intelligendum cum præcisione, quasi intellectus nequeat cognoscere etiam singulare, vt in lib. de Anim. dicimus.

68 Se-

68 Secundò, quòd vniuersale fiat per actum abstractiuum intellectus possibilis, non comparatiuum, quia vniuersale debet esse vnum; sed tale non est, cum concipitur in multis, quia sic est multiplicatum, & diuisum, sed solum quando abstrahitur ab illis, ergo fit per actum abstractiuum, non comparatiuum. Tù 2. quia nisi natura non præscinderetur à differentijs, nunquam eam vnitatem, & indifferentiam acquireret, quæ ad vniuersale desideratur, ergo actus abstractionis est necessarius ad vniuersalitatem. Tù 3. vniuersale est vnum aptum in multis, at natura habet vtrúq. ex vi solius abstractionis, habet vnitatem, vt patet, habet etiam aptitudinem sine interuentu alterius actus, quia hanc habebat à parte rei, sed remotam, & impeditam à differentia indiuiduali, tale autem impedimentum tollitur per solam abstractionem, & aptitudo, quæ erat remota, fit proxima. Tum 4. natura fit singularis ex vi differentiæ cõtrahentis, ergo fiet vniuersalis ex vi actus præscindentis illam à tali differentia. Tum 5. & 1. Post. & 1. de Anim. vniuersale dicitur posterius singularibus, quia fit per abstractionem ab eis, vt omnes exponunt.

69 Resp. non solum debere esse vnum, sed vnum in multis, quod non habet natura, cum præcisè intelligitur à singularibus abstracta, quomodo autem talis vnitas vniuersalis consistat, nedum cum aptitudine ad essendum in multis, verum etiã cum ipso actu, satis explicatum est qu. præced. art. 3. præsertim in sol. ad 2. Ad 2. verum est actum abstractionis naturæ à statu existentiæ, & contractionis realis necessarium esse, vt præuiam dispnsitionem ad vniuersalitatem inducendam, vt nimirum na.ura, quę à parte rei erat vna omnium per solam indifferentiam, post abstractionem factam concipi possit in omnibus vna per inexistentiam actu, vel aptitudine saltim, per quẽ actum propriè natura fit vniuersalis, vnitas enim naturæ, vt est vniuersalis, non est vnitas absoluta, sed relatiua, non ergo negamus abstractionem suo modo concurrere ad vniuersale, sed dicimus per ipsam non compleri, sed potius per comparationem. Ad 3. aiunt Recentiores naturam à differentia abstractã nõ esse communem, & aptam ad essendum in multis positiuè, sed tantum negatiuè, quatenus non est coniuncta cum singularitate; atq. ideò non esse vniuersalem, quia ad hoc requiritur communitas positiua. Nos concedere debemus etiam positiuè esse communem, hanc enim aptitudinem adscribimus naturæ etiam in statu realis existentiæ licet remotam, & impeditam à differentia indiuiduali; adhuc tamen actu vniuersalis dicenda non est, quia nondum concipitur apta ad essendum in pluribus simul, sed tantùm disiunctim, concipitur autem sic apta per nouam relationem rationis, (quia talis aptitudo nequit esse realis) & tunc dici potest vniuersalis in actu, vnde ad vniuersalitatem requiritur, vel quod sit actu in multis, vel saltim apta ad essendum in illis coniunctim, quæ aptitudo non habetur ex vi solius abstractionis, sed noui actus comparatiui superuenientis, per quod patet ad Poncium, qui ob prædictam rationem disp. 3. Log. n. 74. probabile indicat naturam fieri posse Logicè vniuersalem per solam eius abstractionem à differentia indiuiduali, quia eo ipso censetur in potentia proxima, vt possit prædicari de pluribus, cum in tali statu sit libera ab impedimento singularitatis. Ad 4. patet ex dictis q. præced. art. 1. in solut. ad 1. quomodo natura ex vi præcisionis à differentia contrahente nõ fit vniuersalis, nisi fundamentaliter, quod non transcendit limites vniuersalis metaphysici. Ad 5. patet ex dictis abstractionem concurrere ad constitutionem vniuersalis, vt excludit concretionem realem naturæ cũ singularibus, quia talis concretio, & contractio vtique tollit vnitatem nature, qualis exigitur ad vniuersalitatem, non autem concretionem factam per intellectum, & sic loquuntur Expositores in eum locum. Arist. dum aiunt vniuersale fieri per abstractionem; alia argumenta ad hoc facientia vide qu. præced. art. 1. cum solutioonibus.

70 Tertiò tandem, quod non fiat per actum collatiuũ simplicem, sed compositũ Probatur, quia nequit intellectus comparare naturam ad indiuidua, nisi cognoscat in eis esse, & eis cõuenire, sed nõ cognoscitur eis conuenire, nisi quatenus prædicatur de illis, ergo fit vniuersalis per cõparationẽ cõpositã, nõ autẽ simplicẽ, cũ hęc non detur, quia nulla ratione fieri potest naturã cõcipi, vt conueniẽtẽ multis, quin eã de illis multis prædicemus, & vnum alteri cõuenire, nisi per affirmationem. Cõf. quia iste actus comparatiuus, vel attingit naturam esse in multis actu, vel aptitudine tantum, non secundum, quia talis aptitudo ponitur in natura per solum actum abstractionis, quę virtualiter est cõparatio, hoc ipso, quòd naturã relinquit aptã ad sua inferiora, ergo primum, sed non intell gitur natura actu in multis, nisi per actualẽ prędicationẽ de illis, ergo &c. Tãdẽ per hunc actu collatiuum natura comparatur ad singularia, vt superius ad inferiora, sed inferiora constituuntur talia per actualem inclusionem superioris, quæ fit prædicando hoc de illis, ergo &c.

71 Resp. comparationem simplicem spectantem ad primã operationem distinctam à composita, quæ spectat ad secundã planè negari non posse, vt diximus ex Scot. 2. d. 6. q. 1. ad 2. cuius doctrinam recipiunt omnes supracit. Auctores, tum quia simplex apprehensio non solum est terminorum, sed etiã propositionum, vt patet cum intellectus ad prolationem alicuius propositionis dubiæ concipit vtique prædicatum in ordine ad subiectum, sed non progreditur vlterius, quia dubius est, an debeat affirmare, vel negare, & hæc vocatur comparatio simplex, vel cognitio vnius in ordine ad aliud absque affirmatione, vel negatione, tum etiam quia in sensu non est operatio enunciatiua, & tamen oculus cernit per simplicem intuitum albedinem in pariete, æstimatiua ouis cognoscit inimicitiam in lupo, & sensus communis discernit inter obiecta sensuum externorum; at hæc non possunt cognosci sine aliqua saltim virtuali comparatione; tum demum, quia intellectus attingit similitudinem duorum alborum per simplicem intuitum extremorum relatorum absque aliqua affirmatione, ergo simplex apprehensio comparatiua negari nequit: An vero in hac simplici comparatione plurium adinuicem attingatur conuenientia, vel disconuenientia eorum ad inuicem, quidam negant, vndè in proposito cum intellectus efficit vniuersale comparando naturam ad inferiora, concedunt intellectum non attingere conuenientiam superioris ad inferiora, putant enim id fieri non posse sine comparatione composita, ac enunciatione. Sed adhuc dicendum est in simplici comparatione plurium etiam conuenientiam, vel disconuenientiam eorum attingi posse, nam in exemplis allatis ouis attingit disconuenientiam cum lupo, & intellectus conuenientiam inter duo alba per simplicem intuitum; igitur ad argumentum neg. min. potest enim natura abstracta concipi pluribus conuenire coniunctim, & aptitudinaliter, & actualiter, & vtraque conceptio sufficit ad vniuersale; & si cum multis teneremus vniuersale constitui per solam conuenientiam aptitudinalem, sanè argumentum nullam vim haberet; constat enim dari talem conuenientiam superioris cum inferioribus absque actuali prædicatione.

72 Ad 2. dicimus per actum comparatiuum simplicem vtroque modo factum resultare vniuersale, & falsum est, cum attingitur natura actu in multis, id necessariò fieri debere per actualem prædicationem, vt patet ex modò dictis, sicut etiam falsum est, vt attingatur apta esse in multis simul, & coniunctim, (qualis est aptitudo ad vniuersale requisita) sufficere solum actum abstractionis, quia licèt ex tali actu aptitudo remota, quam à parte rei habeat natura ad multas disiunctim, fiat proxima ex remotione hæcceitatis facta per abstractionẽ, & in hoc sensu aptitudo proxima ad multa disiunctim dici possit resultare in natura ex vi solius abstractionis, tamen aptitudo proxima ad multa coniunctim non habetur, nisi per superuenientẽ actum comparatiuum, vt in præced. argumento ad 3. dicebamus; nec abstractio dici potest virtualis comparatio naturæ ad multa hoc secundo modo, nempe ad multa coniunctim, quia ea, quæ per cognitionem habent esse, non sufficit virtualiter cognosci, vt actu dicantur habere esse, sed solũ habebunt esse virtualiter, & in potentia, Ad 3. patet ex dictis art. 3. q. præced. in sol. ad 1. ad formalitatem inferioris non necessariò requiri actualem inclusionem superioris, vel sufficere aptitudinalem: & quando etiam actualis necessaria foret, falsum est hanc fieri per actum prædicandi, sufficeret enim solus actus inessendi.

73 Ex dictis colligi potest, quomodo fiat natura vniuersalis formaliter, primò enim apprehendit intellectus singularia, ac realem eorum conuenientiam; deindè abstrahit naturam illam quæ erat ratio conuenientiæ inter illa, quæ abstractio, licèt in hunc modum regulariter fiat, absolutè tamen fieri etiam potest ab vno solo singulari, considerando nempe naturam absque expressa consideratione talis indiuidui, vt diximus art. 1. q. præced. in sol. ad 1. ad vlt. conf. Tertiò comparat naturam sic præcisam ad indiuidua in aliquo attributo reali, quatenus illam nouit æqualiter participabilem ab omnibus disiunctim; talis enim aptitudo in natura ad essendum in multis disiunctim realis est, quia erat etiam in natura ante præcisionem, licèt non proxima, & expedita ob impedimentum differentiæ indiuidualis, & talis est actus collatiuus primi generis. Quartò vlterius progreditur eam comparando indiuiduis, velut omnibus communicabilem coniunctim, & sic constituitur vni-

vniuersale formale in actu primo, & hic est actus collatiuus secundi generis, quia talis aptitudo proxima ad essendū in multis coniunctim non est realis, sed rationis. Quintò rursus comparat naturam ad indiuidua comparatione simplici concipiēdo illam, vt vnam formaliter in omnibus per inexistentiam, & solum numericè diuisam, & sic constituitur vniuersale formale in actu secundo, & hic etiam actus est collatiuus secundi generis, quia talis actus inessendi naturæ in omnibus per inexistentiam non est à parte rei, sed omninò per intellectum. Sextò tandem, quia in tali statu est proximè prædicabilis de omnibus quibus inesse concipitur, exercet talem vniuersalitatem comparatione composita, dum illam vnam naturam mente conceptam enunciat de singulis prædicatione dicente, hoc est hoc.

QVÆSTIO IV.

Quibus Naturis possit applicari intentio Vniuersalitatis.

74 AD resolutionem huius quæsiti duo dubia sunt hic discutienda. Primum est, an vniuersalitas conuenire possit naturæ omninò immultiplicabili à parte rei, sicut Thomistæ quamplures ponunt esse naturas Angelicas, quas iudicant immultiplicabiles secundum numerum. Caiet. 1. p. q. 13. art. 9. de ente, & essentia c. 4. q. 7. & in Log. c. de specie, vt adhuc stante hac opinione defenderet substantias angelicas varias species constituere, ait ad fundandum vniuersale logicum non esse necessarium, quod natura possit multiplicari naturaliter, vel supernaturaliter, sed sufficere, quòd obijciatur intellectui non particularizata, quia tunc habet non repugnantiam ad essendum in multis, vndè postea concludit, opus non esse, quod communicabilitas, per quam constituitur vniuersale, habeat fundamentum ex parte obiecti, sed sufficit, quod habeat ex parte nostri, quatenus intellectus, denudando naturam ab indiuiduatione, illam cōcipit cū quadam cōmunicabilitate, & hoc modo defendit naturam cuiusq; Angeli, etsi à parte rei numeraliter immultiplicabilem, fieri posse vniuersalem, si concipiatur sine indiuiduatione; cui opinioni adhærent etiam illi Thomistæ, qui concedunt Angelos posse de potentia Dei absoluta in eadem specie multiplicari, quia dicunt facta etiam suppositione, quod nequeant multiplicari, posse adhuc naturam Angelicam fieri vniuersalem modo explicato à Caiet.

Communis sententia oppositum docet, sed non eadem via, nonnulli significant naturam, vt sit idoneum fundamentum vniuersalitatis logicæ, esse debere actu multiplicatam, quod specialiter affirmant de genere respectu specierum, vt disp. seq. videbimus; alij fatentur quidem actualem multiplicationem necessariam non esse, contendunt tamen habere esse physicè multiplicabile, idest per potentiam naturalem, ita Pauesius disp. 2. Met. c. 29. & Zimar. in annotationibus contra Iand. 3. Met. q. 12. qui proindè negant incorruptibilia posse fieri vniuersalia, quia non possunt multiplicari potentia physica. Alij demum docent sufficere, quod sit multiplicabilis per potentiam saltim supernaturalem, itaquod illi naturæ multiplicabilitas non repugnet, qua ratione dicunt naturam Solis vniuersalem fieri posse etiamsi non existant, neque sint futuri plures Soles, ad hoc enim sufficit quod sint merè possibiles, ita Themist. 1. Post. c. 13. Philop. ibidem com. 22. & 23. Simplic. 1. Cæli com. 92. Algazel in Log. c. 3. Auicen. 5. Met. cap. 1. & in Log. cap. de specie, Alensis 7. Met. 43. D. Tho. lib. 1. de Interpr. lec. 10. & opusc. 56. post medium, Scotus in 2. d. 3. q. 7. & q. 18. vniuers. Ant. And. cap. de genere, & sequuntur Recentiores passim Molin. 1. p. q. 50. art. 4. Vasq. p. 1. disp. 181. cap. 3. Suarez disp. 5. Met. sect. 2. n. 28. Amic. tract. 4. q. 2. dub. 5. Pasqualig. in Met. disp. 12. to. 2. Blanc. disp. 2. sect. 11. & alij.

75 Dicendum igitur est cum hac communi sententia ad fundandam vniuersalitatem logicam, non quidem requiri, quod natura sit actu plurificata in multis, immò nec necessarium esse, quod sit ità plurificabilis naturaliter, sed benè necesse esse, quod sit multiplicabilis supernaturaliter saltim, itaquod nulla natura à parte rei implurificabilis potest esse vniuersa vniuersalitate habente fundamentum in re, qualis est logica vniuersalitas. Conclusio tres habet partes, & quoad omnes probatur, & quidem non esse necessariam actualem multiplicationem, omnes ferè fatentur, & ex eo patet, quia alioquin natura Solis, Lunæ, Fænicis &c. non posset concipi, vt vniuersalis, quod est falsum, nam vno tantum existente indiuiduo adhuc natura potest concipi, vt indifferens ad plura; immò absolutè loquendo neque vnius indiuidui necessaria est existentia, vt natura vniuersalis dicatur, nam nullo homine existente, adhuc natura humana posset ab Angelo, vt vniuersalis concipi, & ratio est, quia quatuor saltim vniuersalia, vt videbimus, non indigent existentia subiecti ad hoc, vt prædicentur.

76 Sed neque necessarium est, vt sit plurificabilis per potentiam physicam, & naturalem; tum quia eodem modo se habet natura quoad vniuersalitatem, si multiplicetur in pluribus per vnam potentiam v. g. naturalem, ac si per aliam scilicet supernaturalem, vt fusè Pasqual. loc. cit. sec. 3. tum quia adhuc etiam natura Solis, & Lunæ non posset concipi, vt vniuersalis, quia ab agente naturali plures Soles, & Lunæ produci nequeunt, vnde hallucinantur valde Paues. & Zimar. dum hac ratione dixerunt incorruptibilia non posse fieri vniuersalia, nam 1. Post. 12. ait Arist. errorem esse circa demonstrationē vniuersalis, quando passio alicuius speciei, cuius est vnum tantum singulare, de illo solo demonstratur, & omnes exponunt de Sole, & Luna. Tum quia assignari debet fundamentū adæquatum omnibus naturis, quæ vniuersales fieri possunt, hæc autem esse nequit plurificabilitas physica, quia ab agente naturali nec Sol, nec Luna multiplicari possunt, ergo tale fundamentum potius erit potentia logica, seu non repugnantia, vt à parte rei multiplicentur; & hinc colligi potest ratio à priori istius asserti; simplex non repugnantia ex natura rei orta ad plurificari est fundamentum vniuersalitatis, quia eo ipso potest concipi sine contradictione, vt in pluribus existens, vel existere potens, sed huic non repugnantiæ, vel aptitudini non est opus, quod correspondeat potentia physica, sed sufficit quod saltim à Deo possit ad actum reduci, ergo &c. hoc innuit Doctor q. 18. vniuers. in corpore, cum ait ad naturam genericam sufficere aptitudinem ad plurificari essentialiter, estò non habeat potentiam, quia hæc dicit ordinem ad actum ex viribus naturæ.

77 Hinc probatur vltima pars contra Caiet. & est ratio deducta ex Scot. cit. 2. d. 3. q. 7. sub A. non repugnantia ad plurificari, & communicari est fundamentum vniuersalitatis, sed natura de se immultiplicabilis talem non repugnantiam, vel aptitudinem habere nequit, nec etiam ab intellectu vt excludatur responsio Caiet. ergo, &c. Prob. min. quia si à parte rei competit naturæ talis repugnantia, vt sit in pluribus, certè ex sola cognitione intellectus non potest tolli talis repugnantia, & tribui aptitudo, alioquin & indiuiduo, & naturæ diuinæ posset applicari ratio vniuersalis, vt ait Doct. cit. vnde concludit huiusmodi conceptionem esse implicatoriam, quia ratio intelligendi repugnat omnino suo obiecto intellecto. Confir. quia vniuersale debet esse vnum in multis, ergo si datur natura, cuius vnicum tantum indiuiduum sit possibile, implicat posse concipi, vt vniuersalis, quia implicat posse concipi, vt vna in multis. Quod adhuc magis declaratur, quia vel illa natura, vt sic concipitur cum repugnantia ad esse in pluribus, vel sine tali repugnantia, sed potius cum aptitudine, sed vtrūque implicat, primum quidem, quia tunc conciperetur vniuersalitas simul cum repugnantia ad esse in pluribus, alterum verò, quia tunc natura in se repugnans ad pluralitatem conciperetur non repugnans, & apta ad talem pluralitatem, quod prorsus implicat, quia intellectus nequit tribuere rei, quod eius essentiæ directè repugnat, non enim potest concipere hominem rudibilem, quia hoc attributū rationalitati repugnat, & si homini tribueret rudibilitatem, non amplius hominem, sed asinum conciperet, cum ergo natura Gabrielis sit essentialiter singularis, secundum Thomistas, si intellectus tribuit ei vniuersalitatem, quæ singularitati repugnat, non amplius Gabrielis naturam, sed aliud quidpiam conciperet; & hæ rationes sunt ita conuincentes, vt nullus quem viderimus, vel paucissimi, extra familiam Dominicanam hanc sententiam sustineant; & qui sunt ex familia S. Thomæ non eadem via gradiuntur, vt ostendant non repugnantiam.

Ferrar. 4. contra gentes c. 35. ait, naturam angelicam posse sine contradictione concipi, vt vniuersalem, quia licèt illi repugnet esse in pluribus, vt talis species est, non tamen ei repugnat, vt species est, alioquin repugnaret omni speciei, & naturæ. Ridicula planè solutio, vt ait Didac. disp. 7. q. 5. quia eadem ratione homo dici posset, irrationalis, quia licet hoc repugnet illi, inquantum tale animal, non tamen ei repugnat, inquantum animal absolutè.

78 Complut. disp. 6. q. 4. inquiunt ex nostro intelligendi modo procedere quod natura angelica possit sine cōtradictione concipi, vt vniuersalis, cognoscimus enim pro statu isto angelicas naturas per species corporum, quæ non sunt actu intel-

telligibilia, quousq; intellectus agens denudet phantasmata à conditionibus indiuiduantibus, ex quo fit angelicas naturas non intelligi à nobis, secundum quod in se sunt intelligibiles, & secundum principia indiuidualia earum, sed secundum nostrũ intelligendi modum, qui est cognoscere naturam specificam præcisam à conditionibus indiuiduantibus; quòd si cognosceremus angelicam naturam, vt in se est, concedunt non posse tunc suscipere rationem vniuersalis; & in hoc sensu intelligunt distinctionem illam Caiet. quòd duplex est vniuersale, aliud ex parte intellectus tantum, aliud est ex parte rei, & intellectus simul, & inquit naturam implurificabilem fieri vniuersalem ex parte intellectus tantum, dum concipitur sine indiuiduatione.

Sed hæc responsio passim reijcitur ab omnibus euidenter; tũ quia licèt intellectus naturas angelicas intelligat per similitudinem ad corporalia, adhuc tamen intelligit secundum prædicata, quæ eis non repugnant; tum quia alioqui non verè, sed falsò eas intelligeremus, imò nec illa, sed alia quædam à nobis conficta cognosceremus; tum quia eadem ratione natura diuina posset concipi, vt vniuersalis, quia & ipsa pro statu isto intelligitur per species corporum. Nec sufficit ad hoc euitandum afferre discrimen quod natura angelica componatur ex genere, & differentia, non sic diuina. Quia vniuersalitas, & prædicabilitas non oritur ex huiusmodi compositione, sed ex ordine ad plura inferiora, nam species subalterna, etiamsi componatur ex genere, & differentia, non tamen, vt sic, est vniuersalis, quia vt sic non comparatur ad inferiora, vnde sola compositio ex genere, & differentia efficit quidem speciem subijcibilem, non tamen prædicabilem. Tum tandem quia ex hoc, quod ex nostro concipiendi modo apprehendatur, vt quid commune, & ab indiuiduatione abstractum, non sequitur esse verè, & propriè vniuersalem, sed ita concipi, ac si esset vniuersalis, quæ duo valde differunt, vt bene notat Arriag. disp. 7. num. 45. Si dicas vniuersale fieri per intellectum, & ideò si natura angelica concipitur ad modum vniuersalis, verè, & propriè vniuersalis erit. Contra, falsum est vniuersale fieri adæquatè per intellectum, quia supponit in natura vniuersalizata multiplicibilitatem à parte rei, velut fundamentum.

79 Respondent alij, quod licèt in angelis non sit aliud, à quo sumatur species, & aliud à quo sumatur indiuiduatio, quia per eandem entitatem simplicem habet angelus esse specificũ, & indiuiduale, hoc tamen non obest, quin eandem simplicem entitatem vno conceptu consideremus, vt constituit angelum in sua specie, & habet rationem differentiæ essentialis, & alio conceptu, vt indiuiduat, habet ratioñe differentiæ numericæ; qua solutione etiam vtuntur Complut. cit. Contra, quia licet Thomistæ possint hanc solutionem adhibere in naturis materialibus, vbi distinctionem saltim virtualem agnoscunt inter naturam, & differentiam indiuidualem, non tamen in spiritualibus habet locum, quæ per eundem gradum secundum ipsos in vtroq; esse constituuntur, vel si talis obiectiua partitio per intellectum fieri potest in Angelis, sanè etiam in ipsis natura non erit de se hæc, sed de se communicabilis, & à singularitate distincta, sicut dicimus de alijs naturis creatis. Confirm. quia vt docet S. Thomas de ente, & essentia c. 4. ideò natura cum veritate concipitur vniuersalis, & à singularitate præscinditur, quia non est de se singularis, sed aliquo modo saltim virtualiter à singularitate distincta, ergo nisi talis distinctio etiam intercedat inter naturam angelicam, & indiuiduationem, nunquam fieri poterit abstractio naturæ à singularitate, & sub vniuersalitate concipi; vel eodem modo poterit quoq; diuina natura cõcipi sub vniuersalitate: Hinc benè probat Hurtad. disp. 5. sect. 3. non posse in hac sententia fieri talem naturæ abstractionem quia hæc supponit distinctionem eius ab hæcceitate.

80 Respondent alij Thomistæ, quod licet natura angelica sit ex se determinata ad vnum indiuiduum reale, tamen adhuc manet indifferens ad plura ficta, & ideò concipi potest vt potẽtialis ad differentias indiuiduales, & vt vniuersalis, & in hoc sensu explicãt Caiet. cum dicebat talem naturam fore vniuersalem ex parte intellectus tantum. Sed hoc effugium etiam ab ipsis Thomistis reijcitur, vt inutile prorsus, quia species prædicatur essentialiter de suis inferioribus, sed natura angelica nequit essentialiter prædicari de Angelis confictis, quia natura realis nequit de entibus rationis quidditatiuè prædicari; tum quia respicere plura ficta non est respicere plura, in quibus possit esse, sed potius in quibus repugnet esse, quia repugnat naturam realem constituere indiuidua rationis; tum tandem quia eodem modo posset natura diuina fieri vniuersa.

Respondent alij, tale vniuersale non esse omninò fictum, quia esto non habeat fundamentum in re, & indifferentia naturæ fundatur saltim in nostro concipiendi modo, quo immaterialia per modum materialium concipimus, cum autem materialia plurificari possint per diuisionem materiæ, quæ est principium indiuiduationis; hinc fit, quod eo ipso, quod Angelus concipitur à nobis ad modum rei materialis, eo ipso eius natura concipi potest, vt plurificabilis. Reijcitur etiam hoc effugium, tum ex confutatione secundæ solutionis; tum quia falsò innititur fundamento, quod multiplicatio numerica proueniat ex diuisione materiæ, quod disertè refutat Doctor 2. d. 3. q. 6. & 7. & nos in Met. tum quia ipso admisso, non sequitur intentum, quia etsi res spirituales concipiantur, vt materiales, non tamen est necesse, quod in omnibus assimilentur illis; tum tandem, quia etiam hac via posset natura diuina fieri vniuersalis, quia & ipsam ex nostro imperfecto concipiendi modo intelligimus ad instar rei materialis.

81 Respondet tandem Ioan de S. Th. q. 8. art. 3. tale vniuersale adhuc esse cum fundamento in re, quia licet re vera sub natura angelica nequeant esse plura indiuidua, adhuc tamen concipi potest indifferentia naturæ, & potentialitas ad vnum indiuiduum, talis, quod ex se sufficeret ad plura, si aliunde in re ponerentur, quia, vt ibi fusè explicat, repugnantia ad pluralitatem non est ex principijs intrinsecis ipsius naturæ angelicæ, sed ex modo, quo ipsa indiuiduatur, quia nimirum non indiuiduatur per designationem materiæ, sed per carentiam illius, vnde in resp. ad 1. princ. concedit, quod ex vi conceptus naturæ non sunt impossibilia plura indiuidua in eadẽ specie Angelica; quare concludit, quod si concipiatur natura inadæquate, idest quantum ad rationem speciei, & non modus ipse indiuiduandi naturam, non accipitur natura, vt repugnãs multiplicationi indiuiduorum, & consequenter vt habens plura indiuidua possibiliter, licet positiuè non respiciat multa, non defectu sui, sed quia illa multa non sunt. Hæc solutio licet eidem falso innitatur fundamento, quod diuisio materiæ sit origo multiplicitatis numeralis, tamen concedit totum, quod in hac quæstione contendimus, quia concedit naturam angelicam non esse de se essentialiter singularem, & immultiplicabilem, sed ab extrinseco prouenire, eo modo, quo dicit Philosophus, vt refert Scot. cit. q. 7. in fine, & q. 18. vniuers. in sol. ad 3. de corporibus cœlestibus, quod in vna specie est vnum tantum corpus, vnus Sol, vna Luna, non quia natura illa solaris sit ab intrinseco immultiplicabilis, sed ex defectu materiæ, quia tale corpus singulare fuit ex tota materia illius speciei compactum, non tantum actuali, sed etiam potentiali; quare sicut hac ratione adhuc defenditur in sẽtẽtia Philosophi corpora cœlestia fieri posse vniuersalia, sic etiam hac via idem defendi potest de naturis angelicis; & hic dicendi modus fuit Soncin. cap. de specie, vbi ait species non necessario habere plura indiuidua actu, quia natura diuiditur in indiuidua per materiam, possibile autem est totam materiam actuari per vnam formam, vt patet de natura Solis, sed sufficit esse plura in potentia, vel aptitudine, vt species Angelorum in quibus non possunt esse plura indiuidua, cum careant materia, sunt tamen plura aptitudine, quia forma de se est apta pluribus cõmunicari, licèt contingat, quod non possit, quia tota perfectio eius continetur in vno indiuiduo; quod etiam significauit D. Th. opus. 48. de prædic. c. 3.

82 In oppositum obijcitur 1. probando ad fundandam vniuersalitatem logicã opus non esse, quòd natura sit à parte rei multiplicabilis. Quia vniuersalitas est relatio rationis, ergo illi sufficiunt inferiora plura solum apprehensa per intellectũ, etiamsi aliàs sint impossibilia, nam relationi rationis sufficit pro termino aliquid rationis. Tum quia aptitudo essendi in multis coniunctim, vt est de ratione vniuersalis, ac etiam prædicabilitas, non conuenit naturæ à parte rei, sed vt est in intellectu, ergo non est attendenda conditio naturæ in se, sed quam habet in intellectu. Tũ 3. quia Arist. dicit corpora cælestia fieri posse vniuersalia, & tamen in eius sententia sunt per quamcumque potentiam immultiplicabilia, eo quia indicauit vnum quodque illorum constare ex tota materia nedum actuali, sed etiam possibili in sua specie. Tum tandem, quia in entibus rationis, & chymeris, quæ omninò repugnant à parte rei, concipimus rationem vniuersalis logici, nempe genera, & species, ergo &c.

83 Resp. quòd licèt vniuersalitas formaliter sumpta sit relatio rationis, tamen debet habere fundamentum in re, quia non potest intellectus verè applicare alicui intentionem vniuersalitatis, nisi supposito in re fundamento, aliàs ita bene posset intentio speciei applicari naturæ genericæ, sicut specificæ, & intentio generis indiuiduo, sicut naturæ genericæ, vt bene Rada notauit loc. cit. & vniuersale respiciens plura ficta,

vt supra dicebamus, non est propriè vniuersale logicum, sed abusiuè, quia sic non est respicere plura; in quibus possit esse, & de quibus possit prædicari, sed potius in quibus esse non possit, de pluribus enim fictis non nisi fictè prædicatur, at prædicationes vniuersalis logici sunt veræ. Ad 2. estò aptitudo proxima ad essendum in multis coniunctim conueniat naturæ per intellectum, hæc tamen habet fundamentum in re, quod est non repugnantia, aut aptitudo remota ad essendum in multis disiunctim. Ad 3. posuit illa corpora immultiplicabilia, nō ab intrinseco, sed ab extrinseco tātū, idest nō quia forma, & natura corū non sit alteri cōmunicabilis, sed quia non est alia materia susceptiua talis formæ. Ad 4. sicut ens rationis dicitur ens in quantum concipitur ad modum veri entis, sic & in entibus rationis admittitur vniuersale, quia sicut intellectus potest naturas reales ab inferioribus præscindere, & iterum ad inferiora comparare in ratione vniuersalis logici, ita potest entia rationis, seruata proportione, præscindere à suis inferioribus, & sicut vniuersale logicum fundatum in naturis realibus dicitur propriè vniuersale, quia respicit inferiora, saltim possibilia à parte rei, sic vniuersale fundatum in entibus rationis proportionaliter dici debet verum vniuersale logicum, quia illa, de quibus ponitur prædicabile, sunt possibilia sub ipso in suo ordine, scilicet, per opus intellectus, & ideò non fictè, sed verè prædicatur de illis; vide Fuent. q. 7. diff. 3. art. 2. vbi D. Tho. & Caiet. interpretatur esse locutos de vniuersali logico ficto, non autem propriè dicto, sed an sit assecutus mētem illorum, iudicent Thomistæ, ad quos attinet, alia argumenta Thomistarum ad hoc spectantia vide disp. seq. quæst. 2. art. 3. controu. 1. Concl. 2.

84 Secundò obijcitur è contra probando ad fundandam vniuersalitatem opus esse multiplicatione actuali naturæ, & non sufficere possibilem; quia vt natura vniuersalis fiat, indiget abstractione, at si indiuidua à parte rei non existant, non est vnde abstrahatur. Rursus *dici de* sequitur *esse in*, ergo si natura à parte rei non est in multis, non poterit præcisè prædicari de multis nec consequenter fieri vniuersalis. Tandem non quia natura aliqua est potens existere, ideò actu existit, ergo à simili, non quia aliqua natura est potens existere in pluribus, debet dici vniuersalis in actu, sed tunc tantum, quando existit in illis.

Resp. ex dictis qu. 2. art. 1. in sol. ad 1. ad vlt. Conf. naturam abstrahi posse ab vno solo indiuiduo existente, quod etiam si non existeret, posset adhuc abstrahi à possibilibus, saltim ab intellectu angelico, qui à sensu non dependet in cognoscendo, & ideò neg. min. Ad 2. neg. Conseq. quia vniuersale ex dictis non constituitur per actum essendi in multis à parte rei, vel prædicandi de multis, sed per esse, aut saltim posse esse in multis per intellectum, quæ tamen multa à parte rei sint possibilia. Ad 3. negatur paritas, quia vt natura dicatur actu existens, vtique non sufficit, quòd sit possibilis intra causas, sed actu debet poni extra illa, sed vt actu vniuersalis dicatur, non necessariò requiritur existentia in multis, sed quod in illis existere possit.

85 Tertiò obijcitur probando ad fundandam vniuersalitatem opus esse, quòd natura sit physicè, & naturaliter multiplicabilis, & non sufficere potentiam logicam, Tum ex definitione vniuersalis; non enim dicitur, cui non repugnat, sed quod aptum est esse in multis, ergo non sufficit non repugnantia, sed requiritur potentia positiua naturalis. Tum 2. quia Arist. definiuit vniuersale secundum illam potentiam naturæ, quam ipse cognouit, sed non cognouit, nisi potentiam physicam, ergo &c. Tum 3. quia secundum Aristot. omni potentiæ passiuæ naturali correspondet actiua naturalis, alioquin videretur potentia passiua esse frustra in natura, si per nihil in natura posset reduci ad actum, vt colligitur ex 3. de Anim. text. 18.

Resp. Iv *aptum natum* significare, quod natura ex principijs suis intrinsecis esse potest in multis, siue id explicetur positiuè per aptitudinem, siue negatiuè tantum per non repugnantiam, at quocunque modo explicetur, certum est hoc non significare tantum potentiam physicam, sed logicam quoque, quia contingere potest, vt aliqua natura possit esse in pluribus ex se, sed aliunde sit impedimentum, vt constat de naturis cælorū in sententia Arist. Ad 2. definiuit Arist. vniuersale secundum vtramque potentiam, quas promiscuè significauit in verbo *aptum natum*, & falsum est Philosophum non agnouisse potentiam logicam in rebus, multa enim cognouit non implicare, quæ tamen videbat virtute agentium naturalium fieri non posse, quòd apertè colligitur ex 2. de Anim. 41. vbi ait ignem habere augmentum in infinitum, quoadusque fuerit combustibile, hoc autem non est impossibile virtute naturalium agentium, quia naturaliter non est combustibile in infinitum; & etiam 6. Phys. docet continuum esse in infinitum diuisibile, & tamen continui diuisio non potest per agens naturale in infinitum protrahi. Ad 3. Doct. q. 1. Prolog. §. *ad argumenta*, & 4. d. 43. q. 3. ad 1. & d. 49. q. 11. Resp. negat illam proportionem esse vniuersaliter veram etiam secundum Arist. quia in corpore datur potentia passiua naturalis ad animam recipiendam, & tamen tota natura creata non potest eam inducere; ne igitur illa potentia passiua naturalis dicatur frustra, sufficit, vt correspondeat actiua in natura idest in tota coordinatione entium, ait Doctor, puta agens supernaturale, per quod possit reduci ad actum.

86 Alterum dubium dissoluendum ad hoc quæsitum pertinens est; Num omnes adhuc naturæ præfato modo multiplicabiles possint fundare intentionem vniuersalitatis? Negant Albert. tract. 2. prædicab. cap. 8. Soncin. 7. Met. qu. 39. Caiet. in Lóg. cap. de genere. Tolet. q. de specie ad 3. contendentes solas naturas directè in predicamento reponibiles posse fieri vniuersale, vnde consequenter excludunt omnia prædicata transcendentia, quæ sunt super ipsa prædicamenta, & quidem Arist. 1. Ethic. cap. 6. & 4. Met. 6. ita significat, dum ait ens, vnū, & bonum non esse vniuersalia, quod etiam sensit Tatar. q. vlt. prædicab. dub. 1. & Doctor ipse sentire videtur q. 12. vniuers. in fine. Excludunt etiam naturas incompletas, & partiales, vt materiam, formam, & similes, quæ non directa per se, sed tantum per reductionem ad totum in prædicamento reponuntur, & Scot. fauere videtur 2. d. 1. qu. 6. §. *Dico tunc*, dum inquit, quod angelus, & anima *dist nguuntur specie, non quidem sicut duæ species, sed sicut species, & pars speciei, quia anima non est propriè species, sed pars speciei*.

87 Verùm opposita sententia, quod in quocunque genere ex enumeratis entibus possit reperiri vniuersale est communior, & probabilior, & proculdubio est de mente Doctoris; nam quoad transcendentia quamuis in 1. d. 3. qu. 3. §. *Contra istam vniuocationem*, & d. 8. qu. 3. S. & T. neget ens esse genus, non tamen negat esse vniuersale, imò cum ibi omnibus transcendentibus vniuocationem tribuat, & vniuocè inferioribus conuenire affirmet, clarè significauit esse prædicata vniuersalia; quod etiam clarè significauit Arist. 3. Met. tex. 10. dum ait ens, & vnum esse maximè vniuersalia. Quo autem ad partes physicas, & entia incōpleta id ipsum clarius significauit 2. d. 3. q. 6. §. *Ad quæstionem quintam præcedentem*, dum inquit, *quicquid est natura in quocunque genere totalis, vel partialis non est de se hoc*, omnis autem natura, quæ non est de se hæc, potest fundare vniuersalitatem, vndè etiam q. 7. sub A. ait in vniuersum, quod, *quælibet quidditas creaturæ potest intell gi sub ratione vniuersalis absque contradictione*, & probatur euidenti ratione, nam formalitas vniuersalis in eo consistit, quod sit vnum, & ordinetur ad plura in quibus esse possit per multiplicationem, & de ipsis prædicari, ergo naturæ omnes etiam incompletæ, & transcendentes possunt fundare vniuersalitatem, ratio est, quia singulæ istæ naturæ habent vnitatem essentiæ, & reperiuntur in pluribus, vel saltim reperiri possunt cum tali vnitate, & de illis prædicari, vt superius de inferiori, ergo &c. Confir. quia ens, materia, & forma, si secundum propriam naturam considerentur, non sunt quid singulare, sed sunt multiplicabilia, imò multiplicata secundum numerum, seruando vnitatem naturæ in singulis inferioribus ergo &c. Tandem plures formæ, plures materiæ, & plura entia, si inuicem conferantur, non minus conueniunt in ratione formæ, materiæ, ac entis, vt Doctor ostendit loc. cit. quam plures homines in ratione humanitatis, & equi in rationæ equinitatis, nec minus secernuntur proprijs differentijs, ergo ratio formalis vniuersalis seruari potest in omnibus naturis plurificabilibus tam completis, quàm incompletis, tam limitatis, quàm transcendentibus, quia quod aliqua natura sit apta fundare vniuersalitatem, non oritur ex eius complemento, neque ex eius limitatione, sed precisè ex eius multiplicabilitate in plura eiusdem rationis; omnes autem prefatæ naturæ sunt hoc modo æquè plurificabiles, vt homo in plures homines, ens in plura entia, materia in plures indiuiduas materias, de quibus prædicatur, anima in vegetatiuā, sensitiuam, rationalem, & hæ rursus in plures numeraliter differentes, dicentur autem hæc vniuersalia incompleta, non quidem formaliter, quia habent omnia ad vniuersalitatem requisita, & eodem modo respicit inferiora ens incompletum, ac completum, sed materialiter tantum, quatenus naturæ fundantes vniuersalitatem sunt partiales, & incompletæ.

88 Quamuis autem in his omnibus fundari possit vera ratio

tio vniuersalis, adhuc tamen poterit vniuersale distingui, & variari iuxta diuersitatem naturarum, in quibus fundatur, ita sanè distinxerunt Mayr.passu 1.sup.vniu. Maur.qu.9. vni.art. 2.Ant.And.in fin.prædicab.& alij quamplures ex nostris vniuersale in transcendentale, & prædicamentale, & inquit Ant. And.Porph.non enumerasse omnia vniuersalia, sed limitata tantum,& prædicamentalia, quia agit de illis in ordine ad cathegorias vbi ponuntur solum naturæ limitatæ, & ideo loquitur de illis vniuersalibus, quæ aliquo modo inueniuntur in ordine prædicamentali, quæ sunt illa quinque, sed præter ista (ait Anton. And.) est aliquod vniuersale transcendens, imò multa transcendentia; ex quo patet, quomodo intelligendus sit Arist.& Scot.dum inquiunt ens, vnum, & bonum non esse vniuersalia, negant enim esse vniuersalia, sicut sunt ista quinque non autem absolutè. Sic etiam ex parte fundamenti distinguendum erit vniuersale in completum, & incompletum iuxta diuersitatem naturarum, in quibus fundatur; & quando Scotus negat loc.cit.animam non esse propriè speciem,loquitur comparatiuè, quia natura incompleta, & partialis deteriori modo fundat rationem vniuersalis, quam completa, atque ita deficit à ratione speciei propriæ, non ratione vniuersalitatis formalis, quæ æquè benè seruatur in natura tam completa, quam incompleta, sed ratione fundamenti;quem dicendi modum sequuntur Auersa q.8.sec.4.Pasqualig.cit.disp.13.& alij quamplures.

89 Adhuc autem pro vniuersali prædicamentali, de quo deinceps locuturi sumus notandum est ex Tromb.7.Met.q.8. ar.1.quod vniuersalitas nō attribuitur naturæ limitate vniformiter, nam intra limitationem ipsam naturæ est quædā latitudo, nam secundum maiorem, & minorem conuenientiam in rationibus formalibus contentis in indiuiduis reperiam, intellectus attribuit aliam, & aliam rationem vniuersalis ipsis naturis, vnde quia intellectus non percipit tantam conuenientiam indiuiduorum,vel specierum eiusdem generis, quantam percipit in indiuiduis eiusdem speciei, ideò naturæ animalis, v.g. attribuit secundam intentionem vniuersalitatis, quæ est genus, & quia maiorem reperit in indiuiduis eiusdem speciei, attribuit naturæ v.g.humanæ intentionem vniuersalitatis, quæ est species, & sic gradatim procedendum in tota linea prædicamentali.

Quæres,an etiam priuationes,& negationes valeant fundare vniuersalitatem. Negant Conimbr.hic q.2.art.1.ex D.Th. 1.2.qu.72.art.6. vbi negat peccatum ex parte auersionis non habere speciem, & quidem Arist.4.Top.67.ait non entis nullas omninò esse species,vnde colligunt ad rationem vniuersalis requiri pro fundamento entitatem positiuam, quæ per differentiam sit contrahibilis ad constituendam naturam inferiorem, Scotus tamen quol. 18. §. *Ex isto sequuntur*, concedit negationes, & priuationes posse suo modo denominari à notionibus generis, & speciei, & ideo peccata etiam ex parte auersionis specie distingui; & 1.d.23.G. ait posse ab hac, & illa negatione abstrahi conceptum communem negationis in communi, non merè analogum, vt aiunt Conim. sed verè vniuocum, cum ab inferioribus secundum eandem rationem participetur, vt constat de conceptu priuationis in communi ad cæcitatem, & surditatem, & notio generis afficiens negationem in communi erit eiusdem speciei cum illa, quæ denominat naturam realem positiuam, quia eundem speciei habet effectum formalem; & hoc totum fundatur in eo, quod nos de negationibus, & priuationibus discurrimus cum proportione ad formas, quibus opponuntur. Verum tamen est non ita propriè fundare vniuersalitatem, vt entia positiua, & hoc voluit Arist. & D.Thom.cit. vt Blanc. notauit disp.3. sect.16.

QVÆSTIO V.

An Vniuersale rectè, ac sufficienter in quinque vniuersalia diuidatur, seu prædicabilia.

90 DIuisit Porph.in sua Isagoge Vniuersale in genus, speciem, differentiam, proprium, & accidens, & quidem vt constat ex dictis in fine quæst. præced. certum est non diuisisse vniuersale in tota sua amplitudine inspectum, sed tātum vniuersale limitatum, & prædicamentale; verum tamen est sub hac diuisione vniuersalis prædicamentalis comprehendisse non tantum illa, quæ directè in prædicamento reponuntur, sed etiam quæ per reductionem, & à latere, differentiæ enim non ponuntur in recto; sed à latere, & proprium reductiuè ponitur in prædicamento sui subiecti, sicut & nonnulla accidentia communia imperfecta. Quæritur ergo, an hæc diuisio vniuersalis prædicamentalis sit rectè, & sufficienter tradita, & supponitur contra nonnullos prædicabile de pluribus, & vniuersale æquè latè patere, cum vnum sit proprietas alterius, sicut æquè patent risibile,& rationale,quod est adeò certū ex dictis,vt probatione non indigeat,vnde miramur,quod Pasqualig.disp.12. id concedat, & postea disp.25. asserat quinque quidem esse prædicabilia, sed vniuersalia tantum duo, scilicet genus,& speciem,quod tenet quoq;Camerar.disp.7.Logicæ.

91 Quamuis autem hæc diuisio famosa sit, & passim recepta à classicis Auctoribus,& Expositoribus,Arabibus,& Latinis, Auicen.1.p.suæ Log.c.6.Albert. tract.2.prædicab.c.9. D. Tho.opusc.48.c.1.Scot.q.12.vniuers.& 1.d.8.q.3. sub S.item Alexand.& Suessan.1.Topic.cap.3. & 4. Buridan.initio tract. prædicab.vbi Ægid. & alij Latini,quibus subscribit Recentiorum torrens. Non defuere tamen, & quidem magni nominis Auctores, qui ab hac diuisione recesserunt,alij augendo, alij è contra minuendo præfatum numerum. Græci namque potiores tantum vniuersalia,quæ de rebus essentialiter prædicantur, & inter hæc ea præsertim, quæ prædicantur in quid, vt genus, & speciem,agnouisse videntur, pro qua sententia citantur Dexippus in prædicam.c.24.Boetius ibidem com.6.Simplici ibidem com.6.& 9.Porph.ipse ibi interrog.35. Ammon. in antepredic. c.3. & ex Arab. Auerr. ibi; postremò adducunt Arist. quem aiunt nullibi omnia illa tanquam vniuersalia enumerasse, quin potius sub hoc nomine vniuersalium non nisi genera, & species proposuisse,vt constat ex frequenti disputatione,quā instituit contra Platonis Idæas, & 1. de partib.anim.c.5. Fundamentum verò præcipuum huius opinionis est, quia vt constat ex dictis hucusque potissima conditio vniuersalis est, vt sit prædicatum vniuocum, at vniuoca essentialiter dicuntur de suis subijcibilibus,vt constat ex eorum definitione in antepræedic.data c.1.& 2.Topic.c.2. vnde consequenter c. de substant. negat Arist.accidentia de subiecto vniuocè dici,quia non prædicantur essentialiter,& in antepræd.c.2.distinguit esse in subiecto, & dici de subiecto, atque de subiecto dici hominem de hoc homine, in subiecto autem esse, scientiam in anima, albedinem in corpore,solum ergo prædicata essentialia propriè dicuntur de subiecto, & consequenter ipsa sola sunt vniuersalia, Suffragatur etiam huic sententiæ communis modus loquendi de vniuersalibus,quando enim vniuersale dicitur contrahi per differentias, quando dicitur potestate continere sua inferiora, quando vniuersale dicitur superius respectu inferiorum, non nisi de naturis,quæ essentialiter dicuntur,scilicet generibus, & speciebus, proferuntur, his rationibus conuictus Auersa q. 8. sect.6.quamuis non reijciat prorsus diuisionem, & acceptionē vniuersalis à Porph. allatam, ait tamen non esse ex Arist. desumptam,sed nouiter excogitatam,ac proindè aliam acceptionem vniuersalis pro eo,quod prædicatur in quid, & essentialiter, esse magis peripateticam, & etiam magis vtilem. Hanc opinionem sequitur etiam Pasqualig.cit.sed ne à communi recedere videatur, distinguit vniuersale à prædicabili, quinque concedens prædicabilia, sed duo vniuersalia, & sequitur Camer. cit.

92 Alij verò Recentiores ex aduerso numerum prædicabilium auxerunt, vnde Caiet.c. de specie addidit indiuiduum vagum v.g.quidam homo, potest enim dici de Petro, & Paulo, & cœteris, addidit etiam definitionem,vt animal rationale, quia pariter & ipsa potest dici de pluribus. Quidam etiam Theologi addunt ex mysterio Incarnationis sextum prædicabile, quo natura substantialis assumpta dicitur de persona assumente,qua ratione vocarunt hoc prædicabile assumptiuum, verè enim dicimus, Deus est homo, Filius Dei est homo, & posset etiam hoc prædicatum dici de pluribus, si Pater,& Spiritus Sanctus aliam,& aliam humanitatem assumerent. Neque videtur hic prædicandi modus ad aliquem illorum quinque posse reduci; non enim hæc prædicatio est in quid, & essentialis, quia non est superioris de inferiori,& prædicatum ita conuenit subiecto,vt possit adesse, & abesse præter eius corruptionē; neque est accidentalis,quia prædicatum dicitur substantiuè de subiecto,& humanitas constituit vnum substantiale cum persona assumente, & hac ratione rursus Auersa cit. conuictus inquit, quòd si quintum prædicabile accipiatur pro eo, quod dicitur in quale,& merè accidentaliter,addendum esse sextum prædicabile, non ex Philosophia, sed ex doctrina fidei cognitum, & hunc dicendi modum iampridem significauit Bassol. 3.d.7. q.1. imò Doctor ipse ibidem §. *Quartò videndum*.

93 Dicendum tamen est cum communi, præfatam diuisionem exactam esse, & adæquatam, vtpotè quæ exhaurit omnem rationem prædicabilitatis; vt hanc conclusionem probemus,

suppo-

supponendum est hic nõ diuidi vniuersale pro materiali, nempe ratione naturæ, quæ vniuersalitati substernitur, sic enim vtique non foret adæquata diuisio, quis enim non videt, quanta sit copia, & varietas naturarum, quæ vniuersalitatem fundare possunt. Sed diuiditur vniuersale pro formali scilicet ratione vniuersalitatis, & prædicabilitatis, vnde ad probandam sufficientiam illius diuisionis sumenda est sufficientia cum Doctore cit. q. 12. vniuerſ. ex parte vniuersalitatis, & prædicabilitatis, vt quot sunt modi diuersi vniuersalitatis, & prædicabilitatis, totidem sint vniuersalia, & prædicabilia.

Primò igitur ex parte vniuersalitatis sic sumitur, natura vniuersalis vel est in multis essentialiter, vel accidentaliter, si essentialiter; vel tanquam tota essentia, & hæc est species, quæ proinde dicitur tota quidditas indiuiduorum, vt docet Doct. 2. d. 3. q. 6. §. *Ad argumenta*, quia hæcceitates pertinent ad esse materiale, & integritatem indiuidui, non ad esse formale, & quidditatem, vel tanquam pars essentiæ, & hoc dupliciter, vel tanquam pars materialis, & contrahibilis, & hoc est genus, vel tanquam pars formalis, & contractiua, & hæc est differentia, quæ respicit genus, velut forma actuans, ac determinans illud; si verò natura vniuersalis pluribus inest accidentaliter, vel oritur, & promanat ab essentia rei, & sic est proprium, vel prouenit merè ab extrinseco absque necessaria connexione, vel dependentia ab essentia, & hoc est accidens. Quia verò ex vniuersalitate oritur prædicabilitas, & eò ipso quòd vnum est in multis, est prædicabile de illis, ideò ex sufficientia iam assignata ex parte vniuersalitatis sumitur sufficientia ex parte prædicabilitatis, quam præcipuè assignat Doct. cit. quia vt diximus q. 2. art. 2. in sol. ad arg. Porph. hic considerat vniuersale præsertim sub ratione prædicabilis, sumitur autem sic, vt innuimus q. 1. Instit. tract. 1. c. 5. omne, quod prædicatur, vel prædicatur in quid, vel in quale, si in quid, vel dicit totam essentiam, & sic est species, si partem, & sic est genus; si prædicatur in quale, vel prædicatur in quale essentiale, & sic est differentia, vel in quale accidentale, & hoc dupliciter, quia vel prædicat accidens conuertibile egrediens à principijs subiecti, & sic est proprium, vel accidens commune, & sic est vltimum vniuersale; hæc est sufficientia diuisionis vniuersalium, quam affert Scotus loc. cit. alijs quibusdam refutatis, & amplectuntur communi consensu Recentiores, vbi etiam explicat, quod prędicari in quid est prædicari essentiam per modum subsistentis, prædicari autem in quale est prædicari per modum denominantis.

94 Hac eadem sufficientia desumpta ex parte prædicabilitatis vtuntur ex nostris quamplures, sed ineptè, eo quia in quibusdam cõbinationibus deficiunt; colligunt enim sic; omne, quod prædicatur, vel prædicatur in quid, vel in quale, si in quid, vel de pluribus differentibus specie, & est genus, vel de pluribus differentibus numero, & est species, si in quale, vel essentialiter, & est differentia, vel accidentaliter, & hoc dupliciter, vel conuertibiliter, & sic est proprium, vel inconuertibiliter, & sic est accidens. Hic colligendi modus in duplici combinatione deficit, primò in ea, quæ distinguit genus à specie præcisè per prædicari de pluribus differentibus specie, vel numero, si enim hæc sola differentia sufficeret ad ita distinguendum genus à specie, vt duo vniuersalia constituant, eadem ratione differentia generica, & specifica, proprium genericum, & specificum distincta prædicabilia constituerent, vt bene deducit. Tatar. q. de differ. dub. 1. deficit etiam in ea combinatione, qua distinguit proprium ab accidente communi in ratione vniuersalium per prædicari conuertibiliter, & inconuertibiliter, quia vt innuimus 1. p. Inst. loc. cit. prorsus repugnat vniuersali sub ratione vniuersalis prædicari de inferioribus conuertibiliter; ratio est, quia apud omnes est in cõfesso vniuersale esse prius suo inferiori ea prioritate, à qua non conuertitur subsistendi consequentia, ex post prædic. c. de priori. Et quidem Doctor loc. cit. licèt proprium appellet accidens conuertibile, non tamen illud distinguit ab accidente communi in ratione vniuersalis per prædicari conuertibiliter, sed per hoc, quod est prædicatum proueniens ex proprijs principijs subiecti, ac proinde habens necessariam connexionem cum eo, accidens vero commune ex extraneis, & communibus, vt constat intuenti textum, in quo puncto Scotistæ quamplures hallucinati sunt. At respondet nonnullus vniuersale ad inferiora posse dupliciter comparari, vel ad omnia collectiuè sumpta, vel ad singula seorsim, licèt secundo modo vniuersale magis pateat, & maioris longè amplitudinis sit singularibus, primo tamen modo non est magis commune, & hoc sensu potest de illis conuertibiliter prædicari: Hæc solutio 1. p. Inst. loc. cit. reiecta est, quia terminus communis, & vniuersalis est ille, qui de inferioribus prædicari debet non tantum collectim; sed etiam diuisim, hoc est de omnibus, & singulis, estò igitur quod ex ea parte, qua de omnibus simul est prædicabile, posset conuertibiliter prædicari, repugnat tamen sic prædicari ex ea parte, qua est de illis diuisim prædicabile.

95 Sed in hanc communem sufficientiam inuehitur Auersa q. 10. sec. 1. & Torreion disp. vnic. de comp. prædic. q. 1. Species non est tota essentia indiuiduorum, & vere se habet in indiuiduo per modum partis materialis respectu differentiæ indiuidualis, sicut realitas generis in specie, ergo non bene distinguuntur prima duo prædicabilia per hoc, quod species dicit totam essentiam suorum inferiorum, genus verò partem, probatur assumptum, quia etiam species contrahitur ad indiuidua per differentias indiuiduales, & differentia indiuidualis est gradus essentialis, & intrinsecus indiuiduo. Confir. si species ideò completè prædicatur in quid de suis inferioribus, quia dicit totam naturam communem illorum, ergo eadem ratione genus completè prædicabitur in quid de suis speciebus, quia dicit totam naturam communem earum. Rursus ratio vniuersalis sumi debet in ordine ad illa plura, respectu quorum est vniuersalis, & ex modo essendi naturæ in ipsis multis, sed estò differentia respectu generis, quod contrahit, siue respectu speciei, quam cum genere constituit, se habeat tanquam pars formalis, & contrahens, tum si comparetur ad inferiora, respectu quorum est vniuersalis, se habet tanquam pars materialis, non minus, quàm ipsum genus, ergo non benè distinguitur genus à differentia, quòd hoc prædicetur in quid, & per modum partis materialis, differentia verò in quale, & per modum partis formalis, maior patet, min. Prob. tum quia differentia superior se habet veluti pars determinabilis per vlteriores differentias; tum quia quando genus subalternum contrahitur per differentias inferiores, totum, quod est in ipso genere, etiam differentia constitutiua eius, subit talem determinationem, & contractionem per modum partis materialis.

96 Mirum est sanè, quomodo præsertim Auersa audeat hãc sufficientiam reijcere, cum eam libenter receperit, quatenus sumi solet ex parte vniuersalitatis, q. 8. sect. 16. vbi etiam cum communi pleno ore fatetur, speciem dicere totam indiuiduorum essentiam; Ad primum verum est naturam specificam contrahi per gradum indiuidualem, hic tamen gradus, licèt spectet ad integritatem entitatis indiuidui, non tamen spectare dicitur ad eius quidditatem, alioquin, vt ait Doctor hic, indiuidua inter se essentialiter differrent. Ratio huius est, quia essentia, & quidditas est illa, per quam respondetur ad quæstionem *quid est*, & ad hanc de indiuiduis motam respondetur per naturam specificam, si enim quæratur quid est Petrus? respondetur est homo; at per differentiam indiuidualem respondetur solum ad quæstionem *quis est*, nam si quæratur, quis est ille? respondetur est Petrus, en quomodo species dicit totam scientiam indiuidui, licèt non totam entitatem, genus autem non ita se habet respectu specierum, si enim quæratur, quid est homo? non sufficit dicere, est animal, sed addere debemus *rationale*, vt adæquatè illius essentia explicetur, & ideò negatur paritas in argumento assumpta de genere, & specie respectu suorum inferiorum. Ad Confir. patet per idem, ideò speciem prædicari completè in quid de suis inferioribus, quia per eam satisfit quæsito in quid facto de illis adæquatè seclusa differentia indiuiduali, quod quidem modo per genus non satisfit quæsito facto in quid de speciebus seclusa differentia specifica. Ad vlt. neg. min. quia differentia formaliter non dicitur nisi diuisiua generis, & constitutiua speciei, nec formaliter dici potest contrahibilis per differētias vlteriores, quia de sua ratione formali est quidã actus simplex, & perfectiuus, non perfectibilis, vt notant Complut. disp. 4. q. 6. n. 54. sed tantum in sensu identico, & materialiter, quatenus scilicet genus, cui identificatur, contrahitur, & determinatur per illas, & in hoc sensu dicitur differentia generica; sicut igitur risibile v. g. eundem modum prædicãdi, quem exercet in ordine ad subiectum immediatum scilicet hominem, exercet etiam in ordine ad subiecta mediata scilicet hunc & illum hominem; sic etiam de differentia dicendum est, quod eundem modum prædicãdi, quem exercet in ordine ad subiectum immediatum, scilicet speciem, quam constituit, exerceat etiam in ordine ad subiecta mediata scilicet ad inferiora illius speciei, ita vt sicut de specie prædicatur per modũ partis formalis immediatè, sic etiã de inferioribus illius speciei mediatè, vt dicemus dis. seq. q. 3. ar. vl.

97 Secundò principaliter probatur sufficientia illius diuisionis excludendo alias opiniones eam minuentes, vel augentes, & in primis excluditur, quæ illam minuebat, non nisi vni-

vniuersalia essentialia agnoscendo, quia vt diximus ex Scoto, & communi Scotistarum disp.2.q.4.art.2.& q.6.art.3. multũ interest esse prædicatum vniuocum, & vniuocè prædicari, seu quidditatiuè, nam ad prædicationem vniuocam sufficit, si prædicetur vna ratio præcisa, siue essentialis sit, siue accidentaria illis, de quibus prædicatur, quæ acceptio vniuocæ prædicationis non est voluntaria, quia vt testatur Simplic. in reg. *quando alterum de altero prædicatur*, fuit Andronici, & aliorum antiquorum; quamuis ergo sit de ratione vniuersalis, vt prædicetur secundum vnam rationem præcisam, vt ex eius definitione colligitur, vbi dicitur esse id, quod prædicatur, vt vnũ non tamen opus est, quod etiam prædicetur essentialiter, & quidditatiuè, quia cum nihil tale explicetur in ea, & prædicatio vniuoca abstrahat ab essentiali, & denominatiua, planè in hoc sensu præscindente stabit *prædicari vt vnum* in definitione vniuersalis, quia quando datur ratio aliqua communis pluribus, nomen significans illa, vt conueniunt in illo communi, primò significat illud commune. Conf. vt aliqua natura sit de pluribus prædicabilis, non est opus, quòd prædicetur essentialiter de illis, ergo neque vt sit vniuersalis. Conseq. patet, quia esse commune tale, quod sit prædicabile de illis multis, quibus est commune, est esse vniuersale, nec vlterius requiritur, quòd prædicetur in quid, vt constat ex eius definitione, probatur assumptum, quia etiamsi natura sit accidens, tamen si consideretur, vt ab intellectu abstrahitur, & comparatur ad plura subiecta in concreto, est prædicabilis de illis subiectis. An verò opinio illa fuerit re vera Græcorum supra relatorum, Amic. trac.20.q.1.art.4. negat, & eorum testimonia partim explicat, partim ait non esse fideliter relata, aut non inueniri, sed quicquid sit de Græcis, certum est Arist. eius opinionis non fuisse, quia Porph. in procem. Isagoges proponit tractare de illis quinq; secundum Arist. sententiam, & Arist. ipse 2. Poster. tex.8. sic loquitur *vniuersale namque est prædicatiuum id, quod monstratur*, sed quod monstratur, est proprium, ergo &c. in antepradic. verò, dum c. 1. definit vniuoca, quòd essentialiter dicantur de inferioribus, accipit vniuoca presse, vt distingueret contra denominatiua; vt loc. cit. aduertimus, estò illa definitio absolutè loquendo, etiam prædicatis accidentalibus possit applicari, vt ibi diximus; cap. autem 2. non est mirum, si excludit accidens, & proprium à *dici de subiecto*, cum etiam excludat differentiam, quam tamen vniuocè prædicari postea docet cap. de sub. hæc igitur vniuersalia excludit à *dici de*, quia accipit ibi vniuersale pro eo, quod dicitur de propriè inferioribus, & ponitur in recta linea prædicamentali; quia vt ibi Expositores aduertunt, hæc erat eius intentio, inuestigare nimirum naturas, quæ in recta linea poni debebant, hæc autem sunt genera, & species; Præsertim verò dum disputat contra Platonem, specierum, & generum solummodo meminit, quia Plato non nisi illa agnoscebat, volebat enim vniuersalia esse de essentia particularium, vnde Arist. disputat de illis iuxta subiectam materiam; Denique communis loquendi modus frequentius memorat vniuersalia essentialia genera, & species, quia hæc dicuntur de propriè inferioribus, alia verò de subiectis, aut quasi subiectis, vnde factum est, vt vniuersale in communi principalius dicatur de illis quàm de istis, vnde quia analogatum stat semper pro principaliori, hinc est, quòd per vniuersalia absolutè intelliguntur vniuersalia respectu inferiorum scilicet genera, & species; ex hoc tamen non sequitur, quin etiam dari debeant vniuersalia respectu subiectorum; cum talis vniuersalitas formaliter sit diuersa ab illa; tantum quia hæc insunt accidentaliter illis, de quibus prædicantur, illa essentialiter, tum quia si variatur prædicabilitas ex ordine ad inferiora, & subiecta, variari quoque debet vniuersalitas, cum illa sit illius passio. Nec valet, quod ait Pasqual. non quamcunque prædicabilitatem esse passionem, sed illam tantum, quæ est de inferioribus. Nam prædicabilitas de multis absolutè est passio, siue illa sint inferiora, siue subiecta naturæ prædicabilis.

98 Tertiò, neque debet è contra augeri numerus vniuersalium ratione definitionis, quasi sit aliud vniuersale diuersum; non quia sit terminus complexus, ideoque vniuersale esse non posse, vt multi respondent; tum quia potest dici terminus incõplexus, si extra propositionẽ sumatur, vt dictũ est d.1. q.4. ar.1. tum quia non videtur necesse terminum complexum à ratione vniuersalis excludere, quia prædicabilia designare possumus tam per incomplexos, quam per complexos terminos, ita enim dicere possumus, quod homo est discursiuus, vel risibilis, ac quod est aptus ridere, aptus discurrere, quia idem prorsus prædicatum important, tam sub complexione, quàm sub incomplexione; Ait igitur Doctor q. 12. vniuers. ad 1. & q. 21. ad 5. definitionem non constituere distinctum prædicabile ab alijs, quia non habet vnum prædicandi modum scilicet in quid, vel in quale, sed ob genus, & differentiam, quas continet, duplici quasi modo prædicatur. Nec dicas ita quoque de specie fore dicendum, quia & ipsa constat ex genere, & differentia. Nam species non dicit genus, & speciem separata, & singillatim sumpta, vt definitio, quæ singula diuidit 1. Phys. tex.5. sed totum metaphysicum ex illis resultans, quod sicut formaliter distinctum est à suis partibus; ita distinctum habet modum prædicandi ab illis. Vide Brasauol. q. 12. vbi bene reijcit solutionem Mauritij ad hanc instantiam, & declarat quomodo nostra solutio valeat, etiamsi teneretur definitionẽ dicere tertiam entitatem, vt definitum. Vel demum, inquit Scotus, si definitio constituit vniuersale, sanè distinctum non erit à prædicabili, quod constituit definitum, quia habebit eundem modum prædicandi, quod habet definitum respectu inferiorum; quas solutiones amplectitur Pasq. disp. 24. to. 2. Met. sec.4. n.4.

99 Quarto hac eadem ratione negant quamplures indiuiduum vagum numerum augere prædicabilium, quia non habet vnum simplicem modum prædicandi, sed prædicatur in quid, & in quale; in quid, quatenus dicit naturam; in quale, quatenus dicit modum indiuiduationis, qui extra conceptum naturæ est, & à conditionibus accidentalibus dependet, quæ pertinent ad hic, & nunc, & ita non reducitur ad vnum tantum prædicabile, sed ad plura, scilicet accidentale, & essentiale; quæ responsio non prorsus displicet; Sed vt omne dubium tollatur, dicẽdum est, ly *quidam* aut *aliquis homo* posse dupliciter sumi, vel pro conceptu communi indiuidui absolutè sumpti, quod dicitur de hoc, & illo indiuiduo, & de indiuiduo sic absolutè sumpto disseremus inferius disp. seq. non enim certum est ab indiuiduis, vt talia sunt, posse abstrahi vnum talem communem conceptum, qui sit vniuocus, cum in ratione indiuiduationis sint primò diuersa; vel sumi potest, vt importat aliquod particulare, & non commune omnibus indiuiduis, indeterminatum tamen, qua ratione dicitur indiuiduum vagum, vt secernatur à certò, ac determinato; & sic non est aliquod vniuersale, quia non importat quid vnum commune pluribus, sed immediatè singularia ipsa sub disiunctione, vnde tantum valet *Petrus est aliquis homo* quantum si diceres, *Petrus est hic vel ille homo, &c.* Huius rei signum est, inquiunt Summulistæ, quòd indiuiduo vago nullum apponi potest signum particularitatis aut vniuersalitatis, non enim dicimus *omnis quidam homo, aliquis quidam homo*, quæ tamen signa passim opponuntur termino communi, dicendo omnis homo, nullum animal, aliquod indiuiduum, ergo indiuiduum vagum non est terminus cõmunis, sed potius particularis sub disiunctione sumptus, vt diximus 1. p. Inst. trac. 1. c. 2. ratione cuius indeterminationis potest per prædicationem applicari ad hoc, vel illud indiuiduum, & in hoc sensu dicitur prædicabile de pluribus; Quod Confir. etiam ex Arist qui cap. de subst. exemplificando de prima substantia, inquit, vel aliquis homo, aliquis equus; signum euidens, indiuiduum vagum non importare aliquod commune, & vniuersale; alioquin illud posuisset secundam, & non primam substantiam; & hæc solutio, quæ cæteris præstat, est Scoti q. 12. prædicam. & 1. d.25. q. vnic. §. *Respondeo*, quam multi amplectuntur, præsertim Auersa cit. q.8. sec. 16. & Pasqualig. loc. cit. sec. 3. vbi ex professo omnes alias refutat solutiones, quæ solent ad hoc dubium afferri.

100 Quintò tandem neque ex Mysterio Incarnationis introducendum est à Theologis sextum prædicabile, quia in Christo Domino prædicatio naturæ humanæ de Deo spectat ad quintum prædicabile, quia prædicatum illi contingenter competit; quod autem prædicetur substantiuè, dicendo *Deus est homo*, nom impedit, quin hæc prædicatio sit quinti prædicabilis, quia cum dicimus, *Petrus est suppositum, Petrus est persona*, talis prædicatio fit substantiuè, & tamen pertinet ad quintum prædicabile, quia est extrà illius essentiam, & potest abesse per Dei potentiam præter eius corruptionẽ. Accedit, quod illa prædicatio *Deus est homo, Verbum est homo* potest etiam fieri aliquo modo obiectiuè dicendo *Deus est humanatus*, quomodo fieri nequit prædicatio superioris de inferiori; signum euidens, quod illæ prædicationes in rigore logico non sunt essentiales. Et tandem, quod accidens prædicabile ita cõueniat accidentaliter subiecto, vt non cõstituat cum eo vnum substãtialiter, vbi natura assũpta constituit vnũ substãtiale cũ persona assumente, non obstat; tũ quia absolutè falsum est hoc assumptũ, nã modi substantiales, qui satis familiares sũt Recẽtioribus, constituunt vnum substantialiter cum re, cuius sunt modi

modi, & tamē pertinet ad quintū prædicabile eorū prædicatio etiam secundum ipsos; tum quia esto materia, & forma vnum per se constituant, quod substantialiter vniantur; tamen quæcunq; prædicatio formæ de materia ad quintum spectat prædicabile eo præcisè, quia forma contingenter se habet ad materiam secundum se consideratam; tum demum quia concedimus, quòd in hoc sensu hæc prædicatio sit substantialis *Verbum est homo*, quatenus natura humana constituit vnum substantiale cum persona assumente scilicet Christum, nō tamen ex hoc sequitur, quod sit per se, & essentialis in rigore logico, quia prædicatum illi aduenit contingenter; & hæc responsio est Doctoris in 3.d.7.q.1.C.& D. vbi ex professo tangit hanc difficultatem, quam postea solutionem amplexi sunt Vasquez 3. p. disp.68.c.4.& Pasqualig.loc.cit. vbi benè aduertit, quod in distinguendis prædicabilibus non debet attendi res, quæ prædicatur, neque vnio ipsius cum subiecto, de quo prædicatur, sed modus, quo prædicatum se habet ad subiectum, quia si accidentalis est, hoc est, si facit, quod prædicatum conueniat subiecto contingenter, pertinet hoc etiam prædicatum ad quintū prædicabile, quia hic est modus proprius prædicandi illius, qua de causa notat Doctor ibid. quod habitudo quinti prædicabilis potest fundari in re, quæ sit substantia, quando hæc accidit subiecto, & illi contingenter vnitur, vt ex professo dicemus disp.seq.q.5.

Non omninò tamen abs re appellauit hoc Bassol. nouum prædicabile, quia ita etiam Doctor ipse innuit ibid. dum ait, quod cum nulla vnio sit similis isti propter quam prædicatio dicatur vera, nullum est prædicatum dictum de subiecto, sicut in proposito, quantum enim est ex parte eius, quod prædicatur, est species, sed quantum est ex parte modi prædicandi, est accidens, ita Doctor. Quia tamen, vt sæpè dictum est, numerus prędicabilium auspicari non debet ex varietate rerum prædicatarum, sed modorum prædicandi, ideò cum in proposito *homo* dictus de Deo, estò in se sit species, tamen respectu Dei habeat modum prædicandi accidentis non debet constituere nouum prædicabile, sed ad quintum reduci.

Soluuntur Obiectiones.

101 IN oppositum sunt adhuc alia quædam argumenta soluenda augentia, vel minuentia numerum quinarium vniuersalium. Primò itaq; obijc. quod sint plura quinque, quia prædicamenta sunt decem, ergo & prædicabilia, nam diuisio quoq; prædicamentorum data est pęnes diuersitatem modorum prædicandi. Tum 2. quia existentia, subsistentia, personalitas, vnio substantialis, & similes modi non prædicantur, vt genus, species, & differentia, quia non constituunt rei essentiam, nec vt proprium, quia non fluunt necessariò ab essentia, cum sine illis esse possit, nec vt accidens, cum sint modi substantiales, ergo dabitur sextum prædicabile, nempe modus substantialis. Tum 3. quia genus diuidi potest in generalissimum, & subalternum; item differentia in genericam, & specificam, similiter proprium, & accidens. Tum tandem quia tot modis dicitur vnum oppositorū, quot reliquum 1. Topic. c.12. sed vniuersale, & singulare sunt opposita, & singularia sunt infinita, ergo &c.

102 Resp. neg. paritatem, cōcesso enim quod numerus prædicamentorum sumatur etiā aliquatenus ex diuersitate modi prædicandi de prima substantia, de quo inferius, non adhuc tamē sumitur eo modo, quo numerus prædicabiliū, hic enim numerus sumitur pęnes modū prædicandi essentialiter, vel accidētaliter, nō attendendo rē, quæ prædicatur, an sit substātia, vel accidens, sed attendendo solā connexionē essentialē, vel accidentalē, quā res habet cū subiecto, quæ eadem esse potest in diuersis prædicamentis, nam ita in genere accidentis cōnectitur color cum albedine scilicet vt pars materialis, sicut animal cū homine in genere substantiæ, & sic de alijs; at in diuisione prædicamentorū assignatur numerus, non solum attendendo modū prædicandi, sed præsertim rem ipsā, quæ prædicatur; ex quo factū est, vt numerus prædicamentorū superet in duplo numerū prædicabilium, quia res, & naturæ prædicabiles in se sunt decē, modi verò prædicandi sunt quinque, sicut connexio earum cum subiectis quinque tantum modis fieri potest. Ad 2. in nostra Schola nonita liberales sumus modorū substantialium, vt Recentiores, vndè in Phys. disp.5.q.9. dicimus vnionem materiæ cū forma esse relationem prædicamentalem, & in Metaph. subsistentiam consistere in duplici negatione; admissis tamen his modis substantialibus, nō idcircò addendū est sextum prædicabile, cum eorum modus prædicandi possit reduci ad aliquod istorum; si enim sumantur, vt dicūt aptitudinem, possunt reduci ad quartum, si vt dicunt actum, ad quintum prædicabile, quia abesse possunt ab q; præiudicio, & destructione essentiæ idest conceptus quidditatiui subiecti, de quo prædicantur; neq; id impedit, quod sint modi substantiales, & non accidendentia, vt Recentioribus placet, quia aliud est esse accidēs prædicamentale, aliud prædicabile, accidens prædicamentale dicitur illud, quod non est substantia, vt quantitas, & qualitas, & dici solet accidens nominaliter, quia illud per nomen accidētis explicatur; accidens verò prædicabile est quodcunque prædicatum accidentarium, non pertinens ad essentiam rei, siue in se sit accidens, siue substantia, sic vestis respectu vestiti, homo respectu animalis dicuntur accidens, nō nominaliter, quia in se sunt substantiæ, sed verbaliter, quatenus vestis dicitur accidere vestito, & homo animali; vndè dicebat Scotus loco supracit. quod habitudo accidentis quinti prædicabilis potest fundari in re, quæ sit substantia, quando hæc contingenter vnitur alteri, de quo prædicatur, sic de facto esse bipedem dicitur accidens commune quintum prædicabile, & tamen res, vndè sumitur, est substantia. Ad 3. illæ diuisiones non multiplicant prædicabilia, quia tam genus generalissimum, quam subalternum ex vna parte, tam differentia generica, quàm specifica ex alia retinent eundem prædicandi modum, illa per modum partis potentialis, & ista partis actualis, vndè in ratione vniuersalis formaliter non differunt inter se genus supremum, & subalternum, differentia infima, & subalterna, sed tantum materialiter pęnes maiorem, vel minorem multitudinem subijcibilium. Ad 4. ait Doctor in hac quæst. sensum illius propositionis esse, quot sunt significata vnius oppositi, tot & alterius esse, nam quot modis accipitur vnum, tot accipitur & reliquum, vt v.g. tot modis dicitur vnum, quot multa, tot modis idem, quot diuersum, genere, specie, numero, non autem est vera, quoad numerum suppositorum, quia album, & nigrum, iustus, & iniustus sunt opposita, non est tamen opus, vt quot sunt indiuidua nigredinis, tot sint & albedinis, quot sunt iusti, tot sint iniusti.

103 Secundò obijcitur è contra probādo, quod sint pauciora quinque. Tum quia quot sunt prædicata, tot sunt prædicabilia, sed 1. Topic.c.3. prædicata sunt quatuor, definitio, genus, proprium, & accidens. Tum 2. genus, & differentia continentur in specie, quam componunt, ergo nec diuisio bona, quia membra coincidunt, nec prædicabilia quinque. Tum 3. omne accidens, vel est genus, vel est species, cum habeat propria inferiora, de quibus essentialiter prædicatur, vt constat de colore respectu albedinis, & nigredinis, ergo superfluit quintum prædicabile. Tum 4. quia hæc diuisio potest ad bimembrem reduci, si nimirum, tradatur per capita generalia, ad quæ cætera reducantur, quod scilicet aliud est prędicabile essentialiter, aliud accidentaliter: ergo ita fieri debet, vt regula seruetur bonæ diuisionis, quæ debet esse bimembris. Nec dicas fuisse datam per singula illa quinque membra ad maiorē rei declarationē. Quia potuissent, & debuissent hac ratione plura alia membra assignari, nam diuidi poterat differentia in genericam, & specificam, sic etiam proprium, & accidens, genus in supremum, & subalternum; & rursus sicut diuiditur prædicabile pęnes prædicationem in quid, & in quale, essentiale, & accidentale, poterat etiam diuidi pęnes prædicari separabiliter, & inseparabiliter, intrinsecè, & extrinsecè, possibiliter, & impossibiliter, & alios similes modos, qui diuersas species prædicabilitatis constituunt.

104 Resp. quod licèt idem sit secundùm rem prædicabile, & prædicatum, tamen differunt secundum rationem, prædicabile enim dicitur, quod potest prædicari de pluribus, prædicatum verò dicit illud, per quod terminari potest, ac solui quæstio dubitabilis, seu problema. Arist. autem in Top. docet modum soluendi huiusmodi dubitationes, vnde ibi ostēdit de aliquo, quomodo potest sciri, quod est genus, & sic de alijs, & ponit ibi quatuor prædicata, duo in quid, quæ sunt genus, & definitio, & duo in quale scilicet proprium, & accidēs, quia omnis quæstio solui potest, respondendo per aliquod istorum, vel per aliquod reductū ad illa: quia autē nō fit quæstio de indiuiduis, cum de illis non sit scientia, sed de speciebus; ideò species non numeratur inter prædicata, cum in talibus quæstionibus sit subiectum. Nec de differentia specifica fit sermo ibi, quia idem iudicium est de illa, sicut de specie, differentiam autem genericam reducit Arist. ad genus, cum in ipso formaliter includatur, ita respondet Orbellus initio prædicab. & colligitur ex Scoto 1. d. 8. q.3. sub S. vide tamen aliam responsionem apud Doctorem q.12. vniuers. Ad 2. ex eodem verum est assumptum de genere, & differentia fundamentaliter sumptis, sic enim sunt gradus metaphysici speciē componētes in ratione totius essen-

essentialis, sed falsum est, si hæc omnia formaliter sumantur, sic enim singula sunt intentiones distinctæ, & constituunt vniuersalia diuersa, nec vnum spectat ad formalitatem alterius, quatenus est totum vniuersale. Ad 3. potest accidens comparari, vel ad propria inferiora, de quibus essentialiter prædicatur, vt color ad albedinem, vel ad subiecta, quæ accidentaliter denominat, vt ad lignum, vel parietem, licèt primo modo inspectum spectet ad primum, vel secundum prædicabile, altero tamen modo consideratum constituit quintum prædicabile, vt notat Orbel. ibidem, & Mairon passu 2. Ad 4. verum est illam diuisionem posse ad bimembrem reduci, si tradatur per rationes generales, & posse amplius plurificari, quam in quinque membra, si tradatur per speciales, itaquod fatendum est diuisionem illam à Porph. traditam non esse ita ex natura rei, vt non potuerit alio modo fieri; ordo tamen doctrinæ poscebat, vt dum hunc prædicabilium tractatum ad prædicamenta coordinanda dirigebat, non nisi illo determinato modo vniuersale diuideret, cuius rei rationem satis congruam assignamus quæst. seq. & plenam solutionem huius argumenti tradimus.

QVÆSTIO VI.

An hæc diuisio sit generis in species, & immediata.

105 NEgant Boet. & Ammon. in definit. generis. Auic. in Log. c. 7. Simpl. in prædicam. in definit. æquiu. Albert. tract. 2. prædicab. cap. 9. Niger 2. par. C. yp. q. 16. Bruxell. q. 2. prædicab. Vallius qu. 7. de vniuers. c. 12. quia hi omnes negant vniuersale esse verum genus ad illa quinque: atque ideò asserunt hanc esse diuisionem analogam, licèt diuersimodè explicent talem analogiam. Affirmat Scot. q. 8. vniu. quē sequuntur cæteri omnes Latini tam veteres, quam Recentiores Scotistæ, ac Thomistæ, Maur. Anglic. & Sarnan. ibid. Tatar. q. 2. Ant. And. ibid. Ocham 1. p. Log. cap. 18. Conim. Louan. Complut. Tolet. Ruuius, Hurt. Auersa, Serna, Blanc. Pasqual. & cæteri passim. Quoad alteram quæsiti partem sentiunt aliqui, vt referunt Complut. disp. 4. q. 6. hanc diuisionem esse immediatam; alij communiter aiunt esse mediatam, præsertim verò Scotistæ nostri q. 12. vniu. Tandem Ioan. de S. Tho. q. 6. art. 2. vtrumque ait esse probabile.

106 Pro decisione quæsiti quoad vtramque partem, dicendum est, vniuersale esse genus ad illa quinque, ac proinde diuisionem eius in ea esse generis in species, non immediatam, sed mediatam. Probatur, quia genus ad illa quinque comparatum prædicatur de illis secundum idem nomen, & rationē, & de pluribus specie differentibus, ergo se habet vt genus ad illa, vt in ea diuiditur vt in species; Conseq. patet ex definitione ipsius generis; probatur assumptum, quia ex vna parte definitio vniuersalis in communi verificatur essentialiter de singulis quinque prædicabilibus, vt quod sit vnum aptum esse in multis, vel dici de multis, & hæc particula, vt videbimus, in definitione singulorum, stat loco generis, ex alia verò parte intentiones prædicabilium adinuicem non accidentaliter, & numericè, sed essentialiter, & specificè distinguuntur, alia enim species vniuersalitatis est genereitas, alia speicieitas, & sic de alijs. Imò addunt alij esse genus ita vniuocum, vt nullam prorsus habeat analogiam admixtam, quia singulæ illæ prædicabilium intentiones primariò, & æqualiter participant rationem vniuersalitatis, omnibus enim verè, & propriè conuenit esse relationes rationis, quibus naturæ abstractæ referuntur ad plura, nec hanc rationem participat vna istarum intentionum dependenter ab alia, siquidem vnaquæque earum esset vera vniuersalitas, etiamsi aliæ intentiones essent impossibiles. Cæterum, vt docet Doctor quæst. 8. cit. §. *Ad istam*, necesse non est omnem prorsus negare analogiam in vniuersali respectu illorum quinque specierum; tum quia analogia bene cum vniuocatione est compossibilis, vnde asserendo vniuersale esse analogum ad illa quinque non eò ipso excluditur vniuocatio, vt constat ex dictis disput. 2. quæst. 5. art. 1. tū quia & in ipso genere aliqualis analogia reperiri solet, quatenus perfectius in vna specie reperitur, quàm in alia etiamsi hæc inæqualitas prorsus proueniat ab extrinseco, ex inæqualitate, scilicet, differentiarum contrahentium, vt patet ex dictis ibidem; qua ratione aiebat Arist. 7. Phys. 31. multas in genere latere æquiuocationes, vbi æquiuocationem vocat analogiam ex inæqualitate differentiarum desumptam; tum tandem quia in proposito in participanda ratione vniuersalitatis videtur inter illas intentiones intercedere illa dependentia, quæ solet inferre veram analogiam, quia nedum vniuersalitas perfectius reperitur in vniuersalibus essentialibus, quam in accidentalibus, quia illa prædicantur in quid, ista in quale, illa essentialiter, ista accidentaliter: sed etiam in istis reperitur quodammodo dependenter ab illis, quia ista prædicantur de suis subijcibilibus mediantibus illis; rationalitas namque, & risibilitas prius conueniunt homini in communi, deindè huic, & illi; Non ergo neganda est qualiscunque analogia in conceptu vniuersalis ad illa quinque, sed concedenda, non tamen talis, quæ vniuocationem excludat.

107 Quod autem hæc diuisio non sit immediata, sed mediata, euidens est ex sufficientia huius diuisionis q. præced. vt enim ex ea liquet, vniuersale non descendit immediatè ad hæc quinque, neque est genus proximum illorum, quia prius diuiditur in illud, quod dicitur essentialiter, & quod dicitur accidentaliter, quæ duo iterum subdiuiduntur, ergo cum vniuersale diuidatur prius per illas duas differentias, constituit duo genera intermedia, quæ postea subdiuiduntur per alias differentias; deueniendo tandem ad istas quinque species; quod apertè colligitur ex Porph. c. de communit.

Cur autē in proœm. vniuersale statim diuiserit in has quinque species, nec illam tradiderit per rationes magis generales, vel magis speciales, vt posse fieri dicebamus in fine præced. quæst. Ratio est, quia vniuersalia se habent tanquam forma respectu subiecti, de quo prædicantur, atque ideò explicare debent aliquem formalem effectum, & determinatum respectu eius, sed si vniuersale diuisum fuisset per rationes generales, scilicet, in essentiale, & accidentale, nimis adhuc indeterminatus, & confusus fuisset effectus, quem vniuersale præberet subiecto, neč ita sensim docuisset Porph. modum applicandi secundas intentiones primis, qui tamen est totalis, & vnicus Logicæ scopus, vt ipse facere satagebat, quia illæ primæ species subalternæ sunt remotæ nimis à tali applicatione; si verò ex alia parte diuisum fuisset per rationes adhuc magis speciales, planè diuisio fuisset superflua prorsus vltra hunc quinarium numerum, nec ad rationes magis speciales erat opus descendere, vt doceretur exactus modus applicandi secundas intentiones primis, quia facta quacunque alia subdiuisione vltra hæc quinque, adhuc membra subdiuidentia seruarent respectu subiecti eandem formæ habitudinem, & eundem prædicandi modum, quem seruat totum diuisum; vndè si diuidatur genus in generalissimum & subalternum, differentia in genericam, & specificam, tamen in ordine ad subijcibilia eundem semper seruant prædicandi modum, quem totum diuisum, nam vtrumq; genus semper prædicatur essentialiter per modum partis potentialis, differentia per modum partis actualis; sic dicendum de proprio, ac etiam accidente, quod siue sit separabile, siue inseparabile, semper tamen contingenter vnitur subiecto, nec attinet ad eius essentiam in primo, aut secundo modo, quia non omnes modi variant per se rationem prædicabilis, sed illi tantum, essentialiter, & accidentaliter se habere, per modum quid, vel qualis, ad quos alij modi reducuntur: per quam doctrinam plenè satisfieri potest ad vltimum argumentum quæst. præced.

108 Ex hoc colligitur has quinque species vniuersalis esse infimas, quia hæc, & illa genereitas v.g. quantitatis, & substātiæ vt docet Scot. quol. 6. sub X. non differunt à se inuicem, nisi numero, esto naturæ substratæ differant genere generalissimo, sic etiam hæc, & illa specieitas v.g. hominis, & equi differunt tantum numero, quia licèt naturæ, quas denominant, speciè inter se differant, intentiones tamen denominantes sunt eiusdē rationis; & sic pariter dicendum de intentionibus aliorum vniuersalium: tum etiam quia estò genus diuidatur in supremum, & subalternum, differentia in genericam, & specificam, proprium similiter, & accidens, hæc tamen membra non inter se differunt ex parte modi prædicandi, & in ratione vniuersalis, sed materialiter tantum pœnes maiorem, vel minorem multitudinem eorum, de quibus prædicatur: oppositum tenet Poncius disp. 3. Log. nu. 111. cui sit satis infrà disp. 5. nu. 60. & 208. Ex quo tandem deducitur hanc Porph. diuisionem vniuersalis in genus, speciem, &c. esse ritè traditam, quia diuisio alicuius generis etiam subalterni potest fieri assignando omnes species infimas, quando illæ possunt certo numero comprehendi, vt notauit Soto lib. 2. Summul. cap. 4. lect. 2.

109 In oppositum obijcitur 1. probando vniuersale non esse genus ad illa quinque. Tum quia tunc aliqua species directè prædicaretur de suo genere, quod est impossibile; Prob. conseq. quia tunc esset verum dicere, quòd vniuersale est genus ad illa quinque, inter quæ numeratur genus primū prædicabile, velut vna species vniuersalis in cōmuni. Tū 2. quia tunc

vna species disparata prædicaretur de alia, quia tunc esset vera prædicatio, quòd genus est vna species vniuersalis, differentia alia species, & sic de alijs. Tum 3. non tantum disparatū de disparato, sed etiam oppositum de opposito prædicaretur, nempe species de genere, cui saltim relatiuè opponitur. Tum 4. quia tunc inferius constitueretur supra superius, dicendo enim quòd vniuersale est genus, tunc vniuersale, quod est superius, ponitur infra genus, quod est eius inferius; ne igitur hæc inconuenientia sequantur, negandum est vniuersale esse genus ad illa quinque.

Respondet Doctor q. cit. omnes allatas propositiones posse concedi, non quidem essentialiter, sed denominatiuè, potest enim vna secunda intentio fundari super aliam acceptam, vt quid, ac eam denominare, seu de illa prædicari, vt modus, hoc enim est commune omnibus secundis intentionibus (ait Doctor) quòd quælibet potest accipi vt quid, velut modus, quando enim est illud, quod intelligitur, tunc est quid, quando est ratio, sub qua aliquid intelligitur, tunc accipitur, vt modus, quam doctrinam ex professo declarauimus supra disp. 3. q. 8. art. 2. & docet idem Scotus 1. d. 2. q. 3. C. & 4. d. 13. q. 1. sub T. Ad 1. igitur vera est illa propositio denominatiuè, *Vniuersale est genus*, quia vniuersale sumitur, vt quid, genus vt modus, quatenus est ratio, sub qua vniuersale consideratur, dum ad sua inferiora confertur. Ad 2. pariter non inconuenit, quod genus, differentia, proprium, & accidens sint species denominatiuè, & accidentaliter. Ad 3. ait Doctor locis cit. quòd intentiones non opponuntur, nisi vtraq; accipiatur, vt quid, vel vtraque vt modus, dum verò dicimus genus est species, intentio generis sumitur, vt quid, intentio speciei, vt modus, & ideò, vt sic, non prædicatur oppositum de opposito. Ad 4. vniuersale continet sub se genus essentialiter, tamen neq; inconuenit, quod vicissim vniuersale accidentaliter contineatur sub genere, quatenus affici potest modo genereitatis, vnde genus vt quid est inferius ad vniuersale; vt modus, esse potest superius; & hæc est communis doctrina Scotistarum, quam omnes aliæ Scholæ recipiunt, esto sub diuersis terminis.

110 Dices, nullum genus potest accidentaliter de suis speciebus prædicari, sed vniuersale prædicatur accidentaliter de illis quinque, ergo &c. Prob. min. nam quando vna intétio applicatur alteri, vt modus, tunc efficit prædicationem denominatiuam, & accidentalem, at quando dicimus, genus est vniuersale, tunc vniuersalitas applicatur generi, vt modus, quia est ratio sub qua consideratur genus, ergo &c. Resp. neg. min. ad prob. patet ex dictis disp. 3. cit. q. 8. art. maiorem esse veram duntaxat, quando intentio alteri applicata, vt modus, est inferior, vel disparata, non autem quando est superior, vt est in allata propositione, genus est vniuersale. Vide ad hoc alia argumenta apud Fuent. q. 6. diff. 6. minoris momenti.

Deinde obijcitur contra alteram concl. partem, quòd diuisio generis in illa quinque non sit mediata, sed immediata, quia diuidendo per duas differentias magis generales constituerētur duo genera intermedia, quæ postea subdiuidentur per alias differentias, atq; ita darentur alia vniuersalia, quæ inter ista quinque, & vniuersale ipsum in communi intermediant, vnde ita diuidendo perueniremus ad octo, vel decem vniuersalia, vt deducit Brasau. q. 12. vniu. cum Maur. q. 9. §. *Quinto dubitatur*.

Respondetur ex Brasauol. ibidem dimissis Maur. ambagibus, quod cum propriè loquendo superius non ponat in numerum cum inferiori, quia inferiora in superiori vniuntur, nō diuiduntur, ideo genus, & species, & prædicabile in quid non dicuntur tria vniuersalia, nam prædicabile in quid, seu essentiale est superius ad genus, & speciem, & in illis includitur, atque ideo cum eis non facit numerum; & sic etiam dicendum est de prædicabili accidentali in ordine ad proprium, & accidens; Vel dicas, quod cum hic asserimus vniuersalia esse quinque, non plura, nec pauciora, loquimur de speciebus infimis prædicabilium, nam dari alias subalternas sanè negari non potest.

DISPVTATIO QVINTA.

De Vniuersalibus in particulari.

1 *Post tractationem de Vniuersalibus in communi ad singula in speciali descendimus, de singulis quæstiones instituendo iuxta ordinem seruatum à Porph. in suo tractat. de cuius obiecto non est magna dissensio, siquidem ferè omnes pro adæquato eius obiecto agnoscunt cum Doctore nostro quæst. 7. Vniuers. Vniuersale, seu Prædicabile commune ad illa quinque, ita Burlæus initio prædic. Conimb. in procem. quæst. 7. Masius sect. 5. quæs. 3. Toles. q. 1. Ruuius qu. 8. & alij passim; promiscuè autem assignamus pro obiecto Vniuersale, vel Prædicabile, quia pro eodem vtrumque sumimus, nam per prædicabile intelligimus, quod aptum est prædicari de pluribus, tale enim est prædicabile, de quo Porph. agit in hoc tractat. nam capitul. de gen. facta diuisione eorum, quæ prædicantur, aliud de vno solo aliud de pluribus prædicari, prosequitur deinceps tractationem eorum, quæ de pluribus prædicantur, diuidens illam in quinque species, &c. vlt. colligit, & protestatur se de illis egisse. Et adhuc potius sub ratione Prædicabilis, quam Vniuersalis, debet hic vniuersale subiectum poni, quia & ipsa quinque vniuersalia potius sub ratione prædicabilium, quàm vniuersalium considerauit, cuius rationem reddidimus disput. praced. quæs. 2. artic. 2. in solut. ad arg. Vniuersale igitur hoc modo consideratum est hic obiectum attributionis, quia habet omnes conditiones ad tale obiectum desideratas à nobis assignandas inferius disput. 12. ex Doctore quæs. 3. vniu. quæ ad tres reducuntur, quod de eo supponatur quod est, & quid est, quod de eo propriè demonstrentur passiones in scientia, & tandem quod omnia ibi considerata habeant attributionem ad ipsum, & in eius gratiam considerentur: has autem omnes habet Vniuersale in præsenti tractatu, nam dum initio tractat. mouet illas quæst. à quarum solutione abstinet ob arduitatem, an vniuersalia sint in rebus, vel in intellectu, an sint corporea, vel incorporea, &c. sanè supponit vniuersalia esse, & quærit vbi sint, & quomodo, & dum in fine tractat. capit. vlt. de communitatibus inquit, singula vniuersalia conuenire in ratione communi vniuersalis. quia singula prædicantur de pluribus, planè supponit hanc esse eius definitionem in ratione prædicabilis, & sic habet primam conditionem, dum demonstrat genus, speciem, &c. differre ab indiuiduo per prædicari de pluribus, vtique eandem passionem demonstrat de vniuersali implicitè, tanquam de primo, & adæquato subiecto, & sic habet secundam; tum tandem capitul. vlt. docet esse omnibus commune prædicari de pluribus, manifestè insinuat illa omnia esse species, & vniuersale esse commune genus, ad quod reducuntur. Et quamuis vltra illa quinq; vniuersalia agatur in hoc tractatu de indiuiduo, & specie subijcibili, quæ tamen vniuersalia non sunt; adhuc tamen, & ipsa reducuntur ad ipsum vniuersale, non quidem vt eius species, sed vt termini specierum eius, indiuidua nimirum, vt subijcibilia speciei, & species subiicibiles, vt termini genereitatis, & sic tandem habet tertiam conditionem.*

Auersa quæs. 7. Log. sect. 3. adhærens opinioni quorundam antiquorum Expositorum ait non vniuersale in in communi, sed partes eius subiectiuas genus, speciem &c. solutè, & singillatim sumptas esse hic obiectum adæquatum, ratio eius præcipua est, quia Porph. non egit de illis quinque sub conceptu communi vniuersalis, vel prædicabilis, sed statim aggressus est distinctè, & solutè illa singula explicare. Imò neque de singulis egit, quatenus vniuersalia sunt, nimirum per ordinem ad plura, sic enim solum genus, speciem, & differentiam considerauit, proprium verò, & accidens non explicauit in ordine ad plura, quod est de ratione vniuersalis, sed potius per ordinem ad subiectum, cui conueniunt. Sed fallitur Auersa, quod Porph. non egerit de illis quinq; sub aliquo conceptu communi, & de singulis sub ratione vniuersalis in ordine ad plura, nam cum capit. vlt. agit de communitatibus prædicabilium, agit aliquo conceptu communi, in quo conueniunt, & omnia definiuit in ordine ad plura, vt infra constabit; & certè tollit Auersa vnitatem huius tractatus, dum illa quinque soluta hic accipit pro obiecto contra Aristot. monitum, qui 1. Post. 25. dixit scientiam debere esse vnius generis subiecti.

Quam verò vtilis sit hic tractatus ad directionem operationum intellectus, qui est finis Logicæ, ipse Porph. expressit in proœm. cum inquit, iuuare primò ad definiendum, quia definitio essentialis constat ex genere, & differentia, accidentalis datur per proprium, vel combinationem accidentium communium, & sola species definitur. Secundo ad diuisionem, quia in diuisionibus essentialibus diuiditur genus in species per differentias, in accidentalibus subiectum per accidentia propria, vel communia. Tertiò demum ad demonstrandum, quia medium in demonstratione est definitio, quæ constat ex genere, & differentia, & quod demonstratur est passio; ad cœteras etiam argumentationes inseruit, in quibus, vel accidentalia prædicata per essentialia comprobantur, vel è conuerso.

QVÆSTIO PRIMA.

De Genere.

2 PORPH. cap. 2. definiuit genus logicum illud esse *quod prædicatur de pluribus specie differentibus in eo quod quid*, circa quam occurrunt difficultates quamplures intantum, vt nonnulli eam abiecerint, & aliam ex proprio capite adinuenerint, quod etiam fecerunt de cęteris vniuersalibus; sed quia hæc definitio est ipsius Aristot. 1. Topic. cap. 4. & lib. 4. cap. 1. & 2. & 5. Met. cap. 8. & vt legitima recipitur à Scoto q. 15. vniuerſ. & in celebrioribus Scholis, ideò retinenda est, præsertim quia si rectè explicetur, nullam patitur difficultatem. Ceterum quia exacta eius intelligentia multorum exigit solutionem incidentium dubiorum, quæstionem hanc in plures distribuimus Articulos.

ARTICVLVS I.

An Genus definiri possit, & quo sensu hic definiatur.

3 PRo intelligentia quæsiti quoad primam partem recolendum est ex dictis disput. 1. q. 4. artic. 1. definitionem sumi posse dupliciter, vno modo presse pro definitione explicante quidditatem rei per genus, & differentiam, vel saltim aliqua, quæ genus, & differentiam circumscribant, & sic definitio est tantum illius rei, quæ habet genus, & differentiam, alio modo fusè pro conceptu quidditatiuo, & essentiali rei, quo sensu etiam ens dicitur posse definiri, licèt non habeat genus, & differentiam, & hoc modo definiri potest omne id, quod est ens per se intelligibile, siue habeat genus, & differentiam, siue non. Quando hic quæritur, an genus definiri possit, non est quæstio de definitione secundo modo sumpta, nam in hoc sensu negari nequit genus esse definibile, sed tantum primo modo, nam in hoc sensu negarunt Ammon. & Boet. c. de genere. Albert. tract. 1. prædicab. c. 3. quos sequitur Villalpan. c. de gen. cum alijs quibusdam genus esse definibile.

Dicendum tamen est cum communi genus definiri posse etiam definitione pressè sumpta. Ita Doctor loc. cit. quem cæteri omnes sequuntur, Probatur, quia illud dicitur sic definibile, in cuius integro conceptu assignari potest conceptus genericus, & differentialis, quorum scilicet vnus sit alterius determinatiuus, sed de genere primo prædicabili potest talis conceptus assignari, ergo potest pressè, & quidditatiuè definiri; Prob. min. quia vt docet Doctor in 4. d. 1. q. 2. I. etiam in intentionibus logicis habentibus conceptum per se vnum inuenitur suo modo genus, & differentia, & in proposito in genere imbibitur ratio communis vniuersalis velut generica scilicet esse in pluribus, vel dici de pluribus, & præterhoc imbibitur ratio peculiaris contractiua illius, esse nimirum in pluribus specie diuersis, velut differentialis, ergo &c. Accedit, quòd genus, vt hic de eo loquimur, est vnum ens per se intelligibile, vt mox patebit, quia non loquimur de ipso pro aggregato ex prima, & secunda intentione, quasi in recto vtrunque includat, sed vel pro prima intentione vt connotat secundam, cui substat, vel pro secunda, vt connotat primam, cui est applicata, iuxta diuersitatem opinionum, hoc autem modo genus est ens per se vnum, & intelligibile, ergo est propriè definibile.

Sed instabis, Tum quia definitio propriè dicta constare debet ex genere, & differentia, sed generis non datur genus, alioquin esset processus in infinitum, ergo, Tum etiam quia solius speciei est propria definitio 7. Met. 4. at genus nequit esse species, ergo &c. Tum demum quia genus primum prædicabile est omnibus generibus commune, ergo non habet supra se genus, quod eius definitionem ingredi possit.

Resp. definitionem generis constare genere, non tamen essentialiter genere, sed accidentaliter, quia vniuersale commune ad illa quinque non est essentialiter genus, sed tantum accidentaliter à quadam super addita notione ex dictis q. vlt. præced. disp. nec sequitur processus in infinitum; tum quia genus prædicabile, non quatenus genus, sed quatenus species subijcibilis respicit vniuersale in communi, vt suum genus; tum quia semper sistimus in secunda intentione generis, à qua vel ut essentialiter tali, cęteræ omnes naturæ, siue reales, siue intentionales illius vniuersalitatis capaces denominantur tales. Ad 2. Neg. min. quia genus est species subijcibilis in ordine ad vniuersale, non quidem essentialiter, & vt quid, sed accidentaliter, & vt modus. Ad 3. verum est genus primum prædicabile non habere aliud supra se, quod sit essentialiter genus, potest tamen habere aliud scilicet vniuersale, quod sit accidentaliter tale; & etiam verum est vniuersale viciſſim accidentaliter contineri sub genere, quatenus est affectum tali secunda intentione, vt dictum est q. vlt. præced. disp. in sol. ad 1. ad 4. Cóf. vnde genus vt quid est inferius ad vniuersale, vt modus potest esse superius. Et hac doctrina, quæ valdè familiaris est in schola Scotistarum soluendæ sunt prædictæ difficultates tangentes definitionem generis, qua etiam passim vtuntur Recentiores, vt videri potest apud Ouied. controu. 4. Log. punc. 1. qua quia noluit vti Poncius disp. 4. de genere q. 2. multa dicit inutilia & minimè necessaria pro solutione harum difficultatum, quæ tamen ex allata doctrina facillimè sedantur.

4 Circa alteram quæsiti partem pro intelligentia eius sciendum est, quòd nomen concretum, vt in proposito est genus, & quodlibet aliud vniuersale postea definiendum, de quo eadem quæstio institui potest, dicit in omnium sententia formam simul, & subiectum; vel vtrumque ex æquo, & in recto, vel vnum cõnotando aliud idest formam connotando subiectum, aut è contra, iuxta varias de hoc opiniones à nobis relatas disp. 2. q. 6. art. 2. Cum igitur genus, vt à Porph. definitur, importet genereitatem, vt formam afficientem aliquam naturam, atque ideò in concreto non in abstracto definiatur, conueniunt omnes nec definiri secundam intentionem solam, neque nudam naturam capacem illius intentionis, sed vel vtrumque ex æquo, vel vnum in ordine ad aliud, nimirum vel secundam intentionem in ordine ad naturam substratam, vel è contra, vno excepto Pasqual. qui 1. p. suæ Met. disp. 49. tenet nudam naturam definiri, & intentionem non esse necessariam ad prædicari.

5 Hinc tres exortæ sunt opiniones, duæ extremæ, & alia media. Prima extrema asserit in recto, & principaliter definiri naturam, vt tamen cõnotat secundam intentionem, cui substat, vnde ait vt *Quod* definiri naturam, vt *Quo* secundam intentionem, quia præfata definitio non conuenit naturæ secundum se, quia vt sic nequit prædicari de pluribus, cum secundũ suam essentiam non sit vniuersalis, neque intentioni, quia nec ipsa secundum se potest prædicari de pluribus, sed naturæ, vt denominatur genus, & cum ordine ad intentionem generis, à qua formaliter habet natura esse vniuersalem, ita Iauel. in Log. tit. 4. c. 2. Paul. Venet. c. de genere; Amic. tract. 5. q. 1. dub. 5. Tolet. q. 1. Morif. disp. 2. art. 2. Auersa q. 10. sect. 2. & alij. Secũda extrema docet hic directè definiri secundam intentionem in concreto, vt scilicet connotat naturam, quam afficit, ita vt ipsa secunda intentio sit res definita, natura verò connotetur ex modo definiendi, ita Scotus q. 14. vniu. vbi Maur. Anglicus, Sarna. Brasauol. Ant. And. c. de gen. Tatar. ibidem art. 2. dub. 1. Ioann. de Mag. Fuentes q. 6. diff. 4. art. 3. Roccus cap. de gen. q. 1. & alij Scotistæ passim, & cuncti ferè Thomistæ Caiet. in hoc c. & de ente, & essentia c. 9. Sãchez lib. 3. q. 3. Galleg. controu. 12. Araux. lib. 3. Met. q. 4. art. 2. Masius hic sec. 1. q. 3. Complut. disp. 5. q. 3. Ioan. de S. Th. q. 7. art. 2. & alij quamplures, quibus subscribunt Didac. disp. 6. q. 1. & Blanc. disp. 3. sect. 3. Tertia tandem opinio media asserit hic definiri aggregatum, seu cõpositum ex natura, & secunda intentione, ita vt vtrumque directè definiatur, natura vt materiale, intentio, vt formale, ex quibus vnum per se consurgit hic definitum, ita ex Recẽtioribus quãplures Ruuius q. 2. Murcia q. 3. Hurt. disp. 4. sec. 1. Amic. hic tract. 3. disp. 2. dub. 1. & alij; dicunt autem hæc duo conficere

vnum

vnum ens per se, quia natura animalis v. g. vt capax genereitatis, dicit ordinem ad illam tanquam potentia ad suum actum, quod autem fit ex duobus sic ordinatis, est vnum per se, ex actu enim, & potentia fit vnum per se. De opinione autem Pasqualig. nil dicendum occurrit, satis enim constat ex dictis naturam non constitui in statu vniuersalitatis, nisi per secundam intentionem.

6 Dicendum est hic non definiri aggregatum ex vtroq. scilicet ex re, & intentione, sed vel definiri rem, vt subest intentioni, vel intentionem, vt applicatam rei, itaquod vnum eorum sit directè, & principaliter definitum, aliud autem veluti connotatum, & intrans definitionem per additamentum. Conclusio duas habet partes, quarum vna damnat tertiam opinionē, vt prorsus improbabilem, altera verò primam, & secundā amplectitur, vt probabiles. Quòd aggregatum ex vtroque non definiatur, docet Doctor q. 14. cit. quia hoc est illud ens per accidens ex rebus diuersorum prædicamentorum, quod cum nō sit ens per se vnum, sed simpliciter plura, nec etiam vna definitione exprimi potest, vt docet Arist. 6. Met. 4. & 5. & lib. 7. 11. & 43. & lib. 8. 13. & 14. concretum enim accidentale dupliciter sumi potest, vno modo, vt significat æquè primo subiectum, & formam, & hoc propriè dicitur ens per accidens, alio modo, vt non vtrumque ex æquo principaliter significat; sed vnum primariò, alterum secundariò, & hoc dicitur ens connotatiuū, quod vtique definiri potest definitione quidditatiua per additamentum data, de qua diximus disp. 1. q. 4. art. 1. quia id, quod concernit principale significatum; non cadit in intellectu eius, veluti pars, sed vt terminans respectum illius, & ideò non destruit vnitatem eius, vt docet Scot. q. 8. vniu. propè finem, & 4. d. 1. q. 2. cit. Quamuis igitur genus, quod est accidentale concretum, possit definiri propriè, vt ens connotatiuum; vt docet prima, & secunda opinio, nullatenus tamen definiri potest, vt aggregatum importans vtrumque ex æquo principaliter, vt ait tertia.

7 Respondet Murcia cit. negando hoc concretum esse ens per accidens, quia licèt non sit vnum per se substantiale, est tamen vnum per se accidētale per physicam vnionem, eo modo, quo faciunt vnum per se subiectum, & forma accidentalis. Sed valde vir iste decipitur, dum putat ex vnione accidentali, eo quia est vera, & physica vnio, resultare ens per se vnum, ad hoc enim non solum requiritur vera, & physica vnio inter subiectum, & formam, sed etiam substantialis ex per se actu, & per se potentia, quæ quia non reperitur inter subiectum, & formā accidentalem, ideò negat Arist. loc. cit. ex illis ens per se vnū resultare. Et quando etiam concederemus qualemcunque physicam vnionem sufficere inter formam, & subiectum, vt ex illis fieret per se vnum, cum talis non sit inter naturam, & genereitatem, quia est solum vnio facta per rationem, dum intellectus affigit naturæ illam intentionem, consequenter nequit inferre illud aggregatum esse per se vnum.

Respondent alij concedendo aggregatum illud esse ens per accidens, sed negant id definibile non esse, vnde Blanc. cit. quamuis nobiscum sentiat, inquit tamen, hanc rationem ex ente per accidens deductam facile dissolui. Ceterum ens per accidens nec esse definibile, neque scibile monstramus ex professo inf. disp. 13. q. 2. art. 3. vnde ratio inde deducta est efficacissima. Sed adhuc concedendo, quòd sit definibile, euidenter ostenditur non hìc definiri aggregatum illud, nam illud hic definitur, quod de pluribus prædicatur, & ad inferiora descendit, at conflatum ex re, & intentione non descendit ad inferiora, neque de illis prædicatur exercitè, aut signatè, quia prædicatio exercita est propria primarum intentionum, signata secundarum, ergo nullo genere prædicationis potest illud aggregatum prædicari de pluribus.

8 Vt verò probemus alterā concl. partem, quæ ambas extremas opiniones facit probabiles, & ostendamus esse de mente Doctoris, recolendum est ex dictis disp. 3. q. 8. art. 2. duplicem esse prædicationem exercitam, & signatam, illa pertinet ad primas, hæc ad secundas intentiones, nam vt inquit Doctor in hac quæst. omne quod signatur in secundis intentionibus per prædicationem signatam, exercetur in primis per exercitam, vnde ea, quæ rebus exercitè conueniunt, etiam intentionibus, quæ illis sunt applicabiles, attribuntur signatè; tunc autem aliquid conuenit alicui exercitè, vt colligitur ex Doctore 4. d. 1. q. 2. quod à parte rei verè inest illi, vti si dicamus, quod homo est rationalis, hoc attributum conuenit homini exercite, quia realiter in ipso est, signatè verò aliquid alicui conuenire est, cum illi conuenit tantum, vt signo, per quod significatur attributum illud verè, & exercitè conuenire rei, cuius est signum, v. g. si in pictura repræsentetur nobis aliquis equus, dicere solemus illum equum esse ferocem, dum autem sic loquimur, certè significare nolumus ferocitatem equo picto exercitè cōuenire, sed signate, quatenus dat nobis intelligere, quòd equus verus, & viuus, cuius signum est, exercitè habet ferocitatem; in hoc igitur sensu multa tribuuntur secundis intentionibus, nam dicimus speciem prædicari de indiuiduis, propositionem constare ex terminis, non quòd species, vt secunda intentio, verè, & exercitè dicatur de indiuiduo per verbum *est*, quasi verum sit dicere, indiuiduum est species, vel secunda intentio propositionis constat ex terminis, sed signatè, quia sunt signa, quòd illæ res, quibus tales intentiones applicantur, verè, & exercitè prædicatur de indiuiduo, & constat ex terminis. Et adhuc Doctor ipse optimè declarat discrimen inter actum signatum, & exercitum, in duobus præsertim similibus, per *non* enim exercetur negatio (inquit ipse) per *nego* verò signatur, per *tantum* similiter exercetur exclusio, per *excludo* signatur, & vult dicere, quòd si quis diceret *negatio negat*, iste ita dicendo exercitè affirmat, quia propositio est affirmatiua, & tantum signatè negat, vnde hoc prædicatum *negat*, tribuitur secundæ intentioni negationis tantum signatè, exercitium verò negationis fit per *non*, dicendo, homo non est asinus, vnde *negatio* in actu signato negat, *non* verò negat in actu exercito, & hæc doctrina est valde notanda in his rebus Logicalibus.

9 Cum hac doctrina itaque possumus vtrasque extremas opiniones concordare, & etiam de mente Scoti defendere, nam si sermo fiat de prædicatione exercita, verum est hanc prædicationem conuenire naturæ, non intentioni, neque *vt Quod*, quia non dicimus homo est genus, sed homo est animal, neque *vt Quo*, vt aliqui respondere solent, quasi secunda intentio sit ratio formalis prædicandi naturæ, quia quod prædicatur de pluribus inferioribus quidditatiuè, ita prædicatur, vt ex vi prædicationis descendat ad essendum in illis non solum secundū id, quod prædicatur, sed etiam secundum rationem formalem, vnde habet vt prædicetur, genereitas autem non ita descēdit ad inferiora, ergo in hoc sensu nequit esse ratio formalis, cur genus prædicetur. Accedit, genus definiri, esse id, *quod*, prædicatur, non *quo*, ergo etiamsi cōcedatur genereitatem esse, *quo*, vel *qua* natura prædicatur, non idcirco Aucto es secundæ sententiæ sic respondendo defendunt definitionem generis principaliter conuenire intentioni, sed naturæ. Si igitur de prædicatione exercita definitionem Porph. intelligamus, tenemur dicere, quòd sicut talis prædicatio conuenit naturæ, non intentioni, ita illa definitio conuenit naturæ, non intentioni, & hunc dicēdi modum esse de mente Doctoris in 2. d. 3. q. 1. notat Lichet. ibidem, §. *ibi, sed contra*, vbi docet vniuersale prædicari de pluribus in quid, non quidem quatenus est ens per accidens constitutum ex natura, & relatione, sed tantum per rationem naturæ, quæ est ens per se vnum, & in inferioribus essentialiter inclusum. subdit tamen naturam non esse sic proximè prædicabilem, nisi actu sit sub relatione vniuersalitatis, & indeterminatione positiua ad plura, quia non est in potentia proxima, vt actu dicitur de illis. nisi per talem relationem, & indeterminationem, quæ ipsam facit actu vniuersalem, & in hoc sensu loquendo de ista prædicatione intelligendum est, quod hic definiatur natura, vt substat intentioni, non quod principaliter definiatur totum constitutū, nec natura principaliter, & vt *Quod*, intentio autem, vt *quo*, quasi sit ratio formalis, cur prædicetur natura, sed solum quòd definiatur, vt substat intentioni, veluti conditioni eam ponenti in statu vniuersalitatis, in quo sensu non sequitur ipsam esse prædicabilem nec vt *Quod*, nec vt *quo*, quia est simplex conditio, sicut etiam abstractio ab inferioribus, quia requiritur, vt simplex conditio præuia ad constituēdam naturam proximè prædicabilem de multis, ideo non prædicatur ipsa, nec vt *Quod*, nec vt *quo*, & hoc totum consonat ei, quod docuimus q. 2. præced. disp. art. 1. in sol. ad 2. vbi diximus relationem vniuersalitatis in prædicatione exercita non esse prædicatum, sed conditionem prædicati. Si tamen velis intentionem appellare rationem formalem, quatenus est forma denominans naturam proximè prædicabilem, ita tamen quòd natura ex se habeat modum essentialiter prædicandi, vt contendit Auersa, qui non vult intentionem appellare simplicem conditionem; non repugnamus: hanc eandem sententiam tenet de mente Doctoris Meurisſ. lib. 2. suæ Met. c. 3. q. 5. & Orbellus c. de gen. ait esse satis probabilem.

10 Si verò loquamur de prædicatione signata, & de hac definitionem generis intelligere velimus; tunc dicendum est ibi propriè, & per se intentionem generis definiri, quia talis prædicatio est propria secundarum intentionum, & illis conuenit vt *Quod*, genus enim pro secunda intentione illud est, quod tali

tali genere prædicationis de pluribus specie differentibus prædicatur. Quia tamen signum respicit signatum, & secundis intentionibus vtitur logicus, vt signis primarum, ideò dicendum non definiri à Porph. solam intentionem generis, sed vt concernit naturam, cuius est signum, ita quod cum dicitur, *genus est illud quod prædicatur, &c.* sensus est, quod genus est secunda intentio applicabilis illi naturæ, quæ vere, & exercitè de pluribus specie differentibus affirmatur. Vtroque igitur modo potest explicari definitio generis (sicut & aliorum vniuersalium) & fortè hac de causa postquam eius essentiam indicauit per prædicationem signatam dicendo, *Genus est illud, quod prædicatur,* &c. statim exemplum attulit in prædicatione signata, quod homo est animal, equus est animal, vt nimirum per id significaret posse explicari essentiam generis, tam prædicatione signata, definiendo intentionem in ordine ad rem, quam prædicatione exercita definiendo rem in ordine ad intentionem. Neque Doctor q. illa 14. recedit à prima opinione, vt à nobis est explicata, licet ad secundam magis inclinet, cuius rei signum est, quia ad argumenta, quæ contra ipsam obijcit, solutiones adducit, nec illas reijcit, vt ibi Expositores aduertunt: vnum dumtaxat non soluit, quia procedit contra illam opinionem sic intellectam, vt res esset, quæ definiretur; intentio ratio, qua definiretur, in quo sensu sustineri nequit, vt supra declarauimus; quod vt magis pateat, libet ea hic producere cum eorum solutionibus ibi à Doctore positis.

11 Obijcitur ergo probando rem esse non posse principaliter definitum in hac definitione generis, & etiam aliorum vniuersalium. Tum quia logicus per se considerat secundas intentiones, primas verò non nisi per accidens, quatenus fundamenta illarum, ergo, & illas tantum definit. Tum quia, si rem definiret logicus, & non intentionem, tunc esset artifex realis. Tum 3. Quod hic definitur, vniuocum est ad omnia, quæ possint denominari genera, siue sit ens reale, siue rationis, siue substantia, siue accidens, sed nihil reale ad hæc omnia datur vniuocum, ergo non res, sed intētio definitur. Tum 4. si res sub intentione definitur, tunc res per accidēs definitur, quia per hoc, quòd intentio sibi accidit, & tunc etiam sequitur, quod si per accidens definitur, absolutè dici debet non definiri, quia definitio conuenit definito per se, non per accidens. Tum tandem formale definitum debet esse, quod ipso nomine formaliter, & per se importatur, sed nomen concretum, vt in proposito est genus, non significat formaliter, & per se subiectum, sed tantū pro connotato, vt diximus disp. 2. q. 6. art. 2. ergo genereitas, nō natura hic definitur. Confir. quando definitur aliquod concretum accidentale, definitio ita cadit supra formam concreti, vt explicet tantum esse formæ, subiectum verò purè denominatiuè se habeat, & solum denominetur definiri, ergo ita erit in proposito. Probatur assumptum, cum enim dicimus album est disgregatiuum visus, nullo modo explicatur natura subiecti, sed solum accidentis, & ideo definitio quidditatiuè cadit tantum supra formam; & hoc est præcipuum fundamentum secundæ sententiæ.

12 Resp. ad 1. & 2. quod hic non definitur sola res, sed res sub intentione sensu iam explicato, adducit Doctor hanc solutionem, nec ipsam reijcit, quia vidit sufficienter satisfacere, nā re vera parū refert dicere, quòd logica sit de secundis intentionibus applicatis primis, vel de primis, vt substāt secundis, quia quocunq; modo dicatur semper saluatur, quod logica sit sciētia rationalis, & per se consideret secundas intentiones; ratio est, quia vno, vel altero modo dicendo, nunquam asseritur, quòd res solas, & nudas consideret, sic enim esset artifex realis, sed vt denominatas, & affectas secundis intentionibus, sub qua formalitate consideratæ non sunt materia idonea facultatis realis, sed rationalis, vt est logica.

Ad 3. dicimus argumentum illud vrgere in omni opinione, nam etiam secunda asserit non definiri intentionem solam, sed connotando subiectum, vndè adhuc in illa opinione quæri potest de vnitate illius connotati, vel enim est aliqua res particularis, & hoc non, quia subiectum non esset proportionatum formæ, quæ sibi applicatur, quia secunda intentio generis hic definita non est genereitas hæc, vel illa, sed genereitas in communi; ergò pariter res connotata per hanc secundam intentionē erit cōmunis omnibus, quæ possunt à tali intentione denominari. Ait igitur Doctor, quod res illa, quæ hic definitur, non est vna vnitate vniuocationis, sed tantum habet vnitatem proportionis, modus tamen, quo hic definitur, est vniuocus omnibus generibus, quia omnes naturæ eodem modo conueniunt in modo prædicandi de suis inferioribus, quam responsionem nō improbat Doctor, sed sequitur, vt notat ibi Maur. & amplectūtur Recentiores omnes, quos valdè exercuit hoc argumentum, vt est videre apud Hurtad. Arriag. & alios hic, qualis autem sit vnitas proportionis, declaratum est disp. 2. q. 5. art. 1. Quod si vrgeatur hanc vnitatem non sufficere, vt aliquid sit definibile, quia definitio postulat in definito vnitatem vniuocationis, si enim definitio est vna, definitum quoq; esse debet vnum, vt sit cum ea conuertibile. Dicimus cum Doctore ibidem, saltim ad esse vnitatem vniuocationis ex parte modi, quo naturæ diuersæ sunt capaces intentionis logicæ, & hanc sufficere, vt definitio generis sit vna, eiq; vnum correspondeat definitum.

13 Ad quartum valet illud argumentum contra primam opinionem, vt dicebamus, ita intellectam; quod secūda intētio sit ratio formalis, per quā natura constituatur de pluribus prædicabilis, tunc enim benè concludit argumentum, quod sicut talis intentio accidit naturæ, ita etiam, & prædicabilitas, & definitio generis per accidens tantū, & denominatiuè conueniret naturæ, sicut definitio albi ideò per accidens conuenit parieti, quia accidit ei albedo. At iam docuimus cum Lichet. vniuersale prædicari de pluribus essentialiter ratione naturæ in illis inclusæ, intentionem vero esse dumtaxat conditionem, quæ eam in actu proximo cōstituit ad exercitium talis prædicabilitatis, & ideò falsum est definitionem generis conuenire naturæ ratione ipsius intentionis in eo sensu; sic dicimus ignem de se esse potentem ad plura calefacienda, approximationem tamen esse necessariam, vt fiat in actu proximo ad exercitium virtutis calefactiuæ; nec tamen licèt hinc inferre, quod approximatio sit ratio formalis calefaciendi in igne, quia concurrit tantum, vt conditio, quam doctrinam etiam recipit Amic. cit.

Ad quintum maior non est vniuersaliter vera, quia concretum accidentale non solum definiri potest ratione formæ, vt cum definitur album esse disgregatiuum visus, sed etiam ratione subiecti, vt si definiatur album esse substantiam habentem albedinem, quo casu certum est albedinem non definiri, etiāsi nomine albi principaliter significetur albedo, sic igitur in proposito genus est vtique nomen concretum principaliter importans genereitatem, hæc tamen eius definitio, si de prædicatione exercita intelligatur, non conuenit huic concreto ratione formæ, & intentionis, sed ratione naturæ, vt intentioni substantis, veluti conditioni, per quod etiam patet ad Confirm.

ARTICVLVS II.

An definitio Generis sit rectè assignata.

14 PRo recta definitionis generis intelligentia not. est quod concreta accidentalia, vt in proposito est genus, soleāt definiri per subiectum, vt cum dicimus, quod album est res habens albedinem, adhuc tamen etiam definiri possunt per proprium genus, & differentiam, vt benè notauit Didacus disp. 6. q. 2. imò hæc definitio est perfectior illa. Ratio est, quia vt notat Tatar. q. 1. antepræd. dub. 2. ex Scoto 1. d. 3. q. 4. in fine, cum definitur concretum accidentale per subiectum, vt cum dicimus, album est res habens albedinem, talis descriptio non est, nisi quædam nominis explicatio, & non per se expressio significati, quia nomen concretum de per se significato subiectum non importat, sed tantum de connotato, & de modo significādi; perfectius igitur definitur concretum, si definiatur per rationem eius accidentalem superiorem etiam in concreto, dicendo v.g. album est coloratum disgregatiuum visus, vndè definiendo concreta in hunc modum, imitandus semper est modus, quo ipsa forma definitur in abstracto (seruata tamen connotatione) vt v.g. si in abstracto definitur albedo per colorem, non per corpus, album etiam definiri debet per coloratum, quod est connotatiuum genericum, & superius ad album, quod totum innuimus disp. 2. q. 6. art. 2.

At inquiunt Thomistæ Sonc. 7. Met. q. 6. Zanard. ibidem q. 3. Ruuius in Log. q. 3. Complut. cit. q. 2. Masius hic, & alij ex D. Thom. 1. de interpret. lect. 4. & de ente, & essentia c. 7. concreta accidentalia definiri per subiectum, tanquam per propriū genus, & ideò in definitione concretorum aliud genus ab isto non esse quærendum. Sed hæc doctrina non est recipienda, quia etsi concretum accidentale possit, ac debeat definiri per subiectum, tanquam per extrinsecum additum, vt docet Arist. 7. Met. c. 13. non tamen tanquam per genus, quia genus definitionis est attributum intrinsecum, & essentiale rei definitæ, at subiectum non est intrinsecum formæ. Si dicas, saltim intrinsecum esse toti constituto accidentali. Contra est, quod tale constitutum est ens per accidens, cui definitio non competit; & adhuc subiectum sic consideratum nequit dici genus logicū illius cōstituti v.g. albi, hoc enim est coloratū, vndè ad summū

nequit

nequit dici nisi genus physicum, quatenus est subiectum informatum, & denominatum à forma accidentali; vide dispu. 11. Phys. q. 2. art. 1. vbi rursus hæc Thomistica doctrina refellitur.

15 Sed instant Complut. cit. dub. append. nullatenus posse accidens in concreto definiri per concretum superius loco generis, quia tunc idem esset modus significandi, & definiendi concreti, & abstracti, & vtriusq; definitio esset æquè perfecta in ratione definitionis, & vtrumq; æquè propriè collocaretur in prædicamento. Resp. neg. sequelam, quia etiam concretum superius ingreditur definitionem inferioris seruata connotatione; ex quo fit, definitionem concreti semper imperfectiorem esse, quia est data per additamentum; & gratis concedimus accidentia in concreto in prædicamentis posse disponi, vt dicemus disp. seq. & in virtute illius dispositionis tenet famosa illa regula arguendi Summulistarum, qua Scotus vtitur q. 1. Vniuers. & q. 16. & quol. 13. & alibi sæpè, quod à concretis ad abstracta tenet consequentia, vbi est prædicatio per se idest superioris de inferiori, vt album est coloratum, ergo albedo est color, ex qua regula deducitur euidenter, concretum superius esse verè genus respectu inferioris, alioquin regula illa non valeret. Sed adhuc vrgent Cõplut. connotatiuum, quando prædicatur vt tale, prædicatur in quale, non in quid, ergo implicat ponere concretum superius connotatiuo modo in definitione inferioris per modum generis, de cuius ratione est prædicari in quid, non in quale. Resp. tale concretum superius in definitione inferioris prædicari in quid de suo inferiori, quia est eius genus, & prædicari in quale de subiecto implicitè connotato, vndè quando dicimus, *albũ est coloratum*, ly coloratum respectu corporis, siue subiecti adiectiuè tenetur, sed respectu albi pro formali tenetur substantiuè, & sic respectu subiecti eius prædicatio est denominatiua, & adiectiua, respectu tamen albi, quod est suum inferius, est prædicatio quidditatiua ratione formæ importatæ.

16 Hac ergo supposita doctrina de duplici modo definiendi concreta accidentalia, cum art. præced. conclusum sit posse definitionem generis intelligi de re quantum ad exercitam prædicationem, & de intentione quantum ad signatam, modò consequenter Dicendum est, quod si in primo sensu velimus definitionem intelligere, tunc definitio generis debet explicari, vt tradita per subiectum, ita vt per ly *quod* insinuetur natura generica, non quidem, quatenus coincidit cum definito, sed prout importat materiale definiti, definitum enim est natura, quatenus substat secundæ intentioni, pars verò materialis huius concreti est ipsa natura in se. Si vero definitio generis intelligatur in secundo sensu, ita quod non res, sed intentio definiatur, tunc vel accipi potest in sensu materiali, vt facit Orbellus c. de genere cum alijs quibusdam, vel in sensu formali; si primo modo accipiatur, adhuc censeri debet tradita per subiectum, itaut per ly *quod* insinuetur fundamentum relationis genereitatis scilicet natura generica, vt sensus sit *genus est id, quod prædicatur*. idest est intentio, quæ fundatur in illo, quod prædicatur, &c. quæ quidem per suum fundamentum notificatur; nec inconuenit relationes præsertim rationis (ait Orbel.) definiri per sua fundamenta, cum Arist. 5. Met. distinguat modos, seu species relationum realium per ipsarum fundamenta.

17 Si verò definitio accipiatur in sensu formali, tunc inueniẽdũ est aliquod concretum superius ad genus, quod eius definitionem ingrediatur per modum generis; Id autem poni potest *prædicabile de pluribus*, tale namque concretum ait Scotus q. 15. Vniuers. insinuatur per illa verba in definitione posita, *Quod prædicatur de pluribus*, hæc enim est definitio ipsius prædicabilis in communi, & bene licet loco generis, quod deberet in definitione poni, ponere integram definitionem eius, vt Arist. docet 6. Top. c. 3. cum definitio, & definitum quoad rem significatam sint prorsus idem; & hic dicendi modus fuit Auicen. c. 6. suæ Log. quem sequuti sunt Caiet. c. de gen. Tolet. q. 3. Villalpand. q. 3. Conimb. q. 1. art. 1. Hurt. disp. 4. Log. sect. 1. Nec obstat, quod prædicabile sit passio vniuersalis, ac proinde in definitione allata locum generis obtinere non possit, cum non prædicetur in quid de quinque vniuersalibus. Nam huic obiectioni sæpius dictum est Porph. hic definire genus, speciem, &c. potius in ratione prædicabilis, quàm vniuersalis; & vt omnis tollatur altercandi occasio, dicemus nos accipere prædicabile radicaliter, non formaliter, quo sensu nemo negat prædicari in quid. Nec obstat, quod Porph. per illam particulã *prædicari de pluribus* distinguat genus ab indiuiduo, ac proinde tenere locum differentiæ, non generis. Quia vt notat Doctor 1. d. 11. q. 2. sub C. bene potest etiam genus proximum præsertim distinguere definitum ab his, quæ nõ sunt eodem geuere continentur cum definito, animal enim distinguit hominem à lapide, vnde per *prædicari de pluribus*, velut per genus, poterunt omnia prædicabilia ab indiuiduo distingui, quod manifestè colligitur ex ipsis Porph. verbis, dum inquit *ab ijs igitur, quæ de vno solo prædicantur, differunt genere, eo quod hæc de pluribus prædicantur*, declarat igitur se Porph. posuisse illam particulam *prædicari de pluribus* loco generis.

18 Adhuc etiam probabile est genus in hac definitione esse vniuersale, præsertim si dicamus Porph. illa quinque nedum sub ratione prædicabilis, sed etiam sub ratione vniuersalis cõsiderasse, & tunc sensus definitionis *genus est id, quod prædicatur*, erit, genus est id vniuersale, quod prædicatur, &c. Neque ob id superflua esset illa particula *prædicatur, de pluribus*, vt quidam obijciunt, veluti iam contenta in ly *vniuersale*, quia tunc poneretur ad determinandam propriam rationem generis, per vltimam particulam *differentibus specie*, quæ sine illis medijs collocari, & cum ly vniuersali connecti non potest, vt notauit Auersa qu. 10. sec. 3. vbi hunc dicendi modum amplectitur, quem docuit Tatar. tract. 2. in Petr. Hisp. Ioan. de Lapide qu. 2. Albert. tract. 3. prædic. cap. 3. Soto qu. vn. de gen. ad 5. Titelman. cap. 7. de prædicab. Louan. cap. de gen. Mercat. cap. de proprio. Didacus disp. 6. qu. 2. & alij. Verum tamen est, hunc dicendi modum non esse de mente Porph. quia vt constat ex textu, illam particulam *prædicari de pluribus* ad alium finem posuit, vt, scilicet, per eam distingueret genus ab indiuiduo, sic autem posita illa particula, non amplius dici potest relatiuum *quod* referri ad vniuersale, tanquam ad genus, vt perperam Tatar. cit. est arbitratus, quia tunc per *vniuersale* intelligeretur genus ab indiuiduo sufficientissimè distinctum.

19 Cæterum aliæ duæ particulæ *differentibus specie in quid*, stant loco differentiæ, per illas enim distinguitur genus ab alijs prædicabilibus, cum quibus conuenit in prædicari de pluribus, per ly enim *differentibus specie*, distinguitur à secundo prædicabili, quod prædicatur solum de pluribus differentibus numero, hæc enim particula dat intelligere, quòd genus non dici totam essentiam, sed partem essentiæ, nam id, quod predicatur de pluribus speciebus, non potest esse tota illorum essentia, quia species habent diuersas essentias totales, quare vna totalis non potest de omnibus illis prædicari. Vnde genus differre à specie per hoc, quod prædicatur de pluribus specie differentibus, species autem de pluribus differentibus numero, non ita debet intelligi, quod sufficiat sola diuersitas specifica, vel numerica inferiorum ad distinguẽda vniuersalia, ita quod constituantur distincta vniuersalia pœnes maiorem, vel minorem multitudinem subijcibilium præcisè, vt contendit Auersa qu. 10. sect. 1. & q. 11. sect. 1. hoc enim est falsum, quia differentia etiam generica, & specifica respiciunt talem diuersam multitudinem subijcibilium, & tamen distincta vniuersalia non cõstituunt, & ex alia parte differentia generica, & proprium genericum, differẽtia specifica, & proprium specificum eandem respiciunt multitudinem subijcibilium, & tamen distincta constituunt prædicabilia; sed ita debet intelligi, vt vniuersalia constituantur quidem in ordine ad multa, sed attenta qualitate prædicationis, & communicationis ad illa multa, itaut non sola diuersitas illorum multorum, sed diuersitas præsertim communicationis naturæ eiusdem in illis multis variet formaliter vniuersalia; & quidem manifestè videmus vniuersalia essentialia, scilicet, genus, speciem, & differentiam distingui à proprio, & accidente, nõ præcisè per ordinẽ ad multa, quibus communicantur, quia potest assignari similis multitudo hinc inde, sed per diuersum modum communicationis, & pariter illa duo vltima distinguuntur inter se; ea igitur ratione distinguitur genus à specie, quia species communicatur inferioribus suis, vt tota essentia, & prædicatur completè, genus autem veluti pars, & prædicatur incompletè.

20 Sed instat Auersa cit. hunc distinguendi modum genus à specie vel nihil valere, vel coincidere cum eo dicẽdi modo, qui genus, & speciem distinguit præcisè per ordinem ad multa, in quibus sunt, quia scilicet, genus est in multis speciebus, species in multis indiuiduis, nam intantum species dicitur tota essentia suorum inferiorũ, non quia non detur in indiuiduis differentiæ indiuiduales præter naturam specificam intrinsecè ipsis indiuiduis, sicut sunt differentiæ specificæ speciebus, sed solum quia tales differentiæ indiuiduales sunt infimi gradus non amplius communicabiles, naturæ verò genericæ additur differentia specifica adhuc communicabilis, hoc autem non est aliud, quàm dicere, genus per hoc à specie differre, quod illud potest esse in pluribus speciebus, species verò solum in pluribus indiuiduis, & ita non ex modo inessendi, sed

præcisè ex parte eorum, quibus sunt, genus, & species distinguuntur.

Resp. neg. assumptum, siquidem vniuersale logicum habet pro formali termino in suis inferioribus diuersitatem essentialem, hoc est, diuersas essentias, & per hoc à specifico contradistinguitur, quod autem differentiæ, per quas contrahitur, sint vlterius communicabiles, & multiplicationis indiuidualis capaces, est per accidens, & materialiter se habet ad rationē formalem termini prædicationis ipsius generis; hoc declarari potest in sententia Thomistarum statuentium naturas angelicas incommunicabiles, & inter se specie differentes, & adhuc tamen agnoscunt naturam intellectualem, vt genus ad eas, non ergo ex sola communicabilitate ad plura, vel pauciora hæc duo vniuersalia distinguuntur, sed ex modo, quo communicantur per modum partis, vel totius essentiæ; alia, quæ contra hunc distinguendi modum genus à differentia obijcit Auersa ibidem, soluta sunt q. 5. præced. disp.

21 Poncius quoque disp. 4. Log. nu. 28. hanc doctrinam labefactare nititur, quia (inquit) si genus habet diuersum modū prædicandi à specie, quia genus prædicatur incompletè, & dicit partem essentiæ; ita etiam genus superius habere videtur diuersum modum prædicandi à genere inferiori, quia prædicatur per modum magis incompleti, & magis potentialis, vt est euidens, quia est in potentia & ad genus inferius quodcunque suaque inferiora, v. g. substantia, vt sic, est potētialis respectu corporeæ substantiæ, & omnium quę sub ipsa continentur, & prætereà ad substantiam incorpoream, contentaque sub ipsa; substantia autem corporea non est tam potentialis, quia solùm est potentialis respectu corporearum substantiarum, & non respectu incorporearum; & hac de causa, inquit, posse probabiliter dici, quod genera superiora distinguantur etiam in ratione generis ab inferioribus. At hanc rationem non esse sufficientem, vt genus inferius, & superius specie distinguantur in ratione genereitatis constabit infrà in fine quæst. huius art. 4. cum enim vtrumq. prædicetur incompletè, & dicat partem essentiæ materialem, censeri debent habere eundem prædicādi modū; ad quod parum refert quod genus superius prædicetur per modum magis incompleti, & potentialis, quam inferius, quia, vt aiunt Philosophi, magis & minus in eadem linea non variant speciem, vt constat de magis, & minus albo; non ergo ex hoc modo discernendi genus à specie sequitur genera superiora, & inferiora abinuicem specie distingui, vt infert hic Auctor.

22 Hic autem aduertendum est, cum genus definitur per prædicari de pluribus specie differentibus non esse accipiendā speciem pro formali, quia prædicari de pluribus differentibus specie pro formali idem est, quod prædicari de pluribus contentis sub genere, atque ita probando aliquam rationem communem esse genus, quia prædicatur de pluribus specie differentibus, hæc autem differre specie, quia continentur sub eodem genere, committeretur manifestus circulus, differre, enim specie probaretur ex eo, quòd sint sub genere, & esse genus, eo quia sit supra species, debet ergo prædicari de pluribus differentibus specie intelligi fundamentaliter, ac pro materiali, vt idem sit specie, ac plusquam numero, seu essentialiter, ita quod differentia inferiorum generis attendatur ex diuersitate essentiarum suarum præciso respectu, quòd sint sub eodem genere, vt euitetur circulus in hac definitione: hoc totum notauit Arriag. disp. 7. Log. n. 26. sed superbè nimis, dum ait fortè nullum id adnotasse; hoc enim docet Tatar. ex professo q. de specie art. 1. §. *Secundò sciendum*, vbi ait genus definiri per speciem, & speciem per genus fundamentaliter tantum, & pro materiali, vt euitetur circulus in his definitionibus.

23 Postremò per aliam particulam in quid separatur genus ab alijs tribus prædicabilibus differentia, proprio, & accidente, nam vltima duo absolutè prædicantur in quale, & accidentaliter. differentia verò prædicatur in quale quid, quia dicit partem essentiæ per modum determinantis, & qualificantis, & per modum termini adiectiui, genus verò dicit essentiam per modum per se stantis, & termini substantiui, & ideò absolutè dicitur prædicari in quid, & essentiam per modum essentiæ, quia differentia quoque prædicat vtique essentiam, sed per modum qualitatis, quam expositionem tradit Doctor q. 12. Vniuers. & est communiter ab omnibus accepta. Ratio huius discriminis inter genus, & differentiam indicatur ab Arist. 5. Met. c. 28. vbi ait, genus esse, quod primum inest, & quod est subiectum, differentiam verò se habere, vt qualitatem eius; quia igitur differentiæ munus est non præbere primum quidditatis fundamentum, sed aduenire generi, illudq. determinare, vt constituatur species, munus verò generis est præbere tale fundamentum, ideò ad genus pertinet modus substantiuus, ad differentiam verò modus qualificatiuus, & adiectiuus, vnde differentia prædicatur in quid secundum rem, non secundum modum, genus verò prædicatur in quid secundum rem, & modum; & ex hac doctrina exponendus est Arist. vbicunque affirmat, tam genus, quàm differentiam prædicari in quid, vt 7. Top. c. 2. 1. Post. 21. loquitur enim de prædicari in quid secundum rem tantum. Num verò ex natura rei determinatum sit in qualibet specie, quòd hoc prædicatum sit genus, & dicatur substantiuè; illud differentia, & dicatur adiectiuè, num potius ex arbitrio nostro, vt contendit Auersa, dicemus disp. seq. qu. 4.

Contra allatam definitionem obijcitur 1. contra singulas particulas, videtur enim in primis malè definiri genus per actum prædicandi, quia vt diximus disp. praeced. qu. 2. art. 3. actus prædicandi merè accidit vniuersali, & ex vi actualis prædicationis potius extraneatur relatio vniuersalis, quàm ponatur, vt ait Doctor ibi cit. q. 16. Vniuers. in sol. ad 8. Secūdò animal, quod est in Petro, vel Brunello, non potest quidditatiuè prædicari, nisi de solo Petro, vel Brunello, quia solum est de eorum quidditate, nam animalitas Petri tantum constituit Petrum, & Brunelli Brunellum, non alia indiuidua, ergo malè dicitur, quod prædicetur de pluribus. Tertiò è contra, non tantum prædicatur genus de pluribus specie differentibus, sed etiam genere, substantia namque prædicatur de corpore, & spiritu, quæ & ipsa sunt genera, prædicatur etiam de pluribus numero differentibus. Nec dicas genus prædicari de indiuiduis mediatè tantum, nam art. seq. ostendemus etiam immediatè prædicari. Nec etiam dicas speciem prædicari de indiuiduis cum præcisione, sed genus sine præcisione: quia si hoc sufficeret ad distinguendum genus à specie in ratione vniuersalis, tunc etiā differentia generica, & specifica, proprium genericum, & specificum, item & accidens, diuersa vniuersalia constituerent, vt toties inculcatum est cap. 4. de substant. & 7. Met. 48. secundæ substantiæ prædicantur in quale quid è contra verò 2. Post. 79. differentia prædicatur in quid, & cum sit gradus essentialis, sicut genus, immò nobilior, debebit quoq. ei concedi perfectior modus prædicandi, scilicet, in quid ergo non bene per hanc particulam distinguitur genus à differentia.

24 Resp. ad 1. Mayron. pasu 2. logicos verbum *prædicatur* intelligere, vt dicit aptitudinem; vel dicendum, quòd sicut ratio vniuersalis, vt sic, seruatur in relatione inessendi tam aptitudinali, quam actuali; sic in proposito ratio prædicabilis, vt sic, seruari potest in relatione prædicandi tam aptitudinali, quā actuali, loquendo tamen de prædicatione signata, per hanc enim semper applicatur ad plura, & quando Doctor loc. cit. inquit ex vi actualis prædicationis extraneari relationem vniuersalis, aduertit ibi, id esse intelligendum de prædicatione exercita, non signata. Ad 2. licèt animalitas contracta per differentiam à parte rei ad constituendum indiuiduum alicuius speciei, nequeat à parte rei prædicari, nisi de illo solo, vt notat Scot. 2. d. 3. qu. 1. sub H, quia tamen adhuc natura remanet indifferens intrinsecè ad singularia aliarum specierum constituenda, remotè est prædicabilis etiam de illis, & quando ab intellectu præcisa ab illa differentia accipit indeterminationē positiuam, tunc efficitur proximè prædicabilis, vt explicatum est disp. præc. Ad 3. genera superiora prædicantur de pluribus genere differentibus, non quatenus genera sunt, sed quatenus subalterna, quo sensu dicuntur species subijcibiles, nam vt inquit Doctor in hac quæst. de differentibus genere, inquantum talia, nihil per se prædicatur; quomodo autem genus respiciat indiuidua immediatè, dicemus artic. seq. Ad 4. alio modo sumit Arist. ibi quale quid. vt distinguitur contra hoc aliquid, vt innueret naturas vniuersales esse communicabiles, non verò per se subsistentes, & non dixit illas prædicari in quale quid, sed significare quale quid. Patet autem ex dictis, quò sensu multis in locis dixerit Aristot. differentiam prædicari in quid, nimirum quantum ad rem prædicatam, prædicat enim attributum essentiale, & partem quidditatis specificæ, non tamen quantum admodum, quia prædicat per modum qualitatis, & adiacentis. Neque hic modus prædicandi derogat excellentiæ gradus differentialis, quia absolutè loquendo modus prædicandi in quale quid perfectior est modo prædicandi in quid per modum partis, sicut enim forma est perfectior materia, quia illam contrahit, ac determinat, ita in proposito modus prædicandi in quale quid, & per modum determinantis perfectior erit modo prædicandi in quid, & per modum determinabilis, vt bene notauit Didac. cit.

25 Deinde obijc. contra totam definitionem. Primò, quia conuenit alijs à definito, nam conuenit enti, quod prædicatur de

de pluribus specie differentib. in quid, & tamen non est genus, vt testatur Arist. 3. Met. c. 3. similiter anima in communi, quæ dicitur de rationali, vegetatiua, & sensitiua, quæ specie differunt, & tamen non est genus, quia non ponitur in recta linea. Deinde è contra non cõuenit omnibus generibus, nam genus, quod ponitur in ista definitione, latius patet ipso genere definito, hoc enim est de ratione eius, quod in definitione ponitur loco generis, quod latius pateat ipso definito. Tandem hæc definitio continet aliqua, quæ non spectant ad essentiam rei definitæ, nimirum illa plura, de quibus dicitur genus, hæc enim vtique non sunt de quidditate generis.

26 Resp. Thomistæ ens non esse genus, quia est analogum; At in Metaph. ostendemus non ita esse analogum, vt excludat vnitatem conceptus, quæ ad vniuocationem sufficiat, vnde in nostra sententia magis adhuc vrget difficultas; sed optimè respondet Doctor 1. d. 3. q. 3. §. *Contra istam vniuocationem* ex ipso Arist. cit. 3. Met. 10. quia quidditatiuè includitur in quibusdam differentijs, quod est prorsus contra rationem generis, quod cum sit realitas potentialis ad illas, consequenter omninò præscindit ab illis, quam solutionem adhuc magis declarans d. 8. q. 3. S. & Y. §. *Ad primum argumentum*, ait conceptum generis necessariò desumi ab aliqua realitate distincta à realitate differentiæ, & per eam perfectibili, & contrahibili, ac proindè limitata, & finita, conceptus verò entis est communis ad finitum, & infinitum: quam doctrinam directè ibi declarat, & nos infra explicabimus, cum Deum à prædicamento excludemus; eadem ratione negat Maur. q. 5. Vniuers. §. *Quartò dubitatur*, ens esse genus, & cœteri Scotistæ passim; estò illi, qui tenent conceptum entis desumi ab aliqua realitate adæquatè concepta, vt alios gradus prædicamentales, hunc nodum difficulter soluant, vt fusius in Met.

27 Sed instat Arriag. disp. 7. Log. num. 25. ex vi definitionis traditæ necessariò sequi ens esse genus, præsertim in Scholis eius vniuocationem admittentibus, quia tota præfata definitio ei competit, cum prædicetur in quid incompletè de pluribus specie, hoc est, plusquam numero differentibus, quod addit, ne quis dicat ipsum petere principium, quod illa, de quibus ens prædicatur, scilicet Deus, & creatura substantia, & accidẽs, supponat esse sub genere, eo quia illa appellat distincta specie; cum igitur per nullam particulam excludatur ens ab ista definitione, cur genus dici non debebit, si hæc definitio est bona? Resp. si loquitur de ente, vt solum transcendit substantiam, & accidens, idest de ente finito, gratis concedimus esse genus, vt magis constabit disp. seq. Si verò loquitur de ente, vt transcẽdit Deum, & creaturam, negamus esse genus, tum ob rationẽ allatam, quia non præsefert realitatem potentialem, & contrahibilem per realitatem differentiæ, quod necessarium est, vt aliquod propriè dicatur genus, vt docet Scot. 1. d. 8. q. 3. propè fin. tum quia de ratione generis est, vt dicat relationẽ ad plures species, Deus autem non est species, sed essentialiter est substantia indiuidua, & singularis, nullum verò genus constituitur per ordinem immediatum ad rem indiuiduam, vnde formaliter loquendo excluditur à definitione generis per hoc, quod nõ prædicatur de Deo, & creatura, vt de pluribus speciebus, sicut neque ad illa contrahitur per veras differentias faciendo compositionem Metaphysicam, quæ omnia necessaria sunt, vt aliquod commune de pluribus dicibile in quid per modum partis essentiæ dicatur genus. Quòd si Arriag. velit appellare genus quemcunque talem conceptum etiam citrà illas conditiones, erit quæstio de nomine; re tamen vera non omnem huiusce modi conceptũ esse appellandum genus optimè, demonstrat Pasqualig. 1. p. suæ Met. disp. 39. sect. 2. vbi aduertit, quod realitas apta fundare intentionem generis debet dicere aliquam rationem entis determinatam, in qua saluetur potius inchoatio huius naturæ, quam alterius, nec sufficiat ratio entis, vt sic, quæ ex se non dicit inchoationem determinatæ naturæ, sed tantum esse reale, sed de hoc fusius in Met.

Ad instantiam de anima in eodem primo argumento allatam concedimus habere rationem generis ad illa tria, quod autem non ponatur directè in prædicamento, solũ infert, quod non est genus completum, non ex defectu vniuersalitatis, sed naturæ, quæ partialis est, ac incompleta. Ad 2. iam supra dictũ est vniuersale, vel prædicabile, quod ponitur loco generis in hac definitione, accidentaliter contineri sub genere primo prædicabili, quatenus scilicet quicquid conuenit generi, vt genus est, conuenit etiam vniuersali, quatenus à tali intentione denominatur. Ad 3. illa plura ponũtur in definitione obliquè tantũ, & connotatiuè, respectus enim semper definitur in ordine ad terminum, & terminus ponitur in eius definitione, vt additũ.

28 Quæres, an ista definitio sit descriptiua, vel quidditatiua? Resp. magnum hic absque causa iniri prælium inter Thomistas, & Scotistas, cum sit ferè lis de nomine; si Porph. loquitur de genere, quatenus prædicabile est, & non potius quatenus vniuersale, vt mens eius fuisse videtur, erit definitio, & non descriptio, quia *dici de*, licèt sit passio vniuersalis, est tamen de essentia prædicabilis. Si verò loquatur de genere, vt est vniuersale, tunc dicendum est, quòd si prædicari sumitur formaliter; est descriptio, quia est data per passionem, si verò radicaliter, est definitio, sic enim *dici de* coincidit cum *esse in*, & altero istorum modorum intelligẽdus est Doctor q. 15. vniuers. quando inquit prædicari de pluribus esse rationem vniuersalis; cum in 2. d. 3. q. 1. aliter sentiat; quòd si quid amplius contendant ex hoc loco Scotistæ, dicimus Doctorem maiorem habere auctoritatem in lib. sent. quàm vniuers. in quibus solummodo ea doctrina recipienda est, quæ consonat cum lib. sent. iuxta regulam generalem, quam tradidimus in quæst. proœm. de recipienda Doctoris auctoritate. Aduertendum tamẽ est, quod cum dicimus præfatam definitionem esse quidditatiuam, non loquimur de purè quidditatiua quæ tantum constat ex proprio genere, & differentia, sed de quidditatiua per additamentum data, in qua vltra proprium genus, ac differentiam, inuoluitur quid aliud ab essentia definiti diuersum ob ordinem aliquem, quem habet ad illud, sine quo definitio illa intellectum non quietaret, quo genere definitionis non solum definiuntur accidentia omnia relatiua, quorum esse totum est ad aliud se habere, & ideò perfectè concipi nequeunt, nisi etiam concipiantur fundamentum, & terminus, sed etiam accidentia aliqua absoluta, imò & substantiæ, præsertim incompletæ, vt docet Scot 4. d. 1. q. 2. & d. 12. q. 1. L. & alibi sæpè.

Præter allatam generis definitionem Porph. affert aliam, dicens *genus est id, cui supponuntur species*. quæ definitio potest dici, tum essentialis, tum accidentalis iuxta duplicem sensum, quem potest habere; si enim ita intelligatur, genus est vniuersale quod refertur ad species, erit essentialis, quia essentiale est generi respicere sua inferiora: si verò ita intelligatur, genus est vniuersale, ad quod species referuntur, seu quod terminat respectum specierum, erit accidentalis, quia accidit generi, quod respiciatur ab inferioribus, licèt enim respiceretur per mutuam relationem, adhuc tamen bene intelligeretur constitutum in suo esse per respectum, quem dicit ad inferiora, & quoniam hic posterior dicendi modus est frequentior apud Auctores, & magis intentus videtur à Porph. idcircò communiter docent hanc vltimam definitionem esse accidentalem.

ARTICVLVS III.

Quomodo Genus prædicetur de indiuiduis.

29 COmpertum est apud omnes genus de indiuiduis prædicari, propterea enim dixit Porph. genus prædicari de pluribus specie differentibus, nõ autem dixit de speciebus; vt insinuaret genus non tantum de speciebus prædicari, sed etiam de earum indiuiduis, quæ propriè abinuicem specie differre dicuntur; solum dubitari solet de modo, quo prædicetur, & duplex esse potest dubium.

Primum est, an mediatè tãtum prædicetur de illis, idest mediante specie, quo sensu dicimus, quòd Petrus est animal, quia est homo, an etiam possit interdum immediatè prædicari. Est satis vulgata opinio, genus non prædicari per seipsum immediatè de indiuiduis, sed solum de specie & hac mediante etiam de indiuiduis, in quo à specie secernitur, quæ de suis indiuiduis immediatè prædicatur, ita Alber. tract. 4. de prædicab. c. 1. Scot. q. 17. Vniu. Conimb. q. 1. de specie. Tolet. q. vn. Onna q. 2. art. 2. Fuentes diss. 3. q. 7. Masius sect. 2. de genere q. 3. & 4. Iauell. tract. de quinque prædicab. cap. 2. Ioan. de S. Thom. q. 7. art. 1. & alij passim quod manifestè videtur Porph. ipse docuisse cap. de specie, dum ait *Atque omninò id omne, quod est ante indiuidua, & de ipsis sine medio prædicatur, species erit dumtaxat, & nullo modo generis rationem subibit*. Et hanc sequuntur opinionem, quicunq. negant indiuidua generica idest immediatè contenta sub genere, de quibus immediatè prædicetur, vt Suarez disp. 6. Met. sec. 9. vbi asserit nulla ratione posse gradum animalis contrahi immediatè per differentiam indiuidualem, sed mediante differentia specifica, atque adeò non dari hoc animal immediatè contentum sub animali, sed Petrum, vel hunc Leonem, in quibus per eandem indiuisibilem differentiam indiuidualem contrahuntur omnes gradus superiores, idem quoque asserit Fonsec. 5. Met. c. 28. quæst. 14. sect. 3. & alij ad ipsum.

Alia sententia docet posse genus etiam per seipsum, & imme-

mediatè prædicari de indiuiduis, vt cum dicimus, hoc animal est animal, hoc corpus est corpus, quæ propositiones veræ sunt immediatè, & non solo nomine, nam prædicatum significat naturam corpoream, vel sensitiuam in communi, & subiectum eandem naturam singularizatam; ita ex Recentioribus multi, vt Ruuius cap. de specie q. 5. Ouied. contr. 4. Log. punc. 4. Hurtad. in Log. disp. 4. sec. 5. & quicunque admittunt indiuidua generica, & incompleta, vt D. Thom. opusc. 55. & Scotus 1. d. 3. q. 6. vers. *item vltimo*, vt ibi notat Bargius, & 1. d. 8. q. 3. propè finem & clarissimè in 4. d. 8. q. 2. O. vbi citat Doct. Auicen. 1. suæ Physic. qui fuit primus inuentor indiuidui generici, sequitur Sanchez q. 56. prædicab. Blanc. disp. 3. sec. 6. Arriag. disp. 7. Log. nu. 5. & 28. & alij quamplures.

30 Pro resolutione huius dubij notandum est, indiuidua dupliciter considerari posse, primò vt sunt à parte rei, & sic verum est nullum dari indiuiduum, quod immediatè sub genere contineatur, quia omne tale continetur immediatè sub aliqua specie infima; secundò prout ab intellectu concipiuntur sub gradu naturæ superioris non considerato gradu specifico, quem re vera participat, quod vulgari exemplo de veniēte à longe explicari potest, nam si ex motu, vel aliqua alia animalis proprietate, quam in eo deprehendimus, cognoscamus illud esse indiuiduum aliquod animalis, non tamen distinctè sit ne equus, vel asinus, tunc dicimur cognoscere indiuiduum inadæquatè, & incompletè, in qua acceptione significatur nomine huius animalis; & indiuidua hoc modo considerata dicuntur incompleta, & generica, incompleta quidem quia non attinguntur secundum totam essentiam suam, quam habent à parte rei, generica verò, quia formaliter, & immediatè participant naturam genericam. Et quidem hæc indiuidua generica hoc modo debere admitti, idest non à parte rei, sed apud intellectum inadæquatè concipientem, docet Scotus apertè loc. cit. cum Auicen. & Varrone Magistro suo, vnde inquit, quòd in singularibus est ordo secundum ordinem vniuersalium, & quod prius vniuersale quodcunque potest intelligi descendere in proprium singulare, quam contrahatur per differentiam aliquam ad aliquod inferius, tanquam ad speciem, vt sic habeamus ordinem istorum singularium, hoc ens, hæc substantia, hoc corpus, & sic deinceps vsque ad Sortem, hoc præno a o.

31 Dicendum, quòd licèt de indiuiduis specificis, & completis prædicetur genus media specie, de genericis tamen, & incompletis per seipsum immediatè prædicatur. Conclusio colligitur ex Scot. cit. eamque tenent Auctores secundæ sententiæ. Probatur, quia vt dicebamus hæ prædicationes sunt veræ, hoc animal est animal, hoc viuens est viuens, vbi prædicatum significat naturam sensitiuam in communi, & subiectū eandem naturam singularizatam; sed inter naturam in communi sumptam, & in singulari nullum potest dari medium, ergo genus immediatè prædicatur de indiuiduis incompletis. Deinde sicut natura specifica in singularib. est indiuidua, ita & generica, sicut enim Petrus, ideò est hic homo distinctus numero à Paulo, quia habet distinctam numero humanitatem, ita est hoc animal, quia habet animalitatem distinctam numero ab animalitate Pauli, esto igitur animal prædicetur mediatè de Petro, & Paulo, vt sunt homines, immediatè tamen prædicatur de illis, quatenus sunt hoc, & illud animal, quia inter animal, & hoc animal nullum est medium, quo probari possit animal dici de hoc animali. Conf. illud prædicatur immediatè de aliquo, quod cognoscitur illi conuenire nullo alio tertio cognito, & è contra illud mediatè prædicatur, quod non cognoscitur alteri conuenire, nisi mediante cognitione alicuius tertij, sed inter cognitionem indiuidui adæquatè, & completè cogniti, & cognitionem naturæ genericæ mediat cognitio speciei, quæ non mediat inter cognitionem indiuidui inadæquatè cogniti, & cognitionem naturæ genericæ, ergo genus prædicatur mediante specie de indiuiduo completo, seu adæquatè cognito, immediatè verò de incompleto, seu inadæquatè cognito: minor quoad primam partem patet, ratio enim cur de Petro (qui sub tali nomine datur intelligi indiuiduum completum, & adæquatè cognitum) affirmetur, quòd sit animal, est, quia cognosco illum esse hominem, verè enim Petrus ideò est animal, quia est homo, & participat naturam genericam mediante specifica; Probatur etiam minor eadem quoad secundam partem exemplo supraposito de veniente à longè, quod percipitur esse animal, sed non cuius speciei, quod quidem fuit exemplum ipsius Auicen. & adducitur à Scot. loc. cit. vbi etiam refellit tacitam responsionem, posset enim quis dicere, quòd cum videmus venientem à longe in casu posito, non videmus hoc animal, sed vniuersale; id dici non potest (ait Doctor) quia visus non videt vniuersale, ergo debet intelligi de singulari vniuersalis. Probatur etiam ratione ibi à Scoto allata ex Varrone, quando enim de aliqua re ignoramus, quid sit distinctè, & in particulari quærimus, quid est hoc? at tunc ibi *ly hoc* non supponit pro aliquo singulari speciei infimæ, vt hoc ligno, vel hoc lapide, quia tunc non ignoraretur, quid sit illud, quod per tale nomen quæritur, quia idem non supponitur, & quæritur, supponit ergo pro singulari entis, & quæritur in speciali, quid illud sit, vnde data responsione, quod est vel lignum, vel lapis, statim quiescit intellectus.

32 In oppositum obijcitur 1. gradus ita prædicantur de inferioribus, sicut sunt dispositi in serie prædicamentali, sed in ea serie inter gradum specificum, & indiuiduum mediat species, ergo gradus genericus non prædicatur de indiuiduis, nisi mediante specie. Conf. non potest esse immediata progressio de extremo ad extremum, nisi per medium, sed gradus genericus est supremus, indiuiduus est infimus, specificus verò est medius inter vtrumque, ergo nequit genericus prædicari de indiuiduo, nisi prius prædicetur de specifico. Resp. cum distinctione minoris inter genus, & indiuiduum completum, ac adæquatè cognitum vtique mediare speciem, non tamen genus, & indiuiduum incompletum, seu confusè cognitum, indiuiduum enim sic sumptum est immediatum generi. Ad Conf. conceditur maior, quando illa extrema non sint immediata, at in proposito gradus genericus & indiuiduus incōpletus sunt immediatè, & gradus genericus dicitur supremus, quia est superior, indiuiduus dicitur infimus, quia est inferior, & non quia inter vtrumque alter intercedat.

33 Deinde arguitur, hæc indiuidua generica non dantur à specificis distincta, ergo de illis nequit genus immediatè prædicari; Probatur assumptum: Tum quia quando dicimus hoc animal est animal, idem est, ac si dicamus, Petrus est animal, quia articulus demonstratiuus determinat, & designat aliquod singulare existens, sed nullum est, vel esse potest singulare, nisi determinatæ speciei, ergo hoc animal significat indiuiduum, non genericum, sed specificum. Tum quia secundum Scotum 2. d. 12. q. 2. quod determinat sibi aliquam speciem in illo genere, & aliquod indiuiduum in illa specie, ergo omnia indiuidua sunt specifica. Tum tandem, quia animal non multiplicatur, nisi per rationale, & irrationale, ergo non datur hoc animal, nisi quatenus datur hic homo, hic Leo.

Resp. neg. assumptum, quod non dentur indiuidua generica à specificis distincta modo iā declarato, ad primam prob. neg. itē assūmptū, ad cuius prob. occurrit Doct. loc. cit. in 4. quòd licet illa pronomina *hoc*, & *illud* demōstrent singulare speciei infimæ, quia singulare vniuersalis nequit esse in rerū natura nisi in aliquo singulari alicuius speciei infimæ reperiatur, tamē per se supponunt pro singulari entis, & magis vniuersalis, & ratio, est quia non demonstrant singulare speciei infimæ distinctè, & adæquatè, sed confusè; vnde argumentum probat solum, quod vtique à parte rei nec datur, nec dari potest singulare vniuersalis distinctum à singulari speciei infimæ, non tamen probat, quin prius concipi possit singulare magis vniuersalis, quā minus vniuersalis, coniungendo nempe per intellectum animalitatem prius cum singularitate; quam cum rationalitate; neque enim oportet, vt inter conceptus singularium, & conceptum genericum animalis obuersentur in mente conceptus specifici. Ad alteram eiusdem assumpti prob. ex Scoti auctoritate patet per idem, quòd considerando indiuidua in statu realis existentiæ omnia sunt specifica, sed in statu existentiæ obiectiuæ apud intellectum inadæquatè concipientem etiam dantur generica. Ad vltimam patet quoque per idem, non enim animal à parte rei prius singularizatur in indiuiduis, quā contrahatur per rationale, & irrationale; oppositum tamen contingere potest per intellectum inadæquatè concipientem. Sic denique intelligendi sunt Porph. & Scot. cit. initio dubij, dum dicebant vniuersale immediatè dictum de indiuiduis habere rationem speciei, non generis, hoc enim dixerunt, tum quia ita est, cum sit prædicatio de indiuiduis completis; tum quia etiam si genus prædicetur de incompletis, tunc non prædicatur per modum generis, sed speciei, vt mox dicemus.

34 Tandem arguit Suarez, & eius argumenta probare videntur, nec etiam per intellectum inadæquatè concipientem posse dari indiuidua generica à specificis distincta, quia ratio generica præcisè sumpta est indifferens, & quasi in potentia essentiali, vt per differentiam specificam determinetur, ergo donec intelligatur hoc modo determinata, non potest intelligi proximè capax indiuiduationis. Accedit, quòd vnica, & simplicissima differentia indiuidualis sufficiens est ad determi-

nan-

tandam in singulari totam, & integram essentiam, prout includit omnia prædicata superiora, frustra ergo finguntur tot differentię indiuiduales determinatiuæ propriorum graduum superiorum. Nec valet respondere esse vnicam à parte rei, sed esse multiplicem per intellectum, nam nequit reddi ratio, cur possit eadem differentia indiuidualis partiri in plures per intellectum, quarum singulæ singulis gradibus superioribus correspondeant, & nō differentia specifica in plures specificas. Denique non est minus essentialis connexio, & ordo inter differentiam generis specificam, & indiuidualem, quàm inter differentias superioris magis, & minus vniuersales vsque ad specificam v.g. non est maior connexio, & ordo inter sentiens, rationale, & Petreitatem, quàm inter substantiā, corpus, viuēs, sentiens, rationale; atqui corpus non potest contrahi etiam per intellectum per differentiam hominis, nisi media differentia animali, ex corpore enim, & rationali solo nequit etiam per intellectum aliquid vnum constitui, ergo neque animal est determinabile per differentiam huius animalis v.g. Petri, nisi media differentia hominis.

35 Resp. ad 1. rationem genericam ante determinationem specificam non esse proximè capacem pariter indiuiduationis specificæ, quia cum indiuiduum specificum speciem includat, sanè non potest genus ad ipsum contrahi, nisi media specie, bene tamen est capax indiuiduationis genericæ, quia cum indiuiduum genericum speciem non includat, potest vtique immediatè ad ipsum contrahi. Ad 2. vna indiuidualis differentia sufficit ad determinandā speciem immediatè, & media illa omnia prædicata superiora à parte rei; adhuc tamen per intellectum possunt concipi aliæ differentiæ ratione distinctæ, quæ gradus superiores contrahant immediatè modo explicato. Ratio autem, cur indiuidualis differentia possit ita partiri per intellectum, & non specifica, est, quia quilibet gradus superior, etiam ab alio præcisus, est capax indiuiduationis, vnde dicimus hoc ens, hoc corpus, &c. vnde dari possunt plures conceptus eiusdem differentiæ indiuidualis, quorum quilibet correspondeat suo gradui superiori; at non quilibet gradus superior præcisus ab alio est capax effectus formalis differentiæ specificæ v.g. rationalis, non enim est subiectum capax ratiocinationis, nisi ipsum animal, & ideo nequeunt distingui plures conceptus eiusdem specificæ differentiæ correspondentes distributiuè gradibus superioribus. Ad 3. negatur paritas, cum enim in gradu specifico infimo essentialiter includantur omnes gradus superiores v.g. in homine, vtiq. rationale nequit hominem constituere, & ad ipsum substātiam, & corpus contrahere, nisi medio viuente, & sentiente; sed quia in indiuiduo generico non nisi genus includitur, potest genus immediatè per singularitatem contrahi; bene tamen currit paritas de indiuiduo specifico, cum enim in ipso species includatur, consequenter nequit gradus genericus ad ipsum constituendum descendere, nisi media specie.

36 Hæc omnia bene significauit Blanc. cit. ibi tamen valde decipitur, dum ait in hoc tātum sensu posse admitti indiuidua generica, vt sub vno genere non nisi vnum queat assignari, vt sub animali hoc animal, prout idem est, quod indiuiduum animalis, nam hoc animal sic sumptum, sub nulla specie continetur; imò commune est omnibus specierum indiuiduis, nam & Petrus est hoc animal, & Bucephalus est hoc animal, idest indiuiduum animalis. Præter autem hoc animal sic sumptum, nulla alia dantur indiuidua animalis, nisi hic homo, aut hic Leo, quæ sunt indiuidua specierum, nec aliud potest mens assequi, inquit ipse. Sed valde fallitur, vt dicebamus, sicut enim Petrus est hic homo distinctus numero à Ioanne, quia habet distinctam numero humanitatem; ita est hoc animal, quia habet animalitatem numero distinctam ab animalitate Ioannis, & sic de alijs indiuiduis, ergo plura indiuidua generica dantur sub eodem genere, non vnicum tantum, & quando hic fit quæstio de indiuiduis genericis, an dentur saltim per intellectum distincta à specificis, est quæstio de indiuiduis signatis, nō autem de hoc animali, vt est indiuiduum vagum animalis, quod magis propriè diceretur aliquod animal, hoc enim à nullo negatur: nec etiam est quæstio de cōceptu indiuidui generici in communi, qui videtur abstrahi posse à singulis genericis, si admittantur, nam his admissis idem prorsus dici debet de tali conceptu, quod dici solet de conceptu: indiuidui specifici in communi; quare concludimus Blanc. non assecutum fuisse statum quæstionis.

37 Pasqualig. etiā 1. par. suæ Met. disp. 55. adhuc etiā rē magis cōfudit, dū distinguit de indiuiduo secūdū esse physicū, & materiale cōsiderato, quo sensu dicit totā, & cōpletā indiuidui entitatē, & secūdū esse formale, quo sēsu dicit solū esse indiuiduale, vt sic, & postea inquit genus immediatè prædicari de indiuiduis primo modo consideratis, sed mediatè de ipsis altero modo inspectis. Planè hoc est contra omnium opinionum, nam indiuidua primo modo inspecta sunt completa, de quibus tamen fatentur omnes genus non nisi mediatè prædicari; secundo modo sumpta sunt incompleta, quia dicunt puram indiuiduationem in concreto, vt ipse loquitur, sic autem possunt immediatè substerni, non tantum speciei, sed cuicunque gradui superiori præcisè sumpto, quia quilibet se solo est capax effectus formalis indiuiduationis, vt sic independenter à specie, licèt non indiuiduationis specificæ, vt contra Suarez discurrebamus; sed quæso ne conteramus tempus circa dicteria, & chymeras Recentiorum, qui vt aliquid noui videantur afferre, in mille passim labuntur ineptias. Poncius autem disp. 4. q. 6. hanc quæstionem pertractans quærit, an natura generica possit dari à parte rei absque vlla differentia positiua præter indiuidualem, vndè non videtur assecutus hic Auctor statum quæstionis, non enim est difficultas de indiuiduis, vt sunt à parte rei, quia vt dictum est n. 30. certum est nullum dari indiuiduum à parte rei immediatè collocatum sub genere, quod non sit etiam sub aliqua specie, vt notat Scot. 2. d. 12. q. 2. lit. C.

38 Aliud autem dubium ad hunc articulum spectans est, cum genus prædicari possit tum de indiuiduis completis, vt Petrus est animal, tum incompletis, vt hoc animal est animal, de illis mediatè, de istis immediatè, quæritur, an in his prædicationibus seruet adhuc vniuersalitatem generis, vel potius induat modum speciei. Hurtad. cit. tenet adhuc prædicari per modum generis, quia adhuc prædicat partem essentię, & per modum entis incompleti; idem defendunt alij sed ex alio capite, quia nimirum esto prædicetur de indiuiduis, non tamen præcisè de illis, cum adhuc etiam de speciebus sit prædicabile, in quo secernitur genus à specie, quæ de solis indiuiduis est prædicabilis, qui dicendi modus Auicen. tribuitur, & refertur à Scoto q. 17. Vniuers. in sol. ad 1. sed non sistit in eo immediatè subdens aliam solutionem. Alij inquiunt prædicari per modum speciei, ita volunt Ruuius, Didac. Blanc. Complut. & Arriag. dum prædicatur de indiuiduis incompletis, quia tunc prædicatur, ac si diceret totam eorum essentiam; idem asserit Auersa, dum prædicatur etiam de completis, declarat tamen, id esse intelligendum, cum prædicantur de indiuiduis eiusdem speciei, quia re vera tunc genus non prædicatur de pluribus specie differentibus, sed tantum numero, & ideò induit modum speciei. Louanienses tandem c. de genere, quibus subscribit Blanc. & Poncius disp. 4. n. 55. loquens de indiuiduis eiusdem speciei, docent, dum genus ad indiuidua refertur, non habere amplius rationem generis, aut alterius ex quatuor prædicabilibus, sed constituere aliam quandam speciem vniuersalis innominatam; quæ sententia etiam absolutè refellenda est, quia absque necessitate multiplicat vniuersalia.

39 Dicimus, quòd si genus comparatur ad indiuidua completa, siue diuersæ, siue eiusdem speciei, semper prædicatur per modum generis, si verò ad incompleta, potius induit modum speciei. Hæc conclus. quo ad 1. partem communis est, quam multi probant ex illo Auicen. fundamento, quia genus prædicatur de indiuiduis quidem, sed sine præcisione, & ideò adhuc manet distinctum à specie, quæ prædicatur de illis cū præcisione. Ruuius notauit huius rationis insufficientiam, quia tunc genus, & species differrent per differentiam negatiuam, & non positiuam, nam prædicari de indiuiduis præcisè, & non de allijs magis diuersis est pura negatio. Pasqualig. notauit ex alio capite, quia tunc genus non tantum esset genus sed etiam species, quia prædicaret de pluribus numero differentibus, quod est proprium speciei. Ratio Auic. equidem insufficiens est, non tamen ex eo capite, vnde dicebat Ruuius, quia adhuc genus haberet suum modum prædicandi positiuū, quo se extenderet tum ad species, tum ad indiuidua, species verò talem modum, quo se extenderet ad indiuidua tantum, & quidem positiuum; estò partim per negationem explicaretur, neque ex eo capite, vnde arguebat Pasqual. nam esto genus prædicaretur de indiuiduis, non sequeretur esse etiam speciem, sed solum esse vniuersale magis illimitatum specie, quia se extenderet ad quæcunque se species extendit, & ad alia plura, ac etiam per diuersum modum prædicandi, sicut etiam nō quia sensus dicitur esse singularium cum præcisione, intellectus sine precisione, quia etiam est vniuersalium, deducitur intellectū esse etiā sensum, sed solum, quod si potentia illimitatior sensu; sed ratio Auicen. ex hoc refellenda est, quia si discrimen ab eo assignatum esset sufficiens ad distinguenda genus & spe-

& speciem, vt diuersa prædicabilia, deberent etiam in ratione vniuersalium distingui differentia specifica, & generica, proprium specificum, & genericum, & sic etiam accidens, quia illa cum præcisione, ista sine præcisione prædicantur de pluribus numero differentibus, vt sæpius est inculcatum.

40 Ratio igitur, cur genus etiam de indiuiduis eiusdem speciei prędicetur per modum generis, non speciei, est, quia vt supra diximus hæc duo vniuersalia non distinguuntur per illas particulas *numero, vel specie differentibus* materialiter consideratas, sed formaliter, hoc est, sub tali modo prædicandi de illis multis, nempè completè, vel incompletè, qui prædicandi modus indicatur per illas particulas, vt supra declaratum est, sed genus etiam comparatum ad indiuidua eiusdem speciei retinet talem prædicandi modum, ergo verè prædicatur per modum generis. Probatur minor quia prædicatur de illis mediante specie, nam sermo est de indiuiduis completis, ergo prædicantur incompletè, & per modum partis. Hæc conseq. est euidens, nam eo ipso quod gradus superior prædicatur de indiuiduis alio intermedio, signum est contrahi ad illa mediante specifica differentia, atque ideò in illa descendere per modum partis materialis essentię. Et ideò bene dicebat Doctor q. 17. Vniuers. in sol. ad 1. quod genus ad indiuidua collatum adhuc rationem generis seruat, quia de illis mediate prædicatur, non immediate, hoc enim manifestè indicat ipsum prædicari partem essentiæ, non verò totam essentiam. Conf. quia ex dictis disput. præced. qu. 2. art. 3. quando dicimus, *Petrus est homo*, est adhuc prædicatio speciei, licèt enim ex vi actualis prædicationis restringatur ad vnum indiuiduum, adhuc tamen ex vi aptitudinalis extenditur ad plura numero, ergo pariter in proposito hæ prædicationes, *Petrus est animal, Franciscus est animal*, erunt generis, quia esto ex vi actualis prædicationis coarctetur natura ad plura solo numero differentia, adhuc tamen est apta proximè ad prædicandum de indiuiduis aliarum specierum, quod sufficit ad saluandam vniuersalitatem genericam, per quod soluitur ratio Poncij ad oppositum.

41 Hinc prob. concl. quoad alteram partem ex contrario fundamento, quod nempe de indiuiduis genericis prædicetur per modũ speciei, non generis, ideò enim prædicatur de specificis per modum generis, quia de illis prędicatur mediatè, hoc est incompletè, & per modum partis, ergo è contra cum de genericis immediatè prædicetur, prædicabitur completè, & per modum totius, qui est modus prædicandi speciei. Confir. quia respectu illorum habet rationem totius, & completæ essentiæ, ergo prædicatur de illis per modum speciei, non generis. Probatur assumptum, quia sicut cum dicimus, *Petrus est homo*, ly homo dicit totam essentiam Petri, quia Petreitas ad essentiam non spectat, cum sit potius determinatio essentiæ, ita cum dicimus, *hoc animal est animal*, ly animal dicit totam essentiam illius indiuidui incompleti, quia in eo nõ reperitur, nisi natura sensitiua, & hæcceitas, quę ad naturam non pertinet; & sanè ad prędicationem completam aliud non requiritur, nisi prædicatum explicare totum, quod pertinet ad essentiam subiecti relicta indiuiduatione, ergo cum totum hoc habeatur in his prædicationibus generis de indiuiduis incompletis, dicendum est de ipsis prædicari per modum speciei.

42 Nec refert, quòd secundum rem, & confusè *hoc animal* dicat etiam differentiam specificam. Quia ad distinguẽda prædicabilia non attenditur prædicatum, & subiectum, vt sunt in re, sed vt concipiuntur à nobis, alioquin genus non distingueretur à specie, & differentia, cum ergo *hoc animal*, vt à nobis concipitur, differenrentiã specificam non dicat, esto à parte rei includat, iam ex tali modo concipiendi includit gradum genericum, vt totam essentiam contractam per differentiam materialem, & numeralem, non verò vt partem essentiæ contractam per formalem, & specificam: Nec etiam refert, quòd talis natura sit contrahibilis per differentias specificas, atque ideò etiam de indiuiduis genericis incompletè prædicetur, & per modum partis. Quia talis ordo non consideratur, quando immediatè contrahitur per indiuiduales, imò tunc præscinditur natura à tali contrahibilitate, & solum consideratur vt contrahibilis per differentias indiuiduales, naturæ autem sic consideratæ non potest tribui ratio generis, sed tantum speciei.

Cõtra hanc partẽ Cõcl. arguit Hurtad. cit. Quãdo quis videt quatuor indiuidua animalis duos, scilicet, homines, & duos leones, & explicitè cognoscit ea esse animalia, sed ignorat, quæ animalia, tunc ab illis quatuor indiuiduis abstrahit immediatè rationem communem animalis, quam illis omnibus eodẽ modo conuenire videt, sed illa est ratio generica, quia conuenit pluribus differentibus specie, ergo cum ratio abstracta de illis possit immediatè prædicari, à quibus immediatè abstrahitur, illa ratio generica de illis indiuiduis incompletis prædicabitur sub ratione generis. Dices, eam rationem sic abstractam esse specificam, non genericam. Contra, arguit Hurtad. quia ratio specifica solis conuenit indiuiduis eiusdem speciei, non verò indiuiduis alterius. Conf. illa ratio animalis abstracta immediatè ab indiuiduis eodem modo prædicatur de illis, scilicet, in quid incompletè, ac si abstraheretur à speciebus, & tamen de specie, & indiuiduo prædicatur in quid incompletè, ergo semper habet rationem generis. Rursus ad prædicationem generis non requiritur, imò est prorsus impertinens cogntio totius essentiæ subiecti; ergo cum dicimus *hoc animal est animal*, non prædicatur tota essentia de subiecto, & si tota prædicaretur, iam illud indiuiduum esset distinctè; & adæquatè conceptum, quod est contra rationem indiuidui generici. Tandem ideo dicuntur indiuidua generica, quia de illis prædicatur genus per modum generis, alioquin specifica dici deberent.

43 Resp. solutione inter arguendum data, ad impugnationem dicimus, illa quatuor indiuidua in statu existentiæ realis vtique specie differre, at à vidente talem differentiam non percipi, vnde in eius conceptu solo numero differunt sub genere animalis, quod tamen in ordine ad illa, vt sic cognita, induit modum speciei, quia respicit illa, vt solo numero differentia, quod est proprium speciei. Dices ergo genus generalissimum habere potest genus supra se, quia omnis species prędicabilis est quoque subijcibilis. Resp. bene Didac. disp. 7. q. 1. negando sequelam, & eius probationem ait esse veram de speciebus vt sunt ordinatæ in prædicamento, ille enim ordo respondet naturæ rerum quæ postulat, vt gradus genericus descendat ad indiuiduationem per speciem, & ita omnis species prædicabilis est subijcibilis; potest tamen intellectus hoc ordine non seruato facere speciem prædicabilem, quæ non sit subijcibilis.

Ad Confir. Neg. assumptum, vt constat ex dictis. Ad aliam, quando de Petro enunciamus esse animal, non sub ratione Petri, quia sub hoc nomine importat indiuiduum specificum, sed sub ratione huius animalis, vtique non enunciatur tota essentia, quam habet à parte rei, quia præter animalitatem includit rationalitatem, sed enunciatur tota essentia illius, vt stat sub nostro conceptu; cum enim à nobis non concipiatur, nisi sub ratione huius animalis, sanè cum de Petro sic concepto dicitur *hoc animal est animal*, tota essentia enunciatur, quia tota essentia illius subiecti est esse animal, & sic Petrus sub tali cõceptu in ratione indiuidui generici potest dici distinctè, & adæquatè cognitus, sed in ratione indiuidui specifici confusè, & inadæquatè, quia non attingitur specifica differentia explicitè. Ad vlt. hoc animal, & illud animal non dicuntur indiuidua generica, quia de illis prædicetur genus per modum generis, quia planè ex hoc capite potius specifica dici deberent, sed dicuntur generica, & non specifica, quia ex consueto loquendi modo illa dicuntur specifica indiuidua, quæ genus participant mediante specie, vnde quia ista genus participant immediatè, ideò generica appellari consueuerunt.

44 Ex dictis colligitur resolutio illius quæsiti, de quo fusè nimis agunt Recentiores nonnulli, quodnam sit correlatiuum generis, quod ei correspondet in ratione subijcibilis; primum enim, & immediatum sunt species, mediatum indiuidua, ratione enim specierum prædicatur de indiuiduis, quando de illis prædicatur per modum generis, quando enim de indiuiduis incompletis immediatè, & per seipsum prædicatur, tunc induit modum speciei, & talis prædicatio ad secundum spectat prædicabile, non ad primum. Hac de causa alij dicunt species esse terminum formalem genereitatis, indiuidua materialem, ille enim dicitur terminus formalis alicuius relationis, qui propriè & per se illi correspondet, materialis verò, qui eam terminat ratione ipsius termini formalis, cum quo reperitur coniunctus, & non tam seipso, quàm interuentu alterius. Neque tamen hinc inferas cum Pasqualig. 1. p. suæ Met. disp. 14. sec. 2. n. 12. indiuidua merè per accidens se habere ad genus in ratione subijcibilis, atque ideò adæquatum correlatiuum generis esse solam speciem, vnde ad indiuidua comparatum, siue eiusdem, siue diuersæ speciei, nullo modo habere rationem generis. Hoc enim est prorsus falsum, quia Porph. c. de specie disertè docet, nedum esse genus respectu specierum sub se contentarum, sed etiam respectu indiuiduorum, ad quæ refertur, imo id manifestè colligitur ex eius definitione, per quam dicitur prædicari de pluribus specie differentibus, quod planè non tantum conuenit speciebus, sed etiam earum indiuiduis, non enim tantum equus, & homo specie differunt,

sunt, sed etiam Petrus, & Bucephalus, ergo si genus propriè sub ratione generis est prædicabile de indiuiduis, indiuidua quoque propriè erunt subijcibilia respectu illius; & quamuis indiuidua non subijciantur generi, nisi mediante specie, & depēdeāter ab ea, nō proinde neganda est eis sua propria subijcibilitas distincta à subijcibilitate speciei, quasi sola species sit vnicum, & adæquatum subijcibile generis; quod declarari potest ex doctrina quadam, quam Scotus docet quol. 18. in sol. ad 1. inquit enim ibi, quod licèt actus exterior non habeat rationem voluntarij & liberi, nisi mediante actu interiori voluntatis, quando tamen actus exterior coniungitur cum interiori, & ex illo procedit, tunc ille exterior, vt distinctus, habet rationem voluntarij, & distinctam, quia voluntarij mediatè, vnde hoc ipso habet distinctam rationem liberi ab interiori, quia interior est liber immediatè, quæ doctrina ex integro potest huic proposito applicari, & per eam probari etiam indiuidua esse propriè subijcibilia generis, licèt mediatè, & dependenter à specie: & hæc sententia est Scoti q. 17. Vniuer. in sol. ad 1. quam passim alij sequuntur.

45 Vnde si etiam velimus assignare adæquatum, & totale correlatiuum generis in ratione subijcibilis, præter quod nil aliud est, quod habitudinem generis terminare possit, hoc sanè erunt species, ac indiuidua simul; vel si placet, poterit etiam constitui aliquod commune illis importatum per hoc, quod est *plura specie distincta*, quatenus ambo conueniunt in ratione subijcibilis ad genus. Nec obstat, quòd species immediatè subijciatur generi, indiuidua verò mediatè, nam adhuc stante hac disparitate possunt habere rationem communem, & vniuocam in ratione subijcibilis, sic enim de facto videmus rationem substantiæ vniuocam esse corpori, vt sic, & tali corpori, cum tamen ad tale corpus non descendat, nisi mediante corpore, vt sic; & in ratione actus conueniunt vniuocè forma substantialis, & accidentalis, esto accidentalis non actuet, nisi mediante forma substantialis, quod exemplum valeat, quantum potest.

Colligitur etiam solutio alterius quæsiti, An genus eadem habitudine respiciat species, & indiuidua in ratione subijcibilium, an potius diuersa, dicendum enim est, quod habitudine eiusdem rationis refertur ad vtrumque: Ratio est, quia ex parte generis semper est eadem ratio fundandi, siue ad species referatur, siue ad indiuidua, nam de omnibus prædicatur, vt pars materialis, & vt prædicatum incompletum; & è contra ex parte specierum, & indiuiduorum ratio terminandi est eadem, quia terminant genereitatem vt plura specie distincta, siue specifica, siue numerica, ergo ad vtrumque refertur relatione eiusdem rationis, & speciei; An vero referatur ad vtrumque eadem relatione etiam numerali, per quam immediatè speciem attingat, & indiuidua mediatè, potest dici, quod si eodem actu prędicet intellectus naturam genericam de specie, & indiuiduis, eadem indiuisibili relatione attingit vtrumque, secus autem, si hoc fiat diuersis actibus.

ARTICVLVS IV.

Expediuntur varia quæsita de Genere.

46 QVæritur 1. quomodo genus possit in quid prædicari exercitè, & in recto de suis inferioribus dicendo, homo est animal, equus est animal. Ratio dubitandi est, quia pars, vt sic, estò possit in obliquo prædicari de toto, verè enim dicimus homo constat anima, habet corpus, caput, &c. in recto tamen enunciari non potest, vnde non bene dicitur, homo est anima, homo est corpus, idque docuit Arist. 4. Topic. cap. 2. & suadet manifesta ratio, quia hoc prædicatum *animal* vt pars dicit præcisè in homine gradum sensitiuum, & nihil aliud, vnde si prædicaretur, vt pars, faceret hunc sensum, homo est animal, idest homo est tantum animal, siue homo non est plusquam animal; vnde vt aliquid de alio verè prædicetur in recto, debet aliquo modo dicere totum illud, quod dicit subiectum, hoc enim de rigore importare videtur copula *est* in illa prædicatione *homo est animal*, nempe sensus est, animal est totum illud, quod est homo: cum igitur in proposito, vt constat ex dictis, animal dicat partem essentiæ suorum inferiorum, non videtur posse cum veritate de illis enunciari in prædicatione exercita, & in recto.

47 Ad hoc dubium dicunt aliqui, vt Auersa q. 10. de genere sec. 3. in fine, Didac. à Iesu disput. 6. q. 5. Blanc. disp. 3. sec. 10. & alij, quod illud axioma, quod pars non prædicatur de toto, verificatur vtique de partibus physicis, vt sunt materia, & forma, ac etiam integrantibus, vt caput, & brachium, non tamen de Metaphysicis, huius rationem reddit Didac. quem sequitur Blanc. quia cum partes Metaphysicæ sumantur à tota rei entitate, nimirum animal, & rationale ab integra humanitate, sub diuersis tamen gradibus concepta, hinc est, quòd etiam in ratione partium dicunt totam naturam speciei, cuius sunt partes, & ideò etiam in ratione partium possunt prædicari de toto, quod dici nequit de partibus Physicis, quarum neutra dicit totam entitatem rei constituta. Hic dicendi modus non sufficit, nisi aliud addatur, quia vt bene notauit Ruuius c. de genere q. 5. imò & Scotus ipse q. 16. Vniuers. ratio allata, quòd pars nequeat prædicari de toto, æquè militat in partibus Metaphysicis, & rationis, sicut in Physicis, & realibus, & exēpla adducta ad id probādū sunt indifferenter de partibus his, & illis. Ratio etiam discriminis adducta à Didac. nihil concludit, cum falso innitatur fundamento, vt infra videbimus q. 3. estò enim genus diceretur sumi à tota entitate physica rei, non tamen sumitur à tota entitate metaphysica, de qua hic est sermo, quia non sumitur à differentia, quòd si sumeretur à tota entitate metaphysica, cum prædicatum dicat quantum actu in se continet, tunc genus totam essentiam suorum inferiorum prædicaret, cum totam actu importet, quod nec ipse Didac. concederet, cum nobiscum teneat solum dicere partem materialem essentiæ.

48 Alij dicunt, quod licèt genus, vt pars metaphysica actualis, nequeat cum veritate prædicari de suis inferioribus; vt probat allata ratio, tamen vt potentialis, idest non vt actu componens, sed vt potens componere speciem, potest cum veritate prædicari, sic enim aliquo modo continet totum, quod continet subiectum, quia cum possit proximè coniungi cum hac, & illa differentia, continet illas omnes in potentia, & hoc satis est, vt dicatur continere totum, quod continet species, nempè vnam partem actu, & alteram in potentia; citatur à Ruuio pro hac opi. Cauterus quidam hic c. de gen. q. 3. Sed ratio allata, quod pars de toto prædicari nequeat per modum partis, æquè probat de actuali, & potentiali, vt bene notant Complut. disput. 5. quæst. 5. repugnat enim, quod pars metaphysica, siue consideretur, vt actu componit, siue vt antecedit compositionem, formaliter, quatenus pars est, contineat totum illud, quod continet compositum, cuius est pars, vt patet consideranti.

Alij concedunt partem posse prædicari per modum partis, negantes ad veritatem prædicationis necessarium esse, quòd prædicatum importet totum esse subiecti, siue explicitè, siue implicitè, sed sufficit, vt importet aliquid de subiecto; seu quod includatur in eo, ita vt sensus sit, homo est animal idest continet naturam animalis, ita cum quibusdam alijs videtur sentire Pasqualig. disp. 53. sect. 4. num. 2. Sed hic dicendi modus passim reijcitur, quia si in prædicationibus in recto sola talis inclusio significaretur, & sufficeret sensus allatus, posset etiam pars physica, tam integralis, quàm essentialis de suo toto in recto prædicari, dicendo, homo est corpus, homo est caput, nam istæ partes verè includuntur in suo toto; at re vera prædicatio in recto aliquid plus significat, nimirum hoc esse illud, vnde cum dicimus homo est animal, non tantum significatur animal includi in homine, sed hominem esse animal, & hoc esse quicquid illud est, nam per, ly *animal* nihil excluditur ab homine, quasi homo sit tantum animal, nam prædicatio esset falsa, sed aliquo modo denotatur totum id, quod importatur per hominem.

49 Hac igitur de causa Thomistę communiter sentiunt genus, esto sit tantum pars speciei præscindens ab alia comparte, quæ est differentia, prædicari tamen de inferioribus per modum totius potentialis; cùm enim sub hac ratione continet implicitè, & confusè etiam differentias, consequenter continebit totam speciei quidditatem, vnde hac ratione poterit de ipsa in recto prædicari, ita Suarez disp. 15. Met. sec. 11 num. 16. Soto hic q. vn. art. 2. Compl. & Ruuius cit. Masius sect. 2. q. 2. Caiet. de ente, & essen. c. 3. dicentes esse expressam sententiam S. Thomæ ibidem; docent igitur ad veritatem prædicationis in recto non requiri, quòd prædicatum actu, & formaliter dicat, quicquid dicit subiectum (alioquin non foret prædicatio formalis, sed identica) sed sufficere, vt dicat implicitè, virtute, & potentia, & ideò quamuis genus in ratione totius vniuersalis non dicat actu, formaliter, & expressè, quicquid dicunt species, quia tamen dicit totum illud confusè, cum sit totum potentiale confusum includens differentias, poterit cum veritate prædicari in recto de suis inferioribus sub ratione totius vniuersalis, & potentialis.

Cæterum neque hæc sententia, quamuis communis, rem bene

trà, nihil potest genus dicere in tali esse obiectiuo, nisi quod manifestatur in tali cognitione, nam genus, vt sic, aliud esse non habet nisi quod exprimitur in intellectu ex vi talis cognitionis, vel ergo genus in tali esse obiectiuo includit differentiam, vel non, si secundum, habetur intentum, si primum, ergo non tantum implicitè, sed etiam explicitè genus differentiam dicit. Vis huius rationis eò tendit, vt demonstret, quòd respondere genus in esse præciso dicere differentias implicitè est asserere, quòd absolutè illas non importet, quia nihil potest genus dicere in illo esse obiectiuo, quod non manifestatur in cognitione, vnde nequit defendi, quod eas includat implicitè, nisi ratione identificationis, quam cum ipsis habet à parte rei non autem secundum esse præcisum.

56 Quamuis autem genus potestate solum contineat species & differentias, hæc tamen continentia potentialis non est eiusdem rationis, species enim continet, velut suas partes subiectiuas, de quibus est prædicabile in quid, vnde respectu earum dicitur totum potentiale, nam tale totū illud est, quod ita continet suas partes, vt tamen ex illis non componatur, sed tantum de illis sit prædicabile, ac proinde illas potius componat, & consequenter singulæ partes sint ipsum totum, vt docet Scot. 2. d. 3. q. 4. H. & ideò non est propriè totum, sed metaphoricè tantum, & similitudinariè, vnde Arist. 1. Phys. 4. non appellauit illud absolutè totum, sed quodammodo totum, respectu verò differentiarum non dicitur totum, sed pars potentialis per illas perfectibilis, & determinabilis, & eius continentia est in genere causæ materialis eo modo, quo materia dicitur potentialiter continere formas ex ipsa educibiles, nam sicut materia quaslibet suscipit formas, quibuscum constituit varias species, ita genus diuersarum differentiarum est susceptiuum, quibuscum metaphysicè componit diuersas species.

In oppositum solet obijci 1. quia Arist. 1. Phys. 4. ait, vniuersale totum quoddam est, multa enim comprehendit, vt partes scilicet species, & 7. Phys. 31. ait, in genere latere æquiuocationes, quia scilicet actu continet diuersas differentias, quæ pariunt æquiuocationem. Tum 2. cum genus prædicetur de specie, debet actu continere totum id, quod dicit subiectum, alioquin falsa esset prædicatio, non enim pars potest prædicari de toto. Tum 3. genus, vel est pars actu, vel totum actu, non primum, ergo secundum; non est autem totum metaphysicum, ergo logicum, quod consequenter continet actu species, & differentias saltim in confuso. Tum 4. quia hac ratione genus dicitur à Boetio tenuis similitudo specierum, quod non esset, nisi saltim actu implicito eas contineret, ac earum differentias. Tum 5. genus continet actualiter vnitiuè, & non tantum potentialiter, quod est ei realiter identificatum, sed differentiæ realiter identificantur cum genere, vt omnes fatentur, ergo &c. Tum tandem quia genus est relatiuum ad species, ergo actu dicit illas, & earum differentias.

57 Resp. Arist. primo loco loqui de comprehensione potētiali, non actuali, & loquitur de vniuersali in ordine ad partes subiectiuas, non in ordine ad differentias, & vocat illud totum quodāmodo, & similitudinariè, vt diximus, & similitudo cōsistit in hoc, quod sicut totum talem habet latitudinem, vt nō à singulis adæquetur partibus, sed ab omnibus simul, singulas autem excedat, ita vniuersale potest in esse pluribus inferioribus, & de pluribus prædicari, ita tamen, quòd eius inexistentia vel prædicatio non adæquatur à singulis inferioribus; nam licèt totum sit in singulis, non tamen totaliter, & adæquatè, nisi in omnibus simul; in alio loco ait in genere latere æquiuocationes, quatenus quæ sub eodem genere continentur, non in eo rigoroso gradu vniuocationis conueniunt, sicut quæ continentur sub eadem specie athoma, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 3. Q. Ad 2. satis constat ex dubio præced. ad veritatem propositionis non requiri, quòd prædicatum actu contineat, quicquid continet subiectum, sed sufficit; quòd sint idem in ratione habentis, & sic in proposito, cum genus prædicatur de specie in concreto, prædicatum est idem cum subiecto in ratione habētis, licèt non sint idem formaliter in ratione totius, & partis. Ad 3. totum genericum, vt tale est, nec esse totum actuale, nec partem actualem, sed actu esse totum potentiale, quia non dicitur totum potentiale, quasi potentiam habeat ad hoc, vt sit totum, sed quia potentia, non actu, suas continet partes. Ad 4. dicitur genus tenuis similitudo specierum, quatenus importat rationem genericam, in qua omnes inadæquatè conueniunt, & ex hac inadæquatione procedit tenuitas similitudinis non autem quia implicitè inuoluat omnium differentias, vt ex Scoto colligitur q. 4. Vniuers. in fine. Ad 5. negatur differentias identificari realitati genericæ in se spectatæ, solum enim ei realiter identificantur ratione tertij, idest speciei, quā constituunt, vt notat Brasau. q. 24. Vniuers. in hoc enim distinguuntur genus, & differentia à materia, & forma, quòd nō vniuntur inter se vnione aliqua ab ipsis distincta, & separabili, sicut materia, & forma, sed vniuntur seipsis, & per identitatem in tertio. Ad vltimum, probat tantum genus respicere species, & differentias, velut terminum suæ aptitudinis, non autem tanquam partes intrinsecas, & formales.

58 Quæritur 3. An genus sit species infima Vniuersalis. Auersa q. 10. Log. sec. 2. putat genus esse capax diuersitatis secundum esse formale vniuersalitatis, & ideò non esse vnum specie athoma; sed diuidi posse in diuersas species, ita vt diuersitas proueniat ab ipsa natura, & redundet etiam in ipsam genereitatem.

Dicendum tamen est cum communi genus esse speciem athomam in ratione generis, ita quod non dantur plures species genereitatis, sed vna sola infima, ita Scot q. 9. Vniuers. vbi omnes eius Expositores, & quol. 6. X. & sequitur ex dictis disp. præc. q. vlt. vbi statuimus diuisionem vniuersalis in cōmuni in genus, speciem, &c. esse diuisionem generis in species infimas, & probatur ex ibi dictis, quia genereitates fundatæ in naturis, etiam diuersissimis, vt substantia, quantitate, &c. quoad rationem denominandi illas, & prædicandi de ipsis omnino conueniunt, & solum ratione connotati distinguuntur, sicut albedo hominis, & equi eiusdem sunt speciei, & solū specie differunt materialiter, & ratione fundamenti. Confir. quia species vniuersalis per diuersum modum essendi in multis, vel prædicandi de multis discernuntur, sed omnia genera, siue suprema, siue subalterna, siue substantialia, siue accidentalia, & quæcunque excogitari possunt, habēt eundem modum essendi in multis, & prædicandi de illis, nempe per modum partis materialis, ergo omnia illa sub specie infima generis continētur, & ratio generis in communi omnibus illis conuenit, tanquam indiuiduis na turæ genericæ formaliter acceptæ.

59. Sed vrget Auersa cit. diuersitas relationis, & aptitudinis, non solum sumitur ex diuerso modo respiciendi, sed etiam ex diuersitate subiectorum, & terminorum, nam de ratione relationis, & aptitudinis non solum est talis, vel talis modus respiciendi, sed etiam ordo ad talem, vel talem terminum, & ordo talis, vel talis subiecti, ergo ex reali diuersitate eorum resultat etiam formalis diuersitas in ipsa relatione, & aptitudine, atque ita diuersitas quantitatis, & substantiæ redundabit in ipsas genereitates formaliter.

Resp. hanc, & alias rationes eiusdem tenoris, quas ibi Auersa congerit, non inferre in pluribus generibus diuersorum prædicamentorum secundum esse formale generis, sed tantum secundum materiale, contingit enim tantum secundum naturam, quæ substernitur genereitati; quod ex eo colligitur, quia hæc diuersitas non importat diuersam habitudinem ad inferiora, sed solum diuersam rem, quæ referatur, vt quod sit substantia, vel accidens; igitur ad arg. distingui debet assumptum, quod fundamentum remotum non diuersificat relationes, sed fundamentum proximum, seu ratio fundandi, similiter terminus materialis non diuersificat relationes, sed terminus formalis, seu ratio formalis terminandi, & in proposito licèt fundamenta remota sint diuersa, & termini materiales, ratio tamen fundandi, ac terminandi in omnibus est eiusdem rationis vt probatum est, quia omnes naturæ fundant relationē genereitatis, quatenus aptæ sunt esse in multis per modum partis materialis essentiæ, & omnes naturæ terminant talem relationem, quatenus sunt plura specie diuersa.

60 Rursus vrgebis adhuc fortius, quia genus sub se continet generalissimum, & subalternū, sed hæc specie distinguuntur, ergo non est species infima; maior est certissima apud omnes, ita quod plusquam pueriliter errauit Fuentes, cum dixit q. 17 diff. 1. art. 1. genus primum prædicabile esse duntaxat genus intermedium, Prob. min. tum quia illa specie differunt, quæ diuersas habent definitiones, & passiones, sed genus supremum, & subalternum sunt huiusmodi, vt patet ex Porph. c. de specie, ergo &c. tum quia plus differunt inter se, quàm duo genera subalterna, sed hæc tantum numero differunt, ergo illa differunt specie, quia inter distinctionem numericam, & specificam non datur medium.

Resp. quòd licèt genus supremum, & intermedium, quatenus talia specie distinguantur (de quo tamen est aliqua difficultas apud nonnullos Scotistas q. 12. Vniuers.) non tamen essentialiter discriminantur in ratione generis, & vniuersalis, cum eodem modo sint in multis, & prædicentur de multis, quod enim genus supremum nulli alteri subijciatur generi, sed intermedium vtique, accidit illis quatenus genera sunt, & vni-

& vniuersalia, quia hæc relatio subijcibilitatis nihil attinet ad rationem vniuersalitatis, quæ constituitur per ordinem ad inferiora, de quibus prædicetur, non ad superiora, quibus subijciatur; adhuc etiam quod genus supremum plura habeat inferiora, quàm intermedium, merè per accidens se habet ad illa, quatenus genera, quia eodem modo de illis multis prædicantur, & illa respiciunt, nimirum vt multa essentialiter diuersa, vnde non nisi differentiam accidentalem inter ea potest inferre, quemadmodum lineam decem palmorum per excessum quantitatis intra eandem lineæ speciem infimam dicimus à bipalmari accidentaliter tantum differre. Ex quo etiã facilè occurritur Pōcio disp.3.n.111. distinguenti genus superius, & inferius in ratione prædicabilium, quia licet vtrumq. prædicetur, vt pars contrahibilis, tamen vnum prædicatur, vt pars contrahibilis per differentiam non vltimam essentialem, aliud verò puta infimum, vt pars contrahibilis per differentiã vltimam essentialem. Hoc enim parum refert ad ea distinguenda in ratione prædicabilium, non enim per ordinem ad differentias, quibus contrahuntur, sumunt rationem prædicabilis, sed per ordinem ad inferiora, & modum prædicandi de illis; eodem autem modo prædicantur de illis tam genus superius, quam inferius, quia respiciunt illa, vt multa essentialiter diuersa, magis autem, vel minus intra eandem lineam non variant speciem.

QVÆSTIO II.

De Specie.

61 CVm de illo Vniuersali egerimus, quod in quid de pluribus specie differentibus prædicatur per modum partis materialis, scilicet, de genere, nunc agendum est de illo, quod prædicatur in quid vt totum de pluribus numero differẽtibus, scilicet, de specie, & meritò quidem, cum genus, & species relatiua censeantur; & quamuis cognitio totius pendeat ex partibus, vnde videtur prius de differentia tractari debuisse, vtpotè quæ est altera pars speciei, & principalis; tamen quia hic non agimus de Specie, sicut neque de alijs Vniuersalibus, secũdum esse reale, & metaphysicum, sed intẽtionale, & logicum, quomodo species prius refertur ad genus, vt correlatiuum, quã ad differentiam, vt ad partem, ideò immediatè post genus de ipsa disputamus. Tractat autem Porph. c. de specie, non tantum de specie specialissima, & infima, quæ tantum constituit hoc secundũ vniuersale, sed etiã de specie subalterna, quia licèt hec in ratione vniuersalis, & prædicabilis à specie omninò discriminetur, quia prædicatur de pluribus specie differentibus, & ideò ad primum vniuersale spectat, tamen quia in ratione subijcibilis in ordine ad genera superiora omninò conuenit cum specie secundo prædicabili, ideò de ipsa agit in cap. de specie, quatenus est subijcibilis, cum eius naturam explicuerit in ratione vniuersalis c. de genere. Diximus autem speciem subalternam in ratione subijcibilis omninò essentialiter conuenire cum specie infima, quia genus relatione eiusdem rationis refertur ad species, siue sit supremum, siue intermedium, ex eo solum, quia refertur ad inferiora, in quibus est, vt pars materialis essentiæ, vt in fine præced. quæst. & art. dicebamus, ergo è conuerso in proposito eiusdem rationis erit relatio subijcibilitatis speciei infimæ, & subalternæ, cum ad ea referantur, vt ad partem materialem suæ essentiæ, imò hac ratione possumus dicere subijcibilitatem speciei, & indiuidui esse eiusdem rationis, vt bene notauit Didac. disp.7.qu.1. in fine.

Ex quo constat, non rectè Auersam distinguere has species essentialiter, etiam in ratione subijcibilis q.11. Log. sect.3. ex eo quia subijcibilitas subalternæ fundatur in vniuersalitate generica, & subijcitur generi, quod habet sub se alia genera, subijcibilitas verò infimæ fundatur in vniuersalitate specifica, & ideò subijcitur generi, quod sub se habet tantum species, quare cum fundamenta, & termini subijcibilitatis vtriusque sint diuersi, diuersa quoque erit subijcibilitas. Sed hæc omnia non nisi accidentalem diuersitatem inferunt inter speciem subalternam, & infimam in ratione subijcibilis, & vt supra notauimus, diuersitas fundamentorum, & terminorum materialium non diuersificat essentialiter relationes, sed formalium, hic autem eadem est formalis ratio fundandi subijcibilitatem ex parte specierum, & eadem terminandi ex parte generum, quia omnes ad ea referuntur, vt ad partem materialem suæ essentiæ; & diuersitas, quam ostendere conatur Auersa, non est, nisi materialis, vt patet consideranti. Hæc autem quæstio, quia diuersas continet difficultates, in varios secabitur Articulos.

ARTICVLVS I.

An species subiicibilis, & prædicabilis rectè definiantur.

62 SVpponendum est pro intelligentia quæsiti, quòd eadem omninò natura intra seriem prædicamentalem secundum diuersos respectus dicit prædicabilis, & subijcibilis; prędicabilis, quatenus respicit sua inferiora; subijcibilis respectu superiorum, quod etiam concedendum est in ipsa specie specialissima, quamuis enim Porph. cap. de specie dicere videatur, vnicam in ea esse habitudinem simul attingentem, & genus sub quo est, & indiuidua, quæ sub ipsa sunt, id tamen intelligendum est de vnitate nominis, vt notant ibi Ant. And. Mauritius ex Scot. q.21. Vniuers. ad 1. Caiet. Soncin. & alij Expositores, quatenus in specie infima vnum est nomen vtriusque habitudinis, nam cuicumque comparetur, siue superioribus, siue inferioribus, semper est species; vbi in specie subalterna vtraque habitudo diuersimodè naturam denominat, nã respectu superiorũ species dicitur, respectu inferiorum genus. Sunt igitur diuersæ istæ relationes, non tantum numeraliter, sed etiam essentialiter, imò & opposite, sicut relationes Patris, & filij, Domini, & subditi, sunt autem essentialiter diuersæ, licèt in vno, eodemque subiecto vniantur, quia relationum diuersitas à formali diuersitate fundamenti, & termini attenditur, talis autem diuersitas interuenit in proposito, quia terminus prædicabilitatis sunt inferiora de quibus natura prædicatur, fundamentum verò ipsa naturæ communitas, in qua illa inferiora conueniunt; terminus autem subijcibilitatis est ipsum superius, cui eadem natura subijcitur, fundamentum verò inferioritas, seu dependentia ab illo; adhuc tamen bene possunt oppositæ relationes eidem conuenire respectu diuersorum, & sub diuersa ratione.

63 Ex quo deducitur, vt bene Mayron adnotauit passu 3. & 4. Vniuers. & sequuntur Complut. disp.6.q.1. Sot. c. de specie, Masius sect.1.q.4. Sanc. q. 53. Auersa q.11. sec.3. & alij. Speciem respectu subijcibilis, & prædicabilis æquiuocum nomen esse, quia isti respectus sunt oppositi, & ita diuersi, vt sub nomine speciei in nullo conueniant, quia non potest dari vna definitio communis vtrique speciei formaliter sumptæ; conueniunt ergo species prædicabilis, & subijcibilis tantum in nomine speciei, cum aliqua tamen analogia, quia vt aduertit Orbel. cap. de specie, nomen speciei verius conuenit speciei specialissimæ, quàm subalternæ, dicitur namque species à specificando; seu determinando, genus autem magis determinatur in specie specialissima, quæ non potest vlterius specificari, & determinari per differentias formales, quam in specie subalterna, quæ adhuc est specificabilis, & determinabilis essentialiter. Hac igitur de causa Porph. distinctas de vtraque specie tradidit definitiones; & speciem prædicabilem definit per ordinem ad inferiora dicendo *Species est, quæ de pluribus numero differentibus in quid prædicatur*, subijcibilem verò in ordine ad superiora dicendo *species est, quæ subiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur*, probabile enim est hanc esse vnicam, & integram definitionem, vt innuit Scot. q.21. in sol. ad 3. non verò plures, vt quidam sunt arbitrati; Quæritur ergo in præsenti, an istæ definitiones sint rectè assignatæ.

64 Dicendum est vtramque esse rectè assignatam; ita communiter Doctores, & Scotus præsertim q.21. Vniuers. & probatur, quia vtraque harum definitionum explicat adæquatè essentiam definiti ipsumq; distinguit à quocunque quod non est ipsum; vt patet discurrenti per singulas; & quidem definitionem speciei prædicabilis, quantum ad eas particulas, in quibus conuenit cum genere explicare non est modò necesse, cum satis liqueant ex explicatione definitionis generis; vnde solum restat explicare particulam distinguentem speciem à genere, quæ est illa *de pluribus numero differentibus*, & expositiuè debet intelligi, vt etiam de illa particula *pluribus specie differentibus* diximus circa definitionem generis, quatenus exponit, & dat intelligere propriam differentiam, quæ est prædicari totam essentiam indiuiduorum; sicut enim id, quod prædicatur de pluribus specie differentibus, necessariò dicit solum partem essentiæ illorum, ita quod prædicatur in quid de pluribus numero differentibus, eo ipso dicit totam essentiam illorum, differentia enim numeralis sola non est essentialis, sed materialis. Vnde numerus hic accipi non debet pro numero prædicamentali, qui spectat ad prædicamentũ quantitatis, atque ideò dicitur quantitatiuus, & fit ex diuisione cōtinui, sed pro numero transcendẽtali, ac entitatiuo, qui resultat, & constituitur ex pluralitate quarumcunque rerum; & per res nu-

numeratas intelligimus illas, quæ sunt multiplicatæ per differentias intrinsecas indiuiduales, quæ dici solent hæccitates, ac proinde sunt vlterius incommunicabiles, hæc enim sunt ea, quæ propriè numeraliter differre dicuntur, & dicuntur indiuidua. Parum autem refert, quod hæc indiuidua sint æqualis perfectionis, vt aliqui exposcunt, quia apud admittentes talē inæqualitatem indiuiduorum sub eadem specie, nō obinde faciūt illa essentialiter diuersa, sed solū indiuidualiter, quia inæqualitas illa continetur infra latitudinē graduū indiuidualiū; qualis autē debeat esse numeralis multitudo, de qua species dicatur, an actualis in re, vel saltim in intellectu, an sufficiat tantū aptitudinalis, vt dicitur de Sole, Luna, Phenice &c. dicemus art. 3.

65 Definitio etiam speciei subijcibilis est exactè tradita, vt patebit discurrendo per eius particulas; Cum enim dicitur *species est, quæ subijcitur generi*, posset ita explicari, vt fecimus in Instit. cū cōmuni, vt sit illud subijcibile, quod generi immediatè subijcitur, per quod excluditur indiuiduū quod nō subijcitur generi immediatè, sed mediatè specie, vnde & ipsa incōpleta, seu generica, esto immediatè generi subdantur, vt q. præced. art. 3. dictum est, adhuc tamen ei subduntur sub ratione speciei potius, quam generis. Verùm quia preterquam quod apponendo ly *immediatè* est addere nouam particulam definitioni ad excludēdum indiuiduum, data hac expositione sequitur, quòd homo non esset species substantiæ, vel corporis animati, quia sub nullo istorū immediatè ponitur, vt bene vrget Mayron. pass. 4. Ideò cum ipso ibidem præstat dicere sensum illius definitionis esse, quòd species sit vniuersale, quod generi subijcitur, quia hic solum agimus de eo, quod tanquam vniuersale, seu vnum ex quinque prædicabilibus subijcitur; vnde eo ipso excluditur indiuiduum, quod esto generi subijciatur, non tamen tanquam vniuersale, quam expositionem recipiunt Louaniens. & Auersa sect. 2. Fuent. Ioan. à S. Tho. & alij, licet Poncius primæ adhæreat responsioni. Quod si obijcias, speciem vt subijcibilem non esse vniuersalem, ac proinde neque vt ponitur sub genere. Occurritur facile ex dicendis art. 2. seq. quòd licèt formaliter, & reduplicatiuè species, vt subijcibilis non sit vniuersalis, materialiter tamen, & specificatiuè talis est; illa verò particula, *ponitur sub genere*, vel *generi subiicitur*, explicat naturam speciei subijcibilis, & relationem subijcibilitatis, per quam constituitur in tali esse, & tandem dum additur, *de qua genus in eo quodquid est prædicatur*, explicatur modus subicibilitatis, nempe subijci in quid, & sic explanatæ manent hæ duæ definitiones.

66 Ne autem vt conatur ostendere Arriaga disp. 7. sect. 2. in his definitionibus circulus committi dicatur, dum species per genus, & genus per speciem definitur, obseruandum est cum Tatar. q. de specie §. *Secundò sciendum*, quòd vnum relatiuum non debet definiri per suum correlatiuum, sed per fundamentum sui correlatiui, vt euitetur circulus, & sic in proposito species non debet intelligi esse definita per genus formaliter captum, sed fundamentaliter, quam doctrinam latè prosequitur Blanc. sect. 8. de genere, & sect. 2. de specie, & ex eo confirmat, quia genus respicit speciem, & species genus eo modo, quo vniuersale respicit inferiora, sed vniuersale non respicit inferiora, vt relatiua sunt, ergo nec genus speciem, nec species genus, minor patet, nam in definitione vniuersalis nulla fit mentio relationis inferioritatis, definitur namque quod sit vnum aptum esse in multis, ergo vniuersale solum respicit inferiora, vt multa sunt, non vt inferiora sunt; sed quomodo vnum relatiuum debeat definiri per aliud, dicemus disp. 8.

In oppositum obijcitur 1. contra definitionem speciei prædicabilis, quia conuenit alijs à definito; tum quia conuenit Deo, qui prædicatur in quid de pluribus numero differentibus scilicet de Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qui in eadem natura subsistentes constituunt numerum trium personarum. Tum. 2. quia etiam persona de illis tribus, vt personæ sunt, prædicatur in quid, talem enim conceptum esse ab illis abstrahibilem cōcedit Doctor 1. d. 23. q. vn. in fine, & clarius d. 26. q. vn. infra Y. & in illis reipsa multiplicatur, quia tres personæ diuinæ realiter inter se distinguuntur, vt personæ sunt, & tamen neque Deus, nec conceptus personæ diuinæ ad illa tria supposita est species. Tum 3. alia etiam multa prædicantur de pluribus numero differentibus in quid, quæ tamen non sunt species, vt patet de anima rationali, de materia prima, de pūcto; & alijs quibusdam entibus incompletis. Tum tandem quia differentia, proprium, & accidens prædicantur in quid, & vt tota essentia de suis inferioribus; rationale enim, risibile, & albū predicatur, vt tota essentia, de hoc rationali, de hoc risibili, & de hoc albo.

67 Resp. negando assumptum, ad primam prob. constat ex dictis disp. præced. q. 2. art. 3. prope finem, quod natura diuina in tribus personis existens nequit dici vniuersalis per modum speciei, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 3. prope finem, & Tatar. q. 1. prædicam. dub. 3. quia non est in eis cum sui diuisione, ac multiplicitate numerali, sed eadem numero in omnibus, vnde licèt dici possint tres numero personæ, non tamen tres numero Dij, qua ratione docet Scotus 1. d. 24. q. vn. tria diuina supposita non posse absolutè, & simpliciter dici numero differentia, sed tantum secundum quid, scilicet cum hac determinatione personarū, quatenus dici potest, quòd sūt tres numero personæ. Ad 2. difficilior est solutio, si datur talis cōceptus cōmunis personæ ad tres diuinas personas, quia talis ratio cōmunis esset verè multiplicata in illis, & ideò variant Auctores, concedunt aliqui habere modum speciei, quia in ratione personæ nō nisi numero differunt. Arriag. disp. 7. sect. 3. inquit habere modum generis, quia diuinæ personæ in ratione personæ formali specie differunt, quia Paternitas, Filiatio, & Spiratio sunt relationes diuersæ speciei. Hurtad. id concedit scilicet tres diuinas personas non solo numero differre, addit tamen nec propriè differre specie, quia sunt prorsus æquales in perfectione, species autem nequeunt esse æquales; ideò concludit conceptum personæ, vt sic, participare de genere, & de specie, & esse vniuersale quoddam, quod Porph. ignorauit, qui tātum cognouit vniuersale rerum creatarum, ita loquitur disp. 5. sect. 2. Pasqual. verò disp. 74. sect. 1. data communitate talis conceptus, negat habere rationem generis, vel speciei, quia vnusquisque horum conceptuum finitus est, ac limitatus, atquicquid est in Deo, illimitatum est, sed non explicat postea, qualis esset eius vniuersalitas. Nos dicimus, si admittatur, vt est satis probabile, communitas talis conceptus ad tres diuinas personas, cui nulla correspondeat realitas à parte rei per ipsum adæquatè concepta, talem conceptum habere modum prædicandi speciei, tamen non esset verè species, cum hæc debeat præsefferre realitatem potentialem ad hæcceitatem, vt ait Scot. 1. d. 8. q. 3. in fine, quia licet Paternitas, Filiatio, & Spiratio, quatenus relationes sint alterius speciei, tamen in ratione personalitatum solo numero differunt; constaret etiam suo modo ille conceptus ex conceptu generico, & differentiali, cum abstrahi possit per intellectum adhuc inadæquatè concipientem conceptus communis personis creatis, & increatis, vt Scotus docet loc. cit. qui haberet modum generis, cum hoc tamen stat, quicquid est in Deo à parte rei, esse infinitum, & illimitatum, isti namque conceptus inadæquati pendent ex nostro concipiendi modo, nec explicant res, vt sunt in se distinctè, & adæquatè.

68 Ad 3. respondent ex Caiet. Complut. Amic. Ioan. de S. Tho. & alij, quod entia incompleta sicut non ponuntur in recta linea, ita nec propriè, & simpliciter sunt vniuersalia genera, aut species, sed tantum secundum quid. Sed vt constat ex dictis disp. præced. q. 4. dub. 2. etiam naturæ incompletæ fundare possunt veram, & perfectam vniuersalitatem, quia eodem modo respiciunt sua inferiora, sicut naturæ completæ, nam sicut animal est pars materialis hominis, & Leonis, & vt sic de illis prædicatur, sic anima est pars materialis animæ vegetantis, & sentientis, & vt sic de illis prædicatur, vnde licèt naturę in se sint incompletæ, vniuersalitas tamen illi conueniens est completa. Nec obstat, quòd non sint directè in prædicamento, bene enim stat, quòd aliquid sit directè in prædicabilibus, quod indirectè tantum reperitur in prædicamentis, vt patet de differentia, quæ est vnum de prædicabilibus, & tamen non est directè in prædicamentis; quare cum huiusmodi genera, & species dicuntur incompleta, id debet intelligi fundamentaliter tantum, non formaliter ratione ipsius vniuersalitatis, cui doctrinæ subscribunt Murcia hic q. 3. dub 6. Blanc. disput. 3. sect. 16. & alij. Ad 4. concedimus differentiam, proprium, & accidens sic considerata, in ordine scilicet ad propria inferiora, habere rationem speciei, tunc enim tantum gaudent ratione illorum trium vniuersalium, quando comparantur ad sua subiecta, vel quasi subiecta, vt notat Mayron. pass. 3.

69 Vrgebis adhuc contra eandem definitionem, quia homo est species, & tamen prædicatur de pluribus specie differentibus, vt de masculo, & fœmina plus namque differunt vir, & mulier, quam duo viri, sed hi numero differunt, ergo illi specie, quia inter differentiam numericam, & specificam nulla mediat. Hac de causa Rodulphus Agricola lib. 1. de inuent. c. 6. & quidam alij dixerūt speciem infimam posse esse genus intermedium; sed prorsus ineptè, cū hoc sit omninò impossibile, quantum verò spectat ad argumentum in se, dicendum est masculum, & fœminam non differre, nisi specie accidentali, non verò essentiali, vt ex professo docuit Arist. 10. Met. tex. 25. de quo videatur ibi Doctor, & Alensis in expositione textus; & in hoc sensu verum est plus differre virum, & mulierem,

quàm duo viri abinuicem, vnde in differentia numerali admittenda eſt latitudo accidentalis.

Deinde arguitur contra definitionem ſpeciei ſubijcibilis, quia datur aliqua ſpecies prædicabilis, quæ nulli generi ſubijcitur, vt materia prima, quę iuxta noſtram ſententiam in Phyſ. diſp.2.qu.4.art.1.eſt ſpecies infima, & tamen non eſt ſub genere ſubſtātiæ in prædicamento, & idem eſt de puncto quantitatis, quod non eſt ſub genere quantitatis, cum non ſit quantitas. Et quod magis vrget, genus generaliſſimum ſubſtantię reſpectu huius, & illius ſubſtantiæ induit modum ſpeciei ex dictis præced.qu.art.3. dub 2. ergo ſaltim reſpectu indiuiduorum incompletorum, quæ dicuntur generica, dabitur ſpecies prædicabilis nemini ſuperiori ſubijcibilis.

70 Reſp. quidam Thomiſtæ, quòd ſicut non inconuenit dari ſpeciem ſubijcibilem, quæ non eſt prædicabilis, vt ipſi tenent de ſpeciebus Angelicis, ita nec inconuenit dari ſpeciem prædicabilem, quæ non ſit ſubijcibilis, vnde conſequenter hāc diffinitionem non recipiunt, quibus fauet. Caiet. cap. de ſpecie, & Tatar.qu. de differentia in fine. Nos verò vtrumque habemus pro inconuenienti, & quidem in propoſito prorſus abſurdum eſt ſpeciem prædicabilem admittere, quæ non ſit ſubijcibilis, quia omnis ſpecies, vt talis, debet eſſe ſub genere, componitur enim metaphyſicè conſiderata ex genere, & differentia, ex illo, vt ex gradu ſuperiori, ex hac autem, vt ex ratione particulari, & contrahente genus; dicendum igitur eſt, quod ſicut omnis ſpecies ſubijcibilis debet eſſe in ſe vniuerſalis, vt art.ſeq.ita omnis prædicabilis eſt etiam ſubijcibilis, & ſub genere aliquo continetur, quod tamen extra prædicamentum conſtituitur, non quia aliquid vniuerſalitatis ad genus requiſitæ ei deficiat, ſed quia non fundatur in natura completa, cui ſolidatur locus in prædicamento, vt modò contextum eſt. Ratio huius eſt, quia omnis natura ſpecifica ſemper conuenit cum aliqua alia natura in aliquo gradu eſſentiali, v. g. in exemplis allatis materia prima conuenit cum forma ſubſtantiali in conceptu ſubſtantiæ, prout diſtinguitur ab accidente, cōuenit etiam in cōceptu partis phyſicę eſſentialis, licèt quoad modum conſtituendi compoſitum phyſicum habeant rationes primò diuerſas, vt docuit Doct.2.d.12.q.1.§. *Sequitur ſecundò.* Pariter punctum quantitatis conuenit cum inſtanti temporis in conceptu indiuiſibilis continuatiui, & terminatiui partium abſtrahendo à quantitate permanenti, & ſucceſſiua, vnde ſicut diximus definitionem ſpeciei prædicabilis, etiam materiæ primæ, puncto, & alijs naturis incompletis competere cum omni proprietate, quantum eſt ex parte vniuerſalitatis; ſic etiam per hunc dicendi modum, quem ſequitur Auerſa q.2.de ſpecie cum multis alijs, optimè defenditur definitionem ſpeciei ſubijcibilis eiſdem conuenire.

71 Ad aliud de genere ſupremo de ſuis indiuiduis prædicante per modum ſpeciei, concedimus eo caſu dari ſpeciem prædicabilem, quæ non eſt ſubijcibilis, vt etiam loc.cit.diximus ex Didac.diſp.7.q.1.qui bene aduertit, cum dicitur, omnē ſpeciem prædicabilem eſſe quoque ſubijcibilem, id debere intelligi de ſpeciebus prædicantibus de ſuis indiuiduis, vt ſunt à parte rei, & ſeruato ordine, quem poſtulat natura rerum, cui correſpondet ordo prædicamentalis, iuxta quem genus nō deſcendit in indiuidua, niſi per ſpeciem; quare ſi interdum indiuidua immediatè ſubijciuntur generaliſſimo, non eſt connaturaliter, & ſecundum quod indiuiduis debetur, ſed per intellectum immediatè indiuiduantem naturam genericam ſpreto ordine naturali; itaque argumentum (etſi ſubtile) non officit, quia Porph.definiuit ſpeciem ſubijcibilem, vt ſpectat ad ſeriem predicamentalem, quæ cōtexta eſt iuxta exigentiā naturæ rerū.

Sed rurſus obijcies contra eandem definitionem, quia poteſt etiam indiuiduum immediatè contineri ſub genere, ergo illa definitio competit etiam indiuiduo. Prob. aſſumptum in illis ſpeciebus, quæ ſunt immultiplicabiles indiuidualiter, vt ſunt ſpecies angelicæ in ſententia D.Thomæ, & relationes diuinæ, neque enim poſſunt eſſe duo Patres, aut Filij æterni, cū igitur in his ſpeciebus ratio indiuidualis ſit eadem formaliſſimè cum ſpecifica, ponetur vtique immediatè ſub genere. Hoc argumentum exiſtimat Arriag.diſp.7.ſect.2. difficilis ſolutionis, & re vera difficile eſt apud admittentes illas ſpecies, & diſtinguentes ſpeciem ſubijcibilem ab indiuiduo per hoc, quòd immediatè ponitur ſub genere, at neutrum horum nos tenemus, negamus enim has ſpecies, vt conſtat ex dictis diſp.præc. q.4.dub.1. & magis patebit ex dicendis art.ſeq. neq. per illam poſitionem immediatam ſub genere præcisè diſtinximus ſpeciem ſubijcibilem ab indiuiduo, ſed per hoc, quod ſpecies ſubijcibilis ſemper eſt in ſe vniuerſalis, licèt non quatenus ſubijcibilis, vt mox dicemus.

ARTICVLVS II.

Per quid conſtituatur ſpecies in eſſe 2. vniuerſalis, num vt ſubiicibilis, vel prædicabilis.

72 CVm in ſpecie infima, quæ eſt ſecundum vniuerſale, cōcurrat hæc duplex habitudo, ſcilicet, ſubijcibilitatis ad ſuperiora, & prædicabilitatis ad inferiora; nūc indagādū eſt, per quam habitudinem formaliter conſtituatur in eſſe vniuerſalis, & hæc quæſtio poteſt etiam agitari de ſpecie ſubalterna, quatenus in ea concurrit etiam eadem duplex habitudo; in qua ſingularis eſt opinio Caiet.cap.de ſpecie, vbi ſignificauit ſpeciem in ratione ſpeciei, & ſecundi vniuerſalis conſtitui per ſubijcibilitatem ad genus; vnicum eius fundamentum fuit, quia propria ratio ſpeciei eſt eſſe correlatiuum generis, hanc autem rationem correlatiui nō habet per ordinem ad inferiora, de quibus dicitur, ſed per ordinem ad genus, ſub quo ponitur.

Dicendum tamen eſt cum communi ſpeciem conſtitui intrinſecè, & formaliter in eſſe vniuerſalis, non per ordinem ad ſuperiora, quibus ſubijcitur, ſed ad inferiora, de quibus prædicatur, & ea quidem ſolo numero differentia. Concluſio eſt apud omnes vnanimi conſenſu contra Caiet. recepta, & eſt Scoti q.21.cit.in ſol.ad 4. vbi ait ſecundam definitionem de ſpecie datā, quòd ſcilicet, prædicatur de pluribus numero differentibus, eſſe propriam eius, inquātum eſt vniuerſale; & probatur ratione tam valida ab ipſomet Caiet. exiſtimata, vt loc. cit. eam inſolutam reliquerit. Species ideò eſt vnum de numero vniuerſalium, quia participat rationem vniuerſalis in communi, ergo conſtitutiuum eius debet eſſe infra latitudinem formalis conſtitutiui ipſius vniuerſalis in communi, implicat enim quòd relatio quædam in communi tendat ad vnum terminum, & relatio ſub ea contenta, veluti ſpecies tendat ad oppoſitum, ergo cum vniuerſale in communi conſtituatur in eſſe tali per habitudinem ad inferiora, conſequenter quodlibet vniuerſale ſub eo contentum debet in eſſe tali conſtitui per relationem eiuſdem rationis magis coarctatā, & nō per oppoſitā relationem, ideſt ad ſuperiora. Quod autem vniuerſale conſtituatur per habitudinem ad inferiora in eſſe tali, patet, quia reſpectu ſui termini, ſe habet vt ſuperius, vnde illū ſibi ſubijcit, nō autem ei ſubijcitur; ergo ſpecies non conſtituitur in eſſe vniuerſalis per eſſe ſubijcibilem ſuperioribus, ſed per eſſe prædicabilem de inferioribus. Accedit ſubijcibilitatem ſpeciei, & indiuidui formaliter eſſe eiuſdem rationis, eſto ex parte materialis fundamenti differant, vt diximus initio quæſtionis, ergo per ſubijcibilitatem conſtitui nequit in eſſe vniuerſalis, cum eadem ſubijcibilitas competat indiuiduo.

73 Fundamentum verò Caiet. facilè diluitur ex doctrina, quam habet Scotus in hac q.cit.ad 4.vbi docet, quòd vtique ſpecies ſecundum ſuam propriam rationem formalem dicitur ad genus, velut ad eius primum correlatiuum, at ſecundum rationē ſui generis, ſub quo continetur, ſcilicet, vniuerſalis, dicitur etiā relatiue ad inferiora, de quibus prædicatur, vniuerſale enim refertur ad ſubijcibile; ex quo infert, quod ſpecies per ſe primò refertur ad genus, per ſe autē nō primò, ad indiuidua, velut inferiora, quia ratione ſui generis, ſcilicet, vniuerſalis, vnde tādē concludit, quòd eſto definitio eius in ratione ſubijcibilis, ſcilicet, data in ordine ad genus, ſit ſpeciei propria ſecundum ſe, quia datur per eius primum correlatiuum, ſecunda tamen, quæ datur per ordinem ad inferiora, licèt detur per poſterius correlatiuum, ſcilicet, per indiuidua, adhuc eſt magis ad propoſitum, quia eſt propria ſpeciei, inquantum eſt vniuerſale, quo modo præſertim hic conſideratur à Porph. ex quo patet ad argumentum Caiet. falſum eſſe, quod genus ſit correlatiuum ſpeciei, quatenus eſt vniuerſale quoddam.

74 In oppoſitum tamen adhuc vrgeri poteſt; quia quod immediatè ſubijcitur generi eſt vniuerſale, ſed ſpecies quatenus ſubijcibilis immediatè ſubijcitur generi, ergo quatenus ſubijcibilis eſt vniuerſalis. Tum 2. quia ſpecies ideò eſt vnum de numero vniuerſalium, quia continetur ſub vniuerſali in communi, vt eius pars ſubiectiua, ſicut homo dicitur animal, quia continetur ſub animali, ſed ſpecies, quatenus ſub vniuerſali cōtinetur, eſt ſubijcibilis, ergo &c. Tum 3. vt ſpecies ſubijciatur generi, opus eſt, vt abſtrahatur ab indiuiduis, ergo vt ſic eſt vniuerſalis. Tū 4. ſpecies ſubjicibilis prædicatur de hac, & illa ſpecie ſubijcibili, ergo inquātū ſubijcibilis eſt formaliter vniuerſalis. Tū 5. quia ſpecies ſubijcibilis ſēper eſt vniuerſalis, & è cōtra, vt dictū eſt, & adhuc magis patebit ex dicēdis, ergo &c.

Reſp. quod immediatè ſubijcitur generi eſſe vniuerſale materialiter, & ſpecificatiuè, & ſenſus eſt, naturam, quæ po-

nitur

nitur sub genere, esse vniuersalem, non tamen formaliter, & reduplicatiuè, quasi sit vniuersalis, quia illi subijcitur, quia respectu eius vniuersalitatem non exercet, seu superioritatem, sed inferioritatem. Ad 2. patet per idem, speciem, quatenus cõtinetur sub vniuersali, esse vniuersalem materialiter, & specificatiuè; vel potius neg. assumptum cum eius probatione, homo enim non dicitur animal, quia subijcitur animali, vt generi suo, sed potius è contra subijcitur animali, quia est animal, & participat rationem ipsius, hoc enim est fundamentum relationis subijcibilitatis, quæ illi accidit per intellectũ; sic igitur in proposito, nõ ideò prædicabilia sunt vniuersalia formaliter, quia sub vniuersali continentur, sed potius ideò vniuersale de his quinque prædicatur, quia hæc sunt vniuersalia, & rationem participant ipsius vniuersalis; quæ consistit in ordine ad inferiora. Ad 3. in eo statu abstractionis est solum vniuersalis metaphysicè, non logicè, & quando concederemus etiam logicè vniuersalem esse, tunc dicere præstaret possidere vniuersalitatem ex vi abstractionis ab inferioribus, non ex vi subiectionis ad superiora. Ad 4. neg. conseq. quia ex comparatione speciei ipsius subijcibilis ad hanc, & illam resultat in ipsa vniuersalitas, à quo formaliter denominatur vniuersalis, & sic induit modum speciei prædicabilis, vnde talis species erit subijcibilis, vt quid, prædicabilis, vt modus. Ad 5. Neg. sequela, verũ quidem est speciem, quæ subijcibilis est, esse vniuersalem, non tamen talis est, quatenus subijcibilis, sicut è contra species, quæ est prædicabilis, est etiam vtique subijcibilis, non tamen talis est, quatenus prædicabilis.

75 Sed adhuc fortius vrgebis, genus subalternum non cõstituitur in esse vniuersalis subalterni per prædicabilitatem, per subijcibilitatem, ergo & species poterit quoque per propriam subijcibilitatem constitui in esse vniuersalis infimi, Prob. assumptum, quia non constituitur in tali vniuersalitate per prædicabilitatem de pluribus specie differentibus, quia hæc etiam conuenit generi supremo, nec per eam, quæ est de pluribus numero differentibus, quia hæc etiam conuenit speciei infimæ, ergo per nullam prædicabilitatem constituitur, sed præcisè per subijcibilitatem. Resp. hic committi fallaciam, quæ fit secundum plures interrogationes, vt vnam, petitur enim, per quid constituatur genus subalternum in tali esse, quasi quid vnum sit in eo esse genus & esse subalternum, quæ tamen duo valde diuersa sunt, nam esse genus conuenit ei per habitudinẽ ad inferiora, de quibus dicitur, esse verò subalternum cõuenit ei per ordinem ad superiora, quibus subijcitur; & quatenus species subijcibilis, nõ quatenus genus; itaque ad arg. dicimus, quòd esto genus subalternum, quatenus subalternum, constituatur per subijcibilitatem, nihilominus quatenus genus constituitur per prædicabilitatem de pluribus specie differentibus: nec obstat, quod talis prædicabilitas competat etiam generi supremo, quia vt diximus art. vlt. q. præced. in fine genus supremum, & subalternum non differunt essentialiter in ratione generis, & vniuersalis.

75 Instabis adhuc, genus generalissimum non constituitur in hac suprema vniuersalitate per ordinem ad inferiora, sed præcisè per hoc, quòd supra se aliud genus non habet, ergo genus subalternum in sua coarctata vniuersalitate constituetur præcisè per hoc, quod supra se habet aliud genus, Prob. assumptum, tum ex Porph. tum ex Scoto 1. d. 8. q. 3. O. vbi docet non esse de ratione generis generalissimi plures sub se habere species, & dat exemplum de Quando, quod constituitur vnum ex 10. generibus supremis, licèt sub se paucas habeat species, aut nullas, eo præcisè quia non habet aliud suprauenìens genus. Resp. similiter, vt ad præcedens, aliud esse loqui de genere generalissimo, vt genus est, & vt generalissimum est, verum enim est assumptum, si consideretur vt generalissimum est, non autem vt genus est, & in hoc sensu loquuntur Porph. & Sco. qui optimè dixit generalissimo, vt tali, prorsus accidere, quòd habeat sub se species, quia non constituitur in tali esse per ordinẽ ad inferiora, sed per negationẽ ordinis ad aliud superius, sicut è contra si generalissimum, & subalternũ considerentur, quatenus vniuersalia, prorsus accidit eis habere, vel non habere genus suprauenìens, vt notat Brasau. cum Maurit. q. 12. Vniuers.

77 Pro complemento huius articuli restat dubium dissoluendum, quod hic agitari solet, quia eius resolutio multum iuuat ad cognitionem speciei secundi prædicabilis; cum enim videamus has duas habitudines subijcibilitatis, & prædicabilitatis concurrere in specie infima, & subalterna, quæritur an concurrant per accidens, & veluti disparatæ, an potius concurrant, vt per se connexæ, ita quod vna sit de ratione alterius, siue vna fundamentũ alterius, & origo. Circa quod dubiũ tria præsertim reperimus Auctorum placita, duo extrema, & aliud medium cum distinctione procedens. Prima itaque opinio extrema absolutè asserit esse disparatas, itavt vna veluti per accidens se habeat ad aliam, quia nec subijci generi est per se de ratione vniuersalis, ac prædicabilis de multis, nec è contra esse prædicabiles de ratione subijcibilis, potest enim, & de est facto vna harum rationum reperitur sine alia, cum in generibus supremis reperiatur prædicabilitas sine subijcibilitate, & in indiuiduis subijcibilitas sine prædicabilitate, ita Albert. tract. 4. prædicab. c. 2. Complut. disput. 6. q. 3. Masius sect. 1. q. 4. Didac. disp. 7. q. 2. Ruuius q. 2. Galleg. controu. 14. & alij.

Altera opinio extrema docet esse per se connexas, & vnam originari ab alia, nimirum vel subijcibilitatem ex prædicabilitate, vel contra; Caiet. cit. postquam constituit essentiam speciei in subijcibilitate, ait deinde prædicabilitatem sequi ad rationem subijcibilis, vt eius propriam passionem, itavt dicere valeat, ideò species est apta de indiuiduis prædicari, quia subijcitur generi. Tolet. è contra q. vn. de specie, & Sanchez q. 33. Log. significant subijcibilitatem sequi ad vniuersalitatem, velut eius passionem, itavt dicere valeat, species ideò subijcitur generi immediatè, quia est quid vniuersale in se, indiuidua enim non immediatè subduntur generi.

Tertia opinio media cum distinctione procedit, & ait, quòd si fiat sermo de his rationibus subijcibilitatis, & prædicabilitatis præcisè consideratis, vtique non sunt per se connexæ, vt bene demonstrant rationes primæ sententiæ, nec vna per se consequitur ad aliam, cum sint respectus oppositi, ex vi enim prædicabilitatis v.g. sequi solum potest id, quod est superioritatis, non quod est inferioritatis, & subiectionis. Si autem sit sermo de vniuersalitate limitata, & coarctata, qualis est vniuersalitas speciei, vtique in hoc sensu dicendum est ex ipsa oriri subijcibilitatem immediatam ad genus, vt eius propriam passionẽ, licet enim ex vniuersalitate, vt sic, nequeat oriri subijcibilitas, quatenus tamen limitata, & determinata bene sequi potest: concludit igitur prædicabilitatem, & subijcibilitatem in hoc sensu esse per se connexa in specie, quatenus eius vniuersalitas non est suprema, sed limitata, & subordinata, hoc enim ipso quod prædicabilitas, quæ pertinet ad rationem speciei, nõ est prædicabilitas suprema, sed inferior, per se, & non disparatè petit fũdare relationem subijcibilitatis; sine qua ratio inferioritatis nequit intelligi, omne enim inferius subijcibile est; Cõf. quia secundum prædicabile non habet esse vniuersale quomodocunque, sed vniuersale subordinatum, & minus altero scilicet genere, ergo id, quod conducit ad hoc, vt sit vniuersale minus amplum altero, non potest disparatè se habere ad constitutionem talis vniuersalis, siquidem de intrinseca ratione eius est, quòd sit vniuersale subordinatum, & inferius, sicut non disparatè se habet ad constituendam causam secundam hoc quod est subordinari causæ primæ, & in ordine politico ministro inferiori non est per accidens, & disparatum, quod subordinetur superiori; ita Ioan. de S. Thom. q. 8. art. 1. idemq; sentire videtur Auersa q. 11. Log. sect. 3.

78 Dicendum est pro resolutione dubij subijcibilitatem, & prædicabilitatem vtique in specie necessariò connecti, non tamen velut causam, & effectum, quasi quod vna per se oriatur ab altera, sed potius veluti duos effectus ab eadem causa procedentes, sub diuersis tamen causandi rationibus. Conclusio sequitur ex dictis, & mox dicendis, estque consona doctrinæ Scoti q. 21. cit. & quoad omnes partes probatur, & primò quidem illas duas rationes in specie necessariò connecti ex eo constat, quod in serie prædicamentali, & iuxta ordinem à natura institutum nulla est species prædicabilis, quæ non sit subijcibilis, quia species essentialiter constituitur ex genere, & differentia, ergo necessariò alicui subijcitur generi, & quando genus supremum prædicatur de suis singularibus immediatè per modum speciei, constat ex dictis in fine præced. art. id esse præter ordinem connaturalem rerum, & ex mero intellectus beneplacito, & re vera tunc genus supremum, vt substantia, adhuc habet rationem generis, licet induat modum prædicandi speciei, vnde est genus, vt quid, species vt modus, quare cum re vera species non sit, mirum non est, si generi non subijcitur, ex alia etiam parte non est dabilis species subijcibilis, quæ non sit prædicabilis, vt constat ex dictis disput. præced. q. 4. dub. 1. & adhuc dicemus iterum, ergo hæ duæ rationes subijcibilitatis & prædicabilitatis necessariò coniunguntur in specie, etiamsi quantum est de se possint seiunctæ inueniri in diuersis subiectis, vt bene demonstrant rationes primæ sententiæ.

79 Deinde quod non connectantur velut causa, & effectus, probatur, quia istæ habitudines sunt oppositæ, vnum autẽ oppositum non per se oritur ex alio, nec physicè, nec metaphy-

in illa specie, etiamsi aliæ implicarent. Rursus de ratione vniuersalis logici est, quod sit vnum in multis, velut pars materialis eorum, sed relatum ad indiuidua illius speciei actualia, vel possibilia, iam habet esse vnum, nam ab illis omnibus indiuiduis abstrahi potest ratio animalis, item habet esse in multis, nempe indiuiduis, & tandem dici solam partem materialem ipsorum, quia si illa esset species humana, tunc adhuc animalitas non diceret totam essentiam hominis, ac indiuiduorum eius, sed partem, & hanc quidem materialem, ergo nihil re vera illi deficeret requisitum ad vniuersalitatem tam logicam, quàm metaphysicam. Hinc inferunt non ita posse de specie dici, quod in vnico conseruetur indiuiduo quoad suam vniuersalitatem logicam, vel metaphysicam, si alia indiuidua implicarent, quia de ratione vniuersalis est, quod plura respiciat inferiora, in illo autem casu non posset illa species plura inferiora habere, quod non contingit de genere admissa vna specie, quia haberet pro inferioribus indiuidua illius speciei.

85 Altera opinio extrema asserit genus pro sua vniuersalitate conseruanda, tam logica, quàm metaphysica plures species requirere, non solum possibiles, sed etiam actu existentes. Fundamentum huius sententiæ est ex ipsa natura generis deductum, cum enim hæc sit essentialiter incompleta, vt existat secundum suum statum connaturalem, petit essentialiter perfici per differentias, quia perfectus status potentiæ attenditur ex actu sibi adæquato, sed vna differentia non est actus adæquatus potentiæ generis; cum possit perfici per alias, vndè deducunt genus non posse saluari, nisi in duabus speciebus ad minus actu existentibus, & aliqui insinuant, oppositum nec per Dei potentiam fieri posse, quia duæ ad minus species sunt necessariæ, vt intelligatur genus esse totum potentiale, nec potest genus intelligi per vnam differentiam diuidi, & ad vnam speciem contrahi, nisi simul ab alia condiuidatur, & in alia specie reponatur, vndè inquit Arist. 3. Met. 10. *necesse est vniuscuiusque generis differentias esse*. Hinc inferunt, non ita de specie posse dici, quia licet dicat potentiam per differentias indiuiduales perfectibilem, quia tamen hæ non sunt essentiales, sed materiales, & quasi accidentariæ, ad suum perfectum statum connaturalem non indiget natura specifica, vt actu existat in pluribus indiuiduis, sed quoad totam suam perfectionem essentialem, & statum perfectum illi debitum conseruari potest in vnico indiuiduo, vt pate de Sole, Luna, &c. quare ad vniuersalitatem speciei conseruandam sufficit pluralitas indiuiduorum possibilis, ita Boet. lib. de diuis. Alexand. lib. 1. natural. quæst. c. 11. D. Tho. 1. Post. cap. 5. lect. 12. Fons. 5. Met. c. 28. q. 15. sect. 3. Sot. in Log. quæst. de specie. Tolet. ibidem. Niger qu. 41. Flandria lib. 1. de Demonstrat. q. 17. art. 2. Complut. disp. 6. qu. 2. Ioan. de S. Thom. qu. 8. art. 4. & alij Thomistæ passim. Immo vniuersalitatem præsertim logicam speciei aiunt conseruari posse in specie, sub qua non nisi vnum indiuiduum sit possibile, & ita loquuntur de speciebus angelicis.

Tertia sententia media asserit, vtique requiri pluralitatem specierum ad seruandam vniuersalitatem generis, itemque indiuiduorum ad seruandam vniuersalitatem speciei, tam logicam, quàm metaphysicam, negat tamen hanc esse debere necessario actualem, & hæc videtur communis Scotistarum, vt est videre apud Parisienses cap. de genere, Ant. Andr. ibidē, sic enim Scotus insinuasse videtur q. 18. Vniuers. hoc idem asserunt ibi eius Expositores Maurit. Anglic. & alij, & sequuntur ex Modernis quamplures Ruuius in Log. qu. 4. de specie. Auers. q. 10. sect. 4. Gratiadei sect. 4. dub. 3. Louan. cap. de genere. Ouuied. contr. 4. Log. pun. 3. Hurt. disp. 5. sect. 4. Blanc. disp. 3. sect. 5. de gen. & sect. 6. de specie, qui tamen specificat ad vniuersalitatem logicam requiri existentiam actualem plurium inferiorum per intellectum, non tamen à parte rei. Didac. à Iesu disp. 7. qu. 4. Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 56. Roccus c. de gen. q. 4. & alij quamplures.

86 Dicendum 1. quod hæc vniuersalia, si formaliter considerentur, quantum ad logicam vniuersalitatem, licèt non requirant plura inferiora à parte rei actu existentia, requirunt nihilominus illa actu existentia obiectiuè in intellectu, ita tamen vt quamuis à parte rei non existant, sint tamen possibilia illa plura. Conclusio est Doctoris q. 18. Vniu. in fine, vbi dum ait genus multas actu species requirere per intellectum apprehensas, explicat Maur. ipsum loqui de vniuersalitate logica, & docet quoque Barg. 1. d. 3. quæst. 6. Prob. quoad omnes partes, & quidem quoad primam, quod nempe plura inferiora actu existentia non requirant, constat ex dictis disp. præced. q. 4. quia hæc sunt vniuersalia essentialia, ac proindè quidditatiuè prædicantia de suis inferioribus, ad veritatem autem prædicationis essentialis, nec subiecti, nec attributi existentia requiritur, vt patet ex Summulis. Neque dicas esse necessaria illa plura, vt ab eis abstrahantur illæ vniuersalitates, vt videtur innuere Doctor q. cit. quia licèt regulariter ita fieri soleat abstractio naturæ ab inferioribus, quo sensu ibi loquitur Scot. absolutè tamen potest vniuersalitas tota ab vno solo inferiori existente abstrahi, sicut à pluribus, imò etiam si nullum existeret, posset adhuc abstrahi à possibilibus saltim ab intellectu angelico à sensibus non dependente, vt ibi diximus, & fusè probat Pasqualig. cit. sect. 4.

87 Quòd autem requirant illa inferiora actu existentia obiectiue in intellectu, probatur, quia vniuersalitas est relatio conueniens naturæ per opus intellectus, sed non potest esse, neque cognosci relatio sine suo termino; ergo cum adæquatus terminus vniuersalitatis sint inferiora; non potest hæc relatio fundari in natura, nisi intelligatur terminata ad illa plura per intellectum apprehensa, quod est habere existentiam obiectiuam; & hæc præcisè sufficit ad terminandam vniuersalitatem, nam relatio non maiorem actualitatem requirit in termino, quàm ipsa habeat, cum ergo genus logicum, vt sic, obiectiuè solum in intellectu existat; ad summum requiret in termino existentiam obiectiuam. Hic tamen aduertendum est, cum dicimus hæc vniuersalia logicæ inspecta requirere pro termino vniuersalitatis plura inferiora obiectiuè existentia, non est intelligendum, quod illa sic actu exigant, vt in eis actu esse concipiantur, sed vt concipiantur actu illis inesse, vel saltim proximè potentia in eis existere, & ratio est, quia vt vidimus disp. præced. qu. 2 art. 3. non necessariò constituitur vniuersale per actum essendi in multis, sed etiam per aptitudinem proximam: quia verò & ipsa aptitudo rationis suum terminum exposcit obiectiuè existentem in intellectu, vt bene probat Doctor quæst. cit. ideò dicimus vniuersale plura actu inferiora exigere, non tamen in quibus necessariò actu concipiatur inesse, sed vel actu, vel aptitudine, quod manifestè Doctor innuit in fine qu. cum ait *Nota, quod simpliciter teneri potest, quod genus non est aptum natum dici de multis, nisi quæ concipiuntur ab intellectu*, en quomodo, esto ponat illa plura actu concepta, relationem tamen vniuersalis ad illa ponit aptitudinalem, nam benè potest esse, quod ambo extrema conferantur adinuicem, scilicet, inferius, & superius, in ratione subijcibilis, & prædicabilis, non verò actu subiecti, & prædicati, & sic collatio, & conceptio extremorum erit quidem actualis, sed relatio inter ea versans erit aptitudinalis.

88 Postremò, quod illa plura actu concepta debeant à parte rei sub illis naturis esse possibilia, satis constat ex dictis qu. 4. præced. disp. vbi contra Thomistas latè probauimus naturas non esse capaces vniuersalitatis logicæ, nisi sint à parte rei plurificabiles, ac proindè vniuersalitatem specificam, quam ipsi fabricant super naturas angelicas, sub quibus non nisi vnum indiuiduum possibile agnoscunt, esse prorsus chymericam, & commentitiam, quod etiam adhuc probatur, nam de ratione naturæ vniuersalis est, vt sit, vel possit esse vna in multis, sed natura angelica, vt ponitur à Thomistis, nequit esse vna in multis, ergo nequit esse vniuersalis, Prob. min. quia vel illa multa sunt actu existentia à parte rei, & hoc non, quia vnum tantum extat indiuiduum sub his Thomistarum speciebus, vel possibilia, & hoc non, vt ipsi concedunt, vel saltim sunt ab intellectu, conficta, vt possibilia, vel actu existentia, & neq. hoc, quia respectu talium indiuiduorum fictorum non prædicaretur quidditatiuè natura angelica, quia ens reale non dicitur quidditatiuè de ente rationis.

Respondent Complut. disp. 6. q. 4. angelicam naturam conceptam vt logicè vniuersalem esse vnam in multis, ad hoc tamen necessarium non esse, quando natura est vniuersalis secūdum rationem tantum vt est in proposito, quod illa multa sint actu existentia, vel actu possibilia, vel actu ab intellectu conficta, sed sufficit, quod ex nostro concipiendi modo ita compararetur ad proprium indiuiduum, ac si haberet alia plura, quod tunc fit, cum à nobis apprehenditur, vt superior ad illud, & indifferens, nam illi, vt sic conceptæ, non repugnat multiplicatio in illis indiuiduis, si possibilia forent. Sanè hæc solutio incapibilis est, cum enim vniuersale dicat ordinem ad plura, quādo natura angelica concipitur vt vniuersalis, vtique plura, ad quæ referatur, assignari debent, neque assignari possunt, nisi in aliquo statu illorum trium, vt discurrenti patebit.

Contra hanc Concl. stant Thomistæ, inquantum constituunt aliquas species vniuersales in ordine ad multa, etiamsi illa plura non sint à parte rei possibilia sub illis speciebus; quod probant. Tum quia natura Gabrielis præscindi potest per

per intellectum à differentia indiuiduali, sub qua actu est, & vt sic accepta non est singularis, ergo vniuersalis, quia sub tali præcisione concipi potest, vt apta ad essendum in multis. Tum 2. quia conceptus naturæ sic præcisè consideratæ, quando prædicatur de indiuiduo, in quo est, fit prædicatio superioris de inferiori, nam conceptus ille non est ita determinatus, sicut conceptus indiuidui. Tum 3. indiuiduum Gabrielis ponitur in prædicamento substantiæ, & non ponitur immediatè sub genere, ergo sub aliquâ specie athoma, quæ erit prædicabilis de ipso. Tum 4. ipsæ naturæ angelicæ sunt in prædicamento, vt secundæ substantiæ, sed hæ sunt vniuersales c. de subst. ergo &c. Tum tandem, quia natura Gabrielis, & Michaelis differunt specie, & constant ex genere, & differentia, ergo sunt species prædicabiles.

89 Resp. ad hæc omnia vno verbo, esse vera, quia naturæ angelicæ verè sunt multiplicabiles à parte rei in plura indiuidua eiusdē rationis, quo principio negato tūc data hypothesi Ad 1. negandum est fieri posse talem præcisionem, quia talis abstractio naturæ ab indiuiduatione, vt bene notauit Hurt. disp. 5. sec. 3. fundatur in distinctione naturæ à singularitate vel formali, vel saltim virtuali, quæ cum in naturis angelicis non reperiatur, quia quælibet est de se hæc in sententia Thomistarum, consequenter in eis talis abstractio fieri non poterit sine mendacio; qua etiam admissa, tunc adhuc negandum erit naturam sic abstractam esse formaliter vniuersalem, tunc enim solum ad abstractionem sequitur vniuersalitas, quando natura abstracta non est de se determinata ad talem singularitatem, vt euenit in naturis materialibus, quia enim nulla istarum de se est ad hæcceitatem determinata, ideò abstracta dicitur vniuersalis; at natura angelica ponitur de se determinata ad talem singularitatem. Dices, natura sic abstracta non est singularis, quia nihil est singulare sine singularitate, ergo est vniuersalis. Negatur sequela, quia & ipsi naturas reales à singularibus abstractas aiunt cum Caiet. neque esse vniuersales, neque singulares, sed esse naturam secundum se, & in suis prædicatis essentialibus. Nec dicas esse vniuersalem, quia tunc conciperetur, vt indeterminata, & indifferens. Hoc enim est falsum, quia talis conceptus de natura illa esset omninò fictitius, velut omninò repugnans eius connaturali conditioni, quæ est esse determinatam ad vnum singulare, vnde quando etiam sic cōciperetur, tunc dici non posset natura verè vniuersalis, sed tantum concepta ad modum vniuersalis. Ad 2. si conceptus ille est indeterminatus ex ipsa formali ratione naturæ, tunc vtique prædicatio erit superioris de inferiori, quia natura de se multiplicabilis erit: si autem indeterminatio solum venit ex opere intellectus cum repugnantia ex parte obiecti, iam ille conceptus erit implicatorius, & solum fictè esset illa prædicatio superioris de inferiori; verè autem foret æqualis de æquali, quia licèt natura conciperetur cum maiori latitudine, quam indiuiduum, tamen à parte rei forent æqualis ambitus natura, & hæcceitas. Ad 3. data hypothesi, poneretur Gabriel immediatè sub genere, ideò enim regulariter ponuntur indiuidua, mediatè tantum sub genere, quia aliquo modo ex natura rei distinguuntur natura, & indiuiduatio; vel si poneretur sub specie athoma, illa foret subijcibilis tantum, nō verò prædicabilis, nisi de vno solo. Ad 4. essent secundæ substantiæ, quia vniuocè prædicarentur de primis, nō quidem eo modo, quo genera, & species, cum à parte rei non forent ampliores primis, sed eo modo, quo ait Arist. c. de sub. etiam differentias vniuocè prædicari de primis substantijs. Ad vlt. neg. conseq. quia illa compositio ex genere, & differentia solum facit, vt sint species subijcibiles; vt autem forent etiam prædicabiles, opus esset, vt illa differentia esset possibilis in pluribus indiuiduis à parte rei.

90 Nec etiam nostræ conclusioni obest fundamentum primæ sententiæ, quo contendebant seruari posse vniuersalitatem generis in sola specie, etiamsi aliæ implicarent, plura sub se indiuidua habētes, quia nimirum adhuc prædicaretur de illis incompletè, & per modum partis materialis, quod est proprium generis. Hoc assumptum est penitus falsum, ideò enim modò *animal* v. g. prædicatur incompletè, & vt pars materialis de Petro, quia est indifferens, & contrahibile ad alias species animalium; verum si nullum animal esset possibile præter hominem, cum tunc non magis pateret animal, quàm homo, & non minus per animalitatem, quam per humanitatem distingueretur Petrus ab indiuiduis aliarū specierū, planè implicat, quod data illa hypothesi prædicaretur incōpletè, & per modū partis materialis, vt magis adhuc constabit conclusione sequenti.

Sed dices, adhuc in eo casu dicendo, *Petrus est animal*, non explicaretur tota essentia Petri, sicut si diceremus, *Petrus est homo*, ergo adhuc in eo casu prædicaretur incompletè, & per consequens, vt genus, Probatur assumptum, quia data illa hypothesi adhuc homo haberet principium discurrendi, & sentiendi, sed per illam propositionem solum explicaretur principium sentiendi, quia animal non est principium discurrendi, ergo &c.

Resp. negando assumptum, quia cum ex hypothesi animal non esset possibile in alia specie præter humanam, qui diceret animal, diceret etiam rationale, saltim implicitè, & concomitanter ob mutuam connexionem, quæ tunc esset inter animal, & rationale, neque enim ad faciendam prædicationem completam semper est necesse exprimere quemcunque gradum essentiæ, nam cum dicimus homo est animal rationale, hæc est prædicatio completa, & tamen implicitè solum explicantur gradus superiores viuentis, corporis, &c. & hoc totum satis constat ex supradictis, vbi ostendimus præsertim art. 3. q. præced. omnem prædicationem immediatam de pluribus numero differentibus enunciare totam essentiam illorum. Dices, licèt data hypothesi non posset animal reperiri extra humanam speciem, adhuc tamen dicendo. homo est animal, præscinderetur à rationali, & vt sic præcisum non diceret totam hominis essentiam, ergo esset prædicatio generica. Resp. tunc non dari talem præcisionem, modò enim datur ob distinctionem formalem, vel virtualem, quæ reperitur inter animalitatem, & rationalitatem, tunc autem nulla esset distinctio, & idem esset omninò principium sentiendi, & discurrendi, omnis autem præcisio fundatur super aliquam distinctionem. Vel si daretur talis præcisio, dicendum, vt nuper, quod adhuc prædicatio foret completa, quia affirmans hominem esse animal, affirmaret etiam virtute, & implicitè esse rationalem; & quando etiam prædicatio foret incompleta, non tamen esset generica, quia non esset per modum partis materialis, quod significat esse contrahibilem per plures differentias essentiales.

Dices, saltim concedi debere, quod si darentur, vel dari possent plura indiuidua distinctæ rationis, quorum tamen ratio distinctiua non sit communicabilis vlterius, aut saltim considerari non debeat, vt talis, ita scilicet vt si esset tantum vnus homo possibilis, & vnum brutum, adhuc animal haberet rationem generis respectu hominis, & bruti, quia tunc prædicaretur per modum partis essentiæ determinabilis, & neutrius diceret totam essentiam nec explicitè, nec implicitè, ergo saltim in hoc sensu natura generica non requirit plures species possibiles, & potest in pluribus indiuiduis conseruari, quæ essentialiter differant. Poncius disput. 4. Log. q. 3. conclus. 1. ob prædictam rationem concedit, quod in tali casu sine specierum pluralitate saluaretur, adhuc conceptus generis, vt distinguitur à cœteris prædicabilibus. Negat Auersa quæst. 10. Log. sect. 4. quia de ratione generis, vt distinguitur à specie, est vt possit esse in pluribus speciebus, si enim genus nequit esse, nisi in pluribus indiuiduis, iam esset species, non genus. Sed hæc Auer. ratio non concludit, quia in isto casu supponitur illa plura indiuidua esse distinctæ rationis essentialis, & plusquam numero distincta: species autem nequit esse, nisi in indiuiduis solo numero differentibus. Ad hanc itaque instantiam dicendum est argumentum ex vna parte conuincere animal retenturum rationem generis eo ipso, quod esset prædicabile de duobus indiuiduis distinctæ rationis essentialis, seu essentialiter differentibus, per modum partis materialis, etiamsi de alijs non esset prædicabile, nec alijs communicabile, sed ex alia parte casum esse implicatorium, quia si illa indiuidua sunt distinctæ rationis essentialis, seu essentialiter differunt, & plusquam numero, ergo differunt specie, & sunt in diuersis speciebus, quæcunque enim differunt essentialiter, differunt etiam specie, vndè in eo casu data hypothesi dicendum esset, quod vnumquodque illorum indiuiduorum propriam constitueret speciem, quemadmodum de indiuiduis angelicis solent dicere Thomistæ.

Dicendum 2. quod hæc vniuersalia scilicet genus, & species fundamentaliter inspecta, scilicet quantum ad vniuersalitatem metaphysicam requirunt plura inferiora, scilicet genus plures species, & species plura indiuidua, non tamen actu à parte existentia, sed solum possibilia, ita quod vniuersalitas metaphysica generis possit seruari in vnica tantum specie à parte rei existente, & vniuersalitas speciei in vnico indiuiduo ob pluralitatem inferiorum possibilem. Conclusio colligitur ex Scoto cit. & est communis Auctoribus tertiæ sententiæ, atque probatur quoad omnes partes, & quidem vt ab vltima incipiamus, ratio euidens eam conuincit, quia vt natura aliqua sit vniuersa metaphysicè, debet esse capax vniuersalitatis logicæ, na-

tura.

tura autem generica, quæ solum vnam speciem possibilem habet, & specifica, quæ vnum solum indiuiduum, non potest esse vniuersa logicè, ergo nec metaphysicè; Accedit, vniuersale quoque metaphysicum definiri esse illud, quod est aptum esse in multis saltim remotè, sicut vniuersale logicum dicitur esse illud, quod est in multis, vel aptum est esse in multis proximè, ergo vt terminus adæquatus vniuersalitatis genericæ in hoc sensu sunt plures species possibiles, & vniuersalitatis specificæ plura indiuidua possibilia.

92 Sed quia est præcipua difficultas de genere ob Auctores primæ sententiæ, qui aiunt posse saluari quoad vniuersalitatem genericam in vnica tantum specie, etiam si aliæ implicarent, eo præcisè quia veniret in eius compositionem per modū partis materialis, probatur id esse falsum, quia modo intantū est pars materialis speciei, quia ad plures species est contrahibile, ergo si vna tantum esset possibilis, certè non posset constitui eius pars materialis; Probatur assumptum, quia si genus non esset communius specie, quam constituit, & differentia, qua contrahitur, verè non posset dici contrahi, & coarctari per differentiam, quia non esset maioris amplitudinis, quàm differentia, neque esset ratio, cur species constituta cum alijs speciebus conueniret, sed potius spectaret ad vltimum distinctiuū illius naturæ, illud enim spectat ad vltimum constitutiuum alicuius rei, quod ei soli conuenit. Hinc autem euidenter infertur, quod non esset pars potentialis illius speciei, nam vltimum constitutiuum cuiuscunque rei se habet, vt actus, & differentia talis essentiæ. Confirm. quia sicut in composito physico ideò materia dicitur pars potentialis eius, quia est susceptiua alterius formæ ab illa, in qua est, ita in composito metaphysico natura generica dicitur pars potentialis eius, quia est susceptiua aliarum differentiarum, vnde si aliæ species implicarent, omninò destrueretur potentialitas generis, ergo ex hoc, quod venit in compositionem speciei per modum partis materialis, arguere debemus quod pro sua vniuersalitate seruanda plures necessariò exigat species possibiles.

Respondent aliqui posse saluari adhuc potentialitatem generis in vna sola specie possibili, quod declarant exemplo materiæ cœlestis, quæ adhuc per modum potentiæ est vnita formę Cœli, etiamsi alterius capax non sit. Sed falsum est posse dari materiam physicam, quæ sit vnibilis cum vnica tantum forma, vt latè demonstramus in physicis disp. 2. q. 4. art. 1. & Doctor disertè ostendit 2. d. 14. q. 1. vbi acriter euellit doctrinam illam de materia celesti; sed quicquid sit de hoc, planè repugnat genus posse sic vniri cum differentia, seruata adhuc sua potentialitate, si enim non est magis de se indeterminatum, quam differentia, si non latius illa, cur magis dicetur genus per differentiam determinari, & coarctari, quam differentia per genus? Demum differentia est gradus essentialiter separans rem ab alia idem genus participante, ergo essentiale est generi pluribus differentijs specificis esse contrahibile, & consequenter plures species possibiles respicere.

93 Deindè probatur altera pars conclusionis, quod non requirantur inferiora actu existentia pro vniuersalitate metaphysica; & quia est præcipua difficultas de genere propter Auctores secundæ sententiæ, qui contendunt genus in ratione totius potentialis, & vniuersalis metaphysici plures actu species à parte rei exigere, Probatur hoc esse falsum, quia vniuersalitas generis metaphysica non consistit in hoc, quod habeat plures partes subiectiuas, in quibus actu existat, sed tantum quibus possit inesse, cum ergo vniuersalitas metaphysica generis cōsistat in relatione aptitudinali, frustra quæritur terminus actualis, nam solus aptitudinalis sufficit, hic autem est species ipsæ possibiles sub genere; ergo sufficienter saluatur vniuersalitas generis per ordinem, ad solas species possibiles.

Respondent Auctores 2. sent. non propter ipsam vniuersalitatem generis requiri plures species actu existentes, sed solum ad existentiam perfectam naturæ genericæ, & statum connaturalem eius. Sed contra, tum quia hac ratione non solum plurium, sed omnium prorsus specierum sub genere possibilium existentia requireretur, vt genus esset vndequaq; perfectum; si igitur modò de facto genus existit, & conseruatur, quantum sufficit ad statum eius connaturalem siue tot speciebus sub eo possibilibus, poterit etiam sine istis, quas de facto sub se habet, conseruari vna duntaxat incolumi. Tum quia gratis damus, quod genus existens in vnica specie non haberet omnem perfectionem, quam haberet in pluribus, sed propter hoc non desineret esse genus, quia talis perfectio est prorsus ei extrinseca, vndè animalitas hominis dicitur perfectior, quam equi, ratione tantum differentiæ adiunctæ, sicut etiam de facto non definit esse genus, etiamsi non existat secundum illam perfectionem, quam posset habere in alijs speciebus perfectioribus possibilibus, tum quia idem suo modo dicendum esset de specie, vt benè notat Hurt. disp. 4. sect. 4. si admittatur inæqualitas quoad gradus indiuiduales intra latitudinem eiusdem speciei. Tum tandem, quia quando etiam hæc omnia admitteremus, non probant necessarium esse simpliciter naturam genericam tali modo existere, sed ad summum naturaliter ita esse debere.

94 Et hoc modo satisfit fundamento secundæ sententiæ; non enim necessitatem ostendunt, sed solam congruitatem, quod genus actu sub se habeat plures species, hoc enim iuxta naturalem rerum dispositionem vtiq; magis debitum est generi, quam speciei, quia naturaliter loquendo sub omni genere nobis noto inueniuntur plures species existentes vbi sub quibusdam speciebus non nisi vnum duntaxat indiuiduum reperitur, vt patet de Sole, & Luna; tum quia multò magis confert ad splēdorem vniuersi, & ad varietatem rerum multiplicatio specierum, quàm indiuiduorum: & in hoc sensu locuti sunt veteres illi Auctores, qui pro secunda sententia adducebantur.

Contra hanc conclus. instant 1. pluribus Arist. testimonijs, quibus docet generis plures debere esse differētias necessariò, plutesq; species, ita loquitur 1. Topic. c. 3. loc. 29. & c. 5. loc. 7. & 3. Met. 10. & 7. Met. 42. & 10. Met. 14. & alibi sæpè. Deinde rationibus. Tum quia nequit intelligi genus per vnam differentiam diuidi, & ad vnam speciem contrahi, nisi simul ab alia condiuidatur, & in alia specie reponatur. Tum 2. quia differētiæ specificæ sunt oppositę, & veluti contrariæ, existente autem vno contrariorum debet existere, & aliud 2. Cœli 18. Tum 3. genus nequit esse sine differentia, cum qua constituit speciem, sed differentia facit actu differre speciem cōstitutam ab omni alia specie, quod esse nequit, nisi aliæ species actu existant. Tum tandem quia potentia generis ad plures species est potentia naturalis, quæ debet reduci ad actum, ne frustra sit.

95 Resp. Arist. velle duntaxat, quod genus plures respiciat species possibiles, quia hoc sufficit ad eius vniuersalitatem metaphysicam; quod si alicubi requirit existentiam actualem earum, tunc vel loquitur de genere physico, hoc est, iuxta naturalem rerum dispositionem, quo sensu concedimus plures exigere species in existentia reali, vel loquitur de genere logico, quod plures etiam actu exigit species in existētia obiectiua. Sic etiam dicitur ad rationes. Ad 1. ex diuisione generis facta per differentias vtique infertur genus necessariò respicere debere plures species, non tamen necessariò existentes, nam poterunt concipi plures species possibiles, quæ inuoluant naturā genericam, tanquam partem materialem constitutiuam ipsarū. Ad 2. negatur differentias specificas esse propriè contrarias, quia earum oppositio potius reducitur ad priuatiuam, quatenus vna semper est perfectior, alia imperfectior, Arist. autem 2. de Celo locutus est de contrarijs propriè dictis, & nō de omnibus oppositis, de quibus potius dixit in postprædicam. vt notauit Auersa q. 10. sec. 4. non esse necessarium hoc existere, si existit illud. Ad 3. æquè concludit de specie, quod nequeat cōseruari in vnico indiuiduo, quia etiam talis differentia numeralis distinguit numericè indiuiduū, quod constituit, ab omni alio: negatur itaq; minor quoad secundam partem, quia differētia distinguit speciē, quam constituit, non solum à speciebus actu existentibus, sed etiā possibilibus distinctione reali negatiua. Ad vlt. illud plus probat, quam velit Aduersarius, cū enim potentialitas generis non sit ad duas differentias tantū, sed ad syncathegorematicè infinitas, cōcludit genus debere sub se cōtinere de facto species infinitas; patet igitur ex dictis q. 4. præc. disp. du. 1. quomodo pot̄tia generis, & cuiuslibet vniuersalis sit naturalis ad sui multiplicationem; & ne potentia ipsa naturalis dicatur esse frustra, inquit Doctor 4. d. 49. q. 10. §. *Ad primum argumentum* sufficit, vt sit reducta ad actum in aliqua specie, vel indiuiduo, sic enim non frustratur potentia secundum totum genus, vel speciē. & ideò si genus vnam duntaxat haberet sub se speciem in actu, eius potentia naturalis non diceretur frustra; Imò illud commune dictum, *frustra est illa potentia, &c.* explicari solet de potentia naturali physica, non autē logica, quæ consistit in sola non repugnantia, qualis præsertim est potentia vniuersaliū ad sui multiplicationē ex dictis ibidē.

ARTICVLVS IV.

Quo sensu, & an rectè hic definiatur Indiuiduum à Porph.

96 Porphyrius c. de specie sub fine agit de Indiuiduo, quia est proprium eius correllatiuum, notat autem Tatar. c. de substantia q. 2. §. *Tertiò sciendum*, esse discrimen inter indiui-

diuiduum, seu singulare, aut vnum numero (hæc enim sunt synonima) & suppositum, ac personam, indiuiduum enim, seu singulare, & vnum numero est, cui repugnat diuidi in plures partes subiectiuas, idest in plura inferiora, vt hæc albedo, hic lapis, & in quolibet prædicamento reperitur, tam scilicet, substantiæ, quam accidentis suppositum verò reperitur tantum in prædicamento substantiæ, & dicitur illud, quod est alteri incõmunicabile, tã *vt quo* idest sicut forma subiecto, quàm *vt quod* idest sicut superius inferiori, vt explicat Doctor in 1.d.2.q.7. §. *Ad primam quæstionem*. Persona tandem reperitur tantum in genere naturæ intellectualis, vnde vt notat Doctor 1.d.23.qu. vn.§. *Ad quæstionem*, definitur ex Ricar.4.de Trin.c.22.quòd sit intellectualis naturæ incommunicabilis existentia, ita quod suppositum addit supra indiuiduum, quod sit substantia, & persona supra suppositum, quòd sit substantia intellectualis, & sic ista tria se habent vt magis amplum, vel minus amplum, nam omnis persona est suppositum, sed non è contra, & omne suppositum est vnum numero, seu indiuiduum, sed non è contra.

97 Rursus, vt notat idem Tatar.q.de specie §. *Quartò sciendum*, indiuiduum, vt sic, potest sumi pro secunda intẽtione attributa illi, cui repugnat diuidi in plura seipsa, idest in plura inferiora eiusdem rationis, quorum quodlibet sit ipsum, eo modo quo diuidi solet vniuersale, alio modo primò intentionaliter idest pro denominato ab illa relatione rationis; Primo modo sumptum duplicem potest fundare relationem rationis, vna dicitur subijcibilitatis, per quam constituitur correlatiuũ speciei, sub qua ponitur immediatè, altera prædicabilitatis, qua constituitur potens prædicari, non de aliquo inferiori, sed de seipso: Iuxta hanc triplicem considerationem tres quoque assignat Porph. indiuidui definitiones. Prima est indiuidui primò intentionaliter, capti, quæ talis est, *Indiuiduum est, cuius collectio proprietatum in nullo alio eadem erit*, quæ proprietates illis carminibus designantur, *Forma, figura, locus, tempus cum nomine, sanguis, Patria, sunt septem, quæ non habet vnus, & alter*. Alias duas tradit de indiuiduo pro secunda intentione, vnam quidem ex parte prædicabilitatis dicens, *Indiuiduum est illud, quod de vno solo prædicatur*, alteram ex parte subijcibilitatis, sic *Indiuiduum est, quod continetur sub specie*.

Dubitatur ergo in præsenti, an per has definitiones explicetur aliqua ratio communis, in qua vltra conuenientiam specificam conueniant quoque vt indiuidua sunt; deinde an sint rectè assignatæ; Quoad primum dubium Caiet.c.de specie, Albert. Soto, Tolet. Louan. ibidem Morisan. & Pasqualig.to.2. Met.d.24.n.11. Martinez c.de specie qu.3. negant indiuiduum hic describi sub aliqua ratione communi, quia nulla talis assignari potest, cum indiuidua inter se sint primò diuersa, vt indiuidua sunt, vt etiã frequenter docet Scotus 1.d.3.q.3.F.& 2.d. 3.q.6.& 7.& alibi, ac proinde volunt hic definiri indiuiduum confusè sumptum, ita quod omnia immediatè describantur, nullum tamen eorum exprimatur determinatè, sicut de indiuiduo vago dicere solemus, quòd non significat rem vnam communem, sed particularem, sumptam tamẽ indeterminatè.

Dicendum tamen est, posse per has definitiones explicari rationem indiuidui, vt sic vniuocè communem omnibus indiuiduis, & de singulis prædicabilem in quid, quæ ratio communis habebit modum prædicandi speciei. Conclusio proculdubio est de mente Doctoris, qui concedit ab vltimis differentijs, & constitutis per eas abstrahi posse ab intellectu inadæquatè concipiente rationem communem in quid, vt constat 1.d.23.qu.vn.in fine, & clarius d.26.q.vn.Y. vbi, & eius Expositores præsertim Lichetus: idem colligitur ex 1.d.2.q.3. §. *Ad illa*, vbi docet hanc propositionem esse concedendam *singulare est vniuersale*, quia licèt quod concipitur, sit singularitas, modus tamen, sub quo concipitur, est vniuersalitas, quia quod concipitur, vt concipitur, habet indifferentiam ad plura, quod etiam repetit 4.d.13.q.1.infra T, idem quoque asserit q.12. Vniuers. in sol. ad 3. vbi ait, quod indiuiduum, vt sic, est species respectu intentionis, & sequuntur eius Expositores ibidem, vbi Brasauol. præsertim explicat indiuiduum, vt sic esse vniuersale denominatiuè, & esse aliquod illorum quinq; nempe speciem, quia exercitè prædicatur de hoc, & illo indiuiduo, sic etiam Tatar. loc. cit. & Barg. 1.d.24. in fine §. *Ad quæstionem*, & ait esse mentem Doctoris quæst.7.& 8. Vniuers. & Fuent.q.8.n.33. sequuntur Recentiores passim, Ruuius cap. de specie q.6. Hurtad. disp.5. sec.7. Arriag. disp.7.n.53. Complut. disp.6.q.6.& fauet S.Th.1.p.q.30. art.4. quem sequitur Caiet. ibi sui immemor alibi, vbi etiam Sanctus Doctor bene aduertit, quod non detur iste conceptus communis indiuidui secundum rem, sed solum secundum rationem, quatenus à parte rei nulla ei correspondet natura communis, quæ per talem conceptum adæquatè exprimatur, sicut regulariter correspondere solet generi, & speciei, vt animalitas, & humanitas, sed correspondent solum omnes singularitates reales confusè, & inadæquatè conceptæ, qua de causa conceptus indiuiduationis, vt sic, præcisus dicitur inadæquatus.

99 Probatur autem, tum quia definitio indiuidui, vt sic, est communis omnibus indiuiduis, ergo aliquod commune ipsis per eam exprimitur, & quidem commune vniuocum, quia æquiuocum definiri non potest. Tum quia si hic non definitur ratio aliqua communis indiuiduorum, nec definiri potest, ergo tot assignandæ erunt definitiones, quot sunt indiuidua; Tum quia indiuiduo, vt sic, apponuntur signa quantitatis, omnis, nullus, aliquis, dicimus enim omne indiuiduum, aliquod indiuiduum, ergo est terminus communis, quia hæc sunt signa termini communis. Tum etiam, quia hic syllogismus est bonus, vt ait Ruuius, Omne indiuiduum est incommunicabile, Petrus est indiuiduum ergo &c. Sed si nihil commune datur indiuiduis vniuocum, etiam vt indiuidua sunt, erit vitiosus, quia medium erit æquiuocum, aut taliter analogum, quòd eius vnitas non sufficiet ad vnitatem medij, qua ratione Scotus 1.d. 3.qu.3. demonstrat vniuocationem entis. Tum tandem, quia possumus indiuidua concipere, quatenus sunt similia in hoc, quod non sunt vlterius diuisibilia in plura inferiora, ergo vniuocè conueniunt in ratione indiuidui.

Sed contra obijci solet 1. quia si ab vltimis differentijs abstrahi potest talis ratio communis, quæ hic definiatur, iam non erunt primò diuersæ, quia in aliquo quidditatiuè conuenient; item non habebunt conceptum simpliciter simplicem, & vltimò determinantem, quia adhuc resolui poterunt in conceptũ communem, & proprium; & tandem dabitur processus in infinitum, quia si vltimis differentijs assignari potest id, in quo conueniunt, & per quod differunt, eadem erit ratio de istis differentijs, per quas differunt, quæ sunt rationes, quibus Doctor probat 1.d.3. qu.3. vltimas differentias non includere conceptum entis quidditatiuè; & hoc est vnicum fundamentum Aduersariorum.

100 Resp. has rationes probare solum, quod ab vltimis differentijs nequeat abstrahi conceptus communis adæquatus, & realitatem importans, nam si talem conceptum communem haberent, tunc vtique non forent à parte rei primò diuersæ, quia conuenirent in realitate, vt Petrus, & Paulus in humanitate, & per consequens non essent vltimæ differentiæ, quia hæ rursus deberent alijs differentijs differre, item non haberent conceptum simpliciter simplicem, quia esset resolubilis in vlteriores conceptus, quibus propriæ realitates corresponderent, vnde nec realitas differentiæ esset præcisa ratio differendi, sed deberet dari vlterior processus, & sic in infinitum erit processus in realitatibus; at ponendo, quòd talis conceptus abstractus, in quo conueniunt, sit inadæquatus, euitatur talis processus in conceptibus, quia indiuidua considerata sub illa ratione communi non distinguuntur rursus per alias differentias indiuiduales, sed per easdem adæquatè, & clarè consideratas, vt bene notant Ruuius, Hurt. & Arriag. cit. Sed instabis adhuc secuturum processum in infinitum in conceptibus inadæquatis, quia cum ab hac, & illa hæcceitate abstracta est ratio indiuiduationis, vt sic, possunt rursus rationes differentiales illam contrahentes inadæquatè concipi, & sic rursus indiuiduatio præscindi, & sic in infinitum. Negat Hurtad. §. 69. conseq. quia ratio, quæ per primum actum abstrahitur ab hac, & illa indiuiduatione, est ratio indiuiduationis, vt sic, in qua sunt similes, abstracta vero semel hac ratione, non remanet in illis ratio indiuiduationis, quæ abstrahitur, sed tantum remanent conceptus differentiales, qui sunt primo diuersi, & ideo non datur processus in infinitum, sed in prima abstractione datur status. Hæc responsio supponit vnum falsum; quod nimirum cum fit abstractio superioris ab inferioribus, quodammodo separetur ab eis in esse obiectiuo, quod est falsum, sic enim fieret abstractio mendax, vt docet in simili Doctor 1.d.2.qu.7.§. *Tenendo*, vers. *cum autem infers*, quod manifestè patet, cum enim animal præscinditur ab homine, sanè non ob id homo præscinditur ab animali, licet enim hæc mutua præcisio fieri possit inter superius, & differentiam illud contrahentem, non tamen inter superius, & inferius, quia inferius essentialiter includit superius.

101 Quare potius concedendum est facta abstractione indiuiduationis ab hac, & illa hæcceitate, manere adhuc rationẽ conueniendi in illis ob allatam rationem; hinc tamen non sequitur processus in infinitum, sed adhuc debet dari status in

prima abstractione obiectiua, quia ratio conueniendi, quæ manet in illis, est eadem, quæ semel abstracta fuit, vnde si secundò, vel tertiò redeat intellectus per varias reflexiones ad illam abstrahendam, dabitur vtique processus in infinitum in præcisionibus formalibus, idest in actibus intellectus, non tamen in obiectiuis, quia ratio, quæ abstrahitur per secundum, & tertium actum, est eadem quæ abstracta fuit per primum; nullum autem est inconueniens admittere processum in infinitum in præcisionibus formalibus, quia potest intellectus ad libitum redire ad huiusmodi abstractiones faciendas; sed bene inconueniens foret, si daretur in obiectiuis, quia tunc admitterentur in indiuiduis infinitæ rationes communes, & gradus conueniendi.

102 Secundò obijcitur ad idem; Tum quia indiuiduum definitur à Porph. esse id, quod de vno tantum prædicatur, & cuius proprietatum connexio in nullo alio reperitur, ergo non est commune pluribus. Tum 2. quia formalis ratio differendi nequit esse ratio conueniendi, sed indiuiduatio est formalis ratio differendi, ergo in ea nequit esse conuenientia. Tum 3. quia talis ratio communis implicat, esset enim simul, & semel communis, & singularis, communis quidem, quia conuenit omnibus indiuiduis, singularis autem, quia est singularis ipsa. Tum 4. quia tunc concipi posset natura humana cum indiuiduatione illa communi, quę faceret compositum, quod non esset commune, nec singulare, non commune, quia sic natura illa non esset indiuiduata, nec singulare, quia sic ratio indiuiduationis non esset communis, sed propria. Tum 5. si indiuidua vt talia, habent aliquam rationem ipsis communem, ergo etiam species, idest quoad differentias specificas, non considerando, quod sint huius, vel illius generis, habere poterunt talem rationem communem, quæ sit media inter proximum genus, & species. Tum 6. quia si daretur talis ratio communis, hæc deberet esse contrahibilis per differentias indiuiduales, hoc autem implicat, nam quod est contrahibile per differentias indiuiduales, non est intra rationem indiuiduationis, sed essentiæ specificæ. Tum 7. si ratio indiuidui esset communis omnib. hæc esset prædicatio mediata, Petrus est homo, quia mediaret ratio indiuidui humani inter Petrum, & hominem. Tum 8. postquam Porph. tradidit præfatas definitiones, subiungit hæc exempla, *Socrates hoc album*, ergo hæc omnia indiuidua immediatè descripsit, & confusè, non autē aliquid commune ipsis. Tum tandem, quia si dari potest cōceptus indiuiduationis dictus in quid de vltimis differentijs, idem quoque de conceptu entis poterimus, & debebimus asserere contra expressam mentem Scoti 1.d.3.q.3. F. præsertim, cum non importet realitatem adæquatè cognitam, vt docet 1.d.8.q.3. prope finem.

103 Resp. ad 1. Tatar. in Petr. Hisp. c. de specie, §. *Tertiò sciendum*, indiuiduum secundò intentionaliter captum prædicatione exercita prædicari de pluribus numero differentibus, scilicet de hoc, & illo indiuiduo per modum speciei, sed prædicatione signata dici de vno solo. At hæc solutio non satisfacit, quia si pro secunda intentione induit modum speciei, non solum exercitè, sed etiam signatè prædicari debet de pluribus, immò hic est proprius modus prædicandi specieitatis, præstat ergo dicere, quod sicut talis ratio communis indiuiduorum, vt indiuidua sūt, est solum communis, vt modus, sed singularis, vt quid, ita etiam vni soli conuenit & de vno solo prædicatur, vt quid; sed de pluribus, vt modus, tam exercitè, quam signatè; nec repugnat indiuiduum confusè, & inadæquatè cognitum prædicari de pluribus, sed tantum illi repugnat, quando est clarè, & adæquatè cognitum. Ad 2. dicimus ad min. quod indiuiduatio in communi, & confusè cognita non est ratio differendi; sed ipsamet perfectè, & adæquatè cognita, quo modo explicatur per Petreitatem, & Pauleitatem, & ideò quamuis indiuiduatio, vt quid, sit ratio differendi, tamen confusè cognita est ratio conueniendi, vt modus, seu denominatiuè. Ad 3. esse communis, & singularis sed non eodem modo, nam esset singularis, vt quid communis, vt modus. Ad 4. natura concepta cum indiuiduatione illa communi non efficeret compositum aliquod vnum in intellectu nostro, quia indiuiduatio non concipitur in tali statu per modum contrahentis, & determinantis; sed potius per modum contrahibilis, & determinabilis; quod si conciperetur adæquatè, & distinctè, vtiq. efficeret quid vnum, quia tunc conciperetur singularis, vt verè est in se. Ad 5. concedimus idem iudicium fieri posse de differentijs specificis adinuicem collatis, sicut de indiuidualibus, quod licèt secundum proprias rationes non conueniant in aliquo illorum generum, quæ diuidunt, conueniunt tamen in hoc, quod habent similem modum diuidendi genus, & constituendi speciem, quam rationem cōmunem descripsit Porph. cap. de diff. cum ait differentiam esse, quæ est diuisiua generis, & constitutiua speciei, & talis ratio communis specierum, vt species sunt, non mediat inter proximum genus, & species, quia non est illis communis, vt quid, sed tantum vt modus.

104 Ad sextum dicimus ad min. quod est contrahibile per differentias indiuiduales, vt quid, & velut realitas potentialis ad illas, vtique re vera esse essentiam specificam, quia species propriè dicta talem realitatem præseferre debet, vt supra diximus ex Scot. 1.d.8.q.8. circa finem; non autem, quod est contrahibile tantum, vt modus, & veluti conceptus inadæquatus eiusdem realitatis confusè cognitæ, vt est indiuiduatio in cōmuni, hoc enim dicitur species tantum, vt modus. Ad 7. non est inconueniens inter indiuiduum, & speciem infimam dari medium per rationem, licèt sint immediata à parte rei, sicut etiam q. præced. art. 4. dicebamus inconueniens non esse indiuiduum esse generi immediatum per rationem, esto sit mediatum à parte rei; verum tamen est, quod indiuiduum humanum, vt sic, non ponitur in prædicamento, vt medium inter Petrum, & hominem, quia ibi ponuntur naturæ, & realitates, non autem modi naturæ, & puri conceptus inadæquati, qualis est indiuiduatio. Ad 8. tradit illa exempla, non quia immediatè definiantur Socrates, & hoc album, sed quia omne, quod signatur in secundis intentionibus, exercetur in primis, vt supradictum est de exemplis adductis à Porph. pro explicatione definitionum generis, & speciei. Ad vlt. concedit Lichet. loc. cit. ens posse vniuocè dici etiam de vltimis differentijs eo modo, quo dicitur de Deo, & creatura, quia vt sic dicit conceptum inadæquatum nullam præseferens realitatem non tamen eo modo, quo dicitur de decem prædicamentis, quia vt sic dicit conceptum adæquatum, & realitatem, repugnat autem vltimis differentijs conuenire in realitate, cum in ea sint primò diuersæ, & in hoc sensu ait procedere rationes Scoti 1. d. 3. q. 3. Sed quia de hoc agendum est in Met. potest pro nunc dici non esse eandem rationem de vltimis differentijs ad conceptum communem hæcceitatis ab illis abstrahibilem comparatis, & ad conceptum communem entis, etenim ad istum comparantur, velut contrahens ad contrahibile, ad illum verò vt inferius ad suum superius, prædicatio autem superioris de inferiori semper est quidditatiua, at prædicatio cōtrahibilis de contrahente est denominatiua, vt cum dicimus rationale est animal, quia contrahibile est semper extra rationem contrahentis vt patet de genere, & differentia, quare neganda est paritas.

Agit de hac quæstione Ouuied. controu. 7. Log. pun. 3. vbi ait, quod licet in sententia præscindentium formaliter tantum & ex parte actus, possit præscindi ratio communis omnibus indiuiduationibus, ac etiam ipsis indiuiduis formaliter sūptis, tamen in sententia præscindentium etiam ex parte obiecti nequit admitti talis ratio communis, quia differentia indiuidualis non est resolubilis in duos conceptus, quorum vnus sit ratio conueniendi cum alijs, & alter ratio differendi, quia tunc primus conceptus non attineret ad rationem indiuidualis differentiæ, sed adæquatè constituitur per secundum, cum eius adæquatus conceptus sit facere vltimò differre; Poncius ex eodem fundamento idem tenet disp. 7. Log. q. 2. Sed hæc ratio, sicut & aliæ, quas ibi Poncius adducit, coincidunt cum modò relatis, & iam solutis, neque aliud ad summum probant, nisi ab vltimis differentijs abstrahi non posse conceptum cōmunem adæquatum, ac realitatem importantem vt importare solent conceptus generici, & specifici prædicamentales; & præsertim rationes Poncij in hoc sensu procedunt, vt patebit discurrenti per illas, & liquidò constabit disp. 9. Met. de principio indiuiduationis, vbi rursus de hac re redibit sermo, & exactius de hac re disputabitur cum his duobus Recētioribus; interim nota Poncium in ea ipsa quæstione non satis sibi constare, quia sub num. 18. concedit, quod singularitates, ac indiuidua omnia, qua talia, sint conceptibilia conceptu tam determinato, quam omnes homines, qua homines; & quod etiā sint tam similia inter se, & definibilia vna definitione vniuocè competente ipsis, quod & suprà concesserat in eadem disp. num. 7. & tamen negat ibidem hinc sequi, quod conueniant in aliqua ratione abstracta ab ipsis, & præcisa, quæ planè est manifesta contradictio, vt loc. cit. disp. 9. Metaph. demonstrabitur, eodem quoque modo procedunt rationes, quibus idem Auctor probat disp. 7. Log. q. 5. n. 55. differentias vltimas specificas non conuenire in aliqua ratione differentię vltimę, alioquin non essent vltimæ, probant enim non posse conuenire in tali ratione, quæ fundetur in aliqua realitate, & sit illis com-

communis, vt quid; quod autem in conceptu inadæquato illis communi, vt modus, conuenire nequeant, minimè probant.

105 Quoad 2. dubium, vt constet de sufficientia definitionum, quas ex Porph. retulimus, notandum est, quod per eas Porphir. non definit indiuiduum vagum, sed signatum, vt patet in exemplis ab ipso adductis *Socrates*, & *hoc album*, id enim indiuiduum propriè dicitur de vno solo prædicari, quia illud determinatè significat, indiuiduum verò vagum non significat quid vnum, sed immediatè plura sub disiunctione, nam v. g. *aliquis homo* idem sonat, quod hic, vel ille homo, & hic est proprius modus significandi indiuidui vagi, vt diximus qu. 5. præced. disp. ex Scot. q. 12. prædicam. & licèt interdum in propositione eius significatum restringatur ad suppositionem determinatam iuxta exigentiam prædicati, vel subiecti, quod requirit illam restrictionem, aut ex intentione proferentis, vt cum quis dicit *quidam homo fuit occisus*, nam ex intentione sic loquentis ly *quidam* determinatè supponit, absolutè tamen, & ex natura sua semper plura significat indeterminatè.

Sed quamuis hic definiatur indiuiduum signatum, nō tamē definitur particulariter tentum, scilicet pro Petro, aut Paulo, quia sic nō est definitionis capax, vt dictū est disp. 1. q. 4. art. 3. sed vniuersaliter tentum, nimirum pro conceptu indiuidui in communi, quem ab eis etiam vt indiuidua sunt, abstrahi posse iam demonstrauimus, sic enim indiuiduum est capax definitionis, cum induat modum vniuersalis. Dices, hic definiri indiuiduum, vt sic, ergo non sub ratione vniuersalis. Resp. verum esse assumptum, quatenus ly *vt sic* excludit conuenientiam indiuiduorum in illa specie, quorum sunt indiuidua, non autem conuenientiam in aliqua ratione communi ratione indiuiduationis præcisè. Dices rursus, hic definitur indiuiduum, prout est prædicabile quoddam de vno solo dicibile distinctū ab alijs vniuersalibus, ergo non potest definiri sub ratione indiuidui in communi, quia sic prædicaretur de pluribus, sicut alia vniuersalia, & præsertim non distingueretur à specie, quia prædicaretur de hoc, & illo indiuiduo, vt de pluribus numero differentibus. Resp. concesso antec. neg. conseq. adhuc enim bene stat, quòd à specie, ad quam reducitur, & ab alijs vniuersalibus indiuiduum in communi distinguatur, quia species, & alia vniuersalia de pluribus prædicantur, vt quid, indiuiduum verò non nisi vt modus, sicut singulare non est vniuersale, nisi vt modus ex Scot. cit.

106 In illa igitur prima definitione indiuidui, qua definiebatur indiuiduum primò intentionaliter captum, & dicebatur esse, *cuius collectio proprietatum in nullo alio eadem erit*, definitur ratio indiuiduationis realis in communi in concreto; non est autem intelligenda hæc definitio de eisdem numero proprietatibus, in hoc enim sensu non solum tota collectio, sed neque aliqua ex illis potest esse in eodem subiecto, quia non potest idem numero accidens naturaliter esse in duobus subiectis, sed est intelligenda de accidentibus omninò similibus, quia secundum communem naturæ cursum nullum indiuiduum est alteri simile in omnium proprietatum collectione, siue sit accidens indiuiduum, siue substantia, quod addimus ob multos, qui dicunt hanc definitionem non comprehendere, nisi indiuidua humana, & bruta, quia inquiunt indiuidua rerum inanimatarum nō habere proprietates contentas in illis carminibus, & quia aliquando ita inter se sunt similia, vt inter illa discerni nequeat, vt patet de duabus partibus aquæ, albedinis, aut ligni inter se. Sed quamuis verum sit ex illis proprietatibus magis inter se distingui, & discerni indiuidua animata, quia plures earum participant, quàm inanimata, tamen negari nequit, etiam inanimata ex quibusdam earum, quas participant, sufficienter inter se non discerni, vnde notat Doctor 2. d. 3. quæst. 1. C. duo quanta quantumuis inter se similia in alijs accidentibus, vt duo radij Solares, duo oua, duæ portiones aquæ, sufficienter à nobis discerni per diuersitatem situs, vel loci; potius ergo dicendum est illam definitionem etiam aliquo modo comprehendere indiuidua inanimata, & homogenea. Quamuis autem hæc definitio non sit essentialis, & quidditatiua, quia res non sunt indiuiduæ per accidentia, sed per proprias differentias indiuiduales eis intrinsecas, ac realiter identificatas, vt probat Doctor 2. d. 3. qu. 4. & seq. est tamen sufficienter descriptiua, quia optimè insinuatur differentia numeralis intrinseca per accidētia extrinseca collectim sumpta, vt ait Doctor loc. cit. §. *Ad auctoritates*, glossans illud Boetij 1. de Trin. cap. 1. *Varietas accidentium facit in substantia differentiam numeralem*, & ratio est, quia vt dicebamus, nequit naturaliter vnum indiuiduum esse alteri simile in omnium prorsus accidentium collectione, quia tamen licèt hoc sit naturaliter impossibile, tamen non repugnat de potentia Dei absoluta, ideò illa descriptio non est in toto rigore exacta.

107 Altera definitio Indiuidui, quæ erat illud esse, *quod de vno solo prædicatur*, afferebatur de indiuiduo sub ratione prædicabilis, vt diximus, & consequenter secundo intentionaliter capto. Vt autem intelligatur modus prædicandi indiuidui, aduertendum est ex infra dicendis disp. 10. duplicem esse prædicationem, vnam formalem, & directam, alteram identicam; prima est, in qua prædicatum est aliquo modo à subiecto diuersum, vel in re concepta, vel saltim in modo concipiendi explicitum, vel implicitum; dicitur autem directa, quando in ea est subiectum, quod ex natura rei natum est subijci, & prædicatum, quod natum est prædicari, vnde hæc prædicatio, homo est animal rationale v. g. dicitur formalis, quia licet subiectum, & prædicatum in re significata non differant, differunt tamen penes modum significandi explicitum, & implicitum, nam prædicatum dicit explicitè, quod subiectum confusè, & ideò dici solet prædicatio doctrinalis, & scientialis, quia facit scire aliquid, quod prius non sciebatur, vel saltim non sciebatur tali modo, nempe distinctè, qua ratione etiam dici solet prædicatio artificiosa, quia fini artis inseruit, qua aliquid ignotum notificatur; est etiam illa prædicatio directa, quia definitio nata est prædicari de definito. Identica verò prædicatio est, in qua vtrumque extremum eodem modo concipitur, nec distinguuntur, nisi ratione ratiocinante, vt cum dicimus *homo est homo*, *Petrus est Petrus*, & hæc prædicatio dicitur naturalis, quia ex natura rei significatæ non potest verior esse, nam vt aiebat Boet. nulla est verior prædicatio, quàm eiusdem de seipso, adhuc tamen dicitur prorsus ad scientiam inepta, quia per eam nihil notificatur ignotum.

108 Hoc supposito, Tolet. Sot. & alij ita explicant hanc definitionem, vt prædicabilitas, quæ conuenit indiuiduo, cum sit tantum de se ipso, non sit nisi identica, & naturalis, ac proinde ad scientiam prorsus inepta, & hac de causa inquiunt Aristol. in antepræd. & c. de subst. & 2. Prior. cap. 27. docere indiuiduum de nullo prædicari, quia nimirum prædicabile propriè sumptum, vt sic, de alio dicitur, & eius prædicatio est aliquo modo doctrinalis. At quia hæc explicatio sic absolutè sumpta non est sufficiens, nam prædicatio identica etiam conuenit rebus in vniuersali acceptis, dicimus enim homo est homo, animal est animal, addunt alij, vt hæc definitio soli indiuiduo applicetur, quod id, quod solum identicè, & non alio modo prædicari potest de vno, illud est indiuiduum, res enim in communi, etsi identicè prædicari possint, tamen etiam alio modo prædicari eis conuenit, scilicet, formaliter, & directè de suis inferioribus.

109 Sed hic dicendi modus, quocunque modo explicetur, si intendat negare indiuiduo omnem formalem prædicationē, admittendus non est, nam in primis certum est indiuiduum accidentis verè, & propriè prædicari de indiuiduo substantiæ, vt docuit Alexand. 1. Priorum sec. 2. & certè negari nequit hanc esse prædicationem formalem, quia dum dicimus *Petrus est hoc album*, ly album tenet locum formæ respectu subiecti, & explicitè dicit aliquid, quod non dicit subiectum; neque ista prædicatio est nugatoria, vt putauit Tolet. quia aliquid amplius explicatur per prædicatum, significatur enim Petrum habere rationem subiecti respectu huius albedinis; & quando Arist. in antepræd. dixit *hoc album* de nullo prædicari, intelligebat tanquam de inferiori, non tanquam de subiecto, vt ex ipso contextu colligitur. Imò cum verum sit, quod docet Scotus 1. d. 8. quæst. 3. prope finem cuiuslibet vniuersalis dari proprium indiuiduum, nimirum hoc animal, hoc rationale, hoc risibile, hoc album, quæ dici solent indiuidua incompleta, sanè sicut hæ rationes in communi sumptæ prædicantur formaliter, & directè de indiuiduo completo, & specifico, scilicet, de Petro, quod sit animal, quod sit rationalis, risibilis, albus, sic etiam sumptæ cum propria singularitate possunt adhuc formaliter, & directè prædicari de eodem indiuiduo completo, non quidem tanquam de inferiori, sed tanquam de subiecto, respectu cuius habent rationem formæ, omnia namque indiuidua incompleta sunt communicabilia, vt quo, vnde istæ prædicationes erunt formales, & directæ, Petrus est hoc animal, est hoc rationale, hoc risibile, hoc albū, quam Scoticam doctrinam passim recipiunt Recentiores q. de indiuiduo, Conimb. Amic. Hurtad. Blanc. Didac. & alij quamplures; & illæ prædicationes suo modo reducentur ad illa vniuersalia, quorum singularia incompleta prædicātur de completo, & specifico, nam ista prædicatio *Petrus est hoc animal*

mal erit in quid, illa verò *est hoc rationale* erit in quale quid, & sic de alijs; imò similes prædicationes poterunt dici doctrinales; & artificiosæ in respectu ad prædicationem omnino identicam, scilicet Petrus est Petrus, quia per prædica um aliquid magis explicatur, quam per subiectum; vnde restat solum indiuiduum completum esse illud, quod non nisi identicè prædicari potest de seipso, vt dicendo *Petrus est Petrus*, vel *Petrus est hic homo*, sumendo *ly hic homo* signatè, & particulariter, nō autem pro conceptu humani indiuidui singulis indiuiduis humanis communi, quatenus & Petrus est hic homo, & Paulus est hic homo, sic enim non habet rationem indiuidui, sed vniuersalis, vt modus ex dictis supra. Quare concludendum est, cum negat Arist. indiuiduum de aliquo prædicari, loquitur vt de inferiori, ac etiam interdum speciatim loquitur de indiuiduis substantiæ completis, quæ non nisi identicè prædicari possunt.

110 Vltima definitio, quæ erat, *indiuiduum esse, quod continetur sub specie*, tradebatur de ipso in ratione subijcibilis, debet autem intelligi de indiuiduo specifico, & subiectione immediata, nam indiuidua generica immediatè etiam generi subijciuntur ex dictis q. præced. art. 3. & specifica ipsa subijciuntur eidem mediatè; verum tamen est, quòd cum genus non prædicetur de suis indiuiduis genericis, nisi per modum speciei, vt ibi dictum est, absolutè dici potest omnia indiuidua immediatè contineri sub specie; subdit autem Porph. postquam dixit indiuiduum contineri sub specie, speciem quoque contineri sub genere, dicens, *Indiuiduum continetur sub specie, species autem sub genere*, quasi hec particula spectet ad integritatem definitionis indiuidui sub ratione subijcibilis, vt ostenderet indiuiduū esse vltimum subijcibile, vt pote sub genere, & specie contentum, & nullum dari indiuiduum sub aliqua specie, quod consequenter non sit sub aliquo genere. Et quia indiuiduum opponitur vniuersali, sicut inferius superiori, hic est aduertendum subijcibilitatem, quæ est ratio indiuidui, vt inferioris ad sua superiora, esse præcipuum, quod in indiuiduo importatur, quia principalis ratio indiuidui est ratio inferioritatis ad vniuersale.

QVÆSTIO III.

De Differentia.

111 Expeditis Vniuersalibus in quid prædicantibus, accedendum est ad Vniuersalia, quæ prædicantur in quale, & primò agendum de Differentia, quæ prædicatur in quale essentiale, cum omne essentiale præcedat accidentale. Differentia ex vi nominis dicitur forma faciens differre; pro quo notandum, vt colligitur ex Doctore 1. d. 3. q. 3. §. *Ad quæstionem*; & nostris, Formalistis in tract. Formal. non esse idem differens, & diuersum, illa enim dicuntur differentia, quæ prius in aliquo communi conueniunt, deinde per aliquid illi communi superadditum differunt, illa verò dicuntur diuersa, quæ non per quid superadditum, sed seipsis, & se totis secernuntur, quam doctrinam ait Doctor esse Arist. 10. Met. 12. Loquitur igitur hic Porph. de differentia, non de diuersitate, & eam diuidit in communem, propriam, & magis propriam, seu proprijssimam, quæ sola constituit hoc tertium vniuersale. Quamuis autem hæc diuisio non sit bimembris, facile tamen est reducibilis ad bimembrem vt notat Orbell. cap. de differ. Differentia namque, vt ait ipse Porph. vel facit aliud, vel facit alterum, seu alteratū, id est vt communiter exponunt, vel facit differre essentialiter, vel accidentaliter, si primo modo, habetur differentia proprijssima, & in hoc sensu dicimus hominem per rationalitatem à bruto differre, si secundo modo, hoc adhuc potest contingere dupliciter, vel per accidens proprium, & inseparabile, & sic habetur differentia propria, & in hoc sēsu Sortes simus differt à Platone aquilo, vel demum per accidens commune, & separabile, quo modo dicimus Sortem sedentem differre à Platone stante, & sic habetur differentia cōmunis, quæ ideò talis dicitur, quia attenditur penes accidentia rei prorsus extrinseca, & separabilia; sicut è contra proprijssima talis dicitur, quia facit differre essentialiter, propria verò differentia, quæ est quasi media inter vtramque talis dicitur, quia magis accedit ad naturam veræ differentiæ, quàm communis, vt notat Orbel. qua de causa q. 1. inst. trac. 1. c. 5. absolutè diximus ipsam desumi ab accidente proprio, quamuis Porph. eam quoque desumat ab accidente communi inseparabili.

112 Sed circa hanc diuisionem triplex contingit difficultas. Prima est, an sit adæquata diuisio, nam plures formæ facientes differre ad hanc diuisionem non videntur posse reduci, differentia enim indiuidualis non videtur aliqua ex assignatis, non enim est communis, vel propria, quia non conuenit accidentaliter indiuiduis, neque proprijssima, quia non facit indiuidua essentialiter differre, item ipsa genera rationē habent differentiæ, quia animal v. g. distinguit hominem à lapide, substantiam ab accidente, &c. & tamen non continetur in membris istius diuisionis; proprietates item ab essentia manantes sunt veræ differentiæ, nam risibile differre facit hominem à rudibili, & tamen non sunt differentia communis, vel propria, cum non sint accidentia separabilia, vel inseparabilia, sed cum subiecto, vnde oriuntur, ac dimanant, realiter identificata, vt infra dicemus; sed neque proprijssima, cum non faciant essentialiter differre; demum formæ substantiales physicæ faciunt differre, nullo tamen istorum modorum, quia licèt sint intra essentiam compositi, tamen non diuidunt aliquod genus, vt facit differentia magis propria.

113 Dicendum tamen est, esse diuisionem adæquatam, quia datur per membra exaurientia totum diuisum, omnis enim differentia, vel facit differre essentialiter, seu intra essentiam, vel accidentaliter, seu citra essentiam, & ad hos modos debent reduci formæ omnes facientes aliqua differre, etiam illæ, de quibus dubitabatur. Differentia namque indiuidualis potest dici, quòd faciat differre accidentaliter; non accidentalitate prædicamentali, quia est gradus substantialis penetrās per realem indentitatem totam substantiam, ac essentiam rei, cuius est vltima determinatio, sed accidētalitate prædicabili, quatenus differre facit indiuidua, non specificè, sed indiuidualiter, & citra essentiam, vnde contineri poterit sub differentia propria, quia prædicatur in quale extra essentiam necessariò, atque ideò non facit aliud in essentia specifica, verum tamen est, vt hic omnes aduertunt, non esse Porph. intentionem sub hac diuisione comprehendere differentiam indiuidualem, nam ipse agere intendebat solum de illis differentijs, quæ possunt vniuersalitatem fundare, & de pluribus prædicari. Genera verò propriè sortiri nequeunt rationem differentiæ, nam differentia, vt diximus, est illa formalitas, quæ concipitur superuenire rei, quatenus conuenienti cum alia re per aliquam rationem prius conceptam, & ita est ratio differendi, vt non sit ratio conueniendi, vt magis constabit ex infra dicendis, itaque genera suprema defectu primi, nequeunt subire rationem differentiæ, subalterna verò defectu secundi, & ideò non mirum, si ad hanc diuisionem non pertinent; verum tamen est, quod si differentia amplè sumatur pro ratione quocunque modo faciente differre, tunc possent genera reduci ad tertium membrum, quatenus faciūt essentialiter differre. Passiones spectant ad differentiam propriam, non autem proprijssimam, vt quidam arbitrantur, quia non faciunt essentialiter differre. Nec obstat, quod Porph. dixerit differentiam propriam suscipere magis, & minus, & esse inseparabilem per accidens, quod nō conuenit passionibus, quæ sunt inseparabiles per se, nec suscipiunt magis, & minus. Nam non de omnibus eiusmodi differentijs illud prius dictum pronunciauit, plura namque sunt accidentia, quæ magis, & minus non suscipiunt, vt locus, figura, &c. & cum dicit esse inseparabilem per accidens, intelligit extra essentiam, vt multi Expositores interpretantur, quo sensu conuenit etiam proprietatibus. Formæ tandem substantiales spectant ad differentiam proprijssimam, quia faciunt differre essentialiter, non diuidunt autem genus, quia id tantum conuenit formis metaphysicis, de quibus estò Porph. hic tantum agere intendat, absolutè tamen, & ipsæ formæ physicæ ad hoc membrum attinere possunt.

114 Altera difficultas est quidnam hic diuidatur, num quid reale, vel potius intentionale. Complut. disp. 7. q. 1. cum Caiet. ibidem, & quamplures alij Thomistæ inquiunt tam diuisum, quàm membra diuidentia esse quid intentionale; tum quia agere de differentia primò intentionaliter est munus Metaph. non Logici, tum quia alioquin membra diuisionis coinciderent, quia vna, & eadem res potest facere differre tribus illis modis, nam v. g. esse disgregatiuum visus est differentia proprijssima albedinis, propria niuis, & communis parietis; at intentiones fundatæ in illis modis semper sunt diuersæ, ergo non res, sed intentio diuiditur, & sensus erit, secunda intentio differentiæ alia est quæ facit differre communiter, alia propriè, alia proprijssimè, tum tandem quia differentia proprijssima, vt est tertium membrum huius diuisionis, tertiū constituit prædicabile, sed hoc prædicabile non constituit, nisi secundò intentionaliter sumpta, ergo &c.

Dicendum tamen est, rem non intentionem hic diuidi, & membra huius diuisionis esse differentias reales. Ita communis

nis opinio, & probatur, quia entia inter se differunt per veras formalitates, non per intentiones, hic autem diuiditur id, per quod entia inter se differunt, tum quia seclusо opere intellectus reperiuntur tres illi modi differendi, & tota ipsa ratio differentiæ in entibus realibus est realis, neque vlla intentio videtur oriri ex hoc, quod intellectus intelligat rationale esse principium differendi hominis à bruto, sicut nulla intentio consurgit ex hoc, quòd intelligat calorem esse principium calefaciendi; tum tandem quia Porph. ipse assignando membra huius diuisionis affert exempla realia. Neque rationes in oppositum vrgent: sicut enim Porphyr. ad indagandum verū genus, & veram speciem logicam præmisit diuisiones, & acceptiones varias reales, ita etiam facit in proposito, vt tandem consideraт differentiam proprijssimam sub ratione vniuersalis quod est munus Logici; Et quamuis hæc membra interdum coincidant materialiter, nunquam tamen formaliter, quod sufficit ad bonam diuisionem, nec aliquid plus probat secunda ratio, nam illi tres modi faciendi differre semper manent inter se diuersi, etiam cum reperiuntur in eadem re. Falsum denique est assumptum in tertia ratione, quia secunda intentio, quæ constituit differentiam proprijssimam in esse tertij prædicabilis, non sumitur in ordine ad actum faciendi differre, sed in ordine ad prædicationem de illo, quod differre facit; vnde in differentia proprijssima duplex respectus considerari potest, vnus ad subiectum, seu rem, quam facit differre, alter ad terminum, seu extrema à quibus differre facit, est enim differentia separatio quædam duorum, & ideò habet subiectum, quod separat, & terminum, à quo separat; respectus ergo differentiæ ad subiecta, quibus conuenit, facit tertium vniuersale, quia constituit differentiam prædicabilem de illis, respectus verò ad ea à quibus facit differre, constituit differentiam quantum ad munus separandi vnum ab alio, quod pertinet ad quidditatem differentiæ metaphysicè consideratam.

115 Vltima difficultas est; qualis sit hæc diuisio, an vniuoci in sua vniuocata; vel potius analogi, aut æquiuoci? Et est valde communis opinio esse analogi in sua analogata præsertim tenendo diuisionem istam esse primò intentionaliter datam, quia differentia essentialis facit simpliciter differre, sicut rem constituit in esse simpliciter, accidentalis verò facit differre tantum secundum quid, sicut hoc modo tantum rem in esse constituit, modus enim faciendi differre fundatur in modo constituendi, ergo in communi ratione differentiæ nequeunt vniuocè conuenire sed tantum analogicè, quia ei, quod est simpliciter tale, & ei, quod est secundum quid tale, nihil esse potest commune vniuocum ex Doctore 1. d. 29. q. vn. & hoc est vnicum fundamentum huius sententiæ. Quod etiam confir. quia differentia essentialis verè contrahit genus, & cū eo vnum per se constituit, accidētalis verò minimè, nam quod per eam perficitur, & determinatur, habet rationem subiecti, non generis, & ideò cum ea constituit vnum per accidens; & in hanc sententiam inclinat Doctor ipse quæst. 23. Vniuers. in corpore, & Tatar. q. de different. & videtur fuisse sensus ipsius Porph. qui afferendo exempla differentiæ communis inquit, idem à seipso differre ex eo, quia modò habet vnum accidens, modò oppositum, quo quidem modo Sortes sanus differt à seipso ægroto; per quod manifestè significauit differentiam accidentalem non esse simpliciter differentiam, sed tantum secundum quid, & abusiuè, quia talis modus differendi exerceri potest in eodem subiecto secundum alium, & alium statum vel accidens ipsius.

116 Sed quamuis hic dicendi modus sit satis probabilis, adhuc tamen dici posset hanc esse diuisionem vniuoci in sua vniuocata, estò negari nequeat, quod non sit cum analogia admixta; neque pro hac parte desunt Scotistæ, ita enim probabiliter censent Roccus cap. de diff. q. 1. & Fuent. diff. 1. ar. 3. & sequitur Pasqualig. to. 1. Met. disp. 62. & fortè Scotus ipse idipsum sentit loc. cit. nam quamuis dicat esse diuisionem analogi in sua analogata, non ob id negat esse diuisionem vniuoci, quia in sententia ipsius analogia vtique cum vniuocatione compossibilis est, imò id ipsemet ibi. in sol. ad 1. manifestè significat, vt notat Fuent. cum ait differentiam in communi, quæ hic diuiditur, posse in aliquo sensu vniuocam dici, vnde licèt in corpore quæsiti videatur loqui de analogia proportionis, quæ non stat cum vniuocatione tamen ex his, quæ subdit in sol. ad 1. potius colligi debet, locutum fuisse de analogia attributionis, quæ vtique stat cum vniuocatione. Ratio autem, quæ nos vrget ad asserendum posse à differentia essentiali, & accidentali abstrahi communem differentiæ conceptum illis vniuocum, est illa eadem, quæ conuincit vniuocationem entis ad substantiam & accidens apud Doctorem 1. d. 3. q. 2. §. *Secundo*. Neque rationes oppositæ aliud probant, quàm differentiam in communi ad essentialem, & accidentalem esse non posse purè vniuocam, sed cum analogia admixtam; vnde sicut non obstante, quod substantia dici soleat ens simpliciter, & accidens secundum quid, adhuc tamen conceptus entis ponitur vtrisque vniuocus, quia illud pronūciatum non intelligitur de substantia, & accidente absolutè consideratis, sed tantum comparatiuè, nam ex comparatione accidentis ad substantiam talis analogica denominatio resultat, ita in proposito dicendū est, quia differētia accidentalis dicitur talis secundum quid solum per comparationem ad essentialem, absolutè tamen ipsa quoque in suo genere dici debet differentia, quod innuit Porph. ipse, cum ait differentias communem, & propriam absolutè, & simpliciter posse dici differentias, & tandem vt vno verbo dicamus, quod differentiam essentialis, & proprijssima sit perfectior communi & propria, quia facit aliud, & aliud & eius modus faciendi differre nequeat exerceri in eodem subiecto, sicut modus differentiæ communis, hoc non destruit vniuocationem, sed puritatem vniuocationis, & infert analogiam, alioquin nullum genus vniuocum esset, quia sub ipso vna species est essentialiter perfectior altera.

Poncius, & Ouuied. hic sustinent cum communi hanc esse diuisionem analogi in analogata, non autem vniuoci; sed omnes eorum rationes, quantumuis eas corroborare conentur, recidunt in fundamentum iam à nobis propositum pro opposita sententia, vndè analogiam quidē ostendunt, sed non omnem prorsus vniuocationem destruunt, vt constabit eas consideranti, & ideò eas hic singillatim referre, ac dissoluere opus non est. Poncius insuper proponit fundamentum nostræ conclusionis ex Scot. loc. cit. deductum hoc modo; omnes differentiæ conueniunt in hoc, quod faciant differre, & potest aliquis habere conceptum de aliqua forma, quod faciat differre, & esse certus de hoc, & hoc non obstante dubitare, an faciat differre per modum differentiæ propriæ, communis, aut proprijssimæ, ergo conueniunt vniuocè in conceptu facientis differre, vt sic. Et respondet distinguendo antecedens, conueniunt in conceptu aliquo determinato abstracto, & præscindente, nego; alio modo, concedo antecedens, & nego consequentiam loquendo de conceptu vniuoco abstracto, & præciso ab inferioribus, de quo conceptu fit mētio in conclusione. Displicet hæc solutio, primò quia continet commune vitium Recentiorum, qui dum respondent distinguendo, vnum duntaxat membrum distinctionis declarāt, aliud vero assignant promiscuè, & confusè sub illo generalissimo termino *alio modo concedo*, quo nihil ineptius, & frigidius sentiri potest, sic enim omnia ferè argumenta dissolui possent, si defendens non teneretur explicare illum alium sensum, in quo propositionem concedit; deindè si ea solutio bona est, poterit per eandem æquè benè dissolui argumentum illud idem, vt adhibetur à Scot. loc. cit. ad probandam vniuocationem entis ad substantiam, & accidens.

117 Petes, an stante, quod hæc diuisio sit alicuius vniuoci, possit dici aliquo modo generis in species. Negat Fuent. cit. quia differentiæ reales formaliter, & vltimatè loquendo sunt conceptus simplices, & vltimæ rerum actualitates; sed si differentia in communi esset genus, differentiæ non essēt simplices, sed adhuc constarent ex genere, & alia differentia. Verùm & ipse tenetur hoc argumentum soluere, cum concedat conceptum differentiæ in communi esse vniuocum ad communem, propriam, & magis propriam, & ad eas aliquo modo contrahibilem per modos, vel differentias; Quare de differentijs specificis idem dicendum est, quod de indiuidualibus dicebamus art. vlt. q. præced. nimirum importare conceptus simplices, quia non sunt resolubiles in vlteriores realitates, & differentiam in communi ad illas tres non habere rationem generis, vt quid, sed tantum, vt modus.

Itaque differentia essentialis, & proprijssima est primum analogatum, de qua sola hic agitur, vt pote quæ tertium obtinet locum inter vniuersalia, quia aliæ duæ differentiæ nempe propria, & communis pertinent ad duo vltima prædicabilia scilicet proprium, & accidens. Tres autem, vel quatuor munera præstat hæc differentia, vt notat Doct. q. 27. Vniu. in sol. ad 5. & Tatar. q. de differ. §. *Tertiò Sciendum*, nam diuidit genus, constituit speciem, eandem distinguit à quocunque alio, & tandem prædicatur de specie constituta, & omnibus contentis sub illa; quæ singula munera exprimit, ac declarat Porph. per quatuor definitiones, quas affert de differentia; quinta enim non est nisi declaratiua aliarum, vt inquit hic Tatar.

Tatar. & quamuis prima tria considerare potius ad metaphysicum spectet, vt pote quæ conueniunt speciei pro prima intentione, quàm ad logicum, cui propriè incumbit duntaxat contemplari quartum, quod eam constituit in ratione vniuersalis; adhuc tamen quia multum conferunt ad bene dignoscendum quartum munus, ideò de illis tribus quoque differentiæ muneribus hic agemus in ordine ad quartum, & quatuor articulis rem expediemus, quod eò magis rationabiliter factum erit, quia etiam illa tria munera non sic præcisè competunt differentiæ pro prima intentione, quin etiam aliquo modo possint applicari eisdem secundo intentionaliter captæ, vt mox patebit ex dicendis seq. art.

ARTICVLVS I.

Quomodo differentia diuidere genus dicatur.

118 Tertia definitio differentiæ, quam tradidit Porph. est talis, ***differentia est id quod suaptè natura ea, quæ sunt sub eodem genere separat***, & vt insignes notant Expositores, tradita est per primum munus differentiæ, quod est diuidere genus, si enim eam intelligere velimus, vt explicet tertium munus, quod est distinguere species abinuicem, vt verba eius sonare videntur, tunc tertia definitio non differret à quarta, quæ & idem munus explicat, cum sic assignetur: ***Differentia est id, quo singula differunt***, vt ergo defendamus esse distinctas definitiones traditas in ordine ad munera diuersa differentiæ explicanda, debemus tertiam intelligere in ordine ad munus diuidendi genus, præsertim cum nulla alia illarum definitionum ita manifestè exprimatur munus illud, ac per illam; & quidem rationabiliter sic potest exponi, differentiæ namque separando ea, quæ sub eodem sunt genere, multiplicant species, & mediante hac multiplicatione habet genus, vt essentialiter diuidatur, seu ponatur in pluribus essentialiter diuisis; dixit autem Porph. per differentiam potius diuidi ea, quæ sunt sub genere, nempe species, quàm ipsum genus, vt ostenderet genus non habere, nisi diuisionem extrinsecam specierum, & species esse, quæ propriè diuiduntur, nam genus adhuc in speciebus propriam retinet vnitatem formalem illæsam; & hanc doctrinam docuit Arist. 6. Topic. cap. 3. loc. 8. illis verbis, ***Omne genus ijs, quæ è diuerso diuiduntur, differentijs diuiditur, vt animal gressibili, & volatili, & aquatili, &c.***

Cum igitur genus in duplici statu spectari possit, & in statu realis existentiæ eo modo, quo nunc in speciebus reperitur dispersum, & in statu existentiæ obiectiuæ eo modo, quo à nobis concipi solet, vt totum quoddam vniuersale multa sub se continens inferiora, & cum in vtroque statu dicat esse diuisioni obnoxium, quæritur in præsenti, quomodo differentia exerceat hoc munus diuidendi circa genus tam in statu realis existentiæ, quam obiectiuæ, an scilicet, exerceatur reali modo, an potius per intellectum, & quidem huius rei resolutio tota dependet ex dictis disp. de Vniuersal. in communi, præsertim q. 1. art. 1. vnde consequenter ad ibi dicta.

119 Dicimus 1. si natura generica consideratur in statu realis existentiæ, differentia circa ipsam exercet munus diuidendi reali modo, non quasi illam scindendo, sed potius determinando, & limitando. Probatur, ac declaratur, quia contractio naturæ per differentias in statu realis existentiæ non est aliud, quàm diuisio, & multiplicatio ipsius naturæ præcedens abstractionem intellectus, sed hæc diuisio, & multiplicatio verè datur à parte rei, ergo hoc primum munus differentiæ circa naturam genericam in statu realis existentiæ reali modo exercetur, Maior patet, Prob. min. quia alia est animalitas, quæ in equo reperitur, & alia, quæ in homine, & quidem alia, & alia realiter, & non ratione tantum. Hæc autem diuisio animalitatis à parte rei per differentias, esto sit realis, non tamen fit eo modo, quo diuisio vnius continui v.g. ligni in plures partes, vt bene notauit Tatar. q. de differ. §. *Quartò sciendum*, & ratio est, quia animalitas à parte rei non habet rationem totius in ordine ad species, sed potius partis materialis, & contrahibilis, ac re vera determinabilis per differentias. Nec dicitur diuidi, quasi quòd vna esset entitas realis ante aduentum differentiæ, & postea per ipsam scindatur, & amittat vnitatem suam realem, vel è contra eam retinendo solum extrinsecè distinguatur per differentias additas, quia non habet natura creata talem vnitatem realem in omnibus per inexistentiam, vt innuimus disp. præced. q. 1. art. 2. solùm igitur dicitur diuidi, quatenus vna, ac eadem manens, ita contrahitur per hanc differentiam v.g. rationalis ad constitutionem huius speciei, scilicet, hominis, vt eadem, quantum est ex se, contrahi possit, disiunctim tamen, ad constituendam aliam speciem v.g. equi per hinnibilitatem; ita enim re vera natura generica metaphysicè contrahitur, & determinatur per realitatem differentiæ, sicut materia physicè contrahitur, & determinatur per formam, & dicitur etiam re vera diuidi extrinsecè per differentiam, quatenus animalitas hominis per rationalitatem specificè distinguitur ab animalitate equi, & in hunc modum explicat Doctor diuisibilitatem naturæ per differentias in esse realis existentiæ in 1. d. 5. qu. 2. §. *Tertiò*, & quamuis ibi loquatur de natura specifica, idem tamen dicendum est quoque de generica proportione seruata.

120 Sed obijcies, tota naturæ essentiæ, v.g. integra animalis natura est in homine, & equo; ergo non est verè diuisa per differentias, quia tunc non esset integra in quolibet, Conf. quia natura est verè vna in omnibus inferioribus, cum omnia sint eiusdem naturæ, ergo non diuiditur re vera per differentias, quia per diuisionem destruitur vnitas. Resp. illud probare solùm, quòd non sit quædam realis diuisio, velut totius actualis in suas partes, quod verum est, quia à parte rei natura animalis in tantum dicitur diuidi ab hac, & illa differentia, inquantum per ipsas contrahitur, & determinatur ad hanc, vel illam speciem. Ad Conf. dicimus esse vnam in omnibus per indifferentiam, non per inexistentiam, eo modo, quo explicatum est disp. præced. qu. 1. art. 1. nec per talem diuisionem tollitur hæc vnitas, quia non est vera diuisio, vt alicuius totius in partes, sed potius contractio partis potentialis, & ideò nõ destruitur illa vnitas per indifferentiam, sed tantum ab extrinseco determinatur, & limitatur. Dices, si natura non est vna in omnibus per inexistentiam, sed potius in multis multiplex hoc modo, ergo erit realiter, ac entitatiuè diuisa in multis ante differentias, atque ita re vera non diuiditur per differentias. Resp. quocunque modo se habeat natura ante differentias, nam hoc non est præsentis negotij: hoc certum est, ante differentias non posse dici vnam in multis, nec multiplicem, quia cum differentijs ipsis constituit illa multa, & quia in tali constitutione se habet per modum realitatis potentialis, & determinabilis per differentias, hoc sensu dicitur diuidi per illas, ac etiam in alio sensu, quatenus extrinsecè meritò differentiæ adiunctæ animalitas hominis specie differt ab animalitate equi.

121 Dicimus 2. si natura generica consideretur in statu existentiæ obiectiuæ, tũc propriè concipitur diuidi ad modum totius in suas partes, totius nimirum potentialis in suas partes subiectiuas, licet talis diuisio non fiat, nisi per opus intellectus. Hanc etiam concl. ponit Tatar. loc. cit. vbi ait, genus in hoc statu diuidi per differentias diuisione logicali, hoc autem aliud non est, vt ipse ibi explicat, quam genus manifestari à posteriori quoad eius communitatem per eius partes subiectiuas. Sed adhuc melius & clarius explicatur conclusio, quia genus in tali statu abstractionis concipitur per modum cuiusdam totius vniuersalis, vt Sco. docet 1. d. 1. q. 2. D. & quatenus totũ potentiale concipitur diuidi in plures partes potestatiuas, scilicet, in plura inferiora v.g. in animal hominẽ, in animal equũ per diuersas differentias, ergo in tali statu propriè diuiditur per differentias. Fit autem talis diuisio, & contractio per intellectũ, quia supponit naturam per intellectum abstractam, & ita vnã, qualis non est à parte rei, quia in tali abstractione supponitur habere vnitatem per indifferentiam positiuam, & concipitur diuidi per differentias in plures species, vna & eadem manens per inexistentiam in illis, vt dictum est disp. præc. quæst. 3. art. 1. qualis certè vnitatem non habet à parte rei diuisa, & multiplicata.

122 Sed obijcies 1. si natura animalis vna concipitur per inexistentiam in suis inferioribus, ergo non concipitur diuisa per differentias in illis, ac multiplicata, quia vnitas destruit multitudinem, & multitudo impedit vnitatem. Resp. neg. consequ. quia generatim loquendo vnitas compossibilis est cum diuisione non sibi opposita, & quo minor est, stat cum diuisione maiori, quare sicut vnitas specifica stat cũ multitudine numerali, sic vnitas generis stat cum multitudine specifica. Dices diuisio tollit aliquam vnitatem, nec diuisum post diuisionẽ manet indiuisum, sicut antea, ergo si genus per differentias diuiditur in species, cum diuidi nõ possit, nisi secũdũ vnitatem genericam, vtiq. per illas diuisum talẽ vnitatẽ nõ retinebit. Resp. quòd sicut species, cum diuiditur in indiuidua, nõ vtique cadit diuisio super vnitatẽ specificam, quia secundum hanc indiuisibilis est, cum hæc non tollatur, nisi per differentias essentiales, & formales, ad quas est impotens species infima, sed super vnitatem numeralem rationis, quam acquirit eo ipso, quòd ab indiuiduis abstrahitur, quo sensu verum est, quòd contracta per intellectum, & diuisa nõ remanet sic vna, & indiuisa, sicuti

prius

prius erat in statu abstractionis; sic à pari cum genus v.g. animal diuiditur in species per differentias, non vtique cadit diuisio super vnitatem genericam generis proximi, quia hæc tolli nequit, nisi per differentias subalternas, secundum quas prorsus indiuisibile est genus proximum, & infimum, sed super indiuisionem specificam, quam ope intellectus acquisiuit, cum à speciebus abstracta fuit; & in hoc sensu etiam de genere verum est dicere, quòd contractum per differentias, ac diuisum per intellectum non remanet sic vnum, vt prius erat in statu abstractionis.

Secundò si eadem simplex natura existeret realiter in pluribus, sicut de facto natura diuina est in tribus personis, & si vna albedo esset in pluribus subiectis collocata, hæc vtique non esset diuisio naturæ in multis, aut contractio ipsius ad multa, sed potius esset quasi applicatio quædam naturæ ad plura subiecta, ergo hæc diuisio generis in species per differentias non benè assignatur, quod vna, & eadem per inexistentiam in pluribus concipiatur speciebus, quia sic propriè non concipitur contrahi ad plura, & diuidi in multas naturas eiusdem rationis, sed potius quodam modo eandem naturā pluribus subiectis applicari. Resp. neg. paritatem, nam licèt in casu nostro natura generica concipiatur vna per inexistentiam in pluribus speciebus, & specifica in pluribus indiuiduis, tamen quia hæc vnitas non est numeralis, sed minor ea, benè concipitur sic vna manens propriè diuidi in plura seipsa per differentias; vt hominem v. g. in plures homines, & animal in plura animalia.

123 Tertiò, hæc duo pugnare videntur, naturam v.g. animalis esse diuisam per differentiam in singulas species, & esse totam essentialiter in singulis, & non potius per partes distractam in illis, ergo talis diuisio generis per differentias nō potest modo iam explicato fieri: Prob. assumptum, quod enim diuiditur, in partes diuiditur, & quod est totum in singulis, non potest esse diuisum, sed vnum, & idem erit in omnibus.

Resp. benè explicari, quomodo hæc totalitas cum diuisione cohæreat, si aduertamus, quod animal v. g. potest considerari, vt totum essentiale respectu suorum prædicatorum essentialium, quæ formaliter, & intrinsecè in se continet actu; & vt totum potentiale respectu suorum inferiorum, quæ dicitur continere in potentia, eo quia non sunt de conceptu essentiali illius; vniuersale igitur animal, & quodlibet aliud diuiditur in sua inferiora, non quatenus totum essentiale, quasi in plures partes suæ essentiæ, quarum vna contrahatur ad hoc inferius, & alia ad illud v. g. ex homine animal contrahatur ad Petrum; & rationale ad Paulum, quia si tota essentia hominis non esset in vnoquoque, quilibet esset quasi dimidiatus homo, vel potius nō homo, sed diuiditur quasi totum potentiale in plures partes subiectiuas, idest plura inferiora, atque ita non repugnat naturam vniuersalem esse in suis inferioribus diuisam & simul totam secundum essentiam in singulis manere, quia diuiditur solum secundum totalitatem potentialem, non verò actualem, & essentialem, & hoc est, quod vulgò dicitur, vniuersale esse totum in quolibet suo inferiori, sed non totaliter; dicitur esse totum in quolibet inferiori quoad totalitatem essentialem, & actualem, non autem totaliter, quia ab illo inferiori non adæquatur totalitas eius, seu latitudo potentialis.

ARTICVLVS II.

Quomodo differentia simul cum genere speciem constituat, vbi de compositione Metaphysica.

124 Hoc secundum differentiæ munus, quod est constituere speciem per modum partis actualis, sufficienter insinuauit Porph. per primam definitionem eius, cum dixit *Differentiam esse, quo species excedit genus vel abundat à genere* vt alij legunt; vt enim notat Doctor q. 27. cit. in sol. ad 5. conuenit differentiæ, vt est constitutiua speciei, sensus enim eius est, quod differentia est, quæ cum genere constituit speciem, itaquod ibi ponitur species, vt correlatiuum differentiæ, inquantum species est constituta, & differentia constitutiua; *abundat à genere* ponitur pro constituere, & propria ratione constituendi, quia non vt genus constituit speciem, ita explicat ibi Doctor præfatam definitionem, vndè immeritò eam carpit Petrus Greg. in Syntaxi tom. 1. lib. 2. cap. 10. quod differentiæ munus adhuc etiam magis explicuit Porph. per quintam definitionem, quæ est aliarum præcedentium declaratiua, dum ait, differentiam esse *id quod ad substantiam, rationemque confert, & quod pars eius est rei, cuius differentia dicitur esse.* Et quidem differentiam cum genere speciem constituere adeò verum est, vt nemo de hac re dubitauerit vnquā, id enim disertè docet Arist. 7. Met. solum dubium est, de modo, quo munus hoc à differētia exercetur in speciei constitutione, an, scilicet exerceatur modo reali, ita vt quando dicimus differentiam addi generi ad constituendam speciem, sit hæc additio, & constitutio ex natura rei, & realis, an potius sit additio rationis, scilicet quoad rationem aliquam conceptam, vel quoad maiorem explicationem in modo concipiendi eandem rem, & talis constitutio similiter sit per nostrum intelligendi modum; Et quæstio procedit de speciebus naturarum realium, non autem de speciebus, quæ fingi solent in entibus rationis, cum enim istæ sint mera entia rationis, certum est non posse in illis reperiri compositionem realem ex genere, & differentia. Similiter quæstio non est de specie formaliter sumpta, & pro secunda intentione, si enim exploratum est, relationem illam non constitui ex relatione genereitatis, & differentiæ, quia huiusmodi relationes sunt inter se diuersæ essentialiter, & singulæ constituunt prædicabile distinctum, igitur quæstio est de specie materialiter, idest de natura specifica rerum realium.

125 Qua in re, Prima opinio est Nominalium, qui sicut nō admittunt vniuersalia vllo modo in essendo, sed tantum in significando, ita negant compositionem speciei ex genere, & differentia factam siue realem, siue rationis, ita Ocham 1. d. 2. q. 6. & ibidem Gabriel, & 1. p. Log. cap. 16. & 17. & quol. 5. q. 11. & 13. Adam 1. d. 33. q. 8. art. 1. & sequitur Hurt. 5. Met. sect. 3. & 10. Ouiued. contr. 6. Log. punc. 2. & ex parte consentit Auersa q. 13. Log. sect. 6. vbi ait constitutionem speciei ex genere, & differentia non semper esse per modum compositionis, sed interdum per modum solius explicationis, quando nimirum genus non perfectè præscindit à differentia. Secunda opinio est Thomistarum, qui sicuti negant genus, & differentiam, aliosque gradus metaphysicos esse ex natura rei actualiter distinctos, affirmantes sola ratione distingui cum fundamento in re, quatenus intellectus virtute præcisiua, qua posset, eandem simplicem entitatem partitur in diuersas formalitates obiectiuas, quarum vna habeat rationem determinabilis, & alia determinatiui, iam in proposito docent compositionem speciei ex genere, & differentia esse tantummodo rationis cum fundamento in re, itaquod cum dicitur speciem componi ex genere, & differentia, sensus sit conceptum obiectiuum speciei componi ex conceptu obiectiuo generis, & differentiæ, ita significat. S. Thom. de ente, & essentia cap. 4. vbi Caiet. Capreol. 1. d. 8. q. 2. art. 3. Soncin. 7. Met. q. 36. Iauel. ibidem qu. 18. Moris. disp. 1. qu. 9. Complut. disp. 5. qu. 5. Soto qu. 1. Vniuers. Ruuius cap. de differ. qu. 4. Murcia cap. de specie qu. 4. Didac. cap. de gen. q. 3. Blanc. disp. 3. sect. 13. Suarez disp. 15. Met. sect. 11. Pasqualig. disp. 70. & alij Recentiores passim. Tertia demum Scotistarum, qui sicuti inter genus, & differentiam agnoscunt distinctionem ex natura rei formalem, quemadmodum etiam inter cœteros gradus prædicamentales, ita consequenter asserunt talem compositionem esse aliquo modo realem, si non ex diuersis rebus, vt est physica compositio, saltim ex diuersis realitatibus eiusdem rei ante operationem intellectus abinuicē distinctis; ita ex professo docet Scotus 2. d. 3. q. 6. & 1. d. 8. q. 3. §. *Teneo opinionem meam mediam*, vbi fusè Lichet. & Bargius, item 7. Met. qu. 19. vbi Ant. And. qu. 14. Zerbius quæst. 14. & 15. Faber ibidem disp. 18. Canon. 1. Phys. quæst. 7. Trombet. in Formalit. p. 2. art. 2. ex exteris verò Fonsec. 4. Met. cap. 2. qu. 4. sect. 3. & 5. Met. cap. 7. qu. 3. sect. 3. Molin. 1. p. quæst. 50. art. 2. Amic. tract. 4. Log. quæst. 3. dub. 4. art. 3. & tribuitur Ferrar. 1. contra gentes cap. 24. & 42. pro resolutione.

126 Dicendum est, quod compositio speciei ex genere, & differentia, quæ dici solet metaphysica, licèt non sit realis ex re, & re, vt physica, est tamen formalis ex natura rei ex realitate, & realitate, non autem solum rationis ex diuersis conceptibus obiectiuis. Ita Scot. & Scotistæ cit. Concl. hæc fundantur in distinctione formali actuali, quam diximus disp. præced. quæst. 1. art. 1. versari inter gradus metaphysicos præsertim genericum, & differentialem, quia iuxtà modum distinctionis horum graduum explicandus est modus constitutionis, & compositionis speciei; & quidem hic possemus vrgenter ostendere talem distinctionem, quia nimirum gradus genericus est ratio conuenientiæ à parte rei non autem differentialis, item gradus genericus, vt ratio magis communis dicitur in compositione metaphysica differentialem præcedere ex natura rei, & per ipsum contrahi; rursus gradus generi-

cus

cus suapte natura est perfectibilis per differentialem, non è contra, quæ vtique saluari nequeunt sine aliqua distinctione ex natura rei inter illos, nam si hæc munera cuicunque formaliter tribueretur ex libito intellectus, tunc non minus posset cum veritate concipi rationalitas, vt prior animalitate, & vt contrahibilis, ac perfectibilis per eam, quam è contra. Sed quia hæc distinctio inter gradus metaphysicos in vniuersum ostendenda est in Met. & interim ipse Doctor satis eam demõstrat loc. cit. 7. Met. q. 19. vbi probat conceptibus obiectiuis generis, ac differentiæ distinctas correspondere debere realitates, vt verè sua munera exercere dicantur, ideò, Lectorem ad ipsum pro nunc remittimus; & solum ex ratione ipsius compositionis metaphysicæ conabimur demonstrare ipsam non posse esse rationis, & ex solis conceptibus obiectiuis cum fundamento in re.

127 Probatur ergo sic, Compositio metaphysica ex gradu generico, & differentiali talis est, quòd Deo repugnat, & eius summæ simplicitati, vt passim fatentur omnes, ergo est aliquo modo realis, & non rationis tantum, quia hæc non tollit simplicitatem à parte rei. Et confir. quia ad saluandam compositionem metaphysicam in natura creata non sufficit ipsam esse resolubilem in conceptum communem, & proprium cum fundamento in re ab intellectu inadæquatè concipiente, quia tunc Deus etiam esset metaphysicè compositus, cum etiam ipse resolui possit ab intellectu sic concipiente in conceptum communem, & proprium, quia etiam Deus conuenit cum creatura in gradibus transcendentalibus entis, substantiæ, spiritus, viuentis, &c. quæ similitudo, & conuenientia poterit esse fundamentum talis abstractionis. Tandem si compositio speciei ex genere, & differentia non est à parte rei, sed tantùm rationis, sequitur speciem essentialiter in re esse ita simplicem, sicut essentia diuina.

Respondet Morisan. cit. ad hoc argumentum, & ad præcedens deductum ex distinctione graduum, & inquit, quod licèt hæc compositio sit rationis, non inde sequitur posse ad libitum concipere intellectum gradum hunc, vel illum promiscuè potentialem, vel determinantem, quia non est omninò conficta, sed habet fundamentum in re, ratione cuius potest, ac debet intellectus hunc gradum, qui, scilicet est principium conueniendi cum pluribus, vt potentialem, illum verò, qui est principium differendi, vt actualem, & determinantem, non è conuersò. Subdit etiam hanc compositionem repugnare Deo, non quia sit aliquo modo ex natura rei, & supponat distinctionem formalem inter hos gradus, sed ex alio capite, scilicet ex illimitatione, & infinitate naturæ diuinæ, ratione cuius fit, vt nullus in ea possit concipi gradus communis, qui non includatur in ratione particulari propter summam simplicitatem, & sit potentialis ad illam ob eius summam actualitatem.

128 Vtraque solutio facile refutatur. Prima quidem, nam petimus, an stante tali fundamento, & exigentia à parte rei, vt hic gradus concipiatur, vt potentialis, ille verò, vt determinans, possit intellectus inuertere ordinem, vel non; si primum ergo talis distinctio, & compositio non est cum fundamento in re, quia per fundamentum in re intelligitur motiuum, seu occasio necessitans intellectum ad sic, & sic concipiendum, & non alio modo; si secundum, ergo illi conceptus supponunt realitates à parte rei formaliter distinctas, & non vnam tantũ inadequatè conceptam, quia ordo requirit distinctionem inter extrema inuicem ordinata, nihil enim ad seipsum omninò ordinatur, & qualis est ordo, talis est distinctio, cum igitur ordo sit ex rei ipsius exigentia præfixus, non immutabilis ab intellectu, distinctio quoque & compositio erit ex natura rei. Nec etiam solutio ad argumentum ex compositione deductum satisfacit, & à Deo sufficienter expellitur, si est rationis, nam falsum est, quod in Deo nequeat concipi gradus communis entis substantiæ, &c. perfectè præscindens à particulari, neque huiusmodi præcisio tollit summam simplicitatem, quia ad ipsam sufficit summa identitas à parte rei inter illa, quæ abinuicem præscinduntur, nec potentialitas concepta in illa ratione communi ad particularem tollet actualitatem, quæ à parte rei reperitur in illa ratione, vnde cum tota imperfectio compositionis metaphysicæ, vt ponitur ab Aduersarijs, pendeat ex nostro imperfecto concipiendi modo, & non ex natura obiecti, sanè non repugnabit Deo, vnde hac ratione Vasq. 1. disp. 22. non est veritus eum in Deo admittere, qua in re certè alijs est magis consequenter locutus.

129 Respondet Ruuius cit. talem compositionem non posse poni in Deo, tum quia conceptus genericus debet esse vniuocus, à Deo autem nequit præscindi conceptus sibi vniuocus, & creaturis; tum quia conceptus generis est limitatus, & ex natura rei perfectibilis essentialiter per rationem differentiæ. Sed neque hæc responsio valet, quia falsum est non posse à Deo præscindi conceptum entis, & substantiæ sibi vniuocum, & creaturis, vt in Met. dicemus, quod autem gradus genericus sit suapte natura perfectibilis per differentialẽ, ideoque repugnet in Deo reperiri, corroborat argumentum, & infert aliquam distinctionem ex natura rei inter hos gradus quia nihil potest cum veritate concipi, vt a seipso perfectibile & consequenter concedit aliquam compositionem ex natura rei ab ipsis resultare.

Respondet proinde Auersa concedendo essentiam creatam non habere maiorem compositionem, quod rationis, adhuc tamen non adæquare simplicitatem diuinam, quia licet in essentia creata compositio ex prædicatis essentialibus non sit realis, tamen reperitur compositio ex natura, & subsistentia, ex substantia, & accidenti, alijsque modis Deo repugnantibus. Sed hæc solutio ex eo solum satis absurda conuincitur, quod concedit creaturam omnem carere compositione essentiali quoad gradus metaphysicos, & quantum ad hanc adæquare simplicitatem diuinam; parum autem refert non adæquare ob cœteras compositiones, quas ipse commemorat, quia illæ potius sunt accidentales, vnde creaturæ spirituales materia, & forma carentes in ordine ad compositionem metaphysicam erunt purissimi actus.

130 Deinde conclusio nostra demonstratur à priori, quia ad compositionem realem, vt distinguitur a compositione rationis, duæ conditiones requiruntur; prima est distinctio realis componentium, vt in compositione physica liquet, vbi materia, & forma realiter distinguuntur, vel saltim quod non sint perfectè idem inter se, quod tunc contingit, quando illa non ex suis rationibus identificantur, sed quatenus vniuntur in tertio, cui realiter sunt idem; secunda, quod altera pars ex componentibus habeat rationem potentiæ, & altera rationem actus; sed ambas istas conditiones habent conceptus generis, & differentiæ; habent primam, quia licèt gradus isti non distinguantur realiter in illo, in quo inueniuntur, tamen eorum identitas non debet attendi ex eorum rationibus formalibus, sed tantum ratione illius tertij, in quo vniuntur, & identificantur, itaut intantum sunt eadem inter se, quatenus sunt realiter identificata illi tertio, à quo si abstrahantur, non remanet sufficiens ratio identitatis, vt directè docet Doctor 1. d. 8. q. 4. ad 1. prin. vnde non valet dicere, animalitas est rationalitas, sed bene in homine animal est rationale, habent quoque secundam conditionem, quia secundum Arist. 7. Met. 42. & 43. ideò ex genere, & differentia resultat species per se vna, quia gradus genericus habet rationem potentialis, & contrahibilis, gradus autem differentialis determinantis, & contrahentis.

131 In oppositum arguit Didac. ex Aureolo; si genus esset distinctum à parte rei à differentijs, cum quibus proinde realem efficeret compositionem, tunc transmutari posset de vna differentia specifica in aliam, quia quando res potentialis, & prior respicit plures actualitates oppositas potest illam Deus de vna transmutare in aliam, vt constat de materia habente potentiam ad oppositas formas; & ratio huius est, quia omnis realitas absoluta prior alia, & ab ea distincta realiter, potest separari ab illa, quia non dependet ab illa, vt Scotus ipse concedit 2. d. 12. q. 1. at dari genus sine differentijs est prorsus impossibile 2. Met. c. 16. & 3. Met. c. 3. Conf. quia idem cum seipso nequit talem efficere compositionem, sed genus est idem rea iter cum differentia, ergo nequibit cum ea realem efficere compositionem, sed rationis.

Resp. neg. conseq. quæ teneret, si inter genus, & differẽtiam realem poneremus distinctionem, at solam formalem admittimus, quæ minor est reali, & maior distinctione rationis tam raciocinante, quam raciocinata ex dictis disp. 1. q. 5. art. 2. & de entitatibus realiter distinctis, vt sunt materia & forma, loquitur Doctor loc. cit. & est solutio eiusdem 7. Met. q. 13. nu. 20. Ad confir. vtique quod est idem realiter perfectè cum alio, nequit cum eo efficere compositionem, vt patet de perfectionibus diuinis, quæ quia ob propriam cuiusque infinitatem sibi inuicem perfectissimè identificantur, ideo nullam prorsus efficiunt compositionem, at quæ identificantur imperfectè, nimirum solum ratione tertij, in quo vniuntur, vt est in proposito de genere, & differentia, possunt aliquam ex natura rei efficere compositionem, vt mox adhuc magis declarabitur.

Secundò arguitur ex Ocham, genus non est verè, & realiter potentiale ad differentiam, sed tantum per nostrum concipiẽdi modum, ergo nequit cum ea efficere compositionem vllo

modo

modo realem, sed tantum rationis; Prob. assumptum, tum quia nulla res est in potentia ad seipsam, nec à seipsa perfectibilis. Neque dicas ad id sufficere distinctionem formalem. Quia re vera hæc non sufficit, vt vnum dicatur potentiale ad aliud, quia per Scotum essentia diuina, eiusque attributa sunt ex natura rei formaliter distincta, & tamen non est perfectibilis ab eis ob identitatem realem. Tum quia, si genus, esset verè potentiale ad differentiam, tunc, quantum est de se, non minus posset esse sub hac, quam sub alia, & sic distingueretur realiter ab illa, quod enim esse potest sine alio, vtique realiter distinguitur ab illo, ergo cum implicet genus esse sine differentia, sub qua est, fatendum est non esse verè potentiale ad illam, sed tantum per nostrum concipiendi modum.

132 Resp. negando assumptum, estò enim genus non sit verè potentiale ad differentiam, vt ad quid realiter distinctum sicut est materia ad formam, est tamen potentiale ad illam, vt ad id, cum quo est imperfectè identificatū, scilicet ratione tertij, vt enim diximus, sufficit imperfecta idētitas, vt vnū dicatur potētiale ad aliud; & per hoc patet ad primā probat. assumpti, concludit enim vnum non posse dici potentiale ad illud, cum quo est perfectè idem, alioquin foret in potentia ad seipsum, neq; nos dicimus genus esse potentiale ad differentiā ob solā distinctionem formalem inter ea repertam, alioquin, & essētia diuina dici posset potentialis ad attributa, vt benè probat illa instantia, sed asserimus esse potentiale ad illam ob imperfectam eius identitatem cum ea, quia est identitas mendicata à tertio, à quo si abstrahantur, non sunt idem realiter, vndè realitas generica, vt præcedit differentialem, erit verè potentialis ad illam, & perfectibilis per illam, vt docet Doctor 1.d.8. q.3. infra l. Alia verò probatio tāgit arduam difficultatem examinādam in Metaph. disp. de natura communi, de qua videri potest Lichet. 2.d.3.q.1. vbi pro eius solutione multa dicit; interim dicimus saluari potentialitatē generis ad differentiam ob imperfectam identitatem eius cum differentia in tertio, quod cum ipsa constituit, ratione cuius imperfectæ identitatis dicitur, quantum est de se, posse esse sine illa, non quidem potentia naturali, & ad actum reducibili, sed logica, quatenus si cōsideretur vt prius naturaliter differentia contrahente, nihil in ipso inuenitur, per quod ei repugnet esse sub alia; estò si consideretur, vt coniunctum cum differētia in tertio, implicet separari posse ab illa ob realem identitatem acquisitam ex cōbinatione amborum in tertio, cui identificantur, ita disertè docet Doctor 7. Met. q.13. cit. n.20. vbi ait, *quod contradictio includitur quod separetur propter vnitiuam continentiam*, cuius reddens rationem subdit, *quædam naturæ in se non repugnant, & tamen repugnant naturæ positæ in esse vel factæ*. Dices, si extra tertium non sunt realiter idem, ergo per vnionem in tertio nequeunt fieri idem, quia talis vnio non habet vim tollendi realem eorum distinctionem, vt patet de materia, & forma, quæ etiam in composito vnitæ adhuc inter se distinguuntur realiter. Resp. quod aliqua possunt vniri in aliquo tertio dupliciter, vt innuit Doctor 2.d. 12.q.2. ad 1. prin. vel sola vnitate vnionis vel etiam vnitate identitatis transeundo nimirum in realem identitatem ipsius, vnio primi generis nō tollit distinctionem realem vnitorum, quo genere vnionis vniuntur materia, & forma in physico composito, in quo etiam vnite realiter ab eo distinguuntur, vt fusè demonstrauimus in Phys. disp. 5. q. 13. ar. 1. benè tamen vnio secundi modi, qua quidem genus & differentia vniuntur in composito Metaphysico, vndè cum illud constituāt seipsas illi realiter identificādo, illa quoq; realis idētitas in ipsa redūdat, quatenus quæ sunt eadem vni tertio, etiam inter se eadem censentur, quatenus vnita in eo.

133 Tertiò vrget Auersa, si natura generis distinguitur à differentia, petendū est, num animalitas, quæ est in homine, secundum illam entitatem, qua dicitur distingui à rationalitate, sit à parte rei determinata, & distincta ab animalitate, quæ est in equo, vel indifferens, & indistincta, hoc secundum dici nequit, quia entitas animalitatis, quæ est in homine, non est intrinsecè entitas animalitatis, quæ est in asino, videmus enim asinum interire, & hominem remanere secundum omnem suam entitatem; si primum, ergo in ea formalitate dicit differentiam determinantem, & distinguentem, atq; adeò ab ea nō distinguitur à parte rei. Cōfir. quia si natura generis in se differt à differentia sua, ergo iam in se includit differētiam, per quam distinguitur à differentia sua.

Resp. hoc esse satis molestum argumentum, quod solet vrgeri contra Scotistas in materia de natura communi, de quo etiam multa Lichet. loc. cit. illudque optimè soluit Doctor 7. Met. loc. cit. vbi quærens, an natura Sortis realiter distinguatur à natura Platonis seclusis hæcceitatibus, inquit, quod natura Sortis, sicut differentia numerali circumscripta, non manet vna maxima vnitate in se, sed tantum illa vnitate minori, quæ est communis, sic nec est diuisa ab humanitate Platonis diuisione numerali, nec aliqua, quia non specifica, ita Doctor; quam etiam responsionem applicat ibi naturis genericis, nam circumscriptis differentijs specificis nulla remanet essentialis differentia inter hominem, & asinum, quia animalitas hominis, & asini præcisis illis sunt eadem entitas, & essentia, sumendo ens formaliter, & nominaliter; sed de hoc ex professo dicemus in Met. interim vt benè hanc Scoti responsionem percipias, vide quæ diximus disp. præced. q. 1. art. 2. ad 3. Ad Conf. dicimus genus, & differentiam non dici propriè differentia, quia in aliquo quidditatiuè non conueniunt, nisi fortè in ente, de quo in Met. sed propriè dicuntur diuersa, idest se totis dissimilia, & non per aliquid sui; vt docet Arist. 3. Met. 10.

134 Tandem obijcitur, quia Arist. 7. Met. 31. ait, quod genus nihil est præter eas, quæ sunt generis species, ergo gradus genericus nihil dicit à parte rei vltrà specificum, & differentialē. Tum quia vt abstractio horum graduum fiat ab intellectu sine fictione, non indiget pro fundamento distinctione ex natura rei plurium realitatum illis conceptibus correspondentium vt Scotus vult 7. Met. q. 19. cit. sed sufficit distinctio virtualis, & eminentia eiusdē simplicis entitatis, ratione cuius possit ab intellectu partiri sine mēdacio in diuersas formalitates obiectiuas, vt maior pars Scotistarū cōcedunt de conceptibus transcendentibus, quibus non ponunt correspondere realitates integras à parte rei, ne admittāt cōpositionem in Deo, quibus expresè fauet Scotus ipse 1.d.8.q.3. propè finem. Tum demum, quia omnes gradus Metaphysici, vt plurimum fundantur in vna simplici entitate, vt patet in Angelis, & accidentibus, quæ sunt formæ simplices, ergo non supponunt distinctionem realitatum, vndè sumantur, & consequenter non efficiunt compositionem, nisi rationis.

Resp. Doctor. 7. Met. q. 19. & 4.d.11. q.3. C c. quod auctoritas illa adducitur trūcata, ait enim Arist. quod genus, aut nō est aliquid preter eas, quæ sunt generis species, aut si est, vt materia est, & secunda pars disiunctionis est vera. Ad 2. neg. assumptum, ad prob. dicimus non esse eandem rationem de gradibus prædicamentalibus, & transcendentibus, his enim conceptibus, nimirum transcēdentibus, vtiq; nulla debet correspondere realitas à parte rei per ipsos adæquatè explicata, alioquin poneretur compositio in Deo, vt benè Doct. cit. 1.d. 8. q.3. ostendit, & Bargius, ac Lichet. ibidem; gradibus verò prædicamentalibus correspondere debent realitates adæquatè vt facere possint veram compositionem metaphysicam, vt benè docet Doctor. cit. 7. Met. q. 19. ac etiam 2.d.3. q. 1. ex professo; quam disparitatem inter gradus prædicamentales, & transcendentes fusius declarare muneris est metaphysici. Ad 3. licèt gradus metaphysici generis, ac differentiæ sæpius fundentur in vna entitate simplici physicè, prout simplicitas excludit compositionem ex re, & re, illa tamen entitas erit multiplex, & composita metaphysicè, scilicet ex realitate, & realitate, vna potentiali, à qua sumatur genus, altera actuali, à qua sumatur differentia, & talem compositionem habent Angeli, & accidentia.

135 Sed ad maiorem compositionis metaphysicæ notitiam occasione præcedentis argumenti venit hic declarandum axioma illud ex Arist. sumptum 7. & 8. Met. quod genus sumitur à materia, & differentia à forma, non enim videtur verificari posse in illis rebus, quæ carent materia, & forma, & tamen habent proprium genus, & differentiam, cum sint in prædicamento, vt sunt Angeli, & accidentia; Cum igitur esse metaphysicum sumatur ab esse physico, à quo abstrahitur, indagandum est, an hæc duo principia compositi metaphysici semper desumi debeant, & abstrahi à partibus physicis, genus quidē à materia, differentia à forma. Communis opinio est in nulla re genus desumi à materia, & differentiā à forma, sed vtrūq; gradum promiscuè à tota natura, & entitate rei desumi, diuersimodè tamen concepta, genus à tota entitate, vt vlterius perfectibili, & determinabili, seu vt cum alijs in aliquo gradu conuenit, differentiam verò ab eadem tota entitate, vt contrahente, & det rminante, seu vt ab alijs in aliquo gradu discrepat, ita Vasq. 1. p. disp. 179. cap. 3. Ruuius q. 3. de differ. Sanchez in Log. q. 45. Auersa q. 13. sect. 2. Suarez d. 6. sect. 11. Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 69. Blanc. disp. 3. sect. 14. Didac. Complut. & alij passim; vnde inquiunt, illud Arist. dictum non debere intelligi propriè, sed per quandam analogiam, & similitudinē; & quidem ita loquitur Arist. nam 8. Met. c. 2. ait, *oportet hoc quidē, vt materiam, illud verò, vt formam esse*, eadem ferè verba ha-

ba ha-

ba habet c.3.& sic etiã loquitur Porph. cap.vlt. *genus præterea simile est materiæ, differentia formæ*, quare concludunt, axioma illud sic esse intelligendum, genus sumi ab eo, quod habet rationem materiæ idest potentiæ, & perfectibilis, differentiam verò à forma idest ab eo, quod habet rationem actus, & perficientis; potest autem vtriusque rationem subire tota natura sub diuersis conceptibus, atque ita à tota illa diuersimodè concepta sumi vterque gradus.

136 Hic tamen dicendi modus recipiendus non est, cũ enim hucusque probatum sit conceptibus generis, & differentiæ necessariò respondere debere in eadem natura distinctas realitates, consequenter dicendum est non sufficere eandem naturam diuersimodè conceptibilem, vt ab ea sumantur conceptus generis, & differentiæ, sed in ea assignari debere diuersas realitates, vnam quidem suapte natura potentialem, à qua sumatur genus, alteram actualem, à qua sumatur differentia; adeo quod esse opus non sit genus, & differẽtiam sumi semper ex diuersis partibus physicis, imò frequenter sumantur ab eadem natura simplici, vt in Angelis, & accidentibus, semper tamen sumi debeant ex diuersis partibus metaphysicis, ita docet Doctor loc. cit. 7. Met. q. 19. & q. 16. Vniuers. vbi eius Expositores, & 1. d. 3. q. 3. O. & 2. d. 3. qu. 6. G. & alibi sæpè, & quidem hoc indicasse videtur Arist. 7. Metaph. 37. vbi ait partes definitionis, quæ sũt genus, & differentia, correspondere partibus definiti, ergo per Arist. semper desumi debent ex distinctis partibus definiti, nõ physicis, quia non omne definitum tales habet, ergo metaphysicis. Nec potest dici, quod tantum fundamentaliter in re definita huiusmodi partes metaphysicæ correspondeant partibus definitionis, quia Arist. ipsum definitum vocat formaliter, & actualiter totum, ergo formaliter, & actualiter habebit partes metaphysicas; & cum ex huiusmodi partibus debeat fieri vnũ per se totum metaphysicum, necesse erit, vt vna realitas habeat ratione partis potentialis, à qua sumatur ratio generis, & alia ratione partis actualis, à qua sumatur ratio differentiæ, vt doce. Arist. 8. Met. 9. & 7. Met. 42. & 43. & hac ratione, inquit Doctor, dicitur genus sumi à materia, differentia à forma, non quidem propriè, sed per quandam proportionem ad partes compositi physici. Subdit tamen Doctor loc. cit. interdum in physicis compositis contingere posse, vt genus aliquod differentia sumantur à diuersis partibus, v. g. in corporibus animatis corpus, quod est genus, sumitur à corpore pro altera parte compositi, quod habet rationem materiæ, vt ostendimus in Physicis disp. 2. qu. 4. art. 2. animatum verò ab anima; fusius de hac re benè discurrit Poncius disp. 4. Log. quæst. 4.

137 At obijcit Auersa, opus non esse genus sumi semper ex realitate potentiali, & differentiam ex actuali, nam vel differentiæ intermediæ sumuntur à forma, seu realitate actuali, & sic solum genus generalissimum sumetur à materia, seu realitate potentiali; subalterna autem sumentur à forma, & ita non saluatur gradus potentiales semper sumi à materia; vel sumuntur à materia, & sic sola differentia vltima sumetur à forma, & habetur intentum quod non omnis differentia sumitur à realitate actuali. Resp. omnes differentias subalternas, vt differentiæ sunt, desumi à realitate actuali, & genera subalterna, vt sic, à realitate potentiali, nec apparet, quomodo ex hoc, quod differentiæ constitutiuæ generum subalternorum sumantur à forma, sequatur etiam ipsamet genera subalterna constituta sumi à forma, quia animal v. g. constituitur ex viuente tanquam ex genere, & sensibili, tanquam ex differentia, viuens sumitur ex realitate potentiali istius speciei subalternæ, sensibile ex realitate actuali, ex quibus realitatibus resultat hæc species subalterna, scilicet, animal, quod iterum cum venit in constitutionem infimæ speciei, scilicet, hominis cum rationali, animal importat realitatem potentialem istius speciei, rationale realitatem actualem, & sic de singulis; & sic patet semper differentias omnes sumi ex realitate actuali illius speciei, quam constituunt, siue sit infima, siue subalterna, & genera similiter ex potentiali.

138 Postremò ex modo iam declarato, quo genus, & differentia concurrunt ad constitutionem compositi metaphysici concludendum est contra Murciam qu. 4. de specie, & Blanc. disp. 3. sec. 12. & alios quosdam, differentiam semper esse perfectiorem genere, quod contrahit, vt rectè docent Complut. q. 5. Ruuius qu. 6. & Pasqualig. disp. 65. cuius ratio deduci potest ex Doctore 1. d. 8. qu. 1. ad 1. prin. vbi docet, quod quando aliqua duo comparantur in perfectione, pensandum est, quænam illarum perfectionum simpliciter, & absolutè magis excellat, & ex hoc concludit, quod quamuis materia sit simplicior cõposito, tamen quia compositum est actualis materia, absolutè dicendum est compositum esse perfectius materia, quia actualitas est perfectio absolutè præstantior simplicitate, cum igitur in proposito differentia semper excedat genus in actualitate, quantamcunque perfectionem inueniamus in genere, tamen semper maior erit perfectio differentiæ, quia habet magis de actualitate, est enim gradus determinatiuus generis, illudque essentialiter perficiens. Accedit, quòd vt ait Porph. differentia est, qua species excedit genus, vtique in perfectione; ergo semper est perfectior illo, non solum in ratione partis, quia est pars actualis, vt ait Blanc. sed etiam in ratione entis, quia magis accedit ad actualitatem; & quidem si species excedit, genus in perfectione, vt omnes concedunt, etiam Aduersarij ipsi, sanè hunc excessum à suis principijs habere debet, ex quibus constituitur, cumque nequeat habere à genere, vtique habebit à differentia.

Sed obijciunt, quòd licèt differentiæ eleuantes genus ad gradum altioris naturæ sint semper ipso nobiliores, vt rationale respectu animalis, quod eleuat ad gradum intellectiui, quæ tamen ipsum contrahunt intra propriũ gradũ, vt se habet irrationale respectu eiusdem, non sunt nobiliores, sed vel æquè nobiles, quia non constituunt speciem habentem perfectiorem operationem sensitiua, quæ gradui generis propria est, & etiam nonunquam ignobiliores, quia constituunt speciem, quæ habet minus perfectum gradum sentiendi ipso genere animalis, vt patet de talpis, ostreis, & alijs, quæ præter tactum nullum alium sensum habere videntur, ergo in his minus perfectus reperitur gradus sentiendi, quàm in genere ipso animalis significante naturam sensitiuam abstractam ab his defectibus.

139 Resp. argumentum, si quid habet roboris, probare non solum differentias secundi generis, sed etiam species constitutas per eas esse ipso genere imperfectiores; bene igitur inquit Ruuius, quòd præter eleuationem ad perfectiorem operationem, vel perfectiorem modum operandi; reperitur perfectior modus essendi actualis, & determinatus, ad quem omnis differentia eleuat genus, & ideò semper est perfectior illo; vnde etiam ex hoc capite in animalibus imperfectis perfectius reperitur gradus sentiendi, quàm in ipso genere, quia in ipsis reperitur determinatus, & specificus, in genere confusus, & indeterminatus abstrahens à perfecto, & imperfecto, quod autem determinatum est, atque distinctum, perfectius est indeterminato, & confuso. Addimus tamen, quod estò animalia illa imperfecta careant aliqua operatione vitali, id est per accidens, vt bene notat Pasqualig. quatenus anima non reperit in tali corpore organa requisita ad tales operationes. Quòd si ex defectu operationum valeret arguere imperfectiorem differentiam, etiam argui deberet genus imperfectius, quia desunt operationes genericæ; alia quædam argumenta addunt Complut. citat. quæ eodem modo soluuntur.

Ad completam notitiam huius metaphysicæ compositionis spectaret etiam resolutio illorum dubiorum, Quomodo in qualibet specie debeant genus, & differentia designari, & An differentia constitutiua speciei debeat esse ei, eiusque generi propria, adeò vt alteri conuenire nequeat, sed opportunius ea tractamus disp. seq. q. 4. occasione declarationis secundæ regulæ antepræedic. diuersorum generum &c.

ARTICVLVS III.

Quomodo differentia distinguat essentialiter speciem, quam constituit ab alijs, vbi de mutua præcisione generis, & differentiæ; ac etiam differentialem superioris, & inferioris.

140 Porph. per quartam definitionem à se correctam, & explicatam ita definit Differentiam, quod sit id, *quo differunt essentialiter inter se singula*, idest singulæ species, vel singula indiuidua vnius speciei à singulis alterius, species enim non differunt secundum genus, cum in ipso conueniant; sed per proprias differentias genus illud contrahentes; itaque quarta differentiæ definitio data est iuxta tertium munus eiusdem, quod erat distinguere essentialiter vnam speciem ab alia; pro cuius declaratione hic differendum est, an Differentia includat in suo conceptu genus, quod diuidit, & differentiam superiorem, cui subordinatur, vt v. g. num rationale includat in suo conceptu animal, vel sensibile, si enim includit, non magis dici poterit ratio differendi, quàm conueniendi, & sic allata definitio recta non erit, quod si non includit, erit præcisè ratio differendi, & sic illuderit verè munus differentiæ, ac alla-

allata definitio bona: & cum hac quæstione coincidunt aliæ sub alijs titulis propositæ, an scilicet, differentia subalterna per se prædicetur de infima, & an genus includatur in differentijs vltimis, & tandem an per se prædicetur de differentijs per quas diuiditur. Non est autem quæstio de differentia in sensu materiali, ac identico, prout nimirum significat rationale, seu rationalitatem habens, sic enim exploratum est includere genus, & differentiam superiorem illud constituentem, sed quæstio est de differentia pro formali, nimirum secundum perfectionem illam, seu gradum, per quem constituit hanc, vel illam speciem, vt notauit Doctor 1. Post. qu. 24. §. *Ad quæstionem*.

141 Tres opiniones hic inuenimus, duas extremas, & tertiam mediam; Prima extrema est affirmatiua, quæ asserit differentiam inferiorem includere superiores, quibus subordinatur, ac etiam genus ipsum, quod diuidit, tribui solet Themistio, & Nominalibus, sed præsertim quantum ad inclusionem differentiarũ superiorum eam tuentur Soncin. 7. Met. qu. 37. Iand. 2. Met. q. 12. Barthol. Spina 7. Met. defens. 16. Căterus c. de differ. Altera extrema id prorsus negat tã de genere, quã de differẽtia superiori, quod includatur in inferioribus, & est cõmunis inter Scotistas, & Thomistas, ita docuit Doctor ex professo 4. d. 11. q. 3. §. *Ad rationes*, & 1. Post. q. 24. & q. 9. & 13. Vniuers. vbi Maurit. & 7. Met. qu. 17. vbi Ant. And. qu. 15. Faber d. 19. Canon. 1. Phys. q. 7. Poncius disp. 7. Log. quest. 4. & sequuntur Thomistę passim Capreol. Iauel. Ferrar. Complut. Sot. Fonsec. Tolet. Suessan. Hurt. Blanc. Didac. Pasqualig. Cælestin. & alij omnes. Tertia sententia media est Recentiorum quorundam distinguentium de duplici genere differẽtiarum, aliud, scilicet, quod non est proprium alicuius generis, sed potest etiam in alio reperiri, & genus quoque esse potest sine tali differentia, & hoc genus differentiarum inquiunt perfectè præscindere à genere, quod contrahit, & genus quoque perfectè præscindere à differentijs, aliud verò genus differentiarum est, quod est proprium alicuius generis, & cum illo tantum reperitur, & hoc aiunt non perfectè præscindere à genere, neque è contra genus à differentijs; ita loquitur Auersa q. 13. Log. sec. 5. sic etiam Arriag. disp. 8. Log. sec. 1. distinguit de duplici genere differentiarum, quædam enim extrahit rationem genericam ad aliquam aliam operationẽ, quæ sit extra genus, vt *animatum*, quæ eleuat mixtum ad operationem vitalem, & *rationale*, quæ eleuat animal ad operationem intellectiuam, & has differentias cõcedit non includere rationem genericam formaliter, quod si differentia talis sit, vt non respiciat operationes, nisi formaliter contentas sub genere ad modum quo visio materialis est quędam sensatio, auditio, olfactio, &c. inquit in sententia nostra admittente præcisiones obiectiuas omninò tenendum esse genus, ac differentias superiores in talibus inferioribus formaliter includi.

142 Dicendum est cum secunda sententia, nec genus in suo conceptu obiectiuo differentias formaliter includere, neque è contra, nec pariter differentiam inferiorem includere superiorem. Et quidem quòd genus non includat differentias, sed omninò in suo conceptu præscindat ab illis, deducitur ex dictis art. præced. vbi diximus genus, & differentiam sumi à diuersis realitatibus ex natura rei, adeò vt realitas, quæ respondet conceptui generico, distincta sit ab ea, quæ respondet differentiali; & probatur experientia ipsa, quando enim concipimus animal, vel tunc menti obuersantur rationalitas, & irrationalitas, vel non; non primum quia tunc menti nil aliud obijcitur, quàm substantia animata sensitiua, ergo secundum, hoc autem est vnum ab alio obiectiuè præscindere, idest cognosci sine illo, aut illo non cognito: sed hæc pars conclusionis sufficiẽter probata est q. 1. huius disp. art. 4. dub. 1. vbi ostendimus differentias nullo modo actu, & formaliter contineri in genere, nec explicitè, nec implicitè, sed potestate solum.

143 Sed quod neque è contra differentia includat genus, aut differentias superiores, quibus subordinatur, est Arist. 4. Topic. c. 2. & lib. 6. c. 3. & 3. Met. 10. & li. 11. cap. 1. his enim locis disertè docet genus non esse de essentia differentiarum; ex quo sequitur, neque differentiam superiorem esse de conceptu inferioris, si enim sensibile esset de essentia rationalis, etiam animal esset de essentia eiusdem, sicut cui intrinsecè conuenit rationalitas, intrinsecè etiam conuenit esse hominem; & probatur rationibus euidentibus ex Scot. loc. cit. Tum quia si differentia inferior continet superiorem essentialiter, & genus, quod diuidit, iam species non differt à differentia, quia in specie nihil continetur quidditatiuè præter genus, & differentiã. Tum 2. differentia simpliciter est principium distinguendi speciem, quam constituit, ab illis, quæ sub eodem genere continentur; ergo nequit essentialiter includere genus, aut differentiam genericam superiorem, quia si includeret, sicut est principium differendi, esset etiam principium conueniendi cum illis ipsis, à quibus speciem distinguit, quia includit essentialiter illud, in quo conueniunt; Tum 3. si ita esset, hæc definitio *homo est animal rationale*, esset vitiosa, quia bis repeteretur genus, & differentia generica superior, semel quidem per se loquendo de genere, & iterum, vt inclusum in rationali, sic & sensibile bis diceretur, semel in animali, & iterum in rationali, quam rationem adduxit Aris. 6. Topic. cap. 6. Tum 4. si rationale includit sẽsibile, aut animal, adhuc aliquid aliud addere debet super illa, ratione cuius hominem constituat, & specificè distinguat ab equo, & asino, cum quibus conuenit in ratione animalitatis, & sensibilitatis, tunc de illo gradu præciso, quod supra animal, & rationale addit rationale, quærẽdum est, an in eo, vt sic, includatur animal, & sensibile, & quidem repugnat dicere, quod includatur, si enim est aliquid superadditum animali, & sensibili, aliquid aliud est præter illa, ergo &c. Tum 5. quia tunc daretur processus in infinitum, si enim rationale, & irrationale, vt sic, includunt sensibile, vel animal, in quo conueniunt, per alias differentias secerni debebunt, de quibus redit eadem quæstio, ergo dicendum est differentiam inferiorem esse gradum simpliciter simplicem non resolubilẽ in vlteriores conceptus generis, quod diuidit, & differentiæ superioris, cui subordinatur. Tum tandem quia si genus, & differentia non dicunt duos gradus perfectè præcisos in mẽte nostra, itaut genus non includatur in conceptu differentiæ, neque è contra, sequitur, speciem nullo modo esse metaphysicè compositam etiam per nostrum intelligendi modum, quia compositio est duarum partium, quarum vna nõ includit aliã, sed ambe in constituto, qualiscunque sit talis compositio, imò hoc est de ratione partis non includi in altera, neque illam includere, & hæ rationes probant in vniuersum de quocunque genere differentiarum.

144 Auersa cit. sec. 6. gratis concedit constitutionem speciei ex genere, & differentia non semper esse per modum compositionis, sed interdum per modum explicationis, quia genus, & differentia non semper se habent, tanquam duæ partes condistinctæ, quarum vna addatur alteri, sed se habent nonnunquam per modum conceptus expliciti, & impliciti eiusdem essentię, quatenus, scilicet, quod in conceptu generis implicitè, & indeterminatè continebatur, in conceptu differentiæ postea explicatur, & determinatur. Sed oppositum conuincunt rationes allatæ, probãt enim differentiam addi generi, vt aliquid ab ipso perfectè condistinctum; quod adhuc magis declaratur, nam genus in suo conceptu respectu differentiæ se habet, vt subiectum, differentia verò vt forma illi adueniens, ergo secũdum suas rationes formales seinuicem excludunt, quia secundum suas rationes formales vna aduenit alteri. Neque dicas cum Auersa, ad id sufficere, quòd genus sit explicitè extra differentiam, cum quo stat, quòd adhuc implicitè inuoluatur in ipsa. Nam quærimus, quid intelligatur per hoc, quod genus includitur implicitè in differentia, vel enim significatur id, quod concipitur quando differentia cognoscitur, esse realiter etiam genus, seu esse entitatem illam, quæ etiam genus includit, & hoc non est includi implicitè in conceptu formali differentiæ, sed potius includi in conceptu materiali, ratione identificationis, non autem secundum esse præcisum, & sic nõ sumus in casu, quia loquimur de conceptibus formalibus, & obiectiuis, non de materialibus, ac identicis. Si dicat Auersa includi in ipsa formalitate differentiæ, sed implicitè, tunc iterũ rogamus, an includatur in ipsa, vt est à parte rei, vel vt est obiectiuè in intellectu; non primum, quia sic recurreret ad sensum materialem, & identicum; neq. secundum, quia si includitur in ipsa secundum illud esse, quod intellectui repræsentatur, ergo includetur in ea explicitè, nõ autẽ implicitè solum, quod enim attingitur à cognitione, & per ipsam repræsentatur, explicitè dicitur esse in intellectu, quia per ipsam cognitionem explicatur, & expanditur illi; si autem non includitur in ipsa secundum illud esse, quod intellectui repræsentatur, ergo absolutè non relucet in conceptu obiectiuo differentiæ, & sic differentia perfectè præscindit ab ipso genere, nec implicitè dici potest genus in ea inuolui, nisi ratione identificationis, quam habet cum ipso à parte rei.

145 Zerbius 7. Met. qu. 16. estò cum Doctore teneat à conclusionem, ait tamen etiam oppositam partem, quod scilicet, differentia inferior includat superiorem, esse probabilem, & rationes Doctoris faciliter solui posse, vnde ad illam de processu in infinitũ negat conseq. cum sit deuenire ad aliquas differẽtias, quæ nõ includũt alias, & quæ seipsis distinguũtur, sicut

sunt

sunt differentiæ, quibus diuiditur genus generalissimum, Sic etiam ad illam rationem, qua concludebatur, quòd differentia esset species, negat conseq. nam illud, quod includit differentiam, sicut constitutum includit constituens, illud est vera species, non autem illud, quod includit aliud per modum contrahentis genus, qualis est differentia.

Sed certè non ita facile soluuntur rationes allatæ, vt putauit Zerbius; & quidem quantum spectat ad illam de processu in infinitum, aduertendum est Doctorem per ipsam non absolutè concludere processum in infinitum, sed disiunctiuè, vel quod daretur talis processus in infinitum, vel daretur tandem aliqua differentia, quæ non includeret priorem, per quod vult concludere non esse de ratione differentiæ, vt sic, includere gradū sibi communem cum differētia opposita, atque ideò estò quod dentur differentiæ subalternæ, non esse de ratione illarum, vt differentiæ sunt, quod inferiores includant superiores, sed solum quòd eas supponant, quatenus subalternæ, in communi constituto; sed quando etiam Doctor per illam rationem absolutè concluderet processum in infinitum, adhuc bene argueret, nec ratio soluitur à Zerbio, quia si rationale v.g. & irrationale includunt differentias superiores scilicet sentiens, viuens, &c. oportet assignare alias differentias, quibus secernantur, de quibus redit eadem quæstio, nec vnquam deueniemus ad supremas, quæ seipsis distinguantur; in illis namque, quæ diuidunt genus generalissimum, conueniunt rationale, & irrationale, non ergo illas, sed alias debet Zerbius assignare, per quas ita distinguantur, vt rursus ipsæ non distinguantur per alias. Accedit etiam de supremis diuidentibus genus generalissimum redire difficultatem, si non de differentia alia superiori, saltim de ipso genere, quod diuidunt; nam si illud includunt, rursus aliæ differentiæ assignari debebunt, quibus differant. Nec etiam bene soluitur alia ratio, quod data hypothesi, tunc differentia esset species. Quia si semel conceditur differentiam superiorem essentialiter includi in inferiori, statim sequitur, quod in ea includatur, vt constituens in suo constituto, nam prædicatum essentiale habet rationem constitutiui respectu illius, cui essentialiter conuenit, ergo erit verè species, cum in specie nil includatur præter genus, & differentiam.

146 Respondent alij, has rationes non concludere, quia eodem modo conuincerent etiam transcendentia, vt v.g. ens, non includi in differentijs suorum inferiorum, vt constabit discurrenti per singulas. Sed in primis adducere inconueniens non est soluere. Deinde fortè hoc non est inconueniens, & eisdem rationibus sustineri posse videtur ens non includi quidditatiuè in suis vltimis differentijs, ac modis contrahentibus, immò hæc videtur esse mens Doctoris expressa 1. d. 3. quæst. 3. §. *Ad quæstionem*, sed quia huius puncti decisio ad præsens non spectat, adhuc admissa opinione communi de essentiali inclusione entis in vltimis differentijs, passionibus, modisque omnibus realibus rerum, dicendum est, non esse tantam necessitatem, vt ens excludatur ab illis, sicut genus à suis differentijs, quia genus, & differentia faciunt compositionem metaphysicam, ergo necessariò debet habere rationem compartis cum differentia, atque adeò excludi debet ab illa, de ratione namque partis est, quod non includatur in altera, ens autem cum suis contrahentibus compositionem non facit, vt patet in Deo, & bene Doctor ostendit 1.d.8.q.3. ad princ.

In oppositum 1. obijci solet Arist. 7. Met. 43. vbi tria docet de vltima differentia. Primum, quòd in definitione parum refert, si vltima tantum differentia ponatur, vel etiam omnes superiores, quia vltima includit omnes. Secundum quod vltima differentia est totā rei substantia, & ideò si ea ponatur in definitione, non licere aliam superiorem addere, quia committeretur nugatio. Tertium, quòd ad inueniendam differentiam vltimam alicuius speciei debemus diuidere superiorem per duas inferiores oppositas, vt bipedem, quæ est differentia animalis per fissos, & non fissos pedes habentem, clarum autem est, quod diuisum formaliter sumptum includitur in singulis membris diuidentibus; & tandem inquit ibi Arist. quòd *fissio pedis est quædam pedalitas*, quæ prædicatio, cum sit in abstracto, est essentialis, & quidditatiua.

147 Respondet ad hæc omnia Doctor cit. quòd Arist. ibi assignat duplicem modum definiendi, vel per supremum genus, & omnes differētias, vel per proximū genus, & vltimam differentiam, & subdit postea parum referre, quòd in definitione, quæ datur per proximum genus ponantur differentiæ superiores, quia omnes includuntur in genere proximo, non autem dicit, quòd includantur in differentia vltima, nisi in sensu identico, & materiali. Et cum dicit vltimam differentiam esse totam speciei substantiam, ait Doctor id non esse intelligendum totaliter, sed cōpletiuè, quia complet substantiam rei, & determinat in vltimo esse specifico. Tertium vero quod ait de diuisione superioris differentiæ per inferiores, non propriè, & formaliter intelligi debet, quasi quod differentia superior verè diuidatur per inferiores oppositas, sed materialiter, & identificè, ratione generis, quod constituit, ipsum enim propriè diuiditur, non quidem in differentias oppositas, sed in species per illas, vnde membra diuidentia, alia sunt *in quæ*, & in his includitur diuisum, alia sunt *per quæ*, & in his non includitur, cum verò prædicat ibi superiorem differentiam de inferiori, illa prædicatio non est formalis, & propria, ita vt vna in altera formaliter includatur, vnde non dixit absolute *fissio est pedalitas*, sed *fissio est quædam pedalitas* vbi ly *quædam*, vt notant præcipuè Expositores, dicit improprietatem quandam; voluit igitur tantum Philosophus per illum loquendi modum indicare, ait Doctor, fissionem pedis esse differentiam per se diuisiuam pedalitatis in sensu explicato, & non per accidens, vt esse alatum, & non alatum.

At contra hanc expositionem vrgebis quòd Arist. declarans ibi modum definiendi, ait non debere dici animal habens pedes bipes, quia faceret hunc sensum, animal habens pedes duos habens pedes, sed debet dici, animal bipes, quia dicendo bipes, quæ est differentia inferior, dicitur etiam habens pedes, quæ est superior. Resp. non debere sic exponi illum textum; alioquin sibi contradiceret, cum dicit ibidem, quòd licet definire per primum genus, & omnes inferiores differentias, igitur per ly *pedes habens*, intelligi debet genus per talem differentiam constitutum, vnde vult dicere Philosophus, quòd cum tot species animalis pedes habentis sint, quod differentiæ pedum, non debet definiri per hæc omnia genera subalterna, v. g. Homo est corpus, viuens animal, rationale, quia vnum includitur in alio.

148 Secundò arguitur rationibus, non potest concipi rugibile formaliter, quin formaliter concipiatur sensibile, & viuēs; ergo hæ differentiæ superiores includuntur formaliter in illa inferiori, Probatur assumptum, quia rugitus Leonis est formaliter quædam sensatio, & quidam actus vitalis, & hoc argumentum putat esse insolubile Arriag. in sententia nostra admittente præcisiones obiectiuas. Resp. tamen facile negando assumptum cum sua probatione, differentia enim inferior, præsertim quæ non eleuat genus ad altiorem gradum naturæ, non est simpliciter, & adæquatè principium operationum, quæ sunt propriæ talis speciei, quia hæ operationes dependent à tota natura, quatenus importat talem essentiam completam, quare differentia inferior solum est principium talium operationum, quatenus tales sunt, vnde differentia v.g. rugitus non addit nouam actionem à sensatione distinctam, sed tantum nouam formalitatem, per quam sensatio determinatur ad talem sensationem, quæ dicitur rugitus; ex quo colligitur, quod licet sensatio necessario præsupponatur formalitati rugitus, vtpotè ratio determinabilis per eam, non tamen in ea intrinsecè, & formaliter includitur, quia ratio eius formaliter consistit in determinando sensationem, & eius principium ad hanc speciem, at in ratione formali determinatiua non continetur formaliter id, quod determinari debet, sed tantum præsuppositiuè; quod igitur rugibile nequeat concipi sine sensibili, non oritur ex continentia formali sensibilis in rugibili, sed ex præsuppositione necessaria ad illud, sicut non potest intelligi formam determinare materiam, quin materia præintelligatur.

149 At contra instat Arriag. actio Leonina est formaliter sensatio, ergo differentia Leonina est formaliter principium sentiendi, & non tantum taliter sentiendi, probat assumptum exemplo omnium actuum sensus interni, & externi, qui formalissimè sunt materiales cognitiones, & sensationes, vnde sicut non potest præscindi formalitas, quæ sit productiua alicuius materialis cognitionis, quæ eo ipso non sit formaliter animalitas, ita nec rugibilitas, quæ sit principium determinatæ sensationis & non eo ipso sit formaliter virtus sentiendi. Resp. actionem Leoninam, sicut & omnem cognitionem sensitiuam, posse dupliciter sumi, vel secundum se totam, & adæquatè, vel inadæquatè, & secundum modum specificum, primo modo inspecta est formaliter sensatio, sed sic considerata nō est adæquatè à differentia Leonis, sed à tota natura, vt dicebamus: secundo modo nō formaliter, sed tantum præsuppositiuè est sensatio, & ideò rugibilitas nō est principiū formale rugitus, vt est sensatio, sed vt talis cōtracta ad rugitum. Quare falsum est, quod ait Arriag. principium determinatæ sēsationis esse

esse formaliter virtutem sentiendi, vt sic absolutè, quia non est necesse, vt quod est principium actionis secundum determinationem speciei, sit etiam principium illius secundum gradum genericum, nam experimur speciem intelligibilem esse quidem principium talis intellectionis, non tamen intellectionis, vt sic.

150 Tertiò arguit Auersa formans inductionem in diuersis prædicamentis, substantia diuiditur in spiritualem, & corpoream, & hæ rationes spiritualis, & corporei debent dici substãtiales, quia si à tali ratione præscinderent, essent etiam communes accidentibus: sic in prædicamento quantitatis, cum quantitas diuiditur in permanentem, & successiuam, pariter & discreta, si differentiæ sumi debeant, prout sunt propriæ talis generis, necessario includere debent quantitatem, quam diuidunt, quod constat, cum magnitudo, vel extensio diuiditur in superficiem, lineam, & corpus, longitudo enim, latitudo, & profunditas, essentialiter dicunt rationem ipsam extensionis, & magnitudinis, quæ inductio etiam fieri potest in prędicamento, qualitatis, & relationis, nam si in genere relationis assignentur differentiæ propriæ, debent esse essentialiter relatiuæ, atque adeo includere ipsum genus. Conf. id totum Auersa, intantum enim potest aliquod prædicatum præscindi à subiecto, de quo dicitur, inquantum potest etiam dici de alio, vt animal potest præscindi ab homine, quia potest etiam dici, de Leone, & alijs, ergo si datur propria differentia alicuius generis, itaquod nequeat alteri applicari, sanè non poterit ab eo præscindi. Demum ait Auersa q. 8. sect. 18. id non posse à Scoto negari de hæcceitate in communi in ordine ad hanc & illam, non enim dici potest, nisi imperfectè ab illis præscindere, quia sine dubio quicquid est in singulis hæcceitatibus, essentialiter inuoluit talem conceptum, nec sunt cogitabiles aliæ differentiæ extra latitudinem eius.

151 Responderi solet communiter differẽtias generis substantiæ non esse substantiam formaliter, si sumatur pro substantia, quæ est capax in prædicamento, & dicitur substantia completa; sed esse substantiam latè sumpto vocabulo substantiæ, prout distinguitur ab accidente, sic enim comprehendit etiam partes, & substantias incompletas, quales sunt differentiæ, vt indicauit Arist. c. de subst. & sic seruata proportione dici debebit de differentijs aliorum generum. Verùm hæc solutio multis reijcitur ab Auersa cit. & re vera non subsistit, quia eadem difficultas fieri potest etiam de illo conceptu substantiæ, vt etiam comprehendit incompletas, nam & substantia, vt sic, diuidi potest per spiritualem, vt est anima, & corpoream, vt alia quælibet forma substantialis, respectu quarum non ita analoga esset, vt excluderet rationem generis vniuoci, vt patebit d. 7. qu. 1. Potius ergo dicendum est, quòd rationale v. g. formaliter loquendo non est substantia, nec accidens, sed aliquid substãtię, quatenus est determinatio illius, nec potest dici substantia, nisi realiter, & identicè, vnde etiam, & in communi modo loquendi differentiæ illius prædicamenti dicuntur substantiales, non autem substantiæ, qua ratione ipse Auersa quosdam modos v. g. subsistentiam, vnionem materiæ, & formæ, &c. vocare solet substantiales, non autem substantias, quia formaliter substantia non sunt, sed tantum eius modificatio; sic ergo de differentijs dicendum est esse substantiales, non quia inuoluant rationem formalem substantiæ, sed quia sunt intra eundem ordinem, in quo est substantia, & eam determinantes, & contrahentes sub eodem ordine; sic etiam dicendum erit de differentijs aliorum generum seruata proportione, vnde differentię relationis erunt relatiuæ, non formaliter, & essentialiter, sed identicè tantum, & realiter, quia non sunt formaliter relationes, sed talitates relationis; verùm quidem est frequenter differentiam tali nomine nuncupari, quod necessariò ex vi nominis videtur essentialiter includere genus, quod diuidit, vel differentias superiores, vt est de longitudine, latitudine, & profunditate in genere quantitatis continuæ, quæ necessariò vidẽtur includere extensionem, sed id totum euenit ob nominum penuriam. Ad Conf. neg. assumptum esse vniuersaliter verum, nam & passionem præscindimus à proprio subiecto, & è conuerso, & tamen passio nequit dici de alio subiecto, valet igitur assumptum solum in illis formalitatibus, quæ sunt cõmuniores illis, à quibus prescindunt. Ad vlt. cõcedimus inter hęcceitatem in communi, & hanc, & illam in particulari non posse intercedere mutuam præcisionem, quia comparantur sicut superius, & inferius, & licèt superius possit ab inferiori præscindi, non tamen è contra, quia inferius semper inuoluit essẽtialiter superius, vt dictum est qu. præced. art. vlt. dub. 1. in sol. ad 1. aliud autem est comparare inferius ad superius, quod includit, aliud comparare differentiam ad genus, quod cõtrahit, contractiuum enim vtique præscindi potest à superiori, quod contrahit, non tamen inferius; quod si Auersa loquatur de differẽtijs rationis, quibus concipitur contrahi conceptus hæcceitatis in communi ad modum cuiusdam naturę communis, tunc de illis differentijs rationis debemus proportionaliter loqui, sicut de realibus.

152 Demum obijcitur; tum quia tunc realitas differentię esset omninò simplex, & purus actus; tum quia tunc differentia vltima esset suprema, nam differentia suprema dicitur, quæ nullam aliam habet supra se, quam includat, sicut supremum genus illud dicitur, quod nullum aliud habet supra se, quod includat, tum tandem quia hæc propositio est essentialis, & per se, rationale est sensitiuum, est animal, ergo prædicatum essentialiter includitur in subiecto. Resp. ad 1. neg. conseq. quia cum sit pars, potentiam includit ad componendum totum, & participandum esse totius, quod est commune omni parti, vt Scotus docet quol. 9. M. & imbibit intrinsecam imperfectionem in ratione partis ei prouenientem, & eadem difficultas fieri posset de genere supremo, quod non habet conceptum resolubile in vlteriores realitates, quare dicendum hos gradus supremum, & infimum, non esse puros actus, quia licèt careant compositione ex his metaphysicè, non tamen compositione cum his, quia sunt cum alijs componibiles. Ad 2. neg. item sequela, quia non ex eo differentia dicitur suprema, quia non habeat superiorem, quam includat, sed quia in constituto per eam non supponit priorem differentiam, cui subordinetur, quarè omnis illa dicetur inferior, quę priorem supponit in constituto, cui subordinatur. Ad 3. tunc rationale sumitur materialiter, & in sensu identico idest pro habente rationalitatem, non autem, formaliter.

153 Sed dices, sumendo rationale formaliter, vel illę prædicationes sunt per se, vel per accidens, non secundum, quia tunc ex animali, & rationali fieret vnum per accidens, ergo 1. Resp. prædicari per accidens stat dupliciter, vel per accidens prædicabile, vel per accidens prædicamẽtale, genus prædicatur per accidens de differentia primo modo, quia est extra rationẽ illius, non autẽ secundo modo, quia spectant ad idem prædicamentũ, & ideò ex eis adhuc fit vnum per se. Sed dices iterũ, hęc consequẽtia est optima in *Darapti*, omnis homo est sensibilis, omnis homo est rationalis, ergo aliquod rationale est sensibile, sed in præmissis maior, & minor extremitas includuntur, & prædicantur formaliter, & per se de medio, ergo in cõclusione maior extremitas, scilicet, *sensibili* includitur, & prædicatur formaliter, & per se de minori, scilicet, *rationali*. Respondent communiter Auctores, & responsio est Scoti 1. Post. qu. 23. vt benè notat Amic. quod ex virtute formæ syllogisticæ solum extremitates vniuntur inter se in conclusione ob vnionem earum in præmissis, non tamen ex vi eiusdẽ formæ opus est, quod vniantur eodẽ modo, sicut in premissis, & quod propositiones eandem habeant perseitatem, & sic contingere potest, vt est in proposito, quod præmissæ in sensu formali sint veræ, cõclusio verò solum in sensu materiali, & identico: vndè inquit Doctor loc. cit. hanc syllogismum non tenere homò est per se animal, homo est per se rationalis; ergo rationale est per se animal, quia licèt ex necessarijs sequatur conclusio necessaria, nam aliàs posset ex vero sequi falsum, tamen ex per se non semper sequitur per se, quia non oportet, quod sit tanta vnio extremorum ad inuicem, quanta est cum tertio; sic igitur etiam non est necesse, quod ex præmissis in sensu formali verificatis inferatur conclusio vera etiam in sensu formali, sed sufficit, quod in sensu identico, quod multis exemplis demonstrari potest, præsertim in tertia figura, vt omne lac est album, omne lac est dulce, ergo aliquod dulce est album.

ARTICVLVS IV.

Quomodo differentia prædicetur de pluribus.

154 SEcunda definitio differentiæ, quod sit illa, *quę prædicatur de pluribus differentibus specie in qualequid*, tradita est de differentia in ratione vniuersalis, vt de se constat, nam in ordine ad ea, de quibus prædicatur, in ratione vniuersalis constituitur; Supponimus autem hic, quod ferè omnes docent Auctores cum Doctore quæst. 27. Vniuers. Ant. Andr. Tatar. & alijs Scotistis contra Caietan. & Sot. in hoc cap. Porph. per secundam illam definitionem solum genericas definijsse, non autem infimas, sola enim generica est illa, quæ prædicatur de pluribus specie differentibus in qualequid. Quod autem ait Caietan. de-

definitionem illam etiam infimis conuenire, quia illis ex præcisa ratione differentiæ, vt sic, quæ est facere differre, non repugnat esse in multis speciebus, licèt vt infimæ solum esse possint in vna. Sanè prorsus ridiculum est quia res definiri debet secundum ea, quæ actu habet, non secundum ea, quæ ex ratione communi illi non repugnant, alioquin ita benè definiretur asinus, quod sit animal rationale, nam licet asino, quatenus asinus est, repugnet esse rationalem, id tamen non repugnat ei, quatenus animal; & generaliter, si hic modus definiendi, quem Caiet. appellat per non repugnantiam, conueniens esset, tunc definitio vnius speciei conueniret alteri, vt benè inferunt Complut. qu. 3. siquidem differentia constitutiua vnius speciei non repugnat alteri ob rationem communem, & genericam, sed ob rationem propriam, & specificam; tum quia si specificis non repugnaret prædicari de pluribus specie differentibus; adhuc definitio pro eis manca foret, quia etiam prædicantur de pluribus numero differentibus.

155 Cur autem has solas definierit, non est exploratum satis, quidam enim dicunt ita fecisse, quia putauit omnes prorsus differentias esse genericas, & nullas dari specificas proprias vni, soli infimæ speciei, sed omnes tales esse compositas ex pluribus, quarum singulæ alijs speciebus essent communes. Alij verò in Porph. propensiones dixerunt, quod vtique differentias vltimas agnouit, saltim quantum ad si est, sed solum genericas definiuit, tanquàm notiores, & frequentiores, Sed qu equid sit de Porph. de cuius mente sint, qui velint, solliciti, constabit ex dicendis disp. seq. q. vlt. omninò dari debere vltimas differentias, & simplices, quæ prædicari possunt de pluribus numero differētibus in qualequid, & ideò cum Porph. non assignauerit definitionem, istis etiam communē, consequenter non definiuit differentiam, prout est tertium prædicabile, vt sic enim cōprehendit tam subalternam, quàm infimam, vt docet Doctor loc. cit. quare videndum est in hoc art. quomodo definiri possit, ac debeat differentia tertium prædicabile, quæ est communis vtrique & respectu quorum cōstituatur in esse vniuersalis, an scilicet, constituatur in esse tali per ordinem ad speciem, quam constituit, vt indicant Caiet. Sot. & Tol. in hoc cap. & sequitur Petron. q. 3. de Differ. art. 4. an potius per ordinem ad inferiora illius speciei, vt passim cæteri docent.

156 Ratio autem, cur ad hæc tantum duo capita reducatur hoc secundum dubium, est, quia ad quatuor, vel quinque comparari potest differentia, Primò ad genus cuius est differentia, vt rationale ad animal, & certum est per hanc comparationem in esse tertij vniuersalis non constitui, vt notat Doctor qu. 19. Vniuers. ad 1. tum quia de illo nō prędicatur essentialiter, sed merè in quale: vnde est prædicatio quinti vniuersalis; tum quia vniuersale constituitur tale per ordinem ad inferius, genus autem respectu differētiæ potius habet rationem superioris, quod per eam contrahitur, & limitatur. Secundò ad alias differentias inferiores, vt corporeum ad animatum, & inanimatum, & sic etiam certum est ex hac comparatione non constitui in ratione vniuersalis, quia cum non includatur in illis essentialiter, vt visum est ar. præc. nequit de illis essentialiter prædicari, quo tamen modo prædicari debet differentia in ratione tertij vniuersalis; vnde qui oppositum tenent, vt cōsequenter loquatur, debent concedere differentiam superiorem respectu inferiorum habere rationem cuiusdam vniuersalis essentia lis, & sic sentit Auersa q. 12. sec. 3. vbi ait in toto rigore habere rationem generis, aus speciei, si sumatur ad modum per se stantis. Tertiò cōparari potest ad propria inferiora, vt rationale ad hoc, & illud rationale & neque sic habere vniuersalitatem differentiæ concedunt omnes, quia de illis non prædicatur in quale, sed merè in quid, vel per modum per se stantis, vnde etiam prædicatur in abstracto, & vt tota essētia, vt hæc rationalitas est rationalitas. Quartò tandem comparari potest, & ad speciem, quam constituit, & cuius est pars formalis, vt sentiens ad animal, & rationale ad hominem, ac etiam ad inferiora illius speciei, vt sentiens ad hominem, & equum, rationale ad Petrum, & Paulum, & quia respectu amborum, tam scilicet, speciei, quam inferiorum eius seruat eundem modum predicandi, scilicet, in qualequid, hinc ad hæc tantum duo capita reducitur difficultas.

157 Dicimus 1. differentiā tertium vniuersale, quę est communis infimæ, & subalternæ, ita definiri debere, esse id, *quod prædicatur de pluribus in qualequid*, est Scoti loc. cit. q. 27. Vniuers. vbi eius Expositores Maurit. Anglic. Sarnā. Brasauol. item Ant. And. Tatar. & alij Scotistæ in hoc cap. & sequuntur Auctor. aliarum Scholarum, præsertim Hurt. Arriag. & Complut. & probatur, quia omittendo illam particulam *specie differentibus* ampliatur definitio, itaut adæquatè comprehendat, tā differentiam subalternam, quam infimam, & facile possit vnicuique applicari, etiam in specie addendo particulam *specie, vel numero differentibus*. Per hanc etiam definitionem optimè explicatur essentia differentiæ, vt est vniuersalis nam eius essentia in ratione vniuersalis consistit in hoc, quod sit in pluribus per modum partis formalis essentiæ, hoc autem totum explicatur per illam particulam in *qualequid*, per hoc enim, quod prædicatur in quid, ostenditur pertinere ad essentiam rei, & per hoc, quod adiungitur *in quale*, ostenditur esse partem formalem essentiæ, & qualificantem, quia prædicari in quale est prædicari per modum informantis, & alteri adiacentis, vt frequenter dictum est. Poterit tandem in hac definitione assignari, quod tenet locum generis, & quod differentiæ, vt in definitione aliorum vniuersalium seruata proportione, licèt enim differentia materialiter sumpta, & pro prima intentione non includat genus, & differentiam, sed sit forma simplex; secundò tamen intentionaliter capta, & quatenus est tertium vniuersale, constat ex genere, & differentia, inquantum concipitur, vt species quædam vniuersalis in communi, in hoc sensu enim definibilis est.

Quod aliquam posset hic ingerere difficultatem, est modus iste prædicandi *in quale quid*, nam videtur modus prædicandi impossibilis, & sibi repugnans, prædicari enim in quid est prædicari, vt quid essentiale, & quidditatiuè, prædicari in quale est prædicari, vt quid extra essentiam, & denominatiuè, at istæ rationes sunt inuicem incompossibiles, ergo &c. Conf. quia disp. præced. q. 5. ideò negauimus definitionem constituere vnum vniuersale à cæteris distinctum, quia prædicatur *in quale quid*, nam ratione generis prædicatur *in quid*, rationē differentiæ prædicatur *in quale*, atque ita non habet vnum prædicandi modum, sed duplicem, ergo idem erit in proposito de differentia dicendum.

158 Pasqualig. 1. p. suæ Met. d. 59. sect. 3. vt hanc soluat difficultatem, concedit respectu eiusdem non posse idem esse prędicatum in quid, & in quale, neque respectu eiusdem id conuenire differentiæ, nam se habet vt prædicatum in quid respectu speciei, cum sit pars essentialis ipsius, & est prædicatum in quale respectu generis, quia est extra quidditatem illius, & illi adiacet, & quia mediante genere etiam hoc modo, scilicet per modum adiacentis prædicatur de specie, & eius inferioribus; ideò adæquatus modus prædicandi eius dicitur *in quale quid*. Hæc solutio aliqu d continet veritatis, sed si melius non explicetur, non sufficit, nam respectu eiusdem debet differentia exercere hunc prædicandi modum, & præsertim in ordine ad speciem, aut inferiora eius, respectu quorum constituitur in esse vniuersalis; hoc igitur explicandum est, quomodo non repugnet differentiam hoc modo prædicari respectu eiusdem, & quomodo possit præsertim ita prædicari de specie, vel eius inferioribus, quibus tamen certum est non adiacere, sed potius intrinsecè, & essentialiter includi. Hoc autem potest explicari exemplo compositi physici; si enim forma comparetur cum materia, vtique est omninò extra essentiā eius, ac merè illi adiacet, si verò comparetur cum composito, sanè non est extra eius essentiam, adhuc tamen dicitur illi adiacere, quia adiacet vni parti illius, quod etiam suadet communis loquendi modus, animam enim solemus dicere formam hominis, etiāsi re vera sit forma solius materiæ, siue corporis pro altera parte compositi; sic igitur est in composito metaphysico, differentia, etiamsi sit de illius essentia, adhuc tamen dici poterit illi adiacere, quatenus adiacet alteri eius comparti, & sic poterit de ipso in quale quid prædicari; in quid, quatenus est intra eius essentiam; in quale, quatenus ei adiacet ratione alterius compartis; ratio huius est, quia ad veritatem prædicationis, nedum requiritur, quod per ipsam explicetur prædicatum inesse subiecto, sed etiam modus, quo ipsi insit.

159 Ex hoc autem bene deducitur, quomodo hic duo modi prædicandi nō sint incompossibiles respectu eiusdem, quia non eodem modo prædicatur differentia in quale de genere, & de specie; de genere enim propriè, secundum rem prædicatur in quale, quia re vera est extra eius essentiam, at de specie, & eius inferioribus prædicatur in quale tantum secundùm modum, quatenus per terminum adiectiuum significatur adiacere alteri eius comparti; vnde concludit Doctor q. 28. Vniuers. sub finem in differentia, vt prædicatur de specie, rationes prædicandi in quid, & in quale non esse oppositas, quia prædicari in quid secundum rem, & in quale secundum rem, vtique opponuntur, at prædicari in quid secundum rem, in quale verò tantum secundùm modum, non vtique opponuntur, sicut plurale, & singulare non opponuntur, si illud sumatur, vt quid, hoc verò, vt modus. Et cum dicebatur, quòd

prædicari in quale est prædicari denominatiuè, quod opponitur prædicationi essentiali, respondet per idem, quod prædicari in quale secundum rem, hoc est in quale accidentale, vtique opponitur prædicationi essentiali, & est propriè prædicatio denominatiua, non tamen prædicari in quale secundum modum tantùm, modus enim prædicandi in quale potest etiā conuenire formæ specificæ, in quo sensu Arist. etiam appellat 5. Met. cap. de quali, & 5. Phys. 18. qualitatem essentialem, vt notat Doctor ibidem, nec tamen constituit prædicationem denominatiuam, nisi secundùm modum, quatenus nomine adiectiuo significatur; sed quomodo concretis etiam substantialibus, dum nomine adiectiuo significantur, ratio denominatiuorum conuenire possit, explicuimus ex ipsomet Doctore disp. 2. q. 6. ar. 1.

160 Ad Conf. neg. paritas, ideò enim exclusimus supra definitionem à numero prædicabilium, quia cum explicitè contineat genus, & differentiam, & illas partes importet etiam quoad habitudinem, quam habet inter se, vt scilicet vna habet modum informantis, & alia modum subsistētis, hinc est, quod habet modum prædicandi duplicis vniuersalis, scilicet in quid ratione generis, & in quale quid ratione differentiæ, at differentia non prædicatur, nisi per vnicum terminum, qui nec perfectè in quid, nec perfectè in quale prædicatur, sed simul vtroq; modo indiuisibiliter, & ideò vnum constituit prædicabile à cæteris distinctum.

161 Dicimus 2. Differentiam non constitui in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit, sed per ordinem ad inferiora speciei. Conclusio est communis Scoti, & Scotistarum loc. cit. qui differentiam definierunt in ratione prædicabilis, non per prædicari de specie, quam constituit, sed per prædicari de pluribus inferioribus, quod etiam fecit Porph. ipse, & ideò eam sequuntur Recentiores omnes Sanchez, Onna, Ruuius, Didac. Auersa, Complut. Arriag. Pasqualig. Moris. Fuent. & alij passim, & probatur euidenti ratione, quia respectu speciei, quam constituit, differentia non est superior, sed omninò æqualis, sed æquale non est vniuersale respectu æqualis, solum ergo erit vniuersalis in ordine ad inferiora speciei, respectu quorum habet rationem superioris in qualequid prædicabilis. Prob. min. tum quia superius non conuertitur cum inferioribus in subsistendi conseq. ex Postprædic. cap. de priori, benè tamen æquale cum æquali, tum quia superius contrahitur ad inferius, at æquale non contrahitur ab æquali, nec differentia contrahitur à specie; tum quia Porph. cap. de specie propè finem disertè distinguit prædicationem æqualis de æquali à prædicatione superioris de inferiori dicens, nam *aut paria de paribus, vt hinnibile de equo, aut maiora de minoribus prædicentur, oportet*, vbi per prædicationem maiorum de minoribus vtique intelligit prædicationem vniuersalium de inferioribus & illa appellat maiora, hæc minora, quia illa latius patent istis. Confirm. quia vniuersale vt sic, constituitur per ordinem ad multa, sed species vt sic importat tantum naturam essentialiter vnam, & pluralitas solum habetur ab ipsius inferioribus, ergo solum in ordine ad illa constitui potest in ratione vniuersalis.

162 Nec valet illa responsio, quæ hic afferri solet, speciem nimirum habere suam virtualem pluralitatem, quatenus continet sub se inferiora, ideoq; prædicationem de specie æquiualere pluribus prædicationibus de indiuiduis, si est vltima. Nam contra est, quod vniuersale constituitur per ordinem ad inferiora plura formaliter, in quibus nimirum sit actu multiplicatum, vel multiplicabile, vndè respicit simpliciter multa; sed potius simpliciter vnum, vt dicebat Porph. *participatione speciei plures homines sunt vnus homo*. Conf. quia specificatiuum alicuius debet participare formaliter rationem illam, secundū quam specificat, vndè ad specificandam visiuam potentiam requiritur obiectum, quod sit formaliter coloratum, & non virtualiter tantum; sed multitudo est terminus specificatiuus vniuersalitatis, ergo debet esse formaliter talis, & non virtualiter tantum. Tandem ex eo, quod species sit virtualiter multa, ad summum sequi potest, quod differentia respectu eius sit, quoque virtualiter vniuersalis, non tamen formaliter, & actualiter, qualis est multitudo, talis est vniuersalitas ipsam respiciēs, neq; specificatiuum potest specificare vltra suam virtutem.

163 Sed Contra obi ciunt, quia natura constituitur vniuersalis in ordine ad ea, de quibus primò, & immediatè prædicatur, sed differentia primariò, & immediatè prædicatur de ipsa specie, & mediante specie de inferioribus ergo &c. Tum 2. quia differentia prædicatur de specie, & non vt singulare, ergo vt vniuersale. Tum 3. quia eodem genere prædicationis differentia prædicatur de specie, & inferioribus eius, si igitur prædicatur tanquam vniuersale, sic etiam de ipsa specie. Tum 4. quia præsertim respectu speciei exercet differentia proprium prædicandi modum *in quale quid*, imò potiori ratione, quam respectu inferiorum, in ordine ad quæ potius habet rationem partis materialis, quā formalis, quia ad illa multa contrahitur per alias peculiares rationes determinantes ipsam. Tum tandem quia dantur quædam differentiæ, quæ non adæquantur cum vna specie, sed conueniunt pluribus, vt esse continuum, quod nedum reperitur in quantitate permanenti, sed etiam in successiua, ergo datur aliqua differentia, quæ respectu specierum de pluribus prædicatur, atque adeò sit vniuersalis.

164 Resp. non esse omninò certum, num vniuersale debeat necessariò prædicari de pluribus immediatè, & Tatar. c. de proprio id negat, genus enim etiam respectu indiuiduorum suam retinet vniuersalitatem, de quibus tamen non nisi mediatè prædicatur; quo etiam dato dicimus vlterius, non quamcunq; prædicationem immediatam constituere vniuersalitatē, sed illā tantum, quæ est superioris de inferiori, quod non habet differentia in ordine ad speciē, sed tantū in ordine ad inferiora eius; & ideò quamuis Petrus, & Paulus sint rationales, quia sūt homines, tamen rationale non est vniuersale, quia respicit hominem, sed quia respicit Petrum, & Paulum, vndè vt notant Cōplut. hæc duo valdè diuersa sunt quod Petro conueniat esse rationalem, quia est homo & quod rationali conueniat secūda intentio vniuersalis, quia respicit hominē: primū est verū, at secundum est prorsus falsum, vide aliam solutionem apud Tatar. cit. hic applicabilē. Ad 2. dicimus, quod prædicatur, vt vniuersalis, non formaliter, & reduplicatiuè, sed materialiter, & specificatiuè, vt sensus sit, differentia, quæ prædicatur de specie, est vniuersalis non tamen respectu illius, sed respectu suorum inferiorum, sicut species subijcibilis generi comparata est vniuersalis materialiter solum, id est nō per talē comparationem, vndè prædicatio ista *homo est rationalis*, non erit alicuius prædicabilis, vel superioris de suo inferiori, sed erit prædicati topici de subiecto communi, cum quo reciprocatur, sicut, & illa, *homo est risibilis*, vndè à quibusdam appellantur prædicationes tertij, & quarti prædicati non autem prædicabilis. Ad 3. verum est assumptum, quatenus tam de specie, quàm inferioribus eius prædicatur, vt differentia, & in quale quid, non sub eadem habitudine, quia de specie prædicatur, vt æquale de æquali, de illis verò, vt superius de inferioribus. Ad 4. re vera tam respectu speciei, quàm inferiorum eius differentia dicitur pars formalis eorum; falsum enim est differentias superiores diuidi, & contrahi per inferiores ad modum partis materialis, nam id verificatur tantum concomitanter, & identicè ratione generis, quod constituunt, vt satis liquet ex præced. art. & ideò tam respectu speciei, quàm inferiorum eius semper prædicatur in quale quid, vt declarauimus concl. præced. tamen solum in ordine ad indiuidua constituitur in esse vniuersalis, quia respicit illa, vt multa, quare licèt in ordine ad speciem habeat sufficientem modum prædicandi vniuersalis, non tamen habet sufficientem terminū vniuersalitatis, quæ requirit multa inferiora pro termino. Ad 5. concedit ob id Auersa q. 12. sect. 3. aliquas differentias, quæ sint vniuersale respectu speciei, sed quia disp. seq. q. vlt. negamus absolutè tales differentias constitutiuas, quæ possint in pluribus reperiri speciebus, ideò negatur assumptu, ad cuius probat. ibi dicemus.

165 Quæres an Differentia infima, & subalterna specie differant in ratione prædicabilis, itaut duo vniuersalia cōstituāt, sicut genus, & species. Auersa q. 12. sect. 12. quem hic sequitur Poncius, affirmatiuè respondet, & eius fundamentum est, quia intantum species est tota essentia, & genus pars, inquantum speciei adduntur differentiæ indiuiduales, quæ non sunt gradus essentiales, generi verò adduntur differentiæ specificæ, quæ sunt gradus essentiales: sed eodem modo penitus se habent differentia infima, & subalterna comparata ad inferiora, quia differentiæ subalternæ adduntur aliæ differentiæ, quæ sunt gradus essentiales, infimæ verò adduntur aliæ, quæ non sunt essentiales, ergo tātā diuersitatē habent in ratione vniuersalis differentia generica, & specifica, quantam habent genus, & species.

Nihilominus cum Scoto prædicta qu. 27. quem alij passim sequuntur, negatiuè est respondendum, & probatur, tum quia tunc sex forent prædicabilia; tum quia de ratione differentiæ, vt est tertium prædicabile, est solum prædicari de pluribus in quale quid, & per hoc distinguitur à cæteris vniuersalibus, sed hoc vtrique differentiæ conuenit, ergo &c. Tùm tandem, quia genus, & species ideò duo prædicabilia constituebant, quia vnum prædicat totam essentiam, & alterum partem essentiæ, sed differentia, siue sit infima, siue subalterna,

sem-

semper prædicat partem essentiæ, & ad hoc omninò per accidens est, quòd prædicatio fiat de multis specie, vel num. differ. ergo, &c.

166 Fundamentum verò Auersæ non subsistit, negatur enim paritas assumpta in minori, quia ex hoc, quòd differentiæ infimæ addantur aliæ differentiæ, quæ non sunt gradus essentiales, non sequitur, quòd dicat totam essentiam indiuiduorum, sicut sequitur ex eo, quod adduntur speciei specialissimæ, & ratio est, quia species infima semper dicit conceptum completum, sed differentia semper incompletum, etiamsi sit infima.

At instabis, differentia infima prædicatur de pluribus in qualequid completè, & subalterna in qualequid incompletè, ergo sunt diuersa prædicabilia, sicut genus, & species, Prob. assumptum, quia differentia vltima omninò distinguit essentialiter suum constitutum à quocunque quod non est ipsum, quod non facit differentia subalterna, quia in ratione sensibilis v. g. homo conuenit cum equo; hac vnica ratione testatur Hurtad. disp. 6. sect. 4. ei non nunquam placuisse oppositam opinionem.

Responsio tamen facilis est, quod differentiam infimam prædicari de plurib. in qualequid completè potest dupliciter intelligi, vel quia dicat totam essentiam illorum plurium, & sic falsum est assumptum, quia omnes differentiæ sunt conceptus incompleti, nec magis complet rationale hominem, quàm sensibile animal; vel quia constituit illa multa adæquatè dissimilia ab omnibus indiuiduis cuiuscunque alterius speciei, ita vt per eam excludatur omnis ratio conueniendi, & ita verum est antecedens, sed neg. conseq. quia facere differre completè, & adæquatè in hoc sensu non est dicere conceptum rei completum, quia hic integratur ex ratione conueniendi, & ratione vltima differendi, sed est dicere conceptum incompletum vltimum, vt bene notat Hurt.

QVÆSTIO IV.

De Proprio.

167 POst tractationem de Vniuersalibus essentialibus ad vniuersalia accidentalia descendimus, quæ sunt Proprium, & Accidens; & quia proprium maiorem habet affinitatem cum essentia rei, quam accidens commune, vt potè quod immediatè fluit ab ea, & cum ea est realiter idem; ideò prius de Proprio agimus, quam de Accidente; potest autem, vt hic omnes notant hoc nomen *proprium* dupliciter sumi, primò vt opponitur improprio, & dicitur illud quod propriè & absque vlla metaphora rei conuenit: secundò vt opponitur communi, & sic significat illud quod ita conuenit vni rei, vt alijs competere non possit, & hoc modo definitio dici solet propria definito, differentia dicitur propria speciei, quam constituit, vt rationalitas hominis, & deniq; passio dicitur propria naturæ, à qua dimanat, vt risibilitas hominis, verùm quia prima duo prædicata essentialia habent propria nomina, quibus significentur nam vnũ dicitur definitio, alterum differentia, hinc factum est, vt nomen proprij approprietur solum prædicato extra essentiam necessariò tamen, & conuertibiliter conuenienti naturæ, quam insequitur, vt est risibilitas in homine; & de Proprio in hoc sensu proponitur quæstio, sed quia rursus potest dupliciter capi, vel pro ipsa proprietate reali, quæ realiter fluit ab essentia, & cum essentia reciprocatur, vt est risibilitas, quæ ab humanitate dimanat, vel pro eadem affecta iam vniuersalitate logica in ordine ad speciem, & indiuidua eius; hic agemus de Proprio in vtroque sensu, quamuis enim primo modo potius ad Metaphysicum spectet, tamen abs re non erit aliqua de ipso, etiam pro prima intentione, differere, quia eius natura explicata constabit magis quale fundamentum exigat vniuersalitas quarti prædicabilis, quam hic explanare intendimus; itaque duobus articulis rem expediemus, in primo tractando de proprio in ratione proprij, seu pro natura reali, in altero de vniuersalitate, quæ super eam fundari potest.

ARTICVLVS I.

Agitur de Proprio in ratione proprij, seu pro natura reali, & præsertim de distinctione ipsius à subiecto.

168 MVlta disputari solent de proprio in ratione proprij, nos hic quæ magis necessaria sunt, & ad rectam intelligentiam vniuersalitatis eius magis conducunt, seligemus, alia ad Metaph. dimittentes.

Primò itaque dubitari solet, an ratio formalis Proprij, vt proprium est, sit realis, vel rationis. Didacus à Iesu disput. 9. dub. 3. existimat ratione formalem omnis proprietatis realis non in indiuiduo, sed in specie esse rationis, & secundum intentionem, idque probat tali ratione, à qua se conuinci fatetur. à parte rei solum datur hæc, & illa risibilitas fluens ab hoc, & illo homine, non tamen risibilitas in communi fluens ab homine in communi, hæc enim solum datur per intellectũ abstrahentem proprietatem à differẽtijs indiuidualibus, similiterque essentiam, à qua dimanant, ergo licèt dimanatio proprietatis in indiuiduo, eiusque cum indiuiduo adæquatio sit realis, non tamen emanatio proprietatis in specie, eiusque adæquatio cum essentia in specie erit realis, sed rationis.

Sed certè si hæc ratio valeret, non solum probaret rationem formalem omnis proprietatis realis esse rationis, sed etiam rationem formalem cuiuscunque naturæ, humanitatis, equinitatis, &c. quia nec à parte rei dantur naturæ communes extra indiuidua, vt diximus disput. præced. Potius ergo dicendum est, quod licèt in entibus rationis proprietates illis correspondentes sint rationis, tamen naturis realibus propriæ passiones debent correspondere reales, quarum formalis ratio sit realis; tum quia passio debet proportionari subiecto, subiectum autem passionum est natura, non indiuiduum, subiectum scilicet primum, & adæquatum, ergo si natura est realis, proprietas quoque, ac eius formalis ratio, debet esse realis, tum quia indiuidua realia debent sub specie reali contineri, sed hæc risibilitas, & illa sunt indiuidua realia risibilitatis in communi, ergo & ipsa risibilitas in communi debet esse realis ea realitate, quæ tribui solet ceteris naturis entium realium, bene tamen verum est, quod docet Tat. cap. præsenti, proprium etiam sub ratione proprij fundare posse secundam intentionem diuersam ab ea, quam fundat in ratione vniuersalis.

169 Secundò quæritur, quomodo Proprium in ratione proprij sit definiendum. Resp. illud ab Arist. definiri 1. Top. cap. 4. hoc modo, *Proprium est, quod non indicat quid rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur*, quæ sanè definitio datur de proprio sub ratione proprij, non sub ratione vniuersalis, vt notat Tatar. quia definit per ordinem ad vnum solum, & per prædicari conuertibiliter, quæ duo repugnant vniuersali ex dictis artic. vlt. q. præc. & licèt Doctor q. 31. Vniuers. in corp. dicat definitionem, quam tradidit Porph. de proprio sub ratione vniuersalis, coincidere cum ista Philosophi, non debet intelligi formaliter, sed materialiter tantum, quatenus definitio Porph. æquiualet illi, vel illam infert; vt Brasau. notauit ibidem. Cum ait proprium non indicare quid rei, intelligendum est à priori, quia à posteriori bene indicare potest iuxta illud 2. de Anim. 11. accidentia magnam partem conferunt ad cognitionem substantiæ, & per hoc significare voluit, proprium non esse prædicatum intra essentiam, quia tunc illam indicaret à priori, sed extra essentiam; addit verò *soli autem inest*; quia proprium sub ratione proprij opponitur communi, & ideò sicut commune dicit relationem communicatiui, seu conuenientiæ ad multa, ita proprium dicit relationem conuenientiæ ad vnum cum exclusione communicationis ad extraneum, addit tandem, *& conuersim prædicatur*, vt per hoc significaret necessariam, & mutuam connexionem, quæ inter subiectum, & eius passionem intercedit ratione cuius se inuicem inferunt in subsistendi consequentia, si est homo, est risibile, & è contra, quod probat Arist. dicens, *nemo enim proprium dicit, quod contingit alii inesse vt homini dormire, neque si forsitan per aliquod tempus inest soli*, per quod significat proprium debere inesse soli, & semper, vt postea magis explicuit Porph. c. de prop. Ex quo colligitur tres conditiones requiri, vt aliquod prædicatum dicatur proprium, prima est, quod non sit prædicatur intra essentiam; secunda, quod conueniat soli, quia si alteri naturæ conueniret, iam non esset accidens proprium, sed commune; tertia demum, quod necessariam habeat cum subiecto connexionem, ita quod vbicunque talis res inuenitur, & quandocunque, habeat semper annexam talem proprietatem ex intrinseca illius exigentia, ac indigentia; & deficiente aliqua ex his conditionibus, non datur simpliciter proprium, nec integrè, vt ibi ait Arist. quia non habet omnes conditiones quæ ad ipsum essentialiter requisitas; quanta autem sit necessitas istius connexionis, dicemus postea.

170 Sed dices, calor est proprium ignis, & tamen conuenit alijs, & risibilitas est proprium Petri, & tamen non conuertitur cum ipso, ergo particulæ definitionis non benè assignantur; præsertim etiam quia vna illarum superfluit, nam si conuersim prædicatur, iam inest soli. Resp. concedendo ea de causa calorẽ non posse dici proprium ignis in toto rigore, quia non conuenit

uenit soli: cum autem dicitur proprium debere conuerti cum suo subiecto, id debet intelligi de subiecto adæquato, & primi, quia non est necesse, vt proprium conuertatur cum inferioribus sui subiecti primo, quia ipsa sunt subiecta tantum secundaria, & inadæquata, rationem enim proprij, vt distinguitur à communi, totum habet in ordine ad essentiam, à qua immediatè fluit, nam in ordine ad inferiora talis essentiæ potius habet communitatem, quam rationem proprij oppositam communi, igitur de ratione risibilis, quatenus proprium est à communi condistinctum; est, quòd conuertatur cum homine eius adæquato subiecto, non cum Petro, vel Paulo. Demum nulla particula est superflua, quia conuertibiliter prædicari non ponitur, vt significetur conuenire illi soli, quia hoc per anteriorē particulam explicatum erat, sed ponitur ad significandam necessariam, & mutuam connexionem, quam debet proprium habere cum subiecto, vt diximus, nam ridere conuenit soli homini, sed quia non habet cum eo connexionem necessariam, non est simpliciter proprium.

171 Tertiò quæritur, quodnam sit Proprium, quod hac definitione definitur; pro quo recolenda est illa quadruplex acceptio proprij, quam 1. p. Inst. tradidimus cum Porph. & Arist. nam proprium primo modo erat, quod conuenit soli, non tamen omni, vt homini esse Medicum; secundo modo, quod cōuenit omni, sed non soli, vt homini esse bipedem; tertiò modo, quod conuenit omni, soli, sed non semper, vt homini canescere; quarto modo, quod conuenit omni, soli, & semper, vt homini esse risibile; quæritur ergo, quodnam proprium ex his modis sit hic definitum.

Arriaga disp. 8. Log. sect. 2. inquit ea accidentia, quæ soli alicui speciei conueniunt, etsi non semper illi conueniant, vocanda esse *propria* absolutè, quia in communi modo loquendi *ridere* dicitur proprium hominis, item *discurrere*, etsi non semper conueniat homini, item quando Petrus v. g. habet phrasim aliquam, aut modum specialem loquendi, vel incedendi, quo nullus alius vtitur, illa phrasis dicitur propria Petri, etsi non semper Petrus illa vtatur, id probat Arriag. ex Arist. cit. 1. Top. c. 4. vbi solum excludit à ratione proprij id, quod alijs conuenire potest illis verbis, *nemo proprium alicuius rei dixerit, quod alijs conuenire potest*, quare concludit proprium in secunda tantū acceptione excludi debere à ratione proprij rigorosè sumpti, quia in illa acceptione tantum vsurpatur pro eo, quod non conuenit soli, sed etiam alijs, atq; ideò illud solum ab hac excludi definitione, cetera verò includi.

172 Verùm communis opinio est, proprium rigorosè sumptum esse tantum proprium quarto modo, atq; adeò illud tantū per eam definitionem explicari, ita significat Scot. q. 31. Vniuers. & est expressa mens Arist. & Porph. cit. & probatur, quia prædictæ tres cōditiones ad rigorosum propriū requisitæ solum inueniuntur in proprio quarto modo, proprijs autem aliorum modorum semper deficit aliqua illarum, nam proprium primi modi conuenit soli, sed non semper (omittimus dicere, quod non conuenit omni, vt ait Porph. quia hæc conditio conuenit proprio in ratione vniuersalis, in quo sensu de ipso loquebatur Porph. non autē in ratione proprij, vt nos hic de eo loquimur) ratio est, quia vt notat Tatar. esse medicum ibi accipitur à Porph. vt dicit actum, & ideo est separabile etiam naturaliter, quia esse potest, vt nullus homo medicinam edisceat; & eadem ratione proprium tertio modo non est verè proprium, quia canescere accipitur, vt dicit actum, quomodo non conuenit semper homini; proprium autem secundo modo, licèt accipiatur, vt dicit aptitudinem, & nō actum (quicquid dicat Poncius) vt notat idem Tat. quia actu habere duos pedes, non conuenit semper homini, adhuc tamē non est in rigore propriū, quia nō cōuenit soli homini; quare remanet, vt solum proprium in 4. modo sit rigorosè propriū, quod hic definitur; vnde falsū est, quod assumit Arriag. quod Arist. in Top. excludat solum à vera ratione proprij, & rigorosa id, quod alijs conuenire potest, nam excludit etiā, quod conuenit rei separabiliter, & cōtingeter per illam particulam *conuersim prædicatur de re*, per quam significatur, quod sēper rei conueniat, itaquod se inuicem inferant in subsistendi consequentia, vnde truncatam adducit auctoritatē; non enim negat Arist. tantum esse verè proprium, quod alijs conuenire potest, sed etiam illud, quod licèt soli conueniat, tamen non conuenit semper, sic namq; loquitur. *Nemo enim proprium dicit, quod contingit alij inesse, neque si forsitan per aliquod tempus insit soli* vnde alios modos appellat ibi Arist. non simpliciter propria; *sed aliquando, vel ad aliquid, nam ex dextris quidem esse aliquādo propriū est, bipes autem ad aliquid proprium est* idest respectu alterius, cui non conuenit, vnde subdit ibi bipedem esse proprium hominis, non simpliciter, & absolutè, sed comparatiuè ad quadrupedia, quare concludimus, *ridere* non esse in rigore proprium hominis, sed accidēs commune, quod & adest, & abest, vt docet Scot. q. 33. Vniuers. in solut. ad 1. quod etiam expressè Porphir. docuit.

173 Adhuc tamen verum est propria aliorum modorum posse in aliquo sensu reduci ad proprium quarti modi, & præfactam participare definitionem, si nimirum proprium primi, & tertij modi sumantur, vt dicunt aptitudinem; sic enim erunt propria quarti modi, vt notat Tat. quod deducitur ex ipso Arist. cit. vbi esse grammaticum dicit esse proprium hominis simpliciter, & in quarto modo, quia sumit illud, vt dicit aptitudinem, non actum; Hoc tamen intelligendum est, quotiescunque tales aptitudines ex principijs essentialibus specierum ortum ducant, & non aliunde, quod ideò dicimus, quia sunt quædam inclinationes, & aptitudines peculiares quorundam indiuiduorum, quæ potius oriuntur ex principijs indiuidualibus eorum, ac vario humorum temperamento, vt peculiaris inclinatio, & propensio Petri ad arma, Pauli ad scientias, & magis ad hanc, quam illam, quæ proinde aptitudines non verè dicuntur proprietates, sed potius accidentia quædam de secunda specie qualitatis, vt notat Doctor 2. d. 16. q. vn. R. Dices, erunt saltim proprietates huius, & illius indiuidui, quia oriuntur ex principijs indiuidualibus eorum, sicut specifica dicitur propria speciei, quia ex principijs eius specificis ortum ducit. Resp. indiuidua non habere aliam veram proprietatem præter illam naturæ, quæ est in singulis contracta, quia quæcunq; alia proprietas assignetur in indiuiduo, potest alia prorsus similis in alio indiuiduo reperiri, quia aliud esse potest eiusdem temperamenti, vndè per accidens est, quod illi soli competat, imò potest ex infirmitate, vel alia causa naturali temperamentum illud aliquatenus variari, & consequenter aptitudo illa destrui. Tandem etiam secundus modus proprij reduci potest ad quartum, si quartus ita amplè sumatur, vt complectatur proprium genericum, & specificum, secundus verò scilicet esse bipedem, referatur non ad naturam humanam, sed ad illam naturam animalis, quæ communis est omnibus bipedibus, vt à quadrupedibus distinguuntur, nam in ordine ad illam dicetur conuenire soli, & semper. Porph. autem distinxit secūdum modum à quarto, quia secutus Arist. non est locutus, nisi de proprio specifico quarti modi, fortè quia notius, vel quia vt notat Doctor q. 17. Vniuers. ad 2. proprium nullius est, inquantum est genus, sed inquantum est species, quia proprium solum est alicuius, inquantum est aptum natum esse subiectum demonstrationis, & hoc solum est inquantum species, quia solum inquantum species definitur.

174 Quartò quæritur, an Proprium rigorosè dictum, seu in quarto modo, dicat semper aptitudinem, itaquod nequeat dicere actum. Communis opinio nostrorum infrà citandi videtur esse, quod semper dicat aptitudinem, vndè rerum passiones passim in aptitudinibus constituunt, & fauere videntur Arist. & Porph. cit. qui dum quartum proprij modum assignant, de aptitudinibus exemplificant, non de actibus, imò actus excludunt. Dicendum tamen est, quod licèt verum sit proprietates rerum regulariter, ac vt in plurimum dicere aptitudines, interdū tamen non solum aptitudinem, sed etiam actum dicunt, sic v. g. dicimus proprium esse trianguli habere tres angulos duobus rectis æquales non tantum in aptitudine, sed etiam in actu, sic etiam inhærere est proprium accidentis respectiui non tantum, vt dicit aptitudinem, sicut est in accidente absoluto; sed etiā vt dicit actum, vt docet Doct. 4. d. 12. q. 1. & ratio est, quia huiusmodi naturis non tantum præfatæ aptitudines necessariò connectuntur, sed etiam actus illis correspondentes, quod etiā cernimus in passionibus disiunctis, vt est par, & impar respectu numeri, rectum, & curuum respectu lineæ, conueniunt enim suis subiectis necessariò non solum in aptitudine, sed etiam in actu; quare si aliquod attributum habet etiam secundum actum necessariam connexionem cum aliqua natura, & ei tantum conuenit, non videtur, cur nomine proprietatis appellari non possit, cum habeat omnes conditiones ad eam requisitas, vndè si Arist. & Porph. videntur actus excludere, loquuntur de actibus non habentibus cum subiecto necessariā connexionē.

175 Quintò quæritur, an necessitas connexionis proprietatis cum suo subiecto tanta sit, vt neq; de potentia absoluta possit ab eo separari. Negant Capreol. 1. d. 3. q. 3. & Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. Soncin. 8. Met. q. 1. ad 4. & alij quamplures. Affirmant Ferrar. 4. contra gentes cap. 65. Soto q. 2. de proprio, Bannes 1. p. q. 77. artic. 6. Alij verò distinguunt duplex proprietatum genus, quædam enim à subiecto realiter distinctæ non sunt, vt sunt passiones entis, & appetitus materiæ ad formas, & hæ nequeunt à suo subiecto disiungi; quædam verò sunt realiter distin-

stinctè, vt quantitas in materia, calor vt octo in igne, frigiditas summa in aqua, &c. & hæ possunt per potentiam Dei absolutam à suis subiectis separari, ita Didac. disp. 9. q. 1. dub. 4. Auer. q. 14. sect. 3. & alij Iuniores passim.

Dicendum tamen est necessitatem cõnexionis proprij cum suo subiecto non solum esse physicam, quatenus secundum communem naturæ cursum nunquam potest subiectum sine suo proprio inueniri, sed etiam metaphysicam, itaquod nec de potentia Dei absoluta possunt separari; imo etiam logicam, adeoquod nec etiam per intellectum separari possunt intelligendo subiectum sine passione. Ita colligitur ex Scoto vbicunque loquitur de propria passione in ordine ad suum subiectum quæst. 33. Vniuers. vbi eius Expositores 1. d. 3. quæst. 5. ad 2. pro opin. 2. d. 12. q. 2. ad 1. & d. 16. q. 1. §. *Sed quia via hæc*, & d. 25. q. vn. C. & 4. d. 12. q. 3. §. *Dico ergo ad quæstionem*, & d. 13. quæst. 1. art. 3. in prin. & alibi sæpè, quem omnes sequuntur Scotistæ Tatar. hic dub. 3. Canon. 1. Phys. qu. 4. art. 2. Tromb. 4. Met. qu. 4. Lichet. qu. 3. Prolog. Rocc. q. 3. de proprio. Poncius ibid. Saxius tom. 1. Catast. disp. 11. qu. 7. Faber 4. Met. disp. 6. & alij passim, & sequitur Nominalium Schola; & probatur efficaciter sic conclusio demonstrationis, in qua passio demonstratur inhærere subiecto, est adeò vera, vt per nullam potentiã possit falsa reddi, ergo nequit separari à subiecto, alioquin falsificari posset, nec esset æternæ veritatis. Resp. Didac. hanc conclusionem, homo est risibilis, esse æternæ veritatis radicaliter, quia in homine necessariò semper manet radix risibilitatis, quę est rationalitas, non est autem æternæ veritatis formaliter. Cõtrà, hoc non est aliud, quam dicere solam illam præmissam demonstrationis, quæ pertinet ad primum modum, esse formaliter necessariam, conclusionem verò esse formaliter, & in se contingentem, quod omnino dici non potest. Resp. alij proindè, tunc fore veram etiam formaliter, non quia actu existat in homine risibilitas, sed quia connexio illius cum subiecto est in secundo modo perseitatis, & ita semper est risibilitas in homine secundum connexionem per se, licèt non secundum existentiam, quamuis ergo tunc ista esset falsa, *homo existit risibilis*, illa tamẽ semper vera foret, *homo est risibilis*, quia cũ eius veritas sit necessaria, abstrahit ab actuali existentia. Contrà, connexio per se prædicati cũ subiecto oritur ex necessaria inherẽtia illius cum isto, ergo si risibilitas necessariò non inest homini, non erit vera propositio secundum connexionem per se in secundo modo. Et quamuis veritas propositionum necessariarũ nõ pendeat ex actuali existentia extremorum, postulat tamen, quod si extrema existunt, prædicatum verò existat in subiecto, vndè earum veritas ampliatur ad omne tempus, vt diximus 1. p. Inst. tract. 1. cap. 11 & explicatur per hypotheticam conditionalem, vt v. g. *homo est risibilis*, idest si fuit, fuit cum risibilitate, si est, cum risibilitate existit, si erit, erit cum risibilitate, ergo si homo de præsenti existit, si Deus auferat ab eo risibilitatem, propositio neque vera erit secundum connexionem per se. Resp. tandem alij, propositiones secundi modi dici necessarias, quia necessariò competunt subiecto secundum naturalem facultatem, & innatam eius exigentiam, non tamen absolutè, & in ordine ad potentiam diuinam, ita Arriag. disp. 16. Log. sect. 7. nu. 61. Contrà, necessitas conclusionis non solum est physica, sed etiam logica, alioquin etiam accidentia naturaliter inseparabilia possent demonstrari de suis subiectis, quia necessitate physica illis cohærent, ergo prædicata secundi modi debent necessariò competere subiectis absolutè, etiam in ordine ad potentiam diuinam. Vide Zabarel. in Log. lib. 1. de propositionibus necessarijs cap. 11. vbi disertè ostendit in propositionibus secundi modi nedum inesse necessitatem physicam, sed etiam logicam, nam accidens proprium, cum ab essentia, & forma sui subiecti fluat, essentiale accidens dicitur, quia essentiam consequitur, ideò neque re, neque mente potest separari, quod etiam replicat 1. Post. c. 6.

176 Ex quo rursus roboratur assertum nostrum, nã si Deus posset separare propriam passionem à subiecto, ergo nullum erit discrimen inter accidens proprium, & accidens commune inseparabile, quia vtriusque connexio cum subiecto esset eodem modo necessaria, nempe necessitate physica, & secundũ communem naturæ cursum; sed per potentiam Dei vtrumque absolutè posset separari à subiecto. Resp. Didac. neg. conseq. quia separata risibilitate ab homine, diceretur radicaliter risibilis, & maneret in eo debitum habendi talem proprietatem, quia maneret in eo rationalitas, quæ est radix illius, & principium exigitiuum eius, quod non potest dici de coruo respectu nigredinis, si ab eo separetur. Contrà, quia eadem ratione coruus dici posset radicaliter niger, quia maneret in eo principium radicale illius nigredinis, nempe talis complexio, & tale temperamentum, & consequenter maneret in eo debitum habendi nigredinem. Resp. idem afferendo aliud discrimen, quod separata risibilitate ab homine, adhuc homini conueniret esse risibilem secundum propriam subiecti virtutem, & naturalem facultatem, vnde si Deus separaret ab essentia propriam passionem, & postea illam relinqueret suæ naturæ, statim naturaliter dimanaret ab ea, non sic de accidente inseparabili. Contrà, quia in multis accidentibus etiam naturaliter separabilibus experimur, quòd subiectum illis denudatũ, si non impediatur, sua naturali facultate, ea denuò sibi comparat, vt patet de aqua calida se ad pristinum gradum frigiditatis reducente, ergo tanto magis id eueniret in accidentibus naturaliter inseparabilibus, atque ita nulla est disparitas allata in responsione, & ex his manent explosæ responsiones Sanchez ad argumenta allata, nam cum præfatis coincidunt.

177 Demum, quod necessitas connexionis inter subiectum, & passionem sit etiam logica, ita quod nequeat subiectum sine passione intelligi, vel sub opposito eius; Probatur, quia vt docet Doctor q. 32. Vniuers. ad vlt. & alibi sæpe, licèt possimus non intelligere hominem cum risibilitate, quia abstrahentium non est mendacium ex 2. Phys. 12. vt ipse docet 1. d. 2. qu. 7. infra I. & 3. d. 3. qu. vn. G. nequaquam tamen possumus intelligere hominem sine risibilitate, vel sub opposito risibilitatis absque præiudicio essentiæ ipsius hominis, negando nimirum risibilitatem de homine; aut affirmando eius oppositum, & ratio est, quia sicut ex risibilitate rectè infertur à posteriori humanitas, ita ex negatione risibilitatis rectè infertur negatio humanitatis, & vniuersaliter ex negatione passionis destructio subiecti, ergo necessitas connexionis inter subiectum, & passionem est etiam logica. Assumptum conceditur ab omnibus etiam ab ipsis Thomistis, vt patet apud Complut. disp. 8. qu. 1. vbi bene notant per hoc distingui proprium ab accidente communi, etiam inseparabili, quia subiectum sine tali accidente diuisiuè potest intelligi, imò sub opposito eius, vt docet ipse Porph. c. de accidente, ex quo efficax deducitur argumentum contra Thomistas, quia si accidens proprium per hoc distinguitur ab accidente communi, quod nec mente potest à suo subiecto diuidi, & separari, quomodo possunt ipsi asserere, quòd etiam à parte rei sit separabile?

178 Sed contra obijciunt, quia omne prius, inquantum prius, est saltim per diuinam potentiam separabile à suo posteriori, sed subiectum est prius natura passione ex Arist. in postpræd. cap. de simul, ergo &c. Tum quia per Arist. 5. Met. 16. priora natura dicuntur illa, quæ possunt esse sine alijs, non tamen alia sine ipsis; ergo si subiectum est prius natura passione, potest esse sine illa de potentia absoluta. Tum 3. quia si subiectum nequit esse sine passione, iam dependeret ab illa, atq. ita esset posterius ea; quòd si non dependet, ergo potest esse sine illa. Tum 4. quicquid est in aliquo instanti, in quo nõ est aliud, potest à Deo conseruari pro quocunque alio instanti sine illo, sed subiectum est in aliquo priori instanti naturæ, in quo non est sua propria passio, ergo &c. Tum tandem, quia quantitas est passio substantiæ corporeæ, calor vt octo ignis, sicut frigus aquæ, & tamen de potentia Dei absoluta possunt hæc ab illis separari.

Resp. maiorem esse veram, cum prius est realiter distinctum à posteriori, vt docet Scot. 2. d. 12. qu. 2. A, ac etiam est vniuersaliter vera sumendo *ly inquantum* reduplicatiuè, quia prius, inquantum prius, non dependet à posteriori, & ita potest esse sine illo, inquantum prius, sed ex alio capite potest esse impedimentum, scilicet, ex identitate reali, vt notat Tatar. cit., & ita est in proposito, quod subiecto non repugnat esse sine passione, ea ratione, qua prius est illa, sed quia est idem realiter, cum illa. Ad 2. duplex est prioritas naturæ, vt fusius infra disp. 9. q. 2. vna essendi, & explicatur per posse esse prius sine posteriori, alia intelligendi cum fundamento in re, quæ non rectè explicatur per posse esse, vel separari prius sine posteriori, sed tantum per posse vnum absque alio, vel prius alio intelligi, quia non includit illud in suo conceptu, vt docet Doctor 3. d. 3. q. 1. G. Arist. loc. cit. loquitur de prioritate naturæ essendi, sed subiectum est prius passione solum prioritate naturæ intelligendi. Ad 3. penderet ab ea pendentia, quam vocãt à posteriori, & melius diceretur coexigentia, quo sensu dicere solemus, causam formalem pendere à suo effectu formali, quatenus nequit esse sine illo. Ad 4. neg. min. quia vt bene notat Canon. cit. esse prius natura non est esse prius in aliquo signo, in quo nõ sit posterius, quia nullius rei existẽtia mensuratur per instans naturæ, sic quod aliquo existat id, quod dicitur natura prius, in quo non existat, quod est natura posterius, sed tãtum verum est, quòd in aliquo instanti intelligitur illud, in quo nõ

intel-

intelligitur istud, vnde prioritas sola durationis explicatur per verbum *est, & in quo*, sed prioritas naturæ explicatur solũ per verbum *potest esse*, & *in quo*, si est prioritas naturæ essendi vel per verbum *intelligitur*, *& in quo*, si est intelligendi, vt fusius infra disp.9. cit. Ad 5. neg. illa esse propria in rigore illorum subiectorum, sed sunt accidentia quædam illis connaturaliter debita, quare potius propensio eis innata ad talia accidentia recipienda dicenda est eorum subiectorum proprietas.

179 Deinde arguunt ex modo, quo passio causatur à subiecto, omnes enim concedunt causari ab eo, vel in genere causæ efficientis vel materialis, vel vtriusque simul; si dicatur primũ, ergo potest subiectum esse sine passione, quia Deus impedire potest omnem effectum in genere causæ efficientis; si dicatur secundum neq: saluatur necessitas connexionis passionis cum subiecto, quia causalitas materiæ, siue potentiæ passiuæ est cõtradictionis, & contingens ex 9. Met. 17. si dicatur 3. præterquam quod tunc materia, & efficiens coinciderent, contra Arist. 2. Phys. 70. adhuc sequitur propositum, quia nec causalitas materiæ, nec efficientis est necessaria, vt probatum est.

Resp. subiectum esse causam passionis, nedum in genere materialis causæ, quia tunc certè non esset necessaria connexio passionis ad subiectum, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 7. S. & 2. d. 16. q. vn. C. & D. Tho. opusc. 48. c. de proprio, sed etiam in genere causæ efficientis, non quidem physicæ, & per verum, ac realem influxum, nam in hoc sensu aliam causam non habet ab ea, quæ ipsum produxit subiectum, sed in genere causæ efficientis metaphysicæ, quam proinde nostri appellare consueuerunt nomine ebullitionis, ac simplicis pullulationis, vt à causalitate physica secernerent; vt diximus in Phys. disp. 7. q. 2. quamuis igitur posset Deus omnem causalitatem physicam efficientem impedire (de quo non curamus modò) non tamen Metaphysicam. Dices, Deus liberè concurrit cum subiecto ad emanandam passionem, ergo poterit suum concursum subtrahere, alioquin liberè non concurreret, & sic subiectum sine passione maneret. Resp. si Deus distinctum concursum adhibet in productione passionis à concursu, quo producitur subiectum, quod non credimus, non concurrit liberè, sed necessariò, non quidem necessitate simpliciter, sed necessitate suppositionis, quia producendo subiectum, necessariò tenetur concurrere cum eo ad productionem suæ passionis, quod etiã in multis alijs euenit, Et cum dicebatur, quod materia, & efficiens non coincidunt 2. Phys. Resp. Scot. loc. cit. dictũ Arist. esse verum de materia ex qua, seu materia partis, non de materia in qua, qualis est subiectum respectu suæ passionis, vide Doctorem q. 33. Vniuers. ad 3.

180 Sextò tandem quæritur, quomodo passio sic indissolubiliter vnita subiecto distinguatur ab eo. Thomistæ adhuc non obstante tali necessaria connexione, passionem realiter à subiecto distinguunt, estò quasdam non distinguant; ità Capreol. Caiet. & Soncin. cit. Nominales è contra negant vllo modo distingui à parte rei, sed tantum ratione ratiocinata, ita Greg. 2. d. 16. q. 3. vbi Gabr. q. 1. Marf. 1. q. 7. art. 3. Durand. 2. d. 3. q. 2. Scotistæ cum suo Doct. loc. cit. mediantes inter has opiniones extrema distinguunt illa distinctione ex natura rei formali, qua frequenter vtuntur in rebus metaphysicis; Et quidem quòd non distinguantur realiter, potest in primis deduci ex dictis in resolutione præcedentis dubij, si enim est tanta necessaria connexio inter illa, vt ne mente diuidi possint, ergo neque realiter distinguentur, nam in absolutis, quæ sunt realiter, & essentialiter distincta, nil obstare videtur, quòd vnum sine alio concipi nequeat. Probatur quoque ratione ex Scoto deducta in 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quæstionem istam*, quia vt ait ibi Doctor, intrinseca impossibilitas separationis duorum ex triplici capite procedere potest, vel, quia sunt simul natura, vt est de duobus relatiuis, vel quia vnum est prius à quo essentialiter dependet posterius, ratione cuius dependentiæ hoc nequit esse sine illo, vt est de toto, & partibus, vel quia sunt idem realiter, vnde postea infert in eodem 2. d. 2. q. 2. A. & B. quod illud, quod si esset distinctum ab aliquo, esset posterius eo naturaliter, necessariò est idem illi, si impossibile est, illud aliud esse sine isto, & quod nihil realiter distinctum ab aliquo, sine quo nequit esse sine contradictione, est prius eo, sed est posterius eo naturaliter, vel simul natura cum eo; sed subiectum est prius natura ipsa passione ex postpræd. cap. de simul, quia est causa illius, ergo si subiectum nequit esse sine passione, vt probatum est, & hoc implicat ab intrinseco: nam si inseparabilitas solum ab extrinseco procederet, vt est de Cœlo, & eius motu, quę in Arist. sententia sunt inseparabilia, non ex intrinseca cœli naturę, sed à causa extrinseca, idest ab intelligentia necessariò mouente, non infert realem identitatem, (vt notat ibi Doctor lit. M.) id erit vtique ob identitatem realem inter ea, quia nunquam implicat ab intrinseco prius separari, à posteriori, nisi propter identitatem realem. Insuper passiones, vt plurimum, dicunt innatas aptitudines ad aliquid agendum, vel recipiendum, at tales aptitudines nihil reale superaddunt naturæ sic aptę ex Scoto 4. d. 49. q. 10. ab initio v. g. risibilitas nihil reale humanitati superaddit, ratione cuius sit capax risus, vel aptus ad illum, nam subiectum, quod ponitur ab ista aptitudine realiter distinctum, immò à quibusdam ex Aduersarijs separabile, antecedenter ad illam, & separatum ab ea, vel est naturaliter illius capax, vel non; non secundum, ergo primum, tunc ergo de illa priori aptitudine quærendum est, vtrùm sit eadem realiter subiecto, vel non; si primum, ergo præstabat stare in illa sola aptitudine ad actum subiecto realiter identificata, & non, ponere anteriorem capacitatem, & aptitudinem ad ipsam; si non ergo proceditur, vt prius, & sic in infinitum; vide Tromb. & Canon. cit. 1. Phys. q. 1. art. vlt. benè hanc rationem pertractantes. Tandem passiones entis sunt idem cum ipso ex Arist. 4. Met. & concedunt, ipsi Thomistæ, ergo similiter, & alię passiones cum suis subiectis, quia sicut se habet passio entis ad ipsum ens, ita talis passio ad tale ens, nec vnquam poterit afferri sufficiens disparitas.

181 Quod verò cum tali identitate reali stet distinctio formalis, probatur ex illo generali principio inferius iaciendo disp. 8. quod nullum absolutum identificat sibi formaliter respectiuum, quia absolutum, vt sic, est ad se, respectiuũ ad aliud, siue talis relatio sit prædicamentalis, siue transcendentalis, parum refert, vt ibi dicemus, sed subiectum, vt plurimũ, est quid absolutum, & passio est relatio aptitudinalis ad actum subiecto naturaliter conuenientem, ergo &c. Deindè verificantur contradictoria ex natura rei de subiecto, & passione, ergo ex natura rei distinguuntur, quia contradictio semper arguit distinctionem vt disp. 9. q. 1. art. 2. dicemus, & quidem talem, qualis ipsa est. Prob. assumptum, nam subiectum dicitur naturaliter prius ipsa passione, passio posterior, subiectum est causa passionis, non è contra, & tandem passio non est de conceptu quidditatiuo subiecti, cum de ipso prædicetur tantũ in 2. modo, ergo ad minus inter ista requiritur distinctio formalis, & ex natura rei, præsertim quando natura importat veram realitatem, & non tantũ præcisionem obiectiuam inadæquatam, vt est de transcendentibus, nam vtique inter naturas transcendentes, & earum passiones non nisi distinctio ratiocinata intercedere potest, vndè de passionibus transcendentium admitti potest Nominalium opinio, at hic loquimur de naturis prædicamentalibus.

Sed obijcitur Thomistæ, quod distinguantur realiter, quia causa, & causatum realiter distinguuntur, sed subiectum est causa passionis, ergo &c. Tum 2. actus, & potentia ponuntur in eodem prædicamento 9. Met. 13. ergo propria passio, quæ dicit potentiam ad actum accidentalem, vt risibilitas ad ridẽdum, collocabitur in prædicamento accidentis, vt ipse actus, & sic à subiecto, quod est in prædicamento substantiæ realiter distinguetur. Tum 3. quia suscipit magis, & minus, nam vnus homo dicitur magis risibilis alio, ergo est accidens realiter à subiecto distinctum. Tum 4. actus est nobilior potentia ipsum respiciente, ergo si risus est accidens, etiam potentia ipsum respiciens. Tum tandem, quia illa contradictoria, quod subiectum est prius, passio posterior, &c. non tantum distinctionem formalem, sed etiam realem inferre videntur, quia nihil potest præcedere seipsum.

182 Resp. assumptum valere de causa physica per verum, & realem influxum agente, non de metaphysica, sicut est subiectum causa passionis, vndè propriè non debet dici passionem causari, vel effici à subiecto, sed tantum pullulare, & ebullire ab eo, hæc enim vocabula insinuant actionem metaphysicam per simplicem emanationem, illa verò physicam, & realem; vide Maurit. q. 30. Vniuers. declarantem hanc communẽ Scotistarum responsionem. Ad 2. ait Doctor 2. d. 16. q. vn. A. verum esse assumptum de actu, & poten ia, vt sunt differentiæ diuisiuæ entis, scilicet pro potẽtia obiectiua, & actu entitatiuo, non autem de potentia, vt est principium operandi, qualis in proposito est propria passio in ordine ad suum actum. Dices, passio est in prædicamento qualitatis in tertia specie. Negatur, loquendo de passione pro innata rei proprietate, hęc enim ponitur reductiuè in illo prædicamento, in quo est eius subiectum ob identitatem realem cum illo: quænam autem sit passio de tertia specie qualitatis, dictum est in Inst. 1. p. Ad 3. neg. assumptum, re enim vera non suscipit magis, & minus illud, quod verè est potentia, & aptitudo ad ridendum, sed illa

maior,

maior, vel minor facilitas ad risum orta ex peculiari temperamento indiuidui, quæ quidem facilitas est potentia naturalis de secunda specie qualitatis, vt docet Doctor modò cit. lit. R. Ad 4. verum est assumptum de potentia respiciente actum, qui sit perfectio substantialis, non autem si sit perfectio accidentalis, vt est in proposito, nisi accipiatur in sensu reduplicatiuo, sic enim vniuersaliter actus est nobilior potentia, quod non officit. Dices, proprium vel est substantia, vel accidens, non substantia, vt patet, ergo accidens. Resp. cum Canon. cit. formaliter neutrum esse, sed per identitatem vtrumque, quia in substantijs est realiter, ac identicè substantia, in accidentibus accidens. Ad 5. non quæcunque contradictoria etiam ex natura rei inferunt realem distinctionem, sed tantum illa, quæ radicantur in diuersis rebus, quæ enim radicantur in diuersis formalitatibus, non nisi formalem inferunt distinctionem, vt explicabitur disp. 9. cit. quamuis ergo prioritas, & posterioritas temporis semper fundentur in diuersis rebus, atque ideò sint contradictoria distinctionem realem inducentia, non tamen quæcunque prioritas naturæ, præsertim intelligendi, qualis est, quæ intercedit inter subiectum, & passionem.

183 Deinde pro Nominalibus vrgetur, quod ratio Canon. & Tromb. allata contra distinctionem passionis à subiecto realem militet etiam contra formalem, nam circumscripta risibilitate ab homine per intellectum, aut homini repugnat risus, & risibilitas ipsa, aut non, non primum, ergo secundum, atque ita subiectum erit capax istius aptitudinis: nec dicas esse tantum capax fundamentaliter; quia sic etiam responderent Thomistæ, vel igitur ante aptitudinem dabitur semper aptitudo in subiecto, vel non est distinguenda passio à subiecto, nisi per rationem.

Resp. si illa ratio non bene percipiatur, non tantum contra formalem distinctionem passionis à subiecto, sed etiam contra distinctionem rationis, videtur posse retorqueri: dicimus ergo cum Tromb. cit. & Brasauol. quæst. 33. Vniuers. non æquè militare contra formalem, sicut cōtra realem, quia formalis aptitudo, & capacitas debet vtique poni in subiecto respectu illius, quod est sibi conueniens, & ab eo realiter distinctum, nec sufficit capacitas fundamentalis; non autem poni potest respectu eius, quod est realiter idem sibi, quia nihil dicitur propriè esse in potentia ad seipsum, & capax sui ipsius, quare circumscripta risibilitate ab homine, vtique ipsi non repugnat risibilitas, quia est fundamentaliter capax, sed non bene infertur, ergo est formaliter capax, & positiuè talis aptitudinis, quia in tali præcisione quidditatiua nulla capacitas, siue naturalis aptitudo sibi competit, quia hæc prædicata adueniunt in secundo modo, & posteriori signo, & sic in tali præcisione subiectum est tantum capax priuatiuè, seu negatiuè, vt ait Tromb. quatenus non includit aliquid repugnans, sed si præscindat passio realiter à subiecto, vt contendunt Thomistæ fieri posse, tunc subiecto assignari debebit positiua capacitas, & formalis aptitudo ad aptitudinem, quæ præcisa fuit, quia datur formalis aptitudo ad attributum conueniens subiecto, & ab eo realiter distinctum, & etiam quia tali præcisio non esset per intellectum, sed à parte rei, in quo statu subiectum est positiuè capax cuiuscunque attributi sibi naturaliter debiti, manet ergo illa ratio in suo robore, adeò vt Can. testetur à nemine vnquam fuisse solutam. De hac quæstione Distinctionis passionis à suo subiecto, quæ est præcipua inter Scotistas, & Thomistas; & à qua multæ aliæ dependent resolutiones in Philosophia, videri possunt Canon. & Tromb. loc. cit. & ex Recentioribus, Saxius tom. 1. suæ Catast. disp. 11. qu. 6. & 7. vbi fusè, & conformiter ad principia Scoti de hac re tractat.

ARTICVLVS II.

Agitur de Proprio in ratione vniuersalis.

184 Explicata natura Proprij, quæ nata est fundare vniuersalitatem huius quarti prædicabilis, nunc explicanda manet ratio istius vniuersalitatis, & quomodo natura realis Proprij constituatur in ratione quarti prædicabilis.

Dicendum igitur est cum communi Doctorum proprium constitui in ratione quarti prædicabilis per esse *prædicabile de pluribus in quale accidentale necessario, & intransmutabiliter*, seu in secundo modo dicendi per se; ita Doctor quæst. 30. Vniuers. & Scotistæ ibidem, & præsertim Tatar. cap. de proprio. Probatur, & declaratur Conclusio, per hoc enim, quòd dicitur *esse prædicabile de pluribus*, significatur proprium non esse vniuersale respectu solius speciei, vt aliqui dixerunt, quia vniuersale plura respicit, sed natura communis, cui proprium adæquatur, consideratur, vt vna, sed in ordine ad indiuidua eius; & Sco. cit. ad 1. qua ratione etiam art. vlt. qu. præced. negauimus differentiam constitui in ratione prædicabilis in ordine ad speciem, quam constituit. Per hoc, quòd explicitè non additur *numero*, vel *specie* significatur ad hoc prædicabile, non solum spectare proprium specificum vt risibile, quamuis illud tantum definierit (quicquid Runius dicat) hic Porph. ob rationem allatam, præced. art. dub. 3. in fine, sed etiam proprium genericum, vt sensibile, eo prorsus modo, quo supra dicebamus de differentia. Per hoc, quòd additur *in quale accidentale*, significatur distinctio à tribus vniuersalibus prioribus, quæ dicuntur essentialia, quia spectant ad essentiam rei, & insinuantur etiā subijcibilia ipsius proprij in ratione vniuersalis, hæc enim nō sūt sua inferiora quidditatiuè, vt hoc risibile, vel illud, hoc, vel illud sensibile, quia de istis non prædicatur in quale, sed in quid ad modum generis, vel speciei, sed subijcibilia eius in ratione quarti prædicabilis sunt inferiora illius naturæ communis, cui proprium adæquatur, de istis enim prædicatur in quale accidentale, vt Scot. docet q. 30. Vniuers. in corp. Per hoc tandem, quòd additur *necessario, & intransmutabiliter*, insinuatur distinctio proprij quarti prædicabilis ab accidente quinto prædicabili, quia proprium de suis subijcibilibus ita necessariò, & intransmutabiliter prædicatur, vt de illis omninò negari nequeat; licèt enim possimus non intelligere hominem cum risibilitate; nequaquam tamen intelligere possumus hominem nō risibilem, vel irrisibilem absque præiudicio essentiæ ipsius, nā ex negatione passionis valet inferri destructio, seu negatio subiecti; quod non est verū de accidente quinto prædicabili, etiam inseparabili; quia sub eius opposito potest intelligi sine repugnantia, non potest intelligi coruus sine nigredine, imò sub albedine, vt ait Porph. & Sco. q. 32. ad vlt.

185 Hinc infertur 1. non bene distingui proprium in ratione quarti prędicabilis ab accidente quinto prædicabili per cōuertibiliter prædicari, vt etiam diximus disp. 4. qu. 5. ratio est, quia vt frequenter inculcatum est, prædicari conuertibiliter omninò repugnat rationi vniuersalis, quod cum comparetur illis, de quibus prædicatur, vt superius suis inferioribus, & sit prædicabile de singulis, etiam seorsim sumptis, nunquam cum eis conuertitur in subsistendi consequentia, igitur per conuertibiliter prædicari distinguitur ab accidente solum in ratione proprij, aliud autem est loqui de risibili, vel sensibili in ratione proprij, & aliud in ratione prædicabilis, & vniuersalis, vt notat Tatar. quia vt proprium respicit solam naturam, cui adæquatur; vt verò vniuersale, inferiora illius naturæ, quia proprium tale dicitur in ordine ad vnum solum; vniuersale verò respectu plurium, vnde repugnat idem respectu eiusdem esse vniuersale, & proprium, vt docet Doctor qu. 30. ad 1. & ita intelligi debet ipsemet Doctor si quandoque proprium distinguit ab accidente per conuertibiliter prædicari, quòd nempe illud tunc distinguat in ratione proprij, non in ratione vniuersalis.

186 Infertur secundò definitionem Proprij à Porph. traditam, quod, *accidit omni soli, & semper*, esse ab ipso datam de proprio in ratione prædicabilis, non autem proprij contra Tatar., & constat ex illa particula *omni*, quæ non tribuitur proprio sub ratione proprij, nam sub hac ratione conuenit vni soli ex dictis art. præced. ita docet Sco. qu. 31. Vniuers. in corp. vbi ait, quòd per primam particulam *accidit* habetur ratio prędicati, & modi prædicandi, scilicet, in quale accidentale, per ly *omni*, *& soli* habentur subijcibilia proprij, & per ly *semper* habetur illa necessitas prædicandi, per quam distinguitur à quinto prædicabili; & licèt Porph. definierit tantùm proprium specificum, potest tamen eadem prorsus definitio applicari proprio generico, si per ly *omni*, *& soli* intelligantur omnes, & solæ species illius generis, cui adæquatur proprium genericum; verum tamen est, quod Arist. 1. Top. cap. 4. proprium definiuit sub ratione proprij, & ideò omisit illam particulam *omni*. At instabis etiam Porph. definijsse proprium sub ratione proprij, non vniuersalis, quia illa dictio *soli* respicit speciem, & dicit conuertibilitatem cum illa, nec potest adaptari indiuiduis. Negatur assumptum cum eius probatione sicut enim ly *omni* insinuat indiuidua speciei, ita etiam ly *soli* ad eadem refertur, vt excludantur indiuidua cuiuscunque alterius speciei; vnde facit hunc sensum, proprium est, quod conuenit *omni & soli* idest omnibus indiuiduis illius speciei, & illis solis: potest etiam dici, quod per illam particulam insinuatur ordo ad speciem, quia proprium non prædicatur de indiuiduis, nisi quatenus participant naturam specificam, à cuius principijs emanat.

187 Infertur tandem decisio illius dubij, quod multos angit,

angit, quodnam proprium ex quatuor adductis à Porph. fundare possit notionem quarti prædicabilis, & dubium est de tribus primis. Nam si sumantur & ipsa, vt dicunt aptitudinem, in hoc sensu fundare possunt; quia sic reducuntur ad proprium quarto modo, vt art. præced. dub. 3. dictum est; At quia Porph. proprium primo, & tertio modo sumpsit, vt dicunt actû, palam est sic sumpta fundare non posse hanc vniuersalitatem, quia primum non conuenit omni, & tertium non conuenit semper, & ideò pertinent ad 5. prædicabile. Tota difficultas est de proprio secundo modo, nam plerique illud excludunt, quia conuenit omni quidem, sed non soli. Alij è contra illud includunt, quia quod conuenit omni, & semper, necessariò cõuenit, quantum sufficit ad excludendam contingentiam quinti prædicabilis, & parum refert, quòd non conueniat *soli*, quia licèt hæc sit conditio requisita ad proprium sub ratione proprij, est tamen omninò impertinens ad proprium sub ratione vniuersalis, nam tale dicitur per ordinem ad plura, non ad vnum solum; & ita de facto esse intellectiuum pro potentia proxima dicimus prædicari de homine in secundo modo perseitatis, velut eius proprietas, estò non soli homini conueniat, sed etiam Angelis, ergo proprium secundo modo sufficit ad fundandam istam vniuersalitatem, ita sentiunt Conimb. q. 1. de Proprio, & Louan. ibidem, & fuit sententia Fonsec. 5. Met. c. 28. q. 19. sec. 4.

188 Hæc difficultas decidenda est iuxta dicta art. præced. dub. 8. ibi namque diximus proprium secundo modo posse participare definitionem proprij quarto modo ab Arist. traditam, quod conueniat *soli & semper*, si referatur ad gradum subalternum, vt esse bipedem ad gradum omnibus bipedibus communem, sic enim dicetur illi soli conuenire, & semper, quo quidem sensu reducitur ad proprium quarto modo. Sic ergo erit dicendum in proposito, quòd in hoc sensu fundare potest hanc vniuersalitatem proprij generici, & quamuis, quòd conueniat soli, non sit conditio requisita ad formalitatem vniuersalitatis huius, prærequiritur tamen in eius fundamento, nisi enim illa proprietas cõueniret prius alicui gradui subalterno, non vtique necessariò conueniret omnibus indiuiduis alicuius speciei, & etiam alterius, nam intantum habent necessariam connexionem in hac proprietate indiuidua illarum specierum, inquantum participant eundem communem gradum subalternum, qui est principiũ exigitiuum eius, quod patet de intellectiuo, quod dicitur angelis, & hominibus cõuenire, vt proprium, ratione gradus intellectualis eis communis; vndè patet secũdum modum proprij non fundare vniuersalitatem proprij, nisi genericam, & quatenus reducitur ad quartum, nam falsum est, quod aiunt Conimb. aliquas proprietates esse pluribus speciebus communes, & non ratione alicuius gradus generici communis illis; nam certè si non daretur talis gradus genericus ab illis participatus, nec vtique daretur proprietas eiusdem rationis in illis, proprium enim semper postulat adæquatam essentiam, à qua promanat, extra quam non reperitur, & per quam necessariò competit omnibus inferioribus illam participantibus, nec videtur in alio posse fundari talis necessitas, nisi illo gradu subalterno pluribus speciebus communi.

189 In oppositum obijcitur 1. quod proprium non sit vniuersale, quia proprium, & commune opponuntur; & etiam quia non prædicatur de pluribus immediatè, quia risibile prædicatur de Petro, & Paulo mediante homine. Resp. propriũ, & commune diuerso modo sumpta non esse opposita, dicitur itaque proprium speciei, cum qua conuertitur, & respectu eius concedimus non dici vniuersale, dicitur autem commune indiuiduis illius speciei, & respectu quoque illorum dicitur vniuersale, vndè cum Scoto q. 30. ad 1. concedimus proprium, quatenus proprium, & respectu cuius est proprium, non esse vniuersale, sed tantum respectu illorum plurium, quibus est commune, vnde proprium, & quartum vniuersale sunt idem materialiter, non formaliter; posset tamen dici proprium; etiam respectu illorum, quia hæc communitas non est ad extranea, sed ad indiuidua propriæ naturæ. Ad aliud, vel dicimus vt ad 1. contra 2. concl. vlt. art. q. præced. vel cum Tat. hic, quod aliquid dicitur immediatè prædicari de aliquo dupliciter, vno modo immediatione modi prædicandi, sic videlicet quod inter ipsum & sua subijcibilia nil mediet, quod habeat talem modum prædicandi respectu illorum, & sic risibile immediate predicatur de Petro, & Paulo, quia nihil est inter ipsũ, & hæc indiuidua, quod habeat talẽ modũ predicandi, scilicet in quale accidẽtale necessariò, alio modo immediatione causæ, vel subiecti, & sic nõ prædicatur immediatè, sed talis medietas nõ impedit aliquid esse prædicabile propriè sumptũ.

190 Secundò arguitur, quod non sit vniuersale distinctum ab accidente; Tum quia communiter diuidi solet accidens in prædicamentale, & prædicabile, sub quo comprehenditur etiã proprium, quia accidens prædicabile est, quòd prædicatur extra essentiam. Tum quia prædicari in quale essentiale vnum tantum constituit prædicabile, ergo etiam prædicari in quale accidentale. Tum 3. quia accidens diuiditur in separabile, & inseparabile, proprium videtur accidens inseparabile. Tum tandem quia modus prædicandi est idem in proprio, & accidente, quod autem res, quæ prædicatur, sit connexa, vel non cum subiecto, habet se per accidens in ordine ad prædicationem, in qua non explicatur illa connexio, nec ratione illius vnum alio modo prædicatur, quàm aliud, qua ratione Arriag. disp. 8. Log. in fine tenet proprium non esse distinctum vniuersale ab accidente.

Resp. ad 1. estò verum sit, quod assumitur, tamen accidens prædicabile subdiuiditur per modos prædicandi diuersos essentialiter, quales sunt prædicari extra essentiam cum necessaria connexione cum ipsa, & sine tali connexione. Ad 2. neg. paritas, quia non datur, nisi vnus modus prædicandi in quale essentiale, non autem prædicandi in quale accidentale. Ad 3. negat Doctor q. 32. ad vlt. minorem, quia etiam accidẽs inseparabile habet rationem generalem accidentis, scilicet adesse, & abesse saltim logicè, quia sub eius opposito potest subiectum intelligi sine repugnantia, vt dicitur in textu de coruo, & Æthiope; sed sub opposito proprij non potest, & ideò proprium maiorem, & magis intrinsecam connexionem habet cum subiecto, quam accidens inseparabile, quia hoc non habet radicẽ in principijs naturæ, licèt ex aliqua causa extrinseca separari non possit quantum, ad existentiam. Ad 4. negatur assumptum nam ratione necessariæ, vel contingentis connexionis prædicati cum subiecto variantur essentialiter prædicabilia quoad modum prædicandi, cui non obstat, quod in actuali prædicatione non semper exprimatur talis conditio, vel prædicãdi modus, sic enim genus, & species non constituerent diuersa prædicabilia, quia in actuali prædicatione solus exprimitur modus prædicandi in quid, & per modum termini substantiui, qui est vtique communis, non autem exprimitur; quod genus dicat partem essentiæ, species totam; sic etiam differentia, & proprium non distinguerentur in ratione prædicabilium, quia in actuali prædicatione solum exprimitur modus prædicandi in quale, & per modum termini adiectiui, quod est vtrique communis.

191 Tertiò arguitur, quod proprium sit vniuersale respectu speciei, cum qua conuertitur potius, quam indiuiduorum. Tum quia species, de qua prędicatur proprium, est vniuersalis, ergo etiam, & proprium, cum in tali prædicatione sit ei æquale; qua ratione tenet Masius proprium etiam respectu speciei esse vniuersale, imò Doctor q. 30. Vniuers. hac ratione probat proprium esse vniuersale. Tum quia propriæ passiones generis respectu inferiorum non se habent, vt propria quarto modo, sed secundo, vt constat de bipede; quod est proprium animalis cõdistinctiá quadrupedibus, quod est genus innominatum respectu omnium bipedum, & tamen respectu hominis est proprium secundo modo, ergo proprium non dicitur quartũ prædicabile respectu inferiorum, sed respectu ipsius naturæ, cum qua conuertitur. Tum tandem quia si subijcibilia proprij in ratione vniuersalis sunt indiuidua speciei, vel generis secundum quod proprium est specificum, vel genericum, ergo eadem erunt subijcibilia proprij, ac generis, vel speciei, & sic non erunt diuersa prædicabilia, quia non sunt diuersa subijcibilia.

Resp. neg. assumptum, quia species in tali prædicatione habet rationem subijcibilis, qua ratione non est vniuersalis logicè, sed tantum metaphysicè, vndè neg. etiam conseq; nam ad summum in illa prædicatione proprium habebit rationem prædicati communis, non prædicabilis. Neque Doctor loc. cit. ea ratione probauit proprium esse vniuersale, sed id ostendit ex eo, quia prædicatur de pluribus, hoc autem probat, quia conuertitur cum specie, vndè prædicatur in quale de omnibus illis de quibus species prædicatur in quid, quod constat esse medium longè diuersum ab eo, quod tangitur in argumento. Dices, si respectu speciei est prædicatum, ergo alicuius prædicabilis est prædicatum, atque ideo in ordine ad illam erit prædicabile. Resp. esse vtiq; alicuius prædicabilis prædicatum; sed non per talem comparationem est prædicabile, sicut species subijcibilis respectu generis est vniuersalis, sed non per talem comparationem. Ad 2. constat ex dictis nuper in 3. consectario, qua ratione proprium generis est etiam proprium specierum in quarto modo: vocat autem Porph. bipedem proprium

priū hominis in secundo modo; non in quarto, quia in quarto posuit tantum proprium specificum, vndè si proprium in quarto modo paulò latius sumatur, proprium secundi modi ad illud attinet. Dices, quomodo potest dici proprium specierum, si est illis commune? Resp. eandem esse difficultatē de proprio specifico, igitur, quod est proprium alicuius naturæ, licèt dicatur commune omnibus inferioribus illius, adhuc tamen etiam respectu illorum dici potest proprium, non quidem vt proprium distinguitur contra commune, sed contra extraneum, quatenus eius communitas non est ad extranea, sed ad inferiora eiusdem naturæ. Ad 3. neg. conseq. quia licèt sint eadem subijcibilia materialiter, non tamen formaliter, quia generi, & speciei subijciuntur in quid, proprio in quale: alia argumenta contra hoc solui possunt ex dictis in simili superius de differentia.

QVÆSTIO V.

De Accidente.

192 VT manus extrema huic imponatur disputationi de Vniuersalibus in particulari, remanet hoc vltimo loco agendum de accidente; & quidem rationabiliter, vtpotè, quod est omninò extra essentiam illorum, de quibus prædicatur, & merè contingenter illis tribuitur, & duobus pariter articulis rem expediemus.

ARTICVLVS I.

An Accidens potiatur ratione vniuersalis, & vt tale definiatur à Porph. & rectè.

NOn est hìc questio de accidente respectu suorum inferiorum, vt de colore respectu albedinis, & nigredinis, & de albedine respectu huius, & illius albedinis, quia fatentur omnes in ordine ad illa habere rationem generis, vel speciei; sed quæstio est de accidente in ordine ad sua subiecta, respectu quorum propriè dicitur accidens, idest de albedine v.g. in ordine ad niuem, & lac; cum enim in concreto sumpta possit verè de subiectis, quibus accidit, prædicari accidentaliter (nam in abstracto potest tantum de suis inferioribus prædicari essentialiter, vt hæc albedo est albedo) quæritur, an cum de pluribus prædicatur homo, ingerat nouam vniuersalitatem distinctam à quatuor iam declaratis. Recentiores nonnulli arbitrantes ab ipsis stare totam Grecorum cateruam, vt diximus disp. 4. q. 5. negarunt accidens esse verè vniuersale, quibus fauet Suarez disp. 6. Met. sect. 4. n. 4. vbi ait, propriūm, & accidēs non esse propriè vniuersalia, quia propria vnitas vniuersalis est respectu eorum, quæ sub illa essentialiter continentur.

193 Dicendum tamen est cum communi, accidens quintū prædicabile esse verè, & propriè vniuersale. Ita Doctor. q. 34. Vniuers. deducitur, & probatur ex dictis loc. cit. disp. 4. q. 5. nā de essentia vniuersalis est, quod sit vnum in multis cum sui multiplicatione, præscindendo ab hoc, quòd sit essentialiter in illis multis, vel accidentaliter, sed accidens in concreto sumptum est vnum in pluribus subiectis, quia Petrus est albus, Paulus est albus, & cum sui multiplicatione, nam non habet idem esse album à parte rei Petrus, & Paulus, ergo accidens est essentialiter vniuersale, licèt non sit vniuersale essentiale, quia quibus conuenit, accidentaliter conuenit, & non essentialiter. Conf. quia accidens hoc modo sumptum scilicet in concreto respectu suorum subiectorum habet, quicquid requiritur ad rationem vniuersalis, vnitatem scilicet & multiplicationem in pluribus, habet vnitatem per abstractionem intellectus, quando nempe abstrahit naturam albedinis, non solum ab hac, & illa albedine, sed etiam ab hoc, & illo subiecto albo, vndè album in communi, vt spectat ad hoc vniuersale, non solum dicit naturam albedinis præscindendo ab hac, & illa albedine, sed etiā connotat subiectū in communi præscindēdo à singulis subiectis in particulari; habet etiam communitatē cum sui multiplicatione, quia albū sic abstractū concipitur contrahi, ac diuidi in plura alba eo modo, quo supra diximus de diuisione vniuersalis per differentias, ergo &c.

194 Obijc. 1. de ratione vniuersalis est quod includatur in sibi subiectis essentialiter, & identificetur cū illis, vndè prædicatio naturæ de inferioribus, vel est quædam identitas rationis vnius naturæ cum pluribus, vel illam aliquo modo presupponit à parte rei, cum ergo accidens non ita se habeat in ordine ad subiecta, quibus accidit, sanè respectu eorum vniuersale ō erit. Resp. neg. assumptum, vt enim constat ex dictis disp. 4. q. 5. non est de ratione vniuersalis, quod prædicetur de pluribus in quid, & essentialiter, cum nihil tale ponatur in eius definitione, sed sufficit etiam, quod prædicetur denominatiuè, dummodo ratio prædicans sit in se vna; nec minus requiritur identitas realis naturæ cum pluribus, in quibus est, sed sufficit etiam identitas quædam accidentalis, seu qualiscunq; concretio naturæ ad illa, vndè sicut in prædicationibus essentialibus intellectus prædicando identifica: naturam vnam cum pluribus inferioribus essentialiter, etsi in re non sit eadem in illis per inexistentiam, ita in accidentalibus identificat, seu potius vnit naturam albedinis cum pluribus subiectis, licèt à parte rei in illis non sit vna, & eadem albedo, non solum vnitate numerali, sed nec etiam vnitate minori, per inexistentiam, sed tantum per indifferentiam.

195 Secundò si accidens haberet rationem vniuersalis in ordine ad plura subiecta, quibus inesse potest, sequitur dari posse vniuersale à parte rei, casu quo poneretur à Deo idem accidens in pluribus subiectis. Resp. communiter neg. seq. quia vniuersale dicitur esse in multis per sui multiplicationē, & diuisionem, at in casu accidens non diceretur de pluribus per sui multiplicationem, sed potius idem numero indiuisum diceretur de pluribus per solam sui replicationem. Hæc est communis solutio, qua nos quoq; interdum vsi sumus. At sanè non videtur plenè satisfacere, quia in eo casu essent plura alba, quod malè negat hic Blanc. cum ad multiplicationem concretorum accidentalium sufficiat sola subiectorum multiplicatio ex disp. 2. q. 6. art. 2. & tunc verè ab illis abstrahi posset ratio communis albi nempe subiecti haben is albedinem, quæ ratio multiplicaretur in illis, quia verè essent plura habentia albedinem; non tamen hinc sequitur dari vniuersale à parte rei, quia quod est vniuersale, non est albedo, sed album, albū autem non est vnum à parte rei, sed multiplex. Attamen si vis communi adhærere solutioni, dicere oportebit, quod estò illa sint plura alba, album tamen non est vniuersale respectu illorum, quia essent plura alba præcisè ob solam multiplicationem subiectorum, non autem albedinis in illis, quod tamen necessarium esset, quia forma ipsa accidentalis est, quæ importatur per concretum huius vniuersalis; subiectum verò, quod est habens illam, solum connotatur, & ideò non videtur posse habere rationem vniuersalis respectu illorum plurium, estò multiplicetur in eis, quia multiplicatur, vt connotatum, non vt principale significatum.

196 Tertiò vniuersale potest prædicari de multis, antequam à parte rei existat in multis, sed id accidenti conuenire nequit, ergo &c. Prob. mai. quia in natura sufficit quod præcedat aptitudo pluribus inessendi, vel si illa plura actu requiruntur, sufficit, quod sint per intellectum apprehensa, vt constat ex superius dictis; Prob. min. quia accidens non potest verè prædicari de subiecto, nisi præsupposita actuali existentia illius, vt patet ex Summulis, vbi alia prædicari possunt præscindendo ab existentia, & omni temporis differentia.

Resp. hoc argumentum multos vexasse, sed sine causa, nam facilè soluitur dicendo, quod esto exercitium prædicationis accidentalis de pluribus fieri nequeat sine existentia subiectorum, quibus actualiter insit, ob rationem allatam, tamen ob inhærentiam aptitudinalem, quam habet accidens ad subiecta, etiam possibilia, potest fieri prædicatio aptitudinalis de pluribus, quibus inesse aptum est, quod sufficit ad vniuersalitatem (si illa aptitudo concipiatur vt proxima) nam ex dictis disputat. 4. quæs. 2. articol. 3. essentia vniuersalis non tantùm consistit in ipsomet actu essendi in multis, sed etiam saluatur in ipsa aptitudine proxima ibi explicata ad essendum in eis; quare hoc erit discrimen inter hoc vltimum vniuersale, & cætera ex alia parte, quod exercitium prædicationis in istis fieri potest verè etiam nullo inferiori existente, at non in accidente; aptitudinalis prædicatio tamen erit vera in omnibus ob aptitudinem naturæ ad essendum in multis siue essentialiter, siue denominatiuè. Vrgebis, subiecta non existentia nequeunt ab accidente respici, nisi per modum possibilium, in quibus possibiliter esse potest, sed existentia possibilis non prædicatur accidentaliter, sed essentialiter, & necessariò, vndè hæc propositio modalis, *Adam possibiliter est albus*, est necessaria, vt constat ex dictis in Summulis, ergo vniuersalitas quinti prædicabilis non benè cōstituitur in ordine ad subiecta tantum possibilia, sed debent esse existentia. Resp. in prædicationibus aptitudinalibus quinti prædicabilis non possibilitatem, aut existentiam possibilem prædicari de subiectis non existentibus, sic enim concluderet argumentum, sed prædicatur ipsa forma accidentalis, quæ illis inesse potest contingenter, vndè licèt sit necessariò apta ad essendum in illis, non tamen

men ad essendum in illis necessariò, sed contingenter, & ideò per hanc aptitudinalem prædicationem accidentis de subiectis possibilibus, quibus inesse potest, benè explicatur eius vniuersalitas, estò exercitium prædicationis requirat realem existentiam subiectorum, vt vera sit.

197 Quartò tandem vnumquodque constituitur vniuersale per ordinē ad ea, à quibus abstrahitur, sed album, quod est quintum prædicabile, non abstrahitur à Petro, & Paulo, vt sic, sed quatenus hæc alba, ergo constituitur vniuersale in ordine ad illa, tanquam inferiora, quę est vniuersalitas essentialis, non tanquam subiecta, ergo non datur vniuersalitas quinti prædicabilis.

Resp. Didac. gemina responsione, quarum neutra valet, vt facilè constabit eas ponderanti, vndè eas referre non curamus; breuiter dicendum ad min. quod licèt album non abstrahatur à Petro, & Paulo, vt sic, quia hoc modo sunt inferiora naturæ humanæ, nec ab ipsis vt formaliter alba, quia hoc modo censentur inferiora albedinis in concreto, abstrahitur tamen ab illis, quatenus sunt denominatiuè alba, & quatenus sunt subiecta ab albedine denominabilia, sic enim conueniunt in albo accidentaliter, & denominatiuè, vndè ratione talis conuenientiæ poterit ab ipsis, vt sic, album abstrahi, quod quintum vniuersale constituat.

198 Circa alteram quæsiti partem 10. de S. Thom. q. 12. art. 1. Ruuius q. 3. Arriag. disp. 8. sect. 3. cum multis alijs asserit per definitiones Accidentis à Porp. assignatas, *quod potest adesse, & abesse sine subiecti corruptione, vel quod potest eidem inesse, & non inesse*, non definiri secundam intentionem, seu accidēs, vt vniuersale formaliter, nam abesse, & non abesse habet accidens ex natura sua à parte rei.

Dicendum tamen est cum communi hic definiri accidens secundò intentionaliter captum, & consequenter in ratione vniuersalis saltem implicitè, ità Doctor q. 34. Vniuers. vbi notat accidens sumi posse primò intentionaliter; vt idem sonat, quod inhærens, vel alteri adiacens, & secundò intentionaliter, quomodo non importat, nisi secundam intentionem, quę attribuitur alicui, quod sine implicantia potest affirmari, & negari de subiecto, & subdit Porph. in hoc tantum sensu hic de accidente loqui. Hinc deindè q. 35. explicans definitionem præfatam accidentis ait, quod per nomen subiecti intelligitur subiectum prædicationis, & non inhæsionis, & illa verba *ad esse & abesse* hic non capi realiter, & primò intentionaliter, vt sensus sit, inhæret, & non inhæret, afficit, & non afficit subiectum præter ipsius subiecti corruptionem, sed intelligi secundò intentionaliter, vt sensus sit, cuius affirmatio, & negatio nihil derogat essentiæ subiecti, sic vt subiecti essentia ex huiusmodi affirmatione, vel negatione non destruitur.

196 Et quidem quòd definitio Porph. debeat sic intelligi, Probatur, quia consideratio accidentis primo modo sumpti spectat ad Metaph. & est potius consideratio accidentis prædicamentalis, quàm prædicabilis, de quo est hic sermo, tum quia si definitio traderetur de accidente reali, tunc diuisio accidentis realis in separabile, & inseparabile directè repugnaret definitioni, ex vi cuius quodcunque accidens constituitur separabile absque subiecti corruptione; tum tandem prob. ex ipso Porph. qui videns difficultatem, quæ ex accidentibus inseparabilibus contra definitionem oriebatur, respondet præfatam definitionem etiam accidēti inseparabili conuenire, quia rectè intelligi potest subiectum sine tali accidēte, vt Æthiops non niger, imò, & albus sine ipsius corruptione, ergo Porph. locutus est in definitione de coniunctione accidentis cum subiecto, vel separatione per intellectum, quæ nō fiunt, nisi per secundam intellectus operationem, illa verò particula, *&*, in definitione posita teneri debet disiunctiuè, si adest, & abest, sumantur pro actu affirmandi, & negandi, si autem sumantur, vt dicunt aptitudinem, quod magis præstat, quia non est de essentia accidentis, quòd actu affirmetur, vel negetur, sic potest adhuc teneri copulatiuè, quia esto affirmari, & negari sint opposita, non tamen potentia ad illa, quia non est ad illos actus simul, sed successiuè.

Explicatur etiam accidens per eam definitionem in ratione quinti vniuersalis, quia vt ait Doct. cit. per totum illud copulatum *adest, & abest præter subiecti corruptionem* insinuatur genus, & differentia, nempe prædicari in quale accidentale transmutabiliter; diximus verò explicari in ratione vniuersalis solum *implicitè*, quia non definitur explicitè per ordinem ad plura subiecta vt fieri deberet, vt explicitè in ratione vniuersalis describeretur, sed tantum implicitè, quatenus per subiectum in communi insinuatur hoc, vel illud in particulari, cū quo potest accidens contingenter connecti; & quod diximus de prima definitione, dicatur etiam de secunda, quæ cum ea coincidit.

200 Et hac definitione sic explicata per terminos secundæ intentionis tollitur omnis difficultas emergens ex illis accidētibus, quæ vel suo aduentu, & præsentia destructionem afferūt subiecto, vt mors viuentibus, combustio lignis, calor summus aquæ, & similia, vel absentia sua, vt viuere, calor naturalis, debita temperies animalibus, &c. nam cum dicitur accidens adesse, vel abesse præter subiecti corruptionem, intelligitur quoad essentiam, non quoad existentiam, vt sensus sit, accidens adesse, & abesse, idest affirmari, vel negari de subiecto citra eius essentiæ præiudicium, & in hoc sensu verum est essentiam hominis integrè concipi posse sine vita, & sub opposito eius, quia neutrum spectat ad hominis essentiam, nec mors opponitur essentiæ rei, sed existentiæ. At hic vrgetur difficultas de morte, quia quando prædicatur de animali, tollit ab eo prædicatum essentiale, quod est viuens, ergo non potest affirmari, & negari integra manente hominis essentia. Resp. hic sine causa trepidare Auctores Caiet. Sot. Sanchez, Complut. Masium, & alios recurrendo ad varias solutiones, quas refert, & reijcit Fuentes q. 11. diff. 1. art. 2. & ipse tandem respondet, quod cum definitio sit intelligenda de absentia, & præsentia intentionali, sufficit quod subiectum possit intelligi sine contradictione sub vita, & sub opposito eius scilicet morte. Sed nec ipse difficultatem soluit, hoc enim probat argumentum non posse concipi hominem sine contradictione sub opposito vitæ, quia viuens est prædicatum essentiale eius. Facile tamen respondetur, quod viuens potest sumi dupliciter, vel verbaliter, seu participialiter, vt dicit actum, vel nominaliter, vt dicit aptitudinem, & absolutum à tempore, primo modo est prædicatum contingens, & ei vt sic mors opponitur, non autem opponitur ei secundo modo, quo pacto est prædicatum essentiale, & solutio innuitur à Tatar. q. vltima prædicab. dub. 3.

201 Demum sic explicata definitio conuenit omni definito; quia secundæ intentiones dicuntur accidentia primarum, & adsunt, vel absunt præter earum corruptionem hoc modo, conuenit etiam terminis substantialibus, dum alijs accidunt, vt patebit art. seq. hoc autem dici non posset, si explicaretur de inhærentia reali, quia hæc nec entibus rationis cōuenit, nec substantijs; saluatur etiam hoc modo discrimen inter accidens prædicamentale, & prædicabile, quòd accidens primi generis contraponitur substantiæ, & stat pro accidente inhærente: accidens verò prædicabile contradistinguitur à prædicato essētiali, & sic quicquid non conuenit essentialiter, dicitur accidēs prædicabile, siue sit aliquid reale, siue rationis, siue inherens, siue subsistens, quo sensu dicimus hanc esse per accidens *animal est homo*, quatenus inferius semper accidit superiori prædicabiliter. Hoc autem discrimen penitus ruit iuxta primam sententiam, quia si accidens predicabile, de quo hic agitur, cōstituitur, & definitur per inhærentiam realem, non remanet vnde distinguatur à prædicamentali, quod etiam per realem inherentiam constituitur.

Sed obijcies 1. quod si definitio intelligitur de separatione per intellectum, ergo nullum erit accidens inseparabile. Resp. neg. conseq. erit enim accidens inseparabile realiter, de qua separatione loquitur Porph. cum diuidit accidens in separabile, & inseparabile. Dices, si diuidit accidens reale, ergo illud ipsum definit, quia eodem modo sumitur accidens in definitione, & diuisione. Neg. conseq. cum eius Prob. Porph. enim definiuit accidens intentionale, & postea consultò diuisit reale, tum vt facilius possemus eam intelligere definitionem quomodo scilicet accidens possit negari de subiecto, cum dentur aliqua inseparabilia, subdit enim, quod sunt inseparabilia realiter, separabilia tamen per intellectum; tum quia vt magis explicaret accidens secundò intentionaliter captum, assignauit statim subiecta realia; quæ à tali intentione denominari possunt, quod etiam in alijs obseruauit vniuersalibus, dum explicuit eorum definitiones per naturas reales.

202 Secundò definitio sic explicata etiā conueniret proprio quòd saltim per intellectum separari potest à subiecto. Neg. conseq. licèt enim proprium possit à subiecto præscindi per primam operationem, non tamen sine mendacio separari potest per secundam negando ipsum de subiecto, vel oppositum affirmando, quod fieri potest de accidente etiam inseparabili, vt ait Porph. & ratio huius patet ex dictis q. præced. Dices, tam falsa est negatio accidētis inseparabilis de subiecto, quàm proprij de Natura. Neg. paritas, nam dicendo *coruus non est niger*, propositio est falsa, quia secundùm communem naturæ cursum omnis coruus est niger, at dicendo *homo non est risibi-*

lis

lis, est falsa, quia implicat eius separatio, etiam de potentia absoluta, vnde in maiori gradu falsitatis hæc propositio reperitur, quàm illa, ita ex Scoto q. 35. in fine. Accedit, quod quibuis rebus sic stantibus illa sit falsa *coruus non est niger*, tamen si id dicatur, nihil dicitur contra essentiam corui, imò si faciat hunc sensum, nigredo non est de essentia corui, neque cum eius principijs necessariò connexa, propositio erit vera. Arriag. cit. ac etiam Ouiued. hic arguit contra hanc communem solutionē ostendens, quòd estò valeat de proprio realiter indistincto à subiecto, vt est risibile, non tamen de eo, quod realiter distinguitur; Sed cum nos nullum tale admittamus proprium, non vrget argumentum, curent, qui talia propria admittunt.

Tertiò arguit Io. de S. Thom. id, quod explicant istæ definitiones, inuenitur etiam in accidenti singulari, quia adesse, & abesse à subiecto conuenit etiam accidenti indiuidualiter accepto, sed quicquid inuenitur in singularibus, & ad illa descendit, non pertinet ad intentionem vniuersalitatis, quia hęc non descendit ad singularia, ergo hic prima intentio accidentis definitur, non secunda. Resp. quod explicant definitiones accidentis in communi inueniri etiam in quolibet accidenti in particulari secundò intentionaliter capto, quatenus scilicet hæc & illa intentio accidentalitatis huic, & illi reali accidenti applicatæ sunt indiuidua accidentalitatis in communi, & hoc modo non inconuenit, imò opus est vniuersalitatem ad sua inferiora descendere.

203 Quæres, an præfata accidentis definitio possit explicari de accidente reali, ita quod ly *adest*, *& abest* intelligatur de reali præsentia, & absentia. Ratio difficultatis est, quam mouit Porph. ipse, quia nimirum tunc ista definitio non videtur posse competere accidentibus inseparabilibus. Resp. quod si *adest*, *& abest* sumatur pro inhærere, & non inhærere, nullo modo applicari potest accidenti reali, de quo hic est sermo, & est fundamentum vniuersalitatis huius, quia inhærere, & non inhærere conuenit soli accidenti prædicamentali, at non solùm accidens prædicamentale, sed etiam substantia hanc vniuersalitatem fundare potest, vt mox dicemus; si autem adesse, & abesse dicat contingenter conuenire, & citra vllam essentiæ rei exigentiam, sic applicari potest etiam accidenti reali non tantum separabili, sed etiam inseparabili, quia talis inseparabilitas non spectatur ex principijs essentiæ rei, sed ex principijs indiuidualibus, vndè cum hoc, quod sit necessariò connexum cum indiuiduo, stat semper, quod sit contingenter connexum cum eius essentia, respectu cuius omne accidens dici poterit separabile; itaque potest tam definitio, quàm diuisio accidenti reali applicari, itaquod adesse, & abesse sine subiecti corruptione attendatur respectu quidditatis, esse verò separabile, & inseparabile attendatur respectu subiecti ex parte indiuiduationis.

ARTICVLVS II.

Quibus naturis conueniat vniuersalitas accidentis, & respectu quorum.

204 QVamplures asserunt vniuersalitatem quinti prædicabilis fundari solum super accidens commune, quod à substantia cōtradistinguitur, ita significauit Burleus hic quē sequitur Tolet. cap. de accidente dub. 1. Amic. ibid. q. 1. & ex nostris Anglic. q. 31. & Brasauol. in q. 34. Vniuers.

Dicendum tamen est vniuersalitatem quinti prædicabilis fundari posse supra quodcunq; prædicatum contingenter conueniens alteri, siue illud sit prædicatum substantiale, siue accidens prædicamentale. Ita Scot. in 3. d. 7. q. 1. vbi Lichet. Item D. Th. 1. Post. 9. & 1. Top. 4. cap. & est communiter receptum; Probatur autem. Tum quia hic definitur accidens prædicabile, non prædicamentale, sed sub eo etiam substantia continetur, quatenus potest de alio per accidens prædicari, ergo &c. Tum quia numerus prædicabilium non sumitur ex varietate rerum, quæ prædicantur, sed ex varietate modi, quo prædicatum cum subiecto connectitur; sed prædicata substantialia possunt alteri contingenter conuenire, non minus, quam accidentia, ergo poterunt ipsa quoq; hanc vniuersalitatem fundare; Prob. min. forma enim substantialis afficit materiam, & de ea prædicatur, non in quid, sed denominatiuè, & in quale, dicimus enim materiam esse informatam, corpus esse animatum, loquendo de corpore pro altera parte, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 4. X. & quol. 3. O. item homo denominatur vestitus à vestibus, vas deauratum ab auro, & è contra solet forma ab ipsa materia denominari dicendo hæc corona est aurea, cathedra est lignea, vas argenteum, quæ omnes prædicationes ad quintum prædicabile spectant, quia aureum, & argenteum contrahunt figuram coronæ, vel vasis, quæ de se indifferēs erat, vt esset lignea, vel lapidea, atque ita se habet respectu figuræ per modum formæ; nec ad prædicationem quinti vniuersalis requiritur inhærentia in alio, sed sola conuenientia contingē.

205 Respondet Tolet. in illis prædicationibus non prædicari substantiam auri, vel argenti de vase, & corona, sed tātum respectum vasis, vel coronæ ad aurum, vel argentum, ex quibus conflata sunt, qui respectus est accidens spectans ad prædicamentum habitus, sicut enim vas esse album est habere albedinem, vt ibi docet Auctor sex princ. ita esse aureum, vel deauratum est habere aurum circunstans, vel tanquam materiam sui, vnde inquit has prædicationes, vas est deauratum, homo est vestitus, æquiualere illis, homo est habens vestes, vas est habens aurum, in quibus solum ille respectus habitionis prædicatur de subiecto, non verò vestis, vel aurum. At si hæc solutio valet, sequitur nullum accidens prædicari de subiecto, sed tantum illum respectum habitionis de prædicamento habitus; Prob. seq. nam corpus esse quantum, esse album, est habere quantitatem, & albedinem, &c. Si dicas, in his prædicationibus, quod formaliter prædicatur, esse illa accidentia, quia sumuntur in concreto, quando verò resoluuntur in illas *corpus est habens quantitatem*, *est habens albedinem*, quod formaliter prædicatur, esse illum respectum habitionis, non autē accidentia quantitatis, & albedinis, quia sumuntur in abstracto, & in obliquo. Sic nos dicemus in proposito, quòd cum dicitur, homo est vestitus, corona est aurea, quod formaliter prædicatur, est vestis, & aurum adiectiuè sumpta, & per modum formæ accidentalis, licèt in alijs prædicationibus, in quas resolui possunt scilicet homo est habens vestem, id, quod formaliter prædicatur, sit ille respectus habitionis.

Alij fatentur has prædicationes esse vtique accidentales, non tamen quinti prædicabilis, quia esse aureum, vel argenteum dicit tantùm partem materialem compositi artificialis, vt autem sit quinti prædicabilis, debet aliquo modo dicere totum compositum. Sed hoc nihil est, quia pars illa prædicatur per modum totius in concreto, & adiectiuè, ac merè contingenter, atque ideò similes prædicationes spectant ad hoc quintum prædicabile, sensus enim earum est, vas est fabricatum in argenti materia, corona est fabricata in materia aūri, esse autem ex tali, vel tali materia est accidentale vasi, & coronæ. Maneat ergo substantiam posse fundare modum prædicandi quinti vniuersalis, nam adhuc habemus exempla magis obuia, in quibus non videtur afferri posse instantia, quæ valeat, vt cum dicimus, *animal est homo*, *animal est rationale*, hic enim quod prædicatur, substantia est, modus prædicandi accidentalis, & contingens est, quia inferiora, & differentiæ accidunt superioribus.

206 Sed objicitur 2. id non esse de mente Porph. qui attulit exempla de accidente prædicamētali; & cum agit de communitatibus vniuersalium, multa tribuit accidenti quinto prædicabili, quæ substantiæ repugnant. Nec etiam de mente Scoti, nam loc. cit. 3. d. 7. videtur dicere, quòd de facto nihil, quod est in prædicamento substantiæ, fundat habitudinem accidentis, quod est quintum prædicabile. Resp. Porph. afferre exempla de accidente ipso prædicamentali, & multa dicere; quæ ipsi soli conueniunt, quia modus prædicandi quinti vniuersalis magis practicatur in illo, quam in substantia, adeoquod vulgariter illi soli conuenire censetur, nullibi tamen negauit, posse etiam conuenire substantiæ. Et quamuis Doctor ita loquatur loco cit. tamen infra subdit, quòd non est de ratione accidentis, vt est quintum vniuersale, applicari præcisè primæ intentioni, quæ à Metaph. dicitur accidens, imò quod fortè ita est de facto, & licèt vtatur particula dubitatiua, de sententia tamen Doctoris dubitari non potest, cum frequenter alibi dicat prędicationem formę substantialis de subiecto esse accidentalem, & denominatiuam.

Deinde arguitur ratione; tum quia vt ait Anglicus, quod verè est, nulli accidit ex Arist. 1. Phys. ergo cum substantia nulli accidat, de nullo prædicari potest per modum accidētis; tum quia vt ait Brasauol. quod prædicatur per modum quinti vniuersalis, debet habere rationem informantis, & inhærentis respectu subiecti actualiter, vel saltim aptitudinaliter; quia prædicatio accidentis de subiecto est solum vera per inhærentiam, sed hoc repugnat substantiæ, ergo &c. tum tandem quia modus prædicandi sequitur modum essendi, sed substantia, & accidens differūt in modo essendi, ergo & in modo prædicādi.

Resp. esse quidem de ratione accidentis prædicamentalis, quòd semper respiciat subiectum inhæsionis actualiter, vel saltim aptitudinaliter, non tamen de ratione accidentis prædica-

dicabilis, cuius tantum est respicere subiectum prædicationis merè per accidens, unde diximus *adesse*, & *abesse* in definitione accidentis non sumi pro inhærere, vel non inhærere, sed pro affirmari, vel negari de subiecto absque eius destructione, vnde ratio Anglici nil aliud probat, nisi quòd substantia nequit accidere metaphysicè, non autem quòd nequeat accidere logicè; & Brasauol. falsum assumit, quòd accidens prædicabile tale dicatur per ordinem ad subiectum inhæsionis, vt benè notauit Lichet. ci. 3. d. 7. q. 1. Ad 3. neg. absolutè maior, modus enim prædicandi non sequitur absolutè modum essendi, sed vt substat nostro concipiendi modo, & secundum habitudinem, quam habet ad subiectum, alioquin tot essent prædicabilia, quot prædicamenta.

207 Circa alteram quæsiti partem, certum est ex dictis art. præced. accidens constitui quintum vniuersale, non in ordine ad inferiora sua, in quibus quidditatiuè includitur, sed respectu subiectorum, quibus merè contingenter aduenit, quare quantum ad hoc nihil addendum est. Est solum aliqua difficultas, an hæc subiecta, respectu quorum constituitur quintum vniuersale, debeant esse solo numero differentia, itaut respectu specierum plurium dari nequeat accidens genericum, sed solum respectu indiuiduorum accidens specificum, ita enim asseuerant aliqui, inter quos videtur Sanch. q. 80. vnde nolunt album dici prædicabile quintum respectu Cigni, niuis, & lactis, sed propriè respectu huius hominis, huius niuis, huius lactis.

Dicendum tamen est cum communi posse constitui accidens quintum prædicabile in ordine ad subiecta, nedum numero, sed etiam specie diuersa, atq; adeò dari accidens genericum & specificum. Probatur euidenter, quia dantur accidentia quædam, quæ non solum communia sunt pluribus indiuiduis, sed etiam pluribus generibus, & speciebus, & de his omnibus prædicatur accidēs cōmune modo ab omnibus alijs prædicabilibus diuerso, & eodem modo prædicatur de illis scilicet in quale accidentale transmutabiliter. Resp. quòd licèt eodem modo prædicetur in hoc sensu de indiuiduis, & speciebus, quibus conuenit, attamen de indiuiduis solum prædicatur immediatè, de speciebus verò mediatè scilicet mediantibus indiuiduis, quæ sunt propria accidentium subiecta, vnde Arist. c. de subst. ait indiuidua magis substare, quàm genera, & species, quia substant ipsis generibus, & speciebus, & etiā accidentibus, quibus non substant genera, & species, nisi quatenus sunt in ipsis indiuiduis, vnde homo intantum dicitur albus, inquantum hic, vel ille homo est albus, & ideò cum accidens non prædicetur immediatè de pluribus speciebus, nō poterit respectu illorum dici quintum prædicabile.

208 At certè hoc non obstat, quin etiam respectu specierum dici possit quintum prædicabile; tum quia licèt subiectum inhæsionis accidentium realium propriè sit indiuiduum, vt ait Arist. cit. c. de sub. species tamen esse potest subiectum prædicationis accidentalis, quod sufficit, vt sit subijcibile huius quinti vniuersalis; tum quia vt constat ex dictis, non est de ratione vniuersalis, quod prædicetur immediatè de pluribus, cū nullum tale ponatur in eius definitione; tum etiā quia prædicatur mediatè de specie mediatione causæ, vel subiecti, non autem mediatione modi prædicandi sic, quod inter ipsum, & species mediet aliquid, quod habeat talem modum prædicandi respectu illarum, talis autem medietas non impedit aliquid esse prædicabile propriè sumptum, alioquin nec differentia, nec proprium essent verè prædicabilia, quia prædicantur de indiuiduis mediante specie, & de speciebus mediante genere; tum tandem, quia sunt aliqua accidentia rationis, quæ prædicantur immediatè de naturis communibus, vt cum dicimus homo est species, animal est genus, istæ enim prædicationes, & similes sunt quinti prædicabilis; & competunt homini, & animali, non vt quædam naturæ singulares sunt, vt voluit Sanch. cit. sed propriè, vt sunt naturæ communes ab indiuiduis condistinctæ. Igitur ad summum indiuidua erunt terminus proximus istius prædicabilis, non autem adæquatus sed subijcibile adæquatum erit quodcunq; subiectum, cum quo accidēs contingentem habet connexionem, siue illud sit genus, siue species, siue indiuiduum, hæc enim differentia subijcibilium merè materialiter se habet quoad modum prædicandi, quem accidens exercet respectu illorum, vndè Porph. cap. vlt. etiam dixit accidens prædicari de pluribus specie differentibus, per quod significat se in quinto prædicabili agnouisse non tantùm vniuersale specificum, sed etiam genericum.

209 Quæres, an Accidens quintum prædicabile sit species infima vniuersalis. Poncius negat disp. 9. Log. n. 9. consequēter ad dicta ab eodem disp. 1. n. 111. quod probat, quia accidēs separabile naturaliter, vt albedo respectu muri, & accidens inseparabile naturaliter, vt nigredo respectu corui, distinguuntur in prædicabilitate plusquam duo accidentia separabilia, ergo differunt specie in prædicabilitate. Tum quia proprium est prædicabile distinctæ speciei ab accidente communi quinti prædicabilis eo, quia prædicatur per modum alicuius necessario conuenientis suis inferioribus, accidens verò prædicatur per modum contingenter conuenientis; ergo illud accidens quod prædicatur per modum ita conuenientis contingenter, vt nequeat naturaliter separari, & illud quod prædicatur per modum ita contingenter conuenientis, vt possit naturaliter separari, erunt distinctæ speciei. Tum deindè, quia accidentia inseparabilia emanant aliquo modo à subiectis suis, & connaturaliter exiguntur ab ipsis, alia verò accidentia separabilia non ità emanant, nec ità connaturaliter exiguntur, ergo alio modo conueniunt subiectis, & consequenter diuerso modo sunt prædicabilia de ipsis. Cæterum consequenter adicta superius disp. 4. q. 6. n. 108. & disp. 5. q. 1. art. 4. n. 58. oppositum tenendum est cum Doctore q. 9. Vniuers. vbi docet quinque species Vniuers. à Porphrio assignatas esse infimas; & hoc præsertim de accidente asserendum est, quia siue sit separabile, siue inseparabile, semper tamen subiecto contingenter vnitur, neq; ad eius essentiam vllo modo spectat nec in primo, nec in secundo modo dicendi per se; parum verò refert, quod accidens subiecto vniatur separabiliter, vel inseparabiliter, quia non omnes modi variant per se rationem prædicabilis, alioquin nimis multiplicarentur species prædicabiliū, sed illi tantùm essentialiter, & accidentaliter se habere, per modum quid, vel qualis, necessariò, & contingenter. Cōf. quia sicut modus concludendi contingenter, vel necessariò variat essentialiter speciem syllogismi, quando enim concluditur ex principijs necessarijs constituitur syllogismus demonstratiuus, quando verò concluditur ex contingentibus fit syllogismus probabilis, qui specie differunt; sic in proposito modi prædicandi necessariò, & contingenter sunt modi prædicandi essentialiter distincti, quia contingens, & necessarium essentialiter opponuntur; hæc autē ratio non æquè militat de modis prædicandi separabiliter, & inseparabiliter, quia inseparabilitas accidentis à subiecto infert solam necessitatem physicam, & naturalem connexionis eius cum subiecto, non verò metaphysicam, vel logicam, quæ sola constituit modum prædicādi necessariò essentialiter distinctum à modo prædicandi cōtingenter. Conf. adhuc, & amplius declaratur, quia siue accidens sit separabile, siue inseparabile naturaliter à subiecto, sēper vnitur contingenter cum eo, vt contingentia excludit necessitatē metaphysicam, & logicam, vndè separabilitas, & inseparabilitas accidētis infert solū maiorē, vel minorem contingentiā oppositā necessitati logicæ, & metaphysicæ, sed magis, & minus intrà eandem lineā non variant speciē; ergo &c.

Hinc facilè occurritur rationibus Poncij in oppositum adductis. Ad 1. dicendum illam diuersitatem prædicandi separabiliter, & inseparabiliter non esse nisi accidentalem, nec illum modum arguendi semper tenere; non enim valet arguere masculus & fœmina distinguuntur plus, quam duo masculi, ergo distinguuntur specie; linea palmaris, & bipalmaris distinguuntur plus quam duæ lineæ palmares inter se, ergo distinguuntur specie, quia talis diuersitas est solum accidentalis intrà eandem speciem essentialem. Ad 2. negatur paritas ob rationes allatas, nam sicut ex diuersitate materiæ contingentis, vel necessariæ resultat differentia essentialis in syllogismo ex hac, vel illa constituto, ità ex diuersitate eiusdem materiæ resultare potest differentia essentialis in prædicabili, quod cōstituitur ex prædicato conueniente subiecto contingenter, vel necessariò; non autem conueniente subiecto magis, vel minus contingenter, quia magis, vel minus non variant speciem; sicut à pari, si fierent duo syllogismi, quorum vnus constaret ex propositionibus contingentibus, in quibus prædicatum conueniret subiecto separabiliter etiam naturaliter, alter verò ex propositionibus contingentibus, in quibus prædicatum conueniret subiecto separabiliter solùm supernaturaliter, non specie inter se differrēt, sed adhuc ambo essēt syllogismi probabiles, & eiusdem speciei, solùm ex aliqua conditione accidentali differentes. Ad 3. licet accidentia inseparabilia emanent aliquo modo à subiectis suis, & connaturaliter exigantur ab eis, ea tamen exigentia talis non est, vt inferat necessitatē connexionis cum eis metaphysicam, & logicam, quæ sola constituit modum prædicandi necessariò essentialiter distinctum à modo prædicandi contingenter, sed solùm infert maiorem, vel minorē contingentiam; & ideò illa alietas conueniendi subiectis, & prædicandi de ipsis est solùm accidenta-

dentalis, non verò essentialis; Verum est à nonnullis Scotistis oppositum teneri, quod nimirum species vniuersalium non sint infimæ, sed quia alia opinio inter Scotistas est communior, & Doctori conformior, & præsertim quia pro opposito ratio non apparet.

discrimen ... quod ... ti-

DISPVTATIO SEX

De Prædicamentis in Communi, seu Antepraedicamen

1 *ARist. suæ Peripatheticæ doctrinæ ab hoc libro de prædicamentis, seu de decem cathegorijs inscripto sumpsit exor... de Prædicamentis egit, non quidem materialiter acceptis, & pro substracto, quomodo dicunt res in prædicame... les, vt sic enim ad Metaph. spectant, sed formaliter sumptis. quo sensu significant res vt ordinatas ad inuicem, & connexa... dum debitum subiectionem, & prædicationem, siue coordinationes illas in ratione prædicabilis, & subiicibilis, & vt sic quid rationis dicunt, scilicet relationes ordinis inter superiora, & inferiora, prædicationes enim quamuis habeant fundamentum in rebus, formaliter tamen fiunt ab intellectu: in hoc quoque sensu pertinent ad Logicum, vt docet Scotus q. 2. prædicam. nam Logici munus est coordinare naturas superiores, & inferiores, vt sciamus, quid ritè de aliquo affirmare possumus, vel negare. Tum quia liber iste valde confert ad trium operationum intellectus directionem; etenim ne promiscuè intellectus res apprehenderet, ad ritè affirmandum, vel negandum, & ad rectè discurrendum, nil vtilius tractatu isto excogitari poterat, in quo tanta rerum diuersitas ad decem capita, seu suprema genera reuocatur, naturæ communiores supra minus communes infra collocantur, & tandem scientes rectè iudicare, scimus consequenter rectè deducere, & inferre.*

In hoc tractatu vt de subiecto non agitur de vocibus, vel de rebus, vt notat Doctor q. 1. prædicam. sed de aliquo intentionali, quia subiectum per se consideratum in aliqua parte scientiæ debet habere attributionem ad totale, & adæquatum, quod in Logica Arist. est quid intentionale, non reale ex dictis q. Proœm. Et quamuis multa, quæ vocibus, vel rebus conueniunt, explicauerit Aristot. non vrget, quia de illis egit, vt sunt significatiuæ intentionum, de istis vt fundamenta intentionum, interdum enim expedit rerum denominatarum naturā inuestigare, vt iuxta eius exigentiā prædicationes exerceantur. Hoc verò intentionale non est vniuersale, ordinabile in genere, neque modus prædicandi, quia ordinabilitas, quæ est passio, conuenit aliis, puta indiuiduis, & subiicibilibus, quæ per se ordinantur in prædicamento ex Scot. 3. d. 22. B. & 2. d. 3. quæst. 4. D. & hic per se considerantur, cum de ipsis demonstrentur passiones, vt de prima substantia significare hoc aliquid, non esse in subiecto, nec dici de subiecto. Erit igitur subiectum hic prædicamentum in communi, vt dicit rationem quandam, qua aliqua ordinantur secundum subiici, & prædicari; ratio est, quia præsupponitur quid, & quia, dum hic liber de prædicam. inscribitur, demonstrantur passiones de ipso, nam vt ait Scot. cit. & q. 7. Vniu. quando aliquod subiectum paucas habet passiones, sufficit, vt de suis inferioribus demonstrentur non primò, eo enim ipso de subiecto in communi primò demonstrantur, nec committitur error, quia non demonstrantur de inferioribus, vt de adequatis subiectis: & tandem omnia hic considerata sub ratione prædicandi, & subiiciendi traduntur, quæ est prædicamenti ratio, & in gratiam ipsius, vel vt partes subiectiuæ, vt prædicamenta, vel vt necessaria ad ipsius intelligentiam, vt anteprædicamenta, & postprædicamenta.

Quapropter in tres partes principales diuiditur tractatus iste, prima vocatur de antepredicamentis, in qua de quibusdam agitur necessariis ad collocationem, & ordinationem rerum in prædicamentis pertinentibus, & talia sunt tres definitiones, vniuocorum, scilicet æquiuocorum, & denominatiuorum, duæ diuisiones, & duæ regulæ. Secunda pars dicitur de Prædicamentis, quæ decem enumerantur. Tertia de Postprædicamentis, quæ sunt modi quidam, & vel ad omnia, vel ad aliqua prædicamenta consequuntur. Hæc Disputatio correspondet primæ parti; & quia de Vniuocis, Aequiuocis, & Denominatiuis satis vidimus disputat. 2. quæst. 4. 5. & 6. solum hic de iis, quæ ad ipsa Prædicamenta in Communi, & regulis eorum, quæ in Prædicamento reponuntur, agemus.

QVÆSTIO PRIMA.

Quot sint Prædicamenta.

1

2 PRædicamentum, vt ex præfatione disput. constat, est quoddam artificiosum opus ab intellectu formatum, & constructum ex naturis rerum in certa, & determinata serie collectarum secundùm dispositionem superioritatis, & subiicibilitatis cū fundamento in re, in quo artificio velut fundamentum totius structuræ sunt indiuidua, mox species specialissima, deinde genera subalterna, si adsunt (non enim est de ratione prædicamenti, quod dentur talia genera, vt notat Sco. 1. d. 8. q. 3. O.) tādem est genus generalissimum, quod tanquam tectum, & supremum se habet in illa rerum collectione, vt nullum supra se tanquam genus respiciat; hinc oritur quæstio, quot sint huiusmodi prædicamenta, in quibus tanquam in determinatis mansionibus res Vniuersi collocantur, & habitant.

Plato in Sophista vnum posuit prædicamentum scilicet ens; Xenocrates, & Andronicus duo, substantiam, & accidens; alij tria statuerunt, substantiam creatam, substantiam increatam, & accidens, vel secundum alios substantiam, accidens absolutum, & accidens relatiuum, alij quatuor esse dixerunt, substantiam, quantitatem, qualitatem & relationem, cœtera verò impropriè dici prædicamenta, citatur Fons. 5. Met. c. 7. q. 8. sect. 3. Ammon. in prædicam. c. de art. Pauesius di p. 1. Met. c. 27. & disp. 2. c. 17. Alij quinque scilicet essentiam, idem, alterum, statum, & motum, ita quidam Platonici. Alij sex enumerant, substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, vbi, & quid actioni, & passioni commune; quibus alij addunt Quando. Ferchius vestig. 7. enumerat octo. Peripathetici adiungunt Situm, & habitum constituentes numerum denarium: quem numerum excedunt alij ob entia rationis vndecimum prædicamentum constituentia, ita quamplures ex nostris, vt vidimus disput. 3. quæst. 7. ad 3. Quidam dicunt accidentalia prædicamenta esse decem, & octo, nouem ex terminis abstractis, & nouem ex terminis concretis, quibus dantur intelligi termini connotati. Pithagorici tandem viginti assignarunt, docebant enim duas esse coordinationes rerum, vnam determinatorum, indeterminatorum alteram, & in vnaquaque istarum ponebant decem quasi principia; in prima finitum, par, vnum, dextrum, masculum quiescens, rectum, lumen, bonum, & quadratum; in secunda infinitum, impar, multitudinem, sinistrum, fœminam, motum, obliquum, tenebram, malum, & altera parte longius; quæ ad decem capita reducebant assignando vnicuique duo opposita, vt par, & impar, &c.

De numero igitur prædicamentorum ingens fuit controuersia, & quamuis communiter vtamur numero denario ab Aristot. assignato, cuius tamen primus inuentor dicitur Architas Tarentinus Pithagoricus, omnes tamen in hoc conueniunt, quod numerus iste denarius efficaci ratione ostendi non potest, vt monet Scotus quæst. 11. prædicam. de quo fusè Suarez disput. 39. Met. sect. 2. & Amic. tractat. 18. quæst. 4. dub. 5. imò vbicunque Doctor loquitur de hoc numero, inquit recipiendum esse non ob aliquam efficacem rationem (quicquid dicat Aureol. 1. d. 30. 1. part. articol. 3. prop. 6.) sed propter Philosophorum veterum authoritatem; tum quia iam inoleuit in Scholis, & euasit famosa diuisio, ita quol. 11. art. 4. & 4. d. 13. quæst. 1. C. secutus Authorem sex princip. dicentem, nos istius numeri denarij prædicam. habere fidem, non scientiam, & ideo sæpè sepius dubitat Doctor de ista diuisione, vt loc. cit. & in 4. d. 10. q. 1. K & 5. Met.

quæst.5. & 6. & in comm.5. Met. tex. 13. & alibi, idem habet Mayr. passu 8. super prædicam.

3 Dicendum, in vno sensu vnum dumtaxat prædicamentũ debet constitui, in alio sensu plura, vel pauciora ad libitum, ad maiorem tamen commoditatem & faciliorem captum communiter constituuntur decem genera. Et quamuis hoc assertum apud antiquos Scolasticos non inueniatur, vt potè quibus piaculum videbatur in Philosophia negare illa decem esse omnino prima, & suprema genera, & aliud genus admittere supra illa, modò tamen à Recentiorib. passim recipitur, ita Hurt. Arriag. & Ouuied. in Metaph. Auersa in Log. q. 16. sect. 2. Poncius disp. 11. Log. q. 1. & alij passim. Conclusio tres habet partes, probatur, & explicatur simul; Genus generalissimũ potest dupliciter sumi: Primò in rigore, prout est ille gradus supremus, & communissimus, qui non habet alium superiorẽ habentem rationem generis, quo sensu de eo locutus est Porph. & Doctor 1. d. 8. q. 3. O. alio modo pro gradu generico non simpliciter, & absolute supremo, sed secundum quid, & in aliquo certo ordine, quo sensu videtur locutus Sco. 4. d. 10. cit. de summis decem generibus, vbi ea vocat decem suprema genera, non quia assignari nequeat gradus adhuc genericus illi superior, sed quia ad ea tanquam ad suprema capita in diuersis coordinationibus reduci possunt omnia, & sufficienter euacuant totum ens creatum, immò in hoc sensu etiam locutus videtur ipse Arist. c. vlt. antep. dum omnia incompleta ait esse, aut substantiam, aut quantitatem &c. nec ista appellauit genera simpliciter generalissima.

Si ergo generalissimum primo modo sumatur, sic non nisi vnum supremum genus statui potest, & consequenter vnum prædicamentum, cuius istud sit apex, id autem esse nequit ens transcendẽter sumptum commune Deo, & creaturis, ex dictis disp. præced. q. 1. art. 2. vnde non rectè Auersa q. 16. sect. 2. hoc putat probabile; & sequitur Poncius cit. n. 13. contra quem plura vide disp. 2. Met. à n. 132. sed istum supremum genus erit ens finitum, quod veluti genus simpliciter summum descendet postea in decem genera, veluti secundum quid suprema, vt clarè docuit Scotus cit. 1. d. 8. q. 3. N. ibi enim non obscurè cõstituit ens finitum genus supremum ad decem genera, vel potius in ea descendat ordine quodam scilicet in substantiam, & accidens, & sic deinceps substantia incorpoream, & in incorpoream, accidens in absolutum, & respectiuum, hoc in intrinsecus, & extrinsecus adueniens, &c. sic etiam habet quol. 5. in fine. Tum quia ideo Scot. cit. excludit rationem generis ab ente, quia non est conceptus limitatus, sed indifferens ad finitum, & infinitum, ergo cum conceptus entis finiti de se sit limitatus, nulla erit ratio, cur genus non dicatur. Tum quia Scotus 7. Met. q. 1. ait, quòd si inhærentia accidentis esset de essentia ipsius, quantitas, qualitas, & relatio non forent generalissima, quia cum inhærentia videatur eiusdem rationis in omnibus accidentibus, poterit abstrahi vnus conceptus communis dictus in quid de ipsis, qui esset inferior conceptu entis, & superior eis, omnis autem talis (ait ipse) est conceptus generis: quæ ratio magis videtur concludere de conceptu entis finiti respectu decem generum, quia dicitur de eis in quid, & est inferior conceptu entis.

4 Dices, non esse genus, quia non est vniuocum, sed analogum, cum perfectè nõ præscindat à differentijs; Sed hoc iam fuit improbatum disp. 2. q. 5. art. 2. & 3. vbi ostendimus cum analogia stare vniuocationem, & dicere conceptum à differentijs præcisum. Dices, ideo ens finitum non esse genus, quia non importat realitatem, sed conceptum, vel si hanc significat, non erit per se potentialis, & per differentias contrahibilis, sed per modos intrinsecos, ad quos non est verè potentialis, cum sit eadem cum illis, ac proinde non est vera contractio; quod insinuare videntur aliqui Scotistæ, vt Ant. And. 5. Met. q. 7. Faber Theor. q. 7. & 7. Met. disp. 1. cap 1. & disput. 2. c. 1. Hoc tamen est omnino voluntariè dictum, quia tenentur adhuc ostendere, cur hic conceptus finitus, & limitatus non possit dicere realitatem verè potentialem per differentias contrahibilem, eo vel maximè, quòd substantia, & accidens essentialiter differunt inter se, & essentialiter in ente finito conueniunt, ergo cum non sit ens finitum indifferens Deo, & creaturis, nihil videtur obstare, cur non sit genus. Si dicatur obstare, ne decem genera in aliqua realitate per differentiam contrahibili conueniant quidditatiuè, ac proinde nec amplius sint primò diuersa, nec genera generalissima, iam petitur principium; hoc enim contendimus modò, illa decem genera non esse primo diuersa. Si dicatur, conceptum immediatè abstrahibilem à decem generibus esse conceptum entis transcendentis, vnde ens finitum primò, ac immediatè decem genera significet. Exploditur facillimè, quia conceptus entis finiti est distinctus à conceptu substantiæ, quantitatis, &c. ergo est ab eis immediatè abstrahibilis: nobiscum sentit Bargius 1. d. 8. q. 3. assignans definitionem modi intrinseci, vbi citat Canon. sed de hoc vide rursus disp. 2. Met. q. 6. art. 2. à n. 165. & indè vbi hoc ex professo probatur.

5 Secundò quod sumendo genus generalissimum in secundo sensu, possint duo, vel plura assignari prædicamenta, prob. quia possent primò constitui duo, nempe substantia, & accidens, quia ens finitum immediatè diuiditur in substãtiam, & accidens, quod alteri inhærere natum est: vbi per accidens non intelligimus esse in, seu inhærentiam actualem accidentis, vt explicat P. Faber in Met. cit. vt sic enim dicit respectum quendam informationis ab accidente absoluto realiter distinctum, sed intelligimus ens illud, quod immediate à substantia distinguitur, & in quo cætera prædicamenta conueniunt essentialiter, maiorem enim conuenientiam habet essentia quantitatis cum essentia qualitatis, vel relationis, quam cum substantia, qui gradus circumscribitur per aptitudinalem inhærentiam. Et certè ridiculum est, quod asserunt Ant. And. & Faber cit. diuisionem entis finiti in substantiam, & accidens non esse priorem diuisione eiusdem in decem genera, sed esse omninò eandem breuius explicatam, quia sub accidente intelliguntur reliqua nouem prædicamenta. Nam quam vnitatem, & communitatem habet substantia respectu substantiarum, pariter habet accidens respectu accidentium; nulla enim disparitas potest assignari, ergo si ens finitum non immediatè descendit in substantiam corpoream, & incorpoream, sed in substantiam vtrique communem, nec etiam immediatè descendet in absolutum accidens, & respectiuum, sed in accidens vtrique commune: quare substantia habet rationem generis, etiam accidens in serie accidentium habebit rationem generis supremi.

6 Deinde sicut accidens in communi vniuocè dicitur de omnibus accidentibus tam absolutis, quam respectiuis; ita accidens absolutũ vniuocè dicetur de omnibus absolutis, & respectiuum de respectiuis, & ita tria tantum suprema genera constitui possent, substantia, accidens absolutum, & accidens respectiuum. Rursus quia quam vnitatem, & communitatem, atq. adeo genericam vniuersalitatẽ habet respectus intrinsecus adueniens ad omnes huius generis respectus, pariter habet respectus extrinsecus aduenies ad omnes eiusdem generis respectus; hac ratione quatuor possent constitui prædicamenta, & in eis quatuor genera suprema, substantia, accidens absolutum, respectus intrinsecus adueniens, & respectus extrinsecus adueniens, quæ essent summa, & suprema, quatenus communissima forent omnibus contentis sub sua peculiari serie, & coordinatione; atque ita dilatando, vel restringendo conceptus mentis, augeri potest, vel minui prędicamentorum numerus ad libitũ.

Dices, accidens absolutum non posse constitui genus, nam est commune quantitati, quæ consequitur materiam, & qualitati, quæ formam insequitur, hinc sicut materiæ, & formæ non datur commune genus, pariformiter nec quãtitati, & qualitati. Tum quia absolutum solum dicit negationem relationis, quæ conuenit quantitati, & qualitati ex proprijs rationibus formalibus, non propter rationem positiuam vtrique communem, sicut negatio Leonis conuenit homini, & equo per proprias differentias non per quid commune positiuum; cum ergo negatio non possit esse genus ad entia positiua, non poterit rectè accidens absolutum dici genus, & consequenter nec relatio.

7 Sed primum non valet; tum quia materia, & forma habent proprium genus commune, vt dicemus; tum quia accidentia illa consequuntur totum compositum ex dictis in Phys. disp. 3. qu. 1. tum quia magis differunt in ordine ad principia qualitates naturales, & supernaturales, quàm quantitas, & qualitas, naturales enim causantur ab ente creato, supernaturales immediatè à Deo, Deus autem, & creatura magis distinguuntur inter se, quàm materia, & forma; & tamen non ob id sequitur qualitatem naturalem, & supernaturalem non habere cõmune genus, ergo neque ex hoc capite denegandum erit quãtitati, & qualitati. Nec secundum aliquid prodest, nam absolutum non dicit simplicem negationem respectus, sed quendam modum positiuum essẽdi ad se, quamuis per negationem explicetur, sicut vnitas explicatur per negationem, reuera tamen est quid positiuum, imò posset ex opposito quis dicere esse ad aliud esse quid negatiuum, quatenus habet annexam negationem essendi ad se, sed de hoc in Met.

Tandem hoc ipsum prob. ex sufficientijs, quibus aduersarij hunc numerum conantur ostendere, omnes enim sufficientiæ

dupli-

dupliciter peccant, vt aduertit Scotus 5. Met. q. 6. primò enim ostendunt oppositum propositi, nam si hæc decem genera eſsēt ſuprema in rigore, deberet ens immediatè in illa diuidi, & nō per multas diuiſiones ſubordinatas, eo enim ipſo quod ens finitum in duo tantum membra primò diuiditur, & vtrumq; deinde in alia, datur intelligi inter ens finitum, & iſta genera mediare plures conceptus genericos. Peccant ſecundò quia non probant diuiſionem illam ſic præcisè, & non aliter fieri debere, ergo voluntaria eſt hæc diuiſio, non neceſsaria.

8 Tertiò quod numerus iſte denarius ſit congruus, rationabilis, commodus, & vtilis, atque ideò retinendus, prob. Tum quia denarius numerus vniuerſalitatem ſignificat, quare inquit Hurt. congruè vniuerſalitas rerum ad decem capita reducitur. Tum quia omnia membra ſimul ſumpta adæquant totū diuiſum, ſcilicet ens prædicamentale, & finitum, & quia longè maior eſt copia, & diuerſitas accidentium, quam ſubſtantiarū, vnde in vnica ſubſtantia ſæpius inueniuntur omnia illa accidētia, quæ varia conſtituunt prædicamenta, hinc optima ratione factum eſt, vt ſubſtantia vnum dumtaxat conſtitueret prædicamentum, accidens verò per plura diſtribueretur, ne tanta accidentium varietas pareret confuſionem. Tum quia eſt valde vtilis, & accomodata captui cuiuſcunq; & quaſi ſenſibus obuia, quia deducta eſt ex varijs interrogationibus, quæ communiter fieri ſolent, vt Ariſt. docuit 5. Metaph. 14. cuicunq; enim harum per ſpecialem ſatisfit prædicationem, quare ſingulis interrogationibus ſingulæ correſpondebunt prædicationes, & conſequenter ſingula prædicamenta. De indiuiduo itaq; ſubſtantiali, vel quæritur quid ſit: & reſpondetur, quod eſt homo, & ſit prædicamentum ſubſtantiæ; vel quæritur quale ſit, & reſp. eſse calidum, album, & habetur prædicamentum qualitatis: vel quæritur, quantum ſit; & reſp. latum, longum, & eſt prædicamentum quantitatis; vel quæritur, quid reſpiciat: & reſp. filium, ſi eſt pater, ſeruum, ſi eſt dominus, & habetur prædicamentum relationis: vel quæritur, quid agat: vel quid patiatur: & reſp. per actiones ſcribit, vel loquitur, vel per paſſiones, calefit, vapulat, & ſunt prædicamenta actionis, & paſſionis; vel quæritur, vbi ſit, & reſp. in foro, in lecto, & habetur prædicamentum vbi, vel quæritur, quomodo ſit in eo loco, & reſp. per ſitum, ſtat, ſedet; vel quæritur quando ſit, & reſp. heri, hodie, & habetur prædicamentum Quando, vel tandem quæritur, quomodo ſe habeat, & reſp. hoc, vel illo modo ſe habere, & eſt prædicamentum habitus, neque aliqua alia interrogatio fieri poterit, quæ ad vnam iſtarum non reducatur.

Tandem patet, quod rationabilius hæc diuiſio aſſignatur per ſubſtantiam, qualitatem, quantitatem, &c. quam per illos terminos Platonicorum, vel Pythagoreorum, hi namq. potius per quaſdā paſſiones conſtituunt prædicamenta, vt ſunt motus, ſtatus, idem, alterum, par, & impar, &c. & tamen prædicamenta ex generibus, & ſpeciebus debent conſtrui.

9 Sed contra 1. Concl. partem, & 2. arguitur oſtendendo decem eſſe ſuprema genera generaliſſima in rigore, & conſequenter decem in rigore prædicamenta. Tum quia Ariſt. 10. Met. 12. & 5. Met. 12. vocat decem illa genera primò diuerſa, ideſt in nulla realitate generica conuenientia, quod dictum valde familiare eſt apud Formaliſtas, & aſſeritur à Scot. 2. d. 3. q. 4. D. qua ratione in 4. d. 13. q. 1. C. veretur concedere rationem vnam communem quidditatiuè omnibus reſpectibus. Tum 2. quia 12. Met. 19. & 28. docet Ariſtot. principia rerum, ideſt naturas prædicamentorum non eſſe eadem, ſed diuerſa, & dumtaxat aliquo modo ideſt analogicè eadem. Tum 3. 1. Poſt. 108. ait propoſitionem, in qua vnum generaliſſimum negatur de alio, eſſe immediatam, vt hæc, *ſubſtantia non eſt quantitas*, quia non datur prædicatum ſuperius, quod de vno dicatur, & non de alio. Tum 4. 8. Meth. 16. docet, ens, cum diuiditur in decem genera, non eſſe genus, ideoq; non eſſe ponendum in definitionibus, quæ ex genere, & differentia conſtant, & 3. Met. 10. ait non eſſe genus, quia in differentijs includitur, quod generi repugnat. Tum 5. in anteprædic. c. 4. diſtinguit genera in ſubalterna, & non ſubalterna, per prima intelligens, quorum vnum continetur ſub alio, vel ambo ſub tertio illis ſuperiori, & ſubdit animal, & ſcientiam non eſſe ſubalterna, quia nec continetur vnum ſub alio, nec ambo ſub tertio, ſed ſi ens finitum eſſet genus ad illa decem, iam illa omnia poſſent dici genera ſubalterna in 2. ſenſu.

10 Reſp. ad 1. locum illum eſse pro nobis: quia in illis locis docet alia eſse diuerſa, & alia differentia, diuerſa vocat, quæ in nulla realitate cōueniunt, differentia, quæ in aliqua conueniūt, aut generica, aut ſpecifica, & inter differentia numerat decem genera, ergo ſecundum ipſum in aliqua communi realitate conueniunt: & dum dixit genere differre, noluit ob id negare, quin in aliquo ſuperiori genere conuenirent, ad diſcrimen diuerſorum, quæ præmiſerat, ſed ſolum inſinuare voluit, quod non tantum ſpecificis differentijs differunt, ſed etiam genericis, & his quidem ſecundum quid ſupremis: & in hoc ſenſu locuti ſunt Formaliſtæ, dum ea vocat primò diuerſa, & Scotus in 2. cit. qui verebatur concedere rationem reſpectus communem omnibus quidditatiuè, ne contradiceret au horitatibus Philoſophorum, vt ibi ſe explicat, non verò quin oppoſitum ratio ſuadeat, & quidem in 2. d. 1. q. 5. P. inquit, quod præſertim loquendo de reſpectiuis, negari poteſt, quòd ſint primò diuerſa. Ad 2. per principia rerum ibi Ariſt. non intelligit eſsentias rerum, ſed principia phyſica, ſcilicet materiam, formam, & priuationem, quæ dixit eſse eadem analogicè, ideſt proportione in omnibus prædicamentis. Ad 3. vocauit propoſitionem illam immediatam, ſi omnia illa decem ita ſumātur, vt immediatè ſubſtent enti finito, ſic enim quia illo gradu ſuperiori omnia cōueniunt, non poterit per illud tanquam per medium vnum ab alio diſtingui; Si verò illa decem non ita ſumerentur, ſed ſubordinatè, itavt ens finitum primò deſcēdat in ſubſtantiam, & accidens, poſtea in accidens abſolutum, & reſpectiuum, &c. hoc certè modo illa propoſitio immediata nō eſset, probari enim poſset per hoc, quod ſubſtantia non eſt accidens. Ad 4. in illis locis loquitur Ariſt. de ente tranſcendenti, quia etiam ibi loquitur de vno, quæ eſt adæquata paſſio entis taliter ſumpti, quod concedimus non eſse genus, cui accedit, quòd in 2. loco ſolū diſputatiuè diſſerit, nec aliquid aſſertiuè ponit, vt notat Doctor ſuper illum tex. & in 1. d. 3. q. 3. N. Ad 5. reſp. re vera poſse dici ſubalterna. Ariſt. autem ibi negat animali, & ſcientiæ ſubalternationem illam, quam concedit ijs, quæ in eadem ſerie prædicamentali continentur, hæc autem ſubalternari dicuntur, quia vel vnum ponitur ſub alio vel ambo ſub tertio, quod eſt determinatum genus in illa coordinatione, quo ſenſu animal, & ſcientia ſubalternari nequeunt, cum in diuerſis coordinationibus reperiantur.

11 Secundò arguitur, quòd non ſint decem. Tum quia 5. Met. 14. octo tantum enumerat Ariſt. omittens ſitum, & habitum, quòd non debemus aſserere, feciſse breuitatis cauſa, vt reſpondet Commen. nam ait Doctor ibi, & 5. Met. 5. quænam prolixitas fuiſset addere dumtaxat duo verba, ſitum, & habitū, vel vnum, ſcilicet his ſimilia, vt fecit 1. Eth. c. 6. vbi ſex tantum enumeratis adiecit *& his ſimilia*, vt cœtera comprehenderet. Tum 2. ſi actio, & paſſio duo prima genera conſtituunt, ergo ſimiliter vbi actiuum, & vbi paſſiuum, ſitus actiuus, & ſitus paſſiuus. Tum 3. Quando non dicit aliquid reale, vt dicemus diſp. 8. q. vlt. ſed denominationem extrinſecam, ergo plura prædicamenta, quia in infinitum tales denominationes multiplicantur, præcipuè ex actibus vitalibus. Tum 4. multæ poſſunt fieri interrogationes de indiuiduo ſubſtantiæ ad genus moris pertinentes, vt eſse Regem, Doctorem, bonum, malum, &c. quibus nequit fieri ſatis per prædicationes horum generum, nam entia moralia in nullo horum continentur, idem dicendū de entibus rationis. Tum 5. ſicut à cauſalitatibus cauſarum efficientis, & materialis ſumuntur duo genera actionis ſcilicet & paſſionis, ita duo alia aſſignari debent à cauſalitatibus cauſæ formalis, & finalis deſumpta. Tum 6. quia motus, & cœtera poſt prædicamenta habent aliquam entis rationem, ergo debēt habere propriam coordinationem, & multa alia reperiūtur ad iſta prædicamenta non reducibilia, vt modi intrinſeci, paſſiones, entia artificialia, & ſimilia. Tandem prædicabilia ſunt quinque, prædicata ſunt quatuor, cur decem prædicamenta?

12 Reſp. idcirco adamuſſim ibi decem genera non enumerat, imò nec in tota Metaphyſica, vt ibi Doctor aduertit, quia talem numerum denarium flocci faciebat, vtpotè qui nonniſi in populari ſenſu fundamentum haberet, & non in aliqua ſolida ratione. At inſtat Ferchius cit. veſtig. 7. Ariſt. nedūm ibi, ſed etiam alijs locis ab ipſo depromptis ex libris ſcientificis ſtudioſè octo duntaxat prædicamenta recenſere omiſſis ſitu, & habitu abſq; additione particulæ collectiuæ, quam tamen alijs in locis addere ſolet, cum alia prædicamenta prætermittit: ſignum ergo eſt prædicamenta apud Ariſt. octonariū numerū non excedere, nec ab eo deficere. Sed hic Auctor, qui intima Ariſt. ſenſa profitetur eruere, ſi data opera id fecit, rationem ex ipſo adducere debebat, cur ſitus, & habitus à numero prædicamentorum ſint expungenda, notare tamē libet Ariſt. loc. cit. 5. Met. 14. paruis interiectis verbis addere particulam collectiuam *ſimiliter autem. & in alijs* Sed quicquid ſit de Ariſt. ſenſu, hic nos loquimur de diuiſione entis in decem prædicamenta ex natura rei. Ad 2. licet Ant. And. illud putauerit inſolubile, dicimus tamen non valere paritatem, & congruitas eſt, quia actio, & paſſio veram, & realem rationem agendi, &

di & patiendi præseferunt, non ità vbi actiuum, & vbi passiuũ, nam vt notat Orbell.sup.prædicam. vbi, circumscriptio actiua, quæ fundatur in loco circumscribente, quamuis significetur per verbum actiuum grammaticaliter, non est tamen vera actio, & idem est dicendum de vbi passiuo, quod veram passionem non significat, & de cœteris prædicamentis. Ad 3. dicimus re vera prædicamentum, Quando, esse denominationem extrinsecam connumerari tamen inter prędicamenta realia, quia cum hic numerus in vulgari hominum æstimatione fundetur, & ex D.Aug.11. confess.c.14. nil sit notius, quam temporis existentia, videtur hoc, quod est in tempore existere esse aliquid reale, sicut tempus vt quid reale,& notissimum apprehenditur ab omnibus, cum tamen formaliter sit ens rationis ex dictis in Phys.disp.13.qu.4.art.2.quapropter in rigore esset expungendum de numero prædicamentorum, toleratur tamen propter vulgarem opinionem, quod sit ens reale: denominationes tamen extrinsecæ ex actibus vitalibus, vt intelligi, videri, &c. non constituunt prædicamentum distinctum, quia non sunt entia realia, nec vt sic indicantur esse sed potius reducuntur ad prædicamentum qualitatis, in quo est forma, à qua desumantur. Ad 4. per idem denominationes in moralibus sunt extrinsecę, vt plurimum ex actibus voluntatis, & humanis legibus prouenientes; non entia realia; entia deinde rationis non debent construere prædicamentum distinctũ, vt diximus d.3.qu.7.ad 3. Ad 5.causalitates causarum ad effectus, quæcunque sint, collocantur in prædicamento relationis, cum sint intrinsecus aduenientes, causalitates agentis ad materiam, & è contra constituunt duo prædicamenta actionis, & passionis, causalitates formæ ad materiam, & è conuerso, scilicet, informationis actiuæ, & passiuæ, sunt in prædicamento habitus, & cum non dicunt realē actionem, sed grammaticalē, nō constituunt duo, sed vnum prædicamentum, vt suis locis dicemus. Ad 6. motus non est per se in aliquo prædicamento, quia non est respectus simpliciter realis, sed secundum quid, ideo ad prædicamentũ sui termini reducibilis, vt fusè diximus in Phys. disp.15.q.1. post prædicamenta potius sunt quædam entiũ atributa quam entia directè modi intrinseci, & passiones, cum nō distinguantur realiter à suis subiectis, nō sunt in distinctis prædicamentis: tandem entia artificialia, quia non sunt vnum per se, sed per accidens, neque sunt in vno prædicamento collocabilia. Hæc omnia rectè percipientur ex dicendis in hac, & seq. disp. Ad vlt. ratio discriminis est, quia prædicabilium numerus ex dictis disp.4.qu.5.ad 1. desumitur in ordine ad modos prædicandi in quid, & in quale de subiectis, neq. dicunt quasdam reales essentias, sed intentiones secundas applicabiles naturis diuersorum prædicamentorum; prædicata sumuntur in ordine ad dialecticas quæstiones, quæ per quatuor prædicata soluuntur, & sunt etiam secundæ intentiones applicabiles primis; at diuisio predicamentorum desumitur per modos varios essendi, quibus diuiditur ens, & per quos in sua inferiora descendit, quæ diuisio varijs modis assignari potest, vt diximus.

QVÆSTIO II.

Quomodo Prædicamenta sint inter se distincta.

13 Sensus quæsiti est, an quæ in diuersis prædicamentis collocantur, debeant distingui inter se realiter, an formaliter, vel sufficiat distinctio rationis ratiocinatæ, ac proinde est sermo de prædicamētis materialiter acceptis, scilicet, pro prima intentione, non formaliter, & pro secunda intentione, vt sic enim clarum est non distingui, nisi distinctione numerali rationis, vt docet Doctor q.11.prædic.in corpore.

Prima opinio asserit non necessariò requiri distinctionem aliquam ex natura rei, sed sufficere distinctionem rationis ratiocinatæ, ita communiter Thomistæ, quos ex neothericis sequuntur Vasq.1.p.d.138.n.4.& disp.175.num.5. Suarez d.39. Met.sect.2.n.21. Tol.hic in fin.prædicam. Ruu.in antep.c.4.q.3.Hurt.disp.9.Met.sect.2.Auersa.qu.16.Log.sect.4.Secunda opinio admittit necessariam esse distinctionem ex natura rei actualem, siue formalem, siue realem; ita Fons.5.Met.c.7.q.3. sect.3.Amic.tract.18.q.4.dub.1.

Dicimus, prędicamenta necessariò debere distingui inter se realiter, ita Doctor in 2.d.3. q.4. D.& 5. Met.q.6. sequuntur Scotistæ omnes, & Zerb.q.7.Venetus c.21.Met.Fland.5.Met. qu.7.art.2.Nyphus q.12.& 4.Met.qu.4.Iand.3. Phys.quæst.5. citatur etiam Caiet.1.p.q.28. art.1. vbi ex hoc, quod substantia est in vno genere, relatio in alio, deducit realiter inter se distingui, & Moris.disp.4.Log.qu.7. qui differt solum, quod distinctionem inter respectus, & fundamenta vocat modalem, non realem iuxta vsitatum loquendi modum recentiorum, vt vidimus disput.1.q.5.art.2.cum hanc distinctionem explicauimus. Probatur ex his, quæ habet Doctor cit. nulla res potest simul, & essentialiter contineri sub diuersis disparatis speciebus, ergo nulla res potest esse in duobus prædicamentis, sed tantum in vno, ergo res diuersorum sunt inter se realiter distinctæ, Antec. patet, quia nulla res habet duas essentias, ergo nulla res continetur in duabus speciebus. Tum quia quæ numero differunt, realiter differunt, res diuersorum prædicamentorum numero differunt, quia distinctio generica arguit specificam, & numeralem, & res istæ genere differunt, ergo &c.

14 Respondet Auersa verum esse assumptum de re secundũ eandem rationem formalem, non secundum diuersas, quia vt sic poterit esse sub diuersis speciebus, & habere diuersas essentias non realiter, sed ratione diuersas, similiter distinctio numeralis non semper est realis, sed aliquando rationis cum fundamento in re: nam benè possunt in vna re reperiri duæ rationes formales virtualiter distinctæ ante opus intellectus, sed actualiter, vt stant sub duobus conceptibus inadæquatis, ita vt vna nō sit de essentia alterius, & de ipsis poterit intellectus formare duo prædicamēta distincta per opus intellectus cum fundamento in re: secundũ quas rationes deinde prædicamēta dicũtur impermixta, habere diuersa genera species, & differētias.

Contra istam responsionem primò argui posset omnibus illis rationibus, quibus ostenditur distinctio actualis ex natura rei ante opus intellectus: maximè quæ desumuntur ex contradictorijs, cum enim independenter ab opere intellectus prædicamentis conueniant contradictoria, quod præcipuè probatur in actione, & passione (quæ per aduersarios virtualiter distinguuntur) nam actio de sua ratione formali est actus agentis, & terminatur ad passum, non est actus passi, passio non est actus agentis, fundatur in passo, & respicit agens, ergo ante opus intellectus necessariò sunt distincta. Tum quia repugnat, vt ab eadem re abstrahantur duo conceptus inadæquati duarum differentiarum diuidentium idem genus, vt patet, nequit enim eadem res esse virtualiter rationalis, & irrationalis, eadem quantitas virtualiter longa, non lata, & longa simul, & lata, ergo repugnat, vt ab eadem re duo abstrahãtur inadæquati cōceptus differentiarum diuersa genera diuidentium; patet sequela, quia istæ magis inter se distant, quia diuersorum prædicamentorum, quam illæ, quæ sunt eiusdem prædicamenti. Tũ quia talis res esset ens per accidens, quia in suo adæquato conceptu includeret res diuersorum prædicamētorum. Tum quia ex vno genere, & vna differentia constituitur vna species realis, non rationis, ex ista, & ex differentia indiuiduali constituitur indiuiduum reale à parte rei existens, non per opus intellectus, sed in quolibet prædicamento adest hæc compositio ex genere, & differentia, & ex specie, & hæcceitate, ergo in quolibet prædicamento adest suum indiuiduum reale, seu omnia indiuidua realia realiter distinguuntur, & consequenter specie, & genere, si sunt diuersorum generum, ergo ista prædicamenta realiter distinguuntur. Tum quia data hac responsione si vnus conciperet inadæquatè rem secundum conceptum substantialem, alter verò secundum conceptum accidentalem, res illa esset respectu vnius substantia, respectu alterius accidens, & tamen à parte rei necessariò, esset substantia, vel accidens, non vtrumque. Huc spectant, quæ infra dicemus de regula illa *diuersorum generum, &c.*

Secundò principaliter potest probari Conclusio inductione; nam substantia realiter distinguitur ab omni accidente prædicamentali, cum possit ab omni absoluto separari per absolutam Dei potentiam, & etiam ferè ab omni respectiuo iuxta dicta in Phys. disput.3. q.4. artic.1. quantitas quoque est realiter à substantia, & qualitatibus distincta, & multò magis à relatione, vt diximus disp.9. Phys.q.1.artic.2. de qualitate nullus ambigit, relatio ex dicendis infra disput.8. est realiter à fundamento distincta, nam quæ est realiter identificata, non est prædicamentalis, sed transcendentalis, idem etiam dicemus de alijs sex prædicamentis, ergò &c.

In oppositum arg. ex Arist. c. de qual. in fine, vbi concedit, idem posse ad plura prædicamenta spectare secundum diuersas rationes. Tum 2. quia ex 3. Phys. 22. actio, & passio realiter non distinguuntur; relatio non ponitur à fundamento quid realiter distinctum, nec sex vltima generalissima, cum sint modi entis; multæ quoque relationes realiter cum fundamento identificantur. Tum 3. prædicamenta per artem, & rationem disposita sunt, ergo benè fieri potest, vt distincta prædicamenta signentur, & constituantur ex rationibus eodem modo distinctis, scilicet per intellectũ. Tum 4. ex Ruu. gradus

essen-

essentiales rei, non distinguuntur, nisi virtualiter, vel saltim nō realiter, sed possunt prædicamenta in eodem reperiri, in quo non distinguantur secundum gradus essentiales, sed tantum penes modos essendi, vt substantia ab accidente per modum essendi per se, accidentia penes diuersos modos essendi in, ergo non necessario realiter differunt, quia magis distinguuntur gradus essentiales quam modi essendi: Tum 5. ex eodem, quādo plura in eodem reperiuntur, non per compositionem, distinguuntur ratione, nam multa non possunt vnum constituere, si sint ex natura rei distincta, nisi vnū se habeat vt actus, alterū vt potentia, sed prædicamēta aliqua sunt huiusmodi, vt patet in actione, & passione, quæ sūt in motu absq; cōpositione, ergo &c.

15 Resp. ad 1. vel Arist. ibi locutus est ex sententia aliorum, vt ex Aduersarijs etiam Auersa concedit, quia neque diuersitatem rationis ibi expressit; vel solum habere voluit, vt ibi in sua paraphrasi notat Roccus, quod licèt nihil essentialiter possit esse in diuersis generibus, potest tamen esse accidentaliter, & denominatiuè, quatenus res essentialiter vnius generis, potest rem alterius denominare, vt vniuersaliter docet Doctor 4. d. 12. qu. 1. D. sic Petrus quatenus substantia est essentialiter in in prædicamento substantiæ, quatenus denominatur pater, est in prædicam. relationis accidentaliter, vestis est in prædicam. substantiæ, quatenus denominatur habitus, est accidentaliter in prædicam. habitus. Ad 2. patebit ex dicendis suo loco, & ex dictis in Phys. qualiter Arist. ibi loquatur de actione, & passione materialiter pro re acta, non formaliter pro respectibus in agente, & in passo fundatis; relatio quoque & sex vltima genera distinguuntur realiter à fundamentis, (nam quæ relationes sunt realiter identificatæ, non sunt in prædicamento) & quamuis sint modi, adhuc debent dici realiter distincti ex dictis disput. 1. qu. 5. art. 2. Ad 3. prædicamenta formaliter sumpta sunt conditiones intellectus, at materialiter dicunt ipsas naturas reales per differentias contractas, & in inferioribus contentas, quo sensu non sunt quid rationis, sed reale. Ad 4. verum est gradus essentiales subordinatos eiusdem rei non distingui realiter, negamus tamen idem de prædicamentis dicendum, quia sunt gradus essentiales disparati, & diuersarum rerum; falsum quoque est prædicamēta solum per modos essendi differre; hi enim modi circumscribunt nobis differentias essentiales, quod patet, quia prædicamenta sunt diuersa genera, & species disparata, ergo proprias habent differentias: tum quia si penes modos tantum substantia, & accidens differrent, cum modus non variet essentiam, cuius est modus, non differrent essentialiter, aliter haberēt essentiales differentias, ergo de quo dicitur substātia quidditatiuè, dicetur etiā accidens, & sic valeret dicere homo quidditatiuè est accidens, nec prædicamenta essentialiter differrent, & consequenter non essent genera generalissima; falsum tandem est prædicamenta posse in eodem reperiri, in quo essentialiter conueniant. Ad 5. patet ex dictis, quicquid sit de ma. quod actio, & passio sunt respectus realiter distincti, & in fundamentis diuersis, vt disp. 7. Phys. qu. 3. explicatum est.

16 Secundò ad idem ex Sco. 2. d. 1. qu. 5. P, vbi probabilem putat modum illum ponendi prædicamenta esse primò diuersa in rationibus formalibus, itaut nullum illorum formaliter includat alterum, nec aliquid alterius, quamuis per identitatē in existendo vnum contineat alterum, quod est dicere, ad prædicamēta sufficere distinctionem formalem. Tum 2. distinctio prædicamentorum sumitur ex diuersis modis prædicandi, ergo illa distinctio requiritur ad prædicamenta, quæ sufficit ad variationem prædicationis, talis est distinctio rationis. Tū 3. omnia sunt vnum in ente, sed quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, ergo &c. Tandem quando vnum infertur necessariò ab alio, sunt idem inter se, substantia infert accidens, & è contra, aliter possent separari, ergo &c.

Resp. Scotum ibi non approbare responsionem illam, sed tantum adducere, eo quia sufficiebat pro solutione illius argumenti, nam si prædicamenta formaliter distinguuntur, relatio creaturæ ad Deum, cum sit à creatura formaliter distincta, posset poni in diuerso prædicamento à creatura; tamen ibi dat aliam responsionem, quòd illa relatio est transcendentalis, cū sit realiter identificata; ex quo colligitur per Scotum, quæ ponuntur in diuersis prædicamentis, esse realiter distincta. Ad 2. falsum est assumptum, aliter quia diuersimodè prædicatur abstractum à concreto, deberent accidentium prædicamenta multiplicari; quare dicimus prædicamenta distingui penes modos prædicandi de prima substantia logicè, & proximè loquendo at metaphysicè, & remotè penes modos essendi circumscribentes proprias differentias. Ad 3. sequitur omnia esse vnum in conceptu entis & eadem identitate, vel transcendentali, vel generica inter se. Ad 4. neg. assumptum vt patet in causa, & eff. ctu, & in relatiuis.

Postremò arguitur, mobilitas, risibilitas, & aliæ relationes aptitudinales substantiarum sunt, illis realiter identificatæ præsertim in schola Subtilium, & tamen adhuc sunt in prædicamento ad aliquid, cum sint intrinsecus aduenientes, ergo res vnius prædicamenti non est necessariò realiter distincta à re alterius prædicamenti. Conf. quia passio est in prædicamento qualitatis, & tamen apud Scotistas præsertim identificatur realiter cum subiecto, quod est in alio prædicamento. Demum eadem figuræ entitas spectat ad quantitatem, vt est superficies lineis terminata; ad qualitate m verò, vt dicit ipsam terminationem linearum, vt docet Scot. q. 10. prædicam. Resp. neg. assumptum quoad 2. partem, est enim regula generalis, quod quicquid realiter identificatur alicui, debet reduci ad prædicamentum illius rei, cui identificatur, & sic omnes relationes realiter identificatæ cum substantia dicuntur esse in prædicamēto substantiæ, non quidem formaliter, & directè, sed reductiuè, & per identitatem, vnde & tales relationes dicuntur potius transcendentales, quam prædicamentales, quia non attinent ad quartum prædicamentum; vnde ad probationem illius partis assumpti negatur tales relationes fundamentis identificatas esse propriè intrinsecus aduenientes, quia talis differentia est propriè relationum prædicamentalium, vt infrà suo loco dicemus; intantùm ergo possunt dici intrinsecus aduenientes, quatenus necessariò sequuntur ad fundamentum cum reali identitate cum ipso. Ad Conf. negatur assumptum quoad primam partem, si passio sumatur pro innata rei proprietate, quia & hæc reductiuè ponitur in prædicamento sui subiecti, vt risibilitas in prædicamento substātiæ ex dictis disp. 5. q. 4. art. 1. quo autem sensu passio sit in tertia specie qualitatis, explicabitur inferius disp. 7. q. 3. art. 2. Ad vlt. non ait Doctor eandem figuræ entitatem ad diuersa prædicamenta spectare sub diuersa ratione, sed inquit figuram esse vocem æquiuocam, & quatenus significat superficiem lineis terminatam spectare ad quantitatem; quatenus verò ipsam terminationem significat, quæ realiter distinguitur à superficie, spectare ad qualitatem, quod nec in toto rigore intelligendum est, sed tantùm in eo sensu, quia talis terminatio, esto re vera relationem præseferat, adhuc tamen habet modum prædicandi, & denominandi qualitatis, vt explicabitur infra loc. cit. disp. 7. q. 3. art. 2.

QVÆSTIO III.

Quæ res, & quomodo reponantur in Prædicamento.

17 Circa primam quæsiti partem supponimus cum Tat. q. præamb. ad prædicam. dub. 2. res per se, propriè, ac principaliter, & non voces in Prædicamento collocari, ex rebus enim, non ex vocibus prædicamenta sunt constructa, & res sunt, quæ in prædicamento disponuntur, licèt non ità disponantur, nisi quatenus subsunt mentis nostræ conceptibus, rē namq; in prædicamento reponi aliud non est, quam rem à nobis concipi sub ratione superioritatis, vel inferioritatis, voces igitur solum per accidens, & minus principaliter in prædicamento ponentur, quatenus, si sunt signa eorum, quæ per se sunt in prædicamento, ista enim vox, homo, non poneretur in prædicamēto substātiæ, nisi substantiā significaret; verùm tamē est, quòd etiam voces ipsæ, si non veluti signa rerum, sed potius vt quædam res considerentur, per se locum habent in prædicamentis, & determinatè spectant ad prædicamentum qualitatis, quatenus scilicet sunt qualitates passionem inferentes sensui auditus.

18 Supponimus deinde cum eodem Tat. ibidem dub. 3. tripliciter aliquid posse poni in prædicamento, seu in serie prædicamentali, primò directè, seu in recta linea; secundo indirectè, seu ad latus, tertiò reductiuè: in recta linea ponitur genus supremum, & ea, de quibus prædicatur in quid, genera scilicet subalterna, species, & indiuidua; ad latus ponuntur differentiæ essentiales, per quas naturæ genericæ diuiduntur, & species constituuntur, reductiuè denique, quæ nec sunt genera, neq; species, neque indiuidua, neque differentiæ essentiales, aliquo tamen modo ad a iquid illorum pertinent, quia vel sunt partes integrantes, vt caput, manus, brachia, &c. vel sunt partes essentiales physicæ, vt materia, & forma respectu compositi physici, vel passiones, vt risibilitas respectu hominis, vel sunt termini rerum, vt pūcta respectu lineæ, vel negationes earum, vel aliud quid huiusmodi; hic ergo quæritur, quænam directè in prædicamēto collocētur, an scilicet entia realia, vel etiā ratio-

nis, an entia per se, vel etiam per accidens, an complexa, vel incomplexa, an completa, vel partialia, an finita, vel infinita, an vniuersalia tandem, vel particularia, & indiuidua.

Circa secundam partem quæstionis quærimus, an res istæ, cum possint in abstracto, & in concreto sumi, debeant in prædicamentis collocari sub nominibus abstractis, vel concretis; & quidem de substantijs omnes conueniunt sub nominibus concretis disponi debere, de accidentibus est difficultas, cui occasionem dedit Arist. ipse, qui secundum varias versiones prædicamenta accidentium disposuit tam sub terminis concretis, quàm sub abstractis Nyph.5. Met. qu.4. & 7. Tol. q.2. Post pr. Blanc. disp.7. sect.3. tuentur in concreto disponi debere, quod probabilius censet Amic. tract.18. q.3. dub.2. Alij cõmuni & in abstracto. Iauel.5. Met. q.16. Onna qu.3. art.4. Sot. q.1. de quant. Fuentes q.13. diff.2. art.1. Conimbr. c.4. prædicã. qu.2. art.1. Morif. disp.4. Log. qu.4. Didac. à Iesu disp. procem. prædicam. Complut. disp.11. q. vlt. dub.1. Arriag. disp.5. Met. sect.1. Tandem quidam alij dicunt vtroque modo posse disponi, ita Auersa q.16. Log. sect.5. Maſ. hic sect.2. qu.4. Ruu. qu.2. Hurt. disp.9. Met. §.17. Caiet. de ente, & essen. cap.7. id autem non in eodem sensu defendunt.

ARTICVLVS I.

Conditiones reponibilium in prædicamento assignantur.

19 Dicimus entia realia, non rationis per se, non per accidens, incomplexa, non complexa, completa, non incompleta, finita essentialiter, non infinita, siue genera sint, siue species, siue indiuidua per se, & directè in prædicamentis collocari. Probantur, & explicantur singula; & primò quòd entia realia debeant esse, & Arist. 5. Met. 14. & 6. Met. 4. diuidit ens in ens in anima, seu rationis, & in ens extra animam, seu reale, quod deinde in decem prædicamenta subdiuidit; tum quia prædicamenta sunt coordinationes eorum, quæ vera essentia constant, quod non solum de prædicamentis vt à Metaphysico considerantur, est verum, sed etiam vt à Logico, non enim alia Prædicamenta iste ab illo considerat.

Hic autem per ens reale non est intelligendum ens reale verbaliter, seu ens existens; quia quæ ponuntur in prædicamento, abstrahunt ab existentia actuali, vt est communis omnium sensus; nec est necesse res actu existere ad constitutionem prædicamentorum, quia in ipsis ponuntur superiora tanquam essentialia prædicata inferiorum, & hæc vt quidditatiuè includentia illa, existentia autem de nulla creatura quidditatiuè prædicatur, ita Doctor 2.d.3. q.3. sumitur ergo ens reale nominaliter, pro eo, quod existere potest in rerum natura. Per hoc excluduntur à prædicamentis negationes, & priuationes, quarum licèt aliquæ dentur reales, quatenus sunt priuationes, vel negationes alicuius formæ realis, & non intentionalis; nunquam idcircò possunt dici entia realia; & quamuis ab aliquibus entia realia negatiua vocentur, id tamen est falsum, nam eadem ratione mortem vocare posset vitam priuatiuam, & vitium virtutem negatiuam, vt diximus in Phys. disp.4. q.1. art.1. Excluduntur etiam entia rationis omnia, contra Burid. in fin. prædicam. dicentem entia rationis in prædicam. relationis collocari, & contra illos Scotistas admittentes vndecimum prædicamentum entium rationis, nam cum non sint simpliciter entia, sed entium vmbræ, nequeunt per se in prædicamentis realibus reponi; & potius reductiuè in prædicamentis illorum, quorum sunt simulacra, & vmbræ, quam in proprio prædicamento, vt diximus disp.3. q.7. sicut negationes, & priuationes in prædicamentis illarum rerum, quarum sunt negationes, existentia quoque, & passiones entium, sicut non sunt quidditatiuè entia, sed identicè, non habent distincta, & propria prædicamenta, sed reductiuè ad prædicam. illius essentiæ, cuius est existentia, & passiones, attinent.

20 Secundò, quòd sint entia per se, & non per accidens, colligitur ex Arist. 5. Metaph. 14. vbi cum diuisisset ens in ens per se, & ens per accidens, diuidit ens per se in decem prædicam. Hic autem accipitur ens per se pro ente vnius essentiæ, seu essentialiter vno, quod proinde simpliciter, & sine addito dici potest vnum, vt leo, homo, albedo; ens autem per accidẽs, importat ens essentialiter multiplex, vel potius plura entia, vt aceruus lapidum, domus, & etiam concreta accidentalia, albũ, dulce, vt æqualiter important formam, & subiectum, quia licèt faciant vnum, non tamen faciunt vnum essentialiter, quod dicitur simpliciter vnum, sed accidentaliter ex duabus essentijs simul coniunctis, quarum vna non est per se potentia, nec alia per se actus; ex quo colligitur ratio, quia ens per accidens sicut propriè non est vnum, sed plura entia, & nõ est vnius essentiæ, sed multiplicis, ita poni nequit in vno prædicamento, sed in pluribus, vt album ratione subiecti, quod est substantia, spectat ad prædicam. substãtiæ, ratione vero formæ ad prædicam. qualitatis. Per hoc excluduntur à predicamento omnia artificialia, quia talia constant enim ex materia v.g. ligno, quod est substãtia, & ex figura artificiali quæ pertinet ad qualitatem, vel relationem, & consequen er non sunt vnum quid, vt notat Doctor 4.d.1.q.1.S. Multa hic habet Poncius ad explicandum quodnã sit ens per se vnum, & quod vnum per accidens; sed de hoc agimus ex professo disp.5. Met. q.2. vbi varios explicamus vnitatis gradus ex quibus etiam facilè dignosces, an dicta hic à Poncio stent ad trutinam veritatis.

21 Tertiò quod debeant esse incomplexa, habetur ab Arist. in antep. c. vlt. vbi diuidit in decem prædicamenta ea, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, & ratio huius est, quia tractatio prædicamentorum, & eorum diuisio, ac distinctio facta est præsertim ad constituenda prima elementa, & inueniendos simplices rerum conceptus, ergo constitui debent ex rebus incomplexis. Sed complexa alia sunt secundum rem, quæ diuersas naturas significant, alia secundum modum significandi, licet secundum rem vnam simplicem naturam significent, vt definitiones ex proprio genere, & propria differentia constantes, vt animal rationale (nam quæ sunt datæ per additamentum, diuersas repræsentãt naturas) licèt enim animal rationale secundum rem significet vnam naturam humanitatis, quia tamen ipsam diuidit in partes, vnde non habet vnum modum predicandi, sicut species, quasi complexè illam significat, alia sunt complexa tantum secundum vocem, sed incomplexa secundum rem, & modum significandi, vt Marcus Tullius Cicero: Cum Arist. exclusit à prædicamentis omnia complexa, certum est non esse locutum de complexis secundum vocem tantum, sed de complexis secundum rem: an verò etiam reiecerit complexa in significando, scilicet, definitionem purè quidditatiuam, vt sustinent Fons. 5. Met. c.7. qu. 8. Ruuius hic c.4. q.1. & Amic. tract.18. q.3. dub.3. vel illam directè in prædicam. collocauit, vt communiter asseritur, est dubium. Potest tamen dici, quod si definitio sumitur, vt dicit totum metaphysicum resultans ex partibus, qua ratione habet vnum modum prædicandi speciei in quid, iuxta dicta disp. 4. q.5. in 3. probat. concl. cum Scoto qu.12. Vniu. ad 1. & q.21. ad 5. sic posse directè poni in prædicamento, quia vt sic habet rationem speciei; vnde Porph. c. de specie in coordinatione prædicamenti quædam genera nominauit per terminos complexos, & per definitionem, vt corpus animatum, animal rationale, quod secũdum ipsum erat commune genus Angelis, & hominibus. At si sumitur definitio, vt explicitè dicit genus, & differentiam, sic quia non habet vnum prædicandi modum, nec potest dici species, vt loc. cit. diximus, debebit à prædicamento excludi.

22 Quartò quod entia totalia, & completa, ex Arist. 7. Met. 8. vbi expressè materiam reijcit à prædicamento, quod etiam de materia docuit Sco. 2.d.12.q.1. D. illam ponens solum reductiuè in prædicam. & 3.d.22. B. eodem modo loquitur de corpore pro altera parte composit in 4.d.11. qu.3. H h. idem asserit de parte formali, etiam de anima rationali 2.d.1.q.6.C. & vniuersaliter de partibus essentialibus id docet ex professo q.15. prædicam. in corpore, vbi etiam idem asserit de partibus integralibus, & de differentijs qu.12. vndè modò ferè communiter in omni schola tenentur per hanc completionis conditionem, & totalitatis excludi partes physicas, imò id aliqui extendunt ad partes metaphysicas, dicentes propterea differẽtias poni à latere, quia sunt entia incompleta; quod nõ placet Hurt. disp.9. Met. sect.3. quia inquit, non est maior ratio de genere, quam de differentia, & ad disparitatem inueniẽdam, cur genus ponatur directè in recta linea, non differentia, valde laborant oppositum sustinentes: & certè quando Scotus q.15. cit. exclusit partes à prædicam. nullam mentionem fecit partium metaphysicarum, fortè ne etiam per hoc genus excluderet. Et rursus qui partes metaphysicas in prædicam. reponunt, valdè insudant ad inueniendam rationem, cur partes physicè excludãtur; & rationes, quæ communiter adducuntur, vel nihil concludunt, vel idem de partibus metaphysicis ostendunt. Et præcipuè quod ait Auersa cit. hoc esse, quia per hoc solum, quod totum ex his constans per se ponitur in prædicamento, eo ipso inueniuntur in prædicamento per inclusionem in illo, & ideo superfluit illas separatim ponere, quia bis ponerentur; Non valet, quia idem concludit de genere. Hæc difficultas vel grauis æstimatur ab authoribus, vt est videre apud Ruu. & Amici, vel inanis, & nominalis, vt ab Arriag. disp.3. Met. sect.1. & for-

& fortè non sine fundamento, pendet enim ex acceptione huius termini *directè reponi in prædicamento*, & ab explicatione, & acceptione generis supremi, nam vt videbimus disp. seq.q.1.substantia potest ita genus supremum constitui, vt sit communis entibus completis, & incompletis.

23 Vt autem à communi non recedamus, & rationem assignemus, quæ æque militet de partibus metaphysicis, recolendum est, quæ disp.preced.q.1.art.4.diximus, scilicet, partem de toto prædicari non posse per modum partis, cum igitur linea prædicamentalis directa ex ijs constituatur, quę esse possunt subiectum, vel prædicatum formalis prædicationis, quia superiora essentialiter prædicantur de inferioribus, & inferiora recipiunt prædicationem illorum, ex hoc sequitur manifestè nihil quod habeat modum partis, & incõpleti, posse directè poni in prædicamento, sed quicquid ibi ponitur, debere reponi per modum totius, & entis completi ex quo sequitur, ad hoc vt aliquid ponatur in prædicamento, non esse necessarium, quòd sit ens completum simpliciter, & secundum rem, sed sufficit, quod sit completum secundum quid, seu secundum modum, quæ ratio concludit de omnibus, nam sicut materia, anima, pes, caput, vt sic directè non ponuntur in prædicam. quia retinent modũ partis, sic à pari animalitas, rationalitas, corporeitas non ponuntur directè in prædicam. quia sic in abstracto retinẽt modum partis, sed tantum ponuntur in concreto, quomodo habent rationem totius. Attamen quia vt aliquid sit directè in prædicam. non sufficit, quod prædicari possit de inferioribus (aliter differentia esset directè in prædicam. qua ratione mouetur Hurt. ad id asserendum) sed requiritur etiam, quod possit suscipere prædicationem superiorum graduum, quod nequit facere differentia, cum essentialiter istos non includat, idcirco etsi ex primo capite possit in prædicam. reponi, impedimentum tamen oritur ex 2. Accedit, quod adhuc, vt sic, non habet rationem totius, sicut genus, quia significatur per modum alteri adiacentis, & in quale prædicatur, non per modum per se stantis, & in quid vt genus (quod est vnum ex requisitis secundum aliquos, vt aliquid dicatur per se, & directè in genere) quando enim dicimus, quod Plato est animal, ex tali modo loquendi non significatur, quod preter animalitatem inuoluat aliam partem essentialem, sed quando dicitur, quod est rationalis, vel sensitiuus, ex modo loquendi datur intelligi, quod præter rationalitatem, & sensitiuitatem includat aliam partem essentialem, cui adiacere concipitur, vt eius determinatiuum.

24 Cæterum quia partes similares, & homogeneæ, æquè recipiunt prædicationem essentialem vniuersalis superioris, sicut totum integrale, cuius sunt partes, vt Sco. monet 2.d.3.q.4.H.& 3.d.2.qu.1.H. tam enim tota aqua quam qualibet eius pars est essentialiter aqua, & non dicuntur aqua essentialiter à toto integrali homogeneo dependenter, sed independenter, quod non conuenit partibus hetherogeneis, & dissimilaribus, nam manus nunquam potest dici homo, idcirco contra Suarez disp. 33. Met. sect. 1. & 34. sect. 8. Ruu. & Amic. partes homogeneæ sunt directè in prædicamento, non hetherogeneæ, nam quamuis homogeneę sint actu partes totius integralis, cuius prædicationem nunquam possunt recipere, tamen sunt verè indiuidua totius essentialis vniuersalis, & per accidens se habet, quòd sint actu partes totius quantitatiui, non enim ex hoc, quod pars aquæ est alteri vnita, idcirco non dicitur essentialiter aqua, & indiuiduum totius vniuersalis; quod etiam tenent Louaniens. Villalpand. Blanc. Fuent. & alij. Ratio verò, quam adducunt, quia istæ partes non ordinantur essentialiter ad componendum aliud, non conuincit, nam valeret etiam de etherogeneis. Ob hanc eandem rationem homo manus sine brachio, vel pede, quamuis dici possit pars heterogenea totius integralis resultantis ex ipso, & brachio, vel pede deficiente, tamen quia adhuc retinet denominationem totius, & recipit prædicationem essentialem vniuersalis superioris, non minùs quam totum illud integrale, quod ex ipso resultaret, & pede, vel brachio deficiente, nam adhuc dicitur homo, & animal rationale perindè, ac quilibet alius homo integer, ideò ponitur directè in prædicamento substantiæ, quod dici nequit de manu, vel pede abscisso, quia talem prædicationem no recipit, estò Ouuied. hic idem quoq. iudicium faciat de his mẽbris ex hypothesi, quod abscissa adhuc informentur anima, nam manus abscissa, si eadem potiretur anima, verè diceretur homo (inquit ipse) essentialiter completus, sicuti homo, qui caret pede, vel brachio; quod non videtur omninò benè dictum, quia corpus mancum, pede, vel brachio adhuc censetur idoneum, & adæquatum animæ perfectibile, quantùm sufficit, vt totum indè resultans homo dicatur, nõ sic manus, vel brachium abscissa, vt dicetur in lib. de Anim. vnde membra abscissa, etiãsi tunc actu non fungantur munere partis, quia tamen manent semper essentialiter ordinata, vt informentur ab anima, semper habent rationem entis incompleti, & ordinabilis essentialiter ad constitutionem alterius, atque ideò neque in statu separationis à corpore sunt in prædicamento directè, quicquid dicat Ouuied. tum quia licet in ratione totius integralis fortè possent intrare prædicamentum, & dici entia completa in genere suo, quia in tali statu non sunt partes, sed tota, tamen in ratione totius essentialis adhuc sunt incompleta, perindè ac materia, vel anima separata. Vt ergo quoad hoc habeatur regula generalis, ex entibus physicis illa debent censeri completa, quæ vel non concurrunt, vel non sunt nata concurrere, tanquam partes, ad compositionem alicuius physicam, vel essentialem, vel integralem; vel si ad talem nata sunt concurrere, adhuc tamen ita concurrunt, vt habeant denominationem illiusmet entis, quod constituunt, & essentiam metaphysicam eiusdem rationis cum ipso participent. Ex gradibus verò metaphysicis illi tantùm censentur completi, quantum sufficit, vt directè in prædicamento reponantur, qui sunt prædicabiles in quid, & per modum totius, ac per se stantis, & quia sola genera, & species sic prædicantur, ideo isti tantum gradus metaphysici directè in prædicamento ponuntur.

25 Quintò, quòd entia essentialiter duntaxat finita, est Scoti 1.d.3.qu.3.H.& d.8.qu.3. §. *Teneo opinionem meam*, estque communis, vt videbimus disp. seq. qu.1. pro nunc prob. quia quicquid est prædic. aut est genus, aut species, aut indiuiduum, ens in essentia infinitum nõ potest esse genus, quia ex eo, quòd est infinitum, nõn est perfectibile à differentia, cuius est perficere genus essentialiter; non species, quia hæc constat ex genere, & differentia, quæ si non sunt infinita, nequeunt infinitum constituere, nec tandem indiuiduum, quia hoc constat ex specie, & indiuiduali differentia, species non est infinita ex dictis, neque differentia, quia hæc partialis, & incompleta; hac ratione vtuntur Fonseca, Vasq. & alij, quæ tamen fuit Tatar. q.1. prædicam. dub.3. & licet Poncius eam hic inficietur, ei occurremus infrà disp.7.q.1.art.1.nu.9.

Tandem quòd etiam indiuidua directè in prædicam. collocentur, est Scoti 2.d.3.qu.4. D. & 3. d. 22. B. & sequitur ex dictis, quia indiuiduum est ens per se vnum incomplexum, finitum, & completum, in se continens omnia prædicata lineæ prædicamentalis, quibus subijcitur. Tum quia Arist. in præd. subst. per se explicauit substantiam primam, & secundam, idest singularem, & vniuersalem; tum quia radix per se ad arborem spectat, & basis ad columnam, indiuiduum est radix, & basis prædicamenti ex Scot. cit.

26 In oppos. arg. 1. contra 1.2.& 3. conditionem. Tum quia prædicamentum fit per se ex generibus, & speciebus, quæ sunt entia rationis. Tum 2. quòd substantia sit prior corpore, & corpus prius viuente, non habetur ex natura rei, sed ex opere intellectus tendentis prius in substantiam, quàm corpus, ergo talis series, & prædicamentum est ens rationis. Tum 3. de ente per accidens probatur, quia quantitas discreta, cum sit ex pluribus quid aggregatum, est ens per accidens, & tamen est in prædicam. quantitatis; scientia est in qualitatis prædicam. & est vnum aggregatione ex pluribus habitibus, imò est quid ex absoluto, & respectu ad obiectum intrinsecè constituta; vestis est in prædic. habitus, & tamen est quid artificiale; quod etiam patet in omnibus concretis accidentium. Tandem oratio est quid complexum, & est in prædicamento quantitatis.

Resp. prædicamentum constitui ex generibus, & speciebus materialiter, non formaliter, idest ex rebus ipsis, quæ dicuntur genera, & species, non ex ipsa genereitate, & speciеitate; vnde *Quod* ponitur in prædic. est res, *Quo* ponitur est intentio, quia non ponuntur res in prædicam. nisi vt substant conceptibus rationis. Ad 2. argum. vrgere contra Thomistas negantes distinctionem ex natura rei inter gradus prædicamentales, ac proinde etiam prioritatem, & posterioritatem ex natura rei, non autem contra nos, qui vtrumque admittimus. Ad 3. patebit ex dicendis in proprijs locis; nam quantitas discreta non est vera species; scientia est vna qualitatis species, vt dicit vnum per se habitum, non vt dicit illam aggregationem, vt explicabimus disput. 12. & quamuis dicat respectum realiter identificatum ad obiectum, non ob id est ens per accidens, quia non ponimus illum de essentia scientiæ; vestis ponitur in prædicam. habitus tanquam materiale, & fundamentum habitionis passiuæ, quæ est formalitas habitus; & concreta accidentium ponuntur in prædicam. non vt significant ex æquo subiectum, & for-

mam, vt in seq. art. dicemus. Tandem oratio non est vera quantitatis species, vt suo loco videbimus.

27 Secundò, contra 4. & 5. conditionem. Tum quia accidentia in abstracto sua prædicamenta constituunt, & tamen abstracta significant per modum partis. Tum 2. partes physicæ essentiales habent sua genera, species, & differentias, vnde multis in locis substantiæ vocantur ab Arist. possunt concipi vt abstractæ, & concretæ in suis inferioribus,& habent omnes passiones substantiæ, ergo per se sunt in prædicamento. Tum 3. genus, & differentia, quomodocunq; sumantur, semper sunt entia incompleta, ergo si genus est per se in prædicamento, omnes aliæ partes debent reponi. Tum 4. ex 1. Top. c. 7. omnia prædicata dialectica in prædicamentis reperiuntur, sed dialectica disputat de entibus completis, & incompletis, ergo &c. Tum 5. totum non est sine partibus, ergo si totum est per se in prædicamento, partes non possunt excludi. Tandem contra quintam Christus est in prædicamento substantiæ, & tamen habet essentiam infinitè perfectam, & si daretur linea infinita, adhuc esset in prædicamento quantitatis ex d. 8. q. 3. ergo finitas non est necessaria conditio.

Resp. ad 1. patebit ex seq. art. Ad 2. disp. seq. q. 1. art. 1. dicemus posse quoque ordinari aliquam seriem prædicamentalem ex istis entibus incompletis ad instar prædicamentorum entium completorum, quæ modò sunt in vsu, non tamen sequitur debere in his directè reponi. Ad 3. quamuis sint entia incompleta secundum rem, sunt tamen completa secundum modum in ratione habentis, quod sufficit, vt possint de inferioribus prædicari, & cum genus etiam sit potens suscipere prædicationem superiorum graduum essentialem, erit directè in genere. Dices, genus supremum solum de inferioribus per modum totius prædicatur, non autem suscipit prædicationem gradus superioris, cum non adsit, ergo differentia, quia essentialiter de inferioribus prædicatur, quamuis non recipiat prædicationes superiorũ, debet esse directè in genere. Resp. neg. paritatem, quia genus supremum saltim potest recipere prædicationē essentialē entis transcendentis, quod nõ habet differẽtia, quia non est formaliter ens; tũ quia non prædicatur per modũ per se stantis; & si velis cum Hurt. ad esse per se, ex directè in genere sufficere posse de altero essentialiter prædicari, & consequenter differentiã, quamuis à latere, dici tamen per se in genere, est quæstio de nomine. Ad 4. verum est assumptum, siue directè, siue indirectè, vel reductiuè. Ad 5. solum probat partes pertinere ad idem prædicamẽtum indirectè, vel reductiuè, quatenus sunt ratione totius in prædicamento. Ad 6. Christum esse in prædicamento ratione naturæ humanæ, non diuinæ vt disp. seq. q. 1. dicemus: deinde negatur paritas de linea infinita, & de infinito in essentia, quia linea esset duntaxat infinita secũdum quid, simpliciter tamen esset limitatæ, & finitæ naturæ.

28 Tandem contra 6. arg. Tum quia prædicamentũ est coordinatio plurium prædicabilium secundũ sub, & supra, indiuiduum non est huiusmodi. Tũ 2. Porph. claudit prædicamenta genere summo; & specie infima, & ad indiuidua descendere prohibet, quia sunt infinita iuxta præceptum Platonis. Tum 3. indiuidua ad scientiam per se non spectant, ergo ad prædicamenta per se non spectabunt, quæ sunt pars præcipua logicæ, & ad scientiam ordinantur. Tum 4. indiuiduum non est vniuocũ, quia nõ est de pluribus secundum idem nomen, & rationẽm, ergo nõ est per se in prædicamento, quia hæc est vna principalis conditio. Tandem indiuidua sunt entia per accidens, quia constant ex rebus diuersi ordinis, vt patet ex secunda definitione Porph. *Indiuiduum est, cuius collectio proprietatum, quæ in vno est, in alio non potest reperiri.*

Resp. ad 1. prædicamentum est coordinatio non solum prædicabilium, sed etiam subijcibilium, de quorum numero est indiuiduum. Ad 2. imò debere claudi genere, sũmo, & indiuiduo, sicut enim apex ponitur prædicatum, de quo nil aliud dicitur in recta linea, ita basis debet poni subiectũ, cui nil aliud subijcitur, vt Scot. docet in 2. cit. Porph. ita fecit, quia enumerare solum curauit prædicata essentialia; & Plato indiuidua in prædicam. recensere vetabat, quatenus infinita sunt, non quatenus indiuidua, quo etiam sensu non est necesse species in prædicamento recensere singulas numerando; vel Porph. tantum voluit diuisionem, quæ fit per differentias, non progredi vltra speciem. Ad 3. sicut pertinent ad prædicamentum vt subiecta participantia omnes gradus superiores, ita ad seriem prædicamentalem spectant velut id, ex quo vt ex fundamento ædificium prædicamenti construitur; nec est necesse, quæcunq; in prædicamento ponuntur, immediatè ad scientiam pertinere. Ad 4. illam solum esse conditionem eorum, quæ ponuntur in prædicamento vt gradus predicabiles, & communes, non indiuidui, quod solum ponitur vt subijcibile. Ad 5. ratio indiuidui non consistit in illis proprietatibus extrinsecis, sed solum includit naturam, & differentiam indiuidualem; definitio Porph. est quædam notificatio indiuidui à posteriori.

ARTICVLVS II.

Constructio prædicamenti in terminis abstractis, vel concretis determinatur.

29 Dicimus in prædicamento substantiæ naturas disponi debere in concreto; in prædicamentis verò accidentium in rigore reponi debere in abstracto non vltimata abstractione, sed media, quamuis etiam in concreto possent collocari. Et quidem de substantiali prædicamento docet ipsemet vsus, videmus enim in eo genera, & species disponi nominibus concretis substantia, corpus, viuens, animal, homo; & ratio est, quia res non disponuntur in prædicam. nisi quatenus gradus superior potest essentialiter dici de inferiori, & inferior talem prædicationem suscipere, at in abstracto fieri nequeunt tales prædicationes, non enim dicimus humanitas est animalitas, quia naturæ sic significatæ habent rationem partis, & entis incompleti, at in concreto habent rationem entis completi, & totalis, vt diximus disp. præced. q. 1. art. 4. & ex professo agemus disp. 10. q. 3. nam cum natura substantialis nata sit esse in supposito, in quo suum habet complementum, scilicet subsistentiam, statim ac à supposito abstrahitur, habet rationem partis, & formæ metaphysicæ.

30 Secundò quod accidentia debeant in media abstractione reponi, manifestè fiet ex dicendis disp. 10. cit. nam abstracta media abstractione sunt termini illi, qui à subiecto abstrahunt, quod in concreto concernunt, sed non ab inferioribus, vt albedo abstrahit à ligno, per album connotato, sed non ab hac, vel illa albedine, vltima verò abstractione abstractum est, quod etiam ab indiuiduis præscindit, vt albedineitas, debent igitur accidentium prædicamenta in terminis media abstractione abstractis disponi, vt docet Scot. q. 15. Vniu. post. resp. ad 2. princ. & q. 11. predicam. post. resp. ad 3. & probatur auth. Arist. qui multa prædicamenta accidentium ita disposuit, species enim quantitatis, & qualitatis sub nomine abstracto refert, lineam, superficiem, scientiam, ægritudinem, &c. Tum quia prædicamentum est coordinatio plurium in tali statu, quod superiora possint prædicari per modum generis, vel speciei, sed termini accidentales media abstractione abstracti adhuc permanent in tali statu, significant enim formas accidentales per modum per se existentis, & completæ naturæ, quod non conuenit terminis vltimatè abstractis, nam vt sic significant formas vt incompletas, & per modum partis, cum ab omni habitudine in ratione habentis præscindant. Imò quia coordinatio prædicamenti est ordo quidam essentialis inter prædicata superiora, & inferiora, & per accidens se habet ordo ad extraneum, potius prædicamenta accidentium disponi debent in terminis abstractis, quibus præscinditur à quolibet ordine ad extraneum subiectum, & ordo essentialis inter superiora, & inferiora denotatur, quàm in concretis, quæ ordinem dicunt ad subiectum.

31 Tertiò tandem non excludimus omninò concreta ab istis prædicamentis, nam Scotus cit. quamuis simpliciter loquendò dicat abstracta accidentium ordinari in prædicamentis, addit tamen etiam concreta posse per se ordinari sicut superius, & inferius, non quidem concretum sub abstracto, vt album sub qualitate, sed concretum inferius sub concreto superiori, vt album sub quali, vult itaq; prædicamentum accidentium, vel totum in abstracto, vel totum in concreto posse rectè constitui: hinc Arist. c. vlt. de antep. omnia accidentium prædicamẽta in concreto recensuit, & in prædicam. qualit. etiam de ipsa egit sub nomine concreto. Tum quia si quid obstaret, aut esset, quia concretum est ens per accidens, vt vniuersaliter Arist. dixit de quocunq; concreto accidentali 7. Met. 2. aut quia non potest per se subijci, & prædicari; sed primum non obstat, quia licèt sumendo concretum accidentale pro aggregato ex æquo, ex subiecto, & forma, quomodo de illo loquebatur Aristot. cit. non possit definiri, nec poni in prædicam. vt notat Scot. q. 15. Vni. ad 2. tamen formaliter, vt dicit formam, & pro connotato subiectum, non est ens per accidens; vt sæpè dictum est: Neque per se vnitas accidentis excluditur per actualem dependentiam ad subiectum, quia subiectum non pertinet ad intellectum eius vt pars, sed vt terminus talis dependentiæ, vt Scot. docet 4. d. 1. q. 2. A. & quæst. 8. Vniu. in fine: cum ergo termini sint in prædicam. ratione suorum significatorum formalium,

lium, non materialium, vt notat Tat. q. proœm. ad prædicam. dub. 2. album erit formaliter in prædicamento qualitatis. Neq; etiam impedimentum oriri potest ex 2. cap. quia etiam in concretis accidentalibus dantur prædicationes per se superioris de inferiori, vt album est coloratum, album est quale, vt Scotus docet q. 1. Vniuersf. vbi etiam notat à talibus concretis ad abstracta tenere conseq. vt album est quale, ergo albedo est qualitas; vnde 1. Top. c. vlt. ait Aristot. album contineri sub colorato, tanquam speciem sub genere.

32 Contra arg. primò, quòd non possint in abstracto disponi; Tum quia vt sic se habent per modum partis, vt sunt abstracta substantialia, pars verò non potest de toto prædicari. Tum 2. accidentia debent poni in prædicam. eo modo, quo de substantia prædicantur, quia prædicamenta accidentium distinguuntur per ordinem ad substantiam, vt diximus, sed prædicantur de substantia in concreto, non in abstracto, ergo &c. Tum 3. formæ quorundam prædicamentorum scilicet Vbi, Situs, Quando, & Habere, si abstractè sumantur, includuntur in alijs prædicamentis, nempe locus, & tempus in prædicam. quantitatis, vestis in prædicam. substantiæ, ergo hæc saltim necesse est constituere in concreto. Tum 4. modus inhærentiæ, quo forma accidentalis in est subiecto, pertinet ad idem prædicam. sui accidentis, at hic modus significatur per nomē concretum, quod concernit subiectum non per abstractum, quod à subiecto præscindit. Tum 5. sicut se habet subsistentia ad naturas substantiales; ita inhærentia ad accidentales, sed substantiales quamuis sint magis entia, & perfectiora, nihilominus vt abstrahunt à subsistentia, sunt entia incompleta, multo magis accidentales, vt abstrahunt ab inhærentia: ma. patet, quia sicut natura substantialis completur vltima è per subsistentiam, ita accidentalis per inhærentiam. Tandem connaturalius est accidenti esse in subiecto, quàm ab illo præscindere; ergo saltim rectius prædicamenta accidentium disponentur per concreta, quæ non solum ordinem ad inferiora, sed etiam ad subiecta significant, quàm per abstracta, quæ à subiecto præscindunt.

33 Resp. ad 1. accidens vltimatè abstractum esse quid incōpletū, non media abstractione abstractū, quòd licèt in re sit pars concreti ad subiectū, habet tamen modū significandi totius, quia est concretum ad singulare, nec præscindit ab ordine in ratione habentis, vt sæpe dictum est, non sic abstracta substantialia, quæ licet dicant ordinem ad propria indiuidua, vnde hæc est vera, hæc humanitas est humanitas, hæc animalitas est animalitas, non tamen ista, humanitas est animalitas, nam animalitas totaliter præscindit à speciebus. Ad 2. neg. ma. quia licèt diuisio prædicamentorum accidentium facta sit iuxta diuersum ordinem, quem dicunt ad substantiā; coordinatio tamen eorum in suis prædicamentis non est facta, quatenus prædicantur de substantia in quale accidentale, sed quatenus prædicantur in quid de suis inferioribus: tum quia licet accidentia in abstracto non afficiant actualiter substantiam, afficiunt tamen aptitudinaliter, imò etiam in aliquo sensu actualiter, dicimus enim, quòd corpus habet quantitatem, habet albedinem, similiter quantitas extendit subiectum qualitas afficit, &c. Ad 3. neg. assumptum, quia illa etiam quatuor prædicamenta in abstracto sumpta sunt diuersa à prædicamento quantitatis, & substantiæ, cum præferant varios respectus extrinsecus aduenientes, vt infra in suis locis videbitur. Ad 4. neg. ma. vniuersaliter, quia inhærentia, quando est realiter ab accidente distincta, est in prædicam. habitus, vt ibi dicemus, & solum denominatiuè vagatur per illa prædicamenta; vt docet Sco. 4. d. 12. q. 1. negatur etiam mi. quia vtroque modo significatur, vocatur enim prædicamentum habitus, & habere. Ad 5. negatur paritas, quia essentialior est habitudo naturæ substantialis ad proprium suppositum, quod est eiusdem prædicamenti, quàm accidentis ad subiectum, quod est ipsi extraneum, quare statim ac natura substantialis à supposito præscindit, censetur incompletum ens, saltim in modo significandi, non sic accidens, quia adhuc retinet habitudinem ad inferiora; neque in hoc attendi debet maior vel minor perfectio in entitate, nam adhuc humanitas vt quid incompletum est perfectior accidente in concreto, quod habet modum completi entis, respicitur enim ad modum significandi, non ad rem significatam, Ad 6. patet ex dictis, de ratione enim prædicamenti est prædicatio, & subiectio essentialis, & quidditatiua, non accidentalis, & qualitatiua; aliter prædicamentū accidentis nō deberet constitui ex generibus, & speciebus accidentis inter se ordinatis secundum sub. & supra, sed ex accidente, & subiecto, inter quæ cadit prædicatio accidentalis.

34 Secundò arg. contra dispositionem in terminis concretis. Tum quia Sco. ipse q. 15. Vniu. ait, concreta accidentalia non esse in genere, nisi reductiuè simpliciter loquendo. Tū 2. Arist. 3. Top. c. 1. ait, iustitiam, non iustum esse in prædicam. Tum 3. concreta non possunt esse genera, & species, quia ea solum possunt genera, vel species denominari, quæ significant naturam per se stantem, & non alteri adiacentem, aliter prædicarentur in quale, non in quid, accidentia verò in concreto, significant naturam non per se stantem, hinc Arist. 2. Top. c. 2. ait coloratum non dici de albo tanquam genus, sed denominatiuè,

Resp. ad 1. & 2. vel loqui Scotum, & Arist. de concreto pro aggregato, vel quia non est in prædicamento, nisi ratione formæ significatiuæ, & quia coordinatio concretorum pendet à coordinatione formarum, sicut vniuersaliter verum est denominatiua pendere à formis denominantibus. Ad 3. dicimus probare solum in rigore debere ista prædicamenta in abstracto constitui, adhuc tamen etiam in concreto possunt constitui, nam concretum, licet vt respicit subiectum, habeat rationem qualis, attamen vt respicit inferiora ratione formæ, quam formaliter importat, habet rationem quid, nec vt adiacens prædicatur de inferioribus, sed vt essentialiter inclusum. Arist. autem sumpsit album, non pro formali, sed pro materiali, & subiecto, quomodo coloratum denominatiuè dicitur de illo. Declaratur amplius hæc solutio, quia album, & nigrum, si considerantur vt talia formaliter, non verò prout cōnotant subiectum, coloratum prædicari potest de ipsis per modum generis, & speciei, interroganti namque quid sit album, vel nigrum sic sumpta, benè respondetur, quod est coloratum, vnde licet sit concretum adiectiuum: attamen non prædicatur per modum adiacentis, nisi respectu subiectorum de quibus accidentaliter prædicatur, respectu verò inferiorum prædicatur essentialiter, ac per modum per se stantis; licet connaturalior modus concretorum adiectiuorum sit prædicari per modum adiacentis.

QVÆSTIO IV.

De diuisionibus, & regulis antepræ dicam.

35 Post definitiones vniuocorum, æquiuocorum, & denominatiuorum, quas disp. 2. explicauimus, subdidit Arist. in Anteprædic. duas diuisiones, & duas regulas, de quibus erit sermo in hac quæstione.

Prima diuisio est eorum, quæ dicuntur, nam aliam dicuntur cum complexione, vt homo albus, alia sine complexione, vt homo equus; & valet hæc regula ad dignoscendam conditionem eorum, quæ in prædicamento reponi debent, quæ est incomplexio, vt diximus q. præced. art. 1. ac proinde Arist. incomplexa postea diuidit in decem prædicamenta. Ex quo deducitur, hanc diuisionem principaliter esse rerum, seu conceptuum obiectiuorum, & minus principaliter vocum, quatenus per eas significantur res, & conceptus, nam scientia prædicamentorum non est de vocibus; quapropter l*y dicuntur* in præfata diuisione idem sonat, quod concipiuntur, vt etiam dicebamus in definitionibus vniuocorum, & æquiuocorum; atque ità sensus diuisionis erit. Rerum aliæ significantur conceptibus complexis, aliæ incomplexis; & licèt complexio, & incomplexio sint passiones vocum, conueniunt tamen primò conceptibus, & complexio, aut incomplexio vocum; attenditur propriè ex complexione, aut incomplexione conceptuum, itaut illa vox incomplexa censeri debeat, cui vnus tantum correspondet conceptus, complexa verò, cui plures, vt determinauimus in 1. p. inst. tract. 1. c. 3.

36 Secunda diuisio est eorum, quæ sunt, quod alia de subiecto dicūtur, & in subiecto non sunt, vt substantiæ vniuersales, homo animal, alia in subiecto sunt, sed de subiecto nullo dicūtur vt accidētia particularia, hæc albedo; alia dicuntur de subiecto, & sunt in subiecto, vt accidentia vniuersalia, color, albedo; alia deniq; nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto, vt singularia substantiæ, Petrus, Sortes; in qua diuisione solum est aduertendum esse in subiecto, & dici de subiecto diuersimodè sumi ab Arist. nam esse in subiecto accipit pro vera, & reali inhæsione in eo, quomodo accidentibus conuenit, nam licet forma substantialis sit in materia vt in subiecto, non tamen inhæsiuè, vt docet Scot. quol. 9. A. sed per veram informationem, nam inhærere dicit informationem non per se, hoc est, quod inhærens, cum non sit actus simpliciter, sed secundum quid, non facit vnum per se cum subiecto, sed per accidens; at forma substantialis est actus simpliciter, & cum materia fa-

teria fa-

teria facit vnum per se, & ideò non dicitur esse in subiecto per inhærentiam. Dici verò de subiecto sumitur, vt significat prædicari de aliquo vt de inferiori quidditatiuè. Valet hæc diuisio nedum ad dignoscendum discrimen eorum, quæ in prædicamento substantiæ reperiuntur, ab his, quæ ponuntur in prædicamento accidentis, sed etiam ad cognoscendam constitutionem prædicamenti tam substantiæ, quam accidentium, quia illud constituitur ex substantijs vniuersalibus, & particularibus, & similiter ista ex accidentibus vniuersalibus, & particularibus, nec aliud dicendū occurrit de his diuisionibus.

37 Prima regula anteprædicamentalis est. Quando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, hoc est, vt de quidditatiuè inferiori, quæcunq; de prædicato dicuntur, etiam de subiecto dici necesse est; nam si homo essentialiter includitur in Petro, etiam essentia hominis in eo includetur, ergo si homo essentialiter est animal, etiam Petrus essentialiter erit animal. Valet ista regula ad cognoscendum ordinem eorum, quæ ponuntur in prædicamento, nam quæ in recta linea ponuntur, debent esse essentialiter subordinata, itaut superiora in inferioribus includantur, & de illis quidditatiuè dicantur. Ex his deducitur regulam valere, & tradi solum de prædicatis essentialibus, vt 1. p. inst. tract. 1. c. 8. diximus, quia talia sunt superiora respectu inferiorum in linea prædicamentali; & his quidem, quæ prædicato competunt, vt supponit absolutè, non autem vt supponit simpliciter, vel quæ differentiam ponant inter prædicatum ipsum, & subiectum, etsi prædicationes in secundis intentionibus fiunt per actum signatum, non vtiq; exerceri debebunt, nisi in primis, vt sæpius diximus: quæ omnia colliguntur ex Sco. q. 9. prædicam. & quibus obseruatis soluūtur omnia argumenta, quæ cōtra hanc regulam fieri solent, quo autē sensu possit extendi quoq; ad prędicata accidētalia ibid. explicatū est.

Secunda regula; Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differentiæ, vel vt alij legunt, diuersæ sunt specie differentiæ; vt animalis, & scientiæ, subalternorum verò nil prohibet easdem esse differentias, nam superiora de inferioribus dicūtur. Valet hæc regula ad cognoscendum ordinem eorum, quæ ponuntur in distinctis prædicamentis, diuersa enim prædicamenta diuersas habent species, & differentias. Circa hanc regulam primò dubitari solet, quid intelligatur per genera subalternatim, & non subalternatim posita, genera enim alia sunt, quæ in nullo superiori genere cōueniūt, vt sunt illa diuersorum prædicamentorum, alia, quæ sunt sub aliquo genere, inter se verò se habent, vt disparata, vt animal, & planta, quæ dicuntur subalterna, quatenus in vno tertio conueniunt, scilicet in corpore, & in viuente, quædam tandem dicuntur subalterna proprijssimè, quia vnum sub altero continetur, vt animal, & viuens.

Soto, & Complut. hic explicant genera subalterna esse, quorum vnum sub alio continetur, non subalterna, quorum vnū non continet aliud, siue sub tertio communi contineantur, siue in diuersis sint prædicamentis; fauet Scot. q. 10. prædicam. fundamentum sumitur ex ipso contextu, nam explicans Arist. quę sint genera subalterna, adducit exempla de superioribus respectu inferiorum. Tum quia hoc clarè habetur in versione Argyrop. quæ est omnibus castigatior, *Quando genera diuersa sunt, neque vnum ab altero continetur, eorum etiam differentiæ specie differunt; eorum autem generum, quorum vnum sub altero continetur, nihil prohibet easdem differentias esse*. idem habet 1. Top. c. 13. ibi à positione generum, vbi explicans Arist. genera subalterna, & non subalterna, in hoc sensu, tradit hanc eandem regulam, & doctrinam.

39 Communis opinio, quam tradidit Tatar. in summ. in exposit. huius regulæ, per genera subalterna intelligit ea, quorū vnum sub altero continetur, vel ambo sub tertio, non subalterna verò; quæ in nullo conueniunt; Fundatur in hoc, quòd exēplificans Arist. de generibus non subalternis mentionem fecit, de his, quæ prædicamento differunt, vt animal, & scientia; tum quia 6. Top. c. 2. loc. 41. quæ sub tertio continentur, subalterna vocat, de quibus docet, non implicare habere differentiam communem, ergo cum hic ait genera subalterna habere easdem specie differentias, etiam de cōtentis sub tertiò intellexit.

Attamen quia regula ista de generibus sub tertio communi contentis intellecta in vno sensu est vera, in altero falsa, vt videbimus, vtramque expositionem possumus admittere, & quod per subalterna genera intelligantur, quæ sub tertio continentur quò ad illas differentias, quas possunt habere communes; & quòd per non subalterna accipiat, quorum vnum non est sub altero, siue sint sub tertio, siue non, explicando regulam in generibus sub tertio contentis quò ad illas differentias, quas nequeunt in communi possidere; eò vel maximè, quod in textu vtraque expositio fundamentum habet, vt vidimus; quapropter explorare debemus quam veritatem habeat hæc regula, præcipuè in generibus sub vno tertio contentis, de quibus est maior difficultas; non quidem de constitutiuis illius generis communis, hæ namque omnibus inferioribus conueniunt, vt differētiæ constitutiuæ viuentis conueniunt animali, & plantæ, sed de diuisiuis an scilicet differentiæ diuisiuæ generis communis conuenire possint indifferenter generibus contentis sub illo communi.

40 Prima opinio est affirmatiua, sed Authores istius opinionis diuisi sunt; aliqui enim indifferenter de qualibet differentia loquuntur, eo quia putant nullas esse differentias proprias vnius speciei constitutiuas, & vnius generis diuisiuas, sed quamlibet communiorem esse specie, & solum adæquari cum illa, quatenus, est alteri coniunctadifferentiæ, ex qua combinatione resultat adæquatum constitutiuum speciei; ac proinde admittunt eandem differentiam pluribus generibus posse aduenire, illaque diuidere; ita Auersa quæst. 13. Logic. sect. 1. Blanc. disput. 3. vniuers. c. de differ. sect. 8. qui alios citat. Aliqui distinguunt, quòd genera alia sunt adæquata, & ista non possunt habere communes species, alia inadæquata, de quibus conceduut in vna specie reperiri posse, in qua descendant per differentias inadæquatas; vnde licèt hæc opinio non videatur concedere genera disparata habere communes differentias, admittit tamen continere sub se communem speciem, quam inadæquatè constituunt, de quibus non erit verum dicere, quòd generum ad inuicem non sub ordinatorum diuersæ sint species; ita Arriag. disp. 8. Log. sect. 1. sub sect. 2. Alij distinguunt de differentijs, & generibus nam quædam differentiæ sunt vniuersales, quæ totam lineam prædicamentalem diuidunt, vt corporeum, & incorporeum in prædicam. substantiæ, & genera ab illis constituta dicuntur vniuersalia, quia totaliter lineam prædicamentalem amplectuntur, vt corpus, & spiritus, & de istis verum est, quòd non habent differentias diuisiuas superioris generis communes, quia tales sunt illæ vniuersales formaliter oppositæ, quæ nequeunt in eodem reperiri; aliæ sunt differentiæ particulares, particulare genus diuidentes, & de istis verum est posse pluribus generibus inferioribus conuenire, respectu quorum non se habebunt vt differentiæ adæquatè constitutiuæ, has enim afferunt non posse esse communes, sed inadæquatè, & non vltimatè ita Ruu. hic, & Amic. afferunt exemplum de quantitate, quæ primo diuiditur in permanentem, & successiuam, quæ genera habent communes differentias scilicet continui, & discreti, quæ sunt etiam diuisiuæ quantitatis in communi, nam datur quantitas permanens continua, vel discreta, & quantitas successiua continua, vel discreta, consentit Ponc. disp. 7. n. 46.

Secunda opinio asserit, quodlibet genus habere proprias differentias diuisiuas, itaut vna differentia sit vnius tantum generis diuisiua, & vnius speciei constitutiua, ita Doctor q. 10. prædicam. q. 27. Vniu. & 2. Post. q. 58. & alijs in locis infra cit. estq; apud Antiquos communis, quam ex Recentioribus sequuntur Moris. disp. 3. Log. q. 6. Complut. hic, Pasq. tom. 1. Met. disp. 61. 67. & 68. Pro cuius resolut.

41 Dicimus primò, genera diuersorum prædicamentorum nullam habere communem differentiam constitutiuam, aut diuisiuam, neque communes species; ita Sco. ci. & 2. d. 3. q. 4. D. Probatur; quia prædicamenta sunt impermixta, itaut vnum essentialiter non participat naturam alterius, ergo quæ sub ipsis continentur, nullam habebunt differentiam communem, nec constitutiuam, nec diuisiuam; supponimus enim nunc decem genera non habere supra se ad aliud genus, nam si velimus loqui in sententia admittente vnum, vel pauciora, quàm decem prædicamenta, sic de illis idem iudicium faciendum est, ac de generibus sub communi tertio constitutis, de quibus in seq. concl. ex quo patet alia pars de speciebus, nam species nonnisi ex genere, & differentia coalescunt, ergo ex diuersis generibus, & differentijs diuersæ quoque species constituuntur.

42 Dicimus 2. genera inter se subordinata communes habent omnes differentias superiorum generum constitutiuas, quod etiam est verum de generibus sub communi tertio contentis; quia conueniunt in differentia illius tertij constitutiua; est communis cum Arist. hic, & patet, nam animal includit omnes differentias, scilicet corporeum, quæ est constitutiua corporis, animatum, quæ est constitutiua viuentis, & sensibile, quæ est propria ipsius animalis; similiter animal, & planta habent differentias constitutiuas corporis, & viuentis, & sequitur ex prima regula *Quando alterum de altero*

tero præd'catur, &c. hinc cum dicimus horum generum easdē esse differentias constitutiuas, nil aliud significatur, quam rationem generis superioris inueniri in inferioribus, non verò differentiam constitutiuam generis superioris esse vltimatè constitutiuam generis inferioris, hoc enim est impossibile. Sequitur etiam genera inter se subalterna participare aliquas diuisiuas superiorum, nam animal ex diuisiuis substantiæ habet corporeum, ex diuisiuis corporis habet animatum, ex diuisiuis viuentis habet sensibile, quod etiam est asserendum de alijs sub tertio contentis, quæ habent communes differentias diuisiuas, quæ genera constituunt in illis inclusa, præterquam diuisiuas immediati generis superioris, v. g. animal, & planta habent communes differentias diuisiuas substantiæ, & corporis, puta corporeum, & animatum, non tamen habent communes differentias diuisiuas viuentis, vt est, sensibile, & vegetabile, vt mox dicemus.

43 Dicemus 3. nulla differentia diuisiua vnius generis potest esse diuisiua alterius generis, sed quælibet determinat in sibi genus vendicat, ita Scot. cit. quam probat q. 10. præd. si eadem differentia, siue vltima, siue non vltima adueniret pluribus generibus, sequeretur idem specie, vel genere inferiori esse in diuersis generibus non subalternis, quod implicat, quia idem specie, vel genere inferiori habet vnam essentiam, genera autem non subalterna, sed disparata, etiam eiusdem prædicamenti, non faciunt vnam essentiam, vt patet de animali, & planta: sequela probatur, quorum est vna differentia, vna est entitas specifica, nam vnitas specifica nonnisi à differentia potest prouenire, in casu vna esset differentia. Dices adesse diuersitatem generum, ideo constituta non esse eiusdem speciei.

Contra, genera sunt rationes conueniendi in speciebus, differentiæ sunt rationes disconueniendi, hinc genus dicitur à differentia contrahi, esse magis vniuersale, differentia minus vniuersalis: vnde per differētiam magis accedit ad esse indiuiduale, eo quia eius communitas per differentiam restringitur; qua ratione dicitur genus in quid prædicari, differentia in quale, & per modum adiacentis: ergo ab illis generibus non poterit prouenire differentia specifica; imò si hoc asseratur, potius illa differentia se haberet vt genus, quia omnia generis attributa illi competeret, genera verò se haberent vt differentiæ.

Respondet Auersa cit. & sect. 3. nullum esse inconueniens idem habere modò rationem generis, modò rationem differentiæ, modo concipi vt communius, modo vt minus commune, quia genus, & differentia non sunt quædam entitates ex natura rei distinctæ, sed tantum virtualiter, vnde ad libitum poterit intellectus noster formare diuersos conceptus secundum diuersas assimilationes, vel disconuenientias, quas habet eadem specifica natura respectu diuersorum.

44 Contra istam responsionem sunt argumenta probantia distinctionem formalem actualem inter gradus metaphysicos. Tum quia admissa fundamentali distinctione, adhuc est falsa, nā distinctio rationis ratiocinatæ per hoc differt à distinctione rationis ratiocinantis, quod illa non ad libitum nostri intellectus potest tribui rebus, & inter aliqua concipi, sed necessitatur intellectus ad tales vel tales conceptus formandos ex fundamento reperto in re, non sic euenit in distinctione rationis ratiocinantis: cum ergo per Aduersarios gradus metaphysici distinguantur ratione cum fundamento in re, necessariò concipi debent determinato modo, & non ad libitum intellectus nostri. Tum quia ex 7. Met. 42. & 43. definitio dicitur per se vna, quia vna pars eius est per se actus, altera per se potentia, sed si ex nostro capite vna pars dicitur actualis, altera potentialis, & non, quia sic exigitur à parte rei, nulla esset per se actus, vel per se potentia, sed quælibet esset per accidens actus, vel per accidens potentia, quia non ex se ipsis, sed quoniam sic à nobis concipiuntur. Tum quia vt arguit Doctor quol. 1. P. qualis ordo per se realis esset inter aliqua, si essent realiter distincta, talis per se ordo est inter illa, correspondens illi distinctioni, quam habent, puta rationis, si distinguantur ratione: sed si genus, & differentia essent à parte rei distincta, necessariò prior esset ratio generis, & vniuersalior, ratio verò differentiæ posterior, & minus vniuersalis, & hoc ex proprijs rationibus formalibus ipsorum; ergo & si ratione ponantur distincta, semper ratio generis debet concipi, vt prior, & communior, non autem ad libitum nostrum; mai. patet, nam ideo conceptus diuinæ essentiæ concipitur vt prior, quam sapientia diuina (quæ per Aduersarios ratione distinguuntur) quia vbi ista realiter distinguuntur, vt in creatis, essentia est prior, quam sapientia, & quælibet alia attributalis ratio.

Aliter respond. assumptum valere de differentijs constitutiuis vltimatè specierum, non de diuisiuis communibus. Contra quælibet differentia habet, vt sit diuisiua generis, & constitutiua speciei, si est vltima, speciei infimæ, si non vltima, speciei subalternæ, vt seq. concl. dicemus, ergo quælibet necessariò erit minus communis, quam genus, & non poterit nisi vni sub alterno generi conuenire, non enim datur differentia aliqua, quæ sit diuisiua generis, quin etiam aliquam speciem constituat: hoc enim est diuidere genus scilicet facere, vt id, quod erat pluribus commune essentialiter, conueniat cum illo addito vni tantum.

45 Resp. Ruu. differentiam diuisiuam cum genere constituere propriam speciem adæquatè, cum hoc tamen stat, quod inadæquatè constituat illa genera inferiora, quibus conuenit, vt successio adueniens quantitati adæquatè constituit speciem quantitatis successiuæ, & quia est communis continuæ, & discretæ, ideo constituit illas inadæquatè, adæquatè tamen constituuntur à differentijs proprijs vltimis.

Contra: vel illa species intermedia adæquatè constituta per differentiam diuisiuam, qualis assignatur quantitas successiua, verè se habet vt quid commune potentiale ad quantitatem continuam, & discretam, per continuitatem, & discretionem diuisibile, & contrahibile ad illas species, vt ad inferiora, & in hoc sensu non disputamus, quia esset dicere genera inferiora habere supra se genus, à quo inadæquatè constituuntur, quod est verum, vel non se habet vt genus superius, sed potius vt differentia constituens inadæquatè ex se motum, qui est species quantitatis continuæ successiuæ, itaut simul cum continuitate diuidat quantitatem in communi, & constituat simul cum illa motum, & in hoc sensu coincidit cum illa opinione ponente differentiam vltimam non esse vnam simplicem differentiam, sed ex pluribus combinatam, quam opinionem ipse Ruuius confutat, & nos conclus. seq. nam cōtinuitas hoc modo non posset esse adæquatè constitutiua motus, si ex æquo cōcurrit successio ad contractionem quantitatis in communi, & constitutionem motus, itaut vna sine altera non sufficiat. Tādem principaliter conf. quia sicut in physicis in sententia ipsorum admittentium plures materias diuersæ rationis in cælestibus, & sublunaribus, non potest materia cœlestis informari forma sublunari, nec sublunaris materia forma aliqua cœlesti propter ordinem intrinsecum, quem adinuicem dicunt, ita quia genus se habet vt materia metaphysica, & differentia vt forma metaphysica, & vnum genus est alterius rationis ab altero, non poterit diuidi, & actuari per differentiam alterius generis, sed quodlibet petit propriam differentiam, & hæc propriam genus.

46 Dicemus 4. quamlibet speciem tam infimam, quam subalternam non constitui in proprio esse per plurium differentiarum combinationem, & vnionem, quarum singulæ alijs speciebus sint communes, sed simul sumptæ non nisi in specie quam constituunt, inueniantur; sed constitui determinata differentia simplici, quæ ita sit propria illius speciei, vt non sit alterius, sed cum ipsa adæquetur, & conuertatur, constitui quoq. determinato & certo genere proximo, quod vnum erit, non plura; est Scoti cit. & in 4. d. 11. q. 3. CC. vbi docet rerum differentias simplices esse, & in 1. d. 11. q. 2. C. vult hominem per rationalitatem non solum ab his distingui, quæ sub eodem genere proximo continentur, sed etiam à lapide, licèt non adæquatè, & clarè d. 8. q. 3. in fine. Prima pars de differentia prob. ex 7. Met. 43. vbi docens artem constituendæ definitionis ait, tandem diuidendo genera deueniri ad vltimas differentias, & indiuisibiles. Tum quia quælibet illarum differentiarum, ex quibus combinatio illa coalescit, non est determinata ad hanc speciem, cum quælibet ponatur excedens, ergo neq; coniunctæ poterunt dici ad hanc speciem determinatæ, Prob. conseq; per istam combinationem differentiæ illæ non amittunt proprias entitates, quarum quælibet ponitur indeterminata, nec per istam combinationem aliquid de nouo aduenit, nisi vnio, quæ est respectus quidam non habens vim determinandi, sicut si plura genera disparata simul vnirentur, ex ista vnione non resultaret aliquod determinatum, sed essent adhuc plura indeterminata vnita, eo quia talia sunt inter se, ergo in combinatione differentiarum debet assignari necessariò aliqua determinata differentia, qua constituatur species, & hæc erit conuertibilis cum ipsa, vt euenit in combinatione generis, & differentiæ; ex qua ideo determinata insurgit species, quia & si genus sit quid commune, & indeterminatum, adest tamen ipsa differentia determinans, quæ si non determinaret, quantumcunque vnirentur, nunquam resultaret species.

47 Hæc ratio, quam fusè prosequitur Pasqual. cit. adducitur à Sco. q. 58. Post. in oppositum, quærens enim ibi, an quælibet pars

pars definitionis sit in plus,seu communior, quam definitum, pro negatiua parte arguit, quòd si non est aliqua pars conuertibilis cum definito, non esset aliqua causa, cur tota definitio conuertatur. Et si diceretur,quod ex hoc, quod vnum additur alteri, vnum per alterum determinatur. Contra arguit, nihil additum alteri determinat ipsum ad aliquid inferius eo,quod additur v.g. sensibile additum corpori non determinat corpus ad hominem, qui est inferior sensibili, sed ad animal,quod conuertitur cum ipso; sed si quælibet pars definitionis est communior definito,nulla ipsarum addita potest determinare definitionē ad definitum; quod ponitur inferius, seu minus commune. Deinde resoluendo quæst. tenet affirmatiuam partem, quando definitum definitur per multas differentias circumscribētes vltimam, nam vna determinatur ab alia, & affert exemplum de definitione ternarij, scilicet quòd sit numerus impar primus, quæ definitio conuertitur cum ternario,& tamen quælibet eius pars est communior singillatim sumpta, vt patet: quare ad replicā ait, verum esse assumptum de qualibet parte absolutè,& ex se,non tamen vt mutuò, & vicissim aliam determinat,& ab illa determinatur, vt patet in exemplo adducto, nam ly *impar* est differentia communis ad ternarium, quinarium, &c. ly *primus* est indifferens ad dualitatem,quæ ex alio numero non integratur, & ad ternarium,qui est primus, quia partes ipsius non sunt numeri, sed simul determinantur ad inuicem,nam ly *impar* determinat ly *primus*; vt stet pro ternario,non pro binario, & ly *primus* determinat ly *impar* ad ternarium, non ad quinarium; quare ex mutua contractione fit totum conuertibile cum definito.

Hac eadem doctrina potest responderi probationi concl. 5. quòd ex mutua contractione differentiæ illæ fiunt cum specie conuertibiles, quamuis seorsim acceptę in plus se habeant; quod potest confirmari exemplo quantitatis permanentis cōtinuæ, nam hæ differentiæ permanentia scilicet & continuitas singillatim in plus se habent, permanentia enim potest conuenire quantitati discretæ,& continuitas quantitati successiuæ, at vt adinuicem determinantur,& combinantur, couertuntur cum permanenti quantitate continua.

48 Sed aduertendum, quòd Scotus ibi distinguit de differentia, quod alia sit per se, & essentialis,alia per accidens, & accidentalis; de prima ait, quòd est cum propria specie conuertibilis necessariò, & probat ex Arist. 7. Met. 42.& 43. vbi ait, quòd sufficit definire per vltimam differentiam cum genere, quia vltima includit totam substantiam definiti: de 2. concedit posse seorsim excedere definitum, sed coniunctim conuerti; signum euidens doctrinam allatam non esse vniuersaliter veram, & de differentijs essentialibus;aliter non oportebat distinguere, & diuersimodè decidere quæsitum, quapropter concedimus etiam nos,quando vltimæ differentiæ nos latent, posse plura accidentia simul combinata circumscribere naturam speciei definitione descriptiua, non quidditatiua; sicut cum volumus significare aliquod indiuiduum in particulari, circumscribimus ipsum per plura accidentia extrinseca, quæ simul collecta in ipso tantum reperiuntur,seorsim verò in alijs; at si distinctè, & propriè vellemus ipsum significare, oporteret attingeret differentiam indiuidualem,quæ vna est,& simplex, non plures; ratio verò disparitatis est, quia ad definitionem accidentalem descriptiuam sufficit, vt partes illæ aliquo pacto vniantur,at in definitione quidditatiua, quia hæc explicat vnum per se, quæ ponuntur in definitione, debent etiam se habere vt per se vnita, quod non fit, nisi cum vnum se habet,vt per se actus, alterum,vt per se potentia, quod nequit reperiri in illis differentijs in vnum combinatis, ergo implicat differentiam constitutiuam vnius speciei esse ex pluribus combinatam,sed simplex,& determinata esse debet.

49 Quod verò illæ differentiæ non possint mutuò se determinare, probatur, implicat idem respectu eiusdem esse simul genus,& differentiam, nam qua ratione esset genus, esset per se potentia, qua ratione esset differentia,esset per se actus,quare simul erit in potentia,& in actu formali,ergo implicat illas differentias inter se determinari; Prob. conseq. quia si continuitas v.g. per se coarctaret permanentiam,cui aduenit, iam esset ipsius differentia,& actus, permanentia verò se habebit vt potentia,& vt quid essentialiter determinabile,& per consequens esset genus; in hoc enim consistit ratio generis, quod sit quid contrahibile per aliquam aliam rationem essentialem superadditam tanquam quid contractiuum,& actuale. Deinde si continuitas est essentialiter à permanentia determinabilis, iam erit genus,& permanentia erit differentia. Quibus accedit, quod vel ex ista combinatione differentiarum resultat vna per se differentia totalis, & adæquata,vel non;si secundū, ergo erunt quid accidentaliter aggregatum: vnde nec vnam per se speciem poterunt constituere;si primum, præterquam quod talis esset species constituta, vnde non posset poni differentia alterius constitutiua, adhuc tamen ipsa poneretur differentia adæquatè constitutiua illius speciei. Ex ista doctrina impugnatur responsio Arriag. ait enim speciem non posse constitui ex duabus differentijs adæquatis, sed benè ex inadæquatis. Nam quærimus ab ipso, quomodo istæ differentiæ concurrunt ad constitutionem vnius adæquatæ differentiæ,nō per aggregationem, quia non conficerent vnum per se, si per compositionem, iam redit argumentum factum,pro cuius solutione, Ponc. cit. valdè laborat,& tandem ad diuersas recurrit considerationes.

50 Secunda pars conclus. est præcipuè contra Arriag. & sequitur ex dictis, si enim species non nisi ex vnica differentia constitui potest propria,& adæquata, & hæc duntaxat vni generi potest conuenire, iam quælibet species ex vnico genere proximo,& vnica differentia determinatis, & certis,si cut determinatam, & certam habet entitatem, & non ex nostro capite, erit constituta. Præterea inquirimus ab Arriaga, quomodo alia genera dicuntur adæquata, quorum vnum tantum potest speciei conuenire,& alia inadæquata,quorum duo, vel plura possunt ad speciem constituendam concurrere, an scilicet ex propria natura sint adæquata, vel inadæquata, an verò vnum dicatur inadæquatum ex concursu aliorum, reuera tamen in se esset adæquatum, si solum concurreret. Si hoc secundum asseratur, vana est ista distinctio; quod species possit in duobus generibus inadæquatis reperiri, non verò adæquatis, qua Arist. explicat,dum negat diuersorum generum non subordinatorum easdem esse species, faceret enim hunc sensum species non potest esse sub duobus generibus adæquatis, idest si est tantum sub vno genere, nequit tunc esse sub duobus, nam illud dicitur genus adæquatum, quod se solo constituit speciem,quamuis possit cum alio concurrere; quæ est ridicula expositio. Si dicatur primum, quia illa genera possent separari, nam actus, qui ex motiuo obedientiæ, & religionis elicitur, poterat ex solo motiuo obediētiæ fieri, iam essent distincta realiter, & consequenter non possent vnam per se speciem constituere,nisi physicè per modum actus, & potentiæ facerent compositionem,quod est falsum. Tum quia genera illa,quia secundum ipsum habent proprias differentias quibus contrahuntur,constituent proprias species inadæquatas,& sic potius actus ille esset in duabus speciebus inadæquatis,quam in vna specie, quæ sub duobus inadæquatis generibus contineatur.

Ex his patet sensus secundę regulæ antepraedicam. nam si est sermo de differentijs cōstitutiuis superiorum generum, sic per genera non subalterna necessariò intelligit Arist. genera, quæ nec sub aliquo communi tertio continentur,sed in diuersis sunt prædicamentis, & per subalterna, quæ vel ad se inuicem,vel sub tertio subordinantur. Si verò erit sermo de differentijs diuisiuis,& maximè de diuisiuis generis proximi, tūc per subalterna debent intelligi,quæ ad seinuicem subordinātur,per non subalterna etiam,quæ sub communi tertio continentur,cuius diuisiuæ differentiæ non possunt illis generibus esse communes;& reuera hic videtur Aristotelicus sēsus,precipuè si legatur, *diuersæ sunt species,& differentiæ*, nam non solum quæ in diuersis collocantur prædicamentis, non possunt habere species communes; sed neq; illa sub communi tertio contenta ex dictis in his concl.

Soluuntur rationes in oppositum.

51 Contra conclus. vrgetur, quod eædem species possint esse in diuersis prædic.& consequenter etiam eædem differentiæ; nac corpus est in genere substantiæ, & quantitatis; figura est in genere quantitatis,nam per se consideratur à geometra,qui solas quantitates considerat,& est etiam in prædicam. qualit. duplum,& dimidium sunt quantitates,& relatiua,vnde simul ponuntur ab Arist. in vtroque prædicam. sic simile,& dissimile sunt relatiua,& qualitates,motus ex 5. Phys. est in tribus prædicamentis.

Resp. Sco. q. 10. prædicam. neg. assumptum, nam corpus in ratione corporis æquiuocè dicitur de corpore substantiæ, & quantitatis, illud namque est substantia capax suaptè natura trinæ dimensionis, hoc verò est ipsamet trina dimensio. Figura potest accipi,vel pro superficie figurata, & terminata, & sic est quantitas,vel pro ipsa figuratione,& terminatione, & sic est qualitas,vel saltim habet modum qualitatis, vt suo loco dicce-

eo dicemus. Duplum, & dimidium, æquale, & inæquale formaliter sunt simpliciter relatiua, solum fundamentaliter in genere quantitatis, quatenus ipsorum fundamentum est quantitas, pariter simile, & dissimile, quo rum fundamentum est qualitas. De motu autem diximus disp. 15. Phys. quod non est directè in prædicamento, sed reductiuè in predicamento, sui termini, cum non sit respectus simpliciter realis.

52 Secundo contra alias conclus. arguitur authoritatibus Arist. nã 2. Post. c. 14. ait in definitionibus poni debere plures differentias, quarum quælibet excedat definitum, sed simul sumptæ cum illo conuertantur, & adducit exemplum de definitione ternarij, quod sit numerus impar primus; qua regula vsus est Porph. c. de diff. & c. de communit. gen. & diff. dum definiens hominem dixit esse animal rationale mortale, quæ duæ differentiæ simul sumptæ conuertuntur cum homine, seorsim vero excedunt; Tum quia 2. de part. Ani. non admittit tot differentias vltimas, quot species infimas; Tum 3. quia 1. Top. c. 7. & 6. Top. c. 3. docet differentiam, quæ definitionẽ ingreditur speciei, in plus se habere, quam species. Tum 4. quia 6. Top. loc. 41. & 4. Top. loc. 11. ait genera sub communi tertio contenta non esse inconueniens habere communes species, & differentias; qua ratione quamuis animal diuidi soleat per rationale, & irrationale, attamen 7. Met. 43. ipsum diuisit in habens, & non habens pedes; & hic c. 4. in gressibile, aquatile, & volatile, signum euidens differentias non necessariò conuenire certo generi, sed ad libitum secundum nostrum concipiendi modum, modò vni, modò alteri applicari posse: quapropter non implicabit eamdem differentiam esse communem pluribus generibus, & eandem speciem sub pluribus generibus contineri.

Resp. ex Sco. q. 58. Post. documentum Arist. obseruandum cum vltimæ differentiæ nos latent, quæ circumscribi debent per plures accidentales, vt diximus in probat. concl. & quia Porph. putauit dari animalia rationalia immortalia, ideirco definiuit hominem per mortale, vt sic circumscribens vltimã differentiam hominis ipsi ignotam. Ad 2. ibi Arist. per differentias vltimas intellexit accidentales, quibus vtimur loco essentialium, quæ verè excedunt, non essentiales, de quibus loquimur, Ad 3. ibi loquitur de differentijs medijs, non de proprijs, & adæquatis speciebus Ad 4. intelligi debere illa loca non de differentijs essentialibus, sed accidentalibus, quo sensu eadem species poterit esse sub diuersis generibus, in vno essentialiter, in alio denominatiuè, & accidentaliter, vt mox dicemus.

53 Tertiò ad idem arguitur multis exemplis; Corpus enim diuiditur in viuens, & non viuens, & tamen viuens reperitur in Angelis; Quantitas continua diuiditur in permanentem, & successiuam, quæ differentiæ reperiuntur in quantitate discreta. Habitus diuiditur per naturalem, & supernaturalem, per intellectualem, & moralem, &c. quæ differentiæ conueniunt etiam actibus intellectus. Potentia cognoscitiua diuiditur in corporalem, & spiritualẽ, quæ differentiæ competunt etiam potentiæ appetitiuę. Bipes est differentia volatilis, & gressibilis. Incorruptibilitas conuenit substantiæ corporeæ scilicet cælesti, & incorporeæ. Practicum, & speculatiuum sunt differentiæ scientiæ in communi, & eidem actui scientifico possunt conuenire. Prudentia est sub genere habitus, & sub genere virtutis moralis. Idem actus moralis, si fiat ex duplici motiuo duarum virtutum, vt charitatis, & obedientiæ, ex æquo mouentibus voluntatem erit simul in illis generibus virtutum essentialiter, non enim esset maior ratio, cur vna species sit illi actui essentialis, & non alia. Prædicari in quid, & in quale sunt differentiæ diuidentes prædicabile in communi; & vtraque conuenit differentiæ tertio prædicabili, quę in quale quid prædicatur: Propositio affirmatiua diuiditur in veram, & falsam, quæ differentiæ propositioni negatiuę quoque cõpetunt; & multa alia possent exempla adduci. Neq; dicas (ait Auersa) cum differentia magis patet, quam genus, vel species, non debere sumi in tota latitudine, sed in sensu magis accommodato, & determinato. Nam vel ista determinatio prouenit ex consortio generis, & habetur intentum, scilicet in se spectatam differentiam esse ad plura genera indifferentem, vel ex aliqua ratione in lusa in conceptu talis differentiæ, & hoc est falsum, quia differentia illa, v. g. viuens, vt à corpore præscindit, non esset quid communius ipso corpore.

54 Resp. differentiam semper restringere genus, & monstrũ est in metaphysica dicere genus etiam restringere differentiam quamquam id concedat Auersa; quare cum differentia addita generi videtur ex vi nominis plus extendi, non debet sumi in tota amplitudine, vt nomen sonat, sed sub ratione magis propria, & determinata; licèt indigeamus nominibus sæpè talem determinationem exprimẽtibus; v. g. rationale diuidit animal & scientiam, attamen vtrobiq; sumitur difformiter: aliud exemplum adducit Arist. 1. Top. c. 13. nam acutum conuenit quantitati, quia datur angulus acutus, & qualitati, scilicet voci acutæ, non tamen est eadem differentia. Nec officit, quod vox, & angulus sint diuersorum prædicamentorum, sicut animal, & scientia, nam præcipuè in sententia Auersæ vnum prædicamẽtum ponentis, hæc genera re vera se habebunt vt duo sub communi tertio contenta. Non ergo est eadem differentia hic, & ibi, quamuis eodem nomine appellata, vel si est eadem, non erit essentialis, sed accidentalis: per quod posset ad omnia illa exempla responderi: & ad impugnationem dicimus nunquam differentiam à genere determinari, sed ex se determinatam esse, quia talis est natura differentiæ, vnde negamus vt a genere præscindit, in plus se habere; nam quod tunc concipitur, non est differentia illius generis, sed conceptus alterius: hinc præstat ad singula exempla respondere.

55 Cum corpus diuiditur in viuens, & non viuens, ly *viuens* non debet sumi in tota sua amplitudine, secundum quam etiam conuenit Angelis, sed sumi debet pro animato, quo sẽsu non excedit corpus, sed illud restringit. Quantitas continua cum diuiditur in permanẽtem, & successiuam, item & discreta, permanens, & successiuum vtrobique non eodem modo sumuntur, licèt idem nomen id significare videatur quicquid reclamet Auersa; præterquam quod hæc est diuisio accidentalis, nam vt suo loco dicemus, species quantitatis sunt tãtum tres, linea, superficies, & corpus. Habituum differentiæ assignatæ quæ sunt accidentales, concedimus actibus conuenire, non tamen essentiales, quæ diuersæ sunt in actibus, & habitibus; quod præcipuè innotescit, quòd alio modo intellectualitas, vel supernaturalitas explicatur in actu, & in habito, nam cum ex nostra ignorantia penetrare nesciamus vltimas, & proprias rerum differentias, sæpe adiungimus generibus quasdam differentias communiores, quas postea per aliquid aliud restringimus; sic rationale importare vi detur aliquod commune Angelis, & hominibus, circumscribit tamen nobis aliquid homini peculiare, per quod ab Angelo distinguitur, vt docet Scot. 2. d. 1. q. 6. Idem de differentijs potentiæ dicendum. Bipes est accidentalis differentia: Incorruptibilitas cæli est diuersæ rationis ab incorruptibilitate Angeli, sicut radix est diuersa in cœlo, & in Angelo. Practicum, & speculatiuum nunquam possunt eidem actui conuenire, vel habitui, vt suo loco ostendemus. In prudentia ratio moralitatis est accidẽtalis, cum dicat denominationem extrinsecam ex ordine ad voluntatem prouenientem, vel si dicit rationem practici, quia prudentia est regula directiua operationum voluntatis, sic est ipsi essentialis, & habitus intellectiuus est gradus genericus sub se continens tanquam subalternas species habitus practicos, & speculatiuos. Actus ex duplici motiuo elicitus potius esset in duplici specie infima, quàm sub duplici genere; ideo dicimus, si motiua sunt subordinata, esse in vna specie essentialiter, in alia accidentaliter, si ex æquo mouerent, in genere physico esset in vna tertia specie innominata, quia à motiuis solum extrinsecè specificatur actus, non intrinsecè, ideò non sequeretur duas differentias specificas simul vnã speciem constituere, in genere moris, vel idem dicendum, vel quòd non implicat, quia ratio moralitatis est extrinseca denominatio in actu, non quid essentiale. Prædicari in quid, vt à prædicari in quale distinguitur, non significat prædicari essentialiter, quomodo differentiæ dicitur conuenire, vt disp. præced. diximus. Tandem veritas, & falsitas, vel non sunt essentialia prædicata propositionis, vel si sunt essentialia, veritas tamen, & falsitas vtriusque erunt alterius, & alterius rationis.

58 Quartò ex eodem Auersa, quòd non necessariò differentia determinatum genus, vel speciem debeat respicere. Tum ex Arist. 7. Met. 43. vbi agens de prædicatis essentialibus ait, *ordo non est in substantia, quo namque modo intelligere oportet, hoc quidem prius, illud vero posterius*; Tum 2. solet genus hominis assignari animal, differentia rationale, at æquè bene potuit assignari substantia intellectualis, quod est ipsi commune cum Angelis, & deindè differentia potest assignari vel corporeum, vel mortale, vel discursiuum. Insuper corpus animatum ponitur genus animalis, seu viuens, in quo conuenit cum plantis, & differt ab Angelis; at æquè bene potest assignari viuens cognoscitiuum, in quo conuenit cum Angelis, & differt à plantis, & differentia erit esse sensitiuũ, vel corporeũ, substantia modo diuiditur immediatè per corpoream, & incorpoream, & substantia corporea est genus, quod diuiditur in

in viuens, & non viuens, vbi viuens, se habet vt differentia, sed pariformiter diuidi potest prius in viuentem, & non viuentem, ac postea viuens in corpoream, & in incorpoream, vbi viuens est genus, esse corporeum est differentiam, ergo non plus vna ratio est ex natura rei prior, quam alia, & cum quodlibet genus possit diuidi pluribus modis immediatè, pluribus etiam modis genus, differentia designari poterunt, & eodem ferè discursu vtitur Ponc.cit.

Resp.ad 1. ex Sco.4.d.11.q.3. CC. ex hoc loco non colligi, quod non sit per se ordo in prædicatis essentialibus, nam immediatè ante voluit, quod si est nugatio addendo in definitione priorem differentiam posteriori, quod pari ratione erit nugatio è conuerso addendo posteriorem priori, puta siue dicatur homo est animal rationale sensibile, vel sensibile rationale, semper committitur nugatio, non enim subiungit, est talis ordo in substantijs, idest in his, quæ pertinent ad rationem alicuius definitiuam, quod alius, vel alius ordo tollat, vel faciat nugationem; negat igitur ordinem non in prædicatis inter se, sed respectu nugationis inferendæ, vel tollendæ. Ad 2. neg. æquè bene assignari genus hominis substantiã intellectualem, & differentiam esse corporeum, vel mortale, quia de ratione differentiæ est minus patere, quàm genus, cum sit contractiua; si igitur corporeum, vel mortale poneretur vt differentia, tunc ratione differentiæ cum pluribus, vel saltim non cum paucioribus conueniret, quam ratione generis, nam per genus conueniret solum cum Angelis, per differentiam cum omni creatura corporea: discursum verò assignari non potest, quia Angelus etiam est discursiuus in sententia Scoti, & eadem ratione non bene assignaretur viuens cognitiuum genus proximum animalis, corporeum verò, aut mortale differentia. Neque substantia potest prius in viuentem, & non viuentem diuidi, quia sicut in Angelo prius est esse spiritum, quàm viuentem, & viuentem, quam intellectiuum, quia spiritualitas est radix vitæ intellectualis; & in his inferioribus primus est esse corpus, quam tale corpus scilicet simplex, vel mixtum, aut animatum; ita immediatius diuiditur substantia per corpoream, & incorpoream, quàm per viuentem, & non viuentem, & vniuersaliter loquendo etsi concedamus hæc, & similia exempla, quæ pro se adducit Auersa, non tamen ob ista negabimus esse ordinem naturalem inter prædicata essentialia, sed dicemus hanc variationem contingere, quia iste ordo nos latet.

57 Quinto ad idem vna, & eadem species potest essentialiter conuenire, vel in vna, vel in alia ratione cum varijs speciebus, & etiam varijs rationibus ab eiusdem differre, ergo iuxta has varias conuenientias, & distinctiones poterunt varia prædicata essentialia pro generibus, & differentijs singularum specierum constitui. Tum 2. per eundem gradum corporei, v. g. differt homo ab Angelis, & conuenit cum omni creatura corporea, ergo idem gradus respectu diuersorum erit genericus, & differentialis, ergo non erunt natura rei distincti, & determinati. Tum 3. intellectiuum in communi dicitur de homine, & Angelo, ergo potest poni genus commune ambobus. Tandè aut substantia intellectualis continetur immediatè sub corpore, & sub spiritu, & sic eadem differentia ad plura genera spectabit; aut non, continetur, & sic quia est communis homini, & Angelo, poterit diuidi per corpoream, & incorpoream, quæ differentiæ nunc ponuntur diuidere substantiam in communi, ergo nullus determinatus ordo reperitur inter prædicata quidditatiua.

58 Resp.ad 1. conced. totum, sed hinc non sequitur posse indifferenter ex hac vel illa ratione genus, & differentiam sumi, nullo ordine seruato, imò sicut ex ratione conueniendi vt sic sumitur ratio generis, & ex ratione distinguendi vt sic ratio differentiæ, ita ex ratione conueniendi vniuersaliori, seu cum pluribus sumitur genus magis remotum, ex ratione conueniendi minus vniuersali sumitur genus minus remotum; & similiter ex ratione minus distinctiua, seu quæ alijs conuenit à constituto, sumitur differentia magis remota, & ex magis distinctiua, & paucioribus conueniente differentia magis propria. Ad 2. concedimus etiam genus distinguere constitutum ab his, quæ non sunt sub eodem genere, sed negamus ob id dici posse differentiam, quia hæc distinguitur illud ab his quæ sunt sub eodem genere. Ad 3. conceptus ille communis non esset propriè genericus, quia non corresponderet à parte rei realitas generica, quia hęc non esset diuisibilis per corpoream, & spiritualem, cum hæ differẽtię sint priores ex propria natura, nam incorporeum, seu spiritus est radix intellectualitatis, quare ista nata est aduenire spiritui, non contra; & intellectuale conuenientes, homini, & cum corporeo compossibile non est intellectuale in communi, sed corpori proportionatum, & illius informatiuum, quod Angelo non competit. Per hoc patet ad vltimum.

DISPVTTATIO SEPTIMA.

De Prædicamentis in particulari, & primò de absolutis.

A Tractatione Prædicamentorum in Communi gradum facimus ad tractationem eorundem in particulari, & primo loco absoluta proponimus consideranda, quia hæc ex natura rei præcedunt prædicamenta respectiua, vt potè, quæ fundantur, in ipsis, identitas in substantia, æqualitas in quantitate, similitudo in qualitate, vt infra. De his autem Prædicamentis absolutis ea solum tangemus, quæ necessaria sunt ad eorum coordinationem contexendam, in hoc enim sensu ad Logicum pertinent, res enim ipsæ illorum prædicamentorum, vt à tali ordine præcisæ, spectant ad alias facultates, vndè de substantia, & accidente, vt sic, agitur in Metaph. de quantitate agitur in Physic. tract. de continuo ad 6. Phys. de speciebus qualitatis agitur in lib. de Anim. & de gen.

QVÆSTIO PRIMA.

De Substantia.

1 IVre præmittit Arist. descendens ad prædicamenta in particulari substantiam cæteris accidentium predicamentis, cum ipsa sit fundamentum, & causa omnium accidentium, eaque præcedat tempore, natura, & cognitione ex 7. Met. cap. 1. eo tamen modo, quo explicat Doct. 2. d. 3. q. 4. sub B. Nos igitur quoque eadem de causa ab ipsa exordiemur, vbi notandum hic substantiam non sumi in illa amplitudine, per quam extenditur ad significãdam naturam, & essentiam cuiuscunque entis, quia sic etiam accidentibus conuenit, sed prout ab accidente condistinguitur & cum eo adequatè diuidit ens reale, & in hoc igitur significato constituitur quæstio de substantia, quam tribus articulis absoluemus.

ARTICVLVS I.

De generalissimo huius prædicam. ac eius speciebus.

2 SVbstantia, vt hic de ea loquimur, potest sumi trifariam, communissimè, communiter, & strictè; primo modo substantia dicitur omne illud ens, quod est per se, siue per se existit, & non in alio per inhærentiam, siue actualiter, siue aptitudinaliter, siue talem essendi modum à se habet, siue ab alio; & in hoc sensu comprehendit Deum substantias creatas, tam simplices, quam compositas, & partes earum, tam essentiales, quam integrales, vt Scot. docet q. 15. Prædicam. & 1. d. 8. qu. 3. licèt enim forma sit in materia, & pars integralis in toto, nullum tamen horum est in alio, tanquam accidens in subiecto, quia inhærere conuenit tantum illi, quod non est per se actus, nec facit vnum per se cum subiecto, cui insidet, vt Doctor notat quol. 3. S. & quol. 9. A. & hoc modo substantia nequit dici à substando, quia Deus in hoc sensu est substantia, & tamen, nulli rei subest, nulla accidentia suscipit, sed dicitur substantia à subsistendo idest à per se stando, & non in alio ad modum accidentis, & licèt ista perseitas essendi explicari soleat per negationem essendi in alio ad instar accidentis, non est,

eſt, quia formaliter in tali negatione conſiſtat, vt eſt communis omnium ſenſus contra Soncin. 5. Met. q. 14. tum quia ratio per ſe exiſtendi, vt conſtituit ſubſtantiam, & eam ab accidente diſtinguit, eſt ratio poſitiua, ſicut ſubſtantia, vt ſic eſt entitas poſitiua, vt ait Doctor cit. quol. 3. tum quia vniuerſaliter nullum ens reale poſitiuum poteſt in ſua eſſentia conſtitui per ſolam negationem: tum tandem quia, vt docet Doctor 2. d. 3. q. 2. §. *Contra iſta*, nihil ſimpliciter repugnat alicui enti per ſolam negationem, ergo inhærentia non poteſt ſubſtantiæ repugnare per ſolam negationem inhærentiæ in ipſa repertam, ſed potius per aliquod poſitiuum, in quo fundatur talis negatio, ſicut negatio hinnibilitatis in homine fundatur in rationalitate, igitur perſeitas ſubſtantiæ explicatur per negationem inherentiæ ſolum, veluti per quid concomitans, qua de cauſa eam enumerauit Ariſt. inter ſubſtantiæ proprietates, dicens eſſe commune omni ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe; & ſubſtantia hoc primo modo ſumpta ſimul cum accidente membra ſunt entis tranſcendenter ſumpti.

3 Subſtantia ſecundo modo ſumpta ſcilicet communiter, eſt quodcunque ens pariter in ſe, & per ſe exiſtens, & non in alio ad modum accidentis, non tamen à ſe, ſed ab alio, & in hoc ſenſu ſubſtantia ſimul cum accidente diuidit ens finitum & limitatum, & comprehendit omnem ſubſtantiam creatam, tam completam, quã incompletã, tam ſimplices, quã compoſitas, & partes earum, tam eſſentiales, quã integrales, vt notat Scot. cit. quol. 9. A. & ſubſtantia in hoc ſenſu, non ſolum à ſubſiſtendo ſubſtantia dicitur, verum etiam à ſubſtãdo, quia omnis ſubſtantia creata ſubſtare poteſt alicui accidenti, vt docet Scot. cit. 1. d. 8. q. 3. F. ita tamen vt ſola ratio ſubſiſtendi, vel per ſe exiſtendi ſit eſſentialis, & primaria, ratio verò ſubſtandi ſecundaria, & concomitans, quia ſubijci accidentibus non eſt primum, quod inuenitur in ſubſtantia, prius enim eſt rationẽ in ſe eſſe, quàm alijs ſubeſſe, & non ideò ſubſtantia per ſe exiſtit, & conſiſtit, quia accidentibus ſubeſt, ſed è contra; qua de cauſa meritò Ariſt. rationem ſubſtandi inter affectiones ſubſtantię connumerauit, cum dixit eſſe ſuſceptibilem contrariorum, quod eſt poſſe ſubſtare accidentibus, inter quę contrarietas exercetur.

4 Tertio tandem modo ſubſtantia dicitur omne ens in ſe, & per ſe exiſtens (licèt non à ſe) prout per ſe eſſe excludit non ſolum inhærere, & in alio eſſe per modum accidentis, verumetiam vt excludit eſſe in alio, vt pars in toto, vel in alia comparte per modum informantis, vt Scot. notat quol. 4. M. & in hoc ſenſu comprehẽdit ſolum ſubſtantias creatas completas, tam ſimplices, quam compoſitas excludendo partes earum, tam eſſentiales, quam integrales, in quo ſenſu ſubſtantia diuidit ens finitum deſcendens in decem prædicamenta, & dicitur ſubſtantia tam à ſubſiſtendo, quam à ſubſtando potiori quodã modo, quam ſubſtantia communiter dicta, quia ſubſtantia completa magis dicitur per ſe ſubſiſtere, quam incompleta, quatenus excellentiori modo in ſe, & per ſe exiſtit, quam illa, & magis etiam dicitur ſubſtare, quam illa, quia proprium ſubiectum accidentium eſt ſubſtantia completa, vt dicimus in Phyſ. iuxta hanc triplicem ſubſtantiæ acceptionem triplex ſolet eſſe opinio de genere generaliſſimo huius prædicamenti.

5 Prima opinio conſtituit genus ſupremum huius prædicamenti ſubſtantiam communiſſimè ſumptam, vt in eo etiam Deum ipſum reponant, ità Nominales omnes Greg. 1. d. 8. q. 3 Gabriel ibi, & Rubion. q. 1. art. 1. & art. 3. Mayr. d. 8. q. 2. Marſil. 1. q. 12. art. 2. Baccon. d. 8. art. 2. & 3. Bonet. lib. 1. Theol. Nat. cap. 1. & lib. 2. cap. 1. 2. & 3. quibus ex parte fauent ex Iunioribus Auerſa q. 17. ſect. 3. Hurt. in Met. diſp. 9. ſect. 4. & Arriag. diſp. 3. ſect. 2. quamuis enim fateantur Auctores iſti, Deum in prædicamento non contineri, vt de facto eſt in vſu; aiunt tamen poſſe conſtitui in prædicamento ſubſtãtiæ, ſi ſubſtantia ita amplè ſumatur, vt omnem ſubſtantiam complectatur creatam, & increatam præciſis imperfectionibus, quæ modò adinueniuntur in prædicamento ſubſtantiæ. Addit Hurt. quod ſi conſtitui nequit prædicamentum ſubſtantiæ, ſub quo cum creaturis contineatur Deus, omninò tamẽ poſſe, ac debere conſtitui prædicamentum ſubſtantiæ increatæ diſtinctum à prædicamento creatæ, nam etiam Deus habet ſeriẽ prædicatorum ordine collocatorum, eſt enim ens ſubſtantiale, completum, ſpirituale, æternum, &c.

Secunda ſententia genus ſupremum huius prædicamenti conſtituit ſubſtantiam communiter ſumptam, vt in prædicamento recludat etiam partes ſubſtantiales, ſiue eſſentiales, & phyſicas, vt ſunt materia, & forma, ſiue integrantes, vt caput, manus, & pedes, ita ſenſiſſe videntur ex Græcis quamplures Ammonius, Simplicius, Boetius, & alij, qui etiam differentias ſubſtantiales per ſe in hoc prædicamento, ac directè poſuerunt, pro qua ſent. citantur etiam Holc. 1. q. 6. Venet. c. 4. ſuæ Met. & Zimar. in Theor.

Tertia tandem, & communis ſent. conſtituit ſupremum genus huius prædicamenti ſubſtantiam tertio modo ſumptam ideſt creatam, & finitam, vt excludatur Deus, & completam, vt excludantur entia incompleta, quæ reductiuè ſolum ad prædicamentum ſpectant. Verum eſt non defuiſſe, qui generaliſſimum huius prædicam. adhuc magis reſtrinxerunt aſſerentes ſolam ſubſtantiam corpoream eſſe ſummum genus, vt Angelos excluderent ab hoc prædic. vt Plotinus Enead. 6. li. 1. c. 2. Albert. trac. 1. prædicam. c. 7. Ægid. ibidem, & quol. 1. q. 8. & ſeq. Honorat. hic. Imò quidam hoc ſupremum genus adhuc magis coarctarunt ad ſubſtantiam corpoream corruptibilem, vt Cœlos excluderent, & tribuitur Auerr. Nypho, Gandauen. & alijs quibuſdam.

6 Huius quæſt. ſolutio pendet ex dictis diſp. præced. q. 2. art. 1. vbi aſſignauimus conditiones entium in prædicamento reponibilium: & quamuis Arriag. cenſeat hanc eſſe meram queſtionem de nomine, nam iuxta variam acceptionem generis, & prædicamenti poteſt Deus includi in prædicamento, vel excludi, vnde per hoc explicat Auctoritates Patrum excludẽtium Deum à prædicamento; tamen non eſt ita, niſi velimus abuti nominib., & ea ex noſtro capite cõfingere; hinc eſt, quod Recentiores, ſed præſertim Arriag. omnes ferè quæſtiones reducunt ad litem de nomine, quia nimirum nolunt vocabulis vti ſecundum vulgarem acceptionem, cum tamen Ariſt. in Top. & Scotus 4. d. 1. q. 2. docuerint vtendum eſſe nominibus ſecundùm communem vſum loquentium: concedemus & nos Deum eſſe in genere, ſi hoc ita accipiatur, vt nullam dicat imperfectionem, ſed hic labor, hoc opus eſt, niſi enim abuti velimus nomine generis, videbimus genus etiam ex vi ipſius nominis imperfectionem importare, ſtando igitur communi loquentium vſui de genere, & de eſſe in prædicamento, etiam ſapientium, & Philoſophorum.

7 Dicimus 1. ſubſtantiam communiſſimè ſumptam, vt ſcilicet comprehendit creatam, & increatam nec poſſe, nec debere poni generaliſſimum huius predicamenti quia Deus nullo modo poni poteſt in hoc predicamento. Concluſio eſt receptiſſima in vtraque Schola Thomiſtarum, & Scotiſtarum quam expreſsè tradiderunt SS. Patres, quorum teſtimonia affert Didac. diſput. 12. q. 2. nobis ſufficiat Auguſt. teſtimoniũ pro mille, quod refert Doctor 1. d. 8. q. 3. §. *Teneo opinionem mediam* ex 7. de Trin. c. 5. vbi diſertè docet Deum non eſſe ſubſtantiam huius prædicamenti. Reſp. Arriag. cum alijs ibi Auguſt. accipere ſubſtantiam pro ea, quæ accidẽtibus ſubſtat, quo ſenſu verum eſt nec eſſe ſubſtantiam, nec in prædicamento ſubſtantiæ. Vltrò fatetur Doct. in hoc ſenſu Aug. ibi accipere ſubſtantiam, ſed ex hoc, ait colligi in nullo ſenſu poſſe poni ſub ſubſtantia, vt genus eſt, quia vt eſt genus, ſemper eſt limitata, vt ſtatim probabitur, omnis autem ſubſtantia limitata capax eſt accidentis, ergo ſi Deus eſſet in genere ſubſtantiæ, poſſet accidenti ſubſtare, in hunc modum ait Doctor tenere rationem Auguſt. Probat autem ibi concl. Scot. ex triplici capite ex ſumma Dei ſimplicitate, ex infinitate, & ex neceſſitate.

Ex ſimplicitate diuina ſic arguit; quia ſi Deus eſſet ſub genere, vtique ex illo conſtitueretur per additionem differentiæ, atque ita eſſet metaphyſicè compoſitus, quod obſtat ſummæ ſimplicitati. Nec valet ſolutio Vaſq. 1. p. diſp. 22. vbi etſi nobiſcum concl. teneat, inquit tamen hanc rationem non valere, quia cum compoſitio ex genere, & differentia ſit rationis, non deſtruit Dei ſimplicitatem. Non valet; tum quia cum genus, & differentia dicant diuerſas realitates, afferunt veram compoſitionem metaphyſicam vt probauimus diſp. 5. q. 3. art. 2. tum quia etiam ſi ea non diſtinguamus ex natura rei ante opus intellectus, tamen vt Ruuius aduertit, hæc conceptuum diuerſitas, ne ſit fictitia, debet habere fundamentum in aliqua compoſitione, ſiue ex materia, & forma, ſiue ex actu, & potentia, nam niſi in re ſit aliquid ſe habens, vt potẽtia: & aliquid ſe habens, vt actus, abſque fundamento ibi conciperetur genus, & differentia, ergo etiam ſi compoſitio ex genere, & differentia immediatè compoſitionem ex natura rei non afferret, & formaliter, illam tamen infert radicaliter, quia illam ſupponit. Nec etiam valet ſolutio Hurtad. aſſignari poſſe differentiam infinitam, quæ contrahat conceptum communem Deo, & creaturæ, & quod de facto perſona diuina in communi ita cõtrahitur ad tres perſonas diuinas. Non valet, nam tam conceptui generis, quàm differentiæ repugnat infinitas, cum de

sua ratione habeant rationem partis, quod infinito repugnat, vt mox dicemus, de conceptu autem personæ communi ad tres diuinas personas satis diximus disp. 5. quæst. 2. art. 1. in sol. ad 1.

8 Ex ratione infinitatis sic arguit; realitas generis semper est potentialis ad realitatem differentiæ, at similis realitas reperiri nequit in Deo, in quo quælibet realitas est infinita, quia realitas infinita, quantumcunque præcisè sumatur, nequit esse in potentia ad aliam realitatem, cum infinitum sit, cui nihil entitatis deest, eo modo, quo possibile est illud haberi in aliquo vno, vt Doctor explicat quol. 5. B. Nec valet communis Nominalium solutio, Deum esse in genere sublatis imperfectionibus; finitate, scilicet, & limitatione; vndè ait Auersa, admitti posse Deum esse in genere latè sumpto, & substantiam communissimè sumptam posse appellari genus, sicut & ens communissimè sumptum, sumendo nempe genus pro omni prædicato, quod non solo nomine, sed etiam ratione significata dicitur in quid de pluribus, & non est species, quod vocat genus transcendentale qu. 16. sect. 2. At iam disp. 5. qu. 1. art. 2. propè finem ostendimus contra Arriagã ens non esse genus; & eadem ratione negamus hic posse dici genus substantiam cõmunissimè sumptam, nisi vocabulo generis abuti velimus, & in tam fusa significatione accipere, vt idem sit, quod prædicatum vniuocum, nam in hoc sensu vtique non inficiabimur Deum esse sub genere: sed si de genere loqui velimus, vt sapientes locuti sunt, certè implicat in adiecto dari genus transcendentale, quia cum genus suapte natura importet conceptum potentialem, & per modum partis, semper de se quid finitum est, & limitatum, transcendens verò cum dicat conceptum indifferẽtem ad finitum, & infinitum, vtriq. præscindit à limitatione, nõ ergo substãtia communissimè sumpta poterit appellari genus, cum sit transcendens, & implicauit dicere Deum esse in genere sublatis imperfectionibus. Conf. concedamus substantiam sic sumptam esse genus, tunc vel ad Deum contrahitur per differentiam finitam, vel infinitam, non primum, vt patet, neq. secundum, quia cum substantia vt sic, sit perfectio simpliciter, iam erit imbibita in ipsa differẽtia ratione suæ infinitatis, alioquin infinita non esset, cum ei aliqua perfectio deesset: quod si in ipsa includitur, ergo non erit genus, neque per ipsam contrahetur, quia genus manet semper à differentijs exclusum.

9 Ex necessitate Dei tandem id ipsum conuincit, quia nullũ genus est necesse esse, cum omne tale sit in vltima actualitate, genus verò formaliter sit in potẽtia ad vltimam actualitatem, at quod est necesse esse, non potest constitui ex aliquo quod nõ est necesse esse, ergo &c. Nec valet reflexio huius rationis, quam contra Doctorem facit Greg. quod nempe Deus constituitur ex ente, ac infinito, & tamen ens in se formaliter non est necesse esse; Nam Bargius benè negat paritatem, quia communitas entis non est alicuius realitatis, quæ vna, & eadem formaliter per indifferentiam reperiatur in Deo, & in creatura, vt latè disp. 2. Met. sed tantum est communitas conceptus inadæquati, vndè realitas, quam ens dicit in Deo à parte rei, est necesse esse, & non est constitutio facta ex ente, & infinito, velut ex duabus realitatibus formaliter distinctis, at communitas generis est communitas realis per indifferentiam, & compositio, quam facit cum differentia, est metaphysicè realis. Alij alijs rationibus id probant; verùm non absolutè probãt Deum non esse in genere substantiæ, sed tantum non esse in eo, vt modò contexitur. Et in hoc discursu deducto à Scoto ex summa Dei simplicitate infinitate, & necessitate, fundatur ratio, qua disp. 6. qu. 3. art. 1. nu. 25. probatum est sola entia essentialiter finita in prædicamento contineri, quia quicquid est in prædicamento, aut est illius genus generalissimum, aut sub eo contentum, nihil autem, nisi finitum, potest esse genus generalissimum, aut sub eo contentum, vt ibi deducebatur. At Poncius disp. 10. Log. n. 24. contra hanc rationem ait facere, quod valdè difficile est assignare rationem, cur substantia, vt sic, non sit genus respectu Dei, & aliarum substantiarum; vnde nu. 25. aliter ipse probat, quod Deus non sit in prædicamento, & in genere substantiæ, quia re vera Philosophus non voluit diuidere in prædicamenta, nisi entia creata, ac finita, vndè certum debet esse, quod in prædicamentis his decem à Philosopho assignatis non ponatur Deus, & quod consequenter vna ex conditionibus rerum in illis positarum sit finitas. At ex discursu Doctoris constat illam rationem esse bonam, quia loquendo de genere, vt genus est, & in acceptione apud Philosophos vsitata, non autem ad libitum cuiusque conficta, genus ex sua ratione dicit realitatem verè potentialem, & per differentias contrahibilem, & ideò tam genus, quam quæ sunt sub genere imperfectionem inuoluunt compositionis, vel compossibilitatis metaphysicæ, vt etiam fusius dicetur disp. 2. Metaph. n. 131. & indè, & n. 165. Ratio verò, quam ex proprio capite assignauit Poncius rationibus Doctoris nostri non acquiescens, est omninò friuola. Primò quia non absolutè probat Deum non esse in genere substantiæ, sed tantùm non esse in eo, vt modò ab Arist. contextum est; deindè quia committitur in ea manifesta petitio principij, dum ait reuera Philosophum noluisse diuidere in prædicamenta, nisi entia creata, ac finita; nam hoc ipsum est, quod hic controuertitur, num ab Arist. prædicamenta ità fuerint disposita, vt sola entia creata, & finita sub eis contineantur, an potius in tanta amplitudine, vt etiam Deum ipsum cum cæteris Intelligentijs sub se comprehendant.

10 Dicimus 2. neque substantiam finitam communiter sũptam, vt comprehendit substantias completas, & incompletas esse supremum genus in hoc prædicamento. Ita Doct. q. 14. & 15. prædic. dependetq; ex dictis disp. præced. q. 2. art. 1. in explicanda quarta conditione entis reponibilis in prædicamento, ibi enim assignata est ratio, cur entia incompleta locum in prædicamento habere nequeant. Satis nunc sit adducere Arist. ipsum, sicut enim ab ipso accipimus huius prædicamenti texturam, ita eius testimonio stare debemus quoad eius generalissimum, in hoc igitur c. dum ait primam substantiæ affectionem, scilicet non esse in subiecto, conuenire non solum substãtijs, sed etiam substantiarum differentijs, manifestè discreuit differentias à substantijs huius prædicamenti; & in 2. de Ani. c. 1. loquens de partibus essentialibus physicis inquit, materiam secundum se non esse hoc aliquid, & formam esse, per quam fit hoc aliquid, compositum verò esse hoc aliquid, cum igitur hoc aliquid sit prima substantia, vt in hoc c. docet, restat materiam, & formam non esse substantias huius prædicamenti, nisi reductiuè, quatenus sunt partes primæ substantiæ. Tandem 7. Met. 56. dicens eorum, quæ videntur substantiæ, multas esse substantiarum partes, scilicet pedes, manus, caput, manifestè substantiam secernit à partibus integralibus substantialibus, signanter verò loquitur de partibus integrantibus animalium, quæ sunt etherogeneæ, quia de homogeneis conclusio intelligenda non est, vt superius loc. cit. notauimus, vnde textus hic non modicam fidem facit dictis ibidem.

11 Dicimus 3. supremum genus cathegoriæ substantiæ esse substantiam tertio modo sumptam, nempe finitam, & completam, contrahibilem per differentias ad omnes finitas substantias completas, tam corporeas, quam incorporeas, ita vt in hoc prædicamento comprehendantur etiam angeli, & corpora cœlestia; ita Doct. loc. cit. & in 4. d. 6. q. 10. M. & est communis Thomist. & Scotist. & est expresse Arist. 5. Met. & lib. 7. tex. 5. vbi inter species substantiæ numerat dæmonia, cælos, & astra, & 8. Met. 1. ponit in prædicamento substantias ab omnibus concessas inter quas cœlos enumerat, & alias concessas tantum à quibusdam, idest non omnibus notas, quæ ex ipsius sententia sunt intelligentiæ, vt colligitur ex 6. Met. 2. & 12. Met. 5. diuidit substantiam prædicamentalem in sensibilem, & insensibilem, per hanc intelligens Angelos.

12 Probatur etiam ratione, quia Angeli, & corpora cœlestia habent omnes conditiones loc. cit. desideratas ad ens reponibile in prædicamento, sunt enim entia realia per se completa, incomplexa, finita, & vniuocè conuenientia cum alijs substantijs inferioribus in ratione communi substantiæ abstrahentis à corporea, & incorporea, æterna, & incorruptibili. Tum quia eis conuenit ratio formalis substantiæ, quæ constituitur apex huius cathegoriæ, omnesq; affectiones, quas ei assignat Aristot. nam ratio formalis substantiæ, vt supremum genus huius prædicamenti, est per se esse, vt excludit esse in alio, nedum per modum accidentis, sed etiam per modum partis in toto, præsertim essentialis, quia non omnes integrales excluduntur, vt diximus, affectio verò præcipua est substare accidentibus, vt Arist. docet in hoc c. & Doctor 1. d. 8. q. 3. sub F. ex D. Aug. sed vtrumq; conuenit cœlis, & Angelis, omnia namq; sunt substãtiæ completæ, de cælis patet, de Angelis probat vrgẽter Doctor 2. d. 1. q. 6. & quol. 9. vbi ostendit non posse informare materiã, & in alterius venire cõpositionem per modum partis: substant etiam accidentibus, non quidem corruptiuis, sed perfectiuis, Angelus nimirũ intellectionibus, & volitionibus, corpora cœlestia quantitati, & lumini: admittũt etiã contraria, nam angelus contrariorũ affectuũ scilicet amoris, & odij est capax, & cœlũ modò illuminatur, modò lumine priuatur, vt patet de Luna, nunc est in Oriente, nunc in Occidente secundum diuersas partes, atq; ita admittit contraria saltim latè sũpta, imò & presse, quia afficitur raritate, & densitate, vel saltim opacitate, & diaphancitate, quæ sunt contrariæ qualitates. Tum quia etiamsi

fe-

secundum communem ponantur hæ incorruptibiles substantiæ carere physica compositione ex materia, & forma, adhuc tamen habent Metaphysicam ex realitate potentiali, & actuali, & hoc est sufficiens fundamentum, vnde intellectus desumat genus, & differentiam (quæ compositio necessaria est ad reponibile in prædicamento) nam in accidentibus habetur genus, & differentia sine compositione materiæ, & formæ. Tum tandem quia si Angeli excluderentur, quia naturæ spirituales, tunc ob eandem rationem à prædicamentis accidentium excludi deberent accidentia spiritualia, at Arist. & cœteri Philosophi scientias, & virtutes collocant in cathegoria qualitatis non obstante earum spiritualitate, ergo idem fatendum de Angelis in prædicamento substantiæ, quæ idcircò diuiditur in apice in corpoream, & incorpoream, quæ diuisio vtique inanis esset, si aliqua substantia spiritualis ad hoc prædicamentum non pertineret.

13 Arbor itaque prædicamenti substantiæ ita erit coordinanda, quod supremum genus sit substantia finita, & cõpleta modo iam declarato. Diuiditur in spiritualem, & corporalem, spiritualis in varias Angelorum species. Corpus in corruptibile, & incorruptibile. Incorruptibile in varias species Celorũ, & Planetarum. Corruptibile in viuens, & non viuens. Non viuens in elementare, & mixtũ, quorum quodlibet varias species habet. Viuẽs in sensitiuum vt animal, & insensitiuum, vt planta. Planta in varias arborum species, & herbarum. Animal in rationale, & irrationale. Irrationale in varias brutorum species; Rationale in indiuidua, vt Sortes, & Plato: quam dispositionem cathegoriæ substantiæ non ita perfectam Porph. assignauit c. de specie, sed quasi mutilam, quia non adamussim omnia enumerauit genera, sed ea tantum, quæ notiora erant, hoc enim satis erat ibi suo instituto. Diuisimus autem animal in rationale, & irrationale, seu brutum, & hoc in varias brutorum species, quia non est omninò certum animal esse immediatum genus respectu brutorum, sicut respectu hominis, quãuis enim ita plerique sentiant, oppositum tamen est valde probabile, & manifestè innuitur ab Arist. 7. Met. 28. vbi inter equum, & animal constituit aliud genus innominatum dicẽs, *quod enim commune est super equum, & asinum, non est nominatum proximum genus*, quamuis autem illud dicat esse innominatum, consueuit tamen postea appellari nomine *bruti*.

Satisfit Obiectionibus.

14 IN oppos. obijc. 1. contra 1. Concl. quod Deus sit in genere. Tum auctoritate PP. Damasceni lib. 1. fidei c. 9. & lib. 1. Inst. c. 7. vbi dicit, incorporeum esse differentiam substantiæ, & sub se continere Deum, & Angelos, & Aug. 5. de Trin. c. 8. vbi ait, quædam prædicamenta dici propriè de Deo, substantiam, scilicet, relationem, & actionem, cœtera impropriè, & metaphoricè. Tum Arist. nam 12. Met. 50. appellat Deũ primam substantiam, & 1. Ethic. c. 6. & 5. Met. 15. inter exempla eorum, quæ sunt in prædic. numerat Deum, & 4. Top. c. 2. loc. 17. ponit Deum sub genere animalis. Tum 3. ratione, quia infinitas addita quantitati, vel qualitati non eas extrahit à prædicamentis quantitatis, & qualitatis, si enim daretur linea infinita, adhuc ad cathegoriam quantitatis spectaret, vt dicemus q. seq. ergo neque addita substantiæ ipsam extrahet ab hoc prædicamento. Tum 4. Christus est substantia simpliciter infinita, cum sit Deus, & tamen est in prædicamento substantiæ, cum simul sit nobiscũ vniuocè homo, ergo infinitas nõ obstat. Tum 5. arguit Auersa substantia amplè sumpta, vt comprehendit creatam, & increatam, importat conceptum verè vnum illis communem, ergo constitui potest vna series prædicatorum incipiendo ab huiusmodi conceptu communissimo, qui prædicetur essentialiter, & in quid de omnibus substantijs, & hoc dicetur vnum totius substantiæ prædicamentum. Tum 6. saltim reductiuè, si non directè, spectabit Deus ad hoc prædicamentum, tanquam principium, & causa totius substantiæ creatæ, vt dixit Simplic. in hoc c. Tum tandem, quia saltim, vt vrget Hurtad. poterit constitui prædicamentum substantiæ increatæ distinctum à prædicamento creatæ, & in ipso Deus reponi, & tale prædicamentum erit ens substantiale, completum, spirituale, à se, æternum.

15 Resp. ad illas Patrum auctoritates Doctor loc. cit. quod si intelligi deberent, vt referuntur, & sonant, ponenda essent in Deo aliqua accidentia; mens igitur Patrum fuit terminos significantes prædicamenta ex vsu Philosophorum conuenire Deo, non quidem eo sensu, quo vsurpati sunt ab eis ad prædicamenta significanda, quæ sunt res quædam limitatæ, sed in propria sua significatione, quam habent præscindendo ab imperfectionibus, vnde ijdem Patres Damascen. in elementario cap. 8. & lib. 1. de fide cap. 1. & 8. & Aug. 7. de Trin. cap. 3. affirmat Deum non esse ens, scilicet, prædicamentale, sed supra ens, neque substantiam, sed supra substantiam, qui loquendi modus satis apertè ostendit, non fuisse Patrum intentionem Deum in prædicam. reponere, ita Doctor cit. sub V. qua responsione vtuntur Didac. & Vasq. cit. sed si Damasc. ita clarè loquitur, vt refertur, multum fauet oppositæ sententiæ. Ad Arist. dicimus illis in locis Dei nomine, vel Deorum non intelligere verum Deum, quem vnum esse agnouit, sed intelligit Deos positos ab antiquis, qui dicebant esse substantias quasdam superiores, subtilissima corpora habentes, similes quidem hominibus, sed eis perfectiores, quia immortales, ita notauit Doctor 5. Met. in tex. illum 15. Hic tamen est aduertẽdum, quod licèt Arist. 12. Met. inuestigando naturam primi principij distinguat ens in decem prædicam. & postea distinguat substantiam in sensibilem, & insensibilem, sub qua ponit primum principium; indè tamẽ non rectè inferri ab aliquibus, Deum poni in prædicamento substantiæ, quia substantia, quæ ibi diuiditur, non est prædicamentalis, sed transcendens, benè tamen adhuc ad inuestigandam rem, quæ est extra prædicamentum, prædicamenta diuidit, vt nimirum facilius à sensibilibus ad cognitionem insensibilium perueniret, & ab his, quæ sunt in genere, ad res, quæ sunt extra genus, gradum faceret. Ad 3. negat Scot. paritatem sub R. aliud est enim loqui de infinito simpliciter, qualis est infinita substantia, aliud de infinito secundum quid, seu in determinato genere, vt est infinita quantitas, vel qualitas, hæc enim infinitas non tollit omnem potentialitatem, nec aufert omnem limitationem in genere entis, sed tantum in tali genere, vndè linea infinita dicetur quidem illimitata quantitas, non tamen illimitatum ens, & ideò cum tali infinitate secundum quid stat ratio generis, non tamen cum infinitate simpliciter, quia hæc tollit omnem limitationem, & potentialitatem, vt probatum est; vide ibi auream doctrinam.

16 Ad 4. nolumus hic disputare, qualis sit vnitas Christi Domini, est enim negotium merè theologicum; hoc tamen certum est, quod si in hoc reponitur prædicamento, id ei contingit ratione humanæ naturæ, non diuinæ, vt omnes dicunt, vbi omninò caue modum loquendi Põcij valdè improprium, qui disp. 11. Log. in fine n. 50. ad hoc argumentum inquit Christum poni in prædicamento substantiæ, si consideretur, vt est suppositum humanum præcisè, abstrahendo ab inclusione diuinitatis. Hic sanè loquendi modus valdè improprius est, ne dicamus erroneum, quia vt fides docet in Christo vnum tantummodo suppositum reperitur, & hoc diuinum, quamuis ergo considerari possit, vt suppositum diuinum in humana natura subsistens, nequaquam tamen considerari potest, vt suppositum humanum.

Dices, naturæ substantiales ex dictis disp. præced. non ponuntur in prædicamento significatæ in abstracto, sed in concreto, quomodo concernunt suppositum, sed in Christo aliud suppositum nũ reperitur, quam diuinum, ergo saltim diuinum suppositum, quod est infinitum, collocabitur in prædicamẽto. Resp. subsistentiam secundum se in prædicamento non poni, sed esse conditionem necessariò requisitam, vt natura ibi ponatur, vndè concreta substantialia dicuntur esse in prædicamẽto ratione principalis significati, scilicet, naturæ, non autem cõnotati, gerit autem hoc munus conditionis sine qua non absolutè, quatenus subsistentia est, præscindẽdo ab hoc, quod sit finita, vel infinita, natura enim humana, eo ipso cõstituit hominem, quod terminatur subsistentia, siue hæc sit finita, siue infinita, vt benè notat Didac. Ex quo deducitur, nonnisi accidentalissimè, vt sic dicamus, ac merè materialiter suppositũ diuinũ in Christo ad hoc spectare prædicamentum tum quia subsistẽtia diuina est tantum cõditio, qua Christi humanitas in hoc reponitur prædicamẽto; tum quia tale munus gerit, vt subsistẽtia præcisè, non vt diuina. Ad 5. conceditur constitui posse talem prędicatorũ seriẽ, sed negatur, quod prędicatum illud substãtię communissimum haberet rationem generis, quia cum sit conceptus trãscendens, nullam à parte rei præsefert realitatem, vnde neque contrahibilis esset per conceptus verè differentiales. Dices, talis conceptus communis est potentialis, & indeterminatus, seu indifferens, & de pluribus specie differentibus diceretur in quid, ergo esset genus. Resp. quod ibi nulla est potentialitas, quia talis præsupponit realitatem à parte rei; vel tantum est ibi potentialitas eo modo, quo conceditur communitas, & indifferentia, nimirum per intellectum inadequatè cõcipientem, quæ cõmunitas, & potentialitas non sufficit ad hoc, vt aliquis conceptus sit verè genericus, sed tãtum per nostrum intel-

intelligendi modum, vt notauit Bargius 1.d.8.q.3. pag. nobis 180. loquens de conceptu entis.

17 Ad 6. nec bene diceretur Deum reductiuè pertinere ad hoc prædicamentum, quia id sonat imperfecto modo participare rationem illius; nec quia est principium, & causa totius substantiæ, debet reduci ad illud prædicamentum, quia cum etiam sit principium, & causa accidentium, ad illa prædicamēta reduci deberet, non itaq; Deus ad creaturam, sed potius creatura ad Deum reduci debet, vt ad primam causam, in qua virtualiter, ac eminenter continetur. Ad vlt. illud nouum prædicamentum pro diuinis ab Hurt. inuectum est prorsus chymericum, tum quia re vera series illa prædicatorum non posset dici prædicamentum, quia esset tantum ordinatio conceptuum à nostro conficta intellectu eandem prorsus rem concipiente per modum magis, & minus communis, prædicamentum verò accipitur pro coordinatione realitatum, quæ natæ sunt facere compositionem metaphysicam, quæ Deo repugnat; tum quia si concedatur esse prædicamentum, planè nequit poni à prædicamento substantiæ creatæ distinctum, vt contendit Hurt. quia prædicata illa ens, substantiale, completum, spirituale, sunt prædicata communia Deo, & creaturis.

18 Secundò obijc. contra 2. Concl., quod etiam partes sint directè in prædicamēto quia Arist. in hoc c. defendit partes integrantes veras esse substantias, quia non sunt in alio, velut in subiecto, sed velut in toto, &c. ad aliquid illas computat inter primas, & secundas substantias, caput, quoddam caput, manus, quædam manus. Et 5. Met. 15. inter substantias enumerat partes, & denique 2. de Ani. 2. & 3. Met. 7. & lib. 12. tex. 12. substantiam diuidit in materiam, formam, & compositum, ex quo arguere licet, superius distinctum in inferiora quidditatiuè prædicatur de illis, ergo substantia quidditatiuè prædicatur de materia & forma.

Resp. quādo Arist. in hoc c. partes integrales appellauit substantias, solum docere voluit illas esse substantias, non accidētia, quia non sunt in subiecto, non idcircò eas directè in prædicamento collocauit: dixit etiam esse veras substantias huius prædicamenti, quia illis non repugnat esse tales, quatenus sunt partes integrales, nam si sint similares, intrant prædicamentum; c. verò ad aliquid aliud mysterium voluit nobis aperire Arist. appellauit enim eas primas, & secundas substantias, vt indicaret etiam rerum incompletarum, & partialium posse nos seriem prædicamentalem constituere ad instar prædicamenti completarum, quatenus etiam in ipsis inueniuntur prædicata superiora, & inferiora, genera, & species, qua ratione diximus disp. 4. q. 4. in fine quamcunque vniuersalitatis speciem ita bene fundari in entibus incompletis, sicut completis, vnde poterit v. g. assignari vt genus substantia physica partialis, quæ diuidatur in materiam, & formam, & hæc in corpoream, & spiritualem, illa in cælestem, & sublunarem, si in cælestibus corporibus admittitur materia & quidem alterius rationis ab ista inferiorum. Quod malè inficiatur Sanch. q. 5. ad 8. ea ratione fretus, quod hæc sunt entia incompleta, ac proindè inepta ad prædicationem. Nam licèt re vera sint incompleta, ea tamen intellectus concipere potest per modū entis sic completi, sicut requiritur ad prædicationem, idq; totum innuit Arist. cit. fieri posse vocans manus, & caput secūdas substantias, & simul partes substantiarum, quæ directè sunt in prædicamento. Ad locum ex 5. Met. vtiq; inter substantias enumerat partes, ibi tamē declarat non dici substantias, sicut composita constituta per eas, excipe partes similares, quæ recipiunt prædicationem vniuersalis, sicut ipsum totum. Demum diuisio illa substantiæ in materiam, formam, & compositum non est propriè diuisio substantiæ in communi huius prædicamenti, sed potius quædā resolutio substantiæ prædicamentalis compositæ, quod ex eo patere potest, quia illa diuisio non continet Angelos, qui tamen sunt in hac cathegoria.

19 At dices, materia, & forma, manus, & pes sunt quidditatiuè substantia, non minus, quā compositum, ergo si hoc est in prædicamento directè, etiam & illa. Resp. verum esse assumptū, si substantia communiter sumatur, quomodo dici solet substātia analoga, quatenus comprehendit tam completas substantias, quam incompletas, falsum tamen est, si substātia sumatur, vt est supremum genus huius predicamenti, sic enim non directè, sed lateraliter tantum, & reductiuè dicitur de materia, & forma, ratione scilicet compositi, ac proinde non quidditatiuè, sicut superius de inferiori. Ais, ergo substantia communiter dicta, veluti commune genus erit ad substantias completas, & incompletas, cum talis conceptus substantiæ non sit transcendens, sed finitus, & limitatus, & alioqui vniuocus præsertim in sententia nostra. Resp. ita esse, quod in hoc sensu partes essentiales physicæ cadunt sub eodem genere cum composito, ac etiam partes integrales etherogeneæ, se enim habent ad substantiam sic sumptam, vt modò homogeneæ ad prædicamentalem, sicut enim istæ recipiunt prædicationem substantiæ prædicamentalis directè non minus, quam totum ipsum, ita vniuersaliter omnes substantiarum partes prædicationem analogæ substantiæ recipiunt non minus, quam tota per eas constituta; ex hoc tamen non sequitur, quod eodem modo recipiant prædicationem substantiæ prædicamentalis, atque ideò directè poni debeant in hoc prædicamento. Hinc deducitur, potuisse vtique fieri prædicamentum substantiæ, quod complecteretur substantias omnes creatas, tam completas, quam incompletas, in quo bene discurrit Auersa cit. non tamen quod vlterius complecteretur etiam increatam, in quo Auersa deficit.

20 Solet quoque hìc afferri difficultas de corpore pro altera parte compositi in viuentibus, cum enim prædicetur quidditatiuè de viuente, vt superius de inferiori, vt cum dicimus, quod homo est corpus; consequenter videtur directè poni in prædicamento, non obstante, quod sit pars. Hæc difficultas vrget solum ponentes in viuentibus formam corporeitatis præter animam, quod ex professo docet Doctor 4. d. 11. q. 3. Mayr. passu 40. super Vniuers. concedit assumptum. Dicendum tamen est cum Scot. cit. HH. quod cum dicimus animal esse corpus, ly corpus non stat pro altera parte compositi, si accipiatur vt prædicatio quidditatiua, & formalis, sed pro corpore metaphysico, quod in linea prædicamentali est gradus genericus ad viuens, qui vtique gradus desumitur à corpore pro altera parte, vt fusè explicauimus disput. 2. Phys. q. 4. art. 2. præsertim in sol. ad 1. & 2. vbi etiam adducuntur quædam graues difficultates hic à Mayron. tactæ, & soluuntur. Rogabis, an saltim post animæ discessum, vel interitum corpus pro altera parte ponatur directè in genere? Zabarel. lib. de pluralit. form. annuit, eo quia tunc non habet amplius rationem partis, sed totius, vnde euadit ens completum, & proportionatum prædicamento. At potius negare debemus, eo quia etiam post animalis interitum adhuc manet ens incompletum, & animæ essentialiter subordinatum per modum materiæ sicut è contra anima rationalis post separationem à corpore adhuc manet ens incompletum, quia essentialiter subordinata corpori per modum formæ: tum quia est quid integratum ex pluribus formis partialibus ex dictis disp. Phys. cit.

21 Tertiò obijcitur contra 3. concl. probando nec Angelos, nec corpora cœlestia in hoc contineri prædicamento, præsertim in Arist. sententia, nam 10. Met. 26. corruptibile, & incorruptibile differunt genere, sed hæc sunt incorruptibilia, ergo non habent genus commune cum caducis; & eodem lib. tex. 12. inquit ea differre genere, & prædicationis figura idest prædicamento, vt omnes exponunt, quorum non est communis materia, quod etiam habet 5. Met. 33. at Cœli, & Angeli non habent communem materiam cum caducis, ergo nec commune genus.

Resp. Doctor 4. d. 6. q. 10. M. Arist. loqui de genere physico idest materia, non autem logico, quæ est communis expositio, & vult habere corruptibilia, & incorruptibilia non communicare in materia, qui sensus colligitur ex cap. præced. & quidem familiare est Arist. nomine generis significare materiam, vt constat ex 1. Post. 19. vbi docet in scientijs fieri non debere trāsitum de genere in genus idest ex subiecto vnius in subiectū alterius, & 4. Met. 2. vbi ait vnius sensus vnum esse genus idest materiam circa quam. Vel si loquitur de genere logico, non vtiq. loquitur de supremo, sed intermedio, quod coincidit cū specie subalterna, alioquin argumentū adductum ibi ab Arist. ad probandum corruptibile, & incorruptibile differre genere, esset in quatuor terminis, initio enim textus sic erigit rationē, *cum contraria specie diuersa sint, corruptibile autem, & incorruptibile contraria sint, necesse est diuersum genus esse corruptibile, & in corruptibile*, ergo si in conclusione hu.us discursus per genus non intelligit subalternum, esset in quatuor terminis; quomodo autem teneat argumentum Arist. intelligendo de genere physico, vide ibi Scotum, & Alensem. Ad alium locum, non ita loquitur ibi Arist. sed ait differre genere, quorum non est communis materia, & quorum est diuersa cathegoriæ figura ita loquitur ad amussim 5. Met. 33. specie verò differre ait, quorum idem est genus: loquitur ergo Arist. de genere physico, vt rursus ibi Doctor explicat, & sensus est genere physico differre, & quæ sunt in diuersis cathegorijs, hæc enim adinuicem non transmutantur, quia non fit dulcedo ex superficie, neque è contra, & quæ sunt in eodem prædicamento, sed in materia non communicant: specie verò differre, quorum idem est genus idest differre per formam physicam, à qua sumitur diste-

differentia specifica, quæ conueniunt in materia; aliam etiam expositionem nobis proficuam vide apud Alensem.

22 Dices, videtur Arist. posuisse intelligentias actus puros, & simplices, accidentium incapaces 8. Met. 16. 9. Met. 17. & lib. 10. tex. 30. & lib. 12. 43. ergo non solum physicam, sed etiam metaphysicam compositionem negat in eis; quod conf. ex Scot. quol. 15. C. & quol. 7. Gg. vbi docet Arist. in intelligentiis posuisse intelligere idem cum sui substantia, quia sunt puri actus secundum ipsum. Resp. & est solutio communis Arist. vocare eas actus puros, & simplices quatenus carent cõpositione physica, & negat in eis potentiam contradictionis ad essendum, & non essendum, quia sunt incorruptibiles, non autem negat compositionem, & potentiam metaphysicam, bene enim nouit nõ esse puros, & simplices, vt intelligẽtia prima: qua de causa nec etiam credibile est posuisse illas omninò accidentium prorsus incapaces, nã saltim non videtur in eis negasse accidentia respectiua ab ipsis realiter distincta, varios nẽpe respectus ad seinuicem, ad orbem motum, ad suos effectus. Ais, Scotum 2. d. 3. q. 7. ad 1. prin. docere in sent. Arist. quamlibet intelligentiam esse de se hanc, & non per differentiam indiuidualem, ob necessitatem essendi, quam ei tribuit. Resp. si ita est, planè difficile esse tueri intelligentias secundum Arist. in hoc prædicam. contineri, imò & corpora cælestia, cum eodẽ modo ea videatur posuisse entia necessaria, vndè non abs re Auer. in cap. de specie, & 10. Met. cap. 26. negauit hæc in prædicamento substantiæ contineri. Sed si Arist. prædictam expositionem non patitur, curent alij explicare, qui singula eius dicta vt Sacramenta recipiunt, quamuis enim acris fuerit ingenij, & multas satis reconditas veritates solo luminis naturæ ductu attigerit, fatendum tamen est ex defectu luminis fidei in multis cæcutire, præsertim cum de Deo loquitur, & intelligẽtijs, quæ superant humanum captum.

ARTICVLVS II.

Quo sensu diuidatur substantia in primam, & secundam, & vtraque hic definiatur, ac vna alteri comparetur.

23 Diuisit Arist. in hoc c. substantiam in primam, & secũdam, vtramq; definiuit, ac demum ad magis detegẽdã vtriusque naturam vnam alteri comparauit; hæc igitur tria in hoc art. nobis sunt explananda, diuisio substantiæ in primã, & secundam, vtriusque definitio, & earum comparatio adinuicem ab Arist. facta.

Quoad primum dubitatur, quomodo accipiatur substantia, dum diuiditur in primam, & secundam, an scilicet primò, vel secundò intentionaliter; dicunt aliqui diuidi substantiam quoad primam intentionem, vt Suarez disp. 33. Met. sect. 2. quem sequitur Faber 7. Met. disp. 7. cap. 1. alij asserunt diuidi quoad secundam, vt Soto in hoc prædic. q. 1. art. 1. Sed vtrique defendi potest, vt absolutè verum, ac etiam de Arist. mẽte, vt docet Doctor qu. 4. Vniu. in sol. ad 2. vbi inquiens, quo sensu diuiserit Arist. substantiam in primam, & secundam, ait, quod *non tantum intelligit de his, quæ sunt præter operationẽ intellectus*, quibus verbis significat Doctor posse vtroque modo explicari Arist. At quocunque modo explicetur diuisio; rursus est difficultas, quodnam sit diuisum, & quidem Authores in hoc omnes conuenire videntur, vt notat Auersa q. 16. sec. 2. substantiam, vt est apex huius prædic. non diuidi in primam, & secundam, quasi in suas species, sicut diuiditur quantitas in continuam, & discretam, quia substantia, vt sic, continetur sub altero ex membris diuidentibus, nempe sub substãtia secunda, at diuisum debet esse quid indifferens ad primam, & secundam. Sed neq; hoc rectè asseritur, quia bene potest diuisum aliquod contineri accidentaliter sub aliquo ex membris diuidentibus, vt constat de vniuersali, quod accidentaliter continetur sub altero ex membris diuidentibus, nempe sub genere, quamuis igitur si substantia suprema capiatur pro prima intentione, non possit diuidi in primam, & secundam, vt notat Tat. q. 1. Prædicam. not. 3. ex Scot. q. 12. Prædicam. in fine, quia vt sic significat naturam communem, non autem singularem, & indiuiduam, qualis importatur per primam substantiam; tamen si sumatur pro 2. intentione, diuidi potest in eas, vt in suas species, sic enim, vt quid, abstrahit à secundis intentionibus vniuersalitatis, & singularitatis, vt à suis speciebus, & solum concipitur vniuersalis, vt modus.

24 Potest igitur in primis accipi substantia, vt genus generalissimum, & diuidi præfato modo in primã, & secundã; velut in suas species, potest etiã accipi substantia pro quocunq; directè ponibili in hoc prædicamẽto, ex Tatar. ibidẽ, quo sẽsu dicitur substantia prædicamentalis, & comprehendit supremam, intermediam, & infimam, & sic diuidi in primam, & secundã, idest in illam, quæ ponitur infimo loco, & hæc est prima substantia, & in illam, quæ ponitur in aliquo superiori loco, & est secunda, seu in illam, quæ solum ponitur in prædicamento, vt subijcibilis, quæ est prima, & in eam, quæ ponitur vt prædicabilis, & est secunda; in qua diuisione si substantia prædicamẽtalis sumatur pro prima intentione idest pro natura, & essentia reali, quatenus affici potest intentionibus vniuersalitatis, & singularitatis, sic erit diuisio subiecti in accidentia; si verò sumatur prout præfert illam secundam intentionem ordinabilitatis in prædicamento, sic erit diuisio generis in species, quia ita diuiditur ordinabile in prædicamento in prædi. abile, & vltimum subijcibile, ita docet Tatar. cit. quem dicendi modum multi ex Recentioribus sequuntur; iuxta quod talis diuisio potest etiam suo modo assignari in prædicamentis accidentium sumendo substantiam amplissimè pro natura, & essentia rei, & primam pro natura singulari, & subijcibili, secundam pro natura vniuersali, & prædicabili, vt optimè notauit Maurit. q. 4. Vniu. dub. 3. potest etiam diuidi substantia in primam, & secundam secundum rationem subsistendi, & substandi alijs, primariò, & secundariò veluti per varios modos, vt volebat Suarez, vt faciat hunc sensum, substantia alia est, cui primò, & per se conuenit subsistere, & accidentibus substare, & hæc est prima, alia verò, cui conuenit subsistere, & alijs substare mediatè, & secundariò, & hæc est secunda, & in hoc sensu etiam potest diuisio explicari per terminos secundarum intẽtionum, quatenus substantia potest accidentibus comparari, nedum per modum subiecti inhæsionis, verum etiam prædicationis, quod vtique ei conuenit pro secunda intentione.

25 Ex his patet posse hanc diuisionem explicari primò, & secundò intentionaliter, tam ex parte totius diuisi, quam mẽbrorum diuidentium; & licet Doct. cit. innuere videatur præfatam diuisionem ex parte membrorum diuidentium nonnisi per secundas intẽtiones assignari posse, ea ratione fretus, quod membra diuisionis debent oppon, non coincidere, at quod est secunda substantia præter operationem intellectus, non opponitur primæ substantiæ, sed est idem, ergo &c. nihilominus nõ est ita in rigore intelligendus Doctor, quasi prima, & secunda substantia à parte rei coincidant omninò, & realiter, & formaliter, nam certum est in eius sententia naturam communẽ, super quam fundatur intentio vniuersalitatis, distingui ex natura rei ab indiuiduo, super quod fundatur secunda intentio singularitatis, & ei quodammodo opponi, sed tantum voluit indicare maiorem oppositionem cerni inter primam, & secundam substantiam secundò intentionaliter captas, quam pro prima intentione, quia sic sunt realiter idem, at illo modo sunt intentiones prorsus diuersæ, & oppositæ, vnde per ea membra diuisio magis elucet.

26 Petes, quo modo ex his magis diuiserit Arist. Resp. Suarez, Faber, Blanc. & alij diuisisse tertio modo, & pro prima intentione, quia hic explicat substantiam per non esse in subiecto, & per substare accidentibus, quæ sunt rationes reales, & iuxta duplicem modum realem subsistendi, & substandi accidentibus diuidit substantiam in primam, & secundam, prima est, quæ per se, & primariò subsistit, & accidentibus substat, secunda verò, quæ secundariò. Sed planè falsum est Arist. hic tantum considerare substantiam quoad rationem subsistendi, & substandi accidentibus, quamuis enim quoad hanc rationẽ, illam hic peculiari quodam modo considerauerit, vtpotè per quam ab accidente secernitur, talis enim consideratio accidẽtibus applicari non potest, adhuc tamen etiam ipsam considerauit, vt est ponibilis, & ordinabilis in prædicamento, quæ sanè consideratio tota intentionalis est, neque solum distinxit primam, & secundam substantiam per illos modos primariò, aut secundariò substandi, vel subsistendi, sed præsertim etiam per non dici, vel dici de subiecto, imò quando etiam primam substantiam distinxit à secundis, quia subijcitur omnibus alijs etiam ipsis secundis, hæc certè subiectio dicit secundam intentionem in prima substantia, sicut *dici de* intentionem oppositã ponit in secunda, & etiam in accidentibus ipsis, quia in ordine ad illa, nedum hic comparatur, vt subiectum inhæsionis; verum etiam prædicationis, vt mox dicemus, quare concludimus cum Doctore cit. quæst. 4. Vniu. & q. 12. Prædicam. in fine præfatam diuisionem potius explicandam esse per secundas intentiones, quam per primas, quia secundum eam considerationem præsertim pertinent prædicamenta ad Logicum; & non tantum tertio modo, verum etiam alijs accipi posse etiam de mente Arist. & sic manet breuiter explicata hæc substantiæ diuisio, circa quam tot verba insumunt inutiliter Auctores passim; & fortè improbabilis prorsus non est Amo-

nijs opinio hanc non tam esse diuisionem, quam enumerationem,& seriem quandam eorum,quæ in hoc prædicam.ponuntur, veluti cum dicitur, discumbentium hic est primus; ille secundus, &c.quem tamen dicendi modum non adeò approbare debemus, vt alij modi dicendi iam relati omninò debeant reprobari, vt facit hic Poncius,cuius rationibus occurrere ex dictis non est difficile sed recipi potest, quia est expeditior alijs, & minores patitur difficultates.

27 Quoad 2.Arist.eodem c.definit,vel potius describit primam substantiam esse illam, quæ *nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto*, secundam verò, quæ *non est in subiecto, sed dicitur de subiecto*, vbi per subiectum intelligitur subiectum inhæsionis, & prædicationis, nam quando vtraque dicitur non esse in subiecto,sermo est de subiecto inhæsionis,nam per hoc substãtia distinguitur ab accidente; vndè per illam negationem circumscribitur modus positiuus perseitatis substantiam constituens, & ab accidente distinguens; quando verò de prima substantia negatur dici de subiecto, & de secunda affirmatur, tunc fit sermo de subiecto prædicationis, & penes hoc distinguuntur prima,& secunda substantia,quia prima substantia nullum habet inferius, de quo prædicetur,benè tamen secunda, quia hæc est vniuersalis, illa singularis, quare etiam altera negatio in definitione primæ substantiæ, qua negatur dici de subiecto, circumscribit positiuam hæcceitatem; per quam ei repugnat dici de subiecto idest de inferiori,hinc patet quomodo hæ definitiones benè rem explicent,quia estò dentur per negationes, non tamen per simplices negationes, alioquin definitio primæ substantiæ etiam chymeræ conueniret,sed per negationes indicantes quid positiuum,vt notat Tatar.cit.not.4.patet etiã quomodo ambæ possint explicari pro prima intentione. Verùm quia *esse in subiecto,& dici de subiecto* nam tantũ primò intẽtionaliter, sed etiam secundò intentionaliter capi possunt, ita nimirum vt *esse in subiecto* idem sit, quod prædicari accidentaliter,& denominatiuè,qui est proprius modus prædicandi accidẽtium, & *dici de subiecto* idest de inferiori,sit prædicari essentialiter, ideò poterunt etiam præfatæ definitiones explicari secundò intentionaliter, ita nimirum, vt secunda substantia dicatur illa,quæ *non est in subiecto,sed dicitur de subiecto* idest quę nõ accidentaliter, sed essentialiter prædicatur,de prima,prima verò substãtia sit illa,quę *nec est in subiecto,nec dicitur de subiecto* idest nec prædicatur de alio accidentaliter, nec essentialiter: itaquod ista duplex negatio indicet oppositam intentionem subijcibilitatis omnimodæ, per quam excludatur omnis prædicabilitas: & hoc manifestè insinuat Arist.per illud de prima substantia pronunciatum, quod accipiunt aliqui, vt aliam primæ substantiæ definitionem *est, quæ propriè, principaliter, & maximè substare dicitur*, per hoc enim significat, quod illæ non sunt puræ negationes,sed nobis circumscribunt omnimodam subijcibilitatem primæ substantiæ in quacunque prædicatione,tam essentiali,quam accidentali,adeoquod hoc pronunciatum sit potius declaratio definitionis primæ substantiæ,quę vt tradita per negationes poterat aliquam parere suspicionem quam noua, & distincta definitio, vel cum Mayron.passu 9.dicendum, quod cum ea vnam constituit definitionem, & est de eius integritate ita per secundas intentione explicat has definitiones primæ, & secundæ substantiæ Io. de Magistris q.1.huius prædicam.not.2. quæ quidem explicatio est instituto logico multò magis accommodata,quam præcedens,& etiam magis de mente Arist. qui definit primam substantiam per oppositionem ad secundam, cum ergo secundam definiat per prædicari, conueniens est, vt primam definiret per subijci.

28 Sed dices, ex hoc, quod prima substantia omnibus alijs substat, accidentibus nempe, & ipsismet secundis substantijs, infert Arist. *destructis primis substantijs impossibile esse aliquid aliorum remanere*, hoc autem nequit intelligi; nisi quoad esse actualis existentiæ,cum enim tum accidẽtia, tum naturæ communes in se immediatè non existant,sed in indiuiduis,tolle indiuidua, tolluntur etiam & accidentia, & naturæ communes, omnia enim corrumpuntur ad corruptionem indiuidui,vt docet Doctor 3.d.22.q.vn.G. quo autem ad esse obiectiuum, & essentiæ non est vera illa propositio, quia nullo singulari existente, adhuc potest quidditas intelligi,& formari de illa propositiones veræ & necessariæ in ordine ad prædicata essẽtialia, vt clarè docuit Porph. capit.7. dicens sublatis indiuiduis non tolli species, vel genera,quo scilicet ad esse obiectiuum,& essentiæ, ergo vt hoc Arist. dictum verificetur, oportet vt aliud dictum, vnde deducitur,quod scilicet substantia prima *principaliter, & maximè substare dicitur*, intelligatur de substare realiter, & vera sustentatione respectu accidentium, ac reali inclusione naturæ communis, quæ est secunda substantia,non autem de substare intentionaliter, seu subijci in prædicatione.

Resp.quod sicut primum Arist.dictum, quod prima substantia principaliter, & maximè substat, potest explicari tam pro prima, quam pro secunda intentione, nempè de reali, aut intentionali subiectione in prædicatione,ita etiam consectarium ex eo deductum, vt benè aduertit idem Io.de Mag. cit. dub. 3. vndè ex illo primo dicto realiter intellecto deducitur hoc secundum realiter intellectum eo modo, quo demonstratur in argumento scilicet quod destructis primis substantijs destruitur alia omnia scilicet naturæ communes, & accidentia quoad esse actualis existentiæ, & ex eodem logicaliter intellecto deducitur illud idem consectarium logicaliter intellectum hoc modo, quod cum hic consideretur prima substantia in ordine ad secundas, & ad accidentia in ratione subijcibilis, hæc verò omnia in ordine ad primam in ratione prædicabilis, vel essentialiter, vel accidentaliter, quia relatiua posita se ponunt, & perempta se perimunt, planè sublatis primis substantijs auferuntur etiam secundæ, & accidentia.

29 Ex quo patet, quomodo sit verum illud Arist. dictum destructis primis substantijs, &c. tam physicè, quam logicè. Dices, destructis omnibus hominibus adhuc remaneret anima rationalis, & materia, vel corpus pro altera parte compositi cum suis accidentibus, ergo falsum illud dictum. Resp. Louaniens.ob id habent pro suspecto hoc Arist.dictum, veluti tendens ad animæ mortalitatem. Alij explicant de totali destructione primarum substantiarum, nempe quoad vtramque partem, quasi Arist. apertis oculis agnouerit annihilationem; Mayron. passu 11. ad 4. ait, per primas substantias hic Aristotil. intelligere substantias omnes singulares, tam completas, quam incompletas, quod sanè textui satis consonum non est. Facilis tamen est solutio, & ex ipso contextu colligitur, non enim Aristotil. loquitur simpliciter de omnibus, quasi omnia prorsus interitura sint destructis primis substantijs, sed loquitur signatè de secund.s substantijs, & accidentibus, quæ sustentantur in eis (v. enim dicimus in Phys. compositum est adæquatum subiectum accidentium, non materia prima) nam per hanc propositionem intendit Aristot. demonstrare dependentiam tam secundarum substantiarum, quam accidentium à primis, parum autem ad hoc refert, quod facta primæ substantiæ destructione adhuc aliqua maneat eius pars superstes, nam siue maneat, siue non, certum est naturam, quæ in ipsa extabat, pariter & accidentia in ipsa fundata deleri; quod dictum, sicut verificatur optimè in substantijs integris, & completis,de quibus reuera præcipuè illud pronunciauit hic Arist. ita cum omni veritate poterit applicari quoque substantijs partialibus & incompletis constituendo,& distinguendo etiam in ipsis primas, & secundas iuxta superius dicta.

Quæres, quomodo intelligatur aliud Arist. dictum, prima substantia *propriè, principaliter, & maximè substat*, ad quod scilicet ponantur illæ particulæ. Resp. Orbel. quod ponitur *propriè*, ad differentiam accidentium, licèt enim accidens possit esse subiectum accidentis,non tamen vltimatè terminat eius dependentiam,vt latè ostẽdit Doctor 4.d.12.q.1.ponitur *principaliter*, ad differentiam secundarum substantiarum,quæ non substant accidentibus,nisi prout sunt in primis, homo enim nõ dicitur albus,vel niger,nisi quia Sortes,vel Plato est albus; Et tandem ponitur *maximè*,ad ostendendum,quod primę substantiæ pluribus substant, quam secundæ, quia substant omnibus alijs, quibus substant secundæ, & cum hoc ipsis secundis.

30 Quoad tertiam substantia singularis vniuersali comparata dicitur prima substantia, & magis substantia, quam illa idest habet quandam primitatem perfectionis in participando rationem substantiæ, quam non habet substantia vniuersalis. Ita Arist.in hoc c. ad cuius comparationis declarationem recolendum est ex dictis substantiam ita appellari,vel à substando, quæ est denominatio relatiua, vt ait Orbel.quia substare sonat sub alio stare,aut alteri subesse, vel vt inferius superiori, vel subiectum accidenti,aut à subsistendo, quæ est denominatio absoluta,quia subsistere sonat per se stare,& non in alio,cui inhæreat,hæc est ratio essentialis substantiæ,illa verò quasi accidentalis, & istam consequens;ratio absoluta, & essentialis equaliter competit omnibus substantijs,cum æqualiter omnibus repugnet alteri inhærere, vnde ex hoc capite,nimirum ratione subsistendi, non datur prima, & secunda substantia, nec substãtia particularis est magis substãtia,quã vniuersalis,vnde minus rectè aliqui etiã ex hoc capite,scilicet quantũ ad rationẽ subsistẽdi,aiunt substãtiã primam esse magis substãtiã, quã secũdã,quia perfectiori modo participat subsistẽtiã, quã secũda,

cũ participet illã immediatè, secunda verò mediatè, quia, scilicet, ratio suppositi primò conuenit indiuiduo, & communia non nisi per indiuidua suppositantur. Minus rectè hoc dicitur, nam vt notat Doctor quol. 4. M. & quol. 5. V. & quol. 9. A. aliud est loqui de subsistere pro per se esse, vt excludit inhærere, aliud prout idem est, quod incõmunicabiliter per se existere, quod est proprium suppositi, & personæ; quando hic fit comparatio inter primam, & secundam substantiam; & quæritur quænam earum perfectiori modo rationem substantiæ participet, quæstio esse debet de aliqua ratione, quæ sit vtriq. communis, sic enim fieri solet quæcunque comparatio, in forma nempe communi extremis comparatis, cum igitur subsistere pro incommunicabiliter per se esse, substantiæ primæ dumtaxat competat, ex hoc capite non debet dici prima in ratione subsistendi, quam secunda, & magis substantia, quam illa.

31 Potius ergo talis primitas, & maioritas attendi debet penes denominationem relatiuam substandi, hæc enim ratio perfectiori modo participari potest ab vna substantia, quam ab alia, quatenus vna substare potest pluribus prædicatis, ac magis independenter, quam alia, & sanè in hoc sensu Arist. primas substantias appellauit substantias singulares, secundas autem vniuersales, ac illas etiam magis substantias dixit, ita colligitur ex ipso contextu, vbi sic loquitur, *primæ substantiæ ideò, quod omnibus alijs subijciuntur, & alia omnia, vel de ipsis prædicantur, vel in ipsis sunt, propter hoc maximè substantiæ primæ dicuntur*; & ex hoc etiam capite comparando adinuicem secundas substantias ait, species esse magis substantias generibus, nempe quia pluribus substant, quam genera, & ita explicat Tat. cit. dub. 2. At substantias singulares esse primas substãtias in hoc sensu, magisque substantias vniuersalibus potest adhuc dupliciter explicari, vel realiter, & pro prima intentione, vel logicaliter, & pro secunda. Primo modo substantia singularis dicitur prima substantia, quia quoad actualem existentiam, & physicam omnia fundantur in ipsa, quia & naturæ communes, & accidentia ipsa existunt ad existentiam eius, & ea sublata ruunt quoad existentiam, quod insinuauit Arist. dicens, non existentibus primis substantijs impossibile esse aliquid aliorũ remanere; cum igitur sit basis, & fundamentum, cui cætera innituntur quoad existentiam, optima ratione prima substantia dicetur, quatenus primò, & immediatè existit, & naturæ communes secundæ substantiæ dicentur, quatenus secundariò, & mediatè existunt, ad existentiam, scilicet, primarum, item magis substantia dicetur, quia pluribus realiter substat, quam naturæ communes, quia essentialiter includit naturas communes superiores, & accidentaliter plurima suscipit accidentia, à quibus postea mediante prima denominantur etiam secundæ.

32 Alio autem modo, scilicet, logicaliter substantia singularis magis substantia dicitur, quam vniuersalis, quia pluribus substat prædicatis loquendo de prædicatione tam essentiali, quam accidentali, & dicitur etiam prima substantia, quia in prædicationibus accidentalibus immediatè subijcitur, & primariò, secundæ verò substantiæ mediatè, & secundariò; vbi aduertendum ex hac præsertim subiectione in prædicationibus accidẽtalibus attendi denominationem substantię, quia in prędicationibus essentialibus etiam accidentia subijciuntur suis prędicatis superioribus; & ex eo, quod est subiectio immediata, ac independens, dicitur substantia singularis prima substantia, & magis substantia, quam vniuersalis, vnde licet homo v. g. pluribus substet accidentibus, quam Petrus, quia substat omnibus accidentibus Petri, ac aliorum simul indiuiduorum, tamẽ adhuc Petrus dici debet magis substãtia, quam homo in ratione substandi, tum quia pluribus prædicatis substat, loquendo etiam de essentialibus; tum quia estò loquendo de accidentalibus tantum, substet paucioribus, adhuc tamen substat nobiliori modo, nimirum propria virtute, quia immediatè, ac indepẽdenter ab alio, homo autem substat illis dependenter ab ipsis indiuiduis, quæ expositio ex ipso contextu colligitur, vbi hac ratione dicebat Arist. inter primas substantias, & inter species vnam non esse magis substantiam, quàm aliam, quæ æqualiter substant, quod vtique nequit extensiuè intelligi, quia hic homo, vel etiam homo in cõmuni pluribus accidentibus substat, ac prædicatis essentialibus, quam hic lapis, vel lapis, sed intelligit in sensu præfato, quod æqualiter substant primæ substantiæ, quia vna in substando non dependet ab alia, & pariter omnes species specialissimæ æqualiter à prima dependent substantia, nec vna dependet ab alia.

33 Sed obijcies, vniuersalia præcedere singularia ea prioritate, à qua non conuertitur subsistendi conseq. ergo debent dici primæ substantiæ, & singularia secundæ. Item 8. Met. 2. ait Arist. vniuersalia esse magis substantias, quam singularia. Tandem substare accidentibus est proprietas substantiæ consequens ad rationem essentialem eius, quæ est subsistere, ergo cui conuenit prius talis ratio substantiæ, eidem quoque talis proprietas prius conueniet, at illa ratio prius conuenit substantijs vniuersalibus, ergo &c. Et certè quantum ad substare accidentibus proprijs, negari nequit substantias secundas prius, & magis substare primis, nam accidentia propria prius conueniunt naturis, & per eas singularibus.

Resp. ad 1. hic Arist. accipere primitatem, non eo modo, sed alio longè diuerso, vt explicauimus, & notat Tatar. cit. not. 3. Ad 2. ibi Arist. loquitur secundum mentem Platonis ponentis ideas separatas, vt ibi communiter Expositores notant, præsertim Scot. Ad 3. neg. sub illata minor, nam ratio substantiæ in communi, vt est prædicamentum à cæteris diuersum, vel æqualiter competit omnibus substantijs primis, & secundis, vt dicebamus, quatenus omnibus ex æquo repugnat inhærere; vel si aliqua intercedit analogia, perfectiori modo conuenit primis, quam secundis, vt potè quæ includunt totam perfectionem secundarum, & aliquid amplius. Dices, si æqualiter eis conuenit ratio communis subsistendi, ergo & proprietas substandi, quæ ab ea dimanat. Resp. etiamsi aptitudo substandi æqualiter; imò prius substantijs secundis conueniret, actus tamen ipse substandi prius exercetur in primis, quàm in secundis, in quibus exerceri nequit, nisi mediatè, ac dependenter ab illis. Ad illud denique de substare accidentibus proprijs, vltrò concedimus prius conuenire naturis, quàm singularibus, & ijs conuenire mediantibus illis, sed iam diximus denominationẽ primæ substantiæ non attendi debere ex subiectione ad huiusmodi prædicata, quia etiam accidentia subsunt suis vniuersalibus, ac eorum passionibus mediantibus illis, sed attendi ex subiectione ad accidentia communia immediata, ac independenti, hæc enim conuenit dumtaxat substantijs singularibus. Addunt alij, quod etiam ipsa accidentia propria, estò quoad essentiam, & necessariam connexionem, prius conueniant naturis, postea indiuiduis, tamen quoad existentiam res è contra se habet, ideo enim risibile realiter existit in homine, quia existit realiter in Petro, vel Paulo, ita Sanchez, Complut. & alij.

ARTICVLVS III.

Declarantur proprietates, & attributa substantiæ.

34 SEx proprietates, vel attributa adscripsit Arist. substãtiæ, vt dictum est 1. p. Inst. quarum aliquæ ei cõueniunt pro prima intentione, aliquæ pro secunda, quædam tandem pro prima, & pro secunda, quatenus vtroque modo explicari possunt, solet enim Arist. in his præsertim prædicam. multa primarum intentionum admiscere in gratiam secundarum, vt nimirum melius discamus iuxta earum exigentiam secũdas fundare intentiones, eas autem vocamus etiam attributa, quia non omnes conueniunt substantiæ in quarto modo.

Prima substantiæ affectio est in subiecto non esse, idest in nullo hærere subiecto, si explicetur primò intentionaliter, & hæc non est propria substantiæ prędicamentalis in quarto modò proprij, quia conuenit omni prorsus substantiæ, tam infinitæ, quam finitæ, tam completæ, quam incompletæ, tam primis, quam secundis, licèt enim substantiæ secundæ dicantur de subiecto, non tamen sunt in subiecto, quia natura non inhæret suis inferioribus, sed potius illa constituit in esse quidditatiuo: & forma substantialis, licèt recipiatur in materia, & ab ea in esse, & fieri dependeat, si est materialis, nunquam tamen dici potest illi inhærere, quia vt Scotus docet quol. 3. S. & quol. 9. A. inhærere dicit non per se informare, nec facere per se vnum, sed facere vnum per accidens, & dare esse, vel actum secundum quid alicui priori simpliciter enti; at forma substantialis, vt per se actus, per se informat materiam, dat ei actum simpliciter, & cum ea facit per se vnum, partes physicæ integrales sunt quidem in toto, non tamen tanquã in subiecto, quia illi non inhærent, sed potius illud constituunt integraliter, & tandem hæc affectio conuenit etiam differentijs substantialibus, vt ait Arist. in textu, quia neque ipsæ inherent ei, cuius sunt differentiæ, sed potius constituunt in esse specifico, ac determinato. Ex quo sequitur, quòd licèt ista affectio non sit propria substantiæ prædicamentalis in quarto modo, est tamen sic propria substantiæ in tota sua latitudine, vt contradistinguitur ab accidente; falsum namque est, quod inquit Tatar. hic, hanc affectionem conuenire accidenti separato in Eucharistia; quamuis enim non sit ibi in subiecto actualiter, est tamen aptitudinaliter, dum autem dicimus proprium esse substantię in

in subiecto non esse, vtroque modo intelligitur. Potest etiam hæc affectio explicari pro secunda intentione, vt idem sit substantiam in subiecto non esse, quod non esse aptam de aliquo accidentaliter prædicari, vt supra dicebamus exponendo secundò intentionaliter eandem particulam in definitione substantiæ.

Sed instabis *esse in subiecto* malè inter affectiones recenseri substantiæ, cum sit de ipsius definitione; & malè etiam explicari per hoc, quod substantia nequeat de aliquo accidentaliter prædicari, cum oppositum ex professo docuerimus disp. 5. q. 5. art. 2. Resp. inter affectiones recenseri, quatenus est negatio immediate sequens ad rationem positiuam substantiæ, sicut passio sequi solet ad essentiam, vnde dimanat, & ponitur in definitione substantiæ, non secundum se formaliter considerata, sed vt indicat, & circumscribit rationem positiuam substantiæ, vnde fatemur notificationem illam substantiæ potius esse descriptionem, quàm definitionem. Quando autem disp. cit. qu. vlt. diximus posse substantiam quoque accidentaliter prædicari, loquebamur de prædicari accidentaliter per modum accidentis prædicabilis, hic autem dicimus prædicari non posse per modum accidentis prædicamentalis, quia fundamentum huius prædicationis est vera, ac propria inhærentia formæ, quæ prædicatur in subiecto de quo prædicatur, quæ inhærentia substantiæ repugnat, & in hoc nulla est contradictio.

35 Secunda, quæ conuenit determinatè secundis substātijs, ac etiam ad earum differentias extenditur, est vniuocè prædicari de primis, idest secundum idem nomen, & rationem in illis essentialiter inclusam: ex quo patet hanc affectionem esse merè intentionalem, quia prædicari est secundarum intentionum, & intelligi debere de prædicatione signata non exercita, non enim in terminis secundarum intentionum valet dicere, substantia prima est secunda, benè tamen in terminis primarum, Petrus est homo, est animal, est rationalis; Vt autem hæc affectio solum in substantijs reperiatur, debent accipi primæ, & secundæ substantiæ in rigore, nam si fusè accipiantur pro quacunque natura vniuersali, vel particulari, cum hoc modo possint etiam in prædicamentis accidentium distribui, & assignari, vt art. præced. dub. 1. diximus, poterit consequenter hæc proprietas etiam ad vniuersalia accidentium extendi, cum ipsa quoque de suis inferioribus vniuocè prædicentur, vt dictum est 1. p. Inst. tract. 1. c. 6. at respectu suorum subiectorū, estò possint esse vniuoca prædicata, quia dici possunt de eis secundum idem nomen, & rationem, vt constat de albo respectu niuis, & papyri, nunquam tamen possunt vniuocè prædicari, quia talis conceptus non includitur essentialiter in illis, vt declarauimus disp. 2. quæst. 6. art. 1. quod alij dicunt posse de illis prædicari vniuocè accidentaliter, non essentialiter.

36 Tertia, quæ determinatè conuenit primis, est, significare *hoc aliquid*, idest significare aliquod determinatum, & singulare non vlterius communicabile, ad differentiam secundarum, quæ significant *quale quid*, idest aliquod indeterminatum vniuersale, & communicabile pluribus. Neque hinc inferas, genera, & species in qualequid prædicari contra dicta in disp. 5. Nam vt notauimus in Inst. non sumitur hic *quale quid* in prædicamentis, vt sumebatur in prædicabilibus, quia hic sumitur, vt contradistinguitur ab *hoc aliquid*. quod significat substantiam ita per se existentem, vt possit digito demonstrari dicendo, hoc est aliquid; è contra verò *quale quid* significat substantiam vniuersalem, non per se primò, & immediatè subsistentem, sed per primam substantiam, in quo videtur habere modum qualitatis, quæ non per se, sed per aliud existit; potest etiam dici secunda substantia significare qualequid, non actiuè, vt differentia, sed passiuè, quatenus significat naturam vlterius communicabilem, & qualificabilem per essentiales differentias.

Vt autem hæc affectio singularibus tantum substantiarum conueniat, cum dicitur prima substantia *hoc aliquid* significare, non sufficit dicere, quod significet aliquid determinatum, & vnum numero, non alteri inferiori vlterius communicabile, quia in hoc sensu etiam singularibus accidentium conuenire potest, vt diximus in Inst. sed addere debemus, quod illud determinatum, ac numero vnum, quod significat, ita sit incommunicabile, vt alteri nequeat communicari, nec vt superius inferiori, quod est esse incommunicabile, vt *quod*, nec vt forma subiecto, siue substantialis, siue accidentalis, quod est esse incommunicabile vt *quo*, ratio enim suppositi (quod hic Arist. intelligit per primam substantiam, vt notat Mair. pass. 11. nam ipse non distinxit, vt nos Theologi, inter suppositum, & singulare substantiæ) consistit in hac duplici incommunicabilitate, vt quò, & vt quòd, vt docet Scot. 1. d. 2. qu. 7. §. *Ad primam quæst.* Dum autem dicimus primam substantiam hoc aliquid significare, & secundam quale quid, sumitur prima, & secunda substantia intentionaliter, non enim solum nominibus; sed etiam intentionibus conuenit significare res, seu esse signa rerum, alioqui si sumantur primò intentionaliter, tunc, vt notat Tatar. actus signatus capitur pro actu exercito, vt sensus sit, prima substantia significat hoc aliquid, idest est hoc aliquid.

37 Quarta, quæ conuenit omni substantiæ, non solum directè, sed etiam lateraliter, ac indirectè, existenti in prædicamento, est, non habere contrarium, quod quidem intelligendum est de contrarietate propriè dicta, quæ versatur inter formas positiuas sibi inuicem oppositas, & ab eodem subiecto se mutuò expellentes, vt sunt quamplurimæ qualitates: hoc enim modo nulla substantia alteri opponitur, quia esto vna forma substantialis à materia excludatur per aduentum alterius, non idcircò contrariæ censeri debent, quia contrarietas est species oppositionis, at inter formas substantiales non versatur repugnantia opposita, sed tantum disparata (de qua duplici repugnantia vide infra disp. 9. qu. 1. art. 1.) nam absolutè loquendo forma substantialis non determinatam formam excludit, & magis hanc, quàm illam, quod ad oppositionem requiritur, sed æquè excludit omnem disparatam, & cum quacunque eodem modo incompossibilis est, & non magis cum vna, quam cum alia. Quod si dicas, saltim formas elementares sic opponi, nam forma ignis magis repugnat esse cum forma aquæ, quam aeris, vt colligitur ex 2. de Gen. Resp. formam ignis secundum se sumptam æquè in eadem materia repugnare cum forma aeris, ac cum forma aquæ, dicitur tamen magis pugnare cum hac, quam cum illa ratione qualitatum illas formas insequentium, quæ verè, & propriè inter se contrariantur. Ais, qualitates istæ ab ipsis elementorum substantijs dimanant, ergo prius in ipsis illa contrarietas reperitur, quam deindè participant. Resp. cum Tatar. hic q. 2. in sol. ad 3. prin. quod contrarietas in effectibus non arguit semper in causis contrarietatem formalem, sed tantum virtualem, & radicalem, quam vltrò admittimus in elementis, quia vt ait Tatar. aliquid habere contrarietatem virtualem non est aliud, quam illud posse cōtraria producere. Rursus quamuis priuatio verè opponatur formæ substantiali, oppositio tamen non est contraria, sed solum priuatiua, cum priuatio nihil reale positiuum ponat in subiecto oppositi formæ. Demum neque differentiæ substantiales idem genus condiuidentes propriè dici possunt contrariæ, quia non insunt generi, veluti communi subiecto, à quo vicissim se possint excludere, sed dicuntur contrariæ, quatenus sunt primò diuersæ; ex quo patet errasse Mair. passu 16. dum his rationibus conuictus statuit in substantijs veram contrarietatem; itaque de cōtrarietate fusè sumpta, nimirum vel pro notabili diuersitate, & incompossibilitate, aut pro oppositione priuatiua explicandus est Arist. cum 1. Phys. 50. ait in omni genere vnam esse contrarietatem, & 10. Met. 24. differentias specificas substantiarum esse contrarias, de quo vide Ant. And. cap. de subst. quomodo autem hæc affectio quantitati quoque conueniat dicemus qu. seq.

38 Quinta, quæ etiam omni substantiæ conuenit, est non suscipere magis, & minus, vt accidētia, quia vel consideramus substantias quoad rationem ipsam communem substantiæ, prout substantia dicitur, nō quidem à substando, sic enim vna substantia dicitur magis substantia, quam alia, quia hæc est ratio accidentalis, sed vt dicitur à subsistendo, vel per se essendo, & sic vna substantia non potest dici magis substantia, quā alia, vt Scot. docet q. 15. prædicam. propè finem, nec eadem substantia in se potest dici modo magis, modo minus substantia, sicut vnum album est magis album, quàm aliud, vel hodiè in se magis album, quam heri, vel etiam considerantur substantiæ secundum rationes peculiares earum, & sic neque substantia suscipit magis, & minus, vnus enim homo non est magis homo, quam alter, nec idem homo potest successiue fieri magis vel minus homo, vt euenit de accidente. Pro cuius rei notitia, ac intentionis Arist. notandum ex Doctore 1. d. 17. qu. 3. formam suscipere magis, & minus aliud non esse, quam ipsam habere latitudinem quandam, quæ latitudo aliud non est, quam magnitudo formæ, magnitudo autem formæ duplex est, vna secundum quam plures subiecti partes informat, & dicitur magnitudo extensionis proueniens ex latitudine entitatiua formæ; altera secundum quam ipsa forma maior, aut minor est in seipsa, & in eadem parte subiecti, & dicitur magnitudo intensionis proueniens ex latitudine graduali formæ; gradus autem formæ duplex est ex Doct. ibidem XX. alius quid ditatiuus, & secundum illum

stum gradum esse rerum in indiuisibili consistit, quia si gradus huiusmodi addatur, vel subtrahatur, mutatur species, non enim est nisi ipsamet differentia specifica, quæ indiuisibiliter speciem constituit; hinc aiebat Aristot. 8. Met. 10. rerum essentias se habere, vt numeros, quibus addita vnitate, vel subtracta statim essentialiter numerus mutatur; alter est gradus perfectionis indiuidualis, quæ est quædam realitas formæ nata vniri cum alia realitate eiusdem formæ ad integrandam vnam formam totalem sic, vel sic intensam.

39 Cum igitur Arist. hic negat substantiam suscipere magis, & minus, non tantum loquitur de substantia secundum gradum specificum, sic enim neq; albedo suscipit magis, & minus, quia albedo, vt sex, non est essentialiter magis albedo albedine, vt duo, atque ita per hanc proprietatem non distingueret Arist. substantiam ab accidente, vt ipse prætendit; loquitur ergo de ipsa præsertim secundum existentiam in indiuiduis, & ait etiam in hoc sensu non suscipere magis, & minus; verum non ita absolutè loquitur, vt ex hoc loco videatur penitus præcludi via tuendi substãtiam suscipere magis, & minus quoad gradus indiuiduales, vt putauit Mercen. in suis dilucid. nam potius videtur comparatiuè loqui, quod nempe etiam quoad istos gradus magis, & minus non suscipit, vt qualitates, quia albedo v.g. vel calor secundum existentiam ita suscipit magis, & minus, vt paulatim, & diuisibiliter acquiratur, ac intendatur, & acquisitus remittatur, ita quod sit modò magis, modò minus intensus; at forma substantialis (si habet hanc graduum latitudinem, hoc enim discutere non est præsentis negotij) planè non habebit, sicut forma accidentalis, nam tota simul secũdum omnes dicetur induci, & semel inducta, non amplius successiuè intendetur, vel remittetur, sed semper cum eis permanebit, quousque corrumpatur, hoc enim modo Scotistæ quamplures defendunt substantiam suscipere magis, & minus ex Doctore 8. Met. q. 3. vt Faber Theor. 55. sed an fæliciter suo loco videbimus, Scotistæ namq; non ignobiles tuentur substantiã neq; hoc modo posse magis, & minus suscipere, vt Tatar. in hoc cap. q. 2. dub. 2. Barg. 1. d. 8. q. 2. §. *Ad aliud de attributione.* Mayr. passu 17. Cauell. in Anim. disp. 1. sect. 10. & alij, Quomodo autem hæc affectio etiam quantitati conueniat dicemus q. seq.

40 Sexta demum, ac vltima proprietas est, quòd substantia vna, & eadem numero est contrariorum susceptiua successiuè, de qua est difficultas, an competat soli substantiæ, & omni, nempe tam primæ, quam secundæ, communis ferè opinio affirmat, eo quia censet hanc esse proprietatem substantiæ prædicamentalis in quarto modo, ac proinde cum ea in tali latitudine conuertibilem, ita enim communiter interpretantur illa Arist. verba *maximè verò proprium substantiæ*, &c. ita Auctores passim præsertim Thomistæ Caiet. Sot. Mas. Sanch. Complut. & alij. Alia opin. negat esse proprium in quarto modo, quia non tantum competit substantiæ prædicamentali, sed etiam extra prædicamentum, nam anima separata recipit accidentia contraria, ac etiam materia prima, rursus non solum competit substantiæ, sed etiam quantitati, eadem enim superficies modo est alba, modo nigra, vnde ait Mayr. passu 18. quòd qui vult hanc proprietatem seruare, debet tenere, quod qualitates contrariæ immediatè informant substantiam, sicut quantitas ipsa.

Sed media via tenenda est, quod nimirum hæc proprietas soli vtiq; substantiæ conueniat, non tamen omni, sed primæ dumtaxat, atque adeò illius tantum erit propria quarto modo, ita docent ex Scotistis quamplures in hoc cap. Delphinus, Io. de Mag. Ant. And. qui proinde notat, quod cum Arist. ait *maximæ autem proprium substantiæ videtur*, ly *maximæ* accipi debet nominaliter, non aduerbialiter, nimirum pro nomine adiectiuo, quod construatur cum illo genitiuo *substantiæ*, vt sensus sit maximæ substantiæ idest primæ substantiæ est proprium; &c. Vt autem hæc affectio soli substantiæ conueniat, & non etiam accidentibus, non tantum de contrarijs respectiuis intelligenda est, sed de contrarijs absolutis præsertim; vt notant Mayr. passu 18. & Io. de Mag. hic §. 3. *Sciendum*, contraria enim respectiua suscipit oratio, cum eadem perseuerans ex aliqua dumtaxat accidentali variatione transit de veritate ad falsitatem, aut è contra; & hoc significauit Aristot. ipse, dum ad hanc obiectionem de oratione respondens inquit, orationem esse successiuè capacem veritatis, & falsitatis, non per mutationem sui, sed rei, non enim vult negare, quod etiam aliquo modo in se non mutetur, sed solum, quod non mutatur eo modo, quo substantia, cum suscipit contraria: ipsa enim per solam sui mutationem contraria suscipit, nec necessariò supponit mutationem alterius, quia mutatur mutatione ad se recipiendo contraria absoluta: at oratio contraria suscipit per mutationem alterius, quia mutatur mutatione ad aliud recipiendo contraria respectiua, vt sunt veritas, & falsitas.

41 Intelligenda est etiam de subiecto vltimato, ac prorsus independenti, nam sic excluditur quantitas, esto enim possit & ipsa suscipere contraria absoluta, & per sui mutationem, nunquam tamen illa recipere potest, vt subiectum vltimatè terminans eorum dependentiam, sed tantum vt subiectum proximũ, & minus principale, vt ex professo Scot. docet 4. d. 12. q. 2. quia licèt in quantitate immediatè recipiatur albedo, calor, &c. tamen quia etiam ipsa quantitas est accidens, & eadem dependentia dependens, ac qualitas (& idem dicendum esset de intellectu recipiente scientiam, & errorem, si poneretur accidens realiter ab anima distinctum) non potest illa sustentare, nisi beneficio substantiæ sustentantis ipsam, quod licèt actu non præstet substantia in Eucharistia, præstatur tamen à Deo supplente vices illius, & actu sustentantem quantitatem in genere causæ efficientis: vnde semper verum est dicere, quod quantitas ab alio sustentata sustentat, & in virtute alterius, & quamuis in tali statu actu non dependeat ad substantiam, vt ad subiectum inhæsionis, adhuc tamen dependet aptitudinaliter, & ideò nunquam dici potest subiectum principale, ac independens; vnde constat opus non esse, vt aiebat Mairon. ad seruandam hanc proprietatem tenere, quod qualitas immediatè inhereat substantiæ, sicut ipsa quantitas. Nec minus negare quantitatem mediare inter substantiam, & qualitatem, vt subiectum *quod*, & recipiens, sed tantum vt subiectum *quo*, & rationem recipiendi, vt asserunt Complut. disp. 12. q. 5. & Io. de S. Th. q. 15. ar. 5. Nam quantitatem verè esse subiectum *quod* immediatum aliorum accidentium, per quod substantiæ inhærere dicitur, fusè monstramus disp. 3. Phys. q. 3. art. 1. & 2. neque hic asserunt Compl. pro parte opposita aliquid, quod ex ibi dictis nõ maneat perfectè solutum. Tandem bene etiam defendi potest hanc proprietatem conuenire solum huius prædicamenti substantijs, quatenus non conuenit, nisi illis, quæ sunt directè, vel saltim reductiuè in ipso, vt sunt anima, & materia prima, & corpus pro altera parte compositi; vel si tueri velimus (quod erit difficile) conuenire tantum substantijs directè in ipso repositis, negandũ est materiam primam esse subiectum accidentium, vt nos latè tuemur disp. 3. Phys. q. 1. Corpus autẽ, & anima rationalis, quando sunt separata, non amplius censentur partes, sed tota, & habent quasi rationem suppositi, & ideò benè possunt accidentia suscipere.

42 Quod verò non omni substantiæ huius prædicamenti competat, sed tantum primæ, quod præter Scotistas cit. tenent Ammon. Canter. Didac. Ruuius, & alij. Prob. in primis Arist. testimonio, qui minimè docuit hanc proprietatem esse communem omni substantiæ, sed dixit esse maximè propriam, vt soli substantiæ illam tribueret, & accidentibus negaret, quin potius expressit conuenire substantiæ, quæ est vna numero, hæc autem est sola prima substantia. Nec valet solutio Tatar. hic in sol. ad vlt. prin. quæ est communis Thomist. quod licèt secunda substantia secundum se non sit vna numero, bene tamen denominatiuè, & per accidens dicitur vna numero, vt in singularibus reperitur. Non valet, quia cum talis existentia numeralis sit necessariò requisita, vt subiectum dicatur realiter contraria in se recipere, planè si natura, seu secunda substantia secundum se taliter non existit, sed tantum per accidens ex coniunctione cum differentia indiuiduali, sic neque per se dicetur contrariorum susceptiua, sed tantum per accidens. Neque satisfacit, quod alij dicunt, illam particulam *cum vnum, & idem numero sit*, idem sonare, ac vna, & eadem numero perseuerans, quo sensu potest etiam talis vnitas secundis cõuenire substantijs. Quia, vt diximus, per esse vnum numero intelligit singularem subsistentiam, quæ omninò necessaria est ad subiectum, in quo contraria recipi debent, & non solam perseuerantiam subiecti qualitercunque existentis.

Ratione idipsum prob. quia Arist. docuit hanc proprietatem conuenire primæ substãtiæ ob eius singularem modum essendi, & substandi propria virtute, ac independenter ab alio, & ideò negauit conuenire orationi, quia recipit contraria non per mutationem sui, sed alterius, at secundæ substantiæ nequeunt hoc modo contraria recipere, sed tantum mediatè, & dependenter à primis, quod non sufficit, vt eis talis proprietas conuenire dicatur, alioquin etiam orationi, & alijs accidentibus competere posset, quia & ipsa possunt recipere contraria in virtute alterius, ac dependenter à prima substantia, ergo &c. Accedit, quod si hæc proprietas non conuenit secundis, nisi per primas, ergo re vera solum est propria primæ substantiæ, & cũ

ea conuertibilis, quia proprietas solum cum eo conuertitur subiecto, cui primò, & immediatè conuenit, non cui conuenit mediatè, & secundariò, vt patet de risibili respectu hominis, & Petri, vel Pauli.

43 At dices, suscipere contraria nil aliud est, quàm substare contrarijs, sed substare accidentibus est affectio sequens substantiam prædicamentalem, vt sic, ex Scot. cit. 1. d. 8. q. 3. §. *Teneo opinionem*, ergo suscipere contraria non tantum primæ, sed etiam secundæ conuenit substantiæ. Resp. concedendo min. si substare sumatur quocunque modo siue mediatè, siue immediatè, siue dependenter, siue independenter, vndè etiam in hoc sensu concedi debet hanc proprietatem etiam secundæ competere substantię, vt benè Ruuius adnotat, sed sicut si substare sumatur propriè, principaliter, & maximè, solum primæ competit substantiæ, sic à pari, si cõtraria recipere sumatur per se, ac independenter, vt sumitur ab Arist. solum primæ competit substantiæ; notandum tamen est, quod proprietas suscipiendi contraria non dicit rationem substandi in tota sua latitudine, quia substare non solum dicitur respectu contrariorũ, sed etiam in ordine ad prædicata superiora, & proprias passiones, quibus omnibus substat prima substantia, hæc autem proprietas attenditur solum penes contraria accidentia, quibus substare potest independenter.

Vt autem hæc affectio cuicunque primæ substantiæ conuenire dicatur non est necesse, quod susceptiua sit successiuè omnium contrariorum, sed sufficit aliqua posse suscipere secundum conuenientiam suæ naturæ, itaquod esse susceptiuam contrariorum indefinitè sumatur, neque debet ita intelligi de contrarijs absolutis, & propriè sumptis, vt prorsus respectiua excludantur, & minus propriè dicta, neque enim in cœlis, & angelis necesse est reperiri contrarietatem qualitatum actiuarum, & passiuarum, vt benè hic notat Orbel. sed sufficit aliquam assignare, cui independenter substent. Et tandem cum dicimus substantiam esse contrariorum susceptiuam successiuè, valdè notandum est, quod docet Sco. 4. d. 49. q. 13. §. *Respõdeo*, hoc non debere intelligi de quibuscunque contrarijs acceptis secundum numerum, nec de quocunque eodem secundum numerum, sed de contrarijs secundum speciem acceptis, & de eodem secundum speciem, & si de eodem secundum numerum, non omni, sed aliquo, quia tunc nullum subiectum determinaret sibi alterum contrariorum, quod constat esse falsum, quia ignis determinatus est ad calorem; quod etiam notauit Doctor q. 15. Prædicam. in fine, cum ait, ideò quamcunque substantiam dici contrariorum susceptiuam, quia nulla substantia ex ratione substantiæ prohibetur contraria suscipere, licèt aliqua ex sua propria forma determinetur ad vnum contrarium; hæc omnia dici debuerunt pro completa notitia huius proprietatis, quæ etiam intentionaliter potest explicari, vt illud dicatur contraria suscipere, de quo prædicata contraria successiuè verificari possunt.

QVÆSTIO II.

De Quantitate.

44 QVantitatem molis, quæ hoc prædicamẽtum cõstituit, esse accidens realiter distinctum à substantia corporea est vnanimis omnium sensus contra Nominales, & quia id fusè probamus disp. 9. Phys. q. 1. art. 2. nihil hìc superest addendum ad ibi dicta, nisi quod Arriag. nuperrimè disp. 5. sec. 1. tenet quantitatem non distingui à materia prima, idque tuetur peculiari quadam via, etiam à Nominalibus diuersa, sed certè minus feliciter. Vt enim respondeat ad illud ineluctabile argumentum ex Eucharistia contra hanc opinionem desumptum, quod ibi quantitas panis separata manet ab eiusdem substantia, cum hostia consecrata nequeat cum alio corpore compenetrari, qui est effectus quantitatis, quæ corpora extendit ad impenetrabilitatem; ait, quòd licet materia recedat ex vi consecrationis, manent tamen vbicationes eius, quæ proximè fundant impenetrationem, quatenus natura sua sunt incõpossibiles cum alijs vbicationibus alterius materiæ. Sanè hoc est contra communem doctrinam etiam PP. Societatis, qui modos (de quorum numero est vbicatio apud omnes eam à re vbicata distinguentes) passim docent esse inseparabiles à rebus, quarum sunt modi, & per hoc modum à re distinguunt, quod eius essentiam in hoc constituunt, quod semper sit affixus rei modificatæ, nec aliter in rerum natura existere possit etiam de potentia Dei absoluta. Falsum etiam est vbicationem formaliter, & proximè fundare impenetrationem, quia tunc neque Deus posset duo corpora in eodem loco compenetrare, quia vnumquodque suam petit vbicationem numericam, nec vnum potest in loco constitui per alterius vbicationem, aut ambo per eandem, vt ostendimus disp. 11. Phys. q. 5. art. 1. agimus igitur hìc de quantitate, velut de accidẽte à substantia realiter distincto, idq; modò supponimus cum communi; contra quam licet Poncius disp. 14. Log. n. 59. argumentum proponat, quod ei videtur valdè difficile, attamen benè percepta quantitatis essentia, prout distinguitur à substantia materiali, ex hìc dicendis, & in Physica loc. cit. facillimè diluitur; falsum enim assumit, quod quantitas ex sui natura non habeat præcisè, & formaliter ex sua entitate absoluta partes suas extra, seinuicẽ cum proportione ad partes loci impenetrabiliter, sed hoc habeat ex respectibus vnionis inter partes adinuicem: quia similes respectus reperiuntur inter partes substantiæ sine tali impenetrabilitate, signum euidens hanc prouenire à partibus quantitatis, vt sic; Quare autem Arist. immediatè post substantiam tractet de quantitate eam præferendo qualitati, quæ tamen dignior videtur, & nobilior, variæ rationes ab Expositoribus afferuntur, ea tamen præcipua est, quam reddit Doct. 4. d. 12. q. 2. F. quod cum Arist. substantiam considerauerit in ratione substandi accidentibus cũ in hoc munere quantitas magis substantiam imitetur, quam qualitas, & sit substantiæ propinquior secundum, hanc rationem quia est proximum, & immediatum subiectum aliorum accidentium, hac de causa post substantiam immediatè agit de quantitate.

ARTICVLVS I.

An quantitas continua, & discreta sint veræ Species huius prædicamenti.

45 DE quantitate continua nemo vnquam dubitauit esse verè, & propriè speciem huius prædicamenti, quia ratio essentialis quantitatis, prout est accidens à substantia distinctum, præsertim in quantitate continua reperitur, ea enim præcipuè est, quæ habet partem extra partem, nedum entitatiuè, sed etiam situaliter, & impenetrabiliter, vnde corporibus inhærens illa magnificat, & extendit ad occupandum locum ab alterius corporis loco distinctum, ac proinde dicitur quantitas molis, & magnitudinis, imò antonomasticè nomine quantitatis absolutè loquendo ipsa datur intelligi. Tota igitur difficultas deuoluitur ad quantitatem discretam, quæ est numerus, & oratio, qui enim negant numerum esse ens, & accidens per se vnum, quin potius esse aggregationem multorũ sine aliquo vinculo, vel nexu adinuicem, negant consequenter esse propriè speciem huius prædicamenti, vulgariter tamen censeri talem ob quandam affinitatem, quam habet cum hoc prædicamento, & analogiam, quam habet ad quantitatem continuam; ita Nominales omnes Ocham 1. d. 24. q. 2. Greg. ibi q. 2. ar. 1. Marsil. qu. 27. art. 1. Rubion d. 24. q. 2. Aureol. ibidem, quam acriter ex Recentioribus defendunt quamplures Conim. c. de quantitate q. 2. art. 1. Suarez d. 41. Met. sect. 1. Fonsec. 5. Met. c. 13. q. 4. Auersa q. 18. sect. 2. Blanc. disp. 10. Log. sect. 1. Morisan. disp. 6. q. 5. & alij. è contra verò, qui faciunt numerum ens aliquo modo per se vnum, consequenter reponunt in hoc prædicamento, vt veram eius speciem, ita S. Tho. 1. p. q. 11. art. 1. & 2. & q. 30. art. 3. & Thomistæ communiter Capreol. Caiet. Soncin. Iauel. Niger, Masius, Sanch. Petron. Complut. Io. de S. Thoma; idem tenuit Scotus 5. Met. q. 9. & Scotistæ Tatar. Io. de Mag. & alij Parisienses in Prædicam. quant. Ant. And. Zerb. Faber, & alij 5. Met.

46 Dicimus quantitatem discretam non esse verè speciem huius prædicamenti, quia nec numerus, nec oratio sũt aliquid se vnum, sicut exigitur ad hoc, vt aliquid in prædicamento reponatur. Hæc conclus. apud nos est ita certa, vt quando etiã Scotus, & Arist. ipse oppositum sentirent, adhuc ab ea recedere non deberemus, tanta est euidentia rationum, quibus conuincitur. Neq. tamen desunt pro ea Arist. Scoti, & Scotistarum testimonia, pluribus enim in locis negat expressè Aris. numerum esse ens per se vnum vocans illud plura entia, & plurium vnitatum congeriem, ita legitur 3. Phys. 68. 8. Met. 10. & lib. 10. tex. 20. & fauet Auerr. 3. Phys. 68. Scotus autem quamuis oppositam tenuisset sententiam, quæ tunc temporis communis erat, q. 16. Prædicam. & 4. Met. q. 2. & lib. 5. q. 9. postea tamen 1. d. 24. q. vn. manet problematicus, neq; pro hac, vel illa parte vult sententiam ferre, sed illius dubij decisionem pollicetur, quando tractabit de numeris, nec se remittit ad ea, quæ de hoc dixerat in Met. mos autem Doctoris est se remittere in lib. sent. ad ea, quæ dixit in Met. cum illa acceptat tanquam

vera,

vera, & consonantia cum dictis in libris sent. & ideo cum in proposito non se remittat ad ea, quæ de numero docuerat in Met. certum esse debet non firmiter adhæsisse illi sententiæ, & quidem ex lib. sent. potius colligitur sensisse oppositum, nam in 4. d. 1. q. 2. ad 1. loquens de oratione, manifestè docet non esse ens per se vnum, & d. 12. q. 4. I. loquens de diuisione continui, ex qua resultat numerus, ait per talem diuisionem (præter indiuisibilia terminantia) nihil positiuum generari de nouo, & in partib. non fieri nisi transmutationem priuatiuam, quatenus acquirunt esse præcisum, seu discontinuatum vnius ab alia, quæ præcisio, & discontinuitas non est, nisi negatio continuationis, & coniunctionis vnius partis cum alia, ex quo manifestè colligitur in sententia Doctoris numerum non esse verum accidens per se vnum vnitatibus quantitatiuis, ex quibus componitur realiter superadditum: cum igitur iuxta regulam initio Log. traditam tueri non teneamur opiniones Doctoris in Log. vel Met. quas in libris sent. vbi maiorem facit auctoritatem, vel retractauit vel saltim in dubium reuocauit, ideo in hac re opinionem deserimus, quam illis in locis docuit, & eã amplectimur, in quam expresse inclinat in lib. sent. præsertim quia etiam pro hac parte non desunt Scotistæ, nam de oratione id tenet Io. de Mag. in hoc prædicam. & de numero idem sentire videtur Canon. 4. Phys. qu. 5. art. 2. Bassol. 1. d. 24. tenet ex professo, & Paulus Scriptor ibidem, & ex Recentioribus post nos Poncius disp. 14. Log. q. 4.

47 Probatur autem hac euidenti ratione, quinque tantum assignantur gradus vnitatis, vt docet Doct. 1. d. 2. q. 7. H h, in primo ponitur vnitas aggregationis, in 2. vnitas ordinis, in 3. vnitas per accidens, in 4. vnitas compositi per se, in 5. demum vnitas simplicitatis, sed non videtur, quinam gradus vnitatis possit numero tribui à parte rei, nisi primus, vel ad summum secundus, quatenus à parte rei datur aliquis ordo inter res numeratas, quando nempè res ipsæ habent inter se connexionem, vel subordinationem quãdam quantum ad locum, vel tempus, vel dignitatem, vel causalitatem, aut alio modo: cũ igitur neuter horum graduum sufficiat, vt aliquid sic vnum ponatur in prædicamento, alioquin, & cumulus lapidum, in quo reperitur prima vnitas, & respublica, aut exercitus, in quo reperitur secunda, in prædicamento forent reponenda, concludendum est numerum non constituere veram speciem huius prædicamẽti.

48 Conati sunt multi tribuere numero vnitatem in quarto gradu (nam nec tertius gradus sufficit) assignantes in eo vnitates materiales, quæ habeant rationem potentiæ, & materiæ, & vnitatem formalem, quæ illis adueniens per modum formæ constituit ens per se vnum, ita passim Thomistæ, & Scotistæ oppositum defendentes, qui tamen postea non conueniunt in assignanda hac vnitate formali; Thomistæ namque hanc vnitatem formalem, quæ cæteris adueniens, vt actus potentiæ, reddit numerum per se vnum, dixerunt esse vltimam, & postremam vnitatem: Scotistæ verò dixerunt esse potius aliam quandam vnitatem transcendentalem omnibus superuenientem, quæ sit forma specifica illius numeri, & in omnibus vnitatibus materialibus illius numeri residens, velut in sua materia.

At planè incapibilis est hæc Thomistarum doctrina, nam luce clarius patet per vltimam vnitatem superuenientem priores nullo modo à parte rei inter se vniri ad quid vnum per se constituendum, cum enim decem nummos numeramus, quam vnionem acquirunt adinuicem priores ex hoc, quod postremò illis adijcitur decimus? & quomodo hæc vltima vnitas cœteris adueniens illas informat, & actuat? Accedit, quòd licèt in rebus numeratis assignari possit prima, secunda, tertia, & vltima vnitas ratione loci, vel temporis, vel dignitatis, aut ex aliquo alio accidenti vt diximus, non tamen per se habetur talis ordo ex ratione numeri, quasi à parte rei determinatum sit hanc esse priorem vnitatem, & illam posteriorem, ac vltimam, sed talis ordo est prorsus ad libitum, nam ex decem nummis non magis vnus, quàm alter potest esse primus, vel vltimus in numeratione.

49 Resp. Complut. disp. 13. q. 8. hæc omnia probare numerum non esse ita vnum in quarto gradu, sicut compositum physicum per veram, & intrinsecam vnionem partium, ac receptionem formæ in materia, quod verum est, quia cum compositio numeri fiat per partes discretas, solum requirit vnionem ordinis, & quod vna extrinsecè recipiatur in alia, nempe vltima in præcedentibus terminando extrinsecè earum incompletionem, qui est modus informationis, & actuationis proportionatus naturæ entis discreti; & quamuis ex natura rei designata non sit prima, vel vltima vnitas, inquiunt tamen, ex natura rei vnamquamque ita se habere, vt possit determinare alias, si vltimo loco accipiatur, vel ab alia determinari, si accipiatur antecedenter; quare concludunt vnitatem numeri esse vnitatem ordinis, non qualis reperitur inter partes exercitus, vel reipublicæ, quia in his non inuenitur aliqua realis, & physica entitas incompleta per aliam determinabilis, sicut in numero, vbi vnitates antecedẽtes sunt per vltimam extrinsecè per se determinabiles: & hæc est communis solutio Recentiorum, Thomistarum, Sanch. Araux. Mas. Ioan. de S. Thoma, quam inquiunt esse D. Thom. 7. Met. lect. vlt.

Hæc solutio ex multis capitibus reijcienda est; tum quia admittit ex natura rei eãdem vnitatem posse esse per se actum vel per se potentiam respectu alterius vnitatis, quod prorsus repugnat; nam si est nata esse actus illius, quomodo esse potest etiam per se potentia ab ea perfectibilis, ex hoc autem, quod hæc in numerando primo accipiatur loco, & illa vltimo, sequitur solum per accidens vnam esse actum, & aliam potentiam; tum quia admittit vnitatem ordinis, quæ sit vnitas per se actus, & potentiæ, quod est prorsus falsum, quia vnitas ordinis attenditur penes prius, & posterius, non penes actum, & potentiam; tum quia forma extrinseca non constituit vnum per se cum illo, cuius est forma, nam obiectum poni solet forma extrinseca actus, & potentiæ, terminus relationis, &c. ex quibus tamen nemo dicit fieri per se vnum, cum tamen magis pendeat relatio à termino, actus ab obiecto, quam cæteræ vnitates ab vltima. Dum autem aiunt Complut. determinationem extrinsecam, quæ fit à forma per se ordinata, per modum partis ad actuationem alterius, sufficere ad constituendum vnum per se, & hoc solum in numero reperiri; manifestam committunt petitionem principij, nam alio exemplo nequeunt hanc portentosam per se vnitatem ostendere, nisi in numero, de quo est controuersia. Tum quia ponendo vnitatem numeri esse vnitatem ordinis, labuntur iunctis pedibus in illorum sententiam, qui statuunt numerum formam relatiuam, quæ communiter reijcitur, etiam ab his, qui tenent numerum esse ens per se vnum, nam vel iste respectus, in quo formaliter consistit numerus, ponitur transcendentalis, & sic in nullo erit prædicamento, vel prædicamentalis, & sic potius ad prædicamentum relationis spectabit, quàm quantitatis. Tum tandem quia denarius numerus ita destruitur tollendo vltimam, sicut primam, vel quartam vnitatem, ergo in constitutione talis numeri vna vicissim ab alia dependet, & vna per alteram completur, & non tantum cœteræ omnes per vltimam.

50 Scotistarum quoque solutio allata non subsistit; nam si vnitas illa transcendentalis adueniens vnitatibus materialibus, quam vocant formam specificam numeri, residet in omnibus illis, vt in sua propria, & adæquata materia, vel est hæc forma diuisibilis, & diuisibiliter existens secundum plures partes in illis vnitatibus materialibus, vel indiuisibilis, ac proinde tota existens in quacunque materiali vnitate; non secundum, tum quia repugnat quantitati esse indiuisibilem; tum quia repugnat idem accidens esse simul in pluribus subiectis realiter distinctis, ac loco dissitis, quantumcunque inadæquata ponantur, nam neq; animæ rationali id conceditur, quia non informat subiecta sua partialia, & inadæquata, nisi vnita; si primum, iam à capite redit difficultas, nam diuisa per partes, & sic dispersa in singulis vnitatibus materialibus nullam illis præbet vnionem inter se; & per hoc reijcitur communis responsio Parisiensium dicentium non esse inconueniens de accidente discreto, quod sit in diuersis subiectis, quia natura sua ea est, vt postulet esse in diuersis subiectis. Hoc enim ipsum ostendit accidens discretum non esse quid vnum, quia vtique non habet ipsum quoad informandum maiora priuilegia, quam anima rationalis: Fabri verò cit. 5. Met. disput. 15. c. 3. solutionem omittimus, quia sanè vim argum. percipere noluit.

51 Resp. aliqui hæc omnia probare quantitatem discretam non esse sic vnam, sicut continua, quod verum est, at non probant, quod non habeat vnitatem proportionatam in suo genere, quamuis igitur partes numeri, eo quia sunt diuisæ, sint prorsus ineptæ ad constituendum vnum vnitate continuitatis, possunt adhuc tamen vnum constituere secundum rationem quantitatis discretæ nam multa in vno sensu possunt esse vnũ in alio sensu, vt multi lapides sunt vnum ædificium, sic igitur multa continua esse possunt vnum discretum. Hoc totum nos quoque concedimus: sed negamus, quæ sunt multa in vno sensu, facere semper per se vnum in alio sensu, vt patet in exẽplo ab ipsis allato de multis lapidibus, sic igitur concedimus vtique multa continua facere vnum discretum; sed dicimus hoc vnum, quod constituunt, non esse verè per se vnum, quia

vni-

vnitas ab vnione procedit, quando est vnitas ex pluribus, vt ex partibus consurgens, cum igitur inter partes numeri nulla per se vnio, aut Physicus nexus cernatur, non vtique aliquod per se vnum censeri debebunt, & illud appellare vnum discretum est conditio distrahens, nam discretio, & separatio potius tollit vnionem, quàm ponat.

52 Alij igitur fatentur, non posse tribui numero aliquam per se vnitatem in quarto gradu ex quinque allatis, sed tantum vnitatem ordinis in secundo gradu, quam habent vnitates quantitatiuæ à parte rei, vt numerari possint, vna prius, altera posterius absque vlla ratione actus, & potentiæ, vnde inquiūt numerum constitui ex vnitatibus secundum aptitudinem, qua numerari, & ordinari possit, nam in hoc distinguuntur vnitates, vt componunt cumulum, & numerū, quod ibi dicāt multitudinem confusam, non autem hîc: ita præsertim Ruuius c. de quant. q. 6. Sed contra; tum quia hic ordo prioris, & posterioris non est in ipsis rebus à parte rei, nisi ex accidenti, vt diximus, scilicet vel ratione loci, vel temporis, vel dignitatis; tū quia etiamsi in rebus poneret quid reale, non idcircò numerus ab eo haberet talē vnitatem, per quā constitui debeat ens per se vnū in genere quantitatis, quia alia etiā entia realia quantitate carentia haberent talem numerabilitatē, nec tamen ob id numerus transcendens ex eis constitutus ponitur ab istis Auctoribus ens per se distinctum ab illis entibus numeratis tum quia sola vnitas ordinis, quomodocunque constituatur, non sufficit ad constituendum ens per se vnum in prædicamento; tum quia hæc potius est vnitas relatiua, quàm absoluta, ac proinde impertinens ad constituendam speciem huius prædicamenti; tum tandem quia numerabilitas ad summum constitueret numerum potentialem, non actualem, de quo hic loquimur, & dicit multitudinem vnitatum, non numerabilem tantum, sed numeratam.

Alij tandem ingenuè fatentur quantitatem discretam nullam prorsus habere vnionem physicam, penes quam eius vnitas attendatur, quia potius ex sua essentia poscit negationem vnionis inter eius partes, vnde aiunt, nodum in scyrpo quærere, qui vinculum physicū quærit in quantitate discreta; adhuc tamen habere vnitatem sufficientem metaphysicam, quia habet vnam essentiam quantitatis, scilicet genus, & differentiam quod est habere partes extra partes non vnitas termino communi. Hæc tamen solutio statim refellitur, quia sicut entitas metaphysica rei non est realiter diuersa ab entitate physica eiusdem, ita vnitas per se metaphysica entis realis fundatur in vnitate per se physica rei, vel compositionis, vt in corporibus; vel simplicitatis, vt in Angelis, sed in quantitate discreta nulla talis physica vnitas reperitur neque compositionis, neque simplicitatis, imo neque ordinis, vt hucusque probatum est, ergo neq; ei tribui potest cum fundamento in re vnitas per se metaphysica sufficiens ad eam constituendam sub vno genere.

53 Concludendum igitur est cum Bassol. cit. quòd cum numerus, & continuum non differant, nisi sicut vnum, & plura vna, quia numerus fit ex diuisione continui ex 3. & 6. Phys. planè non amplius differunt, quàm vnum album, & plura alba, atque adeò sicut album, & alba non differunt specie, ita neq; numerus, & continuum: Et cum Rubion. cit. quod sicut numerus transcendens non est ens per se vnū, neq; vna species entis, vt concedunt Aduersarij, sed sunt ipsa plura entia numerata, ita neque numerus quantitatiuus erit vna per se quantitas, aut vna species quantitatis, sed plures quantitates, nulla si quidem afferri potest ratio disparitatis subsistens eodem enim modo prior numerus est multitudo vnitatum transcendentalium, sicut numerus quantitatiuus est multitudo vnitatum quantitatiuarum. Accedit, quod sicut vnitas transcendens prædicatur essentialiter de vnitate quantitatiua, ita numerus transcendens de numero quantitatiuo, sed numerus transcendens duarum quantitatum non est vnum ens, sicut neq; numerus duarum substantiarum, vel relationum, ergo neq; vna quantitas, & vna species eius, sicut quod nequit esse vnum animal, nequit esse vnus homo, à superiori enim ad inferius tenet destructiuè. Et certè hæc paritas de numero transcendenti, & prædicamentali est ita euidens, vt à Rubion. vrgetur, vt vel vterq; numerus poni debeat quid per se vnū à rebus numeratis distinctum, vel neuter. Neq; disparitas, quam afferunt Complut. q. 6. sufficit ad ponendum numerum prædicamentalem accidens realiter superadditum rebus numeratis, vt infrà dicemus in sol. ad 4.

54 Ex dictis infertur etiam, quod sicut numerus transcendentalis realis (quia etiam applicari potest entibus rationis) solū pro materiali est aliquid reale, vel potius aliqua realia, nēpe res ipsæ numerabiles, formaliter verò non habet esse nisi per intellectum illa plura colligentem in vnum secundum ordinē prioris, & posterioris, idem pariter dicēdum de numero quātitatiuo, quod nempe solum pro materiali sit à parte rei, ab intellectu verò habeat vnitatem formalem, quando illa plura colligit per modum vnius, cum enim nullam vnionem realē habeat à parte rei, si aliquam habet; dicendum est ei ab intellectu deriuari, quod Arist. manifestè significauit 4. Phys. 131. dum dixit, ablata anima, tolli quoq; numerum, per quod noluit vtique dicere auferri ipsas vnitates reales materiales, quæ extāt à parte rei, nec pendēt ab intellectus operatione, sed solā vnitatem formalem, quam extrinsecè illis communicat, cum illas in vnum colligit, atque itā datur à parte rei numerus pro materiali, non pro formali.

Adhuc tamen his non obstantibus, addimus quantitatem discretam, & præsertim numerū rationabiliter ad hoc pertinere prædicamentum, quia non est aggregatum per accidens ex rebus diuersorum prædicamentorum, vt homo albus, sed ex rebus eiusdem prædicamenti, ex diuersis nempe quantitatibus continuis abinuicem diuisis, imò numerus aliud non est, quàm ipsamet quantitas continua in plures partes diuisa, ergo rationabiliter sub hoc prædicamento coniungitur cum quantitate continua; vndè cum Arist. dixit quanti aliud discretum, aliud continuum, non diuisit quantitatem in communi, velut in duas species, sed potius ipsam quantitatem continuam, velut in duplici statu considerauit, nimirum, & sub vnione suarum partium, & sub diuisione, in quo statu dicitur discreta. Quia tamen adhuc sub tali statu realis diuisionis, in quo numerum cōstituit, qui oritur ex diuisione continui, solet ab intellectu concipi per modum vnius, non quidem continui, sed discreti, quæ vnitas est omninò alterius rationis ab vnitate cōtinui, hinc consueuit de illa loqui, velut de specie condistincta, à quantitate continua, quod etiam nos deinceps obseruabimus, quia loquendum est cum multis, vt ait adagium, at sentiendum cum paucis.

Soluuntur Obiectiones.

55 IN oppos. obijc. 1. Arist. nedum hic in prædicamentis, vbi frequenter famosè loquitur, sed etiam 5. Met. c. 13. vbi ex mente propria loquitur de specieb. quantitatis, quantitatem diuidit in continuam, & discretam, velut genus in suas species, imò quòd ponderandum est, ibi data opera aliquas species quantitatis omisit, quas hic recensuerat, vt per hoc demonstraret se in prædicamentis fuisse famosè locutum, & tamen non omisit quantitatem discretam, ergo signum est re vera putasse esse veram speciem quantitatis. Conf. nam ratio quantitatis ita bene conuenit discretæ, sicut continuæ, ratio enim quantitatis dicitur communiter esse extensio partium extra partes, at etiam numerus habet partes extra partes, cum componatur ex vnitatibus quantitatiuis, quarum vna necessariò est extra aliam: similiter & proprietates quantitatis æqualitas, vel inæqualitas, finitas, vel infinitas, esse diuisibile, mensurabile, &c. æquè bene conueniunt quantitati discretæ, ac continuæ. Tandem si ad ens per se vnum in prædicamento ponibile requiritur vnitas ex per se actu, & per se ponentia, & non sufficit vnitas ordinis ad constituendam speciem huius prædicamenti, quia est vnitas relatiua; sequitur non solum quantitatem discretam, sed etiam continuam ab hoc prædicam. eliminandam esse, quia nec ipsa constituitur ex suis partibus integralibus vt ex per se actu, & potentia, quia nulla habet rationē actus, vel potentiæ respectu alterius, cum sint eiusdem rationis: item vnitas quoq; continuitatis est relatiua, vt notauit Mayron. passu 20. quia intelligitur per copulationem partiū ad terminum communem, atq; ita ad aliud.

56 Resp. patere ex proximè dictis, in quo sensu Arist. diuiserit quantitatem in continuam, & discretā, & falsum est loc. cit. in Met. enumerare species proprias quantitatis duntaxat, imò potius explicat ibi omnes modos, & significata, quibus explicari potest quantitas, vndè ibidem diuidit quanta, quod alia sint per se, alia per accidens; & satis constat ex alijs locis initio art. cit. ipsum non tribuisse numero vnitatem aliquam realem. Ad Conf. neg. assumptum, quia in quantitate discreta vna vnitas non est pars cum alia componens vnum ens, vndè non habet partes extra partes, sed potius tota extra totā neq; quantitas discreta, vt sic, vllam secum affert extensionem vnitatum, sed solum multiplicationem, & quælibet vnitas, vt vnum totum continuum, habet propriam extensionem, vndè extensio ex sola quantitate continua, vt sic, habetur, non ex discreta; sic etiam non propriè, sed tantum proportione quadam solent ei tribui passiones quantitatis, quo etiam sensu tribui

solent

solent multitudini transcendentali, quæ tamen ob id non asseritur ad hoc spectare prædicamentum, aut aliquam determinatam speciem in genere entis constituere, sic enim ei tribuuntur, vt non arguant aliquam vnam essentiam, à qua oriantur: vndè finitas conuenit quantitati continuæ propriè ratione termini præfixi à parte rei, at non ita propriè conuenit numero, quia terminatur per vltimam vnitatem, & hoc non est à parte rei determinata, sed tantum per intellectus designationem qui ex libitum magis hanc, quam illam constituit vltimam; æqualitas, & inæqualitas non sunt relationes aliquæ, quæ in toto numero inueniantur respectu alterius, sed sunt ipsæ multitudines vnitatum, quatenus vna est maior, vel minor alia, quo sensu aceruus tritici dicitur æqualis, vel inæqualis alteri, vel si sunt relationes, non sunt nisi rationis, quæ benè fundari possunt in pluribus subiectis, etiam distinctis, vt Scot. docet 4.d.1.q.2.in fol.ad 1.prin. diuisibilitas etiam vtiq; non conuenit illi in ordine ad actum realem diuisionis, quia hæc supponit vnitatem partium in re diuisibili, quæ ibi nulla est, sed tantum prouenit ei ab intellectu vnitates abinuicem separante, quas in vnum collegerat; Et tandem quamuis ratio mensuræ sibi propriè competat, hoc tamen magis est attributum rationis, quam reale, vt docet Doct. quol.13.art.2. Ad vlt. concedimus vltrò quantitatem continuam non constitui in prædicam. ob solam vnitatem continuitatis, quia hæc potest reperiri etiã inter specie diuersa, vt suo loco dicemus, sed ob vnitatem essentiæ, & naturæ ex per se actu, & potentia metaphysica constitutæ qua quia caret numerus, eò quod nequit talis essentiæ accidentalis proportionatum reperiri subiectum, ideò excluditur à prædicamento, & censetur potius aggregatum per accidens. Falsum est autem, quod Mayr. aiebat vnitatem continuitatis esse formaliter relatiuam, continuitas enim est forma absoluta, vt docet Scot.4.d.10.q.6. ad 1.prin. estò per respectũ soleat explicari, quod magis explicatur in Phys. disp. de Continuo; si rationale explicatur per ordinem ad discursum, & tamen in se est forma absoluta.

57 Secundò objiciunt Complut. ratio vnius per se, quantum sufficit, vt quid in prædicamento reponatur non consistit in indiuisibili, sed habet plures gradus, siquidem Angelus est magis per se ens, & vnum, quam substantia materialis, & hæc plusquam quantitas continua, ergo saltim in infimo gradu potest aliquid discretum esse per se vnum, si partes eius sint quid incompletum, & habeant inter se ordinem, nam talis vnitas ordinis sufficit, vt illud compositũ dicatur simpliciter vnum, quod probant ex D. Thom.7.Met.lect.vlt. exemplo domus, & syllabæ, quæ ob ordinem inter illorum partes repertum non censentur aggregata per accidens, sicut aceruus, quia illorum partes dici possunt inuicem vnitæ saltim vnitate ordinis.

Resp. iam nos ex Scoto retulisse omnes gradus vnitatis, & probasse vnitatem ordinis, etiam si detur à parte rei inter vnitates numerales, quod non est verum, non sufficere vt aliquid sit ita vnum, quantum sufficit, vt in prædicamento reponatur, alioquin, & Respublica, & exercitus, & domus, & omnia alia artificialia composita in prædicamento locum haberent, in his enim omnibus reperitur aliquis ordo ad vnum finem, vel efficiens &c. Neque dicas cum Complut. partes horum compositorum non esse re vera, & physicè entia incompleta essentialiter ordinata ad vnius totius constitutionem, sicut sunt vnitates numerales. Nam falsum est hoc, & illud corpus esse entia essentialiter incompleta, immò Arist.5.Met.18. disertè docet partes, in quas diuiditur continuum, & ex quibus dicitur consurgere numerus, eo ipso, quod sunt abinuicem separatæ, esse singulas hoc aliquid, & ens completum. Nec dicas esse entia completa in genere continui, sed incompleta in genere discreti. Nam tunc nullum ens posset assignari completum, sed quodlibet incompletum foret, & ordinabile ad aliud essentialiter: quia potest venire cum alio in alicuius numeri compositionem, numerus ergo dici nequit ens per se, etiam in infimo gradu, nam quæ componunt ipsum, sunt entia per se tota, cum habeant proprios terminos, & sub hac ratione constituunt numerum, vndè per accidens habent rationem partium, quatenus scilicet colliguntur sub ratione numerabili, quæ ratio nedum non destruit rationem totius, quæ est in partibus, sed potius illam exigit; quia tamen concurrunt ad numeri constitutionem aliquo ordine inter se seruato, accedit magis ad vnitatem numerus ex eis constitutus, quam aceruus, & aliud quid simile inordinatè collectum.

Dices, concreta accidentalia ponuntur in prædicamento solum ex eo, quia habent aliquam rationem perseitatis, licèt simpliciter, & absolutè sint entia per accidens, quia includunt accidens, & subiectum. Resp. vt ponuntur in prædicamento nõ esse entia per accidens, sed connotatiua, quia non significant æquè primò vtramq; partem, sed primario significant formam, & secundariò subiectum, vndè ponuntur in prædicamento tãtum ratione formæ; at non sic dici potest de numero, cũ nequeat dari à parte rei forma accidentalis, quæ connotat plura, & distincta subiecta, etiam inadæquata, quibus inhæreat.

58 Tertiò numerus est proprium, & per se obiectum Arithmeticæ, ergo nõ potest esse ens per accidens, de quo non datur vera scientia 6. Met. c.2. cumque Arithmetica sit scientia realis, statuendus est numerus ens per se vnum, & reale. Hoc argumentum valde exaggerant Thomistæ, & ex hoc solo putant prælij referre victoriam, cum tamen & ipsi ad eius teneantur solutionem, quia Arithmetica non alligatur numero quantitatiuo, cũ proportiones numerorum, ac proportionalitates æquè bene demonstret in numero transcendenti, quem tamen ipsi non distinguunt à rebus numeratis, nec faciunt speciem per se vnam in genere entis; si teneatur de ente per accidens, quod non est merè aggregatum, posse dari sciẽtiam, vt tenent quamplures, statim Achilles iste prosternitur; si verò hoc non teneatur, tunc dicendum est de obiecto Arithmeticæ, sicut dicimus de obiecto Politicæ, & militaris infra dispu.12. q.2.art.3. quod nimirum cum consideret proportiones inter numeros ipsos & hæ proportiones non inueniantur in rebus ipsis numerabilibus, vt fundant vnitatem, sed potius discretionem, & multitudinem, vt bene notat Suar. cit. n.19. ideò habet pro obiecto, non formalem vnitatem numeri, sed materiale numeri, ipsas nempe rerum multitudines, vt adinuicem comparabiles per habitudines proportionis, & proportionalitatis, vnde neque erit vnus per se habitus, sed plures aliquo ordine congregati. Quòd si cupias aliquam ei vnitatem ex parte obiecti tribuere, tunc dicas cõsiderare numerum velut in actu signato, quomodo dicit vnum per se conceptum, sic enim dicimus etiam ipsum ens per accidens, quatenus tale in communi consideratum, esse scibile, sed quia talis conceptus est omninò rationis, non poterit ex hoc capite Arithmetica dici scientia realis; Neque hic vocem extollant Thomistæ, nam quando etiam quis assereret Arithmeticam non limitari ad genus scientiæ realis, fortè non ita irrationabiliter loqueretur, vt ipsi putant, nam si naturam illius scientiæ bene perpendamus, planè eius demonstrationes ita bene procedunt in supputatione entium rationis, sicut realium, vnde ablatis omnibus entibus realibus adhuc Arithmetica remaneret, & exerceri posset in ipsa multitudine entium rationis; hoc arg. adducit Bassol. cit. sed deest solutio ex defectu (credimus) typographi, non auctoris.

59 Quartò vrgent Compl. ideò numerus transcendens non est accidens superadditum rebus numeratis, quia nec vnitates transcendentales, ex quibus constituitur, illis accidunt, vnde sicut quælibet res seipsa est transcendentaliter vna, ita collectim sumptæ à seipsis sunt multæ, ergo è contra quia vnitates quantitatiuæ accidunt rebus corporeis, quando continuum diuiditur, consequenter numerus ex eis constitutus debet poni accidens superadditum rebus corporeis. Conf. res nũquam esse possunt sine numero transcendentali, quia vna nequit trãsire in aliam, bene tamen sine quantitatiuo, vnde duæ guttæ aquæ separatæ, si inuicem continuentur, amittunt dualitatem prædicamentalem, & quantitatiuam, quia non amplius sunt duæ quantitates, sed vna per continuitatem, adhuc tamen retinent dualitatem transcendentalem, quia adhuc sunt duæ res, non vna per identitatem, sed tantum per coniunctionem, ergo numerus quantitatiuus est accidens superadditum.

Resp. non esse extra controuersiam, num vnitas quantitatiua aliquid reale superaddat quantitati diuisæ ab alia, imò si velint Complut. præter indiuisibile terminans aliquid aliud superaddere, hoc est omninò falsum, quia vt diximus ex Scoto 4.d. 12.quæst.4. I. per diuisionem quantitatis continuæ in partibus diuisis, præter indiuisibilia terminantia, nihil prorsus de nouo generatur, vnde vnitas quantitatiua vltra illa nihil dicit, nisi puram negationem continuitatis, & quando partes illæ iterum reuniuntur, præter illa nihil prorsus amittunt, quàm illam negationem, & in hoc sensu dicuntur amittere dualitatem, quia sicut quantitas continua intelligitur esse vna præcisè ex indiuisione, ita quantitas discreta intelligitur esse numerus præcisè ex diuisione continuæ, ex quo non sequitur numerum aliquid positiuum superaddere partibus diuisis, nec etiam vnitates quantitatiuas in præfato sensu, si verò intelligant Complut. hoc additum partibus diuisis per vnitatem quantitatiuam esse indiuisibile terminans, vt re vera videntur intelligere, verum dicunt, at deficiunt statim, cum subdunt illud indiuisibile additum parti diuisæ reddere illam essentialiter incompletam, & constituere partem essentialiter ordinatã ad

componendum numerum prædicamentalem, quia potius res è contra se habent, quod dum proprios acquirit terminos, efficitur ens in se subsistens, & completum hoc aliquid, vt Arist. docet 5. Met. 18. Sed quicquid sit de hoc, an vnitas quantitatiua addat supra quantitatem aliquid positiuum, vel solam carentiam diuisionis, nam de hoc ex professo in Met. dicemus, certum est, vnum, vel alterum asserendo semper manere eandem difficultatem, admittendo enim quod illæ vnitates singulis partibus diuisis aliquid reale superaddant, adhuc explicandum manet, quomodo conspirare possint ad constituendũ numerum, velut ens per se vnum in quo consistit cardo difficultatis.

60 Quintò tandem vrgent auctoritates Arist. qui 5. Met. 19. ait numerum senarium non esse bis tria, sed semel sex volens numerum habere suam per se vnitatem, & non esse vnum per aggregationem, sicut aceruus, quod etiam dixit Doctor 3. d. 22. q. vn. L. volens hinc probare totum dicere vnam per se entitatem realiter à partibus distinctam. Et 8. Met. 10. indicare volens, vnde vnitas numeri sumatur, seu à quo dicatur per se vnum, ait in singulis numerorum speciebus vltimam vnitatẽ esse formam numeri, siue esse differentiam dantem numero speciem, sicut vltimus gradus essentialis rei dicitur eius forma, & differentia. Et tandem 2. de Anim. cap. 6. ponit numerum sensibile commune, at quod sub sensum cadit, reale est.

Resp. vtiq; per illum loquendi modum noluisse Arist. indicare numerum dicere tertiam entitatem per se vnam è partibus, ex quibus componitur, realiter distinctam, vt dicitur de toto essentiali, quia totũ collectiuum non dicit aliquid aliud præter omnes partes vt, fusè ostendimus disp. 5. Phys. q. 13. art. 2. sed solum significare voluit, numerum consistere in collectione omnium suarum vnitatum, & esse magis vnum aceruo, quia habet vnitatem ordinis, quâ caret aceruus, vt loco nuper citato magis declaramus, vbi & intentionem Scot. cit. aperimus. Ad alium locum, non satis constat, quid Arist. intelligat per vltimam vnitatem, quam ait esse formã numeri, Thomistæ nãq; volunt esse postremam, vt decimam denarij, & centesimam centenarij; Scotistæ verò significant esse quandam vnitatem formalem, & transcendentem, quæ his omnibus superuenit, & ex illis constituit numerum vnum, sed quomodocunq; id explicetur, certum esse debet hanc vnitatem esse non posse, nisi rationis, quia iuxtà primum explicandi modum vtiq; pendet ex numerantis arbitrio sistere in tali vltima vnitate, quæ numerum compleat, vel perficiat, vel vlterius numerare, & infrà quemuis numerum potest ad libitum illa, quę fiebat vltima vnitas, fieri prima, aut quarta; & etiam iuxtà alterũ explicandi modum satis constat, illam vnitatem superuenientem omnibus vnitatibus ex actuali numeratione non prouenire, nisi ab intellectu illa singula colligente in vnum, non enim dici potest prouenire, sicut dicimus de toto essentiali, ex reali causalitate, quam exerceant partes componentes erga numerum, quia nulla talis adest. Ad locum ex 2. de Anim. dicimus numerum esse sensibilem in suo materiali scilicet in rebus numeralibus, in quibus videmus, & sentimus negationem continuationis, quo modo est quid reale.

61 Dices, nullo intellectu considerante sunt tot elementa, tot Cæli, &c. ergo etiam quoad formale numerus est à parte rei. Negatur seq. quia solum à parte rei datur materiale numeri, nempe illæ res numerabiles, quæ ab intellectu in vnum colligi possunt, & ideò vnitatem numeri non habent, nisi ab intellectu. Ais, intellectus non facit numerum, sed illum cognoscit, ergo secundum suam formalitatem præcedit opus intellectus. Resp. ex vsu loquendi materiale numeri dici solere numerum, quia à parte rei est quid numerabile, in qua numerabilitate non pendet ab intellectu actualiter numerante, & secundum hoc dicitur numerus esse in rebus etiam actu, quando non numeramus, licèt re vera numerus formaliter non sit, nisi quando actu numeramus. Dices tandem, ergo saltim ista numerabilitas ponit in ipsis vnitatibus formalitatem aliquam ratione cuius possit dici numerus habere in rebus vnitatem realem, ac per se absque vllo ordine ad animam. Negatur consequentia, quia re vera numerabilitas illa est tantum denominatio extrinseca prouenicns ipsis rebus ab intellectu potente colligere, aut mensurare multitudinem earum, vt Arist. significat 4. Phys. 131. dum ait ablato intellectu numerante nõ amplius remanere quidquam numerabile, cuius ratio est, quia hæc numerabilitas attenditur secundum prius, & posterius, quæ non conueniunt vnitatib. ex natura ipsarum, vt probatum est.

ARTICVLVS II.

Quid sit quantitas continua, & quæ species eius.

62 QVoad primam quęsiti partem Complut. disp. 13. Log. q. 3. essentiam quantitatis continuæ in eo ponunt, quod sit accidens tribuens partes substantiæ, seu accidens substantię extensiuum absolutè, & simpliciter, quia substantia materialis antecedenter ad quantitatem nullam prorsus habet extensionem, aut partes etiam entitatiuas actualiter, sed tantum aptitudinaliter, & radicaliter, vndè in eo statu nullo modo extensa dici debet, sed tantum extensibilis, & in hoc inquiunt differre à substantia spirituali quæ neq; extensa, neq; extensibilis est. Hoc autem probant ex duplici capite, primò ostendendo extensionem illam entitatiuam in substantia præcedentem ipsam quantitatem non esse necessariam, secundo ostendendo esse impossibile; primum demonstrant, quia hæc extensio, seu plutalitas partium entitatiua, ideò ponitur à Scotistis in substantia materiali secundum se, vt possit recipere quantitatem, ne diuisibile recipiatur in subiecto indiuisibili, ad hoc autem minimè est necessaria, quia accidens requirit solum in subiecto potentiam passiuam ad illud recipiendum, sicut ergo substantia ante albedinem non est alba, sed dealbabilis, sic ante quantitatem non est extensa, sed extẽsibilis, & sicut de albabilitas in substantia non est aliqua albedo entitatiua, sed potẽtia passiua ad recipiendã albedinem, ità extensibilitas non est aliqua extensio entitatiua, sed capacitas ad illam recipiendam; & sicut paries non recipit albedinem quatenus albus, nec quatenus niger, sed quatenus dealbabilis, nondum autem albus, & sic de alijs accidentibus, sic substantia non recipit quantitatem, quatenus diuisibilis, vel indiuisibilis, si per diuisibilitatem, & indiuisibilitatem intelligantur formæ aliquæ contrariè, vel contradictoriè oppositæ, at si per indiuisibilitatem intelligitur priuatio, sic substantia recipit quantitatem, quatenus indiuisibilis, indè tamen non sequitur semper manere indiuisibilem, quia acquisita forma, statim deperditur priuatio, & etiam dici potest, quod recipiat, quatenus diuisibilis radicaliter; vndè concludunt, si Deus substantiam materialem quantitate exueret, tunc non amplius mansuram diuisibilem, nec indiuisibilem positiuè, sicut pũctus, vel angelus, sed indiuisibilem priuatiuè, & ita neq; maneret in loco, neq; haberet situm, cum situs, & vbi quantitatem supponant, vndè existeret tunc in vniuerso, non tanquam locatum in loco, sed velut pars in toto, quam doctrinam ex Caiet. acceperunt 1. p. q. 52. art. 1. Probant deindè secundum scilicet extensionem entitatiuam præcedere non posse quantitatem in substantia, quia dicunt compositionem partium integralium, etiam entitatiuarum, esse accidentalem, nam tales partes dicuntur integrales, vt distinguantur ab essentialibus, ergo compositio ex illis coalescens essentialis non erit; & hæc est communis Thomistarum opinio.

63 Ioan. de S. Th. q. 16. art. 1. hanc sententiam moderatur, & ait quantitatem præbere partes integrales substantiæ, non cõstituendo illas, sed ordinando inter se, vndè declarat quantitatem præbere distinctionem partium substantiæ, non qnidẽ vt distinctio opponitur vnitati simplici omninò, sed vt opponitur confusioni; quarè videtur concedere substantiæ materiali multiplicitatem partium antecedenter ad quantitatem sed in confuso, & concedit compositionem ex partibus sic vnitis resultantem esse substantialem, quæ omnia solent negare alij Thomistæ: ait verò quantitatem substantiæ aduenientem illas inter se ordinare tollendo confusionẽ, & vnè alteri vniendo, non secundum se totam, sed secundum aliquid illius, nempe secundum extremitatem, ratione cuius dicitur ponere vnam partem post aliam, & non secundum se totam illi vniri, vndè in tali extensione partium in ordine ad totum videtur statuere formalitatem quantitatis, quam sententiam multi tradidere Scotistæ, & sequitur nuperrimè Faber 5. Met. disp. 13. cap. 5. Probat autem hoc Ioan. de S. Th. etiam ex duplici capite, primò ex illo communi principio Thomistarum, quod materia signata quantitate sit indiuiduationis principiũ, ex illo enim sequitur, quod si quantitas est designatiua materiæ quantum ad indiuiduationem, seu distinctionem indiuiduorum, etiam erit quantum ad distinctionem partium. Probat deindè ex alio capite, quia extensio partium in toto non est quæcunq; vnio earum inter se sed vnio penes extremitates tantum, itaquòd nõ vniatur vna pars alteri se tota, itaut in illa penetretur, & imbibatur, sicut est vnio formæ cum materia; talis autem vnio facta per extremitates, & indiuisibilia dicitur

tur propriè vnio integralis, & non est substantialis, sed accidẽtalis, quæ habetur in substantia beneficio quantitatis, cuius effectus formalis primarius est ponere vnam partem substantiæ extra aliam integraliter, & sine penetratione, quod substantia ex se habere non potest, quia eius partes citrà quantitatem extremitates non habent, extremitates enim non habentur nisi per indiuisibilia, quæ ex se substantia non habet v.g. lineam, superficiem, & puncta; tum quia hæc sunt species propriè quãtitatis; tum quia si substantia talia haberet indiuisibilia antè quantitatem, tunc eius partes vnirentur adinuicem impenetrabiliter, quia non vnirentur se totis, sed per extremitates, & sic substantia haberet ex se sufficiens principium, vt resisteret penetrationi quoad locum, quod est falsum, quia quantitas sola ponitur ab omnib. tale principium: Et si dicas talem extẽsionem impenetrabilem in ordine ad locum ex ordinata vnione partium in toto prouenire non posse quia talem ordinem habent partes corporis Christi in Eucharistia, vbi tamen non habent extensionem localem. *Resp.* ipse vtique talem ordinem repertum inter partes corporis Christi esse principium sufficiens ad impenetrationem, & extensionem in ordine ad locum, nisi diuinitus impediretur iste effectus, qui est secundarius in quantitate, primarius autem, & inseparabilis est ponere vnam partem extra aliam in toto sine penetratione vnius cum alia, quam extremitatem vtique habent partes corporis Christi in Eucharistia.

64 Postea tamen in solutione obiectionum non videtur sibi constare, ait enim cum communi Thomistarum, quod ablata quantitate à partibus non manent actu distinctæ, sed confusæ, & vna entitas cum capacitate radicali distinctionis partialis, quia remota quãtitate soluitur illa vnio sic ordinata, & extensa, & succedit alia, qua partes illæ se totis, & confusè vniuntur, seu potius fiunt vnum in substantia, & rursus quod substãtia quantitate exuta neque est distans, nec alicubi positiuè, sed solum haberet existentiam suam sine loco, sicut res extra mundum, & angelus non operans; subdit tamen, quod adhuc differret à substantia spirituali, quia spiritus caret partibus negatiuè, & secundum incapacitatem, substantia autem materialis caret partibus priuatiuè, & cum capacitate ad illas, sed non dicitur actu illas habere, quia non habet illas plurificatas extensione scilicet vnam extra aliam, sed ad modum vnius per confusionem redactas inter se, & non solum in ordine ad locum, quæ est communis opi. Thomist. sincerè à Compl. relata.

65 Hæc Thomistarum sententia, siue vno, siue altero modo explicata graues semper passa est difficultates, & fusè à nobis refellitur disp. 9. Phys. q. 1. art. 1. vbi agimus ex professo de essentia quantitatis continuæ, si enim primo modo explicetur sanè multa continet manifestè falsa; primò namq; falsum est in substantia materiali non prærequiri pluralitatem partium entitatiuarum, in quibus recipiantur partes quantitatis, nam sicut forma materialis præsupponit subiectum materiale, ita partes formæ supponũt distinctas partes subiecti, è quibus educantur, & in hac pluralitate partium entitatiuarum fundatur potentia passiua substantiæ materialis ad recipiendam quantitatem, & per hanc à substantia spirituali distinguitur, & certè tali partium pluralitate negata non videtur, in quo fundari possit potentia passiua substantiæ materialis ad quantitatem recipiendam, nam si dicant fundari in hoc, quod substantia materialis habet illas radicaliter, hoc idem etiam de immateriali dici poterit, vel afferri debebit disparitas, quæ si afferatur hoc modo, quod materialis substantia caret partibus priuatiuè tantum, immaterialis verò negatiuè, quia sibi repugnat quãtitatem recipere; hec est manifesta petitio principij; huius enim rationem querimus, cur repugnet substantiæ immateriali recipere quantitatem, & non immateriali, & cur ista radicaliter partes habeat, non illa, & planè huius nulla alia ratio reddi potest, nisi quia materialis substantia habet pluralitatem partiũ integralium, non autem immaterialis. Exemplum autem allatum de albedine ex hoc tantum capite tenet, quod sicut non supponit subiectum in quo recipi debet, album, sed dealbabile, ita nec quantitas supponit subiectum, in quo recipi debet quãtitatiuè, seu impenetrabiliter extensum, sed extensibile, at esse sic extensibile est esse actualiter extensum entitatiuè, & substantialiter, quia talis extensio actualis est fundamentum extẽsibilitatis illius; ex alio autem capite non tenet, quia albedo, & nigredo nullo modo pertinet ad substantiam materialem, vt causatiuam illarum, & ideo nulla albedo, aut nigredo, quæ entitatiua dicatur, debet præcedere in substantia receptionem ipsarum, at extensio aliqua prærequiritur in subiecto ad receptionem formæ materialis, vt est quantitas, quia vt verè dicatur ex eo educi, forma tota educi debet de toto subiecto præsupposito, & partes formæ ex diuersis partibus subiecti preexistentibus, & cum talis extensio præsupposita in substantia ad recipiendã quãtitatem esse nequeat quantitatiua, quia quãtitas sibi ipsi supponeretur, debet poni entitatiua, & substantialis. Neque talis extensio entitatiua habetur merito quantitatis in substantia, vt dicunt Complut. quia vt docet Scot. 2. d. 3. q. 4. §. *Contra*, quod est necessaria conditio causæ in causando non potest habere esse à causato, quia tunc causa inquãtum sufficiens ad causandum esset causata à causato, & esset illud causatum sui ipsius causa, & pro tanto posset dare causæ causationem sui ipsius, sed extensio, & diuisibilitas, entitatiua saltim est conditio necessaria materialis causæ ad causandum accidens materiale, alioquin etiam causari posset à substantia immateriali, ergo talis extensio haberi nequit per quãtitatem, quia tunc daret suæ causæ causationem sui ipsius.

66 Rursus non bene dicitur, quod substantia exuta quantitate nullibi positiuè esset, nec ab aliquo distaret, sed in vniuerso esset, veluti pars eius, sicut angelus non operans. Hoc enim Thomist. commentum, quod fuit Durand. 1. d. 37. p. 2. q. 1. efficaciter reijcimus de substantia materiali exuta quantitate, disp. 9. cit. Phys. q. 1. art. 2. in confutatione 2. solut. ad 3. princ. & de angelo non operante di p. 11. q. 5. art. 2. concl. 1. imò nõ posse etiam de potentia absoluta creaturam in rerum natura existentem quacũque prorsus præsentia expoliari probabilius esse demonstrauimus ead. disp. q. 4. ar. 1. in fine. Tandem falsum quoque est alterum Complut. fundamentum, quod compositio partium integralium accidat rei materiali, & corporeæ, cũ potius sit de conceptu eius essẽntiali, vt sic, talis enim compositio est, quæ essentialiter distinguit substantiam corpoream ab incorporea, non autem compositio materiæ, & formæ, cum hæc etiam de facto competat secundum multos substantijs quoque spiritualibus, quæ sententia verissima est, si admitteretur vna materia prima substantiarum spiritualium correspondens materiæ primæ corporalium: vnde & tales partes integrales possunt etiam dici essentiales substantiæ materialis, quatenus talis, non ergo habere plures partes, vt cunque accidit substantiæ materiali, sed eas habere localiter extensas, vt bene notat Hurt. disp. 13. Met. sec. 4. §. 29.

67 Neque etiam hæc sententia defendi potest, vt explicatur à Io. de S. Tho. vt enim latè monstrauimus disp. 9. cit. Phys. q. 1. art. 1. substantia materialis antecedenter ad quantitatem non solum habet suas partes substantiales distinctas, sed etiam inuicem ordinatas, & vnitas per proprias extremitates, ac indiuisibilia, nam si plures illæ partes, quas Io. de S. Thom. concedit substantiæ materiali antecedenter ad quantitatem, conciperentur sine vnione adinuicẽ facta per indiuisibilia substantialia, iam non esset entitas corporea, sed potius in indiuisibilia resoluta, & si concipiuntur cum vnione adinuicem, necessariò cum aliquo inter se ordine concipi debent, quia indiuisibile, quod copulat hanc partem cum illa, planè non eam copulat immediatè cum alia, sed illa mediante, imò nec mente concipi potest substantia corporea plures habens partes sic cõfusè vnitas, vt vnaquæque pars sit omnibus, & singulis immediatè vnita, & non potius vna mediante alia, vt ibi fusè ostendimus: solent autem peculiari quodam modo hæc indiuisibilia tribui quantitati, etiamsi alijs rebus corporeis competãt, quia hæc sola est, quæ molem facit, & corpora magnificat per longum, latum, & profundum, & ea reddit occupatiua loci impenetrabiliter, & in hoc sensu de ipsis loquitur Arist. 6. Phys. vt constat ex demonstratione, quam ibi facit de punctis ab initio, qua probat continuum ex illis componi non posse, quia vnum alteri additum non facit molem, nec locum petit distinctum à loco illius, vnde falsum est, quod aiebat hic Auctor, quod quæcunque vnio partium per indiuisibilia facta reddat eas adinuicem impenetrabiles, hoc enim solum verum est de vnione partium facta per indiuisibilia de genere quantitatis, quæ est vnicum, & præcisum impenetrabilitatis principium. Id autem, quod summè displicet in hoc Auctore, est, quod art. cit. immediatè ante sol. ad arg. duplicem impenetrationem distinguit vtramque à quantitate prouenientem, vna est partium in toto, quatenus vna non est se tota vnita cum alia, sed per suam extremitatem, altera partium in loco, quatenus vna est incompossibilis, cum alia in eodem loco, & inquit primam esse effectum primarium quantitatis, alteram verò secundarium, qui proinde separabilis est à quantitate, vt patet de corpore Christi in Eucharist. vbi partes non sunt inter se se penetratæ in toto, quia caput non est immediatè vnitum cum ventre, nec venter cum pede, sed bene in loco, quia vbi est caput, ibi venter est, ibi pedes, &c. Falsa planè est tota

hæc

hæc doctrina, vt loc. cit. ostendimus in sol. ad 2. vbi eundem loquendi modum reprehendimus in nostris quibusdam Scotistis, quia penetratio corporum, aut partium eiusdem corporis adinuicem attenditur solum in ordine ad locum, non autem in ordine ad substantiam eorum, sic enim compenetrata dici non possent, nisi quando vna transiret in aliam per identitatem, quæ penetratio impossibilis est; frustrà igitur distinguitur de penetratione partium in toto, & in loco, cum solum in ordine ad locum attendatur; Falsitatem verò alterius principij metaphysici, quòd materia signata quantitate sit principium indiuiduationis, vnde deducebat hic Auctor alteram probationem sententiæ Thomisticæ, non est præsentis negotij demonstrare, sed ad Met. spectat.

68 Dicendum igitur est, essentiam quantitatis continuæ consistere in extensione partium suapte natura incompossibilium in eadem loco, quam incompossibilitatem non habent partes substantiæ materialis, quia naturaliter, & citra miraculum possunt inuicem compenetrari, & vna substantia materialis cum alia, quantitas verò illis superueniens ita illas extendit, vt vnaquæque distinctum postulet locum, nec possit oppositum contingere citra miraculum, sicut constat in Euchar. vbi partes corporis Christi quanti sunt in eodem loco nō sine magno miraculo, cum adsit quantitas, quæ est principium exigitiuum incompossibilitatis partium in eodem loco, & ratio postulans impenetrabilitatem; quæ sententia colligitur ex Scoto 4. d. 49. q. 16. §. *Alij dicunt*, vt docet rationem impenetrabilitatis in corporibus à quantitate præcisè prouenire, ita vt hic sit effectus formalis quantitatis primarius, secundarius verò ab ea separabilis à Deo est actualis expulsio, & impenetratio, & hoc deducit Doctor ex ipso Arist. 4. Physic. 76. 77. vbi ait, quod si duæ dimensiones à substantia separari possent, adhuc se penetrare non possent, per quod innuit quantitatem solam esse præcisam radicem impenetrabilitatis, vnde licèt impenetrabilitas non sit ipsa quantitatis essentia, aptius tamen per eam explicatur ratio quantitatis, quàm per cæteras passiones, quia hæc est omnium prima, & rationi formali proximior, vnde malè aiunt Complut. cit. qu. 2. in fine impenetrabilitatem à quantitate separari posse, imò fieri posse penetrabilem, & ita de facto contigisse in natiuitate Christi Domini, & quando ad discipulos intrauit ianuis clausis. Nam in illis casibus vtique impeditus fuit actus secundus impenetrabilitatis, quia non secuta fuit ad eam impenetratio, & actualis expulsio vnius corporis ab alio, sed non ob id ablata fuit impenetrabilitas ipsa, vnde quantitas in illis casibus dicitur facta fuisse à Deo penetrabilis, vt dicit negationem actus secundi, scilicet, impenetrationis, non actus primi, scilicet, impenetrabilitatis; Et circa explicationem huius sententiæ, quæ communis est in Schola nostra, & ab omnibus Neotericis plausibiliter recepta, hic immorari non licet, quia ex professo eam tradimus in Phys. loc. cit. vbi etiam enucleatè explicamus arcanam, & admirabilem quantitatis continuæ compositionem constituēdo ipsam ex diuisibilibus vt ex partibus componentibus, & integrantibus molem corpoream, ex indiuisibilibus verò, vt partes continuantibus, ac terminantibus, vt docet Arist. 6. Phys. à qua Peripatetica sententia Arriag. nuperrimè disp. 16. Phys. esto recedere non audeat, valde tamen exagerat contra eā consuetas difficultates, & sine solutione relinquit, sed certè pro earum confirmatione nil noui affert, neque ita strenuè eas roborat (nam singulas percurrimus) vt adamussim quæcunque dicit, non diluantur à nobis disp. 9. cit. q. 2. etiam antequam ipsum viderimus.

Sed dices, si substantia materialis partes haberet extrà seinuicem citrà quantitatem, imò & extensas, vel saltim extensibiles in ordine ad locum, ergo posset fundare æqualitatem, & inæqualitatem molis ex illis partibus consurgentis, non minus quam quantitas, atque ideò ista non foret proprietas quantitatis in quarto modo, vt hic ait Arist. Resp. data nostra sententia negari non posse æqualitatem, & inæqualitatem in substantia quoque materiali citra quantitatem vtcunque posse fundari, nam vna substantia palmaris diceretur æqualis alteri palmari, & inæqualis bipalmari, verumtamen in rigore loquendo in sola quantitate fundantur illæ relationes, cum enim ipsa sit, quæ habet partem extrà partem, nedum entitatiuè, sed etiam situaliter, & impenetrabiliter, ipsa corporibus inhærens illa propriè magnificat, & extendit ad occupandum locum ab alterius corporis locò distinctum, ideoq. dicitur quantitas molis, & magnitudinis, & propriè fundare æqualitatem, vel inæqualitatem in mole, & magnitudine: quod quidem non ita propriè de substantia materiali dici potest, quia vna substantia palmaris si fundat inæqualitatem cum altera bipalmari, id est per accidens, quia bipalmaris potest naturaliter, & citrà miraculum reduci ad magnitudinem palmarem, si vna medietas cum alia compenetretur, quod potest naturaliter contingere, quia sola quantitas affert impenetrabilitatem corporibus, & sic fundabunt æqualitatem: quantitates verò cum ex natura suarum partium constituant tantam, vel tantam molem, & determinentur ad occupandum tantum, vel tantum locum adeout oppositum citrà miraculum contingere nequeat, ideò propriè, & per se fundant æqualitatem, vel inæqualitatem.

Ouuied. recentissimus Societatis Auctor controu. 7. Metaph. punct. 2. cum Scotistis eodem modo explicat essentiam quantitatis per impenetrabilitatem, & substantiæ materiali tribuit pluralitatem, & extremitatem partium citrà quantitatem, licet cum penetratione naturaliter possibili; subdit tamen id intelligendum esse de quantitate, & substantia materiali modò existentibus, nam si sit sermo de alia specie quantitatis possibilis, ac etiam substantiæ materialis possibilis, potest dari quātitas indiuisibilis, & substantia materialis suapte natura impenetrabilis: Fatemur omnipotentiæ Dei concedendum pro possibili quicquid contradictionem non implicat, & quæstiones motas de potentia Dei absoluta difficillimè posse resolui, cum assueti simus naturis rerum modò existentibus; adhuc tamen verum est ex his entibus modò existentibus coniectare posse, quid dicendum esset de alijs rebus sola specie ab his differentibus, nam saltim cum eis conuenire deberent in prædicatis genericis; modò quantitas à toto genere, vt comprehendit sub se species nedum existentes, sed etiam possibiles, videtur importare entitatem ex pluribus partibus integralibus constitutam, & diuisibilitas eius in plures tales partes ponitur eius passio genericè sumptæ, ergo repugnare videtur in terminis quantitas indiuisibilis; tum quia quantitas, vt sic, nata est molem facere, & magnitudinem, at entitas indiuisibilis ad hoc munus est prorsus inepta, vt latè probat Arist. 6. Phys. per totum contra Zenonistas. Sic etiam repugnare videtur substantia materialis suapte natura impenetrabilis, quia impenetrabilitas non est de conceptu eius, vt materialis est, & vt distincta à substantia spirituali, sed sola pluralitas partium integralium, impenetrabilitas autem, seu principium eius, est accidens illi superadditum, quod nullo casu videtur illi posse identificari. Tum quia si asseritur posse produci substantiam materialem suapte natura impenetrabilem, & non per accidens superadditum, eadem ratione asseri posset produci posse substantiam suapte natura albam, vel frigidam, hæc enim sunt accidentia realiter distincta à substantia materiali, sicut quantitas, quæ est principium impenetrabilitatis, vnde non videtur maior ratio de vno, quam de alio. Tum quia videretur eadem ratione asserri posse, quod dari possit alia species hominum, quæ sit irrationalis, & alia brutorum, quæ sit rationalis.

69 Circa alteram quæsiti partem, Arist. cap. de quant. enumerans species quantitatis continuæ memorat lineam, superficiem, corpus, & locum, vt species quantitatis continuæ permanentis, deinde tempus assignat, vt speciem quantitatis continuæ successiuæ, ac etiam in progressu addit motum. Cæterum 5. Met. cap. 13. vbi accuratè magis, & ex propria loquitur sententia de quantitate, species enumerans quantitatis continuæ memorat tantum lineam, superficiem, & corpus, locum autem omittit, motum verò, & tempus ait esse quanta per accidens. Hinc ortæ sunt opi. diuersæ, alij namque affirmant has omnes esse veras species quantitatis continuæ, alij negant.

Dicendum est, lineam, superficiem, & corpus esse veras, ac proprias species quantitatis continuæ, non tamen locum, motum, & tempus. Concl. est ferè communis, præsertim quoad primam partem, quæ supponit dari à parte rei in corporibus lineas, & superficies, ac etiam puncta, velut entitates reales, & non esse ibi tantum per imaginationem nostram, vt contendunt Nominales, contra quos latè agimus disp. cit. Phys. & Faber 5. Met. disp. 14. Probatur autem quoad singulas partes; & quidem quod non tantum corpus, sed etiam linea, & superficies sint veræ species quantitatis continuæ, contra Duran. 2. d. 2. quest. 4. Hurtad. disp. 13. Met. sect. 6. Caber. hic disp. 2. dub. 5. Blanc. disp. 8. sect. 5. & alios quosdam paucos: Probatur, tum auctoritate Arist. qui tam hic, quam 5. Met. c. 13. has tres species assignat quantitatis continuæ singulas describendo; tum ratione, quia hæc omnia rationem communem quantitatis essentialiter participant, & insuper addunt illi essentiales differentias, ita vnicuique conuenientes, vt singulæ per illas essentialiter ab alijs differāt, ergo &c. Prob. assumptum, hæc enim omnia sunt essentialiter extensiones habentes partes extra partes modo superius explicato, diuersimodè tamen,

quia

quia linea dicit formalem extẽsionem lõgitudinis, superficies latitudinis, corpus profũditatis, vnde linea formaliter est quãtitas continua extensa secundum dimensionem formalem lõgitudinis, superficies est quantitas continua extensa secundũ dimensionem formalem latitudinis, corpus est quantitas continua extensa secundum dimensionem formalem profunditatis.

70 Deinde quod locus non sit species quantitatis continuę, vel saltim non distincta à superficie, vt opinatus est Canon. 4. Physic. q. 1. Sot. Tolet. Hand. Maſ. Villalpan. & videtur consentire Faber. 5. Met. disp. 17. sub fine, vbi ait continentiam, quam addit locus supra superficiem, esse modum continentiæ specialem constituentem peculiarem speciem de genere quãtitatis, est Scoti q. 23. prædicam. & Ant. Andr. in hoc cap. & 5. Met. q. 10. ac Tatar. Zerbij 5. Met. q. 14. & aliorum communiter, & probatur, quia locus potest sumi dupliciter, vt Scotus docet quol. 11. art. 2. & 3. vel materialiter, vel formaliter, materialiter non est, nisi superficies concaua corporis continentis vt docuit Arist. 4. Phys. 41. formaliter vero est ipsamet relatio continentiæ, vel circumscriptionis actiuæ fundata in superficie concaua corporis locantis, & terminata ad conuexam locati, quæ etiam dici solet Vbi actiuum, vt Doctor notat ibidem, & hæc est communis doctrina Scotist. à nobis ex professo explicata disp. 11. Phys. q. 1. adeò quod mirum sit, quomodo Faber cit. oppositum doceat, vt de mente Doctoris. Si igitur locus formaliter sumatur iam manifestè patet non pertinere ad hoc prædicamentum, quia nullus respectus pertinet ad prædicamentum absoluti, sed propriè spectat ad prædicamentum Vbi vt docet Doctor loc. cit. & 4. d. 10. q. 1. si autem sumatur materialiter pro fundamento scilicet illius continentiæ, sic vtiq; ad hoc attinet prædicamentum, sed non constituit speciem à superficie distinctam, quia nullam peculiarem addit superficiei extensionem, sed solam continentiam, vel ad summum figuram scilicet concauam, ergo non est species distincta à superficie, nam in ratione figuræ, vel continentiæ esset distincta species, etiam superficies alba, & nigra diuersas quantitatis species constituent; tam enim illi accidit continentia, & hęc, & illa figura, sicut hæc, vel illa qualitas.

71 Demum, quod neque motus, aut eius continua successio, si distinguatur ab eo neque tempus sint veræ species quantitatis cõtinuæ, vt hîc opinatus est Tat. & Mair. passũ 24. Zerb. cit. Ant. And. 5. Met. q. 10. quos multi sequuntur Recentiores, probat Bassol. 1. d. 19. q. 1. Faber 15. Met. disput. 18. & nos ex professo in Phys. de motu quidem disp. 15. q. 1. concl. 1. de successione autem ead. disp. q. 6. art. 1. vbi etiam soluuntur rationes in oppositum: de tempore tandem disp. 13. q. 4. quatenus ibi ostendimus realiter à motu non distingui, vnde si motus non est vera species quantitatis continuæ, nec etiam erit tempus, & probatur ex ibi dictis, quia tempus, vt hîc de eo loquimur, non est nisi duratio ipsius motus, hic enim non loquimur de tempore extrinseco, quod est duratio motus Cœli, per quam mensurantur omnes isti motus inferiores per horas, dies, menses, &c. sed loquimur de tempore intrinseco, quod est propria, ac intrinseca duratio ipsius motus, sed nullius rei duratio est quantitatis eius, ergo, &c. Prob. min. quia duratio non est aliquid realiter distinctum à re durante, vt loc. cit. ex professo probamus, & hanc sententiam latè defendit Suarez in Met. disp. 40. sec. 8. vbi quamplures cit. Et quidem hæc fuit expressa mens. Arist. 5. Met. c. 13. dum tempus, & motum ponit quanta per accidens, non solum vt ly *per accidens* idem sonat, quod *per aliud*, quatenus scilicet species motus sumuntur à partibus magnitudinis, super quam fit, quemadmodum tẽtarunt quidam explicare, sed etiam vt ly *per accidens* idem sonat, quod accidentaliter, ac merè ab extrinseco, omnes enim motus saltem de potentia absoluta fieri possunt in instanti, etiã motus ipse localis, si non accipiatur, vt dicit totam realitatem motus, vt explicamus disp. 15. cit. q. 6. art. 3. Et tandem disp. 15 Phys. ostendimus motum pro formali quid respectiuum dicere, ergo nequit spectare ad hoc prædicam.

Soluuntur Obiectiones.

72 IN oppos. obijc. 1. probando nec lineam, nec superficiẽ esse veras quantitatis continuæ species, quia veræ species distinguũtur, per quid positiuum, sed linea distinguitur à superficie per carentiã latitudinis, & superficies à corpore per carentiã profunditatis, ergo &c. Tum 2. prima passio quãtitatis est impenetrabilitas, sed lineæ, & superficies adinuicẽ naturaliter penetrantur, vt patet, dũ duo corpora plana se tangunt, tunc enim superficies ambæ in eodem spatio coexistunt, quia indiuisibile non habet, quo tangat aliud indiuisibile, & quo non tangat, sed tangit secundum se totum, ergo &c. Tum 3. nullũ genus prædicatur de suis speciebus denominatiuè, & veluti accidentaliter, sed essentialiter tantum, ac substantiuè, at quãtitas denominatiuè dicitur de linea, & superficie, dicimus enim linea est quanta, ergo &c. Tum 4. species esse debet quid completum, at linea, & superficies sunt quid incompletum, nam linea essentialiter ordinatur ad constitutionem superficiei, & superficies ad constitutionem corporis, sicut punctum ad constitutionem lineæ, sicut ergo punctum hac de causa non censetur propria species quãtitatis, ita nec linea, & superficies. Tum tandem, quia linea secundum propriam extensionem includitur in superficie, & vtraq; in corpore, secundum quod corpus habet trinam dimensionem, ergo non sunt propriæ species, quia vna species non includitur essentialiter in alia.

73 Resp. ad 1. neg. min. sicut enim vnaquæq; species relatæ quantitatis continuæ constituitur per peculiarem positiuam extensionem, vt dictum est, ita per eandem ab alia essentialiter distinguitur, licèt hoc quandoq; à posteriori per negationem soleat explicari, vt in proposito. Ad 2. penetrantur lineæ, & superficies ea parte, qua indiuisibiles sunt, non qua diuisibiles, nec enim linea secundum longitudinem potest cum alia penetrari, nec superficies cum alia superficie in latitudine, vndè cum duo corpora se tangunt, eorum superficies dici debent potius esse simul in eodem loco, quam compenetrari, quia penetratio, vel impenetratio attenditur in rebus corporeis ex ea parte, qua sunt diuisibiles, vt dicimus in Phys. tract. de Continuo. Ad 3. æquè probat de corpore, dicimus enim etiam corpus est quantum, dicendum ergo esse speciale priuilegium quantitatis, nedum substantiuè, sed etiam sub forma denominatiua (licèt non sensu denominatiuo, sed essentiali) de suis speciebus prædicari immò, & de seipsa, dicimus enim quantitas est tanta, est extensa, &c. Vel potius negandum lineam, superficiem, & corpus quanta dici propriè, si absolutè sumantur quia sic potius dici debent quantitates, sed quanta dicuntur quatenus sunt in materia, itaut concretum generis prædicetur de concreto speciei, vndè non erit prædicatio denominatiua, & accidẽtalis, sed essentialis in cõcreto, quemadmodũ in genere qualitatis solemus dicere, album est coloratũ, posse autem sic in concreto disponi genera, & species accidentium iam diximus disp. præced. ita Scot. q. 17. Prædicam. ad 1. q. 16. Addunt alij, quod cum dicimus quantitas est quanta, linea quãta, longa, superficies lata, corpus profundum, non esse rationẽ essentialem quantitatis, quæ tunc prædicatur, sed eius affectiones, & attributa scilicet esse diuisibilem, mensurabilem, tantã, &c. quibus etiam nomen quantitatis frequenter applicatur, vt docet Arist. 5. Met. 13. vndè sensus earum propositionum erit, quantitas est quanta idest est diuisibilis, linea est longa, est breuis idest est tantæ, vel tantæ longitudinis, & sic de cæteris.

74 Ad 4. solet communiter responderi lineam non ordinari ad constitutionem superficiei, & superficiem ad constitutionem corporis, nisi quatenus indiuisibilia continuatiua, aut terminatiua partium eorum, ex quo capite vtiq; nec sũt quãtitates, nec species quantitatis, & quoad hoc tenet paritas assumpta de puncto, & ex quo capite sunt diuisibiles, sunt propriè species quantitatis, nec vna ordinatur ad constitutionem alterius. Hæc tamen solutio merito reijcitur à Blanc. cit. & ab Auersa hic sect. 4. vt manifestè falsa, quia reuera linea copulat, & terminat partes superficiei, non tantum quatenus non lata, sed etiam quatenus longa, alioquin posset etiam terminari per puncta, quæ sunt non lata: & superficies copulat, & terminat partes corporis, non tantum quatenus non profunda, sic enim etiam per lineas, & puncta terminari posset, sed quoque quatenus lata. Quarè respondet Auersa diuerso modo genera, & species disponi in prædicamento substantiæ, & in prædicamento quantitatis, vt nempe ibi reponantur solum entia cõpleta illius generis, hic autem etiam incompleta, vndè concedit lineam, & superficiem bis in prædicamento reponi, semel directè sub conceptu communi quantitatis, vt absolutè dicit extensionem, siuè magnitudinem abstrahendo à determinatione vnius, vel duplicis aut trinæ dimensionis: & iterum reductiuè per inclusionem in specie corporis, neque id iudicat absurdum. Sed sanè hæc solutio est peior priori, tum quia statim concedit, quod Aduersarij contendunt, lineam, & superficiem esse species incompletas quantitatis, tum quia conditio specialis illius, quod directè est ponibile in prædicamẽto, vt modò constructum est etiam apud ipsum q. 16. sect. 5. erat, quod esset quid completum, vbi etiam hac præsertim ratione entia incompleta, & partialia à prædicamento extrahebat,

hebat, quia bis essent in eo, semel ratione sui directè, & rursus reductiuè ratione totius, quod constituunt, vndè mirum est, quomodo hic accipiat, quod ibi reiecerat.

Zerbius cit. in sol. ad 3. princ. ait, quod linea, & superficies possunt dupliciter considerari, vno modo, vt significant quandam perfectionem quantitatis, præscindendo à perfectione alterius perfectionis quantitatiuæ, quo sensu dicimus lineam significare longitudinem sine latitudine, & superficiem, atitudinem sine profunditate, & hoc modo consideratæ non accipiuntur, vt termini alterius quantitatis, sed vt habentes in seipsis certam, ac determinatam rationem quantitatis; alio modo considerari possunt, quatenus vna includitur in alia, & ordinata ad eius constitutionem, & sic non sunt species distinctæ. At neq; hæc solutio satisfacit, sic enim etiam defendere possemus materiam, & formam esse species completas, & directè positas in prædicamento, si considerentur, vt dicunt quendam certum gradum substantialem, incompletas verò, & indirectè, si considerentur, vt essentialiter ordinabiles ad alterius speciei constitutionem.

75 Itaq; respondendum est, lineam, & superficiem, licèt materialiter corpus suo modo componant, adhuc tamen esse veras, & completas quantitatis species, quia directè recipiunt, ac essentialiter illius prædicationem, sicuti corpus, quando autem ita se habent partes respectu totius, tunc bene possunt directè poni in eodem genere cum ipso, & dici species cōpleiæ illius generis, sicut ipsum: nec obstat, quod ordinentur ad eius constitutionem, dummodo cum ipso recipiant prædicationem eiusdem generis, vndè hac ratione dicebamus disp. praced. q. 3. partes homogeneas, estò componant aliud, adhuc directè in prædicamento reponi; non possumus autem sic dicere de materia, & forma, quia ipsa non recipiunt directè prædicationem substantiæ prædicamentalis, nec etiam de puncto, quia omninò caret partibus, nec vllam prorsus habet quantitatem.

Ad 5. posset responderi per idem, tamen ad maiorem harum specierum explicationem dicimus, quod licèt superficies includat longitudinē, non tamen formaliter, sicut linea, sed materialiter tantum, & præsuppositiuè, quo etiam sensu corpus includit latitudinem: ratio huius est, quia cum superficies sit dimensio, quæ continuari debet per indiuisibilia secundum latitudinem, diuisibilia tamen secundum longitudinem, sicut sunt lineæ, ideò necesse est superficiem habere longitudinem: item quia profunditas est dimensio, quæ continuari debet per indiuisibilia secundum profunditatem, non tamen secundum latitudinem, quales sunt superficies, necesse est corpus habere latitudinem, non quidem formaliter, quasi longitudo, vel latitudo sit eorum essentialis extensio, sed materialiter solum, & præsuppositiuè, quia scilicet superficies indiget lineis, quæ sūt longæ, & corpus superficiebus, quæ sunt latæ ad suarum partium continuationem: hinc est, quod iuxta phrasim Arist. 5. Met. 13. non dicere solemus superficiem esse longitudinem, & latitudinem, sed quòd est latitudo cum longitudine, & quod corpus est profunditas cum latitudine, & longitudine, vnde superficies includit formaliter, & in recto solam latitudinem, & corpus profunditatem, ceteras verò dimensiones in obliquo, & materialiter: quod totum explicari potest in quantitate discreta, in qua vnus numerus alium præsupponit ad sui constitutionem, & non est ille formaliter: quare cum dicimus corpus est longum, & latum, erit prædicatio tantum materialis; & hæc est communis opinio Suarez disput. 40. Met. sect. 6. Pla. disp. 2. q. 2. de quant. Complut. disp. 13. q. 4. & aliorum.

76 Quidam tamen, vt Blanc. cit. sect. 6. & Auers. sect. 4. estò concedant longitudinem lineæ, & latitudinem superficiei non nisi præsuppositiuè conuenire corpori, & longitudinem lineæ superficiei, inquiunt tamen concedendam esse aliam longitudinem, quam essentialiter includat superficies citra lineam, & aliam rursus longitudinem, & latitudinem, quam essentialiter corpus includat antecedenter ad lineam, & superficiem, & in hoc sensu essentialem esse hanc prædicationem, corpus est longum, & latum, quod probant multipliciter. Tum quia superficies non solum includit lineas longas, sed etiam suas partes, quas habet in latitudine longas, & longitudo harum partium non est longitudo linearum, quia partes sunt vltra lineas, & sunt longæ, & latæ. Tum 2. quia quantumuis in superficie præscindamus latitudinem à linea, semper in extensione illa lata longitudo etiam quædam est, quia latitudinem hanc possumus linea metiri, quæ non est mensura latitudinis, sed longitudinis. Tum 3. quantum non sumit à continuatiuis extensionem, sed potius extensio in eo supponitur, & per illā cōtinuatur, ergo cum linea, & superficies sint continuatiua corporis, non erit corpus per ipsa extensum per lōgum, & latū, sed per se antecedenter ad illa, vnde ex se dici solet trina dimēsio. Tum 4. quia res profunda nequit intelligi sine trina dimensione, si enim sit extensa solum versus longitudinem, esset linea; si solum versus latitudinem esset superficies. Tum tandem quia terminus latus nequit terminare dimensionem non latā, ergo cum superficies sit terminus latus, nequibit terminare profunditatem corporis, nisi & ipsa sit lata. Conf. quia superficies terminans corpus vtique non est immediatè coniuncta cū alia superficie, sed cū parte corporis, quæ erat lata, cum qua latitudine remaneret etiā separata superficie terminante: his rationibus Did. disp. 13. q. 1. hanc opin. censet probabilē.

77 Nihilominus à communi recedendum non est, quia si semel in superficie preter longitudinem lineę aliam propriam statuamus, sequitur duplici longitudine esse longam, semel propria longitudine, & iterum longitudine lineæ, imò corpus ter erit longum, & bis latum, cum tamen vna longitudo sufficiat ad extendendam in longum superficiem, & simul eius partes vniendum in latitudine, & vna latitudine ad extendendum corpus versus latera, & vniendas, ac continuandas eius partes per profunditatem: Sequitur item corpus habere triplicata puncta, & superficiem duplicatam, quibus continuari deberent illæ partes longitudinis; Rursus præcisa linea à superficie adhuc in ea lineam reperiri, quia adhuc in ea reperitur longitudo punctis terminata, hæc autem non est, nisi linea, & sic de superficie respectu corporis. Item posse dari superficiem sine omni linea, & corpus sine omni superficie, quia adhuc esset longum, & latum sine illis. Nec iuuat, quod ait Blanc. cum Didac. necessaria adhuc esse, vt continuatiua, lineas quidem partium superficiei, superficies verò partium corporis. Nam si superficies seipsa est longa, cur talis longitudo non sufficiet ad eam terminandam, & eius partes continuandas? & si corpus seipso est longum, & latum, cur talis latitudo sufficiens non erit ad eius profunditatem continuandam, ac terminandam? Resp. Blanc. non sufficere, quia longitudo, & latitudo corporis est profunda nulla carens dimensione, continuatiuum verò, ac terminatiuum aliqua debet carere dimensione. Sed contrà, quia quando etiam admitteretur latitudinem esse essentialiter longam, & profunditatem latam, & profundam, non tamen è contra admitti potest aliqua longitudo, quæ sit essentialiter lata, neque latitudo, quæ sit essentialiter profunda, quia longitudo, vt sic, præscindit à latitudine, & latitudo à profunditate, ergo prorsus irrationabilis est allata solutio: alia quoque absurda sequuntur ex hac positione, vt discurrenti patebit.

78 Neque rationes in oppositum vrgent. Ad 1. neg. partes superficiei habere propriam longitudinem seclusa linea. Ad 2. neg. posse præscindi à superficie omnes lineas remanente eius latitudine, sicut præscindi nequeunt puncta à linea remanente eius longitudine. Ad 3. estò corpus non sumat extensionē à continuatiuis, quatenus continuatiua, & indiuisibilia sunt, potest tamen aliquam etiā ab eis sumere, quatenus diuisibilia sūt, materialiter nempe, & præsuppositiuè, in quo etiam sensu intelligendum est quod corpus sit trina dimensio, quia scilicet materialiter est lōgum, & latum, formaliter verò profundum; itaut in sola profunditate eius natura consumetur Ad 4. patet per idem. Ad 5. posset per idem probari subsistentiam non posse esse terminum naturæ substantialis, quia subsistentia nequit esse terminus naturæ non subsistentis: sicut igitur subsistentia dicitur terminus naturæ non subsistentis priuatiuè tantum, non autem contrariè sicut est accidens, ita in quantitate terminus latus dicitur terminus dimensionis non latæ, non quidem contrariè, quo sensu linea dicitur non lata, quia est incapax latitudinis, sed priuatiuè tantum: per quod soluitur etiā illa confirmatio: cæterum intelligentia huius dubij tota pendet ex tract. de Continuo, vndè ad illum differtur exactior cognitio specierum quantitatis continuæ.

79 Secundò principaliter obijc. prob. locum esse veram speciem quantitatis continuæ, tum auctoritate Arist. illum hic enumerantis: tū ratione à Canō. & alijs allata, quia ratio mēsuræ, æqualitas, diuisibilitas, & cœteræ quantitatis affectiones loco conueniunt, locus enim est æqualis locato, est diuisibilis, mensurat locatum, ergo &c.

Resp. Doctor q. 23. cit. Prædicam. Tat. Mair. & alij Scotistæ Arist. hic vulgariter esse locutum de loco iuxtà opinionē, quæ tunc temporis vigebat, dicentium locum esse spatiū dimensionatum inter latera corporis continentis interceptum, quā opinionem postea refellit ex professo 4. Phys. vbi suam tradit sētentiam de loco, vndè tandē 5. Met. c. 13. species quantitatis ex propria mente assignans loci non meminit. Ad rationem dicimus probare solum locum pro materiali esse in prædicamento quan-

to quantitatis, sic enim illi conueniunt illa prædicata, quæ solent quantitati attribui, non tamē probat esse speciem à superficie distinctam; nec item probat locum formaliter esse in prædicamento quantitatis, sic enim spectat ad prædicamentum Vbi; vt dicimus in Phys.

Tertiò obijc. de motu, & tempore, nam habent partes nouo modo extensas scilicet penes diuersas moras, ac successiones, quibus partes fluunt, habent etiam diuersa indiuisibilia, quibus partes successiuè copulantur scilicet in motu mutata esse, & in tempore instantia, ergo nihil deest illis ad rationem quantitatis per se; neq; enim requiritur essentialiter ad quantitatem extensio per spatium locale, sed sufficit, quod sit per spatium durationis, in hoc autem spatio vera extensio partium successiuarum datur, quarum vna non penetratur cum alia, sed succedit ipsi. Neq; etiam quod quantitas successiua pendeat à continua permanente obstat, quin motus, & tempus sint veræ species, nam corpus dependet à superficie, & linea, & tamen est vera quantitas.

80 Resp. neg. assumptum, partes enim motus, non tam addunt partibus magnitudinis, super quam fit, nouam extensionem, quam nouum modum oppositum permanentiæ, quatenus partes motus non simul existunt; & rursus ista successio, & extreitas partium motus in ordine ad spatium durationis, non tam prouenit ex natura partium motus, quam ex imperfectione agentis non valentis simul totum terminum inducere, vel ex resistentia contrarij in passo, propter quam vincendam forma paulatim acquiritur, & ideò non est per se quantitas: Nec paritas assumpta de corpore in ordine ad superficiē valet, quia licèt corpus supponat superficiem, tamē addit nouas partes ad illam, sed motus non addit nouas partes ad magnitudinem spatij, seu distantię, in qua exercetur, neque tempus addit nouas partes ad motum; cum verò dicebatur tempus, & motum diuersa habere indiuisibilia, id est intelligendum de tempore extrinseco pro mensura accepto, non autem de tempore intrinseco, hoc enim sicut est omninò idem cum motu, cuius est duratio, ita easdem habet prorsus partes, ac indiuisibilia eadem cum ipso, vt dicimus in Phys. disp. 13.

Ex dictis in hoc artic. colligitur species proprias quantitatis continuæ esse permanentes, cum successio continua non sit vera quantitas, & has esse tantum tres iam commemoratas, lineam, superficiem, & corpus, quia ratio quantitatis est extensio, sed hæc extensio tribus tantum modis potest diuersificari scilicet in longum, latum, & profundum, nec alius modus potest cogitari, vt Mathematici demonstrant, ergo &c. Sunt etiā omnes huiusmodi species infimæ, quia linea v.g. non diuiditur, nisi in curuam, & rectam, superficies in concauam, & cōuexam, corpus in rotundum, & quadratum, omnes autem huiusmodi differentiæ sunt accidentales, quia rectitudo, & curuitas, concauitas, & conuexitas, &c. solum dicunt varias figuras, figura verò accidit quantitati; idem dicendum de alijs quantitatibus continuis eiusdem figuræ, sed inæqualibus, vt est linea bicubita, & tricubita, quantitas enim continua maior, & minor in eodem genere extensionis non differunt essentialiter, sed solum accidentaliter per maius, & minus, sicut calor vt vnum, & vt octo per magis, & minus; sic etiam in quantitate successiua differunt biduum, & triduum, biennium, & trieniū, vnde malè dixit Zerb. cit. has esse species subalternas, & lineam rectam, & circularem, bicubitam, & tricubitam specie differre, hoc enim falsum est loquendo de specie essentiali, de qua ibi loquitur; verum tamen est loquendo de accidentali; dici etiam potest quantitates inæquales specie differre in ratione mensuræ, hoc est, diuersas mensuras constituere.

ARTICVLVS III.

Quid sit quantitas discreta, & quæ species eius.

81 QVantitatem discretā definiuit Arist. in hoc prædicam. esse illam, cuius partes non copulantur termino cōmuni, sed sunt abinuicem solutæ, neque circa eius essentiam indagandam est amplius hic laborandum, quia satis liquet ex dictis art. 1. sed tantū circa eius species assignandas, duas enim assignauit hic Arist. numerum scilicet & orationem, & quidem numerum assignauit pro quantitate discreta permanenti, orationem verò pro successiua, vt communiter explicant.

Circa numerum solet dubitari primò, an hanc speciem in tanta assignauerit amplitudine, vt sub ea comprehendat multitudinem, nedum entiū corporalium, verum etiam spiritualium. Et communis opinio docet, quod hic per numerum intelligat multitudinem solum vnitatum quantitatiuarū, quæ reperiuntur solum in continuis diuisis, & separatis abinuicem, vnde consequenter loquens inquit Arist. & 3. & 6. Phys. numerum resultare ex diuisione continui, & sic multitudinem taliū vnitatum vocant numerum prædicamentalem, multitudinem vero aliarum rerum, quatenus quælibet est in se transcendentaliter vna, vocant numerum transcendentalem, et ab hoc prædicamento expungunt, qu a per omnia vagatur prædicamenta, & etiam ad res spirituales extenditur, nam numerando dicimus, duæ qualitates, tres substantiæ, quatuor Angeli, &c. Nominales è contra numerum omnium rerum etiam spiritualium videntur in hoc prædicamento reponere, quamuis enim à rebus spiritualibus, quantitatis nomen videatur prorsus ablegatum, inquiunt, id intelligi de quantitate molis, & continua, non autem de quantitate discreta, cuius ratio, et affectiones æquè bene saluantur in multitudine rerum plurium spiritualium, ac corporalium, tres enim Angeli non copulentur termino communi, & sunt numero impares, &c.

82 Quamuis hæc quęstio sit magna ex parte de nomine, cū enim numerus, siue quantitatiuus, siue transcendens, nullum accidens per se vnum, atque realiter distinctum ponat præter res numeratas, idem absolutè iudicium posset fieri, de vtroque tamen vt obseruetur rectus loquendi modus, dicēdum est numerum rerum spiritualium vtiq; ad hoc prædicamentum non spectare, sed tantum numerum rerum corporalium, intelligendo per res corporeas non tantum illas, quæ quantitate præditæ sunt inuicem impenetrabiles, vt videtur communiter intelligi, sed etiam illas, quæ antecedenter ad quantitatem habent aliquam materialitatem, vt art. præced. dicebamus de substantia materiali, quæ suam habet materialitatem ante quantitatem, licet cum alia penetrabilē, quod idem asserendum est de qualitatibus corporeis, hæc enim omnia suam habēt materialitatem, & corporeitatem citra quantitatem, nec ab ea recipiunt, nisi impenetrabilitatem. Ratio huius asserti est, quia illa sola multitudo constituit numerum huius prædicamenti, quæ accidentaliter dicitur de rebus numeratis, at multitudo entitatiua, seu rerum, quatenus vnaquæq; est transcendentaliter vna, intrinsecè, & quasi essentialiter dicitur de illis, quia vna transire nequit in aliam per identitatem, & entitatiuè loquendo semper vna res est ab alia discreta; cum igitur multitudo ex vnitatibus transcendentibus aggregata non dicatur accidentaliter de rebus numeratis, rectè dicitur numerus transcendens, & non prædicamentalis, hic enim prædicatur per modum accidentis; è contra verò, quia multitudo rerum extensarum de ipsis dicitur accidentaliter, inquantum scilicet sunt abinuicē diuisæ, & disiunctæ, quod ipsis merè accidit, cum ex natura sua continuari possint, vt constat de duabus aquæ guttis, quæ si cōtinuentur, non amplius duæ dicuntur, sed vna prædicamentaliter (licèt adhuc duæ maneant transcendenter, quia vnitates transcendentales non pereunt ex continuatione, sed tantum prædicamentales) ideò talis numerus rectè in hoc prædicamēto constituitur, & solis rebus corporeis conuenit, nam spirituales, & incorporeæ ita sunt diuisæ, & discretæ, vt nullatenus hoc modo continuari possint. Et quia etiam discretio, & multitudo, quæ resultaret ex diuisione substantiæ, & qualitatis materialis seclusa quantitate, merè accideret illis, quia ex natura sua possent illæ plures partes continuari, cum substantia materialis, & cœtera accidentia corporea, etiam citra quantitatem, propriam habere possint continuitatem, vt dicimus in Phys. disput. 9. ideò hæc multitudo rerum, etiamsi non sint impenetrabiles suapte natura, rectè dicetur numerus prædicamētalis, & erit species quantitatis discretæ huius prædicamenti, & suo modo dicetur resultare ex diuisione continui: vide Tat. hic §. *Tertiò sciendum.*

83 Secundò Dubitatur, an sub hac specie comprehendatur sola multitudo rerum corporearum permanentium, verumetiam successiuarum, æquè enim dicimus duos, vel tres lapides, ac duos vel tres dies, vel annos, tres item, vel quatuor motus. Negat communis opinio, quia Arist. numerum recenset pro specie quantitatis discretæ pramanentis, & pro quantitate successiua aliam distinctam speciem constituit, scilicet, orationem, & ideò dicunt multitudinem entium successiuorum, cum numeratur, reduci debere ad orationem. Sed planè fatemur, nunquam nos capere potuisse, quo pacto, quouè sensu tres anni, vel menses, aut tres motus possint dici oratio, & libēter sciremus, quodnam genus orationis cōstituant; immo asserimus, nihil ineptius, ac insulsius asseri posse; dicēdum igitur est etiam multitudinem motuum, & temporum ad hanc speciē pertinere, & vniuersaliter rerum quarumcunq. successiuarum, imò & ipsa quidē oratio numerus quidā est, vt postea dicemus; & quidē falsum est. Arist. numerum assignasse pro specie quantitatis discre-

discretæ per manentis præcisè, imò si textu legatur, non inuenitur eum expresse distinxisse quantitatem discretam in permanentem, sub qua dumtaxat sit numerus, & successiuam, sub qua constituatur oratio; & quidem nec apparens suppetit ratio, cur numerus solis rebus permanentibus debeat concedi, & successiuis denegari, cum istæ, sicut illæ, possint enumerari, & in vnum colligi, quare autem oratio specialiter fuerit assignata pro specie quantitatis discretæ successiuæ, cum tamen sub se omnium entium successiuorum multitudinem comprehendat, dicemus infrà.

84 Tertiò Dubitari solet, an numerus sit species infima, vel subalterna. Iand.3. Phys.q.11. & 2. Met.q.4. tenet esse specierum infimam, vnde inquit, quod sicut in quantitate continua linea maior, & minor non differunt plusquam numero, ita neq; in discreta maior, & minor numerus, & videtur fuisse opinio Comment.8.Met.tex.com.10. At cōtrarium verius est, & communi calculo receptum, quod probant optimè Trōbet.2.Met.q.4.5. *Ad hæc respondetur*, & Zerb.5.Met.q.14.nam Arithmetica aliam passionem probat, & demonstrat de ternario, aliam de binario, & sic de alijs, ergo per alia principia, quæ sunt per se, & sic nedum indiuidualiter, sed etiam specie differunt; ex quo deducitur, non valere paritatem assumptam de linea maiori, & minori eiusdem figuræ (vt etiam magis mox explicabitur) quia numeri inæquales potius assimilātur quantitatibus continuis diuersæ figuræ, vnde sicut in quantitate continua addito vno angulo alijs resultat alia species figuræ, sic in discreta addita alia vnitate resultabit alia species numeri; diximus autem numeros inæquales, inter se specie differre, quia duo æquales, vt hic, & ille ternarius, solo numero differunt.

85 At solet obijci, quod numerus minor est pars numeri maioris ex Arist.5.Met.c.de Colobon. & Euclid.5. Geometr. ergo non est species ab eo cōdistincta, sicut neq; anima est species condistincta ab homine, sed pars speciei. Hoc argumentū multos diuexat absq; causa, coincidit enim cum illo, quod fieri solet in quantitate continua de linea, & superficie, quæ includuntur in corpore, cui abundè satisfecimus artic.præced.in sol. ad 4. quæ quidem solutio etiam in præsenti sufficeret; sed ad vberiorem doctrinam, & maiorem notitiam compositionis numeri addimus ex Trōb.cit.quod numerus minor non est pars numeri maioris, nisi potentialiter acceptus, & quātum ad vnitates materiales, vnde si numerus ternarius constituitur ex binario, hoc ideo est, quia binarius geminam continet vnitatem, ex qua cum alia vnitate constituitur ternarius, sed quantum ad formam specificam, quam importat binarius, vt est distincta species ab ipso, & quantum ad vnitatem formalem insequentem formam specificam, secundum quam binarius est per se vnus vnitate specifica, binarius non constituit ternarium, sed tantū tres vnitates, qua ratione dixit Arist.5. Met.18. sex secundum speciem, & substantiam suam non esse bis tria, aut ter duo, sed tantum esse semel sex.

Si autem quæratur, à quo suam sumat vnitatem quælibet species numeri. Resp. colligitur ex dictis art.1. vnumquemque numerum dici vnum sua vnitate formali, quæ omnes vnitates materiales simul sumptas consequitur, vt in binario dualitas, in ternario trinitas, & non ab vltima vnitate materiali, vt contendebant Thomistæ ibi citati, hæc autem vnitas formalis numeri non est aliquid reale in rebus numeratis, sed est vnitas illa rationis, quam illis tribuit intellectus, dum actualiter numerando singulas in vnum colligit, ex quo deducitur nullum numerum esse veram speciem à parte rei, sed tantum per opus intellectus, vt docet Canon.4. Phys.q.5. & Doctor insinuat 4. Met. q. 2. Et ex hoc rursus deducitur, cur potius numeri inæquales, quam lineæ dicantur diuersas species constituere, cum enim essentia numeri consistat in adunatione, quam facit intellectus per collectionem plurium vnitatum, iuxta diuersas collectiones, & adunationes inæquales, diuersæ etiam species numerorum constituuntur, at linea habet veram, & realem essentiam, & ideò non potest re vera vna differre ab alia secundum magis, & minus in eodem genere extensionis.

86 Circa Orationem verò, quæ constituebatur altera quantitatis discretæ species, non possumus illos nō irridere, qui tam anxij, ac solliciti sunt in declarando quomodo oratio veram rationem quantitatis participet, vt defendant esse veram speciē huius prædicamenti. Sed sane oleum, ac operam perdunt, tum quia, vt diximus art.1.ex Scoto 4. d.1.q.2. ad 1. non importat ens per se vnum: tum quia intantum dicitur quantitas, inquantum constat syllabis longis, & breuibus (sermo enim est de oratione vocali) at quomodocunq; hoc explicetur, nunquam ostendetur esse quantitatem per se, & constituere speciem essentialiter à numero distinctam; nam si consideretur, vt est adunatio plurium syllabarum aliquem ordinem adinuicem seruantium, sic planè non transcendit rationem numeri; vnde in hoc sensu oratio non erit, nisi numerus syllabarum; si consideretur, quatenus constat syllabis, quarum vna breui mora proferri debet, alia longiori, sic enim videtur quanta discretè ex multitudine morularum, quibus motus ipsi prolationis durant. Neque etiam sic ostenditur esse quanta per se, quia mensurabilitas illa non conuenit illis syllabis ex natura rei, sed ex hominum voluntate hanc syllabam corripientium, illam producentium ob loquendi iucunditatem, & leporem, & morulæ illæ ac motus, quibus proferuntur, non sunt quanta nisi per accidens ex art.præced. Nec etiam per id saluatur esse speciem à numero distinctam, sed tantum esse numerum temporum, & motuum, & ideo Bassol.1.d.11.qu.9. concludit orationem non esse quantitatem,

At inquit Ruuius, non hac ratione constitui speciem quantitatis, vt communiter censetur, qua numerus motuum, vel durationum breuis, & longioris etiam in pulsatione Cytharæ reperitur, & tamen non est oratio de genere quantitatis, inquit igitur constitui speciem quantitatis per corpulentiam soni, aut vocis, qua profertur, quæ nō est aliud, quàm dilatatio, & prolungatio eiusdem; & hæc maior, vel minor corpulentia orationis non desumitur ex motu, quo ipsa profertur, vel tempore, quod consumitur in eius prolatione, sed ex natura ipsarum syllabarum, syllaba enim quæ inter plures consonantes interijcitur, longam protensionem, & corpulentiam petit, vt stirps, trabs, &c. non sic, quæ simpliciter profertur, & inter consonantes non interijcitur.

87 Cæterum malè negat Ruuius orationem constitui speciem quantitatis discretæ ratione temporis, quo eius syllabæ pronunciantur tardè, vel citò, quia Arist. ipse ex eo probat orationem esse quantam, quia mensuratur syllaba longa, vel breui, ac longitudinem, & breuitatem syllabæ accipiunt à tempore, nam ea dicitur longa, in cuius prolatione plus insumitur temporis, illa breuis, in qua minus, ergo tempus, non corpulētia soni, aut vocis præstat quantitatem orationi, qualiscunque illa sit; neque hinc sequitur pulsationem Cytharæ esse orationem, quia non quilibet numerus motuum, vel temporis attinet ad orationem, sed ille duntaxat, qui insumitur in loquendo, & proferendo. Accedit, non bene explicari à Ruuio, quomodo per corpulentiā soni, vel vocis fiat oratio vocalis quanta, nam extensio, & corpulentia vocis, vt ipse explicat, non est distincta ab extensione aeris verberati ad prolationem vocis, sed quo pacto quantitas aeris potest orationem ipsam quantificare; & quomodo ex pluribus, aeris extēsionibus potest componi quantitas discreta, quæ sit oratio? Sed plura contra hoc Ruuij commentum videri possunt apud Amic. tract. 14. qu. 2. dub.3. & Bianc. disp.10.sec.3. nos solum hic addimus, malè etiam Ruuium asserere maiorem, vel minorem vocis protensionem in oratione ex natura syllabarum prouenire, hoc enim prorsus falsum est, cum ex sola hominum institutione id ortum duxerit, & quidem apud Græcos quamplurimæ syllabæ inter consonantes interiectæ (in quibus præsertim vim faciebat Ruuius) breuiantur, vt liquet versatis in illo idiomate.

88 Concludendum igitur est ex dictis, orationem non esse per se quantam, sed tantum per accidens, secundum quod constat syllabis sibi discretè succedentibus cum certa breuitate, vel longitudine in prolatione, atque ideo materialiter tātum, & accidentaliter à numero distingui, vt curuitas, & simitas ex Tat.loc.cit. sicut enim huiusmodi figuræ, ex eo solum distinguuntur, quia curuitas in omni materia potest inueniri, non enim determinat sibi materiam, vel subiectum, sicut simitas, quæ determinat sibi nasum, sic numerus, & oratio differunt solum accidentaliter, & materialiter, quia numerus nō determinat sibi subiectum, sed inueniri potest in omnibus continuis diuisis, & separatis, oratio autem inuenitur solum in syllabis alicuius vocis, atque ita absolutè loquēdo vna tantum est species quantitatis discretæ, scilicet, numerus, seu multitudo, quæ vt inuenitur in syllabis dicitur oratio, vt in cæteris continuis, dicitur numerus; Nec refert, quod Doctor qu.19. Vniuersf. distinxerit orationem à numero, etiam essentialiter, ibi enim locutus est de oratione, vt specie per se vna, at cum aliter doceat in libris Senten. illa auctoritate non ligamur iuxta regulam sæpè traditam

89 Sed dices, si oratio non est species à numero condistincta, sed numerus ipse in talibus rebus repertus, scilicet, syllabis lōgis, & breuibus, cur illam specialiter memorauit, veluti speciem condistinctam? Resp. vt supra dictum est in structura huius prædicam. ac eius species constituendo, Aristot. secutum esse

esse vulgarem loquendi modum, & in communi loquendi modo quantitas discreta successiua tribuitur orationi ratione syllabarum, vnde apud Grammaticos extat integer tractatus de quantitate syllabarum, at 5. Met. vbi ex propria sententia loquitur, species quantitatis assignans orationis non meminit.

Itaque ex dictis hucusque colligitur, in rigore loquendo, genus supremum huius predicam. esse quantitatem continuam permanentem, quæ dici solet quantitas molis, non habens sub se aliquod genus intermedium, sed immediatè sub se continēs illas tres species infimas, lineam, superficiem, & corpus, de quibus fusius tract. de Continuo in Phys. & hoc disertè docuit Bassol. cit. 1. d. 19. q. 1. vbi notat non dari quantitatem successiuam, quæ sit verè quantitas, imò inquit re vera nunquam Arist. distinxisse quantitatem in permanentem, & successiuam, sed tantum in continuam, & discretam, & neque hanc esse veram quantitatem demonstrat inferius d. 24. vnde concludit, quod Arist. ideò hic posuit numerum, tempus, & orationem quantitates, quia famosum erat temporibus suis, & voluit loqui, vt plures; restat igitur solam quantitatem permanentem continuam esse re vera quantitatem, & ipsam solam hoc prædicamentum constituere, quam sententiam communiter tuentur Neoterici, quibus præiuit Suarez in Met. disput. 40. sect. 8.

ARTICVLVS IV.

Declarantur proprietates, & attributa quantitatis.

90 Arist. c. de quant. docet eam habere cum substantia duo attributa communia scilicet non habere contrariū, nec suscipere magis, & minus, quæ ita sunt manifesta, vt præter dicta in Inst. non multa sint addenda; licèt enim in quantitate contrarietas illi inueniatur, quam ad motum exigit Arist. 5. Phys. distantia nempe terminorum motus, quam non nisi in tempore potest mobile pertransire, non tamen reperitur contrarietas illa propriè dicta, quam habent inter se qualitates ab eodem subiecto se inuicem expellentes, vt docuit Scot. q. 24. prædic. tum quia inter quantitates non versatur repugnantia formalis, vt idem docet 4. d. 49. q. 16. ad 1. pr. opin. immò nec propriè virtualis, cum nō sint formæ actiuæ, & quamuis ab eodem loco quantitates se pellant, non proindè dicendæ sunt cōtrariæ, quia vt notat Doctor cit. repugnātia contraria est in ordine ad idem subiectum; quantitates autem duorum corporum non respiciunt locum vt commune subiectum, sed sunt in illis corporibus, vt in proprijs subiectis. Quamuis etiam quantitas continua, & discreta, magnum, & paruum, multum, & paruū, linea curua, & recta, sursum, & deorsum, quæ sunt differentiæ loci aliquam oppositionem inter se habere videantur, re tamē vera hæc omnia propriè inter se non contrariantur, vel si aliqua sunt contraria, planè ad hoc genus non spectabunt; continuatio igitur, & discretio erit veluti oppositio differentiarum vnum commune genus diuidentium; magnum, & paruum in quantitate opponitur, velut intēsum, & remissum in qualitate, vbi tamen calor, vt vnum, & vt octo contraria non indicantur, vel certè non opponūtur, nisi relatiuè, vt docet Arist. in textu, vnde vnum, ac idem subiectum dici potest magnum, & paruum ad diuersa comparatum, & idem dici debet de multo, & pauco; rectitudo quoq; & curuitas vel propriè non opponuntur, vel si sunt opposita, ad prædicamentum quantitatis non spectant, vt species eius, sed potius ad 4. speciem qualitatis; sic tandem sursum, & deorsum, vel non nisi relatiua opponūtur, vt Scotus docet 4. d. 12. q. 2. ad 1. prin. vel siue sint contraria, siue non, parum refert ad propositum, vt idem docet in Log. loc. cit. quia locus, cuius sunt differentiæ, non est species huius generis.

91 Aliud attributum, quod habet quantitas commune cum substantia, est non suscipere magis, & minus, idest non posse intendi, & remitti, per intensionem enim plures partes formæ sunt in eodē situ, & in eadē parte subiecti, per remissionem verò colluntur, quantitas autem est ratio, vt partes extēsionis diuersam loci partem petant, & ideò non est capax intensionis, & remissionis; suscipit tamen maius, & minus, datur enim linea maior, linea minor, numerus maior, numerus minor, & suscipere maius, & minus in quantitate continua est esse plus, vel minus extensum, in quantitate verò discreta est habere plures, vel pauciores vnitates. Solum difficultatē facere potest, quod ait Arist. c. de ad aliquid æquale scilicet & inæquale suscipere magis, & minus, sicut etiā simile, & dissimile, & nō nisi ratione fūdamēti, secūdū enim quod quis participat qualitatē, vel quātitatē alteri cōueniētē, dicitur magis, vel minus similis, & equalis illi, ergo quātitas, que est fūdamētū equalitatis, suscipit magis, & minus. Facilè tamen occurritur, neg. conseq. quia vt æqualitas in quantitate fundata suscipiat magis, & minus, sufficit, vt quantitas ipsa suscipiat maius, & minus, sic enim secundum maiorem, vel minorem differentiam in quantitate dicitur maior, vel minor inæqualitas.

92 Vt igitur veras, ac adæquatas proprietates, omniq. quantitati communes, tam continuæ, quam discretæ declaremus, dicendum est esse quatuor, quas per ordinem recenset Scot. 5. Met. q. 9. §. *Concedo*, & Ant. And. qu. 10. & colliguntur ex Arist. 3. Phys. & 5. Met. Prima est diuisibilitas in partes integrales (quod dicitur ob diuisibilitatem in partes essentiales, quæ cōuenit substantiæ compositæ citrà quantitatē) per quam Arist. 5. Met. 18. explicuit essentiam quantitatis: sed duplex est diuisibilitas in partes integrales: alia, quæ importat solam partium distinctionem entitatiuam, ac separabilitatem vnius ab alia, & hæc non est passio quantitatis adæquata, nam conuenit etiā substantiæ, & qualitati materiali ex dictis art. 1. alia, qua pars est separabilis ab alia parte per incompossibilitatem earum adinuicem, & fit instrumento corporeo per cessionem vnius quanti alteri quanto conanti occupare eundem locum, & hæc est propria quantitatis ex Doctore 4. d. 1. q. 5. infra F. & substātiæ, & qualitati conuenit solum per quantitatem ex eodem 4. d. 12. q. 2. B. cum igitur hæc non sit ratio constitutiua quantitatis, vt demonstramus in Phys. disp. 9. q. 1. art. 1. sequitur esse propriam, & adæquatam passionem, & dici potest diuisibilitas quantitatiua, vt ab entitatiua secernatur, quæ alijs competit à quantitate. Hæc itaque diuisibilitas est propria quantitati in quarto modo, quia ei soli conuenit, vt probatum est, conuenit omni, quia nulla continua ab hac eximitur diuisibilitate, licèt interdum non possit ab agente naturali ad actum reduci, vt constat de quantitate Cæli discreta etiam, de qua minus videtur, eam aliquo modo participat, quamuis enim à parte rei diuisa sit, quatenus tamen ab intellectu numerante colligitur in vnum, potest sub tali collectione ab intellectu diuidi, & ita de facto diuidit, cum totalem numerum secernit in duos partiales pares, vel impares, & quando vnam vnitatem secernit ab alijs, & talis diuisibilitas illi sufficit, cum non sit vera species quantitatis. Conuenit demum semper, quia nunquam quantitas potest ad talem statum reduci, vt in indiuisibile resoluatur, cum sit in infinitū diuisibilis, vt dicitur 6. Phys. vnde & ipsum minimum naturale, vt minima caro, potest, quantum est de se, adhuc vlterius diuidi, præsertim, vt quanta, estò ab agente naturali nequeat instrumento corporeo fieri talis diuisio; vt verò diuisio in infinitum protrahi possit, debet fieri per partes proportionales, hoc est minores semper, & minores, vt dicitur tract. de Continuo, nam si fiat per æquales, diuisio tandem finiri poterit, si quantitas, quæ diuiditur, sit finita, nam si infinita foret, posset etiam per partes æquales protrahi in infinitum diuisio.

93 Secunda proprietas est, esse finitum, vel infinitum, colligitur ex Arist. 1. Phys. 15. & 3. Phys. 36. & ex eius declaratione constabit hanc immediate sequi ad diuisibilitatem, & ex illa oriri; finita magnitudo dicitur, quæ non nisi in tot partes æquales, seu eiusdem magnitudinis diuidi potest, & finita multitudo, quæ in se tot vnitates, & non plures colligit, in quas diuidi possit. Aliud verò membrum intelligi potest, vel de infinito in actu, & simpliciter, seu cathegorematico, quod scilicet, tot actu habet partes equales, quod alias habere repugnat, quarè est infinitè extensum, si est in quantitate cōtinua; vel tot cōtinet vnitates, quod plures habere repugnat, si est in quantitate discreta; vel de infinito in potentia, & syncathegorematico, quod quodammodo mediat inter simpliciter finitum, & simpliciter infinitum, vt explicamus in Phys. disp. 9. q. 2. art. 6. in sol. ad 5. & disp. 10. q. 1. art. 1. ex professo, numerus enim v. g. simpliciter finitus est, qui tot continet vnitates, & non plures; simpliciter infinitus verò, qui tot continet, quod plures continere nequit, & est in suprema multitudine; infinitus tandem syncathegorematicè dicitur, qui continet plures, & plures vnitates sine termino, nunquam tamen in tanta multitudine, vt dici possint simpliciter infinitæ, & additionis incapaces, vnde cum maiorari possit, solet etiam dici infinitum in potentia ex Arist. 3. Phys.

94 Si de infinito syncathegorematico, seu in potentia sit sermo, nulla est difficultas, quin omni quantati cōueniat, quia vtraque quantitas, tam continua, quam discreta suo modo hāc infinitatem participat, continua enim nullum habet præfixum terminum in diuisione procedendo per partes proportionales, ex quo manifestè deducitur, eas in continuo esse syncathegorematicè infinitas, vt demonstramus in Phys. loc. cit. numerus etiam semper augeri potest in infinitum per additionem vnitatum

tum ex diuisione continui resultantium; ergo re vera talis infinitas competit de facto quantitati, & in hoc sensu explicat hoc membrum Scotus 2. Met. q. 6. & potest finitum, & infinitū hoc modo conuenire copulatiuè quantitati, quia non repugnat eandem quantitatem esse finitam in actu, & infinitam in potentia.

At si istud membrum in alio sensu intelligatur, nempe de infinito in actu; & cathegorematico, dubium est, an possit quantitati conuenire, tutores infiniti absolutè volunt infinitatem etiam in hoc sensu explicatam esse veram quantitatis proprietatem, quia talis infinitas in quantitate non repugnat, siue discreta, siue continua; Qui verò tale infinitum reputant impossibile prorsus, quibus nos subscribimus in Phys. disp. 10. diuisi sunt, quidam enim inquiunt hanc infinitatem esse quantitatis proprietatem in sensu conditionato, quia si daretur, vel dari posset quantitas infinita, nonnisi ad hoc prædicamentum spectaret; Alij id negant etiam in sensu conditionato, quia infinitas actualis destruit rationem quantitatis, non enim infinitum mensurabile foret, non esset diuisibile, non posset aliquid illi addi, vel detrahi, & alia multa illi repugnant, quæ communiter quantitati tribui solent, vt diximus disp. 10. Phys. q. 1. art. 2. qua de causa dixit Arist. 5. Met. c. 13. de ratione numeri esse numerabilitatem, sicut de ratione magnitudinis mensurabilitatem, Alij demum, vt Ruuius hic q. vlt. concedunt, quod si daretur quantitas continua actu infinita, ad hoc prædicamentum spectaret, non tamen discreta; ratio autem huius discriminis est (ait ipse) varia natura vtriusque quantitatis, nam numerus, cum varietur essentialiter ex additione vnitatis, si additio erit infinita, fiet essentia infinita, non quidem simpliciter, sicut est Deus, sed secundum quid, quod satis est, vt excludatur à prædicamento quantitatis; at verò continua, etiamsi addantur infinitæ partes, semper manet in determinata essentia.

95 Dicendum tamen est, quod si daretur quantitas actu infinita, siue continua, siue discreta, esset in prædicamento quātitatis, ita Doctor 1. d. 8. q. 3. R. & est communis. Suarez disp. 41. sect. 4. Soto hic q. 1. Sonc. 5. Met. q. 15. & Scotist. passim, colligitur ex Arist. 6. Topic. loc. 78. vbi docet lineam finitam, & infinitam eiusdem esse speciei, si hæc daretur, & probat Doctor, quia si daretur linea infinita, esto infinita foret in certo genere entis scilicet infinita quantitas, absolutè tamen in genere entis foret finita, & limitata, neque enim ob id valeret dicere, est infinita quantitas, ergo infinitum ens, quia numquam ad summum in inferiori sequitur summum in superiori, nisi illud inferius sit nobilissimum contentum sub illo superiori, vt non sequitur perfectissimus asinus, ergo perfectissimū animal, sequitur tamen perfectissimus homo, ergo perfectissimum animal, quia homo est perfectissimum animalium, cum igitur tale non sit, quicquid continetur sub genere accidentium, nunquam sequitur est infinita quantitas, est infinita qualitas, ergo infinitum ens, & consequenter non excluditur à prædicamento; Quæ ratio probat etiam de quantitate discreta, quia vel species numerorum non sunt veræ species, sicut nec numerus in se est verum ens reale ex dictis, vel si sunt veræ species, tamen vt communiter dici solet, non spectant ad perfectionem vniuersi; & Ruuius ipse fatetur talem essentiam numeri non esse futuram simpliciter infinitam, sed tantum secundum quid, talis autem infinitas non excludit à prædicamento. Neque omninò euidens est, & adhuc à priori probatum infinitatem actualem destruere rationem quantitatis, sed tantū à posteriori id colligere solemus, vt diximus in Phys. disput. cit. & ideò sicut infinita albedo ad prædicamentum qualitatis attineret (si daretur) ita in proposito linea infinita (si daretur) ad prædicamentum quantitatis spectaret, quia cum ipso maiorem affinitatem haberet, quàm cum quolibet alio. Neque huic obstat, quod quædam quantitatis attributa videntur infinito repugnare, quia attributa illa potius quantitati conueniunt ea ratione, qua finita est, non verò, qua quantitas, vt sic, & sanè in hoc sensu loquebatur Arist. cit. 5. Met. c. 13. declarās enim ibi, quid intelligeret per multitudinem numerabilem, & magnitudinem mēsurabilem, ait se intelligere multitudinem, & magnitudinem finitam; absolutè igitur concludendum est infinitatem actualem non esse proprietatem quantitatis, quia si non repugnet rationi formali ipsius quantitatis, tamen in se repugnat ratione ipsius infinitudinis partium; adhuc tamen concedendum est posse dici eius proprietatem in sensu conditionato, nimirū si daretur, vel dari posset, quia esset talis infinitas, quæ non induceret infinitatem in genere entis simpliciter, sed tantum in certo genere entis, atque ideò non excluderet à prædicamento rem sic infinitam.

96 Quamuis autem ad præsens non spectet infiniti actualis impossibilitatem ostendere, de hoc enim agimus ex professo in Phys. disp. 10. cit. tamen prætereundum non est, nuper post nostram impressionem tentasse Arriag. disp. 13. Phys. probare infinitum non repugnare, ex duobus præsertim principijs, quæ iacit sect. 1. primum est, posse vnum infinitum esse maius alio, alterum est infinitum tam in magnitudine, quam in multitudine posse duobus terminis includi, dummodo illi distent inter se infinitè, nec successiuè ab vno in alium perueniri possit, quod probat, quia inter hominem, & lapidem clauduntur infinitæ species animalium inæquales inter se, respectu quarum homo est vltimus, quia est perfectissimus illarum, & lapis est primus, quia est imperfectissimus illarum; & ex his principijs conatur soluere argumenta in oppositum, vno duntaxat excepto, cuius se iactat inuentorem, sed fatetur nescire solutionem, quia si Deus produceret pyramidem infinitè longam, & inter illius costas traijcerentur lineæ à costa in costam, quædam essent finitæ, quædam infinitæ, nam aliquas videret Deus interiectas inter costas finitè distantes, & quasdam infinitè; ex finitis autem cognoscit sanè omnium maximam, quia inter omnes finitas necessum est vnam esse maximam; tunc quæritur, quæ succedit post hanc, est ne infinita, vel finita? finita esse non potest, quia est maior, quam maxima omnium finitarum, neque infinita, quia non habet, nisi duo puncta, v. g. plus quam altera finita, cui succedit, finitum autem additum finito non facit infinitum.

97 Sed duo illa fundamenta, quibus totam infiniti molem commendauit Arriag. esse penitus ruinosa, latè demonstramus in Phys. disp. 10. cit. primum quidem q. 1. art. 2. alterum verò q. 4. ratione quarta pro concl. & exemplum adductum de infinitate specierum possibilium brutorum inter lapidem, & hominem non est ad rem, quia talis infinitas est sincathegorematica, & infinito sincathegorematico vtique terminus extrinsecus assignari potest, ad quem scilicet sit in via, nunquam tamen attingat, vnde in allato exemplo malè dicitur homo terminus vltimus illius infinitatis, nam per hoc significatur, quod sit terminus intrinsecus, infinito verò cathegorematico omnis prorsus repugnat terminus, tam intrinsecus, quam extrinsecus; & illa ratio de pyramide ab ipso adducta sanè ostendit manifestè repugnare infinitum præsertim inter terminos quantumcunque distantes inclusum; & solum à Deo fieri posse infinitum sincathegorematicum, sic enim potest à Deo produci pyramis infinitæ longitudinis, & lineæ inter eius costas interiectæ infinitæ latitudinis, non autem cathegorematicè; quorum intelligentia pendet totaliter ex ibi dictis; vbi etiam q. 2. art. 2. optimè detegitur fallacia, qua deceptus Arriag. dixit sect. 3. posse Deum producere creaturam omnium perfectissimam, supponit enim ipse, quod tota collectio creaturarum à Deo possibilium sit quid certum, ac determinatum, vt possit totū simul accipi, & ad actum reduci, quod est prorsus falsum, nam de se est quid indeterminatum & confusum, sicut tota diuisio continui, vt ibi explicamus.

98 Tertia proprietas est æqualitas, aut inæqualitas, & vt notat Doct. 2. d. 1. q. 3. K. non est proprietas, nisi quantitatis finitæ, maius enim & minus, æquale, & inæquale soli quantitati finitæ conueniunt, quia de ratione quantitatis maioris est excedere; minoris excedi, & æqualis commensurari, quæ omnia videntur finitatem arguere, vnde propriè loquendo vnum infinitum dici non posset æquale alteri infinito, ex quo colligit Doctor, hanc proprietatem necessariò supponere præcedentem, nempe prius conuenire quanto esse finitum, vel infinitū, quam æquale, vel inæquale. Non est autem quantitatis affectio æqualitas, vel inæqualitas, vt formaliter relationes important conuenientiæ, vel disconuenientiæ duorum in quantitate, sic enim sunt relationes intrinsecus aduenientes à quantitate realiter distinctæ, sed passio quantitatis est aptitudo ad eas fundandas, vnde cum dicit Arist. hic maximè proprium esse quantitati secundum eam æquale, vel inæquale dici, ly *secundum* non dicit rationem formalem, sed fundamentalem, seu dicit *Quo* fundamentale, non formale, vt Doctor notat quol. 6. A. non quidem actuale semper, & proximum, sed aptitudinale, & remotum, & in hoc sensu competit omni quantitati tam continuæ, quam discretæ, & semper; vnde si omnes quantitates, vna sola excepta, destruerentur, illa adhuc diceretur æqualis, vel inæqualis alteri possibili, quatenus si illa produceretur, nata est illicò fundare respectu eius æqualitatem, vel inæqualitatem; conuenit etiam soli quantitati, si in rigore sumatur, pro conuenientia scilicet vel disconuenientia in extensione, vel discretione, & per quantitatem cæteris rebus; sed quia nomen ipsum quantitatis, non solū significat extensionem,

nem,& discretionem rerum corporearum, verùm etiam translatum est ad significandam perfectionem, & virtutem cuiuscúque rei, ideò etiam nomen æqualitatis, & inæqualitatis translata sunt ad significandam perfectam, vel imperfectam conuenientiam rerum in perfectione, intensione, & virtute, vnde dicimus species esse inæquales in perfectione, vnum calorem alteri æqualem in gradibus, vel inæqualem, vnum pondus alteri æquale, vel inæquale in grauitate (falsum enim est, quod aliqui somniant, pondus esse quantitatem) & sicut quantitatem virtutis, quia in omnibus reperitur, Doctor appellat transcendentalem, ita etiam æqualitatem, vel inæqualitatem in ipsa fundatam transcendentalem vocat 1.d.19.q.1. & 4. d.6.q. 10.sub D, & quol.6.& alibi sæpè.

99 Quarta proprietas est ratio mensuræ, tam actiua, quam passiua, vt colligitur ex 10. Met. tex. 1. & 2. debet autem sumi aptitudinaliter, sic enim quælibet quantitas mésurare, vel mésurari potest, siue sit continua, siue discreta, vlna scilicet certificare potest magnitudinem panni, numerus, seu numeralis vnitas multitudinem numinorum, at actualiter non est necesse, quia plures sunt quantitates, quæ nec actu mensurant, nec mensurantur; hæc autem proprietas supponit necessariò præcedentem, oriturque ex illa (vnde tantum abest, quod sit ratio formalis quantitatis ratio ipsa mensuræ, vt quidam aiunt, quod nec est prima, nec secunda eius affectio, sed potius omnium vltima) quia vna quantitas alteri comparata ideò illam mensurare potest, vel mensurari per eam, quia est ei æqualis, vel inæqualis: si æqualis, erit mensura per applicationem, siue superpositionem: si inæqualis, erit per replicationem, seu repetitionem, si quantitas mensurans est minor mensurata, si verò est maior, tunc quantitas minor mensurari dicitur per accessum maiorẽ ad eam, vel minorem recessum ab ea, ita notauit Doctor 2.d.2. q.2. §. *Ad secundam partem*, vbi etiam aduertit, quod sicut ratio quantitatis transfertur ad significandam quantitatem virtutis, & rei perfectionem, ita etiam ratio mensuræ transfertur ad notificandum quanta sit perfectio rei, & hoc modo mensura ponitur in quidditatibus rerum, vbi perfectior semper dicitur metrum, & mensura imperfectiorum, iuxta illud *primum in vnoquoque genere est mensura cæterorum*, vnde mensura in quidditatibus semper exercetur per accessum ad perfectiorem, vel recessum ab ea; vt notat ibi Doctor, & fundatur in ipsarum rerum natura, nempe in excellentia, & perfectione vnius naturæ super aliam, in quo differt mensura quidditatiua à quantitatiua, quia hæc vt constituatur in ratione mensuræ, saltim proximè semper exigit humanam institutionem, quod enim mensura sit tantæ longitudinis, aut ponderis, planè pendet ex hominum instituto.

Cæterum inter mensuram per applicationem (quam alii vocant per accommodationem) & per repetitionem, seu replicationem hoc interest, quòd illa conuenit propriè quantitati continuæ, sic enim vna quantitas alteri superimponitur, & eius tantitatem notam facit absque repetitione; at mensura per replicationem propriè, & per se primò conuenit quantitati discretæ, vt docet Arist. 10. Met. c.2.& non conuenit continuæ, nisi quatenus aliquo modo participat rationem vnitatis, & quantitatis discretæ, sic enim dicimus magnitudinem esse quatuor, vel sex palmorum; Ad rationem verò mensuræ quantitatiuæ plures exiguntur conditiones ex Arist. 10. Met.c.2.3.& 4. quas hic referre non oportet, nam eas ex professo recensemus disp.13. Phys.q.4.art.2. agentes de tempore extrinseco, vbi etiã plura declaramus, & exactius de ratione mensuræ, de qua plura videri possunt apud Suarez disp. 40. Met. sect.3. Ruuium hic q.2.& 3. Amic. in Log. tract.14.q.4.dub.5.

100 Postremò aliæ quædam recenseri solent proprietates, quæ sunt peculiares magnitudinis, seu quantitatis molis, quarum præcipua, à qua cæteræ originem ducunt, est impenetrabilitas, vt colligitur ex Arist.4.Phys.76.& 77. hæc enim est ita intima quantitati, vt per principium eius rectè explicetur essentia quantitatis, & ita immediatè essentiam quantitatis concomitatur, vt eam necessariò supponat ipsamet diuisibilitas quantitatiua, quia prius est rem esse impenetrabilem, quam quantitatiuè diuisibilem, ideò enim res est quantitatiuè diuisibilis, & instrumento corporeo, quia est impenetrabilis, vt supra explicabamus, quando autem supra cum Scoto in Met. posuimus diuisibilitatem esse primam passionem quantitatis, sermo erat de proprietatibus, quæ communes erant omni quantitati, tam continuæ, quam discretæ, inter eas enim diuisibilitas vtique primum obtinet locum; at impenetrabilitas est passio peculiaris magnitudinis, nam propriè non conuenit quantitati discretæ, nisi ratione vnitatum, ex quibus coalescit, quatenus earum singulæ propriam continent quantitatem cum quantitate alterius impenetrabilem. Item ex impenetrabilitate sequũtur aliæ affectiones magnitudinis, nimirũ figurabilitas, & vbicabilitas, figura enim resultat ex ordine, quem adinuicem dicunt partes ordinatæ in toto & situatæ in loco, & hæc necessariò præsupponit partium impenetrabilitatem, data enim penetratione partium adinuicem, non amplius consistit figura corporis, saltim extrinseca de genere situs, vt constat de corpore Christi in Sacramento, quod tali figura caret, estò intrinsecam retineat, vt Doctor docet 4.d.10. q.1.§. *Dico ergo*, sed de figura agemus q. seq. art. 2. sic etiam vbicabilitas circumscriptiua dicitur conuenire corporibus ratione quantitatis, vnde quantitas communiter dici solet ratio essendi in loco circumscriptiuè, & colligitur ex Arist. 1. Phys.15. & 4.Phys.76. & docet Doctor 4.d.10.q.3.& quol.10. H. id autem non debet intelligi de simplici circumscriptione, vt dicit solam locabilitatem diuisibilem, principium enim sic essendi in loco diuisibiliter est sola corporeitas, vt docet Scot. quol.11.artic.1.& hæc vt quæ quantitatem præcedit in substantia materiali, quia corpus de genere substantiæ præcedit corpus de genere quantitatis, sed debet intelligi de circumscriptione impenetrabilis; modus enim essendi in loco impenetrabiliter competit corporibus ratione quantitatis, vt fusius explicamus in Phys. disp.9. q.art.1. & disp.11.q.5.art.1.

QVÆSTIO III.

De Qualitate.

101 QValitas omnes præcedit relationes ordine dignitatis, quamplures etiam ordine causalitatis, quare causa Arist.5.Met. immediatè post quantitatem egit de qualitate, licèt alijs quibusdam de causis hic in Logica relationem præmiserit qualitati, quia tamen ordo in Metaph. seruatus rationabilior est, ac absolutè melior, & valde etiam inseruit ordini doctrinæ, qui planè perturbatur, si inter prædicamentum relationis, & alia sex, quæ etiam non nisi relationes extrinsecus aduenientes præseferunt, prædicamentum absolutum qualitatis interijcitur, idcircò eum obseruabimus in præsenti.

ARTICVLVS I.

Quid sit Qualitas, vt est supremum Genus huius prædicamenti.

102 QValitas tripliciter sumi potest, vt omnes hic notant ex Arist.5.Met.c.14. primò pro cuiuscunque rei essentiali differentia, quo sensu dixit Porph. differentiam prædicari de pluribus in qualequid. Secundò pro quocunque accidente, siue absoluto, siue respectiuo, quo sensu idem Porph. dixit accidens omni prædicari in quale. Tertiò tandem pro speciali quodam, ac determinato accidente, quo quales esse dicimur, & in hoc sensu constituit hoc prædicamentum, velut supremum genus; ita declarat Arist. ipse in textu, dum qualitatem describendo dixit esse formam illam accidentalem, qua denominamur quales, vnde per ly *quales* excluduntur primò differentia essentialis, per quam quidpiam dicitur qualequid, item accidentia cœtera, à quibus subiectum non propriè quale denominatur, sed quantum, vel relatum, vel alio modo, & Porphyr. quando dixit accidens omne prædicari in quale, accipit quale in lata significatione, vt hic notat Tatar. prout prædicari in quale condistinguitur à modo prædicandi essentiali quidditatiuo.

De qualitatis definitione, vt hoc constituit prædicamentum, est maxima inter Auctores controuersia, quia cum latissimè pateat, & varias sub se contineat species, quæ diuerso modo substantiam afficiunt, difficile inueniri potest ratio communis omnibus illis, vt restatur D. Aug. lib. Categor. vnde Arist. ipse iudicauit commodius definiri non posse; vt sic in communi, quam per effectum formalem nomine sui concreti significatũ, vix enim aliquid clarius, ac nobis notius apparet qualitati in communi adæquatè respondens. Verùm plerique irrident hanc definitionem ab Arist. traditam de qualitate, velut omninò vanam, sic enim facile foret quamcunq; formam definire; quãtitas est, secundum quam quanti dicimur, similitudo, secundum quam dicimur similes, &c. imò inquiunt Arist. manifestum circulum commisisse, dum in principio capitis qualitatem definit per quale, & postea in progressu quale per qualitatem. Alij contendunt esse bonam definitionem, quia datur per effectum formalem, quem confert subiecto, quomodo definire licet omnem formam, ab alijs siquidem accidentibus substantia denominatur quanta, relata, agens, patiens, &c. à

qualitate verò simpliciter denominatur qualis, & negant ab Arist. circulum committi, quia vt hic notat Tatar. §. *Primò sciendum*, definitio qualitatis datur per quale, tanquam per aliquid notius nobis, sed quale definitur per qualitatem, tanquam per aliquid notius secundum naturam; circulus autem propriè dicitur, quando vnum definitur per aliud eodem modo, quo aliud definitur per ipsum, quod non contingit in præsenti; ita Complut. Didac. Murcia, & alij in hoc prædicam.

104 Cæterùm estò præfata definitio tradatur in ordine ad effectum formalem ipsius qualitatis, atque ideò vtcunque defendi possit, negari tamen non potest, quòd per eam non nisi confusè essentia qualitatis explicetur, sicut confusè vtique explicaretur quantitatis essentia, si diceremus esse illam formam, à qua denominamur quanti; nec refert, quod effectus formalis, per quem definitur, sit nobis notior ipsa, quia tota adhuc ista notitia est confusa, vnde Arist. definiens quale, definit illud per qualitatem, & hoc ipsum fatentur etiam Auctores citati, vnde non solum repudiantes Arist. definitionem, sed etiam illam amplectentes, quia vident esse nimis confusam, & per generalia traditam, aliã clariorem inuestigare satagunt, qua magis nota fiat qualitatis natura, quam per definitionem ab Arist. allatam, quæ certè magis vergit ad definitionem nominis, quã rei; & quidem mirum est, quam varia sint in hoc Auctorum placita, nam duo Auctores penè, vel tres eandem tradunt definitionem.

Arriag. disp. 5. Met. sect. 2. definit qualitatem, quòd sit *accidens absolutum*; Probat, quia nullum est accidens absolutum, quod non sit qualitas, si quod enim esset, maximè quantitas, at quantitas à substantia per ipsum non distinguitur. Sed quia hoc eius principium est falsissimum ex dictis qu. præced. ideò ex hoc ipso satis refellitur eius definitio.

Hurtad. disp. 14. Met. sec. 1. definit, quod sit *accidens absolutum à quantitate distinctum*, sicut Arist. explicat materiã primã, quod non est quid, nec quale nec quantũ 7. Met. 8. per negationẽ aliorum. Sed sanè, si aliam non habebat Hurt. definitionem de qualitate prodendam, non est cur ita irrideret loc. cit. definitionem qualitatis ab Arist. allatam, quia re vera Arist. definitio plus explicat, quàm ista, illa enim saltim per effectum communissimum explicat, quod sit qualitas, sed ista significat, quid non sit, licèt igitur hæc definitio competat omni, & soli qualitati, adhuc tamen nimis obscura, & confusa est, quia non explicat, quid sit illud, per quod qualitas à quantitate distinguitur, & cæteris prædicamentis, nec per eam formatur conceptus distinctus ipsius qualitatis; immo in hunc modum facile foret cætera quoque prædicamenta definire, scilicet, quod quantitas est accidens absolutum à quantitate distinctum, &c. Et falsum est Arist. 7. Met. materiam definiisse per simplicem negationem, talem enim modum definiendi velut imperfectissimum spernit 1. Top. c. 4. quinimò addit affirmationem, per quam explicatur potentialitas materiæ, quæ est differentia illius constitutiua, vt ibi est videre.

105 Suarez disp. 42. Met. sect. 1. definit, quod sit *accidens absolutum ordinatum ad complendam perfectionem substantiæ tam in agendo, quàm in existendo*, quam definitionem ibi fusè declarat, & acriter impugnant Complut. cit. Sed breuiter refellitur, quia falsum est qualitatem esse cõplementũ substantiæ in existendo, & in agendo, nam complementum substantiæ in existendo est propria eius substantia; quod si intelligat de complemento in aliquo esse accidentali, neque adhuc qualitas benè dicitur complementum substantiæ, quia etiam cetera accidentia hoc modo complent substantiam, in aliquo scilicet esse accidentali. Nec etiam bene dicitur complementum in agendo, quia substantia est immediatè actiua, etiam antecedenter ad qualitates: tum etiam quia plurimæ sunt qualitates, quæ actiuæ non sunt.

Blanc. disp. 12. sect. 2. definit, quod sit *accidens absolutum ordinatum ad perficiendam substantiam*, quod videtur sumpsisse ex Suarez cit. qui significat qualitatem esse à natura institutã, vt sit ornamentum substantiæ. Sed hæc definitio competit alijs accidentibus, quæ suo modo propria subiecta perficiunt, nec conuenit omni qualitati, quia nec calor est perfectio aquæ in esse naturali, nec vitium voluntatis in esse morali. Nec respondere iuuat, ita intelligi debere, vt omnis qualitas sit perfectio respectu subiecti, cui est connaturalis, non aliorum, vnde calor, licèt non perficiat aquam, perficit tamen ignem. Nam contra est, quod calor, nedum respectu ignis habet rationem qualitatis, sed etiam respectu aquæ, quam tamen non perficit; nec explicari potest, quomodo habitus vitiosi sint ornamentum, & perfectio voluntatis.

106 Auersa q. 20. sec. 1. post longum discursum factum per plures gradus essentiales, quibus qualitas ab alijs prædicamentis distinguitur, tandem colligit eius definitionem hoc modo, *est forma accidentalis conueniens subiecto secundum certam aliquam denominationem, & indiuisibiliter*. Sed facile reiicitur: quia alia quoq. accidentia certam quandam denominationem subiecto præbent: tum quia estò non pertineat ad qualitatem reddere subiectum suum diuisibile, vt spectat ad quantitatem, non adhuc rectè dicitur conuenire illi indiuisibiliter, hoc enim dici potest duntaxat de accidentibus spiritualibus.

Complut. cum cæteris Thomistis definiunt cum D. Thom. 1. p. qu. 28. art. 2. quod *qualitas est dispositio substantiæ*; seu *accidens dispositiuum substantiæ*, & cum eodem p. 2. qu. 49. art. 2. quod est *accidens modificatiuum, siue determinatiuum substantiæ*, quas definitiones aiunt coincidere. Sed certè istæ definitiones non explicant, quæ sit ista ratio dispositionis propria qualitati ad differentiam aliorum accidentium, neque quam determinationem afferat peculiarem substantiæ, quam illi suo modo non afferant cœtera quoque accidentia. Multis explicare conantur Complut. cit. quænam sit illa dispositio, quæ est peculiaris effectus qualitatis. Sed quando etiam totam doctrinam, quam ibi de hoc fusè tradunt, admitteremus, adhuc præfatas definitiones non reciperemus, quia ex vi illarum definitionum non datur intelligi, quid sit talis dispositio, quod fieri deberet, vt essent exactæ definitiones; imò definitio ipsa ab Arist. longè melius rem explicat, ait enim ita determinare substantiam, vt per eam dicatur qualis, vnde quod amplius dicit, quam D. Thom.

107 Alij demum definiunt, quod sit *accidens absolutum consequens formam*, sicut è contrà quantitas dici solet accidens consequens materiam. Sed communiter reijcitur, tum quia inueniuntur qualitates etiam in substantijs spiritualibus, in quibus nulla est forma partis; tum quia ideò quantitas dicitur sequi compositum ratione materiæ, qualitas verò ratione formæ secundum quandam accõmodationem, quatenus quantitas est solum ratio patiendi, qualitas verò frequentius est ratio agẽdi, in quo quantitas imitatur naturam materiæ, quæ est radix omnis passionis, & qualitas naturam formæ, quæ est radix omnis actionis, vt explicat Scot. 4. d. 12. q. 2. sub C. sed certum est non omnes qualitates esse actiuas, ergo in hoc sensu nequit omnis qualitas dici accidens consequens formam.

Quid igitur in tanta varietate resoluemus? breuiter dicimus, quod sicut quæst. præced. dicebamus, benè per radicem impenetrabilitatis insinuari rationem formalem quantitatis, eò quia vniuersaliter loquendo solemus per propriam passionem præsertim primam, & proximam rerum differentias circumscribere, quæ nos vt plurimum latent; sic in proposito aptior via ad qualitatis essentiam indagandam erit, primam, & proximam eius adinuenire affectionem, & indè arguere principium eius exigitiuum esse essentiam ipsam qualitatis; talis autẽ proprietas est suscipere magis, & minus, seu intendi, & remitti, hæc enim affectio soli conuenit qualitati, vt postea dicemus, conuenit omni, quia nulla est, quæ sit incapax intẽsionis, & remissionis, & conuenit semper; sicut igitur quantitas definiebatur in ordine ad partes extensionis, & omnes ferè in hoc conueniebant, licèt diuersimodè illas partes extensiuas explicarent, sic in proposito qualitas erit definienda per ordinem ad partes intensionis, quæ solent dici gradus, & sicut effectus formalis quantitatis erat afferre subiecto pluralitatem partium extensiuarum, sic in proposito effectus formalis qualitatis erit afferre subiecto pluralitatem partium intensiuarum. Et certè mirum est, cur omnes acquiescant definitioni quantitatis datæ per pluralitatem partium extensionis, nec postea videant eadem facilitate posse, ac debere explicari essentiam qualitatis per pluralitatem partium intensionis. Maneat igitur qualitatem esse *accidens absolutum, ratione cuius subiectum qualificatum potest intendi, & remitti*, sic enim benè distinguitur qualitas à quocunque alio accidente; & eius formalis effectus distinctius designatur, quàm absolute dicendo, quod sit forma, à qua denominamur quales.

Sed hanc nostram qualitatis descriptionem impugnarunt posteà Poncius, & Ouuiedus, ille quidem disp. 16. Log. q. 1. nu. 8. impugnat primò, quia quamuis qualitas non esset intensibilis, aut remissibilis, adhuc haberet rationem qualitatis. Deindè, quia non quælibet qualitas est insensibilis, nam certè vna intellectio numero non potest intendi, aut remitti. Tandem quia esse intensibile, & remissibile non magis conuenit qualitati, tanquam proprietas, quam habere contrarium, ergo tam benè posset describi esse accidens absolutum habens contrarium, quam accidens absolutum intensibile, ac remissibile

sibile. Hinc postea suam profert definitionem, quod qualitas optimè explicatur *esse accidens absolutum penetrabile*, quia hæc descriptio omni, & soli qualitati conuenit, & euadit difficultates aliorum modorum dicendi; dicitur *accidens*, vt distinguatur à substantia; dicitur *absolutum*, vt distinguatur à relationibus; dicitur *penetrabile*, seu compatibile ex se cum alijs rebus in eodem loco, vt distinguatur à quantitate. Ouied. autem controu. 8. Met. punct. 1. eandem nostram definitionem impugnat ex potentijs vitalibus, quæ sunt qualitates, & tamen non sunt intensionis capaces, quod & quamplures Theologi de charactere affirmant, & tandem nullus Philosophus, vel Theologus negat possibilem esse qualitatem non intensibilem. Deindè fundamentum euertit nostræ descriptionis, cum probatur ex paritate extensionis in quantitate, negat enim eodem modo competere extensionem quantitati, quo competit intensio qualitati, si essentia quantitatis in exigentia extensionis cõstituitur. Deniq; & ipse suam definitionem assignat qualitatem *esse accidens, quod secundum rationem superiorem prædicamenti tantum sequitur actualitatem perfectam*, & per actualitatem perfectam intelligit id, quo vltimò constituitur totum substãtiale, quod in toto composito est forma, & in toto simplici, vt Angelo, est eadem met totius substantialis impartibilis entitas; hoc autem probat, quia nulla qualitas sequitur materiam, cum sit potius indifferens ad omnes, sed semper insequuntur formam, quæ est perfecta actualitas; neq; allata descriptio potest alteri accidenti à qualitate diuerso competere, nam relatio, præsentia, actio, passio, æquè materiam, & formam, substantiam, & accidens sequuntur; quod si præsentia formæ, aliudue modale illius accidens tantùm posset sequi formam, quæ est perfecta actualitas, hoc non illi competet ex prædicato generico, seu superiori prædicamenti, sed ex prædicato specifico scilicet quia est talis præsentia, talis duratio, vel relatio, qualitas autem eò præcisè, quod sit qualitas, quacunque alia speciali differentia seclusa semper sequitur perfectam actualitatem.

Istæ tamen definitiones non placent, non quidem illa Poncij, quod qualitas sit accidens absolutum penetrabile, quia nulla differentia tangitur in ea, quæ sit propria, & adæquata qualitati, nam ratio absoluti competit quantitati, & ratio penetrabilitatis competit substantiæ, vnde illa definitio defendi non potest, nisi asserendo species constitui posse per combinationẽ, & vnionem plurium differentiarum inadæquatarum, quod supra refutatum est disp. 6. q. 4. n. 46. Tum quia tota illa definitio competit ex integro puncto de genere quantitatis, nam illud est accidens absolutum, vt omnes fatentur indiuisibilia admittentes, & est penetrabile cum alijs rebus in eodem loco, quia est ex omni parte indiuisibile. Tum quia gradum albedinis, vel caloris posse cum alio gradu compenetrari in eadem parte subiecti, est albedinem, vel calorẽ intẽdi posse in communi sẽtentia explicante formarum intensionem per graduum pluralitatem; ergo qualitatem esse accidens absolutum penetrabile in hoc sensu est esse accidens intensibile, vnde sic intellecta illa descriptio coinciderer cum nostra, quam Poncius inficiatur. Tum quia illa definitio dependet ex eo, quod est in controuersia, quod quãtitas realiter distinguatur à substãtia, & qualitate, quo semel negato corruit. Neq; rationes, quibus nostram impugnat, sunt vllius momenti: nam ad 1. dicitur, quod supposito intendit, & remitit esse passionem primam, & adæquatam qualitatis, licet ex destructione talis passionis non sequatur intrinsecè, & à priori destrui rationem qualitatis, destruitur tamen à posteriori, eo modo quo dicitur subiectum destrui ex destructione passionis cum eo realiter identificatæ. Ad 2. negatur assumptum, vt infra patebit art. 4. n. 126. cuius probatio si efficax foret, probaret pariter nullum accidens idem numero posse intendi, & remitti, quia addendo, vel detrahendo gradus, variatur aliquo pacto identitas numeralis eius in ratione totius integralis, potest ergo eadem numero intellectio intendi, & remitti in eo sensu, quo id explicari solet in alijs accidentibus, vt dicemus in lib. de Generat. & Corr. Ad 3. negatur rursus assumptum, vt enim patebit ex infrà dicendis art. 4. magis propria, & adæquata passio qualitatis est suscipere magis, & minus, quam habere contrarium, & ideò aptius per eam potest essentia qualitatis indigitari, & circumscribi.

At neq; definitio qualitatis, quam cogitauit Ouied. est satis idonea, nec enim omni qualitati conuenit, nec soli: non quidem omni, quia non comprehendit, nisi qualitates subiectis connaturaliter debitas, non verò quæ violenter, vel neutraliter eis conueniunt, calor enim reperitur in aqua, & albedo in pariete, nec tamen sequuntur actualitatem perfectam illorum; multæ etiam qualitates conueniunt entibus incompletis, vt animæ separatæ, & corpori pro altera parte compositi, quæ tamen non sunt in vltima actualitate; nec etiam conuenit soli qualitati illa descriptio, non enim minus actio dicitur formam insequi, quam qualitas, & hoc quidem ex ratione generica actionis, non autem speciali, nam forma dicitur esse radix omnis actionis, qua talis est. & actio propriè dicta nequaquam materiæ conuenire potest, cum eius proprium sit pati, sed à toto genere attribuitur formæ. Deindè impugnatio, quam inducit contra nostram definitionem, ex potentijs vitalibus animæ, nulla est, quia falsum est potentias animæ esse qualitates eius substantiæ superadditas, cum potius sint facultates eidem consubstantiales, ac realiter identificatæ; de charactere quid sit dicendum apparebit mox art. 3. num. 119. Denique gratis negat essentiam qualitatis bene explicari per exigentiam intensionis, quemadmodum essentia quantitatis per exigentiam extensionis solet explicari, si semel concedatur intensionem, & remissionem qualitati conuenire, vt propriam, & adæquatam eius passionem, quia vniuersaliter loquendo bene solemus per propriam passionem præsertim primam, & proximam rerum differentias circumscribere.

ARTICVLVS II.

Explicantur quatuor combinationes, in quas diuiditur qualitas.

108 Diuisit Arist. in hoc prædicam. qualitatem in quatuor classes, seu combinationes, primò in habitum, & dispositionem; secundò in naturalem potentiam, & impotentiam; tertiò in passionem, & passibilem qualitatem; quartò in formam, & figuram, quas perfunctoriè explicuimus 1. p. Inst. & quidem mirum est, quanta sit Auctorum varietas in his classibus assignandis, & declarandis, cum tamen res non sit magni momenti, quia Arist. ipse, postquam ipsas enumerauit, fatetur in textu non esse enumerationem prorsus exactam. Nos igitur maiori, qua poterit fieri breuitate, rem explicabimus, prout magis consonum videbitur veritati, & Arist. intentioni, non curantes distinctè referre Auctorum placita.

Prima qualitatum classis est Habitus, & Dispositio, & per habitum intelligitur vniuersaliter omnis qualitas subiectum disponens ad operandum vel patiendum, ab extrinseco ei proueniens, quæ tamen ab eo sit mobilis difficulter, quomodocũque id eueniat, & per dispositionem omnis similiter qualitas ab extrinseco proueniens, & subiectum ad operandum, vel patiendum disponens, quæ tamen ab eo sit faciliter mobilis, vndecunq; hoc sit; & ideò membra huius combinationis non distinguuntur essentialiter, sed tantum accidentaliter, & qualitas communis vtriq; membro, & primæ huius classis constitutiua est qualitas proueniens subiecto ab extrinseco, & illud ordinans, ac præparans ad agendum, vel patiendum, & non tantum ad sic agendum, vel patiendum, sed etiam ad simpliciter agendum, vel patiendum. Colligitur ex Scoto q. 36. prædicam. §. ad 2. q. & in 2. d. 3. q. 10. §. *Ad quæstionem*, & est Tatat. Io. de Mag. Ant. And. Mayr. Orbel. & aliorum Scotist. in hoc prædicam. Probantur, & explicantur singula; in primis enim nõ solũ qualitates, quæ ordinantur ad agendum, sed etiã, quæ ad patiendũ, in hac classe recensentur ab Arist. hic enim ponit ægritudinẽ, quæ planè non disponit subiectum ad agendum, sed potius ad patiendum, ergo malè sentiunt qui solam qualitatem ad operãdum disponentem dicunt hanc primam classem constituere. Secundò in hac classe reponit tantum qualitates aduẽtitias, & ab extrinseco prouenientes, vt benè Simpl. & Albert. notarunt, non autem innatas, & ex naturali constitutione subiecto debitas, quia istæ ad 2. classem pertinent, & id manifestè constat ex exemplis ab ipso Arist. adductis de scientia, & virtute, caliditate, & frigiditate in homine, sanitate, & ægritudine, ergo fallitur, qui qualitates innatas ad agendum, vel patiendum disponẽtes in hac classe reponunt. Tertiò hic reponuntur, non solum qualitates illæ, quæ ab extrinseco prouenientes subiecto conferunt sic agere, idest faciliter magis, vel minus, vt sunt omnes habitus, saltim naturaliter acquisiti, sed etiam, quæ dant simpliciter agere, vt est calor in aqua, quæ dat ei posse simpliciter calefacere, & species in intellectu, cui licèt actiuitatem non conferat in ordine suo, secum tamen simpliciter concurrit ad intellectionem efficiendam, & habitus supernaturales iuxta communiorem, non solum potentiam iuuant ad operandum, sed illi conferunt posse simpliciter operari supernaturaliter, ergo malè sentiunt, qui dicunt hanc primam speciem esse illarum qualitatum, quæ supponentes potentiam, illi velut coadiuuantes superadduntur ad operandum, nam neque calor in aqua

aqua supponit potentiam ad calefaciendum, nec habitus supernaturalis in anima potentiam ad supernaturaliter operandum nisi fortè obedientialem. Quartò tandem, quia Arist. habitum hic appellat qualitatem subiecto firmiter adhærentem: id enim datur intelligi ex vi ipsius nominis, quod dicit perfectam possessionem, & radicationem, siue hæc radicatio proueniat ex actuum frequentatione, vt est de habitibus acquisitis, siue diuturnitate temporis, vt est de febri, quæ lõgiori tempore fit ethica, siue ex peculiari ratione subiecti, quod est alicuius qualitatis tenax, vt est de specie intelligibili in intellectu, ratione cuius permanentiæ concedit Doctor in 2. loc. cit. posse habitum appellari, vt hic de habitu loquitur Arist. Et per dispositionem è contra intelligit qualitatem ab ea facilè mobilem, vndecunque hoc proueniat, siue ex defectu frequentationis actuum, siue ex breuitate temporis, vt febris citò transiens, siue quia subiectum non sit illius tenax, vt est de speciebus sensibilibus sensuum præsertim externorum, siue ex alio capite; hinc manifestè deducitur membra huius combinationis tantum accidentaliter distingui, nam in hoc sensu eadem specie qualitas in vno subiecto dicitur habitus, in alio dispositio, imò in eodem modò habitus, modò dispositio, vnde ait Arist. qualitatem illã, quæ erat dispositio, si in subiecto valde inualescat, dici habitum; & scientiam in tyronibus dispositionem vocat, quæ in eisdem prouectis fit habitus.

109 Ex hoc facilè refellitur communis loquendi modus Thomist. ex D. Tho. p. 2. q. 49. art. 3. designantium hanc primã speciem qualitatis per disponere benè, vel malè subiectum, vt est videre apud Complut. disp. 15. qu. 3. Nam vel intelligunt de dispositione bona, vel mala moraliter, & hoc non, tum quia tunc ad hanc speciem spectarent solum habitus morales, non autem intellectuales; tum quia etiam in genere moris dari potest habitus indifferens nec benè, nec malè subiectum disponens ex Scoto 4. d. 6. q. 10. O. Vel per bene, & malè subiectum disponere intelligunt idem, quod conuenienter, vel disconuenienter ad naturam subiecti illud afficere, nam scientia, & virtus conuenienter disponunt intellectum, & voluntatem, error, & vitium disconuenienter, calor conuenienter disponit ignem, disconuenienter aquam. Et neque id bene dicitur, quia hoc non tantum huic speciei conuenit, sed etiam cæteris, vnde datur potentia naturalis benè, vel malè disponens subiectum, nam salubritas bene disponit, insalubritas malè, sic etiã in tertia specie quædam qualitates bene sensum afficiunt, quædam malè, imò hoc conuenit omni formæ informanti subiectum iuxta inclinationem suæ naturæ, vel contra illam, ita quod nequit assignari ratio, cur hoc munus bene vel malè afficiendi subiectum magis qualitatibus primæ speciei cõueniat, quàm cæteris. Hinc etiam refellitur communis loquendi modus eorundem ex D. Th. cit. art. 2. ad 3. essentialiter, & specificè distinguentium habitum, & dispositionem, quia habitum accipiunt pro qualitate ex natura sua difficulter mobili à subiecto, sicut est scientia, quæ quia speciem sumit ab obiecto necessario, & à causa necessaria producitur, scilicet, demõstratione, ideò firmiter hæret in intellectu etiam vnico actu acquisita ob necessitatem, & euidentiam causę; dispositionem verò accipiunt pro qualitate ex sua natura leuiter hærente in subiecto, sicut est opinio, quæ quia speciem sumit ab obiecto contingẽti, & habet pro causa argumentum probabile solum, ideò facilè potest ab intellectu diuelli. Quamuis enim sumendo in hoc sensu habitum, & dispositionem essentialiter, & specificè inter se distinguantur, vt patet, tamen sumendo habitum, & dispositionem pro qualitate quacunque ratione mobiliter, vel immobiliter inhærente subiecto, siue id sit ex natura sua, siue subiecti, siue ex parte temporis, aut frequentatione actuum, vt sumit Arist. planè in hoc sensu accidentaliter tantum distinguuntur vt constat ex dictis: sed de varia acceptione habitus, & dispositionis videatur Scot. & Tatar. cit.

110 Secunda qualitatum classis est naturalis potentia, & impotentia, vbi vt notant Doctor q. 36. cit. §. *Ad tertiam quæstionem*, & Scotistæ supracit. potentia, & impotentia sumuntur fundamentaliter pro qualitatibus absolutis natis fundare relationes potentiæ, & impotentiæ, & pro facultatibus subiecto innatis, eique ex sua naturali cõstitutione debitis, per quod excluduntur species Angelicæ: estò enim sint Angelis congenitæ ab initio creationis eorum: adhuc tamen pertinent ad primam qualitatis speciem, quia non erant eis debitæ ex naturali eorum constitutione, vt hic notat Orbel. Et per facultates innatas huius speciei, non solum intelligũtur qualitates illæ, quæ subiecto naturaliter debitæ, & congenitæ conferunt illi sic agere, faciliter, scilicet, vel difficulter, verumetiam, quæ dant simpliciter agere, vt calor in igne, frigus in aqua, grauitas in graui, leuitas in leui, calor enim est potentia calefactiua ignis, frigus aquæ, &c. cum hoc tamen discrimine, vt notauimus 1. p. Inst. cum Doctore 2. d. 16. q. vn. P. & Scotistis omnibus in hoc prædicam. quod non omnes facultates innatæ, & à natura datæ ad simpliciter agendum hic reponuntur, quia nec potentiæ animæ, nec passiones propriæ ad hoc spectant prædicam. sed tantum virtutes actiuæ, quæ à suis subiectis sunt realiter distinctæ; habilitates vero, vel inhabilitates naturales ad vtendum huiusmodi facultatibus à natura datis, siue realiter à subiectis distinctis, siue identificatis, spectant in vniuersum ad hanc speciem; & sic explicandi sunt Scotus, & Scotistæ, cum inquiunt in hac secunda specie collocari tantum facilitates, & difficultates naturales ad vtendum facultatibus innatis, non autem ipsas natiuas facultates; per hoc enim volunt tantum significare solas prædictas habilitates, & inhabilitates vtendi facultatibus innatis vniuersaliter in hac specie reponi, non autem volunt excludere omnes prorsus facultates innatas à natura datas ad simpliciter agendum, sed illas tantum, quæ cum subiectis realiter identificantur, & in hoc sensu nos quoque locuti sumus 1. p. Inst. tract. 1. c. 6. secuti communem loquendi modum Scotistarum. Ex quo constat falli eos, qui dicunt hanc secundam speciem esse tantum earum qualitatum, quæ per se primò datæ sunt ad simpliciter operandum, vt Suarez disp. 42. sec. 4.

111 Per naturalem igitur potentiam intelligitur qualitas innata, qua simpliciter, vel facile subiectum ea præditum agit, vel resistit contrario; per naturalem verò impotentiam vtique non intelligitur defectus, & priuatio potentiæ, sic enim qualitas non foret, vt docet Doctor loc. cit. in prædicam. in sol. ad 2. quæst. 3. sed vt ait Doctor ibidem, significat modum qualitatis, secundum quod illa est principium difficulter agendi, vel faciliter patiendi, vnde non tantum sumi debet pro facultate debili, & imbecilli agendi, & resistendi, vt passim Expositores accipiunt, sed etiam pro qualitate positiuè retardante, & impediente subiectum ab actione, vel resistentia, neque hoc est alienum ab Arist. vt aiunt quamplures, præsertim Suarez disp. 42. Met. sec. 3. insalubritas enim, cuius affert exemplum non confert vllo modo subiecto potentiam resistendi contrarijs, imò potius formaliter oppositũ pręstat, reddit enim subiectum facile ad patiendum à contrario; pariter mollities non est potentia resistendi diuisioni, nec perfecta, nec imperfecta, sed potius est qualitas reddens subiectum facile positiuè, vt diuisionem patiatur. Hoc autem interest inter hos duos modos accipiendi naturalem impotentiam, quod si accipiatur primo modo, non distinguitur à naturali potentia specificè, & essentialiter, quia in hoc sensu significat virtutem debilem, & imbecillem ad agendum, vel resistendum, vbi naturalis potentia significat virtutem validam, & fortem, vnde sic non differunt, nisi sicut perfecta, & imperfecta potentia intra eandem speciem; at si secundo modo sumatur, nempè pro facultate patiendi aliquid facile, vel retardante subiectum ab actione, vt in quibusdam est naturalis quædam desidia, & inertiá, vel totaliter impediente ab aliqua actione, quo modo noxius humor in oculo dicitur naturalis impotentia ad videndum. sic naturalis impotentia essentialiter, & specificè à naturali potentia differt, & impotentiam in hoc sensu contra Suarez etiam admittit Amicus tract. 16. disp. 3. q. 3. dub. 3.

112 Tertia qualitatum classis est passio, & passibilis qualitas in cuius designatione maior est difficultas, quam in duabus præcedentibus, sed relictis aliorum placitis, Doctor quæst. 36. prædicam. cit. ad 4. quæst. inquit, quòd ista tertia species constituitur per comparationem qualitatis ad subiectum natum alterari secundum eam, vel ad sensum, cui infert passionem, si primo modo designetur hæc species, tunc ad eam spectabunt dispositiones materiam præparantes pro receptione formæ substantialis, at si constituatur secundo modo, quod magis videtur ad intentionem Arist. accedere, tunc dispositiones materiam præparantes ad primam speciem redigi debent, quia diximus ipsam constitui per qualitatem, non tantum disponentem subiectum ad agendum, vt communiter putatur, sed etiam ad patiendum, & recipiendum; designanda igitur erit hæc tertia species ad mentem Arist. per ordinem ad sensum, quatenus omnis qualitas huius speciei, vel passionem efficit in sensu intentionalem, nam color visum, sapor gustum, sonus auditum, calor, & frigus tactum, odor olfactum mouent, & afficiunt, vnde nõ ponitur qualitates actiuæ hic, nisi in ordine ad actionem intentionalem, vel quia efficitur ex aliqua passione, seu intentionali immutatione ipsius sensus, vt rubedo ex verecundia, ex timore pallor, vel quia tandem per se est passio afficiens animam, vt sunt omnes affectus, qui ap-

pellan-

pellantur passiones appetitus sensitiui, ira, amor, odium, &c. hę enim passiones ad hanc speciem pertinent, vt significat Arist. in textu, & notat Doctor quol. 13. C. vbi etiam subdit, non tantum passiones appetitus sensitiui, sed etiam intellectiui ad hanc speciem posse, ac debere reduci, & quòd Arist. hic mentionem fecit expresse de passionibus corporalibus, & hanc speciem designauit in ordine ad sensum, quia istæ sunt qualitates huius speciei manifestiores. Hinc collige Poncium hic disput. 16. q. 1. num. 20. & 29. nec ad mentem Scoti, nec Arist. bene distinguere qualitates huius tertiæ speciei à qualitatibus primæ, & secundæ, quod illæ sunt sensibiles sensu externo, hæ autem non. Nam in hac tertia specie Arist. ponit amorem, & odium, quæ non sunt qualitates sensibiles sensu externo, & in prima, & secunda ponit calorem, & frigus (licet sub diuersa ratione) quæ sunt qualitates sensibiles sensu externo.

113 Ex quo autem capite, & quo pacto inter se differant membra huius combinationis, ait Doctor 2. d. 13. q. vn. §. *De secundo* per passibilem qualitatem intelligi ipsam qualitatem sensibilem, per passionem verò intelligi speciem, seu intentionem ipsius qualitatis sensibilis; quæ expositio, estò vera sit, non tamen omninò ad mentem Arist. ipse namq; per passibilem qualitatem intelligit illam, quæ firmiter, & diu subiecto inhæret, seu quæ in subiecto se habet per modum permanentis, vt rubor proueniēs ex naturali complexione, per passionem verò illam, quæ de facili transit, vt rubor idem ex verecundia procedens, ex quo constat membra combinationis huius non nisi accidētaliter differre; tum quia Arist. ipse significat passionem in passibilem qualitatem posse transire, si ex aliquo accidenti, aut alio modo in subiecto perseueranter maneat; tum quia vbi est idem formalis effectus in specie, non possunt diuersæ causæ in specie assignari, quod maximè verum est de qualitatibus, nam quæ eundem effectum formalem natæ sunt causare, eædem specie qualitates sunt, sed taliter se habent passio, ac passibilis qualitas, rubedo enim & pallor, siue diu permaneant, siue citò transeant, æqualiter habent rubeum quid, vel pallidum efficere, ac denominare pro tempore, quo subiecto inhærent, nimirum vel in esse quieto, & permanenter, vel in fieri, & transeunter, qua de causa ait Arist. verecundum potius dici debere erubuisse, quā rubeum effectum esse. Neque huic obstat, quod dentur aliquæ qualitates ex natura sua perseuerantes in subiectis, & aliæ suapte natura transeuntes, vt lumen, & sonus in aere, & ex hoc capite abinuicem differre essentialiter. Sicut enim in prima specie Arist. non sumit habitum, & dispositionem pro qualitatibus ex natura sua mobilibus, vel immobilibus à subiecto, sed promiscue pro qualitate quomodocūq; mobili, vel immobili in subiecto, ita & in hac tertia specie per passionem, & passibilem qualitatem intelligit sensibiles qualitates quacunq; ratione mobiles, vel immobiles à subiecto, vt constat ex exemplis ab ipso Arist. allatis.

114 Quarta classis est forma, & figura, vbi per formam non intelligit quid ab ipsa figura distinctum, vel si quid distinctum intelligit, hoc nequit esse, nisi accidentaliter distinctum, per aliquod nempe accidens figuræ superadditum, quod figurā ipsam reddat pulchram, vel deformē, vnde Boet. inquit figuram dici, quæ afficit quantitatem, & formam dici pulchritudinem, vel deformitatem: quem dicendi modum Suarez amplectitur explicans pulchritudinem per concomitantiam colorū; vel erunt accidentaliter distincta ex diuersitate subiectorum, vt figura dicatur in artificialibus, forma in naturalibus, vel figura tribuatur rebus inanimatis, forma animatis iuxta varios dicendi modos Expositorum de hac re. Hoc vnum nobis sufficiat, quod omnes distinguentes formam à figura, non nisi accidentaliter distinguunt, vno excepto Auersa, qui q. 20. sect. 4. tot qualitates ad hanc speciem reducit sub membro formæ, vt necessariò agnoscere debeat inter ea distinctionem essentialem, ad formam siquidem reducit omnes qualitates non operatiuas, & non sensibiles, & nominatim actus omnes vitales sensuum externorum, quod sanè omninò nouitatem sapit absque vllo prorsus fundamento, cum actus omnes vitales, tam externi, quam interni ad primam, vel tertiam speciem commodius reduci possint, vt dicemus art. seq.

Constituitur autem hæc quarta species qualitatis ex ordine, quem dicunt adinuicem, & etiam in ordine ad locum partes eiusdem corporis, figura enim dicitur modus quantitatem afficiens, quatenus certo modo terminatam, vnde alia est figura circularis, alia angularis; quia partes huius inuicem comparatę alio modo se habent situaliter, quam partes illius; hinc dicebamus 1. p. Inst. cum Orbel. posse in re figurata tria cōsiderari, ipsam scilicet rem figuratam, vt lignum, 2. quātitatem eius sic, vel sic terminatam linealiter, vel superficialiter: 3. tandem ipsammet terminationem, vel dispositionem quantitatis, vt est rectitudo, curuitas, triangulario, & hæc est, quæ dici solet forma, & figura hanc quartam speciem constituens. Hinc rectè ibidem deducebamus cum Doctore 4. d. 1. q. 1. S. & d. 12. q. 4. I. qualitates huius quartæ speciei non esse propriè qualitates; quod etiam hic adnotant Tatar. Mayr. & alij Scotistæ cit. quia potius quid relatiuum dicunt, figura enim vltra quantitatem (ait Doctor cit. non dicit, nisi relationem terminorum includentium partes ad seinuicem, dicuntur tamen qualitates, quia habent modum denominandi, vel prædicandi qualitatis quatenus modo quodam absoluto prædicantur non insinuante ordinem ad aliud, eo enim ipso, quod aliquid dicitur simile, æquale, diuersum, &c. illicò insinuatur ordo ad aliud, at dum aliquid dicitur rectum, curuum, triangulatum, nullus certè exprimitur ordo ad aliud, qua etiam de causa sanitas, & ægritudo, deformitas, & pulchritudo qualitates dicūtur, quia nempe modum prædicandi; & denominandi qualitatis habēt, cum tamen in se relationem, vel relationes importent, vt notat Doctor quol. 18. I.

115 Figura igitur propriè pertinet ad prædicamentum Situs, vt hic aduertit Tat. hoc tamen intelligendum est de figura positiuè accepta, quia si priuatiuè sumatur, non dicit, nisi terminationem quandam intrinsecam magnitudinis, quæ nil positiuum addit vltra illam, sed priuationem solum vlterioris extensionis, quo sensu de figura locutus videtur Auctor sex princip. dum ait, quod artifex facit figuram incisionis nil addendo; sed potius remouendo, & in hoc sensu figura non distinguitur realiter à re figurata, nec ab ea separari potest, nec est in alio prædicam. ab ea, ita notauit Trom. 7. Met. q. 3. ad 1. prin. Sed adhuc de figura positiuè accepta possumus distinguere, quod vna est intrinseca, quæ fundatur in positione de genere quantitatis, & in ordine, quem seruant inuicem partes in toto, alia extrinseca, quæ fundatur in positione de genere situs, & in ordine, quem inuicem seruant partes in loco, quæ distinctio traditur à Tatar. 3. Phys. q. 1. dub 3. & colligitur ex Scoto 4. d. 10. q. 1. §. *Dico ergo*, vbi vult corpus Christi in Sacramento, licet careat figura secundi generis, adhuc tamē illam priorem retinere, quatenus caput non est immediate vnicum cum pede. sed mediantibus alijs partibus, qui ordo partium in toto videtur vtique aliquam figuram constituere, cum ergo dicimus figuram propriè pertinere ad prædicam. Situs, sermo præsertim est de figura positiua extrinseca, hanc eādem distinctionem figuræ hic etiam Recentiores agnoscunt: mutatis tamen terminis, nam figuram extrinsecam vocant mathematicam, intrinsecam verò appellant physicam. Sed Dices, Arist. postquam posuit figuratum sub hac specie, remouet statim densum, rarū, asperū, & lene, vtpote pertinentia ad genus situs, signum euidens figuram de mente Arist. ad situm non spectare; tum quia domus in vacuo figuram retinetet, vbi tamē nullus adesset locus, seu superficies ambiens. Resp. Mayr. passu 42. potius dixisse rarum, & densum ad prædicam. situs spectare, quàm rectum, & curuum, quia illa magis exprimunt, & præseferunt positiones de genere situs, quam ista, vt ferè ipsa nomina ostendunt, vnde figuræ magis significantur per modum qualitatis; Domus verò in vacuo, vel haberet solam figuram intrinsecam, vel etiam extrinsecam in ordine ad spatium imaginarium: videatur Tat. loc. cit. præsertim 2. Phys.

116 Quæres, an figura sit modus solius quantitatis, vel an etiam conueniat alijs rebus materialibus? Thomistæ negantes in substantia, & alijs rebus materialibus pluralitatem partium, & omnem prorsus extensionem antecedenter ad quantitatem consequenter dicunt figuram esse modum solius quantitatis. Scotistæ verò, qui pluralitatem partium, ac etiam ordinem earum adinuicem agnoscunt in substantia materiali antecedenter ad quantitatem, aliquam quoque ei figuram cōcedere tenentur, saltim intrinsecam, ex eo enim in quantitate resultat figura, quia partes quantitatis sunt extensæ, ordinatæ, & proprijs terminis terminatæ, ex eo namque definitur figura qualitas, vel relatio resultans ex terminatione partium quantitatis, ergo si etiam partes substātiæ materialis, & cuiuslibet alterius accidentis materialis habent quantitate seclusa ordinationem, extensionem, & terminationem propriam, pariter ex illis aliqua resultabit figura, & sic nobiscum defendit Blanc. disp. 12. sect. 9. & tenet Amic. q. 5. dub. 4. imò vlterius substantiæ materiali tribuit etiam citra quantitatem figuram extrinsecam, quia etiam nobiscum concedit esse capacem modi situs citrà quantitatem; quare concludit figuram, quocunque modo sumatur, conuenire cuicunque rei materiali, & nō soli quantitati. Verum quia communiter dicitur figura modus quantitatis, imò inter affectiones ei connumeratur, vt vidimus

mus q. præced. dicendum est quod licèt figura intrinseca possit, & debeat cuicunque rei materiali conuenire ob rationem allatam pro Scotistis; figura tamen extrinseca poni debet modus quantitatis proprius, & ratio est, quia licèt substantia materialis possit esse in loco diuisibiliter seclusa quantitate, atque ideo fundare in suis partibus positionē de genere situs, adhuc tamen partes illæ possunt inuicem naturaliter penetrari, at figuratio extrinseca, & situalis impenetrationem partium necessariò postulat, & in ea fundatur, facta enim tali penetratione confunduntur, & commiscentur partes inuicem quantum ad locum, atque ideò figura situalis, & extrinseca euanescit; sola intrinseca remanente, quia ex commixtione, & confusione partium in loco non destruitur ordo earum inter se; at vbi est quantitas, ibi necessariò reperitur impenetratio partium, nec naturaliter potest oppositum euenire, atque ideo naturali necessitate ad ipsam quantitatem sequitur figura extrinseca, qua necessitate non sequitur ad alias res materiales; rationabiliter ergo dicemus figuram extrinsecam esse propriam quantitatis tali modo, vt eodem modo cæteris rebus materialibus conuenire nequeat.

ARTICVLVS III.

An præfata diuisio sit sufficiens, & verè generis in species.

117 QVoad primam quæsiti partem licèt dicere possemus non enumerasse hic Arist. adamussim omnes qualitatis species, sed magis famosas, vt ait Doctor q. 36. cit. prædicam. in resol. q. 6. quod manifestè insinuauit Arist. ipse, dum post explicationem quartæ speciei ait, *& fortasse quidam alii apparent qualitatis modi, sed qui maximè dicuntur, sunt hi*; tamē quia aliquatenus ampliando species ab ipso assignatas commode omnes qualitates reducuntur ad illas, diuisio præfata velut idonea, & sufficiens est amplectenda, hoc autem probabimus, non quidem inquirendo sufficientiam aliquam, qua ostendatur necessitas illius quaternarij numeri, vt faciunt quamplures, cùm enim illa diuisio non sit omnino exacta, & absoluta, nulla talis assignari potest, de recensendo qualitates omnes, quæ aliquam difficultatem videntur ingerere, & ostendendo omnes posse aliquo modo reduci ad vnam, vel alteram illarum specierum.

In primis afferri solet dubitatio de pulchritudine, ac deformitate, ægritudine, ac sanitate, quæ non videntur reduci posse ad aliquam illarum quatuor specierum; & si dicatur ad 4. reduci, vt innuit Doct. cit. quol. 18. l. opponitur statim, quod qualitates quartæ speciei non suscipiunt magis, & minus, bene tamen pulchrum, & deforme, ægrum, & sanum. Varias ad hoc solutiones affert Amic. tract. 16. q. 3. art. 2. breuiter tamen dicendum est illa non esse simplices entitates, sed aggregata potius ex diuersis, vt bene hic Burleus adnotauit, & tenent Fōsec. Suar. & alij, pulchritudo enim est quid aggregatum ex colore, & debita membrorum proportione, ægritudo, & sanitas ex debita, vel indebita humorum temperie, eo tamen sensu, quo dicuntur qualitates, reduci debent ad 4. speciem, vt docet Doctor loc. cit. & q. illa 36. prope finem, vbi etiam subdit non negasse Arist. ab omnibus qualitatibus quartæ speciei suscipere magis, & minus, sed à quibusdam tantum merè Mathematicis; possunt etiam pertinere ad primam speciem, vel secundam sanitas, & ægritudo, quatenus validè, vel debiliter disponunt ad opera exercenda, nam in hoc sensu Arist. ea recensuit in prima specie, & etiam in secunda, iuxtà quod salubritas, & insalubritas sunt innatæ, vel acquisitæ.

118 Secundò dubitatur de actibus intellectus, & voluntatis cum enim huiusmodi actus non sint operatiui, vel causatiui, sed potius termini actionum potentiarum illarum, vt fusè probat Doctor quol. 13. hac ratione non videntur posse reduci ad primam, vel secundam speciem, in quib. collocari solent qualitates aliquam actiuitatem habentes; ad tertiam licèt reduci possint actus sensitiui, non tamen intellectiui, qui merè spirituales sunt, genus autem tertiæ speciei est qualitas sensibilis, ad quartam tandem constat non posse reduci. Varias quoque solutiones refert ad hoc Amic. cit. sed breuiter cum Scot. quol. 13. Cc. dicendum posse commodè reduci ad primam, vel tertiam speciem, possunt ad primam reduci sub dispositione, licèt enim per ipsos nihil causari possit, vt per actionem productiuam, quia ipsi non sunt actiones productiuæ, sed termini potius talium actionum, possunt tamen velut principium *Quo*, & ratio producendi aliquid causare, nempe habitum, hoc enim sensu dicimus habitum fieri ex frequentatis actibus, vt ex rationibus producendi, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 9. in fine, possunt etiam commodius adhuc reduci ad tertiam speciem sub passione, vt diximus 1. p. Inst. si præcisè considerentur, vt termini operati per actiones intellectiuas, & tunc negandum est qualitatem sensibilem esse adæquatum genus illius tertiæ speciei; Arist. verò de illis tantum mentionem fecisse velut manifestioribus; quomodo autem intelligendus sit Arist. dum 10. Ethic. c. 3. negat operationes virtutis esse qualitates, explicat bene Doctor loc. cit.

119 Demum est difficultas de qualitatib. supernaturalibus, vt sunt fides, spes, charitas, lumen gloriæ, character, qui per quædam Sacramenta imprimitur, &c. nam non videtur ad quam istarum specierum reduci debeant, imò nec videntur posse sub hoc prædicamento reponi, si enim ex Arist. 10. Met. tex. vlt. corruptibile, & incorruptibile differunt genere, tanto magis naturale, & supernaturale. Resp. Doct. 4. d. 6. q. 10. M. etiam qualitates supernaturales omninò debere in hoc prædicamento reponi, quia illis verè conuenit ratio generica qualitatis; neq. supernaturalitas potest eas extrahere ab hoc prædicam., quia naturalitas, & supernaturalitas non sunt conditiones, nisi per comparationem ad agens, talis autem comparatio non variat aliquid quantum ad esse in genere, quia res ponitur in genere secundum suam propriam quidditatem formalem circumscripta relatione ad agens. dictum verò Philosophi explicat de genere physico, vt diximus q. 1. huius disp. ar. 1. Et quidem qualitatum supernaturalium maxima pars pertinent ad primam speciem, & præsertim ēnumeratæ continentur sub habitu, vnde fides, spes, charitas, vocantur habitus theologici, ac etiam ipsum lumen gloriæ habitus dici solet; Solum est aliqua difficultas de Charactere; Auersa loc. cit. reducit ad 4. speciem, quatenus est figura quædam spiritualis animam contingens, & Christo configurans, sed hoc reijcit Doct. ibid. quia nihil collocatur in genere per proprietates metaphoricas, sicut est ista characteris in anima, alioquin Christus esset verè in genere substantiæ inanimatæ, quia dicitur petra, & sic etiam possent species intelligibilis in hac specie reponi, quia configurat animam ipsi obiecto cognito; ait ergo Doct. quod si character ponatur forma absoluta (de hoc enim est ibi problematicus) potest in secunda specie reponi, quatenus est potentia quædam supernaturalis; vel melius in prima sub habitu, quia est de difficili mobilis, & est aliquo modo dispositio ad bene agendum, saltim remota, & imperfecta, vt declarat sub lit. P. est etiam aliquo modo præuia dispositio in anima ad gratiam in ratione receptiui, quatenus est forma prior, sine qua non reciperetur forma posterior ex pacto diuino, ob hæc igitur munera optimè reduci potest ad primam speciem.

120 Circa alteram quæsiti partem, est ferè communis opin. præfatam diuisionem esse verè generis in species, ita passim Thomistæ. Scotus autem q. illa 36. prædicam. quamuis §. *Ad omnes istas* modum doceat defendendi hanc communē opin., absolutè tamen in precedētibus docet, sicut & in 4. loc. cit. N. non esse reuera diuisionem generis in species per differentias, sed potius per quosdam modos diuersos, qui eidem prorsus qualitati competere possunt, atque ideò sentit esse potius diuisionem subiecti in accidentia, & hæc est communis opinio Scotist. in hoc predicam. Tatar. Io. de Mag. Orbel. Rocc. Ant. And. Mair. pass. 42. Fabri 5. Met. disp. 16. Zerb. ib. q. 15. & aliorum in 4. d. 6. q. 10. probatur autem tum Arist. auctoritate, qui tradita qualitatis diuisione in has 4. cōbinationes, inquit, illos esse diuersos modos qualitatis; tum ratione, quia nequit res vnius speciei essentialiter transire ad aliam speciem, nec simul sub pluribus speciebus essentialiter contineri, at eadem qualitas ad plures qualitatis classes attinet, quia calor in aqua pertinet ad primam speciem, in igne ad secundam, vt virtus naturalis eius, inquantum causat passionem in sensu actus, pertinet ad tertiam, ergo illi sunt diuersi modi accidentalis qualitatis, non autem differentiæ essentiales, & Faber ait hanc fuisse opinionem antiquorum interpretum Aristot. & præsertim Alberti.

Resp. Thomistæ concedendo eidem qualitati conuenire posse omnes rationes formales specierum illarum, negant tamen inde sequi, quod species essentialiter diuersas non constituant, quia bene potest eadem res materialiter pertinere ad diuersas species sub diuersis rationibus formalibus, quas habet, imò ad diuersa predicamenta, vt constat de actione, & passione, quæ cum sit eadem entitas realis motus, efficiunt tamen diuersa prædicamenta propter rationes formales diuersas. Hæc tamen responsio explosa est disp. præced. q. 2. vbi ostendimus realem distinctionem prædicamentorum, quæ doctrina hic de-

seruit-

seruire potest, quia si præfata diuisio ponatur generis in species, planè istæ species poni debent realiter distinctæ, & non tantum formaliter, seu ratione; Et quidem incapibile est, quomodo eadem entitas caloris possit esse in diuersis speciebus essentialiter, cum vna res nonnisi sub vna specie essentiali cōtineri queat; Nec iuuat dicere hoc euenire beneficio diuersarū formalitatum, hoc enim est quod impugnatur, non posse eādem rem sub eodem genere constitui simul, & semel sub diuersis speciebus essentialiter, quia vnius entitatis vna tantum est essentialis constitutio sub eodem genere, & oppositum asserere est manifestus error in Metaph. non ergo potest eadem res esse sub diuersis specieb. nisi accidentaliter, iuxta diuersas formalitates illi contingentes, quod si ita intelligant Thomistæ, iam à nobis non dissentiunt.

121 Suarez proinde d.42. Met sec.4. postquam & ipse reiecit allatam Thomist. solutionem, respondet re vera vnam rem non nisi in vna specie essentiali constitui posse, adhuc tamen posse in alijs constitui accidentaliter, & sic in proposito vna qualitas erit in vna tantum illarum specierum essentialiter, poterit tamen esse in alijs accidentaliter, si illi contingat secundariò, & per accidens exercere munera aliarum specierū; Et sic etiam respondent Recentiores Thomistæ fatentes illam veterum Thomistarum doctrinam esse prorsus erroneam in Metaph. vnde Io. de S. Th. q. 18. ar. 2. ait nullam qualitatem esse, nisi in vna tantum specie essentiali, sed accidentaliter posse esse in alia, quænam autem sit formalitas, quę illi affert speciem essentialem, & quæ accidentalem, ait id iudicandum esse, vel ex effectibus qualitatis, puta si videamus semper vnam formalitatem inueniri in vna qualitate, vt in calore esse terminum alterationis, aliam non semper, hæc secunda speciem accidentalem præbebit; vel ex principijs, à quibus causatur qualitas, si videlicet ex illis ordinatur ad actionem, vel passionem, conuenientiam, vel disconuenientiam naturæ, &c. tunc enim id erit essentiale. Suarez verò inquit, quod qualitas est per se ordinata ad tribuendum aliquem effectum substantiæ scilicet vel illam perficere in seipsa, vel in ordine ad operationem, non ordinari autem ad duos effectus tribuendos æquè primò, sed ad vnum tantum, & non nisi secundariò, & concomitanter ad alterum, atque ideò ex effectu primario attendendum esse speciem essentialem qualitatis, & ex secundariò accidentalem.

Sed licèt tota hæc doctrina admitti possit, tamen si bene ponderemus formalitates, quæ ponuntur constituere quatuor assignatas species, videbimus, & æquè semper contra Io. de S. Th. & æquè primò contra Suarez eidem qualitati conuenire posse, & si hoc non inuenitur in omnib. qualitatibus, inueniri tamen potest in aliquibus, quod erit sufficiens indicium has non esse differentias essentiales; quod autem hoc ita sit probatur eodem exemplo caloris, illi enim semper conuenit esse immutatiuum sensus tactus esse principium naturale calefaciendi, & malè, vel bene disponere subiectum, si sit in aqua vel igne, ergò erit æquè primo in omnibus illis tribus speciebus, ac essentialiter, sic etiam per se, & æquè primò ordinatur calor ad calefaciendum, & immutandum sensum tactus, vel saltim ad hunc effectum non ordinatur per accidens, ergò erit essentialiter in secunda, & tertia specie; item licèt accidat calori esse in aqua, tamen siue sit in aqua, siue in igne, æquè per se, & primo ordinatur ad calefaciendum, ergo ex hoc capite saltim essentialiter erit in prima, & secunda specie, præstat ergo dicere formalitates, quæ ponuntur illas classes qualitatum constituere, esse potius diuersos modos accidentales, quàm veras, ac per se differentias atque ita præfatam diuisionem esse potius subiecti in accidentia, quam generis in species; qui verò vellet oppositum tueri vtatur, via, quàm docet Doct. loc. cit. quæ planè melior est illa, qua procedunt Thomistæ.

122 Sed dices, omnes tenentur admittere prædicamentum qualitatis, & hoc est, quod hic assignatur ab Arist. at prædicamentum est coordinatio ex supremo genere, & subordinatis speciebus, ergo cum genus huius prædicamenti diuidatur ab Arist. per habitum, & potentiam, & sensibilem qualitatem, & figuram, verè hæc erunt species illius. Accedit, quòd qualitas essentialiter prædicatur de habitu, de naturali potentia, & de passione, & non nisi vt superius de inferiori, ergo verè sunt species.

Resp. neg. conseq. nam in assignandis speciebus prædicam. in Logica satis constat Arist. secutum fuisse communem loquendi modum tunc temporis, id patet in prædicam. quantitatis ex quæst. præc. & etiam in hoc prædic. præsertim quoad 4. speciē, quæ certè nonnisi secundū dici spectat adhoc prædic. mirum ergo esse non debet si genuitas species nō assignauit, nec genus diuisit per proprias differentias. Ad Conf. neg. conseq. nam animal de Petro, & Paulo prædicatur per modum generis, & tamen non sunt species animalis; Vel melius ad vtrumque dicatur, re vera Aris. aliquas veras species assignasse huius generis, tales enim vtique sunt habitus, & naturalis potentia, & passibilis qualitas, sed non assignasse veras, ac proprias differentias huius generis diuisiuas, & illarum specierum constitutiuas, sed potius modos accidentales eidem speciei conuenire valentes, & in hoc sensu dicimus veras species non assignasse; alia quædam leuioris momenti contra hoc obijcit Suarez cit. quæ soluuntur ex dictis, vel si libet, soluta videri possunt apud Fabr. cit.

123 Rogas, quomodo ergo deberet diuidi, vt esset diuisio generis in species? Resp. Mair. pass. 42. quem sequitur Amic. hic qu. vlt. debere diuidi, sicut substantia diuidebatur in spiritualem, & corporalem, & corporalis in sensibilem, & insensibilem, sensibilis in visibilem, & inuisibilem, visibilis vt color in disgregatiuum, & congregatiuum, vt sunt albedo, & nigredo. & hæc in sua indiuidua. Dices, quomodo hæ possunt esse differentiæ qualitatis, si sunt substantiæ cum diuersorum generum diuersæ sint differentiæ ex regula anteprædic. Resp. Mair. quod corporale, & spirituale dicuntur de qualitatibus secundum analogiam ad substantiam, non autem vniuocè, & ideò non sunt eædem differentiæ quidditatiuè; vult dicere, quod licet eædem videantur differentiæ, re tamen vera non sunt eædem, quia circumscribunt nobis differentias penitus diuersas, quia alia est essentia substantiæ, alia qualitatis, vt notauimus disp. præc. quæst. vlt. in vniuersum de omnibus illis generibus, quæ per easdem differentias videntur diuidi; vide Mair. loc. cit. vbi circa hoc alias mouet difficultates visu dignas; Nemo autem miretur, si breuibus huius prædicamenti structuram expedimus, cum tamen eius amplitudo sit maxima, & eius cognitio etiam magis necessaria, quam aliorum, quia non tantum confert ad naturalem philosophiam, sed etiam ad moralem, nec non ad. Theologiam ipsam; id namque facimus, quia specierum eius exacta cognitio pendet ex peculiaribus scientijs, præsertim verò ex lib. de Anim. de gener. & corrup. ac etiam ex Morali, vnde consulto hic dimittimus multiplicem diuisionem qualitatum, & præsertim habituum intellectus, & voluntatis, quam hic inserunt quamplures, huiusmodi enim diuisiones commodius tradentur singulæ in suis locis.

ARTICVLVS IV.

Affectiones, & attributa qualitatis declarantur.

124 PRima qualitatis affectio est habere contrarium, illique conuenit tam in concreto, quam in abstracto; frigidum enim contrariatur calido, & frigiditas caliditati, album nigro, & albedo nigredini; cum autem contrarietas ponitur qualitatis affectio, non sumitur in toto rigore; quia in hoc sensu primis duntaxat conuenit qualitatibus, quæ ab eodem subiecto seinuicem pellunt actione propria, sed absolutè sumitur pro repugnantia duarum formarum magis inter se pugnantium, quam cum tertio, & ab eodem communi subiecto se formaliter expellentium, siue id fiat actione propria siue actione alterius, alioquin iustitia, & iniustitia, albedo, & nigredo contraria non bene dicerentur, cum nō se expellant à subiecto actione propria; sed solum actione suarum causarum, quod bene hic adnotauit Tatar. §. *Quartò sciendum*. Neque dicas contrarietatem sic sumptam non posse dici qualitatis affectionem, quia competit etiam formis substantialibus, quæ formaliter ab eodem subiecto se pellũt inuicem absque actione propria. Hoc enim assumptum est prorsus falsum, vt diximus qu. 1. huius disp. art. vlt. nam forma substantialis absolutè loquendo non excludit determinatam formam à subiecto, nec magis hanc, quàm illam (quæ determinata repugnantia ad veram contrarietatem exigitur, quæ est qualitatis affectio, vt dicemus disp. 9. qu. 1. art. 1.) sed æquè excludit omnem disparatam, & cum quacunque eodem modo incompossibilis est, & ideò cōtrarietas sumpta pro hac determinata repugnantia inter duas formas circa idem subiectum propria est qualitati; & illi soli conuenit, licèt enim tribui soleat etiam actioni, & passioni, id totum fit ratione qualitatum contrariarum; ad quas terminantur, & sic etiam dicitur relationibus conuenire, vt postea dicemus.

125 Sed dubium est, an in hoc sensu competat omni (nam in primo sensu certum est solis primis quatuor qualitatibus con-

conuenire) Arist. negatiuè respondet, quia in coloribus medijs talis etiam contrarietas non reperitur, non enim pallidum viridi contrariatur: Nihilominus hæc affectio ita potest intelligi, vt competat omni qualitati, si ly *omni* distribuit pro generibus singulorum, inueniri enim potest hæc contrarietas in prima specie inter plurimos habitus, & dispositiones; inueniri potest in secunda, sumendo præsertim naturalem impotentiã pro positiua ineptitudine ad aliquam actionem, sic in oculo qualitas facilitans vsum potentiæ visiuæ contraria erit humori noxio illum positiuè impedienti: de tertia nemo dubitat; demum prout quarta species spectat ad hoc prædicamentum, etiam in ea potest assignari contrarietas aliqua inter sanitatẽ, & ægritudinem, formositatem, & deformitatem, quo sensu dicebat D. Aug. in Ench. c. 17. nullus cibus, aut potus simul dulcis est, & amarus, nullum corpus simul vbi album, ibi & nigrum, nullum simul vbi deforme, ibi formosum: Imò cum negauit colores medios habere contrarietatem, intelligit non habere talem, qualis est inter extremos, alioqui ex maiori, vel minori extremorum participatione bene potest medius color extremo contrariari, sic viride dicitur albo contrariari, inquãtum includit aliquid nigredinis, idque colligitur ex Arist. 5. Phys. c. 1. itaque medij colores non ratione sui, sed ratione extremorum, quæ formaliter, vel verius virtualiter continent, hanc proprietatem participare possunt, circa quam non est amplius immorandum, quia eius perfecta intelligentia pendet ex dicendis infra disp. 9. cit. q. 1. art. 1, de oppositione contraria, ibi namque ex professo hanc oppositionem explicabimus, contrariorumque definitionem, & aperiemus, qualis, & quanta sit distantia quæ dici solet inter contraria versari; hoc solum est hic aduertendum, qualitates quasdam vtique nullũ habere contrarium; nam nec lumen, nec species sensibiles, nec intelligibiles contrariũ aliquod habẽt, atq. ideò diximus posse dici hãc proprietatẽ cõpetere omni qualitati, si ly *omni* distribuat pro generib. singulorũ, non autem pro singulis generum.

126 Secunda qualitatis affectio est, suscipere magis, & minus, seu intendi, & remitti, vna enim qualitas est intẽsior alia, vnum calidum magis calidum alio, quia habet plures gradus caloris, quam illud, & idem in diuerso tempore modò magis, modò minus calidum; & hæc proprietas, esse nimirum intensibilem, & remissibilem secundum gradus indiuiduales formæ, est ita qualitati adæquata, vt illi soli competat, & omni, & sẽper; illi quidem soli competit, quia etiamsi relationes aliquæ, item actio, & passio magis, & minus suscipere dicantur, hoc planè eis conuenit dependenter à qualitate, super quam fundantur illæ relationes, & ad quam terminantur interdum actio, & passio; conuenit etiam omni, nam estò Arist. videatur hanc negare figuris Mathematicis quartæ speciei, id tamen nos cõturbare non debet; tum quia quæ ponuntur in quarta specie, non sunt veræ qualitates; tum quia vt notat Doctor q. 36. prædicam. in fine, nec etiam omnib. qualitatibus quartæ speciei eam proprietatem denegauit, nam pulchritudo, & deformitas sanitas, & ægritudo suscipiunt magis, & minus, imò & figuris Mathematicis etiam in aliquo sensu conuenire potest, quia vnam lineam dicimus esse magis rectam, vel curuam alia, cõpetit tandem semper, nam estò Arist. dicat non conuenire qualitati in abstracto, quia non dicimus vnam albedinem esse magis albedinem alia, hoc tantum spectat ad modum loquendi, quia cum per abstracta nomina denotentur quidditates, & essentiæ rerum consistant in indiuisibili, non bene in abstracto diceretur magis, vel minus calor, alioqui de re ipsa non est ambigendi locus, verè enim ipsa forma, quæ est in subiecto, suscipit magis, & minus, & ideo vnum calidum dicitur magis calidum alio, quia habet in se magis intensum calorem, imò etiam in abstracto solemus dicere magis, vel minus intensam caliditatem, itaut magis, vel minus cadat supra latitudinem graduum indiuidualium, non autem immediatè supra quidditatem in abstracto significatam, quæ in indiuisibili consistit. Rectè igitur ar. 1. huius quæst. essentiam qualitatis explicabamus per habere partes intensionis, tum quia per hoc euidenter distinguitur à quantitate, cuius essentia explicatur per habere partes extensionis; tum quia hæc proprietas est ita qualtitati applicata, vt nullo sensu alijs conuenire possit nisi per ipsam, & nulla possit qualitas assignari, quæ ipsam non participet, quod enim aiunt Thomistæ, intellectum, & voluntatem esse qualitates nec tamen magis, & minus suscipere, est prorsus falsum, quia vt in lib. de Anim. dicemus ex Scoto 2. d. 16. q. vn. sunt potentiæ cum ipsa animæ substantia realiter idem, non autem qualitates de secunda specie, vt ipsi opinantur.

127 Vltima affectio, quæ etiam qualitati in quarto modo cõuenire videtur, est, vt secundum eam aliquid simile, vel dissimile dicatur, sicut secundum quantitatem dicitur equale, vel inæquale, & eodem prorsus modo hæc proprietas explicanda venit, quo explicata fuit illa in quantitate, quod nempe ly *secũdum* dicat rationem fundamentalem, non formalem, & simile, ac dissimile accipiantur, vt dicunt aptitudinem, non actum; & demum sicut ibi dicebamus æqualitatem, & inæqualitatem sumi posse prædicamentaliter, & transcendẽter, sic etiam in proposito dicimus de similitudine, & dissimilitudine, si namque, amplè sumantur, & absolutè, pro qualicunque conuenientia, vel disconuenientia, vt accipi solent in communi modo loquendi, vtique non est proprium qualitatis, sed per omnia ferè vagatur, duas enim relationes dicimus similes, vt duas paternitates, filiationem verò, & paternitatem dissimiles, & sic de alijs, at si presse, ac determinatè sumantur, sic in isto tantum prædicamento reperiuntur.

DISPVTATIO OCTAVA.

De Prædicamentis Respectiuis.

POst Prædicamenta absoluta sequitur Tractatio de respectiuis; & quia Relationum in Philosophia frequentissimus est vsus, nil enim frequentius habent in ore Philosophi, quam hoc referri ad illud, materiam nempe ad formam, actionem, & passionem pro formali dicere relationem, &c. ideò de Relatione integram hic instituimus Disputationem, quæ quamuis re vera ad Metaphysicum pertineat sicut & exacta tractatio aliorum Prædicamentorum: perfecta tamen, & absoluta cognitio relationis potius, quam aliorum Prædicamentorum in Logica est anticipanda ob relationum necessitatem ad Philosophiam tradendam præsertim Scoticam, quæ tota relationibus scatet, non igitur hæc tractatio ad Metaphysicam differenda fuit, quia ignorata relationis natura, vix est possibilis ad Philosophiam ingressus, sed hic in Logica ex professo tradenda, prout nunc aggredimur.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Relatio realis, & quotuplex, vbi discrimen assignatur inter prædicamentalem, & transcendentalem.

1 QVoad primam quæsiti partem Relatio secundum suam rationem præcisam, siue sit realis, siue rationis, definitur, quod sit *ratio formalis, qua vnum respicit aliud*, & 1. p. Inst. tract. 1. c. 7. diximus in quacunque relatione tria considerari debere, subiectum, scilicet, seu fundamentum quod refertur, rationem fundandi, per quam refertur, & terminum ad quem refertur, hæc nimirum tria cernuntur in similitudine Petri ad Paulum in albedine, nam Petrus relatus est subiectum, seu fundamentum relationis, Paulus est terminus, albedo demum est ratio ipsam fundandi, quæ etiam suo modo in relationibus rationis, interueniunt (de qua re infra q. 4. exactior erit sermo) sed quia de relationibus rationis satis dictum est disp. 3. & 4. hic solum est sermo de relatione reali, & inquirimus quid sit, quæue conditiones ad ipsam requirantur. Est autem, vt ibi diximus, quæ existit in rebus, vel saltim existere potest, secluso quocunque opere intellectus, ita quod suum esse non est suum intelligi, vt est in relationibus rationis, vnde ibidem dicebamus tres conditiones requiri ad relationem realem ex Scoto 1. d. 31. qu. vn. §. *Ad quæst.* & quol. 6. L I. Prima est, quod extrema eius sint realia, ita quod in ratione fundandi, & terminandi ab intellectu non dependeant; Secunda, quod sint realiter distincta, quia idem ad seipsum referri non potest. Tertia

tan-

tandem, quod oriatur ex natura extremorum, & non per actum comparatiuum intellectus; quæ conditiones ab omnibus recipiuntur, vt est videre apud Complut. disp. 14. quæst. 3. Suarez disp. 47. Met. sect. 9. & alios; verum tamen est, hic potius præsupponi debere, quàm probari, quia exacta earum cognitio pendet omninò ex infra dicendis de subiecto, & termino relationis. Hinc relatio rationis è contra dicitur illa, quæ non est à parte rei inter duo extrema, sed eis aduenit per operationem intellectus; solet tamen frequenter appellari relatio rationis aliqua vera relatio eò præcisè, quia deficit ei aliqua prædictarum cōditionum, vt notat hic Tatar. ex Sco. quol. 13. N. talis relatio est distinctio materiæ à priuatione, & vniuersaliter entis à non ente, quia hæc non distinguuntur per solam fictionem nostram, sed verè à parte rei; adhuc tamen illa relatio distinctionis dicitur rationis, quia non est ad terminum positiuum, & realem, & hoc ipsum contingit in multis alijs relationibus.

2 Quoad alteram quæsiti partem, præcipua relationis diuisio est in prædicamentalem, & transcendentalem, inter quas non idem ab omnibus assignatur discrimen. Aliqui posuerunt discrimen ex parte termini, quia prædicamentalis requirit terminum realem, & realiter existentem, & à fundamento realiter distinctum, vnde supradictæ tres conditiones communiter tradi solent de relatione prædicamentali; at relatio transcendens non necessariò petit terminum realem, vt cōstat de cognitione entis rationis, & priuationis, nec realiter existētem, vt constat de scientia, & potentia respectu obiecti possibilis; nec realiter distinctum, vt patet in scientia diuina respectu essentiæ; inter quæ est relatio transcendens, non tamen realis distinctio. Cæterum licèt sit verum illas tres conditiones esse præcipuè relationis prædicamentalis, tamen negari nequit, quin etiam suo modo competant relationi transcendenti, quia & ipsa relatio realis est, non rationis; & quidem secunda conditio, quod scilicet, sit inter extrema aliquo modo realiter distincta, æquè necessaria est ad vtranque; quia esse nequit respectus realis, siue prædicamentalis, siue transcendens eiusdem ad seipsum, nam respicientia, & tendentia necessariò est ad aliud, alioquin idem dici posset sibi ipsi æquale, & simile, & quoad hoc nulla prorsus afferri potest disparitas inter relationem prædicamentalem, & transcendentalem, vnde negandum est scientiam diuinam transcendentaliter referri ad diuinam essentiam, vt eius obiectum, præsertim in sententia nullo modo à parte rei actualiter distingente attributa ab essentia; Imò non solum hæc conditio, sed etiam aliæ interdum inueniuntur in relatione transcendentali, quandò est actualis, & non aptitudinalis tantum, nam visio intuitiua creata dicit transcēdentalem ordinem ab obiectum actu existens, creatio passiua ad Deum, & demum idipsum constat de vnione, actione, & passione, quæ per aduersarios relationes important transcendentales, & intelligi nequeunt sine extremis realibus actu existentibus, ergo ex parte termini hac ratione distingui nequeunt relatio prædicamentalis, & transcendens adæquatè, quia relationes transcēdentes actuales requirunt terminum realem actu existentem, & si interdum non requirunt, hoc eis conuenit, quatenus sunt relationes aptitudinales, non transcendentes.

3 Idcircò Thomistæ alio modo colligunt distinctionem harum relationum ex parte termini, in hoc nimirum sensu, quòd relatio prædicamentalis respicit terminum sub ratione puri termini, nullum munus exercendo circa illum, sed omnino gratis; at transcendentalis non respicit ipsum omninò gratis, & vt purè terminum, sed aliquid efficiendo circa ipsum, vel scilicet, producendo ipsum, vel amando, vel cognoscendo, vel vniendo, vel recipiendo, vel actuando, &c. ex quo fit, vt terminus harum relationum non purè terminus vocetur, sed obiectum, subiectum, principium, vel aliquo alio nomine iuxta diuersitatem muneris, quod circa eum relatio exercet; ita Iauell. 7. Met. q. 1. Complut. hic. Io. de S. Th. Masius, & alij Thomistæ cum Caiet. c. 7. de ente, & essentia qu. 15. sequuntur Fonsec. 5. Met. c. 15. q. 1. sect. 4. Suar. disp. 47. Met. sect. 4. Conimb. hic q. 1. Amic. q. 1. dub. 3. art. 2. & alij quamplures. Verùm hoc discrimen optimè refellit P. Faber 5. Met. disp. 20. c. 2. nam dicere, quod relationes transcendentales respiciant aliud, non vt purū terminum, est destruere in relationibus transcendentibus veram rationem relationis, quam tamen in ipsis agnoscit, præsertim Suarez, cum illas ponat relationes secundum esse, Prob. assumptum, quia essentia relationis est esse *ad*, ergo distinguere relationes trāscendentales à prædicamentalibus penes aliud, quam penes *ad*, non est distinguere illas, quatenus relationes, sed penes aliquam aliam differentiam extraneam, & accidentalem. Tum quia etiam hoc modo possemus ipsas relationes prædicamentales inter se distinguere, vt paternitatem à similitudine, quia paternitas est ad filium, vt est suppositum viuens, similitudo ad album, vt singulare naturæ accidentalis. Tum quia discurrendo per omnes relationes transcendentales, patet, quod omne illud, quod respiciunt, vtique vt terminum respiciunt, vt constat de creatione, qua in omni sententia creatura Deum respicit transcendentaliter, & tamen respicit Deū, vt purè terminum, quia creatura nullum munus exercet circa Deum. Tum quia è contra relatio paternitatis in omni sententia est prædicamentalis, & tamen pater aliquid efficit circa filium, cum illud producat. Tum tandem quia illud speciale munus, quod ponitur relatio transcendens circa suum terminum exercere, dici potest aliud reipsa non esse, quàm ipsum respicere tali, vel tali modo v. g. in vnione vnum extremum alteri coniungere est vnionem respicere illud extremum tali modo, scilicet, coniūgendo, in actu repræsentare obiectum est, illud respicere tali modo, scilicet, repræsentando, quæ diuersitates etiam inueniuntur in relationibus prædicamētalibus iuxta diuersitatem modorum, quibus suos respiciunt terminos, similitudo enim dicitur assimilare, æqualitas adæquare, seruitus subijcere, &c. Atque ideò bene inquit Arriag. disp. 12. sect. 4. nunquam capere potuisse, quid velint significare Auctores cit. per hoc, quod est respicere, vt purè terminum, & non vt purè terminum, quia nulla relatio, siue prædicamentalis, siue transcendens ex tali respicientia ponit aliquid in termino, sed solum extrinsecè illum denominant terminum, vnde omnes illum respiciunt, vt purè terminum.

4 Alij proinde distinguunt has relationes ex parte fundamenti, ita quod relatio transcendēs est illa, quæ ita est de essentia subiecti, vt sit illi adæquatè identificata, & essentialiter, vnde etiam prouenit, vt sine illa neque esse, neque intelligi possit, v. g. relatio actus ad suum obiectum, vnionis ad terminum, creaturæ ad Deum, potentiæ ad actus possibiles, &c. prædicamentalis verò est illa, quæ subiecto merè accedit, & ab eo separari potest, vt paternitas à Petro, similitudo ab albo, ita Hurt. disput. 15. Met. sect. 1. Ouuied. controu. 10. Met. punc. 1. Arriag. cit. & Recentiores passim, qui omnes conueniunt in hoc, quod relatio transcendentalis sit de essentia fundamenti. Sed hoc quoque discrimen infringitur ex dicendis q. seq. vbi ex professo ostendemus nullam prorsus relationē, etiam transcendentalem, poni posse de essentia absoluti, imò hoc manifestam inuoluere contradictionem.

Alij distinguunt has relationes ex parte vtriusque nempe termini, & fundamenti, & inquiunt prædicamentalem illam esse, cuius totum esse est ad aliud se habere ex 2. definitione tradita ab Arist. c. ad aliquid: transcendentalem verò, cuius totum esse non est solum ad aliud, seu non est solum respectiuum, sed partim absolutum, partim respectiuum, vnde non solum gerit munus referendi, sed etiam munus absolutum ex parte fundamenti, vt scientia v. g. non tantum refert intellectum ad scibile, quod est munus relatiuum, sed etiam illum qualificat, quod est munus absolutum. At etiam q. seq. constabit implicare entitatem per se vnam, quæ essentialiter partim sit absoluta, & ad se, partim relatiua, & ad aliud, quia tunc contradictoria verificarentur de ea, quod secundum eandem suam rationem formalem, qua talis est, esset ad se, & non ad se, ad aliud, & non ad aliud.

5 Scotistæ verò alia procedunt via, docent enim illas relationes esse transcendentales, quæ per plura vagantur prædicamenta, qualis est relatio creaturæ ad Deum, prædicamentales verò, quæ speciale constituunt prædicamentum, vt paternitas, similitudo, &c. ita Tat. & Fab. loc. cit. & Lichet. 2. d. 1. qu. 5. §. *Nunc soluenda*, qui proinde aduertunt nō omnem relationem fundamento realiter identificatam esse transcendentalem, neque è contra omnem transcendentalem esse subiecto realiter eandem; fundantur autem in dicto Doctoris 2. d. 1. q. 5. in sol. ad 2. prin. vbi ex eo docet creationem esse relationem transcendentem, quia conuenit enti, antequam in genera descendat, & omne, quod conuenit enti in tali prioritate, est transcendens, & non est alicuius determinati generis, vt ipse prius docuit 1. d. 8. q. 4. N. & O. sequuntur plures exteri, vnde Tolet. hic qu. 1. non vocat relationes transcendentales, nisi eas, quæ ita sunt communes, vt prædicentur de pluribus prædicamentis, sic etiam loquitur Suarez disp. cit. sect. 3. nu. 10.

Sed sanè, quamuis Doct. loc. cit. & etiam 1. d. 19. q. 1. C. hoc significatum relationis transcendentis agnouerit, non tamen hoc dixit esse præcisum, & adæquatum significatum eius, alioquin quamplurimæ relationes rebus vnius determinati prædicamenti communes, illisq. realiter identificatæ, vt sunt omnes aptitudines, ac peculiares rerū inclinationes, quæ ad illud prædica-

dicamentū determinatè spectans, in quo res illæ inueniuntur, ab hoc membro excluderentur, & prædicamentales dici deberent, quod tamen falsum est, quia per relationem prædicamentalem intelligi solet, quæ quartum constituit prædicamētum, aut saltim vnum ex alijs sex. Conseq. tenet, quia per hanc diuisionem adæquatè diuiditur relatio realis, itaut qualibet sub altero istorum membrorum debeat necessariò contineri.

6 Vt igitur relationis transcendentalis adæquatam rationem assignemus in tota sua latitudine, inuestigandum est, in quo consistat ratio relationis prædicamentalis, hinc enim facile erit deducere rationem transcendentalis, quæ illi opponitur; planè Doct. cit. 2. d. 1. q. 5. disertè docet illas esse relationes prædicamentales, quæ suis accidunt fundamentis, ac proinde ab eis separabiles sunt, ergo è contra illæ erunt transcendentes, quæ eis non accidunt, sed sunt idem, non quidem essentialiter (quia hoc implicat, vt dicemus) sed realiter, siue istæ sint actuales, siue aptitudinales, ac proinde sunt ab eis prorsus inseparabiles. Ex qua doctrina colligitur ratio, quare relationes prioris ordinis dicantur prædicamentales, transcendentales verò ordinis posterioris, quia enim illæ rebus omninò accidunt, accidit enim huic albo esse illi simile, Petro esse filium, vel patrem Pauli, hinc peculiare genus accidentis constituere debent; at quia relationes posterioris ordinis, vt relatio creaturæ ad Deum, materiæ ad formam, transcendunt, & quasi peruadunt ipsam rei entitatem, peculiare genus accidentis non constituunt, sed per reductionem spectant ad prædicamenta rerum, quibus realiter identificatæ ponuntur; quāuis ergo quædam relationes speciali quodam titulo transcendentales dicantur, quia nimirum enti conueniunt priusquam in decem prædic. descendat, & ideò per omnia illa vagantur, adhuc tamen & istæ, & omnes aliæ fundamentis realiter identificatæ dicuntur transcendentales ea generali ratione, quatenus per identitatem realem totam transcendunt, & peruadunt entitatem fundamentorum suorum, itaut generatim loquendo omnis relatio transcendentalis sit realiter idem cum fundamento, & è contra, & rursus omnis prædicamentalis accidat fundamento, & è contra, ita ex nostris assignauit discrimen inter has relationes Mair. 1. d. 19. q. 1. ar. 3. & Io. de Mag. hic, q. 1. dub. 3. vbi dant talem regulam, Omnis relatio, quæ non est realiter distincta à suo fundamento, est ex se transcendens, quia omnis relatio, quæ est directè in genere relationis, vel in aliquo aliorum sex vltimorum prædic. est accidens realiter à suo fundamento distinctum: relatio autem, quæ est eadem cū suo fundamento, non est accidens sibi, ergo talis relatio non erit prædicamentalis, quare relinquitur, quòd erit transcendēs hæc illi; idem sentit Zerb. 5. Met. q. 17. §. *Propter Tertium*, & Bassol. 1. d. 30. q. 1. ad 3. prin. & Poncius hic.

7 Deinde alia præcipua relationis diuisio tradi solet in relationem secundum esse, & secundum dici, quā manifestè assignauit Arist. c. de ad aliquid, non quidem de ipsa relatione in abstracto, sed de relatiuis in concreto, & reuera hoc modo assignari debet, tum quia sic eam Arist. indicauit; tum quia ex eorum discrimine patebit hanc diuisionem applicari non posse relationibus ipsis in abstracto, sed tantum in concreto, vt alia sint relatiua secundum esse, alia secundum dici, quamuis autem omnes huiusmodi diuisionem recipiant, non tamen omnes eodem modo explicant, & eius membra distinguunt.

Thomistæ cit. putant hanc diuisionem coincidere cum præcedenti, & ideò relatiua secundum esse confundunt cum prædicamentalibus, relatiua secundum dici cum transcendētalibus. Sed immeritò, tum quia frustra assignaretur hæc diuisio, vt distincta ab illa; tum quia relatiua transcendentia essentialiter dependent à suis terminis, & correlatiuis non minus, quam prædicamentalia, ergo vel magis, vel æquæ relatiua secundum esse vocari debent; tandem si hoc verum esset, ita essentialiter referretur creatura ad Deum, vt ala ad alatum nam ala, vt ait Arist. in tex. refertur ad alatum secundum dici.

Neotherici quamplures opinantur hanc diuisionem coincidere cum diuisione relationis in realem, & rationis, vnde relatiua secundum esse confundunt cum relatiuis realibus, relatiua secundum dici cum relatiuis rationis; à qua explicatione parum differt alia, quam tradunt Fonf. cit. Vasq. 1. p. disp. 173. n. 13. Conimb. hic q. 1. & Faber cit. quod relatiua secundum esse sunt illa, quæ verè à parte rei ad aliud referuntur, siue prædicamentaliter, siue transcendentaliter, relatiua verò secundum dici; quæ non verè, sed voce tantum, & secundum loquendi modum referuntur ad aliud, vt ala ad alatum, quod exemplum attulit Arist. Sed neutra explicatio recipi debet, non prima; tum quia frustra assignaretur hæc diuisio, velut distincta à diuisione in realem, & rationis; tum quia relationes rationis computari debent inter relationes secundum esse, nā suo modo non solum dicuntur, sed etiam sunt ad aliud. Neq; secunda, quia Arist. inter relatiua secundum dici quędam enumerat, quæ verè dicunt relationem ad aliud, vt sensum, scientiam, &c. ergo non omnia relatiua secundum dici talia sunt secundum vocem tantum, neque hac ratione relatiua secundū dici appellantur, sed potius quia accidentaliter, ac denominatiuè sunt relatiua ad differentiam relatiuorum secundum esse, quæ sunt relatiua essentialiter, vt mox explicabimus.

Alij explicant illa esse relatiua secundum dici, quæ cum verè absoluta sint, solum apparentiam habent relatiuorum, vnde non dicuntur relatiua, quia ordinem dicant ad aliud verum, vel fictum, sed potius, quia alia referuntur ad ipsa, ita scibile dicitur relatiuū ad scientiam, non quia ordinem aliquē habeat ad scientiam, sed quia scientia refertur ad ipsum scibile; relatiua verò secundum esse illa vocant, quæ habent relationem ad aliud veram, vel fictam. Sed hæc potius est explicatio alterius diuisionis, qua relatiua diuidi solent in mutua, & non mutua, vt illa dicantur, quæ adinuicem reciprocè referuntur reali relatione, ista verò non, sed vnum dicitur ad aliud referri, quatenus illud ad ipsum refertur, seu terminat relationem alterius extremi. Accedit Aristot. non scibile, sed ipsam scientiam, neque sensibile, sed sensum inter relatiua connumerari, ergo prædicta explicatio non est ad Arist. mentem.

8 Melius ergo sic distinguuntur, ac ad Arist. mentem, quod relatiua secundum esse sint illa, quæ sunt essentialiter relatiua, ita vt eorum essentia sit ad aliud se habere; relatiua verò secundum dici, quæ relatiua sunt accidentaliter tantum, & denominatiuè, formaliter, verò, & essentialiter sunt absoluta; ita exponunt omnes Scotistæ hic Io. de Mag. Orbel. Tatar. Mair. loc. cit. Bassol. 1. d. 30. q. 1. art. 2. in fine, qua de causa Doctor q. 26. prædicam. hæc vocat æquiuocè relatiua; & colligitur hoc discrimen ex ipso Arist. qui prima definitione complectens relatiua omnia secundum dici multa enumerat absoluta partes substantiæ, vt manus, caput, &c. habitum, sensum, scientiam, quæ planè ad alia spectant prædicamenta, neque in hoc reponi possunt, nisi denominatiuè, quatenus nempe relationes aliquas fundant, eo modo, quo Petrus albus secundum albedinem denominatiuè ponit in prædic. qualitatis; at secunda definitione explicans sola relatiua secundum esse enumerat duplum, & dimidium, melius, & peius, & alia huiusmodi, quæ planè omnia secundum eorum essentiam ad aliud referuntur, itaut nihil præter ordinem ad aliud de ipsis formaliter acceptis intelligere possimus, sic pater refertur ad filium, seruus ad dominum, quia sub ratione patris aliud intelligere nequimus nisi quod ad filium refertur, licèt fundamentaliter, & connotatiuè ea ratione, qua accidens concretum est, subiectum insinuet; & hanc explicationem videtur sequi Tolet. cit. Vnum tamen circa hoc Doct. aduertit quol. 13. ad 1. princ. & cum eo Tatar. hic not. 2. necessarium esse ad relatiuum secundum dici, quod importet absolutum, & relationem sub eodem nomine annexam, quod patet in ipso nomine scientiæ, quod impositum est, non solum ad significandam qualitatem intellectui inhærentem, verum etiam relationem ad obiectum scibile illi annexam, & totum hoc aggregatum significatur per illud nomen, licèt vnum primariò, & aliud secundariò; idem patet de nomine manus, capitis, & aliarum partium substātiæ, de quib. exemplificat Arist. quare res omnes absolutæ per nomen absolutum importatæ relatiua secundum dici non erunt, etiamsi actualiter relationem aliquam fundarent, sed solum quando designantur nomine non purè absoluto, sed connotante relationem ad aliud. De hac diuisione fusè agunt Auersa q. 19. Log. sect. 3. Amic. tract. 15. q. 1. dub. 2. vbi alios inutiles modos referunt, qui facilè ex dictis refelluntur.

QVÆSTIO II.

Qualis, & quanta sit identitas relationum transcendentalium cum rebus.

9 Relationes transcendentales cum rebus identificari diximus q. præced. imò ex hoc capite auspicati sumus discrimen earum à prædicamentalibus; vt autem magis eluceat assignatum discrimen, & ipsa natura relationum, quærimus in præsenti qualis, & quanta sit talis identitas; vt enim ibi innuimus, Thomistæ, ac Neotherici passim supponunt huiusmodi relationes rebus identificari, non solum realiter, sed etiam

etiam formaliter, & quidditatiuè, vnde concludunt relationem transcendentalem à fundamento suo nullo prorsus modo ex natura rei formaliter distingui, sed esse penitus eandem entitatem absolutam fundamenti, quæ non est purè absoluta, sed in ipso intrinseco conceptu includit ordinem ad aliud, ita quod sine tali ordine essentialiter, & quidditatiuè nequeat intelligi, & vltrò fatentur in entibus creatis nullum esse ita absolutum, quin in sua essentia includat aliquem transcendentalem respectum, saltim quatenus est ens per participationem per se, & essentialiter pendens ab ente per essentiam, quamuis enim actualis dependentia esset relatio ex natura rei à creatura distincta, aptitudinalis tamen formalissimè est ipsa creaturæ entitas; addunt etiam in rebus quamplurimis ab alijs in aliquo per se pendentibus speciales relationes transcendentales includi, ita inquiunt in ratione potentiæ ordinem ad actum essentialiter imbibi, & in ratione actus ordinem ad obiectum, & in ratione partis essentialiter incompletæ ordinem ad aliam compartem, vt sunt materia, & forma, & sic in multis alijs; & hoc est principium metaphysicum apud ipsos ita communi calculo receptum, vt de hoc specialem dubitationem non moueant, sed vbique in singulis materijs velut indubitatum accipiant, ita Suarez disp. 47. cit. sect. 3. num. 12. cum Caiet. loc. iam cit.

Scotistæ verò è contra; licèt concedant identitatem realem harum relationum cum rebus cum eorum Doct. 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quæstionem istam*, & 4. d. 12. q. 1. F. negant tamen constanter formalem, & essentialem cum eodem ibid. & quol. 11. art. 4. & quol. 13. art. 3. & alibi frequenter, vnde est principium Metaphysicum in nostra Schola nullum prorsus respectum includi in conceptu quidditatiuo absoluti, & quia hic punctus est quam maximè necessarius in rebus Philosophicis, ac Theologicis, ideò diligenter est hic examinandus.

10 Dicimus 1. relationes transcendentales rebus realiter identificari. Ita Doct. cit. in 2. hanc concedunt omnes Thomistæ, & quamuis quidam Scotistæ cit. q. præc. quasdam relationes à rebus realiter distinctas vocent transcendentales, eo quia per plura prædicam. diuagantur, qualis est actualis inhærentia accidentis, quæ communis est nouem generibus, certũ tamen est in sententia Doctoris hanc, & consimiles relationes esse per se determinati generis, & solum denominatiuè cœteris conuenire, & ita docet ipse de inhærentia accidentis 4. d. 12. q. 1. §. *Ad quæstionem* D. & ideò formaliter, & quidditatiuè hę relationes erunt prędicamentales, quia per se sunt determinati generis, & solum denominatiuè transcendentales, quatenus denominare possunt res aliorum generum, & ideò est quæstio de solo nomine. Nostra autem Concl. procedit de relationibus verè, & per se transcendentalibus, & solidè probatur à Doct. in 2. loc. cit. hoc modo: Omnis illa relatio est realiter identificata cum fundamento, sine qua fundamentũ esse implicat ab intrinseco, sed nulla res, etiam de potentia Dei absoluta, esse potest sine ordine, quem dicit transcendentaliter ad aliã, vt creatura sine relatione dependentiæ ad Deũ, accidens sine dependentia aptitudinali ad substantiam, materia sine ordine ad formam, & sic de alijs, ergo &c. minor patet ex differentia, quam præced. quæst. assignauimus inter relationes transcendentales, & prædicamentales; hæc enim rebus accidunt, & possunt adesse, & abesse præter earum corruptionẽ, vt patet de similitudine, paternitate, &c. at transcendentales minimè, sed cum ipsa re incipiunt, & desinunt; Maior prob. à Scoto, quia intrinseca impossibilitas separationis duorum ex triplici capite procedere potest, vel quia sunt simul natura, vt est de duobus relatiuis, vel quia vnum est prius, à quo essentialiter dependet posterius, ratione cuius dependentiæ nequit esse sine eo, vt est de toto physico, ac eius partibus, vel quia sunt idem realiter, vnde postea infert in eodem 1. d. 2. q. 2. §. *Contra istud*, illud, quod si esset distinctum ab aliquo, esset posterius eo naturaliter, necessariò esse idem illi, si impossibile est illud aliud esse sine isto, & quod nihil realiter distinctum ab alio, sine quo nequit esse sine contradictione, est prius eo, sed est posterius naturaliter, vel simul natura cum eo; sed fundamentum necessariò est prius natura ipsa relatione fundata, ergo si fundamentum non potest esse sine tali relatione, & hoc implicat ab intrinseco, id erit vtique ob identitatem realem cum ea, quia nunquam implicat ab intrinseco prius separari à posteriori, nisi ob identitatem realem, vt constat de subiecto, & propria passione.

11 Consultò autem in illa maiori addimus *ab intrinseco*, quia si talis inseparabilitas solum ab extrinseco procedit, non infert realem identitatem inter ea, quæ sic inseparabilia dicuntur, ita monet Doct. loc. cit. 2. d. 1. q. 5. N. vbi affert exemplum de Cœlo, quod secundum Philosophum implicat esse sine motu, nec ob id sequitur realis identitas inter illa quia talis impossibilitas non prouenit ab intrinseco, & ex natura ipsius Cœli, sed à causa extrinseca idest ab Intelligentia necessariò Cœlum mouente; est etiam exemplum de partibus vnitis, quæ sunt priores toto, nec possunt esse sine eo, & tamen distinguuntur realiter ab eo ex Doct. 3. d. 2. q. 2. quia talis impossibilitas non prouenit ex absoluta earum entitate, sed ab aliquo extrinseco, nempe ex earum vnione, quæ illis accidit, & qua supposita nequeunt non causare totum, cum sint causæ intrinsecæ, vt notat Lichet. 2. d. 12. q. 2. potest etiam afferri exemplum de veritate propositionum necessariarũ, & contingentium, nam contingentes nequeunt esse sine illa, supposito Dei decreto, nec proinde identificatur cum illis, quia talis inseparabilitas prouenit ab extrinseco scilicet ex Dei decreto, & è contra in necessarijs veritas est illis realiter identificata, quia nequeunt esse sine illa ex earum natura, & ab intrinseco. In proposito autem incompossibilitas essendi creaturam absq; dependentia ad Deum est ex ratione intrinseca eius, sic etiam incompossibilitas essendi accidens sine dependentia ad subiectum, & ideò hæ, similesq; aliæ relationes realiter fundamentis identificantur.

Hic tamen aduertendum est, illam Scoti maximã pro maiori assumptam in argumento à Scotistis communiter sic vsurparis, *Omnis relatio, cuius fundamento repugnat esse sine termino, est identificata realiter cum eo*, quo sensu prolata graues patitur instantias, primò enim falsa videtur de omni respectu aptitudinali, quia fundamentum cuiuscunque talis potest existere sine actuali existentia termini, vt homo sine risu, & tamen risibilitas est cum homine realiter eadem, & quilibet talis respectus cum suo fundamento; Deinde humanitas à Verbo assumpta non potest esse in rerum natura, quin etiam Verbũ existat, & tamen vnio hypostatica non est ei realiter identificata, quas instantias Vallo soluere nititur trac. Formal. in explic. diuisionis entis in dependens, & independens; sed melius est propositionem assumere, vt ponitur à Doct. loc. citat. in 2. & 3. distinct. 1. quæst. 1. K. & 4. distinct. 12. quæst. 1. I. & alibi, quòd nempe relatio omnis est eadem fundamento, sine qua fundamentum implicat esse ab intrinseco, itaut impossibilitas separationis à fundamento sit ipsius relationis, sic enim assumpta cessat omnis dubitatio, vt rectè notat Gadius noster quol. 19.

12 Contra hanc Concl. obijcies, hinc sequi omnia entia mundi esse relatiua, quod veluti maximum inconueniens intulit Arist. 4. Met. contra asserentes omnes rerum veritates esse apparentes: Prob. seq. quia omnia entia dicunt dependentiam ad Deum. Tum 2. ex Aug. 5. de Trin. c. 5. in creaturis, quicquid non secundum substantiam dicitur, restat vt secundum accidens dicatur, & infra c. 16. apertè docet relationem omnem in creaturis esse accidens, dum ait illa esse accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerum, de quibus dicuntur, accidunt, ex quo deducit etiam relationem creaturæ ad Deum esse accidens, quod etiam expressius docet in fine cap. Tum 3. huiusmodi relationes spectant ad prædicamentum relationis, ergo accidunt rebus, Prob. assumptum; quia relationes istæ sunt relationes secundum esse, ex quibus prædicamentum relationis constituitur, & omninò competit secunda relatiuorum definitio tradita ab Arist. quia eorum esse est ad aliud essentialiter se habere. Tum 4. relatio transcendentalis essẽtialiter pendet ab extremis, ergo realiter à fundamento distinguitur, quia dependentia essentialis semper infert distinctionem realem inter dependens, & terminum dependentiæ.

Resp. Doctor inconueniens esse ponere omnia ad aliquid formaliter, & quidditatiuè, vt asserebat opinio ibi ab Arist. reiecta, non tamen realiter, & identicè. Ad 2. concedit relationes in creaturis esse accidentia, si sunt ad illa, ad quæ essentialiter non dependent, at si sunt ad illa, accidentia non sunt, nisi sumendo accidens pro extraneo à quidditate rei, & in hoc sensu ait Aug. sumere accidens, cum relationem creaturæ ad Deum vocat accidens, quod etiam dicit esse mutabile, non tamen manente fundamento, sed per mutationem etiam ipsius fundamenti. Ad 3. neg. assumptum ordo enim essentialis rerũ ad suos terminos ponitur per reductionem in prædicam. ipsarum rerum; ad prob. dicimus, non quascunque relationes secundum esse constituere prædicam. relationis, & ibi definiri, sed illas tantùm, quæ rebus accidunt quales nõ sunt transcendentales. Ad 4. relatio transcendentalis dicitur essẽtialiter pẽdere à fundamento, eo modo, quo passio dicitur pendere à subiecto quatenus nempe est sibi consubstantialis, & realiter identificata, propriè tamen dici nequit essentialiter depen-

pendere, quia non est ab eo realiter, & physicè causata.

13 Dicimus 2. relationem transcendentalem formaliter distingui à fundamento suo absoluto, ita vt non intrat conceptum formalem,& quidditatiuum eius;ita Doctor loc.cit.presertim in 2. quem seq. Smiglec.disp.10.q. 8. Log. quod probat tum auctoritate allata Arist.4.Met.vbi contra Heraclit.& Cratil. contendentes veritates rerum esse apparentes infert, vt absurdum, quod omnia essent ad aliquid, non inconuenit autem omnia esse ad aliquid identicè,& realiter,vt modò probatum est,ergo formaliter, & quidditatiuè,ait Doctor. Tum auctorit. Aug.7. de Trin.c.2. dum ait, omne, quod relatiuè dicitur, esse aliquid excepto relatiuo, ergo fundamentum relationis est aliqua entitas formaliter non includens illam relationem,quam fundat, atque ideò cum primum,& principale fundamentum relationis sit aliquid absolutum, hoc vtique formaliter non includet relationem fundatam. Tum quia id apparet in relationib. diuinis,vbi est maxima identitas in fundamento, & tamen fundamentum non est formaliter relatio, quia tunc non esset perfectio formaliter infinita. Tum quia tùc in definitione hominis,equi, lapidis, &c. poni deberet relatio dependentiæ ad Deum,quia definitio quidditatiua continet,quicquid est de essentia definiti, & sine quo definitum nequit quidditatiuè intelligi. Tum tandem ratione à priori, qua passim vtuntur Scotistæ, realitas relationis non includit formaliter realitatem absoluti, neque è contrà, ergo necessario simpliciter entitas absoluta formaliter distinguitur à relatiua. Prob. assumptum,quia entitas absoluta,vt sic,est formaliter ad se, relatiua vt sic est formaliter ad aliud,ergo vna non includitur in conceptu formali, & præciso alterius, alioquin eadem omnino entitas per eundem formalissimè conceptum esset simul ad se, & non ad se,ad aliud,& non ad aliud, quod implicat. Prob. seq. quia ea ratione, qua est ad se, non est ad aliud, & ea ratione, qua est ad aliud, non est ad se. Resp. argum. probare solum de respectu prædicamentali, quod non sit de conceptu absoluti,non autem de transcendentali. Contrà, argumentum quantum ad hoc æquè probat de vtroque & ostendit, quod talis res in suo per se conceptu contradictoria clauderet,ex eo enim quod est res absoluta,est formaliter, & quidditatiuè ad se, non ad aliud,& ex eo,quod formaliter includit respectum,est formaliter ad aliud,non ad se, ergo secūdum eundem conceptum formalem,qui ei conueniret,inquātum tale ens,esset ad se, & non ad se,ad aliud, & non ad aliud: & sanè parum refert ad contradictionem euitandam, quod sit ad aliud prædicamentaliter,vel transcendentaliter, quia vtraque relatio essentialiter est habitudo ad aliud, & solum in hoc differunt, quòd vna accidit merè suo fundamento,non altera;tum quia vt bene arguit Bassol.2.d. 12.q.1.§. *Contra tertium modum*, absolutum, & respectiuum diuidunt totam latitudinem entis, antequam in prædicamenta descendat, ergo præscindendo etiam à respectu prædicamentali, respectiuum nequit coincidere cum absoluto quantum ad conceptus quidditatiuos.

14 Resp. nullam sequi contradictionem, quod eadem res sit simul absoluta,& relatiua transcendentaliter, quia in ea re huiusmodi rationes ad se, & ad aliud sunt distinctæ ab inuicē, estò sint ambæ de integro conceptu illius rei; & ideò non secundum eandem rationem,sed diuersam dicitur res illa simul, & semel relatiua,& absoluta. Contra,quamuis ponantur formalitates distinctæ, ponuntur tamen vnum per se conceptum integrare illius rei, quatenus talis est,de isto igitur vno per se conceptu, quem constituunt, quæritur,an sit formaliter relatiuus,vel absolutus,vel vtrumque,& si tertium dicant, ecce statim implicantiam,nam licèt singulæ illæ formalitates partiales sint distinctæ,tamen combinatæ ponuntur efficere vnum per se conceptum simul relatiuum,& absolutum; Neq; iuuat cum quibusdam recurrere ad conceptus diuersos inadæquatos;quia hic loquimur de conceptu adæquato illius rei absolutæ quæ ponitur essentialiter imbibere transcendentalem respectum & illam adæquatè constituit in tali specie, & quærimus,an sit absolutus, vel relatiuus, vel simul vterq; & hoc vltimum impugnamus,velut conceptum omninò implicatoriū, quia quælibet res est in vna duntaxat specie athoma per vnicam,& vltimam differentiam specificam, ergo sicut nulla res constare potest ex pluribus realitatibus specificis, à quibus prædicata contradictoria sumantur ita nequeunt duo conceptus partiales illis correspondentes integra re vnum totalē specificum,ita quod eadem res secundū suā rationē specificā, quæ vnica est,sit ad se,& non ad se,ad aliud, & non ad aliud.

Resp.aliqui,quod relatio trāscēdens non opponitur esse absoluto,sed tantum esse intranscendenti, atque ideò bene posse eius formalitatem ingredi cōceptū entis absoluti absque contradictione,& solum ab eo excludi relationem prædicam. quia hæc sola opponitur enti absoluto,quia est purus respectus.Cōtra,quia relatio transcendens duo dicit,& rationem formalem relationis, & ipsam transcendentiam, quamuis igitur ratione transcendentiæ opponatur esse intranscendenti, tamen ratione relationis opponitur etiam esse absoluto; & falsum est relationem prædicamētalem,quatenus prædicamentalis, opponi esse absoluto, quia vt sic opponitur esse transcendenti, opponitur verò esse absoluto, quatenus relatio, inqua communi ratione conuenit cum relatione trāscēdēti,& ideò quantum ad hoc sēper currit eadem paritas de vtraque, vide disp.2.Phys.q.5.ar.5.

15 In oppos.obijc. 1. inueniuntur res quædam ex propria conditione ita imperfectæ, vt earum essentia intrinsecam dicat proportionem cum alijs, ad quæ ex natura sua ordinantur, sic accidentia referuntur ad substantiam, habitus, & potentia ad obiectum, ad quod ita referuntur, vt illorum essentia, & distinctio omninò intelligi nequeat, nec quidem à Deo, & Angelis nisi per ordinem ad illa, licèt ergo actus ad essentiam potentiæ non pertineat, nec obiectum ad essentiam actus, cum sint res prorsus inter se diuersæ, tamen ordo ad illa necessariò, & essentialiter imbibitur in eis. Conf. non potest, nec quidem à Deo, concipi actus vitalis, vt à non vitali distinguitur, nisi cum ordine intrinseco ad principium vitale,ergo talis ordo pertinet omninò ad conceptum quidditatiuum. Rursus accidens realiter, & essentialiter est ens aptum inhærere substantiæ, ergo dicit ordinem intrinsecum ad substantiam, & quidditatiuè nequit concipi, & explicari, nisi per talem ordinem; quod constat ex ipso nominè accidentis, nam accidens est vtique alicuius accidens, & quod accidit, alicui accidit, qua de causa accidens dicitur entis ens 7.Met.cap.2.Demū si entitas creaturæ formaliter distinguitur à relatione dependentiæ, nec in eius essentia includitur,quærit vel vt sic est à Deo dependens, vel independens, non secundum,ergo primū.

Resp.neg.assumptum, ad prob.dicimus, non ideò accidens definiri per subiectum,potentiam per actum, & actum per obiectum, quia hi termini, vel habitudines ad ipsos sint de essentia illarum rerum, & ad conceptum quidditatiuum earū pertineāt, quia tunc magis dependentia essentialis creaturæ ad Deū in definitione cuiuscunque entis creati poni deberet, cum hæc non sit habitudo minus essentialis alijs, vt docet Doctor in 4. d.12.q.1.L.sed ratio est,quia hæc,& alia huiusmodi ob imperfectam eorum entitatem non habent perfectum cōceptū quidditatiuum, & quietatiuum, nisi addatur illud,ad quod ordinātur,sic forma quælibet,nedum accidentalis,sed etiam substantialis, perfectè non exprimitur, & quietatiuè, nisi insinuetur subiectum, cuius est forma, vt notat Doctor ibidem; potest igitur accidens concipi, & definiri sine ordine ad subiectū, sed hic non erit conceptus rei quietatiuus, sed tantū quidditatiuus, per quem perfectè Deus, & fortè etiam Angeli attingunt quidditatem accidentis absoluti. Ob eandem rationem,vel potius ob assignatam à Scoto quol.13.ad 1.prin. potentia nequit perfectè concipi, nisi per ordinem ad actum,& actus,seu operatio per ordinem ad obiectum,quia scilicet,communiter voces impositæ ad significandum operationes important relationem absoluto annexam, quare semper oportet cointelligere obiectū in ratione termini, vnde si vox præcisè imponeretur ad significandam entitatem absolutam, quæ est in operatione, & per se in genere qualitatis, significatū illius vocis posset intelligi non cointelligēdo obiectum in ratione termini.Hinc Doctor quol. eod.sub H h.& 2.d.24.q.1.in sol.2.arg.ait auctoritatem Arist. 2.de Anim.33. *potentiæ distinguuntur per actus, & actus per obiecta*, debere intelligi extrinsecè,& manifestatiuè, obiectorum enim distinctio manifestior est nobis distinctione actuum, & distinctio actuum distinctione potentiarum,non autem intrinsecè, & essentialiter, quia sic proprijs differentijs abinuicem secernuntur, quas vtique attingunt Deus, & Angeli.

16 Ad Conf.neg.assumptum,sicut enim ad habendum conceptum quidditatiuum accidentis necessaria non est,immò impertinens inhærentia aptitudinalis, sed sufficit attingere radicē talis aptitudinis,sic in proposito ad conceptum quidditatiuum actus vitalis nō est necessarius talis ordo,nec actualis,nec aptitudinalis, sed sufficit attingere differentiam absolutam exigitiuam talis ordinis, & ita vniuersaliter dicendum est de quocunque absoluto dicente ordinem transcendentalem ad aliud, quod ad eius conceptum quidditatiuum spectat,nō ordo ille, sed ratio absoluta postulans illum, quomodo solent explicari omnipotentia Dei à Theologis, & alia attributa ad extra; non enim dicendū est has perfectiones in Deo includere relationes trāscendentales ad creaturas,vt aliqui perperā arbitrātur, quia

eadem

eadem ratio, quæ excludit à Deo relationes prædicamentales ad creaturas, excludit etiam transcendentales, vt infra dicemus.

Ad aliam accidens potest sumi dupliciter, vt notat Doct. cit. in 4.6. *Ad quæstionem*, vel formaliter, & pro per se significato, nempe pro ipsamet accidentalitate, & inhærentia accidentis, aut materialiter, pro denominato ab ista v.g. pro albedine; primo modo vtique est quid relatiuum essentialiter, quia est ipsamet relatio accidentalitatis, ac inhærentiæ, & de accidente in hoc sensu procedit argumentum, non autem si accipiatur secundo modo. Dicitur autem accidens esse ens, quia entis 7. Met. non quod ly *quia* notet causalitatem formalem, quasi formalis ratio entitatis in accidēte sit inhærere tali enti idest substantiæ, vniuersaliter enim causatum à quacunque causa in quocunque genere causæ est illud, quod est, quia taliter entis idest talis causæ in tali genere, & ordine causandi; nec tamen ista habitudo ad quamcunque causam est formale, vel essentiale in causato, quia tunc nullum causatum esset formaliter absolutum, ita exponit Doct. loc. cit. sub G. Ad vlt. entitas creaturæ absoluta præcisè, & secundum se considerata neq. est dependens, neque independens formaliter, sed est dependens fundamentaliter, quia ipsi debetur formalis dependentia; sicut homo formaliter, nec est risibilis, nec non risibilis in primo modo dicendi per se, sed tantum radicaliter, quatenus in secundo signo ei debetur risibilitas.

QVÆSTIO III.

An relatio prædicam. sit accidens extremis eius superadditum, & ab eis reipsa condistinctum.

17 Fatentur omnes, vno, vel altero discrepante, relationes transcendentales esse veras, & reales formas in rerum natura existentes modo præcedenti quæst. enarrato; at ingens est controuersia de relationibus prædicamentalibus, an sint formæ reales accidentales rebus ipsis superadditæ, & ab eis realiter, vel saltim modaliter distinctæ, nam pro parte negatiua adsunt rationes tanti momenti, vt ab Auctoribus huius sententiæ insolubiles reputentur, & quidem estò nos eas non censeamus insolubiles, fatemur nihilominus magnam præseferre apparentiam, & fortè maiorem, quàm rationes pro parte affirmatiua.

Tres itaque famosæ extant de hac re opin. duæ extremæ, & vna media, prima absolutè negat relationes prædicam. esse veras, ac reales formas accidentales, sed asserit esse tantum denominationes extrinsecas desumptas ex collectione, seu combinatione rerum, itaut relatio prædicam. aliud non sit, quàm concomitantia, & coexistentia duorum extremorum, similitudo v.g. duorum alborum combinatio, æqualitas duarum quantitatum palmarium, vel bipalmarium, vel alterius certæ mensuræ coexistentia; dissimilitudo verò albi, & nigri combinatio, inæqualitas quantitatis palmaris, & bipalmaris coexistentia, & sic de alijs: ita Nominales passim 1.d.28.29. & 30. Ocham. Greg. Gab. Marsil. Aureol. Mayr. Adam Heruæus, quos sequuntur Recentiores nonnulli, qui ob nauseam, quam illis afferunt sententiæ Arist. D. Thom. & Scoti toties in Scholis decantatæ, libenter in Nominalismum iunctis pedibus ruunt, vnde in Logica negant relationes, in Philosophia indiuisibilia, in Metaph. præcisiones obiectiuas, & naturas communes, quibus principijs negatis planè euertuntur præfatæ scientiæ, præsertim vt sunt ab Arist. traditæ, & institutæ, & SS. Patribus; negant igitur cum Nominal. relationes prædicamentales Hurt. disput. 16. Met. sect. 2. & 3. eius latere Arriag. d. 12. Log. sect. 6. & seq. Auersa q. 25 Phys. sect. 1. & 2. & alij, quibus si obijcias in hac opinione auferri vnum prædicamentum, resp. nos irridendo non ob hoc auferri ab Ecclesia vnum Sacramentum, aut Decalogi præceptum, in quam sent. lapsus est Vulpes 1. p. tom. 3. disp. 58. art. 9. n. 15. vbi solum prædicamenta absoluta admittit esse entia realia formaliter, alia identicè tantum vndè septem demit prædicamenta.

18 Secunda opinio extrema affirmat relationem prædicamentalem esse veram formam accidentalem rebus superadditam, & ab eis reipsa distinctam, siue talis distinctio realis vocetur, siue solum modalis, eò quia relatio non sit propriè res, sed modus rei, Hæc est sententia communis in schola Peripathetica, nam Arist. hic in Logica, & rursus 5. Met. statuit verum, & reale prædicamentum relationis, quod vtique nequit ex sola denominatione extrinseca constitui, vt dicemus qu. seq. immo non solum in schola Peripat. sed etiam Platonica, quam perpetuò secuti sunt omnes Arist. Interpretes tam Arabes, quā Græci, & Latini, vt testatur Suarez disp. 47. Met. sect. 1. n. 10. & tota Realium Schola, Thomistarum, & Scotistarum, id namque ex professo docuerunt angelicus Doct. p. 1. q. 13. art. 7. & q. 28. art. 1. & q. 7. de potent. art. 9. ac alibi sæpè, & Subtilis 2. d. 1. q. 5. & 3. d. 8. qu. 1. & 4. d. 12. q. 1. & quol. 11. & albi frequenter, adeò quod sola tot, ac tantorum auctoritas virorum haud sententiam reddit oppositа valdè probabiliorem.

Tertia demum opinio media, concedit quidem relationes prędicamentales esse veras formas accidentales rebus insidentes, negat tamen esse aliquo modo actu à parte distinctas ab eis, sed tantum fundamenta litate, ac ratione ratiocinata, formaliter verò, & actualiter solum distingui per intellectum; ita Henric. quol. 9. q. 3. Alens. 5. Met. circa tex. 20. Baccon. 1. d. 28. q. 1. art. 4. dub. 3. Soncin. 5. Met. qu. 28. quam opinionem ex integro postea cum alijs nonnullis amplexus est Suarez disp. cit. sect. 2. vbi vult relationem adæquatè identificari cum fundamento, exigere tamen terminum, non vt partem formalem relationis, sed vt quid connotatum in obliquo, vnde concludit, relationem esse formam absolutam, non absolutè sumptam, sed vt respicientem aliam, quam opinionem tribuit Nominalibus.

ARTICVLVS I.

Relatio prædicam. est accidens ab extremis reipsa condistinctum.

19 Vt hæc veritas facilius deducatur, prius vtramque sententiam à nostro asserto recedentem impugnabimus, & postea nostram statuemus.

Dicimus 1. quod relatio prædicam. non est duorum extremorum concomitantia, vel combinatio. Conclusio statuitur contra primam opin. & prob. primò, quia ex hac opin. tollitur prædicamentum relationis, quod certè constitui nequit in mera denominatione extrinseca, vt postea dicemus, & omnes relationes ponitur mutuę, quod planè totam euertit peripatheticam doctrinam; Hæc omnia gratis concedunt Aduersarij parum curantes de euersione prædicamenti relationis dicentes, non ob id tolli aliquod sacramentum ab Ecclesia, aut preceptū à Decalogo. Sed sanè negando relationes reales, aut omninò tollunt, aut valdè labefactant mysterium SS. Triadis, vt hic vrget Io. de Mag. quod est maximum Sacramētum in fide nostra. At inquiunt has negare in creatis, non in diuinis. Contra, si relationes in diuinis sunt reales, & non tantum extrema coexistentia, ergo etiam in creatis, conseq. patet, quia omnia attributa Deo, & creaturis communia, si in Deo sunt realia, etiam in creaturis, vt constat de ratione substantiæ, sapientiæ, &c. hoc solum interest, quod in Deo ob summam simplicitatē diuinam cum diuina substantia identificantur, non sic in creaturis. Resp. imò ex hoc capite non bene ex diuinis relationibus deducere creatas accidentales, quia illæ sunt substantiales, & transcendentales. Contra, quia hæc sunt prædicata communia Deo, & creaturis, ergo sicut scientia, quæ in Deo ponit substātia, in creaturis ponitur accidens, quia sciētia in communi abstrahit à scientia increata, quæ est substantia in Deo, & à scientia creata, quæ est accidens in creaturis, sic pariter de relatione dicendum erit, nec poterit negari paritas, nisi negando relationem in creatis dicere accidens à rebus condistinctum, quę sanè esset manifesta petitio principij, id enim est quod probare contēdimus per assumptam paritatem de attributis communibus Deo & creaturis. Sed mittamus hanc rationem ex diuinis relationibus deductam, quia merè Theologica est, non enim data opera eam adduximus, sed solum vt præfatos Auctores conuinceremus, qui Theologi sunt, & Arist. auctoritatem aspernantur, quos etiam credimus facilè negaturos relationes quoque diuinas, nisi fides obuiaret.

20 Iam igitur accingimur ad rationē naturalem, quæ funditus hāc euellit opin. dantur in creaturis denominationes purè relatiuæ, ergo dantur purè relationes, quæ sunt prædicamentales. Conseq. patet, quia effectus formalis non est, nisi forma ipsa à subiecto participata, assumptum posset probari cū Scot. cit. 2. d. 1. q. 5. ex denominationibus fundatis in actione, & passione, in vnione, præsentia, & alis sex prædicamentis, quia important puras relationes, vt q. vlt. huius disp. & fusius in Phys. probamus; tamen quia Aduersarij has negant esse relationes prędicam., sed aiunt esse transcendentales importantes absolutum cū respectu, ideò ad probationē assumpti inducemus denominationes similis, & dissimilis, æqualis, & inæqualis, & alias huiusmodi fundatas super vnum, & multa ex 5. Met. 19. has enim concedunt esse denominationes relatiuas pure prædicamentales; si ergo dantur istæ denominationes reales, vti-

vtique & formæ reales relatiuæ dari debebunt, à quibus desumantur. Nec iuuat dicere has esse puras denominationes extrinsecas. Nam cum omnis extrinseca denominatio realis ex forma aliqua reali existente in aliquo subiecto semper desumatur, vt constat de esse viso, & cognito in obiecto, planè huiusmodi relatiuæ denominationes extrinsecę à forma alicui subiecto intrinseca sumi debebunt, & hæc vtique debebit esse forma relatiua, si enim absoluta foret, vtique denominationem relatiuam dare non posset, quia denominatio formæ denominanti proportionari debet.

Resp. denominationem relatiuam vtique ab vna forma absoluta deriuari nō posse, bene tamen à pluribus, vnde denominatio similis sumitur à duobus albis simul coexistētibus; hinc ait Hurt. cit. §. 39. relationem prædicam. esse duos conceptus absolutos, qui eò quia non ab vna re sola, sed à duabus simul existentibus desumuntur, propterea simile dicitur ad aliud, album vero ad se, quia sumitur ab vna albedine sola. Et subdit Arriag. c.41. nō esse denomin. prorsus extrinsecam, sed partim intrinsecam, quatenus dicit ipsum fundamentum, partim extrinsecam quatenus dicit terminum.

21 Hæc tamen responsio efficaciter reijcitur, quia similitudo non dicit præcisè cōceptus duarum albedinum, sed aliquid amplius, scilicet, habitudinem illarum, quæ explicatur per *sicut*, ergo &c. prob. assumptum, quia similitudo dicitur de vnoquoque extremorum seiunctim, nam hæc albedo dicitur similis illi, duæ autem albedines simul existentes non ita prædicari possunt, non enim dici potest, quod hæc albedo sit duæ albedines simul existentes, ergo similitudo non est idem quod duæ albedines simul existentes, nec simile idem, quod duo alba simul existentia. Tum quia per hanc copulatiuam, Petrus est albus, & Paulus est albus, vtique explicatur coexistentia duorum alborum, non tamen adhuc explicatur eorum similitudo, quia Petrum, & Paulum esse similes non tantum dicit Petrum esse album, & Paulum esse album, sed Petrum esse album, sicut Paulus, vnde præter hanc, & illam albedinem dicit etiam comparationem vnius ad aliam ex natura rei, & non tantum per opus intellectus. Tum quia ex hac copulatiua Petrus est albus, & Paulus est albus absque petitione principij bene deducitur hoc consequens, *ergo sunt similes*, non ergo similitudo est formaliter, & præcisè coexistentia albedinum Petri, & Pauli alioqui peteretur principium, & probaretur idem per idem. Tum quia albedo Petri, & albedo Pauli coexistentes secundum suos conceptus absolutos aliud non efficiunt, quam binarium albedinum, nec denominant illas albedines, nisi esse duas, vt enim vna albedo vnum facit album, sic duæ albedines duo alba, quæ denominatio est absoluta spectans ad prædicamentum quantitatis, non verò relatiua. Tum tandem quia explicare tenentur, quomodo hoc album, & illud album extrema dicantur, cur hoc dicatur fundamentum, & illud terminus, nō enim rectè dici possunt extrema, nisi detur quid veluti mediū inter ea, cuius dicantur extrema, hac enim ratione materia, & forma in composito dicuntur extrema vnionis, neque etiā hoc extremum bene diceretur fundamentum relationis, neq. illud terminus si relatio dicit solum duos conceptus absolutos, nō enim vnus conceptus absolutus dici potest terminus alterius conceptus absoluti; neq. sufficit recurrere ad habitudinē rationis; quia tunc non saluatur denominationē relatiuā esse realē.

22 Auersa cit. sec. 2. vt saluet in cōcomitantia extremorum absolutorum denominationem verè relatiuam, ait illam concomitantiam non ita debere explicari vt dicat vtrumque extremum in recto, & æquè primò, sicut aiebat Hurt. sed ita vt primariò, & directè dicat vnum, nempe fundamentum, secūdariò, & in obliquo dicat, seu connotet aliud, scilicet, terminum, sic enim inquit explicari bene denominationem relatiuā. Sed non ob id euadit Auersa propositas difficultates. Tū quia etiā hoc modo explicando combinationem absolutorum, non vna res relatiua erit relatio, sed duæ absolutæ, vna in recto, altera in obliquo, imò cum non magis *esse in*, quam *esse ad*, sit de conceptu relationis, malè ponitur terminus esse connotatum, & fundamentum solum principale significatum, vnde iuxta hanc viā melius loquuntur, qui tenent vtrumque æquè primò per relationem importari. Tum quia licet ponendo terminum in obliquo, videatur exprimi conceptus relatiuus, & comparatio fundamenti ad terminum, re tamē vera nihil tale exprimitur, quia etiamsi dicamus hoc album est simile illi, tamē in sentētia istorum hoc tantum importat, quantum si diceremus, hoc est albū, & illud est album, vel hæc sunt duo alba, quod si aliquid reale amplius exprimitur vltra hos duos conceptus absolutos, sanè nil aliud erit, nisi verus ordo, ac realis comparatio vnius ad aliud. Tum tandē, quia quocunq. modo explicetur relatio per concomitantiam, vel combinationem duorum extremorum, malè definirentur relatiua ex Arist. esse, quæ hoc ipsum, quod sunt, ad aliud sunt, potius enim definiri deberent ad aliud esse illa, quorum esse est cum alio esse, cum relatio secundum istos non sit habitudo vnius ad aliud, sed coexistentia potius, vel combinatio vnius cum alio.

23 Denique prob. concl. ratione Mayr. 1. d. 39. q. 2. qua etiā vtitur Zerbius 5. Met. q. 17. quicquid est in duabus albedinib. simul existentibus, totum est in duab. succedentibus sibi inuicem, ergo si similitudo non dicit aliquid reale supra entitates absolutas illarum, ita similis erit vna albedo existens alteri futuræ, sicut alteri eodem tempore existenti, quod tamen cōmuniter negatur, etiam ab Aduersarijs, qui ad relationem prædicam. etiam vt ab eis conceditur, requirunt terminum actu existentem, assumptum patet, Prob. consequ. à pari, numerus duarum albedinum, quia nihil dicit super entitates absolutas illarum, præsertim secundum Nominales, ita saluatur in illis simul existentibus, sicut sibi inuicem succedentibus, ergo etiā ita in proposito, quia similitudo nihil dicit præter entitates absolutas illarum. Si dicas, requiri simultatem durationis ambarum. Cōtra vrget Mayr. tum quia duratio est modus posterior ipsa re durante, ergo similitudo, quæ dicit præcisè entitates absolutas duarum albedinum, non videtur pendere à duratione simultanea illarum; tum quia vel illa simultas est aliquid reale præter illas albedines, vel non, si non, redit difficultas, si sic, vel hoc est absolutum, & adhuc vrget eadem difficultas, vel respectiuū, & habetur intentū, sicut enim illa simultas ponitur relatio realis coexistētiæ, idē pariter dici debebit de similitudine.

24 Dicimus 2. relationem prædicam. non esse aliquid superadditum fundamento sola ratione distinctum ab eo. Est Scoti loc. cit. contra 3. opin. quæ adæquatè à parte rei relationem prædicam. cum fundamento identificabat. Et prob. nam in hac sententia, vel relatio habetur in fundamento ad positionē termini de nouo, vel supponebatur iam in fundamento quoad totum suum esse: si primum, ergo vel erit sola amborum extremorum coexistentia, aut denominatio indè desumpta, quæ erat Nominalium opinio, vel forma aliqua de nouo resultās in fūdamento ad positionem termini, quæ est nostra: si verò dicatur secundum, nempe supponi fundamento identificatam ante aduentum termini, tunc præterquam quod non saluatur esse verum accidens, quia hoc non identificatur cum subiecto, cum possit adesse, & abesse, semper in subiecto daretur tam ante, quam post existentiam termini, & semper subiectum actu denominaret relatiuum, quia effectus formalis relationis prædicamentalis est actu referre subiectum, vnde Petrus albus similis diceretur Paulo nondum albo, & pater illius filij, quem nondum genuit. Et rursus sequitur, vel relationem secundum suam specificam rationem à termino non pendere, vel rem dependentem existere sine eo, à quo dependet.

Resp. Auctores 3. sent. relationem semper in fundamento reperiri quantum ad entitatem realem, quam dicit, quia hæc non est diuersa ab entitate fundamenti, non tamen semper in eo reperiri cum denominatione relatiua, quia hæc denominatio etiā pendet à termino, hanc verò termini necessitatem, vt habeatur in fundamento relatiua denominatio, non omnes eodem modo explicant. Aliqui dicunt relationem in fundamento delitescere in esse incompleto, & inchoato ante existentiam termini, compleri autem postea per aduentum termini, & hac de causa antea non præbere fundamento relatiuam denominationem, ita Baccon. & Soncin. loc. cit. Sed contra, quia per relationem in esse incompleto, vel intelligunt solam entitatem absolutam fundamenti, ex qua posito termino nata est resultare relatio, & hoc vtiq; bene dicitur, sed non infertur identitas relationis cum fundamento, sed potius vera à parte rei distinctio; vel intelligūt veram formam relatiuam ratione solum, seu vniuersaliter distinctam ab entitate absoluta fundamenti, & sic dicēdo redit difficultas, quia secluso termino haberetur tota relationis essentia, ac proindè subiectum actu referret ante existentiam termini; Immò sic dicendo non tantum necessarius erit terminus ad denominationem relatiuam, sed etiam ad ipsam entitatem relationis, quia ante terminū ponitur inchoata solū.

25 Idcircò concedunt alij præexistere relationem in fundamento secundum esse completum quoad entitatem, non tamē ipsum referre, vel actu denominare, quia ad hoc requiritur terminus, velut necessaria conditio, vnde expectatur terminus, vt complementum denominationis, non autem entitatis, ita Suarez cit. Contra, hæc euasio est minus rationabilis, quàm præcedens, nam illa ante existentiam termini non concedebat relationem in fundamento actualiter, & formaliter, & hinc deducebat non posse actu denominare subiectum, sed tantum

radicaliter,& inchoatè,sed ista concedit ante existentiam termini relationem in fundamento secundum totam perfectionē suam formaliter,& in actu,& negat præbere denominationem actualem, vndè duo dicit difficilia captu, vnum est, quod detur relatio prædicam.actualis,& completa sine termino, alterū est, quod talis detur in subiecto, & tamen actu non denominet illud. Et nunquam isti explicabunt,quo pacto terminus sit necessaria conditio, vt relatio præexistens in fundamento secundum totam entitatem suam illud actu denominet relatum,nisi ponatur habitudo realis ad illud, quia si secundum essentiam nullam habet cum eo necessariam connexionem, cur habebit quantum ad denominationem? Nec tandem vnquam satis explicabunt, quomodo possit esse tota perfectio intrinseca similitudinis informans subiectum, nec illud denominet simile,& hæc fuit ratio Scoti 5.Met. q.11.n.22. vbi ait, si relatio vniformiter informat tam ante, quam post productionem termini, quare non vniformiter denominat?

Respondent multi ex Suarez cit.id esse proprium effectuum connotatiuorum,vt non tribuantur à forma informante subiectum, nisi ponatur id, quod necessario connotatur, vt multis constat exemplis,nam si visio poneretur in lapide, non faceret illum videntem, quia hic effectus connotat subiectum vitale, & negatio visus in eodem non ipsum denominat cæcum, quia cæcitas connotat in subiecto aptitudinem ad videndum, quæ deest lapidi: res in primo instanti dicitur creari,non conseruari,& è contra in tempore sequenti dicitur conseruari,non creari,non quia desit aliquid reale ad creationem,aut conseruationem requisitum, sed quia desunt connotata scilicet respectus ad non esse immediatè præcedens, vel respectus ad esse præhabitum, idem igitur dicunt de fundamento relationis,quod antè existentiam termini,non denominatur per relationem esse relatum, non quia illi desit id, quod est intrinsecum formæ relatiuæ, sed quia deest terminus, qui connotatur.

26 In hanc doctrinam de connotatis hìc acriter inuehuntur Hurt. Arriag. & Ouuied. in Met. controu. 9. punct. 4. immò Hurt.passim eam carpit disput.5. Phys.à §.18. disp.11. à §.11. disput.6. Met.à §.39.& alibi,quia si semel admittatur hæc doctrina,quod possit variari denominatio ex sola variatione connotatorum extrinsecorum absque vlla pœnitus variatione facta in entitate formæ,sanè præbetur ansa eludendi omnia argumenta, quibus probare solemus dari modos distinctos à rebus, sicut enim in proposito inquiunt dari similitudinem realiter in Petro albo ante existentiam albedinis Pauli,quoad entitatem,non quoad denominationem, sic pariter si fieret argumentum, quod materia, & forma existentibus non existit vnio, & postea existit,ergo vnio distinguitur à materia,& forma, responderi posset non existere vnionem in materia quoad denominationem, existere tamen quoad entitatem, denominare autem materiam vnitam, dum connotat formam; imò posset quodlibet paradoxum sustineri,vt v.g.quod sola anima rationalis est homo intrinsecè,connotando materiam,& vnionem, vt purè terminos, & facta dissolutione animæ à corpore manere animam rationalem in esse hominis, quoad entitatem, non quoad denominationem, quia deficiunt connotata requisita.

27 Sed quomodo vtendum sit doctrina de connotatis, quæ vtiq; non est prorsus à scholis ablegan da,vt isti putant, & quomodo connotatiua non sint cum relatiuis confundenda, dicemus in fin. art. in quo puncto absq; dubio deceptus est Suarez confundens hæc cum illis,cum tamen inter vtraq; sit magnum discrimen; multipliciter ergo deficit solutio Suarez. Tum quia cum non minus sit de conceptu relationis *esse ad*, quam *esse in*, malè docet relationem importare entitatem fundamenti, & connotare terminum. Tum quia vt arguit Mayr.loc.cit. aut ista connotatio est idem prorsus cum entitate fundamenti, sicque etiam destructo termino stabit denominatio: aut est quid distinctum ab ea,& hoc idem dici poterat de ipsa relatione. Tum quia effectus formalis proportionatur causæ formali, itaquod si effectus,seu denominatio est absoluta,causa etiam erit absoluta,si effectus est connotatiuus, pariter & causa,ergo si denominatio relatiua, quia est effectus connotatiuus, necessariò dependet à termino,qui est connotatum, idem quoq; dicendum est de relatione, quod nimirum secundum se sit causa formalis connotatiua. Tum tandem, quia forma relatiua non solum quoad effectum formalem denominandi, sed etiam in abstracto secundum se sumpta pendet à termino, ergo secundū suam perfectionem propriam etiam præscindendo ab effectu formali denominationis non potest poni in fundamento, & ibi conseruari non existente termino.

28 Resp. tandem quidam Iuniores entitatem fundamenti continere perfectionem relationis ante existentiam termini, quia in fundamento inest intrinsecè relatio quædam transcendentalis ad terminum possibilem,quæ relatio transcendentalis fit prædicamentalis existente termino sine vlla mutatione intrinseca fundamenti, sed solum extrinseca, eo quod transcendentalis differat à prædicamentali, non secundum intrinseca, sed tantum ex connotatione extrinseca termini, non simpliciter, sed quoad varium modum essendi,vt v.g. albedo statim,ac est solitariè producta,dicitur,ex vi ordinis transcendentalis assimilabilis albedini non existenti; cum verò est producta altera albedo, dicitur actu assimilata, quæ actualis assimilatio nihil intrinsecum ponit in priori albedine, sed tantum extrinsecum complementum, ratione cuius assimi abilitas fiat actualis assimilatio,& ait Amic.cit. tract.15. q.5. dub.2. hunc esse probabil.modum defendendi 3.sent.

Ceterum illa opin.neq; hoc modo rectè defenditur. Tum quia impossibile est,quod relatio,quæ erat transcendentalis,ac proinde fundamento realiter identificata, ex positione termini fiat accidentalis, & prædicamentalis, & ab eodem fundamento postea distinguatur. Tum quia quando etiam hæc metamorphosis concederetur, adhuc difficulter explicabitur, quomodo id contingere possit in illo fundamēto absq; vlla prorsus sui mutatione, hoc enim priuilegium vix diuinæ conceditur voluntati, vt potens ad aliquod obiectum terminari, actu terminetur ad illud sine sui mutatione. Tum tandem quia cum albedo solitariè producta potens alteri assimilari, actu deinde illi iam productæ assimilatur, illa similitudo,quæ fit actualis, non est ordo ille transcendentalis,qua dicitur assimilabilis cuicunq; albedini possibili, sed est eadem similitudo in indiuiduo, quæ prius erat in potentia obiectiua, & postea fit in actu, sicut contingit in productione cuiuscunq; alterius indiuidui, quod prius erat in potentia obiectiua, & posteà fit in actu.

29 Dicimus tādem relationem prædicamentalem esse formam accidentalem fundamento superadditam, vt quid reipsa ab eo actualiter distinctum.Ita D.Th.& Scot.loc.cit.& 5.Met. q.11. cum eorum asseclis, quam probat Doctor ratione, qua alij passim vtuntur.Potest relatio prædicamentalis alicui fundamento superaddi,quod prius sine ea extiterat, & etiam ab eo tolli, ita vt sine ea remaneat,ergo cum possit adesse,& abesse præter eius corruptionem, planè erit accidens ab eo reipsa distinctum.Conseq.patet ex definitione accidentis, & ex eo quia separabilitas est sufficiens inditium realis distinctionis inter aliqua duo; antec. constat experientia in omnibus relationibus, quorum fundamenta sine terminis esse possunt, nam albū solitarium est sine similitudine,quæ postea in eo resultat ad alterius ortum, & euanet ad eiusdem interitum.

Resp. Auctores 3.sent.neg.conseq.quia dum Petrus albus fit similis Paulo dealbato, non acquirit nouam entitatem super albedinem,sed tantum nouam denominationem ex noua connotatione termini, quod confirmant exemplo actuum liberorum Dei,potuit enim Deus non velle mūdum,qui actus quoad entitatem non potuit non esse, potuit tamen quoad denominationem;afferunt etiam instantiam de creatione,& conseruatione, quæ non distinguuntur à parte rei, & tamen in primo instanti est creatio, & non conseruatio, & in tempore sequenti est conseruatio, non creatio.

30 Hæc est illa doctrina Suarez, quatam, acriter superius Hurt.& Arriag.reprehendebant, & quidem meritò. Tum quia in hac solutione manifesta inuoluitur petitio principij, dum aiunt Petrum album habere totam entitatem similitudinis, qua dici possit similis alteri albo possibili, nō tamen dici actu similem,quia non habet eam in esse denominationis, hæc sanè est aperta petitio principij, est enim ac si dicerent, non dicitur similis, quia non denominatur similis, quod est respondere idem per idem. Tum quia vt aiebat Hurt. re vera ex hac doctrina de cōnotatis sic malè adhibita precluditur via probandi modos à rebus distinctos,nec poterit per argum.allatū probari vnio v.g.distincta à materia,& forma, quo tamen argum. ad hoc probandū vtuntur ipsi Aduersarij. Nam semper negabitur conseq. & dicetur in materia præexistere vnionem in ratione entitatis, non in ratione denominationis, & postea ex noua cōnotatione formæ vnionem denominare materiam vnitam. Tū quia hæc ipsa connotatio,quæ relationi in fundamento præexistēti in ratione entitatis confert ratonē quoq; denominationis, vel est noua relatio,& nouus ordo ad terminū, vel semper adfuit in fundamento; si primū, idē dici poterat de relatione ipsa ab initio;si secundū,cur ergo tunc nō connotabat terminū,modò autē cōnotat? Tū quia huius diuersitatis alia ratio reddi nequit,nisi quia facta est ei aliqua realis additio, nō enim intelligi potest fundamentum habere nouum,& intrinsecū ordinē ad termi-

terminum sine noua, ac intrinseca additione; sic albedo, antequam concipiatur in subiecto existens, non connotabat quid extrinsecum, postea quam ponitur in subiecto, ex hac reali additione inhærentiæ dicitur connotare subiectum. Exemplum verò quod afferunt de actibus liberis Dei, potius est pro nobis, actus enim diuinæ voluntatis ob suam illimitationem absque additione alicuius realis respectus dicitur terminari ad creaturam volitam esse, quod poterat non velle, absq; vlla prorsus sui mutatione, cum ergo in creaturis talis limitatio non sit, non poterit in fundamento dari noua termini connotatio absque reali additione; vel ad summum fundamentum denominabitur relatum per meram denominationem extrinsecam ex positione termini extrinseci, cum ex hoc nihil intrinsecum illi addatur, quod tamen neque ipsi contrarij admittunt, si ergo illa denominatio est intrinseca, & noua, certè cum sit realis, & non rationis, aliquid reale additur fundamento ex positione termini, quæ ratio planè omninò conuincit, vt notat Faber 5. Met. disp. 19. c. 4. Nec etiam instantia, quam afferebant, de creatione, & conseruatione est ad rem, quia eo modo, quo hæc separãtur, ita distinguuntur, separantur autẽ non ratione realis respectus dependentię, qui per vtramque formaliter importatur, sed quoad respectus connotatos ad nõ esse immediatè præcedens, qui connotatur à creatione, & ad esse prę habitum, qui connotatur à conseruatione.

31 Resp proindè Auctores 1. opin. per illud arg. bene conuinci distinctionem similitudinis à solo fundamento, non tamen à fundamento, & termino, quia ab vtroque separari impossibile est etiam de potentia absoluta, ex quo deducitur esse adæquati idem cum vtroq: nec aliquid eis superaddere; Quæ solutio confir. quia dum volumus probare vnionem, vbicationem, actionem, passionem, &c. esse modos rebus superadditos, ex eo probatur, quia possunt reperiri extrema in rerum natura sine illis modis, vt corpus, & anima sine vnione, & hinc deducimus distinctionem ab eis, cum ergo de his relationibus prædicamentalibus, similitudine, æqualitate, &c. oppositum experiamur, quod extrema sine illis reperiri nequeunt, oppositum etiam debemus deducere, quod nempe non sunt aliquid extremis superadditum, & ab eis condistinct um. Sed neq; hæc solutio satisfacit; tũ quia nõ desunt, qui puten. posse à Deo separari similitudinem à duobus albis, itaut solũ fundamentaliter maneant similia tum quia licèt separabilitas semper inferat realẽ distinctionem inter aliqua duo, non tamẽ inseparabilitas semper infert identitatem vt diximus disp. 1. q. 5. ar. 2. atq ideò cõcedendo duo alba nõ posse esse sine similitudine, non ritè hinc infertur similitudinem id ntificari cum illis. Nec tandem valet assumpta paritas de vnione, vbicatione, &c. quia illæ sunt relationes extrinsecus aduenientes non insurgentes, nisi facta extremorum approximatione, atque ideò extrema reperiri possunt in rerum natura sine illis, at similitudo, æqualitas, & aliæ relationes, de quibus hic præsertim est sermo, sunt intrinsecus aduenientes, insurgentes scilicet ex natura extremorum, atque ideò illis positis necessariò resultat, & hinc est, quod extrema nequeunt sine illis in rerum natura reperiri; fatemur tamen hac de causa euidentius ostendi per rationem allatam distinctionem relationum extrinsecus aduenientium ab extremis, quam intrinsecus aduenientium, vnde consultò eam præsertim Doctor attulit ad ostendendam distinctionem istarum à fundamento, non ab vtroq; extremo.

Deindè Io. de Magistris hic affert ad idem aliam rationem satis euidentẽ, qua etiã vtuntur Compl. impossibile est simul, & semel eandem formam intendi, & remitti, quia intensio, & remissio sunt motus contrarij, sed relatio potest intendi, quando suum fundamentum remittitur, & remitti quando intenditur, ergo relatio, & fundamentum non sunt vna forma realiter, Prob. minor, quia supposito, quod Sortes sit albior Platone, si remittitur albedo Sortis, tunc Sortes fit magis similis Platoni, si verò albedo Sortis intendatur, tunc fiet minus similis Platoni, eo quia albedo Sortis continuo recedit à gradu albedinis Platonis. Tandem alijs rationibus idipsum probat Doctor loc. cit. quæ apud ipsum videri possunt, & immeritò carpuntur hic à Poncio, velut insufficientes, & non solum rationibus, sed etiam auctoritatibus Patrum & Philosophorum, scilicet Aug. 5. de Trin. c. 5. Amb. lib. 1. de fide ad Gratianum cap. 5. Hilarij 12. de Trin. Arist. 12. Met. c. 2. & tex. 52. Auicen. 3. Met. suæ c. de relat. simpl. super præd: c. qui omnes docent relationes prædicamentales esse accidentia rerum.

2 An verò præfata distinctio, quæ inter relationem, & fundamentum reperitur, dici debeat realis, vel potius modalis, sicut & an relatio dici debeat res, vel modus, est magnum inter Auctores 2. sent. iurgium, Cõpl. disp. 14. q. 5. contẽdunt esse realem, & relationem debere dici rationem. Neoterici passim contendunt debere dici modum, ac proindè distinctionem eius à fundamento solum esse modalem. Doct. in 2. d. 1. q. 5. §. *Quod si adhuc*, ait, hanc esse contentionem de nomine, vt potè quæ pendet ex acceptione terminorum *rei, & modi distinctionis realis, & modalis*, & inquit Doctor relationem posse dici rem, & modum, potest dici modus, quatenus est imperfecta entitas ad qua mcunque absolutam comparata per se existere non potens, sed fatali necessitate semper alteri affixa, quod modificat; potest dici res, quatenus essentialiter cadit sub diuisione entis realis, & omne tale est res, vt à modo distinguitur, modi enim propriè loquendo de modis, & in rigore, vt sunt gradus intrinseci rerum, non includunt ens formaliter, & quidditatiuè, præsertim in Schola nostra, vt in Met. dicimus. Si etiam distinctio realis sumatur pro ea diuersitate, quæ inter duo reperitur, quorum vnum potest stare sine alio, siue id mutuò sit possibile, siuè non, quo sensu sumi posse, ac debere diximus disp. 1. q. 5. art. 2. sic distinctio, quæ inter fundamentum, & relationem reperitur, potest dici realis; si verò magis rigorosè sumantur pro ea diuersitate, quæ inter duo reperitur, quorum alterum potest esse sine altero reciprocè, non potest dici realis, sed modalis. Præstat tamen absolutè loquendo eam appellare realem, non modalem, tum quia non eo ipso, quod aliqua duo ita inter se distinguuntur vt vnum esse possit sine alio, non è contra, dici debent solum modaliter distingui, eo enim genere distinctionis distinguuntur Deus, & creatura, quia Deus esse potest sine ista, non è contra, & tamen nõ sunt modaliter distincta, sed realiter; tum quia distinctio modalis in schola nostra in alio sensu accipitur, quam à Modernis vsurpetur, vt loc. cit. declarauimus; Ne igitur pariatur confusio in terminis, vocetur in schola nostra distinctio realis, vt ibi determinauimus, estò enim relatio nequeat esse sine fundamento, hoc non obstat, quin sint mutuò realiter distincta, sed tantum, quod non sint mutuò separabilia cum retentione propriæ existentiæ, quod addimus ob nonnullos, qui præfatam distinctionem appellant realem non mutuã, in quo valdè fallũtur, tum quia omnis distinctio realis est mutua, vt ibi probauimus; tum quia quod relatio nequea esse sine fundamento, infert solum, quod non sint mutuò separabilia, nõ autem, quod non sint mutuò realiter distincta, & hunc loquẽdi modum obseruamus in Phys. loquendo de Vnione disp. 5. q. 9.

33 Pro complemento huius art. aduertendum est, quod licet relatiua videantur cum connotatiuis habere affinitatem, quia vtraque dicunt quendam ordinem ad aliud, & ab absolutis contradistinguuntur; re tamen vera si vtrorumque natura perpendatur, in multis differre deprehenduntur; primò enim relatiuum per se primò, & directè aliud respicit, vt pater filiũ, connotatiuum verò secundariò, & indirectè, ac minus principaliter, vt concretum accidentis, quod principaliter importat formam, secundariò, & minus principaliter concernit subiectum; deinde relatiuum respicit aliud præcisè; vt terminũ præscindendo à quacunque alia ratione, cõnotatiuum verò respicit aliud per modum annexi, & accessorij præscindendo à ratione termini, album enim concernit parietem v. g. non vt terminum, sed vt subiectum, vnde connotatio etiam in rebus absolutis reperitur, vt constat in exemplo adducto de albo: denũ differunt, quod connotatio propriè pertinet ad modum significandi, non ad rem ipsam, vt dictum est 1. p. Inst. tract. 1. c. 4. & reperitur in omnibus, quæ ex eorum impositione vnum significant, & ex modo significandi principalis significati dãt aliud intelligere secundariò, vt ibi declaratum est exemplo nominis *cœnæ*, quæ ex vi nominis significat comestionem, tamen ex modo significãdi principalis significati dat intelligere tempus vespertinum, & hoc dicitur cõnotatum; relatio autem pertinet ad res ipsas, & ideò quamuis tam relatiuum, quam cõnotatiuũ distinguantur ab absoluto, hoc tamen interest, quod connotatiuum propriè distinguit terminos, quorum alter est absolutus, alter connotatiuus, relatiuum verò distinguit res ipsas, quarum aliæ sunt absolutæ, aliæ relatiuæ.

34 Quanta autem sit connotatiuorum necessitas, nemo est, qui non videat, passim enim in scientijs impinguimus in hos terminos conno. atiuos, vnde inconsultò videntur, illos ablegare Hurt. Arriag. & alij quidã Recẽtiores concẽdentes huiusmodi nomina plura simul significãtia diuersæ naturę, quę proinde nos appellamus connotatiua, significare illa plura æquè primò, & per se, vnde inquiũt v. g. veritatem in actu intellectus æquè primò significare entitatem actus, & entitatem obiecti, itaut sit denominatio partim intrinseca, partim extrinseca, sic etiam omnipotẽtiã significare simul perfectionem intrinsecam Dei, ac entitatẽ possibilẽ creaturæ æquè primò, ac in proposito similitudinẽ dicere æquè primò duo alba. Hic modus dicẽdi est

omni-

omninò nouus, ac à veritate alienus, Logici namque dixerunt nomina connotatiua plura significantia vnum significare primò,& principaliter,alterum autem secundariò,& minus principaliter,quia cum illæ res significatæ sint diuersæ naturæ, non possunt sub vna communi ratione significari æquè primò,quia sicut non sunt nata facere per se vnum, ita explicari nequeunt ratione per se vna, faciendo autem, quid vnum significetur primariò, & aliud tantum secundariò, non impeditur vnitas conceptus, vt notat Doct.4.d.1. q.2. ergo dum isti Recentiores inquiunt res diuersas per illa nomina importatas æquè primò significari, planè destruunt vnitatem conceptus, quia ob earum diuersitatem nequeunt esse per se partes vnius conceptus, non ergo recedendum est à consueto modo Logicorum explicandi nomina illa connotatiua, & connotatio terminorum sic explicata non est damnanda, sed potius ab omnibus amplectenda, vt summè necessaria ad declaranda plura Philosophica,& Theologica; duratio enim creatio, conseruatio, & alia huiusmodi sine connotatione nequeunt perfectè explicari, vt suis locis dicemus.

Verum tamen est ex alia parte, non in omnibus ferè terminis miscendam esse connotationem, vt faciunt Recentiores alij cum Suarez,neq; explicandam esse,vt ipse facit,quod possit alicui rei aduenire noua connotatio,& ex hac insurgere in re noua, & intrinseca denominatio, quam prius non habebat, absq; vlla prorsus eius mutatione;sic enim aiebat album,quod prius non erat simile, deinceps denominari simile (& quidem intrinsecè, quia habebat in se totam similitudinis entitatem) post productionem alterius albi; planè hoc prorsus repugnat, quia nequit fieri realis, & physicus transitus à contradictorio in contradictorium sine aliqua reali mutatione,si ergo hoc album prius non dicebatur simile,& post productionem alterius albi dicitur realiter simile, certè si hæc denominatio est intrinseca, non resultat, nisi per aliquam intrinsecam nouitatē, & mutationem illius albi; nec vnquam explicabit Suarez,quomodo præsertim in rebus creatis dari possit noua connotatio, & intrinseca denominatio,quam prius non habent, absque vlla prorsus earum mutatione.

ARTICVLVS II.

Nominalium fundamenta diruuntur.

35 Contra resolutionem præced. art. arguunt Nominales 1.auctorit. Arist.5.Phys.10. vbi disertis verbis docet ad relationem non dari motum,quia aduenit subiecto,ac recedit absq; vlla eius mutatione per solam mutationem alterius extremi. Idem inquiunt asserere D. Ansel. in Monolog. c.24. vbi ait vnum hominem ex natiuitate alterius fieri ei similem, æqualem,&c.absque vlla sui mutatione,vnde hac de causa ibi de nouo admittit in Deo denominationes relatiuas, quia ex ipsis nulla sequitur mutatio in eo,sicut ergo saluantur in Deo verè denominationes relatiuæ absq;distinctis relationibus,quę mutationem faciant, ita etiam in alijs omnibus saluari poterunt,ac debebunt, facerent autem mutationem si essent formæ reales subiectis superadditæ.

Resp.Doctor in 2.d.1.q.5.G, & 3.d.1.q.1.k. & quol.11.R. Arist. ibi assignare, ad quæ prædicamenta sit per se motus, & quænam formæ propria acquisitione, ac nouitate acquirantur, excluditq; ab hoc genere formarum relationes huius prædicamenti,vtpotè quæ nūquā propriā acquisitionem habēt, eo quia necessariò consequuntur extrema iam posita, sed sēper per accidēs acquiruntur,alio scilicet absoluto acquisito in altero relatorū;neq;ibi negat motū per se ad quęcūq; respectū,imò concedit motū ad Vbi,quia est de genere eorū respectuū,qui non necessariò consequuntur extrema in esse posita, ideoq; propriam habere possunt acquisitionem;noluit igitur Arist. ait Doctor, negare per huiusmodi relationes subiectum mutari mutatione communiter dicta, quæ nil aliud est, quàm subiectum aliter se habere nunc, quam prius, nā in hoc sensu cōcedit motū ad relationem.D.Amb.& Simpl.cit. expressissimè,& Arist.ipse 11. Met.c.4.dum ait,tot esse species mutationis,quot entis,sed tātùm negauit mutationē propriè dictā,quæ scilicet est ad terminū propria nouitate acquisibilē,& per se intētā ab agēte;Immò ita se explicat ibid.5.Phys.10. nā postquā negauit ad relationē esse per se motū sensu explicato subdit,*quare secūdū accidēs motus horum est*,vt bene hic notarūt Conimb.q.1. Et sic etiam exponi debet Ansel.præsertim quia in fine cap.modum illum loquendi,vt incertum prætermittit,vt notat Suarez disp.47.sect. 15.n.10. quod si amplius prætendat, vt aliqui vrgent ex ea auctorit. dicemus August. Ambros. & alios PP. oppositum dixisse, & ideò si D.Ansel.non stat à nobis,alij Patres non desunt. Ratio autem cur denominationes relatiuæ dicantur de Deo ex tempore absque vlla eius mutatione, est,quia dicuntur de ipso per solam denominationem extrinsecam, per terminationem nimirum relationis in creatura existentis, vt passim Theologi docent, neque quoad denominationem relatiuam licet argumentari à Deo ad creaturas, quia Deus est incapax accidentis; non sic creaturæ, vt notat Doctor 1.d.30.q.2.

36 Secundò arguunt ratione:positis duobus albis,quocunque alio præciso, illa dicuntur similia non tantum fundamentaliter,vt respōderi solet,sed etiam formaliter, similia enim ex 5.Met.dicuntur,quorum qualitas est vna,idest eiusdē rationis, talia antè forent illa duo alba absq. vllo modo superaddito,nā modus superadditus (si daretur) non vtique faceret illa eiusdē rationis,sed talia reperiret; sic etiā argui potest de duabus quātitatibus palmaribus,quod quocunque alio secluso, præter earum entitates sint formaliter æquales, quia æqualia formaliter dicuntur,quæ sunt eiusdē mensuræ,nec plures partes cōtinētur in vno,quam in altero.Idem argumentum,& cum maiori euidentia,fit in in relationibus disquiparantiæ,posito enim albo, & nigro,quocunq. alio secluso,eo ipso sunt dissimiles,si enim singulis addas relationes dissimilitudinis,hæ potiùs cōueniētiā causant, quā discrepantiā, qu a illæ duæ relationes sunt eiusdē rationis, & magis inter se conueniūt quā albū,& nigrū,sic etiā posita quantitate palmari,& bipalmari statim quocūq.alio secluso sunt formaliter inæquales,quia formalis inæqualitas cōsistit in inclusione plurium partium,quam alia,sed hanc inclusionē habet bipalmaris formaliter, non fundamētaliter, immò quicquid fingitur addi,nō potest facere inequalitatem, quia nō facit quantitatem maiorem vel minorem,cū non addat,vel detrahat partes, sed supponit excessum, quo bipalmaris superat palmarem, & inæqualitas formaliter consistit in tali excessu. Rursus hoc magis adhuc euidenter ostenditur, quia Petrus est essētialiter diuersus à Bucephalo,ergo relatio diuersitatis,qua sic diuersa dicuntur,nequit esse accidens eorum entitatibus superadditum, quia tunc per illam formaliter denominarentur diuersa accidentaliter, non essentialiter, non enim causa formalis potest producere effectum formalem seipsa perfectiorē. Tandem præcisa similitudine à duobus albis,distinctione à Petro,& Paulo,distātia à Cælo,& Terra, & sic de alijs,adhuc intelligitur ita se habere hoc album, sicut illud, itē Petrū esse distinctum à Paulo,cęlum distare à terra,quātum priùs.Si rursus dicamus data hypotesi res fore similes fundamentaliter,sic etiā distinctas,& distantes.Contra vrgent quærendo, vnde motiuū habeamus ad ponēdam aliam similitudinem præter illam,quā fundamentalem dicimus,nulla enim experientia id conuincit, quia nec illa formalis similitudo in seipsa videri potest, nec ab ea vllus procedit effectus, ex quo à posteriori noscatur; ergo præter fundamētalē nulla alia similitudo admittēda est, neque distātia inter Cœlū,& Terram,& illa ipsa formalis est dicēda.

37 Resp.vt ibi duo alba,& duo palmaria,secluso quocunq. respectu, non esse similia, & æqualia, nisi fundamentaliter, sicum passim dicimus substantiam sublata subsistentia non esse formaliter subsistentem,sed tantum fundamentaliter, ac etiam humanitatem præcisa risibilitate remanere risibilem tantum fundamentaliter, non formaliter, vnde cum hac doctrina ipsi Aduersarij in alijs vtantur,non est,cur eam ita seuerè damnent in proposito,nō enim facilius vnum asseritur,quam aliud,aut ergo omnes prorsus modos eliminent, aut etiam relationes admittant: ad impugnationem huius solutinois deductam ex definitionibus similitudinis, & æqualitatis ex 5. Met.dicimus, cum Scoto cit.in 2. H. ibi definiri per fundamenta, quia cum relatio in se sit minimæ entitatis, ac intelligibilitatis, facilius per fundamenta dignoscitur,& definitur.Sic etiam resp.ad idē argum.factum in relationibus disquiparantiæ,nam in albo,& nigro requirūtur relationes dissimilitudinis,vt formaliter dissimilia dicantur , & licèt illæ dissimilitudines inter se magis conueniant, quam album, & nigrum, tamen hanc denominationem illis non præbent,sed denominationem dissimilis,quia hæc præcisè est earum formalis effectus;sic etiam de inæqualitate dicendum, quod non consistit formaliter in tanta entitate quantitatis, sed in respectu tantæ quantitatis ad alteram maioris, vel minoris, licet enim quantitates seipsis formaliter sint tantæ,non tamen seipsis formaliter ordinantur inter se,sed per formam respectiuam superadditam, quia forma absoluta non potest tribuere formaliter habitudinē ad aliud,vnde relatio inæqualitatis non ponitur in extremis,vt addat, vel minuat partes in illis,sed vt compleat denominationem inæqualitatis.

38 Ad idem arg. de relatione diuersitatis factum dicimus relationes sæpesæpius sumere denominationē ex natura extre-

morum, inter quæ versatur, sic vnio inter materiam, & formā, licèt in se sit accidens, tamen substantialis appellatur, quia est inter substantias, & sub ratione substantiali vnibiles, vt declaramus disp. 5. Phys. q. 9. sic etiam actio, qua compositum substantiale producitur, dicitur substantialis, esto secundum entitatem suam sit accidens; sic igitur in proposito relatio diuersitatis, qua Petrus, & Bucephalus denominātur formaliter diuersi, estò in se sit accidens, dicetur tamen substantialis, & essentialis, quia distinguit substantias per rationes essentiales diuersas. Ad vlt. resp. vt ibi, ad impugnationem dicimus, quod sicut quia videmus effectus quātitatis, vel qualitatis, qui à substantia præstari non possunt, inde arguimus dari tales formas accidentales à substantia distinctas, sic etiam quia videmus dari hunc effectum in rerum natura scilicet ordinari aliqua, & vnum habere habitudinem ad aliud præter opus intellectus, qui præstari nequit ab entitatibus absolutis, hinc arguimus dari genus entitatis relatiuæ distinctum à genere absolutorum, nec est necessaria ad hoc maior experientia, quàm in alijs formis accidentalibus.

39 Tertiò arguunt ex absurdis, quæ sequerentur. Primò enim sequeretur, quod Petro mouente digitum immutaretur totus Orbis, quia noui respectus distantiæ causarentur in singulis entibus, & in ipso quoque è contra infiniti ferè respectus distantiæ resultarent. Secundò quod agens creatum agere posset ad quantamcūque magnam distantiam, & simul esset causa infinitorum ferè effectuum, si enim existant vbiq; terrarum infinita alba, & hic Patauij de nouo vnum producatur album, hoc solum album producet infinitas entitates relatiuas in singulis illis albis quantumcunq; distantibus, etiam apud Antipodas. Tertiò quod pars esset æqualis toti, si enim in quantitate maiori ponatur certa relatio ad quantitatem minorem, v. g. duplæ ad subduplam, vel relatio duplicitatis est diuisibiliter in ea quantitate, ita quod sit tota in toto, & pars in parte, vel indiuisibiliter, ita ut sit tota in toto, & tota in qualibet parte, quomodocunq. dicatur, sequitur semper quamlibet partem illius quantitatis esse duplam, sicut tota ipsa quantitas, si enim ponatur esse in ea diuisibiliter, certè cum partes duplicitatis essent singulæ eiusdem rationis cum ipsa tota duplicitate, sicut singulæ partes albedinis sunt eiusdem rationis cum tota albedine, eandem quoq; denominationem præberent singulis partibus illius quantitatis, quam tota duplicitas præbet toti quanti, sicut quælibet pars parietis dicitur per albedinem alba, quod adhuc magis euidenter sequitur, si duplicitas in sit toti illi quantitati indiuisibiliter. Quartò sequeretur processus in infinitum in relationibus, nam si distinctio, & diuersitas inter Petrum, & Paulum superaddit eis relationē realiter distinctā, ergo distinctio fundata in Petro realiter distinguitur ab ipso Petro, & sic etiam in Paulo, & per consequens relatio distinctionis Petri à Paulo realiter refertur ad Petrum, & per aliam relationem diuersitatis distinguitur ab eo, & iterum hæc secūda relatio distinctionis est diuersa realiter à prima, ergo per aliam relationem erit diuersa, & de illa arguetur rursus, quod erit diuersa per aliam relationem, & sic processus in infinitū. Quintò sequitur posse saltim de potentia absoluta duo alba non esse similia, quia cum sint priora similitudine, possent ab ea separari, & sine ea conseruari & sic non essent similia, vel essent similia sine similitudine. Sextò tunc posset idem accidens esse simul, & semel in pluribus subiectis distinctis, & loco distitis, nimirum relatio duplicitatis, qua numerus quaternarius hominum est duplus respectu binarii, insideret enim in illis quatuor hominibus, sicut ergo hac ratione negauimus superius numerum esse accidens realiter distinctum à rebus numeratis, sic in proposito de relatione dicendum erit non esse diuersam à rebus relatis.

40 Resp. ad 1. ex Mayr. cit. nullum esse absurdum, immò apprimè necessarium, quod si aliquid mutat ordinem in vniuerso, omnia, quæ sunt in ipso, mutent ordinem ad illud, neq; hoc est inconueniens, cum omnia, quæ sunt in vniuerso, sint adinuicem ordinata, & connexa, imò vt notat Doctor cit. in 2. §. *& quia*, contra negantes hoc potest obijci verbum Philosophi 12. Met. tex. fine com. quod tales inconnexam faciunt mūdi substantiam; neq; talis continua, & perennis mutatio in entibus inconuenit, quia vt dictum est ad primum, mutatio ad huiusmodi relationes est communissimè dicta, itaut propriè nomen physicæ mutationis non mereatur. Nec etiam inconueniens est in vno, & eodem ente tot concedere relationes distinctionis, distātiæ, &c. quot sunt entia in vniuerso, quia vt ait Mayr. quasi Aduersariorum admirationes irridens eas portare nullum est onus. Nec dicat Auersa cit. quod estò non sit onus humero, magnum tamē, & intolerabile onus est intellectui, nā replicat Mayr. non esse onus, nisi intellectui grosso. Et sanè quamuis hæc solutio tota videatur contrarijs chymærica, re tamen vera nullam aliam habet apud eos confutationem præter admirationes, & exclamationes, vt ipse fatetur Hurt. cit. §. 28. & ideò bene ait hoc argumentum, quod quidam tanti faciunt, nihil concludere; & adhuc minus vrget in sententia S. Thom. non multiplicantis relationes ad multiplicationem numericam terminorum, inquit enim quod eadem similitudine, qua vnum album respiciebat alterum, respicit & illud, quod de nouo fit, & quando perit vnum ex his, alterum non amittit similitudinem simpliciter, sed solum ad illud, vnde in hac sententia non tanta varietas admittitur in vniuerso, nec tanta relationum copia in eadem re; hinc meritò hoc argumentum quidam argutè *Tribunitium* appellarunt, eo quod non conuincat, nisi plebem, & ignaros stupentes, dum audiunt ad motum digiti totum Orbem immutari.

41 Ad 2. varij sunt modi euadendi apud Mayr. cit. 1. d. 39. q. 7. & ad duos reducuntur: Primus est eorum, qui negant relationem verè, & propriè produci, quidam enim dicunt relationes non causari, sed solum concausari, alij dicunt propriè non causari, quia relatio potius est sequela extremorum, quam eorum effectus, vnde dicitur resultare, & dimanare ab extremis; non autem effici. Mayr. verò quem sequitur Io. de Magistris, distinguit de actione physica, & metaphorica, seu Metaphysica (vt ibi vult Margo) & ait hac secunda actione relationum produci à termino in fundamento, quia hæc non requirit determinatum situm inter agens, & patiens, sicut postulat actio physica. Hic modus respondendi ad propositam difficultatem, vel est omninò falsus, vel solum consistit in verbis, certum enim est omne ens reale creatum in rerum natura existens habere causam sui productiuam immediatè, vel saltim mediatè, cum omne tale sit verè causatum, & non metaphoricè tantum, esto enim detur aliquis effectus ab aliqua causa, vt v. g. à *finali* metaphoricè causatus, adhuc tamen debet ei assignari causa realis, & physica, non ergo sufficit dicere, quod relatio producitur à termino actione metaphorica; nec etiam dicere sufficit, quod eius causalitas sit metaphysica, quia per hanc nō procedit à causa effectus realiter distinctus, cum non sit per verum influxum physicum, vndè hoc modo nos Scotistæ dicere solemus passionem à subiecto causari, quia eam non distinguimus realiter ab illo, si ergo hoc modo dicamus relationē causari ab extremis, non amplius eam realiter distingueremus ab illis. Nec etiam sufficit dicere, quod causetur per resultantiam, & naturalem sequelam, quia resultantia, & dimanatio naturalis non excludit veram efficientiam physicam, nisi quando sumitur pro causalitate metaphysica, vt ex professo ostēdimus disp. 7. Phys. q. 2. & hunc dicendi modum refellit Mayr. ipse, quia si hæc resultantia, & sequela tollit veram causalitatem, tollitur via probandi aliquid esse causatum in vniuerso, quia calor dicetur sequela ignis, compositum sequela materiæ, & formæ, & vniuersum sequela Dei, non autem effectus eorum. Nec tandē sufficit dicere relationem concausari, quia vt etiam bene vrget Mayr. ex hoc, quod causetur cum alio, non tollitur, quin verè causetur, nam & Arist. 1. Phys. 64. docet formam non causari, sed concausari, quia non per se sola producitur, sed ad productionem compositi, quod tamen nō obstat, quin sit verè producta. Ex his impugnationibus, quas facit Mayr. deducitur ipsum sentire, quod relatio verè, & realiter causetur à termino, vel producente terminum. Sed certè dum subdit causari non per actionem physicam, sed metaphoricam, intentum suum non assequitur, vel potius nos non assequimur, quid intellexerit per actionem metaphoricam, cum non satis se declaret, ex quo ansam sumpsit Margo dubitandi, an textus sit mendosus, & potius legēdum putet actionem metaphysicam, quam metaphoricam; sed etiam sic legendo, non adhuc Mayr. probaret intentum, quia causalitas metaphysica non est realis, & per verum influxum in effectum, vt diximus; At peius omnibus loquitur Vulpes, dum ait relationem pullulare ab extremis pullulatione rationis 2. p. tom. 1. disp. 7. art. 3.

42 Alter modus dicendi est eorum, qui fatentur ingenuè relationem verè, & realiter causari, & hi rursus diuisi sunt, quidā enim dicunt causari à solo fundamento posito termino, veluti conditione, quidam è contra produci totaliter à termino in fundamento merè passiuè se habente, vel à producente terminum. Et ad difficultatem propositam aiunt, quod licèt nequeat agens limitatum in quacunque distantia producere formam absolutam, posse tamen relatiuam, ita Tat. hic Burlifer, & Vallo tract. Formalit. & Faber cit. ac etiam Ruuius, qui addit relationem produci ab agente, quod produxit terminum, propter correspondentiam ad fundamentum, & inter alios modos

(ex-

(excepto suo) hunc Mayr. commendat, vt magis de mente Doct. Verùm sic respondendo manifesta committitur petitio principij: tenentur enim assignare rationem, cur productio effectus absoluti in quantacunque distantia à limitatione agentis impediatur, non autem productio relatiui, nam agens æquè manet limitatum in vtriusque productione, nec ratio à Ruuio assignata sufficit, quæritur enim quid sit hæc correspondentia termini ad fundamentum, quomodo hæc possit eleuare virtutem agentis, vt agat in tanta distantia. Zerbius 5. Met. q. 17. propè finem tenens hunc dicendi modum, inquit, quod quiuis agens in ordine ad effectum, quem per se primò producit, requirat contactum dimensionalem, vel virtualem cum passo, non tamen in ordine ad effectum, quem producit per meram concomitantiam; & hæc solutio est Bass. l. 1. d. 30. art. 2. quæ sanè maius habet fundamentum, quam aliæ, ex his, quæ habet Doct. in 4. d. 10. q. 4. & 5. vbi expressè videtur hanc tradere doctrinam, quem tamen Zerb. non citat. Cæterùm hanc quoque solutionem ostendimus esse insufficientem disp. 11. Phys. q. 9. in sol. ad 2. prin. vbi etiam explicamus Doctorem loc. cit.

43 Præstat igitur dicere relationem proximè, & immediatè produci à solo fundamento, posito tamen termino, veluti conditione necessariò requisita, per resultantiam quandam, & naturalem sequelam; quæ tamen non excludat veram efficientiã, eo modo, quo descensum deorsum in lapide dicimus naturaliter resultare ex ipsa lapidis grauitate, ad hanc tamen resultantiam concurrere remouens prohibens, vt conditionem sine qua non; quia igitur terminus non concurrit per verum, & physicum influxum ad resultantiam relationis, hinc est, quod distantia non obstat, quo minus posito termino resultet relatio in fundamento in quantacunque distantia, & multæ in multis fundamentis; hunc dicendi modum, quem communiter sequuntur Recentiores, Complut. Amic. Moris. Io. de S. Th. docuerunt nostri Lichet. 2. d. 1. q. 5. ad 2. Ocham, & quol. 11. respondendo ad instantias contra tertium dictum, & Bonet. in suis prædicam. libel. de relationibus, vbi ab initio non longè sic eum egregiè declarat in hæc verba. Dicamus igitur, quod ista dependentia essentialis relationis ad terminum est quædã coexigentia, quia coexigit ipsum terminum, sicut illud sine quo non, quia nec produci, nec conseruari à quocunque potest sine termino, & ex natura sua habet hoc, nam sicut voluntas nõ potest volitionem elicere respectu alicuius obiecti, nisi obiectum sit præcognitum, & tamen cognitio obiecti nec est causa productiua, nec conseruatiua, nec subiectiua volitionis, ab illa tamen dependet coexigitiuè, similiter intellectus non elicit intellectionem, nisi circa obiectum, & tamen obiectum à pluribus non ponitur causa effectiua, nec conseruatiua, nec subiectiua intellectionis, palam autem quod sic conformiter est dicendum de dependentia essentiali relationis à termino, quoniam ipsa relatio est talis entitas, de cuius natura est, quod non possit existere, nisi terminus existat; hæc ille satis eruditè: hic denique dicendi modus tribuendi totam causalitatem relationis fundamento posito termino, vt conditione colligitur ex Doctore, qui loquens de origine relationis, & modo, quo producitur, non semel ait, *relationem consequi fundamentum posito termino, seu termino non excluso*, ita loquitur 4. d. 13. q. 1. D. & quol. 11. & alibi sæpe.

44 Ad 3. respondet Zerb. cit. q. 16. §. *Propter tertium* in fine nullam relationem in subiecto suo esse accidens extensum, aliter quælibet pars eius denominaret partem subiecti, in quo fundaretur, sicut & reliqua accidentia, & consequenter quælibet pars hominis esset Pater; Sed hæc solutio præterquam quod admittit accidens indiuisibile recipi in subiecto diuisibili, quod solum conceditur animæ rationali ob eius independentiam à subiecto, adhuc non euadit argumentum, imò si tota duplicitas est, non solum in tota quantitate v. g. palmari, sed etiam in qualibet eius parte, adhuc magis sequitur quamlibet partem denominari duplam, vt inferebatur in argumento. Ideò Lichet. cit. 2. d. 1. q. 5. in sol. ad arg. Ocham. §. *Nunc restat*, ad penult. concedit, & ipse relationem duplicitatis esse indiuisibiliter in subiecto, subdit tamen non denominare partem, quia primò determinat sibi totum, & non partem, & sic nata est tantum denominare totum, quamuis ex consequenti dicatur etiam esse in partibus, quæ doctrina vera est, & poterat per eam Lichet. sufficienter argumento satisfacere absque eo, quod concederet absurdum illud, quòd relatio sit accidens indiuisibile, & in subiecto residens indiuisibiliter; dicimus ergo duplicitatem, æqualitatem, & alias huius generis relationes esse diuisibiles, & in subiecto extensas, non tamen partes subiecti eodẽ modo denominare, non quia partes illarum relationes sint alterius rationis, ac etherogeneæ, vt hic dixerunt Complut. hoc enim omninò irrationabile est, sed ob rationem. Lichet. allatam, quia illæ relationes requirunt integrum fundamentum, vt fiat denominatio, sicut anima, licèt sit eiusdem rationis in omnibus partibus, non tamen denominatur animal quælibet pars, sed totum dumtaxat, quia nimirum illud solum sibi determinat, vt perfectibile adæquatum, sicetiam modus subsistentiæ in sententia illum ponente positiuum non denominat suppositum hanc, & illam partem aquæ, sed totam illam aquã, quæ non est alteri vnita, etsi modus hic etiam in partibus reperiatur; imò in accidentibus etiam habemus exempla eorum, quæ denominant tantum subiectum adæquatum, etiamsi sint quoque in partibus, nam longitudo palmaris v. g. est vtique accidens, quod non solum est in toto palmo, sed etiam omnes, & singulas eius partes attingit, sed quia has inadæquatè tantum respicit, & totum sibi determinat, velut adæquatum subiectum, ideò totum duntaxat palmare denominat tantum, non verò partes, & ideò dicebat Arist. 2. Top. c. 1. non semper tenere cõsequentiam ab inesse ad denominari; verum tamen est, multa quoque esse accidentia, & ferè omnes qualitates ita se habere, quòd indifferenter denominant tam subiectum adæquatum, quam inadæquatum denominatione eiusdem rationis, vt albedo in pariete, calor in aqua, lumen in aere, quorum exempla afferebantur in arg.

45 Ad 4. resp. Doct. cit. in 2. in sol. ad 4. Henric. quod non quælibet relatio vniuersaliter loquendo distinguitur realiter à suo fundamento, sed tantum illa, sine qua, & eius termino fundamentum existere potest, si enim fundamentum sine illa relatione, & eius termino potest existere, hoc est inditium manifestum distinctionis realis, cum ergo relatio nequeat existere sine fundamẽto, idq; ab intrinseco sibi repugnet, sequitur, quod omnis ille respectus, quo ponitur, vel concipitur ad suum referri fundamentum, siue ad illud referatur, vt ad id, cui realiter inhæret, vel à quo realiter distinguitur, vel alio modo, sit ipsimet realiter identificatus, ita vt seipsa realiter ad fundamentũ referatur, vt ab eo distincta, vt illi inhærens, vt dissimilis, itaq; in proposito relatio distinctionis Petri à Paulo vtique est alia realiter à Petro, sed hæc alietas non est alia relatio realiter distincta à relatione diuersitatis, qua Petrus distinguitur à Paulo, sed est sibi realiter eadem, itavt seipsa realiter talis relatio distinctionis sit diuersa à Petro, quam regulam adhuc magis declarat Doctor cit. sub N. quandam instantiam facit Ocham contra allatam Doctoris solutionem, quam bene repressit Lichet. cit. vide ipsum.

Sed dices, quamuis diuersitas non alia diuersitate, sed seipsa dicatur diuersa à Petro, quia nequit esse sine illo, cum sit eius fundamentum, tamen Petrus nequit dici seipso diuersus à diuersitate, qua differt à Paulo, quia potest esse sine illa, atq; ideo indigebit alia relatione distincta, qua diuersus dicatur à prima illa diuersitate, & cum ab ista secunda diuersitate rursus differat realiter, quia potest esse sine illa, rursus quoq; alia indigebit relatione diuersitatis, qua dicatur ab ea diuersus, & sic in infinitum. Resp. quod sicut ex parte relationis datur status, cum talis est, quod fundamentum nequit esse sine illa, & eius termino, vt dictum est, ita datur status ex parte fundamenti in eo genere, in quo relatio illud denominat, sic materia non dicitur alia vnione vnita vnioni, qua iungitur formæ, nec productio dicitur alia productione producta, & ratio est, quia quod est *Quo* in aliquo genere, non præsupponit in subiecto aliud *Quo* in eodem genere, vnde Tatar. hic dub. 2. in fine dat duas regulas ex Doctore elicitas, prima est, *quando aliquid est tale denominatiuè, & aliud est formaliter tale, tunc standum est in illo, quod est formaliter tale*. Altera est, que recidit in præcedentem, vel est eius confirmatio, *quandocunq. aliquid est medium in aliquo ordine, non oportet tali medio assignare aliud medium, sed ipsum seipso in tali ordine est medium*, qua doctrina sæpius vtimur in Phys. loquendo de his modis, præsertim loquendo de relatione productionis, & causalitatis disp. 7. q. 2. quomodo non alia productione dicatur producta; Itaque ad replicam dicimus Petrum respectu relationis diuersitatis non dici propriè diuersum, sicut nec materia propriè dicitur vnioni vnita, & ratio est, quia sicut non habet *Quo*, ita nec potest dici *Quod*, sed solum dicetur diuersus extrinsecè per terminationem diuersitatis, quam dicit prima diuersitas ad ipsum Petrum, quæ est cum ipsa realiter identificata, pro quo vide dicta in Phys. loc. cit. quibus subscribit Pon. hic n. 117.

46 Ad 5. negant Scotistæ passim, & Thomistæ posse, aut relationem esse sine extremis etiam de potẽtia absoluta, ob essentialem dependentiam ab eis, aut extrema sine relatione ob necessariam eius sequelã ad ea, & hãc esse mẽtẽ Doctoris testatur Lich. ci. in sol. ad hoc ar. quod erat 3. Ochã, & Barg. 1. d. 28. q. 3. quia

quia vbicunque loquitur de relatione intrinsecus adueniente, semper constanter docet sequi absoluta necessitate positis extremis, idque etiam tenet Zerb.cit. Et ad probationem rursus negant prius realiter distinctum à posteriori posse ab ipso separari, si hoc ex illo dimanet per naturalem sequelam, ac necessariam concomitantiam, & afferunt exemplum de subsistentia, quæ realiter distinguitur à natura substantiali, & est posterior ea item figura à quantitate, & tamen secundum communem nequit Deus facere naturam sine aliqua subsistentia, quātitatem sine figura, eò quia fatali quadam, ac indispensabili necessitate hi modi sequuntur illas entitates. At Contra hanc communem solutionem instāt Neoterici Suar. Auersa. Amic. Blanc. quod cum Deus ad extrà liberè concurrat ad quemlibet effectum, posito termino, & fundamento, potest suspendere concursum ad relationem; & certum est apud Theologos, Deum posse impedire omnem causalitatem causæ secundæ, si est in genere causæ efficientis, qualis à nobis ponitur causalitas fundamenti in ordine ad relationem in ipso resultantem posito termino; ergo &c.

47 Cæterum facilè respondebunt Deum vtique ad quemcūque effectum liberè concurrere simpliciter, & absolutè loquēdo, ad aliquem tamen effectum, immo ad multos concurrere necessariò necessitate secundum quid, & ex suppositione, quæ certè absoluta libertatem non tollit, supposito enim v. g. quod concursum præbuerit (vt sistamus in allatis exemplis) ad existentiam naturæ necessariò tenetur concurrere ad naturalem resultantiam subsistentiæ eius, & sic de figura respectu quantitatis, si ad horum modorum resultantiam necessarius est concursus distinctus ab eo, quo concurrit ad existentiam illarum, quarum sunt modi, quod addimus ob Lichet. qui loc. cit. in 2. & in quol. 11. in sol. ad obiectiones contra 3. dictum ad 6. tenet similes modos immediatè manare à re, cuius sunt modi, velut à causa necessaria præcisa, & adæquata absque concursu extrinseci agentis, quo dato adhuc minus vrget argumentum Recentiorum. Et sic etiam ad aliam prob. aut negādum est Deum adhibere distinctum concursum in resultantia horum modorum ab eo, quo concurrit ad existentiam rerum ipsarum; cuius sunt modi; vel si adhibet, impedire non posse sequelam illorum ob intrinsecam implicantiam.

48 Posset vrgentius præfata solutio contra Scotistas impugnari ex eo, quod docet Doct. in hac q. sub M. quod nempè impossibilitas separationis duorum ex triplici capite pendere potest, vel quia sunt simul natura, vel quia vnum est prius, à quo essentialiter dependet posterius, & ideò hoc nequit ab eo separari, vel demum quia sunt realiter idem, vnde postea infert 2. d. 2. q. 2. ab initio, quod prius nequiens esse sine posteriori necessariò est idem illi, quando hæc impossibilitas prouenit ab intrinseco, vt constat de subiecto, & passione, & quod nihil realiter distinctum ab alio, sine quo non potest esse sine contradictione, est prius eo, sed est posterius naturaliter, vel simul natura cum eo; sanè ex hac regula Scoti videtur manifestè inferri, quod si extrema sunt naturaliter priora relatione, & illis ab intrinseco repugnat sine illa conseruari, hoc erit propter identitatem realem eius cum ipsis, vel potius quod relatio nil aliud est, quam ipsa extrema simul posita hac de causa alij Scotistæ concedunt posse à Deo conseruari extrema sine relatione, ita Bonet. in hoc prædic. Mair. & Faber cit. Tandem si placet tueri communem modum Scotistarum, occurri potest ex dictis qu. præced. quod illa regula Doctoris valet quotiescunque talis impossibilitas prioris à posteriori prouenit ab intrinseca natura prioris, & non ab aliquo intrinseco, vt ipsemet explicat in hac qu. sub N. sic autem est in proposito, quod impossibilitas separationis, & necessaria connexio extremorum cum relatione prouenit, non ab intrinseca natura singulorum singillatim, sed à simultate durationis, cui ambo coexistunt, quæ vtique illis est accidentalis, quia vnum destrui potest alio remanente; Sed quicquid sit de hoc, concludimus, quod si per possibile, vel impossibile à duobus albis auferretur relatio, non manerent similia formaliter, sed tantum fundamentaliter, vt dicebamus in sol. ad 2.

49 Ad 6. sicut numerus ex dictis disp. præced. qu. 2. non est ens aliquod per se vnum, sed solum multitudo, sic relatio numeri maioris ad minorem, vel è contra, non est vna relatio simplex, sed in quolibet subiecto sua relatio, quatenus est pars componens illam multitudinem, & comparatiuè se habens in excessu, vel defectu ad partes alterius numeri; quod potest familiari exemplo declarari de pluribus nauim trahētibus, nam in quolibet est relatio non trahentis simpliciter, & adæquatè, sed coadiuuantis ad trahendum, & sic in solidum constituunt integram tractionem, ita colligitur ex Doctore 4. d. 1. qu. 2. in sol. ad 1. prin. vbi loquitur cum particula dubitatiua *fortè* ob illos, qui statuunt numerum ens per se vnum, non quia ipse oppositum teneret; argumenta quædam alia minoris momenti ad hanc quest. attinentia videri possunt apud Lichet. & Zerb. & Scotum ipsum loc. cit. omnibus enim adamussim satisfaciunt; Neoterici enim in hac controuersia, in qua ita gloriantur de sua sententia, nec quidem argumentulum vnum proprio Marte addiderunt, sed ad vnguem omnia sumpserūt ab Ochā, Greg. Rub. & Aureol. 1. d. 30. part. 1. art. 2. à quo præsertim magnam partem suæ nouæ doctrinæ mutuarunt, vt non immeritò soleat à nobis appellari insignis ille Doctor *Promptuarium Neotericorum*. Alia vero argumenta speciales relationes tangentia, vt actionem, vnionem, inhærentiam, vbicationem, &c. (has enim omnes negant veteres Nominales) in Phys. suis locis adducuntur, & diluuntur.

Poncius disp. 15. Log. nu. 43. mouet contra nostram sententiam difficultatem quandam, quam ait esse grauissimam, nec de ea mentionem fieri solere; videtur enim, quod similitudo duorum alborum non sit distincta realiter à coexistentia illorum, sed illa coexistentia est relatio extrinsecùs adueniens, ergo non datur relatio intrinsecus adueniens distincta realiter à relatione extrinsecus adueniente; minor patet, quia illa coexistentia non præsupponit aliquid ex parte fundamenti, vel termini, ad quod necessario sequatur, ergo non est relatio intrinsecùs adueniens, consequentia est euidens: probatur maior, in qua sola videtur esse difficultas, quia non est vllum signum distinctionis realis inter ipsa, neque enim possunt esse sine seinuicem, neque vnum est causa, seu principium alterius, neque subiectantur in subiectis realiter distinctis, vt patet, ergo &c. Et quamuis (inquit) possent euadere facilè difficultatem qui existimant cum Mair. duo alba per potentiam Dei absolutam posse simul existere sine similitudine, tamen in sententia probabiliori hoc negante valdè vrget proposita difficultas; & ob id inquit Ponc. nu. 45. iudicare valdè probabile quod non detur vlla relatio intrinsecùs adueniens, quæ sit distincta realiter à coexistentia duorum extremorum, licet sit distincta realiter ab extremis, quæ coexistunt, & per eam referuntur. Attamen tenendo communiorem Scotistarum sententiam respondet postea negando maiorem, quamuis enim coexistentia duorum v. g. alborum non possit esse, quin sit similitudo, nec similitudo etiam, quin sit coexistentia illorum, tamen potest esse similitudo sine vlla determinata coexistentia; quamuis enim variētur coexistentia, quia est quid successiuum, nam dicit ordinem ad tempus, quod est quid successiuum; tamen non variatur similitudo, sicut nec albedo, quæ est fundamentum proximum eius; duo enim alba eadem numero similitudine semper referuntur ad seinuicem, non autem eadem numero duratione semper durant, dum durant, neque eadem etiam coexistentia propter eandem rationem coexistunt.

Nullus tamen sanæ mentis ex adeò imbecilli ratione adduci debet ad iudicandum probabile hoc absurdum, quod nulla detur relatio intrinsecus adueniens, quæ sit distincta realiter à coexistentia duorum extremorum, quam ait esse extrinsecus aduenientem; Quamuis autem argumentum sit facilis solutionis, adhuc tamen non exactè soluitur ab ipso, estò enim cōcederetur similitudinem duorum alborum distingui à coexistentia illorum, quia hæc variatur, cum sit successiua, ad variationem temporis, cui coexistit, non verò similitudo, adhuc tamen posset argumentum vrgeri de duorum Angelorum diuersitate, quæ mensurantur æuo, & non tempore, vnde eorum coexistentia ad communem durationem permanentem, qualis est æuum, consequenter erit permanens, & non successiua, argumentum igitur vrgebit saltim de relationibus fundatis in entibus, quæ mensurantur æuo, quod est duratio permanens. Respondendum igitur aliter est ad argumentum, quod licet similitudo, & quælibet alia relatio supponat extrema coexistentia, adhuc tamē realiter distinguitur à relatione illa coexistentiæ amborum; quæ quidem realis distinctio licet dignosci, vel colligi nequeat ex earum separatione, adhuc tamen colligitur ex hoc, quod coexistentia extremorum est veluti causa relationis sequentis, cum actualis relatio non causetur, nisi ab extremis actu existentibus, & adhuc euidentius colligitur ex diuersis effectibus formalibus earum, nam coexistentia v. g. duorum alborum numquam illa potest denominare similia, nam ratione relationis coexistentiæ tam coexistere dicuntur duo alba, quam vnum album, & vnum nigrum, quia coexistentia in ipsis est eiusdem rationis, eo, quod eidem durationi coexistunt; vt ergo aliqua duo similia, vel dissimilia dicantur, non sufficit amborum coexistentia, sed requiritur vt participent qualitatem eiusdem, vel diuersæ rationis,

in

in hac enim vnitate, vel diuersitate fundatur proximè eorū similitudo, vel dissimilitudo, non autem in simplici, & pura amborum coexistentia, quia, vt dicebamus, quantum ad effectum formalem coexistendi extrema omnium relationum eodem modo denominantur; Confir. hæc solutio, quia cū hoc quod duo alba simul coexistant, ac etiam vnum album, & vnum nigrum, quamuis quantum ad effectum coexistendi eodem modo se habeant, adhuc tamen hoc album aliter se habet in ordine ad aliud album coexistens, quam in ordine ad nigrum, quia est illi simile, huic autem dissimile; ergo similitudo, & dissimilitudo diuersam important habitudinem à coexistentia. Deindè neq. minorem arbitramur veram, quod nempè coexistentia sit relatio extrinsecus aduenicns, da enim duo entia actu existentia, quantumcunq. sint inter se distantia, dūmodo in eodem tempore, eidemq. durationi coexistant, sequitur ad illa necessariò, ac indispensabiliter relatio coexistentiæ, quam memorat Doctor 1.d.39. §. *Contrà istud arguitur*, & inquit esse realem, at nō declarat, num sit intrinsecus, vel extrinsecus adueniens, sed quicquid modo sit de hac minori, sufficit pro solutione difficultatis falsam esse maiorem. Ouied. cōtrou.9. Met. pun.4. sequitur cum alijs Recentioribus suæ Societatis Nominalium placitum de indistinctione relationis prædicamentalis ab extremis; sed non adducit, nisi consuetas, & decantatas Nominalium rationes iam adductas, & solutas; quas estò magnificare, & corroborare conetur varijs verborum ornamentis, reipsa tamen nullam ingerunt vlteriorem difficultatem, quæ ex dictis sufficientissimè non diluatur Aureolus 1.d.30.cit. ab initio quædam adducit argumenta §. *Sed in oppositum*, quæ tantum probant relationem non dari in rerū natura præter opus intellectus per modum cuiusdam interualli inter extrema, vt tribuitur Henrico, de quo infrà n. 59. alia vero argumenta, quibus probat art. 2. nec relationes secundi, & tertij modi esse reales, quo sensu concludant patebit infrà q.10. art.2. explicando relationes illarum modorum.

QVÆSTIO IIII.

An relatio prædicamentalis constituatur per esse in, *vel* ad, *vel per vtrumque.*

50 SCotistæ communiter sentire videntur relationem essentialiter constitui præcisè per *esse ad*, *esse in* autem ei conuenire in secundo modo dicendi per se ad modum passionis realiter identificatæ, quod colligunt ex Scoto 4. d. 12. q. 1. ita Trom. 7. Met. q. 1. Ant. And. ibidem, Mair. cit. q. 5. & 4. d. 12 q. 7. in fine, & sic etiam loquitur Bonet. cit. Alij ex aduerso, vt refert Rada p. p. contr. 23. art. 3. in fine habitudinem relationis ad fundamentum posuerunt essentialem, non verò habitudinem ad terminum. Thomistæ verò ex D. Th. p. p. q. 28. art. 2. dicunt relationē constitui per vtrumq. sed *esse in* conuenire relationi secundum rationem genericam accidentis, & *esse ad* secundum rationem propriam relationis, quam habitudinem, vt præscindit à ratione *essendi in*, quidam dicunt non esse realem, sed abstrahere ab esse reali, & rationis, ità Caiet. & Canariens. p. p. q. art. cit. Capreol. p. d. 23. q. 1. Soncin. 5. Met. q. 25. Alij adhuc sic præcisè sumptam volunt esse realem, ita passim Recentiores Thomistæ Bannes, Nazar. Ripa art. cit. Gratiad. contro. 5. tract. 3. disp. 1. Complu. disp. 14. log. q. 1. Vasquez p. p. disp. 124. c. 3. Suar. in Met. disp. 47. sect. 2. & alij communiter.

51 Dicendum est relationem non tantum constitui per esse ad, reale, sed etiam per *esse in*, non tamen eo modo quo ponunt Thomistæ, quasi *esse in* concurrat præcisè, vt ratio generica; Probatur, & explicatur concl. quoad omnes partes; Primò quòd relatio constituatur per *esse ad* probat optimè P. Rada cit. contra Auctores secundæ sent. & res est ita per se clara, vt probatione non indigeat, nam omnes cum Arist. rationem relatiuorum semper explicuerunt per hoc, quod est *esse ad aliud*, & numquam aliter, vnde Doct. 1. d. 26. q. vn. C. ait relationem, vt relatio est, esse ad aliud, adeò, inquit, quod si non sit ad aliud, vtique relatio nō est, hæc enim est differentia specifica, quæ ipsam distinguit ab accidentibus absolutis; imò hoc ita intelligendum est, vt ipsum esse ad aliud actualiter, & formaliter relationem constituat, non autem esse ad aliud aptitudinaliter tantum, & radicaliter, vt Auctores illi significabant, essentia enim relationis est ipsamet formalis, & actualis ordo, & habitudo, non vero quasi potentia, & facultas referendi vnum ad aliud; quod adeò verum est vt etiam in relationibus aptitudinalibus veritatem habeat, ipsa enim etiā aptitudinalis relatio actualiter suum munus referēdi exercet; vnde non dicitur aptitudinalis, quia fundamentum suum actu non referat, & actu relatum non denominet, sed quia terminus, ad quem actu fundamentum refert, non actu existit, sed aptitudine solum, & in potentia, qua de causa relatio illa, non actualis, sed aptitudinalis tantum nuncupatur, quod totum significauit Doct. quol. 13. in sol. ad 1. prin. sic mobilitas v.g. denominat corpus naturale actu mobile, & actu illud refert, ac ordinat ad motum, sed non ad motum in actu, sed in potentia tantum, sequitur Suar. disp. 47. sec. 5. nu. 9. & magis explicabitur infrà q. 8. in fine.

Secundò hæc ratiò essendi ad aliud est verè realis, & non præscindens à reali, & rationis, vt dicebant illi Thomistæ; tum quia, differentiæ entium realium debent esse reales, cum ergo per *esse ad* contrahatur ens finitum, & accidens reale ad constituendum genus accidentium relatiuorum vtique esse debet ratio verè, & essentialiter realis; tum etiam quia relatio prædicamentalis non solum est ens reale, & accidens reale, sed etiam relatio realis, nam per eam verè, & realiter subiectum refertur ad aliud non minus, quam verè, & realiter sit quantum per quantitatem, quale per qualitatem, ergo in relatione non solum ratio *essendi in*, quæ illi competit, vt accidens, est realis, sed etiam ratio, *essendi ad*, quæ sibi conuenit præcisè, vt relatio; Demum rationes omnes, quæ probant relationem esse ens reale, ostendunt ly *ad* esse reale, quatenus probant realiter referre subiectum ad aliud.

52 Tertiò, quod *esse in* constituat relationem, non minus essentialiter, quam *esse ad*; & non tantum vt ratio generica, sed etiam vt specifica, probatur, quia vt docet Bargius 1. d. 3. q. 5. à quo huius quæsiti resolutionem accepimus, in fundamento relationis creatæ, quæ est accidens, alia est ratio fundamenti, & alia subiecti, & ideo in ea duæ habitudines *essendi in* sunt distinguendæ, vna ad fundamentum sub ratione subiecti, inquantum est accidens, quæ propriè dicitur inhærentia, alia ad fundamentum reduplicatiuè sub ratione fundamenti, inquantum est relatio: & quod hæ duæ habitudines in relatione creata sint distinctæ, ex eo patet, quod relatio diuina includit rationem *essendi in* veluti in fundamento, non tamen velut in subiecto, cum non sit accidens, vt docet Doctor 4. d. 12. q. 1. in fine, & sequitur Amic. cit. q. 7. dub. 2. ar. 2. Si igitur *esse in* sumatur pro ratione *essendi in*, velut in subiecto, concurrit ad constitutionem relationis prædicam. velut ratio generica, quia sic vel est ipsa ratio accidentis in communi ad absolutum, & respectiuum, vel saltim eam nobis circumscribit: si vero sumatur pro ratione *essendi in*, velut in fundamento, sanè in hoc sensu concurrit ad constitutionem relationis, velut ratio specifica non minus, quam *esse ad*, quod multipliciter probatur 1. quia relatio vt relatio est habitudo essentialiter inter duo extrema, ergo talis habitudo æquè essentialiter petit fundari, & terminari. Secundò non minus implicat relationem esse sine fundamento, quam esse sine termino, ergo si ratio *essendi ad* est essentialis relationi, vt relatio est, etiam & ratio *essendi in*. Tertiò eadem sunt principia constituendi, & distinguendi, sed Arist. 5. Met. distinguit relationes, etiam penes fundamenta, ergo ratio *essendi in* constituit relationem quoq; vt relatio est. Quartò ad constituendam relationem in suo esse proprio, & specifico non sufficit terminus, sed etiam requiritur fundamentum, ergo vtraq. ratio concurrit ad constitutionem relationis, vt relatio est. Demum licet ratio *essendi in*, velut in subiecto, vniuersaliter conueniat omnibus accidentibus, ideoq; ad relationis constitutionem concurrat, velut ratio generica, & communis, tamen ratio *essendi in*, velut in fundamento conuenit præcisè relationi, vt à ceteris entibus distinguitur, & relationibus prædicamentalibus, vt ab accidentibus aliorum generum secernuntur, ergo relationi competit, vt differentia propria, & ratio specifica non minus, quam *esse ad*, immo id ita intelligendum est, vt ratio *essendi in*, & *ad* non sint duæ differentiæ, sed vnam, & adæquatam nobis circumscribant constituentem genus relationum in tali esse suo; quia ratio essendi ad aliud in relatione re vera aliud non est in re, quam certus, & peculiaris modus afficiendi realiter suum subiectum, nempè referendo, & ordinando ad aliud; hoc idem docet Zerb. 5. Met. q. 19. §. *propter tertium*.

53 Quartò quod hoc sit de mente Doctoris, apertè colligitur ex his, quæ habet in 4. loc. cit. probando secundam conclus. vbi loquitur de habitudine ad fundamentum sub ratione fundamenti, quia loquitur de illa, vt etiam conuenit relationi diuinæ, & hæc sunt eius verba. *Secunda conclusio probatur, quia respectus est essentialiter habitudo inter duo extrema, & ideo sicut tollere terminum ad quem respectus est tollere, vel destruere respectum, ita tollere illud, cuius est respectus, est tollere respe-*

ctum

ctum, & destruere rationē respectus, non ergo quia accidens respectiuum est accidens, ideò requirit subiectum, vel fundamentum, sed quia respectus est respectus, ideò requirit cuius sit, & ad quid sit, etiam in diuinis; Certè ex singulis verbis Doctoris, benè pensatis colligitur, quòd ratio *essendi in* velut in fundamento sit de essentia relationis, vt relatio est. Primò inquit, quòd respectus est essentialiter habitudo inter duo extrema, ergo essentialiter petit illa duo, vt respectus. Secundò, ait, quod tollere fundamentum, vel illud, cuius est respectus, est tollere respectum, & destruere rationem ipsius, ergo ratio *essendi in*, velut in fundamēto pertinet ad rationem propriam respectus. Tertiò ait, quod respectus, quia est respectus, ideo requirit, cuius sit, & ad quod sit, ergo respectus, vt respectus necessariò petit fundari non minus, quam terminari. Tandem, cum ait, quod sicut tollere terminum ad quē, est destruere respectum, ità tollere id, cuius est, manifestè indicauit esse de intrinseca ratione respectus, vt sic, non minus *esse in fundamento*, quam *esse ad terminum*, quod etiam clarius docuit q. 2. illius dist. in sol. ad 3. prin. dum ait, quòd dependentia relationis ad fundamentum est essentialissima, ita quod sine ea non potest esse ratio relationis.

54 Sed obijc. 1. auctorit. Simpl. super prædic. dicentis, quod *esse in* non constituit relationem, sed *esse ad*. Secundò Arist. definit relationem semper per *esse ad*, & non per *esse in*. Tertiò si vtraq. habitudo est de essentia relationis, ergo relatio est ens per accidens, quia duo non possunt facere vnum per se, nisi vnum sit per se actus, aliud per se potentia 8. Met. tex. vlt. sed istæ duæ habitudines non sic se habent, quia loquimur de ratione *essendi in*, vt in fundamento, non vt in subiecto. Quartò arguit Tromb. loc. cit. probans quod *esse ad* prius natura competat relationi, tanquam illā constituens in esse essentiali, & *esse in* posterius natura, tanquam passio, quandocunq; aliquod commune diuiditur per duas differentias pro quocūq. signo vna constituit speciem, etiam & alia, sed ens diuiditur per absolutum, & respectiuum, hæc enim duo sunt immediatè opposita circa ens, & totam naturam entis euacuant, ergo pro eodem signo, pro quo absolutum est ad se, pro eodem respectiuum est ad aliud, sed absolutum prius natura est ad se, quàm insit alteri, ergo respectiuum etiam prius natura erit ad aliud, quam in alio, & hoc est argumentum Mair. citat. quæst. 3.

55 Resp. Simpl. non loqui de *esse in*, vt in fundamento, sed vt in subiecto, neq. ait *esse in* hoc modo relationem constituere, sed non constituere aliquod speciale genus accidentium, quia est ratio communis omnium. Ad 2. Barg. citat. inquit Arist. sic esse locutum, quia id solum de relatione intendebat explicare, quod non erat notum apud Veteres scilicet quod esset ad aliud, quod enim esset in alio nemo ignorabat. Vel dicatur, quod semper supposuit, vt manifestam, rationem *essendi in*, quia si relatio est ordo ad aliud, certè est ordo alicuius ad illud. Ad 3. ait idem Barg. procedere ex falsa imaginatione, non enim cogitandæ sunt duæ habitudines in relatione, vna ad fundamentum, altera ad terminum vt videtur voluisse Bassol. 1. d. 30. q. 3. art. 2. sed ipsamet relatio est vna simplex habitudo fundata in fundamento, & terminata ad terminum, cui æquè essentiale est fūdari, sicut & terminari. Ad 4. Tromb. loquitur de *esse in*, vt in subiecto, nos autem, vt in fundamento, & ideo nihil ad rem, adhuc tamen ad arg. in se neg. min. tam primi syllogismi, quam subillatam secundi; neg. prima minor, quia ens prædicamentale priùs diuiditur in ens in se, & ens in alio, & hoc postea diuiditur in absolutum, & respectiuū; neg. etiam subillata minor quod ens absolutum prius natura sit ad se, quam in alio, accipiendo esse in alio radicaliter, sic enim vel esse in alio natura præcedit in accidente absoluto esse ad se, sicut communiora solent minus communia præcedere, vel saltim simul natura habebit vtrumq. & idem erit proportione dicendum de esse, in alio, & esse ad aliud in accidente respectiuo.

56 Deindè obijcies, conceptum relationis, vt est *ad*, non esse realem, quia æquè conuenit relationi rationis, ac reali, ergo quantum est de se, ab vtroq. præscindit. Resp. neg. assumptum, quia relationi reali, & rationis nihil abstrahi potest commune vniuocum, vt docet Doctor 1. d. 26. q. vn. Accedit, quod si *ad* esse commune, etiam *in* esset commune, quia hæc duo sūt necessariò connexa, vt diximus, in relatione, nec potest intellectus, quantuncunq. fingat, referre ad aliud, nisi aliquid referat. Tandem etiamsi concederetur *ad* esse commune vniuocum vtriq. relationi, negabitur semper conseq. nam *ad*, quod constituit relationem prædicamentalem, est *ad*, quod conuenit à parte rei.

In fine huius, quæst. nota, quod cum dicimus relationem essentialiter constitui per *esse in*, & *ad*, hoc non debet ita intelligi, quasi terminus, & fundamentum sint de essentia relationis, ac veluti partes illius intrinsecè, licèt enim id habeant dicere Nominales, quia faciunt relationem, veluti entitatem compositam ex fundamento, & termino, id tamen nullo modo asseri potest in sententia Realium, qui ponunt relationem esse formam simplicem dependentem tantum extrinsecè à fundamento, & termino, necessariò tamen, eo modo, quo dicimus potentiam, vel actum ab obiecto pendere, cum tamen obiectum non sit pars constitutiua potentiæ, vel actus; Et quod in hoc sensu fundamentum, & terminus non sint de conceptu relationis, intrinsecè nimirum, & constitutiuè, probatur ex Mair. ci. quæst. 5. tum quia terminus, & fundamentum regulariter sunt absoluta, ergo nequeunt esse partes intrinsecæ relationis, quia res vnius prædicamenti nequeunt esse partes intrinsecæ, & constitutiuæ rei alterius prædicamenti, cum principia rei constitutiua ad idem prædicamentum pertineant cum re constituta, saltim reductiuè; tum quia terminus, & fundamentum non sunt genus, & differentia relationis, sed solum extrema illius, ergo sicut extremitates in linea non sunt partes lineæ, sic neque fundamentum, & terminus sunt partes relationis; tum tandem quia hoc dato multa sequerentur absurda, scilicet, Deum esse de essentia creaturæ, & filium de essentia Patris, vel relatiua sunt, item albedinem de essentia similitudinis, &c.

57 Cum ergo dicimus relationem essentialiter constitui per *esse in alio*, & *esse ad aliud* sumi debent *in*, & *ad*, vt dicunt simplicem ipsam habitudinem, non autem vt etiam includant extrema ipsius habitudinis, vnde vt bene notat Mair. cit. esse ad aliud (idemque dicendum de esse in alio, vt in fundamento) partim est intrinsecum, partim extrinsecum, intrinsecum quidem, quatenus dicit ipsam habitudinem expressam per *ad*; extrinsecum verò, vt dicit terminum illius habitudinis, primum est de intellectu relatiui, secūdum verò de cointellectu, quia ponitur tantum, vt additamentum in definitione ipsa relatiui, & hinc est, quòd potius dicitur relatio constitui per *in*, & *ad*, quam per esse in alio, & esse ad aliud, quia per illas particulas solitariè sumptas exprimūtur intrinseca relationis formaliter, & solum virtualiter, & ex consequenti insinuantur extrema, quæ sunt extrinseca. Ex quo colligitur fundamentum, & terminum nonnisi extrinsecè, & terminatiuè, necessariò tamen velut addita, ingredi definitionem relationis, vt docet Doctor in 4. d. 12. qu. 1. S. & quidem maiori necessitate, quam subiectum ingrediatur definitionem accidentis, quia requirūtur propter formale esse relationis, nam relatio formaliter est habitudo vnius ad aliud, vnde Mair. cit. hoc discrimen ponit inter accidentia relatiua, & absoluta, quę etiam per additamentum definiuntur, quod definitio quidditatiua in absolutis quietat intellectum distinctè attingentem genus, & differentiam eorum, etiamsi aliud non cointelligat, velut additum, sed non ita in relatiuis, nam quantumcunque habeatur conceptus sui generis, & differentiæ, non quietatur intellectus, nisi cointelligendo terminum, & fundamentum, & hunc dicendi modum tenent Recentiores omnes Suarez disp. 47. sect. vlt. Amic. loc. cit. & alij passim.

Sed dices, illud est de essentia alicuius, sine quo nec esse, nec intelligi potest, sed relatio nec esse, nec intelligi potest sine fundamento, & termino, ergo &c. Resp. ex Barg. 1. d. 28. qu. 3. aliquid esse de essentia alicuius posse dupliciter accipi, primò pro eo, sine quo res intelligi nequit, siue hoc intret definitionem, vt pars essentialis, siue vt additum, & sic dicimus subiectū esse de essentia accidentis, quia eius definitionem ingreditur, vt additū, & in hoc sensu vtiq. extrema sunt de essentia relationis; alio modo, quòd sit pars essentialis, & intret definitionem, vt genus, vel differentia, & in hoc sensu extrema non sunt de essentia relationis, quia non intrant eius definitionem in recto, sed tantum in obliquo, & veluti addita, pertinentque ad cointellectum, non autem ad purum intellectum relatiui, vt diximus ex Mair. cit.

QVÆSTIO V.

In qua consideratur relatio ex parte subiecti, seu fundamenti.

58 QVia vt diximus qu. præc. Relatio prædicam. constituitur ex esse *ad*, & *in*, ideò medullitus consideranda venit tam ex parte fundamenti, quam termini; primum præstabimus qu. præsenti, alterum qu. seq. & quia relatio prædicam-

dicam. accidens est, ideò fundamentum eius etiam subiectum appellamus, quatenus ei inest per inherentiam; solet verò distingui duplex subiectum, seu fundamentum relationis, proximum, & remotum; proximum est illud, in quo immediatè est relatio, remotum, in quo est tantum mediatè, sic v.g. relatio æqualitatis proximè est in quantitate, remotè in substantia, relatio similitudinis proximè in qualitate, remotè in quantitate, & substantia; notat autem Doctor 5. Met. tex. 20. in fine, & q. 11. n. 7. solum fundamentum proximum absolutè dici debere fundamentum, remotum verò dici debere subiectum relationis, non fundamentum, quod etiam ex alijs locis sent. colligit P. Faber 5. Met. disp. 22. c. 2.

Præter hæc assignari etiam solet ratio fundandi relationem, & frequenter conditio aliqua, sine qua non sequeretur relatio ad fundamentum, quæ duo non sunt confundenda, vt faciunt aliqui, cum sint omninò distincta, vt Doctor declarat quol. 12. C. in relatione paternitatis, cuius ratio fundandi est potentia generatiua Patris, conditio verò præuia est actio generatiua eiusdem, quæ statim transit, & ideò non propriè causa, sed tantum conditio præuia, sine qua relatio non sequeretur, appellari consueuit, in hoc autem præsertim ratio fundandi proxima à fundamento proximo distinguitur (licèt multoties hæc duo confundi soleant, præcipuè quando fundamentum proximum confertur cum remoto; tunc enim dicitur ratio fundandi, vt albedo, quæ dicitur ratio fundandi similitudinem inter Petrum, & Paulum) quod fundamentum proximum relationis non est ita *Quo*, quin etiam possit esse *Quod*, potest enim suscipere denominationẽ relationis, quia & quantitas dicitur æqualis, & qualitas similis, at ratio fundandi est ita *Quo*, vt nequeat esse *Quod*, quamuis enim & duas quantitates dicamus æquales, & duas albedines similes, non tamen vnitas, quæ est ratio proxima fundandi huiusmodi relationes æquiparantiæ ex 5. Met. cap. 15. denominatur similis, æqualis, nec potentia generatiua Patris dicitur pater.

59 Quamuis autem relationis eiusdem possint esse plura subiecta diuersarum rationum cum subordinatione declarata, quod vnum sit proximum, alterum remotum, vt declaratum est, tamen plura eiusdem rationis, & æquè immediata omninò impossibile est, quia cum relatio, sit verum accidens, & per se vnum, vnicum etiam subiectum in hoc sensu postulabit, Vndè prorsus abijcienda est è Scholis opinio, quæ tribuitur Henric. quol. 9. qu. 3. asserens relationem esse veluti interuallum quoddam inter duo extrema, itaut sit vna, ac eadem habitudo inter illa, & in ambobus insidens, velut in proprio, & adæquato subiecto; id sanè vt prorsus irrationabile damnat Doctor cit. 5. Met. q. 11. n. 7. & sequitur Suar. disp. 47. sect. 6. n. 3. nam vel relatio, quæ intercedit inter illa abinuicem distantia, est etiam in medio, veluti chorda, quæ nectit cornua arcus, vel non, sed in extremis tantum: non primum, quia paternitas non recipitur in aere: neq. secundum, quia idem numero accidens nequit esse naturaliter in duob. subiectis realiter distinctis, & loco dissitis; relatio igitur est tantum in illo extremo, quod refertur ad aliud, & si illud aliud ad hoc refertur, dabitur in illo alio noua relatio, & sic non erit vna, & eadem relatio in duobus, vt in vno subiecto, sed in vno, & ad aliud inquit Doctor cit. de hoc igitur vno subiecto, quod, & quale esse debeat, inuestigabimus in præsenti quæst. & quia in hoc variæ sunt difficultates; duos instituimus articulos.

ARTICVLVS I.

An subiectum relationis debeat esse ens reale, & finitum, itaquod nequeat esse infinitum.

60 Greg. 1. d. 28. q. 3. significauit relationes prædic. etiam in non entibus fundari posse, & quidem apud omnes in confesso est priuationem fundare relationem principij ad generationem; & pariter causa finalis dicitur fundare relationem causalitatis ad effectum, cum adhuc ipse finis non existit, vt constat de sanitate respectu deambulationis, & sic in multis alijs; quæ ansam præbuerunt dubitandi, an relatio prædicam. necessariò petat subiectum reale, & existens; Concedit etiam ibi Greg. relationes prædicam. in Deo ad creaturas, quæ est communis Nominalium opinio, quare consequenter asserunt subiectum huiusmodi relationum non esse necessariò finitum, & limitatum.

Dicendum tamen est, non esse idoneum relationis prædic. subiectum, nisi ens reale, ac finitum. Est communis in schola Realium, & necessario sequitur ex nostris principijs, si enim relatio sit accidens reale fundamento re vera superadditum, sequitur necessario tale fundamentum esse entitatem realem, ac finitam, quia non ens nequit per modum subiecti sustentare verum accidens; & ens infinitum, sicuti est Deus, est accidentis incapax, quia est ab omni potentialitate semotum, vnde & Nominales ipsi ideo concedunt in Deo relationes reales ad creaturas, quia negant has superaddere fundamento veram realitatem accidentis, sed statuunt ipsas in mera denominatione, & concomitantia rerum, ideo cum à nobis discrepent in principijs, etiam in conclusione dissentiunt; & hac de causa Nominalium sententia, licèt repugnet communi modo loquendi Theologorum vnanimiter negantium relationes prædicam. in Deo ad creaturas, quoad rem damnari nequit, vt multi inconsultò faciunt, quia non ponendo relationem accidens realiter à fundamento distinctum, nulla sequitur mutatio, aut compositio in Deo ex eo, quòd ponatur in tempore referri de nouo ad creaturas sub ratione creatoris, domini, &c. solum ergo damnari potest quoad modum loquendi, qui sanè inconsuetus est apud priscos Theologos, nec grauiori censura inuri debet Nominalium sententia vt notat Suar. sec. 15. n. 17. at probemus conclusionem nostram quoad vtramque partem singillatim.

61 In primis, quod subiectum relationis prædicam. ens reale debeat esse, & positiuum, satis constat ex modò dictis, & docet Scot. 4. d. 6. q. 10. §. *sed restant*, & probat Bassol. 1. d. 30. ar. 1. quia cum sit accidens reale, & positiuum, consequenter nequit in non ente fundari, quia non ens non est aptum entis realis fulcimentum, tum quia vt constat ex dictis q. præc. art. 2. relatio suam entitatem realem habet à fundamento in genere efficientis causæ, ergo necessariò debet esse ens reale, quia nemo dat, quod non habet. Verum tamen est, quod si relatio realis sumatur non in toto rigore, quæ scilicet habeat illas tres conditiones, ex Scot. relatas in 1. q. sed quatenus contradistinguitur à relatione rationis, quæ fit per actum collatiuũ intellectus, vt Scot. loquitur quol. 13. P. & pro tanto realis non dicitur, quia non habet omnes illas conditiones, sed vna, vel altera sibi deficit, potest relatio realis in hoc sensu fundari in non ente ad ens, & in hoc sensu dici potest priuatio fundare relationem realem principij in ordine ad generationem, & admitti potest in eodem opin. Greg. dicentis relationes reales etiam non entibus conuenire, non quòd huiusmodi relationes sint entia realia positiua, quia verum accidens, & reale non potest in non ente subiectari, sed dicuntur reales eo sensu, quo tenebras, & cœcitatem negationes reales appellare solemus, quatenus dantur nullo cogitante intellectu, sic enim nullo cogitante intellectu priuatio suo modo concurrit ad generationem per modum principij, quo etiam sensu Doct. 1. d. 28. q. 2. ad 2. ait ingenium in Patre dicere relationem realem negatiuam; Difficultas autem mota de fine nulla est, quia vt diximus in Phys. disput. 7. q. 8. art. 5. finis non est vere causa realis, & physica, sed tantum metaphorica, quia realiter non dat esse, sed tantum mouet agens, vt det illud, in ratione amati, & desiderati; quare non fundat relationem veram, & realem.

Sed dices, Arist. 5. Met. c. 15. inter relationes prædicam. connumerare relationem calefactiui ad calefactibile, & eius, quod fecit, ad id, quod factum est, & eius, quod facturum est, ad id, quod faciendum est ergo, &c. Resp. quòd sicut res aliæ considerari possunt sub duplici statu, nempè existentiæ, aut solius possibilitatis, ita etiam & relationes ipsæ considerari possunt, vel vt actu existentes, vel prout aliquando fuerint, vel futuræ sint, aut tanquam realiter possibiles, & in hoc secundo sensu eas considerauit Arist. loc. cit. per relationem enim calefactiui, ad calefactibile vtique non intellexit aptitudinẽ calefaciendi v. g. in igne, quia hæc non est relatio prædicam. sed transcendentalis, sed eam intellexit, quæ postea facta approximatione calefactiui, & calefactibilis actu insurgit, vbi prius ante approximationem habebat solum esse possibile; in præsenti verò est sermo de relationibus prædicamentalibus non sub statu meræ possibilitatis, sed præsertim sub statu actualis existentiæ.

62 Altera verò pars, quod relationis realis subiectum esse debeat ens finitum, & limitatum, docetur à Scoto 1. d. 30. q. 2. vbi cum communi Theologorum remouet à Deo relationes reales ad creaturam, idque efficaciter probat §. *Ad 2. quæstionem*, ex perfecta simplicitate, & ex perfecta necessitate Dei, quia enim Deus perfectè simplex est, nihil est in eo, quod non est ipsũ secundũ Aug. 11. de Ciu. n. 10. ergo relatio realis noua in Deo ad creaturas nequit admitti in tempore, cum veram compositionem faciat cum eo, cui aduenit, vt probat Doctor

ctor 2.d.1.quæst.5.§. *Ad primum alterius opinionis*. Sed quod neque etiam ab æterno, prob. ex necessitate, perfecta enim eius necessitas est ex se esse tale, quod non variabitur eius esse, quacunque hypothesi posita, siue possibili, siue impossibili, circa aliud à se, quia alia non sunt necessaria, nisi secundariò, ergo nulla potest in eo admitti realitas, neque ab æterno, neque in tempore, quæ necessariò coexigat aliud à se, tale enim necessariò coexigens aliud à Deo non esset illo coexacto non existente, & per consequens aliquid, quod perfectè esset idem Deo nõ esset, aliquo alio, quod non est necessarium ex se, non existente, sed relatio realis de necessitate coexigit ad suum esse terminum eius, ergo in Deo salua eius indemnitate constitui nequit relatio realis ad aliud à se. Neque satisfacit responsio, quæ tribuitur Gilbert. Porret. dari posse in Deo relationem realem ad creaturam, non vtique illi inhærentem, sed veluti assistentem. Nam si illa relatio est accidens, vt supponimus, alicui subiecto hærebit necessariò, nisi dicatur esse per se subsistens, quod est irrationabile prorsus, & accidenti directè repugnans. Restat ergo facta suppositione, quod relatio prædicamentalis sit accidens fundamento superadditum, solum ens finitum, & limitatum esse eius idoneum subiectum.

63 Sed obijc. Relat. secundi modi relatiuorum, quæ nempè fundantur in actione, & passione, sunt reales, & mutuæ 5. Met. cap. 15. sed tales sunt relationes Dei ad creaturam, inquantum est causa, & effectus illius, ergo &c. Deinde sicut forma est in aliquo ita denominat illud, ergo si non est aliqua relatio in Deo ad creaturam realiter, Deus non est realiter creator, non est realiter Dominus, non est realiter à creatura distinctus.

Resp. ad 1. si teneamus relationes primi, & secundi modi in hoc tantum differre à tertio modo relatiuorum, quia in eis est mutuitas, non in istis, vt Doctor velle videtur loc. cit. 1. d. 30. §. *Resp. ad quæst.* tunc neganda est minor, quia defectu istius mutuitatis omnes relationes creaturæ ad Deum, qualescunque sint, ad tertium modum spectant, vbi vniuersaliter collocantur relationes non mutuæ, & sic innuit ibi Doctor, & iterum in eodem 1. d. 3. qu. 5. & d. 35. qu. vn. & quol. 18. Si verò dicamus diuersitatem Dei à creatura in prædicatis proprijs, & conuenientiam in transcendentibus esse relationes primi modi, relationem in ratione causæ, & effectus esse secundi, neganda est vniuersaliter maior, quamuis enim relationes huiusmodi in creaturis sint mutuæ, non tamen in Deo, nec oportet relatiua tertij modi in hoc præcise differre ab alijs, quòd in illis omnes relationes sint mutuæ, in isto nunquam; per hoc enim sufficienter distinguuntur, quod in tertio nunquam sunt mutuæ, in alijs verò sic, licèt non semper, ita resp. Bass. 1. d. 30. q. 1. art. 4. & sequitur Suar. cit. sec. 15. nu. 27.

Ad aliud concedimus Deum non dici realiter creatorem, dominum, & à creatura distinctum intrinsecè, & subiectiuè, sed extrinsecè, & terminatiuè, quatenus terminat realiter creationem passiuam in creatura existentem, atque ita hæc propositio est vera, *Deus est realiter creator*, vt ly *realiter* determinat inhærentiam idest totam propositionem, non inhærens idest extremum propositionis: seu prædicatum, ita Doctor cit. in fine.

64 Sed contra hanc Doctoris resolutionem, quæ communis est in Schola Realium, dices 1. quo pacto saluantur hæ denominationes relatiuæ in Deo sine distinctis relationibus; poterunt etiam, ac debebunt saluari in rebus creatis sine tanta entium multiplicitate, & mutatione, vt ait Auersa qu. 25. sect. 4. Secundò relationes oppositæ dant denominationes oppositas, ergo creatio passiua in creatura existens nequit Deum denominare creatorem, sicut filiatio nequit denominare Patrem. Tertiò Deus dicitur Creator quatenus ad creaturas refertur, sed ad creaturas referri non potest per relationem, quæ est in creatura, ergo, &c. Tandem quando aliquid denominatur denominatione, quæ est in altero, accipit denominationem illius, ergo si Deus denominatur denominatione in creatura existente, diceretur creatura, ita vrgebat Scotum Thomas Anglicus apud Barg. 1. d. 30.

Resp. ad 1. patere ex dictis q. præced. denominatio enim relatiua necessariò fieri debet, vel per realem susceptionem relationis, vel per realem eius terminationem ex Arist. 5. Met. cap. ad aliquid, dum assignat tres modos relatiuorum; cum igitur Deus non sit subiectum capax relationis, saluari debent in eo denominationes relatiuæ per realem terminationem, & quia creaturę sunt capaces relationum, saluari debent in eis per realem susceptionem, & cum vtrumque extremum est relationis capax, in vtroque debet admitti, quia non est maior ratio, cur potius in vno resultet, quam in alio, sicut sunt relationes primi, & secundi modi, ita innuit Doct. cit infra Q. Ad 2. resp. relationes oppositas denominationes oppositas præbere subiectiuè, & intrinsecè, at non inconuenit eandem relationem vnam denominationem præbere subiecto, cui inhæret, intrinsecè, & subiectiuè, & oppositam termino extrinsecè, & terminatiuè, vt patet de visione, quæ intrinsecè, & subiectiuè denominat oculum videntem, extrinsecè, & terminatiuè parietem visum. Ad 3. Deus dicitur creator realiter, non quia ipse ad creaturas realiter referatur, sed quia creaturæ referuntur ad ipsum, sicut scibile ex eo præcise dicitur relatiuum scientiæ, quia scientia refertur ad ipsum, qua ratione Doct. cit. sub F. omnes relationes creaturæ ad Deum appellauit tertij modi, si tamen loquamur de denominatione formali, & intrinseca Creatoris, vtiq. dicitur creator, quia refertur ad creaturas, sed talis relatio est rationis, in Deo à nobis excogitata. Ad 4. concluderet vtiq. si vniformis esset denominatio, at in proposito vna est intrinseca, & subiectiua, alia extrinseca, & terminatiua, & hanc Deus accipit à creatura, non illam; Qui plura de hac re desiderat, videat Doct. loc. cit. & Barg. & Mai. 1. d. 30. qu. 1. & 2. vbi fusè hanc materiam tractant, & luculenter.

65 Quæres an saltim possint admitti in Deo relationes trãscendentales ad creaturas? & ratio dubitandi est, quam affert Doctor cit. quæst. 2. quia Deus ex natura rei seclusa intellectus operatione dicitur omnipotens, ac omnisciens, ista enim ponuntur in Deo, sicut attributa dicentia perfectionem simpliciter, & omne tale est ibi ex natura rei, sed ista dicunt respectum potentiæ, & scibilitatis ad creaturam possibilem, nam nequit Deus concipi omnipotens sine creatura possibili; & implicantibus creaturis Deus non esset omnipotens, quia nihil posset producere, ergo respectus saltim transcendentales ad creaturas poterunt, ac debebunt in Deo admitti.

Mair. loc. cit. qu. 3. quem multi sequuntur Recentiores, huiusmodi respectus in Deo libenter admittit. Cæterum Doct. loc. cit. & ibid. Lichet. Bassol. Barg. Vigerius, qui acriter Mai. insequitur, & alij Scotistæ passim hos etiam respectus negant in Deo ad creaturas, & quidem ratio Doct. allata ex necessitate Dei deducta vrget etiam de transcendentibus, quia creatura; etiam quoad esse possibile, & scibile considerata, adhuc non est in eo gradu necessitatis necessaria, in quo est Deus, semper enim eius necessitas erit participata, & ideo ponere creaturam non esse possibilem, non esset ita impossibile, sicut aliquam realitatem in Deo non esse, quia adhuc in esse possibili non est ita necessaria, vt Deus, & tunc ex hac positione minus impossibili videretur sequi impossibilius, non igitur ad creaturam etiam in tali statu necessitatis consideratam admitti debet in Deo relatio realis, quia Deus esset, etiamsi omnis creatura repugnaret, nam sicut necessarium non pendet in suo esse à cõtingenti, seu (ne sit lis de nomine dependentiæ) illud non coexistit ad suum esse; ita neque magis necessarium pendet in suo esse à minus necessariò, seu illud necessariò coexigit, alioquin vnum non esset magis necessarium alio, sed essent in æquali gradu necessitatis, nam implicat in adiecto dicere vnum ens necessarium coexigere aliud ad suum esse, & adhuc esse magis necessarium illo, quia si concedatur magis necessarium posse deficere deficiente minus necessario, & è contra, iam illa duo essent æqualis necessitatis, quia ita vnum coexigeret aliud ad sui esse, sicut è contra; & hac ratione Scotica captiuati Vasq. disp. 104. cap. 6. Suar. disp. 47. cit. sect. 3. nu. 6. & sect. 15. nu. 15. & p.p. tract. 1. lib. 2. cap. 26. nu. 14. Hur. disp. 15. Met. sec. 9. & alij negant relationes transcendentales in Deo ad creaturas.

66 Ad rationem dubitandi allatam Doct. cit. §. *Ad arg. 2. qu.* remittit se ad inferius dicenda de omniscientia, & omnipotentia Dei in sequentibus distinctionibus 35. 36. & 43. vbi docet huiusmodi perfectiones posse dupliciter spectari, vno modo fundamentaliter, & pro denominato, & sic sunt perfectiones absolutæ Deum denominantes fundamẽtaliter omnipotentem, & omniscientem, alio modo pro formali, & sic superaddunt respectum rationis, vnde implicantibus creaturis adhuc Deus diceretur omnipotens ob perfectionem absolutam, quam in ipso omnipotentia importat, natam fundare respectum rationis ad creaturas, si possibiles forent; hoc ostenditur euidenter, quia etiam de facto non ideò Chymæra dicitur impossibilis, quia Deus nequeat illam producere, & illi potentia desit, sed è contra potentia Dei non potest exire in actum circa chymeram, quia ipsi deest potentia passiua, vt producatur, ergo defectus potentiæ passiuæ in creatura ad produci non infert in Deo defectum potentiæ actiuæ ad producere, alioquin verum esset dicere chymęram esse non posse, non

tam-

tantum quia ipsa ex se repugnet, sed etiam quia Deus non potest illam producere, cum ergo impossibilitas semper teneatur ex parte rei, non ex parte Dei, fatendum est, quod si homo esset in se impossibilis, ac etiam qualibet alia creatura, adhuc Deus esset omnipotens quantum ad intrinsecam perfectionē, & virtutem productiuam eius, nam repugnantia hominis nō oritur ex Deo, sed ex ipso homine, sicut nunc oritur ex chymæra; & hac solutione vtuntur omnes relati Auctores.

Dices, omnipotentia in se est virtus actiua, ergo in se est actiua alicuius factibilis, quia non est actiua sui, ergo necessariò respicit transcendentaliter aliud à se. Conf. ita se habet potentia factiua ad factibile, sicut visiua ad visibile, ergo sicut hæc concipi nequit sine obiecto visibili, ita nec illa sine termino factibili. Resp. quod omnipotentia in Deo, vt est perfectio simpliciter, est virtus actiua alicuius factibilis, non quod formaliter constituatur in suo esse per ordinem transcēdentalem ad illud, sed solum quia est perfectio absoluta nata terminare dependentiam creaturarum possibilium ad ipsam, ac etiam ad illas, vt possibiles, fundare ordinē rationis, de quo vide Lichet. 1. d. 30. q. vn. in sol. ad argum. Greg. Ad confir. non currit paritas, quia potentia visiua in sua entitate dependet ab obiecto, & ideò dicit ordinem transcendentalem ad illud, id autem asseri nequit de potentia factiua Dei, sed tota eius formalitas debet indemnis saluari sine dependentia à creaturis, & ideò constitui debet in perfectione absoluta nata fundare respectum rationis ad creaturas possibiles, vel earum realem dependentiam in tali statu possibili terminare, quia vt sæpius dictum est, quantum ad denominationes relatiuas non est ferendum idem iudicium de Deo, & creaturis.

ARTICVLVS II.

An subiectum Relationis esse debeat necessariò accidens, & hoc absolutum, ita quòd nequeat esse respectiuum.

67 DIuus Tho. 4. contra gentes c. 14. negasse videtur substantiam esse posse proximum, & immediatum Relationis prædicam. fundamentum, vnde quidam Thomistæ solam verborum S. Doctoris superficiem attendentes, hanc sententiam, vt de eius mente amplexati sunt, quibus fauere videtur Zerbius noster 5. Met. q. 18. ad 4. §. *Dicēdū seriatim.* Oppositum tamen docet, vel potius supponit Doct. 5. Met. q. 12. & 2. d. 3. q. 1. & passim in sua doctrina, & cum eo Scotistæ omnes, ac Neotherici, Suarez, Ruuius, Blanc. & Thomistæ melioris notæ Caiet. Ferrar. Soncin. Iauell. Masius, Capreol. & alij qui explicant D. Th. loc. cit. locutum fuisse de Relationibus maiori ex parte, quæ fundantur in accidenti immediatè, nam posse quoq; aliquas in substantia fundari expresse docet opus. 48. trac. 5. c. 4. & est expressa Arist. mens 5. Met. c. 15. vbi ait vnitatem in substantia facere identitatem sicut in qualitate facit similitudinem, & in quantitate æqualitatem, idque probat Mair. 1. d. 29. q. 3. manifesta ratione quia irrationabile videtur, quod duæ albedines habeant inter se conformitatem, quæ sit relatio prædicam. & dicitur similitudo, & quod duæ substantiæ eiusdem speciei, v. g. duo homines non habeant suam proportionatam conformitatem, quæ dicatur identitas essentialis, sicut enim in qualitatibus attenditur similitudo, vel dissimilitudo accidentalis, ita in substantijs attenditur similitudo, & dissimilitudo essentialis in natura, quæ dicitur identitas, & diuersitas, & sunt relationes prædicam. quia destructo v. g. Brunello non amplius Petrus dicitur ab eo actualiter diuersus, sed solum potentialiter, sicut albedo non dicitur amplius similis alteri albedini iam destructæ. Rursus dum ignis generat ignem, & homo hominem, generatio prius terminatur ad ignis substantiam, quàm ad vllum accidens, ergo in illo priori fundatur relatio effectus in substantia nullo medio accidente, & filiatio in homine ad patrem. Nec dicas Paternitatem, & filiationem fundari in actione, & passione, quæ sunt accidentia. Nam inferius cum Scot. quol. 12. C. & 4. d. 6. q. 10. I. & d. 13. q. 1. V. id esse falsum ostendemus, quia illis transactis manent præfatæ relationes, adeò quod immediatè fundari debent in substantia Patris, & Filij, aut saltim in potentia actiua, & passiua, quæ vtique realiter non distinguitur ab eorum substantia, vt accidens superadditum, vt dicetur in lib. de Anima.

Dices, vnitatem, & pluralitatem genericam, & specificam in omnibus prædicam. reperiri, & sic etiam relationes super illas fundatæ scilicet idētitatem, & diuersitatem, ergo sunt relationes transcendentales, non prædicam. Neg. conseq. quia relatio non dicitur transcendens ex eo præcisè, quia per omnia, vel plura prædicam. vagetur, vt dictum est q. 1. sic enim inhærentia actualis esset relatio transcendens, sed quia identificatur cū suo fundamento, igitur quia idētitas, & diuersitas specifica, vel generica realiter à suo fundamento distinguuntur, ideo censeri debent relationes prædicam. & licèt specialiter fundari dicantur in substantia, tamen suo modo fundātur etiā in alijs prædicam. vnde in quantitate, & qualitate fundantur ratione vnitatis relationes duplicis generis, ambæ tamen ad primum modum relatiuorum spectantes, nam ratione vnitatis in essentia fundant relationem identitatis, ac ratione vnitatis in gradibus intensionis qualitas fundat relationem similitudinis, & ratione vnitatis in partibus extēsionis quantitas fundat relationem æqualitatis; ex quo patet similitudinem, & æqualitatem non fundari in qualitate, & quantitate ratione essentiæ, nam hac ratione duæ albedines dicuntur eædem, sed ratione alicuius modi accidentalis. Videantur de hac re Mair. cit. & Ant. And. lib. sex. pri nc. q. 9.

68 Maior est difficultas circa aliam quæsiti partem, an vna relatio super aliam fundari possit, Negat D. Tho. 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. & q. 3. de potentia art. 3. ad 2. & cum ipso Thomistæ omnes Caiet. & Canar. 1. p. loc. cit. Ferrar. 2. contra gentes. c. 12. & 13. Soncin. 5. Met. q. 29. Vasq. disput. 166. c. 4. Didac. disp. 14. Log. q. 3. Complut. disp. cit. & alij passim. Affirmat Scot. 2. d. 1. q. 5. H, & iterum §. *Ad quæst.* vbi se citat in 1. d. 19. q. 1. §. *Hic primò videndum*, & 4. d. 6. q. 10. E. & quol. 6. §. *de tertio*, & alibi frequenter, & cum ipso Scotistæ omnes Mair. & Ant. And. iam cit. Liche. in 2. loc. cit. Tatar. & Io. de Mag. in Log. Zerb. 5. Met. q. 18. in fine; Fab. ibid. disp. 24. Durand. 1. d. 7. q. 2. Suarez disp. 47. sect. 11. n. 11. & alij. Aliqui verò has opiniones quasi conciliare volentes, inquiunt relationem posse considerari dupliciter, primò formaliter, & essentialiter, quo pacto est ratio referendi vnum extremum ad alterum sibi oppositum, vt v. g. paternitas est ratio referendi patrem ad filiū, & sic negant relationem esse posse fundamentum relationis, quia vt sic est ratio referendi, non id, quod refertur; secundò materialiter, & accidentaliter, quatenus scilicet vna relatio conuenit cum alia eiusdem rationis, vt paternitas comparata cum alia paternitate, ad quam fundat relationem similitudinis, vel identitatis, sic enim non est ratio referendi, sed id, quod refertur, & in hoc inquiunt relationem cum absoluto conuenire, & accidere relationi, vt relatio est, quia vt talis non refertur, sed refert; dicunt igitur D. Thom. negare relationem primo modo consideratam posse aliam relationem fundare, non autem secundo modo, in quo tātum sensu affirmauit Scot. ita videtur sentire Fland. 5. Met. q. 16. Ruuius in Log. c. 7. q. 11. Blanc. disp. 11. sect. 8. Sed sanè hæc conciliatio friuola est, quia quæstio non est de relatione in primo sensu, sed in secundo, & in eo negat S. Thom. posse aliam fundare relationem, vt ex eius rationibus constabit, & Scotus affirmat, quare præfati Auctores ita sentiendo stant à sententia Scoti, nam adamussim in eo sensu, quo ipsi declarant, intelligit Doctor posse vnam relationem esse alterius fundamentum.

69 Dicendum itaque cum secunda sententia vnam relationem posse super aliam fundari. Ita Scotus loc. cit. cum Scotistis, quos testatur Auersa q. 15. Phys. sect. 4. magis consequenter loqui, postquam semel concesserunt relationes reales distinctas à rebus quàm ipsi Thomistæ; probat Doctor auctorit. Euclid. 5. lib. Geometriæ, vbi definit proportionalitatem esse duarum proportionum similitudinem, sed proportio, & proportionalitas sunt relationes, ergo &c. Probant deinde Mair. & Ant. And. cit. ratione euidentissima, qua Suarez, & alij moti sunt ad nobiscum sentiendum, quia relationes etiā denominationes relatiuas suscipiunt veras, ac reales, non minus, quàm entia absoluta. duæ enim paternitates dicuntur inter se similes, sicut duæ albedines, similitudo est entitas diuersa à filiatione, ac paternitate, & quod magis refert, est, quod huiusmodi denominationes sunt præfatis relationibus accidētales, stante enim paternitate, v. g. Petri, incipit de nouo esse similis, si alia paternitas de nouo ponatur, & desinit esse similis, eadem destructa; incipit esse diuersa ab albedine, si hæc de nouo producatur, desinit esse diuersa, si destruatur albedo, ergo huiusmodi denominationes fient per relationes verè, & realiter superadditas, quia hoc fuit superius vnum ex præcipuis fundamentis ad distinguendum relationes à rebus absolutis.

Resp. Thomistæ neg. paritatem, quia duæ paternitates sunt inter se similes fundamentaliter tantum, & negatiuè, quatenus non sunt diuersæ speciei, at duæ albedines sunt similes positiuè

per

per relationem superadditam. Hec vtique esset optima responsio, si assignaretur ratio, cur potius duæ albedines habeant inter se conformitatem positiuam, non autem duæ paternitates, sed hic labor, hoc opus est, si autem hæc maior ratio non assignetur, aut etiam in absolutis negandæ erunt relationes cum Nominalibus, aut etiam in ipsis quoq. relationibus alias quoque fundari posse fatendum erit cum Scotistis. Dicunt igitur aliqui paternitates non posse fundare relationem similitudinis adinuicem, bene tamen albedines, quia relatio est minimæ, ac debilissimæ entitatis, vnde non poterit esse causa, nec materialis, nec effectiua alterius formæ, & effectus.

70 Friuola tamen responsio, nam quantum spectat ad munus sustentandi, negant multi fundamentum esse semper maioris entitatis re fundata, nam materia prima est imperfectior ipsa forma substantiali, quam tamen sustentat; & quādo etiam id concederetur, inquit Zerb. cit. licèt relatio sit diminutæ entitatis respectu accidentium absolutorum, tamen intra seriem relationum poterit vna esse perfectior alia, & consequenter idoneum eius fundamentum. Tum quia relatio fundanda non est tanti ponderis, vt ad eam sustentandam alia relatio non sufficiat, immo cum sit debilioris entitatis, quàm relatio fundans, non multum eam grauabit, & quando nimis grauaret, cū prima relatio supponatur fundata in absoluto, non est ruinæ timēdum, nam sustentabit in virtute absoluti, cui tandem tota relationum strues innititur. Quantum verò spectat ad munus efficiendi, cum relationum efficientia sit per modum simplicis resultātiæ, & dimanationis, vt supra dictū est, nō est necessaria maxima entitas, & virtus ad illam, & si potest vna relatio aliā causare in genere materialis causæ ipsa substentāndo, vt probatum est, poterit etiam in genere efficientis præfato modo; nec talis efficientia videtur repugnare relationi fundanti, præsertim si ponamus eam in ordine relationis esse perfectiorem fundata. Tandem hęc responsio non euadit difficultatem principalem, quomodo in relationibus saluentur denominationes relatiuæ sine alijs relationibus, quæ ponuntur in alijs rebus.

Alij proinde aliam assignant disparitatem, quòd relatio est modus rei, at modus non habet modum in eo genere, quo modificat, vnde actionis non est actio, neque figuræ figura, cum igitur relatio, sit, qua alia referuntur, non per aliam relationē, sed seipsa refertur, & sic paternitas seipsa dicitur similis alteri paternitati, similitudo seipsa est diuersa à paternitate, ita Sonc. Caiet. Ferrar. Fonsec. Vasq. & alij ex D. Thom. 1. p. qu. 42. cit. & ratio huius est illa vniuersalis regula, quòd in quocunque genere *id, quo aliquid est tale, seipso, & non per aliquid aliud est tale*, quam etiam nos recepimus supra qu. 2. art. 2. in sol. ad 4. inconueniens.

71 Hæc etiam solutio facile reijcitur, quia licèt modi non detur modus in eodem genere, quo ipse modificat, datur tamē in diuerso, vt v.g. licèt vnio non indigeat alio vnionis modo, quo ipsa vniat, vel vniatur, indiget tamen actione à se distincta, qua producatur, quia vnio non est ratio agendi; idem de vbi, de figura, & alijs modis ostendi potest, & ratio huius est, quia quod est *Quo* in vno genere, potest esse *Quod* in alio, vt constat de cognitione v.g. lapidis, cum enim ipsa sit *Quo* repræsentatur lapis, non eget alia cognitione, vt ipsum repræsentet, tamen vt ipsa repræsentetur, indiget alia cognitione, quia sic euadit *Quod*, Sic igitur in proposito, licèt relatio seipsa referatur ad suum terminum oppositum, vt paternitas ad filium, neque ad hoc alia indigeat relatione superaddita, quia respectu illius est *Quo*, ad disparatum tamen seipsa non refertur v.g. ad aliam paternitatem in ratione similis, vel ad aliquod absolutum in ratione dissimilis, sed indiget noua relatione similitudinis, & diuersitatis, & huius ratio est, quia paternitas respectu filij vtiq. habet rationem relationis, non tamen respectu albi, vel alterius paternitatis, sed habet rationem entis disparati, & ideo in ordine ad illa benè fundare potest relationem similitudinis, vel diuersitatis absque quòd relationis dicatur esse relatio, sicut de cognitione lapidis dicebamus, quòd alia reflexa cognitione cognosci potest absq. quòd cognitionis dicatur esse cognitio, quia tunc non habet rationem cognitionis, sed obiecti; vnde ex hoc potius nostrum potest confirmari argumentum, quia sicut modus indiget alio modo in diuerso genere ad habēdum nempe effectum formalem diuersum ab eo, quem ipse præbet, sic paternitas, vt dicatur similis alteri paternitati, indiget noua relatione similitudinis, quia esse simile est effectus valde diuersus ab illo, quem ipsa præbet; Illa vero regula *Id, quo aliquid est tale, &c.* intelligenda est formaliter idest in ordine ad illud, respectu cuius habet rationem *Quo*, non autem respectu alterius, respectu cuius potest habere rationem *Quod*, vt constat ex allatis exemplis.

72 In oppos. obijc. 1. tenuissimam entitatem relationis, quæ proinde inepta est ad aliam sustentandam. 2. quia tria tantum fundamenta relationum posuit Arist. 5. Met. c. 15. vnitatem substantiæ, quantitatis, & qualitatis pro primo genere, actionē, & passionem pro secundo, & mensuram pro tertio, sed relatio nihil horum est, vt constat. Tertiò quia in diuinis darentur aliæ relationes reales præter quatuor, nam relationes illæ habent inter se distinctionem, & oppositionem, quæ essent aliæ relationes super ipsas fundatæ. Quartò actio non fit per aliam actionem 5. Phys. 10. ergo nec relatio refertur per aliam relationem. Nec valet allata responsio modi posse esse modum in diuerso genere modificandi. Quia hic semper sistimus in eodem genere, scilicet, referendi, sicut ergo actionis non est actio, quia in genere agendi ipsamet est ratio agendi, sic nec relationis est relatio, quia à toto genere ipsa est relatio referendi. Quintò tandem daretur processus in infinitum in relationibus realibus, si enim paternitas fundat relationem similitudinis ad aliam paternitatem, & è contra, hæc vtique similitudo rursus fundabit similitudinem ad aliam, & è contra, quæ similitudines erunt etiam inter se similes.

73 Nec valet responsio Scoti in 2. loc. cit. non dari processum in infinitum, sed dari statum in secundis relationibus, quæ seipsis referuntur, vnde dum duæ paternitates dicuntur similes, vtique tales dicuntur per similitudinem singulis additam, sed quando postea istę duę similitudines inter se dicuntur similes, hoc non fit alijs relationibus superadditis, sed seipsis, ratio est, quia implicat vnam sine altera conseruari, cum sint simul natura, est autem regula generalis à nobis ex Scoto in superioribus tradita, quod quando fundamentum nequit esse sine termino, ad quod refertur, relatio, qua refertur, non est ab ipso realiter distincta. Non valet, quia optimè vrget Ocham, quamuis identitas Sortis ad Platonem non possit esse sine idētitate correspondente Platonis ad Sortem, atque ideo in his possit responsio Scoti habere locum, tamen identitas Sortis ad Platonem potest esse sine identitate Ioannis ad Paulum; vel stando in exemplo de paternitatibus, licèt similitudo vnius ad aliam nequeat esse sine similitudine alterius sibi correspondēte, tamen similitudo duarum potest esse sine similitudine reperta inter alias duas, & sic in his responsio Scoti non valet.

74 Ad 1. satis patet ex dictis. Ad 2. ex Scot. 4. d. 6. qu. 10. sub D. quod vnitas, & pluralitas generica, & specifica, super quas fundantur relationes primi modi, reperiuntur in omnibus prædicamentis seruata proportione, & analogia ad ipsum genus substantiæ, atque ideò etiam in pr̨edicamento relationis reperiri potest sufficiens fundamentum relationum primi modi, quia vna relatio cum altera comparata vel est eiusdem, vel diuersæ rationis ab illa, & Arist. loc. cit. per vnitatem substantiæ intelligit vnitatem essentiæ, quæ etiam in accidentibus reperitur. Ad 3. Faber loc. cit. concedit relationes oppositionis, & distinctionis in diuinis esse relationes distinctas à relationibus originis fundatas in illis; Sed potius neganda est consequ. quia per regulam Scoti cit. 2. d. 1. qu. 5. infra N. ordo oppositionis relatiuæ vnius relationis cum alia, & distinctionis ab illa, non debet esse alia relatio realiter distincta, quia implicat vnam sine altera conseruari, cum sint simul natura, vnde Suarez cit. hanc Scoti doctrinam secutus, inquit, aliquos respectus esse intimè inclusos in ipsis relationibus, vt qui sunt ad proprios terminos, & relationes oppositas, quam doctrinam immeritò Faber non recipit, cum sit expressè Scoti, aliquos verò esse accidentarios, cuiusmodi sunt, qui respiciunt alios terminos, qui per accidens se habent ad tales relationes, vt v.g. in paternitate ex eo, quod est ratio referendi patrem ad filium; includitur intrinsecè, & inseparabiliter oppositio cum filiatione, atq. adeò distinctio, at verò respectus similitudinis vnius paternitatis ad aliam non includitur intrinsecè in ipsa paternitate, sed accidentaliter, quia vna paternitas est terminus per accidens alterius, & vna potest esse sine quocunque respectu ad aliam, vt v.g. si illa alia destrueretur. Ad 4. sicut actio creaturæ dicitur fieri per actionem Dei, quia respectu Dei non habet rationem actionis, sed effectus, quia non est Deo ratio agendi, sed creaturæ, sic relatio, licèt respectu termini sui non dicatur referri, sed referre, respectu tamen termini extranei, ac disparati potest dici referri, quia respectu illius non habet rationem relationis, sed entis cuiusdam disparati, vnde concedimus relationem, vt sic formaliter consideratam, non fundare aliam relationem, quia vt sic consideratur in ordine ad proprium terminum, vt constat ex dictis.

75 Ad 5. concedunt aliqui progressum in infinitum. Sed licet Doct. loc. cit. ipsū admittat in relationibus rationis, negat tamen

tamen omnino in realibus præsertim 4.d.6.q.10. E. in quibus est euitandus, quantum fieri potest, præsertim in per se ordinatis, vt docet Arist. 2. Met. inter relationem verò & fundamentum datur per se ordo, quare concludit Doctor, quod sicut in accidentibus datur vnum sic vltimum, vt alterius subiectum esse nequeat ita in relationibus, ideò alij negant progressum in infinitum, sed variant in assignanda ratione; quidam negant processum in infinitum, quia tandem deuenitur ad absolutum, quod est vltimatum subiectum omnium relationum. Sed isti non capiunt argumentum, quod probare contendit processum in infinitum ascendendo respectu relationum, quia nunquam daretur vltima fundata. Alij proinde negant hunc processum, quia cum effectus procedens à causa eò sit imperfectior, & impotentior ad producendum, quò magis recedit à sua causa, vt patet ex calore producto ab igne vniformiter difformiter, nam deuenitur ad calorem, qui non possit alium producere, sic vt relatio, quò magis recedit à primo fundamento, eò sit imperfectior, atq. adeo deueniatur ad relationem, quæ non habeat vim fundandi aliam, & hanc censet Amic. q.6. dub.3. ar. 2. esse tutiorem solutionem, quæ dari possit. Cæterum neq. ista satisfacit, tum quia quando saluabunt isti denominationes relatiuas in illis relationibus vltimis, quæ alias non fundant, saluari etiam debebunt in cæteris relationibus absq. additione aliarum, imò & in ipsis absolutis absq. vllis prorsus relationibus; tum quia hæc solutio nititur illi falsæ doctrinæ de tenuitate relationis, quod aliam sustentare nequeat, supra refutatæ.

76 Itaq. resp. solutione Scoti inter arguendum data, pro qua vide supra q.3.ar.2. in sol. ad 4. absurdum. Ad impugnationem ibi factam negamus etiam progressum in infinitum, dabitur enim status in ea relatione, cum qua cæteræ, quæ conciperentur consurgere, conueniunt in ratione fundandi, & in ratione referendi, v. g. duæ paternitate fundant relationem similitudinis inter se, si hæc similitudo conferatur cum altera, quæ reperitur inter alias duas paternitates, vt est casus in argumento positus, seipsa dicetur similis illi, & non alia superaddita, quia si vlterius pergas, eandem semper reperies rationem fundandi scilicet conuenientiam, & eandem semper rationem referendi, & terminandi scilicet vt simile; & pariter respondendum est, si argumentum fieret ad multiplicandas relationes dissimilitudinis, seu diuersitatis eodem modo arguendo; Rationem huius afferunt Ant. And. & Mair. cit. quia cum in vnaquaq. denominatione deueniendum sit ad aliquid, quod in illo ordine denominandi est ita *Quo*, vt nequeat esse *Quod*, vt albedo nequit esse alba; quantitas quanta, & sic de alijs, sic in proposito sistendum semper est in illis relationibus, quæ dicuntur ad aliud per denominationem eiusdem rationis cum illa, quam intrinsece secum afferunt, vt dum similitudo dicitur similis, diuersitas diuersa, ad suscipiendas enim has denominationes non indigent relatione realiter distincta, sed ad summũ formaliter, qua solutione etiam vtitur Suarez loc. cit. & est doctrina Scoti 5. Met. q.12. §. *Ad argumenta*, dum loquitur de identitate.

Sed contra hanc solutionem vrget Auersa cit. quia relatio ad summum poterit per seipsam dici ad eundem suum terminum, non autem ad alium terminum disparatum, sed ad hunc indigebit alia relatione, vt similitudo vnius paternitatis cum alia poterit vtiq; seipsa dici similis similitudini fundatæ in alia paternitate, quia est similitudo illi correlatiuè opposita, at similis alteri similitudini in alio termino disparato fundatæ dici non poterit, nisi per nouam similitudinem præsertim per Scotum, qui relationes multiplicat ad multiplicitatem terminorum. Tum quia semper vrget ratio fundamentalis distinguendi relationes à fundamento, similitudo enim duarum paternitatum dicitur similis similitudini aliarum duarum, quibus destructis non amplius dicitur similis, ergo non seipsa, sed per relationem similitudinis superadditam antea dicebatur similis. Tum tandem, quia poterit saltim hic relationum processus in infinitum trahi per denominationem semper diuersæ rationis ab illa relatione, cui tribuitur, vt paternitas est similis alteri paternitati, hæc similitudo est dissimilis alijs rebus, hæc dissimilitudo est similis alteri dissimilitudini, & sic deinceps transeundo de vna in aliam denominationem.

77 Resp. assumptum esse verum; quando relatio dicitur ad alium terminum per denominationem diuersæ rationis, quia sic habet rationem *Quod*, at sistendo in eodem genere denominandi, seipsa refertur ad quemcunq. terminum, quia in illo genere semper est ratio formalis referendi, & est ita *Quo*, vt nequeat esse *Quod*, cum autem Scot. docet in 3.d. 8. relationes multiplicari ad multiplicationem terminorum, intelligit, quod relationes eiusdem rationis, & denominationis multiplicentur in eodem fundamento, præsertim absoluto, itaquod omnes immediatè fundentur in illo, & non vna super aliam, vt infra q.6. art.2. ad 3. confir. 4. arg. prin. Ad 2. valet illa ratio ad distinguendas relationes à fundamentis in alijs rebus, quia fundamenta illa sunt ita *Quod*, vt indigeant *Quo* ad suscipiendas denominationes relatiuas, non autem valet de formis relatiuis in ordine ad formales denominationes, quas secum afferunt intrinsecè, quia in illo genere denominandi sunt ita *Quo*, vt nequeant esse *Quod*, quare ad hæc, & similia argumẽta negandum est similitudinem absolutè, & in recto posse dici similem, & diuersitatem diuersam, sicut vnio non potest ab alia vnione denominari, nec præsentia ab alia præsentia, quæ doctrina passim etiam ab aduersarijs docetur. Ad 3. difficilior est responsio, quia processus in infinitum trahitur per denominationes semper diuersæ rationis ab illa relatione cui tribuitur, posset tamen dici similitudinem, quæ denominat paternitatem similem, sufficere etiam ad denominandam similem dissimilitudinem in ipsa fundatam; Præuidit hanc responsionem Auersa ideo conatur eam præcludere, quia relatio est modus, nec habet denominare, seu referre, nisi suum subiectum, cui inest; tum quia dum similitudo dicebatur d. similis, & postea dissimilitudo similis, non potest denominari similis per eandem illam similitudinem, in illa enim tanquam in subiecto fundabatur, res autem debet referri, & denominari per relationem sibi inhærentem. Hæc tamen ratio parum vrget, quia non solum forma in subiectum, sed etiam subiectum in formam denominationem deriuare potest, nam non solum quantitatem dicimus albam, sed etiam albedinem quantam vt fusè ostendimus disp.3. Phys. q.3. art.2. sicut ergo quantitas, quæ mediat inter substantiam & qualitatem, vtranq. denominat quãtam, sic in proposito relatio similitudinis, quæ in coordinatione illarum relationum, veluti mediat inter paternitatẽ, in qua fundatur, & dissimilitudinem quam fundat, sufficiens est ad vtranq. denominandam similem, vnamquanq. tamen in suo ordine nimirum paternitatem alteri paternitati, & dissimilitudinem alteri dissimilitudini.

78 Solùm contra hoc obijci posset, quod cum hæc extrema sint non solum numero, sed etiam specie diuersa, nempe duæ paternitates, & duæ dissimilitudines, non videntur per eandem specie relationem referri posse, sed per aliam, & aliam, estò in gradu generico similis possint conuenire. Sed huius solutio dubij pendet ex infra dicendis de specificatione relationum ab extremis q. 10. art. 1. in fine, vbi ostendemus satis probabile esse omnes similitudines, inter quæcunq. extrema reperiãtur esse inter se eiusdem rationis, qua admissa doctrina ibi probanda, absurdum non erit eandem numero similitudinem referre paternitatem, in qua fundatur, ad aliam, & etiam dissimilitudinem, quæ fundatur in ipsa, ad aliam pariter dissimilitudinem, quia enim simul, & semel afficit paternitatem, & dissimilitudinem modo prædeclarato, idcircò quamuis formaliter sit vna relatio, tamen virtualiter est duplex, & refert ad duos terminos; hæc responsio videbitur fortè cuipiam voluntaria, sed cogitet iste quid melius, nos enim ingenuè fatemur aliam vsque modo nos non videre viam euadendi, & libentius præfatæ responsioni volumus acquiescere, quàm processum in infinitum admittere. Caueat tamen à Camer. qui q.9. logic. ad euitandam hanc difficultatem, negat distinctionem, diuersitatem, dissimilitudinem, & alia huiusmodi dicere relationes reales, asserens esse tantum negationes relationum oppositarum, quod constat ex dictis esse falsum.

QVÆSTIO VI.

In qua consideratur relatio ex parte termini.

Declarata natura relationis ex parte fundamenti, nunc venit consideranda ex parte termini, & quia etiam ex hac parte plures emergunt de relatione difficultates, ideò hæc quæstio in plures distribuitur articulos.

ARTICVLVS I.

An relatio realis necessariò petat terminum realem, & actu existentem.

79 Relationem realem necessariò petere terminum, in quem tendat, satis constat ex dict. q.3. etiamsi circa illam nullam exerceat causalitatem physicam, & realem, vt dictum est q. 2. art.2. in sol.2. absurdum, quia vt docet Lich. quol.

quol. 11. in responsione ad instantias contra 3. dictum, licèt terminus non requiratur ad relationem, velut causa totalis, vel partialis eius, cum non causetur ab illo, requiritur tamen propter formale esse relationis, quia relatio formaliter est habitudo ad aliud, itaquod si nihil esset ad quod relatio terminaretur, relatio nullo modo esset, itaut terminatiuè causat, tanquam conditio necessaria, quæ causalitas reductiuè pertinet ad causalitatem formalem extrinsecam, & iste concursus in genere causæ terminantis est ita necessarius, vt frequenter aduertit Barg. ex Doct. 3. d. 15. q. vn. in sol. princ. vt nec etiã à Deo suppleri queat, vt patet de actu intellectus, & voluntatis in ordine ad obiecta, potest enim vtique Deus supplere vices obiecti in genere efficientis causæ, non tamen terminantis; sicut ergo nequit à Deo conseruari relatio sine fundamento, ita nec sine termino, quamtuncunq. in abstracto consideretur; Non igitur quæstio præsens quærit, num relatio possit per aliquam potentiam sine termino conseruari, quia cum essentialiter dependeat ab illo modo superius explicato, hic necessario supponitur ad relationem termini exigentia, sed solũ quæritur qualis esse debeat idest num semper realis, & positiuus, & in quo statu eum requirat, num scilicet semper in statu actualis existentiæ.

80 Et quidem non est quæstio de relatione transcendentali, omnes siquidem concedere videntur cum Mair. 1. d. 29. q. 6. hos respectus, quos ibi fundamentales appellat, ad terminum non realem, neq. actu existentem terminari posse, & patet manifestis exemplis, potentia enim respicit actum etiam vt possibilem, & non actu existentem, scientia habet ordinem ad scibile non necessariò existens, immò, & ad ens quod existere nequit, vt sunt negationes, & entia rationis, saltim vt ad obiecta terminatiua vt latè ostendit Ouuied. contro. 10. Met. pun. 2. & ita vniuersaliter est de respectibus aptitudinalibus, quę tendunt ad suos terminos, non vt existentes, sed vt possibiles, & sub tali statu possibilitatis sufficientes sunt, vt tales respectus consurgant in fundamentis. Et sanè minus rectè aiunt aliqui, quibus consentit Faber 5. Met. disp. 22. & ex professo docuit Bassol. 3. dist. 8. q. 1. art. 1. præfatos respectus esse rationis, non autem reales, nisi quando termini actu ponuntur, vt potentiam non dicere respectum realem ad actum, nisi quando ponitur in esse, hac ratione conuicti, quia relatio dicit esse *ad aliud*, vt ad terminum, at non ens, vel ens tantum in potentia nequit dici *aliud*. Non rectè speculantur Auctores isti, quia inde sequeretur nullam passionem esse realem, siquidem omnes ferè consistunt in respectibus aptitudinalibus ad actus eis consentaneos, aut saltim tales respectus necessario includunt, item potentiam materiæ non esse realem, vt respicit formas possibiles in ea recipi, & alia similia absurda, licet illi hæc omnia concedant; neq eorum ratio conuincit, quia ly *aliud* ex vi suæ significationis non dicit diuersitatem existentiæ, sed essentiæ, qualiscunq. sit, in quo sensu non ens benè dici potest aliud ab ente.

81 Remanet igitur sola quæstio de relatione prædicam. aut ad prædicamentalem reducibili (quod addimus ob aliquas relationes imperfectas, quæ non habent omnes conditiones ad realem exactè necessarias) & rursus non est quæstio de illa secundum statum essentiæ & possibilitatis considerata, sic enim bene possunt huiusmodi relationes tendere ad terminos non existentes, sed possibiles, vnde etiam in communi modo loquendi dicere solemus vnum album esse alteri simile, & quantitatem palmarem esse semipalmari maiorem, etiamsi nullum album, & nullum quantum existeret, hæc enim enunciantur de illis secundum statum essentiæ consideratis, alioqui in statu realis existentiæ non enunciantur, nisi vtroque extremo existente; quæstio itaque est, an relatio prædicam. in statu actualis existentiæ considerata petat terminum realem actu existentem in rerum natura; & communis opinio contra Greg. cit. est affirmans, quam Doctor semper docere visus est quotiescunque assignauit illas tres conditiones relationis prędicam. q. 1. relatas, & ex professo defendunt Mair. cit. Bassol. 3. d. 8. q. 1. art. 1. & 1. d. 30. q. 1. art. 1. & Lich. ibidem, vbi soluit argum. Greg. in oppositum, Faber loc. cit. & sequuntur Thomistæ passim, & alij Neotherici vnanimiter, quare pro resolutione quæsiti cum hac communi opinione.

82 Dicendum est relationem prædic. petere terminum realem, & actu existentem; est Scot. 4. d. 6. q. 10. §. *Sed restant*, & ab omnibus recipitur. Sed quamuis hæc concl. sit communis, eam tamen non omnes eodem modo probant, quia difficile est huius assertionis assignare rationem, quæ æquè non procedat de transcendentibus, vt benè Suarez aduertit sec. 8. & quidem quamplures illæ rationes, quas affert Mairon cit. pro hac conclusione, quibus passim vtuntur alij, hanc patiuntur calumniam, quòd æquè de transcendentibus conuincere videntur, quas tamen ipse vltrò concedit tendere ad non existens, vnde si probetur relationem prædicam. esse non posse ad terminum non existentem, quia ens reale, qualis est ipsa nequit pendere à non ente, & quia alioqui posset quoque ab ente rationis pendere, & quia relatio est nexus inter extrema, at non possunt realiter connecti, nisi extrema realia, planè huiusmodi, & similes rationes æquè concludunt de respectibus trãscendentibus, vt discurrenti constabit. Ideò Suarez aliter probat, primo nimirum ex proprietate relatiuorum prædicamentalium, quæ est vt dicantur ad conuertentiam, quæ autem conuertuntur, oportet, vt simul coexistant, alioqui conuerti non possent, quæ est vna ex probationibus à Mair. adductis; deinde probat ex natura relationis prædicam. quæ ideò accidentalis dicitur, quia resultat in fundamento ex positione termini, vnde necessariò supponere videtur extremorum existentiam, vt ex eis resultare dicatur. Sed neque hæc ratio conuincens est, nisi melius deducatur, nam & naturalis simultas extremorum suo etiam modo exigitur ad relationem transcendentalem, nam neque potentia materiæ subsisteret, aut risibilitas hominis, nisi forma substantialis, & actus ridendi forent possibilia, & etiam extrema suo modo supponuntur, antequã concipiamus in fundamento relationes transcendentales cõsurgere, vt v. g. prius supponitur forma possibilis, quàm intelligamus materiam potentem illam recipere, prius supponitur risus possibilis, quam homo intelligatur risibilis, & sic in alijs relationibus transcendentibus. Accedit, quòd Suarez ibi colligit hanc probationem assertionis positæ ex quibusdam differentijs, quas ipse supra posuerat inter relationem prædicamẽtalem, & transcendentalem, à nobis q. 1. refutatis.

83 Ratio igitur assertionis nostræ potius ex eo deducenda est, quia extrema relationis prædicam. ita se habent, quod fidamentum esse potest sine termino, & consequenter sine relatione ad illum, & ideò relatio dicitur illi accidere, nam si fundamentum sine termino esse non posset, iam relatio foret illi realiter identificata ex regula Scoti superius frequenter inculcata ad dignoscendam distinctionem, vel identitatem relationis cum fundamento; ex hoc autem sequitur relationem prædicam. non posse tendere in terminum, vt possibilem, sed necessariò vt existentem, quia fundamentum eius nequit esse sine termino possibili, benè tamen sine illo existenti, vndè postea ad nouã productionem, & existentiam termini dicitur per accidens resultare de nouo relatio in fundamento. Et hinc est, quod relatio prædicam. vt à transcẽdenti distinguitur, semper dicitur actualis, ratio est, quia & si ad vtramq; terminus coexigatur, vt dicatur resultare in fundamento, diuersimodè tamẽ id cõtingit vtrobiq; nam status mere possibilitatis sufficit in termino, vt relatio transcendens actu à fundamento dimanet vt constat in exemplis allatis, non tamen sufficit, vt resultet relatio prædicam. vt enim quis dicatur actu Pater, non sufficit, vt respiciat filium in solo statu possibilitatis, alioquin B. V. nõ solum dici posset Mater Christi, sed etiam aliorum, quia alios potuit habere filios, sed debet respicere filium in actu realis existentiæ, sic enim quia actualis existentia accidit termino, ideò etiam dicimus relationem prædicamentalem ab eo pendentem accidere fundamento.

84 Hic tamen recolendum est, quod cum Tat. aduertimus ab initio huius disp. ex Scoto quol. 13. sub N. & alibi frequenter: dari posse relationem realem, etiam prædicamentalem, & actu subiectum denominantem, quæ terminetur ad non ens, seu ad aliquam negationem, vel priuationẽ, talis est distinctio, qua forma dicitur à sua priuatione distingui, & dependentia compositi physici à priuatione in fieri, & respectus, quem dicit creatio ad non esse rei immediatè præcedens ex Scoto quol. 12. art. 2. & respectus informationis ad non informationem immediatè præcedentem, quem dicit mutatio ex eodem 2. d. 1. q. 5. T. & 4. d. 11. q. 1. F. hi omnes respectus, & alij quamplures his similes, sunt ad non ens, tanquam ad terminum; adhuc tamen dicuntur reales, tum quia ex natura rei sequuntur ad fundamẽtum. Tũ quia terminus eorũ, estò quid positiuum non sit, adhuc tamen non est ens rationis habens esse præcisè per opus intellectus, sed est vera negatio realis, quæ etiam dici potest actu existens (eo modo, quo potest negationibus, & priuationibus existẽtia cõpetere) quatenus existit modo accomodato, vt relatio resultet in fundamento; & hæc est cõmunis doctrina Scotistarum, qui hos, & similes respectus agnoscunt pro realibus, & aliquid ponentibus in fundamento, & solum reales non vocãt, aut reales secundũ quid, vel rationis, quatenus illis deficit vna ex conditionibus requisitis ad relationem exactè realem. Neq

absur-

absurdum est dari posse relationem realẽ, cuius terminus non sit realis, & positiuus, quia vt in superioribus declaratum est, relatio non causatur à termino, sed à fundamento, terminus autem est sola conditio sine qua non; non inconuenit autem negationem realem esse cõditionem necessariam ad positionem alicuius effectus positiui, ita enim se habet priuatio respectu compositi, quia concurrit ad minus, vt conditio, quod etiam constat in multis alijs.

85 Et opinio Greg. in hoc sensu intellecta nulla potest efficaci ratione refelli, quia si non inconuenit relationes transcendentales, estò sint formæ reales, esse ad terminum non existentem, & ad nõ ens ac ab eo pendere in suo esse relatiuo idem dicetur pariter de relationibus prædicamentalibus, nec vnquam poterit afferri quoad hoc disparitas, quæ valeat; vndè mirũ est, quomodo Lichet. cit. 1. d. 30. tum acriter Greg. opinionem reprehendat, cum & ipse alibi cum Doctore passim tales respectus reales admittat ad non ens, & fateatur respectum in esse, & conseruari à termino non pendere, nisi veluti à conditione necessaria, neq. minus terminandi ex parte termini alio modo exercetur, quam per solam extrinsecam denominationem, vnde non videtur, cur nequeat non enti competere posse, cũ nihil reale in termino ponat. Verum tamen est relationem prædicamentalem tendere non posse in terminum, vt possibilem, quia hoc solum transcendentalibus conuenire potest, vnde & ipsæ prædicamentales, quando ad aliquam realem negationem terminantur, tendunt in illam veluti suo modo actu existentem, nõ autem veluti possibilem. Vêrum etiam est exempla relationum, quæ Greg. affert ad id probandum, non esse ad rem, nam exempla illa de scientia in ordine ad scibile etiam non existens de potentia respectu effectus possibilis, de memoria respectu præteritorum, currũt de relatione trãscendẽtali, quæ æquè esse potest ad terminũ existentem, ac non existentẽ; exemplũ verò de statua Cæsaris, quę dicitur illi similis, etiam si non existat & quod albedo existens dissimilis albedini possibili, parum etiã vrget, quia nec statua Cæsaris fundat ad illum non existentem realem, & actualem similitudinẽ, vt benè ait Lichet. cit. nec albedo, ad aliam possibilẽ, sed solã potentialẽ quatenus sunt fundamẽta apta ad eas relationes fundandas terminis existẽtibus.

86 Restat igitur, vt fateamur, quod sicut respectus transcendentales esse possunt ad non ens, ita & aliqui prædicamẽtales, vel si id negatur de istis, debet quoq. pariter negari de illis cum cum Auctorib. initio art. citatis, vnde Bassol. ibi cit. vt loquatur consequenter, negat quoq. relationes transcendentales ad terminum non existentem esse reales, vnde negat materiã esse in potẽtia ad omnes formas per aliquam relationem realem ad illas terminatã, sed dicit esse in potentia fundamentaliter, quatenus est apta ex se referri existẽte termino, & etiam quia habet negationem repugnantiæ ad formas recipiendas, quæ negatio dicitur potentia conuenitque materiæ à parte rei, & idem dicit de inclinatione animæ ad corpus, & inhærentia aptitudinali accidentis separati ad subiectum, quam opinionem secutus est adamussim Smiglec. disp. 10. log. qu. 11. Sed hæc opinio non est tenenda, quia negat relationes trãscendentales reales, & solum illas ponit in conceptu absoluto cum relatione rationis, quod est falsum: tum quia indè sequitur omnes passiones esse formaliter respectus rationis; tum quia certum est aptitudinem aliquid aliud dicere vltra non repugnantiam, quia simplex non repugnantia constituit potentiam neutram in subiecto, non aptitudinem; tum tandem quia est contra communem.

ARTICVLVS II.

An vna, & eadem numero relatio possit plures respicere terminos.

87 NOn est quæstio de pluribus terminis specie distinctis, sic enim constat ad plures terminos, plures quoq. ac diuersas tẽdere relationes, vt in eodem homine alia est relatio filiationis ad patrem, alia paternitatis ad filium, alia similitudinis ad album, sed est quæstio de terminis eiusdem rationis, & solo numero inter se distinctis; quia isti sunt adhuc duplicis generis, quidam adæquati, & totales, quorum, scilicet, singuli per se sumpti sufficientes sunt ad terminandam relationem suæ speciei, vt se habent plures filij in ordine ad paternitatẽ, quilibet enim solus, & per se sumptus sufficit ad terminandam paternitatis relationem, quidam vero sunt inadæquati, & partiales, itaut singuli per se sumpti insufficientes sint ad terminãdã relationem, sed simul sumpti constituunt vnũ totale, & adequatum, quo sensu singulæ partes sunt termini inadæquati dependentiæ totius, & indiuidua vniuersalitatis speciei, quæstio in præsenti non est de terminis partialibus, & inadæquatis, cõstat enim vnam relationem ad plures huiusmodi terminos tendere, quia in omnes illos tendit, velut in vnum adæquatum, & totalem, vt docet Doctor in 4. d. 1. q. 2. in fine. Sed est quæstio de terminis totalibus, & adæquatis, itavt sensus est, an quando vnum relatiuum plures respicit terminos eiusdem speciei, vt simile plura similia, & pater plures filios, num singulos respiciat, & attingat per distinctas numero relationes, vel per vnam, & eandem numero extensam ad omnes.

Communis, & perpetua Thom. opi. affirmat plures terminos eiusdem rationis attingi per vnam, ac eandem numero relationem, ita D. Th. 3. p. q. 35. art. 5. quol. 1. ar. 2. & quol. 9. ar. 4. Caiet. & Medin. ibidem, & Aluarez disp. 45. num. 16. Complut. disp. 14. Log. q. 7. §. 4. vbi citant Capreol. Heruæ Canariens. Ripam, Bannes, Palud. Soncin. Iauel. Mas. Sanch. Did. seq. Io. de S. Tho. q. 17. art. 6. Ruuius hic q. 8. Fland. 8. Met. q. 9. ar. 3. Aquar. 5. Met. dilucid. 9. Moris. disp. 8. Log. q. 8. Suessan. 5. Met. & fuit iam pridem sent. Henrici quol. 4. q. 2. & Alber. in prædicam. ad aliquid c. vlt. Opposita sent. est Scoti 3. d. 8. q. vn. Lichet. ibid. Tromb. 5. Met. q. 7. Bassol. 3. d. 8. q. vn. Zerb. 5. Met. q. 19. §. *propter secundum.* Parisiens. hic q. 3. Mair. 1. d. 26. q. 2. ad 2. Tatar. hic dub. 3. Faber 3. sent. disp. 21. & alij Scotistæ passim, seq. Baccon. 3. d. 8. qu. 1. art. 2. Fonsec. 5. Met. c. 15. q. 5. Suarez disp. 47. sec. 17. Vasquez to. 4. in 3. p. q. 91. ar. 1. dub. 4. Blanc. disp. 11. sec. 18. Amic. trac. 15. quæst. 7. dub. 8. idemque tuentur iuxta sua principia. Hurtad. disp. 15. Met. sec. 10. Auersa q. 25. Phys. sec. 5. Smiglec. disp. 10. q. 14. & alij Recentiores passim.

88 Dicendum est cum hac 2. sent. non posse vnicum relationem plures attingere terminos eiusdem rationis, sed relationes debere numericè multiplicari ad multiplicationem numericam terminorum. Ita Doctor loc. cit. quod probat solidissimis rationibus, quas quia conati sũt soluere Thomistæ excogitando varios modos saluandi vnitatem numericam relationis ad plures numero terminos, ideò singulos adducemus, & reijciemus, vt inde magis pateat euidentia huius conclusionis, & soliditas rationum Doctoris, quibus passim alij vtuntur.

Primus modus saluandi hanc vnitatem relationis ad plures terminos satis frequens in Schola Thomistarum est, ad productionem noui termini eiusdem rationis vt v. g. noui filij non resultare in patre nouam relationem paternitatis, sed priorem extendi ad illum, & sic deinceps: & aiunt extensionem istam eiusdem relationis ad diuersos terminos non fieri per additionem relationis nouæ, sed per explicationem præexistentis, quatenus ipsa de se respicit omnes terminos procedentes ex codẽ fundamento, quando ponuntur in esse, absq. mutatione intrinseca illius relationis, sed per solam extrinsecam denominationem sumptam ex noua existentia termini. Hocq. multis declarant exemplis, sed præsertim habitus scientifici circa vnã cõcl. quando enim habetur demonstratio circa aliam eiusdem obiecti, non aduenit nouus habitus, sed noua extensio præexistentis ad illam, sic etiam dicunt vnam, & eandem numero visionem, crescente numero hominum occurrentium, plura illa obiecta attingere per solam extensionem eiusdem, & non per additionem aliarum visionum, eadem quantitas absq. additione alterius, sed per solam extensionem eiusdem maiorem occupat locum, & sic in multis alijs, vnde concludunt nouam extensionem relationis ad nouum terminum nihil noui ponere pręter coexistentiam noui termini sicut si figatur baculus in Fluuio, cui succedunt variæ partes aquæ, dicitur illis de nouo coexistere ex sola nouitate partium aquæ succedentium.

89 Cæterum hic modus dicendi semper graues passus est difficultates; Tum quia in primis labefactat fundamentũ quo Thomistæ nobiscum consenserunt in distinctionem realem relationum prædicamentalium à fundamentis, & ansam præbet Nominalibus illud eludendi, si enim antiqua relatio paternitatis non existente secundo filio non refert patrem ad illum, existente autẽ refert, nulla facta additione nouæ entitatis pręter noui termini coexistẽtiã, ita dicent Nominales, entitatem patris non existente filio non extendi ad illum, seu non referre patrem ad filium, at existente filio, eò ipso ad illum extendi, & illum respicere nulla additione facta nouæ entitatis, sicut enim aiunt Thomistæ paternitatẽ; quæ in Petro resultauit ad primi filij productionem, de se virtualiter tendere ad secundum, & tertium filium, & defectũ formalis, & actualis tendentiæ solum procedere ex defectu illorum, sic pariter dicunt Nominales de ipsa entitate patris in ordine ad filiũ simpliciter, quod apta est dare denominationem relatiuam, & prius non dat ex defectu existentiæ. Tum 2. quia hæc extensio, vel est tantum per intellectum, & hoc non; quia à parte rei respicit nouum filium, vel in re, & tunc debet accedere aliquis nouus respectus, quia ex-

extensio ad hunc nouum terminum (inquit Doctor) nō potest esse formaliter, nisi relatio, cum enim non sit quid absolutum, respectus esse debebit. Tum 3. nequit intelligi extensio prioris relationis ad nouum terminum per eandem præcisè terminationem, quæ est ad priorem terminum, sicut neq. anima intelligi potest extendi ad nouam partem ex alimento additam per informationem priorem, sed per nouam, ergo debet extēdi per aliam terminationem, quæ non erit, nisi noua relatio. Tum 4. quia paternitas fundatur super generationem, vel saltim illam necessariò sequitur, ergo sicut nō generatione prioris filij attingit Pater quoque secundum, & tertium per maiorē eius extensionem, sed per nouam generationem, ita etiam illū respicit per nouam paternitatem. Tum tandem, quia exempla allata (etiamsi duo priora falsam contineant doctrinam vt suo loco videbitur) idem conuincunt, quia scientia de vna cōclusione, dum extenditur ad aliam circa idem obiectum, realiter, ac intrinsecè immutatur, vt fatentur Complut. visio etiam eadem numero non potest ad plura obiecta extendi, vel si potest, id sanè erit per nouos saltim attingentiæ respectus additos, extensio quantitatis ad maiorem locum ponitur ab omnibus nouus modus à quantitate distinctus; tandem licèt entitas absoluta baculi maneat inuariata in medio fluuij fluentibus vndis, tamen coniunctiones illius cum partibus aquæ variantur ad variationem illarum, quia quælibet coniunctio determinatur ab illa parte aquæ, ad quam est.

90 Secundus modus saluandi hanc vnitatem relationis ad plures terminos est, ponendo ipsos partiales, ac inadæquatos, itaut conficiant vnum totalem, & adæquatum; sed quia quilibet filius sufficit ponere relationem paternitatis, atque ideo est adæquatus, & totalis, ideo distinguunt, de duplici adæquatione, vna sufficientiæ, quæ scilicet, sufficit, vt res tota existat, altera perfectionis, quæ existit secundum totam suam perfectionem illi debitam, sic dicere solemus animal adæquatè existere in vna specie adæquatione sufficientiæ, quia in vna existit secundum omnes gradus suæ essentiæ, at verò non existit in vna adæquatè adæquatione perfectionis, quia exigit perfici à pluribus specificis differentijs; ita in proposito existente vno filio, adæquatè relatio existit adæquatione sufficientiæ, non tamen perfectionis, quia sicut potentia generatiua, in qua fundatur, adæquatè respicit omnes filios à se possibiles generari, singulos verò inadæquatè, ita & paternitas.

Verum neque hic modus benè saluat hanc vnitatem; tum quia ad hoc vt quilibet filius possit, ac debeat propriā terminare paternitatem, satis est, vt singuli sint termini adæquati adæquatione sufficientiæ; tum quia inadæquatio perfectionis non petit, vt termini ita inadæquati vnica relatione attingantur, nā pater successiuè plures generans filios vnum post alterius interitum, singulos vtique respicit, vt terminos inadæquatos quoad perfectionem, & tamen singulos respicit singulis relationibus; tum tandem quia aliud est loqui de potentia generatiua, aliud de ipso actu generationis, quo illa reducitur ad actum, & de ipsa paternitate, illa enim vtique inadæquatè respicit omnes filios, at non hæc, vel illa paternitas, hæc vel illa generatio, sed adæquatè respicit hunc, & illum.

91 Tertius modus est aliorum distinguentium terminum formalem relationis, & materialem, ille est, qui per se primo respicitur, & terminat relationis tendentiam, materialis verò est, qui per accidens terminat, & ratione formalis; paternitas ergo, quæ est in Petro, non respicit per se primò hunc, vel illum filium in particulari, quia illa supposita sunt termini materiales, sed per se primò respicit rationem filij, vt sic à se geniti, & quia hæc eadem ratio formalis interdum reperitur in pluribus, ideo potest vna relatio terminari ad plures terminos materiales, quia terminatur ad illos sub vna ratione formali, & hinc etiam fit, vt variatis terminis materialibus, si maneat ratio formalis in vno, non varietur, sed conseruetur relatio; ita significant Complut. cit.

Sed etiam iste modus, esto quandam habeat apparentiam veritatis, non subsistit; tum quia dum multiplicantur termini, multiplicatur etiam in eis ratio terminandi, & cum hæc sit filiatio in proposito, præsertim secundum Thomistas vtique hæc plurificatur in suppositis à Petro genitis, ergo etiam multiplicari debet relatio ad eam terminata; tum quia cum plures generat vnum post alterius interitum, semper attingit singulos per distinctas numero relationes, etiamsi eadem semper sit specifica ratio terminandi, non alia ratione; nisi quia numero multiplicatur, at ita est etiam quando plures illos filios habet superstites; tum tandem quia penes terminum formalem, vt sic, idest penes communem rationem filij attenditur vnitas specifica relationis, nō autem numerica, sed hæc potius desumi debet ex peculiari ratione talis filij, nam, vt ait Trōb. relationes mutuæ ita se respiciunt, quòd si vna est singularis, etiam & alia, sed paternitas in hoc patre est singularis, ergo & relatio ei respondens, vt terminus primus.

92 Quartus modus saluandi hanc vnitatē est, quod nō vtiq; prima paternitas, quæ est ad primum filium respicit singulos inadæquatè, & omnes adæquatè indiuisibiliter, sed ita quod prima paternitas habeat pro adæquato termino vnum filium, alia verò duos, alia tres, quare ad generationem secundi filij nouam relationem oriri, quæ indiuisibiliter, & adæquatè refert hominem ad duos filios, & primam perire, veluti superfluam, & ad generationem tertij filij istam interire, & aliam de nouo oriri, quæ ad tres filios adæquatè referat, quorum nullus seorsim valeat talem relationem terminare. Sed neque iste modus est idoneus; tum quia estò dari possit aliqua relatio, quæ plura respiciat adæquatè, quando illa plura necessaria sunt ad ipsam ex vi suæ speciei; tamen paternitas, similitudo, &c. non sunt huiusmodi, paternitas enim sufficienter resultat ad positionem vnius filij solum; tum quia tunc non omnes paternitates forent eiusdem rationis, quia vna ex sua ratione peteret vnum terminum, alia duos, &c. tum quia genito secundo filio gratis omninò dicitur perire relationem ad primum, cum permaneat ipso superstite tam ex parte fundamenti, quàm termini, quicquid ad conseruationem illius relationis exigitur; tum tandem quia ideò Thomistæ ab initio dixerunt per vnam relationem posse fundamentum ad plures terminos referri, ne res omnes tot, tamque frequentibus mutationibus subijcerent, sed ita dicendo in illud inconueniens labuntur, quod euitare contendunt, & quidem absurdius, quia quoties fieret nouum album, cœtera alba existentia suas similitudines permutarent.

Quintus modus est, quod vna, ac eadem relatio potest modò incipere, modò desinere referre subiectum posito nempe, vel ablato termino nulla prorsus additione fact nouæ entitatis. Sed iste modus incurrit omnes difficultates primi modi; & præterea impugnatur, quia relatio non se habet, vt potentia, & aptitudo referendi, quasi modò referre possit, modò non, sed est ipsemet actus referendi, sicut actio est actus agendi; tum quia si relatio modò exercet, modò non exercet actum referendi, iam actus ille referendi erit quid superadditum entitati eius, & de eodem redibit difficultas, an possit tendere in plures numero terminos.

93 Sextus modus est aliorum, qui concedunt in generatione secundi filij nouam relationem addi fundamento, & sic in generatione tertij, sed ad saluandam vnitatem inquiunt, ex omnibus his relationibus vnam integrari adæquatam, & totalem per quandam additionem quasi gradualem relationis. Sed modus iste dicendi re vera concedit totum, quod prætendimus, additionem nempe realem in relatiuo facta additione noui termini, vt bene notauit Suarez n. 19. & solum inter nos remanet quæstio de nomine an illud additum sit distincta relatio, vel componat vnam cum præexistente, sicut secundus gradus cum primo componit vnum calorem: & sanè quantum ad hoc attinet, nulla vera vnitas inter eas relationes fingi potest præter extrinseca, quam habent ex vnitate subiecti, non quidem vnitas compositionis, quia hæc fit ex actu, & potentia, quam proportionem non habent adinuicem illæ relationes, neq. continuitatis, quia nequeunt assignari indiuisibilia, quibus istæ relationes continuentur adinuicem, nec tandem vnitas alicuius per se connexionis, quia neq; talis connexio reperitur inter terminos, à quibus relationes illæ dependent.

94 Deindè probat Doctor idem assertum ab inconuenienti, sequeretur enim quod relatiua non essent simul natura, quia pater nedum est correlatiuum primi, sed etiam secundi filij, & tamen nedum natura, sed etiam tempore præcedit secundum cum relatione illi correspondente, & pereunte primò adhuc manet in esse relatiuo per eandem relationem, quæ ad ipsum terminabatur. Nec valet, quod aiunt, esse simul natura cum primo filio secundum substantiam relationis, cum ceteris verò secundum extensionem eius accidentalem. Quia respicere terminum non est accidentale, sed essentiale relationi, cum totum esse relationis sit ad aliud, ergo relatiua sunt simul natura secundum substantiā relationis, & non per solam extensionē accidentalē eiusdē relationis, quam adhuc non nisi verbositate explicuerunt Thomistæ; tum quia pereunte primo, debent assignare cum quo cœterorū euadat, patet simul natura secūdum substantiā relationis, & cū nequeat magis hic assignari, quam ille, dici debet esse simul natura cū omnibus secundū substantiā relationis. Rursus sequitur talē relationē essentialiter pēdere ab vnoquoq; illorū terminorum, quia omnes, & singulos attingit, & relatio pendet essentialiter à termino, & ex alia parte se-

te se-

te sequitur non dependere, quia quolibet pereunte, eadem relatio manet. Nec respondere iuuat ab vno tantum termino dependere indeterminato tamẽ, & vago. Quia relatio quoad existentiam pendet à termino existenti, ergo implicat dependere à termino vago, quia quicquid existit, nequit esse, nisi determinatum, ergo terminus, à quo dependet hæc numero relatio, est determinatus; tum quia sicut relatio in communi totum suum esse habet ad terminum in communi; ita hæc numero relatio habet totum suum esse ad hũc numero terminum signatè, & non vagè. Tandem sequitur eandem relationem simul intendi, & remitti, vt si sint tria calida, quorum duo in æquali gradu haberent similitudinem perfectiorem, & alterum esset in gradu inæquali, iam si calidum æquale recederet ab æqualitate illius, & alterum inæquale accederet ad æqualitatem cum eo, tunc similitudo in illo tertio calido respectu vnius intenderetur, & respectu alterius remitteretur.

95 In oppos. obijc. Thomistæ 1. non possunt in eodem subiecto recipi plura accidentia numero solo differentia, quia omnis distinctio numerica accidentium sumitur à subiecto, ergo nequeunt esse in eodem subiecto plures respectus solo numero differentes; & hoc est vnicum eorum fundamentum, ex quo etiam soluere præsumunt omnia argumenta in oppositum, aiunt enim quod licèt secunda, & tertia generatio filij sufficiens esset, vt resultaret relatio paternitatis in Petro, tamen per accidens euenit; vt non producatur, quia datur impedimentum ex parte fundamenti, quod non potest recipere plura accidentia solo numero diuersa.

Resp. neg. assumptum, cuius probatio esto sit quoddam metaphysicum principium in Schola Thomist. est tamen prorsus falsum, vt Doctor demonstrat loc. cit. quem sequuntur omnes Recentiores, omnes enim formæ tam substantiales, quam accidentales, non per subiectum, quod illis est prorsus extrinsecum, sed per proprias hæcceitates indiuiduãtur formaliter, vnde falsum est assumptum, non solum de accidentibus relatiuis, sed etiam absolutis, cũ enim quis videt plures homines, vnũquemq. per propriam speciem, certè habet in oculo plures species intentionales solo numero distinctas; tunc igitur solum repugnant in subiecto eodem plura accidentia solo numero differentia, quãdo omnia tribuerent eundem prorsus effectum formalem, quod in casu nostro non euenit, quia hæc numero relatio refert ad hunc numero terminum, & alia ad alium, sicut hęc numero species repræsentat Petrum, illa Franciscum. Dices, accidens à subiecto accipit entitatem, ergo & vnitatẽ, & præsertim relatio, quæ effectiuè pendet à solo fundamento ex dictis. Resp. Doct. 4. d. 12. q. 1. G. assumptum esse verum extrinsecè in genere, scilicet, causæ efficientis, & materialis, non intrinsecè in genere causæ formalis; hinc autem non sequitur plura numero accidentia in eodem subiecto esse non posse, quia cum vnitate causæ stare potest pluralitas effectus, vt fusius in Met.

96 Secundò si plures numero paternitates possunt esse in eodem, iam iste non esset vnus pater, sed plures, quia ad multiplicationem abstracti multiplicatur & concretum. Resp. Doctor cit. sub F. neg. conseq. cum prob. quia ad multiplicationẽ concretorum non sufficit multiplicatio formarum, sed etiam requiritur multiplicatio suppositorum; vt dictum est disp. 2. q. 6. art. 2. quia concretum non solum significat formam, sed etiam subiectum connotat, quare vtriusq. plurificationem necessariò exigit, hac de causa homo habens plures sciẽtias vnus sciens dicitur, & nõ plures scientes, vt notat Doct. quol. 11. H, sic igitur homo habens plures paternitates dicitur vtique pluries pater, sed non plures patres. Dices, Petrus habens plures filios, est tantum vnus pater numero, ergo per vnam numero relationem ad omnes, & singulos, quia si per aliam numero, ergo non est idem numero pater respectu omnium, sed alius, & alius numero, quia vna paternitate est vnus pater, & hac paternitate est hic pater, ergo alia paternitate erit alius pater. Negat rursus Doctor conseq. cum sua prob. & ait in illa forma arguendi, hac paternitate est hic pater, ergo alia paternitate alius pater committi fallaciam consequentis à destructione antecedentis, quia ad alietatem patris non sufficit alietas formæ, sed requiritur etiam alietas suppositi, vnde intereunte primo filio, & nascente secundo, vtique etiam secundum Aduersarios alia paternitate dicitur pater respectu illius secundi, nec tamen dicitur alius numero pater.

Tertiò filius per vnicam numero relationem filiationis respicit duos terminos, scilicet, vtrumq. parentem, specie quidem distinctos, si mater non concurrit actiuè, vel certè numero, si concurrit actiuè, vt verius est, ergo &c. Resp. negando assumptum, quicquid alij dicant, duas enim relationes habet filius saltim numero distinctas, quarum vna indiuisibiliter respicit patrem, & alia matrem, & vna manet sine altera, pereunte scilicet, altero parentum; vt docet Zerb. 5. Met. q. 19. §. *propter* 2. & hoc idem fateri tenentur Thomistæ, si dicunt matrem concurrere tantum passiuè, tũc enim potentia generatiua vtriusq. parentis esset omninò alterius rationis, & consequenter eundẽ specie, & numero respectum terminare non possent, vnde magis ipsi, quam nos tenentes cum Scoto, & Galeno concurrere actiuè id coguntur asserere; sed etiamsi assumptum admitteretur, adhuc negari deberet conseq. quia pater, & mater sunt termini per se connexi dependentiæ filij, quia alter sine altero nõ sufficit ad generationem, & consequenter ad terminandam filiationẽ, at in proposito vnusquisq. filius est terminus adæquatus, & totalis paternitatis, quare paritas prorsus negari deberet.

97 Quartò tandem obijc. Tum quia quando plures filij nascuntur ex eodem partu, relatio patris non potest esse, nisi vnica, quia in eadem actione fundatur, ergo etiam quando per plures actiones producuntur, per accidens enim est, quod potentia generatiua reducatur ad actum per vnam, vel plures actiones. Tum 2. quia effectus formalis relationis secundæ iam positus est per primam, ergo superfluit secunda, Prob. assumptum, quia effectus illius esset constituere hunc patrem, sed sufficienter constituitur hic pater per illã primam. Tum 3. vnica potentia visiua plures respicit colores, vna potentia materiæ plures formas, vna risibilitas multos actu ridẽdi, & plures trahentes nauim vnica relatione respiciuntur à naui, ergo &c. Tũ 4. multiplicatis terminis non multiplicantur omnia requisita ad relationẽ, quia non multiplicatur fundamentum, ergo neq. relatio. Tũ tandem ita dicẽdo infinitæ propemodum relationes forent similitudinis, æqualitatis, diuersitatis, &c. & omnes res tot, tãque frequentibus subijcerentur mutationibus, vt hoc solum inconueniens hanc sententiam reddat improbabilem.

98 Resp. ad 1. neg. assumptũ, cuius probatio nulla est, quia falsum est parentes vnica actione generatiua attingere gemellos, & falsum est paternitatem fundari in præuia actione, cum potius ex se habeat veluti præuia dispositio, & quando etiam hæc omnia concederentur, adhuc probatio non concludit, quia super vnum, & idem fundamentum possunt fundari plures relationes, tum successiuè, tum simul, quia vnitas prioris stat cum pluralitate posterioris. Ad 2. neg. assumptum cum prob. quia nec effectus primæ paternitatis, nec secundę est constituere hunc patrem substantialiter, nam ille pater dicitur hic antecedenter ad quamcunque formam accidentalem; effectus igitur huius numero relationis est referre patrem ad hunc numero terminum, & alterius ad alium numero terminum, & per vnam numero relationem dicitur tantum vna vice pater, & per plures dicitur pluries pater, quod etiam dicere debent Thomistæ, cum successiuè pater plures acquirit paternitates generando vnum filium post alterius interitum. Ad 3. exempla illa non sunt ad rem, quia loquuntur de terminis inadæquatis, tales enim sunt singuli colores respectu potẽtiæ visiuæ, singulæ formæ respectu potentiæ materiæ, singuli actus ridendi respectu risibilitatis, & singuli trahentes respectu tractus nauis, vt notat Doct. 4. d. 1. qu. 2. in fine. Dices, id etiam contingere in ordine ad terminos adæquatos, & totales, quia vt diximus q. 4. art. 2. in sol. ad 5. similitudo, quæ est in vna paternitate ad aliam, non solum respicit similitudinem alterius paternitatis sibi correspondentem, sed aliam quoque similitudinem disparatam inter alias duas paternitates repertam absque vllo superaddito respectu in ipsa fundato. Resp. debere vtique in eodem fundamẽto præsertim absoluto multiplicari relationes eiusdem rationis ad terminorum multiplicationem, non quidem itaut vna fundetur super aliam, quia cum omnes sint eiusdem rationis, vna non potest vt *Quod* suscipere denominationem alterius, sed itaut omnes immediatè in eodẽ subiecto fundentur, sic expressè docuit Scotus 3. d. 8. q. vn. cit. §. *Cõtra, vers. præterea pater aliquo modo aliter respicit hunc filium, & illum,* ibi enim ait debere in parte poni plures paternitates, non ita quod paternitas primi filij extendatur ad alios per respectus alios in ipsa fundatos, quia illi respectus essẽt paternitates; quãdo autem respectus sunt eiusdem rationis, superfluum est vnũ super alium fundare; sed itaquod omnes isti respectus immediatè fundentur in absoluta entitate patris; quare in casu argumenti allati similitudo non fundat diuersos respectus ad alias similitudines, quia illi essent respectus eiusdem rationis cum ipsa, atq. ideò illos fundare non potest, vnde vel seipsa dicetur similis, vel absolutè similis non dicetur, cum in genere assimilandi sit ita *Quo,* vt nequeat esse *Quod,* quod valde adnotabis, quia instantia facta non est ita facilis solutionis.

99 Ad 4. neg. conseq. quia plurium filiorum ad eundem patrem sunt plures relationes, & plurium alborum ad vnum album plures similitudines, & tamen est vnicus terminus, sicut ergo vnicus terminus sufficit ad plures relationes terminandas, ita vnicum fundamentum ad plures fundandas, non enim necesse est ad plurificationē posterioris plurificari prius, sola ergo multiplicatio vel terminorū, vel fundamētorū sufficit ad multiplicandas numericè relationes (loquēdo de fundamentis, & terminis adæquatis, & totalibus) nec requiritur necessario vtriusq. extremi multiplicatio, sed sufficit illimitatio fundamenti ad plures relationes fundandas, & termini ad plures terminandas. Ad 5. neq. in opposita sententia prorsus euitatur multitudo relationum, & frequens earum variatio quoad esse relatiuum; quare si hoc argumento territi Thomistæ idcircò dixerunt vnam relationem posse ad plures terminos eiusdem rationis referre, magis eis expediens erat negare prorsus relationes cū Nominalibus, quam illis admissis negare, quod necessariò sequitur ad positionem illarum, vnde bene inquit Auersa, magis consequenter loqui Scotistas, quam Thomistas, dum admissis relationibus concedunt vnam posse super aliam fundari (si sint diuersæ rationis, & denominationis) & multiplicari ad multiplicationem etiam numericam terminorum, quæ omnia negant Thomistæ minus consequenter ad positionem relationum, in qua nobiscum conueniunt.

ARTICVLVS III.

An terminus relationem terminet sub ratione absoluta, vel respectiua.

100 SEnsus quæsiti est, an id, quod terminat relationem sit correlatio alterius extremi, num potius entitas absoluta illius, vt v.g. inter Petrū patrem, & Paulū filiū filiatio Pauli sit terminus paternitatis Petri formalis, & prima ratio, an potius substantia genita Pauli, in qua difficultate tres sunt sententiæ, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema asserit in omnibus relationibus tam mutuis, quam non mutuis terminum formalem relationis esse aliquam relationem in alio extremo correspondentem, hæc est communior in Schola Thomist. Caiet. in Log. c. 1. de relat. & 1. p. q. 13. artic. 7. Bannes ibi dub. vn. Nauar. controu. vn. Zumul. q. 2. Fland. 5. Met. q. 16. Sanch. lib. 5. Log. q. 34. Compl. disp. 14. Log. q. 6. Fonsec. 5. Met. c. 15. sect. 4. Altera extrema tenet ex opposito in omnibus relatiuis tam mutuis, quam non mutuis relationem terminari ad absolutū, est communis in Schola Scotist. nemine discrepante, docet Scot. 1. d. 30. q. 2. vbi art. 1. Bassol. Barg. Lichet. qui idem habet quol. 4. art. 2. Faber 5. Met. disp. 21. Zerb. 5. Met. q. 19. §. *propter primum* Io. de Mag. in hoc cap. Mayr. 1. d. 19. q. 4. & sequuntur. Recentiores passim Vasq. 1. p. disp. 159. c. 6. Suar. disp. 47. Met. sect. 16. Hurt. ibid. disp. 15. sect. 7 Vallius tom. 1. Log. q. 11. c. 9. Onna hic q. 1. art. 3. Ouied. controu. 9 Met. punç. 5. Auersa q. 15. Phys. sect. 7. Blanc. dispu. 11. sect. 15. Murcia d. 1. q. 6. Moris. disput. 8. Log. q. 7. Didac. disp. 14. p. 2. q. 1. Smiglec. disput. 10. q. 9. imò, & Thomistæ celebres Capreol. 1. d 30. q. 1. art. 2. ad 3. Soncin. 5. Met. q. 30. ad 2. & 3. & Soto in hoc cap. q. 1. ad 8. Tertia denique opinio media inquit relationes mutuas terminari ad relatiuum, non mutuas verò ad absolutum, ita Thomistæ quamplures, ne totaliter viderentur sententiam S. Th. deserere, & in nostram venire, ita Ferrar. 2. contra Gent. cap. 11. Masius hic sect. 3. q. 2. Io. de S, Th. q. 17. art. 5. Galleg. controu. 29. Rubius hic q. 7. Valent. 1. p. q. 13. disput. 4. punct. 4. Niph. 5. Met. disp. 14. Hispal. 1. d. 3. q. 1. & alij.

101 Dicendum 1. est cum 2. sent. cuius dux est Scot. omnē relationē non mutuā, ad absolutum terminari. Hoc assertum probat Doctor cit. §. *Respondeo igitur ad* 1. q. de relationibus nō mutuis ex Aris. 1. Met. c. 15. quia relationes huiusmodi, quæ dicuntur tertij modi, vt relatio scientiæ ad scibile, terminatur ad terminum, in quo nulla est correspondens alia relatio, & ideò dicitur non mutua, ergo non terminatur ad relationem, quæ ibi non reperitur, sed ad entitatem eius absolutam. Nec valet dicere cum Fonsec. cit. sect. 4. terminum vnius relationis esse relationem oppositam, vel realem, si est mutua: vel rationis, si non sit mutua vt est in proposito. Nam contra instat Doct. loc. cit. Vers. *præterea*, quia licet possit intellectus negotiari, circa terminum alicuius relationis tertij modi, & in eo causare relationem rationis, tamen illa nō erit ratio terminandi, talis enim relatio non est in hoc absoluto v.g. scibili, nisi dum actu consideratur ab intellectu, at sciētia realiter, refertur ad scibile nullo intellectu considerante, ergo illa relatio rationis in scibili non fuit ratio terminandi relationem scientiæ. At inquit Fonsec. non requiri ad talem terminationem, vt talis relatio rationis actu existat per actualem mentis operationem, sed satis esse, vt conueniat termino; potest autem relatio rationis conuenire rei, etiam intellectu de illa non cogitante, sicut semper animal conuenit homini, etiāsi nullus homo, nec animal existeret; Cæterum hæc doctrina Fonsec. de relationibus rationis, quod actu possint conuenire rebus ante earum obiectiuam existentiam in intellectu à nobis explosa est disp. 3. q. 1. Neque exemplum de animali conueniente homini ante eius existentiam est ad rem, quia hoc est prædicatum necessarium, & essentiale hominis, atque ideò habens necessariam connexionem cum eius essentia præcisa existentia, at relatio rationis respectu subiecti, cui tribuitur, est prædicatum prorsus accidentale, & contingens, prædicata autem contingentia debent actu existere, vt cum veritate de rebus enuncientur. Accedit, quod relatio actualis terminatur à termino actu existente, non in potētia tantum. Demum difficile est explicare, quomodo relatio rationis suo fundamento conueniat, cum tamen in eo non existat, quod si explicetur talis conuenientia, itaut significet non actualem inexistentiam, sed debitum inessendi tali fundamento, eo quod illi debita sit ex ratione fundandi talis relatio, & non alia hæc quidem explicatio potest admitti, sed per hoc nō concluditur, quod relatio terminetur ad relatiuum, quia non potest terminari, nisi ad fundamentum, cui debetur relatio, hoc autem est absolutum, nam relatio debita non potest illud constituere relatiuum, antequam sit in ipso.

102 Ideò Caiet. cit. & cum eo Compl. Nauar. & alij dicunt, quod quamuis in relatiuis non mutuis terminus à parte rei nō habeat aliquam relationem sibi inhærentem, ratione cuius terminet, habet tamen relatiuam denominationem à relatione alterius extremi prouenientem, per quam constituitur formaliter in genere relationis, & correlatiuum eius, & subdunt hoc Arist. significasse, dum inquit 5. Met. c. 15. in relatiuis tertij generis alterum extremum dici ad aliquid, non quia ipsum dicatur ad aliquid, sed quia aliud dicitur ad ipsum, in quibus verbis esset manifesta implicatio (ait Caiet.) nisi sensus esset, alterum extremum esse formaliter relatiuum, non à relatione sibi inhærente, sed à relatione existente in alio extremo, & hoc sufficere, vt illud sit formaliter relatiuum seclusa quacunq; operatione intellectus; vndè Caiet. vult. relatiua, non mutua esse ambo verè, & realiter relatiua sicut sunt mutua, cum hoc solum discrimine, quod in mutuis vtrumque extremum est relatiuum per relationem sibi intrinsecam, sed in non mutuis, vnum tantum refertur per relationem sibi intrinsecam, aliud verò per tandem relationem refertur sibi extrinsecam.

103 Hæc doctrina Caiet. de relatiuis tertij generis meritò ab omnib. reijcitur præsertim extra Scholam D. Th. (in qua etiam dissentiunt Ferrar. 2. cont. Gent. cap. 11. & 13. cum S. Th. ibid. & Sonc. 5. Met. q. 29. & 30.) Tum quia terminus distinctus est à relatione, quam terminat, ergo implicat relationem in vno extremo existentem esse terminum sui ipsius in alio extremo, cui adhæret. Tum quia referri propriè est habere in se relationem, ergo implicat aliquid propriè referri per relationem alteri inexistentem, vnde Arist. consultò, & hic, & 5. Met. nunquam dixit scibile referri ad scientiam, sed ideò dici relatiuū, quia scientia refertur ad ipsum. Tum quia ita dicendo Caiet. incidere videtur in opinionem Henrici ab omnibus explosam, vt diximus q. 5. ab initio, qui dicebat relationem inter duo extrema esse vnam, & eandem habitudinem, sicut eadem est via Thebis Athenas, & è contra, & ratione termini à quo, & ad quem diuersas præbere denominationes extremis, & quamuis Arist. 3. Phys. 22. docere videatur eandem entitatem motus dici posse actionem vt ab agente, & passionem, vt recipitur in passo, non sequitur idem dici posse in proposito, quia entitas motus, seu formæ fluentis ita denominari potest ob diuersos respectus, in ipsa fundatos importatos per *à quo*, & *in quo*, at in præsenti sermo est de vna, & simplicissima habitudine, quæ proinde referre non potest extrema referentijs diuersis, & oppositis, vt creaturam in ratione creaturæ, Deum in ratione creatoris. Nec dicas eandem relationem posse præbere diuersas, & oppositas denominationes extremis, attingendo vnum intrinsecè, & subiectiuè, aliud extrinsecè solum, & adhæsiuè, vt constat de visione, quæ denominat oculum videntem, & parietem visum. Quia terminus relationis potest bene denominari intrinsecè, quatenus eam terminat, nō tamen per eam referri extrinsecè, nam *referri* necessariò dicit intrinsecam denominationem in re relata, cum enim essentia relationis cōsistat in ordine vnius ad aliud, vt tribuat effectum formalem referendi, debet inesse intrinsecè in re relata, quia non potest ad aliud ordinari per ordinem existentem in alio.

Tum

Tum tandem, quia prius natura intelligitur scibile terminare relationem, quam accipiat denominationem relatiuam à relatione scientiæ, nam quia terminat denominatur ab illa relatione, ergo non est terminus illius relationis per talem denominationem relatiuam, quæ supponit terminationem factam.

104 Neque Aris. à Caiet. cit. dum numerauit inter relatiua scibile, & sensibile, voluit innuere, quòd sint verè, & realiter talia, & quòd formaliter spectent ad prædicamentum ad aliquid, immò negat ibi expresfsè esse verè relatiua, quæ non referuntur, & ait in hoc tantum sensu dici posse ad aliquid, eo quòd alia dicantur ad ipsa idest pertinere ad genus ad aliquid, tanquam terminos, non verò tanquam relatiua, ex quo concluditur contra Caiet. relatiua non mutua, non in eo consistere, vt ipse dicebat, quòd vtrunque extremum sit verè relatiuũ reale, licet vnum intrinsecè, alterũ extrinsecè, sed in eo, quòd in vno extremo sit intrinsecè relatio realis, in altero verò non, sed sit ens absolutum, vt docet Doct. loc. cit. 1. d. 30. Neque ex Arist. ibi deducitur, quòd relatio scientiæ terminetur ad scibile sub denominatione relatiua ex eius terminatione in ipso derelicta, & sic vniuersaliter contingat in relatiuis tertij modi, immò oppositum expresfsè docet, inquit enim in fine capitis, intellectum non terminari ad ipsum intelligibile, quatenus intelligibile, idest, quoad denominationem relatiuam eius, quia alioqui idem bis diceretur, & idem explicaretur per idem, nempè intelligibile est, cuius est intellectus, & intellectus est eius, cuius est intellectus, quæ foret inutis repetitio, & hinc infert visum debere dici ad colorem, aut lumen, non autẽ ad visibile, ergò manifestè expressit relatiua tertij modi dici ad terminum secundum entitatem eius absolutam, & non aliter, hic enim est germanus sensus illorum verborum, vt notat Zerb. cit. §. *propter primum*, ex Doctore quol. 13. in fine art. 2. sed fusam concertationem contra Caiet. habet P. Faber loc. cit.

105 Dicimus 2. etiam relationes mutuas non terminari, nisi ad absolutum, itaut licèt in alio extremo inueniant relationem correspondentẽ, illa tamen non est formalis ratio terminandi, sed entitas ipsa, in qua fundatur, vndè ad summum illa relatio dici potest terminus concomitans. Ita Doct. loc. cit. quam optimis rationibus indè deductis optimè inter alios Scotistas probant Bassol. Mair. & Zerb. cit. quibus deinde alij passim vtuntur; probatur igitur 1. quia relatio non tantũ præexigit fundamentũ, sed etiam terminũ, ergo terminus vnius relationis nequit esse opposita relatio, quia sic vna relatio præsupponeretur alteri, sicut vniuersaliter terminus supponitur relationi, at hoc est falsũ, quia relationes mutuę sunt simul natura, & in eodem signo consurgunt positis extremis. 2. hoc, quod est vnũ extremum terminare relationem alterius est mera denominatio extrinseca proueniens præcisè ex eo, quod aliud est ad ipsum supposita in ipso ratione terminandi, & non ex eo, quòd ipsum sit ad aliud, quia termino, vt terminus est, accidit, quòd referatur, vt ait Doct. sub lit. G. ergo ratio formalis terminandi in termino non est referri, seu ipsa mutua relatio, sed entitas ipsa absoluta termini, quia tendẽtia, & terminatio potius opponuntur. 3. sicut ratio fundandi est illa, quæ est proxima causa, ob quam vna res ad aliam refertur, ità ratio terminandi est illa, quæ est proxima causa, ob quam aliud referatur ad illam, sed hæc causa in relatiuis mutuis æquiparantiæ eadem est ad fundandam relationem, & terminandam, ergo si vna est absoluta etiam & altera, minor patet, nam vnum album est alteri simile in albedine, vndè si quæratur, cur hoc album fundet similitudinem ad aliud, assignatur albedo, & si quæratur causa, cur illud aliud terminet similitudinem, adhuc assignatur albedo, non similitudo, quia in albedine cõparantur, non autem in ipsa similitudinis relatione. 4. hoc totum confirm. manifestis exemplis, palmus est æqualis alteri palmo, non autem æqualitati illius palmi, album est simile alteri albo, non autem similitudini alterius albi; immò illi collatũ est dissimile, quia albedo formaliter assimilatur albedini, & non similitudini. Immò hoc ita verum est, vt si paternitas ad aliam paternitatem referatur in ratione similis, adhuc dici non potest in sensu Aduersariorũ terminũ talis relationis esse respectum sibi formaliter oppositum, quia similitudo vnius paternitatis respicit formaliter entitatẽ alterius paternitatis, & non similitudinem mutuam illius, quare paternitas alia terminãdo relationem similitudinis, respectu illius non se habet, vt relatio, quia non est sibi opposita, sed perinde ac si esset quid absolutũ, vnde in tali casu terminus relationis adhuc dici potest absolutus, estò non vt quid, saltim vt modus, vt vniuersaliter verum sit, saltim in aliquo sensu, rationem terminantẽ esse absolutam, vel habere modum absoluti, quia re vera terminare non est tendere, sed potius tendentiam sistere, vt constat ex vi vocabuli. Quintò tandem probat Doctor, quia omne relatiuũ definiri debet, & explicari per suum terminum ex Arist. 6. Top. c. 2. si ergo vna relatio mutua ad alteram terminaretur, vtraque debebit per alteram definiri, atque ita sequeretur illud absurdum, quod Arist. cit. 5. Met. 15. inferebat, si ntellectus ad intelligibile terminetur sub ratione relatiua, nimirum quod idem bis diceretur, & explicaretur idem per idem, quod inconueniens euitatur, si relatio vnius extremi definiatur per entitatem absolutam alterius, & è contra; Sed de modo definiendi relatiua dicemus inferius.

106 Resp. ad hæc omnia Compl. Nazar. & alij Thomistæ, in quocunque relatiuo distinguendam esse duplicem rationem terminandi, vnam formalem, aliam radicalẽ, & materialẽ, entitas absoluta vtiq; est ratio materialis terminans relationẽ, at ratio formalis terminans est opposita relatio fundata in illa entitate absoluta, inquiunt igitur allata argum. probare solum de termino materiali, non formali. & ex inaduertentia huius distinctionis, ait Ruuius, nos decipi, quia nunquam loquimur de formali, sed de materiali termino, dum dicimus similitudinem terminari ad album, & ad illud referri, non ad simile, inquiunt tandẽ, vt soluant primã rationem, quæ sanè euidentissima est, cum aiut Dialectici relationem resultare ex positione termini cum fundamento, loqui determino materiali, non formali, quia si de isto sit sermo, non est dicendum relationem dependere à termino, sed ad terminum, quia non præexigit terminum in hoc sensu, sed potius cõstituitur per formalẽ oppositionem ad illum, vnde stat optimè vnam relationem esse rationẽ formalem terminandi aliam, & esse simul natura cũ illa.

107 Sed falsum est nostrã sententiã procedere ex inaduertentia præfatæ distinctionis, nam quando ab initio quęstionem instituimus de termino relationis, sermo fuit de ratione formali terminandi, & hanc dicimus esse entitatem absolutã, quia in similitudine v. g. duorum alborum, sicut albedo in vno extremo est ratio formalis fundandi eam, ita in alio est ratio formalis terminandi. Tum quia ille dicitur terminus formalis relationis, qui sufficiens est ad specificandam relationem, hoc enim est esse formaliter terminum relationis, sed hoc totum habet entitas absoluta alterius extremi, ergo. Tum quia illud dicitur formaliter terminus relationis, quod habet rationem vltimi, & finis, in quẽ tendit relatio, talis autẽ est albedo vnius extremi, non autem similitudo, quam fundat ad aliud. Tũ quia formalis, & per se terminus relationis ille dicitur, qui semper necessarius est ad terminandam relationem, talis autem est entitas absoluta, non relatio, vt constat in relatiuis non mutuis, vbi in termino nulla interuenit relatio. Tandem distinctio hæc de termino relationis formali, & materiali in sensu, quo explicatur à Thomistis, est penitus fictitia, & solum excogitata videtur ad eludenda nostra argumenta, semper enim Philosophi docuerunt relationes pendere ab extremis, & resultare in fundamento posito termino, & verisimile non est semper locutos fuisse de termino materiali, nunquam de formali, quia loquebantur de illo, ad quem dicitur esse relatio, sicut ad aliud, cum ergo hæc omnia dixerint de termino, ad quem est relatio, vt ad aliud, censendum est locutos esse de termino formali, & de hoc illa enunciasse, nec alium terminum agnouisse, qui sit simul natura cum relatione, quam terminat.

108 Respon. formalitatem termini in relatiuis non attendi penes id, quod respicit relatio vt cunque, sed quod respicit, vt oppositum, non constituitur autem in tali esse præcisè per hoc, quod est vltimum, in quod relatio tendit, sed per correlationẽ è regione oppositam illi, & ideò de ratione termini formalis relationis, vt sic, est, quod sit ei oppositus oppositione relatiua. Contra, Tum quia vt demonstrat secunda ratio allata pro concl. accidit termino relationis, vt terminus est, quod referatur, quia referri, & opponi est ad aliud tendere, aliudque respicere, terminare verò est respici, & sistere tendentiam alterius ad seipsum. Tum quia in relatiuis non mutuis datur ex parte vnius extremi vera relatio, quæ dicitur etiam ad aliud, quatũ sufficit ad essentiã relationis, & tamẽ illud aliud est ens absolutũ, nõ autẽ correlatiuũ, vel oppositũ. Tũ quia cõcipi potest tota essentia relationis, etiãsi non concipiatur relatio in termino, si enim esset paternitas in Petro, & non resultaret filiatio in Paulo genito ab ipso, sicut ait D. Th. 3. p. q. 35. quod datur in B. Virgine relatio realis maternitatis ad filium Christum, & tamen non datur in Christo filiatio realis ad ipsam, dato hoc casu adhuc paternitas non foret ens absolutum, sed relatiuum, quia nõ esset ad se, sed ad aliud, vnde de ratione entis relatiui est, quod nõ in se sistat, sed ad aliud tẽdat qualecunq; sit illud, ita quod non necessariò tendit ad aliud relatiuũ. Tũ tandẽ, quia vt dicemus in sol. ad 2. in relationibus nõ est idẽ terminari, &

opponi, vel saltim oppositio terminatiua prorsus distincta est à relatiua.

109 Resp. proindè Auctores 3. sent. concedendo munus terminandi non conuenire relationi, vt sic, quia interdum conuenit absoluto, vt in non mutuis, addunt tamen conuenire relationi, vt mutua est, vbi enim sunt relationes mutuæ, ibi sicut est respectus mutuus, ita & mutua terminatio secundum illam rationem respectus, nã talis relatio ex natura sua exigit coexistentiam alterius relationis in termino? notat autem Io. de S. Th. quod vna relatio mutua non dicitur formalis terminus alterius, vt mutua est, idest eiusdem rationis cũ illa, sed vt opposita, oppositio enim constituit formaliter termini. Contra, quia relatio non dicitur mutua per rationẽ terminãdi, sed per rationẽ referẽdi, quia vtrũq. extremum refertur ad aliud, ergo vt relatio dicatur mutua, necesse non est, quod sit ratio terminandi, sed satis est esse rationem referendi in vtroque extremo, quod verum adhuc est, si absolutũ terminari ponatur. Accedit, quod si relationi conuenit munus terminandi ratione istius differentiæ contrahentis, nempe mutuitatis, non amplius poterit competere absoluto, quod est extra genus relationis, cuius oppositũ Auctores isti docent, sicut esse risibile, quia conuenit animali ratione rationalitatis, vtique nequit alteri competere extra genus animalis. Tandem semper obstat illa ratio, quod terminare potius est munus absoluti, quã relationis, siue sit mutua, siue non, quia terminare non est respicere aliud, sed respici, nõ tendere ad aliud, sed sistere tendentiam alterius ad seipsum.

Soluuntur Obiectiones.

110 PRimò obijc. auct. Arist. in præd. relationis, vbi inter relatiuorum proprietates ponit, quod dicantur ad conuertentiam, & declarans modum, quo fieri debet hæc conuertentia, ait, fieri debere per relationes hinc indè, taut circũscriptis omnibus alijs à Domino, hoc solũ relicto, quod Dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur, si autem relinquãtur alia omnia, & solum præscindatur, quod Dominus est, aufertur etiam relatio serui ad ipsum; ex quo sic arguunt, ille est terminus formalis, & præcisus relationis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur relatio ad ipsum, sed posita, vel ablata ratione Domini, ponitur, vel aufertur relatio serui, ergo terminus formalis, & præcisus relationis est Dominus, vt dominus, idest relatiuum, vt relatiuum.

Resp. & Ruuium, & alios Auctores 3. sent. hoc argumento vtentes teneri & ipsos ad eius solutionem, quia Arist. ibi loquitur vniuersaliter de omnibus relatiuis, tam mutuis, quàm non mutuis, recẽset enim etiam relatiua tertij modi, & omnibus tribuit eam proprietatem, quod ad conuertentiam dicantur; missis ergo aliorum solutionibus dicendum est cum Bargio in sol. ad arg. Anglic. & Lichet. in sol. ad 3. Suessan. non valere hanc conseq. omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, ergo vnum est terminus alterius, aliud enim est relatiua ad cõuertentiam dici, aliud vnum terminari ad alterum, conuertentia enim non sẽper est realis, sed multoties est rationis ex parte vnius extremi, vt in relatiuis tertij modi, & fit cum vnum relatiuũ dicitur in ordine ad aliud sub habitudine alicuius casus, vt pater filij pater, filius patris filius, simile simili simile, &c. terminatio verò semper est realis, quia hæc datur à parte rei nullo fingente intellectu; vnde ad argum. in re deductum neg. min. in sensu ab Aduersarijs prætenso (quia ex alio capite, nimirum ex naturali eorum similitate, id concedi posset) præcisa enim relatione dominij remanente fundamento, scilicet, potestate coercendi, iubendi, &c. adhuc maneret relatio seruitutis, non tamen maneret reciprocatio, atq. ita dominus, vt dominus, & vniuersaliter relatiuum, vt relatiuum est terminus conuertentiæ, & reciprocationis alterius relatiui, at non terminus relationis; & hanc solutionem recipit quoque Amic. cit. Dices Arist. nõ loqui ibi de termino relationis, sed de correlatiuo, cum quo conuertitur, & idem docet Bass. cit. art. 2.

111 Secundò & est principale fundamentum oppositæ sent. relatiua, quatenus formaliter talia, exercent oppositionem relatiuã, sed oppositio relatiua essẽtialiter includit rationes referendi, & terminandi, ergo vtrunque munus exercent relatiua per relationes, maior patet, quia relatiua per ipsas relationes, & non per fundamenta absoluta sortiuntur formalem oppositionem, min. prob. quia oppositio mutua consistit in hoc, quod relatiua mutuo se respiciant, & relationes sint rationes mutuò se respiciendi, sed mutuò se respicere est quodlibet respicere aliud, & ab eo respici, quod est terminare relationem eius, ergo in mutua oppositione per relationes facta vtrumque includitur munus referendi, & terminandi. Nec valet dicere ipsum respicere vtique per relationes ipsas exerceri, terminare autem exerceri per absolutas entitates, in quibus illæ fundantur. Tum quia in relatiuè oppositis illud per se primò respicitur ab altero, quod per se primò illi opponitur, sed quod hoc modo alteri opponitur, est correlatiuum formaliter, vt tale, ergo vt sic respicitur, & consequenter, vt sic exercet munus terminandi, Min. patet, prob. maior, quia oppositum relatiuè, quatenus tale, illud per se primò respicit, quod è regione sibi primò correspondet, contraponitur, & aduersatur, non autem quod materialiter, & quasi disparate se habet, sed illud est correlatiuum, vt tale, ergo vt sic respicitur, & exercet munus terminandi. Tum quia si relationes præscindantur à fundamentis, vt paternitas, & filiatio, adhuc opponerẽtur, & semuicem terminarent, vt relationes oppositas, ergo etiam munus terminandi exercent, vt relationes. Tum tandem, quia si relatiuè opposita formaliter, vt talia, solum exercent munus referendi, non verò terminandi, sequitur oppositionem relatiuã non conuenire relatiuis, vt talia sunt formaliter, sed tantum ratione fundamentorum.

Resp. Barg. & Bassol. cit. absolutè negando relatiuum, vt tale, posse exercere munus terminandi, inquiunt enim esse omnino diuersa referri, & terminari, & oppositionem, ac terminationem, quare ad arg. princ. neg. min. ad cuius prob. concedimus vnã relationem oppositam aliam respicere, & ab ea vicissim respici, hinc tamen non sequitur illam terminare, à qua respicitur, quia vnum propriè terminare respectum alterius est ita ab eo respici, vt illud vicissim non respiciat, quia vt sæpius inculcatum est, terminare non est tendere, nec vllo modo illud essentialiter includit, sed essentialiter est sistere tendentiam alterius ad seipsum, & ideo propriè est munus entitatis absolutæ, quæ vt sic ad aliud non tendit, vndè bona est solutio inter arguendum data, si ita explicetur. Ad 1. impugnat. conceditur totum argu sed neg. subillata conseq. quia nõ quicquid respicitur ab alio, dicitur illum respectum terminare propriè, sed quando ita respicitur, vt non vicissim respiciat illud, quod solùm conuenit absolutis. Ad 2. Barg. negat casum, velut implicantem per locum intrinsecum, eo tamen per impossibile admisso, inquit Bassol. quòd tales relationes à fundamentis separatæ essent vtiq. oppositæ, essent mutuæ, & se inuicem coexigeren, non tamen essent terminatæ, sed terminabiles, vnde paternitas esset ad filiationem, velut ad oppositum, non verò tanquam ad terminum. Ad 4. neg. conseq. quia ad oppositionem relatiuam nõ exigitur essentialiter munus terminandi, sed sufficit, vt sic opposita seinuicem è regione respiciant.

112 Dices relatio includit oppositionem cum suo termino, vt constat ex postpræd c. 5. de oppositis, vbi Arist. definiens relatiuè opposita inquit, *quæcunq. vt relatiua dicuntur ea ipsa, quæ sunt oppositorum dicũtur, aut quomodolibet aliter ad ea*, at oppositio relatiua non tendit ad absolutum, sed ad correlatiuum ergo &c. Barg. loc. cit. negat mai. ad prob. ait, vel non valere hanc conseq. relatiua dicuntur ad sua opposita, ergo terminantur ad ea, vel ibi capi oppositum pro fundamento, non pro formali; Tamen admissã maiori potest negari minor, quia oppositio relatiua duplex est, vna est formalis, & est, quæ versatur inter relationem vnius extremi, & alteram correspondentem in alio extremo, seu inter relatiuum, & correlatiuũ eius, & reperitur tantum in relationibus mutuis; altera dici solet terminatiua, quia nimirum versatur inter relationem, & terminum eius, cũ enim relatio nequeat esse eiusdẽ ad seipsum, necessariò debet esse ad aliud à se distinctum, atq. adeo hac ratione inter se pugnant, & hæc oppositio est intrinseca omni relationi; Et immeritò Io. de S. Th. cit. hanc oppositionem inficiatur, quasi extraneam ab illis quatuor speciebus oppositionis ab Arist. assignatis c. de oppositis, nam verè, & propriè est oppositio relatiua, cum enim opposita dicantur, quæ in eodem repugnant respectu eiusdem, vbicunq. reperitur hæc repugnantia, ponitur oppositio, quando igitur hæc repugnantia reperitur inter ea, quæ se non respiciunt, vt inter calorem, & frigus, formã, & priuationem, vel negationem, constituit oppositionem contrariã, priuatiuam, & contradictoriam, quando autẽ versatur inter ea, quorum vnum respicit aliud, constituit relatiuam, talis autem est repugnantia relationis cum suo termino, & ideo propriè est relatiua oppositio; & ex hac doctrina de oppositione relatiua, quam passim admittunt Recentiores, præsertim Suar. & Amic. cit. adhuc magis eneruatur fundamentum allatum Thomist. cuius vis tota in hoc erat, quod relatio includeret oppositionẽ relatiuam cum termino, & quod oppositio relatiua versaretur solum inter relatiuum, & correlatiuum, vnde statim deducebant correlatiuum esse terminum relationis; constat autem minorem non esse vniuersaliter veram.

113 Ter-

113 Tertiò relationes diuinæ respiciũt formaliter suos terminos quoad relationes mutuas oppositas, pater enim refertur, & terminatur ad filium, vt sic, & non ad aliquod absolutũ, tanquam ad terminum realiter distinctum, ergo idem erit de relationibus creatis. Conf. quia etiam in creatis relationes trãscendentales terminantur ad correlatiuum formaliter, vt patet de materia, & forma inter se relatis, & actu, & potentia, quæ inter se referuntur secundum propriam essentiam, ergo etiam relationes prædicamentales, quia rationes, quæ de his concludunt, videntur quoque de illis concludere.

Resp. Mair. cit. negat maiorem, & conatur ostendere, quod etiam relationes diuinæ terminantur ad essentiam, at non satis explicat, quomodo possit essentia verè cõstitui terminus diuinarum relationum, cum non sit ab eis realiter distincta, Bassol. inquit, quod sicut filius in creatis est terminus *Quod* relationis paternitatis, estò terminus *Quo* sit entitas eius absoluta, sic etiã in diuinis; vnde videtur velle, quod inter relationem, & eius terminum *Quod* requiratur realis distinctio, non autem semper inter eam, & eius terminum *Quo*, in quam recidit solutio Fabri cit. c. 4. Præstat tamen dicere cum Bargio, quod si tenetur personas diuinas per absoluta constitui, debet negari antecedens, at tenendo communem viam, debet negari cõseq. quia ibi relatio constituit suppositum in esse personę ab alia realiter distinctę nec antè relationem intelligitur in ratione personæ distinctæ, aut habet aliquid, quo terminet relationem personalem; non sic est in creaturis, vbi prius intelligitur res absoluta secundum entitatem suam, secundum quam terminare potest relationem alterius extremi; quam solutionem recipiunt Recentiores omnes.

114 At conantur euertere Complut. hanc responsionem loc. cit. vbi probare contendunt, quod relationes diuinas terminari ad relatiuum oriatur ex ipsa formalissima ratione relationis, non autem ex eo, quod sint infinitæ, subsistentes, & constitutiuæ personarum, quia inquiunt omnia discrimina reperta inter relationes diuinas, & creatas oriri ex *esse in*, creatæ enim sunt in subiecto, non diuinæ, creatæ accidentia sunt, non illæ, non autem ex *esse ad*, at relatio in sua formalitate constituitur per *esse ad*, non verò per *esse in*, quod ad eam omnino materialiter se habet, cum igitur quoad *esse ad* omninò conueniant creatæ, & diuinæ, si istæ sunt ad terminum relatiuum, etiam & illæ. Verum constat ex dictis q. 3. huius doctrinæ falsitas, nam *esse in* velut in fundamento spectat ad formalitatem relationis, non minus, quam *esse ad*; & quando etiam hoc concederemus, negabimus adhuc relationes diuinas, & creatas omninò conuenire *quoad esse ad*, quia enim diuinæ sunt personarum constitutiuæ, quæ in nullo absoluto distinguuntur, ideo relationes ad absolutum non terminantur, è contra verò res se habet in creatis; vnde potius dicendum est relationem vt sic tendere in absolutum, vt in terminum, ei tamen accidere, quatenus infinita, & subsistens, quod tendat in relatiuum. Ad Conf. qui tenent relationes transcendẽtales essentiales esse rebus absolutis, cõcedunt assumptum, sed negant conseq. at nos dicentes etiam relationes transcendentes esse superadditas, saltim formaliter, rebus absolutis, nec esse idem cum ipsis, nisi realiter, possumus seruata proportione, paritatem concedere, & ita videtur sentire Doct. cit. lit. F. dum docet actum terminare relationem potentiæ sub ratione absoluta, quæ in ipso actu saltim formaliter distinguitur à relatiua; & hæc solutio est magis expedita, quia nobis non incumbit onus ostendendi, quomodo rationes allatæ concludant de predicamentalibus, non autem transcendentalibus, sicut incumbit pręfatis Auctoribus qui valdè in hoc laborant.

115 Quartò si relatio non habet pro termino aliam relationem, sequitur relatiua non esse simul natura, & cognitione, cõtra Arist. & eorum naturalem conditionem, Prob. assumptum, tum quia paternitas terminatur ad filium, nõ vt relatiuum est, sed vt absolutum, & substantia genita, vt sic autem est prior filiatione; ergo paternitas est prior filiatione; tum quia relatio, vt relatio solum pendet à fundamento, & termino in esse, & in cognosci, ergo si terminus non est relatio opposita, non postulat illam in eodem instanti, nec pendet ab illa in sua cognitione, atque ideò non sunt simul natura, & cognitione.

Resp. neg. conseq. ad 1. prob. iterum neg. conseq. quia vt ait Doct. cit. sub G. tam substantia generans patris, quam genita filij præcedunt relationes paternitatis, & filiationis prioritate naturæ, & in secundo signo naturæ ambæ simul resultant per indiuisibilem concomitantiam, vnde paternitas non terminatur ad substantiam filij, quæ sit simul natura cum ipsa, vt videtur supponere argumentum. Ad alteram prob. neg. etiam conseq. ob eandem rationem, quia quantum ad esse illam necessariò coexigit, cum in secundo signo naturæ resultent ambæ positis extremis; possunt etiam dici simul cognitione, non quia re vera cognitio vnius sit necessaria ad cognitionem alterius, nam vt benè probat argumentum, & res manifesta est in relatiuis non mutuis, sufficit cognoscere absolutum, ad quod terminatur, sed quia cum fundamentum, & terminus sint causæ merè naturales, sicut ipsis positis necessariò causantur relationes in esse, ita etiam ambo extrema causant necessariò in eodem signo cognitionem earum, vt docet Lich. cit. in sol. ad 2. & 3. Suess. aliter respondet Bassol. sed allata est sufficiens.

116 At dices si vna relatio non pendet ab alia, vel ad aliam, tanquam ad terminum, non est vnde oriatur necessitas, vt posita vna ponatur alia, tum quia ex ipsa ratione *ad* attenditur simultas earum; tum quia satis est ad positionem relationis poni fundamentum, & eius terminum necessarium. Rursus si ad cognitionem relationis cognosci debet absolutum, ad quod terminatur, non poterit cognosci dependentia creaturę à Deo, nisi cognosceretur Deus secundum eius esse absolutum. Resp. neg. conseq. nam simultas naturæ inter relationes mutuas non oritur ex eo, quod vna ordinetur ad aliam, sed ex necessaria connexione inter illas, hæc autem attendi debet ex concomitantia causarum concurrentium ad vtramque relationem, ex quibus necessariò resultant relationes; neque illa concomitantia est accidentalis omninò, sed per se, quatenus eadem sunt extrema, ex quibus resultant relationes, licèt diuerso modo, extremum enim quod respectu vnius concurrit, vt fundamentum, respectu alterius concurrit, vt terminus. Ad aliud conceditur conseq. & ideò fatemur non posse naturaliter cognosci distinctè à nobis relationem dependentiæ creaturæ ad Deum, vt Doctor innuit q. 1. Prolog. & ibi fusè Lichet. potest tamen cognosci vtcunque, sicut etiam confusè attingere possumus perfectionem absolutam omnipotentiæ Dei, hinc tamen non sequitur Deum poni debere in definitione creaturæ, quia relatio dependentiæ non est de eius intrinseca ratione, & quidditatiua ex dictis q. 1.

Demum arg. Tũ 1. quia tunc pater non diceretur ad filium, nec duplum ad dimidium, vt dimidium est. Tum 2. quia omnia relatiua essent tertij modi, quia omnia terminarentur ad absolutum in altero extremo. Tum 3. terminus debet esse eiusdem generis, cum eo, quod terminat. vt patet de subsistentia, quæ est terminus substãtiæ, & indiuisibilibus, quæ terminãt quantitatem, ergo terminus relationis nequit esse absolutum. Tum tandem, quia relatiuum debet definiri per suum terminum 6. Topic. 2. at definiri debet per suum correlatiuum ex eod. 6. Topic. vbi ait Arist. duplum sine dimidio non definiri, & ex Prædicã. ad aliquid, vbi ait cognoscentem definitè vnum relatiuorum cognoscere & reliquum, & ex Porph. cap. de specie dicente in vtrorumque rationibus oportere vtrisque vti, ergo &c.

117 Resp. ex Barg. est. vtiq. patrem dici ad filium, duplum ad dimidium rèduplicatiuè vt sic; quia sub nomine relatiuo fieri debet conuertentia, & reciprocatio relatiuorum, non tamen terminatur pater ad filium, duplum ad dimidium, nisi specificatiuè, idest ad id, *Quod* est filius, & dimidium, vel si placet, dicas cum Bassol. quem sequitur Faber, filium, & dimidium, & vniuersaliter constitutum ex absoluto, & relatione esse terminum *Quod* relationis, absolutum verò esse terminũ *Quo*; Vel vt in ipsa 2. conclus. innuimus, dicas ipsam relationẽ esse terminũ concomitantẽ, nõ tamen per se necessariũ, vt terminus primarius terminet, quia sine ipso potest absolutè fieri terminatio, vt constat in relatiuis nõ mutuis. Ad 2. neg. cõseq. cũ Lich. loc. cit. non enim differũt relatiua tertij modi ab alijs, quia hæc terminentur ad absolutũ, non alia, sed quia absolutũ, ad quod terminantur, non refertur realiter ad suũ correlatiuũ, vt expressè inquit Arist. 5. Met. Ad 3. Zerb. cit. absolutè negat assumptum, quia re vera terminus non spectat ad prædicam rei terminatæ, nisi reductiuè, vt cõstat ex ipsis exemplis in arg. adductis, sic ergo dicendum in proposito de termino relationis, nec inconuenit terminũ directè pertinere ad aliud prædicã. & reductiuè solum ad prædicam. relationis, & per illum relationem definiri, quia talis definitio dicitur esse per additamentũ, vt diximus quæst. 3. Ad 4. potius est ad oppositum, quia vt supra diximus ex Scot. in vlt. ratione pro 2. concl. & magis infra declarabimus, melius definiũtur relatiua per fundam. sui correlatiui, quã per ipsum correlatiuum formaliter, vndè si quãdo Arist. & Porph. aiunt relatiua definiri debere per correlatiuum, explicari debent fundamentaliter.

QVÆSTIO VII.

Vbi consideratur relatio ex parte vtriusque extremi quoad eorum distinctionem ab inuicem.

118 DVplex occurrit difficultas examinanda in hac q. prima est, an requiratur distinctio in re inter fundamentum, & terminum, quæ dicuntur extrema relationis, & quanta esse debeat; quidam pauci dixerunt nullam distinctionem esse necessariam, quod probant ex relatione identitatis ad seipsum, quæ realissima videtur, quia tam propriè, & à parte rei sine fictione intellectus est aliquod ens idem sibi, sicut est diuersum ab alio, vel simile alteri. Alij dixerunt debere vtiq. terminum, & fundamentum ex natura rei formaliter distingui, non tamen semper realiter, quia eiusdem ad seipsum potest esse relatio realis sub diuersis formalitatibus consideratum, vt v.g. cum idem mouet seipsum, vt voluntas producendo in se volitionem, vel graue descensum, tūc enim voluntas in ratione mouentis realiter refertur ad seipsam, vt motam, ita Bassol. 1. d. 30. q. 1. ab initio, vbi inquit, quod licèt relationes causantis, & causati, producentis, & producti requirant distinctionem realem inter extrema, quia nihil potest seipsum causare, vel producere, id tamen necessarium non est in relationibus actiui ad passiuum, mouentis ad motum, quia inter mouens, & motum, agens, & patiens est relatio realis, & tamen voluntas agit in se causando actum suum, itaquod ipsa est agēs & patiens, mouens, & mota, idem docuit Greg. 1. d. 28. q. 2. Et videtur mens Scoti 1. d. 2. q. 7. & 2. d. 2. q. 10. & d. 25 q. vn. sub L. vbi triplex distinguit genus relationum, primum est earum quæ dicunt dependentiam essentialem, vt relatio causati ad causam, secundum est earum, quæ dicunt solam originationē vnius ab alio præscindendo à dependentia, vt sunt diuinæ productiones, tertium tandem est earū, quæ dicunt solam dependentiam accidentalem, vt relationes actiui, & passiui, mouentis, & moti, & relationes primi generis, inquit, repugnare in eadem natura, & supposito, relationes secundi repugnare in eodē supposito, non natura, relationes tamen tertij generis nec etiā in eodem supposito repugnare, quia idem potest in seipso perfectionem accidentalem causare; vndè postea inferius in sol. prin. air, quod voluntas inquantum potentia actiua, quæ potest elicere suam volitionem, est alia formalis ratio à potētia, vel ratione recipiendi suam volitionem ipsam perficiētē, & cum dicitur, quod potentia actiua est potentia transmutandi aliud inquantum aliud, inquit Doctor, quod ly *inquantum aliud reduplicat formalem rationem aliam, solum quando mouēs, & motum sunt indistincta subiecto, sed quando sunt distincta subiecto, reduplicat rem aliam*, quibus verbis manifestè significat sufficere distinctionem ex natura rei formalem inter extrema relationis actiui, & passiui, mouentis, & moti, quæ vtiq. est relatio realis, idq. defendunt Formalistæ illi, qui docent distinctionem ex natura rei formalem præsefetre in re relationem positiuam actualem, vt Vallo p. 2. form. art. 2. in fine.

119 Dicendum tamen est, relationem realem (propriè de ipsa loquendo) petere extrema realiter distincta, ita Doctor. 1. d. 31. & quol. 6. vbi enumerans conditiones ad relationē realem requisitas, hanc enumerat, vt præcipuam, & est cōmunis opi. Thomist. & Scotist. quam docet P. Faber 5. Met. disp. 22. c. 3. Barg. 1. d. 5. q. Vers. *Ad hoc adducuntur*, Lich. 2. d. 25. q. vn. & alij passim, & probatur, quia per hoc probat Arist. 4. Met. identitatem eiusdem ad seipsum non esse relationem realem, quia relatio realis inter duo versatur, idem autem, non est duo realiter, vnde idem ad seipsum tantum ratione refertur idē sibi ipsi comparando, ac si essent duo extrema, dicitur autem quodcunq. ens idem sibi sine vlla fictione intellectus, non quia illa identitas dicat aliquam relationem realem eiusdē ad seipsum, sed quatenus dicit negationē distinctionis realis, quæ negatio est realis suo modo. Deinde, vel terminus relationis realis est opposita correlatio, vel absolutum, in quo illa fundatur quodcunq. dicatur, semper concluditur realis distinctio fundamenti à termino, quia extrema nata sunt fundare relationes oppositas. Nec sufficit dicere ad hāc oppositionem relatiuam, quæ semper versatur inter extrema relationis, sufficere distinctionem ex natura rei formalem inter illa. Nam ex relatiua oppositione inter diuinas personas nō bene colligerent Theologi cum SS. Patribus realem distinctionem inter illas; & præsertim cum hic sit sermo de relatione prædicam. quæ est verū accidēs, non videtur posse inter formalitates ipsas cadere, quia formalitas non est sufficiens subiectum immediatum physici accidentis, quod solum subiectatur in re physica.

120 Neque Doctor loc. cit. oppositum docuit, sed supposita communi doctrina de distinctione reali extremorum relationis, solum docere voluit, non esse necessariam æqualē in omnibus, sed iuxta naturam ipsarum relationum, nā si important simplicem originationem, petunt realem distinctionem, tantū suppositorum, si vlterius important dependentiam essentialē, petunt realem distinctionem non tantum suppositorum, sed etiam naturarum; si verò importent solam dependentiam accidentalem, neutram requirunt, quia idem potest à seipso accidētaliter dependere causando in seipso aliquam perfectionem accidentalem, vnde non idcircò in tali casu excludit Doctor realem distinctionem quamcunque inter extrema relationis realis, sed tantum suppositalem, & sic in eo casu, vel negāda est relatio realis inter mouens, & motum, & admittenda solum inter mouēs, & effectum de nouo productum in moto, vt ait Bargius loc. cit. & seq. Cauell. disp. 3. de anim. sec. 13. nu. 10. vel si concedatur etiam inter mouens, & motū; tunc dicendum idem, vt non habens aliquam formam realem distinguī realiter accidentaliter à seipso, vt illam habet, vt ait Lichet. cit. 2. d. 25. quod innuit Doctor ibid. in sol ad arg. prin. dum ait, quod *inquantum medicus est sanans, est aliud à seipso inquantum sanatur*; dū autē ibi subdit, quod ly *inquantum aliud*, reduplicat rationem formalem aliam, nō verò aliam rē, per hoc nō intendit excludere inter mouens, & motum omnem distinctionem realem, quando idem mouet seipsum, sed tantum distinctionē realem suppositorum. Quod in tali casu intendit excludere ab ipsis omnem realem distinctionem, & solam formalē astruere, tunc negabimus inter mouens, & motum realem relationem versari, quam ibi non exprimit Doctor inter ea versari.

121 Hinc igitur concludimus realiter distingui debere extrema relationis propriè dictę, quod ideò addimus, quia si relatio realis minus propriè sumeretur, pro ea, scilicet, quæ non est penitus rationis, & pro quocūq. ordine inter aliqua quomodocūq. ex natura rei reperto, qui tamen non importet verum accidens, ita concedi potest relationem realem non petere extrema realiter distincta, & lis iam foret de solo nomine; in quo etiam sensu concedi potest distinctionem formalem importare realem relationem inter formalitates ex natura rei distinctas, non tamen propriè loquendo de relatione reali, vt diximus disp. 1. qu. 5. art. 2. cum pluribus Scotistis, sic enim solum dicit negationem formalis identitatis.

Minimè verò necessarium arbitramur, quod volunt aliqui, & sumpserunt à Soncin. 5. Met. q. 29. tantam debere esse huiusmodi realem distinctionem, vt sit inter entia determinata, quæ non se habeant, vt totum, & pars, quod ideò dixerunt, vt euitarent infinitam propemodum multitudinem relationum partium proportionalium in continuo, sed sanè nullam videmus necessitatem istius limitationis, nec numerus relationum inter partes continui proportionales maiorem habet difficultatem, quam numerus ipsarum partium, vnde quod dicitur de multitudine ipsarum partium, hoc idem dicendum erit de relationibus ipsarum adinuicem.

112 Altera difficultas inter Scotistas, & Thomist. est; an ratio fundandi debeat esse plurificata in extremis, vt illa dicantur realiter inter se referri secūdum illam, vt v.g. an vt Petrus dicatur realiter similis Paulo, debeat albedo, quæ est ratio fundandi talem relationem, esse in illis extremis geminata. Affirmant Thomistæ passim cum D. Th. 1. p. q. 42. art. 1. vbi ob hāc rationem negat æqualitatem, quæ est inter diuinas personas, esse relationem realem quia fundatur in essentia, quæ est eadem in tribus, vnde Caiet. ibidem, Bannes, Molina, & alij inferunt consequenter, quòd si vna, & eadem albedo numero poneretur in duobus subiectis, ibi non esse similitudinem realem, sed rationis, & hæc etiam est communis sententia Neothericorum in Log. & Metaph.

Dicendum tamen est, hanc non esse conditionem necessariò requisitam ad relationem realem, vnde si eadem albedo numero esset in duobus subiectis, adhuc inter illa foret realis similitudo. Ita Doct. ex professo 1. d. 31. q. vn. & quol. 6. per totum, vbi hac ratione tenet è contra æqualitatem, & similitudinem in diuinis esse reales relationes, sequuntur omnes eius discipuli ibidem Faber in 1. disp. 47. Rada 1. p. contr. 26. art. 3. Vulpes 2. to. 1. d. disp. 68. art. 2. Bonetus in hoc prædic. & alij passim, estò deuiet Bassol. 1. d. 31. q. 1. ar. 4. & quia Doctor probat assertum rationibus Theologicis, nos tantum ex ipso Metaphysicas deducemus; probatur itaque. Tum quia ad relationem realem tres illæ sufficiunt conditiones frequenter inculcatæ, quod extrema sint realia, quod sint realiter distincta, & quod oriatur ex natura extremorū citrà opus intellectus, at ita res se haberet, si eadem numero albedo esset in Petro, & Paulo, quia

hæc forent duo similia nullo cogitante intellectu, & realia, ac realiter distincta, vt patet, ergo &c. Tum quia æqualitas, & similitudo fundantur super vnitatem quantitatis, aut qualitatis in distinctis extremis, ergo quanto maior, ac verior est vnitas aliquorum duorum in cõmuni ratione fundandi, tanto maior, ac verior æqualitas, vel similitudo erit inter illa; vnde magis similia sunt duo alba, quia conueniunt in vna ratione fundandi specifica, quam album, & nigrum, quæ conueniunt in generica, ergo si aliqua duo extrema conuenirent in vna ratione fundandi numerica, sicut hæc est vnitas omnium maior, ita & relatio esset vera, & realissima. Tum tandem, quia vt ait Rada, sanè est res miranda, quod duo alba eandem albedinem specie habentia sint inuicem similia similitudine reali, & quod si illa haberent eandem numero albedinem, essent quidem similia nullo considerante intellectu, non tamen similitudine reali, sed rationis, certè hoc album formaliter esset illi alteri simile, nec posset non oriri similitudo inter illa extrema ex natura rei, ergo esset vera similitudo realis.

123 Respondent omnes ex Caiet. cit. præter illas tres conditiones, requiri etiam aliam, quod ratio fundandi, seu fundamentum proximum sit in ipsis extremis plurificatum, vt v. g. alia sit albedo in Petro, alia in Paulo, ratio eorum est, quia fundamenta proxima sunt, quæ primò referuntur, remota verò, seu subiecta mediantibus illis, vt albedo in Petro, & albedo in Paulo sunt primò similes, Petrus autem, & Paulus mediantibus illis; imò inquiunt hanc conditionem includi in illis tribus, dum enim dicitur extrema relationis debere esse distincta, hoc certè non debet tantum intelligi de extremis materialibus & remotis, vt sunt Petrus, & Paulus in similitudine, sed præsertim de proximis, & formalibus, hæc enim sunt, quæ primò referuntur; & rursus cum dicitur relationem debere oriri ex natura extremorum, vtique debet intelligi de extremis ipsis formalibus, quia vt de se constat, inter Petrum, & Paulum non oritur similitudo ex natura ipsorum in se, sed ex natura albedinum eis inhærentium; hinc postea dicunt ad alia argumenta, quod posita eadem numero albedine in Petro, & Paulo, essent vtique verè, & realiter similia ratione fundamenti realis, non tamen ratione denominationis relatiuæ, quia hæc esset rationis, quo etiam sensu quodlibet ens dicitur esse idem sibi realiter citra quodcunque opus intellectus.

124 Hæc tamen responsio, in qua fundatur vnicè opposita sententia, labilis est, & fluxa, siquidem innititur ei, quod de facto contingit in fundandis relationibus, & hoc assumit, vt cõditionem per se necessariam ad relationem realem, ex quo capite irrepsit tota Aduersariorum deceptio; verum quidem est, ita de facto in creatis contingere, quòd ratio fundandi est plurificata in extremis, vt v.g. albedo in duobus albis, & ideò albedines sunt fundamenta proxima, quæ primò referuntur per similitudinem, & rationem ipsarum Petrus, & Paulus: at hoc totum est per accidens ad realitatem relationis, procedit enim ex hoc, quod non est possibile in creaturis reperire extrema, quæ sint realiter distincta, & quod ratio fundandi in eis sit vna numero, ex quo etiam fit consequenter, vt in creatis ratio fundandi sit in extremis geminata, at quantum est ex parte relationis hoc totum est per accidens, quia relationes, primi modi præsertim, exigunt vnitatem in ratione fundandi 5. Met. tex. 20. non distinctionem, vel pluralitatem, imò vt ait Doctor quol. 6. §. *Istarum quatuor rationum*, in diuinis relationes ipsæ originis, quæ ad secundum modum attinere videntur, fundantur in essentia, quæ in tribus personis est omninò vna, & indistincta; quare deducitur, quod si Deus poneret eandem albedinem in Petro, & Paulo, similitudo inter ipsa esset relatio realis, tũc enim ipsa essent proxima fundamenta illius relationis, & primò relata per ipsam, & pariter relatio oriretur ex natura ipsorum, vt stant sub illa ratione fundandi, atque ita adhuc extrema relationis etiam formaliter accepta essent realiter distincta, quia licèt tunc ratio fundandi vnam relationem non distingueretur à ratione terminandi, distingueretur tamen à termino totali, quia terminus totalis non esset præcisè albedo in altero extremo, sed ipsum extremum cum albedine, & similiter ex parte fundamenti, nam totale fundamentũ esset subiectum cum albedine, atque adeò extrema totalia distinguerentur à parte rei, quod sufficeret ad realitatem relationis, sicut sufficit in diuinis ad veram, & realem personarum productionem secundùm Theologos, & colligitur ex Doctore 1. d. 7. q. vn, infra Z. quòd principium *Quod*, & totale realiter distinguatur à termino *Qui*, & totali, non autem necesse est, quòd ita distinguantur principium formale, & terminus formalis, nam tenet paritas, quia non minor distinctio requiritur inter producens, & productum ratione productionis, quam inter relatum, & terminum ratione relationis, quia ipsa productio relatio est, vel sine relatione concipi nequit; vnde ex hoc à fortiori posset contra Thomistas deduci validum argum., quòd si ad realitatem productionis non requiritur necessario extrema *Quo* esse realiter distincta, sed sufficit talis distinctio inter extrema *Quod*, ita quoque in relatione.

Probatur etiam contra allatam responsionem, quod si Petrus, & Paulus eandem numero haberent albedinem, forent similia realiter etiam quantum ad realitatem relationis, & non solius fundamenti, tum ex modo dictis; tum quia subiectum non dicitur simile ex relatione fundata in albedine in abstracto, sed in albedine, vt ei tribuit suum effectum formalem, at in casu posito sunt duo effectus formales à parte rei distincti, etiamsi sit vna forma albi, quia destructio effectu formali informandi Petrum, potest adhuc remanere effectus formalis, & vnio cum Paulo, ergo sunt duo extrema formalia relationis similitudinis, quia Petrus est similis Paulo proximè ratione effectus formalis, quem recipit à forma.

125 In oppos. obijc. 1. rationem supra insinuatam, quod extrema referuntur realiter ratione fundamenti, v. g. albedinis, ergo ratio fundandi debet esse distincta in extremis, Prob. consеq. quia fundamenta proxima sunt, quæ primò referuntur, & per ipsa referuntur extrema materialia, seu subiecta. Resp. Scotistæ communiter neg. fundamenta proxima esse, quæ primò referuntur, non enim vna albedo dicitur alteri similis, nec vna quantitas alteri æqualis, sed eadem in natura, & specie; fundamenta ergo proxima non referuntur v.g. albedines, sed remota idest subiecta habentia illas albedines, sunt, quæ primò, & propriè referuntur. Sed certè immeritò negant quantitates duas non posse, ac debere dici æquales etiam præcisis subiectis, ac pariter duas qualitates similes, cum esse æquale, & inæquale, simile, & dissimile ponantur proprietates illarum, non autem substantiæ, cui inhærent; & nemo sanæ mentis negabit dimensiones, & albedines duarum hostiarum consecratarum dici cum omni proprietate æquales, & similes inter se; & oppositum, non solum est manifestè contra rationem, quia Mathematica demonstrat has passiones de quantitate separata à substantia, sed etiam contra Doctorem in 4. d. 12. q. 2. vbi sub lit. A. & G. ex professo ostendit has relationes immediatè fundari super singulares quantitates, & qualitates itaut hæ sint extrema primò relata, etiam quando sunt in subiecto. Et cum dicunt vnam albedinem, vel quantitatem non esse alteri similẽ, & æqualem, sed eandem in specie, & natura; perpendere debebant, quod obseruauimus supra q. 4. art. 2. ab initio, in quantitate, & qualitate ratione vnitatis fundari posse relationes duplicis generis, nam ratione vnitatis in essentia fundant relationem identitatis, at ratione vnitatis cuiusdam accidentalis fundant similitudinem, & æqualitatem, enim verò ratione vnitatis in gradibus intensionis qualitas fundat similitudinem, & ratione vnitatis in partibus extensionis quantitas æqualitatem.

Resp. ergo ex dictis, concedendo quantitates in extremis esse, quæ primò dicuntur æquales, & albedines similes, & ipsis mediantibus subiecta dici talia, verum hoc totum accidit quãtum attinet ad realitatem relationum, æqualitas enim & similitudo potius petunt vnitatem, quàm pluralitatem in fundamento; vndè si eadem albedo esset in pluribus subiectis, tunc illa dicerentur realiter similia, etiam quantum ad denominationem relatiuam, quia ipsamet subiecta in eo casu forent extrema, quæ primò referuntur, & etiam possent dici duo extrema formalia ratione duplicati effectus formalis, quos forma tribueret illis, vt explicatum est, & demum esset realis distinctio inter extrema totalia, & adæquata.

126 Deindè obijci. quia extrema nata sunt fundare oppositas relationes, idque beneficio ipsius rationis fundandi, ergo hæc debet esse distincta in illis. Cons. æqualitas, & similitudo referunt extrema, vt vnum, ergo quando vnitas extremorum in ratione fundandi foret maxima scilicet numerica, referrent illa, vt vnum numero, atque ideò relatio æqualitatis, & similitudinis inter ea realis non esset, sicut nec relatio eiusdem ad seipsum.

Resp. oppositionem relatiuam relationum æquiparantiæ, de quibus præsertim est præsens difficultas, esse minimam inter omnes, vt bene Suar. obseruat disp. 47. Met. sect. 16. num. 40. consistit enim in hoc, quod duæ relationes singulares ita inter se opponantur, vt quamuis habeant fundamenta eiusdem rationis, non tamen possint inesse simul vni, & eidem, quia nequit vnum, & idem esse fundamentum, & terminus respectu eiusdem; palam autem est huiusmodi oppositionem non esse tantam, quin possit ab eadem etiam numero oriri ratione fundandi, si hæc in duobus extremis esset replicata, quia tam nume-

numero distinguuntur duæ similitudines exortæ à duabus albedinibus. quam illæ duæ, quæ orirentur ab eadem albedine in duobus subiectis replicata, nec maior oppositio esset inter illas, quam inter istas, quia tota earum oppositio vtrobique consistit in hoc, quod è regione cõtraponuntur, quatenus, quod est fundamentum vnius, est terminus alterius, & è contra, quæ etiam solutio notanda est, quia nec satis candidè Scotistæ cit. ab hoc argumento se expediunt, aiunt enim extrema non opponi relatiuè secundum se, sed merito relationum oppositarum, quod vtique verum est; at nil respondent ad hoc, in quo consistit tota difficultas, quod relationes oppositæ oriuntur in extremis merito rationis fundandi, quæ proindè debet esse diuersa in extremis. Ad Conf. facilior est solutio neg. assumptum, quia nihil realiter dicitur sibi simile, vel æquale; ac proindè vera, & realis æqualitas est inter duo extrema realiter distincta; verum tamen est id, in quo dicuntur assimilari, vel æquari, esse vnum, at illa adinuicem realiter referuntur, vt plura, & inter se realiter distincta.

QVÆSTIO VIII.

Quotuplex sit Relatio Prædicam. & quænam constituat quartum Prædicamentum.

127 DOct. non semel relationem Prædicam. vt à transcendentali secernitur, diuisit in intrinsecus, & extrinsecus aduenientem, sic præsertim in 3.d.1.q.1.§. *ad illud in oppositum*. in 4.d.6.q.10.§. *hic dicitur*, & d.10.q.1.I. & d.13.q.1.§. *ad huius autem*, & quol.11. art.4. quibus in locis, præsertim duobus vltimis, hanc diuisionem tradit velut suo tempore communiter receptam, & à priscis Arist. Interpretibus traditam, & quidem etiam Auctor sex princip. eod. lib. c.1. in fine hanc diuisionem assignat, & veluti famosam supponit, & de vltimis sex prædicam. agit, veluti de respectibus extrinsecus aduenientibus, dum ait *ea verò, quæ extrinsecus contingunt, aut actus, aut pati, aut dispositio, aut esse alicubi, aut in mora, aut habere necessariò erunt*. esto ibi sub accidente intrinsecus adueniente comprehendat quoque quantitatem, & qualitatem. Hanc tamen diuisionem vt euerterent, omnes fecere conatus Thomistæ, & Neoterici quamplures. Hærueus quol.7.q.14. Capreol.4.d.4.q.1. Soncin.5.Met.q.39. Caiet.1.p.q.63. art.2. Sot. in hoc prædicam. q.1. & 5. Phys. q.2. art.2. Suarez disp.48. Met. sect.1. Ruuius hic Hurtad. disput.15. Met. à §.147. Arriag. disp.12. Log. sect.2. Auersa q.19. Log. & alij passim hanc diuisionem inficiantur ex Aureol.1.d.30. part.1 art.3.

128 Dicendum tamen est, relationes prædicamentales posse, imò debere distingui in relationes intrinsecus, & extrinsecus aduenientes, & per illas hoc quartum constitui prædicam. per alias verò vltima sex prædicam. vt q. vlt. dicemus. Ita Doct. loc. cit. cum tota Subtilium Schola circa eadem loca, vel in prædicam. & ex Modernis nostris fusissimè defendit P. Faber 5. Met. disput. 23. ex exteris verò eam admittunt Venet. 5. suæ Met. c.36. & 37. Louanienses hic Came. q.10. Log. Acerb. lib. 5. qq. peripar. Probatur in primis explicando, quid Doct. intelligat per relationem intrinsecus, & extrinsecus aduenientem, per illam enim intelligit, quæ necessariò consurgit posito fundamento, & termino, seu oritur ex natura extremorum, & nõ ex aliquo eis extrinsecè accedente, per istam verò intelligi, quę insurgit, non ex natura extremorum, sed virtute alicuius, quod omnino ab extrinseco venit, nec pertinet ad rationem extremorum, vt extrema sunt idest vt habent rationem fundamenti, & termini, sed istæ peculiares rationes ostendunt naturam harum relationũ esse essentialiter aliam, & aliam, ergo &c. Conf. adhuc, & magis explicatur, quia dantur relationes quædam, quæ positis extremis in rerum natura, virtute ipsorum præcisa, & alio quocunque secluso, insurgunt; dantur aliæ, quæ positis extremis non insurgunt, sed quædam alia requirunt penitus extrinseca ratione fundamenti, & termini, ergo diuisio illa potest, ac debet admitti, Prob. assumptum quia relationes similitudinis, & æqualitatis positis extremis in rerum natura etiam in quacunq; distantia resultãt, quasi ad eorũ positionẽ, nil aliud desideretur vltra ipsummet esse extremorum, sic relatio paternitatis, & filiationis, supposito homine generante, & genito, necessariò resultat, è contra verò relatio actionis, positis extremis in esse v.g. igne, & ligno in rerum natura, etiam actiuo eodem modo se habente secundum potentiam actiuam, & passiuo secundum passiuam, ex solo defectu alicuius extrinseci, v.g. debitæ approximationis non resultat, hoc verò adiuncto resultat, sic etiam & Vbi non oritur ex natura extremorum, quia tunc illis in esse positis, vt hac cathedra, & platea, oriretur statim relatio præsentialitatis eius ad plateam, quod est falsum, sed requiritur vlterius horum extremorum approximatio v.g. applicatio cathedræ ad plateam, vt Scot. doc. quol. cit. Tandem vt Doct. arguit loc. cit. distinctio horum respectuum expressè colligitur ex 5. Phys. tex.10. vbi docet Arist. ad genus ad aliquid non dari motum, quia non per se, sed per accidens relationes illius generis acquiruntur scilicet ex ipsamet extremorum positione, affirmat tamen dari motum ad Vbi, quia habet propriam nouitatem, & propria acquisitione acquiritur, non vero ad acquisitionem alterius, quod habeat rationem fundamenti, vel termini, & tamen Vbi non est, nisi purus respectus locati ad locum, vt infra dicemus, ergo omnino debent distingui hi duo ordines respectuum intrinsecus, & extrinsecus aduenientium.

Resp. Thomistæ communiter, quod cum dicitur positis fundamento, & termino, in rerum natura, non illicò poni relationem extrinsecus aduenientem; & per hoc differre ab intrinsecus adueniente, vel sermo est de fundamento, & termino proximis, & sic falsum est illud assumptum de quacunq. relatione, etiam extrinsecus adueniente, si de remotis est verum in omni relatione etiam intrinsecus adueniente, nam posito Petro & Paulo, non statim insurgit similitudo, quia illa sunt fundamentum, & terminus remota, at posita albedine in vtroq. illorum, statim insurgit relatio similitudinis, quia albedo est fundamentum proximum similitudinis; vnde pariter in proposito si actiuo, & passiuo positis, loco, & locabili, non ponitur relatio, hoc prouenit, quia actiuum, vel locabile non ponitur cum fundamento proximo, quod in casu est approximatio, at posita approximatione, certè ita necessariò sequitur actio, & præsentialitas, sicut quæcunq. alia relatio. Scotus ergo in hoc deceptus est (inquiunt) quòd de subiecto, seu fundamento remoto relationis locutus est, non de proximo, & comparatione illius assignauit relationem extrinsecus aduenientem, quod facere non debebat, quia sic etiam ipsa similitudo extrinsecus aduenit, resultat enim in subiecto per accessionem alicuius extrinseci, nempe albedinis.

129 At certè potius decipiuntur ipsi, dum talem ferunt de Doct. nostro opinionem, nam ipse appellat actionem relationẽ extrinsecus aduenientem comparatione fundamenti proximi, non remoti, vt constat in 4.d.13.q.1.E; hoc autem fundamentũ proximum actionis non est approximatio, vt ipsi arbitrantur, quia fundamentum proximum recipit denominationem relationis fundatæ immediatè, vt albedo, quæ est ratio fundandi similitudinem, dicitur similis, at approximatio non dicitur agens neq. patiens, sed est potentia actiua, sicut & passionis, potentia passiua ex 5. Met. c.15. Immo acu issimus Doct. hanc responsionem Aduersariorum præuidens 4. d. 6. q.10. B. eam statim præcludit his verbis, *Si dicas respectum aliquem aduenire extrinsecus subiecto, non tamen fundamento, hoc nihil est, quia relationes intrinsecæ, vtpotè similitudo, quæ consequitur albedinem, & huiusmodi, possunt extrinsecus aduenire subiecto, quia fundamẽtum de nouo aduenit, ergo si illæ sunt intrinsecæ, & aliæ extrinsecæ, erit differentia earum in comparatione ad fundamentum*, disertè igitur Doctor docet relationem debere appellari, & iudicari extrinsecus aduenientem, non ex comparatione ad subiectum, seu fundamentum remotum, quia sic omnis relatio esset extrinsecus adueniens, sed ex comparatione ad fundamẽtum proximum, vnde si Thomistæ accurate magis Doct. nostrum euoluerent, sane non tam frequenter de eius subtilitate ita grosse sentirent. Deniq. falsum est etiam, quod aiunt, facta approximatione actiui, & passiui ita necessariò sequi relationem actionis, & passionis inter illa, sicut sequitur paternitas, & filiatio posito homine generante, & genito, docent enim Scotistæ relationes intrinsecus aduenientes sequi ad extrema posita fatali quadam necessitate, itavt nec ab ipso Deo possint impediri, quod etiam sentiunt multi Thomistæ, vt diximus q.3. art.2. ad 5. conf.3. arg. prin. at actio, & passio, etiam approximatis extremis, possunt impediri, vt ostendit miraculum à Deo factum in fornace Babilonica in sacris litteris.

130 Et quia Aduersarij nedum diuisionem huiusmodi in se impugnant, verum etiam ipsamet vocabula relationis intrinsecus, & extrinsecus aduenietis, adhuc vlterius prob. quod Scot. vocabulis non abutatur, sed propriè, & candidè loquatur, quia Doctor sub hac diuisione cõprehẽdere nõ intellexit relationes transcendentales, vt ipsi putant, sed solas prædicamentales: prædicamentales vero secernuntur ab illis, quia istæ accidunt rebus, & eis adueniunt, vt accidentia merè extrinseca, non illæ, vt dictum est q.1. ergo omnes relationes prædicam. vt in vniuersum à transcendentibus secernuntur, rectè vocantur à Scoto relationes aduenientes, quia verè adueniunt, &

acci-

& accidunt rebus; at dupliciter huiusmodi relationes possunt extremis aduenire, vel ex sola, & præcisa eorum positione, & non ex additione alterius aduentitij, & ita rectè dicuntur huiusmodi relationes intrinsecus aduenientes, quia vt sæpius ait Doctor loc. cit. *respectus non potest magis intrinsecè aduenire fundamento, quam quòd necessariò sequatur ipsum posito termino*: vel non adueniunt extremis ex eorum præcisa positione, sed quidpiam aliud aduenientium addi debet, non pertinens ad rationem fundamenti, vel termini, & istæ rectè dicentur hac ratione extrinsecus aduenientes. Accedit, quod modus ille loquendi tūc temporis erat communiter receptus, vt ipse loc. cit. testatur debemus autem vocabulis vti iuxta communem vsum, vt docet 4.d.1.q.2.

Postremò, quod solæ relationes intrinsecus aduenientes hoc quartum constituant prædicamētum, alia verò sex vltima prædicamenta, probat Doctor loc. citat. quia prædicamenta sunt decem, tria solum sunt absoluta, reliqua respectiua, vt postea dicemus, si igitur omnis relatio esset vnius rationis genericæ, ita quod relatio in communi non habeat sub se sufficientes rationes formales ad constituenda plura suprema genera, non quidem simpliciter, sed incerta, ac determinata respectuum serie, prædicamenta tantum quatuor forent; ergo ad saluandum famosum illum numerum denarium (ait Doctor) opportunior via non apparet, quam distinguendo relationem prædicamentalem in communi in intrinsecus, & extrinsecus aduenientem, ita vt illa constituat quartum prædicamentum, ista verò veluti maioris ambitus per varias adhuc differentias contrahi possit ad varia genera relationum constituenda, & quidem suprema in suo ordine. Accedit, quod Arist. recensendo relationes quarti prædicamēti meminit semper earum, quæ ex ipsamet extremorum positione resultant, & distribuendo alia sex prædicamenta recolit ea, quæ vltra extremorum positionem aliud quid extrinsecum exigunt, vt insurgant, quod etiam obseruauit Auctor sex princ. loc. supracit. ergo &c.

In oppos. obijc. 1. fundamentum suum iam insinuatum, nomine termini actionis, vel intelligitur passum v. g. aqua in calefactione, & in hoc sensu sumpto termino etiam existentibus Petro, & Paulo, potest non esse relatio similitudinis, sicut existente aqua, & igne potest non esse relatio calefactionis: vel intelligitur terminus immediatus, & proximus, vt albedo Pauli est immediatus terminus similitudinis Petri, sed sic termino accepto, actio etiam necessariò insurgit, non minus quā similitudo posita albedine in Paulo, quia terminus calefactionis immediatus, & proximus est calor aquæ inhærens, sed calore inhærente subiecto necessariò est actio, itaut neque per Dei potentiam impediri possit, quin sequatur in igne relatio actionis, & in aqua respectus passionis. Ex quo deduci potest valida conf. quia similitudo inter Petrum, & Paulum in ratione albi ideò dicitur intrinsecus adueniens, & ad quartum spectat prædicamentum, quia supposita albedine in Paulo oritur necessariò, nec habet propriam nouitatem, & acquisitionē quia acquiri nequit, nisi ad acquisitionem alicuius formæ absolutæ scilicet albedinis, sed ita est in casu de actione, & passione, quia nec actio, nec passio propriè possunt inesse, nisi prius aliquo absoluto causato in passo v.g. calore in aqua, quo in aqua posito statim & ipsæ resultant, ergo &c.

131 Resp. terminum actionis propriè sumptæ v. g. calefactionis, esse passum, s. aquam, non verò calorem, hic enim est terminus productionis, quæ respicit effectum, non actionis quæ respicit subiectum quod patitur, & transmutatur recipiēdo formam de nouo productam, vnde non dicimus calorem calefieri, & transmutari, sed produci, aquam verò non produci, sed calefieri, & transmutari per calorem in ipsa receptum, quæ omnia accuratè declarat Doctor 4.d.13.q.1. & nos disp. 7. Phys. q.3. Ex quo deducitur terminum proximum, & immediatum actionis esse aquam secundum suam potentiam passiuam proximam, sicut terminus passionis est ignis secundum suam potentiam actiuam proximam. Cum verò dicitur, quod calore recepto in aqua necessariò sequitur actio non minus, quam sequatur similitudo recepta albedine in Paulo. Resp. cum Lichet. quol. 11. in sol. ad instantias contra 4. dictum, concedendo, quod etiam relatio extrinsecus adueniens necessariò insurgit interdum positis aliquib. præter fundamētum, & terminum, sic positis absolutè corpore, & loco naturali, non necessariò sequitur Vbi, sed posito corpore in loco naturali, vt coextenso, naturaliter sequitur Vbi: posita materia, & forma, non necessariò sequitur vnio, sed posita forma in materia, necessariò sequitur vnio, & in casu posito igne, & ligno non necessariò sequitur actio in igne, passio in ligno, sed inducta caliditate in ligno, necessariò sequitur, sed non idcircò dici possunt relationes intrinsecus aduenientes, ac necessariò oriri, vt similitudo, quia necessitas similitudinis procedit ex natura termini, & fundamenti, & necessariò oritur ab extremis absolutè inspectis, non sic præfati respectus vbicationis, vnionis, actionis, & passionis, sed eorum necessitas procedit ab aliquo extrinseco, quod rationem non habet, nec fundamenti, nec termini.

Hinc ad conf. neg. min. similitudo namque dicitur respectus intrinsecus adueniens, quia acquiritur necessariò ad acquisitionem albedinis in Paulo, quæ habet rationem fundandi vnam similitudinem, & aliam terminandi, vnde non potest esse noua sine nouitate fundamenti, vel termini, at in proposito licèt actio, & passio haberi nequeant, nisi prius aliquo absoluto causato in passo, tamen absolutum illud nullo modo pertinet ad rationem proximam fundandi, neque ad terminum, quia nec fundat passionem, nec terminat actionē, quæ Lichet. doctrina valde notanda, sicut è contra prorsus abijcienda, quā tradidit Vallo tract. Formalit. super hanc diuisionem, ibi nāq; vt hanc euitaret difficultatem, negauit respectum producentis ad productum, seu educentis ad eductum præcedere respectum agentis ad passum, sed ait rem è contra se habere, cuius oppositum demonstramus in Phys. loc. cit. & sanè id est contra omnem rationem, quia nequit subiectum pati, & transmutari, nisi per formam; ipsoreceptam, & productā in si ergo passio supponit necessariò respectum educētis, ac producentis ad eductum, vel productum, consequenter etiam & actio, cum sit simul natura cum passione.

132 Secundò è contra aliquæ sunt relationes, quæ ad hoc 4. prædicamentum spectare dicuntur, & tamen non oriuntur necessariò existente vtroq; extremo, ita se habet relatio causæ ad effectum, quia non potest causa suum effectum producere in quacunq; distantia, sed requiritur debita approximatio, sic etiā se habet relatio propinquitatis inter Petrum, & Paulum, quæ non statim sequitur ipsis positis in rerum natura, sed in illis est tantum fundamentum quasi remotum, & oportet aliud adijcere, quod sit proxima ratio fundandi, & quasi excitandi relationem; sic tandem est de paternitate, quæ actionem expectat, vt resultet in Petro patre respectu Pauli filij, & sic vniuersaliter est de relationibus secundi modi, quæ conditionem extrinsecam postulant, vt insurgant, & tamen spectant ad 4. prædicam.

Resp. neg. assumptum, ad 1. prob. dicimus omninò distinguendum esse inter actionem, & productionem, vt ex Doct. 4. d.13. innuimus, & inter causam, vt agentem, & vt producentem, ignis enim v. g. vt agens respicit passum scilicet aquam, vt producens respicit effectum idest calorem in aqua productum, non igitur requiritur approximatio effectus ad causam producentem, sed passi ad causam agentem, vt scilicet in eo approximato, ac benè disposito possit formam imprimere, itaq; formaliter, & per se requiritur approximatio, vt resultet respectus actionis ad passum, non autem productionis ad effectum, nisi merè per accidens, & concomitanter. Ad 2. prob. negat P. Faber cum alijs Scotistis assumptum, quia putant relationes distātiæ, & propinquitatis spectare ad prædicam. Vbi fortè quia Vbi est fundamentum proximum ipsarum, vt docet Doctor in 4.d.10.q.2.ad 2. prin. Sed planè concedendum est assumptum quoad hanc partem, quia suppositis duobus corporibus vbicatis in rerum natura, ita necessariò consurgit inter illa relatio distantiæ tantæ, aut propinquitatis, sicut suppositis duobus corporibus albis, sequitur inter ea similitudo; & vtrique verum est etiam tales relationes non sequi absolutas entitates Petri, & Pauli, quia hæc sunt fundamenta remota, in ordine ad quæ dijudicari non debet relatio intrinsecus, vel extrinsecus adueniens, sic enim omnes relationes forent extrinsecus aduenientes, vt diximus ex Scoto; sequuntur tamen necessariò entitates Petri, & Pauli, vt vbicatas, & ideò dici debent intrinsecus aduenientes, quia necessariò consurgunt inter extrema proxima. Ad 3. prob. dicimus disparem esse rationem, nam relationes intrinsecus aduenientes expectant interdum conditionem ad hoc duntaxat, vt ponatur terminus, vt constat in exemplo ibi allato de paternitate, quo posito statim necessariò resultat, at extrinsecus aduenientes, adhuc posito termino, expectant aliam conditionem prorsus extrinsecam, & aduentitiam rationi termini; an verò omnes relationes secundi modi sint intrinsecus aduenientes videbitur infrà.

133 Tertiò tandem arguunt, quod non benè distinguantur essentialiter per consequi extrema, necessariò, vel contingenter, vel saltim non ita vt constituant diuersa prædicamenta. Tum quia necessaria consequutio, vel contingens non variat

rei essentiam, vt patet de nigredine, quæ est eiusdem speciei in coruo, & in homine, licet inhæreat illi necessariò, homini verò non ita. Tum quia etiamsi ex necessitate, & contingentia consequendi fundamentum variarentur essentialiter specificè relationes, non tamen indè sequitur, quod differant genere, immò cum omnes conuenire debeāt in communi ratione respectus, si est bona diuisio, omnes quoque ad idem prædicam. pertinebunt. Tum etiam quia qualitates quoque sic se habent, quod aliquæ intrinsecus adueniunt, vt qualitates secundæ speciei, & quædam extrinsecus, vt qualitates primæ speciei, & tamen ab Arist. omnes ponuntur in eodem prædicam. ergo sic etiam in proposito. Tum tandem si relationes 4. prædicam. distinguuntur ab alijs per intrinsecus aduenire, necessarium omninò erat in earum definitione hanc differentiam exprimere, sed hoc nec quidem insinuauit Arist. sed potius tota, ac integra definitio relatiuorum quarti prædicam. conuenit quoque relatiuis aliorum sex prædicam. ergo vel non per hoc differunt, vel omnino statui debent sub eodem prædicam., & hæc sunt argumenta Aureol. 1. d. 30. par. 1. art. 3.

Resp. ad 1. estò non semper ita sit, posse tamen interdum consequutionem necessariam, vel contingentem ab intrinseco, vel extrinseco esse, vel saltim circumscribere differentiam essentialem accidentium, vt constat de qualitatibus primæ, & secundæ speciei, quæ per hoc ponuntur essentialiter differre, & sic est in proposito. Ad 2. gratis concedimus septem vltima prædicam. in conceptu generico relationis in communi conuenire, & nouem genera in conceptu quidditatiuo, & generico accidentis, & omnia denique decem in conceptu vniuoco entis finiti, quem etiam damus esse genericum, atque ita non dari, nisi vnum prædicamentum, & genus simpliciter supremum, quod erit ens finitum, sed hoc non obstat, quin postea per varias differentias valdè communes, & amplas subdiuidendo ens finitum constitui queant plura prædicamenta, & plura genera secundum quid, idest in determinata rerum serie, & ordine iuxta dicta disp. 6. q. 1. Ad 3. poterat vtiq. Arist. sicut fecit de qualitatibus, ita respectus omnes tam intrinsecus, quā extrinsecus aduenientes sub eodem concludere prædicam. tamen quia magna erat copia respectuum extrinsecus aduenientium, placuit Philosophis ad commodiorem doctrinam, vt ait Smiglec. illos distribuere in sex prædicamenta, & vnum cōstituere ex intrinsecus aduenientibus, vt potè quæ non sunt in tanta varietate, & eadem ratione qualitates etiam omnes sub eodem prædicam. conclusit. Ad 4. constabit ex qu. seq. Alia quædam argumenta solent hìc confici, quæ opportunæ magis adducentur qu. vlt. contra constitutionem sex prædicam.

QVÆSTIO IX.

Quodnam sit supremum Genus quarti Prædicamenti, & an ab Arist. sit benè definitum.

134 CIrca primam partem quæsiti non est facilè huic prædicamento supremum genus assignare, cum enim genus supremum in quocunque prædicamento vnum esse debeat, videtur in hoc quarto prædicamēto vnum genus assignari non posse; ratio dubitandi est, quæ affertur à Scoto quæst. 25. prædicam. in 3. arg. ad oppos. & adeò molesta est, vt vsque in hanc diem Auctores angat; & est ita quia non videtur posse assignari terminus adæquatus relationis in communi, quæ dicitur supremum genus, nam si ponitur esse correlatiuum, iam erunt duo suprema genera adæquata, si ponitur absolutum, cum necessariò in termino sequatur correlatio, sequitur etiam absurdum, scilicet, dari correlatiuum adæquatum supremo generi, & sic erunt duo suprema genera.

Dicendum tamen est hoc non obstante, dari vnum supremū genus huius prædicamenti. Ita Doct. cit. & 1. d. 21. ad 3. prin. & falsò Masius illi impingit, quòd huius prædicamenti assignauerit duo suprema genera, est communis omnium sensus, & probat Doctor, quia secundum vnam rationem dicitur de omnibus suis inferioribus, quæ ratio est habitudo vnius ad aliud, & quia omnes relationes habent eundem modum denominandi substantiam, scilicet, in comparatione ad aliud, at accidentia, quæ eodem modo denominant substantiam, sunt vnius generis. Accedit, quòd sicut monstruosum esset ponere in vno corpore duo capita, ita in vno prædicamento duo suprema genera; immò si fingātur hæc duo suprema genera, cum habeant conuenientiam essentialem inter se in ratione essēdi ad aliud, iā ab ipsis poterit abstrahi cōceptus cōmunis vtriq. essētialis, & hic erit genus supremū. Hoc igitur assertum de se clarum est, nec aliud restat, quàm Gordianum illum nodum dissoluere, cuius certè tot solutiones sunt, quot capita, cum tamen solutio sit obuia, quam assignabimus, alijs prius breuiter relatis, & reiectis.

135 Aliqui, vt Io. de Mag. hìc, quem sequitur Fonsec. 5. Met. c. 25. sect. 2. & 3. ait supremum genus huius prædicamenti non esse relatiuum in concreto, sed relationem in abstracto, relatio autem non refertur, sed tantum est principium referendi. Hæc solutio non satisfacit; tum quia sicut nominatur relatio in communi, ita & relatiuum in communi, in quo essentialiter conueniunt singula quæq; relata, tum quia sicut cœtera accidentium prædicamenta possunt nedum in abstracto, sed etiam in concreto disponi, vt dictum est disp. 6. q. 3. art. 2. ita quoq. hoc prædicam. tum tandem quia etiam de relatione in abstracto redit eadem difficultas, cum enim sit habitudo vnius ad aliud, designari adhuc debent hæc duo extrema in communi, quæ inuicem fundare poterunt relationes mutuas. Nec valet, quod ait Io. de Mag. hoc commune generalissimum esse principium referendi non diuersa extrema adinuicem, sed idem ad seipsum, putà hoc commune relatiuū ad seipsum. Nam validissima est instantia, quam ipse ibidem vrget contra hanc solutionem, quòd tunc relatio, quam importat hoc genus generalissimum, esse rationis, non realis, quia eiusdem ad seipsum non est relatio realis, at prædicamētum reale debet habere supremum genus reale. Nec tandem valet, quod ait ad hoc, relationem eiusdem numero ad seipsū vtiq; esse rationis, non tamen eiusdem genere, vel specie, vt est in proposito. Nam vtiq; realior est identitas numeralis, quàm generica, & specifica, ergo si eiusdem numero ad seipsum relatio realis esse nequit, tantò minus eiusdem genere, vel specie.

Alij proindè concedunt relationem, ac etiam relatiuum in communi esse hic supremum genus, sed negant referri actu exercito, aiuntq; considerari tantùm in actu signato, & mente concepto, & ideò non habere terminum in cōmuni, ita Thomistæ passim, Masius hic sect. 1. q. 5. & Sanch. q. 39. Sed nec ista satisfacit, quia essentia relationis consistit in ordine ad terminum, ergo siue consideretur in esse exercito, siue signato, semper etiam cogitari debebit terminus eius exercitè, vel signatè, sicut à pari licèt accidens in communi actum inhærendi non exerceat, adhuc tamen cogitatur subiectum eius in communi, velut in esse signato, & sic etiam estò per visionem in communi non videamus, actumq. visionis exerceamus, adhuc tamen in esse signato cogitatur visibile, ad quod tendit. Accedit, quòd relatio in communi confert subiecto relato in communi aliquod esse, & hoc vtiq. non est absolutum, sed relatiuum, ergo ad aliud refert saltim in esse signato. Per quod etiam reijcitur figmentum eorum, qui dicun. relationem in cōmuni non referre actu subiectum, sed in potentia tantum. Nam implicat fundare actu relationem, & non actu referri.

136 Alij concedunt etiam relatiuum in communi referri, non tamen in se, & per seipsum, sed per sua infer ora, & ideo non oportet assignare terminum in communi, ad quod referatur, sed satis est, quod singulis relatiuis correspondeant sua proportionata correlatiua, & hæc responsio dicitur esse grauiū Auctorum Simpl. Boet. Albert. Iand. Burl. & videtur esse Scot. cit. 1. d. 21. ad 3. quam proindè recipiunt Tatar. hìc dub. 3. & Zerb. 5. Met. qu. 19. §. *Propter quartum* in sol. ad 5. immò dicitur esse intentio Arist. qui hac ratione relatiua definiuit, ac nominauit in plurali, & non per modum vnius, ac etiam D. Aug. cap. 11. Categ. vbi in vniuersum ait relationem non posse generaliter considerari, sed tantum in singulari in quolibet relatiuo. Neque hæc satisfacit, & impugnatur omnino, vt præcedens, & adhuc vlterius; tum quia sicut relatio numerica respicit terminum numericum, & specifica specificum, ita generica genericum, vnde aiebat Arist. 4. Top. cap. 4. si species est ad aliquid, & genus erit ad aliquid; tum quia relatio, & relatum in communi habent veram essentiam relati, & relationis, ergo sunt ad aliud in communi, immo cum respicere terminum sit essentiale prædicatum relationis, per se primò cōpetit relationi in communi, & per se secundò relatiuis in particulari, non autem è contra, vt inquit hæc solutio; Nec valet dicere per ly *aliud* significari varios terminos in speciali; Nam sicut è varijs fundamentis præscinditur fundamentum in cōmuni, quod assignatur relationi in communi, ita etiam de termino loquendum est, nec vnquam poterit assignari disparitas, quæ conuincat.

137 Neq. est intentio Scoti 1. d. 21. negare relatiuum in communi ad aliud etiam in communi referri; tum quia in

Logica

Logica loc. cit. hunc dicendi modum refellit, tum quia ibi non loquitur de relatiuo in communi, sed de relatiuis æquiparantiæ, & dicit in hoc distingui à relatiuis disquiparantiæ, quod ista quando conceptibus nostris abstrahuntur, & in cõmuni concipiuntur, in communibus rationibus specificis potest intelligi vnum relatiuũ commune ad aliud referri, aliudq. respicere, non solum vt purum terminum, quod est commune omnibus relatiuis, sed etiam vt correlatiuum, & oppositum, sic pater in communi respicit filium in communi, Dominus seruum, at relatiuum æquiparantiæ in communi, quamuis per seipsum ad aliud referatur, vt ad terminum, non tamen referri potest ad illud, vt ad correlatiuum oppositum, quia cum relatiua huiusmodi sint eiusdem rationis, habent eundem cõceptum specificum, vnde in tali conceptu vniuntur, & per modum vnius concipiuntur secundum id, in quo conueniunt, ideoque non potest huiusmodi relatiuo in communi aliud æquale correspondere ab ipso distinctum, ad quod referatur; hinc ait Doctor ibi relatiui huiusmodi non dari correlatiuum commune, ad quod referatur, vt simile non dicitur ad aliud simile in communi, nec æquale ad aliud æquale, sed solum ratione indiuiduorum, in quib. datur vnum simile distinctum ab alio simili; relatiua verò disquiparantiæ, quia sunt diuersarum rationum, nõ concipiuntur vno cõceptu communi specifico, ideò abstrahi possunt duo conceptus communes specifici oppositi & inuicem correspondentes, atq; ideò non solum in particulari, sed etiam in communi vnum ad aliud referri in ratione correlatiui; hæc est mens Doct. ibi. Neq. ex eo, quod Arist. relatiua definiuit in plurali, bene deducitur, quod non conueniant in vna ratione generica, sic enim in plurali vniuoca definiuit, & denominatiua, quæ tamen omnia in vna communi ratione generica conueniunt. Nec etiam D. Aug. dixit relationem non posse in communi considerari, cum eam sic ibi definiat, sed ait naturam eius facilius dignosci in singularibus, cum scilicet vnum singulare ad aliud singulare refertur, in ipsis enim realiter exercetur relationis munus dicendo, hoc est simile illi, hic homo est filius illius, vbi in communi non realiter, sed tantum cogitatione nostra exercetur, vel potius signatur.

138 Alij proinde concedunt relatiuum in communi referri ad correlatiuum in communi, non tamen ei adæquatum, sed inadæquatum, ac proindè non sunt duo suprema genera, quia vnum sub alio continetur, & hæc est prima solutio, quam Tartar. assignat loc. cit. Sed eam reijcit Doctor ipse in Log. loc. cit. nam relatiuum, & correlatiuum sunt simul natura, ergo vnum nequit esse prius, & communius altero, quia superius est prius natura inferiori, debent ergo poni æqualia, & sic erunt duo generalissima.

Alij adhuc concedunt relatiuo in communi etiam terminũ, & correlatiuum adæquatum, ad quod referatur, sed non tanquam ad aliud correlatiuum secundum aliam formam genere, sed per formam eiusdem generis, vnde non sequitur dari duo genera suprema; Sed licet hæc solutio posset vtcunque defendi cum aliqua explicatione, & insinuetur à Scoto. cit. in Log. ad 3. prin. tamen sic absolutè sumpta non est à difficultatibus immunis, quia ex ea directè sequitur duo esse suprema genera huius prædicamenti, nam parum refert, quod illa extrema referantur per relationes eiusdem generis, imò quia illæ relationes sunt eiusdem generis, & æquè primæ, ob id constituent duo suprema genera eiusdem prædicamenti. Accedit, quod illa duo extrema in communi sic relata conueniunt essentialiter in tali prædicato scilicet referri ad aliud ergo potius hic conceptus vtrique essentialis erit commune genus.

139 Compl. deniq. disp. 14. q. 6. Log. in fine supponentes doctrinam Caiet. 1. p. q. 13. art. 7. de relatiuis nõ mutuis, quod nempe possit vna, & eadem relatio verè, & realiter constituere duo extrema in esse relatiuo, vnum informando intrinsecè, & per inhærentiam, aliud extrinsecè, & per adhærentiam, inquiunt ipsam communem rationem relationis, vt abstrahit ab inferioribus non exigere, vt in correlatiuo sit aliqua relatio illi inhærens, à qua intrinsecè denominetur correlatiuum, sed ad hoc sufficere, vt dicatur correlatiuum per denominationem sumptam à relatione, quam terminat, vnde hæc denominatio non potest constituere aliud supremum genus, cum proueniat ab eadem relatione, à qua alterum extremum intrinsecè denominatur relatiuum, ac proinde ibi non dantur duo generalissima, sed eadem ratio communis relationis, secundum quam vtrumque extremum denominat relatiuum, constituit supremum genus huius prædicamenti. Hæc tamen solutio, quamuis ingeniosa, in duobus deficit, primò quia fundatur in illa Caiet. doctrina, quam prorsus falsam ex omnium consensu extra Scholam D. Th. demonstrauimus q. 5. ar. 3. concl. 1. deinde quia etiam ea admissa, non benè loquitur, genus enim debet ex æquo præscindere à speciebus, si ergo talem denominationem denominatiuam præbere extremis, vt per eandem relationem ambo extrema verè dicantur relatiua, est propriũ relationis non mutuæ, certè hoc competere nequibit relationi in communi, quæ præscindit à mutua, & non mutua, sed aliũ modum denominationis relatiuæ præscindentem à proprijs illarum assignare debent relationi in communi, quod sanè nõ facilè præstabunt.

140 Resp. itaq; quod licet arg. valdè Thomistas torqueat ponentes vnum relatiuum formaliter ad suum correlatiuum terminari, nos tamen, qui dicimus terminari ad entitatem absolutam, vel saltim habens modum absoluti, vt constat ex q. 5. ar. 3. parum, & nihil vrget, dicimus enim quod terminus relationis in communi, vt sic, est aliqua entitas, vt habet vim sufficientem ad terminandum, quæ vt plurimum est absoluta, & si interdum est relatiua, vt cum vna relatio fundatur in alia, id non habet, vt exercet munus relationis oppositæ, sed vt habet conditionem aliquam communem cum entitate absoluta; ratione cuius terminat relationem, vt ibi explicatum est, vnde non sequitur dari duo genera suprema, quia terminus relationis in communi non est relatiuus, & hæc responsio est nobiliũ Scotistarum Mair. 1. d. 29. q. 5. in fine, & Zer. loc. cit. quam plausibiliter amplectitur Recentiores omnes Suar. Tolet. Ruu. Did. Amic. Blanc. & alij, & certè apertè deducitur ex illo Scotico principio contra Thomistas, quod relatio non terminetur ad relatiuum, vt sic. Dices adhuc hoc modo constituẽdo vnum genus relationis, hæc relatio in communi esse nequit, nisi æquiparantiæ, nam erit principium referendi vtrumque extremum secundum eandem formam, & per appellationẽ eiusdem rationis in vtroq. nam relatiuum in communi dicetur relatiui relatiuum atq. ita omnes relationes, & relatiua inferiora erunt æquiparantiæ. Resp. genus hoc cõmunissimũ esse relationem, vel relatiuũ æquiparantiæ, vt modus, sed vt quid abstrahere ab omnibus, & singulis relationum speciebus, quemadmodum vniuersale commune ad quinq. vniuersalia, vt modus, dicitur genus ad illa quinque, vt quid autem, abstrahit à singulis; vide aliam solutionem apud Scot. q. 25. cit. propè finem hæc tamen est clarior, & sufficit.

141 Circa alteram quæsiti partem dicimus optimam esse definitionem relatiuorum ab Arist. traditam, dum ait *Ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse est ad aliud se habere*, cuius sensus est, relatiua esse, quorum totum suum esse est ad terminum referri. Ita Doctor qu. 26. prædic. & prob. singulas explicando particulas, dicitur *ad aliquid*, seu relatiua, quia vt inquit Doctor hic non definitur relatio in abstracto, neque subiectum relationis, neq. totum aggregatum, sed relatio in concreto, vt nimirum informat subiectum, itaquod ly *vt* non dicat partem eius, quod significatur, sed modum significandi; dicitur *sunt*, quia hic definiuntur tantum relatiua realia, non rationis, cum enim supra diuiserit ens reale in 10. prædicam. & nunc definiat relationẽ quarti prædicamenti, consequenter loquitur de his, quæ sunt ad aliud realiter; dicitur *quibus*, per quam particulam insinuatur genus pro antecedente, vt sensus sit, relatiua sunt accidentia realia, quibus &c. superius enim diuiserat accidens reale in nouem prædicamenta, vnde per hoc excluduntur relationes diuinæ, quæ non sunt accidentia, & etiam relationes omnes transcendentales, quæ non accidunt rebus, dicitur *hoc ipsum esse est ad aliud se habere*, idest quorum tota essentia in eo consistit, vt ad aliud referantur, per quod distinguuntur ab absolutis, & relatiuis secundum dici, quæ non essentialiter, sed accidentaliter tantum, & denominatiuè referuntur, & tandem etiam per eandem particulam insinuatur differentia à relatiuis aliorum prædicamentorum, si ita exponantur illæ particulæ *hoc ipsum esse est ad aliud se habere*, idest quæ hoc ipso habent esse, quod terminus intelligitur esse, quia relationes huius prædicamenti necessariò pullulant in fundamento posito termino, quæ differentia magis adhuc explicatur postea per eam proprietatem relatiuorum huius prædicam. quod sunt simul natura & posita se ponunt, ac perempta se perimũt, quia per id non tantum innuere voluit, quod in esse relatiuo habent necessariam connexionem, vt relatiuum cum suo correlatiuo, quia in hoc sensu conuenit etiam relatiuis aliorum prædicam. sed etiam insinuare voluit, quod positis extremis in rerum natura necessariò sequitur relatio ex sola amborum positione, & quod relatio perit ex sola amborum, vel alterius destructione, in quo sensu non conuenit relatiuis aliorum prædicamentorum.

142 In opposit. obijc. 1. relatio huius prædic. est accidens, ergo

ergo male dicitur totū illius esse consistere in ordine ad aliud, quia cum sit accidens, debet etiam exprimi per *esse in*. Resp. Thomistæ ex D.Th.1.p.q.28.art.1. & Caiet. ibid. relationem posse considerari, vt accidens, & vt tale accidens & secundum primam considerationem habere *esse in*, at iuxta secundam esse totaliter ad aliud, & secundo modo consideratam hic ab Arist. definiri. Hæc solutio non satisfacit, quia in relatione non distinguuntur à parte rei esse accidentis, & esse relationis ergo fieri nequit, vt sit realiter in subiecto, quatenus accidens, & non secundum esse relatiuum, cum in ea realiter non distinguantur esse relatiuum, & esse accidentale; Respondent quòd saltim formaliter distinguuntur, & vt sic non est in subiecto, sed ad terminum. Contra quia relatio prædicam. etiam formaliter, vt relatio, est accidens ergo etiam secundum esse peculiare relationis dicit *esse in*; 2. relatio etiam formaliter, vt dicit *esse ad*, est ratio referendi vnum ad aliud, ergo quatenus relatio debet esse in eo, quod refert, ergo vt relatio formaliter non solum dicit *ad*, sed etiam *in*, & quidem paternitas secundum vltimum suum conceptum denominat, & afficit patrem tanquam forma illius, ergo petit esse in eo etiam secundum vltimam suam formalitatem. 3. si relatio, vt relatio, non diceret *esse in*, ergo secundum suam vltimam formalitatem nihil reale foret in rerum natura, non esset substantia, vt de se constat, non accidens, quia non dicit *esse in*, ergo nihil foret. Tandem præscindendo omnino à ratione accidentis adhuc relatio, vt relatio, petit esse *in* velut in fundamento, & talis habitudo est ei essentialis non minus, quam *esse ad*, vt diximus q.4. ergo responsio Thomist. non satisfacit.

143 Resp. igitur neg. conseq. quia quando dicitur totum esse relationis, vt relatio, est esse ad aliud, hoc modo loquendi non intendit Arist. excludere à relatione *esse in* velut accidens in subiecto, & etiam vt relatio in fundamento, quia re vera vtrumq. habet prædicam. relatio, sed intendit excludere *esse in* accidens absoluti, quia accidens absolutum per suam inhærētiam ita afficit subiectum, vt ibi sistat, & non ad aliud referat, at relatio, licèt formaliter, vt relatio, sit in subiecto, illudq. afficiat, ita tamen afficit, vt in ipso non sistat, sed afficiendo ipsū ordinet ad aliud, vndè peculiaris modus inhærendi, & afficiēdi relationum, vt distinguuntur, ab accidentibus absolutis, est afficere subiectum referendo illud & ordinando ad aliud, atq. ita totum esse relationis dicitur ad aliud, non quia non sit in subiecto, sed quia non sistit, & quiescit in eo.

Sed Dices, ergo relatio duas rationes habebit *essendi in* vnā communem cum accidentibus absolutis, & aliam sibi propriam, cum tamen vna sufficere videatur. Resp. ita esse, & vnā non sufficere, quia sicut quodlibet accidens absolutum habet duplex *esse in* commune & particulare, & hoc contrahit illud quia albedo v.g. non solum est accidens, sed etiam tale accidens; ita & accidens relatiuum duplex *esse in* habet, commune vt accidens, & particulare, vt tale accidens, verum tamen est rationem *essendi in* particularem in relatione non distingui à parte rei adæquatè à ratione *essendi ad*, sed tantum per conceptus inadæquatos, potius enim à parte rei ratio essendi *in* & *ad* circumscribunt nobis propriam, & adæquatam relationis differentiam, vt ab accidentibus absolutis distinguitur. Sed vrges, conceptus *in* est absolutus, conceptus *ad* est relatiuus, ergo non dicunt eundem conceptum adæquatum à parte rei. Neg. assumptum quoad primam partem, quandoquidem hæc ratio *essendi in* communis, nec particularis est absoluta, non ratio communis, quia sicut accidens commune ad absolutum, & respectiuum, neutrum est formaliter, ita etiam ratio *essendi in* communis, non ratio *essendi in* particularis, quia hæc est purè respectiua, est enim certus, & peculiaris modus afficiendi subiectū referendo illud, quare licet conceptus *ad se* sit absolutus, non tamen conceptus *in se* formaliter loquendo.

Secundò si relatio est essentialiter habitudo vnius ad aliud, ergo in abstracto concipi nequit sine fundamento, & termino, sed hoc est falsum; tum quia terminus abstractus est ille, qui formam significat sine ordine ad subiectum; tum quia terminus vltimata abstractione abstractus præscindit ab omni eo, quod non est de eius ratione in primo modo dicendi per se ex Scot. 1. d.5. q.2. Resp. neg. min. cum probat. relatio enim ex peculiari sua ratione postulat terminum, & fundamentum, ab eisq. essentialiter dependet, itaut sine illis conseruari nequeat, siue in concreto, siue in abstracto, vt dictum est q. 3. vndè dum in abstracto significatur, vtiq. non datur intelligi subiectum ex vi nominis per modum recipientis denominationem à forma relatiua, benè tamen datur intelligi per modum extremi relationem fundantis, & quamuis extrema non sint de essentia relationis in primo modo dicendi per se, adhuc tamen ita pendet ab eis, vt relatio sine illis concipi nequeat, nec diuisiuè, nec præcisiuè, & hoc non alia ratione, nisi quia relatio est vt dicit Doct. 4. d. 12. q. 1. & nos supra explicuimus q. 3.

144 Tertiò in rerum definitionibus non exprimitur actus, sed aptitudo, vt homo non definitur per aptitudinem ratiocinandi, sed hæc definitio datur per actum referendi, non enim dicitur totum esse relatiui consistere in eo, quòd ad aliud se possit habere, sed quod actu ad illud se habeat; Conf. quia effectus formalis albedinis est facere subiectum actu album, sicut relationis relatum, ergo sicut non bene definiretur albedo, quod sit forma, quæ facit album, sed dici debet esse formam, quæ potest facere album. sicut etiam in proposito.

Resp. aliqui concedendo totum cum paritate assumpta de albedine, vnde concedunt essentiam relationis consistere in aptitudine referendi, non in actu, & consequenter distinguunt inter relatum, & relatiuum, & inquiunt relatiuum dicere potentiam ad referri, relatum vero actuale exercitium, atq. ita concludunt per allatam definitionem explicari ad aliquid, non vt relatiuum, sed vt relatum, quo sensu vtiq. definiri debet per actum; & hoc præsertim asserunt, quicunq. concedunt posse Deum conseruare relationem separatam ab omni subiecto, sicut albedinem, & alias qualitates, vt Mairon. in 4. d. 12. q. 1. & Canon. 1. Phys. q. 4. art. 3. quos sequitur Ledesma p. 4. q. 28. art. 2. dub. 4. Quæ responsio meritò communiter reijcitur, velut innixam falso fundamento, quia vt docet Doct. 4. d. 12. q. 1. & 2. prorsus repugnat relationem posse sine extremis conseruari, ob dependentiam essentialem ab eis, vt ex professo in Met. disp. de Accidente ostendemus; quorum Auctorum adhuc magis hallucinantur illi, qui aiunt posse relationem separari ab vno subiecto, & poni in alio, imò ita factum fuisse cum Christus dixit in Cruce, *Mulier ecce filius tuus*, deinde discipulo, *Ecce Mater tua*, tunc enim filiationem Mariæ à se seiunxit, & posuit in Ioanne. Hoc enim est prorsus impossibile, nō enim concipi potest paternitatem poni in eo, qui non genuit filium, nec filiationem in aliquo in ordine ad eum, à quo genitus non est, quia vel daretur pater sine filio à se genito, vel forma informans subiectum sine effectu formali, vnde neq. illud factum est à Christo, nec fieri potuit, quia in Ioanne non erat ratio sua propria fundandi filiationem ad Mariam, vt notauit Vallo tract. formal. pag. apud nos 80. vndè verba illa moraliter intelligenda sunt ex singulari affectu Christi in Ioannem; & illud discrimen inter relatum, & relatiuum ab eis excogitatum est omninò vanum, quia sunt prorsus idem licèt relatū, quod habet vim participij magis exprimat actū referendi.

145 Ideò resp. passim alij essentiam relationis consistere in principio actualis referentiæ, quia essentia est actualis modus, vnde fit, vt concipi nequeat actu existens sine effectu formali actualis referentiæ subiecti, sicut nequit concipi existens extra subiectum, in quo distinguitur ab albedine, & alijs huiusmodi accidentibus quia licèt effectus formalis albedinis sit actu efficere album, tamen quia albedo potest esse extra subiectum, ideò esse potest sine effectu formali: Quare illud axioma, quòd in definitionibus non exprimitur actus, sed aptitudo, intelligitur de illo actu, qui accidit rei constitutæ, non de illo, quo ipsa constituitur in esse, sunt autem res quamplures, quorum essentia consistit in aliquo actu, nam Deus constituitur per actualitatem existendi, quantitas per actualem extreitatem partium, non per aptitudinalem tantum, substantia per actualem perseitatem, & sic de alijs, sic igitur in proposito etiam relatio constituitur per actualem referentiam.

Hæc est vera solutio, sed adhuc indiget explicatione, nam adhuc obijci potest, quod actus, seu exercitium referendi pendet ab existentia relationis, ergo cum existentia non sit de essentia relationis, sed merè illi accidat, idem dicendum erit de actu referendi, assumptum probatur, quia relatio non actu existens, sed in potentia, non dicitur actu referre, sed in potentia. Resp. actualitatem sumi posse dupliciter, vel pro actualitate existentiæ, vel pro actualitate quasi formali, prima vtiq. accidit omnibus essentijs creatis, at secunda non, nam essentiæ formarum, quæ definiūtur esse actus in ordine ad effectus formales, siue potentiales, siue actuales, illam de se habent intrinsecam, sic igitur in proposito relatio etiam in potentia tantum existens dicitur actus referendi, non vt actus excludit potentialitatem existentiæ, sed vt excludit potentialitatem referentiæ, & in hoc sensu negari potest assumptum, si tamen actus referendi sumatur pro ipsomet exercitio referentiæ, potest concedi, quia relatio in potentia dicit actualem referentiam potius in actu signato, quam exercito.

QVÆSTIO X.

Quot, & quæ sint genera, & species relationum quarti prædicamenti.

VT genera, & species inuestigemus seriem huius prædicamenti constituentes, scrutandum prius est, vnde sumenda sit distinctio, vel vnitas specifica relationum, & declarandi sunt tres modi relatiuorum ab Arist. assignati 5. Met. hinc enim statim patebunt genera, & species hoc prædicamentum constituentes.

ARTICVLVS I.

Vnde sumenda sit vnitas, vel distinctio specifica relationum.

146 COnsultò hic solùm inquirimus de vnitate, & distinctione essentiali, & specifica relationum, non autē de numerica, tum quia ex ea præsertim pendet statuere seriem huius prædic. tum quia quid sit de numerica dicendum, satis constat ex dictis q. 5. art. 2. Tres autem præcipuè extant in hoc negotio sententiæ, duæ extremæ, & vna media. Prima asserit relationes accipere adæquatè hanc vnitatem, aut distinctionē à fundamentis, non verò à terminis; Ratio eius est, quia ad eundem, specie, & numero terminum possunt plures relationes specie diuersæ tendere, vt ad eandem albedinem relatio similitudinis alterius albedinis & alterius nigredinis dissimilitudo, si ergo vnus est terminus, & duplex specie relatio, sanè vnitas, & distinctio specifica earum, ex terminis attendenda non erit, ita significat S. Th. 3. p. q. 35. ar. 5. & quol. 1. ar. 2. & quo. 9. art. 4. quem multi eius discipuli sequuntur, Fland. 5. Met. q. 16. art. 10. Nazar. 1. p. q. 32. art. 2. controuer. Caiet. ibid. & q. 13. art. 7. Bannes ibid. artic. 3. dub. 2. ad 3. & alij. Altera sententia è contra affirmat relationes sumere vnitatem, & distinctionem specificam à terminis, non à fundamentis; Ratio eius est, quia in eadem omnino entitate fundantur relationes specie differentes, vt in eadem albedine relatio similitudinis cum alia albedine, & dissimilitudinis cum nigredine, ergo cum hic sit duplex relationis species, & non duplex fundamentum, specificatio relationis à fundamento nequaquam sumi poterit; quæ opinio communiter tribuitur Scotistis, eò quod sæpius aiunt relationes specificari per terminos, seq. Sonc. 5. Met. q. 32. Araux. 5. Met. q. 5. art. 6. concl. 3. & alij. Tertia tandem media, quæ verior est, & communior, statuit ab vtroq. desumi; ita ex nostris quamplures, præsertim verò Io. de Mag. in hoc prædic. q. 3. Zer. 5. Met. q. 19. seq. Suar. disp. 47. sec. 17. n. 15. Ruuius hic q. 6. Mas. hic. sec. 2. q. 6. Did. disp. 14. p. 2. q. 2. Sanc. li. 5. q. 38. Blan. disp. 12. sec. 17. Comp. disp. 14. q. 7. Io. de S. Th. hic q. 17. art. 6. & alij passim.

Pro resolutione quæsiti obseruandum ex Io. de Mag. cit. & Zerb. in sol. ad arg. relationum duplicem esse distinctionem, vnam intrinsecam, quæ nimirum attenditur penes aliquod intrinsecum, & essentiale in relatione, extrinsecam alteram, quę attenditur penes aliqua, quæ licèt necessaria sint ad relationis constitutionem, adhuc tamen ad eam extrinsecè concurrunt. Rursus recolendum ex dictis, fundamentum, & terminum relationis posse dupliciter sumi, vel materialiter scilicet pro entitatibus materialibus eorum, vel formaliter pro rationibus nempe formalibus fundandi, ac terminandi relationem, hoc prænotato.

147 Dicendum est distinctionem specificam intrinsecam relationum sumi ex proprijs, & intrinsecis earum differentijs, extrinsecam verò sumi posse, tam à fundamento, quam à termino, non quidem materialiter, sed formaliter consideratis. Ita Doct. d. 1. q. 5. in sol. ad 5. Henrici, & 5. Met. quæst. 12. in corpor. quem sequuntur Scotistæ omnes præsertim citati, & Recentiores passim 3. sent. Quoad primam partem prob. quia rerum essentiæ distinguuntur ab alijs essentialiter per eadem principia, quibus constituuntur, eadem namq. sunt principia constitutiua, & distinctiua, at relationes intrinsecè, & essentialiter constituuntur per proprias differentias, cum enim sint accidentia, non constant ex materia, & forma, & cum non sint entia omninò simplicia, necessariò exigunt compositionē ex genere, ac differentia. Nec dicas terminum, & fundamentū posse talem distinctionem intrinsecam conferre relationi, tanquam partes eius essentiales per modum generis, & differentiæ. Licet enim hoc dici posset in opinione Nominalium constituentium relationem ex termino, & fundamento, velut ex partibus intrinsecis, quibus nil prorsus superaddat; tamen in nostra sententia eam ab extremis distinguente realiter, nequaquam dici potest, quia sicut distinguitur ab entitate termini, & fundamenti, ita habet sua intrinseca principia, quibus distinguitur ab illis, quæ sanè alia esse nequeunt, nisi propriæ essentiales differentiæ; tum quia genus, & differentia spectant ad idem prædicamentum, ad quod res ipsa; fundamentum autem, & terminus spectant regulariter ad aliud prædicamentum.

148 Quoad alteram partem prob. etiam, quia si terminus, & fundamentum materialiter spectentur, vtiq. nequit penes illa sumi distinctio relationum specifica, quia & super idē fundamentum in eo sensu fundari possunt distinctæ specie relationes, & ad eundem terminum tendere, vt bene probant prima, & secunda opinio. Cæterum si spectentur formaliter, sanè in hoc sensu relationes specie diuersæ petunt quoq. terminum, & fundamentum specie diuersa aut saltim alterum eorū quod euidenter ostenditur in ipsis exemplis pro prima, & secūda opinione adductis, nam albedo, vt dicit vnitatem fundat, vel terminat relationem similitudinis, vt verò dicit pluralitatem, fundat, vel terminat dissimilitudinem, nam ratio formalis, & proxima fundandi, vel terminandi similitudinem est vnitas, dissimilitudinem verò pluralitas, vt art. seq. & ex inaduertentia huius distinctionis ortum est dissidium primæ, & secundæ opinionis, quia vt earum rationes ostendunt, loquuntur de termino, & fundamento materialiter sumptis, non formaliter; igitur in hoc sensu verum est posse relationes per fundamenta specificè distingui, vt de facto distinxit Arist. 5. Met. c. 15. & in eodem sensu verum est, quod frequenter aiunt Scotistæ posse quoq. per terminos distingui.

149 Dubium tamen est, an cum dicimus relationes specificari extrinsecè à fundamento, & termino, id debeat intelligi coniunctim, itaut diuersitas vtriusq. simul requiratur ad diuersitatem relationis, vel disiunctim, i. aut sufficiat diuersitas alterutrius; Hoc secundum affirmat Io. de Mag. & probatur, quia sæpius videmus in eodem fundamento formali diuersas specie relationes fundari ad diuersos terminos formales, & è contra diuersas specie relationes super diuersa fundamenta radicatas ad eundem terminum formalem tendere, quod constat, cum idem effectus terminat relationes diuersarum causarum, & alterius rationis, & è contra fundat diuersas specie habitudines dependentiæ ad illas, quia ex parte illius est semper eadem ratio fundandi, & terminandi dependentias specie diuersas, ergo ad diuersitatem specificam relationum sufficit diuersitas alterius scilicet vel termini, vel fundamenti, etiam si ad vnitatem relationis specificam exigatur vtriusq. vnitas, quod etiam affirmant Complut. cit. n. 85. estò exempla, quibus id probant, non sint ad rem, quia sunt de fundamento, & termino materialibus, videturq. posse id probari ex illa Scoti generali regula 2. d. 1. q. 6. ad 1. prin. quod quæcunq. differentia sufficit ad distinguendum, sed non quæcunq; identitas sufficit ad perfectam identitatem aliquorum. Quod si tenere placeat cum alijs ad distinctionem specificam relationum necessariam esse distinctionem specificam vtriusq: simul scilicet termini, & fundamenti, tunc dicendum cum eisdem, quod cum idem effectus terminat relationes diuersarum, non illas terminat sub eadem ratione formali; Sed alter modus dicendi magis arridet, quia hoc est multiplicare entia sine necessitate, & si percontemur, quænam sint istæ diuersæ rationes formales, sub quibus terminat, non erit ita facilè ipsas assignare; Et iuxta vnum, vel alterum ex his dicendi modis resoluenda est difficultas de relationibus vtriusq; parentis ad eundem filium terminatis, quam Auctores, & præsertim Thomistæ hic tam anxiè exagitant; vel enim negandum est relationes paternitatis, & maternitatis esse specie diuersas; vel si id concedatur ob diuersum modum concurrendi vtriusq; parentis, consequenter in filio quoq; geminandæ sunt habitudines specie distinctæ ad singulos parentes in eadem ratione proxima fundatæ, vel in diuersis, iuxtà relatos dicendi modos.

Hic vero obseruandum est, minus consequenter loqui Recentiores quamplures, qui tenentes cum Galen. lib. 1. de semine, & Scoto 3. d. 4. q. vn. matrem quoq; esse principium generationis actiuum, statuunt etiam in patre, & matre vnam speciē relationem, quia inquiunt secundum hanc viam eandem specie esse ratione fundandi in ambobus (sicut est virtus generatiua eiusdem speciei) atq; adeo respondet eis in filio vna specie relatio. Falluntur Auctores isti, quia etiamsi ambo ponantur concurrere actiuè, virtutes tamen eorum, etiam in hoc genere actiui concursus, sunt alterius rationis, quantum sufficit ad fundandas diuersas specie relationes, vt innuit Doctor

1. d. 3.

1.d.3.q.7.§. *Ad quæstionem*, & Tat. notat 2.Phys.q.2.§. *Sciendum primò*, vbi ait, quod licèt pater, & mater sint causæ eiusdem speciei, inquantum quilibet est homo, non tamen secundum potentiam causandi, quia potentiæ generatiuæ patris, & matris sunt alterius, & alterius rationis.

150 In oppos. obijc. 1. relationem non posse specificari à termino, quia ab eo relatio habet vnitatem, & distinctionem, à quo habet esse, quia eadem sunt principia essendi, & distinguendi, sed habet esse à solo fundamento, non à termino, vt dictum est q.3.art.2. nàm posito termino, vt conditione, efficienter dimanat à solo fundamento ex dictis ibidem, ergo à fundamento, & non à termino habet vnitatem, & distinctionem. Resp. quod loquendo de vnitate, vel pluralitate relationis quantum ad entitatem, & realitatem eius, vtiq; relationem non specificari, nisi à fundamento ob rationem allatam, quia re vera solū fundamentum est vera causa esse, seu realitatis relationis; cæterum quia inter alia accidentia hoc speciale inuenitur in relatione, quod vltra habitudinem ad fundamentum, à quo accipit esse, & realitatem, ordinatur quoque ex propria natura ad terminum extrinsecum, ideò etiam inter alia accidentia hoc speciale habet, vt vnitatem, & distinctionem accipiat, non solum ab eo, in quo, & à quo habet esse, sed etiam ab eo, ad quod est, & ratio huius est, quia non habet esse à fundamento vtcunque sed præcisè posito termino, quod etiam euenit in potentijs, quæ non dimanant ab actibus, & tamen ab eis specificantur extrinsecè, & actus etiam specificantur ab obiectis, à quibus non semper accipiunt esse, vt habetur 2.de Anim.33.

Dices, ergo re vera dici nequit relationem specificari à termino, quia cum non sit eius causa, non videtur, in quo genere causæ possit hæc specificatio fieri. Resp. in rigore loquendo in nullo genere causæ ab eo specificari, sed tantum tanquam à conditione, & à quodam addito ad eius esse, & intellectionem necessariò coexacto, quem specificandi modum solent Auctores reducere ad genus causæ formalis extrinsecæ, in quo etiam genere dicere solent potentias specificari per actus, & actus per obiecta, atque ita inquiunt specificationem relationis sumi à fundamento initiatiuè, & radicaliter, quia est radix, & causa relationis, à termino verò completiuè, & formaliter, quatenus est id, in quo vltimò sistit relatio.

151 Secundò obijc. è contra, quod nequeat specificari à fundamento, nam relatio similitudinis inter duas albedines, & relatio similitudinis inter duas nigredines, non distinguuntur specie, & tamen fundamenta specie distinguuntur. Resp. aliqui negando assumptum cum Io. de Mag. cit. quia sicut albedo est alterius speciei à nigredine, sic & relationes vnius albedinis, & vnius nigredinis ad aliam specie abinuicem distinguuntur. Sed si isti concedunt vnitatem vnius albedinis, aut nigredinis cum alia esse eiusdem rationis vtrobique, & ex sola diuersitate entitatum albedinis, & nigredinis, prætendunt saluare diuersitatem specificam illarum relationum, parum consequenter loquuntur, nec argumento satisfaciunt, quia ad distinguendas specificè relationes non attenduntur fundamenta remota, vt sunt albedo, & nigredo, sed proxima, sicut sunt vnitates, vt supra dictum est. Idcircò alij dicunt etiam fundamenta proxima specie distingui, nimirum etiam vnitates ipsas, ac proinde relationes proximè in ipsis fundatas esse quoque specie differentes, & quidem cum vnitas sequatur naturam, velut eius propria passio, ad diuersitatem naturarum verò similes est etiam vnitates ipsas variari; & hæc solutio absque dubio melior est præcedenti, si tenere velimus similitudines quoque variari specie ad variationem naturarum, in quibus reperiuntur.

152 Cæterum non desunt, qui sentiant similitudinem duarum albedinum esse eiusdem speciei cum similitudine duarū nigredinum, quia licèt naturæ, quæ sunt extrema illarum relationum, sint alterius rationis, modus tamen vnitatis, qui est ratio proxima fundandi illas, est vtrobiq; eiusdem rationis, eo modo, quo dicimus proportionē duplam inter duo, & quatuor repertam esse eiusdē rationis cū ea, quæ reperitur inter quinque & decem, etiamsi numeri, qui illas fundant, specie inter se differant; sic etiam in relationibus rationis dicere solemus genereitatem in substantia fundatam esse eiusdē speciei cum ea, quæ fundatur in quantitate, quia nimirum idē est modus prædicandi vtriusq; ita igitur dicunt in proposito, quod omnes paternitates sunt eiusdē rationis inter se, omnes item similitudines, & omnes dissimilitudines, quod enim reperiantur in his, & illis naturis prorsus accidētale est per se rationibus earū; & hūc dicendi modum Blanc. supra cit. indicat probabiliorem. Quòd si dicas magis distingui duas relationes similitudinis fundatas in albedinibus, quā duas, quarum vna in albedinibus, alia inter nigredines fundetur, sed priores numero distinguuntur, ergo posteriores debent specie distingui. Ad hoc sæpius dictum est in simili tractando de secundis intentionibus maiorē illam distinctionem non esse essentialem, sed accidentalem, & hæc responsio, aut est probabilior præcedenti, aut certè magis necessaria ad sedandam grauem illam difficultatem superius motam q.5.art.2. in fine de processu relationum in infinitum fundando vnā super aliam, vt ibi innuimus; nec eam inficiari debet vllus Scotista, quia eam expressis verbis docuit Doctor. 5. Met. q. 12. in sol. ad 1. vbi ait super duo generalissima fundari posse relationes eiusdem speciei, quia non est necesse tantam esse distinctionem in relationibus, quanta est in fundamentis, præsertim remotis, idem tenet Didac. disp. 14. 1. p. q. 2.

ARTICVLVS II.

Declarantur tres modi Relatiuorum ab Arist. 5. Met. assignati.

153 Tres modos Relatiuorum assignauit Arist. 5. Met. cap. 15. docens quædam relatiua dici secundum vnitatem, vel numerum, seu multitudinem, vt simile ad simile æquale ad æquale, duplum ad dimidium, quædam dici secundum actiuam potentiam, & passiuam, ac etiam potentiarum actiones, vt calefactiuum ad calefactibile, calefaciens ad calefactum, & omnino actiuum ad passiuum, quædam tandem, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum; Itaq; ex triplici fundamento, vt passim tradunt Interpretes, tria distinxit genera relationum, quarum primū est earum, quæ in vnitate, vel pluralitate, seu numero fundantur, vt æquale simile, & idem, quæ super extremorum conuenientiam fundantur; duplum, & dimidium, quæ fundantur super disconuenientiam. Alterum est earum, quæ in actione, vel passione, seu potentia actiua, & passiua, vt paternitas, & filiatio, & in vniuersum relatio causæ, & effectus. Tertium denique illarum est, quæ fundantur super mensuram, & mensurabile, vt scientia, & scibile; & addit Arist. relationes huius tertij generis nō esse mutuas, quia scientia realiter refertur ad scibile, non tamē è contra; relationes verò primi, & secundi generis docet esse mutuas; cuius diuisionis sæpius meminit Doctor, sed præsertim 5. Met. q. 12. & 1.d.3.q.5. & d.30.q.2.§. *Respond. ad. 1. quæstio.* & quol. 13. V.

Explicatur primus modus Relatiuorum.

154 Circa Relationes primi generis aduertendum est quod cum ait Arist. eas fundari in vnitate, vel multitudine, seu numero, ibi vnitatem, & numerum non sumi prædicamentaliter, pro vnitate nimirum quantitatis continuæ & numero orto ex diuisione continui, quia tunc relationes istius generis, non nisi in prædicamento quantitatis essent, sed sumuntur transcendentaliter, quatenus suo modo in vnoquoque genere reperiri possunt, vt docet Scot. 1.d.19.q.1. & in 2.d.3.q.1.B. & D. Tho.q.7. de potentia art.9. quem sequuntur Complut. hîc q.4. & passim alij; & quamuis exempla ab Arist. allata vnitatem, ac multitudinem innuant quātitatiuā, satis tamen constat eius mētem fuisse fundamentum relationū huius generis ad alia quoque prædicamenta extendere, inquantum induunt modum quantitatis, seu secundum quod in eis attenditur vnitas, vel multitudo, nam postea subdit, eadem esse, quorum substantia est vna, similia, quorum qualitas vna, æqualia, quorum quantitas vna, quo autem sensu intelligi debeant Scotus, & S. Th. dum 5. Met. docent relationes primi modi fundari super rem de genere quantitatis, bene explicat Zerb. 5. Met. q. 18. §. *Propter tertium*.

Rursus est obseruandum, quod cum inquit Arist. relationes huius primi generis fundari in vnitate, vel multitudine sic sūpta, per vnitatem non intelligit aliquid, quod reipsa vnum sit in extremis relatis, natura enim hominis, & Leonis, aut Petri, & Pauli non dicitur vna in ambobus, quasi sit vna, ac eadem entitas, ratione cuius inter illa extrema resultet relatio identitatis genericæ, vel specificæ, sed intelligit conuenientiam in aliquo prædicato communi vtrisq; quod proinde dicitur vnū, non per inexistentiam, sed per solam indifferentiam, in quo sēsu duntaxat duo indiuidua eiusdem speciei dicuntur vnius, & eiusdem naturæ, vt diximus disp.4.q.1. art. 1. & ex professo dicemus in Met. quā in vnitatem Doct. in 2.d.3.q.1. vocat formalem, & essentialem, vt eam à numerica condistinguat, quæ dici solet materialis; atque ita per numerum, & multitudinem intelli-

intelliget pluralitatem entitatum alterius,& alterius rationis, & disconuenientiam extremorum in prædicato communi.

155 Cum ergo tripliciter extrema possint conuenire, & vnam naturam participare in hoc sensu idest naturam eiusdem rationis, & è contra tripliciter disconuenire, hinc Arist. tres species assignauit ex parte vnitatis, & totidem ex parte multitudinis, ex eo enim quia duo extrema conuenire possunt in essentia,& substantia(per substantiam si quidem intelligit etiam Arist.essentiam,& quidditatem,vt omnes hic exponunt)oritur identitas, quæ fundatur super vnitatem substantialem, seu essentialem, quo sensu omnia indiuidua tam substantiæ, quam accidentis dicuntur eiusdem essentiæ, & naturæ; Ex eo quia conuenire possunt in quantitate, quatenus quantitas vnius nõ excedit quantitatem alterius, neque exceditur, oritur æqualitas, quæ fundatur in quantitatibus non quatenus sunt eiusdem naturæ, & rationis essentialis (sic enim fundant identitatem) sed ratione actualis extensionis, quatenus hæc tanta est in extensione,quanta est illa,ex eo tandem,quod conuenire possunt in qualitate, oritur similitudo, quæ pariter fundatur in qualitatibus, non quia sint eiusdem naturæ ac essentiæ(sic enim & ipsæ fundant identitatem),sed ratione eiusdem intensionis. E contrà vero,quia extrema tripliciter disconuenire possunt,participando,scilicet, naturas alterius rationis, totidẽ species oppositæ oriuntur ex parte multitudinis; ex eo enim quod aliqua duo habent naturas alterius rationis dicuntur diuersa; ex eo, quod habent diuersas qualitates, vel easdem, non tamen in eodem gradu,dissimilia dicuntur, & tandem ex eo, quod improportionata sunt in quantitate, dicuntur inæqualia. Verum tamen est id,quod aduertit Doct.in Met.loc.cit.& 1.d.19.q.1. has omnes species vagari per totum genus entis, si metaphoricè sumantur, nam omne ens alteri comparatum est idem, vel diuersũ in aliquo prædicato;est æquale,vel inæquale quãtitate virtutis;est simile,vel dissimile,quatenus quodcũq;ens propriã habet differentiam,quæ ab Arist.5. Met.appellatur qualitas.

Sed obijcies,Vnitas,quæ est fundamentum relationis, debet esse vnitas plurium,nam vnitas vniuscuiusq;vt sic,non fundat relationem ad aliud,sed omnis vnitas plurium re distinctorum est vnitas rationis,quia in creatis nulla vna,ac eadẽ entitas realis reperitur in duobus re distinctis,ergo nulla relatio ex parte vnitatis est realis.Itẽ multitudo, & numerus pluralitate cõstituitur,ac diuisione,quæ in negatione formaliter consistit,vnde inæqualitas v.g.in hoc proximè fũdatur,quòd hęc quãtitas aliquid nõ habet,quod habet alia,ergo nulla relatio ex parte multitudinis est realis,quia fundamẽtũ reale,& positiuũ nõ habet.

156 Resp.cõcessa maiori,neg.min. cuius probatio cõcludit tãtum de vnitate formali per inexistentiã,nã quæcunq; talis in creatura nequit esse realis,at non probat de vnitate formali,per indifferentiã;hæc enim est vnitas realis,vt fusè ostendit Doct. cit.2.d.3.q.1.& hæc est,quæ ponitur fundamentũ harũ relationum primi generis.Ad aliud,licèt multitudo aliquo modo negationem inuoluat,supponit tamen reales, & positiuas entitates,quarum vna est diuersæ rationis ab alia, atq;ita relatio diuersitatis v.g.fundatur in homine, & leone, non ratione illius negationis præcisè, sed ratione propriæ essentiæ vniuscuiusq; quatenus secundũ vnitates formales sunt plures essentialiter: relatio inæqualitatis dimidij ad duplũ fũdatur in dimidio, nõ ratione defectus magnitudinis extremi oppositi,sed in sua propria entitate,quatenus hæc tanta est,& non maior. Non ob id tamẽ cõtendimus omnes relationes ad hũc primũ modũ pertinentes esse reales, sicut enim Vnũ multiplex est,vnũ numero, specie,genere,& proportione,ita identitas fũdata super hoc,& illud vnũ ad hũc primũ modũ spectabit,etiã identitas numeralis,quæ apud omnes est relatio rationis,quia est eiusdẽ ad seipsũ,immo Arist. sub hoc genere expresè recenset proportiones omnes inter numeros ab Arithmeticis excogitatas, quæ vtiq; omnino reales nõ sunt,cũ assignari nequeat subiectũ per se vnũ harũ relationũ, quia numerus non est re vera vnũ per se ens, quod de transcendentali concedunt omnes, in quo tamen proportiones fieri possunt non secus,ac in prædicam.

Solent hic Auctores disputare,an relationes reales huius primi generis fũdẽtur in vnitate specifica solũ,an etiã in generica, & analoga;& licet nõnulli id negent, ferè tamen omnes affirmant cũ Ant.And.5.Met.q.14.ad 3.posse fundari in his omnibus vnitatibus etiã analoga,dũmodò sit talis,quę dicat vnũ cõceptũ obiectiuũ intrinsecè cõuenientẽ vtriq;analogatorũ, quia non minus sunt similes à parte rei,Petrus,& leo in ratione animalis,quã Petrus,& Paulus in ratione specifica hominis seruata proportione,& idẽ arg.fieri potest de vnitate, seu conueniẽtia analoga.Nec refert,quod differẽtia specie,etiãsi genere cõueniant,dicantur simpliciter dissimilia,vt constat de albedine respectu nigredinis.Nã licèt verũ sit diuersitatẽ specificã vocari absolutè diuersitatẽ, adhuc tamen identitas generica in suo ordine dicitur simpliciter talis Imò etiã ipsamet vnitas numeralis potest esse fundamẽtũ relationũ realiũ huius generis,sensu superius explicato qu.7.vt si eadẽ numero albedo poneretur in duobus subiectis, dicerentur realiter similia, quod bene nõtauit Bonet.in hoc prædicamento.

Exponitur secundus Relatiuorum modus.

157 Circa Relationes secũdi generis est dissidium nõ leue de earum fundamento proximo,seu ratione fundãdi,an sit actio,& passio,vel potentia actiua,& passiua,proxima, & formalis, vel potius demũ substantia ipsa,quæ est principiũ radicale actionis,& passionis. Thomistæ passim docẽt esse ipsã actionem,& passionem ex D.Th.1.p.q.28.art.4.& 4.cõtra gẽt. c.24.& 3.d.8.q.1.art.5.ita Caiet. 3.p.q.35.art.5.Iauell.5.Met. q.21.Sanch.lib.5.Log.q.31.Soto hic,& 5.Phys.q.2.ar.2.Cõpl. cit.Io.de S.Th.& alij,quod probant,nã illud est proximũ fundamẽtũ relationis,quo posito etiãsi cetera non ponãtur,relatio ponitur,& quo sublato, etiã ceteris remanentibus nõ ponitur, talis autem est actio respectu paternitatis v.g. nam eo ipso, quod verum est, hominem genuisse,verum,ac necessarium est habere relationem paternitatis ad filium,& quousque non ponitur actio, etiamsi alia adsint, non consurgit relatio,ergo &c.

Hãc opin.Doct.frequẽter refellit hac præsertim ratione,quia ratio fundandi,seu fundamentũ proximũ tãdiu permanere debet,quãdiu manet relatio,sed manet paternitas trãsacta actione generatiua,ergo &c.itas.Met.c.15.& q.13.circa finẽ,& in 4.d. 6.q.10.I,& d.13.q.1.V,& quol.12.C.& alibi frequenter.Resp. Cõpl.cõcedẽdo relationes secũdi generis posse sine fundamẽto proximo manere, dũmodo maneat fundamentũ remotũ, quod est subiectũ inhęsionis earũ;ratio huius est,quia ratio fundandi in his relationibus solũ est necessaria in fieri, & in primo produci relationis,nõ autem in facto esse, & cõseruari eius, sed ad hoc sufficit perseuerãtia fundamẽti remoti,cui inhęrẽt,vnde in hoc præsertim differũt relationes huius secũdi generis à relationibus primi,quod illę inhęrẽt immediatè fundamẽto proximo vt v.g.similitudo proximè inhęret albedini,& ipsa mediatè parieti,at nõ ita est de relationibus huius generis,quia paternitas proximè inhęret substãtię hominis generãtis,filiatio substãtiæ geniti,nõ autẽ fundamẽto proximo,quę doctrina est Ruuij,Didaci,Morisani,& aliorũ, quãuis hãc opin.nõ teneãt,quã libẽter Cõp.receperũt,quia nõ minus idonea est ad suã opinionẽ tuẽdã

158 Hæc solutio, sicut & doctrina,cui innititur, reijcitur à Doct.loc.cit.presertim verò 4.d.6.q.10.quia fundamentũ proximum, & formale, non tantũ est causa relationis in fieri, sed etiã in esse,quod euidenter deducitur ex superius dictis de fundamẽto, & termino,relatio enim pendet, & specificatur ab extremis,nõ vtcunq. sed sub ratione formali fundandi,ac terminandi constitutis, sicut ergo Petrus, & Paulus non specificant relationem similitudinis,nisi vt stãt sub albedine,quæ est ratio fundandi illã;ita Petrus pater, & Paulus filius nequeunt specificare relationes paternitatis, & filiationis,nisi vt stant sub ratione formali illas fundandi. Tũ quia sicut secũdum suas entitates absolutas,& materiales nõ sunt, nata huiusmodi extrema illas fundare relationes,ita neq. conseruare, quia conseruatio relationis pendet à modo fundandi.Tũ quia falsũ est etiam huiusmodi relationes non inhærere immediatè fundamento proximo,sicut relationes primi generis,nam si ignis calefacit medio calore,vt potentia actiua, quæ illi sit ratio agendi, & ratio fundandi actionem, vtiq. relatio actionis æquè immediatè inhæret calori,vt similitudo albedini, & calor ab igne separatus diceretur agens,& calefaciens,sicut albedo separata à subiecto similis,& idem dicendum foret de paternitate respectu potentiæ generatiuæ, si hæc poneretur accidens realiter distinctum à potentia generantis, vt ponunt Thomistæ. Nec refert, quod potentia generatiua non denominatur pater,sed substantia ipsa patris; quia non est necesse accidens semper denominare subiectum proximum, cui inhæret,nam intellectio vtiq. proximè inhæret animæ nostræ, & tamen denominatio toti conuenit homini, quod etiam cernitur in alijs multis accidẽtibus. Tum quia cum relationi in communi, vt sic, essentialiter competat pendere à ratione fundandi, & fundamento proximo, nedum in fieri,sed etiam in esse,& conseruari, hoc idem omnibus, & singulis relationum speciebus conuenire debet, quia id eis cõuenit ratione generis,non autem ratione peculiaris differentiæ, atq. ideò malè per hoc secernuntur à prædictis Auctoribus relationes huius secundi generis à relationibus primi. Tum tandem,quia si aliquis reperitur effectus pendens à sua causa, nedum in fieri,sed etiam in conseruari, talis præsertim censeri debet quęlibet relatio ob tenuem eius entitatem.

159 Idcircò Io. de S. Tho. hanc communem Thomistarum responsionem moderatur, & inquit, quod actiones non dicitur fundare relationes, secundum quod sunt in fieri, sed secundum quod in facto esse, hoc autem ita declarat, quia licet actio in se transeat, tamen in causa relinquit determinationem quandam ad effectum iam positum, siue per habitum, siue per dispositionē aut ius, vel aliquid simile, ratione cuius potest fundare relationem ad illum, quæ fuit responsio cuiusdam Torcella apud Flandriā 5. Met. qu. 16. art. 4. talem autem relinqui in causa determinationem ex actione præterita ex eo arguit Io. de S. Tho. quia transacta actione, causa non amplius ordinatur ad effectū, vt antè illam, quia antè illam ordinatur ad effectum, vt possibilem ab ea produci, at post illam ordinatur ad eum, vt impossibilem amplius ab ea produci, quia causa creata non potest reproducere eūdem numero effectum. Ceterum neq. hæc solutio satisfacit, quia non apparet, quinā habitus, vel dispositio relinquatur ex actione, in quibus fundari possit relatio ad effectum; & quod idem numero effectus nequeat à causa creata reproduci, prouenit ex solo extrinseco Dei decreto, vt ostendimus disp. 8. Phys. q. 3. art. 1. & quando etiā ab aliquo intrinseco proueniret relicto in causa ex actione preterita, quod eam redderet impotentem ad illum reproducendum, iam hoc nō esset ratio fundandi relationem realem ad illum, ad hoc genus spectantem, sed potius positiuè impediret, ne talem relationem fundare posset. Tum quia admisso etiam, quod ex actione præterita talis relinqueretur dispositio, vel habitus in causa, in quo fundaretur relatio ad effectum iam productum, tunc relationes huius generis non immediate amplius fundarentur in actione, vt contendunt Thomistæ, sed super qualitatem, quod neque ipsi concederent.

160 Alia proindè sententia est Scoti loc. cit. vbi docet non actionem, & passionem, sed potentiam ipsam actiuam, & passiuam esse fundamenta proxima huiusmodi relationum, explica. autem id non debere intelligi de respectu, quem de se dicit potentia, sed de absoluto, quò à respectu denominatur, neq. de potentia nuda sed vt iam ad actum reducta per actionem. itaut actio & passio sint solum conditiones, siue dispositiones necessariò prærequisitæ, fundamentum verò poteītia ad actum reducta, quæ est communis Scotistarum An. And. 5. Met. q. 14. Bonet. in hoc prædicam. Zerb. q. 18. §. *Propter tertium*, Fabri ibid. disp. 25. & sequitur hic Recentiores multi Ruuius, Didac. Moris. Smigl. & alij, ac etiam nonnulli Thomistæ Sōcin. 5. Met. q. 25. ad 2. Fland. cit. Araux. ibid. qu. 5. art. 9. Et quidem magnum habet fundamentum in Arist. ibidem, dum ait *actiua verò, & passiua secundum actiuam, & passiuam potentiam, & potentiarum actiones*, quibus verbis vtramque pertinere ad fundamentum docuit, potentiam quidem, vt propriè fundamētum, actionem verò, vt conditionem necessariam, & præuiam dispositionem, sine qua nequit potentia fundamētum proximum esse, vnde vt ait Doctor 4. d. 13. cit. benè saluatur dictum Arist. ibi, quod relationes secundi modi dicuntur secundum potentiam actiuam, & passiuam, vt secundum fundamenta, & dicuntur secundum actiones potentiarum vt secūdum dispositiones præuias ad illas relationes, & conditiones omninò necessarias, quia hę relationes non consurgunt ex extremis etiam formalibus vtcunq; quia si Petrus modo pater, & Paulus modò filius ponerentur per creationem etiam cum suis potentijs actiuis, & passiuis, non essent formaliter inter se relati per paternitatem, & filiationem, sed necessariò requiritur, vt vnum producatur ab alio, & potentia generatiua Petri determinetur ad fundandam relationem paternitatis per productionem Pauli mediante ipsa, & è contrà potentia passiua Pauli.

161 Cæterum contra hanc opinionem vrgent Suarez disp. 47. sect. 12. Hurt. disp. 15. Met. sect. 10. & alij eandem rationem, quam Scotus vrgebat contra primam opinionem, quia Petrus viuente filio potest amittere potentiam generatiuam, vt v.g. si castretur, tunc enim præciditur seminis officina vel saltim à Deo auferri potest, & tamen adhuc remanet pater, ergo potentia generatiua non est proximum fundamentum paternitatis, quia hoc ablato concidit relatio, vt contra Thomistas arguebamus. Nec valet respondere cum Ruuio, Did. Moris. & alijs absurdum non esse relationes huius generis manere in suis subiectis etiam ablato fundamento proximo, & ratione fundandi. Nam hæc solutio abundè nuper reiecta est. Neque etiam ipsi Scotistæ sunt ab hac difficultate immunes, eò quia Doctor non distinguat realiter potentias proximas agendi à radicalibus 2. d. 16. qu. vn. vt faciunt Auctores relati. Quamuis enim ita non distinguat illas, si accipiantur potentiæ organicæ incompletè, vt sunt partiales animę perfectiones tamen si completè accipiantur, pro constituto, scilicet, ex determinato organo, & partiali animæ perfectione, eas realiter distinguit, nec vllus oppositum docet, quia sæpius hominem videmus orbari potentijs sic sumptis; certum est autem, cum inquit Doct. paternitatem fundari in potentia actiua, loqui de illa in hoc secundo sensu, non in primo, quia potentia generatiua in hoc sensu, est proximū principium, & fundamentū procedēdi vnius ab alio, vt de se constat, nam sine organo non est potētia generatiua reducibilis ad actū, atq. ideò nec relatione paternitatis fundare potest.

Idcircò Suarez, & Hurt. cit. cum alijs, vt melius prouiderent indemnitati relationis, asserunt eam neque in actione, neque in potentia proxima fundari, sed in radicali idest in ipsa substantia proximè, & immediatè, quia pater relationem paternitatis in actu habet, non solum postquam transit actio, sed etiā si potentia generandi amittatur. Verùm neque hoc opi. placet, quia relationes huius generis sunt relationes originis, vel processionis vnius ab alio, ergo proximum principium huius processionis est ratio fundandi tales relationes, tale autem principium non est ipsa substantia patris; sed potentia eius generatiua completè sumpta, vt dicebamus. Conf. quia vt Petrus referatur ad Paulum, vt pater ad filium, non sufficit intelligere substantiam vtriusq. præcisè, sed in substantia Petri debet concipi aliquid quasi pertinens ad rationem agendi, vt substantiam Pauli respiciat in ratione effectus, ergo nuda substantia nequit esse ratio fundandi paternitatem, cùm sine potentia generatiua effectum non attingat.

162 Pro resolutione huius dubij notandum est inter effectus aliquos esse, qui à causa secunda essentialiter dependent, non solum in fieri, sed etiam in conseruari, vt constat de lumine, sono, &c. alios verò ab ea dependere solum in eo instanti, quo fiunt, deinceps verò nullo modo, vt domus ab ædificatore, filius à patre, &c. Cum ergo relationes huius secundi modi sint relationes originis, & processionis vnius ab alio, effectus primi generis, & in primo instanti productionis eorum, ac etiam deinceps fundat ad causam relationem realem depēdentiæ, & causa è contra relationem oppositam ad ipsos; & si substantia ponatur immediatè actiua sine medijs potētijs realiter, vel formaliter ab ipsa distinctis, vt probabilius est (exceptis quibusdam animæ potentijs, vt in lib. de Anim. dicimus) tunc in ipsa immediatè erunt fundatæ istæ relationes, si verò in quibusdam actionibus accidentalibus, & transeuntibus agit quoque media potentia accidentali, vt Sol illuminando, ita tamen vt & ipsa attingat effectum, tunc vtrumq. agens proportionatam fundabit relationem ad effectum, quia vtrumque est verum agens in suo ordine; quod si non attingat effectum vllo modo, nisi media potentia accidentali, tunc in ipsa sola fundabitur relatio.

Effectus vero secundi ordinis tantum in primo instanti fundant relationem realem dependentiæ ad causam, non autē deinceps, sed postea ex ipso actu causalitatis transacto remanet tantum denominatio, quòd hoc fecit, & illud factum est, quæ vtiq. est denominatio realis, non tamen relatio realis dependentię, & tales esse denominationes patris, & filij, nempe quod hic generauit, & ille genitus est, expressè docet Arist. 5. Met. c. 15. inquit .n. quod iste dicitur pater, quia fecit, ille filius, quia quid passum est; cui suffragatur communis loquendi modus, nam Paulum dicimus esse filium Petri, etiam ipso Petro defuncto, non alia ratione, nisi quia ab ipso genitus fuit; Et quod paternitas, & filiatio in creatis non dicant relationes reales, probatur vrgenter, quia tales vtiq; forent causalitatis, & dependētiæ, sed postquam filius genitus est, non amplius à patre dependet in esse, ergo nulla adest ratio deinceps fundandi relationes reales ad hunc modum spectantes, nam omnes istæ aliquam important dependentiam vnius ab alio. Et in hoc sensu admitti possunt rationes Aureoli, quibus 1. d. 30. part. 1. art. 2. probat relationes producentis, & producti ad secūdum modum spectantes v.g. paternitatem, & filiationem nō esse reales.

163 Dices, adesse etiam deinceps sufficientem rationem fundandi relationem, quia manent extrema, ad quorum positionem necessariò resultat relatio intrinsecus adueniens, vt sunt paternitas, & filiatio. Contrà, non quæcunque extrema sufficiunt ad constituendam relationem intrinsecus aduenientem, sed debent esse commensurata relationi, quæ inde insurgere debet, at talia extrema non sunt Petrus, & Paulus, qui fuit ab eo genitus, si secundum suas entitates considerentur, ergo præter illos oportet intelligi in vno extremo aliquid quasi pertinens ad rationem agendi, & in alio aliquam rationem dependentiæ, vt inuicem referantur relatione reali huius generis, cùm ergo peracta generatione, nihil tale permaneat in extremis, fatendum est deinceps non inuicem referri relatione reali huius generis. Confir. quia si vrget allata obiectio,

ctio, etiam deberet dici generationem ipsam manere, cum maneant extrema, scilicet, generans, & genitum, & ipsa sit relatio intrinsecus aduenie̅s, sicut ergo ipsa non manet, quia generãs, & genitum secundum suas entitates nõ sunt extrema eius formalia, sed materialia tantum, idem quoq. de paternitate, & filiatione dicendum est; quòd eò vel maximè est asserendum, quia paternitas, & generatio actiua, filiatio, & generatio passiua non differunt, vt ex Scoto colligitur, 3.d.8.q.vnica. §. *Ad quæstionem*, vbi eas eodem modo definit, vt de se constat in relationibus diuinis.

Dices, in diuinis paternitatem, & filiationem esse reales relationes, ergo idem dicendum esse in creatis. Contra, imò ex hoc nostrum roboratur assertum, quia adeo in diuinis id verũ est, quia ibi actio generatiua, & paternus influxus in filium perpetuò manet, ergo quia in creatis solùm talis influxus ex parte causæ reperitur in primo instanti, & pariter dependentia ex parte effectus, deinceps vero hæc omnia cessant, remanente nuda entitate causæ, & effectus, asserendum est paternitatem, & filiationem non dicere relationes reales, nisi in primo instanti, & tunc paternitas fundabitur super potentiam actiuam, vt stat sub actu secundo; deinceps vero non dicere, nisi denominationes extrinsecas ex eo desumptas, quòd ille genuit, & iste genitus est. Neq. ab hac sententia alienus est Doctor, nam in 3.d.8.cit. sub D. proponens hoc dubium, an filiatio dicat relationem realem, tres adhibet responsiones, & quamuis tertiæ, quæ communis est, videatur adhærere, primam tamen, quæ est, quod filiatio sit sola realis denominatio ex actu generationis præterito, non improbat, sicut secundam, quam dicit esse absurdam, signum euidens illam censere probabilem, tertiæ tamen magis adhæsit, ne à communi recedere videretur, & illa supposita locutus est de paternitate, quærens de illius fundamento locis omnibus supracitatis; Et hanc nostram opinionem de relationibus secundi modi, & ex eisdem motiuis secutus est posteà Poncius disp.15. Log.nu.64.& seq. licet eam ibi proferat, tanquam suam, & proprio Marte inuentam.

164 Pertinent autem ad hunc secundum modum relatiuorum, nedum relationes extrinsecus aduenientes super potentiam fundatæ, sed etiam intrinsecus aduenientes præsertim de genere actionis, & passionis, vt Scot. notauit in 4.d.13.cit. in tertia explicatione, quam adhibet ad tex. 20. 5. Met. Arist. enim ibi in hoc secundo modo, nedum recensuit relationes causæ ad effectum, & producentis ad productum, sed etiam agentis ad passum, & actiui ad passiuum, vt calefacientis ad calefactum; immo dicere possumus omnes in vniuersum relationes extrinsecus aduenientes sex vltima prædicamenta constituentes ad hunc modum reduci, quatenus in aliquo sensu omnes fundantur super potentiam actiuam, & passiuam v.g. Vbi passiuum fundatur in potentia passiua, quam habet corpus contentum ad locari, & Vbi actiuum in potentia actiua, quam habet corpus continens ad locare, & sic de alijs. Spectant etiam ad hunc modum, nedum præfatæ relationes prædicamentales, sed etiam transcendentales, quæ fundantur super potentiam actiuam, & passiuam, vt relatio productiui ad producibile, actiuum ad passiuum, nam hic quoque enumerat relationem calefactiui ad calefactibile, relationes enim huiusmodi si sumantur, vt dicunt naturalem aptitudinem v. g. ignis ad producendum calorem, aut calefaciendi aquam, sunt transcendentales, licèt si sumantur, vt sunt ipsæmet relationes prædicamentales in esse possibili, & obiectiuo, adhuc in tali statu prædicam. dici debeant, quia eiusdem naturæ est homo actu existens, & homo possibilis, vnde factum est, vt quædam relationes huius generis dicantur fundari in potentia abstrahendo ab actione, quales sunt illæ omnes, quæ respiciunt effectum, vt possibilem, aliæ verò fundantur in potentia, vt est sub actu secundo, quales sunt illæ, quæ respiciunt effectum in fieri, nam harum omnium attulit Arist. exempla in textu. Immo neque omnes relationes, quas sub hoc modo recenset, sunt reales, nam quasdam enumerat, quæ fundantur in actione futura, vt quod facturum est, ad id quod faciendum est, constat autem tales relationes non esse reales, quia non habent extrema actu existentia, nequit autem relatio habere maius esse in suis extremis; enumerat etiam relatiua quædam, quæ dicuntur secundum priuationem potentiæ, vt impossibile, & similia, de quibus omnino constat non esse relatiua realia.

Explanatur tertius modus relatiuorum.

165 Circa relationes tertij generis est communis opinio, vt dicebamus ab initio art. distingui à relationibus primi, & secundi modi pænes fundamentum, quia nimirum istæ fundantur super mensuram, & mensurabile, non illæ, idq; apertè docuit Scotus 5. Met. q. 13. dum ait in corp. quæsit. hunc modum relatiuorum distingui à cæteris, *non per mutuam dependentiam, vel non mutuam, sed per fundamenta alia, & alia*, atque ita defendunt Ant. And. Faber, & enixè Zerb. 5. Met. loc. cit. Bargius 1. d. 30. & alij Scotistæ, & passim Thomistæ omnes.

Verùm hæc opinio, estò plausibilis, non est ad mentem Arist. neque Scoti in lib. sent. nec in se vera; non ad mentem Arist. quia ipse 5. Met. tex. 20. nunquam dixit has relationes fundari in ratione mensuræ, aut dici secundùm rationem mensuræ, quemadmodum de relationibus primi modi ait dici secu̅du̅ vnum, & multa, & relationes secundi modi dici secundum potentiam actiuam, vel passiuam; sed solum dixit quædam relatiua dici, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum, vbi potius hæc omnia posuit, ve ut distincta exempla, & non vt ostenderet scibile, & sensibile co̅tineri sub mensura, & mensurabili, vt accuratè notauit Suarez disp. 47. cit. sect. 13. Nec satisfacit responsio Sanch. hic q. 50. ad 1. prin. dum ait Arist. in illis primis verbis *alia, vt mensurabile, ad mensuram* explicasse communem rationem harum relationum, & fecisse propositionem vniuersalem, quasi diceret, omnis mensura, & mensurabile est relatiuum tertii generis, & cum subjungit, *& scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum*, resoluit illam propositionem vniuersalem per copulatiuas, & ostendit per species, quod in genere dixerat, vt si dixisset, omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal. Hæc solutio manifestè textum extorquet, quia in primis verbis dixit, alia dici vt mensurabile ad mensuram, si ergo hæc posteriora adhibuisset in exemplum priorum, vt contendit Sancius, colligere debuisset scibile se habere ad scientiam, & sensibile ad sensum, tanquam mensurabile ad mensuram, at res è contra se habet, quod scibile est mensura scientiæ, & sensibile sensus, & Arist. eodem modo referri dixit mensurabile ad mensurã, scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum; Non ergo tertium genus constituit Arist. in ratione mensuræ nec penès tale fundamentum à duobus primis distinxit, sed rationem eius constituit in eo, quod intantum dicantur ad aliquid relatiua huius generis, inquantum alia dicuntur ad ipsa, & distinxit à duobus primis, quia in illis est relatio realis mutua in vtroq; extremo, in hoc verò relatio non est mutua, quia non est realis, nisi ex parte vnius extremi, vndè ad hoc genus spectant relationes non mutuæ, vt sic, & denominationes in terminis earum resultantes ex tali terminatione.

166 Nec opinio illa est ad mentem Scoti, nam estò in Met. loc. cit. communiorem secutus dixerit relationes tertij generis distingui à cæteris per alia, & alia fundamenta, non autem per dependentiam mutuam, & non mutuam; Tamen in lib. Sent. vbi maiorem habet auctoritatem, & magis ex sententia loquitur, disertè docet hæc relatiua præcisè distingui à relatiuis primi, & secundi generis, quod illa sunt mutua, non verò ista, ita in 1. d. 3. q. 5. sub B. & d. 30. §. *Respondeo igitur ad primam*, & §. *Ad arg. secund. quæst.* & infrà d. 35. idem repetit, & rursus quol. 13. sub V. & alibi frequenter, nec alium discretionis modum inter illa vnquam memorat Resp. Bargius loc. cit. distinctionem horum modorum dupliciter inquiri posse, vno modo effectiuè, & extrinsecè, & sic distinguuntur per fundamenta, alio modo intrinsecè, & formaliter, & sic vtique distinguuntur per mutuo, vel non mutuo referri, & quia id competit relationibus ratione diuersitatis fundamentorum, nam relationes tertij generis ratione sui fundamenti non petunt in termino relationem realem oppositam, benè tamen relationes primi, & secundi, ideò prima differentia huius modi à primis duobus petenda est à fundamentis. Sed hæc responsio facilè reijcitur, quia mox ostendemus hanc non mutuam dependentiam relatiuorum tertij generis illis conuenire, non ratione sui fundamenti, quod ita postulet, sed potius ex difformi assignatione, extremorum, quorum vnum assignatur in actu, & aliud in potentia, vndè hoc inducit inter relatiua huius generis, & aliorum duorum potius differentiam accidentalem ex tali difformitate desumptam, quam essentialem à fundamentis petitam.

167 Vt igitur id magis pateat, & qualis sit distinctio huius tertij modi à duobus primis, an, scilicet, sit essentialis, nũ potius

accidentalis tantum, inueſtigandum eſt, vnde procedat, quod relationes huius generis non ſunt mutuæ,aliorum verò vtique. Supponimus autem ex dictis q.6.art.3.concl.1.illa dici relatiua mutua,quæ à ſe inuicem reciprocè dependet per relationes oppoſitas vtriq; realiter inhærentes,illa verò non mutua, quorum vnum realiter fundat relationem, aliud verò tantum terminat,vndè non tam eſt relatiuum,quam abſolutum. Thomiſtæ paſſim hanc rationem afferunt, quia vt extrema inuicem referantur relatione reali in ſingulis exiſtente,debent eſſe eiuſdem ordinis, ſic enim innuit D.Th.p.p. q.13.art.7. & q.7. de pot.art.10. & 2. contra gent. c.12. hæc autem conditio deficit in menſura,& menſurato,quæ pertinent ad hunc tertium modum, quia non ſunt eiuſdem ordinis, vnde ſcientia refertur ad ſcibile,quia non eſt extrà ordinem ſcibilis,ſed ſcibile, quia eſt extrà ordinem ſcientiæ,non refertur ad ſcientiam. Sed hæc ratio paſſim reijcitur ab alijs,& præſertim à Durand.1.d.30.q.3. n.7.Baſſol.ib.d.q.1.art.3.& etiam ab ipſo Scot.ibid. §.*Contra primum*, & quidem vſque adhuc non oſtenderunt Thomiſtæ; quæ,aut quanta eſſe debeat hæc communitas ordinis, nam vel intelligunt eſſe debere eiuſdem ordinis ideſt inuicem ſubordinari,& mutuò dependere, vt explicat Io.de S.Th. cit.& quia non ita ſe habent extrema tertij modi: ideò &c.Et hoc non ſatisfacit, quia vt ait Doct.cit. eſt aperta petitio principij, id enim eſt, quod quærimus, quarè hæc extrema non ſint mutuò ſubordinata. Vel intelligunt eius ordinis ideſt prædicamenti, & hoc non quia ſubſtantia,& accidens ſunt hoc modo diuerſi ordinis,& adhuc inter ſe mutuò referuntur, vel intelligunt eſſe debere eiuſdem ordinis ideſt generis naturalis, vt ait Fland. cit.art.6. quomodo naturalia dicuntur eſſe alterius ordinis ab artificialibus, & ſupernaturalibus; & neque hoc, quia inter actus ſupernaturales,& potentias eſt relatio realis affectus, & cauſæ; vel debent eſſe eiuſdem ordinis ideſt ambo finita,& limitata, vt Heru.1.d.32.q.1.qua ratione dicit Deum ad creaturam non referri; & hoc in propoſito non conuincit, quia multa extrema relationum huius tertij modi ſunt ambo limitata & tamen mutuò non referuntur. vel debent eſſe eiuſdem ordinis ideſt eiuſdem rationis quò ad cauſam relationis, itaut inter ea ſit ſolum relatio realis vtrinque in quibus eſt eadem cauſa referendi vnum ad aliud, & eadem ratio fundandi relationes,quo modo duo alba dicuntur eſſe eiuſdem ordinis,quia fundamentum relationis mutuæ eſt eiuſdem ſpeciei, & realitatis, vt videtur explicare Caiet.p.p.q.13. art.7. & neque hoc ſatisfacit, quia tunc ſolæ relationes æquiparantiæ eſſent mutuæ. Tandem vrget Baſſ.ità benè ſcibile inquantum efficiens ſcientiam eſt extrà ordinem ſcientiæ, ſicut inquantum menſurans,vel terminans,ergo ſi non obſtante talis ordinis diuerſitate(quomodocumq; explicetur) vt efficiens fundat ad ipſam relationem realem de ſecundo modo, ſic etiam vt menſurans, & terminans, vel ſi talis diuerſitas ordinis hic impedit, etiam & ibi.

168 Ex alio igitur capite hæc ratio deſumenda eſt, ſcilicet, ex difformi extremorum aſſignatione, vt ſupra innuebamus, & ſignificat Doctor q.12.Met. in fine, vbi proindè ait, quod ſi in hoc tertio modo extrema aſſignarentur vniformiter, ſcilicet, vel ambo in actu, vel ambo in potentia, eſſet in eis mutua dependentia, ſicut in alijs modis, in quibus vniformiter aſſignantur,quæ eſt cōmunis doctrina Expoſit. Ariſt.in hoc præd. Simpl.Boet.Amon.Porph.Caiet.Tol.& aliorū,quod amplius declarās Ant.And.5.Met.q.16.notat ſcibile,& ſcientiā (quod pari modo de alijs relatiuis huius generis dici debet) poſſe dupliciter accipi, vniformiter, ſcilicet, vt ambo ſint in actu, vel ambo in potentia;aut difformiter, ideſt vnum in actu,alterum in potentia, primo modo habent mutuam dependentiam, & poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt, & ſic ſcibile eſt ad aliud eſſentialiter,ſcilicet,ad ſcientiam in potentia,nec accidit ſcibili,quòd ſciatur in potentia,nam ſcibile non eſt ſcibile,niſi quia eius poteſt eſse ſcientia, quia ſi eſſet ſcibile, & eius non eſſet ſcientia in potentia, eſſet ſcibile, & non ſcibile, ſimile eſt de ſcientia in actu, & ſcibili in actu;at ſecundo modo non habent mutuam dependentiam, ſcibile enim non dependet à ſcientia in actu,quia poteſt eſſe ſcibile in potentia,cuius non ſit ſcientia in actu, & ſenſibile in potentia, cuius non ſit ſenſus in actu, vnde hoc modo non ſunt ſimul natura, nec poſita ſe ponunt, ac perempta ſe perimunt, vt docuit Ariſtot. in hoc prædicam. iuxta ergo hunc ſenſum quem docuit in Logica debet explicari in Metaph. quod nempe aſſignando relatiua vniformiter, habent mutuam dependentiam, & ad primum, vel ſecundum modum pertineant; aſſignando autem difformiter mutuam dependentiam non habeant realem, & ideò ad tertium modum ſpectent, cuius rei manifeſtum indicium eſt, quod aſſignando Ariſt. relatiua primi, & ſecundi modi, ſemper ea vniformiter aſſignat, ambo, ſcilicet, in actu, vel ambo in potentia, quod præſertim dignoſcitur in ſecundo, vbi refert calefactiuum ad calefactibile, ſectiuum ad ſecabile, deinde calefaciens ad calefactum,ſecans ad id quod ſecatur, & rurſus quod ſecit, ad id quod factum eſt,& id quod facturum eſt, ad id quod faciendū eſt, ſic enim mutuam ſemper ambo extrema præſeferunt dependentiam realem, vel ſaltim rationis in aliquibus; at aſſignando difformiter, non habent mutuam dependentiam, poteſt enim eſſe ſcibile ſine ſcientia in actu, calefactibile ſine calefactione in actu, menſurabile ſine menſura in actu; & ſic in alijs, quare ipſamet relatiua primi, & ſecundi modi hoc modo aſſignata, nempe difformiter, ſpectant ad tertium modum, quod enim aſſignatur in actu, verè, & realiter refertur ad id, quod aſſignatur in potentia, vt ſcientia ad ſcibile, non è contra, quia ſcientia dependet à ſcibili, non ſcibile à ſcientia in actu; atque ita aſſignando hunc tertium modum Ariſt. in Met. nil aliud docere voluit, quam illud idem, quod dixerat in Logica, relatiua nempe difformiter aſſignata non mutuo referri, cuius rei inditium eſt, quod vtrobique eiſdem vtitur exemplis ſcientiæ, & ſcibilis, ſenſus, & ſenſibilis, nec reuera intendit conſtituere hunc modum à duobus primis eſſentialiter diſtinctum.

169 Dices, etiam ſi extrema relationum tertij generis aſſignentur vniformiter, non ob hoc ambo referuntur realiter,ergo non ex difformitate aſſignationis eorum naſcitur harum relationum non mutuitas,ſed ex natura fundamenti huius tertij modi eſſentialiter ab alijs condiſtincti, Probatur aſſumptū, nam aſſignata ſcientia in actu, & ſcibili in actu, ſcientia vtique fundat relationem realem, ad obiectum, adhuc tamen in obiecto nulla inſurgit relatio, quatenus eſt terminus eius, ſed ſola extrinſeca denominatio ſciti, & intellecti.*Reſp.neg.conſeq.* nam etiam in primo, & ſecundo modo dantur quędam relationes non mutuæ, vt relationes diuerſitatis, ac etiam cauſæ, & effectus inter Deum, & creaturam, hoc tamen non præiudicat mutuitati,quę illis debetur ex ratione generica ſui fundamenti,etenim non mutuitas interdum quibuſdam conuenit relationibus illorum modorum, non quidem per ſe ex ratione generica ipſarum, ſed ex ratione ſpecifica alicuius peculiaris fundamenti, ſic etiam in propoſito relationibus tertij modi conuenit non mutuitas in vniuerſum ex ſola difformitate aſſignationis extremorum, ita quod ſi vniformiter aſſignentur, reperitur in eis mutuitas,ſicut in relationibus aliorum modorum; quod ſi interdum oppoſitum eueniat in quibuſdam relatiuis, quæ etiam vniformiter aſſignata non referuntur mutuò, id non eſt ex ratione generica illorum, ſed ex ratione ſpecifica alicuius peculiaris fundamenti, & ideò non eſt ſufficiens indicium, vt conſtituatur tertium genus ab alijs eſſentialiter diſtinctum. Accedit, quod eſtò aſſignando ſcientiam in actu, & ſcibile in actu,ſcibile non referatur realiter ad ſcientiam per relationem ipſi extrinſecam,tamen aſſignando ambo in potentia,tunc etiam ſcibile realiter refertur ad ſcientiam, & dependet à ſcientia in potentia, vt dictum eſt.

170 Tenendum ergo eſt hunc tertium modum non diſtingui eſſentialiter à duobus primis, ſicut illa ſunt inter ſe diſtincta ex eſſentiali fundamentorum diuerſitate,quia relatiua aliorum modorum pertinent ad hunc tertium, quando vniformiter non aſſignantur,quod conſtat ex ipſis verbis Ariſt.qui non ponit aliam communem rationem relationibus huius generis, niſi quia denominantur ex relatione exiſtente in altero, ergo ſecundum eius mentem in hoc genere nō ponitur aliqua noua relatio,quę ſit intrinſeca ſubiecto denominato.ſed ſola extrinſeca denominatio ſumpta à relationibus aliorum generum. Et hoc ſatis conſentaneum eſt intētioni Ariſt.c.il.o 15.5.Met. quia vt notat Doct.cit.4.d.13.qu.1. infra V.non intendebat ibi explicare ſolum naturam relationis prædicam.ſed varios modos,quibus res denominantur relatiuæ (ſicut in c.de quali non tātum ponit ſpecies qualitatis,ſed etiam modos) & diſtinguit duos generales modos,vnum eorum, quæ denominantur,quia ipſa referuntur, & hæc diuidit ex duplici fundamento,ſcilicet, quantitatis,& potentiæ,alia verò,non quia ipſa referuntur, ſed quia alia referuntur ad ea, vnde hic modus non addit nouum genus relationis, ſed ſolum ſpecialem modum denominationis, quam cōuenit terminis relationum pertinentium ad alia genera.Cum igitur ſcientia poſſit obiectum ſuum reſpicere,vel ſub ratione motiui, vel terminatiui, vel menſuratiui, vt notat Doctor 4.d.1.qu.1.ſub §.relatio, quam fundat ad illud in ratione motiui, ſpectat ad ſecundum modum, quia eſt relatio effectus ad cauſam; alia, quam fundat ad illud in ratione terminatiui,

tiui,

tiui, & vocat Doctor quol.13. M. relationem attingentiæ, ac tendentiæ in obiectum, spectat ad tertium modum, quatenus non est mutua, obiectum enim quatenus terminus nullã fundat correlationem ad actum; si verò consideretur, vt fundatur in intrinseca proportione, & conueniẽtia potentiæ ad obiectum, ad primum spectat; relatio tandem ad illud, mẽsuratiuũ potest esse duplex, sicut obiectum potest bifariam constitui mensura scientiæ, potest enim esse mensura scientiæ quò ad veritatem, quatenus notitia intantum vera est, inquantum exprimit obiectum, sicut est, quo sensu de relatione mensurabilis ad mensuram locutus est Doctor quol.13.cit. & propriè dici solet relatio conformitatis actus ad obiectum, & sic appellatur à Doct. 1.d.vlt.ad 1.& 4.d.8.qu.2.V. quatenus actus debet esse expressa similitudo obiecti, vt verus sit, non quidem per communicationem eiusdem formæ, sicut est albi ad album, sed per imitationem, sicut est ideati ad ideam ex Doct.quol.cit.O.& in hoc sensu quodlibet obiectum est mensuratiuum sui actus, quia quilibet suum imitatur obiectum, sicut ideatum ideam; potest etiam obiectum constitui mensura in perfectione, quatenus actus eò est perfectior, quò est perfectioris obiecti, quo sensu de obiecto mensuratiuo loquitur Doct.cit.4.d.1.q.1.& hoc modo non quodlibet obiectum est sui actus mensuratiuum, quia mensurare hoc modo supponit in mẽsura maiorem perfectionem, quàm in re mensurata, vt notat Liche.quol.cit.§. *Sequitur in littera*, cuius ratio est, quia mensura in perfectione fit per excessum perfectionis supra rem mensuratã, vt ait Doctor 2.d.2.q.2.G.vnde in hoc sensu potest obiectum esse motiuum, non tamen mensuratiuum, vt intellectio albedinis non potest per albedinem in hoc sensu propriè mensurari, quia albedo est accidens imperfectius ipsa intellectione; Itaque relatio mensuræ ad obiectum in vtroque sensu, si vniformiter assignentur extrema, ad primum modum spectabit, quia relatiua illius modi dicuntur secundum conuenientiam aliquã, vel disconuenientiã, siue secundum accessum quendam, vel recessum, mensuratur autem scientia ab obiecto vno, vel altero modo per accessum ad illud, in conformitate quidem, & similitudine primo modo, & in perfectione secundo modo; potest etiam reduci ad secundum relatiuorum genus, si ex parte scientiæ spectetur ratio mensuræ passiuæ, ex parte verò obiecti ratio mensuræ actiuæ; Cum autem Doctor in 1.d.3.quæst.5.C. similitudinem præfatam imitationis ait ad tertium modum spectare, non ad primum, ad quem reijcit tantum similitudinem vniuocationis, loquitur rigorosè de primo modo.

171 Quæres, num omnes huius tertij generis relationes sint transcendentales, an aliquæ etiam prædicam. & ratio dubitandi est, quia hæ relationes, vel tendunt ad terminum in potentia, vt est relatio scientiæ ad scibile, sensus ad sensibile, vel tendunt ad terminum in actu, sine quo earum fundamentum existere nequit, quales sunt relationes creaturæ ad Deum quoad efficientiam, diuersitatem, &c. Resp. non esse omninò certum, an omnes relationes tertij modi sint fundamento identificatæ, de relatione siquidem attingentiæ quam habet actus ad obiectum, Doctor manet anceps quol.13. licèt in 3.d.15.qu.vn.ad 1. id affirmasse videatur, de quo in lib.de Anim. si ergo omnes huiusmodi relationes ponantur fundamento identificatæ, omnes erunt transcendentales, non autem si aliquæ admittantur realiter distinctæ; aliquas autem tales dari in tertio modo est satis probabile, & fortè talis est relatio dextri, & sinistri in animali in ordine ad columnam, quia in animali videtur esse realis, quia in ipso sunt cor, & alia organa, à quibus dextra pars trahit robur, & vires, in columna verò nulla respondet realis correlatio, sed dicitur dextra, vel sinistra sola denominatione sumpta à iuxta positione animalis.

ARTICVLVS III.

An præfati tres modi sufficienter assignentur, ac velut adæquata, & propria genera quarti prædicamenti.

172 Qvidam asserunt modos relatiuorum iam declaratos non esse sufficienter assignatos ab Arist. nec minus velut adæquata, & propria genera huius prædicamẽti, quia Arist ibi 5.Met. non intendebat tradere, nec adæquatam totius relationis diuisionem, nec propriam huius prædicamenti, ita Auersa qu.19.log. sect.7. Alij è contra contendunt hanc esse adæquatam totius relationis diuisionem, & hæc tria genera acceptant velut adæquata, & propria huius prædicamenti. Alij tandem fatentur quidem esse sufficientem diuisionem omnes modos relatiuorum complectentem, negant tamẽ mẽbra illius constituere proprias, & adæquatas species, vel genera huius prædicamenti, quia diuisio illa est longè maioris ambitus, ita significat Scotus 4. dist.13. cit. quæst.1. V. dum inquit, quod Arist. in hac diuisione *non tantum ponit species relationis, sed etiam modos, secundum quos aliqua dicuntur ad aliquid*, quæ sententia verior est, & ad Arist. mentem magis accommodata.

Dicimus itaque primò tres modos relatiuorum esse sufficienter assignatos, ita Doctor cit.& 5.Met.qu.12. vbi etiam Ant. And. Zerb. Faber, & alij Scotistæ, ac Thomistæ; Prob. quia estò Arist. non exprimat in particulari omnes relatiuorum modos, sed solum manifestiores, vt notat ex Scoto Zerbius cit. §. *Propter secundum*, illos tamen ita assignauit, inquit Zerb. vt omnes alij facilè reducantur ad eos per quandam similitudinem, & analogiam; hoc autem probari potest recensendo omnes illas relationes, quæ videntur facere difficultatem. Sunt autem in primis relationes causæ materialis, formalis, & finalis ad suos effectus, quæ non fundantur in vnitate, & mensura, vt patet, nec in potentia actiua, cum hæc sit propria efficientis. Est etiam difficultas de relationibus propinquitatis, & distantiæ, & coexistentiæ, dextri, & sinistri inter columnam, & animal, non enim facile est assignare modum, ad quem pertineant, ex tribus illis. Insuper dubitatur de relatione vnionis, quæ certè ad secundum, & tertium modum nequit reduci, quia est mutua, & non fundatur in actione, neque etiam ad primum, quia illud est conuenientia, & vnitas, quæ ibi assignatur pro fundamento, aliud vnio, & coniunctio duorum, quæ possunt esse inter se omninò distincta, & genere, & specie, vt constat de vnione accidentis cum substantia, humanitatis cum Verbo, &c. Rursus est dubium de relatione amoris ad amabile, & vniuersaliter appetitus ad appetibile, quæ relatio realis est, & non fundatur in vnitate, vel actione, vt constat, neque in ratione mensuræ, quia in amore, non est veritas, quæ mensuretur per obiectum amabile.

173 At si paulò latius sumantur fundamenta primi, & secũdi modi, omnes præfatæ relationes, & aliæ consimiles ad illos reduci poterunt ratione fundamenti, & ad tertium, quando mutuæ non fuerint, ratione non mutuitatis, vnde si potentia actiua amplè sumatur pro potẽtia causatiua, quæ in omni causa reperitur ad suum effectum, sic omnes relationes causarum ad secundum modum spectabunt, & in tali potentia fundabitur propria causalitas. Et si fundamentum primi modi ampliusculè sumatur, vnitas nempe, & multitudo, seu numerus pro conuenientia duorum, aut disconuenientia in aliquo prædicato essentiali, aut accidentali, propinquitas, distantia, coexistentia, & consimiles relationes ad primum modum attinent; nam sicut æqualitas duorum palmorum, est conuenientia in quantitate, duorum alborum in qualitate, ita propinquitas erit conuenientia duorum in loco, & accessus, distantia erit disconuenientia in loco, & vel uti recessus abinuicem in illo prædicato, coexistentia erit duorum conuenientia in hoc, quod ambo existunt in eadem duratione, & sic de alijs; relatio autem dextri, & sinistri, aut realis non est, sed mera denominatio extrinseca ex positione animalis desumpta, vel si est realis ex parte animalis, fundabitur in virtute motiua illius potente corpus collocare in tali, vel tali situ in ordine ad columnam, atque ita ratione fundamenti ad secundum modum spectabit, ratione non mutuitatis, quia ei ex parte columnæ nõ correspõdet realis correlatio, spectabit ad tertium. Relatio vnionis ad primum modum attinet, si vnitas, quæ ibi fundamentum statuitur, vltra vnitatem identitatis extendatur ad vnitatem vnionis, per quã aliqua duo in vno tertio associantur, vt docet Scot. 2.d.12.q.2. ad 1. vt materia, & forma in composito, duæ quantitates in vno indiuisibili, potest etiam reduci ad secũdum cũ sit relatio extrinsecus aduenens de prædicamẽto habitus, vt dictum est in Inst. & magis infra constabit, & omnia sex illa vltima prædicamenta reduci possunt ad secundum ea generali ratione, qua vnumquodque in actiuum, & passiuum diuiditur, vt dictum est art. præced. quod si inter aliqua extrema nõ sit mutua, vt est de vnione humanitatis ad Verbum, ratione non mutuitatis spectabit ad tertium modum. De relatione tandem amoris ad obiectum suum dicendum est, vt supra de relatione scientiæ ad scibile, quod si consideretur in actu amoris relatio attingentiæ ad obiectum, qui respectus ei conuenit, quatenus actus vitalis est, reducitur ad primum modum, quatenus fundatur in intrinseca illa conuenientia, & proportione, quæ necessariò exigitur inter potentiam, & obiectum, sed quatenus est non mutua ex parte obiecti, spectat ad tertiũ; si rese-

referatur ad obiectum, vt effectus ad causam; spectat ad secundum; si tandem vt mensurabile ad mensuram, non quidem in veritate, sed in perfectione, quatenus etiam actus amoris eò perfectior est, quò tendit in obiectum perfectius, spectabit ad primum modum, quia talis mensuratio in perfectione fit per accessum rei mensuratæ ad mensuram in perfectione, accessus verò vnius rei ad aliam in aliquo attributo non est, nisi conuenientia aliqua huius cum illa, sicut recessus in eodem est aliqua disconuenientia; quare sic ampliando fundamenta primi, & secundi modi ab Arist. assignata, facilè omnes relationes ad eos reducentur, licèt re vera Arist. solum manifestiores expresserit, vt inquit Doctor, vt inde alios deprehenderemus.

174 Dicimus 2. hæc tria relationum genera non esse propria, & adæquata huius prædicamenti, sed ex omnibus, & singulis illorum accipiendæ sunt relationes reales prædica. intrinsecus aduenientes, & constituendæ species huius prædicamenti. Conclusio est Scoti loc. cit. 4. d. 13. & prob. quoad omnes partes, & primò, quòd non sint illi tres modi adæquata genera huius prædicam. quia re vera Arist. ibi non intendit propriam, & rigorosam huius prædicam. coordinationem assignare, sed explicare omnes modos relatiuorum, ad quos vnaquæq. relatio possit aliquo modo reduci, non solum realis, sed etiam rationis, non solum intrinsecus, sed etiam extrinsecus aduenïens, immò non solum prædicamentalis, sed etiam transcendentalis, vt ipsa Arist. exempla ostendunt. Quod eo vel maximè credendum est, inquit Doct. quia Arist. in cap. præced. de qualitate etiam quædam enumerat, quæ non sunt de prædicam. qualitatis, quia non intendit ibi ponere tantum species qualitatis, sed omnes modos, quib. potest aliquid dici quale, ergo verisimile est eodem modo procedere in assignandis relatiuorum modis, atque ideò illa tria genera non sunt ab ipso assignata velut propria, & adæquata huius prædicamenti.

Quòd autem ex illis generibus illæ solum relationes sint seligendæ, vt species huius prædicam. quæ sunt reales, & prædicam. ac intrinsecus aduenientes, sequitur ex prædictis, quia hoc genus non constituitur ex relationibus rationis, sed realibus, neque ex transcendentalibus, sed prædicamentalibus, & his quidem intrinsecus aduenientibus, non autem extrinsecus, quia illæ pertinent ad vltima sex prædicam. Addimus autẽ huiusmodi relationes, & species assumi debere ex omnibus, & singulis illorum generum ob nonnullos, qui hoc prædicam. contexunt solum ex relationib. primi modi, vt Auersa loc. cit. aut solum ex relationibus secundi modi, vt alij; sanè hi, & illi falluntur quia tam ex primo, quam ex secundo modo construi potest, cum in vtroq. pariter adinueniantur denominationes relatiuæ ad hoc prædicam. spectantes, immò etiam ex tertio modo poterit constitui, si in eo eiusmodi adinueniantur denominationes. Non est autem opus subdiuidere, vt aliqui faciunt relationes huius prædicamenti in relationes æquiparantiæ, & disquiparantiæ, item suppositionis, & superpositionis, velut diuisione sibi propria, nam huiusmodi diuisiones æquè benè inueniuntur in relationib. extrinsecus aduenientibus, de his verò diuisionibus breuiter diximus 1. p. Instit. tract. 1. c. 7. & quia sunt parui momenti, nil aliud occurrit addendum, de quibus tamen plura videri possunt apud D. Damasc. in sua Dialect. c. 50.

QVÆSTIO XI.

Declarantur, affectiones relatiuorum.

175 QVinq. relatiuorum proprietates, vel potius attributa enumerauit Arist. c. ad aliquid, & nos cum ipso 1. p. Inst. tract. 1. c. 7. nimirum habere contrarium, suscipere magis, & minus, dici ad conuertentiam esse simul natura, et esse simul cognitione, & definitione, circa quas nonnullæ occurrunt difficultates examinandæ.

Primò circa primam dubium est, an solum competat relatiuis secundum dici, & transcendentalibus, an etiam relatiuis secundum esse, & prædicamentalibus, & si his competit, num competat fundamentaliter solum, an potius etiam formaliter. Tat. hic not. 2. quem sequuntur Caiet. Complut. Didac. Suar. Ruu. Smigl. et alij, docet conuenire relatiuis tantum secundũ dici (de his enim exemplificat Arist.) secundum esse absolutum, quod importat, vt scientia secundum esse absolutum, quod importat, contrariatur ignorantiæ, sed secundum relationem, quam eodem nomine dicit ad scibile, non dicitur habere contrarium. Alij extendunt hanc proprietatem etiam ad aliqua relatiua secundum esse, quia Aristot. 10. Met. 16. inter exempla contrariorum, non solum vitium, & virtutem enumerauit, sed etiam æqualitatem, & inæqualitatem, similitudinem, & dissimilitudinem, quæ sunt relationes huius prædicamenti, addunt tamen non formaliter, sed tantum ratione fundamenti contrarietatem his relatiuis accidere, vt simile, & dissimile contraria dicuntur, quia super qualitates contrarias fundantur, ita Scot. q. 26. prædicam. quem sequuntur Tolet. Amic. Masius hic citans D. Th. opusc. 38. cap. de relat. Albert. Ammon. Simplic. Boet. Louaniens. & nos etiam dedimus, vt communem 1. p. Instit. loc. cit.

776 Sed quamuis ita ibi docuerimus, tum vt tritam Tyronibus ostenderemus viam, nec statim ab initio peregrinis opinionibus eos deterreremus; tum quia communis illa opinio valde probabilis est, & Scoto consentanea loc. cit. addimus tamen nunc adhuc fortè probabilius esse contrarietatem propriam competere quibusdam relatiuis secundum esse, etiam formaliter secundum esse relatiuum, ita videtur expresse docuisse Doct. 1. d. 3. q. 7. T. & 2. d. 25. q. vn. L. vbi distinguit tres relationum realium secundi modi species, quædam important dependentiam essentialem, vt causæ ad causatum, aliæ sunt relationes originis sine tali dependentia, vt paternitas, & filiatio in diuinis; aliæ tandem important dependentiam tantum accidentalem, vt mouens, & motum; subdit deindè relationes tertij generis non repugnare in eodem subiecto, sicut repugnat albedo, & nigredo, bene tamen relationes primi, & secundi generis, quia idem non potest causare, neq; producere seipsum; vnde tandem concludit relationes aliquas repugnare in eodẽ subiecto, non ratione oppositionis relatiuæ, quia aliquæ relationes oppositæ possunt esse simul, vt relatio actiui, & passiui, mouentis, & moti, sed ratione dependentiæ essentialis, aut aliqua alia speciali ratione, ergo quibusdam relationibus, secundum esse conuenit contrarietas in Scoti sententia, quam etiam secutus est Ocham 1. p. suæ Log. cap. 52. & nuper Auersa q. 19. Log. sect. 8.

177 Prob. tum auctoritate Arist. 10. Met. 16. iam allata, nec sufficit dicere esse contraria fundamentaliter, quia æqualitas, & inæqualitas in quantitate fundantur, vbi non datur contrarietas, & dissimilitudo, potest etiam fundari in qualitatibus non contrarijs, vt album vt duo, & vt sex, dissimilia quidem sunt, sed non contraria. Tum etiam ratione, quia certum est inter aliquas relationes esse repugnantiam circa idem fundamentum, vt paternitas, & filiatio, similitudo, ac dissimilitudo respectu eiusdem, & quidem ita repugnant adinuicem, vt non eodem modo pugnent cum alia disparata relatione, sed omnis talis repugnantia constituit oppositionem, vt patebit disp. seq. q. 1. quia opposita sunt, quæ circa idem subiectum ita inter se pugnant, vt non æquè pugnent cum tertio, cum ergo talis oppositio in istis relationibus non sit contradictoria, nec priuatiua, vt patet, nec relatiua, cum non sint correlatiua, ergo erit contraria. Nec sufficit dicere hanc contrarietatem non oriri ex vi ipsarum relationum, sed ex vi fundamentorũ, quæ cum nequeant esse in eodem subiecto, consequenter & ipsæ relationes incompossibiles sunt. Non valet; tum quia ad contrarietatem relationum vt dictum est, non semper est necessaria contrarietas extremorum; tum quia hoc ad summum conuincit contrarietatem non ipsis conuenire primariò, non tamẽ conuincit contrarietatem illam in ipsas quoq; relationes formaliter non redundare. Conf. tandem ex ipsa contrariorum definitione, nam ea sunt, quæ ab eodem subiecto se mutuò expellunt, & illi vicissim insunt, tales autem sunt similitudo, & dissimilitudo respectu eiusdem termini, nequeunt enim esse simul in eodem subiecto, possuntq. eidem successiue inesse, quod enim erat alicui simile, postea fit dissimile, idq. contingere potest etiam præcisa contrarietate formarum absolutarum, & quando contingit mediantibus formis absolutis, id ita fit, vt contrarietas non solum sit in formis absolutis, sed formaliter etiam in ipsis relationib. seu denominationib. relat.

Obijcies. Tum quia Arist. c. de quant. negat relatiua habere contrarietatem, quod probat, quia si magnum, & paruum sunt contraria, idem simul contraria susciperet, nam idem simul est magnum, & paruum respectu diuersorum; & c. ad aliquid dum ait relatiua habere contrarium, exemplificat solum de relatiuis secundum dici. Tum quia formæ contrariæ actiuæ se expellunt ab eodem subiecto, vt constat de calore, & frigore in aqua, at non ita se expellunt similitudo, & dissimilitudo, etiam respectu eiusdem termini, ab eodem subiecto. Tum quia contraria respiciunt subiectum, circa quod habent fieri, at relationes non respiciunt subiectum, sed terminum. Tum tandem, quia vt ait Caiet. tunc ad relationem daretur per se motus, vbi enim est contrarietas, ibi potest esse per se motus ex 5. Phys.

178 Resp.

178 Resp. Arist. ibi negare voluisse relatiua esse contraria ratione oppositionis relatiuæ præcisè, quod vtiq; verum est, quia vt ex Scoto diximus, quædam relationes oppositæ possunt esse simul, vt relatio actiui, & passiui, mouentis, & moti, licèt ratio, quam ibi subdit Arist. de magno, & paruo respectu diuersorum, nihil concludat, quia in hoc sensu neq; scientia, & ignorantia respectu diuersarum conclusionum sunt contraria, vndè Auersa ait Arist. ibi arguere ad hominem; quamuis autè c. de relat. de solis relatiuis secundum dici exemplificet, non tamen alia excludit, vndè 10. Met. 16. etiam de relatiuis secundum esse exemplificat. Ad 2. non est necesse formas contrarias actiuè se expellere ab eodem subiecto, nam etiam secundæ qualitates, quæ habent propriè contraria, vt albedo, & nigredo, non se expellunt in genere causæ efficientis, sed formalis, quod sufficit. Ad 3. neg. min. cum enim relatio sit ratio referendi subiectum ad terminum, dicit ordinem ad vtrumq; Ad 4. alia est contrarietas, quam Arist. 5. Phys. exigit ad motum, ab ea, de qua hic loquimur, nam per contrarietatem ad motum requisitam intelligit Arist. ibi distantiam terminorum, motus, quam non nisi tempore potest mobile pertransire, vnde ad quantitatem ponit motum, & tamen negat contrarietatem, de qua hic est sermo; non ergo ex ista contrarietate infertur motus, sed ex illa; Accedit neq; nos, neq; Arist. negare motum ad relationem quomodocunq; sed motum per se primò, quia non acquiritur propria acquisitione, sed resultat ad positionem alterius.

179 Secundò altera affectio scilicet suscipere magis, & minus solet communiter explicari, quod quibusdam conueniat relationibus, non formaliter secundum se, sed tantum ratione fundamenti, aliquis enim dicitur magis, vel minus similis alteri secundum quod magis, vel minus participat qualitatē illi conuenientem, atq; ita etiam nos explicauimus in Inst. vt magis Tyronum capacitati inclinaremur. Verùm si res serius perpendatur, probabile est quasdam relationes posse magis, & minus suscipere, etiam in suis entitatibus, & non in fundamētis tantum, vt ex professo docuit Mair. passu 31. super prædicam. quod etiam sentire videtur Tatar. cit. dum in fine not. 2. concludit, quod relatio non suscipit primò magis, & minus, licèt per se, & hoc mediante suo fundamento, quibus verbis significat hanc affectionem etiam per se in ipsas redundare relationes, licèt dependenter à fundamentis, vt de contrarietate dicebamus. Prob. autem ratione à priori, quia licèt quædam relationes consistant in indiuisibili, vt æqualitas, duplum, & triplum, quæ fundantur in quantitate determinata, qua proindè, vt minimum variata, statim concidunt relationes illæ, aliæ tamen non consistunt in indiuisibili, sed habent latitudinem, vt notat Tat. cit. & tales præsertim sunt inæqualitas, & dissimilitudo, quia hæc dicuntur, cùm alterum extremum deficit ab illa indiuisibili mensura, in qua fundatur æqualitas, & similitudo, cum ergo hic defectus non consistat in indiuisibili, sed possit magis, & minus crescere, idem pariter est asserendum de inæqualitate, & dissimilitudine, quæ fundantur in eo; vbi nota, quod per talem defectum non intelligimus puram negationem, sed quantitatem, aut qualitatem illam indeterminatam, in qua talis negatio reperitur.

180 Resp. Complut. Auersa, Amic. & alij passim cum Fonsec. 5. Met. c. 15. q. 5. sect. 2. relationes omnes consistere in indiuisibili, ac proindè quando augetur, vel minuitur quantitas, vel qualitas, non augeri, aut minui relationes, sed variari, itaut priores deperdantur, & acquirantur aliæ, vndè esto quantitas, & qualitas, in quibus fundantur, habeant latitudinem, secundum quam possunt intendi, & remitti, non tamen quatenus fundant relationes, quia vt sic habent rationem quandam indiuisibilitatis. Hæc tamen solutio faciliter, & solidè impugnatur, primò quia hoc interest, vt dicebamus, inter æqualitatem, & inæqualitatem, quod illa in indiuisibili fundatur, non ista, quia hæc fundatur in quantitate, vt deficit ab indiuisibili mensura, in qua illa fundabatur, talis autem quantitas habet latitudinem, quia quæcunq; designetur, est diuisibilis, & sufficiens ad fundandam inæqualitatem. Deindè cum duo calores sunt similes intensiuè, statim ac alter incipit remitti, incipit quoque dissimilis fieri, ita quod pari passu procedunt remissio, & dissimilitudo, & cum remissio fiat in tempore, etiam in tempore acquiri debet relatio dissimilitudinis, ac proindè suo modo debet habere latitudinem gradualem, vel si dicatur acquiri in instanti, cum dissimilitudo duret in toto motu, debebunt admitti plura instantia immediata: ergo huiusmodi relationes, quæ habent latitudinem in fundamento, habent etiā latitudinē in se illi correspondentem, itaquod iuxta intensionē, & remissionem illius, etiam ipsæ in se intendantur, ac remittantur, ita etiam de inæqualitate discurrit Tatar. cit. dum ait fundari in quantitate indeterminata, & ad eius variationem secundum maioritatem, vel minoritatem variari, non quidem indiuisibiliter, vt aiunt Recentiores, ob rationem allatam, quæ etiam militat in augumento, vel decremento, sed diuisibiliter, & continuè. Hinc tamen non sequitur ad relationem posse dari motum per se primò, quia licèt possit, per se suscipere magis & minus, non tamen primò, sed mediante suo fundamento, vnde sicut non acquiritur, nisi ad acquisitionem alterius, ita non variatur in se per magis, & minus, nisi ad variationem alterius, ita notat Tat. loc. cit. vbi etiam obseruat, quod cum dicimus relationes quasdam posse in se magis, & minus suscipere, sed dependenter à fundamentis, hoc non debet intelligi, itaut semper sit opus fundamentum in se suscipere magis, & minus, & variari eadem prorsus variatione, qua variatur relatio fundata, nam quantitas non suscipit magis, & minus, & tamen inæqualitas super eam fundata suscipit, & in exemplo allato de duobus caloribus in intensione similibus, dum alter remittitur crescit, & intenditur dissimilitudo, non enim dici debet minui similitudo, quia hæc ponitur consistere in indiuisibili; vnde ob primum casum, inquit Tatar. ad hoc, quod relatio suscipiat magis; & minus, non semper requiri, quod fundamentum eius suscipiat magis, & minus, sed sufficit, quod suscipiat maius, & minus, & ob secundum ait, quod aliquando relatiuum suscipit magis, quando eius fundamentum suscipit minus, & è contra, itaque vt relatio suscipiat magis, & minus, sufficit in fundamento qualiscunque variatio; & mutatio, & hanc opinionem sequitur Smiglec. hic disp. 10. q. 14. Cæterum esto inæqualitas, & dissimilitudo habeant latitudinem quandam, & fortè etiam similitudo, quia dum duo calores pari passu intenduntur, crescit etiam proportionaliter similitudo inter illos; tamen inter inæqualitatem, & dissimilitudinem hoc versatur discrimen, quod inæqualitas propriè loquendo non suscipit magis, & minus, ratio est, quia cum latitudo sui fundamenti non sit secundum partes intensionis, sed extensionis tātum, consequenter etiam latitudo, quæ indè redundat in ipsam inæqualitatem, nequit esse nisi eiusdem rationis, scilicet, extensionis, non intensionis, vnde ex augmento, vel decremento quantitatis resultat propriè loquendo maior, vel minor inæqualitas, non magis, vel minus inæquale, vt notauimus cum Delphino 1. p. Inst. Quod eo vel maximè dicendum est, quia vt diximus disp. 7. qu. 3. art. vlt. suscipere magis, & minus est proprietas qualitatis sic adæquata, vt ipsi soli competat, & non alijs, nisi dependenter ab ea, vnde non potest conuenire relationibus, nisi in ipsa fundatis.

162 Tertiò circa tertiam affectionem aiunt quidam relatiuorum conuertentiam dicere mutuam dependentiam vnius relatiui ab alio per relationem realem in vtroque extremo fundatam, atque ideò solis relatiuis mutuis conuenire, & secundū esse, non autem relatiuis secundum dici, ita innuit Masius hic sect. 1. q. 9. Greg. verò 1. d. 28. qu. 1. ex hac mutua relatiuorum conuertentia contendit semper, & in omni termino relationis inueniri aliam mutuam relationem realem, & omnia extrema esse correlatiua, ac omnes relationes esse mutuas.

Verùm communis omnium sensus est hanc esse affectionem omnibus relatiuis communem, mutuis, & non mutuis, secundum esse, & secundum dici, & consistere, nō in mutua relatione reali sibi inuicem correspondente, sed tantùm in mutua denominatione, siue sumatur ex relatione reali, siue rationis. Hoc totum deducitur ex ipso Arist. progressu, tum quia inter alia exempla illud etiam adducit de sciētia, & scibili; tum quia per huiusmodi conuertentiam, & reciprocationem docere voluit mutuas denominationes relatiuas, quę possūt exerceri ex parte vtriusq. extremi, nō quod in omnibus reperiri voluerit veras, ac distinctas relationes, sed quòd vnum dicatur in ordine ad aliud, siue hic ordo sit realis, siue rationis, vt si dicimus Dominus serui dominus, valeat etiā dicere seruus domini seruus; sed huiusmodi denominationes exerceri valent, etiamsi relatio sit realis ex parte vnius extremi tātū, poterit enim fieri cōuertentia sumendo terminum sub relatione rationis, vel sub denominatione relatiua ex terminatione relationis desūpta, hoc enim, vel illo modo semper extrema cōparātur adinuicē, vt correlatiua, quare nō bene ex hoc intulit Greg. omnes relationes esse mutuas, & omnia extrema esse realiter correlatiua, quia hæc proprietas magis pertinet ad modū loquendi de relationibus, quā ad rē, & ad modū assignādi extrema earū, quatenus correlatiua sunt. Oportet autē, vt docet Arist. in tex. conuenientēr assignare relatiua, vt inter ea fiat huiusmodi cōuertētia, si quis enim diceret seruus hominis seruus, nō cōuenietēr assignat, vt ritè possit conuertere, vt ergo fiat conueniens, ac idonea assignatio pro con-

conuertentia extremorum, assignari debet vtrumque extremũ sub nomine relatiuo, & fingere nomina, si non adsunt, sic enim assignata, semper vtrumq. extremum mutuo dicetur ad aliud: Ex quo deducitur hanc proprietatem competere omnibus, & solis relatiuis, quicquid hic dicant Soto, & Veracrucius quæst. 1.

183 At obijcies, dici ad conuertentiam est esse simul natura, vel saltim illud infert, at relatiua non mutua non sunt simul natura, ergo non omnibus conuenit relatiuis. Deinde è contra videtur etiam competere denominatiuis, nam album dicitur albedine album, & albedo albi albedo. Imò subiectum, & passio, & quædam propositiones solent dici ad conuertentiam, ergo non competit solis relatiuis.

Resp. ad 1. quod relatiua non mutua sunt ipsa quoque simul natura, vt subsẽtant denominationi relatiuæ secundum quam dicuntur ad conuertentiam. Ad 2. neg. assumptum, quia cõuertentia est mutua denominatio ratione alicuius habitudinis, denominatio autem non fit ratione habitudinis mutuæ. Ad aliud bene distinguunt Parisiens. nostri conuertibilitatem, conuersionem, & conuertentiam, prima enim est proprietas rerum, vel terminorum inter se æqualis vniuersalitatis, altera est propositionũ, quã vna vertitur in aliam mutuata, vel seruata quantitate iuxta regulas Summulist.: tertia tandem est mutua denominatio ratione alicuius habitudinis, quæ solum conuenit relatiuis.

184 Quarta, ac insignis relatiuorum affectio est esse simul natura idest simul naturali existentia, ita quod vno existente aliud etiam existere sit necesse, ita explicuit ipsemet Arist. in textu, vnde subdit, quod posita se ponunt, ac perempta se perimunt: nam si Pater est, filius est, & è contra, capiendo patrem, & filium, non quidem pro denominato, seu pro entitatibus absolutis, sed formaliter quoad ipsas denominationes relatiuas, nam in hoc sensu pater non est prior filio, sed simul natura cum eo, & genus cum specie, quamuis enim quoad primas intentiones in subsistendi consequentia non conuertantur, conuertuntur tamen, quatenus substant secundis intentionibus, & relationibus rationis genereitatis, ac specieitatis: immò in hoc sensu prius natura est simul natura cum suo posteriori, non quòd res, quæ est prior, & res, quæ est posterior natura, sint simul natura, hoc enim manifestè implicat, sed quia relationes ipsæ prioritatis, & posterioritatis sunt simul natura, vnde formaliter loquendo vnum non dicetur prius, quousque aliud dicatur formaliter posterius, & sic quoad has denominationes relatiuas dicuntur simul natura. Dices, quomodo possibile est, vt idem dicatur prius alio, & simul natura cum eo, cum prioritas, & simultas sint opposita? Resp. Doctor q. 27. prædicam. sed clarius, & elegantius 4. d. 13. qu. 1. T. non esse inconueniens opposita de eodem prædicari, dummodo nõ eodem modo idest vnum quidditatiuè, aliud denominatiuè: nã hoc modo solemus etiam vnum oppositũ prædicari de alio, vt constat in intentionibus logicalibus, ratio autem, cur nõ incõuenit, est, quia sic nõ saluatur vera oppositio, cum sit difformis modus prædicationis: sic igitur erit in proposito, quòd cum dicimus *prius*, at relatiuum est, esse simul natura cum posteriori, prioritas prædicatur quidditatiuè, simultas denominatiuè, est prius vt quid, est simul, vt modus.

185 Porrò ad huius affectionis exactam cognitionem tria puncta sunt hic examinanda; Primum est, quomodo sit explicanda hæc naturalis relatiuorum simultas. Solet passim explicari per duas conditiones, quas colligunt ex Arist. in postpræd. c. 3. vna est, quod alterum cum altero conuertatur in subsistẽdi consequẽtia; alia est, quod neutrũ sit causa alterius, his enim obseruatis conditionibus illa duo verè, & propriè dicuntur simul natura. Verùm si loquamur de illa simultate naturæ postpredicamẽtali, fatemur bene cõstitui per illas duas cõditiones, sed certè illa simultas, estò conueniat relatiuis, non tamen potest eorum dici proprietas, nam alijs etiam competit, vt duabus differentijs idem genus condiuidentibus, ibi enim concurrunt illæ duæ conditiones, nam vna infert aliam, nec vna est causa alterius, & idem dici potest de flebili, & risibili in homine. Dicendum ergo est, simultatem relatiuorum talem esse debere, vt se mutuò inferant in existendo non vtcunque, sed ex ratione formali propria, non autem ex ratione alicuius tertij, in quo vniuntur, vt est de duabus differentijs idem genus condiuidentibus, nam ex ratione formali propria vna non exigit aliam, sed tantum ex ratione generis, quod diuidit; ita hanc relatiuorum simultatem explicat Doctor 1. d. 28. qu. 3. F. dicens, quod relatiua esse simul natura idem est, quod vnum absq. alio ab intrinseco sine contradictione existere non posse, quia si vnum absque alio posset esse, iam diceretur ad se, nec relatiuum esset, vnde patet hanc simultatem sic explicatam ex intrinseca relatiuorum natura, quatenus talia, originem habere, nec alijs competere posse.

186 Alterum difficultatis punctum consistit in explicanda radice necessitatis huius connexionis. Quidam opinantur fundari in mutua relatiuorum dependentia, putant enim vnũ correlatiuum ideò sine alio existere non posse, quia vnum exigit alterũ, vt terminũ, quæ opinio fundatur in eo, quod relationis terminus formalis sit alia correlatio, & nõ potius absolutum, in quo fundatur. At hoc fusè impugnauimus supra q. 6. art. 3. vbi etiam ostendimus, quod dependentia tollit simultatem naturæ, non autem ponit, & ideò cum relatio dependeat à termino, non potest esse simul natura cum ipso. Dicendum ergo est ex dictis ibid. præsertim in sol. ad 4. hãc necessitatem fundari in concomitantia causarum concurrentium ad vtramque relationem, quæ sunt terminus, & fundamentũ, nam cum fundamentũ formale vnius sit terminus formalis alterius, & è cõtra, cũ in vno extremo resultat vna relatio, debet illicò in altero insurgere opposita correlatio, quia vtrobiq; ponitur terminus, & fundamentum vtriusque relationis, his autem positis necessariò insurgit relatio, ita significat Doct. 1. d. 30. q. 2. sub G.

Demum de hac proprietate dubitatur, an conueniat omnibus relatiuis, etiam non mutuis. Arist. exprimit in textu non conuenire, quia ablato sensibili, & scibili, vtique aufertur sensus, & scientia, at non è contra, multa enim extant obiecta scibilia, quorum actu nulla datur scientia. Hoc tamen non obstãte, quamplures hanc affectionem extendunt ad omnia prorsus relatiua, si vniformiter sumantur, vt v. g. vtrumque in actu, vel vtrunque in potentia, sic enim sunt simul natura, & mutuò se inferunt, nempe scientia in actu scitum, & è contra, scientia in potentia scibile, & è contra. Arist. autem oppositum docuit, quia non vniformiter extrema assignauit, nam, ex vna parte accepit scientiam, & sensum in actu pro actuali cognitione, & sensatione, & ex altera scibile, & sensibile in potentia, quod scilicet potest sciri, potest sentiri, ita Caiet. hic Soto. Tolet. Mas. Veracrux. Auersa citantes Burl. Simplic. Porph. Boet. Ammon. & alios Arist. Expositores. Cœterum quamuis tota illa doctrina vera sit, & nobis gratissima, vt constat ex dictis q. præced. art. 2. in explicatione tertij modi relatiuorum, tamen si hanc relatiuorum simultatem accipere velimus secundum existentiam, vt solet communiter sumi, & re vera sumit Arist. sanè in hoc sensu nequit competere omnibus relatiuis, etiam debitè, & vniformiter comparatis, quia sæpè existit vnum, & non existit aliud, vt constat de scientia de rosa in hyeme. Quarè ex vniformi assignatione solum concludi potest simultas quoad denominationem relatiuam, quia sic assignata seinuicem inferunt relatiuè, non tamen semper quoad realem existentiam, at simultas quoad denominationem relatiuam potius spectat ad præcedentem proprietatem. Verum est tamen, quod si naturalis simultas accipiatur pro quadam naturali exigentia, quam vnum relatiuum habet alterius vniformiter sumpti, nam causa v. g. in potentia exigit effectum in potentia, & causa in actu effectum in actu, sic naturalis simultas est communis omnibus relatiuis vniformiter sumptis, nec pertinet ad præcedentem proprietatem, quia re vera Arist. non tantum conuertit relatiua vniformiter sumpta, sed etiam difformiter, inquit enim scientia scibilis scientia, & scibile scientiæ scibile, & accipit scientiam in actu, & scibile in potentia, vt patet ex contextu.

187 Circa quintam proprietatem *esse simul cognitione, & definitione* est difficultas, quomodo intelligi debeat, quamplures enim ita explicant, quod sicut ex vi præcedentis proprietatis extrema relationis sunt simul formaliter, & quoad denominationes relatiuas, ita per istam significauit Arist. simultaneam intelligentiam, quoad esse relatiuum vtriusque extremi, itaut sicut existere nequit Pater, vt sic, nisi filius existat, ita cognosci nequeat pater in ratione patris, nisi cognoscatur filius in ratione filij, vndè inferunt vnum relatiuum debere definiri per alterum, eo quia Arist. ait, si definitè cognoscitur vnum relatiuorum, definitè etiam debere cognosci alterum, ita tradunt Thomistæ passim.

Dicimus tamen, non sic bene explicari hanc proprietatem, quasi relatio paternitatis distinctè attingi nequeat sine cognitione relationis oppositæ in filio, nec pater definiri queat, nisi in definitione assumatur filius, vt filius. Probatur, quia relatio, vt relatio respicit terminum, & relatiuum sufficienter explicatur, vt sic, cum exprimitur ordo eius ad suum terminum, at relatio respicit terminum quoad entitatem absolutam, & hæc præcisè est ratio terminandi quamcunque relationem, vt dictum est q. 6. art. 3. ergo vt cognoscatur relatio, suffi-

sufficit cognitio absoluti, in quod tendit, etiam ignorata relatione mutua in alio extremo. Et vt aliquid definiatur in esse relatiui, sufficit assumere entitatem absolutam correlatiui, non verò ipsum correlatiuum, vt sic, quia exacta relationis cognitio dependet à fundamento, & termino, nec alterius cognitio necessaria est, quod etiam probatur ex Scoto 1. d. 30. §. *Respondeo igitur ad quæst.* quia si pater definiatur per filium dicendo *pater est qui habet filium*, cum loco nominis in definitione positi liceat ponere suam definitionem ex Topicis, loco fili licebit ponere definitionem eius dicendo, pater est, quia genuit eũ qui habet patrem, in qua definitione præter nugationem, & quòd ignotum per æquè ignotum definitur contra regulas bonæ definitionis, quæ debet tradi per priora, & notiora, committitur vitiosus circulus ab Arist. damnatus. 5. Met. c. 15. illis verbis *non est autem intellectus ad illud, cuius intellectus est, idem enim profecto bis esset dictum*, quare non vult intellectum terminari ad intelligibile, quatenus intelligibile, idest quoad denominationẽ relatiuã eius, quia alioqui idem bis diceretur, & idem explicaretur per idem, nempe intelligibile est, cuius est intellectus, & intellectus est eius, cuius est intellectus, quæ foret inutilis repetitio, & ita esset in proposito, nam si pater definitur per filium, & rursus filius per patrem, à primo ad vltimum pater definitur per semetipsum.

188 In eo igitur sensu hæc affectio intelligenda est, quem tradit Lichet. 1. d. 30. q. 1. in sol. ad 2. Suessan. quod scilicet cũ fundamentum, & terminus cognita necessario pariant cognitionem relationis, extrema cuiuscunq. relationis cognita necessariò parient cognitionem vtriusq. relationis mutuæ, at v. g. cognitio paternitatis dependet à fundamenti cognitione in patre, & absoluti in filio, igitur definitè cognoscens patrem definitè cognoscit rem, quæ est pater, & rem, quæ est filius, & quia fundamentum, & terminus sunt causæ merè naturales, sequitur, quod res, quæ est pater, & res, quæ est filius, causant necessariò cognitionem relationum paternitatis scilicet & filiationis, & hoc est, quod communiter dicunt recentiores nobiscum sentientes, quod cognitio relationis non pendet formaliter à cognitione correlationis, sed tantum concomitanter, quatenus dum cognoscitur terminus formalis, simul cognoscitur correlatio inde resultãs. In hoc eodem sensu intelligitur, quod definitè cognoscens patrem, definitè cognoscet & filium, & quia tota relationis cognitio ex extremorum notitia dependet, hinc rectè infert Arist. quòd si indeterminatè, & in vniuersali cognoscatur pater, indeterminatè etiam, & in vniuersali cognoscetur id, cuius est pater, & si determinatè cognoscatur, quod scilicet est talis pater, determinatè etiam cognosci debebit terminus scilicet quod talis filij est pater, vnde re vera Arist. ly *definitè* sumpsit pro *determinatè*, & ideò ex hoc malè inferunt aliqui, quod vnum relatiuum per aliud definiri debeat. Et quando etiam sic diceret Arist. inquit Tatar. c. de specie, & hic in prædicam. relat. not. 4. exponi debere in sensu materiali, quod scilicet relatiuum definiri debet per correlatiuum, idest per fundamentum sui correlatiui, ita enim Arist. ipse solet relatiua definire, nam 1. Pol. c. 3. definit seruũ; homo, qui est alterius iuris, & non per ordinem ad dominum, vt formaliter correlatiuum & patrem, qui genuit viuens simile in natura, & 5. Met. c. 15. definiuntur similia, quorum qualitas est vna, æqualia, quorum quantitas est vna, & hunc modum definiendi relatiua acceptant omnes ferè Auctores extra Scholam D. Th. quia melior eorum pars cum Scoto defendunt relationem terminari ad absolutum, illumq; docet Doct. passim 1. d. 26. & 28. q. 3. & d. 30. & 35. & 43.

189 Obijc. si relatiua sunt simul cognitione, ergo vnum nequit esse prius origine alio, quod est falsum, quia pater est prior origine filio, cum simultate enim naturæ stat prioritas originis ex Scoto 1. d. 28. q. 3. F. & in 4. d. 13. q. 1. S. conseq. prob. quia aliqua possunt habere ordinem in intellectu, quæ tamen non possunt habere ordinem extra intellectum, ergo quæ nullum possunt habere ordinem in intellectu, omnino nullum possunt habere ordinem extra intellectum, quia hæc simultas veluti maxima videtur omnem à parte rei ordinem destruere prioris, & posterioris. Deinde probatur vnum relatiuum debere definiri per alterum; nam ita docet Arist. 6. Top. c. 3. & Porph. c. de specie, & certè in personis diuinis, quæ sunt relatiuæ, id non videtur posse negari, cum ibi relationes originis terminentur ad correlatiuum, vt sic, non ad absolutum, vt concessum est q. 6. art. 3. ad 3.

Ad 1. negat Doct. cit. 4. d. 13. q. 1. S. conseq. ad prob. inquit, quod esse simul in intellectu potest intelligi dupliciter, vel quod illa simultas determinet actũ intelligendi vt transit super obiecta; vel quod determinet ipsa obiecta, quæ intelliguntur, vel aliter (& recidit in idem) simultas potest dicere modum obiectorum, vt intelliguntur, seu vt comparantur ad actum intelligendi, vel modum ipsorum secundum se, primo modo propositio est falsa, quæ sunt simul in intellectu, &c. quia quãtumcunq; oporteat ea cointelligi, non propter hoc tollitur aliquid, quod conuenit eis secundũ rem. Dices, vt sub proprijs rationibus intelliguntur, habent similitudinem omnimodam in intellectu, ergo nullum ordinem. Resp. Doct. propriæ rationes eorum habent quendam ordinem inter se, & tamen ipsa vt habentia ordinem habent etiam simultatem, scilicet per comparationem ad actum intelligendi; sic Deus vnico actu simul, & semel intelligit subiectum, & passionem, & effectũ, & causa attingendo prioritatem naturæ, quæ inter ipsa vertatur ex natura rei, cum intelligat res, sicuti sunt, itaut simultas se tenet ex parte actus, ordo ex parte rerum cognitarum, nec vnũ impedit aliud.

190 Ad 2. constat ex dictis, quomodo illæ auctoritates sint explicandæ ad rationem deductam ex relationib. diuinis multa solent afferre Recentiores, nos dicimus ob eam rationem posse probabiliter teneri, quod relatiuum potest definiri per suum correlatiuum, hoc enim tenuit Doct. q. 15. Vniuers. in sol. ad penult. & q. 28. predic. ad 1. princ. & velut probabile defendunt insignes Scotistæ Maurit. q. cit. Vniuers. Zerb. 5. Met. q. 19. §. *Propter tertium, Vers. dicendum secundò*, Barg. 1. d. 30. §. *Hoc etiam probatur generalius*; immo Doct. loc. cit. soluit ex professo rationem superius adductam pro parte opposita dicẽs non esse necessarium in relatiuis, vt quicquid ingreditur definitionem, sit prius, & notius definito, sed tantum in absolutis, & loco nominis in definitione posi i licet definitionem eius ponere, quando illud ponitur in definitione, tanquam pars definitionis intrinseca, & non tanquam merè additum ab extrinseco, vt est in proposito, vnde cessant omnia illa inconuenientia, quæ inde inferebantur, quam solutionem multum commendat Mauritius, & omnes adhibent Thomistæ. Quando autem Doct. in 1. d. 30. ait relatiuum non debere definiri per correlatiuum, sed per fundamentum eius, debet intelligi (inquit Bargius) de definitione data per prius, & notius, & non de definitione absolutè; quomodo autem benè possit exponi textus ille 5. Met. c. 15. de intellectu, & intelligibili, itaut non officiat, videatur Doctor. quol. 13. X.

QVÆSTIO XII.

De vltimis sex Prædicamentis.

191 Parum, vel nihil immoratur Arist. in tractatione horũ prædicamentorum, non quia res sit parui momenti, & facillimæ explicationis, vt quidam aiunt, nam & hæc suos habent tribulos, & spinas non minus, quàm quatuor præcedẽtia, sed quia potius pertinet ad libros Phys. quam ad logicum institutum, de actione si quidem, & passione, Vbi, & Quando, agitur in 3. & 4. Physic. quamobrem nos quoq; paucis hoc negotium expediemus, cum de his ex professo agamus in lib. Phys. igitur prius in communi de ipsis agemus in vno articulo, de hinc de singulis sigillatim in altero.

ARTICVLVS I.

Quid formaliter dicant vltima sex Prædicamenta.

Conueniunt omnes in hoc, quod hæc prædicam. consistũt in aliquo ex adiacentia alicuius extrinseci desumpto sed in huius assignatione non conueniunt. Aliqui solent ea constituere in mera denominatione extrinseca, itaut nihil reale dicant præter formas absolutas, à quibus tales sumuntur denominationes, vndè Vbi v. g. nihil aliud est, quam denominatio illa extrinseca, quæ prouenit substantiæ à superficie continente, Quando à tempore mensurante, habitus, à veste adiacente, &c. tribuitur D. Th. 3. Phys. sect. 5. & 5. Met. sect. 9. sequuntur Hæru. quol. 1. q. 9. Iauell. 5. Met. q. 23. Scoto in hoc c. Mas. ibidem q. 1. Sonc. 5. Met. q. 40. & 41. Fonsec. 5. Met. c. 15. q. 7. sect. 3. Niger in clyp. q. 61. Alij concedunt quidem has formas prædicamentales resultare in rebus ex adiacentia alicuius extrinseci, non tamen solas denominationes extrinsecas ponere, sed aliquid reale, in cuius explicatione postea non conueniunt, nam quidam volunt esse modos absolutos, vt Morisan. disp. 9. q. vn. Io de S. Th. q. 19. art. 1. Complut. disp. 16. q. 1. qui alios citant. Alij statuunt esse puros respectus, quos vocant extrinsecus aduenientes, vt eos secernant à relationibus quarti prædicamenti, quas appellant intrinsecus aduenien-

ses, ita Scotus, & Scotistæ omnes cit. supra qu. 8. Alij demum vtrumque coniungunt asserentes præseferre absolutum cum respectu, vt v. g. Vbi dicere locum cum respectu ad locatum, ita Ruuius in q. generali pro vlt. prædicam. qui contendit hanc esse sententiam omnium Interpretum Arist. Pro resolutione quæsiti.

192 Primò statuendum est hæc vltima sex prædicamenta saltim omnia in sola denominatione extrinseca saluari nec posse, nec debere, nam vel hoc ita intelligitur, vt sit vnuquodq. horum pura denominatio extrinseca à forma reali desumpta, vel quod sit ipsa forma realis, vt extrinsecè aliquod denominans subiectum: non primum, quia denominatio extrinseca, vt sic, nihil reale ponit in subiecto denominato, & ex his prædicamentis multæ sunt formæ denominantes, ac immutantes intrinsecè subiectum, quod afficiunt, nam aliqua eorum sunt sufficientes termini motus, & mutationis, ergo saltim ista nequeunt constitui in extrinsecis denominationibus. Neq. secundum, quia forma denominans, vt se tenet ex parte subiecti, quod intrinsecè denominat, iam supponitur esse in suo prædicamento, vt visio, quatenus actus oculi, est in prædicamento qualitatis; neq. ex hoc, quod aliud extrinsecè denominat v. g. parietem, in alio reponitur distincto prædicamento, ergo hæc prædicamenta non saluantur per solas denominationes extrinsecas, quomodocunque explicentur.

Secundò nequeūt saluari per modos merè absolutos ex adiacentia alicuius extrinseci in rebus resultantes; probatur, quia quantum ad intrinsecam eorum rationem dicunt ordinem ad aliquod extrinsecum, quo ablato destruuntur, nam ablato effectu, vel passo, tollitur actio, ablato loco, & veste, tollitur Vbi, & habitus, ergo non sunt formæ merè absolutæ. Nec valet, quod aiunt aliqui, ista prædicamenta dependere ab aliquo extrinseco, non vt à termino, sed vt à principio, vel forma, à qua sumitur denominatio. Nam constat actionem v. g. respicere effectum, vel passum, & ad illum intrinsecè ordinari, non nisi tanquam ad terminum, sic ordinatur paternitas ad filium, nam actio alicuius est actio, & in aliud tendere debet, vt sit actio, & effectus apud Philosophos propriè dicitur terminus actionis, vnde pudet nos rem tam exploratam probare, estò illos non pudeat id negare; Videatur disp. 11. Phys. qu. 3. art. 2. quo loci probamus Vbi non esse formam absolutam, nam illæ rationes procedunt de cæteris istis sex prædicamentis; & hoc totum docuit Boet. de Trin. dum inquit septem esse prædicamenta relatiua, & tria absoluta.

193 Tertiò non benè constituuntur ex absoluto, & respectu simul, nam hæc duo non faciunt conceptum per se vnum, qualis esse debet conceptus cuiuscunque prædicamenti. Nec iuuat respondere cum quibusdam Thomistis, absolutum importari in recto, respectum in obliquo, quod non impedit vnitatem conceptus. Non iuuat, quia absolutum, & respectiuum, sic coniuncta non possunt vnum aliquod prædicamentum constituere, sed necessariò sunt in diuersis prædicamentis, vt patet de relatiuis secundum dici vt sunt manus, caput, pes, ergo &c. Nec minus satisfacit dicere cum Recentioribus vtrumq. importari in recto, quia ordo, quem formæ horum prædicamentorum dicunt ad aliud, est de numero relationum transcendentalium, & in eis essentialiter imbibitur, ac proinde ex eis fit vnum per se, vnde dicunt modos horum prædicamentorum esse essentialiter relatiuos in hoc sensu, non tamen merè relatiuos, quia non sunt totaliter ordo ad aliud, vt modi quarti prædicamenti, sed partim ad se, partim ad aliud, in quo distinguitur relatio transcendentalis à prædicamentali. Non satisfacit hæc solutio: tum quia supra q. 2. iam probatum est ex absoluto, & respectu conceptum per se vnum non coalescere, etiāsi respectus sit transcendens; tum quia falsum est hæc sex vltima prædicamenta relationes transcendentales importare, quia per se constituunt prædicamenta diuersa non minus, quam relationes quarti prædicamenti, & non minus accidunt rebus, quam illæ, ita enim accidit Petro esse filium, esse similem, &c. ac esse agentem, patientem, locatum, &c.

194 At inquiunt in relatione transcendentali considerari debere id, quod proximè, & immediatè denominatur ad aliud, non verò remotè, quia comparatione subiecti remoti etiā transcendentalis relatio dicetur accidere subiecto; sic scientia dicitur essentialiter referri ad scibile relatione transcendentali, intellectus verò accidentaliter tantum, quatenus sibi accidit ipsamet scientia, quæ est subiectum immediatè relatum per relationem transcendentalem; sic in proposito, quamuis esse agentem, patientem, locatum &c. accidant subiecto remoto, scilicet, Petro, non tamen subiecto immediatè relato, qui est forma, seu modus ipse actionis, passionis, Vbi, &c. hæc enim essentialiter denominantur ad aliud, & sunt essentialiter modi relatiui. Hæc tamen solutio labilis est, nam falsum est actionem, passionem, Vbi, &c. aliquo modo referri, re enim vera non sunt relata, sed rationes referendi, actio v. g. est secundum quam in id, quod subijcitur, agere dicimur, Vbi non refertur ad corpus ambiens, aut spatium, sed immediatè refert rem locatam, & sic de alijs, ergo omnes istæ formæ relatiuæ sunt ita accidentales subiectis suis etiam proximis, vt formæ relatiuæ quarti prædicamenti, atq; ideo non sunt transcendentales, sed prædicamentales, sicut illæ.

195 Quartò igitur dicendum restat sex vltima prædicamenta esse puros respectus, & ratio est, quia in omnibus istis aliquid reperitur pertinens ad alia prædicamenta, nec ab illis inueniuntur distincta, nisi per superadditam relationem, ergo respectus erit formalis ratio constitutiua eorum, cum sit distinctiua; prob. assumptum discurrendo per singula, nam actio, & passio dicunt eandem formam fluentem, quæ est in alio genere, & distinguuntur ab ea, & à se inuicem per superadditos respectus, vt Arist. declarat 3. Phys. 29. Vbi dicit superficiem, quæ pertinet ad quantitatem, & distinguitur ab ea per respectum superadditum continentiæ; Situs dicit partes quantitatis, sed vario modo ordinatas ad locum. Quando dicit tempus, vt mensuram rei temporaneæ, & deniq. Habitus dicit rem alterius prædicam. vt ab alio habitam; Quia verò huiusmodi respectus non insurgunt ex natura extremorum, sed vltrà illa petunt aliquod extrinsecum pro eorum resultantia scilicet eorum approximationem modo iam explicato q. 8. ideò Doct. 3. d. 1. q. 1. & 4. d. 13. q. 1. & quol. 11. art. 4. & alibi eos appellat respectus extrinsecus aduenientes cum Gilbert. lib. sex princip. c. 1. in fine. & per hoc distinguuntur à relationibus quarti prædicamenti, quæ omnes sunt intrinsecus aduenientes; & hanc sententiam præter Scotistas ibi cit. sequuntur Louaniens. hic Venet. 5. Met. c. 36. & alij. Obseruandum tamen est, non ita debere constitui in respectibus extrinsecus aduenientibus hæc prædicamenta, quasi singula præseferant respectus reales, vt passim videntur docere Scotistæ, quia vt mox constabit, prædicamentum Quando non potest dicere respectum realem, cum formaliter, & completè non consurgat in rebus, nisi per opus intellectus, potest tamen etiam eius formalitas constitui in respectu extrinsecus adueniente, quatenus ad instar eius efformatur ab intellectu.

In oppos. obijc. 1. quòd sint meræ denominationes extrinsecæ ex rebus aliorum prædicam. desumptæ, nam ita significauit Auctor sex princ. c. 1. in fine, distinguit enim ibi, quæ extrinsecus contingunt, ab his, quæ intrinsecus se habent, & illa distribuit in sex principia. Resp. Auctorem sex princ. ideò hæc vltima sex prædicam. appellasse formas extrinsecas, quia sunt relationes extrinsecus aduenientes, vt ait Doct. quol. 11. K. non autem quia importent solas denominationes extrinsecas. Vel dicatur, res ab his prædicamentis posse denominari tum intrinsecè, tum extrinsecè, intrinsecè quidem à modis ipsis inhærentibus, extrinsecè verò ab aliquo extrinseco adiacente, ex cuius adiacentia talis modus resultat in subiecto, & quia illud extrinsecum adiacens notius est, quam modus realis intrinsecè subiecto inhærens, hinc sæpè explicari solent hæc prædicam. per denominationes extrinsecas.

196 Secundò obijc. Complut. quod non dicant respectum, quia propria ratio relationis est *esse ad*, seu referre vnum ad aliud, id autem non conuenit his prædicam. vt constat discurrendo per singula, nam quatuor vltima prædicam. ex propria ratione dicunt *esse in*, siquidem Vbi facit rem esse in loco, Quando in tempore, Situs disponit partes in loco, & Habitus resultat ex eo, quod vestis sit in corpore. De actione item & passione idem patet, tum quia ex propria ratione non dicunt *ad*, sed actio dicit esse *ab* agente, passio verò in passo, tum etiam quia si essent veræ relationes, necessariò essent mutuæ, quod tamen esse nequit, quia actio, & passio non sunt simul natura, illa enim est actus actiui, hæc vero passiui, ex 3. Phys. 29. actiuum autem est causa passiui, & prius illo, vt de se constat.

Resp. neg. min. ad prob. dicimus Vbi facere rem in loco aliud non esse, quàm facere rem ordinari ad locum, & idem pariter suo modo dicendum de Quando, Situ, & Habitu, nam etiam inhærentia facit accidens esse in subiecto, vnio facit formam esse in materia, & tamen adhuc important quid relatiuum; ex hoc ergo inferre non licet huiusmodi prædicamenta non esse relatiua, sed solum in suo genere habere peculiarem modum denominandi, qui tamen adhuc relatiuus erit, diuersæ enim relationes diuerso modo suos respiciunt terminos pro earum diuersitate, semper tamen relatiuo modo, vnde Vbi facere rem in loco, Quando in tempore, &c. aliud non est, quàm

quam respicere ipsum terminum, respicere tamen tali vel tali modo. Sic etiam dicendum ad aliud de actione, & passione, & dum actio dicitur esse *ab*, hoc non est intelligendum de ipsa actione pro formali, vt hoc prædicamentum constituit, sed pro materiali, & pro re acta, seu forma fluente; vt dicimus in Phys. gratis etiam concedimus actionem, & passionem, si pro formali considerentur, esse mutuas relationes, & esse simul natura, ac etiam actiuum, & passiuum, nam sub denominatione relatiua vnum non est causa alterius, nec prius alio, sed tantum pro materiali, vt dici solet de patre, & filio.

197 Tertiò arguit Suar. probans non esse relationes extrinsecus aduenientes, nam vel omnes relationes extrinsecus aduenientes, quæ sunt distinctæ rationis, habent vim constituendi distinctum prædicamentum, vel non, primum constat esse falsum, nam vnio secundum Scotum est relatio extrinsecus adueniens, & tamen non pertinet ad aliquod ex sex prædicamentis, nec constituit nouum prædicamentum, sed pertinet ad prædicamentum formæ, quam vnit, si vero dicatur secundum, tunc debet assignari regula discernendi in quibus relationibus sit sufficiens ratio ad constituendum distinctum prædicamentum, & in quibus non; vel sicut ex relationibus intrinsecus aduenientibus constituitur vnum duntaxat prædicamentum, ita ex extrinsecus aduenientibus debebit constitui alterum. Nec enim videtur ratio, cur tot debeant constitui prædicamenta harum relationum, & non illarum, præsertim cum non minor copia sit relationum intrinsecus, quam intrinsecus aduenientium.

Resp. Faber 5. Met. disp. 23. c. 3. ad 7. concedit relationem vnionis non pertinere ad aliquod illorum sex prædicam. nec ab illis exhauriri totam multitudinem huiusmodi relationũ. At contra hanc solutionem directè procedit instantia Suar. & quamuis verum sit respectum vnionis, & alios quosdam per varia prædicam. vagari denominatiuè, & per accidens, adhuc tamen assignari debet aliquod determinatum ex illis nouem, in quo per se, & quidditatiuè reponatur, vt ait Doctor 4. d. 12. q. 1. §. *Ad quæstionem*, vbi etiam innuit, & clarius quol. 11. art. 4. respectus omnes extrinsecus aduenientes in illis sex prædicam. contineri. Quare ibid. in 4. ait quod forte attinet ad genus passionis, vt sic passio dicat non tantum respectum passi ad agens, sed ad formam, vel fortè ad genus actionis, vt sic actio dicat non tantum respectum agentis ad patiens, sed formæ informantis ad illud, quod informat; & quia Doctor dubitatiuè loquitur, ideo Mair. 1. d. 29. q. 1. art. 3. ait pertinere ad prædicam. Vbi propter intimam præsentialitatem; Sed probabilius inquit Bassol. 4. d. 12. q. 1. ar. 1. pertinere ad predicam. habitus, quod nos quoq. docuimus 1. p. Inst. & amplius declarabimus art. seq. Ad arg. igitur conceditur primum membrũ, & neg. falsitas; constituta sunt autem plura genera, & prædic. ex relationibus extrinsecus aduenientibus, quam ex alijs, non ex natura rei, nam æquè benè poterat vnum ex illis, sicut ex istis constitui, sed totum id factum est ad commodiorem doctrinam, nam maior cernitur diuersitas in modo denominandi inter relationes extrinsecus aduenientes, quam in alijs; sicut etiam licet accidens, & substantia sint duo membra ens in communi diuidentia, quia tamen maior quædam diuersitas cernitur inter accidentia ex diuersis eorum muneribus, ideo nouem genera accidentium constituta sunt, & vnum substantiæ. Alia quædam contra hoc fieri solent argumenta, quæ potius tangunt prædicamenta quædam in specie, ideo commodius infra adducentur. Demum arguit Aureol. 1. d. 30. part. 1. art. 3. quod sex prædicamenta non sunt respectus, quia hodie, hic, stare, sedere & cætera non dicunt habitudinem ad aliud tum quia respectus, & ad aliquid sunt idem, sed ista non sunt ad aliquid, vt patet ex Arist. in Log. & 5. Met. 20. Negatur assumptum, imò ista nequeunt explicari sine habitudine ad aliud vt mox patebit explicando rationes singulorum; non vocat autem Arist. hæc ad aliquid, quia per *ad aliquid* antonomasticè intelliguntur solum relationes quarti prædicamenti, vndè Formalistæ nostri trac. formalit. art. 1. notant solum habitudines quarti prædicamenti propriè relationes appellari, cæteros autem dici duntaxat respectus, quamuis re vera id sit solum discrimen in nomine, quia relatio, & respectus idem sunt in rigore loquendo.

ARTICVLVS II.

De singulis sex prædicamentis; & primò de Actione & Passione.

198 Actio, vt quintum constituit prædicamentum, definitur à Gilberto, quod sit illa, *secundum quam in id, quod subijcitur, agere dicimur*, idest vt explicuimus 1. p. Inst. tract. 1. cap. 8. cum Scoto 4. d. 13. q. 1. est respectus ipsius agentis ad passum, quo agẽs dicitur formaliter agens; circa quã definitionem non immoramur, quia ibidem sufficienter est explicata; Hic autem inuestigandum manet, quænam actiones ad hoc prædicamentum spectent.

Primò quæritur, an actio, quæ hoc prædicamentum constituit, debeat esse productiua sui termini (eo modo, quo dicitur quidpiam potest relatione produci, vt nimirum principio formali denominandi producens, non autem vt ratione formali producendi, vt Doctor explicat in 4. loc. cit. sub P. & Tatar. q. vlt. prædicam. dub. 3.) idest respicere effectum pro termino, & communis sententia affirmat talẽ esse debere, imò apud Thomistas est ita certum, vt id potius supponant, quam probent, sequuntur Recentiores omnes nemine discrepante, quod etiã videtur innuere Doctor 1. d. 3. q. 6. ad 1. prin. & 4. d. 11. q. 3. M. & quol. 13. Dd. & tenet Bonet. in hoc prædicam. Cæterum quamuis in communi modo loquendi soleat actio sumi pro illa, quę est productio termini, & agere pro actu efficiendi, & producendi, tamen propriè loquendo de actione, vt hoc constituit prædicamentum, non est, quod sit productiua termini, sed transmutatiua subiecti, itaut pro termino respiciat non aliquem effectum per ipsum factum, sed aliquod subiectum per ipsam transmutatum, quare dum ignis calefacit aquam, actio huius prædicamenti non respicit pro termino calorem, sed aquam per calorẽ transmutatam, ita Doct. 4. loc. c. §. *Ad huius autem difficultatis*, vbi disertè hos distinguit respectus, & relationem causæ producentis ad effectum productum reijcit ad quartum prædicamentum, velut intrinsecus aduenientem, respectum autem causæ transmutantis ad subiectum transmutatũ in hoc prædicamento reponit, vt intrinsecus aduenientem, sequuntur Scotistæ omnes Zerb. 5. Met. q. 20. §. *Propter primum* Tatar. loc. cit. Ant. And. lib. sex prin. q. 6. & alij passim. Probatur autem, tum ex eius definitione à Gilber. allata, nam id quod subijcitur actioni agentis, non est effectus per ipsum productus propriè loquẽdo, sed materia, circa quam agit, tum ex exemplis ab ipso Arist. adductis in hoc cap. de calefacere, & frigefacere, calefieri, & frigefieri, delectari, & tristari, ignis enim dicitur calefacere aquam, non calorem, & aqua calefieri non calor, voluntas dicitur tristari, delectari, &c. tum quia subiectum dicitur passiuum, non effectus, ita vt passio est in subiecto, non in effectu, ergo agens, vt respicit passum, non dicit habitudinem productiui, sed potius transmutantis; tum demũ quia vt arguit Doctor cit. in 4. G. potentia actiua est principium transmutandi aliud, inquantum aliud, 5. Met. 16. ergo actio est transmutatio alterius, inquantum est alterum, sed respectus productionis non est propriè transmutatio, quia non respicit aliud, inquantum aliud, sed potius facit aliud. Neque Doctor locis in oppositum cit. voluit oppositum asserere, sed actionem de genere actionis vocat productiuam iuxta communem modum loquendi, & in 4. d. 13. vbi de hoc agit ex professò, suam profert sententiam, vel per actionem propriè dictã, & de genere actionis intelligit illam, quæ non tantum grammaticaliter dicitur actio, quo sensu operatio vitalis spectans ad prædicamentum qualitatis dici solet actio, quæ explicatio colligitur ex ipso contextu.

199 Secundò dubitatur, an sola actio transiens spectet ad hoc prædica. vt vult Soncin. 9. Met. qu. 21. Masius hic q. 2. & alij, an potius etiam actio immanens. Et dicendum est, quod licèt accipiendo actionem immanentem pro operatione vitali, vt sumit Arist. 9. Met. 16. non spectat ad hoc predicamentum, quia in hoc sensu non est vera actio, sed æquiuocè solum, & grammaticaliter, quatenus significatur per verbum actiuum, vt intelligere, velle, &c. vnde propriè spectat ad genus qualitatis, vt notat Doctor quol. 13. DD. tamen accipiendo actionem immanentem pro ea, quæ est ad terminum manentem in agente, seu qua idem seipsum immutat, vt actio, qua aqua calida se reducit ad pristinam frigiditatem, sic spectat ad hoc prædicamentum; non quidem ea ratione, qua est productiua termini, sed quatenus transmutatiua subiecti, quod non est ab agente diuersum, quia, vt dictum est, sola actio transmutatiua ad hoc prædicam. attinet, & idem dicendum est de actione transeun-

eunte, vt est species huius predicamenti.

Dices, potentia actiua est principium transmutandi aliud, sinquantum aliud 5. Met. 17. ergo sola actio transiens est species huius prædicam. Deinde ex alia parte etiam actio immanens sumpta pro operatione vitali videtur ad hoc spectare prędicamĕtum, quia Arist. hic enumerat delectari, & tristari, quæ sunt operationes vitales. Resp. ad 1. ex Doct. 2. d. 25. q. vn. ad 2. prin. re vera Arist. ibi non tantum definire potentiam factiuam, vt aliqui contendunt, sed etiam actiuam, affert enim exĕplum de medico seipsum medente, verum est obseruandum non dicere absolutè potĕtiam actiuam esse principium transmutationis in altero, sed subdit, vel *prout alterum est*, medicus enim sanat seipsum, qui tamen non est aliud à seipso, sed inquantum medicus est sanans, est aliud à seipso, inquantum sanatur, sanatur enim inquantum infirmus, non inquantum medicus, non ergo per hoc excludere voluit actionem transeŭtĕ. Ad aliud adumbrauit Arist. actiones vitales in hoc prædicam. ob aliquam similitudinem, quam habent cum actionibus huius prædicam. quatenus scilicet eorum esse in fieri consistit, & cum continua dependentia ab agente. vt declarat Doctor cit. 1. d. 3. q. 6. ad 1. prin. & quol. 13. Dd. non autem quia verè sint actiones huius predicamenti, vel ideò eas hic enumerauit, quia in actibus vitalibus semper interuenit actio etiam de genere actionis, cum obiectum immutet potentiam, & potentia dicatur intentionaliter pati.

200 Tertiò dubitatur, an sola actio successiua spectet ad hoc prædicamentum. Affirmat Sonc. loc. cit. quia Aris. 3. Phys. 19. docet actionem esse motum, qui vtiq. successiuus est, ac proinde excludit ab hoc prædicam. omnes actiones instantaneas; idipsum videtur docere Doctor loc. nuper cit. 1. d. 3. q. 6. & q. 9. O & quol. 13. Omninò tamen dicendum est, etiam actionem instantaneam debere sub hoc prædicam. recludi; tŭ quia actioni instantaneæ conueniunt omnia, quæ de actione huius prædicam. solent enunciari; tum quia in alio prædicam. conuenientius collocari nequit, si enim dicas ad predicam. sui termini pertinere, hoc idem de actione successiua dici poterit. Nec Arist. oppositum docuit, quia non sumit ibi motum præcisè pro eo, qui successiuus est, sed potius prout etiam mutationem complectitur, nec verum est motum esse essentialiter successiuum, nam etiam in instanti fieri potest, vt dicimus in Phys. Nec etiam oppositum docuit, Scotus, nam 4. d. 43. q. 5. G. & H. ait animationem fieri in instanti; & tamen concedit ibi interuenire actionem huius predicam. & quod amplius est concedit posse interdum actionem, & passionem fieri fine quocunque motu, & mutatione, vt cum subiectum formam recipiens non præcedit tempore sub eius priuatione, Arist. autem 3. Phys. inquit semper esse coniunctas cum motu, quia sic regulariter fiunt. Imò etiam quol. cit. actionĕ, qua intellectus seipsum immutat in instanti dicit esse huius pręd. in 1. autem d. 3. q. 6. solum dicit actionem esse in continuo fieri, idest in continua dependentia ab agente, quamdiu durat, non tamĕ quòd necessariò debeat esse successiua, & in q. 9. ait actionem successiuam magis propriè dici actionem, quàm instantaneã, quia in successiua acquisitione formæ in subiecto, vt caloris in aqua per totam horam in toto illo tempore non dicitur aqua calefacta, sed tantum calefieri propter continuam successionĕ formæ in subiecto, sed in acquisitione instantanea, vt luminis in aere, quamuis propter continuam dependentiam formæ ab agente dici possit aer illuminari, potest tamen etiam illuminatus dici, cum sit actio tota simul, ob quam denominationem videtur à ratione actionis, & passionis deficere, quæ solent res denominare in fieri, non in facto esse.

201 Quartò dubitatur, an sola actio accidentalis ad hoc pertineat prædicam. nŭ etiam substantialis; & quamuis Suar. disp. 48. sect. 6. n. 5. opinetur solas accidentales hoc prædic. constituere, dicendum tamen est, etiam in ipso substantiales contineri: tum quia formaliter, ac entitatiuè ita est accidens actio terminata ad quantitatem, & qualitatem sicut terminata ad substantiam, vt apud omnes est in confesso, vndè generatio substantialis solum talis dicitur extrinsecè denominatione à termino sumpta, qui est substantia: tum quia tantam connexionem habet actio accidentalis cum suo termino, sicut substantialis cum suo, ergo vel omnes reduci debent ad prædicamentum sui termini, vel omnes ad istud; tum quia aliæ relationes fundatæ in substantia, & ad substantiam terminatæ, adhuc spectant ad prædicam. relationis, non substantiæ, vt docet ipse Suarez disp. 47. sect. 7. n. 4. ergo idem dicendum de actione & hic est communis omnium sensus contra Suarez. Nec obstat, quod ipse ait, substantiam, & accidens analogicè conuenire, non vniuocè, atque ita idem dicendum esse de actionibus ad ipsa terminatis. Nam falsum est assumptum, vt dicemus in Met. quo etiam concesso adhuc neg. conseq. quia opus nõ est tantam esse distantiam inter actiones ipsas, quanta est inter terminos, vt patet in actionibus terminati ad prædicamenta.

Cum autem dicimus actionem substantialem, & accidentalem esse species huius prædicam. non vtique loquimur de actionibus productiuis, quæ scilicet terminantur ad substantiam, vel accidens per ipsas productum, quia in hoc sensu spectant ad quartum prædicamentum: sed per actionem substantialem, eam intelligimus, qua agens subiectum transmutat per inductionem formæ substantialis, & per accidentalem, qua transmutat subiectum per inductionem formæ accidentalis, ita enim sunt species actionis transmutatiuæ, quæ propriè est genus huius prædicamenti. Vbi tamen obserua non ita specie secerni sub hoc genere actionem successiuam, & instantaneam loquendo tam de productiua, quam de transmutatiua: tum quia actio illuminandi medium fieri potest in instanti, & etiam in tempore, per successiuam nempe approximationem corporis luminosi: tum etiam quia tempus, & instans non sunt nisi mensuræ harum actionum, non autem intrinsecæ earum differentiæ.

202 Passio, licèt multiplicem habeat acceptionem, vt passim Auctores notant, tamen formaliter sumpta, vt hoc constituit prædicamentum, accipitur pro respectu opposito actioni, qui subiectiuè residet in passo, sicut actio è contra in agente, vndè definitur à Scoto 4. d. 13. cit. quod sit respectu passi ad agens, seu transmutati ad transmutans: à Gilbert. verò, quod sit *effectus, illatioque actionis*, quod quidem intelligi non debet de sola illatione consecutionis, vt notauimus 1. p. Inst. sic enim non tantum actio passionem, sed etiam passio actionem infert, cum sint relationes mutuæ, sed de illatione causationis, quo sensu causa dicitur inferre effectum, non è contra: quod nec etiam in toto rigore intelligendum est, quia passio non est propriè effectus actionis, cum actio huius prædicam. non sit productiua, vt dictum est, sed intelligendum est per quandam analogiam, quatenus nimirum concipitur quodammodo consequi ad actionem, quia enim agens agit, dicitur passum pati, non è contra, vndè non est sola illatio consecutionis, sed etiã quodammodo causationis. Quia verò passio prædicamentalis adæquatur cum actione prædicamentali, eiq; opponitur, cõsequenter omnes illas diuisiones habebit, genera, ac species, quas habet actio, cum totmodis vnum dicatur oppositorum, quot reliquum, vnde seruata proportione prædicamentum hoc ad instar præd. actionis coordinari poterit, ac debebit.

203 Sed hic quæri solet, cur passio distinctum constituat prædicamentum ab actione, quia relatiua mutua ad idem solent spectare prædicamentum. Nec valet, quod ait Tat. hoc solum verificari in relatiuis intrinsecus aduenientibus. Quia id etiam cernitur in extrinsecus aduenientibus, Vbi enim actiuum, & passiuum, Quando actiuum, & passiuum, &c. vnum duntaxat constituunt prædicamentum. Accedit, quòd bene cogitari potest ratio essentialis communis actioni, & passioni; sicut cogitatur communis Vbi actiuo, & passiuo. Sed ad hæc omnia constat ex dictis disp. 6. q. 1. vbi docuimus distributionem illam prædicam. planè naturalem non esse, ac necessariã, sed artificiosè inuentam pro commodiori captu ad euitandam rerum confusionem. Et vtiq. concedendum est posse excogitari rationem actioni, & passioni communem, sub qua contineantur, velut sub genere communi, vt dicimus de Vbi actiuo, & passiuo; Quarè autem potius ex actione & passione duo constituta sint prædicamenta, quam ex alijs scilicet Vbi actiuo, & passiuo, &c. ratio est, quia alia quatuor vltima prædicamenta non participant veram, & propriam rationem actionis, & passionis, sed potius grammaticaliter. Et quia de formalitate actionis, & passionis, de earum distinctione abinuicem, & à motu; deq; subiecto illarum agimus ex professo in Phys. disp. 7. q. 3. non amplius immoramur; de affectionibus verò earum sufficiant, quæ in Inst. dicta sunt, est enim res parui momenti. Hic valdè fusè tractat Poncius de natura actionis, & passionis, cuius doctrina longiori indiget examine, si enim vnquam à semita Scoti exorbitat, id est in præsenti materia, opportunè autem id fiet disp. 6. Met. q. 1. art. 5. vbi rursus de hac re sermo redibit, & art. 4. opinionem Aureoli confutamus de actione, & passione.

De Vbi, & Situ.

204 EXacta quoq. de his tractatio pertinet ad 4. Phys. quare hic solum breuiter tangemus, & resoluemus difficultates ibi ex professo exagitandas.

Primò

Primo dubitatur an præter locum extrinsecum, qui à Peripateticis ponitur superficies ambiens corpus ab extrinseco, ab alijs verò spatium, vel vacuitas quædam ab ipso corpore occupata, & repleta, sit admittendum Vbi, vt accidens superadditũ, quo res formaliter dicatur locata, & vbicata, & ad hoc prædicamentum directè spectans. Nominales id passim negant asserentes Vbi, non esse, nisi denominationem extrinsecam à loco, in quo res esse dicitur, siue esse ipsum locum realem extrinsecè denominantem, quod etiam tuetur Masius hic qu. 5. Coninch. de Sacram. ad q. 75. art. 4. dub. 1. & quidam alij, qui aiũt esse simplicem indistantiam loci, & locati, quæ non est, nisi negatio distantiæ.

Verùm opposita sententia communis est Scotistis, & Thomistis, quam contra Nominales propugnauimus disp. 11. Phys. q. 3. art. 1. cum Doctore quol. 11. & 2. d. 2. q. 6. & 4. d. 10. q. 1. & 2. & alibi; Vnicum fundamentum, quo cæteri vtuntur affertur à Doctor. quol. 11. art. 3. nam potest esse Petrus in rerum natura, & etiam hæc superficies, siue spatium, & quod Petrus non sit hic, seu in isto loco, ergo Petrum esse hic, seu habere hoc Vbi est aliquid superadditum entitatibus loci, & Petri, (qua ratione desumpta ex separabilitate solent communiter contra Nominales probari entitates, quas Neoterici appellãt modales, rebus ipsis superadditæ) Nec sufficit dicere vbicationem Petri hic esse solam indistantiam ipsius ab hoc loco; quia hoc nouum superadditum non potest esse simplex negatio, noua enim negatio non datur, nisi per ablationem alicuius positiui præcedentis, dum autem Petrus de nouo est in hoc loco, non amisit, nisi existentiam in alio, & distantiam ab isto, si ergo hæc sunt positiuum quid, positiua etiam erit, & realis indistantia, quam per motum acquirit in hoc loco, eadem enim est ratio de distantia, & indistantia ab hoc, & illo loco. Nec sufficit dicere vbicationem Petri hic esse nouam denominationem extrinsecam ab hoc loco; tum quia non potest dari noua denominatio realis sine mutatione noua reali, vt docet Doctor 4. d. 16. q. 2. si enim res eodem modo permanent, eædem quoq. manebunt denominationes ab ipsis desumptæ: tum quia vel hæc denominatio prouenit à loco in Petrum virtute alicuius de nouo superadditi, vel non; si primum, habetur intentum, si secundum, ergo quamdiu Petrus, & iste locus existunt in rerum natura, semper Petrus eodem modo denominabitur. Si dicas non manere semper eandem denominationem, quia non semper habetur debita applicatio Petri huic loco ad suscipiendam illam denominationem. Contra est, quia de hac applicatione inquirimus, num sit quid à Petro distinctum, nec ne, si non est quid distinctum, semper manebit eadẽ denominatio, quia eadem applicatio, si est quid distinctum de nouo superadditum, hoc est, quod contendimus. Nec tandem sufficit dicere vbicationem Petri, non vnum quid, sed duo importare, scilicet Petrum prout hic, seu Petrum cum connotatione huius loci. Semper enim vrget eadem difficultas, quid dicat *Petrum prout hic*, & hæc noua connotatio, vel enim est quid superadditum entitatibus loci, & Petri, & habetur intentum, vel non, & sic semper Petrus erit hic.

205 Hinc benè aduertit Arriag. disp. 14. Phys. n. 7. vbi optimè hanc rationem prosequitur, quosdam Recentiores Nominales non nisi vocibus multiplicatis, & astute variatis Scotici eludere argumentum, dicunt enim corpus hoc distare ab illo non esse aliquod intrinsecum, sed esse, quod possit inter vtrũq, tanta quantitas intercipi, esse autem propinquum, esse, quod nihil possit intercipi, sed mutuò se tangant. Hæ planè sunt meræ voces, nam de hac ipsa intercapedine, de hoc contactu, &c. semper inquirimus, an sit quid de nouo superadditum positiuum, vel negatiuum, & semper vrget eadem difficultas quibuscunque vocibus, & thecnis conentur isti negare vbicationes Rationes autem, quibus isti mouentur, diluimus in Phys. loc. cit. cum quibusdam obiectionibus Coninch. quem ex professo nuperrimè insectatur Io. de Lugo disp. 5. de Sacr. Euchar. sec. 4. & 5. Concludimus ergo ex applicatione rei ad locum resultare in loco Vbi actiuum, & in re locata passiuum ambo spectantia ad hoc prædicam. vt dictum est in Inst.

At obijcies ex Coninch. sensu percipimus aliquem esse in loco, in quo antea non erat, non percipiendo in eo aliquem realem modum, qui antea non perciperetur, ergo &c. Resp. Mair. 1. d. 39. q. 1. ar. 4. neg. assumptum, ait enim visu percipi distantiam, & rem esse à dextris, non à sinistris, hic, non ibi, quod postea fusè probat Arriag. disp. 4. de Anim. à num. 63. Alij tamen non concedunt immediatè videri vbicationem, sed solum arguitiuè dignosci ex eo, quod experimur, & sentimus diuersam applicationem oculi, & pupillæ ad videndũ idẽ obiectum nunc, quàm antea, vnde colligimus obiectum esse in alio loco, quam prius, ita Vasq. 1. p. disp. 101. c. 2. & seq. Io. de Lugo cit. vbi fusè de hoc disserit; sed quicquid sit de hoc, quod spectat ad lib. de Anim. certum est hunc arguendi modum esse fallacem, quia nec etiam quantitas immediatè visu percipitur, nec etiam interdum motus, vt cum quis intra cameram nauis inclusus mouetur cum naui, & tamen Coninch. ista non negat; alia quamplura obijcit ibi hic Auctor, quæ facile dissolues, si videbis disput. cit. Phys. præterquam quod singula accuratè retorquet, & diluit Ioan. de Lugo cit.

206 Secundò dubitatur, quinam sit proprius, & per se terminus, in ordine ad quem attendi debet Vbi passiuum rei locatæ. Thomistæ passim, vt referunt Complut. disp. 16. q. 3. dicunt esse superficiem extrinsecam, & fundantur in definitione de ipso tradita à Gilb. qui inquit esse circumscriptionem corporis à loci circumscriptione prouenientem, sola autem superficies ambiens propriè est locus, vt constat ex 4. Phys. & sic etiam loquuntur Scotistæ ex Doct. quol. 11. Ex aduerso Neoterici omnes, quibus præiuit Suarez disp. 51. Met. sect. 1. inquiunt modum Vbi per se non pendere ab vllo corpore extrinsecus ambiente, sed à certo, & determinato spatio, cui per tale Vbi res dicitur intimè præsens, etiam ablato quocunque corpore ambiente, vt constat de vltima sphæra, quæ verè, & propriè habet Vbi, nec tamen circumscribitur ab alio corpore, & de motu facto in vacuo, si daretur, per quem vtiq; acquireretur Vbi sine vllo ordine ad corpus ambiens, addunt tamẽ, quod quia modò motus fit in pleno, ideò hoc idem Vbi per accidens etiam respicere superficiem ambientem. Cæterùm vterque dicendi modus suos habet tribulos, & spinas, primus enim difficulter assignat terminum realem, & positiuum motus in vacuo; nam quod inquiunt quamplures Thomistæ, & Scotistæ tunc acquiri maiorem, vel minorem distantiam, & propinquitatem, reijcitur à nobis disput. 12. Phys. q. 3. art. 1. & absolutè non valet, tum quia distantia, & propinquitas sunt relationes intrinsecus aduenientes, vt ibi ostendimus, ac proinde nequeunt per se primò terminare motum; tum quia non fundantur in nuda substantia corporum, alioqui semper essent eodem modo propinqua vel distantia, sed supra vbicationes illorum, quæ determinatæ sunt ad fundandam tantam distantiam, vel propinquitatem, vt docet Doctor 4. d. 10. q. 2. Ac proinde semper remanet difficultas, penes quid attendi debeãt vbicationes illæ, tum tandem quia allata responsio nequit habere locum in vacuo interminato, vbi nullum esset corpus præter illud, quod in eo moueretur, in ordine ad quod posset attendi distantia, vel propinquitas, qua de causa nonnulli negant in tali vacuo posse fieri motum, sed certè absque fundamento, nam qua ratione concedunt motum in vacuo terminato, coguntur etiam ipsum concedere in interminato.

207 Alter quoq; dicendi modus ægrè explicat præsentiam realem in ordine ad spatium imaginarium, tum quia hoc spatium nequit habere rationem loci, & eius munera exercere, vt fusè ostendimus disp. 11. Phys. q. 1. art. 1. tum quia cum nihil sit, nequit terminare respectum realem distantiæ, propinquitatis, & præsentiæ: ridiculum enim est dicere rem distare à nihilo, vel esse nihilo præsentem, vt ostendimus ibid. q. 3. art. 2. qua de causa Arriag. cit. sect. 3. & Io. de Lugo sect. 6. ingenuè fatentur, quod cum dicunt hoc Vbi respicere tale spatium, nolunt explicare aliquem ordinem, quem tale Vbi dicat verè ad illud spatium, sed tantum significare tale Vbi fundare talẽ ordinem distantiæ ab alio Vbi, vndè concludunt vbicationes in re, tam esse absolutas, ac albedinem, & nigredinem, & quod sicut albedo à seipsa habet constituere album & non nigrum vel dulce sine vllo respectu ad connotata diuersa, ita de ratione vbicationis huius est constituere Petrum hic præsentem, & non alibi, & ipsum constituere in tanta, vel tanta distantia ab alio Vbi. Verùm quamuis Recentiores præsertim ex societate posuerint Vbi modum absolutum, nullus tamen hucusque sic purè absolutum statuerunt, vt præcitati Auctores, nam ad minus dixerunt esse relatiuum secundum dici, & includere relationem transcendentalem ad spatium; Et sanè hic videtur communis omnium sensus, quod Vbi non sit modus merè absolutus, quia videmus eius effectum esse relatiuum, non enim constituit rem in ordine ad se, sed ad aliud nimirum in tali loco, vel spatio: tum quia si per modum Vbi non constituitur res alteri præsens, sed solum sibi ipsi, frustra ponitur, quia vt aliquid sibi ipsi sit præsens, sufficit existentia, qua est in rerum natura, nec enim alium effectum addere potest præsentia ad se præter existentiam, hæc autem habetur per productionem, non per motum, sicut habetur Vbi: tum quia si vbicationes sunt res absolutæ, sicut albedo, sanè sicut duæ albedines possunt esse in diuersis subiectis, ita & duæ vbicationes eiusdem rationis, & sic

Thomist. Scotist. Auerroist. & Nominal. quos ibi valdè accuratè refert, & refellit, re tamen vera hic est ceteris probabilior: & tres modi, quos ipse ibi affert, vt de mente Arist. & Com. sunt prorsus insufficientes, nam primus modus tribuit immobilitatem solum locis Cœlorum, quatenus superficies concaua vnius est locus perpetuus, & incorruptibilis alterius, secūdus tribuit immobilitatem solum locis elementorum, quatenus singula habent sua loca determinata, & inuariabilia; tertius tandem tribuit vtiq; immobilitatem cuicunq; loco, non tamen secundum considerationem naturalem, sed tantum secundum mathematicam, quia hæc, abstrahit à motu, & materia sensibili: atq; ideò singuli isti modi deficiunt, quia vel non saluant immobilitatem cuiuscunq; loci, cum tamen de loco in genere immobilitatem asseruerit Arist. vt constat 4. Phys. 41. & rationes pro immobilitate loci æquè cōuincant de omnibus: vel non saluant illam, vt omninò oppositam motui locali: vel demum non secundum considerationem naturalem, sed tantum mathematicam, cum tamen per rationes naturales, & physicas demonstretur immobilitas loci etiam; vt ad physicum spectat, vt suo loco dicemus.

Tertiò dubitatur, quibus rebus conueniat Vbi huius prædicam. hinc enim facile postea colligemus species huius prædicam. Ad huius puncti resolutionem opus est breuiter ex Phys. recolere, quænam res propriè dicantur esse in loco, quæ enim propriè sunt in loco singula habent proprium Vbi huius prædicamentis. Aliqui res omnes prorsus tam corporeas quam incorporeas, ac etiam Deum ipsum in loco reponunt, licèt non in certo spatio reclusum, sed vbiq; in omni loco diffusum, ac consequenter affirmant, non solum Vbi creaturarum, sed etiā etiam ipsum Vbi Dei immensiuum ad hoc spectare prędicam. ita Fons. 5. Met. c. 15. q. 9. sect. 3. & 7. Alij è contra excludunt ab hoc prædic. non solum Vbi immensiuum Dei, sed etiam Vbi angelicum, eò quia non propriè ponunt Angelum in loco per intimam præsentiam suæ substantiæ in tali loco, vel spatio, sed per operationem, & applicationem virtutis, vndè talis denominatio essendi in loco potius pertinere videtur ad prædicam. actionis, ita Thomistæ 1. p. q. 52. art. 1. & 2. vbi proindè ait S. Th. angelum æquiuocè esse in loco cum corpore, quia angelus potius continet locum, quam contineatur à loco, idipsum clarius docet opusc. 48. c. 1.

210 Verior sententia, quam docemus disp. 11. Phys. q. 4. & est communis extra scholam S. Th. negat Deum esse propriè in loco, quod manifestè docuerunt Aug. lib. 83. qq. q. 20. & Ansel. in Monolog. c. 22. vbi inquit melius dici Deum esse cum loco, quam in loco, quia contineri in loco limitationē innuit: affirmant autem ex alia parte, nedum corporibus, sed etiam Angelis propriè conuenire esse in loco per applicationem substantiæ ad certum locum, & spatium. vndè quamuis in specie longè diuersi sint modi essendi in loco rerum corporalium, & spiritualium, quia corpora dicuntur esse in loco circumscriptiuè idest cum extensione partium, spiritus verò definitiuè, seu incircumscriptiuè sine tali cōmensuratione: nihilominus in genere conuenire possunt in aliqua ratione communi vniuoca ab illis præcisa, & hæc erit continentia passiua, seu realis præsentia rei locatæ ad locum, à quo continetur, vt abstrahit à circumscriptiua, & definitiua, quæ vniuocatio poterit ostendi rationibus illis, quibus probari solet vniuocatio quorundā transcendentium: Quare Vbi angelicum quoq; ad hoc spectabit prædicamentum, cum sit forma inhærens Angelo, per quā formaliter constituitur in loco, & eadem ratione ad hoc quoq; spectabit prædicamentum Vbi sacramentale, quo Christus dicitur esse indiuisibiliter sub speciebus consecratis vt docet Scot. 4. d. 10. q. 1. K. quia est modus eiusdem rationis cum angelico. Nec refert, quod corpus Christi non constituatur sub illis, velut in loco, quia non tantum respectus continentiæ actiuæ, vel passiuæ, qualis est præsentia localis, ad illud attinet prædic. sed quilibet alter respectus præsentiam importans quomodocunq; Nec etiam refert, quod Gilb. tantum definierit Vbi circumscriptiuum, quia verum est ipsum non assignasse rationes generales illorum prædicam. in tanta amplitudine, sicut assignari poterant, ac debebant, ita Doct. loc. cit. è contra verò, quia Deus propriè non est in loco, sed potius abusiuè, nec eius Vbi immensiuum est forma accidentalis, nam si sumatur radicaliter pro aptitudine, quam habet ad essendum in omni loco, est ipsum immensitatis attributum, si sumatur actualiter pro eo, quo Deus dicitur actu esse vbiq; est pura denominatio extrinseca, idcirco vbi immensiuum est à prædic. reijciendum.

211 Quartò igitur ad inueniendas huius prædicam. species ita diuidi debet modus essendi in loco, vnus indefinitè, & immensiuè sine vllo limite, qui solo Deo competit, nec spectat ad hoc prædic. alter essendi in loco definitè idest in loco determinato, & intrà certos fines, qui conuenit rebus finitis, & creatis, & hoc Vbi directè spectat ad istud prædicam. vt genus supremum; & diuiditur in duo genera subalterna scilicet in Vbi circumscriptiuum, quod est præsentia rei extensa in loco, ita vt sit tota in toto & pars in parte, & in Vbi incircumscriptiū, quod est præsentia rei inextensa in loco, itaquod sit tota in toto, & tota in qualibet parte. ac etiam dici solet Vbi definitiuū nomine diuisi applicato vni membro diuidenti. Deindè Vbi circumscriptiuū diuiditur in penetrabile ex sua natura, & hoc conuenit omni substantiæ, & accidenti corporeo seclusa quantitate, nam maneret extensa per locum, sed possent ab alia re penetrari; & eius præsentiam admittere in eodem loco: & in impenetrabile ex sua natura, quod conuenit soli quantitati, quæ est radix impenetrabilitatis, & cœteris per ipsam. Tandem Vbi incircumscriptum, seu definitiuum aliud est naturale, & suapte natura determinatum ad certum spatium, & locum, & hoc ex natura rei spiritibus conuenit; aliud est supernaturale, nec ex natura sua determinatum est ad certum spatium, etiamsi immensiuum non sit, & hoc est Vbi, quod Deus communicat corpori Christi in Eucharistia, nam ibi est totum in tota, & totum in qualibet parte hostiæ, & potest esse in quibuscunque hostijs consecratis, & proprio nomine appellatur à Theologis Vbi sacramentale.

Quæritur hic vlterius, an esse propinquum, vel distans sint relationes huius prædicamenti; cui quæsito respondet hic Pōcius disp. 17. Log. n. 70. vel quæri de propinquitate, & distantia duorum locorum adinuicem, vel de propinquitate rei locabilis ad locum, vel locatum aliud; si de primo quæratur, affirmatiuè respondet ex suppositione, quod duo loca sint mobilia, & aliquando possint habere maiorem, aliquando minorem distantiam, aut propinquitatem, quia ex tali suppositione non præsupponūnt aliquid, ad quod necessariò sequantur, & cum quo habeant necessariam connexionem, ergo sunt extrinsecus aduenientes; ex suppositione autem, quod loca sint immobilia, & quod propterea nunquam posset fieri, vt eorum propinquitas, vel distantia mutetur, respondet negatiuè, quia erunt relationes intrinsecus aduenientes, tam enim necessariò sequuntur illa duo extrema posita simul quam similitudo sequitur necessariò duos homines simul positos si de secundo quæratur respondet adhuc affirmatiuè, quia nihil præsupponitur ad illam propinquitatem, aut distantiam, ad quod necessariò sequantur, & cum quo habeant necessariam connexionem. Oppositum manifestè colligitur ex Scoto 4. d. 10. q. 2. R. vbi ait, quod positis duobus corporibus hic, & ibi, necessariò inter ea resultat tanta distantia vel propinquitas, quia huiusmodi relationes non immediatè fundantur supra res, sed supra vbicationes illarum; quæ determinatæ sunt ad fundandam tantam distantiam, vel propinquitatem; ex quo patet fundamentum Poncij falsum esse, cum aiebat nihil præsupponi in corporibus ad propinquitatem, vel distantiam, ad quod necessariò sequantur, & cum quo necessariam habeant connexionem. At respondet Poncius etiam hoc concesso negando hinc sequi esse relationes intrinsecus aduenientes, quia licet non possint esse istæ duæ præsentiæ quin sit ipsa propinquitas, vel distantia, tamen benè potest esse propinquitas, quin sint præsentiæ, nam duo Angeli possunt habere distantiam, & propinquitatem adinuicem, quamuis non existerent vlla loca, quibus essent præsentes: itaq. vt relatio sit intrinsecus adueniens, debet necessariò præsupponere aliquid, sine quo non posset existere, cū ergo propinquitas duorum locatorum, & distantia possit esse sine præsentia eorum ad loca, sequitur quod quamuis non possint esse tales præsentiæ sine propinquitate, quod tamen ista propinquitas non sit intrinsecus adueniens.

Verùm hæc solutio manifestè contradicit Doctori loc. cit. & veritati, inquit enim Doctor huiusmodi relationes propinquitatis, & distantiæ non immediatè fundari supra res, sed supra vbicationes illarum, quæ determinant res vbicatas ad fundandam tantam, vel tantam distantiam, falsum ergo est posse duos Angelos tantam, vel tantam distantiam fundare, vel propinquitatem absque vbicationibus, quia si non haberēt vbicationes locales, quæ nimirum sumuntur in ordine ad locum, haberent saltim præsentiales, quæ desumuntur in ordine ad spatium, vel ad partes virtua es diuinæ substantiæ vbique diffusæ. Conf. quia dèstructis omnibus locis illi duo Angeli, quos adhuc ponis per leucam v.g. distare, vel per suas proprias entitates fundant talem distantiam, vel per aliquid superadditum; si secundum, hoc esse nequit nisi vbicatio; si primum ergo duo illi Angeli semper talem retinerent inter se distantiam quādiu propriæ manerent entitates, quia illæ ponuntur rationes

ries fundandi talē respectū: tū quia adhuc sequitur esse respectū intrinsecus aduenientem, quia necessariò sequeretur ad entitates proprias illorum Angelorum, si in eis immediatè fundaretur. Concludendum igitur est, quod siue sit sermo de propinquitate, & distantia duorum locorum adinuicem, siue duorū locatorum, semper hæ relationes sunt intrinsecus aduenientes, quia necessariò sequuntur extrema; & quidem quod ait Poncius propinquitatem, & distantiam duorum locorum esse respectus extrinsecus aduenientes ex suppositione, quod sint mobilia, est omninò vanum, & inutile, quia præcipua loci affectio est esse immobilem, tum quia ex suppositione etiam, quod loca essent mobilia, non adhuc sequitur intentum, quia tunc eadem esset ratio de locis, & locatis, modò autem quamuis locata sint mobilia, adhuc tamen distantia, & propinquitas inter illa sunt relationes extrinsecus aduenientes, vt probatum est ex Scot. loc. cit.

212 Quoad prædicamentum situs, qui alio nomine dicitur positio, Doct. 4. d. 10. q. 1. §. *Dico ergo*, distinguit duplicem positionem, vnam, quæ dicit formaliter ordinem partium in toto, & per hanc circumscribimus differentiam quantitatis continuæ, aliam, quæ dicit ordinem partium in loco, & constituit hoc prædicamentum, vel saltim directè ad illud spectat, quod ideò additur, quia etiam positio primi generis, estò per eam circumscribamus differentiam quantitatis, debet saltim reductiuè in hoc prædicamento reponi, vt hic notat Ant. And. cum sit respectus extrinsecus adueniens, nam partes totius, quę sunt extrema huius positionis, possent esse inuicem separatæ, & tunc non esset ordo illarum partium in toto: siue autem positio primo modo sumatur, siue secundo modo, certum est nō nisi ad res corporeas pertinere, quia incorporeæ nullas habent partes integrales, ratione quarum dicantur situatæ, ac etiam esse denominationem intrinsecam, quia non dicitur quis sedens à sede, sed à sessione, vt à forma ei intrinseca. Præcipua verò difficultas est, quomodo situs constituat diuersum prædicamentum ab Vbi: Solent Scotistæ ex eo ista distinguere, quod Vbi dicit habitudinem totius circumscripti ad totum circumscribens, positio verò, seu situs habitudinem partium circumscripti ad partes loci circumscribentis, hoc enim solū discrimen assignauit Doctor loc. cit. & quia interdum inuariato Vbi, mutatur situs, vt notauimus in Inst. cum enim vinum in vase agitatur, totum vinum semper eundem retinet locum totalem, sed partes variant locum partialem, quia successiuè respondent diuersis partibus vasis; hinc tanta videtur argui distinctio inter illa, quanta sufficit ad constituenda diuersa prædicamenta. Et hæc ratio aptior est ad ostendendam distinctionem ex natura rei inter Situm, & Vbi, quàm allata à nonnullis, quod potest mutari Vbi immutato situ, vt si quis sedens, aut iacens curru feratur, variat Vbi, quia successiuè est in alio, & alio loco, non tamen variat situm, quia semper manet sedens eadem sessione. Sanè hoc est impossibile prorsus, quia situs est forma loco addicta non minus, quam ipsum Vbi, ergo sicut situs absolutè sumptus respicit necessariò locum, ita talis situs talem locum, ita quod omninò implicat remanere eundem sitū corporis, si variatur locus, & Vbi, vnde quando quis sedens fertur rheda, vel naui, catenus remanet eadem sessio, quatenus manet quoq; idem Vbi immediatum respectu nauis, quam respicit, vt vas, non vt locum, vt etiam dicimus de aqua delata in amphora; & dicitur mutare Vbi mediatè solum, & per accidens, quatenus tota nauis, quæ est id, quod per se mouetur, continuò acquirit alium, & alium locum, vt habetur 4. Phys. Imò Arriag. 5. Met. n. 42. ait re vera mutari sessionem, & solum moraliter censeri eandem, quatenus succedunt aliæ positiones omninò similes in ordine ad distantiam partium inter se.

213 Alij tamen hanc situs explicationem impugnant, quia si non est, nisi ordo partium locati ad partes loci, iam non discriminatur ab Vbi circumscriptiuo, Prob. conseq. quia per hoc Vbi ita ponitur corpus in loco, vt totum corpus sit in toto loco, & partes locati in partibus loci, ergo iam in ratione formali istius Vbi includitur ordo partium locati ad partes loci, atq; ideò in tali ordine nequit situs consistere, alioquin non constituet distinctum prædicamentum ab Vbi, cum ad eius integritatem spectet. Accedit, quod cum totum integrale non sit aliquid realiter distinctum secundum probabiliorem, à suis partibus, sic in proposito respectus totalis ipsius corporis ad totū locum nō erit aliud ab ipsis partialibus simul sumptis, nā sicut se habet fundamētū ad fundamētum, ita respectus ad respectum. Et tandem respectus partium locati ad partes loci non sunt, nisi plura Vbi partialia, sicut respectus totius locati ad totum locum est Vbi totale, ergo tam hic, quam illa spectant ad prædicamentum Vbi. His rationibus concludit Bonet. in suis prædicam. ordinem partium locati ad partes loci non esse de genere situs, vt inquiunt passim alij Scotistæ, sed de genere Vbi; vnde ibidē ita explicat situm, vt sit modus quidā ipsius Vbisic quod Vbi dicat absolutè presētiā rei in loco, situs verò specifice dum præsentiæ, sic, vel sic scilicet iacendo, stando, vel sedendo vnde secundum hanc viam, quam communiter sequuntur Recentiores illi, qui distinguunt situm ab Vbi, situs fundatur in Vbi, & est accidens eius, & diuiditur in stationem, sessionem, &c. vt genus in specie, quod etiam videtur innuere Doc. cit. dum inquit, quod positio specificat Vbi.

214 Certè hæc explicatio situs magnum habet fundamentum, tum in definitione à Gilb. allata, ait enim quod *positio est quidam situs partium, & generationis ordinatio, secundum quam dicuntur stantia, vel sedentia, &c.* tum in ipso Arist. qui per stare, sedere, iacere, &c. explicat rationem situs; & rationes etiam quibus subtilis hic Scotista probat ordinem partium in loco pertinere ad prædicamentum Vbi sunt magni ponderis; vnde fatemur, quòd volentes constituere situm prædicamentum distinctum ab Vbi, facilius id assequentur tenendo hanc secūdam viam, quam primam. Nobis tamen magis expediens videtur tenendo primam viam negare situm esse prædicamentū distinctum ab Vbi, quam tenendo secundum multiplicare entia, & modos sine necessitate; tū quia, vt ait Arriag. cit. n. 42. sufficienter intelligitur res situata per illum ordinem partium ipsius locati ad locum, quem reiicit Bonet. ad prædicam. Vbi, per illum enim intelligitur sic vbicata stans, vel sedens absq; additione alterius modi, tum quia licet modi dari possit modus in diuerso genere modificandi, non tamen in eodem genere, at sessio, statio, &c. si sunt modi ipso Vbi superadditi, sanè sunt ipsi quoque modi præsentiales, seu præsentiā importantes, vnde cum ipsum quoque Vbi præsentiam importet iam daretur præsentia præsentiæ, ergo magis expedit negare situm esse distinctum prædicamentum ab Vbi, quàm illum statuere, vt nouum modum præsentialitatis ipso Vbi superadditum; tū quia diuisio illa prædicam. non est necessaria, & ex natura rei, tum quia Arist. 1. Post. 148. & 5. Phys. 9. & 5. Met. c. 7. recensens prædicamenta huius non meminit; tum tandem quia etiam Scotus ipse loc. cit. in 4. non inquit absolutè esse prædicamentum distinctum ab Vbi, sed ita poni à quibusdam, vnde non multum anxij de hac re esse debemus, nec etiam solliciti de solutione rationum Boneti, quib. probat ordinem partium locati ad partes loci spectare ad prædicamentum Vbi, atque ideò non in eo consistere rationem situs, quia tunc non constitueret prædicamentum distinctum ab Vbi. Nam concesso antec. neg. conseq. vltrò concedentes distinctum prædicamentum non constituere. Adhuc tamen libet singulis satisfacere in gratiam eorum, qui vellent ea distinguere.

215 Ad 1. non inconuenit rem vnius prædicamenti interdū concurrere ad integritatem rei alterius prædicamenti, nam secundum communem figura est de prædicam. qualitatis, & pertinet ad integritatem quantitatis; vnio etiam substantialis concurrit ad constitutionem compositi substantialis, & tamē est de genere accidentis essentialiter, & solum denominatiuè substantialis, & sic in multis alijs, ita ergo in proposito poterit situs concurrere ad constituendum Vbi circumscriptiuum, etiamsi si diuersi prædicamenti. Ad 2. constat ex exemplo allato de vino in vase agitato præsentiam totius locati ad totum locum distinctam esse à singularibus præsentijs partium, & ratio est, quia licèt totum integrale non sit quid realiter à partib. distinctum; sæpe tamen in omnibus illis simul sumptis, & sub vnione conceptis fundatur talis respectus, qui nequit fundari in singulis distributiuè sumptis, aut etiam collectiuè, sed non sub vnione, vt constat de æqualitate vnius palmi ad aliud, quæ postulat pro fundamento totam quantitatem palmarem, vt sic & est vnica, & simplex relatio, non autem vna totalis ex multis æqualitatibus composita, quæ fundentur in singulis partibus. Ad 3. concedimus respectus illos partium locati ad partes loci esse Vbi partialia, & idcircò non spectant ad prædicam. Vbi, in quo solum ponuntur præsentiæ totales, in prædicam. verò situs partiales.

Petes, an situs sit modus solius quantitatis; Videtur affirmare Doctor loc. cit. quia illum ibi appellat modum quantitatiuum; dicendum tamen est situm conuenire cuicunque rei extensæ in loco, quare cum substantia materiali secundum nos possit esse extensa in loco etiam seclusa quantitate, licet penetrabiliter, ita quoque proportionatum situm habebit, & ideò sicut diuidebatur hac de causa Vbi circumscriptiuum in penetrabile, & impenetrabile, sic etiam situs diuidendus est, potest tamen appropriatè dici situs modus quantitatis, licèt alijs conueniat, ea ratione, qua diximus disp. præced. q. 3. ar. 2. figu-

2.figuram dici modum quantitatis, etiamsi consequatur rem omnem extensam, an verò corpus in vacuo esset situatum, respondendum est, sicut de Vbi dicebamus; & demum an rarum, densum, asperum, & lene, ad hoc prædicamentum pertineant, dicimus in lib. de gener. & corrupt.

Poncius disp. 17. Log. q. 7. inquit situm importare non posse respectum extrinsecus aduenientem subiectatum in re locata, & terminatum ad locum, quia omnis talis respectus aut est Vbi, vel saltim realiter identificatus cum ipso, atque ideò non constitueret diuersum prædicamentum ab ipso Vbi, quibusdam rationibus comprobare conatur; Quare concludit, quod ponendo Situm constituere diuersum prædicamentum ab Vbi, dici debet, quod consistat in dispositione partium in ordine ad se, ratione cuius si poneretur in loco, diceretur res sedere, aut stare, aut iacere &c. quæ dispositio est respectus extrinsecus adueniens; Quod probat, quia hæc dispositio est aliquid tam per se collocabile in aliquo prædicamento, quam Vbi, & est omninò distinctum ab Vbi, quia hæc dispositio potest esse eadem numero in diuersis locis, in quibus variaretur Vbi; & præterea non potest intelligi situs sine ipsa, ergo dicendum est, quod sit Situs, Conf. quia si sic explicetur ratio Situs, potest saluari distinctio realis, & essentialis inter Vbi, & Situm, & ex altera parte nihil aliud potest assignari, quod sit Situs salua tali distinctione, ergo quandoquidem detur talis dispositio à parte rei, magis congruè dicitur, quod sit Situs, quam aliquid aliud.

Hæc tamen explicatio Situs nequaquam subsistere potest, quia vt suprà dicebamus, Situs est forma loco addicta non minus, quam ipsum Vbi, ergo sicut Vbi nequit explicari, nisi per ordinem ad locum, ità quoque Situs. Tum quia dispositio partium in ordine ad se potius circumscribit differentiam quantitatis continuæ, vt supra dictum est n. 212. quam positionem de genere Situs. Quod si dicat Poncius ipsum non loqui de dispositione partium in eo sensu in ordine ad se, sed de ea dispositione in ordine ad se, ratione cuius si res poneretur in loco, diceretur sedere, stare, vel iacere; Contra statim est, quod hæc manifesta videtur implicantia, si enim ea partium dispositio talis est, vt ratione illius res dicatur sedere, stare, vel iacere, ergo non est dispositio partium in ordine ad se, & abstrahens à loco, sed omninò locum concernens, & partes loci; Probatur consequentia, quia implicat apprehendere corpus sedens, stans, vel cubans per talem partium dispositionem, quæ omninò abstrahat à loco; ergo si situs consistit in dispositione tali partium, ratione cuius corpus dicatur stare, vel sedere, debet talis dispositio explicari per ordinem ad locum, & non præcisè per ordinem ad se; quare concludendum est situm explicari debere per ordinem partium rei locatæ in ordine ad locum, vel partes eius altero ex duobus modis iam relatis. Neque rationes eius multum valent, nam ad primam dicendum est, quod licet illa partium dispositio in ordine ad se sit aliquid in prædicamento collocabile, & ab Vbi distincta, non hinc sequitur in hoc prædicamento constitui debere saltim directè, nam potius spectat ad prædicamentum quantitatis, & eius differentiam explicat, vt inquit Doctor loc. cit. Ad Conf. negatur assumptum, quia data explicatione Situs altero ex duobus modis iam assignatis, benè saluatur distinctio realis Situs ab Vbi, vt declaratum est & rationes quibus oppositum ostendere nititur n. 73. & 74. specialem difficultatem non continent, quæ superius non sit soluta, vndè minimè opus est eas adducere, & sigillatim diluere.

De Quando, & Habitu.

216 **Q**Via res non tantum dicuntur esse in loco, sed etiam in tempore hoc, vel illo, vt heri, hodie, superiori anno, vt Aristot. exemplificat in ante prædic. cap. 5. sicut per Vbi constituitur in spatio loci, ita per Quando in spatio temporis, & durationis. Vt autem appareat penes quam durationem debeat hoc prædicamentum attendi, sciendum est duplicem durationem realem solere distingui, vnam extrinsecam, quæ, scilicet, comparatur ad aliam rem, vt mensura illius, qualis est duratio motus horologij respectu aliorum motuum, alteram intrinsecam, per quam res in seipsa durat, quocunque alio extrinseco mensurante ablato. Suarez disp. 50. Met. sect. 12. n. 8. quem sequuntur hic Amic. Blanc. & alij, constituit hoc prædicamentum in duratione intrinseca rerum, sed sanè minus consequenter, quia vt dicimus in Phys. & tenet ipse Suar. duratio intrinseca rei non est nisi eiusdem existentia perseuerans, at existentia non ponitur in diuerso prædicamento à re, cuius est, præsertim cum in sententia nostra, & Suar. realiter ei identificetur, ergo &c. Nec valet, quod inquit Suar. ità saltem distingui à re durante, vt licèt non prædicetur de ea, vt accidens Physicum, prædicatur tamen vt accidens Logicum, & hoc sufficere, vt sit distinctum prædicam. Non valet, tum quia existentia etiam prædicatur accidentaliter Logicè de creaturis; tū quia accidens prædicabile non sufficit ad constituendum accidens prædicamentale ex illis nouem generibus, nam substantia esse potest accidens prædicabile, non tamen prædicamentale. Deinde etiam in sententia realiter distinguente duratione intrinsecam à re durante, non benè poneretur hoc prædicamētum ex ea constitui, nā hoc prædicamentum nec tempus, nec rē temporalem importat, sed quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur, vt constat ex ipsa Gilb. definitione, *Quando est id, quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur*, quare sicut Vbi non dicit formaliter locum, sed quod ex applicatione loci resultat in loco, sic in proposito Quando nō dicit tempus, sed quod eius applicatione resultat in re temporali, & mensurata per ipsum. Tandem propriè loquendo res durare, & esse in tempore non sunt idem, nam esse in tempore ex 4. Phys. 117. est contineri, ac mensurari tempore, durare verò perseuerare in esse, sed Quando importat rem esse in tali, & tali tempore, vt heri, hodie, &c. ergo.

217 Alij proinde communiter docent, hoc prædicamētum non construi per durationem intrinsecam rerum, sed potius per coexistentiam ad aliquam extrinsecam, nempe ad motum primi Cœli, qui vt regulatus, & vniformis dicitur mensurare durationem illarum, dicitur tempus extrinsecum, vt diximus in Inst. vndè nec ipsum tempus, vt est intrinseca duratio motus primi Cœli, spectat ad hoc prædicamentum, sed vt ponit adiacentiam suam in rebus, quas mensurat; & hæc est vera explicatio istius prædicamenti, res enim præcise per coexistentiam ad motum primi Cœli in ratione mensuræ dicuntur tanto, vel tāto tempore durare, idest per diem, vel annum, dicuntur esse hodie, heri, fuisse, &c. quæ sunt veræ denominationes huius prædicam. vt constat ex exemplis ab ipso Arist. allatis, vndè S. Th. opusc. 48. c. de Quando, per adiacentiam temporis ad rem temporalem intelligit mensurationem; quod ergo ex mensuratione tali in re temporali derelinquitur, est id, in quo formaliter consistit hoc prædicamentum, vt saltim directè ad istud spectat.

Sed quamuis hic sit communis omnium sensus in constitutione prædicam. Quando, non tamen omnes conueniunt in explicatione illius, quod ex adiacentia temporis relinquitur in reb. sibi subiectis; Thomistæ passim insinuant esse accidens reale, vt videre est apud Complut. cit. q. 4. & Sanch. lib. 6. Log. q. 9. idem quoq. videntur sentire Scotistæ hic in Log. dū inquiunt ex adiacentia temporis ad rem temporalem resultare in tempore Quando actiuum, & in re temporali passiuum, quos significant esse respectus reales extrinsecus aduenientes; fundatur hæc opinio præsertim in paritate ex Vbi desumpta, sicut enim ex extrinseca circūscriptione loci resultat in re locata Vbi, vt accidens reale, per quod formaliter dicitur esse in loco, sic ex incidentia extrinseca temporis mensurantis res temporales resultat in eis Quando, vt accidens reale, per quod formaliter dicuntur esse in tempore. Quem dicendi modum sequitur Poncius hic, vbi tamen nota malè ab ipso describi Quando esse conuenientiam rei creatæ durantis ad aliam rem durantem, nam non coexistentia vnius rei ad aliam; sed coexistentia rei tempus est Quando, adeò vt terminus istius coexistentiæ pertinentis ad hoc prædicamentum sit tempus primi mobilis, non autem quæcunque alia res durans, vt Poncius velle videtur.

218 Dicendum tamen est; Quando non importare in rebus tempori subiectis formam intrinsecam, & realem, sed solam denominationem extrinsecè sumptam à tempore, cui res coexistunt, & in quo esse dicuntur, atq. denominantur esse hodie, heri fuisse, &c. Prob. quia si quando formam realem importaret in re durante, hæc vtiq. foret relatiua, vt est Vbi, non autē absoluta, sed nullam talem relationem realem importare potest, quæ spectet ad hoc prædicamentum, ergo &c. Prob. min. quia per Quando non potest in re temporali importari relatio ad tempus, seu motum primi Cœli, nisi mensurati ad mensuram, vt constat ex declaratione allata rationis eius, sed hæc relatio non est realis, sed rationis, vt notat Doctor quol. 13. N. quia versatur inter extrema non vt habentia esse reale, sed cognitum, vndè relatio mensuræ fundatur in obiecto, vt cognito, quatenus mensura concipitur vt medium ad cognoscendum mensuratum, & relatio mensurati fundatur in re mensurata, vt notificata per mensuram; & denique disput. 13. Phys. q. 4. articul. 2. ostendimus tempus extrinsecum in ratione mensuræ non esse quid reale, ergo relatio importata per Quando nequit esse realis. Si dicas, saltim rela-

relationem mensurabilis ad mensuram esse realem, & hanc derelinqui à tempore extrinseco in re temporali. Contrà, hoc falsò dicitur, quia hoc non conuenit illi ex vi temporis, sed ab intrinseco, etiamsi per impossibile nullum esset tempus extrinsecũ, quia ex vi suę intrinsecę durationis dicitur sic mensurabilis. Si dicas, hanc relationẽ realem esse ipsam coexistentiam rei temporalis ad tempus, vnde pluuiam heri fuisse est coextitisse circulationi hesternæ primi Cæli, esse hodie est coexistere hodiernæ. Contra, quia vel ista coexistentia importat solam amborum existentiam in rerum natura, & hoc dici non potest, quia non esset maior ratio, cur vnum sit mensura, & aliud mensuratum; si est relatio coexistentię vt mensurati ad mensuram, iam constat non esse realem. Accedit, quod coexistentia sumpta pro amborum simultanea existentia est relatio intrinsecus adueniens, quia posita re temporali, & motu primi Cæli, necessariò sequitur talis coexistentia.

219 Nec valet, quod inquiunt Scotistæ ex Ant. And. in hoc prædicam. si lapis moueretur modò extra Cælum, tũc motum lapidis non coexistere motui primi Cæli coexistentia istius prædicamenti, quia non mensuraretur per illum, vnde inquiunt res debere approximari primo Cælo, vt inter ipsas, & motum eius resultet respectus quando, censeri autem sufficienter approximatas eo ipso, quod intra ambitum huius vniuersi cõtinentur. Non valet, tum quia iam concedunt ex ista responsione, *quando*, non importare qualemcunque coexistentiam rei temporalis ad tempus, sed coexistentiam in ratione mensurati ad mensuram; tum quia gratis etiam dictum videtur motum brachij factum à Beato extra extimam partem Cæli non mensurari è motu primi Cæli, quia sicut motus primi Cæli ideò mensura dicitur motuum factorum intra ipsum, quia ob eius vniformalitatẽ assumitur à nobis ad hoc munus, ita quoq. posset assumi ad mensurandum motum lapidis factum extra Cælum, si Deus nobis ostenderet illum motum; Potiùs ergo dicendum est consistere in denominatione extrinseca sumpta à tempore, & dici respectum extrinsecus aduenientem, quia ad instar talis respectus nata est concipi, cum motus primi Cæli non dicatur mensurare hos inferiores, nisi prius facta per intellectum applicatione ipsius veluti mensuræ ad illos, quæ se habet veluti approximatio inter extrema, vt resultet iste respectus, quod vtique proprium est respectus extrinseci.

Fundamentum verò oppositæ sententiæ facilè diluitur neg. paritatem assumptam de Vbi, & Quando; tum quia Vbi est terminus motus, & actionis, quæ in motu interuenit, ergo necessar.ò esse debet quid reale, at Quando nullius actionis realis, nulliusue motus est terminus; tum quia potius Vbi, & Quãdo oppositas habent conditiones nam vt res dicatur successiuè præsens alteri, & alteri spatio locali, locus debet esse immobilis, & locatum debet continuò mutari, vt verò dicatur successiuè præsens alteri, & alteri spatio durationis, duratio ipsa debet esse fluens, & transiens, res verò ipsa concipitur vt immobilis, & eadem perseuerans; ex quo patet, Quando benè munus suum obire per solam extrinsecam denominationem, non autem Vbi, de quo disp. 13. Phys. n. 9.

220 Quæres, quibus rebus possit applicari denominatio huius prædicamenti, Masius q. 4. vult conuenire solum rebus corruptibilibus, quod colligit ex Arist. 4. Phys. 117. Sed potius asserendum est, hanc denominationem posse omnibus rebus aliquo modo accommodari per coexistentiam ad tempus, non enim solum successiua, sed etiam permanentia dicuntur esse in tempore; & mensurari tempore per coexistentiam ad illud, immò ipsæ quoque immortales substantiæ, vt Angelus, & anima, vnde dicimus Angelos hodie esse, & in omni tempore, licèt non trãsire cum tempore; quod eo vel maximè dicendum, quia falsum est eorum durationem intrinsecam mẽsurari posse per coexistentiam ad æuum primi æuiterni, sicut communiter putatur, vt ostendimus ex professo in Phys. loc. cit. Neq. Arist. 4. Phys. voluit negare absolutè substantijs immortalibus esse in tempore, sed solum non esse in tempore, sicut sublunaria senescendo, & deficiendo, nam ratione coexistẽtiæ non minus sunt in tempore, quam sublunaria; Imò Fonsec. 5. Met. c. 15. qu. 10. rationes istius coexistentiæ ad tempus extendit hanc denominationem ad Deum ipsum, quia denominatur omni tempore fuisse, & esse, & de filio Dei dicitur *Ego hodie genui te*, quod sine scrupulo concedi potest, cum denominatio huius prædicamenti sit solum extrinseca. Aliqui negant accommodari posse rebus instantaneis, quia de ipsis interrogare non licet, quando fuerunt, vel erunt. Sed cum & ipsæ dicantur esse in instanti, potest & ipsis suo modo hæc denominatio competere. Quidam etiam excipiunt à denominatione huius prædicamenti ipsum motum primi mobilis, quoniam non extrinsecè, sed intrinsecè denominatur à suo tempore. Sed cum ipse Cæli motus possit mensurare seipsum secundum partes idest motum vnius partis assumi ad mensurãdum motum alterius, hoc sensu poterit & ipse hãc denominationem participare. De speciebus autem huius prædicamenti non oportet esse admodum sollicitos, quia vt Scot. docet 1. d. 8. q. 3. O. & Tromb. 1. Met. q. 1. ad 4. vel paucas habet, vel nullas.

221 At obijciunt aliqui, puram denominationem extrinsecam non sufficere ad constitutionem vnius prædicamenti, quia deberent constitui plura alia prædicamenta iuxta multitudinem harum denominationum, vnum, scilicet, ex denominationibus, quibus obiecta denominantur ab actibus, aliud ex eis, quibus Deus denominatur ab effectis creator, redemptor, &c. aliud ex eis, quibus columna dicitur dextra, sinistra, &c. sicut igitur hæ denominationes non constituunt prædicamenta diuersa, sed reducuntur ad prædicamenta formarum, à quibus sumuntur, vel subiectorum, quę denominant, ita de Quando dicendum esset, si foret pura denominatio extrinseca. Resp. nos non esse ita sollicitos de identitate decadis prædicam. vt sunt nonnulli, qui contendunt omnia nouem genera esse vera, & physica accidentia; hoc enim falsum est, quia hæc nouem genera potius distincta sunt, ac enumerata ex speciali modo denominandi primam substantiam; quam inhærendi, vt notauit S. Th. opus. 48. cum ergo denominatio *Quando* necessaria sit, & frequentissima inter homines, non minus, quàm denominatio Vbi, dicimus enim res esse in loco, & in tempore, sicut Vbi constituit vnum prædicamentum, ita visum est sapientibus ex Quando aliud constituere speciale prædicamentum magis, quam ex alijs denominationibus, quæ non videntur ita necessariæ, quod mirum esse non debet, quia vt sæpius dictum est, hæc prædicamentorum diuisio est arbitraria, & famosa, nõ necessaria; quod autem ex his nouem generibus hoc sit accidens, & forma realis, illud sola extrinseca denominatio, non est pensandum ex aliqua generali ratione omnibus communi, sed ex specialibus rationibus singulorum, atque muneribus.

222 Circa prædicamentum habitus, sanè ridicula est, ac Philosophis indigna constitutio huius prædicamenti, quam passim assignant Auctores, innixi enim exemplo, quo Arist. hoc explicuit prædicam. scilicet, *Calceatum esse, armatum esse*, solum illam denominationem, aiunt, hoc constituere prędicamentum, qua quis dicitur habere circa se vestes, & indumenta, quam aliqui ponunt solum extrinsecam à vestibus desumptã, alij etiam intrinsecam, ita vt cum quis se vestit, præter modũ intimæ præsentiæ ad sua membra, quę producit in vestibus, etiã in seipso producat modum quendam realem, quo illas dicitur habere; quod si quis habeat annulum in manu, aut in aure florem, quidam negant resultare talem modum habend., qui spectat ad hoc prædicamentum, quia res illæ non habent munus induendi; qua etiam ratione Suarez disp. 53. Met. sec. 2. nu. 14. ait sola arma defensiua, vt galea, & lorica, non autem offensiua, ad hoc spectare prædicamentum, quia illa sola munus exercẽt induendi; alij verò concedunt; quia sufficit, quod habeant modum ornamenti. Rursus volunt aliqui ex adiacentia vestiũ tantũ circa corpus humanum resultare denominationem ad hoc prædicamentum spectantem, itaut si induatur statua, vel equus armetur, hæc, & similia non dicantur vestita, vel armata propriè loquendo, vnde quidam curiosam, & dignam inducunt disputationem, an cum Simia humanis vestibus induitur, dicatur verè vestita, & negatiuè respondent, quia ex Arist. 3. de partibus anim. c. 1. natura cũctis animalibus contulit vestes, arma, & ornamẽta, vt cutem, pilos, lanam, squamas, cornua, vngues, & similia, hominem verò nudum fecit, atque ideò illi soli aptitudinem quandam peculiarem indidisse inquiunt ad vestimẽta suscipienda, quæ tunc reducitur ad actum, cum ea sibi applicat. Miramur sanè viros doctos in hæc scurrilia atramentũ impendere, & tam ridiculas mouere dubitationes, de quibus meritò proferre possemus, quod argutè inquit Doctor 4. d. 6. q. 3. §. *Ad istam*, de illa dubitatione mota à quibusdam de materia Sacramenti Baptismi in c. *Detrahe*, quòd aqua per se non sit sacramentum, sed tantum coniuncta cum verbis, nam alioqui contingere posset, vt asinus biberet Sacramentum, istæ sunt, inquit Doct. *Obiectiones, & subtilitates Bernardicæ, & quidem satis asininæ timendo, ne asinus bibat Sacramentum*, sed planè non minus ridicula est dubitatio proposita de Simia.

223 In alio igitur sensu magis digno explicanda est constitutio ipsius prædicamẽti, vt nimirum per habitum intelligatur habitio illa media, qua subiectum dici solet habere formam, itaut ad hoc prædicamentum spectet omnis vnio absoluti ad absolutum, omnis respectus subiecti ad formam, & è contra, omnis denique realis connexio inter partes adinuicem, siue essen-

essentiales sint, siue integrales; ita valdè egregiè explicuit hoc prædicamentum; ac seriò dimissis nugis, Bonet. in suis prædic. libel. 10. vbi inquit, quod per *armatum esse, & calceatum esse,* nil aliud intellexerunt progenitores nostri, quàm vnionem, & connexionem inter arma, & corpus, inter calceamenta, & pedes, & quod de ista connexione extremorum actu diuisorum exemplificarunt, quia notior est illa, quæ reperitur inter extrema, quæ non sunt actu diuisa, sed tantum potentia, qualis est vnio, quæ reperitur inter materiam, & formam, inter subiectũ, & accidens, ac inter partes continui, qua etiam de causa dixit Gilb. habitum esse corporum, cum tamen, & alia, quæ non sunt corpora, dicantur habere formas sibi inhærentes, & planè ita explicuisse videtur rationem habitus Arist. 5. Met. 25. & hũc dicendi modũ tenet Bassolius 4. d. 11. q. 1. art. 1. sic etiam videtur explicare Auersa cõstitutionẽ huius prædic. q. 28. Phys. sec. 5. (etiamsi ibid. Bassolij opinionem non recipiat) inquit enim in corpore quæsiti, quod quamuis denominatio habitus sumatur à locali præsentia vestis cum corpore, tamen non sumi per merã concomitantiã localem, sed sumi potiùs per quendam modũ informationis, & sustentationis, illa ergo denominatio, quæ sumitur à præsentia per meram localem concomitantiam spectat ad idem prædicamentum, quod dicitur Vbi; at verò hæc alia denominatio, quæ sumitur per aliam habitudinem, veluti informationis, & sustentationis, est in hoc alio prædicamento, vndè concludit in fine sectionis habitum dici penès illas res, quæ adiacent subiecto ad instar formæ, & subiectum dicitur illas in se habere, & veluti sustentare tanquam formas, ergo & ipse Auersa nesciuit aptiori modo hoc prædicamentum constituere, quàm per vnionem, & hanc informatiuam.

224 Et probatur valida ratione, quia vnio præsertim informatiua digna est, vt ei speciale assignetur prædicamentum, nec valet, quod communiter aiunt, pertinere ad prædicamentum formæ, quã vnit, & nouum prædicamentum non constituere, quia est modus imperfectus. Non valet; tum quia vnio est perfectior, quam sit actio, quæ est vnitio, cum actio sit via ad vnionem, & tamen actio constituit predicamentum per se; tum quia si vnio ponitur in prædicamento formæ, quam vnit, ob connexionem, quam habet cum ea, pari ratione, & actio non constituet speciale prædicamentum, sed ponetur in prædicamento formæ, cuius est productiua ob necessariam connexionem, quam habet cum ea. Nec valet, quod inquiunt alij, spectare ad prædicamentum compositi, quod constituit, quia intrinsecè pertinet ad eius integritatem nectendo eius partes, non sic autem actio productiua eius. Nam quando id concederetur de substantiali composito, de accidentali tamen concedi nequit, quia concretum accidentale non ponitur in prædicamento, vt importat ex æquo formam, & subiectum vnita, sic enim est ens per accidens exul à prædicamento, sed solum vt importat formam connotando vnionem, & subiectum, ergo inueniendum est prædicamentum, in quo per se ponantur vniones, saltim accidentales; tum quia sicut omnes actiones quantumcunque sint ad diuersos terminos, adhuc talem habent inter se conuenientiam, vt omnes in vna recludantur cathegoria, idem pari modo de vnionibus dici poterit, ac debebit.

225 Hoc autem supposito, quod vnio debeat, & possit directè, & per se in aliquo concludi prædicam. probat inductione Bonet. sub nullo ità propriè contineri posset, sicut sub isto, nã ad prædicamenta absoluta substantiæ, quantitatis, & qualitatis satis constat pertinere non posse, cum sit essentialiter relatiua, est enim nexus duorum, & implicat vnionem intelligi ad se, & conceptu absoluto, non ad prædicam. relationis, quia non oritur ex natura extremorum, sed eorum applicationem petit vt insurgat; non actionis, & passionis (licèt probabile id Scotus indicauerit 4. d. 12. q. 1. C. ampliando rationes eorum) quia vnio actio, qua agens vnit formam cum materia, & vnum extremum cum alio, est alia ab vnione formali, qua ipsa extrema vniuntur, cum hæc sit terminus per illam productus; nec passionis, quia à passione v. g. dicitur subiectum calefactum, sed ab vnione caloris dicitur calidum, in qua denominatione exprimitur sola receptio, & informatio; non autem passio, quia cum passio sit actus huius ab hoc, non dicit receptionem formæ quocunque modo, sed vt est in fieri ex vi agentis, vnio autem denominat in facto esse, ac in esse quieto sine vllo respectu ad agens. Nec Vbi, vt arbitratus est Mair. 1. d. 29. q. 1. art. 3. ob intimam præsentialitatem formæ ad subiectum, quia informatio aliquid amplius addit supra præsentialitatem, & posset Deus facere animam intimè corpori præsentem per simplicem assistentiam, quod tamen non animaret, & Intelligentia posset dici Cælo vnita per informationem, quia est ei intimè præsens. Nec situs ob eandem rationem, ac etiam quia situs est corporum, at habitus potest etiam reperiri inter ea, quæ non sunt corpora, restat ergo, vt reponatur in prædicam. habitus, & rationabiliter quidem vt ait Bassol. vnio formæ ad subiectum est aliquo modo derelicta ex adiacentia accidentis ad subiectum, vel potius est ipsamet adiacentia talis, & quidem Gilb. ipse recenset in hoc prædic. album esse, & quantum esse idest respectum subiecti ad albedinem, & quantitatem, & talis vnio formæ ad subiectum est, quæ verè constituit hoc prædicamentum, potius quàm vnio vestis ad corpus, quia illa re vera est modus superadditus extremis, vt probamus in Phys. disp. 5. q. 8. art. 2. non autem ista, vnio namque vestis ad corpus nil prorsus addit reale supra intimam præsentialitatem, & contactum, quem habet ad membra: de hac tamen attulerunt specialiter exempla Philosophi, quia peculiari quodam modo nomen habitus illi appropriatur, vestis enim populariter dici solet Habitus: Aduersus hanc resolutionem quædam obijcit Auersa qu. 21. Phys. sect. 3. quæ nos diluimus loc. nunc cit. q. 9. Sed iam ex dictis constat nec ipsũ aliter potuisse explicare denominationem prædicamenti huius, quàm per modum vnionis informatiuæ.

DISPVTATIO NONA.

De Postprædicamentis.

1 *EXplicatis Prædicamentorum quidditatibus, & passionibus, quædã subiungit Arist. quæ multum conferunt ad ipsorum cognitionem, qua ratione Postprædicamenta dici consueuere; sunt autẽ numero quinq. Opposita, Prius, Simul, Motus, & Habere. Cõducunt verò hæc quinq. ad prædic. intelligentiam, quoniã de his quinq. in illis mentio facta est, de oppositis enim contrariè, & relatiuè mẽtionẽ fecit Arist. in prædic. substãtiæ, & quantitatis, dũ dixit, nihil contrariè illis opponi, magnum, & paruum relatiuè tantum oppont, & in prædic. qualit. dum asseruit habere cõtrariũ. de priori, & simul mentionẽ fecit in prædic. relationis, cum posuit relatiua simul natura; item de motu facta est mentio in c. de agere, & pati, nam non fit actio, & passio sine motu, habere tandem confert ad cognitionem vltimi prædicamenti, explicat enim diuersos habendi modos ad illud prædic. reducibiles. Postposuit tamen horum tractationem cognitioni prædicamentorũ, quamuis ipsi maximè inseruiant, quia vt notat Auersa q. 22. Log. in præfat. hæc conueniunt rebus, non quidem vt in seipsis considerantur, sed in ordine ad aliud, vt patet in primis tribus, quæ sunt quædam rerum comparationes, at cognitio respectiua alicuius præsupponit cognitionem absolutam eiusdem. vt docet Scot. q. 3. prol. G. et quia de motu hic non nisi cognitionem quandam nimis confusam tradere possemus, cum eius completa tractatio sit Phylosophica, quam tradidimus iam disp. 15. Phys. per totum, de habere autem præter ea, quæ adduximus in præced. disp. q. vlt. dum de hoc prædic. egimus, nil aliud dicendum occurrat; idcircò solum de primis tribus in præsenti erit sermo.*

QVÆSTIO PRIMA.

De Oppositis.

2 OPpositio, si amplissimè sumatur, conuertitur cum distinctione, & diuersitate, at si cõmuniter accipiatur, eadem est cũ repugnantia, propriè verò est quid strictius ipsa repugnantia, & ab Arist. hic diuiditur in quatuor species, scilicet in oppositionem contrariã relatiuam, priuatiuam, & contradictoriam; vt igitur propriam rationem veræ oppositionis cognoscamus, debemus inuestigare naturam generis, quod est repugnantia, & per quid ad oppositionem propriè dictam restringatur; sed prius aduertendum, quod hic non loquimur de repugnantia, & oppositione complexorum, satis enim diximus in 1. p. inst. tract. 2. c. 7. & 9. sed de repugnantia rerum incomplexarum, & simplicium,

nam est sermo de oppositione earum, quæ in prædicam. reponuntur, qualia sunt incomplexa, non complexa.

Repugnantia igitur est *relatio duorum extremorum simplicium, quatenus nequeunt habere identitatem quandam formalem, aut realem, vel quatenus eidem rei singulari, simul, secundum eandem rationem, & respectu eiusdem nequeunt inesse.* Dicitur *relatio*, quia repugnantia est quædam diuersitas, & distinctio, quæ formaliter est relatio, & si extrema erunt realia, & existentia, erit relatio realis simpliciter, si verò vnum extremum erit non ens, vel non existens, erit relatio realis secundum quid; & si extrema possunt esse sine oppositione, erit relatio prædicamentalis, sint autem, transcendentalis iuxta dicta disp. præced. dicitur *duorum extremorum simplicium*, ad differentiam repugnantiæ propositionum; dicitur *quatenus nequeunt habere identitatem*, &c. vt repugnantia disparata, & compossibilia comprehendantur, vt dicemus; additur, *vel quatenus eidem*, &c. quia quædam sunt, quæ non solum non sunt idem, sed nequeunt esse in eodem subiecto, vnde habent etiam repugnantiam subiectiuam; ad cuius intelligentiam additur *rei singulari*, quia vniuersali v.g. animali potentialiter conueniunt rationale, & irrationale, homini in communi album, & nigrum, dicitur *simul*, quia diuerso tempore contraria possunt eidem inesse, dicitur *secundum eandem rationem*, quia res diuisibilis in vna parte potest esse alba, in alia nigra; & indiuisibilis secundum diuersas rationes potest opposita suscipere, vt intellectus secundum quod producit speciem, dicitur agens, vt eandem recipit, dicitur patiens; dicitur *respectu eiusdem*, quia spectu diuersorum idem potest esse magnum, & paruum, simile, & dissimile.

3 Quamuis autem opposita, seu repugnantia formaliter dicant relationem, fundamentaliter tamen, vt dicunt extrema per relationem repugnantiæ relata, solent diuidi in disparata, & in opposita propriè sumpta ex Sco. 1. d. 11. q. 2.

Disparata sunt illa, quæ ita inter se repugnãt, vt eadē ratione indeterminatè, & indifferenter cum quolibet alio diuerso repugnent, vt homo, & equus ita pugnant inter se, vt eodem modo, & indifferenter quodcunque aliud diuersum respiciant vt repugnans, nec habent aliquod cui speciali modo, & determinatè repugnent; & hæc sunt duplicis generis, vt colligitur ex Scot. cit. lit. D. alia sunt, quæ solum habent incompossibilitatem formalem, quia vnum nequit esse alterum, vt albedo, & dulcedo, nam ratio albedinis non est ratio dulcedinis; alia sunt, quæ habent quoque incompossibilitatem subiectiuam, quia neque in eodem possunt esse subiecto, vt duæ formæ substantiales dicuntur etiam disparatè repugnare, quia etsi ab eodem subiecto mutuò se excludant, hac tamen ratione indifferenter respiciunt quamcunque formam substantialem non subordinatam, non verò vnam speciali modo à subiecto determinatè excludunt.

4 Opposita propriè dicta dicuntur illa, quæ speciali modo, hoc est determinatè, se respiciunt tanquam terminos illius repugnantiæ, vt non ita se habeant respectu alicuius tertij, vt calor ita repugnat frigori, vt non eadem ratione, & habitudine respiciat tanquam diuersa albedinem, vel ignem, itaut per hoc, quod est *determinato modo, & certa habitudine repugnare* differunt opposita propriè dicta ab oppositis, & repugnantibus disparatè, quæ sine certa lege, & indiscriminatim se respiciunt in repugnando.

Horum autem oppositorũ quatuor genera assignat Arist. nã aliqua sunt opposita contrariè, alia relatiuè, alia priuatiuè, & alia contradictoriè; cuius diuisionis sufficientiam assignat Doctor q. 38. prædicam. nam oppositio alia est simpliciter realis, cuius extrema sunt entia in eodem genere contenta, & horum, aut vnum respicit aliud, & sic est oppositio relatiua, aut non; & sic est oppositio contraria; alia oppositio est secundum quid realis, quatenus vnum extremum est non ens, quod aut nullum sibi determinat subiectum, & sic est oppositio contradictoria, aut determinat sibi aliquod subiectum, & est oppositio priuatiua. Alteram sufficientiam tradit 5. Met. tex. com. 15. quia opposita, vel ponunt se, & sic sunt relatiua, quæ propter mutuam dependentiam simul sunt, & non sunt; vel excludunt, & tunc vel vtrumq. extremum ponit aliquid, vel se nihil, si primum, sunt contraria, quæ dicunt duas naturas positiuas sub eodem genere; si alterum, est nihil, vel est negatio simpliciter, & sunt contradictoria, vel est negatio in subiecto apto, & determinato, & sunt opposita priuatiuè. De his quatuor generibus est agendum.

ARTICVLVS I.

Relatiua, & contraria oppositio declaratur.

5 INcipit Arist. à relatiuè oppositis, quia minus opponuntur, & ait, quod opposita relatiuè *ea sunt, quæ id, quod sunt oppositorum esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur*, hoc est illa dicuntur relatiuè opposita, quæ secundum id, quod opponuntur, ad inuicem se respiciunt, quod non conuenit alijs oppositis, quia licèt vt vnum oppositum fundat oppositionis respectum, respiciat aliud oppositum, nam album dicitur opponi nigro, tamen secundum propriam entitatem non respicit, nec dicitur ad aliud referri, vt album non dicitur nigri album, at relatiuè opposita fundamentaliter accepta, hoc est secundum proprias entitates, quæ fundant oppositionem, ad inuicem se respiciunt, quia sunt relatiua, sic dimidium non solum dicitur duplo oppositum, sed dicitur quoque dimidium dupli; quod genus oppositionis satis declaratum est disp. 8. quæst. 6. art. 3. in sol. ad 1. vbi etiam innuimus, quo sensu conuenire possit omnibus relatiuis tam æquiparantiæ, quam disquiparantiæ, esto in istis clarius appareat, ac etiam non solum relatiuis mutuis, sed etiam non mutuis, nam de his quoque exemplificat hic Arist. 5. de scientia, & scibili, ex quo colligitur non tantum dari oppositionem relatiuam formalem ratione relationum, sed etiam terminatiuam, vt ibi diximus.

Opposita contrariè definiri possunt ex his, quæ hic habet Arist. & 10. Met. cap. 6. & alibi, quod sint *formæ reales, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt, cui vicissim successiuè natæ sunt inesse*, pro cuius definitionis notitia singulæ particulæ sunt examinandæ. Primò dicitur, quod sint *formæ reales*, per quam particulam differunt à priuatiuis, & contradictorijs, quorum vnum est non ens. Vbi nota: quòd contrarietas aliquando sumitur latè, vt cuicunque oppositioni conuenit, sic 1. Phys. 42. & seq. principia, quæ sunt forma, & priuatio, dicuntur contraria, termini positiui motus, vt duæ quantitates, duo Vbi dicuntur contraria propter incompossibilitatem in eodem subiecto, & tamen numero differunt, sic 10. Met. 25. masculinum, & fœmininum vocat contraria; duæ formæ substantiales, quamuis disparatè opponantur, aliquando dicuntur contrariæ, quare hic in strictiori acceptione sumitur, prout ab alijs oppositionum generibus condistinguitur.

6 Secundò, dicitur *sub eodem genere*, quod aliqui intelligunt de genere Physico, seu subiecto, non de genere Logico, quia multæ formæ, etiam prædicamento distinctæ, contrariantur, vt calefactio, quæ est respectus, & frigus, quæ est qualitas; alij de genere etiam Logico, non necessario proximo, sed vel proximo, vel remoto, eo quia hic recenset Arist. tam albedinem, & nigredinem, quæ sunt sub eodem genere proximo, quam actus virtutis, & vitij, qui genere subalterno communi gaudent, scilicet, habitu, alij tandem restringũt ad genus proximũ, quia sic videtur sentire Arist. 10. Met. 13. & 14. Sed nõ est à secunda sententia recedendum, quæ communis est; nam cum debeat esse mutua transmutatio inter contraria, non debent prædicamento differre, nunquam enim terminus à quo positiuus in motu differt prædicamento à termino ad quem, imò sunt aliquando eiusdem speciei, vt patet in augmentatione. Nec vrget, quod calefactio, & frigus sint in diuersis prædicamentis, quia calefactio non ex se contrariatur frigori, sed ratione proprij termini, scilicet, caloris, à quo specificatur, formæ autem contrariæ ex seipsis debent opponi; cum igitur debeant esse eiusdem prædicamenti, nec necessario debent sub genere proximo esse collocata, vt patet in exemplo adducto, & in mille alijs, dicendum erit hoc genus vel proximum, vel remotum significare; Arist. autem cit. locutus est de contrarietate non in tota amplitudine, sed de illa determinata, quæ in formis eiusdem generis reperitur.

Dices, Arist. hic ait contraria alia esse sub eodem genere, vt albedo, & nigredo, alia sub diuersis generibus, vt iustitia, & iniustitia, alia esse ipsa genera vt bonum, & malum, ergo contraria poterunt prædicament. differre. Resp. Amno. per genera ibi sumere Arist. non prædicamenta, vel propria genera, nam hæc bono, & malo nequeunt conuenire, sed metaphoricè pro quibusdam conditionibus generalibus, quatenus quodlibet contrarium respectu subiecti, vel est conueniens, & habet rationem boni, vel disconueniens, & habet rationem mali. Vel dicendum cum Simpl. loqui ad mentem

Pythagor. ponentium bonum, & malum, vt duo principia vniuersalia rerum.

7 Tertiò, dicitur *maximè distant*, per distantiam hic non intelligitur disconuenientia, nam minus conueniunt homo,& album, quam album, & nigrum, & tamen homo, & album non dicuntur contraria, sed intelligitur repugnantia, & incompossibilitas, vt notat Scot. 1. d. 7. q. vn. L. & est quædam locutio metaphorica, nam sicut in distantia locali datur principium, medium, & finis, & principium, & finis maximè inter se distant, non ita cum medio; sic in formis sub eodem genere repugnantibus dantur aliquæ, quæ maximè repugnant in illo ordine, & genere, vt in ordine colorum albedo, & nigredo, in ordine saporum dulcedo, & amaritudo, quæ se habent vt principium, & finis, dantur quoque sapores, & colores medij, qui non tam distant, sicut primi. Quæ maxima distantia est duplex, alia negatiua, vt in illo ordine, et genere non detur alia maior, licèt alia similis, et æqualis detur; quædam verò dicitur maxima positiuè, quia sola reperitur in illo ordine, vt non sit alia maior, nec eiusdem rationis, hic tamen positiuè sumitur quam negatiuè, nam in genere qualitatum tangibilium dantur quatuor primæ qualitates contrariæ, calor, et frigus, humidum, et siccum.

Sed pro maiori intelligentia not. quod repugnantia est duplex alia effectiua, alia formalis, prima est, qua vna res alteri repugnat, quia potest producere effectum illi contrarium, vt sol dicitur frigori contrarius, & repugnans effectiuè, quia potens est producere calorem, & calor in igne dicitur effectiuè repugnans frigori in aqua, quia potest producere calorem in ipsa aqua; repugnantia formalis est, qua duo inter se ex suis rationibus formalibus repugnant, & sunt incompossibilia, vt calor in aqua,& frigus, in eadem repugnant formaliter, non effectiuè, vt cum Scot. 4. d. 1. q. 6. F. notauimus disp. 5. Phys. q. 3. artic. 3. eo quia talis repugnantia, & expulsio frigoris à calore prouenit media informatione, & per exhibitionem propriæ entitatis, ideoque in genere causæ formalis, in præsenti non sumitur repugnantia pro effectiua, sed pro formali, nam loquimur de contrarijs, prout incompossibilia sunt in eodem subiecto, & per consequens vt sunt ipsius informatiua, ipsique tribuunt proprios effectus formales: tum quia albedo, & nigredo sunt contraria, non tamen effectiua.

8 Hæc autem repugnantia formalis est multiplex, præsertim apud Scotum, nam primò aliqua dicuntur formaliter repugnare, quando simpliciter,& omnimodè repugnant, itaut nullo modo per quamcunque potentiam simul esse possint, non solum in subiecto, sed nec etiam in eodem instanti; & hac repugnantia repugnant contradictoria, quorum rationes formales, quia consistunt in exclusione alterius oppositi, nunquam poterunt esse simul in eodem instanti, & de hac repugnantia formali locutus est Scotus 2. d. 2. q. 9. Q. vbi ex oppositione formali inter esse caloris, & non esse eiusdem reperta colligit incompossibilitatem eorum in eodem instanti. Secundò, formaliter repugnant, quæ ex suis rationibus formalibus nequeunt in vnum per se conuenire, neque in per se compositionem alicuius tertij, etiam spectata quacunque potentia, vt homo, lapis, formæ disparatæ, &c. quæ ita repugnant, vt præscindendo à quacunque potentia, adhuc intellectus diuinus cognoscit in ipsis hanc incompossibilitatem; & hæc repugnãtia minor est prima, nam quæ hoc modo repugnant, possunt in eodem tempore esse, neque ita se habent immediatè, vt statim ac aliquid ab vno istorum recedit, sit sub opposito, vt non statim ac aliquid est non homo, est lapis, sicut euenit in contradictorijs, in quibus si aliquid ab esse alicuius recedit, statim est sub non esse opposito, vt notat Doct. 4. d. 1. q. 1. F. & 1. d. 2. q. 2. Z. & de hac repugnantia loquitur Scot. 1. d. 43. E. dum ait, aliqua etiam esse in se ipsis possibilia, sed formaliter incompossibilia, vt non possint esse simul vnum, vel aliquod tertium ex eis; sed hæc incompossibilitas non est in ordine ad idem subiectum, sed in ordine ad constitutionem vnius per se. Tertiò, formaliter repugnant, quæ ex suis rationib. formalibus speciali modo opponuntur, vt non cum alijs eodem modo pugnent, ex quo sequitur incompossibilitas in ordine ad subiectum idem, quatenus vnum natum est aliud expellere ab eodem subiecto, quomodo loquitur Doct. 1. d. 7. cit. & cum in 4. d. 49. q. 16. B. negat duas dimensiones adinuicem formaliter repugnare, quia verè vna quantitas non opponitur alteri, cum sint eiusdem speciei. Tandem alia est formalis repugnantia, qua duo repugnant ratione suorum effectuum formalium, siue sint primarij, siue secundarij, siue ex seipsis formaliter repugnent, siue non; quomodo intelligitur Scot. 4. d. 1. q. 5. F. cum ait contraria, & dimensiones seinuicem formaliter expellere, qui modi ita sunt subordinati, vt primus inferat alios, secundus tertium, & quartum, & tertius quartum, non è contra; & hæc distinctio est valdè not. multum enim inseruit ad lib. de Gen. cum de compossibilitate contrariorum in eodem subiecto agitur. Hic formalis repugnantia sumitur tertio modo; nam prima conuenit contradictorijs tantum, secunda repugnantibus disparatis, quia est repugnantia indeterminata, quarta non est propriè formalis, sed ratione effectuum.

9 Solet adhuc dubitari, an de ratione contrariorum sit maxima distantia, an verò minor sufficiat, & si primum asseratur, sola extrema dicentur contraria, nõ media. Sed faciliter solui potest distinguendo cum Recent quod contraria alia sunt perfecta, alia imperfecta, illa requirere maximam distantiam, de quibus locutus est Arist. 5. Met. 15. & 10. Met. 14. dum per hãc maximam distantiam definiuit contraria, imperfecta verò non exposcere hanc maximam distantiam, sed minorem sufficere, vt contraria dicantur, sicut medium, quamuis non distet à principio, vt distat finis, non ob id tamen absolutè negatur distare.

Ex quo liquet solutio alterius dubitationis, nam ex hoc, quod contraria maximè distant, infertur vnum non nisi vni cõtrariari posse, non pluribus, quam conditionem assignauit Arist. 10. Met. 14. & seq. Hoc enim est vniuersaliter verum de contrarijs extremis, nam maxima distantia solum inter duo extrema versatur, at contraria imperfecta nõ necessario requirunt hanc conditionem, albedo enim licèt soli nigredini perfectè contrarietur, imperfectè tamen rubori, pallori, &c. & si aliquando plura videantur extrema contraria, nihilominus ad vnum genus possent reduci, vt error opponitur scientiæ,& opinioni, generice vero cognitioni veræ; ita Auersa q. 22. sect. 1. Alij hanc conditionem exponunt de contrarietate adæquata, non de inadæquata, sic liberalitas inadæquatè opponitur auaritiæ, & prodigalitati, adæquatè vitio illis communi. Alij aliter explicant, quòd quando oppositio est secundùm eandem rationem, non inter duo cadere potest, at si est secundum diuersam rationem, sic plura poterunt eidem opponi, prima expositio fundamentum habet in Arist. ibi, & in Scot. in comm. nam Arist. ex hoc, quod contrarietas est perfecta, & maxima differentia, infert vni nonnisi vnum contrarium esse, vt ibi explicat Doctor; quamuis in re parum differant istæ expositiones.

16 Quartò dicitur *ab eodem subiecto*, &c. his verbis explicatur effectus formalis contrariorum, quæ est expulsio ab eodem subiecto; & notanter additur *cui tamen vicissim*, &c. nam non ex hoc, quod aliquæ formæ nequeunt reperiri simul in eodem subiecto, debemus arguere contrarias esse, quia poterit prouenire ex subiecti incapacitate, vt est albedo, & intellectio, quæ nec simul, nec successiuè possunt esse in subiecto eodem; quare requiritur expulsio quidem formalis à subiecto, sed cum hoc quod subiectum illud sit vtriusque capax. Notetiam ex Sco. 4. d. 49. q. 13. B. quod hæc expulsio non debet intelligi de quibuscunque contrarijs acceptis secundum numerum, nec de quocunque subiecto eodem secundum numerum, quia albedo hæc, quæ est in A. & hæc nigredo, quæ est in B. non possunt nec in hoc; nec in illo se expellere, aliter migrarent de subiecto in subiectum, & tamen contraria dicuntur, quare sufficit, vt istud verificetur de contrarijs secundum speciem acceptis, quatenus aliqua albedo, & aliqua nigredo possunt sibi succedere, non quidem in omni subiecto, aliter nullum subiectum determinaret sibi vnum contrariorum; sed in aliquo subiecto. Quibus addendum non sufficere, imò nec requiri ad contrarietatem expulsionem numeralem, nam duæ albedines, duæ intellectiones numero distinctæ sint in eodem subiecto incompossibiles, non tamen contrariæ dicuntur proinde requiritur expulsio, & incompossibilitas specifica, idest duarum formarum specie distinctarum.

Insuper not. quod hæc expulsio potest dupliciter accipi, vel aptitudinaliter, quatenus quodlibet contrarium natum est oppositum expellere à subiecto, vel actualiter, quando, scilicet, actu expellit. Quidam vt Tat. in Postp. qu. vn. §. *Secundo sciendum*, sustinent hic intelligi de expulsione actuali; at quoniam vident contraria in gradibus remissis simul reperiri, vt patet de aqua tepida hinc negant hanc expulsionem conuenire formis contrarijs in gradibus remissis, sed tantum in gradibus intensis; & consequenter solum in gradibus intensis esse repugnantes affirmant, non in remissis, nec ex suis rationibus formalibus. At quia ex proprijs rationibus formæ repugnant,& non propter graduum intensionem, album enim vt vnum verè nigro vt vno opponitur; potius est dicendum expulsionẽ apti-

aptitudinalem esse effectum contrarietatis, actualem verò esse accidens separabile, vt est, de risu, & risibilitate, separatur autem propter aliquod extrinsecum impedimentum, qualis est illimitatio subiecti, quia enim quodlibet subiectum est capax qualitatis vt octo, propter istam capacitatem possunt reperiri in illo quatuor gradus caloris, v. g. & quatuor frigoris, vel quinque caloris, & tres frigoris, ita vt octauus numerus non excedatur; idcirco calor, & frigus in illo non repugnant actualiter, habent tamen aptitudinem ad repugnandum, quod eueniret, si noui gradus adderentur, vel capacitas subiecti restringeretur. Non negamus tamen dari quoque formas aliquas indiuisibiles, quæ semper actualiter quærunt expellere se mutuò, vt duæ intellectiones oppositæ; de his fusius in lib. de Gen.

11 Dices Sco. 1. d. 17. q. 3. VV. ait, incompossibilitatem in eodem subiecto qualitatibus intensis conuenire, non remissis. Resp. Scotum, vt patet ex dictis, absolutè repugnantiam hanc vocare formalem, præcipuè in 4. d. 49. q. 13. A, quod non esset verum, si solum ratione graduum oppugnarent; quare dicimus ibi loqui de actuali expulsione, vel arguere ad hominem.

Deinde Arist. diuidit contraria in immediata, & mediata, prima sunt, quæ carent medio, & quorum alterum necessariò inest subiecto capaci, vt sanum, & ægrum respectu animalis; secunda sunt, quæ habent medium, & quorum alterum non necessariò inest subiecto capaci, vt album, & nigrum. Duplex verò potest assignari medium inter contraria, primum per negationem extremorum, vt inter amicum, & inimicum, quæ sunt contraria, datur medium, quod est non amicus, inter errorem, & scientiam datur ignorantia, & infans non dicitur temperatus, nec intemperatus, sed non temperatus. Secundum per participationem vtriusque extremi, quod potest euenire, vel per veram mixtionem cum permanentia entitatum vtriusque extremi, vt tepidum dicitur medium inter calorem, & frigus, & quælibet qualitates contrariæ in gradibus remissis; vel per quandam apparentiam, vt notat Scot. 2. d. 15. q. vn. B. vt sunt media specie distincta ab extremis, quæ dicuntur participare de extremis, non quia realiter ex illis componantur, sed quia magis conueniunt cum extremis, quàm extrema inter se, vt colores medij inter albedinem, & nigredinem, virtutes vitijs extremis oppositæ quoad esse reale, & physicum, vt liberalitatis habitus dicitur medius inter auaritiam, & prodigalitatem, nam assimulatur auaritiæ, vt prohibet sumptus superfluos, prodigalitati, vt præcipit necessarios, vide Sco. q. 39. prædicam.

ARTICVLVS II.

Priuatiua, & contradictoria oppositio explicatur.

12 DE priuatiuè oppositis plura diximus d. 4. Phys. q. 1. & 2. ideo hic pauca dicemus; definiri solent, illa esse, *quorum vnum est priuatio alterius, & alterum est habitus, seu forma, & habent fieri circa idem subiectum tempore à natura determinato*; vnde visus, & surditas non opponuntur priuatiuè, quia vnum non est priuatio alterius, nec habent fieri circa idem subiectum; neque visus, & negatio eiusdem in lapide, quia & si vnum sit alterius carentia, nō tamen respiciunt subiectum commune, quod sit vtriusque capax; nec visio, & eius negatio in catello ante nonum diem dicuntur priuatiuè opposita, quia etsi subiectum ex se sit capax, non adest tamen tempus determinatum à natura, nam ante nonum diem non debetur visio catello; hinc tres requiruntur conditiones ex Sco. 1. d. 28. q. 2. B. vt sint circa idem subiectum; vt subiectum sit vtriusque capax, & in tempore determinato à natura. Ex quibus sequitur contradictoria à priuatiuè oppositis differre connotato scilicet subiecto apto: item inter priuatiuè opposita dari posse medium, scilicet in subiecto non apto ex Sco. 2. d. 41. D. de quo neutrum affirmari possit, vt lapis nec est cæcus, nec videns.

13 Addit Arist. aliam conditionem, & proprietatem, scilicet quòd quamuis ab habitu ad priuationem fiat progressio, nō datur tamen à priuatione ad habitum regressio, quæ tamen conditio multas patitur instantias, nam non videns modò fit postea videns, aer tenebrosus fit denuò lucidus, non calidum potest de nouo acquirere calorem; quapropter ait Doctor 4. d. 43. q. 3. F. non esse conditionem vniuersalem, sed particularē. Discrepant autē Doctores in assignatione regulæ, qua dignosci possit, à qua priuatione possit fieri regressus, & à qua non. Scot. cit. ait verificari in ordine naturalis generationis secundum descensum, quia post priuationem ibi non redit habitus, quia non redit forma immediatè præcedens illum habitum secundum ordinem generationis; hoc est, dantur aliquæ generationes, quæ ordinatim multas alias prærequirunt, itavt genita per illas non ex quolibet, sed ex aliquibus determinatis exposcunt fieri, vt acetum, vt fiat, prærequirit humorem à terra prouenientem in vite, qui deinde in succum, postea in vinum conuertatur, & tandem in acetum; sic nutritio multas præexigit substantiales mutationes alimenti in cibum, in chylum, in sanguinem, quod deinde in carnem, per nutritionem conuertitur; quando ergo natura in generatione alicuius ordinatè procedit, quasi ascendendo à forma imperfectiori ad perfectiorem, si forma posterior recedit, non datur ad illam regressio, quia descendendo natura non inducit formam præuiam, v. g. quando caro corrumpitur ex sanguine aggenerata, non potest de nouo forma carnis redire, quia neque forma sanguinis redit, quæ immediatè præcesserat ad carnem, sed necessariò deberet fieri resolutio vsque ad materiam primam, & denuò per illas formas prærequisitas quasi per quosdam gradus ascendere ad formam carnis. In postpr. verò q. 41. alias regulas assignat, scilicet quod priuatio alia priuat, seu tollit solum actum, alia actum, & potentiam ad actum, à prima est regressio, non à secunda, vel priuatio alia est habitus, cuius principium est intrinsecum, vt cæcitas, alia est formæ, cuius principium est extrinsecum, vt tenebra in aere, à prima non est regressus, sed à secunda, contra quas instant Conimbr. contra primam, nam per potentiam si intelligitur vitalis, est vera, at pariter instantiam de actu, qui staret pro qualibet alia forma, nam caluus, & edentulus non amplius acquirunt capillos, vel dentes, & tamen habent potentiam soloque actu carent. Contra secundam, quia frigus in aqua est à principio interno, & tamen quando est calida, adhuc redit ad pristinam frigiditatem. Sed potest dici per potentiam intelligi potentiam proximam subiecti, quæ tunc aufertur, quando est cum dispositionibus positiuè contrarijs ad recipiendam formam, nam tunc subiectum non manet proximè aptum erga formam, vt est in oculo noxio humore grauato, non sic quando potentia ista non est impedita, vt aer tenebrosus. Ad 2. regulam verificari, quando principium internum læditur, non quando integrum manet, nam claudens oculos dicitur non videns, sed potens videre.

14 Opposita contradictoriè, seu negatiuè sunt illa, *quorum vnum cum sit res, aliud est negatio eiusdem*; vel vt alij dicunt, sunt, *quæ secundū affirmationē, & negationem opponuntur*; vt sedere, non sedere, lapis, non lapis, qua ratione differunt à priuatiuè oppositis, quòd hæc necessariò connotant commune subiectum capax, illa verò à tali subiecto præscindunt ex Scot. 1. d. 28. q. 2. C. Contradictoria sunt duplicia, alia complexa, & sunt propositiones contradicentes, vt Petrus currit, Petrus non currit, de quibus egit Arist. in lib. Periherm. alia incomplexa, & sunt termini contradicentes, vt animal, non animal, de quibus hic agit Arist. illa, vt contradicant, præcipuè debent pro eodem instanti sumi, ista verò, vt notat Scot. 2. d. 2. q. 9. R. absolutè sumpta pro quocunque tempore contradicunt. Verum vt exactius contradictoriorum naturam indagemus, tria sunt examinanda; an possit inter ipsa dari medium, secundò, an hæc oppositio sit omnium maxima: tertiò, an ad saluandam contradictionem sufficiat virtualis distinctio.

Quoad primum, non est sermo, an inter contradictoria detur medium susceptiuum vnius ex contradictorijs, vel vtriusque successiuè, hoc enim ab omnibus admittitur, nam datur subiectum, de quo verum erit affirmare, vel negare alterum ex contradictorijs: sed quæritur, an possit dari medium aliquod participans de contradictorijs extremis, aut per abnegationem vtriusque, itavt neutrum contradictorium conueniat illi.

15 Dicemus, quamuis inter incomplexa contradictoria sumpta cum aliquo sincathegorematè in propositionib. possit dari medium per abnegationem vtriusque extremi, inter ipsa tamen absolutè sumpta, siue complexa, siue incomplexa nequit dari medium, nec per participationem, nec per abnegationem extremorum. Conclusio docetur à Scot. 4. Met. q. 4. & 1. d. 2. q. 7. KK. & d. 4. q. 1. E. & d. 5. q. 1. L. quem sequuntur Scotistæ, vt Ant. And. 4. Met. q. 6. Zerb. q. 16. Fauent. ibi. disput. 15. & fusè prosequitur Amic. tract. 21. disp. 4. q. 3. dub. 1. estque communis. Primò, quòd inter contradictoria incomplexa sit medium, si sumantur in propositione cum aliquo sincathegorematè; probatur, nam contradictoria incomplexa, vt homo, & non homo, verè dicuntur contradictoria ex Scot. 2. d. 2. q. 9. Z. etenim opponuntur, & nonnisi hac oppositione: tum quia communiter dicitur, quod contradictoria non ambo simul,

simul, sed alterum de quolibet prædicatur, quod nequit de complexis verificari, quia propositiones non prædicantur, quare incomplexa sunt vera contradictoria, & tamen vt notauimus 1.p.Inst.tract.2.cap.7.istæ propositiones sunt ambæ falsæ, *animal per se est album, animal per se est non album*, nam si alterum illorum per se conueniret, nunquam oppositum ei competere posset, sicut quia homo est per se rationalis, nunquam erit non rationalis.

16 Secundò, quòd inter contradictoria absolutè sumpta non detur medium per participationem, probatur ex Arist.4. Met.c.4. & seq. nam vel istud medium diceretur de contradictorijs participare, quia sit compositum ex vtroq. vel quia vtrūq. simul recipere potest: non primum, quia nulla res ex oppositis intrinsecè componitur, esse, & non esse sunt opposita: tum quia talis res media non posset generari, & corrumpi, quia ex illa, & in illam non posset fieri mutatio, hæc enim est inter ens, & nō ens, quorum vnum est terminus à quo, alterum terminus ad quem, qui nunquam sunt simul, ergo si illa forma de ente, & non ente participaret, nō posset generatiua mutatione acquiri, quia non haberet pro termino à quo, non ens, sed pro termino ad quem, neque corruptiua mutatione deperdi, quia non terminaretur ad non ens, quod potius esset terminus à quo, idem diceretur, si hoc medium poneret quid prescindens, & eminenter continens vtrumque contradictorium.

Neque dicendum secundum, quia sequeretur ambas propositiones contradictorias esse veras, quod implicat, sequela patet, quia si v.g. album, & non album simul essent in ligno, esset verum dicere lignum est album, & simul lignum est non album, ex eo enim quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa: implicantia probatur: tum quia hoc est primū principium, à quo omnia alia principia scientiarum depēdent, quo destructo, ruerent omnes scientiæ: tum quia nulla res haberet determinatam essentiam, sed quodlibet esset quodlibet, nam si v.g. homo est animal, & non animal, quia non animal est negatio extra genus, iam homo esset lignum, esset accidens, imò chymera, quia isthæc omnia sunt non animal; tum quia nulla daretur falsitas in rebus, hæc enim datur, quatenus res non ita se habet, vt enunciatur, at si contradictoria essent in eodem, non posset res aliter enunciari, quàm sit in se ipsa; tandem hoc ipsum colligitur ex ipsis aduersarijs, nam si sustinent hāc propositionem esse veram, scilicet, inter contradictoria dari medium, & hanc esse falsam inter contradictoria non dari medium, eo ipso fatentur contra seipsos contradictoria esse immediata, & medium non admittere, aliter vtrumque deberent concedere.

17 Tertiò, quod non detur medium per abnegationem extremorum, sicut datur inter priuatiuæ opposita, ostenditur, quia tunc ambas contradictorias sequeretur esse falsas, quod implicat, sequela Prob. nam falsum esset album de ligno affirmari, quia illud non habet, falsum esset album de ligno negari, quia hoc esset tribuere ligno negationem albi, quam tamen supponitur non habere; & si esset verum, iam non daretur medium per abnegationem, vtriusq. implicantia ostēditur ijsdem rationibus, ac precedens; tū quia natura contradictoriorum est, vt vnum sit formaliter alterius destructio, ergo si vnum remoueretur à subiecto, non habebit in subiecto proprium esse, sed destructum, ergo in illo reperiretur oppositum, quod formaliter est ipsius destructio.

Dices: istæ propositiones contradicunt, omnis homo est albus, omnis homo non est albus, quia idem prædicatum affirmatur, & negatur de eodem, secundum idem, & respectu eiusdem, & tamen sunt ambæ falsæ. Tum secundò, etiam contraria immediata medijs carent, ergo carentia ista non est propria contradictoriorum. Tum tertiò, animal nec est rationale, nec irrationale, numerus nec par, nec impar, ens nec idem, nec diuersum, quæ videntur contradictoria. Tum quartò, si inter incomplexa cum aliquo syncathegoremate datur medium, ergo etiam vt absolutè sumuntur, nō enim est maior ratio hic, quam ibi. Tum quintò, quæ solum per instans durāt, incipiunt simul, & desinunt, ergo habent simul esse, & non esse. Tandem est grauissima difficultas de propositionibus de futuro contingenti ante decretum diuinæ voluntatis, nam istæ, Petrus cras leget, Petrus cras non leget, non sunt veræ, nec falsæ, quia omnem determinatam veritatem, aut falsitatem à diuino decreto accipiunt, à quo, vt antecedunt, præscindunt.

18 Resp. ad 1. propositiones illas non esse contradictorias, sed vniuersales contrarias, ideo ambas falsas, nam vt ait Doct. in Met.cit. adhoc vt duæ propositiones sint contradictoriæ, requiritur, vt subiectum non sit aliquod commune, quod in plura inferiora distribuatur, quia tunc poterit prædicatum ratione vnius suppositi affirmari, ratione alterius negari. Ad 2. illa cōtraria carere medijs in subiectis aptis, quia se habent vt priuatiua, non in ineptis, vnde lapis nec est sanus, nec æger: at contradictoria vniuersaliter carent medio; hinc rectè definiuit illa Arist. 1. post. 5. per non habere medium secundum se. Ad 3. differentias illas esse quasi contrarias, cum dicant quid positiuum, non contradictorias. Ad 4. ratio disparitatis est, vt colligitur ex Scot. 1.d.4.qu.1.E. quia ad hoc vt propositiones sint contradictoriæ, vel de contradictorijs incomplexis, itaut vna sit vera, altera falsa, oportet, vt quicquid affirmatur in vna, totum id negetur in altera, modò in his propositionibus homo est per se albus, homo est per se non albus, non hoc interuenit, quia in prima affirmatur de homine ly albus perseitatis modo, in secunda negatur solum ly albus, & affirmatur denuo perseitas, ratione cuius est propositio falsa, non autem quia incomplexa non sint nata de quolibet disiunctim prædicari; idcirco quando absolutè sumuntur, necessario vna est vera, & altera falsa, quia non habet illa propositio vera, vnde possit falsificari, vt accidit, cum adest aliquod syncathegorema. Ad 5. illud instans dicitur primum esse rei, & vltimum esse, in quo res incipit, & desinit intrinsecè, ac proinde non habet simul esse, & non esse, vt fusius disp. 14. Phys. q. 2. art. 1. & 4.

19 Vltima difficultas petit longiorem discussionem de veritate futurorum contingentium in intellectu diuino, quæ non est Logici muneris; at pro nunc quod aliqui dicunt, quod vera contradictio attenditur penes instans temporis, non naturæ, vel rationis, est falsum, vt docet Scot. quol. 4. §. *Contra istam rationem*, tum quia in primo modo dicendi per se fieri possunt contradictoriæ, & tamen primus ille modus, vt præcedit secūdum modum dicendi per se, dicit instans rationis, vel naturæ, non temporis; Alij verò dicunt de essentia contradictoriarum esse, quòd pro quolibet signo si vna est vera, altera falsa, & è cōtra, & quod repugnet esse simul veras, vel simul falsas pro eodē signo, hoc autem conuenit illis propositionibus, quia neutra est vera, vel falsa. Contra, quia contradictio complexa est oppositio, cuius secundum se non est dare medium, ergo absolutè loquendo semper vna est vera, altera falsa; & redeunt omnia argumenta superius adducta. Dicimus ergo, quod creaturis ante decretum diuinæ voluntatis, quo determinat illas producere, vel non producere, non conueniunt, nisi prædicata essentialia, non contingentia, quare idem est considerare creaturas ante decretum diuinæ voluntatis, ac ipsas considerare solum quo ad essentialia, & hæ propositiones *ante decretum diuinæ voluntatis mundus erit, ante decretum diuinum mundus non erit*, æquiualent istis, *mundo quo ad essentialia considerato conueniet existentia, mundo quo ad essentialia considerato non conueniet existentia*; sicut ergo ex istis secunda est vera, prima falsa, ita de illis dicendum; quare negatur neutras esse veras, aut falsas, ad probationem concedimus veritatem, aut falsitatem propositionum de futuro contingenti pendere à decreto diuino, quando illa futura absolutè enunciantur de subiecto, in tantum enim modo *Antichristus erit* est vera, & opposita est falsa, quia determinauit Deus Antichristum producere; at quando futurum enunciatur de re cum aliquo syncathegoremate perseitatis, tunc oppositiones illæ non sunt amplius in materia contingenti, sed impossibili, quia contingens enunciatur vt quid essentiale, sicut quamuis hæc propositio *homo est albus* sit contingens, tamen hæc alia *homo per se est albus*, est in materia impossibili, cum implicet contingens esse necessarium, sic accidit hic quia præcisio diuini decreti, est præcisio quoque rei à quocunque contingenter conueniente.

20 Dices, ergo si hæc *mundus per se non erit* ante decretum diuinum est vera, & opposita falsa, non posset per diuinum decretum reddi vera, quia nequit immutare rerum essentias, & tamen ante mundi constitutionē erat verum dicere *mundus erit*; Tum quia Sco. quol. 14. S. ait propositiones contingentes esse neutras ante diuinum decretum, nec veras, nec falsas. Resp. neg. conseq. quia decretum diuinum non facit, quod hæc propositio, *mundus per se erit existens*, sit vera, semper enim hæc erit falsa, quia in materia impossibili, solum ergo istam aliam reddit veram *mundus erit*, quæ est contingens, nam ante decretum nulla propositio est contingens, sed qualibet necessaria, vel impossibilis, & hoc vult asserere Scotus, cum ait propositiones contingentes esse neutras, quia tunc non possunt vt contingentes formari, cum præscindatur à causa omnis contingentiæ, & solum sub disiunctione contradictoria possunt de re enunciari, quomodo erit quædam propositio hypothetica disiunctiua necessario vera, nam hæc *mundus aut erit, aut non erit*, æquiualet huic, *mundus habet potentiam ad essendum, & non essendum*, quæ est necessaria. Adest quoq. difficultas de pro-

propositionibus exponibilibus adducta 1. p. Inst. tract. 2. c. 10.

Quo ad 2. an hæc oppositio sit omnium maxima, not. quod non loquimur de contradictorijs materialiter, vt scilicet dicunt subiecta, de quibus enunciantur contradictoria incomplexa, nam eadem res v. g. potest dici similis, & non similis respectu diuersorum, sed formaliter sumptis, pro affirmatione, & negatione, nec loquimur de maioritate perfectionis, in ordine ad perfectionem entitatiuam extremorum, quia sic perfectior erit oppositio contraria, vel relatiua, quæ versantur inter entia positiua, quam contradictoria, quorum vnum extremum est non ens: sed de maiori, vel minori perfectione in ratione repugnantiæ, hæc enim est essentialis perfectio, & intrinseca in oppositionibus quia ipsæ essentialiter sunt repugnantia, ergo quæ maiorem dicit repugnantiam, erit perfectior, & maior, & quæ maximam dicit repugnantiam, erit perfectissima, & maxima oppositio.

21 Dicendum inter oppositiones omnium maximam esse contradictoriã; ita Zerb. 4. Met. q. 6. ex Sco. ibid. q. 4. seq. Amic. tract. 19. q. 7. dub. 2. & Conim. hic q. vn. art. 6. probatur, & explicatur simul, nam illa est maxima oppositio, quæ maiorem dicit repugnantiam, & incompossibilitatem, sed contradictoriæ extrema ex suis rationibus formalibus sunt ita incompossibilia, vt non solum nequeant esse in eodem subiecto, sed nec etiam in eodem tempore, vnde vniuersaliter quodcunq; mediũ excludunt, vt notat Sco. 2. d. 2. q. 9. Q. quod alijs oppositis non conuenit, nam priuatiua admittunt medium per abnegationem extremorum, contraria quoq; imò quædam in esse remisso cõueniunt in eodem subiecto relatiue opposita, medium per abnegationem etiam habent: accedit authoritas Arist. 10. Met. 15. & 4. Met. 27. vbi hoc specialiter probat ex vniuersalitate huius oppositionis, quia de quolibet vnum contradictoriorum necessario affirmari, vel negari debet. Succedunt his priuatiuè opposita, quia extrema minus conueniunt, quàm contraria, & relatiua, illa enim se habent vt ens, & non ens, ista vt duo entia positiua, nec possunt simul esse in eodem subiecto. Deinde relatiua, & vltimò contraria contra Zerb. cit. nam ista naturaliter in esse remisso, & supernaturaliter in esse intenso possunt simul esse in eodem subiecto; at opposita relatiuè quatenus opposita, idest quatenus respiciunt eadem extrema, non possunt esse in eodem subiecto, nequit enim idẽ respectu eiusdem dici pater, & filius, dominus, & seruus, quamuis non implicet respectu diuersorum sed vt sic propriè non repugnant.

Dices ex minori oppositione non infertur maior oppositio, sed ex contrarietate infertur contradictio, nam si duo sunt album, & nigrum, sunt album, & non album, non tamen è contra, ergo &c. Tum 2. inter contradictoria datur medium, ergo non opponuntur maxima oppositione, Antec. prob. non albũ, & albissimum sunt contradictoria, inter quæ mediat album, nam magis distat à non albo albissimum, quam album, sicut enim se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, &c. Tum 3. magis distant contraria, quam contradictoria, ergo magis opponuntur, patet conseq. quia distantia est quædam repugnantia, antec. prob. quia necesse, & impossibile plus distant, & sunt contraria, quam possibile, & impossibile, quæ sunt contradictoria; item quælibet alia opposita includunt contradictionem, & aliquid aliud addunt; & tandem quia facilius non album fit album, quam nigrum fiat album, ergo maior distantia erit inter nigrum, & album, quam inter album & non album.

22 Resp. ad 1. neg. ad positionem contrariorum semper inferri contradictionem, vt patet de contrarijs in esse remisso; assumptum autem esse verum de oppositione speciali, quæ in aliquibus reperitur, non de vniuersali, & quæ adest in omnibus, vt est contradictio, nam radix omnis distinctionis est contradictio: tum quia non infertur per locum intrinsecum, sed à concomitãti; imò ex hoc arguitur maxima perfectio in genere repugnantiæ, quia ipsa est radix omnis oppositionis. Ad 2. neg. ant. ad probat. dicimus ex Scot. 4. d. 1. q. 1. F. verum esse perfectius ens magis distare à non ente, quam imperfectius, quatenus maiorem entitatem ponit in esse, vnde duo contradictoria magis distant, quam alia, æquè tamen sunt incompossibilia, tam enim repugnant Deus, & non Deus, quam album, & non album, ideoq; omnia æqualiter excludunt medium, siue per participationem, siue per abnegationem.

Ad 3. neg. antec. ad 1. probat. dicimus possibile, vt stat pro contingenti, minus opponi impossibili, non verò vt est quid commune ad necessarium, & contingens, quomodo contradictoriè est oppositum: ad 2. concluderet, si illud additum causaret maiorem perfectionem in ratione repugnantiæ. Ad. 3. maior, vel minor oppositio non debet sumi ex maiori, vel minori resistentia ad vincendum oppositum, vt patet in ipsis contrarijs positiuis, nam magis cum frigore contrariatur febris ephymera, vtpotè intensior, quam ethica, & tamen hæc difficilius expellitur à subiecto, est ergo de per accidens hæc resistentia, sed per se debet accipi ex maiori, vel minori conuenientia, repugnantia, & incompossibilitate.

23 Quo ad 3. an sufficiat distinctio virtualis, seu rationis ratiocinatæ ad saluandam contradictionem, siue vt de eodem prædicata contradictoria verificentur, an verò requiratur distinctio actualis ex natura rei, pauca dicemus, quia est res metaphysicalis, & aliqua in disp. 1. q. 5. art. 2. & disp. 4. q. 1. art. 1. & disp. 5. q. 3. art. 2. tetigimus, dum distinctionem graduum metaphysicalium explicauimus: est ergo Thomist. opinio sustinens distinctionem rationis cum fundamento in re sufficere, vt de illa re in esse obiectiuo considerata, atq; adeò vt actu multiplicata per intellectum, quamuis in re extra sit formaliter vna, verificentur duo contradictoria prædicata, quia tunc non se habet vt vnum subiectum, sed vt duo propter diuersos conceptus obiectiuos inadæquatè exprimentes rem illam; quã opinionem sequuntur omnes Recentiores præter Amic. tract. 21. disput. 4. q. 3. dub. 2. qui cum Scoto 1. d. 8. q. 3. & Scotistis omnibus oppositum asserit, requiri scilicet distinctionẽ ex natura rei actualem, quando prædicata contradictoria sunt realia à parte rei, nam quando sunt rationis, & ab opere intellectus dependent, clarum est hanc distinctionem actualem non requiri vt patet in terminis abstracto, & concreto, qui differunt inter se, & contradictoria verificantur de ipsis, & tamen significatum vnius est omnino idem à parte rei cum significato alterius, eo quia prædicata illa dependenter conueniunt ab opere intellectus.

Probatur igitur hæc nostra sententia, quæ solum ratione ratiocinata differunt, quamuis in esse obiectiuo sint plura, à parte rei, tamen sunt vnum omnino actualiter, ergo de ipsis nequeunt verificari contradictoria realia, Prob. conseq. idem nõ potest simul esse, & non esse, nec de eodem secundum idem possunt duo contradictoria verificari, sed à parte rei illa distincta sunt vnum actuale, ergo &c.

Resp. sufficere quòd sint plura in esse obiectiuo, eò quia contradictio non est in rebus ante opus intellectus, si formaliter sumatur, nam consistit in affirmatione, & negatione, quatenus sunt enunciatiuæ, quod est opus intellectus; ita cum cæteris Thomistis Pasqual. to. 2. Met. disp. 59.

24 Contra, etsi contradictoria complexa, seu propositiones contradicentes sint opus intellectus, attamen incomplexa independenter ab intellectu dantur à parte rei, nam nullo intellectu cogitante negationes, & priuationes reales dantur in rebus. ergo sicut non potest de eadem re affirmari forma, & priuatio formæ, quamuis multiplex sit in esse obiectiuo, ita nec de eadem re à parte rei poterit affirmari forma, & negatio eiusdem, & si multiplicata sit ratione. Tum quia magis sunt incompossibilia ex suis rationibus formalibus contradictoria incomplexa, quam opposita priuatiua, relatiua, vel contraria ex dictis, sed ista non possunt de eodem in re extra verificari, sed requirunt subiecta multiplicata, quia independenter sunt in rebus ab intellectu, ergo illa, quando sunt prædicata rebus conuenientia præter intellectum, non poterunt dici de eodem à parte rei. Tum quia veritas, & falsitas propositionum non est conuenientia, vel disconuenientia ipsarum cum re, vt habet esse obiectiuum, sed vt habet esse reale, ergo licèt in esse obiectiuo res illa sit multiplex, si in esse reali est vna, iam de eodem contradictoria verificarentur. Tum quia si fundata requirunt necessariò distincta fundamenta, ita vt implicet in eodem fundamento reperiri, si sunt actu realia, requirunt actu diuersa fundamenta, si sunt actu per rationem, requirunt fundamenta actu diuersa per rationem, quia nequit fundatum habere maiorem entitatem suo fundamento, sed aliquando contradictoria sunt actu realia independenter ab opere intellectus, & requirunt fundamenta actu diuersa, ergo ista erunt actu à parte rei diuersa; min. patet, nam conuenire in essentia, & non conuenire in essentia sunt contradictoria, & actu ante opus intellectus sunt in homine respectu equi, plus enim conueniunt homo, & equus, quam homo, & lapis, & minus conueniunt homo, & equus, quam Petrus, & Paulus, ergo in homine debent dari fundamenta actu distincta à parte rei conuenientiæ, & non conuenientiæ, & non per opus intellectus, aut virtualiter distincta, nam hæc virtualis distinctio non ponit actu fundamenta à parte rei, ergo iam de eodem illa contradictoria verificarentur.

25 In oppos. arg. distinctio rationis ratiocinatæ, quod in se

erat

erat vnum, facit in esse subiectiuo plura, & diuersa, ergo sufficit, vt de ilis contradictoria prædicentur, non contradictorio modo, sed cum veritate. Conseq. prob. quia tunc cessant esse contradictoria, non enim verificantur de eodem, secundum idem, sed secundum diuersas formalitates obiectiuas, quarum vna non est alia. Tum 2. ad tollendam repugnantiam inter contradictoria non requiritur tanta distinctio in fundamentis, quanta est in ipsis contradictorijs, nam distinguere realiter, & non distinguere realiter sunt prædicata inter se realiter diuersa, & tamen in diuinis essentia, & relatio, quæ sunt fundamenta horum prædicatorum, non differunt realiter, ergo sufficit ad tollendam repugnantiam distinctio conceptuum obiectiuorum. Consequent. patet, quia si sufficit minor distinctio, non est maior ratio, cur requiratur ex natura rei actualis, vel conceptuum; maximè quando contradictoria formaliter tãtum distinguuntur. Tum 3. repugnantia contradictoriorium causatur ex vnitate reali, formali, & conceptibilitatis fundamenti, hæc omnia enim requiruntur, vt aliqua contradictoriè repugnent, ergo si vnum istorum amouetur, tollitur repugnantia, distinctio autem in esse obiectiuo tollit vnitatem conceptibilitatis.

26 Resp. ad 1. neg. conseq. cum probat, quando prædicata nata sunt conuenire independenter ab intellectu. Ad 2. neg. antec. nam vt plurimum quando prædicata sunt physicæ formæ, non possunt conuenire cum suis negationibus eidem rei physicæ, quamuis sit multiplex formaliter, quia non possũt eidem rei simpliciter conuenire, sed requirunt distinctionem realem, vt patet de albo, & non albo, quæ de eodem nequeũt dici secundum diuersas formalitates, sed benè secundum diuersas partes integrales, quæ sunt realiter distinctæ; quando verò prædicata dicunt diuersas formalitates, & opposita contradictoriè negationes harum formalitatum, sufficit in fundamento distinctio actualis formalitatum, quarum vni conueniat positiuum, alteri negatiuum: quia non implicat de eodem simpliciter enunciari, vnde res eadem dicitur simul conuenire, & differre, sic sunt prædicata assignata, nam licèt identitas, & distinctio realis sint effectus realiter distincti, non tamen est necesse, quod rationes identitatis, & diuersitatis sint realiter distinctæ, non enim necessariò tanta est distinctio in principijs, quanta in principiatis, & consequenter esse rationẽ differendi, & non esse rationem differendi, quamuis exigant distinctionem formalem inter essentiam, & relationem, non tamen realem. Ad 3. neg. conseq. quando contradictoria nata sunt conuenire ex natura rei. Posset argui in speciali de transcendentibus, quæ diuersitatem conceptuum dicunt, & tamen fundant contradictoria, nam ens dicitur commune Deo & creaturis, essẽtia diuina non ita & tamen virtualiter differunt. Sed de hoc in Meta. Pro nunc dicimus prædicata illa non conuenire independenter ab opere intellectus, nisi virtualiter, & fundamentaliter, qua ratione hanc solam inferunt distinctionem, & hæc de oppositis dicta sufficiant, de quibus plura desiderans videat Bonet. lib. 4. suæ Met. c. 2.

QVÆSTIO II.

De modis Prioris.

47 Priora, & posteriora illa dicuntur, quæ taliter sunt inter se ordinata, vt vnum præcedat alterum aliquo modo; ex quo sequitur, quod cum ordo sit quædam relatio, prioritas, & posterioritas sint relationes in extremis sic ordinatis fundatæ, quæ vt plurimum non sunt simpliciter reales, quia quando est per se ordo inter aliqua, non semper realiter distinguuntur, ita colligitur ex Sco. 4. d. 13. q. 1. S. & patet, quia prius relatiuè dicitur ad posterius, ergo prioritas, & posterioritas formaliter sunt relationes.

Dices prius non est simul natura cum posteriore, ergo relatiuè non respicit illud, cum relatiua sint simul natura; Antec. prob. prius vt prius formaliter est prius posteriore, & posterius formaliter est posterius priore, ergo prius formaliter non est simul natura cum posteriore. Responsio patet disp. præced. q. 11. cum Scot. lit. T. quod quando prius sumitur in primo modo dicendi per se, simul verò denominatiuè, idem respectu eiusdem potest dici simul, & prius; sicut posterius etiam dicetur, simul, & posterior respectu prioris.

Arist. hic, & 5. Met. 16. plures modos prioris, & posterioris enumerat, qui à Doctoribus vsque ad sexdecim multiplicantur, nos potiores, & qui maximè ad Trinitatis mysterium conferunt explicabimus; ex quibus patebunt etiam modi posterioris.

28 Primo modo aliquid potest dici prius dignitate, vel physica, quomodo dicit perfectiorem quidditatem, vt homo inter animalia dicitur præstãtior, & nobilior, vel morali, vt cum propter gradum, & officium quis antecedit; vt Summus Pontifex est cæteris prior in dignitate.

Secundò aliquid dicitur prius ordine; vbi ordo specialiter accipitur hìc, quam in definitione prioris, & posterioris in communi, ibi enim vniuersaliter sumitur pro ratione ordinis in se, hìc verò pro quadam habitudine in aliquibus reperta nõ ex natura rei, sed arbitraria, vt est in locatis, vel in rebus numeratis, arbitrariè namque hic est primus in loco, vel ab hoc incipit aliqua numeratio; licèt alij aliter explicent hunc modum.

Tertiò, aliquid dicitur prius secundum locum naturalem Vniuersi, qui solet diuidi in superiorem, & inferiorem, dextrum, & sinistrum, sic ignis est prior aere respectu loci superioris, posterior respectu inferioris.

Quartò, aliquid dicitur prius tempore, & duratione, quod alterum duratione præcedit; & hæc prioritas est præcipua, quia in comparatione ad istam cæteræ desumuntur, & assignantur; explicatur autem in ordine ad aliquod determinatum instans secundum propinquitatem maiorem, & minorem; & quia Arist. mundum posuit ab æterno sine principio, idcircò istud nunc determinatum assignauit præsens, itaut in præteritis, quę magis distant, dicuntur priora, quæ minus distant, posteriora, è contra in futuris, quæ minus distant, sunt priora, quæ remotius, posteriora: at quoniam secundum veritatem mundus habuit determinatum principium durationis, in ordine ad istud sumetur prioritas, & posterioritas, & illud dicetur prius, quod magis est propinquum principio durationis, posterius, quod est remotius.

Quintò, potest addi modus prioris secundum rationem, quo illud prius altero dicitur, quod licèt re ipsa non sit prius eo, concipitur tamen vt prius à nobis, vt in secundis intentionibus liquet, nam in hac propositione *homo est homo*, homo est à parte subiecti prior seipso à parte prædicati. Adsunt quoque duo alij modi prioris, scilicet, naturæ, & originis; sed quia speciales habent difficultates, seorsim in sequentibus art. examinabimus.

ARTICVLVS I.

Declaratio prioritatis naturæ.

29 Vt perfectam habeamus notitiam prioritatis naturæ, tria videbimus, quid, & quotuplex sit; Secundum, an sit realis, vel rationis; Tertium, an per ipsam possit contradictio saluari.

Quoad primum mirum est, quam discrepent inter se Doctore, vt vix duo vniformes inueniantur in explicãda prioritate naturæ; & præsertim Formalistæ nostri tract. formalit. art. 4. de identitate, & distinctione reali disputant, an prioritas naturæ sit inter extrema, quorum vnum sit in aliquo signo naturæ, in quo non sit aliud, vel tantùm sit præsuppositio huius ab hoc: in qua controuersia Canonicus 1. Phys. qu. 4. art. 2. tenet, quod esse prius natura non est esse prius in aliquo signo, in quo non sit posterius, sed est tantum simplex præsuppositio huius ab hoc, itaquod ordo naturæ est tantum inter illa, quorum vnum præsupponit aliud; Tromb. verò tract. Formalit. art. cit. quem sequuntur ibi Arct. Io. Dudouet. & alij Formalistæ, enixè sustinet ordinem naturæ non tantum dicere præsuppositionem huius ab hoc, sed etiam versari inter extrema, quorum vnum sit in vno signo, in quo non est posterius, & maximè loquendo de ordine naturæ positiuo, cui subscribere videtur Faber 1. disp. 25. nu. 21. Mouetur ad hoc asserendum Tromb. ex Arist. 5. Met. cap. de priori, & 6. Met. tex. 3. & 4. vbi prius natura definit per hoc, quod potest separari à posteriori, & esse sine illo; addit etiam rationem ex mutatione instantanea deductam, quam infrà nu. 36. referemus, & soluemus; Tota hæc controuersia est ferè de nomine, & quia eius solutio pendet ex varijs acceptionibus prioritatis naturæ, vt omnis confusio tollatur in modo loquendi, opere pretium est ad decisionem quæsiti varias, & multiplices prioritatis naturæ acceptiones præmittere, & nos præsertim adducemus illas, quæ magis sunt Arist. Scoto, & rationi conformes.

Primo igitur modo prioritas naturæ sumitur pro prioritate inconuertibilitatis, quando, scilicet, non conuertitur subsistendi consequentia; præter quam aliam agnoscere non videtur Bonet. lib. 6. suæ Met. cap. 2. quod potest intelligi vel quò ad existentiam, vt cum arguitur ab est secundo adiacente, ad est secun-

secundum adiacens, vt fumus est, ergo ignis est, non tamen è contra, non enim ignis semper est simul cum fumo, vel potest secundò intelligi quoad essentiam, cum scilicet aliquid non prærequirit aliud in sua essentia, licèt istud in sua essentia præexigat illud; prior tamen explicatio est communior, & traditur à Sco. 1. d. 7. q. vn. in fin. & 2. d. 3. q. 2. ad 3. vbi aduertit hanc prioritatem non necessariò inferre causalitatem in priori natura respectu posterioris, nam potest esse, quod causæ existentia inferat quidem existentiam effectus, non è contra, vt quando causa est necessario productiua alicuius effectus, qui tamen ab alia causa possit produci, vt est ignis, qui necessario producit calorem, calor autem non solum ab igne, sed à Sole potest produci, vnde valet, ignis est, ergo calor est, non è contra calor est, ergo ignis est; quapropter illud dicetur natura prius hac prioritate, cuius existentia infertur per existentiam alterius, non tamen è contra, siue sit causa, siue effectus. Aliqui tamen nolunt hanc esse prioritatem naturæ, eo quia non dat intelligere causalitatem in priori natura respectu posterioris, vnde Arist. hic eam distinxit à prioritate naturæ, & solum appellauit prioritatem secundum inconuertentiam. Attamen 5. Met. 16. prioritatem naturæ definiuit, quod sit inter ea, quorũ vnum potest esse sine alio, non è contra; idcircò potest dici prioritas naturæ non rigorosè.

30 Secundo modo prioritas naturæ sumitur pro prioritate independentiæ, seù naturalis præsuppositionis, quo sensu dicit præsuppositionem vnius ab alio ex natura rei, & hæc prioritas multiplex est; nam vel cadit inter duo quoad conuenire alicui tertio, & hæc non semper est prioritas causalitatis, sed naturalis præsuppositionis in essendo, quatenus vnũ prius dicitur alicui tertio conuenire, quam alterum, quia hoc præsupponit illud, vt loquitur Sco. 2. d. 1. q. 2. A, & 3. d. 3. q. 1. D, quæ adhuc duplex est, sicut duplex est ordo essendi, qui potest inter illa reperiri ex Sco. cit. alter est ordo essendi positiuus, qui cadit inter duo positiua verè, & realiter alicui tertio conuenietia, vt est genus, & differentia respectu speciei, ambo enim insunt speciei, sed prius natura genus, quam differentia, quia differentia præsupponit genus, cui intelligitur aduenire; alter est ordo priuatiuus, qui cadit inter priuatiuè opposita, quatenus ordine naturæ priuatio dicitur præcedere formam in materia in priori naturæ, etiam si materia esset simul cum forma producta, non quod verè conueniat, & insit materiæ, sed quia ex se inesset, & conueniret, si agens non impediret producendo formam in materia.

31 Vel hæc prioritas cadit inter duo, non in ordine ad tertiũ, sed inter seipsa quoad proprias entitates, quatenus entitas vnius necessario præexigit entitatẽ alterius existentem, non è contra: quod tripliciter adhuc potest contingere, primò, itaut quod præsupponitur, dicatur causa illius, à quo præsupponitur per verum, & realem influxum, quo sensu Sco. 2. d. 1. q. 2. E, causam ait esse naturaliter priorem effectu, quia in suo esse nõ præexigit effectum existentem, sicut effectus necessariò præexigit causam existentem; imò causa, quantum est ex se, potest esse sine effectu, cum ab illo essentialiter non dependeat; at effectus cum sit causatus, & à se non possit causari, necessariò dat intelligere causam existentem; & dicitur à Sco. 1. d. 7. q. vn. in fin. & 3. d. 2. q. 2. ad 3. prioritas causalitatis; Secundò cum præsuppositum non est vera, & Physica causa, sed vel Metaphysica per simplicem emanationem, vt est subiectum respectu passionis, vel saltim est ratio fundamentalis, & radix, à qua aliquid pullulat sine omni prorsus causalitatis vmbra, & dependentia, vt est essentia diuina respectu attributorum, imò vnum attributum respectu alterius, nam immutabilitas secundum communem est ratio æternitatis diuinæ, Deus enim est æternus, quia immutabilis, vnde se habet velut causa virtualis, vt explicauimus in 2. p. inst tra. 1. c. 2. & hac ratione dicitur prius natura, quia potest intelligi non intellecto posteriori vt existente; Tertiò, tandem, si id, quod præsupponitur, non se habet vt causa, neq. Metaphysica, neq. virtualis, sed vt necessario prærequisitum ad esse posterioris, qua ratione possit intelligi non intellecto posteriori, non è contra: sic intellectus naturaliter dicitur præcedere voluntatem, & intellectio volitionem ex Sco. 2. d. 25. q. vn. ad 3. pro opi. & duo effectus ordinatè ab eadem causa prouenientes se habent eodem modo.

Ex his facilè resolui potest controuersia illa superius insinuata inter Scotistas de prioritate naturæ, num sit inter extrema, quorum vnum sit in aliquo signo naturæ, in quo non sit aliud; an verò consistat in simplici præsuppositione vnius ab alio; si namq. naturæ prioritas sumatur pro prioritate inconuertibilitatis, vel realis & physicæ causalitatis, itaut quod præsupponitur, dicatur causa illius, à quo præsupponitur, per verum, & realem influxum, sic vtiq. prioritas naturæ benè explicatur per posse esse vnum sine alio, non è contrà, & versatur inter extrema, quorum vnum possit esse sine alio; vndè ex vi prioritatis, quam dicunt inconuertibilitatis, animal potest existere sine homine, & vniuersaliter superius sine inferiori, non è contra; & pariter ex vi prioritatis physicæ causalitatis potest causa esse sine suo effectu, cum sit ab ipso independens non tamen è contrà, cum sit ab ipsa dependens; & de tali genere prioritatis naturæ loquebatur Arist. locis à Tromb. cit. in Met. cum dicebat priora natura esse illa, quæ possunt esse sine alijs, non autem alia sine ipsis, vt mox explicabitur infrà n. 36. at si sermo sit de alijs modis prioritatis naturæ, explicanda est per solam præsuppositionem vnius ab alio præscindendo ab hoc, quod prius possit existere sine posteriori, vel non possit.

32 Quo ad 2. princ. quidam negant hæc instantia naturæ absolutè dari à parte rei; quidam verò negant dari instantia naturę inter prædicata essentialia, sed hæc dicunt esse instantia rationis, licèt cum fundamento in re, eo quod negant etiã prædicata à parte rei distingui, sed solum ratione ratiocinata, ita Hurt. disp. 8. Phys. sect. 6. cum alijs Recentiorib. admittũt tamen inter causam, & effectum.

Dicendum est, hæc instantia verè dari à parte rei, etiam inter essentialia prædicata præscindendo ab opere intellectus, quæ sint in vnico instanti temporis; ita passim Sco. cit. & in 1. d. 1. q. 1. H, & Scotistæ omnes, sed præcipuè hanc conclus. explicat, & probat Zerb. 5. Met. qu. 12. quem sequitur Amic. trac. 19. q. 7. dub. 2. non loquimur autem de prioritate secũdum inconuertentiam consequentiæ, hec enim potius est prioritas logica, sed de prioritate naturalis præsuppositionis; Probatur autem, quia eodem instanti temporis verè à parte rei nullo intellectu considerante possunt duo dari cum naturali præsuppositione, siue cum causalitate, siue non, modo explicato, ergo in eodem instanti temporis possunt dari plura instantia naturæ, Antec. patet, quia essentialia à parte rei prius conueniunt, quàm accidentalia, quia res prius est in se, quam extrinseca recipiat, & inter essentialia, quæ sunt communiora, prius conueniunt, quam specialiora, quia hæc illis adueniunt; Conseq. patet quia hæc instantia nil aliud dicunt, quam ordinem præsuppositionis vnius ab alio, & quia hic ordo non solũ in rebus realiter distinctis, verum etiam in prædicatis reperitur, quæ formaliter distinguuntur, vt innuimus disp. 5. q. 3. art. 2. & q. præced. art. 2. idcirco hæc instantia quoq. à parte rei erunt.

Dices, ergo indiuisibile temporis, quod est instans, erit diuisibile per instantia naturæ, & sic haberet partes. Tum quia in tantum vnum dicitur prius natura altero, quia potest concipi absq. illo, ergo hæc instantia sunt per intellectum, & rationis. Tum 3, quando causa dicitur prior natura effectu, vel est sermo de causa, & effectu formaliter sumptis, & est falsum, nam vt sic sunt relatiua, & simul natura; vel quo ad proprias entitates, & sic quia non solum causa v. g. ignis potest concipi siue calore, sed etiã calor sine igne, vterq. prius natura dicetur. Tum 4. causa naturalis nequit esse sine suo effectu, & si virtus illius concipiatur, hæc dicit ordinem transcendentalem ad effectum, quare cum sit naturalis, ad intellectionem causæ concipietur effectus existens, ergo nõ debet dici prior effectu naturaliter, prob. conseq. nam hæc prioritas arguitur ex hoc, quod possit concipi sine effectu. Tandem si hæc instantia sunt realia, ergo creata; & sic posteriora Deo creante, ergo haberent alia instantia, quibus posteriora dicentur, & sic processus in infinitum; neque Deus posset dici prior natura, qua nullum ens creatum recipit in se.

33 Resp. ad 1. neg. seq. quia non sunt instantia durationis, sed solum naturalis præsuppositionis, qua ratione vnum potest concipi, altero non intellecto, non è contrà; hinc non rectè Amic. cit. hæc instantia ait esse instantia *à quo*, non *in quo*: nam vt dicemus art. seq. prioritas *à quo* dicit originationem vnius ab alio, & à prioritate naturæ distinguitur, & potest esse sine illa, vt patet in causa, & effectu, vt relatiua sunt, quæ dicuntur simul natura, sed causa prior origine effectu, quia est *à quo aliud*, & è contra datur prioritas naturæ sine isto ordine *à quo aliud*, vt est prioritas simplicis præsuppositionis absque vlla causalitate; instantia igitur naturæ dicuntur instãtia *in quibus*, non quòd in vno detur prius, in quo non sit posterius, vt dicemus, aliter essent instantia durationis *in quibus*, sed quatenus in vno instanti præsupponitur aliquid esse, non necessariò presupposito posteriori; quod non est in relatiuis, in quibus est simultas naturæ, quia vnum non præsupponitur alteri, vt sine illo concipi possit, vt in q. seq. dicemus. Ad 2.

resp.

resp. cum Amic. & Hurt. instātiā istā dicere in recto entitatem causæ independentem quoad existentiam à posteriori, in obliquo nostrum concipiendi modum; hinc non ideo causa dicitur prior natura, quia independens concipitur, sed quia talis est in se, qua ratione fundamentum, & occasionem præbet nostræ intellectioni. Ad 3. resp. Arriag. disp. 7. Phys. sec. 7. causam secundum entitatem, non secundum relationem, dici priorem effectu physico, sine quo esse potest, at effectus, licèt inadæquatè conceptus, posset concipi, non intellecta causa, adæquatè tamen necessario dat intelligere causam, quam præsupponit in esse. Ad 4. ex eodem causa naturalis vt adæquatè concipiatur secundum virtutem, & actum primum, quem habet causandi, non requirit effectum existentem, sed potentem existere, quia etsi causa naturalis necessariò producat effectum, hoc non est de ratione causæ vt sic, vt patet in causa libera, & saltim posset à Deo impediri; at effectus, quia concipitur existens, necessariò etiam præsupponit causam existentem; ideò causa dicetur prior natura. Hæc tamen, & præcedens responsio valent de prioritate secundum veram causalitatem, vbi causa potest esse sine effectu propter distinctionem realem, non in alijs, vbi causa est realiter cum effectu identificata. Quapropter dicimus ad prioritatem naturæ sufficere præsuppositionem in entitate, qua ratione non ita necessitatur intellectus ad intellectionem posterioris præsupponentis, sicut necessitatur, intelligendo posterius, intelligere quoque præsuppositum; vnde etsi aliquando prius natura nequeat concipi diuisiuè sine posteriori, potest saltim præcisiuè, itaut quantum est ex se, si aliunde non impediretur, scilicet, ab identitate reali, posset esse sine il o. Ad vlt. hæc instantia propriè non dicunt nisi entitates prioris, & posterioris taliter adinuicem dependentes, & præsupponentes, quæ præsuppositio non dicit quid realiter distinctum ab illis; vnde debent explicari per connotata.

34 Quoad 3. prin. Aliqui Scotistæ, vt Tromb. in Formal. art. 4. in explicatione huius prioritatis, quia talem prioritatem ita explicant, vt supradictum est, vt prius sit, vel esse possit in aliquo signo, in quo non est posterius, consequenter asserunt in eodem instanti temporis, si sunt duo instantia naturæ, posse de eodem duo contradictoria verificari, sed non contradictorio modo, nam in primo instanti naturæ conueniet vnum contradictorium, in quo non conueniet alterum, sed in 2. instanti, vnde volunt per instantia naturæ mensurari rerum existentias, quatenus hoc esse prius natura illo, non est tantum hoc præsupponi ab illo, sed est hoc esse in aliquo priori, in quo simpliciter non sit posterius; fauet huic modo dicendi P. Faber 1. disp. 25 nu. 21. dum ait, quod in omnibus prioritatibus hoc modo loquendi *in illo priori, in quo est vnum, non est ad aliud* bene vtimur, & per hanc formulam rectè explicantur prioritates.

35 Dicendum est, non posse saluari contradictionem per instantia naturæ, quæ explicentur per esse in vno instanti, in quo non sit aliud, sed solum quòd in vno prius intelligatur, in quo non intelligitur posterius, ambo tamen sunt in eodem instanti temporis, si est ordo naturæ positiuus. Ita maior pars Scotist. vt Lich. Tat. super loca Scoti adducta Canon. 1. Phys. q. 4. art. 2. Rada 1. p. contr. 5. estq. communis apud Recentiores; & expresse docetur à Scot. 2. d. 1. q. 2. A, & 3. d. 3. q. 1. ad 3. dum duplicem illum ordinem naturæ positiuum, & priuatiuum assignat, clarè enim ait priuationem dici priorem forma in materia, non quia verè in priori naturæ insit materiæ, sed quia inesset, nisi per aduentum formæ impediretur, quod non esset verum, si instantia naturæ mensurarent existentias, nam posset dici verè priuationem inesse materiæ, & in 2. instanti expelli à forma; & probatur, implicat contradictoria simul esse in eodem, sed quæ sunt in eodem instanti temporis, quamuis in diuersis instantibus naturæ, simul sunt, ergo &c. Tum quia quod est posterius natura, vel coexistit toti instāti temporis, vel parti; si secundum, ergo indiuisibile haberet partes; si primum, ergo quia prius natura coexistit eidem instanti, iam prius, & posterius natura simul existent, vt non possit dici in aliquo signo prius esse, in quo non sit posterius. Neque dicas instans temporis esse virtualiter diuisibile, qua ratione poterit vnum coexistere secundum vnam partem, alterum secundum aliam; vt est in anima. Nam hanc virtualem diuisionem respuimus disp. 9. Phys. q. 2. ar. 1. contra Salmaticenses ponentes in continuo puncta tumentia. Tum quia non duo, sed plura instantia naturæ assignantur in eodem instanti temporis, quæ si dicerent veram successionem in existentia à parte rei, non videtur, quomodo possit saluari indiuisibilitas instantis durationis posset enim quis dicere instans temporis esse vnum ex illis instantibus naturæ. Tandem, quia sequeretur in eodem instanti temporis materiam esse sub diuersis formis, eundem hominem simul viuum, & mortuum, in peccato, & in gratia, imò genus sine specie, & speciem sine indiuiduo, quæ sunt absurda, conseq. prob. quia hæc omnia saluari poterunt per plura instantia naturæ, vide disput. 4. Phys. vbi de hac re egimus quæst. 4.

36 In oppos. arguit Tromb. ex 5. Met. 16. vbi per separabilitatem à posteriori definit prius, & 5. Met. 3. & 4. probat substantiam esse priorem accidente, quia potest esse sine illo, ergo non repugnat prius esse in aliquo signo, in quo non sit posterius. Tum 2. mutatio instantanea non est sine suis terminis, quæ sunt forma, & priuatio, ergo in eodem instanti temporis erunt hi termini in subiecto; nam quod priuatio præcesserit in tempore antecedenti, est de per accidens ad mutationem instātaneam, quia posset Deus creare materiam, & in eodem instāti illam igni applicare, quo casu materia mutaretur, & tamen non nisi in illo instanti habuisset priuationem; idem etiam sequeretur, si aliqua creatura fuisset ab æterno producta, cuius non esse natura præcederet esse. Tum 3. quia verè ab intellectu vnum absq. alio concipitur, ergo ne sit falsus intellectus, ita se debent habere à parte rei.

Resp. Arist. loqui de priori natura prioritate causalitatis, quod cum sit realiter à posteriori distinctum, rectè explicat illud per separabilitatem, ex qua arguitur independentia, non per separationem actualem, aliter esset prius tempore, non natura. Ad 2. patet ex dictis disp. 15. Phys. q. 2. vbi ostēdimus terminum à quo debere tempore præcedere formam in materia, aliter nulla esset mutatio; quare de per se ad mutationem requiritur, quod materia prius tempore dicatur priuata; ac proinde disp. 14. q. 1. art. 1. negauimus cum Sco. 2. d. 1. q. 3. in creatione ab æterno esse aliquam mutationem, & si non esse dicitur natura præcedere, hoc est in instanti naturæ priuatiuo, non positiuo. Ad 3. illa conceptio non est diuisiua, sed præcisiua, quatenus vnum intelligitur, non quidem sine alio, sed alio non intellecto, ad quam, vt sit vera, non requiritur actualis separatio à parte rei.

ARTICVLVS II.

Quid sit prioritas originis.

37 HVnc prioritatis modum non assignauit Arist. quoniam in creatis non reperitur absque causalitate, quod enim est altero prius origine, est etiam illius causa, vt videbimus, vnde ad prioritatem causalitatis in sententia ipsius habet reduci; at secundùm veritatem, quia datur productio absque imperfectione, & dependentia, sicut ratio producentis, quæ nullam includit causalitatem, ideirco Theologi præter ordinem naturæ alium posuerunt originis appellatum, qui in hoc formaliter consistit, quod plura dentur inter se ordinata, eo quia vnum est ab alio tanquam à principio producente, vnde dici solet ordo *à quo aliud*; & quia Filius in diuinis est à Patre, ideò originatus dicitur à Patre; & hic est ordo perfectus, & per se originis; dantur enim alij ordines originis, qui non simpliciter, sed secundum quid originis dicuntur, quia non sunt inter originans, & originatum, sed inter originationes ipsas, sed de his in Theologia, sufficit modò ordinem originis simpliciter explicare.

Dubium est, an quæ sic ordinata intelliguntur, possint dici priora, & posteriora. Thomistæ negant cum D. Tho. 1. p. q. 42. art. 3. eò quòd putant prioritatem, & posterioritatem inuoluere semper inæqualitatem, imperfectionem, & causalitatem, quæ omnia sunt à Deo remouenda, & tamen ponitur originis ordo. Scotus affirmat præcipuè 1. d. 5. q. 2. O, d. 12. q. 2. & d. 28. q. 3. F, & 2. d. 1. q. 1. H, & alijs in locis, quem ferè omnes Recentiores sequuntur Canar. 1. p. q. 42. art. 3. Zumel ibi. Suarez disp. 12. Met. sect. 1. n. 8. & 9. Vasq. 1. p. disp. 168. Hurt. disp. 8. Phys. sect. 6. Arriag. disput. 7. Phys. sect. 7. Amic. tract. 19. q. 3. dub. 7. & alij, & quamuis sit quæstio de nomine, nam esse prius origine alio solum intelligimus ab illo aliud originari, & produci, & esse posterius concipimus esse ab alio productū, non à se, modò verè Filius in diuinis est à Patre, & Pater producit Filium secundum omnes, & solum est discrepantia, quòd non possit dici Pater prior, Filius posterior, quare in re conueniunt omnes, & differunt in modo loquendi; probatur tamen, quòd hic ordo originis, siue sit cum causalitate mixtus, siue seiunctus, inferat prius, & posterius; nam vt arguit Mayr. 1. d. 12. q. 2. artic. 1. & 2. vbi ponitur aliquis ordo, ibi ponitur prius, & posterius, quia ordo est inter ea, quæ non sunt simul,

qua

qua ratione ordinata secundum ordinem naturæ non dicuntur simul natura, nec ordinata ordine originis sunt simul origine, at vbi non est simultas, ibi est prius, & posterius, ergo ordo cuicunq; etiam in diuinis infert prius, & posterius in tali ordine. Tum quia principium, & si non dicat habitudinem causæ, semper est prius termino ea ratione, qua est principium vnde priuatio etsi non dicatur causa generationis, est prior generatione, ergo principium originans, etiam vt à causalitate præscindit, erit prius originatio. Et tandem quia hic loquendi modus à Sanctis Patribus comprobatur, nam præcipuè Basil. 1. cont. Eunomium loquens de diuinis personis ait, *Nam in his priorem esse causam dicimus, posterius verò, quod ab ipsa est; quonam igitur pacto rationem habet, ordinem in his negare, in quib. est prius, & posterius non positione nostra, sed naturali quadam consecutione?*

38 Datur igitur prioritas originis quæ formaliter dicitur *à quo*, præscindens à prioritate naturæ, & *in quo*, non quod nequeat cum illa reperiri, vt videtur docere Hurt. nam vt optimè arguit Arriag. ex hoc, quod aliquid ab alio præscindit, non ob id dicitur illi incompossibile; sic etiam videbimus, quod productio in sua ratione formali præscindit à causatione, & vt sic reperitur in diuinis, & tamen adest etiam in creatis cum causatione; quapropter causa efficiens non solum dicetur prior prioritate naturæ, & *in quo*, sed etiam prioritate originis, & *à quo*, vnde generatio viuentis definiri solet, quod sit origo viuentis à viuente, & effectus dicitur originatus, & posterior tã natura, quam origine sua causa: in diuinis verò principium productiuum; sicut non dicitur causa, neq. erit prius prioritate naturæ, cum Pater, & Filius sint simul natura, sed tantum prioritate originis, & *in quo*, solum enim prioritatem temporis, vel naturæ excludere debemus à diuinis personis.

39 Hinc patet, non esse omninò vanam distinctionem illã à pluribus Scotistis receptam de signis originis *in quibus* & *à quibus*, vt ait P. Faber 1. disp. 15. n. 21. vbi contendit prioritatem originis esse prioritatem *in quo*, licèt non in ordine ad durationem, & non benè explicari per *à quo*, quia Doctor ponit signa originis inter intellectum, & voluntatem, & generationẽ ac spirationem, quorum vnum non est ab alio. Sed sanè fallitur, quia Sco. formalitatem huius prioritatis perpetuo explicauit per *à quo*, & forte nunquam per *in quo*, vnde 1. d. 12. q. 2. ait patrem prius origine filio spirare, & filium posterius, quia pater, à se, filius ab alio spirat, & 2. d. 1. q. 1. ait patrem prius origine filio intelligere lapidem, quia pater à se, filius ab alio intelligit, & quol. 8. O, ait prius origine causare, est causare à se posterius est causare ab alio, expresśius 1. d. 10. q. vn. in fin. ait *distinguendo inter instantia originis non distinguitur inter durationem, & durationem sed tantum à quo quis sit* & quol. 4. §. *De primo* ait, *ordo autem originis non requirit, nisi quòd hoc sit ab hoc*, sic etiam alibi frequenter. Verum tamen est, vt obseruat Rada 1. p. contr. 5. Doctorem aliquando per signa originis intelligere signa naturæ, & in hoc sensu inquit intellectum origine præcedere voluntatem. Bene ergo distinguebant illi Scotistæ de signis originis *à quibus*, & *in quibus*, nam in diuinis dicitur *à quibus*, in creatis verò, vbi originatio est cum causationis cõnexa, dici possunt *in quibus*, nõ ratione propriæ formalitatis, sed prioritatis naturæ adiunctæ, quæ est prioritas *in quo*.

40 Dices, si filius in diuinis esset origine posterior, non erit in primo signo originis, sed in secundo, ergo non ab æterno. Tum quia non potest assignari quid formaliter dicant hæc prioritas, & posterioritas originis, an scilicet quid distinctum ab ipsis originibus, an aliquid idem. Resp. ad 1. cum filius dicitur esse in secundo signo originis, non in primo, non est sensus, quod non habet existentiam etiam in primo, sed solum quod non habet esse à se, hoc enim significat esse in primo signo, sicut cum dicimus homo in primo signo naturæ non est risibilis, sed in secundo instanti, non est sensus, quòd tunc verè non habeat risibilitatem, sed quòd non habeat illam intra essentiam, hoc enim denotat ly in primo instanti naturæ; attamen vt omnis æquiuocatio tollatur rectius erit instantia naturæ explicare per verbum intelligi cum præcisione, & instantia originis per esse à se, vel ab alio. Ad 2. Zerb. ait hoc prius, & posterius dicere entitates extremorum; quæ ex seipsis habent hunc ordinem, quatenus originatio passiua formaliter est respectus denominans originatum, *quod ab alio*, quod est esse posterius origine, originatio actiua est respectus denominans producens *à quo aliud*, quod est esse prius origine; hinc Sco. 1. d. 28. q. 3. F. paternitatem ait formaliter esse prioritatẽ originis; at Mayr. vult ordinem esse quid distinctum saltim tanquam passionem ab ipsis originationibus; primum videtur probabilius, quamuis ab Amic. secundum magis, approbetur; sed de hoc alibi.

Tandem pro complemento huius quæstio aduertere debemus ex Sco. 2. d. 1. q. 1. H. quol. 4. art. 2. quod ex his modis prioris solum prius tempore respicit durationem, alia præscindunt & præcipuè prius natura, & origine, de quibus frequentior est in scientijs sermo, quia in eodem instanti temporis possunt aliqua esse priora, & posteriora natura, quia causa, vt causa, non necessariò debet tempore præcedere effectum, sed sufficit, vt in eodem instanti temporis sit, quomodo dicitur adhuc prior natura effectu; possunt quoque dari plura instantia originis; quare hi tres ordines sunt subordinati, vt cum simultate temporis stet prioritas naturæ, non è contra, cum simultate naturæ stet prioritas originis, non tamen necesse est è conuerso cum prioritate originis stare prioritatem naturæ, vt diximus, de hac prioritate vide plura apud Bonet. 6. Met. cap. 2.

QVÆSTIO III.

De modis simul.

41 Explicat Arist. post modos prioris, tres modos simultatis, quibus aliqua simul esse dicũtur, non quod tres duntaxat sint modi simul, quia cum opponatur priori & quot modis dicitur vnũ oppositorũ, tot dicatur & reliquum, tot erũt modi simul, quot modi prioris; sed quia alij, vt not. Doctor. q. 43. prædicam. ex modis prioris sufficienter haberi possunt; vel quia sufficiebat Arist. ponere modos illos, qui sunt ad propositum, & prædicamentis inseruiunt.

Primo modo aliqua dicuntur simul tempore, quæ scilicet fiunt in eodem tempore, & dicuntur simul inceptione; si verò aliqua sint in eodẽ tẽpore existentia, quãuis vnũ prius altero inceperit, posśũt dici simul tẽpore in duratione, & cõseruatione.

Secũdo modo quædam dicuntur simul natura, ad quæ duas conditiones exigit Arist. prima est, quod dicantur ad communi vertentiam, secunda quòd vnum non sit causa alterius, vt se habent relatiua mutua; quæ vt sic formaliter accepta sunt simul natura, quas conditiones tetigit Doctor 1. d. 28. q. 3. F, dũ explicans simultatem naturæ relatiuorum, ait consistere in hoc quòd vnum non possit esse sine alio absque contradictione, & ab intrinseco; dum dixit vnum non posse esse sine alio, innuit primam conditionem, quæ non sufficit, nam etiam subiectum, & passio ita se habent, & tamen subiectum est natura prius passione; dum addidit absque contradictione, & ab intrinseco, denotauit secundam conditionem, quod vnum nõ sit alterius causa, quia causa ab intrinseco est prior causato, nec est de ratione causæ, quòd sit necessariò coniuncta cum effectu.

Dices datur duplex prioritas naturæ, vna secundum inconuertentiam consequentiæ, altera secundũ causalitatẽ ex dictis q. præced. art. 1. cum ergo simultas sit prioritati opposita, quæ secundum conuertentiam dicuntur, habent simultatem oppositam primę prioritati, ergo simul natura dicentur, quamquam vnum sit causa alterius. Resp. quòd sicut prima prioritas non dicitur rigorosè prioritas naturæ, sed largè, ita simultas illi opposita erit largè simultas naturę, Aristot. autem assignauit conditiones propriæ simultatis naturæ.

42 Tertio modo quędam dicuntur simul diuisione, vt sunt duæ differentiæ ex æquo diuidentes idem genus in species per eas constitutas, tunc autem duæ differentiæ ex æquo diuidunt genus, cum æquè proximè diuidunt, non media alia differentia vel specie, vt rationale, & irrationale immediatè, & ex equo diuidunt animal, non verò rationale, & aquatile, nam aquatile diuidit animal, vt contrahitur per irrationale. Hæc simultas daretur quoq. simultas naturę, hoc est, vt aliqui explicãt, simultas in natura cõmuni, quia simultas specierũ vniuersaliter debet attendi in natura cõmuni generis, in qua conueniunt, non in proprijs differentijs specificis, nam aliquæ species sunt, quæ secundum proprias rationes formales præsupponuntur aliis, vt in quantitate linea præsupponitur superficiei, & superficies corpori, in qualitate actus præsupponitur habitus, ac proinde non sũt simul natura. Sed melius dicetur, sub hoc modo Arist. non omnẽ speciẽ comprehendere, imò excludere species illas quæ alijs præsupponuntur in suis rationibus proprijs, nam si species cõsiderasset solum, vt in natura generis conueniunt, vt sic non possunt dici plura simul, sed vnum; illæ igitur differentiæ dicunt simul diuisione, & natura, quæ immediatè diuidunt genus, & nõ vna alteri præsupponitur, vt ipse Aris. explicat in textu. Quã ratione optimè Doct. q. 43. cit. docuit modum esse oppositum etiam prioritati naturæ, vt hæc dici ordinem quemdam naturalis præsuppositionis, quamuis Toletus ipsum opponat prioritati ordinis.

DI-

DISPVTATIO DECIMA.

De Enunciatione.

1 *Post explicationem Prædicamentorũ, vbi de principijs remotis syllogismi, scilicet de terminis, subiungit Arist. libros de Interpretatione, in quibus de principijs propinquis, quales sunt Enunciationes, sermonem instituit, vt possit deinde ordinatim ad structuram totius syllogismi declarandam progredi in lib. Prior. inscripsit autem hos libros* de Interpretatione, *Græcè verò* Periermenias, *non quidem prout Interpretatio dicit vocem articulatam prolatam cum intentione aliquid significandi, vt notat Doctor hic q. 1. nam sic etiam incomplexis conuenit, transcenditq; limites horum librorum, sed prout dicit vocem articulatam significantem aliquid esse, vel non esse, seu significantem verum, aut falsum, quomodo cum Enunciatione vocali coincidit; non quòd ipsa vocalis Enunciatio hic per se consideretur, quia ex dictis q. Procem. Logica non est per se de vocibus, sed solum vt expressiuæ sunt mentalium conceptuum, qua ratione de vocibus, & signis multa docuit Arist. Neque est necesse, vt semper librorum inscriptio à fine, & subiecto desumatur, vt q. cit. diximus. Ex quibus deducitur subiectum in his libris esse Enunciationem mentalem, vt per vocalem exprimi potest, communem cathegoricæ, & hypotheticæ, ita Doctor cit. Ant. Andr. ibid. Tat. q. 1. §.* Dubitatur primò. *Io. de Magistris ibid. Ruuius in prohæm. horum lib. Blanc. ibid. & alij, quod patet, nam hic agitur de principijs syllogismi propinquis, ista sunt Enunciationes cathegorica, & hypothetica, sicut duplex est syllogismus cathegoricus, & hypotheticus, de quibus egit Arist. in lib. Prior. & quamuis de hypothetico prolixam tractationem non instituerit, vt fecit de cathegorico, non ob id sequitur de illo per se non egisse, quia syllogismus communis vtriq; est instrumentum tertiæ operationis intellectus directiuus, vnde datur quoq; demonstratio hypothetica, quæ ducit ad impossibile, de qua locutus est 1. Post. pauca tamen de hypothetico syllogismo explicauit, quia reducibilis est ad cathegoricum, qui magis ostensiue, & perfectè concludit, qua ratione etiam in his libris non multum de hypothetica propositione disseruit. Tum quia hic determinata propter ipsam absolutè sumptam determinantur, nam agitur de nomine, & verbo vt de partibus integralibus eius, de Oratione, vt de ipsius genere, eius definitio proponitur, species assignantur, & declarantur, & tandem proprietates ipsius explicantur, vt oppositio, æquipollentia, conuersio: Et quoniam de his omnibus fusè egimus in 1. p. Instit. tract. 2. vbi multas dubitationes dissoluimus, hic nonnulla solum de Enunciatione dicemus, data opera ibi prætermissa, vt potè altioris indaginis.*

QVÆSTIO PRIMA.

An Enunciatio sit Ens reale, vel Rationis.

2 SVpponimus distinctionem illam Enunciationis in mentalem, vocalem, & scriptam quarum duæ posteriores nõ sumũtur hic materialiter, vt dicunt voces illas articulatas, & characteres efformatos, quo sensu nulli dubium est esse entia realia, sed accipiuntur formaliter, vt scilicet dicunt significationem ex libero hominum beneplacito illis conuenientem.

Prima sent. asserit enunciationes omnes esse entia realia, tam mentalem, quam scriptam, & vocalem, ita Blanc. disp. 1. de Enunc. sect. 1. Secunda, affirmat de mentali, negat de alijs, ita Mas. hic disp. de ora. q. 2. Addit Ruu. q. 2. quod licèt mentalis quo ad actum intellectus sit ens reale, tamen si spectetur, vt substat ordinationi in ratione subiecti, & prædicati, in qua ratio enunciationis consistit, est ens rationis, ab ista opin. parum distat Amic. tract. 21. disp. 2. q. 2. dub. 2. estq; communis.

3 Facilis tamen est solutio huius quæst. Nam enunciatio vocalis, & scripta formaliter acceptæ non sunt entia realia, sed entia rationis materialia, quia vt sic solum dicunt relationem signi, non naturaliter significantis, sed ad placitum, quæ relatio est mera denominatio extrinseca ab humana voluntate proueniens ex dictis disp. 2. q. 2. denominatio verò extrinseca, quamuis realis dicatur, non rectè tamen dicitur ens reale, vt vult Blanc. cit. sed ens rationis materiale, & fundamentale ex dictis disp. 3. q. 2. art. 1. Deinde oratio mentalis est duplex, alia formalis, alia obiectiua, formalis est actus ipsius intellectus, quo vnum de altero affirmat, vel negat, & consequenter est ens reale, nam actus realiter ab intellectu producitur, naturaliter repræsentans obiectum, & fundans relationem veritatis, aut falsitatis ex dicendis q. seq. Oratio obiectiua adhuc dupliciter sumi potest, vel in esse exercito, & sic dicit obiecta cognita ab intellectu, & ad inuicem vnita per affirmationem, aut ab inuicem disiuncta per negationem, & quoniam hæc obiecta possunt esse, vel realia, vel rationis, vnde propositiones, tam fiunt in entibus realibus, quam rationis, idcirco oratio mentalis obiectiua, erit, vel ens reale, vel rationis in esse exercito cognitum ab intellectu, quæ passiua cognitio erit quædam extrinseca denominatio ab actu intellectus proueniẽs. Vel oratio mentalis obiectiua sumitur in esse signato, quo sensu erit secũda intentio enunciationis, cuius definitionem explicuimus 1. p. Inst. tract. 2. c. 3. Ratio est, quia vt sic dicit ordinationem terminorum ad inuicem in ratione subiecti, copulæ, & prædicati, quod est comparare obiecta in aliquo attributo rationis exprimente rem extra suum ordinem.

4 Rationes in contrarium sunt illæmet, quibus prob. significationem vocum, & denominationes extrinsecas vniuersaliter esse entia realia, vel entia rationis formalia, quæ locis cit. sunt solutæ.

Ceterũ solet hic à DD. disputari, an enunciatio mentalis formalis sit vna simplex qualitas, an verò ex pluribus actibus composita; item an intellectus eodem omnino actu apprehendat propositiones, & assentiatur, an verò diuersus sit actus iudicatiuus ab apprehensiuo propositionis, & alia huiusmodi, quæ spectant ad exactam cognitionem secundæ operationis intellectus; attamen est res potius animastica, ideoq; ad lib. de Ani. reducemus; solum hic de veritate, & falsitate cognitionis agemus, nam licèt ad animasticos etiam pertineant, maximam tamen habent affinitatem cum rebus Logicalibus, nam Logica dicitur scientia discretiua veri à falso, & enunciatio definitur, quod sit oratio verum, vel falsum significans; præstat igitur naturam veritatis, & falsitatis hic inuestigare.

QVÆSTIO II.

De veritate, & falsitate.

5 VEritas est triplex, prima dicitur veritas in essendo, & transcendentalis, quia est passio entis, & omnibus rebus conuenit, etiam cognitioni falsæ, nam & ipsa est ens reale, de qua veritate agit Metaphysicus; secunda, dicitur in significãdo, & conuenit propriè vocibus, & signis, de qua satis diximus disp. 2. & in Inst. præcipuè 1. p. tra. 2. c. 3. vbi declarauimus, quo pacto propositio vocalis dici possit vera, aut falsa: tertia, dicitur in repræsentando, seu in cognoscendo, & conuenit cõceptui intellectus, quando verè exprimit, & repræsentat rem, sicuti est, & de ista loquimur hic: & præcipuè de veritate, quæ in secunda intellectus operatione reperitur: & licèt sit dubium an veritas reperiatur in prima operatione, imò in actibus sensitiuis, an vero solum in actu iudicatiuo intellectus; negari tamen nequit, quin speciali modo huic actui conueniat, (quamuis in cæteris etiam admittatur, de quo in lib. de An.) nam iudicium est, cui tanquam principaliori analogato tribuitur veritas, aut falsitas, sicut in vocibus principalius dicitur veritas conuenire propositioni vocali, quàm voci incomplexæ, qua ratione Arist. 1. de interp. c. 1. & 3. & 9. Met. c. vlt. 3. de An. c. 6. videtur veritatem, & falsitatem tãtum secundæ operationi tribuere, & hæc veritas dicit conformitatem conceptus repræsentantis ad obiectum in se, vt dicemus art. 3. sicut falsitas negationem talis conformitatis, & difformitatem ad obiectum.

ARTICVLVS I.

An veritas sit in conceptu formali, vel obiectiuo.

6 IN qualibet intellectione tria præcipuè, vt ad præsens spectat, interueniunt, adest intellectio ipsa, quæ dicitur cõceptus

ceptus formalis: est obiectum cognitum, vt cognitum, & terminans intellectionem, & dicitur conceptus obiectiuus: & adest obiectum in se consideratum: veritas nequit consistere in conformitate conceptus formalis ad obiectiuum, vt communiter conceditur, quia ab eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa ex c. de subst. tum quia nulla cognitio esset falsa, nam quælibet ita repræsentat rem, sicut res præsentatur in conceptu obiectiuo, & per consequens quælibet talem habet conformitatem; tum quia esset conformitas eiusdem ad seipsum: nam esse obiectiuum realiter est ipsemet cognitionis actus constituens rem in esse obiectiuo. Cum igitur conformitas ista sumi debeat in ordine ad rem in se, quæ si terminus istius conformitatis, vt art. 3. dicemus, quærimus de subiecto, an sit conceptus formalis, vel obiectiuus.

Duran. 1. d. 19. q. 5. Heruæus quol. 3. q. 1. art. 2. & 3. Vasq. 1. p. disp. 76. Blanc. disp. 1. de Enunc. sect. 4. & ex nostris Vulp. 1. p. tom. 2. disp. 32. art. 4. Bonet. 5. Met. c. 2. sustinent veritatem fundari in conceptu obiectiuo ad rem in se. Ex altera parte Suarez disp. 8. Met. sect. 1. citans Caiet. 1. p. q. 16. art. 2. Ferra. 1. cont. gent. c. 59. & 60. & alios asserit conuenire conceptui formali, quæ opinio est etiam Mol. 1. p. q. 16. disp. 1. Fons. 4. Met. c. 2. q. 6. sect. 7. & 8. Conimbr. 1. de interp. c. 1. q. 5. art. 1. Moris. disp. 10. Log. q. 8. Amic. tract. 21. disp. 4. q. 2. dub. 1. Hurt. disp. 9. de An. sect. 1. & vt veram supponit Arriaga disp. 14. Log. per totam sect. 1. ex nostratibus illam amplectuntur P. Faber de pænit. disp. 9. n. 33. Gauellus de An. disp. 3. sect. 7. Tat. 1. perierm. q. 1. dub. 2. Ant. And. ibid. q. 3. & 6. Met. q. 6. Smisinch. tract. 3. de Deo vno disp. 1. n. 29. & ipse Vulp. art. 10. eam videtur docere. Addit Auersa secundariò saltim, & minus principaliter conuenire etiam conceptui obiectiuo, ita q. 3. Log. sect. 4. idem ferè asserit Meurisse lib. 2. Met. c. 3. q. 2. concl. 3. imò nullum poni discrimen inter has opiniones, nisi in modo loquendi, quod Faber cit. etiam docet.

7 Dicemus veritatem propriè, & formaliter ac denominatione intrinseca esse in conceptu formali, in obiectiuo verò solum dependenter à formali, & extrinseca denominatione. Prima pars est expressè Scoti 6. Met. q. 3. in fine, & in 1. d. 3. q. 3. C. vbi habet hæc verba *Quod potentia cognoscens assimilatur cognito, verum est per actum suum cognoscendi, qui est quædam obiecti similitudo*, quod explicat exemplo æris, nam æs assimilatur Cesari per figuram inductam, in qua consistit ratio imaginis, & q. 7. §. *Ad quæstionem respondeo*, probat obiectum actiuè concurrere ad intellectionem, quia est ipsius similitudo, quod etiã asserit q. 8. ad 2. & quol. 13. O. docet actum dicere ad obiectum relationem mensurabilis ad mensuram, & dependere *tali dependentia. qualis est eius, quod est similitudo per imitationem, vel participationem ad illud, cuius est similitudo*, sed veritas, de qua loquimur, est similitudo, seu conformitas ad obiectum, ergo obiectum veritatis de mente Doct. est formalis conceptus: & quol. 18. S. ait quod eadem veritas formaliter est ipsius intellectionis, à qua deriuatur in obiectũ, vt est in intellectu: ex ista doctrina elicitur probatio concl. nam conceptus formalis est species, & imago expressa obiecti, sicut species impressa dicitur imago virtualis obiecti, dependet ad obiecto in ratione mensuræ ipsum repræsentat, ergo fundat formaliter conformitatem ad obiectum, & veritatem. Tum quia sicut se habet oratio vocalis ad res per illam significatas, ita cõceptus formalis ad obiectum, nam sicut oratio est signum ad placitum significans res ex dictis disp. 2. q. 1. ita conceptus est signũ naturaliter repræsentans, sed veritas orationis non consistit in conformitate rei vt significatæ per orationem ad seipsam vt in se, sed in conformitate ipsius orationis ad rem in se, ergo idem de veritate conceptus formalis dicendum; min. malè negatur à Vulpes; nam præterquam quod asseritur ab Arist. in prædicam. c. de subst. Ex eo, quòd res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, probatur adhuc, quia de ratione signi est in se fundare relationem signi ad signatum, vt ipsemet cõcedit art. 1. n. 7. cum Sco. 4. d. 1. q. 2. D. sed oratio vocalis est signum rei, & si est vera, dicitur signum verum, & conforme, ergo &c. Tum quia cognitio denominatur vera, non res cognita, ergo veritas est in cognitione.

Nec valet, quod ait Blanc. veritatem esse in obiecto cognito vt in subiecto inhæsionis, in cognitione, vt in subiecto denominationis, sicut visio est in oculo, & denominat parietem visum. Non valet, quia potius res è contra se habet, quod scilicet res cognita dicatur conformis à conformitate cognitionis nam vt notat Auersa, sicut hæc causalis est vera, ideo res cognita repræsentatur, quia cognitio ipsam repræsentat, & esse repræsentatum in re dependet à repræsentatione actiua cognitionis ita ista alia est vera, ideo res cognita repræsentatur conformiter, & verè, quia cognitio illam verè, & conformiter repræsẽtat, ergo potius denominatio veritatis in cognitione erit intrinseca à veritate in ipsa existente, quàm extrinseca à veritate existente in re cognita. Confirm. à pari, quia actus voluntatis non dicitur bonus formaliter bonitate obiecti voliti, sed propria bonitate, neque dicitur liber formaliter libertate actus potentiæ inferioris, & subordinatæ, quia hæc est libertas dependens, & participata, illa independens, ergo neque cognitio erit vera formaliter veritate conceptus obiectiui, quæ est dependens à cognitione. Tandem creaturæ in mente diuina habent esse obiectiuum verum, & tamen diuina veritas est in cognitione Dei, non in creaturis cognitis, ergo idem de cognitione creata, & eius obiecto dicendum.

8 Secunda pars colligitur ex Scot. quol. 18. S. & ex 1. d. 48. in fine, vbi ait, *veritas intellectus non dependet, nisi à solo obiecto, quod obiectum, si ita se habeat, sicut intelligitur, verus est intellectus*; & alijs in locis à Vulpes citatis, & satis liquet ex dictis, quia conceptus obiectiuus dicitur conformis rei in se, dependenter tamen à conceptu formali, qui si non rectè repræsentaret rem, neque rectè res in conceptu obiectiuo repræsentaretur ergo in isto erit aliqua veritas secundaria in illo primaria; huc spectat axioma Aristotelicum, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*.

Sed contra arg. quod veritas sit in re, & primariò. Tum quia quod est tale repræsentatiuè, repræsentatum dicitur formaliter tale, vt imago dicitur sima repræsentatiuè, ergo homo repræsentatus erit formaliter simus, sed cognitio dicitur vera repræsentatiuè, quatenus repræsentat verum ens, & quia eius veritas est veritas in repræsentando, ergo res repræsentata erit formaliter vera. Tum 2. quia ex eo, quod res est, vel non est oratio dicitur vera, vel falsa, idest ex eo, quòd res est in intellectu conformis sibi, vt in se existit, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, ergo veritas conceptus obiectiui est radix veritatis cognitionis. Tum 3. concepta conformitate rei cognitæ sibi ipsi in re existenti concipitur intellectus verus, ergo veritas in tali conformitate consistit, patet conseq. per locum ab effectu formali ad causam formalem, Antec. prob. quia tunc nequit concipi intellectus falsus, ergo concipitur intellectus verus. Tum 4. oratio vocalis est signum rei veræ, sed oratio est signum rei conceptæ, non cognitionis, ergo &c. Tum 5. veritas est conformitas in repræsentando, sed hæc in hoc consistit, quod res intellectui præsentetur, sicuti est, in quo consistit ratio conceptus obiectiui, ergo in tali conceptu fundatur veritas. Tum 6. si ex eo, quòd cognitio repræsentat, dicitur formaliter vera, ergo species intelligibilis, & sensationes, quia repræsentant rem, sicuti est, essent formaliter veræ; quod est falsum, aliter veritas non esset passio secundæ operationis, & propositionis. Tandem vrina, quia est signum sanitatis animalis, dicitur sana sanitate animalis, non propria, ergo quia cognitio est signum veritatis rei, non habet in se veritatem.

9 Resp. ad 1. assumptum valere de prædicatis ab ipsa repræsentatione diuersis, vt patet in exemplo adducto de simitate, non verò de ipsa repræsentatione, non enim sequitur, imago est repræsentatiua Cesaris, ergo Cesar est repræsentatiuus formaliter, modò veritas cognitionis est ipsa repræsentatio conformis rei, & idẽ est dicere cognitio dicitur vera repræsentatiuè, ac cognitio verè repræsentat; estque cõstructio intransitiua, quapropter sicut imago dicitur repræsentatiua, nõ repræsẽtatione, quæ sit in obiecto, sed repræsẽtatione in ipsa formaliter existẽte, idẽ de cognitione dicendum. Ad 2. non rectè explicatur authoritas illa à Blanc. sensus enim est, quòd oratio est vera, si conformis est rei in se existenti, falsa, si non est conformis. Ad 3. disting. antec. concipitur intellectus verus primariò propter talem conformitatem, negatur, quia dicitur verus primariò à conformitate conceptus formalis, sicut per talem conceptum dicitur primariò rem exprimere; secundariò, & consequenter quatenus ad conformitatem conceptus formalis consequitur conformitas conceptus obiectiui, & concedimus. Ad 4. oratio est signum rei veræ veritate in essendo, non in repræsentando, de qua loquimur; neque oratio est signum rei conceptæ, sed rei in se, vt disputat. 2. quæst. 1. Ad 5. vera est minor de conformitate conceptus obiectiui, quæ non est primaria, ideò enim res præsentatur intellectui, sicuti est, quia cognitio sic illam repræsentat, & exprimit, quæ repræsentatio est primaria veritas. Ad 6. patet ex dictis initio quæst. quomodo veritas alijs etiam competere possit; & vrget, etiam si formetur contra conceptum obiectiuum. Ad 7. paritas consistit in hoc, quod sicut vrina solum extrinsecè denominatur sana à sanitate animalis, quæ dicitur sanitas in essendo, ita cognitio extrinsecè dicitur vera à veritate rei in essendo, quæ est radix, & causa veritatis-

ritatis cognitionis,cum hoc tamẽ stat,quòd formaliter, & intrinsecè dicitur vera propria veritate in repræsentando, de qua loquimur quo sensu etiam vrina (liceat sic dicere) posset dici intrinsecè, & formaliter sana sanitate in repræsentando; imò argumentum vrget contra conceptum obiectiuum, qui verus dicitur, quatenus ordinem dicit ad veritatem rei in essendo. Alias rationes adducit Vulpes ex quibusdam locis Doctoris desumptas,sed tantum probant in conceptu obiectiuo reperiri aliquam conformitatem, quod concedimus, non tamen ostẽdunt primitatem conformitatis.

ARTICVLVS II.

An Enunciatio possit de vera mutari in falsam, & è contra.

10 PRoponitur difficultas præcipuè de Enunciatione mẽtali, & cognitione complexa: & quia Enunciatio est triplex, necessaria, impossibilis, & contingens ista, vel est de præterito, vel de præsenti, vel de futuro, propositio de præsenti alia est,quę determinatam,& certam partem temporis significat, vt *Petrus per totam horam studet*, alia,quæ indeterminatam & confusam temporis partem consignificat, vt *Petrus studet*; cognitio etiam est duplex ex Sco. quol.13. art. 2. alia intuitiua,quæ causatur ab obiecto existente,vt existẽs est,alia abstractiua,quæ abstrahit ab existentia obiecti; de istis omnibus loqui debemus, & sensus quæsiti est, num veritas ita distinguatur ab his propositionibus,& actibus vt eadẽ numero enunciatio de vera in falsam possit successiuè mutari,vel saltim si postquam vera est,& mutari nequit successiuè hoc modo in falsam, potuerit eadem prorsus numero ab initio esse vera, vel falsa: de propositione vocali iam diximus in 1. p.Instit. tract.2.c.3.

Et vt certa ab incertis separemus enunciationes necessariæ sunt adeo veræ, & impossibiles sunt adeò falsæ ex sui natura,vt vera nequeat mutari in falsam, vel è contra; idem dicimus de actibus circa illas; ratio est,quia necessaria veritas in ipsis prouenit ex ipsa necessitate,& immutabilitate obiecti, quod non potest aliter se habere,quia essẽtiæ rerum sunt inuariabiles, & ideo propositiones de prædicatis spectantibus ad essentiam rei in primo,vel secundo modo, nequeunt non conformari obiecto; & è contra propositiones in materia impossibili propter repugnantiam terminorum non possunt conformari obiecto. Hac de causa dicuntur æternæ veritatis,vel falsitatis,quatenus si fuissent etiam ab æterno prolatæ, semper fuissent veræ, aut falsæ,vnde copula dicitur absolui ab omni temporis differentia,vt docuimus in 1.p.Inst.tract. 1. c.11.

11 Rursus, actus intuitiuus, quo videtur Petrus currere, non potest successiuè mutari de vero in falsum, quia cursus Petri existens se habet ad actum intellectus velut obiectum formale, & motiuum, iudicat enim intellectus Petrum currere, quia ita experitur esse à parte rei,& non mouetur ab aliqua coniectura diuersa, vt facit in actu abstractiuo,& ideo cessante cursu à parte rei,cessat etiam actus intuitiuus, qui dependet ab eo. Similiter propositiones contingentes de præsenti consignificantes certam temporis differentiam sunt adeò veræ, vt non possint successiuè in falsas mutari, quia si in vno instanti illius horæ Petrus,v.g. non studeret,propositio,*Petrus studet per totam horam*, est absolutè falsa, nam se habet vt propositio copulatiua copulans omnes partes illius horæ cum studio Petri, ad falsitatem verò copulatiuæ sufficit, vt vna pars sit falsa. Remanet igitur difficultas de propositione cõtingenti de præsenti confusam temporis partem significante,an possit successiuè de vera fieri falsa, & de propositione contingenti de præsenti significante certam partem temporis,ac propositione cõtingenti de præterito ab initio an potuerunt esse veræ,vel falsæ; de propositione de futuro dicemus infra.

Negant Hurt.disp.9.de An. sect.3.& 4. Ouied.contr.7.de Anim. punct.2. Smisinch. de Deo Vno tract.3.disp.1.n.33. nõ solum propositionem contingentem successiuè fieri posse de vera falsam, sed etiam posse ab initio fieri falsam; quæ modò est vera,aut è contrà, vnde asserunt hanc propositionem v. g. *Petrus currit*, ita essentialiter repræsentare ex sui natura cursum Petri, vt si Petrus non curreret, & ab intellectu pro eo tempore eliceretur ista propositio, (quæ propter non existentiam cursus Petri esset falsa) non esse, inquiunt, eandem, sed diuersam ab illa. Auersa tamen q.24. Log. sect. 7.& Arriag. disput. 14. Log. sect. 1. & 2.admittunt propositionem contingentem ab initio posse esse veram, aut falsam, negant verò posse de vera in falsam, aut è contra successiuè mutari, quod sequitur Poncius hic.

12 Dicimus tamen propositionem contingentem de præsenti,& de preterito eandem numero ab initio potuisse fieri veram,aut falsam,at illam de præsenti indeterminatam partem temporis significantem et iam successiuè posse de vera in falsam,aut è contra mutari. Conclusio apertè docetur à Doctore 4.d.8.q 2. V, dicente veritatem esse propositioni accidentalem, vt possit adesse,& abesse, estq; communis, tum apud veteres; tum apud recentiores, vt Suarez disp.8. Met.sec.2.Rui. 1.Periher c.4.q.5.& probabiliorem putat Amic.tract.21.disp. 4.q.1.dub.2.& vniuersaliter quicunq;veritatem realiter à propositione distinguũt,vno excepto Cauello,disp.3.de An. sect. 8. qui vt veriorem existimans distinctionem formalem inter cognitionem, & veritatem, admittit adhuc respondendo ad arg. posse actum ex mutatione obiecti veritatem amittere, & in falsum mutari.

Prima pars concl. quod potuerit propositio contingens ab initio esse vera, aut falsa, probatur, quia inter propositiones contingentes,nulla est, quæ maiorem necessitatem habeat, quàm præterita, quia absolutè nequit fieri, vt præteritum non fuerit, & tamen adhuc contingens dicitur, ergo propositio tam de præterito, quam de præsenti contingens ab initio fuit indifferens ad veritatem,& falsitatem. Prob.conseq.hæc est differentia inter propositionem necessariam,& contingẽte quod illa est ita vera ex sui natura, vt nullatenus fieri possit falsa, & è contra: hæc vero indifferens sit ad veritatem, & falsitatem quod manifestat hoc nomen contingens.

Resp. propositionem dici contingentem,non quia ipsa in se possit esse vera, vel falsa, sed quia significatum prædicati contingenter conuenit subiecto, vnde tota contingentia se tenet ex parte obiecti,non propositionis,& sic inferunt propositionẽ dici contingentem, non quia eadem possit falsificari, sed quia alia de eisdem terminis potest esse falsa. Contrà non tantum ratione materiæ propositiones necessaria,& contingens dicuntur differre, sed seipsis intrinsecè, & formaliter, nam propositio necessaria dicitur scientifica, quia sempiternæ veritatis, quatenus inter extrema ipsius nequit cadere falsitas,sed si hæc propositio *Petrus currit*, cursu Petri existente sit ita vera, vt non potuerit esse falsa, iam in se considerata esset sempiternæ veritatis, & per consequens necessaria,& scientifica;quod autem alia falsa reperiri potuerit, puta si Petrus non cucurrisset, de per accidens est illi, si intrinsecè, & formaliter ita sit vera, vt absolutè non potuerit esse falsa; imò Arist. 9. Met. 22. ex necessitate, vel contingentia rerum infert necessitatem, vel contingentiam veritatis propositionis.

Deinde in sent. Hurt. de cursu Petri duæ propositiones affirmatiuæ formari possunt essentialiter distinctæ, vna vera, altera falsa,si Petrus verè currit,intellectus elicit cognitionem veram dicendo *Petrus currit*, si non currit,& intellectus diceret *Petrus currit*, hæc cognitio, seu mentalis propositio erit falsa, & essentialiter distincta à prima, nam prima est essentialiter vera, secunda est essentialiter falsa. Ex qua doctrina sequeretur vt plurimum actum falsum causari,& à nullo causari,quod implicat, nam cum sit ens creatum, debet esse ens productum ab aliqua causa, & tamen in sent. Hurt. nulla posset assignari causa producens: Prob. ista sequela,detur aliquis intellectus,qui ex coniecturis,& motiuis moueatur ad iudicãdum Petrum currere, cum reuera sit falsum, quia Petrus verè non currit; talis actus falsus necessario pro causa respicere debet, vel intellectum, vel obiectum,vel Deum, aliud nequit assignari; intellectus non est causa, quia ex se intendit actum verum specie distinctum secundum Hurt. producere,estq; determinatus, & applicatus tam à voluntate imperante, quàm à coniecturis mouentibus ad actum verum, ergo nequit exire in productionem hic,& nunc actus falsi,nec obiectum potest dici causa, tum quia non producit aliquid in actu sine intellectus concursu: tum quia hoc obiectum esset cursus in coniecturis repræsentatus,quo pacto dicit potius conformitatem cum actu, quam difformitatẽ,ergo vt sic potius est causatiuus veritatis, quam falsitatis, & tandem quia nulla res producit dissimilitudinem sui ipsius,vt est falsitas. Neque hic actus erit à Deo,qui non determinat ad peccatum, vel errorem, vt docent Theologi: ergo potius dicendum eundem actum specie esse, quo affirmatur cursus de Petro, siue ita se habeat à parte rei, siue non, nam sic causa illius erit intellectus motus à coniecturis ad affirmandum cursum, in quo iudicio resultet relatio conformitatis cum cursu, si est à parte rei, vel difformitatis, si non est: eadem enim entitas actus vtrãque relationem potest fundare, sicut paries albus potens est fundare similitudinem ad alium parietem, si erit albus, vel dissimilitudinem, si erit niger.

Con-

Conformitas cognitionis nō pendet ab obiecto, vt est in se, sed vt relucet in specie, quia ipsum exprimit, quomodo repræsentatur à specie, veritas dependet ab obiecto, vt in se, non vt in specie, ergo sicut potest esse inuariatio repræsentationis obiecti in specie cum variatione obiecti in se, poterit quoque stare inuariatio substantiæ actus, cum variatione veritatis. Neque dicas, cognitionem essentialiter esse repræsentationem, & similitudinem obiecti in se. Hoc enim impugnatur, quòd ratio similitudinis in his propositionibus nō sit de intrinseca ratione: sicut videmus in imagine, in qua adest entitas colorum, adest repræsentatio Cæsaris, cuius est imago, & adest ratio similitudinis, quia repræsentat Cæsarem, sicuti est, quæ potest separari, nam si colores illi, & lineamenta similia non fuissent in Cæsare, adhuc potuisset efformari talis imago numero cum iisdem coloribus, licèt falsò Cæsarem repræsentans: idem de cognitione dicendum; de quo etiam art. seq. concl. 1.

14 Secundam partem probat Doctor ex Arist. in prædic. de subst. vbi ex professo docet eandem orationem, & opinionem circa contingentia successiuè de vera mutari in falsam, quod repetit 1. de interp. c. 8. & 9. Met. 22. & loquitur Arist. non de diuersa oratione, vt asserunt Hurt. & Auersa, sed de eadem numero, vt patet legenti textum: neque solùm mentionem facit de oratione vocali, vt ait Arriaga, sed etiam de mentali, opinio enim est actus intellectus, quam docet veram, & falsam esse posse successiuè: neque tandem loquitur de relatione veritatis, quæ competit cognitioni, quatenus per aliam reflexam cognitionem comparari potest ad suum obiectum in ordine ad varia tempora, quomodo potest conformis, & difformis successiuè concipi, secundum se tamen nonnisi vnum respicit tempus, pro quo vel semper est vera, vel semper falsa, vt exponit Smisinch. Etenim præterquam quod hæc expositio contradicit Doct. cit. & super textum Met. extorquet etiam textū ipsum, ait enim Arist. c. de subst. *Eadem oratio falsa, veraq videtur esse, nam si vera est hæc oratio, quempiam, inquam sedere, si ille surgat eadem hæc oratio falsa erit; idē & in opinione fieri videtur, nam si quispiam opinatur quempiam sedere, si surgat ille, falsò opinabitur, qui de illo eandem habet opinionem*, quibus verbis docet eandem opinionem in se, non vt cognitam reflexè, posse coexistere sessioni, & deambulationi eiusdem successiuè.

Probatur etiam ratione; si quis ex prudenti motiuo, & probabilissimis coniecturis iudicaret Petrum currere, cursu Petri existente iudicium illum est verum, si cessat Petrus currere, & idem iudicium permaneat, euadit falsum propter carentiam conformitatis cum obiecto in se, ergo potest eadem propositio de vera in falsam transire.

15 Multipliciter respondent; Primò, quod in tali casu deberet iudicium mutari quoad entitatē, quia mutatur circumstantia obiecti, scilicet, tempus, quod sufficit, vt patet de actu cōsignificante certam temporis differentiam, qui nequit aliam repræsentare, quamuis sit etiam obiecti circumstantia. Secūdò dicunt, quamlibet propositionem de præsenti necessario consignificare certum tempus, non indeterminatum præsens, non preteritum, aut futurum, & per consequens si pro illo tempore Petrus currit, semper propositio erit vera, etiamsi post illud tēpus permaneret, quia non repræsentaret Petrum semper currere, sed semper repræsentaret Petrum currere pro illo tempore, quod erit verum, quia tantum dicit cursum Petri, & tempus illud simul coexistere, vt patet in diuina scientia, qua Deus ab æterno verè sciuit, & in æternum sciet Adamum esse in tali tempore, quamuis non fuerit ab æterno, nec modo sit, vt fusius dicitur in tract. de diuina scientia, atque ita se haberet propositio illa ad modum earum certum tempus significantium, quæ nequeunt successiuè fieri veræ, & falsæ. Tertiò respondent admittendo consignificare tempus indefinitum, & confusum, non ob id tamen posse esse veram, & falsam successiuè, sed necessariò esse vel absolutè veram, vel absolutè falsam; nam dupliciter potest illa propositio explicari, vel copulatiuè, vel disiunctiuè, copulatiuè, si fiat descensus copulatiuus dicendo *Petrus currit*, idest & in hac parte temporis currit, & in ista currit, & in ista alia currit, &c. disiunctiuè, si fiat descensus disiūctiuus, scilicet, vel in in hac parte currit, vel in ista alia currit; si primo modo explicetur, est absolute vera, si semper currit, vel absolutè falsa, si in aliqua parte non currit; quia ad falsitatem totalem copulatiuæ sufficit, vt vna sola cathegorica sit falsa; si secundo modo explicetur, erit quoque vel absolutè falsa, si nunquam currit, vel absolutè vera, si in aliqua saltim parte currat, quamuis in aliis non currat, quia ad totalem veritatem disiunctiuæ sufficit veritas vnius cathegoricæ.

16 Sed prima responsio non iuuat, nam vt diximus, substantia actus solum pendet ab obiecto, non vt in se, sed vt repræsentato in specie, & per apprehensionem, species autem non repræsentat obiectum cum circumstantia temporis, vt optimè notat Amicus, sed vt in se est; aliter, inquit ipse, phantasma semper verè repræsentaret obiectum, etiam in somniis, quia repræsentaret cum omnibus circumstantiis, & eadem reali temporis differentia, quas habet à parte rei, quod est falsum, igitur si non mutatur obiectum formale actus, scilicet motiuū inducens intellectum ad illud iudicium ferendum, à quo essentialiter pendet, parum refert temporis variatio; nec exemplum de actu consignificante certam partem temporis valet, quia actus ille pendet ab obiecto repræsentato cum tali differentia, & ideo ad variationem istius sequitur actus variatio, non ita se habet actus abstrahens à determinata temporis differentia, de quo nunc loquimur.

Secunda responsio est falsa, nam in productione illius propositionis intellectus explicitè attendit solum ad inhærentiam prædicati cum subiecto, non cogitando actu de differentia tēporis, attamen quia tempus datur intelligi tanquam connotatum à verbo, idcirco dicitur implicitè consignificari in illa propositione, & per consequens confusè, vagè, & indeterminatè, nam partes illæ confunduntur ab intellectu, & quia latitudinem habet multarum partium sibi inuicem succedentium, poterit in vna parte propositio esse vera, in altera falsa secundum diuersas coexistentias ad illas partes, ad variationem quarum actus quo ad entitatem non variatur, quia implicitè illas consignificat.

17 Tertia responsio valde reddit probabilem opin. oppositam, impugnatur tamē, ponamus casum, quod intellectus perseueret in illo actu affirmationis cursus de Petro per horam nunquam determinatè, & explicitè descendendo ad partes illius horæ, sed solum confusè, & implicitè illas consignificando, & quod Petrus in vltima quarta parte horæ non currat, in ceteris currat, tunc si responsio valeret, sequeretur propositionem illam explicare obiectum, vt in se est, & tamen esse falsam, quod implicat, quia simul esset conformis obiecto, nam explicat illud sicuti est, & difformis, quia esset falsa; Sequela proba. quia si regula illa copulatiuæ propositionis hic valeret, iam esset falsa totaliter, & absolutè illa propositio per non existentiam cursus in vltima parte, & per consequens etiam in principio horæ esset falsa, vt etiam ipsi concedunt, & tamen in primis tribus partibus propositio esset obiecto conformis, quod est esse veram, ergo simul esset vera, & falsa. Neque dicas propositionem illam explicari debere in sensu disiunctiuo; Quia quando intellectus enunciat cursum de Petro, absolutè illum affirmat implicitè consignificando tempus coexistens illi affirmationi propter motiuum, quod habet ad id iudicandum, non conditionatè, & quasi dubitatiuè, ergo propositio illa nequit æquiualere disiunctiuæ propositioni.

18 Verùm quia ex hoc pendet veritas, vel falsitas nostræ, aut oppositæ sententiæ, exactius examinandum est; quapropter aduertendum, quod ad hoc vt aliqua propositio de præsenti sit vera, requiritur, vt eo tempore, in quo formatur, prædicatum, quod affirmatur in ea, vel negatur de subiecto, actu à parte rei conueniat, vel non conueniat subiecto, aliter non esset conformis obiecto in se; ex quo fit, quod quando in propositione sumitur terminus aliquis communis res permanentes significās, rectè sub illo potest fieri descensus, vel copulatus, si supponit collectiuè, vel copulatiuus, si supponit distributiuè, vel disiunctus, aut disiunctiuus, si determinatè, aut confusè supponit, quia cum inferiora simul sint, potest propositio de illis verificari, vel coniunctim, vel disiunctim, quia potest ipsis conuenire prædicatum, & in hoc sensu optimè assignantur regulæ illæ de veritate propositionis copulatiuæ, vel disiunctiuæ. At quoniam tempus est quoddam totum successiuum habens partes non simul, sed successiuas, si consignificatur confusè, & vagè in propositione, vt cum dicitur, *Petrus currit*, non potest fieri descensus disiunctiuus dicendo vel in hac, vel in illa parte temporis currit, tum quia sic supponeret determinatè; tum quia suppositio propriè conuenit termino communi in ordine ad sua inferiora, non in ordine ad ea, quæ vt concomitantia se habent, quale est tempus respectu verbi; tum quia tempus consignificatam vagè, & indeterminatè in illa propositione, potius vt copulatum quoddam consignificatur, quam vt quoddam disgregatum, & diuisum, neque propriè illa propositio potest explicari per vnam hypotheticam copulatiuam, itaut omnes cathegoricæ tunc verificentur simul, vt fit, cum dicitur *omnis homo currit* (nam valet dicere, ergo Petrus currit, Paulus currit, &c. quæ omnes simul sunt veræ) ratio

tio est, quia partes temporis non sunt simul, sed successiuè, ideoque nequeunt illæ cathegoricæ simul verificari, sed necessariò vna independenter ab alia, & post aliam, sicut partes temporis sibi inuicem succedunt existente actu intellectus affirmante cursum de Petro; vnde debet quasi explicari per plures cathegoricas absque aliqua coninnctione, vel si coniunguntur per copulam *&*, non coniunguntur, vt simul omnes veræ, sed successiuè. Ex quo liquet, quod ad veritatem copulatiuæ primi generis requiritur, vt omnes sint veræ, quia prædicatum enunciatur, vt omnibus simul conueniens; at ad veritatem copulatiuæ secundi generis, quia vna cathegorica verificatur post aliam, non valet talis regula, aliter esset propositio simul vera, & falsa, vt arguimus.

19 Quando verò in propositione explicitè tempus exprimitur, vt *Petrus hac hora disputat*, tunc tempus se habet vt totum quoddam determinatum, & obiectiuè saltim simul acceptum, & sic optimè fit descensus copulatus, itaut ad vnius partis falsitatem tota propositio reddatur falsa, neque poterit vna simul esse vera, & falsa; quod discrimen est valde ponderandum in hac re, nam in illa propositione *Petrus currit* intellectus non aduertit explicitè partes temporis, sed solum consignificantur secundum coexistentiam illam successiuam, quam dicunt ad propositionem in intellectu permanentem, & consequenter vna post aliam consignificatur, & independenter ab altera, quapropter si cursus existit in vna parte, & non in alia subsequente, propositio erit vera in vna parte priori temporis, non in alia, eò quia non variatur quo ad entitatem propter istam temporis variationem, vt diximus, at in ista propositione, *Petrus tota hora disputat*, intellectus explicitè aduertit ad omnes horæ partes, illasque simul in vnum colligit, simultate obiectiua, & se tenente ex parte cognitionis, non reali, & prædicatum confertur subiecto, vt inhærentia ipsius coexistit omnibus illis horæ partibus simul acceptis; vnde in omnibus simul debet verificari de subiecto, aliter propositio tota erit falsa.

Soluuntur Obiectiones.

20 Contra prædicta arg. primò ostendendo omnem propositionem esse vel absolutè veram, vel absolutè falsam; Tum quia hæc propositio, *Petrus currit*, cum sit in materia contingenti, æquiualet particulari, & facit hunc sensum *Petrus currit aliquo tempore*, ergo vel significabit certum tempus, & sic absolute vel est tota vera, vel tota falsa, vel significabit tempus indeterminatum, & sic etiam erit absolutè vera, si in aliqua parte currit, & si in alijs non currat, sicut ista *aliquis homo currit*, est tota vera, si vel vnus tantum currat; vel erit tota falsa, si in nulla parte currit. Tum 2. quia illa propositio necessariò consignificat tempus præsens, dum profertur, non aliud, sed tale tempus est determinatum, in quo necessariò Petrus vel currit, vel non currit, ergo illa propositio est absolutè vera, aut falsa; maior probatur quia motiuus intellectus est species repræsentans obiectum accepta ex coniecturis, quæ repræsentat obiectum pro tempore præsenti, in quo est, sicut coniecturæ mouent pro præsenti tempore, non pro futuro. Tum 3. quia nequit actus de nouo repræsentare nouum tempus sine sui mutatione, ergo nequit repræsentare obiectum pro tempore subsequenti, Anteced. patet, quia propositio repræsentat cum tempore, quatenus repræsentat aliquid in illo fieri, sicut non potest cognosci aliquid fieri in gymnasio, quin cognoscatur gymnasium ipsum, & si abstrahit à tempore, nequit esse successiuè vera, & falsa, sed vel tota vera, vel tota falsa, nam illa successio dicit partes temporis, à quibus ponitur abstrahere. Tum tandem, quia tàm determinatè concipimus tempus præsens, cui propositio coexistit, quam obiecta, de quibus est propositio; cum enim dicimus *Petrus currit*, non concipimus solum Petrum, & cursum, sed etiam cursum præsentem, non præteritum, aut futurum, ergo ista propositio necessariò consignificat tempus præsens, & per consequens determinatum; ita arguit Hurt. cit.

21 Resp. ad 1. ex dictis in probat. concl. concedendo propositionem illam æquiualere particulari, non enim est sensus, quod omni tempore currat, sed in aliquo tempore indeterminato, in quo permanet illa propositio, non quidē illud vt totū simul consignificando, sed successiuè secundum coexistentiā, quam dicit ad illam propositionem, qua ratione negatur sufficere ad veritatem, quod in aliqua tantum parte verificetur; nec est eadem ratio de illa propositione *aliquis homo currit*, & de ista *Petrus currit*, vt diximus. Ad 2. distinguimus ma. consignificat tempus præsens explicitè, & distinctè negamus, implicitè, & confusè, concedimus, quatenus permanentibus iisdem coniecturis, permanet idem iudicium, cui tempus secundum diuersas partes coexistit successiuè; nec est necesse, vt species repræsentet obiectum distinctè cum omni circumstantia, sed potius datur tempus intelligi ex significato verbi, quare negatur mi. quod tempus illud vt quid determinatum, & distinctum repræsentetur. Ad 3. verum est assumptū, si tempus illud explicitè repræsentaretur secundum omnes partes, vt patet in exemplo de gymnasio, quod non euenit in actu abstractiuo, qui implicitè concernit tempus non attendendo ad partes ipsius priores & posteriores, quod est confundere partes illas, & confusè consignificare, potestq; hæc doctrina exemplo confirmari, nam non minus coexistentia ad tempus est circumstantia obiecti, quam præsentia localis, & actionis verbum non solum concernit tempus, sed etiam locum, vnde dicendo *ignis comburit*, est sensus, quod in aliquo tempore, & in aliquo loco comburit, & tamen si ignis comburendo mutaret locum, non mutaretur adhuc propositio, sicut mutaretur, si diceretur *ignis in hoc loco comburit*, non alia ratione, nisi quia in prima confusè, & vagè connotatur locus, in secunda distinctè explicitè, & determinatè; in prima locus pertinet ad obiectum materiale, in secunda pertinet ad obiectum formale. ita de tempore dicendum. Ad 4. negatur assumptum, & ratio liquet ex dictis.

22 Secundò ex eodem arg. vbi variatur obiectum, variatur etiam cognitio, tam intuitiua, quàm abstractiua attingens tale obiectum, sed dum intellectus iudicat Petrum currere, etiam confusè, & abstractiuè, & Petrus desinit currere, iam variatur obiectum cognitionis, ergo, &c. Tum 2. quia illa cognitio *Petrus currit*, essentialiter habet repræsentare cursum Petri, non vt sic, sed vt verum, & realem, ergo vt existentem, ergo non existente cursu, non erit ille actus, qui per suam essentiam habet intellectui exprimere inexistentiam cursus in Petro. Tū 3. quia omnis propositio affirmans cursum Petri respicit illum ex suppositione, quod sit, quo supposito necessario est, quia omne, quod est, quando est, necesse est esse, ergo propositio illa necessario respicit cursum Petri, vt existentem. Tum 4. non minus dependet actus ab obiecto in se, in ratione veri, quàm in ratione repræsentantis, sed vt sic necessario repræsentat, vt non possit non repræsentare, ergo necessario est verus, vt nequeat esse falsus. Tandem hæc propositio *Christus est in Hostia*, est contingens de præsenti consignificans tempus confusè, & potest permanere vsq; ad corruptionem specierum hostiæ, quo tempore desinit Christus esse in hostia; tunc sic, si illa propositio ad desitionem specierum, & præsentiæ corporis Christi adhuc permaneret, & euaderet falsa, sequeretur fidem supernaturalem posse concurrere ad actū falsum, quod implicat, sequela prob. quia prius actus ille, quo fidelis affirmabat Christi præsentiam in hostia, erat supernaturalis ob cōcursum habitus fidei infusæ, & verus, quia exprimebat rem, sicuti erat à parte rei, ergo si post desitionem præsentiæ Christi adhuc idem permanet, & euadit falsus, fides infusa cōcurreret ad illum actum falsum, ergo dicendum actum, etiam quoad substantiam desinere ad desitionem obiecti à parte rei, quod etiam affirmari debet de qualibet alia propositione contingenti.

23 Resp. cursum Petri dupliciter posse considerari ex Scot. 3. d. 25. q. 1. H, vel secundum suam essentiam, quomodo abstrahit ab existentia, & dicitur ens reale nominaliter, vel secundum existentiam exercitam à parte rei, & dicitur ens verbaliter, seu existens; secundo modo cursus non est obiectū cognitionis abstractiuæ, nec motiuum, nec terminatiuum, quatenus cognitio est, & vt dicit relationem attingentiæ, & repræsentationis ad obiectum, etiam si actu existat, vt docet Doctor quolib. 13. art. 2. quia cognitio abstractiua præscindit ab existentia, sed solum primo modo, at si consideretur cognitio vt vera, & sub relatione conformitatis, respicit cursum vt existentem; tūc ad arg. dicimus maiorem valere de obiecto formali, non de materiali, vt monet Doct. in 1. d. 1. q. 2. modò cursus vt existēs est obiectum materiale cognitionis, vt cognitio est, formale, si vt vera spectetur, ideo ad ipsius variationem variatur cognitio vt vera, non vt cognitio quoad substantiam, sic enim dependet ab obiecto, vt in specie, non vt in se. Ad 2. actus ille repræsentare debet cursum vt verum ens reale nominaliter, non verbaliter, & existentiam cursus de Petro affirmatam in esse obiectiuo, non exercitam, & à parte rei, vt optimè notant Amic. & Arriaga cit. Ad 3. neg. maior si de existentia vt exercita intelligatur, conceditur, si de existentia apprehensa, quòd sit à parte rei; siuè postea detur, siuè non; vt patet in qualibet propositione falsa, sed concepta vt vera. Ad 4. etiam neg. maior

ex sæpè dictis. Ad 5. supposita essentiali differentia actus supernaturalis à naturali, de quo aliàs, dicimus fidem infusam inclinare ad istam propositionem in vniuersali, *Christus est in omni hostia verè consecrata*, non vero ad propositionem de aliqua hostia in particulari, quia hoc pendet solum à fide humana, & naturali, potest enim ei subesse falsum, si scilicet Sacerdos non sit verus Sacerdos, aut non habuerit intentionem consecrandi, quare cum illa propositio sit circa hostiam in particulari, potest esse vera, & falsa.

24 Dices, saltim illam vniuersalem posse falsam reddi, si omnes hostiæ in mundo deficerent. Tum quia si Iudæus ante Christi natiuitatem elicuisset hūc actum dicendo *Christus nascetur*, & ipsum continuasset vsque ad Christi natiuitatem, si esset omnino idem ante, & post natiuitatem, iam de vero fieret falsus, & prius erat actus fidei supernaturalis, si diuersus, ergo ex mutatione obiecti secundum se, variatur actus quo ad entitatem, vt supra arguebatur. Resp. sensum illius propositionis esse, quòd Christus sit sub omni hostia ritè cōsecrata, quare præsupponit conditionatè existentiam alicuius hostiæ in mundo, ad hoc vt actus supernaturalis fidei infusę dicatur, cui scilicet nequit subesse falsum, quare si nulla daretur hostia adhuc propositio esset vera. Ad 2. Recentiores negant propositionem de præterito distingui essentialiter ab illa de futuro, si sūt de eisdem extremis, & aiunt esse eandem secundum diuersas solum extrinsecas denominationes temporum, quam opinionem refert Doctor in 3. d. 25. q. 1. H, vbi oppositum verius esse docet, eo quia quæ modo est de præterito, est necessaria, quæ prius erat de futuro, erat contingens: illa de præterito prius fuisset falsa, modò est vera, hæc de futuro modò est falsa, tunc erat vera, quare dicendum quòd propositio illa *Christus nascetur*, vt à fide prouenirer, debebat inspicere tempus natiuitatis Domini à Deo præstitutum, vt abstractum à respectibus ad partes temporis præteritas, & futuras, quia huiusmodi respectus non includuntur in tempore natiuitatis Domini, quo sensu admittit Doctor cit. propositionem de præterito non differre à propositione de futuro, quando est de iisdem extremis, & consequenter illa propositio *Christus nascetur*, hoc modo intellecta erit semper vera, etiam post natiuitatem Dominicam, quia solum enunciat coexistentiam natiuitatis Christi, & temporis à Deo determinati, cui accidunt respectus præteriti, & futuri, qui conueniunt illi, non in se considerato, sed vt ordinem dicit ad partes temporaneas præcedentes, & subsequentes.

Denique Ouuied loc. cit. nu. 6. affert rationem, quam inquit esse magni ponderis; ad hoc vt propositio in hoc instanti sit vera, debet supponi illius obiectum, non solùm in hoc instanti, sed etiam in omni tempore importato per copulam, eo modo quo per copulam importatur; sed eo ipso, quod in hoc instanti supponitur obiectum propositionis existēs in omni tempore importato per copulam, implicat posteà in aliquo tempore importato per copulam non existere, ergo implicat posteà propositionem fieri falsam; maior probatur, ad hoc, vt hæc propositio *Petrus semper currit*, in hoc instanti sit vera, non sufficit Petrum currere in hoc instanti, sed debet in omni instanti currere, & ratio à priori est, quia veritas consistit in cōformatione actus cum toto obiecto significato, ergo ad hoc vt propositio sit vera in hoc instanti, debet in hoc instanti conformari cum toto obiecto significato, ergo si obiectum significatum dicit durationem non solum præsentem, sed præteritam, & futuram, debet propositio conformari cum obiecto, quatenus dicit durationem non solùm præsentem, sed etiam præteritam, & futuram; minor est per se nota, quia implicat supponi in hoc instanti obiectum futurum in instanti venturo, & posteà in illo non existere.

Resp. maiorem verificari præsertim, quando propositio contingens de præsenti consignificat certam temporis partem, tunc enim supponi debet obiectum eius existens pro quacunque illius temporis parte, si enim in vna deficeret, tota propositio falsa esset; & hoc solùm indicat probatio illius maioris, nam illa propositio, *Petrus semper currit*, determinatè significat per omnes & singulas temporis partes Petrum currere, adeout si in aliqua parte non curreret, tota propositio esset falsa, nam se habet, vt propositio copulatiua copulans omnes, & singulas temporis partes cum cursu Petri, & ad falsitatem copulatiuæ sufficit, vt vna pars sit falsa; at quando propositio contingens de præsenti non significat certas, & determinatas temporis partes, sed indeterminatam, & infusam, de qua sola hic est quæstio, tunc falsum est obiectum supponi debere existens pro quacunque temporis differentia per copulam in eo instanti importata, quia in eo actu intellectus explicitè attendit solum inhærentiam prædicati cum subiecto non cogitando actu de aliqua temporis differentia, quia tamen tempus connotatur à verbo, sic etiam implicitè consignificantur temporis partes ex vi copulæ, non tamen determinatè, sed confusè, indeterminatè, & vagè, & ideò ex vi copulæ nō necessariò supponitur obiectum existens in quacunque temporis parte determinatè, sed in quacunque indeterminatè, cum quo stat, vt in aliqua illius temporis parte possit obiectum deficere, & propositio falsificari; Posset etiam concedi maior, cum non absolutè assumat, vt propositio in hoc instāti sit vera, debere supponi illius obiectum pro omni tempore importato per copulam, sed addit *eo modo quo per copulam importatur*, cum qua limitatione concedi potest, nimirum quod si per copulam importantur partes temporis determinatè, etiam in singulis determinatè supponi debeat obiectum propositionis; si verò indeterminatè, & confusè, eodem quoque modo eius obiectum supponi debeat in illis existens; sed tunc, cum in minori inferatur, eo ipso quod in hoc instanti supponitur obiectum propositionis existens in omni tempore importato per copulam, implicat posteà in aliquo tempore importato per copulam non existere, hoc verum est de omni tempore importato per copulam determinatè, non autem si solum importetur indeterminatè, & confusè, vt est in proposito; alias quasdam rationes adduci t Ouuied. loc. cit. sed coincidunt cum adductis ex Hurt. & Arriag. Vrgent etiam contra hanc conclusionem rationes, quibus probari solet veritatem esse essentialem actui, de quo art. seq.

ARTICVLVS III.

Quid formaliter sit veritas cognitionis.

25 QVamuis apud Antiquos hæc difficultas nō fuerit magni momenti, Recentiores tamen lites texunt immortales: nam Hurt. disp. 9. de An. sect. 3. asserit veritatem ex natura rei, & formaliter esse eandem cum entitate actus, licet non de primo conceptu ipsius, sed de secundo, quia est attributum actus, cum pendant ab affirmatione, vel negatione, & obiecto, hæc enim causalis est vera, ideo actus est verus, quia affirmat, vel negat obiectum, non è contra: ab hac opinione parum distant Bann. 1. p. q. 16. art. 3. Smisinch. tract. 3. de Deo vno disput. 1. num. 31. & Cauellus disput. 3. de An. sect. 8. aiunt enim veritatem dicere entitatem actus, quamuis à nobis explicetur per relationem, vel rationis, vt Ban. vel transcendentalem, vt Cauell. & Smisinch. quod etiam docet Auersa q. 3. Log. sect. 5. addens etiam connotationem obiecti, quæ opinio fuit Ocham 1. Periher. c. 1. sustinentis veritatem dicere formaliter entitatem actus, non vt sic, sed vt connotat obiectum, cui conformatur, & sequitur Suar. disput. 8. Met. sect. 2. Moris. disp. 10. Log. q. 8. quam obiecti connotationem respuit Hurt. Arriaga verò, quia est hostis acerrimus contra relationes, & connotata, docet disput. 14. Log. sect. 1. veritatem formaliter dicere denominationem partim intrinsecam propositioni mētali, seu cognitioni, partim extrinsecam; intrinsecam, vt dicit propositionem v. g. affirmantem cursum Petri; extrinsecam, vt dicit ipsum cursum Petri, illam dicit in recto, hunc in obliquo, vtrumque tamen formaliter, & quidditatiuè, eo modo, quo relationes explicat disp. 12. Log. idem tenet Ouuied. contr. 7. de An. punct. 1.

Nec minor dissensio est inter relationum propugnatores, Dur. enim Vasq. & Blanc. art. 1. citati asserunt conformitatem hanc, in qua veritas consistit, solum dicere relationem rationis, non realem. Alij, quòd sit relatio realis conformationis, vel similitudinis dicta, ita Tatat. 1. Periher. q. 1. dub. 3. Meurif. lib. 2. Met. c. 3. q. 2. concl. 4. & probabilem putat Cauell. cit. addit P. Faber disp. 9. de pœnit. hanc relationem non semper esse cum omnibus conditionibus ad veram relationem realem requisitis. Alij, quòd sit relatio realis præscindens ab actuali, aptitudinali, & potentiali, nam in intuitiua ponunt realem actualem, in abstractiua realem aptitudinalem, etiam quando obiectum est existens, ita Vulp. 1. p. disp. 32. art. 1. Alij, quòd in relatione consistat præscindente à reali, & rationis, in aliquibus enim actibus est rationis, in quibusdam realis, ita Fland. 6. Met. q. 23. Iauel. q. 13. Zumel. 1. p. q. 16. art. 1. disp. 2. Amic. trac. 21. disp. 4. q. 1. dub. 2. & innuitur à Conim. 1. de interp. c. 1. q. 5. art. 1. Tandem quidam concedunt veritatem esse relationem conformitatis ad obiectum in se, vt ad mensuram in cognitione speculatiua, negant tamen in cognitione practica, quæ potius est regula, & mēsura obiecti, quam è contra, ita Moris. disp. cit.

26 Pro resolutione quæsiti aduertendum, quod aliter est speculandum de diuinæ cognitionis veritate, aliter de veritate creatæ

creatæ cognitionis: diuina enim cognitio, cum perfectissima sit, & ab essentia diuina solum vt ab obiecto moueatur diuinus intellectus, eique perfectissimè adæquetur, tam in essendo, quam in repræsentando ex Scot. 3. d. 14. q. 1. P. nec possit à creaturis moueri, ex eodem pluribus in locis, præcipuè 1. d. 35. H. sequitur, quòd nullam realem relationem fundat ad obiecta scibilia, non enim ad essentiam, quia est realiter cum ipsa summè identificata, & adæquata, neque ad creaturas, quia nulla Dei ad creaturas est realis relatio, vt diximus disput. 8. q. 5. art. 1. aliter esset in Deo formaliter aliquid non necesse esse; scilicet hæc relatio, non enim relatio potest habere perfectius esse suo termino; quapropter veritas ipsius diuinæ cognitionis formaliter consistit in entitate illius actus, vt monet Doctor d. 35. cit. F. & quol. 13. Q. quatenus intellectus diuinus media intellectione vnitur, & vitaliter attingit obiectum, sicuti est, & per consequens veritas est ipsi essentialis, quia est ita essentialiter talis, vt nequeat attingere obiectum aliter, quam sit, de quo vide Vulp. d. 32. cit. art. vlt. at nostra cognitio, quia est finita, limitata, & ab obiecto dependet, fundat relationem ad ipsum obiectum, vel realiter distinctam, vel realiter identificatam; quod discrimen multi ex ipsis aduersarijs quoque fateri debent, nam in diuina cognitione nullam ponunt relationem transcendentalem ad obiectum, illam tamen admittunt in nostra cognitione, similiter in causis creatis admittunt relationes ad effectus, non tamen in Deo; accedit etiam, quòd nostra cognitio non est ita essentialiter vera ex sui natura, vt dicemus, sicut cognitio diuina; quapropter prætermissa diuina veritate, de creata loquemur.

27 Dicimus primò, veritatem cognitionis non dicere entitatem actus, neq; ipsum actum, & obiectum, siue hoc dicat formaliter, siue vt connotatum, sed relationem, non rationis, sed realem. Conclusio est Scoti infra citandi: & prob. 1. quod veritas non dicat entitatem actus, si sit de obiecto contingenti, patet ex dictis art. præced. vbi ostendimus eandem propositionem posse amittere veritatem; quod adhuc confir. nam si propositio contingens ex sui natura esset essentialiter vera, vel falsa, sequeretur, quòd hæc propositio *Petrus currit*, non currente Petro diceret ordinem essentialem ad duo contradictoria, quod est falsum, implicat enim quòd idem omnino pendeat in esse à duobus contradictoriè oppositis: sequela prob. nam cognitio falsa de cursu Petrensi diceret duo, scilicet repræsentare cursum Petri, quatenus cognitio, & quatenus falsa (quod non est quid diuersum, essentialiter per Hurt. ab actu, vt cognitio est) dicet ordinem ad negationem talis cursus à parte rei; imò deberet duo contradictoria in se intentionaliter repræsentare, quia vt sit falsa, debet affirmare cursum existentem, & carentiam ipsius, nam si non repræsentaret cursum existentem, diceret verum, si non repræsentaret carentiam cursus, nullum ordinem diceret ad illam, sed solum ad cursum existentem, & per consequens non differret ab actu vero, qui talem ordinem tantum includit. Tum quia, vt arguit Arriaga, Angelus intuitiuè cognoscit suos actus, quo ad vltimam realitatem, aliter non esset intuitiua cognitio, quæ est rei existentis, vt existens est, & sicuti est, & per consequens attingit veritatem, vel falsitatem suorum actuum, quæ ab Hurt. ponuntur essentiales differentiæ; quapropter, si eliceret hanc propositionem de futuro *Petrus damnabitur*, vel *curret*, quia haberet determinatam veritatem, vel falsitatem ex dicendis infra, quam differentiam cognosceret, iam de futuris contingentibus haberet proprijs viribus certam, & infallibilem cognitionem, sciret enim si actus ille esset verus, aut falsus: negare autem Angelo hanc cognitionem, vt facit Hurt. est prorsus voluntarium, quia actus ille est in sua potestate totaliter, per ipsum fertur in obiectum futurum, & non se habet vt secreta cordium, quorum cognitio de lege ordinaria non debetur illi, quia non est in sua potestate.

28 Deinde, quòd actus necessarius non sit essentialiter verus, patet ex his, quæ diximus in disp. 8. q. 2. quòd nullus transcendentalis respectus potest esse de essentia absoluti, at veritas formaliter dicit respectum ad obiectum, vt dicemus, & admittunt aduersarij, ergo &c. Tum quia quòd actus necessarius repræsentet rem semper verè, quasi per accidens, ac secundariò conuenit illi, de sua enim formali ratione habet repræsentare, quòd homo sit v. g. risibilis, sed quòd verè semper repræsentet, prouenit ex immutabilitate obiecti, nam si per impossibile, vt notat Amicus, obiectum mutaretur, actus adhuc repræsentaret hominem risibilem. Tandem quia si actus esset essentialiter veritas, non posset propriè dici verus, sicut albedo non dicitur alba, nec calor calidus.

Secundò, quòd non dicat actum in recto, & obiectum in obliquo, siue vt connotatum, siue vt partem constituentem, prob. ijsdem rationibus, quibus disput. cit. ostendimus dari à parte rei relationes reales à fundamentis distinctas; & præcipuè contra Suarez vrgent admittentem illas relationes; at si hæc opinio esset vera, sanè nullam prorsus habere possemus rationem ad ostendendum relationes similitudinis, æqualitatis, &c. esse reales, vt notat Auersa, quia posset aduersarius dicere, esse tantum denominationes reales ex coexistentia extremorum ad inuicem ortas. Specialiter verò contra Arriagam est, quod ponit formalitatem, & essentiam veritatis, quæ per se vna est, esse vnam per accidens ex rebus diuersorum generum, imò ex ente reali, & rationis constitutam, si obiectum esset aliquod ens rationis; item quod detur actu entitas alicuius absque omnibus partibus componentibus in actu talem entitatem, vt in ista *Antichristus erit*, datur veritas actu absque obiecto in actu, quod ab ipso ponitur vt pars constituens veritatem, licèt in obliquo.

29 Tertiò, quod dicat relationem, est Scot. quol. 13. artic. 2. & 1. d. 3. q. 4. artic. 2. & in 4. d. 8. q. 2. V, & locis in artic. 1. cit. & patet, quia veritas formaliter est conformitas cum re, vt ait Arist. c. de subst. *Ab eo, quòd res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa*; & etiam quia cognitio comparatur ad rem, vt signum naturale, veritas autem signi consistit in conformitate eius ad signatum, vt exprimat illud sicuti est, sed, conformitas est quædam intentionalis similitudo, & imago, ergo est quædam relatio. Respondet Smisinch. actum sua entitate dici imaginem obiecti, sicut sua entitate est repræsentatiuus obiecti, consequitur autem respectus transcendentalis, per quem explicatur conformitas, & veritas absoluta actus. Contra, nam responsio non habet locum in propositionibus contingentibus, ergo neque in actibus necessarijs, nam si veritas est conformitas formaliter, & hæc est ab actu aliquando realiter distincta, vt possit separari, sequitur, quod quando est realiter identificata cum actu, sicut euenit in necessarijs, formalitas ipsius non erit actus, sed respectus, actus verò fundamentum.

Tandem quod sit realis, non rationis, patet, quia hæc pendet à negotiatione intellectus, & fictione, veritas autem propositionis est independens à qualibet fictione, & comparatione intellectus; tum quia ante opus intellectus propositio vera, vt vera differt à falsa vt sic: tum quia impertinens est, quòd propositio vera formaliter dicatur dependenter à fictione intellectus, & consequenter à falsitate, qualis est illa fictio.

30 Dicimus secundò, hanc relationem conformitatis, quam præsefert veritas, non esse determinatè prædicamentalem, aut transcendentalem, neque determinatè realem perfectam, scilicet cum omnibus requisitis conditionibus ad veram relationē realem, sed indifferenter se habere, nam in vno actu est transcēdentalis, in alio prædicamentalis, in vno erit realis perfecta, in altero realis imperfecta; quæ à Doctor. sæpius vocatur relatio rationis, vt contradistinguitur à reali cum omnibus conditionibus iuxta dicta in disp. 8. q. 1. Conclusio quo ad omnes partes sequitur ex dictis, & prius explicamus ipsam, deinde quo ad omnes partes probabimus: exemplum aptissimum est imago materialis, in qua tria sunt, entitas absoluta scilicet colores, deinde respectus repræsentantis ad repræsentatum, ratione cuius constituitur in esse imaginis v. g. D. Petri, demum alius respectus conformitatis inter imaginem repræsentantem, & Petrum repræsentatum, ratione cuius illa pictura constituitur in ratione imaginis veræ, & hæc triam sunt inter se omnino distincta, possunt enim reperiri colores absque relatione imaginis ad D. Petrum, possunt etia reperiri cum tali relatione imaginis, sed sine tertia relatione, vt patet, nam aliqua D. Petri imago adoratur, quatenus est ipsius repræsentatiua & tamen ipsum adamussim non repræsentat, vt erat à parte rei. Sic pariformiter dicendum de cognitione, quæ est imago quædam spiritualis obiecti, quod scilicet in ipsa tria reperiuntur, entitas nempe absoluta actus, deinde relatio repræsentatis fundata in entitate actus, & terminata ad obiectum, quod repræsentat, per quam constituitur in esse repræsentationis, & notitiæ, & vocatur à Scoto quol. 13. art. 2. relatio attingentiæ, & tendentiæ in obiectum, vt in terminum; tandem est alius respectus conformitatis actus repræsentatis verè ad repræsentatum, sicuti est, & per istum constituitur in ratione notitiæ veræ, quæ quandoque est realiter identificata cum actu, quandoque realiter distincta, quandoque perfectè realis, quandoq; imperfectè realis, probantur singula.

31 Primò actus necessarij, qui ex sui natura semper sunt veri, habent veritatem realiter identificatam, & per consequens

veritas in ipsis est relatio transcendentalis, nam ex dictis disp.8.q.1.hæc est differentia inter relationem prædicamentalem, & transcendentalem, quod illa est realiter distincta, hæc realiter eadem, assumptum prob. quia illa est relatio realiter identificata fundamento, sine qua fundamentum esse includit contradictionem ab intrinseco ex dictis ibidem cum Scot. 2. d.1 q.5, sed isti actus nequeunt esse sine conformitate cum proprijs obiectis absque contradictione ab intrinseco prouenienté, quia sunt inuariabile, sicut essentiæ rerum, quas repræsentant, immutabiles sunt, ergo &c. Idem dicendum de actibus intuitiuis, qui necessariò dependent ab obiectis, vt hic, & nunc existentibus,& per consequens,quamuis existentia obiecti sit variabilis, actus tamen,quia ab obiecto vt existente reduplicatiuè dependet, necessariò illud taliter repræsentat, vt non possit aliter repræsentare. Hæc tamen differentia reperitur inter actus necessarios intuitiuos, & abstractiuos, quod illi necessariò dicunt ordinem ad obiectum existens, & actuale vt sic,quare semper ordo ille est inter extrema realia actu:isti verò necessariò abstrahunt ab existentia obiecti,& quamuis obiectum sit existens. de per accidens est illis,quia illud respiciunt non vt existens, sed vt abstrahit ab existentia;qua ratione propositiones istæ sunt sempiternæ veritatis, & verbum in ipsis absoluitur ab omni temporis differentia,quapropter de ratione formali conformitatis istorum actuum est, quod non sit inter extrema realia, & actu existentia; eò vel maximè, quia possunt ad non entia terminari.

32 Secundò in propositionibus contingentibus,siue de præterito,siue de futuro,siue de præsenti determinatam, vel indeterminatam partem temporis significantibus veritas est ab ipsis realiter distincta contra Cauellum cit. est Scoti in 4. d.8. q. 2. Vbi non loquitur de relatione aptitudinali, vt falsò exponit Cauellus, sed de prædicamentali, & realiter distincta, eo quia possunt istæ propositiones amittere veritatem, vel sal im ab initio poterant esse falsæ,ergo veritas est ab illis realiter distincta. Nec valet responsio Cauel.quod actus amittit veritatem, non quia aliquid reale deperdat,sed solum formalitatem illam apti nati conformari obiecto,quæ, cum ab obiecto dependeat, mutatur ad mutationem ipsius, sicut si hæc vox *homo* imponeretur ad significandum bouem, non esset amplius signum aptum ad significandum hominem, & tamen nihil reale amitteret. Non valet, quia si veritas dicit quid formaliter tantum ab actu distinctum, vt ipse asserit, necessariò manebit in actu, quandiu manet actus, aliter realiter ab illo distingueretur, nã licet inseparabilitas non sit adæquatum signum identitatis realis, separabilitas tamen vt diximus disput. 1. q.5.art.2. est sufficiens signum distinctionis realis. Tum quia vel veritas formaliter dicit quid reale. vel nihil; non secundum, vt patet; si primum, ergo actus deperdendo veritatem, amittit aliquid reale; quod comprobatur exemplo adducto de voce hominis, homo enim dicit relationem signi ad naturam humanam, quæ, cum sit ad placitum, est relatio rationis, si tamen imponeretur ad significandum bouem, amitteret relationem illam rationis; cognitio verò, quia est signum naturale, ratio signi non est rationis, sed realis in ipsa, ergo quia ad mutationem obiecti deperdit rationem signi veri, amittit aliquid reale.

33 Tertiò si obiectum istarum propositionum contingentium non est aliquod existens, vt sunt propositiones de præterito, de futuro, & quæ non entia respiciunt, illa relatio non erit perfectè realis, quia deficit prima conditio, quod sit inter extrema realia si verò est aliquod existens,& positiuum,quamuis actus sit abstractiuus,erit tamen realis perfectè contra Vulpes disp.cit.art.1.num.8.dicentem nunquam in cognitione abstractiua relationem esse realem actualem Probatur, quia etsi abstractiua cognitio non petat, vt cognitio est, terminari ad rem vt existentem, tamen vt vera respicit obiectum. vt existens à parte rei, si est de præsenti, vel vt fuit existens, si est de præterito, vel vt aliquando existens erit, si est de futuro, qua ratione diximus in 2. p.Inst. tract. 2. veritatem propositionum de præterito, & de futuro dependere à veritate propositionis de præsenti,in tantum enim nunc est vera ista propositio *Antichristus erit*, quia aliquando erit verum dicere *Antichristus est*, & ideo ista modò est vera *Adam fuit*, quia quandoque fuit verum dicere *Adam est*, cum ergo istæ propositiones respiciant obiectum secundùm existentiam, quatenus veræ, sequitur, quod quando propositio de præsenti etiam abstractiua formatur, & obiectum existit, inter ipsa sit vera, & perfecta realis relatio, cum adsint omnes conditiones requisitæ, nec verbum in istis propositionibus absoluatur à temporis differentia, vt est in propositionibus necessarijs. Ex quibus omnibus patet, quomodo veritas non sit determinatè transcendentalis, vel prædicamentalis relatio,perfectè,vel imperfectè realis, sed indifferenter se habeat.

Diluuntur rationes in oppositum.

34 Contra doctrinam traditam arg. primò probãdo, quod veritas non dicat relationem conformitatis supra actum. Tum quia cognitio non est obiecto conformis, cũ cognitio sit accidens,obiectum sæpè est substãtia,ens rationis, & alterius speciei ab ipsa cognitione. Tum 2.cognitio entis rationis,quod sit ens fictum,est vera,& tamen non habet cum illo conformitatem, quia nequit ad illud referri vt mensuratum ad mẽsuram,ex Sco.quol.13 M. & 4.d.1.q.1.S.& ratio suadet, quia mensura,& regula est prior mensurato,ens rationis est posterius cognitione,à qua fit. Tum 3.cognitio entis rationis, & non entium nequit conformari illis, vt sunt in seipsis, cum nullum esse habeant à parte rei, nec sint res, sed in intellectu, at veritas sumitur in ordine ad rem, vt est in se,ergo in hac cognitione veritas non dicet relationem conformitatis. Tum 4.quia non solum cognitio est obiecto conformis, sed etiam obiectum est conforme cognitioni, ergo vtrumque denominabitur verum. Tandem saltim cognitio practica est vera, & tamen non habet talem conformitatem ad obiectum tanquam ad mensuram,quia ipsa cognitio est regula, & mensura in practicis non obiectum, vt v.g.cognitio ista practica *est castè viuendum*, est regula, & causa castitatis in homine.

Resp.ad 1.ex Sco.1.d.3.qu.3.C.& quol.13.O. conformitatẽ inter actum,& obiectum non esse in modo essendi, & entitatiuè,sed in repræsentando, & intentionaliter,sicut imago est similis Cæsari, non in essendo, sed repræsentatiuè. Ad 2. dicimus,quod duplex est cognitio entis rationis; vt colligitur ex Sco.2.d.1.q.5.B. vna practica,qua primò fit,& fingitur ad modum entis, alia speculatiua, & quasi reflexa, qua iam factum consideratur, secundum propriam naturam, in prima cognitione non est veritas, imò fictio,in secunda adest veritas, quia consideratur,sicuti est, respectu cuius potest dici mensura,non quidem quoad perfectionem, quo sensu asserit Doctor ens rationis non esse propriæ cognitionis mensuram, sed quoad veritatem, vt diximus disp.8.qu.10.art.2. declarando tertium modum, quatenus potest esse terminus illius conformitatis, vt videtur docere Scotus 1.d. vlt.in fine. Ad 3.quando dicimus veritatem esse conformitatem ad rem, sicuti est in se, res non accipitur propriè, & positiuè, vt à non ente distinguitur, & venit à ratus,rata,ratum;sed sumitur pro obiecto,quod cognoscitur, qualecunque illud sit,& vt venit à reor,reris; nec per ly sicuti est in se, insinuatur semper existentia à parte rei, sed potius natura,conditio,& essentia illius,quod cognoscitur(quam habent suo modo entia rationis, & negationes,) & existentia obiectiua in cognitione practica. Ad 4. veritas propriè, & formaliter,de qua loquimur,non est quælibet conformitas,sed ea tantum, quæ est ad mensuram illius, in quo fundatur,quæ regula modò est obiectum, ideò potest dici verum causaliter, & radicaliter, licèt formaliter dicatur etiam verum veritate in essendo, non in repræsentando. Ad 5. Resp. obiectum dupliciter considerari posse, vel secundum essentiam, & in ratione obiecti, & vt sic est mensura cognitionis practicæ, & causa veritatis ipsius,in tantum enim cognitio dictans esse castè viuendum est recta,& vera,quia castitas est obiectum eligibile,quia habet suam bonitatem præponderantem, & obiectiuam, estque conformis Legi superioris, à qua proximè obiectum dicitur bonum,& eligibile in moralibus: sicut etiam idcircò in artefactis cognitio domus est vera,quia dictat omnes conditiones, quas debet domus habere iuxtà exigentiam propriæ conditionis, vt possit inseruire fini, ad quem est ordinata, & non ideo domus est vera,quia sic cognoscitur;alio modo consideratur vt producibile ad extra,vt effectus,& secundum exercitii existentiæ,& sic obiectum dicitur mensuratum,cognitio mensura actionis,qua producitur obiectum illud à parte rei;ita Suarez cit. & cum eo omnes Recentiores.

35 Secundò, quòd ista conformitas sit essentialiter ipse actus, vel saltim non quid distinctum, probatur omnibus illis rationibus, quibus impugnatur distinctio relationis ab extremis,vt vidimus suo loco, superius disp.8.q.3.art.2.à n.36. imo eisdem rationibus de facto vtitur Ouuied. contro. 7. de Anim.punct.1.§.1. ad id probandum,nam antequam cõcipiatur hæc relatio conformitatis inter actum, & obiectum,in qua formaliter dicimus consistere veritatem, iudicium cõstituitur verum formaliter, ergo superfluit talis relatio, probatur assũptum, quia adhuc in eo signo supponitur obiectum ita se habere

bere à parte rei, vt affirmatur per iudicium, ergo antecedenter ad relationem est formaliter verum, hoc enim est actum esse formaliter verum, quando de obiecto iudicatur, sicut se habet à parte rei. Hoc eodem argumento probari solet bonitatem moralem in actibus humanis non consistere in relatione conformitatis ipsorum ad rectam rationem, quia antecedenter ad talem relationem dicuntur actus illi eliciti iuxta rectum rationis dictamen, & ideò sunt formaliter boni. Vndè hæc, & similia argumenta hic non faciunt specialem difficultatem, & solui debent, sicut quando fiunt contra distinctionem relationũ ab extremis, quod nimirum extrema antecedenter ad relationem dicuntur talia fundamentaliter solùm, & radicaliter, non verò formaliter, quod de bonitate morali in actibus humanis omnes ferè concedunt, quare idem pariformiter in proposito de veritate dicendum, ac etiam de falsitate, vt constabit art. seq. n. 41. cum enim veritas, & falsitas actuum mentis sint quædam similitudo, vel dissimilitudo eorum intentionalis cum suis obiectis, debemus seruata proportione de ipsis discurrere, vt de relatione prædicamentali similitudinis, & dissimilitudinis. Sed dimissis his rationibus deductis ex communibus adhuc specialius probatur conformitatem in actu vero non dicere relationem illi superadditam, quia veritas est perfectio simpliciter, cum sit attributum Dei, relatio non est perfectio simpliciter ex Scoto quol. 5. ergo veritas non erit, nisi absolutũ actus. Tum 2. quia si veritas esset quid distinctum ab actu, & in actu fundatum, iam posset actus intrinsecè suscipere contraria, veritatem scilicet & falsitatem, contra Arist. c. de subst. dicentem orationem esse capacem contrariorum sine sui mutatione. Tum 3. vel actus secũdum suam essentiam assimilatur obiecto, vel non; si primum, ergo per suam essentiam solam est similitudo vera obiecti, non per relationem superadditam; si secundũ ergo per suam essentiam est formaliter falsus, nam falsitas in non similitudine consistit, vt infra. Tum 4. actus per suã essentiam est repræsentatio Petri, quòd sit homo, & sicuti est, quia per suam essentiam exprimit identitatem Petri, & hominis, ergo per suam essentiam est verus. Tum 5. esse repræsentatiuum intentionaliter obiecti essentialiter dicit entitatem absolutam actus, ad quod consequitur relatio transcendentalis repræsentationis ad obiectum, per quam secundum nos circũscribitur differentia essentialis actus, ergo quia saltim in propositionibus necessarijs actus ex sua natura est essentialiter repræsentatiuus obiecti, sicut est, veritas erit actus essentia, ad quam consequenter relatio transcendentalis conformitatis illam circumscribens.

36 Resp. ad 1. min. non esse vniuersaliter veram, & cum Scotus quol. 5. negat relationem dicere perfectionem loquitur in diuinis de relationibus originis; Vel dicimus, quod veritas est perfectio, non formaliter accepta, sed ratione fundamẽti, & substantiæ actus, qui natus est ex se fundare talem relationem, quam nequit fundare actus falsus. Ad 2. concedimus sequelam, Arist. verò loquitur de mutatione per se immediata non supponente aliam priorem, quomodo nõ mutatur oratio, nam hæc præsupponit mutationem obiecti. Ad 3. dicimus actum per suam essentiam esse fundamentaliter assimilabilem, etiamsi per impossibile non resultaret relatio, non autem formaliter, vt in simili diximus de relatione, & id sufficit, ne per essentiam dicatur falsus. Per idem ad 4. tum quia actus essentialiter est repræsentatiuus, non tamen est essentialiter repræsentatiuus verè, sed secundariò, quia prouenit ex immutabilitate obiecti. Ad 5. in probatione concl. arguendo contra Smisinch. assignauimus rationem disparitatis, cur repræsentatio sit quid actui intrinsecum, & explicetur per relationem transcendentalem, non verò idem de veritate dicendum.

Tertiò ad idem; relatio prædicamentalis fundatur in extremis habentibus illam rationem, sub qua referuntur, relatio enim patris, & filij supponit patrem, & filium in ratione generantis, & geniti, relatio causæ supponit iam causam, & effectũ in ratione causæ, & effectus, ergo relatio veri simpliciter debet supponere iam ipsum actum verum, aliter non posset illum referre sub ratione veri. Tum 2. actus scientificus essentialiter differt ab actu non scientifico, sicut scientia, opinio, & error essentialiter etiam differunt, sed actus scientificus ab actu omnis non nisi per veritatem est diuersus, ergo veritas est illi essentialis. Tum 3. quia actus fidei supernaturalis, quamuis sit circa contingens, vt sunt actiones Dei ad extra, est intrinsecè, & essentialiter verus, vt nequeat esse falsus, vnde si quis comprehenderet actum fidei de Incarnatione Verbi, statim deueniret in cognitionem Verbi Incarnati, quod ponitur obiectum, & hoc propter ordinem, quem dicit obiectum in repræsentando, ergo quia talis ordo reperitur in quocunque actu, si quis perciperet hanc veram propositionem: *Petrus currit*, etiam perciperet cursum petrensem, ergo etiam in his conformitas est actui essentialis.

37 Resp. ad 1. neg. antec. quia si extrema relationis supponerentur cõstituta in ea ratione, sub qua refert illa, effectus formalis præcederet causam formalem, & *Quod* præcederet *Quo*, & omnino superflueret relatio subsequens, nam relatio insurgit inter patrem, & filium, vt Petrus dicatur formaliter generans, & filius formaliter genitus, idem de alijs relatiuis dicendum; extrema ergo ante relationem supponuntur solum habere in se rationes fundandi, nam causa ante relationem habet potentiam actiuam, effectus potentiã passiuam, duo alba communicant in eadem natura specifica albedinis, sic relatio veritatis non supponit actum formaliter verum, sed solum rationem mensurabilis, quæ est ratio fundandi relationes tertij modi. Ad 2. actus scientiæ ab actu erroris differt per propriam differentiam essentialem, quæ est tendentia in proprium obiectum, vt taliter repræsentatum, per veritatem vero differt tanquam per aliquod proprium, & consequens necessariò ad propriam naturam, quo sensu dicimus equum ab homine differre per hinnibilitatem. Ad 3. resp. actum fidei supernaturalem dici necessariò verum, quia fertur in obiectum sub ratione reuelati à Deo, quæ ratio formalis est certissima; contingentia verò obiecti in se est obiectum materiale fidei, quare si quis perciperet actum repræsentantem incarnationem Verbi, perciperet incarnationem repræsentatam, quia est obiectũ illius actus sub ratione cognitionis, sicut perciperet cursum Petri, at vt cognoscat veritatem actus, requiritur, vt vltra repræsentationem percipiat conformitatem, vel cum obiecto vt reuelato, vt in fide, vel cum obiecto à parte rei, vt in alijs actibus; non ergo est par ratio de actu fidei, & de cæteris circa contingentia.

38 Quartò, ostenditur hanc relationem non esse realem. Tum quia hæc relatio est indifferens ad rem existentem, vel non existentem, ita enim verus est conceptus de rosa, cũ existit, sicut cum non existit, ergo non est realis, sed rationis. Tum 2. æquè verum est iudicium, quo quis iudicat hominem esse animal, ac illud, quo iudicat non esse lapidem, sed hæc conformitas, cum sit ad negationem, nequit esse realis, ergo nec illa, quamuis sit ad esse positiuum. Tum 3. saltim in cognitione abstractiua contingenti de præsenti, ait Vulpes, nequit esse perfectè, & simpliciter realis, alioquin periret differentia intercedens inter notitiam abstractiuam, & intuitiuam, quam Scotus assignat quol. 13. art. 2. quòd scilicet in cognitione intuitiua relatio est actualis, in abstractiua verò minimè. Tum 4. relatio ex parte obiecti mensurantis non est realis, ergo neq. relatio ex parte conceptus mensurati. Tum 5. Scot. multis in locis ait verum esse idem realiter cum ente, vt est videre apud Cauellum. Tandem relatio non suscipit magis, & minus, veritas suscipit magis, & minus, datur enim vnum ens magis verum, quam aliud 2. Met. 4. & 4. Met. 8.

Resp. ad 1. ex dictis in probat. concl. ostendere solum illam relationem esse rationis, vt distinguitur à relatione simpliciter, & perfectè reali, non quòd sit relatio per actum collatiuum intellectus causata. Ad 2. per idem; vel dicimus cum Scot. 1. d. 23. G, conceptum, qui natus est fieri immediatè à re sinè opere intellectus negotiantis duplicem esse, positiuum, quo iudicamus rem esse talem negatiuum, quo iudicamus rem non esse talem, & vtrumq; causari à positiua re mensurante illos conceptus, tam secundum id, quod est, quàm secundum id, quod non est; quare conceptus negatiuus habet pro termino ens positiuum. Ad 3. dicimus Scotum ibi loqui de relatione attingẽtiæ, quæ in abstractiua non terminatur ad rem, & existentem, non de relatione conformitatis, quia benè potest cognitio abstractiua conformari obiecto in se existenti; neq; hæc & illa distinguuntur specificè in esse notitiæ veræ, sed tantum in esse notitiæ simpliciter. Ad 4. negatur paritas, quia relatiua tertij modi non sunt mutua. Ad 5. dicimus Scotum loqui de veritate in essendo, quæ est passio entis, vel de actibus intuitiuis, & necessarijs. Ad 6. patebit in seq. art.

ARTICVLVS IV.

Quid sit falsitas cognitionis.

39 Sicut ad Metaphysicum spectat considerare veritatem rerum, quæ dicitur in essendo, ad Logicum verò aliquo modo explicare veritatem in repræsentando, quæ est cognitionis maximè complexa, ita quia oppositorum est eadem disciplina, falsitas in essendo, seu rerum (si datur) pertinet ad Meta-

physicum, ad Logicum tantum falsitas in repræsentando, & illa præsertim, quæ cognitioni complexæ, & propositioni conuenit, & consistit in difformitate ad rem in se: duobus autem modis potest intellectus obiecto non conformari, vel merè negatiuè, vt cum totaliter illud ignorat, & hæc propriè non dicitur falsitas, sed nescientia, & ignorantia, secundò positiuè, quando percipit rem, aliter ac sit in se, vt si conciperet Petrum currentem, quando sedet, & dicitur error, & ignorantia positiua, ita Arist. 1. Post. 109. in præsenti loquimur de secunda, nam loquimur de cognitione, & propositione falsa.

Quod dentur istæ propositiones falsæ in nobis, probat Arist. 4. Met. 19. 21. & 28. contra aliquos antiquos omnem nostram cognitionem asserentes esse veram, eò quia res qualibet talis est, sicut à quocunq; putatur esse, quod dictum impugnat, quia sic contradictoria essent simul vera, si ab vno vnum contradictorium, ab alio alterum vt verum apprehenderetur; tum quia esse rerum penderet à nostra cogitatione, & tandem quia experimur nos aliquando non explicare res, vt sunt in seipsis, vnde in aliam vertimur sententiam, re melius ponderata. Datur itaq; falsitas in repræsentando, quæ veritati in repræsentando opponitur, fundaturq; immediatè, & primariò in formali conceptu, secundariò, & dependenter in conceptu obiectiuo, quando conceptus formalis aliter attingit rem, ac sit in se, vt de veritate diximus, & ijsdem rationibus ostendi poterit ibi pro subiecto veritatis adductis.

A quo tamen proueniat, quòd tam sæpè in huiusmodi labamur errores, & difficultatem in assequenda veritate sentiamus, dicetur disp. 5. Met. q. 9. art. 1. pro nunc dicimus, aliquando ortum ducere à causis extrinsecis, & occurrentibus impedimentis, scilicet ex indebita obiectorum distantia, vel ex defectu nostrorum sensuum, quibus sæpè repræsentantur res, aliter quam sint; & tandem Scot. 2. Met. q. 2. totam rationem difficultatis redegit in imperfectionem nostri intellectus, qui in cognoscēdo dependet à sensu, & per species intelligit à sensibus mendicatas: vnde autem oriatur hæc dependentia, inquit Doctor quol. 14. P. & probat ex Aug. 15. de Trin. c. 27. oriri præcipuè non ex natura potentiæ, sed ratione status, quippe qui non est naturalis, sed pœnalis ob peccatum originale commissum à nostro primo parente.

40 De hac igitur falsitate quærimus, quid formaliter dicat; & quidem ex dictis art. præc. patet, quòd non dicit præcisè entitatem actus, vel actum cum obiecto, sed aliquid addere supra actum, de quo est difficultas, maximè an sit quid priuatiuū, itaut falsitas sit simplex carentia conformitatis, an verò addat supra actum relationem positiuam difformitatis, & si talem adijcit, quænam sit, & quomodo distincta.

D. Th. 1. p. q. 17. artic. 4. vbi Caiet. & alij Thomistæ insuper Mol. ibi. disp. vn. circa finem, Valen. tom. 1. disp. 1. q. 17. pun. 3. & ex nostris Smisinch. tract. 3. de Deo vno disp. 1. n. 38. asserit falsitatem contrariè opponi veritati, & per consequens quid positiuum formaliter dicere. Cauellus tamen disp. 3. de An. sect. 9. Pasqual. 2. p. Met. disp. 71. sustinent quid negatiuum solum formaliter significare.

Dicendum est, falsitatem addere supra cognitionem, seu mētalem propositionem realem relationem disconuenientiæ, & difformitatis, de qua idem est dicendum quoad distinctionem, & realitatem, quod de veritate diximus. Concl. docetur à Tat. 1. Perier. q. 1. dub. 3. vbi loquitur de falsitate contingentis propositionis, à qua realiter distinguitur, & potest separari, & ab Ant. And. ibid. q. 3. vbi adducit doctrinam, imò verba formalia, quæ tradit Scotus 9. Met. super tex. 22. & 6. Met. q. 3. §. *Dico ergo ad quæstionem*, Vers. *Secundæ autem veritati*, vbi asserit veritati complexæ opponi priuatiuè ignorantiam, quæ falsitas negatiua etiam vocatur, & contrariè falsitatem, quando scilicet vniuntur, quæ in re non sunt vnita, vel è contra, si ergo falsitas propriè dicta, de qua loquimur, contrariè per Scotum opponitur veritati, non priuatiuè, nequit consistere in aliquo negatiuo formaliter, sed in positiuo, qualis est relatio difformitatis; & quamuis infra Vers. *Respondeo*, ponat falsitatem in carentia veritatis formaliter, loquitur tamen ibi de falsitate opposita veritati rerum in essendo, nam hæc veritas conuenit rei in ordine ad intellectum, quatenus potest se manifestare, quantum est de se, cuicunque intellectui potenti talem manifestationem agnoscere, quod conuenit cuicunq; enti tanquam passio, vnde cum ente conuertitur, & per consequens falsitas opposita debet esse non ens, quia dicit negationem talis potentiæ, aliter si esset quid positiuum, haberet talem potentiam, & veritatem, quòd est impossibile.

41 Probatur autē Cōcl. hac vnica ratione; relationes primi modi fundātur super vnū, & multa, itaut vbi est vnitas naturæ, ibi est relatio identitatis, vbi est vnitas, & conuenientia in quātitate, ibi est æqualitas, vbi est conuenientia in qualitate, ibi est similitudo, & è contra, vbi est multitudo naturarū in specie, ibi est relatio diuersitatis, & distinctionis, vbi est multitudo, & disconuenientia quantitatum, ibi est relatio inæqualitatis, & tandem quæ in qualitate disconueniunt, dicuntur dissimilia per relationem dissimilitudinis, quæ relationes non sunt simplices negationes oppositarum, dissimilitudo enim non est præcisè carentia similitudinis, sed est relatio positiua opposita contrariæ similitudini, quam doctrinam fusè exposuimus disp. 8. qu. 10. art. 2. ergo sicut cognitio vera, quia habet quandam conuenientiam cum obiecto in esse repræsentatiuo, fundat relationem conformitatis ad obiectum, quæ est quædam intentionalis similitudo, sic cognitio falsa, quia habet disconueniētiā cū obiecto, nam illud non exprimit, vt est in se, fundabit relationem difformitatis positiuam ad obiectum, quæ est quædā intentionalis dissimilitudo, in qua formaliter consistit falsitas. Dices, talem relationem per accidens se habere ad denominationem falsi, nam si per impossibile non resultaret, adhuc cognitio per simplicem carentiam similitudinis repræsentatiuæ cum obiecto, in qua consistit veritas, diceretur formaliter falsa. Contra, nam si hæc responsio valeret, idem posset de relatione diuersitatis, inæqualitatis, & dissimilitudinis sustineri, & per consequens nulla esset ratio ostendēs dari debere tales relationes: tum quia posset quis oppositū sustinere, scilicet, quòd falsitas sit quid positiuum, veritas tamen carentia istius difformitatis, nam eò ipso, quod non adest difformitas in cognitione, & si per impossibile non resultaret relatio conformitatis, esset illa cognitio vera, quia non falsa; & vniuersaliter omnes rationes, quibus ostenditur distinctio relationis ab extremis, probant etiam distinctionem positiuam falsitatis à cognitione.

42 Quòd autem eodem modo sit philosophandum de ista relatione quò ad realitatem, & distinctionem à propositione, vt sumus locuti de veritate, patet ex ibidē dictis; non enim hæc relatio est rationis, sed realis, quia independens ab opere intellectus, nec semper est simpliciter realis, nam licet propositio contingens de præsenti, quando est negatiua, dicat relationem actualem simpliciter realem, vt si quis currente Petro dicat *Petrus non currit*, hæc propositio dicit relationem realem difformitatis ad cursum Petri existentem, quem respicit, attamen propositio in materia impossibili, quæ abstrahit ab obiecto existente, & eius copula absoluitur ab omni differentia temporis, cum sit sempiternæ falsitatis, vt *homo est lapis*, & illa, quæ est de præterito, & futuro, & quæ est de præsenti, sed respicit quid negatiuum, cui difformatur propter affirmationem oppositi, vt non currente Petro, si dicatur *Petrus currit*; omnes istæ propositiones dicent relationem realem secundum quid, cum non sit inter extrema realia. Similiter propositiones illæ, quæ nequeunt mutari in veras, vel saltim ab initio non potuerant esse veræ, habent falsitatem realiter identificatam, reliquæ verò realiter distinctam.

Contrà arg. primò: si falsitas consistit in relatione difformitatis ad rem, quia non exprimitur, sicuti est, ergo quando intelligitur Petrus vt animal solum, talis conceptus esset falsus, quia Petrus non tantum est animal, sed etiam rationalis. Tum 2. sicut se habet malitia ad bonitatem, ita falsitas ad veritatem, nam sicut malum est quidam volūtatis defectus, ita falsum est quidam defectus intellectus ex 6. Eth. cap. 2. ergo sicut malitia formaliter dicit priuationem bonitatis ex Sco. 2. d. 37. ita falsitas erit priuatio veritatis. Tum 3. si falsitas diceret quid positiuum, ergo Deus concurreret, & esset causa falsitatis in intellectu nostro, & ita posset aliquem decipere, quod repugnat summæ eius veritati, & perfectioni. Tum 4. sicut carentia potentiæ videndi est cecitas, & si nullus noxius humor adueniat in oculo, ita carentia conformitatis ad obiectum erit præcisè falsitas, quamuis nullum positiuum sequatur in actu. Tum 5. sequeretur, quod alia res à Deo posset dari, quæ non crearetur à Deo, quod implicat, prob. seq. ista propositio, *Deus creat aliquid de nouo*, potest esse falsa, cum sit contingens, cuius falsitas non erit à Deo, aliter illa propositio esset vera, ergo aliquid esset de nouo, putà positiuum illius falsitatis, quod non esset à Deo.

43 Resp. ad 1. cum dicimus nunc propositionem esse falsā, quando concipitur res aliter, ac sit, non est sensus de conceptu præcisiuo, qualis est ille, Petrus est animal, nā in hoc adest conformitas, saltim partialis cum obiecto, sed vel de diuisiuo, si quis conciperet Petrum esse solum animal, vel de positiuè erroneo, vt homo est lapis, & vniuersaliter quando rei tribuitur, quod non habet à parte rei, vel ab ipsa remouetur, quod habet. Ad 2. paritas valet de falsitate opposita veritati in essendo,

do, non de opposita veritati complexæ, & quamuis in aliquibus valeat, non tamen in proposito, tum quia malitia est defectus voluntatis, qui ex sua ratione formali dicit non ens, vnde in omissione potest reperiri, at falsitas est deceptio, quæ dat intelligere semper actum positiuum intellectus; tum quia bonitas, quæ conformitatem ad legem formaliter dicit, à parte rei est solum denominatio extrinseca in actu, & malitia est carentia talis denominationis, quæ postea accedente opere intellectus concipitur ad modum positiuæ relationis difformitatis ad legem, at veritas, & falsitas conueniunt intellectioni à parte rei, ideoque insurgunt ex natura extremorum; quare sicut malitia fit relatio rationis positiua per intellectum, falsitas erit relatio positiua præscindendo ab actu intellectus negotiantis. Ad 3. aliud est dicere, Deum concurrere ad actum erroris, & ad illam entitatem falsitatis, aliud posse nos decipere, primum est verum, quia concurrit cum causis secundis tanquam vniuersalis causa, & cum sinat illas motus suos agere, concurrit ad deceptionem illarum; secundum est falsum, quia tunc esset author, & totalis causa erroris, quod repugnat; sic etiam concurrit ad entitatem actus peccaminosi, imò ad ipsam entitatem formalem peccati in sententia Caiet. ponentis peccatum in positiua entitate, non tamen debet dici per se causa peccati, sed per accidens, quia præter intentionem ipsius eueniunt peccata; concurrit etiam ad monstra, & alios naturales defectus, non tamen dici debet causa imperfectionis; quia hæc prouenit ob imperfectionem causæ secundæ, cum qua concurrit. Ad 4. neg. paritas, quia humor noxius in oculo est materiale priuationis, nec cœcitas à parte rei in suo conceptu formali includit habitudinem ad aliud, vt falsitas, ideo si actus conciperetur præcisè, vt habet carentiam conformitatis, diceretur falsus eo modo, quo actus verus diceretur talis, si præcisè cum carentia difformitatis conciperetur, & paries albus nigro diceretur dissimilis, si, vt carens similitudine, consideraretur, scilicet, materialiter, & fundamentaliter, non formaliter. Ad 5. respondet Tat. cit. idem argumentum fieri posse de veritate, quod aliquid de nouo fiat, & non à Deo, nam ista propositio *Deus nihil creat de nouo*, potest esse vera, & hæc veritas non esset à Deo, aliter propositio esset falsa; quare respondetur casum implicare, nam si Deus nihil de nouo creat, non potest dari propositio illa de nouo, nam implicat aliquem de nouo producere propositionem aliquam, ad quam non concurrat Deus; similiter nulla esset propositio vera dato casu propter eandem rationem; quapropter istæ erunt propositiones seipsas falsificantes, de quibus diximus 1. p. Inst. tract. 2. cap. 10.

44 Secundò arguit Pasqual. ens communissimè sumptum dicit rationem veri tanquam passionem, cui falsitas opponitur, ergo falsitas nequit esse ens positiuum, quia extra ens communissimè non datur aliquod positiuum; quod si falsitas vt sic negatiuè opponitur veritati, quælibet etiam falsitas negatiuè opponetur, quia inferiora seruant naturam superioris. Tum 2. quia si dicit entitatem positiuam, iam haberet vnde posset se manifestare cuicunque intellectui, ergo haberet veritatem, & sic non esset opposita veritati, quia oppositum tollit, non includit rationem alterius oppositi.

Resp. committi fallaciam, quia arguitur à veritate in essendo ad veritatem in repræsentando, & à falsitate illi opposita ad falsitatem huic contrariam, concedimus enim ens communissimè dicere rationem veritatis in essendo, & falsitatem oppositam esse quid negatiuum, sed negamus falsitatem in repræsentãdo esse quid negatiuum, & inferius ad illã falsitatẽ, nam sunt alterius, & alterius rationis, & solum æquiuocè analogicè falsitatem in communi dici de hac, & illa, innuit Doctor 6. Met. q. 3. in simili de veritate communi ad veritatem in essendo, & in repræsentando; nisi velimus concedere falsitatem in communi abstrahere à positiuo, & negatiuo, vt diximus de ratione principij in communi ad formã, & priuationem in Phys. disp. 1. q. 1. Ad 2. similiter dicimus falsitatem in repræsentando opponi veritati in repræsentando, cuius rationem tollit, non includit; opponi veritati in essendo, quam includit, vt passionem, rectè enim potest intellectus reflectere supra cognitionem falsam, & intelligere falsitatem in illa repertam, cui falsitati vt obiecto esset illa cognitio reflexa conformis.

45 Tertiò relatio propriè non suscipit magis, & minus, falsitas suscipit magis, & minus, ergo non est relatio; min. prob. Primò, quia magis mentitur, qui dicit hominem esse lapidem, quam qui affirmat esse equum; item si duobus tantum currentibus quis dicat tres currere, minus mentitur, quam si diceret octo, vel viginti currere, quia magis à veritate recedit. Secundò quia actus mali sunt inæquales in malitia, ergo & actus falsi. Tertiò si quis efformaret tres propositiones falsas, magis diceret falsum, quam qui vnicam tantum, ergo si quis conficeret vnicam propositionem falsam ex subiecto copulato æquiualentem illis tribus, falsior erit hæc propositio, quam illa, quæ esset de subiecto simplici. Nec valet Hurt. responsio disp. 11. Log. sect. 2. §. 27. & seq. quod illa, quæ est de subiecto copulato, consistit in indiuisibili, ideoque tam aberrat à veritate, qui falsum enunciat de quatuor, quam qui de viginti, considerantur enim illa plura vt partes subiecti, ad quæ indiuisè fertur actus, & vt distincta materialiter se habent ad illam propositionem, sicut æquè non moratur Venetijs, qui est Romæ, quam qui est Bononiæ, quamuis hic minus distet; & hoc, quia absentia illa consistit in indiuisibili, & per accidens se habet illa maior, vel minor distantia. Non valet, quia vt arguit Arriaga disp. 14. Log. sect. 3. sequeretur non magis vlnam esse inæqualem semipalmo, quam palmum, & habens vnum gradum albedinis non esse dissimilius nigro, quam habens albedinem vt octo, quod est falsum. Neque copulatio illa aliquid saluat, nam non affirmatur cursus de illis necessariò simul sumptis, & cum necessaria dependentia vnius ab alio, sed confusè, & sine ordine, qua ratione patitur diuisionem, & latitudinem, vt possit magis, vel minus falsum enunciari. Tandem quia veritas propositionis suscipit magis, & minus, ergo falsitas etiam opposita, antec. patet ex Arist. cit. in præced. art. tum quia propositio necessaria magis distat à falsitate, quam contingens vera, cum illa nequeat fieri falsa, sicut ista, illa est certior, & euidentior, ergo verior; tum quia idem experimur in bonitate morali, quæ magis, & minus suscipit in actibus voluntatis.

46 Resp. difficultatem hanc petere solutionem illius dubij, an vna propositio sit verior, vel falsior altera; negant hoc de veritate Hurt. Arriag. cit. item Amic. tract. 26. disp. 1. q. 5. dub. 5. art. 1. & Ruuius 1. Post. c. 2. qu. 4. loquendo de veritate formali, non fundamentali; de falsitate negat etiam Hurt. affirmãt Arriag. & Ruuius, vtrumque probabile censet Amicus. Sed vt rem breuiter explicemus, not. quod veritas potest sumi, vel pro propria formalitate, quomodo dicit adæquationem, & commensurationem actus cum obiecto, vel pro concomitantibus ipsam, qualia sunt necessitas obiecti, vel contingentia, maior, vel minor perfectio entitatiua ipsius obiecti, maior, vel minor efficacia rationum, quibus mouetur intellectus ad assensum, & similia: primo modo adhuc potest dupliciter considerari, nam vel illa adæquatio sumitur extensiuè in ordine ad numerum prædicatorum obiecti, itaut actus nihil repræsentet, quod non reperiatur in obiecto, & nil sit in obiecto, quod non repræsentetur ab actu secundo intensiuè, vt actus repræsentet obiectum, quantum est representabile. Falsitas deindè potest sumi dupliciter, vel negatiuè vt dicit carentiam veritatis, vel positiuè, vt significat recessum à veritate, & distantiam, quæ consistit in illa relatione inæqualitatis, sicut absentia Veneta potest sumi, vel vt dicit carentiam Venetæ præsentiæ, vel vt significat distantiam positiuam, scilicet, distantiam Romanam, vel Bononiensem.

Vt igitur declaremus, an vna propositio si verior, vel falsior altera, supposito, quod loquamur de mentali propositione, seu de cognitione intellectus (nam vocalis propositio impropriè dicitur vera, vel falsa) vidẽdum est, an veritas, & falsitas in omnibus propositionibus consistãt in indiuisibili, an verò in omnibus, vel saltim in aliquibus propositionibus respiciant obiectum diuisibile: nam si primum concedatur, nequit vna propositio esse altera verior; si secundum, debet admitti in veritate, & falsitate magis, & minus eo modo, quo in relationibus datur, vt explicauimus disp. 8. q. 10.

47 Dicimus ergo, quod si veritas sumatur pro concomitantibus ipsam, sic vna propositio est verior altera, patet, quia vna propositio est de perfectiori, de magis necessario obiecto, & pro statu isto vna est alia euidentior, quia euidentiora motiua concurrunt ad assensum ipsius; ita colligitur ex Scoto qu. 14. Vniu. cum ait verius non habere suam veritatem à minus vero; hoc etiam voluit Doctor, cum quol. 18. T. ait *Consimiliter multæ conclusiones sequentes ordinatè ex eodem principio habent veritates proprias distinctas, & fortè prior est verior, & magis necessaria, quia in necessitate sua non pendet à posteriori, sed è conuerso.* Si etiam veritas sumatur pro adæquatione actus cum obiecto extensiua quo ad numerum prædicatorum, potest admittere aliquam latitudinem, præter quam in transcendentibus, nam si vna res habet in se plura prædicata, & actus solum vnum repræsentet, alter verò omnia, certe conformior erit secundus, quam primus, sicut duæ quantitates magis æquales dicuntur, si sint æquales secundum omnes di-

dimensiones, quam si secundum vnam tantum; at si considerentur duæ propositiones de eodem prædicato, vel de omnibus simul, sic vna non est verior altera extensiuè, quia consistunt in indiuisibili, vel enim affirmant, quod conuenit obiecto, vel negant, quod disconuenit; & quia transcendentia habent conceptum simpliciter simplicem, propositiones de ipsis ex hoc capite erunt æquè veræ, propter indiuisibilitatem obiecti; Si tandem consideretur veritas quoad intensionem repræsentationis, sic duæ propositiones de eodem obiecto possunt esse inæquales in veritate; quod probatur, quia de eodem obiecto omnino possunt, dari intellectiones, quarum vna clarius, & distinctius præsentet illud, altera obscurius, vt non repræsentet obiectum, quantum est repræsentabile, ergo potest dari vna propositio verior altera de eodem obiecto intensiuè. Cōseq. prob. quia veritas formaliter, consistit in repræsentatione obiecti, vt in se est, ergo perfectior, & intensior repræsentatio formaliter erit perfectior, & intensior veritas, antec. prob. perfectior actus, perfectius, & clarius attingit obiectum, quam imperfectior, quamuis vterq; attingat adæquatè adæquatione extensiua, & quo ad numerum prædicatorum; sic Theologi admittunt cum Doct. in 4.d. 50.q. 4. & 5. vnam visionem de Deo perfectiorem altera, quamuis quilibet Beatus attingat omnia prædicata diuina, & Deum videat, sicuti est, & nulla creata visio repræsentat Deum, quantum est repræsentabilis, sola visio diuina ipsum adæquat intensiuè, & extensiuè, & ideò dicitur comprehensio; tum quia formalitas veritatis non consistit in simplici adæquatione, sed in similitudine quadam intentionali, sed similitudo suo modo dicitur suscipere magis, & minus, ergo & veritas; tum quia in corporeis rebus idem euenit, nam idem obiectum visibile, vel propter perfectiorem potentiam visiuam, vel propter intensius lumen potest perfectius, & distinctius videri ab vno, quam ab alio, licet vterque attingat omnes partes obiecti. Demum probari potest ex doctrina de comprehensione apud Scot. 3.d.14.q.2. F.

48 Dices veritas consistit in adæquatione actus cum obiecto, sed æqualitas inter duo nequit recipere magis, & minus, quia consistit in indiuisibili, vnde non magis equales dicuntur duo aurei palmi, quàm duo lignei, & D. Aug. epist. 29. ait omnia recta esse æqualiter recta, vt patet de linea. Resp. veritatem non esse solum adæquationem extensiuam, sed etiam intensiuam cum obiecto, vt repræsentet illud, & sicuti est, & quantum repræsentabile est, ideirco admittit latitudinem quandā, vt possit suscipere magis, & minus, sicut explicatum est. Neq; inferas, ergo actus non repræsentans obiectum, quātum est repræsentabile, est falsus; Non valet, aliter actus præcisiuus esset etiam falsus, quod est inconueniens, vt diximus ad primū: D. autem Aug. loquitur de rectitudine mathematica, quæ cōsistit in indiuisibili, nō de speculatiua, aliter etiā mortalis esset talis, & sic omnes actus virtutis essēt eiusdē omninò bonitatis.

De falsitate dicendum est etiam, quod possit esse vna propositio falsior, si scilicet priuat perfectiori veritate, & magis necessaria, vnde falsius est dicere *Deus non est* quam *Mundus non est*; potest etiam esse falsior, si plura negat prædicata, quàm si vnum solum, hinc falsius est dicere *homo est lapis*, quàm *homo est equus*, quia prima remouet ab homine & rationalitatem, & animalitatem, secunda solam rationalitatem, & per consequēs dicit illa maiorem inæqualitatem, & difformitatem, quam ista, sicut arguebat Arriaga.

Dices falsitas formaliter consistit in recessu à veritate, ergo quia quælibet propositio falsa à veritate recedit, quælibet erit æquè falsa, de per accidens enim est, quod parum, vel multum recedat; sicut cum quis Eucharistiam sumit non ieiunus, peccat, & nil refert, quòd parum, vel multum comederit. Resp. falsitatem non dicere solam carentiam veritatis, sed positiuam difformitatem, ideoq; potest actus magis vel minus esse difformis obiecto, sicut album potest esse magis, vel minus dissimile; verum est tamen, quòd si obiectum consistit in indiuisibili, tunc vna propositio de illo nequit esse falsior, vt est in exemplo adducto, præceptum enim sumendi Eucharistiam ante comestionem consistit in indiuisibili, vt scilicet ieiunè sumatur, ideoq. si non ieiunus quis accipit, parum refert si abūdè comederit, vel non; non sic semper euenit in falsitate, nam ipsa distantia à veritate maior, vel minor inducit maiorem, vel minorem difformitatem cum obiecto, in qua consistit falsitas, vt potest exemplificari in multis actibus peccaminosis, plus enim peccat qui centum furatur, quàm qui decem. Ex quibus patet responsio ad argum. quamuis enim veritas, & falsitas suscipiant magis, & minus, adhuc formaliter dicent relationem, cui tanquam proprietas conuenit hæc susceptio, vt diximus in suo loco.

ARTICVLVS V.

An propositiones de futuro contingenti absoluto sint determinatè veræ, vel falsæ.

49 Difficultas hæc est potius theologica, quàm logica, agitur tamen hic à Doctoribus, quia eam tangit Arist. in fine 1. lib. Periher. pro cuius intelligentia, not. ex Tat. hic q. vlt. quod futurum est duplex, vnum necessarium, quod scilicet impossibile est non fore, vt Antichristus erit homo, alterum contingens, & hoc est triplex, vel quod raro euenit, vt inuentio thesauri ex fossione, vel vt in pluribus, vt hominem habere duos pedes & de illis non loquimur, tertium dicitur contingens ad vtrumlibet, quod scilicet est indeterminatum ex se ad esse, vel non esse, vt quòd Sortes erit, vel non erit; de quo potest fieri propositio vniuersalis, vt omnes homines cras current, vel particularis, vt aliquis homo cras curret, vel singularis, vt Petrus cras curret; & quælibet istarum propositionum potest rursus esse duplex, vel absoluta, vel conditionata; absoluta dicitur illa, quæ futuram existētiam enunciat de re absq; alia conditione, vt Petrus leget, non quod lectio crastina non pendeat à multis conditionibus, & circumstantijs, in sui existētia, sed quia hæc dependentia non exprimitur, sed solum per propositionem cathegoricam affirmatur, vel negatur futura existentia rei; conditionata verò est, in qua per conditionalem hypotheticam affirmatur vel negatur futura existentia rei dependenter à conditione, itaut si non ponitur in esse illa conditio, neque erit res illa, vt si cras veniet Petrus, Sortes leget.

50 Secundò not. quòd dissidium est apud Doctores, quid per determinatam veritatem, & falsitatem intelligatur. Quidā enim intelligunt veritatem necessariam, vt à contingenti distinguitur. Sed non placet, quia propositio contingens de præsenti est determinatè vera, non tamen necessariò, sed contingenter. Quidam intelligunt veritatem euidentem: Sed falsò, nam multæ propositiones de præsenti etiam necessariæ, sunt ineuidentes, & tamen determinatè veræ. Quidam verò Recentiores distinguunt, quod propositio de futuro potest comparari ad duo, vel ad significatum formale, quod significat, vel ad causas illius effectus, & formalis significati, conformitatē cum significato formali vocant veritatem simpliciter, conformitatem cum causis appellant veritatem determinatam; quæ veritates possunt ab inuicem separari, nam poterit esse, quod aliquid in se sit verum, sed hic, & nunc cum suis causis comparatum, ex quibus mouetur intellectus ad propositionem de futuro formandam, nō sit determinatè, & certitudinaliter verum, quia causæ non sunt hic, & nunc determinatæ ad illud producendum, & è contra; sit exemplum, si instante principis electione, qui diceret *Petrus erit princeps*, eò quia attēdit ad animos electorū benè dispositos erga Petrum, si Petrus erit princeps, dicet verum simpliciter, quia illa propositio conformatur cum significato formali futuro, & dicet quoq. determinatè verum, quia conformatur cum causis hic, & nunc dispositis ad talem electionem si tamē non erit Princeps, dicet falsum simpliciter, sed determinatè verum, quia respiciendo causas illius electionis, illud iudicium habet conformitatē, & iuxta verū motiuum pronunciatur illa propositio; quapropter in sententia istorum determinatio veritatis attendi debet ex conformitate cum motiuo impellente intellectum ad aliquod iudiciū eliciendum. Sed quamuis hæc acceptio posset admitti, quando verè attingitur connexio causæ cum effectu, tamen, cum ex coniecturis solum infertur, potius hæc habitudo ad causas, & ad motiua denominare debebit illud iudicium prudens, vel temerarium, quàm verum, vel falsum, qui enim ex leui causa, vel ex sufficienti mouetur ad aliquid affirmandum, vel negandum non dicitur tunc verè, vel falsò iudicare, sed rectè, vel malè, prudenter, vel insipienter; tum quia veritas propositionis non nisi ex ordine ad proprium significatum formale sumi debet. Quare per determinatam veritatem intelligimus simplicem veritatem, & conformitatem propositionis cum suo significato, & propositionem esse determinatè veram est illam in se fundare veritatem, non falsitatem; siue illa veritas sit nobis occulta, siue nota, hoc enim est de per accidens illi propositioni.

51 Tertiò not. hanc propositionem dupliciter posse dici determinatè veram, vel determinatione de inesse, vel de possibili, in primo sensu illa est propositio determinatè vera, quæ solum significat prædicatum inesse subiecto, non excludendo potentiam ad oppositum, vt *Antichristus erit* dicit existentiā futuram conuenire subiecto, cum hoc tamen stat, quòd habeat

beat potentiam ad non essendum; tunc autem propositio dicitur determinatè vera determinatione de possibili, quando etiam excludit potentiã ad oppositum, vt *homo est animal*; his duabus determinationibus opponuntur duæ indeterminationes, de inesse, & de possibili, hæc dicit indifferentiam ad posse esse, & posse non esse, illa dicit indifferentiam ad essendum, vel non essendum, qua indeterminatione nulla res dici potest indifferens,& indeterminata,quia quælibet est determinata determinatione de inesse, nam vel est, vel non est; cum hac tamen determinatione potest stare indeterminatio de possibili, quia res contingens cum est, potest non esse, & cum non est, potest esse; quæ distinctio suo modo applicatur etiam causæ liberæ, quatenus potest agere, & non agere.

In præsenti loquimur de propositione de futuro, nam quæ est de præsenti, vel de præterito, patet, quod est determinatè vera, vel falsa; nec de quolibet futuro sed contingenti, & absoluto; nam necessarium est semper determinatè verum, quia copula in his propositionibus absoluitur ab omni differentia temporis; conditionatum verò spectat ad Theologiam, nam secum affert grauissimas difficultates Theologicas. Itéloquimur de propositionibus singularibus, non de vniuersalibus, vel particularibus, nam particulares sunt determinatè veræ, vniuersales determinatè falsæ, non simpliciter, & absolutè, sed moraliter loquendo, & secundum communem naturæ cursum; nam cum ad falsitatem propositionis vniuersalis sufficiat, vt prædicatum non conueniat vni contento sub subiecto, si est vniuersalis affirmatiua, vel conueniat, si est negatiua, videtur impossibile, quòd prædicatum contingens ab omnibus indiuiduis remoueatur, vel omnibus conueniat; idcirco propositiones vniuersales sunt determinatè falsæ, & particulares determinatè veræ; solum igitur de singularibus est difficultas.

52 Insuper loquimur de veritate determinata in sensu explicato, non quidem determinatione de possibili, hæc enim repugnat cum contingentia, quia ponit necessitatem, sed determinatione de inesse, quæ stat cum indeterminatione de possibili, explicatur enim vt notat Doctor in 1. d. 39. G, per duas cathegoricas virtualiter in illa inclusas, in quarum vna de inesse tribuitur subiecto prædicatum, & oppositum illius prædicati tribuitur in altera, non quidem de inesse, quia implicat, sed de possibili, vt *Petrus curret*, non explicatur *Petrus sic curret, vt etiam non curret*, sed *Petrus sic curret, vt poterit etiam non currere*, in qua indeterminatione stat ratio contingentiæ. Sensus igitur quæsiti est, an quando enunciantur istæ propositiones, si sint contradictoriæ, vt *Petrus cras leget, Petrus cras non leget*, vna istarum sit determinatè vera, altera falsa, vel si vna tantum proferatur, *Petrus cras leget*, ista sit vera determinatè, vel falsa, an verò neque sit falsa, neque vera, sed præscindat.

Est vna opinio asserens, quòd propositiones de futuro contingenti, si considerentur vt contradictoriæ integrant vnam hypotheticam disiunctiuam, vt *Petrus cras leget, vel Petrus non leget cras*, siue disiunctam vt *Petrus cras leget, vel non leget*; similiter si consideretur vna cathegorica disiunctim in ordine ad veritatem, & falsitatem v. g. *Petrus leget, vel est vera, vel falsa*, tunc quælibet istarum erit determinatè vera, eo quia inter contradictoria nequit dari medium, at si quælibet cathegorica in se spectetur, vt *Petrus leget*, vel ista alia *Petrus non leget*, neutra istarum erit vera, vel falsa determinatè, sed vna erit vera, altera falsa indeterminatè, & confusè, quia etsi vagè vna sit vera, nulla tamen determinatè potest dici vera, sicut hæc propositio, aliquis calamus est necessarius adscribendum, est vera indeterminatè, vagè, & confusè, non determinatè, quia nequit assignari determinatè calamus aliquis, cui conueniat necessitas ista, sicut assignatur, quãdo terminus determinatè supponit, ex dictis 1. p. Instit. tract. 1. cap. 10. tribuitur hæc opinio Arist. hic, item Aureo. in 1. d. 38. q. 1. art. 3. Cather. opusc. de verit. enunc. Mol. 1. p. disp. 17. & 18. Masio hic c. 6. sect. vn. qu. 4. Cordub. lib. 1. qu. q. 55. dub. 1. & à Conimbr. citantur Bassol. in 1. d. 38. q. 1. art. 3. ad 1. & Barg. d. 39. ad arg. princ. sed falsò, nam ille solum asserit futurum contingens secundum se consideratum nullam habere determinationem ad esse, vel non esse, & consequenter vt sic nullam habere determinatam veritatem, aut falsitatem, at si spectetur, vt subest diuinæ voluntati, sic est determinatum, vel ad essendum, vel non essendum, ad veritatem, vel falsitatem; quod est verissimum, quia futurum, cũ sit indifferens ad esse, & non esse; requirit determinari à propria causa, à qua dependet, quare non negauit absolutè non habere modò determinatam veritatem, vel falsitatẽ; Bargius verò loquitur in sent. Arist. nõ secũdũ veritatẽ, vt ipsemet se declarat.

53 Dicendum est propositiones de futuro contingenti absoluto esse vel determinatè veras, vel determinatè falsas, itaut hæc propositio *Petrus leget cras*, habet determinatam veritatem, vel falsitatem; ita Sco. 1. d. 39. §. *Viso de contingentia*, & §. *Ad arg. princ.* estque communis apud Theologos, & Philosophos tum veteres, tum recentiores, quos longum esset recensere, & præcipuè optimè illam probat Greg. 1. d. 38. q. 1. art. 2. à quo omnes ferè recentiores rationes desumpsere; refert tamen Moris. hic disput. 10. q. vlt. oppositam sententiam fuisse à Sixto quarto damnatam contra Petrum Arin. quæ censura manuscripta asseruatur in Acad. Louan. & rationabiliter quidem, nam non solum euidenter à Patribus asseritur, sed etiam habetur in sacra Script. nam Dan. 3. dicitur de Deo, *Qui nosti omnia, antequam fiant*, & Apoc. 21. dicitur, *Et absterget omnem lacrymam ab oculis eorum*, quæ propositio est de futuro contingenti singulari, & ibidem asseritur esse veram, vnde Ioanni, dicitur, *Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera*, & passim habentur tales propositiones, & prophetiæ, quæ sunt determinatè veræ, aliter Deus potuisset mentiri, & nos decipere, quod est impium; eò vel maximè, quòd multa sub iuramento per prophetas suos, tanquam vera promulgauit, & ipse Christus ore proprio, vt cum Petro prædixit trinam negationem, & latroni possessionem, & ingressum Paradisi. Tum quia Deus ab æterno præsciuit omnia futura, non quidem sub disiunctione, quod forent, vel non forent, nam hoc modo à nobis præsciuntur, nec propriè esset præscientia, sed cognitio quædam confusa, & imperfecta, præsciuit ergo determinatè iuxta illud Psal. 138. *Intellexisti omnes cogitationes meas de longe, & omnes vias meas præuidisti*, igitur ab æterno propositiones fuerunt determinatè veræ, vel falsæ, ergo quando non illas pronunciamus, si erunt conformes illis in mente diuina ab æterno existẽtibus, erunt veræ, si difformes, falsæ; neq dicas cum Cather. has propositiones esse Theologicè veras, non Logicè; quia illæ propositiones antecedenter ad diuinam cognitionem habent determinatam veritatem, vel falsitatem, non enim ideo sunt veræ, quia sic cognoscũtur, sed verè cognoscuntur à Deo, quia sic sunt in seipsis, siue hanc infallibilem veritatem diuina scientia habeat ex coexistentia futurorum cum æternitate, siue ex ideis, siue à decretis diuinis parum refert; in præsenti enim quærimus factum, non causam, & modum facti: Quod adhuc potest probari, quia quod non est determinatè in se verum, vel falsum, non est cognoscibile, quare si futura cognoscuntur à Deo, erunt determinatè cognoscibilia & quamuis nos non cognoscamus determinatè, & certè, non ob id negari debet illis determinata veritas, vel falsitas; nam etiam multas de præsenti, & necessarias certò nescimus, & tamen in seipsis habent determinatam veritatem, aut falsitatem.

54 Secundò, prob. hæ propositiones sunt determinatè conformes, vel determinatè difformes proprio obiecto, quando proferitur, ergo sunt determinatè veræ, vel falsæ, consequent. patet ex definitione veritatis, & falsitatis, Antec. prob. hæc propositio *Antichristus erit*, significat Antichristum fore in certo tempore futuro, in quo necessariò vel erit, vel non erit Antichristus, medium non potest dari; si erit, ista propositio est cõformis, si non erit, est difformis. Nec obstat nos nescire determinatè an sit vera, vel falsa, nec absentia obiecti officit, aliter nec propositiones de præsenti, neque de præterito erunt determinatè veræ, vel falsæ, si obiectum ignoretur à nobis, vel sit absens, vt in illis de præterito. Si dicas, vt effectus sit futurus, requiri determinationem causæ liberæ ad illum producendum, quia si est adhuc indeterminata, & in æquilibrio suspensa, effectus nequit dici, quod erit, vel non erit, hoc enim habet à determinatione causæ, at in prolatione propositionis de futuro, causa est indeterminata, & ideo etiam effectus intelligitur indeterminatus ad esse, vel non esse, & per consequens propositio erit indeterminatè vera, vel falsa, quod non euenit in propositionibus de præsenti, & de præterito, quæ in sua significatione inuoluunt determinationem causæ.

Contra, propositio de futuro, licèt nunc proferatur, in quo causa est indeterminata, tamen non significat obiectum pro nunc, sed pro tempore futuro, in quo necessariò causa est determinata ad producendum, vel non producendum, & effectus ad esse, vel non esse, ergo nunc propositio erit determinatè cõformis, vel difformis: si enim non inuolueret determinationẽ causæ, sed indeterminationem, seu potentiam, quam habet ad producendum, vel non producendum, quia talem potentiam habet causa in prolatione propositionis, sequeretur, quod illa propositio non esset de futuro, sed de præsenti, non de inesse, sed modalis de possibili, non contingens, sed necessaria: prob. sequela, si enim hæc propositio *Antichristus erit*, significat Antichri-

tichristum vt possibilem produci, vel non produci, & sub indeterminatione causæ de possibili (non enim potest dari aliqua causa, quæ sit indeterminata indeterminatione de inesse, nam quælibet vel agit, vel nõ agit) ergo faceret hũc sensũ, Antichristus poterit produci, & nõ produci, seu possibile est Antichristũ produci, & Antichristum non produci, quæ propositio est modalis, & necessaria, & per consequens absoluitur copula à tẽporis differentia, & erit etiam præsens, quia talis potentia modo reperitur in Deo, vt in causa. Tum quia adhuc haberemus intentum, quia illa propositio esset determinatè vera quò ad vtramque partem, nam esset copulatiua, ad quam requiritur veritas vtriusq; cathegoricæ, nec esset contradictoria, quia negatio non cadit supra modum, sed supra dictum, vt diximus 1. p. inst. tract. 2. c. 5. & 9.

55 Tertiò prob. hæc propositio *Antichristus erit*, vel est determinatè vera, & habetur intentum, vel non erit vera, ergo non erit Antichristus, patet conseq. ideo propositio affirmatiua non est vera, quia eius significatum non ita se habet à parte rei, vt exprimitur per propositionem, aliter esset conformis, & vera, si ergo Antichristus non erit à parte rei, ergo contradictoria illius affirmatiuæ est vera, quia est conformis obiecto, vt est à parte rei. Tum quia nequit obiectum esse indifferens ad esse, & non esse, nequit enim Antichristus cras neque esse, neq; non esse, sed vel erit, vel nõ erit cras, ergo neq; propositio de futuro exprimens existentiam crastinam Antichristi potest esse indifferens ad veritatem, & falsitatem; aliter si non esset verum dicere *Antichristus cras erit*, neq. *Antichristus cras non erit*, poterit inferri, ergo Antichristus cras neq; erit, neq. non erit, quia ex propositione copulatiua, cuius partes sũt duæ singulares negatiuæ, valet consequentia ad cathegoricam singularem negatiuam de prædicato copulato ex prædicatis partium copulatiuæ, vt Petrus neq. currit, neq. Petrus loquitur, ergo Petrus neq. currit, neq. loquitur; & sic duæ contradictoriæ essent veræ; vide Greg. cit.

Contra istam veritatem arg. Tum quia si propositiones de futuro contingenti haberent determinatam veritatem, sequeretur Deum aliquando dixisse falsum, quia multa per Prophetas prædixit vt euentura, quæ tamen non fuerunt in esse posita, vt cum Isa. 38. prædixit Ezechiæ *Dispone domui tuæ, quia morieris*, & Ion. 3. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur*, & tamen neq. mors Ezechiæ, neq ciuitatis subuersio contigit. Tum 2. Futurum vt contingens de sua ratione formali est indifferens ad vtrumlibet, ergo de sua ratione formali est indeterminatum, ergo nequit verè concipi vt determinatum. Tum 3. si hoc esset, ergo futura necessario euenirent, quia si possent non euenire, illa propositio posset fieri falsa, ponatur ergo, quòd non eueniant, quæritur, quando propositio, quæ erat vera, incipit esse falsa, non quando est vera, quia nequit esse simul vera, & falsa, non ante, vel post, quia quod est aliquãdo verum, semper est verum. Tum 4. nulla esset differentia inter propositionem necessariam, & contingentem, quia ambæ essent sempiternæ veritatis. Tum 5. omnia immutabiliter euenirent, & per consequens frustra essent consultationes de reb. futuris, vt arguit Arist. Tum 6. si Deus determinatè cognosceret futura contingentia, quia hæc possunt aliter se habere, sequitur, quod Deus posset decipi, nam si Deus nouit Petrum sessurum cras, & non sedebit, Deus decipietur, ergo si nouit Petrum sessurum cras, & potest non sedere, Deus posset decipi, quia sicut ad duas de inesse sequitur conclusio de inesse, ita ex vna de inesse, & altera de possibili sequitur conclusio de possibili. Tandem est authoritas Arist. negantis de futuris contingentibus dari posse determinatam veritatem, vel falsitatem.

56 Resp. has rationes non solum auferre à nobis, si valerẽt, notitiam certam futurorum, sed etiam à Deo, vnde Cicero li. 2. de diuin. his permotus omnem Deo futurorum præscientiã negauit, quapropter ab omnibus Catholicis solui deberent. Ad 1. igitur dicimus propositiones illas non esse de futuro absoluto, sed conditionato, sensus enim est, quòd Ezechias debebat mori inspecto ordine, & cursu secundarum causarum, & Niniue destrui, nisi egisset penitentiam, quod de alijs similibus est dicendum: quia ergo euentus illi debebant poni in esse dependenter à conditione, ista sublata, auferuntur illi, & per consequens Deus non prædixit falsum. Ad 2. dicimus futurum vt contingens esse indeterminatum indeterminatione de possibili, quatenus potest poni, & non poni in esse, & in hac indeterminatione consistit formalitas contingentiæ, dicitur tamen determinatum determinatione de inesse, quæ stat cum indeterminatione de possibili, & contingentia, sicut contingens, quando existit, est determinatum de inesse, dicitur tamen contingens, quia potest non esse. Ad 3. concedimus propositionem de futuro, semel quòd sit vera, esse semper veram, sed distinguimus de necessitate, nam est duplex, vna dicitur absoluta, simpliciter, antecedens, & consequentis, & est illa, quæ cadit inter duo extrema ex proprijs ipsorum naturis, vt quod homo sit animal, alia dicitur ex suppositione, secundùm quid, consequens & consequentiæ, & est, quæ aliquibus conuenit facta suppositione alterius, vt si Petrus currit necessariò mouetur; ad arg. dicimus futura necessariò euenire necessitate consequentiæ, ex suppositione, & in sensu composito supposita scilicet determinatione causæ ad agendum, quæ stat cum libertate, quia supponit vsum liberi arbitrij in causa se determinantis ad productionem, non necessitate absoluta, & consequentis, & in sensu diuiso. Ad 4. neg. sequela, quia propositiones necessariæ dicuntur sempiternæ veritatis absolutè, & necessitate simpliciter, quia non solum sunt ab æterno veræ, sed neque poterant non esse veræ, contingentes ab æterno fuerunt veræ ex suppositione, vnde poterant reddi falsæ, si causa se determinasset ad oppositum. Ad 5. neg. seq. quia futura eueniunt immutabiliter ex suppositione, non simpliciter quod sufficit, inquit Doctor, lit. P. cum possit absolutè pars altera contingere. Ad 6. respondet idem lit. Q. & Y. breuiter tamen dicimus, quod si contingentia non euenirent, nec Deus illa cognosceret, nec posset cognoscere propter infallibilitatẽ scientiæ diuinæ; quia futurum vt sic non subsequitur actum diuinæ cognitionis, imò concipitur antecedere, prius enim futurum est futurum per decretum diuinæ voluntatis determinantis illud producere, & postea intellectus diuinus illud cõcipit vt futurum; quare si non esset futurum, non posset terminare actum diuinæ cognitionis, & per consequens nec Deus decipi posset; nec valet paritas de inesse, & de possibili, quia falli est rem cognoscere aliter ac sit, posse falli est posse, sic cognoscere rem, quæ potentia non est in Deo, non enim sequitur res potest non esse, ergo Deus potest rem cognoscere aliter ac sit, sed bene sequitur, ergo potest cognoscere rem non esse, vide Scot. cit.

57 Ex quibus deducitur futura contingentia, etiam vt scita à Deo, non esse absolutè necessaria, nam hæc necessitas ex duplici capite posset prouenire, vel ex ratione futuritionis, vel ex Dei præscientia, (vt ad præsens spectat) non ex primo, quia futuritio non mutat naturam effectus, prius enim est effectum produci debere in aliqua temporis differentia, cui dicatur præsens, postea quia hæc pars alias habet antecedentes, respectu quarum dicitur futura, idcirco effectus etiam dicitur futurus; quare cum futuritio consequatur naturam effectus, si effectus est contingens in se, & liberè producibilis etiam vt futurus erit contingens, & liberè producibilis. Neque ex diuina præscientia potest necessitas simpliciter, & absolutè prouenire, quia hæc etiam se habet vt consequens, & relinquit effectum in suo proprio esse connaturali; exemplum aptissimum adduci solet à Theologis, si quis loquens in platea videatur à Petro existente in aliqua domo, certum est, quod ille liberè manet ibi, & loquitur, ita vt posset recedere, vel non loqui, etiamsi tunc à Petro videatur, nam hæc visio non imponit illi necessitatem manendi in platea, & loquendi, nam se habet vt consequens, locutio verò vt antecedens, & in ratione obiecti; attamen in sensu composito, scilicet supposito, quod ibi permaneat, & loquatur, necessariò videretur à Petro necessitate consequentiæ, & suppositionis; quæ stat cum libertate.

58 Quomodo autem etiam cum decretis diuinæ voluntatis, quibus ab æterno præfiniuit omnes actiones à voluntate creata futuras, benè cohæreat earum libertas, spectat ad Theologum explicare; nec nos in messem alienam manum mittere volumus. Nobis semper valdè placuit modus, quem tradidit in suis doctissimis manuscriptis tract. de Concordia causæ primæ cum secundis P. Mag. Ioseph Neapolis à Drepano, vbi inter sententias extremas eorum, qui ponunt diuinam voluntatem omninò antecedenter ad nostram præfinire actus ab ea futuros, & aliorũ è contra asserentium præfinire consequenter, quatenus diuinus intellectus in priori signo rationis preuidet, quid esset factura creata voluntas in hoc, vel illo rerũ ordine, media graditur via ex Scoto desumpta ponẽdo diuina decreta nõ merè antecedentia, & præscindẽtia à nostra determinatione cum primis, nec merè illam consequentia cum secundis, sed concomitantia, quam concomitantiam refundit in continentiam eminentialem ipsius voluntatis creatæ in voluntate diuina secundum totam eius virtutem, & differentiam agendi, ratione cuius statuere potest, quicquid creata voluntas factura est in quolibet rerum ordine, nulla præmissa scientia media de effectibus ab ea futuris, sed sola simplicis intelligentiæ de effectibus ab ea possibilibus; quam sententiam quamplures ex no-

stra

stra Religione eruditissimi viri amplexi sunt, & inter alios P. Mag. Anteus Saxius à S. Ioanne alterius nostrum Præceptor humanissimus, & nunc Archigymnasij Bononiensis Metaphysicus publicus, dum olim in hoc Patauino Collegio Regentis munere fungeretur, eam legit, & firmissimis rationibus adhuc muniuit, & ampliauit. Et eandem postea typis tradidit P. Vulpes in sua Summa to. 2. 1. p. disp. 30. & to. 1. 2. p. dis. 6. & 7. hunc igitur Auctorem legat, qui huius sent. cupit fieri capax.

Ad author. Arist. aliqui ipsum absolutè negant, vt à fide, imò à naturali ratione aberrantem, ita ex Recentioribus Vasq. Suarez. Conimbr. Hurt. Amic. Arriaga, & alij. Quidam verò nituntur ipsum explicare, & ad bonum sensum reducere, vnde asserunt non negasse absolutè dari de propositionibus contingentibus determinatam veritatem, vel falsitatem, sed negasse veritatem necessariam; vel secundò quòd negauit determinatam veritatem, vel falsitatem quoad nos, non simpliciter; vel tertiò negauit ab illis determinatam veritatem, aut falsitatem, vt considerantur non in seipsis, sed in causis, quæ ante productionem indeterminatæ concipiuntur ad producēdos effectus, vel non producendos, quo sensu effectus illi non habent determinatum esse neque determinatam veritatem possunt causare.

QVÆSTIO III.

De regulis bonæ prædicationis ad veras enunciationes efficiendas.

59 Prædicatio est vnius de alio enunciatio, & attributio, & quia non nisi in terminis concretis, vel abstractis exercetur, ideo supponendum ex 1. p. Instit. tract. 1. c. 3. quid sit terminus concretus, & abstractus; concretus est, qui formā significat non per se stantem, sed vt alteri adiacentem, quod ex modo significandi concernit; abstractus, qui ab illo abstrahit, & solum formam in se, non vt alteri adiacentem significat; & quia termini possunt vnum, & plura consignificare, & concernere præter proprium formale significatum, consequenter multiplex potest fieri abstractio.

Hinc notat Doctor 1. d. 5. q. 1. A. quòd aliter fit abstractio in substantijs, aliter in accidentibus absolutis, & aliter in relatiuis, in substantialibus enim concretis, quia dant intelligere supposita, in quibus reperiuntur significata formalia, vna abstractio potest fieri scilicet à suppositis, vt homo formaliter significat naturam humanam in suppositis, scilicet in Petro, Sorte, &c. vnde pro illis aliquando supponit, at humanitas abstrahit ab illis, & solum significat hominis quidditatem, & dicitur terminus vltimata abstractione abstractus, & à Recentioribus dicitur abstractum metaphysicum. Accidentia absoluta possunt duo concernere, puta subiectum, cui inhærent, & propria indiuidua, hinc duplex fit abstractio, vt album dicitur concretum ad subiectum, puta parietem, pro quo etiam aliquando supponit; at albedo præscindit à concretione ad subiectum, & solum dicit qualitatem illius coloris, & vt sic vocatur à Modernis abstractum physicum; attamen quia, vt sic, respicit propria indiuidua hanc, & illam albedinem; potest fieri vlterior abstractio dicēdo *ratio albedinis*, vel *albedineitas* quæ solum dicit quidditatem puram albedinis, & est abstractū metaphysicum, & terminus vltimatè abstractus. Respectiua tandem possunt pro pluribus supponere, nam causa concernit subiectum scilicet ignem, potest dari terminus abstrahēs à subiecto, scilicet potentia causandi, quæ licèt pro subiecto non supponat, potest tamen fundamentum, scilicet calorem, quo ignis calefacit aquam, connotare; deinde potest dari terminus ab isto abstrahens, qualis est causalitas: calor enim non est causalitas; & tandem, quia causalitas respicit hanc, & illam causalitatem in indiuiduo, potest ab illis fieri vltima abstractio dicendo *ratio causalitatis*.

60 Et quia ex hac doctrina de abstractionibus pendet solutio huius quæstionis, quæ non bene percepta, causa fuit, quod Didac. à Iesu inintelligibilem, imò ridiculam putauit nostrā sententiam, idcirco diligentius est expendenda. Not. igitur est quod quamuis Scotus cit. vnicam tantum posuerit abstractionem in substantijs, re vera tamen plures sunt admittendæ, vt in accidentibus absolutis, sicut non vna, sed plures sunt concretiones in substantijs, vt monet ipse Scot. d. 5. cit. E. in illo extra, & in 3. d. 7. q. 1. ad 2. & aduertit Barg. 1. d. 5. q. 1. non solum enim dantur in substantijs concreta ad supposita, verū etiam dantur concreta ad singularia, singulare namq; est realiter à supposito distinctum, vt patet in Christo in quo, est natura humana cum singularitate, sed absq; propria suppositalitate, & per consequens quamuis homo sit concretum ad suppositum, & humanitas præscindat, & abstrahat ab illo, non ob id tamen debet humanitas dici vltimatè abstracta propriè loquendo quia respicit singularia, & pro illis potest supponere, sicut albedo in communi dicitur cōcretum ad singularia propria, quæ tamen sunt extra suam rationem formalem, hinc potest fieri vlterior abstractio concipiendo humanitatem præcisè secundum propriam rationem formalem, & talis conceptus erit vltimatè abstractus, potestq; vocari ratio quidditatiua humanitatis sicut in albedine dicitur, vel albedineitas, vel quidditas albedinis, nec vlterius progreditur intellectus in abstractionibus; quamuis enim posset ab humanitate abstrahere rationem generis, vel differentiæ, nil refert, quia in tali abstractione non concipitur amplius humanitas, sed animalitas vel rationalitas, ideoque rectè conceptus quidditatis humanitatis præcisè dicetur vltimatè abstractus in ordine ad humanitatem, quia tali conceptu concipitur præcisissimè ab omni eo, quod est quocunq; modo extra rationem quidditatis, in quo consistit formalitas vltimatè abstracti, ex d. 5. cit. C. Similiter in generibus dicendum, quod sit duplex concretio, & ad inferiora specifica, & ad propria singularia generica, vnde animalitas licèt abstrahat à speciebus, concernit adhuc indiuidua generica, hanc scilicet, & illam animalitatem, pro quibus supponit.

61 Ratio verò, cur Scot. d. 5. cit. asseruerit in substantijs vnicam tantum esse abstractionem, est, vt notat Barg. quia substātia non abstrahit à supposito alieno, vt faciunt accidentia, quorum supposita, & fundamenta sunt alterius prædicamenti, sed à proprio eiusdem prædicamenti, sumendo suppositum largè prout conuertitur cum singulari; & quamuis in Christo humanitas abstrahat à supposito diuino, tamen diuinum suppositum ibi gerit vices proprij suppositi creati, quod sufficit, vt notat Lich. ibi. nisi velimus dicere tunc loqui de suppositis, ad quæ natura habet aptitudinem, quale est solum creatum. Quare est vna abstractio in substantijs à supposito, quæ habet plures gradus, vnus est à supposito incommunicabili, alter à singulari: non curauit autem Doctor hos gradus distinctè assignare, quia satis erat ipsi exemplificare de abstractione à supposito, vt posset explicare vltimatam abstractionem diuinæ essentiæ, quæ cum sit singularissima, vnicam tantum admittit abstractionem, imò quasi supposuit humanitatem esse vltimatè abstractam; at in 3. cit. satis expresse innuit hanc multiplicem abstractionem, & in illo extra distinct. quintæ.

Notanda est etiam differentia, quæ reperitur inter abstracta substantialia, & accidentalia, quod accidentalia media abstractione abstracta concernunt, si sunt generica; non solum propria indiuidua generica, sed etiam species, vt color potest supponere, & pro hoc, vel illo colore, & pro albedine, vel nigredine, vnde est diuisibilis per differentias essentiales in species, ratio est, quia vt sic habet rationem totius in ratione habentis, vt explicatum est disp. 5. q. 1. art. 4. at abstracta substantialia, etsi generica sint, solum supponunt pro proprijs indiuiduis, non pro speciebus vt animalitas pro hac, vel illa animalitate, non pro humanitate, vel equinitate, & hoc, quia vt sic in proprio conceptu est pars, cum non se habeat in ratione totius habentis. pars autem non potest de toto prædicari, sed benè de indiuiduis proprijs, vt est videre in partibus physicis, anima enim non prædicatur de viuente, sed de hac, vel illa anima: vnde diximus disp. cit. naturas genericas, cum de indiuiduis genericis prædicantur, habere rationem speciei, non generis.

62 Ex his ergo terminis concretis, & abstractis multæ, & diuersæ conficiuntur prædicationes, sed nimis longum esset referre omnes prædicationis diuisiones adductas à DD. principaliores tangemus, & illas, de quibus præcipuè in Instit. Log. nulla facta est mentio; nam de prædicatione per se, & per accidens, naturali, seu directa, & innaturali, seu indirecta satis diximus in 2. p. Instit. tract. 1. c. 3. similiter diuisiones enunciationis sunt etiam diuisiones prædicationis; de quibus 1. p. Inst. tract. 2. & tandem de prædicationibus aliqua diximus disp. 2. q. 8. art. 2. cum de prædicationibus secundarum intentionum de primis, & de se inuicem locuti sumus.

Thomistæ communiter diuidunt prædicationem in identicam, disparatam, & mediam; prima est, in qua idem enunciatur de seipso; secunda, in qua prædicatum nullam habet connexionem cum subiecto, vt homo est lapis, homo non est equus; media, in qua extrema habent aliqualem connexionem, sed non totalem identitatem.

Sed rectius, & subtilius cum nostris Formalistis distinguēdum

dum est in tract. Formal. art. 3. & alijs super loca Doctoris citanda, quod prædicatio est duplex, alia formalis, alia identica; formalis, vt colligitur ex Sco. 1. d. 4. qu. 2. B. & d. 5. q. 1. & d. 8. q. 4. ad 1. princ. & d. 26. qu. vn. Y. & quol. 3. O. & alibi, est illa, in qua prædicatum dicitur conuenire subiecto per quandam adiacentiam, & inhæsionem, & est duplex, vel essentialis, vel accidentalis, & denominatiua; prima est, in qua prædicatum adiacet subiecto quidditatiuè, & essentialiter, vt homo est animal; secunda, in qua prædicatum adiacet subiecto accidentaliter, vt homo est albus, & hæc peculiari modo dicitur denominatiua, nam si velimus rationem denominatiui ampliare etiam ad quidditatiua prædicata, sic prædicatio denominatiua conuertitur cum formali in communi, vt notat Doctor quol. cit. quod supra explicauimus disp. 2. qu. 6. art. 1. Rursus prædicatio denominatiua est duplex, alia intrinseca, in qua prædicatum intrinsecè adiacet, & afficit subiectum, vt homo intelligit, nam intellectio inhæret ipsi homini, alia extrinseca, in qua prædicatum non inhæret subiecto, sed alteri, ad illud tamen habet habitudinem, vt paries dicitur visus visione in oculo existente, & ad parietem terminata.

63 Prædicatio identica est, vt docet Lich. 1. d. 4. qu. 2. in qua prædicatum enunciatur esse idem realiter cum subiecto, non per modum formæ adiacentis, & hæc est duplex, alia est omnimodè identica, qua ratione à Doct. d. 26. cit. dicitur prima identitas prædicationis, & est illa, in qua idem prædicatur de seipso, vt homo est homo, & à Io. de S. Tho. p. 2. Log. q. 5. art. 2. dicitur identica formaliter, quia ex vi significationis terminorum idem significat vnus, ac alter; alia est non omnimodè identica, vt quando duo, quamuis proprijs rationibus formalibus sint diuersa, identificantur tamen realiter, qua ratione possunt ad inuicem prædicari, hæc autem identificatio ex duplici capite prouenire potest, vel quia sunt eadem realiter alicui tertio, qua ratione inter se postea identificantur, vt sunt genus, & differentia in specie, nam animal, & rationale sunt idem realiter ratione tertij, scilicet, hominis, cui identificantur; & si ab illa vnione in tertio præscinderetur, diceredo animalitas, & rationalitas, vnum non esset idem realiter alteri.

Et possunt aliqua inter se realiter identificari, etiam vt à tertio præscindunt, quia ambo, vel vnum eorum est infinitum, infinitas enim est relatio identificationis realis, quod explicat Tromb. in Formal. art. 3. §. *Pro declaratione prædicationis identicæ* quia cum implicet dari plura infinita realiter distincta, vt fusè probat Doct. 1. d. 2. q. 3. & quol. 5. quicquid conuenit alicui infinito, transit in eius perfectam identitatem realem, & per consequens quantumcunque duo abstrahantur à tertio, si saltim vnum illorum sit infinitum, habebit in se, vnde possit perfectè realiter identificare sibi, quicquid est sibi compossibile, sic in diuinis hæc propositio est vera identicè *Sapientia est bonitas*, quia licèt vt sic abstrahant à tertio, scilicet, Deo, in quo realiter vniuntur, attamen propter infinitatem, quam habent, sunt adinuicem realiter identificata, cum sint inter se compossibilia, & nequeant dari duo infinita realiter distincta. Diuidunt etiam Formalistæ hanc identicam prædicationem, in identicam simpliciter, & identicam identicè; sed hæc diuisio parum habet vtilitatis, idcirco illam dimittimus. Tandem potest addi prædicatio, quæ dicitur causalis, vt cum causa dicitur de effectu, vel in recto, vt ira est accensio sanguinis circa cor, vel in obliquo, vt homo constat ex anima, & corpore.

Est tamen hic not. vt aduertunt Compl. disp. 4. quest. 3. quòd omnes istæ prædicationes diuiduntur in affirmatiuam, & negatiuam, nam istæ sunt formales *homo est risibilis, homo non est risibilis*, quamuis vna vera, altera falsa, item hæ sunt identicæ *homo est homo, homo non est homo*, licèt affirmatiua sit vera, & negatiua falsa.

Cum igitur omnis prædicatio fiat in terminis concretis vel abstractis, quadrupliciter possunt inter se combinari, vel quòd concretum prædicetur de concreto, vel quod prædicetur de abstracto, tertiò quod abstractum dicatur de concreto, tandem quod abstractum de abstracto enuncietur.

ARTICVLVS I.

An concreta possint de alijs concretis & de abstractis prædicari.

64 QVoad primum concedunt omnes concreta tam substantia ia, quã accidentalia posse de seinuicem affirmatiuè prædicari, dummodo habeant quandam identitatis habitudinem inter se, ratio est, quia vt docet Scotus cit. præcipuè d. 8. qu. 4. intantum aliqua prædicatio affirmatiua est vera, in quantum extrema sunt idem aliquo pacto inter se, & in propositione non accipiuntur termini, vt à tali identitate præscindunt, imò vt consignificant habitudinem illam; sed concreta ex modo consignificandi, quem habent, imbibunt habitudinem identitatis, quatenus concernunt supposita, ergo in ipsis est vera prædicatio affirmatiua; min. patet, nam hæc est vera, homo est animal, est rationalis, quia dicitur de homine vt habente, & includente illa essentialiter, à qua habitione, & inclusione tam actiua, quam passiua illi termini non præscindũt, hæc etiam est vera, homo est albus, propter eandem rationem, nam homo cum albedine facit vnum accidentaliter: istæ quoque sunt veræ, animal est rationale, album est dulce, non solum identicè, propter habitudinem ad tertium, in quo vniuntur, vel essentialiter, & realiter, vt animal, & rationale in homine, vel accidentaliter, vt album, & dulce in lacte, tanquam in subiecto; sed etiam formaliter, quia vt ait Scotus cit. in creatis omnis prædicatio identica est etiam formalis, cum debeat fieri in concreto, vnde quando dicitur album est dulce, est sensus, id quod habet albedinem, habet quoq. dulcedinem, en respectum identitatis in tertio, vt in subiecto, quæ est ratio veritatis propositionis; qua de causa in Christo duæ naturæ adinuicem in concreto prædicantur, Deus est homo, homo est Deus, quia in concreto sumptæ concernunt identitatem suppositi. E conuerso vt concreta adinuicem negatiuè verè prædicentur, requiritur, vt nullam habeant identitatis habitudinem inter se, & si aliquam habent, & aliquam non habent, vt recta, & vera sit propositio, debet in illa explicari negatio illa vnitatis, in qua propositio negatiua fundatur, vt Petrus si habet albedinem, & per consequens habet cum albedine identitatem inclusionis, quamuis essentialiter differant, vt recta fiat prædicatio, non debet absolutè dici Petrus non est albus, sed Petrus non est essentialiter albus. Notandum est tamen, quod ad hoc, vt vnum concretum rectè dicatur de al o, requiritur, quod se habeat vt quoddam totum quoad modum prædicandi, vt est explicatum disp. 5. q. 1. art. 4.

65 Quoad 2. partem difficultatis, an possint concreta de abstractis prædicari; Communiter ferè ab omnibus conceditur nullum concretum posse prædicari formaliter de proprio abstracto; vnde non verè dicitur *humanitas est homo, albedo est alba, iustitia est iusta*: ratio huius est, quia abstractum, cum significet formam in se, & absolutè, se habet vt *Quo*, & vt formalis ratio constituendi, concretum verò, quia significat formam in subiecto, se habet vt *Quod*, & constitutum, seu vt habens formam, ergo nequit concretum de abstracto dici, aliter *Quo* mutaretur in *Quod*.

Dices, istæ sunt veræ, *Deitas est Deus, entitas est ens, existentia est existens, quantitas est quanta, linea est longa*, & similia, ergo concretum potest de proprio abstracto prædicari. Resp. primam propositionem non esse veram formaliter, quasi quod Deitas sit habens Deum, sed solum identicè, & datur intelligi, quod Deitas, & Deus sint vna res à parte rei, & hoc propter infinitatem formalem, quam habet; secunda & tertia de rigore sermonis sunt falsæ formaliter, quia sunt *Quo*, non *Quod*, admittitur tamen, vel ex vsu, vel quia ly ens, & ly existens, vt notat Blanc. disp. 2. sect. 17. non significant concreta illorum abstractorum, sed prout quid significant à nihilo distinctum, & faciunt ferè identicam prædicationem, scilicet, entitas est aliquid, seu entitas est entitas: similiter quarta, & quinta si ly quãta, & ly longa strictè sumantur, vt vera concreta, sunt falsæ de rigore sermonis, sed conceduntur, quatenus significant quandã extensionem, nam valet dicere quantitas est extensa, linea est extensa. Vel dicendum, quod peculiare hoc est quantitatis, quę non solũ habet quod sit alterius mensura, & sit *Quo*, sed etiam, quod sit per aliam mensurabilis, qua ratione potest esse *Quod*, & denominationem concreti suscipere.

Dubium est, an aliqua alia concreta possint de abstractis prædicari, vt an possit dici *humanitas est ens, humanitas est animal, est rationalis, est alba, albedo est colorata*, & in diuinis an istæ sint concedendæ *Deitas est bona, est sapiens, est paternitas*, & similes: circa quod maxima est varietas inter Doctores tum Scotistas, tum Neothericos, quas singillatim referre, laboriosum est, & tedium non modicum afferret Lectoribus; breuiter ergo quæ conformia sunt Scoticæ sententiæ, & veritati adducemus.

66 Dicimus primo de his, quæ non sunt vltimatè abstracta, posse prædicari concreta, quorum significata formalia in illis abstractis subiectantur, includuntur, & connectuntur, dummodo ex vi significandi non concernant subiecta, à quibus abstracta

stracta illa præscindunt; conclusio est ferè communis, nam si ratio veritatis alicuius propositionis est identitas, vel connexio extremorum à parte rei, sequitur, quod non vltimatè abstracta, cum possint à parte rei esse subiecta aliorum accidentium, & illa includere, vel cum illis connecti, à quibus per abstractionem iam factam non præscindunt, possunt etiam in propositionibus inseruire pro subiectis, vnde hæ propositiones sunt veræ, *albedo est color, est similis, quantitas est æqualis*, quia color, & similitudo sunt in albedine, etiam vt à subiecto præscindit, sicut æqualitas in quantitate; hæc verò est falsa *albedo est quanta*, quamuis ex vsu loquendi permittatur, ratio est, quia hæc denominatio prouenit à quantitate, quatenus est subiectum albedinis, & radix ipsius est connexio inter quantitatem, & albedinem, sed albedo præscindit ab ista connexione, cum sit abstractum à subiecto, ergo illa propositio de rigore non est vera: similiter istæ sunt falsæ, *albedo est colorata, ambulatio mouetur*, quamuis sint veræ, *albedo est color, ambulatio est motus*, fundamentum est, quia coloratum, & moueri dicunt habitudinem ad subiectum, quod connotat, ergo non possunt cum veritate prædicari de terminis à subiecto abstrahentibus, non sic est color, & motus.

67 Dicimus 2. quando termini sunt vltimatè abstracti, de ipsis solum illa concreta possunt formaliter prædicari, quæ in primo modo conueniunt, vnde concreta adiectiua, quia tantù formaliter nata sunt prædicari, si non sunt in primo modo, non verè prædicantur; concreta tamen substantiua, quia possunt etiam identicè prædicari, etiamsi in primo modo non conueniant, si adest infinitas, saltim ex parte vnius extremi, conficient propositionem veram identicè. Conclusio docetur à Scoto locis in princ. quæst. cit. prob. & explicatur simul; abstractum vltimatè præscindit ab omni eo, quod est extra quidditatem, & ipsa quidditas concipitur in tali abstractione absque habitudine ad quodcunque quod est posterius, & extra propriam rationem eius, quia hoc abstractum includit hoc sincathegorema per se primò, vt concedunt Logici, quare rationabiliter inquit Auic. 5. Met. c. 1. & 2. equinitas est tantum equinitas, ergo si vt sic præscindit ab omni extrinseco, præscindit ab habitudine, quæ est causa veritatis propositionis, ergo quamuis in re multa prædicata conueniant illi naturæ, tamen de ipsa vt sic considerata nequeunt verificari in propositione, quia veritas propositionis non solum pendet ab essentia rei significata per terminos, sed à modis significandi, qua ratione conceditur ista *homo est albus*, non tamen hæc alia, *homo est albedo*, vt dicemus, quia albedo præscindit ab habitudine ad subiectum, & si album, & albedo idem formaliter significent: cum igitur adiectiua solum formaliter possint prædicari, eò quòd significant per modum inhærentis, & adiacentis, & quidditas vt vltimatè abstracta non includat significatum adiectiui, quod non est in primo modo, nunquam potest fieri in ipsis recta prædicatio: at substantiua, quia possunt identicè prædicari, quomodo prædicatum non consideratur vt adiacens subiecto, sed tantum vt eadem res cum illo, sic poterunt de vltimatè abstracto prædicari, etiamsi in primo modo non conueniant, quod euenit solum in diuinis propter infinitatem formalem extremorum, quæ est causa perfectæ identitatis, non in creatis, in quibus non potest dari prædicatio identica, nisi sit etiam formalis, ex Scoto 1. d. 8. q. 4. ad 1. eo quia intantum extrema sunt inter se vnita, quia respiciunt tertium, in quo conueniunt, vt diximus in princ. huius quæst.

68 Ex quibus deducitur primò contra Recentiores, has propositiones esse falsas, *humanitas currit, est alba, est risibilis, humanitas est obiectum intellectus, essentia diuina est bona, sapiens, summa; obiectum fruitionis, distincta, abstracta*, & similes, quia omnia ista prædicata sunt adiectiua, & non in primo modo conuenientia; & quamuis à parte rei verè conueniant, nequeunt tamen enunciari propter modum consignificãdi istorum terminorum; verum est tamen, quod multæ ex his propositionibus conceduntur, vt notant Lich. 1. d. 5. q. 1. Barg. ibid. Vallo. in formalit. pag. nobis 357. vel ex vsu loquentium, vel ob carentiam exprimendi conceptus, quamuis de rigore sermonis sint falsæ; vnde istæ propositiones, *essentia diuina est communicabilis, est obiectum fruitionis, est distincta à creatis, &c.* debent sic exponi, *Deus sub ratione essentiæ, vel deitatis est communicabilis, est obiectum &c.* & hoc expeditius est asserere quàm cum alijs Scotistis præcipuè Mayr. limitare regulam traditam de vltimatè abstractis ad aliqua prædicata, nam ratio probans de vno prædicato concludit de omnibus.

Secundo, deducitur, has propositiones *essentia diuina est paternitas, est sapientia, est pater, &c.* esse veras identicè propter rationem adductam de prædicatis substantiuis.

Tertio colligitur cum Lich. has propositiones, *humanitas est ens, est substantia, corpus, animal, rationalis*, esse formaliter veras contra Vig. Barg. Vallo cit. Brasau. super q. 16. vniu. & alios, quod probatur quia non præscindit humanitas ab istis prædicatis, cum illa includat, ergo de ipsa possunt prædicari cum veritate, patet conseq. quia radix veritatis in propositione est identitas extremorum, Tum quia Doctor ait, *quandocunq; est subiectum abstractum vltimata abstractione, & prædicatum ex sua ratione non potest prædicari, nisi formaliter, non potest propositio esse vera, nisi sit per se primo modo*, sed hæc prædicata prædicantur formaliter, & in primo modo, ergo verè prædicantur. Tum quia si tantum de vltimatè abstracto nonnisi ipsummet potest prædicari, vt inquiunt Scotistæ cit. non diceret Doctor, quod possit dari propositio vera formaliter, dummodo sit in primo modo, quia idem de seipso non formaliter, sed identicè prædicatur.

Resp. non esse veras istas propositiones, quia humanitas, & animal non sunt infinita, nec vniuntur in tertio, at Doc. 1. d. 8. cit. dixit extrema debere habere vnitatem in tertio, vnde nunquam concessit in creatis prædicationes in abstracto, nisi cum idem de seipso prædicatur. Vel dicitur non esse veras, quia humanitas non integratur ex animali, sed resultat. Cæterum nulla istarum solutionum valet; prima si esset vera, hæc propositio esset falsa, *Sortes est homo, est albus*, &c. quia non vniuntur in tertio, quapropter sufficit, quod extrema sint vnita vel in tertio, si sũt disparata, vt animal, & rationale, de quib. loquebatur Doct. cit. vel inter se per inclusionem, communicationem, aut informationem; quas prædicationes implicitè concessit, cum assignauit regulam traditam, vt diximus; Falsũ etiam est humanitatem non integrari ex animali, & rationali, imò quia resultat ex illis, integratur ex illis, sicut totum ex suis partibus resultat, & componitur, à quibus nequit abstrahere, cum sint de quidditatiuo conceptu illius.

69 Sed contra doctrinam allatam arg. quia hæc propositio, *intellectus intelligit*, est vera, & tamen intellectus est vltimatè abstractus, & intelligere non conuenit ipsi in primo modo; quòd sit vltimatè abstractus, prob. quia in substantijs, inquit Doctor, fit vnica abstractio, intellectus est abstractus ab intellectiuo, sicut voluntas à volitiuo. Tum 2. Scotus in 2. d. 3. q. 1. E exponens dictum Auic. quod equinitas est tantum equinitas, ait, quòd secundum prioritatem naturalem, quam habet natura ad vnitatem, pluralitatem, particularitatem, vniuersalitatem, non est de se aliquod istorum, quamuis nunquam sit realiter sine aliquo istorum, & vt sic est quodquid est, per se obiectum intellectus, est à metaphysico considerabilis, exprimitur per definitionem, & alia attributa conuenire asserit, quæ non dicuntur in primo modo de natura abstracta. Tum 3. natura vt abstrahitur vltimatè, verè terminat actum intellectus abstrahentis, verè concipitur, ergo extrinsecè poterit abstracta, concepta, & præcisa denominari, & per consequens tales denominationes possent concipi ad modum entis, & efficientia rationis formalia, & de illa enunciari. Tum 4. humanitas in Christo dicitur vnita, assumpta, corrupta in triduo, quo sensu non concernit suppositum humanum, tum quia hoc non adest, tum quia illæ propositiones non rectè formantur de homine; nec suppositum diuinum, quia isti non conuenit assumi, sed assumere, ergo in substantijs de termino abstracto à suppositis, qui est secundum Scotum vltimatè abstractus, possunt prædicata, quæ non sunt in primo modo, prædicari. Tum 5. iste syllogismus expositorius concludit in diuinis, Pater generat, Deitas est Pater, ergo generat; & tamen generare non conuenit Deitati in primo modo. Tandem accidentia recipiuntur in humanitate, sicut rationale in humanitate includitur, ergo si est verum, humanitas est rationalis, ita humanitas est alba, quia receptio, & communicatio prædicati cum subiecto est causa veritatis propositionis, antece. patet in Christo, in quo albedo non potest attingere suppositum Verbi, sed solum humanitatem vt subiectum proprium, & connaturale.

70 Resp. neg. intellectum esse vltimatè abstractum, nam vt ipse Doctor notat, aliud est loqui de substantijs, aliud de perfectionibus substantialibus, in illis vna fit abstractio, in istis, quia modum habent prædicandi in quale, duplex fit abstractio sicut in accidentibus absolutis, vnde intellectiuum concernit suppositum, sicut album, intellectus abstrahit à supposito, non ab indiuiduis, vt albedo. Ad 2. respondet Maur. q. 13. vniu. dub. 4. quòd aliud est dicere naturæ à parte rei, vt præscindit à singularitate, conuenire esse obiectum intellectus, considerabilem à Metaphysico, &c. aliud est dicere hæc omnia prædicari posse de natura vltimatè abstracta; primum est verum, quia

quia verè à parte rei attributa illa sunt cum natura identificata realiter; secundum est falsum, quia ad veritatem propositionis non sufficit veritas rei significatæ, sed requiritur etiam veritas modorum significandi & quia natura vt abstracta, quamuis in se contineat illa prædicata, abstrahit tamen ab illa continentia, & solum prædicata primi modi respicit propter syncathegorema inclusum *per se primò*, idcirco illæ propositiones sunt falsæ. Ad 3. per idem resp. nam quamuis illa prædicata conueniant, nequeunt tamen enunciari de ipsa propter repugnantiã modorum significandi, natura enim sic non vt respicit ista prædicata, & ista in significando concernunt adiacentiam naturæ. Vel dicendum cum multis Scotistis, regulam Scoti nõ valere de prædicatis consequentibus actum intellectus, sed de illis quæ à parte rei conueniunt, nam quamuis in se præscindat tam ab ente reali, quàm rationis, & ideo de ipsa in se considerata non possint prædicari prædicata realia, quæ non sunt primi modi, & multò minus prædicata rationis, vt arguit Lich. ex Ocham, attamen ipsa, vt substat actui intellectus reflexo, dicit habitudinem ad prædicata rationis; prima responsio est expeditior. Ad 4. humanitas in Christo non est vltimatè abstracta, imò est natura humana singularizata, nos loquimur de humanitate, prout præcisè dicit quidditatem hominis abstrahentem ab omni eo, quod est extra essentiam. Ad 5. Resp. Doctor d. 5. cit. committi fallaciam, quia mutat prædicatio, nam maior est vera formaliter, minor est vera identicè, si pater substantiuè sumatur; si vero adiectiuè, vt est denominatiuum paternitatis, sic est falsa, sicut hæc, Deitas est bona, quia prædicaret formaliter. Ad vltimum patet ex dictis ad 4.

71 Secundò arg. quod ista sit falsa *humanitas est animal*. Tũ quia concretum substantiale ex se concernit suppositum, sic animal potest pro hoc, & illo animali supponere, sed humanitas præscindit à supposito, ergo animal nequit rectè de illa prædicari. Tum quia valeret dicere animal currit, humanitas est animal, ergo humanitas currit, in quo syllogismo est eadem formalis prædicatio, tam in maiori, quàm in min.

Resp. discrimen esse inter terminum absolutè sumptum, & in propositione, in se enim est potens pro pluribus supponere, pro quibus deinde in propositione non supponit, quia restringitur, vel propter copulam, vel per positionem substantiui inferioris, vel alicuius adiectiui; sic animal non solum concernit species, sed etiam indiuidua, & tamen in hac propositione, homo in communi est animal, non concernit indiuidua & supposita, aliter propositio esset falsa, quia homo in communi ab illis præscindit; quare eius suppositio restringitur ad concretionem specierum, sic in proposito cum dicimus humanitas est animal, ly animal non concernit supposita, à quibus præscindit humanitas, sed solum prædicatur, vt species respicit, quomodo respicit humanitatem. Ad 2. patet per idem, quia etsi non variatur prædicatio, variatur tamen suppositio, quia in in maiori ampliatur, in minori restringitur; & idem argumentum potest fieri de ente, quod tamen omnes concedunt, posse de abstractis inferioribus prædicari, per quod constat ad rationem Poncij d. 3 Log. n. 95. oppositum tuentis.

ARTICVLVS II.

An abstracta possint de concretis, & de alijs abstractis prædicari.

72 QVoad primam partem dubij pars negatiua communiter conceditur, vnde hæ sunt falsæ, *homo est humanitas, lignum est albedo, album est color*, &c. ratio sæpius est insinuata, quia abstracta præscindunt à subiectis, & suppositis, concreta concernunt illa, quare cum in modo significãdi subiectum, & prædicatum non communicent inter se, tollitur radix omnis veritatis propositionibus. Tum quia abstractum significat partem concreti, quod habet rationem totius, pars autem vt pars, siue physica, siue metaphysica, non potest de toto prædicari. Sed quia hæc ratio non cõcludit in diuinis, nam abstracta, etsi à communicatione cum suppositis præscindant, habẽt tamen in se vnde possint identificari realiter, scilicet, infinitatem, idcircò propositiones, in quibus abstracta dicuntur de concretis in diuinis, sunt veræ identicè.

Dices, istæ sunt veræ *album est accidens, ens est entitas, ens est bonitas, genus est vniuersalitas*, & tamen accidens, & cætera prædicata sunt abstracta. Resp. de rigore sermonis omnes illas propositiones esse falsas, quod maximè ostenditur in prima, nam ly accidens propriè non est concretum ad subiectum, aliter esset verum dicere lignum est accidens, sicut est verum, lignum est album, quod magis declarabitur ex mox dicendis.

73 Circa secundam partem certum est primò in diuinis quando saltim vnum extremum est infinitum, tales prædicationes esse identicè veras propter rationem sæpius replicatam. Deinde secundum omnes admittuntur istæ prædicationes in abstractis accidentalibus media abstractione, quando se habẽt vt superius, & inferius, vt albedo est color, est qualitas, &c. quia non sunt vltimatè abstracta, & superiora in ordine ad inferiora se habent, vt concreta, cum illa concernant, & per modum totius, vt in princ. quæst. dicebamus. Insuper ferè omnes concedunt propositiones, in quibus abstractum genericum prædicatur de abstracto differentiali, vel è contra, esse falsas, vt animalitas est rationalitas, & è conuerso, quia intantum vnum de altero prædicatur, inquantum vniuntur in specie, quã vnionem concernunt per nomina concreta, & à qua per abstracta præscindunt, ergo vt abstracta non possunt adinuicem prædicari. Idem quoq. esset dicendum de abstractis, quæ in ordine ad alia accidentaliter prædicari nata sunt, vt humanitas est albedo, vel albedineitas, nisi quod Vasq. 1. p. disp. 130. c. 3. limitat hanc veritatem, præcipuè quando per prædicatum abstractum denotatur officium, & actus subiecti abstracti, *vt rationalitas est differentia, risibilitas est proprietas, &c.* Maior difficultas est de abstractis generico, & specifico, an illud possit de isto prædicari, præcipuè in substantijs, in accidentibus quoque loquendo de abstractis vltimatè; item an abstractum differentiale possit de specifico dici, vt *humanitas est animalitas, est rationalitas, albedineitas est coloreitas*, &c.

74 Hurt. d. 3. Log. sect. 3. concedit tam genericum, quàm differentiale abstractum verè dici de specifico, quem sequitur Auersa q. 24. Log. sect. 4. at Blanc. disp. 2. sect. 17. hoc solum de generico concedit. Alij distinguunt, quod abstracta superiorum possunt dupliciter considerari, vel vt in confuso continẽt rationes, & perfectiones inferiorum, & vt sic possunt de illis prædicari, vel secundum gradum præcisum, quem formaliter dicunt, & vt sic falsò prædicantur, ita Mas. sect. 4. de Vniuers. qu. 6. Soto qu. 3. Sanchez lib. 3. qu. 13. Suarez disp. 6. Met. sect. 10. Didacus à Iesu disp. 5. qu. 2. dub. 2. Complut. disp. 4. qu. 4. & alij; à quibus parum distant Fons. 5. Met. quæst. 13. sect. 4. & Io. de S. Thom. 2. p. q. 5. art. 4. dicentes abstracta, si specificatiuè sumantur, confusè dicere rationes inferiorum, & posse vt sic prædicari de illis, si verò reduplicatiuè, vt substant conceptui præcisiuo, in hoc sensu non posse prædicari de inferioribus. Amic. tract. 4. quæst. 9. dub. 5. istas prædicationes tanquam probabilius dictum asserit esse falsas, solum concedit illas, quibus abstracta dicuntur de suis immediatis inferioribus, sub eadem abstractione, & nomine significatis, vt *hæc humanitas est humanitas, hæc rationalitas est rationalitas, hæc animalitas est animalitas*, &c. quod ex nostris asserunt Barg. 1. d. 5. qu. 1. *Ibi hoc nomen Deus*, & Maur. sup. qu. 13. Vniu. dub. 4. imò ipse Doctor 1. d. 5. qu. 1. E. in illo extra asserit, quod non potest dari conceptus ita vltimatè abstractus, quin possit de proprijs singularibus prædicari, vnde concedit propositiones istas *hæc animalitas est animalitas, hæc albedineitas est albedineitas*, non tamen istam *humanitas est animalitas*, quia humanitas non est singulare animalitatis. Tandem communis est opinio apud Scotistas, transcendentia posse de alijs abstractis dici, vt *humanitas est entitas, est bonitas*, &c. quia ad veritatem propositionis, saltim identicam, inquiunt sufficere infinitatem permissiuam, & transcendentia talem habent infinitatem, cum sint communia Deo, & creaturis, ideo poterunt in abstracto de alijs prædicari.

75 Dicendum est, nullam propositionem in creatis in qua vltimatè abstractum prædicetur de altero vltimatè abstracto, vel de suis immediatis inferioribus sub eadem abstractione, & nomine significatis, esse veram, siue accidentaliter, & denominatiuè, siue essentialiter, siue transcendenter prædicetur, ita Doctor cit. quem præter Scotistas sequitur Ruuius tract. de modo predic. Moris. disp. 1. Log. qu. 17. imò hanc sententiam voluerunt asserere Mas. Suarez, & alij illis distinctionibus de abstractis, & præcipuum fundamentum est formalitas termini vltimatè abstracti, illum enim intelligimus cum Scoto d. 5. sæpè cit. q. 1. C. qui significat quidditatem absolutissimè sumptam, & præcisissimè ab omni eo, quod est quocunque modo extra rationem quidditatis, ergo vt sic præscindit à qualibet habitudine ad quodcunque extrinsecum, siue essentialiter, siue accidentaliter cum illo abstracto habeat communicationem; ergo de nullo alio poterit prædicari, quia vt sæpè dictum est, radix veritatis cuiuscunq. prædicationis est identitas, cõnexio & communicatio extremorum, non solum vt sunt à parte rei, sed

sed vt talibus nominibus significantur. Conf. quia nequit vnū prædicari de alio, nisi illud concipiatur, vt inexistens illi, & aliquo modo cum eo coniunctum, quia vt dictum est, radix veritatis propositionis est vnio, & connexio extremorum, sed quando concipitur terminus vltimatè abstractus, vt animalitas v. g. non consideratur, vt coniuncta cum humanitate, vel equinitate, ergo cum veritate nequit in tali abstractione de ipsa prædicari.

Deinde potest prob. conclusio singillatim quoad omnes partes: & primò quod nullum abstractum possit de alio denominatiuè prædicari, etsi officium, & actum illius dicat; nam vel est sermo de operatione, officio, & actu secundo, sicut est risus respectu risibilitatis, intellectio respectu intellectus, & hoc est falsum, quia nec intellectus est intellectio, nec risus est risibilitas, nec rationalitas est constitutio hominis, sed principium constitutiuum; vel est sermo de officio, & actu primo, & cum hic sit intrinsecus subiecto, non poterit prædicari accidētaliter, & denominatiuè, vt dicebat Vasq. sed essentialiter, nam risibilitas formaliter est passio, rationalitas formaliter differentia; quod si per passionem, & differentiam intelligantur secundæ intentiones, sic est prædicatio denominatiua, sed non est de vltimatè abstractis, nam & proprietas concernit hanc, & illam proprietatem, & risibilitas, hanc, & illam risibilitatem.

76 Secundo contra Hurt. prob. quod istæ sint falsæ *humanitas est rationalitas, est animalitas*, ad hominem, negat enim hanc *Petrus est humanitas*, quia licèt Petrus in se humanitatem includat, tamen vltra illam habet subsistentiam, prædicatum autem debet saltim confusè significare, quicquid dicit subiectum; subsumimus, sed humanitas vltra rationalitatē includit animalitatem, quam rationalitas vt sic abstracta nec confusè dat intelligere, ergo nequit verè dici de humanitate, idem dicendum de animalitate respectu rationalitatis. Sed neque ambo coniuncta poterunt prædicari, quia vt sic rationalitas deberet prædicari vt differentia diuisiua generis, & constitutiua speciei, & per consequens vt vnum adiacens, qui modus significandi repugnat vltimatè abstracto. Tum quia negat etiam ipse hanc propositionem *Deus voluntate intelligit*, quia vt sic datur intelligi conceptus noster, quo voluntas reduplicatiuè sumitur, & concipitur vt principium operans, sed etiam in his propositionibus inuoluitur noster conceptus, quo reduplicatiuè animalitas secundū se, & rationalitas in se concipitur, prescindendo à quocunque alio, ergo &c. non enim abstracta dantur, nisi per intellectum. Nec valet, quod ait Auersa, rationalitatem tunc non prædicari in quale, & vt differentiam, sed in quid, & vt genus; hoc enim iam fuit supra impugnatum disp. 6. q. 4. ostendendo veritatem illius regulæ *Diuersorum generum non subalternatim positorum*, &c. Accedit etiam, quòd abstracta vltimatè se habent vt pars, quæ nequit de toto prædicari ex dictis disp. 5. q. 1. art. 4. & hanc candem rationem adducit Aureol. 1. d. 4. part. 2. art. 2.

77 Tertiò contra diuersas acceptiones vltimatè abstracti à Suar. Fonsec. & alijs adductas vrgetur, quia sunt distinctiones implicatoriæ, nam vltimatè abstractum ex sua ratione formali abstrahit ab omni eo, quod est extra propriam quidditatem, vt ex vi nominis deducitur, ergo nequit sumi, vt aliquo modo respicit inferiora, aliter non esset vltimatè abstractum. Per quod ostenditur etiam vltimatè abstractum non posse de suis singularibus prædicari, quia ab illis non abstraheret; & tum quia etiā albedo posset dici vltimatè abstracta, quia tantum concretionem habet ad propria indiuidua, quod est falsum, nec implicat præscindere rationem communem à suis inferioribus, aliter nulla daretur abstractio inter vniuersalia.

Tandem quòd conclusio verificetur etiam in transcendentibus (quod etiam sustinet Vallo super art. 3. Formal. pag. nobis 359. & probabile putat Maur. cit.) probatur, infinitas illa permissiua nil aliud est, quam communitas, & indifferentia ad creata, & increata, sed quando sumuntur transcendentia vt vltimatè abstracta, præscindunt ab ista indifferentia, quæ se habet vt passio, & est extra rationem formalem entitatis, ergo non potest esse ratio identicæ veritatis, vt est infinitas formalis, & positiua in diuinis; patet conseq. nam ideò animalitas non potest de humanitate dici, quia abstrahit à potentialitate, & habitudine ad inferiora, ergo idem de identitate dicendum. Tum quia ait Doctor, quòd omnis identica prædicatio in creatis est formalis 1. d. 8. q. 4. ad 1. sed entitas vt abstracta nequit formaliter prædicari, aliter diceret concretionem ad id, cui adiaceret. Nec iuuat, quod aliqui dicunt peculiare esse abstractis transcendentibus de omnibus dici, quia primus conceptus, quem de re aliqua formamus, est, quòd non sit nihil, sed aliquid; non iuuat, quia concedimus rationem entis includi in conceptibus inferiorum, & aliud est de illis prædicari vt vltimatè abstracta, nam entitas vt sic dicit rationem entis vt ab inferioribus præcisam, falsum est autem humanitatem esse rationem entis præcisam.

78 Sed contra prædicta arg. quod saltim prædicata essentialia possint in abstracto prædicari de inferioribus. Tum quia verè superiora essentialiter includuntur in inferioribus, ergo poterunt de illis prædicari; ab eo enim quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa. Tum 2. sicut homo definitur per animal, & rationale, ita humanitas definiri debebit per animalitatem, & rationalitatem, at partes definitionis possunt de definito prædicari, ergo erit verum dicere, humanitas est animalitas, & rationalitas vel saltim humanitas est animalitas rationalis. Tum 3. considerando has duas naturas, humanitatem, scilicet, & equinitatem, concipimus illas conuenire, & differre, ergo poterit abstrahi conceptus communis ab illis in quid prædicabilis talis erit conceptus animalitatis; qua ratione Arist. 7. Met. 43. adducit hanc prædicationem differentiæ superioris de inferiori in abstracto, scissio pedum est pedalitas quædam; & Scotus ipse d. 5. cit. E. concedit hanc, *hæc humanitas est humanitas, hæc albedineitas est albedineitas*, & subdit quod *non oportet, quod in aliqua abstractione abstractum non prædicetur de aliquo, nec aliquid de ipso, quia hoc est impossibile, sed sufficit ad propositum hoc, quòd vltimatè abstractum, hoc est ab omni alterius naturæ, & à supposito proprio, non à singulari, de illo non prædicetur aliquid formaliter, nisi prædicetur per se primo modo*.

Resp. ex dictis ad 1. non sufficere ad veritatem propositionis veritatem significatorum, sed etiam veritatem modorum significandi requiri, nam quando res significatur vt præscindens ab alia, & postea de illa prædicatur, non conformatur rei illa propositio, vt est in se, quia licèt res illa denotetur, non tamen vt alteri communicata, quando verè est à parte rei, aliter istæ essent veræ, *Petrus est albedo, est humanitas*, &c. Ad 2. non potest in recto humanitas definiri per animalitatem, & rationalitatem, quia hæ præscindunt ab illa, sed in obliquo, vnde non possunt in recto prædicari, sed in obliquo, dicendo humanitas constat ex animalitate, & rationalitate, sicut in definitione physica homo non dicitur anima, & corpus, sed ex anima, & corpore; & sicut non rectè diceretur homo est corpus animatum (loquendo de corpore pro altera parte compositi, non de genere subalterno) eò quia corpus est pars, non totum; sic non rectè diceretur humanitas est animalitas rationalis, quia animalitas se habet vt pars, non vt totum, vt diximus disp. 5. sæpe cit. Ad 3. talem conceptum non esse conceptum animalitatis, sed animalis, qui ita erit abstractus, vt ordinem etiam dicat ad illa, à quibus abstrahitur, & vt sic totum sit quoddam potentiale, animalitas autem ab illis præscindit. Nec vrget authoritas Arist. nam præterquam quòd differentia superior non propriè de inferiori prædicatur, vt diximus disp. 5. q. 3. ar. 3. adhuc tamen non est prædicatio de vltimatè abstracto, sed de non vltimo, idem dicendum de hac prædicatione *hæc humanitas est humanitas*; negamus verò illam aliam de hac albedineitate esse veram, quia hæc albedineitas dicit quidditatem albedinis cum differentia indiuiduali, & sic nec differret ab hac albedine, neque erit vltimatè abstracta; negamus etiam quodlibet abstractum etsi vltimatum necessariò respicere singularia, non enim diceretur abstractum ab illis, sed concretum ad illa, & authoritas Scoti non vrget, quia est vnum extra, & oppositum deducitur ex tota illa quæstione, vt notauimus in princ. huius quæst.

79 Secundò arg. ad idem. Tum quia à concreatis ad abstracta tenet consequentia, etiam in vltimatè abstractis, nam valet dicere in diuinis, Sapiens est iustus, ergo sapientia est iustitia. Neq; dicas, esse verum identicè propter infinitatem extremorum, quia cum infinitas sit modus intrinsecus, & per consequens extra quidditatem sapientiæ, & iustitiæ, & vltimatè abstractum præscindat ab omni eo, quod aliquo modo est extra rationem formalem, iam illa extrema præscindent ab infinitate, ergo infinitas non est ratio veritatis illius prædicationis. Tum 2. humanitas, & animalitas ratione solum distinguuntur, at hæc distinctio sicut non aufert identitatem realem, ita nec veritatem propositionis. Tandem hæc est vera, *anima rationalis est anima*, & tamen est inter abstracta.

80 Resp. à concretis ad abstracta tenet conseq. quando non sunt vltimatè abstracta, & non se habent ad modum partis, vt notat Doc. q. 16. vniu. ad 3. prin. ad prob. dicimus esse veras prædicationes similes in diuinis in sensu identico propter infinitatem; ad impugnationem possumus dicere sapientiam, bonitatem,

nitatem, iustitiam, &c. non esse vltimatè abstracta: & ideo nō præscindere ab infinitate, vnde possunt ad inuicem prædicari in sensu identico, quòd non euenit in creatis; vltimatè autem abstractum sapientiæ erit quidditas diuinæ sapientiæ, quo sensu fortè non est vera hæc propositio, in Deo ratio sapientiæ diuinæ est ratio diuinæ iustitiæ, quamuis hæc sit vera ratio Deitatis identicè est ratio sapientiæ propter radicalem infinitatem, quæ est in essentia, etiam vt ab infinitate formali præscindit. Possumus adhuc respondere, quod modus intrinsecus prædicatur in primo modo iuxta dicta in 2.p. Inst. tract. 1. c. 3. & consequenter, quod ab ipso vltimate abstractum non abstrahat, nam cum Doct. ait vltimatè abstractum prescindere ab omni eo, quod est quocunq; modo extra rationem rei, debet intelligi positiuè; modus enim intrinsecus (etsi poneretur in secundo modo Prædicari) non dicitur ita esse extra rationem rei, sed tantum negatiuè, quæ expositio videtur de mente Doct. quol. 5. C, & 1. d. 8. q. 3. Y, dum ait, quod abstrahendo sapientiam, & bonitatem à quocunque est extra rationem eius formalem, vtraq; adhuc remanet formaliter infinita; sed hoc est negotium theologicum. Ad 2. antec. est falsum, quo admisso, negatur etiam conseq. quia cum ex modo concipiendi significentur illa extrema explicitè vt distincta cum fundamento in re, nequit deinde vnum de altero enunciari, nam esset dicere hoc vt ab illo distinctum est idem cum illo, vt optimè notat Amic. Ad 3. negamus animam in communi esse vltimatè abstractam.

Quæ hucusq; diximus de modis prædicandi in abstracto, & in concreto quoad primas intentiones, eadem omnino verificantur, de terminis secundarum intentionum tam inter se, quam in ordine ad primas, itaut in propositionibus accipiantur termini vt communicationem quandam, & connexionem dicunt ad inuicem, non vt præscindunt à tali communicatione.

DISPVTATIO VNDECIMA.

De Syllogismo in Communi, seu Discursu.

1 *Post Libros de Interpretatione, in quibus de Enunciatione, & eius speciebus egit Arist. subiungit deinde libros Priorum, in quibus de Syllogismo secundùm formam tractat, vt ab omni materia siue necessaria, siue probabili, siue impossibili præscindit, eius principia declarat, multasq; passiones de ipso demonstrat, vt vidimus 1.p. Inst. tract. 3. Ex quibus deducitur Syllogismum in se, & secundū virtualem continentiam esse in his libris subiectum, vt cum Scoto 1. Prio. q. 2. docuimus in q. Proœm. Nec facessit, quòd Arist. 1. Prior. c. 1 dicat se velle de Demonstratione disputare, quasi quòd finis ipsius sit absoluta cognitio Demonstrationis, & consequenter quòd obiectum horum librorum sit Demonstratio, qua authoritate permoti aliqui dixerunt priorum, & posteriorum libros vnum tractatum conficere. Non viget, quia communis opinio tenet libros Priorum esse distinctum tractatum à libris Post. sicut distincta debet esse explicatio subiecti totalis, qualis est Syllogismus, & partialis, vt est Demonstratio. Solùm igitur innuere voluit Arist. cognitionem Syllogismi in Communi deseruire Demonstrationi, sicut cognitio cuiuslibet superioris prærequiritur distinctæ cognitioni cuiusq; inferioris. De isto igitur Syllogismo in Cōmuni post Disp. de Enunc. agimus in præsenti vestigiis Aristotelicis inhærētes; & quia ferè omnia, quæ ad formā pertinent ipsius, in 1.p. Inst. tr. 3. fusè explicauimus, pauca hic subiungemus, data opera ibi prætermissa, quia altioris speculationis.*

QVÆSTIO I.

An Discursus differat ab Argumentatione.

2 Documentum est Arist. 2. de An 145. quòd ponens differētiam inter duo, vtrumque oportet cognoscere, igitur vt videamus, an Discursus differat ab Argumentatione, seu Syllogismo (pro eodem enim sumimus Syllogismum, & Argumentationem) necesse erit prius considerare, quid sit Discursus, & quid Argumentatio.

Discursus ergo est tertia intellectus operatio, qua ex vno noto aliud ignotum deducit, & infert, vnde dicitur discursus, quasi quidam cursus, motus, & progressio, qua ex noto tanquā à termino à quo intellectus pergit ad ignotū tanquam ad terminum ad quem; ex qua definitione colligitur, non sufficere, quòd intellectus duo cognoscat vnum post aliud, nā sic plures apprehensiones, vel iudicia discretè sibi inuicem succedentia essent discursus: sed requiri, quòd vnum per aliud cognoscatur quod dupliciter potest contingere, vel vt ly *per* dicat ordinem, & habitudinem obiectiuam, vt si quis cognosceret Solem esse, diem esse, & diem à Sole vt à causa dependere, & hoc non sufficit ad discursum, nā hoc potius pertinet ad secundā intellectus operationē, essetq; vel vnum, vel plura iudicia illorū obiectorū ad inuicē dependentium, sicut etiam plura cōplexa possunt per primam operationem apprehendi, quæ operatio non est iudicium, sed iudicij, & cōplexi obiecti apprehensio; secundò contingere potest, vt ly *per* dicat habitudinem inter assensus illorū obiectorū, itaut intellectus assentiatur vni, quia habuit ad aliud assensum, & ex vi illius eliciat assensum alterius, & hoc modo intelligi debet definitio discursus.

3 Quapropter tria interueniunt ad discursum cognitio noti, cognitio ignoti, & illatio, seu deductio ignoti ex noto, primum dicitur antecedens, secundum consequens, tertiū consequentia, quę est nexus vtriusq; potestq; explicari exēplo secūdæ operationis, nam sicut in iudicio adest apprehēsio subiecti, appræhensio prædicati; sic in discursu adest iudicium antecedentis noti, & consequentis ignoti, & sicut in iudicio adest connexio terminorum per copulam *est* significata, in qua formaliter consistit iudicium, ita in discursu adest connexio propositionū per ly *ergo* significata, in qua connexione, & illatione consistit discursus formaliter, vt notat Lich. q. 3. prol. in illa collat. q. an Theologia sit scientia. Adest tamen secundùm aliquos hæc differentia, quòd iudicium in secunda operatione quandoq; est affirmatiuum, quandoq; negatiuum, vnde duplici nomine cōpositionis scilicet & diuisionis circumscribi solet, at discursus formaliter semper est affirmatiuus, quamuis enim aliquando conclusio sit negatiua, tamen illatio semper est affirmatiua, quatenus intellectus iudicat consequens rectè ex antecedenti deduci; sed hoc potius verificatur de cognitione reflexa, qua intellectus post discursum iudicat talem discursum esse rectū, quam de ipso conclusionis assensu, seu cognitione dependenter ex præmissis, vt fusius in lib. de Anima dicemus.

Hinc tres conditiones requiruntur ad discursum, vt notat Barg. q. 4. prol. §. *Ergo Theologia in se non est scientia*, ex Maur. super q. 26. Vniu. prima, quod intellectus intelligat hoc post hoc, secunda quod intelligat hoc per hoc, tertia quod diuersis actibus concipiat antecedens, & consequens; prima deducitur ex eo, quod discursus est quædam via à termino à quo ad terminum ad quem, prior autem est terminus à quo; secunda prouenit quia obiecta habent ad inuicem dependentiā in cognosci: tertia est necessaria, quia vt diximus, non sufficit ordo inter obiecta, sed exigitur quoq; inter assensus, quare discursus fit, cum ex noto progredimur ad ignotum, siue notum sit causa, siue effectus, quas conditiones in sequentibus discutiemus. Vnum est hic aduertendum, quod cum dicitur consequens debere esse ignotum, nō intelligitur in ipso actuali discursu, quia tunc adest assensus, & cognitio illius, sed ante, non quod semper debet esse necessariò totaliter ignotū, quia sæpius discurrimus de ijs, quæ sunt nota nobis, sed vel quod sint ignota quo ad illationem & dependentiā ab antecedenti, vel saltim quoad actualem cognitionem, licèt habitualiter cognoscamus illa.

4 Concludendum est igitur, tunc intellectum discurrere, cum assentit consequenti per antecedens tanquam per causam saltim in cognosci. Cœterum an de ratione discursus sit assensus, tam antecedentis, quam consequentis, & num illatio illa sit actus à cognitione consequētis distinctus realiter, vel solum formaliter, & num vltra hos actus requiratur cognitio quædam reflexa, qua intellectus aduertat consequens illud esse secundum regulas logicales deductum, virtute cuius reflexionis firmiter adhæreat conclusioni, pertinet ad animasticos decidere; pro nunc posset dici cum communiori assensum antecedentis esse quidem necessarium, non tamen vt formaliter, & essentialiter integrantem discursum, sed vt causam illius; ratio esse potest, quia tertia operatio non est quid aggrega-

gregatum ex pluribus actibus, sed vna simplex qualitas, sicut cœteræ operationes, & potius assensus antecedentis pertinet ad secundam operationem, quæ necessario præsupponi debet ad tertiam. Neque illatio debet poni actus realiter ab assensu conclusionis distinctus, sed erit ipse assensus vt causatus ab assensu antecedentis, quod videtur innuere Scotus qu. 3. prol. in qu. 4. collat. A. & Lich. ibi, dum ait ad discursum sufficere, quod *principium sit prius naturaliter notum, & vt sic sit causatiuum alterius extremi discursus*, vnde illatio erit causatio, & dependentia assensus conclusionis à præmissis, quod etiam patet ex ipso nomine, nam deductio, & illatio dicit habitudinem deducti ad id, ex quo deducitur, causatio verò ex dictis in Phys. disp. 5. q. 2. dicit relationem effectus ad causam. Tandem non videtur semper necessarius actus ille reflexus, quia præmissæ, quando sunt euidenter notæ, habent sufficientem virtutem mouendi intellectum ad assensum Concl. quo casu virtualiter intellectus iudicat illam consequentiam esse rectam, & iuxta regulas, & logicalia præcepta; in aliquibus tamen casibus, quando non est ita euidens deductio ex præmissis, potest contingere, vt maneat suspensus intellectus, quousque reflectendo supra actum cognoscat bonitatem illationis, qui actus non videtur formaliter discursus, sed potius approbatio quædam, & affirmatio rectitudinis illius, vnde semper est affirmatiuus, quando discursus est rectus; & negatiuus, quando est falsus, siue conclusio deducta sit affirmatiua, siue negatiua; & hæc sat erunt pro declaratione discursus in præsenti.

5 Pro explicatione alterius termini, scilicet, argumentationis, solum recolenda sunt, quæ diximus 1. p. Inst. tract. 3. vbi definitionem argumentationis, eiusque species declarauimus, & præcipuè, quod in qualibet argumentatione sunt tria, scilicet, antecedens, & dicitur terminus inferens, consequens, qui terminus vocatur illatus, & consequentia, seu illatio: item quòd entimema, inductio, & exemplum non differunt essentialiter à syllogismo, vnde in rigore syllogismus, & argumentatio sunt idē inter se, & nonnisi accidentaliter possūt differre.

His præhabitis, quo ad quæsitum principale, qui sustinent syllogismum essentialiter esse præmissas rectè dispositas, conclusionem verò esse terminum, & effectum syllogismi, quales fuerunt Alb. tra. 1. Prio. c. 5. Achill. q. de potest. syllog. Nyphus 2. Prio. c. 2 com. 2. dub. 2. Marf. ibi q. 1. & alij; similiter, qui asserunt syllogismum essentialiter includere præmissas, & conclusionem, vt Conimb. 1. Prio. c. 1. q. 2. art. 2. ad 4. Arriaga disp. 15. Log. sect. 2. Moris. 1. prio. dub. 2. & 3. & ex nostris Orbel. super lib. prio. c. 1. nisi idem asserant de discursu, necessariò debēt argumentationem à discursu distinguere.

Sed faciliter resoluitur quæstio, si diuersas syllogismi acceptiones prænotabimus; syllogismus enim vel sumitur idealiter, & in actu signato, & vt sic accipitur vt vnum intelligibile, incomplexum, definibile, &c. vel sumitur exercitè, quatenus scilicet id, quod signabitur in syllogismo idealiter, exercetur ab intellectu à parte rei, & vt sic adhuc potest sumi dupliciter, vel obiectiuè, quomodo dicit obiectiuas propositiones in modo, & figura dispositas; vel formaliter, & significat actum intellectus cognoscentem propositiones obiectiuas; quod adhuc tripliciter potest esse, siue obiectiuè, siue formaliter accipiatur, nam vel significat totum id, quod interuenit in argumētatione, & sic dicet tam præmissas, quàm conclusionem, imò & terminos ipsos, licèt remotè, non propinquè, sicut termini sunt materia remota, & etiam illationem, vel formaliter, si syllogismus formaliter sumitur, vel obiectiuè, si accipitur obiectiuè; vel sumitur vt dicit præmissas solum: vel conclusionem solum, vt tamen à præmissis illatam.

6 Istæ acceptiones ostēdi possunt ex attributis, quæ de syllogismo ab Arist. & Doctoribus solent enunciari; nam de syllogismo dicitur, quòd est instrumentum sciendi, directiuum tertiæ operationis intellectus, quod verificatur de ipso in actu signato sumpto, nam in actu exercito potius est operatio directa, quàm instrumentum dirigens, & in hoc sensu, quia habet dirigere tam præmissas, quàm conclusionem, vtrumq. respicit tanquam obiectum, & materiam, circa quam versatur, vnde tā præmissæ, quam conclusio reponuntur in eius definitione. Dicitur etiam syllogismum cōstare ex tribus terminis, & duabus propositionibus 1. prio. c. 25. eodem syllogismo posse plures conclusiones inferri 2. Prio. c. 1. syllogismum demōstratiuum per conditiones premissarum definiri 1. Post. c. 2. ostensiuum à ducente ad impossibile differre penes præmissas 1. prio. sect. 2. cap. 2. item habere vim probatiuam, esse causam conclusionis, & similia, quæ verificantur de syllogismo in actu exercito, non quidem vt conclusionem dicit, sed vt solum præmissas significat. Dicitur etiam syllogismum esse vnionem extremitatum, ex vna vniuersali, & altera particulari fieri syllogismum particularem, ita 1. prio. c. 5. & seq. syllogismū monstrari 2. prio. c. 11. syllogismum dialecticum ex probabilibus esse collectum 1. top. c. 1. declarare passiones, & accidentia 1. Post. tex. 57. multa alia, quæ nonnisi de syllogismo, vt dat præcisè intelligere conclusionem, verificantur. Dicitur quoque syllogismum constare ex præmissis, & conclusione, vt in ipsius definitione, præmissas esse materiam, conclusionem formam syllogismi, & 1. post. 37. tria esse in demonstratione, id, quod mōstratur, & est conclusio, ex quibus idest principia, & de quo, scilicet, subiectum, item esse quoddam totum artificiale; quæ omnia tribuuntur syllogismo, vt est quid ex præmissis, & conclusione aggregatum. Nec est mirum si tam diuersas habet acceptiones, quia vocabulorum significationes ex vsu loquentium proueniunt.

Propriè tamen loquendo syllogismus exercitè cōclusionem significat vt ex præmissis illatam, probatur, quia propriè loquendo syllogismus in actu exercito debet concipi vt vnum per se, ergo non potest significare præmissas, & conclusionem, quia esset quid agregatum, neque præmissas solum, quia syllogismus est quid pertinens ad tertiam operationem intellectus, præmissæ verò sunt aliquid secundæ operationis, & solum præsuppositiuè spectant ad tertiam, sicut secunda operatio prærequiritur tertiæ; at conclusio illata, si obiectiuè sumatur, est obiectum tertiæ operationis, si formaliter, est ipsamet tertia operatio; tum quia syllogismus est notitia discursiua, sed hec notitia est cognitio conclusionis ex premissis, vt ait Arist. 1. Post. 1. omnis doctrina discursiua ex præexistenti fit cognitione, ergo, &c.

7 Ex his patet solutio quæstionis, nam si argumentatio idealiter sumatur, erit à discursu distincta, vt directio à directo; si in actu exercito, & obiectiuè, erit etiam distincta, siue pro conclusione, siue pro præmissis, siue pro vtroque simul accipiatur, sicut actus ab obiecto distinguitur. Si verò formaliter, & pro præmissis tantum acciperetur, distingueretur sicut secunda operatio à tertia; at si pro aggregato, esset distincta sicut totum integrale ab aliqua parte, nisi nomen discursus velimus extendere ad omne illud, quod necessario interuenit in tertia operatione, vt faciunt aliqui: attamen propriè loquendo discursus, & argumentatio non differunt, quia vt patet ex dictis, per vtrumque significatur conclusio, vt ex præmissis deducta.

Sed contra prædicta arg. primò, quod syllogismus propriè loquendo dicat præmissas, & conclusionem, & per consequēs, quod propriè sit à discursu distinctus; Tum quia propria, & formalis acceptio syllogismi est, quæ per definitionem exprimitur, sed in definitione syllogismi tam præmissæ, quam conclusio exprimuntur. Tum 2. quia syllogismus est quidam motus de præmissis notis ad conclusionem ignotam, sed ad rationem motus spectat vterque terminus à quo, & ad quem. Tum 3. non minus est de essentia alicuius compositi forma, quàm materia, sed conclusio est forma, præmissæ materia, ergo &c. Tum 3. diuisio syllogismi per figuras, & modos est diuisio syllogismi propriè accepti, sed hæc fit penes variationem præmissarum, & conclusionis, ergo &c. Tandem Arist. 1. Elenc. c. 1. negat syllogismum peccantem in forma esse verum syllogismum, & tamen tunc intellectus adhuc discurreret, ergo discursus, & syllogismus differunt.

8 Resp. hæc argumenta confici posse de discursu, quod significet formaliter tam assensum premissarum, quam conclusionis, itaut sit quid ex secunda, & tertia operatione aggregatum, quod est falsum; dicimus ergo, vel definitionem illam competere syllogismo in esse ideali, & signato, quo sensu tam præmissæ, quam conclusio non sunt de essentia, sed potius connotata, & extrinseca; vel definiri, vt vtrumque significat; vel tandē si in propria acceptione definitur, essētia ipsius consistet in ly *necesse est aliud euenire*, præmissæ vero ponuntur tanquam terminus habitudinis conclusionis. Ad 2. per idem, tum quia magis pertinet ad motum terminus ad quem, vnde specificatur, quàm terminus à quo; tum quia non est propriè motus, sed metaphoricè. Ad 3. præmissæ, & conclusio dicuntur forma, & materia syllogismi quatenus est artificiosum quoddam, tum quia metaphoricè sunt materia, quatenus conclusio ex illis deducitur, in quibus erat potentialiter. Ad 4. vt illa diuisio dicatur propria generis in species, debet accipi syllogismus vt vnum per se, quomodo sumetur, vel in esse ideali, vel vt dicit conclusionem ex præmissis deductam, qua ratione ex diuersitate præmissarum colligitur diuisio syllogismorū tāquā ab extrinsecis, nā alia, & alia cōclusio est forma-

liter, quæ à diuersis principijs demonstratur, quamuis sit de eodem subiecto, & prædicato quia medium spectat ad obiectum formale in syllogismo, à quo mouetur intellectus ad conclusionis assensum. Ad vlt. patebit disp. 14. q. 3.

Secundò potest idem ostendi ex alio capite, scilicet quod etsi syllogismus dicat conclusionis assensum, vt ex principijs causatum, non tamen hunc assensum dicat discursus. Tum quia discursus formaliter consistit in iudicio illatiuo, sed hoc supponit assensus præmissarum & conclusionis, sicut iudiciũ secundæ operationis præsupponit apprehensiones terminorũ. Tum 2. iudicium illatiuum est causa, vel saltim causatio assẽsus conclusionis, ergo non est ipse assensus. Tum 3. quia assensus iste est secunda operatio intellectus, & illa dependentia à præmissis non variat essentialiter conclusionem, nam etiam termini in apprehensione possunt adinuicem dependere, & tamen hæc dependentia non variat essentialiter primam operationem, ergo assensus iste non erit tertia operatio, quæ est à secunda essentialiter diuersa. Tum 4. formalitas discursus explicatur per ly *ergo*, cui non correspondent præmissæ, quia præcedunt, non conclusio, quia succedit, ergo aliquid aliud erit formalitas discursus. Tandem in falso syllogismo, vel ex non significantibus formato, adest syllogismus, non tamen assensus intellectus; item propositio hypothetica conditionalis est quædam argumentatio, quia dicitur habere vim illatiuam, & tandem nullus est assensus intellectus, imò propter conditionalem particulam manet intellectus suspensus, ergo syllogismus est à discursu distinctus.

9 Resp. hæc argumenta petere maiorem discussionem de formalitate discursus in lib. de An d. 6. q. 10. art. 3. proponendã; pro nunc supposita adducta opinione de quidditate discursus tanquam communiore Ad 1. dicimus iudicium illatiuũ esse actum intellectus cognoscentis, cuius obiectum necessariò vel erit conclusio, vel præmissæ vt eam inferentes, aliud enim non datur in syllogismo; illatio enim fertur in dependentiam conclusionis, quæ est realiter cum conclusione identificata, quia nequit dari conclusio, vt conclusio, sine dependentia ad præmissas, quamuis possit esse in ratione simplicis propositionis; quapropter negatur omnimoda paritas, quia termini possunt cognosci absq; illa cõnexione & ideo vt cõnexi cognoscũtur actu distincto ab apprehensione; non sic conclusio, quæ statim ac cognoscitur vt conclusio, cognoscitur cum illa dependentia, & consequenter iudicio illatiuo; nisi velimus dicere cognosci simplici iudicio, vt propositio est, quo sensu concedimus iudicium illatiuum esse ab illo assensu distinctum. Ad 2. illatio illa se habet vt causalitas passiua in conclusione, in præmissis verò vt causalitas actiua, & quia habitudo illa est realiter identificata, idcirco non dicimus discursum esse solum illationem passiuam, sed iudicium illatum. Ad 3. neg. assumptum, nam per istam illationem, & deductionem differt 3. operatio à 2. quæ dependentia non reperitur in simplici apprehensione, nam vt notat Auersa q. 25. sec. 1. potest aliquando intellectus per apprehensionem vnius termini excitari, & facilitari ad apprehensionem alterius, sicut ex cognitione vnius complexi ad cognitionem alterius propter quandam affinitatem, propinquitatem, & similitudinem inter illa repertam, nũquam tamen apprehendit vnum ex vi apprehensionis alterius, quæ apprehensio sit causa inferens aliam, vt euenit in discursu. Ad 4. potius est pro nobis nam per ly *ergo* explicatur dependẽtia conclusionis, & per consequens discursus erit cognitio cõclusionis illatæ. Ad 5. resp. Auersa in illis casibus non dari in intellectu discursum, sed solam 2. operationem, quia apprehendit syllogismos illos obiectiuos, & iudicat esse bonam, vel malam consequentiam iudicio quodam approbatiuo. vt diximus explicando formalitatem discursus, idem dicendum de propositione hypothetica conditionali, quæ in tantum dicitur illatiua, quia potest resolui in argumentationem, itaut si absolutè assentiret intellectus antecedenti, iam deduceretur statim consequens, at quoniam manet suspensus assensus circa antecedens; suspenditur etiam consequentis assensus: non ob id tamen syllogismus pro formali conceptu erit à discursu distinctus, sed tantùm pro conceptu obiectiuo.

QVÆSTIO II.

An assensus conclus. debeat esse distinctus ab assensu præmissarum.

10 Ocham q. 3. prol. q. 8. collat. concl. 3. Gabr. ibi. q. 8. sustinent non necessariò præmissarum assensum debere distingui ab assensu conclusionis, sed eodem actu præmissas, & conclusionem attingi, citatur ab Amic. pro hac sententia Doctor, sed falsò, vt videbimus. Alij quamuis concedant diuersitatem assensuum, nõ solum considerando principia in se, vt ex terminis sunt intelligibilia, & conclusionem ex se, vt est quædam propositio ex cognitione terminorum cognoscibilis, hoc enim ab omnibus conceditur, & pertinet ad 2. operationem, verùm etiam, vt habent inter se ordinem, & dependentiam, quatenus conclusio intelligitur propter præmissas, qui est actus tertiæ operationis: addunt tamen, quòd quamuis præmissæ cognoscantur diuerso actu, assensus conclusionis deinde non solum attingit cõclusionem, sed etiam præmissas, itaut intellectus attingat principia primo assensu principiorũ, deinde assensu conclusionis per quandam repetitionem iterum cognoscit principia: quod aliqui explicant, quia principia sunt obiectum formale motiuum intellectus ad assentiendum conclusioni, quæ est obiectũ materiale, eodem autẽ actu attingitur obiectum materiale, & formale, hinc inferunt assensum principiorum formaliter includi in assensu conclusionis: ita Capr. 1. d. 1. q. 2. ad arg. contra 4. concl. Sonc. 6. Met. q. 10. Caiet. p. 2. q. 8. ar. 3. Med. ibidem Ruu. 1. Post. c. 1. q. 8. Arriaga disp. 15. Log. sect. 4. Amic. tract. 2. disp. 2. q. 5.

11 Dicimus diuerso actu intellectum attingere principia, & conclusionem, nec attingendo conclusionem eodem actu attingit principia, quamuis dependenter à principijs eliciatur conclusionis assensus. Conclusio est Scoti q. 3. prol. in 4. collat. A, vbi docet scientiam, quæ est cognitio conclusionis causari à cognitione principiorum, esseque diuersum actum, idem habet in 4. d. 24. q. vn. vbi ponit essentialem dependentiam euidentiæ conclusionis à principijs: & d. 28. in fine ponit distinctionem realem, quibus in locis videtur etiam docere secundam partem quod scilicet, non requiratur illa repetitio notitiæ principiorum, nam absolutè docet habitũ principiorum præcedere, & habitum conclus. subsequi; quod etiam clarè insinuauit 1. Post. qu. 8. & 9. vbi loquens de ordine cognitionis præmissarum, & conclusionis, nullam fecit mentionem de ista repetitione, ipsum sequuntur Scotistæ omnes Lich. Tat. Barg. super prol. cit. Poncius hic, & Auersa q. 25. sect. 2. Prima pars, quòd sint distincti actus, prob. ex Arist. 1. Post. c. 1. dicente omnem notitiam discursiuam fieri ex præexistenti cognitione, ex quo deducit notitiam conclus. fieri ex præexistenti cognitione præmissarum. Tum 2. quia principia, & conclusio valde differunt, nam illa sunt notiora, priora, & causæ, conclusio est minus nota, posterior, & effectus; illa quandoque sunt vniuersalia, & affirmatiua, hæc quandoque particularis, & negatiua, vel è contra, quæ omnia inferunt actuum distinctionem. Tum quia habitus specie distincti solum ab actibus diuersæ speciei producuntur, non eiusdem speciei, sicuti habitus isti ad actus specificè diuersos inclinant; sed habitus principiorum, qui dicitur intellectus, est specie distinctus ab habitu conclusionis, qui est scientia, ergo &c. Tum quia ad discursum exigitur dependentia, non solum inter obiecta, verum etiam inter actus, vt dicebamus in præc. q. Tandem in demonstratione ab effectu præmissæ dicuntur causæ conclusionis, quod nequit verificari de rebus per præmissas significatis, quia in illis continetur effectus, in conclusione causa, ergo de cognitione præmissarum, seu de effectu vt cognito, quatenus intellectus ex cognitione effectus infert, & elicit cognitionem causæ, ergo hæc cognitio erit ab illa realiter distincta, cum sit causata, & illa sit causa.

12 Secunda pars potest primò prob. ijsdem arg. adductis, si enim concludunt diuersis actibus cognosci necessariò debere conclusionem, & principia, probant etiam assensum conclus. non attingere formaliter principia, aliter idem actus produceret habitus principiorum, & conclusionis; vt terminaretur ad principia, esset causa sui ipsius, vt respicit conclusionem, idem terminaretur ad obiecta, tam inter se diuersa, vt sunt principia, & conclusio, & alia sequuntur consimilia absurda. Resp. Ruuiu. & Amic. non sequi ea absurda, quia principia non attinguntur vt *Quod* ab assensu conclusionis, sed vt *Quo*, quia sunt rationes assentiendi, at ab assensu principiorum attinguntur vt *Quod*, implicat autem eundem actum habere principia, & conclusionem, vt obiecta *Quæ*, non autem quòd conclusio sit obiectum *Quod*, & principia obiectum *Quo*: explicant exemplo lucis, & coloris, nam lux est ratio, qua videtur color, & sine luce non videretur, & tamen attingitur, vt *Quo* eadem visione, sic assensus principiorum se habet vt manifestans veritatem conclusionis; addunt deinde assensum principiorum includi in assensu conclusionis non intrinsecè, sed quia assensus conclusionis ordinem dicit essentialem, & intrinsecum ad illum.

Sed

Sed hæc responsio est tantum verbalis, in re tamen coincidit cum nostra sententia, cum enim dicunt principia respectu assensus conclusionis esse obiectum *Quo* vel intelligunt assensum illum terminari ad aggregatum ex principijs, & conclusione explicitè, & formaliter, & hoc est falsum, quia illud terminat assensum conclusionis, quod explicatur per ipsam conclusionem, vt rectè ait Auersa, tale autem est subiectum, & prædicatum, & ly *ergo*, quod solum significat dependentiam conclusionis à principijs, dependentia autem formaliter non est id, à quo aliud dependet, sed respicit illud vt terminum, ergo sicut conclusio obiectiua non includit, nisi maiorem, & minorem extremitatem, & dependentiam à præmissis, ita conclusio formalis, qui est assensus, nonnisi ad illa terminabitur; vel intelligunt assensum illum terminari ad conclusionem vt dependentem à principijs, qua ratione principia pertinent ad assensum conclusionis, vt terminus illius dependentiæ, & hoc est verum, non rectè tamen deinde infertur assensum principiorum includi in assensu conclusionis, & eundem esse, sicut neque cum cognoscimus creaturam vt dependentem à Deo, & vniuersaliter cum cognoscimus effectum prouenientem à causa includi in effectu, Deum in creatura, & cognitionem vnius esse cognitionem alterius.

13 Præterea de ratione syllogismi est, quod medium nõ includatur in conclusione, sed tantũ in præmissis, aliter cõclusio non differret à præmissis, sed si assensus cõclusionis attingeret premissas, iã attingeret mediũ cõtra regulas optimi syllogismi.

Respondet Arriaga, medium non debere repeti, in concl. per vocem, quia loco ipsius ponitur ly *ergo*, at in mente debet repeti, quæ repetitio dicitur ergo mentale. Contra, regulæ syllogismorum non dantur de vocali, nisi in quantum exprimit mentalem, & quandocunque vocalis conformatur cum mentali, itavt exprimat illum sicuti est, rectus est, & verus syllogismus censetur, ergo si in vocali non debet fieri repetitio medij in concl. multò minus in syllogismo mentali. Tum quia si ly *ergo* in mẽte significaret repetitionem medij, & principiorum, itavt idem sit dicere *homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal*, ac dicere, *homo est animal, Petrus est homo, est etiam animal, quia est homo, & homo est animal*, vt vult Arriaga, iam conclusio non esset vna cathegorica propositio, sed hypothetica; imò esset totus syllogismus, quod est falsum, ergo assensus concl. non exprimit conclusionem, & principia. Tum quia hæc principiorum repetitio non videtur fieri, nisi per actum quendam reflexum, quo intellectus cognoscit conclusionem illam esse rectè deductam ex principijs in virtute illius principij, quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, vt ipsemet Arriaga aduertit sect. 3. qui actus non semper requiritur necessariò ad discursum, nec est tertia operatio intellectus, sed secunda, vel prima, vt diximus q. præced. & dato, quod requiratur, saltim est necessariò ab assensu conclusionis distinctus, hic enim est actus rectus, & procedit via compositiua à principijs ad conclusionem, ille reflexus, & procedit resolutoriè à concl. ad principia resoluendo, ergo per assensum concl. non attingũtur denuo principia. Quibus rationibus impugnatur etiam responsio Ruuij dicentis medium non repeti in concl. vt *Quod*, sed vt *Quo*, nam nisi velit tantummodo circumscribere dependentiam illam, necessariò deberet fateri concl. esse propositionem hypotheticam, totum syllogismum, & includere actum reflexum.

14 Contra arg. primò ostendendo eundem omnino actum posse esse respectu concl. & præmissarum. Tum quia quando pluribus actibus vnum per aliud cognoscitur, est discursus, ergo quando per vnum actum æquiualentem illis pluribus vnũ obiectum per aliud cognoscitur, talis actus erit discursus, sed potest hoc facere intellectus, quia quæ sunt in inferioribus dispersa, sunt in superioribus vnita, ergo si cogitatiua v.g. pluribus actib. potest cognoscere vnum propter aliud, intellectus poterit ista cognoscere vnico actu. Tum 2. quia si hoc modo non explicaretur tertia operatio, sed quia vnum iudicium est ab alio causatum, non differret à secunda essentialiter, sed esset quid aggregatum ex multis secundis operationibus. Tum 3. sapientia est habitus principij, & concl. simul, ergo idem actus erit vtriusq; quia vnus habitus ab vnico actu speciè causatur, antec. prob. per hoc enim differt à scientia, & intellectu, quia illa est habitus concl. iste verò principiorum, at sapientia est vtriusque, & eminẽter est vterque habitus, vnde dicitur 6. Eth. c. 7. sapientiam esse scientiam, & intellectum, scilicet eminenter, & c. 8. sapientis esse, non solum circa conclusionem, sed etiam circa principia dicere verum, insuper sapientis esse, de quolibet habere demonstrationem.

Resp. admisso, quod possit intellectus illa plura vnico actu cognoscere, negamus tamen actum illum discursum esse, sed vel primam, vel secundam operationem intellectus ex dictis quæst. præced. vbi etiam ex solutione ad 2. princ. patet responsio ad 2. Ad 3. dicimus sapientiam dupliciter posse sumi, vel pro qualibet facultate intellectiua, prout cum sophia conuertitur, & sic non est determinatus habitus ab alijs distinctus, vel pro notitia primorum principiorum, ac vniuersalium causarum; similiter scientia potest sumi dupliciter, vel pro qualibet demonstratiua cognitione, & vt sic à sapientia non distinguitur, vel pro illa scientia, quæ specialia subiecta, & principia speculatur, quo sensu à sapienti distinguitur, quæ vniuersalissimas causas, & prima principia contemplatur, qualis est metaphysica, cuius munus est principia aliarum scientiarum probare, qua ratione potest dici scientia, & intellectus eminenter; hinc ad arg. negamus sapientiam esse vnum habitum principiorum, & conclusionis, sed esse habitum conclusionum ex primis principijs deductarum, & per hoc à scietia, & intellectu distinguitur, vt patet ex dictis. Arist. verò vel loquitur de sapiẽtia vniuersaliter sumpta, vel de propria sapientia, quatenus habet probare principia aliarum sciẽtiarum, respectu quorum in illis scientijs erat habitus intellectus vide disp. 1. Met. qu. 4.

15 Secundò arg. quod assensus concl. attingat etiam principia, & quòd includat aliquo pacto assensum principiorum. Tũ quia eodem actu potentia tendit in obiectum formale, & materiale, in obiectum *Quod*, & in rationem *Qua*, vt patet in exẽplo coloris, & luminis, sed præmissæ sunt rationes assentiendi, conclusio est, quæ concipitur ab intellectu, ergo &c. Tum 2. eodem actu voluntas fertur in finem, & in media, quia hæc sunt volita propter finem, ergo eodem actu tendit intellectus in cõclusionẽ, & in præmissas, quia illam cognoscit propter istas. Tum 3. non sufficit, vt medium cognoscatur in præmissis, ergo debet cognosci in conclusione, & sic idem assensus circa conclusionem, & præmissas, antec. prob. quia causæ debent esse simul cum effectu, effectus medij est inhærentia prædicati cum subiecto, de qua non fit mentio in præmissis, quæ dicuntur præcognita, sed in concluſ.; ergo in concl. debet includi medium.

Resp. ex Auersa duplicem esse rationem cognoscendi, aliam in qua, seu per quam, & hæc eodem actu cognoscitur cum obiecto *Quod* vt patet de lumine, & colore, aliam ex qua aliud cognoscitur, vt sunt præmissæ respectu concl. & hæc sufficit, vt cognoscatur simul, non tamen eodem actu. Ad 2. concesso pro nunc assumpto, de quo in lib. de Anim. disp. 7. qu. 7. art. 2. respondet Doctor 3. d. 28. ad 3. neg. paritatem quia in fine, & medijs est vnica bonitas, & ideo posset admitti vnicus actus circa finem, & media, at in principijs, & conclusione est duplex veritas alterius rationis, illa enim est immediata, ista mediata, ideo debet esse duplex assensus alterius rationis, & per consequens idem assensus non poterit ad vtrunque terminari. Ad 3. sufficit, vt sint simul cognita non eodem, sed diuersis actibus, vt dicemus quæst. 4.

Tertiò ad idem ex Arriag. actus iste, quo quis ex cognitione quod omnis homo sit animal, & Petrus sit homo, deinde dicit, *ergo Petrus est animal*, differt ab illo, quo absolutè dicit *Petrus est animal* absque respectu ad præmissas prius cognitas, ergo preter inhærentiam animalis in Petro aliquid aliud explicatur, & attingitur per primum actum formaliter respondens ad ly *ergo*, quod non exprimitur per secundum actum; tale autem nequit esse, nisi obiectum præmissarum, ergo assensus concluſ. formaliter attingit, & exprimit præmissas, min. subillata prob. (nam primum argumentum patet, cum primus actus dicatur conclusio, & tertia operatio, secundus dicatur simplex propositio, & secunda operatio) si non exprimeretur obiectum præmissarum, aliud non posset assignari, nisi dependentia concluſ. à principijs, sed nequit hoc dici; tum quia hæc veritas, quod Petrus sit animal, est ex se independenter à præmissis cognoscibilis, ergo poterit quis asserere hanc veritatem per primum actum independenter à præmissis cognosci, nec contra ipsum posset aliqua ratio adduci, nisi quia actus ille formaliter attingit præmissas: tum quia dependentia illa physica non cognoscitur per actum illum conclusionis.

16 Resp. faciliter concedendo actum conclusionis non exprimere formaliter nudam, & præcisam veritatem propositionis, sed aliquid aliud per ly *ergo* denotatum, tale autem non est obiectum præmissarum, sed dependentia veritatis conclusionis à veritate præmissarum tanquam à causa; & ad primam impugnationem negamus per actum conclusionis posse exprimi veritatem illam independenter à præmissis, quia in suo conceptu formali dicit actus ille dependentiam, estque veritas mediata cognita per præmissas, ergo ab isto respectu nequit præ-

præscindere, & hoc innuit Sco. cum 1. Post. q. 9. in fin. ait, *ex hoc cognoscimus diuersitatem conclus. & principiorum, quia conclusionem non cognoscimus, nisi quia præcognitis præmissis*. Ad 2. impugnationem dicimus per assensum conclus. non exprimi dependentiam ipsius assensus ad assensum præmissarum, hoc enim non requiritur, sed exprimitur dependentia obiecti conclus. ad obiecta præmissarum, quia per talem assensum intellectus percipit veritatem conclus. esse mediatā, & à veritate premissarum causatam. Dices, ergo iam attingit præmissas, quia relatio nequit concipi sine extremis. Concedimus attingi præmissas, non tamen eodem actū conclusionis, sed diuerso, qui dicitur assensus principiorum, nec requiritur ad relationem, vt eadem cognitione percipiatur relatio, & simul extrema. sed sufficit, vt diuersis actibus, sed in eodem instanti temporis; sicut neque cum cognoscimus effectum, eodem actu cognoscimus causam, sed diuerso licèt simul tempore.

Quartò ex eodem; fundamentum totius discursus est illud principium, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, ex dictis 1. p. Inst. tract. 3. c. 6. ergo ne dicamus intellectum in discursu inniti fundamento, quod ignorat, & de quo non cogitat actu, debet in assensu conclus. illud aliquo pacto cognoscere, & hoc erit attingere obiecta præmissarum, quatenus cognoscit Petrum esse animal, quia hæc extrema sunt eadem cum tertio, scilicet, cum homine, nam si identitas cum tertio est ratio assentiendi, vt moueatur intellectus ad assēsum, debet apprehendere rationem assentiendi. Tum 2. actus, quo quis credit fuisse Alexandrum, quia Deus in Sacra Scriptura id reuelauit, & ipse Deus est verax, qui nequit mentiri, est intrinsecè supernaturalis, cui non potest subesse falsum, ergo intrinsecè attingit obiecta premissarum, scilicet, reuelationem, & veracitatem diuinam, Prob. conseq. quia si ea non attingeret intrinsecè, non esset illis intrinsecè innixus magis quam actus, qui testimonio nititur humano. Quod enim ab assēsu præmissarum supernaturali proueniat, non efficit, vt sit supernaturalis, quia multa à supernaturalibus pendent, quæ tamen sunt naturalia, nam superbia Angeli habuit dependentiam à donis supernaturalibus acceptis, dolor in eisdem de amissa gratia ab ipsa gratiæ existentia dependet, ergo &c.

17 Resp. ad 1. ex ipso Arriaga non cognosci illud principiū in se, & in actu signato, & vniuersaliter, sed in particulari, & in actu exercito, quatenus assensus conclusionis est quasi virtualiter supra seipsum reflexiuus, & virtualiter iudicat intellectus per illum actum consequentiam illam esse rectam iuxta regulas, & præcepta logicalia, aliter si requireretur actus ille reflexus explicitè, nullus rusticus discurreret, nesciunt enim sic supra proprios actus reflectere, nec conclusionem in sua principia resoluere, aut saltem rarissimè discurrerent, quod est falsum. nec vrget, quod addit de ratione assentiendi, quia non dicimus hanc esse prorsus ignotam intellectui, quia per assensum principiorum rectè, & distinctè percipitur, sed non cognosci per assensum conclusionis. imò hoc est necessarium, quia assensus conclus. causatur ab assensu præmissarum, ergo nequit formaliter esse assensus premissarum, aliter idem esset simul causa, & causatum; causa, quatenus attingit principia, quæ relatio causæ explicaretur per ly *quia* in repetitione principiorum in sententia ipsius, & causatum, vt respicit conclusionem. Ad 2. admisso, quod actus ille sit supernaturalis, non quia attingit obiectum supernaturale, sed solum quia causatur à motiuo supernaturali; adhuc impugnatio nō vrget, aliud enim est aliquid pendere ab aliquo supernaturali occasionaliter, & vt à quadam conditione, vt in illis exemplis adductis euenit, aliud pendere tanquam à causa per influxum physicum, primo modo concedimus aliquod naturale à supernaturali posse pendere, non secundo modo, quo sensu conclusio penderet ab illis præmissis.

Denique Ouuied. etiam nuper controu. 9. Log. punct. 3. oppositam sententiam profitetur, vt omnium communem quam duplici ratione probat; prima est, quia præmissæ sunt causæ conclusionis, & natura priores conclusione, ergo antequam intellectus eliciat conclusionem, supponuntur præmissæ, & ex vi illarum applicatum obiectum præmissarum; deinde obiectum præmissarum est motiuum sufficiens, vt ex vi illius intellectus eliciat conclusionem, ergo intellectus, cum potētia sit necessaria, ex illo motiuo conclusionem elicici, non enim potest cohiberi proposito sufficienti motiuo ad assensum, ne in illud feratur, sicut proposita albedine non potest potentia visiuā non elicere visionis actum. Secundò arguit, quia aliqua debet assignari ratio, propter quam ex tribus assensibus, qui in discursu reperiuntur, duo habeant rationem præmissarum, & alius rationem conclusionis; sed non potest esse alia, nisi quia assensus conclusionis fertur in obiectum præmissarum, tanquā in formale motiuum, ergo &c. Resp. hæc argumenta probare tantum veritatem cōclusionis, vt sic, esse veritatem mediatam, ac proindè essentialiter dependentem à præmissis, & in ratione conclusionis non posse notitiam eius haberi, nisi cum subordinatione, & dependētia ad præmissas, vnde deducitur; ad hoc autem minimè opus est, vt prætendebat opposita sententia, quod assensus principiorum includatur formaliter in assensu conclusionis, & hic attingat intrinsecè, & per seipsum obiectum præmissarum, sed sufficit, vt attingat extrinsecè, quatenus nempè obiectum præmissarum est terminus dependentiæ veritatis conclusionis. Quod autē id solùm probent hæc argumenta, immo nec aliud per ea Ouuied. probare voluerit, colligitur primò ex impugnatione cuiusdam responsionis, quam affert ad primum argumentum, quæ erat, positis præmissis posse intellectum distrahi ad alia obiecta, & ex defectu attentionis non elicere conclusionē propter motiuum propositum præmissarum, sed propter veritatem, quam in se habet conclusio capacem terminandi per seipsam assensum conclusionis; quam responsionem impugnat Ouuied. quia hęc solutio admittit per se loquendo assensum conclusionis attingere præmissarum obiectum, & nonnisi per accidens ex animi distractione oppositum contingere; Clarius adhuc hoc ipsum colligitur ex solutione ad 1. argumentum, quod affert in oppositum sub nu. 11. quod est tale, obiectum conclusionis habet ex se independenter ab obiecto præmissarum sufficientem virtutem ad terminandum actum intellectus, ergo necessarium non est, quod obiectum præmissarum attingatur per assensum conclusionis; cui argumento respondet Ouuied. obiectum conclusionis habere ex se sufficientem virtutem ad terminandum actum intellectus purè indicatiuum, sicuti est actus quilibet pręmissarum, non verò ad terminandum actum discursiuum, seu conclusionis, qui in re sit conclusio, & à præmissis dependeat; sanè tota hęc doctrina est illa, quam tradidimus supra nu. 16. non posse veritatem conclusionis, vt sic, haberi independenter à pręmissis, quia ex sua ratione est veritas mediata cognita per præmissas: verum vt dicebamus, ad hoc saluandum minimè opus est assensum principiorum formaliter in conclusione includi, aut assensum conclusionis formaliter, & intrinsecè attingere obiectum præmissarum, sed sufficit si attingat extrinsecè, quatenus attingit veritatem mediatam, quæ dicit subordinationem ad præmissas.

QVÆSTIO III.

An præmissæ sint causæ conclusionis, & in quo genere causæ.

18 QVæstio posset intelligi de præmissis, & conclusione, vel obiectiuè, vel formaliter acceptis, & quomodocunque sumantur, certum est præmissās non esse causas conclus. in genere finalis causæ, quia potius præmissæ assumuntur propter conclusionem, quàm è conuerso; nec in genere materialis, aut formalis causæ intrinsecæ per veram compositionem, ita ut ex præmissis, & conclusione fiat vnum per se physicam compositionem ex per se actu, & per se potentia, vt omnes fatentur. Certum est insuper conclusionem respicere premissas vt causas, quod colligitur ex communi asserto cōclus. fieri ex principijs, nam ly *ex* vel dicit habitudinem termini à quo, vel habitudinem causæ, hic non potest accipi in primo sensu propriè loquendo, quia terminus à quo recedit in aduentu termini ad quem, præmissæ non recedunt, imò sunt simul cum cōclusione, ergo dicet habitudinem aliquam causalitatis. Hoc autem non erit vniuersaliter verum de præmissis obiectiuè tentis, seu de rebus in seipsis, quia non semper discursus est à causa ad effectum, sed vel ab effectu, vel ab aliquo alio extrinseco medio; nisi velimus loqui de illis rebus in ordine ad intellectum quo ad cognosci; nam potest esse, quod effectus sit notior sua causa, ideoque poterit excitare intellectum ad cognitionem causæ, sed hæc virtus non est in re secundum se considerata, sed vt actui intellectus substat, quapropter tota difficultas reducitur ad præmissas, & conclusionem formaliter sumptas, an scilicet, assensus præmissarum sit aliquo pacto causa assensus concl.

Prima opinio negat veram causalitatem inter hos actus, sed si aliqua reperitur, debere dici in genere causæ materialis extrinsecæ, eò quia termini, ex quibus constat conclusio, sumuntur à præmissis, à quibus potest dici subministrari materiam conclusioni, ita Rubion. qu. 8. prol. art. 4. & citantur pro hac sentētia Dur. 2. d. 2. q. 2. & Apoll. 1. Post. q. 2. Alij reducunt hanc

cau-

causalitatem ad genus causæ formalis extrinsecæ, quatenus assensus principiorum informando, & illuminando intellectum determinant illum per repræsentationem obiecti, & medij ad hanc, & non illam conclusionem eliciendam; ita Hurt. disp. 7. de An. sect. 8. Moris. 1. Prio dub. 6. & Arriaga disp. 15. Log. sect. 5. Communior opinio est, quòd hæc causalitas reducatur ad genus causæ efficientis; sed discrepant adhuc isti inter se, nam aliqui volunt non esse veram efficientiam, sed potius assensum præmissarum se habere vt conditionem agentis, & veluti instrumentum, ita Auersa qu. 25. Log. sect. 3. & Amic. tract. 25. disp. 3. q. 6. dub. 3. Cæteri vero admittunt veram, & partialem causalitatem effectiuam, ita Nomin. & maior pars Thomist. Sco. 1. Post. c. 1. qu. 1. ad 2. Tol. in expos. primi tex. not 3. Ruui. qu. 5. Compl. disp. 17. qu. 3. Io. de S. Thom. 4. p. Log. quæst. 24. art. 2. Dida. à Iesu disp. 16. qu. 3. Blanc. disp. 1. de argum. sect. 3. & alij.

19 Dicimus, probabilius est, assensum præmissarum effectiuè partialiter concurrere ad assensum conclusionis; ita expresse docet Doctor qu. 1. Prol. ad 2. pro Philos. vbi contra D. Th. arguendo ait, *Præterea supponit, quòd principia sunt distinctiua habitus conclusionis in alio genere causæ, quam vt principia effectiua, quod falsum est, quia si aliquam rationem causæ distinctiuæ habent ad habitus istos, non habent, nisi rationem causæ effectiuæ*; & clarius hoc asserit 1. Post. qu. 8. & 9. Tat. etiam 1. Prio. qu. 1. ad 1. princ. & probatur; quia in præmissis adsunt omnia signa, quibus à posteriori arguitur aliquid esse alterius causam effectiuam, nam primò continent virtualiter conclus. vt ait Arist. 1. Post. cap. 1. & 2. deinde conclusio aliquo pacto assimilatur præmissis, nam ex certitudine, euidentia, & veritate præmissarum metimur certitudinem, euidentiam, & veritatem conclus. si præmissæ sunt vniuersales, vel particulares, necessariæ, vel probabiles, aut falsæ, vniuersalis, vel particularis, necessaria, vel probabilis, aut falsa erit conclusio: & tandem adest essentialis dependentia, itaut si præmissæ non essent in intellectu, impossibile erit intellectum elicere conclusionem, quia conclusio, vt conclusio, dicit ordinem ad præmissas, à quibus accipit suam veritatem, & si intellectus absq. præmissis eliceret propositionem illam, non esset conclusio, sed essẽtialiter differret à conclusione, nam hæc est scientia, & tertia operatio, vbi illa esset simplex propositio, & secunda operatio; quæ omnia arguunt actiuitatem in præmissis respectu conclusionis; his enim rationibus Doctor 1. d. 3. qu. 7. A. & §. *Ad quæstionem*, probat contra Henr. obiectum esse partialem causam intellectionis.

20 Respond. solum ex his sequi, vel quod præmissæ sint cõditiones sine quibus non, vt ait Auers. & Amic. vel quod se habeant vt effectus preuij, vt ait Rubion. qua ratione nequit intellectus elicere conclusionem, nisi prius producat præmissas, propter ordinem istorum effectuum; vel tandem quod sint causæ in genere causæ formalis illuminando, & terminando intellectum ad hanc, & non aliam conclusionem eliciendam, vt asserunt Hurt. & Arriag.

Verùm adductæ rationes plus probant, si rectè perpendantur, & primò quod non se habeant vt conditiones; nam conditio sine qua non tunc requiritur, quando adest agens indispositum, vel impeditum, & illa conditio est quædam impedimenti ablatio, ideo non dicitur causa effectus, vt patet in approximatione ignis ad lignum; at si agens, & patiens sunt debitè approximata, non impedita, si non sequitur actio, signum est, quod agens non habet adæquatam, & completam virtutem, sed petit suppleri ab alio, aliter præcluderetur omnis via ad ostendendam actiuitatem causarum, quilibet enim pro libito dicere posset, causam secundam v.g. esse conditionem, & effectum solum à prima dependere, vt in simili de obiecto intellectus discurrit Doct. cit. 1. d. 3. qu. 7. arguendo contra 1. opin. & sub lit. V, cum igitur intellectus ex se non sit impeditus ad agendum, nec ad recipiendum actum conclusionis, si haberet completam virtutem producendi conclusionem, ipsam produceret etiam sine præmissis, quod est falsum. Tum quia essentialis distinctio, inquit Doctor, non est ab eo, quod non est causa, præmissæ faciunt, originaliter saltim, differre conclusionem essentialiter, quia distinctio conclusionis probabilis, & necessariæ est essentialis, & nonnisi à præmissis originaliter prouenit. Et tandem, quia esse assimilatiuum, & virtualiter contentiuum effectus non sunt attributa conditionis sine qua non, sed veræ causæ.

21 Quæ rationes etiam demonstrant non esse effectus præuios: nec causas formales extrinsecas; istæ enim non influunt in effectum, sed si quam exercent causalitatem, hæc est erga intellectũ ipsum determinando, & illuminãdo, ergo cõclusio nõ deberet necessariò assimilari præmissis, & per illas essentialiter distingui. Tum quia intellectus non solum est indeterminatus ad producendum actum concl. sed etiam est incompletus, quoad actiuitatem, vndè petit ab extrinseco determinari saltim à speciebus intelligibilibus, & compleri, ergo præmissæ non solum determinant intellectum erga conclusionem, sed etiam complent eius actiuitatem; assumptum patet, aliter nulla esset specierum indigentia, si se solo, & totaliter concurreret actiuè ad actum, conseq. prob. quia si conclusio est prorsus ignota, nulla adest species ipsius impressa, ergo præmissæ tunc concursum speciei supplebunt, à nullo enim alio in hoc casu posset intellectus determinari, & compleri. Quòd si dicas cum Arriaga, in eo casu concurrere species præmissarum, est voluntariè dictum; & saltim habebunt præmissæ concursum mediatum ad conclusionem, sicut obiectum mediante specie dicitur causa intellectionis. Tum quia vt notant Complut. in assensu concl. non solum reperitur ratio intellectionis in communi correspondens intellectui, nec sola ratio intellectionis talis obiecti, correspondens speciei impressæ, sed etiam ratio intellectionis discursiuæ, quæ per se respicit præmissas non intellectum, vel speciem, ergo sicut intellectus, & species ponuntur causæ actiuæ, ita quoque præmissæ. Tum quia, vt constabit in lib. de Anim. bene potest vnus actus vitalis physicè in alium influere, sic enim in opinione multorum volitio finis effectiuè causat volitionem medij; sic igitur in proposito poterit assensus principiorum immediatè cum intellectu influere effectiuè in assensum conclusionis, & non tantùm mediantibus speciebus. Tum quia, inquiunt, assentimur conclusioni propter præmissas, ly *propter* est dictio causalis, vel causæ finalis, vel efficientis, non autem formalis, vel materialis, sed præmissæ non sunt causa finalis, ergo efficiens.

Non negamus tamen præmissas, saltim obiectiuas, posse dici aliquo pacto causam materialem, & formalem conclusionis, materialem, quatenus termini conclusionis sunt termini præmissarum, & formalem, quatenus præmissæ specificant conclusionem, specificatio autem videtur ad genus formalis causæ extrinsecæ pertinere.

In oppos. arg. Tum quia in hoc enthimemate omne animal rationale est homo, ergo Christus est homo, consequens non causatur ab antec. quia consequens est de fide, antec. est naturale, supernaturale autem non causatur à naturali, quod est imperfectius. Tum 2. assensus iste si esset causa, esset æquiuoca, quia differunt specie, quod est falsum, quia causa æquiuoca est vniuersalis, & remota, vt patet in cœlis, assensus verò est particularis. Tum 3. quandoque recordamur actus cõclusionis, non præmissarum, ergo potest esse conclusio sine præmissis; Neque dicas tunc non esse conclusionem. Quia ille actus causatur à specie derelicta ab actu concl. in memoria, ergo cum species non concurrat, nisi ad similes actus, ex quibus fuit producta, iam illa conclusio erit eadem specie, siue cum præmissis, siue sine præmissis eliciatur. Tum 4. nequit intellectus elicere secundam operationem nisi prius habuerit apprehensiones terminorum, & tamen ex ista indigentia non arguimus causalitatem in prima operatione erga secundam, ergo quamuis cõcl. pendeat à præmissis, & tertia operatio à secunda, non ob id debet dici causa; eadem quoque dependentia est inter actum intellectus, & voluntatis, vt nequeat esse volitio obiecti in voluntate, quin præcesserit eiusdem intellectio in intellectu, & tamen actus intellectus non est causa actus voluntatis, iuxta probabiliorem sententiam, quam sequitur Doctor 2. d. 25. Tum 5. & si præmissæ possint producere speciem intelligibilem, non ob id arguimus posse producere alium assensum eiusdem speciei, ad quem species illa potest concurrere, ergo multo minus poterunt concurrere ad assensum conclusionis, quæ est specie distinctus; non enim videtur, quod vnus actus intellectus sit alterius productiuus. Tandem de ratione causæ effectiuæ est, quòd sit existens, ex dictis in Phys. disp. 7. q. 4. art. 1. sed quando est assensus conclusionis, non est assensus præmissarum, quia hic præcedit, nec simul esse potest, ergo &c.

23 Resp. ad 1. in illo enthymemate subintelligi hæc minor, Christus est animal rationale, quæ in intellectu adest, quamuis ore non proferatur, & est de fide, ideoque poterit illud consequens causare, quod non est de fide, sed potius cõclusio Theologica, vt in simili dicemus infra disp. 13. q. 3. art. 2. Ad 2. non est de ratione causæ æquiuocæ, quod sit vniuersalis, nam obiectum causat speciem, species operationem, operatio habitum, habitus actũ, forma aquæ frigiditatẽ, & similia, quæ sunt æquiuocæ causæ. Ad 3. negamus actum illum esse eiusdem speciei cum cõclusione, vt sæpius est dictum, ad probat. resp. vel quod alia species sit conclusionis, & alia simplicis propositionis,

quamuis de eodem obiecto materiali, quæ sit producta, quia quandoq; intellectus formauit illã propositionẽ; vel si velimus asserere esse eandẽ speciem, dicimus concurrere solum in quãtum actus illi habent quandam inter se similitudinem, & conuenientiam, tamen quia species illa se sola non sufficit absque præmissis ad producendã conclusionem, & ipsa nequit excitare intellectum ad assensum præmissarum, idcirco mouet ad simplicem propositionem eliciendam. Ad 4. resp. ex Scot. 3. d. 23. §. *Aliter*, concedendo terminos, quando euidenter cognoscuntur, causare notitiam principiorum, secus quando sũt ineuidentes, verum est tamen magis dependere tertiam operationem à secunda, quã secunda à prima, quia præmissæ per vim illatiuam, & impulsiuam inferunt conclusionem, nõ sic apprehensio terminorum: tum quia tertia specificatur essentialiter, & distinguitur per secundam, quia conclusio demonstrata per principia physica distinguitur essentialiter ab alia de iisdem terminis sed per principia mathematica ostensa. Negamus tamen actum intellectus esse causam volitionis, quamuis necessariò prærequisitus, quia volitio non sequitur necessariò ad intellectionem obiecti, nec ab ipsa specificatur essentialiter; tũ quia ex Lich. 1. d. 3. q. 7. §. *In ista tamen ratione*, etsi voluntas sit causa totalis suæ volitionis, attamen est potentia naturaliter posterior intellectu, qua ratione nequit in actum exire absque operatione intellectus, non sic intellectus præsupponit actum alterius potentiæ, quare si habet ex se virtutem completã producendi aliquem actum, poterit illum elicere, remoto impedimento, quod in proposito non adest, & tamen absq; præmissis nunquam eliciet conclusionem, signum euidens non habere totalem vim, sed à præmissis necessariò compleri. Ad 5. hoc est de ratione causæ æquiuocæ, quod possit effectum specie distinctum producere, quamuis nequeat effectum eiusdem speciei efficere, quare non rectè Arriaga ex hoc, quod vnus actus non potest producere alterum numero distinctum, infert non habere vim producendi alium specie distinctum, dummodo virtualiter includatur in illo, sicut est conclusio respectu præmissarum; sic etiam secundum aliquos volitio finis effectiuè causat volitionem medij, quam virtualiter includit, non tamen aliam volitionem finis. Ad vltimum dicemus in seq. quæst.

QVÆSTIO IV.

An præmissæ debeant prius cognosci, quam conclusio.

24 Capre. 2. d. 3. q. 2. ad 1. contra 6. concl. & alij sustinent assensum præmissarum tempore necessariò debere præcedere conclusionis assensum; Quamplures alij hoc asserũt de maior propositione, minorem verò simul esse cum conclusionis assensu. Communis opinio est in eodem instanti simul esse necessariò debere assensus conclusionis, & principiorum, sed adhuc discrepant, quidam enim aiunt sufficere, vt præmissæ simul sint cum cõclusione per habitus ex assensibus præmissarum derelictos; Conimb. tamen 1. Post. c. 1. q. 4. art. 2. docent satis esse assensum præmissarum simul existere cum conclusione per actum recordationis, quo memoretur intellectus se assensum habuisse circa tales præmissas. Verùm tam Veteres, quam Recentiores ferè omnes simultaneam existentiam volunt esse necessariam assensuum formalium, ita Doctor q. 3. Prol. in q. 4. colat. & 1. Post. q. 8. & 9.

Pro decisione not. ex Scot. 1. Post. cit. quod præmissæ possĩt dupliciter considerari, vel vt sunt quædam simplices propositiones ad inuicem non applicatæ, nec ordinatæ in syllogismo, vel vt in syllogismo dispositæ, & hoc modo adhuc dupliciter possunt sumi, vel vt subsunt relationi causæ in ordine ad conclusionem vt effectum, vel vt sunt fundamentaliter causæ conclusionis, quo sensu spectantur secundum proprias naturas, & vt à relatione causæ præscindunt; quæstio non procedit de præmissis in primo sensu, quia vt sic potest esse maior sine minori, & conclusione, & è conuersò; imò maior, & minor absque conclusione, quando enim non sunt applicatæ, & ordinatæ in syllogismo, non habent rationem præmissarum; sed discutitur de præmissis applicatis; non quod necessariò præmissæ simul debeant elici ab intellectu; sæpe enim euenit, maximè in nobis propter imperfectionem nostri intellectus, quod maior prius eliciatur, quam minor, vt aduertit Arist. 1. Post. c. 1. sed est dubium, an assensus illi præmissarum, quamuis prius tempore eliciti, debeant nihilominus permanere, & in eodem instanti simul esse cum conclusione.

25 Dicimus, si præmissæ vt formaliter causæ conclusionis considerantur, sunt simul cum conclusione, nõ tantum simultate temporis, sed etiam naturæ, si verò vt fundamentaliter causæ sumuntur, sic debẽt ambæ in eodem instanti temporis simul esse, non minor tantum, nec habitualiter, aut per actum recordationis, sed per proprias entitates, cum qua simultate tamen stat prioritas naturæ. Est Scoti cit. & communis cum Arist. 1. Post. c. 1. & prob. primò, quòd vt formaliter causæ sint simul natura cum conclusione, patet, quia vt sic sunt relatiua, quæ sunt simul tẽpore, natura, & cognitione ex dictis disp. 8. q. 11.

Secundò vt fundamẽtaliter accipiuntur debent etiam simul existere, quia præmissæ sunt causæ conclusionis, causa autem quando actu causat, debet actu existere, & non sufficit, quod immediatè præfuerit, sicut probauimus fusè in Phys. disp. 7. q. 4. artic. 1. & quoniam ambæ præmissæ sunt causa conclusionis, & vna sine altera est insufficiens, vnde qualibet argumentatio vim habet inferendi ex forma syllogistica, vt diximus 1. p. Instit. tract. 3. nam medium, vt coniungat extrema, debet cum ambobus illis coniungi virtute illius principij. *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, idcirco ambæ præmissæ debent simul cum conclusione existere, non sola minor.

26 Tertiò, debent esse præsentes secundum proprias, & formales entitates, & non per habitus, nã habitus solum est causa actuum eiusdem speciei cum illis, à quibus est genitus, assensus principiorum, & assensus conclusionis specie differunt, vt patet, ergo habitus principiorum nequit concurrere ad actus scientificos conclusionum, sed præcisè ad assensum præmissarum. Tum quia habitus nõ datur potentijs ad simpliciter operandum, sed ad promptè, & faciliter operandum, vt notat Doctor 1. d. 17. q. 2. E. nam absque habitu potest potentia in actum exire, absolutè loquendo, at præmissæ requiruntur in intellectu ad simpliciter operandum, quia sine ipsis nequit intellectus producere conclusionem, ergo concursus ipsarum nequit ab habitu suppleri. Neque sufficit, vt præsentes sint per recordationis actum, quia tertia operatio essentialiter à secunda depẽdet, & causatur, vt sine illa nequeat esse, & intellectus ex se non est sufficiens ad eliciendam conclusionem, sed à præmissis determinatur, & completur, ex dictis quæst. præced. ergo præmissæ ex se ipsis concurrere debent, vel per aliquid supplens illarum concursum, actus recordationis non est potens supplere istum concursum, quia est imperfectior, nec eminenter continet assensum præmissarum; nec sufficiunt præmissæ in esse obiectiuo, quia vt sic habent esse secundum quid, causa verò realis exposcit esse simpliciter.

Tandem quòd priores dicantur prioritate naturæ, patet, quia vt sic causant conclusionem, quæ ab ipsis essentialiter dependet, essentialis autem dependentia infert hanc prioritatem ex dictis disp. 9. quæst. 2. art. 1.

In oppos. obijc. primò, quod assensus præmissarum tempore antecedat. Tum quia discursus est quidam motus, vt diximus, de ratione autem motus est successio. Tum 2. nequit intellectus noster, cum sit finitus, plura simul intelligere, vnde dicebat Arist. 2. Top. c. 4. contingere vtique plura scire, non autem cogitare, ergo assensus illi non sunt simul. Tum 3. certum est intellectum esse determinatum, ad cognoscẽda simul plura, non enim potest in quemcumque numerum intelligibilium tẽdere simul, sit v. g. talis determinatio ad sex, & habeat de quatuor obiectis cognitionem, certè si aliquam syllogismum eliceret, posset pro illo instanti habere cognitionem maioris, & minoris, quia habet ad duo capacitatem, non tamen conclusionis cognitionem, quia excederet. Tum 4. habeat quis errorẽ aliquem nimis radicatum in intellectu, certè si formaret syllogismum de conclusione opposita vera, non posset post præmissas producere cõclusionem, quia per vnum assensum non posset statim expellere errorem tam tenaciter affixum. Tum 5. causa materialis tempore præcedit effectum, vnde substantia dicitur accidens præcedere tempore, natura, & definitione, præmissæ sunt causæ materiales conclusionis, ergo &c.

27 Resp. ad 1. ex Scot. q. 8. cit. dari quandam successionem in discursu, quatenus regulariter prius cognoscitur maior, sed cum hoc stat, quod quando cognoscitur conclusio, permanet adhuc cognitio præmissarum: accedit, quod discursus est metaphoricè motus, nam potest intellectus vnico instanti omnia cognoscere. Ad 2. ait posse intellectum plura cognoscere, vt habitudinem aliquam habent inter se, & vt sunt connexa, non vt plura sunt; & hoc voluit Arist. vel dicimus textum illum esse pro nobis, ait enim in scientia plura simul cognosci, quia cognitiones præmissarum, & conclusionis sunt simul. Ad 3. aliqui dicunt, vt Ruu. assensum præmissarum, & conclusionis propter mutuam connexionem se habere vt vnum, ideoque nõ excedere capacitatem intellectus: Alij vt Conimbr. & Amic. non sequi assensum propter impedimentum, at conclusio intelligitur de intellectu non impedito, vt dicemus q. seq. & ad veri-

veritatem huius sufficit, quod quando intellectus eliciet concluſ. ſimul exiſtant in ipſo præmiſsæ. Alij, vt Tol. quod in caſu ceſsaret aliqua cognitio per ſe non pertinens ad illam cognitionem. Ad 4. ſi de errore actuali eſt ſermo, ſtatim per demonſtrationem expelletur, quæ eſt fortior cauſa propter euidentiam, & certitudinem; ſi de habituali errore, concedimus non ſtatim deſtrui, ſed paulatim, quia habitus non opponitur actui oppoſito formaliter, ſed virtualiter, vt in lib. de An. dicemus. Ad 5. ait Doctor præmiſsas eſse quoque cauſam effectiuam, idcirco quando ſunt applicatæ, & naturales, ſtatim producunt concluſionem, quæ eſt effectus.

28 Secundò ad idem, poteſt dari caſus, quod ſint aſsenſus maioris, & minoris, & in elicitione cõcluſionis aduertatur falſitas earum, tunc erit aſsenſus premiſsarum ſine aſsenſu cõcluſionis, antecedens patet, ſi falſitas eſset difficilis cognitu, & nõ ſtatim ex apprehenſione terminorum cognoſceretur. Tum 2. ad aſsenſum concluſionis prærequiritur, vt termini eius concipiantur vt coniuncti, & poſt aſsenſum præmiſsarum, quæ omnia nequeunt eſse in inſtanti. Tum 3. cauſa efficiens ſolum virtualiter continet effectum, ergo ex cognitione ipſius cauſæ nonniſi virtualis cognitio concluſionis poteſt inſerri, ergo cognitis præmiſſis non neceſsariò formaliter debet cognoſci cõcluſio. Tum 4. Ariſt. 2. Prior. c. 26. ait contingere poſse cognoſcere omnem mulam eſse ſterilem, & hanc eſse mulam, & dubitare, an aliquid habeat in ventre, ergo cum aſsenſu præmiſsarum non ſtat aſsenſus concluſionis. Tum 5. daretur eiuſdem rei ſimul in intellectu cognitio confuſa, & diſtincta, nam cum definitio dicitur de definito, definitum ex parte ſubiecti confuſè ſe tenet, ex parte prædicati diſtinctè.

Reſp. ad 1. neg. antec. quia cum aſsenſus concluſionis ſequatur in eodem inſtanti cum aſsenſu minoris, neceſsariò ſi ante concluſionem aduertitur falſitas, etiã ante minoris aſsenſũ. Ad 2. ſi præmiſsæ ſunt euidentes, in eodem inſtanti eliciuntur illi actus; ſi ineuidentes, nec intellectus præbet aſsenſum præmiſſis; quapropter ſi ſemel aſsentitur illis, aſsentitur etiam concluſioni, vt infra, tum quia termini concluſionis apprehendũtur, quando fuit propoſita concluſio, vt quæſtio. Ad 3. reſpondet Doctor præmiſsæ applicatæ virtute continent concluſionẽ, ſicut agens diſpoſitum, non impeditum dicitur virtute effectũ continere, & ſtatim illum ponit in actu, ita præmiſsæ reſpectu concluſionis. Ad 4. ait idem, Ariſt. intelligi debere de illis præmiſſis vt ſolutis, non autem vt ad inuicem applicatis. Ad 5. concluderet etiam, ſi valeret, nullam dari poſse propoſitionem definitiuam, dicimus ergo eſse vnicum aſsenſum illius propoſitionis diſtinctum, non confuſum, dari tamen duplicem apprehenſionem, alteram confuſam definiti, alteram diſtinctam definitionis; quod non implicat.

Tertiò, quòd ſufficiat præſentia habitualis præmiſsarum: Tum quia idem habitus inclinat in intentionem ad finem, & in electionem ad media, quæ ſpecie differunt, ergo idem de habitu principiorum reſpectu concluſionis, quamuis hæc ſit ſpecie diſtincta, nam vt ſe habet finis in practicis, ita principia in ſpeculabilibus. Tum 2. habitus eſt quædam virtus, & ſemen principiorũ, ergo continet in ſe actiuitatem illorũ, ergo poterit ſicut principia ad concluſionem concurrere. Tum 3. experientia conſtat, ſæpe nos alicui concluſioni aſsentiri ex aſsenſu præmiſſarum præhabito multo tempore ante; maximè cum propter nimiam diſtractionem non poteſt intellectus aduertere præmiſſis, ergo ſaltim in hoc caſu ſufficiet præſentia per actum rememoratiuũ, nam verè tunc eſsent cauſa, & effectus in actu.

29 Reſp. ad 1. neg. paritatem, vt cum Scoto diximus ſupra q. 2. ad 2. Ad 2. dicimus habitum non continere totaliter actũ, quia ſe ſolo non poteſt illum producere, ideo nequit efficere, quicquid potens eſt actus cauſare; & habemus inſtantiam in cauſis æquiuocis, etiam perfectis, primæ enim qualitates ſunt cauſæ grauitatis, & leuitatis, quæ principiant motum, qui nihilominus nequit à primis qualitatibus prouenire, & in multis alijs. Ad 3. imò quia tunc adeſt maxima intellectus diſtractio, non ſufficit actus ille rememoratiuus, ſed requiritur cum illo actu noua aſſenſus productio, adhoc vt cauſa ſit in actuali exiſtentia, actus enim ille rememoratiuus nõ eſt ſufficiens cauſa.

Quartò inſtatur, quòd præmiſſæ non ſint natura priores, ſed ſimul etiam fundamentaliter ſumptæ. Tum quia ſi præmiſſæ vt priores cognoſcuntur, ergo tunc ignoratur concluſio, quæ eſt cauſatum, ſed ignorato cauſato ignoratur etiã cauſa, ergo &c. Tũ 2. nequeunt præmiſsæ cognoſci vt præmiſsæ, qui cognoſcãtur vt applicatæ, ſed vt ſic concipiuntur ſub relatione applicationis, ergo vt ſic ſunt relatiua, ergo ſimul natura. Tum 3. poſſet intellectus habito aſsenſu principiorum ceſsare ab aſſenſu concluſionis, quia prius, vt prius poteſt eſse ſine poſteriori.

Reſp. ex Doct. q. 9. cit. argumentum valere de premiſſis, formaliter in ratione cauſæ acceptis; tum quia aliud eſt præmiſſas eſſe priores natura, ideſt independentes à concluſione, aliud eſſe cognitas non cognita concluſione; primum aſſerimus, non ſecundum. Ad 2. per idem reſpondet, quòd præmiſsæ vt applicatæ ſunt relatiuæ, & ideo ſimul natura. Ad 3. patebit in q. ſeq.

QVÆSTIO V.

An aſſenſus præmiſſarum neceſſitet intellectum ad aſſenſum concluſionis.

30 QVæſtio procedit, quando intellectus euidenter apprehendit præmiſſas vt veras, & ex illis ſequiconcluſionem, an poſſit nõ aſſentiri, vel neceſſariò debeat elicere actum aſſenſus circa concluſionem. Pro cuius intelligentia not. quod determinatio potentiæ eſt duplex ex Scot. quol. 16. art. 1. alia dicitur contrarietatis, ſeu ſpecificationis, alia contradictionis, ſeu exercitij, ſicut indifferentia, ſeu indeterminatio oppoſita eſt duplex, contrarietatis, & contradictionis; determinatio contrarietatis eſt, qua potentia determinata eſt in elicitione ad vnum actum, non ad oppoſitum, vt voluntas circa bonum in ſe dicitur ſic determinata, quia non poteſt elicere quemcunq. actum, ſiue volitionis, ſiue nolitionis, ſed neceſſariò, ſi elicit aliquem actum, hic erit volitio; indeterminatio; contrarietatis eſt, quando circa obiectũm poteſt oppoſitos actus elicere, ſcilicet, amorem vel odium, qualiter ſe habet voluntas circa obiectum oſtenſum ſub ratione boni, & mali. Determinatio contradictionis eſt, cum potentia ita eſt determinata ad vnum ſpecie actum circa aliquod obiectum, vt non poſſit illum non elicere, qualis eſt quælibet naturalis potentia ex ſe circa obiectum debitè præſens; indeterminatio contradictionis eſt, qua potẽtia poteſt in oppoſita contradictoriè, vt ſunt velle, & non velle, nolle, & non nolle, & hoc pacto ſe habet voluntas creata etiam circa bonum præciſè ex Sco. cit. cum ſit eſſentialiter libera.

Conceditur ab omnibus, in præmiſſis neceſſarijs, vel taliter apprehenſis aſſenſum ipſarum neceſſitare intellectum ad aſsẽſum cõcluſionis neceſſitate contrarietatis, etiam vt ſubeſt voluntatis imperio, itaut circa illam concluſionem non poſſit diſſenſum elicere ex ſe, neque imperari à voluntate ad diſſenſum producendum; & ratio eſt, quia ſicut ſe habet bonum ad velle, & malum ad nolle, ita verum ad aſſenſum, & falſum ad diſſenſum, ſed nequit bonum eſſe nolitionis obiectum, vt bonum eſt, neque malum, vt malum obiectum volitionis ex dictis in Phyſ. diſp. 7. q. 8. art. 2. ergo neque verum poteſt eſſe obiectum diſſenſus, & falſum obiectum aſſenſus, aliter potentia tenderet extra proprium obiectum; quare neque vt poteſt à voluntate imperari intellectus, erit indifferẽs ad aſſenſum, & diſſenſum. Cõceditur etiam ab omnibus, intellectum circa has neceſſarias veritates ex propria natura conſideratum eſſe determinatum determinatione exercitij ad aſſenſum, itaut ex ſe ſtatim præbeat aſſenſum, nec poſſit non aſſentire, quia ex ſe eſt cauſa naturalis, quæ, ſi non eſt impedita, neceſſario agit, nec habet potentiã ſuſpendendi actionem; dubium eſt de intellectu, vt voluntati ſubijcitur, quomodo habet quandam participatam libertatem, an poſſit, ſcilicet, voluntas ſtante aſſenſu vero, & euidenti præmiſſarum neceſſariarum ſuſpendere aſsenſum intellectus circa concluſionem, vel ipſum diſtrahere ad alia obiecta.

31 Affirmant Ruuius 1. Poſt. c. 1. qu. 8. Murcia qu. vlt. Onna q. 1. art. 3. Moriſ. 1. Prior. dub. 6. Auerſa q. 25. ſect. 3. & alij. Negant Conimb. 1. Poſt. c. 1. q. 4. art. 4. citantes Caiet. Sõc. & Fonſ. Sanch. lib. 5. q. 3. Didac. à Ieſu diſp. 16. q. 4. Blanc. diſp. 1. de argument. ſect. 4. Hurt. diſput. 7. de Anim. ſect. 4. Amic. tract. 25. diſp. 3. qu. 6. dub. 1. Arriag. diſp. 15. Log. ſect. 6. Io. de S. Th. 4. p. Log. qu. 24. art. 3. Compl. diſp. 17. q. 4. & ex noſtris Tat. 1. Poſt. qu. 1. dub. 3.

Circa præmiſsas probabiles communis ferè ſententia ſuſtinet intellectum eſse quoque determinatum determinatione contrarietatis, quando præmiſsæ iudicantur probabiles, itaut nulla ratio falſitatis appareat, ratio eſt eadem, quia præmiſſæ iudicantur vt veræ, & poſsunt recta illatione inferre concl. probabilem veram, non falſam, quia ex antecedenti vero non ſequitur falſum, ergo nequit intellectus diſsentire, tum quia ſi diſsentiret, aſsentiret contradictorio illius concluſionis, & per conſequens virtualiter aſsentiret contradictorio premiſsarum, de quibus iam ſupponitur aſsenſus, ergo duo aſſenſus oppoſiti in intellectu, quod eſt falſum. Dubitatur tamen de determinatione exercitij, nam quidam ſuſtinent intellectum, etiã vt à voluntate preſcindentem, indeterminatum eſse indeterminatione exercitij, vt poſſit elicere, vel ſuſpendere aſsenſum

circa conclusionem probabilem, ita Conimbr. cit. articul. 3. Blanc. & Moris. cit.

32 Dicimus primò, posito assensu præmissarum in intellectu ipsum necessitari necessitate exercitij ad assensum concl. quando est in materia necessaria, vt non possit à voluntate impediri; ita Doctor 1.d.1. q.4.§. *Ad argumenta*, & 1. Post. q.8. & 9. prob. intellectus, & præmissæ sunt causæ naturales conclusionis debitæ applicatæ, non impeditæ, ergo necessariò producunt assensum conclusionis. Dices impediri à voluntate non consentiente, nec concurrente, imò suspendente concursum intellectus, qui maiorem participat libertatem, cum sit magis connexus cum voluntate propter rationalitatem, quam cæteræ potentiæ. Contra; voluntas non debet concurrere tanquam physica causa ad actus intellectus, quia vt intellectus concipitur voluntati præuius, exit in proprios actus, ergo vt subditur voluntati non indiget concursu voluntatis Physico. Negatio consensus, imò dissensus voluntatis non est impedimentum sufficiens, stante assensu præmissarum, quia etsi nolit voluntas, si visibile est proportionatè præsens, & illuminatum, oculus non impeditus, non clausus, adhuc videbit, ergo dissensus voluntatis non impediet assensum conclusionis, qui assensus se habet vt visio, conclusio vt obiectum, assensus præmissarum vt lumen, & cognitio bonæ illationis, vt applicatio luminis. Tandem illa maior conuenientia non officit, quia magis subijcitur voluntati potentia loco motiua, quam intellectiua, quia illa absque imperio voluntatis non exit in actum, sicut intellectus, & tamen est magis extrinseca voluntati, quam intellectus, ergo ex illa maiori vnione non debemus inferre tantam dependentiam intellectus à voluntate in operatione, vt si habeat obiectum præsens, non exeat in actum, nisi prius beneplacito, & licentia voluntatis obtenta; tum quia in actibus inuitiuis, etiamsi formaliter dissentiat, nequit impedire apprehensiones, vt cum vehemens vrget tentatio, ergo neque in discursu talem potestatem, & dominium habebit.

In contrar. arg. Tum quia nullum bonum potest quoad exercitij determinationem necessitare voluntatem, ergo nullum verum à pari poterit determinare intellectum. Tum 2. potest voluntas causare cessationem, & impedire continuationem cuiuslibet assensus conclusionis, ergo poterit causare suspensionem. Tum 3. intellectus, vt subditur voluntatis imperio, participat libertatem, & indifferentiam circa quodcunque obiectum, ergo etiam circa assensum necessariæ conclusionis, sed non potest esse indeterminatus contrariè, ergo saltim contradictoriè. Tum 4. habitus gignitur in potentia erga aliquod obiectum, quando potentia erga illud habet aliqualem libertatem, & indifferentiam, vnde in naturaliter determinatis, vt sunt grauia respectu motus deorsum, non generatur habitus ex Scot. 2. d. 2. q. 10. K. sed in intellectu erga conclusionem fit habitus, ergo circa illam habet indifferentiam, saltim exercitij.

33 Resp. ad 1. neg. paritatem, quia voluntas est potentia formaliter libera, intellectus potentia formaliter naturalis, & determinata. Ad 2. potest causare cessationem solum auertendo intellectum ab assensu principiorum, & vt sic potest etiam impedire assensum conclusionis; stante verò assensu principiorum, non potest impedire continuationem assensus conclusionis. Ad 3. vt subditur voluntati, solum habet potestatem eliciendi, & non eliciendi assensum præmissarum; tamen hoc elicito, necessariò necessitate ex suppositione deinde infert cōclusionis assensum, vt patet in alijs potentijs. Ad 4. ex dicendis in lib. de An. habitum non generari in potentia propter solam indifferentiam, sed etiam quia potest aliquam pati difficultatem, vel quia potest intensius, vel minus intensè operari, qua ratione quando est habituata, facilius, citius, delectabilius, & intensius operatur, etiam si naturaliter agat, quare negatur assumptum.

Secundò ad idem, quando ex ijsdem præmissis potest inferri duplex conclusio, vt in *Barbara, Baralipton, Celarent, & Celantes*, quarum vna est directa, alia indirecta, tunc præmissæ nō determinant intellectum ad aliquam illarum, ergo indifferens est ad eliciendum, & non eliciendum assensum cuiuslibet. Tum 2. apprehensio terminorum, etiam primorum principiorum, non necessitat intellectum ad assensum illorum; ergo neque assensus præmissarum determinabit intellectum ad assensum cōclusionis, patet cōseq. quia maior euidētia est in primis principijs, quàm in conclusione, quæ euidens est dependenter.

Resp. ad 1. in eo casu præmissas determinate necessitare intellectum ad conclusionem directam immediatè, quia per se primò est ex præmissis deducibilis, mediatè verò, & secundariò ad conclusionem indirectam, quatenus est conuertens cōclusionis directæ. Ad 2. si termini illi habent euidentiam manifestam connexionis, possumus concedere apprehensionem necessitare intellectum ad iudicium ferendum, secus si sint incuidentes; ita Doctor 3.d.23.q.vn.§. *Aliter*.

34 Dicimus secundò, quādo præmissæ sunt probabiles, ita vt nulla ratio falsi in contrarium appareat, non requiritur necessariò consensus voluntatis ad assensum conclusionis, sed sufficit, vt indifferenter se habeat, quo casu intellectus necessitatur etiam quoad exercitium ad inferendam conclusionem. Colligitur ex Scot. 3. d. 25. q. 2. vbi docet ad assensum fidei non necessariò requiri voluntatis actum determinantem, & imperatiuum; prob. ijsdem rationibus præced. concl. nam hoc solum discrimen esset, quòd præmissæ necessariæ sunt euidentes, probabiles verò incuidentes, sed hoc non vrget, quia obiectum vt probabile ostensum est sufficienter propositum intellectui, vt possit intellectus elicere assensum circa illas præmissas, & iste assensus præmissarum est sufficiens causa, vt eliciatur probabilis conclusio, ergo etiam voluntate non contradicente necessitatur intellectus ad illum assensum, quia causa naturalis non impedita statim agit. Tum quia si per imperium voluntatis potest intellectus elicere assensum conclusionis, sequitur præmissas illas & intellectum esse sufficientes causas conclusionis, quia voluntas non causat maiorem probabilitatem in obiectis, aut euidentiam; sed hæc vera, vel falsa sunt independenter à voluntate, neque voluntas habet potestatem trahendi intellectum extra proprium connaturale obiectum; ergo præscindendo à voluntatis imperio, adhuc intellectus eliciet concl. assensum, quia est causa naturalis. Tum quia Dæmones habent notitiam incuidentem de rebus fidei, & tamen non ex affectu voluntatis, quæ de se est mala, ergo hæc non requiritur ad rerum incuidentium assensum.

Contra vrgetur; in his obiectis non determinatur intellectus ad assēsum, quia opinio est semper cum formidine de opposito, ergo nulla causatur necessitas in intellectu ex præmissis probabilibus. Tum quia si assensus in probabilibus præcederet consensum voluntatis, nullum iudicium temerarium esset peccatum, nam peccatum ideo peccatum, quia voluntarium. Tandem idem esset dicendum, quando propositio probabilior apparet opposita, & quando esset vtraq; contradictoria æque probabilis, cum enim sint causæ naturales, si possent agere independenter à voluntate, iam intellectus necessariò assentiret propositioni probabiliori ex illis cōtradictorijs, quod est falsū.

35 Resp. has rationes non vrgere contra conclusionem, sed potius contra iudiciū præmissarum, conclusio enim nostra supponit assensum præmissarum in intellectu, quo semel admisso, sequitur necessariò assensus conclusionis; dicimus tamē ad primum probare solum intellectum non necessari ad assēsum certum, & euidentem, quod concedimus, tamen cum hoc stat, quod necessitetur ad assensum verum, sicut veræ sunt præmissæ, nec obstat formido de opposito, hæc enim tollit solum firmitatem assensus, non determinationem, vt disp. seq. q. vlt. dicemus. Ad 2. concedimus iudicia præcedentia cōsensum voluntatis non esse peccata, nam tunc voluntati imputantur, & temeraria dicuntur, quatenus voluntas tenetur impedire illud iudicium, & non impedit; tenetur enim quia prudentia dictat in omni re non euidenti posse committi errorem in iudicando, & per consequens non temerè est assentiendum, & certitudinaliter, sed cum formidine de opposito, posset deinde voluntas impedire, non quidem suspendendo assensum conclusionis, sed potius assensum præmissarum diuertendo intellectum ad alia obiecta; Vel secundum aliquos sufficit, vt simul habeat iudicium possibilitatis fallendi, & non certò illis adhæreat, quod satis est ad euitandam temeritatem, & peccatum. Ad 3. concedimus assumptum in primo casu, quia fortius agens superat resistentiam contrarij, & exit in actionem, si non adsit aliud impedimentum; cum ergo vna propositio probabilior apparet sua opposita, iam fortior erit ad mouendum intellectum, & per consequens intellectus assentiet, nisi voluntas imperaret cogitationem probabilitatis alterius partis, vel periculi errandi, quod sæpè solet euenire in huiusmodi iudicijs. Quādo verò oppositæ propositiones sunt æquè probabiles, vel nulla apparet ratio veri, vel falsi, ait Doctor 3. d. 23. §. *Aliter*, & d. 25. q. 2. nullum elici assensum, sed merè neutras esse propositiones illas intellectui; neq. potest voluntas imperare assensum ad alteram partem, nisi obiectum prius moueat ad illam; quare necesse erit, vt intellectus cesset à consideratione rationum vnius partis ex imperio voluntatis, & hoc modo poterit voluntas ad vnam partem intellectum determinare.

36 Quæri solet hic, an ad assensū cōclusionis vltra assensum præmissarum prærequiratur cognitio de bonitate illationis.

Aliqui affirmant hanc cognitionem prærequiri etiam per modum iudicij, ita præsertim Poncius disp.20.Log.n.30. vbi inquit ad determinandum intellectum ad assensum cõclusionis præter assensum præmissarum vlterius requiri iudicium de necessaria connexione veritatis conclusionis cum veritate premissarum; alij prærequirunt hanc cognitionem de bonitate consequentiæ per modum simplicis apprehensionis, non iudicij. Communis, & probabilior opinio negat talem cognitionem prærequiri præsertim per modum iudicij, ita Hurt. disp.7.de An.sect.5.Arriag.disp.13 Log. sect.3. Ouied. controu.9.Log.pun.2. & alij passim, quod probatur satis euidenti ratione, nam bonitas illationis, & connexio veritatis conclusionis cum veritate præmissarum fundatur in illo principio per se noto, quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, per quod omnes regulantur discursus ex dictis 1.p.Inst. nam in virtute illius principij per se noti ex connexione extremorum in tertio in præmissis infertur connexio eorundem inter se in conclusione; statim ergo ac intellectus percipit extrema esse vnita in tertio, eo ipso manet determinatus ad iudicandum esse eadem inter se inferendo conclusionem, at sic est, quod præcisè ratione præmissarum cognoscit intellectus extrema identificari cum tertio, vt satis de se constat, ergo hoc solo determinatur ad iudicandum ea inter se identificari in conclusione, nec alia cognitio prærequiritur de bonitate consequentiæ. Confir. quia rusticus interdum benè discurrit, neque in eo discursu antecedenter ad conclusionem meditatur bonitatem consequentiæ, sed solum aduertit notitiam præmissarum, ergo præter præmissarum assensum, non requiritur alia expressa cognitio de bonitate consequentiæ. Denique si prærequireretur talis expressa cognitio de bonitate consequentiæ per modum iudicij, frustrà probaretur bonitas illationis aliorum syllogismorum, in quibus consequentia non est tam euidens per reductionem ad quatuor primos modos primæ figuræ, nam per tale iudicium præcedens semper certificaremur de bonitate consequentiæ, non ergo tale iudicium semper præcedit.

Sed obijcies definitionem scientiæ actualis ab Arist. traditam 1.Post. cap. 2. quod scire est rem per causam cognoscere, propter quam res est, & quod illius causa est, ergo ad assensum conclusionis, præter assensum præmissarum requiritur etiam, quod cognoscantur, vt illatiuæ conclusionis. Respond. per illam particulam Arist. solùm significare velle, quod cognitio scientifica conclusionis non est cognitio eius in ratione simplicis propositionis, sed est cognitio discursiua, & dependens à præmissis, vt à causis, & taliter debet cognosci conclusio, vt dicatur effectus demonstrationis; non autem significare voluit expressam cognitionem de bonitate illationis præcedere debere assensum conclusionis; ita diximus 2.par. Instit. tractat. 1. cap. 2. dum illam definitionis scientiæ particulam explicaremus, quod ponitur, quia nedum oportet, quod illa causa sit proxima, sed requiritur, quod intellectus sciat effectum à tali causa pendere.

37 Quæritur denique an conclusionis assensus ita necessariò pendeat à premissarum assensu, vt nec naturaliter, nec supernaturaliter sine ipso haberi queat, idest an ille actus, qui sequitur hîc, & nunc ex præmissis possit quoad substantiam, & rationem suam specificam haberi absque eo, quod sit à præmissis. Ouied.controu.cit.punct.5.censet saltim supernaturaliter posse produci, & conseruari conclusionis assensum sine præmissis, quia assensus conclusionis tantùm dependet à præmissis formalibus, tanquam à conditione applicãte motiuum, seu formale obiectum ea ratione, qua dependet volitio à cognitione, sed hoc conditionis genus potest à Deo suppleri, & potest supernaturaliter dari volitio sine cognitione, ergo potest dari supernaturaliter assensus conclusionis sine assensu præmissarum; idem tenet Poncius disp. 20. Log quæst.2. nu. 10. cum enim assensus conclusionis, & præmissarum sint actus realiter distincti, non apparet ratio tam necessariæ connexionis inter illos, quin possit esse assensus conclusionis supernaturaliter absque assensu præmissarum. Quod confirmari adhuc potest, quia in nostra sententia assensus conclusionis dependet ab assensu præmissarum in genere causæ efficientis, certum est autem apud Theologos posse Deum supplere tale genus causæ, nam in genere efficientis causæ quicquid agit cum causis secundis agere potest sine ipsis, inquit Theologus. Cœterum consequenter ad dicta superius n.16. & 19. oppositum est tenendum, dictum enim est ibi assensum conclusionis in suo formali, & intrinseco conceptu includere dependentiam à præmissis, & talem dependentiam esse sibi essentialem, vel saltim realiter identificatam, non autem accidentalem, & extrinsecam; præterea dictum est ibi, quod si intellectus absq. præmissis eliceret propositionẽ istam *Petrus est animal*, talis propositio non esset conclusio, quinimò essentialiter differret ab ea conclusione (licet essent de eodem obiecto materiali) quæ inferretur ex illis præmissis, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, nam hæc est scientia, & tertia operatio, illa verò simplex propositio, & tertia operatio, implicat ergo etiam de potentia Dei absoluta posse elici, vel conseruari assensum conclusionis, vt sic absque ordine ad premissas ob essentialem dependentiam, quam dicit ad illas, eo modo quo dicunt Scotistæ relationem dependere in genere causæ efficientis à fundamento, & Thomistæ actum vitalem à potentia vitali, adhuc tamen talem dependentiam à Deo suppleri non posse, quia essentialis est rebus sic dependẽtibus. Fundamentum Ouied. oppositum sustinentis falsum assumit in maiori, nam ex dictis qu. 3. assensus præmissarum effectiuè concurrit ad assensum conclusionis, & non tantùm per modum conditionis applicantis motiuum; in minori etiam dubium assumit, nam in lib.de An.disp.7.n.111.ostendimus nec supernaturaliter posse dari volitionem sine cognitione; Ratio etiam Poncij inualida est, quamuis enim in absolutis realiter distinctis prius per Dei potentiam possit à posteriori separari, vt docet Doctor 2.d.12.q.2. non tamen è contrà, quando præsertim posterius dependet essentialiter à priori, vt constat de toto, & partibus. Confirmatio, quam nos addidimus, difficilioris est solutionis, quia genus causæ efficientis semper à Deo supplebile videtur, imò hac ratione nos Scotistæ tenemus contra Thomistas posse Deum producere, & conseruare actum vitalem independenter à potentia vitali; verùm cum dicitur à Theologis omnem talem dependentiam in genere efficientis causæ esse à Deo supplebilem, explicat Doctor 4.d.12.qu.1.suprà E, & sub S. id intelligi debere in absolutis, non in respectiuis; in proposito autem conclusio, vt sic, habet rationem respectiui, quia, vt sic, intrinsecè, & essentialiter dicit ordinem ad præmissas, vnde deducitur, licet eius assensus in ratione qualitatis sit entitas absoluta, cui talis dependentia essentialiter, vel saltim realiter identificatur; quæ solutio an suffragetur Thomistis negantibus actum vitalem posse à Deo produci, & conseruari independenter à potentia vitali in lib. de Anim. discutiemus. Alia quædam solent hic disputari ad formam syllogismi spectantia, quæ consultò hic missa facimus, quia sufficienter de illis tractatum est 1. p. Inst. tract. 3.

DISPVTATIO DVODECIMA.

De Scientia.

1 *POST Tractatum de Discursu, & Syllogismo in Communi, ad eius species oporteret nunc descendere, quæ sunt Syllogismus Demonstratiuus, Topicus, & Elencus, & primò de Demonstratiuo cœteris præstantiori, attamen quia naturam, & conditiones Demonstrationis aptius venari non possumus, nisi ex notitia quidditatis, & conditionum Scientiæ, quæ effectus est Demonstrationis, & ad ipsam vt ad finem ordinatur demonstratio, idcircò Disputationem de Scientia præmittimus, vestigijs Arist. inhærentes, qui 1. Post.c.1. ostendit dari scientiam, deinde c.2. ipsam definiuit, & ex ipsius definitione postea naturam demonstrationis, eiusque conditiones declarauit, duas assignando definitiones: & quidem quod attinet ad existentiam scientiæ, satis dictum est in 2.p.Inst.tract.1.c.2. vbi innuimus contra antiquos de nouo dari scientiam, & si non de omnibus, saltim de aliquibus rebus: ad essentiam igitur scientiæ declarandam accedamus.*

QVÆ-

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Scientia.

2 SCientia solet primò diuidi in actualem,& habitualem, vtraque debet hic declarari, & quidem quoad scientiam habitualem non est difficultas, hæc enim est *habitus quidam de prima specie qualitatis, permanens, intellectualis, disponens intellectũ, non ad simpliciter operandum, sed ad promptè, faciliter, & expeditè operandum, ex frequentatis actibus scientificis acquisitus*; quæ definitio colligitur ex definitione habitus in communi insinuata à Scoto in 4. d. 6. q. 10. O. sicut enim quilibet habitus est quædam qualitas disponens subiectum non quidem ad simpliciter agendũ, nam absque habitu etiam potentia elicit aliquos actus, sed ad agendum faciliter,& promptè, acquisita ex vsu, & frequentatione illorum actuum, ad quorum productionem habitus inclinat, ex dicendis fusius in lib. de An. ita scientia habitualis disponit intellectum ad facilius, & expeditius eliciendos actus scientificos, quæ scientia actualis dicitur, ex quibus fuit genita; sic habilitas illa demonstrandi passionem mobilitatis de corpore naturali ex frequenti cognitione per demonstrationem acquisita dicitur scientia philosophica habitualis, actus verò cognitionis dicitur philosophia actualis. Cum igitur habitus ex actibus generetur, & specificetur, ex declaratione scientiæ actualis, adæquatè pa ebit, quid sit habitualis scientia, ex quibus scilicet actibus generetur, & in quos actus eliciendos inclinet intellectum; tota ergo difficultas erit in explanatione actualis scientiæ.

Scientia actualis ab Arist. definitur in concreto 1. Post. c. 2. *Scire est rem per causam cognoscere, propter quam res est quod illius est causa, & non contingit aliter se habere*, quam definitionẽ explicauimus p. 2. instit. Log. tract. 1. c. 2. vbi notauimus Arist. definijsse scientiam perfectissimam à priori, & per causam nõ solum in cognoscendo, sed etiam in essendo, vide, quæ ibi diximus c. 4. explicando particulam illam definitionis demonstrationis, *causisq. conclusionis*. Ex ista definitione scientiæ ab Arist. tradita Doctores deinde varias colligunt conditiones scientiæ.

3 Prima conditio est quod sit vera, error enim & falsitas non sunt scientia.

Secunda conditio est, quòd sit certa, pro qua notant Doctores, vt aduertunt P. Cauellus de An. disp. 3. sec. 6. & Auers. q. 26. sect. 3. quòd certitudo est firma intellectus adhæsio alteri determinatæ parti absque formidine de opposito, si enim aliqua adesset formido, non esset in intellectu certitudo, sed dubietas, nec scientia, sed opinio, quæ certitudo,& determinatio intellectus, vel prouenit ex ipsomet obiecto, quatenus ita se habet, vt simpliciter, & de potentia Dei nequeat aliter se habere, quales sunt veritates propositionum necessariarum,& ab alijs dicitur certitudo intrinseca, ab alijs obiectiua, ab alijs metaphysica; vel prouenit ex alio capite, & dicitur extrinseca certitudo, quod potest multipliciter accidere, vel scilicet quia voluntas imperet intellectui, vt taliter iudicet,& non aliter, eo quia mouetur ex aliquo affectu, vel apparenti, sed vana ratione, vt fideles, & hæretici, qui pertinaciter erroribus adherent: vel quia quod iudicatur, asseritur ab aliquibus maximæ authoritatis viris, vel ab omnibus, aut plurimis, quomodo ab omnibus certitudinaliter creditur Romam, Venetias, Neapolim esse, & tunc quò maioris authoritatis sunt viri illud credentum asserentes, eò firmius adhæret intellectus, & quia Deus est supremæ authoritatis & irrefragabilis veritatis, hinc res fidei sunt maximæ certitudinis, cum sint testimonio diuino innixæ: ab aliquibus hæc certitudo moralis vocatur (excepta fidei supernaturalis certitudine, quæ valde maior est) vel tandem mouetur intellectus ad iudicandum certitudinaliter ita esse, quia naturaliter nequit aliter euenire, quamuis simpliciter possit aliter fieri, vt si videret accidens, statim iudicaret ibi substare subiectum, & si videret ignem applicatum passo, inferret ibi calefactionem adesse, eo quia natura rerum sic postulat, cum tamen Deus posset,& calefactionem impedire, & accidens à subiecto separare; hæc dicitur certitudo physica: ad scientiam perfectissimam prima certitudo requiritur, nam sub certitudine morali potest subesse falsum,& similiter sub certitudine physica. Ad scientiam tamen minus perfectam sufficit physica certitudo, vt infra, & disp. seq. magis patebit.

4 Tertia conditio, quod sit euidens; euidentia est claritas cognitionis, qua intellectus clarè videt obiecti veritatem, & connexionem prædicati cum subiecto, dicitur euidentia, quasi clara obiecti videntia, & comparatur luci materiali, qua illustratum obiectum clarè, & distinctè percipitur ab oculo, hæc euidentia ortum habet ab obiecti necessitate, qua intellecta statim percipit intellectus connexionem prædicati cum subiecto, rationem talis connexionis,& oppositum iudicat, vt falsum; potestq. à certitudine separari, nam articuli fidei sunt certi, non tamen euidentes; quia pro statu isto nequit intellectus noster percipere rationem connexionis huius prædicati cum subiecto, quod scilicet Deus sit trinus, & vnus sed solum asseritur ex testimonio reuelantis Dei vnde fides non est cognitio euidens, sed obscura.

Hæc euidentia duplex est, alia ex parte potentiæ, & est claritas illa cognitionis intimè percipientis rationem connexionis terminorum, alia ex parte obiecti, & est aptitudo illa in obiecto manifestandi se clarè, & distinctè intellectui, vt statim ac intellectui obijcitur, mouet illum ad sui cognitionem; & est duplex, vna immediata, cum intellectus ex simplici apprehensione terminorum statim assentitur illi propositioni, nec aliquo alio distincto indiget, & hæc euidentia est principiorum, quæ immediata dicuntur, alia mediata, eo quia non ex simplici apprehensione terminorum mouetur intellectus, sed propter aliud principium distinctum, quod est causa cognitionis illius, & hæc pertinet ad conclusionem, quæ euidenter scitur propter præmissas, à quibus accipit propriam euidentiam, itaut intantum euidens dicitur, quia principia, è quibus deducitur, sunt euidentia; clarum est euidentiam immediatam non conuenire scientiæ, nam scientia est conclusionis, non principiorum, competere tamen euidẽtiam mediatam; nam quælibet conclusio est ex suis principijs euidentibus deducibilis, ergo erit in se euidens mediatè: dubiũ est de euidentia potentiæ, an scilicet requiratur, quod intellectus clarè, & distinctè percipiat conclusionem ex principijs illam deducendo; apprehendatq; dependentiam illam euidentiæ conclusionis ab euidentia principiorum, an verò sufficiat, quod conclusio sit euidens in se,& à suis principijs dependens, absq; eo quod intellectus euidenter illam percipiat, vel ista principia, sed ex testimonio fide digno apprehendens principia, vel vnum ipsorum, vt verum, deducat deinde conclusionẽ.

5 Thomistæ negant hanc euidentiam ex parte intellectus necessariam esse, sed sufficere aiunt, quod sit cognitio conclusionis aptitudinaliter ex se euidenter cognoscibilis, qua ratione ponunt nostram Theologiã esse propriè scientiam, quia verè deducit conclusiones ex articulis fidei, qui saltim in intellectu beatorum sunt euidentes; similiter concedunt scientiam subalternatã esse veram scientiam in intellectu carente scientia subalternante, si principia subalternantis à fide digno reciperet tanquam vera, & certa: ita Caiet. 1. p. q. 1. art. 2. Nazar. ibi contr. 4. Io de S. Tho. in Log. q. 26. art. 3. Complut. disp. 19. Log. q. 3. qui alios citant.

Auersa q. 26. Log. sect. 2. Ruu. tract. de Scien. q. 2. Moris. disp. 12. q. 1. distinguunt de scientia, nam vel loquimur de naturali, & ab Arist. descriptam lib. Post. & ita necessariam esse euidẽtiam; vel de scientia in genere,& sub vniuersaliori acceptione & nunc aiunt abstrahere ab euidentia, & solum dicere cognitionem veram,& certam de aliquo obiecto, quo sensu concedunt Theologiam dici scientiam.

Scotus q. 3. Prol. in 4. q. collat. & 3. d. 24. q. vnic. §. *Ad quæstionem*, sustinet de ratione propria scientiæ esse euidentiam, & nonnisi impropriè nomen scientiæ accomodari notitiæ obscuræ, & ineuidenti, quamuis certissimæ, quæ non solum est communis apud Scotistas, sed etiam apud antiquos, & ex Recentioribus sequuntur Amicus tract. 27. de scien. q. 1. dub. 9. & 10. Blanch. in Log. disp. vlt. sect. 1. Didacus à Iesu disp. 18. q. 1. & alij.

6 Quamuis hæc sit nominalis quæstio, attamen dicimus scientiam propriè dictam requirere euidentiam in intellectu scientis, & nonnisi impropriè transferri ad actus ineuidentes, quamuis certos; ita Doctor cit. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. C. & quidem quod hæc sit mens. Arist. indubitatum est; non enim agnouit aliquam infallibilem certitudinem, nisi quæ annexam habet euidentiam,& certitudinem ex diuina reuelatione prouenientem ipse nesciuit, hinc asseruit principia immediata,& per se nota esse, ac scientificum resoluere conclusiones in sua principia debere. Tum quia ex communi consensu fides,& scientia specie differunt, imò opponuntur, nam illa est obscura, ista clara,& euidens, ergo euidentia est de necessarijs conditionibus scientiæ. Neque dicas valere de scientia ab Arist. definita,

nita, non de scientia secundum genericam acceptionem. Non valet, quia sicut ex hoc, quod scientia per certitudinem differt ab opinione, si quis diceret opinionem esse sciẽtiam secũdum rationem genericam, vt dicit cognitionem veram communem certæ, & opinabili, non rectè loqueretur, sed potius abuteretur vocabulis, ita in proposito de scientia respectu fidei dicendum quapropter cum scientia ad cognitionem ineuidẽtem extenditur, est locutio impropria, & ly *ineuidens* est determinatio diminuens, vel distrahens, non secus ac si diceretur scientia incerta: & hoc fortè voluerunt authores secundæ sententiæ, & quicunq. ex Sanctis Patribus Theologiam nostram scientiam appellarunt; de qua re iterum agemus, q.4. art.3. vbi responsiones Complut. confutabimus, & rationes in contrarium soluemus.

7 Quarta cõditio, quod sit necessaria: pro qua not. ex Scõ. 1. d.3.q.4. I. & K. quod necessitas est duplex, alia simpliciter, qua res ita existit, vt non possit non existere, alia est necessitas secũdum quid, seu complexa, & est, qua res aliquæ talem habent habitudinem inter se, vt necessariò vna alteram includat, qua ratione intellectus concipiens terminos illarum necessario componit vnum de altero affirmando, & propter hanc necessariam habitudinem terminorum semper propositio de illis enunciata erit necessariò conformis, & consequenter necessario vera, ita vt nequeat falsificari pro quacunque temporis differentia, eo quia propositiones necessariæ abstrahunt à tempore, vt diximus 1.p.Inst.tract.1.cap.11. ad scientiam perfectissimam non requiritur prima necessitas, nam præter Deum omnia contingenter existunt, etiam ipsa scientia corruptibilis est, sed secunda, quatenus talem habet veritatem, vt nunquam possit contingere mutari in falsam spectata quacunque potentia, & temporis differentia, & in hoc sensu de corruptibilibus est scientia, quatenus habent quædam prædicata taliter illis conuenientia, vt non possint non conuenire; hæc conditio includitur in secunda cum dicitur, quod debet esse certa certitudine metaphysica, itaut non contingat aliter se habere: vide q.seq.art.5.

Quinta conditio est, quod sit de obiecto vniuersali, eo quia de singularibus non est scientia, quod potest probari; quia scientia ostendit passionem de proprio, & adæquato obiecto, sed hoc non est singulare, aliter alijs indiuiduis non competeret, ergo erit vniuersale, risibilitas enim nequit Petro adæquatè conuenire, sed homini; quæ conditio non conuenit scientiæ, vt sic, vt notat Bassol. q.5. Prol. art.2. ex Sco. qu.3. Prol. R. sed scientiæ de obiecto creato, eo quia naturæ creatæ diuiduntur in singularibus, at si esset aliqua natura de se hæc, & singularis, cui primò conuenirent passiones, vel quasi passiones, qualis est essentia diuina, tunc de singulari potest esse scientia, vt q. seq. art.3.

8 Sexta quod sit causata per discursum syllogisticum, quia scientia non est quælibet rei cognitio, sed est cognitio rei per causam, discursiua, & illatiua; & quia in illatione potest errare intellectus; idcircò requiritur, vt sit per demonstrationem rectè dispositam in modo, & figura, & hoc est, quod alij dicũt, ad scientiam requiri euidentiam consequentiæ; verum est tamen, quod vt notat Doctor qu.4. collat. qu.3. Prol. & Bassol. cit. hæc conditio non est de ratione sciẽtiæ vt sic, quia dicit imperfectionem tam in seipsa, cum causatio dicat dependentiam, quàm in intellectu, quia præsupponitur potentialis potens de nouo recipere scientiam, & vnum post aliud scire, hinc scientię diuinæ non conuenit; nam intellectus diuinus vnico actu simul omnia attingit clarè, & distinctè.

Septima conditio additur ab alijs, quod sit propter se, non propter operationem, quapropter scientias practicas à vera ratione scientiæ excludunt, sed de hac agemus infra q.5.

Sed contra prædicta, & præcipuè contra definitionem scientiæ potest instari; Tum quia si scientia est per causam, daretur processus in infinitum, nam hæc causa deberet per aliam causam sciri, & illa per aliam. Tum 2. quia non rectè ponitur ly *quoniam illius est causa*, nam si ad cognitionem conclusionis requiritur cognitio propriæ causæ, quatenus est causa, tunc omnis conclusio sciretur sub ratione relatiua, vt scilicet, causata, & effectus causæ. Tum 3. quia non rectè dicitur, *quod non contingat aliter se habere*, nam de corruptibilibus vt sic datur scientia, vt patet in Physicis, & in Post. Arist. demonstrat eclypsim de Luna; quæ non semper conuenit Lunæ, & de effectibus per accidens, & fortuitis differit philosophia. Tum 4. quia quod est mutabile, & contingens, nequit causare aliquod immutabile, & necessarium, entia creata sunt contingentia, & mutabilia, ergo nequeunt causare scientiam necessariam, & perpetuam. Tum 5. quia intellectus est mutabilis, ergo nequit esse subiectum alicuius immutabilis, ergo non requiritur ad scientiam necessitas. Tandem euidentia non assignatur ab Arist. inter conditiones scientiæ, qua ratione Theologia nostra, etsi euidens non sit, dicitur à Sanctis Patribus scientia, quia talis habitus nequit reduci, nisi ad habitum scientiæ inter omnes habitus intellectuales.

9 Resp. ad 1. ex dictis in 2.p.Inst.tract.1.c.4. causas sciri nõ per aliam scientiam, sed per apprehensionem terminorum, & per habitum, qui dicitur intellectus. Ad 2. conclusio cognoscitur sub propria ratione, sed depẽdenter à præmissis, quod est cognoscere absolutum cum relatione effectus, saltim virtualiter, & implicitè, quod non implicat. Ad 3. iam diximus non requiri incorruptibilitatem simpliciter, quam alij vocant incomplexã, sed complexam, & sic de corruptibilibus, quatenus sunt corruptibilia, datur scientia, quia vt sic sunt incorruptibilia incorruptibilitate complexa propter necessariam habitudinem repertam inter hoc prædicatum corruptibile, & res physicas. De Luna non demõstratur eclypsis simpliciter, nam non fieret propositio necessaria, & sempiternæ veritatis, sed vel demonstratur eclypsis quoad aptitudinem, vel eclypsis actualis de Luna in tali situ, & ordine disposita quomodo conficiũtur propositiones necessariæ; non tamen causantes scientiam perfectissimam, vt disp. seq. qu.2. art.3. effectus etiam per accidens habent sua prædicata essentialia, & passiones de ipsis demonstrabiles, & vt sic possunt dici entia necessaria, vt à scientia contemplantur. Ad 4. resp. Doctor in 1.d.3.q.4.I, obiectum non quatenus mutabile causare notitiam immutabilem sui, sed potius quatenus natura, & quia natura obiecti mutabilis habet immutabilem habitudinem ad aliud, poterit gignere notitiam sui ipsius immutabilem. Ad 5. Resp. Docto. lit. L. duplicem mutabilitatem esse in intellectu, vna est ab affirmatione in negationem, & è cõtrà, scilicet, à non intellectione ad intellectionem, & è conuersò, alia quasi à contrario in contrarium, puta à rectitudine in errorem, à veritate in falsitatem, prima semper inest intellectui, nec impedit scientiam, quia opponitur immutabilitati simpliciter, parum enim refert, quod scientia destruatur quoad entitatem: secunda conuenit illi circa complexa, quæ non habent euidentiam ex terminis, at quæ habent ex terminis euidentiam, possunt causare notitiam immutabilem in intellectu, itaut non possit à scientia ad errorem mutari, & hoc sufficit. Ad vlt. euidentia datur intelligi ab Arist. vel per certitudinem, vt diximus, vel per ly *quoniam illius est causa*, nam si intellectus percipit habitudinem causæ ad effectum, & necessitatem illationis vnius ex altero, habebit de illo euidentiam, & satis declarauit ipsam, cum definiens demõstrationem dixit ex notioribus, & immediatis constare. Theologia nostra impropriè, & latiori vocabulo dicitur scientia, neque propriè ad vnum ex quinque habitibus intellectus reducitur, sed ad alium alterius ordinis, nisi velimus dicere cum Scoto ad sapientiam aliquo modo spectare, quatenus est de perfectissimo, & summo ente.

QVÆSTIO II.

De Obiecto Scientiæ.

10 CVm scientia relatione trãscendentali referatur ad scibile, vt ad obiectum, non possumus exactam habere cognitionem naturæ, & quidditatis scientiæ, nisi naturam, & conditiones obiecti declaremus, à quo essentialiter specificatur, & proprias sumit denominationes, & cõditiones; vt autem distinctè in hac re procedamus, supponendum ex dicendis infra scientiam siue actualem, siue habitualem distingui in totalem, & partialem, scientia actualis partialis est cognitio vnius conclusionis in vna demonstratione demonstratæ, vt cognitio huius conclusionis homo est risibilis, dicitur sciẽtia actualis partialis de homine, cognitio huius conclusionis, corpus naturale est mobile, est scientia actualis partialis de corpore naturali; scientia habitualis partialis est habitus cuiuslibet conclusionis generatus ex frequentatis actibus circa illam conclusionem, qui sunt scientiæ actuales partiales, vt si quis sæpius conficeret hanc demonstrationem, omne habens naturam est mobile, omne corpus naturale est habens naturam, ergo omne corpus naturale est mobile, acquireret habitum quẽdam in intellectu inclinantem ad elicitionem huius cõclusionis tantum, non alterius, quia ex istis actibus esset genitus, non ex alijs. Scientia actualis totalis est ex partialibus actualibus conflata, itaut cognitio omnium passionum demonstratarum de aliquo subiecto, puta de homine, vel corpore naturali, erit scientia actualis totalis de homine, vel de corpore naturali:

rali: scientia totalis habitualis est habitus ex scientia totali actuali sæpius iterata generatus inclinans in conclusiones scientię totalis actualis, quomodo verò hæc scientia totalis, siue actualis, siue habitualis, dicatur vna, declarabimus q. seq. Hoc prænotato, prius diuersas acceptiones subiecti, deinde cõditiones subiecti adæquati, & attributionis scientiæ, quod nomine subiecti scientiæ datur intelligi, aperiemus.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex sit obiectum scientiæ.

11 SVbiectum hic sumimus, non pro subiecto informationis, seu inhæsionis, quo sensu paries dicitur subiectum albedinis & intellectus subiectum scientiæ, in quo subiectatur, neque pro subiecto propositionis, de quo aliud dicitur, neque pro interiori, in qua acceptione loquitur Arist. in illa regula anteprædic. *quando alterum de altero prædicatur vt de subiecto* &c. vel alia consimili acceptione, sed pro subiecto, circa quod qualibet scientia versatur, quando Arist. 1. Post. 148. ait vnam scientiam vnius esse generis subiecti, & subiectum dicitur vel in ordine ad passiones, quæ de ipso demõstrãtur, vel quia quasi sustentat totam scientiam, & basis est, ac fundamentum ipsius; solet etiam dici obiectum, sumpta similitudine ab obiecto potentiæ, sicut enim ex eo, quòd obijcitur potentiæ, dicitur obiectum, ita quia subiectum quasi scientiæ obijcitur, vt ab ipsa cognoscatur, dicitur obiectum, appellatur quoque materia circa quam, ab arte desumpta metaphora, nam sicut ars circa propriam materiam ita versatur, vt extra illam non tendat, ita se habet scientia circa proprium subiectum; quapropter hæc nomina idem significant, quamuis ab aliquibus aliqualis distinctio assignetur.

Hoc subiectum primò diuidi solet in complexum, & in incomplexum, complexum est ipsa conclusio demonstrationis cognita, & vocatur à quibusdam obiectum, nam quod scitur, est connexio prædicati cum subiecto in demonstratione per causam demonstrata, ergo ipsa conclusio est obiectum scientiæ, quæ est notitia conclusionis: incomplexum est illud, quod in cõclusione est subiectum, & passio de ipso demonstratur: & de isto intelligitur communiter, cum de subiecto scientiæ instituuntur quæstiones, nam ex hoc postea manifestatur, quodnam si obiectum complexum scientiæ.

12 Subiectum incomplexum dupliciter accipi potest, vt colligitur ex Sco. q. 3. Prol. S. vel communiter, & sic omne id, quod à scientia consideratur, siue propter se, siue in gratiam alterius, siue sit principium, siue passio, potest dici subiectum, quo sensu Doctor ibi explicat dictum D. Aug. 1. de doctr. christ. c. 2 dicentis omnis doctrina vel rerum est vel signorum: alio modo propriè, & formaliter, & est illud, quod vt finis scientiæ se habet, in gratiam cuius cætera considerantur; potest addi tertia acceptio scilicet quod aliquando sumitur pro subiecto prædicationis, & dicitur id, quod de omni in scientia considerato prædicatur, vt ens naturale in philosophia, quod tam de corpore, quàm de materia, forma, causis, & elementis prædicatur, ens rationis, vel secunda intentio in Logica Arist. sed propria acceptio est in secunda significatione.

Subiectum incomplexum propriè sumptum diuiditur in totale, & adæquatum, & in partiale, primum est finis totius scientiæ in cuius explicationem tota scientia incumbit, & omnia, quæ contemplatur, in gratiam ipsius considerat, vnde subiectum attributionis dici solet, eo quia omnia in scientia considerata attributionem habent ad ipsum, saltim in esse scibili; quia vel sunt species eius, vel principia, vel passiones, vel principia passionum inferiorum, aut alia simili ratione, dicitur totale in ordine ad totalem scientiam, à qua respicitur, dicitur adæquatum, quia totalem scientiam taliter adæquat, vt non excedat, neque excedatur ab ipsa, idest vt quicquid ad perfectam cognitionem pertinet huius subiecti, consideretur à scientia, & nihil consideret scientia, quod ad ipsum non reducatur. Subiectum partiale propriè est species aliqua contenta sub obiecto totali; quapropter neque principium, neque passio aliqua potest verè dici in scientia subiectũ partiale, etsi de illis peculiares instituantur tractatus in scientia, nam 1. Post. 25. in qualibet scientia hæc tria differunt scilicet subiectum, passio, & principium, quare quod habet tantũ rationem principij, vel passionis nunquam debet pro subiecto partiali assignari. at si non solum vt principium, sed etiam vt species subiectiua subiecti totalis consideretur, tunc poterit poni subiectum partiale, exemplum, Deus in 8. phys. solummodo consideratur vt principium motus æterni, materia prima forma, & causæ vt principia corporis naturalis, ideoque nõ possũt dici subiecta partialia Philosophiæ, nisi subiectũ extendas ad omne id quod quocunque modo consideratur à scientia; at elementa, quia non solum sunt principia mixtorum, sed etiam species corporis naturalis in communi, idcircò erũt subiecta partialia Philosophiæ. Hoc subiectum deinde diuiditur in principale, quod erit dignior species adæquati obiecti, & in minus principale, quod erit species minus digna; quod si per obiectũ principale intelligitur id, de quo præcipuè agitur in scientia, vt videtur Ouuied. intelligere controu. 1. Log. punc. 1. iam coincidit cum obiecto attributionis, quod aduertendum est, ne fiat æquiuocatio in nomine.

13 Smisinch. in proœm. Theol. q. 2. nu. 47. impugnat istam diuisionem, negat enim subiectum adæquatum formale posse diuidi in plura partialia subiecta, sed vnicum esse ait, & indiuisibile, eo quia per Scotum q. 3. prol. §. *De secundo dico*, subiectum debet virtualiter primò, & adæquatè continere omnes veritates scientiæ, at si diuisibile esset in plura partialia subiecta, non adæquatè contineret virtualiter veritates inferiorum. Sed pro impugnatione huius sententiæ sufficit communis consensus Doctorum cum Scoto q. 3. vniuer. ad 2. princ. & in principio cuiuslibet libri Logicæ, vbi diuersa assignat partialia subiecta iuxta librorum veritatem, & 1. Met. q. 1. & lib. 6. q. 1. hanc distinctionem semper vt veram supponit, & plura cõtra ipsum dicemus art. 4. & seq.

Hurt. disp. 1. Log. sec. 1. & disp. 1. Met. sect. 1. subsect. 3. & 4. quem sequitur Arriaga disp. 1. Log. sec. 2. & Ouuied. ab initio Logicæ impugnat diuisionem assignatam tanquam vocabulis abutentem, & confusionem gignentem, concedit enim obiectum attributionis esse illud, ad quod omnia reducuntur, & attributionẽ habent (quamuis discrepet etiam in explicatione huius attributionis, vt infra art. 6.) sed negat hoc obiectum totale dici, & adæquatum, nam istud per ipsum est aggregatio omnium, quæ in scientia cognoscuntur, putà si in Philosophia solum hæ propositiones considerarentur, Cælum est incorruptibile, homo est risibilis, materia est potentialis, Cælum, homo, & materia essent adæquatum subiectum, & totale Philosophiæ, incorruptibile, risibile, & potentiale prædicatum totale, vnio adæquata essent tres connexiones istarum propositionum, & ista tria subiecta, tria prędicata, & tres vniones essent obiectum adæquatum (secundum enim ipsum subiectum differt ab obiecto, quod subiectum est, quod in conclusione subijcitur, obiectum est tota conclusio) & quodlibet seorsim erit partiale subiectum, vnde subiectum attributionis erit pars adæquati obiecti; quod alio nomine obiectum proprium communissimum vocatur ab ipso. Quem etiam dicendi modum ex nostris iudicat probabilem Poncius disp. 2. Log. q. 2. quia inquit scientiam adhuc retinere posse suam vnitatem ex parte obiecti, quamuis nulla vnum esset eius obiectum adæquatum, sed potius aggregatum ex omnibus, quod est manifestè contra Scotum q. 3. vniuersal. & q. 3. prolog. & alibi frequenter.

14 Hæc tamen opinio potius immersa manet in confusione illa, & vocabulorum abusu, quem tribuit alijs, quam aliquid claritatis contineat, etenim ab omnibus ferè Doctoribus obiectum adæquatum, & totale cum obiecto attributionis cõfunditur, & conditiones assignantur, & in quęstionibus de nomine communis opinio facit veritatem, vt notat Bart. in *l. de minore* §. *Plurimum*, ff. de *quæst*. circa finem: præterquam quod negat obiectum adæquatum & totale, à quo specificatur scientia vnitatem aliquam necessariò habere, quod esse falsum ostendemus q. seq.

Rursus solet obiectum diuidi in materiale, & formale, quæ diuisio est valde notanda; nam ex ipsa pendet decisio quæstionis sequentis; sed mirum est, quàm sint inter se varij præsertim recẽtiores tam Thomistæ, quam Scot. in huius rei explicatione. Fuentes q. 3. Log. diff. 1. art. 1. explicat obiectum formale illud esse, quod est scientiæ adæquatum, quia per se à scientia attingitur, materiale verò esse inadæquatum, quia in gratiã adæquati obiecti contemplatur à scientia, vt color est obiectũ formale visus, albedo verò obiectum materiale, citatque Scotum in 2. d. 24. E, ad 2. princ. Hanc eandem explicationem, dant Recentiores præsertim Hurt. Ouuied. & Arriaga cit. dicunt enim obiectum formale esse illud, quod per se intenditur à potentia, non propter aliud; materiale, quod in gratiam obiecti formalis cognoscitur, vel appetitur à potentia, sic finis est obiectum formale voluntatis, media obiectum materiale, præmissæ sunt obiectum formale scientiæ, conclusio obiectum materiale, quia conclusio cognoscitur propter præmissas.

15 Sed contra Fuentes est ipsemet Doct. ibi cit. qui ex professo explicationem illam impugnat, & valde miramur Fuentes pro se citasse Doctorem, cum apertè ibi dicat albedinem, quamuis obiectum inadæquatum, esse formale obiectum visus, non materiale, eo quia color in communi non videtur, & si nullus esset intellectus, qui colorem in communi abstraheret, adhuc oculus bouis videret album, & nigrum. Tum quia tam adæquatum obiectum, quàm inadæquatum est diuisibile in rationem materialem, & formalem, vt corpus naturale est obiectum materiale adæquatum Philosophiæ, vt naturale est formale adæquatum, Cælum est materiale inadæquatum quatenus naturam habet simplicem, est inadæquatum formale. Per quod patet ad Hurt. quãuis enim explicatio illa rectè obiecto materiali, & formali voluntatis adaptari possit, non tamen respectu intellectus, nam sic solum attributionis obiectũ esset obiectum formale. Tum quia si præmissæ essent obiectum formale scientiæ, cum habitus ex obiecto formali specificentur, nulla esset differentia inter habitum principiorum, qui dicitur intellectus, & habitum scientiæ, & falsò diceretur scientiam esse conclusionis, intellectum verò principiorum, nec est par ratio de fine respectu mediorum, & præmissis respectu conclusionis, quia vt ait Doctor 3.d.28. in fine, ibi est vnica bonitas motiua, hic duplex veritas, vt suo loco dicemus. Tum quia quamuis præmissæ sint causa efficiens conclusionis, non tamen sunt finis, sed potius conclusio est finis, vnde conceditur conclusionem cognosci per præmissas, negatur verò conclusionem esse propter præmissas, quia ly *propter*, innuit causalitatem finalem, imò præmissæ assumuntur in demonstratione propter conclusionem.

16 Alij Thom. obiectum materiale dicunt esse, quod per accidens à scientia consideratur, idest per se attingitur, sed ratione obiecti formalis, & istud erit, quod per se, & ratione sui consideratur, vt lapis ratione sui non videtur, sed ratione coloris, hinc lapis dicitur obiectum materiale, color obiectum formale visus, In hoc autem formali obiecto duas rationes distinguunt, rationem, scilicet formalem *quæ*, & est res illa, quæ attingitur, & vt in esse rei consideratur, quæ obiectum formale *quod* etiam vocatur, & rationem formalem *sub qua*, & est ratio illa, per quam res in esse rei constituitur in esse obiecti, & scibilis, etenim res aliqua potest esse in se ipsa considerata obiectum diuersarum scientiarum, vt patet de homine, qui vt ens naturale pertinet ad Philosophiam, vt sanabilis ad medicinam, vt dirigibilis in moribus ad moralem, naturalitas, sanabilitas, & dirigibilitas dicuntur rationes *sub quibus*, nam per ipsas homo specificatur & determinatur ad hanc vel illam scientiam, solet quoq; appellari obiectum formale *quo*; Alij verò hanc rationem vocant *per quam*, seu *propter quam*, quia est motiuum assentiendi conclusionibus, quos sequitur Meurisse in Met. q.4. proœ. & rationem *sub qua* aiunt esse conditionem quandam obiecti, sine qua non posset intelligi, vt est vniuersalitas, vel abstractio à materia, vel lumen aliquod ex parte potentiæ, quo potentia ad certum determinatur assensum, talis est lux respectu coloris, qui licet sit in se visibilis, vltimatè tamen actuatur per lucem, & alij aliter explicant, vt dicemus quæst. seq.

17 Expeditius tamen dicendum cum Doct. q.3. prol. §. *ex his* iuxta expositionem Lic. ibi. & verioribus Scotistis, imò cum ipso D. Tho. 2.2. q.1. art.1. vt fatentur Complut. disp.1. proœ. q.2. quod obiectum materiale sit res, quæ consideratur in scientia & dicitur materiale obiectum propter indifferentiam, quam habet, vt à diuersis scientijs consideretur, & à Thomistis dicitur ratio formalis *quæ*, obiectum formale est ratio illa, sub qua consideratur à scientia, vnde modus considerandi dicitur, & se habet vt differentia contrahens rem consideratam, & materiale obiectum ad definitum, & proprium modum considerandi illius scientiæ, per quem modum vna scientia ab altera distinguitur, quamuis eandem rem considerent, vt patet in exemplo adducto de homine, ita Arist. 2. Phys. 17. Hic tamen est not. cum Zab. lib.1. de nat. Log. c.8. quòd cum modus cõsiderandi constituat obiectum in esse obiecti talis scientiæ, & consequenter sit ratio, cur passio demonstretur de re considerata, vt naturalitas, quæ est modus considerandi corpus naturale à Philosophia, est medium etiam demonstrandi passiones de ipso corpore: hinc sequitur, quod non debet modus iste coarctare rem consideratam secundum esse, quod habet in se, quasi quod res considerata pluribus inferioribus conueniat, quàm modus considerandi, sicut se habet animal respectu rationalis, sed solum debet coarctare in esse scibilis, quatenus scilicet eadem res, quæ indifferens est vt secundum diuersa prædicata consideretur, à modo considerandi coarctetur ad istam, & non illam considerationem; sed in re debet esse æqualiter, cõmunia itaut de quo dicitur res considerata dicatur etiã modus considerandi, ita se habet naturalitas respectu corporis naturalis: ratio huius est, nam si vnum excederet alterum, iam committeretur error ab Arist. assignatus 1. Post. c.5. scilicet quòd passiones demonstrarentur de subiecto non primo, & inadæquato. puta si aliqua scientia consideraret animal quatenus rationale, & per rationalitatem de animali demonstraret risibilitatem; vel si aliqua scientia per sensibilitatem de homine demonstraret passionem ipsi conuenientem, quatenus sensibilis est, iam passiones demonstrarentur de subiecto non proprio, & inadæquato. Poncius hic disp.2. Log. concl.2. valdè insudat, vt assignet obiecta formalia distinctiua scientiarũ, vndè ait, quod si compararentur duæ scientiæ distinctæ habitæ de eadem propositione complexa ad seinuicem, non distinguerentur ex parte obiecti formalis, vel materialis vlla ratione sed ex parte principiorum diuersorum, quibus ostenderetur illa eadem conclusio in diuersis scientijs. Sed quæst. seq. art. 1. n.63. ostendemus hanc distinctionem ex parte principiorum non esse primam, & radicalem, nam ideò diuersa sunt principia, quia diuersa est ratio formalis obiectorum, vnde omnis distinctio, & vnitas scientiæ à distinctione, vel vnitate formalis obiecti trahit originem.

18 Quapropter subiectum completum, & adæquatum specificans scientiam, ipsamq; distinguens ab alijs scientijs, non est materiale tantum, vel formale solum; sed ex vtroque constitutum, nam vt notat Didac. à Iesu in Log. q.3. proœ. neque sanabilitas vt sic constituit medicinam, neque dirigibilitas Philosophiam moralem, sed homo quatenus sanabilis, vel dirigibilis, & per vtrumque coniunctim respondere debemus ad interrogationem, per quam subiectum quæritur alicuius scientiæ, sic corpus naturale quatenus naturale est subiectum Philosophiæ, ens in quantum ens est subiectum Metaph. vbi ly *in quantum* non se tenet reduplicatiuè, vt liqui Scoustæ asserunt, quia tunc facit sensum reduplicatiuum, quando particula, cui additur, est causa, vel conditio, cur prædicatum conuenit subiecto, vt diximus 1.p. Inst. tract.1. c.12. modò neque naturalitas neque ratio entis est causa, cur hoc prædicatum scilicet esse subiectum adæquatum Philosophiæ, vel Met. conueniat corpori, vel enti, non enim valet arguere, corpus naturale est habens naturam, seu habet naturalitatem, ergo est subiectum Philosophiæ, sed causa est, quia habet omnes conditiones adæquati subiecti; qua propter ly *in quantum* tenetur specificatiuè, quia specificat rationem, secundum quam esse subiectum competit corpori.

Verùm vt clarius pateat, quodnã assignari debeat pro subiecto adæquato, & attributionis in scientia, debemus conditiones necessariò requisitas inquirere, quæ variè à Doctoribus assignantur itaut ab aliquibus quatuordecim ponantur, ita Bonetus 1. Met. c.3. Fland. q.1. art.7. sed communior sententia est, quod sint tres cum Scoto q.3. Vniu. ad quas cæteræ reducuntur infrà n.54. referendæ, ad quarum intelligentiam faciunt seq. artic.

ARTICVLVS II.

An de subiecto debeat præcognosci quin est, *seu existentia*.

19 DVo quærit quæstionis titulus, an scilicet de subiecto in scientia præsupponi debeat, quod habeat existentiam, itaut nullo modo possit in scientia demonstrari, deinde si debet præsupponi, quænam sit ista, actualis ne, vel aptitudinalis, an saltim obiectiua.

Quoad primum, communis est opinio apud Recentiores existentiam subiecti non posse demonstrari in scientia à priori, sed benè à posteriori, ita Io. de S. Tho. q.24. art.1. Didac. à Iesu disp.16. q.2. in fine. Moris. disp.11. q.2. ar.2. ex Scotistis Lich. q.3. prol. §. *Ad argumenta alterius quæstionis*, Barg. ibi. §. *Secundò, quia per omnem*. Tromb. 12. Met. q.2. Ant. And. 1. Met. q.1. Faber theo.2. & alij. Tat. verò 2. Post. q.1. dub.3. cõcedit posse etiam à priori demonstrari, quem sequitur Amicus tract.25. disp.2. q.3. dub.4. & probabile putat Bassol. q.3. prol. §. *Ad rationes eorum*. Alij admittunt de partiali, negant de totali, ita Sonc. 12. Met. q.2. Caiet. 2. Post. c.1. dub.8. & alij apud Amicum cit. Tandem Zab. lib. de trib. præcog. c.9. Suess. 1. Met. q.1. Baldu. in proprio quæstio de hac re, absolutè negat subiectum in scientia demonstrari posse, quo ad *si est*, sed necessariò præsupponi.

Quoad secundum, qui affirmant de ente rationis dari scientiam,

tiam, concedunt sufficere, vt de subiecto præcognoscatur existentia obiectiua; qui negant dari de ente rationis scientiam, consequenter asserunt requiri existentiam realem: Sed isti sunt inter se diuisi, nam Caiet. 1. Post. cap. 1. Tol. qu. vn. ad 5. Niger in clyp. q. 5. in Porph. asserunt præsupponi debere existentiam actualem realem, non quam semper habeat, sed saltim statutis à natura temporibus, vt quod rosa in Vere existat, vel quod aliquando extiterit, siue in se, siue in suo continenti virtualiter. Ruuius autem 1. Post. c. 1. q. 2. Blanc. in Post. disp. 3. sect. 4. Amicus tract. 27. disp. 4. q. 2. dub. 1. sustinent hoc non esse de ratione scientiæ, ad quam sufficit, vt aptitudinalis existentia subiecti præsupponatur, sed ratione nostri intellectus sensibus alligati esse necessarium, vt semel saltim habuerit actualem existentiam.

20 Dicimus primò, si scientia sumatur pro toto processu cognoscendorum in aliqua facultate, poterit probare existentiam subiecti tam partialis, quàm totalis à posteriori, non à priori, saltim pro statu isto. Conclusio est Scoti q. 3. prol. V. 1. Met. q. 1. & q. 3. Elech. & primò quod possit à posteriori probare existentiam subiecti, siue partialis, siue totalis, patet, nam Deus est totale subiectum in theologia, quæ tamen ostendit Deum esse, Arist. probat per media physica existentiam subiectorum partialium philosophiæ, vt ex ferri sursum ad extremum existentiam ignis, ex motu circulari existentiam cœli, per media metaphysica existentiam Dei. Tum quia poterit obiectum aliquod esse ignotum, vel saltim à proteruo negari, & scientia habere sufficiens medium ad ostendendam existentiam, vt patet in exemplis adductis, ergo absq. eo, quod recurrat ad superiorem scientiam, ex se poterit suum subiectum firmare. Tum quia metaphysica est omnium naturalium suprema scientia, ergo ad ipsam pertinebit probare dari proprium subiectum, non ad superiorem, quam non habet, nec ad inferiorem, quia vt arguit Doct. in prol. cit. hæc scientia esset prior metaphysica, ergo si metaphysica poterit hoc præstare, etiam aliæ scientiæ, si propria habebunt media; cum sit eadem ratio.

Secundò quòd non possit à priori, prob. quia vel loquimur de existentia actuali, & de ista, cum sit creaturis prædicatum contingens à causis contingenter existentibus causatum, non poterit confici demonstratio rigorosa, quæ est ex necessariis; tum quia, vt dicemus seq. conclus. scientia abstrahit ab existẽtia actuali subiecti; enti verò increato quamuis sit essentiale prædicatum, non potest tamen ostendi à priori, nisi per deitatem, quam naturaliter non cognoscimus, ita Doctor in 1. d. 2. quæst. 2. G. vel loquimur de existentia aptitudinali, qua subiectum est ens quoddam possibile in rerum natura non prohibitum, nec repugnans, & hæc quamuis necessariò conueniat subiecto, attamen non poterit ostendi, nisi concipiendo saltim rationem explicantem subiecti nomen nullam includere falsitatem, nec vnam particulam alteri repugnare, vt facit Doctor in 4. d. 1. q. 2. art. 2. ostendendo Sacramentum non esse aliquod impossibile, eo quia, inquit, nulla particula descriptionis Sacramenti repugnat alteri, vnde nullam includit falsitatem, quia ex 5. Met. c. de falso, nulla ratio est in se falsa, nisi partes inter se contradicant, & per consequens Sacramentum nõ erit purum non ens, & impossibile, quia nihil est purum impossibile, nisi cuius ratio est in se falsa sic à pari poterit ostendi possibilis existentia subiecti ex hoc, quod ratio ipsius nullam in se se includit falsitatem; sed hoc est procedere à posteriori, non à priori, quod probatur, quia veritas, vel falsitas sunt effectus possibilitatis, vel impossibilitatis entis, ex eo enim quod res est, vel nõ est, oratio dicitur vera, vel falsa, nõ è cõtra, ergo &c.

21 Diximus si scientia sumatur pro toto processu, &c. nam si rigorosè accipiatur pro notitia conclusionis demonstrationis potissimæ, in qua passio de subiecto demonstratur, sic neq. à priori, neque à posteriori poterit probari existentia de subiecto, sed præsupponi debet, quo sensu intelligendus est Arist. cùm 1. Post. c. 2. dixit de subiecto in scientia præcognosci *quod sit*. Diximus etiam, quod saltim pro statu isto nequeat à priori probari possibilis existentia, quia si quis distinctè, & in se perciperet v. g. animalitatem, & rationalitatem, posset fortè concludere possibilitatem de homine, vt ait Doct. de existentia actuali Dei in 1. cit.

Sed contra arg. primò; quod nullo modo possit in scientia demonstrari subiecti existentia. Tum ex Arist. dicente subiectum supponi in scientia, vt finem, item existentiam ad metaphysicum pertinere, sicut quidditas ab ipso consideratur, quare non poterunt aliæ scientiæ ostendere existentiam subiecti. Tum 2. quia scientia pendet ab obiecto, & si datur scientia, datur etiam obiectum; ergo si dubitatur de existentia subiecti, dubitaretur etiam de existentia scientiæ, quia subiectum est basis, & fundamentum scientiæ. Tum 3. subiectum est maximè notum omnium, quæ sunt in scientia, ergo nequit eius existentia demonstrari, quia demonstratio ex notioribus procedit. Tum 4. si probaretur per effectum, hoc esset in virtute connexionis effectus cum causa, vt si diceretur, fumus est, ergo ignis est, valet conseq. propter necessariam connexionem fumi cũ igne, quæ debet præcognosci, ergo ante istam demonstrationẽ supponitur ignis existentia. Tum 5. quæstio *si est* ab Arist. 2. Post. c. 1. appellatur quæstio totius, quia quærit totum subiectum, vt an homo sit, vbi questio *qualis sit*, dicitur quæstio partis, vt an homo sit albus, nam non quæritur totus homo, sed aliquid de homine, quare si quis subiectum scientiæ negauerit, omnia, quæ sunt in ipso, auferuntur, nec aliquid remanebit ad demonstrandam existentiam aptum; dicitur etiam ab Arist. ibi, quæstio simplex, & incomplexa, sed demonstratio est cõplexorum, ergo &c.

22 Resp. ad 1. subiectum supponi in demonstrationibus à priori, & etiam in illis à posteriori, in quibus concluditur aliquod prædicatum supponens subiecti existentiam, & esse verũ ipsius; non tamen est necessarium supponi in toto processu scientiæ, in quo debet prius inuestigari, an subiectum sit, si est ignotum, vt possimus deinde demõstrare passiones de ipso; nã subiectum, cum sit finis, est primum primitate intentionis non executionis, quare poterit prius in scientia tractari de aliquibus tanquam mediis quasi inseruientibus ad indagandam ipsius existentiam. Nec rerum existentia, & quidditas in particulari ad metaphysicum spectat, aliter deberet ad omnia genera descendere, & sic nulla daretur alia scientia præter Met. sed solum in communi. Ad 2. dicimus scientiam posse probare proteruis sui subiecti existẽtiam, quod sufficit, vel assumptum esse verum de scientia in rigore, non de toto processu scientiæ, in quo potest dari aliqua demonstratio, quæ sit positio, & quasi proiectio fundamenti totius fabricæ scientialis, vt patet de domo, in cuius ædificatione etiam fit fundamentum. Ad 3. verũ est modò subiecta scientiarum esse maximè nota, & regulariter raró probatur ipsorum existentia, poterit tamen à posteriori probari per aliquem effectum nobis notiorem. Ad 4. poterit probari vel ex non implicantia rationis formalis subiecti, vt diximus in prob. conclus. vel ab effectu, in quo reperiatur aliqua conditio, ex qua inferatur connexio effectus cum causa, & consequenter existentia causæ, vt docet Scotus in prol. cit. vbi ex dependentia limitatione, & imperfectione creaturæ arguit existentiam causæ independentis, illimitatæ, & perfectissimæ, qualis est Deus, quod fusè, & subtiliter deinde prosequitur in 1. d. 2. q. 2. à lit. G. vel tandem (vt exemplo de fumo adducto satisfaciamus) si connexio effectus cum causa debet præcognosci ante demonstrationem, sufficit, vel quod habeatur cognitio aptitudinalis existentiæ, vel saltim cognitio conditionalis, puta si fumus est possibilis, ignis est possibilis, sed fumus est ens possibile, ergo etiam ignis. Ad 5. etiamsi dubitetur de toto subiecto, adhuc remanebit aliquod medium à posteriori ad ostendendam ipsius existentiam: neque dicitur quæstio simplex, & incomplexa, quasi sit apprehensio termini simplicis, sed quia fit per propositionem de 2. adiacente, in qua verbum *est* simpliciter, & solum prædicatur de subiecto, vbi in quæstione *qualis sit*, fit propositio de 3. adiacente, & prædicatum distinguitur à subiecto, & copula; imò ratio est ad oppositum quia si *an sit* est quæstio, erit propositio dubitabilis, ergo poterit probari per syllogismum, ergo non erit quid incomplexum, vide P. Fabrum loc. cit.

23 Secundò è contra, quod possit à priori demonstrari. Tũ quia potest scientia à priori sua principia demonstrare, vt cum ex definitione in vno genere causæ ostenditur definitio in altero genere, vt facit Arist. 1. Post. vbi definitionem formalem demonstrationis probat per definitionem materialem, ergo poterit etiam subiectum proprium demonstrare à priori. Tum 2. quia existentia aptitudinalis per se conuenit 2. subiecto in modo, sed omnis talis propositio est à priori demonstrabilis. Resp. ad 1. disparem esse rationem, nam causæ possunt esse sibi inuicem causæ, & idcirco potest vnum prædicatum demonstrari per aliud notius, at existentia aptitudinalis, cum sit modus intrinsecus rei, non nisi à priori per quidditatem posset ostendi, quæ pro statu isto non ita perfectè concipitur, nisi in ordine ad compossibilitatem, vel repugnantiam conceptuum, vt diximus, & per consequens à posteriori; cui accidit, quòd modus intrinsecus nequit concipi sine re, cuius est modus, neq. potest apprehendi res aliqua vt verum ens, quin vt potens existere concipiatur, quod est concipere aptitudinalem existentiam, quapropter nequit deduci de tali existentia vera conclusio, cum conceptus huius existentiæ includatur in con-

ceptu præmissarum, & quidditatis. Per hoc patet ad secundum.

24 Dicimus 2. si scientiam sumamus, vt communem ad realem, & rationalem, non necessariò præsupponit realem existentiam obiecti, sed sufficit obiectiua; at si de scientia reali solum est sermo, ex se præsupponit existentiam realem aptitudinalem, actualem verò aliquando requirit ex parte nostri intellectus. Prima pars de existentia obiectiua patet ex dictis q. prol. art. 4. & disp. 3. vbi vidimus ens rationis habere suo modo entitatē, existentiam, passiones, & de ipso posse dari scientiam, & propositiones necessarias formari. Secundò, quòd actualis existentia non requiratur docetur à Scoto in 4. d. 1. q. 2. k. & 2. d. 3. q. 9. B. & prob. ab ipso, quia scientia abstrahit ab existentia obiecti actuali, aliter posset quandoque esse & quandoque non esse, vnde de quibus non sunt, nec vnquam fuerūt, vel erunt, demonstramus passiones, & sufficit, quòd habeant verum esse reale potentiale. Tum quia posset Deus species rerum infundere, etiamsi non existant. Tandem & propter intellectum nostrum requiratur, quod aliquando res aliqua extiterit, patet, quia ad cognitionem scientificam requiritur species obiecti concurrens ad elicitionem illius, species autem, nisi à Deo infundatur, ab obiecto, & intellectu agente producitur, vt fusius in lib. de An. ergo requiritur, quod existat obiectum; maximè pro statu isto, in quo omnis nostra cognitio ducit originem à sensibus.

Ob. probando requiri actualem existentiam; nam 1. Post. 5. quod non est, non potest sciri. Nec dicas intelligi de eo, quod nec est, nec potest esse. Nam prædicata non affirmantur de subiecto potentia, sed actu, dicitur enim homo est risibilis, non autem potest esse risibilis. Tum 2. scientia realiter refertur ad obiectum, at relatio realis est inter extrema realia. Tum 3. scientia realiter causatur ab obiecto, vel à specie ab obiecto producta, ita vt obiectum exercere debeat actualē causalitatē, ad quam necessario requiritur existentia. Tum 4. ab eo, quòd res est, vel non est, oratio est vera, vel falsa; ergo res debet actu esse. Tum 5. subiectum supponitur quoad *an sit*, sed *an sit* dicit existentiam actualem, ergo &c. min. prob. quia verbum *est* de secundo adiacente dicit existentiam actualem, vnde non est verum dicere, Antichristus est.

25 Resp. ad 1. vt ibi, & ad impugnationem patet ex dictis 1. p. Instit. tract. 1. c. 11. & tract. 2. c. 1. videlicet, quod in propositionibus necessarijs verbum *est* abstrahit à quacunque temporis differentia, nec dicit realem inhærentiam prædicati in subiecto, sed solum realem connexionem; ita vt si res illa existeret, necessariò tale prædicatum haberet. Ad 2. patet ex dictis d. 8. q. 5. art. 5. quòd illa est relatio transcendentalis, quæ potest ad non ens terminari, non prædicamentalis. Ad 3. dicimus scientiam à specie causari, non ab obiecto immediatè, cū sit abstractiua, idcircò probat vltimam partem concl. præterquam quod potest scientia auditu, vel lectione acquiri; potest etiam intellectus ex cognitione vnius rei cognitionem alterius elicere, vt ex visibilibus inuisibilia cognoscere. Ad 4. per ly esse, & non esse non intelligi actualem existentiam rei, & negationem eiusdem, sed vel potentialem, vel necessariam conuenientiam, vel disconuenientiam prędicati cum rei quidditate. Ad 5. ex Sco. in 4. cit. præcognitio *an sit* non est de esse actuali, sed de non repugnantia in effectu, seu de esse aptitudinali, nec semper *est* de secundo adiacente dicit actualem existentiam, sed aliquando veram essentiam, quo sensu concederetur hæc propositio, Antichristus est, sed communiter negatur propter æquiuocationem, quia potest dicere existentiam actualem, ideoque indiget explicatione.

Secundò obijc. quod nulla requiratur existentia obiecti, neque aptitudinalis, in reali scientia, nam Philosophia est scientia realis, & tamen multa de infinito, de vacuo, de priuatione demonstrat, ergo &c. Resp. illas non esse veras demonstrationes, nec de illis dari veram scientiam positiuam, sed negatiuam, quia non habent veras essentias; vel dicendum, quòd habent existentiam conditionalem, nam Philosophus data hypothesi, quòd detur infinitum, vel vacuum, inquirit deinde passiones, quæ conuenirent, si darentur à parte rei, quod sufficit.

ARTICVLVS III.

An subiectum debeat habere quid rei.

26 PRæcognitio *quid sit* ex dictis 2. p. Instit. tract. 1. ca. 1. diuiditur in quid nominis, & quid rei: quod subiectum debeat habere quid nominis, ab omnibus conceditur, quia hæc est prima omnium cognitio, quam de re aliqua habere possumus; solum dubitatur de quid rei, seu definitione. Et quidem ex dictis disp. 1. q. 4. art. 3. definitio propriè dicta, & rigorosè competit solum enti positiuo, per se vno, reali, composito realiter, vel saltim quantum ad conceptus, & vniuersali quapropter si per quid rei hanc definitionem volumus intelligere, nec entia rationis, nec ens reale in communi possunt esse subiecta scientiarum, quod est falsum; idcircò per quid rei hic intelligimus vel definitionem istam, vel saltim conceptum aliquem quidditatiuum, etiam simpliciter simplicem, qualis est conceptus entis, eo quia talis conceptus sufficit ad demonstrandas passiones de suo subiecto.

Ex quibus deducitur, quòd entia rationis possunt habere rationem subiecti scientiæ, vt ibi diximus disp. 3. & rationes, ac authoritates, quæ in contrarium afferuntur, valent de scientia rigorosa. Similiter ens in communi, quod proprium quidditatiuum conceptum habet, per quem passiones demonstrantur de ipso, insuper Deus, qui etsi realiter simplex sit, est tamen in conceptu compositus, qui conceptus vt medium inseruire potest ad demonstranda attributa de ipso Deo, quæ se habent quasi passiones, & conceptus ille quasi causa, quod sufficit ad scientiam, vt diximus 2. p. Instit. tract. 1. c. 4. Substantia rationem subiecti habebit ex ista conditione, vnde plures species substantiæ ponuntur in varijs scientijs vt subiecta: nec vrget, quod ait Arist. 6. Met. 1. substantiæ non esse demonstrationem; non vrget, quia est sensus, quod substantia non concluditur vt prædicatum, & passio in conclusione, sed benè vt subiectum de quo passiones demonstrentur. Neq; accidens ex isto capite possumus à subiecto scientifico excludere, nam habet propriā definitionem essentialem, etsi non purè quidditatiuam ex 7. Met. 12. vsque ad 20. per quam propriæ poterunt passiones demonstrari de ipso, vndè in mathematicis scientijs quædam accidentia statuuntur subiecta, & ipsum accidens in communi tanquam pars subiectiua adæquati obiecti, quod est ens consideratur à Metaphysico.

27 Dices cum Alex. 2. Met. com. 56. & Bald. q. de obiecto Log. ex 6. Met. 6. habetur, accidentis non esse scientiam: & 4. Met. 14. negatur accidens esse alterius accidentis subiectum, ergo non habebit demonstrabiles passiones; & text. 4. tot sunt partes philosophiæ, quot species substantiæ, sed omnis se entia est pars philosophiæ, ergo &c. Tum quia accidens est ad substantiam vt ad efficiens, & finem reducibile, vnde per ordinem ad ipsam definitur, ergo per se non consideratur à scientia. Resp. in 1. loco Arist. non loqui de accidente à substantia contra distincto, sed de effectibus per accidens, quæ rarò, & contingenter eueniunt, non à determinata causa, vnde subiungit scientiam esse de eo, quod semper, aut plurimum euenit, quia ex his possumus arguere virtutem in causis producendi effectus illos, & per consequens propositiones necessarias de illis causis, & effectibus conficere: in secundo loco non loquitur de passione, sed de accidente realiter à subiecto distincto, nec de subiecto immediato, sed de vltimato, quod tantum est substantia, vel ex 4. d. 49. q. 2. N. loquitur de accidētibus disparatis non de ordinatis; in tertio loco per philosophiam intelligit metaphysicam, cuius vna pars est de substantia materiali, alia de immateriali, vt exponit ibi Doct. nō quod etiam de accidente non agat, sed quia mentionem facit solum de principalioribus partibus. Ad rationem dicimus accidēs habere propria prædicata quidditatiua, etiā vt abstrahit à substantia, & proprias passiones, quapropter poterit habere rationem per se considerati à scientia, etsi ordinem dicat ad substantiam.

Vt igitur videamus, an de ratione subiecti scientiæ sit, quod habeat proprium quid rei, inquirendum est, an quæ nō habent quid rei, seu conceptum quidditatiuum possit de ipsis esse scientia, talia sunt duo ex dictis disp. 1. cit. ens per accidens & singulare.

28 Circa primum notat Doct. 6. Met. q. 2. quod duplex est ens per accidens, vnum accidentalitate rei, quod dicit rem nō per se vnam, sed ex pluribus aggregatam, vel sine ordine, vt cumulus lapidum, vel cum aliquo ordine, vt exercitus, vel cum aliqua accidentali informatione, vt homo albus, & primum est magis ens per accidens quàm secundum, & secundum, quā tertium, quia primum minorem dicit vnitatem, quam secundum. Aliud est ens per accidens accidentalitate causæ, & illud dicitur, quod etsi vnam per se entitatem dicat, non est tamen à determinata causa, sed præter intentionem agentis principalis euenit, & rarò, vt sunt effectus fortuiti, & casuales, scilicet inuentio thesauri ex fossione terræ, frigus tempore caniculæ, &c. Vtrumque autem potest dupliciter sumi, vel in actu signato, &

vt alij

vt alij dicunt,formaliter, & sic dicit conceptum istum accidentalitatis vel ei, vel causæ; secundò in actu exercito, & pro substrato,seu pro materiali,quomodo dicit res illas,quæ entia per accidens denominantur. De ente per accidens in actu signato dari scientiam concedunt omnes cum Alense 6. Met. tex.4. quia vt sic dicit conceptum vnum per se, habetque plures passiones demonstrabiles,vt quod non sit scibile, non habeat determinatam causam,non habeat vnam passionem, &c. sicut de syllogismo sophystico datur scientia,si in actu signato sumatur, non tamen materialiter, sic de infinito, de vacuo, & similibus, quæ scientia ab alijs dicitur scientia negatiua, & secundum quid. Ex quo patet Poncium non satisfacere quæsito disp.22.Log.q.2.n.14.dum ait de ente per accidens posse dari scientiam, quia potest quis certò cognoscere de pariete albo, quod non habeat aliquam per se vnam proprietatem, & quod sit distinctæ rationis ab ente per se,& quod non sit vnũ per se. Hoc enim solum probat posse dari scientiam de ente per accidens sumpto in actu signato,in quo sensu non controuertitur quæsitum,sic enim concedunt omnes de ente per accidens scientiam dari.

De ente per accidens materialiter, & accidentalitate causæ ab omnibus admittitur non dari scientiam cum Arist.6. Met. 4. si reduplicatiuè sumatur idest vt ens per accidens est(nam si absolutè consideretur,quatenus est tale ens, quia vt sic habet propriam entitatem vnam,& veram,poterit ad aliquam scientiam spectare) quod probatur,quia vt sic non habet vnam causam per se determinatam sed indeterminatam,& contingenter causatur ab illo,ergo non erit de ipso scientia, quæ de propositionibus per se, & necessarijs esse debet. Dubium est de ente per accidens materialiter capto, & accidentalitate rei.

29 Admittunt aliqui dari scientiam de tali ente, sed difficilium est in explicatione, quo sensu detur de ipso scientia; nam Scotus 6.Met.q.2.Ant.And.q.4.Zerb.q.5. Faber disp. 19. Orbel.6.Met.c.2. docent de ente per accidens non dari scientiam vnam specificè,eo quia non est vnum ens specie, sed duo, & scientia ab obiecto specificatur, quare de ipso erunt duæ scientiæ specie, v.g. de numero sonoro non potest dari vna scientia vnitate specifica,quia numerus sonorus non habet talem vnitatem,sed duæ scientiæ,altera de numero, altera de sono: potest tamen dari vn scientia vnitate generica, nam vt dicemus q. seq.quando obiectum plura specie distincta sub se continet, scientia de illo dicitur vna vnitate generica; modò ens per accidens est aliquod vnum obiectum vnico actu intelligibile, nam numerus sonorus propter quandam proportionem, quam habent extrema inter se,potest intelligi vnico actu,non sic homo asinus,& de ipso possunt ostendi passiones,at non est vnus vnitate specifica, vt dictum est, ergo vnitate quadam generica. Alij dicunt ens per accidens posse dupliciter considerari, vel ratione extremorum,& sic non datur scientia, vel ratione passionis demonstrabilis de illo aggregato,& hoc modo est scientia,quia est saltim vnum per se perseitate passionis,ita Meurisse q.4. proœm. Met. concl. 2. Alij concedunt scientiam de ente per accidens,quando est ordinatum ad aliquem finem,vel effectum producendum,quia vt sic dicitur vnum per se in ratione principij,& causæ; ita Amicus tract. 27. disp. 4. q. 2. dub.4. Blanc.disp.6.in Post.sect.6.Alij vt Ruuius in Log. tract. 2. de scient.hab.n.39.de illo ente per accidens concedunt scientiã, cuius partes ordinantur ad inuicem vt determinans, & determinabile:& in hanc opin. incidunt Mas.1. Post. c. 10. sect. 2. q.2.dicens ens per accidens esse vnum per se in esse scibilis, Hurt.disp.1.Met.sect.2.concl.4.Auersa q.26.Log.sect. 4. Moris.disp.12.q.2.Ex aduerso alij absolutè negant de aliquo ente per accidens dari posse scientiam,ita Alens.6.Met.tex.4.Sonc. q.13.Suarez disp.1.Met.sect.1.n.4.Io.de S.Tho.q.26.art.2. ad 2. Complut. disp. 19. q. 2. & ex Scotistis Barg.q.3.prol.§.*Secundo quia absolutum*.

Circa 2. fatentur omnes de singularibus in actu exercito per se secundò dari scientiam,nam passiones,quæ per se primò demonstrantur de specie,per se secundò demonstrantur de indiuiduis,sic de Christo in theologia demonstrantur, vt homo est, passiones humanæ naturæ; Ex quo rursus patet neq. huic parti quæsiti bene satisfacere Poncium disp. cit. n. 13. dum affirmat dari scientiam de indiuiduis, quatenus passiones specificæ possunt per se secundò de illis demonstrari; quia neq. in hoc sensu controuertitur quæsitum, cum omnes ita concedant de singularib. scientiam dari. Quare dubium est de ipsis vt singularia sunt,an possit dari per se primò scientia, & communior sententia est negatiua, Deum excipiendo,de quo datur perfectissima scientia, quamuis sit singularissimus, excipit quoque Vasq.1.p.d.4.c.7. singularia incorruptibilia, de quibus,ait,posse intellectum saltem ex natura potentiæ scientiam acquirere, quod dictum Blanc. & Moris. cit. extendunt ad omnia singularia.

30 Dicimus primò de ente per accidens nullo modo dari scientiam vnam; hæc conclusio colligitur ex Sco.in 2. d. 3.q. 4.sup.E.& 3.d.7.q.1.D.& d 22.M.& 4.d.11.q.3. FF. & quol. 13.AA. quibus in locis asserit,quod quando aliquid est vnum per accidens in se,nequit de aliquo dici per se, nec de ipso poterit aliquod prædicatum per se enunciari,vt diximus 2. p. Instit. tract.1.c.3.sed scientia quelibet est de propositionibus per se, ergo nulla propositio sciẽtifica de ente per accidens poterit formari de mente Doct.& probatur ratione,scientia vna est cognitio inhærentiæ vnius passionis per causam, tanquã per medium(quod est ratio, & quidditas subiecti) in conclusione demonstratæ de vno subiecto,sed ens per accidens, siue in se spectetur, siue in esse scibilis, siue in ordine ad passionem demõstrabilem,siue vt ordinatum ad aliquem finem,siue vt constãs ex partibus determinabili, & determinante, non habet vnam essentiam,per quam passio demonstretur,non est vnum per se, nec vnam potest habere passionem, ergo &c.Ma. patet, mi. prob. quod intrinsecè,& formaliter conuenit alicui,semper illi conueniet, cuicunque comparetur, nam comparatio non aufert,quod per se, & formaliter competit comparato:sed esse vnum per accidens, non habere vnum per se conceptum intrinsecè conuenit enti per accidens, ergo quocunque modo consideretur,nunquam erit vnum subiectum, sed duo,nunquã habebit vnam per se rationem, sed duas, nec vnicam passionẽ, nam hæc ab vnica essentia nata est dimanare,& vni per se subiecto conuenire, non duobus. Tum quia, vt aliquid sit vnum per se ex pluribus constitutum,requiritur,vt partes se habeant per modum per se actus,& per se potentiæ, sed nunquam talis habitudo erit inter partes componentes ens per accidens,aliter esset ens per se; ergo semper erit duo,& duas habebit quidditates,nec ab ipso vna poterit fluere passio ipsi inhærens, aliter idem accidens in duobus subiectis.

31 Dices, solum sequi de ente per accidens, non dari vnam specie scientiam, non ostendi,neq. dari posse vnam scientiam genere,ita Scotistæ cit. cum Scoto 7.Met.q.2.Contrà,tunc datur vna genere scientia ex dicendis q. seq. quando ex obiectis partialibus specificis abstrahitur genus commune potentialiter continens sub se species, & habitus inclinans in cognitionẽ talis generis dicitur vnus genericè,in quo vniuntur habitus de subiectis specificis,hæc doctrina est à Scotistis accepta,vt videbimus q. sequ. sed à partibus componentibus ens per accidẽs non abstrahitur tale genus,quia numero sonoro v. g. quod est musicę obiectum, non datur aliquod commune genus, quod adæquatum obiectum sit musicæ, cum numerus, & sonus sint diuersorum prædicamentorum. Tum quia habitus specifici, qui de partibus entis per accidens habentur,non pertinent ad eandem sciẽtiam totalem, vt habitus de numero,& habitus de sono, quæ sunt partes numeri sonori, non pertinent ad musicã, sed primus ad Arithmeticam, secundus ad Philosophiam;ergo non datur vnus habitus genericus continens sub se habitum Arithmeticæ,& Philosophiæ,aliter nõ musica arithmeticæ,sed arithmetica musicæ subalternaretur.

Sed contra ob.1. ex Scoto in 6.Met. cit. oppositum asserente, & q.3.prol.I.vbi concedit scientiam subalternatam esse de ente per accidens. Tum 2. quia res naturales integrè possunt constituere vnam causam totalem per se alicuius effectus,quæ quidem,licèt in genere entis sit quid per accidens aggregatum at in genere causæ est quid per se vnum; ergo de isto aggregato vt causa poterit demonstrari effectus ab ipso proueniens, & sic illud aggregatum erit subiectum scientiæ; nam vt sic habebit quædam prædicata,& passiones,quæ nulli parti seorsim acceptæ conuenire possunt, & vnum actum intellectus terminabit producentem vnicum habitum. Tum 3.quia scientiæ subalternæ sunt de ente per accidens, nam ipsarum obiecta addunt accidentales differentias supra obiecta subalternantium: medicina considerat hominẽ vt sanabilem,ethica hominem, vt dirigibilem in suis actionibus, arithmetica numerum, politica rempublicam, artes mechanicæ res artificiales, non solum vt habent talem, vel talem figuram, sed etiam vt ex tali, vel tali materia constant, vt ars nauis non versatur circa solam figuram nauis, sed etiam circa materiam,sic etiam de arte fabricatoria domus, & de alijs dicendum: insuper pharmaca ex diuersis herbis, & radicibus composita dicuntur apta ad sanandos peculiares morbos, quam aptitudinem quælibet illarum herbarum seorsim non habet, & ista omnia sunt entia per accidens.

32 Resp.

32 Resp. authoritatem ex 6. Met. nō vrgere, cum oppositum habeat Doctor in lib. sent. vt vidimus in proba. concl. ad auth. ex prol. respondet Barg. ibi Doctorem loqui conditionatè, ait enim *ideo si scientia subalternata sit de aliquo vno per accidens præsupponit duas tractantes de partibus illius totius separatim*, imò eodem modo exponit locum 6. Met. & potest deduci ex §. *Quod si dicatur lineam visualem*, vbi dubitatiuè loquitur de hac re. Ad 2. resp. ex Scot. 1. d. 3. q. 7. M. & N. quod cum plures causæ partiales ad vnum effectum producendum concurrunt, ex ipsis nec vna per se causa constituitur in entitate, nec in ratione causandi, quia quælibet seorsim habet propriam rationem causandi, & solum dicitur vna causa per se vnitate ordinis, hinc negatur de illo aggregato demonstrari effectum, vt de vna causa simpliciter, sed vt de pluribus vnitis; sic cum Sol, & homo generant hominem, tam Sol, quam homo retinent proprias rationes causandi, & vna causa fit solum vnitate ordinis, & sicut vna dicitur causa hac vnitate, sic ratio causandi, prædicata, & passiones, quæ de illo aggregato demonstrātur, nō sunt vnū, sed plura plures scilicet, rationes cauādi, plura prædicata, & plures passiones, at in singulari demonstrantur de illo aggregato, quia etiam illa habent ordinis vnitatem, vnde non est vna demonstratio, sed plures simul ordinatæ, & vnitæ; eò vel maximè quod falsum est illud aggregatum vnico actu intelligi propter diuersitatem obiectorum specificam, & si vnus esset actus in re, virtualiter tamen esset multiplex, nec vnum, sed plures habitus causaret, vt fusius dicetur in libros de Anim.

33 Ad 3. de scientijs subalternis dicemus infra q. 4. Medicina, & Moralis non habent pro obiecto ens per accidens, nā vt notant Zerb. & Barg. cit. aliquando vtimur aliquo ente per accidens, puta aggregato ex subiecto, & passione, vt circumscribamus speciem innominatam, & per passionem innuimus principium ipsius, eo modo, quo Thomistæ dicunt, ens mobile esse subiectum Philosophiæ, vbi per mobilitatem circumscribunt naturam, quæ est illius passionis principium, sic sanabilitas, & dirigibilitas dant intelligere principia, à quibus emanant, quæ sunt de hominis essentia, & vnum per se faciunt cum homine. Arithmetica considerat numerum, non quidem materialiter pro substracto, & in actu exercito, sed formaliter, & in actu signato, quomodo est vnus per se conceptus, vt de ente per accidens in communi diximus, & de ipso possunt proportiones quædam demonstrari tanquam passiones, vt docuimus disput. 7. q. 2. artic. 1. Politica non est vnus per se habitus, sed plures aliquo ordine congregati, eò quia vno per se obiecto caret, nam respublica dicit aggregationem plurium, & quicquid de ipsa demonstratur, non est vnum per se prædicatum, sed aggregatione illis pluribus immediatè conueniens; idem de arte bellica respectu exercitus dicendum; & de artibus mechanicis, sicut enim obiecta scientiarum speculatiuarum maiorem vnionem habent inter se, nam vnum essentialiter sub altero continetur, quam obiecta artium, & habituum moralium, ita maiorem vnitatem habebunt scientiæ speculatiuæ, quàm alij habitus, vt q. seq. dicemus. Tandem pharmaca sunt aggregatum quoddam ex pluribus causis, non vnum, sed plures effectus causantibus, nam morbus aliquando, etsi vnus dicatur, re vera tamen est quid aggregatum ex pluribus defectibus, & indispositionibus, ad quorum curationem plura remedia requiruntur, ex quorum aggregatione pharmaca conficiuntur, vnde cognitio alicuius medicinæ propriè non est vna, sed plures demonstrantes plures passiones vnitas de pluribus subiectis vnitis, ita notat Amicus cit.

34 Dicimus 2. de singularibus, dempto Deo, per se primò non dari scientiam; ita Doctor q. 3. prol. B. & 2. d. 3. q. 6. M, & cum eo Scotistæ omnes; Auersa quoque Ruuius, & Amic. cit. & probatur ex 1. Post. 43. & 3. Met. 53. & alibi sæpè, vbi Arist. ex professo negat scientiam de singularibus; & vnicum fundamentum huius conclus. est, quod tetigit Doctor in 2. cit. quia singularia vt sic non habent definitionem, quæ vt medium possit inseruire ad demonstrandas passiones, neque passiones peculiares ipsis vt singularibus conuenientes, ergo nequit, etiam ex natura potentiæ considerando intellectum, haberi de ipsis scientia, antec. quoad primam partem probatum fuit disput. 1. q. 4. artic. 3. quoad 2. partem ostensum fuit disp. 5. q. 4. art. 1. cum diximus proprietatem esse speciei non indiuidui, & adhuc probatur, quia passiones propriæ sunt quædam aptitudines ad operandū ex operationibus à posteriori cognitæ, sed nulla operatio experitur in aliquo indiuiduo, quæ non possit esse in alio eiusdem speciei, ergo nulla aptitudo, & proprietas fluit à differentia indiuiduali, sed omnes ab essentia dimanant, & per consequens sunt omnibus indiuiduis communes. Tum quia singularitas non est ratio agendi, sed potius cōditio agentis, solùm essentia est principiū, & ratio agēdi; at essentia de se communis est, & indifferens omnibus indiuiduis possibilibus illius speciei. Ex quo patet ratio, cur de Deo singularissimo possit dari scientia, quia ipsius essentia est de se hæc, nec est pluribus communicabilis cum sui diuisione, vnde passiones, vel quasi passiones de ipso per se primò, & immediatè demonstrantur: quæ ratio militat etiam de Intelligentijs in sententia Arist. ponentis illas necesse esse, & de se hac.

35 Obijc. de facto multæ demonstrationes conficiuntur de singularibus, vt singularia sunt, nam demonstratur eclypsis de Luna, & Sole, vt singularia sunt, quia ostenditur vt hic, & nūc, & in tali tempore, quæ sunt conditiones indiuiduantes. Tum 2. quia de singulari in se demonstratur vnitas, distinctio, &c. & hæc vnitas, & hæc distinctio numeralis non nisi ab indiuiduali differentia prouenit, ergo intellectus concipiens hæcceitatem Petri distinctè posset demonstrare de Petro hanc vnitatem, & hanc distinctionem numeralem. Tum 3. quia collectio accidentium conuenit indiuiduo vt sic ex Porph. c. de specie, ergo poterit de ipso demonstrari. Tum 4. ex 2. Met. 11. habetur non posse sciri antequam ad iniuidua veniatur.

Resp. demonstrationes illas, quamuis in numero singulari conficiantur, reuera esse de speciebus Lunæ, & Solis, nam etsi aliter Luna, & aliter Sol numero essent in illis sitibus, & cum illis aspectibus, ijdem prouenirent effectus, & eclypsis. Ad 2. vnitas numerica in vniuersali demōstratur de singulari in esse signato, quomodo induit rationem speciei nec est verum hanc vnitatem, qua Petrus est idem sibi ipsi, & ab alio distinctus, ita necessario ab hæcceitate Petri prouenire, vt alia consimilis nòn potuerit emanare, sed solum à prima causa determinatur ad hanc numero vnitatem, vt diximus in Phys. disp. 8. q. 2. art. 3. Ad 3. collectio illa verè non est passio, cum sit plura prædicata, non vnum, dicitur tamen passio largè, quatenus per ipsam circumscribimus hæcceitatem, & absolutè reperiri potest in alio indiuiduo. Ad 4. exponit Doct. in Met. Iv indiuidua, quod non intelligantur singularia, sed vel species specialissima, quatenus non est amplius per essentiales differentias diuisibilis; vel genus supremum, quod est indiuisibile in alia priora, vel propositio immediata.

Ex his omnibus deducas habere quid rei in sensu explicato esse vnam ex præcipuis conditionibus subiecti, quia quod habet potest induere raionem subiecti, & quod habet, excluditur ab ipsa.

ARTICVLVS IV.

An subiectum debeat primò continere virtualiter omnes veritates scientiæ.

36 Scotus qu. 3. prol. B, definiens subiectum adæquatum scientiæ ait, illud esse quod continet in se primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum; pro cuius notitia aduertunt Scotistæ, quod ly *primò* idem significat, ac adæquatè, & id adæquatè continet, quod in continendo non dependet ab alijs, sed alia ab ipso, itaut per impossibile circumscripto omni alio, adhuc contineret, & nihil contineat, nisi per ipsius rationem.

Aduertunt etiam, quòd multiplex est continentia, alia essentialis, qua vnum continet alterum in primo modo dicendi per se, alia est potentialis, qua superius continet inferiora, alia est virtualis, qua vnum continet aliud in esse producibili ab ipso; & quia duplex est esse, scilicet, reale, & cognitum, hinc duplex est virtualis continentia, vna, qua aliquid potest aliud in esse reali producere, altera, qua potest producere in esse cognito; & tandem quia esse reale est duplex, Physicum, & Metaphysicum, primum est res à sua causa realiter distincta, secundū est quædam formalitas pullulans ab alia, sic duplex est contināetia virtualis in esse reali, vel Physica, vel Metaphysica; modò subiectum nequit continere proprias passiones continentia virtuali in esse reali Physico, nam à subiecto ex disp. 5. q. 4. art. 1. realiter non distinguuntur, sed continētia Metaphysica, quia verè ab essentia subiecti pullulant ex dictis in Physicis disp. 7. qu. 2. quæritur ergo an subiectum debeat continere virtualiter in esse cognito omnes passiones de ipso demonstrabiles in scientia; vbi non loquimur de obiecto materiali, sed de composito ex materiali, & formali, quæ vnum completum subiectum scientiæ integrare vt supra diximus art. 1. (vt obiectiones Caiet. diluamus tribuentis Scoto, ipsum loqui de materiali obiecto) non quòd tale obiectum totaliter sine Dei, & intellectus concursu causet ex se notitiam passionis in intellectu, vt

tiualè interpretatur Arim. q. 4. prol. Doctorem nostrum, sed partialiter, & in ratione obiecti, nam intellectio ex obiecto, & potentia gignitur, supposito diuino concursu ex Scot. 1. d. 3. q. 7.

37 Ocham cum suis nominalibus in prol. sent. negat subiectum continere virtualiter passiones in esse cognito (imò negat etiam in esse reali, sed procedit ex eo, quod agens Physicum cum Metaphysico agente confundit, putatq; ad quamlibet cōtinentiam requiri distinctionem realem, quod est falsum) Cōmunis sententia est affirmatiua cum Scoto cit. sed est dissidiū apud Scotistas, si hæc conditio debeat conuenire solum subiecto specifico, quæ est species specialissima, an etiam subiecto generico, quod est genus quodlibet, vel aliquod transcendens, nam aliqui indistinctè loquentes videntur vniuersaliter loqui tam de specifico, quam de generico, ita Can. 1. Phys. q. 1. Tat. q. 3. procem. Log. Orbellus in princ. Phys. Smisinch. q. 2. proce. Theol. num. 47. ex eo, quod negat subiectum genericum, & dat solum specificum, sed præsertim Brasau. q. 3. Vn. & q. 1. quol. de mente Scoti asserit definitionem in prol. allatam conuenire vtrique subiecto, licèt postea solum in modo loquendi differat ab alijs Scotistis, qui volunt hanc definitionem, vel cōditionem assignatam esse subiecti specifici, non generici, nisi respectu propriarum passionum, quas virtualiter continet, passiones verò suorum inferiorum, nonnisi potentialiter; ita Barg. super q. 3. prol. qui Paulum citat, & Lich. Faber Theor. 5. Zerb. 1. Met. q. 2. estque Aureol. in prol. q. de subiecto Theol. art. 1. & Amic. tract. 27 disp. 4. q. 2. dub. 7.

38 Dicimus, subiectum propriè loquendo virtualiter continet in esse cognito tātum passiones de ipso immediatè, & primò demonstrabiles in scientia, siue genericum sit, siue specificum, & per consequens omnes veritates illius scientiæ, at passiones inferiorum nonnisi potentialiter. Concl. quoad primā partem est Doct. cit. & alijs in locis adducendis, & probatur ab ipso, quia propositiones, quæ in demonstratione assumuntur, aliæ sunt immediatæ, vt principia, aliæ mediatæ, vt conclusio, in illis continetur causa inhærentiæ passionis in subiecto, quæ est definitio subiecti, in ista continetur ipsa passio de subiecto demonstrata, ergo subiectum est causa, cur illæ veritates cognoscantur ab intellectu, patet, quia per suam speciem repræsentat definitionem, quam essentialiter continet; hæc est causa, cur passio cognoscatur, ergo virtualiter in esse cognito continet omnes veritates scientiæ, nam definitio non est ratio *quæ* continendi, sed ratio *qua* subiectum continet. Tum quia subiectum est causa adæquata habitus, quia est primum in scientia primitate adæquationis, ergo debet virtualiter in esse cognito omnes veritates continere de ipso in scientia consideratas.

Secundò, quòd subiectum genericum passiones inferiorum potentialiter tantum contineat, est Scoti 6. Met. q. 1. & probatur euidenter, virtualiter primò continere veritates in scientia est per quodquid est posse subiectum causare notitiam veritatis conclusionis, & habitudinis passionis ad proprium subiectum; sed genericum subiectum per suam definitionem non potest esse causa, cur passiones inferiorum de ipsis demonstrentur, ergo, &c. maior patet ex Scoto in prol. cit. vbi ait continere primò virtualiter est ita independens esse in continendo, vt circumscripto omni alio adhuc contineat, & nihil aliud contineat, nisi per rationem eius, vt corpus naturale ita continet mobilitatem, vt circumscripta quacunq; specie corporis naturalis, etiam omnibus simul, adhuc continet, & per suam definitionem poterit de ipso demonstrari, & inferiora, nonnisi per rationem corporis naturalis continent mobilitatem in communi minor patet, quia per rationem corporis naturalis, vt sic nequit circularis mobilitas v. g. de Cœlo demonstrari, aliter omnibus corporibus conueniret.

39 Dices cum aliquibus Scotistis, verum esse genus potentialiter continere passiones inferiorum, sed vt sic non tribuere vnitatem habitui, sed solum vt continet proprias demonstrabiles per se primò de ipso, per se secundò de inferioribus.

Hæc responsio coincidit cum opinione Smisinch. negantis diuisionem subiecti in totale, & partiale, si enim scientia considerans speciem aliquam generis non est pars scientiæ de genere, nec ista connexionem habet cum illa, sicut nec obiecta, nullum erit partiale obiectum, vndè non rectè corpus naturale dicetur subiectū in tota Philosophia, nec ens in tota Metaph. nec syllogismus in tota Logica, neque Philosoph. aut Metaphysica, vel Logica, Mathematica, & vniuersaliter quælibet scientia diceretur vna scientia; & malè in initio Philosophiæ, Logicæ, Metaphysicæ, &c. institueretur quæstio de subiecto ipsarum, sed solum quæri deberet subiectum illorum librorum, vel illius libri, qui primò explicandus occurrit contra omnes Doctores, vt etiam dicemus q. seq. quapropter eo ipso, quod admittimus genus aliquod pro subiecto in aliqua totali scientia, debemus etiam asserere de ratione subiecti scientiæ non esse continere virtualiter omnes veritates illius scientiæ, sed virtualiter proprias, potentialiter illas inferiorum.

Posuimus in concl. ly *propriè loquendo*, nam si velimus extendere continentiam virtualem, & illam diuidere in immediatam, & mediatam, seu in proximam, & remotam, & hanc sumere pro potentiali; vt facit Braf. & videtur etiam Doct. in 3. d. 25. q. 2. C. & d. 36. q. vn. L. vbi continentiam virtualem in hoc sensu tribuit subiecto generico, & citat se in 6. Met. q. 1. quo loco continentiam generici subiecti ait esse virtualem, & potentialem, sic nulla erit nisi de nomine dissensio.

40 Obijc. 1. ostendendo subiectum non continere virtualiter notitiam passionum. Tum quia entia rationis circa suas passiones nō habent actiuitatem aliquam, vt possint illas producere in esse cognito, vel reali; eodem modo se habet relatio realis, quæ non est de genere actiuorum vnde nequit concurrere ad productionem propriarum passionum, neq; ad earum notitiam, cum non sit obiectum motiuum intellectus. Tum 2. esse eclypsabile est passio Lunæ, & tamen à Luna non continetur virtualiter, quia ad cognitionē eclypsis requiritur cognitio terræ, quæ vt causa ad eclypsim concurrit, at terræ notitia non continetur virtualiter in Luna: esse quoq; beatificabile est passio hominis, & tamen ex quidditate hominis non cognoscitur, aliter posset viribus naturæ cognosci ipse Deus, qui est terminus huius passionis, nequit enim cognosci relatio aliqua, nisi cognoscatur terminus ipsius relationis. Tum 3. euidentia veritatis concl. non solum pendet à subiecto, sed etiam à prædicato, & à præmissis, ergo nequit primò, & adæquatè contineri in subiecto. Tum 4. sequeretur in demonstratione à posteriori effectum esse subiectum, quia est id, quod virtualiter continet veritates. Tum 5. si ex hoc, quod causa virtualiter continet effectum in esse rei, continet etiam in esse cognito, ergo ex notitia Solis incomplexa poterit haberi notitia omnium effectuum à Sole producibilium, quod est falsum. Tū 6. subiectum comparatur ad scientiam, sicut obiectum ad potentiam; sed hoc ponitur primum, & adæquatum penes primitatem cōmunitatis, non continentiæ virtualis, vt patet de colore respectu visus, qui de omnibus obiectis visibilibus prædicatur, & ens de omnibus obiectis intellectus, ergo &c. quod etiam seruatur non solum in obiectis potentiarum, sed etiam in subiectis scientiarum, nam in Geometria est linea; in Arithmetica numerus, in Metaphysica ens, quæ de consideratis in illis scientijs prædicantur.

41 Resp. ad 1. patet ex disp. 3. quod entia rationis suo modo habent causalitatem erga proprias passiones, reuera tamen fundamentum entis rationis est, quod causat notitiam entis rationis, & hęc notitiam passionis ipsius, qua ratione dicitur, ens rationis, vt cognitum causare notitiam passionis: relatio realis non est actiua physicè, sed metaphysicè, at non causat notitiam passionis propriæ, nisi vt cognita, vt de ente rationis diximus, eo quia non est obiectum motiuum intellectus, sed terminatiuum. Ad 2. eclypsabilitas, sicut continetur vitrualiter in Luna quoad esse reale, ita quoad esse cognitum, attamen quia ordinem dicit ad terram, vel aliud corpus opacum in esse reali, ita quoq; in esse cognito dependet ab illo, ex quo *solum sequitur*, Lunam non esse causam adæquatam cognitionis illius, sed requirit cognitionem terræ, non tamen deducitur in Luna virtualiter non contineri, vt in subiecto quamuis in terra contineatur tanquam in causa, non tanquam in subiecto: beatificabilitas nequit cognosci cognita hominis essentia, eo quia ordinem dicit ad Deum, vt ad terminum, qua ratione non continetur sub obiecto naturalis attingentiæ intellectus creati, quod est ens finitum, cuius terminus non est Deus, ex Scot. quol. 14. Ad 3. neg. conseq non enim dicimus subiectum esse causam totalem cognitionis conclusionis, nam prædicatū, & præmissæ concurrunt, sed dicimus subiectum primò continere, quia non solum est causa veritatis cōclusionis, sed etiam veritatis principiorum, quatenus vltimatè omnia continet tam prædicatum concl. quam principia. Ad 4. neq. seq. quia effectus in illa demonstratione non est subiectum, sed medium, & principiū *Quo* cognoscendi. Ad 5. tunc ex cognitione causæ deuenimus in cognitionem effectus virtualiter in illa inclusi, quando effectus se habet vt passio causæ, nam tunc est conuertibilis cum causa, à principijs ipsius emanat, nec in altero potest reperiri, nisi in sua causa, quare exemplum Solis non vrget, quia non se habet vt subiectum respectu effectuum ab ipso producibilium, & aliæ concausæ requiruntur, effectus

non

non in Sole, sed extra reperiuntur, nec necessariò à principijs fluunt ipsius: quamuis si quis perciperet virtutem internam Solis productiuam effectuum posset quoque in cognitionem effectuum deuenire.

Ad 6. Doctor in prol. cit. negat omnimodam paritatem, licèt enim conueniant in hoc, quòd ambo terminant actus potentiæ, & scientiæ, & in alijs conditionibus, vt est videre apud Bassol. attamen differunt in hoc, quòd proportio obiecti ad potentiam est motiui ad mobile, seu agentis ad passum, at subiectum se habet vt causa ad scientiam vt ad effectum: hinc quodlibet obiectum inclusum in obiecto primo, & adæquato poterit agere in potentiam, quia quando agens potest agere in aliquod passum, quodlibet agens eiusdem rationis poterit in illud passum agere, & istud à quolibet agente eiusdem rationis potest pati: at nõ sequitur idem de subiecto, quòd si subiectum est causa habitus, quodlibet inclusum in subiecto possit causare eundem habitum: ad exempla adducta, dicimus illa obiecta esse communia obiectis partialibus, & non solum vt sic dicuntur subiecta, sed etiam vt alia considerata in scientijs ad illa reducuntur, vt sunt passiones, & principia, quapropter assignantur subiecta non tantum, vt habent illam prædicationem communem ad inferiora, sed vt continentia virtualiter proprias passiones, & prædicata: vide P. Fabrum theor. 5.

42 Secundò obijc. ostendendo de mente Scoti, quodlibet subiectum virtualiter continere debere omnes veritates scientiæ, & non aliquas potentialiter. Tum quia in 3.d.14.q.2.H, habentur hæc verba, *Istud etiam confir. per Philos. 1. Post. 25. vbi vult, quod oportet maximè cognoscere de subiecto quid est; & ratio est, quia in ratione, & quidditate subiecti virtualiter includitur tota ratio scientiæ*, tunc sic, quicquid est ratio, propter quam aliquid insit alteri, conuenit omni illi, cui illud inest, vt quicquid est ratio diuisibilitatis, inest formaliter illi, quod est tali diuisione diuisibile, ex 2.d.3.q.4.G, sed ratio propter quam debemus de subiecto præcognoscere *quid est*, est inclusio virtualis totius scientiæ in obiecto, ergo de quocunque verificatur, quòd de illo sit præcognoscendum *quid est*, de illo etiam affirmabitur, quod virtualiter includat totam scientiam, sed ista præcognitio de quocunque subiecto siue specifico, siue generico, siue transcendenti verificatur, ergo, &c. Tum 2. in 1.d. 3.q.8. in fine, ait Doctor, quod *vnitas scientiæ assignatur penes obiectum, quia illud est, penes quod scientiæ distinguuntur, non penes intellectum. & hoc modo distinguendo scientias, illa est vna, quæ est vnius subiecti primi, quatenus obiectum primum habet continere scientiam illam virtualiter*: idem habet qu. 7. eiusdem dist. in fine, & supra L. ergo si vnitas scientiæ penes virtualem continentiam subiecti attenditur, cum tribuere distinctionem, & vnitatem scientiæ, competat etiam subiecto generico, istud non potentialiter, sed virtualiter omnia continebit: idem docet 3.d.25.q.2.C. Tum 3. quia quol. 7. N, docet primũ principium continere virtualiter, & eminenter veritates omnium posteriorum, non tamen oportet, quod posit esse causa immediatè cognoscendi quodcunque posterius; & 1.d.3.qu.2. in primo extra inquit, quod quicquid probatur de Deo in Met. continetur virtualiter primò in ratione entis; & q.3.5. *Quantùm ad 2. art.* ait ens virtualiter continere passiones, & vltimas differentias, & lit. M, exemplificat de colore, qui virtualiter includitur in differentijs, & passionibus coloris.

43 Resp. ad 1. quod sicut ratio generici subiecti præcognosci debet respectu passionis ipsius subiecti generici tanquam medium adæquatum ad demonstrandam passionis inhærentiam, at respectu passionis alicuius speciei solùm debet præcognosci vt medium inadæquatum, quatenus est pars definitionis illius speciei; sic alia, & alia debet esse inclusio genericæ, & specificæ passionis, illa virtualis, hæc potentialis: Doctor itaque vel sumit virtualem continentiam largè, vel & melius, ibi loquitur de scientia vnius passionis inhærentis subiecto, vt se declarat; quare loquitur de subiecto specifico, vel de generico in ordine ad proprias passiones. Ad 2. eodem modo resp. nam præcipuè q.7. cit. in fine loquitur de specie specialissima, quæ nonnisi virtualiter continet passiones; & habitus istius speciei sumit ab ipsa vnitatem secundum virtualem continentiam; aliter si subiectum etiam genericum secũdum virtualem solùm continentiam tribueret vnitatem scientiæ, nec Philosophia, nec Metaphysica, imò nulla sciẽtia ex adinuentis diceretur vna scientia totalis, sed omninò multiplex, præter Theologiam, quæ est de obiecto singularissimo, vt arguimus, eo quod genericũ nequit virtualiter passiones inferiorũ cõtinere: Quod magis patet ex locis adductis in 3. ratione, nã in quol. 7. nequit intelligi vt notat Zerb. cit. de cõtinẽtia virtuali propria, quia sic posset per primũ principium immediatè cognosci posteriora, sicut per quidditatem speciei immediatè cognoscitur passio specifica, nam propriè in illa virtualiter continetur; quapropter hæc virtualis continentia apud Doctorem aliquando sumitur propriè, aliquando vt communis ad virtualem propriè, & ad potentialem, & dicitur virtualis, quia ratio generis saltim partialiter concurrit ad cognitionem specificæ passionis; sæpius tamen de virtuali loquitur, quia Theologicum obiectum hoc modo solum continet proprias passiones. Hinc concludendum definitionem datam à Sco. prol. q.3. esse subiecti specifici, nam vt colligitur ex textu, loquitur de continentia virtuali propria: quod etiam patebit in q. seq.

Sed nouissimè Poncius disp. 2. Log. n.12. & 18. vt ostendat definitionem subiecti ex Scoto adductam, quod virtualiter contineat omnes veritates scientiæ, etiam generico competere, ait sensum illius nequaquam esse, quod secundum se, & secundum suam rationem præcisè contineat veritates totius scientiæ; neque enim secundum se solum debet illas continere virtualiter ita, vt se solo cum intellectu possit omnes illas causare, impossibile enim est, (inquit) quod ens, vt sic, quod ponitur obiectum adæquatum Metaph. contineat omnes veritates metaphysicas, præsertim illas, quæ habentur de Angelis; sensus ergo illius est, vt magis explicat n.18. quod obiectum adequatum debeat continere virtualiter omnes veritates scientiæ, cuius est obiectum, non secundum se, & sua prædicata intrinseca, sed secundum se, & omnia illa, quæ sunt ad ipsum reducibilia commodè: Ceterum expositio ista contra Doctoris intentionem, & literam palam militat, nam loc. cit. explicans quid intelligat per continere primò virtualiter, inquit idem significare, quod continere independenter ab alijs in scientia consideratis, & secundum suam rationem præcisè, & adæquatè, sic quod in continendo nõ dependet ab alijs, sed alia ab ipso, itaut per impossibile circumscripto omni alio adhuc contineret, vt dicebamus ab initio articuli iuxta communem omnium Scotistarum expositionem: non ergo recedendum est à sententia nostra, quam etiam tradiderunt politiores Scotistæ, quod Doctor ibi subiectum specificum definiuit, non genericum, licèt extendendo continentiam virtualem possit etiam quoquo pacto illa definitio applicari subiecto generico modo insinuato supra num. 39.

ARTICVLVS V.

An subiectum debeat esse necessarium.

44 Diximus q. præced. explicando 2. & 4. cõditionem sciẽtiæ, debere scientiam esse necessariam non necessitate simpliciter, quasi quod ipsa semper reperiri debeat in rerum natura, & nunquam corrumpi, sed necessitate secundum quid, scilicet quoad veritatem, vt non possit vllo pacto in falsam mutari, quam necessitatem complexam appellauimus, quia est necessitas propositionis, & habitudo necessaria inter subiectũ, & prædicatum conclusionis demonstratæ. Attamen quia scientia omnem conditionem sumit à proprio subiecto, sequitur subiectum quoq; debere dici necessarium, inuariabile, & incorruptibile. qua ratione communiter asseritur de corruptibilibus non dari scientiam ex 1. Post. c.7. & 6. Eth. c.3. hanc necessitatem subiecti, & inuariabilitatem explicare debemus, quænam sit; certum est enim esse distinctam à necessitate scientiæ, hæc enim causatur ab illa, estque alicuius complexi scilicet scientiæ, illa verò est incomplexi, qualis entitas subiecti.

Mirum est, quam variè loquantur Doctores in re tam euidenti, vt notat Auersa q.26. Log. sect. 4. Quidam enim dicunt subiectum scientiæ debere esse necessarium, & incorruptibile in vniuersali, non in particulari, vel per se, non per accidens, vel in potentia, non in actu, vel in actu signato, non exercito, vel quoad essentiam, non quoad existentiam; quapropter si subiectum deinde sit corruptibile in particulari, per accidens scilicet ad corruptionem singularium, in actu exercito, & quoad existentiam, vt se habent naturæ communes rerum creatarum, non destruit necessitatem scientiæ.

45 Istæ distinctiones in hoc deficiunt, quod prima facie videntur loqui de incorruptibilitate simpliciter, & corruptibilitate illi opposita, itaut subiectũ ex sua ratione formali non debeat per se incipere, & desinere, & si quãdoq; incipit, vel desinit esse, hoc fit per accidens ad corruptionem alterius, vt patet in exemplo de naturis rerum in vniuersali, quæ ad inceptionem, & destructionem singularium dicuntur generari, & corrumpi, quod exemplum adduci solet pro explicatione harum distinctionum. Hoc autem est falsum, quia nullis creatarum rerum

naturis quocunque modo inspectis competit hæc incorruptibilitas, sed qualibet est corruptibilis, & destructibilis etiam in vniuersali, per se, in actu, & quoad essentiam. Tum quia si corruptibilitas subiecti quoad esse sufficit, vt cognitio non dicatur necessaria, sed variabilis, & falsa, quamuis non per se, sed per accidens, vel alio modo illi conueniat, sufficiet quoque vt eodem modo competat cognitioni, & sic scientia saltim per accidens, vel quando corruptibilitas subiecto competet, poterit mutari in falsam, quod est contra rationem scientiæ, vt q. præced. diximus, aliter igitur explicari debet hæc necessitas, vel saltim aliquid aliud debet addi.

Plerique quos sequitur Amic. tract. 27. disp. 4. q. 2. dub. 6. alia via incedunt: distinguunt enim de necessitate, quod alia sit cōplexa, quæ reperitur in propositione necessaria, quia nequit per quamcumque potentiam mutari in falsam, alia est incomplexa, quæ rebus incomplexis cōuenit, & est duplex, vel quoad essentiam, & hæc conuenit rebus ex se ipsis habentibus essentiam, non ex nostro libero arbitrio; isti opponitur contingentia incomplexa, cum scilicet res non ex propria natura, sed ex libero hominum arbitrio habet essentiam, vt vestis est hoc, vel illo modo formata dependenter ab hominum placito, alia est necessitas incomplexa quoad existentiam, quæ dupliciter explicari potest, vel positiuè, quando essentia rei verè necessariò existit, vt non possit non existere, & hoc modo competit Deo; vel negatiuè, seu præcisiuè, quando scilicet essentia rei non cōsideratur in ordine ad habendam existentiam, sed vt ab ea præscindit; huic necessitati opponitur contingentia incomplexa quoad existentiam, vel quia essentia rei existit contingenter à parte rei, vt sunt omnes res creatæ, vel quia etiam in esse intelligibili non præscindit ab existentia contingenti, talia sunt omnia agibilia, & factibilia, quæ ab habitibus practicis considerantur in ordine ad existentiam, eò quia scientiæ practicæ sua obiecta contemplantur, vt sunt possibilia poni ad extra, & secundum circunstantias, quæ possunt illis à parte rei conuenire, quòd est considerare obiecta in ordine ad existentiam. Tunc ad quæst. respondent, obiectum scientiæ debere esse necessarium necessitate complexa, & incomplexa, tam quoad essentiam, quam quoad existentiam, non quidem positiuè, sed præcisiuè, & negatiuè, qua ratione negant agibilia posse esse obiecta alicuius scientiæ, & consequenter negant morales scientias, & practicas esse verè scientias.

46 Dicendum est, obiectum debere esse necessarium necessitate veritatis obiectiuæ in sua essentia, seu vt alij dicunt necessitate complexa obiectiua, vel necessitate incōplexa quoad essentiam, non requirere tamen necessitatem incomplexam quoad existentiam, siue positiuè, siue præcisiuè explicetur, est communis, & quidem, quod in se debeat habere necessitatem veritatis obiectiuam, colligitur ex Scot. 1. d. 3. q. 4. I. & seq. & patet, quia scientia requirit hanc necessitatem, vt formaliter ita sit vera, quod nullo modo possit esse falsa; ergo obiectum ita se debet habere in se, vt dicat necessariam habitudinem ad illa prædicata, quòd non possit illa non respicere, si enim posset aliter se habere, & alia prædicata opposita continere, iam scientia posset esse falsa formaliter; & hæc intrinseca necessitas, quæ reperitur in obiecto, & exigentia propriorum prædicatorum dicitur necessitas essentiæ, quatenus cadit inter prædicata essentialia: dicitur necessitas incomplexa essentiæ, quia obiectum in sua quidditate est quid vnum incomplexum; dicitur etiam complexa, vel obiectiuè, vel virtualiter, quatenus est ratio, cur de tali quidditate formentur propositiones formaliter necessariæ.

Deinde quòd non requiratur necessitas incomplexa quoad existentiam, liquet ex hoc, quod hæc necessitas positiuè explicata solum Deo conuenit, & tamē de alijs rebus habetur sciētia, cum possint de illis formari propositiones æternæ veritatis, quod sufficit ad scientiam: neque requiritur quod qualibet sciētia abstrahat ab obiecti existentia, nam scientiæ practicæ non abstrahunt, & tamen sunt scientiæ, vt cum Scot. q. 4. prol. dicemus q. 5. Tum quia medicina, quicquid docet, dirigit ad opus, & res considerat in vniuersali quidem, sed vt potentes existere, & in ordine ad existentiam possibilem, & tamen in medicina multæ conficiuntur propositiones æternæ veritatis, quæ per veras causas demonstrantur, ergo vt sic possunt esse obiectum scientiæ: consequentia patet, quia illud debet dici scientiæ obiectum, quod potest causare notitiam suarum passionum veram, certam, euidentem, necessariam, & per causam, hæc omnia habet medica scientia.

47 In oppos. obijc. præter authoritates illas, quibus conantur Aduersarij ostendere cum Arist. facultates practicas non esse scientificas, de quibus q. 5. Tum quia scientia est abstractiua cognitio, de cuius ratione est, quod abstrahat ab existentia obiecti, per quod differt ab intuitiua cognitione, ergo debet habere necessitatem incomplexam quoad existentiam abstractiuè. Tum 2. obiectum scientiæ debet esse inuariabile, quod aliter se habere non posset, sed omne tale necessariò debet abstrahere ab existentia, probatur, quia existentia est variabilis, ergo quod dicit ordinem ad ipsam, vt sic, erit quoq. variabile. Resp. existentiam rei non solum intuitiuè, sed etiam abstractiuè cognosci posse, vt habet Scot. 2. d. 3. qu. 9. & 11. F. & quol. 13. L. quando scilicet, non est ratio cognoscendi motiua, sed solum se habet vt res cognita, & pars obiecti; sed quicquid sit de hoc, dicimus ad arg. scientiam necessariò debere abstrahere ab existentia rerum in particulari, & vt actualiter existunt à parte rei, nō ab vniuersali, & vt possunt existere, nam vt sic verè de ipsis rebus possunt formari propositiones necessariæ complexæ, vt concedit etiam Amicus: ex quo euidenter sequitur res ipsas habere necessitatem obiectiuam veritatis, vt quoque concernunt aliquo pacto existentiam, nam termini in propositione non essent necessariò connexi, nisi in seipsis haberent necessariam habitudinem, per quod patet ad 2.

Dices, ex 1. Post. 181. & 6. Met. scientiæ sunt de ijs, quæ semper eueniunt, aut vt plurimum, ergo obiectum non est necesse, vt sit inuariabile, & perpetuum. Resp. non intelligere ibi Arist. res vt actu existentes, vel semper, vel vt plurimum, sed vt potentes existere, nam cum videmus ex positione alicuius causæ sequi aliquem effectum saltim vt in plurimum, arguimus à posteriori virtutem in illa causa producendi talem effectum, quomodo fit vniuersalis propositio, & ab existentia actuali abstrahitur: quæ demonstratio à posteriori non potest fieri in his, quæ rarò, & per accidens eueniunt; de quo disp. seq. qu. 1. art. 2.

ARTICVLVS VI.

Quo sensu subiectum respiciat omnia considerata in Scientia.

48 Quidam ex Thomistis docent subiectum scientiæ debere omnia illa contenta inspicere tanquam inferiora, de quibus essentialiter prædicetur, quam prædicationis communitatem vt præcipuam, imò vt adæquatam subiecti conditionem statuunt. Sed hunc dicendi modum refutauimus art. 1. nam 1. Post. 25. scientia de tribus agit, de subiecto, de quo passionem demonstrat, de passione, quam demonstrat, & de principijs, per quæ demonstrat, quæ tria sunt inter se distincta, nec possunt coincidere, ergo est contra rationem subiecti, quod prædicetur de omnibus in scientijs consideratis, & in illis includatur: quandocunque igitur est aliquid, quod directè prædicatur de alio, tanquam de sub se contento, quod tamen non potest habere in illa scientia rationem subiecti, saltim partialis, quia scilicet sit vel vt passio, vel solum vt principium consideratum ab illa, illud commune statui non poterit subiectum, quia quod conuenit superiori, saltim secundariò debet inferiori conuenire, & si inferiori repugnat, signum euidens, non reperiri in superiori, ergo si esse per se consideratum in scientia, quod est esse in illa subiectum, nec secundariò conuenit alicui inferiori, quod est esse subiectum partiale, ergo nec primariò, nec secundariò conuenit superiori; vide art. 4. in resp. ad 6. confir. primæ obiect.

Communis opinio est subiectum debere respicere omnia in scientia contenta tanquam finem illorum, itaut ad ipsum habeant attributionem, qua ratione subiectum attributionis appellari solet; sed non est eadem omnium sententia, ex quo capite debeat hæc attributio attendi; nam Hurt. disp. 1. Met. sect. 3. quam doctrinam per totam illam disp. sæpe repetit, & Arriag. disp. 1. log. sec. 2. ac Ouiied. ibid. sustinent inferiora esse semper obiecta attributionis in scientijs; communiora verò esse obiecta attributa, quatenus inferiora sunt, in quorum gratiam considerantur superiora, non è contra, ac proinde attributionis obiectum semper, aiunt, esse speciem specialissimam.

49 Dicendum est cum communiori, omnia in scientia considerata dicere debent ordinem, & attributionem ad vnum tāquam ad finem, & scopum totius scientificæ fabricæ; quod non necessariò semper debet esse inferius, & species specialissima; imò sæpius est aliquod commune genericū, in cuius gratiā inferiora considerantur in scientia: ita Sco. q. 3. vn. & q. 3. prol. & fusè 6. Met. q. 1. probatur, & explicatur, nam scientia totalis est vnum quoddam artificiosum cum fundamento in rebus ipsis cognitis, vt dicemus q. seq. ergo omnes eius partes debent esse inter se connexæ, & ad vnum finem ordinatæ, qui finis erit exacta,

cta,& perfecta cognitio proprij obiecti;quod sibi præfinit sciētia, ergo omnia respicient obiectum adæquatum scientiæ tanquam id, in cuius gratiam assumuntur à scientia, quod est dicere attributionēm ad illud, & obiecta attributa denominari. Sufficit autem, quod cōsiderentur vel vt principia ipsius subiecti,vel vt partes componentes,vel vt passiones,vel vt principia passionum,vel quia sunt opposita subiecto (qua ratione cognitio istorum maximè confert ad cognitionem subiecti, vnde dicebat Arist. in postpræd. c. de oppos.& 11. Met. 3. eandem sciētiam esse contrariorum) vel aliquo alio modo; & præcipuè, vel vt partes subiectiuæ, & vt principia, & passiones harum partium subiectiuarum, non enim est necesse, vt dicebat Hurt. quod semper superiora in gratiam inferiorum considerentur, quæ est secunda pars conclus.

50 Probatur autem contra Hurt. quia etsi in esse rei superiora habeāt reduci ad inferiora,attamen in esse scibilis, seu vt res cadunt sub consideratione scientiæ, poterit inferius considerari in gratiam superioris,quatenus confert ad cognitionem superioris,non quidem vt totum quoddam actuale est,sed potentiale,si scilicet artifex præscriberet sibi de aliquo communi pertractare adæquatè, non solum secundum ea, quæ actu continet,sed etiā potentia. Tum quia videmus in coordinationibus rerum ita fieri, nam tota rerum multitudo ad quædam capita est redacta,quæ prædicamenta dicuntur, in quibus hæc, vel illa rerū series collocatur,& quamuis adsint superiora,& inferiora, in quibus includuntur illa, & consequenter in esse rei ad inferiora dicant ordinem; attamen prædicamenta illa ab vniuersalioribus denominationem sumunt, dicitur enim prædicamentum substantiæ, prædicamentum quantitatis,qualitatis, &c. & ex intentione artificis, & diuidentis illa superius est principaliter intentum; vnde si decem scientiæ de prædicamentis instituerentur, quælibet pro subiecto adæquato, à quo specificaretur, respiceret proprium generalissimum, & in gratiam ipsius inferiora consideraret, vt explicaret potentialitatem ipsius ad inferiora, non verò respiceret species specialissimas, aliter non vna scientia daretur de substantia,sed plures, & plures iuxta specierum infimarum numerum, sicut igitur non obstante inclusione superioris in inferioribus, inferiora tamen dicuntur ad idem prædicamentum pertinere, eandemque rerum coordinationem constituere propter continentiam potentialem, quam habet generalissimum illorum, ad quod dicunt attributionem quoad vnius prædicamenti constitutionem, ita subiecta partialia, quæ sunt species infimæ in scientia, quamuis includant genera, & superiora, & vt sic genus commune attributionem dicat ad illa, tamen vt vnam habent constituere scientiam, & vnam scibilium seriem in esse scibilis potius reducuntur ad superius, quàm è contra.

Conf. quia ipse Hurt. §. 190. concedit physicam esse vnam genere scientiam propter vnitatem obiecti genericam, quod est corpus naturale, subdit tamen quod complectitur sub se plures scientias specie omnino distitas & disparatas, v.g. sciētiā de homine,& de Cœlo, nam cognitio de Celo nullo modo dependet à scientia de homine; ex quibus prob. nostrum assertum, si enim species quamuis sint omnino disparatæ inter se, dicuntur tamen vniri in genere(sicut dicebat Porph. c. de spec. de indiuiduis, *Plures homines participatione speciei sunt vnus homo*,) & si vnitatem attenderemus, principalius se habebit genus, quam species, & è contra si diuisionem, principem locum obtinerent species, quæ habent diuidere genus, vbi genus habet vnire, & congregare species; ita de ipsorum scientijs dicēdum, quòd scientiæ specificæ, quamuis inter se non ordinentur, vniuntur tamen in scientia communi generica,& quia causa vnionis est vnitas generis, idcirco principaliter intentum in illa totali scientia erit genericum obiectum, quatenus causa principalis totius scientifici ædificij, & per consequens species habebunt in esse scibili attributionem ad genus, quia si genus non esset, quod sua vnitate congregaret dispersa, non daretur vna scientia totalis ex partialibus conflata, vide q. seq.

Notanter verò dictum est in conclusione non necessariò in scientia semper debere esse inferius, vel speciem specialissimā obiectum attributionis, sed sæpius esse aliquod commune genericum, in cuius gratiam inferiora considerantur in scientia; notanter (inquam) id dictum est, quia oppositum quoque interdum accidere potest,quod nimirum in scientia superius cōsideretur in gratiam inferioris,ad illudq; reducatur,tum in esse rei, tum in esse scibilis, & hoc præsertim accidit cū in scientia tradenda coincidunt ordo naturæ, & doctrinæ; & quidem id constat manifestis exemplis, nam in Logica v. g. ens rationis, secunda intentio, argumentatio &c. habent reduci ad syllogismum, cuius exacta cognitio per se, & directè in ea ab Arist. intenditur; in Physica ens materiale, ens mobile &c. ad corpus naturale reducuntur, & in eius gratiam considerantur, vt potè cuius naturam per se, & directè intendebat Arist. in illis lib. explicare, quemadmodum quæst. proœm. ad Physicam ostendemus; & hoc bene probant argumēta Hurtadi mox soluenda, inquantum militant contra secundam partem conclusionis, & probare contendunt conceptus superiores in scientia semper in gratiam inferiorum considerari debere; hoc enim non est vniuersaliter verum, licet interdum ita possit accidere, vt dictum est; Ex quo patet falsam esse Poncij conclusionem primam disp. 2. Log q. 2. n. 13. in qua vniuersaliter statuit nūquam in scientia totali posse aliquid inferius esse obiectum attributionis, itaut superius in gratiam illius consideretur, quandoquidem oppositum constat in exemplis adductis de Logica, & Physica, quæ quidem & ipse in suæ conclusionis probationem adducit, cum inquit in illis scientijs aliquid cōmunius, quam vlla species infima, assignari pro obiecto adæquato. Quod quidem verum est, adhuc tamen aduertendum illi erat in illis scientijs considerari quoque conceptus quosdam magis superiores, quam sit illud commune, quod in eis pro obiecto assignatur, vt in Logica conceptus entis rationis, secūdæ intentionis, argumentationis, &c. in Physica conceptus entis materialis, entis mobilis, &c. qui quidem conceptus estò sint communiores omnibus consideratis in illis scientijs, non ob id tamen assignantur eis pro obiectis adæquatis, sed considerantur in gratiam illius minus communis, quod est earum adæquatum subiectum, qualis est in Logica syllogismus, in Physica corpus naturale.

51 Contra arguit Hurt. quādo plura sunt ordinata vt finis, & media ad finem, illud habet rationem finis, quod est principalius, perfectius, & non confert ad assecutionē alterius; illud verò est medium, quod est ignobilius, imperfectius, & cōfert ad assecutionem finis, sed in scientia superioris, & inferioris cognitiones sunt ita ordinatæ, & cognitio superioris est ignobilior, & imperfectior; quia confusa & obscura, & confert ad cognitionem inferioris, nam hæc nequit haberi sine illa, cognitio inferioris est perfectior, clarior, & magis determinata, nec cōfert ad cognitionem superioris, cum possit superius cognosci nō cognito inferiori, ergo inferioris cognitio erit finis, superioris verò mediū, & consequenter inferius erit obiectum attributionis, superius obiectum attributum. Tum 2. sicut pars essentialiter ordinatur ad totum, vt imperfectum, & incompletum ad perfectum, & completum, ita cognitio partis ad cognitionem totius, nam res petunt cognosci cum ea proportione, qua sunt, sed superius est essentialis pars inferioris, quod est totum, ergo, &c. Tum 3. materia, & forma, quia sunt essentialiter partes, non sunt in Philosophia subiectum, sed constitutum ex eis, ergo idem de superiori respectu inferioris dicendum.

Dices, superius esse quoddam totum potentiale, cuius partes sunt inferiora, & hac ratione inferiora reduci ad superius, vt partes ad totum. Instat Hurt. probando superius, etiam vt totum potentiale, & vniuersale, referri ad inferiora, nam vniuersale vt sic est pars petens contrahi, ad compositionem speciei, sed pars, vt pars, refertur in cognitione ad totum, quod componit, ergo, &c. tum quia genus ideo dicitur totum potentiale, quia respicit inferiores species, in quibus clauditur, & de quibus prædicatur, sed vt sic est essentialiter pars speciei, nam clauditur vt quid potentiale, & prædicatur per modum partis potentialis, ergo vt sic ordinabitur ad cognitionem specierum.

52 Resp. hæc argumenta procedere in esse rei, & quando in doctrina seruatur idem ordo naturæ, non verò in esse scibilis, & quādo ordo doctrinæ est ab ordine naturæ diuersus diximus enim in q. proœm. & disp. 1. q. 6. non semper scientificum seruare in tradenda aliqua facultate eundem ordinem, quem res seruant inter se, nam à parte rei cognitio causæ ordinabilis est ad cognitionem effectus, quia hæc nequit haberi sine illa, non tamen è contra, & tamen quis posset ordinare cognitionem effectus ad cognitionem causæ, vt est in demonstratione à posteriori; medium ex propria natura est ad finem ordinabile, non è contra, verum si quis præfigeret sibi cognitionem medij tanquam finem vltimum, & intrinsecum suæ scientiæ, tunc cognitio finis inseruiret cognitioni mediorum, in esse scibilis, vt patet in frænefactiua, in qua directio equi, quæ est finis, reducitur ad frænum; neq; hoc est repugnans naturis rerum, quia licèt non sit mutua dependentia in esse rei, potest tamen dari in esse scibilis, quatenus vna res est à priori per causas, & à posteriori per effectus cognoscibilis; imò & à concomitantibus: poterit igitur quis ex suo arbitrio cū fūdamēto tamē in re, vt dicemus q. seq.

q seq. assumere aliquam rerum seriem declarandam, finis istius obiectiuus erit res illæ, non quidem vt sunt dissitæ, sed vt vnitæ, & in vnum compactæ, non vnione aggregationis, sed compositionis, & vinculo reali, quatenus in vnum commune conueniunt essentialiter, quod per differentias post ea diuidunt, & consequenter, quod habet rationem totius, & principalis in esse scibilis, erit illud commune connectens inferiora, quæ vt partes continet & respicit, ac differentias vt aliquid ipsius: finis verò formalis erit cognitio istius communis, quod respicitur ab inferioribus tanquam includens ipsa in esse scibilis, & à differentijs vt diuisiuis illius, & per consequens erit hoc commune principaliter intentum à scientifico, non solum vt est totum quoddam actuale, sed etiam potentiale, quia vt sic dat vnitatem omnib. reb. vt possint vnā materiā scibilē integrare.

53 Ad 1. igitur dicimus maior. esse veram in esse rei, non in esse scibilis ex fine, & arbitrio scientifici, quomodo non requiruntur illæ conditiones, vt aliquid sit principaliter intentū ab artifice, sed sufficit vt potens sit dare vnitatem materiæ, quam declarare intendit, sic se habet superius ex dictis, ad quod inferius dicit ordinem, & confert ad cognitionem ipsius, sicut connexa conferunt ad cognitionem connectentis, inferiora in esse scibilis sunt cōnexa in vnum obiectum scibile adæquatum, superius est connectens tribuens illis vnitatem obiectiuā. Ad 2. superius in esse rei est pars, at in esse scibilis est totum, inferiora sunt partes, nam sicut partes vniuntur in toto, ita inferiora in esse obiectiuali scibili vniuntur in illo communi, sine quo non essent vnum obiectum, sed plura obiecta, quæ proportio, & connexio habet fundamentum in rebus ipsis propter conuenientiam in illo communi, vt diximus. Ad 3. si quis vellet instituere scientiam de materia, cognitio compositi in esse scibili ordinaretur ad cognitionem materiæ, quamuis hæc sit pars; non est tamen paritas omnino inter materiam, & genus commune, nam materia non se habet vt superius respectu compositi, nec vt totum quoddam potentiale, vt se habet genus. Ad 1. impugnat. illius resp. dicimus hoc, quod est esse partem potentialem specierum, quamuis in esse rei sit ratio ordinans genus ad species, in esse scibilis tamen est ratio, cur species ordinentur, & attributionem dicant ad genus, quia per hanc communitatem generis species interueniunt ad constitutionem vnius obiecti adæquati scibilis ab artifice intēti; per idem ad 2.

54 Ex hucusq; dictis liquet, quam rectè assignauerit Doctor q. 3. vniu. conditiones subiecti scientiæ, quarum prima est, quod de ipso præsupponantur quod est, & quid est, vt vidimus art. 2. & 3. Secunda, quod per eiusquodquid est demonstrentur de ipso passiones, quod est continere passiones demonstrabiles de ipso, vt vidimus art. 4. & tertia, vt ad ipsum omnia alia in scientia considerata reducantur, & attributionem dicant vt in præsenti ostendimus; nec aliæ conditiones requiruntur, nam quæ ab alijs assignantur, vel sunt superfluæ, vel reducuntur ad istas; nam quod subiectum non debeat esse prohibitum, hoc est aliquod impossibile, non æquiuocum, non ens per accidens, non corruptibile, sed necessarium, non demonstrabile, sed præsuppositum, includuntur in prima conditione, nam si de subiecto præsupponitur quod est, iam non demonstratur in scientia, in sensu tamen exposito art. 2. si habet quid est, erit desinibile, & per consequens possibile, non prohibitum vniuocū, non æquiuocum, per se, non per accidens, necessarium necessitate veritatis non contingens, quia propositiones in primo modo, quales sunt illæ, in quibus definitio prædicatur de definito, sunt sempiternæ veritatis. Quod alij addunt debere habere principia, per quæ passiones demonstrentur, quod sit prius natura passione, iam includuntur in prima, & secunda conditione, per principia enim non necessariò intelligi debent principia essendi, vt sunt causæ intrinsecè componentes, sed intelligendi, quales sunt præmissæ demonstrationis, in quibus definitio subiecti assumitur vt medium. Quod dicunt alij subiectum debere adæquari scientiæ includitur in tertia, nam si omnia ad ipsum reducuntur, iam non excedit, neque exceditur à scientia.

Deinde, quod subiectum debeat esse ens reale, non est necessarium, quia de ente rationis potest esse scientia: quod sit vniuersale, non requiritur, quia de Deo singularissimo est scientia; quod habeat partes subiectiuas, solum de subiecto generico verificatur, non de specifico, & singulari, & tandem, quòd sit communissimum, si de communitate attributionis explicatur, est vera conditio, & est tertia assignata, si de communitate prædicationis, est falsa, & contra rationem subiecti.

QVÆSTIO III.

De Vnitate Scientiæ.

55 NOn est hic sermo de actuali scientia, hec enim cum sit cognitio conclusionis demonstratæ, multiplex erit, sicut plures sunt conclusiones in scientijs, & vna potest absque alia sciri, vt patet, licèt de his actualibus scientijs videbimus, quomodo vnam integrent totalem: sed loquimur de scientia habituali, quam ex dicendis in lib. de An. supponimus qualitatem quandam esse de prima specie ab actibus productam, inclinantem in similes actus, non autem esse species rerum intelligibiles inter se ordinatas, vt perperam quidam dixerunt; & de ista habituali scientia quærimus vnitatem, quæ tanquam proprietas sequitur entitatem.

Ant. Mirand. lib. 13. de euers. sing. certam sect. 6. & 7. Iulius Syrenus opusc. de obiec. Met. sect. 3. c. 5. 6. & 7. & alij sustinent nonnisi vnam scientiam totalem reperiri ex natura rei ex partialibus scientijs compositam, & solum Doctorum arbitrio, & voluntate in plures scientias totales esse diuisam. hanc sententiam docere debent, qui Metaphysicam statuunt ita communē, vt ad particularium entium essentias considerandas descēdere teneatur, nam sic omnes aliæ scientiæ saltim speculatiuæ superfluerent, quia omnia ad considerationem Metaphysicam pertinerent. Ex aduerso quamplures hanc sententiam de vnitate scientiæ vt vanam, improbabilem, & falsam respuunt, ita præsertim Conimb. qu. 1. proœm. Phys.

56 Media via incedendum, quòd quamuis scientiarum saltim speculatiuarum vnitas, de omnibus rebus non sit irrationabilis, sapienter tamen à Doctoribus plures scientiæ totales sunt distinctæ, quæ de quibusdam rebus pertractent, & hoc non totaliter ex Doctorum placito, sed ex fundamento in rebus ipsis scibilibus reperto: ita Doctor 6. Met. q. 1. in fin. additio. vbi inquirens rationem diuisionis scientiæ in communi in tres, scilicet, Metaph. Phys. & Mat. tandem concludit; *Post ergo longam inquisitionem non video huius diuisionis sufficientiam per aliquam rationem necessariam posse ostendi: sed placuit diuersis auctoribus circa diuersa subiecta speculari, & tot suæ considerationi subdere, quot videbantur aliquam conuenientiam in principijs, & in modo considerandi habere*; quibus verbis duas nostri dicti partes innuit, & quod scientiæ totales ex auctorum placitis distinguantur, & consequenter, quod poterat dari vna totalis scientia, vt dicemus disp. 1. Met. q. 1. & quòd non mere arbitrariè fuerit facta hec diuisio, sed propter conuenientiam rerum scibilium in principijs, & modo considerandi ipsum sequuntur Meur. in Met. qu. 6. proœ. & omnes ferè Recentiores. Primum explicatur, nam vnitas scientiæ desumitur ab vnitate obiecti scibilis, sicut ergo omnia scibilia in ente cōueniunt, & vnum obiectum totale, & adæquatum integrare dicuntur, sub quo omnia tanquam partialia obiecta continentur, ita poterit dari vna scientia totalis ens tanquam obiectum considerans, quæ plures partiales scientias habeat, quarum quælibet partem determinatam entis contempletur, quo sensu interpretantur aliqui Arist. 4. Met. 1. dum ait Metaphysicam considerare ens, vt ens, cæteras vero scientias abscindere sibi aliquam partem entis, non enim apparet maior ratio, cur omnia scibilia possint in vnum obiectum cōuenire, non autē sciētiæ in vnam communem; & si velis cum Thomistis scientias necessariò distingui ex diuersa abstractione à materia, itaut scientia non ex rebus, vt sic, sed vt abstractioni subsunt à materia distinguatur, de quo mox art. 1. saltim sicut abstractiones diuersæ à materia conueniunt in abstractione in communi, que postea in tres diuiditur, ita de scientia dici posset, quòd detur vna totalis res abstractas inuestigans, alias partiales continens iuxta diuersitatem abstractionis rerum; hinc 3. de An. 38. sciētia secari dicitur, sicut & res. Tum quia scientia in communi est genus ad omnes scientias, ergo vna totalis generica potest dari.

57 Attamen, quia vnam tantum ponere scientiam rerum omnium magnam confusionem parere poterat, & multiplicare tot scientias totales, quot species entium, esset in infinitum progredi, sapienti consilio factum est, vt omnes scientiæ ad certum numerum reducerentur, quæ totales dicentur, non simpliciter, sed secundum quid, sicut de prædicam. dicebamus disp. 6. q. 1. quæ dicuntur genera summa secundum quid, stante illa famosa diuisione in decem series rerum claritatis gratia adinuenta.

Non est autem hæc scientiarum diuisio, vt notat Doctor voluntariè facta, vt de ipsa verificetur dictum illud *stat pro ratio-*

ratione voluntas, sed habuit fundamentum in rebus ipsis, ita vt sicut prædicamentorum diuisio, ac distributio ex conuenientijs, & differentijs plurimarum rerum inter se ortum duxit, ita de scientijs dicendum, vnde videmus nullam scientiam agere simul de equo, & Angelo, quia nulla proportio, & conuenientia inter hæc entia reperitur; sed bene aliqua scientia est de omnibus corruptibilibus, aliqua de immobilibus, aliqua de immaterialibus, &c.

Dices Scotus 1. Met q.9. impugnat opin. illam asserentem Metaphysicam omnium rerum quidditates in particulari considerare, maximè quia ceteræ scientiæ superfluerent, ergo in sent. ipsius absurdum est concedere tantum vnam scientiam. Resp. quanquam ibi Doctor non ita clarè resoluat. quæst. illam, tamen improbat illam, sent. eo quia supponebat diuisionem scientiæ in plures totales, & vnam ponebat scilicet Metaph. considerare substantias, ceteras accidentia: vel reprobat, quia scientificus debet præcipuè claritati, ordini, & facilitati incumbere in tradendis facultatibus, & confusionem, quantū poterit, euitare: vel tandem loquitur de Met. non prout tradi poterat, sed vt fuit ab Arist. instituta.

Cum igitur plures dentur scientiæ totales, quarum quælibet propriam rerum seriem ab altera distincta præscribit sibi contemplandam, quærimus, vnde sumenda erit hæc vnitas scientiæ, & à quo habeat specificari scientia, & tria examinabimus, vt perfectè vnitatem scientiæ possimus cognoscere, à quo specificat, an sit simplex qualitas, & tandem qualis sit vnitas, quam accipit à proprio specificatiuo.

ARTICVLVS I.

Vnde sumenda sit vnitas, & specificatio scientiæ.

58 DVplex in scientia, sicut & in quolibet alio habitu, assignari potest vnitas intrinseca, quæ propriam consequitur entitatem tanquam passio, extrinseca altera, quā ex obiecto dicitur desumere, à quo specificatur, & essentialiter dependet, vnde & obiectiua dici solet; prima, quia non ita facilè cognoscitur, innotescit nobis per secundam, & de ista loquimur, à qua scilicet scientia totalis habet, quòd sit vna à cæteris distincta, eo vel maximè quod idem obiectum videmus à pluribus scientijs diuersis considerari, imò eandem conclusionem, vt quod terra sit rotunda demonstratur à Physico, & Geometra.

Prima opinio (quæ adamussim est explicanda, quoniam celebris est apud Thomist.) asserit diuersitatem scientiarum sumi ex diuersitate abstractionis à materia; quam sententiam fusè explicant Complut. disp. 19. q. 1. & Io. de S. Th. q. 27. art. 1. & primò notant scientiam specificari ab obiecto, non quidem materialiter, & in esse rei, sed formaliter, & in esse scibili considerato, quæ ratio scibilitatis dicitur ratio *sub qua*, nam sub ipsa conueniunt res à scientia consideratæ, & consistit in hac, vel illa abstractione à materia; pro qua.

59 Secundò notant abstractionem esse duplicem, vel totalem, vt cum superius abstrahitur ab inferiori, & abstractum hac abstractione fit potentialius. & minus intelligibile, quia abstrahit ab actualitatibus specificis scilicet differentijs, actus autem est notior potentia; & de ista non est sermo; alia est formalis, qua forma abstrahitur à materia, seu quod est actu, ab eo, quod est potentiale: nam forma est actus, materia potentia; & consequenter sic abstractum est magis intelligibile, quia depuratur à materialibus, & potentialibus, quæ impediunt intelligibilitatem, & quia triplex est materia, prima est singularis idest quicquid pertinet ad singularitatem rerum sensibilium, vt hæc caro, hic calor, hoc os, &c. secunda sensibilis, & sunt omnes sensibiles qualitates, vt calor, frigus, color, &c. & tertia intelligibilis, quæ est substantia corporea, seu materia prima; hinc triplex genus scientiæ datur, loquēdo de speculatiuis, prima scientia abstrahit à materia singulari, & est, quæ considerat res sensibiles, vt sensibiles sunt, non in particulari, sed in vniuersali, talis est Philosophia; secunda quæ abstrahit à materia singulari, & sensibili, vt Mathematica, quæ quantitatem considerat, non vt albam, vel nigram, calidam, vel frigidā; non tamen abstrahit à materia intelligibili, quia non considerat quantitatem sine substantia materiali, cui inest, & à qua depēdet in esse, & in cognosci, tertia tandem abstrahit ab intelligibili materia, quæ talis dicitur, quia solo intellectu percipi potest; & hæc est Metaphysica, quæ res à materia abstractas contēplatur, vt sunt, quæ vel non sunt in materia, vt substantiæ separatæ, vel esse possunt absque materia, vt ratio substantiæ, qualitatis, actus, potentiæ, &c. Hæc igitur immaterialitas est radix, & origo intelligibilitatis, & consequenter diuersa immaterialitas erit radix diuersæ intelligibilitatis, & quia triplex est immaterialitas; triplex quoque erit intelligibilitas, & triplex genus scientiæ speculatiuæ. Addunt tandem per hanc abstractionem non intelligi denominationem extrinsecam ab actu intellectus abstrahentis prouenientem, sed immaterialitatem illam obiectiuam, & radicalem, qua obiectum sic, vel sic est natum intelligi.

60 Ruu. qu. 4. proœ. Log. aliter explicat hanc rationem scibilitatis, & *sub qua*, scilicet, quòd illa est vna scientia ab alijs distincta, quæ propria habet principia, quibus vtitur ad probandas conclusiones, quæ principia se habent vt lumen illuminans conclusionem, & ex diuersitate luminis, seu principiorum oritur scientiarum diuersitas, quam expositionem amplectuntur Complut. & Io. de S. Th. & Amic. tract. 27. disp. 4. q. 3. addentes solum, quod hæc luminis, & principiorum diuersitas, cum sit quædam intelligibilitas, nonnisi ab immaterialitate obiecti potest prouenire, & consequenter tota ratio specificationis erit immaterialitas.

Alij hanc rationem scibilis, seu abstractionem dicunt esse diuersum lumen, quo obiectum est cognoscibile, nam obiectum materiæ sensibili immersum est cognoscibile per sensus externos, à quibus ortum ducit Physica scientia; obiectum in materia intelligibili cognoscitur ab imaginatiua; obiectum à materia intelligibili abstractum est ab intellectu scibile: ita Ban. 1. p. quæst. 1. art. 3. Zum. qu. 2. Alb. 1. Phys. tex. 1. apud Amic. cit.

Alij hanc abstractionem declarant, eo quia in primo gradu quædam intelligibilia sunt, nec re, nec ratione abstracta à materia, vt sunt res physicæ; in secundo quædam sunt abstracta ratione, non re, vt mathematica obiecta: in 3. tandem quæ re, & ratione abstrahunt, de quibus est Metaphysica; & hæc est frequens expositio apud multos.

Scotus in Met. cit. & alijs locis adducendis in art. seq. hanc specificationem desumit à diuersitate obiectorum adæquatorum, & totalium, itaut illæ sint distinctæ scientiæ, quæ diuersa obiecta, nullo modo vi inter se connexa respiciunt: quæ verò habent obiecta aliquo naturali vinculo, quo ad considerationem colligata, integrare vnam totalem scientiam: ipsum sequuntur Scotistæ, & Suarez disp. 44. Met. sect. 11. Fons. 5. Met. cap. 7. qu. 5. sect. 2. Hur. disp. 1. Met. sect. 6. & 7. Auersa qu. 27. sect. 9. Arriag. disp. 1. Log. sec. 3. Merinero disp. 1. proœ. Log. qu. 5. Moris. disp. 12. Log. qu. 3. Blanc. disp. vlt. sec. 5. & 7. & alij.

61 Dicendum est, prima sententia de triplici abstractione si explicetur, vt à Scoti sententia diuersa, est omnino falsa, vera est, vt cum ista coincidit, non tamen clarè difficultatem explicat, vt declarat modus dicendi Scoticus. Prima pars huius conclus. quod modus dicendi Thomist. sit falsus, prob. discurrendo circa explicationes adductas: nam primò falsum omninò est specificationem scientiæ sumi ex eo, quod quædam sint entia sensibilia, quædam imaginabilia, & quedam merè intelligibilia. Tum quia obiecta scientiæ, non cadunt sub sensu, cum sint vniuersalia, ergo omnia sunt merè intelligibilia. Tū quia imaginabilia sunt etiam sensibilia per sensus externos, à quibus deriuantur in phantasiam. Tum quia distinctio scientiæ, & vnitas debet sumi ab eo, quod per se pertinet ad sciētiam, quod autem obiectum sit per sensus cognoscibile, per accidens se habet, nam si intellectus à sensibus non penderet, adhuc in ipso scientiæ essent distinctæ, vt est in intellectu separato.

Secundò falsum est abstractionem à materia, prout præcisionem dicit, specificare scientias, nam hæc præcisio vel dicit actum intellectus abstrahentem, & hic nequit dare vnitatem scientiæ, cum à scientia non attingatur, & solum se habet, vt approximatio obiecti ad scientiam: vel dicit denominationem prouenientem in obiectum ab actu abstrahente, & hæc cum sit mera denominatio extrinseca, & ens rationis materiale, non poterit realiter specificare scientias; vel dicit abstrahibilitatem obiectiuam, quatenus obiectum est conceptibile nō concepta hac, vel illa ratione in ipso contenta: & neque hæc potens est specificare scientias, quia vt sic formaliter solum dicit conceptum quendam negatiuum, scilicet, negationē associationis alterius rei, vel realitatis in intellectione; hoc enim est præscindere idest non intelligere præcisum cum eo, à quo fit præcisio, hec autem negatio non est specificatiua scientię. Tum quia illud poni debet ratio formalis specificatiua sciētiæ, quod est ratio, cur obiectum sit scibile, & cognoscibile à scientia, sed talis non est ista præcisio, nam illud est ratio scibilitatis in obiecto, quòd est ratio, cur de obiecto demonstretur passio in demonstratione, talis nō est præcisio à materia, nō enim per hoc, quod

quod homo est ab indiuiduis abstractus, ideo est risibilis, sed quia est rationalis. Tum quia hæc abstractio potius se habet vt conditio intelligibilitatis obiecti, quam ratio forma is, immò nec est necessaria ad scientiam, vt videbimus in solut. arg. Tandem in rebus sic abstractis ab omni materia adhuc distinguenda est ratio materialis, & ratio formalis obiecti, nam syllogismus v.g. in Logica abstrahit ab omni materia, cum sit ens rationis, & tamen in se consideratus est obiectum materiale logicæ, non formale, ergo logica non habet specificari ab obiecto vt abstracto: corpus naturale in communi abstrahit à materia singulari; quantitas in se à materia sensibili; substantiæ separatæ, & transcendentia ab omni materia, non ob id tamen sint complete obiecta scientiarum, imò à pluribus scientijs possunt considerari, ergo abstractio non erit ratio formalis specificans scientias.

62 Dices, abstractionem esse rationem genericam constituentem obiectum in ratione obiecti scientiæ genericæ complete, continere tamen diuersos gradus, ad quos per alias rationes formales contrahitur, constituitq. cũ illis diuersas scientias. Contra, ratio specifica distinguens diuersas scientias contentas sub illa ratione generica scientiæ per abstractionem cõstitutæ deberet in se continere abstractionem illam communẽ tanquam genus, v.g. corpus humanum vt abstractum à materia singulari est quid considerabile à Physica, & Medicina, vt naturale contrahitur ad Physicam, vt sanabile ad Medicinam, naturale, & sanabile non includunt abstractionem illam tanquam genus ab ipsis contrahibile, vt se habeat naturalitas in communi ad hanc, & illam naturalitatem, vnde valet dicere naturalitas cœli est naturalitas, non valet, quod sit abstractio, nec sanabilitas est abstractio: ergo ratio communis constituens scientiam communem physicæ, & medicinæ non erit abstractio à materia singulari.

Vel tandem per hãc abstractionem datur intelligi ratio formalis positiua obiecti, quatenus ex sui natura includit principia, in quibus exprimitur ratio inhærentiæ passionis in subiecto, vt explicat Ruu. & adhærent Compl. & Io. de S.Th. & hæc est sententia Scoti, quæ adhuc malè explicatur per abstractionem à materia. Tum quia abstractio formaliter dicit, quod non habet res, non quod habet. Tum quia non sufficienter, nec rectè per has abstractiones diuiduntur scientiæ speculatiuæ totales, nam logica abstrahit ab omni materia, vt Metaphysica: item Arithmetica agit de numero, vt communi ad res materiales, & spirituales: quæ est abstractio metaphysica, & tamen sub Mathematica collocatur; Astrologia quoque, musica, & perspectiua, quia mathematicæ sunt, pertinent ad 2. abstractionem, & tamen astrologia est de corporibus cœlestibus, eorumque motibus, aspectibus, & influxibus, musica de numero vt sonoro, perspectiua de linea vt visibili, quod est materiam sensibilem concernere: scientia tandem moralis abstrahit à materia singulari, quia res in vniuersali considerat, non tamen à materia sensibili, nam contemplatur humanas actiones vt dirigibiles, & per consequens in ordine ad circumstantias corporales, & materiales, & tamen est omnino à Philosophia condistincta: qua ratione impugnatur vltima expositio huius triplicis abstractionis. Complut. & Io. de S. Tho. cit. multum laborant, vt sufficientiam huius diuisionis saluent: Sed in re potius voluntaria, quam rationibus firmata non est immorandum: eo vel maximè quod Metaphysica ipsa multa considerat, quæ in Physica quoq. tractantur, agit enim de principijs, de causis, actione, passione, & similibus, Physica etiam, si in se spectetur, cum habeat pro obiecto adæquato substantiam finitam, communem etiam Angelis, vt statuimus q. procem. Phys. iam aget de rebus abstrahentibus ab omni materia: quam rationem fusè prosequitur Auersa q. 1. philos. sect. 6. ostendens Physicam à Metaphysica non distingui.

63 Præstat igitur dicere cum Scoto distinctionem scientiæ, & vnitatem sumi ex vnitate, vel distinctione obiecti formalis iuxta explicationem traditam q. præc. art. 1. qui modus est ipsius Arist. 3. de An. 37. & 38. & 2. Met. 2. & 4. & 1. Post. 43. vbi Arist. docet vnitatem scientiæ ex vnitate obiecti inuestigandam. Tum quia à quo res accipit entitatem, ab eo sumit vnitatem, & specificationem, scientia verò in sua entitate dependet ab obiecto quapropter illa erit vna scientia, quæ vnicum habebit obiectum formale idest quæ rem aliquam considerat sub proprio modo contemplandi, quo non attingitur ab alijs scientijs, quamuis res illa consideretur ab alijs scientijs, sed sub diuerso modo considerandi. Qui modus, cum sit medium concludendi passiones de subiecto, erit principale ingrediens in principijs demonstrationis, & consequenter diuersæ omninò, & disparatæ scientiæ habebunt diuersa principia, & modos procedendi ad demonstrandas passiones; & hinc est, quod aliqui vt Aureol. assignant diuersitatem scientiæ ex diuersitate principiorum, vel modi procedendi ad probandas conclusiones: hæc autem distinctio non est prima, & radicalis, nam ideo principia sunt diuersa, quia diuersa est ratio formalis obiectorum; ideoque omnis distinctio, vel vnitas scientiæ trahit originem ab vnitate, vel distinctione obiecti. Et hanc eandem sententiam de vnitate, & distinctione scientiarum nuper secutus est Ouuied. contro. 1. Log. punct. 3. §. 4. & Poncius disp. 22. Log. q. vlt.

Cæterum assignare distinctionem omnium scientiarum nõ est præsentis negotij, sicut nec obiecta omnium scientiarum vestigare, quorum cognitio requiritur, vt vnitatem, vel distinctionem scientiarum cognoscamus. Solum addimus, vt optimè notat Auersa q. 27. Log. sect. 9. quod non quælibet formalis ratio obiecti debet totales scientias multiplicare, nimis enim confunderetur intellectus, quia tot essent scientiæ, quot naturæ rerum, de quibus possent passiones demonstrari; vt igitur certo numero, & ordine procedatur in scientijs, rationes illæ formales aliqua naturali proportione, & vinculo colligatæ, & in vna communi ratione conuenientes in vnum collectæ ad eandem spectabunt scientiam totalem; quæ verò sunt inter se diffitæ, nec aliquam habent affinitatem, & proportionem, dissitas, & diuersas constituent scientias; sic quia entia materialia, vt sunt motui subijcibilia, illiusque principium in se ipsis includunt, habent magnam connexionem, & naturale vinculum inter se, hac occasione Doctores de his omnibus vnam totalem scientiam construxerunt; idem de rebus practicis dicendum, de rebus mathematicis & metaphysicis, nimis enim longum esset obiecta omnium scientiarum recensere, vide Auersam cit. & sect. 7. & 8.

64 In oppos. arguunt Compl. & Io. de S.Tho. primò, quod nostra sententia non satis explicet punctum difficultatis; nam cum dicitur, quod licèt eadem res materialiter inspecta possit ad plures attinere scientias, non autem formaliter propter diuersum modum definiendi in vna scientia, ac in alia; restat adhuc explicandum, in quo consistat hæc diuersitas in definiendo: & ex alio capite nequit prouenire, nisi ex diuersitate immaterialitatis, & abstractionis, quia scilicet ex diuerso modo apprehendendi, sequitur diuersus modus definiendi. Conf. non potest in nostra sententia reddi ratio, cur tot definitiones assignatæ in vna scientia ad illam pertineant, nisi ad diuersum abstrahendi modum deueniatur: nam si dicatur hoc esse, quia omnes illæ definitiones ab vno subiecto habent coordinationem, & dependentiam, explicandum remanet, vnde sumatur ista coordinatio, quæ vnitatem istam constituat: si pro radice assignetur diuersus modus definiendi, iam iste ex diuersa abstractione ortum ducit, si dicatur hoc esse, quia omnes definitiones particulares vniuntur, & continentur sub vno communi genere: Contra est, quia hæc vnio, & subordinatio nonnisi ab abstractione, & immaterialitate potest prouenire: ergo simpliciter respondere, ideo scientiam esse vnam, quia in ea considerata vniuntur in vna ratione formali obiecti, est petitio principij, & nugatio, huius enim ratio inquiritur. Accedit tandem, quod si vnio in vno communi sufficeret ad vnitatem scientiæ, iam omnium vna daretur scientia, nec esset ratio, cur omnes mathematicæ scientiæ non sint vna scientia genere.

Resp. ex dictis satis sufficienter ex ratione formali *obiecti* explicari vnitatem scientiæ, neq; abstractionem aliquid conferre, nisi pro ipsamet ratione formali, & considerandi modo explicetur: declarare autem, in quo hic peculiaris definiendi, & considerandi modus cuiuscunq. scientiæ constat, non pertinet ad Logicam, sed ad vnamquamq. scientiam in particulari, sic Physica docet finem eius esse considerare entia naturalia, vt in hac communi ratione naturalitatis, & habendi principium motus, & quietis conueniunt, sub qua deinde ratione descendit ad inferiora contemplando illa, vt propriam naturalitatem sub naturalitate in communi cõtentam habent. Musica docet finem ipsius esse considerare numerum, vt sonorum, & in gratiam huius varias proportiones, & affectiones ponderat. Mathematica in communi habet considerare quantitatem sub ratione mensurabilis, Metaphysica contemplatur omnia entia secundum rationes quasdam generales, practica scientia operationes vt dirigibiles in materia morali, & falsum est has diuersas rationes formales originari à diuersa abstractione; nam præterquamquod hæc abstractio, vt communiter explicatur, non satis explicat distinctionem scientiarum, cum multa vnius abstractionis considerentur ab alijs scientijs, adhuc tamen hæc causalis non est vera, ideo corpus naturale est considerabile vt naturale, quia abstrahit à materia singu-

singulari, nec ista, ideo quantitas est mensurabilis, quia abstrahit à materia singulari, & sensibili; ergo hæc abstractio nõ erit radix scibilitatis obiecti: sed radix erit propria natura cuiuscunque obiecti: petere autem, cur aliqua obiecta habeant naturas consimiles, & affines, aliqua non, alia ratio adduci nequit nisi quia hoc est hoc, & illud est illud. Ex his liquet ad 1. confir. Ad 2. concedimus seq. attamen claritatis, & commoditatis gratia hanc scientiam simpliciter totalem in plures secundum quid totales diuisam fuisse, vt supra diximus.

65 Secundò quòd immaterialitas sit ratio distinctiua, prob. Tum quia intantum res est intelligibilis, in quantum est à materia separabilis, eo quod intelligibile idem est, ac spirituale, & spiritualitatis principium est à materia denudatio, ergo intantum res est scibilis hoc, vel illo modo, inquantum est diuersimodè à materia abstrahibilis: quare radix scibilitatis rei hoc, vel illo modo erit diuersa immaterialitas: & sic quando diuersæ definitiones sub eadem abstractione procedunt, licet diuersas quidditates definiant in esse rei: dicuntur tamen eiusdem speciei, vt definitiones physicæ, quia omnes eodem modo procedunt includendo materiam sensibilem motui subiectam, omnes erunt eiusdem speciei in esse scibilis propter consimilem definiẽdi modum. Tum 2. Arist. 6. Met. c. 1. scientiam speculatiuam per triplicem abstractionem in tres sciẽtias diuisit.

Resp. ad 1. neg. assumptum, nam & ipsa indiuidua materialia sunt intelligibilia, imò per ipsa intelligimus spiritualia, vnde iuuamur pro statu isto in cognitione à rebus materialibus; & quamuis in scientijs debeat fieri abstractio ab indiuiduis, hoc non est, quia indiuidua sint prorsus inintelligibilia, nam actus ipse abstractionis non presupponit obiectum abstractum, sed quia scientia est tantum vniuersalium, vnde hæc abstractio etiam in spiritualibus fieri debet: & propriè est abstractio superioris ab inferiori: falsum etiam est intelligibile idem esse, ac spirituale, nam entia materialia, cum sint essentialiter talia, non possunt vt spiritualia concipi: falsum est quoque definitiones diuersarum quidditatum in esse scibilis eiusdem esse speciei, vt art. seq. Sed vt penitus hæc ratio soluatur, not. quòd cum asseritur res materiales non cadere sub scientia, hæc immaterialitas requisita, vel dicit conditionem, & prædicatum obiecti, & est falsum, quia materialis non potest vt immaterialis apprehendi; neque materialitas obiecti est ratio contingentiæ ipsius quoad scibilitatem, quia etiam in spiritualibus dantur propositiones contingentes, vt Angelus mouetur, intelligit, &c. vel se tenet ex parte potentiæ, quatenus dicit modum, & medium cognoscendi, eo quia intellectus non percipit materialia materiali modo, idest per species materiales, vt sensus, sed immaterialiter idest per species immateriales; & in hoc sẽsu veræ sunt illæ propositiones. res materiales non cadunt sub scientia, materialitas impedit intelligibilitatem, & similes. Ad Arist. dicimus assignare sufficientiam scientiarum penes obiecta, & diuersos definiendi modos, quos circumscribit per abstractionem à materia, re vera tamen intendit assignare rationes formales obiectorum.

ARTICVLVS II.

An scientia sit vna simplex qualitas.

66 Loquimur de scientia totali, & præcipuè habituali; fatemur autem hanc difficultatem esse potius animasticam, cum sit communis omnibus habitibus, præsupponatque cognitionem, quomodo fiat intensio qualitatum; verum quia in quæst. proem. cuiuscunque scientiæ quæri solet, an illa scientia sit vna; & quam vnitatem habeat, nequeat explicari, nisi simplicitas habitualis scientiæ inuestigetur; idcirco hanc mouemus dubitationem, quantum nostro instituto sat erit, reliqua ad li. de an. remittimus.

Prima extrema opinio docet scientiam esse vnum simplicem habitum per primam demonstrationem illius scientiæ acquisitum facilitatem intellectum, non solum circa illam demonstrationem, sed etiam circa omnes, quibus perficitur per quandam extensionem, ita D. Tho. p. 2. qu. 54. art. 4. vbi Caiet. Med. Vasq. disp. 80. Val. q. 6. de habit. pun. 3. Salas tract. 10. disput 5. sect. 1. Ruu. q. 4. proę. Log. Cælest. disp. 1. Log. sect. 4. Complut. disp. 19. q. 4. Io. de S. Th. q. 27. art. 2. Differunt autem, quo pacto habitus ille dicatur extendi ad alias conclus. postquã secundũ essentiam per primam demonstrationem fuit acquisitus; nam Caiet. ait, quòd in intellectu est potentia ad scire, primam, secundam, tertiam, & cæteras conclus. cum habitus acquiritur, perficit intellectum quoad primam potentiam, per 2. demonstrationem extenditur ad perficiendum intellectum quoad 2. potentiam, & sic deinceps, siue sint plures ista potentiæ in intellectu, siue vna formaliter, & virtualiter multiplex; hoc modo igitur dicitur extendi, quatenus intellectus non remanet interminatus erga 2. demonstrationem, sed terminatur per habitum, cui subijcitur. Io. de S. Th. ait extendi non per acquisitionem nouæ entitatis; sed per acquisitionem nouarum specierũ. Vasq. & Salas admittunt nouã entitatẽ in habitu per 2. demonstrationem, quæ tamen non sit eiusdem rationis cum entitate habitus, sed modus quidam; Ruu. & Cælest. quòd sit omnino eiusdem rationis, sicut calor intensione acquisitus est eiusdem rationis cum præexistente.

67 Secunda sent. extrema est Scoti multiplicãtis habitus ad multiplicationẽ conclusionũ, & demonstrationum in scientia, itaut quot sunt conclusiones demonstratæ, tot sint habitus generati specie distincti; ita 6. Met. q. 1. & q. 3. prol. D. & T. & 1. d. 3. q. 7. ad 2. princ. & 3. d. 25 q. 2. in fin. & d. 31. D, & d. 36. L, ipsum sequuntur omnes Scotistæ vt Lich. & Tat. in prol. cit. Bassol. quæst. 6. Ant. And. 6. Met. q. 1. Zer. q. 3. Faber disp. 3. Meur. q. 6. proæ. Met. Paris. q. 1. proæ. Log. & 1. Post. qu. vlt. Camerar. q. 16. Log. Fuent. q. 4. Log. diff. 3. art. 2. Canon. 1. Phys. q. 1. item Nominales omnes, & ex recentioribus Conimb. 1. Post. c. 23. q. vn. art. 4. Suar. disp. 44. Met. sect. 11. Hurt. disp. 16. de An. sec. 4. Arria. disp. 1. Log. sec. 3. Auersa q. 49. Phil. sect. 7. Moris. disp. 12. Log. q. 4. Blanc. disp. vlt. sect. 8. Amic. tract. 27. d. 4. q. 1. dub. 2. & 3. Tol. q. 7. proœm. Log. & alij.

Tertia media sent. est quorundam apud Rubion. qu. 7. prol. asserentium conclusiones in scientia demonstratas esse duplicis generis, vel enim demonstrant diuersas passiones de diuersis partialibus subiectis, & harum dantur habitus specie distincti; vel demonstrant diuersas passiones de eodem subiecto, & hoc dupliciter, vel successiuè, & distinctis demonstrationibus, & de istis dantur habitus specie distincti partiales; vel simul, & eodem actu demonstratiuo, si scilicet, de omnibus passionibus fieret vna propositio de prædicato copulato, vt omnis homo est risibilis, admiratiuus, disciplinabilis, &c. & tũc concedit de istis omnibus dari vnum habitum specie infima.

68 Dicimus tamen ad multiplicationem conclusionum in scientia, seu proprietatum, siue pluribus, siue vnica demonstratione demonstrentur, multiplicari habitus specie distinctos, & consequenter scientiam totalem non esse vnum specie, & simplicem habitum, sed plures; ita Doct. cit. & prob. ab ipso duabus præcipuè rationibus 6. Met. qu. 1. quibus tam Nominales, quam Recentiores vtũtur, vt est videre maximè apud Greg. q. 3. prol. art. 1. Prima ratio, actus circa illas concl. specie distinguuntur, ergo habitus in illas inclinantes, & ab illis actibus producti erunt specie distincti; antec. prob. actus illi, qui sũt scientiæ actuales partiales, habent diuersa specie obiecta, ergo specie distinguuntur, nam vt cum Arist. art. praced. diximus ex distinctione obiectorum valet inferre specificam distinctionem actuum; antec. prob. actus scientifici, vel sunt de passionibus diuersorum subiectorum, vel de passionibus eiusdem subiecti, primi iam differunt quoad passiones, subiecta, media, & principia, vt cum de cælo demonstratur incorruptibilitas propter carentiam materiæ, & cõtrariorum, de sublunaribus corruptibilitas per compositionem ex materia, & contrarijs, non enim apparet, quomodo in istis actibus cadere possit vnitas specifica, si obiecta genere differunt, similiter principia, quibus demonstrantur passiones illæ, secundi si demonstrant passiones illas eodem medio, scilicet, definitione subiecti, adhuc obiecta proxima differunt specie, nam principia integrantur ex medio, & passione, & consequenter si passio est diuersa, principia complexa erunt diuersa, quia speciales habent veritates euidentias, & complexiones, idem de conclusionibus dicendum, vt docet Doct. 3. d. 28. in fin. multò magis quando mediũ est diuersum, idem erit dicendum. Conseq. Arg. princ. prob. Tum quia idẽ est obiectum actus, & habitus ab illo producti: vnde actus ab obiectis specificantur, habitus ab actibus. Tum quia, si actus specie distincti eundem specie habitum possent causare, non esset ratio, cur in intellectu vnus tantum habitus non admitteretur. Tum quia habitus est quoddam semẽ actus, in quem inclinat potentiam, semina autem specie differunt, si illorum fructus sunt specie diuersi. Tum quia actus illi producunt habitus, vt sunt omnino distincti, & non vt in aliqua formalitate saltim virtualiter assimilantur, quomodo duæ causæ æquiuocæ eiusdem effectus dicuntur assimiliari, ergo habitus producti erunt specie diuersi.

Resp. Thomist. actus illos specie distingui in esse rei, & quo ad rationem subiecti formalem *quæ*, non in esse scibilis, & rationem *sub qua*, quæ est vel abstractio à materia, vel ratio formalis obiecti, vel vt ait Ruu. connexio, & dependentia principio-

piorum eiusdem scientiæ adinuicem; nam licèt in scientia totali sint diuersa, se inuicem tamen supponũt, & vnum ab alio dependet, vt in Philosophia principia lib. de cœlo supponunt essentialiter principia communia corporis naturalis, principia lib. de gen. dependent à principijs lib. de cælo, & sic de alijs: idem in Logica apparet, nam principia lib. prior. præexigunt principia lib. prædicab. prædica. & perierm. principia lib. top. elenc. & post. dependent à principijs lib. prio. & propter hanc dependentiam, quamuis in esse rei sint diuersa, non tamen in esse scibilis.

69 Sed iam art. præced. has respons. reiecimus: nam arg. procedit de obiectis in esse scibili, hoc enim non est aliud, quam cognoscibilitas obiecti, non quæcunque, sed modo illatiuo, seu vt per demonstrationem est scibile, ergo si obiecta, vt in demonstratione sumuntur, sunt diuersa, erunt in esse scibili diuersa. Tum quia etsi hoc esse scibile esset abstractio à materia, adhuc non soluitur argumentum: nam abstractio, licèt si consideretur in ordine ad terminum, à quo fit, vt sunt singularia in prima abstractione, materia sensibilis in secunda, & quæcunque materia in tertia, posset dici eiusdem rationis: attamen si spectetur terminus ad quem, scilicet res abstracta, est omnino diuersæ rationis, sicut res illæ specie distinguuntur, diuersasque passiones, & media includunt, ac veritates complexas; specificatio autem scientiæ non debet sumi ab abstractione, vt respicit terminum à quo, nam sic est conceptus negatiuus, sed vt respicit terminum ad quem; Si verò per rationem *sub qua* intelligatur ratio formalis obiecti, & modus considerandi ipsius, adhuc vrget arg. quia hęc ratio formalis est tantum vna genere in scientia totali, vt patet in naturalitate, quæ genus est ad naturam cœli, elementi, mixti, &c. Tum quia etsi eadem sit, tamen in demonstratione, vt sumitur cum diuersa passione subiecti, constituit diuersa principia, & complexas veritates, saltim partialiter, vt dicebamus, ergo conclusiones deductæ erunt diuersæ speciei. Tandem connexio illa principiorum non infert identitatem specificam, aliter scientia subalternans & subalternata essent vna specie scientia, quia sunt connexæ quoad principia; tum quia maior dependẽtia reperitur in causis essentialiter subordinatis, vt sunt causa prima, & secunda, quam inter principia communia, & particularia, at illa dependentia potius arguit distinctionem specificam, quam identitatem: idem euenit inter assensum conclusionis, & assensum principiorum, & inter habitum conclus. qui dicitur scientia, & habitum principiorum, qui vocatur intellectus; inter primam, & secundam operationem intellectus.

70 Secunda ratio princi. desumitur à Scoto ex separatione; nam videmus, quod poterit quis habere primam concl. scientiæ, & consequenter habitum facilitantem potentiam erga illam concl. non tamen erga alias, sicut habet, qui perfectè acquisiuit totalem scientiam; imò progressu temporis potest haberi habitus circa decimam, vel centesimam concl. & amitti habitus circa primam, ergo non est idem habitus facilitans potentiam circa omnes conclus.

Resp. concedendo in princ. habitum illum non inclinare potentiam ad omnes conclusiones scientiæ, vel propter defectum specierum repræsentantium conclusiones illas, & defectum applicationis, seu exercitij ipsius potentiæ; vel quia nouis illis actibus perficitur habitus, qua ratione idem essentialiter prius erat impotens ad concurrendum, postea fit potens; quæ perfectio poterit prouenire, vel quia determinat intellectum secundum aliam, & aliam potentiam, vt Caiet. vel quia acquirit de nouo modum quendam diuersæ rationis à seipso, vt Vasq. vel tandem quia perficitur per additionem entitatis eiusdem rationis, vt Cælest.

Istæ respons. non iuuant. Tum quia falsum est habitum intrinsecè habere vim facilitandi potentiam erga omnes concl. nam habitus ex primo actu scientifico productus, quicquid habet virtutis ab illo actu recipit, sed nequit actus ille includere perfectionem omnium actuum scientiæ, ergo nequit producere habitum includentem vim facilitandi potentiam in omnes actus. Tum quia potest quis post 4. vel 6. concl. elicere erroneum actum circa obiectum scientiæ, ergo si vnicus esset habitus omnium concl. idem habitus esset simul scientia, & error, quod repugnat. Nec valet respons. Caiet. quam etiam approbat Arriag. non sequi repugnantiam, quia non est respectu eiusdem concl. sed diuersæ. Non valet, quia error, & scientia sunt diuersæ species essentialiter diuidentes habitum in cõmuni, ergo non possunt eidem habitui conuenire; siue in ordine ad idem obiectum, siue respectu diuersorum, aliter idem habitus in duabus speciebus: tũ quia vt notat Greg. cit. adhuc esset error, & scientia respectu eiusdem; nam si ille talis eliceret loco erronei actus actum oppositum sciẽtificum, vel si post elicitionem erroris, mutaret sententiam, idem habitus inclinaret in illam oppositam concl. veram, & sic in se esset scientificus habitus illius concl. & tamen idem omnino inclinabat in actum erroris oppositum, ergo esset habitus erroneus, & scientificus respectu eiusdem; tum quia si admitteretur solum respectu diuersorum, adhuc sequitur intentum, nam error 2. concl. est compossibilis cum scientia primæ, incompossibilis cum scientia secundæ, ergo habitus scientificus primæ non est idem cum habitu scientifico secundæ; prob. conseq. quia habitus scientificus primæ est compossibilis cum habitu erroneo secundæ, cum quo est incompossibilis habitus scientificus secundæ.

71 Deinde impugnantur singillatim: nam prima non valet, quia etiam si acquireretur species de nouo, non statim redditur facilis intellectus, sed difficulter assentit illi nouæ conclusioni, quæ difficultas tollitur per exercitium, signum euidens dari nouum habitum in intellectu, nam habitus est quędam facilitas potentię erga aliquod obiectum ex frequentatis actibus acquisita, vt in lib. de An. dicemus. Nec resp. Caiet. satisfacit, imperceptibile enim est, quo pacto habitus determinet intellectum secundum vnam potentiam, & non secundum aliam, si enim habitus potens est perficere, & intellectus est potens perfici, & sunt simul vnita, quomodo ipsũ intellectum non perficiet secundum vltimũ suæ potentiæ? & quomodo deinde omninò immutatus perficit de nouo, & redditur potens, & perfectus? aliqua ergo mutatio erit in habitu. Quod si admittatur noua entitas modalis, non euitatur difficultas, nam actus producens modum poterat primò acquiri, & tunc produxisset habitum, non modum, & tamen est diuersus ab alio actu, ergo non poterit habere vim producendi eundem habitum, sed aliũ diuersum; tum quia poterit quis obliuisci primæ conclus. & consequenter amittere habitum circa illam, retinere tamen cognitionem, & facilitatem erga alias, ergo hæc facilitas erit verus habitus, non entitas modalis, de cuius ratione est, quod non possit esse sine re, cuius est modus. Nec potest dici, quod illud additum sit entitas eiusdem rationis, quia si prius non inclinabat potentiam ad omnes, nec postea, cum sit eiusdem rationis, & virtutis, & solum discrimen sit ex parte intensionis: tum quia si quis eliceret actum vt 4. circa primam concl. alius verò eliceret 4. actus circa 4. conclusiones, quorum quilibet sit vnum, isti habebunt æqualem habitum in intensione, stante ista opinione & tamen habitus primi solum inclinaret in primam conclus. habitus secundi in 4. ergo intensio habitus per partes eiusdem rationis non sufficit, vt plura, & diuersa respiciat obiecta, sed noua entitas, & alterius rationis exigitur in intellectu.

Ex quibus manet etiam reprobata media sententia ponens habitum illum ex vnica demonstratione de prædicato copulato generatum: nam præter quam quod omnes rationes formatæ contra primam, vrgent contra istam; magis adhuc refellitur, nam si passiones illæ, vt diuersis actibus cognoscuntur, sũt diuersæ rationis, & possunt habitus specie distinctos producere, ex hoc, quod vnitè cognoscerentur, non mutarent naturam sed omnino eædem essent, ergo non vnum, sed diuersos producent habitus; tum quia falsum est posse vnico actu cognosci, vt dicemus.

Soluuntur Obiectiones.

72 IN oppos. arguunt 1. à simili, nam habitus principiorũ non est ab habitu scientiæ distinctus, vnde Arist. 6. Eth. c. 7. sapientiam ait esse scientiam, & intellectum. Prudentia, quamuis sit circa plurima diuersa, & specie distincta, est vna ex Aris. cit. c. vlt. fides infusa est vnus simplex habitus, quamuis articuli crediti sint diuersi. Temperantia est vna, & tamen posset quis habere temperantiam circa cibum, non circa potum, aut res venereas; idem de iustitia, & cæteris virtutibus moralibus, siue infusis, siue acquisitis dicendum. Charitas inclinat in amorem Dei, & proximi, in dilectionem amici, & inimici, & esto sit maior difficultas circa amorẽ inimici, non ob id nouus & distinctus habitus charitatis ponitur. Potentia est vna, & tamen fertur in diuersa specie obiecta. Vnica visione oculus fertur in imaginem, & si species colorum sint diuersæ. Vnico actu videmus sensibile proprium, & commune, vt quantitas, & albedo, illa est sensibile commune respectu visus, quia est à tactu perceptibilis, ista est proprium, & tamen genere differunt. In Angelis admittunt Theologi species vniuersales rerum specie distinctarum; insuper asserunt eadem visione beatifica videre Deum, & creaturas in Verbo, per nouum respectum termina-

minationis. Et tandem eadem relatio extenditur ad plures terminos, ergo idem dicendum de habitu sciẽtiæ, scilicet quod diuersitas obiectorum, & concluſ. non inferat distinctionem specificam habituum, nam sufficit, vt aliquo modo conueniant in vna ratione scibilis.

73 Resp. has rationes petere longiorem disputationem in lib. de An. vel in Theol. discutiendam, & præcipuè an habitus, & actus specificentur ab obiectis, tum formalibus, tum materialibus, vt docent Hurt. & Arriag. an solum ex formalibus, vt asserit communis cum Sco. cit. pro nunc igitur breuiter dicimus, falsum esse, habitum principiorum esse idem cum habitu concluſ. nam sicut actus princip. est causa actus concluſ. ita habitus princip. mediante actu est causa habitus cõcluſ. Arist. autem, vel loquitur de sapientia pro qualibet facultate intellectiua, vel pro Metaphyſ. cuius munus est principia aliarum scientiarum probare, quo sensu dici potest scientia, & intellectus eminenter, non formaliter, & quocunque modo sumatur, nunquam dicet vnum habitum formaliter, sed plures, vnum verò vnitate generica, vt art. seq. Prudentia dicitur vna ab Arist. non specificè, sed genericè, vt explicat Sco. 3. d. 36. L. Fides infusa, inquit Doctor 3. d. 23. D. est vna specie, quia vnica specie est ratio formalis assentiendi rebus fidei scilicet authoritas reuelantis Dei, non enim assentitur credibilibus ex proprijs rationibus illorum, sed vt sunt à Deo reuelata, at scientia tendit in concl. non tantum propter principia secundum propriam veritatem, quam principia habent ex terminis; sed etiam secundum propriam veritatem, quam ipsa conclusio habet ex terminis aliam à veritate princip. illa enim est veritas mediata, hæc immediata; ideo ad multiplicationem concl. multiplicatur specie scientia: Meurif. tamen docet fidem infusam etiam specie distingui ad multiplicationem credibilium, contra Doct. cit.

Temperantia, si habet vnam rationem formalem specificam honestatis, est vna specie, & simplex qualitas, quamuis obiecta materialia sint diuersa; nec noua difficultas, quæ circa aliquod obiectum scilicet circa potum experitur, debet arguere distinctum habitum in voluntate, sed solum in potentijs sensitiuis; nam obiecta ista possunt dupliciter considerari, vel in ordine ad potentias rationales, & sic merè materialia sunt, quia hæ potentiæ solam rationem formalem virtutis in ipsis considerant, & appetunt, parum curando de diuersitate specifica inter se, vel in ordine ad potentias sensitiuas, & hoc modo sunt obiecta formalia, propter diuersam specie delectabilitatem, quam habent, & sic diuersos actus, & habitus specie causabunt; quare habituatus circa temperantiam cibi potest adhuc habere difficultatem circa potum, quia nouo indiget habitu, non in volũtate, sed in potentia apprehensiua, & appetitiua sensibili. Vel dicendo temperãtiam, & cæteras virtutes morales habere vnitatem genericam, non specificam, vt præsertim de iustitia docet Scot. 3. d. 30. D. & idem de infusis dicendum, quæ tamen à Scotistis negari solent. Charitas est vna specie, quia est vnius obiecti formalis scilicet amoris Dei propter se, & amor proximi siue amici, siue inimici non differt nisi materialiter ab amore Dei, vt ostendit Sco. 3. d. 28. & licèt aliqua difficultas sentiatur, hoc est propter potentiam sensitiuam irascibilem, vt de cibis diximus.

74 Potentia est vna, quia non specificatur à quodlibet obiecto inadæquato, sed ab obiecto adæquato, cum sit vniuersalior, & vniuersalius respiciat obiectum, non sic habitus; aliter vnus daretur respectu omnium actuum, sicut vna potentia, vnde mediam tenet viam inter potentiam, & actum; nam potentia eadẽ numero potest in plures actus specie tendere; actus idem numero in vnum numero obiectum, at habitus idem numero, & simplex in plures consimiles actus. Oculus non vnica visione attingit colores imaginis, sed pluribus, signum euidens, quò plures sunt colores, eo maiori attentione oculum indigere, vt imaginem prospiciat. Quantitas ab oculo non videtur propria specie, sed specie coloris, vnde se habet quasi obiectum materiale. Species illæ vniuersales in Angelis negantur à Sco. 2. d. 3. q. 10. & si admitterentur, non valeret paritas, quia species illæ essent à Deo infusæ, at habitus, quia generatur ex actibus, non nisi in similes actus, à quibus producitur, potest inclinare, & quia actus specie distincti habent diuersas specie actiuitates, vt iam probatum est, idcirco non possunt dari habitus isti vniuersales. Beati, si tendunt in Deum, & in creaturas diuersis actibus, vt probabiliter docet Scotus 3. d. 14. q. 2. argumentum non vrget, si verò vnico actu, vt ibid. asserit Doct. & q. 3. prol. Y. & 1. d. 1. q. 2. art. 2. dicimus creaturas esse obiecta secundaria, & materialia, non primaria, motiua, & formalia, cognoscuntur enim non secundum proprias euidentias, & in seipsis, sed secundum claritatem diuinæ essentiæ, ideo non est paritas, nam loquimur de obiectis formalibus specie diuersis; & si valeret probaret etiam vnicum habitum esse omnium rerum, sicut vnica visione beata videri possunt omnes creaturæ possibiles. Tandem assumptum de relatione est falsum, vt diximus disp. 8. q. 6. art. 2.

75 Secundò arguunt ratione; Tum quia scientia est vna species qualitatis, sed nulla species est ex pluribus speciebus constituta, ergo nec scientia, ma. patet, quia rectè infertur, habitus, est vna scientia, ergo vna qualitas. Tum 2. sequeretur, habitum de ente creato posse perfectiorem esse habitu de Deo, nam iste sit vt decem, ille contineat viginti habitus particulares, quorum quilibet sit perfectus vt vnum, includet viginti gradus perfectionis, ergo perfectior. Tum 3. qui acquisiuit habitum circa primam concluſ. facilius deinde cognoscit secundam, sicut sciens vnam cantionem, facilius canit cæteras, ergo idem habitus inclinat ad actus diuersos, nam habitus est facilitas. Tum 4. per rationem formalem subiecti demonstrantur omnes passiones de ipso, ergo vnicus habitus harum passionum, quia vnicum obiectum motiuum, & formale. Tum 5. habitus isti secundum nos sunt diuersæ qualitatis species, ergo semper erit verum dicere scientiam esse vnam simplicem qualitatem. Tum 6. si scientia totalis esset quid ex pluribus aggregatum, ergo formaliter esset relatio, & ordo; quod est falsum. Tandem eadem scientia est contrariorum, quamuis specie distinguantur, ergo, &c.

Resp. ad 1. ma. valere de scientia partiali, & vnius concluſ. & de vnitate intrinseca, & de ista rectè infertur, quod sit vna qualitas specificè, non de totali, & vnitate obiectiua, quæ solum dicitur vna genericè, vt art. seq. Ad 2. habitus de ente creato semper erit imperfectior obiectiuè, licèt intensiuè, vel extensiuè sit perfectior, quod non implicat tum quia illi viginti habitus non conficiunt; vnum essentialiter habitum, vt viginti, sed sunt plures habitus, vt infra. Ad 3. qui acquisiuit habitum primæ concluſ. facilius cognoscit cæteras non per facilitatem inclinantem determinatè ad cognitionem illarum, sed per facilitatem inclinantem indeterminatè ad actus aliquo modo consimiles proprijs actibus, nam idem habitus per cõcomitantiam iuuat potentiam ad eliciendos actus alterius rationis, quatenus isti conueniunt in ratione generica cum actibus proprijs illius habitus, & quo magis actus isti conueniunt, eò magis habitus iuuat; sicut exercens actum vnius virtutis, facilius exercet actum alterius, quia per primum assuefit obedire rectæ rationi, & bonum honestum amare in qua ratione actus illi conueniunt; & committens vnum peccatum, promptius aliud committit, iuxta illud *abyssus abyssum inuocat*, quia per primum peccatum fit promptior ad aspernendum rectum dictamen. Ad 4. iam diximus supra, in casu quamuis sit vnũ obiectum formale remotum, scilicet definitio subiecti, proximum tamen scilicet principia demonstrationis, sunt diuersa; tum quia ipsamet definitio aliter sumitur in vna, ac in alia demonstratione; scilicet in vna, vt est causa virtualiter continens vnam passionem, in alia vt virtualiter continens aliam, quare est aliquo modo diuersa ratio formalis causandi. Ad 5. non negamus habitus formales, & partiales esse simplices qualitates, sed habitus totales, & genericos. Ad 6. si per sciẽtiam totalem intelligatur aggregatio, & ordo partialium habituum, concedimus sequelam, attamen communiter vel sumitur pro habitibus ipsis partialibus, vel pro habitu generico cõtinente partiales; vt explicabimus art. seq. idcirco neg. seq. Ad vlt. opposita pertinent ad eandem scientiam, non quia eadem specie cognitio sit ipsorum, sed quia scientia totalis habet explicare omnia, quæ adinuicem aliquo pacto sunt connexa, præcipuè in cognitione, qualiter se habent opposita, nam vnius cognitio iuuat ad cognitionem alterius.

76 Tertiò, pro media sent. arg. possunt vnico actu omnes passiones subiecti per eius definitionem demonstrari, ergo si sæpius iteretur actus iste, generabitur vnicus habitus inclinans in omnes passiones subiecti: conseq. patet, quia si vnica est causa, vnicus quoque erit effectus; antec. prob. sicut potest de omnibus prædicatis quidditatiuis confici vnica propositio de prædicato copulato, dicendo, homo est substantia corporea animata, sensitiua, rationalis, quæ vnico actu cognoscetur, ita poterit de omnibus prædicatis in quale accidentale inseparabiliter, vt sunt passiones, confici vnica propositio constans ex prædicato copulato, & demonstrari per definitionem de subiecto, v. g. omne animal rationale est risibile, disciplinabile, admiratiuum, &c. homo est animal rationale, ergo est risibilis, disciplinabilis, admiratiuus, &c. patet paritas, quia non minus prædicata quidditatiua in nostra sententia distinguun-

guuntur à subiecto, quàm passiones scilicet formaliter.

Resp.neg.antec.& ad probat.neg.paritas, quia etsi prædicata quidditatiua formaliter distinguantur à subiecto, attamen sunt talis naturæ, vt integrent vnam rationem formalem completam; hinc quamuis seiunctim considerata explicentur actu specie distincto, non tamen vt in vno subiecto vnita intelliguntur; non sic passiones, quæ magis formaliter distinguuntur à subiecto, quàm prædicata quidditatiua; etenim passiones simul sumptæ non faciunt vnam realitatem completam, & consequenter non possunt vnico actu concipi, sed potius pluribus actibus simul, vnde non est vna demonstratio, sed plures, nec vnicus generabitur habitus, sed diuersi.

ARTICVLVS III.

Qualis sit vnitas Scientiæ totalis.

77 Declarauimus hucusq. dari diuersas totales scientias, quæ non sint vnus simplex habitus, sed plures, quot sunt conclus. in vna totali scientia demonstratæ; videndum restat, quo pacto isti partiales habitus constituent vnam scientiam totalem.

Aliqui, inter quos citantur Nominales, docent partiales habitus v.g. Logicales vnam Logicam constituere solum vnitate aggregationis, sicut plures lapides vnum cumulum faciunt. Ab his parum distat Hurt.disp.1.Met.§.190. & seq. asserens in scientia totali dari tot habitus omninò disparatos, quot sunt species specialissimæ in ipsa consideratæ, & omnes istos habitus integrare scientiam totalem per aggregationem. Quidam verò sustinent hos habitus vnam scientiam totalem specie infima componere vnione per se, vel in esse Physico, vel in esse artificialium, quomodo lapides, & ligna, quamuis in esse Physico sint diuersarum specierum, attamen vnam domum componunt, quæ in genere artificialium erit vnum per se artificiale in specie infima.

Dicendum est scientiam quamlibet totalem esse vnam, non aggregatione, aut vnione per se Physica, sed artificiali, quæ tamen non erit dicenda vnitas specifica, sed potius generica, ita Scot.cit.& præcipuè 6.Met.qu.1.cum Scotistis, prob. primò, quod vna dicatur non per aggregationem; tum quia obiecta partialia non conueniunt in obiecto totali, & adæquato, vt lapides in cumulo, sed aliquo nexu per se, ergo scientiæ ipsorum non constituent scientiam totalē, quæ est de obiecto adæquato, vt aggregatione quadam vnitæ. Tum quia non daretur ratio, cur v.g. primò Metaphysica, vel Theologia ante cæteras scientias non addiscatur, & cur Philosophia ex conclusionibus naturalibus, & logicalibus, vel supernaturalibus non integretur; sicut parum refert, quod cumulus ex his, vel illis lapidibus construatur, eo quòd sunt accidentaliter ordinati. Accedunt specialiter contra Hurt. rationes, quibus q.præc.art.vlt. ostendimus inferiora in esse scibilis potius ad superiora reduci, quàm è contra.

78 Secundò, quòd non vniantur vnione per se Physica, prob. quia hæc vnio vel esset ex actu, & potentia, & hæc non cadit inter qualitatis species perfectas, & completas; nec poterit assignari, quinam habitus se habeat vt potentia, quinam vt actus, cum quilibet, vel saltim maior pars habituum possint prius, vel posterius alio acquiri; & quando vna conclusio ab alia pēdet, non est dependentia in genere causæ materialis, & subiectiuæ, sed potius in genere causæ efficientis, ergo idem de illarum habitibus dicendum. Vel hæc vnio esset intensiua, & hoc non, quia licèt possit qualitas intendi, non tamen per gradus alterius speciei vt calor non intenditur per albedinem, sed per aliū calorem eiusdem speciei; isti habitus specie distinguuntur. Vel tandem esset vnio extensiua, quæ nequit admitti in rebus spiritualibus, quæ partibus extensiuis carent, tum quia partes extensiuæ sunt eiusdem speciei; & tandem prob. quia actus, ex quibus generantur isti habitus, non sunt vnione per se physica vniti.

Tertiò, quòd habeāt vnionem per se in genere artificialium, patet ex supradictis, nam prædicamenta rerum dicuntur quædam opera artificiosa, eo quia se habent vt māsiones quædam, in quibus speciales rerum series suo ordine collocantur, non totaliter hominum arbitrio, sed fundamento, & occasione ex rebus ipsis desumpta, ita de scientijs dicendum, quòd Logica v.g. dicitur vna totalis scientia, quia ex illis partialibus habitibus conflatur debito ordine dispositis naturis obiectorum Logicalium spectatis, sicut domus est vnum artificiosum opus, non totaliter hominum arbitrio constructum, sed habito respectu ad conditiones partium, ex quibus constat, vt grauiora deorsum, leuiora sursum disponantur, qua ratione nexu quodam naturali dicuntur inter se vnita. Cæterum non debet hæc vnitas in genere artificialium scibilium dici specie infima, nam obiectum totale, & adæquatum totius scientiæ dicitur vnum, & opus quoddam artificiosum in genere scibilium, & tamen non est vnum vt sic vnitate specifica, sed potius generica, nec obiecta partialia in genere scibilium se habent vt numero differentia, ergo idem de habitibus dicendum, cum quilibet suam vnitatem ab obiecto desumat; quamuis hoc possit reduci ad quest. de nomine.

79 Sed restat adhuc explicādum, quodnā sit fundamentum, & nexus, quo habitus isti vniri dicantur in vna totali scientia, & quo pacto scientia dicatur vna genere, vel specie. Pro cuius notitia not. Sco. in Met. cit. quod quæ considerantur in sciētia, ita se habent, quod aliqua virtualiter continentur in vno, scilicet, quando per quidditatem ipsius possunt illa demonstrari, ita se habent passiones respectu proprij subiecti; aliqua verò potentialiter continentur in vno communi, & est cum per quidditatem ipsius non possunt adæquatè demonstrari passiones, sed bene sub ipso continetur potentialiter ratio adæquata demonstrandi passiones illas de proprio subiecto; ita se habet genus, quod virtualiter continet proprias passiones, quia possunt de ipso per suam quidditatem demonstrari, tamen passiones inferiorum specierum nonnisi potentialiter, v.g. risibilitatem hominis animal potentialiter continet, quia sic continet sub se quidditatē hominis, per quam risibilitas est demonstrabilis, quæ continentia verè habet fundamentum in re.

80 Quoniam autem ex continentia aliquorum, vt diximus, sub aliquo communi sumitur vnitas scientiæ; sequitur, inquit Doctor, quòd triplex habitus potest in aliqua scientia assignari, vnus est habitus formalis, & verè scientificus, qui formaliter inclinat in cognitionem alicuius conclus. demonstratæ; alter dicitur habitus virtualis, qui solum virtualiter est scientificus, quia formaliter non inclinat in cognitionem conclus. sed alicuius virtualiter continentis passiones de ipso demonstrabiles, qualis est habitus cognitionis quidditatis subiecti. Tertius tandem dicitur potentialis, quia potentialiter inclinat etiam in cognitionem scientificam, nam formaliter inclinat in cognitionem alicuius quidditatis, & ex hoc virtualiter inclinat in cognitionem propriarum passionum, & cum hoc potentialiter quoque inclinat in cognitionem passionum inferiorum de ipsis per proprias rationes demonstrabilium. Habitus formalis, seu conclusionis dicitur vnus vnitate specifica, tam intrinseca, quam extrinseca, & obiectiua: sicut vna specie est conclusio scibilis: at habitus virtualis dicitur vnus vnitate specifica intrinsecè, obiectiuè tamen, quia obiectum virtualiter continet plures cognitiones specie distinctas, quamuis in se esset species infima, dici poterit vnus vnitate generis proximi; & tandem habitus potentialis, quia communior est, erit minus vnus scilicet vnitate generis remoti: non dicetur autem vnus vnitate generis per prædicationem, itaut sit genus de illis prædicabile in quid, quia habitus quidditatis subiecti est omninò specie distinctus ab habitibus conclus. sed solum per virtualē continentiam plurium specie distinctorum quo ad cognosci, ita colligitur etiam ex 1.d.3.qu.7.in fin.

Dices, si obiectum est vnum specie, quomodo scientia ipsius potest. esse vna genere proximo? & si erit de aliquo vniuersalissimo, puta de ente solum, non descendendo ad inferiora, quo pacto scientia ipsius erit vna genere proximo, *si obiectum est remotissimum, & communissimum?* Resp. ex Sco. 1. cit. quod species specialissima, quāuis sit vna specie infima, tamen virtualiter includit plura suo modo distincta specie, & consequenter se habet in causando veluti quoddam genus: idcircò habitus quidditatis illius poterit dici vnus vnitate generis proximi in causando, & virtualiter continendo plura specie distincta. Ad 2. si valeret, concluderet cognitionem vniuersalis non debere esse vnam specie, & numero, sed genere, vel specie tantum; quare dicimus, vnitatem obiectiuam, quam habitus sumit ab obiecto, nō esse intrinsecam, sed extrinsecam, vnde non necessariò eadem debet esse vnitas scientiæ, & obiecti, sed sufficit, vt aliquo modo specificetur ab obiecto: & quia in continendo virtualiter proprias passiones eodem modo se habent omnia obiecta, siue sint communissima, siue species infimæ, vel mediæ, eodem modo quoque specificabunt vnam scientiam, quod sit vnius generis proximi: tum quia vnitas generica obiecti est vnitas generis in prædicando, at vnitas scientiæ est vnitas per virtualem continentiam.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

De subalternatione scientiarum.

81 DAntur aliquæ scientiæ ad inuicem subordinatæ, aliæ verò omninò disparatæ, istæ dignoscentur ex declaratione illarum, quæ enim non habent conditiones subordinatarum, disparatæ dicentur: hæc igitur subordinatio nuncupari solet subalternatio, quæ vnam scientiam subalternantem denominat, illam scilicet sub qua ponitur alia scientia, alteram denominat subalternatam, quæ subalternanti supponitur. Ad hoc autem vt aliqua scientia alteri subalternata dici possit, tres requiruntur conditiones secundum communiorem sententiã, prima, vt subalternata habeat pro obiecto aliquid contentum sub obiecto subalternantis: secunda vt supra hoc obiectum addat differentiam accidentalem: tertia vt sua principia demonstrentur in scientia subalternante.

Si verò aliæ assignantur conditiones, vel ad istas reducuntur, vt quod scientia subalternans demonstret *propter quid*, subalternata demonstret *quia*, quod subiectum subalternatæ sit partim idem, partim diuersum cum subiecto subalternantis, & similia: vel non sunt necessariæ conditiones, talis est conditio assignata à Dur. q.7.prol.n.11. quod scilicet finis subalternatæ pendeat à fine subalternantis, hæc enim conditio propriè verificatur in scientijs practicis, quando subiectum vnius se habet vt instrumentum, vel vt medium respectu subiecti alterius, vt frænum est subiectum, & finis intrinsecus frænefactiuæ, quæ subordinatur equestri, cuius finis, & subiectũ est equi directio, ad quam frænum inseruit; at in speculatiuis non necessario requiritur, nam musica est arithmeticæ subordinata, & tamen obiectum illius non est propter obiectum istius, posset tamen hæc conditio ad bonum sensum reduci, si per ipsam dependentia principiorum subalternatæ à principijs subalternantis detur intelligi. Has ergo tres conditiones declarare debemus.

ARTICVLVS I.

Explicantur primæ duæ conditiones.

82 CIrca primam conditionem non est multum immorandum, nam omnes conueniunt obiectum subalternatæ debere contineri sub obiecto subalternantis, quatenus si subalternata speciem aliquam assumit contemplandam, sub obiecto subalternantis, tanquam species sub genere continebitur, vel si idem omnino obiectum considerat, quia tamen supra illud addit differentiam aliquam accidentalem, vt dicemus, adhuc contineri dicetur sub obiecto subalternantis; nam homo albus, v. g. vt sic, erit quid sub homine contentum; & hæc conditio assignatur ab Aristot. 1. Post. 20. & 30. vbi docet Arist. obiectum subalternantis debere aliquo pacto esse idem cum obiecto subalternatæ; & ratio ipsa suadet; quia omnis conditio scientiæ præcipuè ortum ducit ab obiecto, ergo si vna sciẽtia alteri subalternatur, & ab illa dependet, necesse erit obiecta illarum vt subalternata adinuicem, & ordinata se habeant, qua ratione vt notat Amic. tract. 27. disp. 4. q. 5. dub. 1. contra Caiet. hæc conditio non erit accidentalis scientiæ subalternæ, sed de per se requisitis, sicut ab obiecto principalius scientia specificatur. Nec est possibile, quod asserit Caiet. dari posse sciẽtias subalternas ratione principiorum, eo quia principia vnius à principijs alterius pendeant, & quod deinde non adsit subordinatio obiectorum; etenim principia scientiæ in obiecto includuntur, vt diximus quest. præced. ergo dependentia principiorum, à dependentia obiectorum trahit originem.

Solum dubitari posset, an sicut obiectum subalternæ incomplexum (de quo locuti sumus) debet esse aliquo modo idem cum obiecto subalternantis, idem sit dicendum de obiectis complexis scilicet de conclusionibus; itaut tam subalternans, quam subalternata sint de ijsdem omnino concl.

Affirmant aliqui Thomistæ, asserentes subalternantem, & subalternatam in hoc differre, quòd illa concl. demonstrat demonstratione *propter quid*, hæc verò demonstratione *quia*.

83 Oppositum est verius cum Scot. q. 3. prol. in fine, & 3. d. 24. q. 1. A. & H. quem ferè omnes imitantur scilicet quòd necessariò diuersæ debent esse concl. vtriusque, quod probat, quia, vt dicemus, principia subalternatæ sumuntur à subalternante, quoniam ab ipsa demonstrantur, sunt conclusiones ipsius, & vbi desinit subalternans, ibi incipit subalternata, ergo nequeunt istæ scientiæ de ijsdem esse concl. Tum quia eadem scientia poterit suas concl. vtraque demonstratione demonstrare, vt docet Arist. 1. Post. 30. ergo hæc differentia non constituit scientiam subalternantem, & subalternatam.

Dices, Arist. 1. Post. 30. hoc discrimen ponit inter has scientias: quod exemplis confirmat, nam scientia naualis astrologiæ subalternatur, quia illa per experientiam noscit coniunctiones Stellarum in signum tempestatis, vel serenitatis, hæc verò per propriam causam, & à priori: Machinatiua etiam Stereometriæ subordinatur, quæ scilicet agit de corporibus solidis, & tamen illa experimento percipit constructionem ædificiorum, hæc per causas. Resp. etiam Arist. ibi docere hanc differentiam in eadem totali scientia reperiri posse; ideoque; neg. conseq. & art. seq. magis explicabimus, quo pacto intelligatur ibi Arist. & quæ sit huius conditionis intelligentia.

Secundam conditionem aliqui negant, asserentes differentiam, quam addit subalternata supra subalternantis obiectum, debere esse essentialem, aut saltim passionem inseparabilem, citatur præcipuè Sonc. 4. Met. q. 9. ex his verò, qui hanc conditionem admittunt, est Zab. lib. de trib. præcog. c. 12. & Smigle. disp. 17. q. 8. docentes hanc accidentalem differentiam superadditam non habere rationem partis formalis subiecti, sed materialis; v. g. esse sonorum, quæ est differentia à musica supra numerum addita, inquiunt non esse rationem formalem obiecti musicæ, sed materialem.

84 Dicendum est cum communi differentiam superadditã non esse essentialem, nec passionem, sed merè accidentalem, & se habere vt rationem formalem, non materialem; ita colligitur ex Scot. cit. Prima pars, quod sit accidentalis differentia, prob. ex Arist. sæpe cit. vbi habet, quod obiectum subalternatæ debet esse alterum, quod est accidentaliter differre ab obiecto subalternantis, nam differentia essentialis facit aliud, accidentalis facit alterum, vt dicitur cap. de different. idem colligitur ex adductis exemplis ab Aristot. Tum quia nequit esse essentialis, nam sic omnes scientiæ deberent dici subalternatæ Metaphysicæ; tum etiam quia subalternata non dependeret à subalternante, nam haberet propria principia immediata, & per se nota, absque eo quod à subalternante recipiat, quia passiones de illo obiecto demonstrabiles adæquatè dependerent ab illo cum tali differentia, verb. g. scientia de homine habet propria principia immediata, non probata in alia scientia, nam risibilitas adæquatè, & primò ab hominis quidditate fluit; consequens autem est falsum, quia subalternata ita pendet à subalternante, vt hac præcisa non haberet, vnde suas concl. probaret, nec esset scientia: & tandem non esset scientia distincta à subalternante, sed potius cum illa vnam totalem constitueret scientiam, sicut scientia de specie v. g. de demonstratione vnam logicam totalem integrat cum scientia de syllogismo, & scientia de cælo cum scientia de corpore naturali. Neque potest esse passio, nam vt notant Compl. & Ruu. hic ad eandem scientiam spectat subiectum considerare & passiones subiecti, ergo subalternans considerabit obiectum, vt stat sub illa passione superaddita à subalternata, & sic non distinguerentur: tum quia ideo Sonc. asserit hoc, vt saluaret vnitatem per se obiecti subalternatæ, sed quãuis passio sit magis intrinseca subiecto, quam accidentalis differentia, adhuc non facit vnum per se cum subiecto, quia est extra eius quidditatem, ergo frustra recedit Sonc. à communi sentent.

85 Secunda pars, quòd se habeat vt pars formalis, non materialis, prob. à P. Fabro Theor. 12. quia quod se habet vt cõtrahens, & alteri adueniens iam constituto, nequit esse pars materialis, sed formalis, vt ostendemus disp. 6. q. 3. differentia à subalternata superaddita v. g. esse sonorum respectu numeri contrahit numerum ad specialem considerationem, vbi ab Arith. vniuersalius contemplabatur, & in hoc toto scilicet in numero sonoro, non numerus intelligitur aduenire sonoro sed sonorum numero, ergo &c. Tum quia modus, considerãdi se habet vt pars formalis, non materialis; hæc differentia se habet vt modus considerandi, sub quo subalternata speculatur obiectum subalternantis, ergo &c.

Contra 1. partem concl. arguitur, eo quia differentia illa cum obiecto facit vnum per accidens, & accidentaliter dicitur de obiecto, at q. 2. art. 3. fusè ostendimus non posse dari scientiam de ente per accidens, nã præmissæ demõstrationes debẽt esse per se, & propositiones de ente per accidẽs formatæ nõ sunt per se ex dictis ibid. & 2. p. Inst. trac. 1. c. 2. Tũ quia sciẽtia subalternãs, & subalternata nõ nisi accidentaliter differrent, sicut obiectum illius accidentaliter differret ab obiecto istius,

86 Resp.

86 Resp. cōmuniter à DD. negantibus scientiam de ente per accidens, quam respons. optimè declarant Complut. disp. 19. q. 2. quod obiectum, & differentia accidentalis superaddita possunt multipliciter sumi, vel vt vtrumque in recto, & æquè constituunt aliquod tertium, & hoc modo non pertinent ad scientiam, quia non faciunt vnum per se; vel quia vnum sit per se consideratum, aliud verò per accidens, & neque taliter spectant ad scientiam subalternatam: nam vtrumque per se consideratur ab illa aliter, quia quod est per se, potest esse sine eo, quod est per accidens, poterit dari scientia subalternata sine aliquo illorum, quod per accidens consideratur, vt v.g. musica sine numero vel sine sonoro, quod est falsum, cum vtrunq. per se ad musicam pertineat: tertiò possunt considerari, quatenus vnum est de ratione alterius, non in recto, sed in obliquo, & hoc modo possunt à scientia contemplari: quod exemplo manifestatur: nam sonus secundum se, vt præscindit ab harmonia, spectat ad Phys. sic numerus secundum se ad Arithmet. at si cōsideretur sonus in ordine ad harmoniam, & concentum, sic dependet à numero, qui se habet vt principium, & radix talis cōcentus, & in hoc sensu vtrumque consideratur à musica; quo pacto obiectum subalternatæ est vnum per se, quia vnum per se in recto considerat, scilicet musica sonum harmonicum, numerum in obliquo vt principium, causam, & radicem sonus harmonici, possuntque de ipso formari propositiones per se, & passiones demonstrari; & cum differentia superaddita prædicatur de obiecto subalternantis, vt sonorum harmonicè de numero sit proposi io per se saltim in quarto modo, quatenus effectus per se prædicatur de sua causa per se, vt cum dicitur voluntas vult, quod sufficiat ad rationem scientiæ saltim non rigorosæ. Ad 2. dicimus, non eadem distinctione distingui debere scientias inter se, ac obiecta, nam scientia de substantia, & de accidente, imò de Deo, & creatura, sunt eiusdem generis, & tamen obiecta differunt plusquam genere; ratio est, quia nō intrinsecè, sed extrinsecè sciētię penes obiecta distinguūtur; quāuis ergo obiecta illa in esse rei per accidens distinguantur, attamē in esse scibilis, seu vt per se cōsiderātur à scientia sufficiūt ad causādas scientias specie essentiali inter se distinctas. Ex quibus sequitur, non quamcunque accidentalem differentiam superadditam cuicunque obiecto sufficere ad constituendam subalternatam scientiam, aliter daretur scientia de numero colorato, de linea alba, &c. Sed solum illam, quæ per se respicit obiectum subalternantis, vt principium, & radicem alicuius effectus. Idem quoque dicendum de linea visuali, quæ ponitur obiectum perspectiuæ, & de alijs obiectis subalternatarum; nam visuale vt sic pertinet ad phys. sed visuale, vt fit per angulos, spectat ad perspectiuam, qua ratione dependet à linea, quia anguli ex lineis tanquam ex principijs constituuntur.

87 Secundo contra secundam partem arg. Tum quia si differentia illa esset pars formalis, subalternatio scientiarum ab ipsa sumi deberet, sicut à principaliori. & sic quia sonus continetur sub re naturali, sicut & visuale, numerus verò, & linea sub re Mathematica, scientiæ de ipsis potius Physicæ, quàm Mathem. subalternarentur. Tum 2. quia subalternata differt à subalternante, quia illa applicat istius coclusiones alteri materiæ, vt v. g. Geometria demonstrat partes circuli difficilius copulari, quia maximè inter se distant, hanc eandem demonstrationem conficit chirurgia, sed in alia materia, quia solum considerat circulare vulnus, non quemcunque circulum, cum ergo ratione materiæ subalternata differat à subalternante differentia, quam addit, erit pars materialis. Tum 3. quia subalternata non demonstrat passiones ex natura, & principijs illius differentiæ, sed potius ex natura, & principijs obiecti subalternantis, nam principia à subalternante desumit, ergo potius obiectum erit ratio formalis, quàm illud additum. Tum 4. idem docet Arist. 13. Met. sum. 1. c. 3. dicens. *eadem ratio de harmonica, & perspectiua est: neutra namque prout visus, vel prout vox speculatur, verum prout lineæ, & numeri, at hæc propriæ illorum passiones sunt*.

Resp. non esse totaliter contra rationem scientias illas dici aliquo modo physicæ subalternatas, nam Arist. 2. Phys. 20. ipsas vocauit naturales. & cōmuniter ponunt mixti generis inter mathematicas, & simpliciter naturales scientias; dicuntur tamen potius subalternatæ mathem. quia subiectum materiale est idem cum obiecto istius, & subiectum formale non quidem vt sic, & simpliciter, sed vt à subiecto materiali tanquam à principio dependet, subditur quoque mathematicis scientijs, vt explicatum est, hinc principia sumit à Mathem. non à Physica. Ad 2. & 3. patebit ex seq. art. Ad 4. Arist. solum ibi docere musicam, non considerare vocem vt sic, sed vt applicatam, seu vt dependentem à numero tanquam à principio; vnde docet vocem, & visum esse passiones numeri, & lineæ quod potius nostram sent. confirmat quamuis opposita suam habeat probabilitatem.

ARTICVLVS II.

Tertia conditio declaratur.

88 NEgant aliqui hanc conditionem esse necessariam, eo quia putant subalternantem, & subalternatam esse de ijsdē coclus. & solùm differre, quāto subalternans illas demōstrat demōstratione *propter quid*, subalternata verò demonstratione *quia*. Cōmuniter tamē conceditur hec conditio, quòd subalternata sumat principia à subalternante: sed differunt DD. nam aliqui volunt esse omnino eadem principia vtriusque vt Mirand. com. Log. sec. 4. alij verò docent esse diuersa, ita vt principia subalternatæ sint conclusiones demonstratæ in subalternante, inter quos est adhuc dissidium, nam quidā putant non esse necessarium, vt principia subalternatæ sint cognita vi subalternantis, sed sufficere si experientia cognoscantur, & quod subalternata sciat resoluere suas conclus. in principia cognita per sensum; citantur Dur. q. 1. prol. n. 52. Gillius lib 1. trac. 6. Alij dicunt satis esse, vt habens subalternatam cognoscat illa principia per fidem, & ex auctoritate habentis subalternantem, qui euidenter cognoscit illa principia; quare in sent. istorum, si quis non haberet scientiam subalternantem, & consequenter nesciret euidenter conclus. quę sunt principia subalternatæ, crederet tamen illa principia vt vera propter authoritatem docentis, vel reuelantis euidenter scientijs illa per veram scientiam subalternantem, adhuc ille diceretur habere subalternatam scientiam, licèt subalternante careret; ita veriores Thomis. vt est videre apud Complut. disp. 19. q. 3. & Io. de S. Tho. q. 26. art. 3. Tandem alij requirunt, vt hæc principia sint nota habenti subalternatam vi subalternantis in eodem intellectu existentis, & si non haberet subalternantem, nullo pacto cognitio conclus. sub alternatæ posset in illo dici subalternata scientia, sed potius opinio. ita expresse Doctor q. 3. prol. in fin. & 3. d. 24. §. *ad 1. pro. 1. opin.* quem præter Scot. sequuntur Aur. Greg. Gab. Dur. Argent. in prol. sent. Vasq. 1. p. disp. 4. c. 5. & 6. Val. disp. 1. q. 1. pun. 3. Mol. ibid. q. 1. art. 2. Sonc. 4. Met. q. 9. Suarez d. 1. Met. sec. 5. Conim. Moris. Blanc. Auersa, Amicus, Ruuius hic & alij.

89 Dicendum est, necessariò subalternatam debere accipere sua principia à subalternante cuius sunt conclusiones demonstratæ, & in eodem intellectu conuenire debere vtramque scientiā, aliter subalternata non esset subalterna scientia, prob. primò quod principia à subalternante suscipiat, tum quia dependentia scientiæ ratione obiecti arguit dependentiā in principijs, quæ virtualiter in obiectis continentur. Tum quia si subalterāns, & subalternata essent de ijsdem conclusion. sed ab illa priori demonstratis, ab ista solùm demonstratione *quia*, frustra daretur subalternata scientia, si de eadem re haberetur alia perfectior scilicet subalternans, quæ procedit demonstratione *propter quia*: imò omnis Geometra esset perfectè perspectiuus, & omnis arithmeticus perfectè musicus, absque eo quod perspectiuam, vel musicam addiscat scilicet scientiam illam à posteriori. Tum quia subalternans, & subalternata differunt obiectis, ergo, & conclusionibus. Tum quia *subalternata* quo ad cognitionem *quia*, & per sensum non pendet à subalternante ergo nulla erit subordinatio.

Secundò quod hæc principia subalternatæ sint conclusiones subalternanits, & non eadem omnino vtriusque prob. ex illo dicto Scoti ab omnib. ferè recepto, quod vbi desinit subalternans, incipit subalternata, scientia verò quęcun. desinit in conclus. ergo conclusiones subalternantis erunt principia subalternatæ. Tum quia si essent eadem principia, ergo eædem conclus. ergo nulla distinctio inter has scientias. Tum quia hoc patet exemplo, nam perspectiua v.g. demonstrat rem à lōgè visam minorem apparere, quam sit in se ipsa, hac demonstratione, res visa sub angulo magis protracto videtur sub angulo minori, & minor apparet, res à longe visa videtur sub angulo magis protracto, ergo &c. principia huius demonstrationis non sunt principia Geometriæ, imò potius conclusiones nam Geometria demonstrat maio. quia lineæ ab eadem basi protractæ, quò prius coniunguntur, efficiunt maiorem angulum, quò magis protrahuntur, eò minorem causant angulū, res à longe visa videtur per lineas magis protractas, ergo per minorem angulū videtur, ecce quomodo subalternans probat & demonstrat principia subalternatæ. Hoc autem non est necessario intelligendum de omnibus principijs, sicut nec

suffi

sufficit, vt vnum, vel alterum principium demonstretur à subalternante, sed requiritur, quòd principia subalternatæ pro maiori parte dependeant à subalternante; hinc quamuis, Chirurgia quoad hanc conclusionem, quòd vulnus circulare difficile curetur, dependeat à Geometria, cuius causam à priori assignat, eoquia partes circuli inter omnes figuras maximè inter se distant, quoniam circulus ex angulis non constat: non ob id tamen chirurgia dicitur geometriæ subalternata simpliciter, sed tantum secundum quid, nam in alijs principijs non pendet ab illa.

90 Tertiò, quod subalternans, & subalternata debeat in eodem intellectu reperiri, & continuari, ita quod perspectiuus nō habens geometriam, sed solum cognoscat principia per fidem à Magistro, non habeat veram scientiam perspectiuæ, prob. à Sco. cit. de ratione scientiæ est, quod sit notitia certa, & euidens, ex principijs certis, euidentibus, & immediatis causata, notitia conclus. subalternatæ in non habente subalternantem non est huiusmodi, ergo &c. Ma. patet ex q. 1. huius disp. & ex Arist. 1. Post. c. 1. vbi docet non habere demonstrationem, neq. scientiam, qui nescit conclus. resoluere in principia vsq. ad prima, & immediata. Mi. Prob. omnem certitudinem, & euidentiam habet conclusio à certitudine, & euidentia principiorum, ex quo infert Arist. principia esse certiora, & notiora, sed principia in non habente subalternantem non habent certitudinem, & euidentiam, quia non sunt immediata, & ex terminorum apprehensione noscibilia, sed per principia subalternantis demonstrabilia, quæ tamen ignorantur ab illo, ergo nequeunt certitudinem, & euidentiam conclusioni tribuere: nemo enim dat, quod non habet.

Resp. 1. non esse de ratione scientiæ euidentiam, sed certitudinem, quia finis scientiæ est assecutio veri, seu firma adhæsio ad verum, quæ per certitudinem habetur: at euidentia, & claritas requiritur vt alteri deseruiens, quatenus obiectum euidens firmiorem causat assensum: modò fides humana aliquando talem certitudinem causat, vt omnem hæsitationem excludat, vt sine hæsitatione credimus Indos esse, aut Romam: hac certitudine credit non habens geometriam principia perspectiuæ in attestatione Magistri; maximè quia non credit Magistro, vt homo est, sed vt geometer, & consequenter vt habens firmitatem, & euidentiam illorum principiorum.

91 Sed in primis falsum est euidentiam non esse conditionem per se ad scientiam requisitam, vt probauimus q. 1. cit. & disp. seq. q. 3. art. 2. dicemus, nam claritas in cognitione non solum exigitur propter certitudinem, sed propter seipsam, quia est intrinseca perfectio cognitionis, vnde intrinsecè perfectior est cognitio clara, quam obscura, quamuis vtraque certa: quod non esset verum, si esset tantum accidentalis: quod enim est de per accidens, non distinguit essentialiter; at euidentia essentialiter facit distinguere scientiam à fide. Tum quia hæc certitudo non excedit limites fidei, quantumuis maxima, ergo non poterit causare certitudinem scieticam, ad quam aliquid plus requiritur. Tandem si cognitio concl. subalternatæ erit scientia, dummodo ipsarum principia apprehendantur vt vera, idem de qualibet scientia dici poterit, scilicet, quod si principia alicuius conclus. credantur sine formidine, cognitio conclus. erit scientifica, non ergo peculiariter de subalterna hoc esset asserendum.

Resp. 2. notitiam hanc radicaliter, & secundum substātiam esse certam, & euidentem, nam ex se aptitudinem habet, & inclinationem resoluendi sua principia in principia subalternantis, quamuis de facto non resoluat propter defectum subiecti, scilicet intellectus, in quo non adest subalternans, cui possit continuari, & hac ratione habenti illam non tribuit denominationem scientifici certò, & euidenter cognoscentis: ad scientiam autem secundum se sufficit euidentia radicalis, non autem ad scientiam secundum statum perfectum.

92 Contra arg. cognitio principiorum in casu etiam radicaliter considerata non habet certitudinem, & euidentiam scientificam, quia spectat ad fidem; ergo nō poterit causare notitiam conclus. secundum substantiam certam, & euidentem, nam effectus non excedit suam causam in perfectione conclus. est effectus principiorum. Tum quia quælibet vera opinio esset secundum substantiam scientifica, quod licèt non probetur per propria, & euidentia principia, ex se tamen esset demonstrabilis, nam proprias causas habet à parte rei quamuis ignorentur. Tum quia sicut non datur cognitio aliqua, quæ sit radicaliter certa, & non actualiter, quia statim ac non est actualiter certa, est essentialiter dubia, & opinio, ita neque dabilis est cognitio radicaliter euidens, & non actualiter; paritas patet, quia non minus certitudo est essentialis differentia cognitionis, quam euidentia. Tandem sequitur, quod cum principia subalternatæ ex se sint resolubilia in principia subalternantis, quamuis non habens subalternantem actu non cognoscat illa scietifica cognitione formaliter, cognoscet tamen cognitione scientifica radicaliter, imò notitia cuiuslibet conclusionis, quamuis non habeatur per præmissas, possèt adhuc dici scientia radicaliter, quia est taliter illa conclusio cognoscibilis; & quicquid contra istud dictum afferrent Thomistæ, potest contra ipsos retorqueri.

Resp. 3. principia subalternatæ in casu, quamuis non essent euidentia à priori, & per principia subalternantis, essent tamē euidentia à posteriori, & per inductionem à singularibus, vt chirurgus, licèt non habeat principium illud geometriæ, partes circuli maximè inter se distare, quia caret angulis, poterit tamen scire circulare vulnus difficilè sanari à posteriori, & per experientiam.

Sed hæc responsio non facit ad rem, loquimur enim de scientia subalternata, vt talis est, quo pacto dependentiam dicit à subalternante in cognitione principiorum à principijs subalternantis, cognitio verò à posteriori, & per experientiam nequit dici scientia subalterna, cum non dependeat à subalternante; ita Doct. in 3. cit. I.

93 Obijc. 1. quod subalternans & subalternata sint de eisdē concl. Tum quia Arist. 1. Post. c. 7. tex. 20. ait musicum, & perspectiuum posse demonstrare, quæ ad geometram, & arithmeticum spectant; & c. 10. tex. 30. in hoc, ait, differre subalternantem à subalternata, quod illa demonstrat *propter quid*, hæc verò *quia*, scilicet, quod eædem concl. ab vna demonstrantur à priori, ab altera à posteriori, & via sensus, vt seipsum ibi declarat; vnde videmus multos musica pollere sine arithmetica, nā illam acquirunt per experientiam. Tū 2. quia vt dicebamus art. præc. in 2. arg. princ. in 2. & 3. Conf. in opposi. subalternata easdem demōstrat concl. subalternantis, & solum differt, quòd vbi subalternans demōstret in vniuersali, subalternata illas applicat determinatæ materiæ; vnde principijs vtitur eisdem, sed applicatis propriæ materie, ergo nulla est differentia inter concl. vnius, & alterius, nisi extrinseca, & materialis, sicut albedo à subiecto abstracta non differt essentialiter à seipsa vt in subiecto. Tum 3. conclusio pertinet ad illum habitum, ad quem spectat medius terminus, sed medius terminus, quo subalternata vtitur, pertinet ad subalternantem, ergo, &c. Tandem ab Arist. hæ scientiæ vniuocæ dicuntur, ergo non differun. inter se.

Resp. ad 1. Arist. in tex. 20. non docere musicum, & arithmeticum esse de eisdem conclus. sed solum quòd quælibet scientia debet procedere ex proprijs, nec licere transcendere de genere in genus, præterquamquod in subalternatis scientijs, in quibus superior quasi descendit ad genus inferioris, & ipsius conclus. demonstrat saltim in vniuersali, quia affinitatem habent penes obiecta, vnde cognatæ dici solent: in tex. 30. quamuis multum varient inter se Doct. breuiter dicimus Arist. ibi loqui de subalternata, non solum vt dicit habitum conclus. demonstratarum per principia à subalternante accepta, sed quoque vt significat habitum conclus. via sensus, & experientia probatarum, & hac ratione dixit subalternatam demonstrare *quia* & per sensum, nam musica v. g. est duplex, altera experimentalis, & hæc potest haberi sine arithmetica, cui propriè non subalternatur; alia scientifica, quæ suas probat conclus. per principia in arithmetica probata, & hæc propriè est subalterna; cum igitur ait Arist. subalternam demonstrare *quia*, & per sensum, loquitur de experimentali, quæ vt sic non est reduplicatiuè subalterna, sed solum specificatiuè; scientifica quoque dicitur demonstrare *quia* nam vt dicemus disput. seq. duplex est demonstratio, vna *propter quid*, quæ habet omnes conditiones in definitione positas, altera *quia*, cui aliqua ex illis deficit conditionibus, modò subalterna non demonstrat ex immediatis, nam sua principia demonstrantur in subalternante, idcircò non demonstrat *propter quid*, seu potissima demonstratione, vt facit subalternans, sed demonstrat *quia*.

94 Ad 2. resp. ex dictis in præced. art. falsum esse has scientias materialiter solum differre, nam alia est passio in subalternata demonstrata, & alia in subalternante, vt patet in exemplo adducto ibi; geometer enim solum demonstrat partes circuli maximè distare, quia caret angulis, at chirurgus ex hoc deinde concludit vulnus circulare serius curari, quia partes eius maximè distant, quæ erat conclusio geometra; vnde falsum est conclusiones vtriusq. differre inter se, sicut albedo vt abstracta à subiecto, & vt inhærēs in subiecto; tum quia semper est alia passio à subalternata demonstrata, quæ aliquando conti-

tine-

tinetur sub passione à subalternante demonstrata; qua ratione videtur eadem, & solum materialiter differens; neq. ex hoc, quod principia sumit à subalternante, debemus arguere identitatem illarum, nam tantum sequitur vnam ab altera dependere, eo quia passio demonstrata dependet vt à causa à subiecto subalternantis, nec eadem omnino principia desumit in sua communitate accepta, sed ad propriam materiam subalternatæ contracta, vt dicemus, signum euidens differentiam additam subiecto subalternantis esse per se consideratam à subalternata & passiones ab ipsius fluere quidditate, à qua etiã desumuntur adæquatè principia subalternatæ. Ad 3. medium à subalternata vt contractum assumitur ad propriam materiam, qua ratione non spectat propriè ad subalternantem. Ad 4. dicuntur vniuocæ propter affinitatem; & cognitionem, quam habent obiectorum, & principiorum, non propter identitatem inter se.

Secundò, quòd non possit subalternans demonstrare principia subalternatæ, sed hæc à priori demonstret proprias conclus. prob. Tum quia subalternantis conclus. abstrahunt à materia sensibili, quam concernit subalternata, Geometria enim est de linea à materia sensibili abstracta, perspectiua de linea visuali, scilicet de linea vt sensibili, ergo conclus. subalternantis nequeunt esse principia subalternatæ. Tum 2. subalternata demonstrat proprias conclus. per causam proximam, subalternans nonnisi per remotam, ergo illa demonstrabit *propter quid*, hæc verò *quia*, & consequenter illa non pendet ab ista. Tum 3. sequeretur quemlibet aritmethicum esse musicũ, quia ille musicus dicitur, qui scit conclusiones musicas demonstrare, ergo si arithmetica demonstrat *propter quid*, conclus. musicæ, purus arithmeticus dicetur etiam musicus. Tum 4. subiectum subalternatæ, sicut habet proprias passiones, ita quoque habet propriam quidditatem, per quam poterunt passiones illæ *propter quid*, demonstrari, ergo non indiget subalternante in demonstrando. Tandem conclus. subalternatæ non demonstrantur *propter quid* à subalternante, vt patet, ergo à subalternata, ergo nulla subordinatio ad subalternantem, prob. prima conseq. nam sunt ab aliqua scientia demonstrabiles *propter quid*, sicut propriam habent causam.

95 Resp. ad 1. conclus. subalternantis sunt principia subalternatæ, non quidem vt in vniuersali demonstrantur, sed vt ad materiam subalternatæ applicãtur modo explicato in præced. solut. Ad 2. causa remota est duplex, vna quæ non causat effectum, nisi per aliquas differentias essentiales contrahatur, vt animal respectu risibilis: altera, quæ non causat effectum, nisi determinatæ materiæ applicetur, vt circuleitas, nisi carni vulneratæ applicatur, non causat difficilem curationem; prima cum differentia addita facit vnam per se causam, & immediatam, & ideo hac cognita, non est necesse vlterius progredi demonstrando; secunda, quia non constituit vnum per se cum illo addito, ideo non conficit cum illa materia, cui applicatur, propositionem indemonstrabilem, & immediatam, quapropter necesse est vlterius demonstrare medium assumptum per alia principia in superiori scientia; vt patet in exemplo sæpe adducto de vulnere circulari; ad arg. dicimus subalternatam demonstrare per causam proximam, quæ cum non sit vnum per se, & effectus depẽdeat remotè & mediatè ab obiecto subalternantis, non procedit ex principijs immediatis, & per cõsequens non demonstrat *propter quid*: subalternans autem dicitur demonstrare *propter quid*, nam procedit ex immediatis ad probandas proprias conclus. Ad 3. neg. seq. nam simplex arithmeticus, quamuis habeat proprias conclus. hæ tamen non sunt conclus. musicæ, & licèt sint principia, requiritur tamen, vt determinentur, & applicentur sono, qui est obiectum musicæ, vt deinde inferantur conclus. quod sine musica fieri nequit. Ad 4. peculiare est obiecti subalternatæ, quòd sicut constat ex rebus vnum per se nõ conficientibus modo explicato art. præced. ita per propriam quidditatem præcisè non sunt passiones illæ demonstrabiles, sicut nec causantur ab illa quidditate præcisè sumpta, sed vt in tali materia, & ab obiecto subalternantis dependet: quare hoc habent passiones istæ, vt non sint ab vna scientia demonstrabiles *propter quid*, sed à pluribus, vna subalternante quasi descendendo & suppeditando principia quæ sunt ipsius conclusiones, alia subalternata, quasi ascendendo, & proponendo suas conclusiones, vt probentur à subalternante, in qua continuatione, & coniunctione principiorum consistit scientiarum subalternatio: vnde dici posset subalternatam proprijs viribus, & intra proprios limites non demonstrare *propter quid*, at viribus à subalternante mutuatis, & ipsius auxilio demonstrare *propter quid*. Hinc patet ad 4.

96 Tertio quod non requiratur necessariò coniunctio subalternantis, & subalternatæ in eodem intellectu, prob. Tum, quia de ratione conclus. est, quod sit euidens in principijs, & ex principijs, non in se, de ratione quoq. subalternatæ est, quòd non habeat propria principia, sed sumat illa à subalternante, ergo nõ est de ratione subalternatæ, quod conclus. in ipsa subalternata sint euidentes, ergo si esset sine subalternante, adhuc esset scientia. Tum 2. Astrologia plurima demonstrat ex principijs creditis sola fide, nam coniunctio, & aspectus siderum, numerus orbium, ex motuum maximè diuersitate demonstrantur, quæ nonnisi longa experientia à pluribus successiuè obseruata potest haberi, ex quibus principijs fide creditis scientificè reliqua demonstrantur, ergo &c. Tum 3. musicus vt musicus est sciens, sed musicus vt musicus non est arithmeticus, ergo vt non arithmeticus est sciens, ergo non habens arithmeticam adhuc habebit musicam scientiam, hæc enim etiam vt distincta ab arithmetica est scientia. Tum 4. scientia subalterna vt sic supponit, non probat sua principia, & vt sic est scientia, ergo de ratione subalternæ scientiæ non est, quod sciat sua principia in priora resoluere, quare separata à subalternante erit quoq. scientia. Tum 5. isti habitus realiter distinguuntur, ergo posset Deus in aliquo conseruare subalternatam sine subalternante, qua posset procedere ad probandas conclus. vt prius, ergo sicut antea actus eliciti dicebantur scientifici, quia ab habitu scientiæ causati, etiam post separationem tales erunt, quia habitus solum in consimiles actus inclinant. Tum 6. subalternata quantum est ex se inclinat in conclus. euidentem viribus subalternantis, ergo si aliquando acquiritur per fidem, hoc est per accidens, qua ratione non erit ineuidens, & obscura, sed ex se euidens, prob. seq. quia fides substituitur loco subalternantis non ratione obscuritatis, sed propter certitudinem, quam habet, ergo non communicat scientiæ obscuritatem, sed certitudinem. Tandem habitus subalternatæ ex se petit continuari cum subalternante, etiam quãdo est separatus, ergo si non continuatur actu, est de per accidẽs & quia conseruat aptitudinem, erit semper idem habitus sciẽtificus; hinc Arist. 6. Eth. c. 4. loquens de notitia principiorum ait, *Cum enim aliqualiter cognita, & credita sunt ipsa principia, &c.*

97 Resp. ad 1. ex Sco. in 3. cit. de ratione subalternatæ est, quod habeat principia nota in subalternante, & si non essent nota in subalternante, ipsa non esset scientia, sicut si conclusio in quacunque scientia non esset euidens per principia, non esset scientifica, ergo intellectui non habenti subalternantem subalternata non erit scientia, quamuis si in se spectetur, sit scientia, sicut nec conclusio demonstrabilis est scientifica nescienti illam demonstrare. Ad 2. multa astrologi propria experientia cognoscunt, nam licèt non viuant tot annis, quot vna circulatio completur, attamen ex obseruatione iam habita poterunt calculando deducere durationem cælestis circulationis, cum cœli vniformiter moueantur; in his verò, in quibus fide procedunt, non habent scientiam. Ad 3. neg. conseq. vlt. etenim nec scientia est habitus principiorum, vt scientia est, & tamen non potest ab illo separari; concedimus itaque distinctionem inter has scientias, non tamen separabilitatem musicæ, vt scientia est, ab Arithmet. in eodem intellecta. Ad 4. subalterna supponit sua principia probata in subalternante, non autem probat, & ideo dicitur subalterna, & si non essent probata in illa, tunc subalterna non esset scientia, sic si in aliquo hæc principia non sunt probata, & euidentia, in ipso subalterna non erit scientia, sicut de conclus. scibili apud intellectum nescientem principia diximus non esse scientiam. Ad 5 admisso casu habitus ille non inclinaret in posteriores syllogismos, quia conclus. postea probatæ pertinerent ad fidem; vel si ad scientiam, non ad subalternatam vt sic, sed ad illam, quæ principia probat à posteriori, & per sensum, & dicitur experimentalis, vt diximus. Ad 6. & 7. subalternata scientia ita per se petit à subalternante causari, vt si ab illa non causatur, non esset scientia subalternata; neque si actu non continuatur, vt de conclus. diximus respectu principiorum; cum dicitur, quod fides substituitur, &c. resp. ex hoc ipso, quod euidentiam non tribuit, iam communicat obscuritatem, nec fides humana est tantæ certitudinis, vt certitudinem scientiæ adæquet. Arist. autem, vt notat Lich. 3. d. 24. loquitur de scientia per accidens & secundum quid, quod colligit ex ipso contextu, nam in fine illius litteræ addit Arist. *Cum enim fidem quodammodo adhibet quis, & principia sibi nota sunt, scit, nam si non magis discursu conclusionis per accidens habebit scientiam.*

Vnum est hic not. quod assignatæ tres conditiones conueniunt scientiæ subalternatę simpliciter; si tamen daretur aliqua

Scien-

scientia, cui vna, vel duæ conuenirent conditiones, diceretur subalternata illi, non simpliciter, sed secundum quid.

QVÆSTIO V.

De diuisione Scientiæ in speculatiuam, & practicam.

98 HÆc diuisio, quamuis possit cognitioni in communi adaptari, aut saltim cognitioni, prout est communis secundæ, & tertiæ operationi intellectus, omne enim iudiciū, & omnis discursus posset dici practicus, vel speculatiuus, attamē specialius loquemur, vt scientiæ competit tam actuali, quam habituali. Quapropter not. quòd sicut in quolibet habitu tria interueniūt, scilicet habitus ipse, actus, in quem habitus inclinat, & obiectum actus, circa quod versatur; sic in scientia tam practica, quam speculatiua, nam in scientia speculatiua adest habitus speculatiuus, adest actus, qui dicitur speculatio, seu cognitio speculatiua, & tandem est obiectum speculabile, à quo tam actus, quam habitus denominantur speculatiui: in practicis quoq; adest habitus practicus, cognitio practica, & obiectū practicabile, & operabile, quod praxis appellari consueuit, praxis enim est nomē Grecū, & Latinè sonat idem, ac operatio, estq; nomē abstractū, à quo practicum deriuat; vnde non eodē modo se habēt praxis, & practicū, speculatio, & speculabile, nā speculatio propriè dicitur de actu, non de obiecto, praxis è cōtra dicitur de obiecto, non de actu, qui practicus denominatur à praxi; hinc praxis distinguitur à cognitione practica contra Bacch. q. 4. prol. art. 2. oppositum sustinentem, & ratio est cōmunis vsus loquentium tam Philosophorum, quam Theologorum cum Arist. 6. Eth. c. 4. vbi actionem, & effectionem ponit obiecta, circa quæ habitus practici versantur; de quo videre est Lich. q. 4. Prol. & P. Fabr. 6. Met. disp. 1.

Cum igitur habitus habeant specificari ab actibus & actus ab obiectis, vt percipiamus, quid esse speculatiuum, & practicum dicant in habitu scientifico, debemus prius quærere de actu, per quid constituatur in tali, vel tali esse, quod nequibimus cognoscere, nisi obiecta illorum sciamus, per quid differant inter se; facile autem erit cognoscere, quid sit obiectum speculabile, si prius inuestigabimus, quid sit praxis, nam per negationem talis rationis constituentis praxim explicabimus rationem speculabilis de illo obiecto.

ARTICVLVS I.

Quid sit Praxis.

99 DIfficilem, simulque facilem difficultatem aggredimur explicandam, difficilem, propter opinionum varietatem, facilem, quia punctus controuersiæ consistit in Doctorum placitis, cum sit ferè Nominalis quæstio, nam quilibet pro arbitratu vtitur hoc nomine Praxis illud nimis ampliando, vel restringendo.

Vt autem certa ab incertis separemus, cōcedunt omnes nomine praxis solum actionem intellectualis naturæ cum Scot. 1. Met. q. 7. intelligi debere, nec quamcunque, sed tantum, quæ aliquo pacto dirigibilis est, vnde nec actiones brutales, nec inanimatæ, neque illæ, quæ in hominibus naturales sunt, & ab imperio voluntatis excipiuntur, vt sunt operationes vegetales, &c. dicuntur praxis, quia non sunt dirigibiles; idcirco tria sunt actionum genera, quæ nomen praxis sortiri possent, scilicet actiones intellectus, actiones voluntatis, & actiones sensuum; nec solum est dissensio, an istæ actiones sint praxis, verū etiam an absolutè ipsis ratio praxis conueniat, an verò obseruatis quibusdam conditionibus, & an eodem modo, vel vni primariò, alteri secundariò.

Prima opinio solas actiones externas, & transeuntes ponit esse praxim, non internas, & immanentes, citatur D. Tho. 1. 2. q. 57. art. 1. ad 1. & 2. 2. q. 179. ar. 2. Communis tamen concedit etiam de actibus immanentibus, & internis, licèt non de omnibus, nam quod spectat ad actus voluntatis Henr. 1. p. ar. 8. q. 3. ad 3. & Varro lib. 1. q. 4. negant intentionem finis esse praxim, sed solum electionem mediorum. Maior lis est de actibus intellectus, nam cum possint dupliciter considerari, vel vt ab imperio voluntatis præscindunt, & antecedunt, vel vt à voluntate imperantur, quidam volunt etiam primo modo consideratos esse praxim, si sint dirigibiles, ita Nominales omnes, vt Ocham, Gabr. in prol. sent. Greg. q. 5. art. 1. Rubion. q. 10. art. 1. concl. 3. & 4. Mol. 1. p. q. 1. ar. 4. Vasq. disp. 8. Alcs. 6. Met. initio. Fons. 2. Met. c. 3. q. 2. sect. 3. Suarez disp. 44. Met. sect. 13. n. 20. & seq. Perer. 1. Phys. c. 2. Hurt. disput. 11. de An. & disp. 2. Log. sect. 2. Arriag. disp. 1. Log. sect. 4. Moris. disp. 12. Log. q. 6. Blanc. disp. 2. sect. 4. Io. de S. Th. p. 2. Log. q. 1. art. 4. Conimb. q. 4. procem. art. 5. Ruu. q. 5. procem. Auersa q. 26. sect. 3. Amic. tract. 27. disp. 4. q. 4. dub. 5. Iau. 6. Met. q. 4. & alij. Quidam verò absolutè negant vt sic esse praxim, ita Scot. q. 4. prol. art. 1. vbi Bassol. Lich. Barg. Vig. Tatar. & q. 2. procem. Log. §. *Secundò sciendum*. Ant. And. 1. Met. q. 11. Zerb. q. vlt. Fab. in prol. disp. 9. & 6. Met. disp. 1. Rad. 1. p. contr. 3. art. 1. Vulp. 1. p. disp. 4. art. 1. & disp. 28. art. 8. Smisinch. q. procem. Theol. n. 124. & seq. Canel. de An. disp. 3. sect. 4. & super 1. Met. Scoti q. 7. & q. 4. prol. in Schol. Camerar. q. 4. Log. & ex Thomistis sequitur Capr. q. 2. prol. concl. 4. Sonc. 6. Met. q. 2. Sotus in procem. q. 4. vbi Masius q. 10. Did. à Iesu q. 6. Compl. disput. 1. q. 6. Cælest. disp. 1. sect. 2. item Dur. q. 6. prol. Suess. 1. Met. disp. 10. & alij. At si actus intellectus spectetur, vt est à voluntate imperatus, adhuc esse praxim negant ex Scotistis Ant. And. Rada, Smisinch. Zerb. Tat. Camerar. Vulp. & Bassol. cit. admittunt alij aliquo modo cum cæteris Authoribus, vt videbimus.

Est quoque differentia quoad cōditiones aliquas, nam Greg. Rub. & Fons. cit. aiunt non requiri, quòd sciens, seu habens cognitionem practicam sit potens efficere actionem, quæ dicitur Praxis; communior verò exigit potentiam actiuam saltim remotam in ipso sciente, ita Vasq. Arriag. Mol. Ouuied. Auers. & alij. Quidam addunt deinde, talem actionem debere liberā esse; quidam verò sufficere docent, vt sit ex se à voluntate depēdens, quamuis nō liberè fiat, ita Ouuied. contr. 1. Log. punct. 2.

Tandem est discrepantia, eo quia Auersa sustinet sect. 5. actū imperatum primariò esse praxim, imperantem verò secundariò, oppositum docetur à Scotistis, inter quos mediat Amic. dub. 5. nam actus virtutis morales imperatos à voluntate inquit esse secundariò praxim, imperantes verò scilicet qui eliciuntur à voluntate imperante alijs potentijs, esse primariò, actus tamen artificiales, vt sunt opera artis, è contra scilicet imperatos primariò, imperantes secundariò.

100 Dicimus primò, nullum actum præcedentem voluntatis imperium esse propriè praxim: hæc concl. est Scoti 1. Met. q. 7. & q. 4. prol. art. 1. & ex parte fuit probata q. procem. artic. 5. dum Logicam speculatiuam scientiam statuimus, quamuis sit operationum intellectus directiua; & prob. adhuc primò de operatione intellectus ab alia directa, quia praxis propriè loquendo differt ab obiecto speculabili, nam cognitio practica differt à cognitione speculatiua ex hoc, quod illa est ad praxim, ista ad obiectū vt speculabile, idest vt merè contēplabile, & cognoscibile, vnde non solū denominant diuersimodè proprias cognitiones, sed etiā diuersimodè diuidunt illas, nam circa obiectum speculabile cognitio speculatiua denominatur vera, si cōformis est illi; & falsa, si difformis; at cognitio practica nō dicitur vera, vel falsa, sed bona, vel mala, sicut praxis alia est bona, alia mala, at speculabile vel verum, vel falsum dicitur loquendo de veritate, & falsitate obiectiua, ergo omnis cognitio, quæ vera, vel falsa propriè denominatur, non tamen bona, vel mala, spectat potius ad genus speculabilis, quam ad genus praxis, talis est cognitio directa ab alia cognitione, seu à regulis logicis, nam in hac cognitione duo possumus concipere, vel entitatem, vel directionem passiuam iuxta logicales regulas, quæ est illatio, & consequentia, entitas actus non dicitur bona, vel mala, sed vera, vel falsa, vt patet, consequentia quoque dicitur vera, vel falsa; & quamuis aliquando dicatur bona, vel mala, hoc est impropriè, quatenus cum veritate, & falsitate cōfunduntur, quia bonitas propriè dicta pertinet ad voluntatis obiectum, non ad obiectum intellectus, vnde quandoque quis percipiens obiecti quidditatem dicitur benè discurrere idest verè. Tum quia cognitio directa, vt cognitio est, spectat ad genus speculationis, quia solum intendit veritatis obiectiuæ attingentiam, ergo etiam vt directa ad praxim non spectabit, Prob. conseq. nam illa directio est instrumentum ad veritatis indagationem ordinatum, tanquam ad finem, ergo propriè ad genus sui finis reduci debet, non ad genus finis oppositi, qualis est praxis respectu contemplationis veritatis. Accedit quod Arist. scientiam practicam, seu actiuam semper definiuit in ordine ad voluntatem, siue appetitum rationis; ita 6. Eth. c. 2. 3. de An. 46. & 49. 6. Met. c. 1. & alibi.

Conf. actio intellectus dirigēs aliam actionem eiusdē nō est propriè practica, ergo actio directa nō est praxis, conseq. patet, ant. prob. cognitio practica directiua ex sua ratione hoc habet, quod si maturo cōsilio, & prudenter sit elicita, quamuis cum obiecto non conformetur, adhuc bona iudicatur, estque sufficiens regula actionum ab ipsa directarum, itaut si iuxta ipsam eliciuntur, sunt bonæ, si contra ipsam, sunt malæ, & hoc, quia est regula, & mensura illarum, cum qua debent

actiones conformari, non cum obiecto in se, sed vt à prudenti iudicio dictatum, vt patet in habente conscientiam inuincibilem: at speculatiua omnem suam veritatem accipit ab obiecto, itaut si illi non conformatur, nunquam erit vera, quantuncunque maturè, & prudenter eliciatur; quòd potest deduci ex Arist.6.Eth.c.2. sed cognitio dirigens aliam cognitionem independenter à voluntate, vt sunt regulæ logicales, si non habet conformitatem cum obiecto, nunquam erit vera, aut recta, ergo practica non erit, sed speculatiua. Accedunt etiam rationes sequentis concl.

Secundò prob. de alijs actionibus sensuum; nam praxis ex communi vsu dicitur illa actio, quæ regulabilis est, & dirigibilis à cognitione practica, quam pro mensura respicit, illamque practicam denominat, & consequenter præsupponit illam non per accidens, sed per se, sicut vniuersaliter omnis mensura prior est mensurato, at qualibet actio sensitiua, vt à voluntate præscindit, non est posterior intellectione, imò per se est prior, vt notat Scot. citat. ergo non erit praxis.

101 Dicimus 2. omnes actus elicitos voluntatis, & imperatos, cuiuscunque sint potentiæ, etiam intellectiuæ, esse praxim in rigore; quo ad 1. partem de actibus elicitis est Scoti cit. & prob. ab ipso, quia omnis actus elicitus voluntatis est essentialiter posterior cognitione directiua, estque in potestate cognoscentis, quæ sunt conditiones praxis, vt infra. Tum quia vt ipse arguit contra primam, & secundam viam, omnis actus voluntatis etiam circa vltimum finem est dirigibilis à recta ratione, ergo est praxis, conseq. patet, quia praxis hic sumitur, vt dicit actum regulabilem ex hoc, quod possit benè, vel malè fieri; antec. prob. quia etiam circa vltimũ finem contingit errare, & si non in ordine ad obiectum, saltem quoad circumstantias; vnde Theologi quamplures docent dilectionem Dei posse fieri malam in genere moris, si scilicet debito tempore non eliceretur, v. g. si quis ex officio teneretur succurrere laboranti in extremo periculo, attamen leuiter putaret, & erronee posse in actu dilectionis Dei permanere, illudque auxilium omittere peccatet, qua ratione dicitur actus dilectionis Dei circumstantionabilis secundum quale, non secundum quantum, ergo quilibet voluntatis actus elicitus erit praxis.

Quibus rationibus prob. etiam actus imperatos intellectus esse praxim contra Scotistas cit. nam Doctor 2. d.6. qu.2. & d. 42. admittit peccatum in cogitatione, ergo aliqua intellectio, vt à voluntate imperata, erit dirigibilis in genere moris, vt benè, vel malè fiat, ergo est praxis; & explicantur exemplo, nam prudentia dictat de circumstantijs studij, quo loco, & tempore exerceri debeat: item iudicium credendi articulos fidei est practicum, & spectat ad virtutem infusam fidei, habetque pro obiecto, nõ solum volitionem actus credendi, sed etiam actum ipsum, vnde meritorius est, & supernaturalis.

Resp. quidam Scotistæ cum Sco. q.4. prol. art.1. non sequi, ergo actus intellectus imperatus est praxis, sed vel est praxis, vel practicus, nam licèt omnis praxis sit actus elicitus, vel imperatus, non tamen è contra: ratio est, quia vt intellectus dicatur practicus, debet extra se tendere ex 3. de An.49. scilicet debet actus aliarum potentiarum regulare, vt autem regulat proprios actus, non extra se tendit. Tat. in prol. cum Toletano respondet intellectionem vt imperatam non esse actum intellectus, sed alterius potentiæ scilicet voluntatis imperantis. Barg. ait esse praxim materialiter, non formaliter.

102 Sed nulla responsio satisfacit: nam actus credendi non est practicus, cum non sit regula, sed regulatus, nec sit prior essentialiter actu voluntatis, sed essentialiter posterior, cum sit imperatus, ergo si omnis actus vel est praxis, vel est practicus, & actus ille non est practicus, erit praxis. Tum quia est formaliter bonus in genere moris, & oppositus formaliter malus, ergo formaliter praxis, quia istæ sunt differentiæ praxis. Tum quia satis extra se tendit intellectus, dum dirigit actum illum, non vt sic, sed vt à voluntate imperatum, nam primò dirigit voluntatis actum. Tum quia non saluatur contradictio, nam si non esset praxis, non posset dici peccatum. Secunda responsio nil iuuat: nam sic non solum actus intellectus, sed cuiuscũque alterius potentiæ vt imperati non essent actus illarum potentiarum, & tamen Scotus admittit actus aliarum potentiarum esse praxim. Tum quia non tantum actus, sed etiam potentiæ subduntur voluntatis imperio, imò actus subduntur medijs potentijs, ergo actus imperatus dici debet actus potentiæ propriæ, vt imperatæ. Tertia responsio, si explicetur, quod sit materialiter praxis idest secundariò, & dependenter, non formaliter idest primariò, & independenter, quo pacto actus voluntatis dicitur praxis, vt in seq. concl. quo sensu etiam intelligendus est Scotus in 2. d 42. est vera, & nostram confirmat sent. at si ly materialiter excludit omnem rationem praxis intrinsecã in ipso actu credendi, est falsa, & contra Scotum quol.18. vbi ex professò ostendit actum exteriorem, idest imperatum addere distinctam bonitatem, vel malitiam actu interiori, itaut sit duplex bonitas, vna in actu voluntatis interiori, & imperante, alia in actu exteriori, & imperato (per actum enim exteriorem intelligit ibi Doctor omnem actum alterius potentiæ à voluntate, vt se declarat ibid) ergo duplex ratio praxis, quia duplex dirigibilitas in genere moris, cum aliter sit circumstantionabilis actus voluntatis imperans, aliter actus imperatus. Accedit authoritas ex 6. Met. qu.7. Et tandem impugnantur omnes simul, quia tota definitio praxis tradita à Scot. conuenit actui intellectus imperato, & dicere, quod requiratur esse actum alterius potentiæ omnino, videtur petitio principij, hoc enim est, quod quæritur: quomodo autem sit explicandus Scotus, dicemus infra.

Ex his tandem prob. altera pars de actibus aliarum potentiarum; nam hi actus, vel sunt immanentes, vt sensationes, vel transeuntes, quæ relinquunt opus post se, vt opera artificiosa, & quilibet est dirigibilis, nam immanentes, quia sunt opera virtutum moralium, possunt benè, vel malè fieri in genere moris, vt à voluntate imperantur, & ad laudem, vel vituperium imputari, qua ratione correspondet ipsis in intellectu habitus prudentiæ tanquam regula directiua, qui actiuus dici solet ab Arist. 6. Met. c.1. & 11. Met. sum.3. c.1. transeuntes verò non solum sunt dirigibiles quoad bonitatem, vel malitiam in genere moris, sed etiam quoad perfectionem, vel imperfectionem in genere artis: vnde quamuis sunt boni in genere moris, si scilicet fiant tempore, & loco debitis iuxta dictamen prudentiæ, possunt tamen esse imperfecti in genere artis, si non formarentur secedum regulas artis, quæ est habitus directiuus correspondens in intellectu, ab Arist. cit. factiuus nuncupatus; cum igitur hi actus sint dirigibiles à recta ratione, imò quandoque præcepta regulatiua immediatè cadant super hos actus, vt infra, verè dicentur praxis.

103 Ex dictis colligitur primò de ratione praxis esse, quòd sit à principio intrinseco cognoscenti ex vi cognitionis regulantis in ipso existentis, non quidem in eo sensu, quo velle videntur Aureol. q.2. prol. ar.2. Caiet. 1. p. qu.14. art.16. Molin. 1. p. q.1. art.4. disp.1. & alij Recent. quasi operatio exerceri debeat ab illo eodem, qui habet notitiam regulantem vt respectu eius dicatur praxis, quo etiam sensu Scotistæ quamplures Doctorem intelligunt q.4. prolog. §. *dico igitur*, & §. *secundus articulus*, vbi innuit praxim debere esse à principio intrinseco cognoscenti. Sanè hoc modo intelligi non debet, quia vtique potest vnus dirigere actionem alterius, vt v. g. Prælatus actiones subditi, quæ non tantum subdito, sed etiam ipsi Prælato præcipienti, & consulenti imputantur, atque ideò non tantum respectu illius, sed etiam respectu istius dicitur praxis, operatio enim in vniuersum dicitur praxis respectu eius, cui aliquo modo potest imputari. Et hoc non solum est verum, vt aliqui dicunt, quando opus illud potest etiam ab ipso consulente produci proximè, vel saltim remotè; Quia Architectus manibus truncus potest dirigere consulendo actionem fabrorum in domo ædificanda, quam tamen proximè exercendi facultatem non habet, & Angelus per internas inspirationes consulit hominibus actus temperantiæ, & castitatis, quos ipse nec proximè, nec remotè elicere potest, cum careat sensibus, & tamen adhuc actiones eiusmodi Architecto, & Angelo imputantur, vt causis in genere moris. Debet ergo sic intelligi, quod in tãtum praxis dicitur semper aliquo modo procedere à principio intrinseco cognoscenti, quia etiamsi operatio dictata ab ipso sciente exerceatur, sed ab alio, tamen eius voluntas interuenit, vt imperans, & applicans dictamen illi, quem vult mouere ad opus, adeoquod eius cognitio non solum respicit pro obiecto operabili actum suæmet voluntatis præcipientis, sed etiam opus illud externum ab alio factum: vnde quia originaliter prouenit à voluntate præcipientis vi regulatiuæ cognitionis eiusdem, ideò opus illud dicitur procedere à principio intrinseco illi cognoscenti, quantum sufficit, vt etiam respectu eius dicatur praxis; & in hoc sensu debet intelligi Doctor cit. præsertim in 1. loc. loquitur enim de voluntate, quatenus est causa actus imperati, qualis esset, etiã si ab alio produceretur: verum est tamen, ibi loqui de praxi in sent. Aristot. & vt regulariter in nobis contingit, quo modo operatio exercetur, vel saltim exerceri potest ab ipsomet cognoscente; & in 2. ar. re vera disputatiuè procedit, & in vtramque partem disserit. Ex his soluuntur argumenta Aureol. cit. qui-

quibus probat rationem practici in præfato actiuitatis respectu consistere.

104 Colligitur 2. ad rationem praxis in rigore requiri liberam esse, vt possit fieri, & non fieri, ita Sco. qu. 4. prol. M. quamuis largè loquendo, non requiratur hæc libertas proxima, sed sufficiat remota; pro cuius intelligentia est not. ex dicendis in lib. de Ani. quod voluntas est potentia essentialiter libera, & nonnisi liberè potest agere; hæc autem libertas est duplex, vel proxima, vt cum voluntas potest agere, & non agere expeditè: vel remota, cum voluntas posset ex se non agere, sed ab extrinseco determinatur ad vnam contradictionis partem, sic Beati sunt determinati ad amandum Deum, & Christus ad opera præcepta exequenda non habebat volitatem expeditam etiam ad suspensionem actuum, eo quia Deus cum eo habebat concursum denegatum ad oppositum actus, aliter fuisset peccabilis. In proposito ad praxim rigorosè requiritur libertas proxima, quia illa actio dicitur praxis, quæ est imputabilis ad laudem, vel vituperium in genere moris, vel in genere artis, ad hoc autem requiritur libertas proxima, quæ est fundamentum totius imputabilitatis, in his enim quę necessariò agimus, non laudamur, nec vituperamur. Verum si actio necessaria est aliquo modo dirigibilis, saltim remotè, tunc minus rigorosè posset dici praxis, quia etiam potest esse meritoria, vt videbimus in Christo, cuius actiones necessariæ, & tantum remotè liberæ fuerunt acceptatæ à Deo ad meritum ex speciali dispensatione, vt monet Scot. 3. d. 18. & fusè explicat P. Faber 3. disp. 44.

105 Dicimus 3. actus voluntatis elicitus est primario praxis, imperatus verò secundariò in actu exercito, & quo ad executionem, ita Sco. qu. 4. prol. art. 1. & contra 3. viam, 2. d. 42. B. 3. d. 33. & quol. 18. quibus in locis docet moralitatem primò competere actui interno, deinde externo, & per consequens etiam esse praxim, quæ formaliter est dirigibilitas, prob. ab ipso, quia fundamentum dirigibilitatis in actu externo siue immanenti, siue transeunte est libertas ex dictis, sed hæc primò competit actui voluntatis, deindè actui imperato. Tum quia intellectus non dirigit alias potentias, nisi media voluntate, ergo hæc est primo dirigibilis, aliæ potentiæ media voluntate. Tum quia si externus esset impossibilis propter aliquod impedimentum, adhuc internus esset praxis, vt probat Sco. cit. non è contra, ergo externus dicitur praxis dependenter ab interno.

Resp. Auersa illam operationem esse praxim per se, quę sequitur, & conformatur cognitioni practicæ vt obiectum cognitum, & regulatum, talis est actio exterior, ratione cuius voluntas dicitur bona, vel mala. Amicus, licèt concedat actus morales externos esse secundariò praxim, hoc tamen negat de actionibus artificialibus, assignat rationem disparitatis, quia perfectio moralis, quæ est bonitas, primariò competit actui voluntatis, at perfectio artificiosa primariò conuenit actui externo, & ipso mediante actui voluntatis, quicquid sit de libertate.

Contra Auersam vrgetur, quia falsum assumit, nam actio dicitur praxis, quia est dirigibilis à regula rationis, vt sic autē non solum habet rationem obiecti, sed potius actionis, nam obiectum non dicitur formaliter bonum, vel malum bonitate, vel malitia formali, sed actus est, qui taliter denominatur. Tū quia actio exterior, & imperata est dirigibilis non secundum esse naturæ, sed vt habet esse voluntarium, & liberum, quia vt à libero, & voluntario præscindit, non est moraliter dirigibilis, at vt sic non habet rationem obiecti, sed actionis, & sub tali esse ab actu elicito dependet. Amicus verò æquiuocat, nam licèt considerando actus istos in esse signato, & in potentia, prius ratio praxis, & dirigibilitatis conueniat externo, quàm interno, attamen quando à parte rei exercentur, implicat, quòd praxis prius actuetur, & exerceatur in actu externo, qui posterius ponitur, quam in interno, qui prius existit.

106 Ex his omnibus deducitur, optimam esse definitionem praxis traditam à Sco. q. 4. prol. dum dixit, *praxis est actus alterius potentiæ ab intellectu, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformis rationi rectæ, ad hoc vt sit rectus*; in qua definitione tres ponuntur conditiones; prima, quod sit actus alterius potentiæ, quàm intellectus, quia cum intellectus, vt sit practicus, debeat extendi, idest extra se tendere, vt colligi potest ex 3. de An. 49. quatenus scilicet non sistit in cognitione obiecti, sed vlterius procedit ad opus regulando illud, non quidem quodcunque opus, sed quod est dirigibile in materia morali, & practicabili, vt excludatur error practicus, sequitur actum directum non esse actum intellectus, vt intellectus est, sed alterius quasi distinctę potentiæ, nam intellectus vt sic distinguitur à seipso, vt à voluntate imperato, & consequenter actus intellectus à voluntate imperatus non est actus intellectus, sed est actus intellectus imperati, & voluntati subiecti. Secunda conditio est, quòd sit naturaliter posterior intellectione, quia regulatum, & mensuratum, vt est praxis, est posterius regula, & mensura, qualis est intellectio practica. Tertia conditio, quòd sit conformis regulæ, quia non quamcunque praxim definiuit Doctor, sed rectam, cuius rectitudo sumitur ex conformitate cum regula rationis sicuti rectitudo ex carentia talis conformitatis. In hac conditione includitur alia conditio scilicet quod sit finis intr. nsecus, & per se cognitionis practicæ, nam si actus ex propria natura est à ratione dirigibilis, iam ratio dirigens ex sua quoque natura respicit actum illum, in quem ordinatur, tanquam in proprium finem; hæc omnia magis patebunt soluendo rationes in contrarium, in quibus aliquæ authoritates Arist. adducentur pro his conclus.

Soluuntur Obiectiones.

107 Rationes contra 1. concl. ostendentes actum intellectus dirigibilem præscindendo ab actu voluntatis esse praxim, fuerunt adductæ, & solutæ in qu. proem. art. 5. dum quærebamus, an Logica sit scientia practica, vel speculatiua.

Contra 2. concl. arg. 1. quod actus voluntatis non sint praxis; ex Arist. 6. Ethic. 2. habetur, quòd electio est causa effectiua actionis, quam praxim appellat, sed causa est prior, & distincta à causato, ergo electio, quæ est voluntatis actus, non est praxis formaliter, sed tantum causa; vnde à Commen. 1. Eth. c. 1. praxis definitur, quod sit operatio secundum electionem. Conf. habitus practicus generatur ex praxibus, sed habitus practicus generatur ex actibus sequētib. electionem, nō ex electione, nam si quis non se exerceat canendo, quamuis sæpius habeat volitionem addiscendi musicam, nunquam habitum musicæ acquiret, ergo &c.

Resp. Sco. quæst. 4. prol. §. *Contra istud*; concedendo omnem actionem ab electione imperatam esse praxim, non tamen omnem praxim esse imperatam actionem, nam ibid. subdit Arist. *Electiones autem appetitus, & ratio, quæ gratia alicuius* idest practica, *sunt*, scilicet, principium, & sequitur, *Neque sine habitu morali est electio* scilicet recta, *bona actio enim sine more non est*: ex quibus patet habitum virtutis prius elicere electionem; quàm electione media actum imperatum: vnde hæc authoritas probat actum imperatum esse praxim, quæ est secunda pars concl. & nullum actum, qui non est imperatus, vel electio, esse praxim, quæ est prima concl. Ad illam definitionem ex Comm. ait vel non esse descriptionem conuertibilem; vel si est conuertibilis cum praxi, ly *secundum* non dicere solum habitudinem effectiuam, sed etiam formalem. Vel electionem, ait, sumi pro potentia libera, & dominatiua, vel pro elicitione actus, nō pro actu. Ad conf. ait, quod in moralibus habitus practicus virtutis immediatè fit ex electionibus, non ex actibus imperatis, vt patet de non habente pecunias, qui si nihilominus sæpius eliceret volitionem dandi eleemosynā, acquireret habitum liberalitatis absque aliquo imperato actu: attamē, inquit Doctor, quia cum actus imperati sint impossibiles, non ita frequenter eliciuntur volitiones, nam ex Aug. 10. de Trin. cap. 1. quod non creditur alicui possibile, aut ipsum non vult, aut tenuiter vult: hinc est, quòd non generatur habitus, qui est virtus moralis in voluntate sine praxibus imperatis. At in artificiosis non dantur habitus in voluntate, sed vel solum in intellectu, quæ erit ars, vel saltim in potentia executiua, voluntas autem tantum ex frequentatis actibus acquirit inclinationem ad imperandum actus externos; & hac ratione qui sæpius non canit, non habet habitum musicæ idest dispositionem illam in potentia externa, nec inclinationem, quia minus frequenter elicit volitiones canendi.

108 Secundò arg. quòd actus intellectus vt imperatus non sit praxis, auth. Scoti q. 4. prol. art. 1. vbi postquam docuit praxim esse actum elicitum, vel imperatum, obijcit contra se, quia tunc sequeretur actum intellectus esse praxim, quia aliquis potest esse imperatus à voluntate, contra primam particulam definitionis praxis, quod sit actus alterius potentiæ ab intellectu; respondet nullam intellectionem esse praxim, sumendo praxim pro illa operatione, ad quam debet extendi intellectus, sed solum ex hoc sequi, quod omnis intellectio imperata vel est praxis, vel practica, & hoc secundum concedit.

Resp. Faber cit. Doctorem loqui de intellectione, vt intellectio

ctio est, non vt est imperata. Barg. ait intellectionem vt imperatam esse praxim materialiter, non formaliter, vt Doctor clarè docet in 2. d. 42. & ideo negatur à Scoto hic esse praxim formaliter. Cauellus inquit, intellectionem idcirco negari esse praxim, quia vt in plurimum non imperatur à voluntate, sed præcedit; vel quia non immediatè dirigitur, vt voluntatis actus. Nulla tamen responsio satisfacit; non prima, quia clarè patet, Scotum ibi loqui de intellectione vt imperata, de qua vt sic, ait, solum sequi esse practicam, vel praxim, vt rectè aduertit Smisinch. Non secunda, quia cum Doctor in 2. cit. ait intellectionem esse materialiter peccatum, non formaliter, per ly materialiter intelligit secundariò, per ly formaliter intelligit primariò; quæ doctrina est communis omnibus actibus imperatis, vt ipsemet docet in prol. cit. §. *Contra istud*, ait enim *communiter non generatur habitus practicus, qui est virtus sine praxibus imperatis sequentibus electionem, non tamen generatur ex illis sequentibus, sed ex electionibus, in quibus est formaliter bonitas moralis, in praxibus autem imperatis est tantum materialiter*. cum igitur quilibet actus imperatus materialiter, hoc est secundariò, sit praxis, si ex hoc capite ibi negat Doctor intellectionem esse praxim, debebat etiam id negare de omnibus imperatis, & tamen de alijs concedit præter intellectionem. Nec tandem soluit tertia, nam Scotus ibi expresè ait nullam intellectionem imperatam esse praxim, non vt in plurimum; & si ratio huius esset, quia immediatè non dirigitur; etiam hoc vrget de alijs imperatis actibus, ergo vniuersaliter negare debebat imperatos esse praxim.

109 Quapropter quamuis sit difficillimus locus, attamen quoniam in alijs locis cit. apertè concedit intellectionem esse peccatum, vel bonam, & consequenter praxim, debemus hunc locum explicare, quod nequit melius fieri, quam expositione à Lich. facta, videlicet, quod non loquatur Scotus de omni intellectione imperata, sed de illa, quæ simul est regulatiua operationum, potest enim voluntas imperare intellectui, vt cogitet, & quærat de medijs requisitis ad finem, & quòd persistat in tali inquisitione, & cogitatione, quę cognitio, etiam vt imperata, potius est practica, quam praxis, quia est regulatiua, & de his cognitionibus dixit nullam intellectionem esse praxim; quæ expositio colligitur ex ipso textu, ait enim Doctor, *Cum igitur dicitur intellectio est imperata à voluntate, ergo est praxis, non sequitur, sed sequitur, ergo vel est praxis, vel practica*, & reddens rationem, subdit, *ipsa enim nata est denominari quasi accidentaliter à praxi, ad quam extensibilis est, non autem est terminus talis extensionis*, ecce quod loquitur de cognitione, quæ est extensibilis, idest directiua, & regulatiua, quæ vt sic nequit esse directa, non de illa, quæ non est extensibilis, sed terminus, scilicet quæ est directa mediatè. Quomodo autem intelligenda sit authoritas illa *intellectus extensione fit practicus*, diximus supra exponendo definitionem praxis. Sed Poncius disput. 2. Log. num. 80. quamuis nobiscum teneat actum imperatum intellectus posse esse praxim, hanc tamen nostram non recipit expositionem, & aliter explicat hunc Scoti locum. Cui occurritur disput. 1. Met. q. 4. num. 74. vbi ostendimus hanc esse genuinam illius loci intelligentiam, eius verò expositionem literæ Doctoris non quadrare.

110 Tertiò arg. quod actus aliarum potentiarum à voluntate, vt sunt transeuntes, non sint praxis, quia Arist. 6. Met. c. 1. & 11. Met. sum. 3. c. 1. intellectum practicum ait versari circa agibile scilicet circa electiones, vt se declarat ibi, factiuum verò circa actiones transeuntes, ergo quia praxis est, quę denominat intellectum practicum, sequitur actus transeuntes non esse praxim, sed effectionem, sicut distinxit 6. Eth. c. 4. vbi praxim, seu actionem docuit esse aliam ab effectione.

Resp. praxim multipliciter accipi ab Arist. vt notat Vasq. cit. quandoque enim sumitur vt significat actionem electiuam tantum, quæ acceptio est maximè rigorosa, & in hoc sensu loquitur locis cit. quandoque verò nō ita in rigore, sed vt distinguitur à speculatione, quo pacto communis est actioni, & effectioni, & in hoc sensu nos hic loquimur, quia quærimus de obiecto cognitionis practicæ, vt à speculatiua distinguitur; & in hoc sensu loquutus est 2. Met. 3. dum dixit finem speculatiuæ esse veritatem, practicæ verò opus, nam si per ly opus intellexisset actionem strictè sumptam, non probasset intentum, quod erat ostendere Metaphysicam practicam non esse, sed speculatiuam, vnde ex negatione, quòd esset practica, non posset inferri esse speculatiuam, nam posset dici esse factiuam; & 6. Eth. c. 3. dixit rationem speculatiuam non mouere, sed practicam, per quam intellexit facultatem communem actiuæ, & factiuæ.

Quartò contra corollaria deducta arguit Arriag. Tum quia si non requireretur, quod principium praxis sit in cognoscente, sequeretur omnes scientias esse practicas, excepta Theologia, quia omnes sunt de rebus absolutè factibilibus; imò cognitionem, quam habemus de diuinis productionibus, esse practicam, quia esset de re operabili: quod est falsum, quia nulla cognitio alicuius ordinatur ad impossibile sibi. Tum 2. si necessariò requireretur libertas, vt voluntas possit errare, sequeretur scientiam Dei, cognitionem, quam Angelus habet de proprio motu, dictamen prudentiæ, quam Christus habebat in hac vita, visionem Dei in Beatis non esse practicas, sed speculatiuas, quia nec Deus potest errare, nec Angelus, neque Christus, aut Beati, qui non solum non possunt errare, imò necessariò agunt. Accedit, quod licèt possit error contingere ante cognitionem directiuam, tamen post directionem voluntas posset determinari ad necessariò agendum ex cognitione directiua prius habita, quæ ex se est practica, quia dirigit, ergo illud opus necessarium esset praxis. Tandem amentes non sunt liberi, & tamen quandoque efficiunt rectè artificialia.

111 Resp. ad 1. neg. seq. nam vt notat Scot. q. 4. prol. M. ad cognitionem practicam requiritur, non solùm quod sit ostensiua operis, sed etiam directiua, itaut opus fiat ex vi illius directionis, quod non accidit in illis cognitionibus, quæ sunt merè ostensiuæ, & ideo speculatiuæ; & falsum est nullam cognitionem ordinati ad impossibile sibi, nam vt monet Sco. in prol. cit. §. *Contra istud*, & 2. d. 6. q. 2. impossibile potest esse obiectum voluntatis; tum quia licèt sit sibi impossibile, non est tamen absolutè impossibile, quin possit cadere sub præcepto, vel consilio, vt diximus de Angelo nobis consulente quosdam actus virtutis ei impossibiles. Ad 2. de ratione praxis esse, vt opus illud fiat ex vi cognitionis non simpliciter ostendentis, sed dirigentis simul; quare requiritur, quòd voluntas sit dirigibilis, qua ratione negatur à Scot. cum verioribus Scotistis scientiam Dei practicam esse q. 4. prol. & 1. d. 38. quia diuina voluntas est inobliquabilis, & prima regula in suis operationibus, de cognitionibus Angeli, Christi, & Beatorum concedimus practicas esse, licèt voluntates non possint errare, nec actus ipsarum sint praxis in rigore, quia vt dicemus artic. seq. de ratione scientiæ practicæ non est actualis directio, sed aptitudinalis, cum igitur cognitiones illæ ex se ipsis sint directiuæ, erunt practicæ, quamuis voluntates sint ab extrinseco determinatæ ad actionem rectam, hoc enim est per accidens, & ab extrinseco. Per hoc patet ad 1. conf. tum quia in sententia nostra voluntas nunquam ab intellectu determinatur, vt necessitetur ad agendum, sed semper manet intrinsecè libera; vt in lib. de An. dicimus. Ad 2. conf. ex ibid. dicendis voluntas in amentib. est essentialiter libera libertate naturali, qua possunt agere, & non agere, non libertate morali, quæ supra illam addit aduertentiam rationis circa materiam moralem virtutis, & vitij; cum igitur per amentiam sit perturbatus rationis vsus, vt nequeat aduertere, & cognoscere, quænam sint opera moraliter bona, vel mala, carent regula dirigente, & consequenter libertate morali. Cum hoc tamen stat, quòd quandoque non perturbatur rationis vsus circa res artificiales, & ideò possunt iuxta artis, præcepta operari, quia habent libertatem artificiosam, quæ dicit libertatem naturalem cum aduertentia ad regulas artis.

112 Quæres, secundum Sco. 4. d. 6. q. 10. O, & 2. d. 41. in calce corporis quæsiti dantur actus indifferentes, qui nec boni sunt, nec mali, vt leuare festucam, fricatio barbæ, &c. an isti actus sint praxis. Resp. affirmatiuè, quia cum sint deliberati, & in genere moris, erunt iuxta regulam rationis non quidem præcipientem, aut consulentem, sed permittentem, qua ratione actus isti dicuntur imputabiles ad laudem, quatenus operans per ipsos, licet non agat iuxta regulam rationis præcipientem, tamen non violat illam, quæ est minima laus in genere moris; sed de his latius in tract. de actibus humanis.

Contra vlt. conclus. arguit Auersa. Tum quia praxis est, quę regulatur, & ad quam notitia practica principaliter ordinatur, sed talis est actus imperatus, nam regulæ, & præcepta artis, v. g. scribendi, canendi, &c. traduntur de actuali scriptione, & cantu, non de volitione scriptionis, & cantus & ad hos actus imperatos scribendi, & canendi ars musicæ, & scriptoria ordinatur, non ad volendum scribere, ergo &c. Tum 2. illa operatio est verè praxis, quæ est obiectum notitiæ practicæ, quia notitia dicitur practica per ordinem ad obiectum operabile, sed actus imperatus, non imperans, est obiectum notitiæ practicæ, obiectum enim musicæ artis est cantus, non volitio canendi, ergo &c. Tum 3. ad hoc vt notitia dicatur practica, non

sufficit,

sufficit, vt ad ipsam sequatur actus aliquis voluntatis per modum naturalis sequelæ, sed exigitur, vt sequatur actus per notitiam cognitus, & repræsentatus obiectiuè, talis est actus imperatus non imperans. Tum 4. ex Amic. perfectio, & imperfectio voluntatis est bonitas, vel malitia moralis, non artificialis, hæc enim primò competit rei artificiali in se independenter à voluntate, voluntati verò dependenter à re artificiali, ergo primario actus externus erit praxis.

113 Resp. actum externum dupliciter posse considerari. primò quasi in actu signato, hoc est, secundum speciem suam, & ex obiecto, antequam ab aliquo homine fiat, in cuius tamen potestate est, vt fit, vel non fit. 2. quasi in actu exercito, quatenus, scilicet, imperatur à voluntate, & applicatur ab ipsa potentia executiua ad operãdũ; primo modo fundat bonitatem, vel malitiã obiectiuam in genere artis, seu fundamentalem quoad specificationem, & potentialem, secundo modo fundat bonitatem, vel malitiam formalem, & actualem, & quoad exercitium, tunc ad 1. dicimus concludere de praxi; & dirigibilitate in potentia, & quoad specificationem non de praxi, & dirigibilitate actuali, & quoad exercitium, cum enim prius sit voluntatis actus, quam actus exterior, & vterq. sit dirigibilis à ratione, quia prærequiritur applicatio potentiæ tali, vel tali modo, implicat, quod ratio praxis prius exerceatur in actu externo, quàm in interno. Exemplum est in moralibus, nam actus externus homicidij primariò prohibetur, & super ipsum immediatè cadit prohibitio, & supra volitionem autem secũdariò, quia ideo volitio homicidij est mala, & prohibita, quia homicidium est malũ, & prohibitum, quæ causalis est vera; & hoc si consideratur in esse potentiali, & obiectiuo, quanquam vt sic libertas prius conueniat interno, quàm externo, nam primitas malitiæ non attenditur penes primitatem libertatis, quæ est fundamentum, sed penes primitatem prohibitionis, attamen in esse exercito volitio homicidij est primo mala, quàm homicidium, quia primo exercetur, & in externo deinde exercetur dependenter ab interno. quare assumptum valet de praxi in esse obiectiuo, & potentiali, non in esse exercito, & actuali. Ad 2. per idem, nam in obiecto musicæ includitur aliquo pacto applicatio potentiæ executiuę. Ad 3. dicimus actum voluntatis non sequi per modum naturali sequelæ, immò esse per se intentam, tanquam necessariò & per se primo in exercitio regulatum. Ad 4. illa perfectio artificialis in esse potentiali primo competit rei artificiali, non in esse exercito, sed dependenter à voluntate, quæ est causa illius actus.

114 Dices, eundem ordinem seruant actus internus, & externus, dum fiunt in actu, quem seruant, dum sunt in potentia, vt patet de esse libero, quia enim esse liberum prius competit interno, quàm externo in eo signo, in quo ambo sunt in potentia, ideo in actu prius cõpetit interno, quàm externo, ergo quia ratio praxis prius competit externo, quàm interno in esse potentiali, idem dicendum, dum sunt in actu. Tum quia si ideo actus exterior, vt dicatur formaliter praxis exercitè, solum præexigit interiorem, vt ab eo libertatè participet, non erit simpliciter verum, quod ratio praxis actualis ab actu interiori deriuatur in exteriorem, sed hoc tantum de libertate verificabitur. Resp. non semper seruari eundem ordinem in intentione, & executione, quando scilicet, talis ordo est executioni incompossibilis; vt patet de fine, & medio in intentione, & executione, ibi enim finis est prior, hic posterior, ita est in proposito, vt diximus; præcipuè in genere moris quia ad hoc vt aliquid prohibeatur primariò, sufficit, quod sit liberum, siue primariò, siue secundariò, prohibitio enim pendet à voluntate legislatoris, at in actu exercito necessariò prius ponitur internus, quàm externus. Ad aliud dicimus in esse exercito externum non solum accipere libertatem, sed etiam dirigibilitatem, quia non est actu dirigibilis, nisi medio actu voluntatis hoc, vel illo modo applicantis; & maximè loquendo de praxi in in genere moris, nam vt ait Doctor 2. d. 42. B. quia voluntas est primus motor in regno animæ, & omnia illi obediunt, tenetur dare rectitudinem, non solum suis actibus, sed etiam actibus aliarum potentiarum; vnde hæc causalis est vera, ideo potentia exterior deficit operando, quia voluntas deficit imperando.

ARTICVLVS II.

Quid sit, & vnde sumenda ratio practici, & speculatiui.

115 Differentiæ practici, & speculatiui non solum applicantur habitibus, sed etiam actibus, cum hoc discrimine, quod si loquamur de actibus, tantum de intellectiuis debet intelligi, ratio est, quia nullus actus aliarum potentiarum ab intellectu potest dici practicus, quamuis sit praxis, nõ enim est dirigens, & regulans, sed directus, at si de habitibus est sermo, sic ratio saltim practici non solum tribuitur habitibus intellectualibus, sed etiam voluntatis, virtutes namque morales appellantur habitus practici, & ratio huius est, quia tam isti, quam illi ordinantur ad proxima licèt diuersimodè, nam habitus intellectuales, vt prudentia, & ars, respiciunt praxim directiuè, non enim habent alium concursum ad actus aliarum potentiarum, vt ex dicend s in lib. de An. supponimus; at habitus voluntatis respiciunt praxim elicitiuè, quia physicè concurrunt ad proprios actus; cum ergo sit diuersus ordo in his, & illis habitibus, diuersa quoque erit ratio practici. Verum quia communiter practicum sumitur vt differentia condistincta à speculatiuo, & hæc nonnisi habitibus intellectus potest conuenire: hinc est, quòd de practico, quod cum speculatiuo diuidit habitum intellectualem, in communi loquemur; & duo quærimus, quid formaliter dicant, & vnde sumantur, an scilicet, à fine, an ab obiecto.

Pro resolutione primæ partis quæsiti not. quòd res à nobis cognoscibiles sunt duplicis generis, quædam enim sunt producibiles, quædam improducibiles, saltim à nobis, hæc non possunt cognosci nisi secundum propria prædicata in primo, & secundo modo, ac quidditates ipsorum; illa dupliciter possunt cognosci, primò quo ad eorum essentias, & prædicata, præscindendo ab existentia, secundò etiam quo ad existentiam, scilicet, quatenus sunt producibiles in rerum natura, considerando modum, & circumstantias productionis illorum, vt rectè, & congruè fiant; prima cognitio dicitur speculatiua, quia sistit in contemplatione veritatis, nec vltra progreditur, eiusque finis est scire. Secunda cognitio est practica, quia se extẽdit ad opus, iudicat enim hoc esse prosequendum, illud fugiendum, eiusq. finis est opus; quapropter ratio practici secũdum communem in cognitione dicit ordinabilitatem ad opus, quod est praxis.

116 Scotus autem q. 4. prol. art. 2. diligentius explicãs, quid sit ista ordinabilitas, vel extensio ad opus, in qua consistit ratio practici; ait dicere duplicem relationem aptitudinalem prioritatis naturalis, & conformitatis; quod practica cognitio debeat esse prior naturaliter praxi, probat ex 6. Eth. cap. 3. vbi docet Arist. electionem rectam, quæ est praxis, necessariò requirere rectam rationem, cui conformatur; & patet ex dictis, nam omnis praxis, vel est actus elicitus, vel imperatus voluntatis, vterque autem præsupponit actum intellectus; tum quia regula est prior naturaliter regulato. Quod deinde debeat esse conformis, probat ex eodem Arist. ibi docente, quòd veritas considerationis practicæ est confessè idest conformiter se habens appetitui recto: duplex autem est conformitas, vna passiua, & hæc conuenit appetitui, & praxi, alia actiua, & hæc est propria cognitionis practicæ, quia est regula iudicans, & dirigens quomodo gerere se debeant aliæ potentiæ in proprijs actionibus. Quare illa erit practica cognitio, cui ex propria natura conueniunt hæ duæ relationes aptitudinales. Notanter dixit Doctor has relationes esse aptitudinales, nõ actuales, quia per accidens est, quod ad rectam rationem sequatur praxis recta: cum enim voluntas sit essentialiter potentia libera, potest non agere proposito sibi obiecto à recta ratione practica, vel non conformiter agere: non ob id tamen cognitio directiua, & regulatiua non erit, cum enim sit ex se talis, non pendet in hoc à posteriori, & effectu.

Ex quibus colligitur, malè à recentioribus referri, Scotum sensisse illam esse practicam cognitionem, ad quam sequitur quocunq. modo operatio aliqua, vt amor, vel delectatio: Nunquam enim hoc asserit, vt patet intuenti textum, imò oppositum docuit, dum dixit cognitionem illam esse practicam, quæ ex sui natura est regulatiua praxis, inter quæ sit relatio directiui ad directum, & regulatiui ad regulatum, talis autem non est quælibet actio quocunque modo sequens cognitionem, sed illa, quæ elicitur vi cognitionis directiuæ, ad quam cognitio refertur.

Colligitur 2. ad cognitionem practicam non sufficere, quod versetur circa rem operabilem, hoc enim conuenit etiam speculatiuæ, tam enim Philosophia, quàm moralis scientia versantur circa actiones nostræ voluntatis, quæ sunt res operabiles; sed adhuc requiri, quod versetur operabili modo, idest quod dictet modum, & circumstantias actionis faciendæ.

Colligitur 3. cognitionem practicam illam esse, quæ ex sui natura est ad praxim extensibilis, & ad opus ordinabilis, hic enim respectus conformitatis actiuæ, cum sit aptitudinalis, est realiter identificatus: quapropter non est conditio necessaria, vt sit ordinabilis ex intentione scientis, vt falsò aliqui dicunt, aliter inquit Doctor, eadem scientia modò erit practica, cum

ſciens actu ordinat in finem, nunc ſpeculatiua, ſi actu illam non ordinaret, tum quia cum iſte finis ſit extrinſecus ſcientiæ, quia pendet ex ſcientis arbitrio, erit quoque accidentalis, & non conditio eſſentialiter requiſita.

117 Amplius pro maiori notitia practicæ cognitionis not. quòd cũ ratio practici, etiam vt à ſpeculatiuo diſtinguitur, cõueniat habitui, & actui intellectuali, aliter tamẽ, & aliter cõpetit, habitus enim in tantũ dicitur dirigere, in quantum eſt productiuus actus practici, qui immediatè dirigit, non enim habitus ex ſe attingit obiectum, ſed medio actu, qui eſt immediatè directiuus; hoc verò multipliciter contingit, vt colligitur ex Sco. q. 4. prol. arguendo cõtra primã viam, & in fin. ad rationes opin. nã actus aliquis poteſt dici practicus, ſeu directiuus virtualiter, & eſt cognitio principij practici, ex quo deducitur cõclusio practica, & hoc eſſe practicũ non eſt differentia ſcientiæ practicæ, nã ſcientia eſt concluſionis, non principij; vel dicitur practicus, aut directiuus formaliter, qui ſcilicet expreſsè dirigit in praxim, vt eſt cognitio concluſionis practicæ; & hoc dupliciter, vel proximè, vt cum dictat in particulari hic, & nunc eſſe tali, vel tali modo agendum, quæ directio in agibilibus erit actus prudentiæ, in factibilibus erit actus experientiæ, hi enim habitus inclinant in actus particulares; vel remotè, vt cum dictat in vniuerſali hoc eſſe proſequẽdum, illud fugiendũ, & hęc directio in agibilibus erit concluſio ſcientiæ moralis, in factibilibus concluſio artis, quæ ſunt habitus inclinantes ad opus in vniuerſali. Notat inſuper Doctor, quod iſti habitus vniuerſales dici ſolent ſpeculatiui, vnde medicina diuiditur in theoricam ideſt ſpeculatiuam, & in practicam, nõ quòd formaliter ſint ſpeculatiui, ſed quoniam quando ſunt aliqua duo extrema oppoſita, quantò aliquid recedit ab vno oppoſitorum, tantò accedit ad aliud, modò conſideratio in particulari, quia eſt immediatè directiua praxis in particulari, proximè habet rationẽ practici, & quanto aliquid recedit ab illa, tanto magis accedit ad ſpeculatiuum, & hac ratione habitus vniuerſalis poteſt dici ſpeculatiuus, in quantum recedit ab actu in particulari, vnde non abſolutè eſt talis, ſed comparatiuè.

Ex his deducit Scotus, quid dicat ſpeculatiuum, nam cum opponatur practico, dicit carentiam illius ordinationis ad opus, itaut cognitio ſpeculatiua ſit illa, quæ in contemplatione proprij obiecti ſiſtit, & vltra nõ procedit; hinc Ariſt. 1. Met. c. 2. ſcientia ſpeculatiua dicitur libera, practica verò gratia alterius: & 2. Met. 3. finis ſpeculatiuæ eſt veritas, practicæ verò opus, nam illa eſt propter ſe, hæc propter aliud, cum ſit miniſtra aliarum potentiarum.

118 Sed contra prædicta inſtatur, quia practicum, & ſpeculatiuum ſunt differentiæ diuiſiuæ ſcientiæ in communi, at nullus reſpectus, vel priuatio poteſt eſſe differentia alicuius realis abſoluti, qualis eſt ſcientia, ergo practicum non dicit illos reſpectus, nec ſpeculatiuũ carentiam illorum. Reſp. practicum, & ſpeculatiuum dupliciter poſſe conſiderari, vel ſecundum id, quod à parte rei dicunt, vel ſecundum id, per quod à nobis explicantur, primo modo ſunt differentię eſſentiales ſcientiæ, ſecundo modo dicunt reſpectus, & carentiam in ſenſu explicato, ſuntq; potius paſſiones conſequentes, quàm eſſentiales differentiæ, iſtas tamen circumſcribunt, vt notat Scot. cit.

Circa 2. partem difficultatis, aduertendum eſt èx Sco. cit. in fin. quod notitiæ, & habitus practici, & ſpeculatiui dicuntur tales intrinſecè, & formaliter per proprias differentias eſſentiales, & de hoc non eſt quæſtio, ſed quærimus, vnde cauſaliter, & originatiuè prouenIant iſtæ differentiæ in actibus, vel habitibus, ex quo ſequitur non ſatisfacere quæſito, qui reſpondet habitus dici practicos, vel ſpeculatiuos, quia ab actibus practicis, & ſpeculatiuis cauſantur, quamuis enim actus ſint cauſæ habituum, attamen, vt notat Doctor lit. F, etiam actus iſti ſunt practici, & ſpeculatiui, ergo habent cauſas, cur tales continent differentias, & conſequenter iſtæ cauſæ erunt originatiuè cauſantes differentias illas in habitibus; quare ab eodem habitus, & actus habebunt rationem practici, vel ſpeculatiui, & de iſto quærimus, quodnam ſit; in qua difficultate certũ eſt intellectũ non poſſe eſſe talem cauſam, quia intellectus eſt cauſa communis vtrique tam practico, quam ſpeculatiuo, ergo non poteſt eſſe cauſa diſtinctiua, aliquid aliud igitur aſſignari debebit, quod ſit proprium vnius, & non alterius.

Prima opinio eſt Henr. quol. 4. q. 1. quem ſequitur Greg. in prol. q. 5. ar. 3. Fland. 6. Met. q. 2. ar. 2. & ex parte Amic. trac. 27. diſp. 4. q. 4. dub. 6. ſcientiã ſcilicet dici practicã, vel ſpeculatiuã à fine, nã finis practicę eſt opus, ſpeculatiuæ verò ipſa veritas, & ſcire obiecti; quam ſent. ex noſtris ſequitur Baſſo. q. 7. prol. ar. 3. Secunda ſent. eſt Scoti q. 4. prol. ar. 3. & omniũ Scotiſtarum, has differentias non ſumi à fine, ſed ab obiecto, vel ſi obiectum, & finis coincidunt, non ſumi ab illo vt fine, ſed vt obiecto, quem modum dicendi ferè ſequitur Rubion. q. 9. prol. art. 1.

119 Dicendum eſt, actum, & habitum dici practicum, non à fine, ſed ab obiecto, idem de ſpeculatiuo dicatur; ita Doctor cit. & quidem de habitu patebit, ſi id demonſtrabimus de actu; Prob. igitur à Sco. prima pars, quod à fine non habeat, quod ſit practicus. Tum quia ratio practici formaliter ſumitur ab aliquo intrinſeco actui, cum ſit eſſentialis illi ex dicendis art. ſeq. ergo originatiuè erit ab aliqua cauſa extrinſeca priori, & præſuppoſita illi actui, ſed talis cauſa nequit eſſe finis, ergo &c. mi. prob. finis vt finis non eſt cauſa, niſi vt amatus, quia ex dictis diſp. 7. Phyſ. qu. 8. art. 3. in tantum finis cauſat, in quantum mouet agens ad agendum, ſed ratio practici conuenit actui, ſiue finis moueat agens, ſiue non, & conſequẽter ſiue ſit actu cauſa, ſiue non, quia ſufficit directio aptitudinalis, ergo non cauſatur à fine; non enim amabilitas, & potentia ad cauſandum ſufficit, quia effectus, quos recipit, à cauſa habet, quia cauſa actu cauſat, nõ quia poteſt cauſare. Tũ quia vel finis eſt cauſa, vt eſt extra productus, vel vt conſideratus, vel vt intentus, & amatus; non primum, quia vt ſic eſt poſterior actu practico, & aliquo modo effectus, faciens autem diſtinguere debet eſſe prius; ſi ſecundum, ergo vt ſic non cauſat vt finis, ſed vt obiectum, quia vt ſic non habet rationem finis, ad quã requiritur, vt ſit amatus, ſed potius rationem obiecti; nec tertium, vt iam oſtenſum eſt.

Reſp. Baſſo. notitiam præcedentem amorem finis non eſſe practicam, ſed ſpeculatiuam, quia non eſt à praxi, vt à ſuo principio, qualis eſt intentio finis, vnde ſolum admittit practicam notitiam poſt finis amorem, non erga finem, ſed erga media. Per hoc ad 2. ait finem vt intentum, ſeu intentionem finis cauſare notitiam practicam; & in hoc ſenſu explicat, & limitat doctrinam traditam de praxi.

Contra, intentio finis eſt praxis regulabilis ex dictis art. pręced. ergo reſpicit regulam priorem, ergo non præcedit notitiam practicam, ſed ſubſequitur. Tum quia contingit quandoque agere contra actuale dictamen rationis, vt cum quis peccando habet conſcientiam remurmurantem, quod dictamen eſt practicum, vt patet, nam actu dirigit ad opus, & attinet ad ſcientiam ſaltim moralem, & tamẽ non eſt ab intentione finis, quia hæc potius eſt illi oppoſita. Tum quia præſcindendo à quocunque actu voluntatis, hoc iudicium, *Deus eſt ſummè diligendus*, non eſt ſpeculatiuus, quia non ſiſtit in ſola contemplatione veritatis, ergo practicus, ergo non eſt de ratione notitiæ practicæ actualis conformitas cum praxi. Tandem quilibet actus bonus moraliter dicitur talis ex conformitate cum regula rationis, vt communiter docent Theologi in tract. de act. hum. ſed intentio finis eſt bona formaliter, ſi eſt circa conueniens obiectum, ergo habet regulam præuiam, cui conformatur, quæ practica erit, quia directiua operationis rectæ.

Amic. reſp. rationem practici habere eſſe à fine, non cauſatiuè, ſed terminatiuè, non vt actu exiſtente, ſed vt potente exiſtere, quia effectus poteſt terminare habitudinem ſuæ cauſæ, tam vt producibilis, quam vt productus. Hæc reſponſio non eſt ad propoſitum, nam diſtinctio per effectus eſt diſtinctio à poſteriori, nos autem quærimus diſtinctionem per priora, & per cauſas, à quibus originatur.

120 Secunda pars, quod ſumatur ab obiecto, prob. à Sco. nã actus ſcientię practicæ cauſatur ab intellectu, & à præmiſſis, intellectus nõ eſt ratio diſtinguendi, vt diximus, ergo erunt præmiſſæ, quia vt dicemus diſp. ſeq. concl. ſcientifica debet eſſe ex proprijs, non ex communibus, cum igitur aliæ ſint præmiſſæ concl. practicæ, aliæ concl. ſpeculatiuæ, diſtinctio à priori ex præmiſſis ſumi debebit. præmiſſæ autem non ſunt cauſæ originariæ huius diſtinctionis, quia & ipſæ virtualiter includuntur in aliquo priori, tale autem eſt ſubiectũ ex dictis q. 2. ergo cauſa diſtinguens practicum, & ſpeculatiuum erit obiectum proprium vniuſcuiuſq; exemplum: hæc concluſio practica, Deus eſt ſummè diligibilis, deducitur ex his præmiſſis, ſummũ bonũ eſt ſummè diligibile, Deus eſt ſummum bonum, in quib. virtualiter continetur, pręmiſſæ immediatè continent concluſionem ratione medij, quod eſt cauſa connectens extrema, mediũ autem vltimatè continetur virtualiter in ſubiecto, in quo etiã virtualiter continetur prædicatũ ſcilicet ſũmè diligibile. Quãdoq. autẽ medium eſt a ſubiecto diſtinctũ, vt eſt ſanitas reſpectu hominis, quæ ponitur finis medicinæ, adhuc tamen in hoc caſu obiectum eſt, quod virtualiter primò, & vltimatè cõtinet, nõ ille finis, nam intantũ hæc, vel illa ſanitas cõcluditur de homine, quia homo eſt tali, vel tali temperamento conſtitutus; & in ſcientia morali fælicitas ponitur finis, ſed demonſtratur de homine per propriam rationem, quia ideo fælicitas talis competit homini, quia eſt talem animã habens; vnde ſubiectum eſt

ſaltim

saltim finis remotus scientiæ, & ideo ab ipso sumi debent principia, licèt non in quantum finis, sed vt obiectum. Conf. ex Arist. 6. Met. 2. & 6. Eth. c. 2. & 3. de An. 51. vbi practicum à speculatiuo distinguit penes obiecta; clarius 1. Mag. Mor. c. 33.

Notat tamen Doctor, quod cum ratio practici dicat duplicem respectum prioritatis, & conformitatis actiuæ, seu directiuitatis, primum respectum propriè nō habet ab obiecto, sed ab ordine potentiarū, eo quia volitas est regulabilis, & posterior intellectu; at secundum respectum accipit ab obiecto, quia ideo intellectus rectè dictat Deum esse summè diligibilem, quia Deus in se verè cōtinet veritatem illius propositionis, & rectitudinem illam. Vbi aduertit duplicem esse rectitudinem praxis eliciendæ, vnam necessariam, quando scilicet independenter à quacunq; voluntate obiectum natum est terminare aliquā actionem, vt patet in exemplo allato, & vniuersaliter in illis omnibus, quæ sunt intrinsecè bona, vel mala, & ideo præcepta, vel prohibita, quia sunt bona, vel mala; altera rectitudo est cōtingens, cum scilicet obiectum est bonum dependenter ab actu alicuius voluntatis, vt sunt illa, quæ sunt bona, vel mala, quia præcepta, vel prohibita, vt sacrificium missæ in noua lege est bonum, in veteri lege non erat bonum ex ordinatione voluntatis diuinæ, & in his vltimis notitia dicitur practica respectu illius voluntatis, quæ non est determinatiua rectitudinis, non autem respectu illius, quæ determinat rectitudinem, & bonitatem obiecti, hæc enim non dependet ab intellectu tanquam à regula dictante, quia est causa rectitudinis obiecti, & prima radix omnis obiectiuæ bonitatis.

In oppos. arg. 1. quod istæ differentiæ sumantur à fine; Tum ex Arist. qui 3. de An. 49. ait intellectum extensione fieri practicum, idest qui est speculatiuus, per ordinationem ad finem fieri practicum, & 1. Met. c. 1. practicam scientiam docet ignobiliorem esse speculatiua, quia est gratia vsus, ergo vsus est per se finis practicæ, ergo distinctio sumitur à fine; clarius hoc habet 2. Met. c. 3. vbi inquit finem speculatiuæ esse veritatem, practicæ autem opus. Tum 2. quia actus dicitur practicus, qui est moraliter bonus, vel malus, sed bonitas, & malitia conueniunt actui ex circumstantijs, inter quas principalior est finis. Tum 3. obiectum, si est causa actus, est effectiua, ergo non est prima radix distinctionis, prob. conseq. nam omne agens agit, quia mouetur à fine, ergo finis est prima causa, & radix omnis distinctionis. Tum 4. principia practica semper sumuntur à fine, ergo finis est qui virtualiter includit notitiam conclus. practicæ.

121 Resp. ex Sco. sæpè cit. ad arg. pro opin. quod datur triplex gradus intellectus secundum Arist. primus, cum percipit speculabilia. Secundus cum cogitat agibilia in vniuersali non dictando de medijs in particulari. Tertius cum de medijs in particulari consulit propter finis assecutionem, hinc secundum primū gradū intellectus est speculatiuus, qui deinde extenditur ad cognitionē practicam in vniuersali, & aptitudinalem, qua non respicit finem vt amatum, sed vt cognitum; secundùm tertium gradum respicit finem amatum, & volitum à voluntate; quare negatur intellectum extendi ad practicam cognitionem aptitudinalem propter finem; Ad id de 1. Met. resp. Sco. ad arg. princ. 2. q. collat. quod vsus, seu operatio si est obiectum scientiæ practicæ, tunc est per se distinctiuum eius vt obiectum cognitum, non vt causa finalis; si verò non est obiectum, sed in gratiam alterius consideretur, tunc quamuis habeat habitudinem ad vsum, non tamen vt ad per se finem, hic enim est obiectum, & quia habitudinem dicit ad vsum, licèt vt in gratiam alterius consideratum, scilicet obiecti, adhuc cōcluditur ignobilitas scientiæ practicæ. Ad id de 2. Met. ait habitum speculatiuū pro fine immediato habere speculationem, quæ dicitur veritas, quia vlterius non tendit, habitum practicum pro fine immediato habere opus idest notitiam practicam, quæ dicitur opus, quia respicit illud regulando; quare Aris. assignauit differentiā habituū penes actus, quos immediatè respicit, hæc tamen distinctio non est prima, & originalis, vt diximus. Ad 2. ait §. *Concedo*, quod bonitas, vel malitia intrinseca sumitur ab obiecto, & à fine, vt cum obiecto coincidit, si verò distinguitur, numeratur prima circumstantia inter ceteras, à quibus sumitur bonitas, vel malitia accidentalis, præterquamquod aliud est loqui de praxi, aliud de notitia practica, argumentum vrget de praxi, non de practica, quæ est independens ab intentione finis. Ad 3. neg. conseq. ad prob. dicimus agens naturale in se spectatum agere inchoatiuè propter finem, quatenus naturali pondere agit determinata actione, nō completè, itaut moueatur metaphoricè à fine, cum ergo finis in se nihil causet reale in agente, non potest esse causa prima distinctiua, non enim est vera causa realis, ex dictis in phys. disput. 7. q. 8. tum quia finis obiecti agentis est ipsius cognitio, vnde si valeret ratio, concluderet, quod actus essent prima distinctiua habituum. Ad 4. assumptum est verum de fine per se vltimato scientiæ, qui est obiectum, à quo desumuntur principia, non vt finis, sed vt obiectum, non de fine non vltimato, qualis est praxis, à qua licèt aliqua sumantur principia, radicaliter tamen continentur in obiecto, vt explicuimus in prob. concl.

122 Secundò ad idem ex Basso. Tū quia inter omnes causas finis est prima, & præcipua, ergo à fine sumi debet radix omnis distinctionis. Tū 2. ex 6. Eth. c. 3. bonum intellectus practici est confessè, idest conformiter se habere appetitui recto, ergo appetitus rectus, seu intentio finis est mensura notitiæ practicæ, & radix distinctionis. Tum 3. sicut se habet principium in speculabilibus, ita finis in practicis, ergo sicut speculatiua scientia specificatur à principijs, ita practica à fine. Tum 4. illud dicitur regula, & mensura notitiæ practicæ, & actuum humanorum, à quo habet voluntas, quod moueat, & imperet alijs potentijs, sed hoc habet à fine, quia sibi correspondet finis in vniuersali. Tandem notitia dicitur rectè dirigere ex fine, qui est prima regula, & principium, ad quod aspicit agens.

Resp. ad 1. finem nec esse veram causam realem, nec in agentibus naturalibus habere rationem completam finis, quæ consistit in mouere metaphoricè agēs, idest causat, quia amatus, & intentus, vt in Phys. diximus; & nuper ad 3. tetigimus. Ad 2. intelligitur Arist. de conformitate actiua, non passiua, aliter si intentio finis esset regula notitiæ practicæ, omnis notitia dictans de medijs iuxta exigentiam finis, etiam si finis esset malus, adhuc esset recta, quia conformis intentioni, quod est falsum. Ad 3. valet de fine vt cognito, quomodo coincidit cum obiecto; non de fine vt amato, quo pacto habet rationem finis; vel melius valet de fine in ordine ad electionē mediorum, non in ordine ad notitiam practicam. Ad 4. assumptum cōcedi potest de fine in ordine ad actus imperatos, qui omnes intentioni finis subordinantur, & fini vt amato, non de notitia practica, quæ præcedit voluntatis imperium, ideoque non respicit finem vt amatum, sed solum vt cognitum, quo sensu habet rationem obiecti, non finis. Ad vlt. per idem.

123 Tertiò, quòd obiectum non distinguat, prob. causæ efficientes non distinguunt effectus specie, nam à diuersis specie causis potest idem effectus prouenire, vt calor à Sole, & igne, sed obiectum est causa efficiens actus, ergo, &c. Tum 2. ab eo actus non specificatur, à quo minus depēdet, & ab eo specificatur, à quo magis dependet, ab obiecto minus pēdet, quia potest saltim à Deo absolui à tali dependētia, si scilicet Deus immediatè causaret actum supplendo causalitatem illius, à fine magis pendet, quia nec etiam à Deo potest absolui ab illius depēdentia, semper enim notitia practica respiceret opus tanquam finem, ergo, &c. Tum 3. de eodem obiecto dantur notitiæ practicæ, & speculatiuæ, ergo distinctio non sumitur ab obiecto. Tum 4. obiectum dicitur virtualiter continere secundum propriam quidditatem, ergo si, vt sic dat specificationem scientiæ practicæ, nulla de illo daretur speculatiua scientia.

Resp. ad 1. ex Sco. cit. quod quando causæ specie distinctæ sunt vniuocè cum suis effectibus, seu similes, si non vniuocatione, & similitudine completa, quæ attenditur penes formas reales, vt cum calor producit calorem, saltim vniuocatione, & similitudine diminuta, seu intentionali, quæ adest, cum effectus est similis suæ causæ in forma, sed non in modo essendi formæ, vt cum domus extra fit à domo in intellectu existente, adest similitudo in forma, quia ad instar illius fit, sed non in modo essendi; nam domus extra habet esse reale, domus intra habet esse diminutum, intentionale, & cognitum: quando igitur effectus sunt similes aliqua similitudine istarum, tūc causæ efficientes specie diuersæ valent inferre diuersitatem specificē effectuum, sic se habent obiecta respectu actuum. Ad 2. in casu etiam specificarētur ab obiectis, nam causarentur à Deo vt gerit vices illorum; tum quia obiecta non dicuntur specificare præcisè; quia causant actus, sed quia habent rationem mensuræ circa illos, vt diximus disp. 8. quæst. 10. art. 2. in fi. & tandem à fine non pendent essentialiter, cum finis non sit causa realis. Ad 3. eodem obiecto materiali possunt esse scientia practica, & speculatiua, non sub eadem ratione formali, à qua sumitur specificatio, sic ab homine vt habente naturam specificatur pars Physicæ, vt sanabili, medicina, vt beatificabili, moralis scientia. Ad 4. per idem, eadem enim quidditas potest multipliciter considerari, & secundùm vnam rationem continet concl. speculatiuas, & dicitur virtualiter speculatiua, secūdū aliā continet concl. practicas, quatenus scilicet cōsideratur modo operabili, idest vt potest esse terminus alicuius actionis, vel terminus alicuius operationis vitalis, quomodo Deus vt sum-

summum bonum dicitur terminus dilectionis, & diligibilis; & hoc modo dicitur virtualiter practica.

ARTICVLVS III.

An practicum, & speculatiuum conueniant scientiæ, & quomodo.

124 NOn defuerunt, qui negarunt allatas differentias practici, & speculatiui scientiæ in communi conuenire, eo quia omnem scientiam speculatiuam esse dixerunt, ita Sanc. to. 1. Log. q. 12. Vallius 2. Post. disp. 4. p. 3. q. 4. adhæret Amic. tract. 27. disput. 4. q. 2. dub. 6. concl. 3. qui Alens. citat 6. Met. in tex. 7. Them. Auer. Zab. & Bal.

Opposita sententia est communis, & traditur à Sco. q. 4. prol. ad arg. princ. quam probat ex Arist. 6. Met. c. 1. vbi scientiam diuidit in practicam, & speculatiuam, quod etiam docuit 11. Met. sum. 3. cap. 1. & lib. 1. c. 2. & lib. 2. tex. 3. & 6. Eth. initio. Tum quia in lib. Post. vbi tam exactè naturam explicat scientiæ, nunquam excludit notitiam practicam à ratione scientiæ, imò omnes conditiones, quas adducit, notitiæ practicæ adaptari possunt; quod etiam probauimus supra q. 2. art. 5. & magis patebit ex solutione obiectorum.

Instant, nam Aris. 1. Met. c. 2. ad rationem scientiæ videtur exigere, quod sit gratia sui, non gratia alterius, vt est practica notitia; sed specialiter 6. Eth. hoc asserit, nam c. 1. diuidit facultates intellectus in facultatem sciendi, quæ res considerat, quarum naturæ aliter se habere nõ possunt, & in facultatem ratiocinandi considerantem, quæ aliter haberi possunt: primam in c. 2. vocat contemplatiuam, & c. 3. diuidit in scientiam, sapientiam, & intellectum, secundam in prudentiam, & artem, scientiam distinguit à prudentia, & arte, quia illa est circa obiectum necessarium, quod aliter haberi non potest, istæ versantur circa obiectum contingens, quod aliter potest esse, nam operabile dic. t ordinem ad existentiam, & per consequens est variabile, non æternum, cum igitur de ratione omnis scientiæ sit habere obiectum necessarium, & hæc ad contemplatiuam spectet facultatem, notitia verò practica sit circa contingens pertinẽs ad ratiocinatiuam, seu actiuam, non poterit cognitio practica sub scientia tanquam sub genere contineri.

125 Resp. in 1. loco solum docere scientiam speculatiuam, quia est gratia sui, perfectiorem esse practica, quæ est gratia alterius, non tamen negare scientiã esse, imò supponere hanc diuisionem; & hoc modo est intelligendus Arist. dum 2. Met. 3. ait practicam non considerare causas per se, idest gratia sui, sed in ordine ad aliud. Ad 2. dicimus cum Scot. q. 4. cit. quòd sub nomine scientiæ comprehendit etiam moralem, quia sæpè distinctionem assignat ex hoc, quod scientia est de re demonstrabili, non autem prudẽtia, at habitus vniuersalium est de re demonstrabili, possunt enim de operabilibus in vniuersali consideratis fieri propositiones necessariæ; & solum de particularibus nequit fieri demonstratio, de quibus est prudentia; nec obstat obiecti contingentia, nam actus, qui contingenter elicitur, concluditur necessariò debere esse taliter circumstantionatus, vt sit rectus; vnde inquit Doctor de ipso contingenti est scientia quantum ad concl. demonstratam necessariò, per aliquod scilicet necessariò conueniens contingenti. Vocauit autem Arist. hanc facultatem contemplatiuã, nõ quia sit propriè speculatiua, sed quia est vniuersalium, vbi prudentia est singulariũ ad eum modũ, quo medicina diuidi solet in speculatiuam, quæ est vniuersaliũ, & practicã, quæ ex vsu singularium actuũ acquiritur, quatenus non proximè dirigit, & in particulari. Quam doctrinã Auersa q. 26. sect. 3. confirmat ex 1. magn. mor. c. 32. & 33. vbi facultatem intellectiuam diuidit ex duplici obiecto intelligibili, & sensibili, primum ait esse obiectum cõtemplatricis, secundum obiectum consultricis: per primum intelligit vniuersale, per secundum particulare, & 6. Eth. c. 7. & 8. clarè asserit prudentiam esse particularium.

Dices 6. Eth. cit. prudentia definitur, quod sit habitus cum recta ratione actiuus, sed hoc conuenit cuicunque notitiæ practicæ, ergo quælibet sub prudentia, non sub scientia continetur. Tũ quia c. 7. ait prudentiam esse vniuersaliũ; quod de arte docuit 1. Met. c. 1. ergo sicut sub arte continentur habitus vniuersaliũ, & particulariũ factibiliũ, ita sub prudentia vtrumque habitum agibilium dat intelligere. Ob id multi concedũt rationes istas, & respondent Arist. per scientiam intelligere solas speculatiuas: quia istæ procedunt demonstrationibus rigorosis, non sic scientiæ practicæ, quæ sunt de minus perfectè cognoscibilibus in se, minusque certis, quam speculatiuæ, vt notat Doctor cit. quæ responsio est expeditior. Attamen dicimus adhuc sustinendo prius allatam, ad 1. ex Scot. cit. quod definitio prudentiæ debet intelligi de habitu actiuo proximo, qualis est habitus acquisitus ex actibus, non de remoto. qualis est scientia. Ad 2. in 1. loco idcirco ait prudentiam esse vniuersalium, quia in esse perfecto præsupponit scientiam moralem vniuersalium in eodem intellectu. Non curauit autem distinguere artem ab experientia, sicut fecit de prudentia, & scientia, quia artes vt in plurimum acquiruntur experimentis, & quia intentum ipsius principale erat explicare habitus directiuos erga agibilia, non erga factibilia.

126 Cum igitur practicum, & speculatiuum sint differentiæ diuidentes scientiam, videndum remanet, quomodo illi conueniant, circa quod sunt duo dubia; primum est, an sint differentiæ immediatè diuidentes scientiam in communi, ita vt quælibet scientia sit vel practica, vel speculatiua, & nulla detur media; secundum an sint differentiæ essentiales, an verò accidentales.

Et quidem circa primum dubium nil occurreret dicendum, est enim quæstio de nomine, nam pendet ex diuersa acceptione practici & speculatiui, de quibus iam determinauimus, quòd practicum dicat extensionem ad opus, speculatiuum carentiam talis extensionis, inter quæ nullum cadit medium, ergo omnis scientia, vel est practica, vel speculatiua, vt cum Scot. q. 4. prol. art. 1. & §. *Quarta via*, docuimus q. procœm. art. 5. ostendendo falsum esse Logicam nec esse practicam, nec speculatiuam.

Verum estò hæc quæstio sit de solo nomine, vt diximus, Ferchius tamen nuperrimè vestig. 9. valdè insudat, vt probet non esse diuisionem immediatam, sed dari medium per abnegationem extremorum scilicet scientiam factiuam, quæ nec practica, nec speculatiua est; totum eius fundamentum partim ex Arist. authorit. desumptum est, qui scientiam diuidens semper vtitur tripartita diuisione, nempe in speculatiuam, actiuã, & factiuã, vt ex varijs locis Arist. ostendit c. 1. partim ex ratione, quia sciẽtia practica, & scientia actiua sunt prorsus idem, & solum differũt idiomate, nam practicum est vox græca, actiuũ latina, ergo non bene diuiditur scientia in practicã, & speculatiuam, & rursus practica in actiuam, & factiuam; quia nihil potest tanquam commune diuidi in semetipsum, & in oppositũ suum, nec enim potest homo diuidi tanquam aliquod commune ad hominem, & brutum, tunc enim idem esset communius seipso, & vnum oppositum esset commune alteri opposito, & de illo prædicaretur. Nec respondere valet, inquit ipse, *practicam* sumi communiter, vel propriè; practica propriè est scientia actiua, & distinguitur contra factiuam, cõmuniter verò significat omnem scientiam, quæ non est speculatiua, & non est gratia veritatis, & cognitionis solum, sed gratia operis. Nã contra instat, probans id esse abuti vocabulo *practica*, & in Schola peripatetica æquiuocatione ludere, quia Arist. semper accepit practicum; vt contradistinguitur à speculatiuo, & factiuo, ergo non licet alijs in eius Scholá accipere practicum vt quid commune ad actiuum, & factiuum.

127 Sed tota huius viri concertatio manifestè demonstrat ipsum contexere litem de solo nomine, & de solo vocabulorũ vsu esse sollicitum; idcirco, cum de re constet, communis modus diuidẽdi scientiam in practicam, & speculatiuam, non est deserendus, & practicã rursus in actiuam, & factiuam, quia esse ad finem extra intellectum est commune ad scientiam actiuam, & factiuam, ergo sicut scientia, quæ non habet talem finẽ, sed solam veritatem, dicitur speculatiua, sic è contra quæ habet talem finem, dici poterit practica; vel si hoc vocabulum est suspectum, alio communi nomine poterat appellari v. g. operatiua, & sicut operatio diuiditur in actionem, & factionẽ idest immanentẽ, & transeuntem, sic scientia operatiua in actiuã, & factiuam subdiuidetur. Rursus malè intruditur medium per abnegationem extremorum inter scientiam, quæ extenditur ad opus, qualis est, quæ ponitur communis ad actiuã, & factiuã, & illam, quæ nõ extenditur ad opus, qualis est speculatiua, quia semper vrget ratio Doctoris, quod inter extendi, & nõ extendi dari nequit medium, etiam per abnegationem extremorum, cum sint contradictoria. At resp. Ferch c. 5. ad 14. posse dari medium inter contradictoria, si diuersis subiectis applicentur, alioquin mirabilia paralogizare possemus, vt v. g. quod inter binarium, & millenarium non est numerus medius, sic arguendo, inter primum, & non primũ non est medium, numerorum autem binarius est primus, millenarius non est primus, ergo &c. Verum hæc solutio probat solum quod inter extrema contradictionis potest dari medium, si materialiter sumantur, non autem vt stant sub membris contradictionis formaliter, vt ipse ibi fatetur, & ex eius exemplo deducitur, quia inter

bina-

binarium, & millenarium numerum datur vtique medius numerus, denarius, quinarius, &c. qui tamen numeri considerati, vt sunt non primi, non mediant inter millenarium, & binarium, alioquin probare possemus inter numerum binarium, & quinarium non dari medium sic paralogizando, inter parem, & imparem non datur medium, numerorum binarius est par, quinarius impar, ergo &c. sic in proposito factiua mediare potest materialiter inter actiuam, & speculatiuam, sed formaliter, vt stat sub illo extremo contradictionis, quod est extensio ad opus, non mediat, sed est membrum inadæquatum illius extremi.

Nec fundamentum in oppos. satis firmũ est, quia licet Arist. frequenter scientias diuidat tripartita diuisione, non tamen id semel fecit bipartita, vt ex multis locis colligitur, quos ipse adducit cap. 4. estò ibi contendat non facere veram diuisionem, sed potius comparationem, quod an omnino sit verum, iudicent Arist. Interpretes, quia de hac re anxij nolumus esse; hoc certum est posse scientiam diuidi, & bipartita, & tripartita diuisione æque benè, quia vt diximus disp. 5. quæst. 5. art. 1. quando genus paucas sub se habet species, vt in proposito est de scientia, commodum est, ac vtile illud immediatè diuidere in singulas, & hoc fuit in causa, quòd Arist. frequentius tripartita diuisione fuerit vsus. Nec etiam ratio, quæ afferebatur, satis vrget, imò per distinctionem ibi allatam sufficienter diluitur: quam etiam esse de mente Arist. diximus supra art. 1. ad 3. neq. nouum est genus in species diuidi appropriato cuidam illatum ipso nomine generis, sic motus diuidi solet in motum propriè dictum, & mutationem, pomum significat omne genus fructuum, & tamen specialiter malis applicatur, sic ergo in proposito practica significat promiscuè omnem notitiam, quæ ad opus extenditur extra intellectum iuxta modum loquendi Arist. 2. Met. 3. *speculatiuæ finis veritas, practicæ autem opus*, peculiariter autem potest, & solet applicari ad significandam illam speciem scientiæ, quæ dicitur actiua; & qui vocabulum practicæ timet applicare notitię in communi ad actiuam, & factiuam, vocet illam notitiam operatiuam, quia de nominibus rixam nolumus.

128 At instat Ferch. nu. 14. nullo nomine posse significari hanc notitiam communem, quia non datur, quod probat ex Arist. 1. Magn. mor. c. vlt. vbi inquit, quod *non est communis quædam facultas tam ad faciendum, quàm ad agendum apta*, ex quo concluditur necessariam esse tripartitam diuisionem scientiæ. Resp. Arist. per hoc solum innuere velle, quod non sit instituta facultas de facto, quæ agat de operabili, vt est commune ad actile, & factile, quemadmodum de facto datur Metaphysica, quæ agit de ente, & est superior ad alias scientiarum species, non autem negare voluit, quod abstrahi nequeat communis conceptus facultatis ab actiua, & factiua, quæ dicatur notitia practica, vel saltim operatiua, hoc enim certum est, vt ipse concedit nu. 16. esse ad finem extra intellectum dicere quid commune ad actiuam, & factiuam, ergo scientia respiciens hunc finem, vt sic in abstracto, erit communis vtrique. An autem preter tres scientiarum species enumeratas concedenda sit scientia quædam effectiua, quam cum alijs admittit auctor cit. cap. 7. ad præsens resoluere non spectat, quia etiam si admittatur, non constituit speciem ab alijs distinctam, quia vel reducitur ad speculatiuam, vt ipse ibi asserit, vel potius ad practicam, vt verosimilius est, & ipsum nomen ostendit, affectio enim idem sonat, quod amor, eo autem ipso quod notitia amorem respicit, quem voluntati imprimat, potius practicam sapit, quam speculatiuam.

Altera difficultas est maioris momenti, & potest exagitari tam de actuali scientia, quàm de habituali, siue partiali, siue totali; non loquimur autem de practico, & speculatiuo, prout à nobis explicantur, nam vt sic nequeunt esse differentiæ essentiales alicuius absoluti, vt supra diximus, sed pro eo, quod dicunt à parte rei; & idem est quærere, an scientia possit simul esse practica, & speculatiua.

Nominales sustinentes totalem scientiam esse vnam aggregatione concedunt posse esse simul practicam, & speculatiuam, quia potest in se cõtinere diuersos habitus partiales, quorum vnus sit practicus, speculatiuus alter; negat tamen habitum partialem, vel actum posse simul habere has differentias. Alij affirmant etiam habitum simplicem quandoque esse simul practicum, & speculatiuum vel eminenter, vt Caiet. vel formaliter, vt Recentiores, ita qui sustinent Theologiam, & Logicam dici practicam, & speculatiuam, vt notauimus qu. procem. cit. quod alij extendunt etiam ad actum, ita Amic. tr. 27. disp. 4. qu. 4. dub. 10. Auersa q. 27. sect. 2. addunt Hurt. disp. 11. de An. sect. 4. & Arriag. disp. 1. Log. sect. 4. eundem actum saltim diuinitus posse successiuè de speculatiuo fieri practicum.

129 Dicendum est nullum actum, neque habitum scientificum, siue partialem, siue totalem posse esse practicũ, & speculatiuum, tam simul, quam successiuè, & per consequens has differentias esse quidditatiuas, & essentiales; ita Doctor qu. 4. prol. art. 2. & arguendo contra Cotfr. & D. Th. quem sequuntur Scotistæ omnes, & veriores Thomistę, saltim loquendo de scientijs naturaliter acquisitis, quos citant, & sequuntur Did. à Iesu disp. 1. q. 6. & Complut. ibid prob. ex Arist. qui 3. de An. 53. 2. Met. 3. & 6. Met. c. 1. & 6. Eth. c. 1. & seq. & 1. Magn. mor. cap. 32. & 33. ex diuersitate obiectorum arguit, & distinguit scientias in speculatiuam, & practicam, & ex hoc, quod vna non est practica, infert esse speculatiuam, & si est practica, quod non sit speculatiua, quod verum non esset, si eadem scientia simul esse posset practica, & speculatiua. Nec satisfacit Vasq. 1. p. disp. 9. dicens in his locis Arist. non attendisse specificam distinctionem potentiarum: sed varietatem operationum. Non valet, hoc enim intendimus, quòd ex varietate obiecti speculabilis, vel operabilis arguatur distinctio specifica practicæ, & speculatiuæ cognitionis.

Deinde prob. ratione, & primò de actu, nam ratio practica, & speculatiua sunt oppositæ differentiæ, quæ contradictoriam oppositionem inferunt, vt notat Scot. cit. cognitio enim practica fertur in obiectum vt operabile, ex se est directiua operationis, respicit obiectum in ordine ad existentiam: speculatiua verò ex propria natura respicit obiectum in se, non in ordine ad opus, non est directiua operis, & ab existentia præscindit, ergo eidem actui nequeunt conuenire, conseq. prob. quia idem actus tenderet, & non tenderet in opus, dirigeret, & non dirigeret; antec. quod attributa illa conueniant ex proprijs naturis, prob. quia quæ conueniunt actui ratione obiecti formalis, competunt illi essentialiter, nam actus ab obiectis specificantur, ista verò attributa conueniunt actibus ex obiectis proprijs formalibus, esse enim practicabile est ratio formalis constituens scientiam practicam, sicut speculabile constituit speculatiuam, vnde diuersæ passiones omnino demonstrantur de quolibet per diuersa media, & principia, & si ab illis auferatur ratio speculabilis, vel operabilis, non amplius remanent obiecta practicæ, aut speculatiuæ scientiæ.

130 Multipliciter respondent; primò his rationibus solum probari non posse dari actum formaliter practicum, & speculatiuum, non tamen eminenter. Sed hæc responsio ab omnibus ferè reijcitur, quia quælibet cognitio vel fertur in obiectum in ordine ad opus, & sic est formaliter practica, vel in ordine ad se, & sic est formaliter speculatiua, & sicut nequit dari obiectum, quod sit considerabile ab intellectu, sed nullo ex his modis, ita nequit dari cognitio, quæ non sit formaliter practica, vel speculatiua.

Alij resp. quod practicum, & speculatiuum possunt dupliciter considerari, primò adæquatè, idest secundum omnes conditiones, & penes quas opponuntur, quomodo practicum dicit cognitionem cum relatione ad opus, speculatiuum cognitionem veritatis cum negatione relationis ad opus; secundò inadæquatè, quatenus dicunt perfectiones singulorum sine mutua repugnantia, v. g. speculatiuum dicit cognitionem obiecti secundum propriam naturam, & passiones, non excludendo simpliciter relationem ad opus, sed secundum quid, scilicet, vt obiectum speculatiuo modo consideratur; practicum dicit cognitionem directiuam non excludendo simpliciter rationem speculatiui, seu cognitionem naturæ, & passionum, sed secundum quid: in primo sensu istæ differentiæ sunt incompossibiles, & conueniunt vt sic actibus, quorum quilibet respicit obiectum totaliter practicabile, vel totaliter speculabile, qua ratione dicuntur obiecta adæquata: at secundo modo sunt compossibilia in eodem actu, quia ille actus tunc respicit plura obiecta vnum practicabile, aliud speculabile inadæquatè propter vniuersalitatem, vel perfectionem obiecti: adest exemplum de anima rationali, in qua vniuntur perfectiori modo formaliter gradus vegetandi, & sentiendi in plantis, & in brutis dispersi; & obiecta sensuum externorum adæquatè proprias potentias respiciunt, vt obiectum vnius non sit alterius, at quia sensus communis inadæquatè respicit omnia sensibilia, ista possunt ad vnam potentiam spectare.

131 Contrà vrgetur, quia rationes practicabilis, & speculabilis non possunt inadæquatè respici ab eodem actu, nam actus vnus non nisi vnicum potest respicere obiectum, à quo specificatur, & nequit in plura obiecta formalia tendere, vt in lib. de An. dicetur, & si plura respicit, hæc erunt materialia obiecta,

non

non formalia, aliter non eſſet maior ratio, cur vnus actus plura, & plura non reſpiciat: quare ſemper in obiecto vnica formalis ratio terminandi correſpondere debet, ergo idem actus nequit reſpicere inadæquatè obiectum practicabile, & ſpeculabile. Neq. dicas reſpicere illud obiectum ſub aliqua communi ratione. Tum quia hæc communis ratio eſſet obiectum illius actus, non rationes inferiores practicabilis & ſpeculabilis: ſicut actus attingens animal præſcindens à rationali, & irrationali, non ob id attingit hominem, & equum ſub proprijs formalibus rationibus. Tum quia hæc ratio adæquata neceſſariò deberet eſſe vel practicabilis, vel ſpeculabilis, vt contra præc. reſponſ. arguebamus: Nec exempla adducta faciunt ad rem, nam gradus vegetandi, ſentiendi, & ratiocinandi ex proprijs rationibus formalibus in communi non ſunt oppoſiti, nec ſe habent vt differentiæ, diuidentes commune genus, ſicut ſunt practicum, & ſpeculatiuum in ordine ad ſcientiam. Similiter obiecta ſenſuum externorum poſsūt inadæquatè reſpici à ſenſu communi, qui eſt potentia reſpiciens pro obiecto adæquato ſenſibile ſub ratione aliqua ſuperiori, & communi ſenſibilibus externis: at lata differentia eſt inter potentiam & actum, eadē enim potentia poteſt plura reſpicere inadæquatè, vt intellectus omnia intelligibilia, & ſenſus communis omnia ſenſibilia, nō autem eadem intellectio omnia intelligibilia, aut plura, nec eadem ſenſatio plura ſenſibilia, ſed ad multiplicationem obiectorum particularium multiplicantur actus; vt fuſius in lib. de An.

132 Ex his manet probata ſecunda pars de habitibus partialibus: nam cum actus ſpecie diuerſi generent habitus ſpecie diuerſos, nec poſſit idem habitus concurrere ad actus ſpecificè diſtinctos ex dictis q. 3. ſequitur, quòd ſicut actus practicus, & ſpeculatiuus ſpecie differunt, ita habitus correſpondentes. Tandem probatur de ſcientijs totalibus, ſcientia enim totalis dicitur vna ex vnitate habitus alicuius quidditatis vt includētis vel virtualiter, vel potentialiter veritates demonſtrabiles de eo cuius eſt quidditas, & de inferioribus ſub eo contentis, itaut omnia conſiderata in totali ſcientia conueniant in vna ratione formali conſiderandi, vel generica, vel ſpecifica, vt q. 3. fusè explicauimus; ſed nequit dari vna cognitio alicuius quidditatis, quæ reſpiciat illam ſub ratione practicabilis, & ſpeculabilis ſimul, vel ſub ratione aliqua præſcindente, vt probatum eſt, ergo neque habitus ſimilis poterit dari, ex cuius vnitate ſumatur vnitas totalis ſcientiæ. Tum quia vnitas ſcientiæ totalis pendet ex vnitate principiorum, ſed nequeunt dari principia communia ſcientiæ practicæ, & ſpeculatiuæ, ſed omnino ſunt diuerſa, vnde cognitio principiorum ſpeculatiuæ dicuntur ad habitum intellectus pertinere, principiorum verò practicæ ad ſynderesim, vt aduertunt Compl. cit.

Cum igitur quilibet actus, vel habitus ex propria natura habeat, quòd ſit practicus, vel ſpeculatiuus, & eſſentialiter; ſequitur has differentias eſſe quidditatiuas, & eſſentiales ſcientiā in communi diuidentes: & conſequenter nec etiam diuinitus eundem actum, vel habitum poſse de ſpeculatiuo fieri practicum, quia nequit Deus eſſentias rerum immutare; tum quia ad hoc vt fiat talis mutatio in actu, deberet etiam mutari obiectum, aliter non eſset maior ratio, cur antea erat ſpeculatiuus modò practicus, ad mutationem autem obiecti mutatur etiam actus, quoad entitatem.

133 In oppoſ. arg. quia idem intellectus eſt practicus, & ſpeculatiuus, ergo etiam habitus. Tum 2. fides eſt ſimul practica, & ſpeculatiua, nam inclinat ad actus practicos, vt quod Deus ſit colendus, & ad ſpeculatiuos, vt quod Deus ſit vnus, independens, &c. quæ ſunt concluſ. metaphyſicales, & ſpeculatiuæ. Tum 3. operabilitas, & non operabilitas in obiecto nō ſunt eſsentiales, & oppoſitæ differentiæ, ergo neque in actu, vel habitu. Tum 4. habitus ſpeculatiuus concurrit ad directionē, quæ fit à practico, nam metaphyſicus oſtendit Deum eſſe ſummum bonum, primum ens, infinitum, &c. quæ omnia iuuant ad dirigendam voluntatem in Dei amorem; Phyſica conſiderat naturam animæ, & paſſionum eius, naturam herbarum, & corporis humani, quæ cognitiones inſeruiunt morali, & medicinæ, imò ſunt principia, quibus medicus ſuas demonſtrat concluſiones practicas, ergo practicum, & ſpeculatiuum non ſunt oppoſitæ differentiæ, vnum enim oppoſitum non concurrit ad conſtitutionem alterius oppoſiti. Tum 5. virtutes in inferioribus diſperſæ reperiuntur vnitæ in ſuperioribus, vt patet de gradibus ſentiendi, & vegetandi in anima rationali, ergo licèt practicum, & ſpeculatiuum in ſcientijs inferioris ordinis ſpecie diſtinguantur, tamen in ſcientia ſuperiori, vel propter perfectionem obiecti, vt Theologia; vel propter vniuerſalitatem eiuſdem, vt Logica, poſsunt vniri. Tum 6. diximus ſupra p. 3. dari poſse vnam ſcientiam totalem omnium rerum, ergo hæc non erit practica, nec ſpeculatiua, ſed vtrumque formaliter. Tandem ſi quis haberet cognitionem productionis roſæ v. g. hæc cognitio eſſet ſpeculatiua, vt patet; ſi tamen hoc actu permanente communicaret illi Deus potentiam productiuam roſæ, tunc euaderet illa cognitio practica; quia eſſet de aliquo operabili, ergo idem actus poteſt de ſpeculatiuo fieri practicus ſucceſſiuè.

134 Reſp. ad 1. neg. paritatem, idem enim intellectus eſt ſcientificus, opinatiuus, & erroneus, & tamen idem actus, vel habitus nequit eſse ſciētia, opinio, & error, nec ſimul, nec ſucceſſiuè; ratio eſt, quia differentiæ illæ accidētaliter conueniūt intellectui, & inadæquatè propter ſui illimitationē, at actibus & habitibus eſſentialiter cōpetunt, quia ſumuntur ex proprijs obiectis formalibus. Ad 2. neg. antec. nam actus non ſpecificantur ex obiectis materialibus, ſed ſolum ex formalibus, qua ratione diximus q. 3. omnes actus fidei eſſe eiuſdem ſpeciei, & conſequenter vel practicos, vel ſpeculatiuos, quia vnicum habent motiuum aſſentiendi ſcilicet authoritatem reuelantis Dei. Ad 3. diximus etiam q. cit. differentias accidentales obiecti in eſſe rei quandoque eſſe eſſentiales in eſſe ſcibilis, & in ordine ad actus, vnde cognitiones riſibilitatis, rationalitatis, & animalitatis ſpecie, & eſſentialiter differunt, non tamen obiecta in eſſe rei. Ad 4. ſolum ſequi habitum ſpeculatiuum eſſe virtualiter practicum, non formaliter: nec repugnat vnum, & idē eſse formaliter ſpeculatiuum, & virtualiter practicum, ſicut aqua calida eſt formaliter calida, virtualiter frigida, vinum virtualiter calidum, formaliter frigidum; tum quia non eſt cauſa adæquata actus practici, ad concluſionem enim practicam requiruntur duæ præmiſsæ, quarum vna eſt oſtenſiua bonitatis obiecti, alia directiua in generali, vt ſummum bonum eſt diligendum, Deus eſt ſummum bonum, ergo diligendus, maior eſt directiua in generali, & remotè, & formaliter practica, minor in ſe eſt formaliter ſpeculatiua, at in tali ſyllogiſmo eſt virtualiter practica. Ad 5. aſſumptum non eſt vniuerſaliter verum, præcipuè quando diſperſa ſunt oppoſita inter ſe, & imbibunt contradictoriam oppoſitionem: vnde nec ſcientia diuina, quæ eminenter continet omnes perfectiones poſſibiles actuum intellectus, dicitur formaliter, vel eminenter practica, & ſpeculatiua, ſed eſt formaliter ſpeculatiua, vel practica iuxta varias opiniones. Ad 6. Aſsumptum eſse verum de ſcientijs ſpeculatiuis, non de ſcientia in communi; quamuis enim per præciſionem detur ſcientia tanquam genus præſcindens à differentijs practici, & ſpeculatiui, non tamen à parte rei datur hæc ſcientia, ſed ſemper eſt in ſuis ſpeciebus incluſa. Ad 7. antequam communicaret Deus virtutem productiuam roſæ alicui, habet de productione roſæ ſcientiam ſpeculatiuam, quia ſolum cognoſceret modū, quo à cauſis naturalibus eſt producibilis, non practicam, quia licèt ſit de re operabili, non tamen operabili modo, ideſt non vt à ſe operabili, & directiuo iudicio; poſt cōmunicationē virtutis, adhuc ille actus eſſet ſpeculatiuus, quia nulli eſſet in ipſo facta mutatio, nec eſſet regulatiuus, vel applicatiuus propriæ voluntatis, & virtutis; & per conſequens deberet alter actus produci omninò à primo diuerſus: ſic phyſicus conſiderat; quo pacto actus ſint ab anima elicibiles, contemplatur ipſorum dependentiam; non tamen eſt cognitio practica; quia non conſiderat operabili modo, & in ordine ad circumſtantias morales productionis.

Poncius diſp. 2. Log. q. 8. à n. 91. licet cum alijs *Scotiſtis* defendat eandem ſcientiam partialem non poſse eſse *ſimul practicam*, & ſpeculatiuam, oppoſitum tamen tenet de ſcientia totali complectente multas particulares ſcientias habentes diſtincta numero, & ſpecie obiecta, quia in huiuſmodi ſcientia poſset vna pars dirigere praxim, & conſequēnter eſse practica, & alia pars per ſe non dirigere, & conſequenter eſse ſpeculatiua: argumentum verò ex Doctore adductum quæſt. 4. prolog. artic. 2. D. ait concludere de ſcientia aliqua partiali, non autem de ſcientia vna totali, nititurque illud ſoluere, prout procedit quoque contra ſcientiam totalem. Verum hoc Poncij placitum reijcitur à nobis diſput. 1. Met. quæſt. 3. num. 72. vt expreſsè Scoto contrarium, & rationi, nam ſi Scoticum argumentum benè ponderetur, nedum de ſcientia partiali probat eſse non poſse ſimul practicam, & ſpeculatiuam, ſed etiam de totali, vt ſatis conſtat ex dictis num. 132. tum quia Doctor loc. cit. dum negat eandem ſcientiam eſse poſse ſimul practicam, & ſpeculatiuam, nedum loquitur de ſcientia partiali, ſed etiam de totali; eius etiam ſolutiones & inſtantias ad Scoti argumentum, vt militat contra ſcientiam totalem, loco citato refutamus; & quidem ſi inſtantiæ, quas ibi affert contrà illud, validè

forent,

forent, nedum concluderent de scientia totali, quod possit esse simul practica, & speculatiua, sed etiam de partiali, vt discurrenti patebit; vide disp. 1. cit. Metaph. num. 72.

DISPVTATIO DECIMA TERTIA.

De Demonstratione.

1 *INter partes subiecti Logicæ Arist. principem locum obtinet demonstratio, vt q. proœm. tetigimus, quapropter hæc Disputatio inter cæteras logicales principalior erit correspondens libris Post. in quibus de Demonstratione agit Arist. ipsam resoluendo in principia, & conclusionem; vnde hi libri resolutorij inscribuntur, resolutio enim est totius in partes seu principia; solutio quæ duplex est, alia reali s, quæ fit reali actione, alia per intellectum, quæ diuiditur in practicam, vt cum proposito fine inquirimus media, & in speculatiuam, vt cum proposita conclusione principia, & causas inuestigamus: quæ resolutio ad logicalem contracta est syllogismi in partes, & principia solutio: & quia principia syllogismi alia sunt formalia, vt esse in modo, & in figura, quæ magis communia sunt, alia materialia, quales sunt præmissæ secundum debitas conditiones, scilicet quod sint per se, immediatæ, priores, &c. hinc libri, in quibus forma, & figura declaratur, vt potè de magis communibus dicuntur libri Resolutorij Priorum, illi verò, in quibus agitur de materia necessaria, quæ minus communis est, inscribuntur Resolutorij Posteriorum. Intentum igitur Arist. in his libris est naturam, & proprietates Demonstrationis inuestigare, & consequenter subiectum erit Demonstratio, non instrumentum sciendi commune demonstrationi, & definitioni, hæc enim in 2. lib. consideratur vt medium, & pars Demonstrationis, non vt pars subiectiua ex dictis q. cit. & disp. 1. q. 4. ita colligitur ex Sco. q. 3. Vniu. & fusè ostendit P. Faber theor. 19. solum est not. quod ibi videtur cum Zab. docere demonstrationem* propter quid, *esse subiectum, non demonstrationem in communi ad* propter quid, *& quia; hoc autem est falsum, quia de vtraque agit Arist. in his lib. vt patet ex progressu operis, vtraque facit scire, & est species syllogismi; solum dici posset demonstrationem* propter quid, *esse in his lib. principalius Arist. intentum.*

QVÆSTIO I.

De essentia, & speciebus Demonstrationis.

2 CVm Demonstratio sit syllogismus faciens scire, ipsius existentia, & possibilitas pēdet ex possibilitate, & existentia scientiæ, quapropter quòd sit possibilis Demōstratio, poterit probari, vt ostendimus sciētiæ existentiam 2. p. Inst. trac. 2. c. 2. non negamus tamē difficulter efformari posse, sicut valde rarum est scientiam propriā reperiri, eo quia proximas, & immediatas causas passionum quæ vt plurimum sunt vltimæ differentiæ, ignoramus; at difficultas, & raritas non inferunt impossibilitatem: vt autem naturam, & quidditatem demonstrationis, eiusque species inuestigemus, prius declarare debemus vulgatam illam demonstrationis diuisionem in *propter quid*, & *quia*, deinde an hæc diuisio sit adæquata, an verò aliæ dentur demonstrationis species.

ARTICVLVS I.

Quid sit Demonstratio propter quid, *&* quia.

3 REcolenda sunt; quæ diximus de Demonstratione *propter quid* 2. p. Inst. tract. 1. c. 4. scilicet quod Demonstratio *propter quid*, sit illa, quæ per causam proximam, & adæquatam procedit ad probandam conclus. quod ex Sco. colligitur quol. 7. I. & quol. 14. M. vbi docet tunc conclusionem demonstrari *propter quid*, cum per propriam, & immediatam causam probatur, seu propositionem, quæ nota sit ex terminis; cuius demonstrationis duas assignauit Arist. definitiones 1. Post. c. 2.

Prima definitio est, quod sit *syllogismus scientialis*, seu *faciens scire*, vbi per scientiam, vt ibi notauimus, intelligit Aris. proprijssimam, & per causam, quam prius definierat, aliter hæc definitio conueniret demonstrationi quia. Dubitari tamen potest circa hanc definitionem, quomodo demonstratio dicatur causare scientiam, cū demonstratio aliud non sit, quā discursus scientificus seu ipsa scientia. Pro cuius resolutione præmittenda est doctrina tradita disput. 11. q. 1. de syllogismo, qui multipliciter sumi potest, vel idealiter vel exercitè, & tunc vel formaliter, vel obiectiuè; insuper vel vt dicit præmissas, & conclusionem, vel præmissas solum, vel conclus. solam, quod etiam de demonstratione dici potest. Rursus, quòd scientia, vel est actualis, vel habitualis, vt disp. præced. q. 1. notauimus: his præacceptis.

4 Dicimus quod si cum quibusdam sustinere velimus demonstrationem hic definiri idealiter captam, tunc dicetur causa scientię instrumentalis, quia vt sic dicit vnum ex instrumentis sciendi directiuum tertiæ operationis, & consequenter, quia demonstratio dirigit cognitionem intellectiuam, non quamcunque, sed scientificam, erit causa illius instrumentalis. Si verò cum alijs dicamus demonstrationem exercitè sumptam definiri, sed formaliter, tunc si per scientiam intelligimus actualem, quæ est cognitio concl. cum dicitur demonstratio causa scientiæ, debet sumi pro præmissis solum, quæ sunt causa effectiua concl. ex dictis disp. 11. q. 3. Si verò intelligamus habitualem scientiam, sic demonstratio definiri poterit, vel pro concl. sola, vel vt etiam præmissas significat, nam habitus scientiæ causatur ab actu, scilicet conclusione formali, & saltim remote etiam à præmissis. Attamen si demonstratio dicatur hic definita obiectiuè sumpta, sic quia non semper obiectū physicè concurrit ad cognitionem sui, potest explicari, quod sit syllogismus faciens scire idest includens scientiam obiectiuam. Hæc tamen vltima expositio non satis rectè accommodatur, quare dicendum erit demonstrationem formalem hic definiri, quod videtur magis consonum Arist. nam 2. Post. 2. ait *Scire est habere demonstrationem*, & tex. 26. *Dictum de demonstratione, & scientia demonstratiua, idem enim sunt*; vel dicatur, & melius demonstrationem idealem ab Arist. definiri, nam finis Logicæ Arist. est adæquata cognitio syllogismi, vt est instrumentum sciendi, & specierum eius; Arist. loc. cit. licèt de formali demonstratione loquatur, non idcirco deduci debet eodem modo esse de demonstratione locutum, dum illam definiuit, nam intentio ipsius non ex exemplis, quæ adducit, sed ex fine totius operis est venanda.

5 Secunda definitio est quod sit *syllogismus constans ex veris, primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & causis conclusionis*, quā fusè quoad omnes particulas ibi explicauim⁹, & infra iterū tangemus. Solum hic addēdum, quod non irrationabiliter omnino docent aliqui hanc non esse definitionem demonstrationis, sed solum quandam numerationem conditionum, quæ ad gignendam scientiam requiruntur; vnde postquam tradidit Aristot. definitiones scientiæ, & demonstrationis, incipit cōditiones necessarias explicare, cuius signum euidens, quod non omnes conditiones hic assignauit, sed aliquas c. 4. declarauit, vt quod præmissæ sint necessariæ de omni, per se, & secundum quod ipsum, quas tamen, cum sint conditiones necessariæ, debebat cum alijs enumerare, si illa esset vera definitio. Nisi velimus dicere, quod in hac secunda definitione tantum adduxit conditiones, quæ per se, & explicitè ex definitione scientiæ deducuntur; vel quòd aliæ in c. 4. assignatæ virtualiter in relatis c. 2. contineantur.

Dices, forma demonstrationis est esse in modo, & figura, materia sunt propositiones in materia necessaria, cum igitur vtraque definitio sumatur in ordine ad materiam, de secunda patet, de prima ostenditur, quia facere scire non conuenit demonstrationi ratione modi, vel figuræ, aliter quilibet syllogismus in modo, & in figura esset scientialis, sed ratione materiæ, cur prima definitio dicitur formalis, secunda materialis, & non potius vtraque materialis? Resp. dici formalem, quia datur per scientiam, quæ est finis demonstrationis, finis autem reduci-

reducitur ad causam formalem; vel quia datur per differentiã circumscriptam per ordinem, & habitudinem ad scientiam, quæ est effectus; aliam dici materialem, quia in illa explicitè numerantur conditiones præmissarum, quæ sunt materia demonstrationis.

Hæc igitur demonstratio *propter quid* ex causis primis, & immediatis, seu proximis, & adæquatis procedit ad ostendendas concl. & dicitur *propter quid*, nam demonstrat, non solum prædicatum conuenire subiecto in conclusione, sed etiam causam reddit, propter quam insit, & subiecto conueniat, an autem hæc demonstratio possit per omnia causarum genera demonstrare, dicemus infra.

6 Circa alteram quæsiti partem de demonstratione *quia* not. quòd hæc demonstratio non demonstrat per propriam causam, vnde ly *quia* non sumitur causaliter, sed vt est mera coniunctio, ostendit enim quòd hoc sit hoc, cuius res non reddit propriã, & adæquatam causam, hinc solet etiam appellari demonstratio *quod est*, & multis modis contingit fieri, vt notauimus 2.p. Instit. tract. 1.c.5.

Primus modus est, cum per effectum demonstratur causa, quòd sit, & si effectus est conuertibilis cum causa, potest argui tam affirmatiuè, quàm negatiuè, imò addit Arist. 1. Post. c. 10. tex. 30. quod si causa assumeretur deinde vt medium, quæ prius erat demonstratio *quia*, euadit demonstratio *propter quid*, si effectus excedit causam, tenet negatiuè tantum, si exceditur, & si effectus sit remotus, valet affirmatiuè, vt ibi explicauimus. Solum hic est not. hac demonstratione non tantum ostendi existentiam compositam scilicet quæ explicatur propositione de 3. adiacente, vt cum probatur causam alicui subiecto conuenire, verum etiam existentiam simplicem explicatam per propositionem de 2. adiacente contra Auerr. primam partem tantum asserentem, sequitur enim necessariò dies est, ergo Sol est.

Secundus modus contingit, vt ibi diximus, cum per causam remotã demõstratur effectus, & si causa excedit, tenet negatiuè in 2. figura (nã quia causa, quæ est medium, est vniuersalior, in maiori debet prædicari, quæ est dispositio secundæ figuræ), si exceditur, tenet affirmatiuè; dummodo tamen inter causam, & effectum sit essentialis dependentia, nam si per accidens prouenirет à causa, nulla esset demonstratio. Ratio huius dicti est, vt notat Auersa, quia causa remota, & inconuertibilis, siue excedat, siue excedatur ab effectu non perfectè quietat intellectũ, imò vlterius posset fieri interrogatio, vt si afferatur pro causa, cur paries non sit risibilis, quia non est animal, vel cur sit calidus quia est prope ignem, non totaliter quietatur intellectus, potest enim vlterius quærere, cur aliqua animalia non sunt risibilia, & cur aliquando paries est calidus, quamuis non sit propè ignem; quod non euenit, cum medium est causa conuertibilis; vnde Arist. tex. 20. docet demonstrationem debere esse ex proprijs, & adæquatis; & hoc sensu potest explicari ly *non contingit aliter se habere* in definitione scientiæ positum scilicet quòd nec effectus possit esse sine illa causa, nec causa sine effectu.

7 Verùm circa hunc modum dubitari potest primò, quia Blanc. disp. 5. de demon. sect. 3. concl. 1. sustinet, quando effectus est ita cum remota causa coniũctus necessariò, vt ex negatione causæ necessariò inferatur negatio effectus, demonstrari demonstratione *propter quid*, non *quia*; nam sufficit ad demonstrationem *propter quid*, quod demonstrat per causam virtualẽ, quo pacto negatio causæ potest dici virtualis causa negationis effectus. Secundò Ruuius hic negat demonstrationem à causa, quæ ab effectu exceditur, esse *quia*, sed ait esse *propter quid*, nam verè est per causam inferentem effectum, & potest in prima figura demonstrari, vbi demonstratio per causam remotam ab Arist. ponitur in 2. fig. qua ratione postquam illam explicauit Arist. concludit, *Assimulantur autem tales causæ his, quæ secundum excessum dicuntur*, idest prædicatis superioribus excedentibus inferiora, ergo per causam remotam intellexit solam causam excedentem. Tandem Zab. lib. de spec. demon. c. 3. ex opposito omnem demonstrationem per causam remotam, siue conuertibilem, siue non conuertibilem ait esse demonstrationem *quia*, & solum quæ procedit à causa proxima conuertibili, vocat *propter quid*.

Sed dictum Blanc. est contra Aris. cit. vbi clarissimè demõstrationem illam appellat *Quia*, non *propter quid*, & affert exẽplum de negatione animalis, qua probatur de aliquo negatio respirationis neque ad demonstrationem *propter quid* sufficit quæcunque illatio ex causa, sed requiritur, quod fiat ex causa propria, & conuertibili. Dictum Ruuij probabile est, maximè quia Arist. expresſè non est locutus de causa ab effectu excessa; Attamen posset hoc ex alijs locis deduci, neque caret nostra sententia ratione, vt vidimus, tum quia non est de ratione demonstrationis *quia* à causa remota, quod fiat in 2. fig. nam demonstrationes scientiæ subalternatæ possunt esse primæ figuræ, & tamen dicuntur demonstrationes *quia* ab Arist. Tandem dictum Zab. non ita rectè asseritur, sufficit enim quòd passio per veram, & adæquatam causam demonstretur, quamuis inter ipsam, & causam mediet alia passio, quia non est per aliam causam demonstrabilis, passio enim medians non est causa, sed potius effectus prænius; vt in Instit. citat. diximus.

8 Tertius modus assignatur ab Arist. demonstratio *quia* spectat ad scientiam subalternatam, demonstratio *propter quid* ad subalternantem, & est, cum demonstratur passio de subiecto per causam proximam quidem, sed non primam, & ab alia priori causa indemonstrabilem, sed aliam præsupponentem, per quam demonstratur à subalternante demonstratione *propter quid*, vt explicauimus disp. præc. q. 4.

Alius modus solet assignari, cum à signo arguitur necessariò, & euidenter connexo cum altero, vnde à concomitanti dici solet, vt cum vna passio per aliã infertur, cui est indissolubiliter vnita, qua ratione non facit propositionem omnino per accidens, vt falsò docet Zab. cit. c. 5. vel cum ex vno relatiuo alterum infertur. Et quamuis expresſè non assignetur ab Arist. tamen satis deduci poterit ex ipso contextu in princ. assignans enim differentias, quibus demonstratio *quia* differt à *propter quid*, ait, *Vno quidem modo, si non per immediata efficiatur syllogismus, non enim accipitur prima causa, scientia verò ipsius propter quid secundum primam causam*, qui modus vt distinctus ponitur ab Arist. à tribus enumeratis, vt patet legenti textum, quando ergo non accipitur prima, & immediata causa, fit demonstratio *quia*, in demonstratione autem à signo non sumitur talis causa.

9 Ex his omnibus patet non rectè ab aliquibus demonstrationem *propter quid* distinctam poni à demonstratione *quia* per hoc, quod illa sit semper à priori, hæc à posteriori, quomodo videtur loqui Did. à Iesu disp. 17. q. 1. & Faber Theore. 10. c. 1. Nam hæc quandoque à causa procedit, quòd est à priori demonstrare.

Dices Scot. quol. 7. A. ponens differentiam inter has demõstrationes, ait demonstrationem *propter quid* esse per causam, demonstrationem *quia* esse per effectum, quòd deinde probat, quia omne demonstrabile per aliud dicit ordinem ad illud, vel vt ad causam, vel vt ad effectum, ergo demonstratio *propter quid* est semper à priori, demonstratio *quia* semper à posteriori. Respond. intentum Scoti ibi esse, solum ostendere duobus modis aliquid demonstrari posse per aliud, scilicet, per causam, & per effectum, hunc modum vocauit demonstrationem *quia*, nam verè est talis demonstratio, illum dixit esse demonstrationem *propter quid*, non quòd censeret omnem demonstrationem per causam esse *propter quid*, nam in eodem quol. 1. & quol. 14. M. clarè docet ad demonstrationem *propter quid* requiri, vt sit per causam virtualiter continentem effectum proximè, & adæquatè, sed loquitur antonomasticè, & secundùm vulgarem loquendi modum, quatenus omnis demonstratio *propter quid* est per causam, & à priori, & omnis demonstratio per effectum, & à posteriori est demonstratio *quia*; & demonstratio à signo potest dici per effectum, nam vnus effectus demonstratur per alium.

Tandem ex his deduci poterit definitio demonstrationis in communi ad *propter quid*, & *quia*; quam assignauit Arist. 1. Top. c. 1. vt notauimus in Inst. cit. c. 4. quòd scilicet sit *syllogismus ex veris, & primis, aut ex talibus, quæ per aliqua prima, & vera eius, quæ circa ipsa est, cognitionis principium sumpserunt*, breuius dici potest, quod sit *syllogismus verus, certus, & euidens*, verus ad differentiam sophistici, certus ad differentiam topici, euidens ad differentiam theologici, vt de scientia disp. præc. qu. 1. docuimus.

ARTICVLVS II.

Quid sint demonstrationis species.

10 EX triplici capite assignari possunt species demonstrationis, sicut tripliciter diuidi potest, vel ex parte formæ, vel ex parte materiæ *ex qua*, vel ex parte materiæ *circa quam*, vt de syllogismo in cõmuni notauimus 1. p. Inst. tract. 3. c. 11. in presenti nõ est sermo de prima, & secunda diuisione, & de speciebus, ex his capitibus prouenientibus, id ẽ enim dicendum,

dū, quod de syllogismo docuimus; sed de tertia diuisione, qua demonstratio est vna species essentialiter à topico, & elencho syllogismo distincta propter materiam necessariam, circa quā versatur, hæc enim differentia non facit solum accidentaliter differre, vt asserunt Complut. hic, sed essentialiter, vt cum Tat. ostendimus loc. cit. & sensus quæsiti est, an demonstratio ratione materiæ, circa quam versatur, sit in species diuisibilis, & quæ sint.

Prima extrema opinio solam demonstrationem *propter quid* admittit, negatque demonstrationem *quia* esse veram demonstrationis speciem, ita Auic Alex. Them. Simpl. & ex recent. sequuntur Compl. disp. 18. q. 4. Mas. 1. Post. c. 10. sec. 1. q. 1. art. 3. Ab his parum recedit Soto 1. Post. q. 5. qui licet concedat demonstrationes specie distingui, negat tamen generare assensus concl. specie diuersos, quando pertinent ad candem scientiam totalem, alij verò admittunt generare assensus scientificos diuersos, non tamen distinctos habitus, sed eundem specie. Secunda sentent. extrema est Auerr. 1. Post. com. 95. & 96. Zim. theor. 53. Baldu. q. de regressu demonstr. Petrel. lib. 6. disp. Log. c. 7. tres species, demonstrationis admittens, scilicet demonstrationem *quia*, demonstrationem *propter quid*, & demonstrationē *simpliciter*, seu *potissimā*. Prima ostendit, *quòd res sit*. Secunda ostendit causam, propter quid res sit, supponēs rem esse, vt quando scimus diem esse, vel Lunam eclypsari, attamen demonstratur per proprias causas, cur sit dies, vel eclypsetur Luna, in his enim casibus scitur *an sit*, & tantum quæritur *propter quid sit*. Tertia vtrumque demonstrat, & *quod res sit*, & *propter quid sit*, vt si quis ignoraret, & Lunę eclypsim, & causam eclypsis, & per interpositionem terræ inter Solem, & Lunam demonstret Lunam eclypsari, hac demonstratione sciret *an sit*, & *propter quid sit*, ideoque dicitur potissima, & simpliciter demonstratio. Inter has duas vltimas demonstrationes ab aliquib. aliæ assignantur differentiæ, vt refert P. Faber theor. 10. ex Zab. lib. de spec. demon. nam demonstratio *propter quid*, inquiunt, habet pro medio quamlibet causam præter formalem, non constat ex terminis conuertibilibus, præmissæ sunt notæ solum natura, non nobis, & fiunt notæ per demonstrationem *quia*, at demonstratio potissima habet pro medio solum causam formalem, constat ex terminis reciprocis, & ipsius præmissæ sunt notæ natura, & nobis immediatè per sensum, & sine demonstratione *quia*. Media sent. duas ponit immediatas species demonstrationem *quia*, & *propter quid*, licèt differant authores, an sint species specialissimæ, an verò subalternæ, & priorem partem videtur asserere Faber cit.

11 Dicendum est, duas esse veras demonstrationis species subalternas scilicet *propter quid*, & *quia*, ita Sco quol. 7. A. & 2. Post. q. 56. estque communis, nam præter Scotistas ipsam sequuntur Auersa q. 28. sec. 2. Io de S. Th. q. 25. art. 4. Blanc. disp. 5. de demon. sec. 2. & seq. Ruu. 1. Post. c. 10. q. 2. Did. à Iesu disp. 17. q. 1. & 2. vbi tamen demonstrationem *propter quid* speciem infimam ponit. Amic. trac. 26. disp. 2. q. 1. dub. 2. & 3. prob. primò, quod demonstratio *quia* sit vera species demonstrationis ab alijs distincta, nam Arist. 1. Post. 30. de ipsa loquitur tanquā distincta à *propter quid*, & tex. 17. & 18. vtramq. ait ex necessarijs debere procedere. Tum quia duplex scientia assignatur ab Arist. 1. Post. 42. & 2. Post. 25. *quia*, & *propter quid*. ergo demōstratio *quia* erit vera demonstratio. Tum quia fuit origo omnis scientiæ *propter quid*, nam vt ait Arist. 1. Met. c. 1. ex effectuū cognitione philosophari ceperunt homines, qui modus est nobis connaturalis ex 1. Phys. 2. Tum quia cognitio genita per hanc demonstrationem est certa, euidens, & necessaria, ab opinione essentialiter distincta, ergo est scientifica, quamuis non sit per causam, non enim apparet, in quanam specie intellectualis habitus poni posset, nisi in specie scientiæ, cum qua maiorem habet affinitatem.

12 Ex quib. exploditur responsio Conim. asserentium ad scientiam necessariò requiri cognitionem esse per causam; Quod est falsum, nam Arist. cit. clarè hanc cognitionem ab effectu scientificam admisit; neque ad rationem scientiæ in communi videtur hæc conditio necessaria, nisi fiat quæstio de nomine; exploditur etiam responsio Complut. admittentium quidem per hanc demonstrationem generari scientiam, sed valdè imperfectam, non in ratione habitus, sed dispositionis, nec specie distinctam à scientia per demonstrationem *propter quid* producta, quæ est perfecta scientia, & habitus habet rationem. Refellitur quidem, nam Arist. de his locutus est tanquā de specie diuersis, nam illam ait procedere ex non immediatis, nec proximis, istam ex immediatis, & adæquatis causis; cum ergo ex diuersis procedant principijs, & quandoque sint etiam conclusiones diuersæ, etiam in eadem totali scientia, specie differunt ex dictis disp. præced. q. 4. & consequenter si assensus erunt specificè diuersi, etiam habitus ex illis geniti, nam ex dicendis in lib. de An. actus specie diuersi, diuersos habitus specie producunt. Tum quia habitus, & dispositio ex dictis disp. 3. q. 3. ar. 2. differunt penes graduum intensionem, vel remissionem, itaut eadem qualitas intensa dicitur habitus, quæ prius remissa dicebatur dispositio, ergo si demonstratio *quia* sæpius reiteraretur, iam generaret qualitatem intensam, & consequenter habitum absque demonstratione *propter quid*. Tum quia magis differunt demonstratio *quia*, & *propter quid*, quam duæ demonstrationes *propter quid*, sed illæ etiam in eadem scientia specie differunt ex disputat. præced. cit. ergo & illæ.

13 Secundò quod non detur alia species præter has duas, prob. ex Arist. cit. vbi duas tantum assignauit demonstrationis species. Tum quia omnis diuisio ad bimembrem reduci debet, ergo etsi demonstratio *propter quid*, & potissima specie differrent, quia tamen in hac communi ratione conueniunt, quod demonstrent per causam proximam, & immediatam, debebit vna demonstrationis species abstrahi, in quam demonstratio in communi immediatè descendat, sicut quamuis demonstratio *quia* sit multiplex specie, vna tamen ponitur tanquam immediata species subalterna sub demonstratione in communi, & ita diuisit Aris. tex. 30. per hoc, quod est demonstrare per immediata, & demonstrare non per immediata, hanc demonstrationem *quia*, vel *quod* appellauit, illam verò *propter quid*. Tum quia differentiæ assignatæ vel sunt falsæ, vel non satis probant intentum. Nam prima differentia, quod demonstratio *propter quid* ostendat *propter quid sit*, potissima verò *an sit*, & *propter quid sit*, est vana, nam omnis demonstratio à priori ostendit *an sit*, licèt hoc fuerit cognitum per experientiam, vt docet Sco. 1. d. 3. q. 4. E. nam per demonstrationem à priori *an sit* effectus certius, & perfectius cognoscitur, quam per experientiam solam, tum quia si causa remota facit scire *quod est*, multo magis causa proxima; tum quia per accidens est ad demonstrationem, quod effectus prius cognoscatur, vel non, si eodem medio demonstratur. Secunda differentia, etsi vera sit, vt dicemus, attamen non minus differt causa formalis à cæteris causis, quàm aliæ causæ inter se, ergo si causa formalis sufficienter distinguit demonstrationem potissimam, & multiplicat species demonstrationis, etiam alia tria causarum genera debebunt species multiplicare & sic quinque species demonstrationis, non tres. Tertia differentia conuenit etiam demonstrationi *propter quid*, nam hæc, vt à demonstratione *quia* condistinguitur, procedit ex causis conuertibilib. vt diximus art. præc. & consequenter ex terminis couertibilib. & reciprocis, vndè Aris. tex. 30. ait à demonstratione *quia* per effectum immediatum, & conuertibilem dari regressum ad demonstrationem *propter quid* per causam immediatam, & conuertibilem. Quarta etiam per accidens se habet ad demonstrationem, nam idem medium vni posset esse notius, per demonstrationem *quia*, alteri verò per simplicem terminorum apprehensionem, & sic demonstratio de ijsdem terminis in vno esset *propter quid*, in alio *potissima*; tum quia Arist. c. 2. explicando conditionem illam, quod præmissæ debeant esse notiores, ait esse notiores natura solum, non nobis, non enim inquit eadem sunt nota nobis, & natura, ergo non requiritur hæc conditio. vide Faber citat.

14 Tertiò quod hæ sint species subalternæ, prob. quia diuersitas principiorum specifica infert specificam distinctionem demonstrationum, at principia procedentia ab effectu vel à causa remota, vel à concomitanti in demonstratione *quia* & quæ procedunt ex diuersis causarum generibus, in demonstratione *propter quid*, specie differunt, vt patet ex dictis d. præced. q. 4. ergo etiam demonstrationes ab illis constitutæ, ergo demonstratio *quia*, & *propter quid*, erunt species subalternæ sub demonstratione in communi contentæ tanquam sub genere vniuoco in quid de illis prædicabili, licèt cum aliqua analogia, hæc enim non tollit vniuocationem ex dictis disp. 2. q. 5. art. 3.

In oppos. arg. 1. quod demonstratio *quia* non sit vera demōstratio; Tum auth. D. Naz. orat. 34. dicentis discursum ab effectu non esse scientiam, sed coniecturam: Tum 2. ex Arist. qui 1. Post. c. 2. post definitionem scientiæ, & demonstrationis addit, si daretur syllogismus sine illis conditionibus, non esse demonstrationem; constat autem demonstrationem *quia* non habere conditiones illas assignatas, nec cognitionem per hanc demonstrationem acquisitam, esse scientiam, prout ibi definitur, cum non sit per causam propriam, & c. 3. probat impossibilitate circuli, quia vna demonstratio esset ex posteriorib. quod implicat, at demonstratio *quia* vt plurimum est à posteriori:

riori: & tex.6. comparat demonstrationem *quia* inductioni, quæ nullo pacto dici potest demonstratio, & tex. 19. syllogismum, quo scitur aliquid non per causam vocat non demonstrationem, sed syllogismum à signo, quia scitur, quod est per se, non quatenus est per se: & 1. Top. c. 1. assignat definitionem demonstrationis, vt à syllogismo topico condistinctæ, quam adduximus art. præc. & tamen nequit demonstrationi *quia* conuenire: tandem 2. Prio. cap. 21. docet petitionem principij committi, cum priora ex posterioribus demonstrantur.

15 Resp. de demonstratione *quia* dupliciter nos posse loqui vel absolutè, vel comparando illam ad demonstrationem *propter quid*, primo modo est simpliciter demonstratio, quia parit cognitionem veram, certam, & euidentem: 2. modo potest negari demonstrationem esse, propter imperfectionem, quam habeat annexam, & perfectionem maiorem, quæ reperitur in demonstratione *propter quid*; sicut accidens in se est simpliciter ens, at relatum ad substantiam dicitur ens, quia entis. Cum ergo D. Naz. vocat argumentationem ab effectu coniecturam, considerat hanc demonstrationem in ordine ad *propter quid*; sic Arist. est locutus c. 2. & in tex. 19. vbi solum de scientia perfectissima, & demonstratione *propter quid* est sermo. In 3. cap. loquitur de demonstratione à priori, in quo sensu admittebatur circulus ab antiquis; cum verò comparatur inductioni, similitudo currit quo ad modum procedendi ex notioribus nobis, in reliquis differunt; nam demonstratio *quia* est ex vniuersalib. inductio ex particularibus, nec ista necessariò petit esse ex necessarijs, sicut illa, in 1. top. iam diximus definitionem illam accommodari posse demonstrationi in communi; nisi velimus dicere esse definitionem demonstrationis *propter quid* & non curasse explicitè definitionem assignare demonstrationis *quia*, nam ex allata, & ex definitione syllogismi topici satis colligi poterat distinctio inter ipsam, & probabilem syllogismum; Demũ in 2. prio. per ly posterioribus, vt notat Tat. intellexit Arist. nobis ignotiora, quia omnis syllogismus probatiuus debet ex notioribus procedere ad ignota, non ex ignotioribus, vel æquè ignotis.

Secundo ad idem, Tum quia de ratione scientiæ est, quòd quietet intellectum, demonstratio *quia* non quietat intellectũ, vt diximus art. præced. Tum 2. quia in hac demonstratione causa prædicari debet de effectu, quæ est prædicatio innaturalis, & consequenter non scientifica. Tum 3. quia constat ex propositionibus non necessarijs, ergo nullo pacto pariet scientiam, antec. prob. in tali demonstratione debet passio coniungi cum sua causa, & cum subiecto, v. g. si probari debet, quòd homo sit rationalis per risibile, debemus scire risibile coniungi cum rationali, & cum homine necessariò, quod fieri nequit, nam accidens necessariò conuenit alicui propter causam, à qua necessariò prouenit ergo dum ignoramus causam, nescimus etiam necessitatem vnionis passionis cum subiecto, & cum ipsa causa, & per consequens non erunt præmissæ necessariæ; tum quia si sciretur causa vt causa, iam esset cognitio *propter quid*, non *quia*; accedit, quod coniunctio risibilis cum rationali si scitur cognosceretur fieri in homine, & sic antequam concluderetur, quod homo sit rationalis, sciretur esse rationalem; vnde fieret petitio principij; ex alia parte non potest cognosci risibile vniri necessario cum rationali, nisi quia se habent vt causa, & effectus, non enim alia necessitas cogitari potest inter illa.

16 Resp. ad 1 de ratione scientiæ esse, vt notat Io. de S. Th. quod perfectè quietet intellectum quo ad proprium obiectum, quod attingit, & explicat non in ordine ad obiectum, quod nõ attingit, modò obiectum demonstrationis *quia* est *an sit* circa quod perfectè quietat intellectum & solum relinquit ipsum dubium circa *propter quid*, quod non explicat, nec est de ratione huius demonstrationis illud attingere, quare veram scientiam pariet, quia proprium obiectum scientificè attingit scilicet verè, certè, & euidenter. Ad 2. resp. Amic. naturalitatem & innaturalitatem prædicationis non attendi inter causam, & effectum, sed inter terminos se habentes, vel vt superius, & inferius, vel vt subiectum, & formam inhærentem.

Ad 3. quod magis vrget, dicimus ex Sco. 1. d. 3. q. 4. E. vbi docet Doctor, quo pacto per experientiam possimus habere de aliqua propositione infallibilem cognitionem, inquit, quòd licèt experientia non habeatur de omnibus singularibus, sed de pluribus, nec quòd semper, sed pluries, tamen expertus infallibiliter, nouit, quod ita sit vniuersaliter, puta quod effectus aliquis conueniat omnibus indiuiduis, & semper, & hoc per hanc propositionem, *quicquid euenit vt in pluribus ab aliqua causa, non libera, est effectus naturalis illius causæ*, quia causa non libera nõ potest producere vt in pluribus effectum, ad cuius oppositum ordinatur, vel ad quem ex forma sua non ordinatur; & subdit, quod quandoque per experientiam scitur effectum conuenire subiecto, quo supposito deinde intellectus pergit ad indagandam causam via diuisionis, qua reperta potest illa conclusio à priori cognosci; tandem addit, quod vt habeatur cognitio scientifica, non debet sciri actualis vnio extremorum, sed aptitudinalis, quia passiones sunt aptitudines rerum. Tota hæc doctrina potest huic rationi applicari, quomodo scilicet possit intellectus cognoscere præmissas demonstrationis ab effectu esse necessarias, si non cognoscit habitudinem causæ ad effectum, & si hanc cognoscit, cur non erit cognitio à priori, cum sit per causam.

17 Dupliciter autem potest per effectum demonstrari causam esse, vel propositione de 2. adiacente, cum demonstratur ex effectus existentia causam existere, vel propositione de 3. adiacente, cum demonstratur causam alicui conuenire, quia illi conuenit effectus; primo modo faciliter probatur, nam potest v. g. intellectus ex multiplici experientia infallibiliter cognoscere fumum generari ex igne, & ex hoc inferre existentiam ignis, quem non videt, ex existentia fumi, quem videt; at secundo modo fiunt notæ præmissæ, eo quia in vna ipsarum scilicet in maiori causa prædicatur de effectu, scilicet rationale de risibili, in min. effectus, seu passio prædicatur de subiecto, vt risibile de homine, & deinde in concl. causa scilicet rationale concluditur esse in subiecto, & in homine, minor ergo potest sciri experientia modo explicato, & vt fiat propositio scientialis, intellectus ab actu procedit ad aptitudinem, quam concipit necessariò conuenire subiecto propter experientiam pluries habitam, ad non enim actus vt plurimum conuenit alicui, maximè si non ab extrinseco prouenit, nisi in illa re esset aptitudo ad talem actum; Potest etiam cognosci prædicatum aliquod conuenire subiecto necessariò, quando prædicatum nequit concipi sine illo subiecto, vt par, & impar respectu numeri; maior autem cognosci potest, vel via diuisionis, vel etiam experientia, si vt plurimum experiantur termini illi coniuncti, quamuis non se habeant vt causa, & effectus, sed potius vt duæ passiones; vel quia effectus est talis naturæ, quod nonnisi ab intrinseco prouenire potest.

Ex his dicimus ad 3. neg. antec. cum 1. prob. nam potest accidens sciri conuenire necessariò alicui, & si ignoretur causa, scilicet per experientiam; tum quia in demonstratione *quia* ignoratur, non quidem causa simpliciter, sed causam inesse subiecto; quod scitur in concl. at in præmissis scitur causam coniungi cum passione, & passionem cum subiecto. Ad 2. probat. neg. seq. nam ad demonstrationem *propter quid* non sufficit scire, quod passio sit à tali causa, sed requiritur, quod per causam demonstretur subiecto conuenire, quod non accidit in demonstratione *quia*, in qua solum scitur causam passionis conuenire subiecto per passionem, & in hoc sensu intelligi debet dictum commune, quod demonstratio *quia* non exprimit causam passionis idest non demonstrat passionem virtute causæ, vt per medium. Ad 3. probat. neg. assumptum, quia nunquam in præmissis explicatur causam passionis inesse subiecto, vt fit in conclus. sed solum esse cum passione coniũctam, & passionem cum subiecto, scilicet risibilitatem prouenire à rationalitate, & homini conuenire; de quo iterum dicemus q. vlt. concl. 3.

Tertiò arg. quod hæ demonstrationes non sint essentialiter distinctæ, quia eandem scientiam tum actualem, tum habitualem generant, quando sunt de eodem obiecto, actualem, quia præmissæ vtriusque sunt sub eadem abstractione à materia, & consequenter eiusdem speciei in esse scibilis, vel si ponantur diuersæ speciei, cum sint causæ æquiuocæ, poterunt eundem specie assensum scientificum causare, sicut Sol, & ignis eundẽ specie calorem producunt; habitualem, quia Arist. hic docet quandoque has demonstrationes ad eandem scientiam spectare, quod intelligitur communiter de habituali: Tum 2. vna species, non sit alia species, at demonstratio *quia* potest fieri *propter quid* ex 1. Post. c. 10.

Resp. neg. assumptum: ad prob. primæ partis negamus præmissas in esse scibili esse eiusdem speciei, cum non specificentur ab abstractione à materia ex dictis disp. præced. q. 3. negamus etiam posse eundem assensum producere, & probatio valet de causis æquiuocis inadæquatis, & illimitatis, vt sunt Sol, & ignis respectu caloris, non de adæquatis, & determinatis, vt sunt præmissæ: ad Prob. 2. partis dicimus scientiam habitualem totalem non esse vnam specie, sed genere, vt disp. cit. ostendimus, idcirco non vrget arg. Ad 2. non asserere ibi Arist. eandem demonstrationem constantem ex ijsdem præmissis ex

quia

quia fieri *propter quid*, sed mutato medio, & conclusionem alteram præmissarum: vnde non est eadem demonstratio.

19 Quarto arg. quod dentur aliæ species. Tum ex Arif. 1. Post. 42. vbi docet præstantiorem esse scientiam, qua scimus *quod est*, & *propter quid*, quam sit ea, qua scimus, *quod est*, vel *propter quid*, & 2. Post. 8. docet, quod aliquando cum cognouerimus rem esse, quærimus *propter quid*, tantum, aliquando verò vtrumque; fit nobis manifestũ; & 1. Post. à tex. 5. vsq. ad 30. agit de demonstratione, quæ facit scire simpliciter, in tex. verò 30. distinguit demonstrationem in *propter quid*, & *quia*, vbi etiam subiungit hanc pertinere ad subalternatam, illam ad subalternantem, & quod contingit subalternatam scire *propter quid*, & ignorare *quod est*: & 2. Post. 25. declarat quando demonstratio *propter quid*, fiat per causas efficientem, finalem, & materialem, & non meminit formalis, quæ ad potissimam spectat; ex quibus omnibus de mente Arist. videtur demonstratio *propter quid* à potissima vt species distincta ponenda. Tum 2. quia differunt tum ex medijs tum ex præmissis, vt vidimus recitando opin. Auer. Tum 3. quatuor sunt quæsita, an sit, quid sit, quale sit, propter quid sit, duo vltima spectant ad demonstrationes *quia*, & *propter quid*, ergo aliæ duæ dari debent primis duobus correspondentes. Tum 4. datur demonstratio ducens ad impossibile; item cum ex prædicato superiori concluditur aliquid superius conuenire inferiori, vt cum per viuẽs ostenditur substantia de homine; rursus cum ex aliqua vniuersali necessaria infertur singularis propositio: tandem cum quidditas demõstratur de re, & non per effectum, sed per aliud medium, non est demonstratio *quia*, neque est demonstratio *propter quid*, nam quidditas non habet causam: ergo aliæ dari debent demonstrationis species ab istis dub.

20 Ad 1. neg. in tex. 42. Aris. tres illos modos assignare, verba enim sunt *Scientia autem est certior, & prior, quæ ipsius quod, & propter quid est eadem, sed non ea, quæ seorsim ipsius quod ab ea, quæ propter quid,* quibus verbis solum docet certiorem esse scientiam, qua scimus *quod est*, & *propter quid* quàm eam, qua scimus *quod est*, seorsim à *propter quid*, nam vt diximus, *quod est*, potest sciri sine *propter quid*, non è contra. In tex. 8. docet, quòd aliquando scimur *quod*, & quærimus *propter quid*, aliquãdo verò quærimus *quod*, & in actuali inquisitione venimus in cognitionem ipsius *quod*, & *propter quid*, vt enim notat Zab. cit. aliud esti loqui de quæsitis, prout ante demonstrationem quæruntur, & aliud de ijsdem, vt per demonstrationem sciuntur, nam vna tantum quæstio potest demonstrationem præcedere, quia nunquam duo simul quærimus, sed vnam quæstionem post aliam; at per demonstrationem duo simul notificari possunt, quare non datur demonstratio solum notificans *propter quid*, & non *quod est*, sed semper vtrumque notificat, licèt aliquando præcesserit notitia *quod est*, aliquando non. In tex. 30. distinguit à demonstratione *quia*, demonstrationem *propter quid*, de qua fuerat locutus à tex. 5. Cum verò subdit subalternantem aliquando nescire *quod est*, quamuis sciat *propter quid* loquitur ibi de *quod est*, experimentali, & sensitiuo, idest per cognitionem sensitiuam habito, quæ tendit in aliquod singulare, non de eo quòd habetur intellectiua cognitione, & per demõstrationem, quæ est vniuersalium, inquit enim Arist. quod potest quis scire vniuersale, quamuis multa singularia nesciat, quia non aduertit. Ex tex. 25. solum deducitur demonstrationem *propter quid*, non esse speciem infimam. Ad 2. patet quomodo differentiæ assignatæ non faciant ad rem ex dictis in prob. concl. Ad 3. omnes illas quæstiones pertinere ad has demonstrationes, nam si demonstrantur per propriam causam, spectant ad demonstrationem *propter quid*, si non per propriam causam, ad demonstrationem *quia*. Ad 4. demonstratio ducens ad impossibile, cum non sit vera demonstratio, quia vnam falsam propositionem includit, reducitur ad has, vt diximus 2. part. tractat. 1. cap. 5. Prædicatum superius, si per proximam, & adæquatam causam demonstratur de inferiori, vt esse animal per sensibile de homine, est demonstratio *propter quid*, si non per propriam causam, vt in exemplo de substantia per viuens, est demonstratio *quia*. Cum de singulari demonstratur aliqua passio, quamuis non sit vera, & scientifica demonstratio, est tamen suo modo ad has demonstrationes reducibilis. Et tandem q. seq. dicemus, quo pacto quidditas demonstrari possit.

QVÆSTIO II.

De terminis Demonstrationis.

21 SIcut Arist. agendo de syllogismo prius sermonem instituit de terminis, quam de propositionibus, quia & istæ ex illis integrantur; sic vt rectè demonstrationis partes explicemus ante præmissas, terminos, ex quibus componuntur præmissæ, & à quibus ipsarum proprietates deriuantur inuestigare debemus. Tres igitur sunt termini demonstrationem constituentes, vt in quolibet alio syllogismo scilicet maior extremitas quæ est prædicatum conclusionis, minor extremitas, quæ est subiectum, & medium; & quidem de minori extremitate satis est dictum disp. præc. q. 2. dum naturam subiecti scientiæ, eiusque conditiones expedimus; de alijs duobus remanet agendum.

Quod attinet ad demonstrationem *quia* nulla difficultas, nam medium in ipsa potest esse vel causa remota, vel effectus, vel aliquod concomitans, dummodo hæc omnia necessariam habeant connexionem cum re demonstrata, hæc enim conditio est necessaria vtrique demonstrationi, cum vtraque pariat scientiam, similiter maior extremitas in hac demonstratione erit quodlibet prædicatum, quod potest certò, & euidenter de subiecto demonstrari, iuxtà dicta q. præc. art. 1. vt optimè notat Auersa q. 28. sect. 6. tota difficultas est de demonstratione *propter quid*.

ARTICVLVS I.

De medio Demonstrationis propter quid.

22 DEmonstrationẽ *propter quid*, differre diximus q. præc. à demonstratione *quia*, quod illa procedit per causam proximam, & immediatam, non ista: quapropter medium demonstrationis, *propter quid*, erit causa adæquata, & proxima inhærentiæ prædicati cum subiecto, seu maioris extremitatis cum minori; dubium tamen est, an quodlibet genus causæ possit pro medio inseruire in hac demonstratione, & si quodlibet, an possint plures causæ adæquatæ diuersi generis (nam eiusdem generis implicat esse plures adæquatas causas vnius effectus ex dictis in Phys. disp. 8. q. 3. art. 2.) concurrere ad demonstrandam eadem conclus. supponimus modò distinctionem causæ in quatuor genera traditam 2. p. Inst. tract. 1. c. 6. in materialem scilicet formalem, efficientem, & finalem.

Circa primam quæsiti partem Alb. 2. Post. trac. 2. c. 11. negat per finalem causam fieri posse demonstrationem; alij excludunt formalem, alij efficientem, & materialem, solamque formalem amplectuntur, citatur Philop. 2. Post. com. 25. Cõmunis sent. cum Sco. 2. Post. q. 57. omnia causarum genera admittit. Circa 2. partem Auerr. 2. Post. com. 46. 95. & 97. & Zab. lib. de spec. demon. c. 2. & lib. 3. de med. demon. cap. 8. docent vnius conclusionis vnicam tantum esse causam proximam, & adæquatam, qua possit ostendi conclusio demonstratione *propter quid*. Opposita est etiam communis cum Scoto cit.

23 Dicendum, omnia causarum genera apta esse ad demõstrationem *propter quid*, conficiendam, imò plura posse eandem conclusionem demonstrare ita Doct. cit. Prima pars, quodlibet scilicet genus causæ posse esse medium, non intelligitur vniuersaliter de quacunque concl. quod sit per omnia genera demonstrabilis, sed disiunctim, vt aliquando causa efficiens sit apta, aliquando causa formalis, &c. nec intelligitur de qualibet causa etiam per accidens, sed de causa per se, & cũ effectu conuertibili; & sic explicata prob. primò auth. Arist. nam 2. Phys. 27. docet, quòd tunc scimus vnumquodque cum cognoscimus *propter quid*, hoc autem accidit, quando accipimus primam causam proximam, & immediatam, & deinde declarat, quot sint causarum genera, vnde tex. 68. concludit, quòd quatuor sunt genera causarum, & *quod tot numero ipsum propter quid comprehendit*; & 7. Met. 59. & 60. ait quæstionem *propter quid* moueri, & resolui per omnia genera, & 8. Met. 12. & 1. Phys. 70. physicum ait per omnia quatuor genera demonstrare: clarius 2. Post. 11. ex professo hoc mouet quæsitum, & affirmatiuè respondet, postquam enim quatuor genera numerauit, addidit, *Omnes istæ per medium monstrantur*, idest in demonstratione tanquam medium ingredi possunt, & exemplis rem manifestat inductiuè.

Deinde prob. ratione, nam in quodlibet genere potest dari causa per se, & adæquata alicuius effectus, ergo per ipsam posset de-

fet demonſtrari *propter quid*, antec. patet ex non implicantia,& etiam inductione, nam in genere cauſæ formalis poteſt v.g. eſſe ſenſitiuum demonſtrari per animam ſenſitiuam, quæ eſt cauſa formalis phyſica, poteſt etiam paſſio per definitionem ſubiecti oſtendi, quæ eſt forma metaphyſica, vt dicemus art.ſeq. eſſe corruptibile de cõpoſito phyſico poteſt demonſtrari, per materiam primam, quę eſt cauſa materialis ex qua, vt notat Sco.3. d.22.B, item eſſe ſpirituale de intellectione poteſt demonſtrari per ſpiritualitatem, & immaterialitatem intellectus, qui eſt cauſa materialitatis, in qua intellectio recipitur, nam nullum materiale poteſt recipi in ſpirituali; ſic etiam poterit demonſtrari vitalitas de actibus liberis, quòd ſit eſſentialis ipſis, ex hoc, quòd à principijs vitalibus producuntur, & libertas eſſentialis de actu voluntatis, quia à principio prouenit libero, nam principium vitale non poteſt operari non vitaliter, nec principium liberum agere naturaliter: tandem de cauſa finali patet, nam domus v.g. ideo eſt lapidibus, & lignis cõſtructa, vt poſſit nos à pluuia, & tempeſtatibus defendere, deambulatio fit propter ſanitatem, huc ſpectant demõſtrationes Ariſt. de eclypſi Lunę propter terrę interpoſitionem inter Solem,& Lunam, quæ interpoſitio ſe habet veluti cauſa efficiens;& de illuminatione Lunæ paulatim facta propter ſphæricam figuram, quæ reduci poterit ad genus materialis cauſæ, quatenus eſt conditio quædam ſubiecti illuminati. Accedit, quod ſicut ex his effectibus à poſteriori demonſtrari poſſunt ipſorum cauſæ, ergo à priori per cauſas poterunt tales effectus demonſtrari.

Secunda pars manet ex his probata, nam ſicut non implicat eiuſdem effectus dari plures cauſas diuerſi generis, à quibus per ſe dependeat, nec implicabit per illas omnes demonſtrari; hinc Ariſt. 1.Phy.1. aiebat. *Tunc putamus cognoſcere, vnumquodque cum cauſas primas cognouerimus,& principia prima vſque ad elementa*: ex quo loco aliqui deducunt ad perfectam ſcientiam requiri, quòd per omnes cauſas demonſtret, quod dictum intelligi debet de ſcientia perfecta ſimpliciter, at ſufficit ad ſciẽtiam in aliquo genere perfectam, quòd demonſtret per aliquam cauſam, vt communiter docet Expoſitores circa illum textum, eo vel maximè, quod vna demonſtratio vnico medio conſtare debet, vt art.ſeq. dicemus & vna cauſa, & quælibet cauſat propriam ſciẽtiam perfectam in ſuo genere; quod expreſſius docet 1.Poſt.43. Exemplo quoq. poteſt res illuſtrari, vt notat Aurſa cit.ſect.3. nam de creatura rationali poteſt demõſtrari eſſe elicitiuam actuum moralium. & quia eſt ad beatitudinem ordinata,& quia eſt agens liberè; ac etiam alijs exemplis adductis.

Contra primam partem concluſ. arg. Tum quia non poteſt ex fine demonſtrari, hæc enim cauſa non præcedit effectum, niſi intentionaliter, quo pacto non dicitur vera cauſa, nec realiter propriè effectus ab ipſa dependet, vt diximus diſp.7.Phyſ. quæſt. 8. art. 5. Tum 2. quia nec ex efficiente, quia non adeſt inter efficientem cauſam,& effectum neceſſaria cõnexio, nam poteſt efficiens eſſe ſine effectu, vt ædificator ſine domo: accedi, quòd medium debet eſſe intrinſecum, quia demonſtratio eſt ex proprijs, quæ ſunt intrinſeca, at efficiens eſt extrinſecũ, ſicut finis. Tum 3. neque ex materiali, quia medium eſt neceſſarium, materia eſt cauſa contingentiæ,& corruptibilitatis, & eſt in potentia contradictionis ad eſſe, & non eſſe; item paſſio non egreditur à materia, ſed à toto compoſito, aut ſaltim ratione formæ ex Scot. qu.32. vniu. & ſi à materia pullulat (quod non videtur verum, quia materia, & efficiens non coincidunt) non ſe habebit vt cauſa materialis, ſed potius vt efficiens metaphyſicè. De cauſa formali dicemus art.ſeq.

25 Reſp. ad 1. finem eo modo poſſe, vt medium aſſumi, & demonſtrationem ex eo formari, quo pacto inter cauſas numeratur, cum igitur finis, quamuis metaphoricè cauſet, adhuc inter cauſas phyſicas cõtineatur, quatenus eſt radix omnis actionis agentis, quod allicit,& mouet, vt explicuimus qu.cit.art.3. ad 2. in hoc ſenſu poterit admitti ex ipſo conſici poſſe demonſtrationes. Ad 2. concl. intelligi debere de cauſa efficiente in actu, quomodo neceſſariò coniungitur cum effectu, vel ſi de efficiente in potentia erit ſermo, etiã de effectu in potentia loqui debemus, in quo ſenſu habet etiã neceſſariam cõnexionem, vt diximus 2.p.Inſt.tract.2.c.3. Neq. requiritur medium eſſe intrinſecum rei, quamuis dicatur eſſe proprium, nõ enim intrinſecum,& proprium cõuertuntur. Ad 3. materia eſt cauſa corruptionis, & contingentiæ realis, & incomplexæ, cum hoc tamen ſtat, quòd ſit cauſa neceſſitatis complexę,& propoſitionis ſempiternæ veritatis, etiam vt eſt ſic cauſa, nam verè demõſtratur corruptibilitas de compoſito, vt diximus diſp. præc.q.2.ar. 5. ad aliud dicimus paſſiones omnes totius cõpoſiti ab ipſius natura immediate fluere, aliquas tamen ratione formæ, aliquas ratione materiæ, reſpectu quarũ materia erit cauſa metaphyſica radicaliter (hanc enim cauſalitatem non repugnare materiæ oſtendimus diſp.2.Phyſ.q.8.art.5.) dicitur tamen demonſtratio procedere ex cauſa materiali, quatenus cauſalitas, quam erga ſubiectum demonſtrationis exercet materia, eſt in genere materialis cauſæ,& medium ponitur in demonſtratione, non ſolum vt reſpicit paſſionem, ſed etiam ſubiectum, vt art.ſeq. oſtendemus, cum dicitur autem à Sco. paſſionem conuenire ſpeciei ratione formæ, per formam ibi non intelligit eam partem, quæ à materia diſtinguitur, ſed indifferenter pro principio intrinſeco, & quacunque parte definitionis, nam vt ait Ariſt.2.Phyſ.27.& 5.Met.c. de cauſis, omnes partes definitionis ſunt formæ, cuius rationem aſſignat Sco.2.d.3.q.6. H. quia omnis realitas ſpecifica, quales ſunt definitionis partes, conſtituit in eſſe formali, ſeu in eſſe quidditatiuo, & realitas indiuidui conſtituit præcisè in eſſe materiali, ſeu contracto, ideoque illa entitas dicitur formalis, hæc materialis,& quia materia eſt pars eſſentiæ, poterit in hoc ſenſu dici forma.

26 Secundo arg. contra 2. partem; nam Ariſt. 1. Poſt.5. ſcientiam definiuit per cauſam per quam res eſt, non per cauſas vt ſignificaret vnius rei vnicam eſſe cauſam propriam, quod aſſerere videtur 2. Poſt.25. Tum quia medium tunc eſſet quid per accidens aggregatum. Reſp. ibi Ariſt. aſſignare, quod eſt ſimpliciter neceſſarium ad acquirendam ſcientiam perfectam, ſaltim in aliquo genere, ſcilicet quod detur ſaltim vna per ſe cauſa, non negare tamen quin plures poſſint dari eiuſdem conclu. in 2. Poſt. docere idem prædicatum de vna ſpecie demonſtratum per certam cauſam, poſſe de alijs per eandem demonſtrari, ſi talis cauſa illis cõueniat, vt patet de ſenſitiuo per animal demonſtrabile non ſolum de homine, ſed etiam de equo. Ad 2. dicimus concluſ. illam non demonſtrari vnica demonſtratione per illas cauſas, ſed pluribus, loquimur autem de concluſ. non formaliter, vt includit ordinem ad principia, nam vt ſic diuerſificatur ad diuerſitatem principiorum, ſed de concluſ. materialiter, vt eſt vna propoſitio demonſtrabilis.

ARTICVLVS II.

De medio demonſtrationis potiſſimæ.

27 DEmonſtratio potiſſima multipliciter accipi ſolet à DD. primò pro ſpecie condiſtincta à demonſtratione *quia*, & *propter quid*, quo ſenſu loquebatur Auerr. & hanc acceptionẽ abiecimus q.præced. ſecundò prout à demõſtratione *quia* ſecernitur,& vt ſic conuertitur cũ demonſtratione *propter quid*,& nos locuti ſumus in 2.p.Inſt. tertiò prout eſt ſpecies ſub demonſtratione *propter quid*, contenta, eſtq; demonſtratio *propter quid*, ſimpliciter,& perfectiſſima, & in hoc ſenſu ipſam accipimus in præſenti; nam cum demonſtratio *propter quid*, dicat cognitionem certam, & euidentem habitam per cauſam in quocunque genere, cauſæ verò non æqualem inferũt certitudinem, euidentiam,& neceſſitatem, quia vna eſt intrinſeca,& eſſentialis, alia extrinſeca, vna infert certitudinem phyſicam, altera certitudinem metaphyſicam iuxta dicta diſp. præced.q.1. idcirco per demonſtrationem potiſsimam intelligimus, quæ perfectiſſimam parit ſcientiam ſcilicet in maxima certitudine,& neceſsitate,& cui ſpeciali modo conditiones ab Ariſt. aſsignatæ conueniunt:& quærimus, an quodlibet genus cauſæ ſit idoneum medium ad producendam talem ſciẽtiã; verum eſt tamen quod P. Faber theor.10. videtur loqui de demõſtratione hac, prout cum *propter quid* conuertitur, nam potiſsimam appellat, quæ procedit à cauſa, demonſtrationẽ *quia*, quæ per effectum concludit, at in theor.14.& 15. aliqualem videtur ſtatuere diuerſitatem.

Pro reſolutione not. cauſam efficientem aliam eſſe extrinſecam, quæ agit actione trãſeunte ideſt in ſubiectum diſtinctum, aliam intrinſecam, quæ talis dicitur, quia agit in ſeipſam, & hanc eſſe duplicem, vel enim agit actione phyſica, cum in ſe producit effectũ realiter diſtinctum, vt cum aqua in ſe cauſat frigus, vel actione metaphyſica, quando ſcilicet per reſultantiã metaphyſicam ab ipſa emanet aliquid ſolum formaliter diuerſum, vt ſunt paſsiones rerum;& hæc cauſa non erit niſi eſſentia & quidditas ſubiecti, quæ in ordine ad paſsiones dicitur cauſa efficiens metaphyſica, in ordine ad ſubiectum dicitur cauſa formalis, quatenus eſt quodquideſt ipſius; poteſt etiam in ordine ad paſsionem dici cauſa formalis, vt notat Auerſa q.28.ſect. 7. quia eſt ratio prima formalis, qua talis paſsio conuenit ſubiecto, inſuper dici poteſt materialis cauſa, quia à ſubiecto, in quo paſsio recipitur, non eſt realiter diſtincta;& tandem dicetur finalis, nam paſsiones ad complementum, & perfectionem eſſentiæ ſubiecti ordinantur.

28 Inſu-

28 Insuper not. de passione triplicem dari posse definitionẽ, primam formalem, in qua ponitur genus, & differentia circũscripta siue per subiectum, siue per terminum, vt eclypsis est priuatio luminis in Luna à Sole recepti: secundam causalem, in qua ponitur tantum causa propria, & adæquata illius passionis, vt eclypsis est interpositio terræ inter solem, & lunam: tertiam ex vtraq. integratam, & ab Arist. dicitur differre à demonstratione sola terminorum positione, & situ, includit enim totum id, quod habet demonstratio, vt eclypsis est priuatio luminis in luna à sole recepti causata per interpositionẽ terræ. Tandem ex dicendis artic. seq. in hac demonstratione propriè concludi passionem de subiecto: his præacceptis.

Mirum est quam varij sint inter se Doct. in hac materia. Nos principaliores referemus sententias, Zab. lib. 2. de medio demonstr. sustinet quodlibet genus causæ, dummodo sit proximum, sufficere pro medio demonstrationis potissimæ. Faber theor. 15. solam causam formalem admittit pro medio, quam theor. 14. dixit esse definitionem subiecti, non quidem secundum omnes partes, sed secundum vltimam differentiam; alij ponunt pro medio definitionẽ formalem passionis, quod probabile putatur ab Auersa cit. alij integratam ex vtraq. ita præsertim Caiet. & approbant Conimb. hic; alij deniq. definitionẽ causalem passionis, quæ non sit definitio subiecti, vel si est talis, non ponatur medium, quatenus subiecti definitio, sed solũ vt est causa passionis, ita Bald. & Amic. tract. 26. disput. 2. q. 3. dub. 2.

29 Dicimus primò, non definitionem formalem passionis, aut ex causali, & formali integratam, sed causalem tantum esse medium demonstrationis potissimæ; ita Sco. 2. Post. qu. 56. Tat. q. penul. Trõb. 6. Met. q. 1. Sõc. q. 8. Amic. cit. & alij; Prob. primò, quòd formalis definitio passionis non sit mediũ ex Sco. cit. quia illud non est medium in demonstratione potissima, quo cognito contingit quærere propter quid insit subiecto; sed cognita passione de subiecto per eius formalem definitionem, restat adhuc inquirendum, cur insit subiecto, quia talis definitio non est causa inhærentiæ passionis in subiecto, ergo &c. maior patet, quia præmissæ demonstrationis potissimæ debent ex causis procedere, & ex immediatis. Tum quia definitio passionis de subiecto non prædicatur immediatè, sicut nec ipsa passio, sed mediatè, ergo nequit esse medium. Tum quia peteretur principium, æquè enim negabit quis hominem esse risibilem, ac hominem esse aptum ad ridendum, quæ est definitio formalis illius passionis. Tum quia maior esset innaturalis, nam in ipsa definitum diceretur de definitione.

Secundò quod neque definitio ex formali, & causali integrata sit medium, Prob. quia Arist. 2. Post. 9. & 1. Post. 22. definitionem diuidit in illam, quæ est principium, seu medium, in illam, quæ est conclusio, & in eam, quæ sola positione differt à demonstratione; sed definitio passionis ex formali, & causali integrata continetur sub tertio membro, ergo non potest esse medium, aliter tertia definitio coincideret cum prima. Tum quia non est vna per se definitio, sed duæ, medium autem debet esse per se vnum. Tum quia licèt vnam per se definitionem conficerent; tamen quia non esset medium ratione vtriusque partis scilicet ratione definitionis formalis, vt diximus, non per se esset medium, sed per accidens.

Tertiò quod medium sit definitio causalis passionis Prob. quia illud est medium in demonstratione potissima, per quod satisfit quæsito *propter quid*, ex 2. Post. 8. sed per causam passionis satisfit huic quæsito ex 2. Post. c. 1. & 2. Phys. 27. scientia enim quærit causã, cur passio insit subiecto, qua cognita quiescit intellectus, nec vltra querit, ergo causa, seu definitio causalis passionis erit medium. Tum quia 2. Post. 25. Arist. maius extremum scilicet passionem vocat *id, cuius medium est causa*, minus extremum scilicet subiectum *id, cui medium est causa*, quatenus est ratio, cur passio insit subiecto. Tum quia patet ex sufficienti diuisione, & ex dictis art. præced. vbi ostendimus medium demonstrationis *propter quid*, debere esse causam.

30 Dicimus 2. hęc causalis definitio non debet ex quocunq; genere causæ constitui, sed solum ex causa formali subiecti, itaut sit definitio quidditatiua subiecti secundum omnem partem, & causa ipsius passionis effectiua metaphysicè, quæ adhuc sub vtraque ratione scilicet vt causa passionis, & vt definitio subiecti concurrit ad rationem medij; est Scoti cit. & 2. d. 3. q. 6. M. & 3. d. 14. q. 2. H. & alijs locis; prob. primò, quod alia causa à formali subiecti non possit esse medium, quia aliæ causæ extrinsecæ non conficiunt propositiones vniuersales, per se in primo, vel secundo modo necessarias, & secundum quod ipsum, quia etsi effectus per se sequatur ad causam, causa tamen non semper, vel saltim non necessariò conuenit subiecto, vt patet de interpositione terræ, quæ est causa eclypsis in Luna de figura sphærica, quæ est causa illuminationis paulatim eiusdem, & fusè ostendit P. Faber cit. contra Zab. ergo hæ causæ non possunt inseruire pro medio demonstrationis potissimæ, patet conseq. quia per hanc intelligimus demonstrationem illam, quæ perfectissima est omnium aliarum, aliter euaderet quæstio de nomine. Tum quia scientia perfectissima causata à perfectissima demonstratione est, quæ perfectissimam habet necessitatem, & certitudinem, qualis est necessitas metaphysica ex dictis disp. præc. qu. 1. sed quælibet causa à formali subiecti diuersa non potest hanc certitudinem inferre, sed solum physicam, quia non ita necessariò ab ipsa sequitur effectus, vt à causa metaphysica, ergo &c.

31 Secundò, quod debeat esse definitio subiecti quidditatiua secundum omnem partem, Prob. à Scoto. quia definitio subiecti est causa prima, & immediata, cur insint passiones subiecto, quia ab ipsa tanquam ab adæquato principio fluunt, qua posita ponuntur passiones, & qua ablata auferuntur, hec omnia autem sunt munera medij huius demonstrationis. Tum quia ait Tromb. illud, quod est principium, & causa aliorum, quod sint talia, est maximè tale ex 2. Met. 4. vt ignis est causa, cur alia sint calida, ipse est maximè calidus, loquendo de causis vniuocis; sed definitio subiecti est causa, cur alia sint media demonstrandi, nam quanto magis aliqua accedunt ad definitionem subiecti, tantò magis habent rationem demonstrandi, vt patet in passionibus essentialiter ordinatis, quarum prima magis est demonstratiua, quam secũda, & hoc quia illa magis accedit ad definitionem subiecti: cum igitur demonstratio potissima maximè demonstret, nam hac ratione potissima dicitur, eius medium debet esse maximè demonstratiuum, & per consequens tale erit subiecti definitio. Accedit author. Aris. qui 4. Phys. 31. & 1. de An. 11. & 2. de An. 12. clarè docet *quid est* subiecti esse causam demonstratiuam omnis passionis; & hac ratione in 2. Post. egit de definitione, quia scilicet est medium.

Ex his colligitur nullam passionem posse esse medium huius demonstrationis, etiam si prior sit altera essentialiter, vt optimè notat P. Faber contra Zab. & alios recentiores, sustinentes in passionibus essentialiter ordinatis primam posse pro medio assumi in demonstratione potissima respectu secundæ; Ratio huius est, quia talis demonstratio nec esset per veram causam, nec ex immediatis, nam passio prior regulariter non est causa posterioris, solum enim inter ipsas est ordo effectuum ab eadem causa, non ordo causæ, & effectus, nec prima passio cum subiecto facit propositionem immediatam, vt patet, imò tantùm abest, quod hæc demonstratio sit potissima, quod potius sit demonstratio *quia*, vt diximus q. præc. Nec valet, quod dicunt, per accidens esse demonstrationi potissimæ, quod minor sit immediata, sed sufficere, quod perfectè res per illam cognoscatur, quantum fieri potest; quem finem consequitur illa demonstratio. Non valet, quia Arist. definiens demonstrationem non dixit ex immediata præmissa constare, sed ex immediatis, de vtraque id affirmans; tum quia non est per causam.

Et quoniam passiones à tota rei quidditate fluunt, quæ non solum ex forma, sed etiam ex materia constituitur ex dictis disput. 5. Phys. quæst. 12. art. 1. idcirco definitio subiecti ponitur medium secundum omnem partem, quamuis radicaliter vt plurimum appropientur formæ, vt diximus articul. præced.

32 Tandem quod non solum sit medium, vt est causa passionis, verum etiam vt definitio subiecti, Prob. medium vt medium non solum dicere debet connexionem necessariam cum predicato, seu cum passione, sed quoq. cum subiecto, quia ideo subiectum necessariò vnitum cum passione in conclusione concluditur, quia ambo in præmissis ostenduntur cum medio vnita, ergo sicut medium dicitur medium formaliter, vt est causa passionis, quia sub hac ratione est necessariò connexum cum ipsa, pariformiter vt definitio debet dici formaliter medium, non materialiter, vt asserit Amic. quia non nisi sub hac ratione dicit connexionem necessariam cum subiecto.

Contrà 1. concl. arg. primò, quod definitio formalis passionis sit medium in demõstratione potissima. Tum quia Arist. 2. Post. com. 41. ait medium esse definitionẽ primi extremi idest passionis. Tũ 2. definitio formalis passionis est proxima causa cõnexionis passionis cũ subiecto, quia hec cõnexio immediatius prouenit ex natura passionis, quã subiecti, ergo debet esse mediũ. Tũ 3. passio immediatè inest proprie definitioni, & ipsa mediàte inest definitioni subiecti, ergo illa erit medium, nõ ista, quia demõstratio est ex immediatis. Tũ 4. mediũ, & extrema debẽt esse eiusdẽ generis, sed passio est de genere qualitatis,

ergo medium erit ipsius definitio formalis, quæ est in eodem genere, non definitio subiecti, quæ spectat ad aliud genus. Tum 5. medium in demonstratione debet esse re, & positione medium, itavt sit posterius subiecto, & prius passione, hoc autem est sola definitio passionis, quæ est prior passione, & posterior subiecto, definitio autem subiecti est prior ipso subiecto. Tum 6. definitio passionis est notior passione, facit propositiones necessarias, de omni per se, secundum quod ipsum, & per causam, ergo habet omnes conditiones medij. Tum 7. ex 1. de An. 11. habetur ipsum quodquid est esse vtile ad cognoscendū causas accidentium substantiæ, quibus verbis videtur significari definitionem subiecti esse causam primam, non tamen proximam, ergo causa proxima erit definitio accidentis, & passionis, sed demonstratio potissima est ex medio proximo, ergo &c. Tandem non potest demonstrari animal rationale esse hominis definitionem, quæ est prædicatum, nisi per definitionem ipsius definitionis, dicendo omne explicans quidditatem rei est definitio rei, animal rationale est huiusmodi, ergo &c. imò si quæratur, cur animal rationale sit hominis definitio: optimè respondetur, quia explicat hominis quidditatem.

33 Resp. ad 1. loqui ibi Arist. de definitione causali, non formali: vel inquit Doctor, non loqui de potissima demonstratione. Ad 2. neg. assumptum aliud enim est aliquid esse extremum connexionis, & esse causam cōnexionis, passio, & ipsius definitio sunt extrema connexa cum subiecto, sed causa huius connexionis est definitio subiecti, quæ etiam est causa entitatis passionis, & consequenter omnis habitudinis passionis ad subiectum. Ad 2. negat Sco. antec. nam definitum non inest definitioni, vnde tam passio, quam definitio passionis immediatè insunt subiecto, licet definitio notius insit; vtraque tamen per definitionem subiecti. Ad 4. neg. min. nam passio non est in prædicamento distincto à prædicam. subiecti ex dictis disput. 5. q. 4. artic. 1. Ad 5. ex Tat. neg. ma. quia ad medium demonstrationis sufficit, vt sit medium in ratione cognoscibilitatis idest quod sit causa, cur cognoscatur inhærentia prædicati in subiecto, non autem requiritur, vt sit medium quoad ordinem prioritatis, & posterioritatis, aliter nec effectus, qui est posterior, posset esse medium in demonstratione *quia*. Ad 6. deficit, quia hæc definitio non dicit *propter quid*, & causam inhærentiæ in subiecto, vnde fieret petitio principij, nam eadē est quæstio, an Luna eclypsetur, & an Luna priuetur lumine, an homo sit risibilis, & an sit aptus ad ridendum. Ad 7. solum sequitur definitionem subiecti non esse causam proximam quoad ordinem, non tamen quoad causalitatem, quia ab ipsa omnia emanant; vel per accidentia intelligit accidentia communia, per causas accidentium accidentia propria, quæ à definitione subiecti causantur. Ad vlt. illam non esse demonstrationem potissimam, nam esse definitionem formaliter dicit secundam intentionem, quę non conuenit essentialiter animali rationali, sed accidentaliter, vel si contenderet Auersa esse quoddam prædicatum quidditatiuum, adhuc non esset demonstratio in rigore, quia non demonstraretur passio, sed potius prædicatum superius de inferiori, vt cum ostenditur hominem esse animal per esse viuens sensitiuum, in qua præmissæ non sunt conuertibiles: & secundum quod ipsum, vt patet: vide art. seq. ad 1. contra 2. concl.

34 Secundò, quod definitio passionis ex formali, & causali integrata sit medium, prob. quia Arist. 2. Post. c. 2. docet idem esse *quid est*, & *propter quid*, ergo medium debet dicere *quid est* passionis, & *propter quid*, ergo ex vtraque definitione debet cōstare: & ex eodem ibid. medium debet esse causa, vt passio sit simpliciter, & insit subiecto, primum præstabit definitio formalis, secundum definitio causalis. Tum 2. medium est adæquata causa connexionis passionis cum subiecto, ergo vtramque definitionem continebit, prob. conseq. connexio pendet à subiecto, & passione vt ab extremis, ergo definitio subiecti, & definitio passionis erunt causa huius connexionis. Tum 3 medium huius demonstrationis debet causare perfectam passionis notitiam, ergo omnem causam, tum formalem, tum efficientem includere debet, quia cognitio perfecta est ex omnibus causis. Tandem præmissæ huius demonstrationis debent esse maximè propriæ, & immediatæ, ergo vtraq; definitio assumi debet pro medio, nā si solū esset definitio subiecti, essent maximè propriæ subiecto, non passioni, si definitio passionis tantum, essent maximè propriæ passioni, non subiecto.

Resp. in primo loco Aris. vel loqui de *quid* subiecti, & *propter quid* passionis, & vtrumque conuenit definitioni subiecti, vel si loquitur de *quid* passionis, non est sermo de *quid* formali, sed causali, & tandem si loquitur de *quid* formali, non intelligitur de medio præcisè sumpto, sed vt in demōstratione capto, & de tota demonstratione, qua non solum innotescit quæstio *propter quid* de passione, verùm etiam quæstio *quid*, imò omnes quæstiones, quæ per quæstionem *propter quid* solui possunt, in 2. loco explicari potest de definitione subiecti, quæ est causa vtriusque. Ad 2. connexio pendet à subiecto, & passione vt ab extremis, sed à definitione subiecti pendet, vt à causa, non à definitione passionis, medium autem se debet habere vt causa inexistentiæ executiua. Ad 3. causat perfectam notitiam in genere, non simpliciter, vt diximus vel perfectiorem, quam alię causæ, quia quietat intellectum, & quia definitio subiecti aliquo modo est in omni genere causæ. Ad vlt. debent esse maximè propriæ quoad causalitatem ad quod sufficit, vt in præmissis accipiatur proxima causa inhærentiæ, non verò quoad formalitatem, itaut medium sit formalitas passionis: imò diuersum esse debet, cum se habeant vt causa, & effectus.

35 Contra 2. concl. arg. 1. quod qualibet causa proxima etiam externa possit esse medium in demonstratione potissima. Tum quia illa debet dici potissima demonstratio, quæ perfectissimam parit scientiam, itaut de re nil amplius quæri possit, sed qualibet causa proxima nata est talem parere scientiam, ergo qualibet potest esse medium; mi. prob. ex Arist. 2. Post. c. 1. vbi docet per causam satisfacientem questioni *propter quid* satisfieri omnibus alijs quæstionibus, & patet exemplo, nam per interpositionem terræ inter Solem, & Lunam potest satisfieri omnibus quæstionibus de eclypsi an sit, quid sit, qualis sit, & propter quid sit, idem de alijs demonstrationibus, quas adducit Arist. 2. Post. Tum 2. quia eclypsis de Luna, & similia accidentia sunt per causam propriam demonstrabilia, propter quam res est, sed causa eclypsis, propter quam est, est interpositio terræ, ergo per hanc erit demonstrabilis demonstratione potissima. Tum 3. demonstrationes mathematicæ sunt certissimæ, & potissimæ, & tamen vt plurimum procedunt ex antecedente iam probato, non ex definitione subiecti, non enim ex definitione quantitatis probantur mathematicæ conclusiones.

Resp. ad 1. ma. esse insufficientem, nam vltra hoc requiritur, vt quietet intellectum per causam proximam, & necessariam necessitate metaphysica, quam sola causa formalis in sensu explicato continet, ideoque negari debet demonstrationes, quas conficit Arist in 2. Post. esse potissimas, vt fusè ostendit P. Faber cit. Per idem ad 2. nam eclypsis, & accidentia externa sunt demonstrabilia per proprias causas, non tamen demonstratione potissima propter assignatam rationem. Similiter demonstrationes mathematicæ à multis negantur esse potissimæ, quamuis sint certissimæ, quia non habent omnes conditiones requisitas.

36 Secundò, quod definitio subiecti non sit medium, ostenditur, Tum quia committeretur petitio principij, nam definitio non est quid distinctum à definito, ergo si passio demonstratur conuenire subiecto definito, quia conuenit definitioni, probatetur idem per idem, hinc Arist. 2. Prio. cap. 5. vnum modum ponit petitionis princ. pij, quando probatur definitum per definitionem, vel è contra. Tum 2. sequeretur demonstrationem non esse ex proprijs, quia omnes passiones ab eadem essentia fluentes per eandem definitionem probarentur, & sic non demonstrarentur per causam, quæ vnicuique tanquam propria competat, sed ex communi. Tum 3. sequeretur maior. & concl. esse in eodem modo dicendi per se, scilicet in secundo modo, quod est falsum. Tum 4. sequeretur definitionem esse ex mediatis, nam passio conuenit definitioni subiecti non immediatè, sed media propria definitione; & secunda passio mediante prima.

Resp. ad 1. non peti principium, quia definitio, & definitum distinguuntur, vt diximus disp. 1. q. 4. art. 2. & passio notius cōuenit definitioni, quàm definito; Arist. autem loquitur, quando definitio, & definitum sunt æquè nota respondenti, vt explicuimus 2. p. Inst. tract. 3. c. 3. Ad 2. demonstrationem esse ex proprijs non intelligi de principijs alteri non conuenientibus, sed de principijs conuertibilibus, & quia idem medium potest cum pluribus passionibus conuerti, ideo potest dici proprium respectu illarum. Ad 3. neg. falsitas sequelæ, sufficit enim quòd passio notius conueniat definitioni. Ad 4. dicimus passionem, & propriam definitionem immediatè conuenire subiecto immediatione subiecti, licèt definitio notius conueniat; secunda passio dicitur etiam subiecto immediatè conuenire immediatione causæ, nam causa eius non est prima passio, sed quidditas subiecti, vide Tromb. cit.

37 Tertiò, quòd non sit medium vt definitio, sed solum vt causa,

causa, prob. ex Sco. q. 3. prol. S. docente non oportere principia scibilis esse principia in se ipsius subiecti, sed esse principia solum, per quæ demonstrentur passiones de ipso. Tum 2. demonstratio dirigitur solum ad tradendam scientiam maioris extremi, non minoris, ergo per accidens est, quod medium sit definitio subiecti. Tum 3. medium quandoque est oratio, quandoque sola dictio, sed dictio nequit dici definitio, quæ semper est oratio, ergo esse definitionem est accidentale medio. Tum 4. medium vt medium est causa, quia scire est rem per causam cognoscere, ergo per accidens est definitio vt medium. Tum 5. definitio subiecti, vt sic dicit causam inhærentiæ, nec *propter quid*, at de ratione medij est, quod sit causa inhærentiæ, & dicat *propter quid*.

Resp. ad 1. sufficere, vt medium sit ratio quidditatiua subiecti, & causa virtualis, vt diximus in 2. p. Inst. tract. 1. c. 4. Scotus autem loquitur de causa formaliter. Ad 2. demonstrationem dirigi ad cognoscendam, nō quidem passionem vt sic, sed passionem in subiecto, idcirco requiri, vt medium cognoscatur vt idem cum passione, & subiecto. Ad 3. propriè semper medium debet esse tota definitio, quandoque verò vtimur vna parte, siue materiali, siue formali, quatenus forma, vel materia sunt radicaliter, & originatiuè causa passionis. Ad 4. medium vt medium non esse causam vt sic, sed causam connexionis prædicati cum subiecto, nec cuiuscunque connexionis, sed illius, quæ est necessaria metaphysicè, ad quod exigitur, vt sit essentiale subiecto, ideoque medium demonstrationis potissimæ vt medium debet esse definitio subiecti, & causa passionis. Ad 5. definitio subiecti vt sic præcisè non dicit causam inhærentiæ, nec *poptcr quid*, sed vt definitio subiecti, & vt est causa pass.

ARTICVLVS III.

De maiori extremo demonstrationis.

38 Tria sunt, quæ possunt habere rationem maioris extremi in demonstratione *propter quid*, (nam de demonstratione *quia* nulla est difficultas, vt supra diximus) scilicet accidens commune, accidens proprium, & subiecti definitio, quæ multiplex est, vel adæquata, & ex omni parte perfecta, & sic continet omnes causas, siue intrinsecas, siue extrinsecas, à quib. res per se dependet in esse; vel incompleta, & inadequata, vt cum datur per vnum, vel duo genera causarum, vt si daretur per causam materialem, vel formalem, aut finalem, vel efficientem, vel per ambas causas intrinsecas, materialem, & formalem, siue sint physicæ, siue metaphysicæ. Hæc autem difficultas intelligi potest tam de demonstratione potissima, quam de demonstratione *propter quid*, sicut supra distinximus, cum medium demonstrationis inquirebamus.

Zab. sæpè cit. sustinet tam accidens proprium, quàm accidens commune posse pro maiori extremo inseruire etiam in demonstratione potissima. De definitione verò communis sententia negat posse à priori, & demonstratione *propter quid* demonstrari de definito, quatenus definitio est, & formaliter capta idest vt est essentialis definito, licèt materialiter sumpta scilicet vt est quoddam prædicatum absolutè acceptum possit demonstrari, si sit inadæquata, puta definitio per causam materialem poterit concludi per definitionem finalis, vel formalis causæ, ita videtur sentire Sco. 2. Post. q. 55.

39 Dicimus primò, accidens commune solum ingredi posse pro maiori extremo in demonstratione *propter quid*, non potissima, passionem verò in demonstratione potissima, hæc conclus. sequitur ex dictis art. præc. & prob. primò, quod accidens commune sit demonstratione *propter quid* demonstrabile de subiecto, nam art. 1. ostendimus quamlibet causam in quocũque genere assumi posse pro medio in hac demonstratione, sed istæ aliquando causant aliquod accidens commune, vt patet in exemplis ibi allatis, quando scilicet accidens aliquod per se consequitur, & semper ad positionem causæ.

Deinde, quòd nequeat esse maius extremum in demonstratione potissima, patet ex dictis art. praced. vbi solam causam formalem posuimus pro medio. Tum quia conclusio demonstrationis potissimæ debet esse simpliciter necessaria, per se, de omni, & quatenus ipsum, vt q. seq. dicemus, sed accidens commune non conficit cum subiecto propositionem cum his conditionibus, quia ex sua ratione formali potest adesse, & abesse, ergo non necessariò conuenit; non inest omni tempore subiecto, ergo non est de omni posterioristico. non prædicatur per se in primo, vel secundo modo, ergo non est per se, quomodo ad demonstrationem exigitur; nec tandem necessariò conuertitur cum subiecto, itaut conueniat omni, soli, & semper, nam hoc est peculiare accidentis proprij, vt docet Porph. c. de prop. ergo non est quatenus ipsum. Nec valet responsio Zab. hæc accidentia dici posse necessaria necessitate causæ, quatenus ad positionem talis causæ sequuntur talia accidentia, licèt non sint necessaria necessitate subiecti. Non valet, quia iam concedit vt sic non conficere demonstrationem potissimam, & simpliciter, ad quam requiritur potissima necessitas, & certitudo propositionum, vt diximus art. præced. qualis non esset hæc necessitas; tum quia nec necessariò sequuntur ad positionem talis causæ, nam ab alia causa naturali contraria, & maioris virtutis, aut saltim à Deo possent impediri, ergo hæc necessitas causæ non erit simpliciter necessitas, vide P. Fabrum theor. 14. & 15.

40 Ex his manet probata alia pars concl. quod possimus vti in demonstratione potissima pro maiori extremo passione subiecti; nam hæc conficit propositionem simpliciter necessariam, per se, de omni, & quatenus ipsum, cum conueniat omni, soli, & semper, nec per potentiam Dei possit à subiecto seiungi, & consequenter non continget subiectum aliter se habere.

Contra obijc. quod accidens commune sit maius extremum in demonstratione potissima. Tum quia per se in secundo modo dicitur de subiecto, nam illud prædicatur in secundo modo, quando subiectum ingreditur definitionem illius, accidens autem per subiectum habet definiri. Tum 2. vel accidens commune per se conuenit subiecto, & habetur intētum, vel per accidens scilicet ratione alterius, idem quæritur de isto alio an per se, vel per accidens conueniat, & sic vel dabitur subiectum, cui inerit per se, vel procederetur in infinitum. Tum 3. si per se non inesset, non magis vni subiecto conueniret, quam alteri cuicunque quod est falsum, quia non quodlibet est in quolibet. Tandem Arist. 1. Post. 22. docet de eclypsi dari scientiam, ait enim *Eorum; quæ sæpè fiunt, demonstrationes, & scientiæ, vt Lunæ defectus, manifestum, quod secundum quod quidem tales sunt, semper sunt*; eclypsis autem est accidens commune: & 2. Post. his demonstrationibus de accidentibus communibus accommodat, & declarat conditiones in 1. lib. assignatas, quæ sunt demonstrationis potissimæ.

Resp. ad 1. neg. assumptum, quia vt diximus in 2. p. Inst. tract. 1. c. 3. ad propositionem per se secundi modi præter hoc quod subiectum ingrediatur definitionem prædicati, requiritur necessaria habitudo causæ efficientis metaphysicæ ad effectum, quæ solum est inter subiectum, & accidens proprium. Ad 2. dicitur per se conuenire idest immediatè, non verò per se idest necessariò, quod requiritur ad demonstrationem. Ad 3. adhoc vt cuilibet non insit, sufficit, per se competat subiecto in quarto modo, quatenus datur in aliquo subiecto causa intrinseca accidentis communis, hoc autem non sufficit, sed requiritur illa necessaria habitudo ad potissimam demonstrationem, vt non contingat subiectum aliter se habere. Ad 4. solum probat dari de his accidentibus demonstrationem *propter quid*, non potissimam; nec Arist. 2. Post. omnes conditiones adaptat illis demonstrationibus, sed solum illis exemplis declarat, quo pacto medium sit causa maioris extremi.

41 Dicimus 2. definitionem non habentem aliam causam priorem non posse de definito demonstrari à priori, seu esse maius extremum in demonstratione *propter quid*, at definitionem habentem aliam causam priorem posse esse maius extremum, & à priori demonstrari de definito per illam causam, etiam vt essentialis est definito; talis autem demonstratio probabiliter videtur esse *propter quid*, non potissima; ita Tat. 2. Post. q. 2. dub. 3. quem sequuntur Auersa q. 28. sect. 6. & Amic. 2. Post. tract. vlt. q. 5. dub. 1. nec aliud intendit Doct. cit. si rectè perpendatur; Prima pars probatur, quia si caret causa, à qua dependeat in esse, non habebit medium sufficiens, quo possit demonstrari à priori de definito. Tales autem definitiones sunt præcipuè adæquata, & vndequaq; perfecta, quæ scilicet datur per omnes causas, à quibus res pendet in esse, cum enim omnes includat causas, nulla remanet accipienda, qua vti possimus pro medio, & si aliqua ex illis acciperetur, cum hæc sit quoq; demonstrata in concl. idem demonstraretur per idem. Similiter eadem ratione definitio continens omnes causas essentiales, puta proprium genus, & propriam differentiam, non poterit per aliam causam essentialem demonstrari, vt probat ibi Scotus, nam quidditas subiecti esset quæstio, & præsuppositum simul, & semel, esset quæstio, quia demonstraretur in conclus. de definito, esset præsuppositum, quia assumeretur vt medium, saltim secundum partem.

42 Secunda pars, quod definitio aliam priorē supponens tāquam causam possit à priori demōstrari, etiam vt est quiddita-

tiua definitio, est Arist. vt infra videbimus; & prob. quia illa est demonstrabilis propositio à prioti, quæ habet causam proximã connexionis prædicati cum subiecto, talis esset ista definitio, etiam vt est essentialis definito, ergo &c. Vt autem cognoscamus, quænam sint istæ definitiones, oportet inspiccre ordinem causarum inter se; nam in primis, quia nulla causa adæquata in suo genere aliam supponit priorem in eodem genere, aliter non esset totalis, sed partialis, ideo nulla definitio materialis, v.g. poterit demonstrari per aliam definitionem materialem. Et quia finis dicitur prima causa, idcirco per definitionem finalem poterit demonstrari de re definitio tam materialis, quàm formalis, vt ex hoc, quod domus est ordinata ad defendendum nos à pluuia, & tempestatibus, optimè concludere possumus debere ex tali determinata materia, & speciali forma construi, quod est probare definitionem materialem, & formalem domus, & consequenter etiam vt sumuntur essentialiter, & quidditatiuè, nam eo ipso quo probatur aliquid esse materiam, vel formam alicuius, ostenditur adhuc esse de essentia illius, quia materia, & forma sunt partes essentiales, sic de lanterna prob. quod debeat ex materia perspicua constare ex fine, quod est illuminare; & ex hoc, quod homo est ad beatitudinẽ ordinatus deducitur esse substantiam intellectualem, quæ solum est beatitudinis capax; quod prædicatum concluditur vt essentiale homini, sicut homo secundum suam essentiam respicit beatitudinem vt finem. Causa efficiens etiam, quando est necessaria, determinata, & cõuertibilis causa alicuius predicati essentialis effectus, quod se habebit vt causa formalis ipsius effectus, in tali casu poterit concludere definitionem formalem effectus, vt quod prouenit à principio essentialiter libero, est indifferens intrinsecè, & essentialiter, vt possit esse, & non esse, volitio prouenit à voluntate, quæ est principium essentialiter liberum, ergo volitio est indiffer[ẽ]s essentialiter &c. in hoc syllogismo maior extremitas est definitio libertatis actus in genere causæ formalis, medium est definitio eiusdem libertatis data per causam effectiuam. Tandem quia materia, & forma aliquo pacto sunt sibi inuicem causæ ex dictis disp. 8. Phys. qu. 1. art. 1. poterit definitio formalis per ma[te]rialẽ demõstrari, & è cõtrà; vt omne cõstans ex corpore organizato, constat etiã ex anima, quæ est actus talis corporis, equus cõstat ex corpore organizato, ergo &c. & è conuersò itẽ definitio materialis demõstrationis prob. per alterã formalẽ, quę ab alijs dicitur quoq. finalis.

43 Tandem, quod hæ demonstrationes probabiliter reduci debeant ad *propter quid*, non ad potissimam, probari potest, nõ enim satis euidenter saluantur conditiones potissimæ in illis, quia præmissæ non videntur esse de omni, per se, & secundum quod ipsum, aut saltim non omnes istæ demonstrationes, & si oppositum velis sustinere nil contra nos.

In contrarium obijc. quod qualibet definitio possit à priori probari, etiam adæquata. Tum quia poterit probari per regulas logicales, scilicet, per definitionem definitionis, sicut cum volumus ostendere aliquem syllogismum esse in modo, & in figura, vtimur regulis logicalibus de syllogismo traditis, sic Arist. 2. Post. 17. ostendit definitionem ternarij, quod sit *numerus impar primus*, esse veram, & quidditatiuam definitionem per regulas logicales, & definitionem definitionis. Tum quia hæc definitio, eclypsis est priuatio luminis solaris propter obiectionem terræ, est adæquata, & tamen demonstratur, vt quod priuatur lumine solari propter obiectionem terræ, eclypsatur, Luna priuatur &c. ergo eclypsatur.

Resp. ad 1. ex Arist. 2. Post. 8. vbi negat probationem illam esse veram demonstrationem, ratio est, quia regulæ logicales non sunt causæ in essendo, sed solum rationes cognoscendi, & notificandi, quare non procedit ex causis concl. tum quia procedit ex communibus, nam illæ regulæ cuilibet definitioni adaptari possunt, & tandem non ostenditur per illas definitionẽ de definito propriè loquendo, sed tãtum definitionem adæquatam habere conditiones optimæ definitionis. Ad 2. nec illa definitio est adæquata, quia deficit causa materialis, quę est Luna, nec demonstratur de definito, scilicet, de eclypsi, sed de Luna, quæ est subiectum, in quo recipitur eclypsis.

44 Contra 2. partem opponitur 1. authoritas Aristot. qui 2. Post. à c. 2. ostendit *quodquid*, seu definitionem non posse demonstrari à priori de definitio, & si aliquando demonstratur, illam non esse demonstrationem, sed logicum syllogismum; idem docet 6. Met. tex. 1. Scot. etiam 2. Post. qu. 55. ex professo ostendit *quodquid* formaliter non posse demonstrari neque à priori, neque à posteriori, at absolutè sumptum, & materialiter posse à posteriori demonstrari, à priori tamen non omne, sed aliquod, non enim vult definitionem formalem posse per materialem demonstrari, sed è contra materialem per formalem, & finalem; idem docet super tex. Met. cit. & 6. Met. qu. 1. ad 5. princ.

Vt adæquatè satisfaciamus huic obiectioni, diligenter indaganda est mens Arist. in illis tex. & quo pacto procedit; primò igitur in tex. 2. quærit, an definitio, & demonstratio sint de eadem re; & negatiuè resoluit, quia demonstratio est accidentis complexi, & affirmatiuè, vel negatiuè concludit, definitio est essentiæ, incomplexi, nec affirmat, aut negat, immo pro principio inseruit demonstrationis. Deinde à tex. 3. vsque ad 8. disputatiuè quærit, an definitio sit demõstrabilis, & pro parte negatiua arguit; tum quia non est demonstrabilis syllogismo reduplicante (scilicet in quo medium assumatur in præmissis cũ hac reduplicatione *in quid*, quod requiritur, vt possit deinde concludi in quid maius extremum de minori) nam in min. peteretur principium, quatenus medium diceretur *in quid* de subiecto, cuius tamen quidditas quæritur, nec medium esset indemonstrabile de subiecto; tum quia nequit demonstrari diuisione, nam iste modus discurrendi non est à priori, nec necessariò illatiuus, & minor esset probanda, quare ille syllogismus non esset demonstratio; tum quia non est demonstrabilis per definitionem definitionis, vt oratio indicans hominem per essentialia est definitio illius, animal rationale exprimit hominem per essentialia, ergo &c. nam in min. petitur principium, idem enim est esse definitionem, & exprimere rem per essẽtialia; tum quia nequit ostendi per definitionem contrarij, nam procederet ex æque ignotis, & possit dari circulus, & alias rationes adducit pro hac re.

45 Deinde à tex. 8. incipit propriam aperire sententiam, & in illo tex. primò distinguit de causa, quod quædam est eadem, quædam est alia i[d]est quędã intrinseca, quædam extrinseca, & hæc vel est demõstrabilis idest potest demõstrationi inseruire, & sic poterit esse medium, quo demonstretũr *quid est*, seu definitio, & subdit, quod hæc non est demonstratio, sed syllogismus topicus, subiungit postea alium modum, quo contingit scire *quid est*, nempe cum ab effectu per se demonstrando *si est*, simul deuenimus in cognitionem *quid est*, vt omne astrum patiens interpositionem terræ eclypsatur, Luna patitur interpositionem terræ, ergo, eclypsatur, quo syllogismo scitur *si est* eclypsis, & *quid est*, & *propter quid*; in fine deinde huius textus, & initio sequentis veluti epilogat, quæ docuerat, & quod non possit ostendi *quid est*, quando non habet causam aliam idest extrinsecam, quando tamen ipsam habet, possit demõstrari, sed logico syllogismo: addit vlterius diuisiones quasdam definitionis, & præcipuè in tex. 10. ait, quod quædam definitio est principium demonstrationis, quædam cõclusio, quædam à demonstratione sola positione terminorum differens: & tandem in fine huius tex. concludit, *Manifestum igitur ex dictis, & quomodo est ipsius quid est demonstratio, & quomodo non est, & quorum est, & quorum non est.*

46 Ex his colligitur primò, Arist. *quid est* accepisse, prout quid completum ex omnib. causis intrinsecis: 2. si habet causã extrinsecam, posse demonstrari, 3. hunc syllogismum appellasse logicum, & demonstrationem, quod debet exponi comparatiuè scilicet in ordine ad potissimam demonstrationem dicitur syllogismus logicus, sed quia est syllogismus certus, euidens, & per causam, erit demonstratio *propter quid*, ex quo magis confir. vltima pars nostræ concl in hoc sensu explicari potest in 6. Met. Nec aliud voluit Sco. asserere, sumpsit enim *quodquid est*, reduplicatiuè idest vt perfectè explicat quidditatem rei secũdum omnia predicata essentialia, & hoc pacto negat posse probari à priori per alias causas intrinsecas, & demonstratione potissima, in qua, inquit, semper est suppositum, & medium. Verum est ibi Scot. potius recitare sent. Expositoris, quam suppresso nomine authoris ibi innuit, quàm propriã mentem declarare, vnde negat materiam esse causam formæ, & consequenter *quodquid* formale posse demonstrari per *quodquid* materiale, & tamen potius oppositum est verum, vt enim eodem Sco. ostendimus disp. 5. Phys. q. 3. art. 2. & 3. eodem modo exponi potest in Met. cit.

Secandò ad idem arg. ratione. Tum quia peteretur principium, nam in minori medium deberet de subiecto prædicari in quid, quod enim *quodquid est* potest per aliquod accidentale demonstrari, & sic supponeretur in min. *quid est* subiecti, quod quæritur in concl. peteretur etiam principium in maiori, quia maius extremũ prædicaretur de medio *in quid*, & tũc vt sit vera predicatio, medium debet supponere pro subiecto concl. & sic maior non differret à conclus. quæ ratio est Arist. Tum 2. prædicatum in concl. demõstratiua debet esse accidens ex 2. Post. c. 2. ergo nequit esse definitio. Tum 3. definitio non potest prædicari, nisi de definito, at si demonstraretur, deberet de medio

præ-

praedicari. Tum 4. omnis definitio immediatè competit definito, maxime si datur per causas intrinsecas, ergo quaelibet est indemonstrabilis. Tandem sequitur hanc demonstrationem, per quam scitur substantia, nobiliorem esse potissima, per quam scitur accidens.

47 Resp. neg. seq. non enim in min. petitur principium, quia non est eadem definitio, quae est medium, & quae concluditur, neq. in maio. nam in maiori medium supponit pro subiecto distinctè cognito, seu pro definitione ipsius, in conclusione vero subiectum supponit pro se confusè cognito, sicut vniuersaliter definitio, & definitum differunt, non enim sunt termini synonimi, & haec differentia sufficit, vt sint distincti termini, & ne principium petatur, vt diximus disp. 1. qu. 4. art. 2. nec authoritas Arist. vrget, nam ibi disputatiuè loquitur, vt ipsemet se declarat. Ad 2. ibi est sermo de demonstratione potissima, in qua semper passio est maius extremum. Ad 3. neg. assumptum, nam vna definitio potest de altera dici, vt syllogismus constans ex veris, primis, & immediatis, &c. est faciens scire. Ad 4. assumptum est verum in eodem genere, vt definitio materialis est immediata in genere materialis causae; vel vt ait Doctor hic, quaelibet est immediata immediatione subiecti, quia inter ipsam, & definitum nihil mediat, cui prius conueniat definitio, non tamen quaelibet est immediata immediatione causae.

Ad 5. quamuis ex illo capite possit perfectior dici demonstratio concludens definitionem, quam concludens passionem, tamen obiectum scientiae est conclusio, vt à principijs dependens, hinc quia principia potissimae nata sunt gignere certiorem, & magis necessariam notitiam, quam principia demonstrationis *propter quid*, idcirco absolutè illa erit demonstratio potissima, quae facit scire passionem.

QVAESTIO III.

De praemissis Demonstrationis.

48 VT praemissas Demonstrationis declaremus, ipsarum conditiones erunt expendendae. Arist. 1. Post. cap. 2. quasdam conditiones assignat premissarum, quasdam verò c. 4. & praecipuè locutus est de demonstratione *propter quid*; conditiones sunt istae, vt sint verae, primae, & immediatae, priores, notiores, causae conclusionis, propriae, necessariae, de omni per se, de praedicato vniuersali, secundum quòd ipsum, & primò; de quibus multa diximus 2. p. Inst. tract. 1. idcircò quae satis ibi exposita fuerunt, hic praetermittemus; sic se habet prima conditio, quod sint verae; secunda tamen conditio exactius erit inuestiganda; quapropter in duos art. hanc quaestionem diuidemus, in primo agemus de primitate, & immediatione praemissarum, in 2. de caeteris conditionibus. Sed prius interim corrigendus est patentissimus error Ouuied. controu. 10. Log. punc. 4. nu. 6. vbi ait opus non esse demonstrationem constare semper propositionibus quae sunt per se, vt patet, inquit, in hac demonstratione Omne progressiuum est viuens, omnis homo est progressiuus, ergo omnis homo est viuens, in qua minor non praedicatur per se de subiecto, quia progressiuum non est propria passio hominis, sed animalis. Profectò in hoc puncto omninò hallucinatur Ouuied. nam Arist. 1. Post. c. 4. disertè docet perseitatem esse quendam necessitatis gradum, qui reperiri debet in propositionibus demonstrationem intrantibus, adeo quod si propositio non sit in aliquo dicendi modo ex quatuor, quos ibi assignat, fit prorsus inepta ad demonstrationem constituendam, vt satis probatum est 2. part. Inst. tract. 1. & in demonstratione, quam Ouuied. adducit, falsum est illam minorem non esse propositionem per se, & praedicatum eius non per se de subiecto praedicari, scilicet, progressiuum de homine, nam per primam regulam antepraedicamentalem quicquid per se praedicatur de superiori, de inferiori quoque necesse est praedicari, vnde si progressiuum de animali praedicatur per se, vt eius adaequata passio, etiam de homine per se praedicari debet, licet non primò, & adaequatè, seu secundum quod ipsum, itaque hoc exemplum minimè probat illam minorem non esse propositionem per se, sed probat tantùm non esse secundum quod ipsum, qui erat vltimus gradus necessitatis in propositionibus loc. cit. ab Arist. assignatus, neque cum gradu perseitatis confundi debet, licet enim omnis propositio secundum quod ipsum sit quoque per se, non tamen è contrà, nam dari potest propositio, quae sit per se, licet non secundum quod ipsum, & talis est omnis propositio, in qua passio superioris praedicatur de inferiori.

ARTICVLVS I.

Explicatur primitas, & immediatio praemissarum, vbi de propositione per se nota.

SVpponimus ex 2. p. Inst. tract. 1. cap. 4. primitatem, & immediationem non esse duas conditiones praemissarum, sed vnam, & nil aliud significare quam praemissas debere esse indemonstrabiles per aliud medium à priori, & in eodem genere, & consequenter quod seipsis cognoscantur, vnde per se notae dici solent; hinc orta est celebris illa difficultas inter veteres tum Scotistas, tum Thomistas, tum Nominales, quid sit propositio per se nota, quae difficultas re vera est ferè de nomine, vt Recentiores aduertunt, & P. Faber theor. 7. quapropter breuiter erit explicandum prius, quid sit propositio per se nota in sententia Scoti, deinde quo pacto haec conditio competat praemissis demonstrationis.

49 Circa primam partem difficult. not. ex Lich. 1. d. 2. qu. 2. quod in propositione per se nota ly *per se* non sumitur, vt distingitur contra per accidens, quasi quod esse notum dicatur de aliqua propositione in aliquo modo dicendi per se, sed vt distinguitur contra per aliud, itaut illa sit propositio per se nota, quae non habet euidentiam ab alio; hinc definitur à Sco. 1. d. 2. q. 2. A, eam esse, *quae ex terminis proprijs, qui sunt aliquid eius, vt sunt eius, habent euidentem veritatem*; ex quo deducitur non excludi cognitionem terminorum, quia inquit Doct. impossibile est, aliquam propositionem cognosci terminis illius ignoratis, nam secunda operatio intellectus praesupponit primam, vnde dicebat Arist. 1. Post. 6. principia cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus; & multò minus excludi debet potentia intellectiua per ly *per se*, quia notitia necessariò est ab intellectu; quare quod excluditur, est omne aliud, per quod tanquam per medium moueatur intellectus ad eliciendum assensum in propositionem illam, sed statim ac apprehendit terminos illius propositionis, vi talis apprehensionis cognoscat euidēter connexionem inter illos, & idcirco ait habere euidētiam ex terminis proprijs; addit, *vt sunt eius*, idest quando concipiuntur in cōsensu, in quo ponitur integrare propositionem illam; nam termini possunt diuersimodè eādem rē significare, scilicet, cōfusè, vel distinctè, vt sunt definitio, & definitum, definitio enim distinctè significat, quod definitū cōfusè repraesētat ex dictis disp. 1. q. 4. art. 2. vult ergo Doct. quod illa sit propositio per se nota, cui assentit intellectus vi apprehensionis terminorum ipsius cognitorum eo modo, quo propositionem componunt, itaut si terminus cōfusè repraesentat, ex cognitione cōfusa ipsius moueatur intellectus ad assensum, vt in hac propositione *Omne totum est maius sua parte*, si distinctè, ex cognitione distincta eliciat iudicium; non autem erit propositio per se nota, si ex termino confusè significante cōstaret, tamen vt assētiret intellectus, esset necesse, quod distinctè conciperet significatum illius termini; vt si aliquod praedicatum euidenter cōcipiatur cōuenire subiecto ex cognitione distincta definitionis, non sufficeret autem cognitio confusa definiti. propositio, in qua praedicatum diceretur de definito, non esset per se nota, quia indigeret, vt euidenter perciperetur, alio termino, scilicet, definitione, qui nō esset terminus ipsius, cum sit diuersus à definito, ex dictis disp. cit. cōtra Thomistas, essetq. per aliud nota.

50 Hinc non rectè Posnan. asserit in sent. Doct. requiri ad propositionem per se notam, vt semper ex cognitione distincta terminorum debeat moueri intellectus ad assensum propositionis, itaut nulla sit propositio per se nota, quae ex terminis confusè significantibus constet. Hoc enim est contra ipsum Scot. cit. & contra Scotistas ferè omnes, vt Lich. Tat. Barg. Fabrum, Smisinch. Vulpes, & alios, clarè enim Doct. ibi ait propositionem illam esse per se notā, si ex cognitione confusa terminorum statim euidenter appareat illorum connexio, absque eo quòd distinctè cognoscantur; imò subdit, quòd propositio, quae est se nota terminis confusè cōceptis, est etiam per se nota terminis distinctè cognitis, non tamen è cōtrà necessum est propositionem per se notam, terminis distinctè perceptis, esse talē si cōfusè accipiantur. Haec tamen doctrina clarior apparebit, si dubia, & obiectiones aduersariorum dissoluerimus.

Primò igitur dubitari potest ex Caiet. dicente, quòd cum prima passio praedicatur de definito, quamuis illa propositio possit per definitionem probari, adhuc erit per se nota, saltim secundum se, licèt nō quoad nos, quia definitio, & definitum, quamuis quoad nos differant, non tamen secundum rem. Attamen haec opinio explosa manet ex dictis disp. cit. vbi ostendimus definitionem, & definitum non differre solum ratione

ratiocinante, sed ex fundamento in re, & per consequens nec secundum rem erit per se nota, sed demonstrabilis demõstratione potissima, quæ est à priori, & per causam, non quidem in cognoscendo tantum, sed etiam in essendo, ergo non solum quoad nos erit demonstrabilis, sed etiam in se spectata, nam ordo causæ in essendo non attenditur solum penes nostrum concipiendi modum, vt est ordo causæ in cognoscendo, qui in demonstratione à posteriori reperitur, verum etiam in rebus ipsius; vnde principia immediata dicuntur indemonstrabilia secundum rem, & à priori, quamuis à posteriori, & quoad nos demonstrentur, ergo quælibet propositio à priori demonstrabilis erit secundum rem demonstrabilis.

51 Secundò dubitari potest ex Mayr. eo quia dantur multæ propositiones indemonstrabiles, & consequenter per se notæ, & tamen non ex apprehensione terminorum, vt sunt propositiones cognitæ per sensum, vt nix est alba, ignis est calidus. Sed resp. faciliter has propositiones propriè nec esse indemonstrabiles, quia verè in niue datur causa per se albedinis, & in igne causa caloris, per quam demonstratione *propter quid* suo modo poterit calor de igne, & albedo de niue demonstrari; nec istas propositiones esse per se notas, quia non ex apprehensione terminorum cognoscuntur, sed cognitione sensitiua, & experimentali, & consequenter per aliud, non per se; vnde communiter negatur propositionem aliquam contingentem esse per se notam, quia ex cognitione terminorum non percipitur ipsorum connexio, sed per aliud extrinsecum: nisi velimus dicere esse per se notas, quatenus primò à sensibus percipiuntur, vt infra.

Tertiò dubitatur circa diuisionem propositionis per se notæ, nam Thomistæ ipsam diuidunt in propositionem per se notam, & per se noscibilem; vel in propositionem per se notam in se, & notam nobis; nota in se est, quæ nullum habet medium, quo possit probari connexio terminorum, tamen à nobis non cognoscitur nisi per aliquod medium extrinsecum; nota nobis, & in se est, cum nos apprehendimus connexionem illã vi terminorum, quæ adhuc est duplex, vel enim est nota omnibus tam insipientibus, quam sapientibus, vel sapientibus solum, quo pacto Boet. in hebdom. diuisit communem animi conceptum, & Arist. 1. Top. c. 3. diuisit problema.

52 Istæ diuisiones nõ approbantur à Scot. cit. nam prima nõ est bona diuisio, quæ ex membris omninò distinctis constare debet, eadem autem propositio dici poterit per se nota, cum est actu cognita, & per se noscibilis, cum actu non cognoscitur, quæ cognitio accidit propositioni. Secunda verò, vt ibi explicatur, nec valet, quia propositio non solum formalis, sed etiam obiectiua, vt propositio est, dicit ordinem ad intellectũ; ergo si termini, ex quibus constat, non sunt apti ad causandum assensum, non erit per se nota in se, quapropter omnis propositio in se nota per se erit etiam nota nobis, seu possibilis à nobis cognosci, si termini conciperentur; at si nos cognitis terminis non cognoscimus euidenter connexionem, signum euidens non sufficere cognitionem illam, quam habemus de illis terminis, sed requiri cognitionem perfectiorem, quæ erit distincta, illa autem erit confusa, & consequenter propositionem illam ex se non esse per se notam, quia ad sui cognitionem requirit notitiã alterius propositionis ex terminis distinctè significantibus constantem, sicut enim terminus confusè significãs est diuersus à distinctè significante eandẽ rem, ita propositiones ex illis compositæ. Nec est eadem ratio de communi cõceptu, & problemate, nam ista non dicunt, nisi propositiones probabiles, quæ non ex terminis immediatè percipiuntur, sed ex motiuis & rationibus probabilibus, vnde rectè quædam sunt notæ omnibus, quædam sapientibus tantũ, prout magis, vel minus conuincunt rationes: at propositio per se nota dicitur talis ex apprehensione terminorum, & quia tam sapientes, quam insipientes, vt cognoscant illam, necessariò apprehendere debent terminos, qui statim causant assensum, sequitur omnem propositionem per se notã esse talẽ sapientibus, & insipiẽtibus.

Idcirco recentiores Neoterici, vt Auersa, & Ruuius hanc diuisionem aliter explicant, scilicet quod propositio per se nota in se, est, quæ constat terminis notioribus natura; per se nota nobis, quæ ex terminis nobis notioribus componitur; & dicunt coincidere cũ diuisione illa Arist. de notioribus natura, & nobis tradi. a 1. Post. c. 2. & 1. Phy. c. 1. Sed quãuis rectè diuidat Aris. notiora nobis, & natura, quia quædã ordine naturæ prius nata sunt concipi, quædam verò ordine doctrinæ dicuntur notiora nobis, quia facilius percipiuntur, vt sunt sensibiliora ex dictis disp. 1. q. 6. tamen in rigore loquendo propositio per se nota non potest constare ex notioribus nobis, quia, vt contra Mayr. diximus, non sunt apti ad causandum assensum ex propriis rationibus sed potius ex cognitione sensitiua, & experimẽtali intellectus assentit, vt in hac, nix est alba, quam etiam ipsi Aduersarij respuũt à ratione propositionis per se notæ, licèt deinde illã admittant; hæc satis de propositione per se nota, vide Fabr. theor. 7. & 1. sent. d. 14. c. 1. & alios Scotistas cit.

53 Circa alteram quæsiti partem, an præmissæ demonstrationis debeant esse immediatæ, loquendo de demonstratione *propter quid*, est vna opinio, quod ambæ præmissæ debeant esse immediatæ, & indemonstrabiles, non solũ virtualiter, sed etiã formaliter, demonstratio verò solum virtualiter immediatis sit demonstratio *quia*. Alia est opinio, quod sufficiat ad demõstrationem *propter quid*, ex virtualiter immediatis constare, dummodo demonstrans sciat resoluere principia virtualiter immediata in formaliter indemonstrabilia, ita docet Doctor 1. Post. q. 11. in fin. quamuis non se declaret expressè, an prima demonstratio sit *propter quid*, vel *quia*.

Res est facilis negotij, primò enim certum est ad demõstrationem potissimam requiri, quod constet ex formaliter immediatis, & per se notis, cum enim in hac demonstratione cõcludatur passio de subiecto per definitionem subiecti ex dictis q. præced. iam tam maior, quam minor erunt immediatæ, in maior. namq; passio dicitur de definitione, & in min. definitio de definito, quæ prædicata immediatè conueniunt proprijs subiectis. Tum quia habere hæc principia dicit perfectionem scilicet independentiam, ergo huic demonstrationi competet. At loquendo de demonstratione *propter quid*, in communi vtraq; opinio est probabilis: prima videtur habere fundamentum in Arist. nam 1. Post. c. 2. probans hanc conditionem principiorũ ait *ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet non habens demonstrationem ipsorum, scire enim quorum demonstratio est, non secundum accidens habere demonstrationem est*; quibus verbis videtur innuere principia non per accidens sciri debere, hoc est non per aliud, sed seipsis, & tex. 30. docet subalternatam scientiam demonstrare *quia* ex hoc, quod per principia solum virtualiter immediata procedit, vt explicuimus disp. præced. q. 4. art. 2. ad 1. princ. quo sensu declarauimus definitionem demonstrationis traditam ab Arist. 1. Top. supra q. 1. artic. 1. in fin. & 2. p. Inst. tract. 1. c. 4. Secunda verò opinio est satis probabilis, habetq; suum fundamentum in Arist. nam in fine c. 2. docet aut omnia, aut quædã principia melius cognosci conclusione, quia scilicet quædam dantur, quæ demõstratione cognoscuntur, sicut conclusio, & talia erunt principia virtualiter immediata, nec obscurè colligitur ex verbis cit. pro altera opin. dum ait, *non sciet non habens demonstrationem ipsorum* idest si principia erunt mediata, oportet de ipsis habere demõstrationem, aliter nulla esset scientia; quam opinionem vt magis Scoticam, & communem secuti sumus 2. p. Inst. tract. 1. c. 4. iuxta quam dici deberet definitionem traditam 1. Top. non esse demonstrationis in cõmuni, sed *propter quid* solum, vt innuimus supra q. 1. art. 2. ad 1. princ. similiter sciẽtiam subalternam vt sic non demonstrare, *quia*, sed *propter quid*, quod etiam tetigimus disp. præced. q. 4. ar. 2. respõdendo ad 2. princ. in fine; in illis enim sententijs, in quibus non adsunt rationes conuincentes, non debemus determinatè alteram tantum partẽ sequi.

54 Dubium tamen esse potest, an principiorũ resolutio debeat fieri vsq; ad prima principia vniuersalissima, vt sunt principia metaphysicalia, quæ dignitates appellari solent, itau. demonstrans non solum debeat resoluere suas conclusiones vsq; ad principia propria in determinato genere, & immediata, sed etiam vsque ad prima, & notissima, an verò sufficiat resoluere principia in propria & determinata. Et quidem quòd necessariò habens demonstrationem ex principijs virtualiter immediatis, debeat habere notitiam principiorum formaliter immediatorum, à quibus illa essentialiter dependent, iam fusè ostẽdimus disp. præced. q. 4. art. 2. Tum quia in causis essentialiter subordinatis, inferior non operatur, nisi actu concurrat superior, ergo principia virtualiter immediata nequeunt causare scientificam conclusionem, si principia formaliter immediata, à quibus in hac causatione essentialiter dependent, actu non concurrerent. Dubium igitur est de primis, & vniuersalissimis principijs, nam Ægid. Ven. in text. 19. & alij affirmant.

Oppositũ tamẽ est verius, nã etsi formaliter ignoraret aliquis illa principia, posset adhuc habere demõstrationem peculiaris concl. si propria, & immediata principia illius cognosceret. Tũ quia vnica, vel saltim paucissimæ essent demonstrationes potissimæ, tot scilicet quot essent ista vniuersalissima principia, quia omnia alia ab istis dependent, ergo nõ possent cõstituere demõstrationẽ potissimã de cuius ratione est habere principia indepẽdẽtia quoad causationẽ cõcl. Tũ quia nec cõcl. nec principia peculiaris demõstrationis quoad cognosci pẽdẽt ex illis.

55 Di-

55 Dices dignitatem esse vnum ex praecognitis ante demonstrationem ex 1. Post. 2. Tum quia explicans tex. 5. quae sint principia immediata demonstrationis, illa diuidit in dignitates, & positiones, ergo vtraque cognosci debent ante demonstrationem. Tandem quia veritas omnium principiorum pendet à veritate dignitatum, ergo ad quamlibet demonstrationem concurrere debent etiam vniuersalissima principia. Resp. quidam per dignitatem ibi exponunt principia propria, & immediata, vt diximus 2. p. Inst. tract. 1. c. 1. si verò intelliguntur vniuersalissima principia, vel est sermo de praecognitis ante omnem scientiam, vel si de peculiari demonstratione loquatur, praecognosci debent non formaliter, sed habitualiter, vt scilicet non adsit cognitio opposita in intellectu; vel si adhuc formalis cognitio praexigitur ad demonstrationem, hoc erit, non quia requirantur ad causandam conclusionem, sed tãtum, quia si à proteruo negarentur propria principia, nonnisi per illa vniuersalissima probarentur demonstratione ducente ad impossibile; tum quia etiam in proprijs principijs includuntur contracta, nam si verum est *quodlibet, aut esse, aut non esse*, verum quoque erit hominem vel esse, vel non esse animal rationale, & consequẽter, si quis scit hominem esse rationalem esse verum, scit quoque oppositum esse falsum, & hoc est, quod aliqui dicunt principia vniuersalissima includi virtualiter in qualibet demõstratione. Ad 2. ibi loquitur de dignitate largè, vt dicit principia cuiuslibet scientiae, in qua dantur propriae dignitates, vt est locutus text. 25. vel loquitur de demonstrationibus mathematicis, quarum multae ex talibus principijs integrantur: vel tandem quia dignitates ingrediuntur quamlibet demõstrationẽ contractè per terminos speciales. Ad 3. patet ex dictis.

56 Hanc immediationem huc usque explicatam conuenire diximus demonstrationi à priori, & per causam; caeterum si de demonstratione *quia*, & ab effectu loqui velimus, ipsa quoque debet habere sua immediata principia, quibus cognitis quietatur intellectus, nec vltra progreditur inquirendo in tali ordine cognitionis, aliter vel daretur processus in infinitum, vel conclusio non esset scientifica; haec autem immediatio non est eiusdem rationis cum praecedenti, nam quae conuenit demõstrationi à priori debet reperiri in principijs se ipsis euidentibus, & non per alia priora, at immediatio requisita ad demonstrationem à posteriori debet inesse in principijs euidentibus non per alia principia in ordine cognitionis à posteriori, aliter non essent immediata, & talis est immediatio illarum propositionum, quae à cognitione sensitiua dependent, à sensibus enim omnis nostra cognitio originem ducit, quae propositiones, quamuis sint mediatae, & demonstrabiles à priori, sunt tamen à posteriori indemonstrabiles, vt cum Sco. in 1. d. 3. q. 4. E. diximus supra q. 1. art. 2. ad 2. & si in hoc sensu Thomistae intelligunt propositionem per se notam quoad nos, potest admitti ipsorum opinio, vt supra ostendimus.

ARTICVLVS II.

Caeterae conditiones dilucidantur.

57 Tertia conditio est, quòd sint *priores*, quae praemissae referuntur ad conclusionem, nam aliquid dicitur primũ per negationem prioris, dicitur prius per habitudinem ad posterius, vnde aliqua propositio est prima, quia non habet aliam priorem, non ob id tamen erit prior respectu alicuius conclusionis, vt notat Sco. 1. Post. qu. 11. sic *Omne totum est maius sua parte*, dicitur prima, non est tamen prior respectu huius concl. omnis homo est risibilis, quia non dicit habitudinem ad illam tanquam ad suum posterius. Dicuntur etiam praemissae priores, quia cum causent conclusionem, praecedunt ipsam ex dictis disp. 11. q. 4. quae conditio sic explicata conuenit etiam praemissis demonstrationis *quia*, nam istae quoque dicuntur causae concl. in cognoscendo. Arist. autem intelligit de prioritate causae etiam in essendo, quo pacto solum praemissis demonstrationis *propter quid*, conuenit.

Quarta conditio est, quòd sint *notiores*, occasione huius oritur dubium, an praemissae debeant esse notiores natura; vel nobis; solet enim distingui, quòd aliquid est notius natura, quia in se est perfectius, & independens, & consequenter prius, aliquid est notius nobis, quod scilicet, facilius cognoscitur à nobis, quia propinquius est sensibus, vel aliqua alia causa: circa quam diuisionem de qua vide d. 5. Met. q. 9. art. 2. est nor. quod quamuis Arist. 1. Post. 5. dicat non esse eadem nota nobis, & natura, tamen hoc asseruit, quia plerunq. id accidit, verùm potest euenire, vt quod est notius natura sit etiam notius nobis, cum scilicet facilius cognoscitur causa, quam effectus, vt est de Sole respectu influentiarum. Cum igitur praemissae dicuntur notiores, quia loquitur Arist. de demonstratione *propter quid*, quae ex causis procedit, intelligi debet de notioribus natura, quae quandoque sunt notiora nobis; demonstratio autem *quia*, cum solum procedit ab effectu, est ex notioribus nobis ad notiora natura.

58 Rursus aduertendum, quod praemissae per hanc cõditionem dicuntur notiores conclusione idest magis, & perfectius notae, quae maior perfectio tripliciter potest contingere, vel in certitudine, vel in euidentia, vel in graduum intensione; certitudo est firma adhesio intellectus opposita formidini, euidentia est claritas in cognoscendo opposita obscuritati, graduũ intẽsio est duplex, propria, seu gradualis, quae attẽditur penes plures gradus eiusdem rationis specificae, vt album vt tria est intensius albo vt verũ, vel est impropria, seu substãtialis, quae sumitur in ordine ad plures gradus specificos, quo pacto Angelus dicitur immaterialior anima rationali, vt notant Conim. ex Tat. hic.

Dubium igitur est, an praemissae quoad haec tria sint notiores conclusione; supponimus autem cum communi tam certitudinem, quàm euidentiam suscipere magis, & minus, patet de certitudine, quae cum dicat firmam adhaesionem intellectus cum exclusione totali formidinis, poterit intellectus magis, vel minus firmiter adhaerere, sicut maior, vel minor potest esse immutabilitas obiecti propter plures, vel pauciores causas immutabilitatis, & magis, vel minus necessariae possunt esse rationes assentiendi, cum quo magis vel minus stat totalis exclusio formidinis de opposito; vt Angelus est altero immaterialior, quamuis vterque excludat omnem materiam, & amor est magis, vel minus intensus, licet totaliter careat odio. idem multo magis patet de euidẽtia, nam idem obiectum potest magis, vel minus clare videri; item recolenda sunt quae diximus de veritate disp. 10. qu. 2. art. 4. in fine.

Hurt. disp. 11. Log. sec. 3. & Ouied. controu. 10. negant praemissas esse magis certas, & euidentes conclusione. Arriag. disp. 16. Log. sec. 3. quem hic seq. Ponc. quamuis admittat quamlibet praemissam posse esse certiorem, & euidentiorem conclusione, & vtramque esse euidentiorem, negat tamen ambas esse certiores. Alij apud Ruuium concedunt immediatas praemissas esse certiores, & euidentiores, non mediatas. Communis opinio cum Sco. q. 11. & 13. Post. admittit praemissas simul, vel seorsim acceptas notiores esse in his tribus ipsa conclus. ita recentiores omnes, quos longum esset recensere.

59 Dicendum igitur, premissas simul vel singillatim captas esse certiores, euidentiores, & perfectiores in gradu specifico ipsa conclusione; loquimur autem de conclusione, quatenus conclusio est, non quatenus propositio, idest vt est deducta ex principijs, & ad tertiam spectat operationem. Quod sint certiores probat Arist. cap. 2. certitudo concl. causatur, & est propter certitudinem praemissarum, ergo maior est certitudo praemissarum, antec. prob. quia certitudo propositionis prouenit ex veritate obiecti, & necessitate, at veritas & necessitas concl. est, & causatur à veritate, & necessitate praemissarum, conseq. patet ex illo axiomate *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*. quod esse verum aliquibus conditionibus obseruatis ostendimus 2. p. Inst. tract. 1. cap. 4. quae conditiones adsunt in praesenti, vt intuenti patebit; tum quia quod ex se est tale, perfectius habet formam, quam quod per aliud est tale, quia illud immediatius, hoc mediatius; quae ratio de quibuscunque praemissis concludit, quomodolibet consideratis.

Resp. Hurr. quem sequitur Ouied. cit. axioma illud solum valere in causa finali respectu mediorum, non in alijs causis, nam nõ ideo ignis est calidior aqua, quia ex se est calidus, aqua verò ab igne, sed quia nulla qualitas aequè operatur intensè, ac ipsa est; ad aliam probat. ait valere de agentibus per gradus intensionis, non de agentibus, vt dant esse substantialiter, sic potest esse, quod praemissae sint certiores certitudine graduali, non verò substantiali; & adducit instantias, quae solent afferri contra illud axioma.

Sed verum esse axioma illud non solum in fine, & medijs, verùm etiam in alijs causis, ibi ostendimus, & praecipuè ex cõcessis arguitur, nam ideo plus amatur finis, quàm media, quia bonitas finis mouet voluntatem ad amorem mediorum, sed assensus praemissarum mouet intellectum ad assensum cõclusionis, ergo magis assẽtitur intellectus premissis, & firmius, quàm conclusioni, patet conseq. quia si finis, quia est causa motiua, magis amatur, etiam praemissae, cum sint causae motiuae, magis erunt certae. Quod addit de alijs causis; primò est dubiũ, an qualitas possit producere effectum sibi aequalẽ, de quo in lib. de Gen. Deinde hoc admisso, deducitur veritas illius axiomatis, nã posset alia reddi ratio, cur qualitas nõ producat effectũ

æqualem, nisi quia qualitas est talis seipsa, effectus verò habet entitatem ab illa, & consequenter deficere aliquo modo debet. Tandem si axioma illud valet de agentibus secundum gradus intensionem, valere debet de agentibus, vt dant esse substantiale, quando sunt causæ æquiuocæ, nam si præmissæ sunt certiores certitudine graduali, multò magis certitudine substantiali, hæc enim secundum Hurt. sequitur substantiam actus, sed substantia actus præmissarum est perfectior actu concl. quia huius est causa æquiuoca, quę semper est suo effectu perfectior, ergo &c. quod sint præmissæ causæ æquiuocæ, patet, quia vel præmissæ sunt immediatæ, & sic cognoscuntur habitu intellectus, qui specie distinguitur ab habitu concl. estquę essentialiter perfectior; si sunt mediatæ, cognoscuntur habitu scientiæ specie tamen distincto ab habitu concl. sed quoniam habitus concl. ab illo dependet, debemus in illo arguere maiorem perfectionem, quam in isto, qui à pluribus dependet.

60 Hanc rationem de causis motiuis Arriag. cit. ait concludere ad hominem contra Hurt. non absolutè, quia inquit, non ideo media minus amantur, quia propter finem appetuntur, nam Deus amat iustum propter gratiam, non tamen magis diligit gratiam, quam iustum, sed quia media non habent bonitatem dignam amore sic intenso; at obiectum conclus. habet capacitatem terminandi tam certum assensum, sicut præmissarum obiectum; & sic vniuersaliter videtur illud axioma negare.

Sed ex ijsdem principijs refellitur hæc responsio, nam obiectum conclusionis, cum habeat mediatam veritatem, & necessitatem, non erit capax tantæ certitudinis, sicut obiectum præmissarum, quod immediatam continet veritatem, & necessitatem independentem, hæc enim dependentia in conclusione arguit minorem capacitatem certitudinis, sicut in medijs dependentia ad finem arguit minorem capacitatem amoris, & minorem bonitatem. Tum quia si quis diligeret Petrum, quia est filius Pauli, quamuis Petrus sit eiusdem bonitatis cum Paulo, attamen quia motiuum amoris est relatio ad Paulum, quia scilicet est aliquid Pauli, remissior erit amor Petri, quam Pauli; sic quia intellectus ideo assentit conclusioni, quia est aliquid præmissarum, minus assentire debebit conclusioni, quam præmissis. Exemplum de gratia non est ad propositum, quia gratia non est causa amoris Dei erga iustum, sed potius se habet vt effectus, in quantum Deus ordinauit hominem iustum habitu supernaturali gratiæ condecorare, non enim gratia iustificat hominem ex sui natura, sed ex ordinatione diuina, vt docent Scotistæ. Accedit principaliter, quod euidentia est causa certitudinis naturalis, non quòd sit adæquata, nam datur certitudo sine euidentia, sed inadæquata, itaut quando adest, concurrit ad causandam certitudinem, nam firmius adhæremus ijs, quæ videmus, quam quæ non videmus, sicut facilius ista negaremus, quam illa sed præmissæ sunt euidentiores conclusione, vt concedit Arriaga, & mox probabimus, ergo sunt etiam certiores.

61 Secundò quod sint euidētiores, Prob. ijsdem rationibus, quia omnem claritatem, & euidentiā conclusio recipit à præmissis. Tum quia præmissæ habent perfectiorem nóscibilitatē scilicet per se, & immediatam, conclusio imperfectiorem, quia per aliud, & mediatam, ergo euidentius præmissæ cognoscuntur. Tum quia illa propositio est euidentior, quæ vel est intuitiua, vel magis ad istam accedit, euidentia enim est clara obiecti videntia, & intuitio, vnde clarius cognoscimus res sensibiles, quæ notiores nobis dicuntur, quam insensibiles, & falsò negatur ab Hurt. quia res sensibiles nemo negauit, Deum autem aliqui negauerunt, quamuis ex sensibilibus ipsius existētia concludatur, qua ratione hæc propositio *Deus est*, non dicitur per se nota nobis viatoribus, quamuis euidenter sciamus res sensibiles esse; ergo quia principia sunt per se nota, vel saltim accedunt immediatius principijs per se notis, quam conclusio, erunt euidentiora conclusione.

Tandem de perfectione essentiali manet ex dictis probatū, quia præmissæ sunt causæ æquiuocæ conclusionis, de quarum ratione est, quod sint perfectiores essentialiter effectibus, quos virtualiter continent; nec obstat, quod sint partiales ex concursu intellectus; quia cōsideramus ipsas in ordine ad obiecta, nam obiectum præmissarum, quod est vnio medij cum extremis, est causa obiecti conclusionis, scilicet vnionis extremorum, ergo obiectum conclusionis erit imperfectius obiecto præmissarum. Tum quia intellectus quicquid causat in concl. causat vt fœcundatus præmissis. De perfectione graduali etiam ostenditur, quia regulariter causa æquiuoca non causat effectum in intensiori gradu, quam sit ipsa, vt lux vt tria non causat calorem vt quatuor, sed potius vt duo, ergo si assensus præmissarum est vt duo, conclusionis assensus erit minor. Verum est autem, quod aliunde poterit assensus conclusionis intendi scilicet ex maiori conatu intellectus, ex imperio voluntatis, hoc autem est de per accidens.

In oppos. arg. 1. quod non sint certiores, aut euidentiores; Tum quia eodem modo vniuntur extrema cum medio in præmissis, ac inter se in conclusione, imò eadem vnione, quia vniuntur inter se virtute illius principij. *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, at vbi est eadem vnio, & idem obiectum, est eadem certitudo, ergo &c. Tum 2. vnicum est motiuum, & obiectum formale in syllogismo; & conclusio, inquit Arriag. respicit pro obiecto non solum extrema connexa inter se, sed etiam cum medio, ergo nullum discrimen certitudinis. Tum 3. nequit assignari causa huius maioritatis, si enim ponitur immediata cōnexio terminorum, fit petitio principij, hoc enim quæritur an ex ea oriatur maior certitudo, vel euidentia; si ponitur minor distantia à lumine intellectus, est falsum, quia lumen intellectuale non se habet vt corporeum, quod minus illuminat obiectum remotum. Tum 4. tam est certum Christū esse risibilem, quàm hominem esse risibilem, quia illa est conclusio Theologica, quæ est certior principio naturali. Tum 5. conclusio ex principijs fidei deducta non est incertior ipsis principijs, alıter non esset de fide, de cuius ratione est, quod habeat summam certitudinem, ergo idem dicendum de conclusione naturali.

62 Resp. ad 1. neg. eodem modo, & eadem vnione vniri extrema cum medio, ac inter se, vt aduertit Amic. tract. 26. disp. ...q. 5. dub. 5. art. 7. nam vnio cum medio est immediata, & independens, inter se est mediata, & dependens; nec illud principium oppositum docet, imò quia vnio cum medio assignatur pro causa vnionis extremorum inter se, deducitur esse diuersam vnionem. Ad 2. diximus disp. præced. q. 3. art. 2. cum Sco. in 3. d. 28. in fi. & d. 23. D. aliud esse obiectum formale cōclusionis, & præmissarum, quamuis obiectum concl. dependeat à præmissis; neque conclusionem includere assensum præmissarum, vt contra Arriag. ostendimus disp. 11. q. 2. Ad 3. causam esse immediatam, & independentem connexionem terminorum, nec ob id petitur principium, quia iam assignantur plures rationes, cur hæc immediatio causet maiorem certitudinem, & euidentiam, vt fusè diximus in prob. conclus. tum quia licèt lumen intellectùs non sit corporeum, tamen negari nequit, quin difficilius attingat, quæ magis distant à primis principipijs, quam quæ magis accedunt, vt patet experientia, & ideo se habet quasi lumen corporeum. Ad 4. si loquimur de ista propositione Christus est risibilis, quatenus est conclusio deducta ex illo principio naturali homo est risibilis, est minus certa, at si consideretur, vt est propositio simplex de fide, poterit esse certior, sed nil ad rem, loquimur enim de propositione, vt conclusio est, non vt propositio. Ad 5. neg. paritas ex Scot. 3. d. 23. D. quia mysteria fidei reuelata non cognoscuntur diuersis actibus specificis, sed eiusdem speciei, quia idem habent obiectum formale scilicet reuelationem diuinam, at conclusiones habent diuersum obiectum formale à principijs, nam principijs intellectus assentit ex terminorum apprehensione, conclusioni verò ex vnione extremorum cum medio tanquam ex motiuo, & ex ipsa vnione formali extremorum tanquam ratione formali *Quæ*: tum quia non implicat habere minorem certitudinem de conclusionibus deductis ex principijs reuelatis, ac de ipsis principijs, nam de istis habetur cognitio per fidem immediatè, de illis habetur cognitio discursiua, & consequenter à fide immediatè non causata, sed mediatè, & vi luminis naturalis intellectus; vnde pertinent non ad fidem, sed ad scientiam theologicam.

63 Secundò ad idem ex Arriag. ista maior certitudo in præmissis, & non in conclusione sic posset explicari, vt si vnum è duobus esset negandum, potius negaretur conclusio, quam aliqua præmissarum, quia de illa minorem habemus certitudinem; sed hoc nequit reperiri inter assensum præmissarum, & concl. ergo æqualis est certitudo in omnibus; min. prob. duobus exemplis, primum est, in hoc syllogismo *Deus est summa veritas, sed Deus reuelauit se esse summam veritatem, ergo est sūma veritas*, nequit dici, quod si neganda esset aliqua veritas ex illis, potius negaretur conclusio, quia hæc est eadem cum maio. secundùm est in syllogismo particulari, nam si in præmissis scitur omnes homines esse rationales, ex quo deducitur Petrum esse rationalem, videtur impossibile minorem habere certitudinem de concl. ac de præmissis, itavt potius negaretur conclusio, quam præmissæ, eo enim ipso, quod quis est certus omnes homines esse rationales, & Petrum sub ly *omni* includi, certus est etiam eodem modo Petrum esse rationalem.

Resp.

Resp. non rectè maioritatem illam explicari per posse, vel non posse negari, repugnat enim conclusionem negari, si ex præmissis veris rectè infertur, melius declarabitur ex maiori necessitate, & immediata terminorum connexione, at si velimus loqui ex hypothesi impossibili, & tanquam per signum à posteriori, possumus admittere modum illum loquendi, quatenus minor certitudo est in conclusione, quàm in præmissis; non quidem vt propositiones illæ sunt in modo, & figura dispositæ, sed vt considerantur in se ipsis, vnde minor certitudo est in hac propositione Petrus est rationalis, quàm in ista homo est rationalis, quia minor necessitas scilicet mediata, sed vt sunt in syllogismo dispositæ, nequit negari conclusio, quia simul negarentur præmissæ ex hoc, quòd se habent vt causa, & effectus; nec inferas, ergo eadem necessitate sunt necessariæ, quia adhuc stat, quòd veritas concl. sit mediata, & minus necessaria; sicut posito decreto Dei, quòd nunc sit Petrus, necessariò existit, nec poterit negari Petrum esse, quin etiam negetur diuinum decretum, & tamen non est eadem necessitas immutabilitatis hic, & ibi: similiter ex omnipotentia Dei infertur possibilitas creaturæ, etsi hæc negaretur, auferretur etiam Dei omnipotentia, ex quo falsò deduces eandem necessitatem, & obiectiuam certitudinem esse in antecedenti, & consequenti.

64 Tertio Aris. 1. Post. c. 2. in fin. ait esse magis credendum, aut omnibus principijs, aut quibusdam, ergo non omnia sunt certiora. Tum 2. conclusio aliquando est sensu nota, vel pluribus demonstrationibus, ergo in his casibus excedet. Tum 3. præmissæ demonstrationis *propter quid* sciuntur demonstratione *quia*, ergo imperfectius, nam perfectior est scientia *propter quid*, quàm scientia *quia*. Tum 4. si minus euidenter conclusio sciretur, ita vt ad diminutionem certitudinis præmissarum minuatur certitudo concl. tandem esset deueniendum ad conclus. nullius certitudinis, quia finitum per ablationem finiti consumitur. Tum 5. posset conclusio probabilis esse intensior scientifica, si ex intensioribus præmissis deduceretur, & sic perfectior. Tandem axioma illud non valet in causis æquiuocis, præmissæ sunt causæ æquiuocæ conclusionis, ergo &c.

Resp. Arist. ibi loqui de perfectiori assensu, qui dicitur intellectus, quo solum assentimur principijs immediatis, non negauit tamen principia mediata etiam perfectius cognosci, quia independentius, quàm conclusio, licèt cognitione scientifica alterius speciei. Ad 2. patet ex dictis nos loqui de conclusione, vt pendet à præmissis; tum quia non esset eadem formaliter conclusio, sed materialiter, quia ad variationem mediorum variatur. Ad 3. cum principia à posteriori sciuntur, habent rationem concl. quomodo autem possint deinde assumi pro principijs in demonstratione *propter quid* dicemus q. seq. Ad 4. non magis concludit, quàm si formaretur contra oppositam sent. siuè enim sit minor certitudo conclus. siuè æqualis, posset minui, ergo veniemus ad non certitudinem; quarè dicimus talem diminutionem fieri per partes proportionales, sicut enim diminutione certitudinis præmissarum non peruenitur ad non certitudinem, neque in diminutione certitudinis conclusionis, nam in diminutione datur processus in infinitum ex dictis in Phys. disp. 9. & 10. tam in gradibus eiusdem rationis, quam diuersæ rationis. Ad 5. esset per accidens perfectior, sed essentialiter imperfectior, sicut cognitio substantiæ, vt duo, est accidentaliter imperfectior, & essentialiter perfectior cognitione accidentis, vt tria. Ad 6. respondet Sco. q. 13. Post. quod quamuis secundum proprias, & specificas rationes non sint propriè comparabilia principia, & conclusiones, quia conclusio est scita scientificè, principia verò per habitum superiorem, attamen vt conueniunt in communi cognitione certa, & euidenti, possunt comparari, & de ipsis vt sic verificatur illud axioma.

Hæc doctrina etiam suo modo applicari potest præmissis demonstrationis ab effectu, nam quamuis iuxta ordinem obiectorum perfectior sit conclusio, attamen in ordine ad nostram cognitionem è contra res se habet, quia tunc perfectius cognoscuntur effectus, & notiores dicuntur respectu nostri.

65 Quinta conditio, quod sit *ex causis* satis est explicata 2. p. Inst. tract. 1. c. 4. vbi contra Amic. ostendimus sufficere causas virtuales, quod potest colligi ex Sco. quol. 7. A. & I. vbi demonstrationes de Deo vocat *propter quid*, idem habet qu. 3. prol. & alibi; fusè etiam supra ostendimus, quomodo causæ possint esse medium demonstrationis *propter quid*; quibus in locis declarauimus sextam conditionem, quòd sit *ex proprijs*. Reliquæ quoq. conditiones satis dilucidatæ manent in 2. p. cit. c. 3. & 4. vbi secundum communiorem opin. intentum Arist. patefecimus, nec occurrunt nisi difficultates quædam leuioris momenti, quæ passim apud Doct. videri possunt, solum est not. quòd sicut dantur propositiones de omni posterioristico, cum scilicet prædicatum conuenit omnibus contentis sub subiecto, & semper, ita dantur propositiones de nullo posterioristico, quando prædicatum nulli contento sub subiecto, & nunquam competit, quæ demonstrationi negatiuæ inseruiunt. Rursus ad demonstrationem potissimam primus, & secundus modus solummodo inseruiunt, tamen demonstrationi *propter quid*, vel *quia* etiam alij modi adaptari possunt, & hoc modo intelligendus est Arist. cum 1. Post 10. negat alios modos præter primum, & secundum esse demonstratiuos, & Scotus q. 16. Post. cum idem docet in sent. Lincon.

QVÆSTIO IV.

De circulo, & regressu demonstratiuo.

66 SI circulus in rigore sumatur, est species syllogismi à regressu distincta, at si fusa acceptione, sic erit genus ad circulum rigorosum, & regressum, vnde syllogismus circularis dici solet, de quo Aris. 2. Prio. c. 5. & Sco. ibi q. 4. diciturque circularis non absolutè, sed in habitudine ad aliquem priorem syllogismum, eo quòd reuertitur ad aliquam præmissam, à qua prior syllogismus processit, sicut motus circularis, qui fit reuertendo ad illud, vnde venit mobile; quare quod huic circulari syllogismo conuenit tanquam generi, erit in circulo rigoroso, & regressu tanquam speciebus. Breuiter igitur de hoc genere aliqua expendemus, deinde species aperiemus.

Syllogismus itaque circularis, inquit Scot. cit. est *ex conclusione, & conuersa vnius præmissarum alterius præmissæ illatio*; ex quo elicitur duplicem processum, seu syllogismum interuenire, cum circulariter syllogizatur, & secundus syllogismus est, qui circularis dicitur in ordine ad primum, in hoc primo arguitur à præmissis dispositis in modo, & figura, in secundo à conclusione primi cum propositione conuertente alterius præmissæ ad inferendam aliam præmissam in eodem modo, & figura. Hinc notat Arist. ibid. vt ex veris procedere possit iste syllogismus, & concludere, debere fieri ex terminis conuertibilibus, ratio est, quia vna præmissarum debet conuerti conuersione simplici (non alia conuersione, aliter mutaretur quantitas, vel qualitas propositionis, & sic non esset in eodem modo) vnde si termini non essent conuertibiles, propositio conuertens non esset vera: exemplum, omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis, fit syllogismus circularis in Barbara hoc modo, omne risibile est rationale, omnis homo est risibilis, ergo, &c. in quo concluditur min. per conclusionem, & conuertentem maioris primi syllogismi; vel omnis homo est risibilis, omne rationale est homo, ergo omne rationale est risibile, concluditur maior per conclusionem, & conuertentem minoris primi syllogismi.

Deinde docet Arist. an possit in qualibet figura circulariter syllogizari, & in quolibet modo, & dat has regulas, prima est, quod in modis particularibus præmissa vniuersalis non potest circulariter syllogizari, quia non concluditur vniuersaliter, nisi ex ambabus præmissis vniuersalibus, & ex puris particularibus nihil potest inferri. Secunda est, in modis negatiuis præmissa affirmatiua non potest circulariter concludi; quia præmissa affirmatiua infertur ex ambabus affirmatiuis, illæ autem in casu ambæ essent negatiuæ, ex quibus nil rectè sequitur, vide Tat. in expositione textus: & hæc satis de genere.

67 Circulus, & regressus demonstratiuus sunt species istius syllogismi, differunt inter se, quia circulus procedit semper in eodem demõstrandi genere, scilicet à priori & *propter quid*, seu per causam; quod potest primò contingere vel in diuerso genere causæ, vt cum ex causa finali ostendimus causam efficientem, & deinde ex causa efficienti probamus finem, siue cum ex forma inferimus materiam, & ex materia formam; vel secundo euenire potest in eodem genere causæ, vt cum ex causa materiali infertur effectus, deinde assumimus effectum pro medio à priori in genere materialis causæ, & concludimus causam materialem, quæ prius erat medium, & hoc dupliciter, vel enim concluditur eadem omnino numero causa, vel eadem specie. Regressus autem non procedit in eodem genere demonstrandi, sed diuerso, nam vnus syllogismus est demonstratio *quia*, alter demonstratio *propter quid*.

Vterq; autem tam circulus, quàm regressus potest dupliciter fieri, vt aduertunt Conimb. Auersa, Blanc. & Io. de S. Tho.

vel

vel quòd conclusio assumpta pro præmissa non aliter sit nota, nisi ex vi prioris syllogismi, in quo ex præmissis fuit illata, & hic discursus dicitur circulus, vel regressus vniformis, formaliter, & propriè; vel quòd non solum sit cognita per priorem syllogismum, sed etiam alia via, itaut cum loco præmissæ substituitur, sit alijs modis magis nota, ac quando erat conclusio, & hic discursus dicitur circulus, aut regressus difformis, materialiter, & impropriè, quia non reuertitur ab eadem notitia, ad quam per priorem syllogismum peruentum erat, sed ab alia perfectiori.

Circulum admiserunt Antiqui apud Arist. 1. Post. c. 3. ponentes omnium dari demonstrationem, & scientiam, itaut idē respectu eiusdem esset causa, & effectus, notius, & ignotius. Ex opposito Niphus 1. Post. com. 35. referente Amico tract. 26. disp. 2. q. 4. dub. 1. omnem respuit circularem demonstrationē, siue in eodem, siue in diuerso genere causæ. Communis sent. admittit in diuerso genere causæ: at Alex. 3. q. nat. c. 5. Apollin. q. 18. Post. ar. 2. & Amic. cit. in aliquibus casibus concedunt in eodem genere, non tamen in iisdem numero rebus.

Regressum negant quamplures, aut saltum tanquam inutilē reijciunt, vt Neritonēsis, & Vgo Senēsis in artem paruam Gal. Communis sensus tum veterum, tum recentiorum affirmat dari regressum, & vtilem esse in scientiis; licèt sit aliquod discrimen, nam quidam volunt, tunc vtilem esse regressum, si demonstratio *quia* præcedit, demonstratio *propter quid* subsequitur, ita Caiet. Bald. & Amic. quidam, vt Auersa, docent semper vtilem esse, qualiscunq. præcedat demonstratio.

68 Dicimus primò; nequit circulus in omnibus admitti, sed in aliquibus, tam in diuerso genere, quam in eodem genere, non tamen in iisdem numero rebus. Prob. 1. quod non detur circulus in omnib. ex Arist. 1. Post. c. 3. & 2. Prio. c. 5. vbi Scotus q. 4. nam si de omnibus posset dari circulus, iam quælibet præmissa esset circulariter demonstrabilis, quod esse falsū ostendimus supra cum de syllogismo circulari loqueremur, & præsertim in Ferio nulla præmissa potest circulariter demonstrari, non maior, quia vniuersalis non infertur ex particulari, quans est minor, neq. potest minor inferri, quia affirmatiua non deducitur ex negatiua, qualis est maior, solum ergo in Barbara, & cum termini sunt conuertibiles, possunt ambæ præmissæ circulariter deduci. Tum quia non quodlibet est prius, & posterius natura, causa, & effectus, notius, & ignotius natura respectu eiusdem, etiam in diuerso genere causæ, quod esset necessarium si de omnibus daretur circulus, nam in isto semper proceditur demonstratione *propter quid*, & consequenter à prioribus, & notioribus natura, & à causis.

69 Secundò quod possit admitti circulus in diuerso genere causæ, patet ex dictis q. 2. art. 3. vbi cum Arist. ostendimus posse vnam definitionem vnius generis demonstrari per aliam alterius generis de definito, & è contra & fundamentum habet in dicto Arist. 2. Phys. 30. quòd causæ sunt sibi inuicem causæ, quod, quomodo sit intelligēdum, fusè explicuimus disputat. 9. Phys. q. 1. art. 1. vbi hanc mutuam causalitatem, licèt non secūdum existentiam causarum: sed secundum diuersas rationes posuimus non solum in diuerso genere causæ, sed etiam in eodem, dummodo non sint eædem numero causæ, sic in genere causæ materialis ex pluuia generatur vapor, & ex vapore pluuia, vt ait Arist. 2. Post. 15. & 2. de gen. 68. item actus in genere efficientis causæ causant habitum, qui effectiuè concurrit ad productionem aliorum actuum: in eodem etiam genere piper calefacit stomacum, & à stomaco per alium numero calorem calefit; ex quibus manet probata vltima pars cōcluſ. Quod autem aliqui respondent in his non esse perfectum circulum quia non regreditur ad eandem numero causam, & in eodem genere; parum refert, quia sic conficiunt quæstionem de nomine, sufficit, vt vterq. processus sit *propter quid*.

Dices demonstratio est vniuersalium, casus adducti de causis ad inuicem in eodem genere sunt particularium, ergo nequeunt de illis confici demonstrationes circulares. Resp. etiā de illis casibus conficiuntur vniuersales propositiones, nam cum vapor est medium ad inferendam pluuiam, supponit pro omnibus vaporibus, ex quibus fit, vel est generata pluuia, vel generabitur, & pluuia supponit pro illis, quæ ex vaporibus sunt generatæ, vel generabuntur: idem è contrà dicendum, cum vtimur pluuia pro medio.

70 Dicimus secundò, regressus est possibilis, & vtilis scientijs; ita Sco. quol. 7. A. & q. 3. prol. ad 3. princ. vt notat P. Faber theor. 9. clarius 2. Prio. q. 4. & prob. ex Arist. 1. Post. c. 10. vbi dat duplicem demonstrationem *quia*, & *propter quid*, & ait quod quando termini sunt reciproci, potest fieri transitus de vna ad aliam; affert exemplum de non scintillatione planetarum, quæ à priori probatur per esse prope nos; & à posteriori demonstrat planetarum propinquitatem, & de illuminatione paulatim Lunæ, & ipsius sphærica figura; idem docet c. 3. & 1. Phys. cap. 1. vbi dat modum inuestigandi ex notioribus nobis notiora natura, quando hæc sunt immanifestiora; & 8. Phys. 52. ex motu æterno probat æternitatem motoris, & tex. 53. ex æternitate motoris ostendit motum æternum; 1. de An. 11. docet ex notitia essentiæ nos deuenire in cognitionem accidentium, & ex cognitione accidentium in notitiam essentiæ; 1. Phys. 62. ex rerum corruptibilitate demonstrat existentiam materiæ, & 1. de Gen. c. 1. ex materia à priori demonstrat corruptibilitatem. Tum quia possibile est effectus esse nobis notiores, quam sint propriæ causæ; ergo poterunt demonstratione *quia* inferre suas causas; deinde causas esse notiores natura cognitione distincta, ergo per ipsas poterunt *propter quid*, concludi effectus. Est etiam vtilis, quia hæc via ab effectu ad causam est nobis innata à natura, vt ait Aris. 1. Ph. c. 1. & 1. Met. c. 1. & nonnisi hac via ex notioribus nobis fuerunt adinuentæ scientiæ; quare si deinde non liceret reuerti à causa ad effectum, nullæ, vel paucissimæ darentur scientiæ *propter quid*. Tum quia per regressum à causa ad effectum, vbi prius erat effectus nobis confusè notus, & per sensum, fit cognitus distinctè, & scientificè, vnde alias proprietates possumus deinde de effectu inuestigare, quæ prius ignorabantur, vt clarius ex concl. seq. patebit.

71 Dicimus 3. neque circulus, neque regressus vniformis, formaliter, & propriè est possibilis, sed difformis, materialiter, & impropriè; ita colligitur ex Sco. 1. Prio. q. 4. vbi vt verum supponit syllogismum circularem debere procedere ex præmissis magis notis, quam per primum syllogismum fuerint cognitæ; & alijs locis infra cit. Prima pars, quod non sufficiat in circulo, vel regressu, quod procedat ex concl. solum cognita vi prioris syllogismi, est Arist. 1. Post. c. 3. hoc enim probāt rationes, quas contra circulum adducit; Tum quia idem esset notius, & ignotius respectu eiusdem, & per seipsum probaretur, esset q; seipso prius, & notius; prima conseq. prob. nam quilibet syllogismus debet procedere ex notioribus ex dictis q. præc. art. 2. ergo concl. primi syllogismi erit ignotior, & quælibet præmissa esset notior, si autem in circulo, vel regressu aliqua præmissarum probaretur per conclusionem solum vt cognitam vi prioris syllogismi, iam erit notior, & præmissa illa ignotior, & hoc eadem omnino notitia, qua prius noscebatur non tam intensè; Secunda conseq. etiam patet, quia si præmissa illata in regressu nosceretur per concl. primi syllogismi tanquam per causam saltim in cognoscendo, quæ concl. in primo syllogismo cognoscitur per eandem præmissam tanquam per causam iam probaretur in secundo syllogismo per seipsam, esset q; seipsa prior, & notior, quod enim est causa causæ, est causa causati.

Nec valet illa responsio, quod possit idem esse causa, & effectus, prius, & posterius in diuerso genere causæ, vel notius, & ignotius in diuerso ordine cognoscendi, notius v. g. nobis, ignotius natura. Non valet, hoc enim impugnatur, quod non possit in hoc casu idem habere rationem effectus, & causæ: nam si conclusio vt cognita per primum syllogismum non habet maiorem cognitionem, non potest esse causa cognoscendi aliquam præmissarum, nec in eodem, nec in diuerso genere causæ, quia vt sic est minus nota, & vt posset demonstrare, deberet perfectius cognosci, quam præmissa demonstrabilis. Tum quia cognitio, quam habet conclusio per primam demonstrationem, est cognitio mediata, & à posteriori, si scitur demonstratione *quia*, ergo vt sic cognita non potest in regressu, vel circulo *propter quid* inseruire vt præmissa, quia præmissæ in hac demonstratione debent cognosci cognitione immediata; si vero prius scitur demonstratione *propter quid*, cognoscitur cognitione distincta, & minus, quàm præmissæ, ergo vt sic cognita non potest assumi vt præmissa in demonstratione *quia*, in qua præmissæ sunt notiores conclusione cognitione confusa, & quo ad nos.

Ex his patet probatio secundæ partis concluſ. scilicet quòd concl. assumpta in circulo, vel regressu, debet perfectius, & aliunde cognosci, quàm sit per priorem demonstrationem cognita. Sed valde difficile est explicare, quo pacto conclusio illa magis sciatur; duo tamen modi poterunt assignari ambo ex Scoto deducti, qui ferè in vnum coincidunt.

72 Primus modus docetur à Scot. 1. d. 3. q. 4. E. vbi declarans, quo pacto sciantur conclusiones, inquit, quod potest haberi experientia de concluſ. scilicet quod eclypsetur Luna, & tunc per viam diuisionis, & resolutionis inquiritur causa, qua via deuenitur, quanq. ad principia nota ex terminis, & tunc ex tali principio potest conclusio prius tantum experientia

nota

nota certius cognosci scilicet scientificè: sic inquirendo causam eclypsis, potest deueniri ad hoc principium per se notum quod opacum interpositum inter luminosum, & perspicuum impedit luminis multiplicationem ad perspicuum,& si per resolutionem inuentum fuerit, quod terra est tale corpus interpositum inter Solem,& Lunam,eclypsis scietur,non solum experientia, sed etiam *propter quid*. Ex qua doctrina elicitur hic processus in regressu, vt prius cognoscatur confusè effectus, scilicet experientia, quod existat. Secundò resolutoriè inueniatur causa abstrahendo ab hoc,quod effectus sit,vel non sit in tali subiecto. Tertiò demonstratione *quia*, per effectum demonstratur causam esse in tali subiecto, & totus hic processus est confusus, nam effectus tunc distinctè cognoscitur, quando per causam fit notus,confusè verò,cum via sensus percipitur; causa etiam confusè cognoscitur,quia solum scitur, quod sit, non quid sit. Tandem postea à priori, & distinctè effectus demonstratur per causam,qui regressus est necessarius,vt habeatur certissima cognitio, & scientifica de rebus.

73 Secundus modus innuitur à Sco. quol.7. A. vt optimè aduertit P.Faber cit. explicans enim quomodo possit aliqua veritas de effectu esse euidens absque eo, quod cognoscatur *propter quid*, inquit, quia *propter quid non habetur à sensu nisi mediante vlteriori cognitione*, quibus verbis insinuauit, quod fusè postea declarauit Zab. lib. de regressu cap.4. & 6. videlicet, quod primò demonstratione *quia* probetur causa: secundò non statim fiat regressus, sed paulisper iuxta maiorem, vel minorem intellectus perspicacitatem sistatur in cognitione distincta causæ inuestigando vlteriori cognitione, & alijs vijs quid sit causa,& qualis sit connexio cum effectu, quæ cognitio erit perfectior,quam illa habita per demonstrationem *quia*; & tandem post hanc mentis negotiationem fit demonstratio *propter quid*; quod etiam voluit significare Scot. cum in p.cit. dixit per diuisionem quandoque deueniri ad principia nota ex terminis idest inuenta causa, & circa ipsam negotiando fiunt nobis nota principia immediata. Hunc modum obseruauit Arist. nam 1.Phys. ex generatione inuestigauit existentiam materiæ,deinde alijs medijs perfectius aperuit naturam materiæ multas passiones declarando,vt quod sit susceptiua contrariorum,quorum natura est mutuò se expellere ab eodem subiecto, qua ratione materia modò est sub forma, modò sub priuatione,qua tandem distincta cognitione supposita,à priori demonstrat 3.de Gen. materiam esse causam transmutabilitatis. Et quoniam vt plurimum præcedit cognitio effectus confusa; idcircò regulariter regressus fit à demonstratione *quia* ad demonstrationem *propter quid*; si verò prior esset demonstratio *propter quid*,& deinde effectus cognosceretur non solum illa demonstratione,sed experientia,& consuetudine, non erit improbabile posse tunc fieri regressum ad demonstrationem *quia* quamuis prior sit frequentior,& nostræ cognitioni accommodatior.

74 Quod dictum est de causa & effectu in regressu, dicendum erit de duabus inuicem causis in circulo scilicet quòd causa assumpta pro medio in circulo prius alijs vijs perfectius cognoscatur,itaut, habeatur de ipsa cognitio immediata, nam causa vt causa immediatè debet cognosci, licèt vt effectus immediatè cognoscatur.

Ex his patet,quomodo rationes Aristot. contra circulum non officiant nostræ sent. non enim sequitur idem eodem modo cognitum esse notius, & ignotius, prius, & posterius, aut per seipsum probari eadem ratione, vt deducebatur ex regressu vniformi, & formaliter, sed solum idem vno actu cognitum esse notius cognito alio actu, & vt sic posse esse prius vel posterius,&c. qua ratione hic discursus dicitur circulus, vel regressus materialis, quia reuertitur ad eandem materiam, ille verò dicitur formalis, quia esset regressio non solum ad eandem rem, sed etiam ad eandem cognitionem formalem, videte P. Fabrum citat. qui rationes in contrarium soluit ex professo.

DISPVTATIO DECIMAQVARTA.

De Syllogismo Topico, & Elencho.

1 *Syllogismum in Communi sæpius docuimus ratione materiæ diuidi in tres species, Demonstratiuum scilicet Topicum, & Elenchum, de primo satis egimus in duabus præcedentibus disp. tam quoad effectum, quem parit, quæ est Scientia, quàm quoad materiam ex qua confici debet; restat pro complemento huius operis de Topico,& Elencho pertractare, quod in hac vnica disp. absoluemus correspondente libris Top. & Elench. Vt autem exacta habeatur cognitio de his syllogismis duo essent inuestiganda, materia scilicet ex qua componuntur, & effectus,quos producunt; de materia fusè diximus 2.p. Inst. tract.2. & 3. remanet igitur,vt aliqua de effectibus subiungamus; effectus Syllogismi Topici est opinio, Syllogismi Elenci, vel apparentis est error; quorum cognitio maximè confert ad cognitionem scientiæ,cui opponuntur; error enim ex opposito contrariatur scientiæ, opinio verò cum mediet inter errorem, & scientiam erit opposita vtrique sicut colores medij contrarij dicuntur extremis.*

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit opinio,& quomodo à scientia differat.

2 DAri habitum opinionis ambigit nemo, & probat Arist. ipse 1.Post.c.24.quia præter propositiones necessarias dantur etiam contingentes,sed hæ non possunt cognosci per scientiam,vel habitum principiorum, cum obiecta horum habituum sint propositiones necessariæ, vt in superioribus visum est,ergo cognoscuntur per aliū habitum,qui dicitur opinio; clarè autem apparebit discrimen inter scientiam,& opinionem,cum explicatum fuerit, quid sit opinio, & in quo eius formalitas consistat: Arist. cit. tex.44. eam definiens inquit, quod est *existimatio idest assensus immediatæ propositionis, & non necessariæ*: pro cuius definitionis intelligentia sciendum ex Arist. ibi, quòd sicut in propositionibus necessarijs duplex assignatur habitus, vnus qui dicitur intellectus,& versatur circa propositiones immediatas,alter,qui versatur circa mediatas,& dicitur scientia,ita etiam in propositionibus contingentibus duplex assignari debet habitus opinionis,vnus, qui circa mediatas, alter, qui circa immediatas propositiones versetur. Ratio est,vt notat Io.de Mag. 1.Post. q.vlt. quia sicut datur status in prædicatis essentialibus, ita & in accidentalibus, & ideò cum in earum probatione non deueniatur ad propositiones necessarias, quia ex necessario non sequitur contingens, perueniemus vtique ad aliquas contingentes primas, ac immediatas, quibus assentiamur ex probabili connexione terminorum, qualis erit hæc, *Omnis mater diligit filium*, ista enim in serie contingentium ab omnibus acceptatur,vt vera; aliud exemplum affert Io. de Mag. sed nos commune adduximus. Itaque allata definitio est opinionis sine discursu, non autem illius,quæ cum discursu habetur,quæ rursus est duplex; vt ait ibid. Io. de Mag. *propter quid*, & *quia*, sicut enim notitia alicuius necessarij accepta per propositiones necessarias immediatas dicitur scientia *propter quid*, accepta verò per mediatas dicitur *quia*, sic etiam notitia alicuius veri contingentis accepta per propositiones immediatas, & contingentes dicitur opinio *propter quid*, accepta per mediatas dicitur *quia*.

3 Vt igitur præfata definitio possit applicari opinioni per discursum habitæ,quæ scientiæ correspondet,loco propositionis immediatæ ponenda est mediata, vt in summa dicatur, quòd opinio discursiua *est acceptio propositionis mediatæ non necessariæ*, imò si non specificetur, quod propositio sit mediata, vel immediata, definitio conueniet opinioni in communi ad vtramque & solet sic passim ab Auctoribus explicari, quòd *Opinio sit cognitio seu assensus determinatus alterius partis contradictionis cum formidine alterius*, per hoc, quod dicitur cognitio, vel assensus,conuenit cum scientia, & alijs notitijs necessarijs;per hoc, quod dicitur determinatus, secernitur à dubio,& suspicione,quia dubitans in neutram partem declinat, sed manet anceps,vt notat S. Th. 2.2.q.4.art.1.suspicans verò,

esto

esto magis in vnã partem propendeat, quàm in aliam, quia tamen leuibus mouetur inditijs,& coniecturis,ideò non assentitur illi determinatè,at verò opinans,vt potè innixus magis vrgentibus alteri parti determinatè adhæret. Quia tamen adhuc ista determinata adhæsio non est ita fixa,& stabilis, vt sit sine vlla formidine alterius partis, per hoc secernitur à scientia, quæ est sine vlla prorsus formidine; cuius ratio est, quia & ex natura obiecti,circa quod versatur, quod est necessarium, ac impossibile aliter se habere,& etiam ex modo, quo circa illud versatur nimirum cum certitudine, & euidentia, assensus scientificus ita se habet, vt inuoluatur in eo virtualiter in lusum iudicium de impossibilitate sui oppositi, & ideo est adhæsio determinata ad alteram partem sine formidine.è contrà verò quia opinio,aut versatur circa obiectum variabile, vt sic,ac potens aliter se habere,aut si versatur circa obiectum necessarium,nõ tamen modo necessario,quia vtitur ad illud medio probabili, & dialectico,quod potest in probatione deficere,ideò formidini semper obnoxia est,aut ex vno,aut ex alio capite itaut in assensu opinatiuo saltim virtualiter,inuoluatur iudicium, quod vel eius obiectum potest aliter se habere, vel medium quo vtitur à probatione deficere.

4 Sed hic dubitari solet,an,& quomodo de ratione opinionis sit formido de parte opposita. Ratio dubitandi est, quia propositionibus contingentibus immediatis assentimur absque vlla formidine, ac etiam quibusdam historijs, imò quidã suis opinionibus ita firmiter adhærent,vt oppositas prorsus falsas existiment, vt euenit inter Thomistas,& Scotistas, atque ita notauit Arist. ipse 7. Ethic.c.3. Accedit,quod formido auferre videtur determinationem ad alteram partem, si ergo talis determinatio est de essentia opinionis, nequit esse formido. Hac de causa licèt Io. de Mag.loc.cit. & Tat. ibid.tenenat formidinem esse de essentia opinionis, & Camerar. nuper q.14. Log. alij tamen Scotistæ,vt Mair.3.d.24.q.vn.art.6. & Bassol. q.1.Prolog. quos sequuntur Recentiores quamplures,oppositum docent, asserentes formidinem per accidens interdum aliquam opinionem comitari, nimirum vel ex dispositione recipientis medium sic non adhærendo firmiter, vel ex æqualitate rationum ad partes opinatas,vel ex aliquo alio accidenti,ait Bassol. addit Mair. formidinem esse de ratione opinionis falsæ,non autem veræ.

5 Cœterum,si isti Scotistæ (vt re vera velle videntur) intẽdant negare de ratione opinionis esse, vt vel habeat actualiter annexam,vel saltim aptitudinaliter formidinem de parte opposita,sanè audiendi non sunt; quia ita destruunt discrimen inter certitudinem scientiæ,& probabilitatem opinionis,quod certè alio modo assignari nequit, nisi dicendo, quod scientia est cognitio,quæ ex suo genere,& ex natura obiecti,circa quod versatur,& modo,quo circa illud versatur,est incapax falsitatis,ac proinde etiam formidinis de parte opposita, & opinio è contra est cognitio ex suo genere,cui potest subesse falsum, quod constat etiam de ipsa opinione vera, si enim talis opinio versatur circa obiectum contingens,est quatenus vera includat conformitatem cum eo hic,& nunc tamen quia obiectum est in se variabile poterit illa cognitio ex genere suo,& ex obiecto esse falsa, si etiam versetur circa obiectum necessarium procedendo ad illud per medium probabile,etiamsi dicat conformitatem cum eo, adhuc tamen ex modo procedant potest esse falsa,quia medium, cui innititur,licèt sit probabile,non tamen necessario verum.ergo opinio est talis cognitio ex genere suo, vt si non actu semper habeat annexam formidinem, illam tamen habere potest, quia tum ex obiecto suo, tum ex modo procedendi potest illi subesse falsitas. Nec valet,quod ait Bassol. syllogismum topicum ex genere suo non generare opinionem cum formidine,sed cum adhærentia conclusioni opinatæ, quantum fieri potest per ipsum. Non valet, nam percontamur, quanta sit hæc firmitas adhæsionis,vel enim attingit necessitatem, vel non, si primum, ergo à scientia non differt, si secundum,ergo absolutè loquendo, & ex genere suo potest illi subesse falsitas, atque ideò syllogismus topicus generat opinionem cum actuali formidine, vel saltim cum aptitudinali.

6 Ex his ergo concludimus formidinem aptitudinalem esse passionem opinionis, quæ oritur ex natura assensus opinatiui,qui ex suo genere talis est,vt nunquam attingat certitudinem,& firmitatem actus scientifici, per quam duntaxat tollitur omnis formido. Verum tamen est,hanc aptitudinẽ impediri posse ne exeat in actum, quod licet ex multis capitibus cõtingere possit, ex duplici tamen potest præsertim accidere. Primò,quia licèt fundamentum assensus sit ex sua conditione incertum,& fallibile, tamen quia multis experientijs comprobatum deprehenditur,ac vt verum in plurimum,ideo acceptatur sine formidine, hac ratione absque vlla suspicione de opposito assentimus propositionibus contingentibus immediatis,vt quod mater diligit filium,ac etiam antiquis historijs, quia vt notat Doctor quol. 14. §. *De primo*, licèt humanum testimonium ex sua conditione sit fallax medium ad assentiẽdum, esse tamen potest tot hominum auctoritate firmatum,vt in nobis pariat certitudinem quandam moralem,qua de causa inquit Aug.15. de Trinit.c.22. & 12. à Doctore ibi relatus *absit,vt scire nos negemus, quæ testimonio didicimus aliorum, alioquin nesciremus esse Oceanum, nesciremus esse terras, atque vrbes, quæ celeberrima fama commendat*; eadem ratione prudens Scotista, vel Thomista potest tam validis fundamentis suam stabilire sententiam, vt moraliter sibi securus videatur de sua opinione, nec timeat de opposita. Potest etiam hoc interdum accidere,vt notat Tat.cit.ex temeritate, & præsumptione, vnde sæpius videmus quosdam indoctos sine sufficienti, ac solido fundamento ita pertinaciter suis adhærere opinionibus, vt non opinari, sed verè scire præsumant, & oppositum iudicent prorsus impossibile,quod certè procedit, aut ex ignorantia, aut ex voluntatis pertinacia, cuius indolis sunt Hæretici, qui sua falsa dogmata tam vera existimant, ac ipsas fidei veritates, vnde potius ex tam pertinaci adhæsione dicuntur Hæretici,quã ex eo, quod hæsitent in fide: talis quoque indolis erant Philosophi, de quibus Arist.loquebatur 7. Ethic.c.3. & hic opinandi modus non tam dici debet opinio, quam temeritas, & præsumptio, vt inquit Tat. Quamuis autem formido modo prædeclarato sit de ratione opinionis, hinc tamen non sequitur tolli in opinione determinationem ad alteram partem, etiam quando interuenit actualis ipsa formido; quia hoc est proprii duntaxat dubitationis, vel suspicionis, vt diximus: hoc igitur solum efficit formido, quod quia assensus determinatus alterius partis non est cum euidentia, & certitudine, sic assentitur determinatè intellectus parti illi,vt iudicet formaliter, vel virtualiter obiectum illud probabile posse aliter se habere, vndè propriè formido tollit firmitatem assensus, non verò determinationem.

7 In oppos. obijc. quod formido nihil per se attineat ad opinionem. Tum quia potest esse opinio de aliqua conclusione necessaria,cum nimirum proceditur ad eam per medium topicum, sed in tali opinione nequit esse formido quia talis conclusio nequit esse falsa, ergo,&c. Tum 2.etiam in probanda conclusione contingenti est aliquis actus, quo intellectus considerat præcisè propositionem esse veram,non considerando contingentiam, & talis est sine formidine, quia non respicit oppositum esse possibile, & talis actus est opinatiuus, cum ex ipso generetur opinio. Tum 3. potest augeri opinio non augmentata formidine, multiplicatis enim rationibus probabilibus augetur opinio, & minuitur formido, ac incertitudo, ergo hæc ad illam non attinet. Tum 4. actus opinatiui non corrumpunt scientiam, nam Arist. sæpè eandem probat conclusionem rationibus probabilibus, & necessarijs, ergo sunt sine formidine, quia formido non stat cum scientia. Tum tandem, quia negatio certitudinis, & euidentiæ, quæ est origo formidinis, non est de essentia actus opinatiui, quia nulla negatio est de essentia alicuius positiui,qualis est actus ille.

8 Respondet ad hæc omnia Tatar.cit. dub.2. ex Greg. q.2. Prolog. art. 4. sed valdè perplexè, conuictus enim argumentis admittit quendam habitum medium innominatum inter opinionem, & scientiam, quem nec ipse intelligit, nec declarat. Ad 1.itaque dicitur posse esse opinionem vtique de conclusione necessaria, non tamen cognita, vt talis, quia per medium probabile non potest attingi, vt necessaria, sed attingitur vt vera, abstrahendo à connexione necessaria,vel contingenti, & quia medium non est necessariò verum, ideò licèt per illud assentiamur obiecto in se necessariò, non tamen cum tanta firmitate, quanta requirit obiectum,& hinc relinquitur locus formidini: tum etiam quia licèt conclusioni in se nequeat subesse falsitas, potest tamen subesse ex eo capite, quo deducitur ex medio probabili, vt in summa sit dicere opinionem de conclusione necessaria posse falsitatem subire non ex natura obiecti, sed ex modo procedendi ad eius probationem, vt dictum est. Ad 2. probat tantum posse opinionem reperiri sine actuali formidine, quod concedimus, non tamen sine radicali, & aptitudinali. Ad 3. pariter concludit de formidine actuali, quæ eo magis minuitur, quo plures afferuntur rationes probabiles, radicalis tamen semper inuariata manet,nec tolli potest per multiplicationem rationum probabilium, sed solum magis, ac magis impediri, ne exeat in actum. Ad 4. pendet eius solutio ex seq.art. pro nunc dicatur probare tantum de actuali

actuali formidine. Ad vlt. illa negatio circumscribit nobis differentiam quandam positiuam, vt passim in alijs multis euenit.

9 Quia fides cum opinione magnam habet affinitatem, non erit abs re aliqua de fide in fine huius art. subtexere. *Fides igitur est assensus determinatus alterius partis propter auctoritatem, & testimonium dicentis*; quia verò duplex potest esse testimonium, cui creditur, diuinum, vel humanum, seu creatum, vt etiam Angelus complectatur, duplex quoque fides distingui solet, humana scilicet & diuina, seu alio nomine naturalis, & supernaturalis, aut etiam infusa, & acquisita, vt loquitur Scotus quol. 14.§. *De primo*, inter quas esto plura ponat discrimina, hoc tamen potissimum est, quod quia Deus est testis infallibilis, ideo diuinæ fidei nequit subesse falsum, vndè quoad certitudinem accedit ad scientiam, imò ipsam superat, adhuc tamen deficit quoad euidentiam, & claritatem, vndè eam definit Paul. ad Heb. 11. *Fides est sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium*, ob certitudinem ergo infallibilē fides diuina secernitur ab opinione, ob obscuritatem annexam à scientia. Quia verò è contra humanum testimonium falli potest, & fallere, ideò humanæ fidei potest subesse falsum, vnde longè maiorem habet cum opinione affinitatem, quàm diuina, qua de causa Arist. fidem hanc (diuinam enim non agnouit) frequenter vocat opinionem, & vnum cum alio confundit 2. de An. 157. 1. Rhet. cap. 14. Top. loc. 67. & inter loca topica, quæ ad opinionem deseruiunt, recenset locum ab auctoritate. Hoc tamen adhuc discrimen notatur inter fidem humanam, & opinionem, quod licèt vtraque innitatur motiuo probabili, id tamen inter est, quod opinio innititur motiuo intrinseco, scilicet connexo cum obiecto, fides verò extrinseco scilicet testimonio alieno, & hoc modo constituunt duo genera, vel species habitus formidolosi.

10 Sed obijcit nonnullus fidem humanam non posse propriè opinionem dici, quia humana fides potest attingere physicam certitudinem, aut metaphysicam, cui nequit subesse falsū, nunquam tamen opinio, Probatur assumptum, nam assensus, quem præbemus huic propositioni *Roma est*, videtur certus etiam physicè, & non tantum moraliter, eo quia non potuerūt, etiam physicè loquendo, tot homines, totque sæculis affirmare, quod *Roma est*, si re vera non esset. At istud dictum benè refellit Arriag. in fine Log. constat enim omnem assensum humana fide nitentem, etiamsi omnium hominum auctoritate fulciretur, naturaliter, & Physicè esse fallibilem, esto moraliter sit certus, quot enim historiæ habētur in vna regione certissimæ, quæ tamen negantur ab alijs; imo quot historiæ ab omnibus scriptoribus traduntur, vt certissimæ, quas tamen nullā prorsus habere speciem veritatis demonstrat ingeniosè, Secundus Lancellotus Abbas Oliuetanus in suo opusculo Italicè conscripto *Farfalloni de gli antichi Historici*; quæ magis trita, ac decantata, quàm illa de Horatio Coclite, quod solus supra pontem totius Etrusci exercitus impetum sustineret, vnde Petrarca cecinit *Horatio sol contro Toscana tutta*, & tamen meram fabulam esse ostendit sedulò loc. cit. idem Auctor.

QVÆSTIO II.

An scientia, & opinio possint esse simul de eodem obiecto.

11 VT omnes hìc ferè notāt pro intelligentia quæsiti difficultas mouetur non de solo obiecto incomplexo, & remoto, quale est subiectum conclusionis, sic enim constat de eodem subiecto posse simul haberi scientiam, & opinionem secundum diuersa prædicata, quæ de illo ostenduntur, sed de complexo, & propinquo idest de eadem conclusione, & difficultas est, tum de actibus, tum de habitibus ipsis scientiæ ac opinionis. Quamuis autem in hac celebri controuersia multæ soleant recitari sententiæ, celebriores tamen, ad quas cæteræ reducuntur, sunt duæ; Prior negat tam de actu, quàm de habitu, quæ communis est inter Thomistas, & Scotistas cum eorum Magistris, id enim apertè docuisse videntur D. Thom. quæst. 14. de verit. artic. 9. ad 6. & 1. Post. lec. 44. & Scotus in 3. dist. 24. & videtur expressa Aristot. sententia 1. Post. cap. 26. quam proindè sequuntur Themist. 1. Post. cap. 45. Philop. com. 135. Auerr. com. 201. Albert. Lincon. Venet. Ægid. Fundamentum huius sent. sumitur ex ipsa repugnantia inter euidentiam, & ineuidentiam, certitudinem, & incertitudinem circa eandem veritatem, quia assensus scietificus est iudiciū, quod res non potest aliter se habere, opinatiuus verò iudicat eādē posse aliter se habere; per illū plenè, & perfectè determinatur intellectus, & manet omnino conuictus circa veritatē propositionis, per istū verò nō conuincitur; ratione illius est omnino certus, & firmiter adhæret conclusioni, ratione istius est incertus, & formidat de illa, & tandem alter est euidens, alter ineuidens; & quia illi habitus inuicem repugnāt, quorū actus sunt repugnantes, ideò ex tali actuū repugnantia deducit hæc sententia etiam repugnantiam habituum, non solum naturaliter, sed etiam supernaturaliter, & de potentia absoluta: ita videre est apud Complut. qui pro hac sent. citant omnes Thomistas d. 20. Log. q. 4. & apud Camerar q. 14. & 15. Log. pro eadem omnes Scotistas supponit.

12 Altera sententia affirmat per diuersa media vnum scilicet demonstratiuum, aliud verò probabile posse de eadem conclusione haberi simul scientiam, ac opinionem, ita Alens. 3. p. q. 75. memb. 3. D. Bonau. 3. d. 24. art. 2. q. 3. Ricar. 3. d. 25. q. 1. Argent. q. 3. prolog. art. 2. Marsil. art. 3. & alij Veteres, & Recentiores quamplures recipiunt Hurt. disp. 10. de Anim. sect. 5. Arriag. disp. 6. sect. 6. Ouuied. contr. 5. de Anim. punc. 3. Amic. tract. 27. Log. disput. 2. q. 7. dub. 5. & ex nostris Bassol. & Mair. supracit. imò & Tat. ipse, quamuis priorem profiteatur sententiam, ait tamen ex ista non sequi contradictorium illud, quod aliquis simul assentiatur cum formidine, & sine formidine, nam per scientiam assentitur sine formidine, & per opinionem cum formidine, hæc autem duo non repugnant, quia id fit per diuersos actus, non per eundem. Fundamentum potissimum huius sent. est ipsa experientia, & consueta praxis probandi conclusiones, ex qua sic arguit Mair. cit. mos fuit Philosophorum discipulos instruere per auctoritates, & dicta aliorum, rursus per rationes probabiles, ad quæ postmodum addiderūt rationes demonstratiuas: & certum est, quòd per auctoritates, & rationes probabiles non prætendebant facere euidens, quod docebant, sed tantum creditum, & probabile, & postea pedetentim arctius imprimere per rationem demonstratiuam: sed nunquid (ait Mair.) per demonstrationes destruebant fidem, & opinionem, quam antea discipuli conceperant de eodem asserto? nequaquam, quia tunc frustra, & in vanum illas adduxissent, ergo scientia, & opinio non solum de possibili, sed etiam de facto, & regulariter se compatiuntur in eodem intellectu.

13 Dicimus tamen, actum opinionis non posse simul haberi cum actu scientiæ de eodem obiecto. Hanc conclusionem tenemus cum priori sent. licèt non cum tanto rigore, sicut ipsa, vt ex probatione constabit, quæ vt facilius deducatur, notandum opinionem posse sumi dupliciter, vt constat ex dictis quæst. præc. vel vt habet contingentiam ex parte obiecti, circa quod versatur, & tunc est, cum versatur circa obiectum, quod in se est variabile: vel præcisè ex parte modi quo circa obiectū versatur, & tunc est, cum versatur circa obiectum necessarium procedendo ad illud medio probabili, non necessario: & in hoc sensu rursus attendi potest, vel vt connexa cum actuali formidine, vel vt est sine illa, iam enim diximus posse interdū ab actuali formidine separari, quocunque autem modo sumatur ex his, inueniemus non benè se compati cum scientia circa idem obiectum: vt patebit discurrendo per singula.

14 Si enim primo modo sumatur, vt nimirum contingentiam habet ex parte obiecti, omnes fatentur, & fateri tenentur prorsus implicare, quod simul cum scientia sit de eodem obiecto. Ratio est, quia scientia petit obiectum necessarium, & inuariabile, ergo cum opinio hoc modo supponatur habere obiectum contingens, & variabile, planè repugnant in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti, quia tunc idem obiectum esset, & non esset necessarium, & intellectus simul, & semel affirmaret contradictoria de eodem, nam per assensum scientificum iudicaret prædicatum cum subiecto necessariam habere connexionem, per opinatiuum non habere necessariam, sed contingentem, & hæc est ratio, qua probauit Arist. 1. Post. cap. vlt. opinionem in hoc sensu non esse cum scientia compatibilem, quia tunc (inquit ipse) idem intellectus simul existimaret, quod res aliter se habere potest, & quod non potest aliter se habere. Nec iuuat dicere, posse intellectum vtrumque affirmare per diuersa media, & per hoc tolli contradictionem. Non iuuat, quia quod à parte rei prædicatum sit necessariò cōnexum cum subiecto, vel non necessariò connexum, non pendet ex medio cognoscendi, sed ex medio essendi, talis namq; vel talis connexio prædicati cum subiecto non pendet ex medio, quo cognosco, sed ex ipsa intrinseca causa inhærentiæ vnius cum alio, cum igitur hæc sit semper vna, & eadem, nequit per vnum medium modo contingentem ostendi, modo necessariam per aliud. Accedit, quod opinio accepta hoc primo modo tendit in obiectū ex natura sua contingens, & variabile,

ergo

ergo nequit intellectus ad tale obiectum procedere per mediū necessarium, quia conclusio contingens tali medio nequit ostendi, nam hoc modo capiendo opinionem, obiectum opinabile non est scibile.

15 Si verò opinio sumatur alio modo pro assensu obiecti necessarij per medium probabile cum annexa formidine, quia nimirum non penetratur necessitas obiecti per illud medium sic etiam implicat opinionem cum scientia consistere de codē obiecto, si enim intellectus rem euidenter nouit ita esse, & est omninò certus per assensum scientificum, quomodo formidare simul potest, ne ita sit? Rursus de ratione scientiæ est, vt tollat ab intellectu omnem formidinem, & trepidationem, ergo nequit simul cum ea consistere opinio cum actuali formidine: Nec bene dicebat Tatar. nullam ex hoc sequi contradictionem quia per scientiam assentitur sine formidine, per opinionem cum formidine, atque ita non per eundem actum. Nam formido, & securitas, seu certitudo inter se formaliter repugnant, quantumcunque ex diuersis actibus causentur, ergo opinio habens annexam actualem formidinem nequit esse cum scientia, quæ secum necessariò defert securitatem: Accedit, quòd si hoc Tatar. inuentum (quod plures acceperāt Recentiores 2. sent.) ad saluandam contradictionem de effectibus repugnantibus in eodem subiecto per solam formarum pluralitatem esset idoneum, possemus dicere non repugnare etiam naturaliter contraria in summo in eodem subiecto, vt v. g. calorem, & frigus in aqua, assensum, & dissensum in intellectu, & velle, ac nolle in voluntate respectu eiusdem obiecti; si enim hinc inferatur contradictio ex repugnantia effectuum in eodem subiecto ab illis formis procedentium; statim dicetur non esse contradictionem, quia illi effectus sunt à diuersis formis, & quòd voluntas amplectitur hoc obiectum per volitionem, respuit illud idem per nolitionem &c. quæ certè doctrina totam euertit philosophiam, nam ex effectibus repugnātibus in eodem subiecto consueuerunt Philosophi deducere incompossibilitatem formarum, vnde procedunt; Si Tatar. ergo admittere volebat scientiam, & opinionem esse de eodem obiecto compossibilem, potius debebat dicere scientiam in tali casu impedire actualem formidinem ab opinione, ob quam repugnare videntur; & de opinione in hoc, vel primo sensu procedunt rationes 1. sentent.

16 Si alio tandem modo sumatur opinio nempe absolutè, pro assensu probabili, præcisa actuali formidine, in quo dumtaxat sensu docent Auctores 2. sent. posse consistere simul cū scientia, probatur adhuc, saltim naturaliter, & regulariter non posse stare simul, nam vt inquit Doctor cit. 3. d. 3. princ. cum inducuntur medium probabile, & demonstratiuum ad eandem conclusionem, si bene percipiatur vis medij demonstratiui, nullum assensum generat aliud medium, & vt ait Doctor, dialecticum nihil faciet impeditum à demonstratiuo, velut à causa fortiori, & longe efficacius suadente, & conuincente, quod etiam notauit Tatar. cit. in fine quæst. quam rationem benè prosequitur Auersa disp. 29. Log. sec. 4. dum enim intellectus euidenti ratione conuincitur in cognoscenda aliqua veritate, negligit postea rationes probabiles, & non conuincentes, nec ab eis moueri dignatur; sicut si quis ad aliquod obiectum videndum posset vti lumine Solis, vtique exiguæ candelæ lumen contemneret; & quidem constat, quòd si ad aliqua per se nota rationes inducantur probabiles, nullum in nobis causant assensū, ergo idem dicendum erit seruata proportione, si inducātur ad suadendam veritatem iam demonstratam, & hoc etiam notauit Greg. q. 2. prolog. art. 4. ad 3. Qua etiam ratione probatur contra multos non posse in tali casu ex medio opinatiuo, & scientifico elici vnum, & eundem actum, stāte enim euidentia rei vel ex ipsis terminis, vel ex medio demonstratiuo, probabile non mouet intellectum, nec ad eundem actum assensus, nec ad distinctum. Imò si moueret, præstaret dicere mouere ad distinctos simul compossibiles, quàm ad vnum, & eundem specie; & numero, quia assensus scientificus, & opinatiuus distinguuntur specie ex diuersa ratione assentiendi, ergo si intellectus respicit in tali casu duas rationes assentiendi distinctas, & ab vtrisque mouetur eliciet duos actus specie distinctos, & non vnum, sicut oculus videns simul album, & nigrum, elicit duas visiones specie distinctas, & non vnam, quare malè sibi consulunt illi Thomistæ, qui in tali casu, cum adhibeatur medium necessarium, & probabile, ne concederent actum opinionis, & scientiæ esse simul, concesserunt medium probabile, licèt se solo nequeat assensum scientificum producere, posse tamen cum consortio necessarij sicut qui se solo nequit attollere pondus eius vires excedens, potest tamen alterius consortio; & licèt calor vt quatuor nequeat producere ignem, potest tamen iunctus cum calore, vt octo. Mala doctrina peiori exemplo confirmata, nam virtus caloris, vt quatuor, & vt octo, non differunt specie, sed tantum secundū magis, & minus, ac etiam virtus eleuatiua tanti ponderis, vel tanti, vnde si intendatur talis virtus per gradus eiusdem rationis, tandem effectum attinget; at motiuum probabile, quantumcunque crescat in efficacia, nūquam tamen pertingit energiam demonstratiui, sicut, & opinio, quantumcunq; intendatur per rationes probabiles, nunquam attingit scientiæ certitudinem. Sed vnum, & eundem actum, qui simul sit scientia, & opinio, ex medijs scientifico, & opinatiuo simul concurrētibus elici non posse, adhuc magis constabit ex dicendis disp. 6. de Anim. q. 9. contra Hurt. Arriag. Ouied. & alios Recentiores.

17 Maneat ergo nihil efficere rationes probabiles post demonstrationem, nec quicquam mouere intellectum ad distinctum, vel eundem actum, nec magis corroborare eandem sciētiam, vt quidam aiunt; tum quia in nullo gradu possunt attingere certitudinem scientiæ: tum quia cum ex suo genere sit notitia certa, & firma, non potest ex motiuo probabili suapte natura labili, & fluxo maiorem sumere soliditatem: potest quidem intellectus demonstratione imbutus cognoscere qualis, & quanta sit probabilitas medij topici ad eandem conclusionem inducti, tamen ab ea non mouebitur, vnde in tali casu habebit rationem probabilem pro obiecto præcisè, non pro motiuo. Verum tamen est, vt notat idem Auersa cit. quod cum non benè percipitur vis medij demonstratiui, est enim satis abscondita, & abstrusa, vt Arist. indicauit 2. Met. tex. 15. & sect. 28. Probl. 3. tunc multum iuuant ad eius vim percipiendam rationes probabiles, & sapientum auctoritates: & quia ita contingit, vt plurimum, hinc est, quod in consueto modo probandi conclusiones, etiam si demonstratio suppetat, vlterius inducuntur rationes probabiles, & auctoritates, quæ veluti viam disponunt ad percipiendam demonstrationem, & hoc est, quod probat fundamentum 2. sent. percepta autem semel, ac penetrata vi medij demonstratiui, concedimus vltro destrui fidem, & opinionem, quam antea discipulus conceperat de eodem asserto ex rationibus probabilibus, & aliorum testimonijs, vt expressè docuit Sco. cit. 3. d. 24. ad 3. prin. illis verbis, *si aliquis habeat primam opinionem de aliquo, & superueniat demonstratio, corrumpitur opinio*, neq. hoc est inconueniens, vt inferebant Auctores 2. sent. immò potius necessarium, quia vt inquit Adagium, *vbi maior, cesset minor*, ita est in proposito, quod adueniente energia conuincentis demonstrationis cessat persuasio facta antea per medium probabile, non quia actu positiuo eam respuat intellectus, & quasi ab ea dissentiat, sed quia de illa amplius non curat, & in hoc sensu dicitur corrumpi opinio à superueniente demonstratione, neq; ob id dicendus erit Magister antea frustra laborasse inducendo rationes probabiles, vt Mair. vrgebat, per illas enim disposuit intellectum discipuli, & veluti magis promptum reddidit ad percipiendā demonstrationem, cuius vim ab initio non illico penetrasset ob eius difficultatem, ac ingenij imbecillitatem: sicut nec agens naturale frustra dicitur laborasse inducendo dispositiones in materia ad formam substantialem, etiamsi in eiusdem aduentu illæ corrumpantur in communi sent. Thomist. & Scotist.

18 *Quæres*, an saltim absolutè loquendo, & de potentia Dei opinio hoc modo sumpta pro simplici assensu probabili sine actuali formidine annexa possit cum scientia consistere, cum eadem conclusio probatur medio topico, & demonstratiuo? Resp. esse satis probabile, quod etiam Ponc. hic defendit, id tamen non est ex eo capite probandum, quo passim vtuntur Auctores 2. sent. quia nimirum non sequitur contradictio, quod intellectus de eadem re sit simul certus, & incertus, vt inferebant Auctores 2. sent. eo quia id non fit, nec per eundem actum, neque per idem medium, nam per actum opinionis fluctuat, ac trepidat, per actum scientiæ firmiter adhæret: per medium demonstratiuum est certus, per topicum incertus, quæ non est contradictio, cum non sit de eodem per idem. Hæc ratio non valet, & plus probat, quàm velint Auctores illi: non valet, quia vt supra contra Tatar. arguebamus; non semper formarum pluralitas tollit contradictionem denominationum eidem subiecto repugnātium, imò cum oppositæ denominationes non ab vna forma sumantur, sed semper à diuersis, possent semper contradictoria enunciari de quocunque subiecto absque repugnantia, quia id fieret ratione subiecto existentium; non ergo formarum pluralitas sufficit ad tollendam contradictionem, quando tales producunt effectus formales, qui inuicem repugnāt, & vnus in eodem subiecto

ctò postulat necessariò negationem alterius; neque eadem ratione sufficit diuersitas causarum oppositos effectus inducentium, nam regulariter loquendo effectus oppositi, non nisi à diuersis causis oriri solent, vndè hac ratione nunquam ostendi posset repugnantia effectuum in eodem subiecto, quia semper assignarentur diuersæ causæ illorum, non ergo efficientia diuersarum causarum sufficit ad tollendam formalem effectuum repugnantiam, quia ipsi in subiecto repugnant ex suis rationibus formalibus à quibuscunque inducantur causis; quare si medium probabile, & necessarium inferunt in eodem intellectu effectus repugnantes, vt certitudinem, & incertitudinem, euidentiam, & inuidentiam, sanè non videtur diuersitas mediorum sufficiens ad contradictionem tollendam, alioquin ex diuersis motiuis possemus semper de eodem à parte rei contradictoria verificare prædicata, etiam quod sit, & non sit. Plus etiam probat, quam velint præfata ratio, quia si diuersitas actuum, & mediorum sufficit ad contradictionem tollendam, poterit defendi opinionem stare cum scientia, non tantum in hoc tertio sensu, vt est sine actuali formidine, sed etiam in primo, & secundo, quod tamen ipsi quoque renuunt, nam semper saluabitur contradictio ex mediorum diuersitate, & actuum pluralitate, imò defendi poterit eadem ratione posse esse simul in eodem intellectu assensum scientificum, & erroneum eiusdem conclusionis, quia vtique tales assensus ex diuersis medijs procederent.

19 Ratio igitur, qua id probari debet, ea est, quia ratio, cur opinio formaliter opponatur scientiæ, est ipsa actualis formido de opposito, & positiua incertitudo de proposito, hæc enim incertitudo, & formido directè opponitur certitudini, & securitati, quæ per scientiam habetur, sed opinio vltimo modo sumpta est sine actuali formidine, & sine positiua incertitudine, quia hoc modo est solum negatiuè incerta, quatenus non affert certitudinem intellectui, sed solum probabilitatem, ergo nil obstat, quin cum scientia compatiatur; Patet maior; Probatur, & explicatur minor; cum ad probandum hominem esse risibilem assumitur medium necessarium, & probabile, potest intellectus vti probabili dupliciter, vel vt expressè indicet ex vi talis medij non esse necessariam connexionem inter subiectum, & prædicatum, vel vt absolutè iudicet ex vi talis medij hominem esse risibilem abstrahendo à necessaria connexione, vel non necessaria; primo modo assensus opinatiuus est positiuè incertus, quia adest iudicium expressum de variabilitate obiecti, & sic est incompossibilis cum scientifico, qui oppositum formaliter iudicat, nempe prædicatum esse cum subiecto necessariò connexum; secundo modo est tantum negatiuè incertus, quia iudicat tantum prædicatum esse cum subiecto connexum præscindendo à necessitate, & contingentia connexionis, & sic est cum scientifico compossibilis. Et hoc assertum concedunt etiam multi Auctores 1. sent. vnde Greg. ex illis q. 2. prolog. art. 4. ad 3. inquit, quòd habentes scientiam, vel fidem de aliqua conclusione, licèt vtantur rationibus probabilibus, non tamen vtuntur actibus formidolosis, seu actibus assentiendi cum formidine, qui soli propriè dicuntur actus opinatiui, seu opinionis; ita ille. Ex quibus patet, ipsum concedere assensum probabilem sine formidine cum scientia compossibilem, licèt postea nolit propriè vocari opinionem; idem voluit Tatar. significare, cum admittit posse generari habitum quendam ex actibus probabilibus sine formidine, quem nec ipse vult opinionem appellare, quæ lis est de solo nomine, satis est, quòd nobiscum conueniant de re. Nec etiam Scotus ipse voluit hoc negare loc. cit. nam ratio, quam adducit ex contradictorijs de certitudine, & incertitudine, procedit de opinione primo, & secundo modo accepta, & præsertim primo modo, vt, scilicet, attenditur ex parte obiecti variabilis, & contingentis, inferius verò in sol. ad 3. vbi de opinione loquitur ex parte medij probabilis, estò etiam neget esse in hoc sensu cum scientia compossibilem, eo quia dialecticum nihil faceret impeditum à medio demonstratiuo, vt supra deductum est, satis tamen constat eam rationem non probare, nisi naturaliter, & regulariter loquendo, impossibilem esse talem simultatem, non autem de potentia absoluta. Quod diximus de opinione in ordine ad scientiam, pariter dicendum est de fide humana; quid verò sit de diuina dicendum, non est præsentis negotij determinare, posset tamen seruata proportione idem quoque de ipsa dici, & iuxta allatam doctrinam Scotus loc. cit. explicari; quòd si obscuritas positiua ponatur de ratione fidei iuxta definitionem eius ab Apost. traditam ad Hebr. 11. tunc foret neganda paritas, sed huius exacta discussio ad Theologum spectat.

20 Sed contra nunc dicta obijcies. Tum quia etiam loquendo de opinione pro solo assensu probabili, adhuc est ex genere suo capax formidinis, scientia verò incapax, ergo adhuc in hoc sensu repugnant. Tum 2. quia adhuc, vt sic, est incerta, per hoc enim à scientia distinguitur; quòd si dicas, esse tantum negatiuè incertam idest non certam; adhuc probatur intentum, quia scientia est certa, opinio non certa, quæ duo contradicunt. Tum 3. quia adhuc ex scientia, & opinione sic sumpta, si simul essent, sequuntur duo iudicia repugnantia, vnum formale, quòd res nequit aliter se habere, alterum saltim virtuale ex parte opinionis, quòd possit aliter se habere. Tum 4. quia adhuc non euitantur omnia contradictoria, quæ ex hoc inferebat 1. sent. nam per assensum scientificum manet conuictus intellectus, per opinatiuum non est conuictus, &c. Tum tandem quia videtur prorsus superfluere actus opinionis, vbi est actus scientiæ, sicut præexistente lumine Solis frustra adhibetur lumen candelæ.

21 Resp. neg. conseq. nam calor v. g. compossibilis est cum siccitate, humiditas verò incompossibilis, & tamen stant simul calor, & humiditas; iudicium est falsitatis capax, apprehensio incapax, & tamen stant simul in eodem intellectu, & de eodem obiecto; solum ergo inde deducitur, quòd scientia cum opinione coniuncta impedit formidinem, ne in actum erumpat. Ad 2. opinio tertio modo sumpta dicitur incerta negatiuè, quatenus abstrahit à certitudine, & incertitudine positiua, & per hoc adhuc sufficienter à scientia distinguitur, quæ est positiuè certa, sicut inquit Doctor 2. d. 3. q. 11. F. & 3. d. 14. q. 3. B. & 4. d. 45. q. 2. D. & alibi sæpe notitiam abstractiuam, etiamsi interdum pertingat rei existentiam, adhuc tamen sufficienter ab intuitiua distinngui, quia non necessario alligatur existentiæ rei, sicut illa, sed indifferenter repræsentat rem, siue existat, siue non, & ideo dicitur abstrahere ab existentia rei; Neque per hoc, quod opinio dicitur non certa, & scientia certa, talis infertur contradictio, quæ arguat eorum incompossibilitatem, quia quælibet forma disparata dicit negationem alterius in hoc sensu, vt albedo negationem dulcedinis, & dulcedo negationem albedinis, & tamen sunt in eodem lacte. Ad 3. sicut non repugnat in Physicis vinum esse formaliter frigidum, & virtualiter calidum, & in moralibus, qui cum aliqua indebita circumstantia elicit actum dilectionis Dei, esse formaliter ad Deum conuersum, & virtualiter ab eo auersum; ita non repugnant duo iudicia, quorum vnum dicat formaliter rem ita se habere, & aliud dicat oppositum non formaliter, sed virtualiter tantum; Accedit, quod in proposito iudicium factum ex medio probabili idem affirmat, quod factu ex necessario, scilicet, hominem esse risibilem abstrahendo à necessaria, vel non necessaria connexione. Ad 4. quia conuinci intellectum, & non conuinci pendet præcisè ex conditione medij, nullum videtur inconueniens dicere, quod conuincatur per vnum medium, & non per aliud, sicut inconueniens erat, quod esset certus, & incertus de eadem conclusione, nam illa duo contradictoria enunciantur de intellectu respectu diuersorum, ista verò respectu eiusdem; absolutè in eo casu intellectus dici debet conuictus; tum quia denominatio sumi debet à medio nobiliori, & efficaciori; tum quia si diceretur non conuictus sine addito, cum negatio sit malignantis naturæ, & totum destruat, iudicaretur intellectum non esse conuictum per medium necessarium. Ad vlt. quamuis cognitio demonstratiua clarius, & certius rem ostendat, quàm probabilis, adhuc tamen ista non superfluit, quia est diuersæ rationis ab illa, & saltim diuerso modo rem ostendit: sic in Beatis simul admittuntur cognitio vespertina, & matutina de eadem re, & à Scoto præsertim notitia abstractiua, ac intuitiua in Angelo respectu sui ipsius 2. d. 3. q. 8. quamuis per matutinam, ac intuitiuam longè clarius res ostendantur, quàm per vespertinā, & abstractiuam; & etiam quando esset frustra, adhuc non probat intentum de potentia absoluta.

22 Ex dictis facile est resoluere quæsitum de simultate scientiæ, & opinionis, vt habitus important, nam si sumatur opinio, vt specificatur ab obiecto, quod est contingens, & variabile, sic habitus scientiæ, & opinionis directè opponuntur, atque ideò non poterunt esse simul, nisi ad instar aliorum habituum contrariorum, quatenus, scilicet, ab initio non illicò vnus alterum destruit, sed paulatim: si autem opinio sumatur pro assensu probabili absolutè præcisa formidine, sic poterit consistere perfectus habitus opinionis cum actu, & habitu scientiæ, ac etiam actus opinionis cum habitu scientiæ, & hoc etiam naturaliter, & regulariter loquendo, quia ratio, quæ hoc prohibebat de actibus, non æque militat de habitibus, vt discurrenti constabit.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Quid sit error, & quomodo à scientia, & opinione differat.

23 Error propriè significat falsum quid, & sicut falsum propriè reperitur in actibus intellectus, eo quia veritati opponitur, quæ cognitioni tribui solet, ita error propriè spectat ad intellectum in suis operationibus: tot modis autem contingit errare, & dicere falsum, quot modis contingit dicere verum; quare sicut veritas speciali modo tribuitur secundæ, & tertiæ operationi, sic etiam error, & falsum, error igitur propriè est cognitio falsa rem explicās aliter, ac est in se; si simplex est iudicium, erit secunda operatio falsa, & correspondebit habitui principiorum in syllogismo demonstratiuo, vel topico: si verò erit assensus falsus alicuius propositionis ex vi alterius causatus, erit discursus falsus, & verus effectus syllogismi falsi, scientiæ, & opinioni oppositus.

Sed pro maiori dilucidatione not. quod non sufficit ad errorem, si quis proferret solum propositionem falsam, nisi quoque ita iudicet, & assentiat per intellectum ita esse, sicut tali propositione enunciatur. Hic assensus potest quandoque esse cum formidine, quandoque cum certitudine, experientia enim constat, aliquos ita falsis dogmatibus adhærere, vt mortem subire non dubitent; ratio autem huius est, quia radix erroris in intellectu oritur ex hoc, quod id, quod in se non est verum apparet intellectui verum, quæ veritas apparens, & existimata est duplex, vel probabilis apparens, vel necessaria, si enim quod non est probabile, potest apparere probabile, etiam quod est probabile, potest apparere necessarium, minus enim hæc distant, quàm illa; si veritas est apparens probabilis, causat assensum falsum cum formidine, si est apparens necessaria, causat assensum falsum cum firmitate; vnde tam potest errare intellectus, si quod non est probabile, iudicat vt probabile, quàm si iudicat necessarium, quod in se est probabile, vel falsum; requiritur autem hæc veritas apparens, quia intellectus ad assensum solummodo mouetur à vero, non à falso, & si veritas non esset apparens, & existimata, sed existens, assensus non esset falsus, sed verus; qua ratione Arist. 1. Elen. c. 1. definit syllogismum captiosum dicens, quod sit *syllogismus apparens, atq. non existens*.

24 Rursus est not. quod quandoque opinio est de re apparenter vera, & in se falsa, non ob id tamen illa opinio dicetur erronea, sed probabilis, & vera. non enim quælibet veritas apparens causat errorem, sed solum illa veritas, quæ apparet probabilis, in se tamen est improbabilis; quæ tamen in se est probabilis, licet non ita se habeat à parte rei, causat opinionem probabiliter veram; ratio huius est, vt notat Auers. q. 29. sect. 6. quia ex Arist. cit. probabile illud dicitur, quod creditur ab omnibus sapientibus, aut plurimis, aut quibusdam in scientijs excellentibus; improbabile est, quod à sapientibus falsum censetur, licèt rudibus appareat verum, vt quod Sol, & astra sint exiguæ quantitatis; quando igitur aliquid censetur verum, aut ab omnibus, aut ab aliquibus sapientibus, quamuis non ita se habeat à parte rei, assensus circa illud non dicetur erroneus, sed opinatiuus, & probabilis, neque hæc apparentia excludit probabilitatem; quando vero apud omnes sapientes est falsum, & solum rudibus videtur verum, tunc assensus erit error quia quod est improbabile apparet probabile.

25 Quod diximus de errore circa propositionem, dicendum quoque erit de errore in discursu, nam tunc propriè discursus dicitur erroneus, quando non rectè consequens deducitur ex antecedenti, quamuis in se sit verum, veritas enim conclusionis, vt propositio quædam simplex est, de per accidens quasi se habet ad rectitudinem discursus; dupliciter autem potest conclusio male deduci, vel propter defectum in forma syllogistica, & de hoc diximus 1. p. Inst. trac. 3. dum regulas bonæ argumentationis assignauimus; vel propter defectum in materia, quando scilicet conclusio vt probabilis, vel necessaria deducitur ex motiuo improbabili, vel non necessario.

Ex his manifestè apparet distinctio inter errorem ex vna parte, & scientiam, & opinionem ex altera; scientia enim est cognitio vera veritate necessaria, cui nequit subesse falsum, certa, & euidens; isti accedit opinio, quæ est cognitio vera veritate probabiliter apparente, habetq. aliqualem euidentiam saltim probabilem: error tamen tanquam aliud extremum est cognitio omnino falsa, quia nec necessario, nec probabiliter apparet vera. Vnde verò proueniat deceptio intellectus nostri pro statu isto, tetigimus disp. 10. q. 2. art. 4.

26 Sed dubitabis: de ratione discursus est, vt consequens inferatur vi antecedentis, sed hoc solum interuenit in recto discursu, ergo nullus discursus erit falsus, Min. prob. quia quando consequens infertur vi antecedentis, rectè infertur, vnde dicebat Arist. cit. syllogismum deficientem in forma non esse verum syllogismum, quia in ipso conclusio non necessario infertur ex præmissis. Item vnum non nisi vni contrariatur, ergo error nequit esse scientiæ, & opinioni contrarius. Resp. neg. min. Ad prob. dicimus veram esse, si antecedens in se spectatum habet vim illatiuam consequentis, at quando consequens deducitur, non quia sit ex se deducibile, sed quia intellectus concipit in antec. vim illatiuam consequentis, quia iudicat antecedens esse, causam istius, tunc infertur consequens, sed non rectè. Arist. autem loquitur de syllogismo peccante in forma, quomodo non est syllogismus illatiuus, quia non rectè deducitur conclusio ex præmissis, etiam veris, sicut rectè infertur, quando est in forma, quamuis præmissæ sint falsæ, positis enim his præmissis omnis homo est lapis, Petrus est homo, ritè infertur, ergo est lapis, nam illæ præmissæ sic dispositæ habent vim illatiuam, quamuis non habeant vim probatiuam, cum sint falsæ, non loquitur autem de syllogismo, prout cum quocunque discursu conuertitur, vt sic enim dicitur de syllogismo etiam peccante in forma, quamuis æquiuocè; quia potest intellectus aliquis assensum conclus. elicere ex assensu præmissarum, quæ non rectè dispositæ sint in forma, vt dispositæ tamen sint apprehensæ, qui actus esset tertia operatio intellectus, & discursus, non tamen rectus, sed falsus. Ad 2. satis diximus disp. 9. q. 1. art. 1. cum hanc contrariorum proprietatem explicauimus. Et hæc satis de facultate Logica: Quæ omnia cedant in laudem D. Antonij, in cuius Sacra Domo moramur & sub eiusdem auspicio has elaborauimus lucubrationes.

FINIS.